TRACTATVS
LVD. CENCII
DE
CENSIBVS.

TRACTATVS
LVD. CENCII
IVRISCONSVLTI PERVSINI
DE CENSIBVS,

TOTAM MATERIAM CONSTITVENDI, CONSERVANDI, & extinguendi annuos census iuxta formam, & stylum etiam in Romana Curia adhiberi solitum, Theoricè, & Practicè explicatam continens:

CVI ACCESSERVNT NON MODO ADDITIONES, & S. Rotæ Romanæ Decisiones iam separatim impressæ, sed & aliæ pleræque ab ipso Authore manuscriptæ suis locis repositæ sunt; Necnon Ioan. Baptistæ Leonelij, & Ludouici Molinæ Commentaria ad Bullam Pij V. de Censibus.

Et pro maiori omnium commodo nouus, non mutato antiquo, allegationum ordo adinuentus fuit, omnibus Editionibus accommodatus; Vnà cum duplici Indice, & Quæstionum, & Materiarum.

Opus nunc absolutissimum, & tam publicè in scholis profitentibus, quàm in vtroque foro versantibus apprimè necessarium.

EDITIO NOVISSIMA.



LVGDVNI,
Sumpt. Phil. Borde, Laur. Arnaud, & Cl. Rigaud.

M. DC. LVIII.
CVM SVPERIORVM PERMISSV.

ILLVSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO

D. D. AMEDEO BENTIO

ALBVGNANI COMITI, MONTISFERATI Præſidis, in Sacro autem Pedemontano Senatu ſecundo, & ſtatus ſuæ Regiæ Celſitudinis Conſiliario.

OPTIMVM ſanè Domitiani Imperatoris inuentum, prudénſque conſilium, qui, vt paratas à ciuibus, propriíſque militibus inſidias, ac mortem præſentem ſecurus effugeret, Sacrum Ioui templum, maximo ſumptu, ſplendidóque apparatu, propè Regias ædes erigere decreuit, & nobiliori in templi loco Dei ſimulacro collocato, in eius ſinu propriam imaginem effingi, & incidi iuſſit, vt ſub tanti Numinis tutela, & cœleſti Aſylo conſtitutus, maxima aduerſæ fortunæ diſcrimina, extremáque vitæ pericula innoxius euitaret. Et Phydias ille Deitatum potius quàm hominum ſculptor inclitus, vt nominis, gloriæque ſuæ celebritatem, vti cœleſte aliquod numen à mortalitate vindicaret, expreſſa Palladis icone, ingenij, & artis miraculo, in medio Deæ clypeo tanta induſtria, & diligentia propriam imaginem inſculpſit, & effinxit, vt omninò impoſſibile videretur, eam citra Numinis noxam, & totius ſtatuæ excidium, eradi, aut labefactari poſſe. Hanc verò in omne æuum perennandi gloriam, & ſemetipſum ab omni periculo illæſum conſeruandi cupiditatem, natura rerum omnium magiſtra, non ſolùm homines rationis compotes edocuit, verùm etiam viuentibus, & inſenſibilibus corporibus indidit, vt in Hedera conijcimus, quæ dum ſolo inuita adhærteſcit, vel tenuem ventorum flatum leuémque viatorum incurſum timet, & in ipſo foliorum pallore, mortis pauorem oſtendit: at vbi annoſis quercubus ſtrictim iungitur, celſóſque obeliſcos implicat, tunc imminentes temporum iniurias, hyemales algores, æſtiuóſque calores non pertimeſcit: ſed læta propagine per ſolida illa fulcra reptans ac ſerpens, perpetua luxurie vireſcit, & fœcundat. O admirabile naturæ artificium, & artis naturale inuentum! quo perpetuò viciſſitudine Natura Artem, Arſve Naturam æmulatur, laceſſit, & expugnat; dum inter vnita hæc diſſidia, res mutas loquaces, temporales æternas, mortales immortales intuemur, atque ipſam rerum omnium confectricem vetuſtatem, quaſi illorum famulam, vt quæ robuſtiſſima, & firmiſſima labefactare, & quaſſare conſueuerat, turbato naturæ ordine, ad perpetuitatem, æternámque gloriam viuere cogantur. Hinc Nos pro viribus, vti par eſt, Artis & Naturæ veſtigiis inhærentes, cum optimos lectiſſimóſque Auctores noſtris atramentis Circeis veluti balneis in ſecundam vitam reuocamus, operæpretium ſemper duximus tantorum Virorum

monumenta, Sereniſſimorum Ducum, Principúmque noſtrorum, aut Purpuratorum Patrum tutelæ committere, quò tutiſſimo aſylo munita, gloriæ, & immortalitatis faciles aditus, ſecuróſque parare ſemper obſeruauimus. Impræſentiarum verò, dùm hic Tractatus Cenſij de Cenſibus ſub prælo premitur, ſummo ingenio, ſummáque doctrina, ac diligentia elaboratus, diuerſis hactenus voluminibus diſperſus, nunc primùm in vnum Corpus, nouámque formam redactus, nouiſſimis eiuſdem Auctoris additionibus propriis locis diſpoſitis, necnon deciſionibus nuſquam antehac impreſſis auctus, & illuſtratus, pari cautela, & conſilio vtendum decreuimus. Quamobrem tam elucubratum Opus, vtile, & forenſi Paleſtræ neceſſarium, in Palladis, & Mineruæ tuæ clypeo, EXCELLENTISSIME PRÆSES, reponimus; in tuóque, tanquam in Iouis ſinu collocamus. Neque enim hic vberrimus Iuris, & ingenij fœtus, vti fœcunda Iouis ſoboles, quæ ob quæſtionum, & altercantium Doctorum diſſidia Palladem; ob eximiam ſcientiarum doctrinarúmque copiam, diuinarum, & humanarum rerum peritiam, Mineruam exhibet, alienæ quàm tuæ tutelæ, & cuſtodiæ dari, tutoríque patrocinio committi debuerat. Quippecum Tu verum, & germanum iſtorum Numinum ſimulacrum refers, pacis, & armorum tempore, cunctis mortalibus colendum.

Eſt namque vt Palladi, ita & Familiæ tuæ bellicæ virtutis honor, & gloria, ſexcentis ab hinc annis, & vltrà, tot tantíſque Maiorum tuorum egregiis facinoribus illuſtrata; eò clarior, quantò in tam longo ſtemmate nuſquam variata, verùm geminatis fulgoribus auctior agnoſcatur. Et ſicuti ſtipes hic generoſus felici ſorte naſcendi pullulat, ita læta armorum propagine in poſteros, veluti per non degenerem ſobolem producitur, & æternatur. Quamobrem innumeros cataphractorum militum Duces, peditum Tribunos, Sacrorum ordinum Equites, arcium, & prouinciarum Gubernatores militari fortitudinè, & ciuili prudentia conſpicuos præterita, & præſentia ſæcula exceperunt, vtique digni, vt immortalitatis gremio inſerantur. Inter quos, vt inter maiora Lumina abſolutiſſimè prælucent, Carolus, Octauius, Franciſcus, Alfonſus, Rudolfus, Theodorus, & Alexander Bentius Venoſæ Prior, omnes Hieroſolymitani Equites præclariſſimi, ad quorum immortalem nominis gloriam hoc vnicum inter plurima virtutum monumenta ſufficiat, eos pro ortodoxæ fidei augmento, & tutela, vitam dirioribus bellorum aſpectibus, nulla occupata mortis formidine obtuliſſe, & impauidos Chriſtiani nominis hoſtium iras, ſanguinis, vitæque glorioſo diſpendio excepiſſe. His non minori laude digni ſuccedunt Pompilius Bentius Sereniſſ. à Sabaudia Infantium Archidapifer. Ludouicus Prætoriæ Cataphractorum Cohortis Præfectus. Ioannes Iacobus Peditum Tribunus, qui in ſæuiori armorum conflictu, mactè animi, pro patriæ ſalute occubuit. Carolus Bentius, quem Henrici Tertij Gallorum & Polonorum Regis beneuolentia, inter familiares ſuos, & intimos rei bellicæ Conſiliarios adſciuit. Tandem Giafredus Dominus Sanctenæ, cuius fidæ cuſtodiæ, & indefeſſæ vigilantiæ, vel præcipuæ Pedemontanæ regionis Ciuitates, & Arces commiſſæ creditæque fuerunt, vti Vercellenſis, Pinerolenſis, Aſtenſis, & Momelianenſis, Arx in Sabaudia munitiſſima quam à Ludouico XIII. Gallorum Rege quatuordecim menſium ſpatio ingenti militùm multitudine, inter maxima, & luctuoſa Patriæ diſcrimina, obſeſſam, & vehementiſſimè oppugnatam maxima bellicæ ſtrenuitatis gloria defendit, & liberauit: quod equidem rarum virtutis exemplum eſt, hoſtibus metuendum, Principibus ſuis fidelem, & conſtantem, iis ſe geſſiſſe temporibus, quibus inconſtantia, & infidelitas crimen non habebat. Ideo, vt tantarum virtutum gloria digna laude ad poſteros traduceretur, & vaſſalli omnes, ex ingenti fidelitatis argumento hoc breue documentum caperent, ingenioſiſſimo Regiæ Celſitudinis VICTORIS AMEDEI omni virtutum genere Magni, prudentia verò Maximi, conſilio, præ ipſis ſeruatæ arcis foribus, hoc immortalitati monumentum poſitum.

Æter

Æternat hoc marmor
Fidem illibatam, Fortitudinem illæſam,
D. Giafredi Bentij à Santena Pedemontani;
Qui ſub Victore Amedeo Principe
Miles inuictus,
Acrocorinthum Sabaudiæ
Dignus, Ludouico XIII. Gal. Rege oppugnatore,
Propugnator defendit.
Ferro, igne, peſte, ac demùm auro tentatus
Victorem exercitum excepit infractus,
Reiecit illæſus.
Nec tempore, nec impetu fractus edocuit,
Principem ſuum
Momeliano quid firmius habuiſſe.
Strenuus, qui Arcem vnà cum fide defenderit;
Fœlix, qui fidem vnà cum Arce ſeruarit.
Anno Domini M. DC. XXX.

Et vt defuncti mariti in ſubditos amorem, necnon ipſorum emeriti honoris amplitudinem in coniuge reuiuiſcentem mortales agnoſcerent, Regia CHRISTIANÆ FRANCIÆ Sabaudiæ Ducatus, & Pedemontani Principatus Rectricis ſemper Optimæ Maximæ munificentia, eum inter Torquatos Sacratiſſimæ Annunciatæ Equites cooptauit.

Pauca hæc inter plurima Palladis tuæ præconia commemoraſſe ſufficiat. Maiora nunc Mineruæ ornamenta, noſtrorum, & ſingulorum omnium oculos atque ora ad ſe trahunt, digniora animo-quàm calamo. Quippe ex nobiliſſima, & antiquiſſima hac Familia, tanquam ex fœcundo Iouis cerebro, quot Viros natos, tot electas Mineruas in hanc gratam lucis vſuram prodiiſſe, idémque vobis commune Sapientiæ, & Iuriſprudentiæ, quod vitæ principium eſſe conijcimus. Hinc, quid mirum ſi Maiores tui, vt omnium virtutum celſa facto agmine occupare, ita honorum, & dignitatum culmina illuſtrare ſemper conſueuerint; Quare Reipublicæ Cherienſis clauum per continuatam annorum ſeriem, grauiſſima quæque domi, belli, pacíſque negotia peragere, à Patria, & Principibus feuda plurima, tanquam in benè felicitérque adminiſtrati muneris præmium obtinere promeruerunt; Vt ex inueſtituris, ſexcentis ab hinc annis impetratis colligere licet: Nunc à Summis Principibus ad magna conſilia vocati, modò ad maximas expeditiones miſſi, frequentiſſimè in Legationum honorem ad Pontifices Maximos, & Imperatores electi, veluti ad Federicum primum, Ænobarbum in Italiam profectum, Mediolanenſem ditionem ferro incendióque deuaſtantem: necnon ad

Innocentium Quartum Sum. Pontificem Lugduni degentem, & eiuſdem Imperatoris inſidias fugientem, quo Legationis officio functus eſt Matthæus Bentius, quem NOBILEM DOMINVM Summus Pontifex in ſuis diplomatibus, in emeritam virtutum laudem nuncupauit; quo titulo, tunc temporis ſoli Proceres donabantur.

Legales verò laureas domi veſtræ naſci, & hæreditariam vobis eſſe æqui boníque Artem, Romanáque iura in tuos omnes, veluti per felices traduces transfuſa quis eſt qui non animaduertat? Aſcanij enim Bentij memoria I. C. clariſſimi in omnem æternitatem propagabitur; qui rectò multorum annorum ſpatio Placentiæ gubernaculo, ab Alexandro Parmenſe Duce Auditor; indè à Raynutio eius filio primus à ſecretis Conſiliarius, & Ducatus Moderator fuit declaratus: hac potiſſimum gloria venerandus, quod populorum corda, ob benè integréque adminiſtratam Rempublicam, ad gratiam, & obſeruantiam prouocauerit. Matthæus Bentius, qui in primis adoleſcentiæ annis Vlpiani, Papiniani, & Scæuolæ ſpiritus hauſit, cuius doctiſſimis; & acutiſſimis iuris reſponſis, vt ſe ſubſcriberet Bartholomæus Socinus Iuriſprudentiæ fax vibrantiſſima in maximam gloriam ſibi aſciuit: Bartholomæus Bentius optimo Sereniſſimi EMANVELIS PHILIBERTI conſilio, in prima Cameræ Pedemontanæ computorum erectione inter Auditores connumeratus; Vir ſummæ integritatis, & ingenij acumine, vt conſtitutionis verba commemorant.

Sacri pariter Antiſtites numero non minores, virtutum, & Sanctimoniæ gloria maiores, quos Religionis amor, pietatis ardor, Sanctitatis ſplendor ad æternam Beatorum ſedem euexit: veluti Benignium Bentium Mediolanenſem Archiepiſcopum publico Summorum Pontificum decreto in Sanctorum ordinem deſcriptum. Cæſarem Bentium, ad Aſtenſem Epiſcopatum,& Comitatum optimo iure promotum vt nomine gereret, quam meritis poſſidebat dignitatem.

Propria hæc tanti generis ornamenta, tantorum Virorum, ſagi, togæ, & religionis auctoramentis clara, clariora tamen externis quoque fulgoribus mortalium oculis irradiarunt: & vt gemmæ auro iunctæ plurimi inter mortales fiunt, maioríque in pretio habentur, & prædicantur. Haud aliter generoſæ huiuſce ſtirpis inclitus honor, eò glorioſior, & clarior enituit, quo matrimonia frequentius cum Illuſtriſſimis Ciſalpinæ ditionis familiis ſtemmatum antiquitate, & rerum egregiè geſtarum claritate præſtantiſſimis contraxerit: veluti cum Illuſtriſſimis Comitibus Lucernæ, Ploſaſchi de Prouanis, de Ponte, Cribellis, Alciatis, Cacheranis, & aliis ſanguinis, & vetuſtatis celebritate memorandis.

Verum enim verò EXCELLENTISSIME PRÆSES, quis eſt, qui diſperſam in Maioribus tuis armorum, & litterarum gloriam illuſtriori pompa in te vnitam, faſtóſque legales alternato decore fulgentes non videat, & intelligat *TE* verum, & germanum Palladis, & Mineruæ ſimulacrum. Sunt enim in *TE* morales virtutes, quæ in honeſtate, probitate, & moribus candidiſſimis conſiſtunt, quibus tanquam haſta adamantino cuſpide armata in lubrico iuuentutis curſu aduerſus ætatis illecebras ſumma fortitudine bella mouebas. Inſunt, & intellectuales, quæ in ſapientia, doctrina, prudentia, iuſti atque iniuſti ſcientia poſitæ ſunt: quibus inter cæteros Bononienſis, Romanæ, & Taurinen. Academiæ alumnos, veluti Phœnix communi omnium voto celebrabaris. Quare id de *TE* quod de Ennio ferebatur, Muſas, & Appollineas virgines, ipſamque Aſtræam germanam Palladis, & Mineruæ ſororem tuo amore captas optimo meritóque iure dicere poſſimus. Sed cum ſanguinis nobilitas *TE* ad virtutem excitauerit, virtus ad gloriam elegerit, gloria ad ſuprema magiſtratuum culmina extulerit. Ideo vix ex Ephœbis iuriſprudentiæ dimiſſus, in ipſo iuuentutis flore, ſapientia, & doctrina maturus, cum primum virtutum tuarum merita præueniens prudens Magni Caroli Emanuelis iudicium, *TE* in patrimonij ſui Aduocatum elegit: nec priuatum *TE* eſſe ſinit, quem merita

rica ad publica munera vocabant. In hoc campo breui temporis ſpatio exercitatus, ſiue Sereniſſimi, ſiue priuatorum cauſas perorandas ſuſceperis, ſemper ſummam tuam ſapientiam, animi promptitudinem, & eximiam facundiam fora noſtra admirata fuere. His virtutum præmiis ad magiſtratuum celſa promotum *TE* voluit. Nec vna remuneratione contenta eſt Principis gratia, honorem geminat, augmenta promouet: quaſi debeat omne, quod præſtat. Quamobrem Senatorias infulas in *TE* denuò confert, quam ſuſceptam dignitatem propriis virtutibus, & honoribus exornaſti. Tandem vt vberrimæ virtutum ſegeti maior gloria ſuccreſceret, & faſces, ex faſcibus naſcerentur, nuſquam ſatis laudanda, & admiranda inuictiſſimi *VICTORIS AMEDEI* prudentia, vel in ipſa morte de hoſtibus, & mortalitate Victoris Salurienſis Marchionatus, Montisferrati Ducatus Supremi, Secundi verò in Sacro Pedemontano Senatu Præſidis maieſtatem, & gradum in *TE* contulit: quibus in ſupremis magiſtratibus nihil ingenioſa laude dignius habuiſti, quàm in oculis omnium pretioſam ſeruare integritatem, ſacroſque iuſtitiæ tramites ſarta recta cuſtodiiſſe. Hæc ſi ſanguinis tui claritati, & Maiorum amplitudini deficerent, ſola ad ſplendorem Illuſtriſſimi generis, ad incliti nominis gloriam, ad famæ æternitatem ſufficere poſſent.

Togatam verò tuam Palladem, acumen non tàm in haſta, quàm in ingenio ferentem, quis eſt qui non prædicet, & innatam illam prudentiam, & celeritatem in pertractandis grauiſſimis Reipublicæ negotiis à Maioribus acceptam in *TE* longè feliciori gloria tranſmiſſam non obſeruet? Etenim extremis belli temporibus, quibus iura in armis poſita eſſe videbantur, ſumma quæque rerum, vel ad Sereniſſimorum Ducum noſtrorum majeſtatem, Coronæ incrementum, patriæ ſalutem ſpectantia vtpote intimus, & præcipuus à ſecretis Conſiliarius pertractare conſueuiſti. Quapropter ſi iure, & non ferro de Montisferrati Ducatus cauſa inter Regias Celſitudines noſtras, & Mantuanos Duces Sereniſſimos vertente patrocinanda, ac propugnanda, aut ſuadente Ludouico XIII. Gallorum Rege componenda, aut Claraſci Heroum conuentus, vbi non tantum de eadem controuerſia, verùm de totius Reipublicæ Chriſtianæ tranquillitate, concordia, & felicitate per Summi Pontificis, Imperatoris, Gallorum, & Hiſpanorum Regum, cæterorúmque ſupremorum Principum Delegatos, & Plenipotentiarios agebatur. *TV* Athlantis inſtar tantam negotiorum molem, támque arduum, & ex omni parte Principibus, & totius Reipublicæ Chriſtianæ graue munus, & difficilem prouinciam ſumma cum prudentia, conſilij maturitate, ingenij perſpicacitate, ſolertíque cura peregiſti, & confeciſti, vt pacis indè publicæ capitula firmata ac ſancita fuerint. Quare fas erit, vt poſteritas omnis *TE* pacis moderatorem, Patriæ decus, Generis gloriam, Senatus ornamentum dignis præconiis concelebret.

Accipe igitur *PRÆSES* omni virtutum, gloriæ, & honorum ſplendore CLARISSIME, hunc DE CENSIBVS tractatum, quem in perpetuum noſtri in *TE* amoris cenſum exhibemus. Non ad nominis Tui famam propagandam, quæ tanta eſt, vt terminos neſciat, ſolis propriis circunſcripta encomiis. Patere in tuæ Palladis clypeo, Auctoris, & noſtrorum nomina delineari, & exprimi, ac ſub tuæ ineluctabili haſtæ patrocinio, & fulgore viuere. Tunc enim nobis hæc potiſſimùm tutela, & ſecura quies erit, ſi eam ipſe tuearis. Vale, atque votiuam hanc tui Palladij aris appenſam tabellam in æternum obſequij monumentum conſerua.

H H. Ioan. Dominici Tarini.

HONO

HONORATI LEOTARDI IVRISCONSVLTI NICIENSIS

IN TRACTATVM LVDOVICI CENCII DE CENSIBVS post eius mortem ſub auſpiciis Excellentiſſ. D. AMEDEI BENTII Præſidis Taurinenſis impreſſum.

HOc opus an Cenci? Benti eſt; agnoſcite: fertur
Ille quidem docta compoſuiſſe manu.
Sed iam defuncto tineas metuebat, & annos;
BENTIVS hoc legum gloria magna vetat.
Quærere ſi virtus eadem eſt, & parta tueri,
Et Cenci, & Benti par erit inde decus.

AMEDEO BENTIO
NATALIBVS ILLVSTRISSIMO,

DIGNITATIBVS EXCELLENTISSIMO,
Litteris Sapientiſſimo,

OMNIBVS GRATO NEMINI INGRATO;
quod
DEDICATVS TRACTATVS DE CENSIBVS
Carmen retrogradum.

OMNIPOTENS geris vt faſces, ſunt omnia BENTI
Proſpera, ſubiectis nil malè ſubſequitur,
Subſequitur malè nil ſubiectis, proſpera BENTI
Omnia ſunt, faſces vt geris omnipotens;
Exiguus datur hic cenſus, cui ſingula cenſum
Soluere vix poſſunt ars, ſtupor, ingenium,
Ingenium, ſtupor, ars poſſunt vix ſoluere cenſum
Singula, cui cenſus hic datur exiguus,
Officium liber & cenſus dat BENTIA *portans*
Stemmata, permagnis his fretus auſpiciis,
Auſpiciis fretus his permagnis, ſtemmata portans
BENTIA, *dat cenſus & liber officium;*
Accipito precor hos cenſus, nunc nomine cenſus
Munera præſtantur, nil prece conſequimur,
Conſequimur prece nil, præſtantur munera cenſus
Nomine nunc, cenſus hos precor accipito,
Reſtitues quoque tu cenſus tunc Maximè PRÆSES
Dogmata TARINIS *ſi tua tradideris,*
Tradideris tua ſi TARINIS *dogmata* PRÆSES
Maximè tunc cenſus tu quoque reſtitues,
Conſpicuus magè ſit nobis, & BENTIVS *orbi,*
CENCIVS *his creſcens eſt nouus intereà,*
Intereà nouus eſt creſcens his CENCIVS *orbi,*
BENTIVS *& nobis ſit magè conſpicuus.*

PETRVS ROITIVS I. C. Taurinen. Colleg.

AD

AD AVCTOREM ET LIBRVM,

HEXASTICON.

NE tua cum tenebris ô Cenci, ſcripta perirent,
Et cenſus ſenſu deteriore ruat.
Præſidium nacti lucent cum ſole labores
Dùm cenſus ſenſum Bentius ipſe fouet,
Ergò liber proſcinde notos vento auſpice pergis;
Præſide præſidio te comitante ſuo.

MATTHÆVS SALLOIT BELGA.

AD ILLVSTRISSIMVM ET EXCELLENTISSIMVM

D. AMEDEVM BENTIVM

Præſidem & Comitem protectorem,

ET CENSIVM DE CENSIBVS AVCTOREM.

EPIGRAMMA.

QVID iuuat aſſiduo mentem torquere labore
Si cum morte labor noſter, opúſque perit?
Sic, Cenci, tecum cenſus monumenta iacerent
Ni tibi præſidio BENTIVS ipſe foret
Ille Caſale Ducum cenſus diſtinguere nouit
Claraſci cætus Secutiaque probant
Ergo tibi cenſus, BENTI, debentur honores
Qui Cenci cenſus viuere poſſe doces.

DISTICHON,

Cum cenſes, Cenci, cenſus, cenſore carebis
Præſidio, Præſes, præmia prima parit.

IOAN. ANTONIVS CASTELLVS A CLARASCO
eiuſdem Præſid. intimus famil.

LVDO

LVDOVICVS CENSIVS
BENEVOLO LECTORI.

PRÆCLARE profectò, & ſumma cum laude facere eos, qui Diuini Platonis ſententiam ſequuti, quaſi non ſibi ſolùm nati aliquam diei partem amicis, & Patriæ impertiuntur, fuit ſemper apud prudentes Viros receptiſſimum. Quamobrem cum ab ineunte ætate ad ſtudia bonarum Artium animum non inuitus applicuerim, & grandior factus id vnum ſemper præ oculis habuerim, vt his laborum,& ſtudiorum meorum finis eſſet, qui mihi non iniucundus, aliis verò non eſſet omnino inutilis, & animo mecum ipſe ſæpiùs reputabam quánam ratione id aſſequi valerem. Et licet multa ſeſe mihi perhonorifica, & expetenda offerrent; cæteris tamen omnibus, & ſponte mea, & aliorum hortatu poſthabitis, me totum Cæſarei, ac Pontificij Iuris ſcientiæ tradere conſtitui: quippe quæ in Patria mea ſemper floruerit, & vbique gentium honeſtiſſima habita fuerit. In quo poſt aliquot annorum ſtudium Deo Opt. Max. benè iuuante, Doctoratus lauream fui conſequutus, & Doctor factus publicè interpretandi munus, quod honorificum, & laudabile fuit omni tempeſtate habitum, auidiſſimè expetiui, ad quod etiam inueterata, ac multorum annorum iam præſcripta conſuetudo, vt quiſquis in hac noſtra Ciuitate Iuriſconſultorum laurea eſſet inſignitus hoc onus ſubiret, me ad id ſummoperè adhortabatur, quod cum ab iis, penes quos Gymnaſij noſtri Peruſini cura, & gubernium tunc temporis reſidebat ſumma cum animi mei alacritate impetraſſem, hanc publicè interpretandi, primum ius Ciuile, mox ius Pontificum, prouinciam per multos annos pro mearum virium imbecillitate ſuſtinui. Quo tempore non potui effugere, quin & pro meorum bonorum, ac affinium, & amicorum tutela Aduocationis munere in grauiſſimis etiam, & capitalibus cauſis ſæpiſſimè functus fuerim. Cùm autem iis horis, quibus mihi à publicis interpretationibus, & à forenſi ſtrepitu vacare permiſſum fuit, turpi otio languere non minus reprehenſibile, quàm pernicioſum exiſtimauerim, cum teſte *Gregor.* quem refert *Luc. de Penna, in l.1. col. 2. C. de excuſ. artific. lib.*10. Otia ſint facinorum nutrimenta. Et in otio non ſolum ingenium torpere ſoleat, iuxta illud Ouidianum.

Adde quod ingenium longa rubigine læſum
Torpet, & eſt multò, quam fuit ante minus.

Sed etiam tota vita noſtra vt authoritate Catonis Philoſophici dicit *Guil. de Bened. ad cap. Raynutius, in verbo, Dotem, quam ei dederat, num.*54.*ad fin.ext. de teſtam.* non inconueniens fui arbitratus *ex Ariſt.Politic.lib.*8.*cap.*3.*& Senec.Epiſt.*84. inter ſtudia grauiora aliquando, animi cauſa; alia iucundiora permiſcere: vt olim feciſſe Scæuolam I. C. ſua tempeſtate eximium, dicit *Valer.Maxim.lib.*8.*in tit.de otio,* & refert *Guil. de Bened. d.verbo, Dotem, num.*64. & cum multa quæ ad Cenſuum materiam pertinent ſparſim, & confuſè abſque aliquo ordine, & delectu, prout inter ſtudendum ſeſe mihi obuiam faciebant, collegiſſem, & conſeruaſſem: ea potiſſimum mente, & intentione, vt poſſent aliquando in peragendis cauſis vſui, & adiumento, & mihi, & amicis eſſe; illa in vnum quaſi corpus redigere, & certa methodo, & congruo ordine in modum Tractatus aptare in mentem venit, cui cogitationi inhærens nec operis difficultate, nec mearum virium,

quas

quas satis esse infirmas cognosco, & ingenuè fateor, imbecillitate deteritus, hanc prouinciam fui aggressus. Et cum post multorum mensium curricula, ea, quæ sparsim, & nulla methodo collegeram, iuxta præscriptum mihi ordinem disposuissem. Ecce ibi obuiam sese mihi faciunt Tractatus multi de hac materia non minus doctè, quàm copiosè, & eleganter à Viris de Legali scientia optimè meritis, & excellentiss. compositi, & conscripti: quos cum perlegissem, & bonam partem eorum, quæ à nobis collecta fuerant ab iisdem tractata, comperiissem, pedem referre, & à cœpto opere desistere decreueram, & illud certè abiecissem; nisi amicorum efflagitationes, cohortationes, & suasiones ab hoc me proposito retraxissent. Opus igitur iam penè desperatum non inuitus resumpsi, memor illius; Nihil dictum, quod non sit dictum prius: & in hanc, in qua comparet, formam aptaui; & qualequale sit in publicam lucem emittere decreui: Non quod mihi persuadeam omnia, quæ ad hanc tractationem pertinent, me plenè collegisse, in hoc breui Tractatu complexum fuisse, & pro dignitate explicasse, (opus enim hoc arduum, ac penè impossibile esse, & ego sensi, & quilibet sani capitis est facilè arbitraturus) sed ea certa spe fretus quod probi, ac studiosi viri laborem hunc nostrum non sint omnino improbaturi, immo æqui boníque facturi, eo saltem nomine, quod plerasque huius nostri Tractatus Conclusiones Sacræ Rotæ Romanæ authoritate confirmare conati sumus. Decisiones multas de materia loquentes, allegantes, quarum aliquas, iis tamen exceptis, quæ in aliquo volumine sub proprij Authoris nomine impressæ reperiuntur, etiam quod ex eis nonnullis alibi sparsim impressæ fuerint, post Tractatum congruo ordine imprimi curaui. Accipe igitur Lector humanissime hos nostros labores æquo animo, lauda conatum, defectus excusa, & diù viue fœlix.

BIBLIOPOLA LECTORI.

LIBER hic commendatione non eget; hoc vnum te monitum velim, Editionem hanc nostram Lugdunensem non modò cæteris auctiorem Accessione tum Expositionum Bullæ Pij V. P. M. DE CENSIBVS *; tum quoque nonnullarum Eruditissimi P. Molinæ Theologi S. I. de ipsamet materia Disputationum: sed & elegantiorem, distinctis videlicet Quæstionum, Decisionúmque Rotæ Romanæ Indicibus hactenus confusis, & singulis proprijsque Voluminibus, laboris tui subleuandi gratia commodiori ordine restitutis. Vale.*

INDEX QVÆSTIONVM HVIVS TRACTATVS,

Nouo & antiquo ordini accommodatus: In cuius limine

BVLLÆ PII V. SIXTI V. ET CLEMENTIS VIII. MM. PP. vt præcipuum totius Operis argumentum ac fundamentum præponuntur & exponuntur.

Cen

Census perpetuus an sit licitus.

QVÆST. XII.

aliàs part.1. cap.1. quæst.4. art.5.

An Reipublicæ expediat contractum censualem admittere.

QVÆST. XIII.

aliàs part.1. cap.2.

De personis quæ censum imponere possunt, vel non.

QVÆST. XIV.

aliàs part.1. cap.2. quæst.1. art.1.

De domino directo, quis, & quomodo possit super re aliena censum imponere.

QVÆST. XV.

aliàs part.1. cap.2. quæst.1. art.2.

Minor, & mulier an possint super suis bonis censum imponere.

QVÆST. XVI.

aliàs part.1. cap.2. quæst.1. art.3.

Prodigus an super suis bonis validè censum imponat.

QVÆST. XVII.

aliàs part.1. cap.2. quæst.1 art.4.

Filiusfamilias an super suis bonis validè censum imponat.

QVÆST. XVIII.

aliàs part.1. cap.2. quæst.1. art.5.

Emens rem cum pacto reuendendi, & maritus an possit super bonis dotalibus censum imponere.

QVÆST. XIX.

aliàs part.1. cap.2. quæst.1. art.6.

Hæres an possit censum imponere super restitutione subiecta.

Quæst. R. R. pro tract. de Cens.

QVÆST. XX.

aliàs part.1. cap.2. quæst.1. art.7.

Census super re communi impositus an valeat, & pro qua parte.

QVÆST. XXI.

aliàs part.1. cap.2. quæst.2. art.1.

Dominus vtilis an censum possit imponere, & Vassalus super re feudali.

QVÆST. XXII.

aliàs part.1. cap.2. quæst.2. art.2.

Emphyteuta an super re emphyteutica possit censum imponere.

QVÆST. XXIII.

aliàs part.1. cap.2. quæst.3. art.1.

Censum super re imponere an is possit, qui ius aliquod in ea, vel ad eam habet, citra tamen ius directi, vel vtilis dominij, & administrator bonorum publicorum super illis non potest.

QVÆST. XXIV.

aliàs part.1. cap.2. quæst.3 art.2.

Clericus an possit super bonis sui beneficij censum constituere.

QVÆST. XXV.

aliàs part.1. cap.2. quæst.3. art.3.

Vsufructuarius an possit imponere censuum super re cuius habet vsumfructum.

QVÆST. XXVI.

aliàs part.1. cap.2. quæst.3. art.4.

Emptor rei cum pacto quod non acquirat dominium illius nisi soluto integro pretio, an possit super ea censum imponere ante integram pretij solutionem.

QVÆST. XXVII.

aliàs part.1. cap.2. quæst.3. art.5.

Fideicommissarius an ante restitutionem sibi

 saltem

Domi

SVM

SVMMARIA
EXPOSITIONIS
BVLLÆ PII V. P. M.
de Censibus.

AVCTORE

IO. BAPT. LEONELLIO, I. C. PERVS.

A

B

C

D

E

F

I

L

Liber

INDEX DISPVTATIONVM De Censibus, LVDOVICI MOLINÆ

Theologi S. I.

DISP.

REFOR

REFORMATIO CONTRACTVVM

DE ANNVIS CENSIBVS CREANDIS, ALIENANDIS, & redimendis. Et declaratio quarumdam dubitationum deſuper exortarum.

PIVS EPISCOPVS,

SERVVS SERVORVM DEI. AD PERPETVAM REI MEMORIAM.

CVM onus Apoſtolicæ ſeruitutis obeuntes, cognouerimus innumeros celebratos fuiſſe & in dies celebrari Cenſuum contractus, qui nedum non continentur intra limites à noſtris anteceſſoribus eiſdem contractibus ſtatutos, verùm etiam quod deterius eſt, contrariis omnino pactionibus propterea ardentem auaritiæ ſtimulum, Legum etiam Diuinarum manifeſtum contemptum præſeferunt, non potuimus animarum, prout tenemur ſaluti conſulentes, ac piarum mentium petitionibus etiam facientes, tàm graui morbo, lætiferóque veneno ſalutari antidoto non mereri.

Hac igitur noſtra Conſtitutione ſtatuimus, cenſum, ſeu annuum redditum creari, conſtituive nullo modo poſſe, niſi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, & de ſui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus deſignata ſit.

Rurſum niſi verè in pecunia numerata, præſentibus teſtibus ac Notario, & in actu celebrationis inſtrumenti, non autem prius, recepto integro, iuſtoque pretio.

Solutiones quas vulgò anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus.

Conuentiones directè, aut indirectè obligantes ad caſus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non teneretur, nullo modo non valere volumus.

Quemadmodum nec pactum auferens, aut reſtringens facultatem alienandi, rem cenſui ſuppoſitam, quia volumus rem ipſam ſemper, & liberè, ac ſine ſolutione laudemij, ſeu quinquageſimæ, aut alterius quantitatis, vel rei, tàm inter viuos, quàm in vltima voluntate alienari.

Vbi autem vendenda ſit, volumus dominum Cenſus aliis omnibus præferri, eique denunciari conditiones quibus vendenda ſit, & per menſem expectari.

Pacta continentia moroſum Cenſus debitorem teneri ad intereſſe lucri ceſſantis, vel ad cambium, ſeu certas expenſas, aut certa ſalaria, aut ad ſalaria, ſeu expenſas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rem cenſui ſubiectam, ſiue aliquam eius partem amittere, aut aliud ius ex eodem contractu, ſiue aliunde acquiſitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto irrita ſint, & nulla.

Immo, & Cenſum augeri, & nouum creari ſuper eadem, vel alia re in fauorem eiuſdem, aut perſonæ per eum ſuppoſitæ pro cenſibus temporis, vel præteriti, vel futuri, omnino prohibemus.

Sicuti etiam annullamus pacta continentia ſolutiones onerum ad eum ſpectare, ad quem alias de iure, & ex natura contractus non ſpectarent.

Poſtremò Cenſus omnes in futurum creandos, non ſolùm re in totum, vel pro parte perempta, aut infructuoſa in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire, ſed etiam poſſe pro eodem pretio extingui. Non obſtante longiſſimi etiam temporis, ac immemorabili, immo centum, & plurium annorum præſcriptione, non obſtantibus aliquibus pactis directè, aut indirectè talem facultatem auferentibus, quibuſcumque verbis, aut clauſulis concepta ſint.

Cùm verò traditione pretij redditus extinguendus erit volumus per bimeſtre ante id denunciari ei, cui pretium dandum erit, & poſt denunciam, intra annum tamen, etiam ab inuito pretium recipi poſſe, & vbi pretium nec volens intra bimeſtre ſoluat, nec ab inuito intra annum exigatur, volumus nihilominus quandocumque redditum extingui poſſe, præuia tamen ſemper denuncia de qua ſupra, & non obſtantibus his, de quibus ſupra, idque obſeruari mandamus etiam quòd pluries ac pluries denunciatum fuiſſet, nec vnquam effectus ſequutus fuiſſet.

Pacta etiam continentia pretium cenſus extra caſum prædictum, ab inuito, aut ob pœnam, aut ob aliam cauſam repeti poſſe omnino prohibemus.

Contractúſque ſub alia forma poſt hac celebrandos fæneratitios iudicamus, & ita illis propterea non

obſtanti

obſtantibus,quidquid vel expreſsè,vel tacitè contra hæc noſtra mandata dari, remitti aut dimitti contingat,a fiſco volumus poſſe vendicari.

Hanc autem ſalutiferam ſanctionem nedum in Cenſu nouiter creando, verum etiam in creato quocunque tempore alienando, modo poſt publicationem conſtitutionis creatus ſit, perpetuò, & in omnibus ſeruari volumus.

Declarantes pretium ſemel Cenſui conſtitutum nunquam poſſe, ob temporum aut contrahentium qualitatem,ſeu aliud accidens,nec quo ad vltimo contrahentes minui, vel augeri.

Et licet Legem ipſam ad contractus iam celebratos non extendamus, illos tamen omnes in quos ſub alia forma peruenerunt Cenſus hortamur in Domino, vt ſingulos contractus cenſuræ bonorum Religioſorum ſubiiciant,& animarum ſaluti conſulant.

Non obſtantibus quibuſvis Conſtitutionibus & ordinationib. Apoſtolicis,Statutis,& conſuetudinibus necnon priuilegiis, & litteris,etiam per quoſcunque Romanos Pontifices Prædeceſſores noſtros ac etiam nos ſub quibuſcunque tenoribus & formis, ac cum quibuſvis clauſulis etiam derogatoriarum derogatoriis, necnon irritantibus Decretis ex quauis cauſa, etiam per modum legis, vniuerſalis, aut alia quomodolibet editis,ſiue in fauorem vniuerſitatum,Communitatum,Collegiorum,Congregationum,Ciuitatum,& locorum conceſſis, approbatis,& innouatis,quibus omnibus & ſingulis, illorũ tenores præſentib^9 pro expreſſis habentes,quatenus directè,vel indirectè præſenti noſtræ Conſtitutioni in toto,vel in parte contrarietatẽ,ſpecialiter,& expreſsè derogam^9,cęteriſq;cõtrariis quibuſcũq;.

Volumus autem,quod,præſentes in Cancellaria, & in acie Campi floræ publicentur,& inter conſtitutiones Extrauagantes perpetuo valituras conſcribantur.

Et quia difficilè foret præſentes ad ſingula quæque loca deferri, volumus, & etiam declaramus, quod earum tranſumptis etiam impreſſis manu alicuius Notarij publici ſubſcriptis, ac ſigillo alicuius Prælati munitis eadem prorſus fides vbique adhibeatur, quæ pręſentibus adhiberetur, ſi forent exhibitæ,vel oſtenſę.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtrę prohibitionis annullationis ſtatuti mandati iudicij hortationis,derogationis,declarationis,& voluntatis infringere,vel ei auſu temerario contrariare. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri & Pauli Apoſt.eius,ſe nouerit incurſurum.

Datum Romæ apud S.Petrum Anno Incarnationis Dominicæ, milleſimo,quingenteſimo ſexageſimonono,quartodecimo Kalendas Februarij Pont.noſtri Anno quarto.

SEQVVNTVR DECLARATIONES dubitationum deſuper exortarum.

Pius Papa V. Ad futuram rei memoriam.

ETsi Apoſtolica Sedes magna adhibita induſtria operam dat,omnia perſpicuè promulgare,vix tamen eſt, vt vnquam ſatis queat vſquequaque cauere, quin ſcrupuloſæ quorundam mentes, nouos illi cenſus inducant, quorum perplexitate,multi in dubium euocantur.

Pridem enim per Conſtitutionem noſtram de Cenſuum creatione inter alia voluimus.Cenſus omnes in futurum creandos non ſolum re,in totum,vel pro parte perempta, aut infructuoſa in totum effecta,ad ratam perire, ſed etiam pro eodem pretio extingui poſſe. Ac pacta continentia moroſum Cenſus debitorem, ad intereſſe lucri ceſſantis,vel ad cambium, vel ſalaria, & expenſas medio creditoris iuramento liquidandas teneri, aut rem Cenſui ſubiectam, ſiue aliquam eius partem amittere,aut aliud ius,ſiue ex eodem contractu,ſiue aliũde acquiſitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto nulla atque irrita eſſe. Cenſum autem, ſeu annuum redditum,non niſi in re immobili,aut quæ pro immobili habetur,ex ſui natura fructifera, atque nominatim certis finibus deſignata ſit. Sed nec cenſum ipſum, niſi verè in pecunia numerata, pręſentibus Notario, & teſtibus in actu celebrationis inſtrumenti, non autem prius, recepto integro iuſtóque pretio,creari,conſtituive nullo modo poſſe.

Deinde per dilectum filium Octauium Spinolam Regni Siciliæ Magiſtrum Portulanum hac de cauſa ad nos deſtinatum, accepimus, in dicto Regno Siciliæ ſcrupulum exoriri, an rerumprędictarum infructuoſitas etiam annalis,aut alias temporalis intelligatur.

Et an per nullitatem pactorum,& aliorũ prędictorum, etiam ius recuperandi,ſiue repetendi impenſas quas litigando contra moroſos prædictos, aut executores ad eorum loca tranſmittendo, aut alias ex iudicum mandato ſubire oporter,auferatur.

Præterea an tàm pro ipſis expenſis, quàm etiam pro cenſu recuperando contra tertium poſſeſſorem

rem cedi. Et etiam fideiussiones, dari aliáue bona pro prædij Censu grauati euictione,& ipsius Census solutione hypothecati. Denique an Census huiusmodi super pluribus rebus inter se diuisis constitui possit.

Postremo an ad id quod de pecunia numerata dicitur, prohibeat quo minus in dotium assignatione Census creari possit.

Nos hæc discrimina quantum in nobis est tollere cupientes, tenore præsentium declaramus rem infructuosam, quæ tota, vel ex parte infructuosa perpetuo redditur, non autem ex qua fructus, vno, duobus, pluribusve annis, siue tempestate, siue alio casu non proueniunt, salua alia iuris communis dispositione intelligi debere.

Præterea exactionem illarum expensarum prohiberi, quæ ex pacto, vel conuentione tantum inter contrahentes inita,& instrumento Census specialiter appositæ refici promittuntur, non autem ea quæ ex dicti iuris dispositione repetendæ veniunt, & mandato Iudicis adiudicantur.

Cæterum fideiussores dati aliave bona hypothecati pro prædij Census grauati euictione, aut si prædium in alium deuenerit, aut aliquis tertius fideiussor intercesserit, tertium possessorem, vel eius bona obligati minimè prohibemus. Hæc autem omnia pro euictione dumtaxat, non autem solutione pœnæ adiudicari posse intelligimus.

Postremò id dotium assignandarum casu censuum creationem, & Constitutionem prędictam respectu actualis numerationis coram Notario, & testibus faciendæ, locum non habere. Sed in hoc casu Census ipsos etiam pecunia ad manum non habita creari posse declaramus.

Denique vt periculis quæ ex transportatione pecuniarum frequenter in dicto Regno eueniunt occurratur, permittimus, vt si in creatione Census pecuniam ad manum commodè haberi nequierit, illius loco, emptor apocham, siue cedulam bancariam idoneam integri pretij venditori in ipso emptionis actu debeat exhibere.

Constitutione nostra prędicta, tàm in casu dotium, quàm cęteris omnibus in ea contentis, in suo robore permanentibus.

Volumus autem vt pręsentium exempla etiam impressa, Notarij publici manu, & Pręlati Ecclesiastici, eiusve Curiæ sigillo obsignata eandem illam prorsus, tàm in iudicio, quàm extra illud fidem faciant, quàm ipsamet pręsentia facerent, si essent exhibita, vel ostensa.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die 10. Iulij, 1570. Pontificatus nostri Anno 5.

S. D. N. D. SIXTI PAPÆ QVINTI Prohibitio, vendendi, & alienandi castra, fortalitia, & alia bona quæcumque stabilia,& immobilia in Statu Ecclesiastico existentia, absque Sedis Apost. licentia, aliis personis quàm vasallis eiusdem Status. Et de prohibitione alienandi.

Sixtus Episcopus seruus seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

SOLLICITVDO, paternusque affectus, quo Sedis Apostolicæ subditos prosequimur nos inducunt, vt ex diligenti cura prospiciamus, quæ ad illorum conseruationem Statusque Ecclesiæ vtilitatem, & commodum pertinent. Accepimus siquidem, quod in diuersis Ciuitatibus, Terris, Oppidis, & Castris, Nobis, & dictæ Sedis temporali ditioni subiectis extant statuta prohibentia res, ac bona stabilia in forenses, & non subditos alienari.

Nihilominus nonnulli Ciues, & Incolæ Ciuitatum, Terrarum, Castrorum, & locorum huiusmodi bona stabilia, aliis personis exteraneis vendere, & alienare præsumunt in maximum præiudicium, & damnum Ciuium, & Incolarum prædictorum. Quocirca nos considerantes quantum statuta præfata vtilia, & fauorabilia sint, quantumque Reipublicæ intersit dicta bona in illius Ciues, & habitatores conseruari. Motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam: sed de nostra mera deliberatione, & certa scientia, statuta huiusmodi, etiamsi

non sint in vsu, Apostolica auctoritate tenore præsentium de cætero obseruari mandamus. Et nihilominus, quud perpetuis futuris temporibus, Vniuersitates, Ciuitates, Collegia, feudatarij quicunque, ac personæ cuiusuis status, gradus, ordinis, qualitatis, & conditionis existant, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quauis auctoritate, & dignitate, etiam Ecclesiastica, quæ specialem, & indiuiduam mentionem, requireret, præditi sint, nullatenus sine Nostra, & Sedis prædictæ licentia, audeant, seu præsumant Ciuitates, Oppida, Castra, feuda, Iurisdictiones, ac bona quæcumque stabilia, vel immobilia in dicto Statu Ecclesiastico existentia cuiuscumque qualitatis, & valoris, per eos nunc, & pro tempore possessa vendere, permutare, vltra triennium locare, in emphyteusim feudum, liuellum, pignus, seu præcarium concedere, in aliquam Communitatem, Vniuersitatem, Collegium, vel personam extraneam, seu forensem, quæ nobis, & dictæ Sedi, ratione temporalis iurisdictionis Status nostri subdita, & supposita non sit, vel quæ domicilium legitimè non contraxit in dicto nostro Statu cuiuscumque dignitatis, status gradus, conditionis, & qualitatis existat, etiamsi vt præfertur, Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quauis auctoritate, & dignitate etiam Ecclesiastica, quæ specialem, & indiuiduam mentionem requireret præditus sit, Insuper quia decens, & conueniens existit, quod si vendantur, vel permutentur, seu etiam donentur Ciuitates, Castra, & Oppida, multo magis fortalitia, id ad notitiam Principis deducatur, & præsertim si feuda, & iurisdictiones feudales, ea omnia, nec in exteros, nec in alios quoscumque, nisi de expressa præcedente Nostra, & pro tempore existentis Romani Pontificis eadem supradicta licentia vendi, permutari, vel donari valeant. Neque etiam extraneus, aut subditus originarius, bona huiusmodi in dicto Statu habens, & in eo habitans, si ab illo discedat amplius ad ipsum non reuersurus illa retinère possit: sed intra biennium, ex quo ipse demigrauerit ea vendere, seu pro aliis extra dictum Statum existentibus permutare, aut alias transferre in alium immediatè subiectum teneatur, auctoritate, & tenore præsentium de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium consilio perpetuo statuimus, & ordinamus. Licitum tamen erit omni dicti Status habitatori, siue extraneo, siue subdito de bonis suis in eodem Statu positis, vel in consanguineos, vel in alios de dicto Statu non existentes quocumque alio, quàm venditionis, seu permutationis, vel donationis titulo disponere, ac suis etiam ab intestato hæredibus pariter licebit in illis succedere, qui tamen intra triennium, vel in eundem Statum habitatum veniant, vel bona ipsa in alium, seu alios habitatores, & subditos vt præfertur, transferant. Quod etiam illis extraneis, ad quos bona huiusmodi ex quibuscumque aliis quam venditionis, seu permutationis, aut donationis, huiusmodi causis peruenerint, illave acquisiuerint, censeatur permissum: Bonorum autem præfatorom appellatione, neque census, neque portiones, seu loca Montium, nec mulierum dotes: sed neque Vrbem nostram, quæ communis patria est, cum eius decem passuum millia circuitu volumus comprehendi, filij tamen, & hæredes dictarum mulierum soluto matrimonio, si extranei fuerint, aut in eodem Statu ad habitandum, aut vendendum, seu permutandum, vt dictum est, sint astricti. Decernentes Communitates, Vniuersitates, Collegia, vel personas extraneas, seu forenses huiusmodi ad dictorum bonorum pro tempore contra earumdem præsentium tenorem alienatorum acquisitiones omnino inhabiles, necnon quoscumque contractus, venditiones, & alienationes, contra huiusmodi prohibitionem quocumque modo, vel causa pro tempore faciendas, nullas & inualidas existere nullumque ius per eas emptoribus attributum esse, seu tribui posse. Necnon omnes scripturas desuper conficiendas, ac inde sequuta quęcumque nullius roboris vel momenti esse, nec ex illis audiri, agi, & excipi posse in iudicio, vel extra, ipsaquę bona alienata ad eos ad quos de iute peruenire debent spectare, & pertinere. Sicque per S. R. E. Cardin. etiam Legatos, ac Vicelegatos, necnon Sacri Palatij Apostolici Auditores, Gubernatores, seu illorum Locatenentes, aliosve Iudices, & Commissarios, quauis auctoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate iudicari, & diffiniri debere. Necnon irritum, & inane quidquid secus super his à quoquam, quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Mandantes eisdem Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, ac Iudicibus nunc, & pro tempore in toto Statu prædicto existentibus, & eorum cuilibet, vt statutum, & ordinationem, ac alia præmissa perpetuo ab omnibus ad quos spectat, & pro tempore spectabit per censuras Ecclesiasticas, & alia eis bene visa remedia obseruari faciant, & mandent. Non obstantibus nostris de non tollendo iure quæsito, aliisque Apostolicis Constitutionibus, necnon Ciuitatum, Oppidorum, Terrarum, & locorum prædictorum statutis, & consuetudinibus, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quacumque alia firmitate munitis, ac etiam immemorabili, & quantocumque tempore pacificè obseruatis, necnon Ciuitatibus, Ciuitatumque iuribus, priuilegiis, exemptionibus, & indultis Apostolicis illis, eorumque dominis prædictis, ac quibusuis aliis per quoscumque Rom. Pont. ac nos, & dictam Sedem quomodocumque, & quotiescumque concessis, confirmatis, & innouatis, quæ omnia illorum tenores præsentibus pro plenè, & sufficienter expressis habentes omnino tollimus, & abrogamus cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem easdem præsentes, quoniam in Consistorio nostro, & de consilio prædicto promulgatæ sunt, à die datæ ipsarum quoscumque, tam præsentes quàm absentes, & vbicumque etiam extra dictum statum existentes perinde obligare, ac si cuique singulatim intimatæ fuissent. Et nihilominus, vt illæ

amplius

Apostolorum de Vrbe aliisque locis consuetis appendi, & in libris dictæ Cameræ describi. Ac etiam volumus, vt ipsarum exempla etiam impressa edantur, ea quæ Notarij publici manu, & sigillo cuiuscumque Curiæ Ecclesiæ, aut personæ, in dignitate Ecclesiastica constitutæ obsignata eam ipsam prorsus fidem vbique locorum in iudicio, & extra illud faciant, quam ipsæ præsentes facerent, si essent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum mandatorum, Statuti, Ordinationis, Decreti, sublationis, abrogationis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum.

Datum Romæ apud S. Marcum Anno Incarnat. Dominicæ 1585. Kal. Iul. Pontif. nostri Anno I.

✠ Ego Sixtus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

†	† Ego Lud. Card. Madrutius.	† Ego M. Card. S. Stephani.
†	† Ego N. Card. Senonensis.	† Scipio Card. Lancelottus.
† Ego Io. Anton. Episc. Tusc. Card.	† Iul. Ant. Sãctorius Car. Seuerina.	†
Sancti Gregorij.	† P. Card. Cæsius.	†
†	† Ego Hier. Card. Rust.	†
†	† Ego Io. Hier. Card. Albanus.	†
†	†	† Ego Ferd. Card. de Medicis.
† Ego M.S. Card. ab Altemps.	† P. Card. Deza.	† Phil. Vast. Card. Cam.
† Ego Inn. Aua. Card. de Arag.	† Ego Ant. Card. Carafa.	†
†	† Io. Ant. Card. SS. Quatuor.	† Ego Vinc. Card. Gonzaga.
†	† Io. Bapt. Card. S. Marcelli.	† Ego Fr. Card. S. fortia S. Nicol.
† Ego. P. Card. Sanctacrucius.	† Aug. Card. de Verona.	†
† Ego Gulielm. Card. Sirletus.	† Ego Vin. Card. Montis Regalis.	† Alex. Card. de Monte alto.
† F. Mich. Bon. Card. Alex.		

A. de Alexiis.

Registrata apud Io. Baptistam Secretarium.

ANNO à Natiuitate Domini nostri Iesu Christi 1584. Indictione 13. Die verò Mercurij 25. mensis Septembris Pont. Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Sixti Diuina Prouidentia Papæ V. Anno primo. Retroscriptæ literæ apostolicæ Affixæ, & publicatæ fuerunt ad Valuas Ecclesiarum S. Ioan. Lateranen. Principis Apostolorum de Vrbe, necnon Cancell. Apost. & in acie Campi floræ, vt moris est per nos Ioan. Butlurault. & Franciscum Baron prælibati Sanctiss. D. N. Papæ Apost. Curs.

Io. Andr. Panizza Mag. Curs.

BVLLA SANCTISSIMI IN CHRISTO PATRIS CLEMENTIS PAPÆ VIII.

SVPER REDVCTIONE OMNIVM CENSVVM PER quascumque Communitates, Vniuersitates, Status Ecclesiastici vltra septem pro centenario impositorum posthac ad rationem septem tantum persoluendorum.

Clemens Papa VIII. Ad perpetuam rei memoriam.

CVM ad subleuationem grauaminum, & commoda populorum nostræ, & Sedis Apostolicæ ditioni in temporalibus subiectorum pertinere dignoscimus in iis libenter auctoritatis nostræ partes interponimus, prout æquitate ipsa, & nostra erga eos paterna charitate suadente conspicimus cum Domino expedire. Sane non sine magna animi nostri molestia accepimus plerasque Communitates, & vniuersitates, Ciuitatum, Oppidorum, & locorum Status nostri Ecclesiastici ob varias eorum necessitates multos Census vendendo graue æs alienum contraxisse, huiusmodi autem Censuum emptores illos ad rationem non sex, vel septem, sed octo, no-

tiem, vel decem pro quolibet centenario, & anno fere omnes exigere solere. Quare intolerabili onere grauatæ ex redditibus propriis aliquando emptoribus Censum satisfacere nequeunt.

Nos igitur in præmissis opportunè ratione aliqua saltem ex parte prouidere volentes motu proprio, & ex certa scientia omnes, & singulos Census hactenus super quibuscumque rebus immobilibus tàm vrbanis, quàm rusticis in quacumque prouincia, Ciuitate, Terra, Oppido, Territorio, Districtu, & loco Status Ecclesiastici Nobis, & Sedi Apostolicæ tàm mediatè, quàm immediatè subiectis consistentibus, cuiuscumque pretij, valoris, qualitatis, quantitatis, & denominationis bona, & Census huiusmodi extiterint per quascumque Communitates, seu Vniuersitates eiusdem Status, & ditionis, seu etiam singulares personas intuitu tamen illarum, & cum promissione idemnitatis ab ipsis Communitatibus seù Vniuersitatibus, quæ pretia Censuum huiusmodi venditorum in suos vsus acceperint facta septem pro quolibet centenario, & non quocumque modo excedentes hactenus creatos, constitutos, impositos, & venditos quoad illorum fructus ex nunc deinceps in futurum perpetuo decurrendos ad rationem septem tantùm pro quolibet centenario, & anno (salua tamen dictos census redimendi facultate) auctoritate Apostolica tenore præsentium reducimus, & moderamus, ac ipsas Communitates, & Vniuersitates census prædictos ex nunc persoluendos, & alios pro eis etiam vti principales principaliter, & insolidum, seu aliàs quouis modo etiam in forma Cameræ Apostolicæ obligatos à solutione Censuum prædictorum alias quàm ad rationem septem pro centenario, & anno huiusmodi ad aliquid vlterius pro fructibus in futurum soluendum non teneri, nec ad id vigore quarumcumque obligationum, & quibusuis iuramentis (quæ ipsis Communitatibus, & Vniuersitatibus prædictos census per soluentibus, vt præfertur, & aliis pro eis etiam dicta forma Cameræ obligatis, harum serie relaxamus) seu aliàs vallatarum, nec ad illarum obseruationem, & Censuum iam impositorum solutionem vltra prædictam summam septem pro quolibet centenario & anno cogi, aut compelli posse declaramus, ac ita per quoscumque Iudices, & Commissarios, etiam Palatij Apostolici causarum Auditores, & S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, necnon Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ ac Rotæ Auditores, seu quosuis alios Iudices sublata eis, & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate iudicare, ac definiri, & interpretari debere, irritum quoque decernimus, & inane quidquid secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus Apostolicis, ac quarumcumque Prouinciarum, Ciuitatum, Terrarum, Oppidorum, & locorum Statutis, consuetudinibus, legibus, & naturis etiam iuramento confirmatione apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, necnon obligationibus in ampliori forma, fideiussionibus, renunciationibus, ac iuramentis præstitis priuilegiis quoque indultis, & litteris Apostolicis etiam per quoscumque nostros ac etiam nos quibuscumque tenoribus & formis ac Romanos Pontifices Prædecessores cum quibusuis clausulis etiam derogatoriarum deregatoriis, necnon irritantibus decretis ex quauis causa etiam per modum legis vniuersalis, aut alias quomodolibet editis, siue in fauorem Vniuersitatum, Communitatum, Collegiorum, Congregationum, Ciuitatum, & locorum concessis, approbatis, & innouatis, quibus omnibus, & singulis illorum tenores præsentibus pro expressis habentes, quatenus directè, vel indirectè præsenti nostro Motu proprio in toto, vel in parte contrarientur specialiter, & expresse derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris, die 1. Maij, 1592. Pontificatus nostri Anno I.

M. Vestr. Barbianus.

S. D. N. D.

S. D. N. D. CLEMENTIS DIVINA prouidentia Papæ VIII.

INNOVATIO CONSTITVTIONIS *FEL. RECORD. SIXTI PAPÆ V.*

De non alienandis bonis stabilibus in statu Ecclesiastico existentibus in forenses, & in non subditos, ac eiusdem declaratio, & extensio.

Clemens Episcopus seruus seruorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

ROMANVM decet Pontificem suorum Prædecessorum Constitutiones innouare, ac quandoque eas declarare, & extendere, ne illarum obseruantia propter aliquorum prauam interpretationem retardetur, vel ob hominum malitiam earundem effectus eludatur. Aliàs siquidem fœl.record. Sixtus Papa V. prædecessor noster, & suorum ac Sedi Apostolicæ subditorum conseruationis, Statúsque Ecclesiæ vtilitati, & commodo prospiceret, accepto quod in diuersis Ciuitatibus, Terris, Oppidis, & Castris tunc ipsius Prædecessoris, nunc nostræ, & Sedis Apostolicæ temporali ditioni subiectis, extabant statuta quædam prohibentia tes, & bona stabilia in forenses, & in non subditos alienari, quodque nihilominus nonnullis Ciues, & incolæ Ciuitatum, Terrarum, Castrorum, & locorum huiusmodi bona stabilia aliis personis extraneis vendere, & alienare præsumebant in maximum præiudicium, & damnum Ciuium, & Incolarum prædictorum, considerans quantum statuta prædicta vtilia, & fauorabilia essent, quantúmque Reipub. interesset dicta bona apud illius Ciues, & habitatores conseruari, Motu suo proprio statuta huiusmodi etiamsi non essent in vsu de cætero obseruari mandauit. Et nihilominus quod perpetuis futuris temporibus Vniuersitates, Ciuitates, Collegia, feudatarij quicumque, ac personæ cuiusvis, status, gradus, ordinis, qualitatis, & conditionis existerent, ac etiam si Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quauis auctoritate, & dignitate, etiam Ecclesiastica, quæ specialem, & indiuiduam mentionem requireret præditi essent, nullatenus sine eiusdem Prædecessoris, & Sedis prædictæ licentia auderent, seu præsumerent Ciuitates Oppida, Castra, Feuda, Iurisdictiones, ac bona quæcumque stabilia, vel immobilia in dicto Statu Ecclesiastico existentia cuiuscumque qualitatis, quantitatis, & valoris essent per eos tunc, & pro tempore possessa, vendere, permutare, vltra triennium locare, in emphyteusim, feudum, liuellum, pignus, seu præcarium concedere, seu transferre in aliquam Communitatem, Vniuersitatem, & Collegium, vel personam extraneam, seu forensem, quæ ipsi prædecessori, & Sedi prædictæ ratione temporalis iurisdictionis subdita, & supposita non essent, vel quæ domicilium legitimè non contraxisset in dicto Statu cuiuscumque gradus, conditionis, & qualitatis existeret, etiamsi vt præfertur Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quauis auctoritate, & dignitate etiam Ecclesiastica, quæ specialem, & indiuiduam mentionem requireret prædita esset. Insuper quia decens, & conueniens erat, quod si venderentur, vel permutarentur, aut etiam donarentur Ciuitates, Castra, & oppida, multo magis fortalitia, id ad notitiam Principis deduceretur, & præsertim si feuda, & iurisdictiones feudales essent, ea omnia nec in exteros, nec in alios quoscumque nisi de expressa præcedente dicti Sixti prædecessoris, & pro tempore existentis Romani Pontificis eadem supradicta licentia vendi, permutari, vel donari possent neque etiam extraneus, aut subditus originarius bona huiusmodi in dicto Statu habens, & in eo habitans si ab illo discederet amplius ad ipsum non reuersurus, illa retinere valeret, sed intra biennium ex quo ipse demigrasset, ea vendere, seu pro aliis extra dictum Statum existentibus permutare, aut aliàs transferre in alium immediatè subiectum teneretur, de Venerabilium fratrum suorum S. R. E. Cardinalium consilio perpetuò statuit, & ordinauit, licitum tamen esse voluit omni dicti Status habitatori, siue extraneo, siue subdito de bonis suis in eodem Statu positis, vel in consanguineos, vel in alios de dicto Statu non existentes quocumque alio, quam venditionis, seu permutationis, aut donationis titulo disponere, ac suis etiam ab intestato hæredibus in illis succedere, qui tamen intra triennium, vel in eundem Statutum habitatum venirent, vel bona ipsa in alium, seu alios habitatores, & subditos, vt præfertur transferrent,

ferrent, quod etiam illis extraneis, ad quos bona huiusmodi ex quibuscunque aliis, quàm venditionis, seu permutationis, aut donationis huiusmodi causis peruenissent, & qui illa acquisiuissent censeretur permissum.

Bonorum autem prædictorum appellatione, neque portiones, neque loca Montium, neque mulierum dotes, sed neque Almam Vrbem, quæ communis patria est cum eius ad decem millia passuum circuitu comprehendi, filios tamen, & hæredes dictarum mulierum soluto matrimonio, si extranei forent aut ad habitandum in eodem Statu, aut ad vendendum, vel permutandum, vt dictum est, adstrictos esse voluit, decernens Communitates, Vniuersitates, Collegia, vel personas extraneas, seu forenses huiusmodi ad dictorum bonorum pro tempore contra dictæ Constitutionis tenorem alienatorum acquisitiones omnino inhabiles, necnon quoscumque contractus, venditiones, & alienationes contra huiusmodi prohibitionem quocunque modo pro tempore faciendas nullas, & inualidas existere, nullúmque ius per eas emptoribus attributum esse, seu tribui posse, necnon omnes scripturas desuper conficiendas, ac inde sequuta quæcumque nullius roboris, vel momenti esse, nec ex illis auditi, agi, & excipi posse in iudicio, vel extra, ipsaque bona alienata ad eos ad quos de iure peruenire debent, spectare, & pertinere, ac aliàs prout latius in eiusdem Sixti prædecessoris literis sub dat. Kal. Iulij Pontificatus sui, anno primo expeditis continetur.

Cùm autem, sicut experientia docuit, posteaquam prædictæ Sixti prædecessoris litteræ emanarunt, nonnulli Status nostri Ecclesiastici habitatores, & subditi prætextu permissionis in dicti Sixti prædecessoris literis contentæ, quod minorum omni dicti Status Ecclesiastici habitatori, siue extraneo, siue subdito licitum sit de bonis suis stabilibus in eodem Statu Ecclesiastico existentibus quocumque alio, quàm venditionis, seu permutationis, & donationis titulo disponere, vel in consanguineos, vel in alios de dicto Statu non existentes, qui tamen intra triennium vel in eundem statum habitatum veniant, vel bona ipsa in alium seu alios habitatores non ignorent in prædicta Sixti prædecessoris permissione iuxta verisimilem illius mentem illos tantum comprehendi, qui in eundem Statum Ecclesiasticum habitatum, vel venire verisimiliter venturi sunt, nihilominus dictas Sixti prædecessoris litteras perperam interpretantes, illarumque & aliarum etiam Rom. Pont. Prędecessorum nostrorum Constitutionum contra ipsos quouis modo disponentium effectum eludere conantes, & illarum fraudem, siue amore, siue odio in suos, & alios moti, siue alia quauis ratione ducti de suis bonis stabilibus in eodem Statu Ecclesiastico existentibus, non solum in consanguineos, & alios de dicto statu non existentes priuatos, sed in quascumque etiam Communitates Vniuersitates, Collegia, ac Principes extranei huiusmodi, ad quas, & quos dicta bona de iure peruenire non possunt, & qui alioqui prædictis bonis non indigent, eadem bona in fraudem legis consequentes illa, vel alia illorum loco personis ad dicta bona obtinenda incapacibus, & inhabilibus, via scilicet, confidentiaria, aut alia ratione tribuant, & in illas transferant, atque ita euenire possit, & eueniat vt dictæ personæ incapaces, & inhabiles, id quod per se, ac directè obtinere non valent per interpositam personam, & indirectè consequi, sperent & consequantur contra verisimilem dicti Sixti Prędecessoris intentionem, qui ex prædictis, atque aliis etiam causis animum suum tunc mouentibus in permissione superius expressa de ipsis Communitatibus, Vniuersitatibus, Collegiis, & Principibus extraneis prædictis specificam mentionem non fecit, sed illas, & illos in dicta permissione non comprehensas, neque comprehensos esse censeri voluit. Nos ad quos potissimum spectat Prædecessorum nostrorum Constitutiones non solum innouare, sed etiam dubia, quæ super illis emergunt, declarare, & hominum malitiis, ac fraudibus occurrere, attendentes ad nostrorum, & eiusdem Sedis subditorum quietem, & tranquillitatem, & ad bonorum eorundem subditorum penes ipsos conseruationem id magis pertinere, necnon etiam ipsius Status nostri Ecclesiastici vtilitati, & commodo, ac etiam securitati maximè conuenire, quibus præcipuè rationibus idem Sixtus prædecessor vt supra dictum est, ad præmissa statuenda motus fuit & ad omnem ambiguitatem tollendam dictam Sixti prædecessoris Constitutionem innouemus, declaremus, atque extendamus, & ampliemus, ac alia infrascripta ad Status nostri Ecclesiastici, nostrorúmque & Apostolicæ Sedis subditorum commodum, vtilitatem, & securitatem spectantia necessaria, & opportuna statuamus his, ac aliis iustis, & rationabilibus causis adducti super præmissis opportune prouidere volentes, & eiusdem Constitutionis Sixti Prædecessoris tenorem, ac si ad verbum insererentur præsentibus pro expressis habentes, habita super his cum Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus in Consistorio nostro secreto deliberatione matura, de illorum consilio, & assensu, ac motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia, & matura deliberatione nostris, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine Constitutionem dicti Sixti prædecessoris auctoritate Apostolica tenere, ac de cætero ab omnibus, ad quos spectat, inuiolate obseruari volumus. Insuper de consilio, & assensu motu scientia, ac potestatis plenitudine similibus declaramus quascumque Communitates, Vniuersitates, & Collegia, quæ extra Statum Ecclesiasticum existunt, & Ecclesiastica non sunt, necnon etiam quosvis Principes extraneos etiam Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque auctoritate, & dignitate, quæ specialem, & indiuiduam mentionem requireret, præditos,

etiamsi

etiamsi illi aliàs Nobis, & dictæ Sedi ratione feudi, aut ex alia causa subditi sint, qui nimirum in proprius ditionibus, vel alibi degentes in eundem Statum Ecclesiasticum, vel habitatum venire non possunt, vel verisimiliter venturi non sunt, aut si aliquando venerunt, vel venient recedere tamen solent, & postea etiam verisimiliter non reuersuri inde recesserunt, aut recedent bona aliqua stabilia non solum in finibus eiusdem Status Ecclesiastici, & iuxta terminos, ac limites ditionum eorumdem Principum, sed etiam in quacumque alia eiusdem Status Ecclesiastici parte, & in ipsa Vrbe existentia, necnon Census, aliaque bona ac iura quæ pro stabilibus habentur, (non tamen officia Rom. Curiæ, nec portiones, & loca Montium) cuiuscumque illa quantitatis, qualitatis, & valoris sint nullo venditionis, permutationis, donationis, aut alterius contractus, præterquam ex causa dotis inter viuos titulo, ac ne quidem ex testamento, codicillis, legato, fideicommisso, donatione ex causa mortis, aut ex alia dispositione in vltima voluntate quorumcumque testatorum, aut de bonis stabilibus, & aliis supradictis contra præmissa in ipsorum fauorem aliàs disponentium facta, vel facienda acquirere, illáque habere, retinere, & apprehendere hactenus potuisse, neque deinceps posse.

Et nihilominus Constitutionem eiusdem Sixti Prædecessoris ad quæcumque etiam genera contractuum præterquam vt præfertur ex causa dotis, & dispositionum inter viuos, ac etiam ad testamenta, codicillos legata, fideicommissa, donationes causa mortis, & alias vltimas voluntates huiusmodi, vt præfertur, factas, & faciendas, auctoritate Apostolica tenore præsentium extendimus, & ampliamus, ac neminem ex habitatoribus, & subditis Status nostri Ecclesiastici cuiuscumque ille dignitatis, gradus, ordinis & conditionis, vt supra dictum est, fuit de suis bonis stabilibus; & aliis supradictis contra formam constitutionis dicti Sixti Prædecessoris, & præsentis declarationis, & extensionis nostræ disponere potuisse, ac ipsas Respub. Communitates, Vniuersitates, Collegia, extra dictum Statum Ecclesiasticum existentia, & non Ecclesiastica, necnon Principes extraneos huiusmodi ad bonorum stabilium, & aliorum supradictorum acquisitionem fuisse, & esse omnino inhabiles, nullúmque ius illis in quos dicta bona iura, & alia supradicta prætextu eiusdem permissionis hactenus translata fuerunt, seu in futurum transferri contigerit acquisitum fuisse, aut acquiri posse, sed ipsa bona stabilia, iura, & alia supradicta quoad dispositiones iam factas ad eos, ad quos illa de iure si disponentes ab intestato decessissent, & dispositiones huiusmodi factæ minimè fuissent peruenire debuissent, & deberent spectasse, & pertinuisse, ac spectare, & pertinere, seruata in reliquis forma Constitutionis eiusdem Sixti prædecessoris, necnon instrumenta, contractus, testamenta, legata, codicillos, donationes, & alias quascunque dispositiones in illas, & illos quovis titulo, vt præfertur factas, & faciendas siue etiam Principes prędicti aliquo consanguinitatis, seu affinitatis vinculo ipsis disponentibus coniuncti sint, siue non, & inde sequuta quæcumque fuisse, & esse nulla, & nullas, nulliúsque roboris, & momenti, ac instrumenta & scripturas desuper edita, & editas, siue edenda, & edendas, etiam iuramento vallata, & vallatas similiter fuisse, & esse nulla, ac nullius roboris, & momenti, nullámque fidem fecisse, & facere, nec ex illis audiri, agi, & excipi potuisse, & posse in iudicio, & extra.

Et vlterius tabelliones publicos, ac nostros, & Sedis Apostolicæ Notarios etiam ex numero participantium, & alios quoscúmque de huiusmodi instrumentis, & aliis dispositionibus supradictis se rogare, aut illa conficere nullo modo potuisse, & posse. Quinimò eos ipsa instrumenta, & scripturas iam facta, & factas teneri infra mensem à die publicationis præsentium computandum nobis, & Sedi, ac Cameræ Apostolicæ reuelare, & cum effectu exhibere.

Habitatores præterea, & subditos nostros prædictos, vt præfertur in futurum disponentes pœnas amissionis dictorum bonorum, & aliorum supradictorum, ita quod Sedes, & Camera Apostolica eo ipso possit illa propria auctoritate capere, & penes se retinere, viuentibus ita disponentibus, ipsis vero defunctis eadem bona, & alia supradicta, de quibus dispositum fuerit ad eos, ad quos de iure, si disponentes ab intestato decessissent, vel dispositiones huiusmodi si factæ non fuissent, peruenire debent, omnino perueniant: tabelliones verò, & Notarios etiam ex numero participantium, & alios quoscumque prædictos instrumenta, & scripturas huiusmodi conficientes, seu iam facta, & factas, vt præfertur, non releuantes, & exhibentes pœnam quoque falsi, ac priuationis tabellionatus, & Notariatus etiam ex numero participantium huiusmodi, & aliorum officiorum, quæ obtinent ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, & alia exercenda, eo ipso incurrere decernimus.

Cæterum declaramus dispositiones tàm factas, quàm pro tempore faciendas earum Rerumpublicarum, Communitatum, Vniuersitatum, Collegiorum extra Statum Ecclesiasticum existentium non Ecclesiasticorum, necnon in Principum extraneorum huiusmodi fauorem ad quos tempore obitus disponentium illorum bona, alias de iure si disponentes ipsi ab intestato decessissent peruenire debuissent, seu deberent in præsenti nostra Constitutione non esse, nec fore comprehensas, pro ea tamen rata, in qua dictæ Respublicæ, Communitates, Vniuersitates, Collegia, & Principes præfati de iure communi, vel alias ab intestato tempore mortis dictorum disponentium, & non ante fuissent, & essent successuri, & tunc quoque volumus seruari formam Constitutionis dicti Sixti Prædecessoris, quod scilicet, Respublicæ, Communitates, Vniuersitates, Collegia & Princi-

Principes præfati teneantur intra triennium bona ipsa in habitatores dicti Status Ecclesiastici transferre.

Volumus autem, vnicuique priuato, siue nostro, & Status nostri Ecclesiastico subdito, siue extraneo liberum, ac licitum sit, in Alma vrbe nostra, quæ communis patria, & nationum omnium domicilium est, cum eius ad decem millia passuum circuitu, non solum officia Romanæ Curiæ, & portiones, ac loca Montium, sed quæcumque bona stabilia, & alia quæ stabilium loco habentur, tàm ex quocumque genere contractus, quàm ex quauis dispositione in vltima voluntate, ac etiam ab intestato acquirere, habere, retinere, & apprehendere posse, iuxta Constitutionis dicti Sixti Prædecessoris continentiam, & tenorem.

Insuper, vt malitiis etiam, & fraudibus, quæ in similibus excogitari, aut fieri possent, occurramus, Motu, & auctoritate similibus inhibemus quibuscumque subditis Status nostri Ecclesiastici supradictis, cuiuscumque similiter dignitatis, vt præfertur fuerint, ne de cætero aliqui, eorum audeat, vel præsumat ut sese, aut Ciuitates, oppida, Terras, Castra, fortalitia, Iurisdictiones, feuda, res, & bona stabilia in quacumque eiusdem Status Ecclesiastici parte existen. quouis modo submittere, vel supponere alicui protectioni, defensioni, commendationi, siue commendigiæ, saluæ guardiæ, submissioni, ac confœderationi, seu etiam custodiæ Rerumpublicarum, Communitatum, Vniuersitatum, Collegiorum extra dictum Statum Ecclesiasticum existentium, ac Principum extraneorum supradictorum cuiuscumque pariter dignitatis vt præfertur, fuerint, aut eorum Capitaneorum, & militum, seu vt submissiones, aut alia præmissa fiant auctores esse, aut consensum præstare, sub confiscationis ipsarum Ciuitatum, Oppidorum, Terrarum, Castrorum, Iurisdictionum feudorum, & bonorum stabilium supradictorum, & aliorum quorumcumque Cameræ Apostolicæ ipso iure applicandorum, necnon criminis læsæ maiestatis, & rebellionis in primo capite eo ipso absque alia declaratione incurrendis pœnis, quam nihilominus in supradictis omnibus casibus verè, & realiter, & ipso facto incurrisse, & incurrere per præsentes declaramus.

Præterea, vt subditorum nostrorum vtilitati, ac Status Ecclesiastiei tranquillitati magis consulamus, quod de cætero nullus ex subditis Status nostri Ecclesiastici præfatis, aliquas fideiussiones, cautiones, promissiones, & obligationes pro Rebuspublicis, Communitatibus, Vniuersitatibus, Collegiis, quæ extra Statum Ecclesiasticum existunt, & Ecclesiastica non sunt, necnon pro principibus extraneis quibuscumque supradictis, seu illorum, ac alicuius eorum contemplatione, & intuitu facere, dare, & præstare, ac alias quoquo modo sese, eorumque Ciuitates, Oppida, Terras, Castra, Iurisdictiones, feuda, res, & bona stabilia supradicta in quacumque eiusdem Status Ecclesiastici parte, ac in ipsa etiam Vrbe existentia, ac iura eidem quouis modo competentia, & alia bona, quæ loco stabilium habentur, vt præfertur, ad ipsos quouis modo spectantia, tam pro eis, & aliquo eorum, ac eorum, vel alicuius eorum intuitu, & contemplatione, ad fauorem quorumcumque extraneorum, vel etiam subditorum eiusdem Status nostri Ecclesiastici, quàm pro aliis quibusvis, & aliorum quorumcumque intuitu, ac contemplatione, ad fauorem, & commodum ipsorummet Principum, extraneorum, & aliorum supradictorum obligare, & hypothecare, aut etiam bona quæcumque stabilia, & alia supradicta in commendam, aut in erectionem commendarum alicui ex militiis regularibus quibus Reges, aut Principes extranei Nobis, & Sedi Apostolicæ non immediatè subiecti in administratores, seu Magnos Magistros deputati solent concedere, aut vt concedantur aliquo modo consentire sine expressa præcedente Nostra, & Rom. Pontificis pro tempore existentis licentia, sub pœna amissionis dictorum bonorum contra tenorem præsentium, vt præfertur obligatorum, & concessorum eo ipso similiter incurrenda & Sedi, ac Cameræ Apostolicæ applicanda possit, & valeat, ita quod in casu contrauentionis eidem Sedi, & Cameræ Apostolicæ liceat viuentibus supradictis, ita obligantibus, & concedentibus dicta bona capere, & penes se retinere, illis verò defunctis ad eos, ad quos de iure peruenire debent, omnino perueniant quodque tabelliones, & Notarij etiam ex numero participantium, & alij quicumque prædicti super præmissis scripturas, & instrumenta conficientes pœnas priuationis officiorum, quæ obtinent, & perpetuæ inhabilitatis ad illa, & alia exercenda eo ipso incurrant, & nihilominus fideiussiones, cautiones, obligationes, hypothecæ, necnon concessiones, & consensus prædicti per ipsos, vt præfertur, faciendæ, & præstandi respectiuè, sint nullæ, & nulli, ac nullius roboris, & momenti nec alicui quouis modo prosint, aut scripturæ, & instrumenta similiter super præmissis conficienda fidem faciant, vel ex illis audiri, agi, vel excipi possit in iudicio, vel extra perpetuo statuimus, & ordinamus, sicque, & non aliter per quoscumque Iudices Ordinarios, & delegatos, etiam causarum palatij Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos sublata eis, & eorum cuilibet, quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate iudicari, & diffiniri debere irritúmque, & inane quidquid secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus, mandantes eisdem Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, ac Iudicibus nunc & pro tempore in toto Statu Ecclesiastico prædicto existentibus, & eorum cuilibet, vt declarationem extensionem, decretum, inhibitionem, præceptum, & mandatum statutum, & ordinationem

nostram

noſtram huiuſmodi in eodem Statu Eccleſiaſtico ab omnibus ad quos ſpectabit perpetuo obſeruari mandent, & faciant contradictores quoſcumque opportunis iuris, & facti remediis appellatione poſtpoſita compeſcendo, Non obſtantibus noſtra de non tollendo iure quæſito, & quibuſvis aliis Conſtitutionibus, & Ordinationibus Apoſtolicis, necnon quibuſcumque fideicommiſſis purificatis, & purificandis, ac vltimis voluntatibus, donationibus, pactis quibuſcumque, ac legibus etiam municipalibus, necnon Vrbis, & aliarum Ciuitatum, Terrarum, & locorum Status noſtri Eccleſiaſtici, etiam iuramento confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus, ac priuilegiis, gratiis, & indultis eiſdem Rebuſpublicis, Communitatibus, Vniuerſitatibus, & Collegiis extra dictum Statum Eccleſiaſticum exiſtentibus, & non Eccleſiaſticis, necnon Principibus extraneis, ac etiam militiis præfatis quotumcumque Ordinum regularibus, ac Almæ Vrbi, necnon Populo Romano, & quibuſcumque Ciuitatibus, Terris, & locis Nobis, & Sedi Apoſtolicæ ſubiectis, etiamſi tales eſſent quæ ſub generali expreſſione non venirent: ſed de illis ſpecialis, & indiuidua mentio habenda foret, in genere, vel ſpecie, & ſub quibuſcumque tenoribus, & formis, & quibuſuis etiam derogatoriarum derogatoriis; aliiſque efficacioribus, & inſolitis clauſulis ac irritantibus, & aliis decretis in contrarium præmiſſorum hactenus quomodolibet conceſſis, confirmatis, & approbatis. Quibus omnibus & ſingulis eorum tenores præſentibus pro expreſſis, & ad verbum inſertis habentes, hac vice dumtaxat ſpecialiter, & expreſsè derogamus; necnon omnibus illis, quæ prædictus Sixtus Prædeceſſor in ſuis litteris prædictis voluit non obſtare, cæteriſque contrariis quibuſcumque.

Volumus autem, vt præſentes, quæ in Conſiſtorio noſtro, & de fratrum noſtrorum conſilio, & aſſenſu prædicto promulgatæ ſunt quoſcunque tam præſentes, quàm abſentes, & vbicumque etiam extra Statum noſtrum Eccleſiaſticum exiſtentes, perinde obligent, & arctent, ac ſi vnicuique eorum nominatim intimatæ fuiſſent; Et nihilominus, vt illæ magis innoteſcant, mandamus eas Valuis Eccleſiæ S.Ioann. Lateranen. & Baſilicæ Principis Apoſtolorum de Vrbe, & in Acie Campifloræ appendi, & publicari, ac etiam volumus, vt earum exemplis, etiam impreſſis manu Notarij publici, & ſigillo alicuius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides vbique locorum in iudicio, & extra habeatur, quæ ipſiſmet præſentibus haberetur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtram confirmationis, innouationis, declarationis, extenſionis ampliationis, decretorum, inhibitionis, præcepti, mandatorum, voluntatem, Statuti, & ordinationis infringere, vel ei auſu temerario contrariare. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſexcenteſimo primo Pridie Non. Iulij Pontificatus noſtri Anno decimo.

✠ Ego Clemens Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopus.

†

†

† Iul. Ant. Epiſc. Card. Præneſtinus S. Seuerinæ.

† Hier. Epiſcop. Sabinen. Card. Ruſt.

†

† Alex. Epiſc. Alban. Card. Floren.

†

† Ego Ant. Maria Cardin. Saluiatus, tit. S. Mariæ Tranſtiberim.

† Ego Aug. tit. S. Marci Card. Veron.

† Sim. Cardin. de Terranoua, titul. S. Laurentij in Lucina.

† Ego Dominicus, titul. S. Chriſogoni Cardinal. Pinellus.

† Ego Fr. Hieronym. Card. Aſculanus, tit. S. Mariæ ſuper Mineruam.

† Ego Ant. Maria, tit. S. Prax. Card. Gallus.

†

† Ego Anton. tit. S. Steph. in Monte Cælio Card. Saulius.

† Ego Euangeliſta, tit. S. Matthæi in Merulan. Card. Cuſentinus.

†

†

† Ego Camillus, tit. SS. Ioan. Pauli Presb. Cardin. Burgheſius.

† Ego Cæſar, tit. SS. Nerei, & Achilei, Presb. Card. Baronius.

† Ego Laurentius tit. S. Laurentij in pane, & perna, Presbyr. Card. Blanchettus.

†

†

† Ego Franciſcus, tit. S. Thomæ in parione, Presb. Card. Mantica.

†

† Ego Pompeius, tit. S. Balbinæ Presb. Card. Arigonius.

†

†

†

† Ego Dominicus titul. S. Petri in Monte Aureo Presb. Card. Tuſcus.

†

† Ego Arnald. tit. S. Euſebij Card. Oſſatus.

† Ego P. Æmilius Presb. Card. S. Marcelli.

†

† Ego

† Ego Martinus, tit. SS. Marcellini, & Petri Card. de Camerino.
† Ego Fr. Gregorius Cardin. de Mont'Elpato, tit. S. Augustini.
† Ego Paulus, tit. S. Ceciliæ Presbyter, Cardin. Sfondratus.
† Ego Benedictus, tit. S. Priscæ Presbyter Cardin. Iustinianus.
†
† Ego Franciscus Maria tit. S. Mariæ in Aracæoli Card. à Monte.
† Ego Octauius tit. S. Alexij Presbyter Card. Parrauicinus.
† Ego Hier. Card. Matthæius, tit. S. Pancratij.
†
† Ego Flamin. tit. S. Mariæ de Pace, Card. Platus.
†
† Ego Lutius Card. Saxus, tit. SS. Quirici, & Iuliæ.
† Ego Franciscus Maria, tit. S. Bartholomæi in Insula Card. de Senis.
†
†

† Ego Sicilius, tit. S. Saluatoris in Lauro Presbyt. Card. Antonianus.
† Ego Rob. tit. S. Mariæ in Via Presbyter. Cardin. Bellarminus.
† Ego Bon. tit. S. Blaxij de Annullo Presb. Card. Bonuisius.
†
†
† Ego A. S. Laurentij in Damaso Diac. Card. Montaltus S. R. E. Vicecancell.
†
†
†
† Ego Ant. Didac. Mard. SS. Quatuor Coron.
† Ego P. S. Nicolai in carcere Diac. Cardin. Aldobrand. S. R. E. Cam.
† Ego Cynthius Diac. Card. S. Georgij.
† Ego Bart. S. Mariæ in Porticu Diac. Card. Cæsius.
† C. S. Angeli in foro piscario Diac. Card. Peretrus.
†
† Ego Ioan. Baptista Sanctæ Mariæ in Cosmedin. Diac. Card. Detus.

M. Vestrius Barbianus.

A. De Alexij.

ANno à Natiuitate Domini millesimo sexcentesimo primo, Indictione decima quarta, die verò septima mensis Septembris, Pontif. Sanctiss. in Christo patris, & D. N. D. Clementis Diuina prouidentia Papæ VIII. Anno Decimo. Retroscriptæ litteræ Apostolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt in Valuis Basilicarum S. Ioan. Lateranen. & S. Petri Principis Apostolorum per nos Catherinum Menandi, & Laërtium Cecchettum Apostolicos Cursores, &c.

AVGVSTINVS BRACCHERIVS *Mag. Curs.*

Registrata apud MARCELLVM *Secretarium.*

LVDO

LVDOVICI CENCII
V. I. D.
IN TRACTATVM DE CENSIBVS.
PREFATIO.

CENSVVM Materia licet amplissima sit, & latissima, ex quo non tàm ad priuatum, quàm ad publicum ius pertineat vt animaduertunt. *Scribentes varijs in locis, & signanter* Didac. Couar. *var. resolut. lib. 3. cap. 7. num. 1.* Bened. Bon. *in suo tract. de censib. art. 2. num.* 8. Ludouic. Mol. *in suo tract. de contract. par. 2. disput. 381. num. 1.* Ioan. Bapt. Lup. *ad l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. comm. 2. §. 2. num. 54. & seq.* Brunot. à Sole, *in suis quæst. Legal. quæst. 1. num. 1.* Federic. Matt. *in suo tract. de iure censu. cap. 2. num. 1. & alij passim*, dum censum distribuunt in publicum, & priuatum. Quia tamen nostri propositi est in hoc tractatu non de publico, sed de priuato censu dissetere, & non de qualibet priuati census specie, sed dumtaxat de consignatiuo, vtpote, qui frequentior, & vsitatior inter homines sit, & circa quem quotidiè contractus exerceantur, & in foro assiduæ contentiones exoriantur: ideò, antequam ad ipsam tractationem condescendam, operæ pretium esse duxi, vt ordinem, quo in toto hoc tractatu sim vsurus, in primis indicarem, & quasi digito demonstrarem, cum teste Baldo in Procem. Digestor. antequam ad scientiam perueniatur, benè sit methodum, & ordinem docendi præscribere.

Opus igitur hoc nostrum in tres principales partes esse distribuendum existimaui, ea adductus ratione: quia sicut cæteræ res humanæ illius sunt conditionis, vt ortum habeant, vitam, & interitum, eodem etiam modo hunc nostrum Censum consignatiuum, ortũ, vitam, & interitũ habere animaduerti: ortũ quidem dum creatur, & imponitur; vitam dum in alium transfertur, & penes illius dominium permanet; interitum dum resoluitur, & extinguitur. Et propterea, cum census iste in triplici statu considerari posse videatur, videlicet nascens, viuens, moriens, ideò congruum esse arbitratus sum, vt illius tractationem in tres separatas, & distinctas partes secarem, & distribuerem; Vt in prima parte de iis ageretur, quæ ad ortum, & creationem census pertinere viderentur. In secunda de iis, quæ ad illius vitam, & progressum attinerent. In tertia, & vltima, de illius extinctione, & interitu tractaretur. Vt autem dilucidatiori, & faciliori methodo omnia explicarentur, fuit quælibet pars in certa capita diuidenda, & quodlibet caput in quæstiones, & illæ in articulos, prout occasio tulit, & res ipsa expostulare visa est.

Primam autem partem in quatuor principalia capita distinguendam esse duxi, in quorum primo quasi per modum euidentialium, & prolegomenon agetur de Censu ipso, qui creandus, & constituendus est.

In secundo de personis, quæ Censum imponere, & constituere intendunt.

In tertio de rebus, super quibus Census constituendus, & collocandus est.

In quarto de ipsamet census impositione, & constitutione.

De censu consignatiuo.

HOc primum caput quatuor habet Quæstiones, quibus vniuersa, quæ ad huius cõtractus censualis præcognitionem sunt necessaria, explicabuntur.

In prima afferetur vna census priuati diuisio, & eius membra explicabuntur, & aliæ census consignatiui subdiuisiones recensebuntur.

In secunda accedendo propius ad rem ipsam, census consignatiui originem inuestigabimus.

In tertia de illius definitione, & etimologia tractabitur.

In quarta qualis sit contractus iste demonstrabitur.

De census priuati diuisionibus, & primo de reseruatiuo, & consignatiuo.

QVÆSTIO I.

aliàs par. 1. cap. 1. qu. 1. ar. 1.

Quæstio ista quatuor similiter habet articulos.

IN primo diuiditur census priuatus in reseruatiuum, & consignatiuum, & quomodo quilibet constituatur, & vnus ab altero differat, aperitur.

In secundo subdiuiditur census consignatiuus in

perpetuum, & temporalem, & quomodo vterque constituatur breuiter demonstratur.

In tertio affertur alia diuisio Census consignatiui, vt alter sit pecuniarius, & alter fructuarius, & de censu fructuario aliqua scitu digna referuntur.

In Quarto assignatur alia diuisio census consignatiui, qua secatur in realem, & personalem.

SVMMARIA.

1 *Census vox, est æquiuoca.*
2 *Æquiuoca sunt diuidenda.*
3 *Census alter publicus, alter priuatus.*
4 *Census priuatus alter retentiuus, alter consignatiuus.*
5 *Census retentiuus quomodo constituatur, secundum aliquos horum opinio reprehenditur, num. 7.* *Saluatur*, num. 12.
6 *Census reseruatiuus quomodo constituatur secundum alios, quos author sequitur.*
8 *Dominij directi, & vtilis concursus in eadem persona, & eiusdem rei, iure non conceditur eodem tempore.*
9 *Dominus is verè est, qui rei directum habet dominium.*
10 *Quasi dominus ille dicitur, qui habet dominium vtile.*
11 *Dominus eiusdem rei eodem tempore quis esse non potest propriè, & impropriè.*
Dominium vtile respectu directi habet se ad instar seruientis.
Consolidato vtili dominio cum directo non duplex sed vnicum est dominium plenum.
Dominium directum, & vtile non possunt eodem tempore in eadem persona considerari respectu eiusdem rei.
12 *In censu reseruatiuo potest transferri dominium directum retento, vtili penes concedentem.*
13 *Census reseruatiuus capitur pro contractu libellario & emphyteuticario.*
14 *Contractus emphyteuticus, & libellarius, ex communi vsu loquendi confunduntur, & vnus pro alio vsurpatur.*
15 *Census reseruatiuus in multis differt ab emphyteuticario, & contractu libellario.*
16 *Censu in reseruatiuo nullum ius remanet penes eum qui rem concedit.*
17 *In emphyteusi transfertur dumtaxat vtile dominium.*
18 *Censu in reseruatiuo ob cessationem in solutione etiam per mille annos res non incidit in commissum.*
19 *Emphyteuta cessans soluere Canonem cadit à iure suo.*
20 *Census reseruatiuus, vt differat à consignatiuo.*
21 *Census consignatiuus quomodo constituatur.*
22 *Censu in consignatiuo, quid concedatur domino census.*
23 *Censu in consignatiuo dominium, & possessio fundi censuati, remanet penes imponentem.*
24 *Dominus census videtur contrahere quandam communionem, & quasi societatem cum domino fundi censiti.*
25 *Dominus census non retrahit fundum censitum ab illius domino venditum.*
26 *Dominus fundi censiti, tenetur ad onera realia ratione possessionis rei imposita.*
27 *Collecta imposita super bonis immobilibus solui debet pro annuo censu, sed an in loco vbi sita est res supposita, an vbi est destinata solutio census, resoluitur n. 29.*
28 *Census dicitur consistere in loco vbi sita est res supposita, quia illi rei cohæret.*

1 QVoniam † ista vox, & iste terminus Census, est æquiuocus, cum de pluribus censuum generibus intelligi possit, vt præter alios docet, Feder. Martin. *in suo tract. de iure censu. cap. 1. & 2.* & Gaspar. Roderic. *de an . . dit. lib. primo quæst. 2.* Ideò tractaturus de censu consignatiuo, necessarium existimaui, vt illum ab aliis censuum speciebus distinguerem: nulli † enim eorum quæ æquiuoca sunt 2
respondere simpliciter conuenit, vt admonet. Arist. *lib. secundo* Elenchor. *cap. 2. & reassumit.* Roderic. *dict. quæst. 2. in princip.* Omissa autem ea censuum diuisione, quæ † censum secat in publicum, & priua- 3
tum, cum non de publico; sed de priuato sermo noster futurus sit, & ad priuatum veniens, eam dumtaxat priuati census diuisionem referendam esse sum arbitratus, per quam scribentes illum † in consigna- 4
tiuum, & reseruatiuum distribuunt. Conrad. *in suo tractat. de contract. quæst. 72. in 7. supposit.* Bened. Bon. *de censibus art. 9. num. 25.* Ludouic. Molina, *in tract. de contract. disput. 381. num. 2.* Ludouic. Lopez *in suo instructor. negociant. libro primo cap. 54. versicu. prætereà.* Menoch *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 107. num. 4. & sequent.* Ioan. Baptist. Lup. *ad l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. Comm. 2. §. 2. num. 56.* Fernand. Rebell. *in suo tract. de obligat. iustit. libr. 10. quæst. 1. num. 2.* Leonard. Less. *de iustit. & iure lib 2. cap. 22. dubitat. 2. numer. 4.* Mich. Salon. *de contrac. & commerc. human. in titul. de censibus, art. 1. num. 2.* Ioan. Azor. *Institut.* Moral. *par. 3. lib. 10. cap. 2. in princ.* Gregor. *de valent. in suis commentar. Theological tom. 3. Disput. 5. quæst. 22. de censibus, punct. 1. versic. denique notandum.* Feder. Martin. *d. cap. 2. num. 18. & seq.* Roderic. *d. quæst. 2. sub num. 1.* hæc enim ad institutum nostrum maximè conducit, non quod de vtroque membro tractare constituerim, sed vt nonnullis, breuiter de reseruatiuo censu præcognitis, tractatum de consignatiuo Deo fauente aggrediamur.

Census † autem reseruatiuus, vel retentiuus ille 5
dicitur de quo loquitur. *Imper. in l. fin. C. de rer. permut. & Papa in cap. ad audientiam, ext. de præsc. & in cap. constituimus, & ibi Gloss. in verbo, iuxta ratam.* Abb. *& alij, ext. de religios. domibus*, & constituitur cum quis tradit rem suam alicui, transferendo in eum omne dominium directum, & vtile, cum onere quod teneatur soluere tradenti singulis annis certum quid pro censu. Didac. Couar. *variar. resolut. lib. 3. cap. 7. n. 1. versicu. sic, & census dicitur*, Franc. Connan. *Comment. iur. ciuil. lib. 7. cap. 12. num. 11. in fine.* Gugliel Redoan. *in suo tractat. de reb. eccles. non alien. in rubr. de constit. ann. cens. num. 2.* Foller. *in sua Pract. censuali, in verbo, huiusmodi, num. 5.* Conrad. *in d. 7. supposit.* Domin. Soto, *de iust. & iure, lib. 6. quæst. 5. art. 1.* Aymo. Crauet. *consil. 217. num. 4.* Menoc. *d. præsumpt. 107. num. 4. & consil. 983. num. 12. & seq. lib. 10.* Vrsil. *ad Afflict. dec. 80. num. 5.* Iul. Clar. *in sua Pract. in §. emphyteusis. quæst. 1. vers. contractus autem* Leonard. Less. *d. dubitat. 2. num. 4.* Rota *in Romana. Casalis turris vergata 20. Martij 1623. coram* R. P. D. *Pironano quæ est poss. tract. Decis. 431. n. 21.*

Vel & melius constituitur † cum quis tradit rem 6
suam alicui, transferendo in accipientem omne ius, quod ipse tradens habet, nullo iure sibi reseruato, præterquam recipiendi annuum censum, vt dixit. Bart. *in l. 1. §. 1. num. 4. ff. de public. & vectigal.* Soc. Sen. *consil. 167. sub num. 6. vers. tunc dicitur contractus censualis, lib. 2.* Ias. *cons. 63. num. 1. lib. 1.* Ruin. *cons. 160. num. 3. 6 & seq. lib. 1.* Bertachin. *in suo tract. de gabell. in Prælud. num. 8.* Cassan. *ad consuetud.* Burgun. *Rubr. 11. in prin.* Aurel. Corbul. *in suo tract. de iur. emphyt. Caus. 15. ob non solut. can. limit. 33. num. 1.* Brunor. à Sole *in suis quæst. legalib. quæst. 1. num. 3.* Ludouic. Lopez *d. cap. 54. vers. præterea.* Ludou. Molin. *d. dispu. 381. num. 2.*

Inaduertenter enim videntur loquuti illi † qui 7
dixerunt in accipientem transferri dominium directum, & vtile, vt animaduertit, Bero *in cap. 1. num. 71. extr. de restit. in integr.* existimans impossibile esse vt quis eiusdem rei eodem tempore in alium transferat dominium directum, & vtile, tum quia concursus † dominij directi, & vtilis eodem tempore in 8
eadem

eadem perſona reſpectu eiuſdem rei in iure non conceditur. *l. poſſideri §. ex pluribus in fine & ibi gloſ. ff. de acquiren. poſſ.* Ruin. *conſ. 7. num. 4. lib. 5.* tum quia ille
9 qui habet † directum dominium eſt verè dominus. Iaſ. *in l. traditionibus num.* 10. *C. de pact.* Franc. Ripa *in rubr. extr. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. num. 42. & ſeq.*
10 ille verò qui habet † vtile dominium dicitur quaſi dominus, Bald. *in c. 1. §. 1. circa prin. de inueſt. de re alien. fact. in vſib. feud.* Iaſ. *in §. omnium num. 61. inſtit.*
11 *de act.* & impoſſibile eſt, † vt quis eodem tempore eiuſdem rei ſit dominus vere, & non vere, propriè, & non propriè *l. 1. ff. ſi ager. vectig. vel emphyt. per* Specul. *in tit. de locat. §. nunc aliqua n. 57. per text. in d. l. poſſideri §. ex pluribus ff. de acquir. poſſ.* [cuius concluſionis ea poteſt reddi ratio, quia vtile dominium reſpectu directi ſe habet ad inſtar ſeruitutis, quia per ipſum incommodatur directum, ſicut incommodatur proprietas per ſeruitutem] *vt notat* Iaſ. *& alij in l. ſi tibi homo* 88. *§. fin. ff. de leg. 1.* & propterea conſolidato vtili dominio cum directo non poteſt dici, quod in vna, eademque perſona concurrat vtile, & directum dominium, ſed vnicum duntaxat plenū *l. ſi heres inſtitutus in prin. ff. ad* Trebell. *l. 3. §. ſi ex pluribus ff. de acquir. poſſeſſ. l.* Stichum *§. addicto. & ibi hoc declarat.* Caſtr. *ff. de ſolut. & pulchrè etiam* Cran. *conſ. 293. num. 11. quem refert, & ſequitur* Iacobus Cancer. *variar. reſolut. lib. 3. cap. 4. de ſeruit. num. 202. cum duobus ſeq.* vbi dicunt in eadem perſona non poſſe conſiderari dominium directum, & vtile, eo quod dominium vtile recognoſcat directum, & illi ſeruiat, & res ſua nemini ſeruire poſſit *l. vti frui. ff. ſi vſufr. petat.*] Niſi
12 dicamus, quod ij, † qui aſſerunt per iſtum contractum transferri in accipientem dominium vtile, & directum, non ſentiunt, quod eodem tempore ex eodem contractu transferatur vtrumque dominium eiuſdem rei ſed quod transferatur directum, ſi is, qui rem tradit, reſeruato ſibi annuo cenſu, erat dominus directus; ſi autem tradens erat duntaxat dominus vtilis, transferatur tantum vtile: ſi autem habebat dominium plenum, transferatur omne ius, nullo iure penes concedentem remanente. Quod videntur ſenſiſſe. Bon. *d. art. 9. num. 25. verſ. ſecundum genus & art. 13. num. 30. ad fin. & num. 31.* Surd. *conſ. 162. num. 4. lib. 2.* Ioan. Bapt. Lup. *d. §. 2. num 57.* & ſi qui alij ſunt, qui ſimpliciter dixerunt per hunc contractum transferri in accipientem rem ipſam, non exprimentes quod transferatur directum, vel vtile illius dominium. Omnes tamen in hoc conueniunt, quod per iſtum contractum quilibet transferat cum ipſa re quam tradit vniuerſum ius quod in ea habet, ita hunc modum explicat. Caſſan. *d. rubr. 11. in princ. num. 1.* [Licet autem regulare ſit quod in hoc cenſu reſeruatiuo transferatur omne dominium, & omne ius, nihil tamen repugnat, quin in eo poſſit transferri dominium directum retento penes ipſum concedentem vtili, *vt latè per bonas rationes reſoluit* Rota *in illa Romana Caſalis turris vergata coram* R. P. D. Pirouano *29. Ianuarij 1624. poſt tract. deciſ. 425. num. 6. cum ſeq.*]
13 Licet autem † huius cenſus Vox, & denominatio conueniat etiam contractui Emphyteuticario, & libellario, *vt auctoritate* Soc. Sen. *conſ. 50. num. 7. lib. 4. decit* Honded. *conſ. 71. num. 8. lib. 2. & placuit* Roderico *d. q. 3. ſub num. 1. verſ. quidam ſunt redditus Emphyteutici.* [Rota *in dicta Romana Caſalis turris vergata poſt tract. dec.*
14 *425. num. 20.*] contractus tamen Emphyteuticus † & libellarius, (qui iuxta communem vſum loquendi non differunt, ſed vnus pro altero promiſcuè vſurpatur. *cap. 1. Quib. mod. feud. amit. in vſib. feudor.* Bon. *in d. tract. de cenſib. artic. 50. num. 80. & multorum auctoritate dicit* Clar. *in d. §. Emphyteuſis, queſt. 1. num. 5. refert* Menoch. *conſ. 291. ſub num. 7. lib. 3.*)[Mantic. *d. lib. 22. tit. 3. num. 4. vbi alios allegat.* ſpecie diſtinguuntur à contractu cenſuali, *vt poſt* Soc. Sen. *conſ. 167. num. 6. lib. 2. &* Mantic. *d. tit. 3. num. 9. dixit* Rota *in d. Romana Caſalis turris vergata, poſt tract. deciſ. 425. num. 1.*] in multis differunt
† ab hoc cenſu reſeruatiuo, vt late proſequitur. Euerard. *in ſua Topica Legali in loco ab Emphyteuſi ad conſ. num. 2. & ſequitur* Brunor. à Sole *in d. d. ſuis Queſt. legal. queſt. 5. per tot.* Felician. de Solis *in ſuis Commentar. de cenſib. tom. 1. in proœm. num. 11.* Mich. Salon. *in d. ſuo tract. de contract. & commerc. human. in tit. de cenſib. art. 2. num. 3. & ſeqq.* Roderic. *in d. ſuo tract. de anno. redditib. li. 2. queſt. 22.* Feder. Martin. *in d. ſuo tract. de Iure cenſuum, cap. 1. num. 79. & ſeq. & alij alibi in locis*, duæ autem ſunt præcipuæ, & notabiliores differentiæ ſecundum omnes. 15

Vna eſt, † quod in contractu cenſuali penes eum 16
qui rem tradit, nullum omnino ius remanet ſuper ipſa re, præterquam ius conſequendi annuam penſionem, & reſponſionem, quam ſibi reſeruat; per contractum † vero Emphyteuticum, & libellarium transfertur duntaxat vtile dominium, Menoch. *d. conſ. 291. num. 5. & ſeq. & alij multi relati* à Feliciano *d. num. 11. quibus addi poteſt* Leonard. Lell. *d. dubitat. 2. num. 5* Roderic. *d. queſt. 22. num. 5. & ſeq.* Seraph. *dec. 1195. num. 2. part. 1.* 17

Altera vero differentia eſt quam conſiderant communiter *Gloſ. & Doct. in cap. conſtitutus ext. de Religioſ. domib. & in cap. ad audientiam, extr. de praſcrip.* & maximè *Imol. num. 4.* Caſſan. *d. Rubr. 11. in princ. num. 5.* Aurel. Corbul. *d. limitat. 33.* Roderic. *d. queſt. 12. num. 9. & ſeqq.* & alij alibi, videlicet, † quod in contractu cen- 18
ſuali ob non ſolutionem cenſus nunquam res conceſſa incidit in commiſſum, etiamſi is qui cenſum ſoluere tenetur, ceſſaret per mille annos à ſolutione, vt præter ſupra allegatos dicit Ruin. *conſ. 16. num. 6. & 7. lib. 1.* Ioan. Fab. *in §. adeo, num. 13. Inſtit. de locat.* Bon. *in d. tract. de cenſib. art. 46. num. 76.* In † Emphyteuſi verò ceſſatio 19
duorum, vel plurium annorum facit rem conceſſam in commiſſum cadere *l. 2. C. de Iure Emphyt. Auth. qui rem, C. de ſacroſanct. Ecc. c. potuit, ext. de locat & in dd. locis communiter not. Scribentes,* Bon *d. tract. art. 47. num. 77.* Federic. Martin. *d. tract. de Iure cenſu cap. 1. num. 197. & cap. 7. num. 105. & ſeqq. & præter iſtos refert alios multos* Felician. *in d. Proœm. num. 17. & latiſſimè hanc materiam proſequitur* Corbul. *d. tract. 15. ob non ſolut. Canon.* Vbi conſtituit regulam cum 45. Ampliationibus. 41. Limitationibus, & 14. Quæſtionibus. [Alias duas differentias inter cenſum reſeruatiuum, & emphyteuſim refert, & proſequitur, Iacob. Graff. *deciſ. caſuum conſ. part. 1. cap. 118. nu. 9. cum duob. ſeqq.*

Differt † autem cenſus iſte reſeruatiuus à conſigna- 20
tiuo. Quia in conſtitutione cenſus Reſeruatiui vt dictum eſt, transfertur in accipientem omne ius quod habet tradens, nullo iure penes eum remanente præter recipiendi annuam penſionem, vt vltra ſupra allegatos, bene dicit Roderic. *d. queſtione 22, nu. 5.* In cen-
ſu autem † conſignatiuo. (qui ex mente. Marc. An- 21
ton Peregrini *conſil. 97. num. 4. & 5. lib. 1.* dupliciter conſtituitur. Primo, præcedente venditione fundi pro pecunia præſenti, cum retroacceptione eiuſdem rei ad Emphyteuſim, & libellum ſub annua penſione ad certam rationem expreſſam pro quolibet centenario, & anno, de quo cum apud nos non ſit in vſu, niſi ſecundum naturam cenſus reſeruatiui, agere non conſtitui: altero modo conſtituitur, cum quis imponit, & creat ſuper bonis ſuis certam aliquam penſionem alteri ſoluendam, *ſecundum* Bon. *d. tract. art. 6. num. 18. & d. art. 9. num. 25.* Ioan. Bapt. Lup. *d. §. 2. num. 58.* Ludouic. Lopez, *d. cap. 54. verſ. præterea, in fine.* Mich. Salon. *d. art. 3. controuerſ. 1. num. 1.*) is † ad quem transfertur 22
cenſus efficitur quidem dominus, vel quaſi illius iuris percipiendi illam annuam penſionem, & reſponſionem conſtitutam, & ſibi aſſignatam, Quo † vero 23
ad bona ſuper quibus, vel quorum fructibus penſio

ipsa constituta, & imposita est, nullum ius acquirit; nec quo ad proprietatem, nec quo ad possessionem. Crauet.*d.consi.*217.*num.*4.*vers.*2.Contad.*d.q.*72.*in 7.suppositi.*Foller.*in d.verbo,huiusmodi,num.*2. Bon.*d.tract.art.* 6.*num.*18.*& d.art.*9.*num.*25. Nauat. *in suo tract.de vsur.* *num* 137 Surd.*d.consi.*162.*num.*4.*&* 8. Stephan.Gratian. *decis.*Match.20 *num.*9.Menoch.*d. Præsumpt.*107.*num.*5. *vers.*2.*& num.*15.*& cons.*983.*num.*16.*lib.*10.Soto *d.quæst.* 5.*art.*1. Ludouic. Molina *d. disputat.* 383. *num.* 8. Mich. Salon *d.controuers.*1.*num.*1.*vers.*4.*si proprius,& infra.vbi hoc pluribus comprobat* Fernand. Rebell.*d.lib.* 10.*quæst.* 1. *num.*6.*&* 9.Leonard.Less.*d dubitat.*2.*num.* 5. *vers. consignatiuus,*Ioann.Gutier.*pract.quæst.lib.*2.*cap.*168.*num.*6. Gregor.de Valent.*in suis Commentar. Teological.tom.*3. *disputat.* 5. *quæst.* 22.*de censib. punct.* 1. *in vltimis verbis* Bene. Roderic.*d.tract.de ann.reddit.lib.*1.*q.*3.*num.*6. Peregr.*consil.*10.*num.*16.*lib.*3.*plenè* Ludouicus Velazquez, de Auendan. *post hac scripta visus,in suo tract. de censib. Hisp.cap.*17.*num.*9.*& seq.*[*hanc opinionem sequitur etiam & alios allegat* Mari.Giurb.*decis. Regn. Sicil.* 79.*num.*8. *part.*1.*& comprobat.* Cæsar. Manent. *in suo tract.de Iur. contract. Linell. pecun. constit q.*1.*pact.*4.*num.* 32. *& vers. eandem dico & num.* 33.*& seq.* ponderando omnes constitutiones Summorum Pontificum census,& annuos redditus permittentes,] *& decis* Rota *in vna Romana census* 30.*Octobris* 1602 *coram* Illustriss. Cardinali Mellino *quæ est post tract. decis.* 1. *num.* 2. *eadem* Rota,*qua hunc locum allegat decis.*501.*num.*5 *post tract.coram* R.P. D.Virili *in illa Romana,seu Sabinensi census* 17.*Nouembris* 1628 *& in vna Romana nullitatis census* 9.*Decembr.* 1603.*coram* Illustrill. Cardinali Lancelotto,*quæ est ibidem decis.*2.*num.*5 vbi additur, quod hoc est ex natura contractus censualis.

Propter quam rationem Ioan. Gutier.*d.lib.*2.*c.*162.
24 dicebat, quod licet † inter dominum census,& dominum fundi,super quo census ipse fundatus,& collocatus est,diei possit contracta quædam communio, &
25 societas,ratione † tamen d.communionis, & quasi societatis in iis locis in quibus ex forma statuti, vel ex consuetudine præscripta daretur sociis ius retrahendi rem sibi cum venditore communem non posset retrahere ab emptore fundi censuati,fundum illum pro eodem pretio, quo fuit per illius dominum venditus, talia enim statuta,& consuetudines intelligi debent de societate, & communione in ipsa proprietate, & dominio,non autem in fructibus,& redditibus,qualis est illa,quæ ex contractu censuali inter emptorem & venditorem insurgit. Quam sententiam amplectitur, & confirmat. Ludouic. de Auendan. *in dict. tract.cap.* 86. *num.*6.*&* 7.*& cap.*89.*num.* 10.*&* 11.

Et propter eandem rationem Stephanus Gratian.*d.*
26 *decis.*Match.20.*affirmabat*, quod † impositor census teneatur ad collectas, quæ imponuntur ratione rei, & fructuum,ex fundo super quo censum imposuit,& collocauit,quod placuerat etiam Nauar.*in d.tract. de vsur. num.*131.*&* Paulo Comitulo è Societate Iesu. *Respons. Moral.lib.*3.*q.*38.*num.*4.*&* Ioan.Azor.*instit. Moral.par.* 3.*lib.*10.*cap* 15.*vers.dubia quæstionis est*,Surd.*d. cons.*162. *num.*25.*in fine, & seq.lib.*1. *& latè* Menoch.*d.cons.*983. *num.*11 *& seqq lib.*10.M.Anton.Peregrin.*cons.*19.*num.* 16.*& consil.*20.*num.*18.*lib.*3. *latè* Ioan. Francisc. Leonis *in suo Thesau.fori Eccles part.*2.*cap.*15.*de censib. num.*40. *cum multis seq. vbi respondet contrariis, & alij relati à* Ioan Bapt.Costa,*de Portion Rat.q.*170.*in principio. Quibus addi potest post hac scripta visus* Marr. Bonacin.*in suo tract.de contract.dispu.* 3.*q.*4.*puncto vnico,num.*30.[quicquid contrarium nitatur defendere. Manent. *d. pact.*4. *num.* 44.]

Nec refert quod aliter sensisse videatur Boccat. *in suo tract.de Censib.par* 2.*num.*49.*Quem sequitur* Alcibiad. Lucarin.*I.C.Senens.obseruat. pract.lib.* 1. *Academ.* 5. *obseruat.*3.*num.*12.*& alij relati à* Ioan. Bapt. Cost. *in tract. suo de Port.& Rat.qu.*170.*in fine*,dum concludunt dominum census esse subiectum collectis illius loci, in quo situs est ager super quo census collocatus est Isti
† enim non sunt intelligendi de collectis quæ impo-
nuntur ratione ipsius agri super quo fundatus est cen- 27
sus, sed de collectis, quæ imponuntur soluendæ, vel generaliter,ratione quorumcumque bonorum immobilium, vel indefinitæ ratione bonorum immobilium: nam eum possidentes annuos census dicantur possidere bona immobilia, *vt dicemus, infra quæst.* 30. *alias par.*2.*capit.*3.*quæst.*1.*articul.* 2. non videtur incongruum affirmare, quod teneantur ad collectas debitas
ratione ipsorummet censuum,illas autem soluere de-
bent in loco vbi situs est ager censui suppositus,quia† 28
agro census cohæret & ratione d.cohærentiæ Iure dici potest, quod ipse quoque census sit de loco in quo situs est ager, cui census ipse cohæret, *ex not. infra d. q.*30. *seu art.*2. *num.*3. *& seq.*

Vltra quod † *Boccat. & Alcibiad.* opinio redditur 29
valdè dubia ex resolutione facta in Rota,*coram bon me.* Cardinali Lancellotto *in vna Auenionensi, Carpentoractensi seu Cauallicensi Collectarum* 9.*Martij* 16. *Maij, &* 27.*Iunij* 1583.*quæ in fine tract.est decis.*3.*per tot.*vbi concluditur, quod collecta ex censu solui debeat in loco vbi destinata est solutio responsionis,non vbi sita sunt bona censui subiugata. Quam opinionem firmauerat antea. Aret.*consil.*10.*num.*2.*ad fin.*Cassan.*ad Consuet. Burgund.*Rubr.2.§.1.*in text.* ex appartiens la confiscation,*sub num.*10.*refert.*Steph.Grat.*Discept. Forens.tom.*1. *cap.* 29. *num.* 2. *& seq.* & horum auctoritate esse recedendum ab opinione *Boccat.* existimo.

SVMMARIA.

1 *Census consignatiuus alter temporalis, alter perpetuus.*
2 *Census ideo dicitur temporalis, quia vitam habet ad tempus constitutam.*
3 *Census ideo dicitur perpetuus, quia ex sui natura aptus est habere vitam perpetuam.*
[*Census ante Bullam Pij V. poterat constitui irredimibilis.*]
4 *Tam ex parte emptoris census, qui non potest pacisci, vt aliquo tempore census redimatur.*
5 *Quam ex parte venditoris, qui cogi non potest ad redimendum.*
6 *Census non ideo minus dicitur perpetuus, ex quo redimi potest ad libitum debitoris.*
7 *Perpetuum an quid sit, spectatur tempus præsens, non quod potest in futurum contingere.*
8 *De annuis redditibus,qui debentur quousque volet debitor, iudicatur prout de his, qui in perpetuum debentur.*
[*Concessa ad beneplacitum concedentis reputantur perpetua.*)
[*Ruin. cons.*82. *num.* 9. *l.* 2.*reprehenditur.*]
[*Census dicitur perpetuus,quia aptitudine est talis, licet possit quandocumque redimi.*]
9 *Pecunia est de rebus,quæ vsu consumuntur.*
10 *In contractu census non consideratur redditus, qui annuatim soluitur, sed ius illum percipiendi.*
11 *Census temporalis ille est, qui conceditur vel ad certum & determinatum tempus,vel*
12 *Ad tempus indeterminatum, puta ad vitam alicuius personæ, etiam plurium.*
13 *Constitui potest tam ad vitam ementis, quàm vendentis.*
14 *Census constitutus ad vitam alicuius,dicitur vitalitius, & cur.*

De Censu perpetuo, & temporali.

QVÆSTIO II.

aliàs par. 1. cap. 1. qu. 1. ar. 2.

POstquam diximus de censu reseruatiuo ea, quæ
pro introductione materiæ visa sunt necessaria,
consequens est iuxta præmissum ordinem, vt ad cen-
sum consignatiuum veniamus, & aliquas illius diuisio-
1 nes affetamus, Quarum vna est † vt alter sit perpe-
tuus, alter temporalis, Coutad. *in suo tract. de contract.*
quæst. 72. in 3. & 4 supposit. 10. de Iust. & iure, lib. 6. quæst.
5. art. 1. Ludouic. Molin. *in suo tract. de contract. part. 2.*
disputat. 383. num. 13. circ. fin. Thom Bon. *insign. in tract.*
de censib. cap. 2. sub num. 13. vers. 5 Ioan. Bapt. Lup. *ad l. 2.*
C. de pact. inter. empt. & vendit. Comment. 2. §. 2. num. 59.
Mich. Salon. *in suo tract. de contract. & commerc. human. in*
sit. de censib. art. 1. sub num 2. vers. denique dimiditur, Fede-
ric. Mart. *in suo tract. de iur. censu. cap. 2. num. 13.* Pro cuius
2 diuisionis intelligentia sciendum est, quod † census
non ideo dicitur temporalis, quia ad lihitum redimi
possit, cum potiùs sit irredimibilis, & ideo sit permis-
sus, & licitus, quia nullo tempore redimi possit, vt di-
cemus infra *quæst. 10. aliàs hac eadem part. 1. cap. 1 quæst.*
4. art. 3. Sed quia non habet vitam perpetuam, sed limi-
tatam ex consensu contrahentium, vt paulò inferius
dicetur.

3 Prout alter † non dicitur perpetuus ex eo quod
nullo vnquam tempore redimi possit quia licet ante
Bullam editam à Pio V. super forma creandi census ex
partium voluntate, & conuentione constitui census du-
raturus perpetuo, & qui nullo vnquam tempore redi-
mi posset, vt resoluit Rota *coram R. P. D. Verospio 9.*
Decembris 1621. In vna Romana census, post tract. decis.
394 per tot. & sequitur Steph. Grat. *discept. foreus. tom. 5.*
cap. 981. num. 10. & seq. atamen post promulgationem
dictæ Bullæ secundum communem vsum ita consti-
tuitur, vt ad voluntatem imponentis sit redimibilis, vt
disposuit Pios V. in d. sua Bulla quem propterea Scri-
bentes aliquando redimibilem appellant, sed quia
creatur, & imponitur vt perpetuò viuere possit tàm
4 † ex parte emptoris census, qui nec tacitè, nec ex-
pressè potest cum illius venditore pacisci, & conue-
nire vt census aliquo tempore redimatur, & extingua-
tur repugnante d. Constitutione Piana, & nos infra
latè explicabimus *quæst. 60. & quæst. 107. aliàs part. 2.*
cap. 1. quæst. 3. art. 8. & par. 3. cap. 1. quæst. 3. art. 5.
5 quam † ex parte eius, qui censum imposuit, & alteri
concessit, cui licet liberum sit semper, & quandocum-
que illum redimere. & extinguere, vt expressè dispo-
nitur *in c. 1. & 2. de empt. & vend. inter Extrau. comm.*
& per Pium V. *in d. sua Const. & dicit* Paris. *cons. 60. num.*
13. l. 1. & nos dicemus, d. par. 2. c. 1. quæst. 13. art. 7. non ideò
6 minus † dici debet perpetuus, cum constituatur vt vi-
tam perpetuam, vel saltem longissimæ durationis ha-
beat, Ruin. *cons. 82. & num. 2. & 3. lib. 2* bene in puncto
Bon. *in suo tract. de Censib. art. 14. num. 32. & art. 15. num.*
38. vers. vlterior, & num. 39. Tiber. Decian. *cons. 59. num.*
10. lib. 1. Federic. Martin *in d. suo tract. de iur. censu. cap. 2.*
num. 14. Quibus addo post hac scripta visum Ludou. de
Auendan. *in suo tract. de censib. Hispan. cap. 54. num. 9.*
etenim ad effectum, de quo agimus sufficit, quod ex
parte emptoris, & domini census, & ex natura ipsius
contractus perpetuo viuere possit. *arg. l. sufficit, & ibi*
not. Ias. *num. 2. ff. de condict. indeb. l. iuris peritos, ff. de excu-*
sat. tutor. Glos. 1. *in c. fin. in verbo, perpetuos, & ibi* Gemin.
num. 8. de Rescrips. in 6. Bon. *d. art. 14. num. 32. & d. art. 15.*
7 *num. 38. in fine.* Nam † ad cognoscendum an quid sit
perpetuum, debet attendi tempus præsens, non quid
possit in futurum contingere, vt post Cin. *in l. vltim. in*
prima opposit. C. de sentent. pass. dicit Decian. *d. cons. 59.*
num. 11. Foller. *in sua pract. censual. in verbo huiusmo-*
di num. 33. Tiraq. *de Retract. lign. §. 1. glos. 6. num. 8. in*
fine, Sord. *decis. 204. num. 10.* [Gratian. *discept. Foreas.*
tom. 4. cap. 885. num. 29. & 30.] Vnde cum tempore im-
positionis, & venditionis census non possit taxari, nec
præscribi tempus intra quod redimi, & extingui de-
beat, sed illud relinquendum sit in mero arbitrio, &
voluntate venditoris, absque dubio dici debet perpe-
tuus, nam † de his annuis redditibus, qui ad benepla- 8
citum debitoris, & donec ipse volet debentur iudica-
tur prout de his, qui debentur in perpetuum Ruin. *d.*
cons. 82. num. 3. lib. 2. cuius authoritate idem dicit Ioan.
Anton. Canet. *super Extrauag. volente, §. successiuè, num.*
15. fol. mihi 164. [& propterea licet iste annuus census
possit modico tempore durare, & etiam possit esse
perpetuus, debet in dubio perpetuus iudicari; vt in si-
mili argumentatur Dec. *cons. 204 num. 5. auctoritate*
Bart. *in l. iure peritos, in prin. ff de excus. tutor.* & alibi de
iis, quæ conceduntur ad beneplacitum, nam licet ad
nutum concedentis reuocari possint, tamen in dubio
perpetua reputantur Bart. *in l. de pupillo. §. si quis ipsi*
Pistori. num. 13. ff. de noa. oper. nunc. quem sequatur Alex. *ad*
ipsum Bart. *in l. pars litterarum ff. de indic. benefacit text.*
in cap. si delegatur de rescript. in 6. Nec repugnat Ruin.
d. cons. 82. num. 9. lib 2. dum dicit, quod hoc non proce-
dit quando militat præsumptio in contrarium cum
vna præsumptio tollat aliam. *l. diuus ff. de restit. in in-*
tegr. & in terminis census dicit intrare præsumptioné
iuris, quòd licet ipsius venditor possit illius redem-
ptionem diu differre, cum talis redemptio pendeat ab
eius voluntate, sit tamen præsumendum quod sit breui
tempore redempturus, vt euitet damnum, quod pati-
tur ex solutione dictæ annuæ præstationis, *arg. l. cum*
de indebito ff. de prob. & l. si cum aurum. ff. de solut. Quo-
niam vt ex parte venditoris census dicatur perpetuus,
non consideratur effectus ipse, quod diu duret. vel
breui tempore redimatur, sed sola aptitudo, & possibi-
litas, quod diù durare possit, & quod ipse cogi non
possit ad illum redimendum, vt paulo supra dictum
est.]

Nec ex eo, quod census constituatur soluendus in
pecunia numerata, quæ † est de rebus quæ vsu con- 9
sumuntur, *l. rogasti, ff. si certum petat.* sequitur, quod
census non possit dici perpetuus. Quoniam † non de- 10
bet considerari pecunia, quæ soluitur, sed ius illam
percipiendi, quod venditur, & conceditur, vt dicemus
infra sæpius, & maximè *quæst. 45. aliàs part. 2. c. 1. quæst.*
1 art. 2. quod licet sit redimibile, non propterea desi-
nit esse perpetuum, vt dictum est.

Census igitur temporalis ille dicitur, qui ex con-
uentione contrahentium limitatam, & præscriptam
habet durationem, & ratam; Iste autem potest duo-
bus modis constitui, & imponi. Primo † ad certum, & 11
determinatum tempus, puta ad quinque, decem, vel
alium certum numerum annorum. Secundò ad tem-
pus incertum, & † indeterminatum ex aliquo futuro 12
euentu declarandum, & determinandum, vel ad vitam
alicuius certæ, & determinatæ personæ, vt distinguit
Federic. Martin. *in d. suo tract. de iur. cens. c. 2. num. 15.* siue
constituatur ad vitam vnius personæ, siue ad vitam
plurium, vt potest etiam cum pacto vt vna præmo-
riente, alteri superuiuenti soluatur totus, & integer, si
credimus Baldo *consil. 154 lib. 2. & cons. 292. num. 4 lib. 5.*
Cumano *cons. 181.* dum loquuntur de huiusmodi cen-
su constituto, & vendito ad vitam plurium. Et in
puncto confirmat Ludouicus Auendan. *d. tract. cap. 20.*
num. 6. [*Et post alios amplectitur.* Ioan. Petr. Fontan. *de*
pact. nuptial. lib. 1. clausul. 4. Glos. 18. *part. 3. num. 99. &*
hanc sententiam probauit. Rota *coram* R. P. D. Vitili *in*
vna Beneuentensi Salniam 25. Iuny 1629. post tract. dec. 514.
num. 10.]

*num.*10.] Prout constitui etiam potest, & vendi dura-
13 turus tam † ad vitam ementis, quàm ad vitam vendi-
toris, vt declarauit Paul.Comitol. *in suis respons. Mora-
14 lib.lib. 3. quæst.* 15. *num.* 2. Et iste † census appellatur à
Doctoribus Vitalitius, vel quia ad vitam accipientis
durat. Ludou. Molina *d. tract. disp.*383 *num.* 14. Mich.
Salon. *d tit.de censib. art.*5.*num.* 1. vel quia illo emi so-
leant reditus in annuum victum, vt explicat Molina
d. num. 14.

SVMMARIA.

1 *Census consignatiuus alter pecuniarius, alter fructuarius.*
2 *Census pecuniarius est cum venditur ius percipiendi annuam responsionem in pecunia numerata.*
3 *Census pecuniarius non potest solui in alia specie recusante creditore.*
4 *Aliud pro alio inuito creditore solui non potest.*
[*Concessa censentur ea, quæ non reperiuntur expressè prohibita.*
5 *Census fructuarius est cum venditur ius percipiendi certam annuam responsionem in fructibus.*
6 *Census iste est licitus.*
7 *Limitatur de Iure Regio Hispania*, & num. 17.
[*Census fructuarius quando iure Regio Hispania sit reducendus ad pecuniarium.*
8 *Etiam post Bullam Py Quinti.*
9 *Census fructuarius non potest solui in pecunia inuito creditore.*
10 *Fructus in censu fructuario solui debent tempore recollectionis ipsorum.*
11 *Debitor census fructuary non tenetur fructus asportare ad domum creditoris.*
12 *Census fructuary iustum pretium quomodo declarandum sit.*
[*Pretium medium attendi debet in illius liquidatione*]
13 *Libro officialis publici creditur.*
14 *Pretium rei vendita, an sit iustum attenditur tempus initi contractus.*
[*Census vt correspondeat fructibus fundi censiti est attendendum tempus impositionis.*]
15 *Census fructuarius non debet reduci ad pecuniarium ob augmentum valoris fructuum contingens tractu temporis.*
16 *Princeps potest Censum fructuarium ad pecuniarium reducere.*
17 *Iustitia contractus attenditur iuxta tempus illius celebrationis.*
18 *Recipiens pecuniam pro fructibus sibi debitis, non præiudicat sibi in futurum.*
19 *Limit. si ex partium conuentione census fructuarius sit reductus ad pecuniarium.*

De Censu Pecuniario, & Fructuario.

QVÆSTIO III.

aliàs par. 1. *cap.* 1. *qu.* 1. *ar.* 3.

ALia sequitur Census consignatiui diuisio per
1 quam distribuitur † in pecuniarium, & fructua-
rium, Mich. Salon *in suo tract.de contract.& commerc.hu-
man.in titul.de censib art.*1.*sub num.*2.*vers. diuiditur tertio.*
Federic Martin *in suo tract.de Iur.Censu.c.*2.*num.*17.*& c.*
4.*num.*104.*& seq.* [Ioan.Garzias *de expens. ac meliorat.
cap.*9.*num.*73.] & alij plerique ex infra allegandis. Pe-
cuniarius † autem est cum venditur Ius percipiendi
2 certam annuam responsionem in pecunia numerata,
qui † propterea solui non potest in alia specie, si do- 3
minus Census recuset, cum regulare sit, quod † aliud 4
pro alio inuito creditore solui non possit *l.* 2.*§. mutui
datio, & ibi glos. dat concordantes, ff. si cert. pet.* licet eo
volente id non censeatur prohibitum [in aliqua bul-
la, & ea videntur concessa, quæ non reperiuntur ex-
pressè prohibita, vt in puncto considerat. Ioan. Bapt.
Madius *in suo tractatu, quem inscripsit. Censuum requisit.
& instrumenti forma circa* 6.*quæsit.n.*1. Quod tamen reci-
piendum est,] dummodo neque maior, neque minor
census soluatur. Ioan.Azor. *Instit. Mora.part.*3.*lib.*10 *c.*
20.*q.*2. [*& declarauit* Mad.*d.num.* 1.*in fin.vers. dummodo
tamen.*]

Fructuarius † verò census est cum inter contrahen- 5
tes expressè agitur, vt vendatur, & ematur Ius perci-
piendi certam quantitatem fructuum, id exprimitur in
contractu, & ad illud directè, & omninò respicit con-
trahentium intentio, quæ † species contractus fuit 6
omni tempore habita pro licita à Doctoribus, & si-
gnanter ab Innoc *in cap.in ciuitate sub num.* 2. *extra de
Vsur.* Laurent.da Rodulph.*in tract.de Vsur.q.*13.*sub n.*47.
Marian.Socin.*sen.ad Rubr.extra de Vsur.num.*101.*ad me-
dium vers.unde non facit.* Nauar.*in suo tract.de Vsur.num.*
104.*qui.de commun,* Boccat.*in suo tract.de censib. part.* 2.
*n.*9.*& part.*3.*n.*52.Bened.Bon.*in simili tract.de censib.art.*
64.*n.*97. Surd.*in suo tract.de aliment.tit.*9.*q.*11.*n.*3. Leo-
nard.Less.*in suo tract.de Iust.& iur.lib.*2.*cap.*22.*dubitat.*5.
*n.*36.*vers.notandum tertio, & n.*37. Gregor. de Valent.
*comment.Theolog.tom.*3.*disputat.*5 *q.*22.*de censib.punct.*3.
per tot. Francisc. Melanen.*decis Regn.Sicil.lib.*2.*decis.*6.
per totum Federic.Martin.*d. c.*4.*n.*104 *& seq.vbi alios al-
legat* Gasp.Roderic *in suo tract.de ann.redditib.lib.*1 *q.* 12.
n. 1. *Et his addi potest* Ludou. Velaz. de Auend.*in suo
tract.de censib.Hisp. c.*46.*n.* 9. Et † licet ipse id neget li- 7
cere de iure regio Hispanorum, propter expressam
Regis Constitutionem, qua cauetur ne Census iste in
frumento vel alia specie soluendus constituatur, immo
etiamsi ab antiquissimo tempore foret constitutus,
reduci debeat ad pecuniarium. [Hoc tamen procedit
si census fructuarius constituatur ad rationem vnius
pro quatuordecim, & infra, secus autem si fuerit con-
stitutus ad rationem vnius pro vinginti, & sic ad ratio-
nem annuæ responsionis in fructibus quinque pro
centenario, & anno, vt bene deducit. Garz.*d.cap.*9.*n.*77.
*in fin.& n.*78.] Iure tamen nostro census iste permitti-
tur, vt concludunt *prædicti doctores.* Etiam † post *Bul- 8
lam Py V.* editam super forma creandi census, cum de
hoc censu fructuario constitutio præfata nihil defi-
nierit, vt animaduertit Ioan. Azor *d.c.*20.*n.*1. Qui † si- 9
militer non poterit de consensu creditoris solui in pe-
cunia numerata, licet si ille contradicat, si omnino sol-
uendus in eadem specie fructuum, in qua constitutus,
& venditus fuit. Mich.Salon.*d.tit.de censib.art.*3.*contro-
uers.*2.*sub n.*1.*vers.*1.*quasi communem* Christophor. Tor-
niel *consil.*48.*num.*8.*&* 9.*lib.*1.

Illa † autem quantitas fructuum, quæ in hoc censu 10
fructuario solui debet, soluenda erit tempore colle-
ctionis, videlicet, si census sit in frumento illud erit
soluendum in æstate tempore triturationis in area;
Vinum tempore vindemiarum in vase, seu canali, vel
vasi, si census fuerit constitutus in vino, si verò in
oleo tempore recollectionis olei in pristino, seu mo-
lendino, vt per bonas rationes deducit Boccat. *in d.
tract.de censib.par.*3.*n.*53. [*& nos diximus infra q.* 82. *seu
part.*2.*cap.*2.*q.*4.*art.*1.*n.*1.*& ibidem in addit.*]

Non † enim debitor, tenetur deferre ad domum sui 11
creditoris dictas quantitates fructuum debitas, etiam
quod sint eiusdem fori; sed creditor debet accedere, vel
mittere vt à debitore capiat, & tollat suo proprio sum-
ptu, & periculo, *vt per text. in l.*1.*§.licet autem, ff.de pe-
ric.& commod. rei vendit. & authoritate,* Pauli de Cast.
in l.item illa, in fin.princ.ff.de constitut.pecun. dicit Gasp.
Roderic.

Roderic. *in dict. suo tract. de ann. reddit. lib. 2 q. 6. n. 3.* Ioan. Bapt. Lup. *ad l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. comment. 2. §. 1. num. 46.*

Cùm autem res quælibet vendi debeat iusto, & æquabili pretio, idem quoque concludendum est, necessariam esse in venditione huius census fructuarij, prout etiam requiri in venditione censūs pecuniarij dicemus infra *q. 47. vel part. 2. c. 1. q. 1. art. 4.*

12 Ideò quæri potest quomodo † cognosci, & statui possit iustum pretium huius nostri census fructuarij, cùm non semper idem sit, & vniformis valor fructuum, sed aliquando pluris, & aliquando minoris valeant, *arg. l. pretia rerum, ff. ad l. Falcid.* Pro cuius difficultatis resolutione aduertendum est, quod licet census iste imponi debeat habita ratione ad communem fructuum æstimationem, & valorem currentem de tempore impositionis illius ad Guid. Pap. *decis. 516. sub num. 2.* Nauar. *in tractat. de vsur. num. 120* Iste tamen valor non consistit in puncto indiuisibili, nec restringendus est ad pretium temporis impositionis census, sed regulandus est ex pretio aliquot annorum retro decursorum, puta decem ex mente Ioan. Azor. *d. cap. 20. quæst. 3. &* Boccat. *d. tract. part. 2. n. 9. vers. sed quomodo imponitur* (Gaspar. *autem* Roderic. *d. tract. lib. 1. quæst. 6. num. 16. & seq.* sentit habendam esse rationem ad quindecim, vel viginti annos, vt facto calculo communis pretij dictorum præteritorum annorum compensato pretio magno vnius anni cum minore aliorum annorum, reperiatur pretium mediocre, secundum quod census iste constituendus, & vendendus erit. [nam regulare est, quod quando plura vnius rei reperiuntur pretia debeat attendi medium, vt in liquidatione pretij fructuum dixit. Rota *in recollectis per* Farinacc. *decis. 196. sub num. 4. & decis. 479. num. 4. in fin. part. 2.*] Quod commune, & medium pretium, non erit admodum difficile reperire in ijs locis, in quibus est de publico deputatus officialis ad adnotandum pretia frumenti, & bladorum currentia in foro publico singulis Nundinis, prout contingit in

13 Ciuitate mea Perusina, cum † libro huiusmodi officialis sit adhibenda fides, vt fuit resolutum Rota *coram* bem. mem. Cardinali Seraphino *decis. 1245 n. 8. part. 1. l. & coram.* R.P.D. Manzanedo *in vna Marceratensi liquidationis fructuum 30. Octobris 1613. quæ est decis. 479. num. 3. in recollect. per* Farinac. *part. 2. & in vna Perusina liquidationis fructuum coram* Reuerendiss. D. Coccino Decano 12. *Ianuarij* 1608. quæ inter eius decisiones impressas est *decis. 430. num. 3. vers. respectu verò.*]

Cæterùm si post census constitutionem, & venditionem valor fructuum adeò excreuerit, vt inde resultet iniquitas, & iniustitia contractus, quia fortè excedit pretium in emptionem d. census erogatum, dubitatum fuit: An census ipse debeat reduci ad pecuniam numeratam, quæ iustè respondeat pretio, quo census ipse emptus fuit.

In qua quæstione licet [Cæsar. Manent *in suo tract. de Iur. contract. Liuellar. pecun. constitut. quæst. 1. part. 4. num. 28.* fuerit in sententia affirmatiua quod debeat fieri reductio ad debitum modum.] Ego tamen pro resolutione huius difficultatis considerabam, quod ad cognoscendum læsionem, & pretij modicitatem in contractu non est respiciendum tempus præsens, &

14 quanti res ipsa vendita de præsenti valeat, sed id † tempus quo contractus fuit celebratus, & iuxta illius temporis valorem res vendita æstimanda sit, *l. si voluntate in fine, C. de rescind. vendit. c. cum dilecti, extr. de empt. & vendit.* Glos. *in c. ad aures in verbo, aut forte tunc extr. de reb. Eccles. non alien.* Bart. *in l. 2. numer. 16. C. de rescind. vendit. & ibi* Cagnol. *num. 218. vers. non obstat. & numer. 238.* Rol. *consil. 59. numer. 35. lib. 1.* Stephan. Lamberteng. *in suo tract. de contract. cor.* Glos. 5. *num. 21.* Barz *decis. 123. num. 10.* Honded. *cons. 31. num. 48. lib. 1.* [*& voluit* Rota Luceus *apud* Anton. Monach. *decis. 20. numer. 7. vers. neque obstat.* Et in materia census an ille correspondeat fructibus fundi subrogati spectandum esse tempus, quo contractus fuit celebratus, dixit, Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib. 22. tit. 19. num. 28. post* Ruin. *cons. 161. n. 25. lib. 1. &* Rim. Iun. *cons. 461. n. 28 vers. nec quicquam seq. lib. 4. & sentit.* Alex. *cons. 40. n. 4. lib. 1.*]

Si † census iuxta valorem, & æstimationem fru- 15
ctuum, quæ currebat tempore impositionis, & venditionis, bona fide emptus fuit, nec potest in d. contractu habita ratione ad illud tempus, considerari iniquitas, & iniustitia pretij propter prætensam iniustitiam, & iniquitatem resultantem ob contingens augmentum pretij fructuum, non erit diminuendus & reducendus ad pecuniarium, sed soluendus prout, constitutus, & venditus fuit, vt post discussionem concludit Nauar. *in dicto suo tract. de Vsur. n. 120. sequitur* Boccat. *d. var. 2. num. 9* Federic Martin. *d. cap. 4. num. 113.* hanc eandem sententiam amplectitur. Antonius Monachus *decis. Lucens. 20. n. 7. vers. neque obstat, post hac scripta visus.* Gaspar. Roderic. *d. lib. 1. quæst. 7. numer. 23. & seq.* respectu temporis præteriti, licet *numer. 25.* improbet respectu temporis futuri. Quod futurum tempus
ego acciperem postquam fatti Princeps † suo Edi- 16
cto & Constitutione faciat, quia tunc illam seruandem esse dicunt etiam, Nauar. & Boccat. *locis citatis, & ipse* Roderic. *d. quæst. 7. numer. 29.* Et in terminis istis possent procedere dicta per Ludouic. de Auend. *d. tract. cap. 47.* dum nititur comprobare Census fructuarios esse reducendos ad pecuniarios: Fundat enim ipse hanc suam intentionem super lege Regia, qua dicta reductio præcipitur; cessante enim Regia Constitutione, adhuc viget ratio considerata supra *numero 13.* cui non bene, meo iudicio, respondet. Auend *d. capite 47. numer. 14* cum non versemur circa contractum emptionis, & venditionis Census, qui momento explicatur, sicut emptio, & venditio aliarum rerum frugiferarum. Et ideò, sicut venditiones præfatæ ob augmentum, vel diminutionem contingentem in fructibus, non rescinduntur, nec reducuntur ad æstimationem iuxta tempus contingentis aug-
menti, vel diminutionis, sed † iustitia contractus at- 17
tenditur iuxta tempus venditionis, vt diximus *dict. num. 13.* Ita etiam dicendum est in emptione, & venditione census fructuarij, quod non debet alterari propter augmentum, vel diminutionem pretij fructuum

Sed posset in dubium reuocari An † creditor Cen- 18
sus fructuarij recipiendo illum per aliquod tempus in pecunia numerata, sibi præiudicet in futurum, quominus possit eum exigere in illa specie, & quantitate fructuum, in qua fuit ab initio constitutus, & venditus? Et nullum sibi facere præiudicium verius est, si non sit decursa legitima præscriptio, *cap. olim causam, vbi* Glos. Abb. *& alij, extr. de censib.* Bald. *in suo tractat. de prescript. in 4. par. quarta part. princ. quæst. 5. & 7. & alios refert.* Torniel. *d. cons. 48 n. 7. & versic. sed difficultas.* Qui
tamen *num. seq.* contrarium † firmat, si Census fru- 19
ctuarius fuerit de consensu ipsarummet partium ad pecuniarium reductus; authoritate Curtij iunior. *cons. 108 col. 5. n. 18. &* Neuiz *cons. 12. col. 2. num. 7. in fine.* Ex quibus tamen subiungendum videtur, quod apparere debet de expresso partium consensu, quod fuerit facta huiusmodi reductio Census de fructuario ad pecuniarium.

SVMMARIA.

1 *Census alter realis, alter personalis.*

2 *Census realis est ille, qui imponitur super re immobili.*

3 *Censu personalis est, qui constituitur super sola persona.*
4 *Census personalis constituitur vel super sola persona imponentis, vel super persona extranea, puta serui, &* num.5.
6 *Dummodo sit vtilis, & fructifera.*

De Censu Reali, & personali.

QVÆSTIO IV.

aliàs par.1. cap.1. quæst.1.art.4.

TERTIAM Census consignatiui diuisionem afferunt Scribentes. Quod † alter sit realis, alter ve-
1 ro personalis vt aliis omissis diuidit. Io. Medina *in*
*Cod.de rebus per vsuram acquisit.q.*12.Dominic.Soto *de*
Iustit.& iure,lib.6.q.5.art.1. & refert. Federic.Martin.*in*
suo tract.de iure Censu.c.2.n.16.
2 Realis † census ille est, qui imponitur super re ali-
qua immobili, fructifera, & certis finibus designata,
puta Prædio, Vinea, Domo, & his similibus, de quo lo-
quitur. *Martin.V.Calixt.III.Pius V.*& alij Pontifices,
qui super forma creandi Census Constitutiones edi-
derunt, vel per suas Extrauagantes hunc contrahen-
di modum approbauerunt. Et de quo nos in toto hoc
Tractatu acturi sumus.
3 Personalis autem † census est, qui super sola perso-
na constituitur, vt supradicti Doctores dicunt.
Iste autem personalis census potest duobus modis
institui, & imponi, & quidem primò, Quando quis
4 obligat † se simpliciter ad solutionem alicuius certæ
annuæ pensionis, vel in pecunia numerata, vel in fru-
ctibus, absque eo, quod illa annua responsio sit fun-
data super aliquo fundo certo, & limitato, sed super
sola ipsiusmet debitoris obligatione personali, vel ad-
iecta simpliciter hypotheca suorum bonorum.
5 Secundo † modo constituitur Census personalis,
quando responsio quæ conceditur, fundatur super ali-
qua persona extranea, puta serui, vt non obscurè dixit
Innoc.*in cap. in Ciuitate, sub n.2.extr.de vsur.*
6 Dummodo † tamen talis persona sit vtilis. & in-
dustriosa, & cuius opera sit commoda, secus si sit de-
bilis, inutilis, & infructuosa, vt declarauit Io.Azor.*Inst.*
Moral.part.3.lib.10.cap.5.q.1. vers. secunda. Mich. Sa-
lon.*de contract.& commerc.human.in tit.de Censib. art.3.*
*controuers.5.n.6.& 7.*Federic.Martin.*d.tract.cap.4.n.26.*
iunctis iis, quæ dicit ibid.n.41.

Sed quoniam de hoc censu personali sumus latius dicturi *d.q.3.art.6.* vbi disputabimus An Census personalis ex natura contractus sit licitus, & an post Constitutiones Pontificias, & maximè Pij V. possit sustineri saltem in iis locis, vbi dicta Constitutio nec publicata, nec vsu recepta fuit, ideò ad ibi dicta recurrendum est.

SVMMARIA.

1 *Origo rei est in primis inuestiganda.*
2 *Census consignatiuus fuit cognitus ante tempora Martini V. secundum aliquos.*
Sed reprehenduntur num.4.
3 *Marc. Anton. Eugenius I.C. Perusinus laudatur.*
4 *Census consignatiuus manauit à Consuetudine.*
5 *Census consignatiuus fuit cognitus ante Clemen. V. vt volunt alij*
6 *Clemens V. fuit assumptus ad Pontificatum Perusiæ anno 1305.*
7 *Clem. Exiui de Paradiso.§.cumque annui redditus, de verbor.signific. Intellectus aliquorum.*
8 *Qui intellectus ab auctore reprobatur.*
9 *Censum consignatiuum fuisse cognitum ante Iustinianum, volunt alij.*
10 *Dissenserunt tamen nonnulli.*
11 *Auctor tamen affirmatiuam sententiam confirmat.*
12 *Conciliantur opiniones distinctione.*
13 *Contractus censualis ante Iustinianum erat informis.*
14 *Contractus Censualis formam recipit à Martino V. & à Pio V.*
15 *Contractus Censualis potest dici vno respectu de iure gentium, & cur.*
16 *Iuris gentium quid esse dicitur, etiam quod fuerit adinuentum longe post ciuitates conditas.*
17 *Contractus vnus diuerso respectu dici potest de iure gentium, & de iure ciuili.*
18 *Acceptilatio, quia est ab omnibus gentibus recepta, dicitur de iure gentium.*
19 *Quia tamen recepit formam à stipulatione, dicitur creatura Iuris ciuilis.*
20 *Stipulatio est adinuentu de iure ciuili.*
21 *Emphyteusis diuersis respectibus dicitur creatura iuris gentium, & ciuilis.*
22 *Matrimonium respectu coniunctionis maris, & fœminæ dicitur de iure naturali.*
Respectu autem consensus est de iure gentium, n.24.
Respectu verò solemnitatum est de iure positiuo, numero 25.
23 *Matrimonium perficitur consensu.*
24 *Contractus ferè omnes sunt de iure gentium.*
25 *Testamentum diuersis respectibus dicitur, vel de iure gentium, vel de iure ciuili.*

De origine Census Consignatiui.

QVÆSTIO V.

aliàs par. 1. cap. 1. qu. 3. ar. 2.

CVM de re quapiam dicturo nefas esse videatur 1
origine non repetita illotis (vt aiunt) manibus
protinus materiam tractare, vt dixit Caius I.C. *in l.1.*
ff. de orig. iur. Ideò † sequutus auctoritatem, & exem-
plum illius *in l.2.in princ.ff. eod. titul.* necessarium esse
arbitratus sum, vt de Censu consignatiuo tractatu-
rus, in primis, & ante omnia illius originem inuesti-
garem. In qua quidem indagatione ob varias Scri-
bentium opiniones, difficillimum esse existimo ali-
quid certi constituere, nedum de aliquo vero, & de-
terminato istius contractus initio (cum vsque ab an-
no 1423. diceretur manasse à consuetudine, cuius initij
memoria non extabat, vt paulo inferius dicemus) sed
an quidem fuerit cognitus ante tempora Summorum
Pontificum, an potius fuerit ex illorum Constitutio-
nibus introductus.
Nam aliqui in ea fuerunt opinione, quod contra-
ctus iste esset omninò incognitus ante tempora † 2
Martini huius nominis Papæ V. qui Pontificatum te-
xit de anno 1423. Iste enim Papa per suam *Consti-*
tutionem, quæ est prima sub tit. de empt. & vend. inter
extrauag. commun. contractum hunc approbauit, &
sub certa forma seruari solita, seruari decreuit: Cuius
Constitutionem confirmauit Calixtus huius nomi-
nis Papa III vt apparet. *in cap.2.eod. tit.de empt. &*
vendit. inter Extrauag. commun. & hanc opinionem
amplexus fuit *Marc. Antonius Eugenius Conciuis*
meus, † vir vndequaque insignis, & in patrio Perusi-
no Gymnasio, Iuris ciuilis primus, deinde Iuris Ponti-
ficij interpres celeberrimus, & in foro Aduocatos exi-
mius, & eminentissimus, in suo *cons.*100.*n.*34.*lib.*1 *quem*
sequitur

sequuntur Felician. de Solis *in suis Commentar. de Censib.*
tom 1.lib.1 c.1.n.18. & tomo 2. eod. lib.1.& c.1.n.1.& 2.
Sed hæc opinio eorundem Martini, & Calixti Con-
stitutionibus refellitur, dum in illis asseritur hunc
contractum eo tempore fuisse valde frequentem, &
4 emanasse † rationabili consuetudine per tempus im-
memorabile,& cuius initij memoria non extabat ob-
seruata,& legitime præscripta; ex qua assertione satis
manifestè conijcitur contractum istum non fuisse à
dictis Pontificibus introductum, sed longè ante illo-
rum tempora fuisse cognitum.
5 Et propterea alij fuerunt in ea sententia, quod †
contractus iste fuerit cognitus non solum tempore
Martini V. & sic de anno 1423. verùm etiam tempo-
6 re Clem. V. qui † fuit ad Pontificatum assumptus in
hac Perusina Ciuitate de anno 1305. & regnauit an-
nos octo, menses decem,& dies vigintiquinque quam
sententiam amplexi sunt multi ex *interpretibus, in c.in*
Ciuitate, ext. de vsur. moti per text. in Clem. Exiui de
Paradiso, *§. cúmque annui redditus, de verb. signific. vbi*
idem Clemens V. *auctor dictæ Constitutionis* de huius-
7 modi annuis redditibus mentionem facit, † cui *tex.*
licet respondeat Eugenius *d.cons.*100. *numer.*34. quem
commmendat Felician.*d.tom.2.lib.1.cap.1 num.3.* quod
non loquatur de censu pecuniario, sed de annuo red-
ditu, quem ex bonis immobilibus, & eorum fructi-
bus singulis annis percipitur. Iste tamen intellectus
8 † non videtur recipiendus: cùm enim ibi Papa gene-
raliter loquatur, debet generaliter intelligi, non au-
tem restringi ad annuos redditus fructuarios, *vulg.l.1.*
§. & generaliter, ff.de leg præst. & maxime quia eadem
viget ratio conseruandi paupertatem in fratribus Se-
raphici Confessoris Francisci, ab illo Sanctissimo Pa-
triarcha tam anxiè affectatam, si prohibeantur annui
redditus fructuarij, ac si prohibeantur pecuniarij, per
ea, quæ dicentur infra hac, *eadem par.cap.3.q.1.art.2.*
Ergo dicendum est mentem,& intentionem Clem V.
dum in dicta sua Constitutione confirmauit pauper-
tatem iniunctam, & imperatam fratribus sub tan-
to Patriarcha militaturis, & prohibuit ne habeant
annuos redditus, fuisse prohibere annuos redditus
tàm fructuarios, quàm pecuniarios, per reg. *l.4.§ to-*
ties, ff.de damno infecto,& per consequens quòd in di-
cta Clem. *Exiui de Paradiso; §. cúmque annui redum,*
satis claré colligatur eo tempore fuisse cognitum con-
tractum istum Censualem, per quem isti annui reddi-
tus acquiruntur.
Alij verò in ea fuerunt opinione, quod † contra-
ctus iste fuerit cognitus etiam ante tempora Iustiniani
Imperatoris, quam sentiunt Anch.*consil.*30.*num.*6.Co-
uar.*var.resolut.lib.3.cap.7.num.3.vers.5. hec pars,* Gasp.
Roderic.*in suo tract.de ann.reddit.lib.3.quæst.3.à num.7.*
vsque ad fin. quæst. & plures alij per tex.in §. quoniam,
vers.licebit, Anth.*vt hi qui oblig.se habere perhib. res mi-*
nor, vbi Imperator meminit de emptione annui red-
ditus ex minorum pecuniis facienda, & per alia iura,
cum hac eadem sententia pertransiuit *Bened. Bon. in*
suo tract.de Consib.art.5.n.17.
10 Et licet † ab ea dissentiat. Franc.Sarmient.*Selectar.*
interpretat. lib.7. cap.1. numer.17. Ludouic. Molina *in*
suo tract.de contract.part.2.disputat.383. num.8. vers.cur
11 *autem.* Illa † tamen videtur satis probabiliter posse
confirmari auctoritate eiusdem *Iustiniani Imperat. in*
Nouella 160.de qua meminit Decian.*cons.2.n.69. in fi-*
*ne,& num.70.lib.1.*Felician.*in dictis suis Comment.tom.1.*
lib.2.cap.1.numer.18.ad fin. & tom.2.eod.lib.1.& cap.1.
numer.2, Mich. Salon. *in suo tract. de contract. & com-*
merc.human.in tit.de Censib. art.1.dum tractat.de origine
Census,& Gasp.Roderic.*d.quæst.3.num.7.& seq.post hac*
scripta visus.
In illa enim *Nouella Constitutione Iustinianus* recen-
set. Quod cum Aphrodiensis Reip. Pater, idest de-
fensor, & Patronus, & Primores eiusdem Ciuitatis
magnam vim pecuniæ haberent collectam ex legatis
eidem Ciuitati factis, ne illa inutilis, & sterilis omni-
no maneret, sed necessitatibus Ciuium, salua sorte de-
seruiret, sub tali forma illam distribuere sanxerunt, vt
possent quicunque vellent illius participes fieri, ea
lege, vt qui sortem aliquam reciperet, non compelle-
retur ad eam restituendam, donec vellet, sed ita, vt
quamdiu illam apud se retineret, certum aliquem an-
nuum redditum Ciuitati penderet. Ex qua historia
videtur satis apertè colligi, hunc Censum consigna-
tiuum longè ante tempora Iustiniani Imperatoris ori-
ginem,& initium habuisse, ponderando multipliciter
verba dictæ Nouellæ Constitutionis, prout facit Ro-
deric.*d.num.7 & seqq.* [*cum qua sententia videtur tran-*
sire etiam Ludou.Velazq. Auendan. *in suo tract.de cen-*
sibus Hisp.cap.16.n.1.]
Ego verò in hac opinionum varietate, ita posse,
rem definiri sum arbitratus, si diuersis respectibus, &
respectu diuersorum temporum hunc contrahendi
modum consideremus. Si † enim respiciamus pri- 12
mum illius principium, non improbabiliter dici pos-
se existimo, illum fuisse introductum antiquissimis
temporibus, exemplo forte. d.Reip. Aphrodisiensis,
& continuo vsu successiuis temporibus fuisse vsu re-
ceptum, non solum tempore Martini V. & ante eum
Clem. pariter V verum † etiam ante tempora Iusti- 13
niani Imperatoris per iura allegata, sed extitisse ru-
dem; & informem, vt fere omnia in eorum principio
esse solent, cum non reperiamus ante Martini V. illi
aliquam certam formam fuisse datam. Si vero † con- 14
sideremus eundem contractum respectu eius formæ,
quæ dat esse rei, *l.* Iulianus *ff. ad exhiben. cum vulgat.*
crederem non malè sensisse eos, qui volunt illum
fuisse introductum tempore Martini V. Iste enim Pa-
pa hunc contrahendi modum approbauit, & sub cer-
ta regula, & cum certa forma illum celebrari san-
ciuit. Quam postea Pius huius nominis Papa V.
perfectiori quodam modo perpoliuit, & seruandam
esse imperauit per suam Constitutionem editam de
anno 1568.14. Cal. Februar. quam per aliam suam
Constitutionem promulgatam die 10. Iunij 1570.
occasione quarundam difficultatũ excitatarum in ali-
quibus eius partibus, declarauit. Quæ ambæ Con-
stitutiones sunt in *Bullario nouiter impresso, inter Bul-*
las eiusdem Pontificis numero 79. & pro faciliori om-
nium commoditate habentur impressæ supra in prin-
cipio tractatus. Supradictis † igitur diuersis respe- 15
ctibus iste Censualis contractus potest dici creatura
iuris positiui, tam Ciuilis, quam Canonici, sed quo-
niam fuit hominum moribus receptus, & apud om-
nes gentes in vsu frequenti positus potest dici quod
sit de Iure gentium, vt sentit Bon. *in d suo tractatu de*
consibus, articul.24.numer.50. Id enim † Iuris gentium 16
dicitur quod omnibus gentibus consentaneum, &
vtile existit,& hominum intellectui, & naturali ra-
tioni congruit, etiam quod fuerit adinuentum lon-
gè post Ciuitates conditas Vacon. *declarat. Iur. ciuil.*
l.1.cap.5.ad fin. Anton.Pinell. *ad Rubr.C.de rescind. ven-*
dit.part 1.cap.1.num.7.& non dissensit. Felician.de Solis,
in dictis suis Commentar.de Consibus, tomo 1. lib.1. cap.1.
num 17.ad fin.
Nec † incongruit, quod vnus contractus diuersis 17
respectibus dicatur creatura Iuris gentium, & Ciui-
lis, nam in multis contractibus id euenisse dignosci-
mus. Nam † acceptilatio licet ratione quadam natu- 18
rali apud omnes gentes peræque videatur recepta, &
ideo iuris gentium eam esse dicat. I. *C. in l.an inutilis.*
§. fin.ff. de acceptil.latè Socin iun.*ad Rubr. ff. de verbor.*
oblig.numer.153. & seq. Quia † tamen recipit formam 19
à stipulatione, qua concipitur *§. item per acceptionem,*
instit. quib. mod. toll. oblig. nemo negauerit verè illam
dici

20 dici posse introductam fuisse de iure ciuili, cùm † sti-
pulatio sit iuris ciuilis, *l.1.§.si quis ita, & ibi not. Scribent.*
21 *communiter, ff. de verbor. obligat.* Hoc † idem dici potest
contracto Emphyteutico, quod sit ioris gentium, quia
fuit ab omnibus vsu receptus, licet fuerit adinuentus,
& formam receperit à iure ciuili, *§. adeo & ibi Doctor.*
ff. de locat. Bon. *d. tract. art. 49. num.* 79. Matrimonium
22 † similiter apud Legistas respectu coniunctionis ma-
ris & fœminæ est de iure naturali. *Inst. de iure natur.*
gent. & ciuili, in princ. l.1.§. ius naturale ff. de inst. & iure c.
ius naturale, 1. distinct. & comprobat. Tom. Sanchez *in suo*
tract. de Matrim. lib. 2. disputat. 2. num. 2. Ratione autem
23 consensus, quo † Matrimonium perficitur. *leg. nuptias,*
ff. de reg. iur. cap. tua ext. de sponsal. dicitur esse de iure
24 gentium, quo † omnes ferè contractus sunt adinuenti,
l. ex hoc iure, ff. de inst. & iure, l. iuris gentium, ff. de pact. §.
ius autem gentium, inst. de iure natural. gent. & ciuil. Ra-
25 tione † autem formæ, & solemnitatum dicitur esse
iuris positiui. *Glos. & Doctor. instit. de iure naturali gent.*
& ciuili in princ. vbi Aret. *num. 4. & in d. l. 1. §. si quis ita,*
ff. de verbor. obligat. deducit Sanchez *d. lib. 2. disput. 5.* vbi
docet quæ sit materia, & quæ forma matrimonij.
26 Idipsum † de testamento, licet non sit contractus,
dicit, Bart. *in l. interdum num. 7. ff. de cond. indeb.* Iul. Clar.
in sua pract. §. testamentum q. 2. Surd. *consil. 147. num. 8. lib.*
1. & alij multi, quos refert Fernand. Vasq. *de success. crea-*
tion. lib. 1. §. 1. num. 1. versic. tertia. Quod posset etiam
exemplificari in aliis contractibus, quos ne longior
sim, quam par est, missos facio.

De Etymologia Census.

QVÆSTIO VI.

aliàs par. 1. cap. 1, qu. 3. ar. 1.

TErtia sese nobis iuxta præmissum ordinem offert quæstio, in qua de census consignatiui definitione agendum est, quæ duobus est explicanda articulis.

In primo videbimus Census Etymologiam.

In secundo illius definitionem.

SVMMARIA.

1 *Definitio vna quid nominis, altera quid rei.*
2 *Definitio, quid nominis, est oratio interpretatiua significationis nominis.*
3 *Definitio, quid rei, substantiam rei definita demonstrat.*
4 *Definitio, quid nominis, debet præcedere cognitionem, quid rei.*
5 *Census propriè dicitur à censendo, idest ab æstimando.*
6 *Census nomine venit solutio, quæ fit Principi in signum subiectionis.*
7 *Census nomen fuit applicatum censui consignatiuo.*
8 *Census vox, secundum aliquos impropriè applicatur censui consignatiuo.*
9 *Immo quod propriè defendit auctor.*
10 *Proprietas vocis, sumitur à communi vsu loquendi.*
11 *Item ab auctoritate legislatoris.*
12 Bart. *in l. Labeo, num. 4. ff. de suppellect. leg. declaratur.* Bart. *in l. omnes populi, num 59. ff. de instit. & iure, intellectus.*

QVoniam tàm apud Philosophos, quàm apud
1 nostros Iurisconsultos definitio † est duplex,
vna quid nominis, altera, quid rei, vt ex nostris
tradit. Sebast. Medic. *in tractatu de diffinit. q. 2. n. 3.*
Cagnol. *in l. omnis definitio. n. 3. ff. de reg. iur.* Guettin.
Pil. *in suo tract. de feudis in Prelud. circa diffinitionem,*
quid nominis. in princ. & definitio, quid nominis, ex-
plicat sonum, & significatum vocis, & est † oratio 2
interpretans significatum vocis, Sebastian. Medic. *d.*
quæst. 2. num. 8. Cagnol. *loco cit. num. pariter.* 8. Definitio
† autem quid rei, substantiam, & essentiam rei defi- 3
nitæ demonstrat. Glos. & Doct. *in l. 1. ff. de testam. & in*
d. l. omnis definitio, & alibi passim, & cognitio † quid 4
nominis debet præcedere cognitionem quid rei, *ar-*
gum. l. 1. in princ. ff. de orig. iur. & in l. in princ. ff. de pact.
Sebastian. Medic. *d. num. 3. & pluribus demonstrat.* Ca-
gnol *in d. l. omnis definitio, num.* 10. Ludouic[illegible]pez *in*
suo tract. de contract. lib. 1. cap. 54. vers. igitur. [illegible]cò
nemini mirum esse debet, quod hunc articulum, in
quo de Etymologia vocis, census, agendum est præ-
misetimus sequenti articulo, in quo de illius defi-
nitione est pertractandum.

Pro huius autem articuli expeditione præmitten-
dum est, quod illa æstimatio, quæ antiquitus fiebat,
vt ex ea dijudicari posset quantum quisque pro tri-
buto, & aliis publicis oneribus soluere teneretur se-
cundum veram, & propriam vocis significationem
Census † à censendo idest ab æstimando dicebatur, 5
l. forma. ff. de Censib. cum aliis adductis per Didac.
Couar. Variar. *resolut. lib. 3. cap. 7. num. 1.* Foller. *in*
sua Pract. Censuali, in verbo, huiusmodi, num. 1. & seq.
Ludouic. Lopez, *d. cap. 54. post prin. vers. igitur,* Bened.
Bon. *in suo tract. de censib. art. 1. num. 3. & 4. & in*
art. 4. num. 14. Dominic. Soto. *de Iust. & iure, lib. 6.*
q. 5. art. 1. vers. q. præsens Ludouic. Molina, *in suo tract. de*
Contract. par. 2. disputat. 38. num. 1. Boninsign. *in tract. de*
Censib. cap. 1. num. 1. Io Bapt. Lup. *ad leg. 2. C. de pact. in-*
ter empt. & vendit. Comment. 2. §. 2. n. 54. Aluar. Valasch. *in*
suo tract. de iure emphyt. q. 32. num. 1. Federic. Martin.
in tract. de iure censuali, cap. 1. num. 3. Felirian. *de*
Solis, in suis Comment. de Censib *tom. 1. in* Proœm. *à n.*
4. & seq. Brunor. à Sole, *in suis quæst. legalib. q. 2.*
num. 1. & 2. Fernand. Rebell. *in suo tract. de obligat. Instit.*
lib. 10. q. 1. num. 1. Leonard. Less. *de Iustit. & iure, lib. 2.*
cap. 22. dubitat. 1. num. 1. Mich. Salon. *de contract. & com-*
merc. human. in tit. de Censib *art. 1. num. 1. in princ.* Io.
Azor. *instit. Moral. part. 3. lib. 10. cap. 1.*

Quod nomen † fuit deinde accommodatum ad il- 6
lam annuam solutionem, quæ singulis annis stata die
in signum subiectionis, & imperij solui consueuit, *c.*
recipimus, ext. de Priuileg. In qua significatione fuisse
acceptum in Euang. *Matth. cap. 22.* cum D. N. Iesus
Christus fuit interrogatus, an liceret Censum dare
Cæsari, affirmant aliqui ex supracitatis Doctoribus.

Et inde posteà factum fuit, vt ab omnibus pro- 7
miscuè, & distinctè eadem vox † per quandam si-
militudinem cæpta fuerit vsurpari pro annua pen-
sione, & responsione, quam quis super suis bonis
imponit, & collocat alteri soluendam, quem Cen-
sum consignatiuum nuncupari diximus supra *quæst. 1.*
art. 1. num. 21. vt plerique ex supra relatis animad-
uertunt, & præter eos Greg. de Valent. *Comment.*
Theologicor. tom. 3. disput. 5. quæst. 22. de censib. puncto
1. in princ. Federic. Marc. *d. cap. 1. num.* 18. Et licet hæc
† vsurpatio impropria, & abusiua videatur, Couar. *d.*
cap. 7. n. 1. ad fin. Aluar. Valasch. *d. q. 32. sub num. 7. vers.*
verum, & num. 8 post princ. in illis verbis, sed cum dixeri-
mus, Surd. *consil. 162. num. 5. lib. 2. & non dissentiat* Ioan.
Bapt. Lup. *d. §. 2. num. 55. in fin.*

Quia tamen iste annuus redditus, & hæc annua res- 9
ponsio ab antiquissimo tempore fuit sub nomine
Census appellata, & quidem rectè vt dicit *Feder.*
Martin. d. c. 1. dicendum est, quod non impropria &
abusiua, sed immo propria sit huiusmodi vocis hu-
ius significatio.

Regulare † enim est, vt verborum proprietas su- 10
matur, & æstimetur ex communi, & vulgari vsu lo-
quendi *l. cum de lanionis, §. asinam molendinariam, ff.*
de funde

de fundo instruc. & instru.leg. l. Labeo. *ff. de suppellect. leg. cap. ex litteris, ext. de sponsal.* Rebuff. *in rubr. ff. de verb.signifi.vers.tertio consuetud.* Tob. Non. *insignis iuris interpres, & olim concinis meus, in §. fin. num. 6. institut. de obligat. & pulchrè explicauit* Poëta Venusinus *in sua Poetica his versiculis.*

Multa renascentur, quæ iam cecidere cadéntque.
Quæ nunc sunt in honore vocabula, si volet vsus.
Quem penes arbitrium est, & vis, & norma loquendi,

Vt animaduertebat in proposito. Felician. de Solis, *in d. proœmio, num.* 30. Quod multo magis dicendum est in casu nostro, in quo vox Ista census, fuit pro hac annua responsione vsurpata, non solùm ab imperitis, & vulgaribus hominibus, sed etiam ab ipsis Legumlatoribus. Videmus e nim quod Martin. V. & Calixtus III. in suis Constitutionibus, in quibus circa hanc annuam responsionem statuerunt, eam appellauerunt sub nomine census, *in cap. 1. & 2. de empt. & vendit. in Extrauag. commun.* Idem fecerunt Nicol. V. Gregor. III. Pius Quintus & alij Summi Pontifices, quotquot sunt qui huius annuæ responsionis impositionem, & venditionem per suas Bullas approbauerunt, illisque certam formam præscripserunt, hunc contrahendi modum sub nomine census nuncupauerunt nam non est nouum pro-
11 prietatem † vocis desumi etiam ab auctoritate Legumlatorem, scilicet, si ab eis in aliqua lege, Vox, secundum aliquem significationem capiatur, vt docet *Bart.* quem alij communiter sequuntur *in l. omnes populi, num. 59. ff. de inst. & iure.* Vnde necesse est fateri hanc esse propriam huius vocis significationem, *ex not.per* Alciat. *in lib. 1. de verbor. signific. col. 3. in in princip.* Rebuff. *in l. Tugury, ad fin. ff eod. tit.*

Et per consequens huic conclusioni nullo modo repugnat. *Bart. in d. l.* Labeo, *sub num.* 4. vbi videtur sentire, quod ex communi vsu loquendi non propria, sed impropria verbi significatio desumatur, eius
12 † enim theorica intelligenda est, vt procedat in communi vsu loquendi vulgi, & priuatorum hominum, non autem de communi vsu loquendi peritorum, & Legumlatorum, de quo nos loquimur.

Nec etiam dicatur, quod Bart. *in d. l. omnes populi, num.* 59. loquatur dumtaxat, quando Iurisconsultus in aliqua lege exprimit aliquid esse proprie tale, vt videtur colligi ex legibus ibi ab ipso allegatis. Hoc
13 † enim *Bart.* non dicit, nec est credendum quod dicere voluerit, esset enim contrarius sibi ipsi *in d. l.* Labeo *num.* 4. & repugnaret communi illi conclusioni, quod communis vsus loquendi peritorum tribuat proprietatem verbis, vt dictum est ex allegatis *supra num.* 10. *& maximè.* Non. *d. num. 6. quibus addatur.* Alex. *cons. 82. num. 15. lib. 3.*

SVMMARIA.

1 *Census consignatiui noua definitio.*
2 *Ius in definitione census, stat loco generis.*
3 *In censu non venditur annua responsio, sed ius consequendi illam.*
4 *Finis contractus censualis est, percipere annuam pensionem.*
5 *Responsio, hac vox in definitione comprehendit tàm censum fructuarium, quàm pecuniarium.*
6 *Definitio debet conuerti cum suo definito.*
7 *In contractu census non venditur res censuata.*
8 Super, *hac particula significat qualitatem rei inhærentē.*
9 *Nemo potest super re propria ad sui commodum ius imponere.*
10 *Censum super re propria nemo potest ad sui vtilitatem creare.*
11 *Census consignatiuus in quo differat ab emphyteusi.*
12 *Census acquiritur quocunque titulo habili ad transferendum dominium, &* num. 15.
13 *Census est transmissibilis ad hæredes actiuè, & passiuè.*
14 *Ius census est cessibile ex vtraque parte.*
16 *Rei censuatæ dominium, & possessio remanet penes imponentem.*
17 *Definitio, vt bona sit, quæ requirantur.*
18 *Definitio omnis est in iure periculosa.*
19 *Disputationes circa definitiones, vt plurimum sunt inutiles.*

De Definitione Census.

QVÆSTIO VII.

aliàs par. 1. cap. 1. qu. 3. ar. 2.

VIdimus in præcedenti articulo Etymologiam huius vocis, Census, sequitur vt ad illius definitionem, quoad quid rei veniamus. Et licet variis modis per Scribentes, tàm iuris ciuilis, quàm Pontificij, & per Summistas variis in locis census definiatur: attamen, quoniam definitiones per eos excogitatæ vel conueniunt tantum censui fructuario, vel non applicantur censui consignatiuo, de quo nos loquimur, vel minus plenè, & sufficienter naturam, & quidditatem illius demonstrant: ideò omissis aliorum definitionibus, cogitaui an posset nouiter definiri, vel describi potiùs in hunc, qui sequitur
modum. Quod † census consignatiuus sit, *Ius percipiendi responsionem super re alterius, iusto modo acquisitum, ad hæredes, & successores quoscunque transitorium, manente re apud imponentem.* Ex qua, meo quidem iudicio, satis clarè, & sufficienter colligi potest, quæ sit natura, & substantia huius nostri census consignatiui: ita breuiter singula definitionis verba percurrendo, & ponderando. 1

Dicitur in primis quod est *Ius*, quod † in hac de- 2
finitione consideratur non solum vti genus, quod tàm de redditu isto, quàm etiam de actione, de seruitute, de dominio, & aliis à redditu diuersis prædicatur, vt animaduertit. Gasp. Rodetic. *in suo tract. de ann. redditib. lib. 1 quæst. 13. num. 24.* sed etiam ad demonstrandum essentiam, & substantiam rei definitæ.
Quia † in isto contractu non conceditur ipsa res, quæ 5
censui subiicitur, nec responsio, quæ annuatim soluitur, sed ius percipiendi, & consequendi illam, vt declarat Leonard. Less. *in suo tractatu de iust. & iur. lib. 2. cap. 12. dubitat. 1 num. 2.* Ioann. Azot. *inst. Moral. part. 3. lib. 10. cap. 2.* Federic. Martin. *d. num. 24. & seq. Et hanc sententiam latè comprobant* Ludouic. de Auend. *in suo tract. de censibus Hisp. cap. 17. num. 9. & sequentibus, &* Sigismundus Scaccia *de commerc. & camb. §. 1. quæst. 1. num. 174. versic. & quod in contractu, post hæc scripta visi, & nos dicemus infra. quæst. 45. aut part. 2. cap. 1. quæst. 1. art. 2. num.* 8.

Et confotmatur exemplo hæreditatis, & vsusfructus, nam hæreditas non est pecunia, vel bona hæreditaria, sed successio in vniuersum ius, *l. nihil aliud, & ibi* Gloss. *ff. de verb. signific.* Item vsusfructus non sunt res ipsæ alienæ, quibus quis vtitur, fruitur, sed est Ius vtendi, fruendi rebus alienis, *Instit. de Vsufruct. in prin.* & sic dici potest de aliis similibus.

Sequitur in definitione *Percipiendi*, quod † verbum 4
denotat finem, & scopum illius Iuris, ostendítque Ius illud in perceptione responsionis consistere, vt post Contradum *dixit* Federic. Martin. *d. cap. 1. num.* 33. vbi per multos numeros demonstrat, quod per illud verbum, contractus census detegitur differre à

Mutuo,

Mutuo, Pignore, & aliis quibusdam contractib.
Additur in eadem definitione *Responsionem* spon-
5 sionem, vt † in ea comprehendatur tàm census pe-
cuniarius, quàm fructuarius, vt de verbo, pensio-
nem, quo definitione census vsus fuit. Roderic. *d. q.*
3. num. 5. vers. dixit etiam, ipsemet adnotauit, definitio
6 † enim debet complecti quamlibet speciem rei defi-
nitæ, vt cum suo definito, conuertatur, iuxta *text.*
in l. 1. §. dolum ff. de dolo Doctor. in l. omnis definitio, ff.
de reg. iur. Et propterea iure, & merito, Felician. de
Solis *in suis Comment. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 4. n. 7.*
& tom. 2. lib. 1. & cap. 4. num. 1. reprehendebat quos-
dam, qui definientes censum, dicebant illum esse
emptionem, & venditionem, qua emitur, & vendi-
tur Ius quoddam præsens ad certos fructus percipien-
dos, cum definitio ista non conuertatur cum suo de-
finito, sed conueniat tantum censui fructuario, & non
complectatur alias census consignatiui species.
Fuit additum in eadem definitione nostra verbum,
7 & particula, *super*, ad demonstrandum, quod † in con-
tractu censuali non venditur res ipsa, super qua cen-
sus constituitur, & imponitur, nec transfertur illius
dominium, vt diximus supra *eodem. cap. 1. quest. 1.*
art. 1. num. 23. & seqq. & fuit resolutum in Rota *sepius,*
& signanter, coram Illustriss. Card. Mellino 30. *Octo-*
bris 1602. *in illa Romana census, que est post tract. decis.*
1. num. 2. & in vna Romana fideicommissi de Iacobutiis
5. Octobris 1608. *coram* Illustrissimo Card Ludouisio,
qua ibidem est decis. 4. num. 5. [*& in vna Foroliuiensi*
census 25. February 1622. *coram* R. P. D. Manzanedo,
post tract. decis. 365. num. 2.] sed quod per dictam im-
positionem contrahitur solùm hypotheca super dicta
re, vt dicemus infra *quest. 23. seu hac, eadem part. 1. cap. 2.*
8 *q. 3. art. 1.* Nam illa † particula, *super* importat qua-
litatem quandam rei inhærentem, puta hypotecam,
& obligationem bonorum. Batt. *in l. fundus, num. 1. ff.*
de ann legat. Roman. *consil. 388. n. 2. & ibi latè.* Mandos.
Rebuff. *in l. appellatione parentis, col. 2. versic. super hac*
dictio, ff. de verbor. signific. Surd. *cons. 112. num. 91. lib. 1. &*
ferè in puncto consil. 163. num. 10. lib. 2. Rot. *diuers. decis.*
260. *par. 1.*
Diximus in definitione, Re alterius, quoniam istud
ius, quod per impositionem census contrahitur, est
reale, vt dicemus infra *d. q. 23. aut hac ead. par. 1. cap. 2.*
9 *q. 3. art. 1.* & nemo † potest super re propria ius reale
ad sui commodum constituere, *arg. l. neque pignus, & ibi*
glo. & Doctor. ff. de reg. iur. l. rem propriam. ff. de verb. oblig.
10 & in puncto, quod † super re propria census consti-
tui non possit ad commodum, & vtilitatem ipsius-
met, constituentis voluit Leonard. Less. *d. dubitat. 1.*
num 3. Federic. Martin. *d. cap. 1. num. 74. & seqq. & fuit*
dictum in Rota *coram* Illustrissimo Card. Ludouisio *in*
vna Romana census, 26. Nouembr. 1604. qua est post tract.
11 *decis. 5. num. 9.* Et per † hæc verba contractus censualis
distinguitur à contractu emphyteutico, in quo perci-
pitur pensio ex re propria, vt animaduertit. Federic.
Martin. *d. cap. 1. num. 79. & seqq.*
Sequitur in eadem definitione, *Iusto modo acquisi-*
12 *tum.* Quia licet † ius istud acquiri possit quocunque
titulo habili ad transferendum dominium, vt dicetur
infra *q. 44. par. 2. cap. 1. q. 1. art. 1.* vt tamen acquisitio
dici possit legitimè facta, & sit valida, multæ concur-
rere debent circumstantiæ, & à multis abstinendum
est pactis illicitis, & reprobatis, vt videbimus latè
hac ead. *part. 1. cap. 2. & 5. per tot. & par. 2. cap. 1. q. 3. per*
totum.
Subiicitur in definitione, *Transitorium ad heredes.*
13 Quoniam ius † istud est de sui natura trāsmissibile ad
hæredes, tàm ex parte imponentis, quàm ex parte
acquirentis, & sic tàm actiuè, quàm passiuè, vt de-
monstrabitur infra *d. part. 2. cap. 2. quest. 2. art. 1. & 5.*
num. 36.

Additur in definitione, *Et successores quoscunque.*
Quoniam † ius istud est ex parte vtrinsque cessibile, 14
vt dicetur infra *q. 34. & 75. alias hac part. 1. c. 3. q. 1. art. 6.*
num. 18. & d. part. 2. cap. 2. q. 5. art. 3.
Nam transfertur, & acquiritur † quocunque titulo 15
singulari, puta, donationis, cessionis, legati, & simili-
bus, vt dicemus *q. 44. seu d. part. 2. c. 1. q. 1. art. 3. & 2.*
Dicitur vltimo loco. *Manente re penes imponentem,*
quia † per impositionem, & translationem census nec 16
possessio, nec dominium rei censui suppositæ, & super
qua fuit census constitutus, & impositus in emptorem,
vel alium quemcunque dominum census transfertur
vt dictum fuit infra ead. *q. art. 1. num. 23. & seqq.* Rota
in illa Anconitana census coram R.P.D. Ambrosio *de In-*
tis Rotæ Prouinciæ Marchiæ Auditore sub 31. Octobris
1622. dec. 499. num. 13. vbi hunc locum refert. Ex quibus
quam clarissime apparere existimo, quod supra consi-
derata definitio census consignatiui, seu magis descri-
ptiò à nobis nouiter excogitata, naturam, & substan-
tiam huius nostri census plenè, & sufficienter expli-
cat, & complectitur. Non autem arbitratus sum cir-
ca eam pluribus insistendum esse, aut inuestigandum,
an sit bona, & concepta iuxta regulas Philosophorum
relatas per Doctores nostros *in l. 1. ff. de acq. poss. in d. l.*
omnis definitio, ff. de reg. iur. Instit. de testa. in prin. & alibi
passim. Videlicet, † an conuertatur cum ipso censu de- 17
finito. An alteri quam illi conueniat. An contineat
genus, & specificas differentias, & alia similia, tum
quia perspectissimum habeo, quod † omnis definitio 18
est in iure periculosa, & vix est, ne quælibet subuerti
possit, vt dicebat I. C. *in d. l. omnis definitio.* Et excla-
mant vbique scribentes, tum † quia disputationes, 19
quæ circa definitiones fiunt, vt plurimum, aut nul-
lam, aut certè modicam afferre solent vtilitatem, vt
dicebat Alex. *in rubr C. de iudic. num. 1. in fine, & repetit.*
Iul. Clar. *in sua Pract. crimin. §. fin. q. 12. in prin.*

De qualitate census consignatiui, & an census sit contractus nominatus, vel innominatus.

QVÆSTIO VIII.

aliàs par. 1. cap. 1. qu. 4. ar. 1.

SVperest quarta quæstio explananda pro comple-
mento huius primi capitis, in qua agendum est
de qualitate census consignatiui, & quinque articulis
explicatur.
Primus an contractus census sit nominatus, vel
innominatus.
Secundus, census imponendus qualis esse debeat,
& quod certus.
Tertius, census temporalis an sit licitus.
Quartus, census perpetuus an sit permissus.
Quintus, an in casibus permissis expediat Reipu-
blicæ admittere contractum censualem.
Licet enim circa hanc quæstionem videatur ne-
cessaria indagatio, an census fructuarius, & perso-
nalis sit licitus, quia tamen de fructuario diximus
supra, *hoc primo. c. 1. q. 1. art. 3. nunc q. 3.* dum Cen-
sum consignatiuum, in pecuniarium, & fructuarium
diuisimus, Tractatus autem personalis census vi-
detur aptiori loco explicandus, dum de bonis su-
per quibus census imponi, & constitui potest tracta-
bitur infra hac eadem *1. p. cap. 3. quest. 1. art. 6. seu*
quest. 34. ideò ad locum hunc articulum reiicere
constitui.

S V M M A R I A.

1 *Contractus census manauit à consuetudine.*
2 *Contractus, qui manant à consuetudine sunt innominati.*
3 *Contractus census est nominatus, & infra.*
4 *Emptio, & venditio est contractus nominatus.*
5 *Species propriè inest suo generi.*
6 *Genus verificatur in qualibet eius specie.*
7 *Genus representatur propriò in qualibet eius specie.*
8 *Generis qualitas omnes eius species qualificat.*
9 *Census acquiritur omni titulo habili ad transferendum dominium.*
10 *Contractus, qui habet proprium, & speciale nomen est nominatus.*
11 *Stipulatio est contractus nominatus.*
12 *In contractu census non est locus pœnitentia.*
13 *Pœnitentia non datur in contractu nominato, sicut in innominato.*

IN hoc articulo licet prima consideratione videretur concludendum contractum censualem, de quo
1 agimus, ea ratione, quia † manauit à consuetudine per tempus immemorabile obseruata, & legitimè prescripta, *cap. 1. & 2. de empt. & vendit. inter extrauag. comm. & diximus supra nunc est quæst. 5. hoc 1. cap. quæst. 2.* non nominatum, sed innominatum esse auctoritate. Bald. *in rub. C. de rer. permut. num. 2.* dum concludit con-
2 tractum † emphyteuticum, & feudalem, quia à consuetudine manarunt esse innominatos.

Contrariam tamen sententiam veriorem esse communiter concludunt interpretes, & signanter. Valasc. *in suo tract. de iure emphyt. quæst. 9. num. 1. & 6.* Feliciah. de Solis, *in suis commentar. de censib. tom. 1. lib. 1. cap 2. num. 7.* Fernan Rebell. *in suo tract. de oblig. Iustit.*
3 *lib 10. quæst. 1. num. 16.* qui contractum † censualem esse nominatum affirmant duplici ratione, & quidem Prima, quia iste contractus est species quædam emptionis, & venditionis, vt dicit Rebell. *d. n. 16.* [quod comprobat Moneta *in suo tract. de commut. vlt. vol. cap. 2 num. 36.* auctoritate, & ratione, auctoritate quidem Molin. *de iust. & iur. tract. 2. disput. 383. &* Ioan. Gutierez, *lib. 2 pract. qu quæst. 168. qui testatur de communi.* Ratione autem quia *constitutiones Martini V. & Calixti* III. de eodem censu disponentes sunt collocatæ *sub titulo de empt. & vendit. inter extrauagantes communes,* nam lex debet semper intelligi iuxta naturam tituli sub quo situata est, *l. imperatores, & ibi* Bart. *& alij ff.*
4 *de in diem addiction.* & propterea sicut † emptio, & venditio est contractus nominatus, *l. iuris gentium, in princ. ff. de pact.* eodem modo contractus censualis de-
5 bet esse, & censeri contractus nominatus, quia † species propriè inest generi, *l. cum quadam, la prima, ff. de leg. 2.* Bart. *in rub. ff. solut. matr. num. 12. & seqq.* Bald. *in*
6 *l. 2. sub. n. 2. C. de iur. aur. ann.* & † genus verificatur in qualibet eius specie, Bart. *& alij in l. 1. ff. si cert. pet.*
7 & in † qualibet specie verè, & propriè representatur, *l. si quid earum. §. inter emptum, ff. de leg. 3.* & generis
8 qualitas † omnes eius species qualificat. Bero. *cons. 128. num. 12. lib. 2.*

Cæterùm quoniam hæc ratio non est generalis, sed respicit dumtaxat censum, qui alienatur titulo em-
9 ptionis, & venditionis, census † autem conceditur, & acquiritur non solum titulo emptionis, & venditionis, verùm etiam quolibet alio titulo habili ad transferendum dominium, vt dicemus infra *q. 44. aliàs par. 2. cap. 1. q. 1. art. 1.* non videtur quod ex ea de necessitate possit inferri, quod contractus census generaliter sumptus sit contractus nominatus.

10 Quamobrem altera redditur ratio, quia † scilicet dictus contractus fuit sortitus proprium, & speciale census nomen, *arg. d. l. iuris gentium, in princ. ff. de pact.* Bart. Bald. *& alij in d. Rubr. C. de rer. permut. per quam rationem* Doctor. *in Rubr. ff. de verb. oblig. maximè.* Castr. Alex. Ias. *& alij communiter, vt de communi testatur* Ripa, *n. 51.* Aleiat. *n. 25.* Paris *n. 62.* Verius, *n. 251.* pro-
bant stipulationem † esse contractum nominatum. 11
Propter quam rationem, eum sit generalis, complectens omnem census consignatiui speciem, transeundum censeo cum hac posteriori opinione, maximè quia istud nomen census huic contractui propriè conuenire diximus supra *quæst. 6. olim hoc 1. cap. quæst. 3. art. 1. num. 9. & seqq.*

Ex qua vt dicebat. Rebell. *vbi supra nu. 17.* sequitur † 12
quod in hoc contractu non possit esse locus pœniten-
tiæ, quæ in omnibus † contractibus nominatis dene- 13
gatur. Et regulariter conceditur in innominatis, *d. l. iuris gentium in princ. & §. igitur nuda & ibi* Bart. *& communiter omnes, ff. de pact. l. si pecuniam, ff. de condict. ob caus. & scribentes passim alijs in locis.*

S V M M A R I A.

1 *Census constitui debet iuxta formam Bullæ Pij V.*
2 *Census constitutus, aliter quam disponat Bulla Pij V. reputatur fœneratitius.*
[*Census constituitur, non seruata forma Bullæ Pij V. super censibus, est fœneratitius, si omittatur forma in substantialibus secus si in naturalibus ipsius contractus.*
3 *Census constitui debet certus,* num. 16.
4 *Venditio ratione incertitudinis res vendita vitiatur.*
5 *Incerta res possideri non potest.*
6 *Possessio omnis transfertur per constitutum.*
7 Limita, *si res quam quis constituit pro alio possidere sit incerta.*
8 *Iuramentum habet vim specialis expressionis.*
Non tamen specialissima, & indiuidua, num. 13.
9 *Iuramentum in contractu census non requiritur de necessitate.*
10 *Incertitudo suppletur iuramento, quia venit certificanda arbitrio boni viri.*
11 *Iuramentum non supplet defectum certitudinis requisita pro forma.*
12 *Forma debet adimpleri specificè, & non per æquipollens.*
14 *Census certitudo requiritur pro forma.*
15 *Prooemium demonstrat causam finalem.*
17 *Venditio certæ partis quotitatiua fructuum valet.*
18 *Venditio census differt à venditione fructuum ratione incertitudinis.*

Census qualis esse debeat.

QVÆSTIO IX.

aliàs par. 1. cap. 1. qu. 4. ar. 2.

LIcet propositus articulus non magnam habere videatur difficultatem, & quod possit vnico verbo
explicari, videlicet quod census † debeat constitui iux- 1
ta formam traditam à Pio V. in sua Bulla super forma creandi census cùm census ita cõstitutos validos & legitimos pluries declarauit. Rota, *& signanter in vna Romana Census, de Cauallerijs, 26. Iunij 1596. coram* bon. mem. Penia, *quæ est post tract. decis. 6. num. 3. & in vna Romana census 23. Iunij 1608. coram* Illustriss. Card. Ludouis. *quæ est ibid. dec. 7. in primis verbis, & in alijs causis,* &
versa vice, si Census † aliter constituatur, sit nullus, & 2
fœneratitius, vt resoluit Rota *in vna Leodiensi Census, 11. Decembris 1596. coram* bon. mem. Corduba, *quæ est ibidem dec. 8. num. 5.* cum ita expressè reperiatur sancitum

in dicta Constitutione.*in verſ.contractúſque ſub alia for-*
ma poſt hac celebrandos fœneratitios iudicamus, [intelli-
gendo tamen ſi forma non ſeruetur in iis, quæ reſpi-
ciunt ſubſtantiā dicti contractus, ſecus autem ſi omit-
tatur reſpectu eorum, quæ non ſubſtantialia contra-
ctus,ſed tantum naturalia reſpiciunt, vt non obſcurè
ſenſit. Rota *coram* Card.Seraph.*deciſ.* 1413.*n.*3. & nos
diximus infra *quæſt.* 59.*ſeu par.*2.*cap.* 1.*q.*1.*art.*7.*n.*36.]
quam ſeruandam eſſe ab omnibus, & in quocunque
loco dicemus infra *q.*34.*vel hac ead.par.*1.*cap.*3.*q.*1.*art.*
6.*num.*38 *cum multis ſeqq.* Attamen inter alia quæ San-
ctiſſimus ille Pontifex ſeruari mandauit, diſpoſuit
etiam in verſ. immo cenſum augeri, & quod cenſus
debeat eſſe ſemper idem, ex qua parte non obſcurè
colligi poſſe videtur, quod cenſus, & annua præſta-
tio, quæ vendi debet ſit certa, & optima ſanè ratio-
ne, quoniam cùm vt plurimum cenſus iſte imponа-
tur vendendus, ideò ne dari poſſit de illius nullitate,
3 neceſſe † eſt conſtituatur cenſus omni certitudine tam
ratione loci, in quo fundatur,vt dicemus *quæſt.* 40.*ſeu*
*cap.*1.*quæſt.*3.*art.*1. quam ratione pretij,quo venditur,
vt dicemus infra *quæſt.* 56. *ſeu part.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 1.
*art.*3. quam ratione quantitatis ipſius cenſus,qui con-
ſtituitur, & venditur, vt paulò inferius dicetur aliàs
4 talis venditio eſſet nulla, cùm contractus † venditio-
nis ratione incertitudinis vitietur, *lib.*3.§.*incertam*,*vbi*
Bart. *& communiter alij*, *ff. de acquir. poſſ.* Ozaſch. *de-*
ciſ. Pedemont. 34. *num.* 31. Magon. *deciſ. Lucenſi.* 20.
num. 13. *deciſ.* 21. *num.* 1. Surd *conſ.* 168.*num.*48.*lib.*2.
5 Prout etiam ratione † incertitudinis rei poſſeſſio non
ſuſtinetur. Dec.*conſ.*226.*num.*8.Ruin.*conſil.*136. *num.* 8.
& conſ. 144. *num.* 1. *lib.* 2. Pariſ. *conſ.* 55.*num.*4.*& con-*
ſil. 59. *num.* 22.*lib.*1. Et proptereà Tiraq. *in ſuo tract.*
de conſtit poſſ. part. 3. *limitat.* 19. *num.* 1. dicebat, quod
6 licet † per conſtitutum transferatur in Conſtituta-
rium omnis poſſeſſio, tàm ciuilis, quàm naturalis,
lib. quod meo, *vbi* Bart. *& alij ff. de acquir. poſſeſſ.* atta-
7 men † quando res, quam quis alieno nomine ſe poſſi-
dere conſtituit, eſt incerta, ex tali conſtituto nulla
transfertur poſſeſſio, & hanc opinionem communiter
teneri à ſcribentibus teſtatum reliquit. Pariſ. *d.nu.*22.
Surd.*conſ.* 215. *num.* 13. *lib.* 2.
8 Nec obſtat, quòd † de iure Canonico virtute iura-
menti ſuſtineatur venditio non obſtante incertitudi-
ne,cum iuramentum habeat vim ſpecialis expreſſio-
nis, Cephal.*conſ.*159.*num.*10.*&* 18.*lib.* 2. *& conſil.* 558.
*n.*85.*lib.*4.Menoch.*conſil.*93.*n.*28.*& ſeq lib.*1.
9 Quoniam præterquam † quod in contractu cenſus,
prout nec in reliquis non requiritur de neceſſitate iu-
ramentum,Ant.Gabr.*de Conſue. concluſ.*3. *in* 2.*limit.nu.*
24. ita vt indiſtinctè, & abſolutè dici poſſit,per iura-
mentum ſuppleri talem incertitudinis defectum, reſ-
pondetur etiam, ideo de iure canonico iuramentum
10 ſupplere † vitium incertitudinis,quia illa venit poſteà
verificanda,& certificanda arbitrio boni viri, vt no-
tat Archidiac. *in cap. ſunt nonnulli* 1.*q.*1.*quem ſequitur*,
& commendat. Alex.*in l.*1.*n.*28.*ad finem*, *ff. ſolut. matr.*
Iaſ. *in l. triticum.n.*4.*ff.de verborum obligat. & alij multi*
relati à Seraph. in ſuo tractatu, de priuileg. iuramen. pri-
11 *uileg.* 86. *nu.* 2. *&* 3. & propterea † hoc non poteſt
trahi ad illum caſum, in quo certitudo requiritur pro
forma, Barbat. *conſ.* 55.*lib.* 2.*poſt quem* Tiraq. *de legib.*
12 *connub l.fin.*Gloſ.7.*n.*158. Forma † enim debet adim-
pleri ſpecificè; & non per æquipollens, iuxta *not. per*
Doct. *in l.*1.*ff.de liber. & poſthum. maximè* Iaſ. *n.* 15. *&*
ſeq. Horat. Carpan. *ad Statut. Mediolan. cap.* 324.
nu. 183. *& ſeqq.* prout per æquipollens adimpleretur,
ſi poſſet ſuppleri per iuramentum, vt dixit Grat. *reſ-*
13 *ponſ.* 15. *nu.*15.*lib.* 1. & facit, quia licet † iuramen-
tum habeat vim ſpecificæ expreſſionis,non tamen ha-
bet vim ſpecialiſſimæ,& indiuiduæ,Tiraquel.*poſt alios*
ad l. ſi vnquam in præfatio nu. 30. *C. de reuocand. donat.*

ſed quod Cenſus, & annua præſtatio, ſeu reſponſio
vendenda debeat † eſſe certa, fuit pro forma diſpoſi- 14
tum à Pio V. *in d. verſ. Immo, & cenſum augeri, & cap.*
pleraque alia, vt dicemus infra *cap.* 1. *quæſt.* 2. ſcilicet
ad tollendam omnem vſurariam ſuſpicionem, vt col-
ligitur ex proœmio ipſius, ex quo † cauſa finalis diſ- 15
poſitionis elicitur,Bart.*in l.fin.ff.de hæred.inſtit.*Cephal.
*conſ.*571.*nu.*50.*lib.*4.
Meritò dicendum eſt, quòd † ad effectum, vt con- 16
ſtitutio, & venditio cenſus ſuſtineatur, debeat in ſui
principio imponi, & creari certus, *argum. l. nec em-*
ptio, *ff. de contrah. empt. & in puncto dicebat* Aiachat.
conſ. 30. *num.* 5. *& ſeq.*
Nec obſtat, quod dicitur eſſe † de iure permiſſam 17
venditionem certæ partis quotitatiuæ fructuum ali-
cuius prædij, quæ eſt incerta ratione quantitatis,pro-
pter quam rationem. Gregor. de Valent. *commentar.*
Theologic.tomo 3 *diſputat.* 5. *q.* 22. *de cenſib. puncto* 3.
verſ. ſecundo etiam poſt Conrad *de contract.q.* 79. quem
allegat, dicebat poſſe vendi cenſum fructuarium in-
certum ratione quantitatis, quoniam ea, quæ dicunt.
Conrad. & Gregor. procedunt quidem in venditione
ipſorummet fructuum,in caſu autem noſtro *non* ven-
duntur fructus, ſed ius percipiendi certam penſionem
in fructibus, quando cenſus, qui conſtitutus eſt fru-
ctuarius, vel ius percipiendi certam penſionem in pe-
cunia numerata. quando fuit conſtitutus cenſus pe-
cuniatius. Et maximè † differunt inter ſe venditio 18
fructuum, & venditio iuris percipiendi annuam pen-
ſionem, & reſponſionem in fructibus, vel pecunia
numerata. Nam prima ſuſtinetur etiam, quod non ſit
expreſſa certa quantitas fructuum, qui venduntur,
modo exprimatur pars quotitatiuà, quæ venit in ven-
ditione Secunda verò requirit certitudinem quanti-
tatis reſponſionis, quæ percipi debet, vt egregiè do-
cuit Surd. *conſil.* 162. *num.* 24. *& ſeq.lib.* 2. [*quicquid*
contra eum inuehat. Cæſar. Manent. *in ſuo tractat. de*
Iur. contract. l. vel. pecun. conſtitut. quæſt. 1. *pact.* 4.
num. 43. *verſ. tandem*, ea ratione, quod penſio cen-
ſualis poſſit aliquando ob caſus fortuitos diminui,
vel etiam in totum annihilari quod falſum eſſe de-
monſtrauimus infra *quæſt.* 37. *iam hac part.* 1. *cap.* 3.
quæſt. 1. *art.* 3.]

SVMMARIA.

1 *Cenſus, qui conceditur ad tempus certum, ſecundum aliquos eſt valdè ſuſpectus de vſura.*
[*Cenſus temporalis conſtituitur vel ad tempus certum, vel ad incertum.*
2 *Maximè, ſi illius emptor intra illud tempus aliquid vltra ſortem recipiat.*
3 *Et multo magis, ſi breui tempore eſt finiturus.*
4 *Et ab hoc cenſu benè eſt ſe abſtinere.*
5 *Eſt tamen licitus, &* num. 9.
[*Mulier poteſt emere cenſum vitalitium abſque ſolem-nitatibus remiſſiuè.*
6 *Saltem de rigore iuris.*
7 *Iuſtificatur autem, quia venditor non poteſt cogi ad reſtituendum pretium.*
8 *Et pactio contraria eſt illicita.*
9 *Bulla Pij V. ſuper cenſibus intellectus.*
10 *Cenſus ad certum tempus conceſſus omni caret ſuſpicio-ne, ſi emptor veriſimiliter in dicto tempore, vel vltra ſortem poſſit recipere.*
11 *Emptor cenſus ad tempus certum conſtitui poteſt ratio-ne intereſſe aliquid vltra ſortem percipere.*
12 *Dummodo ab initio tempore venditionis declaretur, quod illud plus datur loco intereſſe.*
13 *Cenſus vitalitius eſt de iure licitus.*
14 *Etiam de iure canonico.*

15 *Etiam*

Etiam ad vitam ementis, oium, 17.

15 *Votum captandæ alienæ mortis iura abhorrent.*
Et declaratur hoc, vt num. 21. & seqq.

16 *Picus Mirandulanus fuit trucidatus à venditore census vitalitij.*

18 *Census vitalitius iustificatur ex incertitudine vitæ eius ad cuius vitam emitur.*

[*Contractus alioquin parum licitus ratione incertitudinis sustinetur remissiuè.*

19 *Successio filiorum ad bona parentum non improbatur ex eo, quod possint mortem illorum appetere.*

20 *Descendentes in successionibus habent primum locum.*

21 *Votum captandæ mortis, si non proueniat ex natura actus, sed ex accidenti, non vitiat dispositionem.*

22 *Votum captandæ mortis non vitiat dispositionem factam de certis bonis, sed tantum de omnibus.*

23 *Votum captandæ alienæ mortis non est considerabile quando dispositio fit cum consensu eius, de cuius mortis captandæ voto agitur.*

24 *Census vitalitius est valdè periculosus.*

25 *Census vitalitius redditur nullus, si non adhibeantur debitæ circumstantiæ.*

26 *Pretium census vitalitij debet perpetuò acquiri vendenti.*

27 *Census vitalitij iustum pretium quomodo cognoscatur.*

[*Census vitalitij iustum pretium pendet à communi hominum, & loci consuetudine, & obseruatione.*

28 *Emens censum vitalitium ea intentione, vt aliquid vltra sortem lucretur non est tutus in conscientia, sed bene in foro exteriori.*

29 *Census vitalitius rescinditur ob læsionem vltra dimidiam iusti pretij, secus si incidat læsio intra dimidiam.*

30 Limit. *si ista læsio intra dimidiam contingat ex accidenti.*

31 *Contractus non sunt æstimandi ab euentu.*

32 *Prædia fructifera cursu annorum reddunt ex fructibus, vltra eorum valorem.*

33 *Census ad tempus incertum tunc sunt liciti, cum incertitudo pendet à casu, vel à natura.*

34 *Census constitutus pro defensione Castri, tanquam constitutus ad tempus incertum, extinguitur diruto Castro.*

Census temporalis an sit licitus, & de Iure permissus.

QVÆSTIO X.

aliàs par. 1. cap. 1. qu. 4. ar. 3.

FVit aliquando dubitatum an census consignatiuus esset de Iure licitus, & permissus, tam si sit temporalis, quam si sit perpetuus, de vtroque est videndum.

Licet autem disputatio ista respectu census temporalis non multum facere videatur ad nostrum institutum, quod principaliter versatur circa censum perpetuum. Nihilominus quia ea, quæ de temporali dicenda sunt, videntur etiam posse conferre ad declarationem eorum, quæ de perpetuo dicenda veniunt, idcirco non ab re me facturum existimaui, si aliqua breuiter de censu temporali in hoc articulo insererem, dicturus de perpetuo in sequenti articulo.

[Cùm autem census iste temporalis dupliciter constitui soleat, videlicet, vel ad certum, & determinatum tempus, vel ad incertum, vt diximus supra *q. 1. hoc eodem c. 1. q. 1. art. 2. n. 11. &* 12. de vtraque specie aliqua breuiter subiiciam, & primò de censu imposito ad tempus certum, &] licet non desint, qui dicant illum esse valde suspectum † de vsuraria prauitate, vt Nauar. *in suo tract. de vsur. num. 71. vers. Quintam, & alij relati à* Mich. Salon *in suo tract. de contract. & commerc. human. in tit. de censib. art. 3. controu. 22. sub num. 1. vers. his tamen non obstantibus*, & quod suspicio † augeatur, si emptor dicti census in cursu temporis præfixi, aliquid vltra sortem recipiat. Nauar *d. num. 71.* Thom Boninsign. *in suo tract. de censib cap. 2. num* 8 Sot. *de iust. & iure, lib. 6. q. 5. art. 2. ad fin.* Eoque † magis suspicio crescat, quo citius, & breuiori tempore totum pretium, & sors ipsa integraliter recipitur, Couar *var. Resolut. lib. 3. cap. 7. num. 4.* Boninsig. *d. num* 8. Ludouic. Molina, *in suo tract. de contract. disput. 386. n. 3. vers. si tamen.* Et propterea † consulant, vt ab hoc contrahendi modo Christiani homines se abstineant, quin affirment vtile fore illum à Rep. relegare, & abiicere. Couar. *d. num. 4.* Boninsig. *d. n.* 8. Salon. *vbi supra.* Illum tamen † licitum esse concedunt Anchar. *consil. 30. n. 5. & 9* Marian. Soc. *sen. ad Rubr. extr. de vsur. num. 103. ad med. versic. ego arbitror,* Conrad. *in suo tract. de contract. quæst. 80. per tot. vbi nonnullis rationibus id confirmat.* Nauar. *d. num. 71.* Felician, de Solis *in suis Commentar. de censib tomo 1 lib. 1. cap. 7. num. 8. vbi pluribus hoc idem comprobat, & respondet contrariis* Mich, Salon. *d. controuers. 22 maximè num. 1. & 2, vbi late hanc sententiam confirmat, & remouet contraria.* Ioan. Azor, *Institu. Moral. par. 3 lib. 10. cap. 4. vers. altera sententia. & cap 17. quæst. 8. per tot. multos refert* Bernar. Greu. *in suis annotat. ad* Andr. Gail. *Pract. Obseruat. lib. 2. concl. 8. num. 2.* Quibus addo post hæc scripta visos, Martinum Bonacinam, *de contractibus disput. 3. quæst. 4. puncto vnico, num. 17. &* Ludouic. de Auend. *de censib. Hispa. cap. 20 num. 22. & seqq. qui hoc comprobat, & respondet contrariis* (Ioan. Petr. Fontanella *de pact. nuptial, clausul. 4. gloss. 18 par. 3. num. 98. latè* Steph. Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 156. per tot.* vbi maximè differit, an liceat mulieribus hunc censum vitalitium emere absque solemnitatibus statutariis, & per multas rationes concludit pro affirmatiua.] Immo ipsemet, Couar. *d. num. 4.* Sot. *q. 5. art. 2. in 2. concl.* Boninsig. *& alij*, qui ab hoc contractu abstinendum consulunt, illum † de rigore iuris, & Iustitiæ non posse reprobari affirmant.

Iustificatur † autem contractus iste ex eo potissimum quod venditor huiusmodi census non tenetur, nec aliquo tempore cogi potest sortem, & pretium illius restituere, vt fatentur. Couar. *d. num. 4. vers. nam cum venditor,* Boer. *dec. 44. num. 37.* Boninsig. *d. n.* 8. Felician. *sub nu. 8. vers. neque obstant, & infra* Emanuel Rodriq. *in sua Summa Casuum Conscientiæ, tom. 1. cap. 44. in princ. & 2. conclus.* & propterea † si vendatur ea lege, & pactione, vt lapso termino præfixo restituenda sit sors ipsa principalis, quæ ab initio data fuit, & vlterius pro fructibus dictæ sortis certum quid, illicitum esse contractum, tanquam in fraudem vsurarum factum, deducit Fernand. Rebell. *in suo tract. de obligat. Iustit. lib. 10. q. 4. num. 5.* & est verissimum, quia eo casu non conuenit cum *Constitutione Pij V. super forma creandi census*, ex quo non esset constitutus, & collocatus super aliqua re immobili, certa, & fructifera, vt necesse esse ex mente, Laurent. de Rodulph. & Medina, *affirmat.* Sigism. Scacc. *post hæc scripta visus, de commerc. & camb. §. 1 q. 1 nu. 202. vers. Extende hoc requisitis, & n. 243.* ita vt si res illa non sit capax dicti annui redditus, constitutio dicti census non teneat nisi pro ea parte, pro qua res illa supposita esset capax, vt declarat. Scacc. *d. q. 1. n. 300.* sed tantùm super obligatione personali impositoris census, & fideiussorum, quatenus præstarentur, quod non admitti in contractu census infra demonstrabitur, *q. 34. olim par. 1. cap. 3. quæst. 1. art. 6.*

Ex alio etiam apparet licitus iste contrahendi modus, quoniam census nullo vnquam tempore redimi potest. Neque hoc repugnat d. Constitutioni Pij V. qua

reprobantur census omnes personales, quia † illa lo-
quitur dumtaxat de cẽsibus redimibilibus ad libitum
venditoris, iste autem census temporalis de quo agi-
mus, est omninò irredimibilis, ita vt nullo vnquam
tempore redimi possit, & propterea licet sit perso-
nalis, non tamen comprehenditur sub prohibitione
d. Bullæ, vt animaduertit Rodriquez, d. cap. 4. in 2. con-
clus. Federic. in suo tract. de iure cens. cap. 6. num. 114. post
Ludou. Molin. de contract. part. 2. disput. 282. num. 4. [&
latè defendit Rota, in vna Bononiensi Saluiani coram R.
P. D. Vitili 25 Iunij 1629. post tract. decis. 514. num. 4. &
5.] quidquid contrarium defendere conetur. Auend. d. cap.
20. num. 5. versic. ad quintum argumentum.

10 Et absque dubio licitus † censendus erit contractus
iste, & omnis omnino cessabit sinistra vsurarum sus-
picio, si tempore venditionis census verisimiliter po-
test apparere, quod emptor illius ex futuris solutio-
nibus nil vltra pretium datum sit recepturus Conrad.
d. q. 80. in 4. concl. Couar. d. num 4.

11 Non erit † tamen reprobandus iste contractus ex
eo quod emptor census cursu temporis præfixi sit re-
cepturus aliquid vltra sortem ratione sui interesse, ob
lucrum cessans, vel ob damnum emergens, modo ar-
bitrio boni viri intra limites iusti moderaminis con-
tineatur. Couar. d. num. 4. Nauat. d. tract. de vsur. num. 71.
Felician. d. num. 18. ad fin. Rebell. d. num. 5. versic. dixi. Si
12 tamen † hoc interesse in pactum deducatur, & expri-
matur quod ob tale interesse ita inter partes fuit con-
uentum si credimus Ludou. Molin. d. disput. 386. num. 2.
versic. neque tunc, & Rebell. d. versic. dix., ibi, quod tamen
semper.

Circa aliam speciem census temporalis, qui impo-
nitur, & venditur duraturus ad incertum, & indeter-
minatum tempus, & vt plurimum ad vitam vnius vel
13 plurium personarum, quod † sit contractus licitus
non inuiti fateri debemus, ita enim voluerunt magis
communiter scribentes. Old. cons. 207. Anchar. d. cons.
30. num. 5. & 9. Castr. cons. 290. lib. 1. Ias. in l. 1. num. 63. C.
de Summa Trinit. & fide Catho. Socyn. sen. d. Rubr. ext. de
vsur. num. 103. in fine qui testatur de communi, Natta cons.
498. num. 13. lib. 3 Boer. d. decis. 44. num. 35. & seqq. Capic.
decis. 159. num. 16. Couar. d. c. 7. n. 3. versic. Item, & hac
Conrad d. tractat. de contract. quæst. 18. vbi latissimè, Sot.
d. quæst. 5. art. 2. concl. 1. & in fine eiusdem articuli, Bened.
Bon. in suo tractat. de censib. art. 14. n. 34. & seq. Molina,
d. tract. de contract. disputat. 388. Ioan. Bapt. Lup. ad l. 2.
de pact. inter empt. & vendit. comment. 2. §. 2. num. 61. &
commem. 3 §. 4. num. 96. Felician. de Solis, in dictis suis
Comment. de censib tomo 1. lib. 1. cap. 7. num. 10. vbi hanc
conclusionem egregiè comprobat, & à contrariis defendit,
& tomo 2. lib. 1. cap. 8. num. 5. vers. quocirca, & vers. ex quo
infero, Andr. Gail. pract. obseruat. lib. 2. obseruat. 8. num. 1.
& seq. Gregor. de Valent. Commentar. Theologicor. tom. 3.
disputat. 5. quæst. 22. de censib. puncto 4. in princ. fusissimè.
Surd. in suo tract. de aliment. tit. 9. quæst. 11. num. 2. & per
tot. qui multos referens, de magis communi testatur, Bru-
nor. à Sole in suis Quæst. Legal. quæst. 1. num. 4. & seqq.
Ludou. Lopez. in suo tractatu de contract. lib. 1. cap. 55.
versic. tandem, vbi per tres conclusiones hunc articulum ex-
plicat, communem dicit Mich. Salon. d. tit. de censib. art. 5.
num. 3. vers. communis autem, vbi multos allegat, & eam
nonnullis rationibus confirmat, & contrariis respondet, ean-
dem opinionem dicit communem Fernand. Rebell. d. lib.
10. quæst. 4. num. 1. Paul Comitol. è Societate Iesu, in suis
respons. Moral. lib. 3. quæst. 25. vbi multos pro vtraque parte
congerit, Leonard Less. in suo tract. de Iust. & iure, lib. 3.
* cap. 22. dubitat. 8. num. 40. & cum ea transiuit etiam Rota
in vna Romana Societatum, 29. Ianuarij 1601. coram Il-
lustrissimo Cardinali Mellino, quæ post tract. est decis. 9.
num. 12. Quæ conclusio procedit non solum de iure
ciuili, † sed etiam de iure Canonico. Bal. in l. si pater
14 puella, num. 3. C. de inoffic. testam. Salyc. in l. si eo tempo-
re, num. 3. C. de vsur. & plerique ex iis, quos supra citaui-
mus. [Et plures allegans comprobat Rota in dicta Bono-
niensi Saluiani coram R. P. D. Vitile. num. 2.]

Et cum iste census constitui, & vendi possit dura-
turus tam ad vitam emptoris, quàm ad vitam vendito-
ris, vt diximus d. q. 2. art. 1. num. 13. quod constitutus ad
vitam venditoris sit licitus, nulla est apud Scribentes
controuersia, vt dicit Comitol. d. quæst. 25. num. 4. sed de
constituto ad vitam emptoris dat dubitandi occasio-
nem, l. fin. C. de pact. Quia scilicet ex eo oriri potest de-
siderium mortis ipsius emptoris quod Iura † abhor- 15
rent, l. stipulatio hoc modo concepta, ff. de verb. obligat. c.
dispendia, & cap. ne captanda ext. de concess. prabend. Im-
mò non improbabilis oriri posse suscipiendi ausa, ne
venditor census impatiens longioris vitæ emptoris,
mortis eius naturalis, diem expectare nequiens, vio-
lenta morte illius necem procuret, vt contigisse Pico
† Mirandulano, refert Surd. d. quæst. 11. num. 30. 16
in fine.

Cæterùm † quod etiam constitutus ad vitam em- 17
ptoris sit licitus, expressè defendit Comitol. d. quæst. 25.
num. 3. Ioan. Azor. lib. 10. cap. 17. quæst. 7. & tacitè sentiunt
omnes illi, qui censum vitalitium licitum esse conce-
dunt, & defendunt. Iustitia autem huius contractus
inde maximè pendet, † quia dubius, & incertus est 18
euentus, & finis durationis eiusmodi census, Couar.
d. vers. Item & hac, Ludouic. Molina, d. disputatione 388.
num. 1. & 4. Ioan Bapt. Lup. d. comment. 3. §. 4. num. 96.
Andr. Gail d. obseruat. 8. num. 3 Surd. d. q. 11. num. 2. Ludo-
uic. Lopez d. vers. tandem de vltimo concl. 2. versic. sed ni-
hilominus, & conclus. 3. Capic. d. decis. 195 num. 16. qui re-
fert Bald. ita tenentem cons. 334. lib. 6. Fernand. Rebell. d.
q. 4. num. 1. vers. fundamentum, Ioan. Azor. d. cap. 17. q. 7.
versic. sed communis, Gasp. Roderic. in suo tract. de annu.
redditib. lib. 1. quæst. 5. num. 5. Castracan. in suo tractatu
de sociat. offic. cap. 4. num. 28. 51. & 52. & in terminis dicit
Auend. d. cap. 20. num. 2. vers. 2. Ioan. Petr. Fontanell. d.
par. 3. num. 103. vbi alios allegat, & infra latè demonstrat
plures contractus aliàs parum licitos ratione incertitudinis
sustineri, & licitos fieri.

Nec ex eo quod insurgere possit votum captandæ
alienæ mortis, contractus iste est reputandus illicitus,
quoniam neque etiam ex eo quod filij possint paren-
tibus mortem desiderare, dum illis succedere debeant,
huiusmodi † successio à legibus improbatur, immo 19
descendentibus † primum locum in huiusmodi suc- 20
cessionibus Iura concedunt. §. 1. Instit. de hæredit. quæ
ab intest. defer. §. 1. Auth. de hæred. ab intest. venient. Ne-
que ex eo quod proprietarius possit desiderare mor-
tem vsufructuarij, vel fideicommissarius mortem hæ-
redis grauati Iura improbant vsusfructus constitutio-
nem, & fideicommissa, vt considerat. Paris. cons. 1. num.
12. lib. 1. quem refert. Castracan. d. cap. 4. num. 47. vbi
hoc obiectum bene tollit, & dictis per eum addi po-
test quod cum in isto contractu votum † hoc, & desi- 21
derium alienæ mortis non proueniat ex actu ipso,
& ex natura contractus, sed contingat potius ex
accidenti extrinseco, videlicet ex deprauata homi-
nis voluntate non potest, nec debet influere in ip-
sum contractum, ita vt illum reddat improbum, &
illicitum, vt in puncto respondent Marian. Socin.
in d. Rubr. ext. de vsur. num. 103. vers. nec deprauata in-
tentio, Surd. d. quæst. 11. num. 3. vers. nec obstat, &
num. 4. in fine, & num. 5. Felician. de Solis, dd. Com-
mentar. de censib. tomo 1. lib. 1. cap. 7. num. 19. vers. ad
quartum; cum tale vitium non sit contractus, sed con-
trahentium. Ludou. Molin. disput. 388. in fin. Felicia.
d. cap. 7. in fine.

Secundò respondetur, quod † in hoc vitalitio cen- 22
su non agitur de dispositione vniuersali omnium bo-
norum, nec de hæreditate, sed de dispositione particu-
lari certorum bonorũ, & non per viam vltimæ volun-
tatis,

tatis, vnde non poteſt damnari ex eo quod videatur præbere occaſionem alienam mortem appetendi, & deſiderandi: eo enim caſu occaſio deſiderij alienæ mortis non habetur in conſideratione, Alex. *in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta, num.4. & 14. ff. de verb. oblig.* Parif. *conſ. 26. num. 84. lib. 2.* Dec. *conſ. 225. col. penult. ſub num. 4. verſ. concludendo, & conſ. 655. num. 10. verſ. ſecundo verò,* Iaſ. *conſ. 273. verſ. ſed præmiſſis, & verſ. 3. in terminis, lib. 4. & in d. l. ſtipulatio hoc modo concepta, num.* 17. Aymo. Crauet. *conſ. 19. num. 7. lib. 1.* Natt. *conſ. 474. num 3. in fine, & num. ſeq. lib. 2.* Gozadin. *conſ. 87. num. 17.* Rimin. iun. *conſ. 580. num. 16. & ſeqq. lib. 5.* Tob. Noni. *conſ 43. n. 2.* Andr. Gail *Pract. Obſer. l. 2. obſer. 126. n. 8 qui teſtatur de communi,* Ruin. *conſ. 7. num. 5. & 18. lib. 3. & conſ. 122. num. 8. lib. 4* Rub. Alexan. *conſ. 95. ſub num. 3.* Abb. *conſ. 18. ſub num. 3. lib. 1. Peregrin. de fideicomm. art. 51. num. 29. & 32.* Menoch. *qui mulros tongeriit, conſ. 92. num. 44 lib. 1.* Surd. *d. quæſt. 11. num. 4.* Marca brun. ab Anguill. *conſ. 6. per tot. & ita in propriis terminis reſpondet* Gaſp. Roderic. *d. quæſt. 5. num. 5.*

Tertiò etiam poſſumus reſpondere ex mente Aue-dan. *d. cap. 20. num. 5. verſ. Ego tamen conſidero*: quod
23 cum in † venditione dicti cenſus accedat conſenſus eius, de cuius mortis voto captando agitur non poſſit impugnari ea ratione, quòd præbeat occaſionem captandæ alienæ mortis. *arg. l. fin. C. de pactis.*

24 Non inficior † tamen quin iſte contrahendi modus ſit valdè periculoſus, & ab eo magis quam fieri poſſit ſit abſtinendum, tum ad tollendum omnem peccandi occaſionem, vt dicebat Surd. *d. quæſt. 11. num. 30. in fine*, tum propter difficultatem contra-
25 hendi cum debitis circunſtantiis † Quæ ſi in illius celebratione omittantur, contractus redditur nullus, & inualidus. Tiraq. *de retractu conſanguin. §. 1. gloſſ. 6. num. 16.* Contad. *de contract. quæſt. 81. conclu. 2. verſ. & ſi quæras.*

62 Requiritur † enim primo pro validitate dicti contractus, quod pecunia quæ in emptionem huius cenſus erogatur, perpetuò vendenti acquiratur, ita vt nunquam danti veniat reſtituenda. Couar. *d. lib. 3. var. reſolut. cap. 7. num 3 verſ. item, & hac, & dixit.* Rota *in illa Romana Societatum 29. Ianuarij* 1601. quæ eſt poſt. *Tract. dec. 9. num. 12. & ſub num. 15. quam reſolutionem ſequuta eſt eadem* Rota *coram* R.P.D. Pamphilio *in vna Romana ſocietatis officij 14. Ianuarij* 1613 *quæ eſt poſt* Zacch. *de ſociet. officij deciſ. 61. num. 12. verſ. præſertim, quia ibi de hac deciſione coram* Illuſtriſſ. Card. Mellino *fit mentio, & eandem concluſionem firmauit ead.* Rota *in vna Foroliuienſi ſocietatis 13. Ianuarij* 1614. *coram* R.P.D. Damaſceno, *quæ eſt apud Zacch. eod. tract. dec. 48. num.* 15. Quia ſi ex pacto eſſet aliquando reſtituenda emptori, contractus eſſet omnino illicitus. Dec. *conſ. 123. col. 2. verſ. tertio in prædicto caſu,* Ludouic. Molina *d. diſputat. 388. num. 6. verſ. illud admonuerim,* Ioan. Bapt. Lup. *d. Comm. 2. §. 2. num. 65.* Brunor. à Sole, *in ſuis Quæſt. Legal. quæſt. 1. num. 5. qui teſtatur de communi, optimè comprobat.* Surd. *d. quæſt. 11. num. 19* Gaſp. Roderic. *d. quæſt 5. ſub num. 5. verſ. nec poſſet hic cadere. vſura, & diximus ſupra hac ead. quæſt. num. 7.* reſpectu cenſus, qui venditur ad certum, & determinatum tempus.

27 Secundò requiritur † vt cenſus iſte alienetur recepta congrua pecuniarum quantitate, iuxta ea, quæ poſt alios animaduertunt. Gregor. de Valent. *in ſuis commentar. Theologic tom. 3. diſput 5. quæſt. 22. de cenſib. puncto 5. in 1. concluſ.* Federic. Martin. *in ſuo tract. de Iure cenſu. cap. 5. num 159. & ſeqq. &* Roderic. *d. quæſt. 5. n. 9.* quale autem ſit iuſtum, & æquabile pretium huius cenſus vitalitij nulla certa regula tradi, & conſtitui poteſt, ſed ſolet communiter pendere à communi hominum, & loci conſuetudine & obſeruatione *vt poſt* Couar. *var. reſol. l. 3. cap. 9. num. 7.* Andr. Gaill. *pract. obſer. lib. 2. obſer. 8. num. 5.* Felician. *de ſolis in ſuis comment. de cenſib. tom. 1 lib. 2. cap. 1. num 30. & 21. dicit* Ioan. Petr. Fontanell. *d. par. 3. num. 101.* Medin. *in ſua ſumm. tom. 1. C. de reb. per vſur. acquiſ. quæſt. 14. verſ. itaque, & infra* Iacob. Graſſ. *dec. 117. num. 16. lib. 2* Illud autem in primis obſeruandum eſt vt ætas ementis præcipuè ſpectetur.

Nam habenda ratio eſt, vt attenta ætate, & complexione eius ad cuius vitam cenſus emitur, & quantitatem pecuniarum, quæ pro dicto cenſu exponitur, inſurgat veroſimilis coniectura ſuper Iuſtitia contractus, nam minoris valet cenſus ſi ematur ad vitam ſenis, vel valetudinarij, quàm ſi ematur ad vitam iuuenis, robuſti, & ſani, quoniam eo minus valet, quo mors eius, ad cuius vitam emitur, citius timeri probabiliter poteſt, vt animaduertit. Ludouic. Molina, *dicto n. 6. verſ. illud vero* Mich. Salon *d. tit. de cenſibus art. 5. controuerſ. vnica, num. 2. verſ. ſed quamuis, ad fin.* Bernard. Greu. *ad* Andr. Gail. *Pract. Obſer. lib. 2. concl 8. n. 8.* qui alios allegat. Vnde ſi is ad cuius vitam cenſus emitur, ſit adeo iuuenis, vt veriſimiliter poſſit tanto tempore viuere, quod ex reſponſionibus annuis eiuſdem cenſus percipiat tot fructus, & pecunias, quæ non ſolùm aſcendant ad capitale, quod fuit in emptionem dicti cenſus erogatum, ſed multo plures, vtique contractus eſſet valdè ſuſpectus non ex parte ſui, ſed ex intentione expendentis pecunias quoniam appareret, quod voluit cum
ſuis pecuniis vltra modum lucrari. Vnde † ſecundum 28
bonam conſcientiam non poſſet illas retinere, licet in foro exteriori & iudiciali non poſſet compelli ad earum reſtitutionem, quia non eſt vſura realis, ſed mentalis. Bald. *in l. ſi ea pactione, num. 1. & ibi* Cin. *num. 2.* Paul. de Caſtr. *num. 2 C. de vſur. idem* Bald *in l. ſi pater puellæ, num. 3. & ibi.* Cin. *num. 1.* Paul de Caſtro, *num. 2.* Iaſ. *num. 1. C. de inoff. teſtam. idem* Caſtr. *conſ. 290. ſub n. 4. lib. 1.* Dec. *d. conſ. 123 col 2. verſ. Secundo ad illud,* Brunor. à Sole, *in d. ſuis Quæſt. Legal. q. 1. n. 10. verſ. contrarium, &*
num. ſeq. Quod ſi † tempore impoſitionis, & venditio- 29
nis d. cenſus habito reſpectu ad ætatem eius, ad cuius vitam emitur, & ad quantitatem pecuniarum, quæ in illius emptione erogatur, poſſit inſurgere dubium, & ſuſpicio læſionis vltra dimidiam iuſti pretij, vtique contractus reſcindi poſſet ex remedio *l. 2. C. de reſcind. vendit.* ſecùs verò ſi læſio eſſet citra dimidiam iuſti pretij, Fulgoſ. *in d. l. ſi pater puellæ,* ſequitur. Conrad. *d. quæſt. 81. ad fin. 1 concluſ. circa circunſtantiam Quomodo* Couar. *d. cap. 7. numer. 3. verſ. Item & hæc,* Surd. *d. quæſt. 11. num. 29.*

Cæterùm † ſi is, ad cuius vitam cenſus compara- 30
tus fuit tantum vixit, quòd vtilitas quam ex dict. cenſu percepit, exceſſerit quantitatem pecuniarum quam in illius emptionem erogauerat, & ſic ab euentu incidat enormiſſima læſio, vtique non poteſt euentus iſte alterare naturam contractus, nec poteſt eſſe locus repetitioni ſolutorum, Oldrad. *d. conſ. 207.* Bald. *conſ. 154. lib. 2. & conſ. 210. num. 1. lib 3.* Paul. de Caſtro *in l. de fideicommiſſo, n. 3. & ibi* Iaſ. *ſub num. 2. C. de tranſact.* Marian. Soc. *in d. Rub. ext. de vſur. n. 103. in fine.* Natt. *conſ. 498. num. 13. lib. 3. cum aliis cumulatis à* Surdo *d. 11. num. 8* Bernard. Greu *ad* Gail. *d. concluſ 8. n. 7.* Roderic. *d. quæſt 5. num. 5. in fin.* Nam † contractus
non ſunt æſtimandi ab euentu, vt ſubiungit. Surd. *d.* 31
quæſt. 11. num. 9. Idem Surdus *conſ. 102. ſub num. 13. verſ. Ratio autem. lib. 2* & in foro iudiciali hanc ſententiam veriorem eſſe confirmat. Brunor. à Sole, *dict. quæſt. 1. num. 7. & ſeq.*

Et bene facit quod † hoc etiam contingere poteſt in 32
emptionibus prædiorum fructiferorum, ex quorum fructibus multorum annorum, capitur maior quãtitas pecuniarum, quam in eorum emptionem fuerit expenſa, vt in puncto animaduertit Inn. *in cap. in Ciuitate num. 2. verſ. ſolet licet ext. de vſur.* Marian. Soc.

d. num. 103. *in fin.* Bened. Bon. *in suo tract. de censib. art.* 14. *num.* 34. *Sequitur, & alios allegat.* Martin. Bonacin. *d. q.* 4. *puncto vnico. num.* 6. *vers. hanc colligunt.* Admittunt enim communiter Scribentes quod iustum pretium prædij fructiferi colligatur ex fructibus quod ex eo in viginti annos percipitur, quando enim in viginti annis fructus prædij æquant sortem illum esse iustum dicti prædij pretium concedunt, vt videbimus infra *par.* 2 *cap.* 1. *q.* 1. *art.* 3. *nunc q.* 46.

Quando † autem census conceditur ad aliquod in-
33 certum, & indeterminatum tempus ex aliquo futuro euentu, non tamen per alicuius mortem certificandum ego aliud desiderarem pro validitate contractus: videlicer quod casus ille, & futurus euentus non penderet à voluntate debitoris census, puta donec ipse duxerit vxorem, vel sub alia conditione, cuius purificatio, & euentus in propria ipsiusmet voluntate consisteret, quoniam tunc facili negotio posset fieri fraus, ex qua resultaret iniustitia contractus quæ, vt supra dictum fuit, consistit in incertitudine futuri euentus [vt benè considerat Marcus Anton. Berardue. *in sua summa corona par.* 2. *cap.* 8 *de vsur. in titul. de vsur. circa contract. Censual. n.* 7. *vers. verum determinatio.*] *not. per* Ioan Bapt. Lup. *dict.* § 2. *n.* 14. *vers. sed aduertendum*, sed
34 penderet à natura, vel à fortuna, puta si census † constituatur, & assignatur pro tuitione & munitione alicuius Castri, vel fortalitij, eo enim casu videtur impositus duraturus donec Castrum, vel fortalitium in rerum natura perdurauerit, & sic finis ipsius census, & illius extinctio pendet à casu, & à fortuna. Ruina enim, & destructio Castri, seu fortalitij non est certa, sed incerta & indeterminata, pendens à fortuna, vel à natura. Et ideo talem impositionem census esse validam, & illum fore soluendum, donec Castrum seu fortalitium reperietur in rerum natura, & non vltra, colligitur ex *Romano consil.* 417. *num.* 4. Crauett. *cons.* 318. *num* 19. *& cons.* 499. *num.* 21. *lib.* 3. Tiraq. *in tract. de caus. cessant. par.* 1 *num.* 217. dum affirmant cessare obligationem soluendi censum destructo, & penitus eradicato Castro, seu fortalitio, quod & nos dicemus infra *quæst.* 113. *seu par.* 3. *cap.* 1. *quæst.* 4.

Et hæc pauca de censu temporali in hoc articulo quasi digito indicasse sufficiat, cætera namque quæ ad illius iustitiam, & substantiam pertinere, ex Doctoribus supra allegatis petenda sunt, qui cumulatissimè hanc materiam pertractant.

SVMMARIA.

1 *Census consignatiuus perpetuus est licitus, &* num. 15.
2 *Etiam in foro Ecclesiastico, & de iure Canonico.*
Ampliatur, vt habeat locum etiam in censu fructuario, & num. 16.
3 *Constitutiones Pontificiæ sunt seruandæ, etiam quod non sint clausæ in corpore iuris.*
4 *Censualis contractus est vbique gentium receptus, & vsitatus.*
5 *Obseruantia generalis iustificat contractum.*
6 *Etiam quod aliàs de iure non subsisteret.*
7 *Societates officij sunt licita, propter generalem obseruantiam.*
8 *Obseruantia longæua facit licitum id, quod de se esset illicitum.*
9 *Contractus recepti à viris grauibus, & timorata conscientia, reputantur liciti.*
10 *Cessat enim in eis omnis praua suspicio vsuræ.*
11 *Consuetudo contra ius naturale, & Diuinum, non excusat.*
12 *Censualis contractus est ex se licitus, & approbatus.*
13 *Consuetudo longæua habet vim legis.*
14 *Consuetudo præsumitur introducta sciente, & patiente Principe.*
17 *Contractus quem faciunt illicita pacta in eo apposita, non est censendus illicitus ex se.*
18 *Illatio non fit ex diuersis.*

Census perpetuus an sit licitus.

QVÆSTIO XI.

aliàs par. 1. *cap.* 1. *qu.* 4. *ar.* 4.

POstquam in superiori articulo vidimus in quibus casibus sit licitus census consignatiuus ad tempus certum, vel incertum concessus: sequitur vt videamus an sit licitus census perpetuus. In quo iuris articulo licet non defuerint, qui nonnullis apparentibus rationibus (quas referre, & refellere, non minus inutile, quam laboriosum esset) census huiusmodi impositionem illicitam esse, & reprobatam existimauerint, & ab hoc contractu abstinendum consulant, & signanter Gaspar. Caballin. *ad Constit. March. lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 2. *versicul. ille autem.* Magis † tamen communiter impositionem præfati cen- 1
sus licitè fieri posse censuerunt Oldrad. *cons.* 207. *num.* 1. Anchar. *cons.* 30 *num.* 5. *& seqq.* Conrad. *in suo tract. de contract. quæst.* 72. *& quæst.* 75. Paris. *cons.* 60. *num.* 13. *lib* 1. Tiraq. *de retractu. Lignag.* § 1. *glos.* 6. *num.* 15. Bursat. *cons.* 214. *num.* 3. *lib.* 2 *qui de magis communi testatur, prout facit etiam* Ripa. *lib.* 1. *respons. in tit. de constit. respons.* 4. *num.* 6. Decian. *cons.* 2. *num.* 67. *vers.* 2. *& infra lib.* 2 Soto, *de Iust. & iure, lib.* 6. *quæst.* 5. *art.* 1. *in* 1. *&* 2. *conclus.* Bened. Bon. *in suo tract. de censib. art.* 1. *in* 1. *&* 2. *conclus.* Bened. Bon. *in suo tract. de censib. art.* 5. *num.* 17. *in fine,* Franc. Viu. *in sua Silua com. opin. par.* 3. *opin.* 1042. *vbi multos allegat.* Thesaur. *decis.* 154. *num.* 1. *&* 2. Virgin. Boccac. *in suo tract. de censib. part.* 3. *n.* 5. Ludouic. Molina *in suo tract. de contract. disput.* 382. *n.* 6. *latissimè* Felician. de Solis *in suis comment. de censib. tomo* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 2. *& seqq. qui septem rationibus hoc confirmat,* Ludouic. Lopez. *in suo tract. de contract. lib.* 1. *cap.* 56. *qui satis luculenter eandem sententiam comprobat*, Fernand. Rebell. *in suo tract. de obligat. Iustit. lib.* 10. *q.* 2. *n.* 2. Leonard. Less. *de Iust. & iure, lib.* 2. *cap.* 22. *dubitat.* 4. *num.* 15. Mich. Salon. *de contract. & commerc. human. in tit. de censib. art.* 3. *contr. vers.* 2. *sub num.* 2. *vers. oppositum*, vbi multos allegat, non solùm ex numero Doctorum iuris Cæsarei, & Pontificij, sed etiam ex Theologis, & profitetur eam vti veram, & certissimam tenendam esse, *& num.* 6. *vers. Secunda conclusio*, eandem sententiam pluribus confirmat. Gregor. de Valent. *Commentar. Theologicor. tom.* 3. *disput.* 5. *q.* 22. *de censib. puncto* 1. *vers. hoc posito,* Bernar. Greu. *ad* Andr. Gail. *Practic. Obseruat. lib.* 2. *conclus.* 7. *num.* 3. *& seq.* vbi plures allegat. Ioan. Azor. *Instit. Moral. part.* 3. *lib.* 10. *cap.* 4. *vers. altera sententia*, vbi multos hanc opinionem tenentes citat, & affirmat, de ea amplius absque temeritate, & errore non posse, dubitari eandem amplectitur, & comprobat. Gasp. Roderic. *in suo tract. de ann. reddit. lib.* 1. *c.* 4. *num.* 16. *& seqq.* Confirmat hoc multis rationibus Nicolaus Intrigriol. *super Bulla de censib. q.* 3. *per tot. &* Martin. Bon. *in suo tract. de contract. disp.* 3. *q.* 4. *puncto vnico, n.* 13.

Quam † opinionem veram esse etiam secundum 2
Ius Canonicum sensit Conrad. *d. q.* 72. in prima conclusione. Quæ placuit etiam Nicol. Intrigliol. *d. q.* 3. *&* Auend. *in tract. de censib. Hispan. c.* 16. *num.* 12. vbi illam pluribus comprobat, & respondet contrariis *& cap.* 19. *n.* 2. *& seqq.* [Ioan. Petr. Fontanell. *de pact. nuptial. clausul.* 4 *glos.* 18. *par.* 2. *n.* 3.] Et ex eo maximè conuincitur vera, quòd iste censualis contractus fuit pro licito approbatus

approbatus à Martino V. Calixto III. Nicolao V.
Paulo III. Pio V. Gregorio XIII. & forte aliis Pon-
tificibus, [per quam rationem Censum impositum
* ante promulgationem Bullæ Pij V. defendit Rota co-
ram bon.mem.Penia, in vna Vrbeuetana census, 31. May,
1591. quæ est post Tract.decis. 10. num. 1. Et licet horum
Pontificum Constitutiones non videantur habere ra-
tionem generalem, sed fundatæ potius videantur su-
per particulari ratione; videlicet super consuetudine
locali, præscripta etiam per Prælatos, & timoratæ
conscientiæ homines obseruata, & ideo non videan-
tur habere vim legis, vt dicebat Alciat. cons. 3. num. 20.
3 lib. 1. nihilominus † illas esse omnino seruandas tan-
quam ius commune, & ligare omnes tenendum est,
cum sint promulgatæ ab iis, qui legis vniuersalis con-
dendæ facultatem habebant, & illarum ratio verè sit
generalis, vt animaduertit. [Conrad. de contract. tract. 4.
quæst. 73. in 3. conclus.] & Auchar. d. cons. 30. n. 1. & seq.
Natta cons. 498. n. 17. in fine, & numer. 18. & seq. & n. 23.
lib. 3. Rip. d. responso 4. num. 5. Couar. Var. resolut. lib. 3.
c. 7. n. 2. vers. 6. Paris. consil. 75. n. 26. & 30. lib. 4. Nauarr.
in suo Commentar. de vsur. sub num. 106. Thessaur. d. de-
cis. 154. n. 2 & sub num. 4. Surd. consil. 162. n. 14. lib. 2. cum
aliis multis relatis à Feliciano de Solis, in dd. suis Com-
mentar. de censib. tomo 1. lib. 1. c. 1. n. 19. & c. 7 n. 2. vers. Po-
stremo, & multò magis, quia fuerunt glossatæ, & com-
mentatæ à doctissimis viris, & de Extrauag. Martini
V. & Calixti III. dicit Tessaur. d. decis. 154. num. 2. & de
quarum auctoritate multa cumulat. Mich. Salon. d. tr.
de censib. art. 3 controuers. 1, n. 1. vers. denique circa, vbi
pluribus conuincit has Constitutiones vim vniuersa-
lis legis habere.

4 Et eo † magis reputari debet licitus contractus iste
censualis, quo fuit receptus, & frequentatus non so-
lùm per totum statum Ecclesiasticum, sed per totum
5 fere orbem, propter quam generalem † obseruantiam
illum esse licitum iure merito debemus affirmare, arg.
l. si quis fugitiuus. § apud Labeonem ff. de ædilit. edict. &
per hanc rationem ita concludit Oldrad. d. cons. 207.
num. 7. Grat. cons. 39. num. 4. lib. 2. & consuit Rota in dict.
* Vrbeuetana census coram bon. mem. Penia, quæ est post
6 Tract. decis. 10. n. 2. Nam † ob consuetudinem contra-
ctus, qui ex se esset illicitus, reputatur licitus, & vali-
dus, vt deducit Io. de Amicis, cons. 154. n. 18. & in puncto
Tiraquel. de Retractu conuention. in fi. tit. num. 131. De-
cian. d. cons. 2. num. 80. & seqq. lib. 1. vbi bonis rationibus
deducit, propter hanc generalem obseruantiam non
solùm saluari contrahentes à penis impositis contra
7 vsurarios, sed etiam validari † ipsum contractum;
Prout per eandem rationem. Castracan. in suo tract. de
societ. offic. c. 4. n. 19 & seqq. dicebat esse licitum contra-
8 ctum societatis officij. Nam obseruantia † per tot an-
nos continuata, operatur, vt etiam id quod de Iure
non subsistit debeat haberi pro licito, & de facto ob-
seruari, l. qui habebat, § 1. ff. de manumiss. testat. & ibi
9 Glos. Alex. cons. 8. num 2. lib. 6. Maximè † quia huius-
modi contrahendi modus fuit receptus, & vsitatus,
non solum ab hominibus vulgaribus, & plebeis, ve-
rùm etiam à viris grauibus, & timoratæ conscientiæ,
etiam à Prælatis S. R. E. arg. l. 3. §. fin. cum sua Glos. ff.
de eo quod certo loco, & facit optimè Tiraq. vbi supra,
n. 132 Ias. in l. 1. in 2 lectura, n. 41. in fin. C. de Sacros. Ec-
10 cles. Ex hoc enim videtur † cessare omnis sinistra sus-
picio fœnoris, & vsurarum, vt dicunt Ias. & alij allega-
ti, & sequitur Alciat. d. cons 3. numer. 29. arg. c. illo vos,
in fine, tex. de pignor. & c. nisi essent, ext. de prebend. &
* hanc rationem amplectitur etiam Decian. d. cons. 2. n. 83.
& sequitur Rota in d. Vrbeuetana census, n. 3.

11 Nec obstat quod † huiusmodi consuetudo verse-
tur circa materiam vsurariam, & sic contra Ius natu-
* rale, & diuinum, & propterea non excuset. Beto con-
sil. 167. numer. 10. lib. 1. & in puncto voluit Rota in vna
Vrbeuetana census, coram bon. mem. Gypsio, 6. Iunij,
1594. quæ est post Tract. decis. 11. num. 2. & seqq. & in
eadem causa coram eodem, 13. Februarij, 1595. quæ est ibi- *
dem decis. 12. num. 3. & in d. Romana Societatum, 29 Ia- *
nuarij, 1601. coram Illustrissimo Cardinali Mellino,
quæ est ibidem decis. 9 num. 24. Quoniam respondetur,
negando quod nos simus in materia vsuraria, cum
contractus censualis de quo agimus, sit ex se licitus,
& per Summos Pontifices approbatus, vt in c. 1. & 2.
de empt. & vendit. inter Extrauag. commun. per Marti-
num V. & Calixtum III. & per alios, vt dictum fuit. Et
licet † ex pactis illicitis possit aliquando reddi nullus, 12
& fæneratitius hoc tamen non est habendū in consi-
deratione, ad effectum, de quo agimus, vt dicemus
paulo inferius in responsionibus ad contraria. Vltra
quam quod sola longissima consuetudo circa huius-
modi censuales contractus recepta vniuersaliter ab
omnibus credentibus se non facere contractum vsu-
rarium, posset contractum sustinere, & illum licitum
efficere, ad doctr. Bart. in l. si quis sit fugitiuus, § apud
Labeonem, n. 2. ff. de ædilit. edict. Grat. cons. 39. num. 4. lib 2.
Couarr. ad tit. de spons. part. 2. c. 7. § 1. sub n. 5. & diximus
supra num. 5.

Cum itaque à longissimo, immo ab immemorabili
tempore contractus iste fuerit ab omnibus frequen-
tatus, consuetudo † ista tam longo temporis cursu 13
munita, vim legis habere debet, l. de quibus, vbi Bart.
& communiter alij, ff. de legib. & multò magis † quia 14
præsumitur ita obseruatam fuisse sciente, & patiente
Summo Pontifice, Alex. cons. 24. n. 17. lib. 5. Quamo-
brem † ab hac opinione nefas est recedere, cum iam 15
diu in rem transiuerit iudicatam vt dicit Tiraq. d.
Glos. 6 num. 15. Couar d. c. 7. num. 3 Io Bapt Lup. ad l. 2.
C. de pact. inter emptor. & vendit. commen. 2. § 2. n 60. in
fine, Io. Azor. in d. cap. 4. vers. altera sententia. Quæ † 16
amplianda est, vt procedat non solùm in censu pecu-
niario, sed etiam in fructuario, vt firmant Mich Salon.
dict. controuers. 2. n 6. in princ. conclus. Leonard. Less. in
suo tract. de Iustit. & iure, lib. 2. c. 22. de censib. disput. 5.
n. 36. & comprobat Stephan. Bertrand. consil. 62. per tot.
& signanter n. 3. lib. 2.

Fundamenta autem eorum qui contrariam opi-
nionem sustinere conati sunt, possunt iudicio meo
fac li negotio fere omnia vnica responsione submo-
ueri, quod scilicet † maior pars eorum, qui contra- 17
riam partem tuentur, habuit contractum istum pro
illicito, ob iniustitiam pactorum, vel pretij interue-
nientem tempore quo census alienatur; nos autem
quærimus an sit licitus contractus iste respectu sui-
met, idest an possit licitè constitui, & creari, dum-
modo seruata forma per Summos Pontifices tradi-
ta constituatur, & sic an contractus iste sit licitus
ex sui propria, & primordiali natura, non autem an
reddatur illicitus, & fœneratitius ex accidenti, & ob
depreuatum factum contrahentium, quæ cum sint
diuersa, non potest † de vno ad alterum recte infer- 18
ri, l. Papinianus exuli, ff. de minor. l. naturaliter, §.
nihil commune, ff. de acquir. possess. Iniustitia enim pa-
ctorum, & pretij interueniens tempore alienatio-
nis census non potest reddere illicitum contractum
in genere, sed duntaxat illam particularem census
impositionem, & venditionem, in qua d. iniustitia
interuenit.

Aliis autem quibusdam rationibus, quæ pro con-
traria negatiua opinione solent considerari sigilatim
respondent. Felician. in dd. suis Commentar. de Censib.
tomo 1. lib. 1. & cap. 7. numer. 3. & Mich. Salon. d. contro-
uers. 1. sub num 6. vers. nunc, ad argumenta, ad quos ne
pigeat recurre.

SVMMARIA.

1 *Contractum censualem permittere, quod Reip. non expediat volunt aliqui.*

2 *Contrariam sententiam probat Auctor.*

3 *Contractus censualis confert ad subleuandas pauperum, & maximè negociantium necessitates.*

4 *Contractus census fuit adinuentus pro communi hominum vtilitate.*

5 *Contractus censualis est approbatus à Principibus Ecclesiasticis, & secularibus.*

6 *Contractus non sunt metiendi ab euentu.*

Iniquitas contrahentium non facit vt contractus debeat censeri iniquus ex se, & ex sui natura.

[*Causa remota non attenditur sed id quod principaliter agitur.*

An Reip. expediat contractum censualem admittere.

QVÆSTIO XII.

aliàs par. 1. cap. 1. qu. 4. ar. 5.

QVONIAM dici consueuit, quod non omne quod est licitum expedit, fuit propterea dubi-
1 tatum, an eo ipso quod contractus † censualis tam ad tempus, vel terminatum, vel indeterminatum, quàm vt debitor perpetuò teneatur, est licitus, & de iure approbatus, sequatur quod Reip. expediat illum admittere. In quo articulo licet non desint, qui hunc contrahendi modum esse detestabilem, & à Rep. eliminandum dicant, affirmantes quod omnia ferè damna, quæ ex vitio vsuræ pullulant, ex hoc censuali contractu proficisci; & inde exhauriri amplissima patrimonia, homines in dies ex alieno grauari, & onerari, multásque lites quotidie exoriri asserant, indéque fieri vt multi homines, qui pecuniis affluunt, cessent ab honestis negotiis, & laboribus, multóque otio torpeant.

2 Ego tamen crediderim Reipu. † valde expedire hunc contrahendi modum non solum tolerare, & conniuentibus oculis permittere, sed etiam expressè approbare ad communem hominum vtilitatem, vt aliàs per suas *Constitutiones registratas in cap. 1. & 2. de emptione, & vendit. inter Extrauag. communic. fece-*
3 *runt*, Martinus V. & Calixtus III. *scilicet* ad † subleuandas quotidianas pauperum, & maximè negociantium necessitates, & vt possit quilibet sibi prouidere de pecuniis, quibus propriis indigentiis subuenire valeat, cùm enim in dies refrigescat hominum charitas, & vix vnus inter centum reperiatur, qui sine vsuris pecunias indigenti amico mutuari velit, & licet salubrius sit indigenti pecuniis bona vendere, quam illas sub vsuris recipere, vt dicit Salic. *in l. si §. ipsum autem, C. de bonis, quæ liber.* vbi affirmat quod plures vidit consumptos, qui contrarium fecerunt, cum tamen aliquando non expediat pro paranda pecunia res stabiles vendere, aliquando etiam non sit admodum facile emptorem reperire, nisi forte cum maximo detrimento, & iactura rei familiaris, vt animaduertit etiam Ludouicus de Auend. *post hæc scripta visus, in suo tract. de censib. Hispan. cap. 38. n. 13.* & vsuræ sint omni iure prohibitæ. Quis neget valdè expedire Reip hanc contrahendi speciem admittere? Et hac ratione affir-
4 mandum est hoc † negociationis genus pro communi hominum vtilitate fuisse adinuentum, & introductum, longa præscriptáque consuetudine receptum,
per diuersos Principes † temporales tanquam lici- 5
tum, & communi vtilitati deseruiens fuisse, sæpe in suis ditionibus, & Prouinciis confirmatum pariter & approbatum, per Summos Pontifices *in d. extrauag. 1. & 2. de emp. & vendit.* & aliis eorum Constitutionibus, licitum, & iuri conforme declaratum, vt scilicet subsidio præsentis pecuniæ occurreretur præsentibus Ciuium necessitatibus vt considerabat Fernand. Rebell. *in suo tract. de obligat. iustit. lib. 10. q. 1. n. 22.* & propter eandem rationem Gaspar. Roderic. *in suo tract. de ann. reddit. lib. 1. q. 6. a. 34.* sentire visus est, quod contractus iste non solum sit probandus ob publicam vtilitatem,
sed etiam ob hominum necessitatem, [& hoc genus *
contrahendi esse valdè vtile venditoribus censuum deducit. Io. Bapt. Madi. *suo tract. quem inscripsit Censuum requisita, & instrum. form. circa vigesimum primum quæsitum n. 1. & seqq.*]

Neque debet ab hac opinione nos retrahere, quod ex hoc contractu exoriantur occasiones depauperationis familiarum, quia licet † iste idem effectus etiam 6
cum maiore ciuium iactura, & detrimento sequatur ex venditione bonorum immobilium, nemo tamen sani capitis dixerit contractum emptionis, & venditionis esse Reip. perniciosum, & ab ea eliminandum, licet circa illum mille fallaciæ, & dolus multiplex quotidie committatur, vt respondet Io. à Medina, *in Codic. de restitut. in cap. de censib quo ad eorum emption. ad quintum sequitur* Felician. *in suis Commentar. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 7. num. 3. vers. postremo denique*, addentes dictam rationem debere potiùs suadere, & monere Principes, vt in dicto contractu aliquem ponant modum quam contractum ipsum conuincere vsurarium, & perniciosum, cùm vt supra dictum fuit hac eadem *q. 4. art. 3. num. 31.* contractus non sint ab euentu accidentali æstimandi. Alia verò incommoda quæ dicuntur insurgere ex hoc contractu hominum vitio potius, quam iniquitati contractus tribuenda & accepto ferenda sunt. Quis enim ne in honestis negotiis prohibet hominibus diuitiis, & pecuniis affluentibus
† se ipsos exerceant & si omnia, quæ hominum cul- 7
pâ vitio vertuntur essent damnanda, vtique multa deberent damnari, quæ licet honestissima, & sancta sint, eorum tamen occasione non tamen ab illis oblata, sed hominum iniquitate accepta vitia committuntur, vt respondet Mich. Salon. *in suo tract. de contract. & commerc. human. inst. de censib. art. 3. controuers. 2. num. 6. versic. in confirmatione. Et hanc eandem sententiam respondendo contrarius tuetur* Couar. *var. resolat. lib. 1.*
capite 7. numero 3. vers. secunda ratio. [Nec ex eo quod *
ex contractu præstetur occasio depauperandi familias, contractus ipse reputari debet illicitus, & reprobandus. Hoc enim cum occasionaliter, non principaliter contingat, non debet haberi in consideratione, *si quis causam ff. si cert. pet. gloss. fin. in cap. quamuis de pact. in 6. & in cap. de cætero, de homicid.* istæ enim causæ remotæ, & occasiones cum habeant se ad esse, & non esse, non sunt attendendæ *gloss. fin. in lib. 3. § ex pluribus ff. de acquir. possess. can. de occidendis 27. quæst. 5.*]

Cùm autem habeamus Summorum Pontificum, & in primis Pij V. Constitutiones, & Principum secularium maximè in Hispania, & Gallia sanctiones, quibus datur forma seruanda in celebratione huius contractus, tam respectu conditionum, & pactorum, quam respectu certi, & determinati pretij, quibus constitui, & vendi debeat huiusmodi annua responsio, non est quod Medina, & Felicianus desiderent.

SVMMA

SVMMARIA.

1 *Cognito vno ex contrariis, cognoscitur reliquum.*
2 *Intellige respectu eorum, quæ sunt de directo contraria, vel quando contrarietas est circa substantiam, secus aliàs.*

De personis, quæ censum imponere possunt, vel non.

QVÆSTIO XIII.

aliàs par. 1. cap. 2.

1 LICET regulare sit quod † cognito vno ex contrariis, cognoscatur & reliquum, *l. 1. ff. de his qui sunt sui, vel alien iur. Inst. eod. tit. in princ.* Doctor. *communiter in rubr. ff. de acquir. possess.* Socin. Iun. *consil. 110. num. 9. lib. 2.* Roland. à Valle *consil. 16. num. 3. lib. 3.* & propterea videatur superfluum tractare de personis, quæ censum imponere non possunt, quia eo ipso quod cognouerimus quæ sint personæ quæ imponendi censum facultatem habent, videatur quod debeat sequi cognitio earum, quæ illum imponere, & constituere nequeunt, nihilominus, vt plenior, & clarior propositæ materiæ doctrina haberi possit, cum respectu personarum multa contingant in contractu circa census impositionem, quæ non sunt ad inuicem de directo contraria, nec inter ea adest diuersitas circa
2 substantiam, sed circa accidentia, quibus casibus † regula supradicta non procedit Bart. *in l. inter stipulantem, §. Sacram numer. 4. ff. de verb. oblig.* Angel Art *in d. princ. Instit. qui sunt sui vel alieni iur.* ideo volui aliqua breuiter de vtroque genere personarum, non tamen distinctè, & separatim, sed vt occasio feret, & ordo mihi propositus requirere videbitur permiscere. Personas autem quæ censum imponere possint, vel non, sub tripli ei consideratione accipiendas esse duxit. Aliqua enim habent dominium plenum rei super qua census constituendus est. Aliquæ autem habent tantum vtile. Aliquæ tandem habent dumtaxat ius in re, vel ad rem. Et propterea Caput istud totidem Quæstionibus explicandum esse sum arbitratus, vt in

Prima agatur de iis personis, quæ habent dominium plenum, vel saltem directum rei super qua censum volunt imponere.

Secunda complectatur eas personas, quæ habent dictæ rei solum vtile dominum.

Tertia versetur circa eas, quæ habent dumtaxat ius in re, vel ad rem, citra tamen ius directi, vel vtilis dominij.

De dominio directo, quis, & quomodo possit super re aliena censum imponere.

QVÆSTIO XIV.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 1. ar. 1.

QVONIAM ex iis personis, quæ in re aliqua directum habent dominium, nonnullæ habent dominium perpetuum, aliquæ verò certo casu resolubile, vel tempore fini tutum, aliæ autem licet habeant perpetuum, est tamen illis cum alia persona commune ideo est de omnibus per septem articulos videndum.

Primus erit de eo qui est verè dominus, & habet rerum suarum absolutam, & liberam administrationem, & ibi an quis super re aliena possit validè censum imponere.

Secundus de iis, quibus propter ætatem, vel sexum est rerum suarum interdicta libera administratio.

Tertius est de iis, qui ratione prodigalitatis prohibentur bona propria liberè administrare.

Quartus de iis, qui ratione subiectionis, & Patriæ potestatis non possunt liberè contrahere.

Quintus de eo, qui habet rei dominium resolubile ex pacto, puta emptor cum pacto retrouendendi, vel alio.

Sextus de eo, cuius dominium finiri debet, vel lapsu temporis, vel aduentu conditionis, puta hæres grauatus fideicommisso.

Septimus de eo, qui habet rem cum alio communem.

SVMMARIA.

1 *Censum super re is potest imponere, qui est illius dominus.*
Amplia 1. etiam quod habeat dicta rei nudam proprietatem. & num. 15.
Amplia 2. etiam quod eius dominium sit aliquo casu resolubile, & num 18. *remissiuè.*
2 Suus a, um, *hoc relatiuum designat dominium.*
3 Is, ea, id, *hoc pronomen est relatiuum, & personale.*
4 *Impositio census super re arguit, quod imponens sit illius dominus.*
[*Censum super re imponere non potest, nisi illius dominus.*]
5 *Dominium rei censita debet esse penes imponentem tempore impositionis census.*
[*Census impositus super re aliena non conualidatur ex domino superueniente: sufficit tamen, quod tempore impositionis res supposita communi opinione credatur esse imponentis.*
[*Census non consueuit imponi super rebus ab alio possessis.*
Argumentum à solitis validum est in iure.
Dominium est difficilima probationis.
Census super re communi inter plures imponi non potest nisi accedat consensus omnium.]
6 *Censum super re aliena, nemo potest imponere.*
7 *Census fundatus super re aliena, est nullus.*
8 *Limitatur, si accedat consensus domini.*
9 *Licet aliqui negent, etiam cum consensu domini posse imponi.*
[*Intellige si census imponatur super tota re, secus si super aliqua illius parte, quia tunc sufficit consensus eius, qui in illa parte ius habet.*
[*Declara, vt sufficiat consensus tacitus resultans ex præsentia, & taciturnitate tempore impositionis.*
[*Census fundatus super re sibi donata cum pacto resolutiuo est validus, & legitimus.*]
10 *Consentiens imponenti censum super re sua, potest petere releuationem ab imponente.*
11 *Impositio census super re aliena, domino rei non præiudicat.*
12 *Præiudicat tamen imponenti, vt teneatur ad interesse.*
13 *Emens scienter censum impositum super re aliena absque domini consensu, non potest sine peccato fructus percipere.*
Idem si ignorauit, & postea resciuit, à die scientiæ.
14 *Emens ignoranter censum super re aliena impositum, potest absque peccato fructus illius percipere.*
[*Census super re aliena imponi non potest.*
... impositus super re aliena sine consensu domini dicitur

tur esse absque fundo.
Fructus ex censu nullo exigi non possunt.
Dominus census impositi super re aliena licet non possit exigere fructus tanquam fructus census, potest illos exigere ratione interesse, sed contrarium defendit Auctor.
Emptor re euictâ potest consequi interesse siue sciat, siue ignoret rem sibi venditam esse alienam.
Emens scienter censum impositum super re aliena non potest exigere fructus illius nec tanquam fructus, nec ratione interesse.
Amplia etiam quod ab initio hoc ignorauerit, sed scientia ex post facto superuenerit, nam à die scientia non potest consequi interesse.
Limita *si tempore emptionis conuenit cum venditore quod omni casu teneatur ad damna, & interesse.*
Maximè si conuentio fuit firmata iuramento.
Emens scienter rem alienam si illa euincatur nullum potest prætendere interesse.
Interesse non debetur ex credito nisi præcedente mora debitoris.
Boccacc. de censib. lib. 2. n 44. declaratur.
Decis. Rotæ 785. coram Seraph. declaratur.
Emens ignoranter censum impositum super re aliena potest durante ignorantia exigere illius fructus.
Limita postquam resoluit censum esse impositum super re aliena.
Bona fides suffragatur ad fructuum acquisitionem.
Immò sufficit malam fidem abesse.]
16 *Census non constituitur super fructibus rei, sed super re ipsa.*
17 *Dominus directus potest imponere censum super re quam alteri concessit in feudum, vel emphyteusim contra Auendanum.*

1 FIrmissima est in iure nostro conclusio, à qua nemo dissentit, quod † habens directum, & plenum rei dominium, potest super ea censum imponere, & constituere. Quæ fundata est super *Constitutionibus* Martini V. & Calixti III. *registratis in c. 1. & 2. de emptione, & vendit. inter Extrauag. commun. in verbis illis. Super bonis suis*, quo ad Constitutionem Martini, ponde-
2 rando illud relatiuum, *suis*, quod † dominium, & proprietatem designat, *§. sic itaque Instit. de action.* Glos. *in c. quo iure, in verbo mea, 8. dist.* Rimin. iun. *cons. 392. num. 38. lib. 4.* Quo verò ad Constitutionem Calixti,
3 ponderando ea verba, *Super eorum bonis*, nam illud † Relatiuum, *eorum*, est personale, *l. 1. §. si autem, C. de caduc. tollen.* Dec. *cons. 262. num. 1.* & propterea in dicta Constitutione designat, quod res, super quibus imponendus est census, pertinere debeat ad ipsammet personam, quæ vult censum imponere; & hanc conclusionem benè comprobat Bened. Bon. *in suo tract. de Censib. art. 23. num. 48. & seq.* Domin. Soto, *de iust. & iure, lib. 6. quæst. 5. art. 1. in 2. conclus.* Felician. de Solis, *in suis Comment. de censib. tomo 1. lib. 2. cap. 2. num. 1.* Federic. Martin *in suo tract. de iure censu. cap. 4. num. 78.* & illam
* videtur simpliciter amplexa Rota *in illa Romana nullitatis census, 9. Decembris, 16*?*2. coram* Illustriss. Cardinali Laucellotto, quæ est post *Tract. decis. 2. n. 5.* dum
4 ibi dicitur, quod † impositio census præsupponit in imponente dominium rei, super quæ censum imponit, & *coram* bon. mem. Cardinali Seraphino *decis. 42. num. 5. part. 1.* dum imponentem censum super re, præsupponit illius dominium, [& quod super re censum imponere non possit, nisi illius dominus confirmat. Mari. Muta, *decis. Regni Siciliæ 77. n. 21.*]
5 Dominium † autem istud (cum agatur de subiugatione rei certæ, & certis finibus designatæ, vt dicemus *inf. hac eadem part. 2. cap. 3. q. 3. art. 1. seu q 40.*) debet probari de ipso tempore impositionis census, *l. & quæ nondum 9. quod dicitur, in princ. ff. de pignor. l. ante omnia, & ibi Glos. ff. de probat.* Nicol. Intrigliol. *super Bulla, de cens. quæst. 38. num. 13.*

[Quod adeo verùm esse dicit Mari. Giurb. *decis. ciuil. Regni Sicil. 24. num. 2. versicul. nec superueniens*, vt superueniens dominium in impositore census non validet impositionem antea factam; sed necesse sit, quod imponens sit dominus fundi tempore impositionis, quod multis similibus comprobat *ibi num. 2. & seqq.* Et videtur benè confirmari ex eo, quod aliàs dixit Rota *coram* R. P. D. meo Vbaldo *in vna Casalensi domus 12. Ianuary 1612.* quæ est in *recollect. per* Farinac. *dec. 369. num. 3. par. 1.* quod subiecta materia suadet, quod possessio fundi, cui census imponitur, sit penes imponentem, cùm non soleat census imponi super rebus ab alio possessis, nam id, quod ibi Rota dicit respectu dominij, quod fundus, super quo census imponitur debeat esse in dominio imponentis, cum non soleat census imponi super rebus alienis, sed super iis, quæ sunt in dominio ipsius imponentis, vt experientia demonstrat, & in iure validum est argumentum à solitis. *l. vel vniuersorum ff. de pignor. action. l.* Titianus *ff. quod cum eo.* Verùm quoniam dominium est difficillimæ probationis: vt dicunt Doctores passim, & signanter in *l. cùm res C. de probat.* & in aliis locis relatis à Mascar. *de Probat. vol. 1. cōclus. 535. n. 1.* & ab aliis. *Ideo* Nouar. *cons. 5. circa med. in tit. de censib.* dicebat quod ad effectum, vt census sustineatur sufficiat, quod fundus, super quo imponitur communi opinione credatur, quod sit ipsius imponentis, quem refert, & sequitur. Petr. Caball *cons. ciuil. resolut. 94. n. 3. in fin. lib. 1.* nam eo casu licet fundus iste verè non sit imponentis, tamen valet census ad præiudicium imponentis, quamuis dominio fundi non præiudicet, vt diximus, *hoc eod. articul. n. 11. & seq.*]

Ex qua conclusione sequitur resolutio propositæ 6
difficultatis, videlicet † quod super re alterius nemo potest censum creare, & constituere, Nauarr. *in Comment. de vsur. num. 118. & 131.* Ludouic. Molina, *de contract. tom. 2. disput. 394. num. 9. quos allegat.* Martin. Bonacio. *in tract. de contract. disp. 3. q. 4 puncto vnico, n. 8. in princ. & in vers. d. xi.* & omnes communiter admittunt
cum hac ampliatione, † quod si de facto imponatur, 7
tanquam impositus sine fundo contra *Constit.* Pij V. *super censib.* impositio sit nulla, Amat. *decis. Marchi 6. n. 6. 7.* vt declarauit Rota *in vna Romana census, seu fideicommissi de Scalabrinis, coram* bon. mem. Martino Andrea, *22. May, 1615. quæ est post Tract. decis. 309. n. 6.* [*& in vna Romana Saluiani Interdicti 13. Maij 1602. coram* R. P. D. Ottembergo, *dec. 329. post. tract.*]

Quod tamen limitandum est, † nisi accedat con- 8
sensus domini. Nauar. *de vsur. num. 131. vers. Quintum,* Boccac. *in suo tract. de censib. p. 2. num. 69.* Molina *de contract. part. 2 disput. 394. n. 9.* Conrad. *in suo tract. de contract. q. 78* Io. Azor. *Instit. Moral. part. 3. lib. 10. cap. 7. q 7. & eandem opinionem amplexi sunt* Ludou. de Auend.
de cens. Hispan. c. 61. n. 3. Sigismund. Scac. *de commerc.* *
§. 5. q. 1. numer. 181. & videtur satis clarè sensisse Rota *In vna Romana census de Iurinis 28. Aprilis, 1598. quæ est post Tract. decis. 13. sub num. 1. in illis verbis, quamuis si dominus reclamauerit, imponens teneatur facere consentire, &c.* à contrario sensu, quod si dominus non reclamauerit, non teneatur imponens, &c. [& satis clarè voluit *ead.* Rota *coram* R. P. D. Penia *in vna Rauennatensi census 27. Ianuarij 1610 post tract. decis. 337. circa princip.* in illis verbis, *super quibusdam bonis Dominorum Rasponorum, & Lupatellorum de eorum consensu,*] & ita
tenendum censeo quidquid † super hoc dubitet. Th. 9
Bouinsig. *in tract. de censib. cap. 4. n. 9. & Surd. consil. 318 n. 6. versic. ad id, lib. 3.*

[Immo si res sit communis inter plures, requiritur consensus omnium, & non sufficit consensus maioris partis, vel vnius ex sociis, etiam quod haberet maius

ius

ius in re *l. per fundum ff. de seru. vrban. præd. l. fin. ff. commun. prædior.* Gomez *var. resolut. lib. 2. cap. 3. in tit. de locat. sub numer. 14.* Surd. *consil. 43. sub num. 14. & sub numer. 15. lib. 1.*

Quod tamen intellige quando census fuisset impositus super tota re communi, secus autem si imponeretur super aliqua illius parte; eo enim casu sufficeret consensus eius dumtaxat, qui in illa parte ius habet, & consensus ab eo præstitus operaretur, vt census censeretur impositus super sola parte consentientis secundum ea, quæ dicta sunt infra *hac ead. q. 1. art. 7. nunc q. 50.*

An autem sufficiat consensus tacitus, vel requiratur expressus? & videtur quod sufficiat tacitus. Quia quando requiritur in aliquo actu consensus alicuius ratione sui præiudicij, tunc non videtur requiri per modum solemnitatis, vel formæ *cap. quam sit. de elect. lib. 6.* Negus. *in tract. de pignor. par. 2. membr. 4. num. 43.* & proinde sufficit tacitus, vt diximus *infra hac ead. q. art. 6. seu quæst. 19. num. 36.* de censu imposito super re subiecta fideicommisso, quod sit valide impositus, si accedat consensus fideicommissarij etiam tacitus resultans ex illius præsentia tempore impositionis census, & non reclamatio.]

16 Verùm si quis † consentiat imponi censum super re sua, iure poterit petere releuationem ab imponente, non secus ac petere potestis, qui pro aliquo fideiussit, vel pro eo bona sua obligauit, petere ab illo, vt ipsum releuet sine damno, etiam quod tempore fideiussionis, & obligationis, nihil fuerit expressum, cùm hoc sit de natura fideiussionis, & obligationis, *l. Lucius, ff. mandati vbi* Bal. *per illum tex.* hoc expressè not. Negus. *de pignor. par. 6. membr. 3. num. 45.* & ita in consentiente imponi censum super re dixit expressè *Rot. in vna Romana releuationis indemnitatis, 4. Februarij, 1601. coram Illustriss. Cardinali Lancellotto, qua in fine Tract. est decis. 14. num. 4.* Hoc autem quod diximus censum imponi non posse super re aliena, nisi consentiente

11 eius domino, intelligendum est † respectu præiudicij domini rei, quæ subiicitur, vt dixit Rota *in vna Viterbiensi census, coram* bon. mem. Cardinali Plato, 6. Aprilis, 1590. *quæ est post Tract. decis. 15. num. 8.* & in vna *Lauretana pecuniaria, 28. Februarij, 1603. coram* bon. mem. Penia *quæ est ibidem, dec. 16. n. 3.* quia etiam res aliena vendi potest *l. rem alienam, C. de contrah. em-*

12 *ptione* secus autem † respectu præiudicij ipsius imponentis, & vendentis, ad effectum videlicet, vt teneatur ad interesse, Petrus Gaball. *consil. ciuil. 94. num. 4. lib. 1.* de veritate huius conclusionis videatur *infr. hac ead. q. art. 7. in addit. ad num. 16. in fi. nunc q. 10. & declaranti* Rot. *in vna Assisiensi census, 9. Iunij, 1604. coram* bon. mem. Cardinali Pamphilio *quæ est ibidem decis. 17. n. 2. & seqq. & plenissimè, & clarius in quodam discursu facto* à bon. mem. Cardinali Seraphino, *qua est inter eius dec. par. 1. decis. 785. per totum. quæ fuit postea confirmata, & ab obiectis defensa in eadem* Rot. *coram eodem, dec. 787. num. 14. & seqq. & sequuta fuit coram* R. P. D. Pitrouano *in illa Romana census, & fructuum 20. Maij 1616. quæ est dec. 448. n. 4. post tract.*

Sed circa hunc censum impositum super re aliena absque consensu illius domini, dubitant Scribentes, an emptor possit fructus illius licitè, & tuta conscientia percipere. Quæ difficultas dissolui debet per di-

13 stinctionem. Aut † emptor talis census tempore emptionis sciebat rem illam subiugatam esse alienam, vel postea id resciuit, & eo casu à die scientiæ illum non posse licitè, & absque onere restitutionis fructus, & responsiones ex dicto censu percipere, dicendum est, sed emptor censu ad contractus rescissionem agere, & pretium repetere debet. Aut verò † emptor cen-

14 sus tempore emptionis ignorabat rem illam subiugatam non spectare iure dominij ad venditorem census, nec aliquando id resciuit, & eo casu potest licitè, & absque labe peccati fructus dicti census, & pensiones annuas exigere, & retinere ratione poli, & fraudis, quam commisit impositor census, qui vendendo eosum celauit illum esse impositum super re aliena, & dominium rei subiugatæ ad se non pertinere, qui propterea tenetur ad interesse, *l. Iulianus ff. de action. empt.* & ita distinguendo concludit in hac difficultate. Nauar. *in d. suo Commentar. de vsu num. 118. q. 16. & post eum* Boccac. *in d. suo tract. de censib. par. 2. num. 44. quos sequitur* Io. Azor. *d. q. 7.* Leonard. Less. *in suo tract. de iust. & iure, lib. 2. cap. 22. dubit. 2. num. 79.* Bonacin. *d. puncto vnico, num. 8. vers. Hinc deduci.* Scacc *d. q. 1. num. 170. & q. 7. par. 2. ampliat. 17. num. 24.* [quam distinctionem amplexa etiam fuit Rota Maceraten. *coram Gratian. decis. 13. num. 12. & seqq.* & sentit Rota Romana *in illa Romana census, seu fideicommissi de Scalabrinis 22. Maij 1615. coram* R. P. D. Andrea, *post tractat. decis. 309. num. 7.* Sed posset dubitari. An emptor census sciens illum esse impositum super re aliena, ex quo ex illo tanquã imposito super re aliena nullos potest exigere, nec percipere fructus tanquam fructus census, quia cum sit impositus super re aliena, super quã validè censum imponi non posse fuit conclusum *supra hoc eodem art. num. 6. & 7.* nisi accedat consensus domini illius, & si imponatur, dicatur census sine fundo, vt dixit Rot. *coram* bon. mem. Andrea *in Romana census, seu fideicommissi de Scalabrinis 22. Maij 1651. quæ est post tract. decis. 309. num. 7.* & sic contra constitut. S. *mem. Py. V. super forma creandi census,* & consequenter nullius, ex censu autem nullo nulli possunt deberi, nec exigi fructus, *vt dixit* Rota *in illa Romana pecuniaria coram* bon. mem. Dunozetto 10. *Iunij 1623 qu. ibidem est decis. 270. num. 4.* possit saltem illos percipere ratione interesse.

In qua difficultate licet Marr. Medic. *dec. 31. num. 14. & seq.* sit in sententia affirmatiua quod Dominus Census possit fructus præfatos ratione interesse exigere motus auctoritate Boccac. *in tract. de censib. par. 2. n. 44* & argumento ducto ab euictione, qua secuta debetur emptori interesse, siue sciuerit siue ignorauerit rem sibi venditam esse alienam, *vt dicit fuisse resolutum in* Rota *coram* Seraph. *decis. 785 num 8*

Ego tamen contrariam sententiam veriorem esse existimo motus auctoritate, & ratione, auctoritate quidem Rot. *coram* bon. mem. Andrea *in dicta Romana census quæ est post tractat. decis. 309. numer. 7.* vbi in propriis terminis fuit resolutum, quod emens scienter censum impositum super fundo supposito restitutioni non potest prætendere aliquod interesse, allegat *tex in l. si fundum, & ibi Glos. & Doctor. C. de euiction. & alios Doctores.*

Iuuat etiam auctoritas Bart. *in l. cùm lex num. 1. in fin. ff. de fideiuss.* quem refert, & sequitur. Anton. Gomez. *var. resolut. tomo 2. cap. 2. de empt. & vendit. num. 50. ad med. vers. si verò emptor.* vbi ex mente Bar. vbi mox dicit, quod emens scienter rem alienam re euictã nullum potest petere interesse quod videntur etiam sensisse Angel. *in d. l. cùm lex,* Fabian. de Mont. *in tract. de empt. & vendit. in 4. quæst. 3. q. principal. numer. 5. & additionator ad Gomb. d. num 50. in littera Q.* Qui licet sint in opinione, quod eo casu emptor non possit repetere pretium erogatum in emptionem dictæ rei euictæ contra Bart. *in d. l. cùm lex* quo ad interesse stare videntur cum Bar. sententia, cum illam non impugnent.

Ratione autem moueor, quia cum census impositus super re aliena dicatur nullus quasi impositus sine fundo, vt dictum est, sequitur quod pretium in illius emptionem expositum remaneat purum, & simplex creditum, ex quo absque mora nullum potest deberi interesse Glos. *in fine in l. quod te, & ibi* Bart. *num. 12.* Ias. *num. 5.* Rip. *num. 34. & alij communiter ff. si cert. petat*

Rota

Rota *in d. Romana pecuniaria coram* bon. mem. Dunozetto *qua est post tractat. dec. 270. num. 5.*

Nec obstat Rota *in Rom. Census S. Celsi coram* bon. mem. Iusto 28. *Iuny* 1602. *qua est post tract. dec.* 219. *per totam, & signanter num.* 4 vbi fuit decisum post resolutionem census deberi interesse quia fundamentum dictæ decisionis fuit, quia debitor census fuerat constitutus in mora restituendi sortem, ob quam moram deberi interesse dicebamus, & illam cessare in præsenti casu præsupponimus.

Prout nec etiam obstat Boccacc. *d. num.* 44. pro contraria sententia allegatus: quoniam loquitur in longe diuerso casu, scilicet in venditore census scienter super re aliena illum imponere, & illum vendente emptori dictum vitium ignoranti, iste enim ideo tenetur emptori ad interesse, quia fuit in dolo *l. emptorem §. fin. in fin. C. de action. empt.* Fabian. de Mont. *d. q. 4. num. 6. in fin.*

Similiter non obstat *dec. 785. coram Seraph.* tùm quia illa non est decisio, sed simplex discursus, vt apparet ex fine illius, decisio autem illius causæ habetur *apud eundem* Seraph. *decis.* 787. tum quia *in d. dec.* 785. *num.* 8. videtur firmari contrarium, quando emptor ignorauit rem venditam esse alienam vt clarius colligitur *ex d. dec.* 787. vltra quod in casu dictæ decisionis agebatur de venditione facta ab ignorante rem venditam esse expresse alienari prohibitam, vel de venditione facta quidem à sciente qualitatem rei venditæ, sed ignoranti, vt apparet *in d. dec.* 787. signanter *num.* 8. nos autem præsupponimus in emptore scientiam quod census sit impositus super fundo alieno, & proinde ex præfatis credimus illum non posse aliquod prætendere interesse, hanc autem conclusionem vno modo ampliandam, & altero limitandam censeo.

Ampl. itaque quod licet emens ignoranter census impositum super re aliena possit illius fructus licitè, & tutà conscientià percipere cum fuerit in bona fide, quæ suffragatur ad fructuum acquisitionem Ceph. *cons. 708. num. 85. & cons. 709. num. 88. lib.* 1. Rota *dec. 66. par. 2. recent.* imò sufficit malam fidem abesse Rota *dec.* 206. *num. 6. post tract.* attamen si incipiat scire fundum dicti census esse alienum, ex eo tempore cessat in eo bona fides, & incipit esse in mala fide, cum sciat, vel scire debeat eo casu censum remansisse sine fundo, & consequenter esse nullum, & proinde ex eo non solum nullos posse percipi fructus, *vt supra diximus, & latius infra q. 88. alias par. 2. cap. 2. quæst. 4. art. 7. per tot.* sed nec etiam interesse, cùm pretium in illius emptionem erogatum sit transfusum in purum, & simplex creditum, vt dictum est, quod cùm emptor, & dominus census possit ad sui libitum exigere, non potest, semota mora, aliquid vltra sortem consequi Couar. *var. resol. lib. 3. cap. 1. num. 1. ad fin.* & fere in puncto Rota *coram* bon. mem. Manzanedo *in Romana census* 6. *February* 1615. *qua est post tract. dec. 182. num. 5. & seq. & supra dictum fuit.*

Limitatur autem, vt non procedat si tempore venditionis dicti census fuisset inter contrahentes facta conuentio, quod venditor illius teneretur omni casu ad damna, & interesse Nam data etiam scientia emptoris census quod esset impositus super re aliena, ipse propter speciale pactum posset consequi interesse *l. fundum C. de evict. & ibi* glos. *&* Doctor. Crau. *cons. 64. num.* 4. Gomez *var. resolut. tom 2. cap. 2. num. 8. vers. si verò fuerit* Rot. *coram* Seraph. *d. dec.* 787. *num.* 7. maximè si tale pactum fuit iuratum propter iurisiurandi religionem, vt subdit Seraph. *d. dec. num.* 10.]

Sed quæstionis esse potest, an ad effectum, vt quis possit super re quapiam censum imponere, satis sit quod habeat nudam illius proprietatē, an verò requirat quod habeat plenum dictæ rei dominium † In qua difficultate, quidquid contrarium sentiat. Auend. *d. tract. cap. 70. num. 4.* sufficere penes imponentem existere nudam proprietatem tenendum censeo ex Guliel. Redoan. *in suo tract. de reb. Ecclesiast. non alienan. in Rubr. de Constitut. an census, num.* 39. Foller *in sua Pract. Censual. in verbo huiusmodi, num.* 44. Bon. *in d. suo tract. de Censib. art. 10. num.* 26. Qui licet dicant eo casu census impositionem sustineri super actione personali, qua tenetur imponens, nos autem, qui census personales esse omni iure illicitos, & reprobatos defendimus infra hac eadem *par. 1. c. 3. q. 1. art. 6. seu q.* 34. hanc *Redoan. Foller. & Bon.* opinionem circa validitatem census recipiendam esse existimamus, discedimus tamen ab eis, dum sentiunt dicto casu censum sustineri super sola obligatione personali, sed ideo dicimus eo casu census impositionem esse validam quia est facta iuxta formam *Constit. Py V. super Censib.* videlicet, super re certa fructifera, & immobili, quod satis esse existimamus in proposito, licet imponens non possit ex re illa fructus percipere, cum census † non constituatur su- 16
per fructibus rei, sed super re ipsa, quæ subiicitur, dummodo sit certa, immobilis, & de sui natura fructifera, vt dicemus *infra d. cap. 3. quæst.* 2. Et propterea non videtur fidendum de *Auendano*, dum *d. tract. capite 66. numer. 7. & cap. 67. numer.* 2. negat dominum directum posse validè censum imponere, super re quam alteri in feudum vel emphyteusim concessit, ea ratione, quia proprietas dictæ rei sit infructifera. Etenim licet fructus illius non ad dominum directum, sed ad vasallum, & emphyteutam pertineant, non tamen sequitur quin illa sit de sua natura fructifera: quod ex prædictis satis † est, ad effectum vt super ea 17
possit per dominum directum validè census imponi, & constitui.

Sufficit autem ad validitatem cōtractus censualis, vt is qui super re aliqua censum creare, & collocare intendit, habeat illius dominium tempore impositio- 18
nis, licet † postea aliquo casu resolui contingat, vt dicit Garz. Mastrill. *decis. Regni Sicil.* 150. *num. 11. & seqq. lib.* 2. & nos dicemus infra hac eadem *quæst. art. 5. & 6. vel quæst.* 18. 19. vbi agimus de censu imposito ab eo qui rem subiectam tenetur retrouendere ex pacto, & ab hærede grauato, & aliis non habentibus dominium perpetuum.

[Potest etiam dari exemplum in censu imposito à donatario super re sibi donata cum pacto resolutiuo in certum euentum, vel sub aliquo modo, quia licet modo non impleto dominium rei donatæ redeat ad donantem, & ipso iure resoluatur donatio; attamen, quia adhuc requiritur declaratio donatoris, census fundatus super tali re est legitimus, & validus, vt in puncto declarauit Rot. *coram* Reuerendissimo D. Coccino Decano *in vna Assisiensi census* 22. *Ianuary* 1605. *quæ est post tract. decis. 340. per tot.*

SVMMARIA.

1 *Minor dicitur quilibet qui non exiuit annum vigesimum quintum.*
2 *Minor non potest bona immobilia alienare absque solemnitatibus.*
3 *Minor non potest super suis bonis imponere censum absque solemnitatibus.*
4 *Quod procedit maximè in infante.*
Amplia 2. etiamsi minor imponat fauore alterius minoris & num. 8.
Amplia 3. in filiofam. imponente cum consensu Patris & num. 11.
Amplia 3. vt restituatur in integrum, & num. 15.
Limit. 1. si adhibeantur solemnitates requisita, numero 17.

Limit. 2.

Limit. 2. *si minor factus maior censum soluat*, num. 21. & seq.

Limit. 3. *Si minor tacuerit per quinquennium, postquam est effectus maior*, num. 23.

Declar. dummodo vltra solemnitates, interueniat iusta causa, num. 27.

5 *Infans quod videt ignorat.*

6 *Census impositus ab adulto habente curatorem, absque eius consensu est nullus ipso iure.*

7 *Impositus ab adulto carente curatore, rescinditur per restitutionem in integrum.*

9 *Priuilegiatorum eius est melior conditio, qui damnum patitur.*

10 *Quietantia facta a minore absque solemnitatibus ad fauorem alterius minoris est valida.*

12 *Patris præsentia in contractu filij integrat illius personam.*

13 *Consensus patris requisitus per modum auctoritatis non integrat personam filij ad commodum patris.*

14 *Maximè si damnum filij est euidens.*

[*Statutum resistens contractui impedit oriri etiam naturalem obligationem.*

Minor non tenetur in conscientia restituere accepta ex contractu cui lex resistit.

16 *Minor non restituitur aduersus contractum ex quo est effectus locupletior.*

[Limit. *si minor ex dicto contractu sit effectus locupletior.*

Cessante causa, cessat effectus.

Ampl. etiam in causa finali.

Locupletiorem esse effectum minorem ex contractu debet probare is, qui cum eo contraxit.

Hoc non probatur ex eo, quod constet, ad illius manus pecunias peruenisse sed aliter est probandum, & quomodo.

Probatur autem coniecturis, & quibus.

Locupletior dicitur factus minor quando erogauit pecunias in acquisitione alicuius rei sibi vtilis, vel necessaria, etiam quod acquisitio non duret.

Decretum Iudicis interpositum in contractu minoris, vel mulieris sine causa, vel ex causa falsa non suffragatur ad validitatem contractus.]

18 *Decretum Iudicis validat censum impositum super bonis minorum.*

19 *Decretum Iudicis habet pro se præsumptionem, tam respectu solemnitatis requisita pro iustitia contractus, quam requisita pro validitate decreti.*

20 *Etiamsi incontinenti fuerit interpositum ratione consuetudinis.*

[Limit. *si exprimantur plures causa quarum vna sit vera quia contractus sustinetur ex vera.*

Decretum Iudicis interpositum ex falsa causa est ipso iure nullum.

Amplia vt falsitas causa in parte reddat nullum totum decretum.

Solutio facta à minore de fructibus census nulliter impositi illum non conualidat.

Etiam si fiat à minore postquam est effectus maior.

Solutio facta à muliere de fructibus census nulliter constituti non tollit illius nullitatem.

Defectus causa finalis facit cessare effectum in contractibus.

Falsitatem causæ expressè in contractu minoris debet probare, is qui agit ad nullitatem.

Instrumentum, & contenta in eo præsumuntur vera.

Minor ex solo temporis lapsu non præsumitur ratificasse contractum a se gestum in minori ætate quando è statuto præsumitur dolo exterius.

Contrarium tenent aliqui, ex quo dolus ille est præsumptus remissiuè.

Minor factus maior non præsumitur ratificasse contractum factum in minori ætate, nisi habeat notitiam nullitatis & defectuum contractus tam de iure quam de facto resultantium.

Ratificatio non cadit in ignorante.]

23 *Taciturnitas minoris per quinquennium, postquam est factus maior validat contractum nullum, ob defectum cuiuscunque solemnitatis*, num. 24.

Etiam de Iure Canonico sub num. 25.

25 *Contrarium volunt multi.*

26 *Prima tamen fallit, si in contractu interuenit dolus.*

Vbi an sufficiat dolus præsumptus, remissiuè.

28 *Census impositus à minore gratia dotandi sororem dicitur legitimè impositus.*

29 *Prout etiam pro soluendo acconcio.*

30 *Et multo magis si aliqua vrgeat necessitas.*

31 *Census potest imponi super bonis minorum pro soluendo eorum ære alieno, maximè si creditores vrgeant.*

32 *Census super bonis minorum non potest validè imponi pro extinguendo alio censu æquali.*

33 *Census super bonis ecclesiæ non potest imponi pro extinguendo alio censu eiusdem quantitatis.*

34 *Census potest imponi super bonis minorum pro extinguendo censu maioris quantitatis.*

35 *Census imponi potest super bonis Ecclesiæ pro extinguendo censu maioris quantitatis.*

36 *Bona minoris possunt alienari pro extinguendo debito vsuræ quando fœnus excedit fructus bonorum.*

37 *Census impositus pro extinguendis societatibus officij grauioribus est licitus super bonis Ecclesiæ.*

[*Impositio census super bonis minorum non redditur valida ex eo solum, quod fuerit facta pro extinguendis illius debitis, sed alia requiruntur.*

Impositio census est species alienationis.

Census super bonis stabilibus minorum imponi non potest etiam ex causa necessaria, donec extant mobilia, ex quorum venditione occurri possit necessitatibus illius.

Census pro extinguendis debitis minorum non potest super eorum bonis imponi maior in sorte, quam sint debita.

Aliàs totus census corruit.

Emptor census impositi super bonis minorum ex causa vtilitatis, non tenetur esse sollicitus, vt pretium census erogetur in causam enunciatam.

Limit. *si inter partes esset conuentum, vt dictum pretium semper debeat reinuestiri in emptionem immobilium.*

Iustitia causa expressa in alienatione rei minoris debet probari aliter quam per contrahentium assertionem.

Causa expressa in alienatione rei minoris præsumitur vera.

Limit. *nisi contrariis præsumptionibus elidatur.*

Præsumptio vna aliam tollit, & fortior vincit.

Emptor census impositi super bonis minorum ex causa necessaria non tenetur esse sollicitus, vt pretium vertatur in causam enunciatam.

Contrarium tenent aliqui.

Auctor consulit seruari hanc posteriorem.

Versio pecuniarum in aliquam causam debet probari ab allegante.

Versio pecunia in causam expressam probatur coniecturis.

Maximè probando, quod imponens consueuit bene administrare.]

38 *Emptor census non debet esse solicitus quod pecunia*

erogentur in causam enunciatam, nec id tenetur probare.

39 *Maximè si ex circumstantiis possit præsumi esse factam versionem in causam enunciatam.*

Iuramentum confirmat contractum nullum.

Limit. *Quando statutum præsumeret Iuramentum fuisse dolo, & fraude extortum.*

Maximè si sit statutum Papale, vel à Papa in forma specifica confirmatum.

De statuto laicali non conueniunt Doctores, sed affirmatiua est magis communis.

Præsertim quando statutum sit, vt obuietur fraudibus.

Et tendit ad excludendum peccatum.

Etiam quod minor iuret, se esse maiorem.

Maximè si statutum hoc exprimat.

Iuramentum est seruandum etiam interpositum in contractu illicito.

Statutum laicorum confirmatum à Papa dicitur Papale.

Laicus ex causa potest eneruare vires Iuramenti.

Peccat qui dolosè contrahit.

Contractus minoris non firmatur Iuramento, quod dolo præsumitur extortum, etiam quod Iuret se esse maiorem.

Maximè si statutum hoc exprimat.

Minor iurans super contractu nullo an cogi possit ad ad obseruantiam Iuramenti, licet contractus non firmetur Iuramento remissiuè.]

40 *Mulier maior vigintiquinque annis potest super suis bonis censum imponere absque aliqua solemnitate.*

41 *Mulier maior vigintiquinque annis non potest validè super suis bonis censum imponere absque solemnitatibus.*

Nec vbi ex statuto in contractibus mulierum requiritur certa forma ibid.

Ampl. vt non reconualescat impositio ob solutionem census postea factam, num 47.

Limit. *si ille sit euidenter vtilis,* num. 45.

Puta si imponatur pro necessaria reparatione fundi dotalis, vel alia causa respicientе perpetuam illius vtilitatem, num. 46.

42 *Census à muliere etiam minore impositus super suis bonis cum debitis solemnitatibus valet.*

43 *Maximè si non fuerit impositus super bonis dotalibus.*

44 *Fideiussio facta à muliere absque solemnitatibus est nulla si remaneat indotata.*

46 *Census impositus à muliere ad rationem octo pro extinguendo censu ad rationem decem, valet.*

Minor, & Mulier an possint super suis, bonis Censum imponere.

QVÆSTIO XV.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 1. ar. 2.

PRo resolutione præsentis articuli præmittendum
1 est, † minorem secundum ius commune, dici quemlibet, qui vigesimumquintum annum non excessit, vt
post multos quos allegat, dicit Octau. Simoncell. *in
tract. de decret. in Præfat. n. 9.* Domin. Pic. *ad Statut. Vrbis
Glos. 5 numero. 1.* Hoc præmisso, constituenda est regula negatiua, quod minor licet sit dominus rerum suarum, attamen sicut non potest bona immobilia alie-
2 nare absque solemnitatibus † quas enumerat Mantica
*de tacit. & ambig. conuent. lib. 4. tit. 6. numero 3. &
seqq.* ita non potest absque dictis solemnitatibus † cen- 3
sum imponere, & constituere. Bald. *in l. iubemus nulli, numero 1. C. de sacros. Eccles.* Paris. *cons. 98. numero
54. & seqq lib. 1. & cons. 85. n. 10 lib. 3.* Vincent. Carroc.
in suo tract. de excus. bonor. par. 2. quæst. 44. numero 6. Tiraq. *de Retractu lignag. §. 1. Glos. 6. vers. sit item,* Simoncell *de Decret. lib. 2. tit. 6. numero 33.* Corbul. *de Iure
emphyteut. causa 14. ob alienat. rreq domin. fact. ampliat.
49. numero 4. & tradiderunt* Bened. Bon. *in suo tract. de
Censib. art. 23 numero 49. in fine & art. 31. num. 57.* Felician. de Solis *in suis Commentar. de Censib. tomo 1. lib. 2.
cap. 2 num. 3* Gasp. Roderic. *in suo tract. de ann. reddit. lib.
1 quæst. 14. numero 10 vbi de communi, quod placuit etiam.*
Nicol. Intrigl. *super Bulla decem sib. qu. 81. numero 2. &
voluit* Rota *coram* bon mem. Martino Andrea, *22. Iun.
1615. in vna Romana census, seu fideicommissi, de Scalabrinis quæ est post tract. decis. 309. num. 1* Et quod † infan-
tem, res caret omni prorsus difficultate, cùm Iuris 4
præsumptione intellectum non habeat, sed quidquid 5
† videt ignoret *§. sed quid diximus, Inst. de inutil. stipulat. l. si. C. de falsa moneta, l. fin. ff. de iur. & facti ignor. l.
fin. ff. rem pupilli salu. fore. Et in his terminis dicit* Ludou.
de Auend. *in suo tract. de censib. Hispan. cap. 81. numero
3.* Quo verò ad adultum, ista conclusio procedit, siue habeat Curatorem, siue illo careat, &c. cum vtroque iam sit illi prohibitũ sine solemnitatibus res proprias alienare, Franc. Caldas *ad l. si curatorem, in ve bo
Res, numero 2 C. de in integr. rest. minor.* & propterea
pro inualiditate census ab adulto super suis bonis absque solemnitatibus impositi, respondit Rol. *54. signanter numero 28. lib. 2. & concludit* Auend *d. cap 81. num.
5. vers. Hi enim puberes,* vbi tamen distinguit, An
iste pubes habeat curatorem: quo † casu si imponet 6
censum super suis bonis absque auctoritate sui Curatoris impositio sit ipso iure nulla ab initio, nam
generale est, quod pubes habens Curatorem si absque eo contrahat, actus sit ipso iure nullus, *lib. si curatorem habens, C. de restit. in integr.* Odd. *in suo tract.
de restit. in integr. par. 1. qu. 17. art. 7. numero* 64. An
verò Curatorem non habeat: & eo casu † impositio 7
per ipsum absque Curatore facta, sit ipso iure valida, sed rescindi possit ope restitutionis in integrum. Et
quo ad affectum conclusio in vtroque casu procedit.

Ampliatur autem hæc conclusio vt procedat etiam
† si minor imponeret censum ad fauorem alterius
pariter priuilegiati, puta minoris, vel mulieris, cum 8
minor non possit nec ad fauorem alterius minoris bona vendere sine Decreto, *l. si pupillorum, in princ. ff. de
reb. eor. lib. inter omnes, & ibi.* Glos. *C. de Tradi. minor.* Bero. *cons. 179. numero 3. lib. 1.* Mantica *d. tit. 6.
numero 57.* nec ad fauorem alterius minoris se obligare absque solemnitatibus statutariis, vt decidit
Rota *in vna Bononiensi census. 17. May 1608. coram*
R. P. D. Marco Montio, *quæ est post Tract. decis. 18.
numero. 6. & 7* Cui ampliationi licet videatur de
directo aduersari resolutio facta in Rota *coram* R. P.
D. Manzanedo *in vna Romana census, 22. Iunij, 1611.
quæ est ibidem decis. 19. numero 2.* in qua fuit dictum
impositionem census factam à minore, ad fauorem
alterius minoris esse validam ea ratione, quia † inter alterius minoris esse validam ea ratione, quia
† inter duos pari priuilegio gaudentes potior est cau- 9
sa damnum patientis. *arg. c. auditis, ext. de restitut. in integr.* cum aliis apud Lamberteng. *in suo tract. de contract. eorum. in fine, numero 125. & sequentibus* cum
qua videtur satis conuenire alia resolutio facta *in
eadem.* Rota pro validitate † quitantiæ factæ à mi- 10
nore ad fauorem aliorum minorum in vna Firmana restitutionis dotis, quæ est post Pic. *de contract.
dec. 57. numero 4.* Attamen aduertendum est, quod Rota
in d.

in dicta Firmana præsupponit fuisse adhibitas solemnitates requisitas, in dicta autem *Romana* census tenuit pro validitate census, non ob solam paritatem priuilegij, sed propter alias vrgentiores rationes, vt ibi patet.

Ampliatur secundo supra firmata conclusio, vt procedat etiam in minore existente in patria potesta-
11 te. Quoniam si ipse † imponat censum super suis bonis in casibus sibi permissis, de quibus dicemus *infra quæst. 7. alias hac eadem quæst. artic. 4.* cum consensu sui patris, talis impositio ob non adhibitas solemnitates requisitas in alienationibus rerum minorum erit inualida, & minus legitime facta, cum in similibus alienationibus vltra patris consensum, requirantur etiam de Iure communi aliæ solemnitates, vt post multos allegat, tradit Simoncell. *in d. tract. de Decret. lib. 3. tit. 8. inspect. 1. num. 1. & seqq.*

12 Licet enim † præsentia patris suppleat solemnitates statutarias, cum per consensum patris integretur persona filij, vt post Tiraq. *de leg. connub.* Gl 6. *num. 5. & alios docet* Virgin. Boccac. *ad Constit. Marchiæ gl. 3. nu. 8. vers. immo per consensum, & videtur sentire* Rota *in d. Bononiensi census, quæ est post Tract. dec. 19. n. 9.* hæc tamen procedunt non in alienationibus factis à filio familias, sed in aliis simplicibus obligationibus, in alienationibus autem requiruntur præter patris consensum, etiam aliæ solemnitates, vt est dictum. Quæ multò magis habent locum si filius censum imponeneret ad commodum, & vtilitatem patris consentientis, maxime si ex forma statuti requireretur consen-
13 sus patris per modum auctoritatis quia † pater non potest ad sui ipsius vtilitatem personam filij auctorizare, Socin. sen. *cons. 25. num. 8. lib. 4.* Ias. *cons. 69. in 2. dub. lib. 1. & in l. pactum, nu 5. C. de Collat.* Paris. *cons. 97. numer. 21. & seq. lib 3.* Tiraq. *de leg. connub. glos 8 nu. 115.* Couar. *ad Rubr. ext. de Testam. par. 3. num. 7.* Gulielm. de Benedict. *ad cap.* Raynutius, *in verbo duas habens filias num. 259. eod. tit.* Alciat, *in tract. de Præsump. reg. 1. præsumpt. 2. num. 5.* Clement. *de patr. potest. cap. 6. effectu 10. nu. 6.* Vrsill. *ad afflict. dec. 308. nu. 22. & seq.* Gabr. *cons. 617. numer. 4. lib. 1.* Rimin. iun. *Inst. de donat. in princ. numero 1347. qui testatur de magis communi, sequitur.* Rota *in illa Bononiensi census. 17. Martij, 1608. coram* R. P. D. Marcomontio, *quæ est post trac. dec. 19. numer. 9. & in vna Beneuentana census, 28. Nouembris eiusdem anni, coram* R. P. D. Ottembergo, *quæ est*
14 *ibidem dec 20. num. 12* Maximè quando ex contractu filius euidenter læderetur, † & damnificaretur, cum enim dictum illud quod consensus patris suppleat solemnitates statutarias, sit fundatum in præsumptione quod Pater capiat bonum consilium pro filio, non potest recipi quando filius est in euidenti damno, vt dixi post alios Rot *in d. Bononien. census, num. 11.* in claris enim non est recurrendum ad coniecturas, & præsumptiones, *l. continuus, §. cum ita ff. de*
15 *verb. oblig.*

Ampliatur tertiò vt † minori, qui super suis bonis absque requisitis solemnitatibus censum imponit competat beneficium restitutionis in integrum non solum ad effectum, vt non teneatur vlterius ad solutionem annui census, & annuæ responsionis, verum etiam ad effectum vt absque eo, quod teneatur emptori census restituere sortem, liberet semetipsum & bona sua ab onere d. census. Odd. *in suo trac. de restit. in integr. par. 2. q. 56. n. 46.* post multos quos allegat [Quæ conclusio absque dubio procederet, si huiusmodi solemnitates requirerentur pro forma ob publicæ vtilitatis rationem, quo casu cum statutum resistat contractui, & obligationi, impedit etiam, naturalem obligationem oriri, *l. cum lex, & ibi* Batt. *num. 6. ff. de fideiuss.* & proinde minor non tenetur ad restitutionem acceptorum in contractu, quem vult impugnare, *vt post* Bald. *cons. 258. vers. nec aliter lib. 3. bene deducit* Rota *in vna Romana nullitatis obligationis 16. Ianuar. 1626. coram* R. P. D. Durano, *quæ est* post *tract. dec.* 16
464. num. 13. & infra latè vsque ad num. 21. quæ † tamen in integrum restitutio denegaretur minori, si ex dictis pecuniis ad eosum receptis esset effectus locupletior, quia tunc talis impositio sustineretur vt pluribus comprobat Gasp. Roderic. *in suo tract. de ann. redit. qu. 14. num. 14. cum multis seqq. & placuit* Rotæ *coram* Seraph. *decis. 1242. n. 3. vers. non obstat. par. 3.*

[Et minor teneretur ad restitutionem acceptorum ex illo contractu, vt per *l. si fundus. §. fin ff. de rebus eorum, & alia concludit* Rota *in vna Romana census vitalitij 22. May 1626. coram* R. P. D. Merlino *quæ est post trac. dec. 453. n. 10. & in vna Romana nullitatis obligationis 16. Ianuarij* 1626. coram Duranno *quæ ibidem est decis. 464. num. 27.* tunc enim cessat causa finalis, ob quam minori succurritur, vt firmat Idem Odd. *d. trac. de restitut. In integr. q. 47. art. 3. nu. 11. &* Roderic. *de anu. redditibus quæst. 14 num. 38. & seqq. vbi latè.*

Onus verò probandi, minorem esse effectum locupletiorem, ad eum spectat, qui cum illo contraxit. vt dicit Roderic. *d. n. 38. & seqq.* Menoch *præsumpt. lib 3. præsump. 84. num. 4. qui alios allegans. & tanquam communiter ab omnibus receptum amplexa fuit* Rota *in illa Romana nullitatis contractus 28. Iun. 1624. coram* R P. D. Buratto, *quæ est post trac. dec. 455. n. 2. in d. Romana census vitaliij numero vndecimo, & in dicta Romana nullitatis obligationis num. 30.*

Huiusmodi autem locupletatio, & versio pecuniarum in vtilitatem minoris non probatur ex eo duntaxat, quod constat pecunias solutas peruenisse ad manus minoris, quia potuit illas dissipasse, & malè consumpsisse, vt dicit Rota *in dicta Romana census vitalitij num. 12.* Sed probandum est, pecunias præfatas fuisse per minorem tempore receptionis erogatas in aliquam vtilitatem ipsius, & in emptionem aliquarum rerum ipsi necessariarum vt resoluit Rota *d. numero 12. & in dicta Romana nullitatis obligationis numero 31.* Vel saltem minorem esse hominem frugi, & consueuisse negotia sua vtiliter gerere, & bona sua bene administrare, cum versio probetur etiam per coniecturas, vt dicemus infra *hoc eod. art. numero 29. & 30.*

Nec refert, quod emptum, vel acquisitum ex dictis pecunijs penes ipsum minorem non extet, dummodo ab initio tempore receptionis illæ fuerint erogatæ in vtilitatem aliquam illius. In hac enim materia solum principium attenditur, non quid inde sequutum fuerit. & proinde quamuis vtilitas minoris non duret, nihilominus si soluens fuit in bona fide, & minor quando pecunias recepit, eas erogauit in aliquam suam vtilitatem, dum vult contractum illum impugnare ob non adhibitas necessarias solemnitates, tenetur accepta ex eodem contractu restituere, vt deducit Rot. *in d. Romana census vitalitij num. 6. 14. & 15.* Et licet Doctores in hoc articulo soleant adhibere distinctionem, An contractus fiat ex causa voluntaria, vel ex causa necessaria, vt hoc secundo casu sit probanda versio, secus autem si contractus fiat ex causa volontaria ob solam vtilitatem minoris, vt multos allegans testatur Rota. *in d. Romana census vitalitij num. 13.* In proposito tamen videtur indistinctè concludendum, quod in vtroque casu sit probanda versio, vt fuit resolutum in illa *Romana nullitatis contractus coram* R. P. D. Buratto, *quæ est post tract. dec sio. 455. num. 3. & nos dicemus infra hoc eod. art. num. 24. & infra.*

Maximè quando contractus impugnatur tanquam nullus ob non seruatas solemnitates pro forma

ptlnclpaliter ob publicæ vtilitatis rationem requisitas, cùm eo casu nec naturalis, nec ciuilis obligatio oriatur, *vt paulo superius in hoc art. dictum fuit num. 1.*

Limitatur autem conclusio principalis quod minor non posit super suis bonis validè censum impo-
17. nere † Primò si in tali impositione solemnitates requisitæ interuenerunt, quia tunc talis impositio valet,
vt concludit Foller. *in sua Pract. censuali, in verbo, Huiusmodi, num.* 58 Redoan. *de reb. Eccles. non alien. tit.
de constit. ann. Cens. num. 31. et 32. et post istos* Aoen.
d.cap. 81. *num. 6. et illam pro valida, &c. et legitima
absque difficultate habuit* Rot. *coram.* bo. m. Otano. 8.
Aprilis, 1598. *in vna Romana census de Prouanis*, quæ
18 est in *fine tract. Decis.* 21. *nu.* 1. *et* 11. Immò † interuentus solius decreti competentis Iudicis videtur talem
impositionem validare, & legitimam reddere, vt
sensuit Rota *in vna Romana nullitatis census*, 8. *Nouembris*, 1610. *coram* R.P.D.Pirouanó, *qua est ibidem dec.*
19 22. *num.* 1. ea † ratione, quia pro decreto præsumitur, nedum quoad solemnitatem requisitam pro iustitia contractus, sed etiam quoad solemnitatem re-
20 quisitam pro validitate Decreti. Quæ † habent locum
non obstante breuitate temporis, maximè propter consuetudinem, secundum opinionem Rota *coram* Puteo, *dec.* 364. *num.* 2. *lib.* 1. *quam amplexi sunt multi relati per* Simoncell. *d. tract. lib.* 3. *tit.* 8. Gabr. *cens.* 127. *num.* 31. *lib.* 1. Pacific. de *Saln. interd. inspect.* 3 *cap.* 1 *num.* 155. *secundum nouam impress.* licet ipse contrarium defendere conetur. Sed priorem post alios latè tuetur Surd. *dec.* 334. *nu.* 5. *vers. hoc et si vera sint, vsque ad fin.*

[Quod tamen non procederet, si tale decretum fuisset interpositum vel sine causa, vel ex causa falsa, vt in decreto interposito super contractu mulierum resoluit Rota *coram* R.P.D.Butatto *in vna Romana nullitatis census* 28. *Nouembris* 1618. *quæ est post tract. dec.* 382. *num.* 1. *et bene faciunt ea quæ dicuntur. infra hoc eod. art. sub num.* 37.

Cæterùm si istud decretum fuerit à Iudice interpositum ex falsa causa esset ipso iure nullum *l. magis puto. §. a falsenum. ff. de reb. eorum cum aliis allegatis in vna Romana Census* 13. *February* 1632. *coram* R. P. D. Merlino *qua est post tract. dec.* 543. *num.* 5.

In tantum quod si falsitas causæ sit duntaxat in vna parte, reddatur tamen decretum nullum in totum propter illius indiuiduitatem, vt multorum auctoritate comprobat *ibi* Rota *n.* 12.

Sola tamen solutio non tolleret nullitatem impositionis census, si fieret ab eodem pupillo existente adhuc in pupillari ætate, dicit Rota pluries de solutionibus factis à mulieribus de fructibus censuum nulliter, & absque solemnitatibus requisitis ac sine iusta causa impositorum, *& signanter in* Romana census, *quæ est post tract. decis.* 31. *numer.* 11. quam, *& alias refert eadem* Rota *in illa Romana census, quæ est ibidem dec.* 643. *num.* 20. cùm eadem militet ratio in minoribus, qui non possunt sua bona alienare sine solemnitatibus, & iusta causa iuribus vulgaribus, quæ militat in mulieribus.

Immo quod ab ista limitatione sit recedendum etiam quando solutiones fuerunt factæ à minore postquam est effectus maior 25. annis videtur dicendum ea ratione quam considerat Rota *dec.* 136. *nu.* 12 *par.* 1. *recent.* quam repetit *eadem* Rot *dec.* 543. *post tract. n.* 20. videlicet quia constat de veritate infecti principij, & de titulo vitioso, & consequenter cessat præsumptio, quæ poterat insurgere ex obseruantia subsecuta ob solutiones etiam reiteratas, immò etiam quod essent factæ per tempus immemorabile.

Quod in tantum est verum, quod in impositione census huiusmodi exponatur Iudici aliqua causa, quæ si vera esset, redderet impositionem licitam si postea detegatur falsa, ipsa quoque impositio corruit, non obstante Iudicis decreto, *l. etsi Præses et ibi glos.* et Doctor. *C. de præd. minor. et fuit dictum in vna Romana nullitatis contractuum* 28. *Iunij* 1611. *coram*. R. P. D. Butatto post *tract. dec.* 370. *num.* 3. *et coram eod. in vna Reatina census* 27. *Nouemb.* 1617. *quæ ibidem est dec.* 373. *numer.* 1. maximè si illa fuit causa finalis; nam illius defectus facit cessare etiam effectum in contractibus, vt notat Bartol. *in l.* 2. *§. fin. sub nu.* 2. *ff. de donat. latissimè* Tiraquell. *de caus. cessant. limit. primu.* Rota *in d. Reatina census numer.* 8.

Onus autem probandi falsitatem causæ expressæ incumberet ei qui vellet agere ad nullitatem contractus, vt multorum auctoritate dixit Rota *in illa Romana census* 1. *Iunij* 1616. *coram* R.P.D. meo Vbaldo *quæ est post tractat. dec.* 35. *num.* 2. Nam in dubio standum est Instrumento quod præsumitur verum, *vt dixit sæpius* Rota *signanter in dec. impressis post tract.* 76. *n.* 5. *&* 159. *nu.* 1.

Et si plures causæ essent expressæ, quarum aliquæ essent veræ, aliquæ verò falsæ impositionem census sustineri ex veris resoluit Rot. *in d. Roman. census coram D. Vbaldo n.* 5 *&* 6.

Limitatur Secundò, si minor † postqoam est effectus 21
maior vigintiquinque annis censum præfatum soluit,
& recognouit, quia ex dicta solutione subseqouta conualidatur præcedens impositio inualida, *l. si prætermis ff. de bon. possess. contra tab. l. si proponas, §.* 1. *ff. de inoff. testam. per quæ iura* Natt. *cons.* 45. *n.* 10. *libr.* 1. Menoch. *cons.* 561.
num. 12. *et seqq. lib.* 6. saltem † prout ex nunc ex nouo 22
consensu Boccac. *in suo tract. de Censib. par.* 2. *numer.* 144. & propterea non poterit postea illum amplius impugnare. Dec. *cons.* 665. *numer.* 2. Crau. *cons.* 188. *numer.* 5. Mascard. *in suo tract. de Probat. vol.* 1. *conclus.* 915. *& fuit in puncto resolutum in* Rota, *in vna Romana census coram* R.P.D. Manzanedo, *quæ est in calce tract. dec.* 19. *num.* 3. *auctoritate Ceph. cons.* 51. *numer.* 40 *& seq. lib.* 1. *& Gabr. cons.* 13. *n.* 13. *lib.* 10.

[Cæterùm solus temporis lapsus non esset sufficiens ad inducendam hanc tacitam ratificationem in iis casibus, in quibus ex forma alicuius statuti, vel constitutionis (prout est constitutio Ægidiana *lib.* 5. capitulo 25.) præsumitur dolus, *vt dixit* Rot. *coram* Verall. *decis.* 1. *lib.* 3. & *coram* Ludouis. *decisio.* 473 *nu.* 18. & *coram* R. P. D. Buratto *in vna Romana nullitatis contractuum* 28. *Iunij* 1619. *quæ est post tract. dec.* 370. *num.* 12.

De hoc tamen dubitant scribentes, cum ille dolus sit præsumptus, & non verus, vt animaduertunt *addent. ad* Ludouis. *dec.* 260. *num.* 23. *& dec.* 473. *num.* 24. quos videas.

Prout hæc tacita ratificatio non resultaret ex solo temporis cursu, nisi iste minor factus maior haberet notitiam nullitatis, & defectuum dicti contractus, & instrumenti tàm de iure, quàm de facto resultantium, *vt firmauit* Rota *sæpius, et signanter coram* Ludouisio *dicta dec.* 473. *nu.* 20. *& coram* Reuer. P. D. Butatto *in d. Romana nullitatis contractuum nu.* 14. *in quibus alia Rotæ dec. referuntur.* Nam tacita ratificatio non cadit in ignorante. Paris. *cons.* 100. *num.* 71. *lib.* 1. Natt. *cons.* 1621 31. *post quem* Rot. *coram* Ludouisio *decis.* 179. *num. septimo, & decis.* 262. *nu. decimoquinto* & ibi *addent. num. vigesimo secundo.*]

Limitatur tertiò eadem conclusio † vt non procedat 23
si minor factus maior vigintiquinque annis, taceat, &
à dicti census impositione non reclamet, nec quidquid dicat Roder. *d. q.* 14. *num.* 65. ex dicta taciturnitate per quinquennium, post lapsum vigesimiquinti anni resultat ratificatio præcedentis impositionis census nulliter factæ in minori ætate, saltem ex nouo, consensu, ita vt non possit posteà de illius nullitate opponere *l.* 1. *&* 2. *C. si maior fact. l. fin. Cod. si maior. fact.*

fact. Crau.*consi.* 102.*n.*7. *lib.*1 Gabr.*d.conf.*31.*num.*13. *versicul.difficultatem,lib.*1.Parif.*conf* 49,*n.*14.*&* 24.*lib* 1. Natt.*co.f.*503. *n.*14. *lib.*3. Menoch. *de recuper possess.remed.*15.*n.* 48 Io.Imol.*conf.*148 Alex. Raudens *conf.*10. *num* 126.Achill Pedroe.*conf.* 7.*n* 40.*lib.*1. Cæsar Barz. *decis.*75 *num.*13 *& decis.*96.*num.*47. Franc.Cald. *ad l.si curatorem,in verbo,infra legitimum tem.* *ni, num.* 21.*C.de restit. in integr. min. qui multos allegat , quibus addi potest* Maotic. *d. tacit.& ambig. conuention l b.*4.*tit.*6. *numer.*65.*&* Menoch *conf.*419.*num.*48.*lib.*5.*& conf.*361.
24 *num.*11.*vers.est enim,lib.*6. Etiam † quod esset nulla ex defectu cuiuscunque solemnitatis,Socin.sen. *conf.*147. *col.*4. *lib.*1.Ruin. *conf.*1.6 *num.*6. *lib* 4. Grat. *Responso* 47.*num.*21.*& seq.lib* 1. Parif. *d.conf.*49.*numer* 38 *lib.*1. *& conf.*16.*numer.*92.*lib.*2. Beto *quæst.*34.*numer.*4 *& seq. late* Meno.h. *d.Remed.*15.*numer.* 142. *cum multis seqq.* Gabr. *qui de magis communi d. conf.*13. *num* 2 . *& alios allegat* Marc. Anton. *Var. Resolut. lib.*2. *resolut.*3. *nu-*
25 *mero* 20. *ad fin. vers. licet contrarium.* Qui † tamen *vers. seq.* attestatur secundum veriorem , & magis communem opinionem regulam,*d.l.fin.C.si maior fact.* habere dumtaxat locum , vbi in alienatione facta à minore deficeret solummodo Decretum , secus si deficerent alia solemnia , sed retenta prima , illa procedit etiam de iure canonico in Terris Ecclesiæ Menoch *d Remed.*15.*numer.*188. Simuncell. *in d. suo tract. lib.*3.*tit* 9. *n.*43.

25 Fallit tamen si † in tali impositione interuenit dolus , nam ob dolum excludi dictam ratificationem resultantem ex taciturnitate quinquennij omnes communiter admittunt. Licet dubitent , an sufficiat dolus præsumptus , vt plenè differit Marc. Anton *d. resolut.*3. *numer.*20. *vers. articulus iectur erit , vbi in vers. nec contrarietas e* dic partem affirmatiuam sibi magis placere vti veriorem, cum sit fundata melioribus rationibus , tùm vti magis communem , vt testatur Suid *cons.*49. *n.*43.*lib.*1 tùm quia vidit illam magis seruari in Practica.

27 Declaratur etiam vno modo generaliter dicta principalis conclusio , quod † in impositione Census facienda super bonis minorum requiritur etiam iusta causa,Dec.*cons.*556 *num.*3. Osasch. *decis.*167 *quos , & alios multos allegat* Sim incell. *d.tract.lib.*1.*tit.*1.*num.*17. *& seqq* Iusta autem causa existimaretur , si talis cen-
28 sus impositio fuerit vel † causa dotandi sororem. Mantica *d.tit.*6. *num.*6 maximè si futurus maritus recusaret recipere bona stabilia in dotem , quia tunc possent bona stabilia vendi vt dos detur in pecunia numerata,vt dicit Rota *in vna Romana Casalis*,3 *Aprilis* , 1615. *coram* R.P D Dunozeito , *quæ est post tract.*
29 *decis.*23. *numero* 4. Vel † eam erogandi pro acconcio, seu , vt dicitur , Arredio sororis ,maximè si summa quæ ad censum accipitur sit proportionata dictæ causæ acconcij , vt fuit dictum in Rota , *in illa Romana census* , 22. *Iunij* , 1611. *coram* R.P.D.Manzanedo,*quæ*
30 *est ibidem decis.* 19 *numer.*4. Et † multo magis , si alia vrgeat necessitas , cum ob necessitatem posse super bonis minorum constitui annuos census , dicat Folles *in sua Pract. censual. in verbo huius modi, num* 38. *& seqq.* Corbul.*in d.causa* 14. *ob alienationem irregul. dom. n fall.* Ampl. lia 49. *num.* 4. Bon. *in suo tract.de censib.*
31 *articul.* 31. *numero* 57. *vers. solum igitur* , Simoncell *d.tract.lib.*2 *tit.*6. *inspect.*3. *numer.*33. Potest † dari exemplum si vrgeat æs alienum minoris , *l.magis puto,* §.*ne passim* , *ff.de reb.eorum*,*l. vbi*,*C.de præd minor.* Paces. *in d. suo tract. de Salu. Interd inspect.*3.*cap.*2 *numero* 132. *secundum nouam impressionem , & in puncto dixit* Rota *in vna Romana census*,8. *Martij*, 1610. *coram* Illustriss. Cardinali Lodouis. *quæ est post Tract.decis.*24.*num.* 7.absque dubio si creditores instarent,*d. l. ne passim* Simoncell.*d tract.lib.*1.*tit.*1.*numer.*36.*Pacific.d.tit* 2.*num.* 134.*& seqq.*

Vnde † videtur quod non possit super bonis mino- 32
rum imponi census,etiam cum debitis solemnitatibus pro extinguendo alio censu , cum enim minor non possit cogi ad d. census extinctionem,iuxta dispositionem Martini V.& Calixti III.*in cap.*1. *&* 2.*de empt. & vendit. inter Extrauag. & commun.* Pi, V *in sua Bulla super forma creandi census* , *versiculo* , *Pacta etiam* , *& ita dixit* Rota *coram* b.m.Bubalo, 25. *Ianuarij*, 1591.*in vna Romana census , quæ est post Tract. decis.* 25. *num.* 4. *& coram* b m. Cardinali Pamphilio *in vna Foroliuiensi rescissionis contractus*.19 *Decembris*. 1603 *quæ ibidem est decis.* 16. *num.* 4. huiusmodi impositio diceretur facta dumtaxat ex causa vtilitatis , ob quam solam non licet super bonis minorum Censum imponere. Bon. *d. tract. art.* 31. *num.* 57. *ver. ob vtilitatem aliam causam.*
Prout † de Censu imposito super bonis Ecclesiæ, 33
pro extinguendo Censu eiusdem quantitatis tam respectu sortis,quam respectu fructuum,quod sit nulliter impositus eadem ratione iudicauit. Rota *in vna Romana census* 24. *Maij* , 1591.*coram* b. m. Cardin. Pamphilo. *quæ est post Tract. decis* 27. *num.* 10. & multo magis erit nulla impositio. si census extinguendus sit maioris summæ,quam ille qui imponitur, vt dixit *ead.* Rota *in vna Romana Census* ... *coram* b. m. Penia.8 *Iunij* 1598. *quæ est ibid.decis.*28, *num.*3.*in fine.*

Cæterùm † non posset iure impugnari impositio 34
census facta super bonis minorum pro extinguendo censu maioris quantitatis , tam respectu sortis , quam fructuum , ex iis quæ tradit Roderic. *d. q.* 14. *num.* 31. sicut licere † imponere censum super bonis Ec- 35
clesiæ pro liberanda Ecclesia à solutione maioris census , non obscure approbauit Rota [*coram* Seraphino *dec* 109. Gratian. *d. discept. for.* 4 . *num.* 47.] *in vna Romana Census* , 23. *Iunij* 1600 *coram* Illustrissimo Cardinali Mellino , *quæ ibid est deci.*29 *sub num.* 4. & diccmus paulò infra de censu imposito à muliere ad rationem octo pro extinguendo alio ad rationem decem. Nam † sicut licitum est alienare bona minorum 36
pro extinctione debiti, quod habet sub vsuris, quando fœnus , & vsuræ superant fructus bonorum stabilium vt voluit Rota *in illa Rom. Casalis* , 3. *Aprilis*, 1615. *coram* R. P.D. Dunozet, *quæ est ibidem decis.* 23. *num.* 2. *per tex.* quem dicit expressum *in l. magis puto*, §. *ne passim* , *ff. de reb. cor. & auctoritate* Imol.*conf.* 98 *num.*4. *&* Angel. Aret. *conf.*1 8.*num.* 25. *&* 26. *&* Natta *cons.* 631. *num.* 37. *vers. ex præmissis igitur* , ita etiam dicendum est . quod liceat super eiusdem bonis imponere censum pro extinguendo censu maiori tàm in forte , quam in fructibus , & fauit communiter dictum , de quo testatur Decian. *conf.* 121. *num.* 55. *lib.* 3. *relatus a* Mantica *d. tit.* 6. *num.* 63. quòd minori licita est venditio suorum bonorum,etiam sine solemnitatibus,si conditionem suam faciat meliorem,quod videtur etiam placuisse Menoch *conf.*561.*num.*7 *ad fin. lib* 6.

Hæc conclusio videtur etiam benè confirmari ex resolutione facta in Rota,*coram* R.P D Manzanedo 2. *Decembris* , 1609. *in vna Romana Census* , *quæ est post Tract. decis.*30.*num.* 3. vbi † sustinetur Census imposi- 37
tus super rebus Ecclesiæ , pro extinguendis societatibus officiorum , ex quo illæ sunt grauiores Censibus.

Verum enim verò non ex eo dumtaxat , quod census imponatur , super bonis minorum pro extinguendis eorum debitis , impositio redditur licita , & efficax , sed est præterea aduertendum ad alia duo. Et quidem primò . Ao in patrimonio minoris adsint pecuniæ, vel mobilia vendibilia, ex quorum distractione debita extingui possint,cum non debeat deueniri ad alienationem immobilium. & per consequens ad impositionem census (quæ alienationis est species. Bald.*in cap. n. ad audientiam il.* 2. *numero nono de rescript*

& nos diximus infra hac ead. quæst. art. sequ. numero tertio.) donec existunt pecuniæ, vel mobilia, ex quorum venditione possit satisfieri creditoribus minorum, vt dixit Rota in illa Romana nullitatis contractuum coram Reuerend. P. Domin. Buratto, quæ est post tractat. decis. 370. num. 8. Secundò, si ob defectum pecuniarum, vel mobilium vendibilium sit necesse deuenire ad census impositionem super immobilibus, aduertendum est ne census qui imponitur sit maior, quam sit debitum ipsum, pro quo extinguendo imponitur, non enim census vendi potest pro maiori pretio, quam sit debitum, argumen. l. magis puto, § item Prætor æstimare debebit. ff. de rebus eorum, per quem text. & alia iura ita fuit resolutum in dicta decis. coram Buratto num. 9. Vbi Rota num. 10. subdit, quod si sit maior census in sorte, quam sit debitum, totus census corruit ex Natt. consil. 162. numer. 1. & seq. & faciunt ea quæ diximus supra hoc eodem artic. number. 33. in fin. Sed alia non inutilis circa hunc censum super rebus minorum imponendum suboritur dubitatio, quæ contingere etiam potest circa censum impositum super rebus, & bonis Ecclesiasticis, pro vt aliqui ex Doctoribus infra citandis loquuntur An emptor census teneatur inuigilare, & esse sollicitus, quod pecuniæ, quas dat ad censum, erogentur in causam, ob quam asseritur censum imponi. In qua dubitatione Rota in illa Romana census 23 Ianuarij 1591. coram bonæ memoriæ Bubalo, quæ est post tract. decis. 35. num. 1. & 2. & in Romana nullitatis contractuum 7. Iunij 1623. coram R. P. D. Buratto, quæ est post tractat. decis. 445. numer. 1. distinguit, An impositio fiat ob causam maioris vtilitatis ipsius minoris, an verò ob causam necessitatis. In primo casu vera est, & ab omnibus recepta opinio negatiua, Rota vbi supra post multos, quos allegat, & in his terminis loquitur Dec. consilio 36. num. 8. vers. 3. principaliter, & consil. 339. num. 2. & seq. & Seraph. 1187. n. 3. & seq. & alij relati per Amat. in decis. Marcb. 50. num 9. & seq. & Gratian. discept. Forens. tom. 5. cap. 952. num. 7. & seqq. & circa hunc casum nulla videtur esse controuersia, cum hac tamen limitatione, vt non sit vera, vbi inter contrahentes fuisset conuentum, quod pecuniæ semper debeant reinuestiri in emptionem immobilium, vt per Amat. d. decis. 50. n. 77. & seqq. [& voluit Rota post aliós quos congerit in vna Romana census 13. February 1632. coram R. P. D. Merlino decis. 543. n. 3. post tract.

De Iustitia autem causæ debet constare aliter quam per assertionem contrahentium vt subdit ibid. Rota num 4.

Vt licet pro veritate causæ expressæ stet præsumptio, vt dicitur in eadem decis. n. 6. ista tamen præsumptio eliditur, si in contrarium militent aliæ præsumptiones, & coniecturæ vt habetur in dict. decis. num. 7. & infra per discursum: nam regulare est quod vna præsumptio tollit aliam, & fortior vincit l. diuus ff. de in integr. restitut. cum vulgaribus, In secundo verò casu quando census imponitur ex causa necessitatis negatiuam similiter sententiam videntur amplecti Ioan. Abb. & alij in capitulo primo, de deposit.

Ea ratione, quod sit speciale in mutuo, vt mutuans pecunias minori ob causam necessariam teneatur inuestigare, & curare, vt pecuniæ erogentur in eam ipsam causam, propter quam mutuum fieri asseritur, & quod propterea hoc nō requiratur in aliis contractibus argumen. l. ius singulare, & ibi d. gloss. ff. de legibus, cuius specialitatis rationem affert Hostiens. in dicto capitulo primo de deposito, & ibi Imol. quam recenset. Reduan. de rebus Eccles. non alienan. quæst. quarta, An, & quomodo ex mutuo obligat. Eccles. in principio num. 13. quam opinionem videtur etiam sequuta Rot. in vna Romana nullitatis census coram R. P. D. Pirouano quinto Martij 1611. quæ est post tractat. decis. 395. dum ibi numer. 6. firmat hanc negatiuam sententiam, loquens de censu imposito pro restitutione dotis maternæ, & sic ex causa necessaria, vt est dictum supra hoc eodem articulo, num. 31. eandem sententiam videtur etiam amplecti Rota in dicta Romana census coram R. P. D. meo Vbaldo, quæ est post tractat. decis. 358. numero 9. quæ allegat Surdum decis. 156. num. 9. vbi multos cumulat, qui tamen loquuntur in terminis primi casus, quando alienatio fit ex causa maioris vtilitatis.

Cæterùm, quia contrariam affirmatiuam sententiam amplexa fuit Rota in illa Romana census 23. Ianuar. 1591. coram Bubalo, quæ est post tract. decis. 24. numero 1. vbi multos allegat. Ideo ego sequutus Gasparum Rodericum de ann. redditibus lib. 1. quæst. 14. n. 37. consulerem emptori huiusmodi census, quod ad euitandum difficultates, & occasiones litium, sit cautus, vt pretium census in causam, quæ enunciatur erogetur, etiam quod in emptione illius Iudicis decretum, & aliæ solemnitates necessariæ in similibus contractibus minorum interuenerint.

Quod si aliquando super huiusmodi versione oriretur dubitatio, onus probandi huiusmodi versionem incumberet allegunti, vt post multos dixit Rota in illa Romana census 12. February 1632. coram R. P. D. Merlino post tract. dec. 543. n. 17. cæterum illam fuisse factam, probari posset, si ex circumstantiis, & coniecturis illa præsumi posset ex not. per gloss. & Bald. in authent. hoc ius porrectum Cod. de sacrosanct. Eccles. Rodericus dicta quæst. 4. §. verum quia per supradicta, & §. seq. fol. mihi 524. & seq. & placuit Rota coram R. P. D. Manzanedo 22. Iun. 1511. in illa Romana census, quæ est post tractat. decis. 19. numer. 4. Et in censu imposito super bonis Ecclesiæ, versio pretij in causam expressam præsumeretur si imponens consueuit bene administrare: si credimus Bald. in capitulo cum causa ante fin. de Iudic. Marsil. singul. 393. Regula, quos refert. Amat. d. decis. Marcb. 50. n. 16. circa med. Et hæc de censu imponendo super bonis minorum.]

Neque teneretur emptor census † esse sollicitus vt 38
pecuniæ conuerterentur in causam expressam, sed soluendo illas liberatur, nec probare versionem teneretur, Dec. cons. 36. numero 8. vers. tertio principaliter, & dixit Rota coram bon. mem. Bubalo 23. Ianuary 1591. in illa Romana Census, quæ est post Tract. decis. 25. num. 3 & seq. facit Seraphin. decis. 1187. num. 1. par. 2.
maximè † si ex circunstantiis præsumi possit versio- 39
nem fuisse factam in causam enunciatam, vt bene considerauit Rota coram R. P. D. Manzanedo, 22. Iunij 1611. in illa Romana Census, quæ ibidem est decis. 19. numero 4. licet contrarium affirmet Roderic. d. quæstion. 14. numero 37. cum multis seqq. vbi admonet emptorem census, vt sit cautus, quod pretium Census in minoris vtilitatem expendatur, etiam quod impositio, & venditio census fiat cum Iudicis decreto, & hæc de minore.

[Sed posset dubitari. An talis census impositio à minore facta, licet sit ipso iure nulla ob non seruatas solemnitates necessaria, firmetur Iuramento. In qua difficultate licet regulare sit, quod iuramentum faciat de minore maiorem: Authent. sacramenta puberum. Codice si aduers. vendit. & contractum, de sui natura nullum, validum faciat, & illum confirmet, capitulo cum contingat. de iur. capitulo quamuis de pact. in 6. cum aliis cumulatis à Seraphin. de Priuileg. iuram. priuileg. sexagesimoprimo, numer. primo, & passim ab aliis. Et sic seruandum etiam quod sit præstitum super contractu illicito, capitulo debitores de iureiuran. & nos diximus in tract. parte secunda, capitulo primo, quæstione tertia, articulo octauo, num. 20. seu quæst. 60. in impressis Taurini.

Hoc tamen non procedit quando statutum requirens tales solemnitates præsumeret, iuramentum fuisse dolo, & metu extortum, vt multorum auctoritate firmat

firmat Seraph. *dicto priuileg. sexagesimo primo, numero decimo octauo, & priuil. 83. numero septuagesimo nono*, & nos paulò inferius dicemus. Circa quam declarationem de statuto à Summo Pontifice promulgato, vel ab eo, ex certa scientia & cum causæ cognitione confirmato quod propterea Papale dicitur. Paris. *cons. trigesimo septimo, numero decimo tertio, libro tertio*, Macin. *de Iuramen. parte quarta. Effect. primo, quæstione quarta, numero decimo octauo, versiculo, & post confirmationem*, nulla potest esse difficultas, quin præsumendo dolum, & fraudem omnem tollat vim, & efficaciam contractui etiam iurato. Mancin. *dicto numero decimo octauo*, Pic. *de contract. glossa secunda, num. vigesimo septimo, & glossa vigesimatertia, numero decimo, & vndecimo*, Boccacc. *ad constitut*. Match *glossa sexta num.* 118. Rota *in dicta Romana nullitatis obligationis decimo sexto Ianuarij* 1626. *coram* R.P.D. Durano *quæ est post tractat. dec.* 464. *num.* 1. *iuncto num.* 10. Maximè si sit confirmatum in forma specifica, & causa cognita. Mancin. *d. quæst* 4. *num.* 19. 20. *&* 24. Lambertengh. *de contract. glos.* 8. *num.* 6. Pic. *d. glos.* 23. *num.* 11. *& seqq.* Boccacc. *sub d. num.* 118.

Sed difficultas versatur respectu statuti à Principe laico editi, quod non constat à Papa fuisse specificè confirmatum. An si in eo disponatur, Iuramentum interpositum per minores in contractu absque statutariis solemnitatibus celebrato, præsumi dolo, & fraude extortum talem contractum confirmet, in qua Doctores nostri in varias sunt diuisi sententias, vt videre est apud Mancin *d. quæst.* 4. *num.* 22. Lambertengh. *d. glos.* 8. *num.* 97. *& seq. & alios*, partem negatiuam amplectuntur, multi ea potissima ratione, quia laici nullam habent potestatem disponendi circa Iuramentum, nec etiam præsumendo, vel fingendo illud dolo fuisse extortum, alioquin haberent facultatem annihilandi saltem per indirectum vires Iuramenti, vt considerat Mancin. *d. quæst.* 4. *num.* 25. *&* 17. *& infra*, vbi nititur respondere contrariis, sed affirmatiuam tenent alij magis communiter, *vt apud* Pic. *d. glos.* 23. *num.* 5. *&* 6. vbi testatur ita sæpius fuisse in Rota resolutum Et cum qua ego quoque libentius transeo, quando statuentes mouentur ad ita statuendum ad obuiam dum fraudibus, & deceptionibus, quæ contra minores solent exerceri Seraph *d. priuil.* 83. *num.* 80. *&* 82. Lambertengh. *d. glos.* 8. *num.* 95. *& considerans* Rota *loquens de statuto Vrbis lib.* 2. *cap* 51. *in illa Romana nullitatis obligationis num.* 4. *&* 5. Potest enim etiam Princeps laicus ex causa eneruare vires Iuramenti, vt alios allegans dicit Carpan. *ad Statut. Mediolan. cap.* 453 *num.* 112. *par.* 1. & eo magis hoc tenendum videtur, quod tale statutum tendit ad excludendum peccatum, quod contrahendo per dolum committitur. Anton. Corn. *in suo tractat. de absolut. Iur. par.* 3. *quæst.* 5. *num.* 71. *& infra, latissimè per discursum* Rom. *consil.* 437. *num.* 10. Boccacc. *d. glos.* 6. *num.* 117. *post princ. versic. pro declaratione*.

Et hoc casu contractus minoris non firmaretur iuramento, etiam si iurasset se esse maiorem, vt firmant multi congesti Lambertengh. *d. gloss.* 8. *num.* 95. licet num 91. referat multos, qui contrariam sententiam amplectuntur, & ipse num. 92. cum hac contraria pertranseat, non videtur tamen ab hac opinione affirmatiua recedendum, vt per Pic. *d. gloss.* 23 *num.* 9. vbi affirmat, ita fuisse in aliquibus causis per ipsum relatis in Rota resolutum, & nouissimè *in d. Romana nullitatis obligationis num.* 3 *& seq.* maximè quando statutum annullat contractum sine solemnitatibus requisitis celebratum, & iureiurando confirmatum exprimendo etiam quod minor iuret, se esse maiorem, *vt per* Carpan. *d. cap.* 457. *num.* 114. *& seqq. & signanter num.* 118. An autem hoc casu licet contractus non firmetur iuramento possit saltem minor compelli per denunciationem Euangelicam ad obseruantiam iuramenti non bene conueniunt inter Doctores, vt refert Seraph. *d. priuil.* 83. *num.* 87. *vbi num.* 84. relinquit cogitandum.]

Quo verò ad mulierem si sit † maior viginti quin- 40
que annis quod possit super suis bonis inspecto iure communi imponere Censum absque aliqua solemnitate, nulla potest esse difficultas, cum in contractibus mulierum etiam maritos habentium de iure communi nulla requiratur certa forma, aut solemnitas, *l. Velles. C. de reuoc. donat.* Paris. *cons.* 33. *num.* 16. *& seqq. cons.* 98. *num* 61. *& cons.* 99. *num.* 51. *lib.* 1. Bero *cons.* 176. *num.* 45. *lib.* 1. Surd. *cons.* 367. *num.* 9 *lib.* 3. Carpan *ad Statut. Mediolan. cap.* 328. *num.* 212. Si verò
† sit minor viginti quinque annis, vel in loco con- 41
tractus adsit statutum, requirens in contractibus mulierum certam formam, si Censum imponat absque solemnitatibus, talis impositio est inualida, vt clarè habetur in Rota *in vna Romana Census*, 17. *Februarij*, 1612. *coram* R.P.D. Pirouano. *quæ est post Tract. dec.* 31.
num. 3. Prout è contra, † si in Census impositione à 42
muliere facta, fuerint adhibitæ solemnitates requisitæ, valida erit talis impositio, prout talem Censum pro legitimè imposito habuit Rota *in vna Romana Saluiani interdicti*, 11. *Ianuarij*, 1616. *coram* R.P.D. Manzanedo, *quæ ibidem est decis.* 32. *num.* 1.

[Et multò † magis si census non fuerit impositus 43
super bonis dotalibus, sed super bonis non dotalibus, & propterea mulier non possit aliquo modo remanere indotata, vt subiungit Rot *in d. Romana Saluiani interdicti, num.* 8. *& in alia Salu. interdicti* 15. *Decembris* 1614. *coram* R.P.D. Pamphilio *quæ est post. tract dec.* 353. *num.* 3. *ad fin & infra*] Quod si remaneat indotata penitus, vel dimidia dotis sibi non sit salua, vide-
tur quod contractus sit nullus prout † nullus est con- 44
tractus fideiussionis à muliere celebratus, quando remanet, vel penitus indotata, vel medietas dotis sibi non remanet salua, etiam quòd interuenerint omnes solemnitates statutariæ, dicit, Thessaur. *decis.* 223. *n.* 9. *&* 13. & sequuta fuit Rota *sæpius, & maximè in vna Romana fideiussionis*, 9. *Decembris* 1615. *coram* Reuer. Patre Dom. meo Vbaldo, *quæ est post tract. decis.* 33. *num.* 3.

Licet autem contractus Census à muliere celebratus absque debitis solemnitatibus sit nullus, hoc ta-
men fallit † quando dicta impositio fuit illi euiden- 45
ter vtilis, vt pro magis communi dicit Lambert. *in d. suo tract. de contract. cor. in fine. num.* 165. *& seq.* Potest da-
ri exemplum † si talis census imponatur ad rationem 46
octo pro centenario, pro extinguendo alio censu, qui erat ad rationem decem pro centenario, & anno, vt fuit resolutum *in* Rota *in vna Maceratensi Census*, 14. *Maij* 1614 *coram* R.P.D. Dunozetto, *quæ est post Tract. decisione* 34. *num.* 5. Aliud exemplum posset dari in Censu per mulierem imposito etiam super fundo dotali pro illius necessaria reparatione, vel propter aliam causam respicientem perpetuam illius vtilitatem, vt plenè dedit it. Rot *in vna Romana Census*, 1. *Iun.* 1616. *coram* R.P.D. meo Vbaldo, *quæ est ibidem, dec.* 75. *per totum*.

Data autem nullitate † impositionis, non posset 47
conualescere per ratificationem resultantem ex dicti Census solutione, & recognitione. Quia licet ista recognitio facta à minore facto maiore valideт Censum impositum in minore ætate, vt dictum fuit *supra numero* 18. *& seq.* quia scilicet cessat ratio imbecillitatis, resultantis ex minori ætate, in muliere tamen non admittitur huiusmodi ratificatio, quia semper durat ratio imbecillitatis resultantis ex sexu mulicbri, & propterea ad inducendam ratificationem requiritur eadem solemnitas quæ est necessaria in explicatione ipsius actus ab initio Carpan. *ad Statut. Mediolanens.*

capit. 328. numero 8. Seraph. *dec.* 746. *num.* 1. *par.* 1. *& decisio* 1241. *num.* 1. *parte* 2.

SVMMARIA.

1 *Prodigus est qui nec finem, nec tempus habet expensarum.*
2 *Prodigus super suis bonis Censum imponere non potest. Ampliat(ve talis impositio non firmetur iuramento,* & num. 6.
Limit. antequam illi sit interdicta bonorum suorum administratio, & num. 8.
3 *Census impositio species est alienationis.*
4 *Impositio Census procedit à pari cum alienatione rei.*
5 *Prodigus res suas non potest validè alienare.*
7 *Intellige postquam est interdicta administratio bonorum.*
9 *Prodigus læsus ex impositione Census non restituitur. Intellige de Censu imposito ante interdictam administrationem bonorum,* & num. 11.
10 *Prodigus ante interdictam sibi administrationem non est loco minoris, sed tantum postea.*
12 *Administratio bonorum tanquam prodigo nemini auferatur, nisi causa cognita.*
13 *Prodigus cui fuit interdicta administratio bonorum illam non reassumit nisi causa cognita.*
14 *Limit. nisi notoriè constet illum rediisse ad bonam frugem.*

Prodigus an super suis bonis validè Censum imponat.

QVÆSTIO XVI.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 1. ar. 3.

1 Circa hunc articulum † An prodigus, id est is, qui nec finem, nec tempus habet expensarum, sed omnia sua bona dissipando profundit, *l. 1. C. de curator. furios.* Ias. *in l. is cui bonis, num. 2. ff. de verb. oblig.* possit super suis bonis validè censum imponere, breuiter agendo, censeo esse negatiuè concludendum, vi-
2 delicet, quod † prodigus licet sit dominus bonorum suorum, non possit tamen super illis censum imponere, immò quod si imponat, impositio sit ipso iure nul-
3 la. Nam cùm census † impositio species sit alienationis, Bal. *in cap. ad audientiam, il 2 num. 9 de Resc.* Tiraq. *de retrait. Lignag. §. 1. gl. 6. num. 61.* [Marta. *vol. 232. num. 2.*] *&* dixit Rota *in illa Romana inualiditatis census, 24. May,* 1591. *coram* bon. mem. Cardinali Pamphylio *quæ est post tract. dec. 27. num. 1. & coram* bon. mem. Orano *in vna Leodiensi census, 29. January,* 1596. *quæ est ibidem dec. 36. num. 1. & in eadem causa coram* bon. mem. Corduba. 15 *January,* 1597. *ibidem dec. 37. num. 1. & coram* Reuerendissimo Sacrato, *in vna Romana restitutionis dotis, 17. Martij* 1600. *quæ est ibidem decis. 38. num. 2 &*
4 Censum † imponere super re à pari procedat cum ipsamet rei alienatione, vt clarè dixit Rot. *coram* bon. mem. Orano, *in vna Perusina fideicommissi de Almeri-*
5 *cis, 8. Aprilis 1587. quæ ibidem est dec. 39. n. 2* Sicut † est inualidus quilibet contractus alienationis à prodigo celebratus, *d. l. is, cui bonis, & ibi notant communiter Scribentes* ita quoque nulla, & inualida censenda
6 erit census impositio, ita † vt nec etiam iuramento affirmetur Bald. *in dicta l. is cui*, Crott. *cons. 5. n. 19.* Gomez. *in loco infra citando, n. 32.* Vincent. de Franch. *decis. 672. num. 15.*
7 Quod † tamen intelligendum esse censeo, postquam illi ratione suæ prodigalitatis fuit interdicta administratio suorum bonorum. & propterea Curator ei datus, *d. l. 1. C. de curat. furiosi, §. furiosi. Instit. de curat.* Nam sicut antequam illi interdicatur rerum suarum administratio, & ei curator detur, potest validè bona sua alienare, *d. l. is cui bonis, vbi* Ripa, *pro communi, num. 37 ff. de verb. oblig.* Anton. Gomez. *Var. resolut. tom. 2. cap. 14. num* 31. Vinc. de Franc. *d. decis. 672. num. 2. & 3.* eo-
dem † etiam modo constitutio census à prodigo super suis bonis facta, antequam illorum administratio sit ei interdicta, & curator datus, sustineri, & pro legitimè facta haberi debet, vt in terminis dixit Felician. de Solis, *in suis Commentar. de Censib. tom. 1. lib. 2. cap. 2. num.* 18. 8

An vero si ex tali census impositione ante interdictam sibi bonorum suorum administrationem prodigus læsus fuerit, iure possit prætendere in integrum restitutionem, Doctor. non conueniunt. Nam affirmatiuam opinionem amplectitur. Felician. *d. num.* 18.
qui pro se multos allegat, Negatiuam † verò senten- 9
tiam tanquam veriorem, & securiorem sequitur *Odd. in suo tract. de restitut. in integrum part. 1. q. 11. art. 4. num. 9. allegat* Paul. de Castro. *cons. 248 sub num. 5. vers. vlterius dico, lib.* 2 qui ea ratione mouentur, quod † ante- 10
quam prodigo sit interdicta administratio suorum bonorum, non habetur loco minoris, nec illi æquiparatur, nisi postquam fuit illi interdictum ne bona sua administret, *l. certi condictio, §. quoniam in fine. ff. si cert. pet.* Ergo † priuilegium restitutionis in integrum quod 11
minori competit, non debet trahi ad prodigum, antequam per interdictionem administrationis incipiat gaudere priuilegio minorum, & illis æquiparetur, & cum hac opinione transit etiam Gomez. *d. cap. 14. num.* 30.

Vt autem hoc obiter annectam, sicut non † potest 12
alicui tanquam prodigo auferri, & interdici libera bonorum suorum administratio, nisi mediante Iudicis sententia, & causæ cognitione fuerit datus Curator, vt volunt communiter Scribentes, *in d. l. is cui bonis*, & comprobat Gomez. *d. cap. 14. num. 56 & plures congerens de communi testatur* Decian. *cons. 2. num. 10. lib.* 3 Eo-
dem † etiam modo ad effectum vt ad suorum bono- 13
rum administrationem restituatur, non sufficit quod resipuerit, & ad bonam frugalitatem redierit, sed est necessaria Iudicis sententia. Doctor. *in d. l. is cui bonis, vbi* Ripa, *num. 41. &* Ias. *num. 16.* Bero. *qui testatur de communi, cons. 56 num. 19. lib. 2.* Nisi notoriè constet illum rediisse ad bonam frugem, vel hoc probetur, vt declarant Ias. & Ripa, *in locis nunc allegatis.* Decian. *d. cons. 2. num. 15.* qui plures citat.

SVMMARIA.

1 *Filiusfamilias habet peculia diuersi generis.*
2 *Filiusfamilias potest validè censum imponere super bonis peculij sui Castrensis, vel quasi Castrensis.*
3 *Filiusfamilias in peculio Castrensi, vel quasi, habetur pro patrefamilias.*
4 *Filiusfamilias non potest validè censum imponere super suis bonis profectitiis.*
5 *Pater habet vsumfructum super peculio aduentitio sui filij.*
6 Limit. *in certis casibus*, & num. 7. *remissiue.*
7 *Filiusfamilias non potest in præiudicium patris censum imponere super aduentitiis, quorum vsusfructus ad patrem spectat.*
8 *Filiusfamilias, potest ad sui libitum disponere de aduentitiis quorum vsusfructus ad patrem non pertinet.*
9 *Filiusfamilias potest validè censum imponere super aduentitiis, quorum vsusfructus non spectat ad patrem.*
10 *Filius familias obligatur ex quocunque contractu sine patris consensu.*

Filius

Filiusfamilias an super suis bonis validè Censum imponat.

QVÆSTIO XVII.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 1. ar. 4.

REuocatur in dubium in hoc quarto Articulo, an filiusfamilias maior vigiuti quinque annis possit super suis bonis validè censum constituere & impone-
1 re. Et cum filij familias habeant peculia diuersi generis, *l. cum oportet, C. de bon. quæ liber.* §. *igitur*, Instit. *per quas person. nob. acquirit.* ideo ex mente Feliciani de Solis, *in suis Commentar. de Censib. tom. 1. lib. 1. cap. 2. num. 21.* plures sunt in hoc articulo faciendæ, & constituendæ conclusiones.
2 Prima sit: Quod † filiusfamilias in iis bonis, quæ possidet Iure peculij Castrensis, vel quasi, potest censum imponere, & constituere, non secus ac possit quilibet alius dominus super suis bonis propriis, & ita firmat Felician. *d. num. 21.* & facit vrgens, & fortis ratio, quam considerat Ludouicus de Auend. *in suo tract. de*
3 *sib. Hispan, cap. 80. num. 7. &* 8. Quia † filiusfamilias quo ad peculium Castrense, vel quasi Castrense, habetur loco patris familias, *l. 2. ff. ad* Macedon. *l. 2 & 3, C. de Castren pecul. l. fin. C. de inoff. test.* Roland. à Valle, *cons. 45. num. 8. lib. 3.*
4 Secunda sit conclusio? Filiusfamilias † in iis bonis quæ habet iure peculij profectitij, cùm pleno Iure ad patrem spectent, *d. l. cum oportet, C. de bon. quæ liber. & d. §. igitur. Inst. per quas person. nob. acquiritur*, non potest censum imponete, & constituere ad præiudicium patris, sed bene ad suimet ipsius damnum, vt de imponente censum super re aliena absque consensu domini diximus *supra hac eadem q. 14. seu q. 1. art.* 1. & concludit Felician. *d. num.* 21.
5 Tertia est conclusio quod † filiusfamilias super bonis peculij aduentitij, cuius vsusfructus ad patrem spectat, de quo habetur in *d. l. cum oportet, & in l. 1. & seqq. C eod. tit. in l. 1. de bon. matern. & in d. § igitur. Inst. per quas person. nob. acquir.* non potest ad præiudicium imponere, cum nec etiam possit bona illa in patris præiudicium alienare, *d. l. cum oportet, §. filius autem, C. de bon. matern.* cum à pari procedant rei alienatio, &
6 census super ea † impositio, vt diximus *in præcedenti art. num.* 4. Et in terminis huius secundæ conclusionis puto intelligendum esse Auend. *dum in d. c. 80. num.* 6. simpliciter, & indistinctè concludit, quod filiusfamilias super suo peculio aduentitio non possit censum imponere, vt scilicet, loquatur de illo peculio aduentitio, cuius vsusfructus ad patrem pertinet, & ad patris præiudicium, cùm ad suimet præiudicium huiusmodi census impositionem validam credam, iuxta ea quæ supra *hac ead. quæst. art. 1. vel q. 14. num.* 12. diximus de impositione census facta ab eo, qui rei subiugatæ nudam habet proprietatem.
7 Quarta sit conclusio, quod † filiusfamilias in iis bonis aduentitiis, quorum pater non habet vsumfructum. vt contingit in casibus expressis in Auth. *excipitur, & ibi glos. & Scribentes not. C. de bonis quæ liber.* &
8 circa † quæ habet liberam disponendi facultatem, Auth. *vt liceat, matri, & auiæ in princ. l. fin. §. filiis, Auth. de bon. quæ liber.* Aimo Crauet. *cons. 84. n. 9 vbi testatur de communi, & cons 92. num. 1. lib. 1.* Didac. Couar. *ad Rubr. ext. de Testam. part. 3. num. 9. ad fin.* Cephal. *cons. 55. num. 14. lib. 1.* Iul. Clar. *in sua Pract. §. donatio, q. 6. num. 2. vers. aut quæris.* Ascan. *Clemem. in suo tract. de Patr. potest. par. 6.*
9 *effectu 10. num.* 11. Potest † tanquam verus dominus censum imponere, & collocare, per ea quæ dicta sunt supra *hac ead. q. & art. seu dicta q. 14.* & concludit Felician. *d. num.* 21. Cum enim filiusfamilias de Iure communi possit regulariter ex quocumque contractu
† obligari *l. filiusfamilias, l. a secunda, ff. de action, & obli-* 10
gat. Gomez *var. resolut. tom. 2. cap. 5. num.* 11. Cephal. *cons 344. num. 8. & 9. lib.* 2 non mirum si possit etiam obligari ex contractu census.

SVMMARIA.

1 *Censum super re imponere potest illius dominus, licet habeat dominium aliquo modo resolubile.*
2 *Venditio cum pacto redimendi est vera, & perfecta.*
[*Emptor rei cum pacto de retrouendendo potest illam pignori dare, vendere, & illius dominium transferre.*
3 *Emens cum pacto de retrouendendo, pendente termine facit fructus suos.*
4 *Emens cum pacto de retrouendendo, potest pendente termino super ea censum imponere.*
5 *Res vendita cum pacto, facta redemptione reddit libera ad redimentem.*
[Limit. *in præiudicium redimentis.*
Grauari aliquem ex alieno facto iniquum est.
Dominium rei data sub modo; modo non impleto reuertitur ad dantem.
Intellige declarante datore.
Census validè imponi ab eo potest, cui res data fuit sub modo.
Emptor rei, quæ est supposita retractui, potest super ea censum imponere ante petitum retractum.]
6 *Maritus potest censum imponere super fundo sibi in dotem dato æstimato ea æstimatione, quæ faciat emptionem.*
7 *Fundus datus marito æstimatus ea æstimatione, quæ faciat emptionem, efficitur mariti.*
8 *Et stat periculo illius.*
9 *Maritus, qui recepit in dotem prædium æstimatum ea æstimatione, quæ faciat emptionem, eueniente casu restitutionis dotis, tenetur restituere pecunias, non prædium.*
10 *Maritus non potest censum imponere super fundo sibi dato in æstimando pro fundo dotali.*
Intellige de impositione census, qui præiudicet vxori, secus in suimet præiudicium, & num. 15.
11 *Maritus efficitur dominus prædij sibi pro fundo dotali, absque æstimatione traditi.*
12 *Tale tamen dominium resoluitur, soluto matrimonio.*
13 *Maritus non potest alienare prædium, sibi in dotem traditum pro fundo dotali, absque æstimatione.*
14 *Sed verè remanet in dominio vxoris.*

Emens rem cum pacto, & maritus, an possint Censum super bonis creare.

QVÆSTIO XVIII.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 1. ar. 5.

DVbitatur in hoc quinto articulo, an Is qui est quidem dominus rei, sed illius dominium est aliquo casu resolubile, validè possit super ea censum imponere & creare. In qua † difficultate *supra hac eadem q.* 1
art. 1. in fin. vel q. 14. cum opinione affirmatiua transiuimus, auctoritate Garz. Mastrilli *dec. Regni Sicil.* 150. *num. 1. & seqq. lib.* 2. ea potissimum ratione, quod satis sit, quod is qui censum imponere vult sit dominus rei subiugandæ tempore subiogationis. Ex qua

qua conclusione est in hoc articulo inferendum.
Primò ad eum qui emit fundum cum pacto de re-
2 trouendendo, Is † enim pendente termino ad redi-
mendum concessa, est verè dominus licet emptio re-
solui possit. Doctor. *in l. pecuniam quam & signanter*
Soc. *in v e. notab. ff. si cert. petat. alios allegat, & compro-*
bat. Ceph. *cons. 351. num. 50. lib. 2.* Et interim potest rem
ipsam pignori dare, & illam vendere, & dominium
transferre. Menoch. *consil. 16. num. 12. lib. 1. qui alios re-*
fert Mari Giurb *decisio. Sicil. 14. num. 33. versic. aut red-*
mentis. par. 1. huiusmodi venditio est vera, & perfecta
venditio. Tiraq. *de retractu conuent. §. 2. gl. 1. num. 73.*
vers. hic autem continuo. & num. 74. Iacob Nouell. *in suo*
tract. de Iure Protomis. §. 1. num. 142. Corbul. *de iure Em-*
phyteus. causa 14. ob rei alienat. Ampliat. 27. num. 1. &
3 † emptor dicto termino durante facit fructus suos.
Bero. *in c. ad nostram, num. 28. vers. & in hoc casu, ext. de*
empt. & vend. [*Ceph consil. 446. num. 51. li. 4. qui allogat,*
Alex. *in l. qui Romæ in prin. sub. num 9. vers. tamen quamuis*
dec. Raphaelis. ff. de verb. oblig. Menoch qui alios congerit
d. cons. 26. n. 10.] *& post multos* Bapt. Aimo. *in suo tract.*
de alluuion. lib. 2 cap. 10. num. 10 Vnde non videtur du-
4 bitandum quin † possit super prædio cum dicto pacto
acquisitu constituere censum validum, & perpetuum
inspecto tempore impositionis. sed ab euentu tempo-
ralem, videlicet, quatenus venditor prædij, vtendo pa-
cto, & facultate sibi ad redimendum concessa, fundum
5 redimat, nam † per huiusmodi redemptionem fundus
ille redit ad redimentem liber, & immunis ab omni
onere per emptorem durante termino ad redimen-
dum cõcesso super illo imposito *l. 5. §. idem Marcellus.*
ff. de in diem adiect. l. in diem, ff. de aqua pluui. arcen. per
quæ iura Bart. *in d. l. in diem, num 2. quem referunt, & se-*
quuntur Fabian. de Monte *in suo tract. de emptione, &*
vendit. in 4. q. 7. princip. sub num. 7. vers. 4 quæro. Tiraq *ubi*
supra, § 1. gl. 1. num. 10 & alij passim. [& in propriis ter-
minis Giurb. *de dec. 24. nu. 8. par. 1.* cum huiusmodi sub-
iugatio, & impositio census fuerit facta non ad vtili-
tatem illius, qui prædium illud censuatum vult redi-
mere, sed dumtaxat ad commodum, & vtilitatem il-
lius, qui tenetur reuendere, qui cum prædium illud re-
ceperit liberum à tali obligatione, non potuit per im-
positionem census illi onus aliquod in præiudicium
redimere volentis imponere, per regulas *l. secundum*
naturam. ff. de reg. iur. & l. si quis in suo. § legis C. de inoff.
testam. nam qui commodum ex contractu non sentit,
nec incommodum sentire debet, cum sit iniquum,
quod alterius facto quis grauetur absque sua culpa, vt
dicit *Giurb. d. dec 24. num. 33.* Secundò inferri potest ad
eum, in quem fuit translatum quidem dominium rei,
sed sub aliquo modo per ipsum adimplendo, puta si
fuerint donata certa bona, vt præstet alimenta dona-
tori, licet enim modo non adimpleto dictorum bono-
rum dominium reuerti debeat ad donantem. *l. 1. C. de*
donat. quæ sub mod. glos. in l. traditionibus, & ibi Curt.
Iun. *num. 26. C. de pact.* Quia tamen dominium non
reddit ad donantem absque declaratione donatoris. *l.*
2. C. de leg commiss. Tiraq. *in leg. si vnquam in verb. reuer-*
tatur. nu. 10. C. de reuocan. don. interim donatarius potest
validè super dictis bonis censum imponere, vt fuit in
puncto resolutum *per* Rotam *in vna Assisiensi census*
22. Ianij 1605. coram Reuerendiss. D. Coccino Deca-
no *post tract. dec. 340. nu. 1. & seqq.* Tertiò infertur ad
eum, qui emit rem suppositam retractui; nam quod
possit super illa censum imponere ante petitum re-
tractum deducit. Giurb. *dec. Sicil. 55. nu. 8.*
Infertur ad maritum, de quo, quæritur an super
prædio sibi pro fundo dotali tradito, & consignato
possit censum validè constituere, & imponere. In
qua dubitatione duas conclusiones firmandas esse exi-
stimaui, vnam affirmatiuam, negatiuam alteram.
6 Conclusio affirmatiua sit: Quod † maritus super
fundo, qui fuit sibi pro dote datus, & consignatus
æstimatus, tali æstimatione, quæ faciat emptionem
potest tanquam super re propria censum perpetuò
duraturum fundare, & collocare. Quæ conclusio vi-
detur optimè cõprobari, quia † talis fundus ita æsti- 7
matus marito datus sit proprius mariti, Rolan. à Val-
le, *cons. 64. nu 5. lib. 4.* Bero. *cons 204. nu. 15. lib. 1. & cons.*
63. n. 5. lib. 3. Natta, *cons 650. num. 3. lib. 4.* Tob. Non. *cons.*
52. nu 5. Hond. *cons. 14. nu 43. & cons 41. nu. 4. lib. 1. &*
cons. 23. nu. 13. lib. 2. & † stat periculo mariti, *l. cum* 8
dotem. C. de iure dot. & maritus † eueniente casu resti- 9
tuendæ dotis tenetur ad restitutionem pecuniæ, *l. quo-*
ties, C. eod. & propterea sicut per has rationes potest
super dicto fundo seruitutem constituere, vt tradit
Bartholom. Veronens. *in suo tract. de seruit. vrban. præ-*
dior. cap. 14. nu. 10. ita poterit censum imponere, cum
census sit species quædam seruitutis, vt dicemus *infra*
hoc 2. cap. qu. 3. art. 1. Et quilibet dominus possit su-
per re propria censum imponere, vt diximus *supra hac*
eadem quæst art. 1. seu quæst. 14.
Conclusio negatiua est: † Quod maritus non 10
potest censum perpetuum, & perpetuo duraturum
constituere super prædio, quod sibi datum fuit pro
dote inæstimatum, vel æstimatum ea æstimatione, quæ
emptionem non facit, ita concludunt Follet *in sua*
Pract. cens. in verbo huiusmodi, num. 22. Gugl. Redoan.
de reb. eccles. non alien. in tit. de Const. ann. cens. nu. 20. Boc-
cacc. *in suo tract. de censib. par 2. num. 77.* Felician. de So-
lis, *in suis Comment. de censib. tomo 1. lib. 2. cap. 3. nu. 13.*
vers. sin vero res, Ioan. Azor *in Instit. Moral. part. 3. lib.*
10. cap. 7. qu. 6. Et post hac scripta visi, Martinus Bonac.
in de contract. disput. 3. q. 4. puncto vnico, nu. 10. Auendan.
de censib. Hispan. cap 79. nu. 7. qui tamen eo in loco de-
bet intelligi de fundo dato in dotem æstimato. sed ea
æstimatione, quæ non faciat emptionem; prout seip-
sum declarat *sup. nu. 5. & rursus, nu. 9.* vbi loquitur de
fundo dato in dotem inæstimato. Cuius quidem con-
clusionis ea potest esse ratio, quia licet eo casu † ma- 11
ritus efficiatur dominus dicti prædij, *l. dote C. de rei*
vendicat. Instit. de his quib. alien. lice. vel non in princ. &
volunt magis communiter Scribentes, teste Alex. *in l. pater-*
familias, nu. 6. ff. ad leg. Falcid. Quia † tamen dominium 12
illius non est perpetuum, sed resolubile, & duraturum
duntaxat donec matrimonium constiterit, vt tradit
Gl. *in d. princ. Instit. de his, quib. alien. lic. vel non, in verbo*
ipsius, in fine. Et propterea † maritus non habet fa- 13
cultatem interim illud alienandi, *l. 1. ff. de fundo dot. l. 1.*
C. eod. Fabian. de Monte, d. tract. de empt. & vendit. qu. 3.
cap. 21. & q. 8. nu. 13. & seq. Cum † re vera tale præ- 14
dium remaneat in dominio vxoris saltem naturali
l. in rebus, C. de iure dot.
Vnde non mirum si super eo maritus non potest
censum imponere, quod tamen non est ita simpliciter,
& indistinctè accipiendum, sed iuxta ea quæ diximus
supra hac ead. qu. art. 1. seu qu. 14. de eo, qui imponit cen-
sum super re aliena inscio domino.

SVMMARIA.

[*Locatio rei subiecta restitutioni facta ad longum tem-*
pus ab herede grauato valet, viuente locatore, sed, eo
mortuo, potest a fideicommissario reuocari.]
1 *Heres grauatus potest censum imponere super re subie-*
cta restitutioni, non tamen expressè alienari prohi-
bita.
Non tamen duraturum perpetuò, sed tantum viuente
herede, ibid.
2 *Heres grauatus non potest rem subiectam fideicommisso*
alienare.
2 *Valet tamen alienatio, sed reuocatur purificato fidei-*
commisso.

4 *Census*

4 *Census impositus super re subiecta fideicommisso resoluitur purificato fideicommisso.*

5 *Census impositus super re expressè alienari prohibita est ipso iure nullus ab initio.*

Ampl. 1. *etiam si prohibitio sit facta in contractu inter viuos*, num. 7.

Ampl. 2. *vt imponens censum super re prohibita alienari, incidat in pœnas impositas in casu alienationis*, num. 8.

Limit. 1. *si prohibitio non sit realis, sed personalis*, n. 17.

Limit. 2. *si impositio fiat ex causa necessaria*, num. 19.

Limit. 3. *quando prohibitio fuit nuda à causa*, num. 24.

Limit. 4 *si census non imponatur super proprietate bonorum, sed super illorum fructibus*, num. 27.

Limit. 5. *si census imponatur causa dotis constituenda*, num. 31.

Limit. 6. *si impositio sit nulla ex aliqua alia causa*, num. 34.

Limit. 7. *consentiente eo, qui est vocatus in casu alienationis*, num. 35.

Limit. 8. *si componatur super melioramentis factis in re alienari prohibita*, num 36.

Limit. 9. *si tota res super qua census imponitur non sit alienari prohibita*, num 38.

Limit. 10. *si imponens censum dolosè asserat fundum illum esse liberum, & fideicommisso non subiectum*, num. 39.

Intellige primo vt dominus census existens in quasi possessione exigendi censum, sit manutenendus donec fideicommissarius doceat de iure suo, num. 40.

Intellige 2. vt dicto casu impositor census teneatur ad interesse, num. 41.

Intellige 3. vt talis impositio praiudicet imponenti, licet non noceat fideicommissario, num. 44.

6 *Alienatio rei expressè alienari prohibita, est ipso iure nulla ab initio.*

Prohibitio alienandi alienationis vocabulo latissimè sumpto impedit hypothecam, & quodlibet Ius reale.

[*Res prohibita alienari alienationis vocabulo latissimè sumpto non comprehenditur in generali obligatione bonorum.*

8 *Imponens censum super re expressè alienari prohibita, incurrit pœnam caducitatis impositam ob alienationẽ.*

9 *Etiam quod postea censum redimat secundum aliquos sed de veritate infra vsque ad num. 15.*

[*Emphyteuta alienans rem emphyteuticam prohibitam alienari sub pœna caducitatis euitat pœnam, si redimat ante declaratam caducitatem.*]

12 *Alienatio rei prohibita per quam non læditur mens testatoris, est valida.*

13 *Prohibitio alienationis facta in contractu inter viuos est potentior quam facta in vltima voluntate.*

14 *Prohibitio alienationis facta à testatore, debet intelligi de alienatione libera, non de redimibili.*

[*Alienatione simpliciter, purè, & liberè facta contra expressam testatoris voluntatem, & prohibitionem, statim acquiritur ius vocato in casu contrauentionis.*

Recuperans rem parè alienatam contra expressam prohibitionem testatoris dicitur illam possidere ex noua causa.

Impositio census facta super re expressè alienari prohibita non facit imponentem cadere in pœnam, quia census est quandocumque redimibilis.

Sublimita si testator respexit nudum factum prohibendo quemlibet actum, per quem res alienari expressè prohibita in alium de facto transiret.]

[*Emphyteuta Ecclesiæ alienans rem expressè prohibitam, ita demum illam redimendo vitat pœnam si redimat antequam conditio Ecclesiæ sit effecta deterior.*

Emphyteuta laici prohibitus expressè alienare, si post alienationem recuperet, euitat pœnam saltem ex æquitate.

Maximè quando ignorauit dictam prohibitionem & statim, habita illius notitia redemit.

16 *Imponens censum super re prohibita alienari, non incurrit pœnas impositas contra alienantem, si impositio sit nulla ex aliqua alia causa.*

18 *Prohibitio alienationis facta vni personæ, non extenditur ad alium.*

19 *Impositio census facta super re prohibita alienari, non est nulla, si fiat ex causa necessaria.*

Puta causa restaurandi bona hæreditaria, ibid.

20 *Vel pro soluendo ære alieno testatoris.*

Intellige in subsidium, si non extent bona libera, n. 22.

21 *Necessitatis causa non attenditur in prohibitione alienationum.*

23 *Asserens in hæreditate non adesse bona libera, & alienari non prohibita, incumbit onus id probandi.*

25 *Præceptum testatoris de non alienando nudum ab omni causa. potest impunè sperni.*

26 *Hæreditas per aditionem censetur acceptata secundum suam naturam, & prout iacet.*

27 *Census validè potest imponi super fructibus rei expressè alienari prohibita.*

[*Alienatio fructuum rei expressè alienari prohibita non operatur incursum pœnæ.*

Prohibitus alienare rem non est prohibitus alienare illius fructus &, eius vsum.

Impositio census super fructibus rei expressè alienari prohibita rationabiliter valet, quatenus imponens ex illa re fructus percipit.]

28 *Dummodo exprimatur, quod imponitur super fructibus.*

29 *Dummodo talis impositio non sit perpetua.*

30 *Alienatio fructuum perpetua æquipollet alienationi proprietatis.*

31 *Census potest validè imponi super re alienari prohibita, vt constituatur dos.*

32 Amplia 1. *in omni casu in quo bona possunt alienari causa constituenda, vel restituenda dotis, vel donationis propter nuptias.*

33 Amplia 2. *non solum pro securitate dotis, sed etiam pro solutione fructuum census.*

[*Impositio census pro causa dotis super re expressè alienari prohibita valet si fiat tantum pro quantitate dotis.*

Emptor census impositi super re expressè alienari prohibita pro causa dotis debet inuigilare, vt pretium erogetur pro ipsa dote.

Intellige quando causa dotis est finalis, secus aliàs.

Alienatio generaliter prohibita, exceptis certis casibus, si sequatur, alienans tenetur probare illam fuisse factam in casu permisso.]

36 *Consensus fideicommissarij in constitutione census æquè prodest tacitus, ac expressus.*

Impositor census, si in ipsa impositione dolosè asserat fundum esse liberum non potest cogi ad solutionem fructuum, vti fructuum census, sed tenetur ad interesse.

41 *Imponens censum super re expressè alienari prohibita, tenetur emptori census ad interesse.*

42 *Non solùm quando expressè se ad dictam refectionem obligauit.*

43 *Sed etiam quando dicta refectio non fuit expressè promissa.*

45 *Interesse autem hoc casu liquidatur ex instrumento impositionis census.*

46 *Et incipit deberi domino census tantum à die, quo cessatum fuit à solutione census.*

Heres

Hæres an possit censum imponere super re restitutioni subiecta.

QVÆSTIO XIX.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 1. ar. 6.

QVærunt Doctores, an hæres grauatus fideicommisso possit validè censum imponere super rebus restitutioni subiectis.

Pro cuius difficultatis resolutione,[Inuestigandum in primis est cum casus contigerit. An fideicommissum sit eius naturæ, quæ census impositionem reddat inualidam, vt pro resolutione similis difficultatis animaduertendum esse dixit. Rota *in vna Romana census coram* bon. mem. Penia 12. *Nouembris* 1601. *post tract. dec.* 317. nam non quodlibet fideicommissum impedit hæredem grauatum ne possit super bonis fideicommisso subiectis validum censum imponere,]& proinde duas esse constituendas inspectiones principales operæ pretium esse censui.

Prima erit respectu hæredis, qui fuit simpliciter grauatus de restituendo.

Altera respectu hæredis, qui non solùm fuit grauatus fideicommisso, sed etiam expressè prohibitus alienari fundum super quo prætendit censum creare, & constituere, prout hoc eod. [ordine, & cum ead. casuum consideratione hunc articulum explicauit Vincent. Fusar. *in suo luculentissimo tractat. de substitut. qu.* 706. *per tot.* vbi dicta hic per nos refert, & sequitur.]

1 In prima inspectione facienda est conclusio affirmatiua, vt † possit quidem censum imponere super re, quam fuit grauatus restituere, non tamen perpetuò duraturum, sed tantum durante vita ipsius hæredis imponentis, & ita in puncto concludunt Follet. *in sua pract. Censua. in verbo huiusmodi, num.* 22. Bened. Bon. *in suo tract. de Censib. art.* 29 *num.* 55. Boccacc. *in simili tract. par. 2. num.* 78. Garz. Mastrill. *in dec. Regni Sicil. dec.* 150. *num. 4. par.* 2. Felician. de Solis, *in suis Comment. de cens. tomo 1. lib. 2. cap. 3. num.* 15. Feder. Matt *in suo tract. de iure censu. cap. 4. num.* 91. *& post hac scripta visi,* Nicol. Intrigl. *super* Bulla *de censib. quæst. 29. num.* 1. Ludouic. de Auend. loquens de bonis maioratui suppositis, non tamen expressè alienari prohibitis, *in suo tractat. de censib. Hispan. cap. 62. num. 6. Et placuit* Rotæ, *in vna Romana census,* 17. *Martij* 1600. *coram* bon. mem. Iusto *quæ est post tract. dec. 40. num. 8. & seq.* & de locatione rei substitutioni subiectæ facta ad longum tempus, quod valeat viuente locatore grauato, sed eo mortuo possit fideicommissarius ab illa recedere, post multos firmat, & comprobat idem, Peregr. *de fideicommis. d. art. 40. num.* 106.] Cuius conclusionis ea affertur ratio,
2 quia † licet hæres grauatus non possit rem fideicommisso grauatam alienare, vt tradunt communiter scribentes, *in l. filiusfamil. §. Diui, ff. de leg. 1. in auth. res*
3 *quæ, C. commun. de legat. & alibi passim,* si † tamen res ipsa non sit expressè alienari prohibita, valet quidem alienatio, sed res alienata potest post mortem
4 hæredis grauati, vel aliter † purificato fideicommisso per honoratum auocari, & alienatio rescindi, *l. fin. §. sin autem sub conditione, C. eod. tit. Commun. de legat.* Paul. de Castro, *cons. 94. num. 1. lib.* 2. Corn. *cons.* 234. *num 3. lib. 3.* Guid. Papæ, *decis. 611. num. 1. & seqq.* Tiraq. *de legib. connubial. glos. 7. num.* 57. Mich. Crass. *in suo tract. de successiou. §. fideicommissum. quæst. 56. num.* 3. Petrus à Petra, *de fideicommiss. & prohibit. alienat. quæst. 3. num.* 2. Peregr. *de fideicommiss. art. 40. num.* 7. & propterea resoluto iure hæredis imponentis censum per purificationem fide commissi, resoluitur etiam census, & ius domini illius, & voluit Intrigliolus, *dict. quæst. 29. num.* 2. & comprobatur per regulam, *l. vectigali, & ibi* Bart. Salic. *& alij, ff. de pig. l. si duob. §. si. ff. de in diem addict. vt per d. rationem dixit* Rot. *in illa Viterb. census, 6. Aprilis,* 1590. *coram* bon. mem. Cardinali Plato, *quæ est in fine operis, dec. 15. num.* 10. *& in vna Romana fideicommissi de remediis, 7. Maij* 1604. *coram* bon. mem. Litta, *quæ est ibidem, dec. 41. num. 4. & repetit coram eodem, in eadem causa, 17. Decemb. eiusdem anni, vt ibidem dec. 41. num.* 1. [& in his terminis huius primi casus intelligenda sunt ea quæ dicit *d. Rutilus* Pastellius de S. Angelo in Vado sua tempestate I. C. insignis *ac* de legali facultate optimè meritus *in explicat. caus. ciuil. explic. 47. num. 41. & seq.*]

In secunda inspectione licet Hercul. Marescot. *variar. resolution. lib. 2. cap 61. num. 1. & sequen.* conetur per plures rationes deducere impositionem census factam super se expressè alienari prohibita, esse ab initio validam, magis † tamen communiter conclu- 5
dunt Scribentes, quod hæres imponendo censum nihil agat, sed quod huiusmodi impositio sit ab ipso initio nulla, vt in terminis deducit Foller. *in dict. verbo, huiusmodi, num. 41. quem refert* Boccacc *dict. part. 2. num. 82. eandem opinionem amplectitur* Bon. *dict. tract. de censib. art. 30. num.* 56. Stephan. Gratian. *disceptat. Forens. tomo 1. discep. 23. num. 25. vers. idem est in reb.* Felician. *in dictis suis Commentar. de Censib. tom. 2. lib 2. cap. 4. num. 4. Et cum ista opinione transit.* Auend. *dict. cap. 62. num. 7. & fuit sæpius resolutum in Rota. & signanter in vna Romana domus de Alexiis, coram* bon. mem. Canucio, 1. *Februarij,* 1580. *quæ est in fine Tract. dec. 43. num. 5. in vna Romana census Saluiani interdicti, & interesse, coram eodem,* 18. *Februarij.* 1585. *quæ ibidem est dec. 44. num. 5. & in eadem causa coram eod. 29. Martij, eiusdem anni, quæ est ibidem, dec. 45. num. 1. & 2. In vna Bononiens. census coram* bon. mem. Penia 20. *Martij,* 1600. *quæ ibidem est dec. 46. num. 1. & coram* bon. mem. Cardinali Seraph. *pluries, & signanter dec. 321. num. 1. & 2. dec. 757. num. 2. & seq. & dec. 785. & in dec. 787. part. 1. & aliàs sæpè,* [& eandem sententiam amplexa fuit, Rota *coram* Verall. *dec. 17. num. 2. par. 1.* Matt. Medic. *dec. senens. in 3. examin. num.* 48. Fusar. *de fideicom. q. 206. num.* 5. qui testatur hanc opinionem esse receptissimam & ab ea consulendo, & Iudicando non esse recedendum, vbi referendo se ad hunc nostrum tractatum, & nos sequendo communem istam vno modo ampliat, & plurib. limitat.]

Quæ conclusio comprobatur concludenti ratione, quia prohibitus alienare censetur etiam prohibitus censum imponere, vt dixit, Rota *in illa Romana census, seu fideicommissi, de Scalabrinis,* 21. *Maij* 1615. *coram* bon. mem. Martino Andrea, *quæ est post Tract. dec. 309. n.* 3. Et propterea † sicut expressa testatoris prohi- 6
bitio alienationis reddit ipso Iure nullam ab initio alienationem, impedit translationem dominij. & repellit alienantem, tanquam indignum à reuocatione rei alienatæ *glos.* 2. communiter approbata *in l. cum pater, §. libertis, & ibi* Doctor. *& præsertim* Paul. de Castro, *num. 4. ff. de leg. 2. idem* Castr. *in l. peto, § fratre num. 2. circa med. ff. eod.* Doctor. *in d. l. filiusfam. §. diui, ff de leg. 1. vbi* Bart. *num. 6. vers. certe,* Paul. de Castro, *num. 7. vers. interdum,* Claud. de Seifell, *num.* 12. Ias. *in 1. lect. num. 66. vbi testatur hanc esse magis communem, & in 2. lect. num.* 100. Rip. *num.* 47. Crott. *num.* 32. Fernand Loaz. *num.* 114. Ruin. *cons 43. nu 12. lib. 5. & alij plures quos refert* Tiraq. *in d. tract. de legib. connub.* Glos. *7. num. 57. quibus addi potest* Crass. *d. § fideicommissum quæst. 56. num.* 6. Rimin. Iun. *consil. 27. n. 2. lib 1.* Marescottus *Var. Resol. l. 2. c. 61. n.* 4. Rota, *apud Farinac. decis. 318. num. 2. par.* 1. Seraphin. *dec. 321 num.* 12. Francisc. Becc. *cons. 97. num. 6. lib.* 1. Petrus à Petra *d. quæst. 3. num. 2. & seqq. & quæst. 6. num.* 10.

[Rota

[Rota *in illa Romana census* 17. *Martij* 1600. *coram* bon. mem. Iusto *qua est post tract. dec.* 40. *num.* 6.] Etiamsi fiat ab ignorante ignotanti, Alex. *in l. quidam testamento* §. *fin. sub num.* 2. *ff. ad Trebell.* Soc. Sen. *cons.* 49. *num.* 13. *& consil.* 294. *num.* 8. *vers. multo autem minus lib.* 3. Surdus *consil.* 116. *num.* 18. *libr.* 1. *& dec.* 354. *num.* 11. Pereg. *de fideicomm. art.* 40. *n.* 39. *versic. rursus textum illum*, qui dicit ab hac opinione in consulendo, & iudicando non esse recedendum [quæ opinio multo magis est amplectenda si sit facta prohibitio alienandi, alienationis vocabulo latissimè sumpto, propter quam res ipsa ita alienari prohibita, nec hypothecari, nec ius aliquod reale super ea constitui potest *l. fi. C. de rebus alienis non alien.* *vbi* Odofr. *n.* 1. Bald. *in summ. & n.* 7. *&* Aug. *in summ.* Rot. *diuers. dec.* 426. *n.* 8. *pa.* 1. Immo res sub huiusmodi alienationis prohibitione comprehensæ non veniunt in generali obligatione bonorum. Bart. *in l. codicillis* §. *instituto nu.* 5. *ff. de leg.* 2. Negus. *de pignor. & hypoth. part.* 2. *membr.* 2. *numer.* 42. *&* 53. Seraph. *decis.* 1190. *num.* 5. *coram* Reuerendissimo D. Coccin. Decan. *inter suas dec. impressas dec.* 50. *n.* 4. *&* 5. Rota *coram* bon. mem. Penia *in illa Romana seu Amelphitana Saluiani interdicti* 9. *Iunij* 1603. *quæ est post trac. dec.* 74. *n.* 12. *& coram* R. P. D. Caualerio *in Romana Saluian.* 10. *Iunij* 1613. *post tractat. decis.* 345. *n.* 2.

Eodem etiam modo dicendum est, quod sit ab initio nulla ipso iure impositio census facta super dicta re expressè alienari prohibita, cum census impositio sit species alienationis, & à pari procedat, cum ipsa rei alienatione, vt dictum est *supra hac ead. q. art.* 3. *num.* 3. *& seq. vel q.* 16. Et hanc conclusionem adeò veram esse existimo, vt nefas esse credam de illius veritate amplius dubitari, debet tamen nonnullis modis ampliari, limitari, & declarari. Et quidem.

7 Ampliatur primò, etiam † si prohibitio alienationis non esset facta à testatore in testamento, sed conuenta inter contrahentes ex pacto in contractu inter viuos, vt fuit resolutum in Rota, *in vna Romana census, coram* bon. mem. Fabio, *qua est post tracta. dec.* 47. *num.* 1.

8 Ampliatur secundo, vt non solum sit nulla impositio census, sed † etiam imponens incurrat pœnas in casu alienationis impositas, vt sensit Rota *in vna Romana Vinearum coram* bon. mem. Rubeo, 4. *Februarij* 1577. *qua post tract. est dec.* 48. *n.* 1. *& in vna Perusina hereditatis de Almericis*, 8. *Aprilis*, 1587. *coram* bon. mem. Orano, *qua est ibidem dec.* 39. *n.* 2. & in aliis causis infra mox exprimendis.

9 Quem incursum pœnarum, & maximè si sit imposita pæna caducitatis non † euitabit hæres, qui per impositionem census contrauenit præcepto testatoris, vel conuentioni, si postea censum redimat, & extinguat, vt visa est sentire Rot. *in illa Romana census coram* bon mem. Fabio, *qua est post tract. dec.* 47. *n.* 2. *& seq.* ea ratione, quia statim facta census impositione, & sic sequuta alienatione imponens cecidit à commodo contractus, adeò vt non possit ex redemptione id quod amisit recuperare. Cæterùm quia quo ad pœnæ euitationem pertinet, Rota diuerso modo sensisse visa est, ex quo in supra relata causa Perusina *hereditatis de Almericis* 26. *Februarij* 1586. *coram eodem* bon. mem. Orano *qua est in calce Tractatus decis.* 49. *num.* 20. [*& coram* R. P. D. meo Vbaldo *in vna Rom. de Aronnis in recollect. per* Farinac. *dec.* 193. *num.* 6. *par.* 2.] simpliciter dicit, quod redemptio census liberat à pœna incursa, ob illius impositionem ab hærede factam, super re comprehensa sub prohibitione alienationis. Inuestigandum esse duxi, quomodo hæc quasi controuersia componatur, & sedetur. Et animaduerti quod eadem Rota in variis causis videtur circa hunc articulum duos considerasse casus, Primum quando vocatus † in pœnam alienationis egit pro illius consequutione, antequam census fuerit redemptus, & hoc casu non euitari pœnam iam incursam, & à vocato recognitam, & illi acquisitam dixit eadem Rota *coram* bon. mem. Cardinali Seraphino *dec.* 794. *numer.* 11. *vers. ista exequutio, par.* 1. [*& dec.* 819. *per tot.* & confert resolutio, quam in simili casu fecit Rota *in vna Bononiensi bonorum emphyteuticorum coram* bon. mem. Card. Pamphilio 2. *Decembris* 1556. *post tractat. decis.* 331. *vbi numer.* 6 à contrario sensu probat emphyteutam alienantem bona emphyteutica alienari expressè prohibita sub pœna caducitatis euitare dictam penam, si bona ille alienata redimat ante declaratam, caducitatem & antequam sit effecta deterior conditio Ecclesiæ.] Secundum quando † census 11
fuit extinctus, & redemptus antequam ad pœnam actum fuerit, & hoc casu euitari pœnam caducitatis sensisse videtur eadem Rota *coram eodem* Cardinali Seraphino *decis.* 1290. *numer.* 11. *part.* 2. *& coram* bon. mem. Cardinali Plato, *in vna Viterbiensi census* 16. *Februarij* 1590. *quæ est post tract. decis.* 50. *n.* 2. [*coram* bon. mem. Blanchetto 17. *Aprilis* 1591. *in vna Romana de Theodolis decis.* 334. *n.* 10. *post tractat.*] Quæ distinctio videtur quod possit ea ratione confirmari quoniam † in materia prohibitæ alienationis per te- 12
statorem debet potissimum inspici mens, & voluntas testatoris, adeò quod si per alienationem non lædatur mens, & intentio testatoris, illa valeat, quamuis facta fuerit contra verba expressa prohibentia alienationem, vt respondit. Angel. *cons.* 169. *col.* 1. *&* 2. quem communiter approbari testatur Mandel. Alb. *cons.* 97. *numer.* 15. vbi multos allegat, [& per hanc rationem Rota *in d. Romana de Theodolis num.* 1. defendit à pœna amissionis hæreditatis hæredem, qui bona expresse alienari prohibita donauerat] quod satis aptè videtur posse applicari casui nostro, quia licet agamus de censu imposito super re expressè alienari prohibita, & sic per impositionem sit incursa pœna imposita in casu alienationis, quia tamen sequuta census redemptione non videtur per dictam impositionem lædi mens, & voluntas testatoris, immo videtur illi omnino, & cumulatè satisfieri, cum voluntas testatoris quæ fuit vt bona alienari prohibita conseruarentur pro fideicommissariis, & ad eos transeant possit suum sortiri effectum merito dicendum videtur, quod non obstante incursu pœnæ sequuto per census impositionem, illa pœna euitetur per redemptionem, & extinctionem census, qua mediante efficitur, vt per impositionem non fuerit læsa mens testatoris. Verùm quia hæc ratio æquè militare videtur, siue redemptio fiat antequam honoratus agat ad pœnam, & ius suum agnoscat, ac quando redemptio sit postquam honoratus ius suum recognouit agendo ad consequutionem pœnæ, vtroque casu videtur etiam militare alia ratio, quam considerauit Rota *in illa Romana census coram* Fabio, *quæ est decis.* 47. *post tract.* scilicet, quod statim facta impositione census imponens cadat à commodo contractus, & honorato acquisitum sic ius ad pœnam, & per consequens non videatur quod per redemptionem sequutam possit illo iure priuari, & sic supra dicta distinctio non videatur tollere difficultatem.

Ideo pro conciliatione huius controuersiæ, ac to- 13
tius materiæ enucleatione, existimabam esse animaduertendum, quod Rota *in illa Romana census coram Fabio* loquitur quidem in expressa prohibitione alienationis non tamen facta in vltima voluntate à testatore, sed facta inter ipsos contrahentes in cõtractu inter viuos, in qua † attenditur solum factum, & sola contrauentio, ad effectũ vt pœna conuenta dicit possit incursa; *l. si quis maior C. de transact.* [& hinc pæna conditionalis, per ipsos cõtrahentes imposit a cõtra facienti cõmittitur, cum effectu & ad eam agi potest statim

ac fuit contrauentum, sufficit, quod in processu appareat de contrauentione absque eo, quod præcedat declaratoria Iudicis super dicta contrauentione, vt per text. in l. hoc iure ff. de verb. oblig. dicit Ruin. cons. 81. num. 9. lib. 1. licet aliàs ad pœnam legalem etiam impositam ipso iure agi non possit, nisi præcedat declaratio super facto, propter quam dicitur pœnam esse commissam... cons. 2. num. 93. circa med. lib. 2. Ruin. d. cons. 181. num. 8. in fin. Bertaz. in l. si quis maior. q. 43. num. 149. & seqq. C. de transact.] In illa autem causa Perusina hæreditatis de Almericis, 26 Februarij 1586. loquitur in prohibitione
14 testatoris quæ debet † intelligi de alienatione liberè, & simpliciter ab initio facta, nam cùm per eam menti, & voluntati testatoris contrafiat, & incidatur in pœnam, iuxta not. in l. 1. §. si rem depositam, ff. deposit. [Curt. Sen. cons. 63. num. 20 & statim secuta alienatione alteri ius quæratur Cels. Hug. cons. 64. num. 24. quem sequitur Petr. de fideicom. q. 8. num. 62. non prodest alienanti si rem illam recuperet, vt post multos, quos allegat de communi attestans dicit Curt. Sen. d. num. 20. vers. nec huic conclusioni. & Ripa in l. in quartam. num. 75. ff. ad l. Falcid. nam sequuta recuperatione non dicet rem illam habere ex ead. sed ex alia causa] & alienans illam recuperet dicatur eam habere ex noua causa l. si à me ff. ad leg. Falcid. bene Dec. cons. 88. num. 3. ad med. non mirum si Ius quod honorato statim sequuta alienatione acquisitum fuit, non potest per redemptionem illi auferri, arg. l. ius nostrum, ff. de reg. iur. Bal. in cap. 1. num. 2. in tit. quid iuris sit si post alienat. vasalli feud. recuper. in verbe, feudorum, refert Dec. d. num. 2. vers. & per hoc respondetur, & sequitur Cagnol. ad l. 2 num 174. C. de pact. inter empt. & vendit. secus autem quando alienatio non fuit ab initio simplex, & libera, sed resolubilis, & redimibilis ad nutum, & voluntatem alienantis, nam eo casu per redemptionem bona dicerentur redire ad eorum propriam naturam, & sunt apud alienantem in eadem causa, & cum eadem natura, & qualitate prout erant antequam alienarentur, & non iudicantur tanquam res de nouo acquisitæ, sed tanquam illæmet, quæ apud eum fuerant, vt per l. sequitur, §. idem Labeo, ff. de vsucap. considerat Bald. in d. cap. 1. num. 2. in fine, & dicit Dec. d. cons. 88. num. 3. versic. ex quo datur intelligi, & sequitur, Cagnol. d. num. 174. [Soc. Iun. cons. 20. num. 31. lib. 1. Rip. in d. l. in quartam num 56. Rota in recollect. per Farinac. decis. 593. num. 6. vers. & hæc tanto magis par. 2. vbi saluat à caducitate hæredem, qui super re expresiè alienari prohibita censum imposuerat eo fundamento, quia alienatio, quæ fit per census impositionem, non est libera, & pura, sed resolubilis, & redimibilis ad nutum imponentis. Et maxime quando fuit expresè conuentum, vt liceat imponenti quandocumque censum redimere, vt considerat etiam ead. Rota coram Seraph. decis. 794. num. 11. & dec. 819. num. 3. & seq. Quod tamen non procederet, si testator prohibendo alienationem respiceret nudum factum, & prohiberet omnem actum, per quem res hæreditaria ipsius de facto in alium transferretur, sed tantum quando respiceret iuris effectum, vt considerauit. Rota in vna Romana de Theodolis 6. Decembris 1595. coram bon. mem. Cardinali Blanchetto post tract. dec. 334. n. 5. & infra ponderando plura verba testatoris.] Et hanc distinctionem in puncto amplectitur Rota in d. Perusina hæreditatis de Almericis, 16. Februarij, 1586. dum concludit, quod per census redemptionem euitatur pœna imposita contra alienantem, quia licet census impositus à pari procedat cum rei alienatione quia tamen census est redimibilis ad nutum, & voluntatem imponentis, per redemptionem pœna euitatur, vt ibi dicitur num. 21. Quæ tamen distinctio non haberet locum in alienatione facta contra prohibitionem conuentionalem, & ex pacto, in qua consideratur solùm factum, & per simplicem contrauentionem quis cadit à commodo contractus, vt dicitur in d. Romana census coram Fabio, quæ est post tract. decis. 47. num. 2. & seq. Quod etiam videtur † recipiendum cum aliquo tempera- 15
mento, nam licet hoc verum sit in prohibitione alienationis conuenta inter solos laicos, fallit tamen in conuentione facta inter Ecclesiam, & Laicum. Nam si emphiteuta Ecclesiæ imponat censum super re, quam ab Ecclesia recognoscit cum expressa prohibitione de non alienando sub pœna caducitatis, licet cadat à iure suo, vt dicemus infra hoc 2. cap. quæst. 2. art. 2. seu quæst. 22. num. 14. attamen si censum illum redimat, cum per dictam redemptionem res ad pristinam suam naturam redeat, & Ecclesia nullum sentiat damnum, de æquitate pœnam caducitatis euitat, vt non obscurè sentit Rota coram bon. mem. Cardinali Seraph. d. decis. 794. num. 11. & seq. & num. 15. part. 2. & considerauit Stephan. Grat. discept. Forens. tom. 1. cap. 43. num. 35. & seq. & melius tom. 2. cap. 202. num. 26. & seq. [Rota in vna Bononiensi bonorum emphiteuticorum 2. Decemb. 1596. coram bon. mem. Cardinali Pamphilio, post tract. dec. 331. num. 6 vers. accedit etiam vbi multorum auctoritate hoc confirmat. Subdens, quod licet ad effectum euitandi pœnam caducitatis iura requirant celerem redemptionem arbitrio Iudicis. hoc tamen arbitrium intelligi debet, dummodo redemptio fiat ante declaratam caducitatem, & antequam sit effecta deterior conditio Ecclesiæ ex Ias. a l. 2. num. 78. Cod. de iur. emphyt. & Redoan de reb. Eccles. non alien. §. emphiteuta num. 48.] quæ æquitas cessat in alienatione rei alienari prohibitæ per laicos, qui tamen æquitatem seruare non tenentur, quantam Ecclesia, quæ debet esse cultrix pietatis [Rota tamen coram R. P. D. meo Vbaldo in illa Romana de Arromis, quæ est in recollect. per Farinac. dec. 593. num. 6. part. 2. voluit hanc æquitatem esse considerabilem etiam inter laicos, quando alienans rem à testatore alienari prohibitam, illam redimit, quòd maximè procederet in ignorante dictam prohibitionem, vt dicit Rota coram Seraph. decis. 794. num. 11. & in d. decis. coram Vbaldo num. 4. dummodo postea habita notitia prohibitionis, rem alienatam redimat, & recuperet, vt dicit ibi Rota num. 6.

Quæ † tamen pœna non incurreretur, si imposi- 16
tio census fuisset nulla ab initio aliqua alia ratione, quam ex eo quod fuerit facta super re expresiè alienari prohibita, vt dicemus infra num. 34. Limitatur autem principalis conclusio facta in hac secunda inspectione multis modis, & quidem.

Primò † si res super qua fuit impositus census sit 17
quidem expresè alienari prohibita, sed alienatio non sit realis, sed personalis, nam si census non imponatur à persona prohibita, sed ab alia, talis impo-
sitio non erit nulla, cum † prohibitio facta vni per- 18
sonæ non extendatur ad aliam. Roman. consil. 457. num. 1. Socin. sen. cons. 163. num. 4. lib. 4. Dec. cons. 377. num. 5. Realis autem prohibitio dicitur, quæ dirigitur ad ipsa bona alienari prohibita non autem quæ dirigitur ad personam, Curt. iun. cons. 225. numero 48. & ita in puncto declarat Rota in causa Viterbiensi census, 27. Iunij, 1589. coram bon. mem. Cardin. Plato, quæ est in calce tract. dec. 51. numero 1. & seq.

Limitatur secundo, si † talis impositio Census 19
fiat ex causa necessaria, puta pro restauratione, & reparatione bonorum hæreditariorum. Peregr. in suo tract. de fideicommis. art. 50 numero 8. vel pro
soluendo † ære alieno testatoris alienationem pro- 20
hibentis, l. filiusfamil. §. diui. & ibi not. communiter Interpretes, ff. de leg. 1. maximè Ias. in 1. lect. numero 11. & 18. & in 2. lect. numero 14. & 21. Crott. numero 3. Ferdinand. Loaz. numero 71. vers. 6. nota, & melius numero 83. Socin. iun. num. 32. Peregr. d. tract. artic. 40.

*art.40.num.20.*Petr.à Petra *d. suo tract. de fideicomm. & probibit.alienat.q* 8. *num.* 315. *& in his proprijs terminis dicit* Federic.Martin. *in d.suo tract.de iure Censu. cap.* 4.
21 *num.95.* Causæ † enim necessitatis non ineludunrut in prohibitioue alienationis, *l.peto,§.prædium.ff.de leg.* 2. & ita fuit conelusum in Rota *coram* Illustriss. Cardinali Ludouis. *in vna Romana fideicommissi de Iacobatiis,* 14. *Martij,* 1607.*quæ est impressa post tract.decis.*52. *per tot.*
22 Quando tamen intelligendum est, † vt procedat in subsidium, deficientibus aliis bonis liberis, & restitutioni non subiectis,*l.paterfilium,*36.*in princ.versic idem quæsiit,ff.de legat.*3.Doctor.*in d.§.diui,*Soc.sen.*cons.* 50. *num.4.ad med.vers.quoniam adhuc.lib.*3.Soc.iun.*cons.*28.
23 *sub num.3.lib.2.Peregr.d.art.40.num.22* Asserenti † autem non adesse alia bona libera, ineumbit onus probandi, cum fideicommissarius habeat suam intentionem fundaram in prohibitione,& fideicommisso.Natta *consil.*238.*num.6.versic.& si dicatur.lib.2.* Gabr.*consil.* 158.*num.7. libro primo,sequitur* Peregr. *d. num.* 22. vbi alios allegat.
24 Limitatur tertio, quando probibitio † alienationis fuit nuda ab omni causa, tam expressa, quam tacita, nam talis probibitio cùm non sit vestita aliqua legitima causa, uoo babet vim præcepti, sed simplieis con-
25 filij ipsius testatoris,quod † potest absque pœna sperni ab hærede,*d.l.filiusfamilias,§. diui, & ibi communiter* Doctor.*ff.de leg.2 l.paterfilium.36.§.Iulius Agrippa.ff.de leg 3.cum alijs apud* Petr.à Petra, *d.tract.q.1.num.2. cum multis seq.* Et per hanc rationem posse licitè per hæredem imponi censum super re expresè alienari probibita, quando prohibitio est nuda, dicebat Hercul. Marescott.*var.resol.lib.1.cap* 72.*numer.5.*vbi *num.*6.am-
26 pliat etiam si bæreditas fuerit adita, quia † per talem aditionem dicta prohibitio censetur acceptata ab hærede prout iacet, & inest,& secundum suam naturam, *l.in causa,ff.de procurat.* latè Nat. *cons.* 87. *numero* 4. *& seq.lib.*1.
27 Limitatur quartò, si census non imponatur † super ipsismet bonis alienari prohibitis,& illorum proprietate, sed dumtaxar super illotum fructibus, & absque hypotheca bonotum, ita limitat Foller.*in sua Pract. Censua.in verbo,huiusmodi,numero* 41. Aurell. Corbu.*in suo tract. de iure emphyt. causa* 14.*ob alienat. Irrequisit. domin. fact. ampliat.* 49.*numero* 1. *& seqq.* Felician. de Solis, *in dd.suis Commentar. de censib. tom.* 2. *lib.2.cap. 4.numero 4. vers.sed antequam,* [& clarè sensit Rota *in vna Romana Saluiani interdicti* 15. *Aprilis* 1622. *coram* R. P. D. Merlino, *post tract. dec.* 403. *numero.* 8. Regulare enim videtur quod per alienarionem fructuum rei expressæ alienari probibitæ non contraueniator dictæ prohibitioni, & talis fructuum alienatio non operetur effectum, contrauentionis, vt dixit Rota *in illa Romana de Theodolis* 17. *Aprilis* 1592. *coram* bon. mem. Cardinale Blanchetto *post tract. dec.* 333. *post princ. per tex. in l. codicillis §. instituto. ff. de legat.*2. *& in l. Pater in prin.ff.de legat.* 3. Potest enim is, qui prohibitus est alienare fundum illius fructus, & fructuum commoditatem per vitam suam locare, & vendere. Tiraq. *de retract. Lignag. §.1.glos.* 7. *num.* 47.*post quem & alios* Peregr. *de fideicommiss. articulo* 40. *numero.* 110.] *& bene conferunt tradita per* Bart. *in lib.Codicillis,§.instituto. numero* 4. *ff. de legat.* 2. Benè faciunt ea quæ de censu imposito super fructibus, & commoditate illos percipiendi ex bonis subiectis Maioratui, & expresè alienari prohibitis, dicit Auend. *d.cap.62.num.*8. & cum hac limitatione transiuit Rota *in illa Romana Vinearum de Maximis,4. Februarij.*1577. *coram.* bon. mem. Rubeo, *quæ est post tract. decis.*48. *numero* 1.
[Ista autem impositio census super fructibus rei expressæ alienari prohibitæ eatenus, & eo vsque valeret quatenus, & quandiu imponens rem illam possideret, & ex ea fructus perciperet, illo autem oon possidente nec fructus pereipiente, non competit actio hypothecaria cootra tertium possessorem Cumau. *in d.l. codicillis.§.instituto.n.2.vers.monetur.ff.de leg.2.* Corbul. *in tract.de emphyteus. in causa priuation. ob alienat. ampliat.*49.*n.*18.& conferunt ea quæ dieentur *infra hoc 2. cap.q.2.art.1.nunc q.22.num.*10.
Hanc autem limitationem intelligendam esse exi- 28
stimo vt sit vera. Primò † dummodo Census expresè
constituatur, & imponatur super solis fructibus, Se- 29
cundò dummodo † talis constitutio Census super fru-
ctibus non sit perpetua, tùm † quia si esset perpetua 30
æquipolleret alienarioni proprietatis.Bart.*in d.§.instituto,n.4.plenè* Corbul.*d.Ampliat.49.n.3.*tùm quia talis impositio Census videretur sortiri potius naturam Census personalis,quam realis, vt animaduertit, Foller.*d.verbo,huiusmodi,num.* 41. Boerae. *in d. suo tract. de Censib.par.2.num.*82.& propterea non esset aliquo modo recipiendus,vt latè dieemus *infra capit.3.q. 1. art.6. per tot.seu q.34.*
Limitatut quintò, si census † imponatur ex causa 31
dotis constituendæ,licet enim de hoc dubitasse videatur Rota *in illa Romana Census coram Fabio, quæ est post tract.dec.47.sub num. 5. Hanc tamen opinionem post longam discussionem firmat* Stephan.Gratian.*discept. Forens. tomo 1.cap.43 a numero 27.ad num.* 34.Peregr. *d. tract. de fideicommiss.art.42.num.* 96 Feder.Martin. *in tract. de iure Censu.cap.4.n.94.* [*& firmauit* Rota *in vna Romana census 27.Iun.1650.coram* Reuerendiss. D. Coccino Decano *quæ inter eius dec.impress.est.*244.]
Quam † limitationen admittendam esse, & exten- 32
dendam existimatem ad quemliber Censum, in quo bona alienari prohibita possunt alienari causa constituendæ,vel restituendæ doris, vel donationis propter nuptias, quod habere quilibet potest à Scribentibus in Auth.*Res.quæ,C.commun. de legat.congerit* Peregr. *d articul.*42.Petr. à Petra,*d. tract.qu.*8.*per tot. & signanter à num.255.vsque ad fin.qu.*Menoch.*de præsumpt.lib 4.præsumpt.*189 *n.5.*Hoc tamen intellige in subsidium,vt dicit Rota *in illa Auximana bonorum 4. Martij* 1602. *coram* Illustriss.Cardin.Mellino *quæ est post tract.dec.*107. *n 8.vide eandem Rotam in illa Romana census de Mutis 27.Iun.1605.coram* Reuerendissimo D.Coccino Decano,*quæ est dec.135.post tract.*]
An autem super re † exptesè alienari probibita 33
imponi possit Census pro coustituenda, vel restituenda dore, ita vt res, quæ Censui subiicitur grauetur domraxat pro assecuratione dotis,respectu sortis principalis, an etiam possit obligari pro fructibus d. Census aduenieoribus tempotibus soluendis,dubitat Peregr.*d.art.42.num.96.* sed quod etiam pro fructibus onerari possit videtur inelinare.
Ad hoc autem, vt ista census impositio facta super re expresè alienatl prohibita pto causa dotis, dici possit legitimè facta, & sustineatur, cauendum est in primis.Ne census imponatur pro maiori summa,etiam minima, quam sit uecessaria, pro dore,vel soluenda, vel restituenda,vt optimè deducitur,ex iis, quæ tradit. Natt.*cons.162.num.1 cum multis seqq. lib. 1. quem sequitur.& comprobat.*Osasch.*decis.171.num.20. & seq.* Aliàs tutus census redderetur nullus,& inualidus, *vt diximus in addition.ad quæst.art.4.num.*14.
Secundò, est animaduertendum, quod non sufficit enunciare in Instrumento impositionis, & venditionis census, quod ille imponitur, & venditur gratia soluendæ, vel restituendæ dotis sed opus est, vt realiter, & cum effectu pecuniæ ipsæ ad censum acceptæ erogentur in solutione, vel restitutione doris, & vertantur in causam enunciatam. *arg.leg. si quis pro redemptione. C. de donat.* & faciunt *notat. per* Bart. *in l.2.§.fin. numero 2. vers. in contractib. ff. de donat. quem*

ſequitur Ruin. *conſ.* 3. *num.* 9. *lib.* 1. *& refert* Cacher. *d. deciſ.* 17. *num.* 6.

Nam quando alienatio eſt generaliter prohibita, exceptis incertis quibuſdam caſibus non ſtatus dicto aſſerentis alienationem fuiſſe factam in caſu permiſſo, ſed hoc eſt ab aſſerente probandum *Alex.* qui multos allegat *conſ.* 4. *num.* 8. *lib.* 3. *poſt quem & alios* Cacher. *d. deciſ.* 171. *num.* 12.

Hæc tamen intelligenda ſunt procedere quando cauſa, ob quam pecuniæ ad cenſum accipiuntur eſt adiecta per modum cauſæ finalis, vt conſiderat. Bart. *in l.* 2. *§. fin. de donat.* ſecus autem ſi foret adiecta per modum cauſæ impulſiuæ, ſeu pro modo, iſtis enim caſibus dans pecunias non teneretur eſſe ſollicitus, vt erogarentur in cauſam enunciatam: vt per Surd. *deciſ.* 156 *num.* 2. *cum ſeqq.*

34 Limitatur ſextò, † ſi talis Cenſus impoſitio ſit nulla, & inualida ob aliquam aliam rationem, quam ex eo, quod ſit facta, ſuper bonis expreſsè alienari prohibitis, puta ex eo quod fuerint adiecta aliqua pacta vſuraria, vel in eius conſtitutione, & venditione non ſit ſeruata forma *Bulla Py V. de Cenſib.* nam ſtante hac nullitate, non poteſt ex ea reſultare caducitas, nec incurſus alicuius pœnæ Alex. *conſ.* 99. *num.* 27. *lib.* 5. Guid. Pap. *dec.* 590. Gabr. *conſil.* 58 *num.* 10. *lib.* 1. Cephal. *conſil.* 375. *num* 79. *lib.* 3. Quorum auctoritate Rota in propriis terminis *in illa Viterbienſi Cenſus*, 16. *Februarij*, 1590. *coram* bon. mem. Cardinali Plato, *quæ poſt Tract. eſt deciſ.* 50. *num.* 1.

35 Limitatur ſeptimò ſi ille, † ad cuius fauorem fuerit iniunctum fideicommiſſum, & fuit facta prohibitio alienationis, talis Cenſus impoſitioni conſentiret, nam ob talem conſenſum d. Cenſus impoſitio valida redderetur, ex traditis à *Peregr. de tract. art.* 40. *num.* 82. & in puncto non obſcurè ſenſit Rota *in illa Romana reuelationis indemnitatis.* 4. *Febru.* 1602. *coram* Illuſtriſſ. Cardinali Lancellotto, *quæ eſt pro tract. deciſ.* 14. *num* 4. *& infra*, & expreſsè firmauit *in vna Rom. Saluiani Interdicti*, 13. *Ianuar.* 1603. *coram* bon. mem. Litta, *quæ ibidem eſt deciſ.* 53. *num.* 6. *& in vna Romana reſtitutionis fructuum coram* R. P. D. Ottembergio, 23. *Iunij*, 1603. *quæ eſt ibidem deciſ.* 50. *num.* 1. [*& in vna Romana cenſus* 20. *Decemb.* 1591. *coram* bon. mem. Card Pamphilio *quæ poſt tractat. eſt deciſ.* 417. *num.* 5] Et bene faciunt ea, quæ diximus *ſupra hac eadem quæſt. art.* 1. de validitate cenſus impoſiti ſuper re aliena cum conſenſu domini ipſius.

36 Et iſte quidem conſenſus eſt potens ad validandum Cenſum non † ſolum quando expreſsè accedit in ipſomet actu impoſitionis, & venditionis Cenſus, ſed etiam quando tacitè reſultat, & elicitur ex præſentia, & patientia percipiendi fructus ex tali Cenſu ſuper re expreſsè alienari prohibita impoſito, ſi enim is qui in caſu alienationis dictæ rei habita notitia de dicta impoſitione non reclamet, ſed taceat, & patiatur, vt dominus Cenſus fructus ex eo percipiat, iſte tacitus conſenſus operatur quod dicti fructus non computentur in ſortem, ſed domino Cenſus percipienti acquirantur, licet regulariter deberent imputari, vt per diſcurſum deducit Steph Gratian. *diſceptat. Forenſ. d. cap.* 43. *num.* 24. *& ſeq.*

37 Limitatur octauò, ſi † hæres prohibitus rem alienare, illam meliorauerit, quoniam poſſet ſuper dictis melioramentis Cenſum imponere abſque periculo nullitatis, & incurſus pœnæ, vt fuit de mente Rota *in vna Romana Cenſus*, 15. *Ianuarij*, 1607. *coram* bon. mem. Penia, *quæ eſt in calce Tract. dec.* 55. *num.* 6. *& bene conferunt ea quæ dicemus infra hoc eodem cap.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 1. *num.* 16.

38 Limitatur nonò, ſi † fundus ſuper quo cenſus impoſitus fuerit, non eſſet totus comprehenſus in prohibitione alienationis, quam ratione partis non prohibitæ, ſuſtinetur cenſus, vt latiùs dicemus *infra q.* 20. *num.* 17. *& ſeq.*

Limitatur decimò, ſi † impoſitor, & venditor cen- 39
ſus tempore impoſitionis, & venditionis doloſè, & fraudulenter aſſeruiſſet prædium illud ſuper quo Cenſum impoſuit eſſe liberum, & alicui fide. commiſſo non ſubiectum tali enim caſu ne dolus, & fraus illi patrocinetur, & ex ea commodum conſequatur, cenſus eſſet validus, & ſolui deberet, *ex auctoritate* Tiraq. *de legib. Connub.* Gloſſ 8. *num.* 135. *cum ſeq. dixit* Rota *in illa Romana cenſus Saluiani Interdicti, & intereſſe* 29. *Martij* 1585. *coram* bon. mem. Cantuccio *quæ eſt poſt Tract. deciſ.* 45. *num.* 5. *& bene facit alia reſolutio facta in* Rota *in vna Romana cenſus* 17. *Aprilis*, 1598. *coram* bon. mem. Penia, *quæ eſt ibidem deciſ.* 56 *num.* 4. [Hoc tamen caſu cenſus ipſe non debet cenſeri validus ad effectum, vt ex illo debeantur fructus tanquam ex cenſu ritè, & rectè impoſito, ſed dumtaxat ad effectum, vt contra illius impoſitorem, & venditorem detur actio ad intereſſe vt declarauit Rota *coram* Card. Seraph *dec.* 785. *num.* 2. *ad fin. & num.* 7. *in fin. & num* 8. *vt bene aduertit.* Vincent. Fuſar. *in ſuo tract. de ſubſtitut. q.* 706. *num.* 12. *de qua re nos latè dicemus infra in addit. ad par.* 2. *cap.* 2. *quæſt.* 4. *art.* 7. *nunc quæſt.* 88]

Declaratur autem generaliter ſupra firmata principalis concluſio duobus modis, & quidem Primo, quod licet Cenſus impoſitus ſuper re expreſsè alie-
nari prohibita, ſit ab initio ipſo iure nulla, ſi † tamen 40
illius dominus ſit in quaſi poſſeſſione illum exigendi, non poterit purificato fideicommiſſo retardari ab hæredibus debitoris ſolutio Cenſus ſub pretextu dictæ nullitatis, donec fideicommiſſarius concludenter docuerit de fideicommiſſo, & quantum ſe extendat: nam ad effectum excludendi Cenſum, & illum annullandi doceri oportet rem totam ſubiugatam cenſui eſſe ſubiectam fideicommiſſo, & totam eſſe alienari prohibitam, & probare illius identitatem, vt in propriis terminis dicebat Rot. *in vna Rom. Cenſus de Carauaſchinis* 24. *Nouembr.* 1610. *coram* bon. mem. Penia, *quæ eſt poſt Tract. dec.* 57. *num.* 5.

Secundò generaliter declaratur eadem principalis concluſio, quod licet impoſitio Cenſus facta ſuper re expreſsè alienari prohibita, ſit ipſo iure nulla, attamen
impoſitor † Cenſus non obſtante dicta nullitate te- 41
netur emptori, & domino Cenſus ad refectionem omnium damnorum, & intereſſe, etiam quod ignoraſſet prædium ſuper quo Cenſum conſtituit fuiſſe expreſsè alienari prohibitum, vt declarauit Rota *coram* bon. mem. Cardinali Seraphino *deciſ.* 787. *per tot. part.* 1. ſiue
† ſe ad illorum refectionem, in Inſtrumento venditio- 42
nis cenſus expreſsè obligauerit, *vt dixit ibi* Rota *num.* 1. *&* 2. *& coram eodem, dec* 785 *num.* 7 *par.* 1. *& coram* bon. mem. Bubalo *in vna Senogallienſi prædij*, 24. *Nouembris*, 1586. *quæ eſt poſt Tract deciſ.* 58. *num.* 3. *in fine*, ſiue
† etiam huiuſmodi refectio non fuerit expreſsè pro- 43
miſſa; & ſtipulata, cum veniat ex legis diſpoſitione, *l. Diuus, ff. qui potior. in pignor. hab.* & tanquam acceſſorium prioris obligationis, *vt dicit* Rota *in d. Senogallienſi præd. num.* 1. *&* 7.

Et propterea licet impoſitio præfata ſit nulla, & non poſſit afferre aliquod præiudicium fideicom-
miſſariis, & vocatis in caſu alienationis, † eſt ta- 44
men valida in damnum, & præiudicium ipſiuſmet imponentis, *vt dictum fuit per* Rotam *coram* bon. mem. Cardinali Seraph. *deciſ.* 757. *num.* 2. *in fine, & infra, num.* 7. *in fine, & in illa Romana cenſus de Turinis*, 28. *Aprilis*, 1598. *quæ eſt poſt Tract. deciſ.* 13. *num.* 1. *& in vna Romana ſocietatis*, 9. *Maij*, 1588. *coram* bon. mem. Gypſio, *quæ eſt ibidem. dec.* 59. *num.* 12. *&* 13. *& admittit in vna Romana cenſus ſcutorum decem, & octo millium* 9. *Iunij*, 1608. *coram Illuſtriſſimo Cardinali Ludouiſio quæ ibidem eſt, dec.* 66. *num.* 4. 9.

* Et ideò

Et ideò non mirum si tenetur ad ioteresse.

45 Huc † autem casu interesse diceretur liquidatum & esset taxandum ad illam quantitatem, quæ pro censu anouo soluendo conuenta fuit, & illius legitima, & concludens probatio, tàm respectu quantitatis, quàm respectu temporis haberetur ex ipsomet instrumento venditionis census, vt fuit resolutum *coram* bon.mem. Cardioali Seraph. *decis.372.num.1.decis.387.num 6.decis.935.num.4.pars.1.& decis.1114.num.1.& 2.par.2.& coram* bon. mem. Bubalo *in illa Senogalliensi prædij, 24. Noaembr.1586.qua est post Tract.decis.58. sub num. 5. in vna Bonomensi census, 20. Februarij, 1604. coram* Illustrissimo Cardinali Ludouisio, *qua ibidem est decis.61.num. 8.& seq.in vna Ianuensi census, 12. Februarij, 1607. coram* R.P.D.Manzanedo, *quæ est ibidem, decis.62.nam. 4. & in eadem causa coram eod.3. Aprilis, 1609. quæ ibidem est decis.63.num.2.& sepè in aliis causis.*

46 Istud † autem interesse in casibus in quibus deberetur, non inciperet currere à die impositionis, & venditionis census, nec à die euictionis, scilicet, quo fide commissarius, vel ille, qui in casu alienationis est vocatus incipit habere commoditatem, & vtilitatem ex dicta re, super qua census impositus, & constitutus fuerat, sed à die, quo cessatum fuit à solutiooe census, vt noo obscurè tenuit Rota *coram* bon.mem. Cantuccio, *in illa Romana census Salasani interdicti, & interesse, 18. Febr.1587. quæ est post tract.dec.44.nam.4.*

SVMMARIA.

1 *Res communis vendi potest.*
2 *Et hypothecari.*
3 *Res communis potest oneri census subiugari.*
4 *Dummodo subiugetur sola pars imponentis.*
5 *Socius habens rem cum alio communem, non potest socij partem obligare.*
[*Socius non potest dispenere de re communi vltra partem suam.*
Socius non potest subiicere hypotheca portionem socij.
Nec super illa seruitutem imponere.]
6 *Vendens rem, quam habet cum alio communem emptori ignoranti dictam communionem, totam censetur vendere, &* num. 11.
Secus si emptor habebat notitiam de dicta communione, quia censetur vendere solum ius suum, ibidem.
7 *Censum imponens super re communi, censetur imponere dumtaxat super parte sua.*
Amplia etiam si imponens designet rem per confinia conuenientia toti rei, num. 9.
Amplia 2. etiam quod imponens asserat rem illam ad se spectare, num. 10.
Declar. Dummodò eius portio sit capax totius census, num. 7.
8 *Voluntas agentis regulatur à potestate.*
[*Obligans rem censetur illam obligare pro iure, quod habet super illa re.*]
12 *Vendens rem communi ignoranti, tenetur illum certiorare de dicta communione, alias sibi imputet damnum quod inde sentit.*
13 *In venditione census dominium rei censita, non transit in dominium emptoris census.*
14 *Emptor census acquirit dumtaxat ius exigendi annuam pensionem.*
[*Seruitus prædialis differt ab ipso prædio.*
Vsusfructus differt à re, ex qua debetur.
Hæreditas differt à re hæreditaria, ibid.]
15 *Ius exigendi censum est quid distinctam à re subiugata censui.*
16 *Substantia contractus censualis consistit, vt pars subiugantis sit capax totius census, non quod totus fundus subiugatus sit imponentis.*
[Caball. cons. 94. lib. 1. *Ciuilium notatur.*
Census impositus super re aliena absque consensu domini valet ad præiudicium imponentis.
Intellige quando imponitur super tota re aliena ratione præsumpti doli.
Census super re communi impositus sustinetur tantum quatenus fructus portionis imponentis sunt capaces contra Caball. *cons. 94. lib. 1. Ciuil.*]
17 *Hæres grauatus de restituende potest censum imponere super re restituenda, quatenus capit legitima, vel Trebellianica per ipsam detrahenda.*
[*Census impositus super re subiecta fideicommisso non imputatur imponenti in detractionibus, si impositio tendat in vtilitatem fideicommissi.*]
18 *Amplia ex Rota.*
19 *Alienata debent imputari in legitimam, & Trebelliaмeam alienanti debitam.*
20 *Venditio resoluitur per pretij restitutionem.*
21 *Portio rei restituendæ quatenus capit legitima. & Trebellianica per hæredem detrahenda, præsumitur capax totius census per ipsum super impositi.*

Census super re communi impositus an valeat, & pro qua parte.

QVÆSTIO XX.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 1. ar. 7.

PRo resolutione præsentis articuli facienda est conclusio affirmatiua, quam pluribus confirmat, Feliciao. de Solis, *in Comment. de censib. tom.1 lib.1.cap.3.*
num.21. per tot. & sequitur Aucnd. *de censib. Hispan.cap.*
74.num.2.& seq.& comprobamt, † quia sicut res com- 1
muois veodi potest, *l. falso, C. de commun. rer. alienas. &* 2
hypothecari, † *l. sed, & quo, §. 1. ff. de pign. l. vnica, C.* 3
si commun. res pignor. data fuer. ita etiam † poterit super ea census poni, *vt per l. 1. & ibi* Doctor. *C. communia diuid. & d. l. falso, C. de rer. commun. alien. dicit Rebuf. ad l. rectè dicimus, 25. §. Quintus Mutius, versic. 8. ff. de verb. signific. & deducit* Felician. *d. num. 21.*

Quoniam tamen conclusionem tenendam esse ar-
bitror, † dummodo census oon super tota re, sed dum- 4
taxat super sola portione imponentis constituatur, &
collncetur, noo etiam super portione socij, quam
† obligare non potest, *d. l. vnica, C. si commun. res pignor.* 5
data fuer. Negus. *de pignor. part.2. membr.3. nam.36. fonte in puncto* Felician. *d. num. 21. in fine.*

[Nam socius non potest disponere de re communi vltra portionem suam *l. Nemo ex sociis, & ibi glos. Doctor. ff. pro soc. l. si socio. & ibi* glos. *& scribentes, ff. si cert. petat.* vel illam hypothecando *l. vnic. C. si commun. res pign. dat. fuer.* Negus. *de pignor. part.2. membr. 3. num. 36.* vel super illa seruitutem imponendo, *l. si communis fundi, & l. vnus ex sociis, ff. de seruit. rustic. præd.*]

Sed difficultas esse potest, an quis imponeos censum super re quam cum alio communem habet, non facta declaratione quod illum constituat super sola propria portione; censeatur illum imposuisse super tota illa re, an verò duntaxat super sua propria rata, & parte.

In qua difficultate licet videatur transeundum cum distinctiooe, quam facit Bald *in Rub. C. de contrah. empt. num.6.* vbi quærit nunquid ille qui vendit rem in dubio videatur vendere iure proprio, an potius intelligatur vendidisse ius, quod in illa re habet, & respon-
det distinguendo, quod † si emptor ignorat qualita- 6
tem rei quam emit, censeatur vendita tota, & integra

res, si autem emptor sciebat qualitatem dictæ rei ven-
ditæ, puta quod non erat integraliter ipsius vendito-
ris, sed habebat eam cum alio communem, intelliga-
tur venditum dumtaxat ius quod venditor in re illa
habebat, quam distinctionem esse magis communiter
receptam à scribentibus, dicit Alex. *in l. si domus, §. fi. n.*
4. ff. de leg. 1. sequitur Iaſ. *in l. 1. num. 21. C. qui testam. facere*
poss. Negusant. *d. tract. de pignor. par. 2. memb. 3. num. 14.*
pluribus comprobat multos allegans, Surd. *consil. 13. num.*
29. & seq. lib. 1. & consequenter videatur dicendum,
quod si emptor census ignorauit fundum, super quo
census fuit collocatus esse communem inter consti-
tuentem, & alios, censeri fundatum super toto fundo:
si autem emptor census sciebat fundum illum esse
communem inter imponentem, & alios, intelligi im-
positum dumtaxat super ea parte, quæ iure dominij, &
proprietatis ad ipsum imponentem spectabat. Atta-
men absque aliqua distinctione scientiæ, vel ignoran-
tiæ emptoris census de dicta qualitate fundi, simplici-
7 ter, & indistinctè tenendum censeo, quod † dicta cen-
sus impositio intelligi debeat facta dumtaxat super ea
portione, & rata fundi, quæ propria erat ipsius impo-
nentis, & ad eum iure dominij pertinebat: si tamen
fructus illius portionis satis erant pro solutione inte-
gri census, & ita reperio sensisse Hercul. Marescott.
var. resol. lib. 1. cap. 7. num. 1. & 2. [Honded. *cons. 58. num.*
99. lib. 1. Rota *coram* Ludouis. *dec. 225. num. 1. & ibi ad-*
dentes. num. 16. qui hunc locum nostri tract. referunt,
& voluit Rota *coram* R. P. D. Verospio *in vna Romana de*
domus, & Salniani 11. Decembris 1628. post tract. decis.
538. num. 9. & 10. & hanc sententiam plenè, & doctè con-
firmauit Rota *Maceratensis coram* R. P. D. Ambrosio
Lato *in vna Anconitana census 31. Octobris 1622. quam*
post tract. impugnandam duxi. dec 499 num. 4. & infra
8 vbi de nobis egregiam mentionem facit.] Nam † vo-
luntas agentis regulatur à potestate, vt in his propriis
terminis augmentatur Rota *in illa Perusina hæreditatis*
de Almericis, 8. Aprilis, 1588. coram bon. mem. Orano,
quæ est post tract. dec. 39. num. 3. & propterea si census
imponatur super re cuius pars est libera imponentis,
altera verò obnoxia fideicommisso, vel alteri oneri,
censetur imposita super parte libera [censetur enim
obligare bona pro iure quod in eis habet *l. qui taber-*
nas ff. de cont. empt. & est tex. in l. 3. §. fin. & ibi glos. *ff. qui*
potior. in pign. haben. Crau. *cons. 493. num. 4.*]

Hoc tamen intelligendum est procedere, quatenus
sit capax totius census, *vt dixit* Rota *d. num. 3. & coram*
eodem in eadem causa, 16 February, 1586. quæ est ibidem
dec. 49. num. 18 & in vna Romana census de Paluziis, 20.
Nouembris, 1600. coram Reuerendissimo Sacrato, *quæ*
ibidem est dec. 64. num. 1. & seq. & iterum coram Illustris-
simo Cardinali Ludouisio, *in vna Romana de Iacobatiis,*
12. May, 1606. quæ ibid. est dec. 65. n. 1. & in vna Romana
census de Caranaschinis, 28. Iunij, 1610. coram bon. mem.
Penia, *quæ ibidem est dec. 66. ad fin. & sæpè in aliis*
causis.

9 Quæ conclusio firmiter tenenda est, † etiam quod
in fundatione census res super qua fuit census collo-
catus, & constitutus fuerit designata cum confinibus
conuenientibus toti, & integræ rei, Alex. *cons. 54.*
num 2. lib. 3. Rub. Alexand. *cons. 99. sub num. 2. & voluit in*
propriis terminis, Rota *in dicta Romana de Iacobatiis,*
21. Nouembris, 1605. coram Illustrissimo Cardinali Lu-
douisio, *quæ est post Tract. dec. 6. num. 4.*

10 Ac etiam quod imponens censum † in ipso actu
impositionis, & venditionis assereret fundum illum
ad se spectare, & nemini esse obligatum, nec alicui
fideicommisso subiectum. Ista enim asserti restrin-
gi debet ad propriam suam portionem, ratione cu-
ius potuit dicere fundum ad se spectare, vt auctho-
ritate Cuman Soc. & Benintend. *dixit* Rota *in illa*
Perusina hæreditatis de Almericis, 8. Aprilis, 1587.
coram bon. mem. Orano, *quæ est in calce Tract. dec. 39.*
num. 5. & 6.

Nec obstat quod supra dicebamus ex *Baldo, &*
communiter aliis, quia meo quidem iudicio maxima
est diuersitatis ratio inter venditionem prædij, &
venditionem census super prædio constituti: nam in
venditione prædij † vbi emptor ignorat rei qualita- 11
tem præsumitur quod emptor existimet totum, & in-
tegrum prædium esse comprehensum in venditione,
& propterea non mirum si tota res præsumatur ven-
dita. Ruin. *cons. 141. num. 7. lib. 1.* Bero. *cons. 2. num. 13.*
lib. 1. Imputare enim † sibi debet venditor qui em- 12
ptorem de rei qualitate, & quod prædium quod ven-
debatur non erat totum, & integrum ipsius vendito-
ris, non certiorauit, *vt dicit* Paul. de Castro, *in l. serui*
electione, §. fin. num. 3. ff de leg. 1 Surd. *d. cons. 13. num. 29.*
lib. 1 Aliud est in venditione census, quoniam † per 13
illius venditionem non transfertur in emptorem do-
minium rei super qua census constitutus, & colloca-
tus fuit, sed illud remanet penes venditorem census,
vt dictum fuit supra quæst. 1. aliàs part. 1. cap. 1. quæst. 1.
art. 1. n. 23. & voluit Rota *in illa Romana Census, 3. De-*
cembr. coram bon. mem. Fabio, *quæ est post Tract. dec.*
47. num. 4. & [iterum in illa Romana, seu Sabinensi
census coram R. P. D. Vitili *17. Nouembr. 1628. post Tract.*
decis. 501. num. 5. vbi hunc locum, & alios refert.] Sed 14
† transfertur dumtaxat ius percipiendi annuum red-
ditum, & annuam pensionem super fundo impositam,
vt diximus, *d. art. 1. num. 21. & seq.* Quod quidem ius
est quid distinctum, & separatum ab ipsa re subiu-
gata, Crauet. *cons. 217. num 4. lib 2. & dixit* Rota *co-*
ram bon. mem. Cardinali Seraph. *decis 794. num. 6.*
part. 1. & coram bon. mem. Iusto 17. *Martij, 1600.*
in illa Romana census, quæ est post Tract. decis. 40. num. 1.
[sicut prædiorum seruitutes (quarum species quæ-
dam est census impositio, vt dictum est *infra quæst. 23.*
aliàs hoc eod. cap. 2. quæst. 3. art. 1) differunt ab ipsis præ-
diis, *§. fin. instit. de reb. corpor. & incorpor. §. fin. instit. de*
seruit. rust. prædior. & vsusfructus differt ab ipsa re, ex
qua debetur, & hæreditas differt à rebus hæredita-
riis, Ceph. *cons. 399. num. 36. & seq. lib. 3.*] Et propterea
in illius venditione non † est quærendum an res sub- 15
iugata sit tota, & integraliter eius qui censum impo-
suit & vendidit, sed an portio iure dominij ad ipsum
pertinens sit capax totius census impositi, & venditi,
vt considerauit Rota *in illa Perusina hæreditatis de Al-*
mericis, 16. February, 1586. quæ est ibidem dec. 49. num.
18. cùm pro substantia contractus censualis requira-
tur † vt fundus super quo creatur, & collocatur cen- 17
sus sit capax responsionis, quæ super eo imponitur, vt
dicemus *infra q. 35. aliàs part. 1. cap 3. q. 2. art. 1.*

Vnde cùm in terminis propositæ difficultatis præ-
supponatur quod fundus super quo census fuit impo-
situs pertineat iure dominij, & proprietatis pro parte
ad eum qui censum constituit, & quod dicta portio
sit capax totius, & integri census impositi, non est
aliquo modo necessaria distinctio scientiæ, vel igno-
rantiæ emptoris census, quod res illa subiugata sit in-
tegraliter ipsius imponentis, vel communem cum alio
habeat, cùm siue sciat, siue ignoret dictam commu-
nionem, semper sequatur idem effectus, quod emptor
census totam, & integram responsionem emptam
consequi, & percipere valeat, & in nihilo remaneat
deceptus, vel damnificatus. Et ideò cùm sola pars im-
ponentis, & fructus illius sufficiant pro solutione
totius census impositi, & venditi, illa sola remanet
obligata, & obnoxia pro dicti census solutione, & su-
per illa tantum præsumitur ab initio censum fuisse
creatum, & impositum, vt supra dictum fuit. Et
propterea redditur superflua disputatio, quam facit
Nicolaus Intrigliolus *super Bulla de censib. quæst. 63.*
An facta diuisione bonorum communium, super

quibus

quibus fuit impositus census, quælibet pars remaneat obligata pro solutione dicti census. Et consequenter facta resolutio affirmatiua per eum facta, eum non tota res communis, sed sola pars imponentis censeatur census subiugata, & supposita.

[Ob quam resolutionem videtur reddi valde suspectum *responsum* 94 Petr Caball. *lib.* 1. *ciuil* dum retulit censum fundatum a duobus fratribus super domo, quam habebant communem cum alio fratre, licet eorum portiones non essent capaces totius census, illum tamen sustineri, super fructibus portionis illius fratris, qui dictæ impositioni non fuit præsens, nec consentit, ea ratione, quia census super re aliena impositus etiam ignorante domino valeat ad præiudicium imponentis, secus autem ad præiudicium domini prædij super quo imponitur; *vt nos quoque diximus, supra hac ead. q.* 1. *art.* 1. *num.* 11. *& seq.* Nam dicta per *Caball.* possent procedere, quando census fuit impositus super re, quæ in totum erat aliena ratione doli, qui potest considerari in imponente, præsumi enim potest quod habuerit animum fraudandi emptorem census existimantem prædium illud esse proprium impositoris census, secus autem quando census fuit impositus super re, quam imponens habet cum alio communem, quia eo casu videtur in eo cessare ista præsumptio doli, & animi fraudandi ob aliam præsumptionem, quod voluerit censum imponere tantum super ea parte dictæ rei quæ ad ipsum imponentem spectat [illegible] proprio ratione dominij & proprietatis, & pr[illegible] vltra capacitatem dictæ portionis census [illegible] absque subiecto, & absque fundo, sine quo licite [illegible] non potest, *vt dicemus* [illegible] *fra qu.* 19. [illegible] *p.* [illegible] 3. *qu.* 1. *a* [illegible] 1. neque sustineri potest super sola personali obligatione *vt latè diximus* [illegible] 1. *art.* 6. Ex quibus videtur remanere firma cóclusio, *supra hac* 7. *art. num* 7. *&* 8. firmata. Quod census impositus super re communi sustineatur dumtaxat quatenus portiones propriæ imponentis, & illarum fructus sunt capaces & apti ad supportandum onus illud censuale, & non vltra, quicquid dicat Caball. *d. cons.* 94. *num.* 8. valere censum etiam vltra capacitatem fundi, quod esse contra mentem Pij V. in sua bulla super form. creandi census, & communes Doctorum traditiones, & Rotæ resolutiones demonstratum fuit infra *hac par.* 1. [illegible] 3. *q.* 2. *a.* 1. *per tot. seu q.* 36. *vbi art.* 3. diximus non esse soluendum ex fructibus aliorum bonorum, licet contrarium affirmet. Caball. *ibid num.* 11]

Ex qua conclusione inferre possumus ad censum impositum ab hærede grauato super re prohibita alie-
17 nari † Si enim ipse possit ex bonis fideicommisso subiectis, & alienari prohibitis legitimam, vel trebellianicam detrahere, imponendo censum, præsumitur sibi res illas pro sua legitima, & trebellianica elegisse, vt omnes admittunt, & placuit Rotæ *in illa Romana census de Palutiis*, 20 [illegible] *embris*, 1600. *qua in calce Tract. est dec.* 64 *num.* 4 *coram* Reuerendissimo Sacrato, *& rursus, coram eodem in alia Romana census*, 10. *Iunij* 1613. *qua ibidem est decis.* 68. *num.* 6. *& coram eodem in vna Romana legatorum de Columna*, 27. *Ianuarij* 614. *qua est ibidem dec.* 69. *num.* 15. *& in vna Romana Salmatus interdicti*, *coram* bon. mem. Oratio, 18. *Maij*, 1598. *qua est ibidem decis.* 76. *n.* 1. *& antea senserat coram eod. in alia Perusina hereditatis de Almericis*, 16. *Februarij*, 1586. *qua ibidem est dec.* 49. *num.* 1. *& rursus in vna Romana retractus domus*, 15. *Decembris*, 1614. *coram*. R. P. D. meo Vbaldo, *qua est ibidem dec.* 71. *num.* 13. *& in vna Romana Saluiani Interdicti*, 13. *Ianuarij*, 1603. *coram*. bon. mem. Litta, *qua est dec.* 53. *num.* 5.

[Hanc eandem sententiam, de nobis mentionem faciens amplexus fuit Moder Pontoliuiensis. Mercurial. Merlin. *in suo egregio, & elegantissimo tract. de legitim. lib.* 1. *tit.* 2. *qu.* 3. *num.* 57. *&* Rutilius Paitellus *in expedit. caus. ciuil.* 17. *num.* 30. *& ibi.* D. Ludouicus *eius filius olim discipulus meus amantissimus de hoc loco nostri tractatus mentionem faciens in adnotat. num.* 35. *& seqq.*

Aduertendum tamen est quod si talis impositio fieret ad vtilitatem fideicommissi, census iste non esset imputandus imponenti in detractiones sibi ex eodem fideicommisso competentes vt post Mol. & Rotam, *dicit idem* Merlin. *dict. tit.* 2. *quæst.* 7. *n.* 8.]

Quod extendi etiam deberet † ad censum super fun- 18
do alienari prohibito impositum, si ex eius pretio redimatur res per priùs ab hærede grauato valide alienata puta quia tempore alienationis non erat consumpta legitima & trebellianica hæredi alienanti debita, apertè colligitur ex resolutione facta in Rota *coram* Reuerendissimo Domino Coccino Decano *in vna Romana fidei commissi de* [illegible], 28. *Nouemb.* 1608. *qua est impressa post tract. dec.* 310. *per tot.*

Nam si ut † res illa alienari prohibita, & ab hære- 19
de alienata, in legitimam & trebellianicam sibi debitam veniebat computanda, & per consequens alienatio f[illegible] it valida, ita quoque Rota censuit fuisse validam dictam census impositionem pro redemptione dictæ
rei. quia † vt dicit *ibi* Rota, *num.* 2. mediante restitu- 20
tione pretij venditio fuit resoluta, & res illa fuit fideicommisso restituta, & census impositus subrogatus in locum rei per prius alienatæ.

Vbi autem hæres grauatus, † & alienare prohibi- 21
tus potest legitimam, & Trebellianicam detrahere, si censum imponat, impositio dicti census in dubio dictas quartas excedere non præsumitur, *vt dixit* Rota *in dicta Romana census*, 10. *Iun.* 1613. *coram* Reuerendissimo Sacrato, *qua est ibidem decis.* 68. *num.* 8 licet aliàs dixerit aliter *coram* bon. mem. Cardinali Seraphino, *decisio.* 321 *num.* 16. *&* 17. *par.* 1.

Qua ratione est etiam dicendum quod si hæres grauatus sit creditor super rebus alienari prohibitis occasione dotis sibi promissæ ex voluntate testatoris possit super dictis bonis pro rata sui crediti validè censum imponere, vt fuit resolutum *in* Rota *coram* Reuerendissimo D. Coccino Decano in *vna Romana Census* 27. *Iunij* 1605. quæ est post tractatum *dec.* 31. *per totum.*

Dominus vtilis, an censum possit imponere, & Vassallus super re feudali.

QVÆSTIO XXI.

aliàs par. 1. *cap.* 2. *qu.* 2. *ar.* 1.

VIdimus in præcedenti quæstione, an, & quibus casibus dominus directus possit, super propriis suis bonis censum imponere, & constituere, sequitur vt iuxta præmissum ordinem videamus de eo, qui habet dumtaxat dominium vtile super aliquo fundo, an possit super illo censum collocare, & creare, quam Quæstionem ad duos Articulos restringendam duxi.

Primus est, an vassallus possit super bonis, quæ in fundum retinet.

Secundus. an possit emphyteuta super bonis sibi in emphyteusim concessis.

SVMMARIA.

1 *Vassallus non potest super re feudali censum creare.*
Intellige de censu perpetuo, ex quo res subiugata remaneret perpetuo obligata, num. 9. & 11.
Limit. *si in inuestitura habeat facultatē alienandi* n. 15.

[Feudum concessum cum facultate illud alienandi sortitur naturam allodij.
Intellige si appareret vassallum voluisse illud retinere tanquam allodium.
Feudum retineri vti feudum, & non vti allodium quomodo appareat.
Limit. secundo respectu melioramentorum, n. 16.
Limit. tertio, respectu feudi hæreditarij, n. 17.
[Vassallus non potest imponere censum super feudo hæreditario sine consensu Domini.
2 Supponere rem censui nil aliud est quam illam obligare.
3 Impositio census est species alienationis, & à pari procedunt.
4 Vassallus non potest absque consensu domini alienare.
5 Immò nec hypothecare rem feudalem.
6 Vassallus potest alienare fructus rei feudalis.
7 Intellige de fructibus separatis à solo.
8 Fructus pendentes in re feudali integrant feudum.
10 Vsufructuarius potest alienare commoditatem percipiendi fructus.
12 Vassallus non potest in re feudali præiudicare domino, nec agnatis, sed sibi potest.
13 Vassallus non potest in re feudali constituere seruitutem ad præiudicium domini, vel agnatorum.
14 Census licet non sit propriè seruitus, habet tamen cum ea similitudinem.

1 Citca hunc articulum negatiua conclusio constituenda † est, vt volunt Ioan. Amon. Canet. in extrauag. volentes, §. successiuè, per tot. & signanter, num. 78 & seqq. fol. num. 164. Bened Bon. in suo tract. de censib. artic. 21. num. 46. Felician. de solis in suis Commem. de censibus, tom. 1. lib. 2. cap. 4. num. 19. Ioan. Azot. Institut. Moral. par. 3. lib. 10 capit. 7. q. 3. vers. in hac re, & post hæc scripta visi. Nicol. Intrigl. super Bulla de censibus qu. 26. numero 2. & seqq. Martin Bonacin. de contract. disp. 3. qu. 4. puncto vnico, numero 12. Auend. de censibus Hisp. cap. 66. num. 3. & seqq. [Mari Giurb. dec. Regn. Sic l. 14. num. 25. par. 1. Mart. vot. 132. num. 1. & seq. & num 22. & seqq.] & fuit resolutum in Rota in vna Romana census, 3. Iuly, 1589. coram bon. mem. Orano, quæ est post tract. dec. 72. num. 1. & voluit coram Seraph. dec. 894. ad fin. par. 1.

Quæ quidem conclusio est optima ratione fundata:
2 nam † cùm subiugare rem oneri censui, nil aliud sit, quam supponere, & obligare ipsam, l. cum de in rem verso, ff. de vsur. & nos dicemus infra qu. 40. ead. par. 1. cap. 3.
3 q. 3. art. 1. per tot. Immò census impositio † sit species alienationis, [Rota in vna Romana census 13. Febr. 1632. coram R.P.D. Merlino dec. 543. numero 1. post tract.] & census impositio à pari procedunt cum rei alienatione, vt dictum fuit infra hoc eod. cap. 2. qu. 9. num. 1. & seq.
4 sicut vassallus † non potest rem feudalem absque consensu directi domini alienare, vt in tit. de prohibit. feud. alienat. per Lotharium in cap. Imperialem, in prin. & §. 1. de prohib. feud. alienat. per Feder & in cap. si quæ fuerit causa benefic. amitten. & in aliis multis locis, in vsib. feudor. Grat. consil. 9. num. 134 lib. 1. Iul. Clar. in sua pract.
5 in §. feudum, q. 31. in prin. Imò nil † etiam obligare, & hypothecare, d. cap. Imperialem, Alnarott. & communiter alij in cap. 1. de alienat. feudi paterni, vt de commum, alios congerens testatur Clar. d. §. feudum, quæstio. 35. eadem ratione, nec poterit super eadem re feudali censum imponere.

Nec releuat, quod in contractu census non alienetur res ipsa, nec illius dominium, sed tantum concedatur ius percipiendi singulis annis annuam responsionem ex fructibus rei, quæ subiicitur, quod videtur
6 concessum etiam vassallo † vt de fructibus rei feudalis possit disponere. Bal. in cap. 1. prin. num. 8. de success. feud. Ioan. Fab. in §. item Seruiana, num. 31. Instit. de action.
Curt. iun. in suo tract. de feud. par. 4. qu. 6. num. 95. vers. 3. limitationem. Redoan. de reb. eccles. non alien. in tit. de consti. ann. censuum. 35. [& dixit Rota coram bon. mem. Card. Blanchetto in illa Romana de Theodolis 17. Aprilis 1592. quæ est post tract. dec. 33. post princ. auctoritate Ruin. cons. 176. num. 13. lib. 1.

Quoniam Bal. loquitur † de fructibus à solo separa- 7
tis, quo casu disponens de fructibus, non censetur disponere de feudo, cum fructus à solo separati non sint
pars feudi, neque de feudo, arg l. in ædibus, §. ex reb. ff.
donat. vt considerat ibi Bal. Secus † autem est in fructibus 8
non separatis, quia illi integrant fundum, l. 2. C. de bon. vacant. lib. 10. facit l. fructus pendentes, ff. de rei vendic. & l. Mæuius, §. pen. ff. de legat. 2. per quem tex. Alex. cons. 208. num. 2. lib. 2. & possunt dari in feudum vna cum ipso fundo, vt post Bald. Iacob de Beluis. Martin. Laudens. in cap. 1. §. sciendum de feudi cognit. & Tiraq. qui istos refert de retr. lig. §. 1. gl. 7. num 84. & gl. in d. cap. 1. §. fin. verbo, cob rentibus, dicit Auend. in d. tract. cap 56. numero 3.
Ioan Faber, autem Curt. iun & Redoan Intelligendi † 9
sunt non de censu perpetuo, & illa impositione per quam res feudalis oneri perpetui census subiiciatur, sed de alienatione fructuum, quæ fieret duratura durante iure ipsius vassalli alienantis, quod apparet, cum
moueatur exemplo vsufructuarij, qui licet † non possit 10
alienare ius vtendi, & fruendi, potest tamen concedere, & alienare commoditatem percipiendi fructus, glo. in §. fin. Inst. de vsufr. vnde non obstant. Nam pa-
ri modo † si vassallus velit imponere censum duratu- 11
rum durante iure suo, esse illi permissum dixit Bon. d. tract. art. 27. num. 54. Foller. in sua pract. censuali, in verbo, huiusmodi, num. 11 cùm talis impositio sibi ipsi non autem aliis affetat præiudicium. Ludo. Auend. d. tract. c. 66. num. 4. vers. sed adhuc in ea dubitatione. Vassallus au-
tem † licet non possit super re feudali afferre aliquod 12
præiudicium, nec domino directo; nec aliis agnatis in eadem inuestitura comprehensis sibi tamen ipsi vtique præiudicare potest, quod manifestè appatet in im-
positione seruitutis, quam † non potest ad præiudici- 13
um directi domini, vel agnatorum super re feudali constituere, potest tamen quo ad sibimet præiudicium. Bartholom. Veron. de seruit. Vrban. præd. cap 14. num. 3. Rol. cons. 59. num. 12. lib. 2. & volunt communiter scribentes, vt testatur Iul. Clar. d. §. feudum. qu 37. vbi alios allegat. quibus addatur Feder. Martin. in suo tract. de iure censuum, cap 4. num. 89.

Licet enim † census impositio non inducat veram, 14
& propriam seruitutem, habet tamen similitudinem, & speciem seruitutis, vt dicemus infra d. quæstio. 3. articul. 1. Vnde possumus argumentari ad impositionem census ab impositione seruitutis, argum. l. illud. ff. de legat. Aquilian.

Supra firmata autem conclusio vno, & altero modo
debet limitari, & quidem primo, quando † in inuesti- 15
tura fuit data facultas vassallo alienandi bona sibi in feudum concessa, eo enim casu, quod possit super illis censum perpetuo duraturum imponere, contra Specul. in tit. de locat. §. nunc aliqua, & nonnullos alios defendit Bon. d. tract. art. 26. num. 53. vers. nunc reliquum, cuius quidem limitationis ea potest esse ratio, quia tali casu feudum videtur sortiri naturam allodij, & propterea vassallus poterit de illo disponere sicut de allodio, vt multorum auctoritate dicit Mart. d. vot. 232. num. 12. Quid tamen recipit necessariam declarationem, vt eatenus procedat, quatenus constet vassallum hunc retinuisse tale feudum non vti feudum, sed vti allodium at si in feudum retinuisse apparuerit quod ex eo potissimum elici poterit secundum Mart. d. vot. 232. num 13. vers. sed in hoc, si successores primi inuestiti domino directo debitum fidelitatis iuramentum, atque homagium præstiterunt, atque iterum de eo se inuestiri obtinuerunt) vtique feudum illud nec alienare, nec super eo censum

censum imponere absque assensu domini directi potetetit, vt deducit Mart. *d. vot. 232. num. 14.*]

16 Secundò limitatur respectu meliotamentotum, si enim † vassallus in re feudalium melioramenta fecerit, vtique valide poterit super illis censum etiam perpetuo duraturum imponere, & constituere. Milanens. *dec. 8. num. 384. lib. 1 referunt addentes ad Intrigliol. d. q. 26. in littera B, & faciunt ea, qua diximus supra hoc 2. cap. qu 1. art. 6. nunc qu. 19. num. 37.* de hærede grauato fideicommisso meliotante res subiectas restitutioni, & alienari prohibitas, & dicemus *art. seq.* de emphiteuta, qui fecit melioramenta super re emphyteutica, quod possint validè super illis censum perpetuum creare, & constituere.

17 Limitatur tertio, In feudo hæreditario † acquisito pro se, & hæredibus, vt multorum auctoritate firmat Intrigliol. *d. qu. 26. numer. 12. cum multis seqq.*

[Hanc etiam limitationem intelligas procedere dummodo vassallus talem censum imponat de consensu domini directi, aliàs impositio esset nulla, & imponens caderet à iure suo tanquam alienans rem alienari prohibitam, & is, qui In dicto feudo ex noua inuestitura succederet non teneretur ad onera census super dicto feudo impositi, vt deducit Mart. *d. vot. 232. numero 26. & seqq.* Maximè si super ille censum imponeret tanquam super re allodiali ex iis quæ not. Corbul. *de emphyteus. in causa priuation. ob alienat. irrequis. dom. fact. limit. 1. num 3.*

Hæc tamen declaratio Mart. *d. num. 16. & seqq.* debet intelligi quando vassallus feudum illud hæreditarium retiueret tanquam feudum, & super eo imponat Censum tanquam super feudo, secus autem quando illud retinet tanquam allodium, & tanquam super allodio censum imponeret, vt colligitur ex eod. Mart. *d. voto. 232. num. 23.*

Nec obstant tradita per Corbul *d. limit. 1. numero 3.* quia ipse loquitur non in feudo, sed de emphyteusi, quæ licet concedatur cum facultate alienandi in quemcunque, qui est locus Corbuli, non propterea transit in allodium, & ideo nimirum, si emphyteuta illam alienando tanquam allodium cadit à Iure suo.

Aliam limitationem ad supra firmatam conclusionem habemus *ex* Rota *in illa Romana Census 3. July. 1589. coram* bon. mem. Orano, *qua est post tract. decis. 72. num. 3. vers. nec repugnat.* vt non procedat quando vassallus imponit Censum super feudo de licentia domini directi allegat Brun *cons. 1. num. 3.* Paris. *cons. 16. num. 25. lib. 1. &* Dec. *cons. 191. num. 3. & cons. 511. num. 8.*

Quam tamen limitationem ipsamet Rota ibi intelligit procedere dummodo in dicta licentia exprimatur qualitas, & natura feudi, alias licentia indefinitè, & generaliter concessa non posset suffragari, cùm Princeps in dubio non præsumatur velle derogare iuribus tertij, & illi præiudicare etiam quod adiecta foret clausula, motu proprio, vel ex certa scientia, quæ in Principis rescripto nihil operantur in præiudicium tertij Gabriel. *de Claus. conclus. 1. num. 4.* & pro hac conclusione optime faciunt ea, quæ dicta sunt *in vlt. addit. ad art. 1. quaest. 3. huius prima partis.*

Sed circa censum impositum super feudo hæreditario, reperio fuisse aliquando dubitatum. An si pater imponat censum super feudo hæreditario, quod post mortem ipsius patris Imponentis peruenit ad illius primogenitum, ad quem spectet onus soluendi dictum annuum censum, an ad primogenitum possidentem feudum, an verò ad hæredes omnes imponentis, tàm pro tempore quo post impositionem superuixit pater, quàm pro tempore futuro. In qua dubitatione, Vincent, de Franc. *dec. 159. n. 3. vers. quibus non obstantibus, &* Viu. *decis.* 133. testantur fuisse resolutum onus illud non spectare ad solum primogenitum possidentem feudum subiugatum, sed esse commune inter omnes hæredes imponentis pro quota, & portione hæreditariarum quia vt dicit Viu. in quolibet debito, & maxime annuæ præstationis constitutæ super fructibus fundi prius attendi debet obligatio personalis resultans ex contractu, quàm hypotheca *l. final. §. Lucius. ff. de contr. empt.* Natura autem personalis actionis est, vt quilibet hæres teneatur proportione hæreditaria. *l. 1. §. si heres percepto fundo. ff. ad* Trebell. *l. pro hereditariis. C. de heredit. action.* & propterea cum primogenitus habeat feudum illud iure hæreditario, cum nemo possit habere feudum hæreditarium nisi sit hæres, vt post multos firmat Vinc. de Franc. *decis. 1. num. 22. & seqq. & ibi auent.* vtique tenebitur dumtaxat pro sua portione hæreditaria, cum tale feudum habeat annexum in se onus satisfaciendi creditoribus, & legatariis hæreditariis, tum maximè quia venditio dictæ annuæ præstationis, non est vera, & realis venditio feudi super quo illa fuit imposita, sed potius est designatio loci super quo annua responsio constituta fuit, vt considerat Franch. *decis.* 259. & quatenus venditur illa annua præstatio, vel potius ius illam consequendi, non est venditio libera sed cum pacto de redimendo iuxta formam Bullæ Pij V. super censibus, & proinde iudicatur onus hæreditarium, & consequenter soluendum ab hæredibus pro portionibus hæreditariis, non autem ab eo dumtaxat cui feudum illud subiugatum in partem contigit.

Licet autem onus illud sit inter hæredes commune, quia tamen ex impositione dicti census super dicto feudo oritur actio realis, & hypothecaria, vt post multos dicit Boer. *decis. 66. num. 3.* & nos diximus hac *part. 1. cap. 2. qu. 3. art. 1. num. 4 & sequent.* quæ hypotheca est cæteris firmior, & efficacior vt dictum est infra *part. 2. cap. 2 qu. 5. artic. 9. num.* 21. non est denegandum domino census quin possit in solidum agere contra possessorem dicti feudi vel actione hypothecariâ, & Saluiano, quæ remedia competere domino census contra possessorem fundi. diximus *d. art. 9.* vel actione in rem scripta, quam similiter illi competere fuit deductum *d. quaest. 5. artic. 8.*

Non enim dici potest impositus census, & annua præstatio super dicto feudo, ita vt feudi hypotheca, & obligatio sit accessoria, principaliter autem dici debeat obligata persona imponentis, & successiuè persona hæredum illius vt videtur sentire Viu. *d. decis. 344. num. 2.* Imò in hoc contractu censuali principalis obligatio est fundata in ipsomet feudo, tanquam in fundo census vt deductum fuit *infra qu. 34. alias hac ead. part. 1. c. 3. qu. 1. artic. 6. n. 10. & seqq. & ad hoc propositum vide 2. art. 2. cap. 2. quaest. 3. art. 7.* & in nouissima impressione Taurinensi est quæst. 79.

Et cum hac limitatione transiuit etiam Rota *in vna Romana seu Sabinensi Census 17. Nouembris 1628. coram* R. P. D. Virile, *que est post tract. decis. 501. num. 8.*

SVMMARIA.

1 *Emphyteuta potest super re emphyteutica censum imponere secundum aliquos.*
Contrarium volunt alij, num. 6.
Auctor distinguendo concordat opiniones, n. 7. 11. & 13.

2 *Bona emphyteutica dicuntur esse in bonis nostris quo ad dominium vtile.*

3 *Bona emphyteutica possunt hypothecari sine consensu domini.*

4 *Emphyteuta bona emphyteutica non potest alienare.*

[*Emphyteuta Ecclesia non potest censum imponere, nisi concurrente legitima causa, & adhibitis solemnitatibus*]

7 *Emphyteuta expressè prohibitus alienare, non potest obligare.*

8 *Maximè si sit etiam prohibitus expressè hypothecare.*

Emphyteuta potest super re emphyteutica censum imponere, quando non est expressè prohibitus alienare d.num.8.

[*Alienationis prohibitio latissimè sumpto vocabulo comprehendit etiam hypothecam.*

Alienationis rei emphiteutica facta cum reseruatione consensus domini directi validitas pendet a conditione futuri consensus.

Reseruatio consensus domini directi facta in alienatione rei emphiteutica inducit conditionem.

Emphiteuta potest constituere seruitutes reales super re emphiteutica duratura, eius iure durante.]

9 *Intellige duraturum durante iure ipsius.*

[*Census impositus super re emphyteutica cum consensu domini directi est perpetuus, & non resoluitur cum iure ipsius imponentis.*

10 *Emphyteuta potest censum imponere super fructibus non super re ipsa.*

[*Emphyteuta alienando non rem, sed illius fructum, non incidit in pœnam.*

Etiam si sit expressè alienare prohibitus.]

11 *In dubio tamen censetur impositus super ipsa re.*

12 *Emphyteuta potest imponere censum super re, quando in inuestitura est sibi data facultas alienandi.*

13 *Secus si talis facultas sibi data non fuerit.*

[*Minor imponens censum super re emphiteutica etiam expressè alienari, prohibita, vel non priuatur illa re, vel debet restitui in integrum.*]

14 *Emphyteuta censum imponens cadit à iure suo, quando dominus in casu alienationis stipulatus fuit penam caducitatis, secus aliàs,* num.15.

16 *Pœna caducitatis incursa ob impositionem census, an per redemptionem tollatur.*

17 *Emphyteuta potest super melioramentis censum imponere.*

[*Heres grauatus restituere sub conditione ea pendente possidet bona fide tanquam dominus.*

Feudatarius, & emphyteuta habent dominium vtile rei feudalis, & emphyteutica.

Melioramenta facta in re subiecta restitutioni feudali, vel emphyteutica statim acquiruntur heredi grauatos vassallo, & emphyteuta.

Facta ab herede in re subiecta restitutioni non veniunt in restitutione fideicommissi.

Facta à vassallo, seu emphyteuta non sunt feudalia nec emphyteutica.

Census impositus super melioramentis factis in re feudali, vel emphyteutica durat etiam finito feudo, vel emphyteusi, vel purificato fideicommisso.]

Emphyteuta, an super re emphyteutica possit censum imponere.

QVÆSTIO XXII.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 2. ar. 2.

IN hoc articulo vario modo senserunt Doctores no-
1 stri: Nam quod emphyteuta † super bonis emphyteu-
ticis, etiam absque consensu domini directi possit censum perpetuo duraturum imponere, tenuit Foller. *in sua Pract. censuali, in verbo, huiusmodi, num.* 21. Gugliel. Redoan. *de reb. eccles. non alien. in tit. de constitut. ann. cens. art.* 28. *sub n.* 55. *al. primo* Felician. de Solis, *in suis Commentar. de censib. tomo* 1. *lib.* 2. *c.* 4. *num* 5. *vers. quare cum, & tomo* 2 *eo. lib.* 2. *& cap.* 4. *num.* 3. Gasp. Rodet. *de ann. redditib. lib.* 1. *qu.* 3. *sub numero* 7. *vers. infertur secundo. Et post hæc scripta vidi,* Nicol. Intrigliol. *super Bulla de cens. qu.* 28. *num.* 1. *&* 7. *&* Ludouic. de Auend. *in suo tract. de Cens. Hispan. cap.* 67. *num.* 3. *versic. in censu tamen. Et cum hac sententia transiuit etiam* Rota. *coram* bon. mem. Iu-
sto, 17. *May*, 1600. *in illa Romana census, quæ est in fine Tract. dec.* 30. *numer.* 2. ea ratione quia † bona emphy- 2
teutica dicuntur esse in bonis nostris, vt ibi dicit Rota saltem quoad vtile dominium, quod non dicitur res Ecclesiastica, cohæreat licet Anch. *cons.* 125. *n.* 6. *post princ. vers. ex istis tamen, refert* Surd. *decis.* 160. *num.* 16.
vers. præterea, & ideò † bona præfata poterunt hypothe- 3
cari, etiam sine domini directi consensu. Gloss. *in l. fin. in verbo, alius, & ibi* Ias. *pro communi, num.* 78. *C. de iure emphyteut.* Iulius Clar. *in sua Pract. in* § *emphyteusis, qu.* 18. Grat. *cons.* 55. *num.* 14. *lib.* 1. *& alios congerit* Pacific. *in suo tract. de Salutano interd. inspectione* 3. *cap.* 2 *num.* 25. *& seqq. secundum postremam impressionem.* Surd. *d. dec.* 160. *num.* 1. *& decis.* 173. *num.* 12. Mantica, *de tacit. & ambig. lib.* 11 *tit* 4. *num.* 14 *& seqq.* vbi loquitur de emphyteusi Ecclesiastica, & remouet contraria, *& lib.* 22. *tit.* 28. *n.* 51. *&* 52.

Cæterùm cùm emphyteuta † rei emphyteuticæ alie- 4
nandæ facultatem non habeat, *l.* 2. *C. de iur. emphyteut. cap. potuit, ext. de locat.* Corbul. *in suo tract. de iure emphyteut. causa* 14. *ob alienat. irrequisito domino fact. in princ. n.*
1. videtur sentiendum † quod emphyteuta non possit 5
super dictis bonis censum imponere, *vt affirmat* Boccac. *in suo tract. de censib. par* 2. *num.* 76 Corbol *d. causa* 14. *amplias.* 49. *num.* 1. *& seq.* & signanter, *num.* 16. *quam sententiam dicit magis veritati consonam.* Ioan. Azor. *Instit. Moral. par.* 3 *lib.* 10. *cap.* 7. *qu.* 4. Martin. Bonac. *de contract. disput.* 3. *qu.* 4. *puncto vnico, num.* 12. [& in emphyteuta rerum ecclesiasticarum quod non possit super eis censum imponere, nisi copulatiuè concurrat interuentus solemnitatum, & legitima causa, dixit Rota *coram* bon. mem. Cord. *in vna Leodiensi census* 15. *Nouembris* 1596. prout requiri in alienatione earundem rerum, dicit ibi Rota, & conferunt quæ diximus *infra quæstio. sequen. artic. al.* 2. *numero* 6.]

Verùm enimuero Ego in hac controuersa difficultate crederem quod res possint fœdere distinctionis definiri, & componi multipliciter distinguendo, &
quidem primo. Aut dominus † directus in concessione 6
emphyteusis, vltra tacitam prohibitionem alienationis inductam per *d. l.* 2. *& d. cap. potuit*, prouidit sibi etiam de expressa prohibitione, Aut verò fuit contentus de sola legali prohibitione. Primò quidem casu impositio census super dictis bonis emphyteuticis est ipso iure nulla, quia tunc † est etiam prohibita hypo-
thecatio, & obligatio eorundem bonorum, arg. eorum 7
quæ dicunt Doctor. de re prohibita alienari, quod non possit hypothecari, & obligari, *in l. filius famil.* §. *diui, maximè* Ripa, *num.* 94. *ff. de leg.* 1. *& alij referuntur per* Pacif. *d. cap.* 2. *num.* 45. *& in puncto ita declarauit* Rota *coram*, bon. mem. Litta, 1 *Iulij* 1602. *in vna Romana, seu Amelphitana Salviani Interdic. quæ est post Trac. dec.* 70. *per tot. & in eadem causa,* 9. *Ianij*, 1603. *coram* bon. mem. Penia, *quæ est ibid. dec.* 74. *num.* 2. *& seqq. & coram* R.P.D. meo Vbaldo *in vna Reuacanatensi census,* 7. *Aprilis* 1617. *quæ ibid. est decis.* 72. *num.* 1. *alios* [*allegat* Grat. *discept.*
Forens. tom 5. *cap.* 903. *num.* 9.] Maximè † si ex pacto fue- 8
rit etiam prohibita dictorum bonorum obligatio, & hypothecatio, vt dixit eadem Rota *coram* R.P.D. Pamphilio, *in vna Beneuentana census*, 26. *May*, 1614. *quæ est ibid. decis.* 76. *num.* 7. [*& in vna Romana census visalitij* 28. *Iunij*, 1627. *coram* R.P D. Vitili *post tract. decis.* 510. *n.* 4. vel sit prohibita quælibet alienatio, alienationis latissimè sumpto vocabulo, nam ex tali prohibitione censetur resultare etiam prohibitio obligationis, & hypothecæ, vt diximus supra in *additionibus ad præcedentem qu. art.* 6. *num.* 2.

Verum si in istis casibus in quibus est prohibita quæcunque alienatio, obligatio, & hypotheca emphy-

teuta

teuta censum imponat, vel ad aliam alienationis speciem deueniat, adiecta protestatione, quod hoc facit saluo, & reseruato in primis, & ante omnia consensu, & beneplacito domini directi, eo casu tota vis contractus stat in suspenso, & pendet à conditione futuri consensus, quo accedente census impositio, & alienatio sustinetur, illo autem denegato contractus resoluitur, nam illa protestatio inducit conditionem, & adimit consensum ab ipso actu, & inducit etiam resolutionem contractus, perinde ac si nihil fuisset gestum, vt resolnit Rota *in illa Romana Saluiani interdicti coram* R.P.D.Cauallerio, *quæ post tract. est decis. 345. num. 3. cum seqq.*] Secundò verò casu possit quidem imponi census ab initio validus, sed resoluendus cum iure ipsius emphyteutæ ex iis, quæ post alios dixit Roland. *cons. 58. num. 10. & seq. lib. 2.* Et in terminis huius secundi casus debet intelligi supra relata resolutio Rota *facta coram Iusto in illa Romana census 17. Martij, 1600.* Et cum hac distinctione videntur hanc difficultatem resolnisse Federic. Martin. *in suo tract. de iure cens. cap. 4. num. 85. & seqq.* Gasp. Rodetic. *de ann. reddit. lib. 1. q. 3. sub num. 7. vers. quod limitandum est*, & expresse hanc distinctionem amplectitur. Rota *coram* Seraphino, *decis. 794 num. 9. & seq. part. 1. & dec. 1290. sub n. 12. & 13. par 2. & in vna Romana Saluiani Interd. 12. Nouembris, 1592. coram* bon.mem Penia, *quæ est post tract. dec. 77. num. 1. & 2. & in illa Rauennatensi census coram* D. meo Vbaldo. *quæ est dec. 75. num. 1.* [Et hanc distinctionem de nobis mentionem faciens amplexa *est eadem* Rota *coram* Reuerendissimo D. Coccino Decano, *in vna Farfensi prætensi Saluiani 14 Iunij 16 7. quæ est post tract. dec. 502. sub num. 17.*

Nam emphiteuta potest durante eius iure emphyteusis super bonis, quæ tenet in emphyteusim, constituere seruitutes tàm reales, quàm personales, vt ex communi post multos dicit Peregr. *de fideic. art. 40. n. 113.*]

Dum autem diximus censum impositum ab emphyteuta, quando non adest expressa prohibitio alienationis valere durante iure ipsius emphyteutæ, ita accipiendum est si ius† emphyteutæ, finiatur ex proprio iure domini directi, puta ob lineam finitam, ob lapsum temporis, vel ex delicto ipsius emphyteutæ, (qui potest pluribus modis delinquere, vt latè deducit Curbul. *in d. suo tract. de iure emphyteuta*) secus si res emphyteutica reuertatur ad dominum directum ex causa voluntaria, puta ex donatione, vel venditione directo domino facta, successione ex testamento, vel ab intestato, vel aliter vt auctoritate. Boer. *decis. 181. n. 7* Ant Pinell. *in l. 1. part 3. num. 72. C. de bon. matern. & alteram dicit* Rodetic. *d. quæst. 3. sub. num. 7. vers. quod sublimitandum.* Intrig. *d. tract. quæst. 40. num. 12. & ibi addentes in littera B, vers. declaratur secundo, alios congerunt, & voluit* Rota *coram* Seraph *dec 1290. n 13. & facit idem dec. 789. num. 4. & seqq.* vbi fuit decisum seruitutem impositam ab emphyteuta non extingui, nisi quando dominium vtile consolidatur cum directo ex natura emphyteusis, & ex causa necessaria, puta iure prælationis, vel commissi, vel finitæ generationis, secus autem si ex causa voluntaria, ex aliquo particulari titulo, puta, venditionis, donationis, vel similis.

[Quam distinctionem, licet ad aliud propositum considerauerat in feudo, Iacob. de S. Georg. *in sua inuest. in verb. Quod quidem inuestiri. num 62. vers. ad argumentum quem refert, & sequitur.* Osasch. *dec. 156. num. 14. vers. nec obstat.* & in emphyteusi Guid. Pap. *dec. 575. num. 1.* Et in terminis emphyteusis istorum auctoritate amplexa fuit Rota *coram* R.P.D.Vbaldo *in vna Romana Saluiani interdicti 10. Ian. 1611. quæ est in recoll. per* Farinac. *dec. 394. num. 51. par. 1.* dum concludit, quod pactum, quod emphyteusi finita melioramenta debeant reuerti ad dominum directum vnà cum ipsa re in emphyteusim concessa, debet intelligi, si res ipsa redeat ad dominum directum, vel ob culpam emphyteutæ, vel ob lineam finitam, secus si redeat ad dominum directum non tanquam ad dominum, sed tanquam ad tertium extraneum ex titulo emptionis, vel simili: quo casu debet habere rem illam cum suo onere imposito per emphyteutam super dictis melioramentis.

Secunda potest afferri in supra formata difficultate distinctio. Aut census fuit impositus super ipsamet re emphyteutica, & impositio est nulla, & inualida. [Præterquam si census fuerit impositus cum consensu domini directi, eo enim casu non resoluitur census, etiam quando resoluitur ius emphyteutæ imponentis, sed durat perpetuò etiam ad damnum domini directi consentientis, ita vt quando ad ipsum res ipsa deuoluitur, & dominium vtile cum directo consolidatur dominus directus teneatur dictum censum recognoscere, & soluere quia per dictum consensum sibi perpetuo præiudicauit vt post Affl. *decis. 212. num. 7. & 8.* resoluit in puncto Rota *coram* bon.mem Iusto *in vna Romana census 9. Martij 1607. quæ est post tract. decis. 402. num. 1.*] Si vero census constituitur non super re sed super fructibus illius, & constitutio census† sustinetur durante 10
iure imponentis, vt in censu imposito ab hærede grauato super re restitutioni obnoxia, distinguit Rota *in illa Romana Vinearum de Maximinis, 4 Februarij, 1577. coram* bon.mem.Rubeo, *quæ est post tract. dec. 48. num. 2. & seq.* & auctoritate Rotæ *firmat* Stephan. Gratian. *discept. Forens. tomo 1 cap. 43. num. 21.* Card. Mantica. *de tacit. & ambig. conuent. libr. 22. tit. 28. num. 50.* & antea dixerat Follet. *in sua pract. censuali, in verbo, huiusmodi, num. 21. & 41* [& comprobatur auctoritate Rotæ *coram* bon mem. Cardin. Blanchetto *in illa Rom. de Theodolis 17. Apr. 1592. quæ reperitur impressa post tract. dec. 333. paulo post prin.* vbi exemplo emphyteutæ qui alienando non rem ipsam emphyteuticam, sed illius fructus non incidit in pœnam caducitatis. Grat. *cons. 22. n. 3. lib 1.* Tiraq. *de retract. lign. §. 1. gl. 7. num. 41.* resoluit hæredem expresse prohibitum alienare bona hæreditaria sub pœna amissionis hæreditatis, si non bona ipsa, sed illorum fructus alienet nō incidere in dictam pœnam caducitatis, & amissionis, quam etiam distinctionem nos allegans, amplectitur. Stephan. Grat. *discept. forens. tom. 5. cap. 916. num. 14.*]

Et conferunt dicta per Veron. *in suo tract. de seruitute prad. vrban. cap. 14. num. 2.* & per nos supra in præcedenti *qu. art. 6. num. 27.* In dubio autem censum † po- 11
tius præsumi impositum super re ipsa, & ipsius proprietate quam super fructibus defendit Felician *in dictis suis commentar. de censib. tomo 2. lib. 2. cap. 4. num. 5.* [*& in puncto sentit* Rota *coram* R.P.D.Remboldo *in vna Romana vineæ 10. Martij 1623. quæ est post tract. dec. 434. num 8. vers. tum etiam quia.*]

Tertia potest considerari distinctio. Quod † aut in- 12
uestitura fuit facta cum facultate, quod emphyteutæ liceret bona concessa alienare, aut talis facultas non fuit ei attributa: nam primo casu census impositio est licita, secundo verò est illicita, & inualida, quod optimè comprobatur ex communi conclusione, quod emphyteuta† possit bona emphyteutica alienare, quan- 13
do sibi in inuestitura data fuit licentia alienandi, vt pro communi firmat Corbul. *dicta causa 14. ob alienat. irrequisit. dom. factam limit. 1. vbi multos congerit, & benè faciunt ea quæ diximus supra art. præcedenti, num. 15. auctoritate* Bon. *in d. suo tract. de censib. art. 26. num. 53. vers. nunc reliquum est.*

Cæterum si census impositio super huiusmodi rebus Emphyteuticis expresse prohibitis alienari sub pœna caducitatis fiat à minore absque necessariis solemnitatibus, & sic nulliter, vel non sequetur caducitas vel saltem concurrente redemptione, erit minor iste in integrum restituendus aduersus istam pœnam

conuen-

conuentionalem, quatenus ex census impositione fuisset incursa, vt dixit Rota *in vna Bononiensi bonorum emphyteuticorum 2. Decembris* 1596. *coram* bon.memor. Cardinali Pamphilio,*quæ est post tractatum decis.* 531. *num.* 10.*&* 11]

Sed præmissorum occasione lubet non molestam inserere dubitationem. Nunquid emphyteuta imponens censum super re emphyteutica absque consensu domini directi cadat à iure suo? cuius difficultatis resolutionem ex iis, quæ mox conclusa sunt, petendam esse existimo.

Nam in iis casibus in quibus impositio est licita frustra quæritur, an emphyteuta à iure suo cadat, in casibus verò in quibus impositio est nulla, & illicita,
14 tunc est distinguendum. Aut in inuestitura † adest pactum expressum de non alienando sine consensu domini directi, cum adiectione etiam pœnæ caducitatis in casu alienationis, & tunc per impositionem census illum priuari iure suo dixit Gaspar.Roderic.*d.trac. lib.* 1.*cap.*3.*num.*7.*vers. limit.*2.*qui allegat dec.*480.*num.*1. *&* 2. *par.*1 *diuers. sed magis in terminis facit resolutio facta in* Rota *coram* Seraph.*dec.*794.*num.*9.*vers. neque obstat, quod alias par.*1.*& dec.*1290.*sub num.*12.*par.*2. Aut verò
15 in inuestitura † dominus directus non fuit expressè stipulatus pœnam caducitatis in casu alienationis sed stetit in puris terminis iuris communis, & eo casu emphyteuta non cadere à iure suo dixit Rota *coram.* Seraph.*d.decis.*794. *vers. neque obstat.* An autem quan-
16 do incurritur † pœna caducitatis, possit illam euitare per redemptionem census videantur ea quæ diximus *supra hoc* 2.*cap.qu.*1.*art.*6.*num.*5.*& seqq.seu q.* 19.*in hac vltima impressione.*

17 Verùm si emphyteuta † in tali re emphyteutica fecerit melioramenta, quorum fructus sufficiant pro census solutione, posse omni casu super illis censum imponere, dicendum videtur ex iis, quæ conclusa sunt *supra q.præcedenti, artic.* 8. *num.* 37. *& hac eadem qu. art.*1.*n.*16.

[Ideo autem tàm emphyteutæ, quàm vassallo, & hæredi grauato restituere post mortem, vel sub aliqua conditione permissum est imponere censum super melioramentis ab ipso factis, vt dictum fuit quo ad hæredem *quæstione præcedenti art.* 6.*n.* 37. quo ad feudatarium *hac eadem quæstione articu. præcedenti num.*16. quo verò ad emphyteutam *hoc eodem art.*

Quia hæres pendente conditione, vel dum ipse viuit possidet rem illam tanquam propriam, & pleno iure ac bona fide tanquam dominus.

Feudatarius autem, & emphyteuta habent dominium saltem vtile rei melioratæ, & proinde tempore factæ meliorationis proprietas melioramentorum acquisita fuit ipsi melioranti, vtpote facta in re quæ tunc erat sub illius dominio, & consequenter melioramenta præfata facta ab hærede grauato non veniunt in restitutione fideicommissi Peregr. *de fideic. art.* 50. *num.*39. Fusar. *eod.tract.q.*669.*n.*1.*qui alios congerunt.* & facta à feudatario, & emphyteuta non dicuntur feudalia, vel emphyteutica, sed illorum propria, & sunt transitoria ad eorum hæredes, & successores *vt multorum auctoritate comprobat* Peregr.*d.art.*50.*num.*40.

Et hinc fit vt super dictis melioramentis possit ab hærede, vassallo, & emphiteuta constitui census perpetuus, etiam duraturus post finitum feudum, vel emphyteusim, & post purificatum fideicommissum, *vt plenè comprobauit* Rota *coram* R. P. D. Merlino *in Romana Saluiani.* 26. *Aprilis* 1632.*quæ est post tract.dec.*541.*num.* 13.*cum pluribus seqq.*]

Censum imponere super re an is possit qui ius aliquod in ea, vel ad eam habet, citra tamen ius directi, vel vtilis dominij, & administrator bonorum publicorum super illis non potest.

QVÆSTIO XXIII.

aliàs par. 1. *cap.* 2. *qu.*3.*ar.*1.

VIdimus in præcedentibus quæstionibus de iis personis, quæ directum, vel vtile dominium habent, an, & quibus casibus sit illis permissum censum super suis rebus imponere, & constituere. Sequitur vt congruo ordine in hac Tertia quæstione de illis differamus, quæ nec directum, nec vtile dominium rei habent, & cũ ex eis aliquæ nullum prorsus ius habeant in re, nec ad rem, sed simplicem rei administrationem, & gubernium. Aliquæ verò habent quidem ius reale, sed nec plenum, nec liberum. Aliquæ verò nullum tale ius habent, sed dumtaxat spem certam ad futuram rei acquisitionem, de singulis est inuestigandum per quinque principales articulos.

Primus est, An administratores rerum publicarum possint super illis censum imponere.

Secundus, An clericus beneficiatus super bonis suæ Ecclesiæ.

Tertius, An vsufructuarios super bonis, quorum aliena est proprietas.

Quartus, an is qui emit rem adiecto pacto, quod non acquirat rei dominium, nisi soluto pretio.

Quintus, An fideicommissarius ante restitutionem fideicommissi, puri, vel purificati sibi factam.

SVMMARIA.

1 *Per census impositionem constituitur ius reale super fundo, qui censui subiicitur.*
2 *Quod ius licet habeat speciem seruitutis.*
3 *Non est tamen vera seruitus nec realis, nec personalis.*
4 *Sed est hypotheca.*
5 *Hypotheca contrahitur super re, quando super ea imponitur onus annuæ præstationis.*
6 *Hypotheca, quæ contrahitur ex impositione census, est specialis.*
7 *Et habet maiorem vim, & efficaciam, quam habeat simplex hypotheca ordinaria.*
8 *Onus reale super re aliena nemo potest constituere.*
9 *Censum super re aliena nemo potest imponere.*
10 *Administrator bonorum publicorum non potest super illis censum imponere.*
Intellige, vt num.18.
11 Limit. *si habeat speciale mandatum ad alienandum, dummodo mandatum sit factum cum solemnitatibus requisitis in alienatione bonorum vniuersitatis,* ibid. ;
13 *Administrator rerum publicarum, in alienatione illarum, debet iurare se credere alienationem esse vtilem.*
14 *In alienatione rerum vniuersitatis requiritur decretum Iudicis, præcedente causa cognitione.*
15 *In impositione census facienda super bonis Vniuersitatum, vtile est habere licentiam Principis.*
16 *Imo est necessarium.*
17 *Emptor census impositi super bonis Vniuersitatum, debet esse sollicitus, vt pecunia erogentur in causam expressam.*
[*Licentia imponendi censum super bonis vniuersitatum non suffragatur, si in illa non specificetur fundus subiugan*

ſubiugandus cum omnibus ſuis demonſtrationibus & qualitatibus.

18 *Res quæ ad vniuerſitates pertinent iure priuati patrimonij non poſſunt ab adminiſtratoribus obligari, nec ſuper illis cenſus imponi abſque ſolemnitatibus.*

PRo reſolutione præſentis articuli præmittendum
1 eſt. † Quod per cenſus impoſitionem conſtituitur
ius reale ſuper fundo,qui dicto oneri ſubiicitur. Caſ-
ſan.*ad Conſuetud.Burgund.*Rubr.11 *de cenſes,cap.*11.§. 2.
numero 29.§.4. *verbo* ſur l'eritage,*numero* 1.*& ſeqq.&* §.
6.*in verbo* contre l'aſſignal.*num.*2. Couar. *lib.*3. *variar.*
*reſolut. cap.*7.*num.* 6. Bened. Bon. *in ſuo tract.de cenſib.*
*art.*6.*num.*19.*latè* Ioan Anton.Canet. *ad Extrauag.Valentes,*§.*ſucceſſiuè numero* 32. *& ſeqq.fol.mihi* 166 Autel.
Corbul.*de iure emphyteut.cauſa* 14.*ob alienation. irrequiſit. dom. factam*, Ampliat.49.*num.* 3. *& ſeqq.* Surd. *conſ.*
162.*numero* 9. *& ſeqq.lib.*2.*multos alios congerit.*Felician.
de Solis,*in ſuis commentar. de cenſib. tomo* 1.*lib.* 1. *cap.*4.
*num.*3 .*& cap.*8.*num.* 19. *verſ. pro qua ſententia.* [Robet.
Maran.*conſ.*93.*num.*1.]

2 Quod † quidem ius licet habeat aliquam ſpeciem
ſeruitutis, Marian.Socin. ſen.*in rubr. ext. de vſur.ſub n.*
103.*verſ. ſicut ergo bona*, Peregr. *de fideicommiſſ. art.* 49.
numero 68.Vincent.Carrocc.*deciſ.* 103. Io. Bapt. Coſta,
*conſ.*9.*num.*2.Canet.*vbi ſupra,num.*17.*qui monetur auctoritate.* Anchar.*conſ.*30.Federic. Martin.*in ſuo tract.de iure cenſu.cap.*1.*num.*77.*& cap.*4.*num.*89. Ludou.de Auen.
*in ſuo tract.de cenſib. Hiſpan.cap.*74.*num.*3.*& dixit* Rota
coram Illuſtriſſimo Cardinali Mellino, 30. *Octobris in*
*illa Romana cenſus,quæ eſt in fine Tract. deciſ.*1.*n.*4.*& coram* R.P.D.meo Vbaldo,*in illa Romana retractus domus,*
15. *Decembr.* 1614. *quæ ibidem eſt dec.*71.*num.*10. [Cen-
ſus enim inhæræt fundo quaſi quædam ſeruitus,*vt dicebat* Rota *coram* R.P.D.Pamphilio *in vna Camerinenſi*
fideicommiſſi 4. *Decembris* ,1606. *quæ eſt poſt tract. deciſ.*
470.*n.*2.]

3 Non eſt tamen vera,† nec proptia ſeruitus,nec rea-
lis, quia non debetur prædio, nec perſonalis,quia non
debetur à perſona perſonæ, *vt arg. tex. in l.Caius ff.de*
ann. legat.dicit in puncto Caſſan.*d.*§.2.*num.*29. *&* §. 6. *in*
d. verbo, contre l'aſſegnal. *num.* 2. *comprobat* Felician. *in*
dictis ſuis Commentar. tomo 1. *lib.*3. *cap. vnico,numero* 21.
4 *verſ. in hac difficultate* Ludou. de Auend.*d.num.*3.Sed †
eſt potius quædam hypotheca, quæ per impoſitionem
cenſus contrahitur ſuper fundo qui ſubiicitur[vt mul-
torum auctoritate comprobat Mar. Giurb. *dec. Regn.*
Sic. 113. *numero* 4. *part.* 1.] certiſſima ratione demon-
5 ſtratur, quia † vbi ſuper certa re imponitur onus an-
nuæ præſtationis, eo ipſo res illa cenſetur pro illa
præſtatione hypothecata, Bart. Bald. & Caſtro *in l.*
Codicillus §. *instituto ff. de leg.* 2. Roman. *conſ.* 388.
num. 2. & 3. & Caſtr. *conſ.* 334. *num.*1.Crau. *conſ.*217.
*num.*5.*verſ. idem volunt, alios allegat* Bon.*d.tract.de cenſib. art.* 57. *numero* 88 *ad fin. verſ.nam ſtatim quod onus.*
Vnde non poteſt dubitari quin per impoſitionem cen-
ſus contrahatur hypotheca ſuper fundo ſubiugato, *vt*
deducit Felician. *in dictis ſuis Commentar. tomo* 2. *lib.* 5.
cap. 1. *numero* 6. M. Antonius Peregr.*conſ.*97.*numero.*8.
*lib.*1.*& dixit* Rota *coram* Illuſtriſſimo Cardinali Ludo-
uiſio 26. *Nouembr.*1604.*in illa Romana cenſus,quæ eſt poſt*
tract.dec. 5. *numero* 11. [*& in Rom. cenſus*, 7. *Feb.* 1628.
coram R.P.D. Pirouano, *quæ eſt dec.*517. *numero* 1. *poſt*
6 *tract.*] Et quidem † ſpecialis Follet. *in ſua Pract. cenſuali, in verbo huiuſmodi, numero* 114. Bon. *qui multos*
allegat d. tract. articulo 6. *numero* 19. *& videtur ſatis*
clarè comprobari ex tex. in cap. 1. *&* 2. *de empt. & vend.*
7 *inter extrauag. comm.* Et quæ habet † maiorem vim,
efficaciam, ac poteſtatem, quam habeat ſimplex, &
ordinaria hypotheca; ex eo quod naſcuntur ex ea effe-
ctus plurimi maximi ponderis, & momenti, qui ex
ſimplici hypoteca non oriuntur; *vt animaduertit*
Couar. *d. cap.* 7. *numero* 6. *& refert.* Felician. *d. tomo* 1.
lib. 3. *cap. vnico, numero* 21.*verſ.in hac difficultate.*Ioan.
Guttierez *pract. quæſt. lib.* 2.*cap.*166.*num.*4.

Ex quibus ita præmiſſis ſequitur quod ſicut † ne- 8
mo poteſt onus reale imponere, & conſtituere ſuper
rebus alienis, *l. ſi rem alienam, in prin.l.rem alienam, ff.*
de pignorat. action. ita † nec ſuper illis poteſt cenſum 9
imponere. Bald. *in cap. ad audientiam,il ſecundo,num.* 9.
*de reſcript. Crauet. conſ.*339 *numero* 10.*lib* 3.& per con-
ſequens adminiſtrator † bonorum publicorum non 10
poterit ſuper illis cenſum imponere Tiraquel. *de retractu lignag.*§.1.*Gloſ.*6.*numero* 6. *verſ. ſicuti nec hos reditus annuos.*

Quæ tamen concluſio non nullas recipit declara-
tiones neceſſarias, cum certis caſibus poſſit admini-
ſtrator ſuper bonis publicis à ſe adminiſtratis validè
annuos redditus imponere,Et quidem.

Primò, ſi habeat † ſpeciale mandatum ad alienan- 11
dum bona ſuæ vniuerſitatis, ſi tamen in deputatione,
& creatione talis adminiſtratoris eſſent adhibitæ ſo-
lemnitates requiſitæ in alienatione bonorum alicuius
vniuerſitatis,nam ſi iſte Adminiſtrator ita ſolemniter
conſtitutus cenſum imponat ſuper bonis ſuæ vniuer-
ſitatis, valida eſt impoſitio, etiam quod in conſtitu-
tione, & venditione cenſus non adhibeantur ſolemni-
tates præfatæ, *arg.* eorum, quæ tradunt. Rimin. ſen.
conſ. 85. *num.*3.*lib.* 1. Octauiao. Simoncell.*in ſuo tract.*
de Decret. lib. 2. *tit.* 5.*inſpect.*4 *num.*49. Quod ſi in de-
putatione talis Adminiſtratoris non fuerent adhibitæ
ſolemnitates prædictæ, impoſitio, & venditio cenſus
tanquam de facto facta, poſſet impugnari Surd *conſ.*
28.*num.* 87.*lib.*1. Ioan. Azur. *Inſtit. Moral. part.* 3. *lib.*
10.*cap.*7.*qu* 8.

Secondò valet impoſitio cenſus,† ſi fiat ſeruata for- 12
ma tradita in *l.fin. C. de vend.rer. vniuerſit.* Tiraq. *d.*
verſ. ſicuti nec hos redditus annos, Nicol. intrigliol.*ſuper*
Bulla de cenſib. qu. 30. *num.* 1. ſcilicet,† vt d. Admini- 13
ſtrator iuret ſe credere dictam cenſus impoſitionem
eſſe vtilem vniuerſitati; & quod Iudex † cauſa cogni- 14
ta Decretum interponat. Alex. *conſ.* 1. *ſub num.*3.*lib.*4.
Ruin. *conſ.* 41.*num.*7.*lib.*1.Roland.*conſ.* 54. *num.*10.*lib.*
2. Franc.Viui. *dec.* 436.*num.*1.*& ſeqq & ſignanter num.*
8.*lib.*3. Menoch.*conſ.*80.*num.*22.*lib.*1.*Et in propriis terminis.* Felician. *in dd. ſuis Commentar. tomo* 1. *lib.* 2.*cap.*
3.*numero* 4. *Roderic. de ann. redditib. lib.* 1. *quæſt.* 14.
numero 67. *verſ. Secundo caſu.* Præterdictas ſolemnita-
tes ſunt † qui dicant eſſe valdè vtile emptori cenſus, 15
impetrate licentiam à Principe ſupremo imponendi
dictum cenſum,*vt admonet.* Felician. *in dictis ſuis commentariis tom.* 2. *lib.*2.*cap.*3. *numero.* 1. Alij † autem li- 16
centiam hanc eſſe ſimpliciter, & præciſè neceſſariam
contendunt, multorum auctoritate demonſtrare co-
nantur. Roder. *ſub dict.verſ. Secundo caſu, ibi contrariam opinionem,&* Caſtill. *in ſuo tract.de vſufr.cap.*54.*numero*
46. *& ſeqq.* Ludou. de Auend.*d. tract. cap.*68.*numero* 5.
& 6. quæ in Statu Eccleſiaſtico ob expreſſam. Cle-
mentis VIII. *Conſtitutionem, editam ſuper bono Regimine, rectáque adminiſtratione redditunm cuiuſcumque communitatis locorum ditionis Sanctæ Romanæ Eccleſiæ,*
etc. eſt omnino recipienda. Hac autem licentia à Prin-
cipe impetrata obſeruandum eſt præterea, quod † 17
ſi licentia impetraretur imponendi cenſum ad effe-
ctum erogandi pecunias in aliquam certam, & ex-
preſſam cauſam, vt pecuniæ ad cenſum acceptæ ero-
gentur in eandem cauſam:nam ſi conuertantur in ali-
am cauſam, emptor cenſus non eſſet ſecutus,ſed talis
impoſitio poſſet ope reſtitutionis in integrum reſcin-
di, vt poſt longam diſputationem concludit. Felician.
*d.cap.*3.*num.*2.*cum multis ſeqq.*

[Et cooſerunt dicta *ſupra hoc* 2.*cap.qu.*1.*art.* 6. *nunc*
*qu.*19.*in quinta limit.*de cẽſu impoſito ab hærede ſuper

re expreſsè alienari, probibita cauſa conſtituendi, vel reſtituendi dotem. Ad effectum autem, vt licentia Principis ſuffragetur non eſſet tutum impetrare ſimpliciter facultatem imponendi cenſum ſuper bonis vniuerſitatis, ſed in precibus eſſet neceſſarium exprimere, & ſpecificare bona, ſuper quibus cenſus eſſet imponendus cum ſuis demonſtrationibus, ſituationibus, vocabulis, & confinibus, vt optimè comprobatur ex traditis à Bald. *in rub. C. de contr. empt. in 3. quaſt. quem ſequitur.* Dec. *conſ. 142. num.* 8.]

Illud autem non exiſtimaui prætermittendum in hoc articulo, quod dum quærimus an adminiſtrator poſſit imponere cenſum ſuper bonis ſuæ Vniuerſita-
18 tis, intelligendum † eſt de iis bonis, quæ in proprio patrimonio reipub. ſunt, & ab ea non iure vniuerſitatis, ſed priuati patrimonij, vt res ſingulorum poſſidentur, & fructus ferunt non ad commodum cuiuſlibet vti volentis, ſed tantum ad commodum vniuerſitatis, vt admonet. Felician. *d. tomo 1. lib. 2. cap. 3. ſub num. 2. verſ. quedam autem,* Gaſpar. Roderic. *d. lib. 1. qu. 14. num. 67.*

SVMMARIA.

1 *Clericus non poteſt imponere cenſum ſuper bonis ſui beneficij, niſi ex cauſa, & cum ſolemnitatibus.*
2 *Non ſolum ſuper iis, qua ſunt cultui diuino dicata.*
3 *Sed nec etiam ſuper temporalibus, & immobilibus.*
Limitatur, ſi talis impoſitio fiat cum debitis ſolemnitatibus, & ex iuſta cauſa num. 5.
4 *Immo nec ſuper eius patrimonio, ad cuius titulum fuit ad ſacros ordines promotus.*
[*Patrimonium, ad quod Clericus fuit ordinatus ad ſacros Ordines, non efficitur quid Eccleſiaſticum.*
Patrimonium iſtud tanquam acceſſorium gaudet priuilegio fori, pro vt Clericus dum illo fruitur]
6 *Alienatio rei Eccleſia non valet, niſi fiat ex iuſta cauſa, & cum debitis ſolemnitatibus.*
7 *Cauſa ob quas licet alienare res Eccleſia, ſunt omnes reducibiles ad vtilitatem Eccleſia.*
8 *Iuſta cauſa imponendi cenſum ſuper bonis Eccleſia eſt, vt extinguatur alius cenſus maior.*
9 *Secus vt extinguatur cenſus, eiuſdem quantitatis.*
10 *Impoſitio cenſus, ſi facta fuerit ex Decreto exequutoris Apoſtolici ex iuſta cauſa, omnia praſumuntur ſolemniter geſta.*
11 *Cenſus impoſitus à clerico ſuper bonis Eccleſia, praiudicat imponenti, non autem ſucceſſori, nec Eccleſia, & ibi reſpondetur obiectis.*
12 *Etiam non adhibitis ſolemnitatibus.*
13 *Extrauag. Ambitioſa de rebus Eccleſ. alienand. Intellectus.*
14 *Extrauagans pradicta loquitur de alienatione bonorum, non de locatione fructuum.*
15 *Cenſus impoſitus a Pralato eſt nullus, ſi Eccleſia velit.*
16 *Cenſum impoſitum abſque ſolemnitatibus, ſi Capitulum, & Pralatus recognoſcat per aliquod tempus, non poteſt amplius impugnare.*
[*Impoſitio cenſus facta à Pralato ad fauorem ſui conſanguinei ſuper bonis Eccleſia non caret ſuſpicione.*
Cenſus impoſitus à Pralato ſuper bonis Eccleſia ſua & venditus conſanguineo, vt ſuſtineatur debet efficaciter probari neceſſitas imponendi, & interuentus ſolemnitatum.
Eccleſia acceptans nullitatem alienationis quando teneatur pretium reſtituere.]

Clericus an poſſit ſuper bonis ſui Beneficij cenſum conſtituere.

QVÆSTIO XXIV.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 3. ar. 2.

QVod Clericus † beneficiatus non poſſit ſuper re- 1
bus ſuæ Eccleſiæ abſque legitima cauſa vtilitatis, vel neceſſitatis, & ſine debitis ſolemnitatibus imponere, & conſtituere, eſt abſque difficultate
concludendum, non † ſolùm reſpectu eorum bono- 2
rum quæ ſunt cultui, & miniſterio diuino dedicata, vt ſunt Calices, Patenæ, Vaſa ſacra, & his ſimilia, ſuper quibus cenſus creari, & collocari non poteſt, tum quia in commercio noſtro non ſunt, §. *Vniuerſitatis, verſ. nullius, §. ſeq. Inſtit. de rer. diuiſ.* & alienari, & hypothecari ſunt omnino prohibita, *l. ſancimus C. de ſacroſ. eccleſ.* & ideò ſuper illis non poteſt conſtitui cenſus. Tiraquell. *de Retractu Lignag. §. 1. Gloſ. 1. numero 6. verſic. nec qui non poteſt,* Ludou. de Auend. *in ſuo tract. de cenſ. Hiſp. c. 76. ſub numero 1. & conferunt ea qua dicentur, infra q. 28 aliàs hac ead. part. 1. cap. 3. in prin. a. 1.* tum etiam obſtante *Bulla Pij V. ſuper forma creandi cenſus,* prohibente cenſum conſtitui niſi ſuper rebus immobilibus, vel quæ pro immobilibus reputantur, vt dicam *ſ a c. ſ. . qu. 1* Verùm † etiam reſ- 3
pectu temporalium, & immobilium, vt ſunt domus, vineæ, prædia, & alia huius generis Gugl. Redoan. *in ſuo tract. de reb. Eccleſ. non alienan. in tit. de conſtit. ann. redditib. per totum, & ſignanter numero 30. & 31.* Foller. *in ſua pract. Cenſuali, in verbo, huiuſmodi, num.* 17. Corbul. *de iure emphyteu. cauſ. 14. ob alienat. irrequiſit. dom. factam.* Ampliat. 49. *num.* 4. Virgin. Boccac. *in ſuo tract. de cenſib. par. 2. num. 75. & par. 3. num. 64.* Ioan. Azor. *Inſtit. Moral. libr. 10. cap. 7. q. 5.* Mart. Bonacin. *in ſuo tract. de contract. diſput. 3. qu. 4. puncto vnico, num. 11. & fuit ſæpius reſolutum in* Rota, *& maximè coram* bon. mem. Cardinali Pamphilio 24. *Maij*, 1591. *in illa Romana inualiditatis cenſus, qua eſt poſt tract. dec.* 27. *num. 2. & coram* bon. mem. Orano, 29. *Ianuarij* 1596. *in illa Leedienſi cenſus, qua eſt ibidem deciſ. 16. n. 2. & in ead. cauſa coram* bon. mem. Corduba, 11. *Decembris, eiuſdem anni*, 1596. *qua ibidem eſt dec. 8. num. 6. & 7. & in eadem cauſa coram eodem, 15. Ianuarij 1597. ibid. dec. 37. num. 2. & coram* bon. mem. Penia, 8. *Iunij*, 1598. *in illa Romana cenſus de Romulis qua eſt ibid. dec. 28. n. 3. & in illa Romana cenſus 17. Martij*, 1600. *coram* bon. mem. Iuſto, *qua eſt ibidem dec. 40. num. 5.*

Immo nec etiam ſuper bonis ſuis † patrimonialibus 4
ad quorum titulum fuit ad ſacros ordines promotus, niſi ſeruata formata requiſita à *Sacro Concil. Trident. Seſſ. 21. de reformat. cap. 2 ad finem.*

Cùm etiam de iure communi clerico ſit interdicta alienatio patrimonij ſui, ad cuius titulum fuit ad ordines ſacros ordinatus, *vt dicunt Scribentes communiter in cap. tuis, de Prebend. & refert in puncto.* Felician. *in ſuis commentariis de cenſib. tom. 2. lib. 1. cap. 3. num. 12. & ſequitur* Ludou. de Auend. *in d. ſuo tract. cap. 77. num. 6.*

[Prohibetur autem Clericus alienare patrimonium, ad cuius titulum fuit ad ſacros Ordines promotus, non quidem quia illud efficiatur quid Eccleſiaſticum, ſed quia accedit perſonæ Clerici, & ſequitur naturam illius vt acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis, & bona illa gaudent priuilegio fori Eccleſiaſtici: interim quod ſunt in poteſtate ipſius Clerici, *vt poſt* Menoch. *de recup. poſ. ſeſſ. remed. 15. num. 21. dicit* Didac. Spin. *in ſuo ſpecul. teſtamentorum gl. 18. num. 72.*

Iſta

5 Ista autem principalis conclusio limitatur † si talis
census impositio fiat super rebus profanis, & tempo-
ralibus Ecclesiæ, seruatis debitis solemnitatibus, &
ex iusta causa, *vt in puncto dicit* Ludou. Auend. *d. cap.*
76. num. 4 quoniam si hæc in alienatione bonorum
immobilium Ecclesiæ copulatiuè adhibeantur, valida
6 erit alienatio, quam alioqui non sustineretur, † cum
pro illius validitate copulatiuè requirantur. Doctor.
communiter in l. cum hi. §. eam transactionem, vbi Ias.
num. 2. testatur de communi, C. de transact. prout etiam.
Couar. *variar. resolution. libr. 1. cap. 17. num. 1.* Dec. *cons.*
142. *num. 4. & consil. 174. numer. 1. & voluit* Rota *in re-*
solutionibus factis in causa Leodiensi census supra relatis,
& aliàs sæpè.

Iusta autem, & legitima causa imponendi censum
super rebus Ecclesiæ haberetur, si talis impositio fie-
7 ret pro illius vtilitate, ad quam videntur omnes † cau-
sæ reducibiles, *vt probat. tex. in can. sine exceptione, 12.*
qu. 2. ibi, meliora prospiciat, & dicit gl. 1. in cap. nulli, de
reb. Eccles. non alien. Et potest exemplificari, si census
8 † imponatur pro extinguendo censu maioris respon-
sionis. quam sit census qui imponitur puta si recipi-
atur ad censum pecuniæ ad rationem septem pro
singulo centenario, & anno pro extinctione census,
qui soluebatur ad rationem octo, vt considerauit. Ro-
ta *in illa Romana census de Romulis*, 8 *Iuny* 1598. *co-*
ram bon. mem. Penia, *quæ est post tract. dec. 28. num. 3.*
vers. supradictis, & coram Seraph. *dec. 1109. numero 1.*
par. 2. & in illa Romana censuum, 23. Iuly, 1600. coram
Illustrissimo Cardinali Mellino, *quæ est post tract. decis.*
29. *numero 2. & 4. in fine, & numero 5. in fine*, secus
9 tamen esset † si census imponeretur simpliciter gratia
extinguendi censum priorem eiusdem quantitatis,
tàm respectu sortis, quàm respectu fructuum: nam
Ecclesia inuita cogi non potest ad extinguendum cen-
sum, cum illius redemptio venditori sit tantum li-
cita emptori autem prohibita, vt disponitur in *d. Bul-*
la Pij. V. & in impositione vnius census vt alius extin-
guatur omnino similis, non dicitur Ecclesia effecta,
locupletior, vt in puncto dicebat. Rota *in illa Romana*
inualiditatis census, 24. May, 1591. *coram* bon. mem.
Cardinali. Pamphil. *quæ est post tract. dec. 27. num. 7. &*
9. in fin. & num. 10.

Licet autem vltra causam legitimam pro validitate
impositionis census requiratur interuentus debitarum
solemnitatum attamen si talis † impositio fiat ex De-
10 creto exequutoris Apostolici, in vim litterarum Apo-
stolicarum in forma, Si in euidentem expeditarum,
omnia censebuntur solemniter & legitimè gesta. Ni-
col. Intrigl. *super Bulla de censi. q. 27. num. 3. cum seq post*
hæc scripta visus, vt multorum authoritate comprobauit.
Rota *coram* R. P. D. Manzanedo, 2. *Decembris* 1609.
quæ est in fine tract. dec. 30. numero 1. & per tot. Cessan-
tibus itaque legitima causa, & interuentu solemnita-
tum non sustinebitur census impositio facta à Clerico
super bonis sui benefi ij

Hanc autem principalem negatiuam conclusionem
11 † intelligunt. Foller. *in d. verbo, huiusmodi, numero* 18.
& Redoan. *d. tit. de constit. ann.* Cens. *num. 19. & seqq.*
& sequitur Felician. *in dictis suis Commentar de censib.*
tom. 1. lib. 2. cap. 3. num. 10. vt procedat quidem res-
pectu præiudicij Ecclesiæ, secus autem respectu præ-
iudicij ipsiusmet clerici imponentis Affirmantes quod
licet clericus imponendo censum super bonis Eccle-
siæ, non possit nec Ecclesiæ, nec suis in dicto be-
neficio successoribus præiudicare potest tamen sibi-
met præiudicium inferre Et propterea poterit su-
per bonis suæ Ecclesiæ imponere censum duraturum
eius vita durante. Quam conclusionem fuit etiam
amplexus Ludou. Auend. *d. cap. 77. numero 3. vers. Ideò*
aliquantulum, & numero 4. vbi id comprobat pluribus
similibus.

Et ista † conclusio est in tantum vera vt eo casu 12
possit clericus etiam absque debitis solemnitatibus
censum præfatum imponere, & constituere, vt post
Redoan. *d. c. num. 19. & 25. dixit* Auend. *d. c. 77. num. 4.*
vers. In eo tamen.

Et licet contra hanc conclusionem duo obstare vi-
deantur. Vnum quod ex ea videatur approbari census
personalis, dum volunt clericum eo casu teneri ad
obseruantiam contractus, & proinde ad solutionem
annuæ responsionis impositæ, vnde resultat persona-
lis obligatio. Alterum quod ex mente Io. Axor. *d. qu. 5.*
huiusmodi census repugnat dispositioni. Extrauag.
Ambitiosa de reb. Eccles. non alienand. qua prohiben-
tur res Ecclesiæ vltra triennium alienari, & nemo
negauerit quin impositio census sit species alienatio-
nis. Qui *text.* vltra *Axor.* stringitur, quoniam ibi Pa-
pa prohibet non solum alienationem proprietatis, sed
etiam fructuum, cùm inhibeat ne bona Ecclesiæ lo-
centur ad longius tempus trium annorum, vnde vide-
tur dicendum ex eo censeri prohibitam impositio-
nem census, etiam super fructibus, cum talis impo-
sitio de sui natura sit perpetua, *vt supra suo loco dixi-*
mus.

Istis tamen non obstantibus non videtur à supradi-
cta conclusione recedendum. Et ad primum respon-
detur, quod non inconuenit quod persona clerici im-
ponentis censum, obligetur ad illius solutionem dum-
modo census non constituatur super sola clerici per-
sona, vt latè demonstrabitur *infra q. 4. seu par. 1. c. 3.*
q. 1. art 6 Nam debetur eo casu census saltem ratione
interesse, vt fuit dictum *supra quæst. 19 seu 2. cap quæst.*
1. art. 6. num 41. & seqq.

Ad secundum dicitur † dispositionem d. Extrauag. 13
Ambitiosæ procedere quando illa fructuum concessio
posset inferre præiudicium successori in beneficio. se-
cus quando tenderet dumtaxat in præiudicium illius,
qui fructus vltra triennium concederet Ob quam ra-
tionem Felician. *d. num.* 10. licet hanc difficultatem
senserit, ea tamen non obstante, cum supradicta opi-
nione pertransiuit. Vel aliter euitari potest dispositio,
dicta extrauag. quod illa † prohibet locari res ipsas 14
Ecclesiæ, non autem fructus & redditus Ecclesiasti-
cos, vt refert Couar. *var. resolut. lib. 2. cap. 16. num. 6 vers.*
6. visum est, Quasi solemnitates requisitæ vigore *d. ex-*
trauag. restringantur ad locationes bonorummet, non
autem redditruum, & fructuum illarum, quos prop-
tereà locari posse etiam vltra triennium absque di-
ctis solemnitatibus sentiendum sit, quod fuit etiam
de mente Federic. *de sen, cons.* 123 Quem intelle-
ctum sequitur etiam Auend. *d. cap. 77. numero* 5. & ex-
tendit ad censum constituendum non super bonis-
met Ecclesiæ, sed super eorum fructibus, & redditi-
bus.

Verum enimuerò, si census † fuerit impositus non 15
à simplici Clerico, sed à Prælato, vel Capitulo alicuius
Monasterij absque debitis solemnitatibus licet possit
Capitulum, & Monasterium declarare nullam dictam
impositionem, quia tamen habet in se implicitum sta-
tum validitatis, cum non sit nulla nisi Ecclesia velit.
Put. *dec. 310. lib. 1. & dec. 365. numero 5. lib 2.* Rota
diuers. dec. 133 num. 12. part. 2. Carol de Grass. *in suo*
tract. de exempt. in 20. exempt. numero. 22. si Capitulum,
& Monasterium per aliquod tempus † huiusmodi cen- 16
sum recognouerit, & illius fructus soluerit, non pote-
rit posteà de illius nullitate opponere, *vt dixit* Rota
coram Illustrissimo Cardinali Mellino, 23. *Iuny* 1600.
in illa Romana Censuum, quæ est post tract. decis. 29.
num 5.

Nam soluendo fructus dicti census, censetur nul-
litatem remisisse, quia obseruantia subsequuta videtur
animum præcedentem declarare, *vt in simili dixit* Ro-
ta *in vna Romana census. 13. May* 1596. *corā* bon mem.

Cardin. Blanchetto, qua est, ibid. decis. 76. num. 4.

Vel saltem emptor talis census liberatur ab onere restituendi fructus ex ex perceptos antequam Ecclesia declarauerit velle illum habere pro nullo vt dicemus, *infra q. 88. aliàs par. 2. cap. 2. qu. 4. art. 7. num. 16.*

[Quibus omnibus addi etiam potest, quod si Prælatus imponat censum super bonis suæ Ecclesiæ, vt illum vendat suo consanguineo talis impositio non caret suspicione, vt considerauit Rota *coram* bon. mem. Orano *in illa Leodiensi præsensi census 29. Ianuary 1596. quæ est post tract. decis. 36. numero 11. & repetita in ead. causa coram* bon. mem. Corduba 15. *Nouembris eiusdem ann. & rursus coram eod. in ead causa 15. Ianuary 1597. quæ post tract. est dec. 37. ad fin.* & propterea eo casu ad sustinendam huiusmodi census impositionem requiruntur probationes validiores, & efficaciores, vt iustificetur, quod illa fuit facta solemniter, & ex causa necessaria. & super veritate dictæ causæ enunciatæ, vt benè considerauit Rota *in d. decisionibus coram Corduba.* sed posset dubitari, an si Ecclesia acceptet nullitatem dicti census, teneatur restituere pretium emptori illius, in qua difficultate licet Doctores partem affirmatiuam saltem de æquitate canonica amplectantur, ne Ecclesia locupletetur cum iactura aliena, Felyn. *in cap. cum causam, numero 26. vers. præfata autem de re iudic.* Hæc tamen sententia vera est præsupposita bona fide emptoris, & probata versione pretij in vtilitatem Ecclesiæ, vt declarauit Rota *in illa Romana nullitatis contractus cor.* R. P. D. Buratto 28. *Iun. 1624. quæ est post trac. dec. 435. num. 6. & nos diximus supra hoc eod. c. q. 1. art. 2. num 3. cum seqq.* nam quæ ibi dicuntur de minore impugnante contractum à se celebratum absque solemnitatibus procedunt in Ecclesia, vt in decisionibus ibi relatis.]

SVMMARIA.

1 *Vsufructuarius non est dominus rei, cuius habet vsumfructum, sed habet dumtaxat ius in re.*
2 *Vsufructuarius, quod non possit imponere censum super proprietate rei, cuius habet vsumfructum.*
3 *Nec super ipso vsufructu volunt aliqui.*
4 *Contrarium placuit aliis, & Auctori, vbi de ratione.*
5 *In incorporalibus datur propriè dominium.*
6 *Vsufructuarius dicitur propriè dominus iuris, quod habet vtendi, fruendi, re aliena.*
[*Vsufructuarius non est propriè dominus rei, cuius habet vsumfructum.*
Vsufructuarius est verè dominus iuris vtendi fruendi.
7 *Ius vtendi, fruendi non potest separari ab vsufructuario absque interitu vsusfructus.*
8 *Commoditas percipiendi fructus remanet obligata ex impositione census ab vsufructuario facta.*
[*Commoditas percipiendi fructus ex re capitur, & exponitur pro vsufructu.*
9 *Commoditas percipiendi fructus potest ab vsufructuario imponi alteri concedi.*
10 *Census impositus ab vsufructuario resoluitur, resoluto iure vsufructuarij.*
[*Melioramenta facta ab vsufructuario in re cuius habet vsumfructum non sibi, sed proprietario acquiruntur.*
Vsufructuarius non possidet iure dominij, sed iure seruitutis.
Census impositus ab vsufructuario super melioramentis finito vsufructu resoluitur.
Vsufructuarius repetit expensas factas pro necessaria rei conseruatione si non fuit modica.
Census super credito, & personalibus imponi non potest.

Vsufructuarius, an possit imponere censum super re cuius habet vsumfructum.

QVÆSTIO XXV.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 3. ar. 3.

TErtius sequitur articulus in quo occurrit discutiendum. An † vsufructuarius qui non est domi- 1
nus ei cuius habet vsumfructum, sed dumtaxat dicitur habere ius in re, vt volunt communiter scribentes *in l. naturaliter, in princ. ff. de acquir. possess.* Boer. *dec. 28. numero 1. & seq.* Menoch. *de recuper. remed. 1. numero. 54. & 69.* Caualca. *de vsufruct. mulieri relicto, numero 5. in fine, vbi multos congerit, & de communi testatur)* possit super illa censum validè imponere, & fundate. In quo articulo videbatur esse negatiuè respon-
dendum, tam † respectu proprietatis dictæ rei. quæ 2
ad vsumfructuarium non pertinet, & ideò illam nec alienare, nec super ea censum imponere potest, Bald. *in cap. ad audientiam, el secundo, numero 9. de rescr.* sequitur Tiraq. *de retractu lignag. §. 1. gloss. 6. numero 6. vers. nec qui non habet, & nos diximus supra hoc eod. cap. quæst. 1. art. 1. vel qu. 14. iuxta nouissimam impressionem,*
quam respectu † ipsiusmet vsusfructus, quia cum cen- 3
sus impositio species sit alienationis, vt supra sæpius dictum fuit, vtique per illius impositionem diceretur alienari vsusfructus, & eius alienatione resolueretur non solum ipse vsusfructus, *§. finitur, & ibi glo. in verbo, cedendo, Institut. de vsufruct.* sed etiam censusmet desuper impositus, qui perempto fundo, & ipse pereat necesse sit ita disponente *Pio V. in sua Bulla super forma creandi cens. & nos latè dicemus infra part. 3. c. 1. quæst. 1. seu qu. 99.*

Cætetùm † contrarium fuisse resolutum in Coo- 4
sistorio Regni Siciliæ testatur. Garz. Mastrill. *in dec. d. Regni 92. numero 14. lib. 1.* cum qua opinione Ego non inuitus transeo, vel sub ea consideratione, quod
cum in † incorporalibus detur propriè dominium, *vt* 5
not. glo & Doctor. *in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir. possess. maximè* Barr. *in 1. oppositione* Ias. *num.*
30. Ripa, *numero 26.* Socin iun. *numero* 41. qui de com- 6
muni testatur inferentes ad vsufructuarium qui † proptereà dicitur propriè dominus illius iuris vtendi fruendi, [Quia licet ratione rei, cuius habet vsumfructum non possit dici verè & proprie dominus Bar. & Ang. *in l. in venditione in prin. ff. de bon. auct.* Iud. *possid.* attamen respectu iuris vtendi fruendi, quod habet recte dici potest Dominus vt animaduertit glos. *in verb. continetur, & sequitur ibi* Bart. Alex. *cons. 129. numero 3. lib. 2.* Angel. Aret. *in §. alienus. el. 1 numero 2.* Instit. *de hered.* Instit. *& alij directi à* Caualcan. *in tract. de vsufr. numero. 3.*] & proptereà videatur quod possit super illo iure tanquam super re propria censum imponere, vel quod licet vsufructuarius non possit alienare, nec obligare ipsum vsumfructum, idest
ius ipsum vtendi, fruendi, quod ab eo † absque illius 7
interitu auelli non potest, *d. §. finitur, cum concordantibus ibi per d. glos. in verbo cedendo,* & hoc respectu non possit super vsufructu formali censum imponere, pos-
sit † tamen illum imponere super commoditate per- 8
cipiendi fructus [quæ ipsa pro vsufructu capitur, & exponitur, *ab* Ang. *in d. l. in venditione in prin. ff. de bon. aut. Iud. possid.*] Ita vt dicta commoditas censeatur obligata, & subiugata durante iure ipsius vsufructuarij, vt in puncto concludunt. Hostien *in sua Summa, in tit. de censibus, § quos imponere potest* Benedict. Bon. *in suo tract. de censib. art. 23. num. 49. ad finem* Ludou. Auend. *in d. suo tract. cap. 71. n. 3. vbi hoc comprobat.*

Et

Et pro eadem concluſione benè facit reſolntio, *einſdem* Auen. *cap. 62. numero* 8. vbi concludit, qnod poſſeſſor bonorum Maioratus non tamen expreſsè alienari prohibitorum, poteſt ſuper commoditate percipiendi fructus ex dictis bonis imponere cenſum duraturum durante eius vita: de quo *nos ſupra hoc eodem cap. 2. quaſt. 1. art. 6. numero* 27. Et pro hac concluſione videtur quod poſſint adduci dicta per Neguſ. *in ſuo tract. de pignor. par. 2. memb. 3. num. 9. & ſeqq.* vbi con-
5 cludit. † quod huiuſmodi commoditas, & obligari, & hypothecari poteſt, prout etiam vendi, *l. arboribus §. vſufructuarius, ff. de vſufr. l. neceſſario. §. fin. & ibi. gloſ. ff. de peric. & comm. rei vend.* Couar. *var. reſol. lib. 1. cap. 8. num. 7. art. 1.* Pinel. *ad l. 1. part. 3. numero* 38. *C. de bon. matr.* Anton. Gomez. *var. reſol. tomo 2 cap. 15. numero* 15. Balduin. *in ſuo tractatu, de pignor. cap.* 12.

Iſte tamen cenſus, vt ſupra ab vſufructuario impoſitus, non durabit perpetuò, ſed dumtaxat durante
10 iure ipſius vſufructuarij imponentis, quo † reſoluto reſoluetur etiam cenſus ipſe, & ius emptoris ex vulgata regula, *l. lex vectigali, ff. de pignor.* vt in ſimili de hypotheca conſtituta ſuper bonis emphyteuticis, quod reſoluatur reſoluto iure emphyteutæ, dicebat Rota, *coram* Seraph. *dec.* 1290. *in fine*, & nos diximus *ſupra hoc eodem capite quaſtione 2. art. 2.* & de cenſu conſtituto ſuper re feudali, *d. quaſt. 2. art. 1.* & de cenſu impoſitio ſuper re Eccleſiæ fuit dictum in præcedenti articulo.

[Sed poſſet dubitari An vſufructuarius poſſit imponere cenſum duraturum etiam finito vſufructu ſaltem ſuper melioramentis factis in re cuius habet vſumfructum, exemplo hæredis grauati reſtituere hæreditatem poſt mortem, vel ſub aliqua conditione feudatarij, & emphyteutæ, quibus permiſſum eſſe cenſum perpetuò duraturũ imponere ſuper melioramentis ab ipſis factis dictum fuit in precedenti articulo auctoritate Rotæ *in Romana Saluiani 26. Aprilis* 1632. *coram* R.P.D. Merlino *qua eſt poſt tract. dec.* 541.

Cæterùm in hac quæſtione contrarium reſoluit Rota *num.* 18. & *infra* ea ratione, quia vſufructuarius nunquam fuit dominus dictorum melioramentorum, ſed ſtatim quo ad dominium, & plenam proprietatem acquiſita fuerunt domino fundi illius, ſeu proprietario, nam cùm vſufructuarius vtatur, & fruatur fundo ille non iure dominij ſed iure ſeruitutis *l. vti frui. §. vtrum autem ff. ſi vſufruct. petat.* licet meliorando fundum domini cauſam, & conditionem faciat meliorem, non tamen iure ſuo id facere poteſt, *l. vſufructuarius* 51. *ff. de vſufr.* & proinde cenſus ſuper dictis melioramentis tanquam ſuper re aliena impoſitus poſt finitum vſumfructum ſuſtineri non poteſt, *vt diximus ſupra qu. 21. ſou hoc eod. cap. 2. quaſt. 2. art. 1. & repetit* Rota *dicta dec. num.* 7.

Et quatenus vſufructuarius ſi faciat impenſas non modicas, & ad perpetuam vtilitatem pro cõſeruatione rei neceſſarias poſſit illas repetere, *vt declarando* Bartoli *dictum in l. 2. Cod. de prad. & omn. reb. nauicular. lib.* 11. *interpretatur* Rota *dec. mox relatam.* 24 non propterea ſequitur quod ſuper illis poſſit validè cenſum etiam finito vſufructu duraturum imponere, cum dumtaxat ſit dictarum expenſarum creditor, & ſuper credito, & actionibus perſonalibus prohibitum ſit cenſum imponere, *vt dicitur infra hac ead. par. 1. cap. 3. qu. 1. artic. 5. & 6. ſeu qu.* 33. 34.

Nec obſtat ſimile de hærede grauato, feudatario, & emphyteuta, quoniam diſpar eſt ratio illi enim poſſident iure proprio tanquam domini directi, vel vtilis reſpectiuè, *vt diximus ſupra hac ead. qu. 2. art. 2.* vſufructuarius autem poſſidet non iure dominij, ſed ſeruitutis, vt dictum eſt.]

SVMMARIA.

1 *Pactum quod dominium rei vendita non transeat in emptorem, niſi ſoluto pretio, validum eſt.*
2 *Venditio facta cum dicto pacto eſt vera, & perfecta.*
3 *Emptor cum dicto pacto non efficitur dominus, niſi ſoluto pretio, &* num. 6.
4 *Emptor cum dicto pacto non poteſt ſuper re empta cenſum validum conſtituere.*
5 *Intellige, vt remaneat obligata res, ſecus tamen vt ipſe teneatur.*

Emptor rei cum pacto, quod non acquirat dominium illius niſi ſoluto integro pretio, an poſſit ſuper ea cenſum imponere ante pretij integram ſolutionem

QVÆSTIO XXVI.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 3. ar. 4.

FVit quarto loco propoſitus diſcutiendus articulus in quo diſſerendum eſt de eo qui emit fundum cum expreſſo tamen pacto, quod non intelligatur tranſlatum dominium in ipſum, donec pretium non ſolueretur, (quod quidem pactum † eſſe licitum dicit 1
Bald. *in rub. C. de contrahen. empt. qu. 13. num.* 23. Dec. *conſ. 119. num. 4. & conſ. 440. in princ.* Tiraq. *de retractu lignag. §. 1. gloſ. 2. num. 36. & latius ſub num.* 39. Ioan. Bapt. Lup. *ad leg. curabit, com. 1. §. 7. numero* 148. *C. de pactis inter empt. & vendit. & placuit* Rota *coram* Illuſtriſſimo Card. Laucelloto *in illa Romana nullitatis cenſus, 9. Decembris,* 1602. *qua eſt poſt tract. deciſ. 2. num.* 1.

An talis emptor poſſit ſuper re, quam cum tali pacto emit cenſum creare, & conſtituere? In quo arti-
culo, licet iſta † ſit vera, & pura venditio. Couar. *variar. reſolut. lib. 3. cap. 11. num. 6. in princip.* quia tamen 2
ante pretij ſolutionem emptor † non efficitur illius 3
rei dominus, *l. quod vendidi, ff. de contrah. empt.* Tiraq. *de retractu conuent. ad finem tit. numero 72. & de retractu lignag. §. 1 glo. 2. numero 43. & ſequenti, & dixit* Rota, *in vna Romana vineæ de Fabris, coram* Reuerendiſſimo D. Coccino Decano, 20. *Decembris,* 1604. *qua eſt poſt tract. deciſ. 79. num.* 17. [quod amplexa fuit etiam *coram* R.P.D. Merlino *in cauſa Firmana Saluiani* 24. *Maij* 1632. *poſt tract. deciſ. 559. num. 23. & ſeqq. & in eadem cauſa 24. Ianuarij 1633. verſ. non obſtat quod adhuc dec. 560. ibid.*] videtur neceſſaria ſequi conclu-
ſio. quod † emptor prædictus ante pretij ſolutionem 4
non poſſit ſuper re illa cenſum conſtituere, & imponere, etenim ex tali impoſitione conſtituitur ius in re, quæ ſubiicitur, vt diximus ſupra hac eadem *qu. art.* 1. quod imponere, & conſtituere is non poteſt, qui non eſt illius dominus, vt in *d. art.* 1. dictum fuit, & hanc concluſionem latè nititur comprobare. Stephan. Gratian. *in ſuis deciſ. March. deciſ. 13. & in ſuis diſceptat. Forenſ. tomo 1. cap. 175. numero 1. & 14.* affirmans hanc impoſitionem cenſus tanquam factam ſuper re non libera, & alienari prohibita nullam eſſe, & inualidam, quem ſimpliciter ſequitur. Paul. Bellon. *in ſuo tract. de eorum qua fiunt incontinenti, vel ex interuallo, vi, & poteſt. lib. 1. cap. 182. numero 6. poſt hac ſcripſa viſus,* quam ſententiam Ego quoque tenendam eſſe cenſeo, cum ea declaratione quod licet per talem cenſus impoſitionem, res ipſa onere reali non afficiatur, niſi euentualiter, ideſt quatenus dictus emptor per pretij ſolutionem acquiſierit verum † d. rei dominium, 5

& interim validitas censu stet in suspenso *arg. l. si fun-
dus, §. aliena res, ff. de pignor.* Neguſ. *in ſuo tract. de pignor.*
6 *& hypothec. par. 2. membr. 3. num. 53.* ipſe † tamen impo-
nens remanet obligatus ſaltem ad intereſſe, Petr. Ca-
ball. *conſ. ciuil. 94. num. 4. lib. 1.*

[Circa hoc conſilium Caballi videas ea, quæ dixi-
mus *ſupra in additionib. ad hoc 2. c. qu. 1. art. 7. num. 7. &
ſeqq. ſen q 20.*]

Et benè conferunt ea, quæ ſupra diximus de hærede
imponente cenſum ſuper re expreſſè alienari prohibi-
ta, quod teneatur ad intereſſe, licet impoſitio ſit nulla,
hoc 2. cap. q. 1. art. 6. num. 41. & ſeqq. [& licet Rota in dicta
cauſa Firmana tenuerit impoſitionem cenſus factam
ſuper fundo vendito cum dicto pacto reſeruationis
dominij fuiſſe validam, attamen mota fuit ex ſpecia-
libus rationibus, quæ in dicto caſu vrgebant, videli-
cet, quod pretium rei emptæ fuerat ſolutum median-
te accollatione cenſuum quibus venditor grauabatur,
& quia dictum pactum reſeruationis dominij fuerat
poſitum poſt perfectum contractum, & poſt transla-
tum dominium in emptorem.

SVMMARIA.

1 *Fideicommiſſum fieri poteſt ex certa die.*
2 *Fideicommiſſarius ante reſtitutionem ſibi ſaltem verbo factam nullum ius reale conſequitur.*
3 *Habet tamen ius ad rem.*
4 *Fideicommiſſarius poteſt ſuper iure, quod habet ad fideicommiſſum paciſci, & contrahere.*
5 *Fideicommiſſum purum, & purificatum viuente fideicommiſſario, eodem iure cenſetur.*
6 *Fideicommiſſarius tranſmittit fideicommiſſum purum, & purificatum eo viuente.*
7 *Etiam non agnitum.*
8 *Etiam ante factam ſibi verbalem reſtitutionem.*
9 *Fideicommiſſarius quod ante reſtitutionem ſi factam non poſſit, niſi euentualiter cenſum imponere, voluit* Gatz. Maſtrill. *&* num 10. & 11.
12 *Contrarium defendit Auctor, quod cenſus ab initio purè valeat.*
13 *Ea quæ ſunt in bonis noſtris hypothecari ſpecialiter poſſunt.*
14 *Immo etiam ea quæ ſunt dumtaxat debita.*
Immo ea in quibus competit ſolum ius in re, vel ad rem ibid.
15 *Fideicommiſſarius poteſt cogere hæredem, vt reſtituat bona ſubiecta.*
16 *Cenſus impoſitio facta ſuper re aliena, valet ſaltem ad præiudicium imponentis.*

Fideicommiſſarius, an ante reſtitutionem ſibi ſaltem verbaliter factam de fideicommiſſo puro, poſſit ſuper eo cenſum imponere.

QVÆSTIO XXVII.

aliàs par. 1. cap. 2. qu. 3. ar. 5.

SVpereſt vt quintum articulum expediamus, in quo
videndum eſt de fideicommiſſario cui fuerit reli-
ctum fideicommiſſum purè, vel ſub conditione, quæ
1 ſit purificata vel ex certa die, prout † fideicommitti
poſſe dicit Imperat. *in §. 1. verſ. poteſt autem. Inſtit. de
fideicomm. hæred.* quæ dies venerit, an dictis caſibus,
poſſit ante reſtitutionem ſibi nec re, nec verbis factam
ſuper re huiuſmodi fideicommiſſo ſuppoſita cenſum
imponere.

Et licet fideicommiſſarius † ante reſtitutionem ſibi 2
ſaltem verbaliter factam, nullum ius reale habeat in
bonis fideicommiſſo ſubiectis, *l. 1. § reſtitutæ, ff. ad Tre-
bell.* Soccin. iun. *conſ. 92. num. 7. lib. 1.* negari † tamen non 3
poteſt, quin habeat ſaltem ius ad rem, quod † & alteri 4
cedere, & donare poteſt, alio modo ſuper eo contra-
here, Angel. *& communiter alij in l. apud §. vtrum, ff. ad
Trebell. & alios de communi teſtantes refert.* Mich. Craſſ.
in tract. de ſucceſſion §. fideicommiſſum, quæſt. 44. in fin. Et
moriens tam purum quam purificatum eò viuente,
quorum † idem eſſe iudicium, multorum auctoritate 5
firmant. Surdus *conſ. 73. num. 4. lib. 2.* Peregr. *de fideic.
art. 22. num. 5.* ad hæredes † tranſmittit Doctor. *in l. hære-
des mei §. cum ita ff. ad Trebell. & in l. cum filiof. §. fin ff. de
legat. 1.* Bec. *conſ. 490. num. 1.* Rol. *conſ. 46. num. 6. lib. 3.*
Cepb. *con. 132. num. 7. lib. 1.* Etiam † non agnitum Rim. 7
ſen. *conſ. 243. num. 10. & conſil. 269. num. 3. lib. 2.* Socin.
ſen. *conſil. 290. n. 1. verſ. ex qua concluſione, libr. 2.* Socin.
iun. *pro commun, conſ. 129. num. 7. & 35. lib. 1.* Phanuc.
de inuentar. hæred. par. 6. num. 72. & ſeq Rota *diuerſ. dec.
782. num. 10. par. 1.* & etiam † ante factam ſibi verbalem 8
reſtitutionem, *l. fin. §. 1. ff. de vulg. & pupill.* Bart. *in d. l.
cum filiof. ſub num. 13. & ibi alij, ff. de leg. 1.* Gab. *conſ. 121.
num. 21 lib. 1* Et hæc dederunt anſam dubitandi, an
fideicommiſſarius ſuper dictis bonis ante factam ſibi
reſtitutionem cenſum validè conſtituere, & collocare
poſſit.

In qua † difficultate Gatz. Maſtrill. *in dec. Regni Si- 9
cil. dec. 150. num. 20. & ſeq. lib. 2.* in ea fuit ſententia,
quod validitas impoſitionis dicti cenſus pendeat ab
euentu futuro, videlicet, quod ſi iſte fideicommiſſa-
rius, facta ſibi reſtitutione, efficiatur vere dominus re-
rum d. fideicommiſſo ſubiectarum, & illarum realem,
& corporalem poſſeſſionem nanciſcatur, valida re-
maneat cenſus impoſitio, tanquam facta à vero domi-
no, non ſecus, ac ſi tempore impoſitionis res illæ
fuiſſent in dominio ipſius imponẽtis, *argum. l. 1. § 1. &
nor. ibi per* Bar. *ff. de pignor. per* Paul. de Caſtro, *in l. rem
alienam, num. 4. ff. de pign. act. per* Neguſ. *in ſuo tract. de
pignor. & hypothec. par. 8. memb. 3. num. 14. per* Menoch.
conſ. 77. num. 21. lib. 1. Interim † verò donec bona illa 10
tranſeant in dominium impoſitoris cenſus, validitas
impoſitionis ſtet in ſuſpenſo, *arg. in l. ſi fundus, § aliena
res, ff. de pign.* Bart. *in l. 2. §. in ſpeciem, ad med. ff. eo.*
Bar. Bal. *&* Salyc. *in l. cum res, C. ſi alien. res pignor. dat.
fuer.* Neguſ. *d. tract. part. 2. membr. 3. num. 53.* facta † 11
verò acquiſitione dominij, dicta impoſitio retro-
trahatur ad tempus celebrati contractus, cum ſimilis
retrotractio poſſit etiam habere locum, quando im-
poſitor cenſus tempore impoſitionis nullum habebat
ius in re, nec ad rem, illam tamen conditionaliter
obligaſſet, & hypothecaſſet, & cenſui ſubiugaſſet
ſub conditione, ſi ſua aliquando efficeretur. Bart. *l.
quoties, ad fi. numero 4. ff. de non* Neguſ. *d. numero 53. &
part. 3. memb. 1. numero 37. & d. par. 8. memb. 3. num. 15.*
Surd. *conſ. 101. num. 27. lib. 1. & ita ferè videtur ratiocina-
ri.* Maſtrill. *vbi ſupra.*

Ego tamen ſimpliciter tranſeo cùm opinione affir-
matiua, quod † impoſitio cenſus à fideicommiſſario, 12
vt ſupra facta, valeat ab initio, & nullo tempore ſtet
in ſuſpenſo, tum quia poteſt † quis etiam ſpecialiter 13
obligare, & hypothecare non ſolum ea quæ habet in
bonis ſuis, *l. quæ prædium C. ſi res alien. pign. dat. fuer. cum
aliis apud* Neguſ. *d. tract. par. 2. memb. 3. num....* Verùm † 14
etiam ea quæ ſibi ſunt debita, immò, & illa in quibus
habet ius in re, vel ad rem, vt per Neguſ. *ibid. num. 6. &
7.* Et propterea iſte fideicommiſſarius, qui poteſt † 15
hæredem grauatum cogere ad faciendam ſibi reſtitu-
tionem bonorum ſubiectorum fideicommiſſo puro,
vel purificato, *l. nam quod, §. 1. & l. cogi, ff. ad Trebell.*
poterit ſuper illis cenſum imponere, & illa ſpecialiter
obligare ad fauorem emptoris cenſus, tum † quia ſi 16
impoſi

impoſitio cenſus facta ſuper re omnino aliena valet ad præiudicium imponentis, vt fuit dictum *ſupra q. 14. ſeu hoc eod. cap. 2. q. 1. art. 1.* ergo multo magis debet valere ſi fiat ſuper re in qua imponens habet ius non ſolùm conſiderabile ſed ſuper quo poteſt paciſci, & contrahere, vt dictum eſt,

SVMMARIA.

1 *Res ſacra publica, & his ſimiles in nullius ſunt dominio.*
2 *Cenſus conſtitui non poteſt ſuper rebus, quæ in nullius ſunt dominio, &* num. 4.
3 *Res quæ in nullius bonis ſunt, obligari non poſſunt.*
5 *Cenſus conſideratus ſecundum ius natura conſtitui poteſt ſuper qualibet re, ex qua vtilitas haberi poteſt.*
6 *Cenſus ſecundum ius poſitiuum imponi non poteſt niſi ſuper rebus habentibus qualitates expreſſas in Conſtitutionibus ſummorum Pontificum.*
7 *Cenſus conſtitui debet ſuper re immobili.*
8 *Fundus cenſus debet eſſe frugifer.*
Fructiferum id dicitur quod de ſui natura eſt aptum ad fructus ferendos, ibid.
9 *Cenſus imponi debet ſuper re certis finibus deſignata.*
10 *Fundus cenſus debet eſſe liber, & alteri oneri non obnoxius.*

De rebus ſuper quibus cenſus conſtitui poteſt, vel non.

QVÆSTIO XXVIII.

aliàs, part. 1. cap. 3.

POſtquam egimus de perſonis, quæ cenſum imponere poſſunt, vel prohibentur, ſequitur, vt iuxta ordinem propoſitum videamus de rebus ſuper quibus cenſus conſtitui, & collocari poteſt. De quibus tractaturi operæ pretium eſſe duximus in primis generaliter præmittere, quod in propoſito intelligendum eſt de iis rebus, quæ ſunt in dominio, & commercio noſtro, non autem de iis, quæ vel ſunt in dominio alterius pro quibus ſufficiant ea quæ diximus *ſupra c. 2. q. 1. art. 1. ſeu q. 14 ſecundũ nouum ordinem,* vel ſunt in nullius
1 dominio, † quales ſunt res ſacræ, publicæ, & his ſimiles, *§. nullius Inſtit. de rerum diuiſio. l. 2. ff. eodem tit.*
2 quoniam † ſuper illis cenſus imponi, & collocari non poteſt, *argum. l. 1. §. eam rem, ff. quæ res pignori obligari*
3 *non poſſ.* Nam † in his, quæ in nullius bonis ſunt, nulla cadit obligatio, *l. inter ſtipulantem, §. ſacram, ff. de verb. oblig. l. quod nullius ff. de reg. iur.* Vnde ſuper illis
4 neque † etiam cenſus fundari, & collocari poterit, vt dicebat Bened. Bon *in ſuo tract. de cenſib. art. 16. num. 40. art. 17. num. 41. art. 18. num. 42. & art. 19. num. 43. & concludit* Felician. de Solis, *in ſuis Commentar. de cenſib. tomo 1. lib. 1. cap. 3. num. 1.* Vt autem ſciamus qualis debeat eſſe res ſuper qua eſt cenſus conſtituendus, & collocandus, aduertendum eſt in primis, quod nos non loquimur de cenſu conſiderato ſecundum ius na-
5 turæ, † quem conſtitui poſſe ſuper quibuſcunque rebus, ex quibus vtilitas haberi poteſt nonnulli affirmant, & ſignanter. Gregor. de Valent. *Comment. Theologicor. tomo 3. diſput. 5. quæſt. 22. de cenſib. puncto 2. in princ. & verſ. & hactenus.* inferentes propterea cenſum ita conſideratum poſſe imponi etiam ſuper mobilibus, ſuper vniuerſitate bonorum, ſuper incertis, ſuper perſona, de quibus tamen nos infra ſuo loco dicemus, ſed loquimur de cenſu conſiderato ſecundum
6 ius poſitiuum, & cum † per conſtitutiones Summorum Pontificum, & ſignanter. Mart. V. & Calixti. III. *& in cap. 1. & 2. de emp. & vendit. inter extrau. Commun. &* Pij V. *in ſua Bulla ſuper cenſib.* ſtatutum reperiatur, quas qualitates habere debeat fundus qui cenſui ſubiugari, & ſubmitti debet, ideò ad illas eſt recurrendum, vt cognoſcamus ſuper quibus bonis creari, & collocari cenſus poſſit, vt animaduertit Gregor de Valent. *d. verſ. & hactenus* Conſtitutionibus autem Pontificiis ſancitum fuit, quod fundus cenſus quatuor potiſſimum habere debeat qualitates, & circumſtantias.

Prima † eſt, quod ſit immobilis. 7
Secunda † ſit frugifer, ideſt, aptus de ſui natura 8
ad ferendos fructus, vt declarat. Rebuff. *in l. frugum, 77. ff. de verb. ſignif.*

Tertia † quod ſit certis finibus deſignatus. ita 9
enim magis ceſſat ſuſpicio vſurarum, vt ſuo loco dicemus.

Quarta † quod ſit liber, & alteri oneri non obno- 10
xius, ne ſi imponatur ſuper re non libera, contingat emptorem cenſus eludi, & à perceptione reſponſionis annuæ excludi ab eo, qui ſuper illo fundo priora, & potiora iura haberet, & conſequenter cenſum remanere ſuper ſola obligatione perſonali collocatum, quod non permitti infra latè demonſtrabitur

Verum quoniam circa quamlibet harum qualitatum multi occurrunt enucleandi articuli, de ſingulis eſt ſuo ordine per quatuor Quæſtiones pertractandum. In quarum.

Prima videbimus quomodo procedat, & intelligi debeat illud quod diximus, fundum cenſus debere eſſe immobilem.

In ſecunda explicabimus aliam qualitatem quæ eſt vt fundus cenſus debeat eſſe frugifer.

In tertia demonſtrabimus, an de neceſſitate fundus cenſus debeat certis finibus deſignari.

In quarta, & vltima tractabimus de illa qualitate quod fundus cenſus debeat eſſe liber, & nulli oneri obnoxius.

Cenſus fundari, & collocari debet ſuper re immobili, & an ſuper iis quæ pro immobilibus habentur.

QVÆSTIO XXIX.

aliàs par. 1. cap. 3. qu. 1. art. 1.

HÆc quæſtio eſt ſex principalibus articulis explicanda.

Primus eſt, An cenſus fundari poſſit ſuper rebus, quæ habentur pro immobilibus.

Secundus, an cenſus habeatur pro re immobili.

Tertius, an ſuper aliis cenſibus cenſus fundari poſſit.

Quartus, an ſuper rebus mobilibus cuiuſcunque generis.

Quintus, an ſuper iuribus, & actionibus.

Sextus, an ſuper perſona tam conſtituentis, quam alterius cuiuſcumque.

SVMMARIA.

1 *Cenſus ſuper immobilibus conſtitui poteſt.*
2 *Siue ſint ſoli, ſiue ſint ſupra ſolum.*
3 *Bona immobilia aliqua ſunt ſoli, aliqua ſupra ſolum conſiſtunt, & ibi, quæ illa ſint.*
4 *Immo hoc eſt de ſubſtantia contractus cenſualis.*

[*Census constitutus aliter, quam super bonis immobilibus non potest dici census.*]

5 *Census constitui potest super rebus, quæ pro immobilibus habentur.*

6 *Census constitui potest super domibus.*

7 *Molendina quæ ad instar nauium super flumina meant pro mobilibus habentur.*

8 *Molendina, quæ sunt affixa ripis fluminum reputantur immobilia.*

9 *Census constitui potest super molendinis ripis fluminum affixis.*

10 *Molendina ripis fluminum affixa, possunt concedi in emphiteusim.*

11 *Et in feudum.*

12 *Census constitui potest super locis montium non vacabilium.*

13 *Loca montium non vacabilium, habentur pro immobilibus.*

[*Loca montium in quibus consistant.*

Loca montium non continentur sub specie mobilium.

Loca montium, & eorum fructus non possunt ad instantiam creditorum sequestrari aut aliter impediri.

Intellige vigore generalis hypotheca, secus si specialiter hypothecentur.

Hypotheca specialis est maioris efficaciæ, & virtutis, quam sit generalis.

Hypotheca specialis plus iuris tribuit creditori, quam generalis.

Hypothecari specialiter multa possunt, quæ non veniunt sub generali hypotheca.

Loca montium, & illorum fructus, quod veniant sub generali hypotheca defendit Pacific. *de Salu. Interd.*

Intellige attento iure communi, secus stantibus Pontificum constitutionibus.

14 *Census constitui possunt super redditibus perpetuis ciuitatum, & vniuersitatum.*

QVod census noster consignatiuus fundari, & col-
1 locari possit † super rebus immobilibus, nemo
est qui dubitet cum hoc sit per *Constitutiones* tàm *Martini V. & Calixti III.* quam *Pij V. & aliorum Pontificum*
declaratum, & communi Scribentium consensu re-
ceptum, teste Conrad *in tract. de contract. q. 72. in 5. sup-
positione, in fine, &* Fernand. Rebell. *in suo tract. de oblig.*
2 *iustit. lib. 10. c. 6. n. 1.* Quod procedere non solum † re-
spectu eorum bonorum quæ sunt soli, vt vineæ, prata,
areæ, montes, & his similia, sed etiam respectu eorum
3 quæ supra solum existunt, † prout sunt domus, co-
lumbaria, molendina, & alia similia, dicit Auend. *in
tractat. de censib. Hispaniæ cap. 51. n. 1. 3. & seqq.* vbi *n. 8.
cum seqq.* firmat posse censum constitui etiam super
molendinis.

4 Immo † hoc esse de substantia contractus censua-
lis census Rota *in vna Romana pretij Palatij. 15. Ianua-
rij, 1607. coram* bon mem. Iusto, *quæ est post tract. dec. 80.
n. 1.* scilicet, vt excludatur census personalis, vt auctori-
tate. Nauar. *in suo Commen. de vsur. n. 85. &* Ludouic.
Lopez, *in suo tract. de contract. lib. 1. cap. 57. vers. igitur
de prima, cum vers. seq. dixit ibi* Rota, *num. 2.* [etsi aliter
constituatur tanquam creatus contra formam dictæ
constitutionis Pij V. census dici non potest, vt de-
clarauit Rota *in vna Forolmiensi census coram* R. P. D.
Manzanedo 10. *Februarij* 1620. *quæ est post tractat. de-
cisio. 350. num. 2.*]

Sed quoniam poterat esse dubium an constitui, &
5 imponi etiam posset super iis rebus, quæ † immobi-
lia reputantur, & pro immobilibus habentur, ad tol-
lendam hanc difficultatem Pius V. *in d. sua Bulla super
forma creandi census* in hæc verba disposuit in *vers. Hac
igitur nostra Constitutione statuimus censum, seu annuum
redditum creari constituive nullo modo posse nisi in re im-
mobili, & quæ pro immobili habetur.* Ex qua disposi-
tione inferri potest quod census iste possit † imponi 6
super domibus, vt sensit Rota *diuersor. decis. 757. num. 3
part. 1.*

Item super molendinis (non illis, quæ ad instar na-
uium super flumina meant, & quasi ambulant quæ † 7
mobilia reputat Tiraq. *post alios de retract. lignag. §. 1.
glos. 7. num. 92.*) sed super iis, quæ sunt affixa terræ, &
ripis fluminum, (quæ † immobilia censuit. Bal. *in* 8
*cap. contingit, col. pen. vers. quæro nunquid mola, ext. de do-
lo, & contum.* si credimus † Felic. de Solis *in suis Com-* 9
ment. de censib. tomo 1. libr 2. cap. 3. num. 37. vers. his tamen.
De quibus intellexit Ludouicus Auend. *d. cap. 51. n. 8.
& seqq.* dum firmauit super illis censum imponi esse,
vt semet ipsum declarat, *ibi num. 13.* cum † super illis 10
possit etiam constitui emphyteusis ex mente Aluar.
Valasch. *de iure emphyt. q. 12. num. 9. vers. in molendinis
verò.* Et † eadem possint in feudum concedi. Curt. iun. 11
in suo tract. de feud. par. 1 q 6. num. 11. quem sequitur
Valasch. *d. versicu. in molendinis verò* ob quam † consti- 12
tutionem fatendum est creari, & fundari posse cen-
sum super locis montium non vacabilium, vt dicit
Boccac. *in suo tract. de censib. part. 2. n. 140* Nam † (loca 13
montium, quę consistunt in iurib. percipiendi annuum
redditum perpetuum ex publicis redditibus, monti-
stis assignantur, non continentur sub specie mobi-
lium. Gabr. *cons. 107. n. 1. lib. 2.*] Inter immobilia con-
numerari decisum fuisse in Rota *coram* bon m. Oradi-
no *testatur* Hieron. Gabr. *cons. 141. num 23. lib. 2* quos
refert, & sequitur *ead.* Rot. *in vna Collensi hereditatis
18. May 1610. coram* R P. D. Butatto, *quæ est post tract.
dec. 441. num. 1.* licet enim ista loca montium & eorum
fructus ex priuilegiis in eorum erectionibus per Sum-
mos Pontifices expressè, vel per communicationem, &
extensionem illis concessis, & attributis non possint
ad instantiam creditorum, vel alio quouis modo se-
questrari, aut impediri vt fuit expressè concessum
Monti Aluminiatum à Paulo IV. in prima erectione
facta de ann. 1556. 6. id. Martij inter eius bullas num.
46 & Mont. Recuperationum à Pio IV. de anno 1562.
prid. Kal Iulij inter eius bullas num. 67. & Monti suc-
cursus Auenionensis ad eod. Pio IV. in prima & secun-
da erectione de anno 1563. 15. Kal. Septemb. & de an-
no 1564. prid. Non. Nouembr. inter eius bullas n. 90.
& 103 & Monti sacri Fœderis à Pio V. de anno 1571.
16. Kal. Ianuar. inter eius bullas num. 143. & Monti
Prouinciarum à Greg XIII. prid. Kal. Septemb. anni
1576. inter eius bullas num. 41. & aliis Montibus ab
aliis Pontificibus Et per communicationem, & exten-
sionem Monti Religionis, à Pio V. 12. Kal. Iunij an-
ni 1571. inter eius bullas numer. 130. & Monti aug-
menti gabellæ studij à Greg. XIII die 1. Ianuarij, 1683.
inter eius bullas num. 81. & Monti Pacis à Sixto V. de
anno 1585. 4. Kal. Augusti inter eius bullas n. 8. & Mon-
ti Cæsarino ad eod. Sixto V. die 13. Iunij anni 1586.
inter eius bullas n. 9. & aliis Montibus diuersis tem-
poribus erectis ab aliis Pontificibus. Hoc tamen in-
telligendum est, vt dicta loca, & illorum fructus non
possint ad instantiam creditorum sequestrari, aut im-
pediri vigore generalis obligationis, & hypothecæ
bonorum factæ ab ipso debitore, secus autem si illa
loca montium, & eorū fructus specialiter, & expressè
fuerint obligati, & hypothecati, vt de locis Montis
Religionis fuit alias resolutum in Rot. *in vna Romana
Saluiani interdicti. 8. May* 1601. *coram* R P. D Ottem-
bergo *quæ est impressa post Pacific. de Saluian. Interd. de-
cis. 29. num 2* Regulare enim est, vt maioris efficaciæ,
& virtutis sit hypotheca specialis, quam generalis, vt
comprobat Negus. *de pignor. par 2. membr. 1. numer. 10.*
Surd. *qui multos allegat. cons. 331. n 26. lib. 3.* Gab. *cons. 41.
num. 13. lib 2.* Peregr. *dec. 136. num. 11.* Et plus iuris con-
stituitur creditori per specialem hypothecam quam
per generalem, vt auctoritate Bar. Bal. & Rom. *in l qu*

absentiæ

absenti §. si quis possessionem ff. de acq. poss. & aliorum, dicit Afin. *de execut. instrum. §. vlt. cap. 225. num. 6.* & hoc nihil habet specialitatis cum multa possint specialiter hypothecati, quæ sub generali hypotheca non remanent obligata, & hypothecata. Idem Neguſ. *d part. 2. memb. 3. n. 4. cum multis seqq. facit* Bertaz. *de clausu. 12. glos. 2. num. 3.*

Quibus non videtur repugnare Pacific. *d. suo tract. de Salu. interd. inspect. 3. cap. 2. num. 649.* dum pluribus nititur deducere, † quod loca montium non vacabilium, & illorum fructus veniant sub generali bonorum obligatione, & hypotheca, prout veniunt sub generali hæredis institutione, & quod per consequens super illis competat remedium Saluiani interdicti: ipse enim loquitur iuxta terminos iuris communis, secundum quos illius conclusio potest procedere. Nos autem loquimur iuxta dispositionem constitutionum Summorum Pontificum, quarum vigore fuit dictis locis montium, & illorum fructibus ex speciali priuilegio concessum, ne sequestrari, aut aliquo modo impediri possint à creditoribus, & non resistunt natiuitati obligationis, & hypothecæ quem secundũ ius cõmune ex generali bonorum obligatione, & hypotheca ad fauorem creditorum etiam super illis contrahitur sed resistunt exercitio dictę obligationis, & hypothecæ, prohibendo, ne dicta loca, vel illorum fructus possint à creditoribus in vim dictæ generalis obligationis, & hypothecæ sequestrari, vel alio quouis modo impediri. Cui priuilegio videntur tacitè renunciare Montistę, dum loca illa, & illorum fructus specialiter, & expressè obligant suis creditoribus]

14 Prius eadem † ratione fundati, & creati posse super iure gabellarum, & aliis iuribus perpetuis in aliqua ciuitate existentibus firmauit, Ludouic. Molina, *in tract. de contract. part. 2. disput. 389. num. 3. vers. quatenus autem, & latè prosequitur* Felician *d. cap. 3. num. 36.* Io. Franc Leonis *in d q Thesauro for. Ecclesiast. par. 2. c. 15. de censib num. 7. ad finem, &* Ludouic. de Auend. *d. tractat. cap. 52. n. 2. cum seq.* vbi hoc multipliciter exemplificat. Sed posset dubitari an constitui possit super aliis censibus, verum quia hoc non transit absque aliquali difficultate, ideo particularem super eo faciendum esse articulum existimaui.

SVMMARIA.

1 *Annui redditus ex propria vocis significatione non comprehenduntur appellatione mobilium, & immobilium.*
Vnde in legato mobilium non venit census, n. 7.
2 *Retractus non habet locum in censu vendito.*
3 *Census consignatiuus est ius percipiendi annuam responsionem.*
4 *Quod cohæret rei cui census fuit impositus.*
5 *Cohærentia qualificat rem, quæ alteri cohæret.*
6 *Census ratione cohærentiæ habetur pro re immobili.*
Ampliatur etiam in materia statutaria, n. 9.
Intellige in censu perpetuo, numero 20. *& sequentibus.*
Intellige secundo de ipso iure percipiendi, non de fructibus census, nec de re censuata, n. 25.
Intellige tertio, vt sit verum per impropriitatem, numero 30.
10 *Exceptio est de regula.*
11 *Alius, a, ud, Istud relatiuum implicat similia.*
12 *Et denotat totalem similitudinem.*
13 *Possidens annuos reditus perpetuos, liberatur ab onere satisdandi.*
14 *Incapax immobilium non potest retinere annuos redditus perpetuos.*
15 *Etiam si illi legentur ad alimenta.*
Limit. si legentur duntaxat pro alimentis aliquot annorum, num. 23.
16 *Minor non potest alienare annuos redditus absque solemnitatibus à iure requisitis.*
17 *Minor non potest exigere annuos census absque Iudicis decreto.*
18 *Minor potest reuendere annuum censum recipiendo sortem principalem absque solemnitatibus.*
19 *Gabella soluenda pro venditione rerum immobilium, solui debet pro venditione census.*
20 *Perpetuum dicitur id quod habitu habet vitam perpetuam.*
21 *Temporale dicitur id, quod est breui tempore duraturum.*
24 *Bart. l. legatum,* numero 5. *ff. de capit. dimin. declaratur.*
25 *Fructus census qui anno singulo percipiuntur, non habentur pro immobilibus.*
[*Pensiones censentur res mobiles postquam dies solutionis cessit.*
26 *Census non est res super qua fuit impositus.*
27 *Pecunia quæ ex testantium dispositione, vel contrahentium conuentione est in bonis immobilibus eroganda potest conuerti in emptionem census.*
28 *Non est propriè tale quod habetur pro tali.*
29 *Statutum pœnale, odiosum, & correctorium non comprehendit id quod non est propriè tale.*
31 *Iura, & actiones non circumscribuntur loco.*
32 *Donatio facta de bonis existentibus in tali loco, non comprehendit iura, & actiones.*
Statutum prohibens alienare bona immobilia in forenses, non comprehendit alienationem census.
34 *Constitutiones Sixti V. & Clem. VIII. prohibentes alienari bona stabilia existentia in Statu Ecclesiastico in eos, qui non sunt vassalli S. Sedis Apostolicæ non prohibent alienationes, & impositiones censuum ad fauorem non subditorum.*

Census redimibilis, an pro re immobili haberi debeat.

QVÆSTIO XXX.

alias part. 1. cap. 3. qu. 1. ar. 2.

QVoniam propositæ difficultatis, an scilicet cẽsus super censu constitui & imponi possit, resolutio ab alterius videlicet, an census inter immobilia connumeretur, resolutione pendere videtur, idcirco necessarium esse sum arbitratus, vt in primis discutiamus. An census pro immobilibus haberi debeat. In qua difficultate constituenda est conclusio. Quod li-
cet † annui redditus, ex eorum propria natura, & signi- 1
ficatione non comprehendantur inter bona mobilia, vel immobilia, sed tertiam speciem ab illis distinctam, & separatam constituant, cum tam mobilia, quam immobilia propriè tangi, & palpari possint, & mobilia de loco ad locum moueri, quæ in annuis redditibus non verificantur, & propterea illos non esse propriè inter immobilia, vel mobilia connumerandos, sed constituere tertiam speciem ab illis distinctam, dicebat. Federic. Martin. *in suo tract. de iure cens. cap. 1. n. 69. & seqq.* Nicol. Intrigliol. *super Bul. de censib. q. 31. n. 3. & ibi addentes multos congerunt, & multorum auctoritate voluit* Rota *coram* bon. m. Cardinali Lancellotto *in illa Auenionensi, Carpentoratensi, seu Cauillicensi collectarum, 9. Martij, 16. Maij, & 27. Iunij. 1585. quæ est post tract. decis. 3. in 6. conclus.*

Et propter † eandem, & alias rationes Ioan. Gu- 2
tierez,

tierez, *Practicar. Quæstion. lib. 2. cap. 146. num. 2. & lib. 5.*
cap. 83 numer. 6. & 7. defendebat quod ius retractus,
quod vigore statuti, vel consuetudinis competit con-
sanguineis super bonis per consanguineos venditis
non potest exerceri ad retrahendum census huiusmo-
di venditos, quã opinionem videntur amplecti etiam
Ludou. Molina, *de contract. part. 2. disput. 377.* Gaspar.
Roderic. *in suo tract. de ann. reddit. lib. 1. q. 14. sub n. 7.*
vers. vltimo, & post hæc scripta visi, Iottigliol. *d. tract.*
q. 95. n. 4. & seqq. Ludou. Auend. *de censib. Hispan. cap. 89.*
num. 22. vbi testatur de magis communi, licet quo ad hoc
contrarium probauerit Federic. Martin. *in d. tract. cap.*
vlt. num. 158 vsque ad fin. cap. & Balthazar. Benedel. *in*
suo tract. de iure Prothomis in princ. num. 61. & seq. qui ea
mouetur ratione, quod census inter immobilia repu-
tentur. Attamen superior ratio, quod scilicet iura ideo
tertiam constituant speciem à mobilibus, & immo-
bilibus quia neque tangi, neque palpari possunt, nec
loco circumscribuntur, non videtur quod adaptari
3 possit censui nostro consignatiuo, qui † licet sit ius
quoddam percipiendi annuam responsionẽ, vt dictum
fuit supra *quæst. 7. seu cap. 1. q. 3. art. 2.* & propter ea vi-
deatur dicendum. quod sit ius quoddam in corpora-
le abstractum & separatum de per se, vt post. *Aret.*
cons. 10 & Cassan. *considerauit* Rota *d. causa Aucnionensi*
d. 6. conclus. vers. & in annuis.

Nihilominus, quia tale ius non potest nisi super re
immobili constitui, vt diximus supra *art 1.* & latius in-
fra dicetur, & per consequens rei immobili cohæ-
4 ret, ratione † huius cohærentiæ dicitur consistere in
eodem loco, in quo res ipsæ quibus cohæret sitæ
sunt. Bald. *in cap. 1. num. 5. in fine, de controuers. Inuestit.*
inter vassall. & Epis. Ripa, *in l. fin. num. 2. ff. quor. bonor.*
quos, & alios refert Gabr. *cons. 141. num. 15. lib. 2.* Gaspar.
Roderic. *d. tract. de ann. reddit. lib. ... q. 9. num. 8. in fine,*
& alios congerit Statil. Pacific. *in suo tract. de Saluiano*
interd. inspect. 3. cap. 2. num. 223. secundum postremam im-
pressionem, Vinc. Carrocc. *dec. 103. num. 16.* Alcibiad.
Lucarin. *obseruat. pract. lib. 1. Academ. 5. obseruat. 3. nu-*
mer. 5. & seqq. Surd. *dec. 204. sub num. 6.* Stephan. Gra-
tian. *post hæc scripta visus*, Discept. Forens. *tomo 3. c. 585.*
n. 6 & seqq.

5 Ista enim † cohærentia dat qualitatem rebus quæ
alteri cohærent, & ideò res, quæ de sui natura sunt
mobiles, si immobilibus cohæreant, reputantur im-
mobilia Rim. iun. *cons. 101. num. 76. lib. 5.* Menoch. *de re-*
tinen. possess. remed. 3. n. 284. Claud. Bertazol *de clausul.*
instrum. clausula 19. Glos. *3. n. 7.* & de mola applicata
molendino affixo terræ, dicit Bal. *in c. contingit col. pen.*
vers. quæro nunquid mola ext. de dolo, & contum. & refert
Balthazar. Benedel. *d. prin. n. 66.*

6 Et propter † hanc rationem censum hunc pro im-
mobili esse habendum post Tiraquel. *resoluit* Rota *in*
d. Aueniouensi, in 6. conclus. vers. Secundo monebantur, &
probant magis communiter Scribentes per tex. in l. Iube-
mus nulli, vbi Glos. & Doctor. *& maximè* Bald. *num. 5.*
C. de sacros. Eccles. cap. querelam ext. de elect. Clem. Exiui
de Paradiso, §. cùmque annui redditus, de verb. signif. Rol.
cons. 54. num. 6. & seqq. & num. 28. lib. 2. Bellon. *cons. 23.*
num. 9. Ruin. *cons. 82. num. 5. lib. 2.* Gabr. *d. cons. 141. n. 14.*
& seqq. lib. 2. Surd. *d. dec. 204. n. 1. & per tot.* Gabr *in tit. de*
verbor. signif. conclus. 8. num. 4 Tiber. Decian. *cons. 2. n. 69.*
& 191. lib. 1. Cæsar. Barz. *dec. Bononiens. 109. n. 2. & seqq.*
Federic Martin. *d. tract. de iure cens. cap. 1. n. 99.* Boccac.
in suo tract. de censib. part. 3. num. 60. & seqq. vers. sed inter
Thom. Boninsign. *in simili tract. cap. 2. num. 3.* Carocc.
de excuss. bonor par. 2. quæst. 44. n. 1. qui multos allegat. Ti-
raq. *de retract. lignag. §. 1.* Glos. *6. num. 4. & seq.* Magon.
dec. Florent. 107. n. 8. vers. & maximè, & num. 9. Octau.
Simoncell. *in suo tract. de decret. lib. 3. tit. 8. inspect. 7. n. 57.*
Bened. Bon. *in tract. de censib. art. 15. num. 36 post princ.*
vers. verissima igitur sententia Foller. *in sua Pract. cen-*
suali, in verbo, huiusmodi, num. 25. & seqq. Marian. Anto-
nin. *Variar. resolut. vltim. lib. 2. resolut. vlt. casu 34. in fin.*
Honded. *cons. 61. num. 35. lib. 1.* Alexan. Ambrosin. *decis.*
Perus. *11. n. 12 lib. 1. alios congerit* Felician. *in suis com-*
ment. de censib. tomo 1. lib. 1. cap 7. numer. 2. & tomo 2. lib. 1.
cap. 1. num. 3. ad fin. Bernard. Greu. *ad* Andr. Gail. *obser-*
uat. iuris, lib. 2. conclus. 10. num. 1. Quibus addi potest Lu-
douic. de Auend. *d. tract. cap. 54. num. 4 vers. Ex quo, &*
num. 9. & amplexa etiam fuit Rota *in vna Ciuitatis Ca-*
stelli census, 29. Maij, 1600. coram bon. mem. Iusto, *quæ*
est post Tract. Decis. 81. num. 7. & in vna Vrbeuetana cen-
sus 16. Decembris, 1594. coram b. mem. Cardinali Blan-
chetto, *quæ ibidem est dec. 82. num. 11. vbi numer. 1. & per*
totam resoluit Rota, quod † sub legato pecuniarum, & 7
mobilium nõn comprehendantur annui census, adeo
quod legatario non debeatur quidem pecunia restitu-
ta pro census redemptione, prout è contra † in lega- 8
to immobilium hos annuos census contineri consu-
luit Gabr. *d. cons. 141. post num. 18. & infra lib. 2.* Surd. *dec.*
204. num. 7. & sequitur Alcibiad. Lucar. *d. obseruat. 3. n 8.*
[*& resoluit* Rota *in illa Collensi hæreditatis coram* R. P.
D. Buratto 18. *Maij, 1610. quæ est post tract. decis. 441 nu-*
mer. 2.] Et si contrarium defendat Eugen. *cons. 100 lib. 1.*
eandem sententiam quod census inter immobilia cõ-
putentur, amplexa fuit Rota *coram* Seraphino *decis.*
224. numer. 4. part. 1. coram bon. m. Cardinali Mantica,
decis. 14. num. 1. & 2. & coram R. P. D. meo Vbaldo, *in*
vna Anconitana census 24. Maij, 1613. quæ ibidem est de-
cis. 84. num. 23. Etiam † in materia statutaria, & stricte 9
intelligenda, vt sentit eadem Rota *in vna Bononiensi*
bonorum de Zanalilis, 12. Decembris 1614. coram eodem
D. meo Vbaldo *quæ est ibidem dec 85. num. 7.* quæ etiam
sententia videtur quod possit satis clarè comprobari
auctoritate tam Sixt. V. *in sua Bulla edita de anno 1585.*
Kal. Iulij incipit. Sollicitudo, paternusque affectus. super
prohibitione alienandi bona quæcumque stabilia, &
immobilia in statu Ecclesiastico existentia absque Se-
dis Apostolicæ licentia alijs personis, quàm vassal-
lis eiusdem status, dum à tali prohibitione excipit cen-
sus, cum † exceptio sit de regula, *l. nam quod l. quidem* 10
ff. de pen. legat. quam Clem. VIII. *in sua Bulla innouatio-*
nis, declarationis, & extensionis prædictæ Bullæ Sixti V.
promulgata de anno 1601. Pridie Non. Iulij vbi *in vers.*
Insuper de consilio, & accensu. leguntur hæc formalia
verba. *Necnon census, aliaque bona, & iura, quæ pro*
stabilibus habentur, ponderendo illam dictionem, quæ
† implicat similia, *l. si fugitiui, C. de seru. fugit.* Ruin. 11
cons. 116. num. 17. lib. 1. Afflict. *decis. 244. num. 1.* † & de- 12
mõstrat totalem, & omnimodam similitudinem. Bero.
cons. 41. num. 10. cons. 51. num. 29 libr. 2. Decian. *cons. 54.*
num. 30. vers. natura. lib. 2 quarum Bullarum tenor de
verbo ad verbum habetur *in princ. Tract.* ex quibus
videtur, quod non possit probabiliter dubitari quin
annui census debeant inter immobilia computari.
Quæ conclusio potest multipliciter confirmari.

Primò, quia † is, qui habet istos annuos census 13
releuanit ab onere satisdandi tanquam possidens im-
mobilia Bellon. *d. cons. 23. num. 9.* Follet. *in d. verb. hu-*
iusmodi, num. 28 Bon. *d. tract. de censib. art 10. conside-*
rat. 2. per tot. Cassan. *ad consuetud.* Burgun. *Rubr. 5. §. 1.*
num. 1. Rol. *d. cons. 54. n. 7. libr. 2.* Alcibiad. Lucar. *d. obs. 3.*
num. 13.

Secundò, † quia ij, qui sunt incapaces immobi- 14
lium, sunt etiam incapaces horum censuum Anch.
in d. Clem. Exiui de Paradiso, num. 21. de verb. signific. Bel-
lon. *d. num 9* Foller. *d. verbo, huiusmodi, numer. 26.* Corb.
de iure emphyt. causa 14. ob alienat. irrequ. dom. fact. am-
pli. 49. num. 6. & 7. Rol. *d. cons. 54. num. 8.* Alcibiad. Lu-
carin. *d. obser. 3. num. 9.* Etiam † si illis legentur ad ali- 15
menta. Feder. de Sen. *cons. 12. num. 4. & post eum ibidem*
ad fin. consil. alter eximius Doctor cuius nomen igno-
ratur id clarius confirmat, quos refert, & sequitur
Anch.

Anch.d.num.21.& alios citat. Bon. d.artic.15.numer.36.
16 Tertiò comprobatur, quia eadem ratione dicti † annui census, non possunt distrahi à minoribus absque sulemnitatibus a iure requisitis in alienationibus rerum immobilium à minoribus faciendis Bellon. d. cons.23.num.10.Ceph.cons.308.n.3 t.lib.3.Rol.d cons.54.
n.9.& 28.lib.2 Bernard.Greu.ad Gail d. conclus.10 considerat.1.per tot.Caroc.d q.44.n.5. & seqq. vbi hoc quadrupliciter ampliat,Gasp.Roderic. in suo tract. de ann. redd.sub.lib.1.q.14.n.2 qui alios allegat.
17 Immo † nec possunt minores absque Iudicis decreto census decursos exigere, & recipere. Simoncell.d. tract.de decret.lib.2.tit.6 inspect.3.numer.33. ad fin.Foller.in sua pract.censuali,in verbo,qua quidem n.69.& seq.
18 licet † secus sit quo ad receptionem sortis principalis pro reuenditione census,in qua cùm sit actus necessarius non requiri Iudicis decretum, testatum reliquit idem Simoncell.d tract.libr.3.titul.8.inspectat. 6.n.119. & n s dicemus infra par.3.cap.1.q.3.art.7.num.5.& seqq. sen qu st 109.

Quartò ad confirmationem eiusdem principalis
19 Conclusionis non parum facere videtur, quod † in venditione horum cen uum sit soluenda gabella solui solita propter venditionem rerum immobilium, vt testatur Surd. d.decis. 204. per tot. & signanter sub n 9. v . sequitur Menoch.Similiter & quinto facit, quia in coofiscatione bonorum immobilium veniunt etiam isti annui redditus. Ang. Alex.& aly in l si consta .c.§. fin.ff.solut. matrimon.Ruin.cons.82 n.22.vol.2. Tiraq.de retractu lignag. §.1.glos.6.n.6.in fine. Gabr d.cons.141. num 17.Mising singul.obseruat. centur.1.obseru.69.num.7. Surd.decis.204.n.6.& faciunt multa quæ congerit Intrigl.d.tract.q.36.

Ista autem conclusio, vt supra multipliciter confirmata non est ita simpliciter, & indistinctè accipien-
20 da, sed cum aliqua declaratione, videlicet. † vt sit vera dumtaxat in iis censibus, & redditibus, qui sunt perpetui, idest, qui habent saltem habitu vitam perpetuam, iuxta ea, quæ dicta sunt supra hac part.1.cap.1. quæst.1 art.2. & ita illam intelligit. Anch. in d. clemen. Exiui de Paradi o.num.21 in fine, de verb. signific. Gemin.in cap.hoc consultissimè, n.12.de reb.eccles. non alien. Socyn.sen.in tract.de obligatio s 1 8.libel.quæst.6. num.7. post med.Bellon d.cons 23. num.9. Tiraquel. de retractu lignag.§.1.glos.6.num.7.Paris. consil.56. numer.11. lib.3. Foller in.d.sua Pract.censuali in verbo huiusmodi, n.32. Ant.Gabr.in tit de verbor.signific.conclus 8. n.3. Boccac. d.tract.de censib.part.1.num.50.Franc.Viu. commun.opin. lib.2.opin.683.num.1. qui multos congerunt, cum alio-
21 quin si non sint perpetui, sed temporales,† idest, breui tempore duraturi, Menoch. de arbit.iudic quæstion... centur 3.casu 133.n.2. pro † immobilibus haberi non
22 debeant, Feder.de Sen.d.consil.12. num.5. & post eum ibi ille alius Doctor.Anchar.d.num.21. Feder. Martin.d.suo tract.de iure cens.cap.1.num.102. Gaspar. Roder. de ann. redditib.lib.1.q.3.num.10.& quæst.14.num.8.vers.propart e vero.Bernard Greu.ad Gail.d.conclus.10.num 2.& seq. vbi multos allegat, & iustificatur: quia licet incapacibus immobilium non possint legari annui redditus, vt supra dictum fuit, etiam ad alimenta possunt
23 † tamen legari pro alimentis aliquot annorum, & sic temporaliter duraturi. Feder de Sen. consil. 12. & ille alius Doctor. post eum ibidem. Anchar. d. num 21. & aly
24 relati a Bon.d.tract.de censib.art.15.num 36 & ita † intelligi debet Bartol. in l.legatum, numer.1.ff. de cap.dimin. dum concludit, quod fratres minores sunt capaces legatorum eis pro alimentis factorum licet sint incapaces legatorum annuorum, Intelligendo scilicet, vt sint capaces non perpetuorum, sed temporalium aliquot annorum.
52 Secundo declaranda est eadem conclusio, vt † non sit intelligenda de fructibus, & responsionibus annuis, quę singulo anno ex censu percipiuntur, quas pro immobilibus non reputari dicit post alios. Fernand. Rebell.in suo tract.de oblig.iust.lib 10.q.1 num.11 vbi testatur de commun, sequitur Gaspar.Roderic. d.q.3. num.11. & benè deducit Rota in vna Romana pr cens. executionis contr Elus,27 Maij.1594 coram bon mem.Litta, qu est post T act.decis 86. .6.& 8.[Prout hoc ita etiam declarat Gratian.discept at Forens.tom.5..ap.811.num.22 argumento pensionum quas, quando earum solutionis dies cessit, inter mobilia esse connumerandas dicit auctoritate Bal.& Gail. qui alios allegat. pract. obseruat. lib.2. obseruat.10.num.3] licet in hoc dissentire videatur. Feder Martin. cap.1. num.106 & seqq. vbi pluribus comprobat, quod fructus census maturi sed non exacti sint immobilia connumerandi. Neque etiam si intelligat pro ipsa re immobili super qua census constitui-
tur & imponitur, cùm † census noster non sit res ipsa 26
super qua fuit collocatus, sed quid distinctum, & separatum ab ea, vt decl rauit Rota coram bon mem Iusto, in illa ciuitatis Castelli census, 29. Maij, 1600. quæ est post tract.dec 78 n 8 [& in vna Reatina coram 17 Nouemb. 1624.c am b.P.D Remboldo, quæ est post tract.dec.415. num 1.]

Sed intelligenda sit de iure exigendi, & percipiendi dictos annuos fructus, & annuas responsiones, quod inter immobilia connumeratur, vt supra deductum fuit

Ex qua conclusione infertur Primo, quod pecu-
nia, † quæ vel ex testantium ordinatione vel ex con- 27
trahentium conuentione in bonis immobilibus collocari, & erogari debet potest in emptionem annorum censuum conuerti, vt pluribus comprobat Alcibiad. Lucarin.obseruat. Pract. lib.1 Academ.5. obseruat.3.n.2. Secundo inferri potest ad quæstionem, an statutum prohibens ne quis possit in forensem alienare rem immobilem habeat locum in annuo censu fundato super re existenti in territorio statuentium. quod videbatur affirmandum cùm ex prædictis census pro re immobili habeatur. Cæterum, cùm isti census non sint proprie bona immobilia, sed pro immobilibus ha-
beantur, & sic sint immobilia impropriè, cùm † non 28
sit proprie tale quod pro tali habetur. Bart. in l.si ma-
rit in .§.leges.ff.ad leg Iul.de adult.non possunt † compre- 29
hendi sub statuto pænali, & exorbitanti, & correctorio.l.3.§.hac verba.ff.de neg.gest. & in puncto dicit Marc. Anton.Peregr consil.19.num. 2.& cons.20. num.15.lib.3. Nec obstat. quod census ratione cohærentiæ. quam habet cum fundo in quo est constitutus, & collocatus dicatur esse de loco, vbi situm est prædium illud, vt diximus supra in prin.huius articuli,num.4 & 5 quo-
niam † hoc etiam est per improprietatem quia cùm 30
census noster nil aliud sit quam ius percipiendi. &c. vt diximus supra q 7.alias hac par.1 q.3 art.2.in definitione census, & voluit Rota in illa Ciuitatis Castelli Census, 29.Maij, 1600.coram bon.mem.Iusto.quæ est post Tract. decis.81.num 7.non potest verè dici quod sit in loco &
quod loco cohæreat, cum iura † loco non circumscri- 31
bantur, l.Caius ff.de leg.2. l. si fideicommissum §.tractatum, ff.de iudic.l.3.§.incorporales,ff de acquir.possess.cum alus apud Pinell.ad rubr.C.de bon.matern.part.1. n.10. &
propterea † in donatione bonorum existentium in cer- 32
to loco non veniunt, vt multos congerens, probat Tiraq.ad l.si vnquam, in verbo bona.n 13. C de reuoc.donat.
Vnde † concludendom est, quod sub tali statuto, cen- 33
sus isti non comprahenduntur, vt in puncto dixit Laderch.Imol.consil.104.n.7.lib.1. & Peregr. d.cons.19.n.8. & seqq.& cons.10.n.14.& seqq.
Er multo minus † comprehendentur sub prohibi- 34
tione Constitutionum Sixt. V. & Clement. VIII. prohibentium alienari bona stabilia existentia intra Statum Ecclesiasticum in non subditos eiusdem Status, de quibus meminimus supra, numer. 9. cum vt ibi di-
ctum

ctum fuit, census ipsi expressè à dicta prohibitione excipiantur, & excludantur, & hanc sententiam confirmat. Stephan. Gratian. *Discept. Forens. tomo 3. cap. 420. post hac scripta visus.*

Tertiò ex eadem conclusione inferri potest, quod super dictis censibus, tanquam super bonis, quæ pro immobilibus habentur, possunt alij census constitui, & collocari, de qua tamen illatione, est particulari articulo mox differendum.

SVMMARIA.

1 *Census super censu constitui potest.*
[*Census census datur.*]
Contrarium aliqui sentiunt, num. 4.
Sed prima opinio verior, num. 5.
2 *Census vendi, locari, donari, & aliis titulis in alium transferri potest.*
3 *Feudum constitui potest super censu.*
6 *Census formalis, idest, ius percipiendi censum, est quid frugiferum.*
7 *Census formalis potest dici, quod sit certis finibus designatus.*
Et hac certitudo sufficit, vt sustineatur census super censu impositus, n. 9.
8 *Census formalis ratione coharentia dici potest, quod sit in loco in quo sunt res cui coharet.*
10 *Census super quo fuit impositus nouus census, transit cum onere noui census.*
11 *Fundus non liberatur ab onere census super quo nouus census constitutus fuit, nisi etiam iste nouus census extinguatur.*
12 *Census perit perempto fundo in quo constitutus fuit.*
13 Ampl. *vt pereat etiam census nouus super dicto antiquo censu impositus.*
[*Census impositus super alio censu extinguitur per redemptionem prioris census.*
Ampl. *etiam si dominus dicti noui census intimauerit venditori prioris census, ne illum redimat in sui praeiudicium.*
Agens sine actione debet repelli à limine iudicij ex mero iudicis officio, nulla pracedente partis instantia.]
14 *Census super censu, quomodo constituatur.*

Census super censu an constitui, & collocari possit.

QVÆSTIO XXXI.

aliàs par. 1. cap. 3. qu. 1. ar. 3.

SVperest tandem vt explicemus, an census super alio censu possit constitui, cuius quidem articuli resolutio non admodum videtur difficilis ex dictis supra in præcedentibus articulis. Nam cùm ex *Bulla Pij V. super censibus*, census ipse creari, & imponi possit non solum super rebus immobilibus, verùm etiam super iis, quæ pro immobilibus habentur vt diximus supra *hac quaest. art. 1. seu q. 29.* & cùm census perpetui de quibus nos loquimur pro immobilibus habeantur, vt dictum est in præcedenti articulo, lata sequitur conclu-
1 sio. quod census † super censibus constitui, & collocari possint, quam conclusionem amplectuntur Guliel. Redoan. *in suo tract. de rebus eccles. non alien. in rubr. de constit. ann. cens. n. 51.* Nouat. *in suo Commen. de vsur. num. 87.* Follet. *in sua Pract. censuali, in verbo, huiusmodi num. 49.* Ludou. Molina, *in suo tract. de contract. part. 2. disput. 389. n. 3. versicul. verum autem census* Cassan. *ad consuetud. Burgund. rubr. 11. des censes, §. 3. sub num. 4. vers. quid autem si censuarius.* Felician. de Solis, *in suis Comment. de censib. tomo 1. lib. 2. cap. 3. n. 32. vers. 9.* Fernand. Rebell. *in suo tract. de obligat. Iustit. lib. 10 quaest. 10. numer. 4* Leonard. Less. *de iustit. & iure, libr. 2 cap. 22. Dubitat. 12 num. 77. vers. vbi notandum,* Mich. Salon. *in suo tractat. de contract. & commerc. human. in iu. de censib. art. 3. controuers 5. num. 17. vers. sequitur* Ioan. Azor. *Institut. Moral part. 3. lib. 10. cap. 7. in 1. quaest.* Alcibiad. Lucarin. *obs. Pract. lib. 1. Academ. 5. obseru. 3. num. 3.* Vinc Caroce. *post longam discussionem, dec. 103.* Federic. Martin. *in suo tract. de iure censu. cap. 4 num. 79. & 83* Ioan. Francisc. Leonis *in suo Thesauro fori Ecclesiast. part. 2. cap. 15. de censibus, nu. 7.* [*Quibus addantur post hac scripta visi,* Nicol. Intrigl. *super Bulla, de censibus qu. 36 per tot.* Martin. Bonac. *in suo tract. de contract. disput 3. q. 4 puncto vnico, num. 16.* Lud. de Auend. *de censib. Hispan. cap 54. num. 4.* & hunc respexisse existimo Caualcan *dec. 103. per tot.* dum concludit dari censum census, quem simpliciter refert, & sequitur Pyrr. Maur. *in tract. de fideius. part. 2. sect. 2. cap 5. n. 21.* Et de hoc amplius non dubitari in Regno Siciliæ testatur Mastril. *de Sicil. 215. num. 1. lib. 3.*]

Et potest comprobari, quia † census isti consignati- 2
ui possunt vendi, donari locari, in solitum dari, & aliis iustis titulis, in alios transferri, *vt demonstrabimus infra*
q. 44. seu part. 1. cap. 1. quaest. 1 art. 1. Necnon super † illis 3
potest feudum constitui, vt pluribus relatis dicit Surd. *dec. 204 n. 3.* ergo pari ratione poterit super illis census imponi, vt argumentatur Auend *d. cap. 54. n. 5.* quæ rationes licet non videantur de necessitate concludere, ab hac tamen opinione tanquam magis communi
non est recedendum. † Et licet ab hac communi con- 4
clusione recedere videatur Boccac. *in suo tract. de censib. par. 1. n. 49. &* Thom. Boninsign. *in simili tract. c. 4. n. 17.* eo sub prætextu, quod licet census iste habeatur pro re immobili, in eo tamen non verificentur cæteræ conditiones, quæ requiruntur in aliquo fundo ad effectum, vt validè possit super eo census constitui, scilicet, quod sit frugifer, & certis finibus designatus. Istæ tamen eorum considerationes non sunt meo iudicio,
tales, vt † ex iis recedendum sit à & communi opi- 5
nione Intelligendo tamen illam non de censu materiali & annuis redditibus, qui soluuntur, sed de iure exigendi dictos redditus, vt considerat etiam Caroc. *d. dec. 103. n. 15.*

Hoc † enim ius est quidem frugiferum, quoniam vt 6
experientia demonstrat, ex eo singulis annis certa, & determinata fructuum quantitas percipitur ex annuis responsionibus singulo quoque anno redeuntibus.

Est † etiam certis finibus designatum, quia licet iu- 7
ra certo loco non circumscribantur, *l. Caius, ff. de leg. 2. & diximus art. pracedenti n. 31. & seq.* quia tamen ius istud censuale rei immobili inhæret tanquam in suo subiecto, cum non nisi super re immobili imponi, & constitui possit, vt diximus *supra hac ead. q. art. 1.* ratione
huius † coherentiæ dicitur consistere in eodem loco 8
in quo res ipsæ quibus cohæret sitæ sunt, vt dictum est *supra art. pracedenti, n. 6. & seq. ex* Bal. Rip. Gabr. *& alijs,* & ideò cùm istud ius ferat fructus, & dici possit certis finibus designatum, & pro immobili habeatur, non est absurdum dicere, quod super eo possit alius census imponi, & collocari.

Nec † dicatur, quod hæc finium designatio, cum 9
sit impropria, & abusiua, vt dicunt Boccacc. & Boninsign. *in contrarium allegati, & nos diximus sup. in pracedenti art. num. 30.* non possit esse sufficiens ad effectum, vt super censu census sustineatur, quoniam pro sufficienti ad effectum de quo agitur illam habuit *Pius. V. in d. sua Bulla,* dum in ea concedit censum imponi, & creari posse super rebus: quæ pro immobilibus reputantur, non obstante quod in *eadem Bulla* pro forma

constituisset

constituisset quod census creari non possit, nisi super re, quæ esset certis finibus designata, & circumscripta, & sic cessat inconueniens quod considerabat Boccac. *d.num.49.*

10 Bene verum est, quod casu † quo census ille super quo alius census fuit collocatus venderetur, vel alio titulo ad alium transferretur, semper transiret cum onere soluendi istum nouum censum, prout cum alienatione rei censui suppositæ transire onus soluendi censum dicemus *infra par.2.c.2.q.3. art.6. & iuxta nouum ordinem Taurinensem q.78.*

11 Neque posset † ab isto onere liberari fundus super quo fuit impositus primus census, si etiam secundus census super dicto primo censu impositus non redimeretur, si credere velimus Ludou Molinæ, *d.disput.389. n.3.vers.verum autem.*

12 Ex cuius dictis possumus etiam inferre quod sicut † perempto fundo super quo primus census fuerat collocatus ipse quoque census perit, & extinguitur, vt fuit dispositum per *Constitutiones.* Mart. V. & Calixt. III. *registratas, in cap.1. & 2.de empt.& vendit.inter Extrau. Commun.& Bullam* Pij V. *super censib.& nos dicemus latè infra d.q 44.seu part.2.c.1.q.1.art.1.*

13 Ita quoque † perire debeat census secundus super illo primo impositus, & constitutus, vt sentit Catocc. *d.dec.103.n.20.* [& nos diximus *infra par.3.cap.1.art.1. num.22.*

Prout eadem ratione iste census super alio censu impositus dici debet extinctus, & debet cessare cursus fructuum illius, si ille prior census fuerit per illius venditorem, & debitorem redemptus. vel extinctus.]

Quod videtur satis iuri consonum, cum per peremptionem census super quo erat iste secundus constitutus, iste nouus remaneat sine subiecto & absque fundo ex cuius fructibus solui possit, vt animaduertit Leonard Less. *d.dub.12.num.77. ad fin.* Mart. Bonac. *d. num 16.in fin.*

Sed difficultas fuit aliquando excitata in Consistorio sacræ regiæ conscientiæ Regni Siciliæ proponente Don Garzia Mastrillo An hoc procedat si dominus noui census super antiquo impositi, & constituti intimauerit venditori prioris census, ne illum redimat in sui præiudicium; ex quo ipse habet censum super illo antiquo censu fundatum, & constitutum. In qua difficultate licet multa pro parte negatiua adducerentur fuit tamen decisum, & determinatum hunc nouum censum ob redemptionem prioris intelligi extinctum, & resolutum, vt testatur id. Mastrill. *d.dec.215.n 11. & seqq.lib.3.*

Nec resistit intimatio, & protestatio domini noui census, quia illa non poterat fieri in præiudicium iuris quæsiti venditori prioris census ex pacto de redimendo censum quandocumque quod vel erat expressum in ipsomet instrumento impositionis. & venditionis prioris census, vel de necessitate subintelligebatur vigore bullæ Pij V. super formam crean. census, in vers. Postremo census omnes, cui pacto non potuit dominus secundi census præiudicare, vt dixit Mastrill *d dec. 215. numer. 21.* Cùm itaque per redemptionem prioris census, & per restitutionem sortis principalis illius prior census, & prior contractus sit resolutus, vt diximus *infra d. art.3. cap.1. quæst.3. artic.1. numer.5.* domino noui census nulla prorsus competit actio contra venditorem prioris census, & proinde quatenus contra illum agere vellet in vim intimationis, & protestationis per eum facta posset repelli tanquam agens sine actione ab ipsomet Iudice ex mero ipsius officio, nulla etiam præcedente partis instantia. Alex *cons.62.num.15 lib.2.* Rim Sen *cons.227.n.4. lib.1.* Cephal. *cons.326.numer.3.* Magon. *dec.Lucens.17. num.18*]

14 Vt † autem hanc noui census super antiquo impositionem ad praxim reducamus poterit, vel creari, & constitui nouus census super antiquo, prout *supra q.1. aliàs hac part.1.c.1.q.1.art.1.n.21.* & alteri concedi, vel poterit seruari ordo, & modus consideratus per Foller. *in d.sua Pract.censuali in verbo, huiusmodi, n.49. & indicat.* Bocc. *in d.suo tract.de censib.par.1.n.31.* vt scilicet dominus census vendat alicui partem aliquam dicti sui census antiqui, prout vendi posse innuit Pius V. *in d. sua Bulla ad finem,* in illis verbis *Hanc autem salutiferam sanctionem, &c.* nam per istam venditionem videtur quasi ad fauorem noui emptoris creari nouus census ex antiquo, licet hæc non possit propriè, & vere appellari census constitutio: hunc tamen modum communis practica obseruat.

SVMMARIA.

1 *Census super rebus mobilibus creari non potest.*
Cuiuscumque sint generis, n.7.9. & sequenti.
Etiam de iure naturali, & diuino, n.6.
Declara dupliciter, vt num.19.
2 *Nullo modo hæc verba habent in ventre negatiuam.*
3 *Negatiua posita ante verbum, Potest, abnegat actum & potentiam.*
4 *Reddit actum aliter gestum nullum.*
5 *Nisi, hæc particula posita post Negatiuam ponit id quod exprimitur in casu sequenti.*
[*Statuo Hoc verbum est noui iuris promulgatorium.*
Forma censuum inducta ex præcepto.
Cum in constitutione datur actus nouus, & diuersus modus.
Cum forma appellatur.
Ex decreto irritante.
Forma in dubio præsumitur substantialis.
Contractus celebratus, non seruata forma est nullus.
8 *Lapilli, & gemmæ fructum de sui natura non ferunt.*
9 *Frumentum, vinum, oleum, & pecunia consumuntur ex vsu, &* num.10.
11 *Census imponitur percipiendus ratione fructuum rei super qua constituitur.*
12 *Pecunia consumitur distractione, & vsu.*
13 *Pecunia vsus non potest ab ipsa pecunia separari.*
14 *Census constitui non potest super se mouentibus, &* numer.16.
15 *Se mouentia veniunt appellatione mobilium.*
16 *Se mouentia licet afferant vtilitatem, Non tamen ferunt fructus secundum eorum naturam,* numero 18.
17 *Se mouentium vita non est perpetua.*

Census constitui non potest super mobilibus cuiuscumque generis.

QVÆSTIO XXXII.

aliàs par. 1. cap. 3. qu. 1. art. 4.

QVod † census creari, & constitui minimè possint 1
super rebus mobilibus est omnino negatiue concludendum *ex Constitutione* Pij V. *edita super forma creandi census* in illis verbis, *Hac igitur nostra Constitutione statuimus censum, seu annuum redditum creari constitui vè nullomodo posse nisi super re immobili, aut quæ pro immobili habeatur* Ponderando in primis illa verba *Nullo modo* † quæ habent in ventre negatiuam, & 2
totum excludunt Rebuff. *in l.Labeo. in fin ff. de verb.signif.* Ruin. *cons.30.n.30 l 3.* vnde succedit vulgaris regula quod † negatiua posita ante verbum potest, abnegat 3

...ũum, & potentiam Glos *in cap. 1. in verbo, non potest, d. ... ur. ... 6.* Bart *& alij in l. Gallus, in princ ff. de liber. &* 4 *... num.* & reddit actum in contrarium gestum nullum, & inualidum Bal. *in l. 1. ... 46. C qui admi. & in l. fin. num. 12. vers. item quando testator, C. de fideicomm.* Couar. *in cap. quamuis, part. 2. §. 4. num. 4. de pact. & lib. 6.* Secun-
5 dò pondero particulam, Nisi, † quæ posita post orationem negatiuam, & prohibitiuam ponit. & permittit id quod exprimitur in casu qui sequitur, alia autem negat, & prohibet Paris. *consil 30. num 35. lib. 2.* Tiber. Decian. *cons. 31. num. ..0. lib. 1.* Rota *diuersor. decis. 460 num. ... er. 1. & seq part. 1.* Cum itaque in dicta Piana constitutione in casu posito, & expresso post dictam particulam, Nisi concedatur creatio, & collocatio census super rebus immobilibus & quæ pro immobilibus habentur, sequitur, vt sit negata, & prohibita super aliis rebus, quæ non sunt immobiles, nec pro immobilibus habentur, & ita per consequens super rebus mobilibus.

¶ Quæ sententia vltra prædicta confirmatur, considerando quod Sanctiss. ille Pontifex in dicta sua Constitutione procedit præscribendo, & inducendo nouam formam seruandam in creatione, & venditione census, vt demonstrat illud verbum statuimus, quo vtitur *in vers. Hac igitur nostra constitutione, &c.* quod est noui iuris promulgatorium *glos. in cap. vt litigantes de offic. ordin.* Dec. *in cap. decernimus in fin. & ibi* Felin. *numer. 17. de Iudic.* Quod autem ibi Papa voluerit dare, & præscribere formam seruandam in dicto contractu censuali, deducitur tum quia procedit per viam præcepti negatiui, quod census, seu annuus redditus creari, constituive vllo modo possit nisi super re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, ex quo præcepto induci formam, *tradit,* Paris. *cons. 95. num. 17. lib. 1.* Tiraq. *de retract. lig. ... §. 36. glos. 2 num. 29.* Bero *qu 24. num. 3. in fin. & infra,* tum quia ibi Papa dat nouum, & diuersum modum obseruandum in isto contractu ab eo, qui erat constitutus de iure, vel ex constitutionibus aliorum Pontificum, vnde formam inducere voluisse censetur. Felyn. *in cap. cum dilecta num 34. ... sig. num de rescr.* Becc. *cons. 12. num. 24. libr. 1.* Boccac *ad Constit* Marcb. *glos. 6. num. 163.* refert alios Surd. *con. 282. num. 6.* tum & multo magis, quia ipsemet Papa in dicta sua Constitutione in vers. contractusque sub alia forma, &c hunc modum seruandum in hoc contractu formam appellat Felyn. *in d. cap. cum dilecta num. 35. vers. decimum* Boccac. *d. glos. 6. num. 164.* tum deinum quia ibi Papa subiicit decretum irritans anullando contractus censuales sub alia forma factos. Alex. *& Ias. in l. 1 ff. de lib. & posth. ille num. 6. iste num. 8* Felyn. *in d. cap. cum dilecta num. 29. & seqq.* Boccac. *d. glos 6. num. 159.* Hond. *cons. 17. num. 28. lib. 1.* & in propriis terminis huius bullæ. Nauar. *con. 1. numer. 1. ... 3 in tit. de Censibus & nos diximus, infra par. 2. ca... 1 quest. 1. art 6. num 13. & seqq.* & proinde non potest in dubium reuocari, quin in hac Piana Constitutione ... tradita, & præfixa forma seruanda in hoc censuali contractu, quæ in dubio substantialis censetur. ... *con. 95. num 8.* Becc. *d. cons. 12. numer. 15* Tiraq. ... *2. num. 29.* Osasch. *dec. 105. numer. 16.* Rim. Iun. ... *207 num. 19. lib. 2.* & quin contractus sub alia forma celebratus sit ipso iure ab initio nullus, & inualidus ex defectu formæ. Osasch. *d. dec. 165. numer. 6.* & alij mox allegati & per consequens quod census constitui non possit super rebus mobilibus. Et hanc sententiam probauit etiam Ludouic. de A... *cap. 50. numer. 6. & seqq vbi numer. 12 in fine,* profitetur hanc esse ...tissimam sententiam, & illam haber pro indu... Fernand. Rebel. *in suo tract. de oblig. Iustit. libr. ... quæstion. 6. sub numer. 3. vers. per ... dam, & communem profitetur* Io. Azor. *Instit. Moral. par. 3. lib. 10.*
6 *cap 5. vers. ... quar... quæritur,* etiam † de iure naturali, & diuino semota etiam dispositione, & prohibitione Summorum Pontificum tàm *Martini V. & Calixti III.* quàm *Pij V.* quod pluribus ibi comprobat *Azor.*

Hæc † autem conclusio procedit in quacunque re 7
mobili, cuiuscunque sit generis, siue sit de illis mobilibus, ex quibus nullus omnino percipi potest fructus licet lõgissimæ sint vitæ, & durationis maximique valoris, quales sunt gemmæ & lapilli quia cum redditum non ferant † proinde est impossibile vt super 8
eorum dominio possitius percipiendi annuam responsionem imponi, vt deducit Ludouic. Molina, *in suo tract. de contract. part. 2. disput. 389. num. 3. vers. quia vero ... sus,* siue sint de illis, † ex quibus percipitur qui- 9
dem vtilitas, sed inde sequitur illarum peremptio, & consumptio, vt est frumentum, vinum, oleum & his similia, quæ licet esse possint in statu fructificandi, puta si vinum, frumentum, oleum, &c. expositum sit negociationi, & propterea super illis rectè, constitui posse censum affirmet post Sot. ab eo allegatum Federic. Martin. *in suo tract. de iure Censuali, cap. 4. num. 5. vers. Secundo,* quia † tamen secundum earum naturam 10
nec fructus, & redditum ferunt, nec sunt apta nata vt ferant, super illis pariter censum constitui non posse affirmat Contad. *in suo tract. de contract. qu. 72. in 5. supposit. vers. nam in re cuius vsus,* cùm † enim census 11
imponatur percipiendus ratione fructuum, & redditum rei quæ subiugatur vtique re perempta, & consumpta, vel ex sui natura infructuosa existente nulli ex ea percipi possunt fructus, cum non entium nullæ sint qualitates, *l. eius qui in prouincia, ff. si cert. pet. l. 5. §. 1. ibi, non potest æstimari bonitas loci, qui non extet, ff. de action. empt.* & consequenter, vel ab initio census creari non potuit, vel eodem tempore ortus, & interitus illius contingeret, cum ob peremptionem rei suppositæ ipsum quoque censum extingui statuerit Pius V. *in d. sua Bulla,* & nos dicemus *infra latè pa. 3. cap. 1. qu. 2. nume. 99.* Quod maximè procedit in pecunia numerata, quæ præterquam quod est de iis rebus quæ vsu consumuntur, *l. rogasti, l. non omnis ff si cert. pet.* est † 12
etiam ordinata ad distractionem, qua distractione consumitur si non in substantia, saltem quoad dominium respectu illius personæ, quæ eam præhabuerat, vt considerat Conrad. *d. 5 suppositione,* & facit concludens ratio, quam affert, Laurent. *de Rodulph. de vsur. part. 2 quæst. 18. num. 57.* quod † scilicet vsus pecuniæ non 13
potest ab ipsa pecunia separari, & sicut vsus pecuniæ non potest consumi absque consumptione ipsiusmet pecuniæ, *argument. l. 2. ff. de vsufr. ear. rer. quæ vsu consum.* Ita eademmet pecunia consumi non potest absque consumptione vsus illius, quare consumpta pecunia cum suo vsu, impossibile est vt census ex ea debeatur, vt ex D Thom. 2. 2. q. 78. *art. 1.* & alios concludit Calcan *cons. 84. n. 1.*

Quæ † conclusio procedit etiam in se mouenti- 14
bus, nam & hæc † appellatione mobilium continen- 15
tur, *l. mouentium, & ibi* Barr. Alciat. *ff. de verbo. signif.* Dec. *cons. 388. col. 1.* Paris. *plenè cons. 67. numer. 2. lib. 2.*
Nam † quamuis ex illius percipi possit fructus, & vti- 16
litas citra ipsarum consumptionem, & interitum, vt ex equis vtilitas equitationum, ex mulis fructus vecturarum, & sic de singulis, quia † tamen harum 17
rerum vita non est perpetua, sed sunt de earum natura breuioris durationis, super illis census imponi non potest. Contad. *d. quæst. 72. in 5. supposit. vers. si igitur in re.* Nec repugnat, quod attenta hac ratione videatur quod non possit dari casus, in quo census impositio futura sit licita, & legitimè facta, cum nulla res siue sit mobilis, siue immobilis vitam habeat perpetuam, cum nihil sit sub sole perpetuum, *l. cum debere, ff. de seruit. vrban. præd.* Peregr. *de fideicommiss. art. 52. in prin.*

Quoniam

Quoniam ad effectum vt licitè census super aliqua re fructifera impuni valeat non repugnat, quod possit contingere casus peremptionis illius sed quod casus ille sit de necessitate intra breue temporis spatium euenturus, vt contingit in equo, mulo, & aliis rebus se mouentibus, quarum peremptio, & interitus non solum est de necessitate futurus; ptout in omnibus aliis rebus à natura constitutum est, sed breui etiam tempore de necessitate debeat contingere quæ festina peremprio in rebus immobilibus frugiferis non est secundum naturam de necessitate futura sed longiorem habent vitam, & durationem, quod satis esse vt quid perpetuum dicatur, & super eo legitimè census possit collocari fuit dictum supra *hac prima part. ca-*
18 *pit.1.quæst.1.art.2.seu quæst.2.* Prætet quam quod † fructus, & vtilitas, quæ ex istis se mouentibus percipitur non est secundum eorum ptopriam naturam, cum suaptè natura hos fructus non ferant, sed requiratur industria, & artificium humanum, quo casu res non potest dici fructifera ad effectum, vt super ea possit census imponi, *vt dicemus infra hoc cap.3. quæst.2.art.1. seu qu.35.n.10.*

Hanc autem principalem Conclusionem in hoc quarto articulo firmatam quod census super mobilibus, seu se mouentibus constitui legitimè non possit,
19 declarat dupliciter Gregor. de Valent. *in suis comment. Theologicor. tomo 3. disput.5.quæst.21.de censib. puncto 2. & 4.* & quidem primò vt procedat secundum ius positiuum, secus verò secundum naturam ipsius contractus censualis, vt prosequitur *d. puncto 2. vers. & hactenus* Secundò, vt procedat in censu perpetuo, secus autem in temporali, vt declarat *d. puncto 4 vers. & sic posset admitti.* Sed quoniam, vt supra dictum fuit, mei propositi est tractare tantùm de censu perpetuo constituto secundum formam traditam per Constitutiones Pontificias, & præcipua à Pio V. *in dicta sua Bulla super censibus*, ideo super istis declarationibus Gregor. de Valentia diutius insistere operæ pretium esse non existimaui properans ad vtiliora, sed satis sit illas indicasse, & quasi digito demonstrasse, vt de illarum veritate aliquis forte curiosior valeat disserere.

SVMMARIA.

1 *Censum super iuribus, & actionibus personalibus posse imponi videtur sentire* Bon. *de censibus.*
   *Contraria sententia est verior.*n.4.
   Respondetur Bon. num.5. *& seqq.*
2 *Interesse non solutum ex partium conuentione effici potest sors.*
   Declar. vt num.6. & *seq.*
3 *Dotis augmentum efficitur dos.*
   Ratio redditur, num.13.
4 *Census super iuribus, & actionibus, constitui non potest.*
6 *Fructus fructuum, & vsuræ vsurarum non debentur.*
7 *Accessiones accessionum non debentur.*
[*Vsuræ debitæ non possunt in stipulationem deduci, vt ex illis cumulatis cum sorte, & verò debitæ vsuræ debeatur.*]
8 *Vsuræ vsurarum nullo iure debentur inter eosdem debitorem, & creditorem.*
9 *Secus si sit mutata persona creditoris, vel debitoris.*
10 L. 1. C de vsur. Intellectus.
11 *Mercatori debetur interesse tam damni emergentis, quàm lucri cessantis.*
12 *Mercatorum valdè interest habere pecunias sibi debitas suo tempore.*
13 *Dos est quid vniuersale, & recipit augmentum, & diminutionem.*
14 *Census super ipsamet iurisdictione imponi non potest.*
15 *Iurisdictio est quid separatum à proprietate.*
16 *Iurisdictio incumbit super terram sicut nebula super paludem.*
17 *Iurisdictio obligari, & hypothecari non potest.*
18 *Census super dignitate, & titulo constitui non potest.*
19 *Dignitatum aliqua ita cohærent personæ, vt ab illa diuelli non possint, aliquæ transferuntur de persona ad personam.*
20 *Dignitas non est quid immobile, nec pro immobili habetur.*
21 *Fructus iurisdictionis sunt mulctæ, pœnæ, confiscationes, & huiusmodi.*
22 *Census super fructibus iurisdictionis potest legitimè constitui.*

Census super iuribus incorporalibus constitui non potest.

QVÆSTIO XXXIIII.

aliàs par. 1. cap. 3. qu.1.ar.5.

QVod † super iuribus, & actionibus personalibus census noster imponi, & constitui possit, 1
videtur sensisse Bened. Bon. *in suo tract. de censib. articul. 11. numero 28.* dum defendit quod census possit creari super pecunia debita pro terminis census decursis, & non solutis (de hac enim loquitur, & agit ibi *Bon.* non autem de ipso iure exigendi annuum censum, & annuam responsionem) & sic super illa actione, quæ domino census competit pro illismet terminis non solutis, quod infrascriptis rationibus nititur comprobare.

Prima quia sicut † interesse non solutum potest ex 2
partium conuentione effici sors principalis, siue de ea conuentione fiat publicum documentum, siue in instrumento conscripta non sit, *l. 1. C. de vsu. l. quemadmodum, §. Item* Labeo, *ff. ad leg. Aquil.* & sic sicut pro interesse, quod est effectum sors nouum interesse deberi potest [vt volunt multi quos refert Giurb. *dec Regn. Sicil. 24. n. 35. part. 1.*] ita etiam videtur, quod annuæ pensiones, & census decursi & suo tempore non soluti possint voluntate contrahentium assumere naturam censuum principalium, & super eis nouus census creari.

Secundò mouetur *Bon.* quia † sicut augmentum do- 3
tis censetur eadem dos, *l. inter socerum, §. cum inter ff. de pact. dotal.* eadem ratione videtur, quod si ex terminis census decursis, & non solutis, nouus census constituatur, & antiquo applicetur, iste census nouus debeat iudicari idem census cum primo.

Cæterùm † contraria sententia negatiua est omni- 4
nò amplectenda ex *Bulla* Pij V. *super censibus*, non solum *in vers. Hac igitur nostra Constitutione, &c.* inducendo, vt supra, *art. proximo, numer. 2 & seqq.* sed etiam in vers. *Immo, & censum augeri &c.* vbi in fortioribus terminis Papa prohibet, ne pro pensionibus iam decursis, & non solutis, nouus census creetur super eodem vel alio fundo, & cum hac sententia transit Fernand. Rebell. *in suo tract. de obligation. Instit. lib. 10. quæst. 6. num. 4. vers. non poterit tamen*, & eam amplectitur Eugen. *cons. 100. num. 33. lib. 1.* [Nam iura ista incorporalia non veniunt appellatione immobilium, nec per se gignunt fructus, & proinde super eis imponi non potest resistente constitutione San. mem. Pij V. *vt animaduertit* Rota *coram* R. P. D. Merlino *in illa Romana*

Salmans 16. Aprilis, 1652. post tract. dec. 541. num. 9.]
Nec obstant ea quæ in coutrarium fuerunt consi-
5 derata, Nam † ad *Bon* respondetur, quod illius aucto-
ritas non potest allegari in terminis de quibus nos
agimus, etiam dicta per ipsum tendunt dumtaxat ad
firmandum, quod cum pecuuia debita pro fructibus
censis maturis & non solutis possit emi nouus census
à priore debitore, de qua re nos dicemus *infra part. 2.*
cap. 1. quæst. 1. art. 5. nunc quæst. 48. num. 16. non autem ad
probandum quod census possit imponi, & constitui
super illa actione personali, quæ competit ad illos-
met fructus debitos, & non fnluros, de quos nos in
hoc articulo dubitamus, & hæc vt apparet sunt omni-
nò separata, & diuersa, vnde non potest de vno ad alte-
rum inferri, *arg. l. natm aliter, §. nihil commune, ff. de aequ.*
possess. cum vulgar.
Nec etiam obstant rationes super pouderatæ. Nam
6 ad Primam respondetur quod sicut † non debentur
de iure fructus fructuum, & vsuræ vsurarum, *l. fin.*
C. de vsur. l. secundus creditor, in fine, C. de pignor. l.
improbare, C. ex quib. caus. infam. irrogat. l. si non sor-
tem, in princ. vers supra modum, ff. de cond. indeb. cle-
7 *ment. 1. de vsur.* Nec † etiam accessiones accessionum,
l. 1. C. de vsur. fiscal. lib. 10. Glos. *in l. fin. C. de Magistr.*
conuent. [*sexcentos cumulat.* Giurb. *d. decis. 24. num. 14. &*
seq. vbi num. 15. animaduertit non probari eorum sen-
teutiam, qui volunt, quod vsuræ debitæ possint ex
partium conuentione in stipulationem deduci, ita vt
ex illis cumulatis cum sorte, & vero debito vsuræ de-
beantur.]
8 Ita quoque nulln Iure permittitur, vt inter † eos-
dem debitorem, & creditorem interesse pro interesse
non solnto debeatur etiam ratione lucri cessautis. Ro-
ta Genuen. *dec. 87. numer. 8. vers. dubitatum, post* Dec.
& Stracc. *quos allegat* Ruin. *cons 55. col. pen. lib. 1. quem*
(*neiecto Cagnol. in l. vnica, C. de sentent. qua pro eo quod*
interest profer. numer. 4.) *commendat.* Io. Bapt. Lup. *ad*
l. 2. commun. 1. §. 6. sub num. 120. C. de pact. inter empt. &
vendit. sequitur Vinc. de Franch. *decis. 254. num. 14. asse-*
rens ita semper in sacro consilio iudicatum fuisse, prout te-
statur etiam Milanens. *dec. Regni Sicil. lib. 1. dec. 8. sequi-*
tur Peregr. *de iure fisc. lib. 6. tit. 7. num. 30. & seqq.* Hon-
9 ded. *cons. 50. numer. 78. libr. 1.* Licet † secus sit si muten-
tur personæ vel creditoris, vel debitoris, puta si quis
pro alio soluat debitum, & interesse iam maturum,
& nou solutum, prout soluere potest, *l. soluendo, ff.*
de neg. gest. & postea repetat ab eodem principali de-
bitore pro quo soluit; nam illo existente moroso in
restituendo debetur interesse etiam illius quantita-
tis quæ pro interesse solutum fuerat, quia quo ad
istum tertium soluentem est vera sors tàm solutum
pro capitali, & principali debito, quàm solutum pro
interesse, vt per Glos *in l. 1. in verbo, vsurarum, C. de*
dolo, & in l. si prior. §. 1. in verbo, gessit, ff. qui pot. in pign.
habe. dicit Vincen. de Franc. *d. decis. 254. num. 15. & se-*
quitur Peregr. *d. tit. 7. num. 33. vers. præmissa tamen, & alij*
supra relati.
Nec repugnat quod saltem ex conuentione id fieri
possit, vt dicit ibi Bon. *per l. 1. C. de vsur. & lege que-*
madmodum, §. Item Labeo, *ff. ad leg. Aquil.* Quoniam
10 † *d. l. 1.* non loquitur de stipulatione vsurarum soluen-
darum pro vsuris iam debitis nou solutis, sed de pri-
mis vsuris, dicta vero *l. quemadmodum* ne verbum qui-
dem de interesse connento pro alio interesse, imnio
ibi, I.C. in vers. Planè, negat incertum interesse haben-
dum esse in consideratione.
Secundò principaliter respondetur ad primam ra-
tionem, quod quatenus admitteretur quod interesse
pro interesse deberi posset saltem ex couuentione, id
11 sustineretur † dumtaxat in Mercatoribus quibus de-
betur interesse non solùm ob damnum, quod patiun-
tur, sed etiam ob lucrum quod amittunt, ex eo quod
sibi retardatur solutio crediti, cum ipsorum valde in-
tersit habere pecunias suo tempore, vt cum illis va-
leant negotiari. Bart. *& alij in l. vnica, C. de sentent. quæ*
pro eo quod inter. profer. Rota Genuens. *dec. 16. num. 16.* &
passim admittunt omnes.
Tertiò respondetur, & proprius ad rem nostram,
quod aliud est † quærere, an debeatur ioteresse pro 12
pensionibus, & fructibus censuum debito tempore nō
solutis quod forte in mercatoribus, & solitis nego-
tiari permitteretur. Aliud an super illis possit nouus
census Imponi, & constitui ita vt ex illis noua respon-
sio tanquam ex vero, & legitimo censu debeatur, quod
omnino repugnat tam Pontificiis Constitutionibus,
quàm naturæ contractus censualis, cum super re, quæ
de sui natura non sit apta ad fructus ferendos census
legitimè constitui uon possit, vt dicemus *infra hoc c. 3.*
q. 1. art. 1. nunc q. 35.
Ad alterum de augmento dotis quod fiat eadem dos,
respondetur quod ideo augmentum dotis censetur ea-
dem dos, quoniam † dos est quid vniuersale; *l. quod* 13
dicitur, la prima, ff. de impens. in re dotal. fact. Bart. *&*
alij communiter in Rub. *ff. sol. matr.* quæ propterea re-
cipit augmentum & diminutionem, & in qualibet re
augeri, & diminui potest; quæ in censu uon verifican-
tur, cum creari, & collocari non possit nisi super rebus
immobilibus, vel quæ pro talibus reputantur, vt di-
ctum est supra hac eadem *qu. art. 1.* & augmentum, vel
diminutiouem non recipit propter expressam Pij V.
prohibitiouem.
Vel possumus respondere secundo modo vt in tertia
responsione allata ad præcedeus argumentum Stat igi-
tur firma conclusio, quod census nou possit legitimè,
& validè constitui super iuribus, & actionibus persu-
nalibns.
Ex qno non incongruè videtur quod inferri possit
ad quæstiouem quam excitauit Foller. *in sua pract.*
Censuali, in verbo, iura, iurisdictiones, census n. 2. & seqq.
An scilicet, census imponi, & constitui possit super
iurisdictioue. quam reassumit Felician. de Solis, *in suis*
comment. de censib. tom. 1. lib. 2. cap. 3. num. 36. in fine, &
latius prosequitur tomo 2. eod. lib. 2. cap. 3. num. 21. cum plu-
rib. seqq.
In qua † quæstione conclusiuè procedendo (quid- 14
quid dixerit Intrigliolus *super Bul. de censib. quæst. 33.*
numer. 6. & seq.) in ea sum opinione, quod census su-
per ipsamet iurisdictione nullomodo possit imponi.
ex Foller. *d. loco, num. 2. &* Felician. *d. num. 21. versic.*
igitur. nam † iurisdictio est quid intellectuale, & non 15
in re, sed supra rem, & personam distinctum à domi-
nio, & proprietate rei. Oldr. *cons. 176. numer. 7.* Dec.
ad l. 1. numer. 44. ff. de iurisd. omn. iudic. Soc. *cons. 127.*
sub numer. 5. lib. 1. Menoch. *cons. 21. num. 8. libr. 1.* & † 16
incumbit super terram sicut nebula super paludem.
Bald. *in cap. 1. num. 7. in fine, de allod.* Socin. sen. *cons. 74.*
num. 2. lib. 1. Natta, *consil. 149. num. 19.* Boet. *dec. 217.*
num. 7. & huc pertinet quod dicit Bart. *in l. si is, qui §. iu-*
ra prædiorum, numer. 2. ff. de pignor. quod iurisdictio † 17
non potest pignori, vel hypothecæ subiici, & *Bart.*
traditionem esse receptissimam testantur Iason. *in §.*
Item Seruiana, num. 104. & ibi Gomez. *num. 41. & 42.*
Inst. de act. & alij apud Foller. *d. loco, n. 2. &* Felician. *d.*
n. 21. vers. igitur.
Ex qua coucInsione iuferri etiam potest, quod † 18
nec etiam imponi poterit census super dignitate, &
titulo, non solum super iis † quæ ex sui natura sunt 19
quid personale, & cohærent personæ ita vt de vna
ad alium, & de vno subiecto ad aliud transferri ne-
queant, vt sunt Dignitas, Doctoratus Militiæ, & si-
miles, super quibus licet ex eis aliquod emolumen-
tum percipi soleat, census creari, & constitui non po-
test, vt notat Felician. *d. tom. 2. sup. relat. cap. 3. num. 23.*
& seqq. & explicat. Auend. *d. tract. de censib. Hisp. cap.*
55. num.

55. *num.* 1. Sed nec etiam ſuper illis dignitatibus, quæ licet perſonales ſint, poſſunt tamen de vna perſona ad aliam titulo ſingulari transferri, & in priuatorum patrimonium conuerti, & emolumentum afferunt, vt ſunt quædam officia & quædam dignitates in Vr-
10 be, cum non ſint † res immobiles, nec pro immobilibus habeantur, quod pro ſubſtantiali forma requiritur, ad effectum vt licitè, & validè poſſit ſuper aliqua re cenſus collocari, & creari, ex *Conſtu*. Martini V. & Calixti III. *regiſtratis in cap.* 1. *&* 2. *de empt. & vendit. inter Extrauag. communes, & ex Bulla* Pij V. *ſup. cenſib. & nos diximus ſup. hac prima quaſt. art.* 1. Vnde cauendum eſt à Ludou. de Auend. *dum in d. c.* 55. *n.* 7. vbi contrarium affirmat; cùm ex ſui natura ſit quid perſonale, vt aduertit Felician. *d. tom.* 2. *ſupra relat. cap.* 3. *num.* 23. *& ſeqq.*

Cæterùm quod ſuper fructibus, & redditibus iuriſ-
11 dictionis, † qui conſiſtunt in mulctis, pœnis, confiſcationibus, & huiuſmodi. Peregr. *poſt quos allegat in d. tract. de iure fiſc. lib.* 6. *tit.* 5. *n.* 43. Foller. *vbi ſupra, n.* 8.
12 Felician. *d. cap.* 3. *tom.* 1. *num.* 36. poſſit validè † & legitimè conſtitui cenſus, vult Foller. *d. loco, &* Felic. *d. num.* 36. & in effectu etiam *tomo* 2. *d. num.* 21. *cum multis ſeqq. & ſequuntur* Intrigliol. *d. q.* 32. *num.* 8. *&* Ludouic. Auend. *d. tract. cap.* 52. *n.* 6. *& facit id quod diximus ſupra hac part.* 1. *cap.* 2. *qu.* 2. *art.* 1. *&* 2. *nunc quaſt.* 21. *&* 22. vaſſallum, & emphyteutam poſſe cenſum imponere ſuper fructibus rei feudalis, & in emphyteuſim acceptæ, *& hac ead. q.* 1. *art.* 1. dum diximus poſſe creari ſuper iuribus Gabellarum, & aliis iuribus perpetuis vniuerſitatum.

SVMMARIA.

Cenſus perſonalis an ſit licitus.

QVÆSTIO XXXIV.

aliàs part. 1. *cap.* 3. *qu.* 1. *ar.* 6.

VLtimus ſupereſt articulus in hac prima quæſtione diſcutiendus, qui verſari debet circa con-

1 sum personalem, † idest, circa annuam responsio-
nem, quæ in sola promitteotis persona deriuatur, &
pendet stans de per se, oon relata ad aliquam rem sed
longè distans à reali obligatione, vt explicat Ludouic.
Auend. de censib. Hispan. cap. 25. num. 1. & 3. In quo arti-
culo est breuiter iouestigandum, an ceolus possit im-
poni super persona, & sic ao census personalis sit li-
citus, circa quem duæ sunt oecessariæ inspectiones
principales.

Prima an semota lege humana, & positioa licitè
possit secundum naturam contractus constitui census
super persona.

Altera an post constitutiones Pootificias tàm Mar-
tini V. & Calixti III. registratas, in c. 1. & 2. de empt. &
vend. inter txtrauag. Commun. quàm Pij V. super forma
creandi census, tanquam licitus sustineri.

Quo ad primam inspectionem duplex fuit Seriben-
tium opinio, vna affirmans, quam aliqui amplexi
2 sunt, † dummodo persona sit vtilis, & iodustriosa, &
cuius opera sit commoda, secus si sit debilis, inutilis,
& infructuosa quam renuit Ioan. Azor. Institut. Mo-
ral. part. 3. lib. 10. cap. 5. quæst. 1. vers. secunda sententia,
Feder. Mats. in suo tract. de iure censu. cap. 4. sub nume-
ro 26. iunctis ibid. per eum num. 41. Mich Salon. in tra-
ctat. de contract. & commerc. human. in tit. de Censib.
articul. 3. controuers. 5 numer. 6. & 7. Et forte alij. Ple-
3 tique tamen † illam amplexi fuerunt simpliciter, &
indistioctè, & maximè Couar. Var. Resolut. lib. 3. cap 7.
numer. 5. vers. Ego sanè & si videam, Sot. de iustit. & iu-
re libr. 6. qu 5. art. 1 in 4. Conclus. & illam consuetudine
obseruari, & receptam esse in camera Imperiali te-
statur. Andr. Gail. Pract. Obseruat. lib. 2. obseruat. 7. nu-
mer. 13. de eadem sententia non esse dubitandum dicit Lu-
dou. Molina, in suo tract. de contract. part. 2. disput. 387.
num. 6. eandem sententiam probaut Tiber. Decian. cons. 2.
n. 73. & n. 142. lib. 1. Gasp. Roderic. in suo tract. de annu.
reditib. lib. 1. q. 4. sub n. 33. vers. quid dicendum, Feleician. de
Solis, in suis Commentar. de Censib. tomo 1. libr. 1. c. 8. n. 4.
vbi hanc sententiam pluribus conatur confirmare, & à con-
trariis defendere communem profitetur, tom. 2. eodem lib. 1.
& c. 8 n. 1. & seqq. Leonard. Less. in suo tract. de Iustit. &
iure. libr. 2. cap. 22. dubitat. 4. num. 16. cum multis seqq. vbi
contrariis respondet Mich. Sælon. d. controu. 5. num. 2. Io.
Azor. d. q. 1. vers. & secunda sententia, Martin. Bonacio.
in tract. de Contract. disput. 3. q. 4. punct. vnico, sub num. 3.
vers. Personalis, & alij multi, quos congerie Siglsmundus
Scace. de Commer. §. 1. q. 1. n. 204. vers. contrarij, qui mul-
tos in hane sententiam congerunt illorum rationes
referentes, quæ licet sint multæ, infrascriptæ tamen
videntur magis vrgere.

4 Prima est quod † Rector alicuius Eeclesiæ potest
imponere censum super fructibus booorum seu bene-
ficij, obligando se ad illius solutionem, quo casu fru-
ctus non obligantur in perpetuum, sed remanet ipse
imponens obligatus. Foller. in sua pract. censuali, in ver-
bo, huiusmodi n. 18. Redoan. de reb. eccles. non alienan. in
Rubr. de Constit. ann. cens. n. 19.

5 Secunda est ratio, † quia Similiter hæres potest su-
per bonis restitutiooi subiectis censum imponere, vt
dictum est supra cap. praeced. q. 1. art. 6. non tamen vt bo-
na remaneant affecta, sed vt oriatur personalis obli-
gatio. Bart. in l. Codicillis, §. Instituto, n. 4. ff. de leg. 2. Fol-
ler. in d. verbo, huiusmodi, n. 41. Bon. in d suo tract. de Cen-
sib. art. 30. n. 56. vers. si igitur bona.

6 Tertia affertur ratio, quia † pariter proprietarius
imponens censum in fundo, cuius habet nudam pro-
prietatem, remanet persooaliter obligatus si census
impositus non possit ex fructibus prædij percipi, arg.
cap. illo vos, ext. de pignor. Follet d. verbo, huiusmodi, n 44.
Bon. d. tract. articul. 10. n. 26.

7 Quartam addout rationem, quod † quilibet po-
test gratis conoedere annuam pensionem soluendam
in pecunia numerata sub obligatione personali, &
quilibet † potest operas suas sub certa pensione loca- 8
re, l. qui operas, l. in operis. ff. locat.

Quintam subnectit rationem Couar. d. num. 5. ver-
sicul. 4. si contractum, quod † io constitutione census res 9
quæ subiicitur sit loco pignoris, & hypothecæ, perso-
na autem principaliter obligetur, argum. l. fundus, quem
& ibi Bart. ff. de ann. legat. quam rationem probaut etiam
Decian. d. cons. 2. numer. 142. vers. præterea, lib. 1. Mich.
Salon. d. controuers. 5. numer. 12. vers. sequitur secunda, ad
fin. & infra, & num. 15. versic. ad octauum Felician. de So-
lis dd. commentar. de Censib. tom. 1. lib. 1. cap. 4. n. 4. & 5.
vers. ex quo, & alij multi, quos refert Gasp. Roderic. in suo
tract. de ann. reditib. lib. 2. quæst. 19. num. 29. vers. & quod
in reditib. quam opinionem ipse quoque veriorem esse
dicit de iure communi seclusa Bulla Pij V. super forma
creandi census. Cùm itaqoe fundus subiugatus sit loco
hypothecæ; & obligatio principalis sit io persona se-
quitur quod perempto fundo adhuc pro anoui cen-
sus solutiooe remaneat obligata persona imponentis,
& ipsa personalis obligatio, l. creditor qui non idoneum,
ff. si cert. pet. l. aduersus, & ibi Glos. Bart. Bald. & alij C. de
action. & obligat.

Quibus tamen, & aliis similibus non repugnanti-
bus contrariam, & † negatiuam sententiam in hoc 10
articulo magis communiter tenuerunt Scribentes, &
maximè Innoc. in cap. in ciuitate, num. 2. ad fin. ext. de
vsur. Laur. de Rodulph in tract. de vsur. par. 2. quæst. 12.
num. 46. vers. soluit. Marian. Soci. sen. in Rubr. ext. eod. tit.
de vsur. num. 99. in fine, Foller. in d. verbo, huiusmodi, nu-
mer. 64. Conrad. in suo tract. de contract. q. 74. Nauar. in
suo commentar. de vsur. num. 75. Ludouic. Lopez in suo
tract. de contract. cap. 54. vers. quæritur ergo, vbi latè hunc
articulum examinat, & vers. est autem conclusio pro
hac negatiua concludit, & infra illam pluribus com-
probat, & in vers. ad primum argumentum, & infra
contrariis respondet. [hanc etiam amplexa fuit Rota in
vna Forolinien. census 10. February 1620. coram R. P.
D. Manzanedo quæ est post tract. dec. 350. numer. 2. & in
ead. coram eod. 25. February 1622. quæ ibid. est dec. 365.
num 5. & 8. vbi testatur hanc esse veriorem senten-
tiam, quam etiam sequuta fuit coram eod. in vna Ro-
mana prætensi canonis, seu census 23. Iunij 1606. quæ ibid.
est dec. 379 num. 11. & hanc sententiam communi omnium
consensu approbari testatur. Iacob. Graff. dec. casuum con-
scient. part. 1. cap. 118. num. 16. licet affirmet contrariam
esse in iure veriorem: dicit tamen, hunc contractum
non esse in vsu.] Eandem sententiam fuit amplexus
Fernand. Rebell. in suo tract. de obligat. iustit. lib. 10. q 3.
num. 1. vers. negantem, & num. seq. Vbi testatur hanc esse
certam, magis canonicis sanctionibus consentaneam,
ac boois moribus fauentem tum etiam communio-
rem, ac multo proinde securiorem, & latè eam com-
probat, & à contrariis defendit hanc etiam magis
communem profitetur Ludouic. Molina, d. disput. 387.
num. 4 vers. communior. Felician. de Solis, d. tomo 1. lib. 1.
cap. 8. num. 3. vbi quam plures hanc sententiam ample-
ctentes congerit, & communem dicit; alios refert Mich.
Salon. d. controuers. 5. num. 1. eandem opinionem latè con-
firmat. Io. Gutierez. Pract. Quæst. lib. 2. cap. 177. num. 7.
& seq. Quam sententiam post hæc scripta reperio ample-
xos etiam fuisse Nicol. Iotrig. sup. Bulla, de Censib. quæ-
stion. 97. num. 6. & Ludouic. Auend. d. tract. cap. 58. nume-
ro 17. cum multis seqq. vbi latissimè illam confirmat, &
contrariis respondet, & ab hac non esse tutum rece-
dere, Ego quoque existimo infra scriptis potissimum
rationibus, quas vti vrgentiores operæ pretium esse
duxi referre.

Prima est, quia † natura censualis contractus ea 11
est, vt ex eo transferatur ius percipiendi annuam res-
ponsionē ex re vtili, & sui natura fructifera, vt dicemus
infra quæst. sequenti, quod nō potest verificari in censu

coostituto

conſtituto ſuper perſona, vt dicit Caſſan. *conſ.63.num.*
6.& ſeqq.& deducit latius Rebell.*d.qu.3.num.2.& 3.*
12 Quam rationem † licet conentur euitare Mich. Sa-
lon. Ioan.Azor. & Federic. Martia. *citati ſupra num.* 1.
reſtringentes primam, & affirmatiuam ſententiam,vt
procedat dumtaxat quando cenſus imponeretur ſuper
perſona vtili , & frugifera , puta ſuper perſona , quæ
artem aliquam, ſcientiam, ſiue induſtriam habet , aut
vires ad aliquem laborem , vel obſequium ex quibus
lucra ſibi compareт, affirmantes ex eo cenſum extin-
gui morte eius ſuper cuius perſona fuerat impoſi-
tus, & conſtitutus , à qua ſententia non videtur longè
abeſſe. Innoc. *in d. cap. in ciuitate, ſub num.2.*dum ſen-
tit poſſe cenſum imponi ſuper perſona ſerui,tum quia
13 eo caſu cenſus dicitur impoſitus ſuper re , cum † rei
appellatione veniant etiam perſonæ, *l. omnia, §.fin.ff.*
de legat.2.l.1.§.quædam,ff. de rer. diuiſ. Alciat. *in l.rei,*
*in princ. ff. de verbor. ſignificat.*ac etiam ſuper re fructi-
14 fera, ſeruus † enim parit fructus operando , *§. conſti-*
tuitur. Inſtitut. de vſufr. §. de iis, Inſtit. per quas perſ.
nob. acquir. l. ſi vrbana,ff. de condit. indeb. Adhuc ta-
men ſtat in ſuo robore hæc prima ratio : quoniam ad
15 licitè conſtituendum cenſum non eſt ſatis quod res ſu-
per qua cenſus imponitur poſſit ex accidenti extrinſe-
co aliquam afferre vtilitatem , ſed nec eſſe eſt vt ſit
apta ferre fructus ſecundum ſuam propriam,& intrin-
ſecam naturam , vt dicemus infra *hoc eod. cap. 3. quæſt.*
2. artic. 1. nunc quæſt. 35. quod in perſona etiam ſer-
ui non verificatur.
Secundò hæc etiam negatiua ſententia confirmatur
16 hac ratione , quia † operæ hominum maximè libero-
rum non poſſunt conſiderari tanquam fructus cum
homo liber non ſit in commercio *l. ſi in empt.bonorum,*
ff. de contrahen. empt. l. inter ſtipulat. §. ſacram , ff.
de verb. obligat. §. 1.& 2. Inſtitut. de inutilib. ſtipul. &
hæc ſecunda ratio videtur quod confirmari poſſit ex
17 eo, † quod omnes homines liberi à natura procreen-
tur, *l. manumiſſiones, ff. de Inſtit. & iure,* vnde eius per-
18 ſona † principaliter obligari non poteſt; *l. ob æs,& au-*
then. immo C. de actio. & obligat.l.2.C.qua res pignor.ob-
lig. poſſ. cap. 2. ext. de pigner. ergo nec etiam poterit
ſuper ea, vel eius operis licitè cenſus collocari , & ita
argumentatur Caſſan. *d.conſ.63.num.6.& ſeq.*
Tertia additur ratio , quia iſte cenſualis contractus
19 eius eſt naturæ, † vt ex illo conſtituatur ius in re tran-
ſitorium ad quemcunque etiam ſingulariſſimum ſuc-
ceſſorem, Alciat. *conſ. 3. n.18 lib.* 1 Crauet.*conſ.* 217.
num. 5. lib. 2. & dicemus infra par. 2. cap.2.quæ 3. art. 3.
nunc quæſt. 65. quod non poſſet contingere ſi con-
cederemus poſſe cenſum collocari , & conſtitui ſuper
ſola perſona conſtituentis , & ita videtur ratiocinari
Alc. *d.conſ.3.num.3.& ſeqq. & deducit clarius* Fernand.
Rebell. *dicta quæſt.3.numero 5. & 6.*
Quarta adiungi poteſt fortis ratio, quia concedere
cenſum perſonalem, nil aliud eſt quam obligare per-
ſonam ad annuam penſionem pro vſu pecuniæ , qua
20 cenſus ille , & annua reſponſio emeretur; pecunia †
autem eſt de rebus , quæ vſu conſumuntur, *l.rogaſti,ff.*
21 *ſi cert. petat,* cum vulgar.& † eſt ſterilis, nec pecuniam
parere poteſt citra labem vſurarum , [*can.eiiciens , &*
ibi Archid. 88.*diſtinct.*Rota *in recollect per* Farinacc.*dec.*
72.ſub numero 5.part 2.] Declan.*d.conſ.2.numero 22.lib.*
1.& omnes exclamant,quod ſi concedamus licitè con-
ſtitui poſſe cenſum ſuper perſona nil aliud eſſet quam
concedere vſuram, quod abſurdiſſimum , & impium
eſt admittere,per quas rationes cum hac poſteriori ne-
gatiua ſententia eſſe tranſeundum arbitror.
Nec obſtant rationes ſupra pro contraria opinione
adductæ , quoniam præter quam quod poſſunt omnes
vnica reſponſione ſubuerti , conſiderando quod non
valet conſequentia , poteſt quis ſe adſtringere ſola
perſonali obligatione ad aliquid dandum : ergo poteſt
cenſum imponere , vt ſola ipſius perſona obligetur, vt
pro ſolido fundamento aſſerebat Couar. *d. numero 5.*
in fine. Aliud † eſt enim imponere cenſum ſuper fru- 22
ctibus , & redditibus alicuius prædij habendo relatio-
nem , & reſpectum ad ipſam rem ex qua fructus , &
redditus percipi debent , aliud obligare perſonam ad
dandum etiam cum obligatione , & hypotheca bono-
rum. Nam primo caſu oritur principaliter obligatio
perſonalis , realis verò eſt ſecundaria , & acceſſoria,
Burſat. *conſil.361.num.2.lib.* 4 & ideò impoſitio cenſus
in primo caſu eſt valida ; in ſecundo ſuſtineri non po-
teſt , quia perſona principaliter non poteſt obligari, 23
cum nemo † ſit dominus membrorum ſuorum , vt ar-
gumentatur Caſſan.*d.conſil.63.n.6 & ſeq & in cathalog.*
Glor. mundi,par. 12. conſiderat. 99.in 25. limit. verſ. ad-
uerte tamen ad vnum & verſ. ſeq. Marian. Soc. ſen.*in d.*
Rubr.ext.de vſur.num 99.& bene Laurent. Calcan. *conſi.*
85.num.10.verſ.& ſi quis diceret.
Reſpondetur etiam pro clariori firmatæ concluſio-
nis veritate demonſtranda ſingulis contrariæ opinio-
nis rationibus ſigillatim,&
Ad primam de Rectore Eccleſiæ reſpondetur quod 24
valde eſt controuerſum,An † is poſſit ſuper bonis ſuæ
Eccleſiæ cenſum conſtituere & negatiuam ſententiam
ſimpliciter, & indiſtincte defenditur *ſupra c.2.qu.3.art.*
2.nunc q. 24. ſed in omnem euentum tenendo aliam
opinionem quæ vult , quod licet Clericus non poſſit
ſuper bonis ſui beneficij cenſum perpetuo duraturum
imponere poſſit tamen creare duraturum durante eius
vita, vt dictum fuit *d.art.1. & ſentiunt* Foller.& Redo-
an. *in contrarium alleg.ti, & ſequitur* Felician. *in ad.ſuis*
commentar. de cenſib. tom.1.libr.2 cap.3. numero. 10. vti-
que eo caſu non fundatur , neque conſtituunt cenſus
ſuper ſola perſona Rectoris , ſed ſuper bonis ipſius
Eccleſiæ & ſic ceſſat hoc primum fundamentum.
Ad ſecundum de hærede reſpondetur , † quod eo 25
quoque caſu cenſus fundatur ſuper re immobili , qua-
muis oneri fideicommiſſi ſubiecta , non autem ſuper
ſola conſtituentis perſona,an autem,& quibus caſibus
huiuſmodi impoſitio ſit valida dictum fuit *ſupra cap.*
*2.quæſtio.1.articul.6.nunc qu.19.*non repeto.
Ad tertium de proprietario ſimiliter reſpondetur,
quod cenſus † ab eo impoſitus non eſt contra natu- 26
ram contractus cenſualis , cùm proprietarius, qui im-
ponit ſit fundi ſubiugari dominus,& cenſus ſit funda-
tus ſuper re de ſui natura fructifera ,non autem ſuper
ſola perſona conſtituentis. Potuit enim proprietarius
conſtituere ſuper dicto ſuo prædio cenſum licet habeat
nudam proprietatem , vt diximus *ſupra d. cap. 2. q. 1.*
art 1. & pro illius ſolutione omnia alia ſua bona obli-
gare,vt latius dicemus *infra hoc eod.c.qu 3. art, 2. vel q.*
41.in hac impreſſione.
Ad quartum vltra reſponſiones conſideratas per
Ludo. de Auend. *d.c.58.num. 26. & 29* qui multipli-
citer reſpondet,exiſtimo quod poſſit reſponderi quod
non obſtat id quod dictum fuit de locatione opera-
rum & gratuita annuæ reſponſionis conceſſione,quo-
niam † qui locat operas, tenetur operari ad benefici- 27
um conductoris , & merces ſoluitur æquiualens , &
proportionata ad laborem , & operarum præſtatio-
nem , At in cenſu nullæ conſiderantur operæ , quibus
cenſus, qui ſolui debet poſſit proportionari , ſed ſim-
plex perſonalis obligatio ad ſoluendum, quod quidem
ſapit vſuram , cum cenſus eo caſu non debeatur ratio-
ne rei fructiferæ nec ex fructibus rei certæ, ſed paria-
tur à pecunia quæ emitur , quod concedi non poteſt
abſque labe vſuraria,cùm pecunia ſit de ſui natura ſte-
rilis,vt dictum eſt.
Quando † autem cenſus,aut penſio gratis concedi- 28
tur non poteſt cadere ſuſpicio vſuraria. *argum. tex. in*
c. ſuper eo.ext. de tranſact.c.ſicut Epiſcopum, & ibi Gloſ.
*1.q.2.*Alex. Ambroſin.*dec. Peruſina,4.num.1.& facit id*

quod in simili notauit Paul.de Cittad. *in suo tract. de iure patronat.par. 9. num.11.in fine, sequitur,* Redoan.*in d. suo tract.de reb. Eccles. non alien.par.2.cap.37.num.13.*
29 quod † licet ius patronatus vendi non possit absque labe simoniaca, potest tamen licitè, & impune donari, & gratis concedi quod multorum auctotitate comprobant; At quando census imponitur sub simplici obligatione personali vt vendatur pretio, insurgit præsumptio, qood talis impositio, & constitutio hat in fraudem vsurarum. Angel. *in sua Summa, in verbo,*
30 *vsura vers.78.* Iste † autem censualis contractus ex sola præsumptione redditur suspectus, immo illicitus, colligitur ex Marian. Soc.*d.Rub. ext. de vsur. num. 99. merito,&c.*

Ad quintum, & vltimum respondetur falsum esse id quod *Conar.* sibi pto solido fuodamento assumit, sci-
31 licet, quod in hoc contractu † Censuali ptincipalis obligatio sit personalis, realis autem accessoria, & eum reprebendunt in hoc Fernand. Rebell. *d. lib. 10. qu. 1. num.7.* Federic. Martin.*in d. suo tract.de iure cens.c.9.num. 50. in fin.* Ludou. Auend.*d.tract.cap.23.num. 16.& latins d.cap.58.num 30. & c. 96.numero.8.sub vers.* Tertio, *& nouiter. ibi, at verò in Censu diuersum est,* & respectu census constituti iuxta formam *Bulla Pij V.* Gasp. Rodetic.*de ann.redditib. lib. 2. qu. 19. numero 11. versic.7. & num.29. qui multos allegat, monetur* Rebell. *per tex.in cap. 1. & 2.de empt.& vend.inter Extranag.commun.*vbi iste contractus appellatur emptio, & venditio, non autem obligatio personalis, quod repeti idem Rebell. *q. 3. num.14.ad fin.vers.sed verò.*

[Et hanc quintam rationem falsam esse. affirmat Cæsar. Manent. *in suo tract.de Iur. contract.* Linell. *pecun.constit.q.1.pact. 4. num.40.* affirmans in contracto census principaliter, & expressè bona obligari, & secundariò personas.]

32 Et confirmatur quia † fundus non persona est materia, in qua ius exigendi censum consistit, *vt dicit* Ioan. Azor. *institut. Moral. part.3.lib.10.cap 4. versicul. item quia, & non obscurè declarant* Fernand. Rebell. *d. lib.10.qu.6.num.11.& 12.* & ad fundum terminatur, vt deducit Coorand.*in d.suo tract. de contract. quæstio.71.in prima supposit. in 4.& 5. Corrollar.*

[Non tamen prohibetur ex Bulla Pij V. quod in hoc censuali contracto obligatio personalis adhibeatur ad maiorem securitatem emptoris, & citius consequatur per capturam personæ, & bonorum suos redditus debito tempore exoluendos, vt dicit Gutierez. *practic. quæstio. libr. 2.quæstio. 177.num 8.*]

33 Nec obstat † *l. fundus, ff. de ann. legat. à Conar.* in contratium allegata. Quoniam legatum de quo ibi non erat fundatum, neque radicatum super fundo. Hæres enim fuerat grauatus simpliciter soluendo certum quid anno quolibet, sed pro securitate legatarij fuerat oppignoratus, & hypothecatus fundus, & ideo non potest ad casum nostrum allegari, in quo fundus est fundamentum census. Has autem contrarias opiniones nititur conciliare distinguendo, *Scacc. d. num. 204. vers. Breuiter distinguo:* quem sufficiat digito demonstrasse, & hæc de prima inspectione.

Altera sequitur principalis inspectio, in qua videndum est, an post promulgatas Pontificum Constitutiones sit multò magis reprobatus census personalis. In qua ex mente aliquorum videntur distinguenda tempora: vnum scilicet, ante promulgationem Constitutionis Pij V. *super form. celebran. cens.* Alterum verò
34 post illius promulgationem. Circa primum † tempus Felician.de Solis, *in dd. suis comment.de Censib. tom. 1. lib.1.cap.8.num.7.vers. præterea.* & alij plerique, qui in præcedenti inspectione census personalis ex natura contractus admittendos esse existimarunt in ea fuerunt sententia, quod semota constitutione præfata Pij V. licitè possit census personalis constitui moti hac potis-
simum ratione, quia † etiam ex constitutionibus Mar- 35
tini V. & Calixti III. *relatis in d.c.1. & 2. de empt. & vend inter extranag. commun.* videtur permissum vt possit constitui census super certis bonis, vt illis pereuntibus maneat nihilominus obligatus venditor ad soluendum redditum, quod ex dictis Constitutionibus nituntor deducere Couar. Decian. & Salon.*in locis su-*
pra relatis, ita illas inducendo, sicut † enim ibi illi 36
Summi Pontifices declarauerunt, quod pereuntibus rebus super quibus census constitutus, & collocatus fuerat, venditor cogi non possit ad solutionem sortis, & capitalis, siue pretij, quod à principio datum fuit pro illo emendo, ita etiam si ob peremptionem dictarum rerum venditor census remanere deberet liberatus à solutione annuæ responsionis, & anoui redditus, hoc expressissent, & explicuissent, cùm autem hoc non determinauerint, censentur tanquam certum illum non liberari à solutione census reliquisse, pereuntibus itaque bonis super quibus census est impositus, obligatio quæ adhuc remanet pro solutione census, est re, & effectu personalis. Ergo videtur quod satis clarè inferatur quod post dictas Constitutiones *Martini, & Calixti,* licitè possit sustineri census personalis.

Cæterum † in hac qooque controuersia negatiua 37
sententia tenenda est, quam amplexi sunt Nauar.*in suo comment. de vsur.num. 73.in fine,& num.seq.*Ludou.Lopez.*d. lib. 1. cap. 15. sub prin. vers. ex quo sequitur* Ioan. Azor.*d.lib.10 cap.5.vers.1.quæritur,*qui pro hac opinione ponderant *tex. in d. Extranag. 1. & 2. de empt. & vend.*

[Hanc eandem sententiam, quod etiam sublata constitutione Pij V census personalis sit vitiosus, & Reip. summè damnosus dixit Rota *coram* R P.D Manzanedo *in d. Romana prætensi canonis, seu census 23. Iunij* 1606 *quæ est post tract decis.379.num. 13. post* Felician.*de censib.lib.1.c 9.num.16.vers.septimam conditionem.*]

Ex quorum dictis tollitur argumentatio, quam ex dd. Extrauagant. desumunt *Conar. Decian. & Salon.* quam retulimus in præcedenti.

Considerant enim *Nauar. & Azor.* quod Summi Pontifices in dd. eorum Extrauagant. omiserunt declarare quod perempto fundo census illius venditor remaneat liberatus ab illius solutione, tanquam notissimum, tum quia certum est quod pereunte reperit ius quod super illa consistit. *argument. l. creditor quò non idoneum, ff. si cert. pet.* & sic census super ea constitutus, tum quia res empta perit emptori, non venditori, *tot.tit.ff. & C. de pericul. & commod. res vendi.* ergo pereunte re censui subiecta, perit census ipse emptori illius, & proinde venditor liberatur ab onere. & obligatione soluendi illum, quam responsionem amplectitur etiam. Federic. Martin. *in d. suo tract.de iure censu. cap. 4. num. 57.* Vel possumus respondere quod non valet consequentia quam faciunt Conar. Decian. & Salon. *ex dd. Extrauag.1.& 2. Martin. & Calixt.* non declarauerunt: ergo reliquerunt tanquam certum emptorem census non liberari à necessitate illum soluen-
di, sed † consequentia debet duci, non disposuerunt 38
ergo reliquerunt dispositioni iuris communis *l. commodissimè, ff.de liber.& posthum. cum vulgar.* de iure autem communi pereunte re super qua census est impositus, ipse quoque census pereat necesse est, vt mox diximus, & probatur, quia cum pereat fundamentum, & subiectum in quo talis census inhæret, & radicatus est, debet etiam simul perire census ipse, *argum. can. cum Paulus.1.qu.1.merito.*

Circa secundum, tempus, & sic post promolgationem *Bulla Pij Quinti.* Rursus distinguunt aliqui loca in quibus dicta Constitutio fuit publicata, & vsu recepta à locis in quibus neque publicata, neque vsu re-
cepta fuit. Nam in locis † vbi fuit vsu recepta, omnes 39
nemine discrepante consentiunt verissimam, & ab

omnibus

omnibus comprobatam esse sententiam quod census
personalis sit omnino illicitus, & fœneratitius. prout
fuit expresse sancitum ab illo Sanctissimo. *Papa in dicta
sua Bulla, in versicul. Hac igitur nostra*, ibi. *Nisi super re
immobili*, Inducendo, vt facimus *supra hac eadem quæ-
stio. 1. articul. 4. num. 2. & sequen. & fatetur ipsemet*
Mich. Salon. *d. controuers. 5. num. 2. vers. ita colligunt, &
num. 9. versic secunda conclusio*. Quia vt ibi subdit, vbi
dicta constitutio recepta est, & redacta in vsum, obli-
gat in vtroque foro cum omnibus conditionibus, quas
continet, quarum præcipua, & solemnis est, vt non
constituatur census nisi in re immobili, certis finibus
designata, & fructifera, & hanc eandem opinionem
confirmat post multos quos allegat Gasp. Roder. *in d.
suo tract. de ann. redditib. lib. 2. cap. 10. num. 11. vers. septi-
mo, & num. 29.* & de ea impium esset dubitare. In iis
autem locis in quibus Constitutio præfata non pro-
mulgata, nec vsu recepta est an liget, & obliget non
40 bene inter se conueniunt Scribentes. Nam † partem
affirmatiuam indistinctè amplectitur, & pluribus niti-
tur comprobare Surd. *cons.* 282. *per tot. lib.* 2. ponderan-
do maximè *dictam Constitutionem, in vers. contractúsque
sub alia forma, &c. vt numero 3. vers. tertio, & infra, &
num. 13. & placuit* Rota *in vna Nullius seu Melitencensi
census, 27. Martij, 1613. coram* Reuerendissimo D.
Coccino Decano, *quæ est post tract. Dec* 87. *num.* 6.

41 Et contrario † verò partem negatiuam amplexi sunt
simpliciter, & absque distinctione Tessau *dec.* 154 *post
num.* 4. Leonard. Less. *in suo tract. de iust. & iure, lib. 2. cap.
22. dubitat. 13. numero 98. & seq.* Ioan. Azor. *d. lib.* 10.
cap. 19. *quæst.* 3 *& cum hac videtur transire Bartolin.
42 ad d. Bulla Pij V.* Glos. 7 Nauar. † *autem in d. suo com-
mentar. de vsur. num.* 104 *& seq.* hanc controuersiam
definiuit distinguendo vt obliget omnes, & vbique in
iis quæ respiciunt declarationem iuris naturalis, vel
diuini, vel requiruntur ad tollendum imminens peri-
culum, vel suspicionem vsuræ, negat autem omnia
disposita in dicta constitutione tendere ad declaratio-
nem iuris diuini, vel naturalis, siue ad tollendum pe-
riculum, vel suspicionem vsuræ, vt ratiocinando ex
verbis *d. Bullæ* nititur demonstrare, quod comprobat
etiam Mich Salon. *d. art. 3. controuers. 4. num. 4. vers. hoc
posito sit prima conclusio, & vers. secunda conclusio & am-
plectitur* Surd. *cons.* 282. *num.* 13. *lib.* 2. Honded. *cons.*
35. *num.* 2. & 3 *lib.* 2. & Federic. Martin *in d. suo tract. de
iure Censu cap. 4. num. 72. & seq.* vbi propterea infert
quod in iis locis in quibus dicta *Bulla Pij. V.* non est
vsu recepta, non sit prohibitum vt census constituatur
super rebus mobilibus, & personis, & dictam Bullam
non obligare in ea parte qua disponitur vt census
emantur super re immobili suis finibus designata.
43 Quoniam † hac, dicit ipse, non sunt iuris naturalis,
diuini, vel canonici, nec vsuræ præsumptionem con-
tinent, sed magis videntur concernere æquitatem, &
iustitiam publicam humanam, & ciuilem, prudentum
tamen iudicio æqua sunt. & digna, quæ in contractu
44 censuali seruentur. Verum † Boccac. *in suo tract. de
censib. par. 2. num.* 208. *vers. igitur Sanctissimus*, & Paul.
Comitol, *è Societate Iesu. Responsor. Moral. lib. 3. qu.* 28.
tenent indistinctè, quod hæc Constitutio liget omnes,
& vbique etiam in locis vbi ea non fuerit vsu recepta;
45 mouentur hac ratione † quia contra Nauar. & Salon.
[*& Secac. in tract. de commer. & Camb. §. 1. qu 1. num.
245. in fin. vers. secus quando*] existimant quod omnia
disposita Pium V. *in dicta sua Constitutione* tendant sal-
tem ad tollendum periculum, & suspicionem vsuræ,
& pro maiori conseruatione iuris diuini, vel natura-
lis ne in hoc contractu per illicitas, & prauas pactio-
nes conturbentur, vt ex eius Procemio clarissimè col-
46 ligitur, ex quo † causa finalis dispositionis elicitur, *l.
fi. ff. de hæred. instit. l. 1. in princ. ff. ad Macedon. & vbique*
Bart. Bald. *in l. nostram, num. 1. vers. in dic. Cod. de testam.*
Alex. *cons. 7. numero 5. lib. 2.* Curt. iun. *cons* 20. *num. 7. vers.
confirmatur tertio.* Crau. *cons* 192. *num.* 2. & ex illa tota
dispositio *d. Bullæ* debet regulari, & omnes clausulæ in
ea appositæ debent intelligi & declarari, licet ita in-
telligendo videatur ex illarum adiectione fuisse ali-
quid iuri diuino additum, nam † pro acquisitione sa- 47
lutis æternæ populorum permissum est iuri diuino
aliquid addere, *cap. vt constitueretur 50. distinct. vbi Præ-
pos. num. 4. hoc not. & deducit* Boccacc. *d. tract. par. 2. num.*
13. *Et hanc vltimam opinionem sequitur* Surdus *d. cons.*
282. *num.* 13. *ad fin. vers. constitutio vero.*

Quamobrem † siue sequamur distinctionem *Na- 48
uar.* siue amplectamur sententiam Boccacc *& Comitol*,
clara sequitur conclusio. quod dicta Constitutio obli-
get etiam in iis locis in quibus non fuit publicata, nec
vsu recepta, cùm ad dictum effectum satis sit quod
fuerit publicata in Vrbe [Ioan. Monach. *in cap. in gene-
rali num. 7. & ibi Prob. num. 4. de regul. iur. in* 6. Nauar.
cons. 1. numero 19. & seq. de constit. & in terminis huius
bullæ] *vt dixit* Mari. Antonin. *variar. resolut. lib. 1. re-
sol. vlt. casu 1. in fi.* Et cum hac sententia quod simpli-
citer, & indistinctè d. Constitutio in † ea parte in qua 49
prohibetur ne census imponatur nisi in re immobili,
tendat ad tollendum imminens periculum, & suspicio-
nem vsuræ post multos voluit Rota *in illa Romana pre-
tij palatij 15. Ianuarij 1607. coram* bon. mem. Iusto, *quæ
est post tract. dec. 80. n 6. & seq.* [*& coram* Reuerendiss.
Coccino Decano *in illa Melitencensi census 27. Martij
1613. quæ est post tract decis. 87. num. 6. sequitur* Gratian.
in additionib. ad suas dec. Marchia dec 224. num. 2.]

Nec attendenda † esset quæcunque consuetudo quæ 50
in illis locis in contrarium vigeret, Nam licet Mich.
Salon. *d. Articul. 3. controuers. 4. num. 7 & in controuer. 5.
numero 5. & numero 10. vers. altera pars*, voluerit talem
consuetudinem esse attendendam respectu earum con-
ditionum, quæ per *d. Bullam* requiruntur tantum ad
tollendum imminens periculum, vel suspicionem vsu-
ræ, eius tamen opinio mihi non probatur, cùm in iis,
quæ † vsuram respiciunt consuetudo non suffragetur 51
tanquam contra ius diuinum. Bero. *cons. 167. per tot. &
signanter num. 10. vers. non obstat consuetudo, lib. 1. & fuit
dictum in* Rota *coram* Illustrissimo Cardinali Mellino,
*in illa Romana societatum, 29 Ianuarij, 1601. quæ est in fine
Tract. dec. 9. num. 23. & in d. Romana pretij palatij coram*
bon. mem. Iusto, *quæ est ibidem decis. 80. num. 7. & seq.* [*&
in vna Forolimiensi census 10. Februarij* 1620. *coram* R. P.
D. Manzanedo, *quæ post tract. est decis. 350. num. 4. & in
ead. causa coram eod. 25. Februarij 1622. quæ est ibid. dec.
365. num. 1. cum trib. seqq.*] in quibus in propriis ter-
minis contractus censualis fuit resolutum, quod talis
contractus non sustineatur ex consuetudine inductiua
vsurarum, tanquam contraria iuri diuino. [Et non su-
stineri contractum aliàs illicitum sub prætextu con-
suetudinis etiam longissimæ pluribus comprobat *Cæ-
sar. Manent.* loquens in contractu huic nostro valde
simili *d. tract. qu. 6. per tot. & signanter num. 1. cum mul-
tis seqq. & num. 27. & seq. & num. 32*] ex quibus omni-
bus remanet firma conclusio, quod census personalis
est omni casu illicitus, & reprobatus tàm ex disposi-
tione iuris positiui, quàm ex suimet natura.

Sed quæstionis esse potest, an per iudicis sententi-
am possit huiusmodi census personalis constitui puta
si Iudex ob moram, & contumaciam debitoris con-
demnati in soluendo iudicatum illud condemnet ad
soluendum quid annuum, Quam quæstionem primus
omnium, quos viderim excitauit Nauar. *in d. suo com-
mentar. de vsur. numero 99. & sequentibus.*

In qua † licet ipse concluserit cum ea distinctione, 52
quod si lis mora fuerit super rebus, quæ consistent in
numero, pondere, & mensura, constitutio annuæ pen-
sionis facta per Iudicis sententiam sit inutilis, & cum
eo in hoc primo casu transeat Boccac. *in d. suo tracta-*

tu

tu de censib. part.2.num.4. Crauet. *cons. 693. num. 11. & seqq.lib.4.* Thessaut. *dec.79.& decis. 98.quorum meminit* Felician. *in dict.is suis Comment. de censib. tomo 2. lib. 2. cap.5.numero 2. versic. contrarium* secus autem si lis agitata fuerit super aliis rebus non mutuabilibus,quo casu vult sustineri talem censum iudicialem saltem ratione interesse, & in pœnam contumaciæ, cum tunc non videatur vigere illa vsurarum suspicio, propter quam improbatur condemnatio præfata cum petitur res mutuabilis, & cum *Nauar.* in vtroque casu simpliciter, & indistinctè sentiat Boninsign.*in suo tractatu de censib. cap.17.num 3.* E conuerso autem Ludouic. Molina, *in d. suo tractatu de contract.parte 2.disput.394. num.1.vers. arbitror tamen,* videatur in ea residere opinione, vt in vtroque casu talis census constitutio per Iudicis sententiam facta sustineatur, dummodo cesset fraus, & simulatio, & ea via ex partium consensu non peruenìatur ad creandum censum personalem,aut sinne conditionibus, vt sit licitus necessariis Felician. verò *in dd. suis comment. tam tom.1.libr.2.cap. 5. num. 13. & seqquem. quam tom. 2. d. versicul. contrarium*, magis probet quod in vtroque casu simpliciter, & indistinctè ea sententiæ forma à iuribus non subsistat ea ratione, quia in vtroque casu deficiunt requisita *Bulla Py Quinti*, cùm non constituatur census super re immobili, frugifera, & certis finibus designata, non soluitur pecunia in ipso actu impositionis census coram testibus, & notario, ac etiam quia non potest Iudex condemnare debitorem, vt quandiu non paruerit sententiæ soluat vsuras,cum ad officium Iudicis non pertineat post condemnationem futuri temporis tractus, vt respondit Papinia. *I.C.in l.1.§.socius.ff de vsur.* Mihi tamen placet opinio *Nauar.* in secundo casu, vt dicta Iudicis condemnatio sustineatur non tamen vti census, cùm deficiant requisita necessaria, sed ratione interesse, quod placuit etiam Gasp.Roderic. *de ann.redduib. lib.1.quæst.16.num.22. & seq.* maximè *numero* 24. Quod tamen intelligendum esse existimo si Iudex per suam sententiam non condemnet debitorem simpliciter ad soluendum aliquid annuum pro summa debita, sed condemnet ad soluendum debitum, & donec soluat ad soluendum aliquid annuum, quia cùm eo casu non sit in potestate creditoris agere ad illam annuam responsionem, sed stet in facultate debitoris liberandi se ab illa soluendo debitum, talis condemnatio sustinetur, vt in puncto,dicit Marc. Ant. Peregr. *cons.97.num.8. lib. 1.* & confirmat Ludou. Auend. *dict. tract.cap.40. num. 9.* & comprobatur ex iis, quæ dice-
53 mus † *infra* de annua responsione imposita à testatore *par.2.cap.1.qu.1.art.1.nunc q.44.*

Ex qua principali conclusione videtur etiam oriri occasio dubitandi, an quis licitè possit ex pecunia, quam ad censum accepit dare partem aliquam alicui tertio ea conditione,vt partem quoque proportiona-
54 bilem census, & annuæ responsionis soluat. In † qua difficultate partem negatiuam amplexus fuit Nauar. *in d. suo Commen. de vsur num.113. vers.14. sequitur Fernand.Rebel.d.lib.10.qu.fin. num.12.vers.6.difficultas,*Roderic.*d.suo tract.de ann.reddit.lib.2.qu.13.num.28.in fine*, vel quia incidat census personalis, vel quia ex mutuo percipiatur lucrum, quam sententiam enixè defendit etiam *Fab.Turret.*olim conciuis meus I.C.insignis *consi. 91.num.19.& seqq.lib.1.*

55 Contraria † tamen sententia placuit Boccaec.*d.par. 2.num.28.& 29.*quem sequitur Ioan. Azor.*d. lib.10.cap. 20.qu.4.vbi eam confirmat* [Lup. *ad cap. per vestras.in 6. notab.§.2.num.2 fol.246.*Sum. Angelic.*post alios par.2. in Verb. Vsura.cl. 1.num. 21.* cum hac tamen declaratione, dummodò hoc faciat non alio respectu, quam vt se indemnem præseruet, quia eo casu non stipulatur vsuram, sed suam indemnitatem, vt euitet damnum, quod licet *cap. si quis clericus 14.qu.4.* Quia non tenetur quis cum suo damno alteri subuenire *l. qui seruandarum, in princ.ff de præscr.verb.*] Ludou.Molina *d. disput. 394. numero 2. & eius auctoritate* Felician. *dd. Commentar. tomo 2.lib.1.cap.7.num.5.vers.denique mouetur,quem sequitur* Auend.*d.tract.cap. 101.numero 9.versi. Aliam quæstionem. Felicianus* autem duabus vrgentissimis rationibus hanc sententiam confirmauit, Prima,
† quia iste contractus, qui inter istos celebratur non 56
est contractus census, sed mutui in quo permissum est pactum, & conuentio per quam quis nihil lucretur, sed solùm se conseruet indemnem, *cap.peruenit. & ibi communiter* Doctor.*ext.de fideiuss. cap.præcariæ.10.quæst. 2.* Sed iste mutuans nihil lucratur,sed solum se conseruat indemnem ne suum interesse,& reditum pro pecunia quam mutuò dedit merito, &c. Secundam affert rationem, quæ cum præcedenti est satis affinis, quod iste mutuans dum paciscitur vt is,qui partem pecuniæ mutuo accipit,annuum redditum pro illa parte soluat, id tantùm agit vt liberet se à damno emergenti quod patitur dum est obligatus ad solutionem annui census pro ea pecunia, quam alteri mutuo concessit:ergo licitè id facit,cùm in contractu mutui pacisci liceat, vt mutuans securus sit, & liber à damno emergenti, vt ex communi concedit idem Turret. *d.cons.91. num. 22.* & multorum auctoritate confirmat. Felician. *in dd. suis Comment. tom. 1. lib. 1.cap.3.num.12.*Et per istas rationes Ego quoque cum hac affirmatiua opinione transeundum censeo,maximè si is qui mutuo pecuniam accepit recognoscendo bonam fidem eius, qui censum vendidit, & cum eo pretium participauit fateatur pro illa parte censum fuisse eius contemplatione, & commodo impositum, & venditum,& assumat in se onus illum soluendi, & ad sui libitum extinguendi, cum eo casu iste efficiatur verus debitor census,vt dicemus *infra part.2.cap.2. quæst.3.art.1.nunc qu.73.num.6.*

Cum qua resolutione satis videtur conuenire distinctio quam considerabat Mich.Salon.*d.tit.de censib. art.3. controuers.24. num.1.* vbi hanc quæstionem resolnebat distinguendo, quod aut tempore venditionis census venditorem, & eum cui postea dedit aliquam pecuniarum ad censum acceptarum partem actum fuit vt is, qui censum vendere distinauerat,venderet illum pro maiori quantitate,quam ipsemet indigeret,ad effectum,vt de parte pretij inseruiret amicum,& eo casu liceat tuta conscientia dare partem aliquam dictarum pecuniarum amico, qui proportionabile onus responsionis in se susciperet: secùs si vendidit censum simpliciter nulla facta conuentione de partiendis pecuniis, ad censum acceptis, & eo casu non licere citra vsuram dare partem aliquam dictarum pecuniarum amico onus census proportionabiliter in se suscipienti, ne ex mutuo lucrum percipiatur,Mihi tamen absolutè, & indistinctè placet sententia affirmatiua,si venditor census tempore quo partem pecuniarum amico dedit cum eo egit, & expresse conuenit, vt onus census proportionabiliter susciperet, cùm eo casu nihil suscipiat tanquam lucrum ex mutuo, sed pro conseruatione suæ indemnitatis, & vt sit securus, & liber à damno emergenti, quod patitur dum est obligatus ad solutionem annui redditus, pro ea pecunia quam amico mutuo dedit,quod esse licitum supra fuit demonstratum. Submitto me tamen in hoc,& in omnibus determinationibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

***

Fundus

Fundus Census debet esse frugifer, cur, & quando talis dicatur.

QVÆSTIO XXXV.

aliàs par. 1. cap. 3. qu. 2. ar. 1.

Secunda huius tertijcapitis quæstio quæ nunc sequitur, versari debet circa secundam qualitatem quam debet habere fundus, super quo census est creandus, & collocandus quæ est, vt sit aptus de sui natura ad ferendum fructus, quam in quinque articulos esse partiendam duxi.

Primus, est an fundus census debeat esse frugifer, & quando talis dicatur.

Secundus, an contractus sit in totum nullus, si fundus non possit supportare onus integri census.

Tertius, si fundus suppositus non ferat fructus sufficientes pro integro censu, an ille sit aliunde supplendus.

Quartus, an super fundo magni redditus possit constitui & fundari paruus census.

Quintus, an super vno, & eodem fundo possint diuersis temporibus constitui plures census.

SVMMARIA.

1 *Fundus census debet esse frugifer.*

2 *Census, vt plurimum imponitur, vt alteri mediante pecunia concedatur.*

3 *Æqualitas naturalis rationis exigit, vt valor rei quæ venditur respondeat pretio quo emitur.*

4 *Venditur census si res fructiferas non habeat, non celebratur contractus venditionis census, sed mutui sub vsuris.*

5 *Constitutio census facta super fundo non fructifero est illicita, & vsuraria.*

6 *Fundus census non ideo debet esse frugifer quod in dicto contractu vendantur fructus illius.*

7 *Sed quia emitur ius percipiendi annuam responsionem, vel in fructibus illius, vel in pecunia.*

Fructus bonorum stabilium taxantur iuxta valorem dictorum bonorum, ad rationem quinque pro quolibet centenario, & anno.

[Boccac de Censibus par. 1. n. 9. versicul. *Ista pacta asserens licitum esse pactum, quod quis percipiat maiorem redditum ex censu imposito super fundo, quam reddat ipsemet fundus declaratur.*

Fachin. controuers. lib. 2. c. 43. in fin. idem affirmans declaratur.]

9 *Census in impositionem non habetur ratio valoris fundi, sed tantum fructuum illius.*

[*Iustitia pretij in contractu census non consideratur respectu valoris prædij, quod subiicitur, sed respectu iuris percipiendi annuam responsionem, quod venditur.*

10 *Fructiferum id dicitur quod est aptum ad fructus ferendos, secundum sui naturam.*

11 *Secus si non ex sui natura, sed ex humano artificio vtilitatem afferat.*

12 *Census impositus super fundo, qui cum effectu fructus non fert, si sit aptus ferre, valet.*

13 *Census validè potest imponi super turri, qua non est solita locari, si ex illius locatione pensio possit percipi.*

14 *Census potest impone super prædio licet non ferat fructum quolibet anno, sed singulo biennio, vel alio tëpore.*

15 *Census vt sustineatur tanquam impositus super re fructifera sufficit, quod hanc, vel illam speciem fructuum ferat.*

16 *Fundari potest census super fundo, quem sola amœnitas reddit fructiferum.*

17 *Fundus dicitur frugifer propter solam amœnitatem.*

[*Oblectatio in prædio parato ad amœnitatem idem operatur ad fructus in prædio, quod paratur ad fructuum perceptionem.*

Fructus prædij consistunt non solum in iis, quæ parantur ad vsum, & potum, sed in iis quoque quomodocumque conferunt ad humanum vsum.

Oblectatio, quæ percipitur ex prædio ad amœnitatem parato est pretio æstimabilis.]

18 *Fundus census debet ferre fructus tam pro censu soluendo, quam pro aliis expensis faciendis gratia fructuum colligendorum.*

19 *Fructus non possunt dici nisi deductis expensis.*

20 *Fundus vt census subijci possit, debet ferre fructus sufficientes pro solutione annuæ responsionis, & pro alimentis, & sua familia. Quod tamen Author non recipit pro requisito substantiali contractus censualis.*

21 *Census super fundo imponendus non potest excedere fructus illius fundi.*

22 *Assertioni venditoris census, quòd fundus censitus sit frugifer statur donec contrarium probetur.*

[*Instrumentum præsumitur verum solemne, & de partium consensu confectum.*

Census, qui ex forma Instrumenti apparet ritè constitutus, sustinetur, donec contrarium probetur.

Venditio redditur inualida ob pretij iniustitiam.

Census venditus non iusto pretio est inualidus.

Venditio rei quæ non est in rerum natura non est valida.

Materia venditionis est res, quæ venditur.

Multa facta tenent, quæ fieri non conederentur.

Auendan. de censib. Hisp. cap. 53. sub num 5. declaratur.

Iudex in iis, quæ respiciunt priuatam vtilitatem non impertitur suum officium, nisi requisitus.]

23 *Instrumentum præsumitur verum, solemne, & celebratum de partium consensu.*

Qvod fundus census † debeat esse frugifer sancit Pius V. in sua Bulla super forma crean. cens. in vers. *hac lege tur nostra ibi, de sui natura fructifera*, & volunt communiter Scribentes, maxime Foller. *in suo tract. censuali, in verbo, huiusmodi, num. 45.* Nauar. *in suo Comment. de vsur. num. 79. & seq.* Boccac. *in suo tractatu de censib. par. 2. num. 100.* Ludouic. Lopez. *in suo tract. de contract. lib. 1. cap. 60. vers. deinde iam tandem, & vers. seq.* Gregor. de Valent. *Commentar. Theologicor. tomo 3. disput. quæst. 22. de censib. puncto 2. vers. quinto sequitur,* Federic. Martin *in suo trac. de iure censu. cap. 4. num. 1. & seqq. & post hac scripta visi,* Ludou. de Auend. *de censib. Hispan. cap. 53. num. 2. & seqq. &* Sigism Scacc. *de commerc. §. 1. qu. 1. num. 17.* & nemo est qui discrepet [& dixit Rota in vna Romana census, & fructuum coram R. P. D. Pirouano 10. *Maij 1616. qua est post tract. dec. 448. num. 2*] 1

Cæterum de duobus potest in hoc articulo dubitari, & primo, Cur requiratur, vt fundus census sit frugifer, secundò, Quando fundus iste dicatur frugifer.

Circa primum ex reddi potest ratio cur fundus in quo census imponendus, & collocandus est, debeat esse frugifer, quia † cùm census constituatur vt plurimum, vt non sit otiosus, sed vt alteri mediante pecunia concedatur ei super sola personali obligatione, & absque aliquo certo fundo creari, & consistere non possit absque vsuræ suspicione, vt deductum fuit supra in præcedenti qu. art. 6. per tot. debet iste fundus esse frugifer, & capax oneris, quod semper est imponendum, nam † naturalis rationis æqualitas exigit, vt tanti valeat res, quæ emitur quanti valet id quod pro ea datur. & è conuerso. Foller. in d. verbo, huiusmodi, sub d. num. 45. 2 3

vers.

verſ. & quod ad primum: Sed ſi ſupponamus fundum cenſus poſſe eſſe infructiferum, abſque controuerſia inde ſequeretor, quod cenſus ſuper eo impoſitus nihil valeret, cum ex eo fundo percipi, & leuari non poſſet, & per conſequens venditus deſtitueretur illa naturali æquitate æquiualentiæ, meriro concludendum eſt, quod hoc de iure, & ſecundum bonam conſcientiam fieri non poſſit. Quod alia ratione ex mente Feder. Martin. *in ſuo tract. de iure cenſ. d.cap.4.num. 1.verſic. quarto in ſpecie,& num.2.* confirmari poteſt, videli-
4 cet, qood † ſi venditor ceoſus res fructiferas ex quibus ceoſom præſtet non habeat, non emptionis cenſus, ſed mutui contractus ſub vſura celebrabitur; quia vt ibi ſubdit Martin. *d.num.* 2. Merx, id eſt ius cenſus percipiendi ex rebus venditis deficier enim ius quod in huiuſmodi contractu comparator noo eſt Metaphyſicum, Logicum, & inane, ſed morale, ethicum formatum, vtilitatemque afferens cuiuſmodi ius vendere nequit is, qui res fructiferas non habet: vnde ſequitur, quod fundus cenſus debet eſſe frugifer, & quod in hoc cenſuali contractu neceſſarium ſit, vt cenſus ſuper fun-
5 do fructifero conſtituatur, aliàs † illicita, vſuramque ſapiens cenſeretur cenſus conſtitutio, dicebar Rota *in vna Rauennatanſi cenſus.* ·0. *Maij.* 1606. *coram* R.P.D. Manzanedo, *quæ eſt poſt Tract. dec.*88.*num.*3.

6 Non † autem ideò tequiritur quod fundus cenſus ſit frugifer, quia in huiuſmodi contractu emantur, & vendantur fructus ipſius fundi, qui ſubiicitur, vt laré deducit Mich. Salon. *in ſuo tract. de contract & commerc. human. in tit. de cenſib. art. 1. controuerſ. 1.&* Felician. de Solis, *in ſuo Commentar. de cenſib. tomo 1.lib. 1.cap.4 n. 7. verſ. rurſus refellitur, & verſ. deinde probatur, & repe-*
7 *tit tom.2. ead. lib.& c. 4. num. 1.* Sed † quia emitur, & venditur ius, vel percipiendi illos ſi cenſus ſit fructuarius, vel percipiendi annuam reſponſioneio extrahendam ex fructibus eiuſdem rei ſubiugatæ ſi cenſus ſit pecuniarius, vt dictum fuit *ſupra hac ead.part.1.cap.* 1. *qu.3.art.2.nunc q.7.num.3.*

Et licet fundus, attenro eius valore, & æſtimatione noo ſoleat reddere, niſi ad rationem quinque pro
8 centenario, reſpectu † valoris eiuſdem fundi, prout taxari ſolent fructus bonorum ſtabilium. Ceph. *conſ.* 85.*num.* 26. *lib.* 1. Caualcan. *qui alios allegat, de vſufr. mul. relict. num.* 31. *in fine*, Rota *diuerſ. dec.* 51. *num.*2. *part.*1. poteſt tamen ſuper eo imponi, & vendi cenſus cum annua reſponſione ad rationem ſeptem octo, & decem pro quolibet centenario, & anno, vt diximus *infra part. 2.cap.1.qu.1.art.4.nunc q.47.num.16. & ſeqq.* dummodo fuodus ille reddat tot fructus, qui ſufficiant pro integra ſatiſfactione dictæ annuæ reſponſionis, vt declarat Scacc. *d.qu.1.num.* 300. [& ita intelligendum eſſe cenſeo Boccac. *in ſuo tract. de cenſib. part.*1. *numer 9.verſ. iſta pacta,* dum dicit. quod eſt licitum pactum, quod quis percipiat maiorem redditum ex cenſu impoſito ſuper fundo, quam percipi poſſit ex eodem fundo, puta quod ſuper prædio, qood iuxta ipſius valorem reddit annua quinque pro quolibet ceotenario, quod placuit etiam Facchin. *controuerſ. iur. lib.* 2. *cap.*43.*in fin.* Hoc, inquam intelligendum eſſe arbitror non quod ſuper re valoris centum, quæ reddit anno ſingulo quinque, in fructibus poſſit imponi cenſus, & annua reſponſio ſeptem, octo, nouem, & decem, ſed quod ſuper re, quæ reddit annua quinque pro centenario valoris, & communis æſtimationis ducentorum poſſit imponi cenſus reſpondens fructibus illius, & vendi pro centum, & ſic quod res valens ducenta, & fructans decem, poſſit ſubiugari pro illis decem annuis, & illam reſponſionem vendi poſſe pro ſcutis centum, & ſic fructus ſcutorum centum in cenſu erit maior fructus ſcurorum centum in vero valore rei ſubiugatæ, nam ſi aliter intelligantur falſiſſimum, & erronea erit illorum traditio. Quia in conſtituendo, & impo-
nendo cenſum ſuper re non † eſt habenda ratio valo- 9
ris, & æſtimationis ipſius rei ſuper qua cenſus imponitur, & conſtituitur, ſed dumtaxat fructuum quos res illa reddit, vel reddere poteſt [Nauar. *conſil.9.numer.1. de cenſib.lib.1.*] *vt deducit* Martin. Bonacin. *de contract. diſput.3.qu.4.puncto vnico, num.20.verſ.* 4. nam conſtitutiones Pontificiæ fructum rei, non pretium, & valorem expendunt, & conſiderant, cum vt dictum eſt non ematur res ſuper qua cenſus imponitur, ſed ius percipiendi cenſum ex fructibus illius, & huc reſpexiſſe exiſtimo Innoc. *in cap. in Ciuitate, ext. de vſur. quem refert, & ſequitur* Gaſp. Caballin. *ad Conſtitut. March. lib.1.cap.17.num.2.verſ. mihi tamen* dum dicebant quod cenſus debet regulari à fructibus rei ſuper qoa imponitur, & Mar. Soc. ſen. *ad rubr. ext. de vſur. qu.* 15. *n.* 99 dum dicit, quod iuſtum annui redditus pretium ſit id quod reſpondet fructibus fundi, qui oneri dicti redirus ſubiicitur, & hanc ſententiam amplectitur, & dicit veriorem Ioan. Axor. *Inſtitut. Moral. part. 3.lib.* 10.*cap.6.qu.*8. Ioan. Fraociſc. Leonis *in ſuo Theſauro fori Eccleſiaſt. part.2.cap.1.de cenſib.num.* 59. [Et licet hoc reprehendat Cæſar. Manent. *in tract. de iur. contract. Liuell. pecun. conſtitut. qu. 1.pac.2.num.* 5. *&* 6. Ea ratione, Quia tam inſpecto iure communi, quam inſpecta diſpoſitione bullæ Pij V. ſuper forma creandi cenſus. Pretium rei vendendæ debet eſſe iuſtum, quæ iuſtitia deficere videtur, ſi ſupra firmata concluſio recipiatur, ab hac tamen impugnatione facili negocio defendi poteſt dicta concluſio, conſiderando quod verum quidem eſt, quod pretium rei vendendæ debet eſſe iuſtom, ſed in contractu iſto cenſuali non venditur prædium, quod ſubiicitur cenſui, ſed ius percipiendi annuam penſionem reſpectu fructuum dicti prædij. & ideò iuſtitia pretij in hoc contractu non debet conſiderari reſpectu valoris prædij ſubiugati, ſed reſpectu illius iuris quod venditur, de qua re agimus *infra part.2.cap. 1.qu.1.art.4.ſeu qu.47.per tot.* Vnde falſum eſt id, quod ſubiungit ibi Manent. *num.6.ad fin.* quod fundus valoris mille ratione ioiuſtitiæ pretij non poſſit ſubiici oneri cenſus ſcurorum centum in ſorte principali, nam non poteſt conſiderari huiuſmodi iniuſtitia pretij, cùm non vendatur, nec ematur fundus ille, ſed ius percipiendi annuam penſionem correſpondentem pretio ſcurorum centum, vt dictum eſt,]& hæc de prima inſpectione.

Pro reſolutione ſecundæ inſpectionis aduertendum eſt, quod dum *Pius. V.* voluit non poſſe creari cenſum niſi ſuper re, quæ ferat fructus, non intellexit quod res illa cum effectu, & realiter fructus ferat, ſed dumtaxat, quod ex ſui natura ſit apta nata ad fructus ferendos, quod ſatis expreſſit in illius verbis, *Re ſui na-*
tura fructifera, cum † id fructiferum, ſeu frugiferum 10
propriè dicatur, quod eſt de ſui natura aptum ad fructificandum, vt declarat Rebuff. *in l. frugum. 77. ff. de verbor. ſignif.* & in puncto dicit Surd. *conſ.* 162. *num.*18. *lib.* 2. Vbi aduertendum eſt quod non ſine miſterio
Pius V. adiecit illa verba, *Re ſui natura,* volunt † enim 11
excludere res illas, quæ non ex propria earum natura, ſed mediante humano artificio afferunt aliquando vtilitatem, vt declarauit Ioan. Azor. *d.cap.6. & qu.*8.

Prout è conuerſo † ſi res aliqua ſit apta nata ſecun- 12
dum ſui naturam ad fructus ferendos, licet ex ea dominus illius fructus capere non ſit ſolitus, poterit nihilominus ſuper ea licitè cenſus conſtitui correſpondens tamen fructibus, qui ex ea percipi poſſent.

[Lubet hic referre controuerſiam in vrbe agitatam ſuper quodam cenſu, vt infra impoſito In platea Agonis in vrbe ſolet ſingulis diebus Mercurij, ſi in eo die non incidat feſtum ex præcepto, fieri publicum mercatum, & emporium, io quo tam Hæbrei, quàm aliæ particulares perſonæ, & artifices exponant eorum merces ad vendendum, collocantes illas in quibuſdam

ſitis,

ſitis, & ſtationibus, certis finibus incluſis, & diſtinctis, quas quilibet, ad dictum effectum emptas, vel conductas haber, fuit ſuper vno ex dictis ſitis, & locis impoſitus annuus cenſus reſpondens quidem mercedi, qua locus ille, & ſtario locari erat ſolita, fuit dubitatum de validitate impoſitionis dicti cenſus, & pro illius inualiditate, & nullitate adducebatur, quod cenſus imponi debeat ſuper re, quæ de ſui natura ſit fructifera, & apta ad fructus ferendos *ita diſponente* Pio *V. in ſua Bulla ſuper Cenſib.* Azor. *inſtitut. moral. par. 3. lib. 10. in tit. de cenſib. cap. 6. ſcacc. de Cambiis* §. 1. *quæſt.* 1 *num.* 202. Surd. *conſ.* 162. *num.* 18. *lib.* 2. & præter iſtos allegabatur etiam locus huius noſtri tractatus *in par. 1. cap. 3. quæſt. 1. articul. 5. nunc q. 33. numero 12. ante fin. & quæſt. 2. articul. 1. nunc quæſt. 35. num.* 10. Quod negabatur eſſe in ſitu, & loco præfato, cùm quatenus ille fructus reddere ſolear ex locatione, dicebatur id contingere non ex propria ipſius natura, ſed ex accidenti mediante humano artificio, quod non ſufficere *diximus d. q. 2 art. 1 num.* 11.

Quod multo magis tenendum eſſe dicebatur conſiderando, quod platea Agonis eſt publica, ita vt non videatur eſſe in alicuius particularis perſonæ dominio §. *vniuerſitatis. Inſt. de rer. diu.* & conſequenter ſuper aliqua illius parte cenſus conſtitui non poſſit iuxta *ea quæ diximus par. 1. cap. 2. q. 1. art. 1. & cap. 3. in princ. n. 2. & ſeqq. nunc q. 14. &* 18. Quibus tamen non obſtantibus exiſtimo cenſum præfatum fuiſſe licitè impoſitum, & validum, tanquam conſtitutum iuxta formam dictæ Pianæ conſtitutionis ſuper re immobili, certis finibus deſignata, & non ſolùm apta ex locatione reddere fructus, ſed verè, & realiter mediante vſu, & locatione fructus actu ferente, non quidem mediante artificio humano ſed ex ſui natura, non ſecus ac ferre ſoleant Domus, Molendina ſolo affixa, Turres etiam quod non ſint ſolitæ locari, ſuper quibus cenſum licitè, & validè imponi, & conſtitui poſſe *diximus par. 1. cap. 3. q. 1. art. 1. nunc q. 29. num. 6. 9. & ſeq. & eod. cap. 3. q. 2. art. 1. nunc q. 35. numero* 12. *&* 13. Imò ſola amænitas fundi reddit illum fructiferum, & capacem impoſitionis cenſus *vt dictum eſt articu. 1. numero* 16. *& ſeq.*

Nec etiam viſum eſt obſtare, quod locus, & ſitus ille tanquam pars plateæ Agonis in nullius ſit dominio, quia contrarium fuit demonſtratum ex quo loca illa, & ſitus ſoleant etiam particularibus perſonis certo conſtituto pretio vendi, & perinde tranſeunt in dominium particularium perſonarum §. *ſi quis à non domino.* §. *per traditionem, & vtrobique dd. Inſt. de rer. diu. cum ſimilibus.*

Sed maiorem difficultatem faciebat, quod licet loca illa tranſeant in dominium particularium perſonarum, illud tamen non tranſit liberum, ſed limitatum, & certis legibus reſtrictum, videlicet quod illorum emptores non poſſint loca illa obligare, vel hypothecare ſine expreſſa licentia dominorum ædilium & Præfectorum viarum vrbis ſub pæna amiſſionis, & proinde ſuper illis abſque dicta licentia non poſſe cenſum imponi exiſtimo, prout emphyteuta ſuper re quam in emphyteuſim recipit cum expreſſa prohibitione illam obligandi non poteſt cenſum imponere *vt diximus d. p. 1. quæſt. 2. art. 2. num.* 7. (licet ceſſante dicta expreſſa prohibitione vel accedente licentia, vel conſenſu domini directi id ſibi liceat *vt in d. art. 2. num.* 12.) maximè quando in caſu alienationis fuit appoſita pæna caducitatis *d. art. 2. num.* 14. prout etiam hæres fideicommiſſo grauatus non poſſet cenſum imponere ſuper re expreſsè prohibita alienari *d. cap. 2. quæſt. 1. art. 6. num.* 5. licet cum licentia fideicommiſſarij id ſibi liceat *d. art. 6. num.* 35. 36.

Quamobrem cùm cenſus ille non fuerit impoſitus ſuper fundo libero, ſed expreſsè obligari, & hypothecari prohibito ſequitur quod ſit omnino nullus, & inualidus, vt dictum eſt, nec ſuſtineri poſſit ſuper ſola obligatione imponentis, per ea *quæ diximus d. par. 1. cap. 3. q. 1. art. 6. per tot. ſeu q.* 34.

Verùm enim verò licet cenſus ille tanquam impoſitus ſuper re obligari prohibita ſit ipſo iure nullus, non propterea illius impoſitor eſt immunis, & liber à refectione damnorum, & intereſſe quæ reſarcire debet emptori, per ea quæ *dixit* Rota *coram* Seraph. *dec.* 287. *per tot. & per nos d. q. 19. olim part. 1. c. 2. q. 1. art. 6 num. 41. & ſeqq. vbi num.* 45. 46. poſt multos ſubiunximus hoc intereſſe deberi, & liquidatum remanere ad rationem qua fuit conſtitutus cenſus.

Et quod etiam quando cenſus eſt nulliter conſtitutus impoſitor illius teneatur ad ſolutionem damnorum, & intereſſe, *voluit* Rota *in Vrbeuetana cenſus* 10. *May* 1628. *coram* R. P. D. Vbaldo iuniore *quæ eſt poſt tract. deciſ.* 519. *num. 6. vt nos diximus infra par. 2. cap. 2. q. 5. art. 3. num..... nunc q. 92.*] vt de turri † quæ non ſit 13
ſolita locari, ſi tamen locari poſſit, & ex dicta locatione percipi aliqua penſio, quod ſuper ea validus imponatur, & conſtituatur cenſus correſpondens penſioni, quæ ex ea percipi valeret, *dixit* Nauar. *d. Commen. de vſur. num.* 113. *q.* 13. *quem ſequuntur* Boccac. *in d. ſuo tract. de cenſib. part. 2. num. 27. &* 100. Ioan. Azor. *d. cap. 6. quæſt.* 4. Fernand. Rebell. *in ſuo tract. de obligat. Iuſtit. lib. 10. q. 6. num. 6. verſ. nec ita. Quod placuit etiam* Martino Bonacin. *ſub d. num. 20. verſ. Ex dictis.*

Non tamen eſt neceſſe, quod † fundus ſuper quo 14
cenſus conſtituendus; & collocandus eſt anno ſingulo ferat fructus, ſed ſatis eſt quod illos ferat ſingulo biennio, vel alio tempore ad effectum, vt ſuper eo cenſus legitimè collocari queat, nam non eſt neceſſe, vt id ex quo cenſus venditur eodem omnino anno, quo eſt penſio ſoluenda pariat vtilitatem, ſed ſatis eſt vt ex fructu illius vnde cenſus venditur poſſit ſtatis temporibus ſolui penſio, vt animaduertit Gregor. de Valent. *Comment. Theologicor. tom. 3. diſput. 5 q. 22. de cenſibus, puncto 2. verſ. ſed neque etiam,* Bonacin. *d. numero 20. verſ. Addo non opus eſſe;* vbi alios allegat. Prout non eſt facienda vis, quod res illa, † quæ cenſui eſt ſubiuganda 15
hanc, vel illam ſpeciem fructuum ferat, ſed dumtaxat, vt apta ſit ad producendam aliquam ſpeciem fructuum, qui poſſunt mediante venditione redigi ad pecuniam, ſi cenſus ſit pecuniarius, vel ad aliam ſpeciem fructuum, quæ pro cenſu ſolui debet ſi ſit cenſus fructuatius, vt expreſsè volunt Ludou. Molina. *in ſuo tract. de contract. part. 2. diſput 389. ſub numero 4 verſ. non deſinit.* Boniuſig. *in tract. de cenſib cap. 2. numero 7. & cap. 4. num. 15. & ſeq.* Nauar. *d. tract. de vſur. num.* 120. Fernand. Rebell. *d. quæſt 6. num. 6.* Ioan. Azor. *d. c. 6. in princ.* Bonaciu. *d. num. 20. verſ. Rurſus non eſt neceſſe, & non obſcurè viſa eſt ſentire* Rota *coram* R. P. Dom. Pamphilio 26. *May,* 1614. *in illa Beneuentana cenſus, quæ eſt poſt Tract. deciſ. 76. paulo poſt principium.*

Immo † ſi ex ſola prædij amœnitate poſſit tantus fru- 16
ctus percipi, qui ſufficiat pro penſionis, & cenſus ſolutione, poſſe ſuper eo cenſum imponi, videtur ſentire Baccac. *d. tract. part. 2. num. 27. &* 100. *&* Ioan. Azor. *dict. cap. 6. in princ.* vbi firmat fundum † dici frugiferum
propter ſolam illius amœnitatem, per *l. ſi vſusfructus,* §. 17
vſufructuarius, & l. ſi fundi, ff. de vſufr. l. competit, in princ. ff. quod vi, aut clam. [nam in tali prædio oblectatio idem operatur quod fructus in re, & prædio parato ad fructificandum, vt latè declarat. Gratian. *diſcep. forenſ. tom. 1. c. 258. num. 8 cum ſeqq. & repetit tom. 4. c. 615. num.* 4. fructus enim non conſiſtunt in illis dumtaxat, quæ ſunt deſtinata ad eſum, & potum ſed etiam in aliis quæ quomodocumque conferunt ad vſum humanum *l. in fructu. ff. de vſu, & habitat.* Menoch. *conſ. 66. num. 1. cum multis ſeqq. lib. 1. refert* Rota *in recollect. per* Farinacc. *deciſ. 394. numero 1. in fin. par. 2. &* Gratian. *d. cap. 615. n.* 42. Et propterea licet huiuſmodi oblectamenta non

ſiſit pænes omnes pretio æſtimabilia prout eſt vinum, oleum, frumentum, & alia ſimilia, attamen apud aliquos ſolent pretio æſtimari, vt dicebat Rota *d. deciſ. 394. num. 2. & ſeq. & repetit* Gratian. *d. cap. 615. n. 43. & ſeqq. & ante eos* Gabr. *conſil. 74. num. 5 in fine & num. 6. lib. 1.* & proindè nilmirum ſi ſuper tali fundo ratione fructuum amænitatis, & oblectamenti licitum eſt cenſum imponere.]

Cæterùm aduertendum eſt, quod ad effectum, vt fundus dicatur de ſui natura frugifer, pro fundo ali-
18 cuius cenſus, † opus eſt, vt ſit aptus ad ferendum fructus ſufficientes non ſolum pro ſolutione annuæ reſponſionis, verùm etiam pro omnibus expenſis, quas fieri neceſſe ſit in excolendo agro, in colligendis fructibus, & his ſimilibus, vt conſiderat Fernand. Rebell. *d. quæſt. 6. numero 4. verſ. ſecunda* Ferdet. Martin. *in d. ſuo tract. de iure cenſ. cap. 4. num. 7. &* Rota *in illa Runeunatenſi cenſus coram* R. P. D. Manzanedo, 10. *May.* 1606. *qua eſt poſt Tract. deciſ.* 88. *numero 6. & repetit in eadem cauſa* coram eodem 2. *May*, 1608. *vt ibidem*
19 *dec. 87. per tot & ſignanter num. 5.* ea ratione † quia fructus non dicuntur niſi deductis omnibus expenſis, *l. diuortio, §. Impendiu, ff. ſoluto matrim. cum aliis relatis per* Rotam. *d. numero 6.* Inmò ex mente Ludou. Auend.
20 *d. cap. 53. numero 4* & per diſcurſum, † fructus rei cenſitæ debent non ſolùm eſſe maiores, vel reſpondere penſioni, & cenſui impoſito, ſed neceſſarium eſt etiam quod venditori cenſus ex ipſis rebus, ſeu aliis liberi illius remaneant fructus, quibus ſe, & familiam congruenter alere poſſit, aliàs cenſus creatio non ſuſtinebitur, neque cenſuarius ad eius cenſus ſolutionem compellendus erit. Quod tamen dictum reſpectu alimentorum licet ſit valdè æquum, quia tamen non eſt inde requiſitum per *Bull. Pij V. ſuper cenſib.* non videtur quod recipiendum ſit pro vno ex requiſitis ſubſtantialibus dicti contractus.

21 Vnde apparet † malè ſentire. Andr. Fachin. *controuerſ. iur. lib. 2. cap. 43. ad fin. verſ. conſtat. quem ſequitur* Stephan. Gratian *diſceptat. Forenſ. tomo 1. cap. 141. num.* 26. dum affirmant, quod poſſit ſuper aliqua re imponi cenſus, & annua reſponſio, quæ ſuperet annuos fructus, qui ex re illa percipi, & haberi poſſunt, & cum hac ſententia tranſiuit etiam Felician. *in dd. Commentur. de cenſib. tomo 1. lib. 1. cap. 4. numero 7. maximè in fine.* Hanc tamen opinionem reprehendit, & contrariam latè comprobat Ioan. Guttierez. *Pract. Quæſt. lib. 2. c. 177. per tot & ſignanter num. 5. verſ. verum, & infra*, & re vera eſt non ſolum reprehendenda, ſed penitus damnanda, & abominanda, cum eo maximè vtatur præcipuo fundamento, quod cenſus perſonales ſint liciti: cuius contrarium latè comprobauimus *ſupra queſt. 34. aliàs hoc cap. 3. queſt. 1. art. 6.* Beneverum impoſitionis, & venditionis cenſus enunciaueritven-
22 † eſt, quod ſi in inſtrumento ditor fundum ſuper quo cenſum impoſuit eſſe frugiferum, & reddere tot fructus, qui ſufficiant ad ſupportandum onus cenſus impoſiti, ſtari debet in dubio huic aſſertioni, [Cum inſtrumentum præſumatur verum ſolemne, & de partium conſenſu confectum, vt auctoritate Alciat. *de præſumpt. reg. 3. præſumpt. 13. numero 6. &* Menoch. *conſ. 343. numero 2. lib. 4. dicit* Rota *coram* R. P. D. Pamphilio *in vna Beneuentana cenſus 26. Maij, 1611. qua eſt poſt tract. dec. 76. num. 4.* Et propterea donec contrarium probetur cenſus ſuſtinebitur, vt ſaltem venditor illios teneatur ad intereſſe; ſi credimus *Ludou. Auendan. d. cap. 53. ſub. num. 5.*

Cœterum non videtur ita indiſtinctè cum hac *Auendan.* traditione tranſeundum cum enim cenſus pro ea parte, quæ excedit fructus rei ſuppoſitæ ſit nullus non ſolum propter rationem, quam conſideraulmus ſupra *hoc eod. art. num.* 3. Quia ſcilicet cenſus pro ea rata, quæ eſt ſupra fructus rei ſuppoſitæ, deſtituetur naturali æquitate æquiualentiæ quæ conſiſtit, vt tanti valeat res, quæ emitur quanti valet id, quod pro ea datur, & è conuerſo, quæ æquiualentia non poſſet conſiderari fundus cenſus non redderet tot fructus, qui ſufficerent ad ſolutionem integræ reſponſionis, cuius percipiendæ ius venditur, ſub habita ratione ad id, quod deficit pretium eſſet exceſſiuum, & non reſponderet rei venditæ, & proinde ratione dictæ iniuſtitiæ pretij talis venditio eſſet nulla, ſed etiam quia in dicta impoſitione, & venditione cenſus non ſeruaretur forma tradita in Conſtitutione Pij V. ſuper cenſibus in verſ. rurſus niſi, &c. vbi Papa prohibet vendi cenſum non iuſto pretio, & inde reſultaret nullitas dictæ impoſitionis, & venditionis: vt diximus *infra par. 2. cap. 1 quæſt. 1. art. 4. nunc quæſt. 47. per tot.* Et multo magis inſurgeret nullitas, quia de iure ad validitatem venditionis vltra conſenſum, & iuſtum pretium requiritur etiam exiſtentia rei, vt diximus *a. q. 1. art. 2. num.* 2. cùm autem in contractu cenſus loco rei venditæ ſit non fundus ipſe, ſuper quo fundus imponitur, nec pecunia ipſa, quæ annuatim ſoluitur, ſed ius percipiendi annuam reſponſionem vt diximus ſupra ſæpius, *& infra d. part. 2. cap. 1. q. 1. art. 2. ſeu quæſt 45. num.* 8. ſi fundus ſuppoſitus non ferat tot fructus, ex quibus poſſit percipi integra quantitas annua, cuius percipiendæ ius venditur vtique pro dicta rata, quæ deficit, venditio caret ſua materia, videlicet re, quæ venditur, & per conſequens eſt nulla, vt argumentatur. Gutierez *pract. quæſt. lib. 2. quæſt. 177. numero 6. verſ. quarto.* Quæ nullitas multo fit clarior ex Bulla præfata Pij V. in verſic. poſtremo cenſus omnes, &c. Dum Summus Pontifex fundo cenſus in toto, vel pro parte infructifero effecto voluit cenſum quoque ad ratam petire, & proinde ſi Papa cenſum legitimè conſtitutum declarat nullum pro ea rata, pro qua fundus efficitur infructuoſus, multo magis dicendum eſt quod voluerit eſſe nullum eum cenſum, qui ab initio imponeretur ſuper fundo pro parte non capace dicti cenſus, & per conſequens reſpectu dictæ ratæ infructuoſo cum faciliùs ſuſtineantur ea, quæ iam in eſſe deducta ſunt, quam concedatur aliquid in eſſe deduci *arg. leg. patre furioſo, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alien. iur.*

Stante autem nullitate dicti cenſus pro dicta rata, vtique nulli fructus ex eo deberi poſſunt, neque etiam ratione intereſſe, cum ex cenſu nullo, nec etiam is poſſit fructus percipere, qui eſt ſolitus ſuas pecunias collocare ad honeſtum lucrum, vt nos diximus *infra part. 2. cap. 2. quæſt. 4. art. 7. ſeu quæſt. 88. num. 8. auctoritate* Rotæ *in illa Vrbeueiana cenſus 2. Maij, 1595. coram* bon. mem. Gypſio, *qua eſt poſt tractat. dec. 128 num. 3.*

Ex quibus ſatis clarè apparere exiſtimo illud dictum Ludouic. Auendan *d. cap. 53. ſub. num. 5.* non eſſe ſimpliciter recipiendum, ſed dumtaxat in certis caſibus, quorum aliquos retulimus *d. art. 7. num. 14. & ſeqq. & ibi in addition. num. 20. & ſeq*

Quibus etiam caſibus non poſſe iudicem ex officio venditorem huiuſmodi cenſus ad tale intereſſe condemnare exiſtimo; cum in iis, quæ vtilitatem priuatam reſpiciunt non poſſit Iudex officium ſuum non petenti impartiri *l. 4. §. hoc autem iudicium ff. de damn. infect.* ſed ita demum ſi emptor talis cenſus pro dicto intereſſe conſequendo, egerit: vt non obſcurè voluit Rota *in illa Romana cenſus S. Celſi 28. Iunij 1602. coram* bon. mem. Iuſto. *qua eſt poſt tract. deciſ. 229. in fin. & expreſſè dixit* Rota Genuenſ. *dec. 37. num. 11. verſ. neque etiam attendebat Rota.*]

SVMMARIA.

1 *Cenſus impoſitus ſuper fundo non capace integri cenſus, non eſt omnino nullus.*

Limit.

Limit. *si emptor census tempore emptionis sciuit fundum non esse capacem totius census*, num. 12.
2 *Quod fit vltra modum, reducitur ad modum.*
3 *Vsura est de iure diuino absolutè prohibita.*
4 Bald. *in cap.* 1. *sub* num. 15. *de iureiur. declaratur.*
5 Natta *consil.* 498. num. 5. *reprehenditur.*
6 *Baldi auctoritas est maxima.*
7 *Vbi eadem est ratio, ibi debet esse eadem iuris dispositio.*
8 *Census impositus super duobus prædiis vno perempto sustinetur in alio, si sit capax totius census.*
9 *Societas officij contracta super duobus officiis, vno vendito sustinetur in alio, si sit capax.*
10 *Donatio non insinuata non annullatur in totum, sed in excessu.*
11 *Vtile per inutile non vitiatur in diuiduis.*
12 *Census de sui natura est diuiduus.*
13 *Emens scienter censum impositum super fundo non capace totius census, committit vsuram mentalem.*
14 *Vsura mentalis quod ad Deum non differt à reali.*

Census impositus super fundo non capace integri census, an sit in totum nullus.

QVÆSTIO XXXVI.

aliàs par. 1. *cap.* 3. *qu.* 2. *art.* 2.

Firmauimus in præcedenti articulo, quod census
constitui, & collocari non potest super re, quæ de
sui natura non sit apta, ad fructus producendum, qui
æquent, vel superent annuam responsionem impositam,
& male sentire eos, qui opinantur posse super re
imponi annuum censum, qui annuos rei subiugatæ
fructus superet, & excedat: sequitur vt in hoc articulo
videamus, an impositio census facta super fundo,
cuius fructus non possunt esse sufficientes pro solutione
integri census impositi, & venditi, sit in totum
nulla. An vero dumtaxat pro ea parte, pro cuius solutione
fructus rei suppositæ non suppetunt.
1 In quo articulo † annullari censum solùm quo ad
eam partem, & ratam, pro qua fundus suppositus non
potest onus annuæ responsionis supportare, firmo, &
valido remanente contractu, & census impositione
pro ea rata, cui fructus rei suppositæ correspondent,
& quam fundus subiugatus supportare potest, concludendum
censeo ex Bal. *in c.* 1. *sub numero* 15. *vers. ista
sunt quæstiones, ext. de iureiur.* Vbi quærens an emptio
annui reditus ad vitam sit licita, respondet quod sic,
dummodo emptor excessiuum fructum non faciat,
posteà ad propositum nostrum quærit. Quid si lucrum
sit excessiuum; rescindaturne totus contractus,
an verò dumtaxat tantùm quantum modum excedit.
Et respondet concludendo quod rescindatur dumta-
2 xat in excessu, quia quod † fit vltra modum reducitur
ad modum, & mensuram, *l. rogasti. §. si tibi ff. si cert.
pet. l. placuit. ff. de vsur.* Quæ traditio *Bal.* licet iuxta
terminos legum quas allegat non videatur recipienda
à viris Christianis, qui sub gremio Sanctæ Romanæ
Ecclesiæ viuentes tenentur seruare ius diuinum quo †
3 vsuræ in vniuersum, simpliciter, & indistinctè sunt
prohibitæ iuxta illud Euangel. *mutuum date nihil inde
sperantes, & probat* Nauar. *in suo Commentar. de vsur.
numero* 7. *& seqq. & repetit in suo Manuali, cap.* 17.
numero 207. *versicul. & quod vsura*, cui repugnat dispositio
dictatum legum permittentium, vt vsuræ excessiuæ
reducantur ad legitimum modum permissum
de iure ciuili, quo vsuræ non erant simpliciter, &
indistinctæ prohibitæ, sed vsque ad certum modum
permittebantur *tot. tit. ff. & C. de vsur. & præter cete-*

ros fatetur Nauar. *in d. cap.* 17. *numero* 208. *ad fin.* nihilominus
in terminis nostris videtur omnino recipienda,
& amplectenda: loquitur † enim *ibi Bald.* 4
retento themate à se proposito, videlicet: in terminis
contractus emptionis annui redditus, quam licitam
esse dicit, & nos probauimus latè *supra hac par.*
1. *cap.* 1. *q.* 4. *art.* 3. *&* 4. *nunc qu.* 10. *&* 11. & concludit
quod si in isto contractu contingat excessus
non rescinditur & annullatur totus, sed reducitur ad
modum licitum, & cum *Bal.* videtur concordare etiam
Petr. *in l. si ea pactione, C. de vsur.*
Et licet † Natta *cons.* 498. *numero* 5. *lib.* 3. præsup- 5
posito quod contractus, de quo loquitur Bal. *d. num.*
15. sit verus contractus emptionis, & venditionis, videatur
intelligere illud dictum *Bal.* cum distinctione,
quod si excessus in pretio sit vltra dimidium, & incidat
læsio enormissima vltra dimidium, sit succurrendum
læso per remed. *l.* 2. *C. de rescind. vendit.* non existente
autem huiusmodi excessiua læsione sit standum
conuentis. Ego tamen seclusa, & circumscripta fraude,
& certa scientia, qood fundus esset incapax totius
census amplector indistinctè conclusionem *Bal.* tùm
propter ipsius rationes, & auctoritatem, quæ † ma- 6
xima est Ruin. *cons.* 3. *numero* 18. *lib.* 2. & quando est
fundata lege, vel ratione excedit omnem viuentem, vt
affirmat idem Ruin. *cons.* 58. *numero* 15. *lib.* 3. tùm quia
non repugnat & intentioni *Pij V. in d. sua Constitutione
super forma creandi cens.* dum disponit, quod si res
super qua census constitutus, & collocatus fuit, reddatur
infructuosa in totum, vel pro parte census, etiam
in totum, vel pro parte extinguatur nam non viddeo
quod retentis terminis quæstions propositæ, reddi
possit concludens diuersitatis ratio respectu Iustitiæ
& validitatis contractus quod res supposita oneri,
census non esset ab initio capax totius census, & integri
oneris impositi, vel incapacitas incidat, vel superueniat
ex post facto ad affectum, vt contractus in totum,
vel pro parte sit inefficax, & inualidus, & ideò
† idem ius in vtroque casu statui debet: *argum. regula,* 7
l. 4. *§. toties. ff. de dam. inf.* & pro hac conclusione
satis videtur facere resolutio Rotæ *coram* Reuerendissimo
D. Sacrato *in vna Romana census*, 14. *Ianuarij,*
1602. *quæ est post tract. dec.* 90. *numero* 6. dum ibi concluditur,
quod † census impositus super duobus fun- 8
dis vno deficiente sustinetur in alio si sit capax pro
sustentatione totius census, & melius resolutio facta
in eadem Rota *coram* bon. mem Penia, 18. *Iunij*, 1610.
in illa Romana census de Carauasebinis, quæ est ibidem dec.
66. *numero* 1. vbi fuit resolutum quod census impositus
super fundo partim libero, & partim subiecto fideicommisso
sustinetur in parte libera si erat capax totius
census, vel super parte census capace, à qua non est
dissimilis resolutio facta *coram* R. P. D. meo Vbaldo,
15. *Decembris*, 1614. *in illa Romana retractus domus, quæ
ibidem est dec.* 71. *num.* 12.
Et videtur etiam quod conclusio supra firmata possit
comprobari ex eo, quod dicitur in societate officij,
† quæ si sit contracta soper pluribus officiis, si alterum 9
vacet sustinetur in alio, quatenus sit capax totius summæ
in societate positæ, si verò officium quod remansit
non sit capax totius summæ, sustinetur societas pro
rata cuius est capax, vt fuit resolutum in Rota sæpius,
& signanter *in Romana societatis officij*, 28. *Ianuarij*, 1604.
coram Illustrissimo Cardinali Mellino, *quæ est impressa
post tract. dec.* 91 *per totum.*
Et confirmari potest exemplo donationis excedentis
summam quingentorum aureorum, † quæ si non 10
insinuetur, prout necessariom esse sanciuit Imperat *in
l. sancimus, C. de donat.* non vitiatur in totum, sed tantum
in excessu, vt ibi expresse disponitur.
Nam † in diuiduis, & separalibus vtile per inutile 11
non vitiatur, *cap. vtile, & ibi* Din. *de reg. iur. in* 6. *Ias.*

*per tex.in d.l.sancimus,in l.2.num.*170.*C. de iure emphyt.* Bart.*in l. Græci,§.illud,num.*3.*ff.de fideiuff.*sed contractus censualis est de sui natura diuiduus, *vt latè dicemus infr.q* 110*alias par.*3.*q.*3.*art.*8.meritò &c.

Cæterum si ab initio tempore impositionis,& venditionis census emptor † illius habuisset notitiam quod fundus subiugatus non ferret tot fructus qui essent satis ad solutionem integri census super impositi, & non obstante hac sua notitia, & scientia gerens prauam intentionem ex datione peconiæ faciendi lucrum vltra quam permissum est, nihilominus censum execessiuum emisset, non crederem illum esso tutum in foro conscientiæ.quia † licet non committat vsuram formalem, vt dicit Bal. *d. numero* 15. committit tamen vsuram intentiunalem, & mentalem, pet ea quæ habentur apud Syluestr. *in sua summa,in verb. vsura,*el 1. *numero* 1. & alios Summistas passim, quæ quo † ad Deum à formali non distinguitur, vt dicit Natt *d. consil.* 498. *numero* 6. *& seqq.* Calcau. *consil.* 84. *num.*1.

SVMMARIA.

1 *Censu*s *impositus super fundo non capace integri census quod sit aliundè soluendus volunt aliqui.*
2 *Contraria tamen opinio est verior.*
3 *Census deberi non potest ex sola bonorum obligatione.*
4 *Fundus census si pro vno vel pluribus annis fructus non ferat sufficientes, an census debeatur, aliquid distinguunt.*
Affirmatiua sententia vera est,& communis num.6 *& infra.*
Ampliatur, num.15.
Declaratur, num.& 11.seqq.
5 *Ex natura contractus censualis soluendi essent fructus, qui ex re censuata colliguntur.*
7 *Census non imponitur super fructibus rei sed super ipsamet re respectu fructuum.*
8 *Fundus de sui natura frugifer non desinit esse talis ex eo quod per aliquot annos fructus non ferat.*
9 *Sterilitas vnius temporis, cum vbertate alterius compensatur.*
10 *Emphyteuta tenetur respondere de pensione consistente in fructibus, licet bona emphyteutica aliquo anno fructus non ferant.*
12 *Annua præstatio debita ex fructibus rei, si vno anno fructus sufficientes non nascantur,soluenda est ex fructibus sequentium annorum.*
13 *Maximè si pensio sit soluenda in pecunia.*
14 *Pensio debita, ex beneficio Ecclesiastico pro anno sterili soluenda est ex fructibus sequentis anni vberis.*
16 *Commodum quis ex sua culpa non debet reportare.*

Fundus Census si pro aliquo tempore non ferat fructus sufficientes, an pensio sit soluenda ex fructibus aliorum bonorum.

QVÆSTIO XXXVII.

aliàs par. 1. *cap.* 3. *qu.* 2. *ar.* 3.

IN proposito articulo duæ sunt necessariæ inspectiones. Prima est quando ab initio tempore impositionis census fundus illius in rei veritate non erat capax totius census. Altera quando post census impositionem ex accidenti contingit, vt pro vno,vel pluribus annis fructus dicti fundi non sufficiant pro solutione integri census.

In prima inspectione licet Guid.Pap.*quæstio.*8.*quem refert* Foller. *in sua pract. censuali, in verbo, huiusmodi, numero* 45. *& verbo, tanquam, num.* 61. Cassan.*ad consuetud.* Burgund. *Rubr.* 11. *Des censes*, §. 2. *in princ.* Soto,*de Iustit. & iure, lib.* 6. *quæst.* 5. *artic.*1.*in* 2.*corrollar vers. sequitur.* Bon. *in suo tract. de censib.art.* 12.*num.* 29. *vers.at in casu nostro.* Petr. Caball. *consil. ciuil.* 94. *num.*11.*lib.* 1. censeant † censum esse aliundè supplendum ex fructibus aliorum booorum, vel propter generalem hypothecam cui tempore impositionis, & venditionis census alia bona venditoris censui subiiciuntur, vel illa deficiente, ob personalem obligationem, qua tenetur imponens, & cum istis videatur etiam sensisse Rota *coram* bon. mem. Penia *in vna Romana census de Caualeriis*, 26. *Iunij*, 1596. *quæ est post Tract.decis*6.*num.*1.*& seqq.* 1

Verior † tamen est contraria opinio, quia census imponi non potest ita vt obligetur dumtaxat persona imponentis, vt latè dictum fuit *supra hoc eod. cap.* 3. *quæst.* 1. *art.* 6. *nunc q.* 34. quod contingeret si pro ea parte pro qua fundus, qui fuit subiugatus, non est capax, & tempore impositionis notum erat contrahentibus, qood non erat capax, esset soluendus census ex fructibus aliorum bonorum, vt aduertunt Laorent.de Rodulph *in suo tract. de vsur. part.* 2. *q.* 11.*numero* 46. *vers. solut. quem refert.* Canet.*ad extrauag. Volentes*,§. *successiuè.num.* 10.*fol. mihi* 164. Ioan. Azot. *Instit. Moral. par.* 3. *lib.* 10.*c.* 6.*vers.primo quæritur vbi testatur communi*, & comprobat affirmans hoc non solum prohiberi ex dispositione constitutionum Pontificiarum, [& vere repugnat Constitutioni Pij V. super forma creandi census quæ *in vers. hac igitur nostra.*&c. prohibet ne census creari constituiue possit, nisi in re de sui natura fructifera; idest apta ad ferendum tot fructus, qui sufficiant ad solutionem integri census vt declarat Nauar. *in suo Commentar. de vsur. numero* 85. *vers.*8. *& consi.* 9. *numero* 1.*lib.* 3. *in tit. de censibus, & Rota coram* Illustrissimo Cardinali Mellino *in illa Rom. census* 30. *Octobris* 1601. *quæ est post tract. dec.* 1. *numero* 1.*& coram* Ludouis. *in illa Romana fideicommissi de Iacobatiis* 5. *Decembris* 1605 *quæ ibid. est dec.* 4 *&* 5.] sed dicit etiam repugnare naturæ contractus censualis, † quia census deberi non potest, ex sola omnium bonorum obligatione,& hypotheca, vt sæpius dictum fuit. 2 3

[Et hanc opinionem latè defendit Ioao. Gutierez, *practic.qu. lib* 2.*cap.*177. *per tot.& signanter num.*5.*vers. verum*, & infra per optimas rationes, & illam potissimum, qua omnes mouentur,quod data pro vera contraria opinione,sequeretur quod census pro ea rata,ad cuius solutionem non sufficiunt fructus fundi subiugati, sustineretur super personali obligatione, quod esse alienum à mente Pij V.& esse magis communiter à scribentibus reprobatum fuit latè supra demonstratum. Et per hæc fundamenta in contingentia facti obtinui quendam censum impositum super pluribus prædiis, quorum aliqua non reperiebantur, in rerum natura, & illud quod reperiebatur,non erat capax totius census, reduci ad limites fructuum dicti prædij existentis tam pro tempore præterito, quàm pro futuro vsque ad extincta ex fructibus totius census indebitè perceptis,qui fuerunt in extinctionem sortis principalis proportionabiliter computati.]

Doctores autem pro contraria parte allegati non loquuntur de censu consignatiuo, de quo nos agimus, aliàs malè loquerentur, & contra communem de qua *d.art.*6.Rota *vero in d.Romana census de Caualleriis* præsupponit rem super qua census fuerat constitutus esse de sui natura aptam ad supportandum onus integri census, sed fuisse antea oneratam alio censu,& sic ex accidenti illius fructus non posse sufficere ad solutioné integr

integri censũs, & non apparet emptorem secundi cen-
sus de hoc habuisse notitiam.

4 In secunda † inspectione, quando fructus rei sup-
positæ post census impositionem, & venditiooem, ex
aliquo accidenti, puta propter incursum hostium, ste-
rilitatem, vel aliam extrinsecam causam pro vno,
vel pluribus annis non sufficiunt pro solutione totius
ceosus, Ludou. Molina, *in suo tract. de contract. par. 1.
disput. 390. num. 6. vers. contrarium*, tacitè distinguit,
an casus propter quem fundus subiugatus non fert
fructus sufficientes contingat absque aliqua culpa, &
negligentia debitoris census, sed sit merè fortuitus,
puta pestis, belli, grandinis, & similes. An verò con-
tingat ex negligentia debitoris census qui non curauit
fundum oneri census subiugatum coli, vt inde fru-
ctus solitos posset percipere, sed voluit cessare à cul-
tura agri vno anno, vt vberiores sequenti anno fru-
ctus caperet, vel alia simili causa, vt primo casu
census non sit supplendus, secundo verò suppleri de-
beat ea motus rationes, quia emptio census nil aliud
est quam emptio iuris ad percipiendum partem fru-
ctuum quo res censui obnoxia quotannis reddidetir,
vel in ipsis fructibus, vel in aliquo æquiualenti:
5 nam † ex natura huius contractus est, vt soluantur
fructus qui percipiuntur ex prædio censuato, si cre-
dimus Ludouico Lopez. *in suo tractatu de contra-
ctib. lib. 1. cap. 56. vers. si autem quis suscitetur*, licet,
vt ipse dicit consuetudo inoleuerit, vt census solua-
tur in pecunia numerata, scilicet ad propulsandum
omnis impostutæ, & fraudis genus, quod aliàs in per-
soluendo pensiones io fructibus posset contingere,
quia fructus aliquando valerent pluris aliquando mi-
noris, pecuniæ antem pretium vniformè semper exi-
stit, & hinc factum esse credendum est, vt census, vt
plurimum constituatur soluendus in pecunia numera-
ta, oon autem in fructibus, & propterea dicebat Mo-
lina *loco supra citato*, quod sicut pereunte etiam casu
fortuito re subiugata, debitor census ex natura con-
tractus deinde non tenetur ad solutionem census, vt
nos quoque dicemus *infra part. 3. cap. 1. quæst.* 1. Ita pe-
reuntibus fructibus etiam casu fortuito pro aliquo an-
no non debet teneri debitor census pro eo tempore
ad illius solutionem, & cum hac opinione videtur
transire etiam Hieron. Gabr. *cons. 47. num. 2 & 3. lib. 2.
& 3, lib. 2.* Gasp Anton. *Thesaur. in addit. ad dec. An-
ton. sui patris, dec. 20. ad fin. & Leonard. Less.* quando ex
fundo supposito nulli prorsus percipiuntur fructus *in
suo tract. de Iustit. & iure. lib. 2. cap. 22. in tit. de censib. du-
bit. 12. num. 82.* [*quam amplectitur etiam* Cæsar. Manent.
in suo tract. de Iur. contract. Liuellat. *pecun. censtu. quæst.
2. pact. 2. numero. 9. & pact. 4. num. 41. & 42.*]

6 Verùm enimuero, † quod immò debitor census sim-
pliciter, & indistinctè teneatur ad solutionem census
pro eo etiam tempore, quos res supposita, vel nullos
prorsus fructus reddit, vel non reddidit sufficientes pro
solutione integri census, & quod omni casu census sit
aliunde supplendus, tenent communiter Scribentes.
Nauar. *d. commentar. de vsur. num. 117 quæst. 23. & seq.* Su-
to, *dict. lib. 6. de iustit. & iure, qu. 5. art. 5. post. med. ante
prim. correlar.* Surd. *cons. 162. num. 15 in fine, & num. 16. &
21. lib.* 2. Idem voluit Fernand. Rebell. *in suo tract. de
obligation. Iustit. lib. 10. quæst. 10. num. 11. & 12.* ea potissi-
7 mum ratione, quia † census non imponitur super fru-
ctibus ipsius rei, sed super ipsa re, nec per censum ven-
ditur ius ad ipsosmet numero fructus ex eadem re col-
ligendos (alioquin inuito domino census non posset
censuatius de fructibus rei censitæ pro arbitratu dis-
ponere comedendo eos, vel alienando) sed vendi-
tur dumtaxat ius ad rem? id est; ad constitutam cen-
sus pensionem ratione rei censitæ exigendam, vt
comprobat Felic. de Solis, *in suis commentar. de censib.
tomo 1. lib. 1. cap. 4. numero 7.* eiusmodi autem ius

idem, eodemque modo perseuerat, quandiù res, quæ
fundamentum ipsius iuris est extincta remanet, iam
quando ex dicta re per aliquod tempus fructus non
percipiuntur casu aliquo fortuito, quam quando id
prouenit culpa, & facto debitoris census merito, &c.
Et eandem sententiam amplexi sunt etiam Boccac. *in
d. suo tract. de censib. part. 2. numero 41. & facit part. 3.
numero 70.* Ioan. Azor. *d. cap. 6. quæst. 5.* Boninsign.
*in tract. de censib. cap. 2. numero 9. & seqq. & cap. 13.
numero 1. vers.* Intellige, qui optima & concludenti ra-
tiooe mouetur, quæ deseruit etiam ad subuertendum
fundamentum, quo nituntur *Gabr. & Molin.* & alij qui
contrarium sentiunt. Nam de substantia contractus
censualis est quidem, vt res super qua census fundan-
dus, & constituendus est sit de sui natura fructifera, id
est, apta ad fructus ferendos, non autem quod reali-
ter, & cum effectu fructus ferat, vt diximus *supra art.
praced.* Et ideò † quando fundus super quo census fuit 8
collocatus est de sui natura aptus ad ferendum fru-
ctus, si propter aliquod accidens, non tamen perpetu-
um, fructus per aliquod temporis spatium non reddit,
non propterea dici potest quod † desierit esse de sui 9
natura frugifer, vt declarauit idemmet *Pius V.* in qua-
dam *Bulla* quam edidit *ad declarationem Bulla sua de
censib. vers. nos hac discrimina*, cuius copia habetur im-
pressa io principio huius nostri Tractatus. Confirma-
tur prætereà hæc conclusio forti ratiooe, quia sterili-
tas vnius temporis cum vbertate alterius compensari
debet, *l. licet, C. locat. c. propter sterilitatem, ext. eod. tit.*
quam rationem in proposito considerauit Rota *coram
bon. mem.* Penia, 31. *May, 1591. in illa Vibenetana cen-
sus, quæ est post tract. dec. 10. num. 5.* Vnde oon repug-
nat naturæ contractus censualis, vt etiam pro dicto
tempore quo res censita fructus non tulit ex fructibus
aliorum bonorum census integer soluatur. Hanc ean-
dem sententiam tanquam veram amplectitur [Ioan.
Bapt. Madius *in suo tract. quem inscripsit Censuum requi-
sita, & instrumenti forma circa 7. quæsitum, num. 2. & seq.
& numero 6. nec non*] *idem* Ioan. Azor. *d. cap. 6. quæst. 6.*
ea ratione qua mouetur etiam Rebell. *d. quæst. 6. num. 11.
& 12* quam nos *supra* retulimus, *n 7. eandem fuit etiam
sequutus* Ludouic. Lop. *loco supracitato, cap. 56. vers. vt
autem experiamur, & vers. verum ad hec;* eo fundamen-
to quia cum pretium pecuniæ, quæ loco fructuum rei
suppositæ pro censu soluitur, vniforme semper existat,
soluendus est census etiam pro eo tempore quo fun-
dus censitus fructus non reddidit, quemadmodum † 10
emphyteuta tenetur respondere de pensione consi-
stente in fructibus licet bona emphyteutica aliquo
anno fructus sufficientes non ferant, vt dicit Lopez *d.
vers. verum ad hoc*, & Federic. Martin. *in suo tract. de
iure censu. cap. 6. numero 304. & hac sententia placuit
etiam* Vinc. Caroc. *in suo tract. de locat. & conduct. par.
5. in tit. de remiss. mercedis, quæst 8. sub numero 36. vers. simi-
liter. Et post hac scripta visus,* Matt Bonacin. *de contract.
disput. 3. qu. 4. puncto vnico, numero 27.* Quæ procedit
maxime si tempore constitutionis, & venditionis
census fuerit inter contrahentes conuentum, quod
non obstante casu furtuito sterilitatis, calamitatis,
aut alterius infortunij, venditor census ad annuam
pensionem præstandam teneatur (quod pactum esse
licitum videbimus *infra part. 2. cap. 1. qu. 3. art. 4. nume
qu. 56.*) & ità coocludit Federic. Martin. *d. cap. 6.
num. 302.*

Ego autem licet non ausim ab hac communi opi-
nione recedere, illam tamen temperandam esse existi-
marem ex mente Bero. *cons. 17. num. 22. & seqq. lib. 1.* qui
cum maxima æquitate super isto articulo ratiocinando
cōcludit. Quod si † ex re supposita oneri census quoli- 11
bet anno non colliguntur tot fructus qui sufficiant
pro totius, & integri cēsus solutione debitor nō rema-
neat liberatus, ita vt ad solutionē vlterius nō teneatur,

nec etiam debeat supplere, & ſoluere cenſum ex fructibus aliorum bonorum, ſed ſit expectandus, & facienda illi dilatio ad ſoluendum donec cum fructibus colligendis ex eodemmet fundo cenſuato ſequentibus annis poſſit integralem ſolutionem, etiam pro tempore præterito facere, & ſic debitor cenſus non acquirit totalem liberationem pro tempore quo fundus cenſuatus fructus non reddit, ſed dumtaxat dilationem ad ſoluendum donec poſſit creditori, & domino
12 cenſus integraliter ſatisfacere. Nam † quando annua præſtatio eſt facienda ex redditibus rei, ſi vno anno fructus non extant, expectanda eſt vbertas anni ſequentis, & ſterilitas cum vbertate eſt compenſanda,
13 *l. ex eo, ff. de vin. trit. & oleo legat.* Maximè † quando, præſtatio conſiſtit in pecunia, *l. firmio, in princ. ff. quan. dies legat. ced.* vt *poſt* Caſtrenſ. *dicit* Felin. *in c. ad audientiam, el ſecundo, col. 7. n. 17. verſ. ſubdit*, Pau. *de reſc. refert* Gig. *in ſuo tract. de penſion. q. 62. num.* 7. Inferens
14 ad eum, † qui tenetur ſoluere penſionem reſeruatam ſuper fructibus beneficij Eccleſiaſtici, quod teneatur ex fructibus anni ſequentis vberis ſoluere penſiones anni precedentis ſterilis, Iſte autem debitor erit expectandus non ſolùm per vnum annum, ſed etiam per plures donec fundus ille tot ferat fructus, ex quibus domino cenſus ſit integraliter ſatisfactum de omnibus cenſibus pro tempore præterito decurſis, & non ſolutis, argu. notat. per *Bart.* & alios communiter *in l. Inter ſtipulantem, §. ſacram. ff. de verb. oblig.* vbi Alex. *teſtatur de communi.*

15 Et in † tantum creditori cenſus ſint obligati fructus ex prædio cenſuato ſequentibus annis colligendi, vt ex èis ſit facienda ſolutio etiam quod domino fundi cenſuati nihil penitus ex fructibus einſdem prædij ſit remanſurum, *l. legatum, 17 §. vini Falerni, ff. de annu. legat. & deducit* Bero. *d. conſ. 17. num. 25. in fine, num. ſeq.* [Et hanc diſtinctionem in caſu valde ſimili amplexus fuit, & confirmauit Surd. *in tract. de alimen. tit. 4. qu. 26. num. 12. 13. & ſeqq.*]

Et hæc opinio ſatis æqua mihi viſa fuit, & illam in contingentia facti amplecterer, niſi culpa domini fundi cenſuati (ex eo fortè, quod illum aptè diligenter, & congruenter non coluit, vel in alio defecit) contigerit quod fructus ſolitos non reddiderit Nam ſi in aliquo culpæ debitoris cenſus adſcribi poſſit, quod fundus ille ſolitos fructus non tulit, crederem, quod ex fructibus aliorum bonorum eſſet ſupplendus, & ſol-
16 uendus integer cenſus, ne † ex propria negligentia, & culpa commodum, & vtilitatem ſentiret, contra iuris regulas, *l. ſi hominem, ff. mand. l. relegatorum, §. poteſt alicui, ff. de interd. & relegat.* & deducit Surd. *d. conſ. 162. num. 19. & ſeqq. & bene conferunt dicta per* Gig. *d. queſt. 62. num. 8.* & vult expreſſè poſt alios, quos allegat Bonacin. *dict. num. 27. ad finem.*

SVMMARIA.

1 *Cenſus paruus ſuper re magni redditus conſtitui non poteſt, ſecundum aliquos.*

Contraria opinio eſt verior, num. 3. *& infra vbi contrariis reſpondetur.*

2 *Cenſus non poteſt licitè fundari, niſi proportionatus fructibus rei, quæ ſubiicitur.*

Intellige vt non debeat eſſe minor fructus, quam cenſus, non quod debeant eſſe æquales, num. 6.

Intellige 2. dummodo fructus rei non multum excedant cenſus ſoluendos, num. 7.

[*Valor rei regulari debet ex illius fructibus.*]

3 *Cenſus ſequitur conditionem rei ſuper qua imponitur.*

Super re magni redditus an imponi poſſit paruus cenſus.

QVÆSTIO XXXVIII.

aliàs par. 1. cap. 3. qu. 2. ar. 4.

Circa hunc quartum articulum. An ſuper re magni redditus poſſit imponi, & conſtitui paruus cenſus, † videretur negatiuè reſpondendum. Quia cùm 1
cenſus ita debeat fundari, vt pereunte re cenſuata in totum, vel pro parte ipſe quoque cenſus debeat in totum, vel pro parte extingui, & perire, vt ſanciuit *Pius V. in ſua Conſtitutione ſuper forma creandi cenſ.* Si permitteretur, quod ſuper re magni redditus imponi poſſet paruus cenſus, facili negotio contingere valeret vt menti, & diſpoſitioni Sanctiſſimi Pontificis fraus fieret, & quod difficulter dari poſſet caſus in quo emptor cenſus ſubiturus foret periculum amiſſionis ſui capitalis, niſi in caſu peremptionis totius fundi cẽſuati: non enim videtur, quod admiſſa opinione affirmatiua, poſſit contingere quod per peremptionem partis fundi pereat, & extinguatur pars cenſus, quia ſi fundus eſt minimi redditus, cenſus verò paruus quotulacumque pars fundi remaneat, ſatis futura erit pro ſolutione totius cenſus, quod videtur ſatis abſurdum, & contra Conſtitutionem præfatam, & cum hac opinione videtur tranſire Nauar. *in ſuo Commentar. de vſur. num. 85. verſ. Octaua*, dum colligens conditiones ſeruandas in creatione cenſus, iuxta diſpoſitionem dictæ Bullæ dicit octauam eſſe, vt res cenſuata reddat tantùm, quantus eſt cenſus imponendus. Ponderando quod licet Papa in dicta ſua Conſtitutione non exprimat quotæ frugis debeat eſſe res oneri cenſus ſubiicienda, dicendo tamen quod debeat eſſe frugifera, ſatis videtur ſignificare quod debeat eſſe tantæ, quantus eſt cenſus, cùm † non 2
poſſit cenſus licitè conſtitui, niſi proportionatus ad fructus qui ex re ſuppoſita percipiuntur, vel percipi poſſunt. Et cum hac opinione viſa eſt tranſire Rota *coram* Illuſtriſſimo Cardinali Mellino, 30. *Octobris*, 1602. *in illa Romana cenſus, quæ eſt poſt Tract. dec. 1. ſub num. 5. verſ. & ideo cum cenſus.* [Et ob hanc eandem rationem dicebat Ioan. Bapt. Madius *in ſuo tract. quem inſcripſit. Cenſuum requiſita, & Inſtrumenti forma circa 3. quæſitum num.* 5. Quod non poteſt conſtitui cenſus ſuper multis bonis, quæ excedant in valore pretium erogatum in emptionem cenſus, quia ſi pars dictorum bonorum periret, multoties ſciri non poſſet quanta pars dicti cenſus eſſet deperdita. Quam opinionem amplectitur etiam Cæſar. Manent. *in ſuo tract. de Iur. contract. Liuellar. pecun. conſtitut qu. 1. pact. 2. num. 8. & 9* ea ratione, quia aliàs contractus redderetur iniquus, & iniuſtus duplici ratione. Primò quidem quia cùm res ſit æſtimanda ex redditibus, & fructibus illius *l. ſi fundus in princ. ff. de reb. eorum cum vulgar.* ſi res cenſui ſubiugata ferat maiores fructus, quam ſint neceſſarij ad ſolutionem annui cenſus ſuper eo impoſiti, vtique pluris valebit cenſus, quam fuerit erogatum pro illius pretio, & ſic pretium erit iniuſtum, & per conſequens ratione iniuſtitiæ illius contractus redderetur iniquus. Secundò nititur *Manent.* demonſtrare iniuſtitiam dicti contractus ex traditis *per* Boccac. *in ſuo tract. de cenſib. par. 3. n. 70.* vbi ex mente *Manent.* firmat, quod quo ad obligationem ſoluendi annuum cenſum debet fieri compenſatio ſterilitatis cum vbertate præcedentium annorum. Vnde infert *Manent.* quod ſi liceret imponere cenſum ſuper prædiis, quæ notabiliter excedunt pretium, quo cenſus ille emitur, nunquam, aut raro
dari

dari posset casus restaurati, & compensationis sterilitatis, cum vbertate, quia impossibile est, quod ex re, quæ in duplum, & plus excedit pretium datum, non percipiantur tot redditus & fructus, quibus pensio annua solui possit, adueniente etiam aliquo infortunio in ipsis, & proinde inquit *Mancat.* resultat iniustitia contractus.]

3 Contrariam † tamen sententiam amplexus fuit Conrad. *in suo tract. de contract. q.81. conclus. 3.* vbi expressè professus fuit super fundo magni redditus posse paruum censum constitui, & fundari, & rationibus eiusdam Doctoris cuius nomen supprimit, contrarium sentientis respondet, & ab hac opinione non dissentit Ludouic. Lopez *in suo tract. de contract. lib. 1. c. 51. vers. iam ex hac secunda*, vbi alios allegat, & eandem amplectitur, & confirmat Io. Azor. *instit. Moralib. part. 3. lib. 10. c. 6. vers. secundo quæritur*, Felician. de Solis *in suis Commentar. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 4. num. 7.* quam opinionem fuit etiam amplexus Sigismund. Scacc. *de Commerc. §. 1. q. 1. num. 206. vers. Ratio istius declarationis, post hac scripta visus* [*cum qua transit etiam* Gaspar. Anton. *Thesaur. quæst. Forens. lib. 1. cap. 32. n. 18. versic. eademque, & infra vbi hoc declarat.*] Et ego quoque libenter cum ea pertranseo, cum non repugnet *Constitutionibus* Martini V. & Calixti III. *registratis in c. 1. & 2. de empt. & vendit. inter Extrauag. Commun. & Pij V.* quæ simpliciter requirunt quod census imponatur super re, sui natura fructifera, & quæ fructum ferat, & sic certis finibus designata, & non distinguunt an redditus debeat esse maior censu imposito, vel sufficiat quod illum æquet. Præterquam quod in contractu censuali non emitur fundus ipse, qui subiicitur, nec illius fructus, sed tantum ius percipiendi illam annuam pensionem, quæ super dicto fundo imponitur, & constituitur, vt dictum fuit *supra art. præceden. numer. 7.* [Immo hoc esse regulare *dixit* Rota *coram* R. P. D. Virile *in vna Romana fructuum census 14. Ianuarij 1628. quæ post tract. est decis. 511. n. 11.*]

4 Nec refert † quod hoc casu difficulter census possit perire, quoniam non considerauit *Pius V. in d. sua Bulla*, quod census de necessitate esset periturus immo voluit quod esset perpetuus, disposuit tamen, quod si casu, & fortè fortuna contingeret perire fundum censuatum in totum, vel pro parte, census quoque in totum, vel pro parte periret, & satis est ad effectum vt constitutioni præfatæ dicatur satisfactum, vt res super qua census est collocandus aptitudine, & potentia possit

5 perire. Nam census ipse † sequitur conditionem rei super qua fuit constitutus, si res ipsa in totum, vel pro parte pereat, nec debet haberi in consideratione quod casus iste facile, vel difficulter possit contingere.

6 *Nauar.* † autem, & Rota *coram Illustriss. Mellino* supra in contrarium allegati, non intellexerunt, nec senserunt quod census debeat adæquari fructibus fundi censuati, ita vt si fundus sit maioris redditus, quam sit census imponendus, impositio ipsa sit inualida, sed tantum quod census imponendus non sit maior, quam redditus fundi, vt colligitur ex verbis *Nauar. ibidem* alioquin iuxta subiectam materiam non satis apta diceretur fructifera, & hæc responsio satis clarè colligitur ex Io. Bap. Lup. *ad l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. com. 2. §. 2. num. 80. & seqq.* *Et hoc amplexus est* Martin. Bonacin. *de Contract. disput. 3. q. 4. puncto vnico, numer. 10. versic. verum tamen est, & sensit eademmet* Rota *coram* Illustriss. Cardinali Ludouis. 5. *Decembris 1608. in illa Romana fideicommissi de Iacobatiis, quæ est post Tractat. dec. 4. num. 4. dum ibi* fuit resolutum quod pro validitate census requiritur, quod prædij redditus superet, aut æquet censum, & pro hoc allegat Nau. *d. tract. de vsur. num. 79.* [Rationes quoque *Manent.* non vrgent, nam ad primam respondetur ex his, quæ diximus *infra hoc cap. 3. q. 4.* ad quem locum est recurrendum, ne eadem sæpius repetamus, secunda etiam facili negotio tollitur, ex dictis per *nos supra art. præcedent.* vbi ostendimus falsitatem fundamenti, quo hæc secunda ratio *Manent.* nititur cum falsum sit, quod in contractu census detur remissio ob aliquam sterilitatem contingentem in prædio censito, & quo ad auctoritatem Boccac. *d. n. 70.* tantum abest vt hoc dicat, vt potius *n. 71.* contrarium expressè affirmet.]

Non tamen † displicet sententia Ludouic. Lopez *in d. vers. tamen ex hac secunda* vbi hanc affirmatiuam conclusionem veram esse fatetur, dummodo fructus rei censuatæ non multum excedant pensiones & census soluendos: si enim excessus esset apparenter maximus, talis impositio non careret suspicione fraudis, & intentionis celebrandi contractum census in fraudem vsurarum. & quod emptor illius vellet esse securus de census perpetuitate, à qua suspicione esse omnino cauendum, alias diximus. 7

SVMMARIA.

1 *Census plures super eodem fundo capace, quod non possint diuerso tempore imponi, volunt aliqui.*

2 *Verior tamen est opinio affirmatiua.*

3 *Quam declarat* Io. Azor. *procedere dummodo accedat consensus domini prioris census.*

4 *Opinio tamen* Azor *reijcitur.*

5 *Impositio census super fundo alio censu onerato etiam si non sit capax vtriusque census, est valida.*

6 *Bullæ Pij V. super censib. in vers. Immo, & censum, &c. Intellectus.*

[*Census impositus super fundo alio censu grauato etiam quod non sit capax vtriusque census si tempore impositionis reputabatur capax sustinetur.*

Census iste eo vsque valet, quousque fundus euincatur irreuocabiliter vigore prioris hypothecæ.

Census resoluitur ipso iure euicto irreuocabiliter fundo censito vigore anterioris hypothecæ]

An super eodem fundo capace possint imponi plures census.

QVÆSTIO XXXIX.

aliàs par. 1. cap. 3. qu. 2. ar. 5.

Remanet expediendus quintus articulus in quo videndum est breuiter. An super eodem fundo capace possint diuersis temporibus valide constitui plu- 1
res census. In quo licet prima † consideratione videretur amplectenda opinio negatiua, quam tenuit Surd. *consil. 318. n. 7. vers. secundo dico, l. 3.* ponderando Bullam Pij V. super censib. in illis verbis. *Immo & censum augeri, & nouum creari super eadem, vel altare ad fauorem eiusdem, aut persona per eum supposità pro censibus temporis, vel præteriti, vel futuri omninò prohibemus*: asserens quod ibi Papa mandat rem iam censuatam non posse nouo censu obligari, & subiici.

Attamen † contrariam sententiam tenuit Nauar. *in* 2
suo Comment de vsur. num. 94. glos. 10. in fine Boninsign. *in suo tract. de censib. cap. 11. num. 1.* Federic. Martin. *in suo tract. de iure, cens. cap. 4. num. 81.* qui ea mouetur ratione, quod sicut vno eodémque tempore duos pluresque census bonis suis imponere quis potest, dummodo prædia ad omnes census ferendos sint sufficientia, eodem modo, & diuersis temporibus plures census rebus suis imponere quis valet, cum non possit concludens di-

uerſitatis ratio conſiderati, eandem ſententiam amplexus fuit Cardin. Tolet. *in ſuo Inſtruct. Confeſſor. lib. 5. cap. 45. verſ. ſecundum refert. & ſequitur* Io. Franc. *Leonis in ſuo Theſauro, fori Eccleſiaſt. part. 2. cap. is, de cenſib. numer. 60 & amplexa fuit etiam* Rota *in illa Romana cenſus de Caualleriis, coram* bon. mem. Penia, 26. *Iunij*, 1596. *quæ eſt poſt Tract. deciſ. 6. num. 1.] & dec. 499. n. 11. coram* R. P. D. Ambroſio de Lutis *Rota Prouinciæ Marchiæ Auditore. Anconitana cenſus* 31. *Octobr.* 1622. *hunc locum ſequitur*] vbi in caſu magis dubitabili fuit pronunciatus validus quidam cenſus de nouo ſuper eodem fundo impoſitos licet fundus ille non eſſet capax totius noui cenſus, & ex fructibus illius non poſſet ſolui totus, & integer cenſus de nouo impoſitus, ea ratione, quia ille nouus cenſus erat impoſitus iuxta formam *Conſtitutionis Pij V.* ſuper re ſui natura fructifera, quæ tempore creationis dicti noui cenſus credebatur eſſe tanti redditus, qui ſufficeret non ſolùm pro ſolutione anterioris cēſus, ſed etiam alterius poſtmodū de nouo impoſiti, ergo multo magis erit valida impoſitio quando realiter, & cum effectu fructus dicti prædij ſufficiunt pro ſolutione vtriuſque cenſus, vt conſiderauit Rota *coram eodem* bon. mem. Penia, *in vna Romana cenſus*, 17. *Aprilis*, 1598. *quæ eſt ibidem deciſ. 56. numer. 1. & anteà eandem ſententiam fuit amplexa* Rota *coram* Seraphino, *deciſ. 321. n. 1. & ſeqq. part. 1* [quam ſententiam nos allegans amplexus fuit nouiſſimè Marr. Madices *dec. Senenſ. 30. num. 12.*]

3 Et licet † Io. Azor. *Inſtit. Moral. par. 3. lib. 10. cap. 7. quæſt. 2. &* Martin. Bonacin. *poſt hæc ſcripta viſus in ſuo tract. de contract. diſp. 3. q. 4. puncto vnico, n. 9.* in ea fuerit opinione, quod ad effectum, vt validè poſſit imponi cenſus ſuper fundo alio cenſu anteriori onerato, requiratur conſenſus domini prioris cenſus, & ſubdat ibi verſ. quæ res, quid ſi Titius. Quod ſi imponatur abſque tali conſenſu, impoſitio ſit nulla, ſed nihilominus imponens teneatur ſoluere cenſum vtrique, donec ſecundus emptor reſciat fundum illum eſſe alteri obligatum, quia dolus, & fraus nemini patrocinantur, & ſibi imputare debet impoſitor cēſus, quod illum impoſuit ſuper fundo alteri obligato, & quod propterea emptor ſecundi cenſus non tenetur ad reſtituendum fructus ex dicto cenſu perceptos, & exactos, poſtquam autem reſciuit, ad hoc, vt licitè poſſit fructus cenſus percipere, vel debet habere conſenſum emptoris prioris cenſus, dummodo fundus ſit capax vtriuſque cenſus, vel, quatenus onus vtriuſque cenſus ſuſtinere nequeat ſortem repetere.

Hæc tamen reſtrictio, & declaratio *Azor. & Bona-*
4 *cina*, non videtur neceſſaria, quoniam † cum in conſtitutione, & venditione cenſus non vendatur fundus ipſe cui imponitur cenſus ſed ius percipiendi annuam reſponſionem ex fructibus dicti fundi vt dictum fuit *ſupra hac part. 1. c. 1. q. 3. art. 2. ſeu q. 7. n. 3.* & alibi ſæpius, & propterea quatenus fructus dicti fundi ſuppetant pro ſolutione non ſolum prioris cenſus, verum etiam poſterioris, non eſt quod impoſitori, vel emptori ſecundi cenſus vitio verti poſſit.

5 Quatenus † verò fructus dicti prædij pro vtriuſque cenſus ſolutione, non ſufficiant, non propterea impoſitio ſecundi cenſus fuit ab initio nulla, vt dicebat *Azor.* immò valida fuit, vt declarauit Rota *maximè in illa Romana cenſus de Caualleriis*, ſed conſuluitur indemnitati emptoris ſecundi cenſus per remedia conſiderata *ibi per* Rotam, *& nos dicemus infra hoc cap. 3. q. 4. nunc q. 42. n. 10. & ſeqq.*

6 Nec obſtant † verba *Bullæ Pij V.* vt ſupra per *Surd.* conſiderata, quoniam mens Papæ ibi non fuit prohibere impoſitionem noui cenſus ſuper fundo onerato alio antiquiori cēſu, ſed dumtaxat prouidere ne nouus cenſus conſtituatur ſuper eodem, vel alio fundo pro cenſibus iam decurſis, & non ſolutis, vel decurrendis, ob quos nec augeri poteſt cenſus anteà impoſitus, nec imponi nouus, vt declarat Nauar. *d. numer. 97.* Gloſ. 10. Bonioſigo. *d. cap. 31. numero 1.* nec ne per cenſuum incrementa ex penſionibus cenſualibus in paupertatem redigantur cenſuum debitores, bonáque ſua amittant, ſicut ex vſurarum vſuris, atque ex recambiis conſueuerunt redigi, vt animaduertit Ludou. Molina, *in d. ſuo tract. de contract. part. 2. diſput. 390. num 10. verſ. in ſecunda* [ſuprafirmata autem concluſio duas recipit declarationes.

Prima eſt quod pro validitate ſecundi cenſus non ſit neceſſa, vt ille fundus ſit verè, & realiter capax vtriuſque cenſus, ſed ſufficiat quod pro idoneo, & capace communiter habeatur, & reputetur tempore impoſitionis. Quod comprobatur *ex iis quæ diximus ſupra par. 1. c. 3. q. 4 nunc q. 42. n. 7.* de cēſu impoſito ſuper fundo alteri oneri obnoxio, qui ſi tempore impoſitionis pro libero reputabatur impoſitio valet, & tenet, vt ibi fuit comprobatum.

Secundo loco eſt declaranda quod licet verum ſit quod ſuper eodem fundo poſſint diuerſo tempore plures cenſus imponi validitas tamen ſecundi cenſus eouſque durat quouſque ille fundus ex cauſa neceſſaria prioris hypothecæ irreuocabiliter euincatur, *vt declarauit.* Rota *in vna Rom. cenſus* 29. *Aprilis* 1630. *coram* R. P. D. Dunozetto, *quæ eſt poſt tract. deciſ. 548. num. 2.*

Nam tunc reſoluto iure hypothecantis, & cenſum imponentis reſoluta quoque remanet hypotheca, & cenſus impoſitio ſecundo loco facta, vt ſubiungit ibi Rota *multos allegans, & ſignanter nos in hoc tract. par. 3. cap. 1. q. 7. nunc q. 116. numer. 7. & ead. par. 3. cap. 2. nunc q. 119 n. 3.*

Imo eo ipſo, quod fundus ille vigore dictæ prioris hypothecæ, & impoſitionis cenſus fuit euictus irreuocabiliter, ſecundus cenſus remanſit ipſo iure reſolutus, & exinde nulli ex eo deberi, vel exigi poſſunt fructus citra labem vſurariam, *vt dicit* Rota *coram eodem* R. P. D. Dunozetto *in eadem Romana cenſus* 14. *Nouembris* 1631. *quæ poſt tract. eſt deciſ. 549. n. 1. & 5.*]

Fundus Cenſus debet eſſe certis finibus deſignatus, & an fundari poſſit ſuper vniuerſitate bonorum.

QVÆSTIO XL.

aliàs part. 1. cap. 3. qu. 3. ar. 1.

PRoſequendo ordinem propoſitum offert ſeſe nobis diſcutienda quæſtio, an ad validitatem impoſitionis cenſus neceſſe ſit vt res ſuper qua eſt imponendus, & conſtituendus cenſus ſit certa, & certis finibus deſignata, & demonſtrata. In qua duo ſunt elucidandi Articuli.

Primus eſt, an cenſus poſſit imponi, & conſtitui ſuper vniuerſitate bonorum.

Secundus, an poſſit imponi ſuper pluribus prædiis diſtinctis, & ſeparatis.

SVMMARIA.

1 *Impoſitio cenſus ſuper vniuerſitate bonorum non repugnat iuri naturali, & diuino.*
2 *Ius naturale, & diuinum eſt immutabile.*
3 *Emptio ratione incertitudinis vitiatur.*
4 *Impoſitio cenſus ſuper vniuerſitate bonorum quod non repugnet*

repugnet naturæ contractus cenſualis, ſentiunt aliqui.

Contrarium tenent alij magis communiter, n.7.

Saluatur prior opinio negatiua, n.18.

Sed reiicitur ſaluatio, n.19.

5 *In contractu emptionis, & venditionis requiritur res quæ venditur, & pretium quod, venditur, & nil vltra.*

6 *In contractu cenſus non venditur res ſubiugata, ſed ius percipiendi annuam penſionem.*

7 *Periculum, res emptæ ſpectat ad emptorem.*

9 *Melius eſt incumbere rei, quam in perſonam agere.*

10 *Actio inanis eſt, quam inopia debitoris excludit.*

11 *Facilius perit vna res, quam plures.*

12 *Non eſt eadem ratio cenſus impoſiti ſuper generalitate bonorum, quæ eſt in impoſitione ſuper bonis certis.*

13 *Emens cenſum fundatum ſuper generalitate bonorum, videtur emere lucrum pecuniarium.*

14 *Emens cenſum impoſitum ſuper re certa, videtur emere ius conſequendi fructus percipiendos ex illa re.*

15 *Venditio non eo ipſo, quod interueniat res, & pretium eſt valida, quia poteſt eſſe quod res vendita non ſit in commercio.*

16 *Res ſacra, religioſa publica, his ſimiles inutiliter venduntur.*

17 *Cenſus conſtitutus ſuper vniuerſitate bonorum, eſt de rebus, quæ ex ſui natura non ſunt in commercio.*

20 *Cenſus ex forma Bullæ Pij V. non poteſt conſtitui ſuper vniuerſitate bonorum.*

21 *Vt ſcilicet pereunte fundo cenſus pereat & ipſe, & de eius peremptione conſtare poſſit.*

22 *Cenſus impoſitus ſuper re non deſignata per confinia, eſt nullus.*

23 *Cenſus ante Bullam Pij V. ex Conſtitutionibus Martini V & Calixt. III. poterat fundari ſuper vniuerſitate bonorum ex mente Couar.*

Sed reſpondetur. num. 31.

24 *Cenſus conſtitui ſuper vniuerſitate bonorum non erat permiſſum per Extrauag. Martini V. & Calixti. III.*

Limitatur hæc concluſio, num. 33.

25 *Exprimere eſt verbis declarare, & ſpecificare.*

26 *Expreſſio requiſita à lege debet eſſe in ſpecie.*

27 *Vel in indiuiduo.*

28 *Verba legis ſunt capienda in ſpecie, immo in indiuiduo non autem in genere.*

29 *Tunc, Iſta particula, deſignat extremitatem temporis.*

30 *Et refertur ad initium actus.*

32 *Caſus omiſſus in diſpoſitione cenſetur relictus ſub diſpoſitione iuris communis.*

34 *Diſpoſitio loquens indefinitè dicitur ſpecifica, quando non poteſt verificari niſi in vna re.*

[*Confinium expreſſio cur ſit neceſſaria in impoſitione cenſus ſuper fundo.*]

35 *Diſpoſitio dicitur ſpecifica quando ex demonſtrationibus remanet certa, & expreſſa.*

36 *Cenſus dicitur fundatus ſuper re certa, licet deſit ſpecificatio, cum talis ſpecificatio poteſt aliter probari.*

37 *Negatiua probari debet quando affirmatiua probari poteſt aliter, quam per ſcripturam.*

CIrca propoſitum articulum tres videntur neceſſariæ principales inſpectiones.

Prima eſt. An impoſitio cenſus facta ſuper vniuerſitate bonorum nulla facta expreſſione alicuius certæ, & limitatæ rei, ſuper qua talis cenſus conſtituatur repugnet iuri naturali, vel diuino.

Secunda, An inſpecta natura contractus cenſualis impoſitio cenſus ſit neceſſario facienda ſuper re certa, ſpecificatis illius confinibus.

Tertia, quid ſentiendum ſit de iure poſitiuo, & inſpectis Summorum Pontificum Conſtitutionibus.

Quo ad primam inſpectionem. Quod impoſitio 9
cenſus ſuper vniuerſitate bonorum non repugnet iuri
naturali, & diuino volunt communiter Theologi,
Laurent. de Rodulph. *in ſuo tract. de vſur. quem edidit*
repetendo cap. conſuluit, ext. de vſur. par. 2. qu. 13. Con-
rad. *de contract. q. 72. in 3. concluſ.* Couar. *variar. reſo-*
lut. lib. 3. cap. 7. num. 5. Nauar. *in ſuo Comment. de vſur.*
nu. 130. verſ. tertium Thom. Boniuſign *in tract. de*
cenſib. c. 4. ſub num. 8. & confirmatur hac ratione: Quia
Nicolaus *huius nominis* Papa V. *in ſua Conſtitutione*
promulgata in gratiam Alphonſi Regis Aragoniæ conceſſit
vt Inſulæ Siciliæ, & Regni Neapolitani poſſent con-
ſtituere cenſum ſuper omnibus bonis imponentis, ſi
enim talis impoſitio, & conſtitutio cenſus pugnaret
cum iure diuino, vel naturali, vtique Summus ille
Pontifex ſua auctoritate eam non approbaſſet; cum
autem dicta impoſitione fuerit aliquando per dictam
Bullam approbata tanquam licita, ergo non repugnat
iuri naturali, vel diuino, quod † eſt immutabile, *cap.*
penſandum, §. his itaque, 6 diſtinct. §. fin. Inſtit. de iur.
natur. gent. & ciuil. quam concluſionem amplexus etiam
fuit. Io. Azor. *Inſtit. Moral. part. 3. lib. 10. cap. 5. verſ.*
in primis ſecundum, & illam confirmat alia ratione,
Quia ſcilicet emptio † eſt rei certæ non incertæ: nam
ratione incertitudinis contractus emptionis & ven-
ditionis, redditur nullus, *l. 3. §. incertam ff. de acquir.*
poſſeſſ. & ibi Bart. *& communiter alij* Tiraq. *in ſuo tract.*
de conſtitut. poſſeſſ. part. 3. limit. 19. num. 1. Oſaſc. *dec.*
Pedemont. 34. num. 23. In cenſuali autem contractu,
quamuis conſtituatur generaliter ſuper omnibus bo-
nis, non emuntur tamen bona incerta, ſed emitur res
certa, videlicet, ius conſequendi, & percipiendi cer-
tam reſponſionem pretio venditori dato: ergo non
repugnat iuri naturali.

Circa ſecundam inſpectionem, prima fuit opinio,
† quod ex natura contractus cenſualis certitudo rei 4
ſuper qua collocandus eſt cenſus, & illius expreſſio
per vocabula, & confinia non ſit modo aliquo neceſ-
ſaria, immo quod cenſus imponi poſſit generaliter ſu-
per omnibus bonis imponentis, & conſtituentis, quam
tenere viſus eſt Abb. *in cap. in ciuitate, num. 8. ext. de*
vſur. Marian. Soc. ſen. *in rubr. ext. eod. tit. q. 17. num.*
101. Domin. Soto, *de iuſtit. & iur. lib. 6. qu. 5. art. 1.*
col. 3. verſ. ex hac ſententia. Burſar. *conſ. 214. numer. 9.*
lib. 2. Brunor. à Sole *in ſuis Quæſt. legalib. qu. 4. nu-*
mer. 5. Andr. Gail *Obſeruat. iur. lib. 2. obſeru. 7. nu. 13.*
& alij plures, quos refert ibi Bernard. Greu. *in 1. conſide-*
rat. num. 1. & per Decian. *conſ. 2. nu. 72. & 141. lib. 2.*
quibus addi poteſt Federic. Martin. *in ſuo tract. de iure*
cenſu. cap. 4. num. 10. & 11. [*alios refert* Alex. Trenta-
cinq. *var. reſolut. vol. 1. lib. 3. in tit. de Cenſibus reſo-*
lut. 1. ſub num. 17. verſ. ſunt etiam Doctores.] Et pro ea
adducitur hæc potiſſima ratio, cenſus vt plurimum
imponitur, & conſtituitur vt transferatur titulo em-
ptionis, & venditionis, vt experientia, & communis
vſus demonſtrat, *& nos dicemus infra qu. 45. aliàs par.*
2. cap. 1. qu. 1. artic. 2. Sed in † emptione, & vendi- 5
tione præter conſenſum contrahentium nil vltra de-
ſideratur, quam vt reperiatur res quæ venditur *l. ff. de*
contr. empt. Inſtit. de empt. & vendit. in princ. Socin. *d.*
num. 101. Et hæc in venditione cenſus eodem modo
reperiuntur ſi vendatur cenſus impoſitus ſuper re in-
certa, & ſuper vniuerſitate bonorum, ac ſi vendatur
impoſitus ſuper re certa, & certis finibus deſignata, &
demonſtrata, quoniam † non venditur res ſuper qua 6
cenſus imponitur, ſed ius percipiendi ipſum cenſum
ſuper re impoſitum, & conſtitutum. vt ſæpius dixi-
mus, & dicemus *infra d. art. 2. num 8.* Pretium autem
eſt pecunia, quæ in emptionem dicti iuris ſoluitur, &
erogatur, merito, &c. & cum hac opinione viſa eſt
tranſire Rota *in vna Eugubina cenſus*, 10. *Februarij*
1597. *coram* b. m. Litta *quæ eſt poſt tract. deciſ. 92. n. 7.*

& ſequent.

& sequuta fuit in vna Ciuitatis Castelli census, 29. May, 1600. coram bon memor. Iusto, quæ est ibidem decisio. 81. ante num. 1.

7 Quibus † tamen non obstantibus contraria sententia quod immo ad validitatem impositionis census secundus illius naturam necesse sit, vt fundus super quo est imponendus sit certus, & certis finibus designatus, placuit magis communiter Scribentibus. Cassan. ad consuetud. Burgund. rubr. 4. §. 23. num. 35. in addit. & rubr. 11. §. 6. in text. d. aucune cose in addit. in Cathalog. Glor. mund. part. 12. considerat. 99 in 25. limit. vers. aduerte tamen ad vnum, & cons. 63. numer. 1. & seqq. & num. 6. & 9. Calcan. cons. 85. sub num. 10. vers. & si quis diceret. Redoan. in suo trac. de reb. Eccles. non alienan. in tit. de constitut. ann. cens. num 48. Nauar. in d. suo tract. de vsur. num. 86. Boccac. in tract. de censib. part. 3. num. 26. Bursat. d. cons. 214. num. 11. qui contrariam opinionem dicit esse extra terminos iuris, & contra communem, Surd. cons. 421. num. 2. libr. 3. Io. Bapt. Lup. ad l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. comm. 2. §. 2. num. 63. vbi testatur hanc opinionem esse communiter receptam non solum apud Canonistas, sed etiam apud Sacros Theologos Honded. consil. 25. numer. 32. libr. 1. Facchin. controuers. iur. libr. 2. & 44. Brunor. à Sole, in dd. suis Quæst. legalib. quæst. 1. numer. 1. & seqq. & signanter num. 9. Fernand. Rebell. in suo tract. de obligat. iustit. lib. 10. quæst. 6. num. 6. vers. per quartam. Leonard. Less. in tract. de Iustit. & iure, lib. 2. cap. 22. dub. 12. num. 78. Bernard. Greu. ad d. 7. obseru. Gail. considerat. 1. num. 3. & seqq. Marc. Anton. Peregr. cons. 97. num. 5. lib. 1. Quam est etiam amplexus Ludou. Auend. de censib. Hispan. cap. 57. num. 7. versi. Rursus, & infra, & illam amplexa fuit Rota in vna Romana nullitatis census, 4. Nouembris, 1583. coram bo. m. Cantuccio, quæ est dec. 93. post tract. vbi in versi. & quamuis etiam, dicitur hanc esse commonissimam conclusionem [quam sequuntur alij quos refert Trentacinq. d. num. 17. vers. in hoc dubio.] quæ est etiam optimis fundata rationibus, & quidem.

Primo adducitur, quia aliàs sequeretur, quod emptor dicti census nullum subiret periculum rei emptæ, sed semper esset tutus, & redditum semper saluum
8 haberet, quod † repugnat dispositioni l. 1. C. de peric. & comm. rei vend. §. cum ante. Instit. de empt. & vend. cum vulgar. Quamuis rationem optimè considerauit Redoan. d. tit. de constitut. ann. cens. num. 47. & sensit Rota in vna Ciuitatis Castelli census, 10. May 1599 coram Illustrissimo Cardinali Mellioo, quæ est post tract. dec. 94. num. 3. Et licet huic rationi conetur respondere Couar. d. cap. 7. num. 6. vers. quod item, quod immo maius periculum subeat emptor census si suppositis omnibus bonis venditor personaliter obligetur, quam si census imponatur super certo, & limitato
9 fitudo, qoia † melius est incumbere rei quam in personam agere, l. Cautius, ff. de reg. iur. quando enim imponitur censos super omnibus bonis com obligatione personali, potest euenire casos quod mortuo debitore census absquæ hærede, & bonis, inane, & frustratorium reddatur illud ius percipiendi annuum
10 censum, & annoam responsionem, cum † inanis sit actio, quam inopia debitoris excludit, l. nam., & ff. de dolo, c. olim, el secundo ext. de restit. spol. quod non ita facile euenire posse dicit Couar. si super re certa, & certis finibus designata census constituatur, cum eo casu possit emptor pro consecutione annuæ præstationis agere contra quemcumque, etiam singularissimum successorem ad quem res ipsa supposita transfer, cum transeat ad omnem etiam singularissimum successorem cum suo onere. Crauet. cons. 217. num. 4. lib. 2. & nos dicemus infra q. 64. aliàs p. 2. cap. 2. q. 3. art. 2. num.... Hæc tamen responsio, & consideratio Didaci non tollit meo quidem iudicio, præcedens fundamentum, quoniam cum non fundus super quo census fuit impositus, sed ius percipiendi censum impositum vendatur, vt ipsemet Couar. ibi fatetur, & nos diximus supra sæpius, & dicemus infra d. part. 2. cap. 1. q. 1. art. 2. num. 8. vers. licet enim. nemo negauerit, quin maius subeat periculum emptor census si emat censum fundatum in re aliqua certa, & limitata, quam fundatum in vniuersitate bonorum. Nam præterquam † quod 11
facilius est, vt vna res pereat qoam multæ, & ideo eò securior erit emptor, quo ius illud à se emptum est fundatum super pluribus rebus dico etiam retorquendo propriam rationem contra Couar. qood sicut emptor census potest agere contra tertium possessorem etiam ex titulo singularissimo quando census est fundatus super vna re certa, & limitata, pari ratione poterit agere contra tertios possessores, & singulares successores quando census est constitutus super vniuersitate bonorum; nam per impositionem census res censuata afficitur onere reali, vt dictum fuit supra q. 23. alias hac part. 1. cap. 2. q. 3 art. 1. & ideò si census fundaretur super omnibus bonis, omnia, & singula bona imponentis remanerent obligata, & affecta dicto oneri reali & super omnibus censeretur contracta specialis hypotheca, vt diximus d. art. 1. num. 6. & seq. Vnde quo plures sunt res obligatæ, & hypothecatæ ad fauorem emptoris eius eo est cautior, & minus periculum sobit; cum eueniente casu, quem considerat Couar. quod venditor census moriatur absque hærede, & bonis, securior remaneat emptor si census fuisset, impositus super pluribus bonis, quæ ad plures transiuissent, quam si super vno solo prædio, quod ad vnius tamen manus vero similiter peruenisset: ergo responsio Couar. se ipsam destruit.

Secunda potest afferri ratio pro hac communi conclusione, quam considerauit Angel. in sua Summa in verb. vsura. vers. 88. & Cassan. in d. suo tractat. Cathalog. Glor. mundi. par. 12. considerat. 99. Fallent. 25. vers. aduerte tamen ad vnum: Quod scilicet non sit † eadem ra- 12
tio in generalitate, quæ est in specialitate; nam cum census constituitur, & fundatur super vniuersitate bonorum. & maior est suspicio quod constituatur in fraudem vsurarum quam si constituatur super re aliqua certa, & certis finibus designata: dum † enim 13
conceditur ius percipiendi, & consequendi censum super omnibus bonis præsumuntur contrahentes habere respectum ad lucrum pecuniarum & quod illa generalis suppositio bonorum fiat dumtaxat ad assecurationem crediti, secus † autem est si census impo- 14
natur super re certa: tunc enim videtur vendi ius percipiendi annuam responsionem ob fructus dictæ rei, vt dictum fuit sup. quæst. præced. art. 4. & sic cessat omnis praua, & sinistra suspicio, & præsumptio vsurarum.

Non obstant ea, quæ pro contraria parte adducebantur: nam respondetur, quod licet verum sit, quod in venditione census reperiatur res, & pretium tàm quando imponitur super omnibus bonis, quam quando constituitur super re certa, & certis finibus designata, & non propterea sequitur, quod † ius percipiendi 15
censum fundatum super vniuersitate bonorum, quod venditur sit legitimè fundatum. & impositum, & quin venditio possit esse minus legitima, & inualida ob qualitatem inhærentem ipsi rei venditæ, vt contingit in venditione rei sacræ religiosæ, publicæ, & similis: nam licet in venditione harum rerum reperiatur res, quæ venditur, & pretium quo venditur, necnon consensus contrahentium, non tamen sequitur qood res quæ venditur sit talis, qoæ licitè vendi possit. Et propterea † sicut venditio rei sacræ, religiosæ, publicæ 16
aliarum rerum qoæ non sunt in commercio nostro licet in sui forma, & figura appareat habere omnia requisita, & facta iuxta regulas iuris, attamen ratione ipsius rei est nulla, l. si in emptione, §. omnium, & ibi

glossa

gl.& Doctor.ff.de contr. empt. Fabian. de Monte, in suo
17 tract. de empt. & vendit. quæst.5 num. 1. eodem † etiam
modò dicendum est qood si vendatur census consti-
tutus soper vnioersitate bonorum, licet venditio, &
sui fotnia, & figora videatur legitima & sustentabilis
non subsistat tamen ratione ipsiusmet rei venditæ,
cum census ita constitutus non possit esse in commer-
cio nostro, ratione ipsiosmet rei venditæ, cùm ceosus
ita constituius non possit esse io commetcio nostro,
ratione ipsiusmet census vt supra fuit deductum.
18 Et licet † Ioan. Axor, Institut. Moral.par.3.lib. 10.c.
5.quæst.5.vers.Cæterum ego quidem conetur saluare opi-
nionem affirmatioam vbi imponetetur census super
omnibus bonis conditione, & lege, vt peteuntibus ex
patte bonis, ex parte deberet perite etiam census quo
casu dicit ipse non esse contra naturam contractus
censualis, vt constituatur census super omnibus bonis
19 constituentis. Mihi † tamen hæc Azory traditio non
satisfacit, quia cum census imponatur non in qualibet
parte tei, sed in tota re, vt aliàs dicebar Rota coram
Illustriss. Cardinali Mellino, 30. Octobris 1602. in illa
Romana census, que est post tract. dec.1.num.3. donec su-
perest ex re censita tanta pars, cuius fructus suffi-
ciant pro solutione totius census, non potest debitor
illios solutionem effugere, sed ad illius solutionem te-
netur, & ideo peteunte parte bonorum subiugatorum
non poterit perire census pro parte, sed erit soluendus
ex fructibus bonorum restantium si illi pro solutione
totius census sufficiant, vt dicemus infra. part.3. cap.1.
quæst.1.art.2.nunc quæst.100.iuxta hanc impressionem.
20 Quo ad tertiam inspectionem, qnod † huiusmodi
expressio confinium requiratur ex dispositione Bullæ
Pij V superuacaneum est dubitare, cùm hoc exptessè
in ea sancitum legatur in vers. Hac igitur nostra, &c. in
illis verbis, & quæ nominatim certis finibus designata sit.
21 Scilicet, † vt illa perdita, vel pereunte periret & cen-
sus. Nauar. in d. suo Comment. de vsur. num.80. & 30.
quem, & alios refert. Ioan. Franc. Leonis in suo Thesauro
for. ecclesiastic. part.2 cap.15. de c. nsib. num.9. ad fin. & de
illius peremptione constare posset, vt dixit Rota coram
Illustrissimo Cardinali Mellino. 10 May, 1599. in illa
Ciuitatis Castelli census, qua est post tract. decis. 94. num.
22 3. Et † non facta designatione confinium rei subiuga-
tæ census impositionem esse nullam, tanquam factam
contra formam præscriptam in d. Bulla dixit Nauar.
in d. suo tract. de vsur. num. 86. & 129. Franc. Viu. dec.
389. & post eos Gasp. Roderic. in suo trac. de ann. redditib.
lib. 2. quæst.7. num.13. quod placuit etiam Auend. d. cap.37.
num.6. vers. Sed his omnibus, & infra & declarauit Rota
coram bon. mem. Iusto, 15. Ianuar. 1607. in illa Romana
pretij Palatij, quæ est post tract. dec.80. per tot. in vna Bo-
noniensi census, 10. Iunij, 1611. coram Illustrissimo Card.
Lancellotto, quæ ibidem est decis.95. num.6. & in illa Fo-
roliuiensi census, 14. Iunij, 1613. coram R. P. D. Buratto,
quæ ibidem est decis.96. num.1. Sed difficultas esse potest
an ante dictam Bullam talis expressio confinium esset
necessaria ex Constitutionib. Mart. V. & Calixt. III. quæ
reperiuntur registratæ in cap.1. & 2. de empt. & vend. inter
23 extrauag. commun. In qua † negatiuam sententiam sen-
tit Couar. d. cap.7. num.5. vers. ego sanè. Roder. d. quæst.7.
num.13. vers. sed verius est, qui in fine d. num multos al-
legat, & mouentur hac potissimum ratione: quia ex
dispositione d. cap.1. & 2. in venditione census licitum
est apponere pactum, quod perempta re supposita one-
ri census adhuc maneat personalis obligatio pro solu-
tione census: ergo præsupponitur ibi quod in imposi-
tione census non sit necessaria specificatio rei super
qua census constituendus est, nec expressio confinium
illius. Et cum hac sententia visus est traosire Bursat. d.
cons.214. num.9. & Rota in vna Panormitana, seu Agri-
gentina rescissionis contractus, 13. Iunij 1575. coram bon.
mem. Cardinali Blaocbetto quæ reperiunt impressa post
Tract. dec.97. num.2. & coram bon. mem. Iusto. 29. Maij,
1600 in illa Ciuitatis Castelli census, quæ est ibid. decis. 81.
numero 1. & 5. & coram bon mem. Litta, 10. Februarij,
1597. in illa Eugubina census quæ ibidem est dec.92. num.
7. Contrariam tamen † sententiam esse existimo ex 24
eisdem Extrauagant. 1. & 2. de empt. & vendit. In qua-
rum prima pauló post princ. leguntur hæc formalia
verba. Bonis in ipso contractu tunc expressis pro ipsius cen-
sus annui ex solutione in perpetuum obligatis in secunda
vero pariter post principium eadem ferè verba repli-
caotur. Dum enim ibi disponitur quod census consti-
toatur super bonis tunc expressis, de necessitate vide-
tur dispositum, quod bona super quibus est collocan-
dus census sint certa & certis finibus designata, & de-
clarata. Ponderando in primis illud verbum, expressis,
† quod idem est ac claris, & specificatis, arg. l. si seruus, 25
ff. de assignat. libert. & in l. ratum, ff. de solut. Bal. in l. fin.
col.2. vers. ad primum dico C. de instit. & substit. & tali ex-
pressione quæ præse ferat specialem, & indiuiduam de-
monstrationem, & designationem: cùm † enim expres- 26
sio ista requiratur à lege, debet fieri in specie, arg. l. 1. §.
inter filium, ff. de fals. Immò † in indiuiduo l. quod in ve- 27
rum. §. fin. & ei ibi glo. in verbo specialiter, ff. de legat. 1. c.
procurator. de elect. in 6. uam † verba legis in specie, 28
immò in indiuiduo, non autem in genere sunt capien-
da Bart. in l. hoc legatum, in fine, ff. de legat. 3. & expressio,
& specificatio præfata vigore dictarum Extrauagant.
facienda debet fieri in ipso actu impositionis, & ven-
ditionis census, vt demonstrat illa particula tunc, † quæ 29
extremitatem temporis designat, l. 4. §. fin. ff. de cond. &
demonstr. Menoch. de recuper possess. remed.15. num. 392.
& refertur † ad initium actus gesti. Glos. in cap. ad au- 30
res, de reb. Eccles. non alien. Quod apertius ex dictis iu-
ribus corroboratur, ponderando quod in illis dispo-
nitur, quod peteuntibus bonis super quibus census
creatus erat, & ipse census perire debeat: quomodo
enim sequi posset peremptio census ad peremptionem
fundi, nisi foret necesse esse fundum esse certum, &
certis finibus designatum, & cum hac sententia post
multos quos allegat, transit Aluar. Valasch. in suo tra-
ctatu, de iure emphyteut. quæst.32. num.10. Cassan. in Cata-
log. Glor. Mundi par 12. considerat 99. in 25. Fallent. vers.
aduerte tamen, Surd. cons.318 num.12. lib.3.
Ad Couar. † autem contrarium sentientem respon- 31
detur, quod id quod ipse sibi assumit ex dd. Extraua-
gan. 1. & 2. de empt. & vendit. nullo modo probatur, quia
oon valet consequentia, quam ex dictis iuribus ipse
nititur desumere. Papa non prohibuit imponere cen-
sum super bonis incertis: ergo permisit, sed bene se-
quitur, ergo † reliquit dispositioni iuris communis, l. 32
commodissimè, ff. de liber. & posthum. & nos diximus supra
hoc part. 1. c.3 q.1. art. 6. nunc q.34. num.36. & seq. Immo
probatur totum contrarium, inducendo vt sopra.
Stat igitur firma conclusio, quod census noster,
tàm ex sui natura, qnam ex dispositionibus Summo-
rum Pontificum constituendus est super re certa, & li-
mitata [quam amplexus fuit etiam Trentacinq. d. numero
17. vers. ego non discederem]
Hæc tameo conclusio debet vno, & altero modo
declarari.
Primò † vt non sit necessaria expressio, & specifi- 33
catio confinium, quando is, qui censum imponit in lo-
co vbi contrahit oon habet nisi vnum prædium, & su-
per illo censum constituit: puta Titius cum in territo-
rio Perusino non haberet nisi vnam domum, vel vnum
prædiom, imponeret censum super domo; vel super
prædio, quod habet in territorio Perusino, nam talis
impositio erat valida, etiam quod non sint expressa
confinia dictæ domus, vel dicti prædij: quia illa † ex- 34
pressio loci etiam absque confinibus habet vim speci-
alis, & indiuiduæ designationis, & expressionis. Ar-
gum. §. nominatim, & ibi Glos. & Doctor. Instit. de exhæ-
redat.

redat. liber. [Bart. *in l.2. numero 1.ff. de liber. & posth. & ibi* Ias. *num.14.* Bart. *in l.demonstratio falsa in 7. quastion. numer.16.ff. de cond. & demon.*] *placuit* Rotæ *coram* Illustriss. Cardinal. Mellino 10 *May.*1599. *in illa Ciuitatis Castelli census, qua est post Tract. decis.94. numer.1. & coram* bon. mem. Iusto 15. *Ianuary*, 1607. *in illa Romana prety Palaty, qua ibidem est decis.80.sub numer.2.& sequitur* Stephan Gratian. *disceptat.forens. tomo 1.cap. 141. numer.14.* [Expressio enim confinium fundi subiugandi oneri census, ideò à Bulla requiritur, vt possit constare de peremptione illius,cum eius periculum spectat ad emptorem census, vt in puncto dixit Rota *coram* bon.mem. Iusto 15. *Ianuary* 1607. *in illa Romana prety Palaty, que est post tract. decis.80. numer.3.& nos diximus infra part.3.c.1.q.1. art.1.seu q.99. num.3.12.& sequent.* Vnde si venditor census habeat tantum vnicam domum, & super ea censum imponat per solam illius demonstrationem, vt supra factam *in tract.n.33. & seq.* est satisfactum menti, & intentioni Bullæ,quia succedente casu peremptionis domus,non potest esse dubium,quin census etiam sit extinctus, & peremptus, cùm non possit dubitari de peremptione fundi dicti census.

35 Secundò declaratur,vt † satis dicatur certa res censita si ex demonstrationibus expressis possit certificari; puta si imponatur census super quinquaginta tornaturis prædij longe maioris quantitatis, & maioris numeri perticatus, & maioris mensuræ: si enim exprimatur à quo latere prædij sint desumendæ illæ quinquaginta tornaturæ fundus census satis dicetur certus, licet diceretur incertus si non foret expressus locus prædij in quo dictæ quinquaginta tornaturæ soper quibus census impositus fuit existant. Purpur. *consil.505. num.3.lib.2.* Alex. *in l.3. §. incertum, num.5. ff.de acquir. poss.* Dec. *consil.179. col.fin.vers. vltimo non obstat.* Bero. *cons.159.num 4.lib.1.* Rimin. iun. *cons.295. num 42 vers.tertio.lib.3.* Neuiz. *cons.28.n.26.* & in propriis terminis resoluit Rot. *in vna Imolensi census*, 28. *Februar.* 1608. *coram* Illustriss. Cardinali Ludouisio, *qua est post tract.dec.98.numer.1.& 4.& coram* Illustrissimo Cardinali Lancellotto,10. *Iuny*, 1611.*in illa Bononiensi census, qua ibidem est decis.95.n.6. & in eadem causa coram* R.P.D.Pirouano,7.*Nouembris*,1611.*qua est ibidem dec.99 per totum.*

36 Cæterum † quandò constat de veritate impositionis census, licet in instrumento impositionis deficiat specificatio confinium rei subiugatæ, non propterea ipso iure census existimari debet nullus quia cum dicta specificatio; & expressio finium possit aliter probari,quam per instrumentum, & per scripturam,asserenti non fuisse demonstrata, & expressa confinia incumbit onus probandi hanc negatiuam non expressionis confinium,aliter quam per instrumentum census cùm sit fundamentum suæ intentionis, vt fuit resolutum *coram* R.P.D.Buratto,14 *Iuny* 1613.*in illa Foroliuiensi census qua est post tractat. decis. 96. numero 6. 8.& seq. & rursus in eadem causa coram eodem 2. Maij*
37 1614 *qua ibidem est decis.*100.*num.*18 Vbi † enim affirmatiua probari potest aliter,quam per scripturam,negatiua non dicitur concludenter probata ex sola scripturæ inspectione, vt declarat Bal. *in l.fin.num 7.C.de reb.credit.*Ias. *in l.Tieia textores, n.17.ff. de legat 1.*Ruin. *cons.35.num.19.lib.1.*Ceph *cons.170.n.23. lib.2.* Certum autem est istam demonstrationem, & expressionem confinium posse aliter, quam per scripturam probari, vt deducit Rota *in d.Foroliuiensi census,14. Iuny,1613.coram* R.P D.Burato,*qui est post tract. dec.96.n.10. & seq.* merito,&c.

SVMMARIA.

1 *Census quod validè imponi possit super vno fundo certo, & generaliter super omnibus bonis videtur sentire Rota.*

2 *Contraria opinio verior,& de ratione*, n.10.

[*Census impositus super fundo certo cum pacto,quod si fundus pereat censeatur impositus super alijs bonis imponentis est vsurarius.*

3 *Rota coram Cardinali Mantica, in vna Beneuentana census, 16. Decembris,1594 declaratur, &* numer.6.

4 *Super hac,dictio,importat hypothecam.*

5 *Verba debent applicari ad intellectum sanum, & ciuilem.*

7 *Vtile per inutile non vitiatur.*

8 *Quæ ex abundanti apponuntur non solent obesse.*

9 *Census impositus super certo fundo cum hypotheca generali omnium bonorum imponentis,est validus.*

11 *Venditori census non est prohibitum constituere plures hypothecas pro securiori exactione census.*

[*Census impositus super tanta quantitate fundi limitati quæ reddat fructum correspondentem census, secundum aliquos est illicitus.*

Contrarium probat auctor.

Verba dispositionis debent applicari ad intellectum bonum,& carentem vitio.

Verba debent intelligi, vt excludatur contractus illicitus.

Census impositus super tanta quantitate fundi limitati, cuius fructus sufficiunt pro solutione census sustineatur in quacunque parte,qua reddat dictos fructus]

12 *Census potest validè imponi, & constitui super pluribus fundis certis,& limitatis.*

*Etiam quod vnus fundus sit vnius persona, alter vero alterius personæ,*n.18.

Dummodo quo ad fundum alienum concurrat consensus domini illius, n.19.

13 *Contrarium in conclusione tenent aliqui quando omnes fundi sunt de se capaces totius census.*

14 *Alij volunt esse licitam impositionem,tutiorem autem si fiat super vno solo fundo.*

15 *Vera tamen est conclusio indistinctè.*

[*Numerus singularis est conuertibilis in pluralem.*]

16 *Numerus singularis verificatur in pluribus,quando militat eadem ratio.*

17 *Quod non reperitur sublatum,stare non prohibetur.*

20 *Census impositus super pluribus pradiis capacibus censetur super omnibus aqualiter impositus.*

21 *Onus totius census impositus super pluribus fundis sustinebit vnus fundus,si alij non sint capaces.*

22 *Maximè si in constitutione, & venditione talis census fuerit adhibita clausula,coniunctim,diuisim,& insolidum,vel alia similis.*

23 *In constitutione census super pluribus fundis vtile est exprimere pro quanam rata quilibet fundus oneretur.*

24 *Census potest de vno fundo ad alium citra nouationem transferri.*

25 *Maximè si adhibeatur clausula citra nouationem, &c. vel clausula sine praiudicio iurium quo ad alios obligatos.*

26 *Per translationem census de vno fundo ad alium nihil innouatur quo ad ipsas obligationes in praiudicium venditoris census,& fideiussorum.*

Census

Census an fundari poßit super pluribus fundis.

QVÆSTIO XXXXI.

aliàs par. 1. cap. 3. qu. 3. art. 2.

CIrca hunc secundum articulum tres faciendæ sunt inspectiones. In quarum Prima videbimus, an census possit constitui super vno fundo certo, & generaliter super omnibus bonis imponentis. In secunda explicabimus, an imponi possit super pluribus fundis certis suis finibus designatis. In tertia agendum est, an census impositus super vno fundo possit licitè ad alium transferri citra nouationem tam quo ad obligationem principalis debitoris, quam quo ad hypothecam, & fideiussores.

Quò ad primam inspectionem duo videntur considerandi casus. Vnus quando census imponitur, & cóstituitur super vno fundo certo & certis finibus designato, & generaliter super omnibus bonis constituentis. Alter quando imponitur super re certa, & limitata, adiecta tamen generali hypotheca super omnibus bonis constituentis.

1 In primo † casu licet Rota *coram* bon mem. Cardinali Mantica *decis.* 302. *n.* 11. in ea videatur fuisse opinione quod huiusmodi census impositio valida sit, & sustineri debeat.

2 Ab hac † tamen opinione recessit Nau. *in suo Comment. de vsur. num.* 129 quem refert, & sequitur Boccac. *in suo tract. de censib. p.* 2. *num.* 67. & contrariam sententiam, videlicet, talem census impositionem esse illicitam, & inualidam pluribus rationibus comprobauit. Quibus vnam adiungi posse existimaui, scilicet, quod si talis impositio sustineretur maximum sequeretur absurdum: nam non posset dari casus in quo census per peremptionem fundi posset, nisi cum maxima difficultate perire, quoniam ex generalitate bonorum vix fieri potest quin remaneat tanta portio, super qua census sustineri valeat, & ex cuius fructibus annua responsio solui nequeat, & hanc opinionem veram esse tam *ex Constitutione* Pij V. *vt placuit etiam* Ludouic. Molin. *in suo tract. de contract. part.* 2. *disputat.* 389. *numero* 4. *vers. vltima*, & Boccac. *d. part.* 2. *numero* 36. quam ex *Constitutionibus* Mart. V. & Calixti III. *registratis in cap.* 1. & 2. *de empt. & vendit. inter Extrauag. commun.* quam etiam de iure communi ex communi Doctorum sententia dicebat Rota *coram* bon. mem. Iusto, 15. *Ianuary*, 1607. *in illa Romana pretij Palatij, quæ est post Tract. decis.* 80. *num.* 3.] Et propter eandem rationem existimo fuisse resolutum in Rota *coram* Staffil. *in vna Argentina census, vt refert* Sarnens. *decis.* 95. *part.* 1. quod sit vsurarius census impositus super certo, & limitato fundo cum pacto, quod si fundus pereat censeatur, & sit constitutus super aliis bonis ponentis, & ab hac opinione] non esse recedendum censeo.

Sed difficultas est, quomodo saluari possint à contrarietate supra relatæ *Rotæ Decisiones*, quæ inter se pugnare videntur, & propterea ego cogitabam quod *Decisio facta coram Cardinal. Mantic.* debeat altero de
3 duobus modis intelligi. Et quidem † primo, quod licet in impositione census, de quo in dicta decisione, impositor vsus fuerit particula, *super*, tam respectu particularis fundi per vocabula, & confinia specificati quàm respectu aliorum bonorum sub generalitate cóprehensorum, senserint tamen quod census foret dumtaxat constitutus super illo certo, & limitato, cætera autem bona intelligētur ex abundanti adiecta pro faciliori census exactione, & pro illius securiore solutione, vt in eademmet decisione fuit expressè declaratum, & sic illa particula, *super*, respectu bonorum generaliter obligatorum, & suppositorum non operatur ius aliquod reale (quale esse ius, quod ex impositione census constituitur fuit dictum *supra q.* 23. *alias hac* 1. *part. c.* 2. *q.* 3. *art.* 1.) sed simplicem hypothecam pro solutione census super illo fundo certo constitui; vt † 4
regulariter solet importare *ex not. per* Bart. *in l. Codicillus*, §. *instituto*, *num.* 4. *ff. de leg.* 2. & alios relatos per Stati. Pacif. *in suo tract. de Saluian. interd. disput.* 3. *cap.* 4. *num.* 602. *secundum postremam impress.* Rot. *diuers. decis.* 160. *part.* 1. & ita dictam decisionem intelligit eadem Rota *in dicta causa Romana pretij Palatij coram* Iusto, *num* 4. nam † illa verba, *& supra alijs bonis* debent ap- 5
plicari ad intellectum sanum, & ciuilem. Rota *dec.* 10. *num.* 4 & 5. *de testam. in antiq.* & vt excludatur contractus illicitus. Alex. *cons.* 193 *num* 6. *lib* 2. vt in his terminis considerauit *eadem* Rota *in vna causa Assisiensi census*, 29. *Nouemb.* 1604. *coram* bon. mem. Penia, *quæ est in fine Tract. decis.* 102. *num.* 7. & 8 [*& in puncto repetiit* Rota *coram* Reuerendissimo Domino Coccino Decano *in eadem causa* 27. *Iunij* 1605. *quæ est post tract. decis* 139. *n.* 7.] Secundo † potest intelligi *decisio facta in* 6
dicta causa Beneuentana census coram Mantica. quod in casu de quo ibi census impositus super fundo certo, & generaliter super omnibus bonis constituentis sustinetur ratione certi corporis, & sic ratione illius prędij per vocabula, & confinia certa designati, & demonstrati: nam vt dicit *ibi Rota*, cum certa corpora fuerint expressa † vtile per inùtile non vitiatur, *l.* 1. §. 7
sed si mihi, *ff. de verbor. obligat. cum vulgarib.* Illa autem verba super omnibus, & quibuscunque bonis, fuerunt adiecta ex abundanti, pro faciliori census executione, quæ † autem ex abundanti interponuntur 8
obesse non solent, *l. nem si*, §. *procuratori*, *vers. quid tamen*, *ff. de negot. gest. l. testamentum*, §. *non ideò*, Cod. *de testam. quem intellectum fuit etiam amplexa* Rota *in dict. Romana pretij Palatij coram* Iusto, *sub dict. num.* 4. [& per hanc rationem Rota *in dicta Assisiensi Census*, *quæ non est Peniæ, sed* Reuerend. D. Coccini Decani, *vt inter eius impressas decis.* 208. *num* 6 in casu magis dubitabili saluauit censum impositum super rebus certis designatis, & super tanta quantitate dictorum bonorum, quanta suppetat ad reddendum fructus correspondentes censui imposito: licet enim in dicto casu quantitas quæ suppeteret ad reddendum annuum fructum sufficientem pro solutione census esset incerta, & sic ratione incertitudinis impositio census præfati videretur inualida, & contra formam Bullæ Pij V. attamen quia fuerunt circunscripta aliqua bona certis finibus super illius census remansit validè impositus, & constitutus, & eo magis quia in casu dictæ decisionis fuerat per contrahentes adiecta protestatio, quod census ille intelligeretur in omnibus impositus iuxta formam dictæ Pianæ constitutionis, *vt considerat ibi* Rota *d. num.* 6.]

In secundo † verò casu huius primæ Inspectionis 9
censum dicendum esse validum, & legitimè constitutum, docuit Fernand. Rebell. *in suo tractat. de obligat. Iustit. lib.* 10. *quæst* 7. *num.* 2. *vers. licitum quoque a fortiori.* Steph. Gratian. *Disceptat. Forens. tom.* 1. *cap.* 141 *n.* 10. & *seq.* & *resoluit* Rota *coram* bon. mem. Cardinali Blanchetto 13. *Iunij.* 1575. *in illa Panormitana, seu Agrigentina rescissionis contractus, quæ est post Tract. decis.* 97. *num.* 2. *vers. quod eo magis*, & *in vna Beneuentana census*, 29. *Martij*, 1593. *coram* bon mem. Cardinali Pamphilio, *quæ est ibidem dec.* 103. *num.* 14. [& *coram eod. in ead. causa* 16. *Decembris* 1594. *post tract. dec.* 174. *n.* 13] Differt autem iste secundus casus à præcedenti, † quoniam quando imponitur census super certo fundo, & generaliter super omnibus bonis constituentis, vt in primo casu,

omnia bona dicuntur ſubiugata pro fundo ipſius cen-
ſus, non ad faciliorem cenſus executionem, ſed ad
magis perpetuandum cenſum, quod non admitti
diximus ſup & vale Ludou Lopez *in ſuo tract. de con-
tract. par.1. cap.57.§in fine.* Secundò verò caſu, cen-
ſus imponitur ſuper re certa,&limitata,&quæ aſſigna-
tur, & conſtituitur pro fundo cenſus, cætera verò
bona adiiciuntur pro hypotheca,& ſecuritate ſolutio-
11 nis,& non eſt † prohibitum à venditore cenſus con-
ſtitui plures hypothecas, vel fundos ad aſſecurario-
nem cenſus, & faciliorem illius exactionem, *vt poſt*
Nauar *d.ſuo tract.de vſur.num.77.& 135.dicit* Io.Franc.
Leonis, *in ſuo Teſſauro fori Eccleſiaſt.part.2 cap.15. de
cenſib.num.8.& dixit* Rota *per diſcurſum in d Rom.pretij
Palatij coram Iuſto, num.4.* & ideò in terminis huius
ſecundi caſus ceſſat omnino inconueniens conſidera-
tum reſpectu primi caſus, & omnes aliæ rationes ob
quas negant Doctores licitè poſſe conſtitui cenſum
ſuper vna re,& generaliter ſuper omnibus bonis con-
ſtituentis, quoniam quando bona ſunt duntaxat hy-
pothecata pro ſecuriore ſolutione cenſus, non autem
ſuppoſita pro illius fundo ad peremptionem ſolius
fundi,ſuper quo expreſſim, & nominatim cenſus fuit
collocatus,ſequitur etiam peremptio cenſus,iuxta diſ-
poſitionem *Bulla Pij V.*

[Sed iuxta terminos huius primæ inſpectionis poſ-
ſet ſuſcitari non incongrua dubitatio.

An ſi cenſus imponatur quidem ſuper fundo certo,
& certis finibus deſignato, ſed non ſuper toto fundo,
ſed ſuper tanta illius quantitate,quæ ſuppleat ad red-
dendum annuum fructum correſpondentem cenſui
impoſito, talis impoſitio ſit valida,& ſecundum for-
mam Bullæ Pij V In qua licèt prima fronte videretur
negatiuè reſpondendum, ex quo eſt incerta quantitas
fundi, quæ cenſui ſubiicitur cùm non appareat quan-
ta, & in quo loco ſit Ruin. *conſ.136.ante fin.lib.1.*Rim.
iun.*conſ.295.numer.45. & ſeqq. lib.3.* attamen contra-
riam ſententiam amplectendam eſſe crediderim ea
potiſſimum ratione, quia illa verba *ſuper tanta quan-
titate*, &c. debet applicari ad intellectum ſanum, bo-
num, & vitio carentem Rota *deciſ 10. numero 4.& 5.
de teſtamen. in antiq.* & vt excludatur contractus illi-
citus. Alexand. *conſil. 191. numero 6. lib.2.* & propte-
rea debent intelligi, vt in caſu, quo res ſuper qua im-
ponitur cenſus periret, vel infructuoſa redderetur
pro parte, & tamen pars, quæ remaneret, eſſet ca-
pax pro ſolutione cenſus, eo caſu cenſus ſuſtineatur
in ea parte fundi remanente, vt in ſimili caſu ſuſtine-
ri, fuit dictum *infra part.3.cap.1.queſtion.1.articul.2.&
queſt.2.n. 6.& 8. Et ita fuit reſolutum coram* bon. mem.
Penia *in illa Aſſiſienſi cenſus 29. Nouembris 1604. quæ
eſt poſt tract.dec.102.num.7.cum duabus ſeqq.*] Et hæc de
prima inſpectione.

Quo vero ad ſecundam,breuiter,& reſolutiuè pro-
12 cedendo † facit concluſionem affirmatiuam quod
cenſus poſſit validè conſtitui, & collocari ſuper plu-
ribus fundis certis, & limitatis, expreſſis tamen om-
nium vocabulis,& confinibus, *ita concludit* Nauar. *in
d.ſuo tract.de vſur.num 113.queſt.15.ſentit* Couar. *lib.3.
variar.reſolut. cap.7. ſub n.6. verſ. quaeritur deinde* Gabr.
conſil.47.num.1.verſ.non obſtat.lib.2 Boccace.*in ſuo tract.
de cenſib.part.1.num.30.*Io.Bapt.Lup.*ad leg.2.C.de pact.
inter empt.& vendit.comm.2.§.2. num.67. in fine*, Cæſar.
Barz.*dec.56.num.29.& ſeq. & num 33. & ſeq.* Stephan.
Gratian.*diſceptat. Forenſ.tom. 1.cap.141.num.2.hanc can-
dem opinionem amplexus fuit* Rebell *d.lib.10. queſtion.6.
num.1.verſic. cum dicitur,*ſentit Gregor.de Valent.*com-
ment.Theologicor.tom. 3.diſput.5. q.22. de cenſib.puncto 2.
verſ.vbi tamen notandum eſt. Et cum hac reſolutione tran-
ſit etiam* Martin Bonacin.*de contract. diſp.3.q.4 puncto
vnico,n.15 ver. Dicitur.*

13 Et † licet Ioan.Azor. *Inſtit. Moral.par.3.lib.10.cap.5.
queſt.6. verſ. mihi vero* obiter dicat non poſſe fundari
cenſum ſuper pluribus prædiis quantumuis certis, &
limitatis, quando vnumquodque ex illis ex capax to-
tius cenſus, maximè cum pacto quod pereunte vno
nihilominus integer cenſus debeatur, *& Fernand.Re-
bell. dict. num.1.* licèt † hanc affirmatiuam concluſio- 14
nem non reprehendat, tutius tamen credat eſſe ſi ſu-
per vno tantum prædio cenſus collocetur; non ſolùm
quia verba *Conſtitutionis Pij V.* ſuper cenſibus ſunt
concepta in numero ſingulari, ſed etiam quia plures
lites, ac dubia oriantur,cum ſuper pluribus rebus,
quam cùm ſuper vna dumtaxat conſtituitur, vt ipſe ibi
conſiderat.

Non eſt † tamen recedendum à firmata concluſione 15
quæ placuit etiam Rot. *in illa Romana cenſus,14.Ianua-
rij,1602.coram* Reuerendiſſ.D.Sacrato,*quæ eſt poſt Trac.
dec.90.n.1. ibi reſpondetur* Boccac. *qui contrariam ſentit,
in d.ſuo tract.de cenſib.part.3.n.26.*

Nec repugnat *Conſtitutio Pij V.* dum loquitur in nu-
mero ſingulari: Quia non propter ea excludit plura-
litatem rerum immobilium, ſed dumtaxat res mobi-
les ſuper quibus talis impoſitio fieri non poteſt repu-
gnante natura contractus, vt dictum fuit *ſupra hoc c.3.
queſt.1 art.4.* Nam ſingularis numerus de ſui natura
eſt conuertibilis in pluralem,vt dicit ibi Rota *num.4.
per text.in l.1 vſu. & Doctor. ff.de verb.* . .] † & diſ- 16
poſitio loquens de vno habet locum in pluribus quã-
do eadem ratio militat in omnibus, vt colligitur ex
tex. iuncta gloſ.1. communiter recepta, *in c.ſi compro-
miſſarius,de elect. in 6. ibi Gemin. in notat* Immò † cum 17
hoc eſſe permiſſum per *dd. Extrauag.1 & 2 de empt.&
vendit.*in quibus verba *reſpectu prædij cen ſui ,ſubiug.andi,*
ſunt concepta in numero plurali, nec reperiatur ex-
preſsè diſpoſitum contrarium per Pium V. *in d. ſua
Bulla,*non eſt à iure antiquo recedendum,*l.præcipimus,
C.de appellat.cum vulgar.*

Quæ † concluſio procedit etiam, quod vnus fun- 18
dus ſit vnius perſonæ,& alter alterius. Nau.*d.ſuo tract.
de vſur.n.132.*Boccacc.*dict.tract par.1.n.68.*

Dummodo † tamen reſpectu fundi alieni concur- 19
rat conſenſus domini illius,iuxta ea quæ dicta ſunt *hac
eadem par.1.c.2.q.1.art.1.num 5.*

Verùm enim vero poſſet circa hanc concluſionem
dubitari, quomodo plures iſti fundi remaneant obli-
gati pro ſolutione cenſus, quod videtur neceſſarium
inueſtigare ad effectum, quod ſi vnum ex dictis pluri-
bus prædiis ſubiugatis perire contingeret, apparere
poſſit an aliqua pars cenſus,& quanta extinguatur.

In qua difficultate ita breuiter ſtatuendum eſſe ar-
bitror. Quod ſi † ſinguli dicti fundi æqualiter capa- 20
ces. & idonei ad ſupportandum onus, & grauamen
cenſus intelligatur quilibet fundus pro ſua æquali por-
tione oneratus,vt ex multis dicit Ceſar. Barz.*deciſ.56.
num.32.*

Quod ſi † ex dictis pluribus fundis vnus ſit ido- 21
neus, & capax, alter vero minus idoneus, tunc to-
tus cenſus ſuſtineatur ſuper idoneo, quatenus illius
fructus ſatis eſſe poſſint ad ſolutionem integri cenſus,
vt fuit reſolutum in Rota *coram* bon. mem. Orano 3.
*Iulij 1589.in illa Romana cenſus, quæ eſt poſt Tract.de-
ciſ.72. num.8. & nos dicemus infra queſt. 45. alias par.2.
cap.1.q.1. art.2.* Id † quod abſque difficultate admit- 22
tendum eſſet,ſi in conſtitutione cenſus fuiſſet præin-
ſerta clauſula,coniunctim,diuiſim, & inſolidum Ioan.
Bapt.Coſta *in ſuo tract. de Ration. ſine conſiderat.*Rotæ
q.108. *num.16.*

Et propterea † eſſet valdè expediens ad lites effu- 23
giendas declarare, & exprimere in ipſo actu impoſi-
tionis, & venditionis cenſus, quænam annuæ reſpon-
ſionis portio ſuper ſingulis,rebus imponatur, & con-
ſtituatur.

Circa tertiam,& vltimam inſpectionem, an cenſus
ſuper

ſuper vno fundo licitè impoſitus,& conſtitutus,poſſit ad alium fundum transferri abſque eo , quod cenſus extinguatur , & abſque eo ; quod requiratur nouus conſenſus fideiuſſorum tempore emptionis cenſus præſtitorum , & abſque eo quod fiat , & inducatur aliqua nouatio reſpectu hypothecæ contractæ ad fauorem domini cenſus , Breuiter , & concluſiuè pro-
24 cedendo partem † affirmatiuam tenendam eſſe cenſeo , ſcilicet poſſe cenſum de vno fundo ad alium abſque aliqua nouatione transferri. Quam non obſcurè fuit amplexa Rota *in vna Romana anterioritatis hypotheca*, 28. *Nouembris*,1597.*coram* bon.mem. Cardinali Pamphilio , *qua eſt in fine tract.dec.*104. [*& in vna Romana cenſus de Celſis* 27.*Nouembris* 1609.*coram* b.mem. Greg. XV. *vt inter eius deciſiones impreſſas dec.* 442. *n.*1. 2.*& coram eodem in vna Romana cenſus*,10.*Iuny*,1602. *& in eod.*9.*Iuny*.1608. *qua ſunt ibidem dec.*60. *&* 445. *& ibi* Beltramin.*in addit.confirmat*.]

25 Maximè † ſi in eadem tranſlatione adhibeantur clauſulæ citra nouationem, &c. citra præiudicium iurium quo ad alios obligatos , &c. *vt benè conſiderat ibi* Rota *per diſcurſum , & eandem ſententiam probauit* Stadl.Pacific.*in ſuo tract.de Salu.interd.Inſpec.*3.*c.*2. *n.*212. *& ſeq.ſecundum vltimam impreſſionem,&* Stephan.Gratian. *Diſcept.Forenſ.tom.*1.*diſceptat.*113.*n.*81. *& eam fuit ſæpius amplexa* Rota,*& ſignanter in vna Romana cenſus*, 10.*Iuny*,1602.*coram* Illuſtriſſ.Cardinali Ludouiſio,*qua eſt poſt Tractat.deciſ.*105.*per tot.&* coram eodem *in vna Romana cenſus ſcutorum decem , & octo millium*,9. *Iuny*, 1608.*qua eſt ibid.deciſ.*60. *n.*2.*&* 3. *& coram* Illuſtriſſimo Cardinali Mellino , *in vna Romana cenſus* 26. *Nouembris*,1604 *qua ibid. eſt deciſ.* 106. *n.*2. [*& confirmat* Grat.*diſcept* Forenſ.*tom.*5.*c.*943.*n.*24.

Iſta autem concluſio firmata in hac tertia, & vltima inſpectione non poſſet ſuſtineri ſi dicta liberatio prioris fundi fieret per viam venditionis illius,& onus cenſus transferretur ſuper pretio , eo enim caſu , cum tranſlatio fieret ſuper re infructifera,cenſus non ſuſtinetur ſed remanet tanquam impoſitus ſuper re non fructifera , vt fuit reſolutum *in vna Romana cenſus, & fructuum* 20. *Maij* 1616. *coram* R.P.D. Pirouano , *poſt tract. dec.*448.*n.*2.]

26 Nam † per dictam cenſus tranſlationem de vno fundo ad alium quo ad ipſas obligationes nihil innouatur præter rei mutationem,& non agitur de noua obligatione inducenda,ſed de veteri conſeruanda,vt dicemus *infra part.*2 *c.*2.*q.*3.*art.*5.*n.* 3.& propterea quo ad præiudicium impoſitoris cenſus , & fideiuſſorum dicitur remanere ſuper priori fundo , vt declarauit Rota *coram* Illuſtriſſimo Ludouiſio,*in d.Romana cenſus n.*4.*& ſeqq.*& nos dicemus *d.art.*5.

SVMMARIA.

1 *Cenſus fundari non poteſt ſuper fundo non libero.*
Sufficit tamen quod ſit libera tanta pars qua poſſit ſupportare cenſum impoſitum,n.5.
Vel quod reputetur & credatur libera,n.7.
Vel quando impoſitor aſſeruit fundum eſſe liberum,numer.8.
[*Aſſertio facta ab impoſitore,quod fundus non eſt alteri oneri obnoxius,non impedit,quominus ſuper eo fundari poſſit cenſus,etiam quod eſſet oneratus, & ſubiugatus alteri cenſui.*
Dummodo illius fructus ſint ſufficientes pro vtroque cenſu ibid.
2 *Fundus cenſus per impoſitionem afficitur oneri reali.*
3 *Pactum quod ſi res ſuppoſita detegatur non libera venditor cenſus nihilominus teneatur ad ſolutionem cenſus eſt illicitum.*
4 *Vſuris via aperienda non eſt.*

6 *Cenſus in dubio præſumitur impoſitus ſuper parte libera.*
9 *Emens cenſum ſuper fundo non libero ignoranter,licitè percipit fructus,nec tenetur illos reſtituere.*
10 *Emens ſcienter cenſum impoſitum ſuper re non libera, non poteſt ſine peccato fructus recipere,& retinere.*
11 *Emptio fundi ſuper quo eſt impoſitus cenſus,non debet reſcindi propter illud onus.*
12 *Emptor tamen poteſt agere contra venditorem,vt rem illam à dicto onere liberet.*
13 *Dominus cenſus impoſiti ſuper fundo non libero,poteſt agere contra impoſitorem cenſus ad intereſſe.*
14 *Maximè ſi hoc fuerit promiſſum.*
Etiam ſi ſit promiſſa euictio , & illa non ſequuta , numer.16.
Etiam ſi ſint præſtiti fideiuſſores,n.17.
15 *Euictio in contractu cenſus poteſt licitè promitti.*
18 *Dominus cenſus poteſt agere contra venditorem cenſus impoſiti ſuper fundo non libero, vt ipſum liberet à quacumque moleſtia occaſione dicti cenſus.*
19 *Impoſitor cenſus tenetur ad quamcumque defenſionem illius.*
20 *Dominus cenſus impoſiti ſuper fundo non libero, poteſt agere contra venditorem , vt fundum cenſitum liberet ,vel faciat conſentire omnem perſonam intereſſe habentem.*
Et vt faciat conſentire omnem perſonam quæ ſuper dicto fundo habet potiora,vel priora iura.ibid
[*Liberare qui tenetur fundum debet illum liberare à quocumque onere,& quacumque,hypotheca.*
Promittens tradere liberum rem venditam, quod teneatur ad præciſam liberationem,volunt aliqui.
Contrarium firmat Auctor,quod ſatisfaciat per dationem fideiuſſoris.
Liberam rem qui promiſit tradere emptori ſatisfacit ,ſi certum illum faciat damnum pati non poſſe.]
21 *Dominus cenſus impoſiti ſuper fundo non libero , poteſt contra venditorem agere pro recuperatione pretij.*
22 *Contrarium quo ad pretij reſtitutionem videtur ſentire Rota.*
23 *Sed illa Rota deciſio declaratur,& ſaluatur concluſio.*

Fundus Cenſus debet eſſe liber.

QVÆSTIO XLII.

aliàs part. 1. *cap.* 3. *qu.* 4.

INter aliàs qualitates , quas ſupra in principio huius tertij capitis, dicebamus eſſe neceſſarias in fundo ſuper quo conſtituendus eſt,& collocandus cenſus: Quarta erat,vt ille eſſet liber , & alteri oneri non obnoxius,de qua eſt in hac quarta Quęſtione vnico articulo pertractandum. In quo eſt conſtituenda concluſio.

Quod cenſus † ſuper fundo non libero , ſed alteri 1
oneri obnoxio conſtitui, & collocari non poteſt,quæ vt eſt ab omnibus communiter recepta , ita eſt optima fundata ratione. Cùm enim per impoſitionem
cenſus conſtituatur † ius reale ſuper fundo,qui ſubii- 2
citur,& ille remaneat ſpecialiter obligatus , & hypothecatus pro ſolutione cenſus deſuper impoſiti *cap.*1. *&* 2.*de empt. & vendit. inter Extrauag.commun.& dictum fuit ſupra qu.*23.*aliàs hac ead par* 1.*c.*2.*q.*3.*art.*1. ſi res ſuper qua collocandus eſt cenſus non ſit libera facili negotio contingere poſſet , quod emptor cenſus eluderetur & remaneret in damno,excluderetur enim ab eo,qui ſuper re cenſuata anteriorem , vel potiorem

haberet hypothecam, *ex regula l.potior.ff.qui pot.in pignor.hab.* Negui.*in suo tract.de pignor.par.5. memb.2.nu-mer* 1.Ioseph.Ludouic. *dec.Perus.* 45.*num.*7.*par.*1. & à venditore census forte non posset censum exigere propter illius inopiam, vel fugam, & sic propter debitoris inopiam remaneret sibi actio inanis, *cap.olim, il secondo ext. de restitut. spoliat.cum vulgar.* Quæ quidem census impositio super fundo non libero, neque etiam licita reddi posset adiecto pacto quod venditor census casu quo res censuata detegatur non libera, sed alicui oneri obnoxia, nihilominus censum soluere teneatur donec pretium integrum restituat: cùm
3 † tale pactum sit illicitum, & reprobatum, vt multis rationibus comprobant Nauar. *in suo Comment. de vsur.numer.*118 *quæst.*28. Boccacc. *in suo tract. de censibus pars.*2. *numer.*46. sed ea videtur potissima, quia si tale pactum reciperetur pro licito, aperiretur magnum ostium exercendis vsuris: nam volentes sub vsuris pecunias recipere, possent constituere census super bonis alteri obligatis, quos posteà emerent illi qui vellent exercere vsuras cum supradicto pacto, &
4 sic securè reciperent vsuras sub nomine census, & † huiusmodi ostium, & via nullatenus est aperienda, *argument. conuenire, ff de pact. dotal.cap.ex par. de consuetud.*

Aduertendum tamen est, quod ad validitatem impositionis census factæ iuxta formam *Bullæ Pij V.* super re immobili frugifera, & certis finibus designa-
5 ta, non est † necesse quod tota res illa sit libera, & alteri oneri non obnoxia, sed satis est quod sit libera tanta illius portio, cuius fructus sufficiant ad solutionem integri census impositi: nam tunc impositio sustinetur in dicta parte libera, *vt resolutum fuit sæpius in* Rota, *& signanter coram* bon. mem. Orano, 16. *Februarij*, 1586. *in illa Perusina fideicommissi de Almericis, quæ est post tract.dec.*49 *num* 18. *& coram* Reuerendiss. D. Sacrato, *in vna Romana census de Paluzzis*, 20. *Nouembris*, 1600. *quæ ibidem est dec.*64.*n.*1. *&* 2. *& coram* Illustriss. Cardinali Ludouisio, *in illa Romana de Iacobatiis*, 26. *Nouembris*, 1605. *quæ est ibidem decis.*67. *numer.*1. *& rursus in eadem* coram eodem, 12. *Maij*, 1606. *vt ibidem dec.*65.*num.*1. *& coram* bon.mem. Penia, 28. *Iunij*, 1610. *in vna Romana census de Carauaschinis, quæ est ibidem dec.*66. *ad finem, & in eadem causa coram eodem*, 24. *Nouembris eiusdem anni*, 1610. *quæ est ibidem dec.*57. *nu-*
6 *mer.*5. Immò † in dubio censebitur creatus, & constitutus census dumtaxat super illa parte libera, cum voluntas reguletur à potestate, vt per hanc rationem, voluit Rot. *in illa Perusina fideicommissi de Almericis*. 8. *Aprilis* 1587. *coram* b.m. Orano, *quæ est ibid. dec.*39. *n.*3. *& sequuta fuit sæpius in aliis causis, & maximè in vna Auximana bonorum* 4 *Martij*, 1602. *coram* Illustriss. Cardinali Mellino, *quæ ibidem est dec.*107.*n.*7. *conferunt dicta per nos supra q præced.art.*5.

7 Ad effectum † autem validitatis prædictæ non est necesse quod fundus census sit realiter, & cum effectu liber à quocumque alio grauamine, sed sufficit quod tempore impositionis pro libero reputaretur, & crederetur liber saltem pro tanta parte cuius fructus sufficerent pro censibus tàm anterioribus quàm pro eo qui tunc imponitur, vt fuit resolutum in Rota *coram* b.m. Penia, *in illa Romana census de Cauallerius*, 26. *Iunij*, 1596. *quæ est post tract. decis.*6 *per tot. & in vna Romana census de Tarinis, quæ est ibidem dec.*13.*n.*1.

8 Et multo † magis censenda erit valida impositio, si venditor census tempore impositionis asseruisset fundum illum esse liberum, & alteri oneri non obnoxium, vt auctoritate Tiraq *de legib. connub.glos.*8. *n.*135. *cum seq. dixit* Rot *coram* bon. mem. Cantuccio, 29. *Martij*, 1587. *in illa Romana census, Saluiani, Interd. & interesse, quæ est i[illegible] tract. de[illegible].*45.*n* 5.

[Licet enim fundus ille esset eo tempore obnoxius oneri alterius census, nihilominus hæc secunda, & noua impositio valet, si fructus dicti fundi satis sint pro solutione tàm prioris quam noui census, per ea quæ diximus *supra q.*39. *alias hoc eod.cap.*3 *q.*2.*art.*5. *per tot. & signanter num.*2. Quia huiusmodi assertio, quod fundus sit liber, & alteri oneri non obnoxius non debet intelligi simpliciter, & absolutè, sed secundum quid, videlicet quod non est obnoxium alteri oneri quod impediat impositionem huius noui census, & quod per primam impositionem fundus ille non desierit esse capax huius secundi census, Rota *coram* Cardin. Lancelloto, *seniore in vna Rom.census* 18. *Maij* 1579. *post tract.dec.*423.*n.*1.

Quo casu quod emptor census possit illius fructus in foro iudiciali exigere, non potest dubitari stante eius validitate, sed dubium esse potest, an illos exigendo sit tutus in foro conscientiæ, ita vt ad eorum restitutionem non teneatur. In qua difficultate distinguunt Doctores, aut tempore emptionis dicti census ipse ignorauit rem subiugatam esse alteri oneri obnoxiam,
& eo † casu donec resciuerit onus illud possit licitè, 9
& absque peccato fructus dicti census recipere. Nauar. *in suo comment. de vsur.num.*118.*q.*26 Boccacc. *in suo tract.de censib.par.*2 *num.*44 Ludou. Molina, *in suo tract.*
*de contract. par.*2 *disput.*394 *num.*4. Aut verò † tempo- 10
re quo censum emit sciebat fundum illum non esse liberum, sed alio onere grauatum, & propterea non esse capacem census, quem emit, & eo casu non possit absque peccato, & necessitate restituendi censum illum percipere. Nauar. *d. tract. numero* 119. Boccacc. *d.par.*2.*numer.*47. tacitè sentit Molina, *d.num.*4. & cum hac distinctione transit Stephan. Gratian. *Discept. Forens.tom.*1.*c.*43.*num.*45. *& cap.*175.*n.*17. *& seqq. & dec.* Match.13.*num.*13. *& seqq.* & illam Ego quoque libenter amplector.

Retenta autem hac distinctione sequitur conclusio,
quod sicut † si dominus fundi censuati fundum illum 11
vendat, licet emptio rescindi non possit propter illud onus, vt firmat Ludou. Molina, *d.disput.*394. *n.*6. *vers. deinde & nos dicemus infra par.*2.*c.*2.*q.*1.*art.*1. *nunc q.*63. *in fin.ex* Io. Guttierez. *Pract. Quæst.c.*169.*n.*3. *lib.*2. po-
test † tamen emptor agere aduersus venditorem, vt 12
fundum illum ab onere præfato liberet, & ad dictam liberationem faciendam poterit illum cogere etiam per capturam personalem, vt consultus in hac facti specie respondit Io. Bolognet. *cons.*31. *per tot. & placuit.* Nau *d.tract.de vsur.d.n.*118. *in* 27.*q.vers.cum quia venditor. &* Boccacc. *d.par.*2.*n.*45. Ita quoque consulitur indemnitati domini census.

Nam † præterquam quod agere potest contra ven- 13
ditorem census, vt supra super fundo non libero impositi ad interesse, iuxta ea quæ diximus *supra hac eadem part.*1.*cap.*2.*q*1.*art.*6.*nunc q.*19. *n.*41. *& seq.* Maxi-
mè † quando in instrumento venditionis census fue- 14
runt promissa damna, & interesse, vt fuit resolutum in Rota *coram* Seraphino, *decis.*787.*n.*1. *et seq.part.*1. non
obstante quod fuerit promissa euictio, quæ † etiam 15
in contractu census promitti potest. Nauar. *d tract. de vsur.numer.*135.*vers.decimum & cons.*9.*numer.*3. *in tit.de*
*censib.part.*3 *numer.*70. & † euictio adhuc sequuta non 16
fuerit, vt voluit eadem Rota *coram* Seraphino *dec.*321.
in secunda difficultate, vel † dati fuerint fideiussores. *Rota* ibi in tertia difficultate. Potest etiam aliis 17
multis remediis sibi, & suæ conscientiæ prospicere, & maximè.

Agendo contra venditorem census, vt ipsum libe- 18
ret à quacunque molestia sibi super dicto censu illata, fuit resolutum *in vna Bononiensi census*, 20. *Maij*, 1602. *coram* Illustrissimo Cardinali Mellino *quæ est*
*post Tract.decis.*108.*numer.*1. Is enim † qui censum im- 19
posuit, & vendidit, tenetur ad illius defensionem, vt dicebat eadem Rota *coram* b. m. Iusto *in vna Bononiensi census*,

census, 11. *Decembris*, 1602. *quæ est ibidem decis*. 109. *numer*. 7.

Poterit etiam agere contra eundem venditorem
census vt † fundum censitum liberet, aut faciat consen-
20 tire habentem interesse, & habentes priora, & potiora
iura super eodem fundo *arg. tex. in l. ex his prædiis, C. de
euict.* Dec *cons.* 483. *n*. 18. Ozasc. *dec*. 24. *num*. 4. *& seq &
faciunt ea, quæ tradit* Alex. *consilio* 63. *num*. 9. *vers. ex qui-
bus concludo, & num*. 10. *lib* 6 & in puncto ita dicit Gas-
par. Roderic. *in suo tract. de ann. redditib. lib*. 2. *q*. 7. *num*. 7.
& firmat. Sigismund Scac. *de commerc*. §. 1. *q*. 1. *n*. 182. *&
seqq. post hæc scripta visus, & fuit resolutam in Rota in
illa causa Romana census de Turims quæ est in fine Tract.
decis*. 15. *n*. 2. *& in illa Romana census de Caualeriis*, 26.
Iunij, 1596 *coram* b.m. Penia, *quæ est ibidem decis*. 6. *n*. 5.
& inter decisiones diuersor. decis. 186. *n*. 6. *& seqq. par* 1.
[Ista autem liberatio fieri debet non solum à rata cen-
sus super fundo illo censito impositi sed in totum, &
ab omnibus hypothecis, & oneribus Bolognet. *cons*. 31.
per tot. & bene comprob. Mari. Giurb. *dec. Regn. Sicil*. 113.
n. 9. *& seqq. part*. 1.

An autem huic obligationi satisfiat per dationem
fideiussorum, qui promittant rem disbrigare, & diso-
bligare, eueniente casu molestiæ, vel euictionis, an ve-
rò sit necessaria præcisa liberatio? & præcisam libe-
rationem esse necessariam firmat Giurb. *d. dec*. 113 *nu-
mer*. 12. *& seq*. Sed quod per fideiussionem præstitam de
euictione sit satisfactum, non obscurè resoluit Rota
in vna Romana censuum 16. *Februarij* 1607. *coram* b.m.
Greg. XV. *vt inter alias decis. impressas dec*. 295. *num* 5.
& seq. & sub num. 3. *& ibi* Beltramin. *in addit. in littera
A*, id confirmat ratione desumpta *ab* Alex. *cons*. 65.
num. 4. *&* 5 *lib*. 5. vbi dicit quod ille, qui tenetur trade-
re rem liberam sufficit, quod taliter satisdet ei, cui ad
liberandum tenetur, vt eum certum faciat damnum
pati non posse, nam, vt ibi subdit *Beltramin*. non vide-
tur in hoc aliud spectandum, quam an emptoris cen-
sus intersit fundum ab alio onere præexistente libe-
rare, quod auctoritate Rotæ in multis decisionibus
comprobat.]

21 Item † poterit agere contra eundem census vendi-
torem vt sibi pretium, quod in dicta emptione eroga-
uit restituat, *l. emptorem*, §. *qui autem circa fin. ff de action.
empt. per quem tex. ita tenuit* Dec. *cons*. 102. *in finalib. ver-
bis, & in puncto* Nauar. *d. num*. 18. 7. 27. Boninsin. *in suo
tract. de censib. cap*. 16. *n*. 2. Stephan. Gratian. *de. ss. Marcb.*
23. *num*. 18 *& seq*. vbi hoc comprobat Petr. Gaball. *cons.
ciuil*. 94. *n*. 4 *& seqq. lib*. 1. Scacc *d. q*. 1. *sub d. n* 182. & pla-
cuit Rotæ *coram* bon. mem. Penia, *in illa Bononiensis cen-
sus*, 20. *Martij*, 4600. *quæ est post tract. decis*. 46. *n*. 2. [ean-
dem sententiam confirmat Ioan. Petr. Fontan. *de pact.
nuptialibus clausul*. 4. *glo*. 18 *par* 3. *n*. 92 *& seq*. vbi alios
allegat Mari. Muta *decis. Sicil*. 98. *num*. 1.] & nos dice-
mus *infra q*. 10 *alias part*. 3. *cap*. 1. *quæst*. 3. *art*. 4 *num*. 21.
licet quo ad hoc contrarium sentire videatur Roder.
d. q. 7. *num*. 7.

22 Et † licet hanc pretij restitutionem nullatenus pe-
ti, nec concedi debere dixerit Rota *in vna Romana cen-
sus*, 17 *Aprilis*, 1598 *coram* bon. mem. Penia. *quæ est post
tract. dec*. 56. *n*. 1. quando res, quæ subiicitur oneri cen-
sus est tanti valoris, vt omnes obligationes, & omnia
quibus erat subiecta ante census impositionem non
consumeret tot dicti valoris partes, vt non esset reli-
ctus locus præfato censui, cùm eo casu emptor census
nullum patiatur damnum

23 Ego † tamen hanc *Rotæ* decisionem vitio Scripto-
rum fuisse alteratam in eo quod *ibi Rota* ad impedien-
dam restitutionem sortis, considerat valorem fundi,
quod non esse admittendum censeo, cùm *supra* dictum
fuit *hoc cap* 3 *quæst*. 2. *art*. 1. *nunc quæst*. 5 *num*. 8. census
sit commensurandus fructibus rei subiugatæ, non au-
tem illius pretio, & valori. Et hanc sensum habuisse
Rotam *in d. Romana census*, 17. *Aprilis*, 1598. colligo,
dum excludit restitutionem sortis ex eo quod Bertolo-
nus emptor census nullum ex dicta impositione pa-
tiebatur damnum, nec constabat casale dicto censui
subiugatum fuisse tot obligationibus obnoxium, &
hypothecis grauatum vt dicti census impositionem
sustinere non posset, quæ omnia videntur potius respi-
cere redditus, & fructus dicti casalis, iuxta naturam
contractus censualis, quam illius valorem. Quatenus
autem decisio illa referatur ad fructus satis iuridica
fuit resolutio, quod pretij restitutio concedi non de-
beat, cùm illud repeti non possit quando fructus rei
subiugatæ sufficiunt tam pro oneribus antiquis quam
pro solutio census de nouo impositi [Verum quoniam
Rota *in eadem Romana census coram* eod bon mem. Pe-
nia 12. *Nouembris* 1601. *post tract. deci* 327. rursus re-
petiit esse probandum valorem casalis super quo erat
impositus census nec non etiam onera, quibus præten-
debatur grauatum, & aliis hypothecatum, vt cognos-
ci posset an impositor census eo sub prætextu, quod
censum imposuisset, & collocasset super fundo non li-
bero, sed aliis oneribus grauato cogi possit ad pretij
census restitutionem Ego arbitror mentem Domi-
norum de Rota in vtraque decisione non fuisse. vt de-
beret inuestigari valor casalis, & onera quibus illud
erat grauatum ad effectum, vt facta collatione, & pre-
tij, & onerum posset apparere, & cognosci an reman-
sisset tanta pars eiusdem casalis libera cuius, valor cor-
responderet pretio census de super impositi sed vt co-
gnoscantur an illa pars quæ remanet libera, ferat tot
fructus, qui sufficiant pro solutione annui census de
nouo super eo impositi, cùm, vt sæpius dictum est cen-
sus sit metiendus non à valore fundi censiti, sed ab il-
lius fructibus.]

SVMMARIA.

1 *Impositio census dicitur legitima, quando est facta à persona habili, vel ab inhabili cum debitis solemnitatibus.*
2 *Impositio census si sit facta super re stabili, de sui natura frugifera, & certa, & in pecunia numerata, est legitima.*
3 *Impositio census vt dicatur legitima, debet fieri iuxta formam Bullæ V.*
[*Census impositio facta contra formam Bullæ Pij V. est nulla ab initio.*]
4 *Instrumentum est necessarium in impositione census.*
[*Verbum nullum in dispositione stat sine effectu operandi.*
Census natura originalis est, vt imponatur perpetuò duraturus.
Scriptura in Emphyteusi requiritur ne rei gestæ memoria temporis longinquitate excidat, & deleatur.]
5 *Saltem ad effectum vt ex censu agi possit in iudicio.*
6 *Impositio census tanquam in facto consistens debet probari ab eo qui illam asserit.*
7 *Impositio census probatur per publicum instrumentum.*
8 *Contenta in publico instrumento præsumuntur vera.*
9 *Instrumentum publicum transfert onus probandi contrarium in eum, qui instrumento contradicit.*
10 *Facit probationem manifestam, notoriam, probatam, &c.*
11 *Facit rem liquidam, & euidentem, & est casus legis.*
12 *Instrumentum habetur pro casu legis.*
13 *Instrumentum quod sit necessarium ad probandam census impositionem videtur.*
Contrarium est verius, n. 15.
14 *Probationum materia non est coangustanda.*
16 *Bulla Pij V. non se restringit ad aliquam speciem probationis.*

17 *Probatio qua fit per testes est cæteris validior, & dignior.*
18 *Impositio census probatur per testes.*
19 *Impositio census probatur per confessionum partis tam iudicialem, quàm extraiudicialem.*
20 *Confessio iudicialis est probatio maxima.*
21 *Habet vim publici instrumenti.*
22 *Immo est efficacior publico instrumento.*
23 *Habet executionem paratam.*
24 *Confessio iudicialis probat census impositionem.*
[*Census dominium probatur ex confessione debitoris facta medio Iuramento, & ex susceptione consurarum & mandati executiui.*
25 *Impositio census probatur per confessionem extraiudicialem partis.*
26 *Confessio extraiudicialis non facit praiudicium confitenti.*
27 *Fallit de iure Canonico, quo iure plenè proiudicat.*
28 *Dummodo sit plenè, & legitimè probata.*
29 *Plena probatio dicitur, quæ fit per duos testes contestes.*
30 *Secus si testes sint singulares.*
[*Confessio extraiudicialis non probatur per testes singulares, etiam si sint plures.*]
31 *Confessio debitoris iudicialis, vel extraiudicialis praiudicat sibi sed non aliis.*
32 *Impositio census probatur prasumptionibus, & coniecturis.*
33 *Solutio census in prateritum, facit prasumi censum esse legitimè impositum.*
[*Solutio fructuum census magnam vim habet ad remouendam suspicionem nullitatis illius.*
Et operatur, vt non possit amplius dubitari de validitate census.
Etiam quod instrumentum census careat clausulis sine quibus non datur fides Instrumentis.
Obseruantia longaua dat fidem scriptura minus solemni, & non authentica.]
34 *Promissio imponendi censum sequuta diuturna illius solutione, facit prasumptionem legitima impositionis.*
35 *Extinctio census inducit prasumptionem, quod fuerit impositus.*
36 *Immo quod fuerit legitimè impositus.*
37 *Enunciatio census facta in aliquo instrumento, facit prasumi censum fuisse retro impositum.*
38 *Enunciatio facta in instrumento venditionis fundi quod ille fundus erat oneratus censu, facit prasumptionem impositionis census.*
39 *Descriptio pradij in astimo tanquam grauati censu, inducit prasumptionem quod census fuerit super eo impositus.*

De impositione census, & eius probatione.

QVÆSTIO XLIII.

aliàs part. 1. cap. 4.

Reliquum est vt pro complemento huius primæ partis principalis postquam egimus de ipsomet censu, de personis, quæ illum imponere possunt, vel non: De rebus super quibus potest imponi, vt iuxta ordinem propositum aliqua dicamus de ipsius census impositione, quod in hoc quarto capite breuius quam fieri poterit expediemus. Et licèt caput istud in duas videatur secandum quæstiones, Primam scilicet, quando census impositio legitimè facta dici possit. Alteram, quibus modis impositio ista probari queat. Quia tamen explicatio primæ quæstionis videtur satis apertè resultare ex iis, quæ supra spatiim dicta sunt circa personas, quæ censum possunt constituere vel non, & circa res in quibus imponi, & collocari census potest. Ideò circa eum breuiter me expediam. Nam quantum ad personas fuit demonstratum, quod licita † censeatur census impositio, si sit facta à persona ha- 1
bili, & quatenus fieret à persona inhabili, puta a minore, & muliere, prodigo, vel simili si facta sit cum solemnitatibus à iure requisitis, vt colligitur ex resolutione facta *in* Rota *coram* R.P.D. Manzanedo, *in vna Romana Saluiani interdicti, 11. Ianuary, 1616. quæ est post tract. dec. 32 per tot. & supra per integrum Caput Primum deductum fuit.*

Quantum † verò pertinet ad res tunc legitima cen- 2
seatur huiusmodi impositio, si apparet censum fuisse impositum super re certa, immobili, & de sui natura fructifera, & in pecunia numerata, vt dicebat Rota *coram* b. mem Penia, 29. *Nouembris*, 1604. *in illa Assisiensi census, quæ est post tract. dec. 102. in princ. In vna Iunuensi census, 28. Aprilis, 1608. coram* R.P.D. Manzanedo, *quæ est ibid. dec. 110. num. 1. & in vna Romana census, 23. Iuny eiusdem anni* 1608. *coram* Illustriss. Cardinali Ludouisio; *quæ ibid. est decis. 7. in princ. & in vna Imolensi census, 28. Februarij eiusdem anni coram eodem, quæ ibidem est dec. 98 in princ* Et † generaliter legitima re- 3
putatur census impositio si fiat seruata forma *Bulla* Pij V. *super forma creandi cens.* & adhibitis omnibus circunstantiis, & conditionibus per eam requisitis, vt dixit Rota *coram* Illustriss. Cardinali Ludouisio *in illa Romana census, 26 Nouembris, 1604. quæ est post tract. decis. 5. in princ. & coram eodem in alia Romana census, 23. Iuny* 1608. *quæ est ibid. dec. 7. in princ.* & alia seruentur quæ *supra cap. 3. per totum* seruanda esse admonuimus [Prout è conuerso census impositio est ab initio nulla, si fiat non seruata forma tradita à Pio V. in dicta sua Constitutione, prout ibi Papa talem impositionem nullam, & cēsum taliter constitutum fœneratitium expressè declarat, & resoluit Rota *coram* b. m. Corduba *in illa Leodiensi census, 11. Decembris, 1596. quæ est post tract. decis. 8. n. 5. & nos diximus supra hac 1. part. c. 1. q. 4. art. 2. num. 9. 9. n. 2.*]

Ad hoc autem † vt census impositio, saltem respe- 4
ctu census imponendi iuxta formam *Constitutionis Pij V.* dici possit valida, & legitimè facta, esse de illa necessario conficiendum publicum, & authenticum instrumentum manu publici Notarij, videtur satis manifestè colligi ex eademmet, Bulla in versi. *Rursum nisi verè in pecunia numerata prasentibus testibus, Notario in actu celebrationis instrumenti non autem prius recepto integro, iustóque pretio* ponderando illa verba, *In actu celebrationis instrumenti*, [quæ licet non sint prolata dispositiuè non est tamen credendum quod stent otiosè, & sint apposita sine mysterio, cùm ea sit capienda interpretatio, vt in qualibet dispositione nullum verbum stet otiosè, & sine effectu operandi; Soc. Sen. *cons. 4. n. 8. vol. 4.* Crauet. *in respons. pro gener. numer. 46. 312. & 340.* Rip. *in cap. 1. de rescript. num. 41.* Bellon. *cons. 7. n. 12.* Rota *coram* Ludouis. *decis. 516. num. 4. & 5. in recollect. per* Farinac. *decis. 587. n. 11. part. 2.* Quod multo magis dicendum est in proposito, quia cum dicta verba sint apposita in ea parte in qua Papa dat formam seruandam circa constitutionem annui census, satis indicare videntur quod inter cætera ad effectum, vt census licitè, & legitimè impositus, & constitutus dici possit, sit necesse vt de tali impositione conficiatur publicum instrumentum manu publici Notarij, & coram testibus, Quod ea saltem ratione videtur necessarium, vt semper cognosci, & concludenter demonstrari possit, quod talis census sit impositus iuxta formam dictæ Piauæ Constitutionis.

[Nam cùm principalis natura huius contractus censualis in eo consistat, vt census constituatur perpetuò duraturus, vt non obscurè sensit idem Pontifex

in

in dicta sua Bulla *in versic. pacta etiam continentia*, &c.
& nos diximus supra hac par.1.cap.1.quæst.1.artic. 2. ne-
cesse fuit modum aliquem præscribi, per quem per-
petuo illius probatio haberi possit, ne rei gestæ memo-
ria temporis longinquitate excideret, & deleretur, per
quam rationem requiri scripturam in contractu Em-
phyteutico, dicebat Bald. *in l.1.num.5. & post eum Ias.*
numero 6. & 7.C.de iure emphit. quos refert, & sequitur.
Surd.*decis.331.sub numero 11.ante med.* vbi multa subne-
ctit, quæ ad confirmationem huius conclusionis benè
conferunt, & respondet contrariis.] Et hoc in censu
imponendo secundum dictam Constitutionem conce-
dit Felician.de Solis, *in suis Commentar. de censib. tomo*
1.lib.1.capit.9.num.8.in fine, & infra. Alcibiad. Lucarin.
*Obserua. Practic.lib.1.*Academ.5 *Obseruat. 1. numero 4.*
[illegible]
Gaspar.Roderic. *in suo tract. de ann. reddit.lib.1.quæst.*
15.num. 1. & dicit perspicuum Mich. Salon.*in suo trac.de*
contract. & commerc. human.in tit.de censib.art. 3. contro-
uers.24.num.2. Quamuis semota dicta *Bulla* id negent
esse necessarium, quam sententiam amplexus etiam
fuit D Prosp Farinac. *cons.112.num.4.lib.2 in criminal.*
& Ioan.Azor.*instit. Moral.par.3.lib 10.c.19.q.1.* Ab ea
tamé recessit Rota pluries, *vt videbimus paulo post num.*
5 *15.& seq.* & illam declarauit Azor.*d.q.1.* dum dixit † in
contractu census esse necessariam scripturam non ad
effectum, vt illius constitutio, & venditio probari pos-
sit, sed vt ex censu in iudicio agi possit. Et super fir-
matam conclusionem puto posse comprobari ex iis,
quæ tradit Intrigliol. *super Bull.de censib.q.5.per tot.* qui
licet loquatur de censu imponendo iuxta *Bullam Nico-*
lai V. illius tamen rationes adaptari optimè possunt
& concludunt etiam in censu imponendo iuxta *Bul-*
lam Pij V de quo nos loquimur, & hæc circa primam
Quæstionem.

Venio nunc ad secundam in qua de probatione hu-
6 ius impositionis tractandum est: cùm † enim imposi-
tio census in facto consistat probanda est ab illo, qui in
ea se fundat Bened. Bon.*in suo tract.de censib. art. 33.n.*
59. & dicebat aliàs Rota. *in vna Anconitana census. 25.*
May,1598 coram bon.mem.Corduba, *quæ est post tract.*
dec.111.num.1. & cum plura sint probationum genera,
vt præter alios dicit Mascar. *in suo tract. de Probat.vol.*
1.q.1.num. 2. & seq. operæ pretium esse duxi vt modos
quibus probari potest huiusmodi census impositio in-
uestigemus.

Et primum non videtur quod in dubium possit re-
7 uocari probationem istam fieri posse † per instrumen-
tum super dicta census impositione, & venditione
confectum manu publici Notarij. Bon.*d art.33.numero*
59. & pro indubitabili habuit Rota *in pluribus causis,*
& signanter in illa Romana census, 26. Nouembris, 1604.
coram Illustrissimo Cardinali Ludouisio *quæ est post*
tract.dec.5.in prin.& in alia Romana census coram Reue-
rendissimo Sacrato.10.*Iunij 1603.quæ est ibid.dec. 68.n.*
2. [*& in Romana nullitatis census 5. Martij 1621.coram*
R.P D.Pitouano *post tract.dec. 395. num. 1.*] Contenta
8 † enim in publico instrumento præsumuntur vera.
9 Soc.in sen.*consil.213 numero 7.lib.2.* vbi multos allegat.
Abb.*in cap.1.sub num.5 .ext.de fide instr.* Et propterea †
per exhibitionem publici instrumenti non solùm
transfertur onus probandi contrarium in aduersarium
Specul.*instit.de probat §.videndum restat.n.10.vers.item si*
contra reum. Menoch *de præsumpt.libr.2.præsumpt. 44. n.*
10 *3.* Immò † resultat probatio manifesta, notoria, pro-
bata, & euidentissima, Bar.*in l 1.in prin.numero 8 & ibi*
Ias.*num. 10 ff.de nou.oper.nunc* Bald.*in l. Imperator la se-*
conda, ff.de stat.hom.Tiraq. de Retract. L.gn §. 2. Glos.1.
numero 20 & seq. Crauet. *cons.56.num.2. libr. 1.* Rol. à
11 Valle, *cons.40.numero.8. & seq lib.2.* Vbi plus † dicunt
quod instrumentum inducit rem liquidam, & euiden-
tem, veritatemque apparentem, adeo, vt non indigeat
discussione, habet vim definitionis, & de † eo iudica- 12
tur, vt de casu legis, de quo non venit dubitandum:
firmata sit igitur conclusio quod census impositio per
ipsius impositionis instrumentum legitime, & conclu-
denter probari potest.

Sed quæstionis esse potest, † an talis probatio fieri 13
possit per aliud genus probationis, quam per instru-
mentum. In qua difficultate pro opinione negatiua vi-
dentur stare expressa verba Pianæ Bullæ supra relata.
In actu celebrationis instrumenti.

Verum † quoniam probationum materia non est 14
coangustanda Clem.*sæpe, §.non sit tamen, de verb. sign.*
cap.interposita, in princ. & ibi Glo. & Scribentes, *ext. de*
appellatione Tiber. Decian.*consil 41. num.29.lib.3.*

Inde † videtur inferendum quod huiusmodi census 15
impositio non requirat de necessitate ad eius proba-
[illegible]
absque scriptura, quod non negauit Ioan. Azor *d.*
cap.19.quæst. 2. & probaui Ludou. de Aucnd.*de censib.*
Hispan.cap.84.num.5.& seqq.vbi respondet contrariis. &
voluit Rota *coram* Illustrissimo Cardinali Lancellotto,
in vna Spoletana census, 18 Iunij 1601. *quæ est post tract.*
dec.112.num.4.& coram R.P.D. Ottembergo *in vna Ro-*
mana census.24 Nouembris, 1606.quæ ibidem est dec. 113.
num.1.& sequuta fuit coram R.P.D.Buratto, *in vna Foro-*
liuiensi census, 14.Iunij, 1613.quæ est ibid.dec.96.num. 12.
& in eadem causa coram eodem 2. May 1614. quæ ibid.est
decis. 100.n.3. quidquid contrarium sensisse videatur
ipsamet Rota *tum coram* R P.D Manzanedo *in vna Ia-*
nuensi census.28.Aprilis.1608.quæ est ibidem dec. 110. n.
1.& coram bon.mem.Corduba *in vna Anconit.census 25.*
Maij 1598 quæ ibidem est dec.111.sub.numero 1. [*& dicat*
Ricc.in sua prax.rerum fori Ecclesiast par.2.resolut. 61.

Nec debent † facere scrupulum illa verba Bullæ. & 16
in actu celebrationis instrumenti; &c. quoniam ibi Papa
non magis includit vnam, quam aliam speciem proba-
tionis, *vt dixit* Rota *coram* Seraphin.*dec.1226. n. 1. par.*
2.& coram R.P.D. Buratto *in illa Foroliuiensi census, 2.*
Maij, 1614.quæ est in fine tract dec.100.numer.10 & vna
Romana census, 24.Nouembris, 1606.coram Ottembergo,
quæ est post tract.decis. 113. num. 2. & ibi Papa loquutus
fuit habito respectu ad id quod communiter fieri solet:
nam à communiter accidentibus super creatione, &
venditione census confici consueuerunt publica in-
strumenta manu publici Notarij: & leges aptari de-
bent ad ea quæ frequentius accidunt, *l.nam ad ea, ff.de*
legib. Vnde sequitur impositionem, & venditionem
census probari posse per omne genus probationum.

Et propterea primo per testes: nam probatio † quæ 17
fit per testes est non solum concludens, sed cæteris pro-
bationum generibus validior, & dignior. Abb. *in Rub.*
ext.de testib. Felin.*in Rubr.ext.de fide instrum. num.1.latè*
Mascar.*in suo tract.de probat. vol.1.quæst 5.num.1.& seqq.*
vnde etiam † hanc census impositionem per hanc pro- 18
bationum speciem probari posse dicendum est, & vo-
luit Bon. *in d.suo trac. de censib.art.33.num.61.* Federic.
Martin. *in suo trac.de iure censu.cap.7.numero 32. & ad-*
misit Rota *in dicta causa Foroliuiensi census coram* R. P.
D. Burratto, 14. *Iunij 1613.in fin.tract. dec. 96. numero 11.*
& 2 Maij, 1614.ibid.dec.100.num.1 Vnde circa hoc non
videtur vlterius immorandum Secundo impositionem
census posse † probari per confessionem debitoris an- 19
nuæ responsionis tàm iudicialem, quam extraiudicia-
lem post Guid Pap.*quæstio.14 in prin.tenuit* Bon.*d tract.*
art. 11.num 60.& art.20.num 61. Federic. Martin. *in d.*
suo tract.de iure censu.cap.7.num.27.& seqq. Gaspar.Ro-
deric.*in suo tract.de ann.reddit.lib.1.quæst.11.num 24.*
& seqq.& signanter num.26.& amplexa fuit Rota *coram*
Illustrissimo Cardinali Lancellotto, 18. *Iunij 1601.in*
illa Spoletana census, quæ est post tract.dec.112.num. 3. &

H 4 *coram*

coram R P.D.Ottembergo, 24. *Nouembris*, 1606. *in illa Romana censu, qua est ibidem dec.*113.*num.*3. *& 5. & coram* R.P.D. Buratto *in illa Forolimensi census.* 14. *Iunq.* 1613.*qua est ibid.dec.*96. *num.* 12.*&* 2. *May* 1614. *qua ibidem est dec.*100.*num* 4.

De confessione iudiciali non videtur dubitandum,
20 cùm † sit probatio maxima, secundum Menoc.*de Arbitr.iudic casu* 268. *numero* 7. *& latius de recuper. posses.*
Remed.1. *numero* 317.Maraur.*de ordin. iudic.part.*9 *art.*
21 5. *numero* 21. & † habeat vim publici instrumenti, *l. cum te, la secunda,& ibi* Bal.*in prin.& alij communiter, C.*
22 *de transact.* Immo † sit probatio efficacior publico instrumento, & omnibus aliis probationum generibus, *cap.*1.*de confess.in* 6. *Canonista communiter in Rubr ext. de confess.* Marantz,*d. act n* 5. *num.*21.Ias.*in d. l. cum te,*
23 *num.*5.*& seq.& ibi* Alciat.*numero* 8. *C. de transact.* Et † habeat executionem paratam, Galless. *ad cameral. obligat,par.*1.*q.*2.*num.*1 *per.tex.in l.proinde § notari,ff.ad leg. Aquil.& in l.*1.*ff.de confess.& colligitur ex resolutione facta per* Rotam *in illa Anconitana census coram* Seraph.
24 *dec.*1226 *par.*2.& confessionem † iudicialem esse legitimum modum probandi impositionem census dicebat Bon. *d tract. art.* 36 *numero* 65. Ibi pro iudicato enim confessus habetur, dummodo id in iure fiat.[*& hinc fortè coram* R. P. D. Gypsio *in vna Romana census* 29.*February* 1488 *post tract.decis.*401. *numero* 1. resoluit quod dominium census ad fauorem domini illius concludenter censeatur probatum ex eo, quod medio iuramento Paulus confessus fuerat debitum, censuras, mandatumque executiuum susceperat.]
25 De confessione † extraiudiciali idem concludendum est ex Rotam *in d Romana census*,24.*Nouembris*, 1606.*coram* R. P. D. Ottembergio, *quæ est post tract. decis.* 113. *num.* 3. vbi habetur pro legitima probatione quæ resultat ex confessione emanata in precibus, & in instrumento extinctionis census, *& in d. Spoletana census coram* Illustrissimo Cardinali Lancelotto, 18. *Iunij* 1601.*qua est ibid.dec.*1601.*qua est ibid.dec.* 112. *num.* 3. vbi similiter fuit resolutum impositionem census intelligi probatam ex confessione emanata à debitore
26 in eius testamento: Nam † licet dubitent Scribentes, an inspecto iure ciuili huiusmodi extraiudicialis confessio faciat præiudicium confitenti, per tex. *in l. fin.C.de non numer. pecun. & in c. fin.ext.de confess.* Iu-
27 ris † tamen Canonici æquitate inspecta plenam facere probationem volunt communiter Scribentes. Didac. Couar.*ad c.quamuis,par.*2.*§.*4.*num.*1.*ext.de pact.*Hieron. Gabr.*cons.*40 *numero* 64.*libr.*2. Ioseph Ludou. *dec. Perus.*9.*num.*6.*par.*1.Mascard *in d. suo tract. de proba. vol.*1. *conclus.* 47. *numero* 57. *& solet tenere* Rota, *vt dicitur dec.*4.*num.*1.*part.*2.*diuers.& in vna Romana census de comitibus*,31.*May* 1596.*coram* bon.mem. Penia,*qua reperitur impressa post tract.decis.* 114. *numero* 1. Id quod †
28 procederet si foret plenè, & legitimè probata. Grat. *respons.*2.*num.*59.*libr.* 2. Hieron. Gabr. *cons.*71. *num.*18. *lib.*1.*& d.cons.*40.*numero* 65.*lib.*2.Seraphin *in suo tract. de Iuram.Priuileg.*24.*numero* 9.*& placuit* Rotæ *in d.Romana census de comitibus coram* bon.mem Penia, *numero*
29 3 Plene † autem,& concludenter probata diceretur si pro ea stent duo testes contestes: plena enim probatio illa dicitur quæ est integra, & facta per duos testes contestes, [Doctor. *in cap.fin.de success. ab intest.*Gabr. *consil.*71.*num.*17.*lib.*1.Paris. *cons.* 10. *numero* 45. *vol.* 2. Aym *cons.*267.*numero* 1. Gabr *de confess.conclus.*2. *num.* 3. Rota *coram* Reuerendissimo D. Coccino Decano *in vna Interamnensi pecuniaria* 2 *Iunij* 1606. *quæ inter eius dec.impressa est dec.*297.*num.*7.] Doctor. *in l. admonendi,ff.de iu. eiu*. Corn.*cons.*247.*sub num.*11.*lib.*2. Rebuff.
30 *ad leg. Herennius*, *col.* 4 *ad fin. ff. de verb. sign.* Vnde † probatio facta per testes singulares non poterit dici, plena nec integra, secundum Grat.*d. respons.* 2. *numero* 56.*&* 59.*lib.*2.*post* Dec. *ab eo allegatum.* [etiam si de illa ponant plures testes singulares, vt sæpius resoluit Rota, signanter *coram* Put. *dec* 466.*lib.* 2. *iuxta nouam impress.* Cesar. de Grassi.*dec.*4. *num.*4. *de fement.& reindic.* Seraph. *dec.* 129.*numero* 11. *dec.* 1156. *numero* 3. *& dec.* 1172. *numero* 5. *& coram* R. P. D. Buratto *in vna Reatina census* 22. *Iunij* 1616. *post tract. dec.*402. *n.*2.]

Dum autem conclusum fuit, quod impositio census dicatur plenè, & legitimè probata per confessionem debitoris census iudicialem vel extraiudicialem,
declarandum † est hoc procedere in damnum,& præ- 31
iudicium ipsius confitentis, secus autem in damnum, & præiudicium aliorum si non concurrunt præsumptiones, & adminicula, vt dicit Stephan. Gratian. *Discept. Forens. tomo* 1.*cap.* 22. *numero* 2. *&* 4. Et ad huius-
modi † probationem faciendam maximi esse momen- 32
ti præsumptiones, & coniecturas præsertim si aliàs sit difficilis illius probatio, dicit Calderin. *cons.*8. *num.* 8. *& in puncto* Bon. *in d. suo tract de censibus art.* 40. *numero* 66. & absque dubio si sint plures, & vrgentes, vt colligitur ex d. *decisione facta coram* R.P D. Ottembergio *in illa Romana census*, 24 *Nouembris*, 1606. *qua est post tract.dec.*113 *per tot.* [*& dicta Romana census coram* bon mem. Gypsio *post tract.dec.*401.]

Inter multas autem coniecturas & præsumptiones,
pro valde vrgenti habent aliqui illam quæ elicitur † 33
ex eo quod dominus census probet sibi fuisse solutas annuas responsiones in præteritum: nam ex tali solutione resultare præsumptionem impositionis validè, & legitimè, volunt Crau.*cons.*217.*num* 10.*in fine,lib.* 2. Marius Antonin.*var resol.lib.*1.*resolut* 44. *n.* 6. *vbi alios allegat.* [Seraph.*decis.*1226.*num.*1.

Nam obseruantia resultans ex solutionibus fructuum census magnam vim habet ad remouendam suspicionem nullitatis census vt dicebat Rota *in illa Forolimensi census coram* R.P D.Buratto 14.*Iunij* 1613 *quæ est post tract. dec* .96. *numero* 16. Etiam quod obijceretur, quod instrumentum census esset informe, & in eo deficerent clausulæ, sine quibus non datur fides instrumentis, quia obseruantia longæua tribuit fidem scripturæ minus solemni, & non authenticæ, vt post Cyn. *inter consil.*Pal *cons.*400.*& alios dicit* Crau.*de antiq.temper.par.*1.*§* 4.*limitatur numero* 16. *& seqq.* Rota *coram* Card Mantic. *dec.* 81. *numero* 2. *& coram* Seraph.*dec.* 928.*numero* 2. *decis* 980. *numero* 1. *dec.* 1000. *numero* 13.*& in recollect. per* Farinacc *decis.*482. *numero* 3. *vers. maximè concurrente, part.*1. Et in instrumento confecto super contractu census absque clausulis voluit *in dicta Forolimensi census coram* R. P. D. Buratto, *quo est post tract. dec.* 96. *numero* 22.*& in ead. causa* coram eod.2. *May* 1614. *qua est ibid. dec.* 100. *numero* 7. talis enim obseruantia supplet defectum huiusmodi solemnitatum clausularum, & informitatis instrumenti Crau. *cons.* 274. *numero* 7. Seraphin *dec.* 1232.*numero* 3.Et ob talem obseruantiam, non posse amplius dubitari de validitate census dicebat Stephan.Grat. *discept. Forens. tom* 4.*cap.*796.*numero* 2 *post* Crau. *cons.*101.*numero* 4.*& dicto cons.*274.*numero* 7.*& post* Seraph.*d.decis.*928.*num.* 2. *& dec.* 703. *numero* 8 *par* 2. *in recollect. per Farinac.*]

Verùm quoniam dubitant Scribentes, an hæc probatio præsumptiua sit releuans tàm in iudicio petitorio, quam in possessorio, & de hac re dicturi sumus latius *infra part.* 2: *cap.* 2. *quæst.*3. *art.*9.*& quæst.* 5. *art.* 1.*&* 4. Ideò ad ibi dicta ne pigeat Lectorem in contingentia facti recursum habere.

Aliam † præsumptionem Rota *in illa Foroliuiensi*
census, 14. *Iunij*, 1613. *coram* R P.D. Buratto, *quæ est* 34
post tract. dec. 96. *numero* 24. colligebat ex eo, quod apparebat de obligatione Imponendi censum per debitorem facta, nam præcedente obligatione imponendi, & secuta diuturna census solutione non possent

dubi

dubitari de cenſus impoſitione, dicit *ibi* Rota.
35 Alia † etiam poteſt conſiderari coniectura, & præ-
ſumptio impoſitionis cenſus, quæ ducitur ex eo quod
is qui ceoſum ſoluebat illum extinxerit, quam pro
releuanti habuit Rota *in illa Spoletana cenſus, 18. Iunij,*
1601. *coram* Illuſtriſſimo Cardinali Lancelotto, *quæ eſt*
poſt tract. dec. 112. numero 5. & in illa Romana cenſus, 24.
Nouembris, 1606. *coram* R. P. D. Ottembergio, *quæ*
36 *ibidem eſt dec. 113. numero 5.* Ex qua extinctione † re-
ſultat probatio non ſolum ipſius impoſitionis, ſed
etiam quod impoſitio fuerit legitimè facta, ſeruatis
requiſitis Bullæ Pij V. *vt dixit* Rota *in d. Spoletana*
cenſus, numero 5. & repetitum in d. Romana cenſus in vl-
timis verbis.
37 Poſſet etiam † conſiderari alia præſumptio, & con-
iectura ad inducendam probationem legitimæ impo-
ſitionis cenſus, ſi de tali cenſu fiat mentio in alio in-
ſtrumento, quoniam ex dicta enuntiatione concur-
rentibus aliis adminiculis probari cenſus impoſitio-
nem validam, & legitimam, tenuit Rota *in d. Spoletana*
cenſus num. 2.

Poſſet denique, vt cætera omittam, haberi alia præ-
ſumptio, & coniectura, ſi is † qui dicitur cenſum ſu- 38
per aliquo ſuo fundo impoſuiſſe, alienando talem fun-
dum aſſereret illum eſſe dicto annuo cenſu grauatum,
vel † dum illum in ſuo æſtimo, & caraſtro deſcribi fa- 39
cit, enunciat illum eſſe dicto oneri cenſus obnoxium.
Crau *d. conſ. 217. n. 8. & ſub num. 10. lib. 2.* Redoan. *de reb.*
eccleſ. non alienand. in tit. de Conſtitut. ann. cenſ. num. 73.
Bon. *in d. ſuo tract. de cenſib. art. 34. num. 60. & faciunt*
dicta per Maſcar. *in tract. de probat. vol. 1. concl. 280. vbi*
declarat quomodo hoc procedat.

Et per hæc ad laudem Omnipotentis Dei, & eius Glorioſiſſimæ Virginis remanet expedita
hæc Prima Pars huius noſtri Tractatus de Cenſus.

LVDOVICI CENCII
V. I. D.
IN TRACTATVM
DE CENSIBVS.
PARS SECVNDA.

De progressu, & vita Census.

EXPLICITIS iis, quæ circa creationem, & impositionem census in mentem venerunt, sequitur vt de illius vita, & progressu dissetamus. Et quoniam progressus iste duobus potissimum respectibus considerari potest. Vno quidem respectu translationis, quæ fit de persona in personam. Altero verò dum post factam translationem penes illius dominum permanet, & durat. Idcirco hanc secundam partem in duo præcipua capita partiendam, & diuidendam esse existimaui, vt eorum primò de iis agatur, quæ in ipso actu translationis & acquisitionis census iam creati, & constituti contingere posse visa sunt: in altero verò de iis, quæ occurrere, & contingere possunt habita ratione ad censum dum penes illius dominum permanet, & reperitur.

Et quia in actu alienationis, & translationis census multa contingunt, quæ scitu digna sunt, & in hoc primo capite veniunt discutiendà, Ideò vt ea quæ magis necessaria sunt aliqua methodo, & congruo ordine perstringam, hoc primum Caput tribus Quæstionibus principalibus explicandum esse censui.

In quarum prima videbimus, quo titulo Census noster in alium transferri licitè possit.

In secunda, an in alienatione Census possit licitè accedere fideiussor.

In tertia explicabimus, quæ pacta in illius translatione sint licita, vel illicita.

Quo titulo Census consignatiuus possit alienari, & in alium transferri.

QVÆSTIO XLIV.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 1. ar. 1.

PRoposita Quæstio octo explicari debet Articulis. Primus est. Quibus titulis Census alteri concedi possit.

Secundus. An titulo venditionis.

Tertius. Quod pretium erogandum in emptione Census debeat esse certum.

Quartus. Quod pretium Census sit iustum, & in quo consistat illius Iustitia.

Quintus. An pretium istud possit solui in alia specie quam in pecunia numerata.

Sextus. An totum, & integrum pretium Census solui debeat in pecunia numerata.

Septimus. An solui debeat integraliter in actu venditionis Census coram Notario, & testibus.

Octauus. Quomodo probari possit pretium hoc fuisse integraliter solutum coram Notario, & testibus in actu venditionis Census.

SVMMARIA.

1 *Census non posse in alium transferri, nisi titulo venditionis voluit aliqui.*
Contraria opinio verior. num. 2 & seq.
2 *Census creatio differt ab illius venditione.*
3 *Census potest in alium transferri ex quocumque contractu approbato.*
4 *Census transfertur in alium omni titulo habili ad acquirendum dominium.*
5 *Census donari potest.*
6 *Census transfertur titulo transactionis.*
7 *Intellige si concedatur census antea constitutus, secus alias.*
8 *Census legari potest.*
9 *Siue legetur census iam constitutus, siue legetur annua responsio tunc imposita.*
10 *Legatarius licitè potest exigere annuam responsionem sibi legatam si hæres aliquid non faciat vel non soluat scilicet, si non sit in eius facultate cogere hæredem ve faciat vel soluat, secus aliàs.*
11 *Census transfertur per Iudicis sententiam.*
12 *Census acquiritur præscriptione, & longa consuetudine.*
13 *Iura incorporalia præscribuntur.*
14 *Census non constitutus legitimè, nullo temporis cursu præscribitur.*
15 *Præstationis annuæ vt præscriptione acquirantur multa exiguntur, remissiuè.*
16 *Census acquiritur, multis aliis modis, & titulis, remissiuè.*

Quamuis

QVamuis circa hunc primum articulum Felician. de Solis, *in suis Commentar. de censibus tomo 1.lib.*
1 *2. cap.5. num.8.* asseueret † censum hunc nostrum non nisi titulo emptionis, & venditionis creati, & transferri posse, & quod contrarium asserere sit in re perspicua excutire, quam etiam sententiam amplexus fuit Fernand. Rebell. *in suo tractat. de obligat. Iustit. lib. 10.*
2 *quæst.1.num.12.* Ego tamen † illos hac in re allucinari existimo, tum quia creatio, & constitutio census est quid disiunctum, & separatum ab illius emptione, & alienatione, vt apertè colligitur *ex cap.1.& 2.de empt. & vendit. Extrauag. Commun. & ex Bulla Pij V. edita*
3 *super forma creandi cens.* tum † quia vt ex infra dicendis apparebit, census transferri in alium potest, non solum titulo venditionis, sed quolibet alio à iure approbato. Cassan *ad Consuetud. Burgund. Rub.* 11. Des censes.§.
4 *2. numer.2.* quia † quot sunt mundi acquirendi rerum dominia, tot sunt tituli quibus census constituitur, & conceditur, vt exorditur. Federic. Martin. *cap. 3. sui tract. de iure censuali.* Et hanc sententiam amplexus est etiam Ludou. de Auend. *de censib. Hispan. cap. 40. num. 10.* [*& alij multi laté à* Marc Mut. *dec. Regni Sicil 73. num.7. vbi hanc sententiam sequitur.*]

5 Transfertur autem primo † titulo donationis. Ioan. Azor. *Instit. Moral. part 3. lib.10.cap 4. in princ.* Feder. *Martin.d.cap. .. num. 2.* Quod contingere potest, vel tùm quis censum super suis bonis impositum, & creatum alteri donat, *l.sancimus, .fin. C. de do-at.* Gasp. Rodec. *in suo tract. de ann.redditib.lib.3.q.6. . 3* vel cum quis censum, quem ab altero gratis concedit, *vt probatur ex cap.sane.12. quæst. 7. & ibi* Gloss *& voluerunt* Crau. *cons.217.num.4 in fine lib.2.* Didac. Couar. *var. resolut.lib 3.cap.7.num.3.vers. quarto omnium,* Menoch. *de præsump.lib.4. Præsump.* 107. *num.* 8. Bened. Bon. *in suo tract.de censib.art.25.sub num.52.circa med.* Ludou Molina, *in suo tract.de contract.par.2.disput.383.num.1.* Foller. *in sua Pract. censuali in verbo, huiusmodi, num.66.*

6 Item transfertur † titulo transactionis, vt dicunt Crau. *d.cons.217.num.4* Menoch. *d.præsumpt.107.num.9.* Federic. Martin. *d.c.3.num* 10.

7 Quod † intelligendum est quando quis aduersario suo vt à lite discedat cedit annuum censum iam constitutum & in esse deductum, secus si debitor non habens præ manibus pecuniam pro satisfactione sui debiti, super quo cum suo creditore litem exercet, constituat super suis bonis annuam aliquam responsionem soluendam suo creditori annuatim, donec sortem principalem sui debiti soluat: ista enim conuentio est omnino illicita ea potissimum ratione, quod in illius concessione non interuenit pecunia numerata, vt necesse esse dicemus *infra hac ead.quæst.artic.5.& seqq. & ita consuluit* Felician. *in suis Commentar. de censib. tomo 1.lib.2.c.5.num.16. & sequitur* Auend. *d.tract. cap. 42. n. 2.vers. Aut enim census à principio.*

8 Item, & titulo † legati Cassan. *ad consuetud. Burgund.*
9 *dict. §.2.num.* 2. Non solùm † quando dominus census illum alicui in suo testamento legat, *l.ex testamento, C.de fideic.& nos dicemus infra quæst.72.alias hac 2. par. cap.2.quæst.2.art.6.* Verùm etiam, quando quis qui testamenti habeat factionem, testamento, codicillis, ue, annuum censum rei suæ imponat, illumque alicui relinquat, vt defendit Bon. *d.artic.15.numero 51. & seq. &* Gasp. Roderic. *in d.suo tract. de ann.redditib.lib.2. q.6.n. 2.& verum esse dicit* Auend. *d.tract.c.3.num.1.& 3.*

Sed posset esse difficultas, An per legatarium licitè exigi possit annua responsio, quam sibi reliquit testator ab hærede præstandam donec ipse hæres, quid faciat, vel soluat ipsi legatario: circa quam dubitationem licet latè insistat Federic. Martin *d.cap.3.num.24. vsque ad num.70.* Ego tamen omissa disputatione: in ea sum sententia, vt quæstio ista sit fœdere distinctionis
10 terminanda. Si quidem † est in arbitrio ipsius legatarij exigendi ad sui libitum summam legatam, vel arbitratu suo cogendi hæredem, vt adimpleat, & faciat opus sibi à testatore iniunctum, & eo casu talis census, & annua præstatio tanquam illicita, & à iure reprobata exigi non potest. Aut verò confertur in hæredis arbitrium facultas se à dictæ annuæ responsionis solutione ad sui beneplacitum liberandi. & eo casu tale legatũ est licitum, & exigi potest, & cum hac distinctione hanc difficultatẽ resoluunt Soc.sen. *cons.41. lib.4. & in l.2.num.7.& sequenti, ff.de his, quæ pæn. nom.* vbi testatur secundum hanc distinctionem fuisse in Curia Romana iudicatum, sequitur Rip. *in l. nemo potest, n 23.ad fin.ff. de leg. 1* Cagnol. *ad l.curabit, num.14.C.de act.empt.* Alciat. *cons.8.num.7.lib 1.& Paradox. lib. 5. cap.10.* Couat. *d.lib.3.var.resolut.cap.1.numero 9.vers.sed vbi.* Paris. *cons.60.num.21.lib.1.* Ruin. *cons.73. num. 3. vers. quartus, lib.1.* Sim *de Præt.de interpret.vlt. volunt.lib. 2.interp. .3. dubit.2.solut.2.n.133.& seq.* Peregr. *in suo tract. de fideic. art 11.num.28.vers.quum tamen, & cons 97.num. 8. vers. nec quia testator, lib.1.* Menoch. *cons. 441. libr. 5.* Surdus, *cons.23.num. 12. lib.1. Quorum auctoritate incontingentia facti ita obtinui in Curia Episcopali Ciuitatis Perus. coram* R.P.D. Alexandro Ambrosin *Forò semprone, tunc Reuerendissimi D. mei colendissimi Neapoleonis Comituli, Dei gratia Perusie Episcopi Vicario Generali, vt in eius decis. fer. Episcopali* Perus. *decis. 4. num. 18 Quibus nunc addo* Gasp. Roderic. *dict.tract.de ann. redditib.lib.3.quæst. 6 . 8. & 9 qui alios allegat, &* Felician. *à Solis, in suis Comment.de censib.tomo 2.lib.2.cap.5. num. 1. &* Ludou. Auend. *d.cap 3 num 8.& seq.*

Transfertur etiam † & alienatur census per iudicis 11
sententiam, si credimus Feder. Martin *d.cap.3.num 12.* videlicet, cùm reus, per Iudicis sententiam condemnatur ad soluendum, puta mille petita, vel donec mille soluerit, annuam responsionem præstandum. Et licet *ibi Martin* conetur deducere hunc constituendi census modum esse licitum, & non improbari. Ego tamen ab eo non possum non discedere per ea quæ diximus *supra quæst.34.aliàs par.1.cap.3 quæst.1. art.6. num. 51.* vbi egimus de hac re.

[Potest etiam census capi in causam iudicati, vt si creditor mandatum. & relaxatum exequi faciat super annuo censu debitoris, quæ executio (cùm census inter immobilia connumeretur) fieri debet prout fit super immobilibus, *vt post* Bald. *& alios dixit* Rota *in Romana prætensæ subhastationis* 10 *Nouemb.* 1623. *coram* bon.mem. Butatto. *post tract.dec.468.numero 4.* & potest etiam subhasta poni, & plus offerenti deliberari, *vt resoluit* Rota *in eadem causa coram eodem* 10. *May*, 1623. *post tract.est dec. 467.vbi num.2.* dicit, quod ad effectum vt huiusmodi subhastatio legitime, & valide facta dicatur, requiritur vt fiat præcedente partis citatione, & competentis Iudicis decreto, & plenè comprobat. Hoc tamen casu fructus decursi, & non soluti ante deliberationem census non pertinent ad licitatorem, & eum cui census ipse fuit deliberatus, sed ad eum cuius erat census in causam iudicati aptus, & deliberatus, *vt benè deducit, & comprobat* Rota *in d.decis.468.num.2.& 3.*]

Dubitant autem † nonnulli, an census acquiratur 12
longa consuetudine, & præscriptione. In qua difficultate omissa disputatione breuiter, & conclusiuè procedendo partem affirmatiuam veriorem esse existimo, quæ placuit etiam Feder. Martin. *d.c.4.num.71* nam regulare est, vt † iura (quale esse ius exigendi annuam 13
responsionem diximus *supra quæst.7.alias par. 1. cap.1. quæst.3.art.2.num. 2. & 3.*) sint præscriptibilia. Balb. *in suo tract.de Præscript.in 4.par.prin.quæst.1.& seqq.*

Quod † tamen intelligendum est de censu legitimè, 14
& iuxta formam *Bullæ Pij V.* super re immobili frugifera, & certis finibus designata, creato & constituto, secus autem si census de cuius præscriptione agitur non habeat dictas qualitates, quia tunc tanquam

reddi

redditus vſuratius nullo temporis curſu etiam longiſ- ſimo,& immemorabili præſcriberetur, vt late deducit Gaſp Roderic.*d.ſuo trac.lib* 1.*quæſt*.17.*num*.4. *cum mul-tis ſeq.& numero*.76.*& ſeq.* Quam diſtinctionem videtur non obſcurè ſenſiſſe Auend.*d tract.cap*.5.*& num*.3. *& ſeq.*

15 Cùm autem † multa requirantur ad effectum, vt annuæ præſtationes per longam conſuetudinem, & præſcriptionem acquirantur, ad cognoſcendum an præſcriptio in qua quis ſe fundat ſit legitima, & illi poſſit ſuffragari, adeundus eſt Iacob. Venenc. *in ſuo tract.de ann.præſtat. part*. 2. *quæſt*. 20. *& ſeqq.* qui plenè per ſex quæſtiones hoc argumentum magiſtraliter proſequitur. *&* Feder.Martin.*d.c*.3.*numero* 73.*vſque ad num*.136.

16 Transfertur † etiam, & alienatur cenſus multis aliis titulis, vt videre eſt apud Thom.Boninſign.*in ſuo tract.de cenſib. cap*. 17.*n*.1. & alios ſupra relatos, quos conſultus prætereo, vt propius ad rem noſtram accedendu videamus;an transferatur titulo venditionis.

SVMMARIA.

1 *Cenſum titulo emptionis acquiri non poſſe, ſentiunt aliqui.*
Contraria opinio eſt communis, & tenenda. num. 5. *& infra.*
Non ſolum quando venditur ab imponente, ſed etiam ab eo qui eſt effectus illius dominus, num.21.
Dummodo cenſus ſit certus,num.15.
Dummodo non adiciantur pacta illicita,vt dicto n.21.
2 *Emptio, & venditio non conſiſtit vbi non adeſt res, quæ venditur,& pretium quo venditur.*
3 *Pecunia cætera res æſtimantur, non ipſa eſt ſui met æſtimatio.*
4 *Tempus vendi non poteſt.*
6 *Cenſus de venditione debet ſolui gabella, & à quo ſolui debeat.*
7 *Cenſus in venditione reperitur res quæ venditur, & pretium quo venditur.*
[*Cenſus vitalitius ſortitur naturam emptionis,& quare.*]
8 *In cenſu non venditur pecunia, quæ annuatim ſoluitur, ſed ius illum percipiendi.*
9 *Ius percipiendi cenſum eſt quid diuerſum à cenſu, qui percipitur.*
10 *Venditio iurium eſt de iure permiſſa.*
11 *Cenſus alter materialis, alter formalis.*
12 *Cenſus in venditione non materialis, ſed formalis venditur.*
13 *Cenſus dominus,quod licitè percipiat ex reddititu tractu temporis, plus, quam expedit in illius emptione permittitur,& quare.*
14 *Cap. Nauiganti,ext.de vſur. Intellectus.*
16 *Incertitudo rei, vitiat contractum venditionis.*
17 *Cenſus vt licitè vendatur debet eſſe impoſitus ab antiquo,ſecundum aliquos.*
18 *Contraria ſententia,quod poſſit eodem tempore conſtitui, & vendi verior eſt,& communis.*
[*Cenſus poteſt eodem tempore conſtitui,& vendi.*]
19 *Et ita obſeruat communis praxis.*
20 *Quæ ab initio ſunt nulla, tractu temporis non conualeſcunt.*
21 *Cenſus vendi poteſt non ſolum ab eo, qui illum impoſuit, verum etiam ab eo,qui eſt effectus illius dominus.*
Dummodo [illegible] *venditione non adiciantur certa pacta illicita,*ibidem.

Cenſus an alienari poſſit titulo venditionis, & an Cenſus de nouo creatus.

QVÆSTIO XLV.

aliàs par. 2. *cap*. 1. *qu*.1.*ar*.2.

AN Cenſus noſter poſſit titulo emptionis, & venditionis acquiri,& alienari non bene inter ſe conueniunt Scribentes.

Nam † Couar.*var.reſolut.lib*.3.*cap*.7.*n*.3.*verſ. quarto*, 1 videtur fuiſſe in ea opinione, quod cenſus iſte non poſſit per contractum venditionis in alium transferri: mouetur primò,quia non † poteſt dici emptio,& ven- 2 ditio, vbi præter contrahentium conſenſum, non reperitur res, quæ venditur, & pretium quod ſoluitur, *l*.1.*C.de contrah. empt. l.fin.C.de fund. patrimo. libr*. 10. Fabian. de Monte,*in ſuo tract. de empt. & vendit. quæſt*. 5.*num*. 1. *&* 72. Et hac ratione quod cenſus vendi non poſſit vbi non adeſt pretium, ſenſit Rota *in vna Eugubina,ſeu Peruſina cenſus coram* bon. mem. Cardinali Blanchetto,24 *May* 1596.*quæ eſt poſt tract.dec*.115.*num*. 1.*&* 2. in hoc autem contractu cenſuali licet poſſit conſiderari pretium, videtur tamen deeſſe res, quæ venditur, quoniam fundus ſuper quo cenſus imponitur, & collocatur remanet quo ad dominium, & proprietatem penes imponentem, vt dictum fuit *ſupra q*. 1.*alias par* 1.*cap*.1.*quæſt*.1.*art*.1.*num*. 21. *& ſeqq.* Annua verò reſponſio, & annuus cenſus qui ſoluitur cùm conſiſtat in pecunia numerata nec emi, nec vendi poteſt, quia † pecunia adinuenta fuit, vt per eam ceteræ 3 res æſtimarentur, non ſit ſui ipſius æſtimatio, *l*.1. *ff.de contrah. empt.l*.1.*ff.de rer.permut.* meritò,&c.

Secundò mouetur *Didac.* Quia certum eſt, quod emptor cenſus tractu temporis eſt plus percepturus ex reddituu empto quam ſit pretium, quod pro illo dat,id quod videtur illicitum, cum videatur vendi tempus † contra diſpoſitionem *cap. Nauiganti cap.conſuluit,cap.* 4 *ſi exter. de vſur.* Alias rationes referunt Doctores, *& maximè* Mich. Salon.*in ſuo tract.de contract.& commer. human. in tit. de cenſib.artic*.3.*controuerſ*. 2. *& alij aliis in locis*, quas tamen referre omnes plus laboris, & tædij, quam vtilitatis afferret, & ideo illas miſſas facere volui,cùm contrariam opinionem nimirum † huiuſmodi 5 cenſuum alienationes,& tranſlationes licitè fieri poſſe titulo emptionis, & venditionis declaratum fuerit Summorum Pontificum Conſtitutionibus tum Martin.V.& Calix.III.*in cap*.1.*&* 2.*de emp.& vend.inter extrauag. commun.* Nicol. V. Pij *pariter* V. *& aliorum, & ſic magis communiter receptum à Scribentibus, & ſignanter ab* Oldr.*conſ*. 207. *numero* 2. *& ſeq.* Bald.*conſ*. 210.*n*. 1.*lib*. 3.vbi dicit emptiones iſtas annuorum reddituum non minus eſſe licitas, quam emptiones iurium percipiendi annuos fructus ex aliquo fundo, eandem ſententiam amplexi ſunt, Crauet. *conſ*.217.*numero* 4.*lib*.2. Menoch.*de Præſumpt.lib*.4 *Præſumpt*. 107.*num*. 11 Ludouic. Molina,*in ſuo tract.de contract.par*.2.*diſput* 383. *numero* 1. Federic. Martin. *in ſuo tract. de iure cenſu cap*. 3.*num*.137.*& ſeqq.* Quam ſententiam amplexus etiam eſt Ludouic. Auend.*de cenſib. Hiſpan.cap*.17.*num*.1.*poſt hæc ſcripta viſus, & alij communiter, & ſic apud omnes gentes vſu confirmatum*, cùm experientia ipſa demonſtret alienationes,& tranſlationes huiuſmodi cenſuum frequentius fieri titulo emptionis, & venditionis, quam alio quocunque, & ideo † ex iſta vti ex vera, & 6 reali venditione deberi gabellam, voluerunt *Molina, d. tract. diſput*. 384.*num*.1.*& per tot.* Surd.*deciſ*.204. Felician. de Solis, *in ſuis commentar.de cenſib.tom* 1. *lib*.2. *cap*.6.*num*.1.*& tomo* 2.*eod.lib*.2.*& c*.6. *num*.1.Gaſp. Roderic.

deric. in suo tract. de ann. redditib. lib. 2. quæst. 5. numero 7.
Quam conclusionem sequitur etiam Ludou. de Auend. *d.*
tractatu, cap. 93. numero 1. vbi illam aliquot modis am-
pliat,& declarat qui alios allegat. Quæ gabella, vt id
obiter dicam; si per statutum mandaos illam solui non
exprimatur an sit soluenda ab emptore, si credi-
mus Bald. *in l. si prædium, col. 2. C. de edil. action. quem*
sequitur Roderic. *d. quæst. 4. numero 8.* & communem
dicit post alios Iof. Lud. *dec. Perus. 113. numero 3. part. 2.*
& comprobatur ex eo quod dicit Cassan. *ad consuetu. Bur-*
gund. tit. 11. Descenses, §. 1. *in tex. lors, n.* 3. Landemium
esse soluendum ab emptore. Contrarium tamen quo
ad solutionem gabellæ quod non sit facienda ab emp-
tore solo, sed ab vtroque æqualiter, cum contractus
emptionis, & venditionis gratia vtriusque celebratur
nititur comprobare. Cœpol. *in l. debet autem, num. 3. ff.*
de edil. ædict.

Redeundo autem ad rem nostram tenendo veram,
& communem opinionem, quod census licitè vendi,
& emi possit, non obstant rationes supra ex mente *Co-*
uar. & aliorum partem negatiuam tenentium allegatæ,
quoniam illis facili negotio responderum &

Ad primam, quod † etiam in venditione annui Cen-
7 sus reperitur res, quæ venditur, & pretium quod so-
luitur, vt optimè deducit Inn. *in cap. in ciuitate, num. 2.*
ext. de vsur. Oldr. *d. cons. 207. num. 3.* Guid. Pap. *in tract. de*
vsur. numero 28. Archiepis. Florent. *in eod. trac. cap. 1. §.*
14. & seqq. num. 132. & seq. Ludou. Molina, *d. dispu. 383.*
num. 11. & fatetur ipsemet Couar. *d. num. 3. vers. secundo*
hos annuos redditus. Mich. Salon. *d. controuers. 2. num. 6.*
vers. ad quintum. Ioan. Azor. *Institut. Moral. part. 3. lib. 10.*
cap. 4. in prin. Federic. Martio *d. cap. 3. num. 39. & seq.* [*&*
bene intellexit Rota *coram* bon. mem. Card. Sacrato *in*
vna Forolimiensi societatis 13. Ianuarij 1613. quæ est post
Zacch. *de societ. offic. decis. 48. num. 15.* dum dixit, censum
vitalitium sortiri naturam emptionis, quo pretium sit
recipientis *ad l. ex empto in prin. ff. de act. empt.* Nam
ius exigendi certum quid vita durante deseruire po-
test loco rei, quæ venditur, & sic in tali censu con-
currunt tria, quæ requiruntur in contractu emptio-
nis, & venditionis, nempe res, pretium, & con-
sensus, & dicit ibi Rota *in d. decis.* quæ licet loqua-
tur in censu vitalitio, aptari tamen bene possunt
censui perpetuo, in cuius venditione eademmet tria
requisita concurrunt, *vt dictum est hoc 2. artic. hoc*
num. 7.]

Licet enim annuus census sit soluendos, & præstan-
8 dus in pecunia numerata, non † tamen venditur ipsa
pecunia, nec ille redditus annuus, qui percipitur, & le-
uatur, sed ius percipiendi illum Decian. *cons. 2. num. 179.*
lib. 1. qui multos allegat. Leonard. Less. *in suo tract. de*
Iustit. & iure, lib. 2. cap. 22. dubit. 3. num. 14. Mich. Salon.
d. est. de censib. art. 3. controuers. 2. num. 3. Greg. de Valent.
comment. Theologicor. tomo 3. dispu. 5. quæst. 22. de cen-
sib. puncto 1. vers. & hac clarissima ratione. Et hanc sen-
tentiam post hæc scripta reperij firmasse etiam Auen-
danum, *d. tract. cap. 17. num. 9. & seqq. & num. 19. & ma-*
ximè numero 20. & voluit Rota *in vna Bononiensi census,*
26. Iunij, 1600. coram bon. mem. Cardinali Pamphilio,
quæ est post Tract. at. decis. 116. num. 9. in illa Romana cen-
sus, 30. Octobris, 1602. coram Illustrissimo Cardinali
Mellino, *quæ ibidem est decis. 1. num. 2. & coram* Illustris-
simo Cardinali Ludouisio, *5. Decembris. 1608. in illa*
Romana fideicommissi de Iacobatiis, quæ est ibidem decis.
4. numero 5. [*& in illa Anconitana census, 31. Octobris*
1622. coram. R. P. D. Ambrosio *de Iutis Rota Prouinciæ*
Marchiæ Auditore infra decis. 499. numero 12. vbi hunc
locum refert.] Quod † quidem ius est quid diuersum
9 à pecunia, quæ in illius emptionem erogatur. Marian.
Socin. sen. *in Rubr. ext. de vsur. numero 103. circa med.*
vers. nam in talibus contractibus Bened. *Bon. in suo tract.*
de censib. art. 14. numero 35. Conrad. *de contractibus*

quæst. 79. conclus. 3. Couar. *sub d. numero 3.* Sot. *in tract.*
de iustit. & iure, lib. 6. quæst. 5. articulo 1. conclus. 2. &
in responsion. ad prim. argument. Decian. *d. cons. 2. numero*
179. vers. præterea, lib. 1. Fernand. Rebell. *in suo tract. de*
obligation. Iustit. lib. 10. quæst. 2. numero 5. & 11. Ludou.
Molina, *d. dispu. 383. numero 11.* Boninsign. *in suo tract.*
de censib. cap. 2. num. 2. & cap. 4. numero 5. Menoch. *de*
præsumpt. 107. sub. num. 11. lib. 4 Ludouic. Lopez. *in suo*
tract. de contract. lib. 1. cap. 56 vers. his tamen non obstan-
tibus, qui omnes vlterius † dicunt venditionem dicti 10
iuris esse licitam, & permissam, non secus ac venditio-
nem quorumcunque iurium, puta percipiendi tribu-
tum percipiendi fructus ex fundo, & similia, *argum. l.*
necessario, §. fin. ff. de pericul. & commod. rei vend. l. em-
ptor nominis, ff. de hæred. vel action. vendit. l. certi, C.
eod. tit. leg. Iubemus, C. de Sacros. Eccles. per quem text.
hoc dicit Bald. *cons. 154 n. 2. lib. 2 & d. cons. 210. n. 1. lib. 3.*

Cùm enim † census sit duplex, vnus formalis, id 11
est, ius percipiendi annuos redditus, alter materialis,
videlicet, ipsemet census, & annuus redditus qui per-
cipitur, & leuatur, vt docet Conrad. *in d. suo tract. de*
contract. q. 72. in prima supposit. versic. dixi autem notan-
ter, Ludou. Molina, *d. dispu. 383 num. 3.* Paul. Comi-
tol è Societate Iesu, *Respons. Moral. lib. 3. quæst. 14. num.*
7. dum venditur † census non venit in venditione cen- 12
sus materialis, id est ipsa pecunia. quæ soluitur, nec
fructus census, qui percipiuntur sed formalis scilicet,
ius percipiendi illos quod inhæret rei super qua cen-
sus imponitur, vt dixit Rota. *coram* bon. mem. Cardi-
nali Pamphilio, 26. *Iunij*, 1600. *in illa Bononiensi census,*
quæ est post Tract. Decis. 116. num. 9. quod esse quid im-
mobile, & pro immobili reputari deduximus latè *su-*
pra par. 1. cap. 3. quæst. 1 art. 2. nunc quæst. 30.

Ad alterum verò respondetur ex mente Inn. *in d.*
cap. in ciuitate, sub num 2. de vsur. quod † non debet re- 13
putari inconueniens, nec illicitum quod emptor cen-
sus tractu temporis plus percipiat ex redditu annuo
quam soluerit pro pretio illius, cum idem contingere
videamus in emptione aliarum rerum frugiferarum,
vt considerat etiam Paul. de Castro, *cons. 290. num. 4.*
vers. quinimo, lib. 1. Guig. Papa *in suo tract. de vsur. num.*
31. vers. nec obstat Sot. *d. quæst. 5. art. 1. in respons. ad prim.*
argum. Felician. de Solis, *d. tomo 1. lib 1. cap. 7. num. 3.*
post princ. vers. in emptione namque. Mich. Salon. *d. contro-*
uers. 2. num 6. versic. ad vltimum. Ioan. Azor. *d. lib. 10.*
cap. 4. quæst. 3. ad fin. versic. obiicies. Feder. Martin. *d. cap. 3.*
num. 163. Vltra quod in huiusmodi emptionibus mul-
ta possunt contingere incommoda, & damna, puta
quod res supposita oneri census in totum, vel pro par-
te pereat, & consequenter hoc ipsum ius quod emitur
in totum, vel pro parte extinguatur *ex Constitutionibus*
Martini V. Calixti III. & Pij V. *Summorum Pontificum,*
& aliis incommodis subiaceat, vt considerat Fernand.
Rebell. *d. suo tract. de obligat. Instit. lib. 10 quæst. 2. num.*
3. propter quæ concludit reddi licitam venditionem
talis iuris, etiam quod plus sit allatura redditus, &
fructuum quam sit pretium, quod erogatur in illius
emptionem.

Ad † *cap. nauiganti* & alia iura in contrarium ponde- 14
rata respondet Laurent. de Rodulph. *in suo trac. de vsur.*
par. 2. q. 11. n. 34 quod in illis, ideò prohibetur ne merces
vendatur carius ob dilatam solutionem pretij quo-
niam pro illa summa pecuniarum, quæ vltra iustum,
& æquale pretium solui contingeret videretur ven-
di tempus, quod est omnino illicitum, & reproba-
tum: sed in contractu census vtrumque est præsens,
scilicet, ius consequendi annuam responsionem,
quod venditur, & prætium quod soluitur: præsup-
ponimus venditionem fieri iusto, & æquali pretio:
ergo non obstantibus iis, quæ pro contraria parte
supra fuerunt deducta, est recipienda conclusio,
quod census noster possit in alium transferri

tituln emptionis,& venditionis,& quod talis venditio ſit licita.

15 Debet † autem in dicta venditione de neceſſitate obſeruari, vt ius quod venditur ſit ad certam, & claram reſponſionem. Anch. *conſ.30.numero 5.& 6 fuit di-*
16 *ctum ſup.part.1.cap.1.quæſt.4. art.2. nunc q.9.* alioquin † ſicut ratione incertitudinis rei quæ venditur, quælibet venditio redditur nulla, & inualida. Doctor. *in l.3.§.Incertam,ff.de acqu.poſſeſſ.* Parif. *conſ.55.num.11.& conſ.59. 59.num.15.lib.1.* ita nulla redderetur impoſitio cenſus ſi redditus, & reſponſio quæ ſingulis annis percipi debet eſſet incerta, *vbi diximus, num.4.& ſeq.*

Retenta autem hac communi concluſione, quod cenſus emi, & vendi poſſit. Reuocatum fuit in dubium per Scribentes, an hoc procedat tantum in cenſu ab antiquo impoſito, & conſtituto, an verò valide vendi poſſit etiam cenſus de nouo creatus tempore ipſius venditionis faciendæ.

17 Nam quod ſi cenſus † eodem tempore conſtituatur, & vendatur, venditio ſit inualida, & contractus illicitus celebretur, videtur ſentire Caſtr. *in d. conſ.290. ſub num.4.verſ.quinto fortius poſt med.lib. 1.* Calcan. *conſ.85. num.10.* Alciat. *conſ.3.num.9.& 18.lib.1.* Sot. *d. quæſt. 5. art.1.* & alij relati à Deciano *d.conſ.2.num.30.lib.10.* Eo enim caſu videtur maior ſubeſſe ſuſpicio vſurarum, quam quando venditur cenſus ab antiquo impoſitus: vbi enim eodem tempore creatur, & venditur cenſus; Venditor nihil tradit emptori ſed videtur quod dumtaxat remaneat obligatus ad ſoluendum pro fructibus pecuniarum ipſam pecuniam, ſed quando venditur cenſus ab antiquo conſtitutus venditor transfert ad emptorem ius exigendi illum, & cedendo illud ius liberatur, nec vlterius ſoluit quid pro ſorte à ſe recepta: merito, &c.

18 Cæterum † magis communiter Scribentes contrariam ſententiam amplectuntur. Anch. *d.conſil.30.num. 5.* Archiepiſc. Florent. *in d. ſuo tract. de vſur. cap. 5 §. 34.num.27.* Marian. Soc. *in dict.rub.de vſur.num.103. circa med. verſ. ego arbitror.* Natta, *conſil. 341.numero 3.* Cacheran *deciſ.Pedem.95.numero 7.* Conrad. *d. tract. de contract.q.79.in 8. concluſ.* Couar. *d.cap.7. num. 3. verſ. cæterum.* Follet. *in ſua Pract. Cenſuali, in verbo, huiuſmodi, num.65.* Cagnol. *ad leg.2.ſub num.50. verſ.pro opinione prima,in fin.C.de pact.int.empt.& venditor.* Boo. *in d.tract.de cenſib. art.6.ſub num.18. verſ. qui annui cenſus, & artic.12.num.47.* Menoch. *d. præſumpt. 107. num. 5.* Boccacc. *in ſuo tractat.de cenſib.part.2. n.85.* Boninſigo. *eod.tract.cap.2.num.5.verſ.quapropter,& num.ſeq.* Vrſill. *ad Affl.deciſ.80.num.2.* Ludou. Lopez. *in ſuo tractat. de contract.lib.1.cap.57. verſic. his præmiſſis, & de communi teſtatur* Decian. *d.conſ.1.num.178.lib.1.* Fernand. Rebell. *d.ſuo tract.de obligat. Iuſtit.lib.10.q.2.num.2. verſ.denique non poterunt;* Leonard. Leſſ. *in ſuo tractat.de Iuſtitia, & iure,lib.2.cap.22.dubitat. 3. numero 13.vbi hoc comprobat.* Mich. Salon. *d.tit.de cenſib.art.3.controuerſ.2.num 6.verſ. 3.fatentur,& verſ.ſeq.* Ioan. Azor. *d lib.10. cap. 4. in fine, vbi multos citat,& teſtatur hanc opinionem eſſe veriſſimam,* Gregor. de Valentia *comment. Theologic.tomo 3.diſput.5. quæſt.22.de cenſib.puncto 1.verſicul.* & hac clariſſia ratione. Qui ferè omnes affirmant non poſſe reddi probabilem rationem diuerſitatis quo ad hunc effectum permiſſæ alienationis inter cenſum antiquum, & cenſum de recenti conſtitutum, vt dicit Decian. *dict.num. 178. qui de communi* teſtatur, quidquid aliter dixerit ibi *d.num. 30.* pro ratione dubitandi, [Hanc eandem opinionem amplectitur poſt Sot. *& Summ. Angel. ab eo citatos* Maurus Ant. Berarduc. *in ſua ſumma Corona part. 2. cap. 8. de vſur. circa contract. cenſual. numero 6.* vbi affirmat eodem modo vendi ius exigendi annuam penſionem in cenſu, qui conſtituitur tempore venditionis, ac in cenſu ab antiquo conſtituto *ſequitur etiam* Alex. de Neu. *conſ.95. numero 16.ad fin. & numero 17.ea ratione, quam dixit habuiſſe ab Abbate in d. c. in ciuitate de vſur.* videlicet, quod ſicut ante potuit conſtitui, ita nunc etiam, & ſi non poſſet de nouo conſtitui tanquam illicitus, nec etiam iam conſtitutus eſſet tolerandus, hanc eandem ſententiam amplectitur atteſtans omnes tàm Theologos, quam Canoniſtas illam ſequi Iacob. de Graſſis *deciſ.caſuum conſcient.part.1.cap. 18.num.14.*] & ita ex communi praxi obſeruari aſſe-
cunt, prout † re vera communis Praxis vrbis, & orbis 19
obſeruat, vt in ipſo veſtibulo contractus venditionis cenſus præcedat illius creatio, & conſtitutio, & ſtatim ſequatur venditio.

Quæ opinio videtur comprobari poſſe, quoniam eo ipſo quod cenſus eſt creatus, & conſtitutus incipit inter immobilia connumerari, & ideo tanquam rem immobilem ſtatim vendi poſſe dicendum, & ſentiendum eſt.

Præterea ſi non poſſet vendi niſi cenſus ab antiquo impoſitus nulla aut certè rara cenſuum venditio eſſet licita, cum ſatis ſit veriſimile etiam cenſuum antiquorum primam venditionem fuiſſe factam de cenſu eo tempore creato, & conſtituto, & ſic, vt tenentes negatiuam opinionem prætendunt, nulliter, & ex curſu temporis præfata venditio non potuiſſet reddi lici-
ta, & valida: nam quæ † ab initio nulla ſunt ſolo tem- 20
poris tractu non conualeſcunt, *l. quod initio,ff.de reg.iur. cum vulgar.*

Cum autem vendi poſſit cenſus, vt ſupra concluſum fuit, hoc licere debet † non ſolum ei qui cenſum 21
conſtituit, & impoſuit, verum etiam ei, & cenſum ab alio conſtitutum, iuſto titulo acquiſiuit, dummodo illum ſimpliciter, & abſolutè vendat; ſecus autem ſi venditio eſſet facienda in certum tempus, vel ad vitam ipſius venditoris, vel emptoris, vt docet Nauar. *in ſuo commentar.de vſur.numero 112.* Quem intelligendum eſſe exiſtimo, ſi tempore huius venditionis inter emptorem, & venditorem fieret pactum, quod venditor teneretur cenſum illam intra certum tempus redimere, quod pactum improbat Nauar. *d. tract. numero 97.gloſ.16* ad quem locum ipſemet ſe refert, *d.numero 112.* ſecus autem ſi pactum non eſſet arctatiuum, ſed facultatiuum reponens redemptionem cenſus in facultate venditoris, nam hoc pactum congruit diſpoſitioni Pij V. *in ſua Bulla de cenſibus,& nos dicemus. inf. hoc eod.c.1.q.3.art.7.nunc quæſt.59*

SVMMARIA.

1 *Venditio abſque pretio conſiſtere non poteſt.*
2 *Et illud debet eſſe certum.*
3 *Pretium cenſus vendendi debet eſſe certum.*
Intellige de pretio huius, vel illius particularis cenſus.
4 *Pretium cenſus in genere ſumpti, quod non poſſit vniforme pro omnibus locis, & pro omni tempore conſtitui, volunt aliqui.*
Contrarium verius, num.8.& ſeqq.
5 *Æſtimatio rei illa eſt iuſta, quæ valori illius ſecundum tempus præſens commenſuratur.*
6 *Pretia rerum variantur ex multis cauſis.*
7 *Cenſus æſtimari debet habita ratione non ſolum ad quantitatem reſponſionis, ſed etiam ad ſecuritatem fundi ſubiugati.*
9 *In cenſu non venditur res ſuppoſita, nec illius fructus, ſed ius percipiendi annuam reſponſionem correſpondentem fructibus illius.*
11 *Pretium cenſus, quod debeat eſſe vniforme pro omnibus locis non expedit ſtatuere.*
12 *Cenſus debet æquare, vel ſaltem non excedere fructus annuos rei ſubiugatæ.*
13 *Leges adaptantur iis, quæ frequentius accidunt.*
14 *Occaſio peccandi eſt penitus amputanda.*

15 Tutior

15 *Tutior via est eligenda in materia concernente peccatum, & fauorem animæ.*
16 *Periculum, vbi est maius, ibi cautius est agendum.*
17 *Homines sunt valdè proni ad committendum vsuras.*
18 *Quæ sunt speciali nota digna, nisi specialiter notentur, censentur neglecta.*
19 *Bulla Pij V. super censib. in versic. rursum, &c. Intellectus, & num. seq.*
21 *Pretij census taxatio, & conuentio videtur relinquenda arbitrio contrahentium.*

Pretium census debet esse certum.

QVÆSTIO XLVI.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 1. ar. 3.

Firmauimus in præcedenti articulo posse censum concedi, & transferri in alium etiam titulo emptionis, & venditionis, sed quoniam in emptione, &
1 venditione vnum ex substantialibus est, † vt conueniatur de pretio rei vendendæ, *leg. 1. l. 2. l. pacta conuenta, ff. de contrah. empt. l. empti fides, Cod. eod. titul.* necessario videndum est de pretio census. In quo cùm multæ considerari possint qualitates, & circumstantiæ, & ma-
2 ximè, quod sit certum, † *l. hæc venditio. §. 1. ff. de contrah. empt. §. pretium, & ibi gloss. Instit. de empt. & vendit.* Azor
3 *in sua Summa, Cod. eod.* quis † negauerit hoc requiri etiam in venditione annui census? Quod non obscurè expressit Pius V. *in sua constitut. super censib.* dum in *versicul. declarantes,* sanciuit *Pretium semel censui constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quoad vltimo contrahentes minui, vel augeri.*

Quæ conclusio respectu huius, vel illius, particularis census vendiri procedit absque difficultate, sed dubitatio esse potest de censu in genere sumpto, an scilicet, nullus census constitui, & vendi possit nisi eodem certo, & taxato pretio, ita vt in quocumque loco, quocumque tempore census debeat vniformi, & æquali pretio distrahi. Quæ dubitatio duas habet inspectiones. Altera est, an sit possibile in contractu census constituere talem pretij certitudinem, quæ semper, & omni loco sit vniformis; Altera quateous possit, an hoc expediat.

4 Quoad primam, † quod non possit huiusmodi vniformitas pretij constitui, inde maxime videtur affir-
5 mandum, quoniam † ad hoc, vt alicuius rei iusta habeatur æstimatio, hoc in primis obseruandum est, vt commensuretur valori ipsius rei secundum tempus præsens in quo re ipsa venditur, & traditur, *l. in lege Falcidia, la quarta, in fine ad leg. Falcid. per quem tex.* Soto *de Iustit.*
6 *& iure, libr. 6. quæst. 4. art. 1.* Cùmque † rerum pretia non solum pro diuersitate locorum, sed etiam temporum varientur, itémque pro copia, vel penuria ementium, aut vendentium, necnon mercium, & pecuniæ numeratæ, *l. pretia rerum §. fin. & ibi not.* Doctor. *ff. eod. tit. ad leg. Falcid.* consequenter sequi videtur quod certa pretij census taxatio fieri non possit etiam pro certo lo-
7 co, & prouincia, cùm † maxime in contractu census æstimetur non tantùm quantitas census, & responsionis quæ distrahitur, verum etiam stabilitas, & firmitas rerum super quarum fructibus constituitur, vt animaduertit Sot. *d. lib. 6 quæst. 5. art. 2. vers. de pretio autem.* quibus addi potest, quod cum diuersatum rerum licet alioquio eiusdem sint valoris, impares sint fructus, vt experientia ipsa docet: quomodo fieri potest, vt pro omnibus censib. generaliter, & indistinctè certum, & vniforme pretium præscribatur, in quacumque re illi collocentur, & constituantur? *& hanc sententiam amplexus fuit* Federic. Martio *in suo tract. de iure censual. c. 5. num. 10.*

8 Cæterum † re diligentius perpensa contraria sententia mihi verior visa fuit hac potissimum ratione. Quia
9 † cùm in contractu census non vendatur res ipsa censita, nec illius fructus, sed ius percipiendi annuam responsionem correspondentem fructibus rei, quæ censui subiicitur, vel saltem illis non minorem. Io. Bap. Lup. *ad leg. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. comment. 2. §. 2. n. 80. & nos diximus supra q. 38 aliàs par. 1. cap. 3. quæst. 2. art. 4. per tot. & signanter num. 6.* Ludouic. Velasquez. *de Anend. de censib. Hispan. c. 17. num. 9. & seqq. & signanter num. 19. & 20.* licet propter rationes supra in contrarium allegatas non possit constitui, & taxari certum, & vniforme pretium rebus super quibus imponendus est census, nec illarum fructibus, non † tamen video 10
quod repugnet, quin licitè statui, & decerni valeat, ne ius percipiendi annuum censum, & annuam responsionem legitimè constitutam super re certa immobili, & frugifera, vendatur semper, & vbique eodem certo, & vniformi pretio, puta ad rationem septem, aut octo pro quolibet centenario, & anno, cum ius istud non subiaceat variationi pretij rerum subiugatarum, vel illarum fructuum.

Sed maior est difficultas circa secundam inspectionem, an expediat huiusmodi pretij census vniformem certam, & æqualem summam præfigere, statuere, & taxare. In qua † pars negatiua videtur tenenda: licet 11
enim in quibusdam regionibus statutum, & decretum reperiatur ne annuales census certam summam excedant, & maxime in Hispania, & quibusdam aliis prouinciis, *vt refert* Nauar. *in suo Commentar. de vsur. num. 504* & alij alibi, experientia tamen ipsa docemur, quod huiusmodi taxatio cedit in præiudicium eorum, qui similes census vendunt: nam in iis locis non reperiuntur qui velint census hos emere viliori pretio; vt contingit in locis vbi vsu recepta est *Bulla Nicol. V.* qua permissum fuit, vt annualis census constitui, & vendi possit ad rationem decimæ partis sortis principalis, seu pretij illius, & sic ad rationem decem pro quolibet centenario, & anno.

At in his locis vbi dicta Bulla, vel aliæ Principum Leges, & constitutiones certum annui census pretium non constituerunt reperiuntur pecuniæ ad censum ad rationem quinque, sex, septem, vel octo pro singulo centenario, & anno. Vnde apparet quod hæc pretij census taxatio cedit in certum damnum vendere volentium, & propterea huiusmodi taxationes pretij non esse expedientes, *dicebat* Nauar. *in suo Manual. confessor. cap. 23. n. 88.*

Præterea cùm † annuæ præstationes censuales de- 12
beant æquare, vel saltem non excedere fructus annuos, qui percipi possunt ex bonis; quæ censui subiiciuntur, vt diximus paulò superius, sequitur quod ex taxatione pretij possit contingere quod responsio annualis futura sit maior annuo dictorum bonorum redditu, id quod in materia suspecta videtur omnino cauendum. Licet enim † leges adaptari debeant ad ea, quæ sæpius 13
accidunt, non autem respicere solent ea, quæ tarò eueniunt solent, & casus insolitos, *l. nam ad ea, ff. de legib.* In materia † autem concernente peccatum omnis pec- 14
candi ansa & materia est penitus tollenda, & fauore animæ actus indifferens de quo potest esse dubium, an sit vsurarius, vel non debet vsurarius reputari, cùm † tutior via sit eligenda. *cap. in ciuitate, in fine,* 15
& ibi notat. omnes, ext. de vsur. quia si talis actus dubius habeatur pro licito consulitur bonis, si verò habeatur pro vsurario consulitur animæ, vt dicit Decian. *cons. 2. numero 56. lib. 1.* & vbi † maius est peri- 16
culum ibi est cautius agendum *cap. vbi periculum & ibi Scribent. de elect. in 6.* in hoc autem contractu cen-

ſuali facilè poſſe vſuram committi, & ad eam † com-
mittendam valdè eſſe pronos homines, ſatis colligitur
ex *Proœm. Bullæ Pij V. ſuper cenſib.* & licet tàm graui
morbo, lætiferóque veneno ſalutari antidoto mederi
volens idem Sanctiſſimus Pontifex certam formam
huic contractui cenſuali præſcripſerit, certáſque leges
in eo celebrando ſeruandas ſub certa pœna decreuerit,
nihil tamen circa certitudinem, & vniformitatem
pretij edixit, ſed dumtaxat ſuper illius iuſtitia, & nu-
meratione *in verſ. Rurſum niſi verè, &c.* Vnde non
obſcurè nobis demonſtrauit non fore expediens cer-
tum, & vniforme pretium cenſus pro omni loco, &
pro omni tempore definire, & taxare. Non eſt enim
veriſimile, quod ille oculatiſſimus, & vigilantiſſimus,
Paſtor, & Legumlator fuiſſet prætermiſſurus articu-
lum adeò notabilem, & neceſſarium, *argum. tex. in l.*
18 *item apud Labeonem, 15. §. ait Prætor.* ibi *ea † enim quæ
notabiliter fiunt niſi ſpecialiter notentur videntur quaſi ne-
glecta ff. de iniur.*

Cui concluſioni non obſtat eadem *Conſtitutio Pij V.
ad fin. verſ. declarantes pretium* cuius verba retulimus
19 *ſupra in princ. huius art. num. 3.* Quoniam *ibi Pius V.*†
non intellexit de pretio vniuerſali conſtituto cenſui in
omni loco, ſed de pretio, quo venditus fuit cenſus
aliquis particularis, & ſic in terminis concluſionis
20 factæ in *princ. huius art. d. num. 3.* quod quidem † pre-
tium, vt id obiter dicam, prohibuit augeri vel minui
reſpectu redemptionis eiuſdem cenſus per venditorem
ipſum faciendæ, vt ſcilicet emptor illius, dum eun-
dem cenſum reuendit non poſſit augere pretium ſe-
mel conſtitutum nec venditor dum illum redimit poſ-
ſit prætendere velle illum viliori pretio redimere.
Non autem quin dominus cenſus poſſit cenſum per ſe
acquiſitum alteri vendere minori, vel maiori pretio,
prout inter contrahentes conuentum fuerit, vt per
bonas rationes intelligit. Nauar. *dict. ſuo tract. de vſur.
num. 112. ſequitur, & confirmat* Thom. Boninſign. *in ſuo
tract. de cenſibus, cap. 18. num. 1. & 2.* licet in hoc aliter
ſentire videatur. Felician. de Solis *in ſuis Comment. de
cenſib. tom. 1. lib. 2. cap. 1. num. 43.*

21 Quamobrem, vt ad rem noſtram redeamus; † vide-
tur non expedire certum, & vniforme pretium cenſus
præfigere, & taxare, ſed potius hoc relinquendum
facultati, & arbitrio ipſorum contrahentium, vt inter
ſe conueniant de pretio ipſius cenſus, quemadmodum
in aliarum rerum emptionibus obſeruari, vbi à Prin-
cipe pretium certum conſtitutum non fuit, docet Na-
uar. *in ſuo Manual. Confeſſor. d. cap. 23. num. 78. & ſeq. &
in d. tract. de vſur. d. num. 112.* quod fuit de mente Mar-
tini V. & Calixti III. *in eorum Extrauag.* regiſtratis, *in c.
1. & 2. de empt. & vend. inter Extrauag. commun.* nec fuit
à Pio V. in d. ſua Bulla immutatum.

SVMMARIA.

1 *Pretium cenſus debet eſſe iuſtum.*
2 *Aliàs contractus eſſet fœneratitius.*
3 *Pretium cenſus in locis, vbi reperitur per leges taxatum, eſt iuſtum etiam in foro conſcientiæ.*
4 *Iuſtum pretium cenſus quale ſit varia ſunt Doctorum opiniones.*
5 *Pretium iuſtum cenſus, quod ſit ad rationem decem pro quolibet centenario, & anno volunt aliqui.*
Alij, quod iuſtum pretium ſit illud quod in viginti annis æquat ſortem principalem, num. 7.
[*Bulla* Nicolai V. *ſuper cenſibus concedens cenſum vendi poſſe ad rationem decem pro quolibet centenario, & anno non eſt localis, ſed communis toti orbi.*
6 *Pretium iuſtum rei immobilis frugiferæ eſt, quod reſpondet illius fructibus viginti annorum.*
8 *Iuſtum pretium cenſus, ſecundum aliquos, eſt id quod reſpondet iuſto valori rei ſubiiciendæ.*
Hæc tamen opinio repellitur, num. 11. & ſeqq.
9 *Æſtimatio alicuius prædij fieri poteſt multis modis.*
10 *Æſtimatio rei frugiferæ debet fieri habito reſpectu ad illius annuos fructus.*
12 *Onus inhærens rei æſtimandæ, eſt pars pretij illius.*
13 *Cenſus emi poteſt vilius ob pactum reuendendi, quod habet annexum.*
14 *Cenſus pretium quale ſit iuſtum non eſt nec de iure, nec ex Pontificum conſtitutionibus taxatum.*
Limit. *in cenſu conſtituto ſuper bonis vniuerſitatum Status Eccleſiaſtici, vel in quibus ipſæ vniuerſitates ſunt obligatæ,* num. 24.
15 *Pro habenda declaratione, quale ſit iuſtum pretium cenſus adeundus eſt Princeps.*
16 *Pretium iuſtum cenſus illud dicitur, quod in regione receptum eſt, & vſu frequentatur.*
[*Pretia rerum variantur ex locorum diuerſitate.*
Immo in eadem Prouincia ſolent eſſe varia.]
17 *Intellige dummodo non excedat decem pro quolibet centenario, & anno, ſecundum* Bocacc.
Sed hæc limitatio repellitur, num. 19. & ſeq.
18 *Cenſus, quod vendi non poſſit minori pretio, quam ad rationem decem pro centenario, volunt aliqui.*
Contrarium Auctor, num. 20. & ſeqq.
19 *Pretia rerum variantur ex variatione locorum & temporum, & ex alijs circunſtantiis.*
20 *Pretium cenſus variari poteſt ex variis circumſtantiis.*
21 *Remed. l. 2. C. de reſcind. vendit. non habet locum in venditione annui cenſus.*
Sed debet agi de nullitate contractus, num. 23.
22 *Remed. l. 2. C. de reſcind. vendit. non habet locum, vbi pretium rei venditæ eſt certum, & determinatum, ſed tantum vbi eſt arbitrarium.*
25 [*Hactenus, hæc particula refertur ad tempus præteritum.*
26 *Participium reſoluitur in relatiuum, & verbum ſui temporis.*
27 *Participium ſine copula reſtringit diſpoſitionem.*
Limit. *reſpectu eorum quæ ob identitatem rationis comprehenduntur in diſpoſitione.*
28 *Non entium nullæ ſunt qualitates.*
29 *Incluſio vnius eſt excluſio alterius.*
Limit. 1. *Quando incluſio non fit negatiuè, ſed affirmatiuè.*
Limit. 2. *Quando in excluſo viget eadem ratio, quæ in incluſo.*
30 *Extenſio non fit in odioſis etiam ob identitatem rationis.*
Limit. *quando in Conſtitutione eſt expreſſa ratio.*
Bulla Clement. VIII. reducens cenſus communitatum ſtatus Eccleſiaſtici comprehendit etiam cenſus creatos poſt illius promulgationem.
31 *Cauſa finalis conſtitutionis colligitur ex illius proœmio.*
Rationis identitas operatur, vt diſpoſitio comprehendat omnes caſus, in quibus illa viget.
33 *Identitas rationis eſt velut genus comprehendens tanquam ſuas ſpecies omnes caſus in quibus illa viget.*
34 *Interpretatio eſt ſemper capienda, vt plenius prouideatur, & conſulatur.*
35 *Ius quærendum facilius tollitur quam ius quæſitum.*
36 *Actum, quod eſt difficilius, tollitur quam impediatur ne quid fiat.*
37 *Lex, & conſtitutio futuris non præteritis prouidens negotiis.*
38 *Teſtator diſpoſuiſſe cenſetur id quod diſpoſuiſſet ſi de eo fuiſſet interrogatus.*
39 Ampl. 1. *idem in ſtatuentibus.*
40 Ampl. 2. *in Principe reſcribente, & aliquid concedente.*

24 *Fabr*

41 *Fabritius Verospius Rota Romana Auditor, & Perusia, & Vmbria Gubernator laudatur.*
42 *Casus comprehensus in constitutione ob identitatem rationis dicitur immediatè per illam decisus.*
43 *Identitas rationis operatur vt id, quod est comprehensum in constitutione dicatur expresè dispositum.*
44 *Etiam in materia pœnali, & exorbitante.*
45 *Ratio legis vbi viget, ibi dicitur prodita lex.*
46 *Dispositio dicitur odiosa, vel fauorabilis, pro vt principalis intentio disponentis respicit odium, vel fauorem.*
47 *Species omnes æquè propriè comprehenduntur sub suo genere.*
48 *Determinabile vnum respiciens plura determinabilia debet illa pariformiter determinare.*
49 *Res eadem non debet diuerso iure censeri.*
50 *Fructus census indebitè soluti, qua actione repetantur remissiuè.*
51 [*Tempus præteritum non trahitur ad fructuum.*
52 *Est tamen aptum illud comprehendere.*
53 *Maximè vbi concurrit mens loquentis.*
54 *Vel in vtroque tempore viget eadem ratio disponendi.*
55 *...determinato modo prolatum non recipit functionem alterius temporis.*
56 *Intellige quando est determinatum ad præcisum tempus.*
57 *..determinatum importat contrariam dispositionem finite tempore.*
58 *Pretium census est regulandum ex regionis cõsuetudine.*
Lex futuris dat formam negotiis. sub num. 59.
60 *.....debet esse generalis comprahendens omnes actus.*
61 *Intentio constitutionis colligitur ex illius proœmio.*
62 *Indefinita constitutionis æquipollet vniuersali.*
63 *Maximè si sit iuncta personis, & nomini collectiuo.*
64 *Priuatio præsupponit præexistentiam.*
65 *Statutum censetur disponere id super quo si statuentes fuissent interrogati ita statuissent.*
66 *Mens dicitur spiritus constitutionis, verba autem vice corporis funguntur.*
67 *Verba debent inseruire intentioni, non intentio verbis.*
68 *Interpretatio desumpta ex mente constitutionis dicitur necessaria.*
69 *Interpretatio desumpta ex mente constitutionis nunquam censetur restricta.*
70 *Etiam quod constitutio excludat omnem interpretationem.*
71 *Mens constitutionis magis attenditur, quam verba &* num.
72 *Proœmium legis dat intellectum toti legi.*
73 *Ius quæsitum difficilius tollitur, quam ius quærendum.*
74 *Verba legis etiam geminata debent intelligi ad limites rationis.*
75 *Ratio legis præualet verbis, & illam regulat.*
76 *Bulla Clem. VIII. reducentis census impositos per communitates ad rationem septem pro centenario, & anno, quæ sit causa finalis.*
77 *Præmissa, ista dictio operatur idem ac si præcedentia essent specificè expressa.*
78 *Causa finalis dispositionis, & non alia debet attendi.*
79 *Princeps non præsumitur velle tertio præiudicare.*
80 *Damnum consistit in diminutione patrimonij.*
81 *Lucrum cessare, & damnum pati sunt diuersa.*
82 *Iustitia contractus non debet iudicari à futuro euentu.*
83 *Peccatum fuit per legem cognitum.*
84 *Quidquid fit contra legem nulliter fit.*
85 *Quilibet præsumitur bonus, & contraria possibilitas non est habenda in consideratione.*
86 *Præsumptio exclusiua delicti est semper capienda.*
87 *Nemo præsumitur immemor salutis æternæ.*
88 *Tristes euentus non habentur in consideratione.*
89 *Communitates, & vniuersitates, vt plurimum contrahunt mediante persona syndici.*
90 *Communitas, & vniuersitas obligatur ex contractu gesto per Syndicum.*
Lim. *quo ad incurrendum penas periurij, & spiritualia.*
91 *Iuramentum licet obliget precisè ad soluendum, potest tamen repeti indebitè solutum.*
92 *Obseruantia non inducitur ex iis, quæ fiunt ad cautelam, & ad bene esse.*
93 *Obseruantia debet plene, & concludenter probari.*
94 *Obseruantia non inducitur nisi ex actibus vniformibus.*
95 *Obseruantia interpretatiua non dicitur ea, quæ induxit aliquid diuersum à constitutione interpretata.* & num.....
96 *Vsus contrarius constitutioni non potest illam interpretari.*
97 Clausula sublata &c. *claudit os omnibus ne quid contra constitutionem dicant, vel gerant.*
98 *Clausula, & decretum irritans tollunt facultatem obseruandi contrarium.*
99 *Inferior non potest interpretari Constitutionem superiorum, nisi de illius consensu expresso.* num. 73.
100 *Papa potestas non est ab homine.*
101 *Officialis nouus præsumitur ignorare gesta per antecessores.*
102 *Obseruantia non inducitur ex gestis ab officialibus ignorantibus gesta ab officialibus antecessoribus.*

Pretium census debet esse iustum, & in quo consistat illius iustitia.

QVÆSTIO XLVII.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 1. ar. 4.

QVod † pretium erogandum in emptionem census 1
debeat esse iustum expresè sanciuit Pius V. *in sua*
Bulla super censibus vers. rursum nisi verè in pecunia numerata, ibi iustóque pretio, &c. & omnes admittunt. Natta
consil. 498. *num.* 10. *lib.* 3. Ioan. Bapt. Lop. *ad leg.* 2. *C. de*
pact. inter empt. & vendit. commen. 2. § 2. *num.* 72. Soto, *in*
sua pract. de iust. & iur. libr. 6. *quæst.* 5. *art.* 2. aliàs † con- 2
tractus censendus esset fœneratitius stante maximè pacto de redimendo. Calcan. *consil.* 85. *num.* 10. & *satis clarè*
expressit. Pius V. *in d. sua constitutione.*

Sed difficultas versatur in declarando in quonam consistat Iustitia huius pretij. Et cùm in aliquibus Regionibus per particulares leges fuerit constitutum, & definitum huiusmodi pretium, *vt animaduerunt DD. & signanter* Auend. *in d. suo tract. de censib. Hispan. cap.*
32. *per tot.* non † potest in dubium reuocari, quin in 3
illis regionibus sit iustum pretium, & seruandum etiam in foro conscientiæ, vt post multos dicit Gaspar. Roderic. *in suo trac. de ann. redditibus, lib.* 1. *quæst.* 6. *num.* 2. Ludou. Auend. *d. cap.* 32. *numero* 9. Vnde difficultas restringenda est respectu illorum locorum in quibus non reperitur facta huiusmodi pretij declaratio, & taxatio quale dicatur huius census iustum pretium.
Circa † quod variæ fuerunt scribentium opiniones, 4
vt videre est apud Tiraq. *de retract. lignag.* § 1. *glos.* 6. *numero* 17. & *seqq.* Foller. *in sua pract. censu. in verbo, Dummodo, numero* 1. Bocacc. *in suo tract. de censib. var.* 3. *num.* 50. Ioan. Bap. Lup. *d.* § 2. *num.* 74. & *seq.* Felician. *de selis, in suis Commentar. de censibus, tomo* 1. *libr.* 2. *cap.* 1. *n.* 15. & *seqq.* Fernand. Rebell. *in suo tract. de oblig. iustit. libr.* 10. *quæst.* 5. *per tot.* Leonard. Less. *in suo tract. de iustit. & iure, lib.* 2. *cap.* 22. *dubitat.* 14. *num.* 102. & *seqq.* Mich. Salon. *in suo tract. de contract. & commerc. human. in tit. de censib. art.* 3. *controuers.* 9. Ioan. Azor. *Instit. Moral. part.* 3. *l.* 10. *c.* 8. *q.* 4. Paol. Comitol. è Societate Iesu, *Responsor.*

Moral.lib.3.q.28. per tot. Feder. Martin. *in ſuo tract. de iure cenſu. cap.5. vſque ad num.*21.Roder.*d. quaſt. 6. per tot.* Andr. Fachin.*controuer.iur.lib. 2. cap.* 43. Nigol Intrigliol.*poſt hac ſcripta viſus, ſuper Bulla de cenſib.quaſt. 45.per tot.& alios paſſim.*

5 Aliqui † enim ſenſerunt iuſtum pretium cenſus eſſe
poſſe,vſque ad rationem decem pro centenario,& anno quolibet, vt ea Bal. & Paul. de Caſt.*dicit* Bened. Bon.*in ſuo tract. de cenſib. art.* 8. *num.* 24. *Theſaur. dec. Pedemon.*154.*num.*1. Tiber. Decian. *conſ.*2.*num.*77.*libr.* 1. *refert alios* Natt. 498. *num.*10.*lib.*3.Ioan.Bapt.Lup.*d.* §.2.*num.*74. Facchin.*d.cap.* 43. *verſ. iuſtum eſſe pretium.* Federic.Martin. *d.cap.*5.*numero* 2. & in Regno Siciliæ declarauit *Nicol.*huius nominis *Papa V.* per ſuam particularem conſtitutionem, quam fuit pleniſſimè commentatus Foller. *in ſua pract. cenſuali*, & *ibidem* ipſemet not.*in verbo, dummodo,num.*1.*in fin.* [quam conſtitutionem *Nicol. V.*quo ad facultatem emendi cenſum vſque ad rationem decem pro quolibet centenario, & anno eſſe localem, & reſtrictam ad Regn. Sicil. ſed communem toti orbi, dicit Mari. Mut. *Regn. Sicil.* 81.*numero* 39. & 44.] & hæc opinio non diſplicuit. Rotæ *coram* bon.mem.Orano,13. *Nouembris*,1589.*in vna Forolinienſi cenſus, que eſt poſt tract. dec.*117.*num.*8. *in fin.* & *coram* bon. mem. Cardin. Pamphilio,9.*Iunij*, 1604.*in illa Aſſiſienſi cenſus qua eſt ibid.decis.*17. *num.*4. [& *coram* bon. memor. Penia *in illa Rauennatenſi cenſus* 27. *Ianuary* 1620 *poſt tractat.deciſio.* 337. *numero* 1.] & eandem opinionem comprobauit Farinac. *conſil.*54. *num.*22.*libr.*1 *in criminal.* Tiraq.*d.gloſſ.*6.*num.*17. & 19. *ad finem*, Surd *conſil.* 162.*numero* 34.*lib.*2. Hanc tamen ſententiam multorum auctoritate improbat,& reprehendit. Menoch. *conſil.* 445. *numero*.11. *lib.* 5. *vbi num.* 19. reſpondet rationibus contrarium ſentientium [&
6 *poſt alios* Mar. *vot.*125 *num.* 12. Alij itaque fuerunt in
ſententia, quod ſicut † in emptione, & venditione aliarum rerum immobilium frugiferarum iuſtus valor,& pretium dicitur, quando in viginti annis illarum fructus æquant ſortem,& quod reſpondet fructibus illorum viginti annorum *argument.*§.*ſi verò, & ibi gloſ. auth.de reb.eccleſ. non alienan.*Natta.*conſil.*341.*num.* 10. Crauet. *conſil.*940.*num.*7.*lib.*5.Couar.*variar.reſolut. lib.*3.*cap.*9.*num.*5.Tiraquel.*d.gloſ.* 6.*num.* 19 Ant. Pinel. *ad leg.* 2. *C.de reſcind. vendit.part.*3.*cap.*4.*num.*29. Rota Genuenſ.*deciſ.*194.*num.*4.Vinc.*in tract. de locat. & conduct.part.*1.*in tit.de reſcind. locat.numero* 5.*verſ.tertia eſt.*
7 Ioſeph.Ludou.Peruſ.65. *num.*14.*part.* 2. Ita etiam † in
venditione annui cenſus iuſtum illius pretium ſit, quod in viginti annis æquat ſortem principalem,& ſic ad rationem quinque pro quolibet centenario, & anno,*vt refert* Felian.*d.cap.*1.*num.*16.Ioan.Bapt. Lup.*d.* §. 2.*num.*77.Fachin.*dict. cap.* 43. *verſic. tertia.* Andr.Gail. *Pract. Obſeruat. lib.*2.*obſeruat.* 7. *num.* 15. *vbi refert ita fuiſſe per Carolum* V.Imperatorem *taxatum,&* Bernard. Greu. *ad ipſum d.obſeruat.*7.*conſiderat,* 1. *de requiſit.* 4. *num.* 14.*Feder.*Martin.*dict.cap.*5.*numero* 6.*verſic.quinta*, Tiraq *d.gloſ.*6.*n.*18. Et hanc ſententiam receptiſſimam profitetur,& latè comprobat.Auend.*d.tract.cap.*31.

Hæc autem opinio licet quod ad alia bona ſtabilia fructifera magis communiter recipiatur, attamen quo ad annuos cenſus non fuit vſu recepta, cum quotidie videamus cenſus vendi ad rationem ſeptem, & octo pro quolibet centenario, & anno, cuius differentiæ multas reddit rationes Steph. Gratian. *poſt hac ſcripta viſus*, Diſcept.Forenſ.*tom*,3 *cap.*545 *num.*17.

8 Et propterea nonnulli ſenſerunt, quod iuſtum †
iſtius cenſus pretium ſit id quod reſpondet pretio prædij ſuper quo cenſus conſtituendus, & collocandus eſt,*ita viſus eſt ſentire.* Innoc.*in cap. Ciuitate, ſub num.* 2 *extr. de vſur.* Calcan. *conſil.* 84.*num.*1 Alciat. *conſil.*3. *numero* 15.& 19.*lib.* 1. Fachin.*dict.cap.* 43.*verſic.ſexta*, Menoch. *d. conſil.* 445. *numero* 10. *lib.* 5. Federic.Martin. *d.cap.* 5. *numero* 6. *verſicul. ſexta*, Ioan. Bapt.Lup. *d.*§.2.*num.* 79.

Iſta autem † fundi cenſiti æſtimatio licet multis 9
modis haberi poſſit, *teſte.* Abb.*in c.in cauſa,num.*3.*ext. de teſtib.* Ang. Aret.*in* §. *ſi quis agens,num.*1.& 2. *Inſtit. de act.* lariſſimè Maſcard. *in ſuo tract. de probat. volum.* 1.*concluſ.* 650.& *ſeqq.* Omnes tamen in hoc conuenīunt,quod quomodocumque æſtimatio fiat debeat fieri
† habito reſpectu ad fructus, & redditus, qui ea re 10
æſtimanda ſingulis annis percipi poſſunt,*l.ſi fundus,in princ.ff.de reb.cor.l.ſi quos, C. de reſcind.vendit. l. ſi fundum* 94.*ff.de leg.*1.Folet.*d.verbo,dummodo,num.*17.

Hæc tamen † opinio non videtur recipienda, tum 11
quia Conſtitutiones Pontificiæ de materia cenſus loquentes non pretium, & valorem rei ſubiugandæ, ſed illius fructus conſiderant: tum quia in annuo cenſu non emitur res ipſa ſubiuganda, nec illius fructus,ſed ius exigendi annuum reditum ſuper illa ratione fructuum impoſitum, & conſtitutum, *vt ſupra ſæpius fuit dictum,& ſignanter, part.* 1. *cap.*1.*q.*3.*artic.*2.*nunc. quaſt.* 24. *num.*3.tum demum, quia verus rei valor diminui-
tur, ſi alicui oneri ſit obnoxia, cum dici ſoleat † quod 12
onus eſt pars pretij,*l.fundi partem ibi:.deò vilius fundum vendidiſti,& ibi not.gl.in dict.verbo,vendidiſti,&* Bald.& Salyc. *ff. de contr. empt. cum aliis apud* Tiraq.*de retractu
conuent. in præfat.num.*21. *verſ.* & *ſemper*, qua ratione † 13
ipſummet cenſum ob pactum de retrouendendo ad libitum venditoris ea Bulla Pij V.de neceſſitate in illius venditione apponendum;vilius emi poſſe dicebat,Caſſan. *conſ* 63.*num.* 1. Bon *in ſuo tractat.de cenſib.art.* 81. *n.*114. Boninſing. *in eod.ſuo tractat.cap.*4.*num.*11.& *cap.* 5.*num.*10.& *ſeq.& poſt alios, quos allegat.* Martin.Bonacin.*de contract.diſput.*3.*quaſt.* 4.*puncto vnico*, *num.* 7.& Sigiſmund Scacc. *in tractat. de commer.* §.1.*q.*7.*par.* 2. *ampl.* 8 *poſt hec ſcripta viſi.* Vnde non videtur quod in cenſus impoſitione poſſit, nec debeat haberi ratio veri valoris,& pretij rei ſubiugandæ.

Cæterum in tanta ſcribentium varietate † cum nec 14
de iure,nec per Pontificum ſanctiones reperiatur definitum quale ſit iuſtum iſtius cenſus pretium,& valor, *vt dicit* Nauar.*in d.ſuo Comment. de vſur.num.*138. *verſ. decimum octauum.* Ego dicerem, vel eſſe recurrendum
† ad Principem pro declaratione quale debeat eſſe hu- 15
ius cenſus pretium, vt admonet Ripa *lib.*1.*reſponſor. in
tit. de conſtit.reſponſ.*14.*num.*3.& *ſeqq.* vel † eſſe ſeruan- 16
dam conſuetudinem regionis, in qua cenſus conſtituendus, & diſtrahendus eſt: hæc enim cuiuſlibet rei iuſtum pretium ſolet definire,& præſcribere,*arg.l.pretia rerum*, *ff. ad l. falcid. vt ſenſit*, Couar. *var. reſolut. libr.*3.*cap.*10.*num.*2.Bon.*d.tract.art.* 8. *numero* 24. & *alij relati à* Bocacc.*d.tract.de cenſib.part.*1.*num.* 35. & *par.*2. *num.*50 Federic Martin.*d.cap.*5. *numero* 9.Boninſign.*d. tract.de cenſib.cap.*5. *num.*14 Stephan. Gratian. *qui alios allegat Diſcept. Forenſ. tomo* 1.*cap.*141. *num.* 27. & *ſeqq.* Felician. de Solis,*dd. ſuis Commentar.de cenſ.tomo* 1.*lib.* 2.*cap.*1.*num.*15.*verſ. conſuetudine verò*, Ioan. Petr. Fontanell.*de pact.nuptial.tom.*1.*clauſul.*4.*gloſ.*18.*par.*2.*num.* 8. vbi multos allegat, & confirmat ea ratione, quia quælibet Prouincia diuerſum habet pretium ab alia: Immo in vna, & eadem prouincia ſolet circa rerum pretia eſſe diuerſitas, vt ipſe deducit eandem ſententiam ſequitur Ioan.Garzias *in tract.de expenſ. & meliorat.cap.*9.*numero* 81. *circa princ. verſic. & inter illas plurimum,quam confirmat per tex. in extrau.* 1. & 2.*de empt. & vendit. inter extrauag.commun.* in quibus *Calixt. III.* & *Martin.V.*plurimum tribuunt conſuetudini loci, & ciuitatis quam opinionem amplectitur etiam Gaſp. Anton.Theſaur.*quaſt. forenſ.lib.*1.*cap.*32.*num.*1.] & *non videtur improbare* Nauar. *d.tract. de vſur. numero* 104. *verſ. vnde quamuis, & num.*138.*verſ. decimum octauum, ibi tum quia pro varietate, nec videtur diſſentire.* Gregor. de Valent.*Commentar. Theologic.tom.*3.*diſput.*5.*quaſt.*22.

de

de censib. puncto 5. vers. conclusio secunda, & Ioan. Franc.
Leonis, *in suo Thesauro fori Ecclesiast. par. 1. cap. 15. de*
censib. num. 12. & seqq. & fuit dictum in Rota *coram* bon.
mem. Orano, 13. *Nouembris*, 1589. *in illa Forolmiensi cen-*
sus, quæ est post tract. decis. 117. *num.* 9. *& in illa Assisiensi*
census coram bon. mem. Pamphilio, 9. *Iunij*, 1604. *quæ est*
ibidem decis. 17. *sub num.* 3. *vers. minus obstat.*

17 Et licet † Bocacc. *d. par.* 1. *numero* 35. hoc restringat
dummodo talis consuetudo non excedat, decem pro
quolibet centenario, & anno, motus auctoritate. *Ex-*
trauag. Nicol. V. qui in constitutione, quam edidit su-
per impositione, & constitutione annuorum censuum
in Regno Siciliæ definiuit censum posse constitui
dummodo annualis census decimam partem annualis
recepti, seu pretij census non excedat, Ex qua *Extra-*
uag. Sigism. Scac. *d. quæst. 7. part. 2. ampl.* 10 *num* 81. affir-
18 mabat † quod census non possit vendi minori pretio,
quam ad rationem decem pro quolibet centenario,
annos ita vt si minori ematur contractus censualis non
teneat, ea motus ratione, quia cum Pius V. *in sua Bul-*
la de censib. nihil circa hoc disponat, videatur reliquis-
se in suo robore, *dictam* Nicolai V *constitutionem* Quia
19 † tamen pretia rerum variantur pro varietate gentis
terrarum, & temporum, vel pro copia, & pecunia
ementium, vel vendentium aut mercium, vel pecuniæ
numeratæ, *vt per text. in l. pretia rerum, ff. ad l. falcid.* di-
cit in proposito, Nauar. *d. tract. de vsur. num.* 104. Ideò
20 † non est inconueniens, quod etiam pretium census
variari potest, maximè ob maiorem, vel minorem se-
curitatem ementis, cùm minori pretio ematur à diui-
te, quam à paupere, & egeno, vt considerat Bocacc. *d.*
tractat. par. 3. *num* 50. vbi innuit censum constitutum à
paupere solere aliquando emi ad rationem decem, vel
vndecim pro centenario, & anno. Et propterea hanc
restrinctionem non existimo necessariam, sed posse
censum imponi, & vendi maiori, vel minori pretio,
quam decem pro quolibet centenario, & anno.

Nec aliquid facit allegata. *Extrauagans Nicolai V.*
[quæ disponit pretium census non posse excedere de-
cimam partem pretij census, & sic censum non posse
vendi minori pretio, quam ad rationem decem pro
quolibet centenario, & anno, quia in hac parte,] illa
est constitutio localis, & restricta ad Regna Siciliæ.
citra, & vltra Pharum, & ad loca in ea expressa, & spe-
cificata, vt colligitur ex pluribus illius partibus non
autem est Lex generalis: vnde non potest ex ea desu-
mi regula generalis, quod census non possit emi mi-
nori pretio, quam ad rationem decem pro quolibet
centenario, & anno, [& propterea non debet extendi
ad alia loca, & alias prouincias vt in illis census ven-
di non possit maiori, vel minori pretio, si ita loci, &
prouinciæ consuetudine receptum sit.] Et multo mi-
nus, cum habeamus, *Constitutionem* Martini V. *registra-*
tam in cap. 1. de empt. & vendit. inter extrauag. commun.
qua permittitur, vt census constituatur, & vendatur ad
rationem, & pro qualibet marca annui census, decem,
vndecim, tredecim, & quatordecim, marcæ auri, aut
plus, vel minus, secundum temporis qualitatem, prout
ipsi contrahentes inter se conuenerint. Quam *Marti-*
nianam Constitut. habere vim legis vniuersalis, multo-
rum auctoritate firmauimus *sup par. 1. cap. 1. & quæst. 4.*
art. 4. nunc quæst. 11. n. 3. Et propterea cùm dicta Con-
stitutio non sit circa hoc immutata, vel alterata per
Pium V. *in d. sua Bulla*, videtur concludendum, quod
sit relicta in suo robore, vt argumentabat. Scace. *d. n.*
8. *de constitut. Nicolai V.* Et consequenter, quod ex qua-
litate temporum, vel partium conuentione, & aliis
circunstantiis supra consideratis, concedatur, vt cen-
sus constitui, & vendi possit minori pretio, quam ad
rationem decem pro quolibet centenario. Stat igitur
conclusio, quod circa iustitiam, vel iniustitiam pretij,
census non possit aliqua certa, & determinata regula
constitui, sed seruandam esse consuetudinem regionis,
& certum, & iustum census pretium esse illud, quod
loci consuetudine fuit receptum.

Vnde cum ex consuetudine soleant vendi huiusmo-
di census ad rationem septem, vel octo pro quolibet
anno, & centenario, tale dicetur iustum illorum pre-
tium.

Hinc obiter subnectendum existimaui inferri posse,
quod † stante hac certa pretij census ex consuetu- 21
dine taxatione, si in contractu censuali incidat læsio
vltra dimidium, puta quia vendatur non iusto, & com-
muniter recepto pretio, sed minori vltra dimidium,
non habebit locum dispositio, *l. 2. C. de rescind. vendit.*
quod † procedit dumtaxat in pretio arbitrario; non 22
autem in pretio certo, vt dicit Couar. *d. lib. 3. variar.*
resolut. cap. 14. num. 3. vers. quod, & si quis, & sequitur
Felician. *in dd. suis Commentar. de censibus tomo 1. lib. 1.*
cap. 3. numer. 15. & Ludouic. Auend. *d. tract. cap 36. nu-*
mer. 4. Poterit † tamen eo casu contractus argui de nul-
litate, vt benè firmat Felician. *d. lib. 1. cap. 9. num. 12. &* 23
libr. 2. cap. 1 num. 23. & tomo 2. lib 2 cap. 1. num. 1. In qui-
bus locis plures in vtramque partem allegat, & istam
defendit, licet *dict. num. 1.* testetur contrariam esse vsu
Forensi receptam, quam confirmat. Auendan. *d. cap 36.*
num 14. & sequentibus. Illud etiam prætereundum non
existimaui, quod licet regulariter & certitudinariè nõ
sit taxatum pretium censuum hoc † tamen fallit. quo 24
ad census impositus super bonis vniuersitatum Sta-
tus, & ditionis S.R.E. Sedi Apostolicæ immediatè, vel
mediatè subiectarum, vel in quibus dictæ vniuersita-
tes sunt obligatæ quoniam iustus illorum valor, &
pretium fuit declaratum, & taxatum per *Clemens.* hu-
ius nominis *Papam VIII.* ad rationem septem pro
quolibet centenario, & anno vt in eius *Bulla reductio-*
nis censuum sub datum Romæ, prima Maij, 1592. eius
Pontificatus anno primo, cuius constitutionis tenor de
verbo ad verbum habetur, *in principal. huius nostri*
tractat.

[Quæ licet videatur disponere dumtaxat circa cen-
sus ante illius promulgationem creatos, & venditos,
vt videntur suadere illius verba ponderando ea mul-
tipliciter, &

Primò ibi omnes, & singulos census hactenus su-
per quibuscunque rebus, &c. paulò & inferius. ibi ha-
ctenus creatos, &c. ponderando illam particulam,
hactenus, † bis repetitam quæ ad tempus præteri- 25
tum refert *§. fin. institut. de gradib.* Rim. iun. *cons.* 491.
num. 23. lib. 5.

Secundo pondero illa participia creatos constitu-
tos. &c. quæ debent resolui † in relatiuum, & verbum 26
sui temporis Bart. *in l. 1. num. 35. ff. de cond. & dem.* Rim.
Iun. *consult. 591. num. 17. lib. 5.* Surd. *cons. 151. num. 50. lib.*
2. & cùm sint prolata, restringunt dispositionem ad
census antea creatos. Rol. *consil. 43. num. 34. lib.* 4. Surd.
cons. 127. num. 47. lib. 1.

Tertiò videntur ponderanda illa verba, reducimus,
& moderamur, &c. quæ de necessitate respiciunt cen-
sus iam creatos † nec referri possunt ad census postea 27
creandos, & constituendos, quia quod nondum est, nec
reduci, nec moderari potest cum non entium † nullæ 28
sint qualitates, nec partes, *l. eius, qui in Prouincia. ff. si*
cert. pet. cum vulgar.

Cùm itaque Constitutio hæc Pontificia loquatur
de censibus antea creatis, videtur, quod sit retinenda
intra limites, in quibus loquitur cùm inclusio † vnius 29
sit alterius exclusio. *l. cum Prætor. ff. de Iudic.* & quod
lex non dicit, nec nos dicere debeamus. *l. illam. Cod. de*
collat. cum cumulatis à Becc. *cons. 35. num. 4. lib. 1.*

Quartò pro hac eadem sententia negatiua videtur
multum facere. glos. *not. in auth. quas actiones. C. de sacros.*
Eccles. dum vult, quod in odiosis. † & exorbitantibus 30
non sit licita extensio etiam ob identitatem rationis.

Re tamen maturiùs considerata, consultus pro veritate in quadam causa magni ponderis contrariam sententiam veriorem, & pro veritate amplectendam esse existimaui maximè ex infrascriptis.

Primò quia ratio finalis, qua motus fuit Sanctissimus ille Pontifex ad promulgandam hanc Constitutionem fuit æquitas, & paterna charitas ad subleuationem grauaminum populorum Sac. Romanæ Ecclesiæ ditioni in temporalibus subiectorum, vt legitur in
31 illius proœmio ex quo causa † finalis ipsius Constitutionis desumitur. *l. fin. & ibi* Bart. *& alij ff. de h. red. instit.* Ceph. *cons. 571. num. 50. lib 4.* Rim. iun. *consil. 556. num. 7. lib. 5* quæ ratio cùm non minus conueniat censibus post dictæ constitutionis editionem creandis, quàm ante illius promulgationem creatis, non video, cur non etiam illos comprehendat, non quidem per
32 viam extensionis, † sed per viam comprehensionis Franc. Becc. *cons. 62. num. 17. lib. 1.* Rimin. Iun. *consil. 544.*
33 *num. 74. lib. 5* sicut genus † comprehendit sub se omnes suas species, vt dicit *ibi* Becc. & Rim. Iun. *d. cons. 544 num. 77. bene* Decian. *consil. 43. n. 20. versicul. & est ratio, & num. 21. lib. 2.*

34 Secundò, quia semper illa interpretari †, & via capienda est, per quam plenior fit prouisio *leg. adoptiuus §. 1. ff. de rit. nuptiar.* Crau. *consil. 278. num. 5. lib. 2.* Rimin. Iun *consil. 563. num. 40. lib. 5.* sed nemo negauerit, quin plenius succurratur grauaminibus populorum per dictam Constitutionem, si ea comprehendat etiam census postea creandos, quam si restringatur ad census antea creatos, merirò, &c.

35 Tertiò quia facilius tollitur † ius quærendum, quàm ius quæsitum. Glos. & Doct. *in l. seruus. Cod. de pact.* Bero *cons. 76. num. 118. lib. 1.* Becc. *consil. 56. num. 13. & 36. lib. 1.* Decian. *consil. 33. num. 5. lib. 1.* Surd. *cons. 175. n. 40. lib. 2.*
36 & faciliùs impeditur, † ne quid fiat, quam tollatur id, quod factum est. *l. patre furioso ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur.* Dec. *consil. 113. num. 2. vers. & facilius* Surd. *d. consil. 175. num. 41.* Sed reducendo census, qui iam creati erant, est tollere ius emptoribus illorum iam quæsitum & tollere, vel saltem alterare id, quod factum erat respectu verò censuum in posterum creandorum, non est tollere ius alicui quæsitum, nec alteratur id, quod factum erat, ergo dum Papa voluit prospicere populis Sacræ Romanæ Ecclesiæ ditioni subiectis respectu censuum creatorum, quod tendit in alterius præiudicium, dicendum est, quod multo magis prospicere voluerit respectu creandorum, quod fiebat absque damno. & præiudicio alicuius *arg. auth. multo magis, C. de sacros. Eccles. cum vulgar.*

Quartò monit me. Quia si Papa fuisset interrogatus, vtique respondisset, quod suę intentionis erat quod in dicta Constitutione prouideretur indemnitati, & grauaminibus populorum S. Rom. Ecclesiæ ditioni subditorum non solum quo ad cẽsus creatos, sed etiam quo ad creandos, tum ob rationis identitatem, immo maioritatem, vt dictum est, & infra dicetur, tum quia
37 natura † legis, & Constitutionis est, vt non ad præterita, sed ad futura respiciat *l. fin. in fin. C. si cert. petat. §. Prouinciarum vers. vnde præteritur.* Auth. *vt fact. non. Constit.* Crau. *cons. 141. n. 9. lib. 3.* Bero *cons. 26. n. 13. lib. 1.* Ceph. *Consil. 51. n. 29 lib. 1.*

38 Nam quod disponens † si fuisset interrogatus verisimiliter disposuisset habetur pro disposito, vt de testatore dicit *glos. communiter approbata in l. tale pactum. §. fin. C. de pact.* sequuntur Doct. *in l. Titius §. Lucius ff. de*
39 *lib. & posthum.* de statuentibus † firmat Dec. *consil. 19. n. 3. circa fin. versic. & si statuentes.* Curt. Sen. *cons. 9. n. 16.* Soc. Iun. *cons. 1. n. 127. lib. 1.* Farin. *consil. 36. n. 7. lib. 1. cri-*
40 *min.* de Legislatore Calc. *consil. 11. n. 24.* De Principe † rescribente, vel aliquid concedente. Bald. *in d. l. tale pactum. §. fin. amo n. 1. vers. 2. nota & ibi* Paul. de Castr. *n. 6. quos referunt, & sequuntur* Soc. Iun *consil. 128. num. 17. d. lib. 1.* Roland. *consil. 62. n. 25. lib. 3* Curt. Sen. *cons. 44. n. 12. vers. nam fine.*

Ex quibus cum hac posteriori sententia transeundum censui, & eò libentius, quò in ea me confirmauit summa auctoritas Illust. & Reuerend. Domini mei † Fa- 41
britij Verospij Romanæ Rotæ Auditoris integerrimi, & Perusiæ, & totius Prouinciæ Vmbriæ pro S. Sede Apostolica Præsidis amplissimi viri quidem eruditissimi, & de Legali scientia optimè meriti: quem cum fuissem percunctatus, an super hoc casu fuerit vnquã in Rota dubitatum, & quæ esset ipsius circa illum sententia, perhumaniter respondit de illo non fuit vnquam in Rota hæsitatum, & se firmiter sentire Constitutionem hanc Clemen. VIII. census etiam post illius promulgationem creatos, & venditos comprehendere, & valdè gauisus sum, me tantum in hac mea opinione socium reperiisse. Nec obstare visa sunt ea, quæ pro contraria opinione supra deducta sunt.

Nam non est facienda vis, quod Constitutio illa loquatur de censibus creatis non de creandis, & quod propterea illorum inclusio istos excludat.

Quoniam † cum eadem, immo maior vigeat ratio 42
in creandis post promulgationem Cõstitutionis, quam in creatis antea, vt demonstratum est, iudicandum est de creandis tanquam de casu comprehenso, & immediatè deciso per eandem Constitutionem. Rimin. Iun. *cons. 4. num. 10. lib. 1.* nam non dicitur casus omissus vbi adest eadem ratio. Crauet. *cons. 183 sub n. 3. vers. nec dicitur casus omissus libr. 1.* Rim. Iun. *multos allegans cons. 4 num. 12. & 13.* & id † in quo viget eadem ratio le- 43
gis, & constitutionis, dicitur expressè cautum, & dispositum in lege & constitutione *l. his solu. §. fin. C. de reuoc. donat.* Becc. *cons. 62. num. 37. in fin. lib. 1.* Etiam † in 44
materia pœnali & exorbitanti. Rim. Iun. *post* Bald. Anchar. & Castr. *cons. 657. n. 30. lib. 6.* & bene facit Fulgos. *cons. 240. sub num. 1.*

Quia † vbi habet locum ratio legis, circa id dici de- 45
bet prodita ipsa lex. vt post Cald. *cons. 1. in tit. vt lit. pendent. dicit* Crau. *d. cons. 183 sub n. 3. quos refert & sequitur* Rol. *cons. 72. n 47. lib. 1.*

Nec in casu isto procedit regula *l. cum Prætor. ff de Iudic.* tum quia dicta constitutio non includit census creatos ante illius promulgationem negatiuè, sed affirmatiuè ad Bero. *cons. 79. sub num. 16. vers. vel quia ita lib. 1.* tum quia eadem, immo maior viget ratio, vt includantur census creandi, quam illi, qui erant tunc creati. Rim. iun. *post multos, quos congerit cons. 244. num. 295. lib. 3. & cons. 689. n. 156. lib. 6.* Surd. *cons. 25. n. 34. & cons. 36. num. 20. lib. 1.* & absque dubio, quia ratio est expressa in ipsa constitutione. Honded. *cons. 1. num. 11. & 61. lib. 1.*

Ad glos. vero *in auth. quas actiones. C. de sacros. Eccles.* respondetur Primò illam procedere quando in lege, vel constitutione non est expressa ratio: sed quando ratio est expressa tunc admittitur extensio etiam in exorbitantibus, & odiosis ob identitatem rationis, vt pluribus confirmat Dec. *post multos, quos alleg. cons. 34. num. 23. lib. 2.* tunc enim non extensio, sed comprehensio dicitur vt supra latè deductum fuit. Secundò respondetur, quod cùm † hæc constitutio sit facta prin- 46
cipaliter fauore populorum S. Rom. Ecclesiæ ditioni subiectorum & ab subleuationem grauaminum, quibus illi præmebantur, licet redundet aliquo modo in odium eorum, qui census emerant, nihilominus dicitur simpliciter, & absolutè fauorabilis. Rim. Iun. *post multos quos congerit lib. 1.* & propterea est extendenda *ad* Brun. *de statut. exclus. femin. artic. 3. n. 12. & seq. refert* Honded. *cons. 1. num. 7. lib. 1.*

Quare cùm ratio finalis expressa in proœmio dictæ constitutionis sit tanquam genus ad omnes casus, in quibus militat dicta ratio Decian. *consil. 301. num. 6.* &

alij

alij supra allegati, & proinde census post dictam con-
stitutionem creati sub illius dispositione, ob rationis
identitatem tanquam species sub suo genere compre-
hendantur, vt supra deductum fuit, debent eodem mo-
do, & forma comprehendi prout comprehenduntur
47 census antea creati, & venditi, tum quia † quælibet
species sub suo genere eodem modo, & æque propriè
continetur. *l. si quid eorum, §. inter empium, ff. de leg. 3.*
Crau. *cons. 785. numer. 10. lib. 5.* Menoch. *cons. 366. n. 69.*
libr. 3. tum quia cùm determinatio, & dispositio dictæ
constitutionis ob identitatem, immo maioritatem ra-
tionis respiciat æqualiter vtrumque casum, & vtrum-
que æqualiter decidat *d. l. his solis, §. fin. C. de reuoc. donat.*
Dec. *cons. 301. num. 6.* Rim. Iun. *cons. 4. num. 10. lib. 1. &*
cons. 657. num. 30. lib. 6. Becc. *d. cons. 62. num. 17. in fin. lib. 1.*
48 Crot. *cons. 118. nu. 4. & consil. 120. n. 1. lib. 1.* debet † vtrum-
que pariformiter determinare, *l. nam hoc iure, §. fin. ff. de*
vulg. & pupill. substit. l. quamuis, C. de impub. & aliis sub-
stit Surd. *multos allegans cons. 31. num. 15. lib. 1.* Et pro-
inde sicut quo ad census creatos, & constitutos ante
promulgationem dictæ Constitutionis, nec ipsæ vni-
uersitates, vel communitates, nec earum Priores, con-
siliarij fideiussores, vel aliæ particulares personæ quæ
illarum, intuitu etiam vti principales principaliter,
& insolidum, seu aliàs quouis modo etiam in forma
Cameræ se obligauerunt, dummodo pretia dictorum
censuum ad earundem communitatum vsum conuer-
sa fuerint vigore quarumcunque obligationum, qui-
busuis iuramentis, seu alias vallatarum ad solutionem
vltra summam scutorum septem pro quolibet cente-
nario, & anno non tenentur, nec exigi possunt etiam
cum clausula sublata, &c. eodem modo dicendum est,
quod nec etiam quo ad census postea creatos, & ven-
ditos teneantur vltra septem pro quolibet centenario,
& anno Priores, Consiliarij, fideiussores, vel aliæ per-
sonæ particulares, quæ, vt supra, in dictis censibus se
obligauerunt, vt pariformis inter dictos casus fiat de-
49 terminatio, & ne eadem † constitutio diuerso iure cen-
seatur respectu eorum, quæ pariformiter sub illius dis-
positione comprehenduntur, contra regulam *l. eum qui*
ades, ff. de vsucap. cum vulg.

Quatenus verò fructus dictorum censuum essent
exacti vltra septem pro quolibet centenario, & anno
contra dispositionem dictæ Constitutionis tanquam
50 indebitè soluti possent repeti, † vel condictione sine
causa, vel condictione indebiti, vel cautius agendo, pe-
tendo simpliciter illorum restitutionem, vt admonet
Specul. *in tit. de action. §. sequitur videre n. 51. in fin. &*
nos diximus in tract. infra q. 119. aliàs par. 3. cap. 2. in vlti-
mis verbis.]

[Et licet excell. D. Paulus Boncompagnus qui inter
Romanæ curiæ Aduocatos honestum locum sibi ob
suas dotes, & peritiam adeptus est in quodam suo res-
ponso reddito in quadam causa montis Falisci census
hanc nostram conclusionem ex professo impugnare
conatus fuerit, ita vt eo perfecto tantisper de hac mea
sententia anceps fuerim, & non erubuissem ab ea co-
gnita veritate recedere, tandem non obstantibus fun-
damentis per eum in contrarium adductis, & plena
manu confirmatis, illam fuisse consonam, & confor-
mem menti, & intentioni ipsius Papæ existimaui, &
proinde ab ea non esse recedendum censui maximè
per rationes à me aliàs adductas quibus non fuisse ab
eodem Domino Paulo cõgruas, & sufficientes respon-
siones datas, ex infrascriptis ni fallor liquido appare-
bit. Laudo nihilominus eius ingenij acumen, & peri-
tiam, sed multo magis humanitatem, quod de me tam
amanter, & honorificè locutus fuerit.

Insurgit itaque primo loco Dom Paulus contra con-
clusionem à me firmatam hoc fundamento, quod cùm
constitutio præfata loquatur per verba præteriti tem-
51 poris non sit extendenda ad futuros census, † cum
verba prolata in tempore præterito ad futurum tra-
hi non possint, *ex traditis per* Rebuff. *in l. verbum opor-*
tebit. 8. versical. regula ergo est ff. de verb. signif. Hond.
consil. 63. n. 62. libr. 1. Beltramin. *ad* Greg. XV. *dec. 338.*
num. 15. quia † tempus determinato modo prolatum 52
non recipit functionem alterius temporis. Greg. *dict.*
decis. 338. & ibi addent. d. num. 15. Immo tempus † de- 53
terminatum importat contrariam dispositionem fini-
to tempore Surd. *decis. 75. n. 50 & seqq.* Gregor. *dec. 392.*
num. 12.

Quod multo magis recipiendum esse dicit ob ge-
minatam expressionem verborum præteritorum im-
portantium, *ad l. Balista, ff. ad Trebell.* & quia quando
Papa voluit includere tempus futurum id expressit
dum de fructibus deinceps post promulgationem di-
ctæ constitutionis, ex censibus iam impositis decur-
rendis fuit locutus, *allegans* Surd. *cons. 245. numer. 45.*
lib. 2. quem in puncto loqui affirmat, & facit regula
l. 1. §. sin autem C. de caduc. tollen. Becc. *cons. 21. num. 22. &*
seq. lib. 1.

Cœterum huic primo fundamento multipliciter
confirmato respondetur, quod cùm hæc constitutio
non inducat aliquid contra ius commune, cum non † 57
reperiatur iure expressum, & determinatum pretium
census, sed sit regulandum ex regionis consuetudine,
vt multorum auctoritate diximus supra hoc eod. art. 4. n. 14.
& seqq. & non diffitetur ipsemet D. Paulus in dicto suo
responso, licet in ea Papa vtatur verbis præteritum
tempus importantibus, illa † tamen apta sunt compre- 58
hendere etiam futura Ruin. *cons. 49. n. 11. lib. 3.* Menoch.
cons. 494. n. 27. & seqq.

Quod absque difficultate videtur recipiendum in
terminis huius constitutionis quoniam † ratio ob 59
quam illa emanauit potest adaptari ad census post il-
lius promulgationem à Communitatibus status Eccle-
siastici imponendos, *iuxta theoricam* Bar. *tam in l. illici-*
tas in princ. ff. de offic. Præsid. quam alibi traditam, quem
sequuntur Ruin. *consil. 39. num. 18. vers. non obstant. lib. 2.*
& cons. 49. num. 11. lib. 3. Soc. Iun. *cons. 21. num. 5. vers. &*
ad regulam lib. 1. Ceph. *cons. 644. numer. 33. lib. 5.* Marca-
brun. *cons. 26. num. 68. & seqq.* Qui mouentur ea potissi-
mum ratione quod lex, statutum, & Constitutio fu-
turis dant formam negotiis, *l. leges, & constitutiones C. de*
legib. Rim Iun. *cons. 25. num. 52. & seqq. lib. 1.* Et lex † de- 60
bet esse generalis comprehendens omnes casus *l. leges*
vt generales, & ibi Scriben *C. de legib. can. erit autem lex.*
4. distinct. quæ generalitas in præsenti casu, in eo con-
sistit, vt per eam prouideatur respectu omnium cen-
suum etiam in futurum per dictas communitates im-
ponendorum non quidem quod quãdocunque nouus
census imponitur denuo talis constitutio promulgari
videatur, sed in vim primordialis dispositionis eiusdem
constitutionis, quæ ob identitatem rationis (videlicet
ad subleuationem grauaminum, & commoda popnlo-
rum) quæ militat tàm in censibus impositis ante di-
ctam constitutionem, quàm in impositis postea æquè
comprehendit vtrosque Alex. *cons. 5. ad fin. lib. 5.* Crau.
cons. 118. n. 15. lib. 1. & de antiq. temp. par. 4. in prin. n. 90. &
seqq. Surd. *cons. 302. n. 22. lib. 3. & nos diximus supra n. 21.*
& infra.

Quod probatur etiam auctoritate Sacræ Paginæ
in 2. epist ad Roman. cap. 3. dum in illis verbis, *Iustificati*
gratis per gratiam ipsius per redemptionẽ, quæ est in Christo
Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in san-
guine ipsius ad ostensationẽ iustitia propter remissionem præ-
cedentium delictorum, loquitur per tempus præteritum
præcedentium iuncta *glossa* ibi, quæ subdit *& præsentium,*
& idem D Paul. *ad hebr. capit. 9.* in illis verbis, *& ideo*
noui testamenti mediator est, vt morte intercedente in re-
missionem earum præuaricationum, quæ erant sub priori te-
stamento repromissionem accipiant, vbi similiter *glos.* ad
illud verbum *priori,* addit, *& præsenti,* & sic tempus
præteritum

præteritum trahitur ad futurum, quod nulla alia ra-
tione fieri poteſt, niſi quia eadem militar ratio quod
D. Ieſus Chriſtus æque voluerit ſaluos eſſe eos qui vi-
xerant in teſtamento veteri, ac eos qui viuent ſub le-
ge gratiæ in teſtamento nouo, cum apud Deum nul-
la ſit acceptio perſonatum, & D. Ieſus velit omnes
homines ſaluos fieri, vt bene expreſſit idem D. Paulus
in 1. epiſt. ad Thimot. cap. 2. in illis verbis *Chriſtus Ieſus
qui dedit in redemptionem ſemetipſum pro omnibus, & in
eadem epiſt. cap. 4.* per illa verba, *Chriſtus eſt Saluator
omnium, & in 1. epiſt. ad Chorint. cap. 5.* loquens de
Chriſto Ieſu dixit, *& pro omnibus mortuus eſt*, & D.
Ioannes *in 1. epit. cap. 2.* in illis verbis, *ipſe eſt propitia-
tio pro peccatis noſtris, non pro noſtris tantum, ſed pro to-
tius mundi*; & habetur *in extrauag. Vnigenitus, de pa-
nit. & remiſſ. poſt princip.* vbi Papa loqnens de Theſau-
ro Eccleſiæ militanti per ſanguinem Ieſu Chriſti ac-
quiſito protulit hæc verba, *Volens ſuis theſaurizare fi-
lius pius pater, vt ſic ſit infinitus theſaurus hominibus, quo
qui vſi ſunt Dei amicitiæ participes facti ſunt, & proinde
theſaurus iſte fuit acquiſitus non ſolum pro expiandis, &
redimendis præteritis peccatis, & præuaricationibus ſed
etiam pro futuris*, vnde ob rationis identitatem tempus
præteritum trahi deber ad futurum eriam in caſu no-
ſtro, vbi intentio Papæ in dicta Conſtitutione (quæ
61 † ex illius procemio colligitnr *l. fin. ff. de hared. Inſtit.*
Decian. *conſ. 72. num. 49. lib. 2. & conſ. 7. num. 69. lib. 5.*)
fuit prouidere omnibus popnlis, & communitatibus
Sedis Apoſtolicæ ditioni ſubiectis, vt demonſtrant
62 tam verbum illud Populorum, indefinitè prolatum, †
quod vniuerſali æquipollet Bart. *in l. ſi pluribus ff. de
63 leg. 2.* Decian. *conſ. 17. num. 20. lib. 1.* Maxime † cùm
ſit adiecta perſonis, & nomini collectiuo vt ſubiungit
ibi Decian. *num. 21. poſt alios, quos allegat.* Qnam illa
verba ad ſubleuationem, & commoda, quæ conue-
niunt tam iis, quæ tempore promulgationis dictæ cō-
ſtitutionis grauabantur cenſibus ad rationem, octo,
nouem, vel decem pro quolibet centenario, & anno
impoſitis, vt innuit illud verbum ſublenationem gra-
64 uaminum, ſubleuamen † enim præſnpponit exiſten-
tiam grauaminum *l. manumiſſiones, ff. de ſtat. homin.
cum vulgar. 6.* quam iis, qui licer eo tempore talibua
cenſibus non eſſent grauati poterat tamen cōtingere
quod in poſterum indigerent pecnniis, & cogerentur
illas ad cenſum accipere, & proinde valde commo-
dum illis fuit conſtituere, ne cenſus vendi poſſint ad
maius prætium quam ad rationem ſeptem pro cente-
nario, & anno, vt innuit illud verbnm commodo.

Quamobrem licer dicta conſtitutio loquatnr per
verba præteritum importantia, deber intelligi vt
comprehendat etiam cenſus in futurum per dictas
Communitates imponendos. Et eo magis quia eſt val-
65 de veriſimile quod † ſi Papa de hoc fuiſſet interroga-
tus ita reſpondiſſet, & proinde idem eſt, ac ſi id ex-
preſſiſſet vt in ſtatuto ita argumentatur Soc. Iun. *conſ.
21. num. 5. lib. 1. cum aliis congeſtis per* Maſcard. *de ge-
neral. ſtatutor. Interpr. concluſ. 2. num. 260.* Ita autem
veriſimilis voluntas Papæ probatur ex eo quod ratio
conſtitutionis in procemio illius explicata omnino
etiam in cenſibus poſt ipſius promulgationem impo-
ſitis viget, *vt ſubdit* Soc. *ibid. d. n. 5.*

Cùm itaque huiuſmodi intellectus conueniat men-
ti ipſius Papæ conſtituentis etiam quod verbis non
conueniret, quod ex prædictis falſum eſt, eſt nihilo-
66 minus recipiendus, † nam mens dicitur ſpiritus con-
ſtitutionis verba autem vicem corporis gerunt Rol.
conſ. 8. num. 31. lib. 1. & conſ. 70. num. 56. lib. 3. Pariſ.
conſ. 16. num. 30. lib. 3. Rom. Iun. *conſ. 52. num. 69. lib.
1.* & ſicut corpns ſubiacet ſpiritui, ita verba ſubiacent
67 menti nam † verba debent deſeruire intentioni non
intentio verbis. Rimin. Iun. *d. conſ. 52. num* 68. Decian.
68 *conſ. 60. num. 20. lib. 3.* Immo talis † interpretatio
elicita ex mente conſtituentis dicitur ineſſe de neceſ-
ſitate eiuſdem conſtitutionis Bal. *conſ. 411. numer. 1.
verſ. vnde quod vni lib. 1.* & † nunquam cenſetur reie- 69
cta Decian. *conſ. 18. num. 12. & ſeq. lib. 5.* etiam quod
ſtatutum, & † conſtitutio excluderet omnem inter- 70
pretationem, *ad* Bar. *in l. omnes populi, num. 65. & ibi*
Iaſ. *num. 56. ff. Inſtit. & Iur.* Pariſ. *d. conſ. 16. num. 51.
lib. 3.*

Ad ea autem, quæ in contratium allegabantnt non
videtur admodum difficilis reſponſio. Nam ad pri-
mum, quod Conſtitutio iſta loquatur per verba præ-
teriti temporis, quæ ad futura non trahuntur reſpon-
detur, quod hoc non eſt perpetuum immo contra-
rium firmat pro veritate Bart. *in l. cum lex num. 2. ff.
de legib.* quod multo magis procedit vbi viget eadem
ratio, *vt per* Bart. *in d. l. omnes populi, num. 64.* vbi pro
vtraque parte allegans tandem in verſ. ſi vero conti-
net firmat quod verba ſtatuti etiam prolata in tem-
pore præterito trahatur ad futura vbi viget eadem ra-
tio, prout vigere in hac conſtitutione ſupra fuit de-
ductum.

Quæ reſponſio poteſt confirmari ex traditis per
Nauar. *in can. ſtatuimus 19. quaſt. 3. num. 42. verſ. octa-
uo nota, vbi ad interpretationem decreti Concilij Triden-
tini ſeſſ. 25. c. 5. de regularib.* in illis verbis *Clauſuram
monialium vbi violata fuerit, reſtitui, vbi inuiolata eſt
conſeruari maximè procurent.* licet ſecundum illorum
ſonum videantur comprehendere dumtaxat illa mo-
naſteria in quibus ante concilium præfatum fuerat
introducta clauſura, attenta tamen mente, † quæ ma- 71
gis eſt attendenda quam verba *can.* Marchion. *in quaſt.
1. cap. fin. de reg. iur. in 6.* concludit quod decretum il-
lud comprehendat etiam illa monaſteria, quæ nullo
tempore clauſuræ obſeruantiam habuerunt, & hoc
ob rationis identitatem proptet quam verba ſonantia
in tempus præteritum trahunt ad tempus futurum.
Quod multo magis eſt recipiendum in hac conſtitu-
tione, ex quo verba procemij illius ſunt generalia, vt
dictum eſt. Nam licet Papa in corpore dictæ conſti-
tutionis videatur ſe reſtringere ad cenſus impoſitos
hactenus, & ſic per verba importantia tempus præ-
teritum, quia tamen verba procemij ſunt generalia,
tota conſtitutio deber generaliter intelligi etiam de
cenſibus in futurum imponendis, *l. regula §. fi. in illis
verbis. Nam initium conſtitutionis generale eſt, & ibi*
Bart. *ff. de Iur. & fact. ignor.* Curt. Iun. *conſ. 185. num.
1.* Nam † procemium legis, & conſtitutionis dat in- 72
tellectum toti legi, & conſtitutioni. Bart. *in d. §. in fin.*
Decian. *regul. 133. num. 4.*

Quod confirmatur, quia ſi ratio tollendi grauami-
na communitatum ſtatus Eccleſiaſtici mouit illum
Sanctum Pontificem ad reducendum ad rationem
ſeptem pro centenario, & anno cenſus, qui iam erant
conſtituti ad rationem, octo, nouem, vel decem non
obſtante quod tolleret ius iam quæſitum emptotibns
dictorum cenſuum contra regulam de non tollendo
iure quæſito, multò magis dicendum eſt, quod volue-
rit comprehendere cenſus in poſterum per dictas
Communitates imponendos in quibns nemini eſt
ius quæſitum, & nemini in iure quæſito fit præindi- 73
cium; nam † difficilius tollitiur ius quæſitum, quam
ius quærendum. Crau. *poſt alios conſ. 139. ſub num. 7.
lib. 1.* Ceph. *conſ. 58. numer. 36. & ſeq. & num. 60. &
ſeq. lib. 1.*

Ad illud quod tempus determinato modo prola-
tum non recipiat functionem alterius temporis, reſ-
pondetur † quod procedat dumtaxat quando tempus 74
eſt determinatum non in genere, ſed præciſè & ſpeci-
ficè Bald. *in cap. licet col. 1. extr. de ſupplen. neglig.
pralat.* Iaſ. *in auth. qua ſupplicatio num 5. verſ. tamen
contra iſtum C. de precib.* Imper. *offer* Nat. *conſ. 485.
num. 3. verſ. conſtatur namque, & in lib. 3.* ſed in hac
conſtitutione

constitutione non legitur quod illius dispositio sit relata ad aliquod certum, & specificum, & determinatum tempus meritò, &c.

Ad illud quod quando Papa in hac constitutione voluit comprehendere tempus futurum expressit, respondetur quod ideo Papa non disposuit expresè super censibus in posterum imponendis, vel quia sciebat hanc suam Constitutionem ob identitatem rationis in procemio expressæ illos quoque comprehendi, quia vbicumque ratio expressa viget etiam si verba deficiant casus dicitur comprehensus in omni materia quantumuis odiosa, & correctoria *glos. in cap. 1. in verbor. talsa extr. de tempor. ordinand.* Ias. *in auth. quas actiones num. 22. C. de sacros. Eccles.* Paris. *cons. 16. num. 23. & seq. lib. 3.* Crau. *cons. 183. num. 3. circa med. horum auctoritate* Ludouis. *decis. 293 num. 14.* vel qoia illorum impositio erat omnino prohibita per constitutionem Sixti V. editam de anno 1586. & die 30. Septembris *in Bullario inter eius bullas num. 42.* & propterea poterat verisimiliter credere communitates census præfatos non fore imposituras, vel quia habebat in animo dictam constitutionem Sixti V. innouare prout fecit in Bulla edita super bono regimine *in ordine suarum Bullarum 10. in §. 12.*

Ad rationem desumptam ex geminatione verborum importantium tempus præteritum respondetur,
75 quod geminatio illa † & verba geminata debent intelligi ad limites mentis, & rationis procemio dictæ constitutionis expresè. Nam in constitutione plus est attendenda ratio, quam verba Alex. *cons. 52. numer. 10. libr. 4.* Osasch. *dec.* Pedem. *59. num. 7.* Paris. *cons. 83. n. 13.*
76 *& seqq. lib. 3.* Nam † ratio regulat dispositionem *l. cum pater. §. dulcissimis ff. de leg. 2* & hinc supra dicebamus, quod vbi ratio assistit, verba præteriti temporis comprehendunt etiam tempus futurum, & quod sequens dispositio debet secundum rationem generalem in præfationibus expressam intelligi, & interpretari Crau. *cons. 192. n. 21. post princ. libr. 1.* Menoch. *præsumpt. 2. n. 13. lib. 6* Quod maximè recipiendum est in constitutione ista, cum illa emanauerit pro populorum Sedis Apostolicæ ditioni subiectorum commodo, & vtilitate. Becc. *cons. 10. sub n. 2. vers. & in primo lib. 1.* Gozad. *cons. 1 num. 16.*

Secundum principale fundamentum Dominus Paulus desumebat, vt ipse profitetur à ratione dictæ constitutionis, quam dicit fuisse, non vt præiudicaret emptoribus censuum à communitatibus venditorum ad rationem, octo nouem, vel decem pro quolibet centenario contra Constitutionem Sixti V. forsam etiam de licentia Dominorum superiorum non tamen cum examinatione causæ necessitatis, sed vt reduceret ad normam dictæ Constitutionis Sixti Quinti, & sic ad rationem septem.

Verum hoc quoque tollitur negando, quod illa fuerit causa finalis ob quam Papa motus fuerit ad dictæ
77 Constitutionis promulgationem. Sed potiùs † causa finalis fuit vt subleuaret populos Sedis Apostolicæ ditioni subiectos à grauaminibus & prouideret illorum commodis, vt colligitur tum ex primis verbis Procemij eiusdem Constitutionis quæ sunt ista, *quæ ad subleuationem, &c.* tum ex subsequentibus verbis ibi. *Sane non sine animi nostri molestia accepimus plerasque communitates, &c* ex quibus verbis procemialibus causam finalem constitutionis colligi supra fuit dictum, tum demum ex verbis sequentibus ibi *Nos igitur in præmissis opportunè ratione aliqua saltem ex parte prouidere volentes, &c.* ponderando illud verbum *in præmis-*
78 *sis,* † quod operatur idem ac si præcendentia specificè, & nominatim essent expressa Crau. *cons. 929 numer. 8. lib. 5.* Surd. *cons. 336. num. 19. lib. 2.* Rota *dec. 71. numer. 1. par. 1. diuers.* Vnde apparet quod causa finalis dictæ Constitutionis fuit subleuamen grauaminum, & vtilitas, & commodum communitatum, & populorum. Via autem, & modus perueniendi ad dictum finem fuit reductio censuum ad rationem septem pro quolibet
centenario, & anno. & propterea † illa tanquam fina- 79
lis, & non alia attendi debet Soc sen. *cons. 251. col. 8. dub. num. 6. vers. comprobatur lib. 2.* Cran. *cons. 237. num. 14. lib. 1.* Rol. *cons. 58. numero 86. lib. 3. & cons. 99. numer. 46. lib. 4.* Mandell. Alb. *cons. 57. num. 7. lib. 1. etiam non attentis verbis* Paris. *cons. 32. num. 42. lib. 2. & cons. 72. num. 52. lib. 4.*

Verùm licet Papa voluerit populorum grauaminibus prouidere, noluit † tamen nimium emptoribus 80
censuum præiudicare inhærendo regulæ *l. 2. § merito ff. ne quid in loc. public.* impositiones dictorum censuum penitus, & omnino annullando, sed voluit vtrique parti consulere prouidendo dictis grauaminibus ex parte, vt ipsemet profitetur, per reductionem huiusmodi censuum ad rationem septem qui est fructus moderatus, & indemnitati emptorum eorundem censuum accommodatus, & congruus. Quod non respicit damnum eorum, qui in posterum census forent à Com-
munitatibus, & populis præfatis empturi cùm † 81
eorum patrimonium non diminueretur in quo damnum consistit *l. 3. ff. de damn. infect.* Decian. *cons. 97 numer. 49. & 40. lib. 2* Mauric *dec. 21. num. 8.* Sed potiùs
cessatio lucri, quæ † inter se valdè differunt, *vt per* 82
Bart. *in l. quo minus numer. 6. ff. de flumin.* Rimin iun. *cons. 498. num. 24. lib. 5.* Surd. *cons. 321. numer 10. lib. 3.* Nam damni, & lucri diuersa est ratio, & diuersum ius *l. Proculus ff. de damn. infect. l. fin. §. licentiam C. de iure delib. cum simil.*

Tertiò principali fundamento impugnabat Dominus Paulus conclusionem supra à nobis firmatam, quia inquit, si Constitutio præfata Clem. VIII. comprehenderet census in posterum imponendos daretur Communitatibus, & populis occasio committendi periuria, quam esse omni conatu fugiendam latissimè deducit, & egregiè comprobat, inferens quod sola verisimilitudo quod periurium possit committi improbatur.

Cæterùm licet ista verissima sint, non tamen videntur censui proposito accommodari posse. Nam dato etiam, quod insurgat possibilitas committendi periurium, illa tamen non potest operari, quod hæc Clemen. VIII. Constitutio, quæ est in summa æquitate, & paterna charitate fundata, vt ipsemet Papa sub illius initio profitetur & in generalitate rationis finalis comprehendit etiam census in posterum imponendos debeat quoad illos ob solam possibilitatem quod circa eos possint committi periuria reputari iniusta,
& iniqua. Nam, iustitia contractus, non debet à 83
futuro euentu, vel ab iis, quæ postea contingunt, & sunt iudicari, & cognosci, sed à forma seruata, vel non seruata tempore celebrati contractus, *vt per tex. in l. 2. C. de rescind. vendit. dicit* Surd. *cons. 282. numer. 13. vers. ratio enim lib. 2. & in tract. de aliment. titul. 9. q. 110. num. 9.*

Nec contractus venditionis, & alij qui ex propria, & primordiali eorum natura sunt iusti, & liciti, debent reputari illiciti, & iniqui ex eo, quod in istis mille fallaciæ, & dolus multiplex in tertij præiudicium committi possit, vt aliorum auctoritate *dixi supra part. 1. c. 1. q. 4. art. 5. nunc q. 12.*

Prout lex non debet improba, & iniqua reputari,
ex eo; quod † per eam sit cognitum, & inductum pecca- 84
tum, vt per Apostol ad Romanos cap 7. imo lex debet ab omnibus seruari, quantum vis sit dura. *l. prospexit. ff. qui & à quib & quicquid fit contra legem nullum est,* vt nullius probare. *l. non dubium Cod. de legib.*

Vltra † quod ista possibilitas quod Communitates, 85
& populi committant periuria non est habenda in consideratione, tanquam contraria præsumptioni iuris quod

quod quilibet sit bonus. l. merito. ff. pro soci. propter † quã
semper est capienda præsumptio exclusiua delicti gloss.
in l. iuris gentium §. quod fere. in verb. approbatur ff. de pact.
Bald. in l. Imperator. ff. de stat. homin. Menoch. præsumpt. 2.
num. 1. lib. 5.
87 Et nemo † præsumitur immemor salutis æternæ
l. fin. Cod. ad l. Iul. repetund. Hond. cons. 91. numer. 88.
lib. 1. Et consequenter non est credendum quod quis
88 sit commissurus periurium, † cùm mali euentus non
sint considerandi l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb.
obligat.
Præterea vix dari potest casus quod Communita-
89 tes, & populi illaqueentur periurijs, † cùm vt pluri-
mum soleant contrahere mediante persona eorum
Syndici, & Procuratoris, leges autem non ad ea quæ
raro, sed ad ea quę frequenter solent contingere respi-
ciunt, & adaptantur l. nam ad ea de legib.
Et licèt Communitates, & vniuersitates teneantur
ad obseruantiam contractuum per Syndicos, & acto-
res factorum Ias. in prælud. feudor. num. 93. sequitur Man-
tic. de iurament. part. 4 effect. 164 num. 4. attamen quo ad
spiritualia, & pœnas periurij, cum sint sine anima in
eas non cadit periurium. Bald. in l. generaliter in princ.
C. de reb. cred. Natt. cons. 598. num. 13. lib. 3. Seraphin. de
priuil. iuramen. Priuileg. 83. num. 27. qui alios allegat. Et
propterea absque labe periurij, & sine necessitate ob-
tinendi relaxationem a vinculo iuramenti possunt
contrauenire iuramento præstito, ab eorum Syndico,
& actore. Bero cons. 8. n. 23. & seq. lib. 3 Mantin. d. effect.
164. num. 2.
90 Quibus addi potest, quod † quatenus Communi-
tates, & vniuersitates propter vinculum iuramenti te-
nerentur soluere census post promulgationem dictæ
Constitutionis ad maiorem summam quam septem
pro quolibet centenario, & anno impositos, & quod
tale iuramentum virtute dictæ Constitutionis non
censeretur remissum, & relaxatum, nec super eo dis-
pensatum, vt Dominus Paulus in dicto suo responso
latè nititur comprobare, non propterea censerentur
prohibitæ id, quod vltra summam per dictam Consti-
tutionem taxatam soluissent, tanquam indebite, &
contra illius dispositionem solutum repetere, vt de sol-
uente vsuras medio iuramento promissas dicit Papa,
in cap. debitores extr. de iureiur.
Quartum, & vltimum principale fundamentum
quod D. Paulus ad infringendam dictam meam con-
clusionem adducit est elicitum, vt ipse prætendit, ex
obseruantia subsecuta, quæ huic Constitutioni Clem.
VIII. interpretationem dedit, affirmat enim ipse post
promulgationem illius fuisse à Communitatibus Se-
dis Apostolicę ditioni subiectis impositos multos cen-
sus ad maiorem rationem quam septem pro quolibet
centenario, & anno, & illos fuisse approbatos à sacra
Congregatione Eminentissimorum, & Reuerendissi-
morum Dominorum Cardinalium Præpositorum pro
executione Bullæ ab eodem Clem. VIII. editæ sub bo-
no regimine.
Sed huc quoque facili negotio subuertitur; Quate-
nus enim per aliquas Communitates fuerit impositus
aliquis census vltra rationem septem, credendum est
quod id fecerint de licentia dictæ sacræ Congregatio-
nis, quæ vel ob pecuniarum inopiam, vel ob necessita-
tem Communitatum, vel ob alias legitimas causas du-
xerit cum illis dispensandum, quod in illius arbitrio
esse repositum idem D. Paulus in fine secundi funda-
menti principalis conitetur, ita enim præsumendum
est ad euitandum delictum, quod Communitates com-
misissent contraueniendo Constitutioni Sixti V. de
qua supra dictum fuit.
Nec obstat quod idem D. Paulus dicit in dataria
solere concedi reductiones censuum Communitatum
ad annua scuta septem pro cẽtenario, & anno, & quod
huiusmodi noua concessio foret superflua si eos com-
plecteretur Bulla Clem. Quod asserit conuincere sub
Constitutione præfata census impositos post illius
promulgationem non comprehendi, idque manifestè
colligi ex hac subsequenti obseruantia.
Quia non docetur fuisse habitum recursum ad Da-
tariam pro reductione censuum venditorum ab aliqua
Communitate status Ecclesiastici post promulgatio-
nem dictæ Constitutionis, & quatenus doceretur, talis
recursus, & reductio diceretur facta ad cautelam, ex
quo non erat necessaria stante dispositione dictæ Bul-
læ Gabr. cons. 71. num. 3. lib. 2. & quæ fiunt ad maiorem
cautelam non † sunt superflua nec ex eis potest resul- 91
tare probatio obseruantiæ Gabr. cons. 93. num. 12 lib. 2.
Vinc. de Franch. dec. 665. num. 8 l. pen. C. de evict. sed illa
est † omnino probanda ab eo, qui illam allegat Ceph. 92
cons. 299. num. 19. lib. 2. Rot. coram Seraphin. decis. 153.
num. 2 Et debet esse certa, & indubitata, † & inducta 93
ex actibus vniformibus Bero cons. 137. numer. 31. lib. 3.
Marescott. qui alios allegat var. res. lib. 1. c. 13. n. 15. & de
censibus impositis post promulgationem dictæ Con-
stitutionis Rota coram Reuerendissimo D. meo Coc-
cino Decano dec. 103. num. 15. imo cum expressione, &
specificatione dictorum censuum Rota dec. 196. n. 8.
part. 1 recent.
Cæterum dato etiam sine veritatis præiudicio quod
asserta obseruantia probaretur, non tamen posset huic
Pontificiæ Constitutioni dare interpretationem. Pri-
mù † quia tunc dici posset obseruantia interpretatiua 94
dictæ Constitutionis, si illa mediante contenta in di-
cta Constitutione effectuarentur, sed quia per dictam
prætensam obseruantiam inducitur diuersum, & con-
trarium dispositioni dictæ Constitutioni non potest
dici interpretatiua illius, nec quod ex tali obseruan-
tia resultet vsus Constitutionis, imo resultaret po-
tius contrarius vsus, qui † non potest seruire pro in- 95
terpretatione illius Rota d. decis. 196. numer 7. vers. ob-
seruantia enim d. par. 5. recent. & dec. 136. numer. 10. ead.
part. 1.
Secundo quia cùm dicta obseruantia habeat ini-
tium contra dispositionem dictæ Bullæ, & sic vitio-
sum non potest eidem Bullæ dare interpretationem.
Crau. cons. 680. num. 5. libr 4. Rot. dec. 136. num. 12. par. 5.
recent.
Tertio quia cùm in dicta Constitutione adsit non
solum decretum irritans, sed etiam Clausula sublata,
&c. quæ † claudit os omnibus ne aliquid contra eius 96
dispositionem dicere, aut gerere possint Verall. dec. 134.
n. 4. lib. 3. cum aliis apud Marescott. variar. resolut. lib. 2.
cap. 38. num. 18. consequenter † est cuilibet sublata fa-
cultas obseruandi contrarium eius, quod in dicta Con- 97
stitutione dispositum reperitur Rim. iun. cons. 503 n. 36.
& lib. 5. Gratian. discept. forens. cap 546 num. 50. Rota,
dec. 37. num. 2. par. 2. diuers. & in recent. dec. 72. n. 8. par. 1.
& proinde nihil contra dispositionem Bullæ præfatæ
potuit obseruantia.
Quarto quia cùm † agatur de interpretanda Con- 98
stitutione Papæ ad ipsum erat recurrendum pro ha-
benda illius interpretatione, nec inferiores poterant
illam interpretari Rimin. iun. consil. 659. n. 13. & seqq.
lib. 6. cum † enim potestas Papæ non sit ab homine, 99
cap. de nouit. extr. de iudic. non possunt inferiores illius
dispositioni per contrarium vsum contrauenire absque
illius scientia, Rota dec. 197. num. 3. & dec. 213. numer. 2.
par. 1. recent. immo † requiritur expressus illius consen- 100
sus nec sufficit tacitus Rota dec. 222. sub num. 5. d. par. 5.
recent.
Vnde sequitur quod, vel non repetitur obseruantia
contraria dictæ Constitutioni Clem. VIII. vel in
omnem euentum illa non est releuans nec potest illius
dispositionem tollere, vel interpretari, quibus acce-
dit quod Constitutio illa loquitur de censibus impo-
sitis

ficiis per Communitates, & vniuersitates, quæ cum re-
101 præsententur per Rectores & Decuriones, qui solent singulis annis mutari habent præsumptam ignorantiam eorum, qui antecessores gesserunt animaduertit Alc. *cons.* 203 *num.* 33. *quod est* 7. *lib.* 4 & proinde in illis
102 † nihil potest operari obseruantia, *vt non obscurè sentit.* *ibi* Alc. & *expressè dixit* Menoch. *præsumpt.* 103 *num.* 38. *lib.* 3.

Ex quibus existimo apparere fundamenta facta per Dominum Paulum contra supradictam à nobis firmatam conclusionem non esse talia, quæ congrua responsione tolli, & euelli non possint & consequenter illam remanere firmam, & inconcussam.

Ea autem quæ idem D. Paulus adducit pro responsionibus per eum datis ad ea, quæ ipsemet adduxit pro ratione dubitandi in dicto suo responso, sunt ni fallor, ad sufficientiam sublata in responsionibus datis primo eius fundamento ideo non repeto.

SVMMARIA.

1 *Pretium in emptione, & venditione debet conueniri in pecunia numerata.*
2 *Solui tamen potest in qualibet Specie æstimata.*
3 *Pretium rei dici potest quidquid pro ea datur.*
4 *Pretium census ex Bulla Pij V. debet consistere in pecunia numerata.*
5 *Aliàs contractus est nullus, tàm in foro fori, quam in foro poli.*
6 *Etiam si consistet in auro rudi, vel laborato, non tamen excusso causa expendendi.*
7 *Et hoc est de natura contractus.*
Limitatur in censu constituto ante Bullam Pij V. numero 9.
Sed contraria opinio, quod procedat etiam in censu imposito ante dictam Bullam, est verior. numer. 10. *& seqq.*
Limit. 2. in censu, qui alienatur sine interuentu pretij, num. 12.
Limit. 3. in censu, qui constituitur in casu assignanda dotis, num. 13.
[*Dominus census potest illum vendere pretio conuento etiamsi non soluatur in pecunia numerata.*]
8 *Contractus census non dicitur perfectus antequam solum fuerit pretium in pecunia numerata.*
10 *Contractus census est magis suspectus de vsura, quam quilibet alius.*
11 *Pretium census constitui debere in pecunia numerata fuit pro forma introductum à Martino V. & Calixto III. secundum quorundam sententiam.*
14 *Census pro cuius pretio datur in solutum quæuis res, est nullus.*
15 *Census, qui emitur per delegationem nominis debitoris, est nullus.*
16 *Census pro cuius pretio dantur fructus aliorum censuum non solutorum, est nullus.*
17 *Vsura vsurarum de iure non debentur.*
[*Præcipuè. Hac dictio præsupponit adesse alios casus.*
18 *Contractus celebratus non seruata forma, est nullus.*
19 *Emptor census venditus non seruata forma Bulla Pij V. tenetur imputare in sortem fructus perceptos.*
20 *Pecunia depositata, ne possint leuari sine consensu Titij, eo non consentiente non possunt erogari pro pretio census.*
[*Depositum si exbursetur, non seruata illius lege præsumitur extare penes depositarium.*
Depositum factum ad effectum inuestiendi, potest restitui deponenti.
Maximè si in actu deponendi non sit expressum tempus, nec bona quando, & in quibus inuestimentum sit faciendum.

Cencius de Censibus.

21 *Census constitutus, vt detur venditori prædij loco pretij illius, est nullus.*
22 *Limitatur si ex instrumento venditionis prædij appareat illius pretium fuisse integraliter solutum.*
23 *Solutio momentanea si vtilitatem afferat, est consideranda.*
24 *Solutio pretij prædij, & constitutio census, cum illius pretio, sunt actus separati.*
25 *Vendens prædium, si ex illius pretio nulliter emat censum ab emptore prædij, potest illius prædij fructus percipere.*
26 *Census licitè emi potest dando in solutum verum creditum.*
27 *Contrarium defendit Felicianus in terminis Bulla Pij V.*
28 *Sed prior opinio placuit multis, & Auctori.*
Neque propterea contractus dici potest simulatus n. 31 & seq.
29 *Debitum ex vna causa potest de consensu partium conuerti, vt debeatur ex alia causa.*
30 *Actus vnus aliquando occultatur celeritate coniungendarum actionum.*
32 *Simulatio non potest considerari, vbi actus habet fomentum ex veritate præcedentis causa.*
[*Simulatio probatur solis coniecturis maximè in fraudem vsurarum etiam, vt sequatur condemnatio.*
Simulationis exceptio non admittitur contra publicum instrumentum.
Simulationis exceptio non retardat executionem Cameralis obligationis.]
33 *Census post Bullam Pij V. validè emi posse cum pecunia vere debita, vt an Surdus.*
[*Causa finalis Bulla Pij V. super form. creand. censuus fuit eradicare suspicionem vsurarum.*
Suspicio vsurarum in contractu censuali cessat quando census emitur cum vero credito.]
34 *Contraria opinio placuit alius, & Auctori*, numero 35.
Conciliantur opiniones, vt affirmatiua si vera in foro Poli, negatiua in foro Iudiciali, n. 37.
36 *Forma non potest impleri per æquipollens.*
38 *Emens censum cum suo vero, & reali credito non est tutus in foro conscientiæ simpliciter, & indistinctè, sed cum distinctione, de qua ibi.*
[*Cautela vt licitè, & validè ematur census cum vero credito.*
Census licitè emitur ex pretio eodem tempore reducto, ex venditione mercium.

Pretium census debet constitui in pecunia numerata.

QVÆSTIO XLVIII.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 1. ar. 5.

QVod pretium erogandum in emptionem annui redditus debeat constitui, & conueniri in pecunia numerata, non videtur quod possit in dubium reuocari, cùm enim hæc non minus sit species emptionis & venditionis, quam emptio, & venditio quarumcunque aliarum rerum, vt deductum fuit *supra hac eod. quæst. art.* 1. quis dubitet † quin pretium debeat consistere in pecunia numerata, *l.* 1 *ff. de contr. empt. l.* 1. *de rer. permut. cum sexcentis similibus.* Ari. Pinel. *ad rub. C. de rescind. vendit par.* 2. *cap.* 1. *num.* 10. *& seq.* Et licet contrariam sententiam pluribus confirmare conetur. Ludou. de Auend. *in suo tract. de censib. H. par. cap.* 37. *num.* 13. *& seqq.* dicta tamen per ipsum non videntur 1

adaptari posse ad decisionem propositæ dubitationis:
ipse enim loquitur de censibus Hispaniæ, vbi *Bulla
Pij V. super censibus*, fuit io hac parte vsu recepta, vt
ipsemet profitetur, *ibid. num.23. & seqq. & sæpius in d.
suo tract.* non autem censu constituto, & creato ad for-
mam, *d. Bulla Pij V.* de quo est disputatio nostra; vt
colligi etiam potest ex nouo fundamento, quod affert
pro sua opinione, *n.21.* vbi concludit de censu creato
secundum ius diuinum, & naturale. Cauendum ta-
men est ab eo, dum *d.cap.37. n.31.* negat pretij nume-
rationem pro forma requiri à *Pio V. in d. sua Bulla*:
nam contrarium firmauimus *infra num.4* & latius, *hac
ead. q.1. art.6. nunc q.49. n.11. & seqq.*

Dubium tamen esse potest, an sicut in venditioni-
bus aliarum rerum licet pretium sit conuentum in pe-
2 cunia numerata, possit † tamen solui in quacumque
alia specie æstimata, *l. pretij, C. de rescindend. vendit. glos.
in l.2. §. fine pretio, ff. de contrah. empt.* Pinel. *ad c.1. n.16.*
Fab. de Monte, *in tract. de empt. & vendit. q.5. num.2.* &
3 pretium † dici potest quidquid pro re datur, vt per
text. in l. seruorum, §.1. ff. de statu. hom. dicit Tiraq. *de re-
tractu lignag. §.1. glos.14. numer.41.* hoc etiam recipia-
tur in venditione annui census, vt in puncto, Paris.
cons.75. numer.32. lib.4. Surd. *cons.162. numer.39. & seq.
lib.2.* Gasp. Roderiq. *in suo tractat. de ann. reddit. lib.1.
quæst.13. numer.3.* Circa quam in terminis *Bulla Pij V.
super censib.* nulla potest esse dubitandi occasio, cum
per eam fuerit expressè dispositum, quod pretium cen-
sus debeat solui in pecunia numerata, & admittunt
4 absque contradictione Doctores omnes †. affirman-
tes hoc pro forma fuisse per dictam constitutionem
sancitum, Ludouic. Lopez *in suo tract. de contract. lib.1.
capit.59. vers. ad hæc, & alia* Surd. *cons.318. numer.8 &
seq. lib.3.* Bernard. Greu. ad Andr. Gail. *Obseruat. iur.
lib.2. obseruat.7. considerat.1. de requisit 2 num.9. & 10. &
placuit* Nicolao Intrigliolo *super Bulla de censib. q.97.
5 num.1. & seqq.* Et † si pretium census non soluatur in
pecunia numerata, contractum esse nullum tàm in
foro exteriori, quam in foro conscientiæ, dicit Ludo-
uic. Molina, *in suo tract. de contract. part.2. disputat.390.
6 num.1. in fine*, etiam † si pretium consistat in auro, vel
in argento rudi, & elaborato, non autem coniato, &
excusso gratia expendendi, *vt deducit* Felician. de Solis,
in suis Commentar. de censib. tomo 2. *lib.1. cap.4. num.4.* &
non dissentit Gaspar. Roderic. *in suo tract. de ann. red-
ditib q.13. num.3. vers. verum tamen est, & infra.* [Et ita
hunc locum nostri tractatus referens concludit D. Lu-
douicus Paitellius à S. Angelo in Vado I. C. ætate no-
stra celeberrimus & mei amantissimus *in annotat.6. ad
expedit. caus. ciuil.* D. Rutilij Paitelij *sui patris num.1. &
seq.*] Licet in censibus Hispaniæ, vbi *Bulla Pij V.* in
hac parte non est vsu recepta, vt dictum est: contra-
rium firmet Ludouicus Auend. *d. tract. cap.39. num.4.
cum seqq.* in creatis autem iuxta Bullam præfatam non
7 est recedendum ab opinione præcedenti, & huc †
fortè respexit. Felician. *in dd. suis Commentar. tomo 1.
lib.1. cap.8. num.11. vers. quarta conditio*, dum dixit hoc
esse de natura contractus censualis, Fernand. Rebell.
*in suo tract. de obligat. iustit. lib.10. quæstion.1. numer.*21.
8 affirmabat post *Bullam Pij V.* non † censeri perfectum
contractum census antequam pretium in pecunia nu-
merata solutum fuerit, & Bartholin. *ad d. Bullam
glos.6. ad fin.* Molina, *d. disputat.390. num.1. &* Mich.
Salon. *in suo tract. de contract. & commerc. human. in tit.
de censib. art.3. controuers.7. numer.1.* asserebant verba hu-
ius constitutionis, illud apertè habere, neque debere
in alium sensum transferri. Et hanc *Pij V. dispositio-
nem* esse ad vnguem obseruandam, aliàs censum esse
nullum declarauit *Rota* sæpius, & signanter *in vna
Calagurritana census*, 11. *Decembriis*, 1602. *coram* bon.
mem Litta *quæ est in fine tract. decis.118. numer.3. & ea-
dem die coram* R. P. D. Sacrato, *in vna Romana census*,
*quæ ibid. est dec.119. in princ. & in alia Romana Pretij Pa-
latij*, 15. *Ianuarij*, 1607. *coram* b.m. Iusto *quæ est ibid. de-
cis.80. num.5. & in vna Assisiensi Census*, 5. *May*, 1608.
coram R.P.D. Coccino Decano, *quæ ibid. est dec.120. n.2.
& in aliis causis sæpè.*

Sed dubium versatur, an ante *Bullam Pij V.* huius-
modi solutio pretij census esset necessario facienda in
pecunia numerata: In quo † licet Surd. *consil.162.* 9
numero 39. lib.2. & alij supra relati negatiuam senten-
tiam amplexi videantur, cum datio in solutum alia-
rum rerum loco pretij obtinere videatur, *l. si prædium,
C. de evict. per quem tex. in proposito*, Paris. *d. cons.75. n.32.
lib.4.*

Contrariam tamen sententiam in hoc quoque du-
bio tenendam esse existimo, maxime *ex Constitutioni-
bus* Martini V. & Caliati III. *registratis in cap.1. & 2.
de empt. & vendit. inter Extrauag. commun.* quos Ponti-
fices non est credendum perperam, & absque magna
animaduersione fecisse mentionem, quod in contra-
ctu census, quem ibi confirmauerunt, pretium solue-
batur in pecunia numerata, propter quam circun-
stantiam, in hoc contractu qui † præter cæteros est 10
valdè suspectus de vsuraria prauitate, si credimus. Fe-
liciano, *in dd. suis Commentar. tomo 1. lib.1. cap.8. n.15.
vers. altera est*, omnis pœnitus videbatur sublata vsu-
rarum suspicio, vt defendit Felician. *d. cap 8. num.11.
& seq. post quem* Rebell. *d. lib.10. quæst. 1. num.22. vbi vr-
gentibus rationibus hanc partem confirmat, & repetit.
ibid. quæst.6. numer.9. vers. dixi, vbi reddit rationes cur ita
sancitum fuit.* Immo hoc † fuisse pro forma substan- 11
tiali à Martino V. & Caliato III. sancitum *latè de-
fendit* Felician. *d. tomo 1. lib.2. cap.5. num.17. vers. secun-
do, hanc eandem sententiam amplexus fuit* Mich Salon. *d.
art.3. controuers.6. n.1.* cum qua est transeundum ea sal-
tem ratione, quia cùm agamus de materia suspecta, &
in qua facilius, quam in aliis contractibus committi
possunt vsuræ, etiam in casu dubio ea est recipienda
opinio, quæ est tutior, & magis fauet animæ, *cap. in Ci-
uitate, in fin. & ibi not.* Doctor *ext. de vsur. & nos diximus
supra art ab hinc 2. n.14. & seqq.*

Quæ conclusio sicut vera est in censu emptitio, qui
alienatur ex contractu qui pecuniam exposcit, & de
quo loquitur dicta Piana, & reliquæ Constitutiones
Pontificiæ, ita dicendum est † eam non procedere in 12
eo censu, qui alienatur ex iis contractibus, qui pretium
non requirunt, puta ex titulo donationis, legati, vel si-
mili, *vt defendit* Alcibiad. Lucarin. *obseruat. Pract. lib.1.*
Academ.5. *obseruat.1. n.5. & seqq.* & clarius est, quam
quod probatione indigeat.

Prout † nec etiam procedit in iis censibus qui crean- 13
tur, & constituuntur in dotium assignandarum casu,
nam tunc census ipsos etiam pecunia ad manus non
habita creari posse, & creationem, & constitutionem
prædictam respectu actualis numerationis faciendæ
non subiacere. *Constitutioni præfata Pij V.* & aliorum
declarauit idem *Pius V. in quadam sua Constitutione*,
quam ad declarationem dictæ suæ Bullæ super censi-
bus promulgauit, *in vers. postremo*, habetur *hæc consti-
tutio*, impressa de verbo ad verbum *supra in principio
tractatus.*] Nec similiter procedit in venditione cen-
sus iam acquisiti, potest enim illius dominus eum ven-
dere pretio conuento, licet non soluatur in pecunia
numerata, vt dicemus infra *hac ead. part.2. cap.2. q.2.
art.6. nunc q.72. num.16.* & hunc censum licitè pro do-
tibus constitui posse absque pretij numeratione, bene
aliorum auctoritate comprobat Mastril. *dec. Sicil.103.
per tot. lib.2.*]

Ex hac conclusione, vt supra firmata, saltem quo ad
census constitutos, iuxta formam *d. Bulla Pij V.* inferri
potest ad nonnulla, & quidem.

Primò † quod cẽsus pro cuius pretio datur in solutũ 14
aliqua quæuis res sit omnino nullus, vt dicit Rebell.

d. lib.10.

d.lib.10. quæst.6.num.9.Martin.Bonac.*in suo tract.disp.3. q.4.pun.cto unico num.21.vers. item.* [quicquid contrarium defendere,& comprobare nitatur Mari. Mut.*decis.Reg. Sicil.73 ,sub n.8.ante med.vers.&c quamuis hanc opinionem.*]

15 Prout † etiam nullus est ille,qui emitur per delegationem nominum debitorum,vt firmat Felician. *in d. suis commentar. tom.2.lib.1.cap.8.num.10.*

16 Sicut † etiam est nullus ille, in quo loco pretij dantur in solutum fructus aliorum censuum decursi, & non soluti.Nauar.*in suo Comment.de vsur.num.94.*Boccacc.*in d.tract.de censib. part.1. n.10. & part.3. num.36. sequitur* Leonard.Less.*in suo tract.de iust.& iure,lib.2. cap.22. dubitat.12. num.87.* Felician.*in dd.suis Commentar. de censib.tomo 1.lib.1. ca .9. num.16. vers.septimum conditionem.* Intrigliol. *d.tract. quæst.48. numer.1.* [*alios allegat* Mari. Giurb. *decis.Regn.Sicil.24.num 13.& seq. part.1. & resoluit Rota in vna Romana prætensi canonis, seu census coram* R.P.D.Manzanedo 23.*Iunij* 1606.*post tract.decis.*179. *num.*12] quidquid contrariam sententiam nitatur defendere Ludouic.de Auend. *d.tract.cap.*28.*num.*11 & 12. [& Giurb *d.dec* 24.*num.*34 & *latè* Mari.Mut.*d.dec.*73.*sub num.*8.*vers.tamen pura veritas.* Horum tamen opinio non posset recipi in terminis Bullæ Pij V. quæ expressè requirit, vt pretium census verè & realiter numeretur,cotam testibus, & notario in actu emptionis.

17 Huius autem nostræ conclusionis licet Boccacc.*d. num.*10.dicat esse rationem,quia †vsuræ decursæ non possunt facere aliàs vsuras,*l.si non sortem*,§.1.*ff.de cond. indeb.l fi.C.de vsur.*[per quam rationem in hanc sententiam videtur etiam venisse Rota *in d.Romana prætensi canonis , post tract. dec.*379. *num.*14.] hæc tamen ratio,licet in se vera sit , non videtur tamen quod applicari possit casui nostro , in quo fructus non soluentur ex credito fructuum census non solutorum,sed ex censu de nouo constituto , & vendito, tale autem creditum esset pretium huius noui census venditi, [& proptereà Rota *d.num.*14. non firmauit se super sola ratione , quod vsuras vsurarum non sit licitum exigere , sed demonstrauit etiam adesse alias rationes, dum dixit, Præcipuè cum illicitum sit nam per illam particulam Præcipuè , ostendir se aliis quoque causis , & rationibus moueri , *l.1.ff.de testibus,& ibi glos. in verb. præcipuè.* Anton.Monach.*dec.Bononien.*19. *num.*44 August Barbos.*de diction.& clausul.in verb. Præcipuè , qua est dictio* 230.*num.*1.] Vera autem supra firmatæ conclusionis ratio est , quia per *d.Bullam Pij V.* datur pro forma,quod in census venditione pretium soluatur in pecunia numerata , vt dictum est , *supra numer.* 5. & *seqq.* Vnde cùm in casibus mox supra relatis, scilicet, quando loco pretij census dantur in solutum aliæ res, nomina debitorum , & fructus aliorum censuum maturati, & non soluti non seruetur forma:ergo †contra-

18 ctus est nullus non solum in foro exteriori , & iudiciali.*l.non dubium,C.de legibus* Laderch.Imol. *cons.*184. *num.*11. *ad med.lib.*1. Afin. *in sua Praxi Iudiciar.* §.28.

19 *cap.*3. *per tot.* Sed † etiam in foro Poli , & animæ , vt multorum auctoritate deducit Felician.*d.cap* 8. *num.*7. *vers.contra verò*, & apertè colligitur ex eademmet *Bulla Pij V.in vers.contractus que sub alia forma,&c.*dum ibi iudicantur fœneratitij omnes contractus sub alia forma celebrati,quem locum ad id bene cōsiderauit Rota *coram* Reuerendissimo P. D. Coccino Decano , 5. *May*,1608 *in ill.a Asisiensi census . qua est in fine Tract. decis.*120.*n.*2.& sensit *in d.Romana Census , coram* Reuerendissimo P.D.Sacrato 11. *Decembris* , 1602. *qua est ibid. decis.*119.*n.*3.& *seq.*dum declarauit fructus ex censu empto non pecunia numerata tanquam ex contractu vsurario perceptos.non acquiri recipienti, sed esse restituendos sic licet Intrigliol *d.q.*48.*num.*4.*ad fin & in inf.* extendat hanc conclusionem in tantum , vt nec *Census de Censibus.*

etiam emi possit nouus census ex pecunia paulo ante recepta ex fructibus census , per rationes ibi ab ipso consideratas. Ego tamen in hac ampliatione contrarium censeo ex iis,quæ dicentur.*paulo infra hoc eod.art. num.*22 & *seqq.*

Secundo infertur,quod † si pecuniæ fuerint depositatæ penes aliquem ea lege , & conditione , vt non possint amoueri sine consensu puta Titij,si Titio non consentiente conuertantur in emptionem census.contractus erit nullus ea ratione,quod emptus fuerit census absque pretio,vt declarauit Rota *in vna Perusina, seu Eugubina Census*,27.*Martij*.1596.*coram* bon.mem. Cardinali Blanchetto,*qu est post Tract.dec.*121.*per tot. & in eadem causa* coram eodem 24.*May eiusdem anni, quæ est ibidem deci.*115.*num* 1 [Præsumitur enim adhuc depositum extare penes depositarium vt resoluit Rota *sæpius,& signanter in vna Romana depositi de Altemitis* 10. *Decembris* 1601.*coram* Reuerendiss. D.Coccino De.ano,*qua est inter eius decis.impressas dec.* 49.*in fin.* Titio autem consentiente poterit depositatius pecunias illas exbursare in emptionem census,& consequetur liberationem. 20

Tout si depositarius pecunias deponenti restituat liberatur , etiam quod pænes ipsum fuissent depositæ ea lege , vt deberent inuestiri in emptione bonorum stabilium , vt deducit Anch.Regien. *qu st.*31.*numer.*15.*lib* 1.

Maximè si in actu deponendi non fuisset expressum tempus,nec bona aliqua in quibus inuestimentum fieri deberet,*vt per* Anch.*d.q.*31.*n.*13.& *seq*]

Tertiò infertur, quod † eadem ratione nulla sit & inualida emptio census constituti ab eo,qui cum emit fundum & non habens pecunias in promptu quibus pretium fundi soluat) imponit censum super suis bonis , & illum dat venditori prædij loco pretij census Ludou.Lopez *qui in suo tract. de contract. lib.*1. *cap* 59. *vers. secundum Corollarium , post* Garz. & Io. à Medina, *quos allegat*,dicit in vim census hunc contractum non posse sustineri. quod placuit etiam Rotæ *in vna Segobiensi Census*,16.*Aprilis*,1597.*coram* b.m. Penia , *qua est post Tract.decis.*122.*n.*2. & *coram* Illustrissimo Cardinali Lancelotto, 9. *Decembris*,1602. *in alia Romana nullitatis census,quæ ibidem est decis.*2.*n* 2.Licet contrarium defendat Ioan. Guttierez. *Practicar. quæst lib.*2. *q*162.*n.*8.quem sequitur Hieron.Cæuall. *Pract. Quæst. commun.contr.comm.q.*163 *n.*51.*Licet* Auend.*in d. tract. cap.*30.solùm dubitet de iustitia pretij huius census,& adquam rationem constitui possit , præsupponens contractum ex se etiam licitum. 21

Verùm † si ex ipsomet instrumento venditionis prætij appareret de integra pretij illius solutione facta in pecunia numerata , licet illico eædem pecuniæ forent datæ ad censum ipsimet emptori census talis contractus , & constitutio census sustineretur non secus , ac si census fuisset constitutus , & venditus præsenti pecunia. Nam cùm ista numeratio pecuniæ facta ad computum pretij prædij empti afferat emptori illius vtilitatem , & commodum, quia consequitur liberationem ab obligatione soluendi illud pretium,licet † dictæ pecuniæ penes venditorem prædij momento tantum temporis permanserint . ex ista tamen momentanea solutione dominium acquisiuit ille , qui statim eas restituit ad censum emptori prædij , vt considerat. Bartol.*in l. qui se soluit,* §6. *ad fin. vers. secundo casu & ibi* Paulus de Castro . *ff. solut.* Bald. *in leg. si tibi pecuniam , numero* 1. *vers. appono, & ibi* Alexand.*numer.*5.*Iason numer.*10. & Decian. *in fine , ff. si cert. pet.* Iaf. *in leg. fratre , numero* 7. *ff. de cond. indeb.* Imol. *in leg. si quis duos in fine , de solut.* Gerard.de Petra sancta *sing.*16. *numer.*1.[& ita di eb r Rot. *coram* R'euerend.D.Coccino Decano *in vna Beneuentana census* 18.*Martij*,1603. *quæ post tract. est decis.* 22 23

187. *numer.* 10. *& coram* R.P.D.Manzanedo *in vnu Romana seu Nepesina census* 13. *Maij* 1624. *post tract. dec.* 454. *num.* 10. *& seq.*

Et licet Mastrill. *decis. Sicil.* 272. *num.* 17. *cum multis seqq. lib.* 3. nitatur defendere, quod contractus iste censualis non sustineatur si pretium statim, & clam restituatur emptori cēsus. Hoc tamen dicit procedere quādo ista momentanea solutio nullam affert vtilitatem, & commoditatem soluenti, *vt n.* 17. *vers. nec considerateur, & n.* 43. *asserens num.* 44. *& seqq.* quod quando cum eodem pretio venditor census persoluit suum debitum quod habet cum emptore census, & sic emptor pretium illud recipit ex noua causa contractus censualis sustinetur. Et propter hanc rationem Steph. Gratian. *disceptat forens. tom* 4 *cap.* 679. *num.* 9. defendebat à nullitate contractum societatis officij, in quo socius ponens pecunias post perfectum contractum recepit partem dictarum pecuniarum ad computum fructuum dictæ societatis liberando se à debito fructuum dictæ societatis pro dicto tempore,] & propterea potuit illico pecuniam illam restituere in emptionem census:
24 nam † isti duo actus solutionis pretij fundi empti, & emptionis census sunt considerandi tanquam separati, vt dicebat in puncto Rota *coram* Illustrissimo Cardinali Lancellotto, 9. *Decembris*, 1602. *in illa Romana nullitatis census, quæ est post Tract. dec.* 2. *n.* 3. *& optimè facit alia resolutio facta in Rota coram* b.m. Cardin. Pamphilio, *in vna Bononiensi census*, 24. *Aprilis*, 1600. *quæ est ibidem dec.* 123. *n.* 4.

[Licet autem solutio momentanea suffragetur quando affert aliquam vtilitatem soluenti, *vt multorum auctoritate dixit* Rota *in decisionibus hic allegatis coram* Lancellotto, *numer.* 2. *&* 10. *coram* Pamphilio *num.* 4. *& coram* Manzanedo *in vna Romana, seu Nepesina census* 13. *May*, 1624. *post tract. at. decis.* 454. *numer.* 10. *& seq.* attamen si huiusmodi subitanea, & momentanea restitutio fiat ex pacto præcedenti talis solutio non suffragatur, nec liberat soluentem *vt non obscure voluit* Rota *in dicta decisione coram* Pamphilio *hic allegata num.* 5 Gratian. *discept. forens. tom* 5. *cap.* 962. *numer.* 25. *& seq. & comprobat*. Lazat. Phæuutius *in tract. de proment. q.* 33. *numer.* 4. *versic. si verò certissimus, vbi num.* 5. *&* 6. concludit in dubio non præsumi huiusmodi restitutionem momentaneam fuisse factam mediante pacto præcedenti, & respondet contrariis, maximè si appareat dictam momentaneam restitutionem fuisse ex aliqua noua causa, *vt considerat* Mastrill. *decis. Sicil* 262. *n.* 44. *& seq.* secus autem dicendum esset circa hanc præsumptionem præcedentis pacti si aliquæ concurrerent fraudis suspiciones, *vt per* Mastrill. *ibid. num.* 17.]

25 In † hoc tamen casu quatenus census saluari, & sustineri non posset. liceret tamen venditori prædij percipere eiusdem prædij fructus pro rata pretij non soluti, vel illos excomputare, & compensare cum annuis responsionibus, quas ex censu ad sui fauorem constituto percepisset, pro conuenienti tamen quantitate fructuum, quos percipere potuisset ex prædio vendito ex æquitate, *l. curabit. C. de act. empt.* & comprobari potest ex iis quæ in casu valdè simili dixit Rota *in vna Romana nullitatis census*, 5. *Maii*, 1597. b. m. Corduba *quæ est post Tract. decis.* 124 *numer.* 4. *vers. stante ergo, & num.* 5*eq. & coram* Reuerendissimo P.D. Sacrato, 11. *Decembris* 160... *in illa Romana census, quæ ibidem est dec.* 119 *num* 6.

Sed posset in dubium reuocari, an sit satisfactum necessitati soluendi pretium in pecunia numerata vbi pro pecunia realiter, & vere debita daretur solutum, & pagamentum census eo tempore creatus, & constitutus.

26 In qua difficultate † si inspiciamus naturam ipsam contractus censualis, censum ita constitutum & venditum licitum esse vt fateamur persuadet auctoritas Paris. *d. cons.* 75. *n.* 31. *lib.* 4. Ludou. Molina, *in d. suo tract. de contract. part* 2. *disput.* 390. *n.* 2. *vers. hunc tamen censum*, Foller. *in sua pract. Censuali in verbo, huiusmodi, num.* 95. Bursat. *cons.* 214. *n.* 12. *vers. quarto poterat, lib.* 2 Gasp Roder. *in suo tract. de ann. redit. lib.* 1. *q.* 13. *n.* 4. *ad fin. Cum qua resolutione transit etiam* Auend. *d. tract. cap.* 38. *n.* 7. *& seqq. & num.* 17.

Sed quoniam nos habemus Pontificias constitutiones huic contractui formam dantes, videndum est an de iure positiuo huiusmodi venditio census sit licita. Et † quo ad census venditos ante *Bullam Pij V.* licet
partem negatiuam defendat. Felician. *in dd. suis Com-* 27
mentar. de censib. tom. 6. *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 13. vbi ponderat *Constitutionem* Martini V. *registratam in cap.* 1. *de empt. & vendit. inter Extrauag. commun. & infra numero* 14. *& seq.* vbi multipliciter nititur hanc negatiuam opinionem comprobare, quam confirmat etiam *tomo* 2. *eod. lib.* 1. *& cap.* 8. *num.* 7. *vers. quo ad verò* vbi testatur hanc esse magis communem, partem tamen
affirmatiuam † amplexi sunt Paris. *d. cons.* 75. *numer.* 33. 28
in fine, & num. 34 *lib.* 4. Nauar. *cons.* 1. *num.* 1 *lib.* 3. *in tit. de empt. & vendit.* Hond. *cons.* 17. *numer.* 22. *lib.* 2. Alcibiad. Lucarin. *obseruat. Practic. lib.* 2. *Academ.* 5. *obseruat.* 1. *numer.* 11. Nicol. Intrigliol. *d. tract. quæst.* 96. *numer.* 1. qui multos allegat [Ioan. Petr. Fontanell. *de pact. nuptial. claus.* 4. *glos.* 18. *part.* 2. *num* 9. *cum multis seqq. vbi sub num.* 15. *vers. scio*, de Feliciano contrariam negatiuam sententiam tenente, mentionem facit, & hanc affirmatiuam, solidiorem, & validiorem profitetur, quam probat etiam, & latè confirmat Mari. Mura *dec. Sicil.* 34. *num.* 6. *cum* 4. *seqq. & amplectitur etiam*] Paul. Bellon. *in suo tract. de eorum quæ fiunt incontinent. vel ex interual. vi, & potest. lib.* 1. *cap.* 84. *num.* 7. [*& confirmat* Mastrill. *dec.* 266. *num.* 1. *& seqq. vsque ad num.* 17.] *post hæc scripta visi, & plurimi Rota coram* b. m. Litta, 10. *February*, 1597. *in illa Eugubina census, quæ est in fine tract.*
dec. 92. *num.* 5. ea potissimum ratione, quia † debitum 29
ex vna causa potest de consensu partium conuerti in debitum ex alia causa, & sic vt id quod debetur ex causa mutui, vel alia, incipiat deberi ex alia causa, *l. certi condictio*, §. *deposui, l. singularia ff. si cert. pet, l. si sponsalibus*, §. 1. *ff. de iure dot.* Ita etiam id quod debetur ex vna causa, potest conuerti vt incipiat deberi ex causa census. Surd. *cons.* 162. *num.* 42. *lib.* 2. quasi breui manu pecunia sit restituta creditori, & per eum soluta vendi-
tori census Hond. *in puncto d. cons.* 27. *num.* 20, nam † 30
celeritate coniungendarum inter se actionum vnam actionem occultari, dicit Vlpian. *in l.* 3. §. *fin ff. de donat. inter vir. & vxor. & ibi* Glos. *in verbo occultare*, dat concordantes.

Et licet † ista versio ex alia causa in causam census 31
videatur sapere simulationem, vt in simili casu resoluit Rota *coram* b.m. Penia, 26. *Aprilis*, 1596. *in illa Senogal-*
liensi census quæ est post tract. decis. 122. *per tot.* Hoc † ta- 32
men non videtur posse adaptari casui nostro, quoniam versio ista habet fomentum ex veritate præcedentis causæ. Corn. *cons.* 241. *n.* 6. *&* 7. *lib.* 3. Surd. *d. n.* 42. [*& dixit* Rota *in illa Romana census* 13. *Iunij* 1633 *coram* R.P.D. Motmannio *quæ est post tract. decis.* 553. *n.* 6.] quod cessabat omnino in casu decisionis factæ in dicta causa Senogalliensi census.

[Necobstat prætensa simulatio, quia licet illa probetur solis præsumptionibus, & conjecturis etiam vt sequatur condemnatio, maximè quando agitur de ptubanda simulatione in fraudem vsurarum, vt ex veriori, & magis communi tradit Fatin. *con.* 201. *n.* 54. *& seqq. lib.* 3. vbi testatur ita pluries, & in multis causis fuisse resolutum *in Romana & aliis Rotis*. Attamen in casu proposito ista exceptio simulationis non debet admitti cum opponatur contra publicum Instrumentum, Verall. *dec.* 421. *num.* 2. *part.* 2. Rota *coram*

b. mem.

bon.mem.Card. Lancellotto *in illa Romana censu* 10. *Ianuary*, 1605.*qua est post tract.dec.*136.*nu*.8. *& in illa Forolimensi census* 13.*Nou*.1589 coram b m.Orano, *qua est ibid dec.*117.*nu* 11. *& in illa Romana census* 8. *Martij*, 1610. *coram Greg. X V. qua ibi dem est decis*.24. *n*.5. *& seq.& inter eius decisiones decis*.459. *num*.6.*& in alijs causis sapius*.

Quæ exceptio multò minus opponi potest contra instrumentum vallatum obligatione camerali cuius executio per dictam exceptionem non retardatur, *vt fuit resolutum in illa Romana census* 3. Dec.1599. *coram* bon.mem Card.Lancellotto *qua post tract. est dec*.259. *n*.3 & fuit repetitum *in illa Rom. census*,26.*Nou*.1604. *coram* b. mem. Ludouisio *qua est ibid.dec*.5.*num*.16. *& inter eius decis*.195.*n*.16.*& ibi addemus n*.18. *alias decisiones referunt*.]

33 Quo vero ad † census constitutos post *Bullam Pij V. licet* Surd. *d.cons*.162.*n*.38.*& seq.* nitatur defendere illos posse in solutum dari pro pecunia vere debita. *Quam sententiam videtur etiam amplecti*. Ludou.Auend. *d.cap*.38.*n*.19.dum in terminis census creati iuxta formam *Bulla Pij V.* dicit principaliter requiri certitudinem pretij nempe debiti,pro quo census creatur; eum ex iustitia sortis iustificentur annuæ pensiones. Et in *cap* 37.*n* 18.dicit quod Constitutiones Pontificiæ,quæ de iustitia creationis & constitutionis census meminerunt, principaliter respiciunt iustitiam pretij, & æquiualentiam sortis ad pensionem,vt ex ea cõgruentes redditus nascantur.& inter contrahentes seruetur æqualitas iustitiæ commutatiuæ venditorique census ex iniustitia pretij nullum præiudicium irrogetur [quam sententiam amplectitur etiam Ioan. Ant.Bull. *cons*.92.*n*.10.*&* 16 motus non solum ea ratione,quam nos adduximus mox *super n*.29.quod debitum, ex vna causa potest conuerti, vt debeatur ex alia causa, sed etiam quia causa finalis Bullæ Pij V. super forma creandi census fuit.vt euitentur suspiciones vsuratum, vt ipse considerat *ante d.n*.16.& nos diximus *infra hac* 2.*part.c.*1 *q*.3.*art*.1.*nunc q*.53.*num*.9.quæ euitatur etiam quando census emitur per dationem in solutum veri crediti ad Mastrill.*dec*.272.*n*.5.*&* 12.*lib*.3.]

34 Contrariam † tamen sententiam amplexi sunt Boccac.*in d.suo tract.de censib.part*.1.*n*.5 2.*& par*.3.*n*.36.Ludou.Molina.*d tract.de contract.part*.1.*disp*.390.*n*.1.Felician.*in dd.suis commentar.tomo* 2.*lib*. 1.*cap*.8.*n*.7. *vbi latè hanc sententiam contra* Surd.*tuetur*,*& latius tomo* 1.*lib*.2. *cap*.5.*n*.17.*per tot. eandem amplectitur.* Mich. Salon. *de contract.& commerc.human. in tit. de censib.art*.3. *controuers*.8.*num*.1 Ioan.Azor. *Instit. Moral part*.3. *lib* 10. c.8. *q*.1.*&* 3.Fernand.Rebell.*in suo tract.de obligat. Iust.lib*.10. *quest*.1.*n*.13. qui eo potissimum nititur fundamento, quod iste contractus non sit licitus,nisi sub speciæ emptionis.& venditionis.& quod quando datur in solutum pro pecunia debita, non celebretur propria emptio, & venditio. Et eandem opinionem amplexus etiam fuit Matt.Bonacin. *in suo tractat.de contract. disput*.3.*q*.4.*puncto vnico*,*num*.21.*vers.secundo*. [& in puncto iuris esse veriorem videtur sentire.Rota *coram* R. P.D.Pirouano *in vna Lauretana census* 14. *Iunij* 1619. *post tract. dec*.397.*num*.4. *& mord cus tuetur.* Grat *hunc nostrum locum citans discept.forens.tom*.5.*cap* 853.*n*.36.*& seq.*

35 Ego † vero licet existimem in puncto iuris posse sustineri opinionem affirmatiuam, maximè per rationes consideratas à *Surdo*. Cum hac tamen posteriore, & negatiua libentius pertranseo, non quod iste contractus non possit valide celebrari per viam dationis in solutum, vt negabat *Rebell*. cuius opinionem probauimus,*sup hac.eod. q.artic*.1. sed ob præcisam Pianæ

36 Constitutionis formam, cui † non posse per æquipollens satisfieri,dicit Franc.Viu.*dec*.369.*n*.4.*& passim Doctores*. Quod procedere etiam si testator præcipiat hæredi, vt retineat ad censum id,quod sibi per alium debetur firmar, Gratian.*d.cap*.853.*numero* 22 *& seqq.*]

Et licet † Felician.*d.cap*.8.*lib*.1.*tomo* 1.*n.num*.13. *& seqq.* conetur defendere, quod negatiua opinio, tam ante Bullam Pij V. quam post illius promulgationem sit verior non solum in foro iudiciali, verum etiam in foro animæ, & vt dicunt conscientiæ, attamen alij Doctores frequentius eam recipiunt distinctionem, quod iam respectu census constituti ante Bullam Pij V. quam constituti post dictã Bullam affirmatiua opinio procedat in foro poli,negatiua in foro fori, & iudiciali.ita distinguit Nauar. *n suo tract.de vsur.n*.88.*& num*. 121.*sequ.tur* Boninsign *in suo tract.de censib.cap*.5. *num*.6.Leonard. Less. *in suo tract. de iustit. & iure.lib*.2. *cap*.22.*dubit*. 12.*num*.8. [Mastrill. *decis Regn. Sicil* 272. *num*.11.*&* 12.] dum concedit in foro poli posse anticipari solutionem pretij, licet in foro exteriori propter suspicionem fraudis vsurariæ id non permittí asserat,eandem sententiam sentire videtur etiam Honded. *d.cons*.27. *num* 13. illam quoque amplexus fuit, [Stephan.Gratian. *discept.forens. tom*.4. *cap*.652. *n*.13. *vers.nihilominus*.] Io.Franc. Leonis *in suo T.* *sauro for. ecclesiastic.part*.2.*cap* 1.*de censib.n*.18. cum † hac tamen distinctione,quod ita demum recipiens annuum censum solurum pro suo vero credito sit tutus in foro conscient æ si creditum erat creatum cum pecunia numerata ex legitima causa, & cum homine sagaci, qui in sui vtilitatem pecuniam crediam expo erat; secus si creditum fuisset cretum in merc bus, vel in pecuoia numerata ad lu*e*endum aut in alios vsus malos,& prauos consumenda cum iuuene bona sua dilapidante, cum hac potissimum de causa dicat statuisse Pium V. *in d.sua Bulla*, quod pretium solui debeat in pecunia numerata coram Notario & testibus in ipso actu celebrationis instrumenti,quam quidem opinionem non longè à pietate,& mente Pij V. in dicta sua Bulla esse arbitror,& propterea amplectendam. 37 38

[Si quis autem cum suo debitore,à quo non potest aliter sui crediti satisfactionem consequi velit licitè, & valide censum creare,& constituere, faciat illi refutationem de suo debito,& postea,vel etiam emat ab illo censum fundatum tamen iuxta formam Bullæ, & erit tutus: vt animaduertit Rota *in illa Romana ce us* 17. *Iunij* 1600.*coram* Illustriss.Card.Mellino. *post tract. decis*.355.*per tot*.Quæ cautela comprobatur ex iis,quæ diximus *supra hoc eod.art.* de imponente censum super bonis,quæ mox emerat ad effectum soluendi illorum pretium, quem censum esse licitum, & validum diximus,si ex Instrumento venditionis appareat de integra pretij solutione.

Vel vtatur cautela quam dat Nauar. *in suo Comm.de vsur.n*.88.*ante fin,vers.est autem qu. st.quotidiana*, *quam refert* Grat. *d.cap*.652.*num* 41.vt creditor monstret totum pretium coram notario,& testibus,& numeretur venditori censua,& idem emptor postea illud recipiat solutionem sui crediti,& ita valide contrahet. Ex quibus videtur amplectenda resolutio,quam facit Ioann. Dom.Gayt.*in suo tract.de credito cap*.2. *tit*.7.*q*.6. *n*.202. Quod census emi possit ex pretio eodem tempore redacto ex venditione mercium,de quo fuisse inter scribentes dubitatum dicit.

Et licet vera sit conclusio quod in emptionem census sit necessaria numeratio pretij in prompta, & numerata pecunia, non tamen est curandum quid postea de dicta pecunia fiat, & in quem vsum conuertatur,*vt bene explicauit* Rota *coram* R. P.D. Vbaldo *in Vrbeuetana census* 11. *May* 1629. *decis*.534. *num*.8. *post tractat.*]

SVMMARIA.

1 *Contractus is in dubio celebratus presumitur, quem contrahentes nominauerunt.*
Limitatur *si natura contractus repugnet*, n.8.
2 *Contractus nomen censetur datum ex voluntate contrahentium.*
3 *Emptio ne, an permutatio sit, quand datur pecunia numerata, & species, spectatur quid pluris valeat pecunia ne, an species data.*
[*Excessus valoris ex quo cognoscitur an sit emptio vel permutatio, quando in venditione soluitur pretium partim in pecunia partim in specie debent esse saltem in tertia parte.*]
4 *Emptio, quod sit non permutatio, quando pecunia & species, quæ dantur sunt æqualis valoris, vult* Bald.
5. *Immo quod sit contractus innominatus, volunt alij communiter.*
6 *Quod sint duo contractus volunt* Alciat. & Pinel.
Hec opinio est vera, quando datur species inestimata, num.18.
9 *Contractus census non potest sustineri vti permutatio, & ibi de ratione.*
11 *Bulla Pij V. super censibus, in vers. rursum, &c. inducit formam substantialem.*
12 *Forma censetur inducta, quando lex, vel constitutio precipit aliquid fieri tempore contractus.*
13 *Forma censetur inducta ex decreto irritanti.*
14 *Integrum illud dicitur cui nihil penitus deest.*
15 *Forma est precisè, & ad vngeum obseruanda.*
[*Forma non seruata actus corruit.*]
16 *Formæ omissio etiam in qualitate vitiat actum.*
[*Omissio formæ facta per notarium reddit contractum nullum, siue fiat per errorem, simplicitatem, negligentiam, & imperitiam siue per dolum.*
Notarius rogatus de instrumento non potest aliquid addere, vel supplere circa formam.
Et multo minus notarius qui etiam de mandato Iudicis rogationes notarij defuncti publicat.]
17 *Forma est indiuidua, & diuisio illam corrumpit.*
18 *Pretium in contractu census debet solui integrum in pecunia numerata, alias contractus est in totum nullus, &* num.24.
Contrarium tenet Felician. sed male. n.25.
20 *Contractus emptionis, & venditionis est indiuiduus vt cæteri omnes.*
21 *Amplia etiam quod contineat plura capitula.*
22 *Vtile per inutile vitiatur in indiuiduis.*
23 *In factis contra legem, si non valet quod fit vltra, nec etiam valet, quod fit intra.*
25 *Vtile per inutile non vitiatur in iis, quæ sunt separabilia.*
Maximè quando vitium est in materia non in forma, num.28.
Limita *quando alteratur natura totius contractus*, numer.26.
Limit.2. *quando vitium est in forma*, n.27.
29 *Emptionis, & venditionis integritas, & substantia consistit coniunctim in re, pretio, & consensu contrahentium.*
30 *Pretium in emptione licet debeat conueniri in pecunia numerata potest tamen solui in alia specie æstimata.*
31 *Census emptus pro personis nominandis, non est vnus census, sed tot sunt quot personæ nominabuntur.*
32 *Census emptus pro personis nominandis sustinetur pro ea parte, pro qua nomine vnius fuit solutum integrum pretium in pecunia numerata, licet pro alia parte pretium non fuerit solutum.*

Pretium census debet totum, & integrum solui in pecunia numerata.

QVÆSTIO XLIX.

aliàs par. 2. cap. 1. qu.1. art. 6.

CVm in superiori articulo fuerit abundè demonstratum, quod in contractu censuali pretium sit non solum conueniendum, sed etiam soluendum in pecunia numerata, sequitur vt videamus, an si in emptione census pretium soluatur partim in pecunia numerata, & partim in alia specie æstimata, contractus sit validus saltem pro ea parte, & rata, pro qua pretium fuit solutum in pecunia numerata. Hanc dubitationem post alios reassumpsit. Felician. de Solis, & *cæteris latius pertractauit, in suis Commentar. de censibus, tomo 2. lib.1. cap 4. num.6.* vbi illius resolutionem nititur elicere, ex communibus quibusdam conclusionibus, quas faciunt scribentes in illa celebri quæstione. An quando in alicuius rei emptione pretium soluitur partim in pecunia numerata, partim in alia specie, censeatur celebratus solus, & simplex contractus emptionis, & venditionis, an verò contractus permutationis, an denique duplex contractus, videlicet; vnus permutationis, alter vero emptionis, & venditionis. In qua quidem quæstione licet Doctores maximè se torqueant, eam tamen per casuum considerationem explicant. Quos ego breuiter, & resolutiuè recensere decreui, vt ex illis de mente *Feliciani* ad terminos propositæ difficultatis de censu empto partim ex pecunia numerata, partim ex alia specie æstimata, quid in ea sentiendum sit facilius, & clarius deliberare valeamus.

Primus igitur casus est, quando constat de mente contrahentium, quod nunc, vel illum contractum
celebrare voluerint, quod † ex nomine ab eis expresso 1
maximè colligi posse sentit Rot. *in decis. impressa post. cons. crimin.* Farinac. *lib.1. decis.54. multos allegat.* Becc. *cons.33. n.9. lib.1.* Surd. *cons.366. n.6. lib.3.* Et eo casu dicatur, vel contractus emptionis, & venditionis, vel contractus permutationis, prout contrahentes illum nominauerunt: attenditur enim id quod principaliter
agere intendunt contrahentes, & † ab eorum mente 2
nomen, & effectus contractui datur, vt ex Bart. & *alios firmat* Atius Pinel *ad rubr. C. de rescind. vendit. par.2. c.2. num.1. & 2.*

Secundus casus est, quando partes non exprimunt
nomen contractus, quo casu ad cognoscendum † qua- 3
lis contractus sit celebratus, spectandum est id quod pluris valet, & eo casu si species quæ datur plus valet quam pecunia quæ soluitur censeatur facta permutatio, at vero si pecunia soluta excedit in valore speciem, quæ cum ea datur, dicatur emptio, & venditio. Ita *Pinel*, ex communi Doctorum sententia *d. cap. 2. n.3.* Felician. *d. num.6. vers. vnde ego, qui multos allegat*, [*alios allegat.* Mant. *de trac. & ambig. conu. lib.2. tit.2. num.17. & lib.25. tit.2. num.4. &* 5. Grat. *discept. forens. tom.5. c.885. num.18. &* 21.

Quantus autem debeat esse excessus ad effectum vt contractus, dici debeat vel emptio, vel permutatio docet Mant. *d. lib.25. tit.2. n.6. quem refert* Grat. *d. cap* 885. *n.22.* vbi dicunt quod si excessus non sit saltem in tertia parte non est considerabilis.]

Tertius, & vltimus casus est, quando nec partes contrahentes exprimunt nomen contractus, nec pretium excedit speciem, nec ab eius valore exceditur, sed vtrumque ab eadem parte datum est eiusdem valoris, qui casus cæteris est difficilior, & in eo Doctores in

varias

4 varias fuerunt, sententias. Nam † Bald. in Prelud. feu-
dor. num. 11. fuit in sententia, quod esset solus contra-
5 ctus emptionis, & venditionis. Alij † communiter,
quos refert Pinel. d. c. 2. n. 5. vers. sed contrarium volue-
6 runt, quod sit simplex contractus innominatus. At †
Alciat. in l. 2. num. 30 ff. si cert. pet. & in l. 2. num. 19. ff. de
verbor. obligat. & alij quos refert & sequi videtur Pinel.
d. capit. 2. numer. 8. & seq. fuerunt in ea opinione, quod
duplex sit contractus, vnus venditionis, & alter per-
mutationis.

His sic breuiter relatis venio ad propositam diffi-
cultatem, An validus sit contractus census in quo pre-
tium solutum fuit partim in pecunia numerata, par-
7 tim in alia specie. In † qua breuiter, & concluliuè pro-
cedendo in ea sum opinione, quod contractus sit in
totum nullus, & quod conclusiones supra relatæ non
possint adaptari terminis quæstionis nostræ.

Non est considerabilis conclusio facta in primo ca-
su, quia licet contrahentes, quando emunt, & vendunt
censum partim in pecunia numerata, partim in alia
specie æstimata contractum istum nominauerint em-
8 ptionem, & venditionem census, quia † tamen huius-
modi denominatio repugnat naturæ, & formæ sub-
stantiali contractus, quem gerunt quæ est vt totum, &
& integrum pretium soluitur in pecunia numerata vt
disponit Pius V. in d. sua Bulla, & nos supra explicaui-
mus, non potest aliquo modo ex denominatione con-
trahentium contractus iste sustineri per regulam, l. in-
sulam, 6. ff. de præscript. verb. quam ita intelligit. Dec. in
auth. ex testamento, n. 6. vers. sed certe, C. de collat. & probat.
Pinelin. d. c. 2. n. 2.

Nec etiam videtur quod possit sustineri ex conclu-
sione, quam retulimus supra in secundo casu ex men
te Doctorum volentium spectandum esse id quod
9 plus est Nam quod ex valore † speciei datæ superan-
te valorem pecuniæ quæ soluitur, & numeratur cen-
seatur celebratus permutationis repugnat menti con-
trahentium, & denominationi contractus. Intenduot
enim contrahentes emere, & vendere censum, & ita
hunc contractum nominant, quam denominationem
attendendam esse diximus, vnde non poterit sustine-
ri contractus iste tanquam permutatio, vt placuit etiam
Felician. d. num. 6. vers. vnde ego. Neque etiam sustine-
10 ri potest vti venditio etiam † quod pecunia, quæ so-
luitur superet pretium, & valorem speciei, quæ da-
tur non obstante, quod Doctores velint eo casu in-
telligi celebratum simplicem contractum emptionis,
& venditionis: Quia repugnat de diametro Constitu-
tio Pij V. in vers. rursum nisi verè, &c. ibi recepto in-
11 tegro, iustóque pretio. In † quibus verbis induci formam
certam, & specificam seruandam in censuali contra-
ctu, deducit Surd. cons 282. numer. 6. & seq. lib. 2. & col-
12 ligitur, quia † qoando lex, vel constitutio præcipit
aliquid fieri tempore contractus si non obseruetur
forma tradita, contractus est nullus ipso iure. Cacher.
dec. Pedem 65. num. 8. qui multos alios allegat. Quod
13 † multo magis procedit ob decretum irritans in fine
dictæ Constitutionis Pianæ appositum. Nauar. con-
sil. 1. numero 1. in tit. de empt. & vend. lib. 3. cum itaque
in dicta Bulla detur, pro forma substantiali, vt in
contractu census soluatur integrum pretium in pecu-
nia numerata, non est possibile, vt sustineatur, nisi
dicta forma fuerit ad vnguem obseruata Decian. cons.
531. num 2. Becc. consil. 62. n 42. & solutum fuerit inte-
grum pretium in pecunia numerata. quod non posset
verificari, quando pro pretio census daretur species
14 aliqua, etiam modici valoris Integrum † enim est illud,
cui nihil pœnitus deest Menoch. post alios consil 264.
15 numero 26. lib. 3. forma † autem est præcisè adimplen-
da Alexand. cons. 42. num 16. lib. 1. Riminald. sen. cons. 180.
numero 4. [Et ea non seruata actus est nullus, & vitio-
sus. Malaat. cons. 45 numero 6. & 31. lib. 1. Rota diuers.
decis. 72. num. 12. part. 1. Cardin. Mantic. decis. 300. num. 1.
& seq.] & † formæ omissio etiam in qualitate, vel mi- 16
nima vitiat. Bald. Imol. & alij in l. 1. ff. de lib. & post-
hum. Butr. in cap. finali, in 7. notab. ext. de restit. spoliat. Dec.
in cap. prudentiam, in 4. not. ext. de offic. delegat. [Etiam
si omissio fieret per errorem notarij præsumptum, aut
simplicitatem, vel per negligentiam, aut simplicita-
tem, vel per negligentiam, aut imperitiam, siue do-
lum. Nam notarius circa formam nil addere, vel sup-
plere potest Bal. in Rubr. C. de fid. Instr. qu. st. 4. numero
22. Fel. in cap. ex litteris sub num. 10. declarat. 4. extra. eod.
tit. Maluat. d. cons. 45. per tot. & signanter num. 35. Natt.
cons. 3 9. sub. num. 2 vers. si in protocollo. lib. 2. Bertaz. cons.
crim. 543. num. 2. lib. 2. Menoch. cons. 37. num. 7. lib. 1. Surd.
cons. 187. numero 1. lib. 2. addent. ad Guid. Papa. decis.
129. in littera A, vers. extendere. Alc. de præsumpt. reg. 3.
præsump. 13. num. 6. vers. & confunduntur qui de communi
Barz dec. 39. num. 39. & seq. Grat discept. forens tom. 2. cap.
201. sub num. 78 vers. quicquid Rota apud Zacch. de oblig.
cameral dec. 83. in fin. repetitam post Pacific. de Salnian. in-
terd. dec. 136 n 17 Et multominus notarius extraneus
etiam si haberet facultatem publicandi rogationes
notarij defuncti, nam nec is valet etiam de licentia
Iudicis circa substantialia aliquem defectum supplere.
Alex. cons. 153. num. 14. & seq. lib. 2 Natt. d. cons. 319. n.
2. Grat. d. cap. 201. numero 81. Maiescott. de commun. va-
riar. resol. lib. 1. cap. 93. num. 1. Vnde talis omissio etiam
in minimo actum vitiat.] Etenim forma † est indiui- 17
dua & diuisio illam corrumpit, vt post multos quos
allegat firmat Bec. cons. 11. num. 30. lib. 1. vbi ex mente
Alberti Bruni in tract. de form. subiungit quod in iis quæ
sunt de forma si recedatur à parte, receditur à toto.
Vnde † si in contractu census non solu tur integrum 18
pretium in pecunia numerata, quod pro forma sub-
stantiali vigore d. Bullæ Pianæ requiritur totus con-
tractus, corruat & reddatur nullus necesse est, non
obstantibus iis, quæ in contrarium ponderat. Felician.
d. num. 6. vers. nec obstat, & vers. seq. quibus paulò infe-
rios responsum dabitur.

Non denique aptari potest terminis huius contra-
ctus censualis conclusio relata supra in tertio casu.
Quia si velimus amplecti opinionem. Baldi, quæ com-
muniter reiicitur. illa repugnat Bullæ Pianæ cum non
impleatur eius forma in soluendo integro pretio cen-
sus in pecunia numerata, quæ ad vnguem. & præcisè
est seruanda, si velimus sequi aliam opinionem com-
munem, quod sit simplex contractus innominatus re-
pugnat voluntas, & intentio contrahentium, qui
non contractum permutationis, sed emptionis; &
venditionis inire voluerunt; si verò magis placeat
sententia Alciat. & Pinel. illa † procedit quando 19
species datur inæstimata. At quando datur pars pretij
in pecunia numerata, & pro alia parte datur species
æstimata tunc est vnicùs contractus emptionis, & ven-
ditionis, arg. l. pretij, C. de rescind. vendit. & not. per Pinel.
ad d. Rubr. C. eod. titulo. part. 2. cap. 1. num. 16. Qui † con- 20
tractus est indiuiduus sicut cæteri omnes, arg. l. cum
duo, ff. de in diem addict. l. stipulatio, ff. de verbor. obligat.
Becc. cons. 45. num. 34. in fine, lib. 1. Prosp. Pascib. consi. 17.
numero 6. & seq. Etiam † quod plura contineat capita. 21
Aog cons. 145. sub num. 2. Curt. sen. cons. 54. num. 4. Bec. d.
num. 34. Hierony. Gabr. cons. 168. quæst. 2. numero 11. lib. 1.
Surd. cons. 217. num. 9. lib. 2. & propterea cum pro forma
sit inductum vt in hoc contracto integrum pretium
soluatur in pecunia numerata, & prohibitum sit in il-
lius emptione soluere pretium alia specie, quàm in pe-
cunia numerata si pars illius soluatur in alia specie
ratione indiuiduitatis formæ, & contractus, venditio
præfata tota corruat necesse est, cùm † in indiuiduis 22
vtile per inutile vitietur, l. 1. §. sed si mihi, ff. de verb. obli-
gat. cap. vtile, & ibi Glos. Din. & alij, de regul. iur. in 6. &
optimè facit Theorica Bald. in l. quicumque sub num. 1. vers.

vnde si sit, C. de bon. qua liber. vbi firmat quod si fiat con-
cessio vltra licitum non valebit etiam in eo quod lici-
23 tum est, reddit rationem, quia † in factis contra legem
si non valet quod fit vltra non valet etiam quod fit in-
tra, *C. dudum, de reb. eccles. non alienan. in 6.* sequitur
Crott. *consi. 250. cum duob. seqq. libr. 2.* refert Felician. *d.*
num. 6. vers. nec obstat.

Quam † ob rem clara, & firma remanet resolutio
24 propositæ difficultatis. Quod contractus venditionis
censusin quo pretium solutum fuit partim in pecunia
numerata, & partim in alia specie æstimata est genera-
liter & indistinctè nullus, & inualidus in totum, quam
amplexus fuit Cassan. *consi. 63. num. 14. vbi illam multi-*
pliciter comprobat Nauar. *in suo Comment. de vsur. numero*
78. vers. quarta scilicet, & cons. 1. num. 1. lib. 3. in tit. de empt.
& vendit. Ludou. Molina, *in d. suo tract. de Contract. par.*
2 disput. 390. num. 1. Ludou. Lopez. *in suo tract. de Con-*
tract. libr. 1. cap. 59. post princ. vers. verum tamen. Honded.
cons. 25. num. 34. libr. 2. & Ioan. Azor. *Institut. Moral. par.*
3. libr. 10. cap. 8. quæst. 2. & non contradicit Rota *coram*
bon. mem. Orano, 13. *Nouembris,* 1589. *in illa Foroliuiensi*
census, quæ est post Tract. dec. 117. sub num. 10. *versic. mi-*
nus habita fuit ratio.

Nec † ab ea recedendum est ob auctoritatem, Bo-
25 ninsign. *in suo tract. de censib. cap. 5. num. 4.* nec ex traditis
per Felician. *d. num. 6. vers. quam resolutionem* vbi nititur
defendere quod sustineatur census præfatus saltem
pro ea parte pro qua pretium fuit solutum in pecunia
numerata, tum quia vtile per inutile non debeat vitia-
ri, tum per *tex. in l. pecuniæ, 9. ff. de vsur. & not. ibi per glos.*
& alios. Quoniam respondetur Primo, quod † vbicum-
26 que in totum alteratur natura contractus, qui geritur,
etiam in indiuiduis vtile per inutile vitiatur, quia eo
casu interest partis contrahentis vt contractus non
valeat pro parte, sed in totum corruat, & vitietur, vt
post Claud. de Seisell. *in tit. qui feud. dar. poss. col. 2. vers. 3.*
potest, & infra dicit Franc. Viu *dec. 369 num. 22. lib. 2.* At
in casu proposito sustinendo contractum census, in
quo pretium fuit solutum partim in pecunia numera-
ta, partim in alia specie, alteratur in totum natura
contractus censualis, quæ est vt Integrum pretium sol-
uatur in pecunia numerata, & interest venditoris cen-
sus vt totus contractus vitietur, quia liberatur penitus,
& omnino ab onere soluendi fructus, & annuas res-
punsiones ex dicto contractu, merito, &c. Secundo re-
spondetur, quod cum habeamus pro forma substantia-
li huius censualis contractus, quod totum & integrum
pretium census solui debeat in pecunia numerata, vt
supra deductum fuit si † committatur contra dictam
27 formam vtile per inutile vitiatur, vt fatetur ipsemet
Felic. *d. numero 6. vers. nec obstat, post* Alc. *quem allegat in*
l. 1. §. sed si mihi Pamphilio *in verbo neque vitiatur vtilis,*
numero 6. & seqq. ff. de verb. oblig. & per consequens ex
vitio minimæ partis formæ totus contractus vitia-
tur.

Et licet ibidem Felician. ex Alberico *in d. l. pecunia,*
28 *ff. de vsur.* neget † hoc procedere quando vitium non
est in forma, sed in materia, quale dicit esse in casu
proposito in quo contractus, dicit ipse, habet integram
formam emptionis, & venditionis, vnde ex accidenti
vitiari non debet. Non tamen existimo à præcedenti
29 conclusione esse recedendum. Contractus † enim emp-
tionis, & venditionis substantia, & integritas æquæ
consistit, & coniunctim requirit rem, quæ venditur,
pretium quo venditur, & consensum ipsorum contra-
hentium. Glos. *in l. pacta conuenta, in prin. in verbo, ex*
pretio, ff. de contr. empt. Roman. l. Titia, num. 16 vers. in ad-
uerte, ff. solut. matrimon. Ias. *in l. iurisgentium, §. adeò, num.*
1. ff. de pact. Bertaz. *in tract. de clausul. in proœm. num.* 18.
30 & alij passim; Licet † autem in emptionibus aliarum
rerum solui possit pretium in aliis rebus æstimatis, vt
dictum fuit supra art. præcedenti, & not. Fab. de Mon-
te, *in suo tract. de empt. & vendit. quæst. 5 num. 2* speciali
tamen ratione constitutum fuit in contractu census, vt
in illius venditione pro forma substantiali solui deberet
integrum pretium in pecunia numerata, vt dictum est,
& propterea quo ad hoc non ex regulis iuris commu-
nis, sed ex sua propria forma celebrandus est, & vitium
respectu solutionis pretij, tanquam contra formam,
non contra materiam ipsius, contractum illum in to-
tum vitiare debet.

Hanc autem Conclusionem limitare debemus in 31
censu, qui emitur ab aliquo non pro se, sed pro perso-
na, & personis à se nominandis. In tali enim emptio-
ne videtur ab ipsumet principio actum inter contra-
hentes, vt ex personis nominandis tantum quælibet
acquirat de dicto censu, quantum portio pecuniæ
quam quælibet soluerit capiet, & pro intranti quan-
titate pretij, quod quælibet verè, & realiter soluerit in
pecunia numerata, & sic quod tot essent venditiones
census, quot personæ ex post facto fuerint nominatæ;
Et † ideò si eo casu totum, & integrum pretium cen- 32
sus, qui fuit emptus non solueretur in pecunia nume-
rata non totus census emptus redderetur nullus, sed
sustineretur pro ea parte, & respectu illius personæ quæ
pretium integraliter pecunia numerata soluisset, vt de-
clarauit Rota *in vna Romana census, 23. February, 1604.*
coram Illustrissimo. Cardinali Ludouisio, *quæ est post*
tract. dec. 125. num. 14.

SVMMARIA.

1 *Pretium in contractu emptionis debet conueniri.*
2 *Debet esse certum.*
3 *Emptio dicitur valida statim atque de pretio conuen-*
tum est.
4 *In emptione potest haberi fides de pretio.*
5 *Pretium census debet solui in pecunia numerata coram*
Notario, & testibus aliàs est nullus.
Nec validatur per expressam, & iuratam renuntiatio-
nem exceptioni non numeratæ pecuniæ, num. 9.
[*Census impositus non præsenti pecunia est nullus effectus*
vtroque foro.
6 *Forma debet adimpleri.*
7 *Forma legis, & constitutionis est ad vnguem obseruanda.*
8 *Ius publicum facto priuatorum tolli, & labefactari non*
potest.
10 *Census in cuius emptione pretium fuit ostensum, non au-*
tem numeratum est nullus.
11 *Verè, hæc particula veritatem, & proprietatem signifi-*
cat.
12. *Census cuius pretium fuit verè numeratum ante con-*
tractum venditionis, & in ipso contractu traditum
coram Notario, & testibus, est validus.
13 *Pretium census dicitur solutum coram Notario, & te-*
stibus, si coram illis tradatur cedula bancaria.
14 *Cedula bancaria habet vim solutionis factæ cum pecu-*
nia numerata.
[Habuit, & recepit ad præsentiam mei Notarij, &c.
Hæc verba verificantur in traditione cedulæ bancariæ.
15 *Census cuius pretium peruenit ad manus venditoris, sed*
non in actu venditionis est validus, secundum aliquos.
16 *Contrarium voluit Felitian. & non displicet Auctori.*
Affirmatiua potest recipi in foro conscientiæ, num. 20.
17 *Quæ incontinenti fiunt, censentur in esse.*
18 *Verba legis debent intelligi in casu vero.*
19 *Mercator dans cedulam bancariam satisfacit suæ obli-*
gationi quandocumque soluat ad libitum credito-
ris.
[*Cedula bancaria consignatio habet vim solutionis, etiam*
si campsor non soluat statim.
Dummodo dicta cedula fuerit à Campsore acceptata.
Cedula consignatio ante acceptationem Campsoris non
habet

habet vim ſolutionis, ſed mandati ad exigendum.
Cedula bancariæ acceptatio debet inferre depoſitum eſſe factum penes bancum de dicta ſumma.]
20 *In foro conſcientiæ attenditur veritas.*
21 *Forus conſcientiæ regulatur ſecundum naturalem æquitatem.*
22 *Pretium cenſus dicitur ſolui in pecunia numerata, etiam ſi de mandato venditoris ſoluatur in manibus alterius.*
23 *Immo etiam ſi ſoluatur in manibus veri creditoris venditoris cenſus.*
24 *Pretium cenſus poteſt ſolui de pecunia aliena, & ſatisfit Bullæ Pij V.*
25 *Pretium dicitur ſolutum coram Notario, & teſtibus, etiam quando emptor pecunias ſecum reportauit, niſi probetur ita fuiſſe conuentum ante contractum.*
26 *Hoc tamen non procedit in contractu cenſus, in quo non attenditur an præceſſerit vel ne conuentio, ſed omni caſu contractus eſt nullus.*
[*Solutio cenſus dicitur facta in pecunia numerata etiam quod illius venditori illam ſtatim reſtituat emptori.*
Vel illam relinquat penes emptorem cenſus ſub nomine depoſiti.
Etiam ſi ſolutio fiat ex aliena pecunia.]
27 *Pretium cenſus conſtituti in caſu aſſignationis dotis, non eſt de neceſſitate ſoluendum coram Notario, & teſtibus.*

Pretium cenſus ſolui debet coram Notario, & teſtibus.

QVÆSTIO L.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 1. ar. 7.

VIdimus in præcedentibus articulis, quod in contractu cenſuali pro forma illius ſubſtantiali requiritur, quod pretium non ſolùm conueniatur, & conſtituatur in pecunia numerata, verùm etiam totum, & integrum numeretur, & quod non ſatis fit illius formæ, ſi loco prætij tradatur aliqua ſpecies æſtimata, ſequitur nunc vt videamus, an pretium ſit de neceſſitate ſoluendum in ipſo limine contractus in actu celebrationis inſtrumenti coram Notario, & teſtibus. In quo articulo licet inſpecta diſpoſitione iuris communis videatur ſentiendum, quod huiuſmodi ſolutio pretij non ſit de neceſſitate coram Notario, & teſtibus facienda cum eo iure validitas contractus emptionis, & venditionis, quantum ad pretium pertinet, non
1 conſiſtat in illius ſolutione, ſed dumtaxat † in illius conuentione; vt ſcilicet, conueniatur inter contrahentes de pretio, *l. 1. l. 2. l. pacta conuenta, ff. de contrah.*
2 *emptio.* quod † illud ſit certum, *l. hæc venditio, §. 1. ff. eod. §. pretium, & ibi* Glo. *&* Doctor. *inſtit. eo. &* quod conſiſtat in pecunia numerata, *l. 2. in fin. ff. eod. l. empti, C. eod.*
3 *§. 1. §. pretium, inſtitu. eo.* & ſtatim atque † de eo inter contrahentes conuentum fuit emptio validè contracta dicatur. *Inſtit. de empt. & venditio. in princ,* Burſat. *conſil. 214. num. 11. verſicu. 5. lib. 2.* nec eſt neceſſe, vt illud in ipſo limine contractus realiter, & cum effectu ſol-
4 uatur, ſed † citra vitium contractus poſſit de eo fides haberi, *l. quod vendidi. 19. ff. de contrah. emptio. §. vendita*
5 *vero res. Inſtit. de rer. diuiſ.* Attamen † in contractu cenſuali ex eius peculiari, & particulari natura requiri tempore quo fit, pretium præſens, & numeratum, dicit Felician. de Solis, *in ſuis Commentar. de cenſib. tomo 1. lib. 1. cap. 8. ſub num. 15. verſicul. altera, & tom. 2. lib. 3. cap. vlt. num. 5. ſub. verſi. & licet, in mutuo,* & ſpeciali quadam ratione, ſcilicet, ad euitandas fraudes, & ſimulatas ſolutiones, & omnem prauam vſurarum ſuſpicionem, vt ſanciuit Pius V. *in ſua Bulla ſuper cenſib. in verſicul. rurſum niſi verè, &c.* quod totum, & integrum pretium cēſus ſolui debeat in pecunia numerata, & quod realiter, & cum effectu numeretur in ipſo actu venditionis cenſus coram Notario, & teſtibus, vt animaduertit. Boccac. *in ſuo tract. de cenſibus, part. 1. numero 44. & ſeqq.* Felician. de Solis, *in d. ſuis Commentar. tomo 1. lib. 1. cap. 9. num. 10. verſic. hincque* [plene Grat. *deciſ. Margh. 224. per tot. & diſcept. forenſ. tom. 3. cap. 588. num. 1. & ſeq.*] & *dicit* Rota *coram* bon. mem. Cardinali Pamphilio, 29. *Martij.* 1593 *quæ eſt poſt tractat. deciſ.* 103. *num.* 8. *& coram* Reuer. P. Dom. Manzanedo, 12. *Ianuarij* 1607. *in vna Rauennatenſ. Saluiani interdict. quæ eſt poſt tractat. deciſ.* 126. *num.* 8. poſt alios quos allegat. [*& coram* bon. mem. Corduba *in vna Leodienſi cenſus. 15. Decembr* 1596 *poſt tractat. deciſ* 377. *num. 1.* Immo procedendo vlterius declarauit contractus ſub alia forma factos eſſe nullos, & fœneratitios. Vnde non eſt dubitandum, quod in hoc cenſuali contractu neceſſarium ſit, quod pretium ſit præſens & cum effectu numeretur coram Notario, & teſtibus in actu celebrationis inſtrumenti, & venditionem cenſus aliter factam eſſe nullam, & inualidam nulliuſque effectus, & momenti in vtroque foro Felic *in ... tom. 1. lib. 1. cap. 8. num. 12. in fi. & tom. 2. lib. 1. d. cap. 8. ſub num. 7. verſic & contra.* Rota *poſt* Pacif. *de Salu. interd. dec. 207 num. 5. iuxta poſtremam impreſ.*]
cum † enim hoc fuerit pro forma ſubſtantiali huius 6
contractus diſpoſitum, vt diximus *ſupra articul. præcedent, num 11. & ſequentibus,* debet adimpleri, Garz. Maſtril. *deciſ. Regni Sicil. dec 94. num. 5. & ſequ. & præcipue ter, num 7. lib. 1.* licet ipſe loquatur de cenſu impoſito iuxta formam *Conſtitutionis* Nicol. V. *bene* Mari. Antonin. *variar. reſolut lib 1. reſolut. 44. num. 3. & bene colligitur ex* Rota *in illa Bononienſi cenſus, 15. February.* 1599. *coram* bon. mem. Penia, *quæ eſt poſt tract. deciſ. 127. ante num. 1. & in illa Romana pretij Palatij, 15. Ianuarij* 1607. *coram* bon. mem Iuſto, *quæ eſt ibid. deciſ. 80. num. 5.* [*& in vna Romana cenſus 12. May, 1625. quæ eſt ibid. deciſ. 561. num. 1.*] & ſæpè in aliis cauſis. Nam † forma debet 7
præciſè, & ad vnguem obſeruari, *l. qui per ſalutem, ff. de iureiur. and* Doctor. *in l. 1. ff. de lib. & poſthum. gloſ. in cap. 1 extr. de vita, & honeſtate clericor. & nos diximus ſupra art. præcedent. num. 15.*

Et propterea eſt omninò cauendum à Ludouic. Molina, *in ſuo tract. de contract. diſput. 390. num. 2. & à Bartolino, ad Bullam* Pij V. *ſuper cenſ. gloſ. 7.* dum teſtantur hanc Pij V. *Conſtitutionem*, in hac parte non fuiſſe vſu receptam, & à Ludouic de Auend. *qui in ſuo tractat. de cenſib. Hiſpan. cap. 43. num. 9. & ſeqq.* cauillando cenſum, & intentionem Pij V *in hac ſua Bulla, in verſic. rurſum niſi verè:* nititur deducere quòd *ibi Pius V.* nullo modo diſponit, In actu venditionis cenſus requiri pro forma ſubſtantiali actualem, & præſentialem numerationem pecuniæ coram teſtibus, & notario, & propterea contractum cenſus celebratum non præſenti pecunia, & abſque eo, quod pretium cenſus fuerat realiter, & verè ſolutum coram Notario, & teſtibus in ipſo actu contrahendi non eſſe nullum. Nam intellectum per *Auend.* ad dictam particulam Bullæ excogitatum (ipſo tamen *Auend.* tacente, expreſsè reprehendit, & confutat Felician. *d. tom. 2. libr. 1. c. 8. num 7. verſic. atque ad primum, & infra.* Licet illud ipſemet. Auend. *d. cap. 43. num. 12. de Feliciano* conquerendo, & eum acriter mordendo, nitatur ab impugnationibus, & conſiderationibus *Feliciani* defendere.

Non vſus autem *dictæ Bullæ* extra Regnum Hiſpaniæ (ad cuius Procuratorum inſtantiam fuit ſupplicatum ne in dicto Regno in hac parte Bulla præfata admitteretur, & reciperetur, vt affirmat ipſe Auend. *cap. 37. n. 19. & 23. &* [Ioan. Petr. Fontanell. *de pact. nuptial.*

par-

par.1.clauſ 4.gloſ.18.part.2. num. 45.] allegari non poteſt, per ea, quæ diximus *ſupra par.1.cap.3.quæſt.1.art.6. numero* 47. & expreſsè dixit Rota in *his terminis coram* bon.mem Iuſto, 15. *Ianuarij*, 1607.*in illa Romana pretij Palatij, quæ eſt poſt tract. deciſ.* 80.*num.* 6. Cùm itaque fuerit *per dictam Bullam* pro forma introductum, vt pretium cenſus ſoluatur in pecunia numerata, in actu
8 contrahendi non poteſt ex partium, & † contrahentium facto, illi præiudicium generari, *l. ius publicum,*
9 vbi *Gloſ.* dat concordan. *ff. de pactis.* & hinc † contractus aliter celebratus non validaretur per renunciationem expreſsè etiam cum iuramento factam exceptioni non numeratæ pecuniæ. Felician. de Solis, *in dd. ſuis commentar. de cenſib. tomo* 1.*lib.*1.*cap.* 8. *num.* 25. *in princ. & verſ. altera, & tomo* 2.*lib* 3.*cap.vlt. numero* 5.*ſub verſ. & licet in numero, & ſequitur* Auend. *d. tractat. cap.* 45.*num.*18. [nec ſuſtinetur cenſus etiam quod doceatur de reali ſolutione facta poſt celebrationem inſtrumenti, *vt dixit* Rota *in illa Romana cenſus* 12. *Maij* 1625.*coram* R.P.D.Merlino, *quæ eſt poſt tract.deciſ.*561. *num.*6.

10 Vnde † nullus erit cenſus in cuius emptione pretium fuit ſimpliciter oſtenſum, non autem numeratum coram teſtibus, & notario, vt affirmat Nauar. *in d. ſuo Commentar, de vſur. num.* 88. *ſequitur* Boccac. *in ſuo tract. de cenſib.part.*1.*num.*47 Honded. *conſil.*15. *num.* 37. *libr.*1.Mich. Salon, *in ſuo tract at. de contract. & commerc. human. in tit. de cenſib. articul.*3.*controuerſ.*7.*num.*6.& benè faciunt ea quæ tradit Rimin.ſen. *conſ.*407.*per tot. & ſignanter n* 11.*& ſeqq.lib.*3.dum concludit quod contractus præſumatur ſimulatus quo ad numerationem pecuniæ ſi probetur pecuniam fuiſſe ſimpliciter demonſtratam, ſed poſtmodum ab oſtendente ſecum reportatam, & pro ſimulatione, & nullitate cenſus fuit reſolutum in Rota *coram* bon.mem.Iuſto *in vna Romana ſimulationis cenſus*,6.Aprilis 1601.*quæ eſt poſt tract. deciſ.* 128.*num.*4.*in fine, & bene faciunt quæ dixit eadem* Rota *coram* R.P.D.Manzanedo,7.*Maij*,1610.*in vna Aſſiſienſi pecuniaria, quæ eſt ibidem deciſ.*120.*num.*1.*ad fin. & in eadem cauſa coram eodem*, 28. *Ianuarij*,1611.*quæ ibidem eſt deciſ.*30.*num.*3. *in fine, & num.*5.*in fine.* Papa enim Pius V. *voluit in dict. ſua Bulla in verſ. Rurſum niſi verè, &c.* quod pretium cenſus verè ſolueretur coram teſtibus,
11 & notario, quæ particula † *Verè*, importat veritatem numerationis, & effectualem numerationem Boccac. *in d.tract.de cenſib.part.*1. *num.* 48. *refert* Marcheſan. *in ſuo tractat. de commiſſion. iuxta nouiſſimam impreſſionem, in cap de commiſſ. appellat. in cauſ. cameral. obligat. part.*1. §.2.*num.*58.vnde impropria numeratio, & non vera, non ſufficit.

Quæ tamen conſtitutio Piana non eſt adeò Iudaicè, & literaliter intelligenda quin admittat interpre-
12 tationem ex identitate rationis, & proptereà ſi † in venditione cenſus non numeretur totum, & integrum pretium illius coram notario, & teſtibus tempore celebrationis inſtrumenti, ſi verè numeratum antea ſit, atque integrum in præſentia tabellionis, & teſtium, tradatur venditori cenſus eſſe ſatisfactum Bullæ dicit Ludou. Molina, *in d.ſuo tract. de contract. diſput.* 390. *num* 2 *verſic.tertium*, qui hanc ſententiam procedere in vtroque foro tàm animæ, quàm Iudiciali affirmat; quidquid pro contraria opinione illum citet Martin. Bonacin. *in ſuo tract.de contract.diſput.* 3. *quæſt.* 4.*puncto vnico, num.* 21. *verſ. Ex quo deducitur.* Prout † eidem
13 Bullæ eſſe ſatisfactum quo ad hoc vt pretium dicatur ſolutum coram Notario, & teſtibus, ſi loco pecuniæ numeratæ tradatur venditori cenſus Cedula Bancaria pro integro pretio cenſus, dicit Steph. Gratian. *Diſcept.Forenſ.tom.*2.*cap.*87.*num.* 46. *& declarauit* Rota *ſæpius, & maximè coram* bon.mem.Cardinali Pamphilio, 29. *Mart.* 1593. *in illa Beneuentana cenſus, quæ eſt poſt tractat.deciſ.* 103.*num.*7. *& ſeq.* [*& latè defendit* Ioan. Ant.Bell. *conſil.* 92. *num.* 6. *cum ſeqq.* & declarauit ipſemet Pius V. in bulla, quam edidit pro declaratione conſtitutionis per ipſum antea promulgatæ ſuper forma creandi cenſus *in verſ. denique, quæ eſt impreſſa in*
princ.tract.] Nam † Cedula Bancaria habet vim ſolu- 14
tionis factæ in pecunia numerata. Bart. *in l. ſi ſolutum, ff. de ſolut.* Put. *deciſ.*156.*lib.* 1. Rota *in dict. Beneuentana cenſus, num.*7.& *coram eodem* bon.mem.Cardinali Pamphilio, 28. *Nouembris*,1597. *in illa Romana anterioritatis hypothecæ, quæ eſt poſt tractat. deciſ.*104.*num.*1. *& coram* bon.mem.Iuſto,9. *Aprilis*,1601.*in illa Romana cenſus, quæ eſt ibidem deciſ.*131.*num.*2.*& coram eodem in eadem cauſa*, 18 *Martij*,1602. *quæ ibidem eſt deciſ.* 132. *n.* 1 [Quod adeò verùm eſt, vt verba inſtrumenti, in quo notarius aſſerit quod Titius confitetur, & recognouit, & recognoſcit habuiſſe, & recepiſſe à Sempronio, prout verè, & cum effectu habuit, & recepit ad præſentiam mei notarij, & teſtum infra ſcriptorum Scuta mille auri in auro, &c. verificentur etiam in ſolutione facta per traditionem Cedulæ Bancariæ, nec proprerea notarius poſſit de falſo puniri, vt fuit reſolutum *in* Rota *coram* Lancelloto *in vna Ianuenſi pecuniaria* 15. *Aprilis* 1611. *poſt tractat. deciſ.*361.*num.*2.*cum ſeqq.*]

An autem dicatur ſatisfactum Bullæ præfatæ ſi conſtaret realiter, & cum effectu pretium cenſus peruenisſe ad manus venditoris illius, licet illud non fuerit numeratum coram Notario, & teſtibus dubitant Do-
ctores, & pro † parte affirmatiua videntur facere not. 15
per Corn. *conſ.*141.*num.*7. *lib.* 3.vbi dicit ſtatuto requirenti pretij numerationem ſatisfieri, ſi prius, vel poſterius interueniat numeratio, & hanc partem tenuit Rota *coram* bon mem.Litta,10 *Februarij*. 1597. *in illa Eugubina cenſus quæ eſt poſt tract.dec.*92.*num.*6.vbi atteſtatur ita fuiſſe declaratum in ſignatura Sanctiſſimi per Gregorium XIII. non ſolum vbi pretium eſſet ſolutum, vel eademmet die qua cenſus venditus fuit. Corn. *conſ.*113.*num.*2.*& conſil.*284.*in princ.lib.* 1. Socin. Sen. *conſ.*143.*num.*7. *lib.* 1. Sed etiam poſt quatuor vel plures dies, quia nihilominus videretur quod ſolutio dici poſſet factam in actu venditionis cùm contractus ſtipulationis, & numerationis ſit vnicus, *l. ſi ita.§.fin & ibi* Doctor. *ff. de verb.ob.*& ſtatim fieri dicatur etiam id quod aliquo interuallo interiecto fit, *l. quod dicimus, & ibi* Gloſ. *de ſolut. & dicit* Rota *coram* bon. mem.Cardinali Pamphilio, 29. *Martij*,1593.*in illa Beneuentana, cenſus quæ eſt in fine tract.dec.*103.*num.*11.Pro qua affirmatiua opinione multum facere videtur auctoritas Ludou. de Auend. *d.cap.*43.*num.*13.*& ſeqq.*vbi conatur defendere quod cenſus iuſtius formetur ex anticipata numeratione pecuniarum, ſeu traditione iuſti, & integri pretij, quam ex facta in actu celebrationis inſtrumenti: quod *ſub.num.*9.*& ſeqq.* conatus erat comprobare ex eademmet *Bulla Pij V. in verſ. Rurſum niſi verè*, & repetit *infra num.*17. *Quam ſententiam poſt* Marium. Antonin. in *lib.*1.*var.reſolut.cap* 44. *ſequitur etiam* Paulus Bellon. *in ſuo tract.de cor. quæ fiunt incontinen. vel ex interual.cap.* 84.*num.* 6. *poſt hæc ſcripta viſus: vbi pro hac parte allegat reſolutionem factam in* Rota *in d. Beneuentana cenſus. per nos ponderatam ſupra n.* 14. *in fine.* Partem
† tamen negatiuam, defendit Felician. *in dd. ſuis Com-* 16
mentar.tomo 2.*lib* 1. *cap.*8.*num.*9.dum improbat cenſum in quo pecunia numeratur etiam in continenti, poſt quam contrahentes habuerunt contractum cenſitiuum pro perfecto, etiam antequam digreſſi ſint ad extra-
neos actus. Licet † enim ea quæ in continenti fiunt 17
ipſi actu ineſſe videantur, *l. lecta ff. ſi cert. pet.* hoc tamen eſt fictè, & non verè, *vt poſt alios declarat.* Bolognet. *in*
*d. l. lecta, num.*31. *& ſeqq.* verba autem † conſtitutio- 18
nis debent intelligi in caſu vero, & non in caſu ficto, *l.* 1. §. *ſi is qui nauem ff. de exercit.act. cum vulgar.* & faciunt ea quæ diximus *ſupra hoc, & præced.art.*de forma
ſubſtan

ſubſtantiali huius contractus cenſualis obſeruaoda. Neque obſtat *deciſio* Rotæ *in illa Eugubina cenſus* pro affirmatiua ſententia ponderata , quoniam loquitur quando de iſta numeratione conſtat per dationem Cedulæ Bancariæ.vltra quod Rota *ibi* non loquitur deciſiuè,ſed extra dubium de quo *ibi* dubitabatur *in d. Beneuentana cenſus* , dum Rota dicit quod ſtatim dicitur fieri etiam id quod fit poſt aliquot dies, etiam poſt duos menſes , oon loquitur teſpectu pretij numerandi in contractu cenſus:nam huic neceſſitati ibi fuerat ſatisfactum per dationem Cedulæ Baucatiæ,quæ in ipſo actu contrahendi fuerat venditori ceoſus conſignata, nam per illius dationem ſatisfit formæ traditæ per Bullam , vt conſiderat *ibi* Rota , & nos diximus *paulo ſupra n.*13.Sed loquitur de numeratione facta à banco, & à mercatore,qui Cedulam fecerat:nam cùm non requiritur pro forma ſubſtantiali , vt Bancus, & Mercator qui facit Cedulam , ſoluat in ipſo actu præſenta-
19 tioois, † ſed dicitur ſuæ obligationi ſatisfacere, quandocumque ad libitnm creditoris ſoluat & dicitur ſtatim ſoluere , etiamſi poſt aliqnot dies, poſtquam ſibi cedula fuit præſentata, [*deducis* Ioan. Anton. Bellon. *d.conſ.*92.*num.*19.*cum ſeqq.*] vt experientia demonſtrat oimirum ſi *ibi* Rota habens rationem ad ſubiectam materiam affirmat ſolutionem dici factam ſtatim, etiamſi ſit facta aliquot dies poſt præſentationem cedulæ. [Illud verò quod dictum eſt de ſolutione,etiam quod ſolutio uon fiat ſtatim debet intelligi dummodo à campſore fuerit acceptata,vt declarat Bellon. *d. conſil.* 92.*num.*19.&*ſeq.* Nam ſimplex conſignatio cedulæ bancariæ noo habet vim ſolutioois , ſed mandati ad exigendum , vt dixit Rota *in vna Romana ſocietatis efficij* 9 *Martij*, 1598.*coram* boo.mem.Peregrino *qua eſt poſt* Zacch.*de ſocietat. effic. deciſ.* 25.*num.* 2. *& declarat* Bellon.*d.conſ.*92.*num.*13. vbi de hoc loco noſtri tractatus mentionem facit *& num.*17.

Debet autem acceptatio dictæ cedulæ continere, & inferre depoſitum fuiſſe factum penes bancum de dicta ſumma,aliàs ſi contineret dumtaxat promiſſionem de ſoluendo ex illius traditione non poſſet reſultare probatio ſolutionis pretij cenſus in pecunia numerata, vt colligitur ex reſolutione facta *in* Rota *coram* R. P.D.Pirouano *in vna Interamnenſi cenſuum* 27.*Ianuarij*, 1621.*poſt tract.dec.*435. *ante num* 1.*verſ.quia contentus.*] Ad intellectum etiam *Auend.*ad dictum *verſ.Bulla Piana* facili negotio reſpondetur ex traditis per *Felic.*cuius
20 meminimus *ſupra num.*7.*in fine.*

Bene verum eſt,quod † in foro conſcientiæ, & animæ in quo ſola veritas attenditur. Iun. *in c.quia pleri-*
21 *que, de Immunit.Eccleſ.* Abb.*in c.*1.*& ibi* Dec.*in* 2. *lect. num.* 32. *de conſtit.* & † qui regulatur ſecundum naturalem æquitatem. Bal.*in l.*1. *in fine* , *C. de vectigal. & commerc.* Abb.*in cap.*1.*in fine,ext. de in integr.reſtit.*Dec. *in c. qua in Eccleſiarum, num.*34.*ext.de conſtit.* huiuſmodi affirmatiua opinio ſaluari poſſet ex iis , & quæ ferè in puncto dixit Nauar. *in d. ſuo tract. de vſur. num.* 88. *verſicu. eſt tamen queſtio quotidiana,& num.*121.*quaſt.*31.

Hoc tamen eſt extta omnem difficultatem , quod Bullæ præfatæ reſpectu ſolutionis faciendæ coram Notatio , & teſtibus plenariè dicatur ſatisfactum ſiue
22 fiat ſolutio in propriis manibus ipſius venditoris cenſus,ſiue † de eius mandato , & commiſſione in manu alterius,puta Mercatoris,aut Campſoris,qui conſtituat creditorem in dicta ſumma ipſum cenſus venditorem, vt reſoluit Rota *coram* bon.mem.Penia, *in vna Bononi-*
23 *enſi cenſus*, 19. *Octobris*,1598 *quæ eſt poſt tract dec.* 133. *num.*12. vel ſoluatur † io manibus eius qui eſt verus creditor venditoris cenſus, vt dixit eadem Rota *in vna Romana anterioritatis* 12.*Martij*,1600.*coram* bon. mem. Iuſto,*qua eſt ibidem dec.*134 *num.* 4. videtur enim ſolutum in eius manibus propriis,& ab eo breui manu traditum eius mandatario *arg.not.in l.ſingularia, ff. ſi cert. pet.* & conſequenter numeratio, & ſolutio legitima,& ſufficiens inducitur. Iaſ. *in l.qui in aliena num.* 41. *ff. de acquir.hæred.* & in propriis terminis *Bulla* Pij V. *dixit* Rota *in d.Bononienſi,num.*12.

[An autem dictæ Bullæ ad vnguem ſatisfiat etiam 24
quando emptor cenſus ſoluit venditori, non proprias, ſed alienas pecunias partem negatiuam videtur amplecti Mari.Muta *dec.Sicil.*75.*num.*11.*vbi poſt* Auendan. *in tract. de Cenſib. Hiſpan. cap.*44.*&* 45.*num.*7.quem allegat , dicit , quod cùm ſine ſorte non poſſint currere vſuræ ſequitur quod vſuræ cenſuales non poſſint deberi , quando ſors ipſa principalis oon eſt ipſius emptoris cenſus , ſed aliena , pro parte tamen affirmatiua] in puncto reſpondit Pariſ.*conſ.*75.*num.* 37. *& ſeq.lib.*4. nam nil aliud ex forma d. Pianæ Conſtitutionis in hoc contractu ſpectandum eſt in propoſito , quàm vt ad manus veoditoris cenſus realiter , & cum effectu perueniat totum, & integrum pretium cenſus, quem vendidit, vt optimis rationibus firmauit Rota *coram* Illuſtriſſimo.Cardinali Ludouiſio,23.*Februarij*,1604.*in illa Romana cenſus,qua eſt poſt tract.deciſio.*125.*num.*1.

Cæterum ſi pretium cenſus fuerit verè, & cum effectu numeratum in ipſo actu venditionis cenſus , & in actu celebrationis inſtrumenti, emptor tamen pecunias illas ſecum reportauerit poteſt dubitari an contractus reddatur omnino nullus,& inualidus.

Et licet † in reliquis contractibus tunc demum con- 25
tractus reddatur nullus, ſi probetur quod ante inſtrumenti celebrationem eſſet facta conuentio de ſtatim reſtituendo pretio , poſt alios Aret. *inſtit. ac liter. obligat. num.* 10.Bertaz.*in tract.de Clauſul inſtrum. clauſul.*34 Gloſ.8 *num.*3.*& in addit.ad conſ.criminalia patris, conſ.* 544. *ad fin. verſ. non reprobantur.* In † hoc tamen 26
cenſuali contractu , in quo requiritur pro forma ipſa numeratio, & quod pretium efficiatur venditoris cenſus,redderetur nullus contractus etiam qood non probaretur dictum pactum, & dicta coouentio ex iis; quæ dicit Bertaz *in dd. loco auctoritate* Alex. *in l. ſingularia, num.*35.*ff.ſi cert.pet.quem allegat* Cardin. Mantica,*in ſuo trac. de tacit.& ambig.conuent.lib.*18.*tit.*6.*num.*16. *in fine* Farinac.*in ſua Pract.crimin. in tract.de falſit. & ſimulat. quaſt.* 154.*par.*4. *num.* 90. *qui alios allegat. Qua ſententia placuit etiam* Paulo Bellon.*d. tract.lib* 1.*c.* 82.*num.* 5. *& plenè comprobat* Garz. Maſtrill. *deciſ.* 262. *cum multis ſeqq.lib.*2.

Verum ſi dictum pretium peruenit ad manus venditoris cenſus licet momento temporis illud retinuerit, & poſtea emptori reſtituerit, ſi ex dicta momentanea ſolutione , & retentione aliquod commodum , & vtilitatem reportauit,dici poteſt ſatisfactum bullæ, vt reſoluit Rota *coram* Reuerendiſſimo D. Coccino Deano *in illa Rauennatenſi cenſus qua eſt poſt tract. dec.* 187. *num.*10.*& facit dec.in vna Romana cenſus coram* Lancelloto *qua eſt ibid.dec.*163.*num.*4.*relata d.num.* 10 Nam ex iſta momentanea ſolutione fuit pecuniarum ſolutarum dominium acquiſitum ipſi veoditori cenſus , vt multorum auctoritate dictum fuit *in tract. hac quaſt.* 1. *art.*5 *nunc q.*48.*num.*22.*& ſeqq.*

Maximè ſi hæc reſtitutio fiat ex alia cauſa puta pro ſolutione debiti,quod venditor cenſus habet cum emptore;nam eo caſu reſtituens reportaret vtilitatem quia liberaretur à ſua obligatione, vt fuit conſideratum per me *d.num.*22.*& per* Maſtrill *d.dec.*262. *num.* 44. *& ſeq.* vbi alios allegat. vel ſi venditor cenſus dictas pecunias relinquat in manibus emptoris ſub nomine depoſiti vt reſoluit Rota *coram* R. P. D. Vbaldo *in vna Fauentina cenſus* 2. *Maij* 1622. *qua eſt poſt tractat. deciſ.* 427. *Hanc concluſionem confirmat* Maſtril.*dec. Sicil.* 262. *num* 27.*& ſeqq.* vel ſi ex alia cauſa reſtituatur emptori cenſus, *vt reſoluit* Rota *in vna Romana ſeu Nepeſina cenſus coram* Manzanedo,13.*Maij* 1624.*qua eſt poſt tract. dec.* 454.*num.*10.*& ſeq.& plenius in eadem cauſa coram* Remboldo,

boldo, 6. *Martij*, 1626. *quæ est decis.* 527. *num.* 4. *vers. Aut d. pecunia.*]

27 Vnum † tamen casum excipit ab hac generali conclusione ipsemet *Pius Papa V.* in quadam sua Bulla quam edidit ad declarationem suæ Bullæ editæ super forma creandi censûs, videlicet, in censu, qui constituitur, & imponitur in casu dotium assignandarum, vt expressè legitur in dicta Bulla declaratoria, in impressa *supra in prin. tract. in vers. Postremo in dotam, & diximus hac ead. q. art. 5. num. 13. vbi alios casus enumerauimus.*

S V M M A R I A.

1 *Solutio pretij census quod sit facta coram Notario, & testibus probatur ex fide Notarij, & per discursum.*
2 *Instrumentum facit rem certam, & manifestam.*
[*Instrumentum præsumitur verum non autem simulatum.*
Maximè Instrumentum census si in sui figura appareat celebratum iuxta formam Bullæ Pij V. super censib.
Probatio resultans ex publico instrumento admittit probationem in contrarium.
Probatio probationem non excludit.
Instrumentum potest impugnari, vel vti falsum, vel vti simulatum.
Instrumentum vt tollatur tanquam falsum requiritur probatio concludentissima.
Simulatio est probanda ab eo, qui illam allegat.
Simulatio probatur coniecturis.
Coniectura ad probandam simulationem debent esse efficaces, lucida.
Simulatio excluditur per coniecturas.]
4 *Numerauit, hoc verbum significat actum hominis, & realem numerationem.*
5 *Intelligitur de numeratione facta tunc tempore contractus.*
6 *Limitatur si constaret numerationem non fuisse factam.*
9 *Gerundia sonant in factum.*
10 *Participium dans, & soluens, respicit confessionem partis.*
13 *Habuit, & recepit, hæc verba prolata à Notario in instramento, probant realem solutionem.*
14 *Maximè si Notarius addat habuit, & recepit in præsentia mei, & testium.*
[Habuit, & recipit ad præsentiam mei Notarij, &c. *hæc verba non probant per necesse pecuniam fuisse numeratam coram Notario, & testibus.*
Limit. *quando agitur de validitate actus, vel ad vitandam falsitatem.*
Habuit, & recepit ad præsentiam mei Notarij, &c. verificantur in traditione cedulæ Bancaria.
Habuit, & recepit in contanti, & pecunias ad se traxit, probant realem numerationem.
Etiam quando notarius assereret pecunias esse in sacculo.
Habuit in prompta, & numerata pecunia, &c. important actualem numerationem.]
15 *Habuit, & recepit ante præsentem contractum. Hæc verba non excludunt solutionem factam in ipso contractu.*
16 *Intellige in aliis contractibus non in contractu censuali, in quo requiritur pro forma solutio in ipso contractu.*
18 *Soluit hoc verbum, verificatur in qualibet satisfactione.*
19 Limit. *si dicatur soluit pecuniam, quia verificatur in vera, & reali numeratione.*
20 *Probatio resultans ex instrumento admittit probationes in contrarium.*
21 *Dummodo fiat per probationes concludentissimas.*
22 *Vel per testes omni exceptione maiores.*
23 *Et de necessitate concludentes.*
[*Assertio procuratoris, quod pretium census non fuerit numeratum coram Notario, & testibus facta post perfectum contractum non præiudicat validitati contractus.*
Etiam quod fiat coram testibus instrumentariis.
Census sustinetur si partes habuerant pecunias pro numeratis, licèt non fuissent numerata, si constaret de præsentia pecuniarum.
Quantitas pecuniarum quæ dicuntur numerata probatur assertione partium.]
24 *Pretium census fuisse numeratum coram Notario, & testibus, potest probari aliundè quam ex instrumento census.*
25 *Realis numeratio probatur ex deposito facto apud campsorem, qui in suo libro scribat pro creditore in dicta summa venditorem census.*
26 *Solutionis substantia consistit in numeratione.*
27 *Numeratio realis in contractu census non probatur ex sola confessione venditoris census ex quo illa requiritur pro forma substantiali, &* num. 32.
28 *Aliud est recipere, aliud confiteri se recepisse.*
29 *Exceptio non numerationis pecunia in casa, potest opponi non solum ab ipso venditore, sed etiam à tertio conuento.*
30 *Non obstante confessione receptionis pretij facta à venditore census.*
31 *Confessio debitoris de recepto, probat etiam in casibus suspectis ex consuetudine.*
32 *Maximè lapso biennio.*
33 Limit. *quando ex forma requiritur realis numeratio in ipso contractu.*
34 *Iuramentum habet vim solutionis.*
35 *Non tamen verè, sed fictè.*
36 *Numeratio in contractu census debet probari non per fictas, sed per veras, & necessarias probationes.*
37 *Confessio de recepto probat numerationem, si concurrant adminicula.*
38 *Limitatur in contractu census.*

Pretium census fuisse integraliter solutum coram Notario, & testibus, quomodo probetur.

QVÆSTIO LI.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 1. ar. 8.

OCtauus superest Articulus in quo est breuiter videndum quomodo probari possit pretium census fuisse integraliter solutum in pecunia numerata coram testibus, & Notario in actu celebrationis instrumenti prout necessarium esse dictum fuit supra in præcedentibus articulis.

Certa † autem, & sufficiens probatio illa est, quæ 1
oritur ex fide Notarij attestantis in instrumento venditionis census talem numerationem factam fuisse, *ad* Bart. *in l. singularia, num. 22 ff. si cert. pet.* Mascar. *in suo tract. de Probat. vol. 2. conclus. 1112. num. 1. & in puncto probat* Ludou. Velazqu. *de Auend. in suo tract. de censib. Hispan. cap. 44. num. 1. &* Anton. *Monach. dec. Florent. 9. num. 9.* [*& voluit* Rota *in illa Romana seu Nepesina census coram Manzanedo 9. Iunij 1621. dec. 525. num. 1. qua fuit confirmata* coram eodem *primum 29. Maij 1613. dec. 526. deinde 6. May 1624. dec. 455: num. 1. & in Anconitana prædij 29. Nouembris 1630. coram* R. P. D. Verospio *ibid. decis. 536. num. 15. vers. & ead. post trac.*]
nam tale † instrumentum facit rem certam, & manife- 2
stam. Bart. *in l. 1 in prin. num. 8. ff. de noui oper. nunc.* Abb. *in cap. cum dilecti. num. 2. ext. de donat.* Alex. *cons. 135. n. 5. lib. 6* & hanc probationis speciem esse releuantem, firmauit Rota sæpius, & signanter *coram* bon. mem. Cardinali Mantica, *dec. 302. n. 1. & 3. coram* bon. mem. Penia,

Penia,15.*Februarij*,1599.*in illa Bononiensi census, quæ est ibidem decisio.* 127.*num.*2.*& coram eodem in vna Fauentina mutui*,16.*Decembr.*1601.*quæ ibid.est decis.*135. *num.*1. *coram* Illustrissimo Cardin. Ludouisio *in vna Romana census*,23.*Februarij*,1604.*quæ est ibidem decis.*125.*num.*4. *& in alia Romana census*,23.*Iunij*, 1608. coram eodem, *quæ est ibidem dec.*7.*num.* 2. *&* coram eodem *in alia Romana census*,8. *Martij*,1610.*quæ est ibidem dec.*136.*num.*2. [*& coram* R. P. D. Manzanedo 13. *Maij* 1614 *in vna Romana, seu Nepesina census, dec.*454.*num.*1. *& dec.* 491. *numero* 1. *in eadem causa* coram eodem 10. *Iunij*, 1621. *post tract.* nam in dubio standum est instrumento, cum præsumatur verum Rota *sæpius*, *& signanter coram* Emmentissimo D. Cardinale Pamphilio *in Beneuentana census* 26.*Maij* 1614.*decis.*76.*num.*4.*& seq.post tract.* *non autem simulatum*, *vt dixit eadem* Rota *in Romana census* 3. *Decembris*, 1599.*coram* Lancelloto *quæ est ibidem dec.* 259. *numero* 1. propter quam & alias rationes egregiè defendit ab obiecta simulatione quoddam Instrumentum census Rutilius Patiellus *in* 87. *expedit. caus.ciuil.num.* 25. *& infra. & in Instrumento census hoc maximè dicendum esset si in sui figura appareat celebratus iuxta formam Bullæ* Pij V. *edita super forma creandi census vt diximus supra hac eadem quæstio.*9.*num.*1.*&* 2. *aliàs part.*1.*cap.*1.*q* 4.

Et hæc probatio licet sit releuans, & concludens, non propterea excludit, quin possit contrarium probari cum regulariter probatio probationem non excludit Put.*dec.*34.*num.*4.*lib.*1.*sequitur* Rota *coram* Coccino *dec.*401.*num.*3.*& in Romana, Saluiani interd.coram* R. P. D. Pamphilio 15. *Decembris* 1614. *post tract. dec.* 35.*num.*1.

Ad hanc autem contrariam probationem deueniri posset vel probando falsitatem enunciatæ numerationis arguendo notarium de falsitate, *vt diximus in tract. hoc eod.art.num.* 20. vel probando illius simulationem probando assertam numerationem fuisse fictam, & simulatam, vt admittit Rota *in d. Romana seu Nepesina census* 13.*May* 1624.*coram* Manzanedo, *post tract. dec.* 454.*& sæpe in alijs causis.*

Verum enim verò in primo casu, quia probatio tendit de directo contra Instrumentum debet esse plena, & concludens, & per testes omni exceptione maiores Bero.*cons.*137.*sub num.* 34.*lib.* 2. *& in puncto dixit* Rota *sæpius*, *& signanter in decis.*125.*num.*13.*decis.*137. *num.* 7.135.*num.*5.136.*num.*7 *post hunc nostrum tract.& decis.* 355.*num.*1.*& dec.*374 *num.*6. *post tractat. & in dicta Romana seu Nepesina census num.*3 *& nos diximus in tract. hoc eod.art.num.*21.*& seq.*

In secundo verò casu † talis simulatio, & illius causa probanda esset ab eo qui illam allegat, vt dixit Rota *in multis causis, & signanter in dec.*112.*num.*6.*dec.*125. *num.* 22.*dec.*128.*num.*6.*& dec.*166.*num.*3.*post tract.*

Et licet † simulatio probari possit coniecturis, Rota *coram* Gregor.X V. *dec.* 195.*num.*2. *& coram* Coccino *decis.*408.*num.* 4. *& aliàs sæpius.* illæ tamen coniecturæ debent esse efficaces, & dilucidæ. Gregor. X V.*d.decis.* 195.*num* 4 *& ibi addem.num.*17. *& clarè sensit* Rota *in d. Romana, seu Nepesina census num.* 7. Ita vt redderentur inefficaces, & irrelevantes per contrarias coniecturas, & per illas excluderetur simulatio, *vt dixit* Rota *coram* Gregor.X V.*d.dec.*195.*num.* 2. *& in d. Romana seu Nepesina census num.*8.

Diceretur autem Notarius fidem facere de reali numeratione, si † dicat quod Titius dedit, & numerauit.
3 Bald.*in l.si ex cautione, num.*10.*C.de non num.pecun.* Alex.
4 *cons* 179.*num.*6.*lib.* 2. nam verbum † numerauit actum hominis designat, id est, numerationem vt dicit Bald. *in d.l.si ex cautione, numero* 8. Dec. *qui alios allegat in lib. singularia, numero* 33. *ff. si cert.pet.& ibi* Curt.Iun. *num.* 36.*ad med. &* Cagnol.*in* 2.*lect.numero* 51.*& sensit* Rota *coram* bon. mem. Penia, 15. *Februarij* 1599. *in illa* *Bononiensi census, quæ est post tract.dec.* 127. *numero* 1. *&* coram eodem, 29.*Nouembris*,1604.*in illa Assisiensi census, quæ est ibidem dec.*102.*numero* 2. & † intelligitur de 5
numeratione facta tunc tempore contractus Bal. *d. l.si ex cautione, num.*10. Alex.*de cons.*179.*n.*6. Eman. Costa, *in d.l.si ex cautione, limit.*19.*n.*8. qui † tamen dicunt hoc 6
non procedere quando constaret pecuniam verè tempore contractus non interuenisse, quia tunc verba illa essent referenda ad confessionem partium, vt declarat etiam Surd.*d dec.*284 *num.*11.

Quæ † probatio clarior resultaret si Notarius illis 7
verbis, dedit, & numerauit, adderet dictionem realiter, vel dictionem cum effectu. Soc.sen *consil.*143.*numero* 4. *lib.*1. Corn.*cons.*61.*num.*13.*lib.*3. Bolognett. *ad dictam l. singularia, num.*110.*& placuit* Rotæ *in vna Ianuensi census*,28. *Aprilis*,1603. *coram* R. P. D. Manzanedo, *quæ est post tract.decis.*110 *num.*3.*& seq* Vel dictionem manualiter. Castr.*d.l.singularia, num.*9. vel dictionem vere. Felin. *in cap. si cautio. num.* 50. *ex de fide instr* Rota *in d. Ianuensi census num.*3. vel dictiones in contanti. Rota. *in d. Assisiensi census coram* bon.mem Penia, 29. *Nouembris*.1604.*quæ est post tract.dec.*102.*num* 2. & absque dubio si adderet illa verba coram me Notario, & testibus. Aret.*instit.de liter.oblig.num.* 9. *& in §. actionum, num.*26.*Instit.de act.* Alex.*cons.*37.*numero* 8.*lib.*3 Socin. sen.*d.cons.*143.*num.*1 *lib.*1 Mascard.*d.conclus.*1112. *num.* 8. *&* 13. Mari. Antonin. *variar. resolut.* 44.*numero* 11. Mantica, *in suo tract.de tacit. & ambig.conuention.lib.* 18. *tit.* 6 *numero* 4. tunc enim verba dicuntur omnino restricta ad visum Notarij, & testium, & verificari nullo modo possunt in confessione partium, vt *post Roman. in l.traditia, num.*4.*ff.de acq.poss.* dicit Surdus *d. dec.* 284. *num.*7.

Et licet Prosp Farinace *in sua Pract.Crimin. in tract. de falsitat.& simulat.q* 154.*part.*2.*n* 81. *& seqq.* videatur sentire, quod non sit facienda vis in illis verbis coram me Notario, & testibus, sed quod effectus probationis resultet ex natura verbi numerauit, quod naturalem, & actualem numerationem ex sui propria natura demonstrat, vt dictum est, attamen Rota sæpius ad demonstrandum quod ex verbis Notarij resultet probatio veræ, & effectualis numerationis ponderauit, quod Notarius addiderat illa verba coram me, & testibus, & signanter *coram* bon.mem, Penia, 19.*Octobr.*1598. *in illa Bononiensi census, quæ est post tract dec.*133.*num* 5.*coram* bon.mem. Cardinali Pamphilio, 24. *Aprilis*, 1600. *in illa Bononiensi census, quæ est ibid.decis.* 123. *num.* 1. *& clarius coram* bon.mem Penia 16. *Nouembris*, 1601 *in illa Fauentina mutui, quæ ibidem est decis.* 135. *numero* 2. *vbi num.* 3. ponderat illa non esse verba confessionis partium, sed verba visus, & sensus ipsius Notarij, ex *not. per* Doctor. *in d.l.si ex cautione, C. de non num.pecun. & ex* Socy.*d cons.*143.*numero* 1.*lib* 1. *& rursus coram* R. P. D. Manzanedo, 28.*Aprilis*,1703.*in illa Ianuensi census quæ est ibidem decis* 110.*numero* 3 *&* 4. Dicta autem per *Farinac* debent intelligi in propriis terminis in quibus ipse loquitur, scilicet, quod ad effectum vt Notarius attestans de numeratione possit conuinci de falsitate, & pœna falsi teneatur, non sit necesse vt affirmet numerationem esse factam coram se Notario, & testibus, sed satis sit si simpliciter affirmet de numeratione per solum verbum, numerauit, vel aliud, quod ex sui natura denotet, quod notarius viderit actum numerationis, vt ex ipsiusmet. *Farinac.* verbis satis apertè colligitur, non tamen ipse negat quin si notarius addat etiam illa verba coram me, & testibus, multò clarior appareat veræ, & effectualis numerationis probatio.

Quæ similiter, quam clarissimè insurgeret, si notarius in instrumento confecto super venditione census diceret, quod venditor census habuit, & recepit scuta tot in sui, & testium præsentia in propria pecunia in tot paulis, quæ ad se traxit, &c. vt ex not. *per Bartol.*

& Alexand. in l. si ita stipulatus, §. Grisogonus, ff. de verbor.
obligat. dixit Rota coram bon. mem. Penia. 15. February,
1599. in illa Bononiensi census quæ est post Tract. decis. 127.
num. 2. & repetiit, coram eod. in illa Assisiensi census 29.
Nouembris, 1604. quæ est ibidem decis. 102. n. 1. & coram
Illustrissimo Cardinali Lancellotto, 10 Januarij, 1605.
quæ ibid. est dec. 137. n. 2
Prout etiam ex verbis Notarij probata diceretur
numeratio pretij in ipso actu contrahendi, si in instru-
8 mento dixerit Titius habuit, & recepit à Sempronio †
dando, & soluendo, & sic loqueretur per gerundinum.
Aret. in d. §. actionum, num. 28. instit. de auctoritate Bald.
qui hoc affirmat in d. leg. si ex cautione, numero 9. C. de non
numer. pecun. & Felin. in d. cap. si cautio, de fide instrum.
sequuntur Bertazol. in suo tract. de clausul. instrum. clau-
sula 31. glos. 5. numero 3. Farinac. d. quæst. 154 numero
73. Mantica, d. lib. 18. & tit. 6. numero 11. Mascard. d.
9 conclus. 1112. numero 18. reddentes rationem, quia †
ista gerundia sonant in factum, quod ipsius Notarij
visui subiicitur: licet contrarium teneant, si Notarius
non vtatur gerundio dando, & soluendo, sed partici-
10 pio † dante, & soluente, cum per ista participia con-
fessionem potius partium, quam veram numeratio-
nem probari velint. Bald. in d. l. si ex cautione, numero 8.
& in l. 2. §. fin. ff. si cert. petat. & in leg. si ex pretio, num. 3.
C. eodem tit. Alex. in d. l. prædia, num. 4. ff. de acquirend.
possess. Surd. dict. decis. 284. numero 10. Bertazol. d. glos.
5. numero 1. Mantica, d. tit. 5. numero 10. Mascard. d. con-
clus. 1112. numero 17. etiam si addidisset dante, & sol-
uente ex sua propria pecunia. Aret. institut. de literar.
obligat. num. 9. Alexand. d. l. prædia, numero 7. refert alios.
Bertazol. d. gloss. 5. num. 1. vel dante, & soluente in pecu-
nia numerata vt post Pract. Papiens. dicit Bertazol. d. n. 1.
11 Probatio † similiter resultaret ex instrumento, si
Notarius in eo dixerit, quod venditor census confes-
sus fuit se habuisse, & recepisse ab emptore scuta tot,
& habuit, & recepit, vtendo illa copula, &, Aret. in d.
§. actionum, numero 26. vers. sed in instrumento Institut. de
actio. Quia dicit ipse, ista verba non possunt referri ad
illud verbum confessus fuit, sed debent de necessitate
referri ad actum, qui subiicitur visui ipsius notarij Fa-
rinac. d. q. 154. n. 66. Mantica, d. tit. 6. num. 64. Mascard. d.
conclus. 1112. n. 13. Sed dubitant, quid si notarius non lo-
quatur per copulam, &, sed per relatiuum. Quæ, dicen-
do confessus fuit se habuisse, & recepisse scuta tot
quæ habuit, & recepit, & quod eo casu ex illis verbis
non probetur vera numeratio, sed illa sint potius re-
ferenda ad confessionem partium, quasi Notarius
scripserit in tertia persona id quod venditor census
pronuntiauit in prima persona voluit Bart. in d. l. si ex
cautione, numero 1. C. de non num. pecun. & ibi Salic. Aret.
in d. §. actionum, numero 26. Mascard. d. conclus. 1112.
num. 13.
12 Alij † autem plures contra Bart. fuerunt in ea opi-
nione, quod hoc quoque casu quando Notarius vsus
fuit relatiuo inducatur probatio realis solutionis, &
non simplicis confessionis, & signanter Butr. in d. cap.
si cautio, ext. de fide instrum. numero 12. & ibi Imol.
numero 13. & Felin. num. 52. & alij quos refert Mascar. d.
conclus. num. 14 & Farinacc. d. quæst. 154. numero 67. cum
quibus, & ipse transire videtur. Et hæc vltima opinio
videtur satis confirmari ex Glos. in d. l. si ex cautione, in
verbo, vel accepit, C. de non num. pecun. quam sequitur ibi
Bald. num. 7. & Salic. in 8. opposit. dum dicunt quod hæc
13 simplicia verba prolata à † Notario in instrumento
habuit, & recepit, probant veram numerationem, non
autem simplicem partium confessionem, quod placuit
etiam Alex. d. cons. 179. numero 3. lib. 2. & Ias. in d. l. singu-
laria numero 48 ff. si cert. pet. licet contradicant Manti-
ca, d. tit. 6. numero 4. Mascard. d. conclus. 1112. numero 13.
Hoc certe verum est quod illa verba in priuata scrip-
tura non probant veram numerationem. Bertazol. d.
tract. Clausula 34. Glo. 5. nu. 3. & in addition. ad consil. cri-
minalia sui patris cons. 544. vers. si autem. Mantica, d. tit.
6. num. 7.
Quod † si Notarius dictis verbis addat in præsen- 14
tia mei, & testium, quod inde resultet concludens pro-
batio veræ numerationis, volunt etiam Mascard. &
Mantica, primus d. num. 13. alter d. num. 4. [& dixit Rota
coram R. P. D. meo Vbaldo in Vrbeuetana census 11.
Maij 1620. decis. 534. num. 7. post tract.
Cæterùm quod etiam si addita sint illa verba. In
præsentia mei notarij, & testium infrascriptorum non
resultet necessaria probatio, quod pretium census fue-
rit verè, & realiter numeratum in ipso actu venditio-
nis census, videtur resoluisse Rota coram Illustrissimo
Lancellotto in sua Januensi pecuniaria 15. Aprilis, 1611.
post tract. dec. 361. vbi resoluit, hanc assertionem nota-
rij, licet possit verificari in solutione facta per tradi-
tionem cedulæ bancariæ, non tamen concludere per
necesse, quod facta fuerit in prompta, & numerata pe-
cunia coram ipso notario, & testibus, cum nullum ver-
bum contineatur quod pecuniæ fuerint numeratæ,
vel manualiter solutæ, & quod recipiens ad se traxe-
rit. Vnde non videntur benè sentire. Mantic. & Masc.
supra citati.
Nisi dicamus, quod ibi Rota se ipsam declarat, &
limitat conclusionem supra per se firmatam, vt non
procedat quando ageretur de validitate actus, vel ad
euitandam falsitatem, & proinde; cum in casu nostro
agatur de validitate venditionis census, & de saluan-
do notarium à falsitate, dicendum est, quod per illa
verba resultet concludens, & legitima probatio, quod
pretium census fuerit coram testibus, & notario in
actu celebrationis instrumenti realiter, & cum effectu
numerata, pro vt requiritur ad validitatem contractus
censualis.
Cessaret autem omnis difficultas si notarius dictis
verbis habuit, & recepit addat verba, in contanti, &
pecunias ad se traxit, vt fuit dictum in illa Bononiensi
census 15. Februarij, 1599. coram bon. mem. Penia, post
tract. decis. 126. sub numero 2. vers. secundo multo magis, &
coram Reuerendissimo D. Coccino Decano in vna Assi-
siensi census 29. Nouembris 1604. quæ est inter eius decisio-
nes impressas decis. 208. numero 3. & in ead. causa 19. Iunij
1606. vt inter eius decision. est dec. 302. numero 5. & com-
probat Gratian. disceptat. forens. tom. 4. cap. 628. per tot. &
signanter num. 5. & seqq. vbi n. 12. firmat ex dictis verbis
resultare probationem realis, & effectualis numeratio-
nis, etiam quod notarius in Instrumento asserat, quod
dictæ pecuniæ existerent in sacculo, quia illa verba
sunt demonstratiua, & non excludunt numerationem
quæ postea interuenit, & de qua ipse notarius rogatus
fuit.
Prout realis, & effectualis numeratio pecuniarum
facta coram notario, & testibus probatur si notarius
in instrumento asserat, habuit in prompta, & numera-
ta pecunia, vt resoluit Rota in vna Romana census co-
ram R. P. D. Butarto 22. Martij 1621. post tract. decis. 171.
numero 1. & in d. Romana, seu Nepesina census 13. May
1624. coram R. P. D. Manzanedo, quæ est ibid. dec. 454.
num. 1.]
Sed † quid si Notarius illis verbis habuit, & rece- 15
pit adiungat illa verba ante præsentem contractum?
dicetur ne fieri probatio numerationis, & pro parte
affirmatiua allegantur multi per Mari. Anton. variar.
resolut. lib. 1. resolut. lib. 1. resolut. 44. numero 14. & per
Stephan. Gratian. dec. Marchia 115. quasi illa verba
ante præsentem contractum debeant interpretari an-
te præsentem contractum finitum, & perfectum;
ita vt non excludant quin sit facta solutio in ipsomet
contractu, & dum contrahentes erant in actu contra-
hendi. Sed † licet hæc interpretatio posset fortè reci-
pi in aliis contractibus, in quibus non requiritur pro 16
substan

ſtantia quod numeratio fiat coram teſtibus,& No-
tario in actu ipſo contrahendi. In hoc tamen cenſua-
li contractu in quo ex forma *Conſtitutionis Pij V.* nu-
meratio debet fieri in ipſomet contractu, Ego illam
nullo modo admittendam cenſeo,cùm repugnet for-
mæ datæ per dictã Bullam quam eſſe ad vnguem ob-
ſeruandam docuimus ſupra in præcedentibus articu-
lis,prout nec verè illa placuit Mar.Antonin.*d.reſol.*44.
*n.*15.*verſ.in hoc dubio.*

17 Sed quid ſi † Notarius in inſtrumento cenſus dicat
quod emptor cenſus ſoluit pecuniam, venditori, re-
ſultabit ne ex dictis verbis probatio ſolutionis in
prompta,& numerata pecunia? hæc difficultas eſt de-
finienda ex Bart. *in l.ſolutionis,num.*1.*ff.de ſolut.* qui di-
ſtinguit an Notarius dixerit ſimpliciter Titius ſoluit,
18 an vero cum adiuncto, ſoluit pecuniam:nam † primo
caſu ex dicto verbo non infertur ad veram,& natura-
lem ſolutionem in pecunia numerata, quia verbum
ſolui verificatur in qualibet ſpecie ſatisfactionis ſecũ-
do verò caſu inferatur, quia tunc debet intelligi ra-
19 tione adiuncti de vera,† & naturali ſolutione,*leg ſolu-
tum, in princ. ff.de ſolut.* & hanc diſtinctionem defen-
dit Soc. ſen. *conſ.*65. *numer.*3. *lib.* 4. *amplectitur* Ripa,
*in l.*4. *§.ſoluiſſe, numer.*1.*&* 2. *ff. de re iudic.* Alc. *in leg.
liberationis, num.*3 *&* 4. *ff. de verbor.ſignific. & non diſ-
ſentit* Pariſ. *conſ.*107.*numer.*132.*lib* 2. *quos, & alios re-
fert* Bertazol. *d.Clauſula* 34. Gloſ.5. *numer.*4 *&* 5. Li-
cet autem maxima ſit, & indubitata probatio, quæ
20 ex publico inſtrumento reſultat: non † denegatur ta-
men facultas probandi in contrarium, & maximè ar-
guendo Notarium de falſitate Bart. *&* DD. *in leg.ſin-
gularia .ff. ſi cert.pet.& alij relati per* Auend. *d.cap* 44.
*numer.*2.*& bene faciunt quæ tradit* Farinacc.*in ſua Pract.
crimin. in tit.de falſit. & ſimul.quæſt.*156. *numer.*147. *&*
21 *ſeqq.* dummodo † probatio iſta fiat per legitimas, ve-
ras, & concludentiſſimas, non autem præſumptiuas,
& coniecturales probationes, vt ſubdunt Auend. *&*
Farinac.*ll.alleg.ille numer.*3.*iſte numer.*148.*& dixit* Ro-
ta *ſæpius, & ſignanter in decisionibus poſt tract.impreſſis,
videlicet deciſ.*7. *numer* 2. *deciſ.*95. *numer.*12. *deciſ.*125.
*numer.*13.*deciſ.*133.*numer.*7.*deciſ.*135. *numer.*5. *& deciſ.*
137.*numer.*7.[*& in illa Bononienſi cenſus coram* b.mem.
Penia 19.*Octobris* 1598.*quæ eſt poſt tract. deciſ.*133. *n.*7.
& coram bon.mem. Card. Lancellotto *in vna Romana
cenſus* 10.*Ianuarij* 1603. *quæ ibid.eſt deciſ.*136. *num.*7.*&
in alia Romana cenſus coram* Illuſtriſſ. Cardin. Mellino,
17.*Maij* 1600.*quæ eſt poſt tractat. deciſ.*355. *numer.* 1. *&
in vna Beneuentana cenſus* 16. *Decembris* 1594.*coram* bon.
mem.Cardin.Pamphilio,*quæ eſt ibid. deciſ.* 374. *numero*
22 6.] & factas per † teſtes omni exceptione maiores,
nullam prorſus, etiam minimam patientes exceptio-
nem, vt ſexcentorum auctoritate probat Farinacc. *d.
tract.quæſt.* 158. *numero* 92.*& dixit eadem* Rota *in deci-
ſionibus,poſt tract.impreſſis,deciſ.*24.*num.*4.*deciſ.*133.*num.*
23 7.*& deciſ.*136. *num.* 1. & † de neceſſitate,& concluden-
ter deponentes. Farinac. *d.quæſt.*158.*num.*116.*qui multos
allegat,& voluit* Rota *d.deciſ.*24 *numero* 6. *& deciſ.* 136.
numero 6. *& aliàs ſæpè* [. Et proinde ſi cenſus fuerit
emptus mediante perſona procuratoris, qui poſtea
perfecto,& abſoluto contractu atteſtetur in ſcriptura
priuata pretium cenſus non fuiſſe numeratum in
prompta pecunia, talis confeſſio non præiudicat con-
tractui,etiam ſi ſit facta eàd.die, & coram teſtibus In-
ſtrumentariis,vt reſoluit Rota *coram* R.P.D.Buratto *in
illa Romana cenſus* 22. *Iunij* 1621.*poſt tract.deciſ.* 371. *n.*4.
& ſeqq.] Et hæc de probatione quæ fit per publicum
Inſtrumentum; Non enim cenſentur excluſæ aliæ ſpe-
24 cies probationis. Nam ſi aliunde, † quàm ex lectura
Inſtrumenti conſtaret venditorem cenſus habuiſſe
effectualiter integrum pretium cenſus, cenſeretur
ſatisfactum neceſſitati ſoluendi illud coram Nota-
rio & teſtibus in actu celebrationis inſtrumenti, vt

fuit reſolutum *in* Rota *coram* bon. mem. Penia, 19.
*Octobris,*1598.*in illa Bononienſi cenſus, quæ eſt poſt tract.
deciſ.* 133. *num.* 11. *vbi numero* 12. dicitur † quod realis 25
numerationis probatio reſultat ſi conſtet pretium
fuiſſe depoſitatum in banco de conſenſu venditoris
cenſus, & campſorem conſtituiſſe illum in ſuo libro
creditorem dictæ ſummæ, quidquid de hoc dubitaue-
rit aliàs eadem Rota *coram eod.*bon.mem.Penia, *in ea-
dem cauſa Bononienſi cenſus,*15.*Februar.*1599.*quæ eſt ibid.
deciſ.*127.*num.*1. Quæ tamen deciſiones poſſent conci-
liari, conſiderando quod reſolutio facta, 19. *Octobr.*
1598. loquatur, & intelligenda ſit, quando penes
campſorem, & mercatorem diſponitur pecunia, nu-
merando illam ipſi mercatori *in deciſ. autem facta.* 15.
Februar. 1599. dum dubitabatur de releuantia depoſi-
ti, hoc debeat intelligi. quando depoſitum non fit
numerando pecuniam campſori de conſenſu ven-
ditoris cenſus, de præſentando, & conſignando illi,
& deponendo penes eam pecuniam in marſupio, &
in ſacculo obſignato. Quo caſu cum deficiat † pro- 26
batio ſubſtantiæ ſolutionis, ſcilicet, ipſa numeratio,
depoſitum non diceretur releuans vt bene deducitur
ex dictis per Tiraq. *de retract. conuent.* §.4.Gloſ 6.*num.*
17.*& ſeqq. & ſignanter numero* 22. & in puncto dicit
Auend.*d.cap.*44. *numero*6 vel, & fortè melius poſſu-
mus dicere, quod licet Rota *die* 15. *Februar.*1599.dubi-
tauerit, an ex depoſito dicatur ſatisfactum neceſſitati
numerandi pecuniam in ipſo actu contrahendi? non
receſſit tamen à reſolutione affirmatiua quam fecerat
in eadem cauſa die 19. *Octobr.* 1598. Sed an † ex ſola 27
confeſſione de recepto facta à venditore cenſus reſul-
tare poſſit ſufficiens, & releuans probatio dictæ ſolu-
tionis veræ, & realis coram Notario, & teſtibus. Ne-
gatiuam ſententiam probat Pariſ. *conſ.* 75. *numero* 33.
in fine,lib. 4. Boccacc.*in ſuo tract.de cenſib.par.* 1. *numero*
46. *& ſeq. pluribus confirmat* Felician. de Solis, *in dd.
ſuis Commentar.de cenſibus tomo* 1.*lib.*1.*cap.* 8.*numero* 15.
*& cap.*9.*numero* 6.*verſ denique, & numero ſeq. & numero*
10.*verſ. hincque reſpondi.& repetit tomo* 2. *lib.* 3. *cap. fin.
numero* 5. *verſ. per confeſſionem, vbi alios refert.* Gaſpar.
Roderic. *in ſuo tract de annuis redditib. lib.*1 *quæſt.* 13.*ſub
num.*4 *verſic.nec proderit ſola,& hoc placuit etiam* Auend.
d. cap 44.*num.*10.*& latiſſimè cap.*45. *num.* 7. *cum multis* 28
ſequentibus. Nam † aliud eſt recipere,aliud confiteri ſe
recepiſſe *l ſi ex pretio & ibi* Doctor. *C. de non numerata
pecun.* Socin.ſen.*conſ.*3.*numero* 11. *lib.primo.* Maſcard.*in
d.ſuo tractat.de probation. volum. ſecundò,concluſio.* 1111.
num. 2. qui multos allegat. Quod procedit non ſolùm
reſpectu ipſiuſmet venditoris cenſus, verum etiam † 29
reſpectu alicuius tertij poſſeſſoris bonorum cenſito-
rum, qui hanc exceptionem non numerationis pretij,
tanquam intrinſecam, & reſpicientem formalem ſub-
ſtantiam contractus, poterit † opponere,non obſtan- 30
te confeſſione receptionis pretij à venditore emana-
ta: *vt auctoritate* Fulgoſ. *conſil.*133.*&* 205. *&* Maſcard.
*de probat. volu.*1. *conc.* 361. *affirmat.* Auend. *d. cap.* 45.
*num.*12.

Nec obſtat,quod † de conſuetudine vera numeratio 31
pecuniæ probetur ex confeſſione etiam in caſibus ſuſ-
pectis. Bald. *in l.* 2. *num.*5.*C.ne lic.potent.* Paul.de Caſt.
*in l. per diuerſas, num.*12.*in fine,C.mandat.* Fulgoſ. *con-
ſil.* 205.*numero* 1. *verſ. illud etiam ad notandum eſt.* Ma-
ximè † lapſo bienuio. Fulgoſ. *ibid. num.* 2. Rota Ge- 32
nuenſ.*deciſ.*26.*num.*1.*& ſeq.*tum quia contrarium pro-
bat.Auend.*d.cap.*45.*num.*11.tum ob rationes quas con-
ſiderat Roderic.*d.num.*4. *verſic.* ex quo etiam infertur:
tum † quoniam hoc poſſet procedere,quando præſen- 33
tia pecuniæ, & vera numeratio non requireretur in
ipſo actu contrahendi pro forma ſubſtantiali contra-
ctus, ſecus quando pro forma requireretur, vt in caſu
noſtro, prout deductum fuit in præcedentibus articu-
lis,& faciunt dicta per Auend.*d.cap.*45 *numero* 10. Cui

ſimplici confeſſioni de recepto, neque etiam iuramentum ipſius cenſuarij præſtaret vim veræ, & efficacis probationis, pretium cenſus fuiſſe vere numeratum io
34 ipſo actu cootrahendi: quia licet † iuramentum habeat vim ſolutionis, *l. iuſiurandum l. duobus. §. quid, ſi reus, ff. de*
35 *iureiurand.* illud tamen non verè, † ſed fictè procedit. Bart. *in l. qui iuraſſe, §. fin. & d. §. quod ſi reus.* Seraphin. *de priuileg. iuramen. priuileg. 81. num. 1. in fine*, numeratio autem io contractu cenſus requiritur ooo fictè, ſed verè, realiter, & cum effectu: vnde probari debet oon per
36 probationes præſumptiuas, & per coniectutas, † ſed per concludentes, & neceſſarias, vt io puncto concludit. Felician. de Solis, *in dd ſuis Comm. cen. tomo 2. lib. 3. cap. 4. & vlt. num. 5. verſ. & licet in mutuo.* Auend. *d. cap. 44. n. 9. verſ. ex qua, & num. 10.*

Et licet Auend *d tract. cap. 45. n. 19.* ea quæ dicta ſunt de confeſſione de recepto, quod non probent numera-
37 tionem, limitet † ſi concurrant coniecturæ, & præſumptiones adminiculantes dictam confeſſionem: at-
38 tamen hæc limitatio mihi non probatur † io contractu cenſus io quo propter peculiarem illius naturam requiritur pro forma ſubſtantiali vera, & præſentialis pretij oumeratio, ego exiſtimo coofeſſionem de recepto, quantumuis adminiculatam, non inducere releuantem pretij oumerarionis probationem, ex iis, quæ dicit. Tiraquel *in dict. glo. 6 numero 12. & per ea, quæ diximus ſup. in hoc art. & maximè, numero 16. 34. & ſeqq.*

[Cæterum ſi conſtaret de vera, & reali præſentia pecuniarum in ipſo actu venditionis cenſus coram teſtibus, & notario, licet illæ non fuiſſent oumeratæ, ſuſtineretur cenſus, ſi partes haberent pecunias pro numeratis, *vt poſt* Bald. *conſ. 247. circa fin. verſ. item quia pecunia lib. 1. d. xit* Rota *in vna Romana cenſus 6. Aprilis* 1623. *coram* R. P. D. Nauarro. *poſt tract. dec. 436. num. 5.* quod frequenter accidere teſtatur *ib.* Rota, quæ mouetur ea etiam ratione, quia licet actus numerandi debeat concludenter probari, tamen quo ad quantitatem ſatis probatur aſſertione partium Cagn. *in l. ſi num. 7. ad mei. ff. de reg. Iur.*]

SVMMARIA.

1 *Fideiuſſor accedit cuicumque obligationi.*
2 *Fideiuſſor in contractu cenſus, ſimpliciter accedere poteſt.*
Quidquid aliqui contrarium teneant, ibidem, *&* oum. ſeq.
Ampl. *vt teneatur etiam ſi contractus cenſus nullus ſit, quando in eum caſum ſe obligauit,* n. 4.
Et abſque dubio, quando obligauit ſe vti principalis, & inſolidum num. 5.
3 *Fideiuſſor cur à creditoribus accipiatur.*
6 *Fideiuſſor præſtitus in contractu cenſus, debet à ſuo principali abſque damno releuari.*
7 *Fideiuſſor pro fideiuſſione facienda poteſt aliquid recipere, & quid.*
8 *Fideiuſſor in contractu cenſus poteſt ſe obligare pro ſolutione annui redditus, & pro euictione.*
9 *Non autem de ſoluendo cenſum etiam in caſu quo fundus cenſus periret.*
[*Fideiuſſor cenſus ad quid obligetur remiſſiuè.*
Fideiuſſoris cenſus obligatio de ſoluendo annuos fructus cenſuales reſtringitur ad capacitatem fundi.
Ampl. *etiam ſi ſe obligauerit cum iuramento.*
Fideiuſſor non obligatur in plus, quam principalis.
Neque in duriorem cauſam.
Fideiuſſor cenſetur ſe obligaſſe dumtaxat ad ea, ad quæ tenetur principalis.
Etiam quod ſe obligauerit tanquam principalem, principaliter, & inſolidum.
Fideiuſſor non tenetur niſi ad ea quæ ſunt de natura contractus cui accedit.
Fideiuſſor cenſus cenſetur promittere pro ſecuritate ſolutionis non autem pro ſecuritate rei, & fructuum rei ſubiugata.
Iuramentum validat contractum nullum.
Limit. 1. *contractu per legem prohibito.*
Limit. *ſi ſapiat vſurariam prauitatem, & ſic ſit contra bonos mores.*
Limit. *in contractu inito contra illius formam ſubſtantialem.*
Fructus percipi non poſſunt ſine peccato ex contractu ſuneratitio.]
10 *Fideiuſſor non remanet obligatus, quando obligatio principalis eſt nulla ipſo iure.*
11 *Etiam ſi obligaret ſe vti principalis.*
[*Fideiubens in contractu inito principaliter ad commodum alterius non efficitur correus debendi licet ſe obliget tanquam principalem.*
Debitor principalis is eſt, ad quem principaliter ſpectat contractus, qui geritur.
Fideiuſſoris dicitur, qui non ſentit vtilitatem ex contractu.]
12 Limitatur, *ſi obligatio principalis non ſit nulla ipſo iure.*
13 *Fideiuſſor in contractu cenſus non poteſt ſe obligare vti principalem, & inſolidum, ſecundum Surd.*
Contraria opinio vti verior defenditur ab Auctore, oum. 15.
14 *Fideiuſſor regulariter poteſt ſe obligare vti principalis & inſolidum.*
16 *Cenſus, reſpectu fideiuſſoris, qui ſe vti principalis obligauit, dicitur impoſitus ſuper fundo principalis imponentis.*
[*Fideiuſſor obligans ſe tanquam principalem, poteſt dici principaliter debitor.*
17 *Conſentiens alienationi rei propria, ſibi præiudicat.*
18 *Et ipſemet rem illam alienare cenſetur.*
19 *Solemnitates requiſita à lege in contractu ſunt ſeruanda à quolibet contrahente.*
20 Declar. *verum in ſolemnitatibus, quæ reſpiciunt perſonas ipſorum contrahentium.*
21 *Obligatio plurium facta inſolidum, quo ad effectum eſt vnica.*
22 *In contractu cenſus pretium debet ſolui in pecunia numerata.*
23 *Solui tamen poteſt in manibus alterius, quam ipſius venditoris cenſus.*
24 *Venditor cenſus, & illius fideiuſſor, quo ad emptorem cenſus ſunt correi debendi.*
25 *Sed quo ad venditorem cenſus fideiuſſor retinet propriam naturam fideiuſſionis.*
26 *Fideiuſſor cenſus ſi ſit effectus non ſoluendo, non eſt renouandus.*
Limitatur *ſi aliter inter contrahentes ſit conuentum,* num. 30.
27 *Fideiuſſor datur ex conuentione ſi efficiatur minus idoneus, & non ſoluendo, non debet renouari.*
28 *Secus, ſi fuerit præſtitus coactè ex officio Iudicis.*
29 *Fideiuſſores nouos dare eſt valdè onerosum debitori.*
30 *Conuentio da renouando fideiuſſores de tempore in tempus, non reprobatur in contractu cenſus.*
[*Pactum de renouando fideiuſſores in contractu cenſus in caſu mortis alterius ex fideiuſſoribus valet.*]

De fideiussore in contractu census adhibendo.

QVÆSTIO LII.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 2.

1 CVm † regulare sit quod fideiussor possit accede-
re omnibus obligationibus *l. 1. & 2. ff. de fideiuss. t.*
2 *Inst. eod. tit.* non † videtur dubitandum quin accedere
etiam possit in contractu census, & licet Nauár. *consil.*
9. numero 3. & 5. lib. 3. in tit. de censibus distinguat an fi-
deiussor præstetur, vt emptor census fiat securus, quod
venditor census potuit illum vendere, & quod est bene
impositus, & hoc casu licita sit fideiussio per rationes,
quas ipse considerat, *num. 5.* aut verò præstatur pro se-
curitate emptoris, videlicet, quod tempore debito si-
bi annuæ responsiones soluentur, & eo casu fideius-
soris præstatio sit minus licita quasi per eam imponа-
tur aliquod onus venditori census, quod per *Bullam*
Pij V. *super censibus* est prohibitum, vt ibi per Nauar.
numero 5. & similiter licet Ludou. Lopez. *in suo tract.*
de contract. c. 57. quem refert, sequitur, & comprobat
Mich. Salon. *in suo tract. de contract. & commerc. human.*
in tit. de censib. art. 3. controu. 14. numero 1. vers. doces
quartò & plenius numero 6. vers. ex his sit prima conclu-
sio, & infra distinguant censum qui tempore contra-
ctus & impositionis illius est adeò securus, vt perito-
rum & prudentum iudicio nullum immineat pericu-
lum, vel non recipiendi annuam responsionem, vel
periclitationis ipsius census propter onera cohærentia
rei subiugatæ, à censu in quo illius emptor non habeat
huiusmodi securitatem, vt primo casu sit illicitè fide-
iussio, in altero verò possit licitè accipi Attamen quod
simpliciter, & indistinctè accipi possit fideiussor
in contractu census etiam pro illius solutione, dicit
Ludou. Molina, *in suo trac. de contract part. 2. disput.*
391. numero 1. Felician. de Solis, *in suis Comment. de cen-*
sib. tomo 1. lib. 1. cap. 4. num. 3. refert Gasp. Roderic. *in suo*
tract. de annu. reddit. lib. 2. quæst. 12. numero 9. Martin.
Bonac. *post hæc scripta visus, in suo tract. de contract. dis-*
put. 3. quæst. 4. puncto vnico, numero 29. [*& defendit* Gutie-
rez. *pract. quæst. lib. 1. quæst. 177. numero 8. post prin. vers.*
quinimo censu] & Ego verissimum existimo, quidquid
contrarium conetur defendere Ludou. de Auend. *de*
censib. Hispa. cap. 97. numero 2. & 4. & seq. etiam quod
tempore impositionis, & venditionis venditor habere-
tur, & reputaretur locuples, & securus, cum soleat con-
tingere, & experientia doceat quod is qui hodie habe-
tur pro diuite ex aliquo accidenti fiat non soluendo, &
3 creditores soleant fideiussores accipere † dum curant
vt diligentius, & plenius sibi cautum sit, vt dicit Impe-
rat. *in prin. Instit. de fideiuss.* quia scilicet, dum alium
pro debitore sibi obligant hoc maxime prospiciunt, vt
cum facultatibus lapsus fuerit debitor, possint ab iis,
quos pro eo obligauerunt suum consequi, *§. fin. Instit.*
de replicat. [*l. 1. ff. qui satisd. cog. cum aliis apud* Mant.
de tac. libr. 16. tit. 2. numero 1.] & ita vsus, & communis
praxis approbauit, & recepit, cum nullus ferè con-
tractus censualis celebretur absque vno vel pluribus
fideiussoribus, vt animaduertit Bened. Bon. *in suo tract.*
de censib. art. 68. numero 101. & ab ista opinione non
dissentit communis Scribentium Schola, qui loquen-
tes de hoc contractu, & de fideiussore in isto præsti-
to de illius validitate vel iustitia, non dubitant Surd.
cons. 318. numero 6. lib. 3. Felician. *d. cap. 4. numero 3. &*
Rota *sæpius in pluribus causis, & signanter coram* Se-
raph. *decis. 1187. numero 1. & in vna Anconitana pecu-*
maria 7. Februarij, 1611. coram R.P.D. Pirouano, *quæ*
est post tract. decis. 138. per tot & videtur quod possit
concludenter probari ex *tex. in l. Titius, 81. §. Lucius*
Titius, ff. de contr. empt. vbi Scæuola respondit iure con-
sistere venditionem, qua ob certam pecuniam accep-
tam venditor promittit ex certo prædio se præstatu-
rum alteri centum millia modiorum frumenti annua,
& venditori teneri singulis annis persoluere eam
quantitatem, & tali promissioni hypothecam, & fi-
deiussores accedere posse. Ex quibus videtur vera
conclusio quod indistinctè possit in hoc contractu
fideiussor accedere, & illum in isto contractu efficaci-
ter obligari; [quam sententiam nos allegans ample-
xus fuit nouissimè Mart. Medic. *decisio senens. 31. num.*
1.]

Quod adeò verum est, vt † si fideiussor obligaue- 4
rit se hoc expressè acto, quod vult teneri etiam quod
contractus ipse sit nullus, & inualidus, vel rescinde-
retur ex omni, & quacumque causa, propter istam
generalitatem verborum remaneat obligatus, & com-
pelli possit ad censuum solutionem, etiam quod cen-
sus esset nullus respectu venditoris illius, vt resoluit
Rota *coram* bon. mem. Penia, 10. *Martij*, 1600. *in illa*
Bononiensi census, quæ est post tract. decis. 46. per tot. Ma-
ximè, † si se obligauit vti principalis vt fuit dictum 5
in eadem Rota *in vna Tudertina census*, 26. *Maij*, 1600.
coram bon. mem. Iusto, *quæ est ibidem dec. 139. num. 4. &*
latius dicemus infra quæst. 74. aliàs hac ead. par. 2. cap. 2.
quæst. 3. art. 2. Quod tamen non procederet quando
nullitas contractus resultaret ipso iure ab initio per ea
quæ statim subiiciam.

Iste autem fideiussor qui accessit in contractu cen-
sus quo ad conseruationem indemnitatis gaudet eo-
dem priuilegio, quo gaudent fideiussores præstiti in
cæteris contractibus: nam † sicut illis debetur talis
conseruatio ex natura contractus, licet ea expressè in 6
ipso contractu fideiussionis promissa non fuerit,
Franc. *in c. si. numero 2. de foro compet. lib. 6.* Calcan. *cons.*
35. numero 1. Marsil. *ad Rubr. C. de fideiussor. numero*
315 Simon. de Pret. *consil. 153. numero 23. lib. 1.* Ita
etiam illam deberi fideiussori, qui accessit in contra-
ctu census pro toto tempore, quo census vixit, & donec
non fuit extinctus resoluit Rota *in vna Romana releua-*
tionis indemnitatis, coram R. P. D. Pamphilio, 14. *No-*
uemb. 1605. *quæ est post tract. dec. 140. num. 3.* Sed an, † 7
præter istam promissionem conseruationis possit ali-
quid accipere vt fideiubeat? Et licet negatiuam nita-
tur defendere Gasp. Roderic. *in suo tract. de ann. red-*
dit. libr. 2. quæst. 12 n. 8. cum multis seqq. verior tamen;
& communis est affirmatiua, cum permissum sit pro
fideiussione facienda præmium accipere. Calcan. *cons.*
15. numero 11. & alij communiter, vt de communi testatur
Roder. *d. quæst. 12. num. 9. & seqq.* Mantica, *in suo trac. de*
taci. & ambig. conuent. lib. 6. tit. 6. n. 6. & ex dictis ibi per
eum num. 13. clarè colligitur responsio ad ea quæ pro
negatiua opinione allegat Roderic. *d. n. 8. & seq.* hanc
eandem opinionem affirmatiuam post multos allegat,
amplectitur, & communem dicit *idem* Mantic. *d. tr. tit.*
lib. 16 tit. 3. num. 3. Rota *diuers. dec. 679. num. 2. par. 1. &*
ita pluries sensisse Rotam *colligitur ex resolutione facta in*
causa Romana afflictus, 8. *Martij*, 1604. *coram* Illustrissi-
mo Cardinali Ludouisio, *quæ est impressa post tract. dec.*
141. n. 1. vbi dicitur quod fideiussor pro tali fideiussione
præstanda possit recipere.

Aduertendum tamen est, quod licet † supra dixeri- 8
mus, quod fideiussor potest indistinctè in contractu
census accedere, & se obligare, hoc tamen debet sano
modo intelligi, & declarari, vt possit quidem se obli-
gare, & promittere domino census quod sibi debi-
to tempore annua pensio soluetur, item de immuni-
tate fundi suppositi tam ratione euictionis, quàm quod
sit liber ab alterius census onere, tum demum de in-
demnitate ab illis damnis quæ domino census immi-
nerent si cõtingeret hæc tria aliter sese habere, vt benè

declarat Ludo.Lopez.*d.c.* 53. *vers.* 1. *statuitur concl.* & *vers.* 2. *concl.* & confirmat Mich. Salon.*d.controuers.* 14. *num.*7 & fuit de mente Pij V. *in d. sua Bulla de censib.* prout ipsemet professus fuit, & declarauit in alia sua Constitutione edita pro declaratione dictæ suæ Bullæ, quæ est impressa *in princ.tract.in vers. cæterum fideiussores, &c.* Item quod res quæ censui subiicitur sit imponentis, & capax oneris, quod imponitur. Nauar.*d.cons.* 9.*numero* 3.*libr.* 3.*part.* 1.*de censib.* Card. Tolet *in sua Instruct. Confessar. lib.* 5.*cap.* 46.*in prin.refert.* Ioan.Franc. Leonis *in suo Thesauro fori Eccles.par.* 1. *cap.* 15. *de cen-*
9 *sib.num.*8 Non autem † ad effectum, vt pereunte fundo supposito nihilominus ipse obligatus maneat, vt declarat Lopez. *vbi supra* & sequitur Salon. *d. controuers.* 14. *num.* 1. *vers. his positis licet ibidem, num.* 7.*vers. Ex hac conclusione* ab illo, & malè dissentiat: est enim hoc contra substantiam contractus censualis, vt dicemus *infra q.* 102. *aliàs par.* 3. *cap.* 1 *q* 2. [Vel si census non sit impositus super fundo frugifero, & capace census impositi, prout ex forma substantiali requiri diximus *supra par.* 1.*c.*3.*q.*2.*per tot.*

Nam fideiussoris obligatio restringitur, vt tantum intelligatur se obligasse de euictione fundi, super quo census fuit impositus, videlicet, quod fundus ille est liber ab aliis obligationibus anterioribus, & pro solutione census vt multorum auctoritate diximus *infra quæst.* 76.*aliàs hac part.* 2.*cap.*2.*quæst* 3.*art.*4. *numero* 10. Hæc autem obligatio de soluendo: non potest complecti casum, si ex fundo supposito non possint percipi fructus, qui sufficiant pro solutione census, & sic quod fundus censitus sit capax census qui imponitur, & pro quo fideiussor accedit, vt firmat Gasp. Anton. *Thes.quæst. Forens. lib.* 1.*cap.* 32. *num.* 16. qui ea ratione mouetur quia aliàs sequeretur, quod fideiussor obligaretur in plusquam principalis, quod est contra naturam obligationis fideiussoriæ, *l. græce §.illud,& ibi glos.* Bar. *& alij communiter, ff. de fideiuss. §. fideiussores vbi scriben. Instit. eo. tit.* & in duriorem causam, quam suus principalis obligetur, & propterea non tenetur, *l.fideiussor. obligari,* §.1.*de leg.græce,§ si quis Stichum,& §.seq. l.is, qui accessionis, ff.de fideiussorib.* fideiussor enim censetur se obligasse dumtaxat ad ea, ad quæ tenetur principalis. *l.stipulatus sum à reo §. adhiberi, ff.de fid.glos. in l.sciendum, ff de verb.oblig.* Crau.*cons.*172.*numero* 3.*lib.*2. Surd.*cons.*359.*num.*33.*lib.*3. Etiam si se obligauerit tanquam principalem principaliter, & insolidum. Becc. *cons.*45.*num.*49.*lib.*1.Decian.*cons.*72. *numero* 5.*lib.*2. sed principalis impositor census non tenetur ad solutionem census, nisi iuxta ratam fructuum qui ex fundo supposito percipi possunt, vt diximus *supra d. part.* 1. *cap.*3.*q.*2. *per tot.*meritò, nec fideiussor potest ad plus teneri. Addo ego aliam rationem, quia fideiussor non tenetur nisi ad ea, quæ veniunt ex natura contractus, cui accedit.*l.quæro,& ibi glos.ff.locat.l.si seruum.§. nunc videamus.l. mora rei. ff. de verbor. oblig* Castr. *cons.* 23. *col.*3.*in fin. vers. contrarium, lib.*1. Crau. *cons.* 45. *n.* 6.*lib.*1.*& d.cons.* 272. *num.* 2. *lib.* 2. Sed ex natura contractus censualis est, vt ex eo non nascatur obligatio soluendi annuum censum, & annuam præstationem, nisi ad ratam fructuum, qui ex fundo subiugato percipi possunt, vt diximus *d.quæst.*2.meritò.&c.

Quod procedere etiam quando fideiussor cum iuramento promitteret, fundum suppositum esse aptum ad producendum fructus dicto censui correspondentes, videtur sentire. *Thesaur. d. num.* 16. *& infra* ea ratione, quia dicto etiam casu fideiussor præsumitur promisisse, & fideiussisse pro securitate obligationis quo ad solutionem, non pro securitate ipsius rei, & fructuum, super quibus ab initio census constituitur alias non esset contractus iustus, quia per illas obligationes euitaret omne periculum, emptor census, quod contractum censualem confirmare solet.

Nec est facienda vis in virtute Iuramenti; quia licet validare soleat contractum alioquin nullum, & inualidum *cap. quamuis de pact. cum vulgar.* hoc tamen non potest operari in proposito casu: tum quia sumus in contractu prohibito per Bullam Pij V. super form. creand. census quo casu iuramentum non reddit validam obligationem fideiussoriam Bald. *in l. si prædium, C.de iur.dot.* cuius auctoritate. Odd.*cons.*41.*num.*24.*libr.* 1.Seraph.*de priuil. iuramenti priuileg.*62.*numero* 13. tum quia dicta prohibitio fuit per bullam facta ad euitandam vsurariam prauitatem: vt in prooemio eiusdem bullæ expressè dicitur, iuramentum autem non firmat contractum factum contra bonos mores; imò nec est obligatorium *cap non est obligatorium de reg.iur.in* 6.*cum aliis per* Seraphin *d.priuileg.*61. *in* 4.*limit. num.* 12. tum demum quia in dictis casibus nullitas contractus resultaret ob defectum formæ substantialis ipsius traditæ per dictam Bullam, vt supra deductum fuit, & proinde iuramentum non operatur validitatem obligationis fideiussoris, Aret.*in cap.in tuis de testibus.* Seraph. *d.tract.priuileg.*170. *num.*6. Quod multo magis videtur, concludendum quia si fideiussor eo casu teneretur. & illius obligatio virtute Iuramenti sustineretur, creditor perciperet fructus ex contractu nullo, & ex dicta bulla fœneratitio quod non potest absque peccato, vnde talis obligatio non potest iuramento firmari tanquam sapiens vsuram. Seraph. *post multos, quos allegat. d. num.* 16. Et ideò cum in istis casibus] † obligatio 10
principalis sit ipso Iure nulla, obligatio quoque fideiussoria, que est accessoria, *l. fideiussor. obligari, in prin.* & ibi omnes, *ff. de fideiussor.* erit similiter nulla, *l. cum lex, & ibi* Doctor. *ff. eod. tit.* Ias. *in l. si non sortem in princ. sub n.*3 *ff.de cond.indeb.* Cæph.*cons.*437.*num.*26. *& seqq. & cons.*332.*num.*16.*lib.*3.Boccacc.*ad* Constitut.March. Glos.6.*n.* 173. Steph. *Lamberteng. in tract. de Contract. cor.*Glo.16. *num.*10. *& seqq.* etiam si † se obligasset vti 11
principalis, & insolidum. Laurent.de Pin.*consil.*71.*num.* 2. *& seq.*Paris. *cons.*110.*num.*75.*lib.*1. Sforx. Oddo.*cons.* 41.*num.*22.24 *& seq.lib.*1. [quia cùm accesserit contractus. qui initus fuit principaliter ad fauorem, commodum & vtilitatem impositoris census, expressio sola, quod se obligauit vti principalis non operatur, vt sit effectus correus debendi cum ipso impositore census vt diximus, *infra hoc eod. art. num.* 24 nam verisimile est aliud sensisse partes vt ex Bar. *in l.eandem in princ.n.* 6.*ff.de duob.reis,& Castr. in l. Modestinus col.pen.in fin ff. de solut.dicit* Gabr.*cons.*63 *num.*6.*lib.*2. is enim, ad cuius vtilitatem principaliter contractus celebrant dicitur principalis debitor, *l.sed Iulianus in princ.& ibi.*Cast.*ff. ad Macedon. cum aliis cumulatis à* Gabr.*d.cons.*63. *num.* 8.*& à* Pyrro Maur. *in suo tract. de fideiussor.par.*2 *sect.*3. *cap. num.*1.*&* 4.Mantic.*de tacit.& ambig. conuent.lib.* 16.*tit.*1.*num.* 2. Is autem ad quem negotium principaliter non pertinet nec aliquam vtilitatem ex contractu percipit, dicitur fideiussor. *glos. in auth.de fideiuss.in prin.* Crau.*cons.*77. *num* 3, *vers. hoc ita lib.* 1, Lauten.de Pin. *cons.* 71.*num.*4.Odd.*cons.*41.*num.*44.*& seq.lib.*1. Mantic. *d. tit.*1.*num.*3.*cum aliis citatis infra hoc eod.articul. num.* 25.] licet † secus sit quando obligatio principalis non 12
est ipso iure nulla, vt supra dictum fuit.

Verum quia supra sæpius mentionem fecimus de obligatione fideiussoris facta insolidum cum suo principali, non ab re existimaui, vt inuestigemus, an in hoc contractu censuali permissum sit, vt fideiussor obliget se vti principalis, & insolidum. In qua diffi- 13
cultate licet Surd. *decis. cons.* 318. *numero* 13. *& seq. & cons.* 421. *lib.* 3. non minus subtiliter, quam copiosè, & ingeniosè conetur defendere partem negatiuam ea ratione, quia fideiussor ita promittendo faceret se correum debendi, *l.reos,§.cum in talibus ff. de duob. reis*, cum aliis ab eodem citatis, hoc autem non esse permissum in contractu census dicit

ibi

ibi Surd. nisi in persona vtriusque concurrant qualita-
tes,& circunstautiæ requisitæ, & necessariæ ad con-
stituendum censum ex forma *Bullæ Pij V.* videlicet,
quod tam principalis impositor census quam is, qui
vti fideiussor obligans tamen se vti principalis, tali
contractui accedit proprium prædium supponant,
ambo pretium recipiant, in quo potissimum pro hac
parte magnum facit fundamentum Surd. *cons.511.n.6.
& seq.lib.4.* & alia in dicto contractu interueniant, &
obseruentur,sine quibus contractus censualis forma-
ri licitè,& legitimè nequit,quam opinionem auctori-
tate Surd.*amplectuntur* Andr. Fachin. *controuers. Iur.lib.
10.cap.64.&* Steph.Gratian.*in suis Addition.ad Discep-
tat.tom.1.discep.224.n.1.*

13 Cæterùm cum † de iure permissum sit, vt fideiussor
possit se in quolibet contractu obligare vti principa-
lem, & insolidum cum principali debitore,vt per dis-
cursum deducit Gaspar. Roderic. *in suo tract. de ann.
redditib.lib.4 q.5 num.7.& seq.* non video cur hoc dici
debeat denegatum in contractu census cum non re-
15 pugnet naturæ, & substantiæ census, † quod quis in
contractu isto accedat vti fideiussor etiam cum dicta
in solidum obligatione. Quia licet regulare sit, quod
census fundari, & constitui debeat super fundo pro-
prio,vt diximus latè *supra q.14.alias par.1.c.2.q.1.art.1.*
ibidem tamen subiunximus, & probauimus posse im-
poni etiam super alieno accedente consensu domini
illius. Et hanc opinionem videtur non obscurè am-
plexus Felician. *in suis Comment.de censib. tomo 1. lib.3.
sub num.3.* & expressè secuti fuerunt *addentes ad* Ni-
col. Intrigl.*super Bul.de censib. q 90. in littera A, vers.
quibus tamen &* Ludou Auend.*d.tract. cap.94. sub n.1.
circa medium,vers.sed adhuc.* Et propterea cùm quis fi-
deiubet in contractu census obligando se vti princi-
palis, & insolidum cum eo qui super eo proprio fun-
do censum imponit,& constituit,non potest dici quod
talis census,etiam respectu dicti fideiussoris sit absque
fundo, & quod sola eius persona remaneat obligata.
16 Quoniam † etiam quo ad ipsum fideiussorem census
ille dici potest constitutus super fundo principalis im-
positoris, [Quia licet ille, qui in contractu census
accedit tanquam fideiussor, & se obligat vti princi-
palis,teneatur ad census solutionem,hoc tamen acci-
dit,non ex eo,quia ipse censum imposuisse, & consti-
tuisse dici possit, cùm ipse non gerat proprium nego-
tium, sed alienam sequatur obligationem. *Instit. de
fideiuss.in princ.* & ideò non tenetur ad census solutio-
nem quia censum imposuerit, & fundauerit, sed quia
se obligauit ad solutionem census per alium impo-
siti, & vendiri, vt diximus *infra quæst.74. alias hac
ead.par.2 cap.1.quæst.3.art.2.numer.1 & seqq.* & sic eo
etiam casu remanet fundatus super fundo principalis
impositoris.

Sed dato etiam, hunc fideiussorem hoc casu posse
dici principalem debitorem,ex quo se obligauit in so-
lidum, & vti principalis.Ruin. *consil.19. num.8. libr.4.
cum aliis per* Gabr. *in tit. de fideiussor. conclus.2. num.5.
& 8.cum quibus videtur transire* Pyrr. Maur. *d cap.91.
num.8.& 10.* saltem respectu principalis creditoris ad
cuius fauorem intercessit, *vt diximus hoc eod. art. nu-
mer.24.& infra hac ead. part.2.cap.2.q.3. art.2. in addi-
tion.num.2.& 3.* Attamen principalis debitor] consen-
tiens vt census insolidum fundetur super proprio fun-
do videtur quod illum eundem fundum voluerit etiam
pro eo,qui in dicto censu accessit cum obligatione in-
solidum subiicere,& pro fundo census supponere.*arg.
l.alienà res.ff. de pignor. action. & sentit in puncto* Garz.
Mastrill.*dec.Regni Sicil.141.num 26.& seqq.lib.2.* Et fa-
17 cit id † quod consentiens alienationi rei propriæ sibi
quo ad illius proprietatem & dominium præiudicat.
Tiraq.*de Retracta Lignag. §.1.glos 9. num.135. & seq.*
18 Surd.*cons.114 num.15.lib.1. qui multos allegat,* & ipse †
alienare dicitur Dec.*in l.fin.numer.18.C.de pact.*Natta,
cons.552.num.6 lib.3. Hieron.Gabr.*con.58.num.18.lib.2.*
Tiraq *d.Glos.9.num.139.in fin.* neque debet difficulta-
tem facere ratio considerata à Surd.*d.cons.318.num.13.*
quod † in qualibet persona contrahente sunt seruan- 19
dæ solemnitates requisitæ à lege vel statuto: quoniam
† hoc procedit quando solemnitates respiciunt ipsas 20
personas contrahentes,quales sunt solemnitates, quæ
requiruntur in contractibus mulierum, & minorum,
& similium personarum, quæ ob imbecillitatem in-
tellectus sine certis solemnitatibus contrahere prohi-
bentur, secus vero quoad solemnitates quæ respiciunt
effectum obligationis, quia tunc non requiritur in
quacumque persona contrahente concursus talium
solemnitatum: nam † obligatio plurium personarum 21
in solidum obligatarum, quo ad effectum est vnica
obligatio,& non sunt tot obligationes,quot sunt per-
sonæ contrahentium.Doctor.*in l.3.§.fin.& in l.eandem,
§.fin.& in* Ronchegall.*ff.de duob.reis* [Et propterea po-
test contra vnum ex dictis insolidum obligatis ad in-
tegram summam agi, & insolidum is potest condem-
nari. Rota *coram* Manzanedo 17. *Martij 1625.in vna
Anconitana pecuniaria quæ est post tract.dec.163 n.1.* be-
ne verum est quo ista in solidum obligatio non subin-
telligitur nisi expressè hoc actum fuerit,Surd.*cons.278.
n.67.& alij apud* Rotam *ibi n.2.*]

In contractu autem censuali solemnitates, à *Sardo*,
consideratæ non requirunt respectu personæ contra-
hentis, & inhabilitatis illius sed respectu bonorum
censui subiugandorum, quo respectu obligatio plu-
rium personarum vnica est, vt demonstrat Mastrill.*d.
dec.141.num.9 & seqq.& facit* Ronchegall. *d.l.eandem,
§.fin.n.5.* Ergo census in quo plures personæ in soli-
dum obligantur tanquam vnicus census poterit super
vno,& eodem fundo legitimè fundari,& constitui, &
non poterit respectu alicuius ex contrahentibus dici
constitutus absque fundo, & super sola obligatione
suæ personæ.

Quo verò ad receptionem pecuniarum animaduer-
tendum est.quod licet † sit de substantia census, quod 22
illius emptor soluat totum, & integrum illius pre-
tium in pecunia numerata coram Notario,& testibus
in actu ipsius venditionis census,vt decreuit Pius V.*in
sua Constitutione,& nos diximus supra hoc.eod.1.cap.q.1.
art.7.* Non † est tamen necessarium vt numeretur in 23
propriis manibus venditoris census. Nec *Bulla præfa-
ta Pij V.* hoc disponit, potest enim de eius mandato
breui manu alteri solui *arg.not.*per Scribentes,*in l.sin-
gularia,ff.si cert.pet.& nos diximus d.art.7.* Quod vide-
tur contingere in contractu isto, quia † licet quo ad 24
emptorem census tam principalis venditor, quàm is
qui pro eo vti principalis, & in solidum accedit, sint
tanquam duo correi debendi. & quilibet teneatur vti
principalis, & in solidum ad solutionem census, in
quibus terminis ita dicebat Rota *coram* bon. m. Ota-
uo 8.*Aprilis,1598.in illa Romana census de Pronanis,quæ
est in fine Tract.decis.21.num.10* [quod dictum ample-
ctitur,& latè comprobat Mart.Medic.*d.dec.31.num.5.
vers.stante & infra*] attamen † respectu venditoris cen- 25
sus iste,qui fideiussit cum principali obligatione,& in-
solidum est verè fideiussor,cum ipse ex illo contractu
nullam sentiat vtilitatem sed totus contractus cele-
bretur ad commodum, & vtilitatem principalis ven-
ditoris census,& ad illius manus totaliter & integrali-
ter pretium census perueniat. Crauet.*cons.77 numer.3.
versic.hæc ita, libro 1.*Cæph.*cons.218.n.20. & seqq lib.2.
& ita dicebat in proposito* Rota *coram* R.P.D.Manzane-
do.*in vna Rauennatensi Saluiani interdicti,12. Ianuarij,
1607.quæ est post Tract.dec.126.n.12.*

Cùm itaque in contractu censuali non sit prohibi-
ta præstatio fideiussoris, etiam cum obligatione inso-
lidum,posset non incongruè dubitari, an si talis fide-

iuſſor efficiatur minus idoneus, & non ſoluendo, teneatur debitor cenſus nouos fideiuſſores magis ido-
26 neos præſtare, & renouare? In qua † difficultate breuiter, & concluſiuè procedendo, facio concluſionem negatiuam ex Theorica Bart. *in l. 3. in fine. ff. de fideiuſſor. & in l. Prætoriæ, la ſecunda, ff. de Prætor. ſtipulat.* vbi
27 concludit, quod ſi † fideiuſſor datus ex conuentione, efficiatur non ſoluendo, debitor non tenetur iterum ſatiſdare, & nouos fideiuſſores idoneos, & ſoluendo præſtare: ſatisfecit enim ſuæ obligationi, dando primos fideiuſſores, per reg. *l. Boues, §. hoc ſermone, ff. de ver-*
28 *bor. ſignificat.* Licet ſecus ſit, † ſi primus fideiuſſor fuerit præſtitus coactè officio Iudicis: quia ſi efficiatur non ſoluendo, cùm vigeat ſemper eademmet ratio æquitatis, quæ à principio militabat, cogitur debitor alium fideiuſſorem idoneum dare, & cum *Bartol.* tranſeunt alij multi, quos recenſet Surd. *conſ.* 18. *num.* 13. *lib.* 5. qui hoc multipliciter confirmat. Vnde cùm in hoc cenſuali contractu adhibeantur fideiuſſores, non ex officio Iudicis, ſed ex mera partium conuentione; ſequitur quod per prioris præſtationem ſit ſatisfactum obligationi, & non ſint præſtandi alij in defectum illius. Quæ concluſio videtur ſecundo loco confirmari ex *Bulla* Pij V. *ſuper cenſibus*, qua reprobantur omnia pacta, quæ poſſunt quoquo modo grauamen, & onus
29 venditori cenſus inijcere. Vnde † cùm dare nouos fideiuſſores ſoleat eſſe valdè oneroſum debitori, *l. ſi is à quo, §. fin. ff. Vt in poſſeſſ. legat.* Bald. *in l. 2. C. de hered. vel actio. vend. num.* 6. *& ibi* Salicet. *num.* 4. Surd. *d. conſ.* 18. *num.* 13. *verſ. Tertium quoque & dec.* 279. *n.* 13. Ergo concludendum eſt, non eſſe cogendum venditorem cenſus ad dandum nouos fideiuſſores.

30 Quæ tamen concluſio † limitanda eſt, vt non procedat, ſi in contractu impoſitionis, & venditionis cenſus fuiſſet inter contrahentes conuentum, vt venditor cenſus teneretur certo tempore, puta de triennio in triennium renouare fideiuſſores: quam conuentionem eſſe de iure licitam, dicit Scacc. *de Commerc.* § 1. *quæſt.* 7. *part.* 2. *ampl.* 8. *num.* 295. [& ſatis elicimus ex iis quæ diximus *in addit. ad part.* 3. *cap.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 4. *numero* 4. *& ſeq. nunc quæſt.* 106.] nam ſi tempore conuento non renouentur, poterit emptor agere ad damna, & intereſſe, & loco illorum ad ſortis reſtitutionem: vt dicit Rota *Diuerſ. deciſ.* 741. *n* 1. *verſ. ſicut dicimus, par.* 1. *& nos dicemus infra d. quæſt.* 106. *aliàs part.* 3. *cap.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 4. *num.* 12.

[Quod pactum de renouando fideiuſſores ſit licitum etiam in caſu mortis priorum fideiuſſorum non obſcurè ſentit Rota *in vna Romana cenſus 5. July* 1627. *coram* R. P. D. Merlino *poſt tract. dec.* 541. *n.* 9.

Sed dubitari poſſet, an ſi venditur cenſus in contractu venditionis promittat quod ad fauorem emptoris dabit in fideiuſſorem Titium ad omnem requiſitionem ipſius emptoris teneatur præciſè ad dandum eundem Titium in fideiuſſorem, an poſſit ſe excuſare ſub prætextu quod promiſerit factum alienum, & proinde liberetur adhibita omni poſſibili diligentia.

In qua difficultate licet iſte promiſſor verè dici non poſſit quod promiſerit factum alienum, ſed proprium *§ ſi quis alium inſtit. de inutil. ſtipul.* gloſ. *ibi & in l. qui autem* 14. *§. ſi quis in verb. ſed & ſi ff. de conſtit. pecun.* non propterea cogi poteſt ad præſtandum in fideiuſſorem dictum Titium nominatum, ſed liberatur præſtando alium æquè idoneum *d. l. qui autem §. ſi quis ff. de conſtit. pecun. cum concordantibus traditis ibi per* Gloſ. *& per* Marſil. *in l.* 1. *§. cùm quidam n.* 17. *ff. de quæſt. & in Rubr. de fideiuſſor. quæſt* 30 *n* 213. *verſ. & pro hac parte.* qui autem dicatur æque idoneus *docuit* Rota *coram* Verall. *dec.* 154 *n.* 2. *& eiſ part.* 3.

Cæterùm ſi vltra promiſſionem præſtandi Titium in fideiuſſorem ſit etiam adiectum certum tempus in quo talis fideiuſſor præſtari debeat, & in caſu obſeruantiæ ſit adiectum pactum reſolutiuum contractus. An ob non præſtationem dicti fideiuſſoris nominati intra illud tempus expreſſum cenſeatur reſolutus contractus, *vide quæ habentur infra in addit. ad par.* 3. *cap.* 1. *q.* 3. *art.* 4. *n.* 4. *& ſeqq. nunc q.* 106.]

De pactis in contractu cenſus, & illius venditione prohibitis, quæ ſint pacta, quæ appoſita in contractu cenſuali vitiant, & ipſa quoque vitientur, itidem quæ vitientur, & non vitient contractum.

QVÆSTIO LIII.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 3. ar. 1.

TErtia principalis ſequitur quæſtio in hoc primo Capite diſcutienda: In qua differendum eſt de Iuſtitia, vel iniuſtitia contractus cenſualis reſultante ex pactis quæ in inſtrumento venditionis cenſus ſolent aliquando à contrahentibus inſeri. Et licèt prima conſideratione quæſtio iſta non videatur habere magnam difficultatem, cùm Pius V. *in ſua Conſtitutione edita ſupra forma creandi cenſus*, expreſſerit pacta, quæ ſi apponantur in contractu cenſus illum reddunt illicitum, & vitioſum, vnde Ludou. Molina, *in ſuo tract. de contract. par.* 2. *diſput.* 392. *n.* 2. *verſ. arbitror tamen*, & alij paſſim dicunt, quod omnia pacta quæ ſunt contra dictam Conſtitutionem habentur pro illicitis, & ſunt reprobata. Quia tamen circa ea, quæ Sanctiſſimus ille Pontifex *in dicta ſua Conſtitutione* generaliter ſanciuit multæ exoriuntur difficultates, ideò tractaturi de pactis, quæ in contractu cenſus, & eius venditione prohibentur, de iis iuxta ordinem dictæ Bullæ diſſeremus.

Hæc autem diſputatio noſtra eo tendit vt cognoſcamus, an aliquod ex dictis pactis, & quod reddat contractum iſtum nullum, & fœneratitium, & quod vitietur, & non vitiet contractum. Quod vt facilius peragamus, in primis inueſtigandum eſt generaliter quænam ſint pacta quæ contractum hunc vitient, & ipſa quoque vitientur, & quæ ſint, quæ licet ipſa vitientur, & habeantur pro non appoſitis, contractus tamen ipſe remaneat in ſuo robore perinde ac ſi celebratus fuiſſet abſque dictis pactis, quo peracto ſigillatim diſcurrendum erit ſuper pactis conſideratis per Pium V. *in d. ſua Bulla*, additis tamen aliquibus aliis pactis magis particularibus, & aliis, quæ pro faciliori, & clariori huius quæſtionis declaratione, diſcuſſione, & reſolutione neceſſaria videbuntur decem articulia explicanda.

Primus Quæ ſint pacta, quæ vitiant, & annullant contractum, & itidem quæ vitiantur firmo remanente contractu principali.

Secundus, an & quando pactum de anticipata ſolutione cenſus facienda ſit licitum.

Tertius, complectetur ea pacta, quæ obligant venditorem cenſus ad caſus fortuitos, de quibus agit Pius V. *in d. ſua Bulla, in verſ. conuentiones directè, aut indirectè, &c.*

Quartus, verſabitur circa pacta quæ reſtringunt facultatem alienandi rem cenſui ſuppoſitam, de quibus Papa tractat *in d. verſ. conuentiones ibi quemadmodum nec pactum, &c.*

Quintus, erit de iis pactis quæ obligant moroſum cenſus debitorem ad intereſſe, vel ad pœnam, de quibus Papa *in verſ. pacta conuenientia moroſum, &c.*

Sextus,

Sextus, tractabit de pactis, quæ ad solutionem onerum obligant eum, qui nec de iure, nec ex natura contractus ad ea teneretur, de quibus agit Papa *in vers. ficat etiam annullamus pacta*, &c.

Septimus, versabitur circa pacta auferentia facultatem redimendi censum, de quibus tractat Papa *in vers. postremo census omnes ibi non obstantibus aliquibus pactis*, &c.

Octauus, Complectetur illa pacta ex quibus venditor census subiicitur necessitati extinguendi censum de quibus habetur in *in d. Bulla in versic. Pacta etiam continentia pretium census*, &c.

Nonus erit, an dari possit cautela pro sustinendo contractu census in quo sit appositum aliquod pactum illicitum, vel contra substantiam contractus.

Decimus, an Notarius apponens aliquod pactum illicitum in contractu census sit puniendus & qua pœna.

SVMMARIA.

1 *Pactum vnum præter, vel contra formam Bullæ Pij V. vitiat totum contractum censualem, secundum aliquos.*

2 *Contractus appellatione venit totus contractus, non pactum in eo appositum.*

3 *Contractus censualis non totus vitiatur ex pacto vno illicito, sed ta.tum in ea parte in qua apparet defectus secundum alios.*

4 *Vtile per inutile non vitiatur in separabilibus.*

5 *Contractus censualis, in quo adest vnum pactum illicitum vitiatur, quando contrahentes vtuntur dicto pacto illicito.*

6 *Census alienatus titulo oneroso totus vitiatur ex vno pacto illicito, secus si alienetur titulo lucratiuo, secundum aliquos.*

7 *Bullæ Pij V. super censibus in vers. pacta etiam continentia, &c. Intellectus.*

8 *Bulla Pij V. in vers. Rursum nisi verè in pecunia &c. Intellectus.*

9 *Bulla præfata emanauit ad tollendum vsuras, & earum præsumptiones.*

10 *Ratio legis vbi cessat, ibi cessat illius dispositio.*

11 *Pactum vnum contra substantiam contractus, totum contractum vitiat, & annullat.*

12 *Nullitas ista sanari, & reparari non potest per renunciationem dicti pacti.*

13 *Pactum vnum contra naturam contractus censualis, non vitiat totum contractum, sed pactum ipsum vitiatur.*

14 *Pactum vnum contra substantiam contractus censualis non vitiat totum, quando transformat illum in alium contractum siue sit eiusdem, siue alterius nominis.*

15 *Substantia rei idem est, quod natura rei, secundum Philosophos secus quo ad legistas.*

16 *Substantia contractus nil aliud est, quàm ipsa dispositio contrahentium, vel.*

17 *Substantia contractus est id quo primum res aliquid est, & ponit rem in quidditate.*

18 *Substantialia contractus sunt ea, sine quibus dispositio esse non potest.*

19 *Natura contractus est qualitas innata à principio generationis illius, ex qua virtus contractus proficiscitur, & semper inesse videtur, nisi per pactum improprietar, vel.*

20 *Natura contractus est id, quo primum res talis est, & ponit rem in qualitate.*

21 *Naturalia contractus sunt ea quæ insunt etiam quod à contrahentibus nihil dictum sit.*

22 *Mutui substantialia sunt, vt mutaetur quid consistens in numero pondere, & mensura, & reddatur idem in genere.*

23 *Mutui naturalia sunt vt reddatur in eadem bonitate.*

24 *Emptionis, & venditionis substantialia sunt res, pretium, & consensus contrahentium.*

25 *Emptionis, & venditionis naturalia sunt obligatio de euictione, & vt pretium consistat in pecunia numerata, &* num. 28.

26 *Euictionis obligatio oritur cum ipsomet contractu emptionis, & venditionis eodem tempore.*

27 *Euictionis obligatio potest de consensu partium remitti.*

28 *Pretium quod in contractu emptionis soluatur in pecunia numerata, semper inter contrahentes actum præsumitur.*

29 *Pretium in contractu emptionis potest de contrahentium consensu solui in alia specie æstimata.*

30 *Cognito vno ex contrariis, cognoscitur reliquum.*

31 *Pius V. in sua Bulla de censibus duo facit videlicet, dat formam contractus censualis, & reprobat certa pacta.*

32 *Contractus censualis substantialia quæ sint, &* numero 37.

33 *Pacta contra substantialia contractus censualis annullant, & vitiant contractum.*

34 *Pacta quæ non sunt contra substantiam contractus censualis non vitiant, sed vitiantur.*

35 Limita *nisi dominus census velit obstinatè vti dictis pactis.*

36 *Bulla Pij V. in vers. contractusque sub alia forma. Intellectus.*

CVm ex Summorum Pontificum Constitutionibus, & signanter Pij V. *super forma creandi census*, quædam pacta in contractu censuali fuerint damnata, & pro illicitis declarata & dubitari possit an reddant nullum totum contractum, an verò annulletur dumtaxat in ea parte, quæ ab illo pacto informatur, & sic an duntaxat vitietur pactum illud an verò propter illius adiectionem vitietur totus contractus, idcirco operæ pretium esse duxi, vt antequam ad aliqua particularia pacta veniamus in primis hunc modum, & hanc difficultatem explicemus in qua plures reperiuntur Scribentium opiniones.

Prima fuit Boccacc. *in suo tract. de censib. part. 3. n. 56. & 59. &* Ludouic Molina, *in suo tract. de Contract. l. 3. disput. 392. num 2 vers. arbitror tamen*. Quod vnumquodque † pactum appositum in contractu census quod sit 1
contra, vel citra formam traditam à Pio V. *in d. sua Constitutione* totum contractum vitiet, illumque totum iuris interpretatione fœneratitium reddat, quod nititur comprobare *Molina*, ex eademmet Bulla ponderando illam in primis *in vers. Pacta etiam continentia*, &c. ibi *contractúsque sub alia forma*, &c d cens nomine † contractus ibi non esse intelligendum pactum in 2
contractu appositum sed integrum contractum Secundò ponderat eandem Bullam in eodem vers ibi, *& ita illis propterea non obstantibus, quidquid vel expressè, vel tacitè contra hæc nostra mandata vel dari, remitti, vel dimitti cõtingat, à fisco volumus vendicari*. In quibus verbis nil aliud sensisse Summum Põtificem dicit *ibi Molina*, quã datum pro censu, & pensiones census solutas, aut dimissas, quæ omnia fisco adiudicantur ex quibus infert quod ex vno pacto illicito, & reprobato totus contractus vitietur. Quod ampliat Boccacc. *d. tractat. part. 2. n. 143.* vt in tantum sit nullus, vt nec etiam firmetur iuramento.

Aliqui verò fuerunt in secunda sententia, quod con- 3
tractus ob aliquod pactum illicitum non vitietur totum, sed dumtaxat in illa parte in qua apparet vitium, & defectus, & quod ex dicto pacto informetur Bal. *in l. 1 num. 4. C. de pign. & ibi* Paul. de Castro, *num. 5*

Plot.

Plot.*conſ.1-num.*17.Rim ſen.*conſ.*91*n.*33*lib.*1. per il-
4 lam vulgarem regulam, quod † in ſeparabilibus vtile
per inutile non vitietur,*cap.vtile,& ibi Din.de reg.iur.*
lib.6.& aliis rationibus, hanc opinionem confirmat Nico-
laus Intrigliol.*ſuper Bulla, de cenſib.q.8.numer.*11.*cum*
5 *multis ſeqq.* Niſi † contrahentes vellent inſtrumento
præfato vti in omnibus, & per omnia, prout iacet
etiam cum dicto pacto illicito, & reprobato, quia eo
caſu ratione dictæ partis illicitæ, totus contractus vi-
tiaretur, vt videtur ſentire Crauet.*conſ.*189 *ſub n.*8.*&*
in his terminis viſa eſt non obſcurè ſenſiſſe Ruta *in vna*
Romana cenſus,21.*Ianuary*,1585.*coram* b.m.Vicecomi-
te *quæ eſt poſt tract.deciſ.*142.*n.*2.

Tertia opinio eſt eorum qui diſtinguunt inter cen-
ſum alienatum titulo oneroſo, & perſolutionem pe-
cuniæ,& cenſum conceſſum alio titulo puta donatio-
6 nis,legati,vel alio ſimili,vt † in alienato titulo onero-
ſo quodlibet pactum contra vel præter formam da-
tam à Pio V. *in d. ſua Bulla* reddat totum contractum
nullum,ſecus verò in cenſibus alio titulo conceſſis, &
ita diſtinguendo tranſit. Nauar. *in ſuo Commentar. de*
7 *vſur.num.*98.Gloſ. 57. ea ratione quia † Bulla præfata
in *verſ.pacta etiam continentia*, &c. loquitur tantum de
contractibus,non autem de cenſibus alio titulo con-
ceſſis in illis verbis *contractuſque ſub alia forma poſt hac*
celebrandos vnde non videtur *Pius V* damnare creatio-
nes,& impoſitiones cenſuum etiam redimibilium fa-
ctas per viam legati,fideicommiſſi.vel alterius vltimæ
voluntatis ſub alia forma,quam ibi tradita, immo nec
factas per viam donationis, vel alterius contractus
gratuiti,nec etiam per viam dotis. vel ſponſalitiæ lar-
gitatis, ſeu donationis propter nuptias, licet, vt *Na-*
uar. ſubdit, non ſint contractus gratuiti, ſed tantum
factis per viam emptionis,& venditionis,vel per viam
alterius contractus illi æquipollentis, per quem quis
concedit alicuius cenſum ſuper ſe ſua conſtitutum ob
8 receptionem pecuniæ, tum † quia dicta *Piana conſti-*
tutio in verſic.Rurſum niſi verè in pecunia numerata,&c.
diſponit dumtaxat ſuper iis cenſibus qui accepta pe-
cunia transferuntur, tum quia ratio præſumptionis
9 vſurarum, pro † quibus tollendis, & eradicandis ab
hoc contractu dicta Piana Conſtitutio emanauit, ceſ-
ſat in iis cenſibus, qui alienantur alio titulo quam
emptionis, & venditionis, vel illi æquipollentis, &
10 propterea † ipſa quoque Conſtitutionis diſpoſitio
ceſſare debet, *l. adigere. §. quamuis ff. de iure patr. cum*
vulgar. & hanc Nauar. *ſententiam amplexus etiam fuit*
Thom.Boninſign.*in ſuo tract.de cenſib.cap.*17.*num.*2. *&*
Leonard.Leſſ.*in ſuo tract.de iuſtit.& iure,lib.*2.*c.*22.*du-*
*bit.*12.*num.*96.

Ego verò in hac difficultate libenter amplector
quartam opinionem eorum, qui hanc dubitationem
diſſoluunt aliter diſtinguendo, videlicet: An pactum
ſit contra ſubſtantiam, an verò contra naturam con-
11 tractus cenſualis: concludentes † quod ſi in contra-
cto cenſus,& in inſtrumento deſuper celebrato adeſt
dumtaxat vnum pactum contra ſubſtantiam contra-
ctus,ex illo totus contractus vitietur, & reddatur nul-
lus ab initio Gaſpar. Roderic. *in d. ſuo tract. de ann.*
*reddit.lib.*2.*q.*1.*num.*2. quia tale pactum reſiſtit initio,
& natiuitati contractus, cum ſine ſubſtantia conſiſte-
re nequeat, & ex pacto contra ſubſtantiam contra-
ctus in eo appoſito,contractus efficiatur nullus, *l fin.*
ext.de cond. appoſ. Con. *in tit.de ſponſal.par.*2 *cap.*3.*§.*1.
12 *num.*1.*& ſeqq.* Quod in tantum † eſt verum vt huiuſ-
modi nullitas non poſſit ſanari, nec reparari pæniten-
tia vel renunciatione emptoris, & domini cenſus, vt
pluribus confirmat Felician.*in ſuo tract.de cenſib.tom.*2.
13 *lib.*1.*c.*7.*num.*4. Si autem † pactum illud non ſit con-
tra ſubſtantiam, ſed dumtaxat contra naturam con-
tractus cenſualis, & eo caſu,ſicut in cæteris omnibus
diſpoſitionibus vitiatur pactum ipſum, non autem
contractus,quia contractum,& illius natiuitatem non
impedit, immo pacto prædicto habito non appoſi-
to,& ex illo inſtrumento ſublato contractus in reli-
quis in ſuo robore manet,vt affirmat.Anch. *conſ.*207.
*num.*3. Caguol. *in l. contractus, numer.*70. *ff.de reg.iur.*
Redoan.*in ſuo tractat.de rebus Eccleſ. non alien.in tit.de*
*caducit.ob inobſeruant. pact.qui eſt omnium vltimus, n.*6.
Surd.*qui multos allegat conſ.*243.*num.*29 *lib.*2 *& in tract.*
*de aliment.tit.*9.*quæſt.*22. *num.*34. Ita etiam hoc dicen-
dum ſit in contractu cenſuali,prout reſpectu illius;ita
in puncto diſtinguunt Felician. *in dd. ſuis Commentar.*
de cenſibus tomo 1.*lib.*1.*cap.*10.*num.*28. *& ſeq.* Hunded.
*conſil.*19.*num.*9.*&* 25.*lib.*2 Federic Martin. *in ſuo tract.*
*de iure cenſu cap.*6.*numer.*190.*& ſeq.* Stephan. Gratian.
*diſceptat. Forenſ. tom.*1.*cap.*141. *num.*10 *&* 21. Et hanc
diſtinctionem amplectitur. & explicat Sigiſm. Scac.
*de Commerc.§.*1.*quæſt.*2 *part.*2.*ampl.*20.*num.*14.*&* 15. &
cum hac ſententia in effecto tranſiuit etiam Ioan.Gut-
tierez *Pract.Quæſtion.lib.*2.*cap.*176. licet ipſe Philoſo-
phorum ſententiam ſequutus naturam cõtractus ap-
pellet eam, quam nos ex mente noſtrorum ſubſtan-
tiam nuncupamus, & in eiſdem terminis hanc diſtin-
ctionem amplexa fuit ſæpius Rota, *& maximè coram*
Cardin.Seraphin. *deciſ.*269. *numer.*1.*& ſeq.part.*1. *dec.*
1418.*num.*4.*& deciſ.*1431.*num.*1.*part.*1.*& coram* bon.m.
Cantuccio,4. *Februarij*, 1583. *in illa Romana nullitatis*
*cenſus,quæ eſt in fine Tract deciſ.*193.*num.*5 *& in alia Ro-*
mana nullitatis cenſus coram bon.m. Corduba, 5. *May*,
1597.*qua eſt ibidem deciſ.*124.*numer.*9.*verſ.nec obſtat.&*
coram eodem, 24. *Nouembris eiuſdem anni*, 1597. *in illa*
*Eugubina cenſus, quæ ibidem eſt deciſ.*145. *num.*2. *& co-*
ram bon.mem.Cardinali Pamphilio,26. *Iunij*,1600 *in*
*illa Bononienſi cenſus, qua eſt ibidem deciſ.*116 *num.*1.*&*
in vna nullitatis ſeu Meliuenſi cenſus,27 *Martij*,1613.*co-*
ram Reuerendiſſimo D Coccino, *ibidem deciſ.*87.*num.*
2. *& rurſus in eadem cauſa coram eod* 26. *May*,1614.*quæ*
*eſt ibid.dec.*146.*num.*1. Hæc autem concluſio debet li-
mitari, vt † non procedat quando pactum appoſitum 14
in contractu cenſus contra illius ſubſtantiam poteſt
illum transformare in alium contractum ſiue eiuſdem
ſiue alterius nominis,quo caſu ex adiectione dicti pa-
cti non vitiaretur totus contractus Franc. Milanen. *in*
*puncto deciſ Regni Sicil.lib.*2.*dec.*2.*num.*24.*confirmat.*Fe-
desic.Martin *in ſuo tract.de iure cenſu.cap.*6 *numer.*183.
verſ.nam Bar aliique Doctores,*& num.*187.*& ſeqq.tan-*
git vnum verbum Gaſpar.Roderic.*d.tract.de ann. reddi-*
*tib.lib.*2.*quæſt.*1.*num.*22 Felician *d.c.*40.*num.*25.*verſ. hæc*
tamen vbi per text. in l.cum manu ſata.verſic. nemo poteſt
*ff.de contrah. empt.*hanc ſententiam confirmat, & acri-
ter impugnat diſtinctionem,quam in hoc iuris articu-
lo faciunt *Iaſ. & Dec.* qui volunt quod ſi pactum in
contractu contra illius ſubſtantiam poteſt eum trans-
formare in alium contractum eiuſdem nominis, non
vitiet contractum *per l.vbi ita donatur,ff.de donat. cau*
mort. ſecus autem ſi non poteſt illum transformare
in alium contractum eiuſdem nominis per *tex. in leg.*
cum precario,ff. de precar. cui tamen textui reſpondent
Doctores, vt apud Felician.*d.num.*25. ad quem remit-
to Lectorem, cum à propoſito tractatu hoc alienum
videatur.

Verùm † enim verò licet differentiam quam ſuprà 15
fecimus inter pacta quę ſunt contra ſubſtantiam con-
tractus,& ea quæ ſunt contra naturam illius,videatur
repugnare dogmatibus Philoſophorum, qui pro eo-
dem accipiunt naturam,& ſubſtantiam rei, & id quod
noſtri Iuris Profeſſores appellant naturam, illi dicunt
eſſe accidentia,quæ ipſi rei agnaſcuntur,& fluunt à na-
tura rei. Nos tamen qui materias legales pertractamus,
& non Philoſophis, ſed legum ſtudioſis ſcribimus,
cum noſtris tranſeundum exiſtimauimus,qui naturam
contractus tanquam quid diuerſum ab illius ſubſtan-
tia conſiderauerunt.

Et

Et licet multi quos refert Aluar. Valasch. in suo trac.
de iure emphiteut. q.4. n.10. vers. si vis, & Surd. cons. 243.
n.29. & lib.2. & alij aliis in locis declarent, quæ sint
substantialia, & quæ naturalia contractus, Ego tamen
materiam perstringendo, & breuiter, & resolutiuè agé-
16 do dico, † quod substantia contractus nil aliud sit
quam ipsa dispositio contrahentium Bal. in repet. l.1.
numer.4. C. de sacros. Eccles. per tex. in l. obligationum sub-
stantia ff. de verb. obligat. Menoch. cons. 37. n.4. & seqq.
lib 1. [Cens. cons. 168. num.6.] vbi latè hanc materiam
prosequitur. Vel aliter quod substantia contractus sit
17 † id quo primum res aliquid est, & ponit rem in quid-
ditate, vt dicit idem Bal. in l. etiam n.3. C. de execut. rei
18 indic. & substantialia † contractus dicantur ea sine qui-
bus non potest esse dispositio, & contractus Glos. in l.
pacta conuenta, ff. de contr. empt. Abb. in c. fin. n.4. ext. de
condit. apposit. Menoch. d. cons. 37. n.6. Surd. cons. 318. n.26.
in fine, sub qua regula videntur breuiter comprehendi
ea quæ latius explicat Hector. Felicius in suo tract. de
Societ. c. 2. n.13. & seq. & Felic. d. c. 10. n.22.
19 Natura † autem contractus si qualitas ionata à prin-
cipio generationis illius ex qua vitrus contractus pro-
ficiscitur, & semper inesse videtur nisi per pactum im-
proprietur Bald. in praelud. feudor. in 4. diuis. n.46. refert.
Franc. Curr. iun. in suo tract. de feu. part. 1. q.6. n.25. Me-
20 noch d. cons. 37. n.21. Vel sit † id quo primum res talis
est, & punit rem in qualitate; vt dicit Bald. in d. l. etiam
21 n.3. C. de execut. rei indic. Naturalia autem † contractus
sunt ea, quæ insunt contractui etiam si à partibus ni-
hil dictũ sit Surd. d. cons. 318 n.27. cum quibus videntur
conuenire ea, quæ latè congerunt Felic. d. n.22. & He-
ctor. Felic. d. cap. 2. n.15. per tot. vt autem hæc quæ dicta
sunt de substantia, & natura contractus facilius, & di-
lucidius à Iunioribus percipiantur aliquot exempla
subiicere non ab re existimaui.
22 In † mutuo substantialia sunt, vt mutuetur quid
quod consistat in numero, pondere, vel mensura, &
reddatur idem in genere, l.2 in prin. & §.1. ff si cert. pet.
quoniam in his consistit substantia, & quidditas mu-
tui, vt ibi dicit I. C & absque concursu prædictorum
23 mutuum consistere nun potest. Naturale † autem mu-
tui est vt reddatur in eadem bonitate, l. cum quid in prin.
& ibi Bart. in vlt. notab. ff. eod. tit. si enim redderetur in
eodem genere, sed non in eadem bonitate, non ideò
minus esset mutuum quamuis hoc quod debeat reddi
in eadem bonitate sit qualitas, innata contractui mu-
tui in principio suæ generationis, & semper ita cautum
videatur, vt dicit, I.C. in d. l. cum quid.
24 In contractu † emptionis, & venditionis substan-
tialia sunt, Res quæ venditur, pretium quo res vendun-
tur, & consensus contrahentium, quia istis, aut eorum
altero deficiente emptio, & venditio consistere non
potest, l.1. & 2. l. nec emption. ff. de contr empt. Bald. in l. in
ementis, C. eod. tit. Fabian de Monte, in suo tract. de empt.
& vend. q.5. n.1. & 72. Federic. Martin. d. cap 6. n.8. cum
multis seqq. & nos diximus vnum verbum supra q.45. aliàs
25 hoc cap.1. q.1. art.2. Naturalia † autem eiusdem contra-
ctus emptionis, & venditionis sunt obligatio pro eui-
ctione rei quæ venditur. Glos. in d. l. pacta conuenta, leg.
quod si nolit, §. quia assidua, ff. de contr. empt. Federic. Mar-
26 tin. d. cap.6. n.16. & seqq. Nam † ista obligatio pro eui-
ctione cum ipso contractu emptionis, & venditionis,
& in eius principio, & origine oritur, l. non dubitatur,
C. de euic Dec. cons. 483. n.15. Curt. iun. cons. 38. n.2. Potest
tamen de consensu partium remitti, l. emptorem, §. fin. ff.
de action. empt. Caballin in tract. de euict. §.5. num.25. vbi
multos congerit.
Similiter quod in contractu emptionis, & venditio-
nis pretium soluatur in pecunia numerata non est de
27 substantialibus dicti contractus, licet † ista qualitas sit
innata in principio generationis illius, & semper in-
ter emptorem, & venditorem cautum censeatur, vt
pretium soluatur in pecunia numerata, l.2. in fin. ff. de
contr. empt. l. empt. C. eo. tit. §. item pretium. Instit. eo tit. de
† consensu tamen partium pretium solui potest in 28
aliis speciebus æstimatis, l. pretij, C. de rescind. vendit.
Glos.3. in d. l.2. ff. de contr. empt. Fabian. de Monte, d.
quæst.5. num.2. & alia plura sunt naturalia contractus
emptionis, & venditionis, quæ recenset, & declarat
Feder. Martin. d. c.6. à num.21. vsque ad n.121. inclusiuè,
quæ possunt ab isto contractu remoueri absque illius
vitio.
Sed vt aliquando veniamus ad propositum articu-
lum, & declaremus quæ dicantur substantialia, & quæ
naturalia in contractu censuali, de quo agimus, & co-
gnoscamus quando ex aliquo pacto illicito totus con-
tractus annulletur, & vitietur, omissa prolixa ratioci-
natione quam facit Feder Martin. in d. c.6. numer. 162.
& seqq. recurrendum censeo ad Constitutionem præfa-
tam Pij V. super censib. ex qua facili negotio colligi po-
terit quæ sint substantialia huius contractus, & conse-
quenter quæ non sint de illius substantia, cum † co- 29
gnitio vnius contrarij, multum proficiat ad cognitio-
nem alterius. Instit. de his qui sunt sui vel alie. iur. in
princ. in vers. videamus, vbi Glos. dat concordantes. Ete-
nim † duo facit Pius V. in d. sua Bulla Primò enim dat 30
formam contractui censuali, disponendo quid seruan-
dum sit, vel dum census creatur, & constituitur, vel
dum ad alium titulo venditionis transfertur. Secundò
improbat nonnulla pacta quæ in alienatione, & ven-
ditione huius census iam creati, & constituti vitanda
esse vult. Primum † explicat dum innouando disposi- 31
ta per Martin. V. & Calixt. III. in eorum Constitutioni-
bus registratis in c.1. & 2. de empt. & vendit. inter Ex-
trauag. Commun. vel illis de nouo addendo sanciuit, &
statuit quod pro forma contractus censualis non pos-
sit creari nisi super re, quæ sit immobilis, aut pro im-
mobili habeatur, quod nos explicauimus supra parte 1.
cap. 3. quæst. 1. Item quæ sit de sui natura fructifera, vt
diximus d. cap 3. q.2. & certis finibus designata, vt
explicauimus d. c.3. q.3. & quod census ita constitutus,
& creatus non possit vendi nisi iusto pretio consisten-
te in pecunia numerata, & quod soluatur coram No-
tario & testibus in ipso actu celebrationis instrumen-
ti. Quæ omnia esse substantialia huius contractus di-
cebat Surd. d. cons. 318. n.27. lib.3. Felician. de solis in dd.
suis Commentar. de censib tom.1. lib.1 cap.10. num.28. &
firmauit Rota coram Reuerendissimo D. Coccino. 26.
May. 1614. in illa Mediolanen. seu Melsnicensi census, quæ est
post tract. dec. 146. num. 3. & in eadem causa coram eodem
die 16. Martij, 1615. quæ est ibidem decis. 147. Cætera au-
tem pacta quæ in dicta Bulla improbantur non tan-
gunt nouam formam huius contractus, cum Constitu-
tio annullet solum pacta non autem cõtractum. prout
illum annullat quando census non est factus super re
immobili frugifera, & certis finibus designata, & non
venditur pecunia præsenti, & numerata, vt animad-
uertit Gutierez. Practic. Quæst. libr. 2. capit. 176. num.5.
vers. vel secundo, & rectius: & repetit Rota in dicta causa
Melsnicensi census, 26. May & 16. Martij, & in illa Ro-
mana Prælationis, 2. Aprilis, 1618 coram R.P.D. Duno-
zet. quæ est ibidem decis. 308. num. 21. Quam † ob rem 32
ea quæ innouata sunt, & introducta pro forma huius
contractus sunt substantialia: ita vt quidquid contra
factum fuerit, etiam in minimo tendat ad perniciem,
& nullitatem contractus cum virium in forma etiam
in minimo vitiet actum Bald. Imol. & alij, in l. 1. ff. de
liber. & posthum. diximus supra q.49. aliàs hoc primo cap.
quæst.1. art.6. num.16. Cætera † verò pacta si adhibean-
tur, non reddunt contractum feneratitium, & nullum, 33
sed ipsa vitiant, vt supra dictum fuit faciunt quæ cu-
mulatè, dicit Andr. Gail. Practicar. Obseruat. lib.2. obseru.4.
num.3. & per tot. & in puncto firmauit Rota in d. causa
Melsnicensi census, 16. Martij, & 26. May. Nisi dominus
census

census vt obstinate velit dicto contractu cum omnibus dictis pactis: eo † enim casu contractus ipse alioquin vtilis, & licitus redderetur inutilis, & illicitus ob dictam pactionem, vt dicit Borgn Caualc. *dec. 13. n. 37. circa med. refert* Bern. Greu. *de Obseru.* Gail. *lib. 2. concl. 4. num. 2. & optimè faciunt ea quæ dicemus infr. q. 60. aliàs hac ead. q. art. 8. num. 11.*

Cui † resolutioni non repugnant illa verba Constitutionis Pianæ. Contractusque, sub alia forma post hac celebrandos fæneratitios iudicamus, &c. Quoniam illa sunt dumtaxat referenda ad ea quæ dat formam contractui, non autem ad alia pacta, quæ non sunt contra substantiam, vt deducit Guttierez, *loco supra citato*, Gasp Roderic. *in d. suo tract. de ann. redditib. lib. 2. q. 1. n. 7. in fin.* Steph. Gratian. *Discept. Forens. tom. 1. cap. 141. n. 23. vers. neque obstat, & aliàs declarauit* Rota *coram* Seraphin. *decision. 1431. n. 3. par. 2. & coram* bon. mem. Cardinali Pamphilio, 26. *Iunij*, 1600. *in illa Bononiensi census, quæ est post tract. dec. 116. n. 4 & optimè deducit eadem* Rota *in dicta causa Melmicensi census*, 26. *Maij*, 1614. *quæ ibidem est decis. 146. vers. & quod iste intellectus, & repetit in eadem causa*, 16. *Martij*, 1615. *ibidem dec. 147.*

Et licet † præter ea, quæ supra dicta sunt requiri pro forma contractus censualis, & esse de illius forma substantiali; Surd. *d. cons. 318. nu. 27.* addat alterum, videlicet, quod venditori census liceat quandocumque illum retro emere restituto eodem pretio, & quod possit rem census obnoxiam quandocumque sibi libuerit vendere, & Felician. *d. cap. 10. n. 28.* dicat esse substantiale huius contractus quod dominus census non possit aliquo tempore, pretium in emptionem census erogatum repetere, & propterea pacta contraria tanquam contra substantiam contractus illum viciare, & reddere nullum, & fæneratitium, de veritate tamen dictorum per Surd. & Felician. *videbimus infra d. q. 60. aliàs hac ead. q. art. 8. per tot.* dum de dictis pactis specialiter disseremus.

SVMMARIA.

1 *Anticipata solutio quando in contractu census fieri dicatur, &* n. 2. & 3.
4 *Pactum de solutione census anticipatè facienda, est omnino reprobatum. Contrarium vult Bon.* num. 5. *& malè.*
Rationes habentur num. 9. & seqq.
Limitatur secundum aliquos si anticipata solutio non deducatur in pactum, sed sponte fiat n. 12.
Sed limitatio impugnatur, num. 14. & 15.
6 *Debitum annuum est soluendum in principio anni.*
7 *Soluens post tempus dicitur minus soluere.*
8 *Soluens anticipatè dicitur plus soluere.*
9 *Anticipata solutio in contractu census facit meliorem conditionem emptoris census.*
11 *Pactum anticipatæ solutionis annullat contractum ipso, facto Contrarium*, num. 18. & seqq.
13 *Mutuans si recipiat aliquid pro mutuo à sponte danto non damnatur.*
17 *Anticipatè soluens, an soluat ex pacto, vel ex mera liberalitate, quomodo cognosci possit.*
19 *Pactum anticipatæ solutionis non est contra substantiam contractus censualis.*
20 *Pactum anticipatæ solutionis non vitiat contractum sed vitiatur.*
21 [*Anticipata solutio in censu permittitur quando ex ea soluens reportat aliquod commodum.*
22 *Anticipata solutio census cum liberet soluentem ab onere soluendi fructus illius temporis, pro quo soluit anticipatè, pro licita recipitur a Rota.*
23 *Intellige dummodo non fiat ex pacto, sed ex mera, & libera voluntate soluentis.*
24 *L. eos §. 1. C. de vsur. procedit quando fraudulenter fit restitutio absque eo, quod apud restituentem aliquid vtilitatis remaneat.*]

De pacto anticipatæ solutionis.

QVÆSTIO LIV.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 3. ar. 2.

PRo faciliori, & clariori huius articuli resolutione
præmittendum duxi, quod anticipata solutio fieri
dicitur, vel † quando census constitutus, & impositus 1
vt soluatur, puta in fine mensis Augusti, venditur de
mense Ianuarij, & in fine aduenientis mensis Augusti
soluitur integer census pro toto anno, licet non esset
soluendus nisi pro rata temporis, & sic pro octo mensibus,
Ludou Molina, *in suo tract. de contract. par. 2. disp. 390. n. 4. vers. hoc ita constituto.*

Vel † quando totus census soluitur ante venditio- 2
nem census, & in actu celebrationis instrumenti super
dicta venditione conficiendi. Molina *d. num. 4.* Thom.
Boninsign. *in suo tract. de censib. cap. 6. num. 1.* Siue † so- 3
lutio fiat antequam incipiat currere annus, vel alius
terminus solutioni præfixus, siue postquam cœpit
currere, sed nondum est completus vt declarat Honded. *consil. 35. num. 16. versic. prima, & num. 27. & seqq. lib. 2. & non dissentit* Fernand Rebell. *in suo tract. de oblig. Iustit. lib. 10. q. 6. num. 9. vers. adiectum fuit.*

Hoc præmisso deueniendo ad resolutionem articu-
li, licet in eo † Bened. Bon. *in suo tract. de censibus art. 7.* 4
num 20. & seq. & art. 85. num. 118. animaduertens, quod
debitum quod contrahitur ex contractu censuali est
annuum, & propterea † soluendum est in principio 5
cuiuslibet anni, *l. in singulos, ff. de annu. legat. l. 1. C. quando dies legat ced. gl. in l. qui hoc anno. ff. de verb. oblig.* (de qua
tamen re, & quo anni tempore census solui debeat nos
dicemus latè *infra q. 83. aliàs hac 2. part. cap. 2. q. 4. art. 2.*)
crediderit pactum de solutione census anticipatè facienda
non solum non esse censendum illicitum, sed potius
conuenire naturæ dicti contractus, & hanc esse
certam & statutam solutionis census formam, & ita
semper fuisse ab antiquo obseruatum; Attamen † con 6
trariam sententiam plerique probarunt, quibus Ego
assentior non solum ob claram, & expressam Pij V.
dispositionem in sua Constitutione super forma creandi census in versi. solutiones, quas vulgò anticipatas, &c. verùm
etiam pluribus, & vrgentissimis rationibus, & fundamentis, & quidem.

Primò quia aliàs contractus careret Iustitia respe-
ctu pretij, nam census non venderetur iusto pretio,
quia † sicut is qui post tempus soluit dicitur diminu- 7
tè, & minus debito soluere, *leg. solidum, ff. de solut. leg. si cui, §. minus ff. de verb. signific. §. fideiussores, in fine, institution. de fideiussor. §. plus autem Institut. de action.* Ita ille, † qui ante diem soluit dicitur plus de- 8
bito soluere. *l. eum qui. ff. de ann. legat. d. §. fideiussores, instit. de fideiuss. & d. §. plus autem instit. de act.* Rim. sen.
cons. 194 num. 5. lib. 1. Tiber. Decian. *respons. 2. num. 204.*
lib. 1 & propterea ratione † dictæ anticipatæ solutio- 9
nis fieret melior conditio emptoris census, *l. eum qui, §. melior. ff. de in diem addict.* Decian. d. *numero* 204 & per
consequens pretium census esset diminutum, tum quia
census plus valet propter illam representatam solutionem,
& nihilominus venditur eodem pretio, quo venderetur
si solutio esset facienda aduenientibus temporibus,
tum quia emptor census non soluit integrum illius
pretium sed diminutum in illa parte, & quantita-

te,

te,quam pro anticipata ſolutione penes ſe retinet.[*& hoc videtur ſenſiſſe* Mart.*vot.* 125, *num.*10. 15. dum dicit quod ſolutio decem pro centum anticipatè importat vndecim, & ſic talis ſolutio auget pretium in vno, vt ibi latè diſcurrendo demonſtrat. [

10 Secunda ratione moueor, quia † emptor cenſus perciperer intereſſe,& fructus cenſus pro quantitate pretij quam verè non numeraſſet, ſed penes ſe retinuiſſet ſub nomine anticipatæ ſolutionis. Boccac. *in ſuo tract. de cenſib.part.*1.*num.*6.*& part.*3.*num.* 22. quod non ſolum eſt prohibitum lege poſitiua, & humana, *l.eos*, § *ſi quis autem, C. de vſur.* ſed iniquum, & a naturali ratione alienum, Felician. de Solis, *in ſuis Commentar. de cenſib.tomo* 1.*lib.*1.*cap.*8 *num.*12.

11 Tertia additur † ratio, quia venditor cenſus obligaret ſe ad ſoluendum antequam deberet, & ſic vt dictum eſt plus ſolueret, §.*non ſolum. Inſtit.de fide.iuſ.*per quam rationem cum hac ſententia tranſiuit. Felic an. *d.lib.*1.*cap.*9.*num.*11.Hond.*d.conſ.*35.*num.*31.*& ſeqq.lib.* 2. vbi alijs rationibus eandem ſententiam confirmat, *& num.* 37. deducit eam veram eſſe quomodocunque anticipata ſolutio deducatur in pactum, & cum hac opinione tranſiuit etiam Rota *coram* b. m. Cardinali Blancheto.24.*May*,1596.*in illa Eugubina, ſeu Peruſina cenſus, quæ eſt poſt trac.deciſ.*115.*nu.* 3.*hanc eandem ſententiam firmat.*Mich.Salon.*in ſuo tractat. de contract. & commerc.human.in tit.de cenſib.art.*3.*controuerſ.*12.& per rationes ſupra relatas dicit contractum cenſus cum pacto anticipatæ ſolutionis eſſe non ſolum iniuſtum, ſed etiam nullum, & inualidum ipſo facto, quod tamen vltimum non eſſe admittendum, videbimus *in fine huius ſecundi articuli num.*18. *& ſeq.*

12 Et licet † Bartholin. *ad d. Bullam* Pij V. Gloſ. 9. *&* Ioan. Azor. *inſtitut. Moral. par.* 3.*lib.*10.*cap.*9 *quæſt.*2. Martin.Bonacin.*in ſuo tractat.de contract.diſput.*3.*quæſt.* 4.*puncto vnico,n.* 25. ſenſerint quod ſi dicta anticipata ſolutio deducatur in pactum neque expreſsè, neque tacitè, ſed fiat ex mera liberalitate & ſpontanea voluntate ſoluentis, non ſit reprehendēda tanquam illicita,& fœneratitia, quemadmodum ſenſit etiam Rota *coram* b.m.Card.Pamphilio, 24. *Aprilis*, 1600. *in illa Bononienſi cenſus, quæ eſt in fine tractat. deciſ.*123.*num.* 5.*& ſeqq.& coram* Illuſtriſſimo Cardinali Lancellotto, 10.*Iunij* 1611.*in alia Bononienſi cenſus quæ eſt ibidem de-*
13 *ciſ.*95.*num.*8.Prout † non damnatur mutuans ſi aliquia occaſione mutui recipiat à mutuatario ſponte, & ex eius libera,& ſpontanea voluntate ſoluente iuxta ſententiam D.Thom.2.2.*quæſt.*78.*art.*2. Soto *de iuſtit. & iure.lib.*6.*quæſt.* 1.*art.*2.

14 Hoc tamen dictum † eſt valdè dubitabile, tum quia eſt de directo contrarium *dictæ Bullæ Pij V.* qua expreſsè prohibetur non ſolum ne anticipatæ ſolutiones deducantur in pactum, ſed etiam ne fiant, & per conſequens videntur damnari etiam eæ, quæ fierent ex mera, libera, & ſpontanea voluntate ſoluentis: tum etiam quia non probatur auctoritate *D.Thomæ, & So-*
15 *ti* in contrarium allegatorum. Nam † *D.Thom. & Sotus* loquuntur quando datur aliquid ex mera, & libera voluntate ob cauſam licitam, & permiſſam, & non prohibitam, puta ſi mutuans accipiat quid à mutuatario, non quia mutuauit, nam acciperet ex cauſa prohibita, ſed ex titulo donationis, & tanquam gratuitum donum, nam non eſt prohibitum donare, & mutuans poterat etiam abſque eo quod mutuum præceſſiſſet illud donum accipere, vt declarat idem D.Thom. *art.*2.*verſ.quod intelligendum.*Sed ſi fiant ſolutiones anticipatæ à debitore cenſus non poteſt dici quod fiant ex cauſa licita, & tanquam gratuitum donum, ſed apparet potius quod nunc ex cauſa cenſus, & pro ſolutione ſui debiti, quod eſt prohibitum ex d.Bulla, meritò dicendum eſt, quod non ſint licitæ etiam quod fiant à ſponte ſoluente.

Cæterùm † ſi velimus contrariam ſententiam de- 16
fendere, debemus illam intelligere quando emptor cenſus non emiſſet illum ea mente, & intentione, vt aliquando anticipatas ſolutiones reciperet, & eo caſu ſi venditor cenſus anticipatè ſolueret, poſſet dominus cenſus abſque labe recipere, vt declarat *ibidem* D. Thom.*d.artic.*2.*verſic.reſpond.dicendum,& verſic.ad tertium*, *& iuxta iſtos terminos ſunt intelligendæ Deciſiones* Rotæ *coram* bo.me.Pamphilio, *&* Illuſtriſſimo Cardinali Lancellotto, *ſupra allegatæ*, ſecus ſi expreſſa, vel tacita conuentione præcedente huiuſmodi anticipatæ ſolutiones reciperentur, & ita hanc difficultatem reſoluit Nauar. *in ſuo Commentar. de vſur. numer.* 24. *&* Ioan.Azor.*d.lib.*20.*cap.*9.*quæſt* 3.

Quomodo † autem cognoſci poſſit an debitor cen- 17
ſus ſoluerit ob gratuitum donum, & ob meram liberalitatem, an verò ex pacto præcedente, bene docet Nauar.*d.num.* 24. licet dicta per ipſum non videantur aliquo modo adaptari poſſe terminis quæſtionis propoſitæ, in qua ſolutio ſemper fit pro extinctione debiti, non autem ob gratuitum donum vt ad ſenſum patet,& aduertit Hond.*d. conſ.*35.*nu.*40.*& ſeq.lib* 2.

An † autem hoc pactum ſuper anticipata ſolutio- 18
ne facienda ſit contra ſubſtantiam, vel potius contra naturam contractus cenſualis ita vt appoſitum vitiet contractum vel potius vitietur, facit difficultatem auctoritas Mich. Salon. *in dicto ſuo tract. de contract. & commerc.human.in tit.de cenſib. art.* 3. *controuerſ.* 12. vbi dicit ex tali pacto contractum annullari ipſo facto, de qua meminimus *ſupra nu.* 11. *in fine*. Veriorem ta-
men exiſtimo contrariam opinionem: nam † tempus 19
ſolutionis fructuum cenſus anticipatè, vel poſticipatè faciendæ non eſt de forma ſubſtantiali contractus cenſualis, quia ſiue ſuper hoc paciſcantur contrahentes, ſiue hoc pactum omittatur, expreſſio, vel omiſſio eius non remouet conſenſum contrahentium à contractu cenſus, nec facit illum tranſire in aliam ſpeciem contractus, quo caſu dici poſſet quod pactum vitiaret, & nullum redderet contractum, *vt poſt alios deducit* Surd. *conſ.*243. *num.* 36.*lib.* 2. *vbi multos allegat, & in puncto dixit* Rota *coram* Seraph.*deciſ.*269.*numer.* 2. *&* 3.*part,* 1. ſed eſt potius quid accidentale quod poteſt adeſſe, & abeſſe ab ipſo contractu abſque illius corruptio-
ne. Vnde † appoſitum non vitiat contractum cenſus, 20
ſed vitiatur. Hond. *Conſil.*17.*numer.*19.*lib.*2. Stephan. Gratian *Diſceptat.Forenſ.tom.*1.*cap.*141. *num.* 23. *& voluit* Rota *coram* b. m Cardin. Pamphilio *Bononienſi cenſus*, 26.*Iunij*, 1600 *quæ eſt poſt Tract. dec.* 116. *num.* 2.*&* 3.*& coram* Illuſtriſſ.Cardinal.Lancel.10 *Iunij* 1611. *in alia Bononienſi cenſus, quæ ibidem eſt, deciſ.*95.*numer.* 9.*& in illa Romana prælationis, quæ eſt ibidem deciſ.*308. *numer.*22.

Cæterùm non eſt perpetuum quod anticipata ſolutio fructuum cenſus ſit prohibita.

† Nam permitteretur, quando hoc onus anticipatæ 21
ſolutionis ex aliqua rationabili cauſa compenſaretur, *vt poſt* Leonard.Leſſ.*de Iuſtit.& iur.lib.*2.*c.*22.*dubit.*12. *num.*81.*dicit* Stephan.Gratian.*Diſcept.forenſ.tom* 4.*cap.* 679.*num* 20. vt puta ſi ex dicta anticipata ſolutione aliquod commodum, & aliqua vtilitas reſultaret, ipſi venditori cenſus, vt conſiderat *ibi* Gratian *num.* 23.
Et pro † vtilitate, & commodo conſiderauit Rota *co-* 22
ram b. m. Cardin. Pamphilio, *in illa Bononienſi cenſus* 24. *Aprilis*, 1600. *quæ eſt poſt tract. deciſ.* 123. *num.* 4. Quod venditor cenſus ſoluendo fructus anticipatè liberatur ab onere ſoluendi fructus illius temporis pro quo ſoluit: in qua ſolutione dicit ibi Rota quod verſatur intereſſe, & vtilitas ipſius ſoluentis.

Et hanc reſolutionem ſequuta fuit *ead.* Rota *in vna Romana ſocietatis officij*, 16 *Decembris.* 16 9.*coram* R. P.D.meo Vbaldo,*vt poſt tract.deciſ.* 388.*num.*10.

Quodtamen † ego intelligendum exiſtimarem 23

quando solutio non fieret ex pacto. & conuentione partium facta in actu venditionis census, sed ex mera, & libera voluntate debitoris census per ea, quæ dicta sunt *supra hoc eodem art. 2. num. 6. cum plur. seqq.*

24 Cui resolutioni non obstat, † *l. eos, §. 1. & tradita ibi per* Castr. *num. 4. C. de vsur.* Supra allegata *hoc eod. art. nu. 10. in 2. ratione*, quoniam procedunt, & debent intelligi quando fraudulenter aliquid restituitur absque eo, quod apud restituentem aliquid commodi, aut vtilitatis remaneat, vt respondebat Rota *in d. Bononiensi census num. 11. & in d. Romana societ. offic. num. 20.*

SVMMARIA.

1 *Susceptio casuum fortuitorum generaliter facta absque illorum specificatione, est in iure prohibita.*

2 *Dictum Doctoris debet intelligi secundum legem, quam allegat.*

3 *Pactum liberans emptorem census indistinctè a casibus fortuitis est illicitum secundum aliquos alij distinguunt, vt.*

4 *Pactum liberans emptorem census a casibus fortuitis, contingentibus circa fructus sit licitum in contractu census.*

5 *Licet contrarium tentat Molina, & malè.*

6 *Limitatur si contingat casus insolitissimus, & qui non fuit excogitatus.*

7 *Pactum liberans emptorem census a casu contingente circa fundum subiugatum, est illicitum.*

Limitatur si contingat facto venditoris, num. 14.

8 *Periculum census spectat ad emptorem, non ad venditorem census*, & num. 10.

9 *Periculum rei venditæ perfecto contractu, spectat ad emptorem.*

11 *Bulla Pij V. super censib. in vers. Conuentiones, &c. quos casus comprehendat.*

12 *Euictionis obligatio, est ex natura emptionis, & venditionis.*

13 *Pactum quod venditor census teneatur de eius euictione, est licitum.*

15 *Damnum pati quis non debet ex facto aduersarij.*

Pactum, quod casus fortuiti spectent ad venditorem census, an sit licitum.

QVÆSTIO LV.

aliàs part. 2. cap. 1. qu. 3. art. 3.

SOlet aliquando inter emptorem, & venditorem census firmari pactum, & conuentio quod debitor census non possit pro quolibet casu fortuito reductionem, vel defalcationem census petere, immo periculum casuũ fortuitorũ spectet ad census venditorem fuit dubitatum an huiusmodi pactũ de iure subsistat.

Iste articulus duas videtur habere dubitationes. Prima est an tale pactum in huiusmodi contractu censitico sit de iure permissum. Secunda quatenus sit licitum, qui casus in huiusmodi conuentione comprehendantur.

Circa primam dubitationem reperio, quod *Paris. cons. 5. num. 41. lib. 4.* affirmat quod est de iure permissum, vt venditor census suscipiat in se omnem casum fortuitum mouentur ex *text. in l. 4. §. quæsitum ff. si quis caution.* Verum quoniam ibi I. C. non admittit generalem exceptionem, & renunciationem casuum fortuitorum, sed requirit specialem expressionem, videtur quod hæc *Parisij* theorica sit contra expressam *d. §. quæsitum* dispositionem. Vnde Decian. *cons. 2. n. 144. lib. 1.* per illummet textum (licet non alleget *in §. quæsitum*, sed errore fortè amanuensis alleget, *in §. non solum*, qui in *d. l. 4.* non reperitur) decebat ex communi Scribentium sententia, † 1
quod non est prohibitum de iure quod in contractu emptionis, & venditionis venditor suscipiat in se periculum casuum, dummodo casus illi specificentur, vel saltem aliqui exprimantur, & postea addatur clausula generalis comprehendens omnes alios casus, licet secus sit quando generaliter tantum venditor assumeret in se periculum. & absque aliqua specificatione, & secundum hanc distinctionem ipse Decian. *ibi* intelligit dicta per Paris. *d. num. 31.* licet *Paris.* vniuersaliter & per orationem conceptam verbis vniuersalibus dicat quod est in iure permissum, quod venditor census suscipiat in se omnem casum fortuitum, quod placuit Feder. Martin. *in suo tract. de iure cens. cap. 6. num. 303* licet moueatur non vera ratione.

Verum quia Paris. *ibi* excipit vnum casum, & mo-
uetur per *tex. in d. §. quæsitum*, videtur, † quod sit intel- 2
ligendus iuxta terminos legis, quam allegat ex doctrina Batt. *& aliorum in l. Imperatores, ff. de in diem addict.* & quod census ipsius ibi fuerit quod venditor census teneatur ad casus fortuitos quando illos suscepit eo modo, quo de iure, & iuxta terminos, *d. quæsitum*, est sibi permissum, & ita sentiendum existimo in hac prima dubitatione.

Circa secundam † quamuis Leonard. Less. *in suo* 3
tract. de Iustit. & iure, lib. 2. cap. 22. in titul. de censib. dubit. 22. num. 82. indistinctè teneat huiusmodi pacta esse illicita, siue respiciant casus contingentes in fructibus, siue casus contingentes in re ipsa censuata. Ego ta-
men distinguendum censeo. Aut † venditor census ex 4
pacto suscipit in se casus, qui contingere possunt super fructibus rei censui subiugatæ, & illorum recollectione, & huiusmodi pactum non esse de iure prohibitum, facit dictum Bologner. *cons. 31. num. 16. & placuit* Rotæ *coram* b.m. Cantuccio 4. *Febr. 1583. in illa Romana nullitatis census, quæ est post tract. decis. 93 numer. 1. & coram* b.m. Penia, 31. *May 1591. quæ est ibidem de-
cis. 10. num. 4* licet † contrarium affirmet. Ludou. Moli- 5
na, *in suo tract. de Contract. par. 2. disput. 390. num. 6. vers. contrarium tamen nonnullis rationibus*, quæ corruunt ex ijs. quæ nos diximus *supra part. 1. cap. 3. q. 2. art. 3. nunc q. 37.* & propterea non est recedendum in hoc casu ab
opinione *Rotæ*. nisi † contingat casus insolitissimus, 6
qui in simplici renunciatione casuum fortuitorum nunquam censetur comprehensus. Anton. Gomez *var. resolut. tomo 2. cap. 3. numer. 19.* Soc. sen. *cons. 113. num. 10. & 11. lib. 4.* Surd. *consil. 61. num. 65. & seq. lib. 1.*

Aut † verò venditor census suscipit in se ex pacto 7
casus qui possunt contingere super re ipsa censuata, puta si fundus censui obnoxius, casmate, fulgure, aut alio quouis casu pereat, & licet Mich. Salon. *in suo tract. de Contract. & commerc. human. lib. 10. in titul. de censib. articul. 3. controuers. 13. num. 1.* affirmet hanc renunciationem casuum fortuitorum, circumscripta *Bulla* Pij V. *super censib.* esse de iure in contractu censuali permissam, & illam non repugnare iuri naturali, nec continere proximum periculum vsuræ: attamen tale pactum esse reprobatum, & illicitum, voluit. Nauar. *in suo Comment. de vsur. num. 90. in 5.* Glos. Bologner. *in d. consil. 31. num. 16.* Boccac. *in suo tract. de censib part. 1. num. 7 & 54. &* Ludouic. Molina, *dict. disput. 390. num. 6.* Et hanc distinctionem comprobat Sigism. Scac. *in suo tract. de Commerc. §. 1. q. 1. sub num. 176. vers. Et hoc procedit etiam, & Rota in illa Romana nullitatis census coram* b.m. Cantuccio, *& in illa Vrbeuetana census coram* bo. me. Penia, *num. 4.* de quibus paulò supra mentionem fecimus, [*& repetijt in eadẽ causa Romana nullitatis census*

*cenſus 4. Nouemb.*1583. *coram eodem* Cantuccio *quæ eſt*
8 *poſt tractat.dec.*143.*n.*3.]Quia† cum cenſuaiis contra-
ctus ideò ſit licitus, quia eſt cooſtitutus, & fundatus
ſuper prædio, & re immobili, vt ſupta dictum fuit
*part.*1.*cap.*3.*q.*1.*art.*1.*nunc q.*29.Caſus ſuperueniens in
cenſu ob peremptionem fundi cenſuati, debet pertine-
re ad emptorem cenſus, non ad venditorem. *Toom. Bo-*
9 *ninſign.in ſuo tract.de cenſib.cap.*7.*n.*3. prout † regulare
eſt vt perfecta venditione, periculum rei venditæ ad
10 emptotem, & non ad venditorem ſpectet, per † quam
regulam boc idem reſpectu caſus contingentis ob pe-
remptionem fundi cenſuati quod periculum ſpecter
ad emptorem, dicit Pariſ.*d.conſ.*75.*n.*31.*lib.*4. *&* Ioan.
Azor. *Inſtit.moral.part.*3.*lib.*10.*c.*10.*q.*2.Boccac.*d.par.*1.
*num.*7.*&* 54.

11 Et † hanc diſtinctionem circa pactum ſuſceptionis
caſuum fortuitorum videtur non obſcure ſenſiſſe
Pius V. *in d. ſua Bulla ſuper cenſib. in verſ. conuentio-*
nes, &c. dum prohibet duntaxat conuentiones dire-
ctè, aut indirectè obligantes ad caſus fortuitos eum,
qui aliàs ex natura contractus non teneretur, vt ani-
maduertit Nauar.*d.numer.*90. *&* Molin. *dict. numer.*6.
certum autem eſt, quod licet venditor cenſus non poſ-
ſit ex natura contractus cenſualis teneri ad caſus con-
tingentes in re ipſa ſubiugata, tenetur tamen ad caſus
contingentes circa fructus, cum etiam quo fundus
cenſuatus pro vno vel pluribus annis ſit redditus in-
fructuoſus nihilominus ad cenſus ſolutionem tenea-
tur, vt dictum fuit *ſupra par.*1.*cap.*3.*q.*2.*art.*3.*ſeu d.q.*37.
merito, &c.

12 Ex quibus ſequitur quod † cùm euictio ſit de na-
tura contractus emptionis, & venditioois. Gloſ. *in l.*
pacta conuenta., ff.de contr.empt. & diximus *ſupr.hac* 3.
13 *quæſt.art.*1.*num.*25.† pactum quod venditor cenſus te-
neatur ad defenſionem cenſus venditi, & de eius eui-
ctione, non cenſetur prohibitum etiam poſt dictam
Bullam, vt dicit Nauar. *d.tractat. num.*135. Boccac.*d.*
*tract.part.*2.*num.*70 Boninſign.*d.tract.de cenſibus,cap.*7.
*num.*1.*&* 2.Ioan Azor.*d.cap.*10.*q.*1.Bologuet.*d.conſ.*31.
*ſub d.num.*16.

14 Si † autem caſus contingeret in ipſa re obnoxia fa-
cto, & culpa venditoris cenſus, ipſe teneretur. & ad
eum, non autem ad emptorem ſpectaret, licet hoc ſit
contra naturam contractus cenſualis, vt animaduertit
15 Bologuet.*d.n.*16.Iuri † enim conſonum eſt vt ex facto
aduerſarij damnum pati quis non debeat, vt per *tex. in*
l.cum proponas C.de nautic. fenor.& alia iura in propo-
ſito, dicit Decian *d.conſ.*2.*num.*145.*lib.*1.

SVMMARIA.

1 *Pactum quod res cenſui ſubiecta indiſtinctè alienari non poſſit, eſt nullum ex Bulla Pij V. &* n.4.
*Secus de iure communi ex Roderico.*n.4.*in fine.*
2 *Contrarium tamen eſt verius etiam de iure communi ex Nauarro.*
3 *Etiam ſi velit per partes alienare.*
*Limitatur ſi pactum concipiatur, vt non poſſit vendi, niſi domino cenſus,*n.7.& ſeqq.
Contrarium tenent aliqui, & malè, n.6.
9 *Pactum quod res cenſita non poſſit alienari habens clauſulam reſolutiuam contractus, impedit dominij tranſlationem*
10 *Pactum quod res cenſita non poſſit alienari abſque conſenſu domini cenſus, vel eo irrequiſito, non eſt iniquum nec vſurarium.*
11 *Venditor cenſus, qui ex pacto tenetur requirere dominum cenſus, an velit emere debet illum requirere, & curare, vt illi præfigatur terminus ad deliberandum qui terminus ſolet eſſe duorum menſium.*
12 *Pactum quod ſi venditor cenſus vendat rem cenſitam, liceat domino cenſus illam retrahere valet.*
13 *Pactum quod venditor cenſus non poſſit rem cenſitam vendere, vitiatur, & non vitiat contractum.*

De pactis reſtringentibus facultatem alienandi rem cenſui ſuppoſitam.

QVÆSTIO LVI.

aliàs par. 2. *cap.* 1.*qu.* 3. *ar.*4.

Diſpoſuit Pius V. *in ſua Conſtitutione ſuper forma*
creandi cenſus, in verſ. conuentiones directè, &c. in
illis verbis, quemadmodum nec pactum auferens, aut
reſtringens facultatem alienandi rem cenſui ſuppoſi-
tam, quia volumus rem ipſam ſemper liberè, ac ſine
ſolutione laudimij, aut quinquageſimæ, aut alterius
quantitatis vel rei tam inter viuos, quam in vltima
voluntate alienari. Quod † in contractu cenſus inu- 1
tile ſit, & reprobatum omne pactum auferens, aut
reſtringens facultatem alienandi rem cenſui ſuppoſi-
tam. Et licet ibi Papa illam aliam huius ſuæ diſpo-
ſitionis rationem afferunt, niſi quia vult rem ipſam
ſemper liberè poſſe alienari, quæ ſola in Principe
ſufficit. §. *ſed quod Principi, & ibi* Doctor. *Inſtit. de*
iure natur. gent. & ciuil. non eſt tamen deſtituta ra-
tione, cùm † etiam de iure communi ſepoſita huiuſ- 2
modi Bulla, pactum hoc reprobatum, & illicitum eſ-
ſe videtur colligi ex *tex. in l. nemo ff. de pact.* cum do-
mino fundi cenſuati liberum eſſe debeat arbitrium
de illo ad ſui libitum diſponendi, *l. iure mandata, C.*
(mandat. & in propoſito de fundo cenſui ſuppoſito
quod remanere in dominio venditoris cenſus, dixi-
mus *ſupra part.*1.*cap.*1.*qu* 1.*art.*1.*nunc qu.*1.*num.*23.) *di-*
xit Ludonic. Molina, *in ſuo tract.de contract.part.*2.*diſ-*
*put.*290.*n.*8. *& pluribus confirmat* Feliclan. de Solis, *in*
*ſuis Commentar.de cenſib.tom.*1.*lib.*1.*cap.*10.*num.*2.*& di-*
xit Rota *in vna Interamnenſi Saluiani Litera.* 14. *No-*
uemb 1611.*coram* R.P.D.Manzanedo, *quæ eſt poſt Tract.*
*deciſ.*148.*nnmer.* 12. Etiam † quod velit illam per par- 3
tes alienare, Nauar. *in ſuo Commentar. de vſur. num.*114.
Io. Azor. *Inſtit.moral par* 3.*lib.*10.*cap.*11. *qu.*2. Vnde † 4
non ſine ratione Pius *V. in d. ſua Bulla* pactum per quod
talis facultas tollitur, aut reſtringitur improbauit, &
damnauit, vt animaduertit. Nauar. *d.tract. de vſur.*
*num.*91.*num.*6.Gloſſ.Boccac. *in ſuo tract.de cenſib. part.*
1.*numer.*8. *&* 57.Leonard. Leſſ. *in ſuo tract. de iuſtit.&*
iure lib. 2.*c.*22.*de cenſib.dubitat.*12.*num* 83. Mich. Salon.
in ſuo tract. de contrac. & commerc. human. in tit. de cen-
*ſib.tit.*3.*controuerſ.*15.*verſ.oppoſitum*, & in terminis di-
ctæ Bullæ Pianæ Gaſp.Roderic. *in ſuo tract. de ann. re-*
ditib. lib. 2 *quæſt.* 8. *num.* 55. licet ſemota dicta Bulla in
terminis iuris communis id neget, *ibi nu.* 7. *& ſeq.* &
licet Ludouic. Velazq. *de Auend. in ſuo tract. de cenſib.*
Hiſpan.c 85.*num.*5.*& ſeqq* nitatur confirmare contra-
riam ſententiam, quod tale pactum ſit licitum: atta-
men dum *ibi num.* 10.reſpondet verbis *Bullæ* Pij V. *ſu-*
per relatis, videtur tranſire cum hac concluſione, reſ-
pectu Cenſuarij, quod poſſit rem cenſitam alienare;
ſed quod tranſeat in tertium poſſeſſorem cum onere,
& hypotheca ad fauorem domini cenſus.

Et multo magis damnandum eſſet hoc pactum, de
non alienando rem ſuppoſitam, ſi † illi alia pactio 5
adiungeretur, quod in euentum in quem ſequatur alie-
natio in totum, vel pro parte debitor cenſus tenea-
tur integrum cenſum redimere: nam pactionem hanc
non eſſe recipiendam; immo tanquam inferentem
onus, & grauamen ipſi debitori cenſus, vel quia arctat

illum ad redimendum (quod est omnino prohibitum vt dicemus *infra hac ead. q. art. 7.*) vel quia per indirectum impediat liberam facultatem alienandi rem censui subiugatam censeri illicitum, & contineri sub prohibitione dictæ Bullæ dicebat Nauar. *d. suo Comment. de vsur. num. 115. quæst. 18. & sequutus fuit* Boccac. *in d. suo tractat. de censib part. 2. num. 34.* non enim dici posset facultas alienandi libera si eam sequi deberet necessitas extinguendi censum. Sed dubitatur quid si pactum non sit simplex, & indistinctum quod venditor census non possit alienare, sed quod non possit alienare in aliam personam quam in ipsum dominum cen-
6 sus, in qua difficultate † licet Felician *d. c. 10. num. 7. & sub numero* 8. nitatur defendere pactum istud esse illicitum ea potissimum ratione, quia per illud videatur minui libera facultas disponendi de re sua, grauaménque sentiat debitor census diminuens de pretio rei censui obnoxiæ, quod repugnare dicit non solum dispositioni dictæ bullæ verum etiam naturæ contractus censualis, in quo in venditore census remanet libera proprietas, & dominium rei censui suppositæ, vt dictum est, & hanc sententiam videtur amplexus Ioan. Azor. *d. cap. 11. quæst. 1.* Ego tamen pactum præfatum esse de iure licitum, nec ex forma dictæ Pianæ Con-
7 stitutionis esse prohibitum existimo de iure † quidem per *tex. in l. si sterilis, §. si sibi fundum, ff. de act. empt. & in l. qui fundum, la seconda, ff. de contr. empt.* In quibus iuribus ex pacto quod non liceat rem alteri vendere in casu contrauentionis datur actio ex empto probat etiam *tex. in lib. si ita quis, §. ea lege, ff. de verbor. obligat. in leg. ea lege, C. de cond. ob caus.* Zoannett. *in tract. de empt. & vendit. sub pact. numero 87. & seqq. & fatetur ipsemet* Felician. *d. numero 7 auctoritate* Bal. *in lib. 1. C. commun. diuid. & aliorum, quos congerit* Ias. *in l. nemo, num. 2. ff. de pact.*

8 Nec † etiam repugnat *Constitutioni Pij V.* quoniam ea prohibet dumtaxat ea pacta per quæ restringitur facultas alienandi rem censui suppositam quod non potest verificari in pacto, de quo agimus per quod conuenitur, vt possit fieri alienatio, sed domino census. Immò ex eademmet constitutione pactum istud videtur esse permissum, dum in ea sancitur, quod debitor census volens vendere fundum censuarum teneatur denuntiare domino census futuram venditionem, qui volens emere debeat cæteris præferri, quamobrem cum pactum hoc de quo agimus non arctet venditorem census ad vendendum, nec illum prohibeat quominus vendere valeat, non potest dici quod repugnet Bullæ Pianæ, & cum illud de iure communi circa aliàs res sit permissum, nec *Felician.* aliquam specialem rationem afferat cur debeat censeri prohibitum in contractu censuali, concludendum est, quod sit, licitum etiam respectu rei censui obnoxiæ. Quod
9 in tantum verum † esse existimo quod si tale pactum haberet vel clausulam resolutiuam contractum & alienationis alio modo factæ vel specialem dictæ rei hypothecam impediat translationem dominij in emptorem, cum ea sit natura dictæ clausulæ resolutiuæ, prout egregiè deducit Rol. *cons. 62. numero 17. & seqq. lib. 2.* Ozasc. *decis. Pedem. 65. num. 12.* & specialis hypotheca adiecta huic pacto resistat translationi dominij, vt ex magis communi dicemus *infra hac 2. par. tit. 2. quæst. 1. art. 1. num. 2. & probat* Auend. *dicto tract. cap. 85. numero 12. vers. sed his.*

10 Ex quibus videtur etiam sequi validum, † & licitum esse pactum vel quod venditor census non possit rem suppositam alienare absque consensu, & licentia domini census, vt voluit Soto *in suo tract. de instit. & iure, lib. 6. quæst. 5. art. 2. circa med. vers. in primis,* & non esse vsurarium affirmat Federic. Martin. *in suo tract. de iure censuali, cap. 6. num. 378. & seq.* Vel quod non possit illam vendere non requisito domino census, nam hoc etiam pactum non esse iniquum affirmat Leonard. Less. *d. cap. 22. dubitat. 11. num. 71.* & quamuis ipse dicat illud esse præter naturam contractus censualis, hoc tamen illi concedendum esse minimè arbitror, cum iudicio meo, ex prædicto pactu non restringatur facultas alienandi fundum censitum plus quam fiat ex eademmet *Bulla Pij V.* quoniam sicut ibi Papa post factam denunciationem domino census an velit emere fundum censui suppositum, lapsu mense relinquit id libera facultate debitoris census vendendi rem illam cuicumque voluerit, eodem modo stante dicto pacto, præcedente tamen interpellatione, & requisitione de domino census an velit emere, † & lapso termino per 11
iudicem assignato, & præfixo ad deliberandum an emere velit (qui terminus solet esse duorum mensium) erit liberum debitori census rem illam cuicumque voluerit vendere, Doctu. *in l. qui Roma, §. coheredes ff. de verber. oblig.* Romana *cons. 27. numero 4. & cons. 182. numero 4. & ibid.* Manduf. *in vlt. Addit.* Zoanneti. *loco supra citato, num 87. versic. vnde pro conciliandis.* Nec repugnat ratio quam considerat. Ludou. Molina *d. disput. 390. num. 8.* quòd cum venditor census remaneat verus dominus fundi censuari debeat illi esse libera facoltas ad sui libitum de eo disponendi *leg. in re mandata C. mandati* quia hoc procedit nulla præcedente conuentione in contrarium, aliud autem est dicendum, quando contractus ex pacto aliter est informatus, vt deducit Zoannett. *decis. loco numero* 88 stante maximè quod hoc pactum non repugnat Bullæ, & de iure communi sit permissum, vt supra deductum fuit.

Vndè inferri potest † quod non improbè pacto præ- 12
fato adiicitur conuentio quod si contraria præmissa dominus fundi censuati alteri, quam domino census fundum illum alienauerit, liceat eidem domino census eum pro certo inter eos conuento pretio retrahere, & euincere, vt deducit Felician. *d cap. 10 n. 8.* & per nonnullas conclusiones firmat Ludou. Auend. *d. tract. cap. 86. n. 1. vers. tertius, & vers. quartus, & n. 6.* vbi hanc resolutionem confirmat hoc si quidem videtur congruere menti Pij V. *in d. sua Bulla*, dum concedit domino census, vt in emptione rei censuatæ cæteris omnibus emere volentibus anteponatur.

Cæterùm si contrahentes, non attenta Bullæ prohibitione paciscantur simpliciter, & indistinctè quod debitori census sit interdicta libera facultas alienandi rem censitam, cum † tale pactum non sit contra sub- 13
stantiam contractus censualis, nec illius formam respiciat, secundum ea quæ diximus *supra hac ead. q. art. 1.* non vitiabit contractum, sed ipsum vitiabitur, & de medio tolletur, firmo remanente contractu in reliquis, vt fuit de mente Rotæ *coram* Illustrissimo Cardinali Lancelloto 9. *Decemb. 1602. in illa Romana nullitatis census, quæ est post tract. dec. 2. n. 7.*

SVMMARIA.

1 *Interesse tàm damni emergentis, quàm lucri cessantis de iure pacisci potest.*

2 *Lex, & statutum exorbitans debet strictè intelligi.*

3 *Bulla Pij V. de censibus in vers. pacta etiam continentia loquitur tantum de interesse lucri cessantis, non damni emergentis.*

4 *Ius acquisitum tollitur difficilius, quam ius quærendum.*

5 *Pactum de reficiendo interesse damni emergentis est licitum in contractu census.*

6 *Pactum quod venditor census morosus teneatur ad interesse lucri cessantis est illicitum, contra Couarruuiam.*

7 *Limitatur respectu interesse intrinseci.*

8 *In*

8 *Intelligitur, quando tempore venditionis census conuenitur de interesse certo, vel de incerto liquidando per iuramentum emptoris census.*

[*Taxatio interesse lucri cessantis facta tempore venditionis census est illicita, & vsuraria*]

9 *Interesse verum, & legitimè probatum potest dominus census prætendere ob moram sibi factam in soluendo.*

10 *Bulla Pij V. in vers. pacta continentia, &c. non prohibet, quominus petatur interesse legitimum; sed ne ab initio taxetur certa quantitas loco interesse.*

11 *Debet restringi ad interesse, quod deduceretur in pactum, secus respectu illius quod deberetur ex iuris dispositione, vel taxari deberet per Iudicem.*

[Limita *si sit verisimile proportionabile, & secundum legitimum modum.*]

12 *Pactum de interesse recipiendo, non est contra substantiam contractus censualis, & ideo vitiatur, & non vitiat.*

13 *Pactum quod venditor census morosus teneatur ad expensas, de quibus expensis sit illicitum.*

14 *Expensæ quæ fiunt in scriptura, & rogitu instrumenti pertinent ad emptorem, non ad venditorem.*

[*Laudimium cur soluatur Domino directo in alienatione rei emphyteuticæ.*

Laudimium solus debet ab emptore, non à venditore.]

15 *Debitor census non tenetur asportare annuas pensiones ad domum creditoris.*

16 *Pactum de reficiendis expensis factis in sustinenda lite pro defensione census venditi, non est illicitum.*

17 *Pactum quod ob moram debitoris in soluendo censum cadat in commissum fundus censitus, vel eius pars prohibetur.*

18 *Prohibitio huiusmodi pacti est indistinctè amplectenda.*

[*Pœna caducitatis apposita solutioni quantitatis præsumitur in fraudem vsurarum*]

19 *Limitant aliqui vt sit licitum inter venditorem census, & fideiussorem, qui pro eo accedit.*

20 *Contrarium tamen etiam in hoc Scribentes communiter recipiunt.*

21 *Pactum quod venditor census morosus in soluendo teneatur ad aliquam pœnam, est prohibitum.*

Limitatur si à principio census sit venditus pretio viliori, cum pacto quod si non soluatur debito tempore debeat solui pretio iusto, n. 28.

22 *Pactum in quo debitor census ob moram in soluendo subiicit se perpetuo carcerari, est inutile.*

[*Carcer quo debitor census mancipatur non est pœna, sed stimulus vt celerius soluat, & proinde licitus.*]

23 *Debitor census potest ob moram in soluendo submittere se censuris Ecclesiasticis, & infra.*

24 *Bulla Pij V. in versic. pacta etiam continentia, &c de quibus pœnis loquatur.*

25 *Emptor census exigens pœnam in casu moræ commissæ in soluendo post Bullam Pij V. stipulatam tenetur ad illius restitutionem.*

26 *Stipulatam verò ante Bullam licitè exigit si sit moderata, ita vt non sit verisimile illam fuisse appositam animo fœnerandi.*

27 *Secus si sit immoderata, adeò quod insurgat suspicio vsurarum.*

29 *Pactum quod si debitor census non soluat conuento tempore teneatur ad duplum est inane.*

30 *Pactum quod si debitor non soluat tempore debito censeatur datus in solutum creditori fundus pro iusto pretio, valet.*

31 *Quod aliqui admittunt in contractu census.*

32 *Sed in isto contractu contrarium, est verius.*

33 *Pactum, quod ob moram debitoris in soluendo, distrahi posse fundus censitus etiam pro sorte est nullus.*

34 *Pactum quod dominus census ob moram debitoris in soluendo possit propria auctoritate capere fructus fundi censiti, est prohibitum si sonet in pœnam.*

35 *Secus si tendat ad expeditiorem exactionem census.*

36 *Maximè si adsit clausula precarij.*

37 *Pactum in quo debitor census in casu moræ obligat creditori aliqua bona cum licentia distrahendi, est licitum si non sonet in pœnam.*

38 *Pactum quod debitor census obligetur ad solutionem in forma Cameræ non est licitum, secundum aliquos.*

39 *Contrarium probat Auctor, vbi de ratione.*

40 *Fideiussiones, & hypotheca bonorum pro faciliori exactione census, iure licita.*

41 *Consuetudo obligandi se in forma Cameræ, est fauorabilis tanquam concernens commune bonum.*

42 *Cameralis obligatio defenditur clypeo consuetudinis.*

43 *Renunciatio priuilegij sui fori in iure est concessa.*

44 Limitatur 1. *si priuilegium sit concessum ordini, vt Clericus non conueniatur coram laico.*

45 Limitat. 2. *si sit concessum fauore ipsius Iudicis, vt nemo alius conueniatur nisi coram suo domino.*

46 Limit. 3. *nisi priuilegium sit concessum miserationis gratia, vt cessio bonorum.*

47 *Cessionis bonorum beneficio regulariter non potest renunciari.*

De pactis appositis aduersus debitorem census morosum in illius solutione.

QVÆSTIO LVII.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 1. ar. 5.

SEquitur videndum de aliquibus pactis, quæ in contractu census excogitari possunt contra debitorem qui moram faciat circa solutionem annui census, & annuæ responsionis, *de quibus* Pius V. *in sua Constitutione super censibus ita faciens.* [Pacta continentia morosum censûs debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas, aut ad certa salaria, aut ad salaria, seu expensas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rem censui subiectam seu aliquam eius partem amittere, aut aliud ius ex eodem contractu seu aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto irrita esse, & nulla.] Ex qua Bullæ præfatæ particula elicitur quod *Pius V.* ibi consideravit quatuor modis grauari, & lædi posse debitorem census ob moram à se commissam in soluendo annuas responsiones in tempore conuento, scilicet. Primò vt teneatur ad interesse, & ad cambia: Secundò, quod teneatur ad expensas, & salaria. Tertiò, quod amittat rem censitam, aut aliquam eius partem. Quartò, quod incidat in aliquam pœnam. de singulis est eodem ordine breuiter videndum, & deinde de aliis quibusdam pactis, & conuentionibus quæ sub eadem dispositione contineri, & cum eadem regula definiri posse videbuntur.

Prohibuit itaque primo loco *Pius V.* & annullauit omnia pacta continentia morosum census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium. Pro cuius pacti, & prohibitionis intelligentia præmittendum est, quod cùm hæc Piana Constitutio sit exorbitans à iure communi, quo, † licitum est paciscì 1
tam super interesse damni emergentis, quam super interesse lucri cessantis, & vtrumque interueniente mora deberi, & exigi possit, vt latè declarat Nauar. *in suo Comm. de vsur. num. 41. & seqq.* Felician. de Solis *in suis Comm. censib. tom. 1. lib. 1. c. 9 n. 14.* Io. Bapt. Lup. *ad l. curabit, C. de act. empt. Comment. 1. §. 6. n. 103. & seqq.* &

 signatores

2 signanter. *num.*107. qui alios allegant. Ideò † debet
intelligi strictè & in casu ipso in quo loquitur *l.*3.§.
*hac verba,ff.de neg.gest.*Surd.*dec.*313.*sub n.*4.& vt minus
lædat ius commune, quam fieri possit, *c.cum dilecti us
de consuet.* Rom.*cons.*197. *numer.*2.*refers alios* Surd *de-*
3 *cis.*167. *numer.*17. & propterea † cùm loquatur solum
de interesse lucri cessantis, & minus læditur ius com-
mune si de eo tantùm intelligatur quam si trabatur
etiam ad interesse damni emergentis: Ergo ad illud
debet restringi. & quo ad interesse damni emergen-
tis debet ius commune remanere in suo robure, & in
sua dispositione argum. *leg.sancimus,Cod. de testam.leg.
præcipimus, C. de appell.* & hanc Bullam in hac parte
intelligit Fernand. Rebell. *in suo tract.de oblig.ai.Instit.
lib.*10.*q.*9.*num.*15.*in princ.*Et licet ab hac intelligentia
videatur recedere Ioan.Azor.*Instit.Moral.p.*3.*lib.*10.
*c.*13.*quæst.*2. ea ratione, quia non valet consequentia
debitor morosus tenetur resarcire damnum: ergo po-
test pacisci, quod probat dando instantiam, quia de-
bitor tenetur resarcire expensas à creditore factas ob
mutuum, & tamen illas non potest ex pacto repetere,
mihi tamen magis in hoc placet opinio *Rebelli*, tum
quia interesse damni emergentis versatur circa rem
acquisitam, vel quasi acquisitam, vt non obscurè vi-
detur sentire Nauar. *in suo tract. de vsur. num* 93. *vers.
an autem clarè* Rebell. *d. num.*15. *in prin.*Interesse au-
tem lucri cessantis respicit, & versatur circa rem ac-
4 quirendam, vt ipsi dicunt & † difficilius tollitur, & ius
acquisitum, & ius in re, quam ius acquirendum, & ius
ad rem. Dec.*cons.*147.*num.*4.Crau.*cons.*135.*sub n.*7.*lib.*1.
Ceph.*cons.*58.*num* 36.*& seq & n.*60. *& seq.lib.*1. Man-
dos.*ad regul.*Cancellar.*in reg.de non iudican.iuxta form.
supplicat.q.*18.*n.*2. *& in reg.de non impetran. benefic. va-
cant.per obit.* Cardin. *q* 30. *n.*6. tum per rationes supra
consideratas.

5 Et pactum de † reficiendo interesse damni emergen-
tis esse in hoc contractu censuali licitum, voluit alio-
rum auctoritate Martin. Bonac. *in suo tractat. de con-
tract. disput.*3.*quæst.*4.*puncto vnico,num.*38. *vers. Rursus
difficultas.*

6 Quo † verò ad interesse lucri cessantis licet Couar.
*l.*3.*var.resol.c.*4.*n.*6.*vers.*8.*infertur ibi, modo fiat in vim
annui redditus.*existimet pactum de reficiendo interesse
lucri cessantis ob moram esse de iure licitum: contra-
riam tamen sententiam quod immo tale pactum sit
omnino illicitum, & dicta Piana Constitutione expres-
sè reprobatum, dicit Boceac.*in suo tract.de censib.par.*1.
*n.*9.*&* 59.*& part.*3.*n.*35.Ioan.Azor.*d.c.*13.*q.*1.Gasp.Ro-
deric.*in suo tract.de ann.redditib.lib.*3. *quæst.*8.*numer.*22.
& cum qua nos quoque transeundum esse omnino
existimamus. Quæ tamen debet vno, & altero modo
declarari, Et

7 Primò, an illa † procedat respectu interessè extrin-
seci, id est, si illud extrinsecus accidat, secus autem si
sit intrinsecum, cuius petitionem non esse per dictam
Pianam Constitutionem interdictam immo dicti in-
teresse intrinseci pactionem esse licitam, dicit Ludo-
uic. Mulina, *in suo tract. de contract. par.*2. *disput.*390.
*num.*10.*vers.circa interesse* hoc idem probat Mich. Sa-
lon.*in suo tract. de contract. & commerc. human.in tit.de
censib.art.*3. *controuers.*16.*num.*1.*vers. potest secundo mo-
do*, Rebell.*d. quæst.*6.*num.*15. *vers. cuiusmodi est etiam.*
vbi hoc exemplis declarat [Et quod interesse conuen-
tum debeatur, & pro illo detur actio, & petitio vo-
luit *etiam* Rota *in vna Romana multiplici* 25. *February*
1619. *coram* bon. mem. Vbaldo, *quæ est post tract. de-
cis.* 479.*num.*2. *vbi præter alios allegatur* Seraph.*dec.*383.
*n.*6.*& dec.*385.*n.*1.3. *&* 10.] quod ita probat Leonard.
Less.*in suo tract. de Iustit. & iure lib.*2. *cap.*12. *dubit.*12.
*num.*86.vt credat quod quo ad forum poli possit etiam
exigi interesse extrinsecum, causatum ob moram iniu-
stam debitoris.

Secundò † declarat hanc conclusionem Felician.*d.* 8
*cap.*9.*num.*14.*quod* Pius V. *in sua Constitutione* non pro-
hibeat simpliciter, & absolutè pacisci circa refectio-
nem interesse lucri cessantis [quæ conuentio, & taxa-
tio certi, & vniformis interesse est illegitima, & vsu-
raria, vt post multos firmat. Cæsar.de Grass.*decis.*1. *de
vsur.num.*2.] ob moram debitoris, sed quod prohibeat
dumtaxat huiusmodi pactiones in duobus casibus,
videlicet, quando à principio tempore venditio-
nis census inter contrahentes conuenit de certa quan-
titate præstanda ratione lucri cessantis, vel quando
conuenitur de quantitate incerta liquidanda solo iu-
ramento creditoris: his enim duobus casibus videtur
palliari vsura, quam ab hoc contractu remouere, &
eliminare ille Sanctissimus Papa per *d.suam Constitu-
tionem* intendit. Et propterea † si dominus census præ- 9
tenderet ob moram sibi deberi interesse, & illud cum
debitis circumstantiis, & cum requisitis à Paulo de Ca-
stro.*in l.*3.*ff.de eo quod certo loco*, communiter recepto,
iustificaret, & liquidaret; vtique non esset accedendus
ab hac prætensione. Nam non disponit Pius V. *in d.
sua Bulla* † in contractu census, ob moram non deberi 10
interesse verum, & legitimè probatum: sed dumtaxat,
ne ab initio deducatur in pactum aliqua certa, & de-
terminata quantitas loco interesse, & ne illius taxatio,
& liquidatio relinquatur arbitrio, & iuramento ipsi-
usmet creditoris; vt animaduertit Felician. *d num* 14.
Quem intellectum ad dictã Bullam non obscurè vide-
tur sensisse Sigismund.Scac.*in suo tract.de Commerc.*§.1.
*q.*7.*par.*2.*ampliat.*8.*d.*296. *maximè ad finem, in vers. Quo
supposito*, Quæ sanè declaratio videtur multum amica
litteræ dictæ Bullæ, cum de salariis certis aut liqui-
dandis iuramento creditoris disponit, & recedit minus
à iure communi, vt diximus *supra num.*1. *& seqq.* Ex
quibus videtur etiam inferendum, † quod prohibitio 11
dictæ Bullæ sit restringenda ad interessè, quod deduce-
retur in pactum, & quod prætendi posset vigore con-
uentionis initæ inter contrahentes, secus autem res-
pectu illius quod deberetur ex Iuris dispositione, vel
veniret per Iudicis sententiam taxandum, vt intelligit
Scacc.*d.ampliat.*8. *num.*294. *& ante eum dixerat* Ioan.
Azor. *d. cap.*13.*q.*1.

[Tertiò potest declarari hæc conclusio, vt non pro-
cedat respectu interesse verisimilis, & proportionabi-
lis vt post alios dicit Gabr. *in tit. de empt. & vendit.
concl.*4. *num.*21.*vers.contrarium*, *& resoluit* Rota *coram*
Cæsar.de Grass. *dec.*1.*n.*4.*& dec.*2.*n.*1.*de vsur.* & alias,
quod taxatio interessè ad rationem quinque pro cen-
tenario sit licita dixit Rota *in vna Mediolanensi pecu-
niaria* 9.*Decembris* 1592.*coram* Illustriss. Cardin Melli-
no, *quæ est post* 2.*lib.cons.*Crimin. Farinac.*dec.*69.*n.*3. &
quod in contractu census possit taxari ab initio inte-
ressè ad modum legitimum, vtpote quod correspon-
deat pretio, & fructibus censuum *tenetur d.* Rota *in vna
Romana Saluiani, Interd. coram* bon. mem. Orano 20.
Nouembris, 1591.*quæ est post prim.vol.cons.* Crim. Farin.
*decis.*85.*num.*10.*& coram* Cæsar.de Grass.*d.decis.*2. *n.*2.
de vsur.]

Licet † autem hoc pactum sit reprobatum per di- 12
ctam Pianam Constitutionem, non est tamen contra
substantiam contractus censualis, & propterea si fiat
illud vitiabitur, firmo remanente contractu in reli-
quis, ex iis quæ diximus *supra hac ead. q.art.*1. & fuit
resolutum *coram* Reuerendissimo D. Coccino Deca-
no, 16. *Martij.* 1615. *in illa nullius seu Melinicensi cen-
sus, quæ est post tract. decis.*147 *versic. quantum attinet
ad secundum*: nam in dicta Bulla non disponitur hoc
pro forma, & tale pactum de iure communi est lici-
tum, vt dictum est *supra*, & deducit *ibi Rota* multorum
auctoritate, & ibi ex mente Ioan. Azor. *d.cap.*13. *vers.
mirum non est, & vers. Secundo quæritur.* dicitur, quod
dominus census ob moram debitoris potest agere ad
damna,

damna,& interesse,necnon etiam ad lucrum cessans,si
probentur requisita ; quia cum istud pactum iit per-
missum à iure, *Bulla Pij V.* solum prohibet in pactum
deduci ad euitandas fraudes, & præcidendum omnem
occasionem vsuræ.

Prohibet secundo loco Pius V. *in d. sua Bullæ* pa-
ctum, quod morosus census debitor teneatur ad ex-
13 pensas. quod † intelligendum est de expensis, quæ ex
pacto,& conuentione tantum inter contrahentes ini-
ta, & instrumento census specialiter appositis refici
promittuntur, quales sunt expensæ,quæ fiunt in scrip-
14 tura,& rogitu instrumenti census ; ad † quas emptor
ipse, ad quem commodum contractus pertinet,& non
venditur tenetur,vt post alios sentit Bonacin. *d.puncto*
vnico,num. 31. [prout etiam ad solutionem Laudemij
(quod soluitur domino directo,vel pro consensu,quem
præstat nouo emphyteutæ, vt volunt aliqui, vel pro
inuestitura,& actuali possessionis traditione,vt volunt
alij *apud* Sutd. *dec.* 200.*num.*3.) tenetur emptor, non
autem venditor,Glos. *in l.3.& ibi* Ias.*num.*41.*C.de Iur.*
*Emphyteut.*Guid.Pap *dec.*415.*num.*3.Cassan. *ad consue-*
*tud.*Burgund.*rubr.* 11.*des censes* §. 1.*in tex.lata,numero* 3.
Surd.*qui alios allegat.d.decis.*200 *num.*4.Anton. Bellon.
de cor.qua fiunt in continen.vel ex interual. vi, & potest.
*libr.*1.*cap.*103.*num.*1.] Vel quod debitor census tenea-
15 tur † asportare annuas pensiones ad aliquem locum
suis expensis, de quo pacto dicemus *infra hac* 2.*par* c.2.
*quæst.*4 *art.*5. *nunc q.*86. *num.* 17. non autem de iis quæ
ex iure repetendæ sunt,& mandato iudicis adiudican-
tur, vt declarauit idemmet Pius V. *in Bulla* quam pro-
mulgauit ad declarationem *Bullæ super Censibus*, quæ
habetur impressa *in princip.tract.in vers.præterea exactio-*
nem &c.

16 Et hac ratione † Bened. Bon. *in suo tract. de censib.*
art 22.*num.*47.*ad fin.vers.in qua Censuum impositione.*di-
cebat quod pactum, quod si lis aliqua super censu in-
stituta sit, venditor census ad omnes expensas, & eius
quod interest teneatur, obligatúsque, & obnoxius sit
est licitum, *quod placuit etiam* Nauar. *d.tract. de vsur.n.*
155.*etiam post dictam Bullam Pij Quinti.*

17 Reprobat † tertio loco Pius V. *in d. Bulla* pactum
quod debitore census existente moroso in solutione
annuæ responsionis rem censui subiectam seu aliquam
eius partem amittat.Quod pactum licet videatur sim-
pliciter, & absolutè damnatum & reprobatum, non
defuerunt tamen qui in certis casibus illud esse licitum
sint arbitrati:nam Leonard.Less.*d.c.*22.*dubit.*11.*num.* 68.
fuit in opinione hoc pactum esse licitum, si ex æquo
compensetur aucto pretio census arbitrio prudentis,
& cessatio in soluendo censu arbitrio prudentis, &
cessatio in soluendo censu contingat culpa debitoris.
Vrsil.*autem ad* Afflict.*dec.*80. *num.* 7.sentit quod sit li-
citum si restringatur dumtaxar ad ratam pecuniæ ex-
bursatæ in emptionem census, vt puta si super fundo
valoris mille erectur, & constituatur census,puta scu-
torum octo, & vendatur pretio scutorum centum ad-
iecto pacto quod cessante debitore in solutione cen-
sus fundus incidat in commissum, huiusmodi pactio
non operatur vt totus fundus incidat in commissum,
sed debet restringi, & intelligi,vt propter moram ca-
dat in commissum dumtaxar pro dictis scutis centum
erogatis in emptionem census, & ibi *Vrsill.* vocat in
contestem Ias.*consi.*63.*lib.*1.

18 Attamen † quod simpliciter, & indistinctè irritum
sit, & nullum, huiusmodi pactum tenendum censeo,
tum propter expressam dictæ Pianæ Constitutionis
dispositionem,tum quia tale pactum repugnat naturæ
contractus censualis, vt deducit Ioan Azor. *d. cap.* 13.
quæst. 6.[Aluar.Valasc.*consultat. Iur.lib.*1.*consultat.*35.*n.*
1.tum demum quia hæc pœna de incurrendo commis-
sum si cessetur à solutione, est adiecta solutioni quan-
titatis, & propterea censetur apposita in fraudem vsu-
rarum.Bald.*in l.cum allegas, numero* 12.*versi.*6.*oppo.C.de*
vsur. & in propriis terminis.Valasc.*d.consultat.*35.*num.*
1.] & propterea etiam quod dicta Bulla non fuisset
promulgata, & ante illius promulgationem hanc sen-
tentiam esse simpliciter amplectendam inspecto iure
antiquo voluerunt post Nauar.*d.tract.de vsur. num.*93.
in 9.*glo.& numero* 138.*vers.*13.Fernand.Rebell.*d.lib.*10.
*quæst.*6.*numero* 16.*vers.vnde clausula illa.* Bon.*d. tract.de*
*censib. art.*46.*num.*76 *ad fin.vers.nouissimo loco,idem dice-*
mus. Foller.*in sua pract. Censuali in verbo, huiusmodi,n.*
88. *ad med. & plures congerens, & contrariis respondens*
Felician *in dd suis Commentar.de censib tomo* 1.*libr.*1.*cap.*
10 *num.*11.*vers.contrario* Ludouic.Lopez *in suo tract. de*
*contract.lib.*1.*cap.*6n.*ad fin.vers.præterea,& illud dubium*
Federic. Martin.*in dicto suo tract.de iure cens.cap.*6.*num.*
275.*& seq vbi alios allegat,& num* 279.ampliat etiam si
pactum conciperetur vt prædium illud censeatur ven-
ditum pro pretio ipso census Mich Salon.*d.tit.de cen-*
*sib.art.*3.*controuers.*16. *num.*1. *versi vl & ex his multa, &*
latè controuers. 17. vbi pluribus hanc sententiam con-
firmat & respondet contrariis.a qua sententia nec etiã
dissentit Ioan Gutierez, *pract.quæst.l* 2.*cap.*168. *num.*
2 dum loquens de lege Regia quæ pactum istud appro-
babat, & seruari volebat dicit illam esse rigidissimam,
& proinde non vsitatam, nec executioni tradendam,
quem refert,& sequitur Hieron.Cæuallos *in ... quæst.*
*commun .q.*469. *num.* 8. *Eandem opinionem amplexus fuit*
Nicol.Intriglio.*sup.Bul.de censib.quæst.*55 *n.*1.*vbi multos*
allegat Aluar. Valasc.*consultat.tomo* 1.*consult.*35 *num.*2.
Bocac.*in suo tract.de censib.par.*1.*num.*60.Gasp. Rode-
ric.*de ann.reddit.lib* 2.*quæst.*1. *num.*29.*vers* 15 *& quæst* 24
*n.*72 Ludouicus de Auend.*de cens.in Hispan.c.*90.*num* 3.
circa med.vers. Dua sententia,& resolutio. [& illam mul-
tos referens simpliciter, & indistinctè amplectitur Io.
Petr. Fontanel.*de pact.nuptialib.claus.* 4. *glo.* 12 *numero*
126.] Quia pœna commissi in proposito, quando va-
lor fundi super quo census constituitur, est maior
quam pretium principale census,iniqua,& iniusta est,
maxime in foro conscientiæ.

Sed dubitari potest an saltem pactum istud sit lici-
tum inter venditorem census, & eum qui pro illo in
contractu census fideiussor accedit ad fauorem emp-
toris, an scilicet fideiussor possit licitè pacisci cum de-
bitore census,quod casu quo ipse fideiussor ob moram,
& cessationem ipsius debitoris in soluendo cogatur
soluere, ipse acquirat aliquam ex rebus ipsius debito-
ris:& pro † affirmatiua opinione videtur stare theori- 19
ca Bart.*in l.quamuis,ff.de solut. vbi sub num.* 1. affirmat,
valere pactum de dando pignore in solutum fideiusso-
ri.licet nullum esset tale pactum si fieret cum credito-
re de dando illi pignore insolutum quam traditionem
communiter amplectuntur Scribentes,*in l.*1.*C.de pact.*
pignor.vt multis recensitis testatur Couar. *var.resolut. lib.*
3.*c.*2 *num.*7.*&* Ati Pinel.*ad Rubr.C.de rescind.vend.par.*
2.*cap.*1.*num.*31.

Contrariam † tamen sententiam amplexus fuit 20
Gasp Roderic.*in d.suo tract.de ann.reddit.lib.* 2. *q.* 2.*n.*
5.*in fine,cum multis seqq.vsque ad num.* 15. vbi pluribus
inuehit contra dictam *Bar.* conclusionem hanc ean-
dem sententiam tenuit,& pluribus confirmauit Felici-
an *d.cap.*10.*numero* 14.vbi profitetur opinionem contra
*Bar.*videlicet, quod nec etiam respectu fideiussoris sit
licitum pactum legis commissoriæ, esse veriorem, &
respondet contrariis, & pro hac opinione conferunt
dicta per Alex. *cons.* 178.*num.*8.*in fin.lib.*7.vbi dicit pa-
ctum legis commissoriæ fuisse reprobatum ad effugi-
endam vsurarium prauitatem,ex not.*per* Doctor.*in cap.*
significante,de pignor.& sentit Imperat *in d.l* 1.*C.de pact.*
pignor. & ideò cum eadem ratio militet respectu fide-
iussoris, quæ militet respectu principalis debitoris.ea-
dem quoque debet fieri dispositio, vt animaduertunt
Couar.*d.cap.*2.*num.*8.*vers.hinc colligitur.*Pinel.*d.num.*31.

versic. sed longè melius. qnos & alios refert, & sequitur Felician, *d. numero* 14. Quam sententiam Ego quoque existimo veriorem, maximè iuxta terminos dictæ Bullæ *Py V.* per quam damuatur quælibet pactio ob quam venditor census ius aliquod amittere potest, quæ cum generaliter loquatur debet generaliter intelligi quomodocumque ius illud amittat siue cum credirote ipso, siue cum fideiussore, *argum. l. 1. §. generaliter, ff. de legat. præstand. cum vulgar.*

21 Prohibet † quarto loco *Pius V. in d. sua Bulla*, ne inter emptorem, & venditorem census fiat pactio, quod si venditor committat moram in soluendo annuas responsiones, teneatur ad aliquam pœnam, & pactum illud esse illicitū, & reprobatum, dicit Nauar. *d. tract. de vsur. num. 93 Glo. 9. & sequitur* Boccac. *in d. suo tract. de censib par. 2. num. 23.* [Mari Giurb. *dec. Regn. Sicil. 85. n. 16. ad fin. par. 1.*] & nemo dissentit, qua ratione inutile
22 † esset pactum per quod debitor census ob moram in soluendo obligaret se ad carceres publicos, vt plenè docet in puncto Gasp. Roderic. *d. lib. 2. quæst. 10. num. 2. & seqq.* & signanter *num. 1. auctoritate* Couar. *var. resol. lib. 2. c. 1. num. 7.*

[Quorum opinio non repugnat, quud debitor census moram in soluendo possit carceri mancipari, vt quotidie contingit, quoniam præterqnam quod eo casu hoc non prouenit ex pacto inter emptorem, & venditorem census in limine contractus censualis inito, quod per Bullam prohibetur, sed ex culpa, & facto ipsius venditoris debito tempore non soluentis.

Respondetur etiam, quod carcer eo casu non potest considerari tanquam pœna, sed est potius stimulus, vt tædio affectus debitor celerius soluat, ea autem quæ tendunt ad faciliorem, & expeditiorem census exactionem in hoc contractu non esse prohibita diximus infra *hoc art. num. 35*]

23 Non est † tamen credendum voluisse *Pium V.* prohibere, ne talis debitor census possit ob moram se subiicere censuris, & cum censuræ non sint pœnæ ob quas emptor, & dominus census aliquid plus exigat,
24 quam sit eius creditum, de † quibus pœnis temporalibus intellexit *Pius V.* dum voluit obuiare frudibus vsurarum, vt ex Prooemio Bullæ colligitur, licet ergo ex parte debitoris censuræ loco pœnæ haberi possint, ex parte tamen creditoris, qui nihil ideò plus consequitur, nihil pœnale talis obligatio continet, alioqui morosum census debitorem sequeretur, neque posse carceri mancipari, si quidem carcer loco pœnæ intelligeretur, & hæc satis videntur comprobari *ex c. 1. & 2. de empt. & vendit. inter extrauag. commun* in quibus venditores censuum ad illorum solutionem pœnis, & censuris Ecclesiasticis ordinarij locorum se submittebant, vt legitur ibi versic. *quamquam etiam venditores, &c.*

Sed dubitatur an si de facto simile pactum fuerit inter emptorem, & venditorem census factum, & stante mora debitoris, dominus census pœnam illam exegerit, teneatur in foro conscientiæ illam restituere, In qua difficultate Doctores videntur variare quia Fernand. Rebel. *d. lib. 10. quæst. 6. numero 16. ad fin.* credidit dominum census si talem pœnam exigat non esse tutum in foro conscientiæ, sed teneri ad illam restituendam. Ioan. *verò* Azor. *d. c. 13. quæst. 15 vers. qua res.* videtur sentire licitè posse dictam pœnam exigi. Ego tamen libenter accedo distinctioni quam considerauit Na-
25 uar. *d. tract. num. 111. quæst.* 10. Vbi distinguit, an † census fuerit constitutus post promulgationem dictæ Bullæ *Py V.* & eo casu negat pœnam licitè exigi posse, sed dominum census teneri in foro conscientiæ ad illius restitutionem, & in hoc casu potest reiici opinio
26 *Rebell.* Aut † verò census fuit constitutus ante promulgationem dictæ Bullæ, & si quidem pœna est adeò moderata, vt non sit verisimile illam fuisse appositam animo fænerandi, & eo casu iustè exigi poterit etiam in foro conscientiæ, & hoc casu recipi poterit senten-
tia *Azori.* Secus † verò in casu contrario quando pœ- 27
na non est moderata, sed ex ea resultare possit vehemens suspicio vsurarum, vt firmat *ibi Nauar.* qui mouetur pluribus iuribus quæ non transcribo.

Firmata † autem conclusio quod pactum continens 28
morosum census debitorem teneri ad aliqoam pœnam sit irritum, & nullum debet limitari vno modo, vt scilicet, non procedat quando ab initio fuit venditus pretio minori solito, puta ad rationem quatuor vel quinque pro centenario, eum pacto qnod si non soluatur conuento tempore debeat solui ad rationem puta sex, & sic infra legitimum modum in regione consuetum: nam cum hæc non sit pœna, nec vsura, sed fœnus vberius ratione sortis, vt dicit *I.C. in l. pecuniæ §. 1 ff. de vsur.* non debet intelligi comprehensa in hac Bullari prohibitione, & hanc limitationem amplectitur Gasp. Roderic. *in d. suo tract. de ann. redditib. lib. 2. quæst. 14. n. 7. & seq.* dicta ratione quia hæc non est mera pœna moræ, vel alia accessio vsuræ, sed legitimus redditus, vt ipse bene deducit, *num. 8. & 12.*

Et hæc sunt pacta quæ Pius V. *in d. sua Bulla* contra morosum debitorem census fieri prohibuit, & facta declarauit irrita, & nulla. Quorum occasione inferre libuit ad quædam alia pacta quæ ad reprimendam debitoris census negligentiam, & moram excogitari solent. &

Primò infertur ad pactum, † quod si debitor cen- 29
sus statuto tempore non soluat annuas responsiones, teneatur ad duplum, quod habuit pro illicito, & per hanc *Py V.* Constitutionem reprobato, Nauar. *in d. suo tract. de vsur. num.* 136. Boccac. *in d. suo tract. de censib. par. 2 num. 71. & pluribus comprobat* Mari Antonin. *Var. Resol. lib. 1 resol. vlt. casu. 1.*

Secundò infertur ad aliud pactum quod cessante debitore census in solutione annuæ responsionis fundus censitus intelligatur venditus, & datus in solutum do-
mino census pro iusto pretio, quod pactum licet vi- 30
deatur licitum. ex qoo † de iure hanc pactionem esse permissam, dicat Bartol. *in l. quamuis, num. 1. ff. de solut.* Arius Pinell. *ad d. Rubr. C. de rescind. vendit. par. 2. cap. 1. num. 25. &* Felician. *in dd. suis Commentar. de censib. tomo 1. cap. 10. num 12. vbi multos congerit.* & † in propriis ter- 31
minis contractus censualis videatur non improbare Foller. *in sua Pract. Censuali, in verbo, huiusmodi, num. 88 in fine,* ea ratione, quia ex isto pacto non potest considerari aliqua deceptio, seu fraus, & vendens rem quantum valet non potest dici circumuentus & deceptus, & cum eadem opinione transeat etiam Bon. *in d. suo tract. de censib art. 84 num. 117.* Quia † tamen repug- 32
nat *dictæ Bullæ Py V.* tum quia iniicit onus, & grauamen debitori census ob moram commissam in soluendo, tum quia aufert, vel saltem restringit facultatem alienandi fundum censui suppositum. non debet reputari licitum, nec permissum Boccac. *d. par. 2. num. 86.* & prosequitur Felician. *d. cap. 10. num. 12.*

Tertiò inferri potest multo magis esse illicitum pa-
ctum, † quod existente morosо venditore census fun- 33
dus censitus distrahi possit non solum pro redditibus maturis, & non solutis. & interesse. sed etiam pro recuperando capitali, vt de huiusmodi pacto, & statuto hoc disponente contra Felician. *de censib. tomo 1. lib. 1. cap. 10. num 19.* concludit Auend. *d. tract. cap 26. num. 14.* cum qua sententia Ego quoque libenter pertranseo quidquid, & male defendat Federic. Martin. *in suo tract. de iure cens. cap. 6. num. 172. & seq.*

Quartò infertur ad aliud pactum videlicet, quod cessante debitore census, vt supra, liceat domino cēsus capere propria auctoritate fructus fundi subiugati. Circa qood vt cognoscamus, an sit licitum, an verò comprehensum sub prohibitione dictæ Bullæ existimo esse consideranda verba quibus illud conceptum fuit.

Si

34 Si enim † verba pacti sooent, & importent quod dicta licentia sit data domino census in pænam morositatis, & negligentiæ debitoris census commissæ in non soluendo, & tale pactum esse omnino illicitum, & sub dispositione, & prohibitione dictæ Bullæ comprehensum non potest in dubium reuocari, cum verba, Bullæ sint clarissima, Boccacc. *d. tract. par. 2. n. 72. in fine.*

35 Si † autem verba pacti non sonent in pœnam, sed pactum hoc fuit factum ad expeditiorem, & faciliorem exactionem census, & sicut domino census conceditur, vt iure ordio possit intentando remedium vtilis *Salu. interd.* capere possessionem bonorum subiugatorum tenendam, & possidendam, donec, & quousque ex fructibus dictorum bonorum fuerit integraliter solutus, & satisfactus de terminis census decursis, & non solutis, vt dicemus *infra hac 2. par. cap. 2. quæst. 5. art. 9. nunc quæst. 98.* eodem etiam modo licere debet hanc facultatem sibi per pactum acquirere vt pluribus rationibus probat. Bon *in d. suo tract. de censib. articul. 72. n. 10.* quas fuit mutuatus a Fuller. *qui iisdem, & aliis rationibus eandem sententiam amplectitur in d. verbo bu usm sdi, n. 112. & seq.* Boccac. *d. num. 72 latè comprobat* Federic. Martin. *in d. suo tract. de iure cens. cap. 6. n. 357. cu n multis, eq* Felic. de Solis *in dd. suis Comment. d. lib. 1. c. 1 n. n 3. vers. quo circa.*

36 Cum qua conclusione esset multò magis transeundum si ad fauorem domini census in instrumento venditionis illius fuisset adiecta clausula præcarij, cuius vigore (quidquid dicat Gaspar. Roderic. *in suo tract. de annu. red. lib. 2. q. 7 n. 17. & seq.* hanc clausulam esse superuacuam, & vsuariam) posse dominum census accipere possessionem fundi censuati propria auctoritate, & multò magis petere a Iudice associationem etiam contra singularem bonorum censui suppositorum possessorem, resoluit Rota *coram* R. P. D meo Vbaldo, *13. Iunij, 1611. quæ est post tract. dec. 149. n. 2. & 3. & rursus in eadem causa coram eodem, 4 Iunij, 1612. quæ est ibidem dec. 150. num. 1. & 2. & nos dicemus infra d. q. 5. art. 5. nunc q. 94 n. 10. & seq.*

37 Quintò inferri posse existimaui ad † aliud pactum quod in census venditione venditor emptori obliget aliqua bona, quæ dominus census possit distrahere si debitor tempore constituto pensionem non præstet aut creditor damnum patiatur ob solutionis tarditatem, de quo pacto mentionem facit Feder. Martin. *in d. suo trac. de iure cens. c. 6. n. 269. & seqq.* illudque licitum esse affirmat, quam conclusionem ego recipiendam esse existimo cum distinctione, quam facimus in præcedenti illatione, si quidem pactum istud ita concipiatur vt sonet in pœnam inutile sit, & illicitum ex *Bullæ Pij V.* prohibitione, secus autem si pactum illud ideo appositum fuisse appareat vt promptior, & expeditior sit census exactio.

38 Sextò, & vltimò inferri posse videtur ad † aliam pactionem, vt scilicet, debitor census obligetur ad solutionem annuæ responsionis in ampliori forma Cameræ Apostolicæ: videtur enim adiici hæc obligatio in pœnam moræ debitoris in soluendo, cum illius vigore strictius, & efficacius obligetur, & prætereà videatur renunciare suo foro, & se cuilibet Iudici etiam non suo submittere, per quas rationes hunc obligationis modum illicitum, & reprobatum esse arbitratus fuit Nauar. *in d. suo Comment. de vsur. num. 116. sequitur.* Thum. Boninsign. *in suo tract. de censib. cap. 10. num. 3. & non videtur dissentire* Bonin *d. tract. de censib. art. 31. num. 58. vers. at hæc dubitatio.* Mich. Salon. *d. tract. de contract. & commerc. human. in tit. de censib. tit. 3. controuers. 16. vers. 5. iniustum.*

39 Verum † quoniam præscripta iam consuetudo per totum ferè orbem obtinuit, vt omnes ferè contractus, & maximè iste censualis celebretur cum hac camerali obligatione, vt dixit Rota *in vna Anconitana census, 23. May. 1598. coram* bon. mem. Corduba, *quæ est post tract. decis. 111. num. 5. vers. ex quibus tollebatur.* Ideò opinio affirmatiua videtur recipienda: nam ista strictior obligatio, quæ oritur ex forma Cameræ, vel simili non tendit ad subuertendam dispositionem Pij V. *in d. sua Bulla,* sed potius ad confirmationem contractus, iuxta illius formam celebrati, & ad expeditiorem illius executionem, *arg. tex. in Clemen. 1. de concess. præben. vt contra* Nauar. *considerat* Boccac. *d. par. 2. numero 38.* Feder. Mart. *d. cap. 6. num. 350* [*& sequitur* Zacch. *ad* Gales. *de oblig. camer. q. 28. num. 9.*]

Ideóque, † & fideiussiones, & generales bonorum obligationes licitè adhiberi posse in huiusmodi censualibus contractibus, diximus *supra hoc 1. cap. quæst. 2.* neque enim istæ naturam principalis contractus immutant, immo iuxta illius terminos regulantur *l. cum principalis ff. de reg. iur. cap. accessorium, eodem tit. lib. 6.* 40
propterea dictam † consuetudinem esse fauorabilem tanquam commune bonum concernentem dicebat Bal. *in l. de quibus col. 2. num. 10 ad fin. ff. de legib* cuius 41
† consuetudinis Clipeo defendi cameralem obligationem innuit Galles. *ad form. cameral. oblig. par. 1. q. 1. num. 5. in fin. & num. 16. in fine,* cum alioquin sentiat non decere inter bonos viros arctioribus obligationum vinculis vti, & cum hac posteriore sententia transit Ioan. Azor. *cap. 13. q. 4.* ea ratione quia talis obligatio toleratur à Summo Pontifice, & est vsitata in Curia Romana ad maiorem & tutiorem contractus obseruantiam 42

Neque damnari potest ex eo quod obligans se in forma Cameræ videatur renunciare priuilegio fori sibi de iure competenti, & cuilibet Iudici se submittere; cum † hoc sit de iure permissum, *l. si conuenerit, ff. de Iurisd. omn. Iud. & c. significasti, de foro compet.* Federic. 43
Martin. *d. cap. 6. num. 320. & seqq.* Nisi † priuilegium illud respiciat fauorem ordinis, quale est priuilegium, quod fuit concessum clericis ne conueniantur coram Iudice laico, cui nullo modo potest clericus renunciare, *cap. si diligenti, de foro compet.* Vel † respiciat fauorem Iudicis propter quem fuit introductum vt vassallus domino inuito coram alieno Iudice de feudo litigare non possit, *cap. Imperialem, in fine, de prohibit. feud. alienat per* Federic. *cap. nouit. ext. de iudic.* vnde vasallus huic priuilegio non potest renunciare, vt ratiocinatur Feder. Martin. *d. cap. 6. num. 326. & seqq.* vel beneficio † quod competit miserationis causa, quale est beneficium cessionis bonorum *l. 1. pen. & fin. ff. de cession. bonor.* Alber. Brun. *in suo tract. de cession. bonor quæst 1. num. 1. & 2.* cui non posse renunciare census debitorem demonstrat Gasp. Roder. *in suo tract. de ann. redditib. lib. 2 quæst. 10. num. 12. & seqq.* prout † illi regulariter non potest renunciari, vt post multos quos allegat firmat pro magis communi, & receptissima opinione Carol. de Grass. *in suo tract. de exception. in 17. excep. num 10.* Concludendum igitur est in hoc censuali contractu non esse habendum pro illicito pactum quo debitor census obliget se aliquo strictiori modo, sed dumtaxat pactum, propter quod ob moram in soluendo obligat se ad aliquam pœnam temporalem. 44 45 46 47

[Sed posset dubitari an emptor census possit tempore emptionis apponere pactum, quod debitor census existente moroso in solutione fructuum per aliquod certum & expressum tempus, puta per duos menses post maturatum semestre ipse debitor teneatur præstare cautionem bancariam fide, & facultatibus idoneam ad contentamentum ipsius venditoris pro solutione fructuum dicti census. & an transacto dicto tempore possit debitor census ad effugiendam præstationem dictæ cedulæ purgare moram soluendo, & quo ad primam partem dubij, cùm emptor census requirat dictam cautionem non ob pœnam moræ, sed ad

effectum

effectum vt sibi facilius de dictis fructibus satisfiat, pactum istud licitum esse respondendum existimo per *ea qua dicta sunt super hoc eod. art. numero... & referendo hunc locum voluit* Rota *in vna causa præstationis cedulæ* 1. *Decemb.* 1628. *coram* Reuerendissimo. D. Coccino *qua est dec.* 535. *ad fin. vers. se sicuti census num.* 15.

Quo verò ad secundam partem dubij videtur distinguendum an inter contrahentes nihil conuentum fuerit circa moræ purgationem, aut verò actum fuerit quod mora quantumuis minima purgari non possit.

Et quidem in primo casu videtur transeundum cum regula quod mora saltem de æquitate canonica purgari possit si ius partis deterius effectum non fuerit *cap. potuit de locat. cap. in tua de pæn.* secundo verò casu non admittatur moræ purgatio propter expressam contrahentium conuentionem, *vt ita distinguendo resoluit* Rota *post multos quos allegat in d. Romana præstationis cedulæ vers. quantum attinet ad secundum num.* 9. 10.

SVMMARIA.

1 *Pactum quod debitor census illum soluat liberum ab omni onere etiam ab eo, quod ex natura contractus pertinet ad emptorem, est illicitum.*

2 *Pactum quod venditor census illum soluat liberum simpliciter conceptum non est reprobatum.*

3 *Onera realia ad eum pertinent, qui rei fructus percipit.*

4 *Emptor census non emit fructus rei suppositæ, sed ius percipiendi annuam responsionem ex dictis fructibus.*

5 *Emptor census differt ab emptore fructuum rei suppositæ.*

6 *Pactum quod venditor teneatur ad onera, quæ ex natura contractus spectant ad emptorem census, vitiatur & non vitiat.*

De pacto quod solutio onerum ad eum spectet, ad quem de iure, vel ex natura contractus non spectarent.

QVÆSTIO LVIII.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 3. ar. 6.

ANnullauit similiter Pius V. *in d. sua Bulla* super
» censibus in vers. sicut etiam annullamus pacta
» continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem aliàs de iure, & ex natura contractus non spectarent. Et qua parte cæperunt Scribentes ansam dubitandi, An si inter emptorem, & venditorem census conueniatur, quod census debet solui liber, & exemptus ab omni, & quocumque onere impositione grauamine, &c tale pactum sit licitum. Pro cuius dubitationis vera, & clara resolutione considerandа sunt verba, quibus huiusmodi pactum, & conuentio concepta fuit: si † quidem verba pacti cantent vt venditor
1 census illum soluere teneatur liberum etiam ab eo onere, quod ex natura contractus pertinere debet ad emptorem, vtique tale pactum est omnino illicitum. Calcan. *cons.* 84. *num.* 3. *vers. item pactum, & cons.* 85 *sub num.* 10 Nauat. *in Append. lib. 3. in tit. de Censib. cons.* 14. *num.* 1. Honded *cons.* 35. *num.* 19. *lib.* 2 Federic. Martin. *in suo tract. de iure Cens. cap. 6. num.* 3 10. *vbi ad plura infert.* Gasp. Roder. *in suo tract. de ann. reddit. lib. 2. quæst. 4. num.* 26. vbi propterea dicit non valere pactum quod debitor census teneatur exonerare emptorem census ab omni indictione, decimatione, vel tributo à tiranno iure, vel iniuria impo... do ratione reditus per eum acquisiti vel possessi, & expressis verbis damnatur à Pio V. *in supracitata Bullæ particula.*

Si † autem conuentio concipiatur simpliciter quod 2
census solui debeat liber ab omni, & quocumque grauamine, & onere, &c. absque eo quod vel exprimantur illa verba, etiam quod ex natura contractus dictum onus pertineret ad emptorem census, vel exprimatur; & specificetur onus aliquod, quod ex natura cõtractus non ad venditorem, sed ad emptorem pertineat, & taliter concepta pacto non est illicita, neque reprobata; cùm non sit contra naturam contractus censualis *vt dicit* Nauar. *d. cons.* 14. *num.* 2. *vers.* 2. *& num.* 3. *& fuit dictum in* Rota *coram* bon. mem. Cantuccio. 4. *Februarij,* 1583. *in illa Romana nullitatis census, quæ est post tract. dec.* 93. *num.* 1. & ideò non est comprehensa sub prohibitione, & dispositione *d. Bullæ Pij V.* Et hanc distinctionem reperio fuisse non obscurè receptam à Ludouico de Auend. *in suo tract. de censib. Hispan. cap.* 28. *num.* 4. *& seqq.*

Nec obstat id, quod dicit Boccacc. *in suo tract. de censib. par.* 1. *num.* 71. *& seqq.* quod † cum solutio onerum 3
realium pertineat ad emptorem, qui percipit fructus videatur quod in contractu census onera prædicta pertinere debeant ad illius emptorem; cui videntur venditi fructus prædij suppositi pro concurrenti quantitate census impositi. Quoniam † falsum est in contra- 4
ctu census vendi fructus rei subiugatæ. Emptor enim census non emit ipsos fructus, sed dumtaxat ius percipiendi, & consequendi annuam pensionem, & annuum censum ex redditibus fund suppositi vt sæpius dictum fuit. Inter † emptorem autem fructuum, 5
& emptorem census multæ sunt differentiæ *vt notat* Ludo. Lopez. *in suo tract. de contract. lib.* 1. *cap.* 60. *vers. ad quartum, & vers. seq.* Surd. *cons.* 162. *per discursum lib.* 2. Quarum vna est, quod emptor fructuum tenetur ad onera: secus autem emptor census, vt latè prosequitur. Surd. *d. cons. num.* 7. *& seqq vsque ad n.* 37. *& sic numer num.* 27. *& seqq.* Licet † autem negari 6
non possit quin hoc pactum conceptum, vt venditor census teneatur etiam ad onera, quæ de iure, vel ex natura contractus pertineat ad emptorem sit contra expressam *Pij V.* dispositionem in dicta particula Bullæ, quam supra retulimus, non tamen est contra substantiam contractus, siue attendamus tenorem dictæ Constitutionis iuxta ea, quæ diximus, *supra hac eod. quæst. art.* 1. *num.* 33. *& seqq.* siue spectemus ius commune cum talis pactio non faciat transire contractum censualem in aliam speciem contractus, prout requiritur ad effectum, vt dici queat esse contra substantiam contractus, vt diximus, *eod. art.* 1. *& firmauit* Rota *in illa Romana nullitatis census* 4 *Februarij,* 1583. *coram* bon. mem Cantuccio, *quæ est post tract. dec.* 93. *num.* 1. *& coram* Reuerendissimo D. Coccino, 26. *Maij,* 1614. *in illa nullius, seu Melitensi census, quæ est ibidem dec.* 146. *versic. his positis,* & propterea vitiabitur, & non vitiabit contractum, *vt deductum fuit d. Art.* 1. *& in puncto dicit* Auend. *d. c.* 18, *num.* 7. *auctoritate.* Ioan. Gutierez. *pract. resolut. par.* 2. *cap.* 176. *per totum.*

SVMMARIA.

1 *Venditio cum pacto quod res vendita possit, quandocumque redimi, est de iure licita.*

2 *Amplexium in venditione annui census.*

3 *Pactum quod census possit quandocumque redimi in eius venditione, est necessarium.*

4 *Immo est substantiale in contractu census.*

5 *Hoc expressum subintelligitur.*

6 *Pactum hoc potest inseri etiam in instrumento, vel apoca confectu extra instrumentum venditionis census.*

Dum

Dummodo fiat incontinenti, vel modico interiecto intervallo, num.8.

7 *Apoca in qua fit pactum, quod venditor census possit illum redimere, dicitur pars instrumenti venditionis.*

9 *Actus qui fiunt vnius contemplatione, & respectu alterius sunt correspectiui non solum si fiant incontinenti.*

10 *Sed etiamsi modico interuallo interposito.*

11 *Immo etiam si fiant post longum tempus, & multos annos.*

12 *Etiam si fiant in diuersis scripturis.*

13 *Contractus dicitur informari ex pacto postea in apoca vel alio instrumento apposito.*

14 *Pactum quod venditori census liceat illum redimere potest apponi à minore absque solemnitatibus etiam extra instrumentum census.*

15 *Minor faciens id ad quod de iure tenetur, non dicitur lædi.*

16 *Pactum quolibet restringens facultatem redimendi censum est illicitum, & contra substantiam contractus censualis.*

17 *Pactum auferens venditori census facultatem redimendi, vel relinquens illam arbitrio emptoris, est illicitum.*

18 *Facultas redimendi censum debet esse libera debitoris illius.*

[*Facultas redimendi censum quandocumque non potest ex post facto coarctari, alterari, vel aliter moderari.*

Census ante Bullam Pij V. poterat creari perpetuus, & irredimibilis.]

19 *Pactum quod census redimi non possit nisi intra certum tempus, est illicitum.*

[*Potest tamen de vtriusque partis consensu effici redimibilis.*]

20 *Pactum, quod si venditor census illum redimat intra certum tempus, restituat emptori omnes expensas tempore emptionis fecit est illicitum.*

21 *Pactum quod census non possit redimi intra certum tempus, est illicitum.*

22 *Pactum ex quo emptor census fit securus de lucro vltra sortem, est vsurarium.*

23 *Pactum quod census redimi non possit nisi post certum tempus, est illicitum.*

Non est tamen vsurarium, num.25.

24 *Pactum quod venditor non possit redimere rem venditam cum pacto, nisi post certum tempus est licitum.*

26 *Pactum restringens facultatem redimendi censum ad certum tempus, non erat prohibitum ante Bullam Pij V.*

27 *Pactum auferens facultatem redimendi censum appositum ad fauorem alterius quam emptoris census, non esse illicitum volunt aliqui.*

28 *Contrarium probat Auctor.*

29 *Pactum quod volens redimere censum teneatur restituere eandem speciem monetæ quam recepit est illicitum.*

30 *Pactum per quod redimere volens subijcitur alicui oneri soluendi aliquid vltra sortem, est illicitum.*

31 *Pactum quod volens redimere censum teneatur reddere quidquid emptor soluit in gabellis, est illicitum.*

32 *Siue census redimatur statim, siue ex interuallo, contra Follerium.*

33 *Pactum quod debitor redimens censum reficiat emptori omnes expensas, est illicitum.*

34 *Sunt tamen reficiendæ expensæ ad quas debitor de iure tenetur.*

35 *Pactum, quod in euentum in quo census redimatur pretium debeat erogari in emptionem bonorum stabilium, est permissum.*

36 *Impedimentum quod de facili tolli potest, non dicitur impedimentum.*

[*Pactum, quod in reuenditione census pretium erogetur in emptionem stabilium, cum nec directè nec indirectè tollat facultatem redimendi est licitum.*]

37 *Census venditus cum pacto, quod in casu redemptionis pretium debeat reinuestiri in bonis stabilibus, non seruato pacto, non dicitur extinctus.*

38 *Pactum quod census redimi non possit non iustificatur, etiam quod adsciatur pactum de augendo pretio, contra Felician.*

39 *Pactum restringens facultatem redimendi censum licet sit illicitum, non est tamen vsurarium.*

De pactis auferentibus, vel restringentibus facultatem redimendi censum.

QVÆSTIO LIX.

aliàs par. 2. cap. 1. qu 59. ar. 7.

CVm ea sit natura contractus censualis, vt possit
quandocumque census redimi & extingui, vt san-
citum fuit per *Extrauag.* Martini V. & Calixti III *in*
cap. 1. & 2. de emp. & vendit. inter Extrauag. Commun.
& per Pium V. *in sua Bulla super censibus, sub versicul.*
postremò census omnes, & dixit Rota *coram* bon. mem.
Iustoia *vra Romaña annuæ responsionis, 30. Octobris,*
1602. *quæ in fine tract. est dec. 151. num. 2. & 5.* Hinc est,
quod in venditione, & emptione annui census insere-
re pactum, quod possit quandocumque redimi, & ex-
tingui, non † solum est de iure permissum *l. 2. & ibi* 1
communiter scribentes, C. de pact. inter empt. & vendit. gl.
& cæteri interpretes, in cap. ad nostram, de empt. & vendit.
c. conquestus, ext. de vsur. Guido Papa *dec. 616. & in* † *pro-* 2
prijs terminis per multa media. Anch. *cons. 30. num. 9. &*
seqq. Foller. *in sua pract. censu, in verbo instrumentum gra-*
tiæ, num. 5. Soto *de iustit. & iure, lib. 6. quæst. 5. artic. 3.*
conclus. 2. Thom. Boninsig *in suo tract. de censib. cap. 14.*
num. 5. Ludou. Molina, *in suo tractat. de contract. part. 2.*
disput. 391. num. 5. Immò † est etiam necessarium Foller. 3
in d. verbo instrumentum, num. 5 Boccacc. *in suo tract. de*
censib. par. 2 num. 101. & par. 3. num. 23. & seq. Ludouic.
Lopez, *in suo tract. de contract. lib. 1. c. 59. vers. circa il-*
lum, latè. Mich. Salon. *in suo tractat. de contract. & com-*
merc. human. in tit. de censib. artic. 3. controuers. 18. num. 7.
vbi multos congerens testatur hanc esse communem
sententiam Theologorum, & Iurisperitorum & illam
pluribus confirmat, & respondet contrariis. Immò † 4
esse substantiale in hoc contractu dicit Nicol. Intri-
gliol. *super Bulla de censibus, quæst. 49. num. 3 & seqq* in
tantum, vt etiamsi † non fuerit expressum, nihilomi- 5
nus tacitè subintelligatur, vt dicit ibi Intrigliol. *sub n.*
8. *versic. vnde inferturr.* Inseri † autem potest non solum 6
in ipsomet instrumento, quod super venditione census
celebratur, sed etiam in apoca confecta extra illud in-
strumentum. Bened. Bon. *in suo tract. de censib. art. 86 n.*
119. *vers. disertissimè,* ac etiam in alio instrumento sepa-
rato, & confecto ex interuallo post census venditio-
nem. Foller. *in d. verb. instrumentum, sub num. 59. versi.*
numquid, quia cùm † dicta apoca censeatur pars dicti in- 7
strumenti, perinde habetur, ac si in ipso instrumento
inserta fuisset, vt in puncto dicit Boccacc. *d. par. 2. num.*
114. Dummodo † fiat, vel incontinenti post celebra- 8
tionem instrumenti, vel breui interiecto interuallo,
quia † actus, qui fiunt vnius contemplatione, & res- 9
pectu alterius dicuntur inter se correspectiui, non so-
lum quando fiunt incontinenti vnus post alium, Bald.
in l. petens, C. de pact. Dec. *cons. 245 num. 5. cons. 265. num.*
3. vers. aduertendum. Anto. Gabr. *in tit. de præsumpt. con-*
clus. 13. n. 4. Hierony. Gabr. *consi. 168. num. 2. & 11. libr. 1.*
Sed etiam † si fiant modico interposito interuallo, pu- 10
ta vnius diei, Crauet. *cons. 412. num. 45. vers. amplius lib.*

3 *post*

3.*post*.Anch.*conf*. 434. *col*. 2. *verf. præterea aduertendum*.
11 Gabr.*d.conclus*. 13. *numero* 5. Iminò † etiam post longum tempus,etiam post multos annos Bon. *d. art*. 68. *num*.119.*verf. & in ta'ibus, motus auctoritate Doctorum, & fignanter*. Bal.& Salic.*in l. pacta conuenta*,*C.de contr.*
12 *empt*. Etiam † si fiant in diuersis scripturis, Tiber.Decian.*conf* 32.*num*.115.*lib*.1.Laderch Imol.*conf*.143 *num*.
13 8.*in fine*,*lib*.1.qui alios allegant, & propterea † contractus super quo fuit celebratum instrumentum dicitur informari ex pacto posteriori, & subsequenti addito in apoca, vel in alio instrumento posteà celebrato. Natta *conf*.527.*num*.3.*lib*.3.

14 Pactum † autem hoc de quo agimus, adeò est naturale contractui census, vt si ematur per minorem annua responsio censualis, tale pactum possit ad fauorem venditoris, apponi absque decreto Iudicis, & aliis solemnitatibus à iure, vel ex forma statutorum requisitis in alienatione rerum minoris, etiam quod non apponatur in ipso instrumento venditionis census, sed in apoca postea ex interuallo confecta, vt dicit Foller.*in d. verbo instrumentum gratia*,*num*. 59.etiam si ex interuallo conficiantur (quidquid contra hoc sentiat. Bon. *d. num*.119 *ad fin.verf.per minorem tamen*) Foller.*d.num*. 59. quæ militant siue pactum illud fiat modico, siue magno interposito interuallo Quia scilicet, pactum illud prouenit, & dimanat ex legis dispositione videlicet *ex dictis Constitutionibus* Martini V. Calixti III.& Pij. V. Et tendit ad validitatem, & executionem contractus censualis vnde minor apponendo dictum pa-
15 ctum dicitur facere id ad quod de iure tenebatur, & † propterea non potest dici læsus.*l.inter eos*,§.*cum inter*, *& ibi gl*. affert concordantes. *ff. de fideiuss*. hinc videmus quod vigore dicti pacti tenentur ad reuendendum annuos census non solum maiores, sed etiam minores, imò etiam infantes *vt deducit*. Boccacc. *in d. suo tract.de censib.part*.2.*numero* 104 *& nos diximus supra part*.3.*cap*.1.*quæst*.3.*art*.7. *nunc quæst*.109.*num*.2. *& seqq*.
16 Ex quibus sequitur quod† omne pactum restringens facultatem hanc redimendi census sit omninò illicitum, & contra substantiam contractus censualis, quod expresse declarauerant. Martin.V.& Calixt III.*in dictis eorum Extrauagantibus*, & clarissimè Pius V. *in d. sua Bulla*,*in verf.postremò census omnes*,vbi leguntur hæc formalia verba. *Sed etiam posse pro eodem pretio extingui non obstante etiam longissimi temporis, ac immemorabili immo centum, & plurium annorum præscriptione;non obstantibus aliquibus pactis directè, vel indirectè tolem facultatem auferentibus, quibuscunque verbis, aut clausulis*
17 *concepta sint*. † Et multò magis censeri debent illicita pacta,quod census nunquam redimi,& extingui possit, & quod redemptionis facultas pendeat à voluntate,& arbitrio domini census:tendunt enim ex diametro contra mentem, & dispositionem Pij V.*in d sua Bulla*, & ideò meritò illa nulla, & inualida esse tanquam contra substantiam contractus censualis,dicit Felician.de Solis, *in suis Commentar. de censib.tomo* 1.*lib*.1.*cap*. 7. *num*. 15.*verf.deinde, &c. & repetit tomo* 2.*eod. lib*. 1. *& cap*.7. *numero* 1.*in princ. & verf.sed* Francisco Garziæ, *in fine* Gasp. Roderic.*in suo tract.de ann.reditib.lib*. 2. *quæst*. 1. *num*.19. [Mari. Giurb.*decis.Regn.Sicil*.79.*num* 47.*verf. idem si venditor*.] & declarauit Rota coram Seraphino, *dec*.1006.*num*.1.*part*.2.& *in vna Romana census*, 11. *Ianuary*,1545.*coram* bon.mem. Vicecomite *quæ post tract. est decis*.142.*num*.2. & confirmauit, *in vna Romana cen-
18 sus*.21.*Octobris*,1605.*coram* bon.mem. Iusto, *quæ est ibidem decis*. 152. *numero* 5. Nam† facultas redimendi censum debet pendere à mera, & libera voluntate, & arbitrio debitoris census, vt concludit, *eadem Rota in vna Fauentina bonorum coram* bon mem. Corduba, 29. *Iunij* 1595.*quæ est ibidem decis*.153.*num*.8.& expressè disponit Pius V.*in dicta sua Bulla*.

[Quod tamen non existimo esse intelligendum de eo censu, qui ante bullam Pij V. de partium voluntate, & consensu fuerat ab initio creatus, & constitutus perpetuò duraturus, & irredimibilis prout creari, & constitui posse diximus alibi *ex Rota coram* R.P.D.Verospio *in vna Romana census* 9. *Decembris* 1621. *post tract.dec*.594 *per tot*. Redemptio enim illius non potest pendere ab arbitrio venditoris, nisi vtriusque partis consensu à d pacto, & conuentione esset recessum, & census ille esset effectus redimibilis, prout fieri posse deducit *ibi* Rota.]

Est autem † illicitum, & contra substantiam contractus censualis hoc pactum non solum, quando simpliciter, & indefinitè tollitur venditori census facultas, & arbitrium illum redimendi, & extinguendi, verum etiam si illa facultas restringatur, [hæc enim libera redimendi facultas, adeò est reposita in voluntate, & arbitrio venditoris census, vt nec etiam ex postfacto illud coarctari, alterari, vel aliter moderari possit, vt comprobat, & exornat.March.Giorb.*dict.decis*. 79 *numero* 17. & proinde est illicitum pactum, quod venditor census] illum non possit redimere nisi intra certum tempus, Ludouic Valazqu. de Auendan.*in suo tract.de censib.Hispan.cap*.19. *num*. 10. *& seqq* vbi hoc comprobat [sequitur Giurb.*d.decis*.79 *num*. 47.&] dixit Rota *in vna forolimensi census* 13. *Nouembris* 1589. *coram* bon.mem. Orano, *quæ est post tract.decis*. 117.*num*. 5. Vel † quod si redimat intra tale tempus, teneatur restituere emptori expensas omnes ab eo tempore emptionis dicti census factas, vt per Intrigliolum *d. tract quæst*. 9. *num*. 7. *& seqq*. Quod tamen intelligendum est iuxta ea quæ diximus *hac ead. quæst. art*. 5. *sub num*.9. Vel † quod non possit redimi intra certum tempus Couar.*lib* 3 *variar.resolut.cap* 8.*num*.8. Guid.Pap.*decis*. 516.*in fine*.Gaspar. Roder.*in d.suo tract.de ann. reddit. lib*.2 *quæst*.1.*num*.14.qui alios allegat:tum quia restringit facultatem redimendi quod diximus esse prohibitum, tum quia dominus census videtur reddi certus de lucro vltra sortem, † quod tanquam vsurarium videtur omnino interdictum Foller.*in d.verbo instrumentum gratia num* 9. Boccac.*d.suo tract.part*. 2. *num*. 102. vel si concipiatur aliis verbis puta† quod census redimi non possit non nisi post certum tempus. Cauet.*conf* 156, *num*.5.*lib* 2.Decian. *conf*.105. *num*. 21. *lib*. 2. Ioan. Bapt. Lup.*ad l*.2.*C.de pact.inter empt.& vend*.*l*.*Commem*.2.§. 1.*num*.42.Menoch.*de Præsumpt.lib*.3.*præsumpt*.132.*num*. 71.& *conf*.445.*num*.4.*lib*.5.Couar *d.cap*.8.*num*.8. Mascard.*in suo tract.de probat. vol*.1.*conclus*.441.*numero* 6. & *conclus*.447.*n*.14.Ioan.Azor *d. cap*.17.*quæst*.2. *verf. quid dicendum*.,Cardin Mantica,*in suo tract.de tacit.& ambig. conuen.lib*.4.*tit*.31.*num*.69 *in prin* & *lib*.8.*tit*.20. *numero* 26.*ad fin.verf.sed in sacro.refert* Stephan Gratian *Disceptat.forens.tom*.1.*cap*.158 *num*.17.& *seqq*.Gasp.Rodet. *d.tract.de ann.reditib.lib*.1.*quæst*.18.*num*. 30.& *lib*. 2.*quæst*.1.*num*.14 *post. princ*. Quam sententiam reperio post hæc scripta fuisse confirmatam à Ludou.de Auend. *d.cap*.19.*num*.7.*cum seqq* & respondet contrariis.

Quamuis † in venditionibus aliarum rerum hoc vltimum pactum solum absque aliis adminiculis, & præsumptionibus non sufficiat ad reddendum contractum illicitum, & vsurarium, vt post multos dixit Menuch.*d. Præsumpt*.121.*num*.69. *& seqq*. Lup.*d*.§. 1. *num*. 40 *& seq*. Card. Mantica,*d tit*.31.*num* 33.Decian. *conf*. 2.*num*.131 *lib*. 2.qui propterea *ibi*,*num*. 146. *verf. subsequitur*.fuit in sententia, quod valeat etiam in venditione census, sed vt dictum est, hæc pactio in censu communiter reprobatur, †non tamen reddit illum vsurarium, vt animaduertit Roderic.*d num*.14.

Hæc autem pacta, quæ non tollunt penitus facultatem redimendi censum, sed illam dumtaxat restringunt, licet in censibus constitutis post *Bullam Pij V*. sint illicita, & reprobata, in † censibus autem ante dictam Bullam impositis nullibi reperitur prohibitum quo-

minus vendi poſſent appoſito pacto de rettouendendo
certo conſtituto tempore,vt deducit Leonatd.Leſſ. *in
ſuo trac.de Iuſtit.& iure,lib.2.cap.22.dubitat.num. 53. &
dubitat.12. in prin. & expreſsè dixit alios allegans* Rota
coram bon.mem.Iuſto 21. *Octobris*,1605.*in illa Romana
cenſus,qua eſt poſt tract.deciſ.152.num.3.*

Sed poſſet in dubium reuocati , quid ſi huiuſmodi
pactum non teſpiciat commodum domini cenſus, ſed
altetius extranei , & non ſit ptæciſum , ſed ſub aliquo
27 modo conceptum? Et quod † eo caſu ſit licitum vide-
tur ſenſiſſe Rota *in illa Vrbeuetana cenſus*,31.*Maij*,1591.
coram bon.mem.Penia,*qua in fine tract.eſt deciſ.*10.*n.*10.
vbi fuit apptobatum pactum appoſitum in venditione
cenſus, vt non poſſet tedimi cenſus pio loco donatus,
niſi alius cenſus æquè idoneus eidem pro loco dona-
retut.

28 Ego † tamen in banc ſententiam libentet non tra-
bor, cùm repugnet expreſsè diſpoſitioni,*d.cap.*1. & 2.
de empt.& vend.inter extr. commun.& Pij V.*in dicta ſua
Bulla* , nec mibi viſa eſt obſtate auctoritas Rotæ *in d.
Vrbeuetana cenſus*, nam ideò *ibi* Rota reſoluit pto vali-
ditate dicti , quoniam illud non fuit appoſitum dum
cenſus fuit creatus , & prima vice venditus, ſed quan-
do is . qui iam erat effectus dominus illius , cum pio
loco donauit , quo caſu pactum non debet cenſeti
illicitum , dum in alienatione tei ptopriæ poſſit quili-
bet apponete legem quam vult, *l.in re mandata,C.man-
dat.*

29 Etit ſimiliter illicitum † vigote eiuſdem *Bulla Pij V.*
pactum, quod venditot cenſus volens illum tedimete
teneatut teſtituete eandem ſpeciem monetæ,qua emp-
tus fuit cenſus , vt pet bonas rationes probat Leſſ. *d.
cap.22.dubitat.*8.*num.*50. & licet Gaſp.Roderic. *de ann.
reditib.lib.* 1.*quaſt.* 18. *num.* 43. nitatur conttariam opi-
nionem defendete,Infta tamen, *num.* 45.*& ſeqq.* ſuam
opinionem tempetat & reſtringit, vt conttaria videa-
tut pto tegula tecipienda ; Et ptoptetea non videtur
fidendum de Mattin. Bonacin. *in ſuo tract. de contract.
diſput.3.q.4.puncto vnico,num.*35.dum ſimpliciter tran-
ſit cùm ea opinione , quod liceat boc pactum appo-
nere , niſi quando emptot cenſus probabiliter credat,
valorem monetæ eſſe augendum, quo caſu illum pec-
care affirmat , obligando cenſuatium vt teſtituat ean-
dem ſpeciem monetæ.

30 Prout † etiam cootta eandem Bullam videtur om-
ne pactum pet quod venditot cenſus ſubiicitur neceſ-
ſitati aliquid ſoluendi vltta ſortem per eum tempore
venditionis cenſus teceptam. Roder. *d. lib.* 2. *quaſt.* 1.
31 *numero* 20. Vnde illicita eſt conuentio † quod vendi-
tor cenſus tempore redemptionis teneatut teſtituete
domino cenſus,ſi quid ſoluit tatione gabellatum in lo-
cis , in quibus ex huiuſmodi contractibus iuta moni-
cipalia gabellam expoſcunt, Alcibiad. Lucatin. *obſer-
uat. practic. lib.*1. *Academ.*5. *obſeruat.* 2. *numero* 21. &
32 *ſeqq.* Et † licet Follet. *in d.ſua pract. cenſuali , in verbo,
vltra* , *numero* 23. & 24. dicat boc non procedere ſi
cenſus tedimatut ſtatim poſt, venditionem , vel non
multo tempore poſt , ex quo tamen *Bulla præfata
Pij V.* ſimpliciter , & indiſtinctè teptobat huiuſmodi
pactum , banc *Foller.* diſtinctionem Ego non ita faci-
le admitterem. Qua tatione videtut etiam illicitum
33 pactum † quod debitot cenſus in caſu redemptionis
teneatut reficete , & tefundere domino cenſus omnes
expenſas , quas fecit tempote emptionis cenſus, puta
in Notario , proxenetis , & ſimilibus , vt dicit Boccac.
in d. ſuo tract. part. 2. *numero* 124. *& ſeqq.* & licet quo
ad hoc contrariam ſententiam amplectatur Gaſp.Ro-
deric. *lib.* 2. *quaſt.* 4. *numero* 17. non eſt tamen tece-
dendum à priori,quæ eſt tobotata auctoritate d.Bullæ
Pianæ.

34 Intelligendo † tamen , vt non proptetea venditot
cenſus ſit libet ab iis expenſis,ad quas de iure teoetur,

ſed tantum ne ex pacto arctari,& cogi poſſit vt omnes
expenſas ſolus ſubeat ita vt proptetea retrabatur à
cenſus tedemptione.

Neque tamen † eſt illicitum paciſci in cenſus ven- 35
ditione,quod ſi contingat cenſum redimi, pretium il-
lius debeat teinueſtiri in emptionem bonorum ſtabi-
lium , vel aliorum cenſuum pro conſetuatione illius
puta quia ſit pecunia dotalis. Steph. Gratian. *Diſcept.
Forenſ. tomo* 1. *cap.* 45. *numero* 19. affirmans pactum
iſtud non reſtringete facultatem redimendi cenſum
cùm non inducat conditionem ſed potius modum
cum ſit explicandum poſt explicationem actus. Præ-
terquam quod cùm venditot cenſus poſſit de facili
huic pacto ſatisfacere , & † impedimentum hoc re- 36
mouete, non dicitut impedimentum. Ctauet. *pro Ge-
ner. reſp.* 1.*numero* 28. Surd.*deciſ.*189.*num.*18.Gratian.*d.
cap.* 45.*numero* 17. [ſequitur,& exornat. Giurb. *d. de-
ciſ.* 79. *numero* 46.aſſetens , hoc pactum ideò eſſe lici-
tum, quia non tollit neque directè,neque indirectè li-
betam tedimendi facultatem. Nam poteſt venditor
cenſus ad ſui libitum illum redimere , & diligens eſſe,
quod pretium conſetuetut abſque eo , quod ſublata ei
ſit redimendi facultas , & pet eandem rationem hanc
concluſionem amplectitur.Marc.Anton.*de. Amat.dec.
Marc.*50.*n.*37.*verſ.non obſtat.& infra.*]

Quod vltimum pactum adeò licitum eſſe defendit
ibi *Gratian.* vt affirmet , quod † ſi debitor cenſus dum 37
illum redimit non curat pretium teinueſtiri , & for-
mam pacti ſeruari,non liberetur, & cenſum non intel-
ligi extinctum.

Neque citca † hanc communem concluſionem in 38
hoc ſeptimo articulo firmatam placet diſtinctio,quam
conſiderauit. Felician. *in dd.ſuis Commentar. de cenſib.
tomo* 1.*lib.*1.*cap.*7.*num* 4.*verſ. ſecundo mouetur*, dum di-
ſtinguit inter pactum , quo cenſus fit ſimpliciter irre-
dimibilis, & pactum quod efficiatur redimibilis , ſi ta-
men pretium augeatur , nam dum Summi Pontifices
ſtatuerunt cenſum debete eſſe redimibilem ad volun-
tatem debitoris, præſupponunt illum fuiſſe venditum
iuſto pretio , & nihilominus volunt illum eſſe quan-
documque redimibilem , & eſſe illicitam quamcunque
pactionem teſtringentem dictam facultatem tedimen-
di & ita ſenſit Mich. Salon.*d. ſuo tract. de contract. &
commerc. human. in tit. de cenſib.art.*3.*controuerſ.*19. *num.*
6 vbi exploſa impiiſſimi *Caroli Molina* , damnatæ,
memoriæ , idem quod *Felician.* ſentientis opinione-
tale pactum tanquam illicitum tepellendum. & dam-
nandum demonſtrat , licet † *controuerſ.* 20.defendat il- 39
lud non eſſe vſurarium,quod vult etiam Couat.*variar,
reſolut.lib.*1.*cap.*9.*num.*9.*verſ.nec opinor,& lib.* 3.*cap.* 8.
*num.*7.*verſ.nec tamen cenſeo.*

SVMMARIA.

1 *Pactum quod dominus cenſus poſſit pretium cenſus re-
putare ad ſui libitum eſt illicitum.*
*Ampliatur etiam quod dictum pactum non ſit dedu-
ctum in ſtipulationem,ſed dominus cenſus ſit aliunde
ſecurus*,num.5.
[*Pactum hoc eſt illicitum etiam ſi fiat ab ipſomet emp-
tore ſed per interpoſitam perſonam.*
*Pactum,quod pretium cenſus repeti poſſit , ſi illius ven-
ditor efficiatur decoctus eſt illicitum.*]
2 *Emptor tenetur facere pretium venditoris.* 3
4 *Æqualitas ſeruanda eſt inter emptorem,& venditorem
niſi ſubſit ratio diuerſitatis.*
6 *Dominus cenſus non poteſt licitè percipere fructus ex
cenſu quando poteſt cogere debitorem ad illum redi-
mendum.*
7 *Pactum quod dominus cenſus poſſit illius debitorem
cogere ad redemptionem inſpecto communi eſt*

contra substantiam contractus.

8 *Pactum quod transformat vnum contractum in aliam speciem, est contra substantiam contractus transformati.*

9 *Pactum quod dominus census possit quandocumque sortem repetere quod ex dispositione Bullæ Pij V. sit contra substantiam contractus censualis, vult Boccac.*

10 *Contraria opinio est verior, & placuit Rotæ.*

11 *Pactum, quod dominus census possit sortem repetere si debitor fideiussorem vel fundum non renouauerit, quod sit licitum, sentiunt aliqui.*

12 *Aliqui volunt quod sit licitum, si debitori census non sit difficile dictam renouationem facere.*

13 *Alij quod sit simpliciter illicitum.*

Immo vsurarium, ibidem.

14 *Aliqui quod sit iniquum.*

15 *Pactum quod si debitor census est morosus in renouanda fideiussione, teneatur sortem restituere est illicitum tanquam contra formam Bullæ Pij V.*

16 *Non tamen est vsurarium, & hoc respectu dicitur esse licitum.*

17 *In contractu attenditur id quod principaliter agitur non quod in consequentiam.*

18 *Pactum quod debitor census si sit morosus in soluendo per aliquot annos teneatur sortem restituere, non est vsurarium nec contra substantiam contractus.*

19 *Debitor census, qui medio iuramento promisit soluere annuos census certo tempore aliàs sortem restituere si sit morosus potest cogi ad restituendum sortem propter virtutem iuramenti.*

Limit. *si mora sit commissa ab eo qui iurauit, secus si ab eius successore*, num. 21.

20 *Ius diuinum est potentius iure positiuo.*

Iuramentum seruari debet etiam quod sit præstitum super contractu illicito, puta de soluendo vsuras.

22 *Iuramentum seruari debet etiam ab hæredibus iurantis.*

23 *Iuramentum non ligat animam successorum.*

24 *Pactum quod domino census liceat repetere sortem dummodo in eam imputet quidquid recepit ex fructibus dicti census, esse illicitum volunt aliqui.*

25 *Contrarium probat Auctor*, & infra.

26 *Solutionis diuisiones solent afferre incommodum recipienti.*

27 *Solutiones particulares nemo inuitus recipere cogitur.*

28 *Emptor perfecto contractu non potest pretium repetere à venditore inuito.*

Potest tamen ex pacto inter eos hoc firmari.

29 *Contractus à partium conuentione legem accipiunt.*

30 *Pactum addictionis in diem quid sit.*

31 *Pactum legis commissoriæ quid sit.*

32 *In pacto addictionis in diem resoluto contractu restituitur res, vna cum fructibus perceptis.*

33 *Venditione resoluta ex pacto legis commissoriæ restituitur res empta vna, cum fructibus.*

34 *Pactum quod debitor census teneatur illum redimere intra certum tempus, est illicitum.*

Ampl. *etiam si tale pactum non deducatur in stipulationem*, num. 36

35 Limitatur *in censu imposito seclusa Bulla Pij V. super censibus.*

37 *Pactum quod debitor census teneatur infra certum tempus censum redimere, aliàs census remaneat perpetuus, est illicitum.*

38 *Pactum quod debitor census teneatur censum redimere intra certum tempus, quo elapso sit in arbitrio domini census sortem repetere, est illicitum.*

39 *Non tamen contra substantiam contractus.*

40 *Non omne pactum quod est contra Bullam Pij V. est contra substantiam contractus censualis.*

41 *Pactum quod fundus census sit locatus domino census, & non possit reuocari locatio donec census non extinguatur, est illicitum.*

42 *Non est tamen contra substantiam contractus.*

[*Pactum quod domino census liceat locare fundum censitum, vt pensiones cedant in solutionem fructuum census, & residuum in extinctionem census pro rata anno quolibet est illicitum.*]

43 *Pactum quod dominus census retineat loco pignoris fundum census pro quantitate redditus venditi, donec census redimatur, est prohibitum.*

44 *Pactum quod dominus census retineat pignora vendibilia æquiualentia sortis, donec census redimatur, non est illicitum.*

45 *Pignora æquiualentia credito data à creditori, censentur data in solutum pro debito.*

46 *Res prohibita alienari sub pœna caducitatis si detur in pignus pro credito æquali eius valori, incidit in commissum.*

47 *Et si detur res Ecclesiastica, subiacet legi prohibenti alienationem rei Ecclesiæ.*

48 *Pacta omnia quæ sunt illicita in venditione census fundati super re frugifera, sunt etiam illicita in venditione census fundati super alio censu.*

49 *Immo quod sint vsura labe inuoluta, vult Felician.*

Contrarium tamen ibi probat Auctor.

50 *Censualis contractus substantia consistit, quod pereunte fundo, pereat census.*

51 *Impositio census super alio censu, est ab omnibus vitianda.*

52 *Pactum imponens necessitatem redimendi censum factum inter venditorem, & eum qui pro eo in dicto contractu fideiussit, non est illicitum.*

53 *Fideiussor potest sibi per pactum prouidere, vt debitor pro quo fideiussit teneatur illum à fideiussione eximere, & liberare.*

[*Pactum inter venditorem census, & fideiussorem, quod venditor teneatur ad census redemptionem intra certum tempus est illicitum, quando insurgit suspicio collusionis, & quod tale pactum fiat contemplatione domini census.*

54 *Bulla Pij V. prohibens pacta inducentia necessitatem redimendi censum loquitur inter emptorem, & venditorem census, non in aliis.*

[*Pactum, quod debitor census illum pro certo tempore soluat, puta ad rationem quinque, & dicto tẽpore elapso, & censu non redempto, soluat ad rationem octo iuxta consuetudinem regionis secundum aliquos, est illicitum.*

Contrariam sententiam probat Auctor, quod tale pactum sit licitum.]

De pactis inducentibus necessitatem extinguendi censum.

QVÆSTIO LX.

aliàs part. 2. cap. 1. qu. 3. art. 8.

PActum † quod liceat domino census ad sui libitum 1
repetere pretium in illius emptionem erogatum, & cogere venditorem ad eius redemptionem, fuit per Pium V. *in sua Bulla super censib.* expressè improbatum † & declaratum nullum illis verbis. *Pactu etiam continentia pretium census extra casum prædictum, ab inuito, aut ob pœnam, aut ob aliam causam repetere posse omnino prohibetur*, & à Scribentibus communiter,

vtitale damnatum. Nauat. in suo Commen.de vsur.n.97.
Glos.16. & numero 122.in 33.& 34.quæst.Hieron.Gabr.
cons.152.numero 5 lib.1.Dominic.Soto in suo tract.de In-
stit. & iure,lib.6.quæst.5.art.3.conclus.1. Ludou. Lopez.
in suo tract.de contract.lib.1.cap.60.in princ.Fab. Turret.
cons.91.numero 40.15 & seq. lib. 1. Andr. Gail. Practic.
obseruat. lib. 2. Obseruat. 7. numero 14. Couar. var. re-
solut.lib.3.cap.7.numero 3.vers.secunda ratio,& cap 9. n.4.
Ioan. Bapt. Lup.ad leg.2. C. de pact.int. empt.& vendit.
Comment.2.§.2.num 69. Cardin. Mantica,in suo tract.de
tacit.& ambig.conuention.lib.4.tit.31.numero 8. & seq. &
hanc esse communem opinionem inter Theologos
affirmat Mich. Salon. in suo tract. de commerc. & con-
tract.human.in tit.de censib.art.3.controuer.19.num.2.vers.
oppositum vbi illam comprobat, & respondet contra-
riis,Stephan.Gratian.Disceptat.Forens.tomo 1.cap. 14 n.
1. & seqq.Federic.Martin.in suo tract.de iure cens.cap. 6.
num. 263. loquens de censu constituendo ad formam
d. Bulla Pij V. & post hac scripta visi, Nicol. Intrigliol.
super Bulla de censib.quæst.43.per tot.& Ludou.de Auend.
in tract.de censib.Hispan.cap 10.num...[& eam commu-
nem esse testatur. Mari.Giurb.decis.Regn.Sicil.79.n. 2.
vers. inde communis est, & decis. 85. num. 11. par. 1.] Et
eandem sententiam fuit sæpius amplexa Rota, & ma-
ximè in vna Perusina affictus, 3. Decembris 1571. coram
bon.mem.Card.Lancelot.quæ est post trac.dec.154.n.2.
& coram bon.mem.Gypsio,6.Iunij,1594. in illa Vrbeue-
tana census, quæ est ibidem decis. 11. in prin. & in eadem
causa coram eod.13.Februarij,1595.quæ ibidem 12.num.1.
[& in vna Farfensi pecuniaria 25. Maij 1618. coram R.
2 P. D. Pamphilio post tract.dec.396.n. 3.] Cuius † qui-
dem conclusionis ea potissima ratio videtur,quia aliàs
non esset emptio census,sed purum, & merum mutu-
um: nam in emptione, & venditione emptor tenetur
facere pretium venditoris,l.exempto,§.1.ff. de act. empt.
Vnde esset contra naturam contractus si pretium iam
venditori solutum.& illi acquisitum posset ad libitum
emptoris repetij Boccac. in suo tract. de censib. part. 2.
numero 3. Felician.de Solis, in suis Commentar. de censib.
tomo 1.lib.1.cap.10.num.18.vers. rursus, In ea forma con-
tractus.

[Et hæc conclusio procedit non solum quo ad emp-
torem census,sed etiam quo ad illius cessionarium nam
eadem ratione, qua emptor census prohibetur exige-
re sortem, prohibitus etiam censeri debet ille qui ab
eo causam, & cessionem habet cum non plus iuris ipse
habere possit,quam habeat cedens, leg. nemo plus iuris,
ff.de reg. iur. per quam rationem ita dicebat Rota in
vna Romana domus,seu domorum coram bon.mem.Vbal-
do, 24. Maij 1619.quæ est post tract.decis.498.num.10.&
seq]

3 A qua † communi conclusione licet videatur de ri-
gore Scholastico, & iuris subtilitate recedere,Conrad.
in suo tractat.de contract.quæst.84.conclus.5.corollar.1. &
in via speculatiua, & discurrendo probabiliter Leo-
nard. Less.in suo tract.de iust.& iure,lib.2.cap.22.dubitat.
10. num. 56. & seqq. ex fundamento quod considerat
etiam Fernand.Rebell. in suo tract. de obligat. Iustit. lib.
10.quæst.vlt. num. 3. vers. quarta difficultas. Quod scili-
4 cet, † seruanda sit æqualitas inter emptorem. & ven-
ditorem census, & propterea sicut venditori conces-
sum est per Summos Pontifices Martin. V. & Calixti
III. & confirmatum per Pium V. vt possit quando-
cunque censum redimere,vt diximus supra in præceden-
ti art. & dicemus infra latius part.3.cap. 1.quæst. 3. art.
1. nunc quæst.103.cur non idem debeat esse permissum
emptori census, vt per pactum possit conuenire cum
illius venditore, vt sibi liberè liceat quandocumque
cogere illum ad redimendum? Non est tamen à com-
muni conclusione recedendum, quoniam Conrad. &
Less. profitentur se loqui in via speculatiua, & dispu-
tatiua,& probabiliter.Et respectu huius pacti maxima

est diuersitatis ratio inter emptorem, & venditorem
census, vt latè demonstrant Rebell.& Mantica, in locis
supra proximè citatis. Vnde non est inconueniens,quod
inter eos in hoc non seruetur ista æqualitas. Quæ † 5
conclusio adeò est vera, vt procedat [etiam quod de-
bitor census efficeretur decoctus, vt dixit Rota coram
R. P. D. Buratto in vna Romana de Panzanis 28. Maij
1614.post tract.decis.418.num.5.

Et hæc conclusio vera est,siue pactum de repetenda
sorte principali fiat per ipsummet emptorem census,
siue fiat per interpositam personam, quia semper præ-
sumitur factum in fraudem,& proinde est illicitum,vt
deducit Giurb.d.dec. 85. num. 12.] etiam non sit dedu-
ctum in stipulationem,sed dominus census sit aliunde
securus, & certus quod poterit quandocumque sor-
tem exigere [Giurb.d.decis.85.num.17.] & ex Summa
Antonina,censuit Rota coram bon.mem.Cardin. Lan-
cellotto 3.Decembris, 1571.in illa Perusina affictus, quæ
est post tract.decis.154. numero 3. Hæc † enim certitudo 6
recipiendi, & repetendi pretium census ad sui libitum
est adeò illicita,& reprobata, vt dominus census im-
pediatur,& prohibeatur fructus aliquos ex censu per-
cipere, & quatenus de facto reciperet teneatur illos in
sortis extenuationem, vel extinctionem imputare, vt
declarauit Rota coram bon. mem. Gypsio. 13. Februa-
rij,1595 in illa Vrbeuetana census,quæ est post tract. d. 11.
num.1.& 2.

An autem pactum istud sit contra substantiam con-
tractus censualis, & propterea illum vitiet, & reddat
fœneratitium, non leuem habet difficultatem tam
inspecto iure communi, quàm inspecto iure positiuo
introducto per constitutionem prædictam Pij V. Nam
† quod inspecto iure communi hoc pactum sit contra
substantiam contractus censualis videtur omnino sen- 7
tiendum cum Rota coram Seraph.decis. 2 9. part. 1.&
voluit Felician.de Solis,dict.cap.10.num. 28. & fuit latè
confirmatum per eandem Rotam coram Reuerendissimo
D. Coccino Decano, 16. Martij, 1615. in illa nullius,
seu Melitricensi, census,quæ est ibid. decis. 147. numero 4.
vers.in hoc articulo, quæ mouetur vrgentissima ratione,
videlicet quod † pactum istud reducit contractum 8
censualem, & illum transformat in contractum puri,
& simplici mutui, vnde [non valet ex defectu con-
sensus. Bald. cons.475. numero 7. per tot. & signanter
ibi tertio casu lib. 1. cuius, & aliorum auctoritate
Rota in vna Bononiensi census de Pepulis 16. Decem-
bris 1616. coram bon. mem. Vbaldo quæ est post tract.
decis.493.num. 6.nam tale pactum] est contra substan-
tiam contractus censualis.Castr.cons 312.in prin. lib. 1.
Natta consil.123.num.9.lib.1.Felician.d cap.10. num. 22.
& seq. & nos diximus supra hac ead.quæst.3.art. 1. quod
procedere etiam iuxta Constitutiones Martini V.& Ca-
lixti III. registratas in cap.1.& 2 de empt. & vend. inter
Extrauag Commun.dixit eadem Rota coram bon.mem.
Corduba 5. Maij 1597. in illa Romana nullitatis census,
quæ est ibidem decis.124.num 9.coram bon mem.Iusto.21.
Octobris, 1605. in illa Romana census, quæ est post tract.
decis.152.num.7.& 8.Inspecta † autem noua forma tra- 9
dita per dictam Bullam Pianam, licet Boccac. in d. suo
tract.de censib.part.3.num.7.& seqq.& signanter num 15.
multorum auctoritate nitatur comprobare, quod re-
pugnet naturæ,& substantiæ contractus censualis, ve-
rior † tamen est opinio negatiua ex iis, quæ diximus 10
supra d.art.1.& voluit expressè Rota in d.null us.seu Me-
litricensi census proximè allegata,sub num. 3. vers. Ideò de
hoc fuit actum.

Sed dubitant scribentes, an tale pactum sit saltem
licitum si non concipiatur simpliciter & absolutè, vt
debitor census teneatur ad census redemptionem, sed
in certo casu, puta si sit morosus in soluendo, vel si
fideiussores, vel fundum certo tempore non renoua-
uerit, & † sententiam affirmatiuam, quod hoc licitè 11

pacisci liceat, amplexus fuit Gabr. *d. conf.* 152. *num.* 5. *lib.* 1 Nauar. *lib.* 3. *co* *if.* 7 *numero* 6. *in* *lit. de empt. & vend.* Garz Mastrill *decis. Regni Siciliæ* 95. *numero* 3. *& seqq. par.* 1. Ioan. Bapt. Lup. *d.* §. 2 *num.* 69. & Stephan. Gratian. *Disceptat. Forens. tomo* 2. *cap.* 258 *num.* 20. *& seqq. maximè numero* 23. *& ab ea non videtur dissentire.* Rota coram bon. mem. Iusto 21. *Octobris*, 1605. *in dicta Romana censu*, *quæ est post tract. decis* 152 *num.* 11. *eandem opinionem sequutus fuit.* Ludou. Lopez. *in d. suo tract. de contract. lib.* 1 *cap.* 57. *vers. resolutorie igitur*, Felician de Solis, *in dictis suis Commentar. de censibus, tomo* 2. *lib.* 1. *cap.* 7. *sub num.* 1. *vers. pro qua sententia, in fine, & vers. sed Francisco*. Licet ipse illam restringat, & intelligat procedere dummodo facilè sit venditori census, & promptum fideiussores, & fundum renouare, secus autem si illi sit difficile, &

12 onerosum, & pactum † hoc ex natura contractus non esse illicitum, dicit Ludou Molina, *in suo tract. de contract. disput.* 391. *ad finem*, *& non videtur dissentire*. Gasp. Roderic. *in suo tract. de ann. reddit. lib.* 2. *quæst.* 2. *num.* 72. [*eandem opinionem amplectitur etiam* Ioan. Petr. Fontanell. *de pact. nuptial. clausul.* 4. *glos.* 18 *par.* 3. *numero* 86. *& seq. & confirmat* Giurb. *d. decis.* 85 *num.* 16. *paulò post princ. vers. diuersum videtur num.* 1.] *& pluribus confirmat* Rota *coram* Reuerendissimo P. D. Coccino Decano *in illa nullitatis, seu Meliuncensi censas*, 16. *Martij*, 1615. *quæ est post tract. decis.* 147. *sub num.* 6. *vers. ad iste non est casus cojter*, vbi multorum auctoritate demonstrat hanc formam contrahendi de iure sustineri, quia contractus est purus licet conditione resoluendus, *l.* 2. §. *si in diem*, *ff. pro emptor.* cum aliis ibi allegatis, [& de validitate huius pacti videas *infra part.* 3. *cap.* 1. *quæst.* 3. *art.* 4. *nunc quæst.* 106. *num.* 12 *& ibi additiones*.]

Non tamen desunt, qui contrariam sententiam amplectantur, asserentes pactum istud, etiam restrictum ad casum quo debitor census esset morosus in soluen-

13 do, esse † non solum illicitum tanquam contra formam dictæ Constitutionis Pianæ vt dicit Boccac. *d. par.* 2. *num.* 3. sed etiam vsurarium & iniustum. Felician. *d. cap.* 10. *num.* 8. & illius auctoritate Stephan. Gratian. *Disceptat. Forens. tomo* 3. *cap.* 587. *numero* 5. & Ludou. Velazq. *de Auend. d. tract. cap.* 19. *numero* 13. *vers. quorum sententia* ea potissimum ratione, quia licet pendente conditione de facto peti non possit sors, sustinetur tamen quasi mutuum in illa spe, quod euenient casu in quo deficiente conditione peti potest: ita enim contractus vigore dicti pacti reiiciendo retro oculos retinet naturam mutui, quod in defectum conuentæ conditionis sit tantundem in genere restituendum, in quo natura mutui consistit, *leg.* 2. §. *mutuum*, *ff. si cert. pet.* quod videtur firmari ex eo, quod videatur ini-

14 quum † pactum, quod si debitor census sit morosus in renouando fundum, vel fideiussorem, sors repeti possit, Ludou. Lopez. *d. lib.* 1. *cap.* 75. *vers. huicque assine*, *& vers. resolutorie igitur*, *& infra vsque ad fi. cap sequitur*. Felician. *d cap.* 7. *numero* 1. *vers. sed* Francisco Garziæ Mich. Salon. *d. tit. de censib. art.* 3. *controu.* 14. *num.* 1. *vers. docet vlt. vbi eam confirmat*, *& illam probauit*. Card. Mantica, *in d. suo tract. de tacit. & ambig. conuent. lib.* 8. *tit.* 22. *num.* 25. *&* Ioan. Gurierez. *Pract. Quæst. lib.* 2. *cap.* 75 *per tot. &* Auend. *d. tract. cap.* 101. *num.* 10. qui hanc *opinionem credit indistinctè veram*, *& Rota alias relatus, in illa nullitat. seu Meliuncensi census*, 16. *Martij*, 1615 *coram* Reuerendissimo P. D. Coccino Decano, *quæ est post tract dec* 147. *num.* 12. *vers. sed cum hæc opinio.* Ego verò in hac difficultate existimo, quod res posset componi fœdere distinctionis. Vt scilicet, hæc posterior sententia sit vera, & quod pactum hoc, vt supra conceptum dici possit illicitum, quia repugnat Sum-

15 morum Pontificum constitutionibus, † quibus definitum est pacta ex quibus etiam per indirectum, cogi potest debitor census ad illius redemptionem, & extinctionem esse illicita, Felician. *d. num.* 18. Gasp. Roderic. *d. tract. de ann. reddit. lib.* 2. *quæst.* 1. *n.* 5. *& 7. sequitur* Rota *coram* bon. mem. Card. Blanchet. 24. *May*, 1596. *in illa Eugubina, seu Perusina census, quæ est post tractat. decis.* 185. *num.* 2. *& sequitur in puncto coram* Reuerendissimo D. Coccino Decano, 27. *Martij*, 1613. *in illa nullitat. seu Meliuncensi census, quæ ibidem est decis.* 87. *a.* 3. Prior † verò 16 opinio debeat intelligi quod hoc pactum sit licitum, id est, non vsurarium, cùm non inducat necessitatem redimendi præcisè, principaliter, & propter se, sed incidenter, & in pœnam moræ, & ad faciliorem executionem ipsius contractus, nam † attendi debet id quod 17 quod inter partes principaliter agitur, *l. si quis nec causam*, *ff. si cer. pet.*

Nec est verum quod pendente conditione contractus sustineatur quasi mutuum in illa spe, vt dicebat *Felician.* vt bene respondet Rota *coram* Reuerendissimo P. D. Coccino Decano, 16. *Martij*, 1615. *in illa Meliuncensi census in fine tract. decis.* 147. *n.* 13. *vers. hanc tamen rationem*. Et hæc intelligentia, & consideratio clarè desumitur ex Rota *ibi n.* 10. vbi loquens de hoc met pacto simpliciter, & absolutè concepto, & concepto in casum moræ dicit, quod quando est conceptum in casum moræ cessant duo quæ faciunt contractum illicitum, scilicet, præsumptio mutui, quæ facit contractum vsurarium, & sic pro eodem accipit vsurarium, & illicitum. Non est etiam contra substantiam contractus censualis. Ludou. Molina, *in suo tract. de contract. par.* 2. *disputat.* 39. *ad fin* Gabr. *d. conf.* 152. *numero* 5. *lib.* 1. *sequitur* Rota *coram* bon. mem Iusto, 21. *Octobris*, 1605. *in illa Romana census, quæ est post tract. decis.* 152 *num.* 12. *& seq.* Vnde illo reiecto, & vitiato adhuc contractus in suo robore manet, vt considerat Rota *ibi num.* 15. *&* Roder. *d. lib.* 2. *quæst.* 1. *a.* 7. *ad finem*.

Et † multò minus pactum hoc erit vsurarium, & 18 contra substantiam contractus si non fiat, vt debitor census simpliciter ob moram teneatur sortem restituere, sed ob moram aliquot annorum, quia tunc non cogitur directò, & necessariò redimere sed sub certa conditione, quam de facili euitare potest, & ad hoc habet notabile aliquot annorum interuallum, Roder. *latè d. lib.* 2. *quæst.* 2 *n.* 67. *& seqq. sequitur* Ludou. de Auend. *cap.* 101. *num.* 5.

Cæterùm † si pactum illud fuerit iuris iurandi re- 19 ligione cōfirmatum, cum per illud debitor census non cogatur præcisè ad restitutionem sortis, sed in casu inobseruantiæ, videlicet, si non soluerit conuento tempore, vel fideiussores, seu fundum non renouauerit, prout cum iuramento promiserat, vtique data inobseruantia promissorum, contractus resoluitur ex regula *l. si quis maior*, *C. de transf.* & contractu resoluto tenebitur ad restitutionem pretij, si ita emptor voluerit. Cùm enim tale pactum non sit contra substantiam contractus, vt dictum est, sed dumtaxat contra ius positiuum introductum per Pōtificum Constitutiones seruandum † potius est iuramentum ad quod iure diuino 20 adstringimur, quam ius positiuum, etiam quod sit præstitum super pacto illicito, puta de soluendo vsuras quod esse obseruandum dicunt. Natta *consil.* 497. *n.* 2. *lib.* 3. Neuiz. *consil.* 23. *num.* 8 Hond. *consil.* 17. *num.* 38. *lib.* 2. Surd. *consil.* 294. *num* 9 *& num.* 20. *vers. maior & infra lib.* 2. *& probat tex. in c. debitores ext. de iureiur.* & in pacto iurato loquitur Gabr. *d. conf.* 152. *& in his terminis hanc opinionem amplectitur* Gratian. *d. cap.* 258. *num.* 20. & placuit Rotæ *coram* bon. mem Penia, 31. 1591. *in illa Vrbeuetana census, quæ impressa est in fine tract. decis.* 10. *num.* 7.

Quod † tamen ego intelligerem si mora fuerit com- 21 missa ab ipsomet venditore census, qui iurauit, secus autem si mora committatur ab illius hæredibus, vel successoribus singularibus, cum iuramentū sit personale quod ad vinculum spirituale, nec transeat ad hæredes, & successores iurantis, licet † ipsi quoque teneantur 22 serua-

seruare conuentiones, & pactum iuratum sui Auctoris, vt multorum auctoritate dicit Seraph. *de Priuil.*
23 *Iuram. Priuileg. 67. num. 23.* & propterea † cum iuramentum Auctoris non liget animam successorum quod ad ipsos remanet purum & simplex pactum de extinguendo censum in casu moræ, quod tanquam illicitum, sed non contra substantiam contractus censualis vitiatur sed non vitiat contractum, vt supra dictum fuit.

Cæterum alia non incongrua videtur posse adiungi dubitatio, an tale pactum quod dominus census possit ad sui libitum sortem repetere, reddatur licitum si addatur alia pactio, videlicet, quod casu quo dominus census sortem repetat teneatur in eam imputare quidquid ex dicto censu vsque ad dictam diem pro annuis
24 responsionibus percipit In † qua difficultate partem negatiuam veriorem esse sentiunt Nauar. *in suis Comment. de vsur. num. 122. q. 35.* & Boccac. *d. par. 1. numero 53. versic. 35.* tum quod videatur repugnare *Constitutioni Pij V.* prohibenti simpliciter, & indistinctè paciscí super necessitate extinguendi censum, tum quia eo casu contractus in effectu resolueretur in simplex mutuum, & non posset dici contractus emptionis, & venditionis in quo emptor perfecto contractu non potest pretium repetere, vt supra dictum fuit, & ita aperiretur via fraudandi leges prohibentes vsuras.

Ego verò, vt meum in hac difficultate interponam
25 iudicium, contrariam † opinionem de iure veriorem esse existimo. Nam certò est certius quod ex huiusmodi pacto non solum non inducitur aliqua suspicio vsurarum, sed potius excluditur, & penitus tollitur, tam ex parte venditoris census quia vigore dicti pacti pecunia, quam ex pretio census receperat remanet penes ipsum absque aliquo onere, & obligatione soluendi annuam responsionem, vel aliquam pecuniarum quantitatem, vltra solam, & simplicem sortem, & pretium census receptum. Immò ex tali pacto vtilitatem, & commoditatem recipiat dum per particulares solutiones potest pretium restituere, vt mox dicemus: quàm ex parte emptoris, & domini census, ex dicto enim pacto clarissimè apparet quod ipse emendo censum nullum habuit animum nec intentionem fraudandi leges, prohibentes vsuras, nec aliquod illicitum lucrum ex suis pecuniis faciendi: immò ex tali conuentione non modicum resultat ipsius incommodum, & damnum, dum repetendo pretium erogatum in emptionem census volt imputare fructus illucusque perceptos in sortem, & pretium quod in emptione census integrum vnica solutione erogauit, & numerauit imputando in sortem fructus perceptos minuatim, & pluribus solutionibus recepit, nam † istæ di-
26 uisiones solutionum solent incommodum afferre recipienti. Bart. *in l. quidam, numero 2. & 3. ff. si cert. pet.* Hieron. Gabr. *cons. 155. numero 19 lib. 2.* Anton Neguss. *in suo tract. de pignor. & hypothe. part. 5. membr. 3. numero*
27 *12.* & † propterea nemo illos inuitus cogatur recipere. Corn. *cons. 103. num. 4. libr. 3.* Surd *cons. 441. num 35. lib. 3.*
28 Et licet † emptor non possit perfecto contractu pretium repetere, non est tamen inconueniens pacisci cum venditore, vt de eius consensu cogi possit ad illius restitutionem computatis fructibus illucusque perceptis in diminutionem, vel extinctionem ipsius, quasi res vendita permanserit penes emptorem loco pignoris pro securitate pecuniarum ab eo solutarum, quod nec per dictam *Pij V. Constitutionem*, nec alio iure im-
29 probatum reperio, & † contractus a conuentione partium legem recipiunt. *l. 1 ff. de poss. cum vulgar.* Et in similii videmus, quod in contractu emptionis, & ven-
30 ditionis fuit à iure receptum pactum † addictionis in diem, vt scilicet, si quis intra certum tempus obtulit

venditori meliorem conditionem, discedatur ab emptione de quo pacto loquitur totus *tit. ff. de in diem addict.* similiter pactum legis † commissoriæ, quod est 31
cum res ita venditur, vt si pretium non soluatur in certo conuento tempore res sit inempta, *l. 2. tot. tit. ff. de leg. commiss.* & in vtroque pacto resoluta venditione fructus venditori restituuntur, vel cum pretio recepto compensantur, vt † in pacto addictionis in diem est 32
tex. in l. item quod dictum est, & in l. Imperator, ff. de in diem addict. & † in pacto legis commissoriæ, est *tex. in* 33
lib. si fundum, ff de leg. commiss. Et propriùs ad rem nostram videtur facere *tex. in l. si res ita distracta, ff. de contr. empt. & in §. pen. Instit. de empt. & vendit.* in quibus iuribus habetur q od licet pacisci, vt si emptori displicuerit, intra certum terminum contractus rescindatur, & fructus percepti in sortem annumerentur, Quamobrem cur non licere debeat in emptione annui census pacisci cum venditore, vt emptor possit ab emptione recedere, & pretium repetere imputando omnes fructus, & annuas responsiones illucusque perceptas, & exactas in extinctionem, vel diminutionem sortis, & hanc sententiam videntur amplecti Ludou. Lopez *in d. suo tract. de contract. lib. 1. c. 60. in prin* Mich. Salon. *d. tit. de censib. art. 3. contron. 19 numero 2. vers. appositum,* Soto *de Instit. & iure. d. lib. 6. & q. ist. 5. art. 3. in conclus. & expressè* Gasp. Roderic. *d. tract. de ann. reddit. lib. 2. quæst. 1. numero 3. in fine.* [*& expliciè firmat.* Maur. Ant. Berat. *dec. in sua summa corona part. 2. cap. 8. mul. de vsur. circa contr. cens. num. 17. circa princ. licet reminem alleget*]

Est similiter illicitum pactum, quod † debitor census teneatur illum redimere intra certum conuentum 34
tempus, vt dicit Contad. *in suo tract. de contract. q. st. 84. in 5. conclus.* Ioan. Azor. *Instit. Moral. par. 3. lib 10 cap 17. numero 5.* qui dicit huiusmodi pactum non esse in Republica permittendum, cum census emuntur, & sub Pianæ Constitutionis prohibitione esse comprehensum, voluit Rota *coram* Seraph. *dec. 269 per tot. par. 1. & coram* bon. mem. Cardin. Blanchet. 13. *Iunij 1594. in illa Romana censuum, quæ est impress. post tract. dec. 155. num. 1. & coram* bon. mem. Corduba, 5. *Maij 1597. in illa Romana nullitatis census, quæ est ibidem dec. 124. num. 9. vers. non obstat quod pactum, & coram* bon. mem. Orano, 13. *Nouembris, 1589. in illa Foroliuiensi census, quæ ibidem est dec. 117. numero 5.* Et licet † Leonard. Less. *in suo tract.* 35
de Iust. & iure, libr. 2. cap. 22. dubitat. 9. numero 51. videatur defendere hoc pactum esse licitum, & non damnabile, ipse tamen loquitur in censu imposito seclusa *dicta Bulla Pij V.* vt colligitur ex ipsomet *d. cap. 22. dubitat. 12. in princ.* de censu autem imposito iuxta formam dictæ Bullæ ipse nihil loquitur, [prout de censu imposito non iuxta formam dictæ Bullæ Pianæ loquitur Mari Mut. *dec. Regn. Sicil. 57. dum numero 2.* affirmat hoc pactum, quod census redimi non debeat intra certum tempus esse validum, & licitum,] & proinde non est recedendum a firmata conclusione, immò † est amplianda, vt procedat etiam si tale pactum non 36
deducatur in stipulationem, si dominus census sit aliunde certus, & securus de futura extinctione, & redemptione census infra tempus conuentum facienda B. Anton. *in sua Summa, part. 2 cap. 8. §. 14. ad finem*, & faciunt ea quæ diximus *supra numero 5.* Quod quidem pactum † erit multò magis illicitum, & reprehensibile 37
si illi adiicitur alia pactio quod si intra dictum conuentum tempus census non fuerit redemptus, & extinctus, amplius redimi non possit, sed remaneat irredimibilis. Couar. *var. resolut. lib. 1. c. 9. numero 9. & lib. 3. cap. 8. numero 7.* Fernand. Rebel. *d. suo tract. de obligat. Instit. lib. 10. quæst. 6.* Cardin. Tolet. *in suo Instruct. Confess. lib. 1. cap. 48. vers. solet tertiò, in fine, refert* Ioan. Franc. Leonis *in suo Thesauro fori Ecclesiast. part. 2 cap. 15. de censib. numero 61. vers. 1.* Hæc enim pactio repugnat

tam dispositioni *cap.1. & 2.de empt. & vend. inter Ex-*
trauag. Commun. in quibus ita demum contractus iste
censualis approbatur si census vendatur redimibilis,
quam *dicta Bulla Pij V.* Quia eodem tempore inclu-
dit vel necessitatem redimendi, vel irredimibilitatem
census, quorum vtrumque per dictam Constitutionem
reprobatur.

38 A quo † pacto non multùm videtur differre aliud
pactum, quod venditor possit censum redimere intra
certum tempus, quo elapso, & non facta redemptione
exinde sit in arbitrio, & potestate domini census re-
petere sortem, & pretium census, cùm vt supra dictum
fuit, debeat esse in arbitrio, venditoris redimere cen-
sum, non autem in arbitrio emptoris. Rota *coram*
Bon.mem.Corduba. *Iuny, 1595. in illa Fauentina bono-*
rum, quæ est impressa in fine tract. dec.153.num.8.

Licet autem hoc pactum cogens debitorem census
ad redimendum intra aliquod tempus repugnet de di-
39 recto *Bullæ Pij V.* & sit illicitum. non † est tamen con-
tra substantiam contractus censualis, ita vt illud red-
dat nullum, & fœneratitium, vt vult Boccacc. *in d. suo*
tract. de censib. par.3. num. 55. & sentit Rota *coram* bon.
mem. Orano, 13. *Nouembris, 1589. in illa Forolmensi*
census, quæ est in calce tractatus dec.117. num.5. & 6. non
40 † enim valet consequentia hoc pactum est improba-
tum à Pio V. *in sua Bulla* ergo est contra substantiam
contractus censualis *vt diximus supra hac ead. q 3. art.1.*

41 Pactum similiter quod fundus † censui obnoxius
intelligatur locatus domino census, & non possit re-
uocari locatio donec census non redimatur, tanquam
cogens in quandam necessariam consequentiam, &
per indirectum ad census redemptionem est omnino
illicitum, vt voluit Felician. de Solis, *in dd. suis Com-*
mentar. de censibus tomo 2. lib.1. cap.10. num.1. recedens à
contraria sententia, quam fuerat emplexus *tomo 1. eod.*
lib.1. & cap.10. num.13. vers. igitur si ita, pro inualiditate
pacti expressè resoluit Rota *coram* bon. mem. Cantuc-
cio, 4. *Februarij, 1583. in illa Romana nullitatis census, quæ*
42 *est in fine tract. decis.193. num.* 4. Cæterum † cùm istud
pactum non respiciat formam huius contractus tradi-
tam, & innouatam per Pium V. *in d. sua Bulla*, & de
iure communi non esse improbatum facile colligi pos-
sit ex iis, quæ tradit *Decian.* loquens de valdè simili pa-
cto *cons.2. num.147. lib.* 1. & sic non sit contra substan-
tiam, sed contra naturam huius contractus, cùm non
respiciat ipsum contractum census, sed locationem si
apponatur non vitiat contractum, sed ipsum vitiatur,
iuxta ea quæ diximus *supra hac ead. quæst.3. art.1.* & ex-
presse fuit dictum *in dicta Romana nullitatis census co-*
ram bon.mem. Cantuccio, *num.4 & seq.* [& hanc con-
clusionem de nobis mentionem faciens sequitur, &
confirmat Stephan. Gratian. *discept. forens. tomo. 4. capit.*
777. num.1. & seqq.

Sed quid si pactum sit conceptum, quod emptori
census sit data facultas locandi bona venditoris ad ef-
fectum, vt pecuniæ redigendæ ex effectu cedant in so-
lutionem fructuum census, & residuum in extinctio-
nem sortis principalis pro rata quolibet anno, ita ta-
men quod si emptor voluerit, vti dicta facultate locan-
di non possit venditor locare bona censuata, nisi re-
quisito emptore census, & de eius consensu, mouet
hanc quæstionem Gratian. *Discept. Forens. tomo 4. cap.*
717. in princ. & illam resoluit pro inualiditate pacti
propter certitudinem quam habet emptor census fu-
turæ redemptionis, & quin propterea videtur celebra-
tus contractus mutui palliati restituendi aduenienti-
bus temporibus ex fructibus bonorum locandorum, &
in hac parte pactum istud conuenit cum superiori, ab
illo tamen discrepat, quoniam illud tanquam respici-
ens non contractum census, & illius substantiam, sed
locationem duntaxat vitiatur, & non vitiat. vt dictum
est, hoc autem cùm respiciat ipsummet censum, &
illius redemptionem, & de illa securum faciat empto-
rem, & sic versetur circa substantiam ipsius census,
non solum est reiiciendum tanquam irritum, & illici-
tum, sed vitiat etiam contractum ipsum in totum, vt
firmat *ibid.* Gratian. *num.11. cum seqq. & comprobatur ex*
iis, quæ nos diximus supra hac ead. quæst. art.1. numero 29.
cum seqq.]

Eadem ratione quod inducat quandam necessitatem
redimendi censum habeatur pro illicito † pactum quod 43
dominus census retineat loco pignoris fundum vsque
ad concurrentem quantitatem reditus donec census
redimatur, vt tuto sine procrastinatione annuas pen-
siones percipiat, Gasp. Roder. *in d. suo tract. de ann. red-*
ditib. lib.2 quæst.11. num. 4. & seqq. de quo etiam pacto
(quod anticresis appellatur, vt dicit *ibi* Roder. *num.1.*)
loquitur etiam Feder. Martin. *in suo tract. de iure cens.*
cap.1. num.124. & seqq. & signanter *num.148. & seq.*

Et multò magis est illicitum † pactum quod domi- 44
nus census retineat pignora pretiosa, & vendibilia
æquiualentia sorti principali, & pretio quo census
emptus fuit donec census redimatur. Gasp. Roderic. *d.*
quæst.11. num.4n. tum quia emptor census eo casu vide-
tur sortem penes se habere, cum tantundem bonorum
debitoris vendibilium habeat vt in simili dicitur, quod
† si debitor tradat creditori suo pignora æquiualentia 45
credito ita vt non sit spes luitionis, illa censeatur de-
disse in solutum pro credito. Neguf. *de pignor. par. 3.*
membro 1. n.27. Bal *in l. volumus, n.9. C. de pacic.* Alea. *in*
l. 1. §. per seruum, num.8. ff. de acq. possess. Tiraq. *qui mul-*
tos allegat de Retractu Lignag. in Præfat. sub num.36. Soc.
in d. §. per seruum, num.11. & 12. attestans de communi, &
sequenda in iudicando.

Ita † vt si res datæ pro pignore sint prohibitæ alie- 46
nari sub pœna caducitatis, per talem traditionem in-
cidant in pœnam commissi, perinde ac si esset facta
formalis alienatio. Corbul. *in suo tract. de iure emphy-*
teut. causa 14. ob alienat. irreq. dom fact. limit.37. num.6. &
† subiaceant dispositioni prohibenti alienationem re- 47
rum Ecclesiasticarum. Redoan. *in suo tracta. de reb. ec-*
cles. non alien. quæst.2. cap.6. num.2. vers. sed hoc intellige, &
num. seqq. tum quod per indirectum ex dicto pacto re-
sultet necessitas redimendi censum, dum venditor il-
lius debeat carere commodo pignorum, & soluere fru-
ctus census.

Supra firmata autem principalis conclusio quod
pactum adstringens debitorem census ad illius re-
demptionem, & extinctionem sit illicitum, & repro-
batum debet vno modo ampliari, & altero limitari.

Ampliatur quidem † vt habeat locum non solum, 48
quando venditur census fundatus super re immobili,
frugifera, & certis finibus designata, iuxta formam
Bullæ Pij V. verùm etiam dum venditur census funda-
tus super antiquo censu (quod fieri posse diximus *su-*
pra par.1. cap.3. q.1. art.3. nunc q 31.) nam neque etiam
in venditione huius noui census posse hanc pactionem
inferentem onus, & necessitatem redimendi adscribi,
affirmat Felician. *in dd. suis Commentar. de censibus tomo*
2. lib.1. cap.7. num.3. immò illam † esse illicitam, & vsu- 49
ræ labe inuolui existimat, ac proinde redditus percep-
tos esse per dominum census imputandos in sortem
principalem dicit, quoniam vt ipse subiungit, redimen-
di facultas, nec absoluta, nec conditionata, & in parti-
cularem casum, & euentum restricta committi potest,
nec vnquam debitor cogi ad redimendùm, quod etiam
ex *Bulla Pij V.* est dispositum, quæ *Feliciani* sententia
in eo quod dicit hoc pactum vsuræ labe inuolui, &
implicari repugnat iis, quæ firmauimus *supra hac ead.*
quæst.3 art.1 multorum auctoritate, quod pacta contra
hanc *Pij V.* prohibitionem non sunt contra substanti-
am contractus censualis, nec vsuraria, licet sint illicita,
dum verò dicit hoc pactum esse illicitum verissimum
puto, & alia vrgenti ratione confirmatur. Cùm † enim 50
ex

ex ſubſtantia contractus cenſualis ſit vt pereunte fundo cenſus, vel eo infructuoſo reddito, pereat etiam cenſus ita diſponente Pio V. *in d. ſua Bulla*, & nos dicemus *infra part. 3. cap. 1. quæſt. 1. & 2. nunc quæſt. 99. 100.* 101. 102. vtique tale pactum dici debet illicitum, & reprehenſibile, & omnino contrarium intentioni *Pij V.* & naturæ contractus cenſualis. Ex tali enim pacto illicitum grauamen venditori huius noui cenſus reſultare poteſt videlicet, quod teneatur illum redimere non obſtante quod ob extinctionem, redemptionem prioris, & capitalis cenſus, iſte nouus cenſus tanquam remanſus abſque fundo amplius non debeatur, nec quo ad ſortem, nec quo ad fructus, vt di-
51 cemus *infra d. part. 3. quæſt. 1.* Cauere † igitur quilibet debet ne nouum cenſum ſuper antiquo impoſitum emat, ſed potius partem antiqui cenſus acquirat quod fieri poſſe admonuimus *ſupra part. 1. cap. 5. q. 1. art. 3. vel q. 31. num. 14.*

Limitatur autem ſupra firmata principalis conclu-
52 ſio, vt † non procedat ſi tale pactum fiat non inter emptorem, & venditorem cenſus, ſed inter venditorem, & illos, qui pro eo in tali venditione fideiuſſerunt Gaſpar. Roderic. *in d. ſuo tract. de ann. reditib. lib. 2. quæſt. 13. n. 24. in fine, & n. 28. in princ. & faciunt optimi textus in l. Lucius, ff. mand. in l. ſi pro eo C. eo tit. & c. fin & ibi Scribentes, & gloſ. ext. de fideiuſſ.* In quibus Iuribus
53 deciditur, † quod fideiuſſor poteſt ſibi per pactum prouidere, & proſpicere, vt debitor pro quo fideiuſſit teneatur illum à tali fideiuſſione eximere, & liberare. [Eandem opinionem amplectitur. Io. Petr. Fontanell. *in tract. de pact. nuptial. clauſul. 4 gloſ. 18. part. 3. numer. 9. &* Giurb. *d. dec. Sicil. 85. n. 7.* vbi alios allegant.

Qui tamen illam limitant, vt non ſit recipienda quando aliqua colluſionis præſumptio ſuſpicaretur inter emptorem cenſus, & fideiuſſorem, ex qua colligi poſſet contemplatione ipſius emptoris, & propter eum, & ad illius vtilitatem fuiſſe tale pactum appoſitum licet ad inſtantiam fideiuſſoris quod fuiſſe etiam de mente. Felician. *& aliorum, dicunt ibi* Fontanell. *&* Giurb. *num. 10 & 14.*]

54 Neque obſtat *Bulla Pij V.* quoniam † illa debet intelligi ne debitor cenſus poſſit cogi ad redimendum cenſum à domino illius, non autem ab aliis perſonis, vt declarat Felician. *in dd. ſuis commentar. de cenſibus, tomo 1. lib. 1. cap. 7. num 17. &* Steph Gratian. *in ſuis Diſceptat. Forenſ. tomo 1. c. 49. n. 15. & 16.*] *Hanc tamen difficultatem indeciſam reliquit* Rota *in Senogallienſi ſaluiani coram* bon. mem. Manzanedo 5. *Maij 1627. quæ eſt poſt tract. deciſ. 531. n. 15.*

Occaſione autem ſupra firmatæ concluſionis, quod non liceat emptori cenſus paciſci cum venditore, quod teneatur cenſum ad libitum ipſius emptoris redimere, & quod tale pactum ſit illicitum vbicumque venditor directè, vel indirectè cogi poſſit ad cenſus redemptionem poſſet non incongruè dubitari.

An liceat emere cenſum ſub ea pactione, quod venditor per aliquod tempus illum ſoluat ad rationem puta quatuor, vel quinque pro quolibet centenario, & anno, & dicto tempore elapſo, ſi cenſum non redimat, illum in poſterum teneatur ſoluere ad rationem puta octo, iuxta regionis conſuetudinem. In qua dubitatione, licet videatur valde probabilis pars negatiua ea ratione, quia licet extinctio, & redemptio cenſus non ſit per ſtipulationem promiſſa, nec in pactum deducta, ſatis tamen probabiliter dicendum videatur, quod emptor videatur eſſe ſecurus, quod venditor tranſacto illo tempore, & termino præfixo, ſit cenſum redempturus, ne annuæ ſolutionis augmentum, & ſic damnum patiatur, quod ex prædictis ſufficere videtur ad reddendum contractum illicitum. Ego tamen partem affirmatiuam libentius amplecterer; quia tantum abeſt, vt pactum iſtud aliquod afferat onus, & grauamen venditori cenſus, vt potius illi vtile, & fauorabile exiſtat ex eo maximè, quod durante illo termino, recipit gratiam ab emptore cenſus, vt non teneatur ad ſolutionem ſolitæ, & conſuetæ reſponſionis; ſed longè minoris. Et quamuis effluxo illo termino, ſi cenſum non redimet, arctetur ad ſolutionem cenſus aucti, inde tamen non poteſt de neceſſitate inferri, quod illi imponatur onus extinguendi cenſum, vel quod propterea ſit cenſum redempturus: cum illa auctio cenſus non ſit exorbitans, & vltra modum iuſtum & conſuetum; immò ſit regulata, & reſtricta ad cenſum ſolitum, & in regione conſuetum, & ad illum quo ab omnibus emi, & vendi ſimiles cenſus ſolent, ita vt non ſit admodum veriſimile, quod venditor vt liberet ſe a dicto cenſu, velit non ſine expenſa & incommodo ſimilem cenſum alteri perſonæ vendere. Et per conſequens cùm emptor non ſit ſecutus de futura redemptione, non facilè in eam irem ſententiam, quod pactum iſtud ſit illicitum.

Conſulerem tamen, ſi caſus contingeret, quod in dicto pacto non adijciatur, ſi infra terminum præfixum cenſus non redimatur, ſed ſimpliciter fiat pactum, quod per certum tempus cenſus ſoluatur ad rationem puta quatuor, vel quinque pro centenario, & anno, & illo tranſacto, ad rationem octo, vel prout in regione ſolitum, & conſuetum fuerit.

SVMMARIA.

1 *Proteſtatio facta à contrahentibus de communi conſenſu in ipſo contractu ad limitandam illius obligationem præſeruat ius proteſtantis.*

2 *Proteſtatio facta in actu venditionis cenſus, quod cenſeatur impoſitus iuxta formam Bullæ præſeruat illum à nullitate reſultante ob non ſeruatam formam dictæ Bullæ.*

3 *Intellige ſi ſit concepta verbis amplis, & prægnantibus.*

4 Amplia, *etiam ſi defectus ſit circa actualem numerationem pretij cenſus.*

5 *Sed aliqui contrarium tenent.*

6 *Cautela ad tollendam difficultatem, vt adeatur ſignatura Sanctiſſimi, ante tamen latam ſententiam declaratoriam nullitatis, non poſtea.*

7 Limita *Si talis proteſtatio ſit concepta ſimpliciter & non verbis prægnantibus.*

8 *Proteſtatio contraria facto non prodeſt.*

9 *Fictio eſt aſſumere pro vero id quod eſt veritati contrarium.*

10 *Fingere nemo poteſt abſque legis auctoritate.*

11 *Proteſtatio in contractu cenſus non prodeſt, quando contrahentes viuunt contractu cenſus indiſtinctè, & cum nullitate.*

De effectu proteſtationis, quod contrahentes intendunt contrahere iuxta formam Bullæ Pij Quinti.

QVÆSTIO LXI.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 3. ar. 9.

NOnus fuit propoſitus diſcutiendus articulus, an in venditione cenſus poſſit adhiberi aliqua cautela per quam ſaluetur contractus cenſualis à vitio nullitatis reſultantis ex eo, quod in illo fuerit appoſitum aliquod pactum contra formam Conſtitutionis

Pij V. supra sensibus,& contra substantiam contractus
censualis, & quoniam ad hunc effectum fuit excogi-
tata quædam protestatio, quod contrahentes inten-
dunt contrahere iuxta formam dictæ Bullæ, qua vt
plurimum Notarij in instrumentis super censuum
venditione celebrandis vti solent, videndum est de ef-
1 fectu illius, nam † regulare est,quod protestatio si fiat
in ipso contractu ad limitandam illius obligationem,
& illi ambæ partes consentiant, præseruet ius prote-
stantis, vt apud scribentes est notissimum Bartol. in l.
non solum,§.morte,num.24.ff.de nou.oper.nunciat.vbi Ale-
xand.numer.13.cum seq. & alij communiter. Abb. in cap.
cum M. Ferrariensis, sub num 15.de Constitut.Alexand.
consil.27.num.4.lib.4.Put.decisio 32 num.3.lib.2.& prop-
2 ter hanc protestationem † præseruari contractum cē-
sualem non obstantibus aliquibus pactis illicitis in eo
appositis [dicit Giurb.decis.Regn.Sicil.85.nu.5.& seqq.
par.1. Mari.Muta.eiusd.Regn.34.num.12.& decis.98.nu.
14.15.& secundum Steph.Gratian. discept.forens.tom.4.
cap.751.numer.39.] ita fuit sæpius resolutum in Rota
& signanter coram b.m.Orano,13. Nouembris, 1589. in
illa Foroliuiensi census,quæ est in fine tract.decis.117.num.
3.vers.præsertim, & num.3.coram b. m. Cardinali Pam-
philio,29. Martij 1593. in illa Beneuentana census, quæ
est ibidem decis.103.num.1. & 2. [& in ead.coram eod.
16.Decembris 1594.quæ est post tract. decis.374.nu.15.]
coram Reuerendissimo P.D.Sacraro,14. Ianuarij 1602.
in illa Romana census. quæ ibidem est impressa decis. 90.
num.1 & coram b.m.Card.Pamphilio,9. Iunij 1604. in
illa Assisiensi census, quæ est ibidem decis. 17.num.1. & co-
ram R.P.D.Manzanedo 28.Aprilis,1608.in illa Ianuen-
si census, quæ ibidem est decis.110. num. 7. & coram Illu-
strissimo Cardin.Lancellotto, 10. Iunij,1611 in illa Bo-
noniensi census, quæ ibidem est decis. 95. num. 10. & aliàs
sæpius. In quibus ex alijs causis fuit dictum, dictam
protestationem operari validitatem contractus, per-
inde ac si fuisset celebratus sine illis pactis, & in om-
nibus, & per omnia iuxta formam,& tenorem præfa-
tæ Pianæ Constitutionis.

3 Hæc tamen † conclusio non est ita simpliciter in-
telligenda, sed quod procedat dumtaxat si protesta-
tio fuerit concepta verbis amplissimis, & prægnantis-
simis, puta quod si quid in illo contractu continetur
quod Constitutioni Pij V. repugnet, id omne volunt
haberi pro nō apposito,& è conuerso,si quid in dicto
contractu deficiat ad implendam formam dictæ Bul-
læ id volunt haberi pro apposito, & adiecto,redigen-
tes totum contractum, & singula in eo contenta ad
verum sensum, & tenorem dictæ Constitutionis,quia
iuxta illius formam se velle contrahere, & non alias,
aliter, nec alio modo, declarauerunt, & declarant, &
talis protestatio propter vniuersalitatem, amplitudi-
nem, & prægnantiam verborum,quibus concepta est,
totam obligationem, & contractum limitat, & redi-
git, ac si esset factus, & celebratus iuxta formam, &
ad limites præfatæ Constitutionis, vt declarat Hie-
ron.Gabr. cons.47.num.7.& 8.lib.2.sensit Surd.cons.318.
num.24.vers.quod si aliter, lib.3.

4 Etiam quod† contractus esset nullus ob non serua-
tam formam dictæ Bullæ circa requisitam numera-
tionem pretij in promptu, & numerata pecunia co-
ram Notario, & testibus in ipso actu celebrationis in-
strumenti, vt fuit dictum in Rota coram R.P.D.Man-
zanedo, 28.Aprilis, 1608. in illa Ianuensi census quæ est
5 impressa post tract.decis. 110. num. 5. Verùm † quoniam
quo ad hoc vitium respectu veræ numerationis pecu-
niæ in ipso actu contrahendi,& respectu aliorum quæ
requiruntur tempore contractus Rota visa est sentire
hanc protestationem etiam amplissimis verbis con-
ceptam non suffragari ad liberandum contractum à
vitio nullitatis, inde resultantis, & maximè 29. Mar-
tij,1593.coram b.m.Card.n.Pamphilio, in illa Beneuen-
tana census, quæ est post tract.decis.103.numer.5. & vide-
tur sensisse, 9.Decembris,1602. coram Illustrissimo Car-
dinali Lancellotto in illa Romana nullitatis census, quæ
est ibidem decis.2.num.8. [& in Romana census 12. Maij
1625.coram R.P.D.Merlino, quæ est ibid. decis.561.num.
3. immò talis protestatio magis annullat, quam vali-
det contractum census contra formam substantialem
dictæ Constitutionis initum, cùm per eam remoueã-
tur consensus contrahentium à contractu vt dixit ibi
Rota num.2.]

Propterea† ad tollendam omnem difficultatem bo- 6
num esset recurrere ad signaturam Sanctissimi, vt
consuluit Reu. P.D Ioan.Bapt.Marchesan. in suo tract.
de Commission.iuxta nouissimam impressionem, par. 1. Ca-
pit.de signat.Gratia diuersa.nu.175.& seqq.& cap.de com-
miss.appellat.in caus.obligat.Cameral.§.2.num.49. vbi in-
serit formam commissionis,& nu.58. dicit ante latam
sententiam super nullitate dicti census aliqua concur-
rente causa solere per Papam signari huiusmodi com-
missiones sanatorias, vt appàret in d.Beneuentana cen-
sus coram b.m Card.Pamphilio, [& sequitur coram R.
P.D.Merlino, in d.Romana census 12.Maij,1625.num.
4.& in vna Lucerina census,10. Nouemb. 1614.coram R.
P.D.Pirouano, quæ est post tract.decis. 409.per tot. & in
ead.causa coram R.P.D.Buratto,1.Martij.1619.quæ ibid.
decis.est 407.per tot.] licet post latam sententiam de-
claratoriam nullitatis censuum, tales nullitates Papa
sanare non soleat, cum Papæ mens, & intentio sem-
per sit tertiò nolle ius quæsitum auferre, nisi expres-
sis verbis regulæ deroget, vt in puncto dicit Marches.
d.cap.de signatur. Grat.num. 481.& d.§.2.num.91.& seq.
Vbi admonet dominos procuratores, & partes vt sint
solertes in porrigendo tales commissiones sanatorias
nullitatum census ante latam sententiam, quia postea
erit difficilis gratiæ impetratio.

Si verò † protestatio non concipiatur verbis am- 7
plissimis, & prægnantibus, sed contrahentes prote-
stentur simpliciter, quod volunt, & intendunt con-
trahere iuxta formam Constitutionis Pij V. & quod
contractus intelligatur factus & celebratus iuxta for-
mam illius, & vlterius non progrediantur huiusmodi
protestatio non suffragatur, nec saluat, contractum à
vitio nullitatis, tum quia † protestatio est contraria 8
facto, l.cum plures, §.locator horrei, ff.locat.tum quia ta-
lis protestatio nil aliud efficit, nisi quod fingit con-
tractum illum, qui Bullæ contrariatur,censeri factum,
& celebratum iuxta formam Bullæ, & illi conuenire,
fingere † autem nil aliud est quam assumere pro vero 9
id quod veritati contrariatur.Doctor. in l. si is, qui pro
emptore, ff.de vsucap. Homo autem † absque legis au- 10
ctoritate fingere non potest, vt ibi dicunt interpretes
communiter, & signanter Bar.num.24.Ias.num.175. &
alij omnes; ergo non potuerunt contrahentes effice-
re, vt ille contractus, qui de directo contrariatur Bul-
læ, illi conueniat, & censeatur factus, & celebratus
iuxta illius normam, & ita concludunt Boccac. in suo
tract.de censib.par.2.num.138.& seq.& Surd d.cons. 318.
num.22.lib. 3.[& plurib.comprobat, Mari Giurb.dec.Si-
cil.85.num.1.& seq.part.1.]

Supra firmata autem conclusio, quod protestatio
in amplissima forma, & prægnantissimis verbis con-
cepta liberet contractum census à nullitate resultante
ex eo quod contrahentes adiecerint aliquod pactum
contra substantiam contractus censualis debet vno
modo limitari,vt non procedat † si emptor, & domi- 11
nus census vsus fuerit contractu illo, cum illis pactis,
quia eo casu dicta protestatio non sustineret contra-
ctum illicitum, & nullum ob dicta pacta. vt post Boc-
cac.in suo tractatu, de censib.part.1.num 95.& part.2.nu-
mer.138.& seqq.dicit Hector. Felic. in tract.de Societat.
cap.29.numer.54.& visa est sentire Rota coram b.m.Vi-
cecomite, 11.Ianuarij 1585. in illa Romana census, quæ
reperitur

reperitur, in calce tract. decis. 142. num. 1. Nam illa protestatio deseruit ad sustinendum censum, non autem pacta illicita, & Bullæ contraria, quæ vult haberi pro non appositis, vt dicit Rota coram Illustriss. Cardinali Lancel. 9. Decembris, 1602. in illa Romana nullitatis census, quæ est, ibidem decis. 2. nu. 9. & propterea quatenus protestans vti velit pactis præfatis, protestatio non potest illi suffragari, nec contractum census sustinere, & à nullitate saluare.

SVMMARIA.

1 *Notarius scribens in contractu census aliquod pactum illicitum potest puniri, non tamen pœna falsi sed alia.*
2 *Limitatur, si in loco contractus vigeret consuetudo apponendi talia pacta illicita in contractu census, quia tunc nulla pœna punitur.*
3 *Consuetudo etiam irrationabilis excusat à delicto, & à dolo.*
4 *Et consequenter à pœna delicti.*

De pœna infligenda Notario scribenti in contractu censsus pactum illicitum.

QVÆSTIO LXII.

aliàs par. 2. cap. 1. qu. 3. ar. 10.

VLtimus superest articulus in hac tertia quæstione explicandus. An si notarius in instrumento, quod conficit super contractu censuali scribat aliquam pactionem, & conuentionem illicitam, & quæ sit contra substantiam contractus, sit aliqua pœna di-
1 gnus.

In qua difficultate † est breuiter affirmatiuè respondendum ex theorica. Bartol. in l. 1. vers. nemo ad tertiam, C. de pœn. honor. sublat. lib. 10. vbi tradit hanc regulam, quod Notarius scribens instrumentum super re illicita incidit in pœnam, quam esse ab omnibus approbatam, dicit August. de Arim. ad Angel. de Malefic. in verbo, falsario, nu. 46. sed an poniatur pœna falsi Doctores non conueniunt: attamen magis communiter tenetur, quod non pœna falsi, sed periurij, infamiæ, & priuationis officij plectatur, vt post multos dicit Prosp. Farinacc. in sua Pract. Criminali, in tract. de falsitat. & simulat. qu. 154. numer. 16. Andr. Gail. ob-
2 seruat. lib. 2. obseruat. 4. num. 2.

Si tamen † in loco, vbi illud instrumentum confectum fuit vigeret consuetudo apponendi, & scribendi in similibus instrumentis censualibus talia pacta,
3 quamuis illicita, Notarius excusaretur à dicta pœna. Nam † consuetudo etiam irrationabilis excusat à de-
4 licto, dolo, & culpa. Glos. in cap. cum venerabilis, in verbo, migrasse, ext. de consuet. & signanter † à pœna falsi, vt pluribus confirmat Farinac. in dicta sua practic. qu. 85. num. 11. & seqq. & in proposito, ita firmat Felician. de Solis, in Commentar. de censib. tomo 1. lib. 1. cap. 10. num. 30.

De respicientibus censum, postquam est in esse deductus, & alteri iusto titulo acquisitus, & an fundus census ab eius domino vendi possit.

QVÆSTIO LXIII.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 1. ar. 1.

SEcundum sequitur Caput principale huius secundæ Tractatus nostri partis, in quo agendum proposuimus de nonnullis, quæ consideranda veniunt circa censum de quo agimus, donec ille est penes eũ, qui iusto titulo illum acquisiuit, quod iuris argumentum, vt aliqua methodo, vt cœpimus prosequamur multas esse necessarias indagationes credidimus, eas tamen ad infrascriptas quinque redigendas esse sumus arbitrati, vt

In prima agamus de nonnullis, quæ circa fundum censui suppositum, & illius occasione considerari, & contingere possunt.

In secunda, de ijs, quæ respiciunt personam eius cui annua responsio, & annuus census debetur.

In tertia, de ijs, quæ accidunt circa personam illius, qui ad census solutionem tenetur.

In quarta, de nonnullis respicientibus solutionem census.

In quinta, de actionibus, & remedijs quibus census, & annua responsio debita exigi potest.

QVoniam in contractu censuali fundus ipse super quo census creatus, & constitutus fuit, potest duplici respectu considerari, vno quidem habita relatione ad tempus quo census constituitur, & super eo fundatur, & collocatur, altero vero habita relatione ad tempus postquam census fuit creatus, & fuit ad aliom translatus, & penes eum, qui iusto titulo illum acquisiuit permanet, & cum de fundo censito iuxta primam considerationem, fuerit abundè tractatum, sup. par. 1. cap. 3. per tot. restat vt aliqua de illo dicamus, iuxta secundam considerationem, quod in hac prima Quæstione est quatuor articulis explicandum.

In primo videbimus, an dominus fundi censuati possit illum suo arbitratu alienare.

In secundo agemus, de denunciatione per dominum fundi censuati facienda, domino census super futura fundi alienatione.

In tertio, differemus de iure prælationis, quod dominus census habet in alienatione fundi censuati.

In quarto, de iure retrahendi dictum fundum domino census competente, quatenus omissa denuntiatione sit venditus.

SVMMARIA.

1 *Hypotheca impedit dominij translationem.*
2 *Maximè, si sit specialis.*
3 *Fundus census, quod alienari non possit, videtur tenere.*
4 Gregor. de Valentia, *negat in personam à qua sit difficile exigere census annuos, in alias concedit.*
5 *Auctor indistinctè affirmatiuè concludit.*
6 *Quilibet est rei suæ moderator, & arbiter.*
7 *Vbi est casus legis non cadit dubitatio.*
8 *Hypotheca non resistit venditioni, sed translationi dominij.*
9 *Venditio rei & translatio dominij illius sunt diuersa.*

Venditor

10 *Venditor non tenetur transferre in emptorem dominium rei vendita, sed dumtaxat illam tradere.*
11 *Res aliena vendi potest.*
12 *Emens fundum censuatum ignoranter non agit ad rescissionem contractus, sed pro liberatione à dicto onere.*
13 *Ex venditione fundi censuati non extinguitur census.*

FVit *supra qu. 1. aliàs parte 1.cap.1.quæst.1.art.1.num.* 23.multorum auctoritate conclusum, quod ex constitutione, & creatione census consignatiui de quo agimus, dominium rei, quæ censui subiicitur, & subiugatur non transit in emptorem census, sed penes imponentem remanet cum onere tamen expressæ, & specialis hypothecæ ad fauorem domini census, *vt diximus d.par.1.c.2.q.3.ar.nunc q.13.* Vnde insurgit occasio dubitandi. An dominus fundi censuati possit illum arbitratu suo vendere. In qua difficultate pars negatiua videtur ea ratione tenenda, quia cùm dictus fundus, vt dictum est sit affectus onere specialis hypothe-
1 cæ ad fauorem domini census, & † hypotheca impediat domini rei hypothecatæ translationem. Gratian. *cons.95.num.12.lib.1.*Soc.iun.*cons.18.in fine,lib.2.*Ceph. *cons.397. numer. 85.libr.3.*Franc.Bec.*cons.80.num.7 libr.*
2 1.Boer.*dec.282 num.53.*Crau.*cons.381.num.2.lib.3.* & † absque dubio si talis hypotheca fuerit specialis, *l. si creditor, §. fin.ff.de distr.pign.*Cassan.*ad Consuetud.*Burgund. *Rubr.11. Des censes. §. 6. nu.* 10.Anton.Negus.*in tract.de pignor. & hypothec. par. 2.membr.1.num.5.*Vinc. de Franc. *decis. Neapol. 355. num. 5.*Hieron.Gabr.*cons. 66.num.10.lib.1.& pro magis communi* Peregrin.*in tract.*
3 *de fideicomm. art. 51. num. 77.* videtur quod † ratione dictæ hypothecæ impediatur fundi illius alienatio, saltem valida.
4 Gregor. † autem de Valentia *Comment. Theologic. tomo 3.disput.5.quæst.22.de censib.puncto 7.in princ.* considerando æquitatem naturalem negat rem censuatam alienari posse absque, consensu domini census, & illius dominium transferri in aliquem alium, à quo difficile sit, & periculosum pensiones extorquere, fieret enim eo casu iniuria domino census concedit autem irrequisito domino census dictam alienationem in aliquem à quo æquè tuto recipi possint pensiones censuales, cum nullum periculum inde immineat emptori census.
5 Ego † verò partem affirmatiuam indistinctè tenen-
6 dam esse censeo, tum † quia quilibet est rei suæ moderator, & arbiter, *l.in re mandata,C.mand.l. sed, & si lege, §.consuluit ff.de petit. hæred.* Rol. à Valle, *cons. 35. num.8.lib.3.tum auctoritate* Pij V.*in sua Bulla super censib,* qua leguntur hæc formalia verba, *Quemadmodum nec tollentes auferens, aut restringens facultatem alienandi rem censui suppositam, quia volumus rem ipsam semper ac liberè, & sine solutione laudimij, seu quinquagesima, seu alterius quantitatis vel rei, tàm inter viuos, quàm in vltima voluntate alienari.* Propter quod Pianam Constitutionem *fuit supra hac eadem part. 2. cap. 1. quæst.3. art.4.nunc q.56.* demonstratum, nec etiam pacto fieri posse, vt facultas ista auferatur, aut restringatur domino talis fundi, & hanc eandem opinionem amplexa fuit Rota *coram* Reuerendiss. P.D. Sacrato, 14.*Ianuarij,1602.in illa Romana census,* quæ est impressa *post tract.dec.90.num.11.*

Vnde cùm hunc articulum habeamus resolutum per dictam Pontificiam Constitutionem omnis cessa-
7 re debet dubitatio, quæ penitus cessat † vbi habemus casum legis Glos. *in ancillæ, C.de furtis.* Anch.*cons.371. num.4.*Dec.*cons.452.ad fin.* Crau.*cons.13.num 7.vers.circa quartam.*

Neque in hac parte Constitutio illa continet an quid exorbitans à iure communi, dum disponit rem censui suppositam posse alienari, quod videtur repugnare ijs, quæ supra diximus de natura hypothecæ maximè specialis, quia licet verum sit quod talis hypotheca impediat translationem dominij rei hypothecatæ, non tamen sequitur quin res illa vendi, &
validè alienari possit, nam † hypotheca non resistit 8
venditioni, & alienationi, sed tantùm translationi dominij, quæ † tanquam diuersa considerauit. Bart. *in* 9
l.enim lex,numer.1.ff.de fideiuss. quem sequuta fuit Rota *coram* Cardinali Seraph *dec.787. num.13.par.1.* Vendi-
tor † enim non tenetur dominiom rei venditæ trans- 10
ferre in emptorem, sed dumtaxat ad rei venditæ traditionem, *leg.ex empto, in princ.ff. de action. empt.l.1.*
ff. de rer. permut. leg.tradit ff.de acquir.rer. dom. Vnde † 11
etiam rem alienam vendi posse respondit *I. C. in leg. rem alienam, ff.de contr.empt.&* Imper.*in leg.cum res,C. de probat. & ibi not.* Gloss. Afflict. *dec.40. num.3, & alij passim.*
Neque † is, qui talem fundum censuatum emit onus 12
hoc super impositum nesciens, poterit cognita veritate agere ad contractus rescissionem, sed agendum illi erit, vt venditor rem illam à dicto onere liberet, & pro liberatione redimat censum præfatum, & interim soluat census decursos, & decurrendos vsque ad effectualem census redemptionem, vt docet Io.Guttierez *tract.quæst.lib.2.cap.169.n 3.* quem refert, & sequitur Hieron.Cæuallos *pract.q.Commun. contra Commun. q.469 n.8 &* Io.Bolognet.*consil.31.* & nos diximus *supra part.1 c.3.q.4.n.20.& 21.*[*comprobat.* Mari. Giurb. *dec. Regn.Sicil.113.n.3.par.1.*]
Sequuta † autem fundi censuati alienatione, non 13
propterea census de super impositus, & constitutus extinguitur, sed transit cùm ipso fundo in illius emptorem, etiam onus soluendi annuam responsionem, vt auctoritate.Couar.*variar.resolut.lib.3.c.7. n.10. dixit* Rot.*in illa Romana census, 14. Ianuarij 1602. coram* R. P.D Sacrato, *quæ est post tract.dec.90.n.5.* & nos dicemus *infra hoc eod.c.2.q.3.art.6.n.3.*

SVMMARIA.

1 [*Bulla Pij V. de form. creand. census in §. vbi autem vendenda intellectus,*& sub n.8
2 *Quilibet est rei sua moderator, & arbiter.*
3 Volo, vis, *hoc verbum intelligitur secundum subiectam materiam.*
*Est noui iuris promulgatorium,*num.9.
Inducit formam pracisam num.10.
4 *Denunciandi venditionem fundi censiti obligatio indicta a Pio V. in dicta sua bulla infert onus domino fundi secundum aliquos.*
Contrarium, quod immò ista obligatio sit aqua, & optima ratione fundata volunt alij, & sequitur Auctor num.11.
5 *Placita Principum legis habent vigorem.*
6 *Intellige de iis, qua Princeps tali animo exprimit, & sunt iusta, & honesta, & aliis legibus non contraria.*
7 *Solemnitatis, qua non potest interuenire in ipso actu, omissio non vitiat contractum.*
8 *Stante maximè consuetudine explicandi actum sine dicta solemnitate.*
12 *Dominus census grauatur per Bullam Pij V. qua illi prohibet ne ex venditione fundi censiti possit percipere laudimium.*
13 *Obligatio reuendendi censum, quando vnquam infert grauamen domino census.*
14 *Qui in vno grauatur debet in alio releuari.*
15 *Onus denunciandi Domino census venditionem fundi censiti, & illum aliis preferendi est fundatum super iure, quod ipse habet in dicto fundo.*
16 *Emphyteuta tenetur denunciare domino venditionem*

meliora

meliorameniorum, qua in re in emphyteusim retenta fecit, & illum aliis omnibus preferre.

17 *Pactum quod quis in venditione debeat requiri, & alijs preferre, est de iure validum.*

18 *Res vendita, non seruato dicto pacto, potest per eum ad cuius fauorem tale pactum factum est, ab emptore vendicari.*

19 *Denunciatio futura venditionis fundi censiti est facienda domino censuo etiam aliunde scientiam habenti de dicta venditione facienda.*

20 *Denuntiatio, quæ non requiritur ad effectum inducenda scientia sed ad effectum, vt denunciatus aliquid faciat, vel non faciat, debet fieri etiam scienti.*

21 *Dominus census potest iuri pralationis, & retractus tam tacitè, quàm expreßè renuntiare.*

22 *Iuri suo potest quilibet renuntiare.*

23 *Iura merè personalia cedi non possunt.*]

24 *Dispositum de tota re habet locum in parte illius.*

25 *Census non imponitur super aliqua parte fundi, sed super integro fundo.*

26 *Heres representat personam defuncti.*

27 *Denunciatio debet fieri domino census cum omnibus conditionibus quibus venditio fieri debet.*

28 *Immò cum insertione instrumenti dicta venditione conficiendi.*

29 *Denunciatio futura venditionis fundi censuati debet fieri ab emptore, non à venditore.*

30 *Dominus fundi, censuati non statim post factam denunciationem potest vendere, sed debet per mensem expectare dominum census.*

31 *Emphyteuta volens vendere melioramenta, qua fecit in in re emphyteutica, debet post denunciationem factam domino directo, per duos menses expectare.*

32 *Mensis, quo dominus census debet expectari post denunciationem antequam fiat venditio est dierum continuorum, non vtilium.*

Non tamen computabuntur dies quo dominus census esset impeditus. num. 33.

34 *Terminus in dubio est dierum continuorum, non vtilium.*

35 *Maximè quando negotium non tractatur in forma Iudicij.*

36 *Mensis quot dierum esse debeat.*

De denunciatione facienda domino census de venditione facienda fundi censuati.

QVÆSTIO LXIV.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 1. ar. 2.

SAnciuit *Pius V. in sua Bulla super censibus*, quod dominus fundi censuati possit illum tam inter viuos, quàm in vltima voluntate libere alienare, absque solutione laudemij, seu quinquagesimæ, seu alterius quantitatis, vel rei, [de qua re dictum fuit in precedenti articulo, Subiungit deinde Papa, quod vbi res censui supposita vendenda sit, debeat venditor census hoc denuntiare domino census per hæc verba. Vbi
„ autem vendenda sit volumus dominum census om-
„ nibus alijs præferri, eique denunciari conditiones,
quibus sit vendenda. Circa † quam particulam oritur
1 dubitatio, An in ea voluerit Papa aliquid noui constituere, an potius procedat præcedens particula, per quam fuerat omninò prohibitum omne pactum impeditiuum, seu restrictiuum liberæ facultatis alienandi fundum censitum, quod aliquibus placuit ea ratione, quia credendum sit Papam in hac bullæ nostræ parte, voluisse demonstrare suam voluntatem, esse conformem dispositioni iuris communis, relinquendo potius libero arbitrio domini fundi censiti, quod volens possit se per pactum obligare ad denuntiandum domino census futuram fundi illius venditionem, quam à tramite iuris communis diuertendo illum cogere ad faciendum de necessitate dictam de-
nunciationem contra regulas iuris: † quo liberum est 2
cuilibet, & permissum, vt de re sua sit moderator, & arbiter ad sui libitum, *l. in re mandata. C. mand. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petit. hered.* Cast. *cons.* 178. *lib.* 1. Rol. *cons.* 35. *num.* 8. *lib.* 3. Nec dicunt isti, difficultatem facere potest verbum illud volumus, quo ibi vtitur
Papa, † quoniam illud intelligitur secundum subie- 3
ctam materiam. Abb. *in cap. fi. n. 4. extr. qui filij sint legit.* subiecta autem materia videtur requirere, ne necessitatem, & præceptum, sed potius facultatem importet, vt ius commune minus, quam fieri possit lædatur, imponendo domino fundi censiti hoc onus denuncian-
di, † quod Ludou. Moli. *in tract. de contract. part. 2. disp.* 4
372. *num.* 6. *vers, verum autem quando, & disput.* 390. *num.* 8. *vers. verum autem.* appellat maximum, subiungens posse Principes sæculares tuta conscientia illud non velle admittere, Et potuisse Papam iustissimè illud omittere, cum nullo alio iure probetur, dicit Nauar. *in suo tract. de vsur. num.* 92. *in* 7. *glos.*

Nec videtur, quod ab hac opinione nos possit retrahere illud, quod est in ore omnium, Principum
† placita legis habere vigorem. §. *sed, & quod Principi* 5
Inst. de iur. & ciuil. cum similibus cum hoc non indi-
stinctè procedat in quolibet Principis placito, sed † in 6
illo dumtaxat, quod à Principe tali animo, & voluntate exprimitur *Doct. in rub. ex de rescr. & maximè* Rip. *num.* 6. Dec. *num.* 6. Mant. *num.* 1. *circa med. sub vers. Iatis opinor ibi vel dic esto.* ac iustum, atque honestum est, aliisque legibus minimè contrarium reperitur. Sed quod quis teneatur denunciare alteri venditionem rei propriæ non videtur admodum licitum, ac honestum, & repugnat liberæ facultati de re sua disponendi, qui leges cuilibet tribuunt etiam abutendo. *d. §. consuluit.* & mox delictum est, meritò dicendum videtur, quod illud Papæ placitum, quod in proposita dictæ suæ Bullæ particula expressit non necessitatem, sed facultatem designet, cum ita intelligendo non recedamus à iuris dispositione. Et hac opinione retenta, sequitur, quod omissio huius denunciationis non vitiaret ven-
ditionem fundi censiti, & multo minus; † quia cùm 7
ista sit de solemnitatibus, quæ non possunt interuenire in ipso actu contrahendi, sed debeat præcedere contractum; illius omissio contractum non vitiaret. Alex. *cons.* 206. *in vltim. dub. lib.* 6 Abb. *consil.* 25. *col.* 2. *vers. secundus mod. lib.* 2. Afflict. *decis.* 378. *num.* 4. Crau. *cons.* 12.
num. 2. *& cons* 177. *num.* 5. *lib.* 1. maximè † in iis locis, in 8
quibus vigeret cõsuetudo vẽdendi similes fundos absque dicta denunciatione, nam cùm dicta consuetudo non respiciat ea, quæ sunt de iure naturali, vel diuino, sustineret venditionem factam, omissa dicta denunciatione, ad Nauarr. *in Comment. de vsur. num.* 108. *vers. secundo, & vers. tertio facit.* Dec. *cons.* 11. *num.* 9 *& Rota decis.* 325. *part.* 4. *diuers. quæ est impressa post tractat. decis.* 11. Quibus tamen non obstantibus, contrariam opinionem quod ibi *in d. vers.* Vbi autem vendenda sit, &c. imponat præceptum, non autem tribuat facultatem veriorem esse existimo ponderando verbum illud:
† volumus quo ibi Papa vtitur, quod est noui iuris 9
promulgatorium. Felin. *in cap. decernimus. numer.* 77. *de*
iudic. & † inducit formam præcisam, vt in puncto reso- 10
luit Rota *coram* Card. Seraph. *decis.* 1474. *num.* 2. *& coram* Illustriss. Card. Mellino 21. *Ianuarij* 1601. *in vna Romana vinea, quæ est impressa post tract. dec.* 157. *num* 3. nec repugnat subiecta materia, vt ex mox infra dicendis apparebit. *vt in vers. cum enim videret.*

Nec obstant ea, quæ supra in contrarium deducta sunt.

ſunt. Nam ad illud, quod *Molin. & Nauarr.* dicunt,
11 onus hoc eſſe maximum, reſpondetur, † quod immò eſt æquum, & optima ratione fundatum, vt volunt Leonard.Leſſ.*in ſuo tract.de iuſtit. & iur.lib.2.cap.22.n. 71.& 84. Et idem* Nauar. *d. tract.num.107.verſ.quadam tandem ſunt* Io Franc.Leonis *in Theſaur. for. Eccleſiaſt. par.2.cap.15.*

Cùm enim videret optimus Pontifex, quod ex diſpoſitione facta in præcedenti particula dictæ ſuæ Bullæ reſultabat non modicum grauamen contra dominum cenſus, qui ſuper dicto fundo vendendo cenſum
12 conſtitutum, & fundatum habebat, tum quia † non obſtante iure, quod in re illa habebat. prohibebatur eiuſdem rei venditionem impedire, & quod ex tali venditione aliquod prætendere poſſet laudemium, vt conſiderat idem.Molin.*d. diſput. 372.num. 6. poſt princip.verſ. quia hodie, & diſput.390.num* 8. *verſ.longè vero*
13 *maiori*.tum † quia tenetur cenſum quandocumque reuendere. vt animaduertit Thom. Boninſig.*in ſuo tract. de cenſib.cap.9 num.1.& ſeq.*Ideò idem ſanctiſſimus, &
14 iuſtiſſimus Pontifex cognoſcens † æquum eſſe,vt qui in vno grauatur in alio debeat releuari. *l. eum, qui in prin.& ibi* Bart Iaſ.*& alij communiter,ff.de iureiur.*voluit illum in hoc releuare, vt debitor cenſus volens vendere fundum cenſuatum, teneatur denunciare domino cenſus futuram venditionem cum ſuis conditionibus, & illum omnibus emere volentibus præferre,& hinc apparet, quod ſubiecta materia non repugnat, quin verbum volumus,quo vtitur Papa in dicta particula Bullæ,ſit noui iuris promulgatorium, & formam præciſam inducat.

Quòd eò magis recipere debemus, quo diſpoſitio
15 illa Papæ eſt optima ratione fundata, videlicet† ſuper iure, quod ipſe dominus cenſus habet in illa vendenda, vt dixit Rota *coram* Seraph *d.deciſ.*1474.*num* 4 & repetiit *coram* Gregor. XV. *in vna Romana prælationis* 19. *Nouembris* 1604. *quæ eſt poſt tractat. deciſ.*156.*num.* 6. & propter eandem rationem in caſu valde ſimili diſponitur.*in l.fin.§.1.C. de iur.emph. & in cap.potuit in*
16 *prin.extr. de locat.* quod ſi emphiteuta † velit vendere melioramenta, quæ fortè fecit ſuper bonis, quæ in emphyteuſim tenet, non poſſit id ſuo arbitratu facere,ſed teneatur requirere dominum directum, denunciando illi pretium, quòd verè ab aliis recipere poteſt, & illum emere volentem omnibus aliis præferre. Et
17 † aliàs in iure probatur pactum, quod in venditione facienda quis ſit requirendus, & aliis præferendus, vt eſt *tex.in l.qui Roma.§.coheredes.ff.de verb.oblig.per quem tex.*Bald.*in l.1.poſt prin.C. commun. diuid. & alij relati à* Tiraquell.*de retract.lignag.in præfat.nu.15.verſ.nam, & ſi valet.*
18 Et hoc pactum adeò potens, & efficax eſt, † vt ſi res contra illud vendatur, poſſit is, ad cuius fauorem pactum illud fuerat factum, rem venditam ab emptore vendicare.Molin.*d.diſput.372. verſ. quando autem per tot.*Tiraq.*de retract. lignag.§.5.gloſ.8.num.* 8. Gutierez *pract. quæſt. lib.* 2.*q.*167.*num.*2.Bnccar.*in tractat.de cenſib.par.* 1.*num.* 8 *verſ.vbi autem.* cum itaque hoc per pactum fieri poſſit,multò magis dicendum eſt potuiſſe fieri per Pontificiam conſtitutionem, vt in puncto probauit Gutierez.*d.cap.167.num.*1.

Ex quib.ſatis manifeſtè apparere exiſtimo, quod onus iſtud denunciandi veluti æquum, & rationabile, non repugnans diſpoſitioni iuris, eſt recipiendum, & obſeruandum tanquam introductum, & impoſitum pro forma.
19 Et hæc † quidem denunciatio non poteſt omitti eo ſub prætextu, quod dominus cenſus aliunde notitiam, & ſcientiam habuerit de futura dicti fundi venditione, & alienatione: nam eo etiam caſu eſſe neceſſariam ſpecificam, & formalem denunciationem, voluit Rota *in d.deciſionibus factis coram* Seraph.& Greg. XV.*ſupra relatis.& firmauit coram eod.*Greg.XV. *in vna Romana vinea 26.Iunij 1609.quæ eſt poſt.tract. deciſ.* 158. *num.*8.Quod non caret ratione, quia † cum denuncia- 20
tio prædicta requiratur non ad effectum dumtaxat, vt dominus cenſus ſciat, quod fundus ille cenſuatus eſt vendendus, & de dicta futura venditione ſcientiam, & notitiam habeat,ſed vt poſſit deliberare, & declarare, an velit ipſe emere, vel non ſufficit, quod ipſe dominus cenſus aliunde futuram venditionem ſciat, nec quod venditio fuerit facta ipſo præſente, ſed pro validitate venditionis requiritur & eſt neceſſaria ipſa denunciatio iuxta theoricam Bar.*in l.denunciaſſe.§.quid ergo ſub numer.3.verſ.iſto caſu,quem §.legit vna cum l.qui vxori.ff. ad l. Iul. de adult.quam ſcribentes communi voto amplexi ſunt.*Alex.*conſ.24.num.5.vbi multos allegat lib.5. & teſtatur.* Rim. Iun. *conſ.* 510. *num 67.& 68.lib.5.vbi alios congeru.& in puncto refert.*Caſſan *Conſuetud. Burgun.Rubr.11.des cenſes.§.4.in text.dedans quarante.num.* 1 alios citat Steph. Gratian. *diſcept.forenſ.tom 4.c.742. num 4.*loquens de denunciatione facienda vigore Bullæ Pauli III. proximis vicinis per eos, qui bona ſua volunt vendere ad effugiendum.

Licet autem huiuſmodi denunciatio ex parte domini fundi cenſiti ſit introducta pro forma ad validandam venditionem dicti fundi. non tamen cogitur dominus cenſus fundum illum emere, † ſed poteſt iu- 21
ri prælationis, & retractus ſibi vigore dictæ bullæ Pianæ competenti, vel tacitè permittendo labi menſem, quo ex diſpoſitione eiuſdem Bullæ debet expectari, vt diximus *in tract. hac part.* 2. *cap.*1.*q.* 3.*artic.* 1. *nunc qu.* 56. *num.* 11. de eo. qui promiſit fundum non vendere, niſi Titio.nam ſi Titius ſinat labi terminum ſibi ex Iudicis decreto ad emendum præfixum,cenſetur iuri ſuo renunciaſſe, & promittens poterit habere cui voluerit fundum vendere,vel expreſsè illud remittendo, † cum quilibet poſſit iuri,& fauori ſuo renun- 22
ciare, per regulam *l. ſi quis in conſcribendo. & ibi gloſ. dat concordantes. D.de pact.*Decian.*conſ.39. num.4.lib.2. & ferè in puncto* Peregr.*deciſ.22.num.*4.

Et cum ius iſtud non ſit merè perſonale ſed competat domino cenſus ratione iuris, quod habet ſuper fundo cenſito,vt dictum eſt,transibit ad quemcumque cenſus dominum, licet iura † merè perſonalia cedi 23
non poſſint.nec à perſona ipſa,cui competunt diuelli, & ſeparari, vt per Tiraq.*de tract.lign.§.26 gl.*1.*num.*45. *&* 46. & infra per diſcurſum.] Quæ concluſio habet locum † non ſolùm quando eſt vendenda tota res o- 24
neri cenſus ſuppoſita,verùm etiam ſi ſit vendenda aliqua illius pars, & voluit, Io. Azor. *in ſuo tract. Inſtit. Moral par.3.lib.10.cap.11.quæſt.2.verſ.cæterum,*ea ratione, quia lex † ſtatuens aliquid de toto habet quoque 25
vim in parte eius, *l. quæ de tota, ff.de acquir.hered.* & poteſt comprobari alio fundamento, quia † Cenſus 26
non cenſetur impoſitus, & conſtitutus ſuper aliqua parte fundi cenſuati, ſed ſuper toto, & integro, vt diximus ſupra auctoritate. Rotæ *in vna Romana cenſus,* 30.*Octobris*, 1602.*coram* Illuſtriſſimo Cardinali Mellino. *quæ in fine tract. eſt deciſ.* 1. *num.* 3. & propterea quælibet pars illius cenſetur affecta ad fauorem domini cenſus, ita vt nulla eius pars alienari poſſit non facta dicta denunciatione.Quæ fieri † debet cuicum- 27
que domino cenſus, vt declarauit. Rota *in illa Rom. prælationis coram* R.P.D.Dunozer,26.*Iunij*. 1617. *quæ eſt poſt tract. deciſ.* 507. *num.* 4. ſiue ipſe cenſum emerit à primo illius venditore, ſiue ſit illius hæres † qui per- 28
ſonam eius repræſentat. Auth. *de iureiur.à mor.præſtit. in prin.* ſiue etiam emptori cenſus titulo aliquo ſingulari ſucceſſerit. quia cenſus tranſit cum ſuo priuilegio, & beneficio, vt dicebat Io. Azor. *d. lib.*10 *cap.*12. *verſ.quæres an etiam.*

Hanc †autem denunciationem faciendam eſſe non 29
ſolùm cum conditionibus,quibus venditio fieri debet,

vt

vt diſponit Pius V. *in dicta ſua Conſtitutione , in verſic. ſupra allegat. & non obſcurè ſenſit* Rota *coram* R. P.
D. meo Vbaldo, 15. *Decembris* , 1614. *in illa Romana Retractus domus , quæ eſt in fin. Tract. deciſ.* 71. *numer.* 1.
30 Sed † etiam cum ioſertione totius inſtrumenti ſuper
dicta venditione conficiendi, & celebrandi relicta copia domino cenſus deounciato , exiſtimo per tex. *in Clem. cauſam, & ibi* Glo. *de elect. & alia apud* Caſſa. *d.* §.
4. *in tex.* Sara *de nonc. è. num.* 1. & 2.

Verùm enimuero circa hanc nunciationem,
quæret forte quiſpiam à quonam ſit facienda. An à
domino fundi cenſuati vendere volente , an verò ab
31 eo qui illum emere vult, & intendit, & cum † hoc Papa in dicta ſua Conſtitutione non declaret, ſed impersonaliter loquatur, videtur quod ſit potius facienda ab ipſo emere volente , quam ab alio , quia magis
ſua, quam venditoris intereſt rem non retrahi, vt conſiderauit Rota *coram* Illuſtriſſimo Cardinali Ludouiſio, 19. *Nouembris* , 1604. *in illa Romana prælationis, quæ eſt poſt Tract. deciſ.* 156. *num.* 9.

[Si quis autem quærat , quomodo facienda ſit huiuſmodi denunciatio domino cenſus , ſi ſit pupillus,
vel infans , eum non pigeat recurrere ad ea, quæ diximus *infra part.* 3. *cap.* 1. *q.* 3, *art.* 9. *num.* 10. & *ſeqq. nunc qu.* 111. nam ex ibi dictis facili negotio haberi poteſt
reſolutio huius dubitationis, & forma huiuſmodi denunciationis, quam tradit etiam Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 5. *cap.* 957. *numer.* 1. & *ſeqq.*]

a Facta autem † denunciatione cum ſuis qualitatibus , & circunſtantiis , non tamen poterit dominus
fundi cenſuati ſtatim fundum illum vendere ſed ex
forma eiuſdem Conſtitutionis debebit per menſem
expectare dominum cenſus vt deliberet & declaret an
velit necne fundum illum emere , quod videtur mutuatus Pius V. ex *tex. in l. fi.* § . 1. *C. de iure emphyt.* & *ex*
33 *c. potuit, tex. de locat.* In † quibus poſtquam fuit diſpoſitum quod emphyteuta volens vendere melioramenta ſi quæ fecit in , & ſuper bonis quæ in emphyteuſim retinet, teneatur requirere dominum directum an
emere velit , & illum cæteris præferre , quod adhuc
emphyteuta tenetur per duos menſes expectare dominum directum. Sed *Pius V.* dictum terminum legalem duorum menſium reſtrinxit ad vnum menſem
duntaxat.

Circa quem menſem poſſet dubitari ; an eſſe de-
34 beat vtilis , an verò continuus. Et † quod debeat eſſe
dierum continuorum cenſeo ex Rebuf. *in trac. de Nominat. qu.* 11. *numer.* 6. *verſ.* 3. *quæro* Boſſ. *in ſua pract. crimin. in tit. de iniur. num.* 15.

35 Nam † in dubio quilibet terminus cenſetur continuus *Soc. conſ.* 118. *num.* 6. *lib.* 4. Tiraq. *de Retract. lignag.*
§. 1. Gloſ. 11. *num.* 21. Bard. *in ſuo tract. de tempor. vtil. vel contin. cap.* 8. *numer.* 1. Phanuc. *de Inuentar. hered. part.* 1.
num. 19. Ioan. Bapt. Bocci. *de ſtatutar. Vrb. præſcript.* Glo.
2. *num.* 19. Aſin. *in ſua prax. iudiciar. in prin. cap.* 8 *num.*
17. & *ſeqq.* & §. 12. *cap.* 1. Et maximè cum negotium
36 hoc non tractetur in forma iudicij , † quo caſu tempus deberet eſſe vtile. Alex. *conſ.* 114. *per tot. lib.* 5. & in
puncto ita in hoc articulo reſpondit Io. Azor. *d. libr.*
10 *cap.* 12. *verſ. quæ res an Primus.* vbi ſubdit, quod fortaſſe domino cenſus legitimè impedito intra menſem,
37 † dies, qui durante legitimo impedimento elabi contigerit non computabuntur. Quot autem dierum
debeat eſſe menſis iſte non videtur facile reſolui poſ-
38 ſe , certant enim inter ſe ſcribentes an † menſes debeant eſſe omnes prout currunt , vt voluit Boccac.
d. Glo. 2. *numer.* 18. Bard. *d. tract. cap.* 1. *ſub numer.* 2. Bertaz. *in ſuo tract. de Clauſul. inſtrum. Clauſula* 41. Gl. 3.
ſub num. 6. An verò omnes debeant eſſe triginta dierum, *vt ſentiunt multi relati à* Luca Pet. *in ſua pract. Capitolin. For. lib.* 5. *cap.* 12. *num.* 8. Nec defuerunt qui alias
opiniones excogitarunt , vt latè demonſtrat Marian.
Soc. *fen. in cap. ſacro , numer.* 240. *cum multis ſeqq. vſque ad numer.* 150. *de ſement. excom.* Mihi autem pro
reſolutione propoſitæ dubitationis , validè placet diſtinctio , quam magis communiter afferunt ſcribentes diſtinguentes : An ſimus in caſu, quo à lege , conſtitutione , vel ab homine non fuerit ſtatutum , nec
expreſsè diſpoſitum à quonam tempore incipiat
menſis. An verò ſimus in caſu , in quo id diſpoſitum,
& expreſsè determinatum reperiatur , Vt primo caſu
menſis aſſumatur , vel pro duodecima parte anni , vt
poſt *Glo.* & communiter. DD. *in cap. quam ſic , de elect. num.* 6. & Bal. & *aliꝫ in l. de diuiſione, ff. ſol. matrim. dicit* Lambertin. *de iure patron. lib.* 2. *par.* 2. *q.* 1. *art.* 14. *num.* 3.
ad fin. verſ. ſi vero ius & explicat. Alex. *loquens de menſe dierum vtilium , conſ.* 114. *numer.* 13. *libr.* 5. Vel quilibet menſis debeat eſſe triginta dierum. Alex. *d. conſ.*
114. *numer.* 12. & bene declarat Tiraq. *d.* Gloſ. 11.
num. 19. Menoch. *de arbitr. Iudic. lib.* 2. *cent.* 1. *caſu* 50.
num. 12. & *ſeq.* Horat. Carpan. *ad ſtatut. Mediolanen. cap.*
430. *num.* 7. Et in terminis huius primi caſus poſſunt
procedere aliquæ opiniones relatæ à Soc. *l. ſup. cit.* Secundo vero caſu menſis accipiatur , prout occurrit
ita vt id quod à die aſſignati termini deficit de menſe currenti , debeat ſuppleri de menſe proxime ſubſequenti. Glo. *in d. cap. quam ſit* , quam communiter
recepi teſtatur Alex. *in d. l. de diuiſione numer.* 4. *poſt* Bald. & Imol. & *alios alibi* , quam ſequitur etiam
Roch. *de Curte de iure patron. in verb. Honorificum , qu.*
52. *num.* 85. *qui ſimiliter ex mente* Butr. *in cap. licet de ſupplen. neglig. Prælat. teſtatur* Gl. *illam eſſe communiter approbatam : & clarius explicat.* Lambertin. *d. num.* 3. *licet*
Alen. *d. conſ.* 114. *num.* 11. illam reſtringat ad menſem dierum continuorum.

His præmiſſis, deueniendo ad ſolutionem propoſitæ difficultatis. Cum Pius V. *in d. ſua bulla* , diſponat
dominum cenſus eſſe expectandum per menſem poſt
factam denunciationem , & ſic ſentiat menſem incipere à die factæ denunciationis, & iſte menſis debeat
eſſe dierum continuorum, vt dictum eſt , vtique iuxta
terminos ſecundi caſus debet eſſe prout occurrit : ita
tamen , vt quot dies deficiunt de eo menſe , quo fuit
facta denunciatio , tot debeat ſuppleri de ſequenti.
Exemplo rem demonſtremus, vt faciunt. Alex. *d. num.*
4. & Lambertin. *d. num.* 3. Pone quod denunciatio fuerit facta die decima Ianuarij, & ab in illa die incipiat
currere menſis, cùm de eo menſe Ianuarij iam effluxerint nouem dies, & ſic ad effectum , vt menſis compleatur , deficiant nouem dies illi erunt deſumendi à
ſequenti menſe Februarij : ita vt menſis , per quem
eſt expectandus dominus cenſus , terminetur die decima Februarij , quo caſu menſis erit dierum triginta vnius. Et ſimiliter ſi menſis incipiat die decima
Februarij , complebitur die decima Martij ſubſequentis : & ſic erit dierum viginti , & octo : & ſic de
ſingulis.

SVMMARIA.

1 *Dominus cenſus in emptione fundi cenſiti ; debet omnibus aliis præferri.*

[*Ius prælationis in venditione fundi cenſuati conceſſum domino cenſus non transfert in eum dominium dicti fundi , ſtatim facta declaratione quod vult præferri , ſed facta ſolutione pretij , vel legitimè eius depoſito.*

Emptor fundi cenſuati venditi , non facta denunciatione domino cenſus , de futura venditione , facit ſuos fructus perceptos antequam dominus pretium reſtituerit vel legitimè depoſuerit.]

2 *Dominus cenſus volens præferri, debet emere cum conditionibus quibus aliꝫ emunt.*

[*Ius prælationis non competit vigore census nulli, & inualidi.*]

3 *Dominus directus in emptione melioramentorum in re emphyteutica factorum, omnibus alijs præfertur.*

[*Dominus directus in venditione melioramentorum in emphyteutica factorum præfertur omnibus alijs illa emere volentibus.*

Declar. hoc procedere si velit rem melioratam pro seipso retinere, secus si velit illam alteri concedere.]

4 *In iure prælationis attenditur prioritas census, non maioritas illius.*

5 *Siue census fuerit creatus ante Bullam Pij V. siue postea.*

6 *Bulla Pij V. concedens ius prælationis, quod non sit seruanda in locis non subiectis Ecclesiæ, ratione temporalis iurisdictionis sensit Nauarrus.*

7 *Contrarium voluit Surdus* conf. 282.

8 *Auctor distinguendo conciliat.*

9 *Dominus census in emptione fundi censiti non excludit proximos consanguineos, nec laterantes vicinos, vbi vigore statuti viget ius congrui.*

10 *Princeps in dubio non præsumitur velle iuribus tertij præiudicare.*

11 *Lex quantumuis generalis ita debet intelligi, ne ex ea inferatur præiudicium iuri tertio quæsito.*

12 *Regula de non tollendo iure alteri quæsito, præseruat ius quomodolibet quæsitum.*

13 *Regula de non tollendo iure quæsito, est in specie, & expressè derogandum.*

14 *Regula de non tollendo iure quæsito, non procedit in iure conditionali, sed in iure de præsenti quæsito.*

15 *Donatio inter viuos non ideo minus dicitur inter viuos, quod illius effectus sit collocatus post mortem donationis.*

16 *Domino census potest per indirectum auferri ius prælationis si census redimatur ante venditionem fundi censiti.*

17 *Fundus censitus liberatur ab hypotheca, qua afficitur per impositionem census, si census redimatur vel extinguatur.*

18 *Causa cessante, cessat effectus.*

De Priuilegio Prælationis per Bullam Pij Quinti concesso domino census.

QVÆSTIO LXV.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 1. ar. 3.

EAdem Piana Constitutione edita super forma creandi census *vers. vbi autem vendenda sit, volumus dominum census omnibus alijs præferri, &c.* disponitur
1 † quod quandocunque dominus fundi oneri census suppositi voluerit illum vendere facta dictæ futuræ venditionis denunciatione domino census, iuxta formam in præcedenti articulo traditam, debeat dominus census in emptione dicti fundi quibuscumque aliis emere volentibus anteponi. [Effectus autem huius priuilegij, quod Papa tribuit domino census, non est vt in ipsum transferatur fundi illius dominium statim atque declarauerit se velle in eius emptione cæteris omnibus præferri ad effectum, vt ille, à quo talis fundus attrahitur, teneatur ad restitutionem fructuum per ipsum pendente lite super huiusmodi prælatione, & retractu perceptos, cum non ante in dominum census fundi illius dominium transferatur, quam pretium ipsum soluerit, vel saltem renuente emptore fundi illud recipere deposuerit, sed duntaxat, vt facta per ipsum declaratione, quod vult emere, omnibus aliis emere volentibus præferatur, vt declarauit Rot. *in vna Romana Vinea 11. Aprilis 1603. coram* Illustriss. Cardin. Mellino, *quæ est post tract. decis. 326. per to. & coram in vna Romana prælationis 10. Maij, 1619. coram* R. P. D. Dunozet. *quæ est ibidem decis. 390. num. 1. & seqq.* vbi plene hanc conclusionem confirmat loquens de fructibus, qui non extabant tempore, quo dominus census fundum illum retraxit, & emit: secus tamen dicit quo ad fructus pendentes eo tempore.] Ex quo iure prælationis multæ in dies exoriuntur dubitationes, & controuersiæ, *vt ex pluribus* Sacræ Rotæ *decisionibus potest apparere, & signanter apud* Seraph. *decis. 1475. & aliis, infra allegandis, & in illa Rom. Vinea, 31. Ianuar. 1601. coram* Illustrissimo Mellino, *quæ reperitur impressa, post tract. decis. 157. & coram* Illustrissimo Ludouisio *in alia Roman. Vinea, 26. Iunij, 1608. quæ ibidem est decis. 158. & sæpè in aliis causis.*

Circa, quod beneficium prælationis hoc obseruandum est, quod [non potest prætendi à Domino census ius istud prælationis, si census cuius vigore, talem prælationem desiderat, sit nullus, & inualidus, vt non obscurè sensit Stephan. Gratian. *discept. forens. tom. 5. cap. 903. num. 8.* Prout] non † potest dominus cen- 2
sus illo vti, nisi cum sua causa, id est emendo fundum illum cum omnibus conditionibus, & pactis, quibus alij emptores ad emptionem admitti cupiunt, vt dicebat Rota *Diuers. decis. 475. numer 8. part. 1. & in terminis fuit resolutum coram* R. P. D. meo Vbaldo, 15. *Decembris, 1614. in illa Romana retractus domus, quæ est impressa, post tract. dec. 71. num.* 2. vbi hanc conclusionem confirmat à simili de emphyteuta, † qui si ve- 3
lit vendere melioramenta, quæ in re, quam in emphyteusim retinet fecit, debet domino directo prædicare pretium; quod ab alio re vera percipere potest, & illum emere volentem pro eodem pretio aliis emere volentibus præferre, *l. fi. §. 5. C. de re emphyt. c. potuit. ext. de locat.* Corbul. *qui plura cumulat. in suo tract. de iur. emphyt. causa 14. de alienat. irreq. domino fact. quæst. 2. num. 2.* [dummodo tamen velit rem ipsam pro se retinere, secus autem si velit præferri ad effectum vt illam postea amico suo concedat, vt pluribus deducit Guid. Pap. *decis. 411. numer. 1.* Vetall. *decis. 303. part. 1.* Mantic. *decis. 10. num. 6. & 7.* Ioseph. Ludou. *decis. Perus. 17. numer. 13. & seq.* Marescot. *variar. resolut. lib. 1. cap. 3. num. 11. & seq.* Hond. *qui multos allegat. conf. 51. num. 42. lib. 1.*] Vnde optima ratione dicebamus supra in præcedenti articulo, quod dominus fundi tenetur in denunciatione, quam de necessitate facere debet domino census, de futura fundi censuati venditione, inserere omnia pacta, & omnes conditiones quibus fundus ille vendendus est, vt possit deliberare an sibi expediat, emere necne Hoc autem ius prælationis competit domino census ad exclusionem aliorum, qui alios census super eodem fundo posteà constitutos etiam maioris quantitatis habeant. Nam † iste ante- 4
rior, licet eius census sit minoris quantitatis, est præferendus in emptione fundi censuati; vt per bonas rationes deducit Rota *coram* R. P. D. Dunozet, *in illa Romana prælationis, 2. Aprilis, 1618. quæ est post tract. decis. 308. nu. 8. & seqq.* siue † iste anterior census fuerit crea- 5
tus post promulgationem *Bulla* Pij V. *super censib.* siue postea, quia omni casu prior dominus debet in venditione fundi censuati præferri, vt fuit resolutum per Rotam, *in dicta Romana prælationis, num. 18.*

Sed circa hoc ipsum ius prælationis fuit etiam aliquando dubitatum, an huiusmodi Piana Constitutio dans domino census prælationem, sit seruanda non solùm in Statu Ecclesiastico, sed etiam in aliis locis non subiectis Ecclesiæ, ratione temporalis iurisdictionis. Et licet † Nauar. *in suo Com ent. de vsuris, num.* 6
106. vers. 3. & num. 108. vers. tertio videatur tenere negatiuam sententiam, eo fundamento, quia Bulla præfata

in hac parte non declarat aliqnld eſſe peccatum, nec
præſumit eſſe tale; Nihilominus hanc *Nauarri* ſen-
7 tentiam † ex profeſſo impugnat Surd.*conſ.282 per tot.*
lib.2. vbi per multas rationes omnes tendentes adde-
monſtrandum, quod *d.Bulla* det formam contractui
cenſuali quam dicit conſtari ex omnibus clauſulis in
eadem Bulla contentis, & expreſſis, & proptereà, ſi-
cut non poteſt omitti in alijs partibus citra nullita-
tem actus ita neqne in iſta.

8 Ego verò † in hac controuerſia adhiberem hanc
diſtinctionem, quod in locis vbi præfata Bulla fuit
publicata, & vſu recepta, debeat in qualibet ſui par-
te obſeruari, & liget omnes vbique, etiam in terris
ratione temporalis iuriſdictionis Eccleſiæ non ſubie-
ctis: In iis verò locis, in quibns nec promulgata, nec
vſu recepta fuit, in hac parte, quæ verè non reſpicit
peccatum, nec interpretationem legis diuinæ, vel na-
turalis, non liget omnes, licet quo ad concernentia
peccatum vel ſalutem animarum ſit vbique ſeruanda:
vt dicit Surd.*d.conſ.282.num.13.*& fatetur ipſe quoque
Nauar. *& nos diximus ſup. par. 1. cap. 3.qu.1.art.6.nunc*
quaſt.34.& ad dicta per Surd.*d conſ.282.reſpondeatur ex*
iis quæ dicemus infra art.ſeq. Sed non iniucunda excita-
ri poſſet dubitatio, an dominus cenſus vigore dicti
Priuilegij, vt omnibus aliis præferatur in emptione
fundi cenſui ſuppoſiti, poſſit illo vti contra proxi-
miores conſanguineos domini fundi illius, vel contra
proximiores vicinos, & laterantes fundo præfato ven-
dendo in locis, in quibus vigent ſtatuta concedentia
9 retractum ratione ſanguinis vel vicinitatis? In † qua
dubitatione partem negatiuam amplexi fuerunt Na-
uar. *in ſuo Commentar. de vſur.num.* 127.*qu.44. &* Lu-
don. Molina, *in ſuo tract. de contract.par.2.diſput.*394.
num. 8. tum ne aperiatur via eludendi conſtitutionem
iuris congrui, & fraudandi proximos conſanguineos,
& vicinos laterantes ſuo æquiſſimo iure prælationis,
10 tum † quia in dubio non præſumitur Princeps velle
præiudicare iuribus tertij. *l. 2. §. merito, ff. ne quid in*
loc. public. cum vulgar. *Quam ſententiam amplexa fuit*
Rota *in vna Romana Domus, 22. Iuny, 1611. coram* Il-
luſtriſſimo Lancellotto, *quæ eſt poſt tract. deciſ.306. per*
tot & ſignanter num. 4.& 5. [*& in vna Romana retra-*
ctus 29. Iun. 1629. coram R. P. D.Merlino *quæ eſt deciſ.*
466. verſ.alium quoque notiuum poſt tract.] *& confirmat*
Scacc.*in ſuo tract.de Commer. §. 1. qu.1.numer.245.verſ.*
Secunda difficultas eſt [Gratian. *diſcept. for. tom.4.cap.*
742.num.60.& ſeq. vbi dicit ita ſæpius fuiſſe obſerua-
tum. & à tali obſeruantia non eſſe recedendum *l. ſi de*
interpretatione l.minimè, ff. de legib. & latiſſimè tom.5.c.
885 num.1.cum multis ſeqq.vſque ad num. 12. vbi num.9.
de nobis mentionem facit.]

Quæ rationes non videntur ſublatæ ex iis quæ con-
ſiderauit Boccac. *in ſuo tract.de cenſib.part.2.numer.* 63.
Quia licet Conſtitutio præfata *Py V.* concedens do-
mino cenſus dictum priuilegium prælationis ſit vni-
11 uerſalis, † debet tamen ita intelligi, vt non inferatur
præiudicium iis qui haberent ius potentius ex ſtatu-
to, conſuetudine, vel aliunde, vt dixit Rota *in d.Roma-*
na Domus, numer.5.& ne ex ea inferatur præiudicium
iuribus alteri quæſitis, ita ſuadente regula, *de non tol-*
12 *len. iure quæſito*, † quæ præſeruat ius quomodolibet
quæſitum, Cæſar.de Graſſ.*deciſ. 1. num. 2. de verbor.ſi-*
13 *gnific.* & † cui eſt expreſsè, & in ſpecie derogandum,
Idem Cæſar.*deciſ.3.de Reſcript.& d deciſ.1.de verbor.ſi-*
*gnific.num.10.*Put.*dec.265.num.2.& ſeq.lib.2.* Nec repu-
gnat quod ius iſtud competens conſanguineis, & vi-
cinis non videatur radicatum, & perfectè acquiſitum
14 de præſenti, ſed potius conditionale, † in quo non ha-
bet locum dicta regula de non tollendo iure quæſito.
Rom.*conſ.256 in fine*, Pariſ.*cor.82 numer.37.lib. 4.* Gi-
gas *conſ.127.numer. 14.* Put *deciſ.264.numer.2.lib.2.*Ro-
ta *diuerſ.dec. 966. part. 3.* quoniam reſpondetur, quod

immo ius iſtud competens proximioribus conſangui-
neis, & vicinis eſt purum, radicatum, & non condi-
tionale, licet effectus illius ſit ad certum caſum dila-
tus, vt dicitur de donatione inter viuos, cuius execu-
tio, & effectus reiicitur ad caſum futuræ mortis do-
nantis, † quæ non proptereà deſinit eſſe donatio pu- 15
ra, & irreuocabilis inter viuos. Gloſ. *in l. ſi. C. de pact.*
late Soc.ſen.*conſ.53.per tot.lib.1.*Dec.*conſ.655.numer.11.*
qui alios allegat. [Sed poſſet dubitari an ſi plures
ſint domini vnius cenſus ſuper fundo impoſiti poſ-
ſit vnus dumtaxat vti dicto priuilegio prælationis in
venditione dicti fundi, & partem affirmatiuam am-
plectendam eſſe exiſtimo, quia cùm cenſus imponan-
tur in ſolidum ſuper toto fundo, non autem ſuper ali-
qua parte illius, *vt dixit* Rota *in illa Romana cenſus 30.*
Octobris 1602. coram Illuſtriſſimo D. Cardinale Melli-
no *quæ eſt poſt tract.dec.1.num.3.& nos diximus infra in*
tract. par. 3. capit. 1. qu.3.art.2.nunc qu.104.num.4.6.&
ſeq. Et proinde cùm vnus ex hæredibus domini cenſus
habeat ius in qualibet parte dicti fundi, volens in
venditione dicti fundi cenſiti ex facultate ſibi conceſ-
ſa per Bullam Pij V præferri cuicumque emere vo-
lenti videtur omninò audiendus, vt in ſimili in vno
ex hæredibus domini directi fundi emphyteutici, præ-
tendente ſe præferri in venditione totius dicti prædij
fuiſſe reſolutum teſtatur Maſtrill. *deciſ.Sicil.199. num.*
& ſeqq]

Sed quæri poteſt an aliqua dari poſſit cautèla per
quam dominus cenſus ab huiuſmodi priuilegio præ-
lationis excludatur. In qua difficultate breuiter, &
concluſiuè procedendo, videtur quod † domino cen- 16
ſus poſſit facili negotio auferri iùs iſtud per indire-
ctum ſi redimatur, & extinguatur cenſus antequam
res ſuppoſita vendatur Cùm enim domino cenſus hoc
ius competat ex eo quod habeat dictam rem quodam
nexu ſibi obligatam, vt diximus ſupra *art.2.* extincto,
† & redempto cenſu res ipſa cenſuata liberatur à di- 17
cta obligatione, *l.item liberatur, & ibi gloſ.ff.quib. mod.*
pign.vel hypoth. ſolu. Neguſ. *in ſuo trac. de pignor.par.6.*
*membro 2.n.11.*Ruin.*conſ.178.lib.1.*Et † per conſequens 18
dominus cenſus amittit omne ius quod ſibi mediante
illa hypotheca competebat, cùm ceſſante cauſa de-
beat etiam ceſſare effectus, *c.cum contigat,ext.de appell.*
& ita hanc dubitationem reſoluit Nauar.*in d ſuo Com-*
mentar.de vſur.n.127.qu.43. & ſequitur Boccac. *in d.ſuo*
tract.de cenſib.part.2.num.61.

SVMMARIA.

1 *Dominus cenſus poſſidens fundum cenſitum, ſi ille ven-*
datur ab illius domino non facta denunciatione, poteſt
illum retinere.
2 *Dominus cenſus poteſt fundum cenſitum ipſo non de-*
nunciato venditum, ab emptore retrahere.
3 *Ampliatur, vt poſſit retrahere à quocunque etiam ſe-*
cundo, vel vlteriore emptore ſecundum aliquos,
num.3.
Contrarium volunt aly, & placet Auctori, num.7. &
ſeqq num.13.
4 *Venditio fundi cenſiti facta prætermiſſa denunciatione*
non dicitur perfecta.
5 *Immo eſt nulla, & irrita.*
6 *Vendens rem cum pacto de redimendo concepto in rem*
& verbis directis, poteſt illam retrahere à quocun-
que tertio emptore.
Contrarium aly, num. 11.
Prima procedit, quando pro obſeruantia pacti fuit hy-
pothecata res vendita, num. 12.
8 *L.non dubium, C. de legib. limitatur 1. quando actus*
reprobatur tantum de iure ſpeciali.
9 *L.non dubium, C. de legibus, procedit tantum quan-*

de lex procedit prohibenda.

10 Bulla Pij V. super censibus in vers. contractúsque sub alia forma, &c. Intellectus.

[Qualitas adiecta verbo debet intelligi secundum tempus verbi.

Quæ fuerunt post contractum perfectum non sunt de forma contractus, & num.47.

Forma non inducitur ex omnibus verbis legis, sed tantum ex iis, quæ respiciunt substantiam.

Bulla Pij V. super censibus in §. vbi autem vendenda dat tantum prælationem domino census non autem transfert dominium ante solutionem pretij.

Retrahens fundum censitum venditum omissa denunciatione non facit fructus suos, nisi restituto pretio, vel illo legitimè deposito.

11 Dominus census potest agere ad interesse contra dominum fundi qui illum vendidit non facta denunciatione, quando non potest illum retrahere à possessore.

12 Dominus census retrahens fundum censitum à possessore, potest in pretio computare pretium census, secundum aliquos.

Contraria sententia est verior, num.15.

13 Bulla Pij V. concedens domino census retractum fundi censiti venditi non facta denunciatione est exorbitans.

14 Debet intelligi vt iacet, nec extenditur.

15 Dominus census retrahere volens non tenetur deponere pretium.

16 Nec potest expellere colonum.

17 In retractu debet restitui totum, & integrum pretium erogatum.

20 Retrahere volens, tenetur soluere iustum pretium.

21 Retractus qui fit ex Bulla Pij V. regulatur à retractu, qui fit iure consanguinitatis, vel vicinitatis.

22 Actum faciens censetur se alligare legibus loquentibus de illo actu.

23 Retractus qui conceditur ex Bulla Pij V. potest fieri non solum quando res fuit vendita.

24 Verum etiam quando fuit data in solutum creditori.

Datio in solutum non comprehenditur sub statuto loquente de venditione.

Limit.1. si detur species pro quantitate.

Limit. 2. In datione voluntaria.

Lim. 3. In quacunque alienatione facta titulo oneroso, vel saltem non lucratiuo.

Ius retractus procedit etiam in datione in solutum voluntaria.

Iura personalia cedi non possunt.

Singularis numerus non verificatur in pluribus.

Limit. si in omnibus vigeat eadem ratio.

Verba sunt intelligenda de prima vice

Limit. in dispositione generali, vel indefinito.

Maximè si concurrat identitas rationis.

Ius retrahendi fundum censitum non denunciato domino census competit omnibus, qui census domini sunt.

Ius istud non est mere personale, sed competit ob ius reale, quod dominus census habet super fundo censito.

Cessionarius census fit illius dominus.

Et habet in fundo censito idem ius quod habebat primus illius emptor.

Verba legis cui conueniunt conuenit etiam illius dispositio.

Indefinita legis æquipollet vniuersali.

Constitutionis natura est vt sit vniuersalis aliàs est imperfecta.

L. bonus §. hoc sermone ff. de verb. sign. non procedit in dispositione legis.

Maximè si ratio quæ est in primo actu militet etiam in aliis.

25 Retractus qui fit ex beneficio Bullæ Pij V. habet locum etiam in venditione facta à Iudice ad hastam Iudiciario nomine.

Intellige quando Iudex vendit alicui tertio licitanti secus si rem illam addicat creditori, num.28.

26 Venditio facta à Iudice censetur perinde ac si esset facta ab ipsa parte.

27 Venditio quæ habet principium voluntarium, licet fiat à debitore coacto per Iudicis sententiam, dicitur voluntaria.

29 Bulla Pij V. loquens in venditione fundi censuati non habet locum in addictione, & datione in solutum facta à Iudice.

30 (Habet locum etiamsi dictus fundus detur in emphyteusim, vel locationem perpetuam, & num.35. vers. vnde.

31 Lex exorbitans est strictè intelligenda.

32 Emphyteusis, & locatio perpetua dicitur alienatio.

33 Locatio ad longum tempus comprehenditur sub prohibitione alienationis.

34 Dominium saltem vtile transfertur per locationem ad longissimum tempus.

35 Retractus habet locum in bonis datis ad locationem perpetuam, & num. 37.

36 Locatio cum pacto francandi transfundit contractum locationis in contractum venditionis.

37 Fundus census de iure communi vendi potest etiam irrequisito domino census.

38 Bulla Pij V. concedens prælationem domino census, quod non concedat ius retractus volunt aliqui.

39 Nisi specificè, & expressè sit deductum in pactum.

40 Contrarium tenet Auctor, cum Rota ob identitatem rationis.

41 Alienatio rei Ecclesiasticæ facta sine solemnitatibus est in statu validitatis, donec Ecclesia agat ad nullitatem.

42 Alienatio facta de re emphyteutica sine consensu domini directi est in statu validitatis antequam dominus directus declarat caducitatem.

43 Dominus census recipiens annuas responsiones ac eo qui emit fundum censitum ipso non denunciato venditum, sibi non præiudicat quod ad Ius retrahendi.

Limita, vt infra num. 67.

44 Quod lex non dicit, nec nos dicere debemus.

45 Retractus, qui conceditur iure sanguinis, circumscripto statuto, aut consuetudine, potest quandocunque peti.

46 Mensis concessus domino census ad declarandum, an velit præferri in emptione rei censitæ incipit à die denunciationis sibi factæ.

47 Census à statuto, vel constitutione non decisus remanet sub dispositione iuris communis.

48 Scientia domini census, quod fundus censitus fuerit venditus, non excludit necessitatem faciendi illius denunciationem.

49 Forma non potest dici quæ debet interuenire post contractum sed est solemnitas.

50 Omissio solemnitatis, quæ non debet interuenire in ipso actu, non vitiat.

51 Venditio fundi censiti facta, omissa denunciatione domino census non est nulla, sed imperfecta.

52 Ratificatio venditionis census inducitur ex receptione fructuum illius de manu emptoris.

53 Stipulationes tot censentur, quot sunt res, quæ deducuntur in stipulationem, & num. 106.

54 Renunciatio est stricti iuris, & non extenditur.

55 Renunciatio non inducitur, nisi quatenus de necessitate ex actu infertur.

56 Ratificatio actus non inducitur, nisi data scientia illius cum omnibus suis qualitatibus, & conditionibus.

57 Scientia non obligat, nisi probetur, quod fuerit de

toto

toto negotio, & omnibus illius qualitatibus, & conditionibus.

58 Retractus non potest intentari, nisi in necessariam antecedentiam præsumatur approbatus contractus venditionis.

59 Approbatio actus præsumitur facta sine præiudicio iurium eius vigore competentium.

60 Ratificatio non inducitur de eo, quod non est gestum nomine ratificantis.

61 Limita in præiudicium ipsiusmet ratificantis.

62 Ratificatio non extenditur vltra quam ex ipso actu de necessitate infertur, & num. 67.

63 Renunciare iuri suo nemo velle præsumitur.

64 Maximè vbi capi potest alia præsumptio, & coniectura.

65 Renunciationis præsumptio, vt excludatur omnis capi debet interpretatio.

66 Solatio præsumitur facta ex causa præcedentis obligationis.

67 Renunciatio non præsumitur facta, nisi expressè dictum sit.

68 Dominus directus recipiens solemniter canonem ab eo, qui emit rem emphyteuticam, sine eius consensu, censetur remittere caducitatem, & cus, num. seqq.

69 Dominus directus contra eum, qui emit rem emphyteuticam absque eius consensu, habet duo remedia; vnum expellendi emphyteutam, alterum recipiendi canonem.

70 Remedia, quæ dantur domino directo pro alienatione rei emphyteuticæ ipso inconsulto facta oriuntur ex diuersis causis.

71 Sed ex eodem facto.

72 Saltem consecutiuè.

73 Dominus directus non potest expellere emphyteutam ob alienationem ipso irrequisito, factam, & simul exigere canonem post alienationem decurrendum.

74 Remedium vnum non cessat per electionem alterius quando oriantur ex principiis diuersis, & separatis.

75 Promissio venditoris de faciendo consentire omnem personam interesse habentem, non comprehendit eum, qui habet ius ad retrahendum rem venditam.

76 Promissio ista de faciendo consentire, & c. intelligitur de iis, qui habent interesse ex causa de præterito.

77 Etiam quod talis promissio sit concepta per verba respicientia eos, qui sunt habituri interesse ex causa de futuro.

78 Verba quantumcumque generalia recipiant interpretationem à natura rei.

79 Vendens fundum censitum non tenetur emptori ad damna, & interesse, quæ pateretur ob retractum sequutum ibid. à domino census.

Venditor non tenetur de euictione sequuta iure retractus.

80 Euictioni vbi locus non est, ibi nec etiam refectioni damnorum, & interesse.

81 Melioramenta an sint reficienda emptori, à quo retrahuntur bona illi vendita, difficilis est difficultas.

82 Retrahens fundum tenetur reficere omnia melioramenta facta antequam moueretur lis super retractu.

83 Melioramenta vtilia, & necessaria sunt reficienda bonæ fidei possessori.

84 Melioramenta facta ab emptore rei Ecclesiæ sine solemnitatibus antequam sibi moueretur lis, super nullitate emptionis sunt omnia ei reficienda.

85 Retrahens fundum venditum debet reficere melioramenta necessaria etiam facta post motam litem super retracta.

86 Limita in melioramentis vtilibus, & num. 89. & 91.

87 Mala fides inducitur per litis contestationem.

Immo per solam iudicialem interpellationem. eodem num 87.

88 Melioratà bona, qui scit esse aliena est in culpa.

89 Melioramenta consistunt vel in faciendo de nouo vel in reficiendo.

90 Melioramenta vtilia consistentia in faciendo de nouo non sunt reficienda ei, à quo bona meliorata retrahuntur.

91 Melioramenta consistentia in reficiendo non sunt reficienda, sed potest melioràns illa eradicare si possunt eradi absque læsione fundi meliorati.

92 Limita. nisi dominus retrahens velit illa soluere quantum valerent eradicata.

93 Sublimita si dicta melioratio dominum soli magis oneret, quam prosit fundo meliorato.

94 Melioramenta quando dicantur excessiua, & onerosa Iudex declarat.

95 Melioramenta facta post litem motam quæ non possunt eradi absque læsione fundi meliorati, non debent refici, neque solui.

96 Dominus census retrahens fundum censitum, eo non denunciato venditum, ad quæ melioramenta teneatur?

97 Melioramenta facta ab emptore fundi censiti sunt reficienda, vel soluenda respectiuè non à venditore, sed à domino census retrahente.

98 Locupletari aliquem cum aliena iactura æquum non est.

99 Dominus census in venditione fundi censiti debet præferri omnibus, & illi debet fieri venditio cum eisdem qualitatibus, & pro pretio, quod ab aliis reperitur.

100 Melioramenta augent pretium rei melioratæ.

101 Dominus census volens retrahere fundum censitum venditum vnico pretio cum aliis bonis, quæ sunt pars, vel membra illius, vel illi sunt ratione accessionis, vel officij coniuncta non potest illum retrahere, nisi retrahat alia bona.

102 Amplia etiamsi dictus fundus fuerit venditus cum omnibus bonis debitoris.

103 Limita. si aliter consentiat emptor dictorum bonorum.

104 Venditio plurium rerum, quæ ad inuicem sunt coniuncta ratione officij, vel accessionis facta vnico pretio, vnica dicitur venditio.

105 Limita quando res vendita sunt omninò distincta, & separata.

106 Legata tot censentur quot sunt res legatæ.

107 Dominus census volens retrahere fundum censitum venditum vnico pretio cum aliis bonis, quæ sunt distincta, & separata, potest illum solum retrahere.

Amplia etiam, quod dictus fundus sit venditus cum omnibus bonis debitoris census num. 110.

Limita si emptor dictorum bonorum nolit pati retractum solius fundi censiti d. num. 110.

108 Ius retrahendi est reale, & afficit rem retrahibilem, & non aliam.

111 Beneficium mihi à lege concessum non potest alieno facto à me auferri.

112 Conditio iniqua non potest alteri per alterum inferri.

113 Pretium fundi censiti cum aliis rebus vnico pretio venditi debet à Iudice declarari, & quomodo.

114 Venditio cum pacto redimendi est vera, & perfecta venditio.

115 Emptor cum pacto reuendendi, pendente termino, facit fructus suos.

116 Ius prælationis concessum per Bullam Pij V. competit ei qui emit censum cum pacto reuendendi.

117 Retrahere potest vicinus, vel consanguineus qui emit rem cum pacto de retrouendendo.

118 Retrahendi ius an competat non solum primo emptori census, sed etiam eius cessionariis, vel aliter effectis dominis census affirmatiuè num. 122.

119 Retractus est ius personale nec à persona diuelli

poteſt declara, vt num. 123.

120 *Numerus ſingularis, non adaptatur ad plures, ſed quando,* num. 128.

121 *Verba quando comprehendant tantum primum dominum.*

124 *Retractus ius competit etiam ei qui acquiſiuit dominium cenſus mediante ceſſione illius ſibi facta.*

125 *Dominium cenſus acquiritur etiam ei cui à primo domino etiam titulo ſingulari fuit conceſſus.*

126 *Ceſſionarius cenſus etiam vlterior conſequi debet fructus, & efficitur dominus.*

127 *Legis diſpoſitio conuenit ei, cuius verba conueniunt.*

129 *Indefinita oratio æquipollet vniuerſali.*

130 *L.boues.§.hoc ſermone ff.de verb.ſignif.intellectus, &* num. 132.

131 *Conſtitutionis natura eſt vt ſit generalis,*

De Iure Retractus quod dominus cenſus habet contra emptorem fundi cenſui ſuppoſiti.

QVÆSTIO LXVI.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 1. ar. 4.

Diximus ſupra art. ab hinc 2. fuiſſe per Pium V. *in ſua Bulla ſuper cenſib.* pro forma conſtitutum, quod ſi dominus fundi oneri cenſus ſuppoſiti illum vendere velit, teneatur de neceſſitate denunciare domino cenſus futuram venditionem cum omnibus ſuis conditionibus, & qualitatibus.

1 Ex qua concluſione infertur, quod † ſi prætermiſſa dicta denunciatione fundus cenſitus venditus fuerit, ſi dominus cenſus illum ex alia cauſa poſſideat, poſſit eum retinere, & emptorem repellere vt fuit reſolutum in Rota *coram* Illuſtriſſimo Cardinali Ludouiſio, 26. *Iunij,* 1609. *in illa Romana Vinea; quæ eſt impreſſa poſt tract. deciſ.* 158. *num.* 1. *& ſeqq. & in illa Romana prælationis coram* R. P. D. Dunoxet 2. *Aprilis*, 1618. *quæ eſt ibid. deciſ.* 308. *num.* 1. [Et licet Rota à reſolutione facta in d. deciſione *in cauſa Romana prælationis*, 2. *Aprilis* 1618. coram eodem Dunozet, *& quæ eſt poſt trac. dec.* 308. receſſerit die 10. Decembris eiuſdem anni coram eodem, vt in deciſione impreſſa poſt *tractat. deciſ.* 369. Id tamen accidit, quia compertum fuit, quod cenſus ille, cuius vigore in priori deciſione, conceſſa fuerat prælatio, iam erat extinctus, & ideò illo ceſſante, ceſſabat etiam priuilegium prælationis, quod eius contemplatione dabatur.] Si autem † dominus cen-
2 ſus fundum illum non poſſideat, ſed ex contractu venditionis fuerit ad alium tranſlatus poſſit ab illo vigore huius Pianæ Conſtitutionis retrahere, vt declarauit *eadem* Rota *coram* Seraph. *deciſ.* 1474. *ſub numer.* 1. *verſ. neque obſtat, & coram* R. P. D. meo Vbaldo, 10. *Maij,* 1614. *in vna Romana retractus domus, quæ eſt ibidem dec.* 159. *per tot.*

De hac facultate retrahendi eſt in hoc articulo diſſerendum, & circa illam ſunt aliquot Quæſtiones diſſoluendæ.

Prima eſt, An ius iſtud retrahendi poſſit exerceri non ſolum contra primum, ſed etiam contra ſecundum, & vlteriorem emptorem rei ſuppoſitæ oneri cenſus, quando in prima, vel aliis ſequentibus venditionibus fuit prætermiſſa requiſita denunciatio.

3 In hac difficultate † videtur ſentiendum ius iſtud poſſe exerceri contra quemcunque dictæ rei emptorem [vt in retractu qui fit iure ſanguinis per multa concludit Tiraq. *de retr. ligneg.* §. 12 *gloſ.* 1. *num.* 2.] cùm enim venditiò præfata præſupponatur facta præter, & contra formam dictæ Pianæ Conſtitutionis omiſſa denunciatione, videtur † quod non fuerit perfecta, 4
vt declarauit Rota *coram* Seraph. *deciſ.* 1474 *numer.* 2. *in fine.* Immo quod ſit † nulla, & irrita, vt conſiderauit 5
Ludou. Molina, *in ſuo tract. de contract. part.* 2. *diſp.* 372. *num.* 6. *verſi quando autem per regulam, l. non dubium, C. de legib. à quo non videtur diſſentire* Felician. de Solis, *in ſuis Commentar. de cenſib tomo* 1. *lib.* 1. *cap.* 10. *nu* 9 Venditione autem nulla exiſtente non poteſt ex ea ſequi aliquis effectus excluſiuus domini cenſus, quo minus contra quemcumque emptorem dictæ rei, nulliter venditæ vti poſſit iure ſuo prælationis, quia quod nullum poteſt operari Iuris effectum, *l. non putauit,* §. *non quæuis, ff de bon. poſſeſſ. contr. tab.* & hæc opinio videtur quod poſſit confirmari ex alia Doctorum traditione, quæ † eſt quod in vim pacti de retrouendendo poſſit 6
primus venditor à ſecundo, vel alio emptore rem vendicare, maximè quando pactum fuit conceptum in rem, & verbis directis. Boer. *deciſ.* 182. *numer.* 48. Couar. *var. reſolut lib.* 3. *cap.* 8. *ſub num.* 3. *verſ. hinc apparet* Caſſan. *conſ.* 63. *& probat* Felician. *d. numer.* 9. *verſ. & quamuis.*

Mihi † tamen hæc opinio vndequaque non probetur. Cùm enim *Pius V.* in dicta ſua Conſtitutione non procedat annullando venditionem aliter factam, immo nec prohibeat quidem venditionem fieri abſque denunciatione, ſed dumtaxat ſtatuat, & præcipiat denunciationem fieri, non videtur quod ex ea inferri poſſit, quod venditio aliter facta ſit nulla, & inualida. Nec repugnat regula, *d. l. non dubium,* quoniam habet multas limitationes, & ad propoſitum noſtrum vna eſt, † vt non habeat locum quando actus reprobatur 8
de iure ſpeciali, ſed tantum procedat, quando anullatur de iure communi. Bal. *in l.* 1. *C. ſi aduer. vendit. cum aliis allegatis à* Socin. iun. *conſ.* 47. *nu.* 16. *lib.* 3. Sed venditio fundi cenſui ſoppoſiti facta non præcedēte denunciatione de qua ſupra non reprobatur, neque annullatur ex aliqua cauſa oriente à iure communi, ſed per dictam Conſtitutionem *Pij V.* iure quodam ſpeciali introducto fauore domini cenſus, vt diximus *ſupr. hac eadem quæſtione artic.* 1. merito, &c.

Altera eſt limitatio † vt habeat locum dumtaxat, 9
quando lex procedit prohibendo, ita probat *tex. in l. fi. ad fin. iuncta, l. præcedenti,* & ibi hoc ponderat ſolus. Salic. *C. de ſentent. ex breuic. recitan.* Alex. *conſil.* 14 *numer.* 3. *lib.* 4. Fely. *in cap. ſicut, ſub num.* 29. *in verſ. ſecus, quando lex, ext. de ſent. & re iudic.* Iaſ. *in d. l. non dubium, num.* 16. *&* 17. *verſ. limita iſtam regulam* Alexand. Trentacinq. *variar. reſolut. vol.* 1. *lib.* 3. *in tit. de cenſib. re lu.* 1. *num.* 4. *verſ. contra hanc, poſt hæc ſcripta viſus, qui iſtos allegat, & optimè declarat.* Corn. *conſ.* 203. *num.* 9. *lib.* 3. Tiraq. *de retract. lignag. in præfat. ſub num.* 31. Iaſ. *in l.* 1. *numer.* 10. *ff. de liber. & poſth.* vnde non poteſt vſurpari in caſu noſtro in quo dicta Piana Conſtitutio non diſponit prohibendo vt dictum eſt. Nec refert quod Pius V. *ibi ad finem Bullæ in verſic. contractuſque ſub alia forma poſt hac celebrandos,* &c fœneratitios iudicari mandet contractus cenſuum ſub alia, quam ibi tradita forma, celebratos, & per conſequens videatur prohibere ſub pœna nullitatis, quod contractus venditionum fundi cenſui non fiant abſque denunciatione, quam ſupra eſſe faciendam de neceſſitate diſpoſuerat. Licet Surd. *conſ.* 282. *num.* 4. *& ſeqq. lib.* 2. *&* Aluar. Valaſch. *Conſul. tomo* 1. *conſult.* 133. *maximè num.* 3. *& ſeqq. num.* 16. ſentiant omnia diſpoſita in *d. Bulla* tendere ad inducendam formam ſubſtantialem contractus cenſualis, & omnia ibi diſpoſita requiri copulatiua pro forma ſubſtantiali dicti contractus, verior tamen videtur ea opinio, quoniam mens † & intentio Papæ *in d. verſ. con-* 10
tractuſque, &c. fuit annullare, & declarare fœneratitios illos contractus, qui in poſterum celebrarentur contra ea, quæ ſunt de ſubſtantia contractus cenſualis, de quibus dictum eſt *ſupra hac part.* 2. *c.* 1. *qu.* 3. *art.* 1.

numo

nunc q.5 5. non autem illos, qui celebrarentur contra ea, quæ sunt natura, & accidunt dicto contractui, prout est denunciatio de qua agimus, quæ non respicit formam, & substantiam dicti contractus dum in esse deducitur, & census ipse constituitur, & venditur, sed accidit postquam census est constitutus, & ad alium translatus. [quod bene comprobatur ponderando verbum celebrandos quod referri non potest, nisi ad tempus verbi, *l. in delictis §. si extraneus, ff. de noxal.* ea autem quæ post contractam perfectum contingere possunt, non dicuntur de forma contractus. Angel. *cons. 36 n. 2.* Non enim omnia verba legis sunt de forma, sed ea tantum quæ respiciunt substantiam actus, de quo lex loquitur Anch. *cons. 159. numero 1. vers. tertio optime, & cons. 425. num. 2.* & in terminis huius Bullæ dicit Gutierez. *pract. quæst. lib. 2. c. 176. sub num. 3. vers. 5. & n. 5.*] Et quod talis ibi fuerit mens, & intentio Papæ dixit Rota *coram* Seraph. *decis. 1431. num. 3. part. 2. & coram* bon. mem. Cardinali Pamphilio. 26. *Iunij* 1600. *in illa Bononiensi census, quæ est impressa post tract. decis. 116. n. 4. & sensit coram* R.P.D. Manzanedo, 12. *Ianuarij*, 1607. *in illa Rauennaten. Saluiani Imerd. quæ est ibidem decis. 126. num. 9. vers. vltra prædicta.* Nam vt diximus *sup. hac 2. par. cap. 1. quæst. 3. art. 1. num. 30.* duo facit Pius V. *in d. sua Bulla.* Primum, dat formam contractui census. Secundum, improbat non nulla pacta, & prohibet ne illa in dicto contractu inserantur. In *d.* autem *vers. contractusque sub alia forma,* respexit ad ea quæ [voluit requiri pro forma substantiali contractus non autem ad ea] quæ tendunt ad reprobationem pactorum, vt voluit Rota *coram* Reuerendissimo Coccino Decano, *in illa nullius, seu melimcensi census,* 26. *May,* 1614 *quæ est post tract. decis. 146. num. 6. & in eadem causa* coram eodem 16 *Martij,* 1615. *quæ est ibidem decis. 147. num. 2. & nos diximus d. art. 1. n. 35. aliorum auctoritate.*

Non obstant rationes, & argumenta considerata per *Surdum, & Valasch* quoniam illis benè, & latè respondet Sigism Scaccia *in suo trac. de Commerc. §. 1. quæst. 1. num 245. vers. tertia difficultas, & infra* quem indicasse sufficiat. Nec etiam refragari videtur, quod pactum de retrouendendo possit exerceri contra secundum, &
11 alium vlteriorem emptorem, quoniam † prætetquam quod negatiuam sententiam amplectitur Crau. *cons. 12. num. 7. & alij multi relati ab eo cons. 201. n. 1. & seq. lib. 1. & à Boër. d. decis. 182. n. 18. & seqq.* dicitur etiam quod
12 affirmatiua † opinio posset habere locum, quando pro obseruantia dicti pacti fuisset hypothecata res ipsa vendita generaliter, vel specialiter, quoniam dicta hypotheca maximè si sit specialis, impedit dominij translationem, vt fuit dictum *supra hac ead. quæst. art. 1.* Sed ad fauorem domini census nullibi reperitur quod res censui supposita sit specialiter quidem hypothecata in caso, quo illa venderetur omissa denunciatione, sed dumtaxat pro solutione census, & pro immunitate fundi suppositi, meritò, &c.

Quamobrem in eam venio sententiam quod dominus census ob alienationem rei censitæ secunda vel alia vice factam sit exclusus à beneficio retractus, & quod non possit ius prælationis sibi ex Bulla *Pij V.* concessum contra tertios emptores exercere, sed quod
13 † dumtaxat sibi saluum ius agendi ad interesse contra primum impositorem census, qui rem censui suppositam denunciatione prætermissa vendidit, *arg. l. qui tibi, C. de hæred. vel act. vend. & l. qui ancillam, C. de pact. empt.*

Vel possumus hanc difficultatem definire ex iis quæ latissimè cumulauit Card. Mantica, *in suo trac. de tacit. & ambig. conuent. lib. 4. tit. 32. ubi per multos numeros à n. 44. vsque ad num. 97.* examinat, & quando pactum de redimendo possit exerceri contra tertios possessores.

Cæterum admissa pro vera opinione affirmatiua quod dominus census possit rem censui obnoxiam ipso non denunciato venditam retrahere etiam à secundo vel vlteriore illius emptore. Alia soboritur difficultas, an in retractu faciendo possit dominus census ad computum pretij bonorum retrahendorum cōputare quidquid erogauerat in emptionem census, & quidquid ipse consequi debet occasione fructuum dicti census decursorum & non solutorum. In qua indagatione videtur prima consideratione verior † pars affirmatiua ne 14
alteram sententiam sequentes incidamus in alterum ex duobus absurdis, & inconuenientibus, scilicet, vel quod census sustineatur super sola personali obligatione, quod esse à contractus censualis substantia omnino alienum fuit demonstratum *supra par. 1. c. 3. quæst. 1. art. 6. nunc q. 34.* Quoniam cùm dominus census retrahendo fundum censitum efficiatur illius dominus, non potest fundus ille remanere obligatus pro solutione census ad suimet fauorem cùm res propria nemini possit esse obligata, *l. neque pignus, ff. de reg. iur.* & per consequens census deberetur, & solueretur ex sola personali obligatione. Vel quod ius illud, & facultas retrahendi, quæ per dictam Pianam Constitutionem fuit concessa, fauore domini census, vt fuit dictum *supra hac ead. q. art. 1.* in illius odium, & præiudicium retorqueretur contra regul. *l. quod fauor. ff. de leg.* quia ex eo quod census super sola personali obligatione consistere non potest redigeretur ad purum, & simplex mutuum, & creditum, & forsan cum maxima difficultate illud exigendi.

Contraria tamen, & negatiua opiniò mihi magis placet; Cùm enim dicta Constitutio *Pij V.* † sit exor- 15
bitans à iure communi, vt pote tollens primo dicti fundi emptori libertatem emendi, & restringens facultatem liberam de re propria disponendi & in quemcumque illam liberè alienandi, vt de iure cuilibet permissum est de re sua, *l. inuitam, C. de contr. empt. l. nec emere, C. de iure deliber.* vt per hanc rationem talem iudicauit dictam Bullam Rota *coram* R.P. Dunco Vbaldo, 10. *Maij, 1614. in illa Romana retractus domus quæ est impressa post tract. decis. 159. numero 3 & in eadem causa coram eodem. 15. Decembris eiusdem anni, vt ibidem dec. 71. num. 6.* est † accipienda vt iacet. & non extendenda 16
vltra quam loquatur *l. si verò, §. de viro, ff. sol. matr.* & ob hanc rationem, quia Bulla non disponit dicebat Rota *coram* Illustrissimo. Cardinali Mellino, 31. *Ianuarij*, 1601. *in illa Romana vinea, quæ est ibidem dec. 157. num. 2.* do-
minum † censos volentem retrahere fundum suo cen- 17
sui suppositum alteri venditum non arctari ad faciendum depositum [Quod tamen declarandum est, vt procedat dumtaxat ad effectum consequendi prælationem *in quibus terminis loquitur dicta decisio coram* Illustrissimo Cardinali Mellino *in illa Romana vinea* 13. *Ianuarij, 1601. quæ est post tract. dec. 157. num. 2. vt declarat eadem* Rota *coram eodem causa* 11. *April* 1603. *quæ est ibid. dec. 326.* secus autem ad effectum, vt volens retrahere possit acquirere fructus dicti fundi, quos non acquirit etiam quod litem contestatus fuerit contra emptorem, nisi vel pretium realiter, & cum effectu soluerit, vel fecerit depositum reale, & actuale, vel saltem verbale casu quo dictus emptor pretium recipere recusaret, vt dicit Rota *d. dec.* 3. ea ratione, quia Bulla præfata dat solum prælationem domino census in emptione fundi subiugati non autem transfert illius dominium ante solutionem pretij & per consequens neque etiam sequi potest acquisitio fructuum, qui dominium sequuntur, *l. si dominium, C. de pignor. l. 1. & l. 3. C. de pign. act. & diximus, ad præcedentem art. in add. n. 1.*] & pro hac opinione satis videtur facere id quod dicebat Cardin. *Mantic. in d. suo tract. de tacit. & ambig. conuent lib. 5. tit. 10. num. 36.* quod cum dicta Piana Con-
stitutio simpliciter velit, quod † dominus census ven- 18
ditione rei censui suppositæ præferatur, & non dispo-

nat quod res illa ad eum transeat sine onere, si eam
emat non poterit expellere colonum habentem pro
obseruantia locationis rem illam sibi hypothecatam,
reddens rationem, quia cùm dicta Bulla sit exorbitans
iure communi debet intelligi, vt minus illud corrigat,
quam sit possibile, *c. cum dilectus, ext. de consuetud. iun-
cta l. si debitor, C. de distract. pignor.* Ex quibus videtur
concludendum, quod Constitutio præfata debeat in
proposito articulo interpretari, vt det facultatem do-
mino census quod retrahat à quibuscumque etiam se-
cundis, & vlterioribus emptoribus, non autem quod in
retractu cogere possit eum à quo retrahit vt ad com-
putum pretij computet id quod ipse impenderet, &
erogauerat in emptionem cẽsus nec fructus decursos,
& non solutos, vt in puncto dixit Rota *coram* R. P. D.
meo Vbaldo, 10. *Martij, & 15. Decembris 1614. in illa
Romana Retractus, domus quæ sunt in fine tract. & decis.
71. num. 7. dec. 159. num. 3.*

Licet enim hoc fortè posset desiderare, & prætendere dum ipse in prima venditione vult alteri præferri, & negotium agitur inter dominum census, & cum qui illum imposuit, & constituit; videtur tamen absurdum dicere quod hoc illi concedatur postquam venditio habuit effectum, & fundus censitus transiuit ad manus plurium personarum, quæ integrum dictæ rei pretium venditoribus persoluerunt, nam si eo casu dominus volens retrahere non teneretur soluere totum, & integrum pretium in pecunia numerata ei à quo retrahit, sed posset cum pretio compẽsare quidquid ipse erogauit in emptionem census, ac fructus illius decursos, & sibi non solutos, maximum sequeretur absurdum, quod retractus non fieret cum iisdem conditionibus quibus venditio facta fuit, prout faciendum esse supra deduximus. Nam ille à quo res illa retrahitur non reciperet totum, & integrum pretium, quod ipse dum eandem emit realiter, & cum effectu erogauit, prout † restituendum esse pluribus docet Tiraq. *de Retractu lignag. §. 1. Glos. 16. num. 1. & seq.* sed reciperet
illud diminutum, & consequenter iniustum, & sic non
20 satisfieret regulis retractus, quæ disponunt, quod † vo-
lens retrahere teneatur soluere pretium iustum Afflict.
in suo tract. de iur. prothom. §. 2. numero 17. & seq. Marc.
Mant. *in eod. tract. numero 26.* Balthaz. Benedell. *in simili*
21 *tract. § in primis num. 62.* secundum † quas regulas esse
procedendum in contractu qui fit ex beneficio Bullæ
Pij V. non obscurè sensit Rota *in d. Romana retractus
domus, coram* R. P. D. meo Vbaldo, 10. *Maij, 1614. quæ
est post tract. decis. 159. num. 3.*

Nec obstant ea quæ supra in contrarium fuerunt considerata, quoniam retracto fundo census, & acquisito illius dominio domino census extingui censum ipsum, & resolui in simplex creditum est de natura contractus censualis, cùm non possit consistere in sola obligatione personali & eo ipso extinguatur, quod fundus suppositus transit in dominium domini census, vt dicemus *infra par. 3. c. 1. q. 4. nunc q. 113.*

Nec videtur habenda in consideratione illa incommoditas, cùm in necessariam consequentiam contingat, & sequatur ac proueniat ex propria ipsius retrahentis voluntate, dum vult desiderium proprium explere emendo fundum censui suppositum, vnde de se
ipso, non de alia persona conqueri debet, argum. *c.*
22 *damnum, de reg. iur. in 6.* nam † faciens actum censetur
se astringere legibus loquentibus de illo actu, Bald. *per
illum tex. in l. si duo, ff. de acq. hæred. cum aliis allegatis à*
Surdo *cons. 298. num. 10. & seq. lib. 2.*

Supra firmata autem conclusio quo dominus census possit rem censitam retrahere, vel à primo tantum
emptore secundum opinionem, nostram vel à quo-
cunque etiam secundo, & vlteriore debet ampliari. vt
23 procedat † non solum quando fundus censitus fuit
alienatus titulo veræ, & propriæ venditionis, sed etiam
quando fuit creditori pro suo vero credito in solutum
datus, cum † talis datio in solutum vim veræ venditio- 24
nis obtineat, & venditio dicatur, *l. fin. ff. ex quibus caus.
in possess. erat.* Socin iun. *cons. 47. num. 9. libr. 2.* per quam
rationem ita firmauit Rota *coram* Illustrissimo Cardin.
Ludouisio, 16. *Iunij, 1609. in illa Romana vineæ, quæ est in
calce tract. dec. 158. num. 9. & seqq.*

[Et licet in statuto loquente de venditione non comprehendatur datio in solutum, Menoch. *cons. 76. num. 10. in fin. lib. 5.* Dec. *cons. 18. num. 3.* Ias. *cons. 150. n. 2. vers. secundo, & fortius lib. 4.* Ruin. *cons. 114. numero 9. lib. 1.* Ceph. *cons. 699. num. 33. lib. 5.* Guid. Pap. *decis. 257. in fin.* Crau *cons. 327. num. 7. lib. 3* Rimin. Sen. *cons. 569. num. 7. & ibi addent. lib. 3.*

Hoc tamen fallit primo, nisi detur insolutum species pro quantitate debita Soc. Iun. *cons. 47. numero lib. 3.* Ceph. *cons. 159. num. 24. & 25. lib. 2.* Bologn. *cons. 21. num. 3. qui de communi* Gratian. *discep. forens. cap. 544 num. 15.*

Licet contrarium conetur defendere Corn. *cons. 166. num 17. & infra lib. 2.*

Secundò fallit in datione in solutum voluntaria, *l. eleganter vbi* Bart. Bald. & Castr. *ff. de pignor. act.* Crau *d. cons. 227. num. 7* Ceph. *d. cons. 159. num. 26.* Aret. *cons. 42. num. 2. in fin.* Laurent. de Pin. *cons. 67. numero 14. & seqq.* Tiraq. *de retract. lignag. §. 1. gl. 14. num. 7. &* 8. Rota *coram* Gregor X V. *decis. 425. num. 9.*

Tertiò fallit generaliter in quacunque alienatione, quæ fieret ex causa, & titulo oneroso, vel saltem non lucratiuo, Corn. *d. cons. 166. num. 23. lib. 2.* Martius Medic. *examinat. 18. n. 28.*

Et propterea istud ius retractus quod competit vigore Bullæ Pij V. competit domino census non solum si fundus census fuerit verè titulo venditionis ea non denunciata venditus, vt expressè in eadem bulla legitur, sed etiam in datione in solutum voluntarie facta Afflict. *in tract. de iur. prothom. §. 3. num. 16. vers. sed iuxta.* Trentacinq. *post multos quos congerit cons. 25. n. 4 & infra lib. 2. vbi contrarius respondet* Rota *dec. 184. num. 13. part. 1. recent.* & propter eandem rationem in omnibus casibus in quibus datio insolutum venit in statuto sub nomine venditionis.]

Sed dubitari posset, an habeat etiam locum in venditione facta à Iudice iudiciario nomine, [licèt Sigismun. Scacc. *in suo tract. de Commerc. & Camb. q. 1. n. 345. vers.* prima sit opinio post longam disputationem am-
plectatus, sit negatiuam attamen,]. & partem affirma-
tiua † amplexa fuit Rota *coram eod.* Illustrissimo Car- 25
din. Ludouisio, 19. *Nouemb. 1604. in illa Romana prælationis, quæ est ibidem decis. 156. n. 1* [Gratian. *disc. for. tom. 3. cap. 544. num. 5. & tom. 4. c. 784. n. 9. cum quinque seqq.*]

Nec refert quod ista non videatur venditio voluntaria, sed necessaria, quia prætergnam quod dum Pius V. *in d. sua Constitutione*, concessit hoc ius prælationis, & retractus, id fecit in fauorem domini census, vt diximus *supra hac ead. quæst. art. 1.* & fauor æquè militat si venditio fiat volente domino fundi censuati sicut si eo inuito, vt dixit Rota *in d. Romana prælationis, numero 6.*
Respondetur etiam quod cum ipse dominus fundi ab
initio debitum sponte contraxerit, venditio † facta à 26
Iudice debet perinde censeri ac si esset facta ab ipso
debitore, vt pluribus probat Tiraq. *de Retractu. Lig-
nag. §. 1. Glos. 14. num. 13. & seq.* Et cum venditio † ista 27
voluntariam causam habuerit ipsam quoque licet de-
bitore inuito fiat, voluntariam censendam esse demonstrat Tiraquell. *d. num. 13. in fine,* Cephal. *latè cons. 254. n. 11. & seqq. & cons. 255. n. 2. & seqq. lib. 2.*

Quod tamen Ego intelligendum esse existimo pro-
cedere † quando fundus iste censuatus venditur à Iudi- 28
ce non ipsimet creditori ad cuius instantiam sub hasta
ponitur, sed alieni extraneo licitanti tanquam plus
offerenti ad publica bannimenta, nam cùm † ista 29
Constitutio Piana disponat super venditione facienda,

non

non habebit forte locum in adictione, & datione in
solutum facta ipsi creditori. Alex. cons. 35. per tot. & sig-
nanter num. 4. lib. 1. Afflict. in sua tract. de iure prothomis.
§. 3. numero 36. Tiraq d. Glos. 14. num. 89. & Balthazar.
Benedell. in d. suo trac. de iur. prothom. in princ. num. 122.
vbi ad alios remittit.

[Contrarium tamen in his terminis voluit Rota
coram R. P. D. Manzanedo in vna Sabinensi census 26.
Aprilis 1624. quæ est post tract. dec. 429. numero 3. licet
enim tradita per Alexand. & alios hic citatos procedant
in terminis iuris communis, non tamen habent locum
in casu proposito iuxta terminos bullæ Pij V. quæ cum
loquatur in venditione, habet etiam locum in datione
in solutum quia per eam deuenitur ad alienationem:
vt dixit ibi Rota ex Tiraq. de retr. lignag. §. 1. gl. 14. num.
58.

30 Quarta subnecti potest dubitatio, An † huiusmodi
ius, & priuilegium retrahendi competat domino cen-
sus aduersus eum, cui fundus censitos non venditos, sed
concessus fuerit in emphyteusim & locationem per-
petuam. Et licet bulla videatur loqui in venditione, &
31 † tanquam exorbitans à iure communi videatur stri-
ctè intelligenda l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exercitor. lib.
constitutionis. ff ad municip. attamen, cùm ista dubitatio
agitaretur in Sacra Rota Romana coram R P. D. Mer-
lino in causa Romana retractus, partem affirmatiuam
acerrimè defendit D. Paulus Ranuccius V. I. D. Ma-
ceratensis, & in Romana curia Aduocatus nemini se-
cundus infrascriptis, & aliis fundamentis ex quibus
ita fuit resolutum in Rota 30. Martij 1626. coram R.
32 P. D. Merlino in Rom. retractus post trac. decis. 524.] †
quia emphyteusis, & locatio perpetua dicitur aliena-
tio. Bart. in l. codicillis. § institutae. num. 3. ff. de leg. 2. Ias. in
l. manumissionis, numero 7. ff. de iustit. & iur. Alex. cons.
33 104. numero 6. lib. 3. & † proinde prohibita venditio-
ne censetur etiam prohibita locatio ad longissimum
tempus Bald. post Odofr. in auth. ei, qui iurat. sub. num.
140. vers. sed an sit venditio. C. de bon. auctor. Iudic. possid.
Alex. cons. 1. numero. 15. libr. 4. Ias. cons. 29. numero 1. vers.
ad idem addo multum notab. lib. 1. Dec. cons. 204 num. 3.
latè Petr. de fideic. quæst. 8. numero 8. cum multis seqq. Rip.
in l. filius familias §. Diui. numero 100. in fin. ff. de leg. 1.
Riozz. de contract. tit. de empt. & vendit. in princ. num. 26.
34 Quia † per huiusmodi locationem perpetuam, & ad
longissimum tempus transfertur saltem vtile domini-
um, l. 1. §. quod autem ff. de superf. l. fin. ff. si ager vectig.
vel emphyt petat. notant scribentes ad cap. ad audientiam.
35 de reb. Eccles. non alien. & † per hanc rationem dicunt
Doctor. Ius retractus habere locum in tali locatio-
ne. Afflict. de iur. prothom. in princ. in 8. notab. num. 25.
& 26. Bart. eod. tract. quæst. 12. dependenti. versic. 1. casu
Benedell. eod. tract. in prin. constit. numero 283. in fin.
Rendell. eod. tract. in Verb. per locationem numero 5.
fol. 68. Gratian. discept. forens. tom. 3. cap. 460. num. 39.
& seqq. vbi refert multos, & dicit, ita fuisse in Rota
resolutum. Vnde possumus etiam inferre ad resolutio-
nem propositæ dubitationis, quod Ius retractus con-
cessum à Pio V. in dicta sua Bulla habeat etiam lo-
cum contra eum, in quem translatus sit fundus cen-
situs titulo perpetuæ emphyteusis, & locationis ad
longissimum tempus: cùm, vt sæpius dictum est, dis-
posita in retractu, qui conceditur vigore Bullæ Pij
V. domino census, & multo magis; quoniam ratio qua
motum fuisse Pium V. ad concedendum hoc priuile-
gium retrahendi diximus supra hac ead. quæst. art. 2. n. 3.
æquè militat in emphyteusi, & locatione perpetua, ac
in venditione.

Et ista conclusio absque dubio procederet, si talis
36 locatio fieret cum pacto francandi, quod † transfun-
dit contractum locationis in contractum venditionis
Crot. cons. 72. num. 47. & seq. Ceph. qui illum allegat cons.
329. num. 55. cum multis seq. lib. 3. Tiraq. de tract. lignag.
§. 1. gl. 14. num. 139. & propterea datur retractus Tiraq.
ibidem Franc. decis. 392. in princ. Vrsill. ad afflict. dec. 72.
num. 10. & seq. Couar. variar. resolut. lib. 3. cap. 11. num. 3.
ad med. vers. ego verò. Benedell. vbi supra num. 268. Ren-
dell. mox citato. num. 4.

Quinta suboritur dubitatio. An si dominus census
recipiat terminos census ab eo, qui fundum censitum
emerat, censeatur dicto iure retractus renunciasse Pu-
ta (quod dictum sit pro tironibus) Titius qui censum
imposuerat fundum subiugatum vendidit Sempronio,
non facta denunciatione domino census; & emptor
sibi accollauit dictum censum, & suscepit in se onus
soluendi in posterum domino census annuas respon-
siones censuales, à quo postquam dominus census
sciens dictam fundi venditionem, annuos census rece-
pisset, volebat ab eo fundum censitum vigore dictæ
Bullæ latè retrahere, & vendicare: opponebat emptor
dominum census sibi præiudicasse in iure retractus
& illi tacitè renunciasse per receptionem fructuum
censualium scienter factam. Quæritur quid iu-
ris.

Pro resolutione huius difficultatis præmittendum
est quod licèt aliqui fuerint in ea opinione per dictam
Bullam in §. vbi autem vendenda sit, &c. dati domino
census simpliciter ius prælationis, & propterea cum
(vt diximus supra hac eod. art. 4. n. 15. & seq. sit exorbi-
tans: ex † quo de iure communi fundus censitus ven- 37
di potest, etiam irrequisito, & non denunciato domino
census. Capyc. decis. 196. Peregr. cons. 19. num. 15. lib. 4.
Hond. cons. 81. num. 5. lib. 2. dicant † illam non esse ex- 38
tendendam vt dicatur concedere etiam ius retrahen-
di, immò vt iacet esse intelligendam, & accipiendam.
Surd. dec. 167. numero 16. Hond. cons. 74. numero 14.
libr. 2. Pett. Caball. cons. resolut. cent. 7. per tot. lib. 1.
Subiungentes quod quatenus Ludou. Molin. in tract.
de contract. part. 2. disp. 370. sub numero 6. vers. quando
autem, & disp. 372. pariter sub numero 6. eod. vers. quan-
do autem Gutierez. pract. quæst. lib. 2. q. 167. numero 2.
Azor. instit. moral. par. 3. lib. 10. c. 11. vers. quod si alienatio.
Felic. in suis comment. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 10.
num. 6. Rota coram Seraph decis. 1474. num. 2. & coram
R. P. D. meo Vbaldo in vna Romana retractus domus
10. Maij, 1614. quæ est post tract. decis. 15. num. 3. nec etiam,
& coram Greg. XV. in vna Romana vinea, 26. Iu-
nij, 1609. quæ est ibid. dec. 158. num. 2. & fortè alij conce-
dunt dati domino census executionem ad retrahen-
dum vigore dictæ Bullæ fundum censui suppositum
venditum, eo non requisito, nec denunciato † sunt in- 39
telligendi dumtaxat quando ius retractus fuit inter
contrahentes expressè, & specificè in pactum dedu-
ctum. Ego tamen † non existimo esse recedendum ab 40
opinione, quam firmauimus supra hoc eod. artic. 4. in
prin. quam simpliciter tenuit Rota in decisionibus supra
relatis, & absque vlla prorsus distinctione.

Licèt enim bulla præfata in d. §. vbi autem venden-
da sit, loquatur simpliciter de prælatione, non autem
de retractu, debet tamen extendi ad ius retrahendi ob
identitatem rationis, vt dicit Seraph. d. dec. 1474.
num. 2.

Vel si nolimus recedere à cortice verborum, possu-
mus dicere, nos versari in casu prælationis, quia cum
præsupponamus venditionem fuisse factam, non
præmissa denonciatione domino census & sic non
seruata forma, quam Papa in dicta vers. vbi autem ven-
denda sit, voluit seruari in huiusmodi venditionibus,
vtique venditio respectu domini census fuit imperfe-
cta, vt dicit Seraph d. numero 2. Licet enim donec ipse
agat ad retrahendum contractus ipse sit in statu vali-
ditatis, eo tamen volente rescinditur, & habetur pro
non facto ad fauorem emptoris, prout dici solet de
alienatione † rei Ecclesiasticæ facta absque causa. & sine 41
solemnitatibus requisitis, quod sit imperfecta, & illius
validi

validitas pendeat à voluntate Ecclesiæ. Rota *diuers.*
decis.133.num.11.part.2 & nos diximus supra hac 2.par.
42 *cap.2. quæst.3.art.2. num.15.* Et † de alienatione facta
ab emphyteuta irrequisito domino directo, quod
eius validitas pendeat à domini directi voluntate, *l.2.*
& ibi Doctor. *Cod.de iur.emphyteut.* Alexand.*cons.113.*
numer.3. lib.4. Cùm itaque venditio ista fundi subiu-
gati quo ad dominum census sit imperfecta, perin-
de ac si facta non fuisset, sequitur, quod simus in ter-
minis prælationis, quàm expressè concedit Bulla Pij
V. domino census antea perfectam venditionem, vt
considerat Seraphin. *d.decis.1474. numer.2.* Quod au-
tem denunciatio de qua agimus, requiratur pro forma
dictæ venditionis, diximus *supra hac eadem quæst.art. ab*
hinc 2.per tot.& signanter num.7.& ibi in addition.n.9.&
seqq.

His sic breuiter præmissis, accedendo ad resolutio-
43 nem propositæ dubitationis, quod per præceptionem
censualis responsionis dominus census non censeatur
renunciasse iuri retrahendi, nec quo ad illud aliquod
sibi fecisse præiudicium censeo. Nulla enim lege cau-
tum reperitur quod dominus census debeat mouere
iudicium super retractu antequam recipiat terminus
census decursos ante factam venditionem, & sibi non
solutus, & quod per receptionem illorum secutam an-
te dictum motum iudicium super retractu, dominus
44 census priuetur iure retrahendi ergo † quod lex non
dicit, nec nos dicere debemus. *l. illam C. de collat.l.de*
pretio, ff.de public. in rem action. Surd.*cons.150. num.22.*
lib.1. vbi hic exornat stante maximè, quod non reperi-
tur præfixus domino census terminus, intra quem
agere debeat ad retrahendum, vnde semper, & quan-
documque poterit agere, nisi legitima præscriptione
45 repellatur, † vt de retractu, qui fit iure sanguinis cir-
cumscripto statuto, & consuetudine) dicit Tiraq. *de re-*
tract.lignag. §.1.glos.10. num.10 Et retractum, qui fit
ex partium conuentione, vbi certum tempus non est
præfixum, & præscriptum posse quandocumque fieri
dicit idem Tiraq. *de retract. conuent. §.1.glos.2.numer.1.*
46 *&* 2. Nam † mensis qui per dictam constitutionem
Pij V. præfigitur domino census, incipit currere à die
factæ denunciationis, vt expressè habetur in eadem
constitutione in vers. vbi autem vendenda sit, si autem
fiat venditio absque denunciatione, constitutio non lo-
quitur, nec disponit intra quantum tempus res censita
47 vendita retrahi possit † vnde hoc remanet in disposi-
tione iuris communis *l.commodissimè ff.de liber.& post-*
hum. quo iure actio durat triginta annos *l.sicuti l.om-*
nes, C.de præscr.trigint.vel quadragint. ann. l.2.C. de con-
stit. pecun.

Vltra quod dicere possumus, quod cùm ob non fa-
ctam denunciationem, venditio quo ad dominum cen-
sus sit imperfecta, vt paulò supra diximus, dominus
census semper sit in puris terminis bullæ, & intra men-
sem à Bulla concessum.

Neque repelli debet dominus census ab agendo; eo
sub prætextu, quod sciuerit dictam fundi censiti ven-
ditionem, & non reclamauerit, immò absque vlla
protestatione terminos census antea decursos liberè
48 receperit. Quoniam † cùm, vt dictum est, denun-
ciatio venditionis sit de forma illius, simplex scientia
non potest domino census nocere *Tiraq.* loquens de
retractu, qui fit iure sanguinis, quod simplex scien-
tia venditionis factæ absque denunciatione consan-
guineo facta, illi non noceat *de retract. lignag. §.36.*
glos.2.numer.26 Surd.*cons.371.numer.72.& seq.lib.3.&*
in puncto Seraphin.*d. decis.1474.numer.3.& voluit* Ro-
ta *in aliis causis, vt in decis.157.& 158.post tract. num.5.*
& 8. Maximè quia cum talis denunciatio non requi-
ratur simpliciter ad effectum inducendæ notitiæ, &
scientiæ venditionis in domino census; sed ad effe-
ctum, vt deliberet an velit nec ne emere pretio, & con-

ditionibus ab aliis oblatis, vtique sola scientia dictæ
venditionis non nocet, vt diximus *supra hac ead. quæst.*
art.2.num.9.

Nec dicatur hanc denunciationem † non posse dici 49
de forma cum interuenire debeat post perfectum con-
tractum, & potest se habere ad esse, & non esse, An-
gel.*consil.36.num.2.* Felin.*in cap. cum dilecta num.26. in*
quarto signo de rescrip. Ias. *in l.vniuersa n.10. C. de pre-*
cib. Imper.offer. & propterea dici potius debeat solem-
nitas, quam forma substantialis, Ang.*d.cons.36.num.2.*
& † omissio solemnitatis, quæ non potest interueni- 50
re in ipso actu, non vitiet actum, Alex.*cons.206 in vlt.*
dub.lib.6. Afflict.*decis.378.n.4.* Crauet.*cons.62. num.2.&*
cons.177.num.5. lib.1. Quoniam resp. quod obiectum
procederet si nos diceremus, dictam denunciationem
esse de forma contractus censualis, sed nos dicimus,
illam esse de forma venditionis fundi censiti, & † ideò 51
si omittatur, licet non reddatur nulla venditio, red-
ditur tamen imperfecta respectu domini census, &
quo ad illius præiudicium, vt diximus ex Seraphin.*d.*
dec.1474.num.2.& 3.& firmauimus supra in hac additio.
num.40.

Nec obiiciat quis quod vltra scientiam venditionis
concurrat etiam actus positiuus ipsius domini census
in recipiendo pecunias pro fructibus census decursis;
ex † quibus simul iunctis resultet ratificatio præce- 52
dentis venditionis Natt. *cons.131. n.4. lib 1.* Bal. *cons.*
184.num.5.lib.2. Paris. *cons.76.num.51.lib.4.* Cassad.*de-*
cis.3.num.2.de rescr. Menoch *de recup.possess.rem.15.nu-*
mer.118.& seqq. Mantic.*de tract.& ambig.conuent.lib.4.*
tit.29.num.18.& seqq. Gratian.*discep forens.cap.301. nu-*
mer.57. Rota *diuers. dec.727. num.6.part.1. & dec.328.*
num.6.par.4. Quoniam præterquam quod ex actu so-
lutionis, & receptionis fructuum census, non potest de
necessitate inferri ad ratificationem venditionis fun-
di censuati, sed dumtaxat accollationis census, licet in
eodem instrumento contineatur, quia † tot censentur 53
contractus, & stipulationes quot sunt res deductæ in
stipulationem, quamuis vnico instrumento contincan-
tur Bal. *in l.fin. §.præterea n.6. C.de Iur. dot.* Surd. *cons.*
105.sub num.38.circa med. vbi pluribus confirmat *lib.1.*
Et accollatio census stare potest absque emptione
fundi, & è conuerso potest quis emere fundum subiu-
gatum pecunia præsente, & numerata absque eo, quod
loco solutionis pretij emptor in se accollet censum
ipsum, vt ad sensum patet: non valet consequentia,
quod ex receptione fructuum census facta ab illius
domino sciente dictam venditionem possit de necessi-
tate inferri, quod velit ratificare dictam venditionem;
cum ex diuersis non fiat illatio *l. Papinianus, ff.de mi-*
nor.l.naturaliter §.nihil commune ff.de acquir. possess. cum
simil.ib.

Respondeo Primò, quod cùm receptio fructuum
census se compatiatur cum retentione iuris retractus,
vt dictum est, non potest ex dicta receptione inferri
necessario ad renunciationem iuris retrahendi † cum 54
renunciatio sit stricti iuris, & non extendatur Sylu.
cons.49.num.34. Caputaq.*dec.408.lib.3.* Pereg.*de fideic.*
art.52.n.25. & † non inducatur, nisi quatenus de ne- 55
cessitate ex actu inferat. Monet.*cons.389. num.13.lib.4.*
Surd.*cons.431.n.21.*

Præterea, & secundò respondeo, quod licet præsup-
ponamus in domino census scientiam tam venditionis
fundi, quam accollationis census, † non tamen potest 56
indè inferri, quod in receptione fructuum census se-
quatur ratificatio venditionis nisi probetur, quod ha-
buerit notitiam, & scientiam non solum de venditio-
ne, sed etiam de omnibus qualitatibus, & conditioni-
bus, quibus venditio facta fuit. vt dixit Rota *coram* Se-
raphin.*d.decis.1474.num.3.& coram* Illustrissimo Card.
Mellino, *in vna Romana vinea, 31. Ianuarij* 1601. *quæ est*
post tract.decis.157.num.3.& coram Gregor. XV. *in alia*

Romana vineæ 26. Iunij 1609. quæ ibid. eſt dec. 159. num. 6.
57 *& 7.* nam regulare eſt, † quod ad effectum, vt quis
obligetur propter ſcientiam, neceſſe ſit vt plenam, &
perfectam habeat notitiam totius negotij cum omni-
bus ſuis qualitatibus, & conditionibus, Gloſ. *in cap. con-
certationi, in verb ſcinerit. & ibi* Gemin. *de appellat. lib. 6.*
Natt. *conſ. 162. num. 32. & 33. lib. 1.* Ceph. *conſ. 442. n. 94.
lib. 3.* Rim. Iun. *conſ. 194. num. 102. lib. 2.* Menoch. *conſ. 189.
num. 38. lib. 2. & conſ. 203. n. 37. & 38. lib. 3.* Pariſ. *conſ. 47.
num. 97. lib. 1.* Non. *conſ. 89. num. 38.* Surd. *conſ. 150. n. 136.
lib. 1.* Rota *deciſ. 99. num. 4. & deciſ. 281. num. 7. & 10. &
deciſ. 492. num. 1. par. 1. in recollect. per* Farinac.

Tertiò poteſt reſponderi, quod licet per receptio-
nem fructuum cenſualium reſultet approbatio dictæ
venditionis, non tamen propterea dominus cenſus ex-
58 cluditur à iure retrahendi, immò † ſi dictam venditio-
nem non approbaſſet, non poſſet agere ad retractum
iuxta not. per Tiraqu. *de retract. lignag. in præfat. num. 16.*
59 ſed † tamen iſta approbatio cenſetur facta à Domino
cenſus abſque præiudicio iurium ſibi competentium
illius vigore Crauet. *conſ. 257. num. 4. verſ. ſeptimo lib. 2.*
Decian. *conſ. 54. num. 74. lib 2.* Menoch. *conſ. 289. num. 12.
lib. 4.* Tiraq. *de retract. conuent. ad fin. tit. num. 21. verſ* & in
ſecundo caſu Barz. *deciſ. 70. num. 22.* & ſic non eſt præ-
ſumendum, quod voluerit renunciare iuri retrahendi
ex Bulla Pij V. ſibi competenti.
60 Quartò & vltimò, reſponderi poſſe exiſtimaui, †
quod cùm dicta venditio non fuerit facta de manda-
to, vel nomine Domini cenſus, non poteſt dici illam
fuiſſe ab eo tacitè ratificatam per receptionem termi-
norum eiuſdem cenſus, cùm nec etiam expreſſa ratifi-
catio cadat, nec fieri poſſit, niſi de iis actibus, qui no-
mine vel de mandato ratificantis facti fuerunt *cap. ra-
tum de regul. iuris in 6.* Rim. Iun. *conſ. 163. num. 23. lib. 2. &
conſ. 473. num. 13. lib. 4.* Surd. *conſ. 183. num 40. lib 2.* Rota
in recollect. per Farinac. *dec. 149. num. 1. 7. par.*

Nec releuat ſi replicetur, quod licet hæc tacita rati-
ficatio non poſſit valere tanquam vera ratificatio ad
affectum vt venditio illa cenſeri, & dici poſſit facta à
Domino cenſus, † valere tamen debeat in præiudicium
ipſius Bero. *conſ. 204. num. 24 lib. 1.* Surd. *deciſ. 33. num. 15.*
Et propterea per dictam tacitam ratificationem videa-
tur Dominus cenſus recipiendo fructus cenſuum in
ſui præiudicium renunciaſſe iuri petendi reſolutionem
præfatæ venditionis, *l. de lege, §. ſi cum l. ſeq. ff. de leg.
commiſſ.* Aret. *conſ. 149. num. 11. verſ. ſed quæritur* Cra-
uet. *conſ. 106. num. 2. lib. 1.* & conſequenter remanere ex-
cluſum à iure retrahendi.

Quoniam reſpondetur primò, quod ideò in dictis
iuribus venditor recipiendo pretium rei venditæ, cen-
ſetur renunciaſſe beneficio legis commiſſoriæ, quia
actus ſunt contrarij. Nam quod res ſit inempta vigo-
re dicti pacti legis commiſſoriæ, & venditor habeat
pretium rei venditæ ſunt incompatibilia, vt reſpondet
Bero. *in cap. permit n. 168. verſ. Secundò verò caſu principa-
li ibi pro qua opinione extr. de locat.*
61 Secundò reſpondetur, † quod ratificatio etiam ex-
preſſa non extenditur vltra quam ex ipſo actu de ne-
ceſſitate inferatur Ruin. *conſ. 91. num. 9. & 10. lib. 1.* Crau.
conſ. 204. num. 14. lib. 2. quos refert Surd. *conſ. 183. num. 36.
lib. 2.* Et quando aliquis actus fieri poteſt citra ius, &
nomen ratificationis; tunc per eum non inducitur ra-
tificatio. Crau. *d. num. 14.* Burſ. *conſ. 138. num. 19. poſt quos*
Surd. *conſ. 164. num. 46. lib 2. & deciſ. 221. num. 3.* Et pro-
inde cùm actus receptionis fructuum cenſus fieri po-
tuerit citra ius, & nomen ratificationis venditionis
fundi cenſuati, & ex dicta receptione non inferatur de
neceſſitate ad dictam ratificationem ſed dumtaxat ad
approbationem accollationis cenſus, ita vt per dictum
actum receptionis Dominus cenſus videatur dumtaxat
agnoſcere, & acceptare pro ſuo debitore emptorem
dicti fundi actus iſte non debet trahi ad ratificationem
venditionis, niſi vt ſupra. Nec ex eo dici poteſt reſul-
taſſe in illius præiudicium renunciationem iuris retra-
hendi rem venditam, & petendi reſciſſionem contra-
ctus venditionis, nam de voluntate illius, quod volue-
rit renunciare non conſtat, † & in dubio nemo præ- 63
ſumitur velle iuri ſuo renunciare *l. cum de indebito. ff.
de probat. cap. ſuper hoc de renunc.* Tiraq. *ad l. ſi vnquam
in præfat. num. 128. C. de reuocan. donat.* Surd. *qui multos al-
legat conſ. 431. num. 16. lib. 3.* Maximè † vbi poteſt capi 64
alia præſumptio, & coniectura. Tiraqu. *ibi numero 129.*
Purpur. *conſ. 476. num. 2. lib. 2.* Nam † quælibet Interpre- 65
tatio capi debet, vt excludatur præſumptio renuncia-
tionis, Rota *in recollect. per* Farinac. *deciſ. 636. num. 6. par.
1.* Sed in caſu propoſito capi poteſt præſumptio, quod
emptor fundi ſubiugati ſoluerit dictos terminos cenſus
vigore ſuæ obligationis quam per cenſus accollatio-
nem in ſe ſuſceperat, & prout tanquam verus debitor
ſoluere tenebatur, vt diximus infra hoc eod *cap. 2 q. 3.
art. 1. num. 16.* & quod Dominus cenſus receperit dictas
ſolutiones non animo approbandi dictam fundi ven-
ditionem in ſui præiudicium, ſed dumtaxat pro ſatiſ-
factione ſui crediti cenſualis præcedentis, † ſolutio 66
enim præſumitur facta ea cauſa præcedentis obliga-
tionis. Batt. *in l. triticum, num. 2. ff. de verb. oblig at. & in l. ſi
ita fuero ſtipulatus. §. fin. num. 3. ff. de noua.* Surd. *conſ. 152.
num. 24. lib. 2.* Ergo ex dicta receptione ſolutionum non
poteſt de neceſſitate inferri, Dominum cenſus voluiſ-
ſe renunciare iuri retrahendi, cum † renunciatio non 67
cenſeatur facta, vel niſi expreſsè dicatur. Alex *conſ. 27.
num. 4. & 5. lib. 3.* Sim. de Pret. *conſ. 76. num. 18.* Rota *in
recollect. per* Farinac. *deciſ. 115. num. 9. par. 1. & deciſ. 775.
num. 8. part. 2.* Vel niſi quatenus ex ipſo actu de neceſſi-
tate inferatur. Bero. *conſ. 106. num. 45. & ſeq. lib. 1.* Surd. *d.
conſ. 431. num. 22. lib. 4.* Immò quod in propoſito caſu re-
quiratur expreſſa renunciatio, bene probat. Alex. *ferè
in puncto conſ. 27. num. 1. in fin. & num. 2. lib. 6.*

Benè verum eſt, † quod ſi dominus cenſus reciperet 68
terminos cenſuales decurſos tanquam ſibi debitos im-
mediatè ex ipſa venditione pura, quia emptor fundi
ſubiugati ad computum pretij illius in actu emptionis
ſuſcepiſſet in ſe onus ſoluendi aliquam ſummam pro
fructibus cenſus tunc maturatis & non ſolutis, tunc &
eo caſu obligatio iſta & promiſſio ſoluendi dictos fru-
ctus eſſet pars pretij fundi empti, & ſolutio procede-
ret immediatè ab ipſa emptione, & propterea crede-
rem, quod Dominus cenſus per receptionem talis ſo-
lutionis cenſeretur ratificaſſe venditionem. Maſcard.
de probat. vol. 3. concluſ. 1256. num. 37. & haberet locum
diſpoſitio *d. l. de lege §. ſi. cum l ſeq. ff de leg. commiſſ. cum
aliis ſupra ex aduerſo conſideratis.*

A qua concluſione vt ſupra firmata, non potuit me
retrahere id, quod ſcribentes dicunt de Domino dire-
cto ſcienter canonem ab emptore rei emphiteoticæ eo
irrequiſito alienatæ recipiente, † qui propterea cen-
ſeatur caducitatem remittere, vt multorum auctorita-
te firmat Corbul. *de cauſ. priuat. ob alienat. limit. 40.* &
bene faciunt congeſta *per* Maſcard. *de prob. vol. 1. con-
cluſ. 152. num. 1.* Surd. *dec. 317. num. 14.* & proinde idem
videatur dicendum de Domino cenſus recipiente cen-
ſuales terminos ab eo, qui fundum ſubiugatum, eo non
monito, emit.

Quoniam inter iſtos caſus eſt longe diuerſa ratio,
ideò enim Dominus directus recipiendo canonem,
præſumitur remittere caducitatem, quia cùm duo ha- 69
beat remedia, vnum ſcilicet expellendi emphiteutam,
& ſucceſſiuè emptorem rei emphiteuticæ eo irrequiſi-
to alienatæ, alterum exigendi canonem, quia tamen
ambo proueniunt, vel ex eadem cauſa, vt dicit Panci-
rol. *d. conſ. 61. numero 21.* † vel potius ex diuerſis cauſis, 70
vnum ſcilicet expulſio emphiteutæ ex illius culpa, al-
terum verò videlicet exactio canonis ex contractu ip-
ſo emphiteutico, vt conſiderat Iaſ. *in l. 2. num. 124. verſ.*

tertio

tertio exigere ext.de locat. & ſequitur Ouid.de Amic. *in*
tractat.de iur.emphit.q.33.ſub num. 11. *& alij multi, quos*
71 *citat* Surd. *d. deciſ.* 317. *num.*28. † ſed ex eodem facto
Gratian.*diſcept.forenſ.tomo* 1.*cap.*152.*num.*21. Ouid. *qu.*
72 33.*num.*11. † ſaltem conſequutiuè vnum ab altero, &
in neceſſariam conſequentiam, vt dicit Iaſ. *d. l.* 2 *num.*
125. Ideò Dominus directus vnum dumtaxat conſe-
qui poteſt, vt poſt multos firmat *ibi* Iaſ.*num.* 124. *ver.*
ego puto,& vnius electione ab altero excluditur Pan-
73 cirol. *d. num.* 21. Non † enim ſimul ſtare poſſunt vt
Dominus directus recipiat canonem, & poſſit habe-
re locum expulſio, vt ſentit ibi Pancirol. *& expreſsè*
dicit Maſcard.*d.concluſ.*152.*num.*3. Non ſic in Domino
cenſus, quia licet ipſe quoque habeat duplex reme-
dium, vnum videlicet exactionem fructuum cenſus,
alterum verò actionem ad retrahendum fundum ſub-
iugatum, ipſo non intimato, venditum, non tamen
ambo veniunt ex eodem facto nec ex eodem fonte,
nec principaliter, nec in neceſſariam conſequentiam,
ſed ex longè diuerſo principio. Nam actio ad retra-
ctum oritur ex Bulla Pij V.ſuper forma creandi cenſus
originaliter, in conſequentiam autem ex venditione
fundi cenſuati. Exactio autem fructuum cenſus origi-
naliter prouenit ex Inſtrumento cenſuali in conſe-
quentiam verò ex accollatione cenſus, quam facit
emptor fundi ſubiugati,& licet accollatio cenſus fue-
rit facta occaſione dictæ venditionis, & propter il-
lam, ſi & fundus ille tranſeat cum ſuo onere, & hy-
potheca, ita vt poſſeſſor illius ratione ſuæ poſſeſſionis
poſſit conueniri vel actione hypothecaria,ſeu Saluia-
no interdicto, vel actione in rem ſcripta pro ſolutio-
ne annuæ reſponſionis cenſualis, vt diximus. *infra*
*par.*2.*cap.*3.*qu.*5.*art.*8.*&* 9. non tamen ex dicta vendi-
tione venit in neceſſariam conſequentiam obligatio
ſoluendi dictam annuam reſponſionem quod demon-
ſtratur, tum quia emptor, & poſſeſſor dicti fundi po-
teſt dimittendo illius poſſeſſionem ſe liberare à dicto
onere, *vt diximus d.art.*8.*num.*9.*& d.art.*9. *nu.* 81. tum
etiam quia talis poſſeſſor fundi ob ſolam, & ſimpli-
cem emptionem, & poſſeſſionem fundi cenſuati non
poteſt pro tali ſolutione facienda conueniri actione
perſonali, *vt dicitur, d. q.*5.*art.*7.*num.* 22. *& ſeqq.* niſi
tempore emptionis fundi cenſum ipſum in ſe accollaſ-
ſet. & ſuſcepiſſet onus ſoluendi fructus illius,nam eo
caſo poſſet ex propria obligatione conuenire etiam
perſonali actione ad ſolutionem cenſuum, *vt probaui-*
mus d. art. 7. *num.* 28.*& ſeqq.* vnde obligatio ſoluendi
cenſum non eſt effectus immediatus venditionis fun-
di ſubiugati, ſed vel impoſitionis, vel accollationis
cenſus prout è conuerſo ius ad retrahendum fundum
venditum non oritur ex impoſitione,vel accollatione
cenſus, ſed ex ſola fundi alienatione. Quamobrem
74 † cum hæc remedia proueniant ex diuerſis factis, &
ſeparatis principijs per vnius electionem,alterum ceſ-
ſare non debet Surdus *d.deciſ.*317.*num.*28.

Nec refert, quod accollatio fuerit facta occaſione
emptionis fundi, & vterque contractus ſit in eodem
inſtrumento comprehenſus; quia accollatio eſt con-
tractus diſtinctus, & ſeparatus à contractu venditio-
nis fundi, cum venditio fieri poſſit pecunia numerata,
& præſenti, & è conuerſo accollatio cenſus abſque
eo, quod fundus ſubiugatus vendatur, & in vno eo-
démque Inſtrumento poſſunt plures contractus di-
ſtincti,& ſeparati contineri, vt dictum eſt.

Sexta principalis eſt dubitatio. An venditor talis
fundi cenſiti ſi in limine contractus promittat empto-
ri facere conſentire omnem perſonam intereſſe ha-
bentem, teneatur facere conſentire Dominum cenſus
fundati ſuper dicto prædio vendito.

Quam difficultatem exiſtimo eſſe diſſoluendam
per regulas retractus, qui fit iure viciniratis, vel con-
ſanguinitatis, cum inter vnam, & alteram ſpeciem
retrahendi non videtur, quod poſſit reddi aliqua con-
ſiderabilis diuerſitatis ratio, & de vna ad alteram ſu-
mit argumentum ad deciſionem dubiorum: Rot. *co-*
ram R P.D.meo Vbaldo *in illa Romana retractus domus*
10. *Maij* 1614. *quæ eſt poſt tract. deciſ.*159.*num.*4. Vnde
ſicut in retractu laterali, & eo qui fit iure ſanguinis
† promiſſio de faciendo conſentire omnem perſonam 75
intereſſe habentem non comprehendit obligationem
de faciendo conſentire vicinum, vel conſanguineum
retrahere volentem ob multas rationes, *quas conſide-*
rauit Tiraq. *de retract. lignag.* §.1.*gloſ* 9.*num.*34 *&* 35.
& Io.de Amic.*conſ.*145.*num.*18.& ſignanter † quia il- 76
lorum ius non eſt ex cauſa de præterito, ſed oritur
poſt contractum venditionis. Afflict. *de iure prothom.*
9.*vt infra triginta dies in fin.*Io.de Amic.*con.*145.*numer.*
20. Tiraqu.*d. gloſ.* 9. *num.* 39. Promiſſio autem illa in-
telligitur dumtaxat de perſona, quæ habet ius ex cau-
ſa de præterito, non autem de ea, quæ habet ius,quod
ſibi prouenit poſt contractum *l.*3.*ff.de euict.* cum aliis
cumulatis à Tiraqo. *d.gloſ.*9.*n.* 36. Etiam † quod ven- 77
ditor promittat facere conſentire omnem perſonam
nunc, vel in futurum quomodolibet intereſſe habere
prætendentem, *vt dixit* Rota *in vna Romana retractus*
28. *Aprilis* 1600. *coram* Illuſtriſſimo Cardinale Melli-
no, *qua poſt tract.eſt deciſ.*360. *num.*7. *verſ. non obſtat,*
quod venditor. Illa † enim verba quantumcunque ge- 78
neralia recipiunt interpretationem à natura rei, vt di-
cit ibi *Rota verſ. & ad iſtum effectum.* Ita etiam, &
propter eandem rationem dicendum, & concluden-
dum videtur in Domino cenſus retrahere volente ex
iure ſibi competente vigore Bullæ *Pij V.ſuper cenſibus,*
quod non comprehendatur ſub promiſſione de fa-
ciendo conſentire omnem perſonam intereſſe haben-
tem, vel habere prætendentem, ex quo non antea ſi-
bi ius acquiritur ad retrahendum, nec aliquod habet
intereſſe, quàm fundus cenſuatus fuerit alteri, eo non
intimato, venditus.

Septima ex præmiſſis excitari poteſt dubitatio:
Num † venditor iſte fundi ſubiugati teneatur empto- 79
ri reficere damna, & intereſſe,quæ patitur ex eo,quod
fundus ille retrahatur, & ſibi euincatur à Domino
cenſus: cuius difficultatis reſolutio videtur reſultare
ex reſolutione præcedentis. Cum enim venditor non
teneatur facere conſentire Dominum cenſus retrahe-
re volentem, vt mox concluſum fuit, nec etiam vide-
tur,quod teneri debeat ad damna,& intereſſe,ſequuta
euictione, & retractu, & multo minus, quia fundus
non retrahitur nec euincitur ex aliquo capite iuris
commonis, *ſed ex iure ſpeciali oriente ex d.Bulla Pij V.*
& propterea cum venditor non teneatur emptori de
illius euictione, *vt concludunt* Io. de Amic. *d.conſ.* 145.
num. 18.*& ſeq. &* Tiraq.*d. gloſ.num.*34.*&* 35.† vtique 80
nec etiam teneri poteſt ad damna, & intereſſe, vt ar-
gumentatur Rota *coram* Mantic. *deciſ.* 63. *num.* 2.*verſ.*
quia hoc locum habet, & ſequuta eſt coram Illuſtriſſ.Car-
din.Mellino, *in illa Romana retractus, qua eſt poſt deciſ.*
360.*n.*5.*verſ.& ex hoc.*

Octaua non inutilis ſeſe offert diſſoluenda dubita-
tio, quæ præmiſſis eſt valdè affinis. An Dominus cen-
ſus retrahens fundum cenſitum ab eo, qui illum, ipſo
non denunciato, emit teneatur illi reficere meliora-
menta quæ fortè in dicto fundo fecit. In qua dubita-
tione † licet Rota *in d. Romana retractus coram* Illu- 81
ſtriſſ. Mellino *referat* Io. Papon.*in conſuetud.* Brabant.
in tit. de retract. §. 481. tenere vicinum retrahentem
non teneri ad melioramentorum refectionem quia
emptor proſpicere potuit,quod vicinus retrahere vel-
let. *arg l.ſi quis domum.*§.*Idem quærit. ff. locat.* & prop-
terea idem videatur tenẽdum in Domino cenſus retra-
here volente. Rota tamen ibi circa talem difficulta-
tem nihil firmauit, ſed irreſolutum reliquit, tam-
quam non pertinentem ad diſputationem, quæ in

dicta

dicta propoſitione habebatur.

Ego autem pro reſolutione illius exiſtimo eſſe diſtinguendum inter melioramenta facta ante motum Iudicium ſuper retractu,& illa,quæ facta fuerunt poſt dictum Iudicium motum,& litem conteſtatam.

82 In primo † caſu retrahens tenetur reficere omnia melioramenta non ſolum neceſſaria, ſed etiam vtilia tanquam facta bona fide ab eo, qui fundum à vero Domino emerat, *Eſt bonus text.in d.leg.ſi quis domum §. idem quærit verſ.quod tamen ſi non quaſi,& t.ff.locat.* nam 83 regulare eſt † quod bonæ fidei poſſeſſor repetat melioramenta neceſſaria,& vtilia ;Rota coram Seraphin. *dec.898.n.3.& in recollect.per* Farinac.*dec.211.n.3.par.1. & dec.356.n.1.par.2.*

Et hinc ſi quis conduxerit bona Eccleſiaſtica,quamuis locatio fuerit facta nulliter ob defectum cauſæ, & ſolemnitatum à iure requiſitarum, & conductor antequam Eccleſia inſter pro declaratione nullitatis contractus faciat in dictis bonis aliqua melioramen- 84 ta † neceſſaria, & vtilia, annullata poſtea locatione nihilominus melioramenta & præfata conductor repetit ab Eccleſia,Seraph. *dec.1490.n.11.* non alia certa ratione,niſi quia illa fecit bona fide,etenim dicta alienatio antequam Eccleſia declarauit nolle illam ratam habere,& pro valida acceptare, erat in ſtatu validitatis, & nullitas poterat ita demum obüci, ſi Eccleſia volebat,& non alias,*vt dictum fuit ſupra.& dixit* Rota *coram* bon.mem.Corduba *in vna Romana cenſus,15. Iulij 1596 & 22. Ianuarij,1597. quæ ſunt poſt tract.deciſ. 264.& 265. & coram* bon.m. Cantuccio *dec.133.n.11. par 2.diuerſ.*

In ſecundo caſu, quando melioramenta ſunt facta poſtquam fuit motũ iudicium ſupra retractu videtur rurſus diſtinguendum,An talia melioramenta fuerint neceſſaria,an vero ſimpliciter vtilia. Circa neceſſaria 85 non videtur dubitandum,quin facienti ſint † reficienda ſaltem per retentionem.*l.domum.Cod. de rei vendic.* Bart *in l.plant.ff.de petit.hæred.* Magon. *qui multos alleg. dec.*Florent.*52.n.6.& dec Lucenſ.33.n.24.*Aluar. Valaſc, *Conſult.lib.1.conſult.83.n.18.*

Circa vtilia verò Rota videtur aliquando variaſſe. Nam coram Seraph.*dec.898.n.3.ſenſit*,illa non eſſe reficienda.*Sed coram* R.P.D.Manzanedo *d.dec.356.par.2. in recollect. per* Farinac. *n.2.* contrariam affirmatiuam ſententiam firmauit.

86 Ego † verò libentius tranſeo cum opinione negatiua firmata *coram Seraphin.*cùm videatur conuenire magis terminis,in quibus nos loquimur,in quibus nullo modo videtur eſſe contraria eadem Rota *coram Manzanedo* ſi benè conſideretur. Nam coram *D. Manzanedo* Rota loquitur in melioramentis factis à bonæ fidei poſſeſſore,vt ibi expreſſe dicitur,*& coram Seraph.*cùm non exprimatur an is qui meliorationes facit, eſſet in bonâ, vel in mala fide, ſed tantum conſideretur, quod melioramenta fuerunt facta pendente lite,& ſic poſt litis conteſtationem vtique dicendum eſt, quod ibi Rota loquatur de meliorante exiſtente in mala 87 fide, quæ † inducitur per litis conteſtationem, immo per ſolam iudicialem interpellationem, *leg.ſed,& ſi lege §.etiam ſi ante litem ff. de petit. hæredit. leg.fin autem §. in re petita vbi* Gloſ. *in verb. conteſtatam* Bart. Alber. *& alij ff.de rei vendicat. l.2. & ibi* Bal. *Cod. de fructib. & lit. expen.* & iſte eſt propriè caſus noſter, in quo contra emptorem fundi cenſui ſuppoſiti non ſolùm fuit à Domino cenſus motum iudicium ſuper retractu faciendo, ſed ex diſpoſitione Bullæ Pij V. ſu- 88 per form. creand. cenſus † eſt adeò certum, & conſtitutum, quod ei obiici poteſt culpa, quod meliorauerit bona quæ aliena eſſe intelligebat, vt nullo modo poſſit in dubium reuocari, *l.adeò §. ex diuerſo ff.de acq. rer. domin.§. certe illud in fin. inſtit. de rer. diuiſ.* & proinde non repetit,vt dicitur *in dictis iuribus*;ideirco Dominus cenſus retrahens bona cenſuata ab illorum emptore dicto caſu non tenetur ad refectionem meliorament orum Boër.*dec.44.n.8. in fin.* Nec aliqua habenda eſt ratio vtilitatis, quam dicta melioramenta afferunt,*vt dixit* Rot.*dec.7.num.8.par.2. in recollect.per* Farinac.

Cæterum hoc iudicio meò, non eſt accipiendum ita ſimpliciter, & indiſtinctè ſed conſiderandum eſſe, arbitror,† An melioramenta præfata conſiſtant in fa- 89 ciendo de nouo,an verò in reficiendo,*vt conſider.*Gloſſ. *in d.l. domum in verb. ſemper C.de rei vendic.* Nam hæc inter ſe differre animaduertit,& probat Boër.*d.dec.44. num.5.*

Siquidem † conſiſtant in faciendo de nouo,illa non 90 reficientur quaſi fuerint facta ſcienter in re aliena,& ideò faciens præſumitur ea feciſſe animo donandi, vt amplectendo hanc diſtinctionem dicit Bart.*in l.in fundo num.11 ff.de rei vendicat.ſequitur.*Aluar.Valac.*de iur. emphyteut.q.25.ſub n.4.verſ.ſi vero ædificium* Magon.*qui multos allegat.dec.*Lucenſ.*33.n.21.*

Si vero conſiſtant in reficiendo, non poteſt faciens 91 illa repetere, ſed ſi poſſunt tolli abſque læſione prioris ſtatus rei melioratæ, illa tollere. & abradere ei licet *leg vtilitas in fin.ff.de petit. hæred. d.l. domum in fin. & ibi* Paul.de Caſtr.*Cod de rei vendic.*Valaſc.*conſultat. lib.1.conſult.83.num.10.* Niſi † Dominus rei melioratæ 92 velit tantum melioranti dare, quantum abraſa valerent.*d.l.in fundo verſ. cenſuimus ff.de rei vendicat. gloſ.in d.l.vtiles.* Magon.*d.deciſ.33. num.* 9. vbi alios, à † qua 93 tamen ſolutione liberatetur Dominus retrahens, ſi in iſtis melioramentis poſſeſſor iſte nimias feciſſet expenſas, ita vt talis melioratio dominum ſoli oneret, magis, quam ipſi fundo proſit, quo caſu ceſſaret refectio, *d.l.in fundo leg.ſed an vltro §.1.leg.ex duobus fratribus 3 ff.de neg. geſt. per quæ & alia iura* Tiraq. *de retract.conuent. §.7.gloſ.1.num.5.*loquens in retractu conuentionali, dicit huiuſmodi nimias, & oneroſas expenſas non eſſe reficiendas, prout dicit etiam Boër. *deciſ.147. num.10.* Magon. *deciſ.* Florent.9. *num.6.* vbi multos congerit,*& deciſ.Lucenſ.39.num.27.& ſeqq.*potius enim ex malignitate,quam bona fide factas fuiſſe, aſſerit Garz.*de expenſ & meliorat.cap.7.num.8.&* 9.vbi firmat,quod ad Iudicis † arbitrium pertinet declarare 94 quænam expenſæ dicantur exceſſiuæ,& oneroſæ,quod voluit etiam Gratian. *in addit.ad ſuas dec.* March.225. *num.13.*

Si autem † tolli, & abradi non poſſunt abſque 95 læſione, & detrimento prioris ſtatus rei melioratæ tunc ratione culpæ, in qua meliorans verſatur in expendendo in re aliena, illa amittit, & ſibi imputare debet ſi ea non poteſt repetere *l.planè, & l.vtiles.ff.de petit.hæred l.pro voluptarius la 1 ff.de impenſ. in re dotali fact.* Ang. Aret.*in d.§.certe illud ſub n.8 inſt.de rer. diuiſ.*

Ex quibus ita præmiſſis † non eſt difficilis propo- 96 ſitæ dubitationis reſolutio.Si enim emptor fundi cenſiti poſt motum ſibi iudicium à Domino cenſus retrahere volente expenſas in illo meliorando fecit, dicitur ex præfatis eſſe in mala fide, & ideò ſi melioramenta ſint omnino neceſſaria, illa omni caſu repetit ſaltem per viam retentionis eiuſdem fundi meliorati donec ſibi melioramentorum expenſæ reficiantur. Si verò illa ſunt ſimpliciter vtilia, quæ abradi, & tolli non poſſint abſque læſione & detrimento prioris ſtatus eiuſdem fundi, & illa prorſus amittit, ſi autem poſſunt abradi, & tolli abſque læſione, & detrimento prioris ſtatus fundi meliorati, & non ſunt exceſſiua, & oneroſa Domino cenſus, & non poterit illa tollere niſi ſibi ſoluatur tantum quantum ea abraſa valent.

Sed adhuc circa hanc materiam melioramentorum ſupereſt neceſſaria dubitatio quando ſumus in caſu, quo melioramenta ſunt reficienda; vel illorum valor

eſt ſoluendus à quo ſit facienda refectio, vel ſolutio,
an à venditore fundi, an verò a Domiuo cenſus re-
97 trahente? & † quod a retrahente concludendum cen-
ſeo, cum ipſe non venditor fundum ipſum meliora-
98 tum conſequatur, & melioramentis frui debeat, & †
non ſit æquū vt locupletetur cum iactura aliena.ſcili-
cet venditoris fundi contra regulam, *l.nam quod natu-
ra, ff. de cond.ind.* & in materia melioramentorum eſt,
*tex.in l.ſi pupilli,§.ſed ſi quis negotia in ſi. ff.de negoſt.geſt.
& in l. plane. ff. de petit.hæred.& conſiderauit* Rota *in d.
deciſio. 356. ſub numer. 1. part. ſecunda in recollect. per*
Farinac.

99 Nec obſtat † quod Dominus cenſus in emptione
fundi cenſiti debeat omnibus aliis præferri. & vendi-
tio ſit illi facienda cum eiſdem conditionibus pro eo-
dem pretio, quod ab aliis reperitur, diſponit d. Bulla
Pij V. *in verſ.vbi autem vendenda ſit. &c.& nos diximus
ſupra hac eadem quæſtione art.2.numer.2.& 15. & art.3.
num.2.& 3.&* Rota *coram* R.P.D. meo Vbaldo *in illa
Romana retra˜lus domus 15. Decembris 1614. quæ eſt poſt
tract.dec.571. par. 2. in recollec. per* Farinac. Quod non
contingeret ſi ipſe Dominus cenſus retrahendo fun-
dum cenſitum, eo irrequiſito venditum, teneretur re-
ſtituere emptori vltra pretium fundi venditi etiam
valorem melioramentorum.

Quoniam reſpondetur, quod bulla *in d.verſic. mox
citato*, & alia, quæ mox allegauimus, procedunt, &
diſponunt, habita relatione ad tempus præcedens ip-
ſam venditionem, & reſpectu prælationis, quam vi-
gore dictæ Bullæ habet Dominus cenſus, vt cæteris
omnibus emere volentibus, ſit præferendus, dummo-
dò offerat pretium, quod ab aliis repetitur, & velit
emere cum eiſdem conditionibus, quæ ab aliis eme-
re volentibus offeruntur.

Nos autem loquimur poſtquam fundos ille fuit al-
teri venditus reſpectu iuris retrahendi.& habita rela-
tione ad retractum, quem Dominus cenſus præten-
dit facere de fundo cenſito iam vendito, & in empto-
rem tranſlato, quo caſu cum teneatur ſoluere pretium
iuſtum, *vt diximus hoc eod.art.4.n.20 ex.* Afflict. Man-
tic. *&* Benedell. ad iuſtitiam pretij eſt etiam conſi-
derandus valor melioramentorum, quæ refici debent,
cum illa abſque dubio faciant rem melioratam valde
pretioſiorem, aliàs pretium diceretur diminutum, &
iniuſtum, † cum melioramenta ſint pars pretij Seraph.
100 *deciſ. 435.nu. 4.* & retrahens locupletaretur cum alie-
na iactura quod eſſe contra omnem æquitatem etiam
in materia melioramentorum paulò ſupra diceba-
mus.

Nona adhuc ſeſe offert dubitatio circa hoc ius re-
trahendi, quàm nullo modo indiſcuſſam relinquen-
101 dam eſſe exiſtimaui. An ſi debitor † cenſus vendat
fundum cenſitum vna cum aliis bonis, vnico conſti-
tuto pretio, poſſit Dominus cenſus retrahere dun-
taxat fundum illum cenſui obnoxium abſque eo,
quod alias res venditas retrahat, an verò repellatur à
retractu ſi omnes res vnico pretio venditas retrahere
nolit.

Circa hanc difficultatem vidi egregium reſponſum
redditum ab Excellentiſſimo D. Paulo Raynutio V.I.
D.Maceratenſi. & in Romana Curia aduocato exi-
mio & inſigni in quadam cauſa Collenſi retractus
pro D.Fuluio V. ſimbardo, in quo non minus doctè,
quàm copiosè hunc articulum diſcuſſit.

Ego verò pro illius reſolutione id recenſendum eſ-
ſe operæ pretium duxi, quod auctoritate Rotæ di-
ctum fuit in *tract.h c eod.a t 4. num.2* Videlicet quod
iſte retractus, qui conceditur beneficio conſtitutio-
nis Pij V ſuper cenſibus, regulatur ſecundum illum,
qui datur ratione vicinitatis vel ſanguinis: & proinde
ſi ſciamus quid in hac difficultate conſtituendum ſit
in retractu, qui fit iure vicinitatis, vel ſanguinis ſcie-
mus etiam, quid ſentiendum ſit in hoc retractu cen-
ſuario. Ex iis autem, quæ ex dictis per d. D.Paulum,
& alios Doctores circa hunc articulum colligere po-
tui. In retractu, qui fit ratione ſanguinis, vel vicinita-
tis, duos eſſe conſiderandos caſus, arbitratus ſum.

Primus caſus eſt † quando res, quæ cohæret alicui 102
ratione vicinitatis, venditur non ſola, ſed cum aliis re-
bus, quæ ſunt pars, vel membra rei venditæ, vel illi
ratione acceſſionis, vel officij taliter coniunctæ, vt du-
ra, & damnoſa ſit illarum ſeparatio, vt exemplis de-
monſtrat. Anton. Gomez *variar.reſolu. tom. 2.cap.2.n.
49.ad finem.* Et hoc caſu vicinus non admittitur ad re-
trahendam dictam rem ſibi cohærentem, & vicinam
abſque eo, quod retrahat etiam alias res ſibi coniun-
ctas, & vnico pretio venditas. Bald. *in tract.de iur. pro-
thomis.num. 20.& ſeq.* Afflict. *eod.tract.§.6.num.6. & 7.*
Et in his terminis eſſe intelligendos exiſtimo Tiraq. *de
retract.lignag.§.11.gloſ.7 num.3.& §.23.glo.2.num. 9. &*
Carpan. *ad ſtatut. Mediolan.tom.1.cap. 419.num.2.* dum
ſimpliciter dicunt emptorem rei alteri cohærentem
non poſſe cogi à vicino retrahere volente ad relaxan-
dam ſibi rem illam cohærentem abſque aliis rebus
vnico pretio empris, vt loquantur de rebus, quæ rei
cohærenti ſunt coniunctæ, vel acceſſoriæ aut ſunt il-
lius partes, & membra, quarum † vna ſine aliis retra- 103
hi non poteſt, niſi conſentiente emptore, vt declarat
Gomez *d.r.49.in fin.* tunc † enim cenſetur vnicus con- 104
tractus, & indiuiduus Nat. *conſ.479.num.24.circà medi.
verſ. idem eſt dicendum* Tiraq. *d.§.23.glo.1.num.* 14. Ro-
ta *diuerſ.deciſ.709.num.3. & ſeq.par.* 1. & propterea nil
mirum ſi vna abſque aliis retrahi non poteſt.

Secundus caſus eſt quando † cum re cohærenti fue- 105
runt venditæ aliæ res ab illa omnino diſtinctæ, & ſe-
paratæ, eo enim caſu licet reſpectu pretij vnicus ſit
contractus reſpectu tamen corporum, & rerum, quæ
venduntur, non cenſetur vnicus contractus, & vnica
venditio ſed tot cenſentur eſſe venditiones, quot ſunt
res venditæ, ſicut tot cenſentur ſtipulationes, quot
ſunt res, quæ deducuntur in ſtipulationem, & tot le-
gata, † quot ſunt res, quæ legantur, licet legatum, & 106
ſtipulatio vnica verborum ſtructura, & vnico contex-
tu contineantur vt bene declarat. Bald. *d.tract. nu. 22.
&* Afflict. *d.§.6.num. 7.* Et proinde vicinus poterit ad-
mitti ad retrahendum rem illam cohærentem abſque
eo, quod retrahat alias res vna cum illa venditas, *vt
concludunt* Bal. & Afflict. *in locis mox citatis.*

Quæ † concluſio procedit, & habet locum ſiue di- 107
cta res obnoxia retractui fuerit vendita cum aliqua
alia re, ſiue etiam fuerit vendita cum omnibus bonis
ipſius venditoris Nam eo etiam caſu admittitur vici-
nus, & quiſquam alius cui competat ius retrahendi ad
retrahendum rem illam retractui ſuppoſitam abſque
eo, quod res alias retrahat, *vt concludunt* Bal. *&* Afflict.
vbi ſupra ille n.23.iſte n.8.ſequitur Benedell. *eod. tract. in
princip. n.220.* Iſtud enim ius † retrahendi eſt reale, & 108
afficit rem ipſam cohærentem & alias retrahibiles, &
non alias, *vt dicit ibi Aff.*

Has autem concluſiones in vtroque capite, & caſu
amplectitur, & confirmat Gomez *d.cap.2.n.49.verſ.* du-
bium autem eſt. *& infra* Mıta *ſuper conſuetud.* Panor-
mitan. *c.26.n.138.quem refert, & ſequitur* Gratian. *diſce-
ptat.tom 4.c.745. & ſeq.* Coſta *de rat. rata q.100. n.8.&
alij ab iſtis allegati.*

Verùm enim verò licet ſecundum terminos iuris
concluſio firmata in ſecundo caſu poſſit procedere,
emptore non reclamante, † attamen ſi ille contra- 109
dicat, & offerat retrahere volenti res omnes ſibi ven-
ditas, recuſando velle reſtituere, dumtaxat rem re-
tractui obnoxiam, audiendum eſſe dicit Tiraq. *tum in
d gloſ.num.3.verſ.quod ſi contra, tum in d.gl.2.n.9.* ſaltem
ex æquitate, *vt dicit* Coſta *d.q. 100. num.15. & ſeq. qui
multos congerit.*

Ex quibus ita firmatis resultat resolutio propositæ
dubitationis videlicet quod dominus census teneatur
retrahere rem censui obnoxiam ab emptore illius cum
110 aliis † rebus simul venditam, quando res aliæ sunt il-
lius pars, & membra, vel illi coniunctæ ratione acces-
sionis, aut aliter vt supra, vel possit illam solam retra-
here, quando aliæ res non sunt illi coniunctæ, nec illius
pars, vel membra, sed sunt corpora ab illa penitus di-
stincta, & separata.

Nec obstat, quod dominus census volens retrahere
fundum censitum teneatur seruare omnes conditio-
nes, quibus res ipsa vendita fuit, & integrum pretium
ab emptore solutum restituere, vt disponitur per Pium
V. in dicta sua Constitutione, *& nos diximus supra in
tract. hac ead. q. art 2. num. 15. & seq.* Quoniam hoc de-
bet intelligi quando res aliæ venditæ cum fundo cen-
sus sunt illius pars, vel membra, aut illi aliqua ratione
coniunctæ, secus autem quando sunt res, & corpora
111 omnino separata & diuersa: † eo enim casu non po-
tuit Domino census per illius debitorem vendendo
rem censitam cum aliis ab ea separatis auferri benefi-
cium sibi à iure vigore dictæ Pianæ Constitutionis
112 concessum *§. sed non solum in auth. de nupt.* cùm † non
possit alteri per alterum iniqua conditio, & grauamen
inferri *l. non debet. Et ibi Doct. ff. de reg. iur.* per quas ra-
tiones in retractu, qui fit iure vicinitatis, vel alia ratio-
ne, ita concludunt Bald. *&* Afflict. *in locis supra relatis,
& alij, qui eos sequuntur.*

Sed quoniam retractus iste debet fieri, restituto
emptor eodem pretio, quod in emptionem dictæ rei
retrahendę erogauit, cùm præsupponatur quod res illa
vendita fuerit cum aliis, vnico, & solo constituto pre-
113 tio, † ad cognoscendum quantum, & quale fuerit pre-
tium d. rei retrahendæ, vt sciat Dominus census quid
emptori restituere debeat ob retractum, recurrendum
est ad Iudicem, qui rerum omnium venditarum, colla-
tione facta, respectu habito ad totale, & integrum om-
nium pretium deducere æstimationem aliarum rerum
simul venditarum, & sic statuet pretium rei censitæ,
non autem illa æstimanda erit secundum communem
illius valorem, & æstimationem Bal. *&* Afflict. *in lo-
cis citatis, ille num. 23. iste n. 8.* Gomez. *in loco supra relato*
Costa *d. q. 100. n. 6.* Giurb. *dec. Sicil. 52. n. 28. qui alios cu-
mulant.*

Decima remanet dissoluenda non inutilis dubita-
tio. An hoc ius retrahendi competat ei, qui emit cen-
sum cum pacto reuendendi. In qua difficultate partem
114 affirmatiuam amplectendam esse, arbitror cum † enim
talis emptor sit verè Dominus illius census, cum ven-
ditio etiam cum pacto redimendi sit vera, & perfecta
venditio Bero. *in cap. ad nostram numer. 38. de empt. &
vendit.* Iacob. Nouell. *in suo tract. de iur.* Protomis. §. 1.
num. 142. Tiraq. *de retract. lignag. §. 2. glos. 1. nu. 72. & 73.*
Menoch. *plene cons. 26. nu 9. vers. se tamen, & infra* Cor-
bol. *de iur. emphiteut. in caus. priuat. ob alienat. irrequis.
domin. fact. Ampliat. 27. num. 3.* Mantic. *de tacit. & ambig.
conuent. lib. 4. tit. 31. n. 2.*

115 Et † hinc emptor cum tali pacto facit fructus
suos Tiraquell. *dict. glos. 1. numero 34. & seq. & nume-
ro 73. & eod. §. 2. glos. 2. numer. 1 & 8.* Aym *de alluuion.
lib. 2. tit. 10. numer. 6. & 10.* Mantic. *d. tit. 32.* Menoch.
116 *d. cons. 26. numer. 10.* inde † videtur sequi, quod em-
ptor iste census cum pacto de illum retrouendendo
sit verus illius Dominus, & consequenter possit vti
priuilegio retractus concesso per Bullam Pij V. do-
117 mino census prout † ei, qui emit rem cum pacto re-
uendendi competit ius retractus, quod conceditur ra-
tione vicinitatis, vel consanguinitatis, vt firmat Mu-
ta *ad consuetud.* Panormitan. *cap. 26. numer. 41.* Rendell.
*de iur. Prothomis in animad. vers. ad princ. constitut. nume-
ro 11. fol. 367.* Gratian. *disceptat. forens. tom. 4. cap. 742.
n. 30. & 31. & voluit* Rot. *in Bononiensi retractus 16. Ian.*

1623. *coram* R. P. D. Buratto *quæ est post tract. decis. 443.
num. 1.*

Vndecima se se offert non iniucunda indagatio
An hoc † ius retrahendi competat non solum pri- 118
mo emptori census, sed etiam aliis qui forte vigore
cessionum, etiam reiteratarum sont effecti domini
census. In qua licet prima consideratione videretur
negatiuè concludendum, eo præcipuo fundamento,
quod ius istud tanquam concessum domino census
sit personale, † & propterea cedi non possit, nec à 119
persona ipsius domini diuelli, & separari, *vt apud*
Tiraq. *de retract. lignag. §. 26. gloss. 1. num. 45. & infra la-
tè per discursum*, & multò minus quia bulla loquitur
in numero singulari de domino census, † & proinde 120
non videatur quod possit verificari, & aptari casui
quando dominium dicti census transiuit ad plures per
reiteratas cessiones *ad* Surd. *cons. 369. num. 3. 7. & seqq.
lib. 3.*

Maximè † quia verba debent intelligi vt compre- 121
hendant tantum primum dominum per regulam *l. bo-
nes 9. hoc sermone ff. de verbor. signific.*

Quibus tamen non obstantibus quod † Ius istud tran- 122
seat ad quemcumque etiam mediatum dominum cen-
sus verius esse existimo ea ratione, quia Ius istud re-
trahendi non est mere personale sed † competit domi- 123
no census, propter ius, quod ipse habet super fundo
censui supposito *vt dixit* Rota *sæpius, & signanter coram*
Seraph. *decis. 1474. num. 4. coram* Gregor. XV. *dec 193.
num 6. & coram* bon. mem. Dunozetto *in Romana prela-
tionis 26. Iunij 1617. quæ est post tract. decis. 300. num. 23.*
Ex qua decisione resultat etiam probatio, quod † Ius 124
istud prælationis, siue retractus competit etiam ei,
qui acquisiuit dominium census mediante cessione
illius sibi facta: Nam cum dominium census acqui-
ratur non solum ei, qui illum ab imponente emit, vel
alio titulo etiam singulari acquisiuit, sed etiam illi
† cui à primo eius domino etiam titulo singula- 125
ri concessus fuit, *vt diximus supra hac par. 2. cap. 1. quæst.
1. art. 1. per tot. nunc qu. 44.* & signanter mediante ces-
sione, *vt dictum fuit hac ead. par. 2. cap. 2. qu. 2. art. 1. nunc
quæst. 67. num. 3. & seqq. & in addit.* Vtique † cessiona- 126
rius iste non solùm primus, sed etiam vlterior efficitur
dominus census, & ei tanquam domino debentur fru-
ctus dicti census, *vt est dictum d. qu. 2. art. 1. num 3. &
seq.* & proinde ei tanquam domino census conueniunt
verba Pianæ Constitutionis concedentis retractum,
† & consequenter debet etiam conuenire eiusdem 127
Constitutionis dispositio, & sic ius prælationis, siue
retractus *l. 4. § toties, ff. de damn. infect.*

Et licet Constitutio præfata loquatur in numero
singulari † potest etiam aptari pluribus in quibus vi- 128
geat eadem ratio *allegat multos* Surd. *cons. 369. num. 1.
lib. 3.* Quilibet enim, qui est dominus census habet
idem Ius super fundo censito, propter quod concedi
hoc ius retrahendi supra diximus, & eo magis quia
constitutio ista loquitur de domino census per ora-
tionem indefinitam, † quæ vniuersali æquipollet etiã 129
in statutis, & constitutionibus Bart. *in l. omnes populi
num. 57. ff. de iustit. & iur. in l. fin. num. 4. in fin. C. ad l. Iul.
de Sicar.* Menoch. *consil. 4. num. 18. lib. 1.*

Ob quam rationem cessat etiam quod dicitur de
regula *l. bones, § hoc sermone ff. de verb. sign.* † illa enim 130
non procedit in dispositione generali, aut indefinita,
vt per tex. in l. si seruitus ff. de seru. vrban. prædior. docet Ti-
raq. *in d. § hoc sermone ampl. 15. num. 1.* maximè si con-
curat identitas rationis Bart. *in d. l. omnes populi num.
57.* Ruin. *cons. 6. num. 2. lib. 3.* Gabr. *cons. 94. num. 4. lib. 2.*
Couar. *var. resolut. lib. 1. cap. 13. num. 9.* Menoch. *cons. 97.
num. 155. lib. 1.*

Natura † enim constitutionis est vt sit vniuersa- 131
lis *cantrit autem lex 4. distinct. l. 1. ff. de legib.* & dispo-
nat non circa vnum tantum actum, sed perpetuò, &
quoties

quoties opus fuerit,ne alioquin sit manca, mutilata, & imperfecta. *l.1. Cod.de his quib. vt indign. per quem sex.* Tiraqu. *in d.§.hoc sermone limit.9. num.2.* vbi pro-
132 pterea concludit † quod regula *d.§. hoc sermone* non procedat in dispositione legis, & multò minus si ob identitatem rationis secundus,vel vlterior actus comprehendatur in dispositione prout contingere in casu præsenti dictum est. *Ita* Tiraq. *in d.§.hoc sermone in 10. limit.*]

De respicientibus personam domini Census, quis eius dominus dicatur, & quis illius fructus exigere possit.

QVÆSTIO LXVII.

aliàs par. 2. cap.2. qu. 2. ar.1.

QVæstio proposita, in qua de iis differendum est, quæ respiciunt personam domini census, considerando illum non in actu acquisitionis,sed postquam est effectus illius dominus,& censum retinet,sex Articulis explicanda est.

Primus est,quis dicatur dominus census,& quis possit censum exigere.

Secundus, ex duobus dominis census, quis in exactione illius sit præferendus.

Tertius,minor,& eius tutor vel curator, an possint censum exigere.

Quartus,proprietarius ne an hæredes, vsusfructuarij exigant fructus census maturos, viuente vsufructuario.

Quintus, fideiussor census, vel correus debendi si censum emant,an possint illum integraliter exigere.

Sextus,dominos census an possint super eo aliquem contractum celebrare.

SVMMARIA.

1 *Dominus census is est, qui pro se censum emit vel per semetipsum,vel mediante persona procuratoris.*
2 *Item illius heres.*
3 *Item illius successor singularis.*
[*Cessionario debentur fructus census sibi cessi.*
Fructus ex censu extincto non debentur.
Cedens censum si post cessionem fructus illius exigat, liberat debitorem.]
4 *Cessionarius representat personam cedentis.*
5 *Et succedit in locum,& priuilegium ipsius.*
6 *Dominus census potest illius fructus exigere etiam postquam illum alteri cessit,si cessionarius non intimauit legitimè debitori ne illi soluat.*
[Limit.*si cessit omnia iura,& actiones,ita vt nihil penes ipsum remanserit.*
Limit.2. *si cedens, ponat cessionarium in locum suum cum clausula ponens.*
Limit.3. *Si debitor haberet notitiam cessionis, & solutio esset nocina cessionario.*
Limitatur 4.*Vt ex pacto gratuito,vel ex sola confessione cedentis non sequatur liberatio debitoris.*
Limitatur 5. *Quando cessio est facta ex causa onerosa.*
Limit. 6. *Si solutio fiat postquam est acquisitum ius cessionario* nom.10.
Limit. 7. *Quando cessio est facta ad commodum cessionarij.*
Doctori nihil allegantinon creditur.
Donatione prohibita, non est prohibita remissio pignorum.
Cedens censum,si post cessionem exigat eius fructus tenetur ad illorum restitutionem.]
7 *Procurator qui pro alio censum emit potest illius fructus exigere.*
8 *Debitor potest soluere ei, cum quo contraxit.*
9 *Procurator exigens proprio nomine fructus census quem procuratorio nomine pro alio emit,tenetur cauere de rato.*
10 *Mirabile est,vt quis agens proprio nomine teneatur cauere de rato.*
11 [*Emptio pro persona nominanda est de iure permissa.*
Emptio pro persona nominanda est conditionalis.
Emens pro persona nominanda potest compelli ad nominandum.
12 *Fructus sequuntur dominium.*
13 *Emens censum pro persona nominanda, ante factam nominationem est illius dominus secundum quosdam.*
Redditur ratio infra.
14 *Argumentum de toto ad partem est in iure validum.*
Emens pro persona nominanda,non facta nominatione, præsumitur pro se voluisse acquirere.
Intellige quando clarè constat de tali eius voluntate.
Vel ex coniecturis illa potest elici.
Secus quando illum acquirere voluisse pro persona nominanda,constat.
Nominatio debet fieri intra annum.
Nominatione facta,ius nominantis resoluitur.
Res empta pro persona nominanda illi acquiritur facta nominatione.
Et quidem à die facta emptionis.
15 *Acquisitio rei,facta nominatione,retrotrahitur ad diem emptionis.*
Res empta pro persona nominanda ita illi acquiritur,vt fingatur apud emptorem, non extitisse momento quidem temporis.
16 *Retractatio non habet locum in conditione voluntaria in alterius præiudicium.*
Res empta pro persona nominanda non afficitur hypotheca ad fauorem creditorum ementis etiam ante nominationem contra Mart.vot.127.
17 *Nominatio personæ pro qua fuit facta emptio non debet intimari venditori.*
Nominatio personæ debet fieri ab ipsomet emptore, nec potest fieri ab eius herede.
Nominandi ius non transit ad heredes.
Nominatus non acquirit rem emptam pro persona nominanda, si non ratificet nominationem viuo nominante.
18 *Possessio defuncti non transit ad illius heredes absque noua apprehensione.*
19 *Possessio heredis cum possessione defuncti non est eadem sed est alia.*]
20 *Emens censum pro persona nominanda ante factam nominationem potest exigere fructus, si appareat voluisse emere pro se.*
21 *Dominus census dicitur is ad cuius proprietatem & vtilitatem fuit facta recognitio bonæ fidei ab eo,qui illum emit,quasi emerit ex pecunijs illius.*
22 *Res empta ex pecunia aliena efficitur ementis.*
[*Procurator constitutus ad emendum, si emendo stipuletur sibi, non autem pro domino constituente sibi non constituenti acquirit, licet soluat pecunias constituentis.*
Factum potius attenditur,quàm id,quod fieri debuit.
Recognitio bonæ fidei operatur translationem dominij.]
23 Limitatur *quando nomen emptoris fuit in emptione simulatè appositum & expressum.*
24 *Maritus efficitur dominus census, quem vxor sibi* in

In dotem dedit æstimatum ea æstimatione, qua emptionem faciat.

Et potest illius fructus perpetuo exigere, n.26.

25 *Maritus non efficitur dominus illius census, quem sibi vxor tradidit inaestimatum pro fundo dotali.*

[*Census emptus ex pretio alterius census non dicitur subrogatus in locum census venditi nisi hoc expressè actum sit.*

Subrogatio non intrat in particularibus.

Res empta ex pretio redacto ex venditione rei dotalis pupillaris, vel hæreditaria, non efficitur dotalis, pupillaris, nec hæreditaria remissinè.

26 *Illius tamen fructus potest exigere constante matrimonio.*

27 *Dotis fructus pertinent, & constituti sunt pro supportandis oneribus matrimony.*

28 *Census acquiritur illi ad cuius fauorem fuit stipulatus Notarius.*

29 *Maximè si alia concurrant adminicula.*

30 *Ampliatur primò etiam quod fuerit emptus ex propria* 31 *pecunia ementis, sequuta tamen traditione.*

32 *Ampliatur 2. etiam quod in emptione dicti census diceretur quod census ille esset ad liberum dispositionem alterius personæ.*

[*Dispositio rei si cui committatur non intelligitur translatum dominium, sed data illius administratio.*]

32 *Ampliatur 3. vt absenti acquiratur ius, & actio per stipulationem Notary sine cessione, vel ratificatione.*

33 *Maximè si sit iuramento munita.*

34 *Is cui est facta acquisitio mediante stipulatione Notary non solum potest recipere solutiones, sed etiam potest cogere ad soluendum.*

35 *Stipulatio Notary suffragatur absenti, vel quando est facta copulatinè ad fauorem stipulantis & absentis.*

36 *Vel quando est facta in instrumento habente executionem paratam, vel munito camerali obligatione.*

37 *Is ad cuius fauorem fuit emptus census absque stipulatione Notary, non efficitur dominus census, sed dicitur duntaxat adiectus.*

38 *Is in quem sunt collata verba exequutiua, non obligatiua tanquam adiectus potest recipere solutiones.*

39 *Non tamen potest cogere ad soluendum.*

40 *Etiam si talia verba exequutiua sint collata ad fauorem pia causa.*

Etiam quod contrahentes iurauerint super obseruantia contractus, n.42.

Intellige quando verba obligatoria sunt concepta solum ad fauorem eius, & alterius num.43.

[*Adiecto in rem suam acquiritur ius ad agendum & petendum, & Adiectus in rem suam quis dicatur.* ibid.]

41 *Ex stipulatione illi tantum ius acquiritur in quem diriguntur verba obligatoria.*

44 *Absenti acquiritur ius, & actio, & stipulatione priuata persona, interueniente iuramento.*

45 *Sequuta tamen cessione, vel ratihabitione.*

46 *Pupillo acquiritur ex stipulatione tutoris absque cessione, vel ratihabitione.*

47 *Infanti acquiritur ex stipulatione priuata persona absque cessione, & ratihabitione.*

48 *Absenti scienti stipulationem factam à priuata persona ad sui fauorem, acquiritur absque cessione, & ratihabitione.*

49 *Etiam quod scientia sit præsumpta.*

50 *Emens censum pro alio absque illius mandato, potest illius fructus exigere, tam sequuta, quam non sequuta ratificatione.*

[*Acquirere alteri quilibet potest emendo.*

Res empta acquiritur non domino pecunia qua erogatur; sed illi, pro quo emitur.

Intellige, sequuta illius ratificatione.]

51 *Solutio facta ei cum quo est celebratus contractus liberat debitorem soluentem.*

52 *Etiam quod contractus sit celebratus nomine alterius personæ.*

53 *Fructus exacti ab eo, qui pro alio censum emit non acquiruntur recipienti, si is pro quo fuit facta emptio, emptionem ratificauit.*

54 *Secus si illam non ratificauit, &* n.58.

55 *Is pro quo fuit emptus census absque eius mandato non efficitur dominus census ante illius ratificationem.*

56 *Dominium census pro alio empti à non procuratore ante factam ratificationem, vel acquiritur ipsimet emptori.*

57 *Vel stat in suspenso.*

[*Dominium rei empta pro alio ante illius ratificationem remanet penes venditorem ante* numerum 58.

59 *Creditor ex hypotheca non acquirit titulum, nec possessionem rei hypothecatæ.*

60 *Sed ad dictum effectum est necessaria realis consignatio, & vera cessio.*

VT claram, & distinctam propositi articuli habeamus resolutionem, infrascriptas conclusiones firmandas, & constituendas esse existimaui.

Prima sit conclusio, quod † dominus census est 1
tam is qui pro se censum emit vel per semetipsum, vel mediante persona sui procuratoris legitimè constituti, *l.1.C.per quas person. nob. acq.§. ex his itaque, vers. & hoc est Instit.eod.& in puncto dixit* Rota *coram* bon. me. Iusto, *in vna Romana censuum de Luraghis*, 21. *Ianuarij* 1601. *quæ est impressa post tract. decis* 160. *num.2. &* 3. [*&* *in vna Romana census* 23. *Iuny* 1614 *coram* R. P. D. Dunozetto *qua est post tract. dec.* 359. *num.* 13.] quam etiam
illius vniuersalis hæres † qui succedit in vniuersum 2
ius defuncti, *l. nihil aliud, ff. de verb. signific. l. hæreditas, ff. de regul. iur.* Ias. *in l. si sic stipulatus num.* 13. *ff. de verbor. signific.* Iacob. Venent. *in suo tract. de nuv. præstat. par.2 quæst.29. in fine*, & omnibus est in confesso,
quam † etiam is cui dominus census illum cessit, & 3
vendidit, vt post longam discussionem firmauit Gasp. Roderic. *in suo tract. de ann. reddit. lib.2.q.17. num. 11. & seqq.* [*Et placuit* Rot. *coram* R.P.D. Manzanedo 2. *Aprilis* 1607. *in vna Romana fructuum dotis, qua est ibid. decis.* 336. *num.* 2.

Et licet eadem Rota 14. *May* 1612. *coram eodem* recesserit à dicta resolutione vt ibid. *decis.* 23. attamen causa recessus, & mutationis sententiæ non fuit quod cessionario non debeantur fructus census cessi, sed quia census, qui in casu dictæ positionis fuerat cessus tempore cessionis non erat amplius in rerum natura, sed erat extinctus, & propterea ex illo fructus debeti non poterant, vt nos quoque diximus infra *q.*119. *aliàs part.3. cap.2. num.2. & seqq.* Immo quod cessionarius efficiatur dominus census fuit aliàs in Rota firmatum *in d. Romana census coram* R. P. D Dunozetto, *qua est post tract. dec.* 359. *infra num.* 1.] Cessionarius † 4
enim repræsentat personam cedentis, Tob. Non. *cons.* 84. *in princ.* Surd. *cons.*322. *num.*3. *& cons.*421. *numer.*22. *lib.*3. &
† succedit in omne ius, prærogatiuam; & pri- 5
uilegium ipsius cedentis Rim. iun. *cons.*291. *numer.*40. *lib.*3. Surd *cons.*22. *num.*16. *& cons.*82. *numer.*13. *& seqq. lib.*1. Roderic. *d.q.*17. *numer.* 11. Vnde quod is qui est dominus census possit illius fructus exigere, est magis clarum, quam quod possit in dubium reuocari. In tan-
tum, quod † etiam postquam censum alteri cessit si 6
cessionarius sufficienter, & legitimè non intimauerit dictam cessionem debitori census possit cedens illius fructus exigere, & debitor soluens consequatur liberationem, *l.3. Cod. de nouat. leg. nomen, Cod. qua res pign.*

Bart. in l. si cum emptore, & ibi Iaſ. ff. de pact. [& in puncto quod is qui cenſum ceſſit poſt ceſſionem exigere fructus dicti cenſus ceſſi voluit Rota in vna Ariminenſi cenſus 9. Iun. 1599. coram bon. m. Card. Pamph. quæ eſt poſt tract. dec. 161. num. 2.

Quod tamen non eſt ita indiſtinctè accipiendum. Nam licet cedens poſſit regulariter exigere debitum ceſſum ſi non interueniat aliquod ex requiſitis in l. 3. C. de nouat. dantur tamen plures caſus, in quibus cedens non poteſt in præiudicium ceſſionarij exigere creditum ceſſum: quorum aliquos reperij cumulatos per D. Paulum Ranuccium eximium I. C. Maceratenſem inter primarios Romanæ Curiæ Aduocatos nemini ſecundum, qui in quadam cauſa Bononienſi ita de iure reſpondebat.

R. P. De mea ſententia celeriter requiſitus ſuper eo, An gratuita promiſſio à Maturio emptore cenſus, de quo agitur facta Sancti fideiuſſori in cenſu prædicto, necnon Torrino emptori bonorum, de quibus agitur à dicto Sancto pro ſolutione fructuum cenſus hypothecatorum afficiat hæredes olim D. Bartholomei de S. Petro, in quem per biennium ante cenſus ab eodem Maturio titulo venditionis ſiue onerosæ ceſſionis fuerat translatus: cùm non potuerim habere inſtrumentum dictæ ceſſionis, quod eſſe videndum dixi, diſtinguo plures caſus. Aut enim ceſſæ ſunt omnes actiones, & iura, ita vt nihil remaneat penes cedentem, vel omnes actiones vtiles, & directæ, vel etiam exercitium directarum, & tunc ſine dubio negatiuè reſpondendum: cùm iſto caſu cedens nihil agere poſſit in præiudicium ceſſionarij Iaſ. in leg. si cum emptore numer. 11. ff. de pact. Cæpol. cautel. 190. Anch. conſ. 119. numer. 1. Patiſ. conſ. 19. num. 68. lib. 3. Rip. in l. 1. num. 13. ff. ad Trebell. Theſaur. deciſ. 201. num. 7. Botta conſ. 62. numer. 8. & ſeq. qui n. 16. dicit non obſtare, quod ſoluens ignoranter remaneret in damno, quia habet condictionem indebiti contra cedentem. Surd. conſ. 22. num. 36. Mantic. de tacit. & ambig. lib. 4. tit. 13. n. 4. Caball. conſ. deciſ. 81. num. 15. lib. 2.

Aut in inſtrumento ceſſionis legitur ampla poſitio in locum cedentis per clauſulam ponens, &c. Et iſto etiam caſu actiones directæ remanent penes cedentem inefficaces, ita vt nec ceſſantibus requiſitis, l. 3. Cod. de nouat. ille agere, vel exigere poſſit Ang. in d. leg. si cum emptore 17. num. 3. ff. de pact. dicens conſuluiſſe, & obtinuiſſe Aret. in leg. cum filio col. 6. num. 5. verſ. & ideo Ang. ff. de leg. 1. Crotus (reprobans Iaſ. diſſentientem, & firmans non poſſe tunc cedentem liberare debitorem prout firmant etiam alij pleriqué ex infra allegandis) conſ. 1. num. 12. & conſ. 83. num. 12. & 14. lib. 1. Oſaſch. deciſ. 45. num. 7. verſ. & prædicta Theſaur. deciſ. 201. in fin. verſ. item si ceſſionarium Botta d. conſ. 62. num. 13. Barz. deciſ. 70. num. 28. Surd. d. conſ. 22. n. 34. verſ. reſpondere etiam, & num. 35 pariter Iaſ. reprobans Odd. ad l. 3. C. de nouat. quæſt. 3. art. 5. Coſta de ration. rata q. 112 num. 2. in princ. & in fin. Vnde multò minus poterit gratuitò liberare, vt in puncto firmat Coſta ibid. dicens, in foro Ticinenſi raro dubitari, an cedens poſt ceſſionem non interueniente aliquo ex tribus requiſitis d. l. 3. liberare validè poſſit debitorem, quia in omnibus ferè inſtrumentis legitur clauſula ponens &c. per quam directè remanent inefficaces, reiecta cum prædictis Doctoribus diſtinctione, an ex cauſa voluntaria, vel neceſſaria ceſſio fiat, quam eo minus admittere dicit praxim hodiernam.

Aut demum deficit vtrumque ex prædictis, & tunc quando ceſſio eſt ad commodum ceſſionarij licet vertatur ad commodum cedentis, qui pretium habuit, quia ſcilicet commodum eſt ceſſionario remanſurum vt hic, & diſtinguitur.

Aut ſumus in ſolutione, vel actu, qui niſi noceret ceſſionario, debitor remaneret in damno, & præiudicat ceſſionario ſi debitor ignorabat ceſſionem, ſi verò ſciebat ſecus, quia nec per ſolutionem tunc potuiſſet à cedente liberari Bart. in l. facta 63. §. si hæres num. 2. ff. ad Trebell. vbi Caſtr. numer. 4. poſt med. verſ. si verò fatebatur Oſaſch. d. dec. 45. cum aliis per Surd. d. conſ. 22. numer. 43. & 44. & conſ. 82. num. 38. & per Bertaz. clauſul. 29. gloſ. 4. num. 9. verſ. Bar. vero, & in Cartaginenſi penſionis 12. Ianuarij 1585. coram fel. recor. Clemen. VIII. Adeò quod ſi probari poſſet ſcientia dicti fideiuſſoris res eſſet etiam ex hoc capite clara.

Aut verò ſumus in actu quo ceſſante, debitor, vel fideiuſſor non remaneret in damno, ſed non lucraretur, quia cedens fecit pactum gratuitum, vel confeſſionem, & tunc ſiue debitor, vel fideiuſſor ſciuerit ſiue ignorauerit ceſſionem factam, iſta eis non proſunt, nec ceſſionario nocent, vt in puncto Caſtr. in d. l. facta §. si hæres in princ. verſ. si verò non remaneret ff. ad Trebell. & in leg. si cum emptore 17. num. 4. poſt med. verſ. aut fuit facta ad vtilitatem tantum ff. de pact. quem in omnibus tanquam bene dicentem ſequitur Oſaſch. d. deciſ. 45. numer. 5. in fin. & 6. & ante Caſtr. Bal. conſ. 105. numer. 5. lib. 3. & optimè idem Bal. in l. 1. num. 36. verſ. quæro quid in pacto gratuito C. de action. & oblig. dicens rationem, quia ceſſionario ex cauſa onerosa non nocet poſterior dolus auctoris arg. l. fin. ff. de pact. à quo propterea poſtea ex cauſa lucratiua recipiens, non recipit efficaciter quia replicabitur de dolo remittentis, refert, & ſequitur Surd. licet eum citet ſub alio numero d. conſ. 22. num. 32. Idemque firmant Hieron. Laurenſ. deciſ. Auenionen. 99. & Bertaz. d. clauſul. 29. gloſſ. 4. n. 10 verſ. Sed quod non valeat, dicens idem tenere Beltrand. conſ. 190. in fin.

Non obſtat prima reſponſio id procedere quando cedens fieret ex hoc minus idoneus aliàs ſecus Odd. ad l. 3. Cod. de nouat. quæſt. 3. artic. 8. in fin. verſ. ex quo oritur prout in propoſito dicitur, non probari Maturium non eſſe ſoluendo, & alia quoque bona fideiuſſoris non liberata extare. Quia Odd. nihil pro hac ſua declaratione citat, vnde illi tanquam nihil alleganti non ſtatur plenè Surd. deciſ. 335. numer. 20. tum quia rationes dictæ concluſionis manifeſtè contrarium conuincunt: nempe prima ſupra ſupra relata ex Bal. quam ſequitur Surd. nec non alia Caſtr. in d. §. si hæres in princ. quod nempe cedens poſt ius quæſitum ex ceſſione non poteſt ceſſionario in aliquo præiudicare argument. leg. si partem §. fin. ff. quemad. ſeruit. amitt. quod etiam tradunt Surd. d. conſ. 22. num. 28. verſ. nec etiam, & Phœbus deciſ. Luſitan. 10. numer. 5. in fin. Et alia Caſtr. in d. l. si cum emptor. numer. 4. longè poſt med. quod liberatus non poteſt conqueri, cum nihil perdat de ſuo licet lucrum non acquirat arg. l. qui autem §. ſimili modo ff. quæ in fraud. credit. Bertaz. d. clauſul. 29. gloſ. 4. numer. 11. ſub verſ. eſt & quartus caſus, & ponderat in puncto Hieron. Laurent. d. deciſ. 99. tum demum quia quando ceſſio eſt facta ad commodum ceſſionarij, nec confeſſio cedentis poſtea facta illi nocet Caſtr. in d. § si hæres in fin. cum aliis per Surd. d. conſ. 22. numer. 31. & deciſ. 256. num. 9. Rota deciſ. 106. ſub num. 2. par. 2. recent. Phœbus latè d. dec. 2. num. 6. ſub num. 10. in fin. dicit pro hac opinione in Senatu iudicatum Bertaz. vbi ſupra. Etiam ſi habere poſſet regreſſum contra cedentem ex allegatis per Surd. d. conſ. 22. n. 34. & per Phœb. vbi ſupra n. 6. & 9. & in Veneta ſequeſtri 25. Maij 1620 coram R. P. D. Buratto.

Minus obſtat ſecunda reſponſio quod licet liberari non poſſit debitor, vel fideiuſſor, remitti poſſit hypotheca l. si pignus ff. quæ in fraud. credit. l. 1 §. 1. l. Lucius ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſolu. Afflict. deciſ. 232. num. 7. cum aliis, qui dicuntur poſſe allegari.

Quia afflict. & iura prædicta ſolum probant, donatione prohibita, non eſſe prohibitam remiſſionem pignoris, quod longè diſtat à materia iſta, in qua non

eſt

est cedenti prohibita sola donatio, sed omnis gratuita liberatio, pactum, & confessio, ex supra deductis huc vsque Dominus Rainuccius. Ex quibus clarè apparet multos dari casus, in quibus cedens non potest exigendo liberare debitorem etiam quod non interueniat aliquod ex requisitis *l.3.C. de nouat.*

Verùm enim verò etiam in iis casibus in quibus debitor per solutionem factam cedenti consequitur liberationem, non tamen infertur aliquod præiudicium cessionario, quia tunc cedens tenetur fructus census, quos à debitore exegit, restituere cessionario Paris. *qui alios allegat consi.98 num.14 & seq. lib.1.* & in propriis terminis ita fuit resolutum in Rota *in d. Romana fructuum datis coram* R.P.D Manzanedo 2. *April.* 1607. *quæ est post tractat. decis.336. num.4.*]

7 Prout † etiam posse fructus census exigere eum,
qui procuratorio nomine pro alio censum emit videtur absque difficultate concludendum, ex not. per Barr.
in l. cum qui ita, §. qui sibi, aut filio, num.2. & ibi Alex.
num 6. Ias. *num.12. ff. de verbor. obligat. idem* Alex. *in l. filius, sub num.1. vbi* Ias. & Dec. *vterque n. 6. C. de pact.*
8 dum † vnanimiter firmant, quod debitor soluens procuratori cum quo contraxit consequitur liberatio-
9 nem Licet † enim iste procurator ex quo pro alio fuit stipulatus, non possit sine cautione de rato proprio
nomine agere, *l. non solum, §. Interdum, ff. de procurator.*
Paul. de Castro. *in l. quod seruus, sub num.2. ff. de poss.* Alex.
in d. l. filius, num.1. & in d. §. qui sibi aut filio, num. 6 in
10 *fine, & ibi* Ias. *nu.* 12. (qui † dicunt esse mirabile quod
agens quis proprio nomine teneatur cauere de rato)
rectè tamen illi soluitur, & debitore ei soluens plenam
consequitur liberationem, vt omnes præfati Doctores affirmat.

Secunda sit conclusio. [Circa censum emptum pro
11 persona nominanda. † Quamuis enim iste modus
contrahendi sit de iure permissus Dec. *cons.* 543. *num.*
2. ad fin. Fabian. de Mont. *in tract. de empt. & vendit. in 1.*
qu.3. qu. princip. Cæph. *cons.325 num.13. lib.2* Riminal.
Iun. *cons.* 109. *num. 2. lib.1. qui hoc confirmat auctoritate*
Bart. *in l in vendentis qu.3. col. pen. C de contr. empt.* Mantic. *qui alios allegat. decis.* 336 *num.* 1. Quia tamen talis
emptio dicitur conditionalis, videlicet si emptor nominabit personam prout demonstrat illud gerundium
nominanda vt deducit Rim. Iun *cons.163. num.1. & 22.*
lib. 1. licet emptor cogi possit ad faciendam dictam
nominationem, vt per *lib.1. ff de pact. & l. 1. ff. de constit. pecun. dicit* Rim. Iun. *d. cons.* 163. *num.* 19. potest in
dubium reuocari, cui sit acquisitus census ante nominationem & sic pendente conditione, vt sciamus ad
quem spectent conditione pendente, fructus dicti cen-
12 sus, cùm fructus † sequantur dominium, *l. si dominium*
C. de pign. l.2. & 3. C. de pign. act Ceph. *cons.* 3. *num.* 71.
lib.1. In qua difficultate licet videatur dicendum quod
13 ipse emptor pendente conditione. † remaneat dominus dicti census *arg. l. secundum responsum C. de contr. & comm. stipul. per quem tex. ita respondit.* Alex. *cons.* 132. *n.*
3. lib. 6. vbi argumentatur, quod sicut apud ementem
pro persona nominanda, si omni tempore cesset in
nominando, res empta remanet, ac si pro se tantum
recepisset quod refert Mantic. *de tacit. & ambig. conuent.*
lib.4. tit 22. num.9. ita etiam si pro aliquo tempore cesset, pro rata temporis, quo cessauit, debet intelligi
14 rem esse apud eum, & sibi esse acquisitam. Valere †
enim dicit argumentum de toto ad partem. *l. que de tota ff. de rei vendicat. l. qui scit in princip. ff. de vsu.* Et hanc
opinionem sequitur. Ceph. *cons.325. num.* 14. *lib.3.* Magon. *dec. Florent.37. num.16* Mart. *vot.127. num.1.* Mantic. *d. tit. 22. num.9. in fin. & decis.336 numer.1.* Dec. *consil.*
543. *num.3. & 4.*

Verum quia hæc opinio est fundata in præsumpta mente stipulantis quod non facta nominatione, voluerit sibi acquirere, vt auctoritate Bal. Alex & Ias. *in locis in decis. allegatis dixit* Rota *coram* Greg. XV. *in vna Romana census 3. Decembris, 1605. quæ est post tract. decis.163. num.7.*

Sicut quando constat ementem pro persona nominanda voluisse sibi, & non alteri acquirere, sibimet, & non alteri acquirit, vt deducit Rim. iun. *d. cons.163. numer.24.*

Ita quando constat primam suam intentionem ementis pro persona nominanda fuisse quærere non sibi, sed illi personæ quam nominaret, vtique acquisitio non sit sibi stipulanti, sed personæ, quam nominauerit, *l. si absentis, & ibi* Bal. *in 2. oppos. C. si cert. pet.* Rimin. Iun. *d. cons.163. num. 11.* Rota *coram* Gregor. XV. *d. decis. Romana census. quæ est post tract. decis.163. num.7.*

Quando autem animus emptoris non esset ita clarus, & perspicuus an sibi ipsi, an verò personæ nominandæ vellet acquirere, sed essemus in dubio tunc est recurrendum ad coniecturas, & prout ex illis colligi poterit, dicendum erit vni, vel alteri esse factam acquisitionem vt habetur apud Dec. *d. cons.* 543. *num.3. & 4. & apud.* Rota *coram* Gregorio XV *d. decis.163. n. 6. vers. nec obstat & infra.*

Facta autem nominatione (dummodo fiat intra annum Bal. *cons.* 470. *nu.* 1. *vers.* quarta ratio, *lib.5. late* Surd. *decis.226. num.5. & seqq. & signanter, num.9. & seq.* Gratian *in addition. ad suas dec.* March. *dec.135. num.5.*) ius quod erat apud emptorem resoluitur. Dec. *cons.* 43. *num.4.* Magon *d. decis. Florent.37. num.16.* & res empta acquiritur personæ nominatæ, vt conueniunt omnes supra citati Doctores, & *voluit* Rota *coram* Greg. XV. 21. *Februarij* 1604. *in illa Romana census, quæ est impressa post tract. decis.125. num.5. & coram* Mantic. *decis.316. num.1* Magon. *d. decis. Florent.37. num.16.* Et quidem à die celebrati contractus, & initæ stipulationis, quia in acquisitione facienda initium actus atteditur, *l. si filius fa. in prin. ff. de verb. oblig. l. vsusfructus in fi. ff de*
stipul. seruor. † Retrotrahitur enim acquisitio ad prin- 15
cipium contractus *l. fin. C. ad Macedon.* Anchar. *consil.* 117. *sub num.* 1. Ceph. *cons.* 325. *num.15. lib.3.* & ex eo tempore ita acquiritur nominatæ personæ vt ne momento quidem temporis dominium dici possit, fuisse penes ementem. Surd *dec.182. num.15. in fin. & infra* Gratian *in addition. ad decis.* March. 125. *num.1.*

Nec dicamus, quod cùm simus in actu, qui pendet à mera voluntate ementis, in cuius arbitrio videtur
consistere, an aliquem nominet, vel ne, † & in condi- 17
tionibus voluntariis non fit retrotractio in præiudicium alterius Rim. Sen. *cons.412. num.11.* Ceph. *cons.703. num.* 18. *lib.5.* Gabr *cons.64. num.15. lib.1.* Surd. *con.335. num.24. lib.* 3. Quoniam bene respondet Rota coram Gregorio XV. *d dec.163. post tract. num* 11. & *seqq.* Et si verum est, quod diximus *supra num.* 18. quod emptor iste potest cogi ad nominandum, non erit verum, quod conditio ista sit merè voluntatis, vnde cessat obiectum.

Cùm itaque acquisitio ad fauorem personæ nominatæ retrotrahatur ad principium contractus, & illi censeatur facta in ipso actu stipulationis, sequitur, quod super re, & censu pro persona nominanda ante factam nominationem creditores ipsius emptoris non possint prætendere ius aliquod ratione suæ anterioris hypothecæ. Si enim apud eum nullo momento temporis permãserit dominium nec possessio rei emptæ, sed iuris interpretatione ab ipsomet initio semper extitit penes personam nominatam nihil est, in quo fundari, & radicari possit ius ad fauorem dictorum creditorum, vt bene probatur ex traditis per Dec. *d. cons.* 343. *num.5. cum multis seqq. & plene firmauit* Rota *in d. Romana census coram* Gregorio XV. *quæ est post tract. decis.162. num.4 vers. istud fundamentum, & infra.* vbi respondet contrariis, & proinde non videtur fidendum de *Mart. d. vot.* 127. *numer.* 8. & *seq.* qui con-

etariam ſententiam firmare nititur.

Ad effectum autem, vt perſonæ, pro qua fuit facta emptio acquiratur res empta nemini eſt dubium quin
17 requiratur nominatio: non † tamen requiritur, vt emptor intimet venditori talem nominationem, & notificet illi perſonam nominatam, vt per bonas rationes fuit reſolutum in Rota *in vna Rauennatenſi cenſus coram* R.P.D.Cauallerio 13. *Iunij*. 1607. *qua eſt poſt tract. deciſ.* 162. *per tot. & ampiectitur.* Gratian. *diſcept. forenſ. tom.* 1. *cap.* 194. *nu.* 10. licet ipſe *d. deciſ.* Match. 135. *num.* 15. contrarium affirmet. Sed bene requiritur, quod dicta nominatio fiat ab ipſomet emptore viuente, quia eo mortuo, ab eius hæredibus fieri non poteſt, cum ad hæredes ius nominandi non tranſeat Surd. *deciſ.* 226. *num.* 2. & 3. Prout etiam requiritur, vt eodem emptore viuente, perſona nominata ratam habeat dictam nominationem. Ancbar. *conſ.* 127. *numer.* 5. Surd. *dec.* 325. *num.* 4. Si enim dicta ratificatio fieret mortuo
18 emente, poſſeſſio, quæ erat apud ementem, non potuit tranſire ad illius hæredes abſque noua apprehenſione *l. cum heredes ff. de acquir. poſſ ff.* & ſi ab illius hæredibus capiatur; non erit eadem poſſeſſio, quæ erit
19 apud defunctum eorum auctorem † ſed erit poſſeſſio noua, & ab illa diuerſa, & ſeparata *l.* 1. *§. ſcæuola ff. ſi quis teſtam. lib. eſſe iuſſ. fuer.* & proinde perſona nominata non acquireret poſſeſſionem ex ſtipulatione facta ab emptore, ſed ex nouo contractu, vt bene deducit Mantic. *de tacit. & amb. conuent. lib.* 4. *tit.* 22. *num.* 11. & conſequenter non poſſet fieri retractatio acquiſitionis ad initium contractus, & ad diem factæ ſtipulationis.

Facta autem nominatione, & ſequuta legitima ratificatione, poterit perſona nominata exigere annuas reſponſiones cenſuales, non ſolum decurſas poſt factam nominationem, ſed etiam decurſas retro, cum, vt dictum eſt, cenſus dicatur acquiſitus tempore celebrati contractus emptionis, & fructus debeantur domino, & dominium ſequantur]

20 Ita † ante factam nominationem, ſi appareat eum qui cenſum emit pro perſona nominanda voluiſſe, non facta nominatione, ſibi ipſi acquirere, poterit fructus cenſus exigere, ſecus autem ſi appareat quod ſibimet dominium cenſus acquirere noluit, vt fuit reſolutum in Rota *in dicta Romana cenſus coram* Illuſtriſſ. Ludouiſio, *ſupra proximè citata.*

[Nec ex eo quod emptor cenſus pro perſona nominanda tempore emptionis, vel nominationis reſeruet ſibi dicti cenſus adminiſtrationem remanet dominus cenſus, ſed illius dominium acquiritur perſonæ nominatæ, *vt dixit* Rota *coram* R.P. D. Motmanno *in illa Romana cenſus* 13. *Iunij* 1633. *quæ eſt poſt tract. deciſ.* 553. *num.* 2. *& ſeqq. vbi num.* 5. *ad hoc propoſitum allegat deciſiones* 167. 169. *&* 170. *impreſſa poſt tract.*]

21 Tertia concluſio ſit, † quod dominus cenſus dicitur ille ad cuius fauorem is qui cenſum emerat tanquam ex illius pecuniis emptum, & acquiſitum recognoſcendo bonam eius fidem illum cedit vt puta ſi is qui cenſum emit fateatur ſe in dicto cenſu nil aliud habere præter nudum nomen, pecunias autem in emptionem dicti cenſus erogatas, eſſe eius ad cuius fauorem ipſe cedit: nam dominus dicti cenſus efficietur ceſſionarius non autem is, qui illum emit, vt fuit reſolutum in Rota *coram* bo. me. Orano, 5. *Martij*, 1586. *in vna Romana cenſus*, *quæ eſt poſt tract. dec.* 164. *in prin.* & in alijs cauſis de quibus fit mentio *infra hoc eod. cap.* 2. *q.* 3.
22 *art.* 1 *nunc q.* 73. Nam licet regulare † ſit quod res empta ex pecunia aliena efficiatur ementis Doctor. *in l. ſi vt proponis, C. de rei vendic.*

[Et in puncto de procuratore conſtituto ad emendum cenſum, quod ſi pro ſe, & non pro conſtituente emat, & ſtipuletur ſibi, & non domino acquirat licet emat cum pecunia domini conſtituentis: *dixit* Rot. *in vna Romana cenſus* 16. *Nouembris* 1612. *coram* R. P. D. Cauallerio, *qua poſt tract. eſt dec.* 346. *num.* 2. & 3. & *in vna Romana Saluiani interdicti* 12. *Nouembr.* 1618. *coram* R.P.D. Remboldo, *qua ibid. dec.* 367. *num.* 2. Nam magis attenditur id quod factum fuit, quam id, quod fieri debuit, *vt dicit ibi* Rot. *d. num.* 2. Quod tamen declarandum eſt, *vt in tract. hic num.* 3.]

Hoc tamen fallit quando nomen ementis fuit ſimulatè in emptione appoſitum, & expreſſum [Vel aliter ex circumſtantiis appareat, quod emens non ſibi, ſed domino pecuniarum voluerit acquirere, *vt apud* Rotam *in illa Romana fructuum dotis coram* R. P. D. Manzanedo 2. *Aprilis* 1607. *qua poſt tract. eſt dec.* 336. *ſub num.* 1. *& num.* 2. *& coram* R. P. D. Cauallerio *in illa Romana cenſus* 16. *Nouembris* 1612. *quæ ibid. eſt dec.* 346. *num.* 4. *& confirmauit in eadem cauſa coram eod.* 21. *Aprilis* 1613. *quæ eſt ibi. dec.* 347. *in prin.*

Et ſine dubio ſi emens ſtipuletur pro alio, nam illi non ſtipulanti acquiritur, Rota *in Anconitana pecuniaria* 23. *Ianuarij* 1612. *coram* R.P.D. Pirouano *quæ eſt ibid dec.* 414. *num.* 4. & 5. Vel alterum nominet in dominum, tunc enim talis declaratio, & recognitio bonæ fidei operatur tranſlationem dominij in nominatum pro domino æquæ ac ſi nomen ipſius fuiſſet in inſtrumento emptionis ſpecificatum, *vt dixit* Rota *in d. dec. Romana cenſus coram* Dom. Cauallerio, *qua ibid. eſt deciſ.* 346. *num.* 4.] tunc † enim res empta cum pecu- 23
nia aliena non efficitur ementis, ſed acquiritur ei ex cuius pecunia res empta fuit, Bal. *in l.* 3 *in prin. C ſi quis alt. vel ſibi.* Paul. de Caſtro. *in l. multum intereſt, num.* 3. *C. eod. tit. poſt quos* Rot. *in d. Romana cenſus coram*. bon. me. Orano, *vltimo loco allegato, num.* 2. *& in illa Anconitana pecuniaria coram* Reuerendiſſimo. P. D. Pirouano *numer.* 4. & 5.

Quarta ſit concluſio. Maritus † cui ab vxore fuit 24
in dotem datus cenſus æſtimatus ea æſtimatione, quæ facit emptionem efficitur illius dominus, & de eo po-
teſt ad ſui libitum diſponere, ſecus † autem ſi fuit illi 25
datus inæſtimatus pro fundo dotali, licet illius dominium conſtante matrimonio ſit penes maritum, *vt dicemus infra par.* 3. *cap.* 1. *q.* 3. *art.* 7. *nunc q.* 109. *num.* 42 ſoluto tamen matrimonio vxoris eſt, vt declarat poſt alios, Hyppolitus Rimin. *Inſtit. quib. alie. lic. vel non in princ. num.* 526. Vnde ſi à marito, conſtante matrimonio fuerit voluntarie alienatus, poterit ſoluto matrimonio ab vxore vendicari, & recuperari. Rim. *d. num.* 526. *& voluit* Rota *coram* Seraph. *deciſ.* 1332. *per tot. part.* 2.

[Sed poſſet in dubium reuocari, An quando mulier dedit marito in dotem aliquos cenſus cum pacto, quod eueniente caſu reſtitutionis dotis, vxor teneatur recipere eoſdem cenſus, & accidat, quod cenſus illi extinguantur, & à marito reuendantur, & ex illorum pretio alij cenſus à marito emantur, vxor tempore reſtitutionis dotis ſibi faciendæ, teneatur recipere iſtos nouos cenſus, quaſi in locum extinctorum iure cuiuſdam permutationis ſubrogatos, & proinde eoſdem, quos vxor dederat marito, & partem negatiuam amplectendam eſſe exiſtimo, quia ſubrogatio regulariter intrat in particularibus, niſi ſpecificè, & expreſsè fiat, & ad ita ſentiendum moueor auctoritate Rota *vna S. Seuerini dotis* 17. *Martij* 1621. *coram* R.P.D. meo Vbaldo *quæ eſt poſt tract. dec.* 422. *num.* 3. & 4. & *bene facit reſolutio facta in cauſa Anconitana cenſuum* 29. *Aprilis* 1614. *coram* R. P. D. Buratto, *quæ eſt ibid deciſ.* 421. vbi egregie deducitur, quod res empta ex pretio rei dotalis, pupillaris, vel hæreditariæ, non fit hæreditaria pupillaris, vel dotalis.

Licet fortè ſecus eſſet, ſi maritus illum ex cauſa neceſſaria alienet, vt dicemus *d. art.* 7. *num.* 40. *cum ſeqq.*
Vnde † poterit maritus fructus dicti cenſus ſibi æſti- 26
mati in dotem traditi perpetuò exigere, eius verò qui

datus

datus fuit pro fundo dotali, dumtaxat constante ma-
27 trimonio, cum † illius fructus illi siot debiti pro sup-
portandis oneribus matrimonij, *l. pro oneribus, C. de*
iure dot. l. dotis fructum, in princ. ff. eod.& faciunt ea qua
*nos diximus sup. par. 1. c. 2. q.1.art.5.nunc q.*18.dum egi-
mus de fundo dato in dotem an super eo maritus pos-
sit censum ereare, & coostituere. In iis verò censibus,
qui nullo modo, sunt consignati, sed sunt proprij ip-
sius vxoris extra dotem, cum illorum respectum mari-
tus noo dicatur habere maodatum à lege, Alex. *cons.*
*90.col.3.vers.nec aliam, lib.*2.Honded.*cons.66.nu.* 87. *lib.*
1. posset dubitari, an debitor soluens marito conse-
quatur liberationem, & breuiter agendo, videtur di-
cendum quod si vxor sit minor vigiotiquinqua annis,
maritus non possit exigere fructus huiusmodi census,
& debitor illi soluendo noo consequatur liberatio-
nem, secus autem si illa sit maior vigintiqoinque an-
nis, vt distinguit. Imper.*in l.cum maritum, à contrario*
sensu, & *ibi* Bal. *& alij, C. de solut. & in propriis terminis*
nostris, sequuntur Follet.*in sua Pract.Cens.in verbo, qua*
quidem, num. 71.*&* Bened. Bon. *in suo tract.de censib.*
art.63.num.96.

28 Quinta sit conclusio, quod is † cuius nomine,& ad
cuius vtilitatem mediante stipulatione Notarij census
fuit acquisitus, dicatur illius dominus,*vt in puncto di-*
xit Fraoc.Milanens.*decis.4.num.*40.*& seqq. lib.* 2. *& vo-*
luit Rota *in vna Veneta census*, 10.*Decembr*. 1610.*coram*
R.P D.Marcomontio,*qua est impressa in fine Tract.De-*
*cis.*165.*num.*1. *& seqq.* [*Idem fuit per* Rotam *resolutum*
in vna Ariminensi fideicommissi 14.*Nouemb*.16 4.*coram*
bon.me Remboldo, *qua est post tract.decis.469.num.8.*]
29 Maximè † si alia concurrant adminicula, vt puta qua-
si possessio exigendi fructus census vel alia considera-
ta per Rot.*ibid.& in eadem causa coram eodem*,14.*Mar-*
tij, 1611.*qua ibidem est decis.*166.*num.*7. *&* 11. *& coram*
R. P.D. Caualerio, 18. *eiusdem mensis Martij, & anni,*
1612. *in vna Rom. census, qua est ibidem decis.* 167. *nu-*
mero 1.

30 Quæ conclusio ampliatur Primò etiam † quod cen-
sus ille fuerit emptus ex propria pecunia ementis nam
nihilominus illius dominium acquiritur ei, pro quo
fuit emptus sequuta traditione, quæ inducitur ex pa-
tientia exigendi fructus dicti census, vel ex ratifica-
tione eius pro quo emptus fuerit, *vt benè deduxit* Ro-
ta *in vna Romana censuum de Luraghis*, 21.*April*.1600.
coram bon. mem.Iusto, *qua est post Tract.decis.*168. *nu.*
1.*& seqq.*

31 Ampliatur Secundò etiam † quod io emptione di-
cti census diceretur qood census ille esset ad liberam
dispositionem alterius personæ quam eius pro qua
stipulatur, nam nihilominus census ille quo ad domi-
nium, proprietatem spectat ad eum pro quo, & cuius
nomine fuit emptus, persooæ autem nomioatæ pro li-
bera illius dispositione spectat dumtaxat dicti census
administratio, vt per bonas rationes fuit resolutum *in*
Rota *in vna Romana census primùm coram* Reuerendis-
simo P D. Coccino Decano, 22. *Iunij*.1609.*que est im-*
*pressa post Tract.decis.*169.*num.*2.*&* 3.*deinde coram* R.P.
D.Pirouano, 18.*Iunij*, 16 2. *qua ibid. est decis.* 170. *per*
tot. recedendo à resolutione in eadem causa facta, 28.
Aprilis, 1608.*coram eodem* Reuerendissimo P.D.Coo-
cino, *que est ibidem decis.*171.*per tot.*

[Quæ ampliatio videtur satis concludenter com-
probari ex resolutione, quam alias fecit Rota *coram*
bon.me.Penia *in vna Romana fideicommissi de Saluiatis*
21. *Februarij* 1603. *qua est post tract. decis.* 376.*num.*8.
vbi fuit resolutum, quod per facultatem disponendi
non censetur simpliciter concessa dispositio iure do-
minij, seu tanquam domino, sed dumtaxat iure admi-
nistrationis, & tanquam administratori *ex* Gabr.*con-*
*sil.*143.*num.*3. *& seq.lib.*1.& de procuratore emente pro
domino,& ad illius vtilitatem reseruata sibi dictæ rei
emptæ libera, & omnimoda administratione, quod
censeatur illam sibi reseruaisse dumtaxat, quæ sibi tan-
quam procuratori non tanquam domino competere
poterat, *dicebat* Rota *in vna Rom. pecumaria* 26.*Iunij*,
1624.*coram* Remboldo, *quæ est post tract.decis.*482. *nu.*
4. vbi propterea infertur quod dictus procurator vi-
gore dictæ reseruationis non potest disponere de dicta
re empta in præiudicium domini, sed tantum iuxta il-
lius voluntatem, & ordinem.

Ampliatur Tertiò vt † mediante stipulatione No- 32
tarij acquiratur ius, & actio ad dictum censum absen-
ti etiam absque cessione, & ante ratificationem. Alex.
*cons.*207.*num.*2.*& cons.*208.*num.*1. *lib.* 7. Paul.de Castr.
cons. 331. *num.*4. *vers.solum restat.lib.*1.Natt.*cons.*261.*nu.*
5.*lib.*1.Cachet.*consil.*33.*num.*8.*lib.*1. Bertazol.*cons.ciuil.*
26.*num.*22.*lib.*1.Roland.à Valle,*cons.*19. *num.* 17. *&* 22.
*lib.*1.Honded. *cons.* 37.*num.*33.*lib.*1.*& consil.*23.*num.*47.
& 50. *lib.*2. Rota *Diuers. decis.*489 *part.*1.*& magis com-*
muniter teneri testatur Rota *coram* R.P.D.Marcomoo-
tio, 10. *Decemb.* 1610. *in illa Veneta census, qua est post*
*Tract.decis.*165.*num* 4.*& in vna Perusina censuum*, 13.
*Febr.*1615.*coram* R.P.D. Remboldo, *qua est ibid. decis.*
172.*numer.*1.*& non contradixit coram* R.P.D.Caualerio,
18.*Martij*, 1611.*in Romana census, qua ibidem est decis.*
167.*num.*1.*& in vna Ianuensi census, coram* R. P. D.Du-
nozet. 23. *Nouembris* 1613. *qua est ibid. decis.* 173. *nu-*
mero 8.

Nec obstat asserta decisio registrata post Zacch. *de*
*obligat.camer.dec.*123.*sub nomine* b.m. Robustetij *in vna*
*causa Rom fideiuss. Nam.*Quoniam illa nõ fuit resolutio
& decisio facta in Rota, sed simplex votum, & discur-
sus factus ab eodem Robusterio, quod satis colligitur
tum ex eiusmet lectura, tum maximè ex vera decisio-
ne facta in illa causa *coram eod.* Robusterio, 28.*Ianua-*
rij, 1577.*qua est post* Zach. *d.tract. decis.* 124.*in secunda*
difficultate ibi quas in alio folio cumulaui. vbi testatur in
dicta causa hunc articulum non fuisse in *Rota* resolu-
tum, & propterea non potest allegari pro decisione
Rotæ, maxime cùm *Rota* semper fuerit in opinione cõ-
traria, vt apparet ex supra mox relatis decisionibus
& ex resolutionibus sæpius factis in aliis causis.

Quæ ampliatio † multò magis habebit locum si 33
promissio de soluendo fuerit à debitore confirmata
iuris iurandi religione, cum iuramentum idem opere-
tur, quod præsentia, & acceptatio partis, vt multorum
auctoritate, dixit Riminald. *iun. cons.* 242. *num.*134.*&*
*seq.lib.*3 Honded.*cons.*27.*nu.*21.*lib.* 1. *&* Rota *coram* R.
P.D.Remboldo 13. *Febr.* 1615.*in illa Perusina censuum,*
*qua est impressa in fine Tract.decis.*172.*num.*2 Quo † ca- 34
su is pro quo census fuit stipulatus poterit non solum
recipere solutiones à sponte soluentibus, & illos li-
berare, sed etiam cogere ad soluendum, licet non re-
portauerit cessionem. Follet.*in sua Pract.cens. in verbo,*
*tanquam, num.*51.Bened.Bon.*in suo tract de censibus ar.*
73. *num.* 106. qui licet loquantur de censu empto per
procuratorem, virtus tamen iuramenti in qua se fun-
dant est generalis etiam ad censum emptum ab eo, qui
nullum habebat mandatum ad emendum.

Et hæc Notarij stipulatio suffragatur absque dubio
† vel quando fuit facta copulatiuè tam ad fauorem 35
stipulantis, quàm ad fauorem absentis, vt animaduer-
tit Rota *coram* R.P D.Remboldo, 13.*Februarij*, 1615.*in*
illa Perusina censuum, qua est impressa post Tract. decis.
371.*num.*6.vel quando † fuit facta in instrumento ha- 36
bente guarantigiam, vel aliàs habente executionem
vigore statuti loci contractus prout contigit in patria
mea, in qua simile statutum viget sub *rubr.de execut.*
*instrument lib.*2.*rub.*29 seu esset vallatum camerali ob-
ligatione, cuius vigore haberet paratam executionem,
vt declarant Bart.*in l.*3.*§.possessio, ff.de acquir. possess. &*
*cons.*71.*num.*2.*in lib.*1.Bal.*in l.non enim, in* 1.*lect. sub nu.*
1.*ff.de adopt.* Rom. *consil.*76.*in princ.*Capic.*decis.*31.*nu.*
6.*&*

6. & faciunt tradita per Galeſ. *latè in ſuo Commentar. ad*
obligat. cameral. & in propriis terminis, dixit Foller. *in d.*
verbo, tanquam, num. 51. & Boccac. *in d. ſuo tractatu, de*
cenſib. par. 2. num. 128.

Limitatur autem concluſio firmata in hac quinta
37 concluſione. Primò † quando pro abſente nemo fuit
ſtipulatus, ſed in illum ſunt collata dumtaxar verba
executiua, nam non poteſt dici dominus cenſus, cum
dicatur ſolummodo adiectus ſolutiooi, non autem ob-
ligationi. Gloſ. *in l. 3. in verbo, ratum, C. de contr. comm.*
ſtipul. plenè Rimin. ſen. *conſ. 525. per tot. & ſignanter num.*
38 *11. ad fin. lib. 3.* licet † enim huic abſenti acquiratur
ius recipiendi ſolutiones, *argu. l. cum quis ita, § qui ſibi,*
ff. de verbor. obligat. l. quod ſtipulatus, ff. de ſolut. l. ſed & ſi
filio, §. 1. ff. de conſtit. pecu. §. planè, & ibi Gloſſ. *in verbo,*
Scio, *Inſtit. de inutil. ſtipu.* Corn. *conſ. 189 numer. 5. lib. 3.*
39 nullum † tamen ei acquiritur ius ad agendum, & pe-
tendum, quia ad dictum effectum opus eſt, vt pro illo
aliquis recipiat Aret. *conſ. 17. num. 9. verſ. ex nouo etiam*
capite, Rub. Alexandrin. *conſ. 152. numer. 1.* qui reſtatur
40 de communi etiam † ſi agatur de fauote piæ cauſæ.
Dec. *conſ. 531. in fine,* Curt. iun. *conſ. 52. num 12. conſil.*
120. num. 2 Pariſ. *conſ. 77. num. 15. lib. 1.* [Niſi fuerit fa-
ctus adiectus in rem ſuam, prout factus intelligitur.
Quando intereſt adiicientis, vel adiecti, vt ſoluatur
adiecto, & ſolutum apud eum remaneat Ruin. *conſ.*
209. num. 9. lib. 1. Pariſ. *conſ. 107. num. 32. vol. 3.*] Nam re-
41 gulare eſt, quod † ex ſtipulatione illi ſolùm ius acqui-
ratur in quem verba ſtipulationis dirigunt. Corn. *conſ.*
111. num. 4. lib. 3. Gabr. *conſ. 129. num. 8. lib. 1.*
42 Magon. *dec. Florent. 57. num. 16.* etiam † quod con-
trahentes iurauerint ſuper obſeruantia contractus,
Alex. *conſ. 208. num. 1. libr. 7.* Pariſ. *conſ. 81. num. 1. & ſeqq.*
lib. 1. Hæc tamen declaranda ſunt vt procedant quan-
43 do † verba ſtipulationis ſunt concepta per orationem
alternatiuam, ſecus autem ſi is qui contrahit conci-
piat orationem copulatiuè ita vt diſpoſitio æqualiter
ſit collata in perſonam ſtipulantis, & abſentis, quia
eo caſu is qui eſt comprehenſus in illa ſtipulatione
copulatiuè concepta, non dicitur ſimpliciter adiectus,
ſed reus credendi. Bar. *in l. 2. nu. 2. & 3. ff. de duob. reis.* &
propterea illi æqualiter cenſus diceretur acquiſitus vt
dixit Rota *coram* R. P. D. Remboldo *in illa Peruſina*
cenſuum ſupra proximè relata, num. 7.

Limitatur ſecundò ſi ſtipulatio pro abſente non
fuerit facta à Notario, ſed ab aliqua priuata perſo-
44 na: tunc † enim licet interueniente iuramento acqui-
ratur abſenti ius, & actio, *cap. quamuis, de iuram. lib. 6.*
Rim. *ſen. d. conſ. 525. num. 13. lib. 3.* Pariſ. *d. conſ. 82. num. 1.*
lib. 1. & conſ. 12. num 24. lib 2. Doctor. *in l. ſtipulat. iſta, §.*
alteri, ff. de verb. obligat. Bertaz. *conſ. ciuil. 26. num. 25. lib.*
45 *1.* Honded. *conſ. 37. num. 21. & ſeq. lib. 1.* hoc † tamen ve-
rum eſt ſi ſequatur ceſſio, & ratihabitio. Alex. *conſ. 13.*
num. 12. lib. 1. conſ. 40. num. 7. & ſeq. lib. 5. Franc. Becc. *conſ.*
19. num. 8. lib. 1. Surd. *conſ. 206. ſub num. 33. lib. 2. & vide-*
tur non obſcurè ſenſiſſe Rota *coram* R. P. D. Marcomun-
tio, 10. *Decembris*, 1610. *in illa Veneta cenſus, quæ eſt*
46 *impreſſa poſt tract. deciſ. 166. num. 3.* Præterquam † ſi ſti-
pulatio fiat per tutorem ad fauorem pupillorum ſub
ſua tutela conſiſtentium, nam mediante perſona tuto-
ris ipſius ius acquiritur abſque aliqua acceptione, vt
poſt Gloſ. *in l. ſtipulatio iſta, §. ſi quis inſulam, in verbo,*
fieri ff. de verb. obligat. & in l. quoties, in verbo ſuo nomine
ff. de adm. tut. dixit Rota *coram* R. P. D. Remboldo, 13.
February, 1615. in illa Peruſina cenſuum, quæ eſt poſt tract.
47 *deciſ. 172. num. 3.* Et † multò magis ſi fiat ad fauorem
infantis Theſſaur. *deciſ. 70. numer. 15.* Rota *diuerſ. deciſ.*
48 *683. num. 6. par. 1.* Vel † quando præceſſit ſcientia eius
pro quo fuit facta ſtipulatio & illius taciturnitas, quæ
operantur effectum ratihabitionis, vt fuit reſolutum in
49 Rota *coram* Seraphin. *deciſ. 1184. num. 12. par. 2.* etiam †
quod ſcientia ſit præſumpta reſultans, puta ex con-
ſanguinitate, & affinitate, diuturnitate temporis, Theſ-
ſaur. *d. deciſ. 70. num. 2.* Soc. iun. *conſ. 67. num. 12. lib. 3.* Surd.
dec. 121. num. 10. & deciſ. 206. Menoch. *de Præſumpt lib.*
6. præſumpt. 25. num. 84. & placuit Rotæ *coram* R. P. D.
Marcomontio 10. *Decembris*, 1610. *in illa Veneta cen-*
ſus, quæ eſt in calce tract. deciſ. 165. num. 6.

Sexta concluſio ſit † Quod licet poſſit quis pro 50
alio emere, & acquirere ex propria ipſius ementis pe-
cunia *l. mancipia vbi* Bal. *& alij C. ſi quis alter. vel ſibi, &*
dixit Rota *coram* Gregorio XV. *in illa Romana cenſus,*
quæ eſt poſt tract. deciſ. 125. num. 3. & in illa Veneta cenſus
coram R. P. D Marcomontio, *quæ eſt ibid. deciſ. 165. num.*
1. & in eadem cauſa coram eod. vt ibid. deciſ. 166. num. 7. &
coram b. m. Iuſto *in illa Romana cenſuum de Luraghis, quæ*
ibid. eſt deciſ. 168. num. 1. & coram Card. Seraph. *deciſ. 979.*
nu. 1. Ita vt res empta, & acquiſita non fiat illius, cuius
eſt pecunia, quæ expenditur, & ſoluitur, ſed illius cu-
ius nomine acquiritur, & emitur Bal. *in l. ſi filij tui C.*
de don. inter vir. & vxor. in l. cum precibus in fin. C. de pro-
bat. in l. multum intereſt verſ. ſi verò ab initio C. ſi quis al-
teri vel ſibi in rubr. C. de contr. empt. q. 15. num. 15. Rom.
conſ. 191. num. 6. & conſ. 413. num. 19. & alij cumulati ibi
per Mandoſ. *& per Feſtas in tract. de aſtim. & collec. par.*
1. num. 40. Seraph. *1425. num. 8. in fin.* Hoc tamen pro-
cedit, ſequuta ratificatione eius, pro quo facta fuit
emptio, vel ſaltem data ipſius ſcientia, nam ante
ſcientiam, vel ratificationem nullum ius acquiritur
gloſ. in l. ſi ego C. de negot. geſt Rot. *coram* Seraph. *deciſ.*
540. in princ. & coram b. m. Iuſto *in illa Romana cenſuum,*
quæ eſt poſt tract. deciſ. 160. num. 3. & 4. & in eadem cau-
ſa coram eodem ibid. d. deciſ. 168. nu. 1. & 2.

Ex quibus ſequitur concluſio, quod is qui cenſum
pro alio emit abſque illius mandato, poſſit fructus, &
reſponſiones annuas ex dicto cenſu prouenientes
conſequi, & exigere & ſoluentem liberare. Quæ con-
cluſio procedit non ſolum antequam is, pro quo cen-
ſus fuit emptus, emptionem illam ratificauerit, ſed
etiam poſt ratificationem ſequutam.]

Quia ſicut cenſetur approbata perſona ementis ad
contrahendum, & emendum cenſum, ita videtur ap-
probata ad recipiendum ſolutiones, & fructus dicti
cenſus exigendum Bart. *in l. quod ſeruus, ff. de ſoluti.* &
ſolutio † facta illi cum quo eſt celebratus contractus 51
liberat debitorem. Bart. *in l. filia, num. 1. in fine, ff. eod.*
tit. Paul. de Caſtro, *in l. ſi Vrbana, num. 3. ff. de cond. indeb.*
Alex. *in l. filius, num. 1. & ibi* Iaſ. *numer. 6. verſ. adde, quod*
idem eſt, C. de pact. idem Iaſ. *in l. cum qui ita, §. qui ſibi aut*
filio, numer. 12. ad fin. verſ. tertio vult Bat. *de verb. obligat.*
Anch. Regien. *in q. 31. num. 9. & ſeqq. lib. 2.* Franc. Becc.
d. conſ. 19. num. 5. & ſeqq. lib. 1. Surd. *conſ. 43. nu 2. lib. 1. &*
dec. 229. numer. 8. & ſeqq. Carol de Graſſ. *in ſuo tract. de*
except. in 225. except. num 46. & ſeq. Etiam † quod con- 52
tractus fuerit celebratus nomine alterius. Surd. *poſt*
alios d. deciſ. 229. num. 12. & ſecundum hanc ſententiam
in propriis terminis fuit reſolutum in Rota *in vna Pe-*
ruſina cenſuum, 1. Iunij, 1616. coram R. P. D. Remboldo,
quæ eſt impreſſa poſt tract. deciſ. 174. num. 1.

An autem dictos fructus exactos faciat ſuos diſtin-
guendi ſunt caſus. Primus eſt † in fructibus perceptis 53
poſtquam is, cuius nomine cenſus emptus fuit, dictam
emptionem ratificauit, quos non facit ſuos, ſed tene-
tur illos reſtituere ei pro quo cenſum emit, vt per bo-
nas rationes fuit reſolutum in Rota *coram* b. m. Iuſto,
21. *Aprilis*, 1600. *in illa Romana cenſuum de Luraghis,*
quæ eſt poſt tract. dec. 168. per tot. Secundus caſus eſt in
fructibus perceptis, & exactis ante dictam factam ra-
tificationem, & † illos ſibi acquiſiuit abſque eo quod 54
teneatur illos reſtituere ei pro quo cenſum emit, quia
† ante ratificationem à ſe factam non acquiſiuit di- 55
cti cenſus dominium, Gloſ. *in l. ſi ego, ff. de neg. geſt.* Aret.
in l. abſenti, num. 3. ff. de acq. poſſ. Gabr. *in puncto, conſ. 80.*
ſub num. 3. lib. 1. ſed vel fuit † acquiſitum ipſimet emp- 56
tori,

ptori, vt dicit ibi Gabr.*d.num.3. in fine*, qoia venditor
cenſus recepto pretio cenſetur animũ habuiſſe trans-
57 ferendi dominium in emptorem,vel † interim donec
fiat ratificatio remanſit penes venditorem, Gloſ.*in d.
l. ſi ego* [Vel potius dominium illud remanſit penes
venditorem donec ſequatur ratificatio eius, pro quo
facta fuit emptio, vt reprobata dicta *gloſ. in d. l. ſi ego
communiter tenent* Doctores *in l.qui hominem §.ſi debito-
rem ff.de ſol.& in d.l ſi ego, vt teſtatur.* Alea.*conſ.232.n.
5.lib. 6.*] & ſic nollo caſu poteſt dici acquiſitus cen-
ſus ei pro quo fuit emptus, niſi ſecuta illius ratifica-
tione,& propterea non poteſt illius fructus acquire-
58 re, & ſucceſſiuè† emens exigens non tenetur illos ei-
dem reſtituere, vt fuit per has rationes reſolutum in
Rota *coram* bo. me. Iuſto *in dicta Romana cenſuum de
Luraghis, 12. Ianuarij, 1601.qua eſt poſt tract.decif.160.
num.1.& ſeq.*

[Ad effectum autem, vt quis poſſit fructus cenſus
exigere, non ſufficit, quod habeat cenſum illum pro
59 ſuo credito obligatum & hypothecatum, cum † per
hypothecam creditor non acquirat titulum nec poſ-
ſeſſionem rei hypothecatæ, ſed tantummodo actio-
nem ad conſequendum ſuum creditum ſuper illa re ad
tex.*in §.item Seruiana inſtitu.de action.* Neguſ.*de pignor.
par.1.num. 4. quorum auctoritate reſoluit* Rota *coram* R.
P.D. Manzanedo, *in illa Romana fructuum dotis de Pa-
luzzelis, 14.Maij, 1623.qua eſt poſt tract.decif.336. nu.*
60 2. Sed † opus eſt, vt cenſus ille verè, & cum effectu
fuerit creditori aſſignatus, & ceſſus pro ſatisfactione
ſui crediti,qua ceſſione præcedente.vtique illi deben-
tur fructus vt diximus *in tract.hic num. 3.*]

SVMMARIA.

1 *Hypotheca prior præfertur in his contractibus, in qui-
bus acquiritur ius ex ſolo titulo.*

2 *Hypotheca acquiritur ex ſola contrahentium volun-
tate abſque rei obligatæ traditione.*

3 *Cenſus in exactione præfertur primus illius emptor,
licet ab alio poſteriore fuerit præuentus in illius exa-
ctione.*

4 *L. quoties, C. de rei vendic. limitatur multis modis,
remiſſiuè.*

5 *Limitatur maximè quando primo emptori fuerunt
hypothecata bona venditoris pro obſeruantia contra-
ctus, nam ad ſecundum tranſeunt cum illo onere.*

6 *Maximè ſi prima venditio fuit iuramento vallata.
Iuramentum præſtitum in contractu venditionis,im-
pedit ne ex ſequenti venditione dominium transfera-
tur, ibidem.*

7 *Primus emptor poſſidens ex contractu iurato rem emp-
tam, habet contra ſecundum emptorem actionem ne-
gatoriam.*

8 *Maximè ſi ad ſui fauorem in prima emptione adſit
clauſula conſtituti.*

9 *Boccac. in tract.de cenſib. par. 2. num.126.reprehen-
ditur.*

*In Cenſus exactione primus ne, an ſecundus
illius emptor præferatur.*

QVÆSTIO LXVIII.

aliàs par. 2. cap. 2.qu. 2. ar. 2.

EXcitauit dubitationem Caſſan.*ad Conſuetud. Bur-
gund.Rubr.11.*Des Cenſes, §.1.*in tex. Amende.verſ.
item quæro de caſu quam* ſibi dicit de facto eueniſſe.
Quis ex duobus,qui illum iuſto titulo acquiſitum ha-
bebat præferri in illius exactione, ſcilicet: an is, qui
fuit prior emendo, ſed poſterior in exigendo, an verò
ille, qui licet fuerit vltimus in emendo, præuenit ta-
men in exigendo, ita vt antequam primus emptor
aliquam omnino ſolutionem receperit ipſe cenſum
cœpit exigere.In qua quæſtione licet Caſſan.*ibi* ad fa-
uorem poſterioris emptoris alleget regulam.*l.quoties,
C.de rei vendic. & cum hac ſententia tranſeat* Boccac. *in
ſuo trac.de cenſib.par.2.num.126.*

Quia tamen in contractibus in quibus acquiritur 1
ius ex ſolo titulo (vt † contingit in duobus, quibus
in diuerſo tempore fuit hypothecata eadem res) ex
† ſola conuentione abſque traditione poſſeſſionis ius 2
hypothecæ, transfertur,*l.1 ff.de pign. act.* Ideò finali-
ter, *Caſſan.* vbi ſupra videtur inclinare ad fauorem 3
prioris emptoris, quod ipſe ſit præferendus, quia cen-
ſus venditus fuit ſibi prius hypothecatus, non ſecun-
dus emptor qui exigendo fructus dicti cenſus prior
illius poſſeſſionem,vel quaſi fuit adeptus,& cum *Caſ-
ſan.* tranſiuit etiam Follet *in ſua pract.cenſuali, in ver-
bo, tanquam, numer. 33. & comprobat* Bened.Bon.*in ſuo
trac.de cenſib.art.57.n. 88. quibus ego quoque libentiſſimè
adhærerem ſi caſus contingeret.*

Non obſtat regula *d.l.quoties, C.de rei vendic.* nam
inter † multas limitationes, quas ad illam afferunt 4
Alea. *in l.ſiue autem, §.ſi duobus,ff. de public.in rem act.*
Bertachin.*in ſuo Repertor.in verb.emptor primus* Marſil.
ſingul 82.& alij paſſim. Limitatur vno modo notabili-
ter, vt non habeat locum † quando primo emptori 5
fuerunt hypothecata bona venditoris pro obſeruan-
tia contractus, nam tunc ad ſecundum emptorem illa
tranſeunt cum ſuo onere, *l.ſi debitor, C. de diſtract.pi-
gnor.* Paul.de Caſtro, *in l.ſi cum venderet,num.6.ff.de pi-
gnorat. act.* Neguſ. *in ſuo tract. de pign. & hypoth.par.5.
membr. 3. num.2.* Tiraq.*de retrac.conuem.§.3.Gloſ.1.num.
5.& non diſſentit* Io Guttierez, *pract.quæſt.cap.166. nu.
4.verſ.non obſtant.* Maximè † quando per venditorem 6
fuit confirmatus contractus iuriſiurandi religione,
tunc enim in ſecundum emptorem dominium rei em-
ptæ non transfertur,Soc.iun *conſ.129.num.10.& 103.
lib.2.*Boer.*decif.182.num.53.*Rol.à Valle, *conſ.62. num.
39.& ſeqq.lib.2.*Anton.Gabr.*de Pignor. concluſ. 1. nu.1.
& ſeqq. & ſignanter nu. 7.Ioſeph.*Ludou.*Commun. concl.
in tit. de empt.& vendit. concluſ. 3.in princ. & in 2. Am-
pliat.* Quo † caſu primus emptor ſi poſſideat habent 7
contra ſecundum emptorem actionem negatoriam,ſi
verò non poſſideat habeat actionem confeſſoriam, vt
poſſeſſionem naſciſcatur. Crau *conſ.201 num.9. lib. 2.*
Præſertim † ſi in prima venditione venditor conſti-
tuat ſe rem venditam pro primo emptore precario no-
mine poſſidere. Gabr.*d.tit.de empt.& vendit. in 2. con-
cluſ.num.18.in 2 limit.*Tiraq. *de conſtit.poſſeſſ.par. 1. nu.
21. vbi ſexentos allegat.*

Ex quibus colligitur veritas ſupra firmatæ con-
cluſionis, & per † conſequens malè ſenſiſſe Boccac. 9
d.num. 126. dum à *Caſſan.& Foller.*in hac concluſione
receſſit.

SVMMARIA.

1 *Minor poteſt retrouendere cenſum, abſque Iudicis de-
creto.*

2 *Minor poteſt abſque Iudicis decreto percipere fru-
ctus bonorum immobilium, & ad libitum conſumere.
Intellige in fructibus perceptis, qui ſeruando ſeruari
nequeunt,* nu. 8. *Secus in percipiendis perpetuò alie-
nandis.*

3 *Minor non poteſt abſque decreto iudicis exigere fru-
ctus cenſus.*

4 *Debitor pupilli non liberatur, niſi ſoluat tutori legiti-
mo*

- *mè constituto, & iudicis auctoritate.*

5 *Limitatur in debito redditus annui, quod solui potest absque decreto iudicis.*

6 *Census reuenditio est necessaria.*

7 *Decretum iudicis non requiritur in actibus necessariis.*

9 *Debitor qui soluit pupillo est tutus exceptione doli si pecunia extat, vel pupillus est effectus locupletior.*

10 *Debitor pupilli soluens tutori liberatur.*

11 *Non tamen consequitur plenissimam securitatem, nisi soluat iussu Iudicis.*
Vel pecunia conuertantur in vtilitatem minoris, num. 14. & 15.

12 *Iussus Iudicis non suffragatur, nisi precedat debitoris contradictio.*

[*Soluere sponte dicitur qui Iudicis precepto de soluendo non contradicit.*]

13 *Et protestatio quod non vult soluere, nisi pecuniæ erogentur in vtilitatem minoris.*

[*Soluens absque protestatione sponte soluisse dicitur.*

15 *Minor restituitur aduersus solutionem factam tutore absque iussu Iudicis.*

16 *Limitatur si pecuniæ extent.*

17 *Debitor census soluens simpliciter tutori, vel curatori, quod liberetur sentit Bon.*

18 *Contrarium volunt alij & Auctor sequitur.*

19 *Responsiones annuæ censuales, dicuntur redditus.*

20 *Responsiones annuas censuales assimilari vsuris, volunt aliqui.*

21 *Contrarium dicit Auctor.*

22 *Contractus censualis fuit permissus ad tollendas vsuras & illarum occasionem.*

23 *L. sancimus versic. sed si extraneus debitor, C. de admin. tutor Intellectus.*

Minor, & eius Tutor, & Curator, an possint validè Censum exigere.

QVÆSTIO LXIX.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 2. ar. 3.

PRopositus articulus in duas secari debet inspectiones principales, in quarum prima videbimus, an minor possit annuos Census, & annuas responsiones sibi debitas absque solemnitatibus exigere, ita vt debitor illi soluens liberetur. In altera discutietur an rectè solui possit tutoribus, vel curatoribus minorum, ita vt debitor soluens consequatur liberationem.

In prima inspectione videtur affirmatiuè concludendum.
1 Primò, † quia si minor potest absque Iudicis decreto census retrouendere, vt multorum auctoritate firmauimus *infra par. 3. cap. 1. qu. 3. art 7. nunc q. 109.* ergo, & multò magis videtur quod sit illi permissum exigere fructus annuos, & annuas responsiones ex censu, cùm minor videatur militare ratio prohibitiua in exactione redditũum, quam in perceptione sortis principalis, argum. Auth. *multo magis, C. de sacros. Eccles.*
2 Secundò, quia certi iuris est, quod † minor potest fructus bonorum immobilium percipere, & illos absque Iudicis decreto, & aliis solemnitatibus consumere. vt firmauit Octau. Simoncel. *in suo tract. de decret. lib. 3. tit. 8. num. 49.* ergo Idem concludendum videtur de annuis redditibus, qui ex censu debentur, cum fructibus immobilium assimilentur, scilicet, quod minor valeat eos exigere, & de illis suo arbitratu disponere, [& hanc sententiam amplexus fuit Gratian. *in addition. ad suas decis. Marth. dec. 134. n. 5. & seq.*]

Re tamen diligentius considerata contraria † sen- 3
tentia mihi magis placet, auctoritate Follet. *in sua pract. cens. in verbo, quæ quidem exactio, num. 69.* Simoncell. *d. tract. lib. 2. tit. 6. inspect. 3. numer. 33. vers. nec etiam solutio* Bon. *in suo tract. de censib. art. 62. nu. 65. ad finem*, qui mouentur ex generali regula, *l. sancimus C. de admin. tutor.* vbi generaliter disponitur † quod debitores popillo- 4
rum, vel adultorum non liberantur nisi soluant tutori, vel curatori eorum, legitimè tamen constituto, & præcedenti iudiciali sententia, dum igitur ibi disponitur quod ad effectum, vt debitores pupilli, vel adulti consequantur plenissimam securitatem, necesse sit vt soluant tutori, vel curatori legitimè constituto: ergo si soluant ipsi minori, non remanent liberati. Et licet † *ibi Imperator ad fin. vers. non autem* hanc legem ab 5
ista generali regula excipiat solutiones, quæ ex reditibus pupillo aut adulto accedunt: per istam tamen exceptionem non habilitatur debitor minoris vt possit soluere ipsimet minori, sed dumtaxat, vt possit soluere absque Iudicis sententia, & aliis solemnitatibus, loquitur tamen ibi Imperat. retento eodem themate, videlicet, dummodo solutio fiat tutori, vel curatori legitimè constituto, non autem ipsimet minori.

Nec obstant ea quæ superius in contrarium fuerunt considerata. Nam † ea, quæ dicta sunt in primo 6
argumento procedunt, ea ratione, quia huiusmodi census reuenditio est necessaria, vt fuit sancitum per *Constitutiones* Martini V. & Calixti III. *registratis in c. 1. & 2. de empt. & vend. inter Extrau. comm.* & *per* Pium V. *in sua Bulla super forma creandi cens. in vers. postremò census omnes ibi sed etiam posse pro eodem pretio extingui*, &c. & nos diximus *supra hac par. 2. cap 1. q. 3. art. 7. nunc qu. 59. & dicemus infra par. 3. cap. 1. quæst. 3. art. 1. seu qu. 103.* Ergo nil mirum si minor potest censum reuendere absque Iudicis decreto cùm † in actibus necessa-
riis non requiratur de necessitate Iudicis decretum, *l. 1. §. 1. & l. magis puto, §. si pupillus, ff. de rebus eor. l. 1. & l. prædium, & ibi glos. C. quand. decret. opus non est l.* Simon- 7
coll. *d. tract. lib. 3. tit. 8. inspect. 16. num. 119.* Prætetquam quod nec etiam dicta census reuenditio, quantumuis necessaria fieri potest à minore absque tutoris auctoritate, vt allegauimus *d. par. 3. qu. 3. art. 7. nunc q. 109. numer. 3.*

Ad secundum respondetur, quod procedit † in fru- 8
ctibus tam perceptis, qui seruando seruari non possunt, secus si minor velit omnes fructus, annuósque redditus quos perpetuò percepturus est alienare, nam quia tunc dicti annui redditus inter immobilia connumerantur, vt diximus *supra part. 1. art. 2. nunc qu. 30. num. 4. & seqq.* ideò non potest sine decreto distrahere, vt declarat Simoncell. *dict. titul. 8. num. 56. & seqq.*

Si tamen † pecunia pupillo absque tutoris aucto- 9
ritate soluta extaret, vel debitor probaret illas fuisse conuersas in rem, & vtilitatem pupilli, & ex illa eum esse effectum locupletiorem, debitor qui illi soluit esset tutus saltem exceptione doli, *§. at ex contrario. Instit. quib. alien. lic. vel non.* Follet. *in puncto in d. sua pract. cens. in verbo, Instrumentum gratia. num. 34. in fine, cum aliis apud* Felician. de Solis, *in suis Comment. de censib. tomo 1. lib. 4. cap. vnico, num. 3. paulò post princip. ibi plenam debitor.*

Quo ad secundam inspectionem licet † regulare sit 10
quod tutor, & curator possunt credita minoris, & adulti respectiuè exigere, ita vt debitores soluentes liberentur, *l. Lucius, la secunda, §. tutela, & ibi not.* Glos. *ff. de admin. tutor. l. quod si fortè, §. 1. ff. de solut.* & *in propriis terminis dicit* Felician. *d. cap. vnico, num. 3. vers. tertio constituto, & tomo 2. eod. lib. 4. & cap. vnico, numer. 8. per tot.* Non tamen consequuntur plenissimam securitatem nisi solutio facta fuerit altero de duobus modis, videlicet, vel quod debitor soluerit iussu Iudicis vel quod pecuniæ, quæ soluuntur tutori, seu curatori conuertantur

tantur in rem, & vtilitatem minorum ita vt ex eis ef-
11 ficiantur locupletiores: de † primo est *tex.in d. l. sancimus, lu primu, & ibi not. Scribentes, C. de admin.tutor. & in §.at ex contrario, & ibi* Glos.*in verbo, soluit*, Ange. Port. *& alij Instit. quib. alien. lic. vel non.* Glos. *in l. uit prator §.quid tamen in verbo imputandum, & ibid.* Bart. Bald. *& alij ff. de minor glos.in l.1. in verbo potest, & ibi communiter interpretes,C.si aduers. solut.*

12 Non tamen † sufficit solus, & simplex iussus Iudicis, sed necesse est etiam, vt præcedat non solum partis contradictio. Paul de Castr.*in l. 1.num.3.vers. in tertio vero casu, & ibi* Iacob. de Sancto Georg. *in fine, C.si aduers. vendit. per d. §. quid tamen, & ibi* Bart. *not. numer.2. vers. & hoc ideimum.* Gomez. *var. resolut.tomo 2.cap.14.numer.4. vers. quod tamen intellige* [Castr. *in l. 2.numer. 2.ff. de iudic.* Cuman. *cons.145.ad fin.vers.hoc igitur premisso*, aliàs præsumitur sponte soluere Maran. *de ord. iudic. par. 4. dist. 6. numer.148.*Decian.*cons.148. num. 28.lib. 3.*Guttierez. *pract.quæst.lib.1.quæst.113.nu-*
13 *mer.2.& 15.*] Sed † etiam protestatio quod non vult soluere nisi pecunia erogetur in emptionem bonorum stabilium pro ipso minore, vel aliàs in tuto collocetur ad vtilitatem illius vel ipse soluens assecuretur à molestia restitutionis in integrum propter periculum, ne pecuniæ dissipentur, vt pro cautela tradunt Bart.*& alij in l.at Prator, §.permutitur,ff.de minor.*Paul. de Castr.*in d.l.1.n.3.C.si aduers.vendit.*Gomez.*d.num. 4.* asserentes quod si debitor minoris solueret absque dicta protestatione non esset securus, vt refert etiam,& de communi testatur Odd.*in suo tract.de rest. in integr. par.1.q.12.art.11.n. 70.* [Soluens enim sine protestatione, sponte soluisse dicitur, Rot. *in recollect.per* Farinac.*dec 241. n.2.in fin.par 2.*]

14 De secundo † autem est *tex. in l.Stichum, §.vsufructum, ff. de solut. cum ulijs allegatis à* Surdo, *decis. 229.*
15 *num.34.* Si enim † minor non sit effectus locupletior, vel solutio non fuerit facta iussu Iudicis, vt supra, debitor soluens non consequitur plenissimam securitatem, & omnimodam liberationem, sed conceditur minori aduersus dictam solutionem restitutio in integrum, vt possit eandem summam ex integro petere, & exigere, *d.l.1. & ibi* Doctor. *communiter,C si aduers. solut.vbi* Paul.de Castr. *& ibi* Iacob. de Sancto Georg. *num.3.*Soc.sen.*cons.115 nu.13. de communi attestans lib. 1.*Paul. de Castro. *in l. filius num.2.ff.de solut* Ruin.*cons. 113.num.5 lib.5.*Vinc.de Franc *dec. Neapolit.206.per tot. & signanter num 13.& 23.*Beneuent.Strach.*in suo tract. de adiect par. 3. num.31.*Surd *d.decis.229 num.34.*Odd. *d.tract.de restit. in integr.par.2.q.5 art.1.num.2.*Octau. Simoncell. *in suo tract. de Decret. lib.3 tit.7.num.15.& placuit* Rotæ *in vna Pranestina hereditatis vltima Aprilis,1582 coram* bon.mem Cantuccio, *quæ est impressa in fine tract decis. 175. num.3.& in propriis nostris terminis pluribus confirmat* Felician.de Solis.*in dd.suis Commentar. de censib. tomo 2. lib.4.c.vnico,n.8 per tot.vbi acerrimè insistit.*

16 Nisi † pecuniæ à tutore, vel curatore exactæ extent, & consumptæ non sint: nam eo casu minor petens se restitui in integrum aduersus dictam solutionem repelletur doli exceptione *l.pupillo, ff.de sol.l. fin. ff.de vsucap.pro empt.d.§.at ex contrario. Inst.quib. alien. lic.vel non* Bart.*in l.verum,§.fin ff.de minor.*Gomez.*d.c. 14.num.4.*

Redeundo autem ad propositum articulum, an debitor minoris soluens eius tutori, vel respectiuè curatori annuos reditus census consequatur liberationem,
17 partem † affirmatiuam amplexus fuit, Bon. *in d.suo tract.de censib.art.62. n.95.*
18 Sed † contrariam opinionem sequutus fuit Foller. *in d.suo pract.cens.in ver.quæ quidem num.70. per tex. in ead. l. sancimus, ad fin. ver. non autem hanc legem C. de adm. tutor.* vbi Imper. loquens de solutione facienda

Census de Censibus.

tutori, ab illa generali regula, quam supra tradiderat excipit illas solutiones, quæ ex reditib. pupillo aut adulto accedunt, & cum *Foller.* Ego quoque in hanc partem libentissimè trahor, Certum † enim est quod 19
istæ annuæ responsiones Censuales, sunt reditus, prout eas ita appellant Pontifices, *in cap. 1. & 2. de empt.& vend.inter Extrauag. communi. &* Pius V.*in sua Bulla de censib.&* Doctor. *communiter* vnde meritò dicendum est quod comprehendantur non sub generali regula *d.l.sancimus*, sed sub exceptione, quæ disponit de redditibus.

Et si quis dixerit † has censuales responsiones as- 20
similari vsuris, in quarum solutione *Imp. ibi in illis* verbis,*sed si extraneus debitor.& fœneratitiu forsan cautione .&c.* mandat seruari regulam generalem, & disponit illarum debitorem non consequi plenissimam securitatem nisi soluat ex Iudicis sententia, respondetur primò † hos redditus annuales ex contractu 21
census nequaquam assimilari vsuris, immo † illos fuis- 22
se permissos ad tollendam omnem vsurarum committendarum occasionem, vt apertè colligitur ex primis verbis *Bulla* Pij V. *super censib.* & omnes admittunt, licet certo modo successerint in locum vsurarum, & illarum sint succedanei, vt passim dicit Gasp. Roderic. *in suo tractat. de ann. redditib.* Secundo respondetur, † *quod* Imper. *in d.l.sancimus,vers. sed si ex-* 23
traneus debitor. loquitur non de solutione vsurarum debitarum occasione sortis principalis, sed de restitutione ipsiusmet sortis, & de solutione debiti principalis, & capitalis, vt animaduertit Salic. *in l. constitutionem, C.eod.titu.de admin.tutor.*& propterea aliud est in solutione ipsarum vsurarum, quas solui posse tutori absque iudiciali sententia, & debitorem consequi plenissimam liberationem, & omnimodam securitatem, sanciuit Imper.*in d.l.Constitutionem.*

SVMMARIA.

1 *Fructus censuum maturi in vita vsufructuarij, & ab eo non exacti, debentur illius hæredibus.*
2 *Sors principalis in contractu census non est ita debita vt exigi possit.*
3 *Fructus census maturi viuente vsufructuario, habentur pro exactis.*
4 *Fructus exacti ante mortem vsufructuarij, & ij, qui pro exactis habentur, spectent ad illius hæredes.*
5 *L. deducta, §. qui post tempus, ff.ad Trebellian. Intellectus.*
6 *Vsura, quæ debentur accessoria ad sortem non exacta ab vsufructuario finito vsufructu, transeunt iure accessionis ad proprietarium.*
7 *Fructus ab vsufructuario viuente non percepti, non ad eius hæredes, sed ad proprietarium pertinent.*
Siue tempore mortis vsufructuarij sint maturi, siue non sint maturi, ibid.
8 *Hæredes vsufructuarij nullam habent actionem super fructibus ab vsufructuario viuente, vel alio eius nomine non perceptis.*
9 *Vsufructuarius non est dominus fructuum antequam illos percipiat.*
10 *L.in singulos, ff.de annu. legat. Intellectus.*
11 *Fructus prædiorum dum pendent, dicuntur pars soli.*
12 *Fructus censuum maturi, dicuntur fructus ciuiles.*
13 *Fructus censuum cum non sint in corpore, non possunt dici pendere.*
14 *Pensiones non solutæ, non dicuntur pendere.*
15 *Fructus censuum eiusdem sunt naturæ, & iuris, cuius sunt pensiones.*
16 *In fructibus censuum, cessio diei habetur loco perceptionis.*
17 *Fructus censuum, quorum soluendorum dies tem-*

pore mortis vsufructuarij non venit, debent dimidi pro rata temporis inter illius heredes, & proprietarium.

18 *Fructus censuum quoque die currunt, & acquiruntur domino census proportionabiliter.*

19 *Fructus beneficij Ecclesiastici non maturi tempore resignationis, pertineat integraliter ad resignatarium post captam ab eo beneficij possessionem.*

20 *Fructus censuum non heres vsufructuarij, sed proprietarius exigit, qui partem heredibus vsufructuarij restituat.*

[21 *Heres grauatus non transmittit ad heredes ius exigendi fructus ciuiles debitos ex contractu grauantis non exactos.*

Amplia etiam quod non fuerit in mora exigendi.]

Hæredibus vsufructuarij, an & quando fructus census ab vsufructuario non exacti debeantur.

QVÆSTIO LXX.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 2. ar. 4.

IN hoc quarto Articulo ille venit explicandus modus, in quo reuocatur in dubium, an si is, qui habet vsumfructum alicuius census moriatur fructibus illius integraliter, vel pro aliqua parte iam maturis, non tamen exactis, fructus illi non exacti pertineant in solidum ad illius hæredes, an verò toti cedant commodo, & vtilitati proprietarij, an potius debeant inter eos diuidi, pro rata temporis.

1 In quo articulo non videtur dubitandum † quin
fructus præfati, quorum solutionis dies venerat tempore mortis vsufructuarij, ab eo tamen non fuerant exacti, debeantur integraliter, & in solidum illius hæredibus, cum non debeantur accessoriè ad sortem, sed principaliter de per se, vt dicebat Rot. *coram* b.m. Cardinali Mantic. *decis.* 14. *num.* 7 *& seq.* subdens quod
2 sors ipsa † non debetur ita vt exigi possit, sed solùm
annui redditus, & census sunt soluendi, & debentur, Ruin. *cons.* 193. *num.* 4. *vers. non obstat etiam tex. in l. Aurelius, lib.* 1. *sequitur* Vinc. de Franch. *decis.* 254. *num.* 9. *&*
3 *seqq* Et propterea † maturi in vita vsufructuarij ha-
bentur pro exactis, Ruin. *d. cons. num.* 2. *versic. non obstat, in fine.* Vinc. de Franch. *d. decis.* 254. *num.* 5. *in fine*, fru-
4 ctus † autem exacti ante mortem vsufructuarij, vel
qui pro exactis habentur ad illius hæredes transeunt. Ruin *ibi. &* Vinc. de Franc. *d. decis. num.* 6.

5 Nec obstat † *text. in l. deducta, §. qui post tempus, ff. ad*
Trebell. quem exornat Vinc. de Franch. *decis.* 49. *per* 101. *&* Marzar *cons.* 1. *num.* 47. cuius dispositio videtur de directo pugnare cum hac conclusione. Quoniam respondetur quod dispositio. *d. §. qui post tempus.* intelligi debet in iis vsuris, quæ sunt accessoriæ ad sortem, & propterea ex natura accessionis sequuntur sortem,
6 & istæ † quidem ab vsufructuario non exactæ transi-
rent ad proprietarium, cui ratione consolidationis vsusfructus accreuit, & sors ipsa principalis debetur, *l. nomen, ff. de leg.* 3. conferunt dicta per Paul de Castro, *in l. si tibi homo, §. cum seruus, vers. tatex. ibi suspensos, ff. de legat.* 1. *quem sequuntur ibi* Alexan. *colum. fin. in* 2. *limit.* Ias. *similiter col. fin. vers.* 2 *signanter, & ita respondet* Rui. *d. cons.* 193. *an.* 4. *vers. non obstat etiam tex. sequitur* Vinc. de Franc. *d. decis.* 254 *num.* 7. *&* 8. *&* Pereg. *in tract. de fideic. art.* 49. *num.* 10. *in fine.* Fructus autem de quibus nos loquimur ex contractu censuali non debentur accessoriæ, sed principaliter, & de per se, vt dictum est meritò, &c.

Nec † etiam obstat *tex. in l. in singulos, ff. de ann. le-* 7
gat. in quo disponitur quod fructus ab vsufructuario non percepti siue temporis eius mortis sint maturi, siue non, ad proprietarium, non autem ad hæredes 8
vsufructuarij pertineant. Cùm † vsufructuarius nullam habeat actionem super fructibus per eum vel alios eius nomine non perceptis, sed illa proprietario competat, *l. si vsusfructuarius messem, in vlt. respons. ff. quemadm. vsufr. amitt. & ibi glos. due concordantes, §. si vero vbi* Ioan. Fab. *& alij Instit. de rer. diuis.* Alex. *in l. defuncta, num.* 3. *ff. de vsufr. vbi Fulg.* sequitur dicens † huius 9
dicti rationem esse, quia vsufructuarius non est dominus fructuum antequam illos percipiat; quoniam respondetur, quod † *tex. in d. l. in singulos*, & alia in con- 10
trarium allegata sunt vera, & procedunt in fructibus naturalibus, & in responsionibus annuis, quæ soluuntur pro fructibus naturalibus, & illis correspondent iux. not. per Honded *cons.* 85. *nume.* 16. *lib* 2. Surd. *cons.* 84. *numer.* 4. *lib.* 1. tales enim fructus † licet sint 11
maturi, non tamen à solo separati dicuntur pendere, & pars fundi existimantur, *l. fructus pendentes, ff. de rei vendic.* Couar. *var. resolut. lib.* 1. *cap.* 15. *in prin.* Tiraq. *de retractu lignag. §.* 1. *glos.* 7. *num.* 37. *cum multis seq.* vbi plenè declarat, sed nos sumus in annuis censibus, † qui dicuntur fructus ciuiles, vt dicit Rota *in* 12
vna Bureasi fructuum 2. *Iunij*, 1610. *coram* R. P. D. Caualerio, *qua est impressa post tract. decis.* 176. *numer.* 1. [*& in vna Romana prateasa subhastationis*, 10. *Nouembris*, 1623. *coram* hon. mem. Buratto *qua est post tract. decis.* 168. *numer.* 2.] Et eorum † solutio promittitur de 13
certo tempore ex quo non sunt in aliquo corpore, dicit Bal. *loquens † de pensionibus, in cap. quæ in Ecclesia-* 14
rum sub num. 20. *vers. idem in pensionibus ext. de Constit.* Didac. Couarruuias, *d. cap.* 15 *sub num* 4. nam † idem 15
est iudicandum de istis annuis responsionibus censuum, quod iudicatur de pensionibus, & aliis redditibus pecuniariis, qui non pro fructibus naturalibus debentur, quia fructus ciuiles sunt, vt post multos dicit Vinc. de Franc. *dec.* 168. *num.* 13. *&* 15. & in eis † cessio 16
diei pro perceptione habetur, vt subdit ibi Vinc. *num.* 16. *& ab hac opinione non dissentit* Honded. *d. cons.* 85. *num.* 17. *& seqq.* qui multa allegant, quæ pro confirmatione huius conclusionis possunt deseruire Ex quibus sequitur, quod vsufructuarius trāsmittat ad hæredes non solum ius consequendi eos annuos census, quorum integraliter exigendorum dies venerat tempore suæ mortis, † sed etiam ius consequendi pro rata 17
temporis illos, quorum integraliter exigendorum dies nondum venerat. Nam fructus isti, quidquid dicat Intrighol. *super Bulla de coasib. qu.* 84. *num.* 1. sunt pro rata temporis diuidendi. Bald. *in c. cum inter, col.* 2. *num.* 5. *vers. nota quod nomina, ext. de constitut.* Couar. *d. cap.* 15. *num.* 10. erit enim facienda diuisio illorum inter proprietarium & hæredes vsufructuarij pro rata temporis, vt scilicet, decursi pro tempore, quo vixit vsufructuarius ad illius hæredes pertineant, reliqui † verò 18
ad proprietarium spectent, quia statim inchoato anno, vel semestre, prout fructus census solui debere conuētum fuerit, singulo quoquo die fructus currunt pro illorum consequutione acquiritur ius vsufructuario proportionabiliter, vt declarat Alber. *in d. l. defuncta, n.* 5. *ff. de vsufr.* Ruin. *d. cons.* 193. *sub n.* 3. *versic. confirmatur, nec diffeat.* Aluar. Valasch. *in sua Praxi partition. cap.* 33. *num.* 7. *&* 8. *&* Castill. *de vsufructu cap.* 78. *per tot. & placuit* Vinc. de Franch. *d. decis.* 168. *num* 17 Caruc. *de Locat. in tit. de vsufr. qu.* 13. *num.* 7 Honded. *cons.* 85. *num.* 41. *l.* 2. Pereg. *de fideicomm. art* 49. *num.* 99. *&* 100. Quod † forte non procederet in beneficiato resignante ec-
clesiasticum beneficium hunc enim post acceptam 19
possessionem beneficij à resignatario non posse aliquam ratam horum fructuum ciuilium percipere & consequi, nisi eorum, quorum tempore rece-

ptæ

ptæ ab Ordinario resignationis dies venetat solutionis, declarauit Rota *coram* R. P. D. Caualerio, *in illa Barensi fructuum supra allegata num. 2. & seq. ex rationibus ibi adductis, & in vna Cremonensi fructuum*, 18. *Martij*, 1611. *coram* R.P.D Pirouano, quæ est *in calce tract. dec.* 177 *per totam, & signanter, n. 7. & seqq.*

20 Benè † verum est, quod dictorum fructuum exactio non ad hæredes vsufructuatij, sed ad proprietarium spectat, quos exactos diuidet postea cum hæredibus vsufructuatij, iuxta ratam temporis, vt docet. Alberic. *in l. fructus, sub numer. 10. in fin. vers. sed retenta, ff. de rei vendicat. & sequitur* Vinc. de Franch. *dict. dec.* 168. *num.* 18.

[Hoc idem resoluit Rota *coram* R.P.D. Vbaldo, *in vna Romana canonum 4. Decemb. 1623. quæ est post tract.*
21 *dec.* 458. *num.* 3. in hærede † grauato, qui si decedat antequam exigat fructus ciuiles, & maturos debitos ex contractu defuncti non transmittit illos ad suum hæredem etiam, quod nulla in eo mora considerari possit, vt ibi subinngit *num.* 10.

SVMMARIA.

1 *Fideiussor potest emere censum, in quo fideiussit.*

[*Fideiussor emens nomen debitoris pro quo fideiussit, succedit in locum & ius creditoris.*]

2 *Fideiussor qui emit censum potest agere in solidum pro toto censu contra illum debitorem.*

3 *Fideiussor qui emit censum non potest agere contra confideiussores ad integrum censum, sed ad id quod superest deducta eius rata.*

4 *Fideiussores in dubio tenentur pro æquali portione.*

[*Fideiussor solens non potest repetere à confideiussoribus, nisi obtenta à creditore iurium cessione.*

Fideiussor soluens integrum debitum, etiam obtenta cessione, non potest repetere, nisi aliis confideiussoribus tangentes secundum vnam opinionem Rota.

Contrariam opinionem tenuit eadem Rota in aliis causis.

Conciliatur contrarietas primo ex Roderic. & Costa.

Sed reprehenditur hæc conciliatio.

Conciliatur secundo.

Sed reprobatur.

Conciliatur tertiò modo.

Confessio fideiussori soluenti totum, & integrum debitum non potest fieri, nisi pro ratis confideiussorum.

Creditor potest agere in solidum contra quemlibet ex fideiussoribus suo arbitratu, & ad sui electionem.

Siue omnes accesserint eodem tempore, siue decurso.

Redditur ratio.

Cessionarius vtitur iure, & prærogatiua cedentis.

Circuitus inutilis est vitandus.

Inconueniens est, vt quis cedat iura contra seipsum.]

5 *Limitatur in eo qui fideiussit diuerso tempore, quam fideiusserint alij.*

6 *Quia non potest repelli exceptione diuisionis, nec cedendarum.*

7 *Etiam quod fuerint recepti à pluribus personis.*

[*Dispositum in vno ex æquiparatis censetur dispositum etiam in altero.*

Fideiussor soluens potest petere cessionem iurium contra confideiussores.

Fideiussor datur, vt magis sit creditori consultum.

Ratio, vbi est diuersa, ibi etiam debet esse diuersa iuris dispositio.

Illatio non fit ex diuersis.

Fideiussores plures etiam si diuerso tempore accedant quando dicantur æquiparati quo ad iurium cessionem.]

8 *Sublim. Quando primus fideiussor decessit contemplatione secundi, & sub spe mutui periculi.*

9 *Correus qui emit integrum censum non potest agere contra correum pro toto censu, sed dumtaxat deducta eius rata.*

10 *Correi debendi, in dubio tenentur pro virili.*

11 *Limit. nisi alter maius emolumentum reportauerit.*

12 *Dominus census vendens illum correo debendi, tenetur cedere illi iura talia tamen, qualia habet.*

[*Creditor recipiens solidum ab vno ex correis, debet illi cedere iura contra alios insolidum obligatos.*]

13 *Correus qui emit censum, non potest cogere correum ad redimendum censum, etiam quod tempore impositionis inter eos actum esset, vt tertio tempore extingueretur.*

14 *Limita si correus vel confideiussor non emat, sed redimat censum.*

15 *Nemo dat quod non habet.*

[*Retrouenditio census importat resolutionem illius per actum retrosimilem.*

Census an sit extinctus, vel venditus quomodo cognoscatur.

Census si cedatur non extinctiuè, sed translatiuè, non extinguitur.]

16 *Cessio iurium facta ex interuallo non suffragatur ei, qui alienam extinguit obligationem.*

Neque qui, simpliciter soluit, num. 19.

17 *Cessio iurium facta ex interuallo fideiussori soluenti, proprio nomine suffragatur.*

18 *Solutio facta à fideiussore fideiussorio nomine, non extinguit primæuam obligationem.*

[*Fideiussor soluens creditori non censetur soluere in extinctionem iuris creditoris, sed potius emere nomen debitoris.*

Censetur soluere nomine proprio, nisi aliter exprimat.

Cessio facta fideiussori soluenti nomine proprio ex interuallo illi suffragatur.]

20 *Solutio fideiussoris contra principalem debitorem censetur probata ex sola creditoris confessione.*

Fideiussor census, vel correus debendi si emant censum, an possint illum integraliter exigere.

QVÆSTIO LXXI.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 2. ar. 5.

NOn inutiles nunc sese offerunt difficultates in hoc quinto articulo discutiendæ. An si fideiussor, vel alter qui cum venditore censum est in solidum obligatus, vt se à domino census liberet, censum emat ab eodem domino census (prout † illum 1
emere potest, vt latè comprobat Stephan. Gratian. *post hac scripta visus, Disceptat. Forens. tom. 3. cap 459. per tot. & signanter num. 19. cum multis seqq.*) Et hinc dicebat Io. Petr. Fontanell. *de pact. nuptiat. tom. 1. clausul. 4. glos. 18. par. 3. num. 71.* quod nullibi reperitur in iure prohibitum, quod fideiussor emat nomen debitoris, pro quo fideiussit, immo hoc illi esse permissum, & quod sic emendo succedat in locum creditoris dicit probari per tex. *in l. fideiussor, & in l. cum prior ff. de distract. pign. & in l. paulus 60. ff. de fideiussor.*] possit à principali debitore, vel ab alio correo debendi annuos census, & annuas responsiones insolidum exigere.

In qua dubitatione duæ sunt faciendæ inspectiones, vna respectu fideiussorum: Altera respectu correorum debendi. Quo ad primam inspectionem videtur distinguendum, an fideiussor qui emit censum velit agere contra principalem debitorem census, an verò contra confideiussores cum ipso insolidum in contractu

2 census obligatos, vt in † primo casu detur illi actio ad integrum censum, & insolidum exigendum non aliter ac dabatur domino census, à quo emit, in cuius locum, & ius successit & cuius iure vti potest, Rim. iun *cons.291.numer. 40. & cons. 326.num.13.lib.3.* Surd. *cons.22.numer.1 . & cons.82.num.13.& seqq.lib. 1.* & in puncto non obscurè firmat Gratian. *d. capit.459.numero 19.& seqq.* [Fontanell. *d.par.3.num.70.qui in eandem sententiam allegat.* Roderic. *de ann. reddit. lib.2.cap.17. num.11.& 18 &* Felician. *de censibus tom.1.lib.3.cap.2. num. 18. vers.demque,& tom.2.d.lib.3.& cap.2.num.11. quam sententiam amplectuntur etiam, & comprobant ad-*
3 *dentes ad* Ludouis. *dec.190.num.3.circa fin.*] Secundo † vero casu non possit ad integrum censum agere, sed dumtaxat, vt dempta, & deducta portione sua, & pro
4 qua ipsemet est obligatus. quæ † in dubio est virilis cùm quilibet ex fideiussoribus, iuxta regulas iuris teneatur pro æquali portione, *l. fideiussores, ff. de fideiuss. l. 1. & 2. C. de duob. reis.* Bar. *in l. Modestinus, numer. 9 & 10. ff. de solut.* Afflict. *decis. 319 num. 14.*) residuum exigat, & consequatur, *iuxta not. per gloss. in l.* Modestinus, *in verbo actionum, & ibi* Bar. *num.8. in fine, ff. de solut. & in puncto resoluit* Rota *coram* b.m. Litta, *in vna Romana fructuum census, 23 Ianuary, 1599. quæ est impressa in fin. Tract. dec. 178. sub num. 1. & coram* Illustriss. Cardin. Luduuisio, *in vna Romana, seu Sabinensi census, 8. Nouembris, 1604. quæ est ibidem decis. 179. num. 1.* Felician. *vbi supra, tomo 1. lib. 3. cap. 2. num. 17. in fine, & num. 18. vers. Idemque statuo.*

[Obtenta tamen cessione à principali creditore cui soluit, nam sine cessione nulla actio competeret fideiussori ad repetendum ab aliis confideiussoribus, vt plene deducit. Euetar. *cons. 1. per tot.* Ronchegall. *in l. reos 11. in prin. sub num. 55 ff. de duobus reis.* Costa *de Ratio. Rata qu. 22. num. 33* Pyrr. Maur. *in tract. de fideiussor. par. 2. art. 6 cap. 5. numer 6. addent. ad* Ludouis. *d. decis. 190. num. 4. & voluit* Rota *in vna Farfensi pecuniaria coram* R.P.D. Buratto, 17. *Iunij* 1622. *quæ est post tract. decis. 413. num. 3.*

An autem fideiussor, qui integrum debitum soluit, & cessionem iurium contra confideiussores reportauit, possit à confideiussoribus repetere solidum an verò teneatur demere ratam sibi ex propria persona tangentem: videntur esse apud scribentes opiniones. Nam Doctores communiter in ea fuerunt sententia, illum non posse repetere solidum, sed quod teneatur demere ratam sibi tangentem, & hanc opinionem amplexi sunt omnes Doctores mox supra relati, *& cum eis transiuit* Rota *coram* b.m. Greg. XV. *in d. sua decis. 190. num. 1.* cuius opinionis ea potest esse ratio, quia dicto fideiussori soluenti solidum non potest fieri cessio pro toto & integro credito, sed tantum pro ea rata, quæ superest dempta rata eidem fideiussori tangente. Bar. *in l. Modestinus ff. de solut.* Vinc. de Franch. *dec. 55. n. 14.*

Contrariam tamen sententiam scilicet, quod fideiussor hoc casu obtenta cessione iurium possit repetere integram quantitatem, quam soluit, *tenuit* Rota *in decis. 859 par. 4. diuers. quæ licet ibi tribuatur* Robusterio, *fuit tamen* Rubei, *vt apparet ex decis. in Aquilana pecuniaria, 15. Decembris. 1611. quæ est decis. 362. num. 4. par. 1. in recollect. per* Farinac. *& in Romana Societatum similiter 5. Decembris, 1612. coram* b. m. Cardinale Sacrato, *quæ est post* Zacch. *de secret. offic. dec. 18. num. 17.* vbi Rota mota fuit ea ratione quia sicut principalis creditor potuisset contra quemlibet ex fideiussoribus agere insolidum, & quemlibet ex pluribus fideiussoribus suo arbitratu eligere, vt in solidum conueniat, *l. sicut, C. de fideiuss.* Ita etiam poterit illius cessionarius, & cum hac opinione videtur etiam transire eadem Rota *in illa Aquilana pecuniaria num. 4.*

Quam contrarietatem . . ugiens Gaspar. Roderic. *de ann. reddit. lib. 2. qu. 9. numer. 62. Quem refert, & sequitur.* Costa *de Ration. Rata q. 115. num. 10. & qu. 176. n. 2.* nitebatur conciliare considerando duos casus. Primus erat quando creditor, cui fuit solutum, cedit iura realia contra eum, qui tenetur actione reali, quia possidet rem obligatam, & eo casu præfati Doctores concludunt, quod cessionarius non possit agere, nisi pro rata contingente bona per illum possessa, & Roderic. *d. numer. 62 loquitur de soluente annuum redditum.* cui fuerint à recipiente solutionem cessa iura contra possessorem bonorum pro dicto censu obligatorum, quod non possit agere, nisi pro rata tangente bona per illum possessa, & sequitur Costa in locis citatis. Secundus casus erat quando creditor, cui soluitur cedit iura personalia contra eum, qui tenetur actione personali, & hoc casu isti Doctores transeunt cum posteriori opinione, quod fideiussor vigore dictæ cessionis possit solidum repetere, prout poterat creditor principalis solidum exigere, cum in illius locum successerit. & vti possit iuribus, & prærogatiuis ipsius creditoris cedentis Rim. Iun. *cons. 291. n. 40.* Surd. *cons. 82 num. 13. & seq. lib. 1.* Fontanell. *d. par. 3. numer. 71. vers. nihil ergo.*

Cæterum hæc distinctio maximè quo ad secundum membrum non videtur tuta. Nam videntur obstare regulæ dolo petis, quod statim restituturus & de qua *in dolo facit ff. de a . . except.* & de inani circuitu vitando, de qua *in l. dominus testamento ff. de cond. ind. & per* Bal. *cons. 100. circa fi. lib. 4* necnon in conuenientia, quod quis cedat actiones contra se ipsum de qua *per* Bar. *in d. l. Modestinus num. 9. ff. de solut.* Quæ omnia considerauit Rota *in d. Romana societatum 5. Decembr. 16 2. supra allegata num. 10. cum duabus seqq.* per quas rationes Rota *ibi num. 16. vers. & proinde, & nu. 17. impugnat decisionem factam coram* Rubeo, *quæ est 859. par. 4. diuers. quam supra allegauimus.*

Quamobrem pro conciliatione dictæ contrarietatis Rotæ *in d. Aquilana pecuniaria, quæ est in recollect. per* Farinac. *decis. 362. num. 4.* excogitauit aliam distinctionem, vt prima opinio procedat, & sit vera quando fideiussor agit contra confideiussores nomine proprio, & tanquam confideiussor. Secunda vero procedat, quando agit non nomine proprio, sed tanquam cessionarius ex iuribus sibi à creditore cessis.

Sed hæc quoque conciliatio non videtur tuta, tum quia in eadem *decis. 362. numer. 4.* dicitur, quod tunc apud nonnullos ex dominis habuit difficultatem, & non fuit vnanimi consensu recepta, tum etiam quia ab illa eadem Rota recessit *in d. Romana societatum post* Zacch. *decis. 17. & 18.* & illam optimis rationibus reiecit.

Et propterea pro conciliatione mihi non displicet distinctio, quam afferunt addentes ad Ludouis. *d. dec. 190. num. 3.* Quod prima opinio communis procedat indistinctè, siue fideiussor agat nomine proprio siue etiam tanquam cessionarius, cùm semper verum sit, quod ipse est in solidum obligatus, & consequenter non potest prætendere, vt confideiussores soluant partem sibi in dicto debito tangentem per supra deducta. Secunda verò opinio procedat, quando iste fideiussor reportauit cessionem à creditore non tanquam obligatus, sed tanquam tertius, quasi emptor dicti nominis iuxta tex. *in l. cum is ff. de fideiuss.*]

Hoc † tamen videtur quod sit limitandum in eo 5
qui fideiussit diuerso tempore, quam fideiusserint alij, cum enim priores fideiussores non accesserint contemplatione huius posterioris, si iste qui posteriore loco fideiussit soluat integrum debitum, & reportet à creditore cessionem iurium poterit vigore dictæ cessionis integraliter, & insolidum repetere quicquid soluit,
& † ij qui priori loco fideiusserunt insolidum con- 6
uenti

denti non potuerunt opponere exceptionem cedendarum, neque diuisionis *l. si Titius*, 49. *ibi. sed ita demum, vbi* Castr. *num.* 1. *vers. secundus casus, ff. de fideiuss.* Glos. *in l. si stipulatus*, 16. §. *si ex duobus, in vers.* Martinus, *& ibi* Paul. de Castro, *sub num.* 1. *ad fi. vers. quartus, ff. eod. Idem* Cast. *in l. si plures*, 28. *in prin. sub num.* 1. *ad med. vers. sed contra hoc oppono, vbi testatur de communi, ff. eod.* Specul. *in tit. de renunc. & conclus. num.* 15. Roman. *cons.* 472. *vers. aliquando agit.* Bertazol. *in tract. de clausu. l. instrum. clausula* 40. glos. 2. *num.* 11. Vinc. de Franch. *decis.* 55. *num.* 11. [Caroc. *de oblat. par.* 2. *qu.* 21. *num.* 15.
7 19.] Etiam † quod ist plures fideiussores fuerint recepti à diuersis personis *l. si à Titio, ff. de fideiuss.* quem tex. ita intelligit Bar. *in d. l. si plures, in prin. num.* 2. *& eodem* refert, & sequitur Angel. Aret. *in* §. *si plures, sub n.* 2. *vers. quæro cum hoc Instit. de fideiuss.*

Hanc etiam distinctionem post Azot. & Batt. *in d.* §. si ex duobus teoet *ibi* Iacob. de Aren. *vt refert* Sign. *cons.* 100. *num.* 8. *vers. nec prædictu.* & Asin. *in suo tract. de execut. instrum.* §. 7. *cap.* 117. *sub num* 20. *vers. ad secundum, Et licet* Signor. *ibi num.* 10. *versic. sed quod illa, &* Asin. *num.* 21. illam impugnare nitantur ratione satis apparente arguendo à virture parificationis, & æquiparationis, quod dispositum in vno ex æquiparatis, & parificatis censearur dispositum etiam in altero. Doctor. communiter in *l.* 1. *ff. de leg.* 1. *glos. in c. si postquam in verb. prouisione de elect. in* 6. *multa congerit* Bertazol. *cons. crim.* 97. *n.* 11. *cum seq. lib.* 1. deducentes æquiparationem & parificationem in casu oostro ex tex. *in l. sicut C. de fideiuss.* vbi Imper. generaliter, & indistinctè sanciuit, rum quod creditor possit ex multis fideiussoribus quem velit insolidum conuenire, rum quod fideiussur, qui coouenitur vt soluat, possit petere, quod sibi cedaotur actiones contra alios fideiussores, & proinde sicut creditori generaliter, & indistinctè, dator facultas eligendi vnum ex fideiussoribus, quem conueoiat nulla facta distinctione, an omnes fideiusserint eodem vel diuerso tempore *l. iure nostro l. liberum, l. reos, C. eod. tit. de fideiuss.* eodem etiam modo dicendum videtur, quod sit in facultate fideiussoris conuenri petere, vt sibi cedantur iura contra alios fideiussores indistinctè, & nulla facta distinctione, an eodem, vel diuerso tempore accesserint, & se obligaoerint; & hac virtute parificationis, & æquiparationis factæ ab Imper. *in d. l. sicut inter principalem creditorem, & fideiussores.*

Cæterum licet hæc argumentatio *Signor. & Asin.* videatur satis colorata, non tamen potuit me retrahere à communi scribentium sententia. Etenim non video, quod *Imper. in d. l. sicut* faciat æquiparationem, & parificationem, in qua *Signor. & Asin.* se fundant, sed io *d. l. sicut*, *& Imperator* decidit duos casus distinctos, & separatos, videlicet primum, quod creditor potest conuenite quem vult de fideiussoribus secundum quod fideiussor noo potest cogi ad soluendum, nisi sibi cedantur iura à creditore, & propterea oon potest desumi aliquod argumentum ab æquiparatis.

Præterea esto etiam citra veritatis præiudicium quod in d. l. sicut possit punderari argumentatio, & conclusio, quam ex ea eliciunt *Signor. & Asin.* non tamen crederem, illam esse recipiendam simpliciter, & indistinctè, sed cum aliqua distinctione, & modificatiooe. Ideò non potest creditor suo arbitratu eligere vnum ex fideiussoribus quem conueniat licet non eodem tempore omnes accesserint, quia quocumque tempore accedant, semper verum est, quod æquè fideiusserunt ad fauorem illius vt magis illi esset consultum, & facilius esset cautum, vt dicit Imper. *instit. de fideiussor. in prin.* Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 16. *tit.* 2. *num.* 1. Pyrr. Maur. *in tract. de fideiuss. par.* 2. *sect.* 1. *cap.* 7. Quod verificatur siue accedat eod. tempore, siue diuerso, cum æquè obligentur, siue accedant in celebratione ipsius contractus, siue antea, siue postea §. *fideiussor. Instit. de fideiuss.* Mantic. *d. lib.* 16. *tit.* 5. *num.* 3. *&* 4. Maur. *d. tract. part.* 2. *cap.* 2. *per tot. & signanter num.* 6. & ideò nimirum si creditor potest quem vult ex pluribus fideiussoribus conuenire Quæ ratio cùm non habebat locum indistinctè in pluribus fideiussoribus, vt mox apparebit noo potest in eis habere locum indistinctè dispositio facta in creditore, vbi enim adest diuersitas rationis, diuersa etiam fieri debet dispositio, & determinatio *l. si ita scriptum, ff. de manu. test. cum alijs apud* Gabr. *cons.* 11. *numer.* 4. *lib.* 1. Bald. *in l. de quibus num.* 35. *ff. de legib.* Nam ex diuersis non potest fieri illatio *l. fin. ff. de calumniat. l.* Papinianus *exuli in prin. & ibi* Bart. *num.* 2. *ff. de minor.*

Ex quibus deregitur, quod argumentatio, quam *Signor. & Asin.* deducuot ex *d. l. sicut C. de fideiuss.* virtute æquiparationis nō bene applicatur casui nostro sed quatenus velimus illos saluare, possemus dicere, quod æquiparatio respectu fideiussorum ex *d. l. sicut* deducatur dumtaxat quo ad cessionem iurium realium, prout loquitur eadem lex ibi. Ita intercessorem postulantem cedi sibi hypothecæ, siue pignori obligata, vel quatenus velimus illam extendere, etiam respectu iurium personalium, debemus eam intelligere cum distinctione, quæ habetur *inf. hoc eod. cap.* 2. *quæst.* 3. *art.* 2. *numer.* 24 *& seqq.*] videlicet vt procedat
† quando tempore quo prior fideiussor accessit fuit 8
promissum quod accederet etiam alter confideiussor, & prior fideiussor hoc sciuit eo quia cum ipso actum id fuit, vt declarauit Rota *coram* Seraph. *decis.* 865. *numer.* 1. *par.* 1. *ex* Negus. *d. part.* 5. *membr.* 3. *numer.* 36. *ad fin.* nam si ille secundus accedat, & soluat cum reportatione cessionis iurium, non poterit postea à priore fideiussore solidum repetere, quia primus censetur fideiussore contemplatione secundi, & sub spe mutui periculi, vt sentiunt supra relati Doctores [quibus addi potest Rom. *d. cons.* 472. *num.* 14. *vers. aliquando agit ipsa.*]

Quo † verò ad secundam inspectionem de correis, 9
si vnus ex pluribus censum emat concludendum est, quod non possit in solidum exigere integrum censum ab alijs correis, sed pro ea dumtaxat parte pro qua alienam recognoscebat obligationem, & pro qua ad ipsum proprio nomine. & propria vtilitate negotium cœpit pertinere, vt post Ronchegal. *in l. reos, in princ. n.* 41. *&* 43. *ff. de duob. reis* Narra, *cons.* 658. Cæph. *cons.* 220. *n.* 11. *lib.* 2. Surd. *dec.* 308. *n.* 7. Gasp. Roderic. *de ann. redditib. lib* 2. *quæst.* 17. *num.* 14 *&* 15. *dicit* Ludouic. Velazquez, de Auend. *in suo tract. de censib. Hisp. c.* 100. *n.* 2 [*& resoluit* Rota *in vna Farfensi pecuniaria* 30. *Ianuarij* 1612. *coram* R.P.D. Pamphilio, *quæ est post tract. dec.* 90. *num.* 1. *&* 5.]

Ista autem † portio in dubio erit virilis, *l.* 1. *&* 2. 10
C. de duob. reis. Castr *in l. sed Iulianus, in prin. num.* 4. *ad fi. ff. ad Macedon.* Rnochegall. *ad l. eand. in princ. numer.* 179. *& ad leg. reos*, §. *cum in tabulis, num.* 45. *ff. de duobus reis*, *& dictum est supra num.* 4. de duobus fideiussoribus. Nisi alter ex † ipsis maius emolumentum ex 11
contractu reportauerit, quam alius quo casu ratione maioris emolumenti in plus teneretur, *l. vir. vxori.* §. *vlt. iuncta glo. fin. in fin. ff. ad Velleian.* & dicit propriis terminis Rota *in vna Bononiensi fideiussionis* 19. *Aprilis*, 1601. *coram* b. m. Iusto, *quæ est post tract. de. cis.* 180. *num.* 1. *&* 2. Correus igitur emens censum non insolidum, sed dumtaxat pro sua rata potest agere contra correos. obtenta tamen cessione à domino census, & noo aliter. Glos. *in l. vir vxori*, §. *mulier, ff. ad Velleian. Bart. & alij communiter in d. l. Modestinus, ff. de solut. & post multos* Felician. *in puncto in dd. suis commentar. tomo* 1. *lib.* 3. *cap.* 2. *numer.* 18. *& tomo* 2. *eod. libr.* 3. *& cap.* 2. *numer.* 9. *voluit* Rot. *coram* Illustriss Cardinali Ludouisio, *in vna Romana census*, 9. *May*, 1611 *quæ est in calce*

12 *tract.dec.*181.*num.*1.quæ iura † talia tamen,qualia ha-
bet tenetur dominus census eo casu cedere , vt pluri-
bus docet Felician.*d.tomo* 1.*lib.*3.*cap.*2.*nu.*27. *versic. in*
qua quæstione, & d.tomo 2.*eod.lib.*3.*& cap.*2.*nu.*11. *ver-*
sic.sed certe facit,Neguſ.*in ſuo tract.de pign.& hypothec.*
*par.*5.*membr* 3.*par.*1.*num.*35.*& poſt longam diſcuſſionem,*
firmat Gaſpar Roderic. *dicto lib.* 2.*qu.*16.*numer.*11.*cum*
*multis ſeqq.& num.*35.

[Et facit communis concluſio, quod creditor reci-
piens ſolidum ab vno ex correis,debet cedere ſoluenti
iura contra alios in ſolidum obligatos *l.*1.*& ibi* Bal.*n.*
3.*verſ.eod.modo, & numer.*4. & Salic *numer.*5 *C.de duo-*
bus reis. Bart.*in l. Modeſtinus num.*5.*ff.de ſolut.*Ronche-
gall. *in l. reos in princ. num.* 54. *& ſeqq.ff.de duobus reis.*
Bertaz *de clauſul. Inſtrum. clauſul.* 40. *gloſ* 4. *ſub verſ.*
13 *hanc.* Dum † autem volet à correis cenſum exigere
non erit illi permiſſum aduerſus correos ſeu confide-
iuſſores , vt cenſum redimant etiam quod tempore
conſtitutionis , & venditionis cenſus inter eos actum
eſſe, vt cenſus redimeretur infra certum tempus,puta
ſi iſte qui cenſum emit recepiſſet promiſſionem à con-
fideiuſſoribus ad quorum manus integrum pretium
cenſus peruenit, quod cenſum illum intra certum
tempus extinguerent , nam ſi emat cenſum illum , &
eius fructus exigat, non poterit poſtea agere pro ex-
tinctione vt firmat Roderic.*de ann.reddit.lib.*2.*quæ-*
*ſtio.*13.*numer.*4.*& ſequen.refert* Gratian.*dicto cap.* 450.
num 4.

14 Hæc † tamen omnia quæ diximus de fideiuſſore,
vel correo acquirente cenſum,intelligenda ſunt quan-
do ad eos tranſiuit cenſus titulo veræ , & realis ven-
ditionis, & emptionis dumtaxat , ſecus autem ſi cen-
ſum redimant, & extinguant, quia eo caſu,cùm apud
reuendentem nullæ actiones remaneant ad futuros
cenſus, & penſiones conſequendas nihil eſt quod illis
15 cedere poſſit, nam † nemo dat quod non habet, *l.tra-*
*ditio, ff.de acq.rer.dom.l.ſi filius, C.de donat.*Dec.*qui alios*
*allegat.in l.nemo plus iuris, ff.de reg.iur.*Felician *d.tomo* 1.
*lib.*3. *& cap.*2.*num.*19.*bene* Gaſp.Roderic.*in d.ſuo tract.*
*de ann.reddit.lib.*1.*qu.*13.*num.*4. *& ſeqq.& dixit* Rota
coram R.P.D.Manzanedo,12.*Ianuar.*1607.*in illa Rauen-*
natenſi Saluiani interdicti, quæ eſt impreſſa poſt tract.dec.
126 *numer.*13. *& non obſcurè ſenſit coram eodem in vna*
Romana cenſus , 6.*Februarij* , 1615. *quæ ibidem eſt deciſ.*
182.*num.*1.*& bene coram* R.P. D. meo Vbaldo , *in vna*
Romana reſciſſionis inſtrumenti , 18. *Martij* 1616. *quæ*
eſt ibidem dec. 183.*num.*2.

[Et plenè firmauit Rota *coram* R. P. D Dunozetto
10. *Decembris* 1618. *in illa Romana prælationis , quæ eſt*
poſt tract. deciſ. 369. *nam vt ibi numer.*1.dicitur titulus
retrouenditionis effectiuè importat diſſolutionem pri-
mæ venditionis per actum retroſimilem , vnde ſequi-
tur totalis reſolutio, & extinctio cenſus, *l.*1. *C. quand.*
lice.ab empt.diſced.

Quod autem cenſus fuerit emptus non extinctus
cognoſcitur, maximè ex clauſulis in Inſtrumento ad-
hibitis,puta ſi contractus ſit conceptus per verba im-
portantia non retrouenditionem , ſed ſimplicem ven-
ditionem , puta ſi dictum ſit ceſſit , &c. omnia iura,
&c.nullo iure, &c. ponens,&c.vt reſoluit Rota *in vna*
Romana cenſus 23.*Iunij*, 1614.*coram* R.P.D.Dunozetto,
*quæ eſt poſt tract.deciſ.*359.*num.* 2.

Cæterum ſi cenſus fuerit ceſſus non extinctiuè, ſed
tranſlatiuè,non ſequitur extinctio cenſus, vt dixit Ro-
ta *in illa Farfenſi pecuniaria coram* R. P. D. Buratto 27.
Iunij 1622.*quæ eſt poſt tract.dec.*419.*num.*1.*in fine*]

Sed hic non incongruè poſſet dubitari quonam
tempore huiuſmodi ceſſio iurium ſit obtinenda an in
ipſo actu ſolutionis . an verò ſufficiat ſi habeatur ex
interuallo.In qua dubitatione eſt breuiter diſtinguen-
16 dum. Aut † fideiuſſor ſoluit vt tàm propriam , quàm
aliorum obligationem , & debitum extinguat , puta
ſoluendo nomine debitoris , & non ſuffragatur illi
ceſſio iurium ſi eam non obtineat eo ipſo tempore,
quo ſoluit , Glo. Oldr. Dyn. Bar. Alber. Ang. Imol.
Caſtr.*& communiter alij, in d.l. Modeſtinus , ff. de ſolut.*
Aut † verò ſoluit vti fideiuſſor vt proprium debitum, 17
& propriam obligationem dumtaxat extinguat,& ſi-
bi ſuffragatur ceſſio etiam ex interuallo facta , Bart.
*in d.l. Modeſtinus,nu.*4.*verſi. aut ſoluit nomine ipſius ſol-*
uentis , & ibi Ang *nu.*4.*verſ.*5. *& vltimò fallit &* Caſtr.
*num.*6.*in fine,* [*bene* Socio inn. *conſ* 27.*nu.*8.*lib.*1.Gabr.
*conſ.*63.*num.*3.10.*libr.*2.Rot *diuerſ.deciſ.*153.*num.*4 *ver-*
*ſic.*3.*& infra par.*2.quia† eo caſu prima obligatio non 18
extinguitur , ſed adhuc viua remanet , *l. Papinianus ff.*
de mand.l.Stichum, aut Pamphilum, § ſi mandatum, ff.de
*ſolut.*Gabr.*conſ.*63.*num.*3.*&* 10.*lib* 2 *&* Felician.*in dd.*
ſuis commentar.tomo 2.*lib.*3.*cap.*2.*num.*10. & vtrumque
membrum diſtinctionis amplexa fuit Rota *in vna Ro-*
*mana Dohana ſalis,*10.*&* 21.*Iunij* 1581.*coram* b.m.Can-
tuccio , *quæ eſt in calce tract. dec.*184 .*num.*2.] *& in vna*
Romana Saluiani 19.*Aprilis*, 1624 *coram* b. m.Buratto
*quæ eſt poſt tract.dec.*478 *nu.*8 *& in Romana cenſus* 16.
Maij, 1631.*coram* R.P.D.Merlino,*quæ eſt poſt tract.dec.*
530.*num.*1.*& infra.*ea ratione, quia,fideiuſſor ſoluens
creditori non cenſetur pecuniam illam dare inſolu-
tum , & in extinctionem iuris creditoris , ſed potius
velle emere nomen debitoris, quod ibi Rota *nu.* 2. *&*
infra pluribus comprobat.]

Aut † verò fideiuſſor ſimpliciter ſoluit, & non ex- 19
preſſit quo nomine ſolutum voluerit an proprio an
principalis debitoris , & ſimiliter ceſſio illi ex inter-
uallo facta ei non ſuffragatur, Glo. *in d.l.Papinianus,*
Azo *in ſua Summa , in tit. C de fideiuſſ. num.* 13.*facit l.*
fin C. de conſtitut. pecun. & hanc ſententiam dicit eſſe
veriorem Felician. *in dd. ſuis Commentar. tomo* 2 *lib.* 3.
cap. 3. *numer.* 7. [contrarium tamen quod fideiuſſor
ſoluens abſque eo, quod exprimat,quo nomine ſoluat
intelligatur ſoluere proprio nomine, & conſequenter
illi ſuffragetur ceſſio obtenta ex interuallo firmauit
Rota *in d. Romana cenſus,quæ eſt poſt tract. dec.*530.*n.*4.
12.13. *& i. f. a.*]

Solutionem † autem probare poterit fideiuſſor ex 20
ſola creditoris confeſſione, *l. Publia , §. fin. ff. de poſſ.*
l.pecunia , C. de ſolut. Alex. *conſ.* 123. *numero* 1. *&* 5.
libr. 6. & hanc eſſe veriorem , & magis communem
Scribentium opinionem profitetur , Anton. Gomez.
var. reſol. tomo 2. *cap.* 13. *numer.* 17.Marſil. *ad Rubr.C.*
de fideiuſſ.num. 265. *& alij apud* Felician. *d. cap.* 3.*num.*
8.*& apud* Carocc.*in ſuo tract.de execuſſ. parte* 1.*in* 10 *q.*
*prin.num.*21.

SVMMARIA.

1 *Iura multa ſunt ceſſibilia.*
2 *Iura multa ſunt,quæ nec cedi,nec tranſmitti poſſunt.*
3 *Ius cenſus hypothecatur.*
4 *Hæc tamen hypotheca extinguitur extincto cenſu.*
5 *Reſoluto iure datoris reſoluitur ius acceptoris.*
6 *Debitor cenſus volens extinguere cenſum , quod non teneatur id denunciare ei qui dictum cenſum habet obligatum.*
7 Limit. *Roder. quando dictus creditor hypothecarius denunciauit debitori cenſus ius ſuum. Sed Auctor non probat.*
8 *Cenſus locari poteſt.*
9 *Dummodo locatio non fiat debitori cenſus , ſeu extraneo.*
Immo quod etiam debitori placuit Roderici , ſed vide de veritate infra.
10 *Creditoris , & debitoris perſona non poteſt eſſe eadem.*
11 *Debitor dicitur ſibi ipſi ſoluere per compoſitionem.*
12 *Cenſus dari poteſt titulo ceſſionis.*

[*Cenſus*

[*Census quod non possit cedi pro parte, sentiunt aliqui.*
Contrariam sententiam firmat Auctor num. 3. *& infra.*
Creditor non potest petere partem crediti, sed totum petere debet.
Contrarium infra.
Cessio iurium est de iure permissa.
Nisi in casibus expressè in iure prohibitis.
Cessio iurium est prohibita quando fit mala fide, & animo vexandi debitorem.
Permissa censentur ea, quæ non reperiuntur expresse prohibita.
L. per diuersas, & l. ab Anastasio C. mand. cessat. vbi cessat fraus.
Dispositio harum legum non habet locum, nisi in casibus in illis expressis.
Cessio iurium si fiat partim titulo venditionis, & partim titulo donationis, non valet pro ea parte, quæ fit titulo donationis.
Valet tamen pro ea parte, quæ fit titulo venditionis.
Nomen debitoris cedi potest non solum ignorante sed etiam inuito debitore.
Lex generaliter loquens debet generaliter intelligi.
Iudicium idem fit de parte quoad partem, quod fit de toto quoad totum.
Contractus, qui sunt ab omnibus recepti præsumuntur liciti.
Etiam quod de iure non subsisterent.
Debitor solitus soluere certo modo potest cogi, vt perseueret in eodem modo soluendi.
Consuetudo soluendi certo modo obligat debitorem alioquin non obligatum ad faciendum solutionem modo consueto.
Consuetudo faciendi solutiones certo modo valet tanquam pactum de taliter soluendo.
Rebuff. ad Reg. constitut. tom. 2. in tit. de cession. action. art. 2. gloss. 9. declaratur.
Ius exigendi censum non est creditum.
Census inter immobilia connumeratur.
Iure generali per speciale non derogatur.
Debitor potest compelli ad soluendum partem debiti, si id potest facere citra præiudicium.
Solutio debiti per partes non admittitur recusante creditore.
Fauori suo quilibet potest renunciare.
Creditor petens partem sui crediti non censetur reliquum remittere.
Sed potest reliquum petere vel in eodem iudicio per viam emendationis.
Vel in alio iudicio, & instantia.
Etiam si in primo iudicio, & petitione non fuerit vsus clausula saluo iure, &c.
Limit. *Si debitor contradicat, & opponat, quod totum petatur.*
Petitio partis debiti est valida, sed opposita exceptione quod totum petatur, reiicitur.
Census consignatiuus differt à reseruatiuo.
Census reseruatiuus est ius personale, & merum creditum.
Census non extinguitur ob illius cessionem.]
13 *Item titulo permutationis.*
14 *Item titulo dotis.*
[*Census capi potest in executionem rei iudicatæ.*
Quæ sit forma exequendi in censu ibidem remissiuè.]
15 *Census vendi potest.*
[*Census vendi potest à iudice iudicario nomine plus offerenti.*]
19 *In venditione census antiqui requiri pecuniam numeratam, vult Boccac. Sed contrariam sententiam defendit Auctor.*
17 *Pretium in venditione census antiqui quod variari possit, volunt aliqui.*
Contrarium alij, & probat Auctor, nu. 19. *& respondet contrariis.*
Defenditur prior quando census esset litigiosus, & non securus, num. 21.
Vel quando emptor census interpellatur a venditore. num. 23.
18 *Pretia rerum variantur ex qualitate temporum, & personarum.*
20 *Intellige quando pretium non esset aliqua ratione certum*
22 *Actio dubia, & periculosa solet minori pretio vendi.*
[*Nomen debitoris periculosum, & non tutum potest distrahi minori pretio, quam sit ipsum debitum.*
Census liquidus, & tutus si vendatur minori pretio quam ab initio fit constitutus, & venditus valet venditio, sed pretium debet suppleri.
Contrarium defendit auctor.
Contractus sunt indiuidui.
Contractus ob defectum in parte totus debet annullari.
Contractus non potest pro parte approbari, & pro parte reprobari.
Censum iam creatum vendens dicitur vendere nomen debitoris.
Cedens nomen debitoris non tenetur, ad aliud, nisi quod illud sit verum.
Ampl. etiam si cedens promittat defendere, & conseruare indemnem cessionarium.
Limit. *Si tale nomen redderetur non soluendo ex facto cedentis.*
Extende limit. Etiam si cedens protestatur se nolle teneri de euictione nominis cessi.
Vel cederet illud nomen tale, quale est.
Limit. 2. *Si cessionarius alleget probabilem, & iustam ignorantiam, quod tale nomen tempore cessionis esset non soluendo secus si sciuit, vel fuit in culposa, & supina ignorantia.*
Pactum, vt aliquid operetur receditur à regulis iuris communis.
Cedens nomen debitoris, si promittat, illud esse idoneum, & exigibile, tenetur illud præstare tale.
Ampl. *etiam si promittat simpliciter illud esse bonum.*
Nomen debitoris quod sit bonum, vel quod sit exigibile conuertuntur ibid.
Limit. *quando cedens non concedit promissionem copulatiuè, sed alternatiuè, videlicet nomen esse verum, vel bonum.*
Limit. 2. *si cessionarius tempore cessionis habebat notam qualitatem dicti nominis cessi.*
Limit. *Si cessionarius exigat à debitore nouam obligationem.*
Nomen debitoris non dicitur exigibile si non sit facilis exactionis.
Debitor tutus saluo conductu non dicitur exigibilis.
Exigibilitas debitoris cessi spectatur iuxta tempus cessionis, & infra.
Qualitas adiecta verbo debet intelligi secundum tempus verbi.
Periculum rei venditæ non pertinet ad venditorem, nisi de tempore venditionis.
Debitor cessus si ex post facto fiat deterior, id cedit damno cessionarij.
Limit. *si cedatur, sub conditione, & deterioratio contingat, illa pendente.*
Limit. 2. *Si cedens promittat nomen illud omni tempore facere bonum, & exigibile.*
Alterutrum partem sufficit verificari.
Cedens creditum, quod habet cum Principe cum promissione, quod sit bonum, & exigibile non tenetur ob difficultatem exactionis.
Cessionarius non potest ex abrupto agere contra cedentem, nisi facta diligentia contra debitorem census cessum.

Limit. *Niſi cedens ex pacto obliget ſe tam pro ſorte, quam pro fructibus decurrendis.*

Ceſſionarius tenetur docere de ceſſione per exibitionem inſtrumenti.

Ampl. *Vt teneatur docere ante litem conteſtatam, ſi agat nomine cedentis.*

Sed ſi agat nomine proprio poſt litis conteſtationem.

Cedens tenetur oſtendere, & tradere ceſſionario inſtrumenta crediti ceſſi.

Sed an in forma probanti diſtinguitur.

Ceſſionarius debet interpellare cedentem, vt ſibi tradat inſtrumenta crediti ceſſi.]

24 *Cenſus legari poteſt.*

25 *Cenſu legato, legatarius non conſequitur ſortem, ſed dumtaxat annuos fructus.*

26 *Cenſus, & illius pretium ſunt ſeparata, & diuerſa.*

[*Cenſus differt ab illius fructibus.*]

27 *Legato cenſu hæres non tenetur legatario, niſi cedere actiones.*

28 *Fructus cenſus legati maturi tempore mortis teſtatoris pertinent ad hæredem non ad legatarium.*

29 *Intellige de fructibus quorum ſolutionis dies venerat tempore mortis teſtatoris non in alijs.*

30 *Legatum cenſetur reuocatum per alienationem rei legatæ.*

Limitatur ſi alienatio fiat ex neceſſitate, nu. 31.

31 *Legatum cenſus non extinguitur propter redemptionem illius.*

33 *Quo ad effectum non reuocandi legatum ob alienationem factam ex neceſſitate parificatur neceſſitas rei familiaris, & neceſſitas inducta à lege.*

34 *Cenſus datur inſolutum pro debito.*

35 *Cenſus ſuper cenſu conſtitui, & collocari poteſt.*

36 *Cenſus ceditur, & transfertur in quemcunque etiam ſingulariſsimum ſucceſſorem.*

37 *Cenſus transferri poteſt alijs modis, & titulis, remiſsiuè.*

Dominus cenſus, an de illo poſſit aliquo titulo diſponere, & quo.

QVÆSTIO LXXII.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 2. ar. 6.

QVoniam cenſus nil aliud eſt quam ius quoddam
percipiendi, & conſequendi annuam reſponſionem,
quod ex contractu cenſuali multis titulis acquiritur
vt dictum fuit ſupra ſæpius ex iuribus autem
1 multa ſunt. † quæ cedi, & transferri ad alium poſſunt,
vt docet Tiraq. *de retractu lignag. §. 26. gloſſ. 3. num. 2.*
2 *vſque ad num.* 41. & multa itidem ſunt, † quæ neque
cedi neque in alium transferri poſſunt, vt plena manu
cumulat *idem* Tiraq. *d. §. 26.* Gloſ. 1. *à n. 45. vſque ad
finem dictæ Gloſſæ.* Ideò non abs re me facturum exiſtimaui,
ſi quale ſit ius iſtud poſtquam fuit in alium
tranſlatum, & domino cenſus acquiſitum, & conſequenter
an dominus cenſus, poſtquam illum titulo
emptionis, vel alio quouis iuſto, & legitimo acquiſiuit,
poſſit ſuper illo ſibi quem contractum celebrare,
breuiter in hoc ſexto articulo explicabo. Et præſuppoſito,
quod ius iſtud ſit ceſſibile, vt colligitur ex
Rota *in vna Rauennatenſi Salu. Interd.* 12. *Ianuarij* 1607.
coram R.P.D. Manzanedo, *quæ eſt poſt tract. deciſ.* 126.
num. 1. videamus quibus titulis cedi, & transferri
poſſit.

3 Primo † igitur poteſt hypothecari, vt vult, Foller.
in ſua pract. Cenſu. in verbo, inſtrumentum gratiæ, n. 45.
Gaſp. Roder. *in ſuo tract. de ann. redditib. lib.* 1. *q.* 18.
num. 15. [Et hanc ſententiam hunc noſtrum locum
allegans *amplexa fuit* Rota *coram* R.P.D. Merlino 15.
Aprilis 1621. *in vna Romana Saluiani interdicti quo eſt
poſt tract, dec.* 403. *num.* 1.]

Hæc † tamen hypotheca ceſſat, & extinguitur, 4
quando redimitur, & extinguitur cenſus ipſe, vt dicit
Foller. d. num 45. nam † regulare eſt quod extincto
iure datoris reſoluatur etiam, & extinguatur ius ac- 5
ceptoris, vt not. *in Auth. res quæ, C. comm. de legat.*
Alex. *conſ.* 65. *lib.* 5. Guido Pap. *dec.* 611. Et quamuis
Foller. *d. n.* 45. dicat ita demum ex redemptione cenſus
extingui hypothecas, & ſubmiſſiones de eo à domino
illius factas, ſi redemptio, & extinctio fiat infra
tempus præſtitutum redemptioni, aliàs ſi elapſo tempore
reuenditioni præfinito emptor cenſus illum ex
gratia reuenderet, vel prorogaret tempus ad redimendum
tales hypothecas non extingui in præiudicium
creditorum. *arg. tex. in l. ait Prætor, §. ſi cum, l. omnes
debitores, §. ſi vir vxori, & l. ſi pignus, ff. quæ in fraud.
credit.* Hoc autem licet verum ſit reſpectu reuenditionis
aliarum rerum, tamen nullo modo videtur recipiendum
tanquam de directo contrarium *Bullæ* Pij
ſuper cenſib. qua prohibetur reſtringi facultatem redimendi
cenſum, vt diximus *ſupra hac 2. parte, cap.* 1.
quæſt. 3. *art.* 7. *ſeu q.* 59.

Sed excitat difficultatem circa hoc Roderic. *d. q.* 18.
num. 55. An † debitor cenſus volens redimere cenſum 6
quem ſciebat fuiſſe ab illius creditore hypothecatum
pro ſuis debitis teneatur requirere hypothecarios, &
illis denunciare futuram redemptionem, & negatiuè
concludit *per tex. & ibi gloſſ. fin. in l. nomen, C. quæ res
pign. obligar. poſſ.* Neguſ. *de pignor. parte 2. membro 3.
num.* 27. excepto † tamen caſu quando ille creditor
hypothecarius certiorauerit debitorem cenſus de ſua 7
hypotheca proteſtando ne ipſo non monito cenſum
redimat, oſtendendo etiam inſtrumentum hypothecæ,
quæ exceptio mihi non placet, cum hypotheca præfata
per redemptionem cenſus ipſo iure reſoluatur, vt
ſupra dictum fuit, nec debitori cenſus poſſit inuito
iniqua conditio inferri. *l. non debet, ff. de reg. iur.* Nec
mihi viſa eſt ad rem facere auctoritas Bart. *in l. non
ſolum, §. morte, num.* 35. *ff. de nou. ope. nunc.* qua nititur
Roderic. Quia *Bar. ibi.* loquitur in debitore quantitatis,
ſed in terminis noſtris debitor cenſus reſpectu ſortis,
quam vult reſtituere redimendo cenſum, & ius
annui redditus quod vendiderat, non poteſt dici debitor,
Gabr. *conſ.* 141. *n.* 8. *lib.* 1. Vinc. de Franch. *deciſ.*
234. *n.* 9. *deciſ.* 204. *num.* 32.

Secundè † ius iſtud cenſuale poteſt locari, vt dicit 8
Ruin. *conſ.* 160. *num* 2. *lib.* 1. quem refert Vinc. Carocc.
in ſuo tract. de locat. & conduct. lib. 3. *en, de cenſib. n.* 1.
Io. Azor. *Inſtit. Moral. part.* 3. *lib.* 10. *c.* 4. *in princ.* Qui
dicunt procedere † dummodo locatio fiat alicui ter-
tiæ perſonæ, non autem ipſi debitori cenſus quia eſſet 9
conductor rei propriæ, & à ſemetipſo deberet exige-
re, quod in iure non admitti dicunt, *l. neque pignus, ff.
de regul. iur. l. Vranius, ff. de fideiuſſ. quam ſententiam
ſuis amplexus* Gaſpar. Roder. *d. tract. de ann. redditib.
lib.* 1. *q.* 3. *num.* 12. licet diſſentiat ab alijs dum negant
ius iſtud poſſe locari debitori cenſus, motus ea ratio-
ne quia falſum dicit quod venditor cenſus conducens
illud ius ab emptione videatur rem propriam condu-
cere. Nam licet debitor cenſus, vt dominus rerum
redditui annuo ſuppoſitarum, non eſt tamen domi-
nus ipſius iuris percipiendi annuam reſponſionem,
quod ſolum in emptorem cenſus tranſire ſupra dixi-
mus, & quod eſt omninò verè, & realiter diſtinctum,
& ſeparatum ab ipſis rebus cenſuatis, vt dixit Rota *ſæ-
pius,* & ſignanter *in vna Romana fructuum cenſus,* 10.
Decembris, 1606. *coram* Illuſtriſſ. Cardin. Ludouiſio,
quæ eſt impreſſa poſt tract. deciſ. 185. *n.* 3. & propterea
ſi illud ius conducat, non poteſt dici quod rem pro-
priam

priam conducat, quod verius videtur, ſed non propterea tollitur alia ratio quam conſiderant *Carocc.* &
10 alij, quod ſcilicet, in iure non recipiatur † quod eadem ſit perſona debitoris, & creditoris *l. hæres a debitore, §. quod ſi ſtipulator, & ibi*, Gloſſ. *in verbo perinde, ff. de fideiuſſ.* Alex. *conſil.* 149. *numero* 2. *libr.* 2. quod contingeret ſi daremus quod debitor cenſus poſſet illummet cenſum ab illius domino con-
11 ducere. Niſi † dicamus, quod eo caſu, per compenſationem (quæ tunc fieret ipſo iure, *l. ſi conſtat C. de compenſ.*) poſſit quis ſibi ſoluere, quod ſibi debet, vt animaduertit Rota *Genuenſ. dec.*190. *n.*10.

12 Tertiò † transferri etiam poteſt titulo ceſſionis Foller. *in ſua pract. cenſu. in verbo, huiuſmodi, num.*66. *& 95* Pariſ. *conſ.* 75. *num.*32. *& ſeq. lib.*4. Bon. *in ſuo tract. de cenſib. art.* 25. *ſub num.* 52. *ad n.cd.* Tiraq. *de retractu conuent. in fine, num.*137. Guilelm. Redoan. *in ſuo tract. de rebus Eccleſ. non alien. in titul. de conſtit. ann. cenſus, num.*61.

[Sed circa hanc cenſus ceſſionem non incongrua oritur dubitatio. An pro illius validitate neceſſe ſit, quod fiat de toto cenſu. an etiam poſſit valide fieri de aliqua eius parte quotitarium, & cauſam dubitandi dedit Rebuff. *ad Regi. conſtitut. tom.* 2. *in tit. de ceſſion. act. o. art.*2 *gloſſ.* 9. *circa princip.* Vbi poſtquam conſtituit concluſionem, quod ceſſio pro ſui validitate fieri debeat pro tota ſumma, vel de tota re debita, infert fuiſſe aliquando in Senatu declaratam nullam ceſſionem quæ fuerat facta de dimidia parte ſenſus. Quod arreſtum triplici ratione iuſtificari dicit. Prima, ne pro vna re debitor coram diuerſis Iudicibus conueniatur. Secunda, ne cauſæ continentia diuidatur. Tertia auctoritate *l. fin. C. mand.* Vbi quando pro parte venditur res, & pro parte donatur, ceſſio ſimulata præſumitur, quibus addi poteſt quarta ratio ex communi ſcribentium theorica, quæ habet, quod creditor non poteſt à debitore ſuo petere partem crediti, ſed opus eſt, vt totum petat. Iaſ. *& alij in l. quidam exiſtimauerunt n.*8 *ff. ſi cert. pet.* Rota *diuerſ. deciſ.*626. *n.* 6. *part.* 1. Trentacinq. *variar. reſolut. lib.* 2 *titul. de Iudic. reſolut.* 3. *num.*2. Mari. Giurb. *deciſ. Regn. Sic l.* 112. *num.* 6.

Quibus tamen non obſtantibus contrariam ſententiam in propoſita dubitatione veriorem eſſe exiſtimaui. Ceſſio enim iurium eſt de iure permiſſa, *l.* 3. *C. de hæred. vel act. vendit. l.*1. *in* 2. *reſponſ. C. de nouat.* Alex. *in l.*2. *num.*23. *ff. ſol. matr.* Angel. Aret. *conſ.* 92. *num.*51. Natt. *conſ.* 332. *n.* 1. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 13. *num.* 1. Gratian. *diſceptat. forenſ. tom.*3 *cap* 507. *num* 22. Giurb. *de deciſ.* 112. *num.*2. exceptis caſibus, in quibus reperitur expreſsè prohibita Gabr. *conſ.*67. *num.*3. *ad fin. lib.*1. & proinde cùm non reperiatur in iure prohibita, niſi quando fit mala fide, & animo vexandi alium, *l. per diuerſas l. ab Anaſtaſio C. mand. vbi Imper.* enumerat caſos; in quibus non eſt licita iurium ceſſio. inter quos non reperitur iſte quando creditor cedit dumtaxat partem ſui crediti. Ergo in hoc caſu debet cenſeri permiſſa, vt argumentatur. Gabr. *d. conſil.* 67. *num.*1. *&* 2. *lib.* 1. Nam vbi ceſſat fraus, ceſſat etiam prohibitio *dd. legum, per diuerſas, & ab* Anaſt *C mand. vt firmant.* Io. de Amicis *conſ.* 24. *num.* 23. Rim. Iun. *conſil.* 171. *num.* 36. *&* 37. *verſ. vtiq. valet lib.*2. Sim. de Pret. *conſ.*93. *n.*20. *lib.*1. *qui alios allegant.* Creſcent. *deciſ.* 10. *n.* 3. *de ſentent. & re iudic. & diſpoſitionem d. l. per diuerſas.* non habere locum, niſi in caſibus in ea expreſſis, dicit Barr. *ibi n.*12. *& alij relati per* Rotam *deciſ.* 303. *num.*11. *part.* 1. *in recollect. per Farin.* & cum in dictis legibus non prohibeatur, quominus ceſſiones fiant de parte ſummæ, vel rei debitæ, inferendum eſt illas eſſe permiſſas.

Quod comprobatur conſiderando, quod in dictis legibus dicitur, quod ſi fiat ceſſio iurium partim titulo donationis, partim vero titulo venditionis per ſolutionem pretij licet pro ea parte, quæ donatur ceſſio non valeat (immo vt aliqui volunt,) cedens amittat ius ſuum, vt refert. Gabriel. *in tit. de action. co clu*ſ. 5. *num.*1. *verſ. contrarium,* & videtur expreſsè deciſum *in d. l. ab* Anaſtaſio *verſ. ſi quis autem* ceſſio tamen illa ſuſtinetur pro ea parte, quæ venditur Gabr. *d. concl.* 5. *num.* 1. *alios allegat* Matt. *vot.* 72. *num.* 3. *verſ. & in diuerſis, & ita argumentatur* Inn. *in cap. ex part. num.* 2. *&* 3. *de alienat. mutan* Iudic. *cauſ. fact.* & hæc opinio iuſtificatur etiam ex generalitate *d. l.* 1. *C. de nouat. & l.*3. *C. de heredit. vel act. vend.* In quibus generaliter, & indiſtinctè diſponitur; quod nomen debitoris, & actio poteſt vendi, non ſolum ignorante debitore ſed etiam, eo inuito Ergo debent generaliter intelligi, & indiſtinctè ſiue vendatur in totum, & integraliter, ſiue vendatur pro parte. *l.*1. *§. & generaliter, ff. de legat. præſtan.* Maximè cùm idem fieri ſoleat Iudicium de parte quo ad partem, quod fit de toto reſpectu totius, *l. qua de tota, & ibi not. ff de rei vendic.* Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1 *gloſſ* 7. *num.*40.

Et eo libentius tranſeo cum hac ſententia, quo illam video receptam ex communi totius orbis obſeruantia. *arg. l. ſi q. is ſegiunus §. apud Labeonem, ff de edil. Edit.* nam propter conſuetudinem. contractus etiam ſi ex ſe eſſet, illicitus reputari debet licitus, & validus, Io. de Amic. *c.* 154. *num.* 18. *& ſeq.* Etiam quod de iure non ſubſiſteret *l. qui habebat, §. . ff. de manifeſtam. & ibi gloſſ.* Alex. *conſ.* 8. *num.*2. *lib.*6. Propter quas rationes inter alias reputari licitum contractum cenſus, *dicebamus ſupra in tract. par.*1. *cap.*1. *q.*4. *art.*4. *nunc q.*11. *n.*4. *cum multis ſeqq.*

Ex quibus exiſtimo, reddi valde dubiam concluſionem, quam firmauit Rebuff. *in d. gloſſ* 9. maximè ſi debitor cenſus per multos annos ſoluiſſet fructus dictæ partis ceſſæ ipſo ceſſionario, quia cum ab initio non contradixerit, tenetur perſeuerare in tali ſolutione etiam pro tempore futuro. Iaſ. *in l.*2. *num* 9. *C. de iure emphiteut.* Surd. *in tract. de alim. tit.*4. *quæſt.*16. *num.*22. Gratian. *diſcept. Forenſ. tom.* 1. *cap.* 123. *num.*5. *&* 11. Nam conſuetudo faciendi ſolutiones obligat debitorem ad faciendum illas in futurum in quantitate, loco, & tempore conſueto, licet debitor ad ita ſoluendum non eſſet obligatus Barr. *in l. item illa ff. de conſtitut. pecun.* Cutbul *de iur. emphiteut. in cap. ſi priuat. ob non ſolut. canon. limit.*15. *num.*6. Gratian. *d. cap.*123. *n.*2. *&* 3. Et talis conſuetudo valet, & ſeruari debet non ſecus ac ſi à principio ita fuiſſet actum, & conuentum inter contrahentes Bal. *in l. ſi certis annis, num* 9. *C. de pact.* Surd. *conſ.*220. *num.*3. *lib* 2. *& conſ.* 315. *num* 27. *lib.*3. Gratian. *d. tractat. tom.* 4. *cap.* 716. *numer.* 20. *vbi alios allegat.*

Quamobrem non videtur tuta opinio Rebuff. *d. gloſſ.*9. etiam in terminis ceſſionis iurium, & actionum in quibus ipſe loquitur. Vel ſaltem illam non eſſe recipiendam in terminis quæſtionis propoſitæ intrepidè ſentio. Ipſe enim ibi procedit declarando, & commentando dictam Regiam conſtitutionem, quæ loquitur dumtaxat, & prohibet ceſſionem debiti, non autem ceſſionem rei, vt declarat idemmet Rebuff. *in eod. tit. art.*1. *gloſſ* 4. nec etiam prohibet quamlibet ceſſionem, ſed eam ſolummodo, quæ fieret in potentiorem, vt in *d. art.*1. *gloſſ.*2. *num.*5. & inter potentiores enumerantur ſcholares, vt in *d. art.*1. *gloſſ.*9. *& art.*2. *gloſſ.*2. vbi ponitur generalis regula, quod non valeat ceſſio debiti facta ſcholaribus, vt poſſint debitorem trahere coram ſuo Iudice, *vt eod. art.*2. *d. gloſſ.*9. *vbi Rebuff.* expreſsè loquitur de ceſſione debiti prohibita fieri ſcholaribus. Quæ prohibitio in caſu *Rebuff* habet in qualibet eius parte ſpecialem rationem. Nam ceſſio crediti prohibetur, vt tollatur abuſos redimendi lites. & vexandi debitores, *vt in d. l. per diuerſas, & l. ab*

Anaſtaſio

Anastasio. *C. mand.* quatum legum dispositionem habere locum dumtaxat in his terminis, supra deductum fuit. Cessio vero facienda scholatibus prohibetur ne fiat pro parte crediti, quia cùm scholares vigore Regiarum constitutionum habeant particulare priuilegium, ne possint actiuè, nec passiuè adire alium Iudicem, quàm Conseruatorem studij *ead. Regia constitutione d. art.* 2. prouisum fuit ne illis cedi possit aliquod creditum pro parte, sed quod illud cedi debeat integraliter, ne pro parte cessa scholaris debitor trahatur coram Conseruatore Studij, pro alia verò parte non cessa trahatur coram proprio Iudice ipsius debitoris, & huc tendunt prima, & secunda ratio, quas affert Rebuff. *d. gloss.* 9. quæ non videntur posse adaptari terminis propositæ quæstionis. Nos enim dubitamus de cessione census formalis, idest illius iuris, ex quo nascuntur, & renouantur singulis annis fructus qui soluuntur, iuxta distinctionem, quam retulimus *supra in tract. hac part.* 2. *cap.* 1. *q.* 1. *art.* 2. *nunc quæst* 45. *n.* 1. quod quidem ius non potest apellari creditum, cùm dominus census non sit creditor, nec impositor census sit debitor, *vt nos diximus supra hac part.* 2. *cap.* 2. *q.* 5. *in princ. n.* 1. *&* 2. Et facit Rot. Genuens. *dec.* 156. *n.* 5. Immò hoc ius inter immobilia connumeratur. Clement. *exiui de Paradiso*. §. *cùmque annui redditus de verbor. significat. & latè fuit dictum supra in tractat. part.* 1. *cap.* 3. *quæst.* 1. *artic.* 2. Et proinde si dominus census vendat, seu cedat partem census, non potest dici, quod vendat, vel cedat partem sui crediti, sed quod vendat partem rei immobilis, quam vendi posse pro parte nullibi prohibitum reperitur, & per consequens cùm res, quæ venditur, seu ceditur, non sit debitum, neque creditum, non potest considerari, quod ob cessionem partis dicti census is, qui censum imposuit, tanquam debitor trahatur coram diuersis Iudicibus pro eadem re debita, nec quod contineat à causæ diuiduatur, quia impositor census ratione pretij, quod in dicti census venditione recipit, non potest, nisi in certis casibus expressis, & relatis infra *in tract. part.* 3. *cap.* 1. *quæst.* 3. *art.* 4. *& ibid. in addition. nunc quæst.* 106. conueniri. Et propter istos casus speciales non est recedendum, à communi, & generali regula *l. Ius singulare. ff. de legib. cum vulg.*

Et licet in consequentiam possit contingere, quod si dictus census cedatur plutibus personis per partes distinctas, impositor census à dictis plutibus cessionariis trahatur, & conueniatur coram diuersis Iudicibus. Hoc tamen non videtur repugnare dispositioni iuris communis: tum quia census iste formalis est de sui natura diuiduus, *vt diduximus infra in tract. quæst.* 110. *aliàs part.* 3. *cap.* 1. *q.* 3. *art.* 8. tum quia debitoris non interest an soluat vni tantum personæ integram censualem responsionem, vel pluribus personis in partes, & particulariter, cùm omni casu ad integri census solutionem teneatur, Immò hoc potius in eius commodum, quàm incommodum tendit, & redundat: etenim si teneatur de fructibus totius census respondere pluribus personis, facilius sibi erit parare pecunias pro faciendis multis particularibus solutionibus separatis, & distinctis, quam pro facienda vnica solutione totius summæ vni personæ, & vnica vice, & eodem tempore, & è conuerso dicta diuisio solutionum prodest ipsi domino census cedenti: Vnde debitor cogi poterit saltem ex æquitate ad soluendum partem cessionario partis citra ipsius detrimentum. Bart. *in l.* 2. *& ibi* Alex. *num.* 6. *ff. sol. matr.* Dec. *cons.* 104. *sub num.* 7. *vers. tertio facit*, qui licet hoc dicat in ratione dubitandi, attamen in responsione non contradicit.

Et ista solutionum diuisio propter incommoditatem reprobatur fauore creditoris, quo recusante, regulariter illa non admittitur. *leg. plane, & ibi gloss. ff. fam. ercisc. & nos diximus infra d. art.* 8. *num.* 8. *& seq.* Illa autem indiuiduitas census, quæ consideratur, contradicente illius domino, cessat in proposito, cum ipsemet vendat, & cedat partem census, & non potest dici, quod inductum ad eius fauorem, in ipsius odium retorqueatur cùm quilibet possit fauori suo renunciare, *l. quod fauore, ff. de legib. cum simil.*

Nec etiam obstat quarta ratio supra ad corroborationem conclusionis *Rebuff.* considerata, quod debitor non possit conueniri tantum pro parte, sui debiti.

Quia hoc ita simpliciter, & indistinctè intellectum non est verum. Nam contrarium firmat Bart. *in l. in commodato* §. *duobus numer.* 1. *ff. commod.* Et hoc videmus, quod si creditor petat à suo debitore non totum suum creditum, sed aliquam summam minorem, non propterea censetur remittere residuum, & iudicium sustinetur in summa petita. §. *si minus: & ibi* Doctor. *instit. de act.* & non prohibetur quominus possit reliquum consequi, vel in eod. iudicio per viam emendationis *d.* §. *si minus, & ibi gloss.* Ioan. de Plat. Faber. Aret. Ias. *& aly.* Vel in alio iudicio, siue instantia, *l. apud Celsum*, §. *item quæritur, ff. de dol. excep.* Ioan. Fab. §. *si minus col. fi. num.* 15. Etiam si in primo iudicio, & prima petitione non fuerit vsus clausula salutari, & præseruatiua? saluo iure, &c. Guid Pap *decis.* 177. Sed tunc prohibetur creditor partem sui crediti petere, quando debitor contradicit, & opponit, quod totum petat, vt declarat Bart. *in d.* §. *duobus*, & Doctor. *in l. quidam existimauerunt, & signanter* Ias. *num.* 9. *ff. si cert. petat.* Carocc. *de oblation. part.* 2. *quæst.* 8. *num.* 1. *addent. ad* Mathesilao. *notab.* 115. *num.* 1. Et proinde, debitore non contradicente, & non repugnante, poterit creditor etiam partem sui crediti petere, vnde sequitur, quod attenta iuris communis dispositione petitio partis debiti est valida, & efficax, licet eo casu creditor repellatur, volente debitore, & sic ope exceptionis, & eo non opponente, sustinentur cessio, & petitio partis crediti, Alex. *in l.* 1. *in fin. ff. de acquir. hæred.* Cagnol. *qui testatur de communi in l. cum quædam puella* §. *quoties num.* 4. *ff. de iurisd. omn. Iudic.* & Iudicium sustinetur, & processus valet per ea, quæ tradit Afflict. *decis.* 354. *num.* 6. vbi concludit, quod si reus conuentus coram plutibus Iudicibus pro eadem re, non opponat sed iudicium sustineat, valet processus, secus autem, illo recusante, & opponete. Et per hæc videtur etiam idem dicendum, & concludendum in cessione partis census, quod valeat, non opponente, & non contradicente impositore illius; eo autem reclamante, talis cessio non valeat, cùm etiam census extinctio possit de consensu domini illius fieri pro parte, secus autem illo contradicente, vt diximus *infra in tract. part.* 3. *cap.* 1. *quæst.* 3 *artic.* 8. *nunc quæst.* 110. vt inter eos seruetur æqualitas, & non iudicentur ad imparia contra regulas iuris.

Et cum hac distinctione existimo, quod saluari possit supradicta conclusio Rebuff. *in d. gloss.* 9.

Vel dicamus, illum loqui non de censu consignatiuo constituto iuxta formam bullæ Pij V. de quo nos loquimur, sed de censu reseruatiuo debito ob traditionem rei suæ cum reseruatione certæ annuæ responsionis, de quo nos duo verba fecimus supra in tract. *part.* 1. *cap.* 1. *quæst.* 1. *art.* 1. *n.* 5. *& seqq.* qui census inter se valde differunt, vt ibi diximus, *num.* 20. *& seqq.* & vltra differentias ibi consideratas alia addi potest, quod census consignatiuus est quid immobile, *vt diximus ex Clement. Exiui de Paradiso* §. *cùmque annui redditus de verbor. signif.* reseruatiuus autem est merum creditum, & ius personale fundatum super obligatione personali recipientis rem alienam cum obligatione soluendi certum quid annuum. Et proinde non debet mirum videri, quod in Senatu fuerit per arrestum declarata nulla cessio partis census, vt testatur ibi *Rebuff.* cùm

Regia

Regia constitutio prohibeat, ne debita, & iura personalia pro parte cedi possint, vt supra fuit demonstratum.

Vel potest dici, quod dicta per *Rebuff.* procedant non in censu consignatiuo, & translatiuo, de quo nos loquimur, sed in censu retentiuo, & reseruatiuo per alias etiam rationes, quas considerat Affl. *decis.* 153. *numer.* 3. *& seqq. quas repetit* Paul. Merend. *consil.* 63. *num.7. vers.* 2. *& infra*, quæ rationes non militant in censu consignatiuo, seu translatiuo per ea, quæ supra deducta sunt.

Quamobrem cum cessio census sit licita, & permissa nun solum per viam cessionis transferatur totus, sed etiam si transferatur aliqua illius pars, non repugnante debitore.

Aduertendum tamen est, quod ex huiusmodi cessione, siue integri census, siue illius partis, non resultat illius extinctio, nec in totum, nec pro parte respectiuè, sed dumtaxat translatio iuris exigendi illum vel in totum, vel pro parte correspondente cessioni, vt *fuit resolutum in* Rota *coram* R.P.D. Remboldo *in vna Romana Saluiani Interdicti* 25. *May* 1618. *quæ est post tract. decis.*366. *per tot. & signanter nume.*3. *& rursus in eadem causa coram eodem* 12. *Nouembris eiusdem anni* 1618. *quæ ibid. est decis.*367. *post princ.* Et licet postea eadem Rota *in eadem causa coram* R. P. D. Pirouano 27. *May sequentis anni* 1619. *quæ ibid. est decis.*368. recesserit à dictis resolutionibus factis coram Remboldo, hoc tamen contingit ob facti mutationem, cùm in vltima coram D. Pirouano non fuerint impugnatæ conclusiones in prioribus decisionibus firmatæ.]

13 Quartò transfertur etiam titulo † permutationis, Bertollin. *ad Bullam* Pij V. *super forma creandi cens.* Glos. 6. *ad med.* Io. Azor. *Instit. Moral. part.*3. *lib.*10. *c.*4. *in princ.* Ludou. Molina, *in suo tract. de contract. par.* 2. *disput.*383. *num.*9. [*& hic* Rota *in vna Vrbeuetana censuum* 28. *Iuny* 1628. *coram* R. P. D. Virile, *quæ est post tract. decis.*513. *num.* 1. *& per tot.* resoluit, quod si in diuisione bonorum communium vnus ex fratribus concedat alteri fratri censum proprium recipiēdo ab eo congruam recompensam, is qui censum recipit sit illius dominus, videtur enim census ille permutatus cùm recompensa loco illius data.]

24 Quintò transferri etiam potest † titulo dotis, Garz. Mastril. *decis. Regn. Sicil.* 103. *per tot. parte* 2. Federic. Martin. *de iure cens. c.*3. *num.*8.

[Sextò potest in alium transferri census, si per creditorem capiatur in causam iudicati pro suo credito, vt constat ex resolutione facta coram Aldobrandino *post* Clem. VIII. *in vna Romana deliberationis census* 18. *May* 1584. *quæ est post tract. decis.*393. *per tot.*

Forma autem, qua procedi possit ad hanc exequutionem, haberi poterit ex traditis à Luc. Pæto *de Iudiciar. forma Capitol. fori lib.*8. *c.*2. *num.* 57. *& seqq.*

15 Septimò potest † vendi, Nauar. *in suo Comment. de vsur. num.*112. Boccacc. *in suo tract. de censib. part.*2. *n.*25. Federic. Martin. *in suo tract. de iure census cap.*4. *num.*80. *prope etiam finem* Ludou. de Auend. *de censib. Hisp. c.*34. *num.* 1. *&* 2. [Etiam per Iudicem iudiciario nomine plus offerenti quando super censu fuit facta exequutio rei iudicatæ, *vt in d. Romana deliberationis census coram Aldobrandino.*]

Circa quam census venditionem duplex suboritur difficultas. Prima an de necessitate facienda sit pecunia præsenti, & numerata coram Notario, & testibus

16 tempore venditionis. In qua † licet Boccac. *in d. suo tract. parte* 3. *num.* 58. inhærendo cortici verborum *Bullæ* Pij V. *super censib. in vers. Hanc autem salutiferam sanctionem, ne dum in censu nouiter creando verum etiam in creato quocumque tempore alienando perpetuo, & in omnibus seruari volumus*, &c. dicat etiam in venditione census facienda ab illius domino esse de necessitate soluendum pretium in pecunia numerata coram Notario, & testibus in actu ipso venditionis: quia tamen contrariam sententiam amplexus fuit. Ludou. Lopez. *in suo tract. de contract. lib.* 1. *cap.* 59. *in princ. & vers. verum tamen sententiam, quam sequitur* Felician. de Solis, *in suis Commentar. de censib. tomo* 2. *lib.*2. *cap.* 2. *num.*17. cum duabus tamen declarationibus. & eandem sententiam reiecta opinione *Boccac.* simpliciter, & indistinctè. optimis rationibus firmauit. Rota *coram* R. P. D. Manzanedo, 12. *Ianuary*, 1607. *in illa Rauennatensi Salu. Interd. quæ est impressa post tract. decis.* 126. *num* 7. *& coram* R.P.D. Ottembergo, 7. *February, eiusdem anni in vna Romana census, quæ est ibidem decis.* 186. *numer.*7. *vers. denique obyciebatur, & coram* Reuerendissimo P. D. Coccino Decano, 18. *Martij* 1613. *in vna Beneuentana census, quæ ibidem est decis.* 187. *num.*8. propterea superuacaneum esse existimaui vlterius circa eam insistere.

Altera suboritur dubitatio an dominus, qui censum ab alio emptum habet, si velit alicui tertio illum vendere teneatur vendere eodem pretio quo prima vice venditus fuit, an verò posſit pretium antiquum diminuere, & illum viliori pretio vendere [quem articulum fuisse aliàs discussum in consistorio regiæ conscientiæ *Regni Sicil. dicit* Mari. Giurb. *decis.*117. *num.*7. *ad fin. part.* 1.]

In qua † dubitatione quod huiusmodi venditio possit fieri pretio minori tenent Fernand. Rebell. *in suo tract. de obligation. Instit. lib.*10. *quæst.* 6. *num.* 23. *vers. alia verò clausula* Leonard. Less. *in suo tract. de iustit. & iure, lib.*2. *cap.*21. *dubitat.*7. *num.*45. *& seqq. & dub.* 12. *numer.*95 vbi ita declarat *Bullam* Pij V. *in vers. declarantes pretium semel*, &c. Io. Azor. *lib.* 10. *cap.* 8. *quæst.* 5. [Io. Bapt. Madi. *in tract. quem inscripsit. censuum requisita, & instrumenti forma circa* 8. *quæsitum, num.*2. *& seq.* Iacob Cancer *variar. resolut. part.*3. *cap.* 1. *de action. & obligation. numer.* 162. *cum duobus, seqq.*] ea potissimum ratione, quia cùm census iste inter immobilia connumeretur, vt diximus *supra part.* 1. *cap.* 3. *quæst.* 1. *art.* 2.] Propter quam rationem huiusmodi venditionem esse aliquando recipiendam, dicunt nonnulli Doct. relati à Giurb. *d. dec.* 117. *num.* 11. *vbi num.* 8. *& seqq.* alios multos congerit, qui hanc affirmatiuam sententiam sunt simpliciter, & indistinctè amplexi.] 17

Sicut † aliarum rerum immobilium pretium licitè potest ex temporum, & circumstantiarum diuersitate variari, *l. pretia rerum ff. ad leg. Falcid.* quoniam pretium aliquando augetur, aliquando minuitur ex qualitatibus, & conditionibus rei æstimandæ, vt comprobat Ant. Fabr. Ariel. *ad leg.* 2. *C. de rescind. vend. part.*3 *cap. vlt. n.*19. & non ex natura rei, sed ex hominum æstimatione, etiam quod fatua sit, constituitur. Conrad. *in suo tract. de contract. quæst.*56. *conclus.*2. Couar. *var. resolut. lib.*3. *cap.*3 *n.*4. nec in pretij æstimatione attenditur quanti res ipsa quæ vendi debet fuerit semel vendita, nec laborquem in eius acquisitione venditur fuit perpessus. Foller. *in d. sua Pract. Censuali, in verbo, dummodo annualis census, num.* 19. sed tantum habetur ratio communis hominum æstimationis, *d. l. pretia rerum* eodem quoque modo, & iisdem rationibus dicendum videtur quod ex temporum, & circumstantiarum variatione possit etiam variari pretium huius nostri census ex communi hominum æstimatione. 18

Contrariam † tamen sententiam tenendam esse sanciuit Pius V. *in d. sua Bulla in illis verbis. Declarantes pretium semel census constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem seu aliud accidens, nec quo ad vltimo contrahentes minui, vel augeri.* Et hanc defendit Mich. Salon. *in suo tractat. de contract. & comm. human. in tit. de censib. artic.* 3. *controuers.*10. *numer.* 3. *& num.*6. *vers. colligunt secundo,* Felician. de Solis, *in dd. suis Comment. tomo* 1. *lib.*2. *cap.* 1. *n.*43. *vers. contrarium* 19

verò

vero, & tomo 2. eod. lib. 2. & cap. 1. num. 9. vbi multos congerit, & magis communem profitetur. Gaspar. Rodet. *in d. suo tract. de ann. redd. lib. 1. quæst. 8. num. 8. cum multis seqq. Quam sententiam reperio, firmasse etiam* Ludou. Auend. *d. cap. 34. n. 19. & seqq.* vbi illam pluribus confirmar, & respondet contrariis, & multis rationibus quibus mouentur ij, qui hanc vltimam opinionem amplectuntur: ea videtur magis vrgere, qua in proposito casu, emens censum viliori pretio emit scienter pretio iniusto cum census iste habeat pretium certum, & constiturum saltem à consuetudine, vt diximus *supra hac ead. part. 2. cap. 1. q. 1. art. 3 nunc quæst. 46* propter, quam scientiam videtur insurgere deliberata intentio, & voluntas lucrandi cum aliena iactura mediante emptione facta à venditore, vt plurimum constituto in egestate, vel propter aliam causam vendere coacto.

[Et hæc ratio mihi magis placet, quam illa, quam affert Giurb. *d. decis.* 117. *num.* 10. *in fin.* Dum ideò non admittit hanc cessionem factam minori pretio, quia fraudulenta præsumitur, & proinde est nulla. Quæ conclusio licet videatur comprobari ex l. per diuersas, & ex *l. ab Anastasio C. mand.* Non tamen videtur. quod possit adduci ad hoc propositum, cum dispositio dictarum legum non habeat locum, nisi in cessionibus, quæ fiunt, & recipiuntur animo vexandi debitores, *vt diximus supra in hac addition.*

Nec † obstat ratio quam retulimus supra ex mente
20 eorum, qui contrariam opinionem amplexi sunt quoniam illa posset procedere vbi pretium rei vendendæ non esset aliqua ratione certum, & determinatum, sed omnino arbitrarium, & pendens in omnibus, & per omnia ex voluntate, & æstimatione communi; secus autem vbi pretium est certum, & determinatum vel à Principe, vel à consuetudine prout contingit in contractu censuali, in quo propter hanc certitudinem pretij non habere locum remed. *d. l. 2. C. de rescind. vendit. diximus supra dicta part. 2. cap. 3. quæst. 1. d. art. 3. num* 20. & cum hac distinctione concludit in hac difficultate Io. Guttierez, *pract. quæst. cap.* 173. *num.* 3. Cæterùm licet hæc posterior sententia fuerit communioribus calculis à Scribentibus recepta: quia tamen de anno 1596. die 21. Maij in signatura Sanctissimi, proponente Illustrissimo D. Dominico Marino, nunc Ianuæ Archiepiscopo meritissimo, Clemens fel. rec. Papa VIII. declarauit censum hoc casu vendi posse minori, vel maiori pretio alteri personæ quam illius impositori, non esset tutum recedere à priori opinione, quam communis vsus recepit, & seruat. Et absque
21 † dubio, quando census ipse vendendus non esset admodum certus, sed vel litibus inuolutus, vel alias minus tutus, & securus ex eo fortè quod illius dominus, qui eum vendere desiderat esset pauper, & fideiussores non inueniret pro census venditi euictione, & securitate, vt aliorum auctoritate firmat Ludou. Auend. *d. cap. 34. num. 34. 36. & seqq.*

[Cum qua distinctione hanc difficultatem fuisse resolutum in consistorio Regiæ conscientiæ Regni Siciliæ testatur. Giurb. *d. decis.* 117. *num.* 13. *cum seqq.* Etenim si census sit litigiosus, & minus tuto collocatus simpliciter, & indistinctè valida est venditio, etiam quod facta fuerit minori pretio, quam ab initio constitutus, & venditus fuerit.] Nam † actio dubia, &
22 periculosa minori pretio vendi, & cedi potest, Bart. Bald. Salic *& alij in l. per diuersas, C. mandat.* Gabriel. *in tit. de action. conclus. 5. num. 36. & 37. sequitur* Mich. Salon. *d. controuers. 10. num. 5. ver. constitutus tamen primus, & versic. 1. si census litigiosus sit* Roderic *dicta quæst. 8. num. 22. & seqq. refert* Felician. *d. num. 41. ver. venditio redditus.* [*Et alios refert* Giurb. *d. decis.* 117. *numer.* 13. *hanc rationem expresse, & in puncto bene considerauit ... in vna Casalen. sis domus* 18. *Aprilis* 1615. *coram*

R. P. D. meo Vbaldo, *quæ est post tractat. decis.* 357. *num.* 12.

Prout etiam nomen debitoris potest vendi, cedi, vel alio titulo in alium transferri minori pretio quam sit debiti quantitas propter pericula, labores, & expensas, quæ interuenerit in exactione facienda, ac etiam propter dubium litis euentum. Alex. Næuo. *consil.* 95. *num. 3. & seqq.* Petr. Cabal. *cons. ciuil. decis. lib. 1. cons.* 100. *num.* 7. Asin. *de execut. Instrum. §. 7. cap.* 189.] quod
† maximè admittit *Salon.* si eo casu emptor interpel- 23
letur à venditore, non autem ipse sua sponte se offerat, & ingerat, quod probat etiam Felician. *dd. suis Commentar. tomo 2. lib. 2. cap. 1. num. 9. & animaduertit* Io. Guttierez, *d. cap.* 173. *num. 2. & 7.*

[Si autem census sit liquidus, & tuto collocatus, si vendatur minori pretio, quam ab Initio fuerit constitutus, & venditus venditionem quidem esse validam, sed rescindendam, & ad summam ex soluti pretij reducendam resolutum fuisse in dicti Regni Siciliæ Consistorio, dicit Giurb. *d. decis.* 117. *n.* 15. vbi hoc multorum authoritate confirmat.

Cæterum hæc resolutio in hoc capite secundum iuris regulas mihi non videtur accipienda, quia contractus sunt indiuidui Bal. *in l. fin. num. 7. C. qui admit.* Ceph. *cons.* 461. *num.* 41. *lib.* 4. & proterea ob defectum partis debent in totum resolui, & annullari. *l. 1. §. item quæritur ff. de aqua quotid. & æstiu.* Ceph. *d. consil.* 461. *num.* 42. *cum alius relatis à* Pedroch. *de resolut. contract. num. 367. & num. 507.* & non possunt pro parte approbari, & pro parte reprobari, *l. quod si vno. ff. de in diem addit.* Pedroch. *multos congerens loco citato num. 373. & n. 376.* Et ideo dicta venditio vel debet in totum esse valida, vel in totum declarari nulla, & innalida prout in totum esse nullam, voluit aliqui relati à Giurb. *d. num.* 15.

Verumenim verò, stante declaratione *Clem. VIII. de qua in tract. hoc eod. artic. num.* 20. cessante dolo, & fraude emptoris huiusmodi census venditionem esse simpliciter, & indistinctè permissam, & licitam existimo, nec obstare dispositionem *l. per diuersas, & l. ab* Anastasio. *C. mand.* cum illam non habere locum, nisi in cessionibus, quæ fiunt fraudulenter, & animo vexandi debitores, diximus supra, *numer. 8. & seqq. & num. 21. multorum auctoritate, quibus nunc addo* Iacob. Cancer. *var. resolut. part. 3. cap. 1. de action. num. 263. & seqq. vbi præter alios ad hoc allegat.* Gasp Rodetic. *de ann. redditib. lib. 1. cap. 8. n. 26. in fin. & sequitur* Giurb. *d. dec.* 117. *num.* 4.

Cæterum quia sæpe contingit, quod cedens, vel vendens censum promittit illum facere bonum, & exigibilem, operæ pretium esse duxi inuestigare quid importet huiusmodi promissio. In qua indagatione, cum in distractione census iam creati dicatur celebrari venditio nominis debitoris. Guttierez. *var. resolut. libr. 3. q. 83. num. 7. vt refert* Felician. *de censib. tom. 2. lib. 2. c. 1. sub numer. 13. & multi ex Doctoribus infra allegandis, & signanter* Franc. Becc. *cons.* 105. *lib.* 1. Batz. *dec.* 110. Menoch. *cons.* 778 Amar. *dec. March.* 6. & fortè alij loquentes de huiusmodi cessione, seu venditione censuum, & præstationum personalium illas appellent cessiones, seu venditiones nominum.

Nos quoque cum eisdem terminis procederes, quicquid dicemus de venditione nominum debitoris, volumus intelligi esse dictum, & procedere in venditione censuum iam creatorum.

In hac autem indagatione pro clariori, & faciliori illius resolutione duas faciendas esse conclusiones, existimaui.

Prima est quod ex natura cessionis, & venditionis nominum debitoris cedens, & vendens non tenetur ad aliud, nisi quod illud nomen cessum sit bonum de iure, idest quod sit verum, non autem de facto, quod

sit locuples, & soluendo, *l. si nomen, & ibi.* Bald. *ff. de hæred. vel act. vend.* Paul. de Castr. *cons.* 170. *num.* 2. *vers.* 2. & *vers.* 3. *lib.* 2. Fabian. de Mont. *de empt. & vend. in* 15. *quæst.* 6. 9. *princ. num.* 67. Becc. *d. cons.* 105. *num.* 13. *lib.* 1. Rot. Genuens. *dec.* 156. *num.* 1. Barz. *d. decis.* 110. *n.* 1. Surd. *decis.* 326. *num.* 41. & *cons.* 451. *n.* 16. Alex. Ambrosin. *dec. Perus.* 25. *num.* 16. *part.* 2. Felician. *de censib. d. cap.* 1. *n.* 13. Mantic. *de tacit. & ambig. conuent. lib.* 4. *tit.* 13. *num.* 5. Amat *d. dec. March.* 6. *num.* 9. vbi testatur, fuisse declaratam nullam cessionem census, & proinde cessionarium potuisse agere contra cedentem ex eo, quia census cessus fuerat repertus nullus, & nulliter constitutus super fundo non libero, & per consequens nomen cessum non fuerat præstitum verum in sua substantia: & in eodem casu idem firmat Gratian. *dec. March.* 13. *per tot. & hanc conclusionem firmat etiam* Rota *diuers. dec.* 113. *n.* 7. *par.* 2.

Quam ampliant scribentes, vt procedat etiam quod cedens, & vendens promittat defendere, & conseruare indemnem ipsum cessionarium, & emptorem: nam eo etiam casu non tenetur nisi ad præstandum nomen illud verum, Becc. *d. cons.* 105. *num.* 14. *seqq.* Felician. *d. cap.* 1. *num.* 13. *in fin. idem firmant* Mastrill. *d. dec.* 140. *num.* 9. & *seqq.* vbi materiam venditoris, & cedentis nomen debitoris, ad quid teneatur claré, & dilucidè enucleat.

Limitatur autem eadem conclusio, vt non procedat si tale nomen redderetur minus idoneum, & non soluendo ex facto ipsius cedentis, vel quia cessionarius excluderetur aliqua exceptione ex persona cedentis, quia eo casu cedens teneretur præstare nomen cessum non solum verum sed etiam soluendo, Bald. *cons.* 82. *n.* 2. *lib.* 3. Dec. *cons.* 102. *n.* 1. Magon. *d. dec.* 39. *n.* 3. Mantic. *d. tit.* 13. *num.* 6. & 10.

Etiam si protesteretur, se nolle teneri de euictione dicti nominis cessi, Mantic. *d. tit.* 13. *n.* 13.

Vel cederet, venderétque nomen illud tale, quale est, vt firmat idem Mantic. *d. tit.* 13. *n.* 9.

Declaratur etiam vno modo præcedens conclusio principalis, vt procedat quando cessionarius, vel emptor dicti nominis sciebat, illud non esse soluendo, vel fuit in culposa, & supina ignorantia, sed si alleget iustam, & probabilem causam suæ ignorantiæ, est audiendus, & illi est succurrendum contra cedentem, vt præstet nomen illud soluendo, & vt præstet Barbos. *in l. æstimatu n.* 11. *sol. matr. firmat.* Felician. *d. c.* 1. *rubr. n.* 13. *vers. & decisum fuit.*

Secunda conclusio principalis est; quod quando cedens, & vendens nomen debitoris promittit illud præstare idoneum, & exigibile, tunc (vt pactum aliquid operetur receditur à natura contractus, & à iure communi Natt. *cons.* 484. *n.* 11. *lib.* 3. Becc. *d cons.* 105. *n.* 16. Barz. *d. dec.* 110. *n.* 4.) cedens vel vendens tale nomen cum dicta promissione, tenetur præstare illud idoneum locuples, & soluendo vt post Fulgos. *in d. l. si nomen, ff. de hæred. vel action. vendit.* dicit Becc. *dicto num.* 16. Mantic. *dicto titul.* 13. *num.* 8. Felician. *dicto cap.* 1. *n.* 13. *ad fin.*

Ampliat. hæc conclusio, vt procedat etiamsi cedens, vel vendens simpliciter promittat dictum nomen esse bonum, quia idem est ac si promittat, illud esse soluendo, & exigibile: vt post Bald. *in d. l. si nomen.* & Bar. *in l.* 1. *in princ. ff. ad Macedon.* & *alios firmant* Becc. *d. cons.* 105. *n.* 37. Dec. *d. cons.* 102. *sub n.* 1. Mantic. *d. tit.* 13 *n.* 11. Felician. *d. c.* 1. *n.* 13. *circa fi.* Rota Genuen. *d. dec.* 156. *n.* 3. & *seqq.* & Barz. *d. decis.* 110. *num.* 4 & 5.

Declaratur autem supra firmata Secunda conclusio, vt nomen debitoris non possit dici exigibile, nisi sit facilis exactionis. Anton. Monach. *decis.* Bonon. 35. *n.* 1. & *n.* 17. *vers. accidebat, & infr. vbi d. n.* 3. & *sub n.* 19. firmat, debitorem non dici exigibilem qui est tutus sub aliquo saluo conductu, quod antea dixerat Rot. Genuens. *d. decis.* 156. *num.* 10. *vers. vltimo, & sequitur* Felician. *d. cap.* 1. *num.* 14 quod tamen intelligendum est secundum ea, quæ paulò inferius dicentur, *in* 2. *limit.*

Declaratur secundò, vt idoneitas, & exigibilitas nominis cessi sit consideranda, & spectanda iuxta tempus venditionis, & cessionis, quia qualitas adiecta verbo debet intelligi secundum tempus verbi. *l. in delicto, §. si extraneus ff. de noxal. act.* & periculum rei venditæ non pertinet ad venditorem, nisi de tempore venditionis, *l. si vina in princ. ff. de pericul. & comm. rei vendit.* & propterea promissio venditoris, & cedentis debet restringi ad tempus cessionis, & venditionis vel tempore quo debitor debet solutionem facere, *vt animaduertit* Rota *in illa Romana census* 5. *Martij*, 1627. *coram* Reuerendissimo D. Coccino Decano *quæ est post tract. decis.* 476. *num.* 1. & *seqq.* de quo tempore ad eum spectat periculum substantiæ inopiæ debitoris cessi.

[Imo promittens nomen cessum esse exigibile quod tamen non censetur promissum nisi hoc specialiter dictum sit Bal. *cons.* 72. *lib.* 2. Becc. *cons.* 105. *n.* 13. *lib.* 1. *quorum auctoritate* Rota *in Nolana pecuniaria coram* R. P. D. Virilc 29. *Ianuarij* 1627. *quæ est post tract. dec.* 477. *n.* 2. suæ obligationi satisfaceret probando quod de tempore cessionis & insolutum dationis nomen illud publicè, & palam habebatur, & tenebatur per idoneo exigibili quicquid ex post facto secutum fuerit, *vt ex* Iaf. *l. sciendum, §. si fundum, & ibi* Angel. *ff. qui satis d. cog.* & Marsill. *de fideiuss. num.* 261. *voluit* Rota *coram* Corduba *in vna Romana societatis officij* 4. *Ianuarij*, 1594. *quæ est post tract. decis.* 506. comprobatur id exemplo Notarij approbantis fideiussorem idoneo quod non tenetur ob deteriorationem fideiussoris, ex post facto secutam, si probauerit bonum statum illius de tempore obligationis.

Secus autem si post perfectam cessionem, & venditionem contingat deteriratio, quia tunc non ad cedentem, & venditorem, sed ad cessionarium & emptorem pertinet per regulam *l. id quod & l. necessario in princ. ff. de peric. & comm. rei vendic.* & propterea si post perfectam cessionem, vel venditionem ob negligentiam cessionarij, vel emptoris non curantis exigere nomen illud efficeretur minus idoneum, & non soluendo, ista deterioratio debet cedere damno ipsius cessionarij, & emptoris, Becc. *d. cons.* 105. *n.* 19. & 25. *vers.* 4. *vbi multos allegat*, Ruin. *cons.* 45. *n.* 4 *ad fin.* & *n.* 5. *lib.* 5. Gozzad. *cons.* 38. *n.* 11. Dec. *cons.* 99. *n.* 4 Barz. *d. dec.* 110. *n.* 12. Eugenius *cons.* 73. *n.* 15. *lib.* 1. Surd. *d. dec.* 326. *n.* 42. Mantic. *de tacit. d. lib.* 4. *tit.* 13. *sub n.* 8. Felician. *d. c.* 1. *num.* 15.

Et ad effectum vt qui exigendi annuam præstationem cessit cum promissione exigibilitatis dicatur exigibile, & satisfacit huic obligationi, sufficit quod cessionarius bis vel ter dictam annuam præstationem exegerit, *vt dixit* Rota *in vna Romana societatis officij* 4. *Ianuarij* 1594. *coram* Corduba, & *in vna Romana census* 8. *Iunij* 1598. *coram* Orano *quæ sunt post tract. dec.* 506. 507. nam huiusmodi promissio exigibilitatis non debet trahi ad perpetuitatem, *vt firmauit* Rota *in illa Romana census* 15. *Maij* 1627. *coram* Reuerend. D. Coccino Decano *num.* 6.

Præterquam si nomen cederetur, vel venderetur sub conditione, quo casu, si pendente conditione, debitor efficeretur non soluendo periculum spectaret ad cedentem, & venditorem prout si cedens, vel vendens promitteret nomen illud omni tempore futurum bonum, & exigibile, sit vtrumque casum complectitur, Felician. *d. c.* 1. *num.* 16.

Limitatur autem hæc secunda principalis conclusio. Primò, quando vendens vel cedens nomen debitoris

non concepit suam promissionem copulatiuè, sed alternatiuè promittendo, tale nomen esse verum, vel bonum, eo enim casu satisfacit suæ promissæ eo ipso, quod præstat debitorem verum cum effectu, & sine exceptione, licet deinde appareat non soluendo, vt respondit Menoch. *d. cons.* 778. *num.* 1. Sufficit enim alternatiuè partem esse veram. *l. si heredi plures, ff. de condit. instit. cap. in alternatiuis de reg. iur. in 6.* Rim. iun. *cons.* 553. *num.* 46. *& seqq. lib.* 4. & sic satis esset, nomen cessum esse verum in sui substantia, licet non esset soluendo: vt dictum est in prima conclus. supra *num.* 49.

Limit. 2. Si cessionarius tempore cessionis, & emptionis dicti nominis habebat notam illius qualitatem, & sciebat, illud esse minus idoneum, & non soluendo, nam cùm illud receperit pro bono, idoneo, & exigibili, illius deterioratio non ad cedentem sed ad ipsum cessionarium, & emptorem pertinet. Videtur enim ipsemet illud bonum fecisse, *l. inter causas §. abesse ff. mand.* Becc. *d. cons.* 105. *n.* 18. Vinc. de Franc. *dec.* 108. *num.* 3. Barz. *d. dec.* 110. *n.* 8. *cum duobus seqq.* Marcabrun. *cons.* 63. *num.* 15. qui licet dicat hoc procedere etiam quod cessionarius ignoraret conditionem dicti debitoris cessi ea ratione, quia tenebatur illius conditionem explorare per regulam, *l. qui cum alio. ff. de regul. iur. approbatur tamen in puncto per* Franch. *d. decis.* 108. *num.* 3.

Et hinc inferri potest, quod is, qui emit, vel insolutum recepit pro nomine debitoris aliquem Principem etiam cum promissione sibi facta de præstando nomen illud verum, bonum, & exigibile, non potest agere contra venditorem, & cedentem casu, quo exigere non possit à Principe cesso, dummodo nomen illud sit verum in sui substantia, Principes enim quamuis ditissimi, & locupletissimi sunt vt plurimum difficilis exactionis, vt per multas bonas rationes deducit Menoch. *d. cons. consil.* 778. *n.* 5. *cum multis sequent. vsque ad fin. cons. lib.* 8.

Limitat. 3. Quando cessionarius non contentus de obligatione, & promissione cedentis, & debitoris, nouam exegit obligationem ab ipsomet debitore cesso, & proinde ipsemet cessionarius, & emptor approbat personam debitoris cessi pro bono & exigibili, mediante nouo contractu, & noua obligatione inter eos facta, per quam cedens, & vendens tale nomen, non obstante sua promissione de faciendo nomen illud bonum, & exigibile, liberatur, & non tenetur de illius deterioratione, *vt post* Gozzad. *dicto consil.* 38. *num.* 11. *&* Soccin. Sen. *cons.* 64. *numer.* 66. *versic. capio nunc tertium lib.* 3. *&* Rota Genuen. *decis.* 2. *n.* 3. *in fin. iuncto n.* 19. *propè med. concludit* Menoch. *d. cons.* 778. *num.* 13. *libr.* 8.

Cæterum in iis etiam casibus in quibus cedens vel vendens nomen debitoris tenetur illud præstare soluendo, & exigibile non potest cessionarius, & emptor ex abrupto agere contra cedentem, & venditorem, nisi prius omnem adhibeat diligentiam contra debitorem cessum pro illius exactione, vt latè deducit Becc. *d. consil.* 105. *num.* 13. *cum multis seqq. & num.* 19. *versic. quæ cum ita sint* Barz. *dicta dec.* 110. *n.* 22. *versic. cum igitur,* Eugen. *d. cons.* 73. *n.* 9. *& seqq. lib.* 1. Menoch. *dicto cons.* 778. *n.* 3. *&* 4.

Quam necessitatem vt cessionarij, & emptore nominum euitent, inoleuit practica quod in ipso actu cessionis, & venditionis nominum, & signanter censum extorqueant cedente, & venditore obligationem, quòd ipsi non solum intendunt, & promittunt facere bonum, & exigibile nomen illud, & censum, quem vendunt vel cedunt, sed etiam accedunt tanquam fideiussores pro debitore, & tanquam principales principaliter, & insolidum cum ipso obligati volunt teneri non solum respectu sortis principalis, sed etiam respectu fructuum in posterum decurrendorum, quam practicam commendat Felician. *de censibus tomo* 2. *c.* 1. *lib.* 2. *n.* 14. *versiculo verum vt, in hac.*

Non adhibita autem hac cautela non poterit cessionarius, & emptor census redimere ad cedentem, & vendentem, nisi prius facta diligentia cum principali debitore vt supra dictum est.

In hoc autem iudicio per cessionarium, seu emptorem census contra debitorem exercendo, vtique non audietur cessionarius, nisi doceat de iure suo, & suam personam legitimet per exhibitionem Instrumenti cessionis Bald. *in l. qui stipendia, num.* 6. *Cod. de procurat.* Angel. Aretin. *in §. præterea n.* 45. *Instit. de exceptio.* Marsil. *singul.* 26. Boerius *dec.* 10. Anchar. Regien. *q.* 3. *num.* 9. *lib.* 3.

Hæc autem Instrumenti cessionis exhibitio licet sit necessaria, vt præfati Doctores concludunt, non tamen est semper facienda ante litis contestationem: Sed in hoc articulo ista est adhibenda distinctio, quod si cessionarius agat nomine cedentis, & tanquam illius procurator, debeat cessionis instrumentum exhibere, ante litis contestationem, Surd. *cons.* 269. *n.* 25. *lib.* 2. Cartar. *decisio. exequt.* Rotæ Ianuens. 63. *n.* 9. *& seque.* Bertaz. *de clausul. instrument. clausul.* 29. *glos.* 4. *n.* 31. *& seq.* Si autem agat nomine proprio tanquam cessionarius, sufficit, quod doceat de cessione post litis contestationem Cacher. *dec.* 58. *sub num.* 4. Alexander de Næuo *cons.* 41. *n.* 1. Ioan. de Amic. *consil.* 24. *per tot.* Surd. *consil.* 22. *n.* 29. *lib.* 1. Bertazolus *d. glos.* 4. *n.* 31. *& seq.* Cartar. *dict. dec.* 63. *num.* 14.

Nec etiam sufficit ad victoriam cessionario, vt doceat de cessione per exhibitionem instrumenti cessionis, nisi etiam doceat de illius efficacia iustificando creditum cedentis. Rota *coram* Ludouis. *dec.* 579. *n.* 1. *& ibi addent. num.* 4. Ideò bonum erit, vt cessionarius requirat, & interpellet cedentem, vt sibi instrumenta crediti cessi ostendat, prout ostendere tenetur, *l. Titius heres, ff. de act. empt.* Roman. *consil.* 163. *num.* 6. Bald. *in l. si nomen in* 2. *not. ff. de heredit. vel action. vendit.* Alexand. *in l. sciendum num.* 10. *ff. de verbor. obligatio. Immò illa tenetur consignare* Rota Genuens. *decis.* 189. *num.* 3. Rota *in recollect. per* Farinac. *decis.* 442. *num.* 9. *part.* 1. quam interpellationem faciendam esse consulit etiam post Bertrand. *cons.* 217. *lib.* 7. Eugen. *d. cons.* 73. *num.* 12. *lib.* 1.

Quomodo autem facienda sit hæc ostensio, seu traditio, & consignatio instrumentorum crediti cessi, non videntur inter se conuenire scribentes. Nam aliqui volunt, sufficere si cedens illa indicet cum expressione diei, & nominis Notarij de dictis Instrumentis rogati, vel alios allegans, firmauit Rota *coram* Seraphin. *decis.* 1477. *num.* 8. *& sequent.* Alij autem sentiunt, quod talia instrumenta sint consignanda, & tradenda in publicam, & authenticam formam, vt firmauit Rota *decis.* 14. *num.* 3. *part.* 4. *diuers. & videtur sentire* Becc. *d. consil.* 37. *num.* 8. *lib.* 1. dum dicit, cedentem teneri ad tradendum cessionario exemplum instrumentorum. Vnde pro concilianda hac contrarietate, in qua Rota ipsa videtur versari, recurrendum esse existimo ad distinctionem, quam affert eademmet Rota *coram* Seraphin. *d. decisio.* 1477. *numero* 8. *&* 10. Quod si creditum cessum sit iustificandum per publicum instrumentum receptum per acta publici Notarij, & penes dictum Notarium, vel alibi vnde non sit difficile illud habere in forma probanti, & tunc satis est, si illud indicetur cum expressione diei, & nominis Notarij: Si autem illud creditum sit iustificandum ex aliqua scriptura existenti penes ipsum cedentem, vel alibi, vnde non facile possit haberi in forma probanti, & eo casu talis scriptura, & tale instrumentum debeat tradi cessionario in suis originalibus ad effectum, vt possit ius suum, & cessionis efficaciam iustificare,

iustificate, vt dicit ibi Rota, vbi respondet rationibus contrarium sentientium.]

24 Septimò † census iste potest etiam titulo legati trásferri, vt puta quãdo testator alicui legat censum quem ipse ab alio emptum, vel alio iusto titulo acquisitum habet, *l. ex testament. C. de fideicom.* Foller. *in d. sua pract. censuali, in verbo huiusmodi, n.66.* Menoch. *de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 107. n. 10.* Sed circa hoc legatum census aliquot excitari possunt dubitationes, quæ breuiter, & resolutiuè explicabuntur. Prima est an legato censu legatarius consequi debeat annuam responsionem, & annuos fructus, an verò pretium, quo census ille, & ius consequendi dictã annuam responsionem emptũ, & acquisitum fuit: & sic ao intelligatur legatum dumtaxat ius exigendi censum, an verò pecunia, qua census emptus, & acquisitus fuit, & per consequens sors ipsa principalis, ita vt si census per venditorem redimatur, legatarius consequi possit pretium quod

25 restitui contigerit. In qua † difficultate ex mente Guid. Papa *dec. 264.* statuendum arbitror, vt in dicto legato intelligatur dumtaxat comprehensum ius ipsum exigendi, & leuandi annuam responsionem, non autem pretium illius, quam sententiam probauit etiam Rota *coram* b. m. Cardinal. Mantica, *decis. 14. numer.* 10. &

26 confirmatur ea ratione quod habent † se ad inuicem vti diuersa, & separata census, & pretium illius. [Et census differt ab illius fructibus, vt dixit Rota huuc nostri tractatus locum allegans in vna Romana Saluiani interdicti coram R. P. D. Merlino, 15. *Aprilis* 1622. *quæ est post tract. decis. 403. num. 7.*] vnde vno legato, vel concesso aliud non debet censeri legatum, vel concessum, cùm ad vnius positionem non sequatur positio alterius, *l. sed si ante ff. de except. l. si maritus, C. de donat. int. vir. & vxor. l. duobus, ff. de testam. tutel.* per quæ iura in simili casu ita fuisse decisum, testatur Guid. Pap. *d. decis. 264. num. 3.* Et ideò eo casu

27 † ad nihil aliud tenetur hæres erga legatarium, nisi vt illi cedat actiones aduersus debitorem census pro dicta annua responsione exigenda *l. seruum filij §. cum, ff. de legat. 1. cum aliis apud* Simon. de Præt. *in suo tract. de interpret. vlt. volunt. lib. 5. dubitat. omnium vlt. n. 42. & seqq.*

28 Sed † quid si tempore mortis testatoris adsint multi fructus dicti census non exacti, an pertineant ad legatarium, an verò ad hæredem, *latè disput.* Garz. Mastrill. *decis. Regn. Sicil. 115. part. 2.* vbi testatur fuisse resolutum spectare ad hæredem. quam conclusionem in casu magis dubitabili, videlicet, quando testator legauit omnes census, quos est habiturus tempore mortis suæ, quinque solidissimis fundamentis firmauit Rota *coram* b. m. Card. Mant. *d. dec. 14* de qua paulo supra mentionem fecimus per totam, vbi nonnullis quæ obstare videbantur respondetur.

29 Hoc tamen † videtur intelligendum, vt procedat respectu fructuum quorum solutionis dies venerat tempore mortis testatoris, secus autem respectu eorum quorum solutionis dies non venerat, vt non obscurè sentit Rota *in d. decis. 14. coram* Mantica, *& expressè declarauit* Mastrill. *d. dec. 115. n. 10* & Gasp. Roderic. *in d. suo tract. de ann. reditib. lib. 3. quæst. 6. num. 5. & conferunt dicta per* Vincent. de Franch. *dec. 254. sub num. 11. & per nos supra hac eadem quæst. artic. 4.* Et potest esse ratio, quia isti fructus non accessoriè, sed principaliter debentur, cùm in contractu censuali vendatur, vel alio titulo habili concedatur ius consequendi, & exigendi dictos fructus, *vt diximus supra part. 1. cap. 1. q. 3. art. 2. n. 3. & part. 2. cap. 1. q. 1. art. 2. num. 8. & alias sæpè nunc q. 24. & 45.* Nam in iis, quæ non principaliter, sed accessoriè veniunt in obligatione, aliter esset concludendum per ea, quæ dicit. Paul. de Castr. *in l. si tibi, §. cum seruus numer. 3. ff. de leg. 1. quem sequuntur, ibi* Alexand. *numer. 8. &* Iason. *num. 15. & refert.* Laur. de Pin. *cons. 41. num. 1. & alios allegat & comprobat,*] Surd. *dec. 88. per tot. & signanter n. 18. vers. Non obstat igitur, & num. 19.* Et maximè, si legatum factum fuerit de censo ipso cum omnibus vtilitatibus, & emolumentis quoquo modo ad testatorem spectantibus, Quod considerat Surd. *d. decis. 88. num. 11. vers. 3.*

Altera etiam subnecti potest dubitatio circa hoc legatum. An si viuente testatore debitor census illum redimat pro parte, vel in totum, legatum, similiter extinguatur pro parte, vel in totum, cum † regulare sit 30
quod legatum alienatione rei legatæ censeatur reuocatum, & extinguatur, *l. filio ex parte §. fin. & ibi not.* Bar. *ff. de adim. legat.* Cæph. *qui concordantes adducit cons. 114. num. 32. & seqq. lib. 1.* Mantica. *de coniect. vlt. vol. lib. 12. tit. 2. numer. 10.* & non extingui consuluit † Hond. *cons. 61. num. 18. & seqq. lib. 1. quem refert, &* 31
sequitur Steph. Gratian. *Disceptat. Forens. tomo 2. cap. 151. num. 65. & c. 316. num. 1. & 3.* ea ratione, quod ista alienatio fuerit facta ex necessitate, ita cogente *Constitutione* Pij V. *super forma creandi cens. vers. postremo census omnes,* alienatio † autem ex necessitate facta non adimit, nec extinguit legatum, *l. fideicommissa, §. si rem* 32
suam, ff. de leg. 3. l. rem legatam, & ibi Batt. *ff. de adim. legat.* cum concordant, apud Honded. *d. num. 18.* siue † sit necessitas rei familiaris siue sit necessitas inducta 33
à lege, Ripa, *in l. Lucius, numer. 27. vers. hanc etiam, ff. de vulg. & pupil.* Mant. *d. lib. 12. titul. 6. numer. 18. quos sequuntur* Honded *d. cons. 61. n. 19.* Gratian. *d. c. 316. n. 3.* quare in proposita difficultate merito dicendum est legatum non censeri ademptum nisi hæres probet testatorem voluisse adimere, vt subiungunt Hond. & Gratian. *in locis allegatis.*

Octauò † conceditur quocumque alio titulo, puta 34
dationis in solutum, Foller. *in d. sua pract. cens. in verbo, huiusmodi, n. 66. & 95.* Item † super eo potest nouus 35
census constitui, & collocari *vt latè fuit deductum supra part. 1. c. 3. q. 1. art. 3. nunc q. 31.* ceditur, † & ad quem- 36
cunque transfertur etiam singularissimum successorem. Bened. Bon. *in suo tract. de censib. art. 15. num. 38.* Cæsar Barz. *dec. Bonon. 109. n. 6.*

Nonò † transferri etiam potest census aliis modis 37
quos congerimus; *supra hac eadem parte a. c. 1. art. 1.*

Quis teneatur censum soluere, de illo qui censum imposuit, eius Hærede, & Cessionario.

QVÆSTIO LXXIII.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 2. ar. 1.

SEquitur vt iuxta præmissum ordinem de iis personis agamus, quæ ad census solutionem tenentur, & cogi possunt. Verum quoniam circa obligationem ad soluendum hos annuos redditus potest versari dubitatio, & disceptatio non solùm respectu eius, qui censum super suis bonis impositum & collocatum alteri concessit, vel illius hæredum, sed etiam respectu cuiuslibet alterius, quin in contractu census ad fauorem emptoris, & domini illius fideiussit, & se obligauit. Immo etiam respectu eorum, qui fundum oneri census obnoxium ex quouis titulo etiam singularissimo possident. Nec non etiam respectu illius qui aliquando præteritos census soluit licet nec illum imposuerit, nec imponenti aliquo titulo vniuersali, vel particulari successit, nec pro eo ad fauorem domini census fideiussit, nec bona censuata possidet: Idcirco complectendo omnia, quæ circa hæc personarum genera occurrent dicenda, hanc tertiam Quæstio-

nem in nouem Articulos diuidendam eſſe ſum arbitratus.

Primus, quod cenſum ſoluere tenetur tam is, qui illum impoſuit, quàm illius hæres.

Secundus, fideiuſſor, qni acceſſit in contractu cenſus tenetur ad fructuum illius ſolutionem.

Tertius, fideioſſor quando agere poſſit pro ſuæ indemnitatis conſeruatiooe.

Quartus, fideioſſor cenſus, an agere poſſit, vt à tali fideiuſſione eximatur, & liberetur.

Quintus, fideiuſſor io cootractu ceoſuali, quando dicatur liberatus ab onere ſoluendi annuam reſpooſionem.

Sexrus, poſſidens fundum cenſuatum, tenetur ad ſolutionem fructuum cenſus de ſuper impoſiti.

Septimus, fructus cenſualis, ao ſoluere teneatur vſufructuarius, qui ratiooe ſui vſusfructus poſſidet fundum oneri cenſus ſuppoſitum, an vero hæres proprietarius.

Octauus, poſſidens vnam ex pluribus rebus cenſui ſuppoſitis, vel partem vnius fundi cenſuati, an conueniri poſſit inſolidum ad iotegri cenſus ſolutionem.

Nonus, an is qui cenſum aliquando retro ſoluit cogi poſſit, vt in poſterum io ſolutione perſeueret.

SVMMARIA.

1 *Cenſum ſoluere tenetur is, qui illum impoſuit, & alteri conceſſit.*

Ampliatur 1. *vt teneatur etiam is, qui ſuper ſuis bonis cenſum impoſuit alterius contemplatione* num. 3.

Ampliatur 2. *vt teneatur etiam quod in ſuis manibus fuerit ſequeſtratum pretium cenſus à creditoro domini cenſus*, num. 4.

Ampl. 3. *vt teneatur etiam is, in cuius vtilitatem ceſſit pretium cenſus cum recognitione bona fidei*, n. 6.

Ampl. 4. *etiam in eo pro quo emit cenſus ſic legitimus eius procurator*, num. 7.

Hoc mandatum probatur coniecturis, & præſumptionibus, num. 8.

Non tamen eſt releuans mandatum ſimplex, cum clauſula cum libera, &c. num. 9.

Ampl. 5. *vt teneatur etiam poſtquam vendidit fundum quem cenſui ſuppoſuit*, num. 13.

Limitat. *Nauar. quando venditio fuit facta præcedente denunciatione domini cenſus*, num. 14.

Sed Auctor non probat, num. 15.

Ampl. 6. *vt teneatur ſoluere etiam is, qui cenſum in ſe accollauit.*

Ampl. 7. *vt teneatur etiam illius hæres*, n. 17.

Non tamen quilibet hæres tenetur inſolidum, ſed dumtaxat proportionibus hæreditariis n. 20.

Tenetur etiam hæres cum beneficio inuentarij ad effectum, vt ſoluat de bonis inuentariatis, & non diſtractis, num. 21. *remiſſiuè.*

Ampl. 8. *vt quilibet ex pluribus inſolidum obligatis poſſit ad totum cenſum conueniri*, n. 22.

2 *Imponens cenſum ſuper ſuis bonis alterius contemplatione poteſt illum cogere, vt ipſum liberet à cenſu impoſito.*

5. *Debitor cenſus qui habet paratas pecunias, vt cenſum redimat, ſi in eius manibus ſequeſtrentur à creditoribus domini cenſus, debet hoc illi denunciare, & pecunias deponere.*

10 *Clauſula, cum libera, &c. in mandato intelligitur dummodo procurator contrahat bona fide, & pro facto domini.*

11 *Clauſula præfata non operatur, niſi reſpectu expreſſorum.*

12 *Clauſulæ generales inſtrumentorum reſtringuntur ad expreſſa.*

[*Procurator imponens cenſum vigore mandati quod poſtea detegitur falſum ad nihilum tenetur ſi non fuit particeps falſitatis.*]

15 *Onus cenſus ſuper re impoſiti tranſit cum ipſa re ad quemcunque rei poſſeſſorem.*

[*Impoſitor cenſus remanet obligatus ad fructuum ſolutionem etiam poſt fundi cenſiti venditionem ſiue dominus illam ſciuerit, ſiue non.*

Dominus cenſus poteſt retrahere fundum cenſus ipſo non denunciato venditum ſed non cogitur.

……*Cenſus non amittit hanc facultatem ob ſolam ſcientiam factæ venditionis, & negligentiam retrahendi, niſi præcedat denunciatio, & poſt eam lapſus menſis.*

Denunciatio ad quem effectum ſit neceſſaria.

Accollans in ſe cenſum efficitur debitor fructuum illius.

Perinde ac ſi ab initio ipſe cenſum impoſuiſſet.

Accollans in ſe cenſum tenetur illum ſoluere, eo modo, & forma prout tenebatur is, qui cenſum impoſuit, & vendidit.

Dummodo clarè appareat de accollatione, & non per verba enunciatiua.

Dummodo accollatio fuerit valida.

Volens redimere cenſum tenetur docere de accollatione cum exhibitione Inſtrumenti.

Accollans in ſe cenſum an cogi poſſit ad illius extinctionem remiſſiuè.]

18 *Hæres repræſentat perſonam defuncti.*

19 *Hæres ſuccedit in vniuerſum ius defuncti.*

23 *Correus debendi ſoluens ſimpliciter partem ſuam non conſequitur diuiſionem debiti, & obligationis.*

24 *Secus ſi ſoluat pro parte ſua, & creditor ſimpliciter, & abſque proteſtatione ſolutionem recipiat.*

[*Correus debendi redimens partem ſuam an liberetur à reſiduo remiſſiuè.*]

25 *Intellige quo ad fructus tunc maturos.*

[*Debiti diuiſio non inducitur quando correus ſoluit plus, vel minus ſua parte.*

Sed quod immo intelligatur inducta diuiſio licet non ſit ſoluta ad vnguem portio ſoluenti debita ſentiunt aliqui.

Debiti diuiſio inducitur ſi ſoluatur ab vno ex correis pars ſibi tangens ex ſorte principali, ſecus ſi ſoluatur pars de acceſſorio.

Correus ſponte ſoluens totum repetit à correo partem abſque ceſſione.]

26 *Secus autem quoad ſortem principalem, & quo ad fructus in poſterum maturandos.*

QVod † is, qui cenſum impoſuit, & alteri conceſſit teneatur ad fructus illius ſolutionem adeò eſt clarum, quam quod clariſſimum, & propterea pro confirmatione huius concluſionis non exiſtimaui diutius immorandum, ſed ſic eo pede tranſeundum cum Bened. Bon. *in ſuo tract. de cenſib. art.* 38. *num.* 64. quæ tamen eſt aliquibus modis amplianda, & Primò vt procedat etiam quod cenſum præfatum non ſuimet, ſed alterius intuitu, & contemplatione ſuper ſuis bonis impoſuerit, nam † licet poſſit contra eum cuius contemplatione cenſum impoſuit agere, & illum iure medio compellere, vt ipſum liberet à cenſu impoſito, & ab illius fructibus, vt admittit Rota *in vna Romana cenſus, 4. February,* 1602. *coram* R. P. D. Pamphilio, *quæ eſt poſt tract. dec.* 188. *per tot.* tenetur † tamen ipſemet qui cenſum impoſuit ex ſuo proprio contractu fructus dicti cenſus perſoluere. 1 2 3

Ampliatur 2. vt † ad ſolutionem fructuũ cenſus teneatur etiam quod pretium cenſus ad redemptionem illius paratum fuerit in eius manibus ſequeſtratum à creditoribus domini cenſus, currũt enim ad ſui præiudicium fructus dicti cenſus, vſque ad effectualem reſtitutionem pretij, vt dixit Rota *coram* Verallo, *dec.* 103. *lib.* 1. *& ſeq.* Bocc. *in ſuo tract. de Cenſib. part.* 2. *n.* 93. 4

Poterit

5 Poterit † tamen hoc casu eueniente debitor census
liberare se à tali cursu annuæ responsionis censualis,
si denunciet domino census quod vult censum redi-
mere, & intra bimestre tempus sortem deponat ex
forma *Bullæ* Pij V. *super censibus*, *&* *imuit* Boccac. *d.*
num.93. & nos latius dicemus infra part.3. c.1.q.3. art.9.
*nunc quæst.*111.

6 Ampliatur 3. vt † is etiam teneatur ad censuum
fructuum solutionem in cuius vtilitatem cesserunt pe-
cuniæ ad censum acceptæ, & qui recognouit bonam
fidem recipientis fatendo illum in dicta census impo-
sitione nil aliud habere nisi nudum nomen: nam, &
is qui taliter bonam fidem recognouit, principalis de-
bitor census dicitur, & ad illius solutionem tenetur,
vt fuit resolutum in Rota *in vna Romana anteriorita-*
tis hypotheca coram bo. me. Cardinali Pamphilio, 28.
Nouembris, 1597. *quæ est post tract. decis.* 104. *num.9.&*
10. *& in alia Romana anterioritatis coram* b.m.Iusto,12.
Maij, 1600. *quæ est ibid. decis.* 134. *n.*1. [*& in Romana*
census 15. *Aprilis*,1633. *coram* R. P. D.Metlino, *quæ est*
ibidem dec. 556. *num.* 3. *& in eadem causa coram eodem*
17. *February*, 1634. *quæ est ibid.dec.*557. *in princ.*] & in
aliis causis sæpè, etiam quod talis recognitio bonæ fi-
dei facta fuerit in testamento parte tamen præsente, vt
fuit resolutum in Rota *coram* Seraph. *decis.* 1488. *n.*1.
parte 2.

7 Ampliatur 4. vt † ad fructum census solutionem
teneatur etiam ille pro quo illius procurator legiti-
mus pecunias ad censum recepit, vt resolnit Rota *in*
vna Bononiensi computorum coram b. m. Corduba, 10.
Aprilis,1598. *quæ habetur impressa in calce tract.dec.*189.
per tot & pro constanti præsupponit eadem Rota *coram* b.
m. Orano *in illa Romana Saluiani Interdictis*, 18. *Maij*
eiusdem anni, *quæ ibidem est decis.*70. *ante num.* 1. *vers.*
8 *quia de validitate,in ecto principio decisionis*,etiam † quod
mandatum probetur dumtaxat coniecturis, & præ-
sumptionibus,vt colligitur *ibid.n.*4.*&* 5.*ex dec.*Seraph.
921. *p.* 1. vbi fuit dictum censum impositum à fratri-
bus Episcopi censeri impositum contemplatione Epi-
scopi, & de eius mandato ex eo quod Episcopus reco-
gnouit bonam fidem fratrum, & fructus dicti census
soluit.

9 Non † tamen haberetur pro legitimo mandatum
simplex cum clausula etiam, cum libera, &c. vt fuit
resolutum coram Illustr. Cardinali Metlino, 31. *Ian-*
nary 1603. *in vna Rauennatensi census quæ est post tract.*
10 *dec.*190. *num.*1. *&* 2. Quia † talis clausula intelligitur
dummodo procurator contrahat cum bona fide, &
absque dolo, & obliget dominum constituentem pro
facto proprio ipsius domini,& non pro facto proprio
ipsius procuratoris, vel alterius extranei *l. creditor*, §.
Lucius, *& ibi* Bald.Salic.Fulgos. *& alij*, *ff. mand. & fir-*
mat Rota *in d. Rauennatensi*, *n.*1. *&* 2. *vbi alij allegan-*
11 *tur.* Præterquam † quod illa clausula non operatur,
nisi respectu expressorum, & specificatorum in man-
dato. Bart. *in l.qui Romæ*, §. *Callimacus*, *ff. de verb. obl.*
Vant. *in suo tract. de nullitat.in tit. de nullit. ex defectu*
12 *inhabilis. n* 38. Nam † verba & clausulæ generales in-
strumentorum non ampliant dispositionem in instru-
mento explicatam, sed intelliguntur, & restringuntur
ad specificata in instrumento. Doctor. *in l. si de certa*,
C.de transact.

[Qua in re est diligenter aduertendum an procu-
rator constitutus ad imponendum, & vendendum
censum seruauerit formam, & qualitates mandati si
enim habuerit mandatum ad imponendum censum
certo modo, & sub certis qualitatibus, imponendo
censum non seruatis dictis qualitatibus impositio non
valet nec præiudicat domino procuratorem consti-
tuenti Rota *coram* R. P. D. Durano, *in vna Bononiensi*
census 17. *Nouembris* 1626. *quæ est post tract. decis.* 509.
*numer.*2.*vers. non obstat & numer.*4. *& seqq.* Et in pro-
priis terminis mandati deducit Decian. *cons.* 91. *n.* 51.
libr. 3.

Sed fuit aliquando dubitatum circa censum impo-
situm à procuratore, qui habebat mandatum ad con-
stituendum sensum, illúmque vendendum: quod po-
stea fuit detectum falsum, an ipse teneretur ad solu-
tionem fructuum census vigore dicti mandati imposi-
ti, & ad pretij illius restitutionem. Et cum iste casus
discuteretur in Sacro Rotæ auditorio,fuit resolutum,
illum ad nihilum teneri, nisi fuisset particeps falsita-
tis,vel sciret, mandatum esse insufficiens. *In causa Ro-*
mana census coram R.P.D. Pirouano, 29. *Aprilis* 1622.
*quæ est post tract. decis.*424.]

Ampliatur 5. vt † debitor census, qui illum super 13
suis bonis imposuit teneatur ad eius solutionem etiam
postquam vendidit rē,& fundum censui subiugatum,
ex tali enim venditione non liberatur, quin ad census
solutionem conueniri possit actione personali, vt fuit
conclusum in Rota *coram* Reuerend. P.D. Sacrato,14.
Ianuary 1602. *in illa Romana census*. quæ est impressa
*post tract. dec.*90. *num.*9. *& seqq.* & nos dicemus *infra*
latius *hoc* 2.*cap. q.*5. *art.*7.

Et licet † Nauar. *in suo Comment. de vsur. num.*116. 14
*quæst.*22. hanc ampliationem limitet, vt non procedat
quando venditio fuit facta præcedente denunciatio-
ne, & requisitione domini census, an ipse vellet fun-
dum præfatum emere iuxta formam *Bullæ* Pij V. *super*
censibus,quem sequitur Boccac.*in d. suo tract. de censib.*
part. 1. *nu.*25.*& part.*2. *n.*39.& Tho. Boninsign. *in suo*
*tract. de censib. cap.*8. *n.*1. qui mouentur tum quia res
transit in emptorem cum sua causa,& suo onere,& sic
onerata dicto censu, *cap. ex litteris*,*ext. de pignor.* tum
quia cessante in venditore census dominio, & posses-
sione rei subiugatæ quæ sunt causa, vt fructus census
debeantur,cessare etiam debet obligatio soluendi fru-
ctus censuales,*argum.l.adigere*,§.*quamuis*,*ff.de iure patr.*
tum demum, quia aliàs census remaneret fundatus,&
constitutus super sola persona, quod esse contra sub-
stantiam contractus censualis fuit supra demonstra-
tum latè *part.* 1. *cap.*3. *quæst.*1. *art.*6.

Non tamen existimo recedendum ab ampliatione
quam vetam censeo indistinctè, nam quamuis verissi-
mum sit quod † onus soluendi censum transeat ad 15
quemcumque rei censitæ possessorem, etiam quod
possideat titulo singularissimo, vt declarauit Rota *co-*
ram b. m. Card. Pamphilio, 28. *Nouembr.* 1597. *in illa*
Romana anterioritatis hypotheca, *quæ est impressa post trac.*
*dec.*104. *n.*10. *& coram* R.P.D.Ottembergio, 23. *Iuny*,
1603. *in illa Romana restitutionis fructuum*, *quæ est ibidem*
*decis.*54. *num.*2.*&* 3. *& in illa Romana census* 7. *Februa-*
rij, 1628. *coram* R.P.D.Pirouano, *quæ est decis.*517. *n.*1.]
*& nos dicemus infra hoc eod.cap.*2.*quæst.*3.*art.*7. *seu q.*79.
non tamen sequitur quin etiam ipsemet imponens, &
debitor census teneatur actione personali, vt dictum
est, neque propterea census dici poterit remanere
super sola persona, nam remanet fundatus super re
ipsa, super qua fuit ab initio impositus, & colloca-
tus, quæ ob illius alienationem ab illo onere non re-
mansit liberata, sed transiuit cum illo onere, vt dice-
mus *d.art.*7.

[Quod verissimum esse existimo siue dominus
census ignorauerit, siue sciuerit rei censitæ venditio-
nem, cùm vtroque casu res illa transiuit cum suo
onere. Nam licet emptor census possit fundum ipso
non denunciatio venditum ab emptore retrahere,
non tamen cogitur, sed hoc est repositum in illius fa-
cultate,& voluntate, *vt dicit* Rota *coram* Seraph. *decis.*
1474. *sub n.* 2. *vers. neque obstat*, *& coram* b m. Vbaldo,
in vna retractus domus quæ est post tract. decis. 159. &
proinde si differat illam retrahere non propterea se-
quitur quod approbet dictā venditionē, ita vt amittat
ius consequendi fructus census, immo nec amittit ius

retrahendi fundum venditum, nam ad dictum effectum non sufficit sola illius scientia factæ venditionis, sed necesse est vt præcedat denunciatio futuræ venditionis, *vt diximus hac part.2. cap.2. q.1. art.2. nunc q.64. num. 9.* Nec talis taciturnitas ex negligentia domini census potest dictæ venditionis naturam immutare quin res transeat ad emptorem cum suo onere, & quin impositor census remaneat in primæua obligatione soluendi fructus census, à qua remaneret liberatus si dominus census fundum censitum ab emptore retraheret, *vt dicitur infra quæst.114. alias part.3 cap.1. q.5.* Neque ratio propter quam requiritur dicta denuntiatio est vt censuarius possit deliberare an ipse eisdem conditionibus emere velit, & vt scire possit à quo in posterum petere debeat suos annuos census, *vt* Marius Medic. *existimauit inter suas decis.* Senens. *examinat.* 18. *numer.* 25 sed vera ratio est, quia dominus census per illius emptionem acquisiuit quoddam ius super fundo censito vt auctoritate Rotæ *diximus d. art.2. num.3.* quod ab eo tolli non posse voluit Pius V. in d. sua Bulla super forma creandi census per simplicem dicti fundi venditionem, sed ita demum si præcesserit denunciatio, & fuerit expectatus per mensem quare dicta distinctio scientiæ, vel ignorantiæ factæ venditionis non est considerabilis in proposito, cum vtroque casu possit dominus census fructus censuales exigere ab ipso imponente, quatenus fundum censitum ab emptore non retraxerit, vt dictum est, *& facimus dicta per nos infra ad art.6. num. 1.*]

16 Ampliatur 6. † vt censum soluere teneatur etiam is, qui illum in se accollauit, & promisit soluere, licet ipse non imposuerit, Crauet. *cons.*217. n 7. & 8. Surd. *decis.*32. *ad fin.* Felician. *de censib. tom.1. lib.3. cap.6. n.6. & tomo 2. lib.3. cap.6. num.3. vers. circa vero,* Auend. *de censib. Hispan. cap.99. num.10. vers. erit tamen, & fuit declaratum in* Rota *coram* R. P. D. Martino Andrea, 10. *May* 1615. *in vna Senogalliensi prædij, quæ est post tract. dec.191. per totum.* [is enim qui censum in se accollauit, & assumpsit dicitur principalis debitor census perinde ac si primordium obligationis à se incohasset non autem in primo stipulatore, *vt dictum fuit in* Rot. *coram* R.P.D Merlino *in Maceratensi, seu Camerinensi cessionis* 17. *Martij*, 1632. *quæ est post tract. decis.547. num.1.* accollando enim in se censum æquè est ac si ipse ab initio censum imposuisset, & illius pretium recepisset, *quod voluit* Rota *ibid n.22.* dum dixit quod accollatio habet vim solutionis.

Hic autem obiter adnotandum est, quod is, qui in se censum accollauit, & illum soluere promisit, tenetur soluere iuxta formam, & naturam census quem accollauit, & eodem modo, quo tenebatur ille qui dictum censum imposuit, & vendidit. *vt resoluit* Rota *coram* b. m. Penia, *in vna Rauennatensi census 27. Ianuarij*, 1610. *quæ est post tract. decis.337. num.2.*

Ad hoc autem, vt is, qui censum in se accollasse dicitur teneatur necesse est, vt verè, & concludenter constet de accollatione, nec sufficeret enunciatiua accollationis per relationem ad aliud instrumentum, nisi in instrumento relato clarè appareret facta accollatio, vt declarauit Rota *coram* R.P.D. Pamphilio *in vna Reatina census, seu pecuniaria 2. Decembris* 1615. *quæ est post tract. decis. 399. num.3. & infra.*

Requiritur etiam, quod talis accollatio sit valida. Non enim sufficit, quod de illa legitime, & concludenter appareat si sit inualida, puta. quia fuit facta per errorem, vel ex falsa causa, nam data accollationis inualiditate, is, qui in se censum accollauit, non tenetur ad fructuum illius solutionem vt fuit resolutum in eadem Reatina coram Pamphilio *num. 1. & in eadem causa coram* R. P. D. Buratto, 1 *February* 1619. *quæ ibidem est decis 412. num.1. per tot. & in eadem Reatina census seu pecuniaria coram eodem* R. P. D. Pamphilio 12. *Iunij*, 1616. *quæ est post tract. decis.474. num.1.* Adeò vt si quis vigore accollationis census nulliter factæ soluat illius fructus nullum sibi fiat præiudicium, *vt ibi infert* Rota *numer.4.*]

Prout è conuerso si ille, qui in se censum accollauit, velit illú redimere, teneatur domino census intimare dictam accollationem, exhibendo instrumentum, aliàs non posset illum in mora constituere, nec depositum facere ad effugiendum, & retardandum cursum fructuum dicti census, *vt fuit resolutum in* Rot. *in Romana census coram* R.P.D. Marcomontio 22. *May*, 1622. *quæ est post tract. decis 459. num. 3.*

An autem is, qui in se censum valide accollauit cogi possit, vt illum redimat, & extinguat, dicemus infra *part.3. cap.1. quæst.3. art.4. in additionibus.* Verùm si is, qui censum in se accollauit illum pro alio redimat, efficitur eius creditor pro summa in extinctioné census erogata, ita vt hæredes debitoris teneantur ad summæ præfatæ restitutionem *vt declarauit* Rota *coram* bo. me. Cardinali Sacrato *in vna Romana censuum* 14. *May* 16.4. *quæ post tract. est decis.500. n.1.*]

Ampliatur 7. vt teneatur non solum ipsemet, qui censum imposuit, & alteri concessit ad illius solutionem, sed etiam eius hæres. Nam cum contra hæredem detur actio personalis, *vt dicemus infra hoc 2. cap. q.5. art.7. n.1. contra* Auend. *d. tract. cap. 59. n. 7.* sequitur etiam quod ipse, cum debitoris census cuius est hæres, 17

† personam repræsentet, Auth. *de íureiur. à moriente præstit in princ. cum vulgar* & † succedat in vniuersum ius defuncti actiuè, & passiuè, *l. nihil aliud, ff. de reg. iur.* & in eum transeat omnis obligatio sui auctoris, *l. ex contractibus ff. de act. & obligat.* Glos. *in §. fideiussor. Instit. de fideiuss.* Ang. *cons.*316. *n.2.* Capic. *dec.*103 *n* 1. Crau. *cons.*342. *num.10. lib.3.* teneatur etiam ad census solutionem, quidquid contra sentiat, Auend. *d. tract. c.99. n.2.* eo motus fundamento, quod contra hæredem non competat actio personalis: quod falsum esse apparebit ex dicendis, *infra d. q.5. art.7. & ita in propriis terminis concludit.* Foller. *in sua pract. Censuali, in verbo tanquam, n.18.* Bon. *in d. tract. de censib. art.59. num.90.* Felician. de Solis, *in suis Comment. de censib. tomo 2. lib.3. c. vltimo n. . vers sed ego.* Ita † tamen vt non quilibet hæres teneatur insolidum, sed dumtaxat proportione sua hæreditaria, *l. pro hæreditariis, C. de hæred. vel act. vend. & dicemus infra hoc eod. cap. 2. quæst.5 art.7. n.4.* Siue † hæreditatem simpliciter adiuerit, siue cum beneficio inuentarij, saltem vt soluat ex bonis inuentariatis, & non distractis, vt dicemus *infra d. quæst.5. art 7. num.3.* 18 19 20 21

22 Ampliatur 8 & vltimò, vt † quilibet ex pluribus insolidum obligatis possit ad totum, & integrum censum conueniri, cum sit in facultate, & arbitrio domini census agere contra quem velit ex pluribus reis debendi insolidum obligatis, vt in puncto concludit, & confirmat Felician. *in dd. suis commentar. tomo 1. lib. 3. cap.2. num.5.* [Rota *in vna Romana pecuniaria 29. Nouembris* 1627. *coram* R. P. D. Vitile *quæ est post tractat. dec.476. num.1.*

Hoc tamen procedit quo ad emptorem census cuius respectu omnes reputantur principales debitores, respectu verò eorum, qui pecunias receperunt ille reputatur principalis cuius contemplatione, & ad cuius commodum apparet pecunias fuisse ad censum acceptas, quod etiam coniecturis elici potest alij verò dicuntur fideiussores, *vt declarauit* Rota *ibid. num.2. & seqq.*] Ita tamen vt ex vnius electione cæteri non liberentur, vt latè defendit *ibi* Felician. *numer. 6. & sequentib.* An autem si vnus ex dictis insolidum obligatis soluat partem sibi pro sua propria persona contingentem liberetur, ab obligatione solidi ita vt non possit amplius insolidum etiam pro aliorum correorum portionibus conueniri, distinguendum

est.

eſt. An ſoluerit partem ſuam ſimpliciter, an verò cum
adiectione, & expreſſione, & declaratione quod ſo-
luit pro parte ſua, vel pro perſona, vel aliter ita verba
concipiendo, vt ex illius poterit dominus cenſus cla-
rè colligere quod ſoluens voluerit ſoluere pro parte
ſua perſona, & ipſe recepit abſque eo quod in actu
ſolutionis fuerit proteſtatus quod per dictam recep-
tionem ſolutionis ſibi non fiat præiudicium quoad ſo-
23 lidi obligationē. Et † primo caſu quando ſolutio fuit
facta ſimpliciter abſque alia expreſſione non induci-
tur indiuiſio obligationis, nec dominus cenſus amit-
24 tit ius ſolidi, *l. ſi ex toto*, 8. §. 1. *ff. de leg.* 1. Secundo †
verò caſu inducatur diuiſio obligationis, & debiti, &
domino cenſus fiat præiudicium quod ad ius ſolidi, *l.
ſi creditores*, ibi communiter Scribentes, *C. de pact.*
Vinc. Carocc. *in ſuo tract. de excuſſion. par. 2. q. 1. num. 8.
& ſeqq. & in propriis terminis* Stephan. Gratian *Diſcep-
tat. Forenſ tomo 2. cap. 359. num. 7.* Felic *dd. ſuis Commen-
tar. tomo 2. lib. 3. cap. 2. num. 3. & ſeqq.* [Alex. Trentacinq.
*var. reſolut. vol. 1. libr. 3. in tit. de cenſibus reſolut. 1. nume-
ro 15.*

Et hæc eadem diſtinctio eſt adhibenda quando
vnus ex pluribus inſolidum obligatis in contractu
cenſus, redimit partem illius ſibi ex propria perſona
tangentem ad cognoſcendum an ſit liberatus ab obli-
gatione ſolidi, quoad reliquam partem non redemp-
tam, *vt dicemus infra d. q. 3. art. 8. num. 25. & ſeqq.*

25 Quod † tamen [Intelligunt aliqui, vt procedat
duntaxat quando debitor ſoluit punctualiter inte-
gram ſuam portionem, nec plus nec minus. Secus ſi
ſoluiſſet plus vel minus: quo caſu non induci debiti
diuiſionem voluit *gloſ. in l. inter eos, §. primo, & ibi* An-
gel. & Imol. *ff. de fideiuſſ.* Rita *in l. ſi ex toto, §. primo, nu-
mer. 13. ff. de legat. 1.* Iaſ. *in leg. ſi creditores, numero 3. in pri-
ma lectur. C. de pact.* Bellon. *conſilio 44. num. 3. verſic. quod
conſiciatur.*

Quod tamen non placet Ronchegall. *in l. in duob.
§ vbi duo verſic vſque num. 42. ff. de duobus reis.* Ea ra-
tione, quia per expreſſionem, & declarationem quod
ſolutio, & receptio reſpectiuè fiat pro portione ſo-
luentis induci videtur tacita conuentio de diuidendo
debito & obligatione inſolidum, & propterea quam-
uis non ſit facta ad vnguem, & punctualiter de por-
tione ſoluenti debita, intelligi tamen debeat diuiſum
debitum, per quam rationem hanc partem amplecti-
tur Dec. *in d. l. ſi creditores num. 3. C. de pact.* & Vinc. de
Anna *allegat. 3. 7. 7. vbi alios allegat.*

Alij autem dicunt tunc induci diuiſionem debiti
per ſolutionem partis ab vno ex correis debendi fa-
ctam, quando debitor, & creditor reſpectiue recipe-
ret, & ſolueret partem de ſorte principali debitam, ſe-
cus ſi ſoluatur, & reſpectiue recipiatur pars de acceſ-
ſorio, nam eo caſu non dici factam diuiſionem debiti,
& obligationis quoad ſortem principalem volunt
Caſtrenſ. *in d. l. ſi creditores in fin. & ibi* Iaſ. *numer. 3. verſ.
tertio an, C. de pact. &* Rip. *in dicta leg. ſi ex toto §. 1. num.
13. verſ. ſecundo ff. de leg. 1.*] vt procedat quo ad tempus
illud dum ſit ſolutio, *l. tale pactum, §. poſt diuiſionem,
ff. de pact.* quorum reſpectu ſolutio, vt ſupra non ſim-
pliciter ſed illa declaratione, & expreſſione facta, & à
domino cenſus ſimpliciter, & abſque proteſtatione
recepta liberat quidem ſoluentem à reliqua parte fru-
ctuum cenſus illucuſque decurſorum, & non ſoluto-
26 rum. Secus † autem quo ad ſortem principalem, &
quo ad fructus in poſterum decurrendos, & matu-
randos reſpectu quorum, [quicquid in contractu ſen-
tire videatur Fulgoſ. *conſ. 81. ſub num. 2. in fin.*] per re-
ceptionem ſolutionis ab vno ex correis debendi pro
ſua portione, vel pro ſua perſona, vel cum ſimilibus
verbis factæ, non cenſeri amiſſum à domino cenſus
ius ſolidi nec diuiſam obligationem, nec quo ad ſor-
tem, nec quo ad fructus, nec ad reſponſiones firmant,

Lancel. Dec. & Alciat. *num. 15. & 16. in d. l. ſi creditores,
C. de pact. ſequitur, & exornat* Ronchegall. *in l. 3. §. vbi
duo, verſ. vſque num. 42. ff. de duob. reis.* Gratian. *d. cap.
359. num. 14. & ſeq. in propriis terminis* Felician. *d. c. 2. n.
5. verſ. 3. perſtringitur, & num. 6.* vbi quo ad fructus
futuros limitat, niſi toties ſit iterata ſolutio, quæ
præſcriptioni ſufficiat.

[Sed quid ſi correus ſponte, & ſimpliciter ſoluat
totum, & integrum debitum poterit ne repetere à cor-
reis eorum ratam ſi non obtineat ceſſionem, & par-
tem affirmatiuam firmauit Rota *in vna* Farfenſi *pecu-
niaria 24. Martij 1628. coram* R. P. D. Veroſpio *quæ eſt
poſt tract. deciſ. 538. num.* 8. tanquam æquiorem, & re-
ceptiorem.]

SVMMARIA.

1 *Fideiuſſor alienum ſuſcipit obligationem.*
2 *Tenetur tamen ex proprio contractu.*
3 *Maximè ſi obligauit ſe vti principalis, & inſoli-
dum.*
4 *Fideiuſſor qui acceſſit in contractu cenſus, tenetur ad
illius ſolutionem.*
5 *Etiam quod expreſsè ad cenſus ſolutionem ſe non obli-
gauerit, ſed tantum ad damnu, & intereſſe.*
6 *Intereſſe ad quod tenetur fideiuſſor cenſus, liquidatur
ex ipſo inſtrumento cenſus.*
7 *Fideiuſſor non tenetur, ſi obligatio principalis ſit
nulla.*
8 Limit. *ſi fideiuſſor obligauit ſe vti principalis, & in-
ſolidum.*
Maximè ſi ſuam obligationem vallauit iuramento nu-
mer. 10.
Limitatur 2. *quando nullitas principalis obligationis
non prouenit de iure communi, ſed ex aliquo iure
ſpeciali,* num. 12.
Limit. 3 *quando fideiuſſor expreſſit, quod voluit te-
neri etiam quod obligatio principalis eſſet nulla,* nu-
mer. 13.
9 *Fideiuſſor qui obligauit ſe vti principalis, & inſoli-
dum præſumitur promiſiſſe animo nouandi obligatio-
nem principalem.*
[*Fideiubens in negotio ad alium ſpectante licet ſe obli-
get vti principalis, & in ſolidum, dicitur fideiuſſor,
non principalis debitor.*
Intellige hoc verum reſpectu debitoris.
*Secus reſpectu creditoris, cuius reſpectu dicitur correus
debendi.*
*Fideiubens in contractu nullo ab initio ipſo iure etiam
quod ſe obliget vti principalis, & inſolidum, non re-
manet obligatus*]
11 *Fideiuſſor dicitur obligaſſe ſe vti principalis, quando
ſe obligauit omni meliori modo.*
14 *Fideiuſſor non poteſt conueniri non excuſſo prius debi-
tore principali.*
15 Ampl. 1. *etiam quod ſe obligauerit vti principalis, &
in ſolidum.*
16 Ampl. 2. *ſiue obligauerit ſe in eodem inſtrumento in
quo ſe obligauit principalis debitor, ſiue in diuerſo, &*
num. 18. & 19.
17 *Quidquid Iaſ. contrarium teneat, quando obligauit ſe
eodem tempore, & in eadem ſcriptura.*
20 Limitatur 1. *quando fideiuſſor expreſsè renunciauit
beneficio excuſſionis.*
[*Cameralis obligatio habet in ventre renuntiationem
omnis iuris, & legum auxilio.*
*Fideiuſſor obligatus ſe in forma Cameræ non poteſt op-
ponere exceptionem excuſſionis.*]
21 Limitatur 2. *quando principalis debitor cenſus eſſet
mortuus.*
22 *Si tamen debitor viuens fuit in mora conſtitutus.*

23 *Dummodo hæres debitoris prædefuncti saltem interpelletur.*

[*Exceptio excussionis cessat in multis casibus remissiuè.*

Fideiussor conuentus potest se tueri exceptione cedendarum contra principalem.

Ac etiam contra confideiussorem.

Creditor tenetur cedere iura fideiussori, aliàs repellitur & non potest compellere illum ad soluendum.

Ampl. *etiam stante statuto dante executionem publicis Instrumenti.*

Exceptio cedendarum non censetur reiecta à statuto, reiiciente generaliter omnes exceptiones præter expressas.

Fideiussor tenetur cedere iura confideiussoribus.

Cedi debent non solum actiones personales sed etiam reales, & quæcumque iura.

Sed talia, qualia habet cedens.

Creditor liberans vnum ex fideiussoribus, repellitur ab aliis exceptione cedendarum.

Ampl. *etiam quod fideiussor liberatus, esset notoriè non soluendo.*

Creditor, qui nullas habet actiones, quas cedat, excluditur exceptione cedendarum.

Exceptio cedendarum potest opponi etiam post sententiam in illius executione.

Exceptio cedendarum cessat in multis casibus remissiuè.

Fideiussor renuncians exceptioni cedendarum, non auditur, si illam opponat.

Exceptioni cedendarum renunciari debet vel expressè, vel verbis illam importantibus de necessitate.

Exceptioni cedendarum non censetur renunciatum per renunciationem omni legum, & iuris auxilio.

Limitatur si in generali renunciatione renuncietur alicui auxilio competenti fideiussoribus ibid.]

24 *Fideiussor qui accessit diuerso tempore non potest cogi ad soluendum, nisi sibi cedantur iura contra alios postea accessuros, quando cum ipso actum fuit quod isti quoque accederent.*

25 *Secus quando tempore quo ipse accessit nihil cum eo fuit actum quod alij confideiussores accederent.*

Fideiussor qui accessit in contractu census, tenetur ad illius solutionem.

QVÆSTIO LXXIV.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 3. ar. 2.

QVod fideiussor qui accessit contractui census teneatur ad illius solutionem non magnam habe-
1 re videtur difficultatem: quia licet † fideiussor alie-
nam suscipiat obligationem, *Instit. de fideiuss. in prin.*
2 Doctor. *omnes in rub. C. eod. tit.* ex † proprio tamen con-
tractu, & ex propria tenetur obligatione, §. *fideiussor, Instit. eod.* Alex. *post glos. in l. tale pactum, num. 9 ff. sol.*
3 *matr.* maximè † si se obligauit vti principalis, & insu-
lidum. Natta *cons. 461. num. 3. lib. 3.* Franc. Becc. *cons. 45.*
4 *num. 49. lib. 1.* Vnde † sequitur firmata & indubitata
conclusio, quod fideiussor, qui accessit in contractu
census ad fauorem domini illius teneatur annuas pen-
siones absque contradictione persoluere etiam quod
† ipse expressè non se obligauerit pro fructuum cen-
5 sus solutione, sed simpliciter ad damna, & interesse
[Imò etiam si fideiussor non se obligauit expressè ad damna, & interesse, sed simpliciter de euictione fundi censiti, nihilominus si dominus census impediatur exigere illius fructus, ipse fideiussor tenetur ad illorum solutionem, quia tunc succedunt in locum damnorum, & interesse, *vt resolutum* Rota *coram* R. P. D. Pirouano *in vna Romana census 1. Februarij 1627. quæ est post tract. decis. 484. numer. 1. & 2.*] quia ratione inter-
esse tenetur ad solutionem annui census, & † eo ca- 6
su interesse dicitur liquidum ex instrumento census, vt fuit resolutum in Rota *coram* Seraph. *decis. 387. numer. 6. par. 1. coram* bon. mem. Bubalo, 24. *Nouembris 1586. in illa Senogalliensi prædij, quæ est impressa post tract. dec. 58. num. 7. coram* Illustrissimo Cardinali Ludouisio, 20. *Februarij 1604. in illa Bononiensi census quæ est ibid. dec 61. num. 8. & coram.* R. P. D. Manzanedo 3. *Aprilis, 1609. in illa Ianuensi census, quæ ibidem est dec. 63. num. 3. &* [*coram* R. P. D. Buccabella *in vna Bononiensi pecuniaria 16. Ianuarij 1631. quæ est post tract. dec. 554. n. 10.*] *& alias sæpius & nos diximus supra par. 1. c. 2. q. 1. art 6. nunc q. 19. n. 41. & seqq.*

Sed circa hanc fideiussoris obligationem, duæ exoriuntur difficultates in hoc Articulo discutiendæ.

Prima, an fideiussor teneatur etiam quod obligatio principalis venditoris census sit nulla.

Secunda, an fideiussor possit conueniri non excusso principali debitore census.

Circa primam difficultatem licet pro fideiussore
stet vulgaris, & ab omnibus recepta conclusio, † quod 7
nullitas obligationis principalis debitoris influat in obligationem fideiussorum, ita vt eam quoque reddat nullam, & inualidam, per *tex. in l. fideiussor obligari, §. fin. ff. de fideiussor.* dantur tamen nonnulli casus in quibus fideiussor obligatur etiam quod obligatio principalis debitoris vitio nullitatis laboret, quorum aliquot, qui magis ad rem nostram facere videntur, breuiter subiicere operæ pretium esse duxi.

Primus † itaque casus est, quando fideiussor non 8
stetit in puris terminis fideiussionis, sed obligauit se vti principalis, & in solidum Alex. *ad Bart. in l. Marcellus in prin. ff. de fideiuss.* [*multos alleg. ex* Pyrr. Maur. *in suo tract. de fideiuss. par. 2. in princ. cap. 5. num. 17. vbi n.*
19. concilia: contrarias] quin censetur † enim eo casu 9
promisisse animo nouandi, & non videtur vti fideiussor, & ideo efficaciter tenetur. Dec. *cons. 7. num. 6.* Paris. *cons. 16. num. 113. lib. 2. & dixit* Rota *coram* Seraph. *dec. 1324. n. 4. vers. Secunda limitatio, & coram* bo. mem. Iusto. 26. *Maij, 1600. in illa Tudertina census, quæ post tract. est decis. 159. num. 4 & coram* Illustrissimo Cardinali Ludouisio *in vna Amerina fideiussionis, 25. Maij 1612. quæ est post ibidem decis. 192. num. 2 & in eadem causa coram eodem 27. Iun. eiusdem anni, vt ibid. dec. 183. num. 3.*

Nec videtur obstare auctoritas Laurent. de Rin. *consil. 72. num. 3.* vbi ab hac opinione recedit; nec etiam Oddi, qui illum sequitur *cons. 41. vbi num. 43.* alios allegat. Quoniam dum isti conantur euitare rationem supradictam deductam, deducendo quod iste fideiussor dum accessit negotio non ad se, sed ad alium spectante, non principalis debitor, sed fideiussor merus est dicendus: Aduertendum est, quod licet iste fideiussor respectu debitoris dicatur fideiussor, licet se in solidum cum illo tanquam principalis obligauerit ob rationem, quam considerat *l. aur. de Pin. Odd.* & quiqui sunt, qui eos sequuntur. Respectu tamen principalis creditoris iste fideiussor non est loco fideiussoris, sed reputatur correus debendi cum ipso principali debitore, & sic respectu creditoris sunt duo correi debendi, *vt fuit resolutum in* Rota *in multis causis, & signanter in dec. 20. num. 8. dec. 60. num. 1. & dec. 180. num. 4. post hunc nostrum tract. & alias sæpe.*

Vel potest saluari opinio *Lauren. & Odd.* & sequacium, vt procedat quando obligatio principalis debitoris fuit ipso iure nulla ab initio, in quibus terminis ipsi loquuntur, *& nos diximus supra in tract. hac 2. par. cap. 1. quæst. 2. nunc quæst. 52. num. 10. & seqq.*

Hic

Hic autem loquimur quando obligatio debitoris fuit ab initio valida, ſed annullatur ex poſt facto, quo caſu fideiuſſor remanet efficaciter obligatus, vt diximus hic in tract. num. 12.]

10 Maximè † ſi ſuam obligationem iuriſiurandi religione confirmauit, Natta conſ. 262. num. 14. & placuit Rotæ coram Mohed. dec. 2. de fideiuſſ. & coram Illuſtriſſimo Cardin. Ludouiſ. in d. ſua cauſa Amerina fideiuſſ. 25. Maij, & 27. Iunij, num. 3 & in vna Romana cenſus de prouanis coram b.m. Orano, 8. Aprilis, 1598. quæ eſt poſt tract. dec. 21. n. 9. verſ. quia diuerſi ſunt & infra.

11 Dicitur † autem fideiuſſor obligare ſe vti principalis, non ſolum quando hoc expreſſit, verùm etiam quando obligauit ſe omni meliori modo cum interpoſitione iuramenti, & obligatione in forma Cameræ, vt bene dicitur Rota coram Seraph. dicta dec. 1324. num. 4. verſic. ſecundi limitatio.

Secundus caſus † in quo obligatio fideiuſſoris ſub-
12 ſiſtit, etiam quod ſit nulla obligatio principalis debitoris cenſus eſt, quando contractus non inſurgit ex aliqua diſpoſitione iuris communis, nec ex eo quod non ſit ſeruata forma ſubſtantialis contractus, qui defectus facit contractum ab initio non valere, ſed prouenit ex poſt facto ex aliquo ſpeciali iure, puta in contractu minoris ex defectu alicuius ſolemnitatis à ſtatuto requiſitæ Pariſ. d. conſil. 16. nu. 101. lib. 2. Ceph. conſ. 437. num. 29. libr. 3. & voluit Rota coram Seraph d. dec. 1324. num. 6. verſ. 3. limitatio, & coram b.m. Orano, 8. Aprilis, 1598. in illa Romana cenſus de Pirouanis, quæ eſt poſt tract. dec. 21. num. 11. & ſeqq. & coram b.m. Iuſto, 26. Maij, 1600. in illa Tadertina cenſus, quæ eſt ibidem dec. 139. num. 3. 4. & 5. & coram Illuſtriſſimo Cardinali Ludouiſio, 27. Iunij. 1612. in illa Amerina fideiuſſionis, quæ ibidem eſt deciſ. 193. num. 4. Quidquid Carocc. in ſuo tract. de excuſſio. bonor. par. 2. q. 1. num. 23. contrarium dicat, auctoritate Iaſ. Plot. & Lamberteng. qui tamen nihil omnino dicunt de obligatione fideiuſſoria, ſed tantum quod contractus à minore, & à muliere celebrati non ſeruata forma ſtatuti ſunt nulli, ita vt nec naturalis quidem obligatio ex eo oriatur.

13 Tertius eſt caſus quando † fideiuſſor ſpecialiter, & expreſsè ſe obligauit, & teneri voluit etiam in euentum nullitatis, & inualiditatis contractus reſultantis ex quouis capite, & defectu. Alex. conſ. 32. num. 4. & ſeqq. lib. 2. & in propriis terminis, voluit Rota in cauſis ſupra relatis Amerina fideicommiſſi, 25. Maij, num. 5. & 27. Iunij, num. 4. Romana cenſus de Pirouanis, num. 8. & ſeqq. & Tudertina cenſus, num. 8. verſ. præterquam quod.

14 Circa † alteram difficultatem, conſtituenda eſt concluſio quod fideiuſſor conueniri non poſſit niſi fuerit excuſſus principalis debitor cenſus. Auth. præſente, C. de fideiuſſ. §. ſi quis igitur, & §. non ſolum. Auth. eod. tit. l. hoc ſi debitor, C. de pignor. Marſil. ſingul. 110. Muſcatell. in ſua pract. fideiuſſ. qu. 8. & ſeq Felician. de cenſib. tomo 1. lib. 3. cap. 3. num. 1. Intrigliol. ſuper Bulla, de cenſib. q. 60. num. 2.

15 Quæ † concluſio amplianda eſt etiam quod fideiuſſor obligauerit ſe tanquam principalis, vt voluit Gl. in Auth. de fideiuſſ in prin. in verbo, fideiuſſorem verſ. item quid ſi principaliter, Capella Toloſ. dec. 80 & ibi Aufrer. in addit. Specul. in tit de renunciat. & concluſ. ſub numer. 18. verſ. ſed ſi fideiuſſor. Petr. Rauen. ſingul. 200. Guid. Pap. dec. 570. num. 6. Curt. ſen. conſ. 6 num. 1. Aret. in §. ſi plures, num. 8 Inſtit. de fideiuſſ. Dec. in l. fin in prin. num. 27. ff. ſi cert. pet. Ruin. conſ. 140. num 8. lib. 1. Ferrett. conſ. 128. num. 7. lib. 1. & pro regula, Myſinger. ponit. Singul. obſeruat. cent. 2. obſeruat. 5. num. 1. & ſequitur Crau. conſ. 762. num. 6. lib. 5. qui licet hoc dicat in ratione dubitandi, cùm tamen nihil reſpondeat, cum eadem ſententia tranſire videtur ſentit Alex. in l. vbi autem, §.
16 illud, num. 4. ad fi. ff. de verb. oblig. Et abſque † dubio hoc procedit ſi fideiuſſor obliget ſe non in eadem ſcriptura, in qua ſe obligauit principalis debitor pro quo fideiuſſit, ſed in alia diuerſa, vt dicit, Iaſ. conſ. 58.
col. 1. verſic. non obſtat, ad fin. lib. 3. Licet † enim ipſe in 17
eodem verſ. nec obſtat. teneat quod quando fideiuſſor obligauit ſe vti principalis in eodem inſtrumento in quo ſimiliter ſuus principalis ſe obligauit, non ſit neceſſaria excuſſio principalis, quod etiam voluit Grat. conſ. 87. num. 25. verſ. ſed vltima, lib. 1. Boër. deciſ. 221. nu. 13. ad fin quos refert Gabr. in tit. de fideiuſſ. concluſ. 1. limit. 28. [& multorum auctoritate comprobat Decian. conſ. 72. n. 6. lib. 2.] & Rota in Romana Saluiani interdictis, 1. Iunij, 1609. coram R.P.D. Manzanedo, quæ eſt poſt tract.
deciſ. 83. num. 5. Quando † tamen obligatio fideiuſſo- 18
ris eſt facta in diuerſa ſcriptura, & diuerſo tempore tranſit cum communi opinione, quod non poſſit conueniri fideiuſſor non excuſſo principali debitore, quod ipſum placuit etiam. Gabr. d. limit. 28. & Cardinali Mantic. de tacit. & ambig. lib. 16. tit. 17. num. 4. & 5. Ego
† tamen in vtroque caſu non exiſtimo recedendum à 19
concluſione principali, quod ſemper ſit neceſſaria excuſſio principalis, cum ſemper ſit verum, quod fideiuſſor intercesſit pro alio, & alienam ſequutus fuit obligationem ſiue obligauerit ſe eodem tempore, quo ſe obligauit principalis debitor, & in eodem inſtrumento, ſiue in diuerſo tempore, & diuerſo inſtrumento, vt conſiderat Petr. de Rauen. d. ſuo ſingular. 200. [& multis confirmat Odd. d. conſ. 41. num. 51. cum pluribus ſeqq.]

Limitari autem debet hæc concluſio. Primò, † vt 20
non procedat, quando fideiuſſor in inſtrumento fideiuſſionis expreſsè renunciauit beneficio excuſſionis, quemadmodum ſecundum communem ſtilum, & obſeruantiam Notariorum huiuſmodi renunciationes in inſtrumentis apponi ſolere experientia ipſa demonſtrat facta enim dicta renunciatione poterit fideiuſſor conueniri abſque eo, quod prius conueniatur principalis debitor. Anto. Gomez. variar. reſolut. tom. 2. cap. 12. num. 2. Burſat. poſt alios conſ. 400. num. 45. lib. 4. Intrigliol. d. q. 6. num. 7.

[Et propter hanc rationem dicunt ſcribentes, quod cum in ventre Cameralis obligationis adſit renunciatio omni Iuris, & legum auxilio, ſi fideiuſſor obligauerit ſe in forma Cameræ, ſi conueniatur, non poterit opponere exceptionem excuſſionis, quod placuit multis, quos congerit Zacch. de Cameral. obligat. qu. 32. num. 3. quibus addi poteſt Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 16. tit. 17. num. 9. Et ita reſoluit Rota in pluribus cauſis, vt apparet poſt Zacch. d. tract. deciſ. 22. num. 3. deciſ. 55. num. 4. deciſ. 118. num. 7. & deciſ. 143. num. 2. & ſeqq. quibus addi poteſt alia deciſio facta coram Reuerendiſſimo D. Coccino Decano in vna Romana Saluiani, 26. Iunij, 1623. quæ eſt poſt tract. dec. 488. num. 7.]

Limitatur † ſecundò, quando principalis debitor 21
cenſus eſſet mortuus, nam eo caſu poterit recta via conueniri fideiuſſor abſque eo quod hæres debitoris excutiatur, tex. eſt in d. l. fideiuſſor obligari §. fin. in fine,
ff. de fideiuſſ. Quando † ſcilicet defunctus fuit in mo- 22
ra, ſequitur Aufrer. ad deciſ. Capel. Tholoſ. 130. in fine, refert Carrocc. d. part. 2. quæſt. 71. num. 3. in ſuo tract. ex-
cuſſ. interpellari † tamen debet hæres vt ſoluat, vt ani- 23
maduertit Gloſ. in fin. in d. §. fin. & voluit Bald. in l. fin. n. 24. C. de condit. incert.

[Plures alij poſſent afferri caſus, in quibus fideiuſſor non poteſt opponere hanc exceptionem excuſſionis, quos conſultus omitto, Si quis autem illos ſcire deſiderat, adeat plene referentes, & explicantes Mant. d. lib. 16. tom. 17. per tot. Pyrr. Maur in ſuo tract. de fideiuſſor. par. 2. ſect 6. cap. 3. num. 33. & infra vſque ad num. 115. & à num. 164. vſque ad n. 208. Carol. de Graſſ. de except. Inſtrum. in 10. except. num. 44. & ſeqq.

Sed adhuc circa hanc fideiuſſoriam obligationem aduertendum eſt, quod ſi vnus ex pluribus fideiuſſo-

ribus

tribus etiam in solidum obligatis conueniatur à principale creditore pro solutione integri census, potest opponere exceptionem cedendarum actionum, & ab illo petere, vt sibi cedat actiones, & iura non solum contra principalem debitorem pro quo fideiussit, l.2. & ibi not. Doctor. C. de fideiuss. Neguss. de pignoran. & hypoth. part. 5. membr. 3. num. 33. Sed etiam contra alios confideiussores, l. fideiussores, & ibi Glos. in verb. cæteros, l. si fideiussores, §. idem respondit, ff. de fideiuss. Bald. in d. l. 2. nu. 2. & ibi Salic. in 3. oppos.

Et hanc cessionem tenetur creditor facere, aliàs repellitur, & non potest fideiussorem excipientem ad solutionẽ compellere, d. l. 2. C. de fideiuss. l. mulier in fin. ff qui potior. in pignor. haben. Ronchegall. in l. reos, in prin. num. 55. de duobus reis. Alias congerit Pyrr. Maur. ind. tract. d. sectio. 6. cap. 3. n. 4 & 14. Bar. in l. si stipulatus §. 1. ff. de fideiuss. Socin. Senior cons. 200. in princip. lib. 2. Adden. ad Ludou. dec. 190. ad fin.

Etiam stante statuto dante exequotiooem publicis instrumentis Bertaz. qui alios allegat in suo tract. de clausul. Instrumen. clausul. 40. gl. 4 num. 8. circa med. Mantic. d. lib. 16. tit. 19. num. 14. Pyrr. Maur. d. cap. 5. num. 14. Gratian. disceptat. forens. tom. 3. capit. 705. num. 2. vbi multos congerit.

Etiam quod statutum reiiciat generaliter omnes exceptiones. præter expressas. Nam sub tali generalitate non censetur reiecta hæc exceptio cedendarum Asin in sua pract. iudic. §. 31. cap. 55 num. 1. quem sequitur Carpan. ad statut. Mediolao par. 1. cap. 116. n. 313. & cap. 42. num. 191. vbi alios citat.

Et ista exceptio prodest fideiussoribus non solum aduersus creditorem principalem, sed etiam contra confideiussores. Carol. de Grass. d. tract. de except. in 20. except. n. 26. Addent. ad Ludouis. d. dec. 190. ad fin.

Vbi autem cessio iurium est necessaria, debent cedi non solum actiones personales sed etiam hypothecariæ, & quodcumque aliud ius agenti competens etiam vigore naturalis obligationis, vel officij Iudicis Ronchegall. sub d. num. 35. circa med. Bertazol. d. gl. 4. num. 7. circa fin. Pyrr. Maur. d. cap. 15. num. 19. Sed tales, quales habet cedens, vt dicimus infra in tract. hac par. 2. cap. 2. qu. 3 art. 8. nunc qu. 80 num. 16.

Quod si culpa sua, vel ex alia causa creditor non possit iura fideiussori soluenti cedere, puta quia liberauit vnum ex fideiussoribus, & proinde si petat ab aliis fideiussoribus non liberatis iotegrum creditum, poterit ab eis expelli exceptione cedendarum, & non poterit illos cogere ad soluendum l. Stichum, aut Pamphilum, §. si creditor il secundo, & ibi gloss. ff. de solut. Ronchegall. d. l. reos num. 56 circa fin Carocc. de oblation. part. 2. q. 22. num. 1. Surd. cons. 170. n 34. & seqq. lib. 2. Gratian. qui multos allegat d. cap. 701. n. 7.

Quod procedit etiam, quod ille fideiussor, qui fuit liberatus, esset notoriè non soluendo. Surd. d. cons. 170. nu. 34. Et facit Bertaz. d. gloss. 4. sub n. 8. vbi subdit, quod si creditor nullas haberet actiones, quas cederet, excluderetur à petitione sua à fideiussore. Vbi plus dicit, quod ista exceptio cedendarum potest opponi etiam post latam sententiam in illius exequutione, & in actu exequendi quod placuit etiam Pyrr. Maur. d. cap. 5. num. 24.

Exceptio autem ista cedendarum in multis casibus non potest opponi. & opposita non suffragatur, quos recenset Carol. de Grass. d. except. 20. num. 24. & seqq. Negos. de pignor. & hypoth par. 5 memb. 3. num. 23. & seq. Felician. à solis in suis commentar de censibus tomo 2. lib. 3. cap. 2. num. 20. vers prima fallentia, & infra Carocc. de oblat. d. qu. 22. num. 3. & seqq. Bertaz. d. gloss. 4 num 8. vers. vt autem, & infra vsque ad fin. d. glos. Pyrr. Maur. d. cap. 5. num. 16. per tot. Et signanter quando fideiussor huic beneficio renunciauit. Doctor. in l. iubemus, C. ad Vell. cum aliis, quos recensent Bertaz. d. glos. 4. numer. 9. & Maur. d. num. 26. vers. 1. vbi.

Non tamen ab hac exceptione repelleretur fideiussor propter quamlibet renonciationem. Nam debet esse vel expressa, vel talis, quæ ex verbis de necessitate inferatur puta si reounciatum fuerit omnibus beneficiis competentibus fideiussoribus Bal. cons. 4. lib. 1. quem Doctor. sequuntur Mant. d. lib. 19. tit. 59. num. 15. Bertaz. d. glos. 4. num. 9. Pyrr. Maur. d. cap. 5. num. 17. & seqq. Nam sub generali renunciatione omnium iurium, & legum auxilij non censeretur renunciatum huic auxilio, & beneficio cedendarum, nisi fuisset expressum aliqood beneficium competens fideiussoribus, Bal. in l. si diuisa ad fin. C. locat. cum quo alij transeunt Roochegall. in d. l. reos, num. 59. Carocc. d. quæst. 21. num 8. & seq. Mantic. d. tit. 19. num. 11. Bertaz. d. glos. 4. sub num. 9. Pyrr. Maur. d. cap. 5. num. 23. Gratian. d. cap. 701. n 9. & seqq. vbi de communi.]

Verum enimuerò altera circa hanc fideiussoriam obligationem suboritur dubitatio. An fideiussor, qui accessit in contractu census, in quo debitor promisit accessuros alios fideiussores. qui posteà non reperiuntur accessisse, possit euitare solutionem fructuum dicti census opposita exceptione, quod sibi cedantur actiones contra alios, qui accedere debeaot, asserens se accessisse contemplatione confideiossorum promissorum, non aliter accessurus. Io qua difficultate ex mente Doctotom est distinguendum Aut † quando 24
iste fideiussit, fuit actum de dandis aliis coofideiussoribus ipso sciente, puta quia secum fuit actum de dando secundo fideiussore, vt intellexit. Rota coram Seraph. decis. 863. num. 1. par. 1. ex Neguss. de Pignor. par. 5. memb. 3. num. 36. in fine, & hoc casu iste primus fideiussor, si conueniatur poterit repellere creditorem opponendo exceptionem cedendarum sibi actionum contra alios, qui accedere debebant, quasi ipse fideiusserit sub spe mutui periculi. Et ita post hæc scripta reperij tenuisse Castracan. in suo tract. de societ. offic. cap. 66. numer. 4. & Intrigliol. d. tract. qu. 41. num. 10 [Rom. cons. 142. sub num 1. vers. aliquando agit ipsa Viocen. de Franch. decis. 55. num. 10. sequitur Pyrr. Maur. in tract. de fideiussor. in titu de priuileg. fideiussor. part. 2. sect. 6. cap. 5. sub numer. 26. vers. 5. Carol. de Grass. de except. instrum. in 10. excep. num. 21. & 22. Carocc. in tract. de oblation. part. 2. qu. 22. num 13. & seq faciunt dicta in hoc tract. hoc 2. c. qu. 2. art. 6. sub num 7. & num. 8.] Aut † verò, quan- 25
do iste fideiussit ignorauit fuisse promissum, quod accederent alij confideiussores, eo quia cum ipso id actum non fuit, & eo casu, quia iste primus fideiussor non censetur fideiussisse contemplatione accessionis aliorum, si ille qui primo loco fideiussit conueniatur non poterit iuuari exceptione cedendarum, sed tenetur indistinctè soluere, Cast. in l si plures, 28. sub num. 1. vers. sed contra hoc oppono, & in l. si Titius. sub num. 2. ff. de fideiuss. refert Claud. Bertazol. in suo trac. de clausul. instrum. clausula 10. glos. 2. num. 11. Intrigliol d qu. 41. num 9. [& non obscurè sensit Rota in vna Firfensi pecuniaria 27. Iunij 1622. coram R. P. D. Buratto quæ est post tract. decis. 419. num. 9.]

SVMMARIA.

1 *Fideiussor, qui pro alio accessit debet conseruari sine damno ob eo pro quo fideiussit, etiam quod nihil de hoc fuerit conuentum.*

2 *Fideiussor, qui in contractu census se obligauit, debet à principali census debitore absque damno conseruari.*

3 *Promissio indemnitatis de sui natura importat fideiussorem damnum non esse passurum.*

4 *Fideiussor indemnitatis tenetur tam ad sortem, quàm ad omne interesse, in quo esset diminuta conditio eius*

quem

quem ſine damno conſeruare promiſit.

5 *Promiſſio indemnitatis importat promiſſionem defenſionis etiam in iudicio, ſuſcipiende in ſe litem.*

6 *Promittens indemnitatem tenetur reficere omnes expenſas, quas fideiuſſor fecit in ſe defendendo.*

7 *Et ad refectionem intereſſe, quod ſi fideiuſſor pateretur recipiendo pecunias ſub vſuris pro ſolutione debiti pro quo fideiuſſit.*

[*Debitor tenetur reficere fideiuſſori intereſſe, quod patitur ex eo quod recopit pecunias ad intereſſe pro ſoluendo ære alieno illius, pro quo fideiuſſit. Etiam ſi tunc non fuerit proteſtatus, vt ſolueret alias caperet pecunias ad intereſſe eius damno.*

Fideiuſſor non poteſt efficaciter agere contra debitorem moroſum ad intereſſe, quod ipſe patitur ex eo, quod recepit pecunias ad intereſſe pro ſolutione facienda, niſi præcedat interpellatio, & proteſtatio contra debitorem.

Fideiuſſor non poteſt petere releuationem antequam probet ſe eſſe in damno. Et quomodo fiat talis probatio.

Fideiuſſor indemnitatis quomodo conſtituatur in mora.

Fideiuſſor ſoluens pro debitore ad effectum, vt reficiatur de damno, quod patitur ex eo, quod accepit pecunias ad intereſſe pro ſoluendo, debet in indiuiduo probare, quod accepit ad intereſſe dictas pecunias, quia debitor non ſoluebat.

Intereſſe, quod debetur fideiuſſori ob pecunias, quas recipit pro ſolutione æris alieni debitoris probatur ex inſtrumento ſocietatis officij contracta ad effectum ſoluendi.

Vel ex litteris cambij ſub quo dicta pecuniæ ſunt recepta]

8 *Promiſſio indemnitatis habet tractum ſucceſſiuum.*

9 *Promiſſor indemnitatis tenetur etiam ad damna futura.*

10 *Conſeruatio indemnitatis fit multis modis.*

11 *Fideiuſſor cui non fuit expreſsè promiſſa conſeruatio indemnitatis repetit damna actione mandati, vel negotiorum geſtorum.*

12 *Vel actione ſibi ceſſa à principali creditore cui ſoluit.*

13 *Fideiuſſor, qui expreſsè ſibi cauit de promiſſione indemnitatis, poteſt repetere damna via executiua.*

14 *Fideiuſſor non poteſt agere contra ſuum principalem pro ſua indemnitatis conſeruatione antequam ipſe ſoluerit.*

Limitatur multis modis, remiſſiuè, num. 16.

Limitatur 1. *ſi fideiuſſor ſit obligatus in publico, & iurato inſtrumento.*

Limitatur 2. *quando acceſſit in contractu nullo.*

Limitatur 3. *quando fundat petitionem ſuper intereſſe.*

15 *Fideiuſſor ſuſcipit mandatum de fideiubende, & ideo de ſoluendo.*

[*Fideiuſſor indemnitatis antequam ſoluat non eſt creditor pecuniæ ſed liberationis & conſeruationis indemnitatis.*)

18 *Obligatus in inſtrumento habente executionem paratam, habetur pro condemnato.*

[*Fideiuſſor, contra quem fuit petita exequutio, poteſt agere, vt conſeruetur à damno etiam antequam ſit condemnatus.*

Fideiuſſor qui tenetur vigore inſtrumenti habentis exequutionem paratam, poteſt agere contra principalem debitorem antequam ſoluat.

Non vt ſoluat ſibi, ſed principali creditori.]

21 *Agens contra aliquem vt alteri ſoluat, quia ſua intereſt rectè agit.*

22 *Pro euictione agi non poteſt niſi re euicta.*

23 *Limitatur, quando debitor tradidit creditori ſuo ſcienter rem alteri obligatam, quia creditor poteſt agere ratione ſui intereſſe de euictione, etiam re nondum euicta.*

Fideiuſſor quando pro conſeruatione ſuæ indemnitatis agere poſſit.

QVÆSTIO LXXV.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 3. ar. 3.

CVm † ex natura contractus fideiuſſionis ſit, vt is, 1
qui pro alio fideiubet, vel bona ſua obligat, de-
beat à principali debitore pro quo acceſſit à damno
liberari, & releuari, & indemnis conſeruari etiam
quod nihil de hoc dictum, & expreſſum ſit. Franch.
in c. fin. in 3. notab. numer. 2. de foro compet. lib. 6. Calcan.
conſ. 35. num. 1. & 2. Marſil. *ad Rubr. C. de fideiuſſ. nu.* 315.
Simon. de Pret. *conſ.* 153. *numer.* 23. Non poteſt in du-
bium reuocari † quin etiam is, qui in contractu cen- 2
ſuali pro alio fideiuſſit, & bona ſua obligauit ſit à
principali cenſus debitore pro quo fideiuſsit releuan-
dus à damno, & indemnis conſeruandus, etiam quod
dicta releuatio non ſit ſibi expreſsè promiſſa, vt dixit
Rota *in vna Romana releuationis indemnitatis*, 4. *Fe-
bruarij*, 1602. *coram* Illuſtriſsimo Cardinali Lancellot-
to, *quæ eſt impreſſa poſt tract. deciſ.* 14. *num.* 1.

Cæterùm vt hanc releuationis materiam diluci-
dius explicemus, tres viſæ ſunt explicandæ difficul-
tates.

Prima, quid in ſe contineat iſta promiſsio conſer-
uationis indemnitatis.

Secunda, qua actione peti poſsit.

Tertia, an fideiuſſor poſsit illam petere antequam
ſoluat.

Quo ad primam breuis ſit reſolutio, quod † pro- 3
miſsio indemnitatis importat ex ſui natura fideiuſſo-
rem damnum non eſſe paſſurum, vt ex doctrina *Bart.*
per illum tex. *in l. quæro, in princ.* quam ſequuntur com-
muniter Doct. *ff. locat.* Bald. *in l. 1. ſub num. 1. C. de his, quæ
in fraud. credit.* Socin. iun. *conſ. 42. num. 1. lib. 4.* Ruin. *conſ.*
187. *num. 3. lib. 1. & dixit* Rota *in fideiuſſore cenſus co-
ram* b. m. Litta, 10. *Ianuarij*, 1600. *in vna Bononienſi re-
leuationis indemnitatis, quæ eſt poſt tract. deciſ. 194. num.
1. & coram* R. P. D. Pamphilio, 14. *Nouembris*, 1605.
*in illa Romana releuationis indemnitatis, quæ eſt ibidem
deciſ. 140. num. 2* & hoc habet præcipuum † vt promit- 4
tens indemnitatem cenſeatur obligatus ad ſortem, &
ad omne intereſſe in quo eſſet diminuta conditio fi-
deiuſſoris. Bald. & Salic. *in l. 2. C. de ſentent. quæ ſine cer.
quantit. profer.* Pariſ. *conſ. 109. num. 37. & 39. lib. 1. conſ. 16.
num. 124. lib. 2. & conſ. 73. num. 21. lib. 3.* Ruin. *d. conſ.* 187.
num. 3. Socin. iun. *d. conſ. 42. num. 1.* Surd. *conſ. 150. num.
4. lib. 1.* [*Et horum auctoritate* Rota *in illa Anconitana pe-
cuniaria coram* R. P. D. Pirouano, *quæ eſt poſt tract. deciſ.
138. num. 1. & rurſus in eadem cauſa coram eodem 23. Ia-
nuarij, 1617. quæ eſt in recollect. per* Farinac. *deciſ.* 373.
num. 1. in fin. & num. 2. in fin. part. 1.] & proptereà im-
portat promiſſionem † de defendendo etiam in iudi- 5
cio in ſuſcipiendo litem, & liberando à moleſtiis.
Ruin. *d. conſil. 187. num. 2.* Socin. iun. *d. conſ. 42. num. 1. cap.
peruenit, & ibi* Gloſ. *extr. de fideiuſſ.* Calcan. *conſ. 35. nu.
2.* Pariſ. *d. conſ. 109. num. 38. & d. conſ. 16. num. 124.* [An-
gel. *de* Aret. *conſ. 136. num. 4. in fin* Bertazol *conſ. ciuil. 84.
num. 43. lib. 1.* Anton. Monach. *deciſ* Bonon. 54. *numer.* 13.
Bertazol. *de clauſul. inſtrum. clauſul. 43 gloſ. 2. ſub num. 1.
verſ. & tenetur promittens* Gratian. *diſcept. forenſ. tomo 3.
cap. 549. num. 1. & ſeqq.*] Vnde promittens † indemni- 6
tatem tenetur reficere omnes expenſas litium in qui-
bus fideiuſſor fuit damnificatus occaſione fideiuſſio-
nis, Socin. iun. *d. conſ. 42. num. 2.* Item † tenetur reſar- 7
cire omne intereſſe quod eadem occaſione pateretur,
vel recipiendo pecunias ſub fœnore gratia ſoluendi

ob

ob causam in quam fideiussit, vel soluendo proprias pecunias quas foret solitus implicare in negociationibus, vt considerat Calcan. *d. cons. 35. num. 1.*

[Et voluit Rota coram Seraphin. *decis. 787. num. 4. & decis 935. num. 1. & coram* R. P. D. meo Vbaldo, *in vna Romana subhastationis 2. Iunij, 1614. quæ est post* Zacch. *de societat. offic. decis. 60. num. 8. & coram* R. P. D Buccabella, *in illa Bononiensi pecuniaria 16. Ianuarij, 1634 quæ est post tract. decis. 554. num. 7. &* Pyrr. Maut. *in suo tract. de fideiussor. par 2. sect. 5. cap. 1. num. 23.*

Sed potest in dubium reuocari an ad effectum, quod debitor teneatur reficere fideiussori damna ista per ipsum passa ex eo, quod recepit pecunias ad licitum interesse pro soluendo ære alieno debitoris, pro quo fideiussit, sit necessarium, vt ipse interpellauerit debitorem, intimauerit illi molestias, quas patitur à creditore, & protestatus fuerit, quod si ipse debitor non soluit, ipse fideiussor cogetur recipere pecunias pro solutione facienda ad honestum, & licitum interesse. In qua dubitatione concludendum est, quod licet ad inducendam obligationem de recipiẽdo quodcumque interesse non sit necessaria huiusmodi interpellatio, notificatio, & protestatio, cùm fideiussor debeat indemnis conseruari, & ab omni prorsus damno liberari, vel à debitore ipso, pro quo fideiussit, vel à fideiussore indemnitatis, vt diximus hic in tract. *hoc eod. art. 3. num. 1. & 2. & voluit* Rota *diuers. dec. 231. num. 2. par. 2. & coram* D. meo Vbaldo, *in d. Romana subhastationis num. 7.*

Attamen ad effectum, vt vigore dictæ obligationis possit efficaciter agere, vtique de necessitate debet præmitti dicta interpellatio, notificatio, & protestatio, Etenim non probato damno, non potest agi pro releuatione. Alexand *cons. 114. num. 1. lib. 4. & cons. 199. num. 1. & 2. l. 7.* Caualcan. *de vsufruct. mulier. relict. sub n. 212 vers. nam obligatus.* Probari autem non potest, fideiussorem esse in damno, ex solo lapsu temporis, absque interpellatione, vt resoluit Rota coram Verall. *decis. 231. num 3. & seqq. lib. 3.* Debet enim fideiussor certiorare eum, à quo sine damno conseruandus est, quod ob moram debitoris in soluendo ipse molestias patitur à creditore, & quod pro eo satisfaciendo cogitur pecunias capere ad licitum interesse; Etenim si is, qui ad indemnitatem præstandam tenetur hoc sciuisset, forsitan prouidisset, & non permisisset, pecunias à fideiussore ad interesse accipi, & absque hac interpellatione, & monitione non potest considerari mora debitoris, vel obligati ad conseruandum indemnitatem, vt ratiocinatur. Rota *in illa Romana releuationis indemnitatis, 9. Iunij, 1604. coram* b. m. Cardinale Lancellotto, *quæ est post tract. dec 324. vers. debuisset namque, & infra in vers. secus in fideiussore, & repetit in eadem causa coram eod. 12. Iunij, 1606. quæ est ib. decis. 341 num. 2. & seqq. & rursus in eadem causa coram* Illustrissimo Cardinale Sacrato, 27. *Iunij 1609. quæ ib. est decis. 343. num 4. & seqq.*

Nec etiam sufficit fideiussori probare, quod is, qui eum indemnem conseruare tenetur non soluit debito tempore, & propterea ipse postquam venerat dies solutionis faciendæ accepit pecunias ad aliquod licitum interesse, sed est necessarium, quod in indiuiduo probet, quod ob non factam solutionem à debitore ipse pecunias accepit ad interesse, & consequenter passus est damnum. Nam esto, quod dicto tempore acceperit pecunias ad interesse, non propterea sequitur de necessitate, quod ex eo, quod debitor principalis non soluit debito tempore, ipse fuerit in damno Potuit enim fideiussor accidere pecunias illas ad interesse ob aliquam aliam causam, *vt bene deducit* Rota *coram* Mohed *decis. 103. quæ est 2. de vsur. Et firmauit eadem* Rota *coram* b m. Cantuccio, *in vna Romana pecuniaria de Zabariis, 7. Aprilis 1581. quæ est post tract. decis. 325. num. 1. de qua meminit, & illam sequitur eadem* Rota *in vna Romana vineæ de brauis coram* bon. mem. Orano *2. Decembris 1592. quæ est post* Zacch. *de societ. offic. decis. 66. num. 4. & repetiit coram* Illustriss. Cardinale Mellino *in vna Romana Cambiorum de Grandis 15. Maij, 1592. quæ est apud* Marches. *de Commiss. par. 1. fol. 875. & in vna Mediolanensi pecuniaria coram* bon. mem. Litta, *27. Martij, 1602. quæ est in recollect. per* Farinac. *decis. 52. numer. 3. part. 1. & sequitur* Hond. *cons. 50. numer. 30. vers. quæ procederet non solum libr. 1. & cons. 36. num. 34. lib. 2.*

An autem ista interpellatio, notificatio, & protestatio sit necessaria quando creditor accipit pecunias ad interesse ob retardatam sibi solutionem à debitore, dicemus infra in addit. *ad art. 9. qu. 5. huius 2. cap. n. 6. & seqq.*

In his autem casibus, in quibus huiusmodi interesse, & damnorum refectio debetur; concludentissima illorum probatio haberetur vel ex ipsis instrumentis societatis officij, ob faciẽdam dictam solutionẽ contractæ, *vt resoluit* Rota *coram* Seraph. *d. dec. 935. num. 4.* Vel ex litteris Cambij, sub quo pecuniæ fuot receptæ, vt colligitur ex d. Mediolanensi pecuniaria *num. 4 vers. immo cum.* Et faciunt ea, quæ diximus supra in tract. *par. 1. cap. 2. qu. 1 art. 6. num. 45 & part. 2. c. 2. qu. 3. art. 2. num. 6. nunc q. 19 & 74.*]

Et dicta promissio cùm habeat tractum successiuum, Calcan. *d. cons. 35. num. 1. vers. item quia* respicit † 8
tàm damna iam passa, quam etiam damna futura,
nam † si non fuerit limitata ad aliquod tempus cer- 9
tum censetur perpetua durante censu, *arg. l. iurisperitus, in prin. ff. de excus. tutor. glo. in l. sine præfinito, C. de pen.* Ceph. *cons. 212. num. 2. l. 2.* Tiraq. *de retract. in conuent. §. 2. glos. 1. num. 29.* & in terminis fideiussionis præstitæ in contractu censuali, dixit Rota *coram* R. P. D. Pamphilio, *in illa Romana releuationis indemnitatis, quæ est post tract. decis. 140. num. 2.* vnde complectitur non solum hæredes tam fideiussoris, quàm promissoris indemnitatis, sed etiam hæredes hæredum, vt dicit *ibi* Rota *num. 2.*

Ista † autem conseruatio, & releuatio potest mul- 10
tis modis fieri, & signãter, tribus, quos considerat Bal. *in l. fin. col. fin in fine, vers. sed hoc potest fieri, n. 17. & seq. C de vsur. rei iudic.* videlicet, vel soluendo pignora, vel præstando fideiussores magis idoneos, vt refert Benint *decis. Bononien. 81. num. 23.* Cartar. *decis.* Rotæ *execut.* Geuu. *decis. 116. num. 5.* [*Et cum* Bald. *transit* Rota *in Imolensi census 26. Iunij 1609. coram* R. P. D. Caualerio, *quæ est post tract. decis. 200. num. 3. & seq. & in vna Senogalliensi Saluiani interdicti, 20. Iunij 1625. coram* R. P. D. Manzanedo, *quæ est post tract. decis. 462. numero 4*]

Circa secundam difficultatem breuibus me expediam distinguendo. An in instrumento fideiussionis fuerit expresse promissa conseruatio indemnitatis, aut verò fideiussor sibi non cauit de dicta expressa in-
demnitatis promissione. † Si quidem fideiussor non 11
fuit diligens, & cautus in stipulando expressè suæ indemnitatis promissionem, si damnum patiatur poterit aduersus suum principalem pro sua releuatione agere, vel actione mandati, *l. rogasti, §. qui fidem, l. si re-*
munerandi, §. si passus, ff. mand. vel † actione sibi cessa 12
à principali creditore cui soluit, quatenus ab eo cessionem iurium reportauerit, *l. Papinianus, ff. mand. l. cum aliter, C. de fideiuss. l. mandati, C. eod.* Petr. Duen. *reg.*
337. si † autem sibi prouidit expressè de promissione 13
indemnitatis, præter has actiones habet etiam viam exequutiuam sicut de condemnato per iudicis sententiam ad releuandum à damno eius fideiussorem quod possit via exequutiua compelli dicit Socin. iun. *d. cons. 42 num. 3. vers. prædictis, lib. 4.* quod absque dubio procederet si instrumentum esset vallatum camerali obligatione,

ligatione, vel aliàs haberet exequutionem paratam vigore ſtatuti.

Circa tertiam difficultatem, ao fideiuſſor poſſit petere conſeruationem indemnitatis antequam ſoloat
14 eſt conſtituenda regula † negatiua, quod non poſſit principalem debitorem conuenire pro ſuæ indemnitatis releuatione, *l. ſi pro ea, C. mand. l. Lucius in fine, ff. eod.* nam, vt dicit Bal. *in d. l. ſi pro ea num. 2. verſ. modo pro*
15 *euidentia, & num.* 3. fideiuſſor † ſuſcipit mandatum de fideiubendo, & per conſequens cenſetur recepiſſe mandatum de ſoluendo, *in l. debitum, ff. de cond. indeb. l. 1. Cod. de dolo*, vnde antequam ſoluat non adimpleuit ſuſceptum mandatum. & propterea agere non poteſt, *arg. l. Iulianus, §. offerri, ff. de act. empt.* & ita fuit reſolutum in Rota *coram* bon mem. Litta, 10. *Ianuarij*, 1600. *in illa Bononienſi releuationis indemnitatis*, quæ eſt impreſſa *poſt tract. deciſ. 194. num* 3 Propterea ſi debitor principalis ſoluit fructus decurſos ipſe quoque fideiuſſor remanſit liberatus, ſi nec ipſe, oec eius principalis ſoluit, tunc ooo poteſt dici eſſe in damno, Ita vt agere poſſit pro ſuæ indemnitatis conſeruatione: quo verò ad fructus decurrendos nondum dicitur nata actio contra ipſum fideiuſſorem vt ſoluere, & propterea neque ipſe agere poterit vt à damno releuetur. [*Et hanc ſententiam* Rota *in d. Senegallienſi Saluiani interdicti num* 5. *& ſeqq.* confirmauit ea ratiooe, quia talis fideiuſſor antequam ſoluat, non dicitur creditor pecuniarum, ſed liberationis, ſeu conſeruationis indemnitatis auctoritate Bal. *in l. ſi pro ea*
16 *num.* 10. *C. mand.*] Hæc † tamen concluſiu recipit nonnullas limitationes, & fallit in aliquibus caſibus in quibus diſpenſatiuè fideiuſſor admittitur ad agendum propter æquitatem ne grauetur propter factum ſui principalis, quos caſus ponit *tex. & ibi Gloſſ. &* Doctor. *in d. l. Lucius, & in d. l. ſi pro ea* Afflict. *deciſ.* 241. *& ibi* Vrſill. *in addit. Marſil. ad rubr. C. de fideiuſſ. in* 31. *qu.* Muſcatel. *in ſua Pract. fideiuſſor. part. 2. queſt. 4. per tot & alij paſſim.*

17 Limitatur itaque Primò † ſi fideiuſſor ſit obligatos in publico, & iurato inſtrumento, prout regulariter obligari ſolet, & maximè ſi promiſſio de conſeruando eum indemnem ſit roborata cum adiectione cameralis obligationis, nam cùm tale inſtrumentum vel vigore ſtatutorum, quæ ferè per totam Italiam dant inſtrumentis paratam exequutionem, vel ex vi cameralis obligationis poſſit contra fideiuſſorem exequutioni demandari, quod eo caſu poſſit fideiuſſor conueniri ſuum principalem antequam ipſe ſoluat, voluit Bart. *in l. fideiuſſor. pro venditore, in fine, ff. de fideiuſſ.* Bal. *in d. l. Lucius, num.* 1. *in fin. verſ. quære ſi fideiuſſor.* Alex. *conſ.* 72. *num.* 6. *lib.* 2. Marſil. *in d. Rubr. de fideiuſſ. num.* 293. *& non diſſentit* Andr. Gail *pract. obſer. lib. 2. obſeru. 29 num. 12. &* 13. Mag. *deciſ. Lucenſ. 6. numer.* 5. & in propriis terminis fideiuſſuris, qui acceſſit in contractu cenſuali, Foller. *in ſua Pract. Cenſuali, in verbo tanquam, num.* 43. [*Hanc eandem ſententiam amplectitur, & comprobat* Vinc. de Franch *deciſ.* 414. *num.* 2. *& ibi addent. num.* 5. *&* Pett. Caball *conſ. reſolutin.* Ci-
18 uil. 12. *num. 3. & ſeqq. lib. 1. qui alios allegant.*] Nam † qui tenetur vigore inſtrumenti habentis paratam exequutionem habetur pro condemnato. Bal. *in l. certum, num. 9. C. fam. hercisc.* Alex. *d. conſ.* 72. *num.* 6. Guid. Pap. *deciſ.* 117.

[Quæ limitatio eſſet multo probabilior, ſi contra fideiuſſorem eſſet petita exequutio, licet adhuc non eſſet relaxatum mandatum exequutiuum, nec lata ſententia, vt voluit Salic. *in l. ſi pro ea ſub num. 8. verſ. ſed dubitari poteſt ad fin. C. mã. & refert.* Vinc. de Franch. *d. dec. 414. ſub num.* 2. Nam quamuis fideiuſſor non fuerit adhuc condemnatus, quia tamen eſt breui condemnandus, poteſt agere contra principalem debitorem, pro quo fideiuſſit, antequam ipſe ſoluat, vt multorum auctoritate dicit Sotd. *conſ. 367. n. 19. vbi n.* 20. per eandem rationem ſubdit, quod fideiuſſor obligatus vigore inſtrumenti habentis paratam exequutionem, poteſt agere contra principalem debitorem, antequam ipſe ſoluat. Et hoc idem voluit. Rim. Iun. *conſ. 454. num. 21. lib.* 4. Quam limitationem licet non amplectantur Rota *in vna Romana ſeu Bononienſi ſcutor. vigintiquinque millium, 7. May,* 1601. *coram* b. m. Corduba, *quæ eſt impreſſa poſt tract. deciſ. 95. num.* 11. Ea potiſſimum ratione quia potuit ab initio huc prouidere, & ſic huic periculo non ſubiacere [Quam ſententiam multum æquam, & eius rationes eſſe valde conſiderabiles, dicit Petr. Caball. *d. conſ. reſolut. Ciuil. 12. ſub num 8. lib. 1.*] non negat tamen *ibi* Rota *ſub num. 7. verſ. minus etiam obſtabat*, quin ex dicto inſtrumento ſit nata actio contra ipſum fideiuſſorem quam ſatis eſſe affirmat ad effectum, vt fideiuſſor agere poſſit ſaltem ad liberationem, cui alias nunquam poſſit eſſe locus niſi purificata obligatione, & ſic poſtquam ei locus factus fuiſſet contra tradita per Afflict. *deciſ. 241. n. 3. & ibi* Vrſil. *num* 4.

Limitatur 2. † vt non procedat quando contractus 19
in quo interceſſit fideiuſſor eſſet nullus: eo enim caſu poſſet fideiuſſor agere contra ſuum principalem pro liberatione à moleſtiis etiam de facto, ſibi illatis, Gloſ. & Paul *de Caſtro, in l. ſi quis, C. de poſ. Sec. conſ. 70. in princ. lib. 3. & fuit dictum in* Rota *coram* b. m. Cardinali Blanchetto, 85. *Iunij*, 1598. *in illa Eugubina, ſeu Peruſina cenſus, quæ eſt ibidem dec. 196 num.* 3.

Limitatur 3. ſi † fideiuſſor deducat in Iudicium 20
ſuam intentionem petendo ſe liberari, & extrahi ab obligatione, vt docet Bal. Gloſ. *in l. ſi quis mandato in 1 lectura, ſub n. 4. verſ. quæris* Glo. *ff. de neg. geſt. & in d. l. ſi pro ea, n. 3. C. mand.* [Cum talis fideiuſſor non ſit creditor pecuniæ antequam ſoluat, ſed liberationis, ſeu conſeruationis indemnitatis, vt ſupra dictum eſt.]

Vel petendo ſe conſeruari indemnem à dicta obligatione, & fideiuſſione, vt dicit Bald *in d. verſ. quærit Gloſ.* quo caſu ſi debitor fuerit in mora liberandi fideiuſſorem cum teneatur ad factum tunc fideiuſſor licitè poterit petere intereſſe, & ſub forma, & nomine intereſſe vt debitor cenſus ſoluat [Vnde Rota *in Senegallienſi Saluiani interdicti num.* 6 dicebat, quod licet fideiuſſor indemnitatis non poſſit agere, vt ſibi ſoluatur pecunia antequam ipſe ſoluat poteſt tamen, & debet cogere debitorem principalem ad ſoluendum creditori.] quia ſua intereſt vt ſoluat, nam † re- 21
ctè agit contra aliquem vt ſoluat tertio, quia agentis intereſt, vult Bald *in l. his, §. cenſus, ff. fam. hercisc.* & hunc modum libellandi in propoſito, docet, Bal. *in d. l. Lucius, in vltimis verbis, ff. mand. & in d. l. ſi pro ea, num. 6. verſ. 6. Tertiò quære, C. eod. tit. & in d. verſ. quærit* Gloſſa, *& in l. fin. numer. 9. C. de vſur. rei iudic.* Alex. *d. conſ. 72. n. 5. in fin. lib. 2. & ita fuiſſe iudicatum in* Rota *exequutiua Genuæ teſtatur* Flam Cattar. *dec. Ian. 129. num. 7. & ſeqq. ſequuntur* Muſcatel. *in d. ſua pract. fideiuſſor. p. 1. mod. 20. num. 33. & ſeqq. poſt* Marin Frec *de præſentat. inſtrument. quæſt.* 3. [Et hinc Rota *in vna Reatina iuris redimendi 26. Maij* 1628. *coram* R.P.D. Veroſpio *quæ poſt tractat. eſt deciſ.* 490. reſoluit quod legatarius, cui ex aliis bonis hæreditariis fieri non poterat, poteſt agere contra eum, qui rem hæreditariam emerat cum pacto redimendi, vel vt ſibi rem illam reuendat tanquam ceſſionario hæredum, vel vt ex ſua obligatione de retrouendendo rem hæreditati reſtituat. vt deinde ex eadem re ſibi de ſuo legato ſatisfiat, quod probat ex Seraph. *deciſ. 1233. num. 2. & ſeqq.* vbi fuit reſolutum emptorem, qui ſoluit pretium creditoribus poſterioribus venditoris cum obligatione de reſtituendo prioribus, & potioribus poſſe cogere dictos poſteriores vt ſoluãt prioribus quia per dictam ſolutionem liberatur à periculo euictionis cùm ſua interſit liberari à mole-

ftiis, & peticulis litium,& efſe notorium *dicit* Io.Pett. Font.*de pact.nupt.par.*1.*cl.*4.*gl.*18.*par.*3.*n.*18.]

Propter quam tationem in propriis terminis videtur hoc probare Felician. de Solis, *in dd.ſuis Commentar.de cenſib.tomo* 2.*lib.*4.*c.vnico,num.* 10. *verſ. nihilominus, & non obſcurè ſenſit* Rota *coram* b.m. Corduba, *in vna Romana fideiuſſionis de repreſentando*,17.*May*,1595. *quæ eſt in calce tract.deciſ.*197.*num.* 3. *& ſeq.* maxime ſi fideiuſſot teneatur vigote obligationis cametalis, vt ibidem conſiderat *Rota*, & hanc limitationem ego exiſtimo comprobari poſſe non incommodè ex eo
22 quod in ſimili videmus, quod † licet quis de euictione non poſſit coouenini, niſi re euicta, *qui rem*, *C. de*
23 *euict.l.filius,*§.*mora, ff. eodem* tamen † hoc fallit quando debitor ſciens tradit creditoti ſuo rem alteti obligatam, quia tunc creditor ratione intereſſe poterit agete aduerſus ſuum debitorem antequam res ipſa inſolutum ſibi data à ſe euocetur, & ſibi euincatur. *Doctor.*communiter *in d.l.qui rem, & in l.qui hominem, ff. de ſolut.& voluit* Rota *in vna Romana pecuniaria coram* b m.Cardinali Pamphilio, 25. *Iunij*, 1601. *quæ eſt poſt tract.dec.*198.*nu.*1.*&* 2. & facit quia promiſſio indemnitatis habet in ventre obligationem ad intereſſe, *vt diximus ſupra hoc eod.art.num.* 4.

SVMMARIA.

1 *Fideiuſſor cenſus, qui conuenit cum eo pro quo fideiuſſit, vt illum eximat à fideiuſſione infra certum tempus, poteſt adueniente d. tempore agere pro eximitione.*

2 *Fideiuſſor cenſus qui ſimpliciter acceſſit, quod non poſſit agere vt eximatur, voluns aliqui.*

Contraria ſententia placuit Rota, & ſequitur Auctor, num.7.

Maximè ſi fideiuſſor diu ſtetiſſet in obligatione, numer.8.

3 *Fideiuſſor adhibetur in contractu cenſus vt melius domino cenſus ſit cautum, pro ſolutione illius.*

Ac etiam pro euictione bonorum cenſus ſuppoſitorum, ibidem.

Contrarium tamen probatur.

4 *Fideiuſſor euictionis non poteſt agere vt à fideiuſſione eximatur.*

5 *Fideiuſſor ex natura contractus in perpetuum tenetur in contractu cenſuali, &* num.ſeq.

6 *Fideiuſſor in tutela, & cura tenetur perpetuò durante tutela,& cura.*

10 *Fideiuſſor cenſus ad duo tenetur, ſcilicet, ad euictionem fundi ſuppoſiti, & ad ſolutionem cenſus.*

11 *Fideiuſſor cenſus poteſt petere eximitionem à fideiuſſione reſpectu obligationis, de ſoluendo cenſum.*

12 [*Fideiuſſor cenſus quando poſſit petere eximitionem à fideiuſſione.*

Cenſus eſt perpetuus tam ex parte ementis, quàm ex parte vendentis.

Reſpectu tamen vendentis non eſt perpetuus vere, & realiter, ſed aptitudine donec ipſe volet.]

13 *Eximitio à fideiuſſione fit vel dando alium fideiuſſorem idoneum de conſenſu creditoris, vel*

Dando releuatorem reſpectu ipſius fideiuſſoris, n. 15.

14 *Creditor cogi non poteſt vt loco vnius recipiat alium fideiuſſorem.*

16 [*Libellus pro eximitione à fideiuſſione in contractu cenſus quomodo formetur.*

Fideiuſſor cenſus, an poſſit agere vt eximatur à fideiuſſione.

QVÆSTIO LXXVI.

*aliàs part.*2. *cap.*2. *qu.* 3. *art.* 4.

IN propoſito atticulo Gaſpar. Rodetic. *in ſuo tractat. de anu.redditib.libr.*2.*quæſt.*13.*num.*8. conſiderabat duos caſus. Primus † eſt quando fideiuſſot tem- 1
pore quo acceſſit exptesſè conuenit cum debitote cẽſus pro quo fideiuſſit, quod illum deberet infra certum limitatum tempus à dicti fideiuſſione eximere, & libetare (quod pactum licitum eſſe demonſtrat *ibi n.* 25. (& hoc caſu adueniente tempore poſſe iute petere promiſſam liberationem, & eximitionem concedit *num.*19.& caſus iſte nullam habet difficultatem, cum pacta ſint ſetuanda, *l.*1 *ff.C. de pact.c.*1.*ext.eod.tit.* & conttactus à conuentione legem accipiant, *l.*1.§.*ſi conuenit,ff.depoſit.cum vulgar.*

Secundus caſus eſt, quando fideiuſſot ſimpliciter, & abſque aliquo pacto, & conuentione fideiuſſit, &
† hoc caſu non eſſe permiſſum illi petere dictam exi- 2
mitionem, dicit ibi Roderic *d.num.*18.*quam ſententiam tenent etiam* Bened. Bon. *in ſuo tract. de cenſib. art.* 68. *num.*101. *&* Marcheſan. *in ſuo tract. de Commiſſion.appellat. à Camerali obligat.part.* 1. *cap.* 16. *num.* 122. du-
plici ratione, Prima, quia † iſte fideiuſſor in contractu 3
cenſus adhibetur non ſolum, vt melius domino cenſus ſit cautum pto ſolutione illius. *Inſtit. de fideiuſſor. in princ.* Verum etiam pro euictione bonorum ſuper quibus cenſus ipſe impoſitus, & conſtitutus fuit &
propterea ad ſimilitudinem fideiuſſoris, † qui præſta- 4
tur pto euictione rei venditæ, vel alio titulo traditæ non poterit petere ſe liberari, & eximi à fideiuſſione antequam verè euictio ſequuta ſit etiam quod diu in ea ſteterit. Afflict. *deciſ.*241. *n.* 4. *& dicit* Rota *in propriis terminis in vna Bononienſi cenſus*, 5. *Martij*, 1603. *coram* Reuerendiſſimo P.D.Coccino Decano, *quæ eſt impreſſa poſt tract.deciſ.*199. *num.* 2. Altera affertur ratio, quia cùm annuus cenſus ſit de ſui natura perpetuus, vt plenè demonſtratum fuit *ſupra par.* 1. *c.*1.*qu.*1.*art.*2.
*nunc qu.*2. planè ex † natura ipſius contractus fideiuſ- 5
ſor in perpetuum teneri debet id eſt donec cenſus fuerit redemptus, vel aliter extinctus, vnde non poterit iure perete ſe eximi, & liberari à dicta fideiuſſione, argument. eotum quæ tradit Comez. *var. reſol. tom.* 2.*c.*
13.*n.*10.*in verſ.* 3.*infero.* dum dicit quod is, † qui inter- 6
ceſſit fideiuſſor pro aliquo tutore, vel curatore, non poteſt agere vt eximatur à fideiuſſione ante finitam tutelam, curam, vel officium adminiſtrationis, cuius auctoritate hoc idem in fideiuſſore, qui acceſſit in contractu cenſus, concludit Feliciao. de Solis, *in ſuis Comment.de cenſib.tomo* 1.*lib.*3.*cap.*3.*n.*9.*in fiño, & tom.*2. *pariter,lib.*3.*& cap.*5.*n.*1. Quia ſcilicet tam in tutela, & cura, quàm in contractu cenſus, & obligatio, & fideiuſſio certam habet temporis duratiooem, & metam, ad quã vſque fideiuſſot ipſe videtur ſe obligaſſe: nam cum redditus annui continuatio habeat obligationem ſucceſſiuam, quamdiu non fuerit ſors redempta, idque partes præuidetint à ptincipio, planè ex natura ipſius actus fideiuſſot tenetur in perpetuum, vnde non poteſt iute petere ſe liberari, eximíque à fideiuſſione, vt ratiocinatur Felician.*d.n.*9.*in fine.*

Cæterùm † contrariam ſententiam tenet. [Ioan. 7
Pett. Fontanell.*de pact.nuptial.tom.*1.*clauſul.*4. *gloſ.* 18. *part.*3.*nu* 16.*per tex.quem dicit apert.in cap.conſtitutus de relig.dom.*] *& amplexa fuit* Rot. *coram* b.m.Cotduba, 7. *May*, 1601.*in illa Romana ſeu Bononiẽſi cenſus ſcutorum*

vigintiquinque

vigintiquinque millium, quæ est impressa post tract. decis. 195. num. 11. & seqq. Vbi tacitè respondet contrariis, & rursus *coram* Reuerendissimo P. D. Coccino Decano, *5. Mart. 1603. in illa Bononiensi census, quæ est ibidem dec. 199. num. 3. & coram* R.P.D.Caualerio, *26. Iunij 1609. in vna Imolensi census, quæ ibidem est decis. 200. num. 2. & coram* Reuerendissimo P.D.Sacrato, *10. Iunij, 1613. in vna Romana census ibidem dec. 68. num. 4. & in aliis cau-*
8 *sis sæpè.* Et † multo magis hoc procederet si fideiussor diu stetisset in obligatione, & fideiussione, & fuisset coactus soluere plures terminos, vt fuisse resolutum in Regio consilio Cathaloniæ testatum reliquit Ludouic Pegner. *decis. 190. per tot.* & placuit Rotæ *in illa Bononiensi census coram* Reuerendissimo Coccino *num. 4. & seqq. & in illa Romana census coram* Reuerendissimo Sacrato *pariter, num. 4. proximè allegatis.*

Neque obstant rationes supra in contrarium alle-
9 gatæ. Nam ad primam respondetur, quod † in contractu census fideiussoria obligatio non potest referri ad euictionem bonorum oneri census suppositorum, cum illorum proprietas, & possessio ad emptorem census non transferantur, sed remaneant penes imponentem, vt fuit dictum *supra q. 1. alias d. par. 1. c. 1. qu. 1. art. 1. num. 20.* & propterea ad census emptorem non pertinet prouidere sibi circa dictorum bonorum euictionem, & per consequens fideiussor adhibitus in contractu census non potest dici similis fideiussori euictionis, vt iisdem ligetur legibus, quibus ille astringitur.

10 Vel dicamus, † quod duplex est obligatio fideiussoris, qui accessit in contractu census; vna scilicet, de euictione fundi super quo census fuit impositus, & constitutus, altera de solutione census, & annuæ responsionis, vt exorditur Rota *coram* Reuerendissimo P.D.Coccino Decano, *5. Martij 1603. in illa Bononiensi census, quæ est post tract. dec. 199. & dixit coram* bon. m. Corduba, *7. Maij, 1601. in illa Romana census scutorum vigintiquinque millium, quæ est ibidem dec. 195. n. 8. & coram* R.P.D.Ottembergio, *16. Decemb. 1607. in vna Bononiensi census quæ est ibidem dec. 201. num. 7.*

11 Vnde † licet iste fideiussor non possit agere, vt eximatur à fideiussione respectu euictionis bonorum, potest tamen id iure petere, quod ad alias obligationes, nempe solutionis census, quæ est continua, & pura, vt voluit Rota *in decisionibus vltimo loco relatis.* [Et hanc distinctionem amplexa fuit, Rota *coram* R. P. D. Durano, *in vna Spoletana liberationis à fideiussione 30. Martij, 1626. quæ est sine numero post tract. inter decis. 447. & 448. vbi num. 9.* cum hac distinctione conciliat decisiones, quæ pro parte aduersa allegantur, & plenius hanc distinctionem confirmat Rota *coram eod. in ead. causa 21. Aprilis 1627. vt ibid. dec. 465. per tot.*

12 Vel † si velimus transire cum opinione affirmatiua, quod fideiussor possit in quolibet casu petere liberationem, possemus fortè ad rationem de perpetuitate census respondere, quod licet census noster dici possit perpetuus, tàm ex parte imponentis, quàm ex parte ementis, vt diximus supra in tract. *par. 1. cap. 1. quæst. 1. art. 2. num. 2. & seqq.* Ex parte tamen imponentis non est verè, & realiter perpetuus, sed dumtaxat aptitudine ex eo, quia ex natura ipsius contractus perpetuò viuere potest, cùm ita creetur, & constituatur, vt iam perpetuam, vel saltem longissimæ durationis habeat, vt dixi *d. art. 2. num. 6.* & in mero ipsius ementis arbitrio repositum est, an, & quando illum redimat, & per consequens ex parte ipsius est quandocumque redimibilis, vt summorum Pontificum, & signanter Mart. V. Alex. III. & Pij V. constitutionibus sancitum extitit: ita vt ei hæc libera redimendi facultas tolli, aut impediri etiam per pactum expressum non possit, vt dictum fuit supra in tract. *hac 2. par. cap. 1. qu. 3. & infra par. 3. cap. 1. qu. 3. art. 1.* Vnde non potest dici quod fideiussor, qui accessit in contractu census, accesserit in contractu, & obligatione de sui natura perpetua, & quod propterea dum fideiussit, intellexerit velle, se in perpetuum obligare. Et proinde non valet consequentia census est perpetuus tam ex parte imponentis quàm ex parte emptoris. Ergo fideiussor, qui in dicto contractu accessit, non potest agere contra impositorem, vt illum à fideiussione eximat, Et sic remanet ab obiectis defensata communis conclusio, quam videtur egregiè confirmare Rota *in illa Romana, seu Bononiensi census coram* bon. m. Corduba, *quæ est post tract. dec. 195.* dum dicebat, quod fideiussor potest cogere debitorem census, pro quo fideiussit ad redimendum, illum vel ipsum à tali fideiussione liberandum.]

Illa † autem liberatio, & eximitio à fideiussione 13
præstabitur, vel dato alio fideiussore loco istius qui eximi petit, quatenus dominus census consentiat: eo enim non consentiente, & nolente nouare obligationem, & recipere alium fideiussorem alius fideiussor 14
dari non potest, cum ipse de iure possit illum recusare, Bal. *& alij in l. si pater, C. de collat. refert* Vinc. de Franch. *decis. 200. num. 2. & de communi testatur* Io. Bernard. Muscatel. *in sua pract. fideiussor. part. 2. quæst. 6. num. 3. in fine,* (licet ipse sequutus Dec. *in d. l. si pater.* contrarium defendat quando offertur alius fideiussor æquè idoneus.)

Vel dato, † ad fauorem ipsius fideiussoris qui in- 15
stat pro liberatione, alio fideiussore, qui ipsum releuet, & à damno conseruet, vt docet Bal *& alij in d. l. si pater,* & admittit Rota *coram* R. P.D Caualerio, *26. Iunij, 1609. in illa Imolensi census, quæ est impressa post tract. dec. 100. num. 3.*

[Libellus autem, & petitio in hoc iudicio eximi- 16
tionis debet concludere aut simpliciter pro liberatione, & eximitione à fideiussione, vt dicit Rot. *coram* R.P.D Caualerio, *in illa Imolensi census 26 Iunij 1609. quæ est post tract. dec. 200. num 2.* aut alternatiuè, vel pro eximitione à fideiussione, vel pro extinctione census, vt dictum fuit *coram* b.m.Corduba *die 7. Maij 1601. in illa Romana, seu Bononiensi census, quæ ibidem est decis. 195. num. 7* Nam si fideiussor concluderet simpliciter pro extinctione, & redemptione census, ineptè ageret, & conuentus deberet absolui, vt dicit Rota *in illa Imolensi census n. 1. & seqq.* Nisi tempore accessionis de hoc cum census venditore expresse conuenisset, *vt dictum est in tract. hoc eod. art. n. 1.*]

SVMMARIA.

1 *Fideiussor census liberatur extincto censu, & num. 5.*
2 *Fideiussoria obligatio est accessoria ad contractum in quo fideiussor præstatur.*
3 *Obligatione principali cessante, cessat & accessoria.*
4 *Hypotheca resoluitur extincto principali debito.*
6 *Census extinguitur per peremptionem fundi suppositi.*
7 *Fideiussoria obligatio contractu respectu rei euentus durat quatenus res ipsa superest.*
8 *Obligatio fideiussoria extinguitur quando dominium rei censuatæ transit in dominium domini census.*
9 *Secus autem si ille census transeat in dominium ipsius fideiussoris.*
10 *Nisi emat censum vt se, & debitorem census à solutione liberet.*
11 *Fideiussor census liberatur in omnibus casibus, in quibus liberatur principalis debitor.*
12 *Item liberatur si mutentur persona cum quibus contractus celebratus fuit, vel alteretur pretium census.*
13 *Fideiussor census non liberatur, si census transferatur de vno fundo ad alium.*

14 *Fideiussor census liberatur, si debitor census intimauerit domino quod vult illum redimere, & pretium deposuit, si enim redemptio non fiat, fideiussor amplius non tenetur.*

Fideiussor census quibus modis remaneat liberatus ab onere isto.

QVÆSTIO LXXVII.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 3 art. 5.

QVoniam *supra hac ead. q. art. 3. nunc qu. 75. num. 9.*
dictum fuit, quod obligatio eius qui accessit
tanquam fideiussor in contractu census est perpetua,
videlicet, quousque census ipse durat: Inde videtur
1 sequi, † quod vbicunque, census extinguitur, ipse
quoque fideiussor à sua fideiussoria obligatione rema-
2 neat liberatus; cùm † enim fideiussoris obligatio sit
accessoria ad contractum census: *l. 1. l. generaliter, l.*
3 *Gracè, §. 1. ff. de fideiuss. Instit. eod. tit. in prin.* cessante †
obligatione principali per extinctionem, & peremp-
tionem census, debet etiam cessare fideiussoria tan-
quam accessoria, & illi accedens, *l. qui liberis, ff. de
vulgar. & pupill. l. cum principalis, vbi* Doctor. *ff. de re-
gul. iur. §. fideiussores ita. Instit. de fideiuss. & ita in pun-
cto, dicit* Thom Boninsig *in suo trac. de censib. cap. 13.*
4 *num.* 2. Et facit quia † sicut hypotheca resoluitur sub-
lato principali debito, *l. contrahitur, vbi* Bart. *ff. de pi-
gnor. & hypoth. par. 3. membr. 1 num. 9.* Surd. *cons. 299. nu.
10. libr.* 2. Ita quoque fideiussoria obligatio eatenus du-
5 rare debet, quatenus viuit principalis obligatio. Et †
quod per extinctionem census liberetur fideiussor in
illo loco contractu adhibitus, probatur ex tex. *in l. 2.*
cum ibi not. *C. de solut. & in l. 2. & ibi* Bart. *ff. de fideiuss.
& in puncto fuit resolutum in* Rota *in vna Neapolitana
census. 9. Martij, & 10. Aprilis, 1592. coram* b. m. Gypsio,
qua est impressa in calce tract. dec. 202. num. 2. & coram b.
m. Corduba, 21. *Aprilis, 1597. in vna Romana census, qua
est ibid. dec. 203. num. 4. coram* R. P. D. Sacrato, 27. *Ianua-
rij,* 1603. *in alia Romana census, ibid. est dec. 204. num. 3.
& coram* R. P. D. Caualerio, 9. *Maij,* 1608. *in vna Seno-
galliensi cessionis iurium, qua est ibid. dec. 205. sub num.* 1.
Cùm autem census pluribus causis cesset, & extingua-
tur, vt latiùs dicemus *infra par. 3. per tot.* iisdem quoque
modis, & ex eisdem causis cessabit, & extinguetur
obligatio fideiussoria in contractu census adhibita,
quod vt clarius appareat vnum vel alterum subiicere
exemplum non duxi superuacaneum.
6 Primum igitur sit exemplum, † quando fundus
censui suppositus perit, & per consequens census dis-
soluitur vt fuit dispositum per Martinum V. *&* Cal-
lixtum III. *in cap. 1. & 2. de empt. & vendit. inter ex-
trauag. commun. & per* Pium Quintum, *in sua Constitut.
super form. creandi cens.* Nam eo casu ipse quoque fide-
7 iussor remanebit liberatus, quia † obligatio fideius-
soria contractu respectu rei eatenus durat, & superest,
& rei ipsius interemptione, & interitu, ipsa quoque
extinguitur, & cessat *l. Titia textores, in fi. & l. quedam,
§. si tibi, ff. de leg. 1. & faciunt not. per gl.* Bart. *& alios com-
muniter, in l. quod te mihi, maximè* Cagnol. *num. 44. cum
multis seqq. ff. si cert. pet. & licet* Felician. de Solis, *in suis
Commentar. de censib. tomo 1. lib. 1. cap. 4. nu. 3 ad fin.* con-
trarium probare conetur, ipse tamen eo innititur fun-
damento, quod census annui deberi possint ex sola
personali obligatione, quod non esse aliquo iure ad-
mittendum, deductum fuit *supra par. 1. c. 3. qu. 1. art. 6.
nunc q. 34.*
8 Alterum † potest afferri exemplum si fundus cen-
sus suppositus transeat in dominium ipsiusmet domi-
ni census, quo etiam modo censum extingui vide-
bimus *infra par. 3. cap. 1. qu. 5. nunc qu.* 114. Cùm enim
cesset obligatio principalis ipsa quoque fideiussoria
tanquam illi accedens expiret necesse est, vt paulò
supra diximus. Quod non procedit è conuerso, si † 9
ipsemet fideiussor emat censum: nam non propterea
remanebit liberatus ab onere soluendi annuas res-
ponsiones, quia cum eo casu non sit extinctus, sed
adhuc remaneat viuus; sicut non est extincta obliga-
tio principalis debitoris, ita quoque nec fideiussoria
illi accedens *§. fideiussores. Instit. de fideiuss. & ita in pun-
cto fuit resolutum in* Rot. *coram* R. P. D. meo Vbaldo,
18. *Martij* 1616. *in vna Romana rescissionis instrumen-
ti, qua est impressa in fi. tract. dec. 183. per tot. & fuit repe-
titum in eadem causa coram eodem 26. Iunij,* 1617. *qua est
ibid. dec. 206. num.* 1. Secus † tamen esset etiam quo ad 10
fideiussorem, si ipse ita censum in quo est fideiussor
emat, vt liberet se, & principalem debitorem census
ab vlteriori solutione annuæ responsionis, & census
non remaneat viuus, vt firmat Rota *in dd. decisioni-
bus, & nos diximus supra hac 2 par. cap. 1. quest. 3. art. 5.
nunc qu. 57.*
Liberatur † secundo loco fideiussor census in om- 11
nibus casibus, in quibus liberantur principales debi-
tores census, *l. iam mandatori, C. de non num. pecun. per
quem tex. ita dixit* Rota *in vna Romana censuum*, 20.
Nouembris, 1602. *coram* Illustrissimo Cardinali Ludo-
uisio, *quæ est post tractat decisi .207. num. 1.*
Tertiò † liberatur fideiussor census si mutentur 12
personæ cum quibus fuerat initus, & celebratus con-
tractus census, vel alteretur quantitas pecuniarum
ad censum datarum, non secus ac liberatur quando
contractus principalis nouatur, vt fuit resolutum in
Rota *in vna Neapolitana census, 3. Aprilis 1593. co-
ram* bon. mem. Penia, *quæ est impressa in calce tract.
dec. 208. num. 1.*
Secus tamen † esset si census transfertur simplici- 13
ter de vno ad alium fundum, vt firmauit Rota *coram*
Illustrissimo Cardinali Ludouisio, 10. *Iunij,* 1602. *in
vna Romana census, quæ est post tract. decis. 105 num.
5. & coram eod. in vna Romana census scutorum decem,
& octo millium, 9. Iunij, 1608. quæ ibid. est decis. 60. nu-
mer 2. & seq. & coram* Illustrissimo Cardinali Mellino,
26. *Nouembr. 1604. in illa Romana census, quæ est ibid.
decis. 106. num. 2. & coram* R. P. D. meo Vbaldo, 18.
*Martij, 1616. in illa Romana rescisionis instrumenti &
qua ibid. est dec. 183. n. 1. & nos diximus sup. par. 1. c. 3. qu.
3. art. 2. seu q. 41.*
Quartus † addi potest casus in quo fideiussor 14
census liberatur, si debitor census intimauerit il-
lius domino, quod ipse vult censum redimere, & ex-
tinguere, & ad dictum effectum pretium census de-
posuerit, si enim redemptio non sequatur cum effe-
ctu, sed debitor census suas pecunias recipiat, ipse ta-
men fideiussor remanet liberatus, vt docet Specul. *in
tit. de fideiussor. num.* 20. refert, & sequitur Surd. *cons.
145. num. 22. lib. 1.*

SVMMARIA.

1 *Censum soluere non tenetur possessor fundi, super cuius fructibus tantum fuit impositus.*
2 *Hypotheca non competit super bonis, quando onus est impositum fructibus.*
3 *Onus reale constitutum super re, transit ad quemcumque possessorem.*
[*Census solui debet ab eo, qui possidet fundum censitum, etiam quod illum retraxerit iure vicinitatis, vel sanguinis.*
Ecclesia, & Clericus possidentes fundum censitum tenentur

tenentur soluere censum de super impositum.]

4 *Censum constitutum super re tenetur soluere possessor illius rei.*

5 *Etiam non excusso principali debitore.*

Etiam quod possideat tanquam emphyteuta habens causam à venditore census, num. 14.

6 *Possessor fundi censuati videtur quod teneatur soluere censum dumtaxat ex fructibus natis vel satis tempore impositionis census, vel tempore quo fundus ad eius manus peruenit.*

7 *Fructus ita demum veniunt in obligatione, si erant nati, vel sati tempore contractus.*

8 *Intellige de obligatione fructuum accessoria, secus si principaliter obligentur.*

9 *Res transit cum sua causa.*

10 *Possessor fundi suppositi tenetur soluere fructus maturos, etiam antequam adipisceretur possessionem dicti fundi.*

Declaratur hoc procedere si ipse conueniatur actione hypothecaria, vel Salman. Interdicto, num. 13.

Secus si conueniatur actione personali in rem scripta, num. 12.

11 *Possessor fundi suppositi potest conueniri duplici actione, videlicet, actione personali in rem scripta, & actione hypothecaria, vel remedio vtili Saluiani Interdicti.*

Possessor fundi censuati, an ad census solutionem teneatur.

QVÆSTIO LXXVIII.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 3. ar. 6.

PRo vera, & distincta resolutione huius sexti articuli, duo videntur considerandi casus. Primus est, quando census constituitur, & creatur dumtaxat super fructibus alicuius fundi fructiferi, absque subiectione, & subiugatione, vel hypotheca ipsius fundi. Secundus casus est, quando census imponitur super ipso fundo, & illius proprietate, habita tamen relatione ad eius fructus, cum census constitui non possit super fundo nisi sit de sui natura frugifer, & aptus ad ferendum fructus, vel latè dictum fuit *supra par. 1. cap. 3. qu. 2. art. 1. seu quæst. 35.* Quæ casuum distinctio satis iustificatur ex iis quæ diximus *supra d. part. 1. cap. 2. qu. 1. art. 6. nunc qu. 19. num. 27.*

1 In primo casu facienda † est conclusio negatiua,
quod onus soluendi annuas pensiones non transeat ad eum in quem transiit fundus super cuius fructibus fuit census constitutus: nam cùm eo casu non possit dici constitutum ius reale in ipso fundo, nec orta realis obligatio pro soluendis annuis censibus, ad illorum solutionem teneretur dumtaxat is, qui censum imposuit, & eius hæres vniuersalis, non autem aliquis illius successor singularis, *l. liberto, & ibi* Glos. *in verbo, vendita, ff. de ann. legat.* Paul. de Castro, *cons. 334. lib. 1.* Franc. Rip. *in l. 1. §. si hæres nu. 5. ff. ad Trebell* Rom. *cons. 417. num. 7. in princ.* Gabr. *cons. 47. num. 12. lib. 1.* Scapuccin. *in suo tract. de Salman. Interdic. lib. 1. quæst. 14.*
2 *num. 6.* Quando † enim onus est impositum fructibus, non competit naturaliter hypotheca super bonis. Surd. *decis. 28. n. 9. vers. quando enim refert.* Scapuccin. *d. num 6. vers. aliud.*

In secundo verò casu cùm dicatur super fundo constitutum ius reale, & contracta hypotheca ad fauorem domini, & creditoria census, vt dictum fuit *supra d part. 1. cap. 2 quæst. 3. artic. 1. seu quæst. 23.* & ius
3 illud † transeat ad quemlibet etiam singularem successorem, & possessorem eiusdem fundi Castr. *d. cons. 334.* Rom. *d. cons. 417. numer. 7. vers. si vero.* Crauet. *cons. 217. numero 5. lib. 2.* Bened Bon. *in suo tract. de censib. art. 58. num. 89. ad med. vers. Ius igitur exigendi,* Foller. *in sua pract. censuali, in verbo, huiusmodi, numer. 96.* Aurel. Corbol. *in suo tract. de iure emphyt. cons. 14. ob alienat. irrequis. domino fact. Ampl. 49. num. 8. & seqq.* Bocaec. *in suo tract. de censib. par. 2. num. 87.* Hond. *cons. 17. num. 11. lib. 2.* Surd *in tract. de alim. tit. 7. q. 33. num. 14. & cons. 162. num. 11. lib. 2. & decis. 32. num. 6.* Stephan. Gratian. *Discept. Forens. tomo 1. capit. 141. numer. 4.* [*Alios plures congerit* Mari Giurb *dec. Regn. Sicil. 24. num. 17. & decis. 55. num. 7. vers. & cum onere, part. 1.] & voluit* Rota *in vna Senogalliensi Pradij, 10. Maij,* 1615. *coram* R. P. D. Mattino Andrea, *quæ est impressa post tract. decis. 19. ad fin. vers. quinimo de rigore iuris.*

[Etiam quod possideat vigore retractus: nam census debet solui à retrahente iure sanguinis, vel vicinitatis fundum censitum, dum illum possidet, *vt deducit* Giurb. *dict. decisio. 55. numer. 6. in fin. & num. 20.*

Quod adeo verum est, vt etiam si fundus ille censitus transeat ad Clericum, vel Ecclesiam, Clericus, & Ecclesia teneantur censum soluere, Gabr. *cons. 47. num. 7. lib. 1.* Giurb. *d. decis. 55. num. 7.* Gratian. *discept. forens. tom. 1. cap. 141. num. 4.*

Vtique † eo casu possessor dicti fundi censuati te- 4
netur ad annui census desuper impositi solutionem. Castr. *d. cons. 334.* Crauet. *d. cons. 217. numer. 6.* Gabr. *d. cons. 47. num. 12. lib. 1.* Bon. *d. art. 58. sub num. 89.* Cæsar. Barz. *decis. Bononiens. 109. num. 7. & plerique ex iis, quos proximè citauimus. Quibus addi potest* Ludouic. de Auend. *de censib. Hispan. cap. 96. num. 7. vers. ex quo demanus.* [*quod* Rot. *in Rom. census 7. Februarij* 1628. *coram* R. P. D. Pirouano *quæ est decis. 517. num. 3.* ampliat, etiam quod sit possessor mediatus, & fundus transierit per mille manus vbi multos allegat, *& nos inter alios.*]

Qui † in tantum tenetur vt conueniri possit etiam 5
non facta excussione principalis debitoris, & venditoris census. Afflict. *decis. 95.* Surd. *d. cons. 362. num. 12. post quos* Gratian. *d. cap. 141. num. 5* Ioan. Bapt. Lup. *ad leg. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. Comment. 2. §. 2. num. 67.* [*comprobat* Giurb. *aliorum auctoritate d. dec. 55. num. 7. ad fin.*]

Nec dicitur † quod dicendum videatur huiusmo- 6
di possessorem esse obligatum dumtaxat soluere ex fructibus natis, vel adsummum satis tempore impositionis census, vel tempore quo fundus ille ad manus huius tertij possessoris transiuit, *argum. tex. in l. Paulus, §. si mancipia, ff. de pignor. per quem tex. glos. in l. potior, §. si de futura, ff. qui pot. in pignor. habeant.*
dicit ita † demum fructus futuros venire in obliga- 7
tione siue tacita, siue expressa si tempore obligationis essent nati vel saltem sati penes debitorem, quam refert, & sequitur Negus. *in suo tract. de pignor. & hypot. par. 2. membr. 3. numer. 45. vers. Item dummodo.*
Quoniam si rem † diligentius consideremus facilis 8
apparet diuersitatis ratio existens in casu nostro à casu, qui deciditur *in d. §. qui mancipia*, ibi enim I. C. loquitur quando fructus futuri non fuerunt obligati principaliter, & de per se, sed accessoriè ad aliam obligationem principalem pro maiori securitate, & cautela creditoris siue sit tacita, siue expressa dictorum fructuum obligatio. In casu autem nostro census ipse, qui constituitur, & venditur est in obligatione non accessoriè, & propter aliud: sed propter se, & principaliter, qui licet collocetur super fundo, constituitur tamen soluendus principaliter ratione fructuum illius, etenim quamuis in contractu census non vendantur fructus fundi, obligatio tamen soluendi annuam responsionem respicit principaliter

illius fructus, vt aliàs diximus & ideò nil mirum, si
veniunt in obligatione non solum fructus, qui erant
nati, vel ad miuus sati tempore impositionis census,
vel translationis fundi censuari in aliam personam,
sed ij etiam qui aduenientibus temporibus nascentur
durante censu, & sic onus istud inhærens fundo ra-
tione fructuum trāsit ad quemlibet dicti fundi etiam
9 singularissimo titulo possessorem, † cùm regulare sit,
vt res cum sua causa, & suo onere transeat *cap. ex lit-*
10 *teris, ext. de pignor. cum vulg.* Qui † propterea tenebi-
tur ad solutionem non solum annuorum censuum in
futurum post ademptam per ipsum dicti fundi censiti
possessionem maturandorum, & decurrendorum, ve-
rùm etiam eorum, qui cucurrerant, & erant maturati
antequam dicta res censui supposita ad eius manus
peruenisset, & nondum soluti fuerant, vt in puncto
dicunt. Foller. *in d. verbo, huiusmódi, num* 97. Crauet. *d.
consil.* 217. *num.* 6. Boninsign *d. artic.* 58. *sub num.* 89. Surd.
d. consil. 162. *num.* 11. *in fine*, Steph. Gratian. *d. c.* 141. *num.*
5. Honded. *d. consil.* 17. *num.* 11. *lib.* 2. Felician. de Solis,
in dd. suis Commentar. de censibus, tomo 1. *lib.* 3. *cap.* 6. *num.*
3. [Giurb. *d. dec.* 55. *num.* 7. *in fin. plenè* Rutilius Paitel-
lius *expedit. causar. ciuil.* 47. *num.* 2. *& infra, & ibi* D. Lu-
douic. *eius filius in annotat. num.* 4. *qui pluros conclusiones
per nos in hoc nostro tractatu firmatas refert, & sequitur.*]
11 Cum hac tamen distinctione, quod † cum iste posses-
sor possit conueniri pro solutione dicti annui census,
tam actione personali in rem scripta, quàm actione
hypothecaria, vel remedio vtilis *Salu. Interd. vt dice-
mus infra latè hoc eodem c.* 2. *qu.* 5. *art.* 8. *seu qu.* 97. *num.* 9.
12 si iste † possessor cōueniendus erit pro fructibus cen-
sus decursis, & maturis durante eius possessione, erit
intentanda actio personalis in rem scripta. Gabr. *d.
consil.* 47. *num.* 14. *lib.* 1. *& nos dicemus dicto art.* 8. Si verò
13 † contra ipsum erit agendum pro fructibus decursis,
& maturis antequam ipse nancisceretur possessionem
bonorum subiugatorum, & tunc agendum erit actio-
ne hypothecaria vel remedio vtilis Salu. *interd.* Gabr.
d. cons. 47. *n.* 18. *& nos dicemus, d. q.* 5. *art.* 9 *nunc. q.* 98

[Et hinc licet fundus censitus transeat in tertium possessorem affectus onere census, debitum tamen censuale, non efficitur proprium illius, cum illud à principio non contraxerit, nec postea in se accollauerit, sed remanet debitum impositoris census, qui ex ipso contractu impositoris tenetur ad solutionem fructuum illius, *vt diximus infra hoc eodem cap.* 2. *qu.* 5. *art.* 7. *num.* 10. *seu q.* 96. *& firmauit* Rota *in Romana Saluiani* 20. *Nouembris* 1630. *coram* R.P.D. Merlino *quæ est post tract. dec.* 532. *nu.* 27. *& faciunt dicta per nos ad hanc qu.* 3. *art.* 1.]

Quod † autem diximus singularem possessorem posse conueniri pro solutione annui census constituti super re à se possessa procedit etiam in eo qui possidet tanquam emphyteuta, qui habuit titulum à venditore census, si credimus. Gabr. *d. cons.* 47. *n.* 6. *& seq. quem sequitur* Boccac. *d. tract. de censib. par.* 2. *num.* 1.

SVMMARIA.

1 *Censum impositum super fundo, quod teneatur soluere legatarius vsusfructus dicti fundi, non hæres proprietarius volunt aliqui.*
Contraria sententia est verior, num. 3.
2 *Vsusfructuarius tenetur recognoscere omnia onera realia.*
Intellige de oneribus, quæ debentur ratione fructuum, num. 12.
Intellige secundò, de oneribus, quæ inhærent rei vti qualitates intrinsecæ, & sunt perpetua, num. 13.
Intellige de oneribus, quæ inducuntur à lege, vel superioribus, ibid.
4 *Hæres tenetur liberare rem legatam ab obligationibus contractis à defuncto.*
5 *Bart. in l. si domus, la seconda, §. de euictione*, num. 4. & 5. *ff. de legat.* 1. *declaratur.*
6 *Si legatario euincatur res hypotecaria, hæres tenetur actione ex testamento, quasi res euicta fuerit eius culpa.*
7 *Personalis actio oriens ex contractu potius attenditur, quam realis.*
8 *Maximè in contractu annuæ præstationis.*
9 *Vsufructuarius possidens rem suppositam, potest conueniri à domino census.*
Potest tamen repetere ab hærede proprietario quidquid soluit, num. 11.
10 *Dominus census potest agere contra legatarium vsusfructus possidentem fundum suppositum vel contra hæredem arbitrio suo.*
14 *Hæres repræsentat personam defuncti.*
15 *Legatarius vsusfructus fundi suppositi teneretur ad solutionem census, quando fundus fuit legatus cum omnibus suis pertinentiis, & iuribus.*
16 *Census solui debet ab hærede, non ab eo, cui fuit legatus fundus censitus contra Gratianum.*
17 *Maximè quando fundus fuit legatus coniunctæ personæ, vel ad piam causam.*
18 *Census impositus super fundo donato non à donatario, sed ab hærede donantis solui debet.*
19 *Maximè si donatio sit facta Ecclesiæ, vel ad piũ opus.*
20 *Hæres tenetur liberare rem legatam ab omnibus obligationibus, & hypothecis.*
21 *Census onus transit in quemcumque res censuata possessorem.*
22 *Ampl. vt sit in electione censuarij an agat personali contra hæredem impositoris vel hypothecaria contra possessorem fundi.*
23 *Liberare rem legatam ab onere hypothecæ tenetur hæres si testator sciuit.*
Si ignorauit idem hæres quando legatum remaneret inutile, alias legatarius.
24 *Censum non redimibilem extinguere tenetur hæres non legatarius fundi censuati quando testator sciebat illius onus.*
25 *Euictio non debetur in legato speciei.*
26 *Donatum, seu legatum, censetur solum ius quod donans, vel legans habet.*
27 *Argumentum valet à legato ad donationem, & donatio largius interpretatur quam legatum.*
28 *Interpretatio quæ sumitur in legato, in donatione admittenda est.*
29 *Liberare rem donatam ab hypotheca quam donans sciebat tenetur illius hæres.*
30 *Hæres tenetur redimere, vel liberare rem alienam, vel hypothecatam legatam ad pias causas.*
31 *Infertur teneri illam à censu liberare.*
32 Ampl. *idem esse in hærede donatoris.*
33 *Liberare rem legatam ab hypotheca, quam testator sciuit, hæres tenetur, etiam quod agatur de modica summa respectiuè ad rem donatam nisi de contraria testatoris voluntate constet. Si testator nesciuit, distinguitur an aliquid soluto ære rem ineat legatario vel ne.*
34 *Hypothecaria semper in totum res auocari potest.*
35 Ampl. *etiam si plures res sint hypothecatæ.*
36 Ampl. *etiamsi hypotheca sit pro modica summa.*
37 *Seruitus super re est ius, ex quo non potest res auocari in totum.*
38 *Cessio omnium iurium posita in instrumento donationis intelligitur de iuribus actiuè non passiuè.*
39 *Et apponitur in augmentum.*
40 *Exceptio declarat regulam in quibus terminis loquatur.*
41 *Onus siue intrinsecum, & perpetuum, siue extrinsecum*

à

à quo potest res liberari transit in rei possessorem.

42 *Hæres tenetur indistinctè liberare rem legatam ab onere extrinseco quod potest solutione tolli, & sciebat testator, quicquid distinguatur in intrinsece, & perpetuo, & sic à censu redimibili.*

43 *Census impositer, est verus illius debitor.*

44 *Obligatio personalis in censu principalis est.*

45 *Interpretatio fit vt assignatio in pias causas, vel dotis sit maioris quantitatis.*

46 *Hæredem teneri liberare non legatarium, vel donatarium coniectura est, si testator, vel donans mandauit integros fructus, vel pensiones rei legatæ, vel donatæ erogari in vsum expressum & non in alium.*

47 *Et admittitur in hac quæstione an hæres vel legatarius seu donatarius teneatur argumentum ex necessario antecedenti.*

48 *Et coniectura etiam est si testator, vel donans obligauit legatarium, vel donatarium ad certa onera.*

49 *Donatarium non esse grauatum aliquo onere, ostendit si fuerunt expressa alia onera quibus fuit grauatus.*

50 *Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis vbi in donatione.*

51 *Coniectura est quando fuit prohibita quæuis alienatio rei legatæ, vel donatæ.*

52 *Et si donans, vel legans censum postea disdixerit reproducendo disdictam.*

53 *Voluntas declaretur non minus facto quam verbis.*

54 *Et etiam ex actu nullo.*

55 *Et ex actu imperfecto.*

56 *Disdicens censum potest intra annum cogi ad pretij restitutionem.*

57 *Res inter alios acta non præiudicat vbi in reductione census.*

58 *Legatarius tenetur redimere censum perpetuum rei intrinsecè inhærentem, seu reseruatiuum, non censum pecuniarium redimibilem quem testator sciebat.*

59 *Et respondetur tex. & Doct. qui videntur contrarij.*

60 *Census redimibilis vitem subit solius hypothecæ*, num. 61.

62 *Nec pro eo competit confessoria.*

63 *Hæres scientis onus tenetur luere quando præstatio non debetur ex fructibus, sed propter fructus.*

64 *Censuarius habet ius realiter distinctum à re.*

65 *Et nullam habet partem super fructibus.*

66 *Et nullum ei venditur ius ex prædio, sed ius pensionis pecuniariæ.*]

Censum, an soluere teneatur vsufructuarius, cui legatus fuit fundus suppositus illum dicto nomine possidens, an hæres proprietarius.

QVÆSTIO LXXIX.

aliàs part. 2. cap. 2. qu. 3. art. 7.

FVit aliquando dubitatum, an vsufructuarius cui fuodus oneri ceosus suppositus fuit ab imponente non ratione dominij, & proprietaris, sed iure vsusfructus legarus, cogi possit tanquam possessor fundi ad solueodum annuos census, an potius oous istud spectet ad hæredem proprietarium, ita vt possit ab vsufructuario compelli ad liberandum fuodum legatum ab illo onere, & restituendum sibi si quid coactus à Iodice pro annuo censu soluit.

1 In hac † dubitatione onus istud soluendi censum spectare ad vsufructuarium senserunt. Vinc. Caroc. *in suo tract. de locato, & conducto, in tit. de vsufructu. q. 16. num. 12.* Gabr. *consil. 47. numer. 6. lib. 1.* Achil. Pedroc. *consil. 2. num. 42. & seqq. & num. 73. & seqq.* Castill. *in suo tract. de vsufruct. cap. 57. num. 14. Quam opinionem fuit etiam amplexus.* Ludouic. Velazquez, *de Auend. in suo tracta. de censibus, Hispan. cap. 99. num. 10.* ea ratione, quia † ipse tenetur recognoscere omnia onera, 2 quæ debentur à re, vel occasione rei, *l. hactenus, 8. & ibi gloss. in verbo, ab eo, l. si pendentes, 3 4. §. si quid cloacary. ff. de vsufr. l. quæro, 28. & ibi* Bartol. *ff. de vsufr. legat.* onus autem census esse reale fuit *supra* sæpius demonstratum, & signanter, *part. 1. cap. 2. quæst. 3. art. 1. seu quæst. 40.* meritò ad ipsum vsufructuarium oon ad hæredem proprietarium onus istod spectare debet. [Steph. Gratian. *discept. for. 611. num. 5. & 6*] Ab hac tamen † sententia ex professo recesserunt. Menoch. 3 *consil. 997. lib. 10.* Felician. de Solis, *in suis Commentar. de censibus, tomo 2. lib. primo, cap. 1. numer. 6. versic. & apud me non habet multum, & lib. 3. cap. vlt. n. 4. quem simpliciter sequitur.* Ludou. Velazquez. Auend. *sibi contrarius, d. tract. cap. 59. numer. 10* Ioan. Bapt. Costa *de ratione, seu considerat. rate, quæst. 72. & non obscurè.* Gasp. Roderic. *in suo tract. de ann. reddit. lib. 2. q. 1. sub num. 6. vers. adde tertium casum*, cum quibus Ego quoque transeundum existimo. [Quod placuit etiam Rotæ *in illa Romana census, 7. Februar.* 1628. *coram* R. P. D. Pirouano, *quæ est dec. 517. num. 4.* cum infrascriptis tamen restrictionibus. Prima quando onus absorberet maiorem partem fructuum. *vt ibi numer. 10.* quæ tamen distinctio videtur reddi dubia in his terminis, & videtur tantum procedere in onere intrinseco, non autem in simplici hypotheca ex qua res in totum auocatur *per ea, quæ diximus hoc eod. art. 7. & quæ dicuntur in allegationibus* D. Ranuccij *impressis supra hac ead. quæst. 3. art. 3. seu quæst. 75.* secunda autem restrictio est, quando res legatur simpliciter, secus quando legatur cum omnibus iuribus, & pertinentiis suis, *vt ibi numer. 12. Quod nos etiam dixeramus d. art. 7. num. 15.*

Et cum hac opinione citato me videtur transire Rota *coram* R. P. D. Dunozetto *in Romana vsusfructus 22. Aprilis 1624. quæ est post tract. dec. 474. num. 1.* illa tamen multo magis procederet ex coniecturata mente testatoris, puta quando alias legatum vsusfructus remaneret inutile, quo casu siue dubio onus impositum super re legata spectaret ad hæredem non ad legatarium, *vt multorum auctoritate concludit ibi* Rota *num. 2.*

Primò, † quia cùm vsufructuarius possideat iure le- 4 gati, hæres tenetur rem legatam luere, & ab obligatiooibus per defunctum contractis illam liberare, *l. si res obligata, ff. de leg. 1. l. prædia, C. de fideicom.* Quarum legum dispositio non videtur, quod euitetur ex responsione, quam considerauit. Pedroc. *d. cons. 2. n. 160.* videlicet, quod non habeat locum nisi quando res legata io totum euincitur; secùs autem si euincatur pro parte, quod dicit fuisse de mente. Bart. *in l. si domus, la secunda, §. de euictione, num 4. vers. & hoc est verum, ff. de leg. 1. cum quo transire communiter alios affirmat,* Ias. *in l. serui electione, §. finali, n. 2. & in d. leg. si res obligata, n. 5. ff. de legat. 1.*

Quoniam † hæc communis *Bartol.* & aliorum theo- 5 rica non repugoat casui nostro: nam non negat *Bart.* quin res possit euinci, vel iure directi dominij, vel iure hypothecæ, licet autem à legatario vsusfructus rei censui suppositæ non possit tota res subiugata euinci ratione dominij, cum pro minori quantitate sit obligata, vt dicit Pedroc. *d. num. 160.* certum tamen est, quod per hypothecariam, quam competere domino census, dicit Pedroc. *d. consil. 2. num. 80.* & nos dicemus *infra hoc 2. cap. quæst. 5. art. 9. nunc quæst. 98.* potest à legatario tota res euinci pro paruo debito, vt considerat Ias. *in d. §. de euictione, numer. 27.* & tunc subintrat

theorica eiusdem Barr. *in d. l. si res obligata, nam. 3.* vi-
6 delicet, quod † quando legatario euincitur res legata
per hypothecariam hæres tenetur actione ex testa-
mento, quasi res sit euicta propter culpam suam, qui
debitum suum non soluit, prout de iure tenebatur.

Secundò moueor, quia licet in contractu census ad-
sit non solùm obligatio personalis, sed etiam realis,
7 attamen † semper potius attenditur obligatio perso-
nalis resultans ex cõtractu, quam realis, vt dicit Franc.
Viui. *decis. 333. numer. 2. lib. 1. per tex. in l. 1. §. si hæres
percepto fundo, ff. ad Trebell.* per quam rationem ipse
quoque cum hac posteriori sententia pertransiuit, as-
8 serens rationem præfatam attendendam esse † præci-
puè in venditione annuæ præstationis ex fructibus,
per tex. in l. finali. §. Latias, ff. de contrah. empt. Vnde
considerata actione personali illa non sequitur rem,
sed personam, & sic hæreditariam portionem, quare
redditus ipse annuus præstandus erit ab hærede ratio-
ne personalis actionis, quæ in ipsum descendit; non
9 autem ab vsufructuario, qui † licet tanquam posses-
sor fundi censui obnoxij possit à domino, & credito-
re census conueniri, vt pluribus comprobat. Pedroc.
10 *d. cons. 2. num. 83.* cum † habeat electionem, an agat
actione personali contra hæredem, an hypothecaria,
vel remed. vtilis *Salu. Interd.* contra possessorem fun-
di censuati, *vt dicemus infra d. q. 98. aliàs hoc. 2. cap.
q. 5. art. 9. n. 41.* & dicit Costa. *d. q. 72. a. 9. & sentit* Viu.
11 *d. dec. 333. sub num. 2.* poterit † tamen vsufructuarius
possidens iure legati, quidquid soluerit occasione di-
cti census repetere ab hærede, vt dicit Felician. *d. vers.
& apud me non habet multum.*

12 Nec obstat † regula, *d. l. hactenus*, cum aliis supra in
contrarium allegatis. Quoniam respondetur primò,
quod illa procedit respectu onerum, quæ debentur ra-
tione fructuum, vt colligitur, *ex l. neque stipendiam,
ff. de impens. reb. dotal. fact. &* ex Pinel. *ad leg. 1.
part. 2. num. 72. vers. distinctio autem, C. de bon. matern.
& voluit* Rota *coram* Seraph. *decis. 514. num. 2. part. 1.*
Sed census annuus, & annua præstatio licet impona-
tur super re fructifera, & quæ habita ratione ad fru-
ctus illius sit capax dicti oneris, vt dictum fuit, *supra
part. 1. cap. 3. q. 2. art. 1. nunc q. 35.* non tamen debetur
ex fructibus, cùm non vendantur fructus, sed ius per-
cipiendi annuam pensionem occasione fructuum, vt
sæpius fuit dictum.

13 Secundò † respondetur quod regula præfata pro-
cedit respectu onerum, quæ imminent rei, & illi inhæ-
rent, tanquam qualitates intrinsecæ & sunt perpetua
ex dispositione legis, vel indictione superiorum; secus
autem respectu eorum quæ non imminent rei, sed
personæ, eo quia obligauit se ex contractu propter
rem & imponuntur ex conuentione partium, & inhæ-
rent rei tanquam qualitates extrinsecæ, & possunt fa-
cili negotio ab hærede remoueri, qualis est impositio
census; ista enim non sequuntur rem, neque pertinent
ad vsufructuarium, sed ad hæredem: licet enim de-
beantur propter rem, quia tamen debentur à persona,
14 debet hæres teneri † qui repræsentat personam obli-
gati. Auth. *de iureiur. à morien. præstit.* quæ repræsen-
tatio non fit ab vsufructuario, & ita distinguit. Alber.
in l. qui concubinam, §. qui hortos, ff. de leg. 3. sequitur,
Rim. iun. *cons. 172. num. 22 & seqq lib. 2. & benè animad-
uertit* Costad. *quæst. 72. num. 3. vers. non obstat, & infra,
& ita his tacitè respondet* Felician. *in puncto, d. num. 6.
qui allegat* Anton. Gomez. *variar. resolut. tomo 1. cap. 11.
ante num. 4. & d. cap. vlt. num. 4. quo loci allegat* Pinel *d.
part. 1. n. 70. vers. [illegible]*

Ex quibus etiam, & ex iis quæ dicit Costa *d. q. 72.*
remanent tacitè sublata ea, quæ longo apparatu pro
contraria parte congerit Pedroc. *d. cons. 2.*

15 Cuius tamen † opinio tunc posset absque difficul-
tate recipi, quando testator legasset alicui rem cum
omnibus suis pertinentiis, & iuribus, & iurisdictio-
nibus, vt ex Burs. *cons. 5. numer. 6. & 7. libr. 1. dicit ibi*
Pedroc. *num. 42. & 159. &* Felician. *d. l. 1. num. 6. vers.
cessaret autem.*

[Sed dubitari potest an onus soluendi censum perti-
neat ad hæredem imponentis illum, an verò ad eum,
cui legatus fuit fundus censui suppositus. † Et licet 16
Gratian. *d. cap. 611. num. 2.* fuerit in sententia, quod
spectet ad vsufructuarium per regulam *l. hactenus ff. de
vsufr. cum concordantib.* In quibus habetur, quod vsu-
fructuarius tenetur recognoscere omnia onera quæ
debentur à re, vel occasione rei, quale esse onus census
sæpius demonstratum fuit. Contrariam tamen senten-
tiam veriorem esse existimo, ex fundamentis deductis
in tract. *hoc eod. artic. num. 4. & 7. & dicemus mox in hac
addit.* Nec obstat ratio qua mouetur *Gratian.* quia be-
ne tollitur ex iis, que ibi diximus *n. 2. cum duobus seqq.*
quæ non repeto.

Et † hæc opinio absque difficultate recipienda est 17
quando fundus ille censitus fuit legatus vel cõiunctæ
personæ, vel ob piam causam, puta pro Missis dicendis
pro anima ipsius testatoris, vel pro aliqua quapiam
pia causa, tunc enim coniectura sumenda est, quod
testator voluerit fundum liberum legare Ecclesiæ, &
coniunctæ personæ, ita vt onus census super illo im-
positi spectet ad hæredem, † qui tunc tenebitur fon- 18
dum illum à dicto onere liberare, vt in his terminis
concludit Gratia. *d. c. 611. n. 7. & seqq. & repetit tom. 5.
c. 955. n. 32. ad fin. vers. maximè, & infra.*

Et idem in donatione fundi censiti, quod onus sol-
uendi censum spectet non ad donatarium, sed ad hæ-
redem quando fuit facta donatio † Ecclesiæ vel ad 19
pium opus latè concludit Gratian. *d. cap. 955. à n. 23.
& infra, & signanter num. 29. & seqq. Et hanc conclusio-
nem in puncto firmauit* Corn. *cons. 42. n. 4. 5. lib. 3.* Ruin.
cons. 184. num. 4. lib. 1. Gozad. *cons. 60. num. 18. 19. & 21.
vers. non obstat* Cancer. *var. resol. tom. 1. cap. 8. de donat.
num. 71. & seqq.* Cardin. Tusc. *in vers. euictio concl. 366.
num. 10.* Hæres † enim tenetur rem legatam liberare 20
ab omnibus obligationibus, & hypothecis. Gomez.
*var. resolut. tomo 1. c. 12. de legat. num. 39. in princ. & antè
fin. vers. notabiliter respondeo, quem refert* Gratian. *d.
cap. 955. num. 25. Et licet* Rota *coram* R. P. D. Pirouano
*in illa Romana census 7. February, 1628. quæ est dec. 517.
num. 12. vers. quia regula, & infra* videatur contrarium
firmasse cum tamen eadem causa fuisset in eadẽ Rota
reproposita *die 13. Nouembris, 1629. coram R. P. D. Pi-
rouano,* nihil fuit resolutum, sed dictũ dilata, & omnes
domini videant. Quod significat vt omnes Domini
Auditores debeant reddere votũ, nam regulariter non
solent votare nisi quatuor ex eis. Et licet postea dicta
causa ter fuerit reproposita votantibus omnibus, nun-
quam tamen fuit capta resolutio, sed semper dilata vt
apparet *ex decisione facta in eadem causa coram eodem 1.
Martij 1630. quæ est decis. 522. num....* Discrepantiam
autem dominorum existimo fuisse potius circa articu-
lum, an onus luendi censum spectet ad hæredem vel
ad legatarium, quam quod constituatur differentia in-
ter legatarium, & donatarium vt colligitur ex eo quod
in dicta causa Romana vsusfructus coram R. P. D. Pi-
rouano, quæ licet fuerit pluries reproposita, Rota ta-
men noluit hunc articulum terminare, vt apparet ex
*decis. in d. Romana vsusfructus 1. Martij, 1630. quæ est
dec. 522. num. 1.*

Ad demonstrandum autem quod esset recedendum
à dicta resolutione facta coram D. Pirouano d. die 7.
Februarij, & quod onus luendi censum non ad dona-
tarium, sed ad hæredem donantis spectet Excellentis-
simus Dominus Paulus Ranuccius in Romana Curia
Aduocatus eximius, & dictæ causæ pro donatario Pa-
tronus egregie illius partes infrascriptis rationibus, &
fundamentis tuebatur.

Reuer. Pater Decisio agnoscit vim non esse pro
termioatione puncti controuersi, an census ita rem
21 censitam afficiat, vt eius onus transeat † in quemcun-
22 que illius possessorem nam licet hoc sit † & propter-
ea censuatins habeat electionem an agat personali cō-
tra hæredem impositoris, vel hypothecaria contra
23 possessorē fundi, † tamen dum non agitur cum cen-
suario, sed inter hæredem impositotis, & legatarium
fundi, an hæres teneatur fundum à censu liberare, in-
trat, vt hæres teneatur, dispositio tex. in l. si res obligata
60. ff de legat. primò vbi deciditur quando testator scit
rem legatam esse hypothecatam debere indistinctè
hæredem eam luere, quando verò ignorat distingui-
tur an res legata remaneat vel ne inutilis, & concordant
tex. relati per Ceuall. pract. q. cap. 747. in princ. Gomez.
24 tomo 1. var. cap. 12. num. 39. & infra enands † & in ter-
minis hæredem scientis teneri liberare fundum lega-
tum à censu redimibili non legatarium fundi tenue-
runt Moder. Parisien. & Aluarad. quos refert, & sequi-
tur Roderic. de ann. reddit. l. 2. quæst. 1. num. 6. qui dicit
Senatum quoque Parisiensi ita iudicasse Felician. de
censib. in append. ad l. 1. cap. 1. n. 6. vers. vnde nunc & vers.
seq. latè comprobans, & pro eadem opinione referens Io.
Garz. Viuius dec. 323. lib. 2. Menoch. consil. 997. à n. 10.
ad num. 28. & cons. 1009. per tot. D. Cenc. de censib q. 79.
aliàs part. 2. c. 2. q. 3. art. 7. Costa de portion. rat. quæst. 72.
& cons. 9. per tot. Ceuall. d. quæst. 747. num. 23. cum plu-
ribus seqq. Gratian. discept. 955. à num. 24. ad num. 53.
& relatis Menoch. & Cenc inclinauit Rota licet ex
coniecturis controuersiam diremerit in Romana vsus-
fructus 21. Aprilis 1624. coram bon. me. Archiepisco-
po Dunozet. & in eadem 30. Aprilis, 1624. coram R.P.
D. Ponente.

Sed agnita huius conclusionis veritate dupliciter
respondet decisio primò non inferri de legato ad do-
nationem propter manifestam rationem diuersitatis,
quia pro legato competit euictio non pro donatione,
secundò nec in terminis legati dictam conclusionem
procedere quando agitur de modica summa, respectu
fructuum rei legatæ, & quando res non fuit simplici-
ter legata, sed cum omnibus suis iuribus quia tunc
transeunt iura tam actiua, quam passiua.

25 Prima responsio tollitur. † Quia nec in legato
speciei debetur euictio, ex quo talis, qualis est legata
censetur, l. si à substituto 47. §. 1. in fin. ff. de leg. 1. vbi
hoc notant Bart. & Florian. in summ. Bald. in summo &
num. 2. Imol. in summo, & num. 2. vers. item nota glos. fin.
in fin. in l. 1. C. de euict. vbi Odofred. ad fi. vers. item
quid dicemus Salic. num. 5. Caballin. de euict. § 4. n. 16.
Crass. §. legatum quæst. 72 num. 1. & 2. Vasqu. in l. scimus
num. 4. C. de inoff. testam. vbi quod sicuti in donatione
regulariter non venit euictio ita nec i[n] tali voluntario
legato, quod habet vim donationis; Si ergo donatio,
& legatum speciei in hoc procedunt à pari, cùm in
26 neutro debeatur euictio † prout à pari procedunt in
hoc quod donatū. & legatum videtur solum ius quod
donaos vel legans habet Bald. in rubr. C. de contr. empt.
quæst. 6. in fin. num. 11. Roman. in l. vsufruct. num. 19.
ff. solut. matr. Iacob. Canc[er] tom. 1. var. cap. 8. de donatio[n].
num. 71. & 72. sicuti hæres, qui non tenetur de euictio-
ne speciei legatæ tenetur eam liberare ab hypotheca,
& censu redimibili à testatore imposito, vt supra ita
27 pariter ab illo tenetur liberare rem donatam, † cùm
valeat argumentum à legato ad donationem quæ lar-
gius interpretatur Corn. cons 141. num 17. lib. 2. Becc.
cons. 162. num. 16. Seraphin. decis. 559. n. 11. vbi ex hoc
28 ioterpretationem † quæ sumitur in legato fortius in
29 donatione dicit admittendam, † Et in terminis hære-
dem donantis teneri liberare rem donatam ab hypo-
theca, quam donans sciebat, vt tenetur hæres legan-
tis iux. d. l. si rem obligatam firmant. Corn. cons. 42. n. 4.
& 5. lib. 3. Ruin. consil. 184. in princ. præsertim num. 4.
lib. 1. Gozadin. cons. 60. num. 18. 19. & 21. vers. non obstat
Cardinal. Tusch. vers. euictio concl. 366. num. 10. Cancer.
vbi supra, & his non relatis Gratian. discept. 955. ex
num. 23.

Idque magis cum versemur in donatione ad pias cau-
sas, † nam sicut hæres legata ad piam causam realiena 30
vel hypothecata tenetur redimere, vel liberare, † vt 31
de communi Tiraqu. Capra Menoch. & Manric quos
Gratian. d. discept. 955. à num. 32. in fin. ad num. 38 &
à num. 35. ad numer. 53. & in liberatione à censu idem
Gratian. in ead. cit. discept. 611. à n. 6. vers. quamuis vsque
ad fin. † ita idem est dicendum in donatione, vt idem 32
Gratian. deducit, & firmant in puncto Corn. d. cons. 141.
num. 16. & 17. lib. 2. Gozadin. d. cons. 60 sub n. 21. vers.
non obstant.

Secunda etiam responsio cessat, † quod enim aga- 33
tur de modica summa respectiuè ad domos, non facit
quando sumus in hypotheca & testatore illam sciente,
vt clarè conuincitur ex d. l. si res obligata, vbi si testā-
tor scit rem legatam obligatam ab hærede indistinctè
luendam cauetur, nisi de contraria voluntate constet
si nescit tunc distinguitur an aliquid soluto ære alieno
remaneat legatario, vel ne, & sic cessat in primo casu
(in quo nos versamur) hæc distinctio, de qua etiam
Gomez. de cap. 12. num. 39. Ceuall. d. q 747. num. 1. & 3.
nec Bart. in ex aduerso cit. l. si domus 74. §. 1. sub num. 3.
ff. de leg. 1. dissentit, sed fauet cum vers. sed si illud ius,
in iure hypothecæ distinguendum esse dicat, vt in d. l.
si res obligata; Et propterea Ias. relatus in decisione
firmans, & infra repetens teneri hæredem rem lega-
tam liberare quando potest per hypothecariam in to-
tum auocari facit pro hac parte, nam exprimit quod
tacitè inest, † quia semper potest per hypothecariam 34
in totum res auocari etiam si sint plures † res hypo- 35
thecatæ Bartol. in l. moschis ff. de iur. fisc. Couar. lib. 3.
var. cap. 7. num. 7. Gratian. discept. 141. num. 3 Pacific.
de salu. insp. 3. cap. 4. num. 286. Cenc. de Censib. par. 2.
cap. 2. quæst. 1. art. 8. num 9. & 10. Caball. cons. 118 n. 12.
& 13. lib. 2. Pedroch. verò dicens hæredem teneri vbi
res in totum euinci potest, malè applicat non posse
euinci in totum. si census sit modicæ † summæ stante 36
hypotheca ex allegatis, vt eum reprobando adoertit
D. Cenc. d. q 3. art 7. num. 5. & 6. & prius Felician. loco
supra cit. num. 6. cir. med. vers. verum hæc limitatio. Et
patet ex distinctione quam faciunt Doct. in d. l. si res
obligata inter Ius ex quo res † non potest auocari in 37
totum quod exemplificant in seruitute, & ius hypo-
thecæ ex quo dicunt posse rem auocari in totum, &
volunt hoc secundo casu teneri hæredem scientis libe-
rare Castr. num. 8. cir. med. vers. sed nunc oppono, di-
cens quod à seruitute non tenetur, quia non potest
res auocari sed à pignore tenetur quia per hypothe-
cariam potest res auferri, & num. 9. ibi si autem po-
terat auferri in totum, vt per hypothecariam Imol.
in fin. vers. sed certè Alex. num. 30. in fin. Ias. num. 5. ibi
& non possit ab eo auocari per hypothecariam, &
num 6. & benè idem Ias. in l. si domus §. de emtione n. 27.
ff. eod.

Quod verò domus fuerint donatæ cum omnibus
suis iuribus non subsistit in facto, ideòque non appli-
cantur Bursat. Pedroch. & Cenc. sed per caput separa-
tum legitur clausula itē simili titulo donationis cessit
eidem Congregationi, & Collegio omnia iura, quæ
valdè distat à dicta clausula cum omnibus suis iuribus
accessoriè post expressionem rei donatæ posita, & in-
telligitur de iuribus actiuē, † non passiuè Beto. cons. 41. 38
n. 12. lib. 1. Menoch. consil. 416. num. 16. Rot. decis. 560.
num. 10. & seq. part. 1. recen. & dicitur in augmen-
tum † apposita. Costa d. consil. 9. numer. 16. & 17. 39
clariúsque patet ex immediatè adiecta exceptione
nullo iure nisi dictarum domorum vsufructu sexen-
nio reseruato, quæ benè † declarat in iuribus actiuis 40
regulam

num.6. in fin. Ceuall. *d.q.747. n.15.* Cenc. *d. q.23. aliàs part.1.cap.2.quæst.3. art.1. à num.2.ad num.7.* Rot. *coram* Gregor. *decis.195. numer.6.* Cúmque inuito censuario ad libitum impositoris actione personali obligati redimi possit iutrat contra eius hæredem ratio *tex. in d. l. si res* vt bene explicant omnes pro hac opinione citati.

63 Facit etiam † optima distinctio *gl. in d. ex aduerso cit. l. qui concubinã 29. §. qui hortos vers. præstatione ff. de leg.3.* vt hæres teneatur quãdo præstatio non debetur ex fru-
64 ctibus, sed propter fructus, † nam talis censuarius sicut habet ius realiter distinctum à re, Rot. *dec.328. n.9.*
65 *part.4. diu. & coram* Gregor. *dec.281. n.5.* † ita nullam habet partem super fructibus, nec illos consequitur, D.Cenc. *de censib. aliàs part.1.cap.1.q.1.art.3.n.2.& q.3. art.2. nume q.7. n.3. & part.2. cap.1. art.2. n.8.* Felician. *d. tom.2. lib.1. cap.4. num.1.* latè firmans nullum vendi
66 ius † ex prædio, sed ius percipiendi pensionem pecuniariam.

Ex quibus, &c.

SVMMARIA.

1 *Possessores plures fundi censuati per partes diuisas, quod quilibet teneatur insolidum ad solutionem census, volunt aliqui.*
2 *Contrariam sententiam amplectitur Conar. Quam sequitur Auctor,* num.4.
3 *Hypotheca, quæ contrahitur in contractu census differt ab hypotheca, quæ contrahitur in aliis contractibus.*
5 *Specialia duo eodem tempore circa eandem rem non possunt concurrere.*
6 *Census constituens super pluribus fundis censetur constitutus non insolidum super quolibet, sed proportionabiliter.*
[*Possessor fundi censiti non potest actione personali in rem scripta conueniri, nisi pro rata correspondente fructibus fundi à se possessi.*]
7 *Possidens vnam ex pluribus rebus censuatis, non potest insolidum conueniri actione personali in rem scripta pro toto censu.*
8 *Possidens vnam ex pluribus rebus suppositis, potest insolidum conueniri pro toto censu actione hypothecaria, vel Salu. Interd.*
[*Census non imponitur super aliqua parte fundi, sed super toto fundo.*]
9 *Non vt soluat totum, sed vt auocetur possessio retinenda per creditorem, donec fuerit satisfactum.*
10 *Possessor, quilibet potest insolidum pro integro credito conueniri.*
11 *Creditori qui ab vno possessore non potest totum suum creditum consequi, potest contra alios possessores pro residuo agere.*
12 *Creditor eligens agere contra vnum, non praeiudicat sibi quominus possit contra alios agere.*
[*Obligationis conditio non mutatur ex facto debitoris.*]
13 *Creditor, qui contra vnum sententiam reportauit non repellitur agens contra alios, si eum effectu non sit solutus.*
14 *Creditor comparens in iudicio discussionis, & petens se admitti, non praeiudicat sibi quominus possit agere aduersus fideiussores, si in dicto iudicio sibi non satisfiat.*
[*Renunciare iuri suo nemo præsumitur nisi expressè id faciat.*]
15 *Creditor solutus à possessore, tenetur illi cedere actiones.*
16 *Sed tales quales, habet.*
17 *Etiam ad fauorem debitoris met.*
18 *Etiam contra semetipsum cedentem.*
19 *Possessor soluens, si obtineat iurium cessionem, poterit ex dictis iuribus repetere ab aliis possessoribus quidquid soluit dempta parte, quæ rei à se possessa proportionabiliter contigerit.*

Possidens partem fundi suppositi an conueniri possit in solidum ad integri census solutionem.

QVÆSTIO LXXX.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 3. art. 8.

NOn leuis est inter Scribentes altercatio An si annuus census fuerit impositus super pluribus certis, & limitatis prædiis, prout impoui posse demonstratum fuit *supra part.1.cap.3.q.3. artic.2.* & illa plura prædia deueniant ad manus plurium personarum, quilibet ex dictis possessoribus teneatur insolidum ad integrum censum persoluendum, an verò quilibet pro rata tangente prædium quod possidet, circa quam Doctores valdè inter se dissentiunt, vt dicit Boccac. *in suo tract. de censib. part.3. num.26.*

Nam † quod quilibet teneatur insolidum ad totum 1
censum, voluit, Nauar. *in suo Comment. de vsur. n.14. q.17.* qui mouetur pluribus rationibus, per quas eandem sententiam videtur sequi Follet. *in sua pract. Censuali, in verbo, huiusmodi, num.16. versiculo quod* Redoan. *in suo tract. de reb. eccles. non alien. in tit. de constit. ann. cens. n.69.* Ludou Molina, *in suo tract. de contract. part.2. disput.383. n.9.* Thom Boniusign *in suo tract. de censib. cap.9. num.4.* Honded. *cons.17. num.11. libr.2.* Leonard. Less. *in suo tract. de iustit. & iure, lib.2. c.22. dubit.12. num.89. vers. sed contrarium.* Stepban. Gratian. *Discept. Forens. tomo 1. cap.141. num.3.* [*cum qua opinione transit etiam* Surd *dec.32. num.7. &* Paul. Merend. *consf.63. n.9. part. 2.*]

At † Couar. *var. resolut. lib.3. cap.7. n.8.* amplexus 2
fuit hanc sententiam dumtaxat respectu eorum, qui possident aliquam rem generaliter obligatam in venditione census pro faciliori illius exactione; secus autem respectu eorum, qui possident aliquam partem ex rebus super quibus census ipse impositus, & constitutus fuit: nam eo casu voluit, quod quilibet possessor teneatur solùm proportione, & rata census proportionabili ratæ, & portioni prædij à se possessi, quasi hæc † hypotheca, quæ contrahitur super prædio, quod 5
census subiicitur differat ab hypotheca ordinaria, quæ solet apponi in genere erga alia bona constituentis redditum præter illa, super quibus speciatim fuerat constitutus: quem sequitur Ioan. Bapt. Lup. *ad leg. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. comment.1. §.2. num.67. & seq. qui alios allegat eandem sequitur, & communem profitetur* Fernand. Rebell. *in suo tract. de obligation. Instit. lib.10. quæst.6. num.2. & multorum auctoritate, confirmat* Ludouicus Velazquez de Aueud. *in suo tract. de censib. Hispan. cap.23. num.10.* [Hanc eandem opinionem amplectitur, Io. Bapt. Mad. *in suo tract. quem inscripsit Censuum requisita, & Instrumenti forma circa 12. quæst. num.3.* pro qua considerat hanc rationem. Quia si creditor census posset insolidum conueuire quemlibet possessorem, resultasset vnum absurdum contra Bullam Pij V. videlicet, quod si periret, vel fieret infructifera pars alterius possessoris non conuenti, nihil sentiret creditor de damno, prout sentiret, si conuenisset singulos fundi possessores, conueniret enim etiam illum possidentem partem deperditam, vel infructiferam,

infroctiferam, & sic pro ea rata damnum sentiret.]

Hæc eadem dubitatio, & difficultas exoriri potest quando census fuit impositus super vno tantum fundo, qui postea fuit inter plures diuisus, quorum quilibet tenet, & possidet certam illius portionem pro diuiso distinctam, & separatam ab aliis partibus, & portionibus, an scilicet, quilibet teneatur insolidum, an verò pro rata tangente partem à se possessam.

4 In hac controuersia, vt meam proferam sententiam. [Existimo, esse constituendos duos casus. Primus est quando quælibet pars fundi censuati per singulos possessa, vel alter ex pluribus fundis censui subiugatis penes aliquem existens, non reddit tot fructus, qui sufficiant ad solutionem integri census; Secundus casus est quando ex dicta parte fundi censuati, vel ex vno ex dictis pluribus fundis penes vnum existente percipiuntur, vel percipi possunt tot fructus, ex quibus extrahi possit solutio totius census. In primo casu.] mihi magis placet opinio Couar. *& sequacium*, vtpote quæ magis conueniat naturæ contractus censualis. Cum etenim tempore constitutionis, & impositionis census siue constituatur super vno solo fundo, siue pluribus, certis tamen, & limitatis, vt dictum est, semper debuerit haberi ratio, & respectus, vt vel ille vnus fundus, vel illi plures simul iuncti essent capaces totius, & integri census imponendi, & constituendi, vt disponitur in constitutione Pij V. *super forma creandi census, & nos latè declarauimus supra d. part. 1. cap. 3 q. 2. art. 1. & q. 3. art. 2. nunc q. 35. & 41.* vtique diuiso illo fundo, vel translatis illis pluribus ad diuersas personas, satis est verisimile quod non quælibet pars illius vnici prædij, nec quodlibet prædium ex pluribus sit capax totius, & integræ annuæ responsionis super impositæ, & ideò si possessor partis prædij censuati vel vnius ex pluribus prædiis suppositis teneretur, & cogi posset ad soluendum integrum censum sequeretur quod posset conueniri vltra vires, & fructus prædij à se possessi, & sic cēsus solueretur quasi ex obligatione personali contracta per acquisitionē possessionis fundi obnoxij, quo casu duo singularia concurrerent, vnum quod quis teneretur personali actione absque
5 suo contractu, quod † est à iuris regulis alienum, *l. licet, §. ea obligatio, ff. de procur.* Cassan. *ad consuetud. Burgund.* Rubr. 11. *Des Censes, §. 6. in tex. contre l'assignal, n. 1.* Surd. *dec 32. n. 7. in fine.* Alterum quod census deberetur ex personali obligatione, quod esse contra naturam & substantiam contractus censualis, & omni iure prohibitum demonstrauimus *supra part. 1. cap. 3. q. 1. art. 6.*

[Et huic resolutioni optimè congruit ratio, quam considerauit Madi. *d. num. 3* & illa] quam in hoc articulo considerat Couar *d. num. 7. vers sed quia hypothe-*
6 *ca*, videlicet, quod † constitutio census facta super pluribus fundis non intelligatur facta insolidum super pluribus fundis non intelligatur facta insolidum super singulis fundis, sed pro parte cuilibet fundo, iuxta eius qualitatem, & quantitatem competenti, nam si secus diceremus, non esset verum dicere quod census sit impositus habita relatione ad fructus cuiuslibet fundi.

[Hoc tamen intelligendum esse censeo, vt procedat si sit agendum actione personali in rem scripta, quam concedi contra huiusmodi possessorem fundi supposi-
7 ti, diximus in tract. paulò supra. † Talis enim possessor non poterit conueniri pro solutione integri census actione personali in rem scripta, sed tantum pro rata, quæ ex fructibus dictæ rei possessæ solui commodè potest, pro vt in his terminis loquitur, Couar. *in d. vers.* sed quia hypotheca, in illis verbis. Vnde si hæc tria prædia ad tres eorum singulares possessores deuenerint, quilibet pro æ [qua], & iusta parte annui redditus, cogendus esset eum soluere, & agnitionem, & cognitionem facere, non quidem insolidum.] Secus autem si talis possessor sit conueniendus actione merè 8
hypothecaria, vel remediu, *Salua. Interdict.* quæ remedia dari contra huiusmodi possessores, dicemus, *infra hoc eod. cap. 2. quæst. 5. art. 9.*

[Nam census non imponitur super aliqua parte fundi, sed super toto fundo, vt bene considerat licet ad aliud propositum. Ludouic. Molin. *in suo tract. de contract. part. 2. disp. 391. sub num. 3. &* Rota *coram* Illustr. Cardinale Mellino, 30. *Octobris* 1602. *in illa Romana census, quæ est impressa post tract. dec. 1. num. 3. & nos dicemus infra in tract. part. 3. cap. 1. q. 1. art. 2. maximè n. 6.* vbi hoc confirmauimus. Et ita intelligendā esse existimo opinionem illorum, quos supra in tract. enumerauimus *hoc eodem artic. num. 1.* volentium; possessorem vnius rei. ex pluribus suppositis censui posse insolidum pro toto censu conueniri,] scilicet non † vt ipse 9
totum, & integrum censum soluat, sed vt ab eo auocetur possessio fundi censuati retinenda per dominum census quousque de toto, & integro censu, & suo credito fuerit satisfactus. Nam regulare est, † vt quilibet 10
possessor ratione hypothecæ possit insolidum conueniri. Corn *cons. 135. in fine, lib. 1.* Afflict. *ad constit Regni lib. 1. c. 17. num. 26.* Neguſ. *in suo tract. de pignor. & hypoth. part. 8. membro 1. num. 48. & seqq.* Couar. *d lib. 3. var. resolut. cap. 7. num. 7.* Redoan. *d. tit. de constit. ann. cens. num 30. & seqq.* Peregr. *cons. 104. à num. 13. & infra lib. 3.* Io. Bapt. Lup. *d. comm. 2. §. 1 num. 68. & nos dicemus d. art. 9 seu quæst. 81.*

Quod † si ex portione ab vno possessa non possit 11
dominus census totum, & integrum suum creditum consequi, liberum illi est, vt etiam contra alios possessores agere valeat, vt residuum consequatur etiam quando agitur actione hypothecaria. vel *Salu Interd.* nam † ob vnius debitoris, vel possessoris electio- 12
nem, non est creditori factum præiudicium quo ad alios, quin etiam contra illos possit de suis iuribus experiri, *l. reos, l. generaliter, §. itemque, C. de fideiuss. gloss.* & communiter Doctor. *in l. 2. & ibi latissime* Ronchegall. *num. 90. & seqq. ff. de duobus reis*, & quo ad remedium Salu. Interd. Scapuc. *in suo tract. de Salu. Interd. lib. 2. quæst. 15. &* Statil. Pacific. *in simili tract. inspect. 3. cap. 2. num. 538. & seqq. secundum postremam impressionem.*

[In secundo verò casu veriorem esse existimo primam opinionem, videlicet quod quilibet possessor partis fundi, vel vnius ex pluribus fundis subiugatis possit insolidum pro integro censu conueniri. Cum enim, vt diximus census non sit impositus super qualibet parte fundi, sed super toto fundo tanquam super vno toto integrali, & non considerentur singulæ eius partes, sed per se distinctæ. & separatæ, vt latè diximus *d. part. 3. cap. 1. q. 1. art. 2. seu q. 100. num. 7.* non est absurdum, quod is, qui possidet tantam partem fundi, quæ possit supportare onus integri census ad solutionem totius cogi possit quocumque iudicio conueniatur.

Nam non est rationabile, vt facto debitoris census diuidentis fundum censuatum, mutetur conditio obligationis, cuius vigore ipse ad totum censum tenebatur, vt benè considerat Paul. Merend. *d. cons. 63. num. 9. part. 2. & conferunt tradita per* Affl. *dec. 153. n. 5.* Et per hanc rationem tollitur etiam fundamentum à Madi. vbi supra consideratum.]

Nec ex † eo reiiciendus, & repellendus esset à sua 13
petitione dominus census, quod pro toto suo credito contra vnum ex pluribus debitoribus etiam insolidum obligatis sententiam fauorabilem reportasset, sed opus est vt realiter, & cum effecto de toto suo credito integraliter sit satisfactus, & solutus, Bart. *in l. ex duobus, num. 11. & 17. & ibi* Ronchegal. *num. 2, 4. & 6. ff.*

de

de duob. reis, si creditores, vbi Alex. Ias. Dec. Curt. Iun. *& alij, C. de act.* Abb. *cons.* 72. *n.* 3. *lib.* 2. Alciat. *in l.* 2. §. *si tamen hominem, n.* 9. *ff. de verb. oblig.*

14 Quod † extendendũ est etiam ad eum casum quando debitor nominat suos creditores in iudicio, petitque, & suis bonis illi satisfieri pro crediti proprietate, & potioritate, nam si vnus ex dictis creditoribus, qui alios quoque, puta fideiussores habent obligatos insolidum comparuerit, & instrumẽtum sui crediti in hoc iudicio discussionis, & graduationis præsentauerit, & per sententiam aliquem inutilem locũ obtinuerit, poterit liberè aduersus alios obligatos insolidum quousque sibi integrè satisfiat, vt dicit Felician. de Solis, *in dd. suis Comment. de censib. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 2. *n* 8. ea ratione, quia nec petitio, nec sententia aduersus vnum ex pluribus insolidum obligatis liberat alios, *d. l. generaliter, §. idemque, C. de fideiuss.* Doctor. *in d. l.* 2. *ff. de duobus reis, quos refert* Felician. *d. cap.* 2. *n.* 5.

{ Cum qua sententia transiuit etiam Rota *in illa Romana Saluiam interdict.* 11. *Ianuar.* 1616. *coram* R.P.D. Manzanedo, *quæ est post tract. dec.* 32. *n.* 12. Ea ratione, quia nemo præsumitur renuntiare iuri suo, nisi id expressè faciat, sequitur Guttierez, *pract. q. lib.* 1. *cap.* 148. *n.* 14. alia etiam afferri potest ratio quam considerauit Rota *coram* b.m. Cardin. Cauallerio *in vna Romana de Luiaghis* 27. *Ianu.* 1620. *quæ est post tract. decis.* 495. *n.* 3. nempe quia per sententiam istam graduatoriam non secuta effectuali traditione non potest dici quod census sit extinctus vbi alias allegat decisiones.}

15 Creditor † autem qui ab vno ex dictis possessoribus totum suum creditum consequutus fuerit tenetur actiones illi cedere aduersus alios, *l. fideiussoribus, l. cum is, qui ff. de fideiuss. l.* 2. *C. eod. tit. l. fideiussor. ff. de*
16 *distract. pignor. l. in creditore, ff. de euict.* Scilicet, † tales quales habet. Bart. *in l. Modestinus, sub num.* 10. *ibi, & est ratio, ff. de solut.* Alber. *in d. l.* 2. *num.* 2. *C. de fideiuss.* Vinc. de Franch. *decis.* 427. *num.* 1. & 2. Felician. *in dd. suis Comment. d. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 17. *vers. in qua quæstio-*
17 *ne.* Etiam † ad fauorem debitoris met. Bart. *in l.* 1. §. *cum*
18 *prædium, num.* 5. & 6 *ff. de pignor. & in l. Aristo, num.* 3. *ff. quæ res pignor. obligar. poss.* Etiam † contra semetipsum, si possideat rem quæ fauore soluentis sit obligata, Specul. *in tit. de renunc. & conclus. num.* 22. *vers. sed pone emi,* Dec. *cons.* 104. Vinc. de Franch. *d. dec.* 427. *n.* 8. Felician. *in dd. suis Comment. d. vers. in qua quæstione ad med. ibi demque id ipsum, & tom* 2 *eo. lib.* 3 *& cap.* 2.
19 *n.* 12. *vers. quo ad primum, & n.* 14. 15. & 18 Et is, † qui soluit cessis sibi iuribus per creditorem, poterit recuperare, & repetere ab aliis possessoribus, id quod soluit excepta parte, quæ rei à se possessæ proportionabiliter contingeret. Bart. Ang. Imol. Castr. *& alij, in d. l. Modestinus, gloss. &* Doctor. *in l.* 1. *C. de duobus reis,* Felician *d. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 16. *tom.* 2. *eod. lib.* 3. *& cap.* 2. *num.* 9. & 17.

Adhibendo tamen quo ad cessionem distinctionem, quam posuimus, *supra hac ead. quæst.* 3. *artic.* 2. *num.* 24. *& seq.*

SVMMARIA.

1 *Censum soluere is cogi potest, qui in præteritum illum soluit.*

2 Declaratur. 1. *hoc procedere, si is qui petit, probat impositionem census per instrumentum, & quod ex ea causa fuerit facta solutio.*

Declar. 2. *etiam si non probet impositionem census per instrumentum, sed illam alleget, & probet solutiones fuisse factas ex causa allegata,* n. 8.

Dummodo probet, in præteritum fuisse sibi solutum ex causa allegatâ, num. 15.

Declar. 3. *etiamsi nec causam alleget, sed probet solutiones sibi esse uniformiter factas per longissimum triginta, & plurium annorum tempus,* n. 21.

Etiam quod non alleget causam ob quam fuerit solutum, num. 24. *licet aliqui contrarium teneant,* num. 22.

Declar. 4. *vt multo magis procedat, quando solutio fuit facta per tempus immemorabile,* num. 26. & 29. *vbi de ratione.*

Quidquid aliqui dicant quibus respondetur, num. 27. & seqq.

Limit. *si constet solum de solutione facta per decem vel plures annos, sed non constat ex qua causa fuerit facta solutio,* num. 16.

3 *Creditor habet intentionem fundatam super instrumento sui crediti.*

4 *Instrumentum publicum, manifestam, & probatam facit probationem.*

5 *Contra instrumentum potest opponi, quod non sit publicum.*

6 *Titulus nullus ex eo, quod sit contra ius, non potest ex subsequuti validari.*

7 *Titulus dicitur inualidus ex multis causis respectiuè.*

9 *Auctor non tenetur probare veritatem causæ ob quam petit reum cogi ad perseuerandum in solutione.*

10 *Sed tantum solutiones fuisse factas ex causa, quæ si esset vera, induceret necessitatem soluendi.*

11 *Enunciatio facta in obligatione, inducit præsumptionem veritatis causæ enunciatæ.*

12 *Enunciatio probat inter eos inter quos emanauit.*

13 *Enunciatio causæ facta in actu solutionis, facit præsumi dictam causam esse verum.*

14 *Causa ob quam sit facta solutio probatur ex contrahentium confessione, & aliis modis, remissiuè.*

[*Quasi possessio exigendi non acquiritur ex solutionibus factis ab eo, qui alieno nomine possidet.*

Præstatio longi temporis non inducit obligationem præstandi in futurum, nisi allegetur causa præcedens.

Quasi possessio exigendi ex certa causa acquiritur ex solutionibus factis uniformiter per decennium ex dicta causa.

Census impositio probatur ex illius solutione decem annorum.

Soluens per decennium vniformiter in certam causam tenetur perseuerare in solutione, nisi concludenter probet falsitatem causæ.

Etiamsi solutio fieret in piam causam ob meram liberalitatem ibid.

Necessitas soluendi in futurum præstationem factam uniformiter ex certa causa per decennium non oritur ex præscriptione, sed ex præsumpta probatione causæ, & tituli allegati.

Præscriptio non currit contra fiscum per decennium sed insurgit præsumpta probatio causæ.

Idem in Ecclesia.

Lex generaliter loquens comprehendit etiam personas priuilegiatas si in dicto casu non habeant priuilegium speciale.

Testes recepti pro informatione, & extraiudicialiter probant sine citatione partis, & sine Iuramento.

Examen testium antiquissimum qui vult impugnare ob defectum citationis, & iuramenti, debet producere acta, & processum.

Depositio testium mortuorum sustinetur ex æquitate, etiam quod non fuerit citata pars.

Maximè, concurrentibus adminiculis.

Obseruantia subsequuta facit præstari fidem scripturis, & iuribus informibus.

Præsumptio oriens contra non exhibentem ex coniecturis est sufficiens ad condemnandum.

Iura, & scriptura informes probant in odium prohibentis illas extrahi.

Possessorium non oritur ex actibus facultatiuis, sine allegatione causæ, & probatione possessionis ex dicta causa.

Testes examinati in possessorio plenario probant in petitorio.

Sententia, quæ fuit diu obseruata non potest impugnari de nullitate contra reum.

Sententia à partibus acceptata non potest dici nulla.]

17 *Solutio nuda à causa tantum operatur, quantum de necessitate ex ea infertur, & non vltra.*

18 *Solutio facta simpliciter non probat de necessitate, quod sit facta ex causa census.*

19 *Soluens non potest repetere solutum tanquam indebitum, nisi concludenter indebitum fuisse probet.*

20 *Specialia plura non possunt concurrere eodem tempore in eodem subiecto.*

23 *Census ignorantia, videlicet cuius causa ignoratur, prohibetur tam humanis, quàm diuinis legibus.*

[*Census ignorantia solui non debet.*

Quasi possessio manutenibilis in iis, in quibus ius resistit non acquiritur, nisi concurrat titulus, bona fides, & possessio saltem quadragenaria; Vel immemorabilis sine titulo.]

25 *Census ignorantia dici non potest, quando solutio fuit facta per annos triginta, & vltra.*

28 *Causa, & titulus soluendi inter se differant, remissiuè.*

29 *Solutio immemorabilis habet vim tituli, & priuilegij.*

30 *Solutio immemorabilis releuat ab onere allegandi titulum, & causam ob quam fuit facta solutio.*

31 *Soluens, si alleget se soluisse per errorem, quod sit admittendus ad probandum errorem, indistinctè, voluit Felician.*

Contrariam indistinctè volunt Cran. & Bond. d. numer. 31.

Auctor distinguit, num. 32. & seqq.

32 *Soluens per minus spatium temporis, quam decem annorum, admittitur ad probandum errorem.*

Etiam, quod in ipso solutionis exprimeret se soluisse ex causa, quæ esset legitima, d. n. 32.

33 *Solutio facta per annos* 10. 20. 30. *& vltra, inducit probationem causæ soluendi, presumptiuam tamen.*

34 *Soluens per annos* 10. 20. 30. *& vltra, admittitur ad probandum se soluisse per errorem.*

35 *Etiam per probationes præsumptiuas.*

36 *Soluens per annos* 10. 20. 30. *& vltra, præiudicat sibi quo ad solutiones factas, ne possit repetere solutum, atque quod ad futuras, vt obligetur efficaciter ad soluendum.*

37 *Soluens per tempus immemorabile, non admittitur ad probandum, quod per errorem soluerit.*

38 Limit. *si error esset euidens, & titulus apparenter vitiosus.*

[*Bona fides præsumitur, stante maximè causa longissimi temporis.*

Præscriptio etiam temporis immemorabilis non currit stante notoria mala fide.]

39 *Probatio erroris, vbi admittitur prodest in iudicio petitorio secus in possessorio.*

An is, qui aliquando soluit, cogi possit vt in futurum soluat.

QVÆSTIO LXXXI.

aliàs par. 2. cap. 2. quæst. 3. art. 9.

1 ADmonuit † Aym. Crauet. *consil.* 217. *numer.* 11. *lib.* 2. quod is, qui retrò censum soluit, possit cogi, vt in solutione perseueret, sequitur Bened. Bon. *in suo tract. de censib. art.* 76. *n.* 109. Verum quoniam hoc dictum ita simpliciter acceptum, & intellectum aliquam posset facere difficultatem, ideò vt articulum resolutum habeamus aliquot esse considerandos casus existimaui.

Primus est † quando is, qui censum petit, puta à 2
Titio, & sub prætextu, quod in præteritum illum sibi
soluerit probat, & causam solutionis, scilicet, imposi-
tionem census per instrumentum, & quod ex ea causa
Titius sibi soluerit. In quo constituenda est conclusio
affirmatiua, quod is, qui in præteritum soluit sit co-
gendus perseuerare in solutione, cùm † actor ex dicto 3
instrumento habeat non solum intentionem funda-
tam. Bald. *cons.* 40. *n.* [illegible] *lib.* 2. Bon. *d. tract. art.* 33. *n.* 59.
& diximus, sup part. 1. *cap.* 4. *nunc q.* 43. *n.* 7. *& seqq.* sed
etiam † probationem probatam, & manifestam. Bal. 4
in l. Imperator. la secunda, ff. de statu. hom. & propte-
reà cum in instrumento appareat de veritate causæ
soluendi debet quo retro soluit cogi ad perseue-
rantiam in solutione, vt notant *Cran. & Bon.* supra
citati.

Sed posset quæri † an is, qui vigore dicti instrumen- 5
ti retro soluit, si velit opponere contra illud quod
non sit instrumentum publicum, & publica manu
scriptum. vel censum non esse impositum iuxta for-
mam Bullæ Pij V. *super censibus*, sit audiendus? & pars
affirmatiua tenenda est ex. Ang. *in* §. *in his, n.* 15. *vers.
in ead.* Gloss. Auth *de instrum. caut. & fid.* cum enim di-
cta exceptio tendat ad detegendam nullitatem. & in-
ualiditatem tituli ex quo petitur solutio, debet super
ea cognosci. † cum titulus nullus non possit ex præ- 6
stationibus & solutionibus in præteritum factis vali-
dari, vel confirmari, *l. si certis annis, C. d. pact.* Bart. *in
l. cum, de rem vers. sub num.* 1. *vers. quandoque titulus
præcedens, & ibi* Florian. *col.* 3. *ff. de vsur.* Iacob. Venen.
in suo tract. de ann. præstat. part. 2. *quæst.* 12. Menoch. *de
præsumpt. lib.* 3. *præsumpt.* 131. *n.* 21. *& seqq. & non dissen-
tit* Federic. Martin. *in suo tract. de iure census cap.* 3. *n.* 105.
& seqq.

Inualiditas † autem tituli potest ex multis causis 7
resultare, & maximè, vel fauore præstantis, & soluentis
annuas responsiones, vel odio eius cui soluitur, vel
auctoritate iuris publici, puta ob defectum solemnita-
tum, vel ob legis prohibitionem vel aliter, *vt apud*
Menoch. *d. præsumpt.* 131. *n.* 1. 3. 5. *& seqq.* & Federic.
Martin. *d. tract. c.* 7. *n.* 58. *cum aliis seqq.*

Cæterum, an donec discutitur super validitate, vel
inualiditate instrumenti, & impositionis census, &
tituli ob quem fuit facta solutio debeat retardari so-
lutio, videbimus, *infra hoc eod. cap.* 2. *q.* 4. *art.* 1. *nunc
quæst.* 82.

Secundus casus principalis in hoc articulo est, 8
† quando is, qui agit ad censum non probat ex instru-
mento titulum, nec causam legitimam ob quam solu-
tiones retro factæ fuerint, illam tamen allegat, & pro-
bat solutiones præteritas fuisse factas ex causa allega-
ta. In quo est similiter constituenda conclusio affir-
matiua, quod is, qui in præteritum soluit, cogi possit
vt in solutione perseueret. Couar. *in regul. possessor.
part.* 2. §. 4. *a.* 2. *de reg. iur. in* 6. Vasch. *Quæstion. Illustr.
cap.* 84. *n.* 1. *qui testantur, de communi* Gasp. Roder. *in
suo tract. de ann. redditib. lib.* 1. *q.* 15. *n.* 5. Feder. Martin.
d. cap. 3. *num.* 77. *& seqq. & cap.* 7. *num.* 57. qui multos
allegant, & conclusionem comprobant, alios etiam
adiungit, & hanc conclusionem receptissimam pro-
fitetur. Ludou. Velazq. de Auend. *post hæc scripta vi-
sus, in suo tract. de censib. Hispan. cap.* 6. *num.* 2. *&* 3. Quæ
conclusio vltra per eos allegata confirmari posse vi-
detur. Primò, † quia actor non tenetur probare ve- 9
ritatem causæ ob quam solutio sibi facta fuit, sed
duntaxat, † quod solutio fuit facta ex causa, quæ si 10
esset

esset vera, induceret necessitatem soluendi in futurum, *d. l. cum de in rem verso, ff. de vsufr.* Bald. *in c. si quis per triginta, num. 6 ibi id est, vbi non apparet causa, si de feud. fuer. contron. inter dom. & agnat. in vsib. feud.* Secundò,
11 † quia sicut enunciatio causæ factæ in promissione, & obligatione includit confessionem veritatis dictæ causæ enunciatæ. Rimin. sen. *in d. l. si certis annis, col. 4. C. de pact. post* Bald. & Salic. *in l. generaliter, C. de non*
12 *numer. pecun.* & ista † enunciatio probat inter contrahentes, inter quos emanauit, *c. si. extr. de success. ab intest. l. 1. & ibi gloss. in verbo, omnis in fin. C. de fid. instr. & iur. hast. fiscal. lib. 10.* Bart. *in l. ex hac scriptura, n. 5. & 6. ff.*
13 *de donat.* eodem modo † enunciatio, & expressio causæ soluendi facta in actu solutionis, debet inducere confessionem veritatis causæ enunciatæ in præiudicium enunciantis, *arg. l. fin. C. ad leg.* Falcid. *& not. per* Bart. *in d. l. si certis annis, n. 12. C. de pact.* Iacob. Venent. *d. part. 2. quæst. 8.*

14 Verum si ex confessione soluentis non appareret, nec apparere posset, quod solutio facta esset ex causa census, quæ allegatur, posset id pluribus aliis modis iustificari, de quibus dicemus, *infr. hoc eod. cap. 2. q. seq. art. 6 seu q 87. per tot.*

15 Hæc autem † conclusio in hoc secundo casu procedit dummodo is, qui ad perseuerantiam solutionum agit, probet in præteritum fuisse sibi solutum ex causa census allegata. Menoch. *d. præsumpt. 131. num. 73.* Mascard. *de probationib. vol. 1. conclus. 279. n. 18.* Feder. Martin. *d. c. 3. num. 102.* Rodetic. *d. q. 15. num. 5.* Auend. *d. cap 6. num. 6.*

[Neque tamen sufficeret probare solutiones fuisse factas per decennium vniformiter ex causa allegata census, sed opus esset etiam probare, quod is, qui soluit esset talis, qui posset constituere recipientem in quasi possessione exigendi, secus si solutiones factæ essent ab eo, qui non proprio, sed alieno nomine possideret, & solueret, quo casu non posset constituere recipientem in quasi possessione exigendi in præiudicium veri possessoris, vt fuit resolutum in Rota *coram* Reuerend. P. Dom. Merlino, *in vna Fanensi exemptionum 26. Ianuarij, 1622. post tract. decis. 433. num. 5.* vbi fuit resolutum, quod solutiones censuum factæ Episcopo per plures annos à Rectoribus cuiusdam Ecclesiæ, non potuerunt constituere Episcopum in quasi possessione exigendi dictum censum ab Abbate, & Canonicis titularibus dictæ Ecclesiæ, sed solum exercitium, cùm essent amouibiles ad nutum Abbatis, & Canonicorum, sed residebat penes Abbatem, & Canonicos. qui erant titulares dictæ Ecclesiæ. Et proinde solutiones factæ à Rectoribus possidentibus non sibi, sed Abbati, & Canonicis, non potuerunt constituere Episcopum in quasi possessione exigendi in præiudicium. Abbatis, & Canonicorum, qui verè possidebant, mediante persona soluentis, si constet, solutiones fuisse factas vniformiter per annos decem ex allegata causa non poterit vitari solutio in futurum, nisi concludenter probetur contrarium. Cuius quidem conclusionis illa potest esse ratio, quia ex dicta decennali solutione vniformiter facta ex causa allegata insurgit præsumptio titulum, & causam allegatam præcessisse, vt multorum auctoritate egregiè more suo comprobat Excellentissimus I. C. Maceratensis D. Paulus Ranuccius inter aduocatos Romanæ Curiæ nemini secundus dum de Anno 1624. in sacræ Rotæ Auditorio patrocinabatur coram R. P. D. Buratto in quadam causa Salernitana pro Monialib S. Sophiæ contra Monasterium Callense cuius allegationes volui hic de verbo ad verbum inserere: tum quia hunc articulum egregiè discussit, & explicauit, tum vt ex illis quilibet possit de tanto viro illud facere iudicium, quod de Leone fieri solet ex eius vngue. dictatum autem allegationum tenor est, qui sequitur.

R. P. videtur constare de bono iure, Monialium pro hac annua præstatione. Quod enim præstatio longi temporis non inducat obligationem præstandi in futurum, ex allegati solutu in Neapolitana grani, & ordei, 16 Decembris, 1622. coram R. P. D. meo Vbaldo *non applicatur casui nostro.*

Primò, quia procedit quando non allegatur titulus, vel causa præcedens, sed ex sola præstatione prætenditur esse inductam obligationem, & ita loquitur expressè *dicta decisio, & Doct. in ea allegati.* Sed quando allegatur causa, & præstatio decennalis vniformis ex illa causa allegata docetur facta, tunc præsumitur titulum, & causam allegatam præcessisse, & non potest vitiari solutio in futurum, nisi concludenter probetur contrarium. vt communiter tradunt Doctor. *in l. cum de in rem verso, ff. de vsur. præsertim* Bart. *n. 14. vers. sed si non soluisset* Fulgos. *num 9.* Salic. *n. 4. & 15.* Florian. *num. 11. & in l. si certis annis C. de pact. vbi* Bart. *n. 4. vers. quandoque actor* Bald. *n. 10.* Ang. *num. 11 vers. & huic intellectui dicens communiter omnes tenere, & n. 12. vers. & cum legendo, dicens, quod in consulendo, & iudicando non recederet,* Castr. *n. 2.* Felician. *de censib. n. 2. c. 5. n. 24. vers. præterea animaduerto* Feder. Martin. *eod. tract. c. 3. n. 73. & c. 7. n. 57.* Cenc. *eod tract. part. 2. cap. 2. q. 3. art. 9. à n. 8. ad 16. fol. 174. Et idem* Doctor. *in d. decis. relati, nempe* Couar. *regula possessor part. 2. §. 4. n. 1.* Roderic. *de ann. reddit. lib. 1. q. 15. n. 5.* Menoch *præsumpt. 131. num. 59. vers. nouus casus 73. & 74.* Vasq. *contr.* Illustr. *lib. 2. c. 83. n. 16. & prius n. 4. 6. & 11.*

Ideoquè ex decennali præstatione ex causa census probati impositionem census præcessisse Rota sæpius firmauit, præsertim in Foroliuiensi census *coram* R. P. D. meo Buratto, *quæ est 52. n. 23. part. 1. recentior. in Bononiensi dotis de Manzoliis 6. Decembris, 1619. & 22. Martij, 1621. coram* R. P. D. Remboldo, *vbi etiam absolutè firmatur conclusio* Bart. Fulgos. & Salic. *in d. l. cum de in rem verso.*

Secundò, quia quando præstatio diuturna fit in piam causam, etiam si ex mera liberalitate inducit obligationem Paul. de Eleaz. *in c. in litteris sub n. 24. vers. 2. casu de restit. spoliat.* Felin. *in cap. ad Apostolicam n. 3. vers. prædictis de Simon. & in cap. veniens el. 1. n. 3. de testibus; & alij, cum quibus ita firmauit* Rot *in hac causa 12. Februarij, 1602. coram* Cardinale Pamphilio, *& 22. Iunij, 1615. coram* Reuerendissimo D. Seleucienfi, *quæ dantur, & in Segobiensi Cantoria 11. Februarij, 1604. coram* Cardinali Lancellotto *in eis relata. Et tradunt etiam optimè* Cur. Iun. *in dic. l. si certis annis, n. 28. C. de pact.* Olasch. *decis 99. n. 19. & 20. vbi refert, & sequitur* Bart. *in l. priuilegia n. 2. ad fin. & 3. C. de Sacros. Eccles.* firmantem per eum text. in præstatione certæ quantitatis frumenti quolibet anno religiosis, quod debeat dari perpetuò *& num. 43. & 44.* Et hoc non tangit decisio *coram R. P. D. meo Vbaldo* tanquam aduersa tantum parte informante facta.

Nec facit priuilegium centenariæ præscriptionis à Religione prætensum *decisionibus coram* R R. PP. DD. Vbaldo, & Verospio *deductum.* Quia moniales non se defendunt præscriptione, sed probatione, tituli præsumpti, vt in simili respondet asserto priuilegio. Seraph. *dec. 1016. num 13.* nam tempus cum diutina præstatione ex certa causa inducit non præscriptionem, sed probationem *d. l. cum de in rem verso. ff. de vsur. vbi* Salic. *n. 13.* Castr. *in d. l. si certis annis num. 4. vbi* Curt. Iun *n. 22.* Alciat. *regul. 1. præsumpt. 32. n. 8* Felician. *de censib. lib. 1. cap. 5. num. 24. vers. quocirca* Vasq. *d. lib. 2. c. 83. n. 32. vers. 2. quæ* Federic. Martin. *d. c. 3 num. 93. & cap. 7. num. 57.*

Quod confirmatur tum quia propterea intrat contra fiscum, qui per decennium soluit, contra quem tamen non præscribitur hoc tempore. Salic *in d. l. cum de in rem verso q. 7. num. 12. ubique* Florian. *n. 5.* Iason *d. l. si*

*certis annis n.*14.Menoch. *de præſumpt.*131. *n.*68. *&* 69. Federic.Martin. *de cenſib. c.*3.*n.*79.*&* 80.

Tum quia eadem ratione intrat contra Eccleſiam, contra quam nec præſcribitur dicto tempore Salic. Florian. *&* Iaſon. *verſ. extende in locis proximè relatis.* Menoch. *d. præſumpt.*131. *à num.* 61. *ad n* 68. Federic. Martin. *d. cap.*2. *n.*83. *&* 84. Et facit ratio, quod lex generaliter loquens comprehendit perſonas etiam priuilegiatas, ſi in re de qua agitur non reperiantur habere ſpeciale priuilegium *l. in fraudem §. fin. ff. de milit. teſtam.* Ripa *in l. nemo poteſt n.*52. *ff. de leg.*1. *ibique* Crot. *n.*18. Io.Haunib. *n.*369. Vaſq. *d c.*87. *n.*16. *verſ. quæ res.*

In propoſito igitur cauſa præſtationis, & diuturna præſtatio ex dicta cauſa deducitur ex teſtibus receptis vſque de anno 1486. à Vicario Cauenſe pro informatione Cardinalis Commendatarij Monaſterij Cauenſis deponentibus has moniales antiquitus in territorio prædicto habitaſſe, & propter bella fuiſſe Salernum tranſlatas, diuerſáque Monialium bona ſtabilia in dicto territorio penes Abbatem Monaſterij prædicti remanſiſſe; eorúmque occaſione abinde citra eoſdem Abbates præſtationem de qua agitur, Monialibus feciſſe cuius examinis originale inſtrumentum cum fuiſſet ab hac parte productum, & abſque eius facto, vel culpa deperditum Rota mandauit, ſtari tranſumpto mox producto.

Ad pretenſam nullitatem ex defectu citationis fuit reſponſum, fuiſſe receptos ad informationem Cardinalis Commendatarij Monaſterij Cauenſis, ſicque probare abſque illius citatione, & iuramento, Dec. *in c. In nomine Domini n.* 32 *de teſtib.* Farinac. *alios congerens eod. tract. q.*72. *n.*62. *&* 135. Rot. *dec.*34. *n.*3. *in fin. part.*1. *recentior.*

Secundò, non probari defectum citationis, cùm non fuerit exibitus proceſſus ſed ſimplex ſcriptura depoſitionis in forma inſtrumenti, quæ propter antiquitatem temporis probat, ita vt pars volens impugnare, teneatur acta exhibere, vt plenè in puncto firmat Rota *coram* Greg.XV. *dec.*535 *an.*6.*ad n.*11.

Tertiò, ſuſtineri examen ex æquitate, cùm ſint mortui Mohed. *dec. vlt. n.*3.*&* 4. *de teſtib.* Rota *dec.*3.*verſ. & eſt verum cod. tit. antiq.* Lamberteng. *de contract. gloſ.*11. *n.*20. *dicens in Senatu Mediolanenſ. iudicatum* Gonzal. *poſt gloſ.*9. *in annotat. contract. nullitat. n.*76.

Concurrentibus præſertim adminiculis tum ex partitis librorum monaſterij deſcriptis in quinterno dicto anno 1486. coram Vicario Cauenſe exhibito, tum ex actibus coram Nuntio, tum ex obſeruantia ſubſequuta quæ facit præſtari fidem iuribus informibus Crauett. *conſ.*101. *n* 4 Becc. *conſ.*6.*n.*17.*& fuit ſæpiſſimè deciſum præſertim in Beneuentana domus* 28. *Iunij*. 1613. *coram* R.P D.Pamphilio, *&* 18.*Aprilis*, 1617. *coram R.P.D. meo Ponente.*

Non obſtat, quod non conſtet de libris Monaſterij Cauenſis relatis in dicto quinterno, quia cùm pars negauerit in partibus exibitionem licet nunquam antea negaſſet exiſtentiam reſultátem ex dicta antiquiſſima informatione Cardinalis Cõmendatarij ex aliis teſtibus coram Nuntio pro hac parte examinatis, nec non ex aliis pro parte aduerſa inductis deponentibus vidiſſe adnotatas præſtationes in libris ex veriſimilitudine, ex obſeruantia, & firmata per tres deciſiones coram Cardinale Pamphilio, *Reuerendiſſimo D. Seleucienſe*, *& Reuerendiſſimo D. Ponente*, quibus præterea concederetur compulſoria ſpecialis, cui non fuit exaduerſo contradictum, omnis vrget præſumptio contra partem non exhibentem, ita vt ſuccumbere debeat poſt alios. Menoch. *præſumpt.* 91. *lib.*2. Turret. *conſ.*3. *n.*16. *Modern. de ſcript. priuat. lib.*4.*fol.*222. *num.*13.*&* 24. Et in odium impedientis extractionem datur fides ſcripturis informibus. Rot. *dec.*160. *lib.*2 *par.*3. *diuerſ. & in aliis relatis dec.*348.*ſub num.*3.*poſt* 2.*vol. conſ.* Farinac. *& in Aſterienſi Parochialis* 1.*Iulij*, 1619. *coram* D. meo Ponente.

Non obſtat, quod teſtes dicantur coram Nuntio examinati abſque citatione & in poſſeſſorio: tum quia vterque defectus ceſſat in facto, tum quia poſſeſſorium nun competiiſſet ex actibus facultatiuis ſine allegatione eiuſdem cauſæ, de qua hodie agitur, & probatione ſolutionum ex dicta cauſa, Ripa *in c. cum Eccleſia n.*42. *de cauſ. poſſeſſ.*

Vnde quia debuerunt plenariè ſuper cauſa examinari, probant etiam in petitorio Rota *diuerſ. deciſ.*35. *num.* 4. *verſ. vnde cùm probationes & n.* 5.*part.*1. *coram* Gregor.XV. *dec.*535. *n.*13. *&* 14. Tum quia ſententia illorum vigore lata tranſiuit in iudicatum, & fuit huc vſque obſeruata, ideò non amplius dici de nullitate contra hanc partem, quæ eſt rea, & poſſidet tam propter rem iudicatam, *c. reſcent. dec.*22. *de re iudic.* quam propter lapſum temporis, vt firmatur *in deciſ. coram* Reuerend.D. Seleucienſi, & propter acceptationem *l. ad ſolutionem C. de re iudic.* cum concord.

Conſiderandum denique eſt, nunquam antea fuiſſe negatum factum preſtationis ab antiquiſſimo tempore huius annuæ præſtationis, ſed immo etiam poſitionibus exaduerſo datis coram Nuntio præſuppoſitum ſolum allegando fuiſſe ex cauſa eleemoſinæ, *buenſque D. Paulus Ranuccius.*]

Tertius eſt caſus, † quando is qui petit cenſum pro- 16
bat dumtaxat diuturnam ſolutionem decem, vel plurium annorum, ſed non conſtat ex qua cauſa fuerit facta ſolutio. Et in iſto caſu eſt facienda concluſio negatiua, non ſuffragari diuturnam ſolutionem. Alex. *conſil* 113.*num* 1. *lib* 1.*& conſil.*108. *num.*15. *lib.*2. Vaſq. *d. c.* 84. *num.* 42. Menoch. *d. præſumpt.*131. *num.*54. *& clarius, num.*72. Iacob Venent. *d. part.*2 *q.*10. *n.*6.*& ſeq.* Felician. de Solis, *in ſuis Comment. de Cenſib. tom.*1. *lib.*2. *cap* 5.*num* 24. *verſ. igitur conſtituto* Feder. Martin. *d. c.*3. *num.*76.*& cap.*7. *num.*53. Roder. *d. q.*15. *num.*2.*& ſeqq.*
*& numer.*35. hiſce rationibus. Primò, † quia ſolutio 17
nuda à cauſa tantum operatur, quantum de neceſſitate ex ea infertur, & non vltra, *l.*1.*§. ſi quis hoc interdicto, ff. de itiner. act. priuat.* Bart. *in d l. cum de in rem verſo, num.*9. *in fine*, vnde cùm ſimplex ſolutio non inferat de neceſſitate magis ad hanc, quam ad illam cauſam certam & ſpecificam. ex qua poſſit oriri obligatio in
futurũ, non † præſumi facit ſolutionem fuiſſe factam 18
ex cauſa cenſus, *cap. peruenit, tex. de cenſibus* Bald. *in d. cap. ſi quis per triginta numer.* 6. *de feud. fuer. contr. int. domin. & agnat.* Salic. *in d. l. cum de in rem verſo*, *q.*1. *num* 6. *in fine, & in d. l. ſi certis annis, quæſt.*1. *num.*9. *& ibi* Aret. *col. pen.* Gaſp. Roder. *d. q.*15. *num.*3. Et propte-
rea licet is, † qui ſoluit non poſſit ſolutum tanquam 19
indebitum repetere niſi concludenter indebitum fuiſſe probet: Rota Genuenſ. *deciſ.*3. *num.* 2 non tamen probatur ex dicta ſolutione quod nata ſit obligatio, & debitum pro tempore futuro, & pro futuris ſolutionibus, vt declarat Roderic. *d. q.*15. *num.*27. *&* 29 Se-
cundò eadem concluſio confirmatur, † quia alias ſe- 20
queretur quod concurrerent circa idem eodem tempore plura ſpecialia, & plures præſumptiones, quod eſt abſurdum, & contra regulas iuris, *l.*1. *Cod. de dot. promiſſ. cum vulg.* vna ſi quidem ſpecialitas eſſet quod ex ſimplici ſolutione præſumeretur cauſa, altera, quod ex diuturna ſolutione induceretur probatio dictæ cauſæ, Alex. *d. conſil.*113. *num.*1. *verſ. item quia fictio, lib* 1. Rim. ſen *d. l. ſi certis annis, col. pen. & fi. & ibi* Curt. *n.*21. *C. de pact.*

Quartus caſus eſt, † quando is qui petit, fundat ſe 21
in ſolutionibus factis per triginta, & plures annos, & hoc caſu concludendum eſt affirmatiuè, quod is qui in præteritum per dictum longiſſimũ tempus vniformiter ſoluit, cogi poſſit ad perſeuerandum in ſolutione

Couar. *d.* §.4. *n.*3. *verſ.*2. Feder. Martin. *d.cap.*7.*n.*48.
Menoch.*d.præſumpt.*131. *n.*51.
22 Dummodo † cauſam ſolutionum alleget Balb. *in*
ſuo tract.præſc.in 1. *part.*3. *par.princ.q.*10. *n.*2.*&* 10.
Nam ſi non appareret de certa cauſa ſolutionis di-
23 ceretur † cenſus ignorantiæ,ſcilicet, cuius cauſa igno-
ratur,qui [Solui non debet *c.peruenit cenſib.*Specul.*tit.*
de locat. §. *nunc aliquot verſ. ſexageſimo tertio n.*80. Bart.
*in l.ſi prius n.*14. *& ſeq. ff. de non. oper. nunc. quos refert*
Mantic *de tacit. & ambig. conuent. lib.*22. *titul.*20. *n.*10.
quia.] tam humanis, quàm diuinis legibus prohibetur,
d.cap.peruenit. de cenſib. Roder. *d.q.*15.*num.*32.Ludou.
Auendan. *in d. ſuo tractat. de cenſibus Hiſpan. cap.* 99.
num. 6.
24 Sed quod immò † non ſit neceſſe allegare cauſam,
ſed ſufficiat probare ſolutiones fuiſſe vniformiter fa-
ctas per ſpatium triginta , vel quadraginta annorum,
volunt Couar.*d.*§.4. *num.*3. Caſſan. *ad conſuetud. Bur-*
*gun.Rubr.*11. *Des cenſes,*§.1. *num.*9. Balb. *d. tract. par.*4.
*q.*9. Menoch. *d.præſumpt.*131. *num.*5. Feder. Martin. *d.*
*cap.*3. *n.*126.*& cap.*7. *n.*48. *& ſeqq.*Roder. *d. q* 15. *n.*7.
Nicol.Intrigl.*ſuper Bulla de cenſib.q.*90.*n.*1.*alios allegat.*
Ludou.Auend. *d. c.*6. *num.*9.
[Verum enim vero ſi recipienti ſolutiones ius non
aſſiſteret, ſed potius reſiſteret, eo caſu præter præſcri-
ptionem ſaltem quadragenariam eſſet etiam neceſſa-
rius titulus , aliàs non poſſet dici , illi eſſe acquiſitam
quaſi poſſeſſionem exigendi manutenibilem. *gloſſ. in*
cap. peruenit, in verb.cenſus, & ibi Abbas *n.*3.*de cenſib.&*
voluit Rota *coram* R.P D. Remboldo *in Reatina cenſus,*
27.*Nouembris* 1612. *poſt tract. dec.*415. *n.*2.*& coram* R.
P.D.Merlino *in illa Fanenſi exemptionis* 26.*Ianuar.*1622.
*quæ eſt ibidem dec.*433.*n.*6.*& facit dec.*97. *n.*3.*part.*1. *in*
recollect. per Farinac.
25 Nec poteſt dici cenſus ignorantiæ , † quia curſus
tanti temporis inducit non ſolùm præſumptionem ti-
tuli , ſed veram acquiſitionem per præſcriptionem,
Couart. *d.* §.4. *numer.*3. Matt. *d. numer.* 48. *& alij mox*
allegati.
Quintus, & vltimus caſus eſt quando actor fundat
ſuam intentionem in ſolutionibus factis per tempus
immemorabile,& de cuius initio non conſtat,nec cau-
ſam, nec titulum allegat. Et quidquid dicat Vaſq. *d.*
*c.*84. *n.*42. quod non poſſit obtinere etiam ſi doceret
ſibi fuiſſe in præteritum ſolutum per mille annos,
quem ſequitur Ludon.Auend. *d. tract.cap.*5. *n.*9. Con-
26 trarium † tenent alij magis communiter, Menoch. *d.*
*præſumpt.*131 *n.*46.Roderic. *d.q.*15. *n.*4. Feder.Martin.
*dicto cap.*3. *numer.*129. *& d.cap.*7. *numer.*31. *qui multos*
allegant.
Nec obſtat auctoritas *Vaſq.* quoniam illi reſpondet
27 Menoch. *d.præſumpt.*131. *n.*38. *ad fin.* † vel dictæ diſſi-
dentes opiniones poſſunt conciliari,quod opinio *Me-*
noch. & communis procedat reſpectu tituli, quod non
ſit neceſſaria allegatio tituli, ſcilicet,quod cenſus pro
quo agitur fuerit acquiſitus titulo emptionis , dona-
tionis , legati,vel alio ; opinio autem *Vaſq.* procedat
reſpectu cauſæ,puta quod præſtatio , ad quam agitur,
petatur, & dicatur debita ex cauſa cenſus, vel alterius
annuæ reſponſionis . quia ſolum tempus quantumuis
longiſſimum non tribuit cauſam , & titulum ſolutio-
nis in præteritum factæ Balb. *d.q.*20. *n.*2.*&* 5. Auend.
*d.c.*5.*n.*10. Nec eſt noua iſta conſideratio, & differen-
28 tia † inter titulum , & cauſam quoniam illa inter ſe
differre conſiderant in puncto Roderic. *d.q.*15.*num.*31.
& Auend. *d. c.*5. *num.*11. *& cap.*6.*num.*7. vel poſſimus
ſimpliciter , & diſtinctè tranſire cum opinione com-
29 muni , † quia talis immemorabilis ſolutio habet vim
tituli, conſtituti, & priuilegij, *cap. ſuper quibuſdam,* §.
præterea de verb. ſignif. Balb. *in d. q.*10. *numer.*22. *verſ.*
*hanc limitationem.*Feder.Martin. *d.c.*7. *n.*40.*&* 41. Ro-
30 deric. *d. q.*35. *n.*4.*&* 8. In † tantum vt releuet etiam
ab onere allegandi titulum , nec admittat probatio-
nem in contrarium, vt paulò infra dicemus, *n.*37.Ve-
rùm enimuerò poſſet dubitari, an ſi in iis caſibus , in
quibus is qui retro ſoluit cogi poteſt ad perſeueran-
dum in ſolutione, alleget ſe, ſoluiſſe per errorem,cre-
dens ſe teneri ad ſoluendum cum re vera non tenere-
tur, & velit probare ſe non teneri, ſit admittendus ad
faciendam huiuſmodi probationem. † In qua difficul- 31
tate partem affirmatiuam tenuit ſimpliciter, & diſtin-
ctè Felician. de Solis, *d. tom.*1. *lib.*3.*c.*6.*num.*4. *verſ.qui*
omnes partem verò negatiuam pariter indiſtinctè am-
plexus fuit Crau.*conſ.*217. *num.*11. *lib* 2. Bon. *d. tract.*
*art.*76. *n.* 109. nam conſuetudinem ſoluendi reſultan-
tem ex diuturna ſolutione eſſe loco cauſæ , dicit Bon.
*art.*78. *num.*111.
Ego verò in hac difficultate,ita diſtinguendum eſſe
arbitror. Aut † ſolutio fuit facta per minus temporis 32
ſpatium,quam decem annorum,& hoc caſu verior ſit
opinio affirmatiua,etiam quod in ipſo actu ſolutionis
expreſſiſſet ſe ſoluere ex cauſa,quæ legitima eſſet,Bald.
*in l. cum falſa, n.*6. *C. de iur. & fact. ignor. & ibi* Paul.
de Caſtro, *n.*3. *in fine,* Iaſ. *in d.l. ſi certis annis, col. fin.*
*num.*15.*C.de pact.* Felician. *d.n.*24. *verſ. igitur conſtituo,*
ibi : quo circa in propoſito. Balb. *d.q.*10. *n.*24. *verſ. tertio*
noto. & numer. ſeq. Aut verò ſolutio fuit facta per de-
cennium, & vltra,& tunc eſt ſubdiſtinguendum, quia
aut ſumus in ſolutione facta per annos decem,viginti,
triginta , & vltra , & † cum ex dicta ſolutione inſur- 33
gat tantum præſumptiua probatio tituli , & cauſæ ex
qua dicitur facta ſolutio. Roderic. *d.quæſt.*15. *num.*5.
& alij ſupra allegati , vtique poteſt † alia probatione 34
tolli, & elidi, Roderic. *ibi num.*29.& proptereà admit-
titur conuentus ad probandum errorem , Menoch. *d.*
*præſumpt.num.*131. *num.*74 Balb. *d. quæſt.* 10. *num.*22.
ad fin. verſ. tertio not. limit. Couar. *d.*§. *num.*2. *verſ. ſe-*
cundo, Vaſch. *d.cap.* 84. *num.* 33. Roderic. *d. quæſt.*15.
*num.*6.*&* 7. Feder.Martin. *d.cap.*3. *n.*125. Etiam † per 35
probationes præſumptiuas. Roder.*d.quæſt.*15.*num.*5.*in*
fine, nam ita ſoluens præiudicat quidem ſibi quo † ad 36
præteritas ſolutiones, vt non poſſit repetere ſolutum
tanquam indebitum , ſed non quo ad futuras , vt ex
illis inſurgat obligatio ſoluendi in futurum. Roderic.
*d.q.*15. *num.*27. Ludou.Auend. *d. cap.*99. *num.*10. Aut
ſumus in ſolutione facta per tempus immemorabile,
& tunc verior † eſt opinio negatiua , vt is qui tanto 37
tempore ſolui volens probare ſe per errorem ſoluiſſe
non ſit audiendus. Couar.*d.*§.4.*num.*4. Menoch. *conſil.*
90. *num.*67. *lib.*1. *& d. præſumpt.*131. *num.* 50. Roderic.
*d. quæſt.*15. *n.*4.*&* 80.Vaſch. *d.cap.*84. *num.*14 Federic.
Martin. *d.cap.*7. *num.*43.*& ſeqq.* Auend. *d.tract. cap.*5.
*num.*9.*&* 10. *& d.cap.*99. *num.*7. vbi reddunt rationem
quia lapſus tanti temporis cuius non extet memoria,
habet vim tituli, & conſtituti, vt diximus *ſupra, n.*29.
& dicemus infra hoc 2. *cap. quæſt.*5. *art.*1. *num.*20. *nunc*
*quæſt.*90.
Quæ tamen concluſio limitanda eſt † niſi error ſit 38
euidens,& euidenter appareret,quod cauſa, & titulus
propter quem fuit facta ſolutio ſit vitioſus Vaſch. *d.*
*ca.*84. *ſub n.*12.*verſ. facit,*Menoch.*d.præſumpt.*131.*n.*49.
Roderic. *d.q.*15. *n.*8. *in fine,*Federic.Martin.*d.c.*7. *n.*45.
& ſeqq.
Hæc autem † quæ dicta ſunt de admittendo reum 39
conuentum ad probationem erroris procedunt, & in-
telligenda ſunt reſpectu iudicij petitorij , ſecus autem
reſpectu iudicij poſſeſſorij in quo huiuſmodi exceptio
erroris non admitteretur , vt probat Feder.Martin. *d.*
*cap.*7.*n.*89. *cum duob. ſeqq.& nos dicemus infra hoc* 2.*cap.*
*q.*5. *art.*2. *num.*21. *cum ſeqq.*
[Quam tamen limitationem Balb.*de præſcript. in* 2.
*part.*3.*par. princ. q.*6. *n.*20. *in fin.* intelligit veram eſſe,
ſi apertè conſtet de mala fide , aliàs in dubio præſu-
meretur bona fides ex curſu tanti temporis , etiam ſi

non allegaretur ſtante autem notoria mala fide, non procedit præſcriptio etiam temporis immemorabilis, vt dicit Balb. *d. num.20. verſ.* & pro hac opinione per generalitatem *tex. in cap. fin. ibi vt nulla valeat abſque bona fide præſcriptio extr. de præſcript.*]

De cenſus ſolutione, & an ipſa retardetur oppoſita exceptione nullitatis contractus.

QVÆSTIO LXXXII.

aliàs par. 2. cap. 2. quæſt. 4. art. 1.

QVarta ſeſe nobis offert Quæſtio principalis, in qua promiſimus tractare de cenſus ſolutione, de qua licet aliqua reſpicientia rem quæ pro annuo cenſu, & annua reſponſione ſolui debet facta ſint *ſupra part.1.cap.1.q.1. art.3. nunc q.3.* Quia tamen alia ſuperſunt ſcitu neceſſaria, quæ ad hanc particularem Quæſtionem pertinere viſa ſunt. Ideò vt promiſſa facilius expleam illam ad infraſcriptos ſeptem articulos reſtringendam eſſe exiſtimaui.

Primus eſt, an pendente iudicio ſuper validitate cenſus, ſolutio fructuom illius poſſit euitari, vel differri.

Secundus, quo tempore fructus cenſus ſint ſoluendi.

Tertius, an pro pluribus annis futuris poſſit fieri vna ſolutio anticipata.

Quartus, ex qua pecunia cenſus ſit ſoluendus, ſi interim pecuniæ valor ſit mutatus.

Quintus, in quo loco fructus cenſus ſint ſoluendi.

Sextus, ſolutionem cenſus, quis, & quomodo probet, & ibi multa de intellectu, *l. quicunque, C. de apoch. public. lib. 10.*

Septimus, an facta ſolutione ex contractu cenſus nulliter celebrato, detur ſoluti repetitio.

SVMMARIA.

1 *Contractus cenſualis exequutio, quod pendente iudicio ſuper nullitate, vel iniuſtitia illius ſuſpendatur, voluit Felician.*

2 *Dummodo de nullitate, vel iniuſtitia incontinenti doceatur.*

3 *Executio dicti contractus, quod ſit ſimpliciter retardanda pendente iudicio ſuper illius nullitate videtur ſentiendum.*

4 *Exequutio contractus præfati, quod debeat retardari pendente iudicio ſuper nullitate inſtrumenti, ſecus ſi agatur de nullitate contractus videtur, dicendum.*

5 *Immo quod ſola exceptio nullitatis contractus retardet dictam exequutionem verius videtur.*

6 *Exceptio nullitatis cenſus propoſita principaliter per viam actionis retardat exequutionem contractus. Secus ſi per viam exceptionis, & incidenter,* ibid.

7 *Etiam ſi exciperetur cenſum eſſe declaratum nullum per Iudicis ſententiam, à qua foret appellatum.*

8 *Dummodo nullitas ſit euidens, notaria, & manifeſta.*

9 *Et talis, quæ nulla oppoſitione velari, aut offuſcari poſſit.*

DVbitauimus *ſupra quæſt. præcedent. art.6. ſeu q.77.* an pendente lite ſuper validitate, vel nullitate contractus cenſualis fructus cenſus ſolui debeant an verò ſolutio illorum retardari, & ſuſpendi debeat. & huius difficultatis reſolutionem in hunc locum reiecimus, vt igitur fidem, vt par eſt, impleamus, difficultatem propoſitam explicemus.

Circa quam videtur quod plures poſſint conſiderari, & in medium afferri opiniones ex variis Doctorum traditionibus elicitæ. Prima, † quod pendente dicto 1
iudicio debitor cenſus non poſſit cogi ad illius ſolutionem, quam tenuit. Felician. de Solis, *in ſuis Commentar. de cenſib. tomo 1. lib.2. cap.1. num. 34. ſub verſ. non tamen præfati. in fine, ibi verum cum hæc* vbi voluit retardandam eſſe exequutionem contractus cenſualis non ſolum ſi lis pendeat ſuper nullitate cenſus, ſed etiam ſi iudicium ſit ſuper iniuſtitia contractus, & ſic lis exerceatur ſuper reductione contractus, & cenſus. Dummodo † de oppoſita nullitate, vel iniquitate poſ- 2
ſit incontinenti doceri, ea motus ratione, quia tunc petitorium abſorbet poſſeſſorium *arg. cap. cum dilectus, ext. de cauſa poſſeſſ. & propriet.* Oldr. *conſ. 294. in fine, faciunt dicta per* Ang *in l.1. §. ſi quis ita, n.3. ff. de verbor. obligat.*

Secunda poteſt afferri opinio, quod † debitor cen- 3
ſus teneatur, & cogi poſſit ad ſoluendum non obſtante pendentia litis ſuper nullitate contractus cenſualis, non habita aliqua ratione, an nullitas poſſit necne incontinenti iuſtificari ex Gloſ. *in cap. ſeruitium, 12. q. 2. quam amplexus fuit* Bened. Bon. *in ſuo tract. de cenſib. art.65. n.98.* vbi concludit eo caſu vtile eſſe facere ſolutionem cum proteſtatione, quod intelligatur acta ſine iurium ſuorum damno, allegans ad hoc Gloſ *in cap. volumus, 16. q.4. cap. à memoria, vt lite pendente, & alia iura, facit* Gloſ. *in cap.1. verbo, deferre crucem, ext. vt lite pendente.*

Tertiam † poſſimus conſiderare opinionem eorum, 4
qui diſtinguunt inter nullitatem inſtrumenti confecti ſuper venditione, & alienatione cenſus, & nullitatem ipſiuſmet contractus cenſualis, vt primo caſu exceptio nullitatis retardet exequutionem inſtrumenti, & petitam ſolutionem cenſus, ſecundo verò caſu minimè ex Corn. *conſ.241. n.8. lib 2. poſt* Bart. *& alios allegat, & dicit communem,* Aſin. *in ſuo tract. de execut. inſtru. §.2. cap.21. num.1.*

Sed quod † immo retardet ſolutionem, & ſuſpen- 5
dat petitam exequutionem etiam exceptio nullitatis contractus cenſualis videtur pro quarta opinione ſentiendum ex Rim. ſen *conſ.29. n.6. lib 1.* qui licet loquatur pro ratione dubitádi, attamen cùm poſtea non reſpondeat, videtur cum dicta ſententia transire prout cum ea tranſit Soc. ſen. *conſ.78. n.4. verſ. reſpondeo, iunctis dictis per eum, infra n.5. in princ. ibi iudicium nullitatis contractus, lib.3.* Gramm. *conſ. ciuil.95. num.34. & ſeq.* Rom. *conſil.42. num.3.* Roderic. Suarez, *ad l. poſt rem iudicatam, ff. de re iudic. fol. mihi 640.* vbi reſpondet auctoritati Ang. *in d. §. ſi quis ita,* Carol. de Graſſ. *poſt multos quos allegat in ſuo tract. de except. in except. 20. numer.6.* Aſin. *qui alios citat. d. cap.21. num.4.* Et non eſſe faciendam hanc diſtinctionem inter nullitatem contractus, & nullitatem inſtrumenti, quando nullitas appareret ex inſpectione inſtrumenti, & nihil eſſet probandum, dicit Galleſ. *ad form. cameral. obligat. part.1. q.3. artic. 3.*

Quamobrem † quintam conſiderare poſſumus opi- 6
nionem diſtinguentem. An nullitas proponatur per viam actionis, puta agendo principaliter, & via ordinaria ad nullitatem, vel iniuſtitiam contractus, & petatur principaliter illum declarari nullum, ſeu reduci ad congruitatem, & iuſtitiam. An verò proponatur incidenter, & per viam exceptionis puta ſi dum agitur exequutiuè vigore inſtrumenti cenſus vallati camerali obligatione. vel aliàs habentis à ſtatuto exequutionem paratam, obiiciatur per viam exceptionis nullitas. Vt primo caſu ſit ſuperſedendum in exequutione, & retardanda ſolutio cenſus; altero verò caſu non Innoc. *in cap. cum in iure, n.2. ext. de offic. deleg.* Doctor. *in l.4. §. condemnatum, ff. de re iudic.* vbi Paul. de Caſtro. *num.1. & 3. Idem in Auth. quæ ſupplicatio, num.3. verſ. ſed*

sed queritur quid in causa nullitatis, *C. de praesb. imper.*
offeren. Dec. *cons.* 103. *in prine.* Bonifac. de Vitalin. *in*
tract. de clausul.nl. neuar. nullis. pendent. in princip. fol.
mihi 66. Rebuff. *ad constitut. Galli. in tit. de resciss. con-*
tract. art. vnico, gloss. 5. *num.*7. Soc. sen. *d. consil.*78. *n.*4.
vers. secundo principaliter, Lancellot. *in suo tract. de at-*
7 *tentat part.*2. *cap.*16. *num.*47. *& seq.* Id quod † respe-
ctu secundi casus procedit etiam si opponeretur, quod
contractus sensus esset declaratus nullus, & reproba-
tus, si tamen dicta sententia foret per appellationem
suspensa, vt in proprlis terminis voluit Rota *sepius, &*
signanter in vna Romana, seu Prænestina census, 15. *Iuly,*
1599. *coram* bon.mem. Corduba, *quæ reperitur impressa,*
in calce tract. dec. 209. *n.*7. *&* 8. *in vna Forolniensi cen-*
sus, 3. *Iuly,* 1589 *coram* bon.mem. Orano, *quæ est ibid.*
dec. 210. *n.*9. *in vna Beneuentana census,* 13. *Iuny* 1594.
coram b.m. Corduba, *quæ ibidem est dec.*211. *n.*3. *in vna*
Ianuensi census, 17. *Iuny,* 1605. *coram* R.P.D. Manzane-
do, *quæ est ibidem dec.*212. *n.*5. *& in vna Imolensi census,*
11. *May,* 1607. *coram* Illustr. Cardin. Ludouisio, *quæ ibi-*
*dem est dec.*213. *n.*8. *& dicemus infra hoc eod. cap.*2. *q.*5.
8 *art.*6. *seu quæst.*95.

Cùm † qua opinione Ego libenter pertranseo, cum
ista tamen declaratione, quod nullitas etiam quando
proponitur incidenter, & per viam exceptionis retar-
det executionem instrumenti, si sit euidens manifesta,
& notoria ex eodem instrumento vel possit incontI-
nenti probari, *vt declarat.* Bened. Barz. *in suo tract. de*
*Guarentig. part.*3. *quæst.* 19. Ant. Canat. *in suo tract. de*
*execut. instrum. q.*11. *numer.* 21. *& seq.* Galles. *ad form.*
*Cameral. obligat. d.q.*3. *n.*3. *& seq. vbi alios congerit, &*
in propriis terminis. Follet. *in sua Pract. Cens. in verbo,*
*quæ quidem executio, n.*4. *& seqq. & n.*12. Grass. *de ex-*
9 *cept.*20. *n.*5. *& seqq.* Quod † tamen vltimum est intel-
ligendum dummodo nullitas sit adeò euidens, & cla-
ra, vt nulla oppositione velari, aut offuscati queat, se-
cus si super ea esset necessaria aliqualis disputatio,
Ceph. *cons.*201. *num.*10. *lib.*2. Bursat. *cons.*73. *n.*3. *lib.*1.
Grass. *de except.*20 *num.*12.

Et hæc possunt valdè inseruire ad intellectum Sta-
tuti Perusini *de execut. instrum rub.*29. §. *& ab executio-*
*ne, lib.*2. & aliorum statutorum prohibentium ne con-
tra executionem publici instrumenti possit opponi
exceptio nullitatis, nisi prouenientis, ex certis causis
expressis, & specificatis.

SVMMARIA.

1 *Census fructuarius solui debet tempore recollectionis fructuum, qui debentur.*

[*Legatum fructuum debet solui tempore recollectionis. In legato fructuum inest ex natura rei tempus solutionis.*]

2 *Tempus solutionis faciendæ census pecuniarij, non est in iure determinatum.*

3 *Census solui debet tempore inter partes conuento.*

4 *Conuentio de soluendo censu certo tempore, est valida.*

5 *Intellige de censu imposito super re, quæ dietim dat fructus secus de imposito super prædio, quod non reddit fructus, nisi semel in anno, secundum Costam.*

6 *Sed quod ista conuentio sit indistinctè valida defenditur.*

7 *Solutio census in dubio facienda est eo tempore, quo consueuit in regione.*

8 *Consuetudo censetur inesse in quolibet actu.*

9 *Census, vbi circa illius solutionem nihil inter partes conuentum est, nec aliqua viget consuetudo debet solui in fine anni.*

10 *In contractibus seruatur id quod minus grauat debitorem.*

11 *Census, vt plurimum ex conuentione contrahentium soluitur de semestri in semestre in fine semestris.*

Quo tempore solutio census facienda sit.

QVÆSTIO LXXXIII.

aliàs part. 2. *cap.*2. *quæst.* 4. *ar.* 2.

VT veram, & distinctam propositæ difficultatis
habeamus resolutionem existimo distinguen-
dum inter sensum fructuarium, & pecuniarium,
iuxta ea quæ diximus, *supra part.* 1. *cap.* 1. *quæst.*1.
*art.*3. Nam † fructuarius census soluendus est tempo- 1
re recollectionis fructuum, qui debentur, vt dicit Boc-
cacc. *in suo tract. de censib part.*3. *num.*53. *& nos diximus*
d. art. 3.

[Et bene facit. id quod Bart. *videtur sentire in l. qui*
hoc anno in fin. ff. de verb. obligat. de debito, quod solui
debet ex fructibus, dum allegat *tex. in l. firmio,* §. *pater*
ff. quand. dies legat. ced. Sed iudicio meo voluit alle-
gare gloss. in verbo non Initio, quæ dicit, quod le-
gatum soluendum ex fructibus prædij solui debet
tempore recollectionis fructuum, quod gloss. dictum
videtur fundari ea ratione, quam considerat Bald. *in*
*l.*1. *numer.* 5. *C. quand. dies leg. ced.* videlicet quia in
dicto legato, seu debito inest tempus solutionis ex
ipsius rei natura, quem repetiit Menoch. *in tract. de*
*præsumpt. lib.*4. *præsumpt.*90. *numer.* 19. *vers. ratione rei*
legatæ.]

Quo † verò ad censum pecuniarium respondet Na- 2
uar. *cons.*18. *num.*4. *tom.*1. *lib.*3. *in tit. de empt. & vend.*
quod nullo iure antiquo, nec per *Extrau. Py V. super*
censib. præscribitur tempus, quo census solui debeat,
& propterea ipse existimat circa hanc solutionem esse
distinguendum, prout distinguitur in pensionibus, in-
ter quæ esse symbolum, diximus, *supra hoc eod. cap.*2.
*q.*2. *art.* 4. *nunc q.*70. Ego autem tres esse consideran-
dos casus censui.

Primus † est, quando tépore venditionis, & aliena- 3
tionis census fuit inter partes conuentum de certo
tempore quo debeat illius solutio fieri, & eo tempo-
re facienda est, Gloss. *in l. ædes, Cod. locat.* contractus
enim à conuentione legem accipiunt, *l.*1. §. *si conuene-*
rit, ff. deposit. Nam † talem conuentionem circa tem- 4
pus faciendæ solutionis annui census non esse illicitam
sensit. Nauar. *d. cons.*18. *& dixit in suo Commentar. de*
*vsur. num.*134. *& sequitur* Fernand Rebell. *in suo tract.*
*de obligat. Instit. lib.*10. *q.*1. *num.*10. *&* Federic. Martin.
*in suo tract. de iure censib. cap.*6. *numer.* 385. *& cap. vlt.*
*num.*156. quidquid † contrarium dicat. Intrigliol. *sup.* 5
*Bul. de censibus, q.*45. *n.*10. *&* Ioan. Baptist. Costa *in suo*
tract. de ratione, & considerat rata, quæst. 147. *num.*7.
distinguat inter censum impositum super re quapiam
ex qua dietim, & horatim percipiuntur fructus, quem
solui posse minutatim concedit tàm ex pacto, quam
nulla præcedente conuentione, & censum impositum
super prædio aliquo rustico, quod quibusdam tantum
statis temporibus reddit fructus circa quem non posse
iniri pactum, quod soluatur ante fructuum recolle-
ctionem affirmat, eo potissimum fundamento, quod
cùm census soluatur ratione fructuum fundi suppositi
non debet fieri solutio ante ipsorum fructuum re-
collectionem, maximè quia potest contingere, quod
interim pendente fructuum recollectione fundus ipse
pereat. Etenim † licet verùm sit, quod census constitui 6
debeat super fundo fructifero, vt sæpius dictum est,
non tamen in contractu censuali venduntur fructus
fundi suppositi, nec ius percipiendi fructus ex illo

prædio nascentes, sed dumtaxat ius perclpiendi an-
nuas responsiones ratione dictorum fructnum,& cum
istæ annuæ responsiones sint fructus ciuiles,qui quo-
tidie nascuntur, vt demonstratum fuit *supra hoc eod.
c.2.q.2.art.4. nunc q.70. num.12.* nihil obstat quin fieri
possit pactum de illis soluendis certo & determinato
tempote. Dummodo tamen pacto non conueniatur,
vt solutiones fiant anticipatæ; quæ sunt omnino re-
probatæ, vt dicunt *Addentes ad* Iutrigliol. *d.q.45. in
littera C,& nos dicemus art.seq.n.1.*

7 Secundus † casus est,quando tempore venditionis,
& alienationis census nihil inter contrahentes expres-
sè actnm fuit quo tempore solutio census facienda
esset,& tunc standum erit consuetudini regionis,Glos.
*in dict.l.ade,in verbo,versata est,circa med. vers. sed quaro
8 quo tempore,l.licet,l.excepto*, *C. de locat.* per quæ † Iuta
Bald.*in l.diuortio in princ. col. penult.versicul. in* Glos. *in
tres,ff.sol.matr.* dicebat quod in quolibet actu semper
censetur inesse consuetudo.

9 Tertius † est casus quando inter contrahentes nihil
expresè fuit firmatum circa tempus faciendæ solu-
tionis annuæ responsionis censualis, nec de aliqua
certa consuetudine apparet,& tunc solutio debet fieri
in fine anni,quia ita de iure soluuntur pensiones.Glos.
& Bart.in d.l.ade,Cod.locat. Gomez. *Variar. resolut. to-
mo 2.cap.3.de locat.& conduct.n.13.*etiam Ecclesiasticæ,
Gigas, *in suo tractat.de pension.q.93.* & vrgenti ratione
firmat in proptiis nostris terminis Federic. Martin. *in
suo tract.de iure cens.cap.vlt.num.152.& seq.& amplecti-
tur.*Martin.Bonacin.*de contract.disp.3.q.4 puncto vnico,
10 num.32.* Nam † in contractibus id semper seruare de-
bemus quod minus grauat debitorem, & minus illi
præiudicat, *l.semper in obscuris, l.semper in stipulationi-
bus,& vtrobique Scribentes,ff.de reg.iur.*Quod etiam vi-
detur peculiare in contractu census ex dispositione
*Pij V. in sua constitutione,super censibus,*in quo reiiciun-
tur omnia pacta quæ debitori census possunt aliquod
grauamen inferre.

11 Quam ob rem † vt experientia compertum est,cum
in actu venditionis seu alienationis census regulari-
ter soleat inter contrahentes conueniri, quod illius
fructus solui debeant de semestre in semestre in fine
cuiuslibet semestris,talis conuentio seruanda est,*l.1.ff.
de pact.c.1.ext.eod.titul.* cessante autem huiusmodi con-
uentione attendenda erit consuetudo regionis. Quæ
si non appareat solutio erit facienda in fine anni,cum
in contractu censuali constituatur,& vendatur census,
& responsio soluenda ad rationem certæ summæ pro
anno quolibet.

SVMMARIA.

1 *Conuentio de soluendo fructus census anticipatè, est il-
licita.*
2 *Debitor in diem potest ante tempus soluere.*
3 *Tempus in dubio censetur adiectum fauore debitoris.*
4 *Debitor potest renunciare dilationi sibi ad soluendum
concessa.*
5 *Limitatur si dilatio respiciat commodum creditoris vel
vtriusque tàm creditoris,quàm debitoris.*
6 *Solutio facienda certo tempore sub pæna caducitatis, non
potest fieri alio tempore inuito creditore.*
7 *Debitor non potest renunciare dilationi sibi ad soluen-
dum concessa quando interest creditoris vt solutio fiat
tempore conuento,& præfixo.*
8 *Debitor ex contractu census non potest anticipatè sol-
uere inuito domino census.*
9 *Solutio si fiat singulis annis est vtilior domino census,
quam si fiat vnica vice pro pluribus annis.*

*Solutio census an fieri possit vna vice pro plu-
ribus annis futuris.*

QVÆSTIO LXXXIV.

aliàs par. 2. cap.2. qu.4. ar. 3.

IN hoc articulo duæ videntur esse necessariæ inda-
gationes,vna an debitor census possit ex pacto obli-
gari ad soluendum fructus census anticipatè pro plu-
ribus annis futuris, circa † quam non est elaboran- 1
dum,cum hanc pactionem,& conuentionem esse illi-
citam,& ex *Bulla* Pij V. *super censib.* expresè probibi-
tam,dicat Nauarr.*cons.18.num.4.in titul.de empt.& ven-
dit.lib.3.& nos latè explicauimus supra hac part.2. cap.1.
q.3.art.2. nunc q.54.*

Secunda est indagatio. An dominus census possit
inuitus cogi ad huiusmodi anticipatas solutiones re-
cipiendum pro pluribus annis, etiam quod circa hoc
nulla præcesserit conuentio.In qua videbatur affirma-
tiuè, ex infrascriptis sentiendum. Nam † regulare est 2
quod is,qui est debitor in diem potest ante diei aduen-
tum soluere, *l.quod in diem,ff.de solut.l.stipulatio ista,§.
inter certum,ff.de verb.obligat.* tempus † enim in dubio 3
censetur appositum,& adiectum solutioni fauore de-
bitoris,*l.cum tempus in fine,ff.de regul.iur.l.cum qui Ka-
lendis in fine, ff.de verb. obligat.* cum aliis apud Neuiz.
cons.49.num.11. Et ideò † videtur quod debitor annui 4
census renunciando fauori suo, possit ante aduentum
diei annuos census soluere.*argu.regul.l.in conscribendo,
C.de pact.* Secus † tamen esset si tempus illud fuisset 5
appositum fauore crediroris,vel fauore vtriusque tàm
creditoris, quàm debitoris: quia tunc debitor non
posset creditori præiudicare soluendo ante tempos
solutioni præfixum. Neuiz. *d.cons.49.n.10.*Quod pos-
set exemplis demonstrari,vel † quando solutio est fa- 6
cienda aliquo certo, & determinato tempore sub pæ-
na caducitatis, seu alia, vt solet contingere in con-
tractu emphyteutico, *leg.2. C. de iur. emphyt.c.potuit,
extr.de locat.* Vel alio respectu interesset creditoris so-
lutionem fieri tempore præfixo, & determinato: his
enim casibus non posset debitor creditore inuito sol-
uere ante tempus,nec pro pluribus annis Bal.*in l.plu-
res apochis,in fine,C.de fide instrument.* Ias. *in dict. leg.2.
quæst.22. num.66. & seqq. C.de iure emphyt.* Cassan. *ad
consuet.*Burgund *Rub.11. des census,§.2. num.30. & seq.*
Prout † propter eandem rationem interesse credito- 7
ris non posset absque eius consensu fieri solutio nisi
in tempore conuento, quando esset soluendum ali-
quid quod tempore posset deteriorati, vel eius pre-
tium minui, vt considerat post alios Ias. *in d.l.2.d.quæ-
stion.22.vers.motus vltra prædicta, & in l. Qui Romæ, in
princ. num.3.& 4.ff.de verbor.obligat.* Cassan. *d.num.30.
& seq.*

Cæterùm † licet in contractu censuali neutrum ex 8
istis videatur quod possit considerari,cum solutio fru-
ctuum census non sit facienda aliquo certo & deter-
minato tempore, nec sub pæna caducitatis, nec alia,
immo ab hoc contractu tam pæna caducitatis, quàm
quælibet alia contra morosum debitorem sit expresè
prohibita à Pio V. *in d.sua Constitutione,in vers. Pacta
continentia morosum,&c.& nos supra diximus hac part.2.
cap.1. q.3. art.5. seu q.57.* Nec sit aliquid soluendum,
quod tempore deteriorari possit,vel eius pretium mi-
nui, loquendo de censu pecuniario,cum pecuniæ vni-
formis soleat esse valor,& æstimatio, nec tempus so-
lutionis faciendæ videatur appositum fauore credito-
ris immo potius fauore debitoris,vt præsumi regula-
riter supra ptoximè dictum fuit.

Nihilomi

9 Nihilominus non † esse in eo contractu permissas solutiones anticipatas pro pluribus annis inuito creditore sentiendum existimo, ea potissimum ratione, quia valdè videtur interesse domini, & creditoris census, vt huiusmodi censuales solutiones suo tempore, & non antea fiant, ex eo saltem, quia per solutiones, quæ fiunt singulis annis, vel singulis semestribus facilius probari potest quasi possessio exigendi annuos census, quam si fiat vna solutio anticipata pro pluribus annis, vt sentiebat Bene. Bon. *in suo tract. de censib. art. 7. n. 12.* Quod summopere posset domino census conducere ad obtinendum in iudiciis possessoriis, per ea quæ dicit Natta, *cons. 486. numer. 4. lib. 3. & nos dicemus infra hac ead. q. 4. art. 6. nunc quæst. 87. n. 5. & latius quæst. 5. art. 4. seu q. 93.*

Quæ conclusio satis videtur comprobari ex *Bulla præfata* Pij V. *in vers. solutiones, quas vulgo*, &c. vbi expresse, & indistincte prohibetur ne dictæ solutiones anticipatæ fiant, quod verificatur siue fiant consentiente domino census, siue eo contradicente, & inuito, merito eius dispositio in vtroque casu debet habere locum. cum lex generaliter loquens debeat generaliter intelligi, vulgata, *l. 1. § generaliter, ff. de legat. præstand.*

SVMMARIA.

1 *Fructus æstimantur iuxta valorem monetæ, quæ currit tempore æstimationis faciendæ.*

2 *Monetæ valor attenditur iuxta tempus solutionis.*

3 *Contrarium volunt aliqui.*

4 *Definitiones controuersiarum, quæ oriuntur ob mutationem valoris monetæ pendent à forma obligationis.*

5 *Census solui debet de moneta conuenta, &* numero 8.

6 *Solutio fieri potest de moneta currenti tempore solutionis, quando fuit promissa solutio de moneta currenti.*

7 *Habito tamen respectu ad valorem monetæ currentem tempore factæ obligationis.*

8 *Solutio fieri debet in moneta conuenta, quatenus extet quando fuit promissum certum genus monetæ.*

9 *Ex generali tamen consuetudine potest solui tantundem de alia moneta, iuxta valorem monetæ conuentæ currentem temporis solutionis.*

10 Limitatur 1. *si tempore faciendæ solutionis non appareat de valore monetæ conuentæ, quia tunc est facienda solutio de moneta vsuali illius nominis.*

11 Limitatur 2. *nisi valor monetæ conuentæ sit alteratus respectu bonitatis intrinsecæ, quia debet attendi illius bonitas intrinseca de tempore obligationis.*

12 *Moneta conuenta quando non extat, aut reperitur cum magna difficultate, solutio debet fieri in alia moneta iuxta valorem conuentæ, qui est tempore solutionis.*

Limitatur, vt num. 10. & 11.

13 *Solutio reposita in electione debitoris potest fieri ex quocunque genere monetarum æstimate iuxta valorem monetæ, quæ est in obligatione.*

14 *Facultas concessa debitori vt soluat de moneta quam elegerit, intelligitur de valore monetæ existentis in obligatione, qui erit tempore solutionis faciendæ.*

15 *Solutio potest fieri in qualibet moneta, quando in obligatione est moneta imaginaria, habita ratione ad valorem monetæ debitæ, qui currit tempore solutionis faciendæ.*

16 *Limitatur si dicta moneta sit alterata iuxta bonitatem intrinsecam, quia tunc attenditur valor dictæ monetæ, qui currebat tempore obligationis.*

17 *Solidorum mentio in obligatione librarum centum tot solidorum pro libra non censetur facta, vt solidi sint in obligatione, sed ad demonstrandum de qua libra contrahentes intellexerunt.*

18 *Solutio quæ fieri debet respectu certi facti explicandi vigore legis, vel statuti, debet fieri iuxta valorem monetæ currentis tempore quo factum explicatur.*

19 *Causa determinat factum ex dicta causa.*

20 *Solutio pro extinctione debiti faciendi, de iure fieri debet de moneta existente tempore obligationis.*

Ex generali tamen consuetudine est in electione debitoris an soluat monetam quæ est in obligatione, an vero illius valorem iuxta tempus solutionis, numero 22.

21 *Aliud pro alio inuito creditore solui non potest.*

Limita creditore consentiente, n. 32.

23 *Obligatus soluere in scutis auri in auro boni, & iusti ponderis, non potest soluere in moneta alterius materiæ, sed sunt soluenda scuta aurea boni & iusti ponderis.*

Limitatur vt supra, num. 10. & 11.

24 *Moneta tunc dicitur mutata extrinsecus quando valor illius est alteratus ex vsu, seu opinione hominum, vel edicto Principis.*

25 *Solutio fieri debet iuxta valorem monetæ currentem tempore solutionis, quando moneta est alterata extrinsecè.*

26 *Moneta dicitur mutari intrinsecè, quando cuditur de materia viliori, vel pretiosiori respectu ligæ.*

27 *Solutio, quando moneta est alterata intrinsecè, debet fieri de moneta antiqua, si extat, & creditoris intersit.*

28 *Sin minus de moneta noua iuxta valorem antiquæ.*

29 Limitatur 1. *nisi tempore obligationis esset timor mutationis valoris monetæ.*

30 Limitatur 2. *dummodo probetur valor monetæ antiquæ.*

31 Limitatur 3. *Nisi creditor receperit solutionem in vna specie monetæ pro alia, absque contradictione.*

33 *Promissio, & obligatio talis præsumitur, qualis fuit facta solutio.*

34 *Consuetudo soluendi vnam speciem monetæ pro alia suffragatur etiam quod non sit præscripta, quidquid aliqui contrarium senserint.*

35 Limitatur 1. *respectu Ecclesiæ, nisi solutio talis sit facta per annos quadraginta continuos.*

36 *Declaratur, vt procedat dummodo talis solutio sit facta bona fide.*

37 *Et pro toto, & integro debito.*

38 *Declaratur aliis modis, remissiuè.*

39 *Valor monetæ debet æstimari iuxta illius cursum, qui est in loco celebrati contractus, non autem loci destinatæ solutionis.*

40 *Mensura debet fieri prout fit in loco factæ venditionis, non loci vbi sunt sita bona vendita.*

41 *Monetæ alteratio intrinseca, vel extrinseca videtur maximè attendenda in mutuo, & deposito.*

42 *Considerabilis est etiam in contractu censuali.*

43 *Cur. iun. in consil. 24. & Menoch. cons. 49. explicantur.*

44 *In iure de similibus ad similia proceditur in casibus expressè non determinatis.*

Fructus

Fructus census ex qua moneta solui debeant.

QVÆSTIO LXXXV.

aliàs part. 2. cap. 2. qu. 4. art. 4.

PRopositus articulus hunc haber scopum, vt in eo discutiatur, an solutio fructuum census sit facienda de moneta currente tempore impositionis,& venditionis illius, an verò de moneta, quæ est in vsu, & cursu tempore quo fieri debet solutio, & sic an augmentum, vel diminutio valoris monetæ spectet ad debitorem,vel ad creditorem. Quæ indagatio est necessaria non solùm propter difficultates quæ circa hoc exoriri possent occasione solutionis annui census, & annuæ responsionis censualis, verum etiam respectu redemptionis ipsius census, vt scilicet sciamus an in facienda illius redemptione sit soluendum, & restituendum pretium in monera,quæ tempore Constitutionis, & venditionis in illius emptionem erogara fuit, & iuxta valorem dictæ monetæ quæ eo tempore currebat,an vero de moneta,quæ est in vsu tempore faciendæ redemptionis,& iuxta dicti temporis æstimationem,& valorem.

Deueniendo autem ad rem ipsam cum iste annuus redditus imponi non possit nisi super fundo de sui natura fructifero, vt sanciuit Pius V. *in sua Bulla, quam edidit super forma creandi census*, & nos explicauimus *supra part. 1. cap. 3. q. 2. art. 1. nunc. q. 35.* & in isto censuali contractu vendatur ius percipiendi annuam responsionem censualem, ratione fructuum fundi suppositi,vt pluries dictum fuit,videtur sequi quod sicut fructus dicti prædij, & fundi subiugati singulis annis renascuntur,& eorum valor variatur; & alteratur,*l. pre-*
1 *tia rerum ff. ad leg. Falc.* & æstimatio † fructuum fiat iuxta valorem monetæ, quæ eo tempore quo æstimari debent expenditur. Surd. *cons. 368. numer. 16. in fine.*
2 *lib. 3.* eodem † modo quod census solui debeat de moneta vsuali, & currenti tempore faciendæ solusionis, & iuxta dicti temporis æstimationem, nulla habita consideratione,quod alius esset valor monetæ tempore quo census impositus, & venditus fuit, iuxta not. per Gem. *in cons. 137. num. 3. sequitur* Menoch. *cons. 49. numer. 23. lib. 1.* Surd. *cons. 335. numer. 17. lib. 3.* qui alios allegat, & confert communis theorica, de qua per Thesl. *decis. 174. num. 7.* vbi ex sententia Pilei, *quæst. 35. incip. Quidam creditor, in fine*, quam ipse testatur esse communem, & receptissimam concludit. Quod in credito pro quo soluitur interesse debeat fieri solutio iuxta valorem monetæ currentem tempore solutionis, non autem tempore obligationis,& contractus.

3 Verum † quoniam contrarium defendit Natta. *cons. 664. per tot. lib. 4.* & articulus est valde controuersus,vt videre est apud Doctores de materia loquentes, & præsertim Gabr. *in tit. de solutione conclus. 1. & 2.* Gigan. *de Pension. quæst. 98* & alios. Idcirco Ego animad-
4 uertens, † quod definitiones controuersiarum, quæ oriuntur super solutionibus ob mutationem valoris monetarum plurimum pendent à forma obligationum, & conuentionum,vt post Bald. *cons. 213. in fine, lib. 5. & Boër decis. 327. n. 10. vers. & ideo debet, animaduertit* Menoch. *d. cons. 49. n. 10. & sentit* Curt. iun. *cons. 24. num. 2. lib. 1.* pro resolutione, huius articuli ponderando formam conuentionum, & pactorum, ac obligationis ipsius debitoris: ex iis, quæ latissimè, & cumulatissimè variis in locis congerunt Scribentes infrascriptas faciendas esse conclusiones,operæ pretium existimaui.

[Verum antequam ad propositi articuli resolutionem deueniamus, vnum est generaliter præmittendum, quod in toto statu Ecclesiastico circa census creatos, & venditos in prouincia Marchiæ in moneta eiusdem prouinciæ,vel extra eam in toto Statu Ecclesiastico in quatrenis post annum 1586. vsque ad annum 1600. (quo tempore de mand. Clem. VIII. fel. record. fuit facta extinctio quatrenorum veterum, & creatio, & cussio nouorum,de ordine eiusdem Pontificis emanauit decretum in Camera Apostolica, quo sancitum fuit, quod solutio similium censuum tàm quo ad fructus, quàm quoad extinctionem sortis debeat fieri ad rationem nouem Iuliorum argenteorum pro quolibet scuto, de quo decreto fit mentio in *decis. 648. numer. 7. part. 1. in recollect. per Farinac.* Et propterea circa census vt supra creatos, & venditos in statu Ecclesiastico cessat omnis difficultas, quæ versatur dumtaxat circa census venditus extra dictum statum, vel respectu censuum, qui aliter, quam, vt supra dictum est,vbique creari, & venditi fuerunt. quam per infrascriptas conclusiones resoluendam esse, censui.

Prima sit conclusio quando † tempore venditionis 5
census fuit inter contrahentes conuentum, & firmatum quod census solui debeat vel ex moneta currente tunc tempore impositionis, & venditionis, vel ex moneta currente tempore faciendæ solutionis,seruanda est partium conuentio, & prout conuentum fuit census soluendus est. Aretin. *cons. 112. ante numer. 1. vers. pro veritate* Calcan. *cons. 15. num. 48. vers. & eandem opinionem in fine, versic. refert, & sequitur* Crau. *cons. 836. num. 1. vers. sed etenim ius, lib. 6. qui preter istos alleg.* Brun. *in tract. de augum. monet.* & est ratio secundum *Calcan.* quoniam ex partium conuentione contractus legem recipiunt, *l. 1. § si conuenit. ff. de pos. l. contractus, ff. de reg. iur.* & huic conuentioni standum esse post Cæph. *cons. 31. num. 5. lib. 1.* & alios dicit in proprijs terminis. Felician. de Solis, *in suis Commentar. de censib. tom. 2. lib. 4. cap. vnico, num. 28.* Federic. Martin. *in suo tract. de iure cens. cap. 5. num. 76.*

Secunda sit conclusio. Quod † quando tempore im- 6
positionis, & venditionis census non fuit expressè conuentum quod solutio fieri deberet de moneta tunc currente, vel de moneta currente tempore faciendæ solutionis, sed fuit simpliciter actum & conuentum inter contrahentes de solutione, vel dictum quod solutio fieret de moneta currente non exprimendo ad quod tempus monetæ cursus sit referendus, & tunc debitor non potest cogi soluere monetam currentem tempore factæ obligationis, sed potest soluere de moneta currente tempore solutionis faciendæ. Oldr. *cons. 250. nu. 3. vers. sed secundum*, Abb. *in cap. 4. num. 14. ext. de iureiur. faciunt relat. per Mysinger. singul. Obseruat. centur. 4. num. 1. & in puncto Feder. Martin d. cap. 5. num. 65.*
7 *& cap. 8. num. 47.* † tamen respectu ad valorem monetæ currentem tempore factæ obligationis,vt scilicet si sit diminutus illius valor intrinsecè tanto plus de noua moneta currente tempore solutionis, detur quantum valeret illa, quæ currebat tempore promissionis, & factæ obligationis, vt declarat Brun *d. tract. de augum. monet. par. 37. in 8. limit. in 4 quæst. in fine, versic. si autem dictum fuerit, quem sequuta est* Rota *in vna Foroliuien. census, 12. Iunij, 1609 coram* hon. mem. Iusto, *quæ reperitur impressa post tract. decis. 214. num. 7.* quidquid contrarium sentiat Grat. *cons. 13. n. 40. lib. 1.* Hec autem secunda conclusio quo ad vltimum dictum declarari, & intelligi debet iuxta ea quæ dicentur paulò *infra hoc eod. art. in 8. & 9. conclus.*

Tertia sit conclusio. Quod † quando ex forma 8
obligationis,& conuentionis debetur aliquod certum genus pecuniarum,& monetæ puta ducati de Camera, scuta auri Solis, plastræ Florentinæ, &c. si tale genus

monetæ

monetæ extat tempore quo solutio facienda est, licet de iure debitor teneatur soluere monetam ipsam conuentam, Cæph. d. *cons.* 31. *numer.* 12. *lib.* 1. Surd. *cons.* 242. *num.* 2. *& seq lib.* 2. *& latè defendit* Garz. Mastril. *decis. Regni Sicil* 7. *per tot. & signanter numer.* 5 *& seqq. & n.* 9. *part.* 1. *& voluit* Rota *Aprutina seu Montis alti census*, 4. *Iuny*, 1607. *coram* Reuerendiss. P.D. Sacrato, *quæ est post tract. dec.* 215. *numer.* 4. *& in vna Romana pecuniaria*, 23. *Ianuary*, 1589. *coram* bon mem. Penia, *quæ est ibidem decis.* 216. *num.* 2. *& ita intelligendum esse existimo resolutionem factam in eadem* Rota *coram* bon. mem. Cardinali Lancellotto, 20. *Iuny*, 1597. *in vna Romana aureorum octo Zeccarum, quæ est ibidem decis.* 217. *n.* 1 & in puncto in solutione fructuum census, quod sit facienda de moneta, de qua partes conuenerunt, soluit *eadem* Rota *in vna Forolmiensi census*, 8. *Marty*, 1602. *coram* Reuerendiss. P.D. Sacrato, *quæ ibidem est dec* 218. *per tot & in alia Forolimiensi census*, 12. *Iuny*, 1609. *coram* bon. mem. Iusto, *quæ est ibidem decis.* 214. *num* 2. *& concludit Feder. Martin.* qui loquitur in redemptione census, *in d. suo tract. de iure cens. c.* 8. *num* 50.

9 Ex generali † tamen consuetudine solui potest tantundem de alia moneta quod ascendat ad valorem monetæ conuentæ currentem tempore solutionis faciendæ. Cæph. *cons.* 31. *num.* 5. *&* 11. Soc. iun. *cons.* 145. *numer.* 96. *lib.* 1. Grat. *cons.* 12. *numer.* 44. *lib* 1. *multos allegat.* Thess. *d. decis.* 174. *num.* 5. Mastrill. *d. decis.* 7. *num.* 1 *& ita placuit* Rotæ *in dicta Aprutina seu Montis alti census coram* Reuerendiss. Sacrato, 4. *Iuny*, 1602. *quæ est post tract. decis.* 215. *num.* 4. *& in illa Forolimiensi census* 8 *Marty einsdem anni coram eodem quæ ibidem est decis.* 218. *n.* 1. *& antea coram* Seraph. *decis.* 511. *num.* 1. *&* 2. *part.* 1. *& in hanc sententiam iuit etiam* Feder. Mart. *in d. suo tract. c.* 5. *num.* 66 *cum multis seqq. & expressis num.* 121. Hoc autem quod dictum est, quod debitor ex generali consuetudine potest soluere æstimationem, & valorem monetæ promissæ, & conuentæ qui currit de tempore solutionis faciendæ, debet vno, & altero modo declarari.

10 Primò quidem † si tempore solutionis faciendæ non appareat de valore monetæ conuentæ: nam eo casu solutio esset facienda de moneta vsuali, & noua illius nominis, quæ videtur loco antiquæ subrogata. Curt. iun. *d. cons.* 24. *n.* 6. *ad fin. post* Salic. *in l. quicunque num.* 6. *C. de seru. fugit.* Menoch. *d. cons.* 49. *num.* 23. *quos & alios refert, & sequitur* Surd. *d. cons.* 335. *numer.* 15. *lib.* 3.

11 Secundò debet declarari † nisi monetæ conuentæ, & promissæ valor sit mutatus, & alteratus respectu bonitatis intrinsecæ: tunc enim attendi debet bonitas intrinseca temporis obligationis, & promissionis, sed potest fieri solutio de moneta noua habito tamen respectu ad valorem intrinsecum antiquæ promissæ, qui currebat tempore factæ promissionis. Glos. *fin. in cap. olim, & in cap. cum Canonicis. ext. de censib. & declarauit* Rota *in illa Forolimiensi census coram* bon. mem. Iusto, 12. *Iuny*, 1609 *quæ est post tract decis.* 214. *num.* 3. [*& plenè comprobat in vna Bononiensi de Paleottis coram* R.P.D Manzanedo 1. *Iuny* 1605. *quæ est post tract. decis.* 430. *num.* 7. *& infra.*] ea ratione, quia aliàs debitor solueret minus quam receperit, vt considerat Socin. Sen. *d. cons.* 145. *num.* 95. *lib.* 1.

Quarta conclusio terentis terminis præcedentis
12 tertiæ conclusionis sit, quod † quando inter contrahentes fuit conuentum quod solutio fieret de aliquo certo genere pecuniarum, tempore solutionis dictum genus monetæ non reperitur, aut reperitur quidem, sed cum magna difficultate solutio fieri debet in alia moneta, iuxta tamen valorem antiquæ & conuentæ, qui currit de tempore solutionis faciendæ, vt in primo casu quando genus monetæ promissæ non extat, auctoritate Bart. *& aliorum, in l. Paulus, ff. de solut. dixit* Rota *in illa Forolimiensi census*, 12. *Iunij*, 1609. *coram* bon. mem. Iusto, *proximè citata, num.* 2. Federic. Mart. *in d. suo tract. cap.* 5. *num.* 119. *& cap.* 8. *num.* 49. *testatur de communi* Andr. Gail. *pract. obseruat. lib.* 2. *obseru.* 73. *num.* 6. *&* 7. Mysing *singul. obseru. centur.* 4. *obseru.* 1. *num.* 3. *&* 4. Affl. *latè in vsib. feud. in tit. quæ sint regalia, cap.* 1. *in verbo, Moneta, num.* 10. In secundo verò casu quando genus monetæ conuentæ difficulter reperitur post multos quos allegat, voluit Rota *in illa Romana aureorum octo Zeccarum* 20. *Iuny*, 1597. *coram* bon. mem. Cardinali Lancellotto, *quæ est impressa post tract. decis.* 217. *num.* 1. *& in vna Cremonensi pensionis*, 15. *Iuny*, 1598. *coram* bon. mem. Orano, *quæ est ibidem decis.* 219 *numer.* 7. *& coram* Reuerendissimo P. D. Sacrato *in illa Aprutina, seu Montis alti census*, 4. *Iuny*, 1602. *quæ ibidem est decis.* 215. *n.* 4. *in illa Romana pecuniaria*, 23. *Ian.* 1589. *coram* bon. mem. Penia, *quæ ibidem est decis.* 216. *num.* 2. *&* 6. *& in illa Forolimiensi census*, 12. *Iuny*, 1609 *coram* bon mem. Iusto, *quæ ibidem est decis.* 213. *numer.* 1. [*& in vna Romana de Paleottis num.* 2 *& seq. sequitur* Feder. Matt. *d. c.* 5. *n.* 119. Affl. *latè d. num.* 10 *&* Mising. *d. obser. n.* 1 *num.* 3. *&* 4. [Et confirmatur ea ratione, quia dicta moneta non solum est in solutione, sed etiam in obligatione, vt post Bart. *in leg. si quis stipulatus decem in mille, numer.* 3. *vers. facit lex, quæ Rom ff. de verb. obligat. &* Bald. *cons.* 213. *numer.* 1. *lib.* 5. *dixit* Rota *in illa Bononiensi de Paleottis num.* 1.]

Quæ conclusio debet intelligi, & declarari iisdem duobus modis, quibus fuit declarata præcedens tertia conclusio *num.* 10. *&* 11.

Quinta sit conclusio, quod † quando tempore contractæ obligationis non fuit conuentum inter contrahentes de facienda solutione in aliquo certo monetarum genere, sed fuit data electio debitori, vt solueret vnum, vel alterum genus ad ipsiusmet arbitrium; ista facultas eligendi operatur quidem vt debitor possit debitum soluere ex quocunque monetarum genere, quod sibi libuerit, illius tamen æstimatio fieri debet iuxta valorem monetæ, quæ in obligatione, non autem illius quam soluere elegit ipse debitor, *vt dixit* Rota *coram* Reuerendissimo P.D. Sacrato, 8. *Marty*, 1602 *in illa Forolimiensi census, quæ est impressa in calce tract. decis.* 218. *num.* 5. *allegans* Soc. iun. *cons.* 44. *numer.* 5. *versic. secundo quantum, lib.* 4. *qui auctoritate* Bal. *hoc affirmat*, ea ratione, quia † ista facultas quæ datur debitori, vt possit soluere in alia moneta, quam sit in obligatione, non facit quominus ipse debitor remaneat obligatus ad soluendum in eadem moneta, & ideò facultas illa debet intelligi de valore monetæ, existentis in obligatione qui erit de tempore faciendæ solutionis, *vt ibi dicit* Soc. 13 14

15 Sexta sit conclusio. Quod † quando in obligatione adest aliqua moneta imaginaria, puta, Florenus, libra, vt similis, quæ non reperitur cussa sub tali nomine, solui potest quælibet moneta, quæ constituat florenum, libram vel quamlibet aliam imaginariam monetam, quæ est in obligatione, habita ratione ad valorem monetæ debitæ, qui currit tempore solutionis faciendæ. Soc. sen. *cons.* 6. *num.* 4. *vers. ex quibus omnibus, lib.* 1. Menoch *cons.* 49. *n.* 14. *vers.* 2. *lib.* 1. Surd. *d. cons.* 335. *n.* 7. *vers. his, verò, & sub n.* 8. *vers sed quo ad nos lib.* 3. *& tenuit* Rota *coram* Seraph. *decis.* 84. *num.* 1. *& decis.* 964. *num.* 1. *part.* 1.

16 Hæc † tamen conclusio declaranda est. vt procedat si moneta quæ est in obligatione non sit alterata, iuxta bonitatem, & valorem intrinsecum quia eo casu debet attendi valor illius monetæ, qui currebat tempore obligationis, non autem qui currit tempore solutionis, aliàs cum moneta noua quæ constituat, puta libram, quæ est in obligatione non sit eiusdem æstimationis, quæ erat tempore contractæ obligationis, & per consequens libra, quæ currebat tempore con-

tractus

tractus ſit effecta in ſui intrinſeca bonitate deterior,
quam eſſet eo tempore, diceretur minus debito ſolui
quod ferendum non eſſet. Licet enim libra non varie-
tur in numero ſolidorum, quibus conſtituitur, ſed ſem-
per valeat puta ſolidos viginti, variatur tamen reſpe-
ctu valoris ſolidorum, quibus libra æſtimatur, atque
ita in conſequentiam ſubeſt mutatio in bonitate in-
trinſeca, & per ſolutionem viginti ſolidorum nouo-
rum non recipit functionem in ſuo genere, & ita ſen-
tiunt communiter ſcribentes. Soc. ſen. cenſ. 398. lib. 2.
qui teſtatur ita communiter tenere omnes Doctores
tàm Legiſtas, quàm Canoniſtas, & multos allegat:
communem etiam profitetur. Menoch. d. conſ 49. n. t.
num. 32. & infra, licet ab ea diſcedat, cum hac etiam
communi pertranſiuit Purpur. conſ. 521. num. 36. verſ. &
propterea, lib 2. Cæpb. d. conſ. 3t. numer. 12. verſ. nec eſt
verum, lib. t. Surd. conſ. 220 numer 4. 15. & ſeq. lib. 2. poſt
Brun. in tract. de Monet. part. 6. num. 6. Item Surd. conſ.
406. n. 10. & ſeq. lib. 3. & in his terminis loquitur Rota in
vna Ceſenatenſi pecuniaria coram bon. mem. Penia, 14.
Martij. 1597. quæ eſt in calce tract. deciſ. 210. numer. 3 &
coram bon. mem Iuſto, 12. Iunij, 1609. in illa Forolinienſi
17 cenſus, quæ eſt ibidem dec. 214. num. 1. Nam mentio †
ſolidorum cenſetur facta non vt ſolidi cenſeantur eſſe
in obligatione, ſed ad demonſtrandum de qua libra
contrahentes intellexerint Soc. ſen. d. conſil. 298. in
princ. Grat. conſ. 14. num. 13. lib. 1. Boër. deciſ. 327. num. 3.
& placuit Rota in d. Ceſenatenſi pecuniaria, 14. Martij,
1597. coram bon. me. Penia, n. 2. & in illa Cremonenſi pen-
ſionis, 15. Iunij, 1598. coram bon. mem. Orano, quæ eſt poſt
tract. dec. 219. n. 5.

18 Septima ſit concluſio. Quod † quando in obliga-
tione eſt moneta non quidem imaginaria, ſed nec
etiam certa puta ſcutum aureum, teſtones, iulij, vel alia
ſimilis moneta, quæ reperit cuſſa ſub certo & deter-
minato nomine, ſed ſub diuerſis ſignis. & imaginibus
ſi ſolutio eſt facienda reſpectu alicuius certi facti non
ex conuentione, ſed vel ex ſtatuto, vel ex conſuetudi-
ne, & tunc quia nemo poteſt aſſerere obligationẽ eſſe
natam antequam factum illud explicetur, debet at-
tendi valor monetæ qui currit tempore, quo factum
illud explicatur, vt poſt Specul. Anchar. Imol. Cur. ſen.
Geminian. Corn. Alber. Brun. dicit Gabr. conſ. 164. n. 4.
19 verſ. nunc, & n. 5. lib. 1. nam † quidquid ſit ob aliquam
cauſam debet ſecundum illam determinari, vt per
hanc rationẽ eandem opinionem amplectitur, & con-
firmat, Surd. d. conſ. 335. n. 17. & alij relati à Felician. de
Solis, in d. ſuis comment. de cenſib. tom. 2. libr. 4. cap. vnico
3t. ſub verſ. & licet in ſolutione.

20 Si verò ſolutio † eſt facienda ad effectum extin-
guendi debitum licet de iure fieri debeat de moneta
exiſtente tempore factæ obligationis. Soc. iun. d. conſ.
145. num. 94. lib. 1 Grat. conſ. 12. n. 31. lib. 1 Ceph d. conſ. 31.
n. 8. Surd. conſ. 368. n. 7 & ſeqq. lib. 3. qui omnes teſtantur
de communi, & eandem ſententiam ſequuntur alij re-
lati à Theſauro, d. dec. 174. n. t. Felician. d. cap. vnico ſub
21 n. 28. Quia † aliud pro alio inuito creditore ſolui non
poteſt, l. 2. ma: ni ff. ſi cert pet. Gigas, de perſon. q. 98. in fin.
Cagn. in l. eam quidem, n. 98. ff. ſi cert. per.

22 Ex generali tamen † conſuetudine ſeruatur, vt ſit in
electione debitoris, an ſoluat monetam, quæ eſt in
obligatione, an verò illius valorem iuxta tempus ſo-
lutionis prout ſibi placuerit, Bart. & alij in d. l. Paulus,
ff. de ſolut. Grat. pro communi, d. conſ 12. n. 56. Curt. iun. d.
conſ. 24 num. 1. & 2. Ceph. d. conſ. 3t. numer. 7. Menoch. d.
conſ. 49 num. t9.

23 Cæterum † ſi ſit conuentum, vt ſolutio fiat in ſcu-
tis auri in auro boni, & iuſti, & ponderis, vt hæc verba
aliquid operentur, quod auferant facultatem ſoluendi
In moneta alterius materiæ quaſi ad ipſam auream reſ-
pexerint diſponentes, voluit Boër. d. dec. 327. numer. 7.
Bolognet. conſ. 11. num. 5. & ſeq. Teſſaur. d. deciſ. 174 n 6.
& ſequuta fuit Rot. in illa Cremonenſi penſionis, 15. Iunij.
1598. coram bon. mem. Orano, quæ eſt poſt tract. dec. 219.
num. 3. Nec eo caſu poterunt ſolui omnia ſcuta aurea,
ſed erunt ſoluenda ſcuta aurea, quæ ſint boni, & iuſti
ponderis, non quod obſtet materia cum ſit eadem, ſed
propter diuerſitatem ponderis, Bar. in d. l. Paulus, ff. de
ſolut. Couar. de Numiſmat. cap. 7. §. vnico, verſ. 2. & di-
xit Rota in illa Cremonenſi penſionis proximè allegata
num. 3.

Hæc autem declaranda ſunt ſecundum ea quæ dicta
ſunt ſupra in tertia concluſione, n. 10. & 11.

Octaua ſit concluſio. Quod quando moneta, quæ
vigebat tempore contractus, & initæ obligationis eſt
alterata extrinſecus, puta † quia valor monetæ alterius 24
ex vſu ſeu opinione hominum, vel edicto Principis, vt
declarat. Menoch. poſt multos, quos allegat d. conſ. 49. n. 9.
Surd. conſ. 335. num. 8. ad fin. & n. 9. non † attenditur va- 25
lor monetæ currens tempore contractæ obligationis,
ſed currens tempore ſolutionis. Crau. conſ. 836. num. 1.
verſ. argumentu, lib. 5. Andr. Gail. pract. obſeru 73. num. 9.
Anton. Gabr. qui multos congerit, & multipliciter decla-
rat in tit. de ſolut. concluſ. 2. per tot. quib. addi poteſt Fran-
ciſ. Viu. in ſua Silua Commun. opin. 514 Surd. dicto conſ.
335. n. 8. qui pariter atteſtans de communi multos alios al-
legat Felician. de Solis, d. cap. vnico, n. 30. & ſeq. alios
citat. Federic. Martin. in d. ſuo tract. de iure cenſ. c. 5. n. 70.
vbi de communi teſtatur, & cap 8. n. 59. licet ipſe tam d. c. 5.
n. 66. & ſeqq. quam in d. cap. 8. n 59. verſ. verum ego, nita-
tur defendere quod ſolutio ſit facienda ſecundum va-
lorem quem habuit moneta tempore contractus &
per conſequens quod monetæ mutatio noceat, vel
proſit creditori iuxta caſuum contingentiam, & hanc
opinionem amplexa fuit Rota coram bon m. Orano,
15. Iunij, 1598 in illa Cremonenſi penſioni, quæ eſt impreſſa
poſt tract. dec. 219. in vltimis verbis, & coram b. m. Penia,
23. Ianuarij, 1589. in illa Romana pecuniaria, quæ eſt ibi-
dem dec. 216. n. 3. & in vna Romana pratenſi cenſus, 11.
Decembris, 1598. coram b. m. Orano, quæ ibid. eſt dec. 221.
num. 5.

Nona concluſio ſit, quod quando moneta quæ erat
in vſu tempore contractæ obligationis fuit alterata in
bonitate intrinſeca, puta † quia ſit cuſſa de materia 26
prætioſiori, vel minus pretioſa reſpectu ligæ, vt decla-
rat Menoch. d. conſ. 49. n. 9. & Surd d. conſ. 335. num. 8. ad
fin. & n. 9. ſupra allegato. Solutio † debet fieri de mone- 27
ta antiqua ſi extat, & creditoris interſit ſibi de ea ſolui
cap. cum Canonicis, ext. de cenſib. Menoch. d. conſ. 49. n. 25.
& ſeq. Io. Bapt. Aſin. in ſuo tract. de execut. inſtrum. §. 7.
c. 128. num. 2.

Si verò † non extat, ſolui debet moneta noua æſti- 28
mata iuxta valorem antiquæ, & ita pro communi fir-
mat Corn. conſ. 181. n. 70. lib. 2. & conſ. 109. num. 1. lib. 4.
plenè Gabr. d. tit. de ſolut concluſ. 1 num. 1 Boër. d. dec. 327.
n. 13. Viu. in d. ſua Silua, opin. 513. Myſinger. ſingul. obſer-
uat. Centur. 4. obſeruat. 1. Federic. Martin. d. cap. 5. num 121.
& n. 125. & ſeqq. vbi reſpondet contrariis, & in d. c. 8. n. 63.
& ſeqq. Surd. d. conſ. 368. num. 10. & hanc opinionem pro-
banit Rota in vna forolinienſi cenſus, 11. Februarij, 1602.
coram Illuſtriſſimo Cardinali Ludouiſio, quæ eſt im-
preſſa in fine tract. deciſ. 222. num. t. & 6 & antea tacitè
ſenſerat coram bon. mem. Orano, in illa Romana praten-
ſi cenſus 11. Decembris, 1598. quæ eſt ibidem deciſ. 321.
num. 5.

Hæc autem nona concluſio debet tripliciter decla- 29
rari, & quidem primò. Niſi † tempore obligationis, &
contractus eſſet timor mutationis monetæ, illiuſque
valoris, nam ſi talis timor vigebat ſolutio eſt facienda
iuxta valorem, quẽ moneta habebat tempore ſolutio-
nis faciendæ, vt poſt Burt. Abb. Couar. & alios concludit
Feder. Martin. d. cap. 5. n. 75.

Secundò declaratur † dummodo probetur valor mo- 30
netæ antiquæ, Corn. d. conſ. 181. n. 72. ad fin. Surd. d. conſ.

335.

335.n.34. nam ſi non conſtet de vero valore monetæ
antiquæ,poteſt indiſtinctè ſolui moneta noua,& viſua-
lis,vt bene deducit Surd.*conſ.*335.*n.*15.

31 Tertiò declaratur,ſi creditor † recepit ſolutionem
in vna ſpecie monetæ pro alia abſque contradictio-
ne, *cap. olim cauſam, & ibi gloſ. ext. de cenſib.* Grat.*d.*
*conſ.*11.*num.*16 *lib.*1.Surd. *d.conſ.*335.*num.*26. Menoch.
*d.conſ.*49.*num.*20. Federic.Martin. *d.cap.*5. *num.*111. &
32 113. Non ſolum quia volente creditore vna ſpecies
monetæ in locum alterius ſubrogatur Bart.*in leg.Pau-*
33 *lus ff.de ſolut.* Verùm etiam † quia talis præſumitur
facta promiſſio, & obligatio, qualis oſtenditur fa-
cta ſolutio, *leg. Iulianus, §.proinde,ff.ad Macedon.*com
aliis relatis per Rotam *in illa Romana pratenſi cenſus,*
coram bon. mem. Orano, 11. *Decembris* 1598. *quæ eſt*
34 *poſt tract.dec.*221.*num.*2.& 3.Qui † vſus, & obſeruan-
tia ita ſoluendi ſuffragatur etiam quod non fuerit le-
gitimè præſcripta Crau.*conſ.*202. *numer.*2.& *conſ.*835.
*num.*10 *verſ.neque dicant,lib.*5.& *voluit* Rot.*in d.Roma-*
na pratenſi cenſus,coram bon.mem.Orano *proximè alle-*
*gata,num.*4.Quidquid Miſinger.*ſingular.obſeru.centur.*3.
*obſeruat.*13.*n.*4.Andr.Gail.*pract.obſeruat.lib.*2.*obſeru.*73.
*n.*1. contrarium ſenſerint etiam ſi præceſſerit præſcri-
ptio triginta annorum,contra quos tamen ſtant multi
alij quos refert Bernard.Greu.*ad* Gail.*d.obſeru.*73.*con-*
*ſiderat.*1.*num.*2.

35 Bene verum † eſt,quod ſi ageretur cum Eccleſia ne-
ceſſe eſſet,vt vna moneta pro alia eſſet ſoluta per ſpa-
tium quadraginta annorum continuorum, alias non
poſſet dici factam fuiſſe præiudicium Eccleſiæ, vt co-
gi poſſit recipere eam monetam, quæ fuit aliquando
ſoluta loco monetæ quæ erat in obligatione,*vt decla-*
rauit Rota *in illa Romana pecuniaria* 23.*Ianuarij*,1589.
coram bon. mem. Penia, *quæ eſt poſt tract.dec.*116. *nu-*
*mer.*4.

36 Ad hoc etiam † vt ſolutio facta à debitore de vna
ſpecie monetæ loco alterius creditori conſentienti
poſſit ſuffragari debitori ſoluenti,ne in poſterum cogi
poſſit ad ſoluendum niſi in illa ſpecie in qua in præ-
teritum ſoluit, neceſſe eſt quod ſolutio illa facta fue-
rit bona fide,vt declarat Fran.Ball.*in tract.de præſcript.*
in 4.*part.*4.*par.princ.q.*7.*n.*4 vbi multos allegat. & pro
37 † toto,& integro debito: nam ſi id quod fuit ſolutum,
& reſpectiuè receptum,fuit ſolutum, & receptum ad
bonum computum,talis ſolutio,& receptio nec debi-
tori ſuffragatur,nec creditori præiudicat,plenè Surd.
*conſ.*357. *n.*59.& *ſeq.* & *in proprijs terminis* Feder.Mart.
*d.cap.*5.*n.*107.& *ſeqq.*

38 Declaratur † etiam hæc noua concluſio aliis mo-
dis, *vt per* Gabr.*in d.tit. de ſolut. concl.*1. *n.*25. & *ſeq.*ad
quem erit in contingentia facti recurrendum.

39 Decima ſit concluſio.Quod † monetæ valor debet
æſtimari iuxta illius curſum qui eſt in loco celebrati
contractus, non autem loci vbi fuit diſtinata ſolutio
arg.*l. Imperatores,in fine,ff.de contrah. empt.c.*2. *vbi gloſ.*
Abb. & *alij ext.de* Maledic.Bald. *qui non militabat,§.*1.
*ff.de hæred.inſtitu.*Gloſ.Bartol.Dec. & *alij*, *in l.ſemper*
in ſtipulationibus,& ſignanter Cagnol. *num* 5. *qui teſta-*
*tur de communi,ff.de reg.iur.*Soc ſen.*conſ.*247.*ſub num.*6.
*verſ.non obſtat quod tertio loco lib.*2. Fabian. de Monte.
*in ſuo tract.de empt.& vendit. quæſt.*4.*num.*14.Io.de Sylu.
*in ſuo tractat. de Beneſic. part.*3. *quæſt.*11. *numer.*17. &
per bonas rationes, voluit Rota *coram* Seraphin. *deciſ.*
944.*num.*2.*part.*1. & *ſenſit in vna Rauennatenſi cenſus,*7.
Maij,1607. *coram* Illuſtriſſ.Cardinali Ludouiſio, *quæ*
*eſt impreſſa poſt tract. deciſ.*223. *n.*11.*verſic.accedit quod*
in taxando.

40 Prout † videmus in menſura circa quam quando
inter contrahentes non fuit expreſſum an attendi de-
beat menſura loci in quo facta eſt venditio,an verò ea
quæ eſt in loco vbi ſita ſunt,& exiſtunt bona vendita,
firmant communiter Scribentes eſſe attendendam
menſuram loci in quo fuit celebratus contractus.Bal.
& *alij in d.l.ſemper in ſtipulationibus*, *vbi* Cagnol. *n.*5.
*teſtatur de communi,ff.de reg. iur.*Affl.*dec.*363.*n.*5.*ſequi-*
tur Pariſ.*conſ.*64.*n.*7 1.*lib.*1.*confirmat*, & *magis commu-*
nem,dicit Rol.à Valle.*conſ.*100.*n.*7. & *ſeqq.* & *ſignanter*
*n.*14.*lib.*3.& *comprobat conſ.*13.*n.*1.*lib.*4.

Ex quibus concluſionibus,vt ſupra firmatis videtur
commodè poſſe inferri ad deciſionem propoſiti arti-
culi, videlicet, ex qua moneta ſint ſoluendi fructus
cenſus, & facienda ſit illius redemptio. Licet enim
aliqua ex iis, quæ dicta ſunt non videantur quod poſ-
ſint adaptari ad materiam de qua agimus, & maxi-
mè ea, quæ reſpiciunt mutationem valoris monetæ
intrinſecus, vel extrinſecus contingentem, cum ea
diſtinctio non videatur eſſe facienda in contractibus
cenſuariis, ſed † duntaxat in iis, in quibus pecunia 41
vel fuit depoſitata, vel mutuo data, cùm tunc ma-
ximè interſit creditoris an vnum magis, quàm alte-
rum pecuniarum genus recipiat prout conſiderauit,
Menoch.*d.conſ* 49.*num.*22.*lib.*1.*poſt* Curt.iun.*d.conſ.*24.
*num.*6.

. Re tamen † diligentius, vt per conſiderata appa- 42
rebit quod etiam in contractu cenſuali de quo agimus
in eo,quaio in depoſito, mutuo,& aliis contractibus
numeretur aliqua ſpecies monetæ in conſtitutione,
venditione annuæ reſponſionis,Immo vt quod magis
in hoc contractu cenſuali quam in multis aliis fuerit
neceſſaria hæc diſceptatio, cum in eo vt plurimum
conſtituatur,& vendatur ius recipiendi,& conſequen-
di annuam reſponſionem in pecunia numerata habi-
ta ratione ad pecuniam quæ in emptionem dicti iuris
fuit erogata,& per relationem ad monetam illam ſo-
lutam pro pretio dicti iuris debet regulari qualitas,&
ſpecies monetæ,quæ eſt in futurum ſoluenda, vel in
cenſus redemptionem,vel pro annua reſponſione, &
in his terminis ipſimet,Curt.& Menoch. *in locis ſupra*
citatis non diffitentur ſolutionem non eſſe ſimpliciter
faciendam ex moneta currente tempore ſolutionis, &
iuxta æſtimationem dicti temporis. Et quatenus † 43
*Curt.& Menoch.*loquantur de contractu cenſuali ſunt
intelligendi de cenſu reſeruatiuo, vt ipſemet clarè
colligit, & explicat Putp. *d. conſ.*523. *num.* 37. *verſ.*3.
*lib.*2. non autem de cenſu conſignatiuo,de quo eſt no-
ſtra diſceptatio,cui quidem ſi applicentur ea quæ ſu-
pra circa ſolutionem monetæ, & mutationem valo-
ris illius dicta ſunt quàm facillimè elici poterit reſolu-
tio cuiuſlibet difficultatis, & controuerſiæ, quæ cir-
ca ſolutionem annuæ reſponſionis cenſualis occaſio-
ne mutationis, ſeu alterationis valoris monetæ con-
tingere poſſunt,& non eſt nouum in iure, † quod in 44
deciſionibus cauſatum vbi non reperitur quid cer-
tum, & determinatum procedatur de ſimilibus ad ſi-
milia, vulgata *l.non poſſunt,ff. de legib.& paſſim excla-*
mant Scribentes.

SVMMARIA.

1 *Cenſus ſoluendus eſt in loco inter contrahentes con-*
uento.
2 *Creditor ſi tempore faciendæ ſolutionis non reperiatur*
in loco conuento,debitor non incidit in moram.
3 *Creditor,vt faciat incidere debitorem in moram tenetur*
probare ſe fuiſſe in loco deſtinata ſolutionis.
4 *Vel ſaltem ibi habuiſſe legitimum procuratorem.*
5 *Debitor non ſoluens in loco conuento poteſt vbilibet con-*
ueniri,dummodo ſit honeſtus,& idoneus.
6 *Debitor ſi non reperiat creditorem in loco deſtinata ſo-*
lutionis,quod debeat pecunias deponere Iudicis aucto-
ritate,voluit aliqui ad euitandam pœnam.
7 *Contrarium quod nec etiam ſit neceſſaria oblatio voluit*
Rota,& alij.

F.ſt tamen vtilis,& num.ſeqq.

8 *Vtilis tamen eſt proteſtatio, & depoſitio, quando non fuit conuentum de pœna.*

9 *Debitor tenetur ſoluere in loco domicilij creditoris.*

10 *Intelligitur primo de domicilio tempore contractus.*

11 *Intelligitur ſecundò, vt debitor accedat propriis expenſis.*

12 *Intelligitur tertiò ſi ſint eiuſdem fori.*

13 *Secus ſi ſint diuerſi fori.*

Declaratur hoc multipliciter,n.15.remiſſiuè.

14 *Quando creditor, & debitor ſunt diuerſi fori ſolutioni locus deſtinatus,cenſetur domicilium debitoris.*

16 *Debitor ſciens quod creditor in loco domicilij ipſius debitoris habet legitimum procuratorem illi debet ſoluere nec expectare,vt veniat creditor.*

17 *Pactum quod debitor cenſus deferat annuas reſponſiones ad domum creditoris eſt illicitum, licet in aliis contractus permittatur.*

18 *Debitor cenſus ante interpellationem ſibi factam in loco ſui domicilij,non tenetur ad aliquas expenſas.*

Poſt interpellationem ad expenſas taxandas à Iudice, ibidem.

19 *Solutio debiti contracti ratione alicuius rei debet fieri in loco vbi res illa ſita eſt.*

20 *Solutio cenſus cum fiat occaſione fructuum rei ſuppoſita, debet fieri in loco in quo res illa ſubiugata ſita reperitur.*

Quo loco cenſus ſolui debeat.

QVÆSTIO LXXXVI.

aliàs part.2. cap.2. qu. 4. art. 5.

QVintus ſequitur Articulus in quo agendum eſt quonam loco cenſus ſolutio facienda ſit, circa quem aliquot ſunt conſiderandi caſus.

1 Primus † eſt quando inter contrahentes fuit conuentum de loco certo;vbi ſolutio cenſus facienda ſit, & tunc abſque controuerſia concludendum eſt fructus cenſus eſſe ſoluendos in loco conuento,*l.1.& ibi* Scribentes,*ff.de eo quod certo loco*,Rota Genu. *dec.161. n.6. & in puncto non diſſentit* Ferdinand.Rebell. *in ſuo tract. de obligat. Iuſtit lib.10.q.vlt.n.1.verſ.2.& num.2.*

2 Verùm † ſi creditor cenſus tempore faciendæ ſolutionis non ſit repertus in loco in quo ſolutio erat facienda debitor liberatur à mora, Rol. *conſ.87.n.20. lib.1.*Rot.Genu.*dec.175. num.17. & voluit* Rota *in vna Romana caducitatis,20. May,1602. coram* R.P.D. Ortembergio,*quæ eſt impreſſa poſt tract.dec.224 n.1.* Nam

3 † ad faciendum incidere debitorem in moram ſpectat ad debitorem onus probandi ſe tempore faciendæ ſolutionis fuiſſe in loco conuento, vt dicit Rol *in loco mox citato,ex* Bart.*in l.item illa verba, col.3.ff.de conſtit.*

4 *pecun.*Vel † ſaltem ibi habuiſſe legitimum procuratorem Bar. *in d l.item illa n.11.& ibi* Fulg. *& alij*, Alex. *conſ.210.n.2.lib.6* Ruin.*conſ.151.n.3.lib.1.& dixit* Rot. *in d.Romana caducitatis num.2.*

5 Si autem † debitor fuerit in mora ſoluendi in loco deſtinatæ ſolutionis, poterit conueniri vbilibet fuerit repertus,dummodo ſit locus honeſtus,& idoneus, *leg. eum qui, & ibi* Bart. *ff. de iudic.* Rota Genu. *d.dec.161. n.6.* Sed quid ſi in caſu quo ſolutio non fieret in loco conuento ſit de conſenſu partium adiecta pœna conuentionalis, ſufficiens ad euadendam, & effugiendā pœnam quod debitor accedat ad locum deſtinatæ ſolutionis, & non reperto & ibi creditore proteſtati ſe eſſe paratum ad ſoluendum, an neceſſe etiam erit vt pecunias debitas deponat Iudicis auctoritate? Et eſſe

† neceſſarium depoſitum, aliàs debitorem non euitare pœnam, pluribus comprobat Rim. iun. *conſ.* 6
171.num.45.cum multis ſeqq.lib.2. Cæterum † eo caſu non eſſe neceſſarium depoſitum, immo nec oblationem, neque proteſtationem reſoluit Rota *in dicta caducitatis, num.3.ex* Alex. *conſ.92.num.11. libr.1.* Ruin *d. conſ.151.num.4.* Afflict.*dec. 316. num.2.* Mohed. *dec.15. num.3.de loca.*Mandoſ.*in prax.ſignat.gratia, verſ. quero deſtinato, &c.* 7

Quando † autem ex partium conſenſu non eſt conuentum de pœna licet talis proteſtatio, & depoſitio non ſit neceſſaria ad effugiendum incurſum moræ, ad conſeruationem ſui iuris, eſt tamen valde vtilis, & ex conſuetudine, & ad cautelam bonum eſt illam facere, Rim iun.*conſ.52.num.60 lib.1.& d.conſ.172.nu.8.& ſeqq. lib.2.*Corbol.*in ſuo tract.de iure emphyt.cauſa 15.ob non ſolutum Canon.lim.15.n.3.*ergo multò vtilius erit illam facere,quando fuit pœna promiſſa. 8

Secundus caſus eſt. Quando † inter contrahentes nihil actum fuit de loco vbi ſolutio fieri debeat & eo caſu debitor ſoluere tenetur in loco domicilij ipſius creditoris Doctor. *in d. l.item illa verba, ff.de conſtit.pecun & in d.l.1.ff.de eo quod certo loco*, Burſat. *conſ.184. n.51.& conſ.194.n.9.libr.2.* Bauer.*in ſuo tract. de Mora n.38* Rota Genu.*dec.144.n.4.* 9

Quod tamen intelligendum eſt Primum † de domicilio in quo creditor degebat tempore celebrati contractus, quia non debet deinceps eſſe in poteſtate creditoris mutare domicilium in præiudicium Io. de Imo. *in l.cum filiusfamilias, § 1.ff.de verb. obligat. notat.* Gaſpar. Roderic.*in ſuo tract.de ann.redditibus lib.2.q.6. & num.4.* 10

Secundò † eſt intelligendum vt debitor debeat deferre ſumptibus,& periculo proprio,non autem creditoris,Bal.*in l.fin.C.de condit.inſerta.* 11

Tertiò debet intelligi procedere ſi † debitor,& creditor ſint eiuſdem fori,id eſt,ſi ambo habitent in eadem ciuitate. Bart.*in d.l.item illa verba, n.13.* Iaſ *in l.2. nu.93.C.de iure emphyteut.& in propriis terminis* Franc. Milanenſ.*dec.6.n.26.lib.1.*Brunor. *à Sole,in ſuis Quæſt. legal q.5.num.vlt. quos, & alios refert* Felician à Solis *in ſuis Commentar.de cenſibus tom.3.lib.2.cap. vlt.num.6.* 12

Secus autem † ſi ſint diuerſi fori,quia tunc debitor non tenetur accedere ad domicilium creditoris, & ſi non accedat non incurrit in moram,Rol.*d.conſ.87. numer.14.lib.1.*Rim.iun.*d.conſil.52.num.60. & ſeqq. lib.1. multos allegat.* Surd. *in ſuo tract.de aliment.tit.4.q.16.n.2.* Felician *d.num.6.verſicul.præterea* Gaſp. Roderic.*d.q.6. num.2.* 13

Et eo † caſu ad faciendam ſolutionem cenſetur deſtinatus locus domicilij debitoris vbi commodè conueniri poteſt,Bart *d.num.13.*Corn. *conſil.70.numer.10. lib.2.*Iaſ.*in l.quod ſi epheſi. numer.2. ff. de eo quod cer.lo.* Burſ.*conſ.449.n.2.lib.4.pro communi* Rot. Genu. *dec.175. num.18* 14

Hoc autem † quod dictum eſt debitorem non teneri accedere ad domum creditoris, quando ſunt diuerſi fori multipliciter declarant Bart. *in d l.item illa verba,n. 13.*Iaſ *in d.l.2.n.92.& ſeqq.* Petr. Duan. *reg.161.* Surd.*d.q.16.*Corbul.*d.limit.15. num.5. & 6.* Vna autem eſt declaratio præcipua, quæ ad rem noſtram facere viſa eſt,quando † debitor ſcit quod creditor in loco domicilij ipſiuſmet debitoris habet procuratorem legitimum habentem ſufficiens mandatum ad recipiendum ſolutiones,nam eo caſu debet ſoluere dicto procuratori, nec expectare, vt creditor veniat, aliàs incidit in moram. Rimin.iun *conſ.546.numer.6.& multis ſeqq.lib.5.* 15 16

Sed hic non incongrua excitari poteſt dubitatio,an quando creditor, & debitor ſunt diuerſi fori poſſit inter eos licitè paciſci quod debitor cenſus teneatur annuas reſponſiones a fuenientibus temporibus maturandas

tandas deferre ad domum creditoris, aliàs teneatur ad expensas, quas creditor faceret pro recipienda di-
17 cta solutione. Et † licet hoc pactum in aliis contractibus sit licitum, & validum, vt deducit Corbul. *d.limit. 55. n.6. & 7.* In hoc tamen contractu censuali esse illicitum, & iniustum, affirmat Feder. Mart. *in suo tract. de iure cens. c.6. n.388 & seq.* Gaspar. Roder. *de ann. reddit. lib.2. q.6. per tot.* Felician. de Solis, *d.n.6. vers. præterea* ea ratione, quia per illud adiicitur debitori census onus, & grauamen pretio æstimabile. quod dicunt esse contra iustitiam, quia ex adiectione dicti granaminis, efficitur vt census sit constitutus, & venditus minori iusto
18 pretio. Vnde † inferebat *Felician.* venditorem census non teneri ad aliquas expensas, & salaria, nisi postquam fuerit interpellatus in loco sui domicilij, ex Milanensi *d.dec.6.n.25.* post dictam autem interpellationem ad illa teneri, præficienda tamen, & moderanda Iudicis arbitrio, & ista conclusio videtur optimè comprobari ex *Bulla Pij V. super censib.* qua prohibetur ne aliquod grauamen contra debitorem census adiiciatur: quis enim neget quin ex hoc pacto subiiciat se debitor census oneri expensarum, quæ sunt necessariæ ad transportandas vel transmittendas annuas responsiones ad domicilium domini census; & licet aliqui quos refert Felician. *d. vers. præterea,* in contrariam fuerint sententiam eo sub prætextu, quod onus hoc veniat extrinsecus a contractu, & natura rei. Cum *Felician.* autem transeundum, censeo eo potissimum fundamento, quia *Pius V.* in dicta sua Constitutione non reprobat ea pacta dumtaxat, qui inducunt aliquid contra ius, & naturam contractus, sed etiam illa quæ non sunt secundum naturam dicti contractus, & sic Papa non considerat resistentiam iuris, & naturæ contractus, sed simplicem non assistentiam, & quod venditor census subiiciatur alicui oneri præter naturam dicti contractus censualis, sed certo est certius, quod circunscripto pacto, nec iure aliquo cauetur, nec est de natura contractus censualis, vt debitor census teneatur deferre annuas pensiones ad domicilium creditoris; meritò, &c.

Non inficior tamen quòd rationes, quas considerat *Felician.* videntur esse extra terminos propositæ quæstionis: nos enim loquimur de iustitia pacti quod debitor census teneatur deferre ad domicilium domini census annuas pensiones; rationes autem illius, excepta auctoritate *Bullæ Pij V.* concludunt debitorem census non teneri ad aliquod interesse ratione retardatæ solutionis, etiam quod conuenerit cum domino census deferre annuas pensiones ad illius domicilium, alias teneatur ad expensas, & salaria, &c. de qua re nos alibi diximus, *sup. hac par.2.c.1.q.3.art.5. nunc q.57.*

19 Tertius casus est, quando † esset soluendum aliquid pro re aliqua, & eo casu non habetur in consideratione An debitor, & creditor sint eiusdem, vel diuersi fori, sed debet fieri solutio in loco vbi sita est res pro qua solutio fieri debet. Bar. *in d.l. item illa verba, n.13. ff. de constit. pecun.* Ias. *cons.8. n.3. vers. quin quando debitor, lib.1.* Rol. à Valle, *cons.87. n.14. lib.2.*

20 Et propterea † cùm census debetur ob impositionem, & constitutionem de eo factam super re existenti in tali loco, & occasione fructuum illius videtur non incongruè loquutus Boccac. *in suo tract. de censib. par.2. n.73.* dum multorum auctoritate affirmat solutionem census esse faciendam in loco vbi sita est res censui supposita: census enim in eo loco consistere, *diximus supra.*

SVMMARIA.

1 *Onus probandi solutionem census, pertinet ad debitorem.*
2 *Solutio est probanda ab eo, qui illam allegat.*
3 *Maximè quando solutio est facienda illi, qui habet ius in re.*
4 *Debitor census asserens se soluisse, tenetur probare.*
5 *Creditor negans sibi fuisse solutum, habet intentionem fundatam super sola negatione.*
6 *Limitatur si debitor prætendat se acquisiuisse libertatem aduersus obligationem ob non solutionem longissimi temporis.*
7 *Solutio census probatur per instrumentum refutationis.*
8 *Item ex libro rationum domini census.*
9 *Immo etiam ex libro, debitoris census cum adminiculis.*
10 *Item probatur per confessionem creditoris census.*
11 *Confessio de recepto facta à creditore, superat omnes alias probationum species.*
12 *Confessio de recepto præiudicat non solum ipsi confitenti, sed etiam eius hæredibus.*
13 *Immo etiam habentibus causam ab eo ex titulo singulari, cum declaratione tamen de qua ibi.*
14 *Confessio de recepto prodest non solum debitori, sed etiam fideiussoribus, & aliis obligatis in consequentiam pro eo.*
15 *Limitatur si ipsam confessionem subsequatur promissio de soluendo.*
[*Confessio de recepto scripta manu tertij non præiudicat creditori.*
Confessio debiti scripta manu tertij non præiudicat debitori.]
16 *Solutio census probatur per testes, & infra.*
Dummodo deponant de solutione, & quod sit facta ex causa census, de quo est controuersia, 0.18.
17 *Probatio quæ fit per testes est cæteris validior, & dignior.*
19 *Et duo testes sufficiunt, quidquid Salic. videatur requirere quinque, & Bal. cum eo.*
20 *Saluatur Salic. & Bal. vel quando solutio tendit ad resolutionem contractus, vel quando scriptura requiritur ex legis dispositione, aut partium conuentione, &* num. seqq.
21 *Emphyteuticus contractus requirit scripturam ex legis dispositione.*
22 *Census reseruatiuus, ex legis dispositione requirit scripturam.*
23 *Probatio vbi facienda est per scripturam, sufficit si fiat per quinque testes.*
24 *Solutio census probatur præsumptionibus.*
[*Solutio census probatur præsumptionibus iuris.*]
25 *Etiam ad fauorem domini census, vt manuteneatur in quasi possessione exigendi.*
[*L. quicunque C. de Apoc. publ. lib.10. procedit in quolibet debito.*
Etiam in solutione collectarum.
Præsumptio solutionis resultans ex solutionibus præcedentibus prodest etiam in debito iurato.
Retardat executionem Cameralis obligationis.]
27 *Dummodo sint tres solutiones distinctæ, & separatæ, & de illis appareant tres apochæ.*
28 *Idem si appareant tres apochæ continentes singulæ solutiones pro tribus annis, & sic pro nouem annis simul iuncta.*
29 *Dummodo illæ solutiones sint pro tribus annis proximè præteritis, secus si pro tribus annis non immediatè præcedentibus.*
30 *Dummodo illæ solutiones sint pro tribus annis, nec sufficerent pro tribus semestribus.*
31 *Contrarium tamen volunt nonnulli.*

[*Solutio trium annorum requiritur etiam in personis Ecclesiasticis.*

Dummodo clarè appareat, quod dictæ solutiones sint factæ pro eodem debito, de quo est controuersia.]

32 *Sed priorem defendit Auctor,* & num. seqq.

33 *L. quicumque, C. de apoch. public. libr. 10. Intellectus.*

34 *Census vendi solet ad rationem certa responsionis pro anno quolibet.*

35 *Verba legis cui non conueniunt, nec eius dispositio aptari potest.*

36 *L. quicumque, C. de apoch. public. lib. 10. dispositio est exorbitans.*

37 *Exorbitantia intelliguntur vt iacent, nec recipiunt extensionem.*

38 *Etiam ex identitate rationis.*

39 *Hac probatio admittit probationem in contrarium.*

40 *Non relevat quando creditor recipit solutiones cum protestatione.*

41 *Creditor recipiens simpliciter tres vltimas solutiones, censetur renunciasse præterito credito.*

42 *Probatio resultans ex apochis nocet solum ei, qui apochas fecit, non alys.*

Solutiones census, quibus modis probentur.

QVÆSTIO LXXXVII.

aliàs part. 2. cap. 2. qu. 4. art. 6.

1 QVod † onus probandi solutionem censuum per-
tineat ad ipsum debitorem, non videtur, quod
possit aliquo probabili fundamento in dubium reuo-
cari, hocenim voluit Imo *in cap. potuit, numer. 15. &*
ibi Anch *ext. de locat.* Io. Igne. *in l. necessarios, §. non alias,*
nu. 310. ff. ad Syllan. *gl. in l. C. de iure emphyteut. & ibi*
Ias. *numer. 132. quos sequitur* Redoan. *in suo tractat. de*
reb. eccles. non alienan. quæstio. 20. n. 24. & in propriis ter-
minis Mari. Anton. *variar. resolut. lib. 2. resolut. 5. nu. 15. &*
2 *seqq* Regulare † enim est quod allegans solutionem
teneatur illam probare, *l. 1. C. de probat.* Rol. *cons. 87. lib.*
2. Paris. *cons. 90. num. 19. lib. 1.* Prosp. Paseth. *cons. 50.*
nu. 7. cum alijs apud Mascard. *in suo tract. de probat. part.*
3. *conclus.* 1319. *num.* 1. quod multò magis procedit,
3 quando † solutio est facienda illi, qui habet ius in re,
vt dicit Beto. *cons. 152. numer. 1. lib. 1.* Vnde cum do-
minus census habeat ius in re vt diximus *supra part. 1.*
4 *cap. 2. qu. 3. art.* 1. concludendum est, quod debitor †
census asserens se soluisse, teneatur hoc probare, vt
dictum est, *& videtur voluisse* Rota *in vna Neapolita-*
na census, 1. Iuny, 1616. coram R.P.D. meo Vbaldo, *quæ*
est impressa post tract. decis. 225. num. 2. vbi licet agatur
de solutione census reseruatiui, idem tamen videtur
concludendum in censu consignatiuo, de quo nos
agimus, cum quo ad hoc non possit diuersitatis ra-
tio assignari, & in vtroque casu militet eadem ratio,
quod solutio sit quid facti, & in facto constat, & pro-
pterea sit probanda ab eo qui se in illa fundat. *l. quin-*
quaginta, ff. de probat. Natta *cons. 169. num. 1. & seq.* Surd.
decis. 105. num. 9. in qua ratione est fundata resolutio
illa Rotæ.

5 Hinc † dici solet quod creditor negans sibi esse so-
lutum habet intentionem suum fundatam in simplici
negatione, & debitor affirmans se in præteritum sol-
uisse, tenetur id probare tanquam fundamentum suæ
intentionis. Rol. *cons. 13 numer. 65. lib. 3.* Surd. *cons. 82.*
6 *n. 18. lib. 1.* Prætetquam in casu in quo † debitor præ-
tendit per non solutionem quadraginta annorum ac-
quisiuisse sibi libertatem aduersus obligationem sol-
uendi: eo enim casu neganti se soluisse non incumbit
onus, & necessitas probandi negatiuam, sed sufficit
sola allegatio, & negatio cum cursu temporis necessa-
rij ad inducendam præscriptionem à die natiuitatis
actionis. Natta *cons. 486. num. 3 & seq. & cons. 627. n. 3.*
& seq. Crauet. *cons. 57. n. 9. & cons. 111. num. 11. qui alios*
allegant, & cum hac sententia transiuit. Marian. Anton. *de*
resol. 5. num. 16.

Hæc autem probatio solutionis potest multis mo-
dis fieri, &

Primò, per † instrumentum refutationis, & quieta- 7
tionis habitæ à domino, & creditore census, *l. pecunia,*
& ibi Bal. *C. de solut.* Glo. *in l. 2. in verbo repellere, vers.*
responde emphyteuta, & ibi Bar. *n. 9.* Bal. *n. 18.* Alber. *n. 7.*
& alij, communiter, C. de iure emphyteut. Beto. *in cap. po-*
tuit. n. 171. ext. de locat. Rota Genu. *decis. 143. n. 3.* Mas-
card. *in d. conclus. 1319. n. 16* Rota *coram* Seraph. *de-*
cis. 1339. n. 2. par. 2. & in propriis terminis probationis
solutionis census voluit eadem Rot. *coram* b. m. Orano
3. *Iuly, 1589. in illa Foroliuiensi census, quæ est post tract.*
dec. 210. n. 2. Quam probationis speciem esse non solum
concludentem, sed etiam necessariam, in terminis Bul-
læ Nicolai V. *demonstrat* Intriglolus *super Bulla de*
censib. q. 5. n. 36 cum multis seqq. quam tamen necessita-
tem in terminis census constituti iuxta formam *Bullæ*
Py V. non esse admittendam censeo ex iis, quæ dice-
mus *infra part. 3. cap. 1. quæst. 3. art. 10. nunc q. 115. n. 10.*
& seqq.

Secundò, eadem solutio probari poterit ex † libro 8
rationum non solum domini, & creditoris census in
quo solutiones sibi factas descripsit, & annotauit, qui
contra ipsum scribentem plenam fidem, & probatio-
nem facit, Rim Sen. *cons. 426. num. 20. lib. 3.* Mascard. *d.*
tract. vol. 2. conclus. 974. per tot. Verum † etiam ipsius 9
debitoris, vt animaduertit Rota *coram* bon. mem. Car-
dinali Pamphilio, 10. *Maij, 1596. in illa Romana census,*
quæ est post tractat. decis. 226. n. 2. maximè si sit admini-
culatus, vt dicit *ibi Rota.*

Tertiò, solutio † præfata probatur per confessio- 10
nem eiusdem creditoris, & domini census. Bart *in l. Ti-*
tia, n. 7. ff. de verbor. obligat. Doctor. *in l. duobus §. 1. ff. de*
iureiur. Hieron. Gabr. *cons. 67. num. 4. lib. 1.* Mascard. *d.*
conclus. 1319. n. 22. & in puncto Felician. de Solis, *in suis*
commentar. de Censib. tom. 2. lib. 3. cap. vlt. numer. 5. vers. per
confessionem.

Nam † confessio creditoris de recepto omnes alias 11
probationum species superat, vt latissimè deducit
Mascard. *d. tract. volum. 1. quæst. 7.* & sicut † præiudicat 12
non solum ipsimet confitenti sed etiam illius hæredi-
bus, ita vt non possint illum arguere de mendacio, *l. rem*
alienam, & ibi Paul. de Castro, *num. 4. de pignor. action.*
Corn. *cons. 247. numer. 3. lib. 1.* Ruin. *cons. 53. num. 18. lib. 2.*
Crauet. *cons. 125. num. 6.* Immò † etiam successoribus 13
singularibus habentibus titulum ab eo, vt post Bald.
cons. 258. lib. 4. dicit Crau. *d. num. 6. in fine,* Surd. *decis. 72.*
num. 9. Dummodo ius illud habeant post confessio-
nem, & non antea. *Idem* Surd. *decis. 256. num. 8.* Ita † 14
etiam suffragatur non solùm ipsi debitori, sed etiam
fideiussoribus, & aliis obligatis in consequentiam pro
ipso debitore, vt post multos dicit Tiraq. *de retractu*
lignag. § 1. glos. 18. n. 83. & seq. Mascard. *vol. conclus. 361.*
num. 9. Nisi † confessionem subsequatur promissio de 15
soluendo: tunc enim confessio de recepto videretur
facta sub spe futuræ numerationis, vt dicit Bald. *in l. si*
absentia, num. 9. vers. & ex his, C. si cert. pet. per tex. quem
dicit singularem, in l. minor viginti quinque annis cui fidei-
commissum, ff. de minor. De hac tamen specie probatio-
nis videantur, quæ dicuntur *infra hoc 2. c. quæst. 5. art. 4.*
num. 9. & seqq.

[An autem confessio ista creditoris de recepto
probetur ex priuata scriptura, & apocha conscripta
manu tertiæ personæ ita vt præiudicet ipsi creditori,
negatiuè concludendum existimo, Crau. *de antiq. tempor.*
par.

*par.1.§.quaritur n.77.& 78.*Hippolit. Marſil.*ſingul.*471. *n.2.*Stephan.Gratian.*deciſ. Marsh.*114. *num.*8. *qui alios allegat.*

Prout è conuerſo confeſſio debitoris ad fauorem aſſerti creditoris non probatur ex priuata ſcriptura ſcripta manu tertiæ perſonæ. Io. de Imo. *conſ.*91. *col.*1. Marſil.*de ſingul.*471.*n.*2. Bertazol. *conſil. crimin.d.*295. *n.*10.*lib.benè confert.*Alex.*conſ.*33.*n.*7. *verſ.nec etiam poteſt facere lib.6.firmat.* Carp. *ad ſtatut. Mediolan.tom.*1. *c.*96.*n.*10.Gratian.*diſcept.forenſ.tom.*5.*c.*948.*n.*15.*& ſeq.* Verùm quia hæc concluſio ita ſimpliciter,& indiſtinctè intellecta poſſet pati difficultates,ideo pro clariori,& pleniori illius explicatione adeundus eſt Gen. *in ſuo tract.de ſcriptur.priuat.lib.*2.*c.*3 *de* Apoc.*manu tertij conſcr.*vbi hunc articulum egregiè per caſuum diſtinctiones pertractat.

16 Quartò, quod † ſolutio cenſus poſſit probari per teſtes,non videtur quod in dubium debeat reuocari. Abb.*in rubr.ext.de teſtib.*Felician. *in rubr.ext.de fide in-*
17 *ſtrum. in princ.* immo † hæc ſpecies probationis non ſolùm eſt iuridica,& concludens, ſed cæteris validior, & dignior,vt deducere conamr. Maſcard. *d. vol.*1. *q.*5. *n.*3.*& ſeqq.*& regulariter ſolutio teſtibus, & probatur Maſcard.*d.concluſ.*1319. *num.*16. *& in proprijs terminis* Felician.de Solis *d.cap.vltim.num.*5.*verſ.ſed cum verius.*
18 Dummodo † deponant non ſolum de ſolutione, ſed etiam quod ſolutio fuerit facta ex cauſa cenſus, de quo eſt controuerſia aliàs depoſitio tanquam incerta,& de neceſſitate non concludens non eſſet releuans vt poſt Doctor.*in l.teſtium,C.de teſtib.dicit* Maſcard. *d. num.*16.

19 Et † licet Salic.*in l.*2.*num.*17.*verſ.item quod C.de iure emphyt.* videatur ſentire quod ad faciendam dictam probationem ſint neceſſarij quinque teſtes, prout videtur etiam voluiſſe Bal. *conſ.*220. *num.*1. *lib.*1. Verior tamen opinio eſt, quod duo ſufficiant per regulam, *l.vbi numerus,ff.de teſtib.cap.licet, ext.eod.tit.* Bald. *in l. teſtium,num.*2.*C.eod.*Afflict.*dec.*13. *num.*26.Octau. Cacher.*dec.Pedem.*53.*num.*7.*&* 15.Iaſ.*in d.l.*2. *num.*134.*C. de iure emphyteu.Bero.conſ.*152.*ſub num.*3.*lib.*1. Corbol. *in ſuo tract. de iure emphyten.cauſa* 15.*ob non ſolut. Canon. quaſt.*4.*num.*6.Nec repugnat auctoritas *Salic.& Bal.*in
20 contrarium allegata. Quoniam † vel illi intelligendi ſunt,vt loquantur in ſolutione, quæ tendit ad reſolutionem contractus, non de ea quæ tendit ad confirmationem illius,vt contingit in ſolutione annui cenſus,& ita reſpondit idem Bald.*conſ.*415.*lib.*2. & ſequitur Oſazch. *d.deciſ.*53. *num.*15. *verſ. contrarium tamen,* Vel quod loquantur in contractibus in quibus requi-
21 ritur ſcriptura, vel ex legis diſpoſitione,vt † eſt contractus emphyteoticus,Gloſ. *in c.*1. *ext.de cenſib.* Guid. Pap. *deciſ.*24. *ante num.*1. Et latè comprobat Surd *deciſ.*331. *per tot. & ſignanter num.*10. *& ſeq.* vbi multos concordantes de communi, & magis communi teſtantes allegat,] de quo loquitur *Salic.* & ſimiliter
22 contractus † cenſus retentiui *l.cenſus, ff. de probat.* per quem tex.Bald.*d. conſ.*220. vel ex partium conuentione, quia partes non erant aliter contracturæ vt dicit Bald.*ibi num.*1. In quibus caſibus probatio ſolutionis erit facienda aut per ſcripturam, aut per quinque teſtes, vt dicunt Salic. & Bald. *in locis ſupra relatis, &* Bero.*d.conſ.*152 *num.*3. *verſ. non obſtat id quod dicebat*
23 Salic.*lib.*1. Vbi † enim probatio facienda eſt per ſcripturam, admittitur etiam probatio per teſtes dummodo ſint ad minus quinque, Doctor. *in d.l.teſtium, Cod. de teſtib.* Nep.*de monte Alban.in ſuo tract.de teſtib. numer.*19. *&* 46.Fedet.Schench. *in ſimili tract. num.*59. Neil. de S.Gemin. *in eod.ſuo tract. numer.*84. Campeg. *in ſimili tract. regula* 371. [Et hanc diſtinctionem in effectu ſequitur,& confirmat Putr. Maur. *in ſuo tract. de ſolut. & oblation.& retention. cap.*4.*num* 5.*cum pluribus ſeqq.*] Sed quia cenſus noſter conſignatiuus non requirit de neceſſitate ſcripturam, vt deductum fuit *ſupra part.*1.*cap.*4.*nunc q.* 112. *num.*15. ſolutio illius poterit probari per teſtes, & faciunt dicta per nos *infra part.*3.*c.*1.*q.*3.*art.*10.

Quintò, † ſolutio annui cenſus probatur etiam 24
præſumptionibus,& coniecturis, prout regulariter ad probandam ſolutionem præſumptiones, & coniecturæ ſufficiunt. Maſcard. *d.concluſ.*1319. *n.*26. *vol.*3. Bertaz.*conſ.ciuil.*118.*lib.*1 [Et maximè ſi ſint præſumptiones iuris Soc. ſen. *conſ.*27 *numer.*30. *lib.*4. Galleſ. *ad form.Cameral.obligat part.*1.*q.*3.*num.*4.*& par.*4 *q.*1. *numer.*5.*quos refert,& ſequitur* Gratian.*diſcept.forenſ tom.*4. *c.*716.*n.*15.*verſ.cum ſolutio.*] Quod procedit non ſolùm contra ipſum dominum, & creditorem cenſus agen-
tem, ſed † etiam ad illius fauorem ad effectum vt ma- 25
nuteneatur in ſua quaſi poſſeſſione exigendi annuos cenſus: nam ad probandas præteritas ſolutiones, & quaſi poſſeſſionem exigendi ſufficiunt leuiores probationes,vt poſt Menoch. *de retin.poſſeſſ.remed. vlt. n.*39. *dixit in proprijs terminis* Rota *coram* b. m. Corduba,25. *Iunij*,1599.*in illa Romana, ſeu Praneſtina cenſus qua eſt impreſſa in fine tract.dec.*209.*n.*2.

Vna † autem vrgentiſſima præſumptio,& coniectu- 26
ra ſolutionis cenſus in præteritum factæ elicitur ſi probentur tres proximè præcedentes ſolutiones, *leg. quicunque,C.de* Apoch. *public. lib.*10. Bero. *d. conſ.*152. *n.*3.*lib.*1.*& teſtans de communi in d.cap.potuit,n.*169.*ext. de locat.*licet neget hanc Theoricam probari ex iuribus communiter à Scribentibus allegari ſolitis, hoc idem dictum amplectitur Menoch. *in ſuo tract. Praſumpt.lib.*3.*Praſumpt.*139.*num.*1.Corbol.*d.tract. de iure emphyteut.cauſa* 15.*ob non ſolut.canon.q* 4.*n.*2.Theſſaur. *dec.*114.*n.*4.*& in proprijs terminis.* Felician.de Solis,*ad ſuos Commentar.tom.*2.*lib.*3.*cap.vlt.n.*5. *verſ.ſed approbatis* Caſſan.*ad conſuetud.Burgund.Rubr.*11. Des Cenſes, §.5.*in tex.& de Cenſe,n.*1.Foller.*in ſua Pract.cenſuali,in verbo, qua quidem n.*73.*ad med. verſ. quid enim ſi probo,* Intriglio l.*d.q.*5.*n.*47.*& ſeqq.*[Machei Patrocin.29. *n.*3. Ant.Gomez *ad leges Tauri lib.*68.*n.*5. Gratian. *d.c.*716, *n.*12.*& ſeqq.*

Et licet dicta lege quicunque loquatur in tributo,vt conſiderat *gloſſ.in l.*2.*in verbo repellere C.de iur.emphyteut.*habet tamen in locum in quolibet debito,vt dicit *Feſtus in tract.de aſtim.& collect part.*3.*cap.*1.*ſub q.*6.*n.*55. *& colligitur ex traditis per* Doctor.*iam à me in tract.hic num.*26.*quam per Feſta ibi n.*54.*allegatos*,qui indifferenter trahunt diſpoſitionem dictæ legis ad probationem ſolutionis cuiuſcumque debiti. Hinc dicebat Feſtas *d. num.*54 *& 55. poſt* Bald. *&* Iaſ. & alios, quos allegat, quod per præſumptionem huius legis probatur etiam ſolutio collectarum. Et Gratian. *d.cap.*716. *num.*16. *& ſequen.* Ampliat, hanc præſumptionem admitti etiam ad probationem ſolutionis debiti iurati ex Gabr.*in tit. de praſumpt.concluſ.*11.*num.*1. *& ſeq.poſt* Grat.*conſ.*121. *col.*2.*lib.*2.

Ita vt per hanc præſumptionem retardetur etiam exequutio Cameralis obligationis, ad quod allegat Rot.*deciſ.*92.*num.*1.*&* 2. *par.*1.*diuerſ.*] Ad hoc autem vt iſta præſumptiua probatio reſultans ex præcedentibus ſolutionibus ſit releuans, plura requiruntur, & quidem.

Primò, † quod præceſſerint ad minus tres ſolutio- 27
nes,& de illis appareant tres apochæ, & quietationes ſeparatæ, & diſtinctæ vnaquæque de per ſe, ſecus autem ſi ſit vna tantum apocha, & quietantia continent vnicam ſolutionem pro tribus præteritis annis, Caſſan. *d.§.*5.*in tex.& de Cenſe, numer.*1. Corbol. *d.q.*4. *num.*3.*cum aliis relatis à* Menoch. *d. Praſumpt.*139. *n.*4. Intriglio l.*d.q.*5.*n.*50. [Anton. Gomez. *ad leg.* Taur.*d. l.*68 *num.*5. *in fin.*] *& colligitur ex eodem met tex. in d.l. quicunque ibi apochas ſecuritates*, &c. non enim eſt credendum Imperatorem perperam fuiſſe loquutum

28 in numero plurali. Cæterùm † si ostenderentur tres
apochæ, & securitates continentes solutionem pro
nouem annis, scilicet quælibet continens solutionem
pro tribus annis, vtique censeretur probata solutio pro
toto tempore præterito, etiam quod solutiones pro tri-
bus annis præteritis proximè præcedentibus contina-
rentur non in tribus apochis, & securitatibus distin-
ctis, & separatis, sed dumtaxat in vna, & ita considerat
Guil. de Bened. *in repet. cap.* Rainutius, *in verbo, si absque*
liberis, el secondo, in tract. de leg. & fideicomm. n. 188. *extr.*
de testam. sequitur Foller. *in d. sua Pract. censualt, in d. ver-*
bo, qua quidem n. 73. *ad finem.*
29 Secundò † requiritur, quod dictæ tres solutiones sint
pro tribus annis proximè præteritis, & immediatè
præcedentibus, secus si respiciant tres annos iam retro
effluxos, & interpolatè decursos, plenè Crau. *cons.* 312.
per tot. lib. 2. Vinc. de Franch. *dec.* 137. *per tot. par.* 1.
30 Tertiò, † quod contineant solutiones pro tribus
annis, nec sufficeret quod continerent solutiones pro
tribus semestribus Alex. *cons.* 105. *n.* 3. *lib.* 3. *quem sequu-*
31 *tus fuit* Foller. *d. n.* 73. *ad fin.* licet † Menoch. *d. Præsumpt.*
139. *n.* 13. post alios qui allegat. [Et licet Hostien. *in*
sua summa in tit. de locat. vers. 27. dicat, hoc requisitum
non esse necessarium in personis Ecclesiasticis, ad
quarum fauorem dicit præsumi fuisse in præteritum
solutum si ostendantur dumtaxat solutiones præce-
dentes pro duobus annis; illius tamen opinio reproba-
tur *per* Io. Andr. *ad specul. & per* Ias. *in l.* 2. *n.* 136. *C. de iur.*
emphyt. quos refert, & sequitur Festas, *d. q.* 6. *n.* 57.] velit
sufficere si contineant solutiones pro tribus semestri-
bus. Quam dicit veriorem Gratian. *d. c.* 716. *n.* 12. *&* 13.
multos allegans.
Quartò ad effectum, vt ista præsumptiua probatio
suffragetur, debet esse clara, & euidenter apparere,
quod fuerit facta pro eodem censu, de cuius fructibus
est controuersia, quod si sit obscura, & solutiones, quæ
in dictis tribus apochis continentur, sit possibile esse
factas pro alio debito, vtique talis probatio non ha-
betur pro releuanti, *vt dixit* Rota *in vna Romana præ-*
tensi canonis, seu census 16. *May* 1607. *coram* R.P.D. Man-
zanedo, *post tract. dec.* 332. *n.* 10.]
32 Ego † tamen non existimo in proposito esse rece-
dendum ab opinione *Alex.* & sequacium, quæ satis be-
ne videtur comprobari, & confirmari ex *d. l. quicumque,*
33 *C. de apoch. publ. lib.* 10. Illa † enim requirit taciturnita-
tem, & patientiam trium annorum, quæ non potest
verificari in tribus semestribus, & eo libentius huic
34 opinioni adhæreo, quia † census vendi solet ad ratio-
nem certæ responsionis soluendæ anno quolibet) licet
pro maiori commoditate debitoris solutiones diui-
dantur, vt plurimum in semestria) & sic cum debitum
sit annuale apochæ debent continere solutiones inte-
gras trium annorum, vt considerat. Alex. *d. n.* 3. Guil. de
Bened. *loco citato, n.* 186. Maschad *d. suo tract. de Probat.*
35 *vol.* 3. *conclus.* 1321. *n.* 23. Et apochis † pro tribus seme-
stribus non conueniunt, nec aptari possunt verba *d. l.*
quicumque, argo neque etiam illius dispositio in illis
locum habere potest, vulg. *l.* 4. §. *toties, ff. de damno, infe-*
36 *cto, cum simil.* Et hæc opinio confirmatur, quoniam †
dispositio *d. l. quicumque* est exorbitans à iure communi
Crauet. *d. cons.* 313. *num.* 2. *in fine, vers. secundo, & num.* 4.
vers. sexto. Vincent. de Franch. *d. decis.* 137. *numer.* 3. &
37 ideo † debet intelligi strictè, & in casu in quo loqui-
tur, videlicet, in apochis, & securitatibus trium cohæ-
rentium annorum, & non extendi ad apochas, & secu-
38 ritates trium semestrium. Quia † in huiusmodi exor-
bitantibus non fit extensio. Glos. *in* §. *in verbo, curatio-*
nem, in Auth. vt hi qui oblig. res min. Crauet. *d. cons.* 313.
n. 2. *vers. secundo*, etiam ex identitate, immo nec ex ma-
ioritate rationis. Doctor. *in Auth. quas actiones, C. de sa-*
cros. Eccles. Crauet. *d. cons. n.* 4. *vers. sexto.* In casu autem
proposito non solum non adest identitas, vel maiori-
tas rationis in apochis continentibus solutiones pro
tribus semestribus, quæ est in apochis continentibus
solutiones pro tribus annis, immo disparitas, vt ani-
maduertit, & deducit Foller. *d. n.* 73. *ad fin. merito. & r.* [si
autem ex partium conuentione census imponeretur
non ad rationem responsionis annuæ, sed responsionis
semestralis tunc posset procedere opinio Bald. *in d. l.*
quicumque n. 6. *& aliorum, quos refert. præsumpt.* 139. *n.* 13.
quos ita intelligere videtur Rota *coram* R.P.D. Pirouano
in vna Romana locationis 5. *Iuny,* 1628. *quæ est decis.* 481.
num. 2.]
Cùm autem hæc † probationum species sit præsum- 39
ptiua, admittit probationem in contrarium: & pro-
pterea creditor census debet admitti ad probandam
negatiuam non solutionis. Intrigliol. *d. q.* 5. *n.* 51. *& seqq.*
[Festas *vbi supra d. q.* 6. *n.* 55. *in fin.*]
Ista autem † præsumptiua probatio non esset rele- 40
uans, quando creditor recipiens tres vltimas solutio-
nes, protestaretur expressè, se illas recipere absque præ-
iudicio præteritorum terminorum, & quod vult sibi
esse saluum ius quoad præteritum. Quia cum per ta-
lem protestationem excludatur consensus quo ad præ-
teritum, non potest per receptionem trium solutio-
num resultare sufficiens probatio respectu præterito-
rum terminorum. Ita Luc. de Peñ. *in d. l. quicunque col.* 2.
Crauet. *cons.* 313. *sub n.* 5. *vers.* 8. *lib.* 2. Mascard. *de Probat.*
vol. 3. *conclus.* 1321. *n.* 13. Menoch. *de Præsumpt. lib.* 3. *præ-*
sumpt. 139. *n.* 30. [Dummodo protestatio ista sit expres-
sa, & fiat in specie, nam generalis tanquam incerta, &
obscura nihil releuaret *in l. tradendo ff. commun. prædior.*
Corn. *consil.* 146. *ad fin. libr.* 4. *cum aliis allegatis per*
Rotam *in d. Romana locationis coram* R.P.D. Pirouano,
quæ est decis. 481. *n.* 4.] Sicut † è conuerso, si creditor re- 41
cipiat simpliciter absque vlla protestatione circa præ-
teritum debitum, tres vltimas solutiones, intelligitur
præteritis terminis, quatenus soluti non essent, renun-
ciare, quasi in præteritum sit integraliter solutus &, sa-
tisfactus. Bal. *in c. litera, n.* 7 *ext. de dilat.* Bart. Alex. *&*
alij plures in l. si certis annis C. de pactis.
Hæc tamen probatio nocet illi dumtaxat, qui tales 42
solutiones, recepit, & apochas fecit, non etiam alteri
tertiæ personæ. Et propterea, si cessionarius qui rece-
pit tres vltimas solutiones, tres apochas distinctas, &
separatas faciat, licet inde contra ipsum insurgat pro-
batio, quod fuerit pro præterito solutus, & satisfactus;
hæc tamen probatio non nocet cedenti, quin ipse ex
propria persona possit petere id quod sibi debebatur
ante factam cessionem pro præteritis terminis census.
Catellian. Cotta, *in suis memorabilib. in verbo, solutio fa-*
cta, refert Menoch. *de præsumpt.* 139. *num.* 32. [*quos refert*
Gratian. *d. c.* 716. *n.* 27. Contrarium tamen esset respectu
debitoris, quoniam illi suffragarentur etiam solutiones
factæ à tertio de quibus habenda esset ratio in nume-
ro trium solutionum continuarum in terminis *d. l. qui-*
cumque, quia dispositio dictæ legis est fundata supra ne-
gligentia creditoris in exigendo vt colligitur ex eo-
demmet *text. de legis & dicit* Menoch. *d. præsumpt.* 139.
n. 2. *&* 3. *quem sequitur* Rota *in d. Romana locationis quæ*
est dec. 481. *n.* 3. Quæ ratio æquè militat siue solutio-
nes fiant ab ipsomet principali debitore, siue fiant ab
alio quopiam tertio pro eo, cum ob solutionem ab
alio factam consequatur liberationem *l. soluendo ff. de*
neg. gest. Et non est verisimile quod creditor dictas so-
lutiones à tertio recepisset simpliciter, & absque pro-
testatione, & reseruatione iurium consequendi solu-
tiones pro tempore præterito, si reuera non fuisset
satisfactus, & proinde in illis etiam debet habere lo-
cum eiusdem legis dispositio *l. illud ff. ad l. Aquil.* Surd.
cons. 301. *n.* 19. *lib.* 3.]

SVMMARIA.

1 *Fructus iex contractu census nullo, non debentur & infra.*

2 *Dominus census non amittit dominium pecuniarum, quas in emptionem census nulliter factam erogauit.*

3 *Immo potest illas quandocunque ad sui libitum repetere.*

4 *Dominus census si recipiat, vel exigat fructus census nulliter constituti, illos suos non facit.*

5 *Dominus census tenetur restituere fructus ex contractu census nullo perceptos, vel illos in sortem compensare.*

Immo talis compensatio fit ipso iure absque facto hominis, ibidem.

6 *Fructus census exacti ex contractu nullo, possunt à fisco vendicari.*

[*Fructus census indebitè percepti per errorem in modica summa, an statim extenuent sortem, an verò sint compensandi cum fructibus postea decursis.*

Solutio debiti per partes non admittitur, inuito creditore.

Compensatio est facta solutio.

Fictio non plus operatur, quam veritas.

Compensatio admittitur in iis casibus, in quibus admittitur solutio.

Compensatio ad effugiendum cursum vsurarum admittitur ipso iure pro rata debiti statim, atque ad inuicem debetur.

Compensatio habet vim solutionis factæ, non faciendæ.

Compensatio fructuum census cum sorte non admittitur. Et ibi de ratione.

Compensatio requirit debitum, & creditum hinc inde.

Census vt extinguatur per compensationem veri crediti requiritur declaratio.

Census vt extinguatur per compensationem opus est, vt creditum æquiualeat sorti census, vel vt residuum offeratur, & consignetur cum effectu.

Procurator generalis ad exigendum non habet mandatum ad exigendum in debitum.

Ratificatio non inducitur ex actu, nisi per necesse ex eo inferatur.

Voluntas resultans ex facto non extenditur vltra limites facti.]

7 *Fructus ex censu nullo nec etiam à sponte soluente recipi possunt, & est prima ampliatio ad conclusionem.*

8 Ampliat.2. *vt non possint recipi etiam ab eo, qui est solitus dare suas pecunias ad honestum lucrum.*

9 Amplia.3. *vt nec etiam recipi possint sub prætextu alicuius consuetudinis.*

Amplia. 4. *vt nec excuset sexus muliebris, nec bona fides*, num.22.

Amplia 5. *vt non suffragetur renunciatio pacti annullantis contractum*, num.13.

10 *Consuetudo quantumuis iniusta, & irrationabilis excusat à pœna.*

11 *Limitatur in consuetudine permittente vsuras.*

14 *Debitor census tenetur ad interesse etiam ex contractu nullo, quando expressè ad illud se obligauit.*

15 *Item quando pretium census fuit verè, & cum effectu conuersum in illius vtilitatem.*

[*Interesse lucri cessantis regulariter non debetur, nisi solito negotiari.*

Negotiatio consideratur tantum respectu illius mercantiæ, quæ est exposita periculis, & laboribus.

Solito dare pecunias ad censum, quod non debeatur interesse, quia non potest dici solitus negotiari volunt aliqui.

Contrarium volunt alij hic relati.

Conciliat auctor distinguendo.

Census dicitur nullus ex defectu materiæ, quando imponitur super re subiecta restitutioni.

Interesse ex censu nullo ex defectu materiæ peti, & exigi potest.

Siue sit expressè promissum, siue non.

Census impositus super rebus Ecclesiæ, non adhibitis solemnitatibus necessariis, dicitur nullus ex defectu materiæ.

Interesse ex censu nulliter imposito super rebus Ecclesiæ facta declaratione nullitatis, debetur.

Census impositus, non seruata forma Bullæ Pij V. est nullus ex defectu formæ.

Interesse ex tali censu non debetur, ibid.

Interesse non debetur ex censu nullo vti imposito super fundo non libero, & non capace.

Et multo minus quando emptor sciebat, illum fundum non esse liberum, nec capacem.

Qui contra iura mercatur dicitur esse in mala fide.

Culpa propria nemini debet patrocinari.

Iudex non potest condemnare ad interesse non petitum.]

16 *Dominus census recipiens fructus ex censu, qui habet implicitum statum validitatis ante declarationem nullitatis, illos acquirit.*

Fructus ex contractu census nullo, an recipi possint.

QVÆSTIO LXXXVIII.

aliàs part. 2. cap. 2. quæst. 4. ar. 7.

IN hoc septimo, & vltimo articulo non minùs facilis quam breuis est responsio, & resolutio. Quod
† enim data nullitate contractus censualis cessare de- 1
beant fructus illius eo fundamento, vel quia emens
censum non seruata forma *Constitutionis* Pij V. *super
censibus* (& sic nulliter vt ipsemet Papa ibi sanciuit
vers. contractúsque sub alia forma, &c.) non † amittit 2
dominium suarum pecuniarum in emptionem similis
census erogatarum, vt post Sot. *de Iustit. & iure lib.6.
quæst.4. in princ. fuit resolutum in* Rota *coram* bon.mem.
Gypsio, 6. *Iunij* 1594. *in illa Vrbeuetana census, quæ est
impressa post tract. decis.*11. *num.* 3. Immo † potest illas 3
quandocunque repetere, vt dicemus *infra part.3. cap.1.
quæst.3. art.3. nunc quæst.*105. vel quia resoluto contractu censuali sors remanet penes venditorem, & debitorem illius tanquam purum, & merum mutuum, in
quo non cadit perceptio fructuum vt dicebat Rota
coram Illustrissimo Cardinali Mellino, 20. *Maij*, 1602.
in illa Romana Societatis officij, quæ est ibidem decis. 227.
num.4. & coram R.P.D.Pironano, 17. *Februarij* 1612. *in
illa Romana census, quæ ibidem est dec.*31. *num.6. & seq.* &
† propterea si dominus & creditor fructus ex tali cen- 4
su nullo exigat, & recipiat illos, suos non faciat, vt
voluit Rota *coram* bon.mem.Gypsio, 13. *Februar.* 1595.
*in illa Vrbeuetana census, quæ est ibidem dec.*12. *num.*1. &
de fructibus perceptis ex censu empto non præsenti
pecunia (& propterea *ex Bulla Pij V.* nullo) non acquirendis, sed soluenti restituendis, *dixit* Rota *coram*
Reuerendissimo P.D.Sacrato, 11. *Decembris*, 1602. *in
illa Romana census de Mucinis, quæ est ibidem decis.*119.
per tot.

Quo † casu dominus census fructus præfatos inde- 5
bitè, & illicitè perceptos tenetur restituere, vt dictum
est, vel illos in sortem principalem imputare, & cum
illa redemptione census proportionabiliter compensare: immo etiam ipso inuito talis compensatio fit
ipso iure à lege absque aliquo facto hominis, [*l. si non
sortem* 26. *in princip. & ibi* Doctor. *& signanter* Paul. de
Castr. *num.*1. Alex. *in princip. ff. de cond. indeb.*] *cap.*1. *&* 2.
cap. conquestus, ext. de vsur. Rota *in illa Vrbeuetana*

cenſus. 13. *Februarij* 1595. *coram* bon. mem. Gypſio, *num.* 2.

6 Vnde † non ſine ratione fuit per Pium V. *in d. ſua Conſtitutione, verſ. & ita illos propterea non obſtantibus,* ſancitum, quod fructus cenſus contra formam dictæ ſuæ Bullæ impoſiti, & conſtituti ſi ſint exacti, poſſint à fiſco vendicari, *vt conſiderant* Boccac. *in ſuo tract. de cenſibus, part.* 2. *numer.* 139. *& part.* 3. *num.* 56. & Ludouic. Molina, *in ſuo tract. de contract. part.* 2. *diſp.* 392. *num.* 1.

[Sed poſſet in dubium reuocari quid ſentiendum quando iſti fructus non ſunt omni iure indebiti, puta quando cenſus fuit conſtitutus ritè, & rectè ad rationem pura ſeptem pro quolibet centenario, & anno, & fructus fuerunt per errorem recepti, & exacti ad rationem octo, an illa modica ſumma quæ excedit cenſum debitum, ſtatim atque, recepta fuit ipſo iure ceſſerit in diminutionem ſortis pro rata, non verò ſit compenſanda cum fructibus poſtea decurſis, vel decurrendis. Super quo articulo cum fuiſſet conſultus. *Excellentiſſimus* I.C. Dom. Paulus Ranuccius *in Romana Curia Aduocatus eximius, ita reſpondebat in cauſa Maceratenſi inter* D. Ioan. Dominicum Viſcardum, & Dominum Marinum Claudianum.

In propoſita facti ſpecie, in qua Procurator Antonij generalis ad exigendum exegit ab hæredibus Franciſci impoſitoris cenſus pro illius fructibus anno quolibet ſcutum vnum, & baioccos ſeptuaginta quinque vltra ſummam verè debitam erronei exiſtimando, quod ſecunda extinctio partis cenſus facta fuiſſet ad rationem paulorum nouem pro ſcuto, prout facta fuit prima, cum tamen ſecunda fuiſſet ad rationem paulorum decem pro ſcuto. Et quæritur an dicta modica ſumma vltra verè pro fructibus debitam ſoluta ſtatim ipſo iure ceſſerit in diminutionem ſortis pro rata, vel potius firmo remanente cenſu, adſcribenda ſit ſumma prædicta per plures annos vltra fructus ſoluta fructibus poſtea decurſis, qui propterea ex conuentione inter Antonium poſt redditum à bello, & vnum ex hæredibus, vt ſupponitur oretenus facta per plures annos non fuerunt exacti.

Prima facie videtur dicendum illico ipſo iure ceſſiſſe in diminutionem ſortis per *l. ſi non ſortem* 26. *in prin. ff. de cond. ind.* vbi vſuras ſupra legitimum modum ſolutas ſorti imputandas deciditur *& per l. indebitos* 18. *C. de vſur. à contrario ſenſu.*

Nec obſtare, quod tex. loquantur vbi vſuræ, & fructus ſunt omni iure indebiti, prout declarant præ cæteris *in d. l. ſi non ſortem in princ.* Caſtr. *num.* 1. & Alex. in initio ſubdens omni iure indebitas tunc dici quando contra prohibitionem, vel ſupra taxationem legis fuerunt promiſſæ.

Hic autem fructus fuiſſe debitos, & licet non in ea ſumma, quæ ſoluta fuit, tamen ex quo ſumma vltra debitam erat modica, ſicuti non admittitur particularis ſolutio inuito creditore, *l. Tutor. §. Lucius ff. de vſur.* Ita nec compenſatio minimæ ſummæ, quæ eſt ficta ſolutio *l. ſi peculium ff. de ſtat. homin.* ne plus operetur ficta, quam vera contra *tex. in l. filius ff. ſi cert. pet. vt in ſpecie firmant Imol. in l.* 1. *n.* 9. *ad med. verſ. & quod dixi de compenſatione ff. de ſolut.* Laderch. *conſil.* 164. *num.* 10. Gratian. *diſcept.* 515. *n.* 46. *&* 47. & confirmatur, quia compenſatio tunc demum admittitur quando admittitur ſolutio Bellapet. *&* Bald. *n.* 12. *verſiculo ſed hic dubitatur in fin. in l. fin. C. de compenſ. quos allegat* Surd. *conſ.* 246. *num. duodecimo.*

Nam fieri compenſationem ipſo iure etiam pro rata debiti ex eo tempore, quo inuicem debetur ad effugiendum curſum vſurarum ſunt tex. clari *in l. ſi conſtat* 4. *C. de compenſ. vbi* Bart. *&* Salic. *in Summ. Ange. n.* 3. *& cæteri, & in l. eius* 7. *C de ſolut. vbi præſertim* Salic. Roderic. *de ann. redditibus lib.* 2. *q.* 18. *num.* 2. *&* 13. *latè* Coſta *de ration.* Rotæ *quæſt.* 61. *n.* 1. licet plures ex allegatis per eum nihil dicant. Et ratio cur admittatur particularis compenſatio, licet non particularis ſolutio eſt, quia compenſatio habet vim ſolutionis factæ, & ita procedunt ſupra allegata, non faciendæ Doctor. *in l. quidam exiſtimauerunt ff. ſi cert. pet.* Roderic. *d. lib.* 2. *quæſt.* 18. *num.* 10. Peregr. *conſil.* 107. *num* 5. *lib.* 2. Coſta *d. quæſt.* 61. *n.* 6. de quo quicquid ſit abſolutè loquendo, in terminis, in quibus agitur, de effugiendo curſu vſurarum hoc verius eſſe conuincunt iura proximè allegata.

Contrarium tamen exiſtimo reſpondendum ex eo, quod in cenſu nulla ſubeſt obligatio ſortis reddendæ, & redditio libera impoſitoris voluntate pendet iuxta Bullam Pij V. Ideóque non poteſt induci compenſatio crediti impoſitoris cum ſorte principali ipſo iure, & ſine voluntate, & declaratione ipſiuſmet impoſitoris, qui ſemper dicere poteſt, Nolo compenſare, quia nolo cenſum redimere, ſed continuare, & propterea ante declarationem non poteſt induci compenſatio, tum quia induceretur inæqualitas inter partes contraria compenſationi, & reſolutioni contractus: tum quia dum nulla eſt obligatio ſortis, nulla poteſt applicari compenſatio, requirens debitum, & creditum hinc inde, atque ita in puncto firmat. Nauar. *in comment. de vſur. n.* 125. *& plenè comprobans* Roder. *d. lib.* 2. *q.* 18. *ex n.* 9. *vſque ad num.* 16.

Tunc autem extinguitur cenſus per viam compenſationis quando illius debitor cenſuario denunciat velle ſe cenſum redimere compenſando creditũ quod cum eo habet cum pretio cenſus, vt poſt Nauar. Boccac. Molin. Rebell. Aueud. *&* Felician. *optimè de more tradit* Cencius *de Cenſibus part.* 3. *cap.* 1. *q.* 3. *art.* 6. *n.* 4. *& ſeq. & vltra eos* Roder. *de ann. redditibus lib.* 2. *q.* 18. *n.* 17. *&* 18. *& idem* Molin. *de iuſtit. & iur. tom.* 2. *de contract. diſp.* 560. *n.* 3. *verſ. obſeruas verò.*

Intelligendo, quod creditum æquiualeat prætio cenſus, aliàs ſi quid ſupplendum ſit, fiat ſimul reſiduũ realis obligatio, & conſignatio, *vt per* Roder. *d. n.* 18. *poſt med. verſ. & hoc quando creditor.*

Cùm ergo ceſſet iſta declaratio, cum ab vno ex hæredibus nunquam, ab alio verò contraria facta fuerit, vt ſupra, ceſſat prætenſa ſortis diminutio ex allegata.

Intrat etiam alia conſideratio, quod nempe generalis procurator ad exigendum non dicebatur habere mandatum ad exigendum fructus indebitos *l. ſi procurator §. idem Labeo ff. rem rat. haber.* Dec. *conſil.* 98. *ſub num.* 1. Neque principalis approbauit exactionem vti ritè factam, ſed voluit teneri ad reſtitutionem pecuniæ exactæ vltra ſuum creditum per dimiſſionem pro rata fructuum decurrendorum, adeo quod noluit cenſum extingui neque habere ſolutionem vltra debitum pro ſibi facta vſque ab initio, ſed quia dabatur conditio contra procuratorem, voluit illum à damno præſeruare illíque reſtituere modo conuento; Ratificatio enim non inducitur ex actu, niſi per neceſſe ex eo inferatur, nec extenditur vltra limites facti, vt de primo poſt alios Crau. *conſil.* 204. *num.* 14. Surd. *conſ.* 164. *num.* 46. *& conſil.* 183. *num.* 36. *& in Anconitana Sequeſtri* 16. *Decembris* 1596. *coram Corduba,* & de ſecundo, quia voluntas ex facto collecta eatenus extenditur quatenus ex illo de neceſſitate infertur Bart. *& alij, quos allegat* Gabr. *conſil.* 154. *num.* 37. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 164. *num.* 47. Becc. *conſil.* 109. *num.* 46. *libr.* 1. *hucuſque* D. Ranuccius.

Stat igitur firma concluſio, quod fructus cenſus indebitè percepti non extenuant ſortem dum cenſus fuit in ſtatu validitatis, ſed dumtaxat quando cenſus ipſe fuit ab initio nullus ipſo iure.] Ampliatur autem hæc concluſio nonnullis modis, &

Primò, † vt fructus ex cenſu nullo, & contra 7

formam

fotmam Constitutionis Pij V. compositi,& constituti sint adeò indebiti, vt nec etiam recipi licitè possint à sponte soluente, vt dicebat Rota *in vna Vrbenetana census*, 2. *May* 1596. *coram* b. m. Gypsio, *quæ est post tract. dec.* 228. *num.* 2.

8 Ampliatur 2. † vt nec etiam possit fructus præfatos exigere, vel recipere is, qui est solitns suas pecunias dare ad honestum lucrum, *vt dicebat* Rota *in d. Vrbeuetana census*, 2. *May*, 1595. *num* 3.

9 Ampliatur 3. vt † nec etiam sub prætextu alicuius consuetudinis, quæ in contrarium vigeret possint dicti
10 fructus licitè percipi? licet enim † consuetudo quantumuis iniusta, & irrationabilis excuset à pœna Bart. *in l.* 1. *n.* 11. *ff. quod quisque iur. & alij relati ab* Honded. *cons.* 88. *num.* 47. *& cons.* 92. *num.* 18. *lib.* 2. Hoc tamen
11 fallit in casu proposito, † in quo tractatur de consuetudine permittente vsuras, quæ cùm sint de iure diuino, & naturali probibitæ, talis consuetudo tanquam contrarius naturale, & diuinum, non excusat, vt deducit Bero *cons.* 167. *per tot. & signanter num.* 10. *vers. non ob.* [illegible] *consuetudo, lib.* 1. *& firmauit* Rota *coram* bon. mem. Gypsio, 6. *Iunij*, 1594. *in illa Vrbeuetana census, quæ est post tract. dec.* 11. *num.* 3. *& coram eodem, in eadem causa*, 2. *May*, 1595. *vt ibid. decis.* 128. *num.* 2. *& aliàs dicebat eadem* Rota *coram* Illustriss. Cardinali Mellino, 29. *Ianuary*, 1601. *in illa Romana societatum, quæ est ibidem dec.* 9. *num.* 23. quod in materia vsuraria non suffragatur consuetudo.

12 Ampliatur 4. hæc eadem conclusio, vt † à restitutione fructuum ex contractu censuali nullo ob aliquod pactum contra substantiam illius, vel aliàs vsurarium, in eo appositum non excuset, nec sexus muliebris, nec bona fides cum eo casu fructus ipso iure exceriuent sortem, vt diximus *sup. num* 5. *& dixit* Rota *coram* Seraph. *decis.* 1006. *num.* 7. *& seqq. part.* 2. licet secus esse dicat vbi nulla labes vsuraria considerari potest.

13 Ampliatur 5. locò ex iis, † quæ nota Felician. *in dd. suis Commentar. de censib. tomo* 2. *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 4. videlicet quod vbicunque contractus censualis est nullus, & reprobus propter appositionem alicuius pacti quod sit de se vsurarium, vel contra substantiam dicti contractus, & per consequens dominus, & creditor census non possit licitè ex eo fructus percipere, non suffragetur ei si tali pacto renuncier nam non obstante dicta renunciatione non poterit licitè dictos fructus percipere, cùm post delictum consummatum huiusmodi renunciatio nullam illi possit afferre vtilitatem, nec excusationem, vti ibi latè comprobat *Felician.*

Limitari autem, debet supra firmata conclusio, vt
14 non procedat si † debitor census etiam in huiusmodi contractu nullo, & inualido obligauit se expresse ad damna, & interesse, quia eo casu ratione dictæ suæ obligationis teneretur ad solutionem dictorum fructuum, non quidem tanquam fructuum census, sed ratione damnorum, & interesse & eo nomine poterit dominus census illos licitè consequi, & percipere, vt dixit Rota *coram* bon. mem. Iusto. 26. *May* 1600. *in illa Tudertina census, quæ est impressa post tract. dec* 139. *n.* 8. *&* coram eodem, 28. *Iunij*, 1602. *in vna Romana census Sancti Celsi, quæ ibidem decis.* 229 *per tot.* Immò etiam quod in instrumento census non foret facta dicta
15 obligatio de soluendo damna, & interesse, si † tamen pretium census verè, & cum effectu foret conuersum in rem & vtilitatem venditoris, & debitoris census fructus ex dicto contractu nullo, & illicito posset dominus census licitè percipere, vt dixit *ibi* Rota *num.* 1. tanquam licitum interesse quod esset probatum, & liquidatum ex eodemmet instrumento venditionis census absque alia probatione, & liquidatione, vt supra dictum fuit *part.* 1. *cap.* 2. *quæstion.* 1. *articul.* 6. *nunc quæst.* 19. quod hic repetere superuacaneum esse existimaui.

[Sed posset non incongruè dubitari de conclusionis in hac limitatione firmatæ veritate: Nam cùm regulare sit, quod interesse lucri cessantis, non debeatur, nisi solito negotiari Ruin. *cons.* 48. *n* 3. *lib.* 5. Rol. *cons.* 35. *n.* 11. *lib.* 1. Mantic. *dec.* 83. *n.* 2. Rota Genu. *dec.* 37. *n.* 11. *vers. respondetur, & dec.* 50. *n.* 3. *& decis.* 86. *n.* 2. Marta *decis.* 105. *num.* 8.

Negotiatio autem consideretur dumtaxat respectu alicuius mercantiæ, quæ. & periculis, & expensis, laboribusque sit exposita ad Cunrad. *de contract. q.* 30. *in* 4. *conclus. paulo post princ. vers. octaua autem est, & in fine d. conclus.* Io. Lup. *ad cap. per vestras in* 6. *notab.* §. 2. *num.* 2. *vers. aduerte, & infra vers. subdit potius de donat. int. vir. & vxor. fol.* 246. *& alij, quos allegat* Felician. *de censib. tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 14. quæ pericula expensæ, & labores cum omnino cessare videantur in emptionibus censuum, inde sequi videtur quod solito dare pecunias ad censum nullum debeat possit interesse ex huiusmodi contractu nullo, & inualido, vt auctoritate Alex. *in l. diuortio in princ. ff. sol. matr. dicit* Ruin. *dict. consil.* 48. *n.* 3. *libr.* 5. & in propriis terminis propter dictam rationem concludit Felician. *d. n.* 14. *quem sequitur* Iacob. Cancer. *variar. resolut. tom* 3. *cap.* 7. *num.* 31. *& seq. & videtur voluisse* Rota *in illa Viterbiensi census*, 2. *Maij*, 1595. *coram* Gypsio, *quæ est post tract. decis.* 228.

Contrariam tamen sententiam quando is, qui est solitus dare pecunias ad censum, probaret quod habuisset in promptu censum idoneum, in cuius emptionem fuisset requisitus implicare suas pecunias firmauit Castr. *d. l. diuortio in prin. & l.* 3. *ff. de eo, quod cert. loco, sequuntur multi, quos referunt* Rol. *d. cons* 35. *n.* 13. *&* Surd. *dec.* 262. *n.* 1. & in puncto emptoris census voluit Rot. *in illa Senogalliensi prædij*, 24 *Nouemb.* 1596. *coram* Bubalo, *quæ est post tract. dec.* 58. *n* 6.

Ego verò pro dissolutione huius difficultatis, & cõciliatione harum opinionum inter se dissidentium, existimo, esse recurrendum ad distinctionem, quam cõsiderauit Rot. corã Seraph. *dec.* 787. An nullitas census proueniat ex defectu materiæ, An verò proueniat ex defectu formæ. Ex defectu materiæ dicitur prouenire nullitas cẽsus, quando fuit impositus super bonis fideicõmisso, & restitutioni subiectis *de quo nos diximus supra part.* 1 *cap.* 2. *q.* 1 *art* 6. *nunc q.* 19. & tunc deberi interesse lucri cessantis diximus *d. artic.* 6. *n.* 44 *& multis decisionibus* Rotæ *confirmauimus, & signanter d. dec.* 787. *coram Seraph.* Prout etiam census dicitur nullus ex defectu materiæ, quando fuit impositus super rebus Ecclesiæ absque solemnitatibus à iure requisitis, *de quo nos diximus d. cap.* 2. *quæst.* 3. *art.* 2. *& hoc eod. art. hic num.* 16. Et hoc quoque casu, declarata nullitate dicti census, deberi emptori census interesse lucri cessantis, declarauit, Rota *in illa Romana census S. Celsi coram* Iusto 28. *Iunij*, 1602. *quæ est post tract. dec.* 229 In cuius decisionis casu videtur potius esse interesse damni emergentis; & illius recompensatiuum, quam lucri cessantis. Sed quicquid sit tale interesse debetur non solum quando fuit expresse promissum, & stipulatum in euentum nullitatis census, *vt diximus hoc eod. artic. numer.* 14. *& seq.* vbi aliquot Rotæ decisiones fuerunt allegatæ, quibus addi potest decisio Seraph. 383. *n.* 6. *& d. decis.* 787. *num.* 1. *&* 10. *& illa Senogaliensi prædij coram* Bubalo, *quæ est post tract. decis.* 58. *numer. quinto, versicul. præterea, & in vna Romana census* 19. *Februarij*, 1618. *coram* R. P. D. meo Vbaldo, *quæ est post tractat. decis.* 389. *n.* 12. Sed etiam si non fuisset expresse promissum cùm illud debeatur ex legis dispositione, vt dictum fuit supra *d. cap.* 2. *q.* 1. *art.* 6. *n.* 43. *in fin. & benè declarat* Rot. *coram* Seraph. *d. dec.* 787. *& in d. Senogaliensi in* 1. *&* 8.

Et

Et in his terminis existimo esse veriorem sententiam *Castr. & aliorum*, qui volunt emptori census deberi interesse lucri cessantis ob nullitatem census.

Secundò vero casu quando census est nullus ex defectu formæ, puta quia in illius impositione, & venditione non fuit seruata forma Bullæ Pij V. veriorem esse opinionem Alex. Ruin. Felician. & Cancer. *& in his terminis loquitur* Rot. *in illa Vrbeuetana census supra allegata.*

Et propter eandem rationem hanc sententiam negatiuam recipiendam esse censeo in censu imposito super fundo non libero, & non capace census super impositi cum talis impositio sit contra formam traditam in dicta Bulla Pij V. quam esse ad vnguem, & inuiolabiliter obseruandam diximus.

Et multò magis hanc sententiam amplectendam esse crediderim quando emptor census haberet scientiam, & notitiam, quod fundus, super quo census imponitur, non esset capax dicti census, vel non esset liber, vel ex alio capite impositio fieret contra formam dictæ bullæ. Nam cùm eo casu cognoscat se emere censum nulliter, dicitur esse in mala fide *l. quemadmodum C. de agricol. & censit. lib. 11. cap. qui contra iura de reg. iur. lib. 6.* Bart. *in l. sed si lege §. scire ff. de petit. hared.* Et proinde ex dicto contractu nullum potest consequi lucrum; nam ex propria culpa nemo debet lucrum, & commodum reportare. Crau. *cons. 100. n. 11. lib. 1.* Natt. *cons. 72. n. 18. lib. 1.* Magon. *decis. Lucens. 33. num. 43.*

In iis autem casibus, in quibus tale iu interesse licitè peti. & exigi potest, quod Iudex non possit debitorem ad illud condemnare, nisi sit requisitus diximus in addition. ad *part. 1. cap. 3. q. 2. art. 1. n. 15.*

16 Limit. secundò, in † censu qui aliquando fuit in statu validitatis; vt dicitur de censu imposito super bonis Ecclesiæ; qui ita demum est nullus, si Ecclesia volet, *vt diximus supra part. 1. c. 2. q. 3. artic 2. seu q. 24.* Nam dominus huiusmodi census recipiens fructus illius antequam dictum sit de eius nullitate, illos sibi acquirit, nec tenetur ad illorum restitutionem, vt diximus *dict. art. 2. in fine, & deducit* Stephan. Gratian. *Disceptat. Forens. tomo 3. cap. 559. num. 64.*

SVMMARIA.

1 *Dominus census non est propriè creditor, respectu sortis.*
2 *Venditor census non est propriè debitor, respectu sortis.*
3 *Census formalis, quis sit.*
Census materialis, quis sit.

Quibus actionibus, & remediis Census exigi valeat.

QVÆSTIO LXXXIX.

aliàs par. 2. cap. 2. quæst. 5.

QVinta, & vltima superest Quæstio in hac secunda parte principali, in qua tractandum est de remediis & actionibus, quæ domino, & creditori census occasione illius competunt. Non quidem ad repetendum pretium in emptionem census erogatum,
1 quam sortem principalem appellant quoniã † dominus census non potest propriè dici creditor ipsius sortis, sed fructuum tantum, vt animaduertit Doctor. Marta, *voto, 51. n. 6. & fuit dictum in* Rota *coram* Seraph. *dec. 890. n. 3. part. 1.* cum illa regulariter non possit ab initio repeti, vt dicitur *d. n. 3. & sancivit* Pius V. *in sua Bulla super censib. vers. pacta etiam continentia, &c. & nos diximus sæpius, & dicemus latius infra part. 3. c. 1. q. 3. art. 4. nunc quæst. 106.*

Prout † è controuerso is, qui censum soluit non di- 2
catur debitor sortis, sed annuæ responsionis, quæ soluitur singulis annis, vel singulis semestribus pro fructibus census, Hieron. Gabr. *cons. 141. n. 8. lib. 1.* Vinc. de Franc. *dec. 254. n. 9.* Surd. *dec. 204. num 9.* [*& voluit* Rota *in Romana census coram* R.P.D. Merlino 13. *Maij*, 1630. *post tract. dec. 528. n. 6.*

Sed agendum est de actionibus competentibus tàm
pro censu formali, qui † est illud ius ex quo nascun- 3
tur, & renouantur singulis annis fructus, qui soluun-
tur, quam pro materiali, idest, † pro illa annua, vel se- 4
mestrali responsione, & censu, qui loco fructuum soluitur iuxta distinctionem aliàs *supra factam hac ead. part. 2. cap. 1. quæst. 1. art. 2. num. 11.*

Hanc autem quintam Quæstionem in nouem Articulos diuidendam esse duxi, in quorum quatuor prioribus agetur de remediis, quæ competunt pro censu formali, in sequentibus quinque de remediis, & actionibus, quæ dantur pro exigendo censu materiali. Articuli autem sunt infrascripti, videlicet.

Primus: Pro censu formali datur iudicium petitorium, & quid in eo probandum sit.

Secundus. An pro eodem censu formali competant remedia possessoria, & quæ.

Tertius: Cui, & contra quem competant dicta remedia possessoria.

Quartus. Quid in his remediis possessoriis probandum sit.

Quintus. An dominus census propter moram debitoris in soluendo censum possit propria auctoritate capere fructus rei suppositæ, vel aliorum bonorum.

Sextus. An pro censu materiali competat via executiua, & contra quos.

Septimus. An pro annuis censibus agi possit actione personali, & contra quos.

Octauus. An pro annua responsione censuali agi possit actione in rem scripta contra possessores bonorum suppositorum, vel aliorum.

Nonus. An possessores bonorum suppositorum vel aliorum conueniri possint actione hypothecaria, vel remedio vtilis Saluiani Interdicti pro solutione annui census, vbi constituitur regula affirmatiua cum nonnullis ampliationibus, limitationibus, & declarationibus, vt in eo.

SVMMARIA.

1 *Iudicium aliud est petitorium, aliud possessorium.*
2 *Petitorium iudicium est, quando agitur de dominio, vel quasi.*
3 *Possessorium iudicium est; quando agitur de mera possessione vel quasi.*
4 *Pro censu formali competit iudicium petitorium, & infra.*
5 *Ex contractu censuali oritur obligatio, quæ parit actionem realem.*
6 *Ius quod oritur ex contractu census, est reale.*
7 *Iudicium petitorium pro censu formali intentatur, vel per actionem negatoriam negando aduersario nullum ius competere.*
8 *Vel per actionem confessoriam petendo declarari ad se ius competere.*
9 *Actor debet probare fundamentum suæ intentionis.*
10 *Negatoria agens nil tenetur probare, sed negatione est tutus.*
11 *Facta non præsumuntur, sed probari debent ab allegante.*

12 *Res*

12 *Res qualibet præsumitur libera.*
13 *Confessoria agens debet probare. Primò ius illud sibi competere.*
14 *Secundò quod illius ius spectat ad se iure dominij, vel quasi, &* num.21.
Tertiò censum pro quo agit fuisse impositum, iuxta formam Bullæ Pij V. num.22.
15 *Solutionum annui census receptio non facit probationem legitimam, quod census ille spectet ad recipientem iure dominij, vel quasi.*
16 Limit.1. *nisi huiusmodi solutio fuerit facta uniformiter per decennium, ex causa dicti census.*
17 *Maximè si sint deperdita instrumenta censualia.*
18 *Admittit tamen probationem in contrarium, cum sit probatio præsumptiua.*
19 Limitat.2. *si huiusmodi solutio esset facta per tempus immemorabile, etiam absque expressione alicuius causa ob quam fieret.*
20 *Solutio immemorabilis habet vim causæ, & legitimi tituli.*
[*Pro censibus hæreditariis competit petitio hæreditatis sub* num.22.

Petitorio iudicio pro Censu formali, an agi possit, & quid in eo sit probandum.

QVÆSTIO XC.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 5. art. 1.

INter alias iudiciorum diuisiones vna est quod aliud
1 sit † petitorium, aliud possessorium vt in *Rubr. & tot. tit.* & signanter *in l. ordinarij C. de rei vendic.* Gloss. *in l. momentanea, C. qui legit. persona stand. in iud. hab. Canonistæ communiter in Rubr. de causa possess. & propr. ext. in 6. & in Clem. & Legistæ in l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquir. poss. & alibi passim.*

2 Petitorium † autem iudicium est quando agitur de proprietate, & dominio, vel quasi alicuius rei, quæ in
3 iudicium deducitur. Possessorium † verò quando agitur de mera possessione vel quasi, vt docent Doctor. in locis allegatis, *plenè explicat* Robert Maranta, *in suo Speculo aureo, part.4 dist. 7. num.1. & 2.* Contard. *de moment. possess. quæst. 13. per totum, & maximè num. 7. & 8.* Videndum itaque est an pro censu formali de quo nunc agimus, competat tàm iudicium petitorium quàm possessorium, & prius agendum est de petitorio in isto, mox de possessorio in tribus sequentibus articulis.

4 Quod † autem pro censu isto intentari possit iudicium petitorium videtur indubitabile: cùm enim ex
5 contractu † censuali oriatur obligatio quæ parit actionem realem, Crau. *cons.107. num.4.* Tiraq. *de retractu lignag. §.1. Gloss.6. num.4. post quos* Rota *in vna Romana census de Caffarellis, 9. Decemb.* 1587. *coram* b.m. Gypsio, *quæ est impressa post tractat. dec.230 num.6. & 8.* Et ius
6 † quod ex contractu census oritur sit reale, Gabriel. *cons.141. num.1. & cons.148. num.1. & seqq. lib.2.* Bened. Bon. *in suo tract. de censib. art. 39. sub n. 65.* nemo negauerit quin sicut pro aliis rebus, & iuribus realibus dantur actiones reales, & competit iudicium possessorium, pro hoc etiam iure censuali idem iudicium petitorium competere possit.

Dicitur autem intentatum iudicium petitorium pro hoc iure censuali si agatur de dominio vel quasi iuris exigendi fructus census, & annuas responsiones censuales. Quod potest duobus modis intentari, & pro-
7 poni. Vno † quidem si dominus census agendo petat per iudicem declarari ius illud ad se spectare iure dominij vel quasi, quo casu competit actio confessoria.
Altero † modo si quis dubitans conueniri ab aliquo 8
pro solutione census, vel etiam existens in quasi possessione soluendi annuas responsiones censuales adeat Iudicem petendo declarari per eum ius illud exigendi aduersario contra se non competere, & tunc datur actio negatoria vel quasi. *§. æquè, & ibi* Ang. Aret. *n.9. & 10.* Ias. *num. 55. 56. & 61. & alij Institut. de action.* Bellam. *cons.21. n.8. ad fin.* Iacob. Venent. *in suo tract. de ann. præstat. part.2. q.2. & in puncto* Gabr. *d. cons.141. num.4. & 5. & d. cons.148. numer.3. & 4. lib.2.* Federic. Martin. *in suo tract. de iure cens. cap.9. num 84. & fuit resolutum in* Rota *coram* Bon. mem. Orano, 14. *Octobris,* 1588. *in vna Romana census, quæ est impressa post tract. dec.231. n.6. in fine.*

Et licet quilibet † qui agendo in iudicium compa- 9
ret teneatur iustificare fundamentum suæ intentionis, *l. qui accusare, C. de eden. cum vulgar.* Is tamen qui agit
† actione negatoria nihil probare tenetur sed satis est 10
tutus, negando aduersarij intentionem qui cum præsupponat annuum censum sibi deberi nititur non so-
lum in facto, † quod non præsumitur, sed ab alle- 11
gante probari debet, non autem à negante, *l. in bello, §. facta, ff. de capt. & postlim. reuers.* plenè Franc. Herculan. *in suo tract. de proban. negat. n 54. & 55,* sed etiam in facto, quod habet præsumptionem iuris con-
tra se, cùm † de iure quælibet res præsumatur libera, 12
vt not. in l. altius C. de seruit. & aq. in l. circa, ff. de probat. Census autem impositio licet non sit vera seruitus, habet tamen quandam seruituris speciem, *vt diximus supra part.1. cap. 2. quæst.3. artic.1. nunc quæst. 23.* ergo agenti negatoria nihil probandum est sed illi sat est negare intentionem aduersarij, Bellam. *d. cons.21. n.9.*

Vel quatenus velit in se suscipere onus aliquid probandi poterit obiicere aduersario censum de quo in iudicio agitur fuisse, & esse ab initio nullum ipso iure, iustificando simpliciter vel illum fuisse impositum contra formam *Constitutionis* Pij V. *de forma crean. cens.* non super re immobili, fructifera & certis finibus designata, vel in illius alienatione & venditione fuisse appositum aliquod ex iis pactis, quæ *supra hac ead. part. 2. cap.1. q.3. per tot.* diximus reddere nullum, & fœneratitium contractum censualem: nam cùm ex simili censu nulli possint deberi fructus, & responsiones, vt diximus *in præcedenti q. art.7.* satis erit agenti negatoria actione ad victoriam.

Is autem † qui ad censum iustum formalem actione 13
confessoria agere volet, debet non solum allegare sibi competere ius consequendi annuas responsiones censuales ex contractu census deberi, Gloss. *fi. ad fin. in c. querelam, ext. de elect.* sed etiam causam specificam elatam, & concludentem, scilicet, contractum ex quo census debitus sit, puta ex contractu emptionis, donationis, legati, &c. *Cin. in l. si certis annis, num.12. C. de pact.* Guido Papa, *dec.408. in propriis terminis nostris,* Gasp. Roderic. *in suo tract. de ann. redditib. lib.1. quæst.15. n. 32. & seqq.* aliàs census ille diceretur census ignorantiæ, cùm illius causa ignoretur, vt dixit *text. in cap. peruenit, & ibi* Butr. *n.4. ext. de censib.* quem nec humanis, nec diuinis legibus inueniri respondet ibi Papa, & refert Roder. *d. q.15. num.33.*

Debet † præterea probare ius illud ad se spectare 14
iure dominij, vel quasi, *cap. peruenit, ext. de censib.* cum regulariter in iudiciis realibus sit necessaria, probatio dominij ex parte actoris, *§. omnium, & ibi* Gloss. & Doctor. *Instit. de act.*

Nec esset † releuans probatio, quæ resultaret ex 15
receptione solutionum in præteritum factarum, quoniam ex iis non infertur de necessitate quod recipienti competat ius illud recipiendi iure dominij vel quasi, Bat. *in l. quidam in suo tract. num.4. ff. de condit. & Instit.* Corn. *cons.19. num.15. lib.2.* Bon. *d. suo tract. de censib.*

art. 39

art.39. num.65. Roder. *de q.15. numer.2. & 3.* Federic.
Martin. *in d. suo tract. de iure censu. cap.7. n.55. & seqq.*
16 Nisi † talis solutio fuerit vniformiter facta per spa-
tium decem annorum, & appareat fuisse factam ex
causa dicti census: tunc enim ex talibus solutionibus
resultaret legitima probatio dominij, vel quasi dicti
iuris. Doctor. *communiter in l. cum de in rem verso, ff. de
usur.* Patis. *consil.45. n.28. lib.1. & cons.13. num.14. lib.4.
& in propriis terminis* Roder. *d. quæst. 15. n.5.* Federic.
Martin. *d. suo tract. de iure cens. cap.3. n.73. & seqq.* vbi
hoc ampliat multipliciter *vsque ad num. 125. & cap.7.
n.57. & seqq.* Mich. Salon. *qui testatur de communi, in
suo tract. de contract. & commerc. human. in tit. de censib.
art.3. controuers.24. num.5. versic. quarta assertio, & vo-
lait* Rot. *in vna Anconitana census, 25. May,* 1598 *co-
ram* b.m. Corduba, *quæ est post tract. decis.111. num.6.*
17 maximè † si sint deperdita instrumenta censualia, vt
18 dicit Bon. *d.n.65. versic. deperditis etiam.* Quæ † tamen
cùm sit probatio præsumpti tituli præcedentis proue-
niens ex præsumptione *d.l. cum de in rem verso*, vt ani-
maduertit Martin. *d.n.57.* & alij poterit per quamli-
bet legitimam probationem in contrarium factam
subuerti, *vt dicit* Roder. *d.q.15. n.6.*
19 Posset etiam † suffragari probatio solutionum præ-
cedentium etiam absque alicuius causæ expressione
factarum si fuissent factæ per tempus immemorabile,
20 quia † immemorabilis illa, & continuata solutio cen-
suum habet vim causæ, & tituli, vt post Couar. *in Re-
gula possessor. part.2. §. 4. de reg. iur. lib. 6. dicit* Mich.
Salon *d. controu.24. n.3. vers. tertia assertio,* Feder. Martin.
d. cap.3. n.129. & seq. & d. cap.7. n.40. & seq. Gasp. Ro-
der. *d.q.15. n.4. & nos diximus supra hoc 2.c. q.3. art.9.
nunc q.81. num.29.*
21 Exceptis † autem his casibus agens actione confes-
soria pro iure exigendi annuas responsiones censuales
debebit probare censum cuius vigore recepit solutio-
nes ad se spectare, & pertinere ex titulo habili ad trās-
ferendū dominium, vel quasi, de quibus diximus *supra
hac 2. part. cap.1. q.1. art.1. & 2.* Quomodo autem fieri
possit huiusmodi probatio, docuimus *supra part.1. c.4.
nunc quæst.43. per tot.*
22 Debet † etiam is, qui actione confessoria pro iure
censuali agit, probare censum illum super quo lis agi-
tur fuisse impositum, & constitutum iuxta formam
dictæ *Constitutionis Pij V.* cùm aliter constitutus sit
nullus, & illum pro fœneratitio habēdum esse declarat
ibi Papa *in vers. contractúsque sub alia forma, &c.* & sub-
iungat ex contractu aliter celebrato census annuos
exigi non posse, & exactos fisco applicet, vt nos quo-
que diximus *supra quæst præcedenti, art. vlt.*

[Et pro censibus hæreditariis competere etiam pe-
titionem hæreditatis firmauit Rota *in vna Anconitana
census 15. February, 1623. coram* R. P. D. Buratto, *post
tract. dec.420. num.7.*]

SVMMARIA.

1 *Possessorium iudicium dicitur summarium, & ideò in multis priuilegiatum.*
2 *A sententia lata in possessorio non datur appellatio saltem quo ad effectum suspensiuum.*
3 *Limitatur de iure Canonico, quo appellatur ad vtramque effectum.*
4 *Sublimitatur in locis vbi seruari debent Constitutiones Ægidiana, quibus prohibetur appellatio in possessoriis.*
5 *Constitutio Ægidiana reducit iudicium possessoriam ad terminos iuris ciuilis.*
6 *Pro censu formali competunt remedia possessoria.*
7 *Ius exigendi censum est reale.*
8 *Remedia possessoria competunt pro iuribus incorporabilibus.*
9 *Ius exigendi censum, dicitur possideri, vel quasi.*
10 *Possessoria remedia competunt pro iuribus realibus, & pro præstationibus personalibus, quæ debentur ratione alicuius rei immobilis.*
[*Interdictum quorum bonorum est adipiscendæ possessionis, & datur pro iuribus incorporalibus.*
Datur pro iuribus censualibus.]
11 *Negans soluere censum vt acquirat libertatem non soluendi in futurum, dicitur spoliare dominum census si ipse habeat se pro spoliato.*
12 *Spoliato iure exigendi censum datur vtile interdictum vnde vi, &* num.15.
13 *Conclusio sententia in dicto interdicto, qualis esse debeat.*
14 *Remedium spoliatiuum, an competat pro præstationibus merè personalibus dubitant Doctores.*
15 *Remedium spoliatum datur pro præstationibus realibus.*
[*In spolio intentato pro censibus fit condemnatio pro fructibus à die commissi spolij.*
Fructus quando in iudicio spolij veniunt principaliter, & non accessoriè fit condemnatio à die factæ subtractionis.
16 *Possessio vel quasi, solo animo retinetur.*
17 *Negans soluere censum ei, qui non habet se pro spoliato dicitur illum in sua possessione, vel quasi turbare.*
18 *Limitatur si simpliciter solutionem differat, non tamen neget se teneri ad soluendum.*
19 *Turbato in iure exigendi censum, datur interdictum vtile vti possidetis.*
20 *In hoc interdicto veniunt omnes fructus decursi, etiam ante petitam manutentionem.*
[*Manutentionis Iudicium pro iure exigendi censu cessat, extincto censu.*
Exceptio compensationis crediti illiquidi non impedit manutentionem.]
21 *Manutentio in iure exigendi census, non retardatur propter exceptionem nullitatis census.*
22 *Nec pendente iudicio super dicta census nullitate.*
23 *Nec pendente iudicio super appellatione à sententia qua census fuit nullus declaratus.*
24 *Nec pendente iudicio super nullitate dictæ sententia.*
25 *Nec pendente iudicio super appellatione à decreto de soluendis fructibus, quia possunt alio iudicio peti fructus postea decursi.*
26 *Nec pendente restitutione in integrum aduersus lapsum fatalium ad prosequendam appellationem.*
27 *Nec pendente iudicio super discussione bonorum debitoris census.*
28 *Nec per exceptionem simulationis contractus census.*
29 *Nec exceptione fideicommissi.*
30 *Nec per exceptionem extinctionis census.*
[*Exceptio extinctionis census non retardat manutentionem si extinctio sit turbida.*]
31 *Nec per aliquam exceptionem requirentem altiorem indaginem.*

Pro Censu formali an competant remedia possessoria, & quæ.

QVÆSTIO XCI.

aliàs part. 2. cap.2. quæst. 5. ar. 2.

VIdimus in præcedenti Articulo quomodo pro censu formali possit intentari iudicium petitorium, & quid in dicto iudicio sit probandum, sequitur declaremus, an pro eodem censu competant remedia possessoria. Quæ disceptatio non debet censeri

superuaca

superuacanea,& frustratoria, nam ex ea multiplex re-
sultare potest vtilitas, si enim concluserimus pro cen-
su formali concedi remedia possessoria, tale iudicium
1 possessorium † erit summarium, & ideo in multis pri-
uilegiatum, *l. momentanea, vbi* Bart. *& aly*, *C. vnde vi*,
Maranta, *de ordin. iudic. part.4. distinct. 9. per totum, &*
signanter num.43.

2 Præterea † à sententia lata in dicto iudicio non da-
bitur appellatio saltem quo ad effectum suspensiuum,
l.vnica, & ibi glos. & Scribentes, & latissimè Contard.
C. si de moment. poss. Felic. de Solis, *in suis Commentar.*
de censib.tom.1.lib.3. cap.1. n.11. vbi multos allegat: quæ
tamen conclusio licet inspecto iure ciuili communiter
3 recipiatur, iure † tamen Pontificio etiam in causis
possessoriis est licita appellatio quo ad vtrumque effe-
ctum tàm suspensiuú, quàm deuolutiuum, vt per mul-
ta iura, & auctoritates, firmat Contard. *loco mox citato,*
limit.3. quem, & alios refert Felic. *d.n.11. ad med.* exceptis
4 † tamen locis Sedi Apostolicæ immediatè subiectis, ad
quæ Paul. III. fuerunt extensæ Constitutiones Ægi-
dianæ, quæ *lib. 6. cap.2.* prohibent appellationem in
causis possessoriis, Contard. *d. limit.3. n.18.* Caballin.
ad dictas constitut. d.cap.2. glos.2. Vestr. *in sua Prax. Ro-*
man. Cur. *lib.7. cap.3. n.5.* Ioan. Bapt. Marchesan. *in suo*
tract. de Commiss. p.2. tit. de appell. cap.2. n.17. secundum
5 *impressionem in 4. fol.* Ægidiana † enim Constitutio,
quo ad hoc renouauit dispositionem, *d. l. 1. C. si de*
mom. possess. vt dicit Contard. *ibi in* Glos. *in verbo Mo-*
ment. q.1. n.7. & propterea vigore dictæ Constitutio-
nis, in locis vbi seruanda est, erit prohibita appellatio
in causis possessoriis.

Accedendo autem ad propositum articulum facio
6 conclusionem affirmatiuam. Quod † pro censu for-
mali, & pro ipso iure exigendi censum, & annuam res-
ponsionem censualem competunt remedia possessoria,
quæ comprobantur aucturitate, & ratione, auctorita-
te quidem Feder. de Sen. *consil.32. n.4* Rom. *cons.311.*
n.6. & seqq. Osasch. *decis. Pedemon.99. n.49.* Cassan. *ad*
consuetud. Burgund. Rubr.11. Des censes, §.2. n.27. Paris.
cons.12. n.12. lib.4. Gabr. *cons.141. num.7. & seqq. lib.2.*
Surd. *dec.204. n.9. in fine,* Cæsar. Barz. *dec. Bononiensi 56.*
num.37. Boccac. *in suo tract. de censib. part.2. n.92. quam*
fuit amplexa etiam Rota *in vna Romana census coram*
b.m. Robusterio. 8. *Februar.1577. qua reperitur impressa*
post tract. dec.232. n.1. & 5. Ratione autem Prima, quia
7 certi iuris est † quod ius istud exigendi annuos census,
& annuas responsiones censuales, est reale rei suppo-
sitæ inhærens. Gabr. *d. cons.141. n.1. & consil.148. n.1.*
& seqq. lib.2. Bened. Bon. *in suo tract. de censib. art.39.*
sub num.65. quod licet sit incorporale, quia nec vide-
ri, nec palpari potest, *l.1. §. quadam, ff. de rer. diuis.*
8 *Institut. d. reb. corporal. & in corporal. in princ.* † quia,
tamen pro aliis iuribus, & rebus incorporalibus com-
petunt remedia possessoria, Tiraq. *de constitut. possess.*
part.3. limit.1. numer.10. latè Ioan. Arz. *in tract. de no-*
bilitat. Hispan. numer.1. & seq. Abb. *in cap. querelam,*
in 3. not. ext. de elect. in cap. cum olim, n.4. ext. de restit.
spol. Vinc. de Franch. *dec.90. n.4* Aufret. *ad Cappell. Tho-*
losanam, decis.56. sub n.1. eadem ratione dicendum est
competere pro iure isto de quo agimus, cum † illud
9 possidere, vel quasi dicant Ang. *in l.1. in fine, princ. ff.*
de acquir. hared. in l. seruitute, l. vltima num.1. ff. de
seruit. Iacob. Venent. *de ann. præstat. part.1. quæst.12.*
in fine, Secunda † ratione confirmatur eadem con-
10 clusio, quia pro iuribus realibus, & pro præstationi-
bus personalibus, quæ soluuntur ratione alicuius rei
immemorabilis vnanimi consensu omnium Scriben-
tium possessoria remedia conceduntur, Ang. Aret.
Institut. de interd. in princ. numer. 3. Ripa, *in l. rem qua*
nobis, num. 16. ff. de acquir. possess. Menoch. *in suo tract.*
de adipisc. poss. remed.1. q.8. n.87 vnde cum ius istud sit
reale, nemo inficiari potest quin pro eo cócedi debeant
remedia possessoria, quæ secundum casuum cótingen-
tiam, vel erunt [adipiscendæ possessionis quale est re-
medium, quorum bonorum, quod est adipiscendæ
possessionis, & dari pro iuribus incorporalibus volunt
Rip. *in l.2. n.2. ff. quorum bonorum.* Menoch. *de adipisc.*
possess. remed.1. q.21. n.83. Peregr. *de fideicommiss. art.46.*
n.16. & competere pro his iuribus censualibus dixit
Rot. *coram* R.P.D. Buratto, *in vna Collensi hereditatis*
18. May, 1620. post tract. dec.441. n.10. quale etiam est
immissio in possessionem ex Saluiano, *vel ex l. fin. C.*
de edict. diu. Adrian. toll. quæ datur etiam pro censibus
vt resoluit Rota *in vna Romana domus, & bonorum, & 18.*
May 1628. coram b.m. Buratto, *qua est post tract. decis.*
496. n.1. & per tot. & in vna Perusina fideicommissi de
Censis qua est mea propria coram Reuerendissimo P.
D. Virile, *9. Iunij, 1628. qua ibidem est decis. 471.*
num. 3.]

Vel erunt retinendæ, vel recuperandæ possessionis,
vt animaduertit Rota *in vna Romana census coram* b.m.
Robusterio, 8. *February, 1577. supra proximè allegata,*
num. 5.

Nam quando is, † qui censum soluere tenetur negat 11
illum soluere animo amplius in futurum non soluen-
di, quin potius vt se à dicto onere penitus, & omnino
subtrahat, & liberet, si dominus census habet se pro
spoliato, dicitur illum spoliare. Innoc. *in cap. in quere-*
lam, n.4. & ibi Henric. Boich. *in vers. primo, in fine, ext.*
de elect. Capella Tholos. *& ibi* Aufer. *d. decis.59.* Dec.
cons.136. n.1 Mohed. *decis.153.* Crau. *consil.140 num.1.*
in fine, lib.1 Bened. Bon. *in d. suo tract. de censib. art.38.*
num.64. Iacob. Venent. *d. tract. de ann. præstat. part.1. q.16.*
num.1. & † taliter spoliato datur remedium spoliati- 12
uum ex interdicto vtili vnde vi. Specul. *in tit. de restit.*
spol. §.2 num.2. vers. sed & si aliquis Roffred. *in suo opere*
de libel. in tit. de interd. vnde vi, num.25. vers. illud quæri-
tur. Menoch. *de recup. possess. d. remed.1. num.81. & seqq.*
Pontan. *in suo tract. de spol. lib.1. n.55. & seqq.* Andr. Gail.
obseruat. Practic. lib.2. obseruat.75. n.10. & ibi Bernard.
Greu. *in Coronid. num.1. qui alios allegat.* Bon. *d. tract.*
art.78. n.111. Federic. Martin. *in suo tract. de iure censu*
cap.1. n.118. & cap.9. n.30. & placuit Rotæ *in d. Roma-*
na Censu, 8. Februarij, 1577. coram bo.me. Robusterio,
mox allegata, n.5. In quo iudicio † Iudex debet pro- 13
nunciare illum fuisse, & esse restituendum ad statum
solutionis census, vt colligitur ex resolutione facta per
Rotam *coram* R.P.D. Marcomontio, *in vna Romana*
censu, 14. Nouembris, 1608. qua est post tract. decis.233.
in princ.

A qua conclusione non debet nos retrahere illa Ca-
nonistarum, & Legistarum differentia in illo iuris ar-
ticulo, an † pro annuis præstationibus competant re- 14
media spoliatiua, de qua per Menoch. *de recup. possess.*
remed.3. n.239. & seqq. & in locis supra allegatis, Ripa *in*
l.2. n.3 ff. quor. bonor. Aufrer. *ad Capell. Tolos. d. dec.59.*
n.1. Pontan. de Spol. *lib.2. num.167.* Felician. de Solis,
in suis Commentar. de censibus dicto tomo 1. lib. 3. cap.1.
n.8. Feder. Martin. *d. suo tract. de iure censu cap.9. n.40.*
& seqq. maximè num.48. & alios passim, quoniam nos
versamur extra omnem difficultatem, cùm ius illud
de quo agimus non sit merè personale, nec ad præsta-
tiones merè personales, de quibus dubitant Doctores,
sed sit ius reale, vt dictum est, & ad præstationes rea-
les, & propter ea † pro illis dari hoc interdictum vti- 15
le vnde vi, licet sit spoliatiuum defendit Menoch. *d.*
tract. de recup possess. remed.1. q.8. n.81. & seqq. & signan-
ter n.87. Puntan. *d. tract. lib.1. num.55.* Dec. *d. consil.136.*
sub num.1. Mohed. *dict. decis.153.* Aufrer. *sub d. num.1.*
[Bero. *consil.72. n.6. lib.3.* Et in hoc iudicio peti pos-
sunt non solum fructus à die motæ litis, sed etiam de-
cursi, & non soluti ante motam litem, & condemna-
tio fieri debet ad omnes fructus decursos, & subtra-
ctos à die commissi spolij, non autem duntaxat ad

fructus decurſos poſt motam litem, vt clarè ſenſit Rota coram b.m. Cardinale Platto, in vna Mediolanenſi fructuum 26. May, 1589. quæ eſt poſt tract. dec. 18. per tot. & ſignanter n. 4. & 5. Ea ratione, quia iſti fructus non veniunt acceſſoriè, ſed petuntur principaliter Gyg. in tract. de penſion. q. 47. n. 8. & propterea non poteſt dici facta plenaria reſtitutio, iuxta propoſitam actionem, niſi fructus omnes in præteritum ſubtracti ſoluantur vt dixit ibi Rota auctoritate Innoc. in c. querelam n. 3. verſ. & nota extra de electione.]

Quando verò is, qui eſt in quaſi poſſeſſione exigendi cenſum, & annuas reſponſiones cenſuales non habet ſe pro ſpoliato, ſed negante eo, qui erat ſolitus ſibi cenſus annuos ſoluere adit Iudicem pro manutentio-
16 ne, & conſeruatione ſuæ quaſi poſſeſſionis, † vtique non poteſt dici quod amiſerit ſuam quaſi poſſeſſionem exigendi, quæ ſolo animo retinetur, l. licet, C. de acquir.
17 poſſeſſ. nam ille qui † ſolitus erat cenſum ſoluere per denegationem ſolutionum non dicitur ſpoliare dominum cenſus, ſed potius illum turbare. Iacob. Venent. in d. ſuo tract. de ann. præſtat. part. 1. q. 2. n. 2. & q. 15. n. 5. Bon. in puncto, in d. ſuo tract. de cenſib. artic 78. ſub n. 111. Boccac. in ſuo tract. de cenſib. part. 2. n. 92. & confirmatur ex iis, quæ tradit Inn. in cap. olim, el terzo, ext. de reſtit. ſpol. Bal. in l. 2. n. 44. verſ. tertio quæritur, C. de ſeruit. & aq. Ripa, in cap. cum E. claſia, n. 9. verſ. 7. nota.
18 ext. de cauſa poſſ. & propr. licet ſecus ſit ſi debitor cenſus non neget ſe teneri ad ſoluendum animo liberandi ſe in futurum à ſolutionis onere, ſed potius ad differendum, & dicat creditori cenſus, veni cras veni poſt cras, quia eo caſu non dicitur nec ſpoliare, nec turbare eum, qui eſt ſolitus cenſum percipere in ſua quaſi poſſeſſione exigendi, Venent. d. q. 15. n. 1. & ſeq. poſt multos quos congerit, qui reprehendit Bellam. quod conſil. 21. ſub n. 6. verſic. item rectè, contrarium teneat, quem Bellam. ita etiam tenere ſentit Feder. Mart. d. tract. cap. vlt. n. 32. & ſeq. & cum ipſo quaſi ita tenente pertranſit, ſed iudicio meo, Bellam. ibi tranſit cum priori opinione, cum qua Ego quoque libentius pertranſeo ex iis, quæ congerit Menoch. in tract. de retin. poſſ. remed.
19 interd. 3. n. 477. & ſeqq. taliter † autem turbato per denegationem ſolutionum competit interdictum vtile vti poſſidetis Roffred. in d. ſuo opere delibel. in rubr. de interd. vti poſſid. Specul. in tit. de cauſa poſſeſſ. & propriet. n. 12. verſ. cæterum, & n. 14. verſ. ſi quæratur. ſuciis Menoch. de remed. 3. n. 104. & 135. Andr. Gail. pract. obſeru. lib. 2. obſeruat. 75. n. 1. & ibi Bernard. Greu. num 1. & in propriis terminis Bon. d. art. 78. n. 111 Federic. Martin. d. tract. de iure cenſu, cap. 1. num. 119. & ſeqq. & cap. 9. numer. 27. & ſeqq. Et hunc eſſe manutenendum in ſua quaſi poſſeſſione exigendi in qua reperiebatur tempore motæ litis, pluries reſoluit Rota, & ſignanter coram b.m. Robuſterio, 8. Februar. 1577. in illa Romana cenſus, quæ eſt impreſſa poſt tract. dec. 232. n. 1. in vna Bononienſi cenſus, 13. Decembris, 1593. coram Reuerendiſſimo, P.D. Sacrato, quæ ibidem eſt dec. 234. num. 1. in vna Romana cenſus, 26. Aprilis, 1596. coram b.m Cardin. Pamphilio, quæ eſt ibid. deciſ. 235. n. 2. & rurſus coram eod. in eadem cauſa, 10. May, eiuſdem anni 1596. vt ibid dec. 226. per tot. in vna Beneuentana cenſus coram b.m. Corduba, 13. Iunij, 1594. quæ eſt ibid. deciſ. 211. n. 1. in vna Romana cenſus, 22. May, 1606. coram b. m. Penia, quæ eſt ibidem deciſ. 236. num 3. in vna Bononienſi cenſus, 27. Iunij, 1606. quæ ibidem eſt dec. 237. in princip. coram R.P.D. Sacrato, & coram R.P.D. Manzanedo, 13. Iunij, 1608. in vna Romana cenſus, quæ eſt ibidem dec. 238. in fine & coram R. P.D. Marcomontio, 14. Nouembris, 1608. in illa Romana cenſus, quæ ibidem eſt dec. 233. in princ. & in vna Ciuitatis Caſtelli cenſus, 12. May, 1617. coram Reuerend. P.D. Veroſpio, quæ eſt ibidem dec. 239. per totum & aliàs ſæpè.
20 In † quo quidem iudicio retiuendæ veniunt omnes fructus decurſi non ſolum à die motæ litis prout, regulariter veniunt, quando petitur manutentio alicuius rei fructiferæ [Vt fuiſſe ſæpius in Rota reſolutum teſtatur, Seraph. dec. 835. num. 2. & ſeq. & deciſ. 1168. n. 3. & reſoluit coram R.P.D. Buratto, in vna Romana Palatij 17. Februarij, 1617. poſt tract. dec. 377. n. 1. & in illa Calagurritana de Antol. 4. May, 1611. coram R.P.D. Sacrato, quæ eſt poſt tract. deciſ. 240. n. 1.] ſed fructus omnes decurſi etiam ante petitam manutentionem, vt fuit reſolutum in Rota in vna Calagurritana de Amol. 4. May, 1611. coram Reuerendiſſimo P.D. Sacrato, quæ eſt poſt tract. deciſ. 240 per tot. & voluit antea coram b.m. Gypſio, in vna Cæſaraugustana penſionis, 30. Ianuarij, 1589. quæ eſt ibidem dec. 241. in fine, & coram Seraph. dec. 1168. num. 3. viden. [Gratian. diſcept. Forenſ. tom. 2. c. 206. num. 18. & ſeqq.

Cæterum, extincto cenſu, ceſſat remedium hoc manutentionis, vt fuit reſolutum in Rota coram R.P.D. Manzanedo, in illa Romana cenſus, 6. Februar. 1615. quæ eſt poſt tract. dec. 182. & repetiit eadem Rota coram R. P.D. meo Vbaldo in Romana cenſus, 19 Februarij 1618. poſt tract. dec. 389. n. 6.

Manutentio autem iſta † retardari non debet ſi ex- 21
cipiatur cenſum eſſe male, & non legitime conſtitutum, Steph. Gratian. Diſceptat. Forenſ. tom 2. cap. 208. num. 14.

Puta quod ſit conſtitutus ſuper re non libera, vel non capace, vt fuit reſolutum in Rota coram b.m. Penia, 28. Iunij, 1610. in illa Romana cenſus Curanaſchinis, quæ eſt impreſſa poſt tract. deciſ. 66. n. 2. & in eadem cauſa coram eodem, 24. Nouembris eiuſdem anni, quæ eſt ibidem deciſ. 57. num. 3.

Prout † nec etiam pendente iudicio ſuper nullitate 22
dicti cenſus, Bero. conſil. 119. n. 1. & ſeqq. lib. 3 Burſat. conſ. 74. n. 25. lib. 1. quos, & alios in puncto, refert Gaſp. Roderic. in d. ſuo tract. de ann. reditib. lib. 1. q. 16. num. 29. verſ. ſed ſi, in hypotheſi.

[Circa quem articulum licet parum mihi conſtans aliquibus viſus ſim vt per amicorum litteras fuit admonitus, & contrarium videar firmaſſe ſupra hoc eod. cap. 2. q. 4. art. 1. per tot. & ſignanter n. 6. & ſeqq. dum ibi firmauimus, quod exactio fructuum cenſus retardari, & impediri debeat propter iudicium motum ſuper nullitate dicti cenſus, ſiue illa proponatur principaliter per modum actionis ſiue incidenter excipiendo: hic autem dicimus ob exceptionem nullitatis cenſus non retardari exactionem cenſus.

Attamen vtramque concluſionem in caſu ſuo veram eſſe, & vnam alteri nullo modo contrariari vel aduerſari exiſtimo, conſiderando caſuum diuerſitatem.

Hic enim ſumus in iudicio Summariiſſimo retinendæ poſſeſſionis, in quo ideo per exceptionem nullitatis cenſus non retardatur manutentio in poſſeſſione quaſi exigendi illius fructus, quoniam in dicto iudicio non admittuntur nec exceptiones requirentes altiorem indaginem: Rota in collect. per Farinac. deciſ. 583. n. 2. deciſ. 366. n. 6. & deciſ. 614. in fin. part. 1. & in illa ciuitatis Caſtelli cenſus, 27. Nouembris, 1612. coram R P.D. Veroſpio, poſt tract. dec. 405. n. 4. Nec exceptiones reſpicientes petitorium, Rota in deciſ. 256. num. 1. & dec. 251. num. 5. & coram Reuerend. D. Coccino Decano dec. 99. num. 4. deciſ. 113. num. 8. dec. 353. in fin. & part. 1. diuerſ. deciſ. 80. ſub numer. 1. & part. 2. deciſ. 17. num. 7. & ia recollect. per Farinac. deciſ. 136. in fine, & dec. 685. num. 1. part. 1. & deciſ. 287. in fine, & deciſ. 501. ſub num. 5. part. 2. Nam in hoc iudicio ſola poſſeſſio attenditur.

In dicto verò artic. 1. locuti ſumus de iudicio exequutiuo moto vigore publici inſtrumenti habentis exequutionem paratam vel in vim obligationis Cameralis vel à ſtatuto loci, vel aliter, & cùm fundamentum dicti Iudicij conſiſtat in contractu & inſtrumento deſuper

super celebrato, immo pro obtinenda illius exequutione illud sit in primis, & antè omnia realiter producendum in publicam, & authenticam formam, nec sufficeret si ex post facto produceretur vt diximus in tract. infra hoc c.2. q.5. art.6. n.34. nec verbalis productio releuaret, Soc.iun. consil.134. in princ. lib 2. Crau. de antiq.tempor.par.1.§.quaeritur n.6.vers.aduerte. Carrar. dec. Genuens. 17. n.2. nimirum si opposita exceptione nullitatis instrumenti, vel contractus debet illius exequutio, & consequenter exactio fructuum census impediri, & retardari, cum exceptio nullitatis instrumenti, & quod non sit instrumentum non prohibeatur opponi ad retardandam, & impediendam illius exequutionem, Bar. in l. D. Traianus n.1. ff. de mil. test. Afflict. dec.21. n.14. Asin. de exequut. Instrum §.2.cap.21. n.1. Canar. eod.tract. q.51.& seq. Galles. de obligat. Cameral.part.1.q.3.n.4.& ibi Zacch.n.2. alios refert Sim. de Pret. de interpret.vlt.volunt.lib.4. interpret.1.dubit.10. sub n.85.fol. mihi 416. Sublata igitur validitate instrumenti, nulla ex eo oritur probatio, Ias. cons.170. col.7. circa med. vers. etsi diceretur lib 2.

Qua sublata non potest dici constare de obligatione, vt dicit Galles. d.q.3.n 5.& ibi Zacch.n.9. & Rota post illum dec.36. num.3. & proinde nil mirum si in hoc retardatur exactio fructuum census, opposita exceptione nullitatis illius.

Cæterùm sicut in d. art. 5. n.8. & 9 dictum fuit ita demum exceptionem nullitatis impedire, & ratardare executionem Cameralis obligationis, & instrumenti habentis paratam exequutionem, si illa sit adeo clara, & euidens, vt nulla egeat probatione, & nulla oppositione velari, aut offuscati queat, vt multos allegans, firmat Galles. d.q.3. n.3. & seqq. & ibi Zacch. n.2.4.8. & seqq.& Rota apud ipsum dec.27.n.2. Ita etiam in terminis huius casus quando petitur manutentio ad effectum continuandi exactionem fructuum census. si opponatur exceptio nullitatis illius, quæ sit adeo clara, & euidens, vt non egeat probatione, erit denegąnda manutentio Rota coram Greg.XV. decis. 425. num.3.& 4.]

23 Vel † pendente iudicio super appellatione interposita à sententia per quam census ipse fuit declaratus nullus vt fuit dictum in Rota coram R.P.D. Sacrato, 13 Decembr.1591. in illa Bononiensi census, quæ reperitur impressa post tract.dec.234. n.4.& 5. coram b.m.Otano, 3.Iuly, 1589. in illa Foroliuiensi census, quæ est ibidem dec.210. n.8. coram b.m.Corduba, 13.Iunij,1594. in illa Beneuentana census, quæ ibidem est decis.211. n.3. coram eodem, 5. Iuly, 1599. in illa Romana, seu Pranestina census, quæ ibidem est decis.209. n.6.& 7. & coram R P. D. Manzanedo, 17. Iunij, 1605. in illa Ianuensi census, quæ est ibidem dec. 212. n.5. & in vna Aquilegiensi pensionis, 21. Martij, 610. coram R.P.D Manzanedo, quæ est ibidem dec.242. n.11.& seqq [& in d.Romana census coram D.meo Vbaldo, n.13.]

24 Nec † etiam pendente iudicio super nullitate dictæ sententiæ, vt fuit resolutum in Rota coram b.m.Penia, 15.Ianuary,1607. in illa Romana census, quæ est post tract. dec. 55. num.4.

25 Prout † donec pendet causa appellationis à relaxatione mandati pro fructibus decursis poterit dominus, & creditor census agere ad census interim decursos, & maturatos absque alio incursu attentatorum, sunt enim diuersi isti termini fructuũ ab iis qui in alio iudicio fuerãt deducti. Ias. col.9. n.4.& 5.lib.1. Gab. cons.47. n.18. lib.1. quia tot sunt obligationes, & debita, quot sunt termini, l. scire debemus. in princ. ff. de verb. oblig. cum aliis apud Rotam quæ hanc sententiam . firmauit coram Illustr. Card. Ludouisio in vna Bononiensi census, seu attentatorum, 10. Decembris, 1603. quæ est post tract. dec.243. num 2.

26 Debebit † similiter is, qui est in quasi possessione exigendi annuas responsiones censuales in ea manutenert pendente iudicio super petita restitutione in integrum aduersus lapsum fatalium ob non prosequutam appellationem interpositam à sententia declaratoria nullitatis contractus census vt voluit Rota in vna Venetiarum census, 22. Marty, 1596. coram b.m.Cardinal. Arigogno, quæ est in calce tract. decis.244. n.3. & 4. cuius meminit eadem Rota coram b m. Cardinali Pamphilio, 26. Aprilis eiusdem anni, 1596. in illa Romana census, quæ est ibidem dec.235. in fine, & coram Reuerendiss. P D.Sacrato, 27.Iunij,1606. in illa Bononiensi census, quæ ibidem est dec.237. in princ. & in vna Romana census, 6. Nouembris, 1606. coram b.m.Penia, quæ est ibidem decis.245. num.4. & coram eodem, 15. Ianuary, 1607. in illa Romana census, quæ ibidem est decis.55. num.2.& 5. & coram Illustriss. Cardinali Ludouisio. 11. Maij, eiusdem anni 1607. in illa Imolensi census, quæ est ibidem decis. 213. n.8. & coram R P.D.Verospio 4 Decembris, 1612. in vna Papiensi bonorum, quæ ibidem est decis.246. num. 8.

Sicut † etiam est concedenda manutentio donec 27
pendet iudicium super discussione bonorum debitoris census, vt censuit eadem Rota coram b. m. Robusterio 8. February, 1577. in illa Romana census, quæ est post tract. dec.232. n.20. in vna Romana fructuum census, 22. Iunij, 1609. coram R.P.D.Caualerio, quæ est ibidem dec. 247. n.5. versic. addebant insuper.

Idipsum † quod non impediatur manutentio, di- 28
cendum est etiam quod apponatur exceptio simulationis contractus censualis, tenuit Rota in vna Ianuensi census, 17. Iunij, 1605. coram R.P.D.Manzanedo, quæ est post tract. dec.212. num.3.

[Vel exceptio compensationis si creditum sit illiquidum, vt firmauit Rota coram b.m.Cardinali Sacrato in vna Interamnensi census 24. Maij, 1619. quæ est post tract. dec.352. per tot.]

Prout idem † dicendum est respectu exceptionis fi- 29
deicommissi appositæ in iudicio retinendæ possessionis exigendi censum opposita ad impediendam manutentionem ex eadem Rota coram b.m.Penia, 22. Maij, 1606. in illa Romana census, quæ est post tract. dec.236. num.4.

Quod verificatur etiam respectu † exceptionis ex- 30
tinctionis census, propter quam non esse denegandam manutentionem, voluit Rota coram bon. m. Cardinali Pamphilio, 26. Aprilis 1596. in illa Romana census, quæ est in calce operis dec. 235. n.3. coram R.P.D.Sacrato, 21. Ianuarij 1600. in vna Bononiensi census, quæ ibidem est dec.248. num. 2. coram R P.D. Cauallerio, 22. Iunij, 1609. in illa Romana fructuum census, quæ est ibidem dec. 247. n.6.& coram R.P.D.Manzanedo, 24. Iunij, 1614. in vna Romana census, quæ est ibidem dec.249 n.7. [Et ad hunc effectum ne retardetur manutentio satis est, quod exceptio ista extinctionis census sit turbida, vt voluit Rota sæpius, & signanter coram R.P.D. meo Vbaldo, in illa Romana census, 19. February 1617. quæ est post tract.dec.389.n.11.] prout in simili exceptio extinctionis pensionis non retardat manutentionem in quasi possessione illam exigendi, vt dicebant Callad.dec.10. n.7. & Veral. decis.321. part.1. cuius dicti ea est ratio, quia huiusmodi exceptio extinctionis requirit altiorem indaginem, vt dixit Rota in proximè relatis decisionibus, per quam non esse retardandam manutentionem affirmat.

[Et in propriis terminis dicit, Ant. Monach. decis. Lucens.20. n.3. & dixit Rota in d. Interamnensi census coram Cardinali Sacrato num.3.]

S V M M A R I A.

1 Remedia possessoria pro censu formali dantur non

solum eis, qui censum acquisiuerunt.

[*Hæres non potest intentare remedium retinendæ ex propria persona ob turbationem illatam suo auctori prædefuncto.*

Possessio defuncti non transfertur in hæredem absque noua apprehensione.

Etiam quod sit suus hæres.

Neque etiam in singularem successorem.

Hæres potest prosequi iudicium retinendæ motum à suo auctore prædefuncto.]

3 *Hæredi datur non solum remedium retinendæ sed etiam recuperandæ.*

4 *Dummodo defunctus viuens fuerit spoliatus.*

5 *Aliàs datur remedium adipiscendæ.*

8 *Possessio cedentis in iuribus incorporalibus, transit in cessionarium absque apprehensione.*

9 *Cessio in incorporalibus idem operatur, quod traditio in corporalibus contra Feder. Marian. n. 10.*

11 *Remedia possessoria competunt successori in dignitate, & officio.*

12 *Dignitas, & officium dicitur possidere.*

13 *Remedia possessoria competunt procuratori irreuocabili constituto in rem propriam.*

[*Remedia possessoria competunt administratori hæreditatis in testamento constituto antequam illa sit adita.*

14 *Remedia possessoria competunt contra eum qui imposuit, & eius hæredes.*

15 *Hæres conueniri potest remediis possessoriis pro censu dummodo sciat suum Auctorem soluisse & soluisse ex causa dicti census.*

16 *Inuentarium liberat hæredem ab omni damnosa obligatione.*

17 *Hæres cum inuentario negans soluere censum, quem suus Auctor soluere consueuerat, videtur negare ex iusta causa æris alieni, secundum Venent.*

18 *Contrarium Rota.*

[*Remedia possessoria dantur contra hæredem cum beneficio inuentarij quando ipsemet aliàs censum soluit.*

19 *Soluatur Venentius, quando dominus census habet se pro spoliato.*

20 *Vel quando adsunt creditores habentes meliora iura, & hæreditas non est soluendo.*

21 *Remedia possessoria non competunt, quando subest legi-*
1 *tima causa negandi solutionem.*

22 *Dolus est necessarius in remediis spoliatiuis.*

23 *Remedia possessoria pro censu competunt contra fideiussores census etiam quod ipsi nunquam soluerint.*

24 *Remedia possessoria competunt contra successores in officio, & dignitate qui erat solitus soluere.*

25 *Remedia possessoria dantur contra quemlibet singularem Auctorem eius, qui erat solitus soluere.*

26 [*Remedium retinendæ est conceptum in rem.*

27 *Res possidetur cum sua causa, & onere.*

28 *Remedium possessorium retinendæ non datur contra hæredem non possidentem.*

29 *Tertius possessor tenetur ad fructus census dumtaxat donec possidet fundum censitum.*]

Remedia possessoria pro Censu formali, cui, & contra quos competant.

QVÆSTIO XCII.

aliàs part. 2. cap. 2. quæst. 5. ar. 3.

SEquitur vt videamus cui, & contra quos competant remedia possessoria pro censu formali, quod in hoc tertio Articulo explicandum est per duas Conclusiones.

Prima sit Conclusio, quod huiusmodi remedia possessoria † absque dubio dantur eis, qui censum 1
ipsum emerunt, vel alio titulo illum acquisiuerunt. Rota *diuers. dec. 99. n. 1. & 2. part. 1.* [Et remedio retinendæ dixit Rota *in vna Interamnensi census, 24. May, 1619. coram* b. m. Cardinali Sacrato, *quæ est post tract. dec. 352. in princ.*

Sed dubitari posset an hoc remedium retinendæ detur etiam hæredibus emptoris census. In qua difficultate est distinguendum inter summariissimum possessorium, retinendæ, & possessorium recuperandæ. In possessorio quidem retinēdæ si hæres velit ex propria persona agere vigore possessionis sui auctoris, facienda est conclusio negatiua, quod non possit iuuari in hoc iudicio ex possessione sui auctoris iam prædefuncti, *Vt dixit* Rota *in vna Mirandesi pensionis 7. May, 1612. coram* Reuerendiss. D. Coccino Decano, *quæ est post tract. dec. 339. n. 2.* Ea ratione, quia possessio defuncti non transfertur ad hæredem sine noua apprehensione *l. cum hæredes, vbi* Doctor. *ff. de acquir. possess. late* Tiraq. *le mort. in præfat. in 3. declar. num. 2. & seq.* Etiam quod sit hæres suus Bal. *in l. fin. n. 2. C. de Diu. Hadr. tollen.* Tiraq. *d. 3. declarat. n. 6. & seqq. cum aliis allegatis in dicta Mirandesi pensionis n. 3.* Datur etiam remedium adipiscendæ possessionis, & proinde fideicommissario dandam esse immissionem etiam in censibus diximus suprà *in addition. ad hunc eundem artic. 3. n. 2. ex* Rota *coram* b.m. Buratto, & R.P.D. Virile *quibus addi potest decisio facta in causa Camerinensi fideicommissi 4. Decembris, 1606. coram* R.P.D. Pamphilio, *quæ est post tract. per totam.*

Si verò hæres non agat ex propria persona, sed velit prosequi iudicium super turbatione illata suo auctori post litem motam prædefuncto, & illi liceat illud iudicium prosequi, vt comprobat Menoch. *de retin. remed. 3. n. 62. & illius auctoritate hoc firmauit* Rota *in vna Beneuentana census 13. Iuny, 1594. coram* b.m. Corduba, *quæ est post tract. decis. 211. n. 1.* nam illa decisio debet intelligi iuxta terminos, in quibus loquitur Menoch. *quem allegat d. n. 62. arg. l. imperator ff. de in diem addict. & ibi not. Bart. & iuxta hanc sententiam resoluit* Rota *in illa Ariminensi coram* R.P.D. Merlino, 10. *Ian. 1628. quæ est decis. 515. per tot.* vbi vltra limitationem quam nos hic adducimus quando hæres prosequitur iudicium iam cæptum à defuncto, quam ibi Rota pluribus confirmat decisionibus aliam affert *num. 7.* videlicet vbi vigore statuti possessio defuncti continuatur in hæredem tunc enim potest hæres etiam ex propria persona mouere iudicium manutentionis, vt possessione defuncti Gratian. *discept. for. cap. 613. num. 17. & seqq.*

Vel dicamus quod Rota *in illa Mirandesi pensionis coram* Reuerendiss. Decano loquatur de iudicio per hæredem in summariissimo retinendæ mouendo occasione turbationis illatæ suo auctori, quod hæredi denegat ob rationes, quas ibi allegat. In illa autem *Beneuentana coram Corduba* cum loquatur non de iudicio inchoando, sed de illo terminando mediante mandato de manutenendo, quod præsupponit iudicium, & litem iam cæptam, illud *Rota* dicit esse concedendum hæredi prout fuisset concedendum suo auctori, si viueret & sic intellectæ istæ decisiones sibi ad inuicem non aduersantur.

In remedio autem recuperandæ constituenda est conclusio affirmatiua, quam] probat tex. *in l. 1. §. interdictum hoc, ff. de vi, & vi arma.* Gl. & Doctor. *in cap. Significauerunt, ext. de testib.* Gabr. *cons. 1-9. in princ. lib. 2.* Neuiz. *cons. 78 num. 1.* Rol. *cons. 50. n. 4. lib. 2.* Tob. Non. *consil. 34. num. 21.* Franc. Becc. *consil. 75. num. 14. libr. 1.* Surd. *cons. 168. n. 14. & cons. 189. n. 13. lib. 2.* Benint. *dec. 12. num.*

4 num.1. Crescent.dec.3. de restit.spoliat. scilicet, † quan-
do defunctus viuens destitutus, & spoliatus, Benint.
d. decis.12. num.3. Magon. decis.Lucensi 4. n.14. Secus
5 † autem si tempore suæ mortis possidebat quia tunc
datur remedium adipiscendæ, Benint. d. n.3. Magon.
d. dec. num.15. Contard.de momen.possess. limit. 2. §.1.
num.6. & 7.

Vtrumque autem remedium tàm retinendæ, quàm
recuperandæ possessionis conceduntur cessionario do-
6 mini census non solùm † quando ipse est in quasi
possessione exigendi censum, Menoch.de retinen.possess.
d. remed.3. num.259. Rota coram bon.mem.Orano, 24.
Octobris, 1588. in illa Romana census, qua est impressa
7 post tract.dec. 231. num.10. Sed etiam † ex sola posses-
sione cedentis Bald. in cap.licet causam, n.34. vers.item
interdum, de probat. & placuit Rotæ coram b.m.Penia,
2. Iunij, 1610. in vna Romana census, qua est post tract.
decis. 250. num. 1. [Et in eadem causa coram eodem 4.
Martij, 1611. qua est post tract. decis. 392. num.2. & in
Romana census coram R. P. D. Buratto, 4. Iulij, 1618.
qua ibid. est decis.410. num.1. & coram Reuerend. P. D.
Manzanedo, 24. Iunij, 1614. in illa Romana census, qua
ibidem est dec. 239. n.1. & seqq. [& in Ariminensi cen-
sus, 10. Ianuar.1628. coram R.P.D.Merlino, qua est post
tract. dec.515. n.9. Gratian. discept. forens. tomo 2. c.310.
num.25. & 26.

Licet possessio rerum corporalium non transeat in
cessionarium, Syluan.cons.55.n.8. Menoch. de retinend.
possess.remed.3.n.267. & seqq.Rota dec.551.n.4. part.2.
in recollect. per Farinac. & in d. Romana census coram
R.P.D.Buratto n.1.

8 Attamen in † iuribus incorporalibus (quale est hoc
exigendi annuas pensiones censuales) possessio ceden-
tis transfertur in cessionarium absque alia apprehen-
sione, Natta cons.298. num.38. lib.2. Menoch. de retin.
9 poss. d.remed. 3. num. 359. & seq. quia † in corporali-
bus tantum operatur cessio quantum traditio, Glos.
& Doctor. communiter in l.1 C. de act. & obligat. refert
alios Claud.Bertazol.in suo tract. de clausul. instrument.
10 clausula 27. glo.4. num.2. Vnde † malè videtur sensisse
Federic.Martin. in suo tract. de iure censu. cap.vlt. n.78.
dum negat successori dari huiusmodi remedium ex
persona sui auctoris ex eo, quia ipse nunquam posse-
dit. [ad hoc autem, vt cessionarius possit ex iure sibi
cesso exigere fructus census post cessionem decursos,
& petere se manuteneri in quasi possessione exigen-
di est necesse vt ibi cedatur ius reale ipsius census, vt
dixit Rota coram R.P.D.Merlino, in vna Romana cen-
sus, 15. Nouembris, 1627. qua est post tract. decis. 503.
num.5.]

Competunt autem hæc remedia possessoria non so-
11 lùm singulari successori in ipso censu, sed etiam † ei
qui successit alicui in aliqua dignitate, & officio cuius
antecessori censuales responsiones solebant solui, licet
enim successor iste nunquam fuerit in possessione, vel
quasi exigendi, illi tamen competit remedium posses-
sorium, vt dixit Feder.Martin.d.cap.vlt.n.79. ea ratio-
ne, quia tali successori datur interdictum, vnde vi, vt
bene deducit Mascard. in suo tract. de probat. vol. 3. con-
12 clus.1324. n.10. & seqq. Cum ipsa † dignitas, & offi-
cium quod nunquam moritur, possidere dicatur. Inn.
in cap.cum super.ext.de causa poss.& propr.Feder.Martin.
d. cap.vlt. num.81.

13 Competunt † præterea procuratori irreuocabili in
rem propriam constituto, si non alieno, sed proprio
nomine agat, & possideat, vt dicit Rota coram bo.me.
Orano, 14.Octobris, 1588. in illa Romana census, qua est
post tract.dec.231. n.11. auctoritate Bal.in d. l.1. n.22.C.
de act. & obligat.

[Competunt quoque administratori hæreditatis à
testatore in suo testamento constituto, hæreditate ad-
huc non adita, vt fuit resolutum in Rota coram R.P.D.

Verospio in vna ciuitatis Castelli census, 27.Nouembris,
1612. post tract.dec.405.n.1.

Secunda sit conclusio. Remedia possessoria pro cen-
su formali competunt non † solùm contra eum qui 14
censum imposuit, & fuit solitus illum soluere, etiam
contra illius hæredes. Guido Papa, sed per bonas rationes,
d. dec.629. Menoch. de recuper. posses. d.remed. 1.quæst.
num.89. confirmat Iacob. Venent.in d. suo tract. de ann.
præstat. part.1. q.19. n.2.& 3. & in puncto dixit Bon. in
suo tract. de censib. art.78. n.111. in fine, Bernard. Greu.
ad Andr.Gail pract. obseru. lib.2. conclus.75. n.5. Feder.
Martin.d.cap.vlt.n.71. [& confirmat Io.Petr. Fontanell.
de pact.nupt.part.2. clausul.4. gl.18. part.4. n.12. & seqq.]
& voluit Rota coram Illustris. Cardinali Ludouisio, 11.
Maij 1607. in illa Imolensi census, quæ reperitur impressa
post tract. dec.213. num.4.

Hoc autem quod diximus de hærede, est duobus
modis intelligendum, & quidem primò, † dummodo 15
hæres sciat non solum fuisse à suo auctore factas so-
lutiones in præteritum, sed etiam dictas solutiones
fuisse factas ex causa dicti census cuius occasione con-
uenitur aliàs contra ipsum non posset agi aliquo re-
medio possessorio, vt deducit Iacob. Venent. d. part.1.
q 20. in fine.

Secundò † est declarandum, vt non procedat in 16
hærede cum beneficio legis, & inuentarij, nam ob tale
beneficium cessat omnis damnosa obligatio hæredis,
& non tenetur vltra vires hæreditarias, l. fin.§. in com-
putatione, & ibi Bart. num. 7. & alij communiter, C. de
iure delib.

Nam † si hæres cum beneficio inuentarij negat so- 17
lutionem census, quem illius auctor soluere solitus
erat, videtur quod ex iusta causa id faciat, videlicet, ob
æs alienum quo sit grauata hæreditas. Venent.d.q.20.
num. 3.

Et licet † contra Venent. teneat Rota coram b. m. 18
Penia, 15. Ianuarij, 1607. in illa Romana census, qua est im-
pressa in fi. tract.dec.55.n.10.& coram bon.mem.Orano,
24 Octobris, 1588. in alia Romana census, qua est ibid.
dec.231. num.5. & seq.

[Et maximè si ipsemet hæres cum inuentario aliàs
censum soluisset, & sic dominum census constituisset
in quasi possessione exigendi censum præfatum, nam
non posset postea solutionem census euitare, nec re-
tardare sub prætextu, quod in hæreditate non adsint
bona. vt fuit dictum coram R. P. D. Verospio, 27. No-
uembris in illa ciuitatis Castelli census, qua post tract.
decis.405. num.3.

Dicta † tamen per Venent. possent sustineri in duo- 19
bus casibus. Primò, scilicet, quando is, qui est in quasi
possessione exigendi propter denegationem solutionis
factam ab hærede, cum beneficio inuentarij haberet
se pro spoliato, vt clarè sensit eadem Rota coram b. m.
Robusterio, 8. Februar.1577. in illa Romana census, qua
ibidem est decis. 232. n.16. Secundò, quando † adsunt 20
alij creditores prætendentes meliora iura, & hæredi-
tas non est soluendo, vt dixit Rota coram b m.Orano,
12. Februar. 1588. in vna Romana census, qua est ibidem
dec.251. n.7. Vbicunque enim † subest legitima causa 21
negandi solutiones non competit, nec remedium re-
tinendæ possessionis, vt non obscurè sensit Menoch.
de retin. possess.remed.3. num. 479. nec remedium recu-
perandæ, quia cessat dolus † qui est, necessarius in re- 22
mediis spoliatiuis. Innoc. in cap.querelam, num.4. vers.
si autem, ext. de elect. Rota decis.11. qua est, 3.de restit.
spol. in antiq. Guido Pap. consil. 225. n. 2. sentit Bened.
Bon. in d.suo tract. de censib. art.38. n.64. Venent. in d.
suo tract. part.1. q.2. n.2. q.36.n.1.q.25. num.11. & q.28.
numer. 1.

Competunt † præterea hæc remedia possessoria 23
contra eum, qui in contractu censuali tanquã fideius-
sor accessit, etiam quod ipse nunquam soluerit, dum-

modo ſoluerit principalis debitor, vt voluit Rota *coram* b.m.Corduba, 24.*Nouembris*,1597. *in illa Eugubina cenſus,quæ eſt impreſſa in calce tract.dec.*145. *n.*4.*&* *coram* b.m.Penia, 2. *Iuny*, 1610. *in illa Romana cenſus, quæ eſt ibidem.dec.*250. *n.*2.

24 Prout competunt † contra eos, qui ſucceſſerunt in officio vel beneficio eius, qui erat ſolitus ſoluere iſtas annuas reſponſiones cenſuales, nam licet ipſe nunquam ſoluerit, ex quo tamen habuit cauſam, & ſucceſſit ei qui aliquando ſoluit, dantur contra eum huiuſmodi iudicia poſſeſſoria. Guido Pap.*d.dec.*629.Put. *dec.*151. *lib.*3. Menoch. *de recup. poſſeſſ. remed.* 1. *n.*89. Maſcard. *d.concl.*134. *n.*21. *ad fin. qui alios allegat, & declarauit* Rota *coram* R.P.D. Manzanedo, 21.*Martij*, 1610. *in illa Aquilegienſi penſionis, quæ eſt poſt tractat. dec.*242. *num.*4.

25 Immo † dari contra quemlibet ſucceſſorem ſingularem eius, qui erat ſolitus ſoluere, eo quia huiuſmodi quaſi poſſeſſio paſſiuè tranſeat in ſingularem ſucceſſorem, etiam quod ipſe nunquam ſoluerit, fuit reſolutum in Rota *coram* b.m.Orano,24.*Octobris*,1588. *in illa Romana cenſus,quæ eſt poſt tract.dec.*231.*n.*3.

26 [Dum autem ſupra deductum fuit † remedium retinendæ poſſeſſionis dari etiam contra hæredes & alios: Intelligendum eſt dummodo iſti poſſideant, cum remedium hoc ſit conceptum in rem *l.*1. *in fin. ff. de in-*
27 *terd.* & † dum poſſident dicuntur poſſidere cùm ſua cauſa,& ſuo onere, cum quibus res tranſit ad quemlibet illius poſſeſſorem. Rom. *conſil.*73. *n.*5.*& ſeq.* Dec.
28 *conſ.*184.*n.*1. Et † propterea ſi non poſſideant, non poterit contra eos hoc interdictum intentari: *vt reſoluit* Rota *in vna Romana cenſus de Valentinis coram* R. P.D.Ottembergo,2. *May*, 1607. *quæ eſt poſt tract. dec.*
29 390. *n.*2. *& ſeq.* quod comprobat ea ratione, † quia tertius, qui cenſum non impoſuit, tenetur dumtaxat ad illius fructus dum fundum cenſitum poſſidet *l. fi. §. fi.ff. de contr.empt.* Couar.*var. reſolut. lib.*3. *c.*7. *verſ. hinc etiam deducitur,de qua re nos diximus infra hac ead. q. art.*8. *num.*4. *& ſeqq.*

SVMMARIA.

[*Agens remedio recuperandæ debet probare ſpolium à reo commiſſum.*
Agens remedio retinendæ debet probare turbationem.
Spoliatio probatur probando poſſeſſionem rei conuenti iuniorem.
Poſſeſſio, poſterior præſumitur clandeſtina.
Debitor cenſus negans ſoluere dicitur ſpoliare ſi litem ſuſtineat.
Turbatio fit, & probatur multis modis.
Turbat qui negat cenſum ſoluere.
Turbatio probatur per litis ſuſtentationem.]
1 *Fundamentum actoris in iudicio poſſeſſorio retinendæ, vel recuperandæ, conſiſtit in probatione ſuæ poſſeſſionis.*
2 *Poſſeſſio præſumitur continuata, niſi probetur contrarium.*
[*Poſſeſſio non perditur ob negligentiam decem annorum, niſi alius ingrediatur poſſeſſionem vacuam.*]
3 *Poſſeſſio vel quaſi exigendi probatur ex præcedentibus ſolutionibus.*
4 *Dummodo ſint veræ, & reales.*
5 *Et non per aliquam ſatisfactionis ſpeciem.*
6 *Puta per compenſationem.*
7 *Probationes in iudiciis poſſeſſoriis, ſufficiunt leuiores.*
[*Quaſi poſſeſſio exigendi cenſum in remedio recuperandæ debet plenè probari.*]
8 *Limitatur quando agitur de præiudicio tertij.*
9 *Solutio cenſus ad fauorem debitoris, probatur per confeſſionem creditoris.*
10 *Confeſſio ſolutionis facta à creditore, non ſuffragatur illi ad effectum habendi manutentionem.*
11 *Quaſi poſſeſſio exigendi penſionem, non probatur ex confeſſione creditoris ad effectum, vt manuteneri debeat.*
12 *Quaſi poſſeſſio exigendi probata per confeſſionem debitoris, eſt manutenibilis.*
13 *Ampl. etiam, ſi ſit probata per confeſſionem legitimi procuratoris ipſius debitoris.*
14 *Intellige de confeſſione iudiciali, ſecus de extra iudiciali.*
15 *Confeſſio procuratoris, & ſindici nocet domino, ſi fiat in iudicio, ſecus ſi ſit extraiudicialis.*
16 Limit.*niſi procurator ſoluat ſciente debitore, vel de eius ſpeciali mandato.*
17 *Solutio non poteſt fieri ſine impenſa.*
Solutio præſumitur facta de mandato debitoris, ibidem.
18 *Mandatum præſumitur ex coniecturis, & adminiculis.*
19 *Solutio facta cum proteſtatione, quod fit metu mandati, non probat quaſi poſſeſſionem exigendi.*
20 *Quaſi poſſeſſio exigendi quod non reſultet ex vnica ſolutione, volunt aliqui.*
Intelligitur, vt num.25.
21 *Contrarium volunt alij, & Rota.*
22 *Quod verum credit Auctor quando apparet quod is, qui ſemel ſoluit animo ſoluendi in futurum.*
23 *Quaſi poſſeſſio in incorporalibus, acquiritur per vnicum actum.*
24 *Dummodo actus ille non fiat iure familiaritatis.*
26 *Manutentio in iure exigendi, non requirit quaſi poſſeſſionem titulatam.*
[*Dominus cenſus ad effectum manutentionis in quaſi poſſeſſione exigendi illius fructus non habet neceſſe probare titulum, dummodo illum alleget contra Boccac.*
Agens remedio retinendæ non tenetur iuſtificare poſſeſſionem ex titulo.
Titulatus poſſeſſor eſt manutenendus.
Intellige quando non conſtat alium eſſe in antiquiori poſſeſſione.
Poſſeſſor antiquior debet manuteneri.
Etiam ſi alius doceat de antiquiori titulo.]
27 *Quaſi poſſeſſio, cui reſiſtit ius commune qualis dicatur, remiſſiuè.*
28 *Quaſi poſſeſſio cui reſiſtit ius commune, non eſt reſtitutibilis, niſi iuſtificetur titulus.*
29 *Titulus quaſi poſſeſſionis, iuſtificatur per quales quales probationes, etiam præſumptiuas.*
30 *Titulus quaſi poſſeſſionis, iuſtificatur potius ad colorandam bonam fidem, quam ad probationem tituli.*
31 *Agens remedio ſpoliatiuo ſi iuſtificet titulum, non dicitur cumulare petitorium cum poſſeſſorio.*
32 *Quaſi poſſeſſio cui ius commune non reſiſtit, probatur etiam abſque allegatione tituli.*
33 *Rota contrarium ſentiens, quomodo intelligenda.*
34 *Rota in hoc varians.*
35 *Agens remedio ſpoliatiuo, ſi nitatur quaſi poſſeſſione recenti, debet iuſtificare titulum, ſecus ſi ſit antiquior vltra triennium.*
36 *Agens remedio ſpoliatiuo ad ius exigendi cenſum non debet iuſtificare titulum quo nititur.*

Quaſi

Quasi poss:ssi exigendi censum quomodo probetur.

QVÆSTIO XCIII.

aliàs par. 2. cap. 2. quæst. 5. art. 4.

REmanet, vt differamus de probationibus faciendis in his possessoriis iudiciis, [In vtroque autem actor probare debet extrema necessaria, videlicet vnum ex parte rei conuenti, alterum ex parte suimet. Ex parte quidem rei in possessorio recuperandæ probanda est spoliatio *glos. in l. 1. §. si quis tamen in verb. possidebat ff. de vi, & vi arm. cap. consultationibus, & ibi* Decian. *in 2. notab. & alij communiter de offic. delegat.* In iudicio autem manutentionis probanda est turbatio, Menoch. *qui multos allegat de retin. possess. remed. 3. n. 550.*

Spoliatio autem probatur eo ipso, quod probatur, quod possessio rei conuenti est iunior, & posterior quam sit possessio actoris Menoch. *de recuper. possess. remed. 15. num. 383.* Ceph. *cons. 301. num. 62. lib. 3.* Benintend. *dec. 10.* Honded. *cons. 17. numer. 14. lib. 1. & cons. 23. num 33. lib. 2.* Pontan. *de spol. libr. 2. nu. 8.* Possessio enim recentior, & posterior præsumitur clandestina respectu antiquioris *l. fin.* Cod. *vnd. vi, cum aliis allegatis per* Alex. *cons. 6. n. 8. ad fin. lib. 3. cap. licet causam, & ibi* Doctor. *de probat. scribent. in l. si duo in princ. maximè* Bart. *sub num. 4 ff. vti possid. cum congestis à* Menoch. *de retin. possess. remed. 3. num. 725.* Et in terminis nostris spoliatio iuris exigendi annuos census probata dicetur si reus conuentus neget soluere censuales responsiones, & litem sustineat Soc. Iun. *cons. 18. numer. 17. lib. 2. in puncto* Cran. *cons. 140. n. 1. lib. 1.* Pontan. *d. tract. d. lib. 2. n. 185.* Verall. *dec. 369. n. 1. lib. 2. cuius auctoritate* Io Petr. Fontan. *in tract. de pact. nuptial. tom. 1. clausula 4. gl. 18. par 4. n. 10.* vbi refert se fuisse aliquando consolatum quendam aduocatum, qui timebat succumbere, ex quo aliter non probauerat spoliationem.

Turbatio autem licet multis modis fieri, & probari possit, *vt latè apud* Rebuff. *ad constitut. Regi. de mater. possessor. art. 1. glos. 2* Menoch. *de retin. possess. rem 3. q. 62. à num. 467. vsque ad num. 106.* Boccacc. *de interd. vti possid. cap. 11. à num. 7. vsque ad n. 40. & alios plerosque.* In proposito autem nostro fieri dicitur quando prohibetur ne fiat census solutio, & debitor negat illum soluere ad Rebuff. *d. glos. 2. numer. 28.* Menoch. *de remed 3. n. 497. &* Boccac. *d. cap. 11. n. 33.* Et legitimè probata dicitur si reus conuentus neget soluere, & litem sustineat. Alex. *con. 73. n. 1. lib. 3.* Paris. *cons. 54. n. 22. lib. 3.* Verall. *d. dec. 369. n. 2.*

1 Aliud extremum ex parte ipsiusmet actoris est an-
tiquior eius possessio † quoniam fundamentum inten-
tionis illius, qui remediis possessòriis vult experiri (pe-
tendo vel se manuteneri in sua quasi possessione exi-
gendi annuas responsiones censuales in qua se turba-
ri prætendit, vel ad illam se redintegrari qua se spo-
liatum fuisse contendit) consistit in probando, & iu-
stificando suam quasi possessionem siue de tempore
2 litis moræ, siue de anteriori, quo casu † præsumere-
tur continuata, nisi contrarium probaretur, vt dixit
Rota *coram* R.P.D. Manzanedo, 11. *Martij, 1610. in illa Aquilegiensi pensionis, quæ est impressa post tract. dec. 242. num. 6. & seqq.* [Quæ tamen probatio non resultaret ex ipsius negligentia decem, vel plurium annorum, nisi alius interim in exactione dicti census se intromisisset, vt in puncto resoluit Rota *in vna Mediolanensi fructuum 30. May, 1588. coram* b.m. Cardinale Platto, *post tract. decis. 344. num. 2. & in vna Romana census coram* R.P.D. Buratto, *4. Iulij, 1618. quæ ibid. est decis. 410. num. 15. & seqq.* Nam in remediis possessoriis non sola decennalis negligentia excludit quem ab actione, nisi alius post negligentiam nactus sit possessionem vacuam, secus si illam ingrediatur plenam, vt benè declarat Rota *in d. Mediolanensi fructuum n. 2. & seq.*] Ideo videndum est breuiter, quibusnam modis huiusmodi probatio fieri possit.

In quo † iuris articulo communiter omnes viden- 3
tur conuenire quod huiusmodi quasi possessio exigendi probetur iustificando, & probando præcedentes solutiones, cùm ex præcedentibus solutionibus resultare probationem legitimam in his iudiciis possessoriis dicat Foller. *in sua pract. censu. in verbo huiusmodi, num. 101.* Mascard. *in suo tract. de probat. vol. 1. conclus. 279. num. 15. qui alios allegat, & firmauit* Rota *coram* Seraph. *decis. 1226. num. 1. part. 2. & coram* bon. mem. Cardin. Blanchetto, 13. *May, 1596. in illa Romana census quæ est impressa post tract. dec. 78. num. 1. & coram* R.P.D. Ottembergio, 24. *Nouembris,* 1606. *in illa Romana census, quæ est ibid. decis. 113. num. 2. & 4. & coram* Reuerendissimo, P.D. Sacraro, 10. *Iunij, 1613. in illa Romana census, quæ ibidem est decis. 68. num. 2. & coram* R P.D Buratto, *14 eiusdem mensis Iunij dicti anni, 1613. in illa Foroliuiensi census, quæ est ibidem decis. 96. num. 22. &* 26. [*& in vna Anconitana pecuniaria 26. Februarij, 1624. coram* R.P.D. Pirouano, *quæ post tract. est decis. 485. n. 2.*] Dum-
modo † istæ solutiones præcedentes fuerint verè rea- 4
les, & effectuales, non autem præsumptiuæ, Federic.
Martin. *in suo tract. de iure censu. cap. 3. num.* 98. nec per
† aliam satisfactionis speciem, vt dixit Rota *coram* Re- 5
uerendiss. P.D. Sacraro, 28. *Nouembris, 1603. in vna Ro-
mana fructuum census, quæ est ibidem decis. 252. num 4. &
& coram* bon. mem. Penia, 22. *Maij, 1606. in illa Roma-
na census quæ ibidem est dec. 236. n. 4.* puta † per compen- 6
sationem, vt dixit Rota *coram* Seraph. *dec. 302. part. 1. quæ est dec. 389. par. 1. diuersorum.*

[Quarum autem probatio requiratur pro iustificatione præcedentium solutionum videtur adhibenda distinctio an simus in possessorio recuperandæ, vel retinendæ.

Nam in possessorio recuperandæ probatio debet esse plena, nec sufficit semiplena. Io. Petr. Fontanell. *d. par. 4. num. 4. & seq. vbi profitetur ita magis communiter Doctores tenere, & pro ea allegat.* Afflict. *decis. 304. numer. 5. & ibi* Vrsill. Andr. Gail. *obseruat. lib 1. obseruat. 7. num. 2.* Mohed. 78 Caputaq. *dec. 15. lib. 1.* Ioseph Ludouic. *decis.* Perus. *5) n. 2.* Steph. Gratian. *decis. March. 192.* Menoch. *de recuper possess. remed. 15 n. 408. & 409. Granit. 2.* Thæorem *22. per tot.* Vinc. Caroce. *decis. 126.* Farinac. *in sua pract. crim. in tract. de testib. q. 63. cap. 1. num. 31. & 32.*

In possessorio autem retinendæ sufficiunt leuiores 7
probationes.] Curt sen. *in l. admonendi, num. 323. vers. secundo modo, ff. de iureiur.* Menoch. *de retin. poss. remed. vlt. num. 39. & fuit resolutum in* Rota *coram* bon. mem. Orano, 3. *Iulij, 1589. in illa Foroliuiensi census, quæ est post tract. decis. 210. n. 1. & repertum* coram bon mem. Corduba, 5. *Iulij, 1599. in illa Romana, seu Prænestina census, quæ ibidem est dec. 109. n. 2. & coram* R P.D. Man-
zanedo, 21. *Martij, 1610. in illa Aquilegiensi pensionis,
quæ est ibidem dec. 242. n. 2* Præterquam † quando age- 8
retur de præiudicio tertiæ personæ, quo casu [in hoc quoque iudicio retinendæ.] pleniores requirerentur probationes, vt benè colligitur ex dicta Seraph. *decis. 302. supra allegata,* Quibus autem mediis fieri possit huiusmodi probatio, fuit dictum. *supra hoc eod. c. 2. q. 4. art. 6. nunc q. 87.* ad quem locum in contingentia facti, est recurrendum.

Vnum testem in proposito addendũ esse existimaui,
quod licet † ad fauorem debitoris census probetur 9
solutio per confessionem creditoris vt diximus *d. art. 6.*

num.10.& seqq. non † tamen ex tali confessione re-
sultat releuans probatio ad fauorem ipsiusmet credi-
1 toris ad effectum obtinendi manutentionem, vt † in
simili de manutentione in quasi possessione exigendi
pensiones, dixit Rota in illa Cæsaraugustana pensionis,
1589.10.Ianuarij, coram bon.mem.Gypsio, quæ est im-
pressa post tract.dec.241.num.1.ne apetiatur via fraudi-
bus, si quidem hoc pacto facere cuique liceret proba-
re exactionem, & quasi possessionem, vt animaduertit
Tiraq.de retractu Lignag.§.1.Glos.18.& refert ibi Rota
d.num.1.
12 Probatur †. tamen per confessionem ipsius debi-
toris, vt dixit Rota coram bon. mem. Corduba, 15. Iulij,
1599 in d Romana seu Prænestina census quæ est post tra-
ctat.decis.109.num.3.[& coram bon. mem. Buratto in
illa Romana domus, & bonorum 18. Maij, 1618.quæ est post
13 decis.495. num.4.] Vel † sui legitimi procuratoris in
Iudicio factam, vt voluit Rota in illa Bononiensi census,
13.Decembris,1591.coram Reuerendiss.P.D.Sacrato, quæ
est ibidem decis.234 num.2.& seq.& senserat antea coram
bon.mem Orano, 13. Iulij, 1598.in illa Foroliuiensi cen-
14 sus, quæ ibidem est decis.20. num.7. Si † autem ista con-
fessio procuratoris, vel sindici emanasset non in iudi-
cio, sed extraiudicialiter, puta in instrumento refuta-
tionis.constituenti non præiudicaret, nec ex ea dicere-
tur legitimè probata quasi possessio exigendi ad fauo-
15 rem domini census. Quia † licet confessio procura-
toris.& sindici noceat in iudicialibus, attamen in ex-
traiudicialibus domino non præiudicat, vt post Alex.
tradit Dec. cons.211.num.2. in fine. & cons.297. sub n.6.
16 ad fin. præsertim † si non probetur talem soluentem
procuratorio nomine habuisse mandatum ad soluen-
dum, vel soluisse de scientia debitoris. Vetal. decis.165.
lib.3 constito autem quod solutio fuerit facta per pro-
17 curatorem. Quia † illa fieri non potuit sine impensa,
& non est verisimile quod soluens voluerit de manda-
to debitoris Purpur.cons.183.num 4.lib.1. Bero cons.43.
num.56.& 57.lib 3.Cacheran cons.1. num.62. & maxi-
mè si fuerit soluta non modica, sed notabilis summa,
vt animaduertit Rota coram bon. mem. Penia in illa
Romana palatij campi Floræ,16 Decembris, 1588. quæ est
impressa in calce tractat. decis. 101. num.12. & in puncto
coram eod. 2. Iunij, 1610.in illa Romana census, quæ est
18 impressa ibidem decis.250.num.6. Maximè concurrenti-
bus adminiculis, & coniecturis, propter quas præsumi
mandatum, volunt multi relati à Mascar. in suo tract.de
probat.vol.2.conclus. 1006.num.52. Menoch. in suo tract.
de præsumpt.lib.2 præsumpt.33.num.27.versic.declaratur,
Gabr.in tit.de procurat.conclus.1.num.10.vers.secus est, &
placuit Rota, vt decis.196. sub num.4.vers.non obstat, par.
1.diuers.& ferè in puncto coram R. P.D. Marcomontio,
14. Nouembris, 1608. in illa Romana census, quæ est post
19 tract.decis.233.num.2.& 3.Non † tamen resultaret re-
leuans probatio ex solutione facta à debitore soluen-
te cum protestatione quod soluit metu mandati exe-
quutiui contra eum iam relaxati, quia ex tali solutio-
ne non acquiritur quasi possessio exigendi, vt dixit
Rota ibi, num.1.

Cæterum circa hanc solutionum probationem de
nonnullis videtur necessariò dubitandum, & primò
quot solutiones requirantur ad effectum, vt dicta qua-
si possessio solutionum dici possit legitimè, & suffi-
20 cienter probata, circa quam difficultatem Quod †
non sufficiat vnica solutio, sed requirantur plures, vo-
luerunt Scribentes in cap.cum Ecclesia Sutrina, ext. de
caus. possess.& propriet. maximè Abb.num.33. ibi ad pro-
bandum, Ripa, num.55.& alij communiter idem Ripa in
l.2.num.5.ff.quor.bonor. Iacob. Venent. in suo tract.de ann.
præstat.part.1.q.6. & in puncto Felician.de Solis, in suis
Commentar.de censib tom.1.lib. 3.c.1.num.9 Foller. in sua
pract.censuali in verbo, huiusmodi, num.101. Mascard. in
d.suo tract.de probat.vol.1. conclus.279. num.15. Federic.
Mart.in suo tract. de probat.vol.1.conclus.269. numer.15.
Federic. Martin. in suo tract. de iure cens.capit.7. numer.
90. licèt non constituant quot solutiones requiran-
tur, sed vnanimi consensu id reponant in iudicis arbi-
trio.

Multis autem † placuit quod vnica solutio sufficiat, 21
& in propriis terminis Gaspar.Roderic. in suo tract.de
ann.redditib.lib.1.q.15. num.20. in fine, & hanc senten-
tiam Rota pluries amplexa fuit, & maximè in d.decis.196.
num.2.part.1. Diuers. & coram bon. m. Cardinali Ari-
gono, 22. Martij, 1596.in illa Venetiarum census, quæ est
in tract.decis.244 num.1.coram bon.m. Cardinali Pam-
philio, 29. Aprilis eiusdem anni, 1599.in illa Romana cen-
sus, quæ est ibidem decis. 235. num.1. & 2.coram R. P. D.
Manzanedo, 17. Iunij, 1605.in illa Ianuensi census, quæ est
ibidem dec.212.& rursus coram bon.mem. Penia, 6.No-
uembris, 1606.in illa Rom.census, quæ ibidem est dec.245.
& coram Illustrissimo Cardinali Ludouisio, 11. Maij,
1607.in ea Imolensi census, quæ est ibidem dec.213. n.1.
Et coram R.P.D.meo Vbaldo, in vna Romana census 9.
Februarij, 1618.quæ est post tract.dec.389.num.1 & in alia
Romana census coram R.P.D.Buratto, 4. Iulij, 1618. quæ
ibidem est decis.410 n.4.]

Cum † sententia tunc maximè transeundum existi- 22
marem si appareret quod is, qui vna vice soluit annuas
responsiones censuales eo animo soluisset, vt quolibet
anno in futurum solueret, vt per tex.in l.1. §. quod au-
tem, ff.de aqu.quotid.& æstiua, & per tot. Bart.dicit Paul.
de Castro, cons.130 n.2 lib 2. ea ratione mouetur Rota
in supra proximè relatis decisionibus, quia † in istis 23
incorporalibus acquiritur quasi possessio per vnicum
actum dumtaxat factum sciente, & patiente eo de cu-
ius interesse agitur Ripa, in d.cap.cum Ecclesia Sutrina,
num.52.& 64.Alex.cons.74 num.16.lib.4. Bald. in consil.
32.num.4.lib.1 Romanus cons.211.num.7 Corn. cons.47.
sub num.4.lib.3.Balb in suo tract.de Præscript.in 1.par.5.
part.princip.quæst.8.n.2. Roderic. d.quæst.24. q.15. n.21.
Quando † scilicet actus ille non fieret iure familiari- 24
tatis, vel esset dubium an fieret iure familiaritatis, an
verò vigore obligationis, quia tunc vnicus actus non
sufficeret, Ripa, in d.cap.cum Ecclesia, num.51. & 56. in
l.fin.numer.5.ff.quor.bonor. Ruin. cons.106. numer.9.lib.1.
Crauet. cons. 124. numer. 7. lib. 1. In quibus † termi- 25
nis loquuntur ij, qui plures actus ad probandum qua-
si possessionem in incorporalibus requirunt, & desi-
derant.

Secundò dubitari contingit circa hunc articulum,
an sufficiat simpliciter allegare, & probare solutio-
nes, an verò necesse sit deducere, & probare causam
ob quam solutiones factæ fuerunt, vel sufficiat cau-
sam præfatam dumtaxat allegare absque eo quod pro-
betur.

Circa quam difficultatem distinguendum est in pri-
mis, an agatur interdicto vtili vti possidetis pro manu-
tentione possessionis, vel quasi, & † hoc casu. [Quic- 26
quid Boccac. in d.tract.de interd.vti possid.cap.18. in q.de
censibus numer. 49. voluerit emptorem & creditorem
census petentem se manuteneri in quasi possessione
exigendi censum non debere audiri, nisi doceat de ti-
tulo saltem pro productione instrumenti censualis, ea
ratione, quia censualis præstatio constitui non po-
test, nisi seruata forma data, & conscripta per Con-
stitutiones Summorum Pootificom, & signanter Pij
V. qua non seruata constitutio, & impositio census est
illicita, & vsuraria, vt dictum est supra in tract. part.1.
c.1.q.4.art.2.nunc q.9.n.1.& seqq.& proinde cum agen-
ti ad manutentionem præfatam obstet. & resistat ius
commune, & faueat dumtaxat priuilegium Pontifi-
ciam, non videatur manutenendus nisi doceat de titu-
lo suæ possessionis, vel quasi.

Contrariam tamen sententiam, quod ad effectum
vt dominus, & creditor annui census manuteneatur in
quasi

quasi possessione illum exigendi, non sit necessaria probatio tituli, saltem per exhibitionem instrumenti censualis, immo illum esse manutenendum etiam absque tituli probatione ob solam allegationem illius: defendit post multos quos allegat. Iacob. Cancer. *variar. resolut. part. 3. cap. 14. num.* 48. cum quo Ego quoque libèrius pertranseo. Dum enim iste petit se manuteneri in quasi possessione exigendi censum sibi debitum vigore instrumenti censualis, eo ipso, quod probat suam quasi possessionem exigendi ex dicta causa, quam allegat, debet manuteneri per ea, quæ latè deduximus supra in tract. *hoc eod. cap. 2. q. 3. art. 9. seu q* 81. *n.* 8. *& seqq.* Nam agens interdicto vti possidetis non tenetur iustificare possessionem suam ex titulo Menoch. *de retin. possess. d. remed. 3. n.* 588. Rota *coram* Mantica, *dec.* 172. *n.* 3. *& dec.* 185. *n.* 7. *& coram* Ludou. *dec.* 275. *n.* 12. *& in recollect. per* Farin. *dec.* 35. *n.* 5. *& decis.* 81. *n.* 8. *par.* 2.

Ad id, quod *Boceac.* dicit huic possessori obstare ius commune, & tantum assistere priuilegium Pontificium videtur quod possit respondere tales censuum constitutiones fuisse agnitas etiam de iure communi ante Pontificum constitutiones, *vt demonstratum fuit supra in tract. part. 1. q. 2.* vbi deductum fuit hunc contrahendi modum non originem, sed formam recepisse à Pontificũ constitutionibus, quæ assistentia iuris communis videtur satis sufficere ad obtinendum in iudicio manutentionis, in quo sola exactio præcedens cum expressione tituli, & causæ, ob quam fit solutio, sufficit absque eo, quod dicta causa probetur vt mox dictum est. Nam ex dicta expressione, & enunciatione instrumenti censualis facta in actu solutionis resultat probatio veritatis illius, *vt diximus d. q. 3 art. 9. num.* 13. ex qua probatione resultat etiam alia probatio, quod tale instrumentum sit verum, & ritè, & rectè confectum. *Vt sæpius dixit* Rota, *& signanter in decis.* 76. *n.* 5. 113. *n.* 1. *&* 259. *num.* 1. *post nostrum tracta.*

Non obstat, quod in hoc Iudicio inter duos litigantes de possessione, ille sit manutenendus, qui titulum suæ possessionis iustificat. Menoc. *d. remed. 3. n.* 733. Rota *diuers. decis.* 167. *n.* 7. *part.* 4. Quoniam hoc procedit quando non constat vter eorum sit antiquior possessor, quo casu titulatus deberet præferri, & manuteneri. Menoch. *ibi n.* 735. *in fin.* Verall. *dec.* 386. *part.* 2. Rota *diuers. decis.* 595. *n.* 2 *part.* 1. *& coram* Ludouis. *decis.* 412. *n.* 2. *& ibi addent. n.* 5. Gratian. *discept. forens. tom.* 2. *cap.* 40 *n.* 1. *&* 2. Nam quando constat quis sit antiquior possessor, is debet manuteneri non obstante titulo iunioris possessoris Menoch. *d remed* 3. *n.* 725. Rota *in recollect. per* Farinac. *dec.* 321. *n.* 2. *par.* 1. Etiam quod possessor posterior probet de antiquiori titulo Menoch. *ibidem n.* 727. Addent. *ad Ludouis. dec.* 313. *n.* 7. qui alios allegant: etiam si antiquior possessor nullum habeat titulum, vt subdit *ibid.* Menoch *n* 729. In hoc igitur iudicio non est necessaria allegatio tituli,] siue simus in profanis, siue in beneficialibus resoluit Rota *coram* R.P.D Manzanedo, 25. *Martij*, 1610. *in illa Aquilegiensi pensionis, quæ est post tract. dec.* 242. *num.* 15. *&* 16. An verò agatur interdicto vtili vnde vi pro recuperatione possessionis vel quasi, & tunc duo sunt considerandi casus.

27 Primus † est, quando possessioni cui innititur actor resistit ius commune, cuius exempla peti possunt ab Abb. *in cap. constitutis, n. 3. ext. de elect.* Bellam. *dec.* 17. *n.* 1. *& seqq. addent. ad decis. 2. de restit. spoliat. in antiq.* Afflict. *ad constit. Regni, lib. 1. rubr. 24. de violent. circa possess. c. 1. num.* 34. *& sequentibus* Pontan. *in suo tract. de spol. lib.* 2. *num.* 161.

28 Et hoc † casu actor tenetur non solum allegare sed etiam probare, & iustificare titulum suæ possessionis seu quasi. Abb. *d. n.* 3. Bellam. *d. dec.* 17. *n.* 1. *& seqq* Addent. *in d. dec. 2. in vlt. addit.* Menoch. *in suo tract. de recup. possess. remed.* 15. *n.* 458. *cum multis seq. & alij plures congesti a* Contardo *de moment. possess. q.* 15. *n.* 7.

Ista † autem tituli iustificatio non est facienda per 29
plenas, & concludentes probationes, sed sufficit si quomodo titulus coloretur, & per quales quales etiam summarias, immo etiam præsumptiuas, & coniecturales probationes iustificetur Bellam. *dec.* 50. *in fine, & decis.* 59. Cassador. *dec.* 8. *num.* 2. *de restit. spoliat.* Beninten. *decis. Bononiensi*, 23. *n.* 5. *&* 6. Rota *diuers. dec.* 190 *par.* 2. Menoch *d. remed.* 15. *n* 463. vbi multos allegat [*& de retin. possess. rem.* 3. *n.* 334 Ozasc. *dec.* 110. *num.* 7.] fit enim † 30
potius ad iustificandum bonam fidem actoris, quam ad probationem tituli, seu quasi possessionis, vt dicit Bellam. *d. decis.* 17. *in fine.* Et propterea † eo casu actor 31
non diceretur cumulasse petitorium cum possessorio, sed iustificasse suam quasi possessionem ex titulo. Contard. *vbi supra, limit. 2. §. 7. n.* 11. *& seqq.* & signanter *numer.* 14. Iacob Veneut. *d. suo tract. de ann. præstat. par.* 1. *q.* 24. *n.* 8. *vers. nam hoc modo.* [Menoch. *d. remed. n* 335]

Secundus casus est quando possessio qua nititur actor conceditur etiam absque titulo iure non repugnante. In quo quod † actor non solum non teneatur 32
ad probandum titulum, immo quod non teneatur illum quidem allegare, volunt communiter Scribentes Abb. *in c. querelam, in 3. not. extr. de elect.* Dec. *cons.* 136. *num.* 1. Afflict. *decis.* 395. *num.* 3. *in fine, & ibi* Vrsill. *in addit. num.* 1. Mascard. *in suo tract. de probat. vol. 3. conclus.* 1324 *n.* 5. *dicit communem* Bertazol. *cons. ciuil.* 123. *n.* 28. *lib.* 1. Bernard. Cornazan. *decis. Lucensi* 115. *n.* 2 *& voluit* Rota *apud* Mohed. *decis.* 151.

Nec † ab ista opinione nos debet retrahere aucto- 33
ritas Rotæ *decis 3. de restit. spoliat. in antiq.* vbi dicitur fuisse resolutum hoc quoque casu actorem teneri non solum ad allegandum, sed etiam ad probandum titulum suæ possessionis seu quasi. Quoniam † præter- 34
quam quod contra illam fuisse tentum in eadem Rota *coram* bon mem. Otadino, *testatur* Contard. *d. limit.* 1. § 8. *n* 49. *&* 50. *vbi & in d. quæst* 15. *n.* 8. *& seq. eandem sententiam communem contra d. decis. 3. de restit. spoliat. amplectitur, quam etiam placuisse* Rota *testatur* Mohed. *d. dec* 155. possumus etiam respondere saluando illam, quod † habet locum, & procedat quando quasi posses- 35
sio actoris esset recens, id est (vt declarat multorum auctoritate Mascard. *d. conclus.* 1324. *n.* 4.) non triennalis, eo enim casu teneretur actor titulum suæ possessionis seu quasi iustificare, secus autem quando non esset recens, sed antiquior vltra triennium, & ita in specie *d. decis. 4. de restit. spoliat. intelligit, & declarat.* Gig. *in suo tract. de pension. q.* 48. *n.* 5. *& sequitur* Pont. *in tract. de spol. lib. 1. sub n.* 85. *& n.* 161. *col. fin.*

Redeundo autem ad propositum nostrum, & hæc quæ dicta sunt de iustificatione, & probatione tituli quasi possessionis applicando materiæ de qua nos agimus. Cùm † possessio seu quasi exigendi annuas 36
responsiones censuales non sit de iure prohibita, nec illi ius aliqua ratione resistat, sed contractus censualis sit licitus, & per Constitutiones Summorum Pontificum permissus, & approbatus, vt fuit latè demonstratum *supra part. 1. capit 1. question. 4. art. 3. & 4. seu question.* 10. *&* 11. sequitur quod agens ad restitutionem suæ quasi possessionis iuris exigendi censum, & annuam responsionem à qua absque culpa, & facto suo fuit deiectus, & illa priuatus non teneatur probare, nec iustificare titulum suæ possessionis. vt *post* Bald. Angel. *& multos alios dicit in puncto* Contard. *d. q.* 11. *num.* 7. *&* 8.

Et hæc de remediis quæ pro censu formali conceduntur dicta sufficiunt.

SVM

SVMMARIA.

1 *Dominus census quod possit propria auctoritate capere fructus fundi census suppositi, volunt aliqui.*
2 *Alij quod possit capere tantum naturales in horreo non reconditos.*
3 *Auctor tenet indistinctè quod nullos.*
Sed necessariam esse iudicis auctoritatem,n 8.
Si tamen de facto capiat tenetur illos restituere, non tamen amittit ius suum,n.6.
Limitatur conclusio. 1. *si ex pacto id sibi sit concessum*,num.9.
Limitatur 2.*quando ad fauorem domini census fuit apposita clausula constituti* ,num.13.
4 *Nemo potest sibi propria auctoritate ius dicere,sed Iudicem pro iustitia debet adire.*
5 *Creditor non potest propria auctoritate bona sui debitoris inuadere , etiam quod ex pacto id sibi liceret.*
7 *Fideicommissarius vniuersalis capiens ante aditam hereditatem propria auctoritate possessionem bonorum fideicommisso subiectorum non incidit in pœnam,sed tenetur possessionem demittere.*
10 *Pactum manuum iniectionis validum est in iure.*
11 *Pactum hoc potest mandari exequutioni etiam contra tertium possessorem.*
12 *Pactum istud conceditur domino census,& illius fideiussoribus contra bona debitoris census.*
14 *Mandatum de associando non potest denegari habenti clausulam constituti in instrumento claro , & liquido.*
15 *Mandatum de associando conceditur absque partis citatione.*
16 *Etiam contra singularem possessorem.*
17 *Etiam contra minorem.*
18 *Etiam contra Ecclesiam.*
19 *etiam sequuta morte constituentis , vel constitutarij*
20 *Constitutum expirat morte constituentis.*
21 *Remanet tamen illius effectus,etiam respectu heredum.*
22 *Constitutarius potest post mortem constituentis possessionem ab heredib.constituentis recurrere.*
23 Limitatur *si constitutarius fuerit negligens postquam heres constituentis accepit possessionem rei.*
24 *Constituti vis,& efficacia remanet post mortem Constitutarij , & transit ad illius heredes.*
25 *Possessio regulariter ad heredem,non transit.*
26 *Creditor habens instrumentum cum clausula constituti,cautius agit si petat mandatum de associando,quam si petat se immitti in possessionem.*
[*Mandatum de associando ad possessionem fundi censiti pro satisfactione fructuum census non conceditur nisi quando tempore petitionis dominus census est creditor in aliqua summa pro fructibus decursis.*]
26 *Creditor census potest obtinere preceptum contra colonum bonorum suppositorum , vt de fructibus illi respondeat.*
28 *Colonus citatus vt de fructibus respondeat domino census comparens cum nominatione auctoris , liberatur.*
29 *Nominatio auctoris non habet locum in interdictis, & actionibus personalibus.*
Secus in actionibus realibus , n.31.*& infra.*
Ac in actionibus personalibus in rem scriptis , numero 32.
30 *Interdicta possessoria sunt in rem scripta.*
33 *Nominatio auctoris fit vel ad effectum , vt nominatus assistat Iudicio,vel ad declinandum iudicium.*
34 *Nominatio auctoris facta ad declinandum liberat nominantem,& eximit ne teneatur esse in iudicio.*
35 *Nominatione auctoris facta ad declinandum iudicium, est renouanda petitio contra nominatum.*
[*Nominatione auctoris à reo facta iudicium quo ad ipsum dicitur finitum.*
Si tamen nominatus iudicium accipiat.
Ampliatur *tam in petitorio quam, in possessorio.*
Nominans auctorem si post nominationem compareat in iudicio,non tamen lis dicitur cum eo durare.
Iudex post nominationem auctoris , qui comparuit non potest condemnare nominantem,sed bene illum absoluere,ab obseruatione iudicij.
Libellus,& petitio porrecta contra reum,facta per ipsum nominatione auctoris, debet contra nominatum comparentem saltem repeti.]
36 *Nominatus in iudicio possessorio comparens non potest opponere exceptiones requirentes altiorem indaginem.*
37 *Nisi possint incontinenti probari.*
38 *Exceptio quando dicatur posse incontinenti probari,est repositum in Iudicis arbitrio.*

Dominus Census an ob negligentiam debitoris in soluendo possit propria auctoritate capere fructus rei suppositæ , vel aliorum bonorum pro solutione Census hypothecatorum.

QVÆSTIO XCIV.

aliàs par. 2. cap. 2. quæst. 5. art. 5.

EXplicauimus in præcedentibus articulis remedia tam petitoria, quàm possessoria,quæ conceduntur domino census formalis, sequitur vt congruo ordine agamus de Remediis , quibus dominus census potest annuam responsionem censualem exigere , & consequi,& sic de remediis,quæ pro censu materiali consequendo conceduntur. Et in primis videndum est, Circumscripto pacto quod existente debitore census moroso in soluendo annuas præstationes censuales in tempore conuento,]an domino,& creditori census liceat fructus rei censui suppositæ , vel aliorum bonorum sibi pro solutione census hypothecatorum capere propria auctoritate pro satisfactione sui crediti censualis.si debitor census sit in mora soluendi.

[Nam huiusmodi pactum quatenus sonet in pœnam illicitum esse diximus supra in tractat. *hac 1.par. c.1.q.3.art.5.q.57.num.34.& seq.*licet secus sit si tendat ad expiditiorem,& faciliorem census exactionem ; vt
ibi dictum fuit] In qua † difficultate partem affirma- 1
tiuam simpliciter tenet Foller.*in sua Pract. Censuali,in verbo,tanquam , num.54.auctoritate* Bart.Cassan. *ad consuetud. Burgund.*asserentis hoc esse speciale in contractu census , sequitur Bened. Bon. *in suo tract.de censib.*
art.71.n.104. qui tamen † hoc restringit ad fructus na- 2
turales tantum pendentes,vel secatos,iacentes tamen, & in horreo non reconditos,eadem opinio in puncto iuris placuit Federic. Matt.*in suo tract.de iure Censuali, cap.9.num.74*

Quia † tamen nulla affertur specialitatis ratio,Ego 3
libentius pertranseo cum contraria , & negatiua sententia,quam tenuit Boccac.*in suo tractatu,de censib.par.*
2.num 129. qui mouetur ea ratione, quia † nemo po- 4
test sibi propria auctoritate ius dicere,sed iudicem pro iustitiæ complemento debet adire,*l.vnica , & ibi* Glos.
& Doct.*C.ne quis in sua causa Iudic.* Quæ opinio videtur satis concludenter confirmari † ex regula, *l.extat,* 5
*ff.de eo quod met.caus.& l.pen.ff.ad leg.Iul.de vi priuat.*In quibus manifestè deciditur non licere creditori priuata auctoritate , & temeritate, & sine vllo iustitiæ ministerio bona debitoris inuadere : Etiam quod ita ex pacto

pacto sibi caoisset tempore emptioois census: nam pactum istud reprobari in hoc cootractu, dicit Iotrigliolus *super Bulla de censib.q.45.n.13. & seqq.* intelligendo tamen, *vt infra, sub num.9.*

6 Crederem tamen, † quod si iste dominus census de facto, & propria anctoritate fructus istos perciperet, licet noo posset illos de iure retinere, sed eos restituere teneretur, non propterea incideret in pœnas, *l.meminerint, C.vnde vi, vt dicit* Bon. *d art.71 num.104. & 105.* Quod comprobatur ex ijs, quæ dicuntur de
7 fideicommissario vniuersali, † qui si ante aditam hæreditatem capiat propria auctoritate possessionem bonotum fideicommisso subiectorum, tenetur ad restitutionem possessionis, licet non incidat in pœnam amissionis suorum iurium inflictam per *l.non dubium, C.de legat.* Dec. *in l.fin. num.48.C.de edicto diui* Adr. *tollen. & alij multi congesti ab* Achil. *Persorial. in suo tract.de adipisc.possess.num.402.*

8 Dum autem † Boninsign *in d.suo tract de censib.art.72.sub num.105.vers.& ideo bene est,* dat pro cautela domino census quod existeote motoso census debitore in responsionis aonuæ censualis solutione, non propria auctoritate fructus bonorum ipsius inuadat, sed adeundo Iudicem iure medio sibi consulat per tex. io *l.pen.in fin.C.de pignor.act.&* Boccac.*d.num.*129 simpliciter dicat esse adeondum Iudicem, & ideò dari Saluianum Interdictum, licet ab illis non discedam, dico tamen hoc casu iudiciariam auctoritatem esse necessariam oon ad cautelam, & ad bene esse, sed ad restitutionem fructuum effugiendam, per iura supra allegata.

Hanc autem conclusionem in duobus casibus non
9 habere locum existimo, & quidem Primò, † quando inter emptorem, & venditorem census fuit initum & firmatum pactum, vt dominus census proprio suo iure absque aliqua iudicis auctoritate, decreto, & licentia, fructus fundi suppositi capere possit quatenus debitor census sit morosus in solutione, Federic. Martin. *d. tract. cap.6. num 367.* [& hanc sententiam fuit etiam amplexa Rota *in vna Romana census 5. Iulij 1627.coram* R.P.D.Merlino *post tract.dec.542. num.2.*] & probant *addentes ad* Intrigliol.*q.45. in littera D, vbi conciliando* Iotrigliol. *qui contrarium dixerat ibi numero 13.* dicunt *Intrigliolum* esse iotelligendum, quando pactum est geoerale, vt dominos census possit exigere illius fructus propria auctoritate à possessoribus fundi: & sic etiam quod debitor census io nulla existeret mora soluendi, *Federic.* autem *Martin.* quando debitor esset io mora soluendi, quod pactom non esset minus licitum, quam pactum manuom iniectionis, dicit Bon. *d. art.72. numer. 105. vbi ad fin.vers.* in quo tamen articulo, dicit pactum de quo agimus esse verè pactum manuum iniectionis, dum dicit quod dominus census potest ex defectu census ooo soluti capere fructus bonotum debitoris, nam capere fructus nil aliud esset dicit *ibi Bon.* quam in fructus manus
10 iniicere, quod pactum † manuum iniectionis esse de iure permissum, & valere volunt crebrius Doctor. *per tex.in d.l.pen.C.de pignor.action. & l.creditores, C.de pi-*
11 *gnor.* Immo † illud posse mandari exequutioni etiam contra tertium possessorem, dicit Felician. de Solis, *in suis Commentar.de censib.tomo 1.lib.1.cap.10. numer.3. vers.quocirca,* & videtur satis clarè sensisse Rota *coram* R.P.D. meo Vbaldo, *13. Iunij, 1611. in illa Bononiensi bonorum de Zaualys, quæ est impressa post tract. dec.149. numer.2. & 3. & fuit repetitum coram eodem die 4. Iulij, 1612. in eadem causa, quæ est ibidem dec. 150. num.1. & 2.*
12 vbi fuit resolutum † concedi domino census, necnon etiam fideiussori ad eius fauorem in contractu census præstito hanc manuum iniectionem ob solam clausulam præcarij: ergo multo magis erit concedenda vbi fuit ex pacto stipulata, [Dummodo hoc non fiat in pæoam oon solueotis quod ex Constitutione Pij V. super censibus est reprobatum, sed ad hoc, vt expeditior, & facilior sit census exactio iuxta ea quæ (diximus *supra hac ead.part.2.cap.1.quæ 3. art.5 nunc q 57. in 4.illatione, num.28.& seqq.*

Secundò non procedit supra firmata conclusio, † 13
quando in instrumento census fuit ad fauorem domini illius apposita clausula præcarij: eo enim casu licitum ei esse propria auctoritate fructus rei suppositæ capere, dixit Rota *in dicta causa Bononiensi bonorum de Zaualys, 4.Iunij, 1611.& 4 Iulij, 1612. proximè allegatis, numer 1.* licet enim *ibi Rota* loquatur quando dicta clausula fuit apposita, & adiecta ad fauorem fideiussoris, idem tamen dicendum censeo quando fuit adiecta ad fauorem principalis emptoris, & domini census: nam quo ad istom effectum resultantem ex vi, & efficacia dictæ clausulæ, nulla concludens diuersitatis ratio reddi potest. Immò inter eus vigere paritatem rationis clarè sensit eadem Rota *in eadem causa 4. Iulij, 1614. supra allegata quæ est post tract. dec.150. num.1. & 2.* Regulare autem est, vt creditor ad cuius fauorem apponitur, & adiicitur clausula constituri, & præcarij, possit impetrata à Iudice familia quæ ipsum in-
gredientem possessionem associetur (quod † mandatum 14
de associando dicitur & stante dicta claosula, & instrumento claro, & liquido, nulla ratione potest denegari. Afflict. *decis.326.* Menoch. *de adipisc. possess.rem. 5.num.150.*) [*& resoluit* Rota *in d. Romana census 15. Iulij, 1627.post tract. dec.542. num.2.*] propria auctoritate à familia associatus ingredi possessionem bono-
rum sibi pro suo credito obligatorum, † nulla etiam 15
regulariter, præcedente possessoris dictorum bonorum citatione. Afflict. *d.decis. 326.* Menoch. *d. numer. 150.vers.tertius casus,* Negus. *in suo tractat de pignor.& hypoth.in 4 par princip.numer.24.* Magon. *decis. Lucensi 87.num.17.* Galles. *ad form. cameral.obligat. in quæstion. post process.inciden. numer.41.ad fin.* Surd. *cons. 271. numer.45 lib.2* Rimin.iun. *cons.192.numer.2. & seq.lib.5.* Soc.sen. *cons.82.num.8.lib.3.* Tiraq. *de constit. possess.par. 1 num.43.* Flamin.Cattar. *decis. Rota executiu.* Genuen.
dec.12.num.7. Etiam † contra tertium possessorem, qui 16
ex singulari titulo fuit adeptus possessionem, Cattar. *d.dec.12.num.7.* Vrsill.ad Afflict. *d.dec.326.n.4* Galles. *d.numer.41. ad fin.* Felician.de Solis *d. cap.10. numer.3.*
vers. quocirca. Etiam † contra minorem Surd. *d. cons.* 17
271. num.25. lib.2. Immo † etiam contra Ecclesiam, 18
Tiraq. *d.numer.43.* vbi multos allegat. Etiam † quod
interim mortuus sit, vel is qoi pro alio se possidere 19
constitoit, vel is pro quo alter constituit se possidere. Nam quoad constituentem † licet per eius mor- 20
tem constitutum expiret, & finiatur Menoch. *in tractat.de recup.possess.remed.14. numer.64.* Tessaur. *dec.38.*
in fin. Anch. Regiens *q.23. num 4.lib.2* Eius † tamen 21
virtus remanet etiam respectu hæredum illius; vt per *l.quæsitum, §.fin.ff.de precar. dicit* Crauet. *cons. 107. numer.2.* & ideo constitutarius non priuatur possessione quam vigore constituti acquisierat, *vt ad litteram respondit* Gozadin. *cons.42.num.16. & 18.referunt, & sequuntur* Tiraq. *d.part.2. Ampl.13.n.3.& seqq.* Menoch.
d.remed.14.num.67.qui alios allegant. Vnde † per mor- 22
tem constituentis non expirare actionem competentem constitutario ex constituto quin possit recuperare possessionem ab hæredibus constituentis firmant Crauet. *dict.consil.107.numer.2.* Neuizan. *consil.82. numer.19.* Menoch. *dict.num.67.* Tessaur *d.dec.38.numer.5.*
Nisi † post mortem coostituentis rei illa quam qois 23
pro alio se possidere constituit, fuerit ab eius hærede apprehensa, & post modum constitutarius neglexerit apprehendere possessionem naturalem, tunc enim amittit possessionem quam prius habebat, etiam quod per modicum tempus neglexerit, eo enim ipso quod constitutarius scit ab hærede coostituentis fuisse occupatam

cupatam rem ſuo nomine ab alio poſſideri conſtitu-
tam,& racet, etiam per modicum tempus, amittit ci-
uilem poſſeſſionem quam habet, ex quo videtur ſuſ-
picari ſe puſſe repelli, vt poſt Tiraq. *d. tract. part.3.li-
mit.21. n.9. dixit* Rota *in vna Romana domus,4. Decem-
bris,*1615 *coram* R. P. D meo Vbaldo, *quæ eſt impreſſa
poſt tract. dec.253. num.12.*

24 Quo verò † ad mortem Conſtitutarij quod eo mor-
tuo remaneat vis, & efficacia conſtituti,& illius effe-
ctus, & eius morte non expiret, ſed tranſeat ad ipſius
hæredes comprobatur per tex. in *l.cum precarios, §.1.ff.
de precar. & in aliis iuribus, & multorum auctoritate*
Tiraq.*d tractatu, de conſtit.poſſeſſ.part 2. ampl.12,n.1. &*
4. vbi reſpondet obiectioni, quæ videtur non medio-
25 criter vrgere, ex eo † quod communiter dicunt Scri-
bentes quod regulariter poſſeſſio in hæredem non
tranſit,*l.cum heredes,in princ. ff.de acquir.poſſ.l.1.§ Scæ-
uola,ff.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſſ.fuer.* cum aliis concordan-
tibus collectis per ipſum Tiraq. *in tract.*le mort ſaiſit
le vif; *poſt princ.*

26 In impetranda † autem à Iudice familia quæ aſſo-
cietur creditorem ad poſſeſſionem, cauendum eſt, ne
creditor petat à Iudice vt ipſum inducat, & immittat
in poſſeſſionem, nec petat exequutionem inſtrumenti
dicta clauſula conſtituti, vel præcarij muniti, quia
tunc recederet à via facti, & pro adipiſcenda poſſeſ-
ſione opus eſſet iudiciali decreto formiter, & ſeruatis
ſeruandis obtento, ſed petat ſimpliciter familiam pro
aſſociatione, & obtineat mandatum ſimplex de aſſo-
ciando, quo caſu non dicitur recedere à via facti, vt
admonet Tiraq. *d.tract.de conſtit.poſſeſ. part.1. num.30.*
Neguſ.*d.tract.de pignor. part.4.n.25. & ſeq.*Gabr.*in tit.
de act. concl.4. num.17.*

[Ad effectum autem, vt huiuſmodi mandatum de aſſociando concedatur, opus eſt, vt tempore, quo petitur. dominus cenſus ſit creditor in aliqua ſumma pro fructibus decurſis, & non ſolutis, cum pro ſolutione decurrendorum dumtaxat hanc aſſociationem non eſſe concedendam, clara ſit reſolutio Rota *coram* R.P. D.Burrato *in vna Imolenſi cenſus,17. May,1621. quæ poſt tract. eſt deciſ.372.*]

27 Vbi autem † in inſtrumento cenſuali non eſſet data licentia domino cenſus capiendi fructus rei ſuppoſitæ propria auctoritate, neque ad illius fauoré eſſet appoſita clauſula conſtituti, ſeu præcarij ſed eſſet illi dumtaxat permiſſum, vt ſibi liceat perpetuum annuum cenſum, & reſponſionem cenſualem exigere,& conſequi ex fructibus, redditibus, & prouentibus bonorum ſubiugatorum,cum clauſula,quod fructus, redditus & prouentus dictorum bonorum pro concurrente quantitate dicti cenſus in ſpecie ſint, & eſſe intelligantur obligati, & hypothecati domino, & emptori cenſus pro dicti cenſus ſolutione,& ſatisfactione,conſtituendo prærerea illum procuratorem irreuocabilem ſpecialiter, & expreſsè ad exigendum à quibus neceſſe fuerit dictos fructus dictorum bonorum pro concurrenti quantitate dicti cenſus,& de exactis fiendum, &c. Ego in contingentia facti pluries conſului domino, & creditori cenſus, vt impetraret à competenti Iudice præceptum aduerſus colonum partiarium, vel alium poſſeſſorem dictorum bonorum cenſui ſuppoſitorum, vt ſibi reſpondeat de parte dominicali dictorum fructuum eorundem bonorum pro concurrente quantitate ſui cenſus, & donec fuerit ſatisfactus de annuis reſponſionibus ex dicto cenſu decurſis, & non ſolutis, & in poſterum aduenientibus temporibus decurrendis, nam probata identitate bonorum, & conuenti poſſeſſione,obtinui fauorabile decretum.

28 Cæterum † colonus, vel alius dictorum bonorum poſſeſſor citatus comparens dicat ſe non proprio, ſed alieno nomine dicta bona poſſidere, & propterea nominet in auctorem dominum eorundem bonorum,liberabitur ab hoc iudicio: cùm enim ipſe non conueniatur facto proprio: ſed ratione prædij, quod colit, vel aliter alieno nomine poſſidet,non eſt illi denegan-
da huiuſmodi auctoris nominatio. licet ſimus in iudi-
ciis poſſeſſoriis. Etenim quamuis interdicta poſſeſſo-
ria ſint perſonalia,& † in actionibus perſonalibus non 29
habeat locum nominatio auctoris, *l. 2. C. vbi in rem
act. c. quoniam frequenter, §.quod ſi ſuper, ext. vt lite non
conteſt.* Inducenda iſta iura à contrario ſenſu, vt facit
Marian.Soc.ſen. *in d.§.quod ſi ſuper, num.19.* Foller. *in
addit. ad* Rober.Maranr.*de ordin.Iudic. part.6. memb.6.
n.7.* Quia † tamen ſunt in rem ſcripta,*l.1.ff.de interd.* 30
Idem eſt de eis faciendum iudicium,quod fit de actio-
nibus realibus, iux. not. *in cap.ex parte B, extr. de foro
compet. & dicit* Abb. *in cap.quoniam frequenter,§. quod
ſi ſuper quem lege ſub §.in aliis, n.52.* Marian Soc. *in d.
§.quod ſi ſuper, ſub num.21. verſ. dominus Antonius hic
dicit.* Et propterea † ſicut in actionibus realibus eſt 31
permiſſa, & de iure conceditur huiuſmodi auctoris
nominatio, *d.l.2. & d.§.quod ſi ſuper, & vtrobique Do-
ctor.* eodem † modo cenſeri debet permiſſa, & licita 32
in his interdictis poſſeſſoriis, vt concludit *Bart.*& ma-
gis communiter alij in *d.l.2.* & poſt longam diſcuſſio-
nem Abb. *in d.§.in aliis, n.51. & ſeqq. &* Marian.Soc.
*in d.§. quod ſi ſuper, numer.*16. [Plat. *de in lit. iur. §.49.
n.2. & alij quos refert vt* Magon. *dec. flor.150. ſub n.30.*]
Quod hac potiſſimum ratione confirmant, quia eadem ratio æquitatis, quæ ſuadet, vt liceat nominare auctorem in Iudiciis realibus tam reſpectu actoris quia non poſſet plenum effectum ſuæ intentionis conſequi niſi nominetur in auctorem dominus bonorum de quorum poſſeſſione agitur, quia ſi contingat ferri ſententiam contra colonum, & detentatorem dictorum bonorum non præiudicaret vero domino nec in proprietate, nec in poſſeſſione niſi fuiſſet requiſitus, & citatus. Quam reſpectu coloni,& detentatoris conuenti, quia forte non vult moleſtiam ſuſtinere in defendendo in hoc iudicio rem alienam, vel ſaltem vult effugere periculum ne teneatur de doloſi dominum non nominet: quaro demum reſpectu ipſius nominati ne abſens condemnetur, ſed nominatus,& citatus habeat facultatem iura ſua defendendi, vt bene conſiderant, & deducunt *Abb. & Soc.* in locis ſupra citatis, illa eadem æquitatis ratio militat in iudiciis poſſeſſoriis: ergo idem debet eſſe iudicium, & ſucceſſiuè in illis etiam debet concedi auctoris nominatio, vt argumentatur Bart. *in d. l.2.num.11. & 13.* Abb. *&* Soc. *in locis allegatis*: facta autem hac nominatione auctoris
per colonum, vel alium detentatorem bonorum cen-
ſui ſubiugatorum non † ad effectum, vt dominus no- 33
minatus in iudicio moto aſſiſtat ad inſtruendum,& de-
fendendum nominanté, prout fieri poſſe,docet Bartol.
*in dict.leg.2.C.vbi in rem actio, num 13. & alij communi-
ter, &* Soc.*in d.§.quod ſi ſuper*, ſed ad effectum decli-
nandi iudicium, ſtatim † ipſe nominans liberatur, & 34
non tenetur amplius ſtare in iudicio,& litem motam defendere, & ſuſtinere,Bart.*in d.l. 2.num.19.* quem alij ſequuntur: [Immo per ſolam nominationem Iudicium cum eo motum, & intentatum ipſo iure dici extinctum, & finitum dixit: Soc. Iun. *conſil.46. num.9. lib.2.ex mente* Angel.*in l.2. C. vbi in rem act. & ibi* Sal. *in 2. notab. 6.* Quod procedere non ſolum in iudicio petitorio, ſed etiam in poſſeſſorio volunt multi relati à Magon.*d.dec.150. n.29.* Ita vt per vlteriores comparitiones poſt nominationem per nominantem factas non poſſit dici durare primum iudicium, & prima inſtantia cum eo cœpta quæ per nominationem,& nominati ſuſceptionem finita dicitur Soc.Sen. *in cap.quoniam frequenter, §. quod ſi ſuper num.126. vt lis.non conteſt.* Soc.Iun. *conſ.46. num.9. & conſ.47. num.3. lib.1.*) quia nominans ſi in iudicio poſt nominationem compareat, non tamen dici poteſt lis cum eo durare, nam

poteſt

poteſt comparere vel vt defenſor nominati. Soc. Iun. *d.conſ.46.num.*12.vel ex abundanti cautela,vt obtineat declarationem, quod iudicium quoad ipſum per nominationem,ipſo iure eſſe extinctum Specul. *de prim. decret.num.*17.*verſ.*quid ſi nominans. Iudex enim non obſtante nominatione, & comparitione nominati remanet Iudex in abſoluendo nominantem ab obſeruatione iudicij,non autem in condemnando,vt bene declarat Maſcard *deciſ.Florent.*150.*n.*27.*verſ. nec per vlteriores n.*28.& eo caſu ſi nominatus nihil probat debet ſuccumbere,& condemnari, *vt notat* Barnab. Corna-
35 zan.*dec ſ.Lucenſ.*61.*per totam & ſignanter num.*3.]ſed † contra nominatum erit renouanda petitio,& formandus nouus libellus,*l. neque impuberes,*§.1.*ff.de in ius voc.* Specul.*in tit.de prim.decret.*§*reſtat.verſ.ſed nunquid nominatus.* Bart. *d.numer.*19. Socin.*d* § *quod ſi ſuper, numer.*31.& 42.Maranta,*in d.ſuo tract.de ord.iudic.par.*6. *memb.*6.*num.*1.& *ibi* Foller.*num* 9.{Nat.*conſ.*324.*n.*1. *lib.*2.Vrſill.ad Afflict.*deciſ.*217.*num.*2. Decian. *conſ.*52. *num.*3.*lib.*5.

Vel ſaltem primus libellus,& prima petitio erit re-
36 petenda Dec.*conſ.*62.*numer.*3.*refert* Magon.*d.deciſ.Florent* 150.*ſub num.*30.] Ipſe † autem dominus auctor nominatus comparens non poterit in hoc iudicio poſſeſſorio opponere exceptiones requirentes altiorem indaginem Bart.Caſtr.& *alij,in l.ſi de vi,ff.de iudic.cum alijs apud* Scapuccin. *in ſuo tract. de Salu. Interd. lib.*2.
37 *q.*1.*num.*1. Niſi † poſſent incontinenti probari, Gloſ.
38 & Doctor.*in d.l. ſi de vi* Bart. & *alij in l.final. Cod.de edicto Diui Adr.toll.* Quando † autem dicantur poſſe incontinenti probari eſſe repoſitum in iudicis arbitrio dicunt poſt alios quos allegant Ceph *conſ.*541 *numer.*12.*lib.*4.Rimin.iun.*conſ.*404.*n.*43.*lib.*3. Menoch. *de arbitr.iud.q.Caſu* 20.*num.*3.Contard. *de moment.poſſ. limit.*12.*num.*3.*& ſeq.* Carol. de Graſſ. *in ſuo tract.de except.in* 7. *except.num.*8.*Statil.* Pacif. *in ſuo tract de Salu. Interd.inſpect.*2.*cap.*2.*num.*129 *ſecundum nouam impreſſionem in fol...*

SVMMARIA.

1 *Inſtrumenta publica de iure communi non habent paratam exequutionem.*
2 *Fallit in multis caſibus remiſſiuè,&*
3 *Maximè ſi ita diſponunt ſtatuta,vel*
Inſtrumenta ſunt vallata camerali obligatione.
4 *Inſtrumentum cenſus vigore ſtatuti, vel in vim cameralis obligationis poteſt habere paratam exequutionem.*
5 *Iuramentum habet paratam exequutionem.*
6 *Contrarium voluit Rota.*
7 *Via exequutiua pro cenſu competit non ſolum ei, qui cenſum emit,verum etiam eius ceſſionario.*
8 *Dummodo doceat de ceſſione, & de exiſtentia crediti.*
9 *Via exequutiua competit hæredibus domini cenſus.*
10 *Dummodo doceat ſe eſſe hæredem.*
11 *Item ei pro quo procurator cenſum emit.*
12 *Via exequutiua datur etiam contra hæredes venditoris cenſus.*
13 *Dummodo ante exequutionem facti liqueat quod ſint hæredes.*
[*Sententia lata contra defunctum non poteſt exequi contra hæredem non facta liquidatione, quod ſit hæres, etiam ſuper eadem met re, ſuper qua eſt facta condemnatio.*]
14 *Legitimatio perſonæ eſt neceſſaria in quolibet iudicio, etiam exequutiuo.*
15 *Alias proceſſus eſt nullus, ſaltem ſi pars petat legitimationem, &* n.36.
16 *Non tamen contra hæredes cum beneficio legis, & inuentarij.*
17 *Contrarium tamen,voluit aliqui.*
18 *Conciliantur opiniones.*
19 *Via exequutiua datur contra fideiuſſores præſtitos in contractu cenſus.*
20 *Item contra eorum hæredes.*
*Dummodo liqueat eos eſſe hæredes, vt n.*13.
21 *Via exequutiua non competit contra poſſeſſorem prædij oneri cenſus ſuppoſiti.*
Niſi talis poſſeſſor citatus compareat, & ſuſcipiat in ſe iudicium, num.23.
22 *Via exequutiua non datur contra non nominatum in inſtrumento.*
24 *Via exequutiua non competit quando inſtrumentum cuius vigore agitur fuit per ſententiam vulneratam.*
25 *Siue ſit vulneratum per primam,ſiue per aliam ſententiam.*
[*Cameralis obligatio non vulneratur per ſententiam latam in diuerſa cauſa.*]
26 *Via exequutiua non competit quando inſtrumentum ex quo agitur,eſt conditionale.*
Niſi citato reo conſtet conditionem eſſe purificatam, ibid.
27 *Via exequutiua non competit ad repetendam ſortem principalem,etiam in iis caſibus in quibus de iure illa repeti poteſt.*
28 *Via exequutiua non conceditur, quando ceptum fuit agi via ordinaria.*
29 *Dummodo reus conuentus via ordinaria non fuerit contumax.*
30 *Actor intentando iudicium ordinarium ſibi præiudicat in exequutiuo ſi non proteſtetur velle eſſe ſibi ſaluam viam exequutiuam.*
[*Actor poteſt redire ad viam exequutiuam quando in iudicio ordinario non eſt ſibi plenè conſultum.*
Actor, qui pro certis terminis annualibus decurſis egit via ordinaria poteſt, dicto iudicio pendente pro alijs terminis poſtea decurſis agere via exequutiua]
31 *Via exequutiua non datur vigore inſtrumenti, de cuius nullitate fuit antea ceptum agi iudicio ordinario.*
[*Via exequutiua mota vigore inſtrumenti an retardetur per iudicium ordinarium motum ſuper nullitate inſtrumenti.*
Via exequutiua mota vigore inſtrumenti cenſualis retardatur per exceptionem extinctionis cenſus.
Maximè ſi dicta exceptio non requirat altiorem indaginem.]
32 *Via exequutiua intentata contra vnum coram vno Iudice, poteſt contra eundem vel alium coram eodem, vel alio Iudice intentari.*
33 *Niſi per primam viam exequutiuam fuiſſet creditori de toto ſuo credito integraliter ſatisfactum.*
34 *Agens via exequutiua debet producere apud acta inſtrumentum cuius exequutionem deſiderat in publicam, & authenticam formam, nec ſufficit productio prothocolli & imbreuiatura Notarij.*
35 *Sententia lata ſuper exequutione inſtrumenti, non mandatur exequutioni contra perſonam hæredis debitoris,niſi facta excuſſione bonorum in confuſo, quod non extent bona.*
37 *Sententia lata ſuper exequutione inſtrumenti cenſus, non ſuſpenditur per appellationem.*
38 *Limitatur,ſi contineat liquidationem, vel complexionem negotij principalis.*
39 *Appellatio tamen omni caſu deuoluit.*
40 *Sententia lata ſuper exequutione inſtrumenti, ſuſpenditur propter exceptiones permiſſas contra cameralem obligationem.*
41 *Sententia lata ſuper exequutione inſtrumenti cenſus, nulla poteſt exceptione ſuſpendi.*

42 *Maximè si tale instrumentum sit camerali obligatione munitum.*
43 *Et iuramento vallutum.*
44 *Vnde non returdatur exceptione simulationis census.*
45 *Nec per moratorias,vel quinquennalem dilationem.*
46 *Nec per exceptionem cessionis bonorum.*
[*Exceptio cessionis bonorum quando statutum priuilegiat exequutionem non potest opponi ad illam retardandam.*
Secus quando priuilegiat instrumentum.
Etiam si debitor dicta exceptioni expressè renunciasset.
Exceptio,qua non impugnat , sed modificat exequutionem , est permissa etiamsi statutum reiiciat omnes exceptiones.
Beneficio introducto miserationis causa renunciari non potest.]
47 *Condemnatus via exequutiua si iniustè coactus sit aliquid soluere id repetit.*

Via exequutiua an competat pro exactione annui census.

QVÆSTIO XCV.

aliàs part. 2. cap.2. quæst. 5. ar. 6.

SExtus seqoitur Atticulus in qoo disscrendum est,
an pro annuo censu,& annua responsione censuali
consequenda competat via exequutiua. Pro cuius re-
solutione præmittendum est breuiter , quod licet de
1 iure † communi publica instrumenta non babeant
exequutionem paratam , secundum receptissimam
Scribentium opinionem per text *in l. minor viginti-quinque annis per fideicommissum, ff. de minor.* Carol.de
Grass.*in suo tract.de Except.in Prællud. num.*1. Felician.
de Solis,*in suis Commentar.de censibus,tom.1.lib.3.cap.1.*
2 *num* 3.hoc tamen fallit † in quibusdam casibus, quo-
rum aliquot recenset Alex. *in l. fin. num.3. & seq.C.de edicto Diui Adriani tollen.& in l.ait Prator, §.1. num.3. & seq.ff. de re indic.latè* Roder. Suatez *in l.post rem iudicatum , in notabilibus,& in declarat.l. Regni, ff.eod.tit.*
3 Inter alios autem ille est indobitabilis † quando hoc
disponit statutum vel instrumentum est vallatum ca-
merali obligatione, & propterea cum in plerisque ci-
uitatibus maximè Italiæ, per statuta disponatur quod
instrumenta guarentigiata, vel (vt dicitur *in statuto ciuitatis meæ Perusina sub rub. 29. de execut. instrument, lib.2.*) confessionata habeant paratam exequutionem,
& instrumenta , quæ super contractibus censualibos
conficiuntur vt plurimum , vel ex communi notatio-
rum consuetudine, vel potius ex ipsorum contrahen-
tium voluntate soleant camerali obligatione muniri,
vt aliàs diximus, non inuitus trahor in eam senten-
4 tiam † quod pro anoui census exactione ex instru-
mentis super dicto contractu manu publici Notarij
confectis , & celebratis competat via exequotiua , vt
apud Fuller.*in sua pract.censuali , in verbo,tanquam,numer.50.& seqq.*Felician.*d.cap.1.num.3.* Federic. Martin.
in suo tract. de iure Cens. cap. vltim. numer.22. & voluit
Bened Bon.*in suo tract.de censib.art.70.numer.103.*Cæsar.Barz.*decis. Bonon.56.num.1.* Anton. Monachus, *decis.Lucensi 21.num.4.*& placuit Rotæ *coram* bon. mem.
Orano,8.*Aprilis,*1598. *in illa Romana census de Pronanis,qua est impressa post tract. decis. 21. numer.2.*] *Et coram* R. P. D. Dunozetto *in vna Romana canonum* 25.
May 1618. *quæ est post tract. decis. 456. numer.4 & in eadem causa coram* R.P.D.Vbaldo 20.*Martij* 1623.*qua ibid. est decis.457.n.1. & 2.* & coram R.D.Virile *in vna Macerat. census 26. Iunij,*1628.*qua est ibid.dec.512. n.1.*]

Et multò † magis hoc affirmarem si huiusmodi in- 5
strumenta essent iurisiurandi religiooe vallata , &
confirmata : Iuramentum enim dat instrumentis pa-
ratam exequutionem. Seraphin. *in suo tract. de priuil. Iuram. Priuil.73.num.2. & seqq.* Carol. de Grass. *in suo tract.de exception.in præfat.num.57. & seq.* Cæsar. Barz.
decis.Bonon.56.n.26.& seq. licet † quo ad iuramentum 6
contrarium dixerit Rota *in vna Bononiensi census coram*
b.m.Penia,24. *Aprilis* , 1600. *qua reperitur impressa in fine tract.dec.254.n.6.*affirmans ita fuisse in aliis causis
resolutum.

[Amplia vt possit etiam executiuè agi ad fructus census cōtra eum qui in se illum accollauit,& se obligauit in forma cameræ ad solutionem fructuum illius. Rota *in Vrbeuetana census* 10.*May* 1628.*coram* R.P.D. Vbaldo *impresse qua est decis.* 519. *n.*1. eam reddens rationem o.4. quia accollans in se censum dicitur principalis debitor non fideiussor , *quod nos dixeramus hoc eod cap.2.q.3.art.1.nunc q.73 num.6.*

Amplia vlterius vt hoc procedat etiam quod census fuisset nulliter impositus , quia nihilominus remanet obligatus ad solutionem fructuum illius *vt voluit* Rota *in d.Vrbeuetanu num.2.*

Quo tamen casu debitor census non teneretur soluere tanquam fructus census sed tanquam interesse, *ibi* Rota *n.6. & nos diximus sup. part.1. cap.3. q.2.art.1. nunc quæst.35. num...*

Maxime si promiserit soluere fructus dicti census etiam in casu inualiditatis. & nullitatis illius quo casu tenetur ad damna , & interesse ex quocunque capite census ille sit nullus vt sibi neget *ibi* Rota *n.* 8. *& nos comprobauimus supra hoc eod.c.2.quæst 4. art.7.nunc q.88. n.14. vbi hoc declarauimus.*]

Hæc autem conclosio quod pro exactiooe aonoæ responsionis censualis ex instrumentis censualibus competat via exequutiua, ampliatur pluribus modis , &

Primò , † vt illa competat non solum ei , qui cen- 7
sum emit , sed etiam illi qui alios quocumque modo
nactus fuit dominium census , puta per cessionem sibi
ab emptore, vel alio dicti census domino factam, Bal.
in l. ex legato,num.14. in fine,C.de legat.& ibi in l.1.sub n.3.vers. vnde exceptio,C. quor.legat. Paul.de Castro, *in l.postulante,num.6.ff. ad Trebell.*Barz.*d.dec.56. n.38.vers. procedentque* Cassan.*ad consuetud.Burgund.rubr.11.Des censes, §.6.num.8. vers.sed an.* Galles. *ad form. Cameral. obligat.part.2. q.2. num.1. & ad 3.part. de person.petent. exequut. num.1.* Flamin. Cartar. *in decis. exequut. Rota Genuens. decis.63 numer.1. & seqq.* Io. Bapt. Asin. *in suo tract. de exequut.instr. §.1. cap. 48. & propriis terminis.*
Foller. *in d.verbo, tanquam, num.26.* Bon. *in d. tract. de censib. art.73.n.106.* Nicol Intrigl.*super Bal.de censibus, q.11. per tot. & non obscurè sensit* Rota *in vna Romana census,4.Decembr.1595. coram* b m.Cardinali Pamphi-
lio,*qua est in calce tract.dec.255.* [*& in vna Reatina Iuris redimendi,26 May.*1628.*coram* R P.D.Verospio,*qua est*
post tract. dec.490. num.3.] Dummodo doceat † se esse 8
cessionarium,& iustificet existentiam crediti. Asin. *d. §.1.cap.40.* Galles.*d.q.2. n.1.& ibi* Siluestr.Zacchi. *n.3. & multorum auctoritate dixit* Rota,*in d.Romana census, num. 5.*

Ampliatur 2. † vt eadem via exeqoutioa competat 9
etiam hæredibus illius, qui censum emit. Dec *cons.536. n.2.* Boer.*dec 10.n.4.& seq.* Asin.*d.§.1. cap.45.n.2.*Galles.
d.part.2. q.1.n.1. Dummodo † doceat se esse illius hæ- 10
redem. Alex. *consil. 115. in fine , libr. 7.* Boer. *decis.10. num.4.* Franc Becc. *consil.75. num.6. lib.1.* Cassan.*d.§.6. num.7. vers.dic. quidquid sit.* Asin. *d. §.1. cap.49. num.3.* Foller. *d.verbo,tanquam. numer.15.&* 18. Bon. *d. pract. art.74. num* 107. facta autem huiusmodi probatione, & iustificatione sententia lata ad fauorem creditoris defuncti poterit mandari exequutioni ad instan-

tiam

tiam illius hæredis, vt voluit Rota *in vna Romana census*, 28. *Iunij*, 1599. *coram* b.m. Litta *qua reperitur impressa post tract. decis*. 256. *num*. 2.

11 Ampliatur tertiò, vt detur † etiam ei pro quo quis procuratorio nomine censum acquisiuit etiam ante cessionem sibi factam, maximè si instrumentum sit iuratum, Bon. *d. suo tract. art*. 73. *num*. 106 *versic. sed an exequutio, & faciunt ea quæ diximus supra hoc cap*. 2. *q*. 2. *art*. 1. *nunc q*. 67.

12 Ampliatur quartò, vt † eadem via exequutiua competat etiam contra hæredes eius, qui censum imposuit, & se obligauit ad illius solutionem, Petr. Pech *in suo tract. de iure sistent. cap*. 4. *num*. 9. Gasp Bear. *in tract. de insp. debitor. cap*. 6. *num*. 9. Dec. *cons*. 5 36. *n*. 2. Cassan. *d*. §. 6. *num*. 6. Asin. *d*. §. 1. *cap*. 45. *in puncto*, Follet. *in d. verbo, tanquam*, *n*. 18. Bon. *in d. tract. de censib. art*. 74. *num*. 107. Barz. *d. decis*. 56. *num*. 1.

13 Dummodo † ante exequutionem facti liqueat, & legitimè probetur quod sint hæredes debitoris Balb. *in l. diuersas, q*. 10. *num* 14. *in fine*, Conrad. Soc. sen. *in tract. Regul. Regula* 135. Boër. *d. decis*. 10. *n*. 2. [Pluribus confirmat per plenum consilium Rol. à Vall. *cons*. 20. & *signanter numer* 15. *lib*. 1. *vbi multos allegat, quibus addo* Corn. *cons*. 221. *sub num*. 2. *lib*. 4. & Follet. *in sua practic. Censual. in d. verbo, tanquam numer*. 14. Vbi id ampliat procedere etiam si exequutio esset facienda super ipsamet re, in qua fuit facta condemnatio, nam in quolibet casu sententia lata contra defunctum non potest mandari exequutioni contra eius hæredem non facta prius liquidatione, quod sit hæres, vt] & *nos dicemus infra in proximo art*.

14 Nam † in quolibet iudicio, quantumuis summariissimo, & exequutiuo, est necessaria legitimatio personarum Paris *cons*. 11. *n*. 2. *lib*. 1. Burs. *cons*. 129. *n*. 67. & *cons*. 215. *n*. 70. *lib*. 1. Vant. *de nullit. in tit. de nullit. ex defectu inhabil. num*. 2. Achil. *Person. de adipisc. possess. numer*. 65. & *seq*. Mascard. *de probat. vol*. 2. *conclus*. 972. Rimin. ion. *cons*. 494. *num*. 10. *lib*. 4. & *dixit*

15 Rota *coram* b.m. Litta *in illa Romana census*, 5. *Iun*. 1600. *quæ est post tract dec* 257. *n*. 3. aliàs † processus est nullus saltem si pars perat huiusmodi legitimatiooem Tiber. Salu. *in sua pract. lib*. 1. *cap*. 43. *n*. 4. Rota *in recollectis per* Farinac. *decis*. 307. *num*. 7. *p*. 1.

16 Non † tamen daretur contra hæredes cum beneficio inuentarij secundum opinionem quam amplexus fuit Soc. sen. *cons*. 120. *num*. 18. *vers. sed quid plura, lib*. 1. Bero. *quest*. 57. Machel. Patrocin. 35. *n*. 18. Asin. *d*. §. 1. *cap*. 46. Intrigliol. *d. tract. quæst* 11. *num*. 6. & *seqq*. Maximè intra tempora conficiendi inuentarium, Boër. *dec*. 10. *n*. 3 Petr. Pech. *d. c*. 4. *n*. 9 *vers. prime*.

17 Contrariam vero † sententiam probauit Corn. *cons*. 31. *per tot*. & signanter *n*. 15. *lib*. 3. Phanucc *in suo tract. de immun. par*. 5. *n*. 129. & *seq*. Barz. *d. decis*. 56. *n*. 37. *in fin*. & *in propriis terminis fuit amplexa*, Rota *coram* bon. m. Robust. 8. *Febr*. 1577. *in illa Rom census*, quæ est *in fine tract. decis*. 232. *num* 16. & cum quo Ego quoque pertransfeundum censeo, & secundum eam in cótingentia facti pluries obtinui in causis non modici momenti,

18 non † quidem vt hæres cum inuentario capi possit personaliter, vt negabat Soc. sen. *num*. 18. Bero. *d. q*. 57. Asin. *d. c*. 46. Phanuc. *d. p*. 5. *n*. 429. Follet. *d. verbo tanquam, n*. 20. & *dixit* Rota *coram* b.m. Otano, 4. *Octobr*. 1588. *in illa Rom census, quæ est ibidem dec*. 231. *n*. 6. Sed simpliciter pro validitate iudicij exequutiui, vt sententia exequutioni mandetur super bonis inuentariatis, & non distractis.

19 Ampliatur quintò, vt † eadem via exequutiua competat etiam contra eos, qui in contractu censuali se tanquam fideiussores obligauerunt ad fauorem emptoris, & domini census, Barz. *d. dec*. 56. *n*. 1. & *fuit dictum supra hoc eod. c*. 1. *q*. 3. *art*. 2. *nunc q*. 74. tenetur enim ex propria obligatione, *vt diximus ibi*, & *dicemus infra artic. proximè seqq*.

lino † competit etiam contra hæredes ipsorum fideiussorum, vt dicit Barz. *d. dec*. 56. *num*. 18. Dummodo liqueat eos esse hæredes, vt dictum fuit supra proximè, *num*. 13. 20

Limitatur autem supra firmata principalis conclusio nonnullis modis, & quidem primò, vt hæc † via exequutiua ex contractu censuali non concedatur contra possessorem bonorum censui suppositorum, Alex. *cons*. 83. *numer*. 11. *lib*. 3. Decian. *cons*. 198. *numero* 5. & *in cap. super eo numer*. 5. *de offic. delegat*. Galles. *de obligat*. Cameral. *parte* 2. *quæst*. 2. *num*. 3. & *in propriis terminis*, Felic. de Solis, *in dd. suis Commentar. de censibus tomo* 1. *lib*. 3. *cap*. 4. *num*. 6. *versic. quarto infero*, & *tomo* 2. *eodem lib*. 3. & *cap*. 4. *num*. 4 *vers. in* 6. Roderic. *de ann. reditibus libro* 2. *quæst*. 9. *num*. 53 [*Et voluit* Rota *in vna Romana vineæ* 10. *Martij*, 1623. *coram* R.P.D. Remboldo, *quæ est post tract. decis*. 434. *num*. 5. Etiam quod in constitutione, & venditione census esset appositum pactum auferens debitori censūs facultatem alienandi rem censui suppositam: licet enim hoc pactum appositum in venditionibus aliarum rerum operetur, vt instrumentum habens exequutionem paratam possit mandari exequutioni etiam contra tertium possessorem, vt post multos dicit Felician. *d. tomo* 1. *lib*. 1. *cap*. 10. *numer*. 3 appositum tamen in venditione census, tanquam appositum contra expressam prohibitionem Pij V. *in sua Bulla supra censib. vers. quemadmodum*, &c. nihil potest operari, *vt bene animaduertit* Felic. *d. n*. 3. & *voluit* Gaspar. Roder. *d. q*. 9. *n*. 55. *cum multis seqq*.

Nec refert quod Foller. *d. sua Tract. censuali, in verbo, tanquam, num*. 12. 16. & 39. affirmet huiusmodi instrumenta censualia posse directò mandari exequutioni contra tertios possessores bonorum subiugatorum: quoniam vt aduertit Felician. *d. tomo* 1. *lib* 3. *c*. 4. *num*. 7. *in fine*, & *tom*. 2. *eod. lib*. 3. & *cap*. 4. *num*. 5. *vers. ex quo inferiur* Follerius loquitur in terminis illius Pragmaticæ Nicol. V. quam commentatur, quæ hoc expressè permittit, secus tamen est in terminis communis, & extra casum dictæ Pragmaticæ, cum † instrumenta etiam habentia exequutionem paratam non possint exequutioni demandari contra non nominatos in eis, vt deducit post multos Achil. *Personal. in suo tract. de adipis. possess. numer*. 408 *vers. neque ratione*, Asin. *in d. suo tract. de Execut. instrum*. §. 1. *cap*. 72. *num*. 1. *vbi multos congerunt*, & *sensit* Rot. *coram* b.m. Penia, 24. *Aprilis*, 1600. *in illa Bononiensi census, quæ est post tract. decis*. 154. *num*. 1. 22

Vel † opinio Foller. posset fortè procedere si iste tertius possessor citatus ad iudicium pro suo interesse comparuisset, & iudicium in se suscepisset, quo casu posse contra eum mandari exequutioni dictum instrumentum censuale dici posse ex Ruino, *cons*. 34. *in fine, lib*. 5. Dec. *cons*. 187. *n*. 2. & rauet. *cons*. 12. *n* 8. *lib*. 1. Felician. *qui alios citat. d. tom*. 2. *lib*. 3. *c*. 4. *num*. 6. 23

Limitatur secundò, vt † via exequutiua non habeat locum ex instrumento census quando illud fuit per sententiam vulneratum: tunc enim non potest amplius eius vigore exequutiuè agi, *vt fuit decisum sæpius in* Rota, & *signanter decis*. 132. *num*. 1. *part*. 2. *diuersor. coram* Seraphino, *decis*. 174. *numer*. *part*. 1. & *in multis aliis causis*, & *decisionibus, quæ apparent impressæ apud* Zacchi. *ad* Galles. *de obligat. Camerali, qr*. 37. *num*. 17. Puta si per Iudicis sententiam fuerit declaratus nullus census pro quo agitur, vt dixit Rota *coram* b.m. Luta, 28 *Iunij* 1599. *in vna Romana census, quæ est impressa post tract. decis* 256. *numer*. 1. siue † fuerit declaratus nullus per primam sententiam, siue in gradu appellationis sententia lata super validitate census interpositæ per secundam sententiam, vt declarauit eadem Rota *coram eodem* 5. *Iunij*, 1600. *in eadem causa, quæ est ibidem dec*. 257. *num*. 1. 24 25

[Non tamen diceretur vulnetata cameralis obligatio per ſententiam quando debitor conuentus ad ſolutionem cenſus vigote inſtrumenti Camerali obligatiooe vallati reconueniret actotem, & in judicio reconuenrionis tepnttaret ſententias contra ſe, quia cùm dictæ ſententiæ ſinr latæ in diuerſa cauſa, non vulnerauerunr obligationem clauſulæ cameralis in alio inſtrumenro appoſitæ nam ad dictum effectum opus eſt, vt ſententiæ ferantur in eadem eauſa, vt declarauit Rota ſæpius, & ſignaorer coram R D. Coccino Decano 21. *Iunij*, 1604. *in illa Romana cenſus, qua eſt poſt tract. dec.* 338. *num.*2.]

Limitatur tertiò, vt pro fructibus cenſus non poſſit
26 agi executiuè vigore inſtrumenti cenſus ſi † illud ſit conditionale, nam non debet conecdi illius executio, niſi prius citato debitore conſter conditionem extitiſſe. Bal. *in l ſi quidem, num.*2. *C. de except* Alex. *conſ.*119. *n.*2. *lib.*1. Couat. *Var. reſolut. lib* 2. *cap.* 11. *n.*2. Galleſ. *ad form. cameral. obligat. tit. de liquidat. num.*21.

27 Limitatur quattò, vt † non competat ad repetendam ſotrem principalem, & pretium in emptionem cenſus erogatum etiam io iis caſibus, in quibus illius repetitio eſt de iure permiſſa, de quibus agemus *infra part.* 3. *cap.* 1. *q.* 3. *art.* 4. nam tunc agendum eſt, via ordinaria, vt animaduertit. Nauar. *in ſuo Commentar. de vſur. n.*118. *quæſt.*27.

Quod tamen non procederet ſi venditor cenſus tempore impoſitionis, & venditionis illius promitteret rem cenſui ſuppoſitam eſſe liberam ſub obligatione camerali, vel in inſtrumenro habente executionem paratam oam ſi ipſe ſciebar rem illam non eſſe liberam, poteſt ab eo tepeti pretium cenſus etiam via executiua, vt fuir reſolutum in Rota *coram* Seraph. *deciſ.*321. *n.*10. *qua eſt inter deciſ. diuerſ. part.*1. *deciſ.*476. *n.*9. *verſ. ad ſextam.*

28 Limitatur quintò, quando † cæptum fuit agi via ordinaria, nam non poterit poſtea ex eodem inſtrumento agi via executiua, quia per electionem viæ ordinariæ cenſetur renunciatum viæ executiuæ Rom. *conſ.*133. *col.*2. *verſ. ex quo enim*, Gramm. *conſ. ciuil.*95. *n.*27. Garz. Maſtrill. *dec. Regni Sicil.*157. *n.*1. *part.*2. *qui alios allegat*, [multos alios congerit Mari Giurb. *deciſ. Regni Sicil.*55. *num.* 18. *part.*1. vbi hanc limitationem comprobat, & exornat,] Galleſ. *ad form. cameral. oblig. in* 3. *partic.* 2 *part. q.*2. *& ibi* Zacchi. *quæſt.*11 *in* 2. *addit. n.*9. *qui plures allegat, & teſtatur ita ſæpius fuiſſe in* Rota *reſolutum, & ſignanter coram* b.m. Litta, *in vna Romana pecuniaria*, 28. *Iunij*, 1593. *quæ eſt poſt tract. dec.*260. *per tot.* & ita tenendum cenſeo quidquid aliter ſenſerit Felician. de Solis, *in dd. ſuis Commentar. de cenſib. tom.*1. *lib.*3. *cap.*2. *num.*9.

Quod tamen ſublimitandum exiſtimo. Primò,
29 † niſi reus conuentus iudicio ordinario fuiſſet contumax, eo enim caſu actor omiſſo iudicio ordinario poſſet redire ad viam executiuam, vt declarat, Galleſ. *d. q.*2. *n.*7. & refert alios *ibi* Zacchi. *d. q.*11. *in* 2. *additione n.*10 *aſſerens ita fuiſſe reſolutum* Rota *coram* b.m. Penia, *in vna Romana palatij campi Floræ*, 16. *Decembr.*1588. *quæ eſt impreſſa poſt tract. dec.*101. *num.*10.

30 Secundò ſublimitatur, † vt non procedat quando actor adeundo Iudicem via ordinaria proteſtatus fuit, quod vult ſibi eſſe ſaluam viam executiuam, vt declarat Menoch. *in ſuo tract. de adipiſcend. poſſeſſ. remed.*6. *num.* 11.

[Tertiò ſublimitatur quando creditori non eſſet plenè conſultum per iudicium ordinarium, puta quia eo iudicio integrum ſuum creditum conſequi non potuerit, nam eo caſu non eſſe ſibi præcluſam viam exequotiuam dicit, Giurb. *d. dec.*55. *n.*12.

Quartò ſublimitatur ſi agatur pro aliis terminis maturatis poſtquam fuit cæptum agi via ordinaria, nam iſta dicuntur diuerſa debita, & ſeparatæ obligationes Rota *coram* Gregor. XV. *in illa Bononienſi cenſus ſeu attentatorum* 10. *Decembris* 1607. *quæ eſt poſt tractat. deciſ.*243. *n.*2. *& dictum fuit ſupra in tract. hac ead. q.*5. *art.*2. *nunc q.*91. *num.*25.]

Limitatur ſextò, vt † non competat via executiua 31
pro inſtrumento cenſus, quando fuit præuentum in iudicio ordinario petendo declarari nullum cenſum præfatum, nam exequutio dicti inſtrumenti poſtmodum petita ſuſpenditur donec fuerit cognitum, & terminatum iudicium motum ſuper dicta nullitate. Paul. de Caſtr. *in authent. qua ſupplicatio, n.*3. *C. de precib. Imp. offeren.* Dec. *conſ.*103. *n.*1. Cartar. *deciſ. Rota executiua Genu. deciſ.*20. *per tot. faciunt tradita per* Iottiglio. *d. tract. q* 65. *per totum.*

[In qua limitatione licet Giurb. *dec. Regn. Sicil.*100. *n.*3. *& ſeqq.* diſtinguat an ſuper nullitate agatur principaliter, an verò per viam exceptionis, & concludat, quod primo caſu non retardetur proceſſus exequutiuus, ſecundo verò caſu retardetur, dummodo ex narratis reſultet præſumptio nullitatis.

Ego tamen exiſtimo illum loqui in diuerſis terminis, videlicet quando fuit præuentum in iudicio exequutiuo, quod non debeat ſuſpendi per iudicium ordinarium ſuper nullitate inſtrumenti, nos autem loquimur quando fuit præuentum in iudicio ordinario ſuper nullitate, & proinde non videtur, quod poſſit applicari diſtinctio ipſius.

Limitatur ſeptimò, ſi opponatur exceptio extinctionis, & redemptionis cenſus, cùm enim huiuſmodi redemptio reſoluat contractum ipſum cenſualem vt dicemus infra *part.*3. *cap.* 1. *quæſt.*3. *art.*1. iſta exceptio redemptionis debet admitti ad retardandam exequutionem dicti inſtrumenti cenſualis. Giurb *d. ?ta deciſ.*55. *num.*17. *&* 19. Maximè ſi dicta exceptio iuſtificetur ex eodem inſtrumento, vel altiorem non requirat indaginem.]

Declaratur ſimiliter principalis concluſio. Quod † ſi 32
dominus, & creditor cenſus egerit via exequutiua contra vnum ex pluribus inſolidum obligatis ad ſolutioné annui cenſus coram vno Iudice oon impediatur quominus poſſit eundem vel alios correos coram eodem Iudice eadé via exequutiua, vel alio iudicio exequutiuo conuenire. Iaſ. *conſ.*9. *in* 2. *dubit. n.*3. *& ſeqq. & conſ.*28. *n.*7. *lib.*1. ſequitur Neuiz. *conſ.*4. *n.*12. *in fin.* Gallez. *ad form. cameral. oblig. in* 3. *part.* 2. *part. q.*2. *n.*2. *& ibi* Zacchi. *q.*11. *in* 1. *addit. plures allegat.* Lancel. *de attent. part.*2. *cap.*4. *limit.*2. *n.*76. Felician. *dd. ſuis Comment. tom.*1. *lib.*3. *cap.*2. *n.*9. *ad finem, qui alios citat.*

Quod tamen † non procedit ſi per primũ iudicium 33
motum via exequutiua, & vigore ſententiæ in eo latè eſſet ipſi actori, & domino cenſus plenè & cum effectu conſultum. Eo enim caſu non poſſet dominos cenſus alios correos debendi in iudicium trahere, Ang. *in l. qui reſtituere, ſub n.*5. *verſ. in gloſſ. in fine ff. de rei vendic. ſequitur* Iaſ. *d. conſ.*28. *ſub num.*3.

Declaratur ſecundò loco † eadem principalis con- 34
cluſio vt volens agere via exequutiua teneatur in primis, & ante omnia producere inſtrumentum cenſus nec ſufficit ſi producatur poſt petitam exequutionem, Bal. *in l. plenè, ff. quod falſ. tut. auct.* Rom. *conſil.*300. *numer.*2. *circa medium, vbi* Mandol. *in addit. in littera D. Luc. Petrus, in ſua pract. iudicar. Capitol. for. libr.* 3. *cap.*2. *num.*8. *facit* Galleſ. *d. tract. p.*3. *q* 2. *& fuit reſolutum in* Rota *coram* b m. Cardinal. Pamphilio, 4. *Decembris*, 1595. *in illa Romana cenſus, quæ eſt poſt tract. dec.*255. *n.*2. Neque ſatis eſſet ſi produceretur prothocollum, & ſimplex imbreuiatura Notarij, ſed eſt omnino producendum inſtrumentum ſumptum in publicam, & authenticam formam, *vt docet* Caſſan. *ad Conſuetud. Burgun. rubr.*11. *des cenſes*, §.6. *n.*12. *in addit. &* Felician. *in dd. ſuis Comment. tom.*2. *lib.*3. *c.*8. Nam non omnis ſcriptura confecta manu publici Notarij dici-

tur

tur publica,& authentica, ſed ad effectum, vt inſtru-
menrum dici poſſit eſſe in publiea,& authentica for-
ma multa tequiruntur,vt demonſtrat Specul.in tit. de
inſtrum.edit.§.2. Afflict. ad Conſtitut.Regni,lib.1. Rubr.
73.ſub n.17.cum multis ſeqq. Crau. conſ.216.n.2.& ſeq.
lib.2.Rim.iun.conſ.384.n.18.& ſeq.lib.4.Virgin Boccac.
ad conſtit.March.gloſſ.7.n.19.& ſeqq. Claud. Bettaz. in
tract.de clauſ.inſtrum.in proœm. n.3. cum multis ſeqq. &
alij variis in locis.

35 Lata † autem ſententia in hoc iudicio exequutiuo
non poterit mandari exequutioni contra perſonam
hæredis debitoris condemnati, niſi facta excuſſione
bonorum in confuſo appareat,quod bona non extent,
vt vult Gloſ.in l.3.§.tutores,de ſuſp.tutor. quam eſſe com-
muniter, & magis communiter receptam teſtatur Alex. in
l.à. Diuo Pio,§. in venditione n.6. ad finem, & num.8.ad
finem,ff.de re iudic.ſequitur Follet.in d.ſua pract.cenſua-
li in verbo,tanquam num.17.Et licet non deſint qui con-
trariam ſententiam amplectantur,ab hac tamen opi-
nione communi periculoſum eſſe in practica diſcede-
re,dixit Alex.d.n.8.in fine,quamuis Paul.de Caſtro. in
l.4.§.ait Prætor,n 4.in fine,ff.de re iud. dicat hanc Gloſ-
ſa opinionem non ſeruari de conſuetudine, ſed relin-
qui electioni creditoris à quo velit incipere,vel à ca-
ptura perſonæ,vel pignorum,prout reuera. Ego quo-
que ita practicari vidi,& obſeruaui.

36 Declaratur tertiò, † vt agens via executiua tenea-
tur ſaltem ad partis inſtantiam perſonam legitimare:
vt in puncto dicit Intrigliol. d.tract.quæſtion.57.num.1.
Nam in quolibet iudicio etiam executiuo facienda
eſt legitimatio perſonarum, vt dictum eſt ſupra n.14.
& ſeqq.

Hæc autem via executiua adeo eſt priuilegiata vt
ſententia vigore inſtrumenti cenſus,& pro illius exe-
37 cutione lata † debeat omnino mandari exequutioni,
nec poſſit illius executio retardari per appellatio-
nem,Follet.in d.verbo,tanquam,n.44.Bon.in d ſuo tract.
de cenſib.art.70.n.103.& art.79.num.112.Barz. d.dec.56.
num 4

38 Quod † tamen non procederet ſi ſententia præfa-
ta contineret,vel liquidationem, Galleſ.d.tract.par.3.
qu de liquidat.num.17.cum ſeqq. Soc. ſen.conſil.51. n.7.
lib.1.Menoch.de adiſc.poſſ. remed.3. num.192. Rota di-
uerſ.deciſ.100.num.2.part.1. vel complexionem nego-
tij principalis, Bald. conſ.141.num.7.lib.1. Rota diuerſ.
deciſ.356.d.par.1. & vtrumque membrum in propriis
terminis amplexa fuit Rota coram Illuſtr. Cardin.Lu-
douiſio,16. Decembris,1605.in illa Beneuentana cenſus,
quæ eſt impreſſa poſt tract.deciſ.258.n.2.& 3. Et in quo-
39 cunque † caſu appellatio operatur ſaltem effectum
deuolutiuum,nam huiuſmodi appellatio etiam in ca-
ſu non permiſſo, deuoluit cauſam ad iudicem ad
quem,vt facta exequutione, & patito iudicato, cog-
noſcat ſuper iuſtitia ſententiæ Bonon. d.art.79.n.112.
facit Afflict.deciſ.261.

40 Licet † autem in hoc iudicio executiuo aliquas
opponere liceat exceptiones,vt latè demonſtrat, Gal-
leſ. d.tract.per diſcurſ.& dixit ſæpius Rota, & ſignanter
coram b.m.Cardinali Lancelloto 3.Decemb.1599.in vna
Romana cenſus,quæ eſt in fine tract.dec.259.num.2.

Regulariter tamen, exceptis dictis certis, & ſpeci-
41 ficatis exceptionibus,exequutio † inſtrumenti cenſus
nulla alia exceptione impediri, aut retardari poteſt,
Caſſan.ad conſuetud.Burgund.d.Rubr.11.des cenſes,§.6.
Follet. in d. verbo, tanquam per diſcurſum, Bon.d. ſuo
tract.de cenſib. art.74. numer.107. Barz. d. deciſ.56. nu-
42 mer.1.& 37.Maxime † ſi tale inſtrumentum ſit valla-
tum camerali obligatione Bon.d.tract.art.73.num.103.
43 vel † iuriſiurandi religione confirmatum, vt defen-
dit Carol.de Graſſ.in d.ſuo tract.de except.in 32.except.
num.1.& ſeqq.licet,num.8. & ſeqq. dicat de facto con-
trarium obſeruari.

Hinc non † poterit retardari exceptione ſimulatio- 44
nis cenſus, vt comprobat Intrigl.d.tract.q.46.n.14. &
ſeq.vt reſoluit Rota in illa Rom.cenſus coram b.m. Car-
dinal.Lancellotto, quam proximè citauimus, n.3. & co-
ram Illuſtriſs.Cardin.Ludouiſio,26.Nouembris, 1604.
in illa Rom.cenſus, quæ eſt poſt tract. dec.5.n.16.[Et in
vna Romana cenſus 3.Aprilis,1623.coram R.P.D.Nauar-
ro,quæ eſt poſt tract.dec.436.n.7.& 8.]

Nec † per moratorias, vel quinquennales dilatio- 45
nes,Bon in d.ſuo tract.art.75.n.108.Intrigl.d.tract.q.54.
num. .& ſeq.

Nec † per exceptionem ceſſionis bonorum. Fran- 46
ciſc.Milanenſ.dec.7.n.2.lib.2.refert,Carol.de Graſſ.d.ſuo
tract.in 17.except.n.6.Intrigl.2. q.54. n.6. [alios allegat,
Giurb.dec.Regn.Sicil.44.n.10.part.1.

Cæterum licet concluſio firmata hic in tracta. nu-
mer.4 .procedat in terminis,in quibus loquuntur Do-
ctores in ea allegati, & ipſemet Giurb. d.nu.10.Videli-
cet iuxta terminos bullæ Nicol.V. ſuper cenſibus quæ
non priuilegiat ipſum inſtrumentum cenſuale, ſed ſo-
lam illius exequutionem. Attamen quando priuile-
gium nõ conceditur exequutioni ſed ipſi inſtrumẽto,
vel in vim cameralis obligationis,vel virtute guarenti-
giæ,vel(iuxta terminos ſtatuti Ciuitatis Peruſiæ Patriæ meæ
libro 2.Rubr.29.de exec.inſtr.) vigore confeſſionis debi-
ti,quam debitor facit coram Notario tanquam Iudice
Cartulario. Iſtis enim caſibus non eſſe veram conclu-
ſionem hic firmatam d.num.46.dicendum eſt ex Bart. in
l.ſi filius in vltimis verbis,ff.quod cum eo quem ſequuntur.
Brun.in tract.de ceſſion.bonor.in 12.quæſt. princ. Ant. Ca-
uar.in tract.de execut.inſtrum.q.28. n.63. ad fin. & ipſe-
met Giurb.d.dec.44.n 9.qui iſtos,& alios allegat.

Ratio autem differentiæ inter iſtos caſus eſt, quia
quando priuilegiũ conceditur exequutioni,dicta exce-
ptio impugnat de directo ipſum priuilegium cum ten-
dat ad impediendam petitam exequutionem, vnde ni-
mirum ſi debitor hoc caſu repellitur & non auditur in
ſua exceptione, quod vult cedere bonis,& interim de-
beat ſuperſederi in exequutione petita, & proinde ſi
præueniẽdo petitionem exequutionis obtinuerit,parte
non contradicente ſe admitti ad huiuſmodi benefi-
cium ceſſionis, vtiq; eo caſu ſi opponatur iſta exceptio
ceſſionis bonorum,oppoſitio non tendit ad impedien-
dum iudicium ſuper executione,& illud retardandum,
ſed ad parandam ſibi ſecuritatem,ne amplius poſſit in
perſona moleſtari:vt aliis relatis dicit. Giurb.d.num.10.
& benè confert. Capell.Tholoſ. dec.28.in fin.

At quando priuilegium eſt conceſſum inſtrumen-
to,quia tunc dicta exceptio non opponitur contra in-
ſtrumentum, ſed contra exequutionem, nec tendit ad
impugnandum inſtrumentum, ſed dumtaxat ad li-
mitandam, & modificandam exequutionem, non
debet debitor repelli, ſed in ſua exceptione audiri,
dicit Bart. in d.leg.ſi filius, & alij ſupra relati. Quan-
do enim exceptio ſolum modificat exequutionem
eſt admittenda etiam quando nulla exceptio oppo-
ni poteſt, Bart. & alij in l.Neſennius.§.fin.ff. de re iu-
dic.Rol. conſ.28.num.5.& ſeqq. lib.1. Marant. de ordin.
Iudic.part.6.memb.6.num.18. Canat. in d. tract. de exe-
cut.inſtrument d. quæſtion.28.Boër.deciſ.53. num.3. Soc.
Iun. conſ.45. numer.15. lib.1.Benintent. deciſ.77. in fin.
Burſat. qui de communi conſ.305. num.7.lib.3. Menoch.
de Præſumpt.lib.2.præſumpt.48.numer.31.Galleſ.de obli-
gat.cameral. part.4.quæſt.3. num.1.& ſecundum ordinem
Zacch.quæſt.19.Carol.de Graſſ.de except.inſtrum.in 23.
except.Barz. de guarentig.part.2. quæſt.16. Et iſta con-
cluſio recipienda eſt etiam quod debitor beneficio
ceſſionis bonorum renunciaſſet,vt dicit Canat.d.q.28.
n.63.Quia hinc beneficio tanquam introducto miſe-
rationis gratia renunciari non poteſt, vt dicit ibi Ca-
nat.& nos diximus ſupra in tract.part.2.cap.1.q.3. art.5.
vel q.57.num 46.]

47 Cæterùm † si quis conuentus via executiua cogatur iniustè pro alio censum soluere eidem succurritur per condictionem sine causa, potest enim quidquid soluit repetere. Bart. *in l. Iulianus verum debitorem, n. 12. ff. de cond. indeb.* Bon. *d. art. 74. n. 107. vers. his tamen.* Foller. *in d. verbo, tanquam, n. 38.*

SVMMARIA.

1 *Actio personalis oritur ex contractu censuali contra venditores census.*
2 *Ampliatur vt detur etiam contra eorum heredes.*
3 *Etiam si sint heredes cum beneficio legis, & inuentarij.*
4 *Non tamen insolidum, sed pro portionibus hereditariis.*
5 *Dummodo prius liqueat illos esse heredes.*
6 *Filiationis probatio non iustificat quem esse heredem patris.*
7 *Filius ergo heres, non procedit in reo conuento.*
8 *Fideiussor qui interceßit in contractu censuali, potest conueniri actione personali.*
9 *Maximè si se obligauit vt principalis, insolidum.*
10 *Impositor census potest conueniri actione personali, etiam postquam vendidit fundum censui suppositum.*
11 *Nisi tempore venditionis fundi notificauerit domino Census futuram venditionem.*
12 *Actione personali agi potest non solum pro responsionibus præteritis sed etiam pro futuris.*
13 *Credita annua possunt peti non solum pro tempore præterito, sed etiam pro tempore futuro.*
14 *Legata annua peti possunt tam pro tempore præterito, quam pro tempore futuro.*
15 *Præstationes annuæ quæ debentur ex contractu peti possunt tam pro tempore præterito, quam pro futuro.*
16 *Hec omnia intelligas dummodo pro præterito aliquid debeatur.*
[*Sententia quomodo concipiatur quando debitor condemnandus est ad id quod in futurum debebit.*]
17 *Iudicium formari non potest super iure de futuro.*
18 *Limitatur quando debitum est purum, & aliquid debetur pro tempore præterito, nam in consequentia debiti puri in præteritum potest fieri petitio pro futuro.*
19 *Creditor intereßt potest petere suum creditum, etiam pro futuro tempore.*
20 *Sententia lata pro futuris præstationibus potest mandari executioni absque nouo libello, & nouo processu.*
21 *Imploratotamen Iudicis officio pro dicta sententia exequutione.*
22 *Actio personalis non conceditur contra possessorem fundi suppositi.*
Limitatur quando in acquisitione dicti fundi expressè se obligauit ad solutionem annui census, n. 28.
23 *Actio personalis oritur ex obligatione præexistenti.*
24 *Obligatio est mater actionis.*
25 *Actio personalis non potest separari à persona absque illius interitu.*
26 *Heres iuris fictione censetur eadem persona cum defuncto, cuius est heres.*
27 *Actio personalis non transit in singularem successorem.*
28 *Limitatur Nisi tempore acquisitionis census agatur, vt ipse censum soluat.*
29 *Non tamen sufficeret, vt in alienatione fundi censuati simpliciter assereretur illum fundum esse oneri census obnoxium, ad effectum vt emptor illius personali actione teneretur.*
Licet aliqui contrarium sentiant.
30 *Debitor census, qui actione personali tenetur, potest etiam carcerari, non obstante quod offerat creditori censum insolutum fundum censuatum.*

✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿

Actio personalis cui, & contra quos competat pro annua responsione censuali.

QVÆSTIO XCVI.

aliàs part. 2. cap. 2. quæst. 5. ar. 7.

Qvod † ex contractu censuali oriatur actio personalis, quæ est stipulatu conceditur contra eum, qui censum constituit, & ad illius solutionem se obligauit quidquid contrarium firmare conetur. Ludouicus Velasquez. *de Auend. in suo tract. de censib. Hispan. cap. 59. n. 7.* non videtur quod possit probabiliter in dubium reuocari, per tex. *in l. certi condictio, ff. si cert.* & in terminis volunt Crau. *cons. 342. n. 10. lib. 3.* Gabr. *cons. 142. n. 2. lib. 1.* Felic. de Solis, *in suis Commentar. de censib. tom. 1. lib. 1. cap. 1. num. 6. vers. nec dubitari potest,* Federic. Martin. *in suo tract. de iure censu. cap. vlt. num. 13. & dixit* Rota *coram* b. m Gipsio, 9. *Decemb.* 1587. *in illa Romana census de Castarellis, quæ reperitur impressa, in fine tract. dec. 230. n. 7. & coram* Reuerendissimo P. D. Sacrato, 14. *Ianuarij*, 1602. *in illa Romana census, quæ est ibidem dec. 90. num. 8.* 1

Nec obstant rationes ponderatæ ab *Auend. d. n. 7.* & infra quoniam aduertendum est, quod ex contractu census duplex oritur actio: vna ex stipulatu respectu solutionis fructuum, & annuæ responsionis & hæc est merè personalis, & sequitur ipsum venditorem census, & ab eius persona diuelli non potest, vt *infra* dicetur *hoc eod. art. num. 15* Altera actio oritur ex ipso censu, quæ dicitur scripta in rem, & sequitur rem ipsam censuatam; vt dicemus in *seq. artic.* Et hanc actionum distinctionem in contractu census habeo ex Rota *coram* Cardin. Mantica. *decis. 7. sub num. 2. & alibi, vt dicemus d. artic. seq. numer. 1.* Cum itaque *Auend.* negauit, ex censu oriri personalem actionem; aut respexit solum contractum ipsum censualem, qui non fundatur in obligatione personali, sed super ipso fundo qui subiicitur, vt latè fuit demonstratum *supra part. 1. cap. 3 quæstion. 1. articul. 6. per totum, nunc quæst. 34.* Non autem respexit stipulationem, & promissionem de soluendo fructus census, aut certe male loquutus fuit.

Ampliatur primò, hæc conclusio, vt † personalis actio competat etiam contra hæredes eius, qui ad census solutionem se obligauit. Bartol. Cassan. *ad consuetud Burgund. Rubr. 11. des censes, §. 6. in tex. contre le principal, num. 5.* Felician. *d. tom. 2. lib. 3. c. vlt. n. 1. vers. sed ego, & nos diximus supra hoc eod. cap. 2. q. 3. art. 1. nunc quæst. 73.* 2

Etiam si fiunt hæredes † cum beneficio legis, & inuentarij, non tamen vt possint personaliter capi, & arrestari, sed vt soluant ex bonis inuentariatis, *vt diximus supra art. præcedenti, n. 14. & seq.* 3

Non † tamen contra omnes hæredes insolidum, licet vnus solus ex eis possideat rem censui suppositam, sed tantum pro portionibus hæreditariis, prout regulariter hæredes tenentur, *l. pro hereditariis, C. de hered. act. & ita in puncto, dicit* Ioan. Guttierez, *Pract. Quæst. lib. 5. cap. 92. num. 12.* Ludou. Auend. *d. tract. cap. 95. num. 3.* Anton. Menoch. *decis. Florent. 33. n. 1.* [*Et in puncto fuit resolutum in vna Romana census de Celsis 27. Nouembris, 1609. coram* Ludouis. *vt inter eius decis. impress. est decis. 442. in princ. & n. 8. vbi* Beltramin. *in additien. affert concordantes.*] Prætetquam in casu, de quo per Guttierez *d. loco n. 14.* & quando conueniretur actione personali in rem scripta, tanquam possessor rei censuatæ, *vt dicemus infra art. seq. num. 3, in fine.* 4

Præter

Preterquam in casu de quo ibi per eum, *numer.* 14.
5 Dommodo † tamen prius liqoeat illos esse hæredes,
Innoc. *in cap. quia G, ext. de iudic. & ibi* Felin. *n.* 4. Dec.
num. 23. *& seq.* Anton. de Canat. *in suo tract. de execut.*
instrument. n. 66. *in* 3. *quæst. & diximus in præcedenti art.*
num. 12.

6 Nec ex probatione filiationis esset probatum filios
esse hæredes, sed necesse est probare immixtionem,
Foller. *in sua pract. censuali in verbo, tanquam, n.* 25. Nam
7 † quando filius conuenitur tanquam hæres patris Rol.
consil. 20. *num.* 20. *lib.* 1. *post* Alex. *& alios, post allegat.*
Menoch. *in tractat. de præsumpt. libr.* 4. *præsumpt.* 99.
num. 4. *&* 5.

8 Ampliatur secundò, vt † actione personali conue-
niantur etiam fideiussores, qui contractu census acces-
serunt ad fauorem domini census isti enim tenentur
ex propria obligatione, & ex proprio facto ratione
suæ promissionis, Alex. *post glos. in l. tale pactum, n.* 9.
ff. sol. matr. & diximus supra hoc 2. *cap. quæst.* 3. *artic.* 2.
nunc quæst. 74.

9 Maximè † si se obligauerint vti principales, & in-
solidum, & sic obligationem alterius propriam fece-
runt. Natta, *cons.* 461. *n.* 3. Franc. Becc. *cons.* 45. *n.* 49. *lib.* 1.
& nos diximus supra d. art. 2.

10 Ampliatur tertiò, vt † venditor census possit con-
ueniri actione personali etiam postqoam vẽdidit fun-
dum censui suppositum, Conat. *Var. resol. lib.* 5. *c.* 7. *n.* 6.
Felician. *in dd. suis Comment. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 8. *vt*
declarauit Rota *coram* R.P.D. Sacrato, 14. *Ianuarij*, 1602.
in illa Romana census, quæ est impressa post tract. decis. 90.
n. 9. *& seqq. & nos diximus supra hoc eod. cap.* 2. *q.* 3. *art.* 1.
n. 15. quidqnid contrarium defendat Auend. *d. tract.*
c. 23. *num.* 14 *&* 15.

11 Nisi † quando rem illam censui suppositam vendi-
dit, notificauerit domino, & creditori census futuram
dictæ rei venditionem, si credimus Nauar. *in suo Com-*
ment. de vsur. n. 116. *q.* 21. quem sequitur Boccac. *in suo*
tract. de censib. part. 1 *n.* 13. *& part.* 2. *n.* 39. Ioan Azor.
instit. Moral. part. 3. *lib.* 10. *cap.* 11. *q.* 1. *vers. postremo in*
ea. sibi enim debet imputare dominus census, cum
ipse noluerit rem censitam emere, sed potius consen-
serit in eius venditionem: vt post Azor. & Boccac.
docet Martin. Bonacin. *in suo tract. de contract. disput.* 3.
q. 4 *puncto vnico, n.* 97. *in princ.*

12 Ampliatur quartò, vt † actione personali agi possit
non solum pro fructibus census decursis, & non solu-
tis, sed etiam pro decurrendis in posterum Gabr *cons.*
47. *n.* 3. *lib.* 1. vt scilicet debitor census condemnetur ad
soluendum futuris temporibus, prout fructus census
mutabuntur. Andr. Gail. *pract. obseruat. lib.* 1. *obseru.* 74.
n. 2. *& seq.* vbi instituit Aduocatos quomodo libellum
debeant concipere, *& ibi*, Crau. *alios allegat* Gasp. Ro-
deric. *in suo tract. de ann. reddit. lib.* 1. *q.* 17. *n.* 104. Fe-
deric. Martin. *in d. suo tract. de iure cens. cap. vlt. n.* 145.
vbi cõtrariis respõdet [alios allegat Surd. *dec.* 15. *n.* 12.]

13 Regulare † enim est vt in debitis annuis possit cre-
ditor petere non solùm pro tempore præterito verum
etiam pro tempore futuro. Alex. *in l. de pupillo*, §. *si in*
pluribus, n. 4. *&* 6. *in fine, ff. de noui. oper. nunc* Ozasch.
decis. 130. *per tot.* Petr. à Petra, *in suo tract. de fideic. &*
prohib. alienat. quæst. 10. *n.* 21. *& seq. latè* Asin. *in tract.*
de execut. instr. §. 7. *cap.* 126. *n.* 16. *& seq.* Ioseph. Ludou.
in suo tract. Commun. conclus. in tit. de solu. conclus. 1. *quæ*
est omnium 8. *versic.* 9. *fallit* Anton. Galles. *Variar. resol.*
14 *tomo* 2. *cap.* 11. *n.* 47. *vbi pluribus id comprobat.* Et in † le-
gatis annuis hoc idem dicit Mich. Crass. *in suo tractat.*
de successION. §. *legatum, q.* 44. *n.* 5. Sim. de Pret. *de interpr.*
vlt. volunt. lib. 5. *interpr.* 1. *dubitat.* 3. *num.* 95. *& seq. fol.*
15 531. Et in † annuis præstationibus debitis ex contra-
ctu, Afflict. *ad constit. regni, lib.* 1. *Rubr.* 71. *in cap. aucto-*
ritatem, num. 2. *vers. datur etiam* Ozasch. *d. decis.* 130. *n.* 9.
Alex. *in d.* §. *si ex pluribus n.* 4. Crass. *d. q.* 44. *n.* 5. Asin. *d.*
cap. 126. *num.* 28. Surd. *dec.* 120. *num.* 13. *&* 15. vbi docet
modum libellandi, *& decis.* 151. *num.* 12. vbi multos
allegat. [Forma autem sententiæ in hoc iudicio est,
vt fiat condemnatio ad id, quod debebitur in futu-
rum, vt adueniente tempore, fiat solutio, vt post mul-
tos quos allegat, *animaduertit* Franc. Viu. *decis.* 403.
num. 4. *lib.* 3.]

Hæc tamen † omnia sunt intelligenda, vt procedant 16
dummodo de præterito aliquid debeatur cuius exactio
petatur, & simul super futuris, vt adueniente iusto
tempore soluatur, instetur, & in his terminis loquun-
tur Doctores supra allegati, & expressè declarare vi-
detur Vrsill. *ad Afflict. dec.* 279. *num.* 2. Ioseph. Ludo-
uic. *d. vers. nono fallit, quos refert, & sequitur* Bernard.
Greu. *ad Gail. d. obseruat.* 74. *n.* 4. [*Et in his terminis hanc*
opinionem confirmat Ioan. Petr. Fontanell. *de pact. nu-*
ptial. tom. 1. *clausul.* 4. *glos.* 18. *part.* 4. *num.* 18. *& seqq.* licet
numer. 21. & infra testetur illam *non seruari in Senatu*
Cathaloniæ.]

Licet † enim iudicium non possit fundari super iu- 17
re de futuro, *l. non quemadmodũ, & ibi communiter Scri-*
bentes, ff. de iudic. l. 1. §. *socius, ff de vsur.* In hoc tamen
casu, quia † pro tempore præterito obligatio, & de- 18
bitum est purum, ratione adiuncti, & in consequen-
tiam præteriti debiti puri, potest fieri petitio, & con-
demnatio super futuris, & valet. & tenet iudicium su-
per eis Gomez. *d. num.* 47. Surd. *d. dec* 120. *n.* 14 *&* 15.
& alij supra relati. Et maxima † in hoc versatur 19
vtilitas creditoris ne teneatur quolibet anno litigare,
& de iure suo docere, & probare. *Vt bene animaduer-*
tit glos. magna in l. 1. *C. de senten. quæ pro cert. quantit.*]
sed post lapsum cuiuslibet anni, vel cuiuslibet seme-
stris sententia † mandabitur exequutioni absque nouo 20
libello. Afflict. *in d.* [illegible] *datur etiam* Gomez. *d. num.* 47.
& absque nouo processu Crass. *d. q.* 44. *num.* 5. *ex* Gloss.
in l. 1. *C. de fideicom.* & ibi communiter Scribentes im-
plorato † tamen Iudicis officio pro exequutione di- 21
ctæ sententiæ, vt per text. in *l. item veniunt*, §. *idem rectè*
ff. de petit. hæred. dicit Vrsill *ad* Afflict *d. decis.* 279. *n.* 2.
sequitur Ioseph. Ludouic. *d. vers.* 9. *fallit.* [Et hanc vti-
litatem summè commendat Fontanel. *d. part.* 4. *n.* 25.
vbi tamen id nunquam fuisse practicatum in Senatu
Cathaloniæ testatur.]

Limitatur autem supra firmata conclusio, vt † actio 22
personalis non competat contra tertium possessorem
bonorum censui suppositorum, Cranet. *cons.* 359. *n.* 9.
lib. 3. Cassan. *ad consuetud. Burgund. Rubr.* 11. *des rentes,*
d. §. 6. *in tex. contre l'assignal, n.* 1. Boccac. *in d. suo tract.*
de censib. part. 2. *numer.* 1. *&* 2. Felician. *d. tomo* 2. *lib.* 3.
cap. vlt. num. 2. Peregr. *cons.* 97. *num.* 9 *& seq. lib.* 1. [Surd.
consil. 162. *numer.* 73. *lib.* 2.] Actio † enim personalis 23
oritur ex præexistenti obligatione, *l. licet*, §. *ea obliga-*
tio, ff. de procur. & hinc dicunt Doctor. *in Rubr. Inst.*
de obliga. maximè Bellon. *n.* 5. *qui testatur de communi,*
& alibi passim.

Quod † obligatio est mater actionis: semper enim 24
aduersus eum datur qui aliquo obligationis vinculo
est obstrictus, & deuinctus, §. 1. *Inst. de actio. &* Doctor.
ibi & alibi communiter. Possessor autem bonorum cen-
sui suppositorum, ideo est obligatus, quia possidet rem
censui obnoxiam, quæ ad eum transiuit cum illo one-
re. Neque dici potest quod sit personaliter obligatus,
cum ex proprio facto, & ex proprio contracto non
teneatur: Neque in illum actio, & obligatio transire
potuerit cum ea adhæreat ossibus personæ obligatæ,
nec † ab illa valeat diuelli, & separari absque ipsius 25
corruptione, & interitu, siue personam actoris specte-
mus, siue rei, quemadmodum nec anima potest ab hu-
mano corpore disiungi absque ipsius corporis interi-
tu, vt dicit Glos. *in l. quid ergo, in fine, ff. de pecul.* & pro-
bat *tex. in l. actionum, ff. de act. & obligat. & hanc rationem*
probat Felician. *d. cap. vlt. num.* 2.

Et licet actio ista personalis transeat contra hære-
26 dem, eo † quia Iuris fictione censetur eadem persona
cum defuncto cuius extitit hæres, *l.fi.C.de hered.instit.*
27 *auth. de iureiur.à morient.præstit. in princ.* non † tamen
transit contra singularem successorem, Ias. *in l.1. §. si*
heres precepto, n.2. ff. ad Trebell. *& in l. inter diuinum,*
*num.22. C. de sacros. Eccles.*Afflict. *dec.95. & ibi* Vrsill.
in addit. n.3. & seq. Actio enim ista rem non sequitur,
l.fin. §.fi. & ibi Bart. *ff.de cont. empt.*Guid.Pap. *dec 42.*
num.1. Tiraq. *de retractu Lignag.* §.8. Glos. 1. *numer.6.*
in fin.

Vnde apparet non bene sensisse Alcibiad. Lucar. *Obseruat. pract.lib.1. Academ. 5. obseruat.1. n.13.* dum dixit censum personalem posse exigi à tertio possessore bonorum censuatorum etiam personali actione, cuius tamen dictum saluari posset in casu subsequentis sublimitationis, vel respectu actionis personalis in rem scriptæ, de qua dicemus *mox in seq.art.*

Sublimitatur igitur præcedens limitatio, & decla-
28 ratur, vt † non procedat in casu in quo quando res
censui supposita transiuit ad hunc tertium possesso-
rem fuit expressè actum, & conuentum vt ipse cen-
sum solueret, prout in puncto declarat Foller.*in d. sua*
pract. censuali, in verbo, tanquam,n.29.& 30. tunc enim
teneretur ex propria obligatione, *& faciunt not. per*
Afflict. *d.decis.95. num.6.* [*& bene facit decis.* Rotæ *in*
vna Romana canonum 25. *Maij* 1618. *coram* R.P.D Du-
nozetto *quæ est post tract. dec.456. n. 2.*] Et hanc opi-
nionem simpliciter amplectuntur *addentes ad* Vinc.
de Franchis, *dec.273.n.3.* Cuius tamen Vincentij, sen-
tentia videtur potius procedere ex quadam æquitate
ad euitandum circuitum: quia negari non potest, vt
ipse dicit, quin si sit condemnatus debitor, & sic impo-
sitor census, sententia possit exequi contra talem em-
ptorem cum dicto pacto, & quod si actum esset actio-
ne hypothecaria per creditorem, nulla competeret de-
fensio huic emptori; quàm de rigore: cum repugnet
dispositio *l.2.C. de hered. vel act. vend.* in illis verbis,
Quamuis enim ea lege emeris, &c.

29 An autem ad istum effectum sufficiat quod debitor
census in venditione fundi censuati asserat illum esse
oneratum dicto censu non bene inter se conuenerunt
Scribentes. Magis † tamen communis opinio est, vt
propter dictam assertionem, & enunciationem emptor
fundi censuati non possit actione personali conueniri,
Bon. *in d.suo tract. de censib. art.39. n.65 vers. ex quibus*
dubitari commodè potest, & de magis communi testatur
Felician. *in dd. suis Commentar. de censib. tomo 1. lib.3.*
cap.6. num 6.vers.sed Guid.Papæ, *& tomo 2. eod.lib.3. &*
cap.vlt. n.3 vers. verum cum, quidquid contrariam sen-
tentiam pluribus conetur defendere. Surd. *decis.* 32.
num.10. & seq.

30 In omnibus † autem casibus in quibus pro annua
responsione, & annuo censu datur actio personalis de-
bitor census non poterit liberare suam personã, quin
possit etiam carceri mancipari offerendo in solutum
prædium censui suppositum, sed tenebitur præcisè ad
solutionem in pecunia numerata, aliàs poterit carce-
rari vt reiecta contraria sententia, defendit Felician.
d.tom.2. lib.1.cap.1.n.6.vers.tertio infero,& Io.Bapt.Lup.
per ipsum allegat. ad l.2. C. de pact. int. empt. & vendic.
Comm.1.§.3. num.89.

SVMMARIA.

1 *Ex contractu census oritur actio merè personalis ex stipulatu, & actio in rem scripta ex ipso censu.*

2 *Possessor fundi censui suppositi potest conueniri actione personali in rem scripta, &* num.4.

Intellige pro censibus decursis postquam ipse capit possidere, num.5.

3 *Actio personalis in rem scripta licet oriatur ex contractu, vel quasi, sequitur tamen quemlibet rei possessorem.*

[*Ex pacto quod pretium census in actu redemptionis debeat deponi ad effectum inuestiendi oritur actio personalis in rem scripta.*]

4 *Actio personalis in rem scripta datur contra singularem rei possessorem.*

Hæres non tenetur nisi pro portione hæreditaria.

Limit. *Si ratione possessionis rei censuatæ, vel partis illius conueniatur actione hypothecaria.*

Vel actione personali in rem scripta.]

6 *Possessor fundi censuati non potest se liberare ab onere soluendi censum, opponendo exceptionem excussionis.*

7 *Neque nominando auctorem.*

8 *Sed tantum dimittendo possessionem bonorum censui suppositorum.*

[*Possessor rei censitæ tenetur censum soluere dumtaxat donec possidet.*]

9 *Possessor bonorum censitorum, si illa alienet, liberatur ab onere soluendi censum.*

10 *Libellus in actione personali in rem scripta contra possessorem fundi censui subiugati, quomodo concipi debeat.*

11 *Libellus in actione hypothecaria, quomodo concipiatur.*

Actio personalis in rem scripta datur contra possessorem rei censui suppositæ pro solutione census.

QVÆSTIO XCVII.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 5. art. 8.

QVoniam vt sæpius dictum fuit per impositionem
census constituitur ius in re, quod rem ipsam
quocumque vadat sequitur, hinc iure inferunt Scri-
bentes, quod ex contractu censuali † duplex oritur 1
actio vna scilicet, ex stipulatu, quæ est merè persona-
lis, de qua dictum fuit in proximo præcedenti articu-
lo: altera verò ex ipso censu, quæ dicitur in rem scri-
pta, vt dixit Rota *in vna Romana responsionis vineæ,* 22.
*Iunij,*1587. *coram* bon.mem.Cardinali Mantica, *quæ re-*
peritur impressa inter eius decis.7. sub numer. 2. & coram
R.P.D.Sacrato,14.*Ianuarij,*1602. *in illa Romana census,*
quæ est ibidem dec. 90. num.8. & de qua intellexisse arbi-
tror eandem Rotam *coram* b.m.Gypsio,9. *Decembr.*1597.
in illa Romana census de Caffarellis, quæ ibidem est decis.
230. *dum ibi num 5. & seqq.* dicitur quod ex contractu
censuali oritur obligatio, quæ actionem realem parit,
videlicet, vt ipse existimo, personalem in rem scri-
ptam, quæ potest eo respectu realis appellari, quia
possessor bonorum censui subiugatorum, licet conue-
niri non possit actione merè personali vt in præceden-
ti articulo fuit formatum, potest † tamen conueniri 2
actione personali in rem scripta, vt dixit Rota *in illa*
Romana responsionis vineæ, proximè allegata, numer. 4.
[*Et in vna Romana census,* 28. *Iunij,* 1613. *coram* Re-
uerendissimo D. Coccino Decano, *post tract.decis.*408.
num. 2.]

Sicut eadem actione conueniri potest quilibet rei possessor pro oneribus, quæ rem quam ipse possidet sequuntur, vt auctoritate Gabr. *consil.141. num.2.lib.2.* dixit Rota *in illa Romana census,* 14. *Ianuarij,*1602. *coram* Reuerendiss.P.D.Sacrato *supra allegata, n.8.* Et de ista actione personali in rem scripta existimo intellexisse Ludou.Velasq. de Auend.*de censib. Hispan.cap.95. n.3.vers.quod non solum* dum dicit quod hæres debitoris census,

census, si possideat rem censuatam, potest conueniri insolidum actione personali pro censu, cum alioquin hæres non teneatur nisi pro portione hæreditaria, *l. pro hereditariis, C. de hared. vel act. vead. & diximus sup. in praced. art. num. 4.*

3 Actiones † autem personales in rem scripiæ illæ dicuntur, qnæ licet personales sint, quia oriuntur ex contractu, vel quasi, *§. omnium Instit. de action.* sequuntur tamen quemlibet rei possessorem. Bar. *in l. si serttas, §. si prius, ff. de aq. plan. arceu.* Ripa, *in l. 1. §. si hares accepto, aam 9. ff. ud Trebell.* Tiraq. *de retractu lignag. §. 8.* Glos. 5. *a. 8. qui multos allegat, & dixit* Rota *in illa Romana respeasionis vinea, supra allegata, a. 5. vers. malto minus.* [*Et in d. Romana censiu, n. 8. tract. n. 3.* vbi per dictam rationem fuit resolutum, quod si in contractu census in illius creatione, & venditione fuit appositum pactum, quod tempore redemptionis, & extinctionis illius pretium debeat deponi ad effectum inuestiendi, quod actio ad deponendum pro inuestimento orientis ex dicto contractu est personalis in rem scripta, & datur contra quemlibet, qui censum illum reuendere, & extinguere debet.

4 Qua ratione † possessorem bonorum censui suppositorum posse conueniri pro solutione annuæ responsionis censualis, dicunt Guil. *de Benedict. in repet. cap.* Raynutius, *in verbo, & vxorem nomine Adelasium, n. 446. ext. de testam.* Couar. *vuriar. resolut. lib. 3. c. 7. n. 6.* Follet. *in suu pract. censuali, in verbo huiusmodi, n. 96. & seq.* Crauet. *cons. 217. n. 4. vers. 2. lib. 2.*

[Etiam si possideatur ab vno tantum ex pluribus hæredibus impositoris census. Licet enim hæredes non teneantur nisi pro portionibus hæreditariis, & non quilibet insolidum *l. pro hereditariis, C. de hared. action.* & nos diximus supra in *tractat. artic. pracedent. num. 4.*

Attamen si vnus possidear totam rem censuatam, vel illius partem, poterit ratione suæ possessionis conueniri insolidum, vel actione hypothecaria, iuxta ea, quæ diximus in tractat infra *artic. seq. numer 29. & ibi in additionibus n. 9. & seq.* vel actione personali in rem scripta, vt hic dicitur in tract. & vult Alex. Trentacinq. *vuriar. resolut. vol. 1. libr. 3. nane q. 80. in tit. de censibus resol. 1. n. 17. ad fin. versic. sequata est:* quam tamen conclusionem intelligendam. & declarandam esse existimo, *secundam ea, qaa diximas supra hoc 2. c. q. 3. art. 8. in addition. nam. 1.*

5 Cùm † autem possessor iste fundi censui suppositi ideo teneatur quia possidet rem censui subiugatam, vt dictum est sequitur quod actione prædicta personali in rem scripta possit conueniri dumtaxat pro fructibus in responsionibus censualibus decursis, & non solutis, postquam ipse nactus fuit possessionem dictorum bonorum, & pro decurrendis in futurum, secus autem pro decursis antequam ipse inciperet dicta bona possidere, vt bene deducit Gabr. *cons. 47. n. 4. & seq. lib. 1. & sequitur* Surd. *decis. 204. numer. 9. ad fin. & ita debet intelligi* Rota *in illa Romana responsionis vnica supra sapius citata dum numer. 4. & infra* dicit actionem personalem in rem scriptam dari contra tertium possessorem bonorum censui suppositorum pro omnibus censibus decursis, & non solutis, scilicet, pro decursis, postquam ipse cœpit possidere dicta bona; non autem pro decursis antequam ipse possidere cœperit. Licet secus esset si non possideretur actione personali in rem scripta, sed actione hypothecaria, vel remed. Saluiani Interdicti. quo casu teneretur non solum ad fructus maturatos postquam ipse nactus fuit possessionem bonorum suppositorum, vel pro solutione census aliter hypothecatorum, verùm etiam pro solutione decursorum antequam ipse possessionem dictorum bonorum nancisceretur: *vt dicemas infra art. seq. num. 28.*

A qua † obligatione soluendi non poterunt se liberare possessores præfati bonorum censui suppositorum, nec opponendo exceptionem excussionis, *vt tradit* Couar *Var. resolat. lib. 3. cap. 7. n. 3. & comprobat* Ludou. Auend. *d. tract. cap. 23. n. 15. & sequutu est* Rota *in illa Romana responsionis vinea supra sapius citata d. vers. multo minus, in fine.* 6

Nec nominando auctorem, vt docet Gabr. *d. cons. 47. num. 7. & seq. lib. 1.* 7

Sed dumtaxat † dimittendo domino, & creditori census agenti possessionem dictorum bonorum suppositorum, vt dicit Gabr. *d. cons. 47. n. 11. & 13.* & facit *tex. in l. & si fortè, §. etiam, vers. Labeo, ff. si seruus vendicet. & in l. filiusfamilias, §. apud* Marcellum *ff. de leg. 1.* & vno verbo tangemus *infra art. seq. in 4. declarat. n. 81.* [Cùm teneantur dumtaxat censum soluere donec rem censuatam possident, *vt dixit* Rota *in illa Romana census de Valentinis coram* R.P.D. Ottembergo, 7. *May*, 1607. *post tract. decis. 391. n. 4. Et nos diximus supra in tract. hac eud. q. 5. art. 3. in fin. naac q. 92.*] 8

Et propterea † si talis possessor abdicet à se horum bonorum possessionem, & bona ipsa alienet, liberatur ab onere soluendi censum, & illud ad nouum possessorem transit, vt post Paris. & Couar probat Felician. *in dd. suis Commentar. tom. 1. lib. 3. cap. 6. n. 7.* Gasp. Roder. *in suo tract. de aan. redditib. lib. 2. q. 9. n. 56. quos sequitur* Ludou. de Auend. *d. tract. c. 99. num. 3.* 9

Vnde † contra tales possessores formandum esse libellum, & petitionem, non simpliciter, & absolutè vt soluant annuas responsiones censuales, sed alternatiuè, vt vel soluant, vel rem censui suppositam dimittant, docet Felican *in suis Commentar. de censib. tom. 1. lib. 3. cap. 6. n. 1.* Cùm † ita etiam concludi posse in actione hypothecaria dicant *Doctores in §. item Seruiana, Instit. de action.* & signanter Ang. Aret. *n. 30. in fin.* Ias. *a. 127. & aly communiter.* 10 11

SVMMARIA.

1 *Actio hypothecaria, & Saluianum Interdictum in multis differunt.*
2 *Saluianum interdictum competit cuicunque competit actio hypothecaria, &* num. 9.
3 *Possessor rei censui supposita, potest conueniri actione hypothecaria.*
4 *Hypothecaria actio competit ratione hypotheca.*
5 *Hypothecaria est actio realis.*
6 *Hypothecaria sequitur fundum obligatum.*
7 *Saluianum interdictum, quod non detur pro fructibus census sentiunt aliqui.*
8 *Sed quod competat verius est, &* num. 15.
10 *Saluianum interdictum competit cuicumque habenti bona sui debitoris obligata.*
11 *Saluianum competit contra quemcunque rei obligata possessorem, &* num. 14.
12 *Etiam quod tales possessores haberent eadem bona hypothecata, sed posterias.*
13 *Saluianum interdictum est actio personalis in rem scripta.*
15 *Saluianum interdictum competit contra possessorem bonorum census suppositorum.*
16 *In Saluiano debet probari creditam agentis cum hypotheca, possessio impositoris de tempore impositionis, & possessio prasens rei conuenti.*
17 *Creditum domini censas cum hypotheca, probatur ex instrumento impositionis, & venditionis census.*
[*Creditum cum hypotheca probatur ex instrumento impositionis census.*]
18 *Possessio venditoris census de tempore venditionis probatur ex instrumento venditionis fundi censuati, cum clausula constituti.*

[*Possessio*

[*Possessio impositoris census probatur ex clausula constituti per ipsum apposita etiam in alio instrumento celebrato cum tertia persona.*

...*impositoris census probatur ex ipso instrumento venditionis, maximè adiecta hypotheca bonorum pro manutentione libertatis fundi venditi.*

...*Probatur etiam ex cessione census facta à domino illius.*

...*Item ex locatione dicti fundi sequuta exactione pensionis.*

...*Vel concurrentibus aliis adminiculis.*]

19 *Possessio rei conuenti in Saluiano probatur per sustentationem litis.*

[*Possessio probatur ex instrumento possessionis adeptæ.*

Dummodo possessio eo tempore esset vacua.]

20 *Possessor rei censuatæ potest conueniri actione hypothecaria, vel Saluiano interdicto recta via, nulla facta excussione principalis debitoris.*

21 *Hypotheca, quæ contrahitur in contractu censuali est cæteris firmior.*

22 *Saluianum interdictum datur etiam pro damnis, & interesse.*

[*Interesse, quod venit ex natura rei, debetur ob solam moram debitoris.*

Creditor recipiens ad interesse summam sibi debitam, & debito tempore non solutam, potest tale interesse consequi à debitore moroso.

Etiam si illam capiat ad interesse nulla facta interpellatione, vel protestatione ipsi debitori.

Interesse istud quomodo probetur.]

23 *Saluianum interdictum non datur vigore instrumenti in quo ad fauorem creditoris, adest clausula constituti.*

24 *Limitatur in creditore ex contractu census, cui datur remed. Saluian. interd. non obstante clausula constituti.*

25 *Clausula constituti in contractu censuali est inepta, ac superflua.*

26 *Creditor annuus potest etiam ius de futuro in iudicium deducere, vt aduenientibus temporibus sibi soluatur.*

27 *Possessor bonorum censui suppositorum potest conueniri hypothecaria, vel Saluiano, tam pro censibus decursis, quam pro decurrendis.*

28 *Etiam pro maturatis antequam ipse nancisceretur possessionem dictorum bonorum.*

29 *Creditor census potest pro toto censu agere contra eum qui possidet vnam tantum ex pluribus rebus suppositis, vel partem vnius rei censuata, secundum aliquos.*

Contrarium volunt aliqui, n. 33.

30 *Hypothecaria datur contra possessorem vnius ex pluribus rebus hypothecatis pro toto credito, &* numer. 32.

31 *Etiam si possideatur ab vno ex pluribus heredibus debitoris.*

[*Creditor habet obligatas insolidum omnes res ad sui fauorem hypothecatas.*

Ius hypothecæ est indiuiduum, licet res ipsa hypothecata sint diuiduæ.

Debiti parte soluta remanent pro residuo obligatæ insolidum omnes res debitoris ad sui fauorem hypothecatæ.]

34 *Creditor census potest agere vel hypothecaria, vel Saluiano interdicto pro fructibus census, etiam contra possessores aliorum bonorum debitoris.*

35 *Creditor habens generalem, & specialem hypothecam non potest vti generali, nisi excussa speciali.*

Limitatur si in instrumento adsit clausula quod specialis hypotheca non deroget generali, n. 38.

36 *L. quoties, C. de pignor. & eius regula multipliciter à Scribentibus exornatur, remissiuè.*

37 *Limitat. quoties, C. de pignor. Intellectus, &* numer. seqq.

39 *Creditor census non potest agere contra possessorem bonorum debitoris census sibi pro solutione hypothecatorum non excusso fundo census, quando alia bona sunt obligata sub conditione, si fructus fundi suppositi non sufficiant.*

[*In Saluiano non est necessaria excussio secundum Rotam, contra* n. 7.

Contrarium tenent magis communiter doctores & ipsa Rota alias.

Rota soluitur à contrarietate.

Excussio dicitur fieri si interpellatur possessor ad indicanda bona debitoris & ipse nulla bona indicet.]

40 *Nec quando fundus suppositus fuit distractus instante creditore census, & emptor fundi promisit censum recognoscere.*

[*Fructus rei hypothecatæ pro censu si non sunt à solo separati, sunt hypothecati domino census.*

Fructus præfati si sint separati à solo per tertium possessorem dictares, nunquam fuerunt debitoris.

Fructus rei hypothecatæ pro censue tertio possessa postquam sunt separati à solo non comprehenduntur in generali obligatione facta à debitore ad fauorem creditoris.

Debitor præsumitur voluisse obligare tantum res suas.]

41 *Creditor census habet electionem an agat hypothecaria seu Saluiano contra possessores bonorum, an actione personali contra debitorem census.*

Domino census competit Saluianum etiam post cessionem dicti census, si pro illius euictione se obligauit.

Propter periculum, quod subit promittendo de euictione.]

42 *Possidens bona censuata si habeat hypothecam anteriorem, non potest molestari à creditore census habente hypothecam posteriorem.*

43 *Etiam quod prioritas consistat nedum in hora, immo in puncto.*

44 *Prior respectu sortis, est etiam prior respectu fructuum census.*

45 *Creditor habens hypothecam respectu sortis, censetur habere etiam respectu fructuum census.*

[*Creditor anterior possidens conuentus Saluiano tenetur dimittere posteriori agenti possessionem pro eo, quod superest deducto suo credito anteriori.*

Cessio iurium non operatur contra tertium, nisi pro rata pecuniæ habita.

Retentio rei magni valoris datur pro modico credito donec illud offeratur, vel satisfiat.

Intellige 1. *In præiudicium debitoris, non aliorum.*

Intellige 2. *Quando res est de sui natura indiuidua.*

Intellige 3. *Quando res est frugifera.*

Dummodo consistat in vno tantum corpore, secus si in pluribus diuisibilibus æstimatis.

Creditor in Saluiano debet satisfieri ex fructibus.

Pecuniæ, & nomina debitorum nullum reddunt fructum]

46 *Possessor rei censuatæ est tutus præscriptione decem, vel viginti annorum aduersus creditorem census agentem actione hypothecaria, vel remed. Saluiano Interd.*

47 *Siue habeat causam à tertio, siue ab ipso debitore census, vel eius herede.*

48 *Præscriptio decem vel viginti annorum, quod incipiat à die quo possessor nactus fuit possessionem, volunt aliqui.*

49 *Alij quod à die qua cessatum fuit in solutione, & hanc Auctor amplectitur, & comprobat,* num. seq.

50 *Præscriptio non concurrit non valenti agere.*

Maximè si sit impedimentum iuris, n. 56.

51 *Limitatur quando creditor potuit remouere impedimentum, & non remouit.*

52 *Solu*

52 Solutione eius quod debetur omnis tollitur obligatio.
53 Pignus liberatur solutione debiti principalis.
54 Creditor in diem non potest agere ante aduentum diei.
55 Creditor dici non potest, qui potest exceptione repelli.
57 Præscriptio non currit contra eum, qui legitima exceptione potest repelli.
58 Creditor census non habet actionem contra possessorem rei suppositæ, vel hypothecatæ, nisi postquam debitor census denegauit soluere, secundum Cassan.
59 Præscriptio est inuenta ad tollendas actiones formatas non formandas.
60 Creditor non tenetur protestari contra possidentem bona sibi hypothecata, quando est impeditus impedimento iuris.
61 Negligentia non potest opponi illi cui diligentia nihil potuisset proficere.
62 Creditor tenetur recipere suum creditum à quocumque sibi offeratur.
[Creditor census habens obligata bona imponentis cum clausula constituti exclusis ab hypothecaria, & Saluiano præscriptione decem annorum potest intra triginta annos bona præfata auocare à tertio possessore ex remed. l.fin. C. de acqu.possess.
L.fin.C.de acquir. possess. non præscribitur minori tempore triginta annorum.
Creditor immissus ex Saluiano postquam est satisfactus de credito pro quo fuit immissus potest retinere illa bona pro alio credito.
Siue bona illa sint ei pro dicto credito hypothecata.
Etiam generaliter.
Siue non sint hypothecata.
Intellige hoc vltimum quando fuit actum actione personali.
Etiam quod creditum sit modicum, & bona retinenda sint magni valoris.
Dummodo bona illa sint indiuisibilia, & creditum sit satisfiendum ex fructibus illorum.
Præscriptionis materia non est de facili subuertenda.
Ius hypotheca per præscriptionem decennalem vel tollitur.
Vel redditur inefficax.
Hypotheca semel extincta amplius non reuiuiscit.
Creditor, qui potest repelli præscriptione perinde est ac si nullum ius haberet.
Agens sine actione debet à Iudice repelli à limine iudicij etiam ex officio.
Tertius possessor, qui nulla obligatione tenetur erga creditorem non potest actione personali conueniri.
Retentio non datur vbi ius retinere volentis redditur turbidum ob exceptiones aduersarij.
Exceptio requirens altiorem indaginem impedit immissionem in Saluiano.
Non admittitur ad retardandam restitutionem possessionis quando creditor est satisfactus.]
63 Creditor census non potest conuenire pro fructibus census, nisi eum qui de præsenti possidet bona hypothecata.
64 Creditor census negligens exigere à debitore illius non potest agere contra possessorem rei hypothecatæ.
65 Creditor census cui offeruntur fructus decursi, & assecuratur pro decurrendis, non potest agere contra possessorem bonorum censuatorum.
[Bona prohibita alienari alienationis vocabulo latissimè sumpto non veniunt in generali bonorum obligatione.
Limita si debitor nulla alia bona habebat.
Intellige limit. Dummodo appareat, quod debitor bona illa voluerit obligare.
Saluianum non datur contra bona prohibita alienari alienationis vocabulo latissimè sumpto.]

66 Creditor census volens agere contra possessorem bonorum hypothecatorum, debet ante omnia docere de impositione census.
67 Nisi possessor aliquando censum soluerit.
Vel tempore acquisitionis fundi hypothecati susceperit in se onus soluendi censum, præfatum, numer.76. & 77.
68 Soluens alicui vti eius debitor sibi præiudicat, quo ad recipientem, & num.71.
69 Secus quo ad tertios.
70 Nisi pro illo tertio aliquis recipiat, vel stipuletur.
71 Soluens alicui vti illius debitor præiudicat non solum sibimet.
72 Sed etiam suis hæredibus, & successoribus quibuscunque.
73 Declaratur si dicta solutio fuit facta ex recta scientia, secus si per errorem.
74 Solutio debiti licet non tribuat titulum recipienti probat tamen debitum.
75 Contra tamen dictam probationem admittitur alia probatio.
76 Solutio facta ab vno non præiudicat iis, qui causam non habent à soluente.
79 Possessor rei hypothecatæ coactus à domino census aliquid soluere, repetit à suo auctore.
80 Creditor census agens contra possessorem rei hypothecatæ insolidum, tenetur illi actiones cedere.
81 Possessor prædij hypothecati, potest liberare se à iudicio contra ipsum intentato, dimittendo fundum.
[Possessor bonorum hypothecatorum ad aliud non tenetur nisi ad rei traditionem.
Possessor conuentus hypothecaria qui bona meliorauit, bona illa retinere potest, oblato illorum valore, detractis melioramentis.
Etiam quod valor illorum non ascenderet ad integrum creditum actoris, ibid.
Valor rei spectatur iuxta tempus, quo euincitur non iuxta tempus quo fuit alienata.
Augmentum valoris rei alienatæ contingens absque facto possessoris cedit commodo creditoris euincentis.]
82 Exceptio requirens altiorem indaginem, non admittitur in Saluiano.
83 Creditori census agenti Saluiano contra possidentem bona hypothecata, non potest opponi exceptio nullitatis census ad impediendam immissionem.
[Possessor conuentus Saluiano potest opponere quod fundus non erat imponentis censum.
Hypotheca contrahitur super fundo censito ad fauorem emptoris census.
Quæ est cæteris firmior, & posterior.
Res aliena non potest hypothecari.]
84 Nec exceptio fideicommissi.
[Exceptio extinctionis census ad impediendum immissionem non admittitur in iudicijs possessoriis.]
85 Nisi dictæ exceptiones incontinenti probarentur.
86 Tertius comparens in iudicio Saluiani pro suo interesse, impedit immissionem, si doceat de suo iure, saltem summariè.
87 A sententia lata in iudicio Saluiani ad fauorem creditoris census non datur appellatio.
88 Declaratur remissiuè.
89 [Creditor volens euincere bona à tertio possessore meliorata non auditur nisi refectis, & solutis melioramentis.]

Actio

Actio hypothecaria, & Saluianum Interdictum, an, & quando competant pro annuis redditibus censualibus.

QVÆSTIO XCVIII.

aliàs par. 2. cap. 2. qu. 5. art. 9.

1 LIcet † actio hypothecaria, & Saluianum interdictum sint remedia distincta, & separata, & diuersam habeant naturam & maxime, quia licèt in vtroque remedio auocetur possessio. In Saluiano tamen de sola possessione contenditur, & est remedium merè possessorium, per hypothecariam verò possessio auocatur ratione iuris hypothecæ, & ideo iudicium, quod eius causa mouetur dicitur petitorium, & in aliis quoque differant, vt animaduertit. Menoch. *in suo tract. de adipiscen. possess. remed. 3. q. 2. n. 11. & seq* Statil. Pacif. *in suo tract. de Salu. interd. inspect. 10. 2. cap. 1. per tot.* Vnde videretur de dictis remediis separatim, & distinctè esse pertractandum. Quia tamen in vtroque agitur de possessione auocanda de qua re dicturi sumus. &
2 † cui competit actio hypothecaria competat etiam remedium Saluiani interdicti, Gabr. *consil. 46. num. 20. libr. 1.* Rota *diuers. decis. 44. numer. 4 part. 1.* Idcircò de vtroque remedio permixtim, & coniunctim in hoc nono Articulo agere constitui, adnotaturus tamen si quid in altero ex ipsis occurret speciali nota dignum.
3 Quod † pro fructibus census consequendis agi possit contra quemlibet rei suppositæ possessorem actione hypothecaria est fatendum, ex not. per Bald. *in auth. quas ruinas, n. 5. in fine, C. de sacrosan. eccles.* Alex. *consil. 79. n. 9. lib. 1. & in propriis terminis dicunt* Bened. Bon. *in suo tract. de censib. art. 75. n.* 88 Feder. Mart. *in suo tract. de iure censu. c. vlt. n. 104 & seqq.* Et nemo vnquam dubitauit, vt testatur Ludou. Auend. *de censib. Hispan. cap. 96. num. 7.*
4 Hæc enim † actio competit ratione hypothecæ, & obligationis realis, §. *Item Seruiana.* vbi communiter
5 Scribentes. *Instit. de act.* Vnde † est actio realis, *l. Pignoris, ff. de pignor. l. eos, C. eod. tit.* Negus. *in suo tract. de pignor. & hypothec. part. 5. membr. 2. n. 36.* Cæph. *cons. 197. n. 87. lib. 3.* Ozasch. *dec. Pedemont. 156. n. 1.* Et sequitur
6 † fundum quocunque vadat, *l si creditor, §. fin. vbi* Bart. *sub n. 1. ff de distr. pign.* Negus. *d. tract. part. 2. memb. 3. n. 72.* Osasch. *sub d. num 1.*

An autem pro eisdem fructibus censualibus consequendis competat remedium vtilis Saluiani Interdicti videntur dubitare Doctores nostri. Et partem negati-
7 uam † amplectuntur multi relati à Foller. *in sua pract. censuali, in verbo tanquam, num. 34.* quod recensere su-
8 peruacaneum esse sum arbitratus. Verior enim † est pars affirmatiua, quam sequuti sunt idem Foller. *in d. sua pract. censuali, in verbo, huiusmodi, num. 97.* Gabr *d. consi. 47. num. 6. & seq. libr. 1.* Boccac. *in suo tractat. de censib. part. 3. n. 51. & 56.* Scapuccin. *in suo tract de Salu. Interd. lib 1. q 14. n. 3* Pacif. *in d. simili suo tract. inspect. 3. c. 2. num. 210. & cap. 4. n. 600. & seqq. secundum posteriorem impressionem.* Federic. Martin *d. cap. vlt. num 60. & seqq. & colligitur ex pluribus* Rotæ *resolutionibus factis in pluribus causis, & signanter in vna Romana Saluian. interdict. 31. Maij, 1602. coram* bon mem. Iusto, *quæ est impressa post tract. decis. 261. per tot. & coram* R. P. D. meo Vbaldo, *27. Iunij, 1602. in vna Romana rescissionis instrumenti, quæ est ibidem decis. 262. in princ.* [*Et in vna Romana Saluiani interdicti 15. Decembris, 1616. coram* R. P. D. Pamphilio, *quæ est post tract. decis. 353. n. 1. & in vna Romana Casalensi domus 18. Aprilis 1611. coram* R. P. D. meo Vbaldo, *quæ ibid. est dec. 357. numer. 5. & seqq. & coram* R. P. D. Verospio, *in Romana domus, & Saluiani 11. Decembris, 1628. quæ est post tract. dec. 536. num. 3. & in vna Foroliuiensi Saluiani 14. Iunij, 1630. coram* R. P. D. Merlino, *quæ est ibidem dec. 544. per tot.*] & con-
firmatur non solum † quia hoc remedium Saluiani 9
Interdicti datur cuicunque, datur actio hypothecaria,
vt dictum fuit paulò superius, & cuilibet † habenti 10
hypothecata bona sui debitoris ex quacumque causa. Bar. *in l. 1. numer. 2. ff. de precar. & Saluian. Interd.* Rol. *cons. 9. & cons. 14. num. 1. lib. 1.* Natta, *consil. 617. num. 9. lib. 3.* Contard. *de moment. possess. limit. 14. n. 11.* Franc. Becc. *cons. 89. n. 1. & 15. lib. 1.* Gerard Mazaol. *cons. 107. num 1. & n. 70.* Bursat. *consil. 32. num. 45. lib. 1.* Gabr. *d.*
cons. 47. n. 20 lib. 1. Et contra † quemcunque tertium 11
possessorem. Negus. *d. tract. part. 2. membr. 4. num. 133.* Menoch. *de adipisc possess. remed. 3. q. 7. n. 45.* vbi testatur de communi Surd. *cons. 51. num. 3. lib. 1.* de magis communi Pacis. *d tract. inspect. 3. cap. 1. n. 4. & seq. secundum*
eandem posteriorem impressionem. Etiam † quod posses- 12
sor haberet eadem bona hypothecata, sed hypotheca posteriori, *l. fin. & ibi* Bart. *& alij, ff. de precar. & Salu. Interd.* Ioseph. Ludou. *decis. Peru. 45. numer. 7. part. 1.*
Sed etiam † quia hoc remedium vtilis Saluiani Inter- 13
dicti, ratione hypothecæ, quæ accedit personali obligationi, & illius assumit naturam est actio personalis in rem scripta. Menoch *d. remed. 3. numer. 57.* Eugen. *cons. 65. num. 50.* Surd *dec. 174. n. 17. & auctoritate* Rotæ *dixit* Pacis. *d. tract. inspect. 3. cap. 1. n. 30. secundum ean-*
dem impressionem. Et propterea † conceditur contra 14
quemlibet rei hypothecatæ possessorem, Bart. *& alij communiter in l. si tertius, §. si quis primus, ff. de aqua pluu. arcen. seu quæst. 23. & tenuit sæpius* Rota *coram* Mohed. *decis. 40. coram* Seraph. *decis. 935. n. 3. part. 1. & fuit di-*
ctum in præcedenti articulo. Vnde † cùm in contractu 15
censuali pro fructuum census solutione contrahatur hypotheca super re, quæ oneri census subiicitur, *vt supra dictum fuit, & signanter part. 1. cap 2. q. 3. articulo primo*, dicendum est quod ratione dictæ hypothecæ agi possit remedio Saluiani Interdicti contra quemcunque rei suppositæ etiam singularissimum possessorem. [Quod tamen remedium non competit ad effectum vt fructus bonorum ex Saluiano possessorum deponantur pro extinctione sortis, cùm census sit de sui natura perpetuus, *vt dixit* Rota *in Imolensi Saluiani coram* Illustr D. Coccino Decano, *2. Decembr. 1633. quæ est post tract. dec. 551. num. 1. & 2.*

Quæ conclusio complectenda est vt Saluianum competat non solum pro fructibus censualibus decursis, & maturatis sed etiam pro decurrendis, & in posterum maturandis *vt non obscurè sensit* Rota *in vna Bononiensi census coram* R. P. D. Durano, *17. Nouembris, 1626. post tract. dec. 509. num. 12.* cum hac tamen declaratione quod illa procedat ad fauorem principalis creditoris, & domini census secus autem ad fauorem fideiussoris si nihil eo tempore soluerit, etenim si nihil soluerit non potest intrare de suo credito sine quo Saluianum non datur. *vt dicit* Rota *ibid. num. 13. & mox subiicitur in tract. hoc eod. cur. n. 16. & seqq.*]

Et quoniam † in hoc remedio Saluiani debet proba- 16
ri creditum agentis cum hypotheca, possessio impositoris, & venditoris census de tempore impositionis, & possessio præsens rei conuenti. Rol. *consil. 14. n. 13. lib. 1.* Contard. *de moment. possess. limit. 14. n 14.* Menoch. *d. remed 3. q 29. num. 160. & seq.* Sim. de Pret. *consil. 174. num. 6. lib. 1.* Pacis. *in d. suo tract. inspect. 1. cap. 3. num. 1.*
& cap. 6. iuxta eandem impressionem. Creditum † cum 17
hypotheca in hoc casu concludenter iustificatum dicitur ex instrumento venditionis census, quod facere probationem probatam in proposito, dixit Pacific *d.*

cap. 5.

cap. 5. n. 1. & cap. 6. iuxta eandem impressionem. Creditum † cum hypotheca in hoc casu concludenter iustificatum dicitur ex instrumento venditionis census, quod facere probationem probatam io proposito, dixit Pacif. d. cap. 5. n. 4. vbi refert multas decisiones, quibus addi potest resolutio facta coram Illustr. Cardinali Lancellotto, 10. Iunij, 1611. in illa Bononiensi census, quæ est impressa post tract. dec. 95. n. 1.

[Et ex instrumento impositionis census, vt dixit Rota coram R.P.D. meo Vbaldo, in d. Casalensi domus d. die 18 Aprilis 1611. quæ est post tract. dec. 357. n. 5. & seqq. & coram R.P.D. Manzanedo, in vna Romana Saluiani interdict. 26. Nouembr. 1605. quæ est ibid. 416. n. 6. & in vna Romana pecuniaria coram R. P. D. Pirouano, 20. Iunij, 1614. quæ ibid. est decis. 378. 400. n. 2. & in vna domus & Saluiani coram R.P.D. Verospio, 11. Decembr. 1628. quæ est post tract. dec. 538.]

18 Ex † instrumento etiam venditionis fundi censuati resultare probationem primi extremi, videlicet, possessionis debitoris de tempore impositionis ceosos.

[Resoluit Rota coram R. P. D. meo Vbaldo in illa Casalensi domus, 13. Ianu. 1612. quæ est post tract. dec. 358. n. 6. maximè si sit vallatum clausula constituti, vt aiens Pacific. auctoritate Rotæ eod. c. 6. n. 19 secundum eandem impressionem, [Et Rota in illa Imolensi Saluiani, 2. Decembris, 1633. coram Illustr. D. Coccino Decano, quæ est dec. 551. vbi n. 6. & 7. citans nos dicit hoc procedere de plano.] Scapuccin. in d. suo tract. de Salu. Interd. l. b. 1. q. 2. per tot. & signanter n. 3. & deducit Rota in illa Bononiensi census coram Illustriss. Cardinali Lancellotto, proximè citata, n. 2. & 3. [adiecta maximè hypotheca, & obligatione omnium bonorum pro manutentione liberatis dicti fundi vendiri & pro euictione, & damnorum refectione, vt dixit Rota in Romana Saluiani 20. Nouembr. 1630. coram R.P.D. Merlino quæ est post tract. dec. 532. num 2.

Ad quam probationem sufficere clausulam constituti appositam ab impositore census in aliquo alio instrumento etiam ad fauorem tertiæ personæ celebrato voluit Rota in illa Romana pecuniaria 20 Iunij. 1614. coram R. P. D. Pirouano. quæ est post tract. dec. 400. n. 3. vers. de primo extremo, vbi fuit dictum contra impositorem census probari possessionem fundi censiti ex clausula constituti per eum appositas in instrumento recognitionis, & assignationis dotis factæ vxori super dicto fundo censito, & facit resolutio Rotæ facta coram R.P.D. Merlino, in vna Romana Saluiani 15. Aprilis 1612. quæ est ibid. decis. 403. n. 1. vbi dicitur, quod possessio cuiusdam census probatur ex instrumento assignationis eiusdem census, in quo aderat clausula constituti, per quam translatum fuerat dominium, & possessio dicti census in constituitarium. Præterea probatur ex cessione census sibi ab illius domino facta, vt per Rotam d. num. 2.]

19 Possessio autem † rei conuenti ex sola litis sustentatione diceretur sufficiéter probata, Caputaq. dec. 369. n. 1. part. 3. Soc. iun. consil. 18. num 17. lib. 2. Cæsar. de Graff. dec. 4. de restitut. spoliator. Crauet. consil. 140. n. 1. lib. 1. Pontan. in suo tract. de spol. lib. 2. n. 185. Scapuccin. d. tract. lib. 3. quæst. 12. n. 5. & in puncto habui pro indubitabili Rota coram b m. Iusto, 31 Maij, 1602. in d. Romana Saluian. Interd. quæ est post tract. dec. 161. in vltimis verbis. [Et coram R.P.D. Pirouano, in illa Romana pecuniaria, quæ est post tract. decis. 77. n. 5. & coram R.P. D. Merlino, in illa Romana Saluian. quæ est ibid. dec. 80. num. 5.] Quod absque dubio procederet si aliquod aliud concurreret adminiculum, Pacific. d. cap. 6. num. 7. iuxta eandem impressionem [& bene Rota d. Saluiani dec. 532. num. 4. & dixit Rota coram Reuerendiss. D. Coccino Decano, in vna Romana Saluiani, 15. Nouembris, 1624. post tract. decis. 489. n. 2. immo ex sola litis sustentatione absque adminiculis non probari hoc extremum, voluit Rota in eadem causa coram eodem 20. Iunij, 1622. dec. 486. num. 8. post tract. Probatur etiam per instrumentum adeptæ possessionis glos. in l. fin. in verb. public. C. de edict. D. Adr. Tolle. & ibi Zuccard. n. 433. Soc. sen. consil. 206. n. 5. lib. 2. Roll. à Vall. consil. 46. num. 18. lib. 2. Rota dec. 506. num 1. part. 1. diuers. coram Gregorio XV, decis. 40. n. 1. & coram R.P.D. Pirouano, in illa Romana pecuniaria, quæ est post tract. decis. 400. num. 6.

Si tamen tempore adeptionis possessionis illa erat vacans, & à nemine detinebatur declarauit Rota sæpius, & signanter in recollect. per Farinac. decis. 359. n. 1. decis. 660. num. 1. part. 1. & decis. 206. num. 8. & dec. 525. num 1. part. 2. possessio etiam debitoris tempore contracti debiti probatur ex instrumentis locationum non solum si probetur exactio pensionum, quem modum probandi possessionem, approbant scribentes Soc. sen. cons. 105. num. 5. lib. 2. Ruin. cons. 47. num. 4. & cons. 118. num. 11. lib. 4 & alij communiter, sed etiam si non probetur exactio pensionum, sed cum locatione concurrant aliqua adminicula, quem esse optimum modum probandi possessionem locatoris, dixit in puncto Rota coram R.P.D. Merlino, in illa Romana Saluiani 20. Nouembris, 1630. quæ est post tractat. decis. 532 num 3.]

Hæc autem conclusio debet nonnullis modis ampliari, & aliquibus aliis limitari, & declarari.

Ampliatur autem primo loco † vt actio hypothecaria possit recta via intentari contra possessorem bonorum censui subiugatorum absque eo, quod excutiatur, is, qui censum imposuit, & vendidit, vel aliàs ad illius solutione personali actione conuenjatur. Couar. var. resolut lib. 3. cap 7. n. 6. Crauet. cons. 217. n. 5. in fine, lib. 1 Surd. cons. 1 n. 11. & seq lib. 2. Foller. in sua pract. censuali, in verbo, tanquam, n. 12. Io. Bapt. Lup. ad l. 2. C. de act. in empt. & vendit. Comment. 2. §. ... n. 67. Aluar. Valasch. in suo tract de iure emphyteut. q. 32. n. 14. vers. sed illud sequitur, & in censu super re certa constituto, Feder. Martin. in d. suo tract de iure cens. cap. vlt. n. 120. Gasp. Roder de ann. reditib. lib. 2. q. 9. n 51. vers. sed cum hypothecaria n. 52. Boccacin d. suo tract. de cens. par. 1. n. 22. & 25. in fine, & p. 3. n. 25. in fine, Cæsar. Barz. dec. Bononiensi 109 n. 7. el secundo, Ludou. Mulina, in suo tract. de contract. part. 2. disp. 383. n. 8 Stephan. Gratian. Disceptat. Forens. tom. 1. cap. 145. num. 5. Felician. de Solis, in d. suis Commentar. de censib. tom. 1. lib. 3. cap. 4 n. 9. & tomo 2. cod. lib. 3. & cap. 4. num 15. vers. in num. 9. vbi multos allegat & de communi testatur, licet ipse contrarium verius esse existimet. Quam [etiam contrariam opinionem amplectitur. Ioan. Petr. Fontanell. de pact. nuptial. tom. 1. claus. 4. glos. 18 part. 2. n. 61. & 62. excepto vno casu, scilicet quando ageretur contra possessorem rei specialiter pro censu obligatæ cum clausula constituti, & aliis solitis, nam eo casu non esse necessariam excussionem affirmat, videlicet si agatur remedio, l. fin. Cod. de acquir. possess. secus si agatur actione hypothecaria, ex Thesaur. decis. 55 num. 4.

Cæterum quod immo quando agitur pro censu actione hypothecaria indistinctè, & nullo casu sit necessaria excussio volunt cõmuniter Doctores. & hanc sententiam] subtiliter confirmat. Auend. d. cap. 96. n. 8. vers. tertio, & nouiter & num. 9. & seqq. vbi respondet rationibus, quibus Felician. d. num. 15. mouetur ad contrarium sentiendum. Mouentur tenentes communem ea ratione, quia † hypotheca, quæ inducitur ex census impositione est cæteris firmior, & efficacior, quod Felician. d. num. 15. vers. quamobrem omnino diffitetur, quod negat etiam M. Anton. Peregr. consil. 97. num. 13. & seq. & propterea ipse quoque à communi recessit.

Ampliatur ſecundò ſupra firmata concluſio princi-
22 palis, vt † remedium Saluiani Iuterdicti detur non ſolum pro fructibus cenſus, ſed etiam pro damnis, & intereſſe paſſis ex eo quod annuæ reſponſiones cenſuales non fuerint ſuo tempore ſolutæ, etiam quando in venditione cenſus huiuſmodi intereſſe. & damna non fuerint expreſsè promiſſa, veniunt enim ex natura rei propter moram debitoris etiam abſque interpellatione, vt fuit reſolutum in Rota *coram* Seraph. *deciſ.935. part.1.& demonſtrat* Pacif. *d.tract. inſpect.4.cap.1.n.101. iuxta d. poſteriorem impreſſionem.*

[Quam ampliationem ſubampliandam eſſe exiſtimo, vt hoc remedium detur domino, & creditori cenſus non ſolùm pro intereſſe ſibi debito ratione retardatæ ſolutionis cenſualium reſponſionum ſibi debitarū, vt dicitur in ampliatione quo caſu intereſſe cum veniat ex natura ipſius rei debetur, ob ſolam moram debitoris. Anchar.*conſ.150.n.3.* Seraph *dec.787, n.4.& dec.935.n.1.& refert* Pacific. *de Salu. Interd. inſpect.4.c.1. n.101. iuxta poſteriorem impreſſ.& non diſſentit* Rota *coram* R.P.D. meo Vbaldo, *in illa Romana ſubhaſtationis, 2. Iany, 1614. quæ eſt poſt* Zacch. *de ſociet. offic. dec.60.n.8.* Sed etiam pro intereſſe, quod pateretur ex eo, quod ob moram ſibi à debitore cenſus factam in ſoluendo terminos cenſus decurſos, recipiat ad ſocietatem officij, vel ad aliud licitum, & permiſſum intereſſe ſummam pecuniarum ſibi debitam nam eo caſu debitor cenſus moroſus tenetur non ſolum ad fructus principalis cenſus, ſed etjam ad ſolutionem fructuum, & intereſſe pecuniarum, quas creditor pro ſatisfactione dicti ſui crediti ad ſocietatem officij, vel aliter ad intereſſe accipit, vt admittit Rotà *coram* Seraph. *d.deciſ.935. & in d.Romana ſubhaſtationis coram* R.P.D. meo Vbaldo, *d. num.1.*

Et ad iſtud intereſſe tenetur debitor, etiam quod creditor non fecerit aliquam monitionem, interpellationem, vel proteſtationem, quia per lapſum temporis ad ſoluendum præfixi debitur conſtituitur in mora, vt conſiderauit Rota *coram* Mohed. *dec.102. quæ eſt 1.de vſur.& coram* Seraph. *d.dec.935. n.2.& comprobauit coram* Cardinale Lancellotto, *in illa Romana reuelationis idemnitatis 9. Iuny 1604. quæ eſt poſt tract. deciſ.324 & non obſcurè repetiit coram* R P. D. Vbaldo *in d. Romana ſubhaſtationis num.8.*

Huius autem intereſſe cōcludentiſſima probatio haberetur ex ipſis inſtrumentis ſocietatum officiorum, vt dixit Rota *coram* Seraph. *d.dec.935.n.4.* Vel ex litteris emanatis occaſione cambiorum, ſub quibus pecuniæ fuerunt receptæ, vt colligitur *ex deciſ.52. num 4. verſ. immo cum part.1. in recollect. per* Farinac. *& faciunt ea quæ diximus in tract. part.1. cap.2.q.1. art.6. nunc q.19.n.45. & part.2.cap.2 q.3.art.2 ſeu q.74. num.6.*]

Ampliatur tertiò, vt remedium iſtud Saluiani concedatur non obſtante quod impoſitor, & venditor cenſus in illius conſtitutione, & venditione conſtituerit ſe tenere, & poſſidere nomine emptoris, & domini cenſus rem cenſui ſuppoſitam donec de fructibus
23 cenſus fuerit ſatisfactus. Licet enim vbi † ad fauorem creditoris adeſt conſtitutum non competat interdictum Saluianum vt per bonas rationes, firmat Franc. Becc. *conſ.89. n.15. lib.1. ſequitur* Eugen. *conſ.89. n.31. lib.3.* Surd. *conſil. 191. n.11. lib.1.* & licet contrarium firment Pacific. *d. tract. inſpect.3. cap 2. n.107. & ſeqq. ſecundum eandem impreſſionem, &* Scapuccin. *in d. ſuo*
24 *tract. de Saluian. Interd. lib.1.q.15. per tot.* In † emptore tamen, & domino cenſus contrarium ſeruatur. & me patrocinante fuit per Iudicis ſententiam declaratum ea potiſſimum ratione, quia in contractu cenſuali in emptorem cenſus nec dominium, nec poſſeſſio rei ſuppoſitæ transfertur, vt deductum fuit *ſupra part.1. cap.1.q.1 art.1. nunc q.1.* & ideo tale conſtitutum non poteſt operari tranſlationem poſſeſſionis in emptorem cenſus; quæ excluderet hoc remedium Saluiani, eſſet enim contra propriam naturam ipſius contractus cenſualis.

Ex quibus † apparere poteſt dictam clauſulam 25
conſtituti eſſe ineptam in contractu cenſus, vt videtur ſentire Nauarr. *in ſuo Commentar. de vſur. numero 132. quem ſequitur* Stephan. Gratian. *dec. March. 20. num. 8.*

Ampliatur quartò, eadem principalis concluſio vt poſſeſſor fundi cenſui ſuppoſiti poſſit conueniri actione hypothecaria, ſeu Saluiano non ſolum pro fructibus cenſus maturatis, & non ſolutis, ſed etiam pro maturandis in futurum, vt ſcilicet aduenientibus tempo-
ribus ſoluat. Cùm regulare ſit † quod pro annuis le- 26
gatis, pro annuis præſtationibus, pro annuo cenſu poſſit creditor ius ſuum de futuro in iudicium deducere non ad effectum exigendi, ſed ad effectum, vt adueniente die ſibi ſoluatur, vt late deductum fuit ſupra
hac ead. quæſt.5. nunc q 96. art.7. in 4. ampliat. Et † quod 27
remedium vtilis Saluiani Interdicti poſſit intentari pro annuis cenſibus tàm præteritis, & non ſolutis, quàm futuris aduenientibus temporibus coniunctim, vt ſcilicet, adueniente die ſoluantur, videtur ſentire Rota *diuerſ dec.444. ſub n.3. verſ. quibus non obſtantibus, part.1. & expreſſè dixit* Scapuccin. *d. ſuo tract. lib.1. q.14. n.7.* [*& hoc idem expreſſe voluit* Rota *coram* R. D. Coccino Decano, *30. April. 1627. in vna Romana Palatij dec.487. n.7 poſt tractat.* vbi multorum auctoritate hoc confirmat, & plures deciſ. refert, & licet quod imo reſpectu fructuum in poſterum decurrendorum malè agatur, & ſententia dans immiſſionem pro fructibus decurrendis, & poſſeſſio eius vigore capta ſit nulla, *vt dixit* Rota *in vna Aſculana bonorum 27 Marty, 1628. coram* R.P.D. Durano, *quæ eſt poſt tract. dec.485. n.10.* Illa tamen poſſet intelligi quando ſententia condemnaret ad fructus decurrendos, & pro illis ſimpliciter poſſeſſio caperetur, ſecus autem quando petitio, & ſententia quoad fructus futuros cantaret non ſimpliciter, ſed vt ſoluantur aduenientibus temporibus, cum qua qualitate agi etiam poſſe ad fructus futuros *dictum fuit ſupra hac quæſt. 5. artic.7. num. 11. & ſeqq.* Verum enim verò ſi ſententia cantaret ſimpliciter de fructibus maturatis, & in futurum maturandis abſque illa adiectione, quod ſolui deberent aduenientibus temporibus, non tamen eſſet nulla, ſed poſſet mandari executioni pro fructibus maturatis, cum inter illos, & poſtea maturandos nulla ſit connexio; nam cùm fructus maturati ſint certi, ſententia, & poſſeſſio reſpectu illorum ſuſtinetur, *vt dixit* Rota *in d. Aſculana num. 11 auctoritate* Crot. *conſil.107. num.19. lib.1. &* Rotæ *dec.33. num.7. & ſeqq. part.2. diuerſ. qui multos allegant.*

Vel poſſumus dicere quod *d. dec. Aſculana* procedat quando fructus cenſus in futurum decurrendi petuntur vti fructus, ſecus autē ſi petantur ratione intereſſe. Rota *dec.444. num.3. verſ. quibus non obſtantibus part.1. diuerſ.* vbi Rota loquitur in fortioribus terminis videlicet quando fideiuſſor non ſe obligauerat pro ſolutione fructuum cenſus decurrendorum.

Cæterum hoc non videtur ita ſimpliciter admittendum, nam in caſu *d. dec.444.* fideiuſſor ſe obligauerat pro euictione domus cenſuatæ, quæ cum prætenderetur euicta, & ſic damnum, & intereſſe emptoris eſſet ſucceſſiuum, nimirum ſi potuit fieri condemnatio etiam ad futuros fructus loco damnorum, & intereſſe quod erat certum, & liquidum, ex inſtrumento cenſus, vt ſæpius dictum.

Quo verò ad fructus maturatos agi poteſt] non
† ſolum pro fructibus maturatis à die per eum adeptæ 28
poſſeſſionis bonorum ſuppoſitorum, verum etiam pro maturatis antequam ipſe poſſeſſionem præfatam nanciſceretur, Gaſp. Rodetic. *qui multos allegat, in dicto*

ſuo

suo tract. de ann. redditib. lib. 2. q. 9. n. 51. vers. sed cum hypotheca, iuxta tamen distinctionem, quam fecimus, supra hoc eod. cap. 2. q. 3. art. 8. nunc q. 80. n. 7. & seqq. [& comprobat Mastrill. dec. Sicil. 171. per tot. & signanter num. 2. vers. attamen & infra.]

29 Ampliatur quintò; vt † aduersus eum qui possidet, vel vnam tantum ex pluribus rebus censui suppositis, vel vnam tantum partem vnius rei subiugatæ possit agi actione hypothecaria, vel remedio vtilis Saluiani Interdicti pro fructibus totius, & integri census, Lud. Molina, d. disput. 383. num. 9. & præter alios sequitur Surd. d. decis. 32. num. 7. & seqq. alij multi relati supra hoc 2. cap. q. 3. art. 3. n. 8. & maximè Nauar. in d. suo Commentar. de vsur. n. 114. in 17. qu. Aluar. Valasch. de iure emphytheut. quæst. 32. num. 15. alios allegat Intrig. sup. Bul. de censibus qu. 51. num. 7. & seqq. probat. Auend. d. tractat. cap. 94. n. 8. & latius. cap. 96. num. 14. per tot. vbi sub vers. considero etiam, ibi, Ex quibus hanc sententiam, profitetur hanc opinionem esse veriorem, & multos allegat Felician. de Solis, in dd. suis Commentar. de censibus, tom. 2. lib. 3. cap. 4. num. 17. vers. in num. 11. vbi hanc sententiam communissimam declarat [Etiam illam amplectitur Ioan. Petr. Fontanell. de pact. nuptial. tom. 1. clausul. 4. glos. 18. part. 2. n. 51. & infra, & in puncto Bertrand. con. 224. num. 2. vers. puto autem lib. 2. Ioan. Bapt Costa de ration. Rota q. 72. n. 6. vbi multos allegat. Paul. Merend. consil. 63. num. 8. Alex. Trentacinq. variar. resolut. vol. 1. lib. 3. in tit. de censib. resolut. nunc vers. prima est quod creditor, & in propriis terminis fuit amplexa Rota in vna Romana census 5. Iulij, 1627. coram R. P. D. Merlino, quæ est post tract. decis. 542. num. 4. & 5.] Et vltra alias
30 rationes ea videtur præcipua, quia ea † est natura hypothecæ, vt vna res ex pluribus hypothecatis possit pro toto credito auocari. Bart. in l. Moschus, ff. de iure fisc. practica Papiens. in forma libell. responsion. ad action. hypothecar. num. 24. Iason. in §. item si quis in fraudem, num. 128. Instit. de action. Neguſ. in suo tract. de pignor. & hypoth. part. 8. membro 1. num. 48. vbi plura allegat, & n. 50. & in propriis terminis Gasp. Roderic. d. quæst. 9.
31 num. 61. paulò post princ. Etiam † si possideatur à pluribus hæredibus impositoris, & debitoris census: Vt in propriis terminis dixit Gasp. Anton. Thesaur. quæst. Forens. lib. 2. q. 85. num. 3. vbi testatur de magis communi, & dicit secundum eam fuisse in Senatu Pedemontium iudicatum, & nos diximus supra in addition. ad artic. præcedent. num. 2. & seqq.] licet enim hæredes non insolidum, sed dumtaxat pro portionibus hæreditariis teneantur, vt diximus supra hac eadem, quæst. 5. art. 7. attamen ratione possessionis potest quilibet insolidum actione hypothecaria conueniri. Roderic. d. num. 61.

[Et potest esse ratio, quia quælibet res est insolidum obligata, & hypothecata ad fauorem creditoris l. 1. & 2. C. si vnus ex pluribus hæredit. credit. & quia hypotheca est indiuiduum, licet res hypothecatæ sint diuiduæ Afflict. dec. 213. sub n. 3. Soc. sen. consil. 175. n. 2. lib. 1. sequitur Pedroch. de resol. contract. n. 306. Et proinde etiam parte debiti soluta remanent nihilominus pro residuo omnes res obligatæ, l. quandiu, C. de distract. pign. Surd. dec. 44. num. 7.].

32 Verum † quoniam Couar. d. lib. 3. variar. resol. cap. 7. n. 7. licet respectu simplicis, & ordinariæ hypothecæ affirmet, quod creditor possit quemlibet rei hypothecatæ possessorem insolidū conuenire per d. l. Moschus, & hanc opinionem pluribus confirmet & magis com-
33 munem profiteatur, in hypotheca † tamen quæ in contractu census ad fauorem emptoris contrahitur contrariam sententiam tanquam veriorem amplectitur, & eandem opinionem sequitur Io. Azor. Institut. Moral. part. 3. lib. 10. cap. 11. q. 3. Feder. Mart. d. suo tract. de iure cens. cap. vlt. n. 129. & seq. Cum qua transit etiam Martin. Bonacin. de contract. disput. 3. q. 4. puncto vnico, n. 37. vers. tertio, & infra, quando debitor census vendidit fundum censitum, irrequisito domino census: secus autem si venditio fuit facta illo admonito, & requisito, sed emere nolente.

Ideò pro resolutione huius contrarietatis recurrendum est ad ea, quæ diximus supra hoc 2. cap. q. 3. art. 8. nunc q. 80. num 3. & seqq.

Ampliatur sextò, vt † pro solutione fructuum cen- 34
sus possit conueniri non solum possessor fundi censui suppositi, sed etiam possessor aliorum bonorum per impositorem, & venditorem census tempore illius impositionis, & venditionis, possessorum, & generaliter pro annuæ responsionis censualis solutione obligatorum, & hypothecatorum absque eo, quod fiat excussio prædij censui suppositi. Paris. cons. 103. num. 3. lib. 3. Gabr. d. cons. 47. n. 9. lib. 1. Surd. dec. 44. n. 17. & seqq. & in puncto Boccac. in d. suo tract. de censib. part. 2. n. 173. in 2. fundamento, & part. 3. n. 68. [Et firmauit Rota coram Seraph. dec. 383. n. 9. Quam tamen resolutionem non amplectitur Scapuccin. de Salu. Interd. lib. 2. q. 20. n. 2. vers. Nec Rota.]

Quæ ampliatio licet videatur de directo contrariari dispositioni, l. quoties, C. de pignor. qua cauetur quod
creditor † habens generalem, & specialem hypothe- 35
cam super bonis sui debitoris non potest vti generali, nisi prius excutiat specialem, & nisi prius constet rem sibi speciali hypotheca obligatam non sufficere
ad sui crediti solutionem. Quam † regulam multi- 36
pliciter exornant, & declarant. Couar. d. lib. 3 variar. resolut. cap. 18. Ludouic. Molina, in dict. suo tract. de iure primogen. lib. 4. cap. 7. num. 21. & seqq. Ozasch. decis. Pedem. 159. num. 1. & seq. Ripa, in l. priuilegia, num. 19. ff. de priuileg. credit. [Surd. decis. 44. num. 16. cum multis seqq. Scapuccin. d. lib. 2. de Salu. Interdict. quæst. 20. per tot.] Et hanc materiam censualem extendit Ludouic Auend. d. cap. 94. num. 8. vers. quod adeo verum. Non
est tamen ab ampliatione recedendum. Quia † regu- 37
la, & dispositio, d. l. quoties habet locum dumtaxat respectu posterioris creditoris, qui potest sese opponere anteriori creditori, non autem respectu debitoris, vel possessoris bonorum hypothecatorum, vt declarant ibi communiter scribentes. Couar. d. cap. 18. num. 2. versic. 5. Molina, d. cap. 7. num. 12. Ozasch. dict. decis. 159. num. 2. in fine, Felician. de Solis, in dd. suis Commentar. de censibus, tomo 1. lib. 3. cap. 4. numer. 13. vers. eius verò legis. [Fontanell. de pact. nuptial. tom. 1. claus. 4. glos. 18. par. 2. n. 86. qui remittit ad Molin. de primogen. Hispan. lib. 4. c. 7. n. 21. & seqq. & ad Surd. d. dec. 44. per tot.]

Maximè † si in instrumento census adsit ad fauo- 38
rem emptoris clausula quod specialis hypotheca generali non derogat, nec è contra. Vinc. de Franch. dec. 5. n. 1. Ozasch. d. dec. 159. num. 7. Felician. d. cap. 4. in fine, [Fontan. d. part. 2. n. 86. ad fin. vbi præter Vinc. de Franch. d. dec. 5. adducit Mysing. pract. obseruat. lib. 6. obseru. 94. n. 8. sequitur Surd. d. dec. 44. num. 12. vers. nam hæc secunda Scapucc. d. q. 20. num. 5.]

Ista tamen sexta ampliatio restringitur dupliciter, &

Primò, quando † in venditione census fundati su- 39
per certo, & limitato prædio obligantur, & hypothecantur pro solutione annuæ responsionis censualis alia quoque bona impositoris, & venditoris census non simpliciter, & absolutè, sed sub aliqua conditione, puta si ex fundo supposito non possint percipi tot fructus, qui sufficiant pro solutione dicti census venditi, nam antequam fiat discussio, an ex fundo censuato percipi potuerint fructus sufficientes pro solutione census non potest agi contra possessorem aliorum bonorum, cum non oriatur aliqua obligatio, neque actio ad fructus bonorum generaliter hypothecatorum nisi purificata prius conditione, quod

fructus percipi non possint ex prædio censuato, & non facta prius discussione, & constito de insufficientia redditus prædij censuati, *argum. decem, ff. de verbo. obligat. per quem tex. & alia iura ita in puncto resolutie* Rota *in vna Beneuentana Saluiani Interd. 1. Febr. 1616. coram* R.P.D. Buratto, *quæ est impressa in calce tract. dec. 263. post princ.* [In hoc iudicio Saluiani moto contra tertium possessorem bonorum pro solutione fructum census quod sit necessaria discussio principalis debitoris census videtur sentire Rota *in illa Foroliuiensi census 14 Iuny, 1630. coram* R. P. D. Merlino, *quæ est post tract. dec. 544. sub num. 4. & infra.*

Contrarium tamen quod in Iudicio Saluiani non sit necessaria huiusmodi discussio tenent Doctores magis communiter Rolla Vall. *cons. 9. n. 18 & cons. 14. n. 18. lib. 1.* Aym. Crau. *cons. 101. n. 45.* Thesaur *dec. 175. n. 4. qui de communi* Surd. *cons. 4. n. 36. & cons. 51. n. 3. lib. 1.* Pacific. de Saluian. *inspect. 2. cap. 2. n. 40. secundum posteriorem impressionem vbi testatur hanc esse veriorem.* Scapucc. *eod. tract. lib. 2. q. 19. vbi n. 2.* dixit ab hac sententia in consulendo, & iudicando non esse recendendum. *Et licet* Rota *dec. 34. n. 11. part. 2. diuers.* neutram partem firmauerit, sæpius tamen in aliis causis negatiuam fuit amplexa, *vt in dec. 10. n. 5. & dec. 58. n. 2. post* Pacific. *vbi supra & coram* Seraph. *decis. 327. num. 1. & non dissimus dec. 444. n. 7. part. 1. diuers.*

Neque contrarium firmauit *in d. Foroliuiensi Saluiani coram* R. P. D. Merlino *supra allegata.* Sed tantum per viam appositionis dixit non fuisse factam excussionem principalis debitoris census, & quia dicta oppositio tollebatur ex facto, videlicet quia sufficienter constabat, quod in hæreditate debitoris nulla extabant bona, & quod possessor interpellatus ad indicandum bona principalis debitoris si adessent, nulla indicauit satis constabat de discussione *auctoritate* Ang. Aret. *in §. item si quis in fraudem n. 13. Instit. de act. &* Surd. *consil. 39. n. 17. & 18. lib. 1.* Non habuit necesse ibi Rota firmare quod in Iudicio Saluini non est necessaria discussio, prout firmauit in aliis causis.]

Secundò restringitur dicta sexta ampliatio, vt non
40 procedat † vbicunque fundus censui suppositus fuit distractus instante creditore census, & emptor promisit censum præfatum recognoscere, & soluere, vt declarauit, Rota *coram* Seraph. *dec. 1333. n. 7. part. 2.*

[Sed circa hanc sextam ampliationem alia potest suboriri difficultas, An ad fauorem domini census sint non solum hypothecata bona impositoris, sed etiam illorum fructus, ita vt possit prosequi ius suum etiam per viam sequestrationis, & captionis dictorum fructuum, in qua facultate resolutiuè procedendo facio duas conclusiones.

Prima sit conclusio respectu fructuum, qui nondum sunt à solo separati, quod sicut ad fauorem domini census sunt obligata, & hypothecata bona debitoris existentia penes tertium eodem etiam modo censentur obligati, & hypothecati fructus pendentes super illis bonis, cum pars eorundem bonorum dicantur, *l. Iulianus, §. si fructibus. ff. de act. empt. l. fructus pendentes, ff. de rei vendic. diximus supra in tract. hac part. 2. c. 2. q. 2. art. 4. nunc q. 70. num. 11.*

Nec obstat, quod fructus futuri tunc demum veniant in obligatione siue tacita, siue expressa, si tẽpore obligationis erant nati, vel saltem sati penes debitorẽ *glos. in l. potior. §. si de futura, ff. qui potior in pignor. habeant.* Negus. *de pignor. part. 1. memb. 3. n. 45. vers. item dummodo.* Quoniam *Glos. & Negus.* loquuntur quando substantia obligationis est circa fructus ipsos pendentes, quos posse obligari dicit *I C. in l. & quæ nondum sunt, ff. de pignor.* & ideò mirum si ad validitatem obligationis opus est, vt fructus illi saltem essent sati penes debitorem tempore contractæ obligationis, aliàs deficeret res ipsa, quæ in obligationem deducitur, secus est in casu nostro in quo principalis obligatio est bonorum, & fructus nascituri, & pendentes non sunt deducti in obligationem, sed sub obligatione bonorum, illi quoque comprehenduntur tanquam pars illorum.

Secunda sit conclusio respectu fructuum, qui sunt à terra, & solo separati, & in horreo reconditi quia cum tunc verum sit dicere illos fructus nunquam fuisse impositoris, & debitoris, census qui bona obligauit, vt est tex. apertus *in l. 1. §. cum prædium in fin. ff. de pign. & ibi* Bart. *n. 6. &* Salicet. *in 2. quæst. Idem* Salic. *in l. 3. C. in quib. caus. pign. tacit. contr.* Negus. *d. part. 2. memb. 2. n. 27. vers. & ideo* est etiam verum dicere illos non fuisse comprehensos in generali obligatione facta ad fauorem domini census, & pro hac conclusione bene facit, *tex. in l. Paulus §. si mancipia in fin. ff. de pignor. dum ibi* I.C. decidit, quod licet in obligatione mancipiorum comprehendantur etiam illarum partus, attamen si apud alium Dominum peperint non erunt obligata, quod nulla alia ratione accidit nisi, quia partus ille consideratur tanquam separatus ab ipso mancipio. & extra dominium illius, qui mancipium obligauit, debitorem autem tantum res suas obligasse dicendum est, & ita in hac difficultate reperio distinxisse Ceph. *cons. 131. n. 15. lib. 1. & Surd. dec. 97. per tot. & signanter num. 10 & seq.*

Ampliatur septimò, principalis conclusio, vt domino, † & creditori census detur electio, vt agat, vel actio- 41
ne personali contra eum, qui censum imposuit. & vendidit. vel alias ad illius solutionem tenetur, vel contra possessorem bonorum hypothecatorum actione hypothecaria, vel Saluiano interdicto Gabr. *d. cons. 47. n. 13. in fine, lib. 1.* Ioan. Azor. *Instit. Moral. part. 3 lib. 10. cap. 11. q. 1. vers. sed quid dicendum* Bernard. Gren. *ad* Andr. Gail. *practic. obseruat. lib. 2 conclus. 7. considerat. 1. num. 5. & facit tex. & ibi* Glos. *in verbo, integra, in l. aduersus. C. de act. & obligat. & cum hac opinione transit etiam* Couar. *d. lib. 3. variar. resolut. cap. 7. n. 6. vers. hinc etiam,* cum præsupposito tamen, quod isti annui redditus sola personali actione plerùmque subsistant, quod repugnare naturæ huius contractus supra pluries dictum fuit.

[Ampliatur octauò principalis conclusio, vt Saluianum competat pro censu domino illius, etiam quod alteri censum præfatum cesserit, si in cessione pro eius euictione se obligauerit, *vt fuit in* Rot. *resolutum in vna Viterbiensi census, 29. Nouembris 1589. coram* Cardinale Platto, *vt apparet post tract. decis. 348. n. 1.* nam ratione periculi, quod subdit dominus census promittendo de euictione agere potest. Ozascli. *decis.* Pedem. *62, num. 10*]

Limitatur autem supra firmata conclusio principalis nonnullis modis, & quidem

Primò † vt non habeat locum quando is qui pos- 42
sidet bona hypotecata pro solutione annui census esset munitus anteriori hypotheca pariter priuilegiata; nam eo casu creditor census agens posset repelli exceptione anterioris hypothecæ, vt dicit Gaet. Mastril. *decis. Regni Sicil. 37. n. 1.* Milanens. *decis. 1. n. 180. lib. 2.* Nam generale est, quod habens anteriorem hypothecam repellat habentem posteriorem, *l. 1. C. si antiqu. cred. pign. vend.* Afflict. *decis. 16. num 2.* Negus. *de pignor. part. 5. memb. 2. num. 1. & 2. part. 1.* Etiam † quod ante- 43
rioritas esset in hora immo etiam in vno puncto. Tiraquell. *de iure primogenit. q. 2. num. 2.* Decian. *consil. 29. num. 54. lib 2.* Peregr. *in suo tract. de iure fisci, lib 3. tit. 6.*
num. 15. Anterioritas † autem in proposito considera- 44
tur non respectu fructuum, videlicet, cui debeantur antiquiores fructus, sed respectu sortis principalis, scilicet, cuius creditum fuerit priori, & anteriori tempore contractum, nam prior, & anterior creditor respectu sortis, dicitur etiam anterior respectu fructuum census, etiam illorum, qui cæperunt currere postquam

contracta

contracta fuit hypotheca ad fauorem ſecundi creditoris, *l. Lucius in fine, & ibi gloſſ.* Bart. *& alij, ff. qui potior in pignor. hab.* Neguſ. *in ſuo tract. de pign. in 2. memb. 5. par.*
45 *in 13. ampliat. n. 10. verſ. ſed quid ſi debitor.* Nam † creditor habens hypothecam ſuper bonis ſui debitoris cenſetur æquè illam habere pro vſuris, ac pro ſorte. Bart. *in l. ſi cum dotem, §. ſin autem, n. 7. ff. ſol. mat.* Et in propriis terminis contractus cenſualis ita concludit Felic. *in dd. ſuis Commentar. de cenſib. tom. 1. lib. 3. cap. 5. n. 18. verſ. 10. ampliatur, & amplectitur.* Ludou. Auend. *d. tract. cap. 111. num. 11.*

[Hæc tamen limitatio non procederet quando res poſſeſſa à creditore habente anteriorem hypothecam eſſet idonea, & ſufficiens pro ſolutione, & ſatisfactione non ſolum anterioris creditoris, ſed etiam poſterioris. Eo enim caſu poſſidens ex anteriori hypotheca non poſſet repellere poſteriorem agentem Saluiano pro ſuo credito poſteriore, ſed teneretur illi dimittere poſſeſſionem pro eo, quod ſupereſt deducto ſuo credito anteriori, vt fuit reſolutum *in* Rota *coram* R. P. D. meo Vbaldo, *in vna Romana, ſeu Sabinenſi cenſus 20 Nouemb. 1624. poſt tract. dec. 451. in pluribus eius partibus vt ibi num. 1.* & per alia fundamenta, *& coram* b. m. Cardinal. Cauallerio, *in vna Romana ſeu Sabinenſi cenſus quæ eſt inter eius impreſſas deciſ. 652. numer. 4. & ſeq.*

Hanc tamen concluſionem debemus intelligere iuxta diſtinctionem Rot. *in vna Firmana Saluiani 24. May 1632. coram* R. P. D. Pirouanò *quæ eſt poſt tract. dec. 559. num. 6. verſ. fuit etiam reſponſum, & infra, & in ead. cauſa coram eodem 24. Ianuary 1633. quæ eſt ibidem deciſ. 560. circa princ.* vt procedat reſpectu eius, qui acquiſiuit poſſeſſionem titulo emptionis, & ſoluit creditori anteriori aliquam ſummam ex pretio rei emptæ, nam iſte eatenus poteſt poſſidere, & retinere, quatenus ad priorem creditorem ex pretio pecunia peruenit. Et multò minus ſi anterioritas huius poſſeſſoris procederet in ceſſione ſibi facta ab anteriori creditore nam ceſſio non operatur contra tertium, niſi pro rata pecuniæ habitæ, vt per eundem tex. in l. quia debitore, & dixit Rota *deciſ. 294. num. 14. part. 1. in recollect. per* Farinac. *quæ eſt eiuſdem* D. Vbaldi, *& repetit in dicta Romana, ſeu Sabinenſi cenſus num. 16.* Et proinde iſte poſſeſſor conuentus non poſſet iuuari ex anteriori hypotheca ſui auctoris, niſi pro concurrenti quantitate crediti ceſſi.

Et quamuis pro modico credito licitum eſt retinere rem magni valoris donec ſibi ſatisfiat, vel ſibi offeratur creditum ex not *in l. quandiu, C. de diſtract. pignor. l. creditoris ff. to l. Meſchus, & ibi* Gloſſ. *in verb. poſſeſſorem ff. de iur. fiſc.* Mantic. *deciſ. 42. num. 4. verſ. præterea, & dec. 69. n. 3.* Hoc tamen debet multipliciter intelligi, & quidem.

Primò, vt procedat dumtaxat in præiudicium ipſius debitoris, cuius reſpectu pro paruo credito tota res manet affecta, & hypothecata ita vt poſſit per creditorem tota retineri ratione ſuæ hypothecæ quæ eſt indiuidua. Afflict. *deciſ. 213. n. 4. cum aliis allegatis in d. Romana, ſeu Sabinenſi cenſus n. 9. & 12.* quæ ita huic obiectioni reſpondit.

Secundò debet intelligi, vt procedat quando res quæ poſſidetur non eſt de ſui natura diuiſibilis, tunc enim quia non poſſet à poſſeſſore auocari pars illius, quia tota priuaretur, datur retentio totius licet illius valor excedat ipſius creditum, & ius: vt declarauit Rota *dec. 559. n. 5. part. 1. in recollect. per Farinac.* Secus eſt in eo, qui poſſidet vigore ſuæ hypothecæ, vt ſibi ſoluat ex fructibus rei quando res, quæ poſſidetur, eſt frugifera, maximè ſi poſſideretur vigore ſententiæ latæ in Saluiano cùm enim ex natura dicti interdicti creditor debeat ſatisfieri ex fructibus *l. 1. & 2. & fin. ff. de pign. act.* & quanto fructus ſunt vberiores, eo citius ſibi ſatisfiat: non debet cogi poſſeſſor ad relaxationem partis dictæ rei, niſi ſatisfacto prius de toto ſuo credito, vt dixit Rota *d. dec. 559. d. n. 5. & benè comprobat* Rota *in dictis deciſionib. in cauſa Fauentina Saluiani* ea potiſſimum ratione. quia hypotheca eſt indiuidua, & ne iſte poſſeſſor tardius ſatiſfiat de ſuo credito. Et proinde quando petitur immiſſio ſuper pecuniis, vel nominibus debitorum quæ nullum reddunt fructum, omnis æquitas ſuadet, vt poſſidens ex anteriori hypotheca, retenta ſumma pro qua poſſidet, reſiduum dimittat, quia aliàs retineret ſine cauſa, vt ſubdit Rota *d. num. 5. verſic.* cæterum quando. Hoc autem, quod dictum eſt de re fructifera, quod poſſit tota retineri pro modico credito, videtur intelligendum procedere quando res illa conſiſteret in vno tantum corpore ſecus ſi conſiſteret in pluribus corporibus diuiſibilibus æſtimatis. Eo enim caſu non eſſe repellendum ſecundum creditorem habentem poſteriora iura: videtur ſenſiſſe Rota *in dict. deciſ. 559 dict. verſ. Cæterum quando, & in dicta Romana, ſeu Sabinenſi cenſus num. 18*]

Secundò † limitatur, ſi poſſeſſor bonorum hypo- 46
thecatorum per decem, vel viginti annos titulo, & bona fide bona illa poſſiderit: eo enim caſu eſſet tutus ex exceptione præſcriptionis decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes, *l. 1. & 2. C. ſi aduerſ. cred.* Roland. à Valle, *conſ. 19. n. 7. lib. 1. pro commun.* Pariſ. *conſ. 50. n. 3. lib. 1.* Foller *in puncto, in d. ſua pract. cenſuali, in verbo, huiuſmodi, 108. & alij multi, quos refert,* Felic. de Solis, *in dd. ſuis Commentar. de cenſibus, tom. 1. lib. 3. cap. 4. n. 12. & tom. 2. eod. lib. 3. & cap. 4. n. 18* [Et admittit Rota paſſim, & ſignanter in illa *Romana pecuniaria coram* R. P. D. Pirouano, 20. *Iuny* 1614 *poſt tract. dec. 398. num. 11.*]

Siue † habuerit cauſam ab alio, quam à debitore, vel 47
eius hærede, ſiue cauſam habuerit ab ipſo debitore, vel hærede illius, vt exploſa contraria opinione firmat, Felic. *d. n. 18. verſ. ego tamen & comprobat* Sfotz. Odd. *conſ. 82. n. 39 & ſeqq. lib. 1 &* Gaſp. Roderic. *in ſuo tract. de ann. reditib. lib. 2. q. 9 num. 63.*

Quando autem incipiat currere iſta præſcriptio 48
plures fuerunt Scribentium opiniones. Vna † quod initium capiat à die quo poſſeſſor nactus fuit poſſeſſionem rei hypothecatæ, & cenſui ſuppoſitæ, quam amplexi ſunt multi, & ſignanter Franc. Balb. *in ſuo tract. de præſcript. in 4. part. 4. princ. quæſt. 3. n. 6. & ſeqq. in 6 concluſ. & in 1. part. 6. par. princ. n. 25.* Neguſ. *in d. ſuo tract. de pignor. in 2. membr. 6. par. n. 3. & ſeq. & in 2. quæſt. & alij plures, cum quibus tranſit etiam* Felician. *d. tom. 1. lib. 3. cap. 4. n. 12. verſ. ſecunda,* ibi. *Quæ verior, & tom. 2. eodem lib. 3. cap. 4. n. 19* [*Eandem ſententiam firmauit* Rota *coram* Illuſt. D. Coccino Decano, *in illa Imolenſi Saluiani 2. July, 1634. quæ poſt tract. eſt dec. 552. num. 1. & 2.*]

Secunda † fuit ſententia, quod huiuſmodi præſcri- 49
ptio incipiat currere dumtaxat ab eo die, quo principalis debitor ceſſauit in ſolutione Alex. *conſil. 58. n. 9. lib. 5.* Gaſp. Roderic. *d. quæſt. 9. num. 64. verſ. ſecundus, & hunc latiſſimè, & pleniſſimè confirmat* Caſſan. *ad conſuetud. Burgund. rubr. 11. Des cenſes, § 2. n. 36. cum pluribus ſeqq.* & præſerrim ea communi ratione, qua omnes, qui hanc ſecundam ſententiam amplectuntur mouentur, quod † non valenti agere non currit 50
præſcriptio, *l. 1. §. ſi quis autem, ff. de itin. actu. priuat. l. 1. C. de ann. except. per quam rationem, cum eadem opinione tranſiuit,* Statil. Pacif. *in ſuo tract. de Salu. Interd. inſpect. 1. cap. 2. num. 298. & ſeq. iuxta poſteriorem impreſſionem,* Scapuccin. *in ſuo ſimili tract. de Salu. Interd. lib. 1. q. 21. num. 9. & latiſſimè.* Gaſp. Roderic. *d. quæſt. 9. num. 65. vbi hanc opinionem confirmat, & reſpondet contrariis per plures columnas, & confirmat* Auend. *d. tract. cap. 105. num. 2. verſ. immo, quod magis, & infra. Nec ab ea diſſenſit*

Rota *coram* bon. mem. Corduba, 31. *Iulij*. 1596. *in illa*
Romana census, qua reperitur impressa, in fin. tract.
decis. 264. *num*. 1. & coram eodem *in eadem causa*, 21.
Ianuarij, 1597. *qua est ibidem decis*. 265. *num*. 1. & 5. [&
plenè coram R. P. D. Merlino *in Romana Saluiani*, 20.
Nouembris, 1630. *qua ibidem est decis*. 532. *num*. 11. *cum*
plurib. seqq.] quam Ego quoque per eandem rationem
libentius amplector: non enim potuit dominus, &
creditor census contra possessorem rei censuatæ agere
pro fructibus census donec illos sponte sua soluit de-
bitor ipse cui solidissimo fundamento non videtur sa-
tisfactum ex limitatione, quam communiter afferunt
scribentes ad illud commune dictum, quod non valen-
ti agere non currit præscriptio, videlicet, quod † non
51 procedat, quando creditor potuit remouere impedi-
mentum, & non curauit remouere, *cap. ex transmissa*,
& *ibi* Felyn. *de præscrips*. Decian. *cons*. 18. *num*. 19. *lib*. 1.
quam Felician. *d. num*. 12. *vers. & probatur primum*, &
vers. non etiam obstat; trahit ad resolutionem præsentis
articuli. Quoniam licet limitatiu præfata vera sit in
se, non potest tamen aptari, casui nostro, in quo sup-
ponimus, quod debitor census aduenientibus tempo-
ribus solutionum faciendarum sponte soluerit annuas
responsiones censuales, & propterea cum successiuis
52 temporibus solutione eius quod debebatur † omnis
fuerit sublata obligatio. *Instit. quib. mod. toll. oblig. in*
53 *princ*. & liberatus † fundus ipse oneri census obno-
xius, *l. item liberatur, in princ. ff. quibus mod. pign. vel*
hypoth. solu. Negus. *d. suo tractat. de pignor. part*. 6. *memb*.
2. *num*. 12. nullam babebat amplius actionem creditor,
qua posset experiri contra tertium possidentem bona
sibi hypothecata; & ideo cùm non posset agere; non
potuit contra eum currere præscriptio; Nec illi agen-
ti iure potest obiici, quod non remouerit impedimen-
54 tum, nam † ante aduentum dies faciendæ solutionis
non poterat creditor aduersus istum tertium possesso-
rem agere, *argum*. § *plus autem Inst. de action*. postquam
autem venit dies solutionis faciendæ debitormet so-
luit, per cuius solutionem fuit sublata omnis obliga-
tio etiam respectu ipsius tertij possessoris, vt dictum
est, & per consequens, si vellet agere repelleretur ex-
55 ceptione solutionis, vnde † non potest dici amplius
creditor, *l. creditores*, & *ibi* Rebuff. *col*. 4. *ff. de verbor.*
56 *significat*. Et propterea cum non possit iure agere † di-
citur impeditus impedimento iuris, vt per *d. l*. 1. *C. de*
annal. except. dicit Rim. iun. *cons*. 396. *num*. 43. *lib*. 4. &
per consequens contra ipsum non potest currere præ-
scriptio, Rimin. sen. *cons*. 389 *num* 22. *lib*. 2. Rimin. iun.
cons. 314. *num*. 24. & *consil*. 339. *numer*. 157. *lib*. 3. Vel si
57 † ageret repelleretur legitima exceptione, & pari ra-
tione contra ipsum non currit præscriptio, secundum,
Felyn. *in cap. ex transmissa, col. pen. vers. & nota, quod sicut*,
n. 15. *ext. de præscript*. qui mouetur auctoritate Anch.
cons. 5. & hanc eandem responsionem in effectu sensit.
Cassan. *d*. § 2. *num*. 37. & *seq. sequitur* Foller. *in d. verbo*,
huiusmodi, num 108. *quos referunt, & sequuntur* Boccac.
in d. suo tract. de censib. part. 2. *num*. 9. & Scapuccin. *d*.
quæst. 21. *num*. 9. *in* 2. *declarat. ad fin*. pro cuius confir-
matione Cassan. *loco mox citato*, latè consistit per plu-
res columnas, & addit aliam rationem, videlicet quod
58 † ad fauorem creditoris non est nata actio realis ad-
uersus hunc tertium possessorem nisi postquam debi-
tor, vel eius hæres denegauit soluere, & per conse-
quens ante natiuitatem actionis non potuit agere, nec
impedimentum tollere, & ideò nec præscriptio po-
59 tuit contra eum inchoari, cum † præscriptiones sint
adinuentæ ad tollendas actiones formatas, non autem
actiones formandas. Corn. *in l. licet, col*. 2. *versic. & hæc*
est ratio antiquorum, C. de iure delib. refert. Decian.
cons. 13. *num*. 51. *lib*. 2.

Nec obstat, quod Foller. *d. num*. 108. *in fine*, dicit quod
iste creditor debuisset saltem protestari de iure suo
contra dictum tertium possessorem, ne sibi ex tacitur-
nitate, & negligentia aliquod inferri posset præiudi-
cium. Quoniam respondetur Primò, † quod impedi- 60
to impedimento iuris non est necessaria protestatio,
vt dicit Rimin. iun. *d. consil*. 339. *num*. 157 quia tunc
ipso iure non currit præscriptio, Secundò respondetur
ex mente Cassan. *d*. § 2. *n*. 40. Quod † non potest con- 61
tra hunc creditorem allegari, & opponi negligentia,
cum sibi diligentia nihil fuisset profutura, ex regula,
l. fin. versic. sed quid noceat, ff. quis ordin. in bon. possess.
seru.

Cùm † enim creditor teneretur accipere à quacun- 62
que persona soluente nomine sui debitoris, *l. tale pa-*
ctum, § *post diuisionem*, & *ibi not*. Iason. *ff. de pact*. nihil
sibi fuisset profutura protestatio, ideo non fuit ne-
cessaria, cum sola iuris præsumptio ab onere prote-
standi subleuet, *vbi dictum fuit in* Rota *coram* R. P. D.
Pirouano, 25. *Iunij*, 1610. *in illa Romana repetitionis*
indebiti, qua est impressa in calce tract. decis. 166. *n*. 7.
vbi deciditur, quod carcerato non est necessaria pro-
testatio, quod omnia gerat per metum, quia præsum-
ptione, *l. qui carcerem, ff. de eo, quod met. caus. subleua-*
tur, [*opinionem autem* Balbi, Negus. & Felician. *relatam*
supra num. 48. *ex professo reprobat* Rota *coram* R. P. D.
Merlino, *in illa Romana Saluiani, qua est post tractat*.
dec. 532. *n*. 14. & *seqq* & *contra illam faciunt ea qua nos*
diximus supra n. 56. & *seqq*.

[Et post longam discussionem hanc secundam opi-
nionem amplexus videtur. Io Petr. Fontanell. *de pact.*
nuptial. tom. 1. *claus*. 4. *gl*. 18. *part*. 5. .51 & infra: vbi
pleráque ex rationibus & responsionibus à nobis su-
pra in tract. relatis considerat

Verum circa hanc secundam limitationem duplex
adhuc videtur facienda indagatio Prima An credito-
ri census, qui passus fuit bona sibi pro solutione cen-
sus, obligata possideri à tertio bona fide, & cum titu-
lo vltra decenniũ, possit succurri alio remedio, quam
actione hypothecaria, vel remedio Saluiani interdicti,
ita vt possit consequi dictos fructus etiam vltra de-
cennium. Secunda, An dictos creditor census, qui pro
solutione fructuum illius babet hypothecata bona,
quorum possessionem pro dictis fructibus decem an-
norum à tertio auocauit, possit possessionem illam re-
tinere donec fuerit satisfactus de fructibus, qui ante
illos decem annos erant decursi, an potius illi obstet
exceptio præscriptionis ad fauorem dicti tertij posses-
soris per lapsum decem, & plurium annorum cum ti-
tulo, & bona fide iam completæ.

Circa primam non videtur magna difficultas. Si
enim ad fauorem domini, & creditoris census in in-
strumento censuali adest clausula constituti, vtique
poterit, non obstante lapsu decem, & plurium anno-
rum agere etiam contra tertium possessorem dictorum
bonorum conditione, *ex l. fin. C. de acquir. possess. intra*
triginta annos.

Beneficium enim dictæ *l. fin*. competit cuicunque
habenti instrumentum crediti cum clausula constituti,
vt ibi ad litteram deciditur, & illi non præscribitur
minori spatio triginta annorum. Afflict. *decis*. 139.
n. 5. Menoch. *de recup possess. remed*. 14. *n*. 68. & *seqq* &
in propriis nostris terminis dixit Rota *coram* R. P. D. meo
Vbaldo, *in vna Romana Saluiani interdicti* 22. *Iunij* 1616.
quæ est post tract. decis. 303. *numer*. 11. & *repetiit coram*
R. P. D. Remboldo, *in alia Romana Saluiani* 29. *Ianua-*
rij, 1618. *quæ est post decis*. 398. *num*. 5. & 6. & *nos retuli-*
mus infra in tract. part. 3. *cap*. 1. *q*. 8. *art*. 1. *sub num*. 3. *nunc*
quæst. 117.

Circa secundam dubitationem maior versatur dif-
ficultas: nam pro parte affirmatiua, quod creditori
detur retentio, facit communis regula, quod missus in
possessionem bonorum ex Saluiano postquam fuerit
satisfactus de suo credito, pro quo fuit immissus, potest
eademmet

eademmet bona retineto pro alio suo credito Bart. in l. solutũ § solutam in fin. ff. de pign. Rota coram Greg. XV. dec. 254. n. 2. & comprobat Pacific. de Saluiſt. interd. inspect. 4. cap. 1. num. 222. Siue bona illa sint sibi pro dicto suo credito hypothecata Bal. in l. fin. sub num. 1. ff. de pignor. Purpur. conſ. 61. num. 3. & conſ. 38. n. 7. Neguſ. d. tract. de pignor. part. 5. memb. 4. num. 2. Franc. Viui. dec. 317. n. 7. verſ. fallit primo, Pacific. dict. cap. 1. n. 224. ſentit Rota diuerſ. dec. 115. n. 3. part. 4. Etiam quod sint tantum generaliter hypothecata. Ceph. conſ. 572. n. 23. lib. 4. & conſ. 659. n. 29. lib. 5. Crau. conſ. 485. n. 3. lib. 3. siue etiam illa non sint hypothecata, vt post Bursat. conſ. 73. n. 28. lib. 1. dicit Surd. dec. 46. n. 9. per tex. in l. si non sortem, §. si censum ff. de cond. indeb. refert, & sequitur Beltramin. in addit. ad dec. Greg. XV. dec. 254. n. 7. vbi testatur ita fuiſſe in Rota hic resolutum, & indicat causas, in quibus Rota ita sensit.

Quod procedit etiam quod creditum hoc, pro cuius solutione retentio prætenditur, sit modicum, & bona retinenda sint magni valoris l. quandiu, & ibi not. C. de distract. pignor. l. creditoris ff. eo tit. l. Moschis & ibi gloſ. in verb. poſſeſſorem ff. de iur. fisc. Rot. in recollect. per Farinac. dec. 559. n. 5. part. 1. Quæ hoc declarauit procedere dummodo res retinenda sit indiuisibilis, & creditori esset satisfaciendum ex fructibus dictæ rei, quod vltimum voluit etiam Bart. in l. non alienam n. 12. ff. de pignor. vt dictum est. Et cùm hæc omnia videantur verificari in creditore ex causa census non solum pro decursis per decem annos præcedentes petitionem immiſſionis, sed etiam pro decursis ante principium dictorum decem annorum per plures annos, non videtur dubitandum quin illi dari debeat retentio dictorum bonorum donec ex illorum fructibus sit satisfactus etiam de terminis dicti census pro tempore præterito ante illos decem annos.

Verum enim verò hæc opinio in terminis præfatis dum agitur de retinenda poſſeſſione bonorum auocatorum à tertio poſſeſſore: mihi semper visa fuit admodum dura, & libenter transitem cum contraria negatiua opinione, tum quia sequendo affirmatiuam subuerteretur tota materia præscriptionis decennalis (quæ contra remedium Saluiani est expreſsè iure permiſsa in l. 1. & 2. cod. si aduerſ. credit. & hic diximus in tract. num. 46. & in addition. sub n. 17.) quod non est dicendum, vt in simili argumentatur gl. in cap. 1. §. præterea in verb. præscriptione de Capitul. Corr. in vsibus feud. quam communiter approbari testatur Tiraquel. de retract. conuen. §. 1. gl. 2. num. 2. & amplexa fuit Rota coram Seraph. deciſ. 1360. sub n. 9. verſ. neque est verisimile, & refert Marescott. variar. resolut. lib. 2. cap. 67. n. 53. versic. motu principaliter. Tum quia ius hypothecæ, quod dictus creditor habebat super dictis bonis per decennalem præscriptionem vel est extinctum, vt sentit Bal. in l. seruatus consulto in 2. lect. ad fin. verſic. quod licet, ff. de offic. præsid. sequitur Ioan. Bapt. Bou. de Statutar. Vrb. præscr. gloſ. 19. n. 259. Et hypotheca semel extincta, & quæ semel ceſſauit amplius non reuiuiscit l. eius qui §. fin. ff. de iur. fisc. gl. in l. si cum §. fin ff. de furt. Surd. dec 51. n. 5. & dec. 169. n. 4. Vel saltem sit reddita inefficax, vt dicit Imper. in 7. lib. C. tit. 26. si aduerſ. credit. l. 1. & sic cùm creditor iste poſſit repelli exceptione præscriptionis, perinde est ac si nullum ius haberet Bart. in l. fulcinius, §. cum hec n. 4. ff. ex quibus cauſ. maior Rom. conſ. 454. n. 9. Surd. d. dec. 46. n. 6. & proinde tanquam agens sine actione deberet à Iudice repelli à limine iudicij ex officio etiam parte non opponente Rimin. Sen. conſ. 577. n. 4. lib. 2. Cæph. conſ. 326. n. 42. lib. 3. Magon. dec. Lucenſ. 17. num. 18.

Nec obstat quod retentio concedatur etiam creditori nullam habenti hypothecam super bonis retinendis, vt dictum fuit supra num. 23. Et propterea non sit considerabilis præscriptio introducta contra hypothecam, Quoniam tam tex. in d. §. si centum, quam Bursatt. Surd. & Rota in d. n. 23. allegati loquũtur quando fuit actum actione personali contra principalem debitorem, & contra ipsum fuit in dicta actione obtenta sententia, & illius vigore capta poſſeſſio bonorum stabilium; vt declarat Rota in vna Maceratenſi Saluiani Interdicti coram R. P. D. Manzanedo, 12. Maij. 1608. quæ est post Zacch. de obligat. Cameral. dec. 130. n. 7. Nos autem loquimur in immiſſione obtenta contra tertium poſſeſſorem, qui nulla obligatione tenebatur ad fauorem creditoris, cum inter eos nihil esset gestum, §. 1. & ibi Doctor. inſt. de action. Et ius hypothecæ erat iam extinctum, vel saltem redditum inefficax, vt dictum est: & proinde, debet illi denegari retentio Et multò magis si ista eius prætensio redderetur turbida per exceptiones oppositas ab isto tertio poſſeſſore, saltem præscriptionis, ad Surd. d. dec. 46 in fin. Pacific. d. cap. 1. n. 222. Rota coram Gregor. XV. dec. 254 n 3. & ibi addent. n. 8. in recollect. per Farinac. deciſ. 679. n. 5. part. 1. Et ad minus negari non potest, quin in iure sit valde dubia, & proinde dicatur inquirere altiorem indaginem, vt post alios Pacific. d. tract. inspect. 2. n. 73 & propterea debet reiici: cùm enim poſſeſſio fuerit auocata ex remedio Saluiani, sicut in illo iudicio ad impediendam immiſsionem non admittebatur exceptio requirens altiorem indaginem, vt est apud omnes in confeſſo, & nos diximus hoc eodem art. in tract. n. 82. eodem modo non debet admitti ad restitutionem poſſeſſionis impediendam; vt firmauit Rota coram Greg. XV. d. dec. 254. n. 4. & 5. & sequitur Pacific. d. cap. 1 num. 225.]

Limitatur tertio loco præcedens principalis conclusio. Vt † non omnes, ad quorum manus aliquando bona censui supposita. vel aliter ad fauorem creditoris hypothecata peruenerunt cõueniri poſſint actione hypothecaria, vel Saluiano interdicto, sed dumtaxat is, qui de præsenti poſſidet, l. 2. C. sine censib. & reliq. Couar. d. l. 3. var. re olut. cap. 7. num. 6. verſ. hinc etiam deducitur. Bened. Bon. in suo tract. de censib. art. 58. ub n. 89. verſ. sed quid si secundus poſſeſſor, Felician. d. tom. 1. lib. 3. cap. 6. num. 7. 63

Limitatur quartò, vt † contra poſſeſſorem fundi censui suppositi non poſſit agi actione hypothecaria, vel Saluiano, quando dominus, & creditor census potest argui de negligentia in exigendo annuos fructus censuales ab eo, qui ad illorum solutionem tenebatur. Foller. in d. sua Pract. censu in verbo, huiuſmodi, num. 97. Gabr. d. conſ. 47. num. 16. lib. 1. Boccac. in d. suo tract. de censib par. 2 n. 87. in fine, Surd. deciſ. 32. num. 9. Felician. d. tom. 1. lib. 3. cap. 6 sub n. 3. & tom. 2. d. lib. 3. cap. vlt. n. 2. ad fin. verſ & ad id. 64

Limitatur quintò, † si domino, & creditori census volenti agere actione hypothecaria, vel Saluiano contra poſſeſſorem, ab eo offerantur non solum fructus decursi, & non soluti, quo casu dictus poſſeſſor liberaretur a molestiis, & vexationibus eidem per creditorem census illatis, & inferri comminatis, l. Paulus, in fine, ff. quib. mod. pign. vel hypot. solut. Bon. in d. suo tract. art. 62. n. 94. ad fin. Rol. conſ. 14. n. 9. & 10. lib. 1. Menoch. de adipiſc. poſſeſſ. remed. 3. n. 181. Felician in d. d. suis Commentar. tom. 2. lib. 3. cap. 2. num. 20 Rota Diuerſ. deciſ. 267. par. 1. & coram b m. Orano, 16. Febr. 1598. in vna Bononienſi prætenſi Salu. Interd. quæ post tract. est deciſ. 269. n. 1. & seq. & coram Reuerendiſſ. P. D. Sacrato, 17. Ianuarij, 1612. in illa Romana vineæ, & Saluiani Interdicti de Ruschonibus, quæ est ibid. deciſ. 268. n. 10. & alias sæpè in aliis causis. Sed etiam eidem creditori census promittatur, quod in futurum temporibus aduenientibus fiet fructuum solutio, maxime si hæc promiſſio fiat cum præstatione fideiuſſorum, vt non obscurè voluit Rota in dicta Bononienſi pretenſi Saluiani Interdicti, n. 3. & in eadem causa coram Illustriſſ. Cardin. Lancellotto 21. Iunij, 1599. quæ ibid. est deciſ. 269. sub num. 1. Quod proce- 65

 dit

dit absque difficultate, si possessor ipse fuerit per iudicis sententiam condemnatus ad præstandum dictam fideiussionem in quibus terminis loquitur, Rota *ibi coram* Illustriss. Lancellotto.

[Limitatur sextò si census fuerit impositus super fundo expressè alienari prohibito: ita vt alienationis prohibitio comprehendat quamcumq; alienationem alienationis vocabulo latissimè sumpto. Nam cùm eo casu censeatur etiam prohibita hypotheca *glos. in leg. vlt. Cod. de reb. alien. non alien.* Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib. 11. tit. 4. n. 17.* Pacif. *de Saluian. interd. inspect. 5. cap. 2. n. 34.* Rota *dec. 426 n 9. par. 1 diuers. & coram* R.D. Coccino Decano *dec 50. n. 4. Et in alijs causis, quas reperies impressas post tract. & signanter dec. 74. n. 1. 12. & seq. non dari Saluianum voluit* Rota *illa Romana Saluiani* in: *Iunij, 1613. coram* R.P.D. Cauallerio, *quæ est post tract. dec 346. n. 2.*

Quod tamen non procederet si debitor nulla alia bona haberet, quam ista modo prædicto alienari prohibita, nam ne obligatio remaneret frustratoria sub generali hypotheca, & obligatione illa quoque comprehensa censerentur ad Gerard. *singul. 55.* Marsil. *de fideiussor. q. 27. n. 194.* Rota *diuers. d. dec. 426. n. 9* D. Coccino *d. dec. 50. n. 6.* Pacif. de Saluian. *d. c. 2. n. 49. adden. ad* Greg. XV. *dec. 256. num. 8.*

Dummodo constet de expressa illius voluntate quod illa quoque bona voluerit obligare, & hypothecare. Beto, *consf. 127. n. 12. & 21. lib. 1. sequitur* Rota *coram* Seraphino *dec. 1290. n. 8.*]

Superest modo, vt pro complemento huius quintæ quæstionis afferamus aliquas generales declarationes ad conclusionem supra in hoc nono articulo firmatam.

66 Declaratur itaque primo loco, † vt ad effectum quod contra possessorem bonorum censui suppositorum, vel alias ad fauorem domini census hypothecatorum agi possit actione hipothecaria, vel saluiano necesse sit, quod in primis, & ante omnia constet de impositione census. Crauet. *cons. 15. num. 2. lib 1. & melius, cons. 339. n. 9. lib. 3.* Cassan. *d. rubr. 11. §. 6. in tex. contre le tenementier, n. 13.*

67 Quando tamen † declaratio duobus modis restringitur, & limitatur, & quidem.

Primò, nisi possessor iste qui conuenitur aliquando
68 fructus dicti census soluerit. Ista † enim solutio sibi nocet respectu eius cui fuit facta solutio, & recogni-
69 tio debiti, non autem respectu † alterius tertiæ personæ. Iacob. de S. Georg. *in sua inuestitura feudali, in verbo, dictique vassalli, el secundo, num. 22.* Alciat. *consil. 15.*
70 *n. 3. in fine, lib. 3.* Nisi pro illo † tertio aliquis receperit, quia eo casu solutio præiudicat soluenti etiam respectu illius tertiæ personæ, vt declarat Iacob. de S Georg. *d. n. 22.* Foller. *in d. verb. huiusmodi, n. 100.*

71 Soluens † autem, & recognoscens debitum censuale præiudicat non solum sibimet soluenti, *Guido* Papæ *dec. 272. n. 3. in fine, & cons. 147. n. 1.* Guil. de Benedict. *in repetit. cap.* Raynutius, *in verbo, & uxorem nomine Adelasiam, n. 444. & seq. ext. de testam.* Iacob de S. Georg. *vbi supra, n. 21.* Rebuf. *ad constit.* Gal. *in tit. de constitut. redit. in fine, n. 8.* Follet. *in d. verbo, huiusmodi n. 100.* Bal. *in l. censualis, C. de donat.* Cassan. *d. rubr. 11. § Censiue, § 3. in tex.* Cense sur Cense, *n. 5.* Rol. *cons. 2. n. 109. l. b. 1.* Mascard. *de probat. vol. 1. concl. 693. n. 35. & seqq.* Felic. de Solis *qui alios allegat in dd. suis Commentar. de censib. tomo 1. lib. 5. cap. vlt. n. 4. & tomo 2. eod. lib. 3. & cap. vlt. sub num. 2 vers.*
72 *postquam vero.* Sed † præiudicat etiam suis hæredibus, & successoribus, & omnibus ab eo titulum, & causam habentibus, Guil. de Benefic. *in d. verbo, & vxorem nomine Adelasiam n. 446. & seq* Iacob de S. Georg. *d. n. 21.* Foller. *d. n. 100. &* Felician. *in locis proximè allegatis.*

73 Quod † tamen procedit, si dicta solutio, & recognitio debiti censualis fuerit facta ex certa scientia, secus autem si fieret per errorem, & ignoranter, nam docto de errore, non inferret aliquod præiudicium, Iacob. de S. Georg. *d. n. 21.* licet † enim solutio præfata non disponat, nec det titulum verum ei, qui solutiones recepit, vt volunt communiter scribentes variis in locis, attamen probationem quandam præsumptiuam debiti inducit. Paul. de Castr. *in l. publica, §. fin. n. 4. ff. depos.* Guido Pap. *d. decis. 272. n. 3.* Alc *cons. 6. n. 12. lib. 6.* Aluar. Valasch. *de iure emphyt. q. 9. n. 18. in fi.* Et † ideo contra dictam præsumptiuam probationem resultantem ex præcedentibus solutionibus admitteretur alia probatio in contrarium. Paul. de Cast. *d. n. 4.* Menoch. *cons. 1. n. 90. lib. 1. et cons. 395. n 84. lib. 4.* Felician. *in dd. suis Commentar. tomo 1. lib. 3. cap. 6. num. 4.* 74 75

Ista tamen † solutio, & recognitio debiti facta à possessore bonorum censui suppositorum, vel pro illius solutione hypothecatorū nullum infert præiudicium iis, qui nec titulum, nec causam ab ipso soluente habuerunt, Bal *in l. si functiones, & in l. censualis, C. de donat.* Alc. *d. cons. 15 n. 3. lib. 3.* Cranet *in respons. pro gener. num. 427 ad fi. probat* Felic. *d. c. 6. n. 5.* 76

Restringitur secundo loco principaliter hæc prima declaratio, vt † non Procedat quando tempore venditionis prædij, quod fuerat censui suppositum, vel pro illius solutione hypothecatorum emptor illius suscepisset in se onus soluendi fructus census super d. fundo impositi, qui petuntur, tunc enim non esse necessariam aliam probationem impositionis census dicit Boerat. *in d. suo tract. de censib. part. 2. n. 88* solam † autem assertionem venditionis prædij censuati, quod sit obnoxium oneri soluendi dictum censum. non sufficere ad effectum nec sit necessaria probatio præfata. Guil. de Bened. *in d. verbo, & vxorem nomine Adelasiam, n. 444. dicit* Foller. *in d. verbo huiusmodi, n. 98 quos sequitur* Felician. *d. cap. 6. n. 6. ad finem in 2. vero tomo, num. 3. vers. verum cum.* 77 78

Declaratur secundo loco principaliter supra firmata principalis conclusio, quod † si possessor bonorum censui suppositorum, vel alias pro census solutione hypothecatorum, conuentus à domino, & creditore census actione hypothecaria, vel Saluiano aliquod el soluat id totum possit repetere à vero debitore census qui ad illius fructuum solutionem tenebatur, Paul de Castr. *cons. 334. in 2. dub. lib. 1.* Alex. *cons. 105. n. 3.* Hyerony. Gabr. *d. cons. 47. n. 8 lib. 1.* [*& hunc locum nostri tractatus referens* Rota *coram* R.P.D. Merlino, *in illa Romana Saluiani post tract. dec. 532. num. 28.*] 79

Declar. 3 vt † creditor agens aduersus vnum ex pluribus possessoribus rerum hypothecatarum pro annua responsione censuali, & eum ad solutionem illius in solidum faciendam actione hypothecaria compellens, teneatur ei actiones cedere, quibus, vel contra cohæredes, vel contra alios possessores bonorum debitoris pro eodem censu hypothecatorum, agat vt deducta rata ipsum tangente reliquum repetat, qua cessione obtenta poterit possessor iste actionibus sibi cessis quemlibet cohæredem, vel hypothecati prædij possessorem deducta rata sibi contingente in solidum conuenire, vt Post Milanens. *decis. Sicil. 1. num. 15 lib. 2. dicit* Gasp. Roder. *in d. suo tract. de ann. reditib. lib. 2. q. 9. n. 62. ad finem vers. aduerte tamen.* 80

Declar. quartò vt † possessor præfatus conuentus hypothecaria, vel Saluiano possit se à dicto iudicio eximere, & liberare dimittendo creditori censua agenti fundum à se possessum, vel pro solutione annuæ responsionis censualis hypothecatorum, admonet, Roder. *d. q. 9. n. 68. ad med. vers. videtur tamen distinguendum* [Gaspar. Anton. Thesaur *quæst. forens. lib. 1. c. 12. n. 20.* Nam contra istum tertium non habet locum nisi ista hipothecaria *vt dicit* Thesaur. (*licet nos supra in tract. hac q. ad q. art. præcedenti qui est 8. deduxerimus dari etiam actionem in rem scriptam*) per quas actiones ter- 81

tius

tius possessor ad aliud non teneretur nisi ad rei traditionem vt subiungit ibi Thesaur. *& nos diximus d. art. 8. n. 8.* & propterea dimittendo possessionem se eximit ab onere soluendi censum, *vt firmat ibi* Thesaur. *& nos notauimus d. num. 8.*

Verum enim verò si possessor iste rem illam meliorauit vtique post rem ipsam retinere oblato tamen valore rei detractis melioramentis, quamuis talis valor non ascenderet ad integram summam debiti pro qua creditor agit, vt dicit, Io Petr. Fontanell. *in suo tract. de pact. nuptial. tom. 1. claus. 4. glos. 18. part. 2. n. 90. post* Soc. Sen. *cons. 224. n. 2. circa med. lib. 2.* Vinc. de Franch. *dec. 38. num. 2. addit alios* Petr. Caball. *consil. decis. crimi. 14. numer. 1. lib. 1.* Magon. *dec. Florent. 51. n. 1. vbi multos congerit, & n. 2.* Neg. *de pig. part. 5. memb. 4. n. 31.*

Valor autem considerari debet secundum tempus præsens demptis melioramentis, non autem quanti res illa valebat tempore quoadiustum tertium possessorem peruenit, si enim ex beneficio temporis res illa sit aucta pretio, nullo interueniente facto possessoris hoc augmentum cedere in beneficium, & commodum creditoris volunt communiter scribentes. Negus. *d. memb. 4. n. 21.* Couar. *variar. resolut. lib. 1. cap. 8. n. 3. vers. caterum* Magon. *d. decis. 51. n. 3.* Menoch. *de præsumpt. libr. 3. præsumpt. 32. n. 8 in fine*, Vincent. de Franch. *d. decis. 38. n. 3. & seq.* Caball. *d. cons. 14. n. 6. & 7.*]

82 Declar. 5 vt † creditori census agenti contra possessorem bonorum ad eius fauorem hypothecatorum remedio Saluiani interdicti non possit opponi exceptio requirens altiorem indaginem, quæ in remedio Salu. Interd. non admittitur. Rip. *in rub. ff. de piano. n. 19.* Menoch. *de adipis. possess. remed. 3. q. 30. 180.* Rot. *diuers. decis. 34. n. 23. part. 2. cum aliis apud* Scapuccin. *d. suo tract. de Salu. Interd. lib. 2. q. 1. & quæst. 16.* Marit. Pacif. *in simili suo tract. inspect. 2. cap. 2. n. 41. iuxta posteriorem impressionem.*] Rota *quæ huic locum allegat, in illa Anconitana census 31. Octob. 1622. coram* Reu. P. D. Ambrosio *de Iuris* Rot. Prouinciæ March. *post tract. dec. 499. n. 15*]

83 Et propter hanc † rationem reiiceretur exceptio nullitatis census, vt fuit resolutum in Rota *coram* b. m. Cardinali Ianchetto, *15. Iuny, 1598. in illa Engubina, seu Perusina census, quæ est impressa, post tract. decis. 196. n. 1. & coram* Illustr. Card. Lancellotto, *16. Iuny, 1611. in illa Bononiensi census, quæ ibidem est decis. 95. n. 5. & coram* R. P. D. Manzanedo *12. Ian. 1607. in illa Rauennatensi Saluiani Interdicti, quæ ibid. est dec. 142. per totam.*

[Potest tamen opponere exceptionem dominij, videlicet, quod fructus super quo impositus fuit census non erat imponentis, *vt dixit* Rota *in Rom. Saluiani, 16. Aprilis 1632. coram.* R. P. D. Merlino, *post tract. decis. 541. n. 8.* cuius dicti eam esse rationem existimo, quod licet per census impositionem super fundo censito contrahatur hypotheca, *vt dictum est supra par. 1. cap. 2. q. 3. artic. 1. nunc q. 23. per tot.* quæ est cæteris firmior, & potentior, *vt diximus d. art. 1. n. 7 & par. 2. cap. 2. q. 5. art. 9. nunc q. 98. n. 21.* fundus tamen alienus licet vendi possit, non tamen possit obligari, & hypothecari, *l. si rem alienam. ff. de pignor. act. & fuit dictum d. art. 1. n. 8.* & proinde ex defectu hypothecæ cessare etiam debet Saluianum. & consequenter dicta exceptio respicit defectum vnius ex requisitis in Saluiano.]

Prout † ob eandem rationem exceptio fideicommissi non retardaret creditorem census agentem ad immissionem ex *remed. Salu. Interd.* vt voluit eadem Rota *coram* Seraph. *dec. 1178. fi. & dec. 1270 par. 1. & coram* b. m. Orano *18. May, 1598. in illa Romana Saluiani Interdicti, quæ est post tract. decis. 70. n. 1. & in alia Romana Saluiani Interdicti, 13. Ianuar. 1603. coram* Litta, *quæ est ibid. dec. 53. per tot. & sig. n. 7. & coram* R. P. D. Sacrato *10. Iuny, 1613. in illa Romana census, quæ ibidem est dec. 128. num. 9. & in alia Romana legatorum de Columna, 27 Ianuarij, 1614* coram eodem, *quæ est ibidem dec. 69. n. 11 & seqq.* cùm regulare sit, quod huiusmodi exceptio fideicommissi non admittatur in Iudicio Saluiani, *vt benè deducit Scapuc. d. lib. 2. q. 9 n. 2. & seq. vbi multas decisiones* Rotæ *allegat quibus addi potest alia decisio facta in causa Romana, Saluiani Interdicti, 5. Martij 1608. coram* b. m. Penia, *quæ est post tract. Pacif. de Salu. Interd. decis.* 107. secundum posteriorem impressionem. 84

[Ob quam etiam rationem Rota *in vna Romana census 6. Iunij, 1627. coram* R. P. D. Merlino, *post tract. decis. 542. n. 8* dicebat in his iudiciis possessoriis non admitti exceptionem extinctionis census ad retardandam immissionem domino census pro consecutione fructuum illius.]

Quæ tamen † declaratio limitanda, & restringenda est, si huiusmodi exceptiones requirentes altiorem indaginem incontinenti probarentur, eo enim casu non essent reiiciendæ sub prætextu quod requirant altiorem indaginem, vt dicit Scapuc. *d. lib. 2 q. 16. n. 4. & 13.* Pacif. *d. cap. 2. num. 115 & 267. & alibi in d. posteriori impressione, & voluit* Rota *coram* Seraphino, *decis. 57. n. 1. part. 1. vt icatur tamen pro horum dilucidiori declaratione, Decisio in a Romana legatorum de Columna, quæ est post tract. dec. 69. n. 12 & seq.* 85

Bene verum est, † quod si compareat tertius pro suo interesse & instet retardari immissionem, erit audiendus, dummodo summaria, vel semiplenè doceat de iure suo Surd. *post alios cons. 181. n. 22. quem, & alios allegat* Auend. *d. tract. cap. 109. n. 4.* 86

Declaratur sextò, vt † a sententia lata in causa sensus, quando actum fuit remed. Saluian. Interdicti non detur appellatio, vt post alios dicit Boccac. *in d. suo tract. de censib. part. 3. n. 65. in fine,* Fenucian. *in dd. suis Commentar. tom. 1. lib. 2. c. 1. num. 11.* 87

Quod tamen † est intelligendum secundum ea quæ diximus, *supra hac ead. quæst. art. 6. n. 34. & seqq.* 88

[Declar. VIII † vt agens Saluiano, vel hypothecaria contra possessorem bonorum pro census solutione obligatorum, & per possessorem melioratorum non possit auocare possessionem nisi prius refecerit, & soluerit melioramenta, vt post Bart. *& multos allegat, firmat* Nicol. Intriglioli, *super Bulla de censib. q. 93. num. 1.*] 89

Et per hæc ad laudem Dei Omnipotentis, & eius Genitricis sit impositus finis huic Secundæ Parti principali.

LVDOVICI CENCII
V. I. D.
IN TRACTATVM.
DE CENSIBVS
PARS TERTIA.

VIDIMVS huc vſqoe ortum, vitam, & progreſſum contractus cenſualis, ſequitur vt iuxta promiſſum ordinem de illius interitu, & reſolutione peragamus, quod in hac Tertia Parte principali nos eſſe explicaturos fuimus polliciti, quam in duo principalia capita eſſe diuidendam exiſtimauimus, vt in illorum primo agatur de modis, quibus cenſus extinguitur, & reſoluitur: In ſecundo de quibuſdam effectibus, qui poſt extinctiooem & reſolutiooem illius conſequuntur.

De interitu, & reſolutione Cenſus.

QVoniam interitus, & reſolutio eenſus per illius extinctionem cauſatur, vt dixit Rota *coram* Reuerend. P.D.Ottembergio,24. *Nouembris*,1606. *in illa Romana cenſus quæ eſt impreſſa, in fine Tract. deciſ.*113. *num.*9. cum illo extiocto, fructus ex eo amplius deberi nequeant, *vt dixit eadem* Rota *coram* Reuer. P.D. Dunoxet.*in vna Romana pecuniaria*,10. *Iunij*,1613.*quæ eſt ibidem dec.*270.*n.*4. [*& coram* R. P. D. Cauallerio *in vna Romana de Luraghis*,27.*Iun.*1620.*deciſ.*495. *n.*4. *poſt tract.*] ideò de cenſus extinctione eſt diſſerendum Et cum extinctio iſta ex pluribus cauſis contingere poſſit, quarum aliquas conſiderauerunt Summi Pontifices in ſuis Conſtitutionibus, quas in materia contractus cenſualis ediderunt, & maximè Pius V. *in ſua Bulla ſuper forma creandi cenſus*, aliquæ verò ab illis tactæ, & conſideratæ non fuerunt, de ſingulis eſt dicendum, ſed de illis prius, quæ ex Pontificiis Conſtitutionibus inſurgunt, & dimanant, mox de aliis.

Hoc autem primum Caput tot Quæſtionibus explicabitur, quot ſunt cauſæ propter quas interitus, & extinctio cenſus contiogere poteſt, extinguitur autem.

Primò. ſi fundus ceoſui ſuppoſitus pereat.

Secundò, ſi fundus ille reddatur infructuoſus.

Tertiò, ſi cenſus ipſe redimatur.

Quartò ſi ceſſet cauſa ob quam cenſus ipſe impoſitus, & conſtitutus fuerat.

Quintò, ſi fundus cenſualis tranſeat in dominium, & proprietatem domini cenſus.

Sextò, ſi per Iudicis ſententiam cenſus ſit pronunciatus, & declaratus nullus.

Septimò, ſi impoſitor, & venditor cenſus in re quam cenſui ſuppoſuit habet ius temporale. & illud finiatur.

Octauò, ſi is, qui ad cenſus ſolutionem tenetur ceſſet per lōgiſſimum tempus ab illius ſolutione, & ſit legitima præſcriptione acquirat ſibi libertatem ab onere illo ſoluendi cenſum.

Cenſus totus extinguitur peremptione totius fundi ſuppoſiti.

QVÆSTIO XCIX.

aliàs part. 3. *cap.*1. *quæſt.* 1. *ar.* 1.

HÆc Prima Quæſtio tres complectitur Articulos, quorum.

Primus eſt, quod cenſus extinguitur peremptione fundi ſubiugati.

Secundus quod perempta parte fundi ſuppoſiti extingitur pars cenſus.

Tertius, quod perempto fundo cenſuato non caſo, ſed voluntate domini illius cenſus extinguitur.

SVMMARIA.

1 *Cenſum peremptione fundi ſuppoſiti non extingui, ſentiunt multi.*

2 *Contraria opinio ſimpliciter, & indiſtinctè amplectenda eſt, vti verior, & magis communis.*

3 *Periculum rei venditæ poſt perfectum contractum pertinet ad emptorem, abſque ſpe repetendi pretium ſolutum*, num. 12.

4 *Emphiteuta liberatus ab onere ſoluendi canonem, ſi res emphyteutica penitus pereat.*

5 *Rei emphyteuticæ dominium directum remanet penes concedentem.*

6 *Damnum contingens in re emphyteutica pertinere debet ad dominum directum.*

7 *Censum extingui ob peremptionem fundi censuati fuit expresse dispositum per Bullam Py V. super censibus.*
8 *Perire res dicitur, si vsus illius impediatur in perpetuum.*
9 *Census perit perempto fundo subiugato, si peremptio sit perpetua.*
10 *Ampliatur vt hoc procedat tàm respectu obligationis restituendi sortem, quam soluendi fructus in futurum.*
Intellige, vt num. 13. *in fine.*
11 *Pretium in contractu emptionis, ita debet solui, vt venditori acquiratur perpetuò.*
13 *Venditor non tenetur de vitio superueniente in re vendita post perfectam venditionem.*
14 *Census extinguitur ob peremptionem fundi suppositi, etiam quod in eius impositione, & venditione de hoc nihil cautum fuerit.*
15 *Accidens non potest stare absque subiecto.*
16 *Pactum quod pereunte fundo supposito fructus census debeantur, est illicitum.*
[*Pactum, quod pereunte fundo, census censeatur impositus super aliis bonis, est vsurarium.*]
17 *Pactum quod perempto fundo subiugato census censeatur impositus super aliis bonis imponentis, non est licitum.*
18 *Licitum quod non est per modum dispositionis, non est etiam licitum per modum conditionis.*
19 *Ob peremptionem fundi suppositi pereunt etiam census impositi ante Bullam Py V.*
20 *Nisi aliter sit conuentum inter partes ex sententia Ludouici Molina.*
21. *Sed hec opinio Molinæ displicet Auctori.*
22 *Census fundatus super alio censu, perit perempto fundo super quo creatus fuerat primus census.*
[*Census impositus super alio censu non debetur postquam est extinctus primus census*]
23 *Census fundatus super persona, extinguitur per mortem talis personæ super qua fuit fundatus.*
24 *In censu vitalitio, perempto fundo, non amittitur sors, secundum Sigismundum Scacciam.*
Contrarium probat Auctor, n.26.
25 *Census vitalitius requirit pro forma substantiali fundum frugiferum.*
27 *Census vitalitius differt à contractu societatis officy.*
28 *Societas sine officio consistere non potest.*

CIrca resolutionem propositi Articuli plures vi-
dentur fuisse Scribentium opiniones. Nam Di-
dac.Couar. *var.resolut.lib.3.c.7.n.3.vers. quod item dici-*
1 *mus.* in ea fuit † sententia quod census non extin-
guatur ob peremptionem fundi, super quo census con-
stitutus, & collocatus fuerat sentiens eo casu fructus
dicti census deberi ex sola personali obligatione. Quod
placuit etiam Felic. à Solis, *in suis commentar. de censib.*
tom.1.lib.1.c.8. n.19.sub.vers. quartò, ibi contrariam vero,
& tom.2.eod.lib.1.& cap.8. n.17.quibus in locis alios huius
opinionis sectatores refert, à qua nec etiam discrepare videtur Gaspar. Roderic. *in suo tractat. de ann. reditib.*
lib.2.q.9.n.75.nec. Leonard.Less. *in suo tract.de Iustit. &*
iure lib.2. cap.22. dubit.11.n.65.& seqq. dum nititur de-
fendere pactum quod census soluatur etiam quod fun-
dus subiugatus pereat nõ esse iniquum, cum qua opi-
nione negante census extinctionem transeunt alij
multi, quos recenset Mich. Salon. *in suo tract.de con-*
tractib. & commerc. human. in tit. de censib.art.3. contro-
uers.18.n.1.vers.oppositum, & omnes ij, qui census per-
sonales licitos esse, & iustos contendunt contra eam
opinionem, quam pro verissima, & magis communi
firmauimus *supra part.1.cap.3.q.1.artic.6.*Federic. autem
Martin. *in suo tract.de iure censu.cap.4.n.47.& seqq.* post
relatas tres Doctorum opiniones, & rationes, per con-
siderationem casuum, *& cap.8.n.193.& 206.*per Con-
stitutionem conclusionum, sequendo eam opinionem
quod census constitui possit, vel super sola persona, vel
super persona adiecta hypotheca bonorum aliquot seu
omnium generaliter, vel super omnibus bonis genera-
liter, vel super bonis indefinitè, vel super vno, seu qui-
busdam prædiis in specie, seu indiuiduo concludit dari
aliquot casus in quibus peremptis bonis super quibus
generaliter vel indefinite census collocatus fuit, vel
constituta fuerat hypotheca pro securitate census ad-
huc maneat census ipse super sola personali obliga-
tione, licet hoc neget in censu mere reali constituto
super re certa, specifica, & indiuidua, in quo casu sequi-
tur contrariam opinionem ad peremptionem fundi
sequi ipsius census extinctionem.

Nos † tamen qui primo libro docuimus censum 2
nullo modo licitè creari, constituive posse super vni-
uersitate bonorum, vel simpliciter, & indefinite super
bonis constituentis, nec super persona etiam cũ hypo-
theca & obligatione bonorum, reiecta hac casuum di-
uersitate, & cõsideratione simpliciter, absolute, & indi-
stinctè amplectimur eam opinionem quæ affirmat,
quod census extinguatur vel in totum, vel pro parte,
prout in totum, vel pro parte contingat perire fun-
dum censui ipsi suppositum, & subiugatum, quam am-
plexus fuit Guil. Redoan. *in suis tract. de reb. Eccles. non*
alien. in tit. de constitut. ann. cens. n.47 Aurel Corbol. *in suo*
tract. de iure emphyteut. causa 14 ob alienat. irrequis. dom.
*fact. ampl.49 n.11.*Aluar. Valasc. *in simili suo tract. de iure*
*emphyteut.q.32 n.16.*Io.Bapt.Lup. *ad l.2 C. de pact. inter.*
empt.& venditor.commento 2.§.2. n.63. Tho.Boninsign.
in suo trac. de censib. cap.13. in princ. Ludou. Lopez, *in*
tract. de contract. lib.1.cap.6.vers. sit igitur ad quæstionem,
vbi affirmat hoc procedere in vtroq; foro tàm conten-
tioso, & exteriori, quàm conscientiæ, Gregor. de Va-
lent. *Commentar. Theologicor. tom.3. disput.5.q.22. de cen-*
sib. puncto 2. vers. sexto sequitur, Cæuall *in suo Speculo*
commun. contra commun. quæst.312.n.5.& 5. latius q.847.
*part.3.*Io.Azor. Institut. *Moral. par 3.lib.10. cap.5. vers.*
tertio quæritur, qui hac potissimum ratione mouetur
quod contractus censualis est species emptionis, &
venditionis iuris percipiendi censum annum, & an-
nuam responsionem in re certa constituti. At † contra 3
natura emptionis, & venditionis est, vt rei emptę peri-
culum, & damnum sustinere cogatur venditor post
perfectum contractum, *l. id quod, in princ. ff. de peric. &*
comm. rei vend. l.1.C. eod. tit. §. cum autem Instit. de empt. &
vend. & per hanc rationem in propriis terminis, dicit, Gasp.
Roderic. *d. lib.3.q.7.n.3* ergo si res supposita pereat, pe-
rire quoque debet ipse census, isque perire debet ipsi
emptori, ac proinde venditor nequit cogi ad solutio-
nem census, Et hanc sententiam veriorem esse testa-
tur, & latè confirmat reuendendo contrariis. Ludou.
Velazq. de Auend. *de censib. Hispan. cap.60. n.5 cum mul-*
tis seqq. Sigismund. Scacc. *de Commerc. §.1.q.1 n.176. &*
seqq. post hæc scripta visi. Quæ quidem conclusio con-
firmatur. Quia sicut emphyteuta † perempta funditus 4
re sibi in emphyteusim concessa, liberatur ab onere
soluendi canonem, *l.1. in fine, C. de iure emphyteut. Specul.*
in tit. de locat. §. nunc aliqua, quæst.134. n.160. Abb. *in cap.*
potuit, n.16. vbi de commun. ext. de locat. Ias. *post alios in*
l.2.n.13.C. de iure emphyteut. Natta, *cons.377.n.1. Clar. in*
sua Pract. §. emphyteusis, q.8.n.8. vers. quæro etiam, & de
veriori, & receptiori opinione testatur Ludouic. Auend.
d. cap.60.n.6. ea ratione, quia † is qui rem in emphy- 5
teusim concessit retinet pænes se illius directum do-
minium, proindè cùm res pereat domino, ad † eum 6
pertinere debet damnum contingens in re, Bald. *in d.*
l.1. num.10. C. de iure emphyteut. post *Petr. & Cin.* quos
allegat, & sequuntur omnes supra citati; Ita etiam
dicendum videtur in censu, quoniam licet non solùm
possessio, sed etiam dominium rei censui suppositæ
remaneat

remaneat penes imponentem, vt diximus *ſupra par.1.*
cap.1.q.1.art.1.& in emptorem,& dominum cenſus non
tranſeat niſi ius percipiendi, & conſequendi dictum
cenſum,& annuam reſponſionem,vt dictum fuit *ſupra*
d.art.1.& par.2. cap.1.q.1. artic.2. Quia tamen illud eſt
ius quoddam reale,vt fuit dictum ſæpius,& maximè *d.*
part.1.c.2.q.3.art.1. nunc. q.45. Ideò per peremptionem
fundi cenſuati debet ſequi extinctio, & interitus dicti
oneris deſuper impoſiti, & ſic cenſus deſuper conſti-
tuti,& collocati,cum accidens non poſſit conſiſtere ſi-
ne ſubiecto,*l.nec illum,§.abſentis,& ibi* Angel *ff.de petit.*
7 *hered.* Confirmatur hæc eadem concluſio non † ſolùm
ex diſpoſitione Pij V. *in ſua Bulla ſuper forma creandi*
cenſus, in verſ.poſtremo cenſus omnes, vbi hoc expreſsè
diſponitur, ſed etiam ex *Conſtitutionib.* Martini V. &
Calixti III. *regiſtratis in cap.1.& de empt.& vendit.in-*
ter extrauag. commun. vbi id non obſcurè Summi illi
Pontifices ſenſerunt. Ex quibus conſtat non benè
ſenſiſſe Couar.*d.li.3.variar.reſolut. cap 7.num.5.* Garz.
Maſtrill.*dec. Regni Sicil. part.2.dec.14.n.24.* Surd.*in ſuo*
tract.de alim.tit.7.q.33.n.15. & ſi qui alij ſunt qui affir-
ment hanc concluſionem procedere dumtaxat propter
expreſſam Pij V. diſpoſitionem *in d.ſua Bulla*, & ante
illius promulgationem contrariam ſententiam fuiſſe
veriorem,nam rectè intuenti apparere poteſt etiam
ante dictam Bullam eandem concluſionem fuiſſe fir-
matam ex dictis *Extrauagantibus* Martini V *& Calixti*
III. vt diximus infra hoc eod.art.4. ampl. [Rot. *coram*
Cardin.Seraph.*dec.1418.num.12.in fin.*]

Perempto itaque fundo cenſus ipſum quoque cen-
ſum extinguit tenendum eſt non ſolum ex rationini-
bus ſupra deductis, ſed etiam quia alias cenſus realis
conuerteretur in perſonalem, quod eſſe omninò pro-
hibitum fuit ſæpius ſupra firmatum, & ita ratiocina-
tur Ferrand. Rebell.*in ſuo tract. de obliga. Iuſtit. lib.10.*
q 6.num.17 Quam concluſionem amplexa fuit ſæpius
Rota, *& ſignanter dec.757.n.2.par.1.diuerſ.& coram* Se-
raph.*dec.1418.n.4.part.ſecunda,& coram* Illuſtr.Cardin.
Mellino, 30.*Octobris,1602.in illa Romana cenſus,qua eſt*
impreſſa poſt tract.dec.1.n.1.& coram R.P.D Manzanedo,
10.*Maij,1606.in illa Rauennatenſi cenſuum,qua eſt ibid.*
dec.88.n.4. [*Et in vna Forolmienſi cenſus 25. Februarij*
1622. coram R.P.D. Manzanedo, *qua poſt tract. eſt dec.*
365.n.3.vbi hoc bene confirmat,& ſequitur Gaſp. Anton.
Theſaur q.Forenſ.lib 1.q.52.n.22. affirmans circa hoc nul-
lam eſſe apud Doctor.*difficultatem.*]

8 Petire † autem res dicitur in propoſito non ſi vſus
illius impediatur vt iuris interpretatione terminus iſte
vſurpatur,*l.cõſtante,§.ſi vxor,& ibi* Gloſ *ff.ſol.matr.l.cum*
vnus,§.fin.ff.de bon auct.Iud.poſſid. l.3. §. Labeo, & l.qui
vniuerſas,§.item quod à maiori,ff.de acq.poſſ.cum ſexcentis
aliis ſimilibus. Imol.*in cap.potuit,ſub.n.42.ext.de locat.* Iaſ.
in l.1.n.91.verſ.3.illa res,& n.97.verſ.non obſtat vltimum,
C.de iure emphyteut. Natta,*conſ 194.n.6.lib.1.* Andr.Gail.
in tract.de Pignorat.obſeruat 9. n.1.in fino, [*alios congerit*
Maſtrill.*deciſ.Sicil.299.num.116.lib.3*]

9 Sed † ſi perpetuò res pereat, & taliter vt penitus &
omnino deſtruatur,& eradicetur,vt ſãciuit Pius V.*in d.*
verſ.Poſtremo cenſus omnes, quem locum ita intelligunt
communiter Doctores, Lodou. Molina *in ſuo tract. de*
contract.par.2.diſput.391.n.3. Corbol. d. ampl 49.*n.11.*
Bocacc. *in ſuo tract.de cenſib.par.3.num.25.*

Hæc autem concluſio vt ſupra confirmata eſt ali-
quot modis amplianda, & extendenda, & quidem.

10 Primò,quod † ad peremptionem fundi cenſuati ex-
tinguatur cenſus non ſolum quò ad obligationem re-
ſtituendi ſortem principalem, & pretium erogatum
in emptionem cenſus, verum etiam quoad obligatio-
nem ſoluendi annuam reſponſionem cenſualem, vt
probat *tex.in l.2.C. de alluuion.& palud.* & voluit Ro-
deric.*d.q.7.ſub n.4. & placuit* Rota *coram* R.P.D. Man-
zanedo,10.*Maij,1606.in illa Rauennatenſi cenſuum,qua*
eſt impreſſa in fine tract. deciſ.88.n.5. & videtur optima
ratione fundata: nam ſicut in emptionibus, & vendi-
tionibus venditor tenetur ad rei venditæ traditionem
emptor verò ad pretij ſolutionem,& † pretium ita de- 11
bet ſolui vt illius dominium non ſolum venditori ac-
quiratur,*l.exempto,in princ.& ibi* Gloſ.*in verbo, cogitur,*
ff.de act.empt. ſed perpetuò acquiratur, *l.fin.C. de legat.*
Fabian.de Monte,*in ſuo tract.de empt.& vendit.q 5.nu-*
mer.33.in 1.& 2.circonſtantias & † perfecta venditione 12
periculum rei venditæ ſpectat ad emptorem ita vt ſi
pereat non venditori, ſed emptori pereat, abſque ſpe
aliqua recuperandi pretium ſolutum, *§.cum autem Inſtit.de empt.& vendit. l.fin.C.de peric. & com.rei vend.l.ſi*
in emptione,§.ſi emptio, ff.de contr.empt. Et quemadmo-
dum venditor alicuius prædij tenetur de illius euictio-
ne, non † tamen tenetur de vitio ſuperueniente poſt 13
venditionem perfectam, *l.cum in venditione,l. Lucius,in*
princ.ff.de euict. eodem etiam modo concludendum eſt
in cenſu vendito,quod ſcilicet, illius periculum debeat
ſpectare ad emptorem non ad venditorem,ita vt ſi pe-
reat res ſuper qua cenſus conſtitutus eſt, annua reſ-
ponſio cenſualis amplius non debeatur, nec pretium
ſit reſtituendum, ſed remanere debeat apud vendito-
rem, & cum hac ſententia videtur tranſire Boccac. *d.*
par.3 n.25. Rebell. *d.q.6. n.17.verſ. accedit,* Ludou.Lo-
pez,*in d.ſuo tract. de contract. cap.60. verſ. ad primum in*
fine, & alij communiter, quæ tamen ampliatio quoad
onus reſtituendi ſortem principalem reſtringenda eſt,
vt non procedat ſi res ſuppoſita pereat culpa, & ne-
gligentia venditoris, cenſus, vt animaduertit Gregor.
de Valent.*d.puncto 2.ver. hoc autem intelligi debet*,& fa-
ciunt,quæ diximus *ſupra par.1.c.3. q 2. art.3. in fine, &*
infra dicemus, hac eod.q.art.3.

Ampliatur ſecundò, vt † procedat etiam quod in 14
conſtitutione, & venditione cenſus non fuerit expreſ-
ſè cautum quod perempto fundo ſuper quo cenſus
imponitur,& collocatur ipſe quoque cenſus debeat
perire,& extingui, Ludou. Molina, *d.ſuo tract. de con-*
tract.diſput.387.n.8. verſ.hoc conſtat. Federic. Martin. *d.*
cap.8.n.116.& ſeqq.

Cùm enim per impoſitionem cenſus conſtituatur
ius in prædio quod ſupponitur,vt ſupra ſæpius dictum
fuit,illud cum prædio perit, & extinguitur ex ipſiuſ-
met contractus natura,cùm † accidens non poſſit con- 15
ſiſtere abſque ſuo ſubiecto,*d.l.nec illum & l.abſentis,&*
ibi Angel *ff.de petit. hered.* Surd. *conſ.234. num.23. lib.2.*

Ampl. in tantum,& tertiò, vt nec etiam pacto fieri
poſſit † vt pereunte re ſuper qua fuit cenſus creatus, 16
& conſtitutus annua reſponſio debeatur: nam data
validitate huius pacti ſequeretur quod cenſus poſſet
conſiſtere ſuper ſola perſonali obligatione, vt conſi-
derat Couar. variat. *reſolut. lib.3.c.7. n.5. verſ.primum.*
quod repugnare naturæ contractus cenſualis ſupra ſæ-
pius dictum fuit. Et quod huiuſmodi pactum ſit illi-
citum,& nullum, deducit Mich. Salon *d. tit. de cenſib.*
art.3.controuerſ.13.verſ.an autem poſſit, quod in cenſu ad
formam *Bullæ Pij V.impoſito confirmant.* Gaſp.Rodetic.
in d.queſt.7.n.9.& Felician.de Solis, *in dd.ſuis Commen-*
tar.tom.2.lib.1.cap.8.num.28. Ludou.de Auend.*d.cap.60.*
n.11. Licet ſecluſa, & circumſcripta *d Pij V.* Conſtitu-
tione communem eſſe contrariam opinionem teſten-
tur *ibi Felician.&* Roderic. *n.10.* [Et ſimile pactum red-
dere contractum cenſus vſurarium declarauit Rota *co-*
ram Seraph.*d.deciſ.1418.n.1. & coram* Statil. *in vna Ar-*
gentina cenſus, referente Sarnenſ.*deciſ.99.lib.1.* In quibus
cauſis fuit reſolutum quod eſt vſurarius cenſus funda-
tus ſuper fundo certo, & expreſſis finibus deſignato
adiecto pacto quod ſi fundus pereat, cenſus cenſeatur
impoſitus ſuper aliis bonis: de qua re nos diximus ſu-
pra *in tract.part.1. cap.3 q.3.art.2.ſeu q.41.*]

Cui pacto † eſt valde ſimilis alia pactio,& conuen- 17
tio videlicet, quod perempto fundo cenſus cenſeatur
impoſitus

impoſitus ſuper aliis bonis imponentis,de qua meminit Ioan.Bapt.Bocc.*de ſtatut.Vrb.præſcript.* Gloſ.10.*n.*7. *& refert.*Franc Viu.*deciſ.*369.*n.*25.*lib.*2. & ex illa con-
18 tractum effici vſurarium dicunt, Ea enim, † quæ non poſſunt fieri per modum diſpoſitionis, non poſſunt etiam fieri per modum conditionis, Bal.*in l.ſi quis ſub conditione, & ibi* Paul.de Caſtro, *num.*2.*ff.de condit.inſtit.*Et ideo cum talis impoſitio cenſus ſuper omnibus bonis imponentis diſpoſitiuè facta ſit omnino illicita, & repugnet Conſtitutioni Pij V.*vt diximus, ſupra par.*1.*cap.*3.*q.*3.*art.*1.ergo erit etiam illicita, ſi fiat per modum conditionis, ſi pereat fundus, qui ſubijcitur cenſui, & per hanc rationem fuiſſe hoc pactum habitum pro vſurario in Rota *in vna Argentina cenſus apud* Gomeſ.*deciſ.*92.*dicunt* Viu.& Bocacc.*vbi ſupra.*

19 Ampliatur quartò ſupra firmata concluſio, † vt habeat locum non ſolùm, quoad cenſus creatos poſt dictam Conſtitutionem Pij V.ſed etiam in iis qui fuerunt impoſiti ante illius promulgationem vt ſupra annuimus *num.*7.*per text.in cap.*1.*&* 2.*de empt.& vendit.inter extrauag.commun. vt voluit* Sutd. *conſ.*162.*num.*17.*lib.*2.*qui multos allegat* Boccacc.*in d.ſuo tract.de cenſib.par.*2.*num.*35.*& Comment.de cenſib par.*2.*n.*35.*& conferunt tradita per* Nauar.*in ſuo Comment.de vſur.num.*77. *ad quem locum ſe remittit, in eod.tract.num.*115.*q.*29.*in fine, & cum hac ſententia tranſiuit etiam* Molina, *dicta diſput.*391.*num.*4.

20 Qui tamen † quo ad cenſus creatos ante dictam Bullam Pij V.intelligit verum, ſi aliter inter ipſos contrahentes conuentum non fuerit, prout conueniri poſſe contendit, quod placuit etiam Feder.Martin. *in d.ſuo tract.de iure cenſ.cap.*6. *n.*285.*cum multis ſeqq.* De
21 † quo tamen dicto Molinæ,& Martini, ego valde dubito,tum propter *d.cap.*1.*&* 2.*de empt. & vendit. inter Extrauag. commun.* tum etiam quia cum ante Bullam quoque *Pij V.* per impoſitionem cenſus conſtitueretur ius reale ſuper ipſo fundo, qui cenſui ſupponebatur, *vt dd cap.*1.*&* 2.Non videtur quod ex pacto fieri poſſit,quod ceſſante ſubiecto poſſit remanere cenſus ipſe tanquam accidens fundo accedit cum hoc ſecundum naturam ſit impoſſibile,vt ſupra dictum fuit, & faciunt ea quæ dicemus, *infra hoc eodem cap.*1.*quæſt.*2.*num.*5.

22 Ampliatur quintò, vt † ob peremptionem fundi ſuper quo creatus eſt cenſus,pereat non ſolùm cenſus, qui ſuper eo fundatus, & collocatus fuerat ſed etiam alius cenſus, qui fortè ſuper dicto primo cenſu impoſitus, & conſtitutus fuit, vt deductum eſt *ſupra q.*31. *aliàs part.*1.*cap.*3.*q.*1.*art.*3.*num.*13.

[Nam extincto cenſu, ſuper quo alius cenſus fuit conſtitutus,dicitur perire fundus iſtius noui cenſus,& proinde ob extinctionem prioris cenſus debent ceſſare fructus cenſus ſuperimpoſiti, vt diximus ſupra *d.par.*1. *cap.*3.*q.*1.*art.*3.*in addition.*]

23 Ampliatur ſextò,hæc eadem concluſio, vt † illi iidem qui cenſum ſuper ſola perſona conſtitui,& imponi poſſe voluerunt, dixerint illum extingui,& perimi per mortem illius perſonæ ſuper qua conſtitutus, & collocatus fuerat Ioan.Azor *ad. Inſtitut.* Moral. *par.*3. *lib.*10.*cap.*5.*q.*1.*verſ.*2.*oppones.*Feder. Mart.*in d.ſuo tract. de iure cenſ.cap.*4.*num.*13.

24 Limitat † iſtam concluſionem.Sigiſm. Scacc. *d. q.*1. 178.*verſ.explica reſtringendo*,vt non habeat locum cenſu vitalitio, in quo,perempto fundo cenſito,putat emptorem non amittere ſortem, ſed etiam illi reſtituendam: ſicut contingit in ſocietate officij,in quaſi officium vacet per mortem ſocij, vel alio modo, ſocius ponens pecuniam,illam non amittit, ſed eſt ei reſtituenda. Vnde, ſicut ille ſocius non ſubiacet duplici periculo,videlicet mortis eius, ſub cuius vitæ periculo pecunias in ſocietate poſuit & vocationis officij;ſed tantum mortis: ita videtur dicendum in cenſu vitalitio, quòd illius emptor vni tantum periculo ſe ſupponat, videlicet mortis propriæ, non etiam peremptionis fundi cenſuati.

Cæterum, † cùm iſte quoque ſenſus requirat pro 25
forma ſubſtantiali,vt imponatur ſuper fundo frugifero vt diximus *ſupra q.*10.*aliàs part.*1.*cap.*1.*q.*4.*art.*3.*n.*9. prout requirunt alij cenſus,ita diſponente Pio V.*in ſua Bulla de cenſib.in verſ.hac igitur noſtra*, & nos diximus *d.par.*1.*cap.*3.*q.*2.*per tot.* & cum in ſenſu vitalitio contrahatur emptio, & venditio, ſicut in aliis cenſibus, omnes ſine difficultate admittunt. Quemadmodum
alij cenſus acquiſiti † titulo emptionis,ob peremptio- 26
nem fundi pereunt abſque aliqua ſpe, quod emptor illorum poſſit pretium repetere, vt deductum eſt *ſupra hoc eod.art.num.*10.*cum ſeqq.* Ita etiam dicendum eſt in cenſu vitalitio empto,vt periculum peremptionis pertineat ad emptorem.

Non obſtat ſimile de ſocietate officij: tum † quia 27
inter dictos contractus magna eſt diſcrepantia,vt conſiderauitq; Rota *coram* Illuſtr. Card. Melino, *in illa Romana ſocietatis*,29.*Ianu.*1601.*quæ eſt poſt tract.dec.*9.*n.*12. tum quia in ſocietate officij non venditur nec officium, nec ius percipiendi fructus & emolumenta officij ſed communicantur reditus & prouentus officij; vt dixit Rota *in d. dec. n.*6. & in dicto contractu celebratur ſolus contractus ſocietatis, vt ſubiungit,ibi Rota *num.*8. Vnde quando ceſſat, & vacat Officium, nihil ſupereſt quid poſſit inter dictos ſocios commu-
nicari: & ſic ceſſat ſocietas,† quæ ſine officio, tanquã 28
eius ſubiecto conſiſtere nequit vt dicit ibid.Rota. *numer.*10.*&* 17.Et propterea, cum ſocietas ſit finita, ſocius ponens pecunias debet recuperare illas tanquam ſuum capitale: prout officialis vendendo officium vel aliter de eo diſponendo ,videtur quodammodo ſuum capitale recipere in cenſu autem vitalitio, cum celebretur contractus venditionis,ſi pereat prædium cenſitum,ceſſat ius percipiendi fructus ex illo quod fuit venditum. Ergo debet perire periculo emptoris cenſus, per ea quæ diximus *ſupra hoc eodem artic. n.*10. *& ſignanter num.*12.

SVMMARIA.

1 *Perempta parte fundi cenſuati perit, & extinguitur proportionabiliter cenſus ſuperimpoſitus.*
2 *Iudicium idem ſit de parte, quo ad partem, quod ſit de toto, quo ad totum.*
[*Conductori ſi res locata in totum pereat,remittitur integra penſio.*
Si pereat pro parte remittitur proportionabiliter pro dicta parte.
3 *Pars fundi non perempta,ſi ferat tot fructus, qui ſufficiant ad ſoluendum integrum cenſum cenſus in nulla ſui parte extinguitur.*
4 *Cenſus conſtituitur ſuper fundo ſimpliciter, non autem ſuper aliqua parte illius.*
5 *Contrarium ſentit Molina.*
6 *Sed reprehenditur ab Auctore.*
7 *Fundus cenſus, quomodo in illius impoſitione,& conſtitutione conſideretur.*
8 *Ius, quod contrahitur ſuper re per impoſitionem cenſus, eſt relatiuum ad fructus rei non terminatiuum ad illam.*

Perempta parte fundi suppositi, quomodo extinguatur pars census superimpositi.

QVÆSTIO C.

aliàs par. 3. cap. 1. qu. 1. art. 2.

FVit aliqoando dubitatum, an sicut perempto toto fundo censui supposito totus ceosus extinguitur, vt in præcedenti Articulo firmatum fuit, eodem etiam modo perempta dicti fundi parte debeat euanescere, & extingui pars census. Et cùm quæstio ista non esset per Martinum Quintum, & Calixtum Tertium, *in suis Constitutionibus registratis in cap. 1. & 3. de empt. & vend. inter extrauag. commun.* defioita, & terminata, illam
1 † pro parte affirmatiua expressè resoluit Pius V. *in sua Bulla promulgata super forma creandi census, in vers. postreme census omnes, &c.* Quem hac potissimum ratione motum esse existimo, quod idem † fieri debeat iu-
2 dicium de parte quo ad partem, quod fit de toto, quo ad totum *l. qua de tota, & ibi not. ff. de rei vendic.* Tiraq. *de retract. Lignag. §. 1. gl. 7. num. 40.*

[Et potest comprobari exemplo conductoris, qoi cum soluat pensionem in recompensationem fructuom, quos percipit ex re sibi locata sicut si res illa pereat in totum, remittitur ei integra pensio, quia in totum impeditur frui re conducta, *l. ex conducto, §. 1. vers. sed si ager. ff. locat.* Bal. *in l. licet n. 4. C. locat.* Boss. *in sua pract. crimin. in titul. de remiss. merced. num. 85.* Ita si res pereat pro parte, & proinde non possit pro ea parte fructus ex illa percipere, debet ei pro dicta parte, & rata remitti pensio, cum locator non possit præstare patientiam quod conductor pro ea parte re conducta vtatur Bart. *in l. 1. n. 4. C. de iur. emphiteut. & in l. si merces, §. vis maior num. 6. ff. locat.* Aret. *consil. 55. n. 4.*] *& iuxta hanc conclusionem resolutum fuit in* Rota *coram* R.P.D. Mazanedo, 10. *May*, 1606. *in illa Rauennatensi census, quæ reperitur impressa, post tract. decis. 88. per totam.*

3 Quod † tamen ita accipiendum esse arbitror nisi pars fundi suppositi, quæ remanet oon perempta tot ferat fructus, & reditus, qui sufficiant ad solutiooem integri census, eo enim casu remanet viuus totus census, & debitor illius tenetur ad solutiooem totius, & iotegræ responsionis censualis iàm inspecto iure communi, quam vigore, *d. Constitutionis* Pij V. *vt dixit* Feder. Martin. *in suo tract. de iure censu cap. 8. n. 224. & seqq. vbi comprobat, & respondet contrariis, &* Statil. Pacif. *in suo tract. de Salu. interd. inspect. 5. cap. 1. n. 147. secundum vltimam impressionem*, Mart. Medic. *dec. Senens. in 18. examinat. num. 5. vers. quæ omnia*] *& plenè deduxit.* Rota *coram* Illustr. Cardin. Mellino, 30. *Octobris*, 1602. *in illa Romana census, quæ est post tract. dec. 1. per tot. vbi*
4 *n. 3.* concludentem reddit rationem, quia † scilicet, census constituitur simpliciter soper ipsa re, & non super aliqua certa parte rei, & ideò donec superest tanta illius pars cuius fructus satis sint ad solutionem integri census non potest dici perempta res ipsa ad effectum, vt inde resultet, & sequatur extinctio census. [*& præfatam conclusionem ita declarat eadem* Rota *coram* R.P.D. Merlino, 5. *Iuly*, 542. *in vna Romana census ibid. dec. 2. num. 7.*

Ex qua ratione redditur valdè dubitabile, idqoe dicit [Couar. *variar. resolut. lib. 3. c. vers. sed quia hypotheca,*] *& sequitur* Fernand. Rebell. *in suo tract. de oblig. Inst. lib. 10. q. 6. n. 17.* scilicet, quod totius pensionis annuæ obligatio est in tota re, & partis in parte, & maior, minorve pars obligationis in maiori, minorive parte rei, vbi pro maiore, minoreve parte rei intelligit illam, quæ secundum cõmunem æstimationem maioris, minorisve æstimationis, & valoris extiterit. Hæc inquam consideratio, & animaduersio *Couar. & Rebelly*, non videtur recipienda, cùm census ipse, & annua pensio, quæ constituitur, & videri constituatur, & collocetur, super ipsa re tanquam super toto, & non super aliqua certa rei parte, vt fuit bene deductum in *d. Romana census proximè allegata, n. 3.* Qnod satis apte confirmari potest ex alia eiusdem *Rota* resolutione facta *coram* R.P.D. Sacrato, 14. *Ianuar.* 1602. *in illa Romana census, quæ est post tract. decis. 90. num. 6.* vbi fuit dictum, quod census impositus, & collocatus super duobus fundis, prout fundari posse, diximus *supra q. 41. aliàs part. 1. c. 3. q. 3. art. 2.* altero ex dictis prædiis pereunte totus census sustinetur super altero, si fundi restantis fructus possint esse sufficientes ad solutionem totius census.

Neque in isto Articulo curandum esse crediderim 5
de Ludou. Molina, *qui in suo tract. de contract. part. 2. disput. 391. num. 3. vers. posterior verè*, videtur sentire, quod semper perempta parte fundi censuati debeat perire pars census proportionabilis nulla habita ratione, nec facta distinctione, an pars remanens ferat tot fructus, qui sufficiant pro solutione integri census, motus ratione primo quidem aspectu satis apparente, & probabili, videlicet quod census est ius in re, & tota res super qua ceosus constituitur, & collocatur est obligata ad anouam responsionem censualem, & obligatio extensa est in tota re, ita vt tota sit io tota re, & pars in parte, vt sentire etiam videtur Rebell. *d. q. 6. n. 17.* Vnde infert *Molina* quod ad peremptionem partis rei suppositæ debeat de necessitate perire, & extingoi ea pars obligationis, quæ super ea parte tanqoam in suo subiecto erat collocata, & consequenter etiam pars census, quamuis pars rei, quæ remanet, reddat tot fructus qui satis esse possiot ad solutionem integri
ceosus. Etenim † licet hæc ratio videatur satis colora- 6
ta, non tamen apud me talis est, quæ in *Molina, & Rebelly*, sententiam trahere potuerit; continet enim in se fallaciam, cùm falsum sit, quod illud ius reale, quod per impositionem census constituitur super fundo, qui censui supponitur non sit insolidum, & integraliter in qualibet parte fundi constitutũ. Quando † enim
census fundatur, & constituitor super aliquo prædio, 7
illud consideratur tanquam vnum totum integrale, & non considerantur singulæ illius partes de per se distinctæ & separatæ, sed totus census imponitur super toto fundo tanquam super illo toto; non autem quælibet pars census imponitor super qualibet parte fundi, ita vt possit discerni quanta pars census sit soper qualibet parte fundi collocata, vnde cessat argumen-
tatio. *Molina, & Rebelly*, Præterea † ius istud reale, 8
quod constituitur super fundo censuato non debet considerari terminatiuè ad ipsum fundum, sed relatiuè ad fructus illius, ita scilicet, vt fundus remaneat obligatus ratione fructuum, videlicet vt annua censualis responsio soluatur ratione fructuum, qui ex illo fundo percipiuntur: vnde si pars fundi, quæ remanet ferat tot fructus, qui sufficiant pro iotegro ceosu annuo non est incouueniens, vt integra responsio soluatur, sin minus soluatur pro ea parte ad cuius solutionem fructus partis fundi remanentis, & oon peremptæ sufficiunt. Quæ omnia videtor non obscurè sensisse Rota *coram* Illustriss. Cardinali Lancellotto, *in illa Romana census*, 30. *Octobris*, 1602. *quæ est in calce tract. decis. 1. n. 1. & per tot.* vt ex illius discursu potest quàm facillimè apparere.

SVMMARIA.

1 *Census, quod non extinguatur, si pereat fundus consitus culpa*

culpa,& facto domini illius,volunt aliqui.

2 *Contrarium volunt alij.*

3 *Exempla sicut digitus rem demonstrant.*

4 *Exempla subiiciunt rem tactui.*

5 *Exempla rei veritatem comprobant.*

6 *Census impositus super molendino apto ad macinandum frumentum,si eo diruto ex eius mola, & fistulis aliud construatur,solui non debet.*

*Contrarium volunt Boccac.& malè,*n.8.*& seqq.*

7 *Ratio ,vbi est eadem ,ibi debet esse eadem iuris dispositio.*

9 *Molendinum ad molendum granum , quibus partibus constituatur,& integretur.*

10 *Totum integrale destruitur deficiente vna ex suis partibus integralibus.*

11 *Census extinguitur , si reddatur infructuosus illius fundus.*

12 *Mola ad molendum granum licet de se sit res mobilis donec tamen deseruit molendino,& est eius pars integralis,dicitur immobilis.*

[*Mobilia quæ cohærent immobilibus reputantur immobilia.*

13 *Ædificium constructum ex cæmentis ædificij diruti est diuersum,& separatum ab ædificio destructo, &* numer.15.

14 *Nauis compacta ex tabulis alterius nauis penitus dissolutæ,est noua nauis ab antiqua penitus distincta.*

15 *Domus constructa ex cæmentis alterius domus omninò diruta,& destructa non est eadem domus,sed alia ab ea penitus separata.*

[*Molendinum constructum ex ruina,& cæmentis alterius,est nouum Molendinum.*

Actio semel extincta amplius non reuiuiscit.

Hypotheca , quæ semel est resoluta , amplius non reuiuiscit.

Census extinctus ex eo , quod perierit fundus non reuiuiscit etiam quod fundus ille redintegretur.]

16 *Ruin.cons.94.num.7.lib.4.declaratur.*

17 *Hypotheca constituta super domo illa destructa,remanet super area.*

18 *Fundus census , si pereat culpa , & facto domini illius quomodo consulatur domino census.*

19 *Fundus census si pereat casu,census extinguitur.*

20 [*Peremptio vel infructuositas fundi census quod contigerit culpa venditionis census debet probari à domino illius.*

21 *Culpa non præsumitur.*

22 *Bonus quilibet præsumitur*]

Fundus census , si pereat non casu,sed facto domini illius,an census extinguatur.

QVÆSTIO CI.

aliàs par.3.cap.1. quæst. 1. art.3.

EXcitant dubitationem Scribentes, quæ venit in hoc tertio articulo dissoluenda , an si fundus censui obnoxius pereat non quidem casu fortuito , sed ex voluntate, & facto domini ipsius fundi,census pereat , & extinguatur. In quo Articulo cùm Doctores
1 non benè inter se conueniant , cum † partem negatiuam videatur tenere Gregor. de Valent. *Commentar. Theologicor. tomo 3. disput 5.quæst.22. de censib. puncto 2.*
2 *versic. hoc autem intelligi debet.* Partem verò † affirmatiuam amplectatur Nauar. *in suo Comment. de vsur.numer.118.quæst.25. quem sequitur* Fernand. Rebell. *in suo tract.de obligat. Instit.lib.*10. *quæst.6.numer.*18. & plerique ex iis quos mox referam pro negatiua opinione.

Cencius de Censibus.

Multi autem pro resolutione propositi Articuli subiiciunt exemplum de molendino apto ad molendum frumentum super quo fuerit census impositus,& collocatus , an si dominus illius illud omnino, & funditus destruat ex eo fonte quod aqua quæ ad molendinum præfatum per canales & fistulas ad molendum ducebatur solitum cursum mutauerit , & alio fluere cæperit , & cum eadem mola aliud molendinum in alio suo solo ædificet , & per eosdem canales.& fistulas ad illud nouum molendinum ducat, censum super veteri . & destructo molendino impositum teneatur soluere ex molendini nouiter constructi redditibus; fructibus,& emolumentis.

Et quoniam † exempla sicut digitus rem ostendunt, 3
§.1.*Instit.de gradib.l.1.ff de præscr.verb.* & tactui quodammodo † illam subiiciunt,Bald.*cons.358.sub num.4.* 4
*lib.*1.Rim.iun.*Instit.de donat.in rubr.num.156.* & exemplis † veritas comprobatur,Bar.*in l.nemo, C.de sentent.* 5
& interlocut. omn. iudic. Ideò vt quid pro veritate in hoc Articulo statuendum sit,faciliùs cognoscamus super dicto exemplo de molendino destructo insistere constitui.

In qua difficultate Nauar. *d.num.*118.*quæst.25* tenet 6
partem negatiuam ea potissimum ratione , Quia census fuit impositus super molendino antiquo,quod fuit destructum,& deuastatum;molendinum autem de nouo constructum . & ædificatum est aliud ab antiquo, vnde non potest dici quod sit suppositum , & obnoxium oneri solutionis census,& cum Nau.*transit etiam* Thom.Boninsign *in suo tract.de censib. cap.13.numer.3.* Ludouic.Molina *in suo tract.de contract. par.2 disputat.*
*v94 num.3.*Ioan.Azot.*Instit. Moral.part.3.lib.10.cap.16. vers.breuiter*, Feder.Mari *in suo tract.de iure cens. cap.8. numer.118 & seqq.*Statil.Pacific *in suo tract.de Salu.Interd. inspec.5.cap.vnico, n.153 secundum vltim. impression.* Quibus addo Ludouic. de Auend *de censib. Hispan.c.60.num.14.cum seqq.*vbi hanc conclusionem nonnullis similibus confirmat,& pro ea adducit tex.in *leg. si ita legatum 68.& in l.seruum filij,46 § si areæ,ff.de leg.1. Et hanc eandem sententiam fuit amplexa*, Rota *coram* Seraph.*decis.*1417 *numer.4 par.2.* quibus Ego libentet assentior Nam cùm census accedat ipsi fundo , & illi hæreat tanquam accidens suo subiecto, sicut subiecto sublato accidens consistere non potest , ita nec census absq; suo fundo,vt diximus *supr.hac ead.q.15.art.1.n.15.* & ideo non est facienda differentia , an fundus pereat facto & culpa domini illius , an verò facto ipso, & casu fortuito . cum vtroque casu census remaneat absque fundo , & accidens absque subiecto , & propterea cum † vtroque casu militet eadem ratio vt extingui debet census , debet etiam sequi idem effectus extinctionis,*l.illud,ff.ad l.Aquil.*Surd.*cons.132.num.19. lib 3.*

Neque † ab hac sententia potuit me retrahere au- 7
ctoritas Boccac.*in suo tract.de censib.par.2.n.42. & seq.* qui contrarium tenuit ea ratione , quod census fuerit impositus super molendino, & sit super domo,fistulis, & mola quæ constituunt illud totum integrale , & cùm ex destructione domus , non destruatur mola, neque fistulæ , immo ex eisdem fistulis , & canalibus ducatur aqua ad domum de nouo constructam , & ædificatam , in qua cum eadem mola ex parua loci mutatione fuit factum nouum molendinum in solo eiusdem domini qui propterea est dominus secundi molendini de nouo constructi , & ædificati , sicut erat dominus prioris antiqui deuastati,& ideo inquit *Boccac.*tenetur censum impositum super antiquo molendino soluere ex fructibus,redditibus , & emolumentis huius noui, prout tenebatur soluere ex fructibus , & redditibus prioris destructi, [*prout defendit etiam* Ioan. Madis *in tract. quem inscripsit Censuum requisita, & instrum.form.circa 22.quæsitum n.1.cum duob.seqq.*]

9 Nam his † non obſtantibus cum ſententia Nauat.
& Sequacium [*quam amplectitur* Steph.Gratian. *diſc.*
forenſ. tom 4. cap.654.n.6. vbi multos allegat.] tranſeun-
dum cenſeo, quæ confirmatur ex infra dicendis, &
quidem Primò, quia cenſus fuit conſtitutus ſuper mo-
lendino,& ſic ſuper iſto toto integrali quod conflatur
non ſolum ex mola,fiſtulis & domo,vt dicebat Boccac.
in loco ſupra citato, n.43. ſed requiritur vlterius aqua
profluens per fiſtulas, & canales ad molendum, cum
ſine ipſa ædificium ipſum ſit inutile,& nullos reddere
poſſit ex demolitione fructus, & emolumenta, vt ad
10 cenſum patet, quorum † vno deficiente non poteſt,
eſſe neque dici molendinum,argum.*l.cum qui ædes*, *ff.*
de vſucap. Vnde cùm in caſu propoſito defecerit cur-
ſus aquarum,& propterea à domino prioris molendini
fuerit etiam deſtructa domus dicendum eſt deſiiſſe
eſſe in rerum natura molendinum ob carentiam, &
defectum partium integralium, & conſequenter ex-
tinctum eſſe cenſum ſuper eo impoſitum.
11 Præterea † certum eſt, quod ſi res ſuper qua cen-
ſus conſtitutus fuit infructuoſa reddatur ipſe quoque
cenſus ceſſat, & deſinit deberi, vt diſpoſuit Pius V.
in ſua Bulla ſuper forma creandi cenſus, & nos dicemus
in proxima ſeq.quæſt.ſed ob mutationem curſus aqua-
rum mola, fiſtulæ, & canales per quos aqua duceba-
tur ad molendum, necnon etiam domus, & ædifici-
um, quod pro molendino deſeruiebant reddita ſunt
infructuoſa; ergo debet etiam ceſſare obligatio ſol-
uendi cenſum deſuper conſtitutum.
12 His addi poteſt, † quod licet mola donec molen-
dino eſt applicata inter immobilia reputetur [quia
mobilia quæ cohærent immobilibus reputantur im-
mobilia Rim.iun.*conſ.501.n.76.lib.5.*Claud. Bertaz. *de*
clauſul.Inſtr.clauſul.19.gloſ.3.num.7 Mart.*vot.82.n.4.vbi*
hoc exornat,] ſi tamen à Molendino ſeparetur eſt iudi-
canda tanquam res mobilis. Bald. *in cap.contingit*, *col.*
pen. verſ.quæro nunquid mola, *ext.de dolo*, *& contum.*
Tiraq.*de retractu Lignag.§.1.glo.7.num.91*.vndè cùm in
caſu propoſito præſupponatur molam fuiſſe ſepara-
tam ab antiquo molendino, illa erit iudicandam tan-
quam res mobilis, ſuper qua cenſus conſiſtere non
poterat,vt dictum fuit *ſupra part.1.cap.5.quæſt.1.art.6.*
Nec refert quod eadem mola fuerit applicata nouo
molendino,quoniam vt dicit Nauar. *loco ſupra allega-*
to, hoc eſt nouum, & aliud molendinum diſtinctum,
& ſeparatum ab eo, ſuper quo cenſus erat colloca-
tus, & impoſitus: & cum vetus, & antiquum mo-
lendinum ita fuerit deuaſtatum, vt illius forma, &
13 ſubſtantia ſit penitus mutata, licet † ex mola, & cæ-
mentis illius fuerit factum, & conſtructum nouum
molendinum, hoc tamen nouum non eſt illud idem,
14 ſed alterum diuerſum, vt dicitur de naui † compacta
ex tabulis alterius nauis penitus diſſolutæ, *leg. inter*
ſtipulantem, *§. ſacram verſ. & nauis*, *ibi* Doctor. *ff. de*
15 *verb. obligat.* & de domo † conſtructa ex cæmentis
habitis ex ruina alterius domus, quæ ſimiliter non
eſt eadem domus, ſed alia ab illa ruinata, & diuerſa
penitus diſtincta, & ſeparata *d.§.ſacram. l.quod tamen,*
§.1. quib. mod. vſufr. amitt. & benè deducit Nauar. *d.*
numer. 118. & cum hac concluſione in effectu tranſit
etiam Matt.Bou.*de contract.diſp.3.q.4.punct.vnico,n.18.*
[Et in molendino conſtructo ex ruina, & cæmen-
tis alterius molendini quod non ſit idem, ſed nouum
molendinum dixit Rota *coram* Seraph. *deciſ.1418.n.4.*
Et facit vrgens ratio, quia actio ſemel extincta peni-
tus amplius non reuiuiſcit *l. Manius §.duob.ff.de leg.2.*
l.qui res, §.aream,ff.de ſolut.l.inter ſtipulantem, §.ſacram.
& ibi Bar.*num.2 ff.de verb.obligat.cum alijs apud* Surd.
*deciſ.113.num.4.& dec.266.num.5.*Prout nec hypothe-
ca, quæ ſemel omnino ceſſauit, & euanuit, amplius
non reuiuiſcit, *l.eius qui §.fin.ff.de iur fiſc.gloſ.in l.ſi*
*cum,§.fin.ff.de furt.*Surd.*deciſion.51.numer.5. & deciſion.*
163. *numer.* 4. Vnde actio ex contractu cenſuali
oriens, vt cenſualis hypotheca, quæ per rei cenſua-
tæ peremptionem eſt ſemel penitus extincta non po-
teſt amplius reuiuiſcere,etiam ſi res illa redintegretur,
vt alijs ſimilibus comprobat Rota *in vna Rauenatenſi*
cenſuum 24. Maij,1621.coram R.P.D. Manzanedo, *quæ*
eſt poſt tract.deciſ.349.n.8.]
Nec obſtat auctoritas † Ruin. *conſ.94. num.7.lib.4.* 16
qua nititur *Boccac.* qui contrariam ſententiam defen-
dit, quoniam *Ruin.* loquitur non quando fit nouum
molendinum ex mola,& aliis cæmentis antiqui diru-
ti,& deuaſtati,ſed quando antiquum molendinum au-
getur,& reſtauratur, quæ ſunt inter ſe valdè diuerſa,
iuxta not per Iaſ. *in l.ius ciuile, n.15.ff.de iuſt & iure*,&
clarius per Rip.*in l.1.ſub n.4 ff. in quib. cauſ. pignor. vel*
hypot.contra,& ipſemet Ruin.*ibi optimè animaduertit,&*
dicit Io.Azor.*in d verb breuiter ſupra citato.*
Prout † non obſtat regula *l. ſi fundus,§. ſi res,l.Pau-* 17
lus,& domus,ff. de pignor.l.domo,ff.de pignor. act. in qui-
bus habetur quod deſtructa domo,quæ alicui erat hy-
pothecata, adhuc ad fauorem creditoris remanet fir-
ma hypotheca ſuper area in qua domus illa conſtructa
erat: Quia ex hac regula non poteſt inferri quod in
caſu propoſito cenſus debeat ſolui ſaltem ratione areæ
in qua fundatum erat molendinum, quod deſtructum
fuit: quoniam licet hypotheca remaneat ſupra area
domus dirutæ, hoc tamen non poteſt trahi ad caſum
noſtrum, in quo cenſus non poteſt conſiſtere in re in-
fructifera, & propterea cum area ſupra qua conſtru-
ctum erat ædificium ſit propter ruinam reddita ſteri-
lis, & infructuoſa,non poteſt eius ratione deberi an-
nuus cenſus.
Stat igitur prima concluſio, quod cenſus extingui-
tur ob peremptionem fundi ſuppoſiti, ſiue illa ſequa-
tur caſu fortuito,ſiue etiam facto, & voluntate domi-
ni ipſius fundi.
In hoc autem differt vnus caſus ab altero, quia † 18
quando fundus perit voluntate,& facto domini illius,
extinguitur quidem cenſus, ſed eſt conſultum domi-
no cenſus, vel vt poſſit repetere pretium cenſus,
totumque intereſſe tàm lucri ceſſantis, quàm damni
emergentis actione de dolo, ſeu alia,vel vt cogat do-
minum fundi vt alium cenſum conſtituat ſuper alia re
immobili,& frugifera,*vt tradit* Nauar.*d.q.25.ad fin.*ſe-
quitur Fernand Rebell.*d.q.6.num.18.&* Feder.Martin.
d.cap.8.num.221.& ſeqq. Quam ſententiam fuit etiam
amplexus Ludou. Auend. *d.cap.60.n.19.*Sigiſm.Scacc.
de Commerc.§.1.q.1.num.178. [*Et cum hac opinione per-*
tranſiuit etiam Gratian *d cap.654.num.1.vbi multos alle-*
gat, & illam multis ſimilibus comprobat, *& num.7.alios*
congerit.] quando autem fundus perit † fortuitò, vel 19
ſaltem abſque fraude, & dolo domini illius fundi,
puta, perſiſtendo in eodem exemplo, ſi dominus mo-
lendini illud deſtruat ex eo forte, quod propter mu-
tationem curſus aquarum eſſet redditum penitus in-
utile, & infructuoſum, vt conſiderat Boninſig.*d.tract.*
*de cenſib.cap.13.n.4.*Ceſſat omnis obligatio ipſius debi-
toris cenſus, & illa in totum extinguitur, vt dixi-
mus ſupra, *& proxima ſeq. quæſtione dicemus*, [*& pro*
hac opin.alios congerit quos ſequitur Grat.*d.c.654.n.6.*
Si autem contingat dubitari.An fundus cenſitus 20
perierit, vel redditus fuerit infructuoſus caſu fortui-
to, an verò culpa debitoris cenſus,*licet* Boccac.*in tra-*
ctat.de cenſib.part.2 num.41.in fin. videatur ſentire hu-
ius difficultatis reſolutionem eſſe repoſitam in iudicis
arbitrio. Verior tamen mihi videtur ſententia Martij
Medic.*in ſuis deciſionib. ſenen.examinat.18 numer.15.&*
infra. Quod emptor, & dominus cenſus teneatur †
probare quod talis peremptio, & infructuoſitas con-
gerit culpa venditoris, & debitoris cenſus nam ven-
ditor habet ſuam intentionem fundatam ſupra ipſa
peremptione, vel infructuoſitate quæ ex Bulla Pij V.
ſuper

ſuper forma creandi cenſus ſufficit ad liberandum venditorem ab onere ſoluendi cenſum, nec in ea fit aliqua diſtinctio an fundus perierit, vel redditus infructuoſus culpa venditoris, an verò caſu fortuito. Et † in dubio culpa non præſumitur, *vt dicit ibi* Martius *n.18.* Immo † quilibet præſumitur bonus *l. meritò ff. pro ſoc.* quæ præſumptio transfert onus probandi contrarium in dominum cenſus.

SVMMARIA.

1 *Cenſus imponi debet ſuper fundo fructifero.*
2 *Cenſus extinguitur ſi fundus ſuppoſitus reddatur ſterilis, & infructuoſus.*
Ampliatur vt reddita infructuoſa parte fundi ſuppoſiti pro ea rata extinguatur cenſus, n.6.
Niſi pars fundi, quæ remanet frugifera reddat fructus ſufficientes pro ſolutione totius cenſus, n.8.
Declaratur ampliatio ſi fundus vel eius pars reddatur infructuoſa perpetuo ſecus ſi pro aliquo tantum tempore num.9.
3 *Cenſûs impoſitio fit contemplatione fructuum rei quæ cenſui ſupponitur.*
4 *Debitum contractum contemplatione fructuum habet tacitam conditionem, ſi fructus naſcentur.*
5 *Pactum quod cenſus ſoluatur etiam quòd fundus ſuppoſitus reddatur infructuoſus, non eſt licitum.*
[*Cenſus ex eo, quod fundus efficiatur omninò infructuoſus extinguitur tam quoad ſortem, quàm quoad fructus decurrendos.*
Amplia vt d. fundo curſus effecto infructuoſo non reuiuiſcat cenſus]
7 *Æquiparatorum eadem eſt diſpoſitio.*
10 *Cenſus non extinguitur ſi fundus ſuppoſitus non ferat fructus per aliquod tempus, ſed debet ſolui, ex fructibus aliorum bonorum.*
11 [*Pactum, quod impoſitor cenſus teneatur manutenere fundum in bono ſtatu, & colo facere non eſt illicitum.*]

❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧❧

Cenſus extinguitur, ſi fundus cenſuatus efficiatur infructuoſus.

QVÆSTIO CII.

aliàs part. 3. quæſt. 2.

CVm pro iuſtitia, & validitate contractus cenſua-
1 lis neceſſariò requiratur † vt res ſuper qua imponi, & collocari debet ſit de ſui natura fructifera, id eſt, apta ad fructus ferendos, vt latè dictum fuit *ſupra q.4b. & 41. aliàs part. 1. cap. 3. quæſt. 2. per tot.* ſequitur, quod
2 † ſi res illa ſuppoſita reddatur infructuoſa, & ſterilis, id eſt deſinat de ſui natura eſſe apta ad fructus ferendos, cenſus etiam ſuper ea impoſitus, & collocatus extinguatur, & reſoluatur, vt expreſsè ſancinit. Pius V. *in ſua Conſtitutione promulgata ſuper forma creandi cenſus in verſ. poſtremo, &c.* vbi leguntur hæc formalia verba. *Poſtremo cenſus omnes in futurum creandos non ſolum re in totum, vel pro parte perempta, aut infructuoſa in totum, vel pro parte effecta volumus ad ratam perire, &c.* firmant omnes illi Doctores quos retulimus *in proximo art. præcedent. quæſt.* & per eos Surd. *conſ. 162 n. 17. lib. 2. &* Martin Bonacin. *in ſuo tract. de contract. diſp. 2. q. 4. puncto unico, num. 20. verſ. tertio non poteſt, & alij magis communiter* [*& habuit pro firmo* Rot. *in vna Rauennatenſi cenſuum 1. Iulij, 1630. coram* R.P. D. Durano, *poſt*
3 *tract. dec. 545. num. 1.* [& confirmatur, † quia certi iuris eſt quod impoſitio cenſûs fit contemplatione fructuum ex re ſuppoſita colligendorum, cùm inter alia ſubſtantialia in conſtitutione cenſus requiratur quod fundus ſuper quo conſtituendus, & collocandus eſt ſit frugifer, ita diſponente Pio V. *in d. ſua Conſtitutione*, & nos ſupra diximus, & propterea cùm fundus cenſui ſuppoſitus poſt ſequutam illius ſterilitatem non ſit amplius aptus ad fructus ferendos, *argum. l. eum, qui in prouincia, ff. ſi cert. pet.* ſequitur vt nec cenſus exinde debeatur, Quia † vbi aliquid eſt in obligatione contem- 4
platione fructuum ſubintelligitur tacita conditio ſi fructus naſcantur, *l. interdum per tot. ff. de verb. oblig.* Paul. de Caſtro *in l. ex conducto, §. ſi vis tempeſtatis, col. ii ff. locat. facit idem* Caſtr. *in l. Imperator, num* 8 *ff. de* Trebell. *& pluribus confirmat* Sim. de Pret. *in ſuo tract. de interpr. vlt. volunt. lib. 4. interpr. vlt. dubit. vlt. ſolut. 3. n. 13. & ſeqq.*

Et licet † *Federic. Martin.* quoad cenſus creatos an- 5
te d. Bullam *Pij V.* & etiam quoad cenſus creatos poſt promulgationem eiuſdem Bullæ in iis locis, in quibus illa vſu recepta non fuit *in ſuo tract. de cenſ. cap. 5. n. 285. & ſeqq. & cap. 8 numer. 236.* dicat hanc concluſionem non procedere ſi contrahentium voluntate in conſtitutione, & venditione cenſus adiiciatur pactum quod annua penſio cenſualis ſolui debeat etiam quod fundus cenſui ſuppoſitus efficiatur in totum vel pro parte infructuoſus, & hoc aliquot fundamentis, licet ſatis leuibus, nitatur comprobare *d. cap. 5. numer. 287. & ſeqq.* Quia tamen in omnibus præſupponit eſſe licitos cenſus perſonales, quod nos eſſe omnino alienum à natura contractus, & à diſpoſitione Summorum Pontificum diximus *ſupra ſæpius, & latè p. 1 cap. 3. quæſt. 1. artic. 6.* ſequitur, quod hæc *Martin.* traditio nullo modo ſit recipienda, quæ repelli etiam poteſt ex iis quæ diximus *ſupra hoc eod. capit. 1. quæſt. 1. articul. 1.* & eſt tranſeundum cum concluſione ſupra firmata. Quæ amplianda eſt, † vt procedat ſiue reddatur infru- 6
ctuoſus totus fundus cenſuatus, ſiue dumtaxat aliqua illius pars, ſicut enim quando totus fundus efficitur infructuoſus, perit, & extinguitur totus cenſus, ita etiam ſi reddatur infructuoſa pars fundi pro ea rata cenſus reſolui debet, vt diſpoſuit *Pius V.* loco ſupra relato vbi æquiparat hos caſus, quod fundus pereat in totum, vel pro parte, & quod fundus reddatur ſterilis, & infructuoſus in totum, vel pro parte [*Vt conſiderauit* Rota *in illa Rauennatenſi cenſuum coram* R.P.D Manzanedo, 24. *Maij, 1621. quæ eſt poſt tract. dec. 349. n. 3.*] &
propterea diſpoſitio † facta in vno ex æquiparatis, de- 7
bet etiam habere locum, & trahi ad alterum, iuxta ea quæ notant Scribentes, *in l. 1. ff. de leg. 1.* Dec. *in cap. tranſlato, in 1 lectura, n. 7. & ſeqq. ext. de conſtit.* Cagnol. *in l. præter bonorum, n. 4 & ſeqq. ff. de regul. iur.* Et ideò ſicut per peremptionem partis rei cenſuatæ proportionabiliter perit, & extinguitur ipſe cenſus, vt diximus *in q. præcedenti art. 2.* eadem ratione ſi reddatur infructuoſa, & ſterilis pars fundi ſuppoſiti debet proportionabiliter intelligi extinctus, & reſolutus ipſe quoque cenſus, quod expreſſe ſenſit Rota *coram* R.P D. Manzanedo, 10 *Maij, 1606. in illa Rauennatenſi cenſuum, quæ eſt impreſſa in fine tract. dec. 88. n. 1. & 4.* [*Et d. dec. Rauennatenſi cenſuum, quæ eſt 349. poſt tract. n. 2. & in ead. cauſa coram eodem 29. Martij eiuſdem anni 1621 quæ ibid. eſt dec. 387. per tot.*

Quæ concluſio eſt amplianda ſecundo modo, vt reddito penitus infructuoſo fundo cenſito pereat cenſus non ſolum quoad ſortem, ſed etiam quoad annuas reſponſiones in poſterum decurrendas: vt dixit Rota *in illa Rauennatenſi cenſuum coram* R. P. D. Manzanedo, 4. *Februarij 1611. quæ eſt poſt tract. dec. 38*.

Nam ſi fundus ille cenſualis ſemel redditus penitus infructuoſus rurſus efficiatur fructuoſus, non propterea cenſus ſemel extinctus reuiuiſcit, vt multis ſimili-

bus confirmat Rota *in eadem causa coram eod. 24. Maij, 1621. quæ ex ibid. dec. 349. n. 8. vbi n. 4.* reddit rationem quia si fundus, qui per inundationem aquarum, & siccitatem temporis reddatur fructifer, non est idem fundus, sed nouus fundus ex noua terra, mediātibus aquis ibi allata constitutus, & nulli censui obnoxius, Et propterea ibi Rota concludit censum iam extinctum non reuiuiscere latissimè iuribus, & rationibus id comprobans: *& conferunt tradita supra in tract. hoc eod. c. 1. q. 1. art. 3. n. 12. & seqq & in addition.*]

8 Declarari † autem, & intelligi debet hæc ampliatio vt procedat, & sit vera, dummodo pars fundi quæ remanet frugifera non sit apta ad reddendum tot fructus qui sufficiant pro solutione totius, & integri census: si enim ea pars, quæ non est reddita sterilis, & infructuosa esset apta ad producendos fructus sufficientes pro toto, & integro censu, ex peremptione partis fundi censuati in nihilo census diminueretur, sed totus, & integer remaneret viuus, & efficax, & in suo robore, iuxta ea quæ dicta, & conclusa sunt *supra qu. praeced. art. 2.*

9 Principalis etiam conclusio declarari debet † vt ita demum intelligatur extinctus, & resolutus census totus, vel pro parte ex eo, quod fundus censui suppositus totus vel pro parte sit redditus infructuosus, & sterilis, quando sterilitas, & infructuositas est talis, vt ex ea fundus ille sit effectus omninò non aptus ad fructus aliquos perpetuò ferendos, siue loquamur de extinctione totius census ex eo quod totus fundus sit redditus infructuosus, siue loquamur de extinctione partis census sub prætextu quod pars fundi sit effecta sterilis, secus autem si sterilitas non sit perpetua, & talis, quæ adimat omnem prorsus spem quod aliquo tēpore possit aliquos fructus reddere, sed sit temporalis: ita vt per aliquot annos fundus ille, vel nullos, vel tàm exiguos fructus ferat qui non sufficiant pro solutione totius census: eo enim casu [Quicquid contrarium conetur affirmare Gaspar. Anton. Thesau. *q. Forens. lib. 1. c. 32. à n. 25. vsque ad n. 36.*] censum non extingui dicendum est siue hoc contingat casu fortuito, siue culpa, & negligentia domini fundi suppositi, ex eo forte quod eum aptè, & diligenter coli non curauit vel aliter fuit in culpa, ne fundus ille solitos fructus ferret, nam cum

10 † vtroque casu res ipsa censuata remaneat de sui natura apta, vt aliquo tempore fructus ferat census non potest dici extinctus, [*Vt bene deducitur ex* Seraph. *dec. 1418. n. 10.*] sed solui debet ex fructibus aliorum bonorum, vt quando sterilitas prouenit ex facto debitoris census considerauit Surd. *d. consil. 162. n. 19. & seqq. & nos diximus supra part. 1. c. 3. q. 2. art. 3. n. 4. in fin.*] Vnde Rota *coram* Seraph *d. dec 1418. n. 10. & seq.* declarauit

11 † non posse dici improbatum per Bullàm Pij V. pactum, quod fieret inter emptorem, & venditorem, census, quod impositor teneatur manutenere bona censuata in bono statu, & coli facere, cum principaliter tendat ad conseruationem rei, super qua est census impositus, quod esse conforme etiam dispositioni iuris communis dicit ibi Rota *n 7. cum duobus seqq.*] Quando autem prouenit ex casu fortuito benè deducit Leonard. Less. *in suo tract. de Iustit. & iure, lib. 1. cap. 22. dubit. 12. n. 88. vers. vbi notandum, est, &* Feder. Martin. *d. cap. 8. n. 231. & seqq. & n. 235. & latè explicauit* Rota *coram* R.P.D. Manzanedo, 2. *May*, 1608. *in illa Rauenatensi censuum, quæ est post tract. dec. 89. per tot.* vbi agitur de fundo inundato ab aquis, & propterea reddito infructuoso an, & quando ob dictam inundationem census dicatur extinctus, & quales requirantur circa hoc probationes, & nos quoque diximus *dicto art. 3.* ad quem locum ne pigeat beneuolum Lectorem in contingentia facti recurrere.

Census extinguitur redemptione, quomodo redimi dicatur, & quæ requirantur, ad effectum, vt census dicatur extinctus per redemptionem.

QVÆSTIO CIII.

aliàs par. 3. cap. 1. qu. 3. art. 1.

HÆc tertia quæstio principalis quæ versatur circa redemptionem census latissima est, & satis implicita, & inuoluta.

Ego autem vt hanc materiam redemptionis censuum ea, qua fieri potest facilitate, & perspicuitate complectar, & explicem, quæstionem istam in decem articulos distribuendam operæ pretium esse duxi.

Primus est, quando census dicatur redimi, & quæ sint necessaria vt census extinguatur per redemptionem.

Secundus quis possit censum redimere.

Tertius. An quis possit pro alio censum redimere.

Quartus. Debitor census, an aliquo casu cogi possit ad censum redimendum.

Quintus. An dentur casus in quibus cesset cursus fructuum census, absque eo quod ille fuerit redemptus.

Sextus. An in redemptione census restitui possit pretium in alia specie, quam in pecunia numerata.

Septimus Censum reuendere quis teneatur, & ibi.

An vltimus dominus census quando ille peruenit ad manus plurium dominorum.

An vnus ex pluribus emptoribus eiusdem census.

An maritus censum sibi à sua vxore in dotem datū.

An is qui pro alio censum emit absque eius mādato.

An vnus ex pluribus hæredibus domini census.

An proprietarius, vel vsufructuarius eiusdem census.

Octauus, Census an redimi possit per partes inuito illius domino.

Nonus, Dominus census quomodo sit interpellandus pro illius reuenditione siue sit maior, siue sit minor quatuordecim annis, & ibi.

Quid agendum si dominus census recuset censum reuendere.

Decimus, Redemptio census quomodo probetur, & ibi.

An in census redemptione sit de necessitate conficiendum publicum instrumentum manu publici Notarij.

SVMMARIA.

1 *Census ex parte emptoris debet esse perpetuus.*
2 *Census potest quandocumque redimi tam ab ipso imponente quam ab eius hæredibus.*
3 *Facultas redimendi, an amittatur lapsu triginta annorum dubitant Doctores.*
4 *Redimi dicitur census quando restituitur pretium domino census libere recipienti.*
5 *Redemptio non est noua empio, sed prioris resolutio.*
[*Redemptio rei venditæ cum pacto reducit contractum perinde ac si nunquam factus fuisset.*]
6 *Redimendi voluntas probatur aliter, quam per scripturam.*
7 *Redemptio census vt ex restitutione pecuniæ sequatur, opus est, vt solutio expressè fiat in tantam sortis.*
8 *Solutio simpliciter facta cedit prius in extinctionem fructuum*

fructuum census, quam in extinctionem sortis.

9 *Fructus cum debentur, naturaliter, & ciuiliter solutum, simpliciter cedit in causam fructuum.*

10 *Puri, & purificati idem est Iudicium.*

11 *Solutio censetur facta pro debito puro.*

12 *Et quod habet exequutionem paratam.*

13 *Census non dicitur extinctus per redemptionem, nisi pretium realiter, & cum effectu restituatur.*

[*Census vt dicatur extinctus requiritur realis pretij restitutio, & actus retrosimilis.*

Promissio de retrouendendo non est retrouenditio.

Pretium in retrouenditione census debet ita fieri reuendenti, vt ab eo nulla ratione possit auocari.

Creditor si dum recipit pecunias à debitore promittat illas restituere creditoribus illius prioribus, & potioribus poterit in casu molestia redire ad primaua iura saltem ex æquitate.

Dominus census si vigore promissionis de restituendo prioribus, &c. pretium restituat, census non reuiuiscit, sed tantum repetit sortem, & exigit fructus decursos ante extinctionem.]

14 *Et census remadatur necesse est, vt dicatur extinctus.*

15 *Contractus non resoluitur ex nuda contrahentium voluntate sed requiritur actus priori similis.*

[*Census emptus ex pretio alterius census, non subrogatur in locum illius, sed fit nouus census.*

16 *Census non extinguitur si quis illum in se attollet.*

17 *Census non extinguitur per illius venditionem, nisi fiat illius debitori, & non alteri personæ.*

Contractuum effectum magis, quam nomen spectare debemus.

Census an sit venditus, vel reuenditus, cognoscitur ex coniecturis, & seqq.

Non entium nulla sunt qualitates.

Census redit liber ab omni onere ad redimentem.

Clausula cessit, &c. omnia iura, &c. nullo iure, &c. ponens, &c. *apposita in instrumento reuenditionis census demonstrans potius venditionem illius, quam reuenditionem.*

Limit. *si secundum mentem contrahentium possint importare extinctionem translatiuam pro conseruatione iurium anteriorum.*

Limit. 2. *si referantur ad eum qui tenetur censum extinguere.*]

18 *Disdicta census est de necessitate facienda ante illius redemptionem.*

19 *Pactum quod venditor census volens illum redimere teneatur denunciare per certum tempus antea, valet.*

20 *Redemptio census facta non precedente illius disdicta, non est legitima.*

21 *Disdicta census debet fieri personæ legitimæ, aliàs non impeditur cursus fructuum.*

22 *Disdicta census non potest fieri procuratori, nisi quando dominus haberi non potest.*

23 *Disdicta non potest fieri procuratori simpliciter constituto sed opus est vt habeat facultatem vendendi.*

24 *Disdicta census debet fieri de mandato competentis Iudicis, idest, de mandato Iudicis, cuius iurisdictioni subest debitor census.*

25 *Disdicta facienda forma non fuit per Pium V. in sua Bulla de censibus præfixa.*

26 *Disdicta census an fieri debeat ex necessitate in terris non subiectis Ecclesiæ, ratione iurisdictionis temporalis.*

27 *In redemptione census nil debet solui vltra pretium receptum tempore venditionis.*

28 *Et pactum quod aliquid vltra soluatur, est illicitum.*

QVamuis vigore Bullæ *Pij V.* super forma creandi census constitutum fuerit, quod census de quo
2 agimus ex parte emptoris † debeat esse perpetuus, vt dictum fuit *supra part.2. cap.1. q.1. art.2. nunc quæst.2.* Ita vt nec etiam per pactum fieri possit, emptori, & domino census liceat repetere pretium quod in emptionem census fuit erogatum, vt probauimus *supra q.59. aliàs part.2. cap.1. q.3. art.7.* Attamen † ex parte 2
venditoris nedum ab ipsomet venditore, verùm etiam ab illius hæredibus potest quandocumque redimi, vt dixit Rota *in vna Rom. census, 10. Decembr.* 1603. *coram* b.m.Litta. *quæ est impressa post tract. dec.271. n.2.* In tantum vt hæc redimendi facultas illud tolli, & auferri non possit nec per pactum expressum (quod tanquam contra substantiam contractus censualis redderet ipsum contractum nullum, vt deductum fuit *supra par.2. cap.1. q.3. art.7. nunc quæst.59.*)

Nec per quemcunque temporis cursum, licet † enim 3
de iure communi non modica sit apud Scribentes controuersia, an huiusmodi facultas redimendi tollatur, & amittatur lapsu triginta vel quadraginta annorum, *vt animaduertit* Federic.Martin. *in suo tract. de iure cens. cap.8. num.97. cum multis seqq* vbi quatuor refert Doctorum opiniones, negatiuam tamen sententiam nos sequi debemus propter expressam *Pij V.* dispositionem *in dict. sua Bulla in vers. Postremò census omnes*, in illis verbis [*Sed etiam posse pro eodem pretio extingui non obstante etiam longissimi temporis, ac immemorabilis, immo centum, & plurium annorum præscriptione, non obstantibus aliquibus pactis directè, vel indirectè talem facultatem auferentibus, quibuscumque verbis aut clausulis concepta sint,*] *& nos diximus supra d.q.3. art.8. seu quæst.60.*

Redimi † autem tunc census dicitur cum per debi- 4
torem illius restituitur domino census liberè recipienti pretium, quod in illius emptionem, & acquisitionem fuerat erogatum, vt dicit Felician.de Solis, *in suis Commentar. de censib tom.2 lib 4. cap vnico, num.12. vers. qualiter*, & absque tali pretij restitutione census extinctio non sequatur, vt declarauit Rota *in vna Romana Saluiani Interdicti, 23. Iunij,* 1600. *coram* b.m.Litta, *quæ reperitur impressa in fine tract. dec. 272. num. 3. & 4. coram* Reuerendissimo P.D.Saciato, 27. *Ianuar.* 1603. *in illa Romana census, quæ ibidem est decis.204. n.3. & seq. & coram* Reuerendissimo P.D. Manzanedo, 6. *Februarij,* 1615. *in illa Romana census, quæ est ibidem decis.182. num. 1.*

Cùm enim constat de voluntate, & consensu vtriusque partis, quod velint censum extingoere per restitutionem sortis census redimi dicitur [Rota *in vna Farfensi pecuniaria coram* R.P.D.Pamphilio, 25. *Maij,* 1618. *quæ est post tract. dec.396. n.1.*] nam ista redem-
ptio † non est noua emptio, sed prioris resolutio. Bart. 5
in l. fin. §. fin. ff. de publican. Bon. *in suo tract. de censib. art.81. n.114.* Gasp. Roderic. *in suo tract. de ann. redit. lib.2. q.18. n.21.* Felician. *de censib. tom.1. lib.4. cap.1. n.21. vers. cum verò principalis* Rota *in vna Romana prælationis* 10. *Decemb.* 1618. *coram* R.P.D. Dunozetto, *quæ est dec.369. num.1. post tract.*

Et ista resolutio reducit contractum ad eum statum ac si retro factus non fuisset, vt sexcentorum auctoritate comprobat Mari.Giurb. *decis. Regn. Sicil. 24. num.11. part. 1.*]

Etiam † quod de tali consensu constet alteri quam 6
per scripturam. vt benè colligitur ex resolutione facta in Rota *coram* b.m.Litta, 2. *Aprilis,* 1604. *in illa Romana census, quæ est in fine tract. dec.273. n.1.*

Dummodo † tamen pecuniæ in extinctionem cen- 7
sus solutæ efficiantur domini census irreuocabiliter: secus autem, si ipse aliquo casu cogeretur illas restituere vt declarauit, Rota *coram* R.P.D. Pirouano, *in vna Romana pecuniaria, 20. Iunij,* 1614. *quæ est in recollectis per* Farinac. *decis. 634 numer. 8. part.1. & referuntur dictu per nos infra hac ead. q.3. art.9. seu quæst.111. n.21. in fine*, & appareat pecunias fuisse solutas in causam sortis principalis domino liberè recipienti, vt dicit

8 Felician d.verſ. qualiter, Nam † ſi ſit facta ſimpliciter,
ceſeri factam potius ad computum fructuum excurſo-
rum, quam pro ſorte principali dicendum eſt, tum
quia tales fructus non debentur, acceſſoriè, ſeu officio
Iudicis, ſed principaliter, & iure actionis, l. in his, §. prin-
cipaliter, ff. de ſolut. l. 1. & ibi Gloſ. & Doctor. C. eod. tit. &
in puncto ſenſit Rota coram b. m. Litta, 23. Iun. 1600. in
illa Romana Saluiani interdicti, quæ eſt poſt tract. dec. 282.
9 n. 8. tum † quia dicti fructus non debentur duntaxat
naturaliter, ſed etiam ciuiliter cum debeantur ex con-
tractu, & propterea ſolutum ſimpliciter imputatur in
cauſam fructuum non ſortis, l. in his. §. Imperator & ibi
Bart. & Caſtr. ff. de ſolut. quos, & alios refert. Peregr. conſ.
99. n. 15 lib. 1. tum demum, quia tempore factæ ſolutio-
nis debitum fructuum erat purum, vel ſaltem purifica-
10 tum (quorum † idem eſt iudicium Iaſ. in l. quoties in
diem, col. 3. ff. de verb. oblig. Surd. conſ. 73. n. 4. lib. 1.) cum
deberentur vigore inſtrumenti camerali obligatione
vallati, vel alias habentis executionem paratam à ſta-
tuto, vt diximus ſupra par. 2. cap. 2. quæſt. 5 artic. 6. Sors
autem repeti non poterat, vt paulò ſuperius dictum
11 fuit, vnde † ſolutio debet præſumi facta pro debito
quod erat purum, Pariſ. conſ. 122. num. 8. lib. 4. Laderch.
12 Imol. conſil. 162. n. 2. verſicul. tertio, lib. 1 & quod † habe-
bat executionem paratam Barbat. conſ. 37. num. 7. lib. 1.
Pariſ. d. conſ. 122. n. 12. Grat. conſ. 54. n. 61. & ſeqq. lib. 1.
Laderch. d. n. 2. verſ. 2. ex quibus exiſtimo ſolutionem
ſimpliciter factam intelligendi factam in cauſam fru-
ctuum, & non in cauſam ſortis, quidquid contrarium
conetur defendere Felician. d. cap. vnico, n. 32. qui licet
multas pro hac ſua opinione efferat rationes, omnes
tamen tolli, & ſubuerti videntur hac vnica conſidera-
tione, quod debitum ſortis non ſit neque purum, ne-
que exigibile, vt dictum fuit.
13 Ad effectum † autem vt cenſus dicatur extinctus per
redemptionem, neceſſaria eſt effectualis, & realis re-
ſtitutio pretij, vt dixit Rota coram Veral. deciſ. 103. part.
1. & coram Reuerendiſſimo P. D. Sacrato, 20. Ianuar.
1603. in illa Romana cenſus, quæ eſt poſt tract. deciſ. 204.
num. 4.

[Nam ſicut in acquiſitione cenſus titulo emptio-
nis fuit neceſſaria pretij numeratio, vt dictum fuit ſu-
pra in tract. part 2. cap. 1. q. 1. artic. 6 & 7. nunc. q. 48. 49.
Ita pro extinctione, & reſolutione illius eſt neceſſaria
dicti pretij reſtitutio realiter, & cum effectu, & di-
ctum eſt hic in tract. hoc n. 13. & deducit Mari Muta de-
ciſ. Reg. Sicil. 98. num. 24.

An autem pretium ſit reſtituendum in pecunia nu-
merata, vel potius ſatisfiat reſtitutione illius in quali-
bet alia ſpecie æſtimata dicitur infra ſuo loco in tract.
hac. q. 111 art. 6. Iſta autem pretij reſtitutio debet non
ſolú fieri realiter, & cum effectu, & mediante actu re-
troſimili, licet de hoc vltimo nullam mentionem fa-
ciat ibi Muta, ita vt non ſufficiat intimatio, nec pro-
miſſio de retrouendendo, cum illa non ſit retrouendi-
tio, vt dicebat Rota in vna Tiburtina cenſus 13. Iun.
1614. coram R.P.D. Mazanedo, quæ eſt poſt tract. deciſ.
362. num. 3. & 4.

Sed requiritur etiam, vt pretium ita recipiatur, vt
fiat accipientis taliter quod ab eo auocari non poſſit.
Vnde ſi reuenditor cenſus recipiendo illius pretium
promittat pretium, quod recipit, reſtituere prioribus,
& potioribus creditoribus redimentis, & poſtea mo-
leſtetur ab illius creditorib anterioribus poterit agere
primæua actione, ſaltem vtili ex æquitate, vt voluit
Rota in vna Romana cenſus ſeu drogheriæ 14. Decembris
1620. coram R P.D. Dunozetto, quæ eſt ibid. deciſ. 384.
num. 3.

Hoc tamen caſu cenſus non reuiuiſceret, ſed dun-
taxat concederetur reuenditori repetitio ſortis ſolutæ,
& exactio fructuum ante dictam reuenditionem de-
curſorum, vt dicit ibi Rota num. 4.]

Necnon † cenſus ipſius retrouenditio, vt fuit reſolu- 14
tum in eadem Rota in vna Romana cenſus apothecarum,
28. Ianij, 1574. coram b.m. Cardinali Lancellotto, quæ
eſt ibidem deciſ. 274. n. 2. & coram bo. me. Penia, 31. Maij,
1596. in illa Romana cenſus de Comitibus, quæ ibidem eſt
deciſ. 114 in fine, & coram eodem, 12. Nouembris, 1592.
in illa Romana Saluiani Interdicti, quæ eſt ibidem deciſ.
77. n. 1. & coram R P.D. Cauallerio, 21. Ianij, 1609. in illa
Romana fructuum cenſus quæ ibidem eſt deciſ. 247. n. 4. &
coram Illuſtriſſimo Cardinali Ludouiſio, 20. Februarij,
1604 in illa Bononienſi cenſus, quæ eſt ibidem deciſ. 61. n. 1.
& in aliis cauſis ſæpius. [Et quod cenſus non extin-
guatur niſi per actum retroſimilem dixit Rota in Ro-
mana cenſus 18. Ianuarij. 1628. coram Reuer. D Coccino
Decano, quæ eſt deciſ. 518 n. 1. & comprobatur viua ra-
tione] Quoniam ad † diſſoluendum contractum non 15
ſufficit nuda voluntas, nec ſolus, & ſimplex conſenſus
contrahentium, ſed requiritur actus priori ſimilis,
Gloſ. in l. ab emptione, & ibi Bart. & alij communiter, C.
de pact. l. 1. ibi Bal. & Salic. Cod quando lic. ad emption.
diſced. Octau. Ofaſch. deciſ. Pedem. 25. n. 5 Surd. conſ. 52.
n. 54. lib. 1 & conſ. 179. n. 28. lib. 2. & dixit Rota coram b.
m. Penia, 12. Nouembr. 1592. in illa Romana Saluiani In-
terd. quæ eſt in fine tract. deciſ. 77. n. 2. & coram Seraph.
deciſ. 890 n. 1. part. 1. & alias ſæpius. [Et licet Rota co-
ram R. P. D. Ghiſlerio in vna Romana cenſus 7. Maij
1629. quæ eſt deciſ. 530. n. 2. dixerit non fieri extinctio-
nem per actum retroſimilem niſi concurrat pecunia-
rum ſolutio: hoc tamen non eſt ita ſimpliciter, & li-
teraliter intelligendum vt ad extinctionem, cenſus per
actum retroſimilem ſit neceſſaria vera, & realis nu-
meratio pecuniarum, ſed quod bene ſit neceſſaria pe-
cuniarú, ideſt pretij reſtitutio, vt diximus ſupra hoc eod.
art. num. ...... & ſeqq. Hæc autem reſtitutio poteſt fieri
non ſolum in pecunia numerata ſed etiam in qualibet
ſpecie æſtimata l. pretij, & ibi Gloſ. C. de reſcin. vend. &
latè dicitur infra hac ead. quæſt. 3 artic. 5. ſeq. q. 108. n. 1. &
ſeqq. vbi n. 4. & infra fuit deductum, cenſum extingui
etiam per compenſationem debiti puri. & liquidi, quo
caſu extinctionem fieri per actum retroſimilem, dixit
Rota in cauſa Prænestina cenſus. 4. Martij 1630. coram
Reuerendiſſimo Dom. Coccino Decano, quæ eſt deciſ.
516. num. 3. compenſatio enim habet vim ſolutionis in
pecunia numerata Bartol. in l. diuortio §. ob donationes
n. 2. verſ. quæ enim ff. ſol. matr. & nos diximus d. art. 6. n....

Reſtituto autem pretio, & facta retrouenditione
cenſus adeo remanet extinctus, & reſolutus, vt ſi ex
dicto pretio ematur alius cenſus, iſte nouus cenſus non
dicatur ſubrogatus in locum cenſus extincti, & reſolu-
ti, ſed dicatur, & ſit nouus cenſus ab illo diſtinctus, &
ſeparatus, vt reſoluit Rota coram R.P.D. meo Vbaldo
in vna S. Seuerini dotis 17. Mart. 1621. quæ eſt poſt tract.
dec. 422. num. 3. & ſeqq.]

Et propterea † non diceretur extinctus cenſus ex eo 16
quod aliquis ſumpſiſſet in ſe onus illum extinguen-
di, quia per dictam accollationem nec cenſus dicitur
extinctus, nec debitor illius liberatus, vt poſt Dec.
conſ. 107. dixit Rota coram R P.D. Mazanedo, 13. Iunij,
1608. in illa Romana cenſus, quæ eſt in calce tract. deciſ.
238. num. 1. verſ. quibus non obſtat, & num. 2.

[Et in vna Ariminenſi fideicommiſſi 20. Iunij 1622. co-
ram R.P.D. Buratto, quæ poſt tract. eſt dec. 450. n. 8. verſ.
nec ex eo,] & dicemus infra hac eadem quæſt. 3. artic. 5.
num. 8.

Neque ſola † venditio cenſus operatur illius extin- 17
ctionem, [Vt dixit Rota in vna Saluiani interdicti, 25.
Maij, 1618. coram R. P. D. Remboldo quæ eſt ibidem
dec. 366. num 3.] ſed opus eſt vt illa fiat animo, & in-
tentione illum extinguendi, & ad fauorem debitoris
cenſus, & non alterius perſonæ: ſi enim cenſus ven-
datur alicui ementi pro ſe, & non animo extinguendi
illum ſed ſibi cenſum ipſum acquirendi, cenſus non
diceretur

diceretur extinctus, sed potius cessus, & de vna persona ad alinm translatus, vt dixit Rota *coram* R. P. D. meo Vbaldo, 26. *Nouembris*, 1612. *in vna Romana rescissionis instrumenti, qua est impressa post tract dec.*275. *num* 6. *& fuit deductum supra q.*57. *aliàs part.* 2. *cap.*1. *quæst* 3. *art.*5.

[Etiam quod contrahentes vsi fuerint non verbo venditionis, sed retrouenditionis, quoniam effectum magis, quam nomen contractus spectare debemus. Surd. *post multos, quos allegat cons.*450. *n.*34 *lib.*3.

Mentem autem, & intentionem contrahentium, quod fuerit vendêdi, non autem retrouendendi, & extinguendi censum ex coniecturis, & præsumptionibus colligi posse, aliàs in contingentia facti dicebam in casu in quo licet dominus census vsus fuisset verbo renendendi (quia tamen constituit, se censum illum possidere pro emptore, & pro illius euictione promisit) dicebam contrahentes habuisse in animo celebrare contractum venditionis, non autem retrouenditionis, & extinctionis census. Nam si census fuisset extinctus nec per constituentem, nec per constitutarium potuisset possideri, cum non entium nullæ sint partes, nec qualitates, *leg. eius, qui in prouinciu ff. si cert. pet. cum vulg.* & censu resoluto, frustratoria fuisset promissio euictionis. Census enim rediisset ad imponentem liber à quocumque onere quod super eo emptor illius imposuisset. *iuxt not. per* Bart. *in l. diem num.*2. *per illum tex ff. de acqu. plu. arcen.* Fab. de Mont. *de emption. & vendit. in* 4 *q.* 7. *q. princ. n.*7. *quartò quaro* Tiraquell. *de retract. conuent.* §. 3. *gloss.* 1. *n.* 10. & in hanc sententiam in illo casu eò libentius iui, quia non præcesserat disdicta eiusdem census quam esse necessariam sanciuit Pius V. *in sua Bulla super form. creand. cens. vers. cum vero traditione, & nos diximus in tract. hoc eod. art. n.*18. *& ead. q.* 3. *art* 9. *num.*1. *& seqq.*

Et ad demonstrandum quod contrahentes non habuerunt animum reuendendi, sed vendendi, censum aliàs Rota *coram* R.P.D. Dunozetto *in vna Romana census* 23. *Iun.* 1614. *qua est post tract. dec.*359. *n.*2. considerabat, quod contractus non erat conceptus per verba importantia retrouenditionem, sed simplicem venditionem; quia dictum fuerat cesserunt, &c. omnia iura, &c. nullo iure, &c. ponentes, &c.

Cæterum si verba ista possint secundum mentem contrahentium recipere censum, vt potius soneut in extinctionem translatiuam pro conseruatione iurium anteriorum iste census erit capiendus licet repugnet propriæ verborum significationi, vt resoluit Rota *in vna Saluiani Interdicti*, 27. *May*, 1619. *coram* R P. D. Pirouano, *qua est post tract. decis.*368. *num.*2. *vers. nam cùm possint*, *& infra.* Quando autem non ita facilè elici potest ex verbis instrumenti qualis fuerit mens, & intentio contrahentium: sed casus est dubius, an verba sint dirigenda ad venditionem, an verò ad extinctionem, eo casu si verba referantur ad eum, qui tenetur censum redimere, & extinguere, & importabunt extinctionem, & redemptionem, non autem venditionem, vt dicebat Rota *in vna Romana prælationis* 1618. *coram* R.P.D. Dunozetto, *qua est post tract. decis.* 369. *num.* 2.]

18 Verùm † enimuero antequam ad istam census redemptionem perueniatur eadem Piana Constitutione sancitum reperitur, vt debitor census volens illum redimere teneatur domino census denunciare futuram redemptionem, & censum ipsum disdicere ad effectum, vt dominus census possit interim statuere, & deliberare de reinuestiendis suis pecuniis, vt dixit Rota *coram* Seraph. *decis.* 1413. *n.*2. *part.*2. & senserat antea *coram* bon. mem. Aldobrandino posteà Clemente VIII. *in illa Romana pretensi census*, 15. *Iunij*, 1582. *quæ est post tract. dec.*276. *in princ.* Propter quam rationem Feder. Martin. *in suo tract. de iure cens. cap.*6. *num.* 382. dicebat valere † pactum quo conuenit quod debitor census volens illum redimere bimestre, trimestre, aut semestre ante emptori, & domino census suam voluntatem aperire, redemptionem quæ denunciare debeat, quia huiusmodi pactum nullum venditoris onus continet, & prodest emptori, vt suæ indemnitati tempestiuè prouidere possit, & destinare pecuniam suam negotiationi, aut emptioni alterius census: cuius opinio, cùm non repugnet à Piana Constitutione satis æqua, & ideò amplectenda visa est. 19

20 Quæ † quidem disdicta, & denunciatio futuræ redemptionis census est adeò necessaria, vt ea prætermissa non sequatur legitima census redemptio, immo census semper remaneat viuus, & in suo robore, vt fuit resolutum in Rota *coram* b.m. Iusto, 16. *Februarij*, 1604. *in vna Anconitana bonorum, seu censuum*, quæ reperitur impressa *post tract. dec.*277. *n.*1. *&* 3. cum qua resolutione transiuit eadem Rota *coram* R.P.D. meo Vbaldo, *in eadem causa primum die* 14. *May*, 1613. *vt ibidem dec.*84. *num* 8. deindè *die* 27. *Nouembris eiusdem anni, vt ibidem dec.*278. *in princ.* Licet enim Rota *d. die* 27. *Nouembris coram D. Vbaldo*, quoad negotium principale, quod in dicta dispositione discutiebatur recesserit à decisione facta in eadem causa *coram* b.m. Iusto, *d. die* 16. *Februar.* in hoc tamen articulo, quod redemptionem census debeat præcedere disdicta per duos menses quod Rota dixerat *coram* b. m. Iusto. firmauit etiam *coram* D. Vbaldo, *& rursus coram* R P.D. Dunozet. 25. *Nouembris* 1613. *in vna Ianuensi census, qua in fine tract. est dec.*173. *num.*4.

[Cæterùm cùm necessitas ista denunciandi futuram census redemptionem sit inducta fauore domini census, vt possit prouidere de nouo Inuestimento pecuniarum, *vt diximus supra n.*18. *& firmauit* Rota *coram* R.P.D Merlino, *in Esina Saluiani* 10. *Nouembris*, 1634. *quæ est post tract. dec.*558. *n.*11. cum quilibet possit fauori suo renunciare, *l. si quis in conscribendo C. de pact.* vtique poterit dominus, & creditor census dictam necessitatem remittere vt in puncto voluit ibi Rota *n.*12. & proinde dicta necessitas disdicendi censum restringitur ad casus in quibus dominus census nolit illius pretium sponte recipere, si enim sponte recipiat non præcedente disdicta cum dicta pretij restitutio sit actus similis constitutioni census, census ipse remanet extinctus per actum retrosimilem *vt subdit* Rota *ibi numer.* 13. *&* 14.

Verùm enim verò si dominus census nolit non præcedente disdicta pretium census sponte recipere, disdicta præfata non esset necessaria vbi census extingueretur de partium consensu, *vt non obscurè voluit* Rota *in firmana census*, 10. *May*, 1621. *coram* b. m. Buratto, *quæ est decis.*523. *n.* 2. *& in vna Prænestina census coram* D. Decano, *num.*4.

21 Disdicta autem † præfata vt suffragetur, debet fieri personæ legitimæ, aliàs non impeditur cursus annui redditus censualis nec ipso iure, nec ope exceptionis, vt dicit Gasp. Roder. *in d. suo tract. de ann. redit. lib.*2. *quæst.*15. *num.*49.

22 Et † propterea cùm ea sit quædam protestatio animi declaratoria, nun potest fieri procuratori nisi in subsidium quando dominus census haberi, & reperiri non potest, *l. aut qui aliter*, §. *& si fortè, ff. quod vi, aut clam*, Alex. *in l. non solum*, § *morte, n.*37. *vers. Item adde, & ibi* Ias. *num.*33. *vers. ibi enim, ff. de noui oper. nunc. & voluit* Rota *coram* R.P.D. meo Vbaldo, 27. *Nouembris*, 1613. *in illa Anconitana censuum*, *qua est post tractat. dec.*278. *num.* 14.

23 Quatenus † autem essemus in casu in quo disdicta, & denunciatio præfata fieri posset procuratori, si fieret procuratori simpliciter constituto ad lites, & non habenti facultatem vendêdi non esset releuans, vt declarauit eadem Rota *in illa Anconitana censuum*, 24.

Maij

Maij, 1613. *coram* R.P.D. meo Vbaldo, *qua post tract. est dec.84. n.5. & 6. & non obscurè sensit coram* R. P. D. Donozetto, *in illa Ianuensi census, 25. Decemb.1613.qua ibid.est dec. 173. n.1. & seqq.*

24 Debet † etiam disdicta uon fieri ex abrupto, & ex propria venditoris census voluntate, sed ex Iudicis competentis decteto, & mandato. Competens autem Iudex in proposito erit Iudex fori ipsius debitoris census, non autem creditoris, *vt dicemus infra hac eadem quæst.3. art.9. num.6.*

25 Cæterùm † circa modum faciendi dictam disdictam nulla fuit per Pium 5. *in d.sua Constitutione præfixa, & determinata forma:* sed fuit vsu comprobatum vt relevans sit disdicta iu qua talia exprimuntur, vt ex illius appareat debitorem census velle illum redimere, vt puta si citetur dominus census ad recipiendum pretium illius,& sortem, dicunt,principalem cum fructibus illins, illiusque decursis, & non solutis,& ad faciendam rettouenditionem census in forma, & in contumaciam non recipientis fiat depositum ex Iodicis decteto, vt declarauit Rota *coram* Seraph. *dec.1413. part.1. & in illa Romana prætensi census, 15. Iunij,1582. coram* Clemente VIII. *qua est post tract. dec.176. num.1. & 2. & in illa Anconitana censuum coram* b.m.Iusto,16. *Februarij*, 1604. *vt ibidem dec.177. num.9.*

Fieri autem debet eo modo,& forma prout nos dicemos Infra latè, *hac ead.q.3. art.9.*

26 Sed circa † disdictam potest uon incongtuè dubitari, An ex quo illa fit ex præcepto, Pij V. *in dict. sua Bulla*, debeat fieri non solum in terris subiectis Ecclesiæ ratione temporalis iurisdictionis,sed etiam in aliis locis. Pro cuius dubitationis resolutione remitto ad dicta per me, *supra part.1. cap.2. q.1. art.3. nunc q 65. num. 5.*

27 In redemptione † autem census facienda nil vltra
pretiom ipsum receptum tempore venditionis illius,
reddi aut solui debet, vt pluribus firmat. Foller.*in sua*
pract. censuali,in verbo,nihil vltra, num.1. Nauat. *in suo*
Commentar. de vsur. n.124 q.38. sequitur Boccac. *in suo*
tract. de censib. part. 2. n.57. & dixit Rota *coram* b.m.
Iusto, 30.*Octobr.*1602. *in illa Romana annue responsionis*
28 *qua est in fine tract.dec.151. in finalibus verbis.* In † tan-
tùm vt nec per pactum fieri possit, vt aliquid vltra
sortem restituatur, vt dicunt Foller. & Boccac. *in locis*
proximè allegatis, & nos diximus supra part.2.cap.1. q.3.
art.7. seu q.59.

SVMMARIA.

1 *Census redimere potest quilibet, qui soluendo extinguere potest debitum.*
2 *Item illius hæres.*
3 *Tam suus quam extraneus.*
Immo etiam hæres hæredis ibidem.
4 *Hæres hæredis dicitur hæres primi defuncti.*
5 *In hæredem transeunt omnia iura competentia defuncto tam actiuè quam passiuè.*
6 *Tutor potest censum impositum super bonis infantis redimere absque aliqua iuris solemnitate.*
7 *Censum redimere potest is,ad quem transiuit fundus onere census grauatus.*
[*Fideiussor in contractu census potest illam redimere.*]
8 *Vnus ex pluribus hæredibus debitoris census non potest cogere dominum census, vt sibi reuendat partem census sibi iure hæreditario tangentem.*
9 *Vnus ex pluribus hæredibus debitoris census potest totum censum redimere.*
10 *Censum totum, si redimat vnus ex pluribus hæredibus debitoris census reliqui cohæredes illi remanent obligati, vel ad restitutionem partis pretij.*
11 *Vel ad solutionem annui census proportionabiliter* ibidem.
12 *Dominus census cogi non potest ab vno ex pluribus hæredibus debitoris census, vt sibi reuendat suam partem census.*
13 *Actio personalis est diuidua inter plures cohæredes.*
14 *Actio hypothecaria datur insolidum contra quemlibet ex hæredibus possidentem bona obligata.*
15 *Hæres vnus volens redimere partem census sibi tangentem, debet requirere cohæredes,vt eorum partes redimant.*
Immo potest compellere illos ad redimendum.
16 [*Recognoscens bonam fidem venditoris census potest cogere illius emptorem ad sibi illum redimendum, quando recognitio est facta in eodem Instrumento.*]

Censum redimere quis possit.

QVÆSTIO CIV.

altàs part.3. cap. 1. qu. 3. art. 2.

Citca hunc secundum articulum facio conclusio- 1
nem,quod † censum redimere possit quilibet,qui
soluendo potest debitum extioguere: vt pro regula
dicit Ludou. Velasq. de Auend. *in suo tract. de censibus*
Hispan. cap. 106. art.... n.1 vbi post multos quos allegat.
n.1. iufert, quod poterit censum redimere non solum
ipsemet qui illum imposuit. & vendidit, vel alteri
concessit, sed etiam † ipsius hæres, etiam quod in in- 2
strumento venditionis census nulla fit de hærede facta
mentio. Foller. *in sua pract. censuali in verbo, instrumen-*
tum gratia, n.26. & seqq. Boccac. *in suo tract. de censib.*
part.3.num.103. Et † non solum hæres suus, sed etiam 3
hæres extraneus. Foller. *ibid.n.32.* Immo etiam hæres
hæredis. Foller. *d.loco, num.31.* Nam † hæres hæredis, 4
prioris defuncti hæres reputatur, & dicitur, *l. hæredis*
appellatio, l. sciendum, ff. de verbor. significat. cum aliis
apud.Tiraq. *in tract. le mort saisit le vif, par.2. declar.5.*
n.12. & seqq. In hæredem autem † transeunt omnia 5
iura, quæ penes desunctum erant tàm actiuè, quam
passiuè, *l.ex contractibus, ff. de actio. & obligat. Instit.de*
perpet. & temp. act. in princ. Quod videtur extenden-
dum ad casum in quo debitor census est in pupillari
ætate constiturus: potest enim † mediante persona 6
sui tutoris redimere censum absque aliqua iuris so-
lemnitate,cum agat rem vtilem pro suo pupillo,libe-
rando illum, & eius bona ab onere dicti census nam,
vt dictum fuit *sup.art.præced. num.5.* redemptio census
non est alienatio, sed resolutio præcedentis alienatio-
nis, quæ per census creationem, & venditionem fue-
rat quodammodo contracta; *vt post* Rodetic. *de ann.*
redditib.lib.2.q.15.n.80.& 81. dicit Auend. *d.cap.106.n.2.*
Cuius opinionem licet Ego verissimam esse partem,
pro ea tamen allegari non potest *Roderic.*qui loquitur
de tutore non redimente, sed reuendente censum pu-
pillarem, [Si autem hæres impositoris census illum
extingnit, præsumitur extinxisse de pecuniis hæredi-
tariis, maximè si non confecit inuentarium, & talis
extinctio fiat eodem anno,vel anno sequenti,qoo im-
positor decessit, *vt considerauit* Surd. *decis. 15. n.10. &*
seq. & signanter n.15. 16. cuius auctoritate Rota *in vna*
Romana fideicommissi de victoriis 2. Iunij, 1627. coram
R.P.D Merlino, *quæ post tract.dec.est dec.494. num.14.*]
Immo etiam † is in quem transiuit fundus oneri cen- 7
sus obnoxius, & grauatus potest censum redimere,
maximè si fundus vendatur liber, prærerquam à di-
cto censu, vt fuit resolutum in Rota *coram* bon.
mem, Iusto, 30. *Octobris*, 1602. *in illa Romana an-*

gua

nua responsionis, qua est impressa post tractat. decis. 251. per tot.

[Sed posset dubitari an hoc liceat etiam ei, qui in contractu census fideiussor accessit. Nam pro parte negatiua, videtur expressa constitutio Pij V. super censibus in vers. pacta etiam. Vbi omnino probibentur pacta continentia pretium census ab inuito, aut ob pœnam, aut ob aliam causam repeti posse: nam cùm fideiussor redimendo censum efficiatur creditor venditoris census respectu sortis vt non obscurè sensit Rota *in illa Romana census coram* R. P. D. Manzanedo, 6. *Februarij*, 1615. *quæ est post tract. decis.* 182. *ante num.* 1. *& infra*: qui proinde potest illum cogere, & compellere ad restituendum sibi sortem in extinctionem census exsolutam *l. soluendo, & ibi* Doctor. *ff. de neg. gest.* quod est contra expressam dictæ Bullæ dispositionem.

Cæterùm partem affirmatiuam non obscurè amplexa fuit Rota *coram* eodem D. Manzanedo, *in illa Rauennatensi Saluiani interdicti* 12. *Ian.* 1607. *quæ est post tract. dec.* 126. *n.* 13. *& coram* R. P. D. meo Vbaldo, *in illa Romana rescissionis instrumenti*, 18. *Martij*, 1616. *quæ est ibid. decis.* 183. *n.* 1. *&* 2. *& expressè coram* Corduba *in vna Romana, seu Bononiensi census*, 7. *Maij*. 1616. *quæ est post* Zacch. *de oblig. Cameral. decis.* 101. *Et in vna Romana Saluiani interdicti*, 27. *Maij*. 1619. *coram* R. P. D. Pitouano, *quæ est post tract. decis.* 368. *num.* 6. Et cum qua opinione Ego quoque transeundum censeo tum auctoritate Sacræ Rotæ cuius auctoritate quanta sit nemo est, qui ignoret, tum quia quilibet potest pro alio soluendo illius conditionem facere meliorem *d. l. soluendo, ff. de neg. gest.* prout fideiussor extinguendo, & redimendo censum fecit meliorem conditionem sui principalis dum illum liberauit ab onere soluendi fructus census, qui post extinctionem, & redemptionem deberi non possunt: vt diximus infra *q.* 119. *aliàs hac 3 part. cap.* 2. *n.* 1. *& seq.* Quam commoditatem esse considerabilẽ videtur colligi ex iis, quæ tradit Gratian. *discept. Forens. tom.* 4. *cap.* 679. *num.* 9. vt defendit à nullitate contractum societatis officij, in quo socius ponens pecunias post perfectum contractum recepit partem dictarum pecuniarum ad computum fructuum dictæ societatis in posterum decurrendorum, ea ratione, quia per dictam solutionem liberauit se à debito dictorum fructuum pro dicto tempore: sicut igitur in casu *Gratian.* ista liberatio à futuro debito pro modico tempore est considerabilis, ita, & multò magis erit considerabilis liberatio perpetua *arg. auth. multo magis C. de Sacros. Eccles.*

Nec repugnat Bulla Pij V. Quoniam illa non potest trahi ad casum nostrum, tum quia Bulla improbat pacta, & conuentiones, quod pretium census possit ab inuito repeti, In casu autem proposito nulla interuenit pactio, nec conuentio, & proptereà intra regula *l.* 4. *§. toties ff. de damn. infect. & l. si seruum §. non dixi, ff. de acquir. heredit. cum similibus*, quia licet in casu proposito venditor census cogi possit ad pretij restitutionem, hoc tamen non accidit ob factum emptoris quod est prohibitum à Bulla, vt considerauit Rota *in d. Romana, seu Bononiensi census coram* Corduba, *num.* 7 Sed facto fideiussoris, quod non prohibuit ibi Pontificia Constitutio, immo sicut fideiussor census potest cogere suum principalem, pro quo fideiussit, vt illum à fideiussione liberet, & eximat, vt dicit ibid. Rota *dict. num.* 7. *& nos comprobauimus in tract. part.* 2. *cap.* 2. *q.* 3. *art.* 4. *num.* 7. *& infra.* Et sicut tempore accessionis potuit fideiussor cum suo principali pacisci, vt intra certum tempus censum redimat, *vt diximus d. part.* 2. *cap.* 1. *quæst.* 3. *art.* 8. *num.* 52. *& infra hac part* 3. *cap.* 1. *q.* 3. *art.* 4. *numer.* 14. *&* 15. & sic quasi per indirectum potest cogere venditorem census ad pretij restitutionem, & census redemptionem, eodem modo dicendum videtur, quod licitè possit illum compellere ad sibi restituendum pretium, quod in redemptionem dicti census erogauit.

Hoc tamen existimarem procedere dummodo cesset omnis suspicio, vel præsumptio collusionis inter emptorem census, & ipsum fideiussorem, ex qua posset probabiliter dubitari quod fideiussor dictum censum redemerit contemplatione ipsius emptoris, & propter illius commoditatem per ea, quæ dicunt Ioan. Petr. Fontanell. *de pact. nuptialib. clausul.* 4. *glos.* 18. *part.* 3. *num.* 8. *&* Giurb. *dec. Sicil.* 85. *n.* 10. *&* 44 *part.* 1. circa pactum de redimendo censum intra certum tempus, quod valeat inter venditorem census, & illius fideiussorem, quod valeat dummodo cesset huiusmodi suspicio, & præsumptio: quod nos quoque diximus supra in addition. *ad d. par.* 2. *cap.* 1. *quæst.* 3. *art.* 8. *nunc q.* 60. *num.* 4.]

Si autem † is, qui censum imposuit, vel alias ad illius solutionem tenebatur, decedat cum pluribus hæredibus, quod quilibet ex eis non possit cogere dominum, & creditorem census ad reuendendum sibi portionem ad quam ex propria persona, & ex suo iure hæreditario tenetur, dicit Roderic. *in suo tract. de ann. redditib.* 1. *q.* 18. *num.* 36. cuius tamen dicti veritas dependet, & ex iis, quæ nos dicemus *infra hac ead. q.* 3. *art.* 8. *seu q.* 110. 8

Cæterùm † quod vnus ex dictis hæredibus possit totum censum redimere, & dominus census possit cogi, & compelli ad totum censum illi soli insolidum reuendendum, videtur suaderi posse ex communi scribentium traditione, in *l. stipulationes non diuiduntur, ff. de verb. oblig.* qua volunt, quod is qui emit rem à pluribus cum pacto de reuendendo cogi possit ab vno tantum ad integram rem reuendendam Ias. *ibi, num.* 21. *vers. tene, quod* Boet. *decis.* 241. *num.* 2. & alij multi congesti à Cagn. *in l.* 2. *C. de pact. inter emptor. & vendit.* Rube. Alexand. *consil.* 90. *numer.* 4. *vbi multos allegans, illam optima ratione confirmat, & de magis communi testatur prout facit etiam* Mastrill. *decis.* 21. *num.* 1. *&* 3. qui tamen veriorem existimat contrariam nisi in duobus casibus videlicet. Nisi vnus ex cohæredibus habeat ius cessum, vel mandatum ab aliis, aut nisi volens redimere caueat se restituturum partem eorum cohæredibus, & de seruando indemnem reuendentem primam tamen opinionem simpliciter amplexi relati hic in tractatu. 9

Nec videntur necessariæ considerationes *Mastrill.* Non prima, quia eo casu non fieret redemptio ab vno tantum ex cohæredibus, sed ab omnibus, nam si habeat Ius cessum, vel mandatum ab aliis, non ipse sed cedens, vel mandans diceretur redimere ex quo cessionarius representat personam cedentis. Surd. *cons.* 322. *num.* 3. *& cons.* 424. *n.* 22. *lib.* 3. Thom. Non. *cons.* 84. *in princ.* Mastrill. *consil.* 5. *numer.* 113. & est illius imago Costa *de ratione* Rotæ *quæst.* 115. *n.* 5. *& q.* 223. *n.* 9. & procurator censetur eadem persona cum domino *l. ossa ff. de religio. & sumpt. funer.* Surd. *cons.* 99. *n.* 23. *lib.* 1. & gesta per procuratorem dicuntur gesta per dominum, Rota *genuens. dec.* 67. *n.* 2. cum personam procuratoris ex persona domini metiamur. Magon. *dec. Lucens.* 71. *num.* 4.

Non etiam secunda, quia in redemptione census communis non videtur necessaria cautio requisita à *Mastrill.* Nec respectu cohæredum pro quibus redimens, vel facit rem vtilem redimendo censum ex qua redemptione ipsi quoque liberantur ab onere soluendi in futurum illius fructus, vt supra hoc eod. art. dictum fuit, vel emendo illum non facit aliorum conditionem deteriorem, cum eadem obligatione soluendi fructus dicti census qua tenebatur erga reuendentem teneantur erga cohæredem ementem. Nec etiam respectu reuendentis ex quo recipiendo integrum pretium census ab vno redimente, non possit esse in aliquo

quo damno, alij cohætedes nil poſſint ab eis repetere, nec aliquid illis reſtituere teneatur, immo eorum debitum fuit mediante redemptione cenſus diſſolutum.] & in terminis tedemptionis cenſus hoc dicit Foller. *in d. verbo, instrumentum gratiæ n.17. verſ. aut vult redimere & n.39.* Bened. Bon. *in ſuo tract. de cenſibus art.91. n.124. in fine* Boccac. *in d. ſuo tract. de cenſibus part. 2. num.108. Et cum* Foller. *hanc ſententiam ſequitur etiam* Alex. Trentacinq. *var. reſol. vol.1. lib.3. in tit. de cenſibus reſolut.1. n.11. verſ. primo.*

Et ita ſententia poteſt comprobari auctoritate Rotæ *in illa Reatina Iuris redimendi, 20. May, 1628. coram* R. P. D. Veroſpio, *quæ eſt poſt tract. deciſ.490. n.7. vbi ex* Tiraq. & Mantic. *in locis ibi allegatis,* fuit reſolutum quod ius tedimendi tem venditam cum pacto de tedimendo poſſit exerceri ab vno tantum ex pluribus hæredibus venditoris dummodo offerat totum, & integrum pretium, & atteſtatur ita alias fuiſſe reſolutum *in eadem cauſa coram* b m. Butatto, *ſub die 22. Iunij, 1626. prout verè reſolutum fuiſſe apparet ex dec.504. poſt tract.*]

10 Quomodo † autem ſuccurratur hoc caſu hætedi redimenti integrum cenſum, diſtinguendum eſt: An hæres iſte verè cenſum redemerit, & titulo tedemptionis cenſum cum effectu extinxerit. An verò illum titulo veræ, & realis emptionis acquiſiuerit vt primo caſu, cenſu extincto nil aliud à cohæredibus poſſit deſiderare quam reſtitutionem eius partis pretij in redemptionem erogati, quæ proportionabiliter cohætedes tangeret, *arg. l. pro hæreditariis, C. de hæredit. actione.* Se-
11 cundò † verò caſu cohetedes non remaneant liberati
ab onere ſolnendi cenſum pro eorum hæreditaria portione eiſdem tangente, ſed teneantur ſoluere illum cohætedi ementi, facta tamen eis Iurium ceſſione à cohætede cenſum emente, & dempta portione eidem hætedi ementi pro ſua perſona tangente, iuxta ea quæ de pluribus correis ac pluribus fideiuſſoribus inſolidum obligatis cenſum ementibus, diximus *ſupra par.2. c.2. q.2. art.5. nunc quæſt.71.*

12 Sed maior eſt difficultas, † an ſi vnus ex pluribus hætedibus debitoris cenſus fuerit admiſſus ad tedimendum dumtaxat partem illius ſibi tangentem iure hæreditario remaneat liber ab obligatione ſoluendi illum pro teliquis partibus quas non tedemit, & non eſſe liberatum, videtur concludendum ex traditis per Doctor. *in d. l. Stipulationes non diuiduntur, ff. de verb. obligat.* Boer. *dec.251. ſub num.1. & per* Cagnol. *in dict. l.2. n.102. per tot. & ſignanter verſ. non eſt tamen, C. de pact. inter empt. & vendit.* à qua ſententia non eſſe recedendum in conſulendo, & iudicando, dicit Iaſ. *in d. l. Stipulationes non diuiduntur, n. 20.* & comprobatur
13 in propoſito: Quia licet actio † perſonalis ſit diuidua
ita vt hætedes teneantur dumtaxat pro portionibus
hæreditariis *d. l. pro hæreditariis, C. de hæreditar. act.* ta-
14 men † quia pro cenſu datur actio hypothecaria inſolidum contra quemlibet ex hætedibus poſſidentem aliquam ex rebus hæteditariis obnoxiis oneri cenſus, Bart. *& alij communiter, in l.3. C. de negot. geſt. l. rem hæreditariam, ff. de euict. l. pignoris, ff. de pignor. & nos diximus ſupra part.2. cap.2. quæſt.5. art.9.* ſequitur quod vnus ex hætedibus partem bonorum hæteditariorum redimendo partem cenſus ſe à ſolutione reliquæ partis non redemptæ, non poſſit liberare quominus ſaltem actione hypothecaria valeat conueniri, vt dictum fuit *ſupra d. part.2. cap.2. q.2. art.9. ſeu q.98.*

15 Conſulitur † autem indemnitati iſtius, qui per redemptionem partis ſuæ, vult ſe à curſu vſurarum, & annuæ præſtationis cenſualis liberare in futurum, vt agat contra cohætedes quod etiam ipſi eorum partem dicti cenſus redimant, ad quam redemptionem faciendam poteſt iure medio illos compellere, argum. *tex. in l. hæc conſequenter, §. Celſus, & in l. hæredis, §. idem iuris, ff. fam. herciſ. cum aliis apud* Boccac. *in d. ſuo tract. par.2. num.107.* Bon. *d. art.91. num.124.* Foller. *in dict. verbo, instrumentum gratia, num.38.* Felician. de Solis, *in ſuis Commentar. de cenſibus, tom.1. lib.4. cap.1. numer.10. & tom.2. eod. lib.4. & cap.1. num.10. vbi hoc comprobat, & exornat.* Licet hoc neget Ludou. Auend. *d. tract. cap.101. num.11.*

[Sed incidit aliquando quæſtio An † is, qui reco- 16
gnouit bonam fidem venditoris cenſus, poſſit cogere emptorem illius ad ſibi illum reuendendum, & cum illa diſcuteretur in Sacro Rotæ Auditorio fuit in effectu reſolutum cum diſtinctione. Aut recognitio bonæ fidei fuit facta in eodem inſtrumento, in quo cenſus fuit venditus, & tunc emptor poſſit compelli ad faciendam retrouenditionem recognitori bonæ fidei. Aut recognitio bonæ fidei fuit facta in inſtrumento diſtincto, & ſeparato, & eo caſu recognitor bonæ fidei non poſſit cogere emptorem cenſus ad illum ſibi reuendendum. *Et ita fuit deciſum in vna Maceratenſi cenſus 24. Ianuarij, 1601. coram* Reuerendiſſ. D. Coccino Decano, *quæ inter eius deciſiones impreſſas eſt dec.15. num.1.*]

SVMMARIA.

1 *Cenſum extinguere, & redimere pro alio quilibet poteſt ſecundum Rotam.*
2 *Contrarium ſenſiſſe videtur eadem Rota in aliis cauſis. Conciliantur opiniones, n.4. & ſeqq.*
3 *Extinctio cenſus pendet à voluntate debitoris illius.*
5 *Soluere pro alio quilibet poteſt.*
6 *Bulla Pij V. ſuper cenſib. in verſ. Poſtremo cenſus omnes. Intellectus.*
7 *Suſcipiens onus extinguendi cenſum ab alio impoſitum, illum redimere poteſt.*
8 *Debitor cenſus non remanet liberatus ab onere ſoluendi illum ex eo quod quis ſuſcipiat in ſe onus eum extinguendi.*
9 *Delegatio dici non poteſt, quando tempore obligationis abeſt creditor, nec de illius conſenſu conſtat.*
10 *Suſcipiens in ſe onus extinguendi cenſum, illum redimit tanquam principalis debitor.*
11 *Suſcipiens onus extinguendi cenſum cum certis conditionibus, non tenetur extinguere, niſi cum eiſdem conditionibus.*
12 *Immo aliter extinguens, extinctio non ſuffragatur.*
[*Cenſum in ſe accollans cum onere illum extinguendi non poteſt cogi à debitore cenſus, vt illius pretium conuertat in aliam cauſam.*
Neque compelli poteſt à creditoribus ipſius debitoris.]
13 *Redimens cenſum pro alio, fruſtra deſiderat iurium ceſſionem ſibi fieri.*
14 *Nemo cogi poteſt ad contrahendum.*

An quis poſſit pro alio cenſum redimere.

QVÆSTIO CV.

aliàs part. 3. cap. 1. qu.3. ar. 3.

IN propoſito articulo, An aliquis extraneus poſſit pro eo, qui ad cenſus ſolutionem tenetur illum redimere, & extinguere, vario modo videtur ſenſiſſe
Rota Romana. Nam † *in vna Romana cenſus,* 10 *De-* 1
cembris, 1603. coram b.m. Litta, *quæ eſt impreſſa in fine tract. deciſ.271. num.5. & ſequent,* videtur ſimpliciter,
& indiſtinctè tenere partem affirmatiuam; In † con- 2
trariam verò ſententiam eadem Rota *videtur tranſire*

coram

coram Reuerendo Patre Domino Manzanedo, 13. *Iunij*, 1608. *in illa Romana census, quæ ibidem est decisione* 238. *n.* 5. quam negatiuam opinionem *eadem* Rota antea senserat *coram* bon. m. Corduba, 19. *Iunij*, 1595. *in vna Faueutina bonorum, quæ est ibidem decisione* 153.
3 *num* 6. *&* 7. ea ratione, quia † extinctio census pendet à mera, & libera voluntate illius, qui est dominus fundi censui suppositi, vt expressè sancinit Pius V. *in sua Bulla super forma creandi census, in vers. postremò census omnes* in illis verbis, *sed etiam posse pro eodem pretio, &c. & in vers. pacta etiam continentia pretium census, &c.* Eandem sententiam negatiuam videtur amplexa Rota *coram* R.P.D. Pitouano, *in vna Anconitana recumaria*, 23. *Ianuary*, 1612. *quæ est in recollectis per* Farin. *dec.* 373. *num.* 6. *part.* 1. ea ratione, quia ad recipiendam retrouenditionem requiratur mandatum, authoritate eiusdem Rotæ *in Ariminensi census*, 1. *Iuly*, 1580. *coram* Seraph. *dec.* 831. *Sed certè* Rota *coram* Seraph. solùm dixit quòd nemo potest reuendere censum absque mãdato (quod in tantum est verum, vt ad dictum effectum requiratur mandatum speciale, vt dicemus *infra hac ead. q.* 3. *art* 7. *seu q.* 109 *num.* 49. non autem dixit, quod ad recipiẽdam retrouenditionẽ requiratur mandatum; Immo requiri non videtur verius, per rationes quas considerauit eadem Rota *coram* b m Lita, 10. *Decembris* 1603. *in illa Romana census, quæ est post tract. dec.* 271. *num.* 5.
4 Ego verò omissa disputatione crederem has contrarias opiniones posse facili negotio ad concordiam reduci per distinctionem quam facit Bald *in cons.* 190 *n.* 2. *lib.* 5. quam in proposito amplectitur Felician. de Solis, *in suis Commentar. de censib tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 11. *vers. verum*, *&* Gaspar. Roderic. *in suo tractat. de annu. redditib. lib.* 2. *q.* 16. *n.* 6. videlicet, an iste extraneus velit simpliciter censum redire. & vlterius non desideret, aut verò vltra reuenditionem desiderat etiam cessionem iurium. Nam in primo casu veriorem esse existimo affirmatiuam opinionem Rotæ *in illa Romana census coram* b. m. Lita, quam proximè allegauimus ea
5 potissimum ratione, quia † quilibet potest pro alio soluere, & aliena negotia vtiliter gerere, *l. soluendo, ff. de negot. gest. l. si pro me, l. decem, §.* 1. *l. solutionem, ff. de solut.*
Nec repugnat *d. Constitutio Pij V.* supra allegata,
6 quoniam † non procedit prohibendo quo ad alios, sed disponendo quo ad dominum fundi, quod illi liceat quandocumque censum redimere, & propterea non est ab illa sumendum argumentum, nec extendenda ad correctionem iuris communis, quod minus, quàm fieri potest est corrigendum, *c. cum dilectus, ext. de consuet.* Rom. *cons.* 197. *n.* 2. Alex. *cons.* 106. *n.* 9. *lib.* 5. Corn.
7 *consil.* 115. *col. penult. lib.* 2. Et multò † magis hoc esset recipiendum, si ille extraneus recepisset in se onus ad fauorem debitoris census de illo extinguendo;
8 Quo tamen casu licet † per istam accollationem debitor census non remansisset liberatus, iuxta *not. in l. si pupillo, §. fin. ff. de solut. & per* Dec. *cons.* 107. *sub num.* 1. *versic. & ita in tali delegatione, & n.* 2. *& diximus supra hac ead. q.* 3. *art.* 1. *seu q.* 102. *n.* 16. *& clarè voluit* Rota *in illa Romana census*, 13. *Iunij*, 1608. *coram* R.P.D. Manzanedo, *quæ est impressa post tract. dec.* 238. *num.* 1. *vers. quibus non obstat, & numer.* 2. *& in vna Tiburtina census coram* R. P. D. meo Vbaldo, *die* 17. *Iunij*, 1615. *quæ reperitur impressa post tract. decis.* 279. *n.* 7. *vers. vlterius iniusta, & rursus die* 4. *Maij* 1616. *quæ est ibid. dec.* 280.
9 *num.* 4. *vers. circa tertium*, cum † hæc non fuerit vera delegatio stante absentia domini census, nec de illius consensu constet. Bar. *in l. singularia, num.* 18. *&* 19. *ff. si cert. pet. & voluit* Rota *coram* R.P.D. Manzanedo, 13. *Iunij*, 1608. *in dicta Romana census, quæ est post tractat.*
10 *decis.* 238. *numer.* 2. *&* 3. attamen † videtur quod non vti extraneus, & tertius, sed potius tanquam principalis debitor sit considerandus, cùm teneatur, & obligatus sit ex proprio facto, & ex proprio contractu constituendo se soluturum, & censum redempturum pro alio, argum. *§. de constituta, & ibi not. per Doctor. Inst. de act.*
In hoc autem casu quando quis assumit in se onus extinguendi censum pro alio, est obiter adnotandum.
Quod si † iste obligauit se ad soluendum pecunias in 11
extinctionem census cum aliquibus pactis, conuentionibus, & conditionibus, puta, quòd pecuniæ illæ erogentur in emptionem bonorum immobilium vel aliorum censuum, non tenetur censum extinguere, nec pecunias soluere aliter, quàm vti fuit conuentum, & non soluendo non potest dici, quod sit in mora soluendi, & extinguendi, vt fuit resolutum *coram* Illustrissimo Cardinali Lancelloto, *in vna Romana Saluiani Interdicti primu*, 10. *Decembris*, 1599. *quæ est impressa post tract. decis.* 281. *num.* 2. *&* 4. *& rursus die* 21.
Martij, 1600 *ibidem decis.* 282. *num* 1. *&* 4. Immo † si 12
aliter pecunias in extinctionem census solueret quam in emptionem bonorum stabilium vel aliorum censuum talis extinctio ei non suffragaretur, vt in his terminis dicit Steph Gratian. *disceptat. Forens. tom.* 1. *c.* 45. *num.* 2.
[Ita nec debitor census potest mutando voluntatem cogere eum, qui in se dictum censum accollauit cum onere extinguendi, vt illius pretium in aliam causam conuertat, nec illius creditoribus, etiam anteriorem hypothecam habentibus id permittitur: vt resoluit Rota *coram* Gregor. XV. *decis* 362. *n.* 8 *&* 10.]
In secundo † verò casu quando iste extraneus vltra 13
reuenditionem census desiderat sibi à domino census fieri concessionem iurium, verior est opinio negatiua, vt post alios quos allegat firmat Ludou de Auend. *in suo tractatu, de censibus Hispan. cap.* 106 *numer.* 6. & ita intelligenda est Rota *in illa Romana census*, 13. *Iunij*, 1608. *coram* Reuerend. P. D. Manzanedo, *quæ est post tractat. decis.* 238. *& illa Fauentina bonorum coram* bon mem. Corduba, 19. *Iunii*, 1595 *quæ est ibid. dec.* 153. quod non possit cogere dominum census ad illum reuendendum cum cessione iurium: Quia cùm eo casu resultet quidam contractus ex quo processione iurium debet solui pecunia, *l. Papinianus, ff. mand. l. Modesti-*
nus, ff. de solut. nemo † cogi potest ad contrahendum, 14
& vendendum, *l. inuitum, Cod. de contrah emptione, l. nec emere, C. de iur. deliber. l. quod nostrum, ff. de regul iur.* & ita concludit Bal *d. cons.* 190. *n.* 2 *&* Roderic. *d. q* 16. *num.* 7.
Ratio autem differentiæ, quæ considerari potest inter vnum casum, & alterum de prædictis, ea esse potest quia quando agitur de sola, & simplici redemptione, tractatur de liberando debitore à nexu suæ obligationis, & ab onere soluendi censum, & quilibet soluendo pro alio potest illum liberare *d. l. soluendo*, cum aliis allegatis. sed quando petitur cessio iurium, non agitur vt debitor liberetur, sed vt huic redimere volenti ius acquiratur. quæ valdè inter se differre, docet, Felician. *d. n.* 11. *versiculo verum.*
[Pro declaratione autem conclusionis factæ in hoc secundo casu videndus est Surd. *consil* 526. *n.* 11. *lib.* 4. *&* Giurb. *decis. Sicil.* 87. *n.* 21. *vers. nec obstat cum tribus num. seqq.*]

SVMMARIA.

1 *Debitor census non potest cogi ad illius redemptionem.*
2 *Etiam quod per Iudicis sententiam condemnetur ad pretij restitutionem.*
3 *Limitatur* 1. *si debitor census denunciauit domino illius futuram redemptionem.*
[*Emptor census potest cogere venditorem ad illum redimendum*

mendum etiam post annum disdicta si intra annum dolosè,& litem substinendo redemptionem distulerit.]

4 *Limitat. 2. quando census fuit impositus super re aliena, non consentiente domino fundi.*

5 *Emens censum impositum super re aliena sciente, non potest iuste recipere annuos census.*

6 *Limit. 3. quando census fuit impositus super re subiecta fideicommisso illo purificato.*

7 *Limitatur 4. quando census fuit impositus super re feudali, seu emphyteutica, feudo, & emphyteusi finita.*

8 *Agens ad restitutionem pretij census ex eo, quod sit impositus super re aliena, vel fideicommisso subiecta feudali, vel emphyteutica, debet pretium repetere ratione damnorum, & interesse.*

9 *Imponens censum scienter super re non libera asserens illam esse liberam, potest conueniri executiuè ad pretij restitutionem.*

10 *Limitatur 5. quando in contractu census sunt obligata Communitates Status Ecclesiastici, & earum bona.*

11 *Limit. 6. quando dominus fundi illum dolosè destruxit & reddidit penitus infructuosum.*

12 *Limit. 7. quando domino census non fuerunt adimpleta promissa in contractu census.*

[*Interesse, quod venit ex natura contractus, debetur etiam nulla precedente conuentione.*

Ex contractu conditionali non potest agi, nisi iustificata purificatione conditionis.

Obligatus renouare fideiussores in contractu census liberatur si dominus census lapso termino prefixo ad renouandum, recipiat fructus census.

Pactum resolutiuum conceptum verbis directis operatur resolutionem ipso iure.

Secus si sit conceptum verbis obliquis, quia tunc requiritur declaratio.

Contractu census resoluto, fructus illius non debentur.

Fructus census debentur ex contractu, cuius resolutio pendet à voluntate contrahentium.

Pactum resolutiuum conceptum verbis obliquis non operatur retro translationem dominij ipso iure.

Limitatur, Si sit adiecta clausula eo ipso, vel similis num. 12.

Fructus census debentur domino census, qui illius pretium soluit etiam quod non sit præstitus fideiussor, non obstante pacto, quod fructus non soluantur donec fideiussor præstetur.

Venditor morosus in adimplendo promissu emptori, qui pretium soluit tenetur ad interesse recompensatiuum.]

13 *Limit. 8. quando inter partes fuit initum pactum iuratum, quod debitor morosus possit compelli ad pretij restitutionem.*

14 *Limit. 9 quando inter venditorem census, & illius fideiussorem fuit factum pactum, quod teneatur illum intra certum tempus redimere.*

15 *Idem si tale pactum sit initum inter venditorem census, & eum qui illius bonam fidem recognouit.*

[*Accollans in se censum tenetur illum extinguere.*

Promittens extinguere censum certo tempore potest cogi, vt illo tempore extinguat.

Obligatus ad factum tenetur facere cum primum potuerit.

Promittenti extinguere censum, nullo statuto tempore, est iudicialiter præfigendus terminus, intra quem extinguat.

Interpellatio ad extinguendum censum quomodo fiat.]

16 *Limit. 10. quando census fuit ab initio nullus.*

17 *Vel fuit declaratus nullus per Iudicis sententiam.*

18 *Census est nullus, quando domino census dantur pignora pretiosa, & uquiualentia retinenda donec census redimatur.*

19 *Secus si sint retinenda donec præstetur fideiussor.*

20 *Vel dominus census illa habeat in causam iudicati.*

21 *Limit. 11. quando census fuit impositus super fundo non libero, sed alteri oneri obnoxio.*

[*Census constituto super re non libera potest repeti pretium condictione causa data.*

Pactum, quod si fundus census detegatur non liber, possit repeti pretium, est licitum]

22 *Limit. 12. in censu imposito super fundo empto cum pacto de redimendo, sequuta illius redemptione.*

23 *Limitat. 13. quando dominus census efficitur dominus fundi censuati.*

24 [*Venditor census in casibus in quibus tenetur ad pretij restitutionem, si sit morosus, tenetur emptori ad interesse.*

25 *Debitor post moram tenetur ad interesse.*

26 *Interesse hoc quomodo taxetur.]*

Debitor census an aliquo casu cogi possit ad illum redimendum.

QVÆSTIO CVI.

aliàs part. 3. cap. 1. qu. 3. ar. 4.

CVm ex Constitutione Pij V *super forma creandi census, in versic. Pacta etiam continentia pretium census, ab inuito, aut ob pœnam, aut ob ullam causam repeti posse, &c.* fuerit expresse dispositum, quod † debitor 1
census non possit compelli ad illum redimendum, & extinguendum, Quod pro generali regula amplexa fuit Rota *coram* b.m. Card. Pamphil. 29. *Nouemb.* 1593. *in illa Romana census, quæ est impressa post tract. dec.* 283. *n.* 4. & coram b.m. Litta, 23 *Iunij*, 1600. *in Romana Saluiati Interdicti, quæ est ibidem dec.* 272. *n.* 6. & *nos comprobauimus supra part.* 2. *cap.* 1. *q.* 1. *art.* 7. *nunc q.* 50. Etiam
† quod per Iudicis sententiam fuerit condemnatus ad 2
restitutionem sortis, vt declarauit Rota *coram* R.P.D. Sacrato, 20. *Nouembris*, 1600. *in illa Romana census de Paluttiis, quæ est post tract. decis.* 64. *num.* 1. Videndum nunc est an ab ista generali regula liceat aliquo casu recedere

In quo articulo Ego reperio fuisse consideratos aliquot casus per Scribentes, in quibus possit debitor census compelli ad restitutionem pretij, quod in venditione census receperat, quorum.

Primus † est ille, quem considerat *Pius V. in d. sua* 3
Constitutione, videlicet: Quando debitor census denunciauit creditori, & domino illius futuram eius redem-
ptionem. Si enim postea eum pæniteat & nolit am- 4
plius redimere, potest transactis duobus mensibus disdictæ intra annum cogi, ad faciendam redemptionem, vt expresse disposuit ibi Pius V. & *sequuta fuit* Rota *coram* b.m. Iusto, 16. *February*, 1604. *in illa Anconitana bonorum, quæ est post tract. dec.* 277. *n.* 8.

[Ista autem cóclusio non est ita ad litteram, & iudaicè intelligenda, vt dũtaxat intra annum possit emptor census cogere emptorem ad redimendum post disdictam ab eo factam, quin aliquando etiam transacto anno possit illum compellere vt redimat. Quid enim si venditor, transactis duobus mensibus fuerit ab emptore interpellatus intra annum, vt censum redimat, ipse autem hanc redemptionem facere recuset, & super hoc inter eos lis agitetur sine intermissione, adeò vt labatur annus ante illius finem: cur non debeat hoc casu venditor compelli etiam post annum ad redimendum, ne propria culpa, & proprius dolus illi contra iuris regulas patrocinetur, & ita hanc conclusionem intelligit Io. Bapt. Madius *in suo tract. quem inscripsit Censuum requisita, & instr. form. circa nonum quæsit. n.* 3.]

4 Secundos caſus eſt † quando cenſus fuit impoſitus ſuper re aliena ignotáte,& non conſcotiente illius domino, nam agi poteſt contra venditorem cenſus, vel vt pretium reſtituat, vel vt aliam rem propriam ſubiiciat, non ſulùm ſi ſequuta fuerit euictio rei ſubiugatæ, vt dicit Mich.Salon. *in ſuo tract.de contract. & commerc. human.in tit. de cenſib. controuerſ.*14. *num.*8. *verſ. tertia concluſio*, Gaſp.Roderic. *in ſuo tract. de annu.redditib. lib.*2. *q.*9. *num.*73. Verùm etiam ſi euictio adhuc ſequuta noo fuerit; vt reſoluit Rota *coram* Seraph. *dec.* 321. *part.*1. *quæ eſt apud* Boccac. *in tract. de cenſib. part.*2. *n.*147.*in* 2. *difficult. & ſequitur* Petr.Caball.*conſ. ciuil. lib.*1. *conſ.* 94. *n.*5. & cum hac ſententia non obſcutè tranſiuit Nauar. *in ſuo Comment. de vſur. n.*119.
5 quo loci propterea affirmat, † quod is qui emit cenſum poſitum ſuper re,quam ſciebat eſſe alienam,& ſimulat ſe ignorare, vt poſſit, quando voluerit compellere venditorem ad reddeodum ſibi pretium eo ſub prætextu quod conſtituerit cenſum ſuper re quæ non erat ſua, non poteſt iuſtè recipere annuas reſponſiones cenſuales, & ſequitur Roder. *d. num.*73. & oos de hac re diſſeruimus *ſupra part.*1.*cap.*2.*q.*1. *art.*1. *vel q.*14. *n.*10. *& ſeqq.*

6 Tertius addirur caſus, † quando cenſus fuit impoſitus ſuper re fideicommiſſo, & reſtitutioni ſubiecta, nam purificato fideicommiſſo poſſe compelli debitorem cenſus, vt illum redimat,& prætium reſtituat fuit reſolutum *coram* b.m.Penia, 20 *Martij*, 1600. *in illa Bononienſi cenſus, quæ eſt poſt tract. dec.*46.*num.*2. *& coram* Illuſtr.Cardin. Lancellotto, 10. *Iann.*1605. *quæ eſt ibid. dec.*137. *num.*1. *& nos diximus ſupra d part.*1. *cap.*2. *q.*1. *art.*6. [*& hunc, & ſuperiorem caſum amplectitur nobis citatis* Martius Medices *dec.Senenſ.*31.]

7 Quartus his ſimilis addi poteſt caſus † ſi ceuſus fuerit impoſitus ſuper re feudali, vel emphyteutica, nam feudo,& emphyteuſi finita dominus cenſus agere poteſt, vt ſibi ſors principalis reſtituatur cùm cenſus ſit reſolutus, vt tradit Leonard Leſſ. *in tractatu, de Iuſtit. & iure, lib.*2 *cap.*22. *dubitat.*12.*n.*79. *& nos dicemus infra q.*116. *alias hoc eod. cap* 1. *quæſt.*7.

8 Illud tameo animaduertendum eſt, † quòd in terminis horum trium poſteriorũ caſuum dominus cenſus non debet ſimpliciter agere, vt illius debitor cenſum redimat, ſed vt dictam reſtitutionem pretij faciat ratione damnorum,& intereſſe quæ ipſe dominus cenſus paritur, vt videtur ſentire Felician de Solis, *in ſuis Commentar.de cenſib.tom.*1 *lib.*1. *cap.*4. *n.*12 *in fin. verſ. Præterea infertur, refert & ſequitur* Mich. Salon. *d. n.*8. *verſ. ſunt qui exiſtiment, & verſ.ſeq.& placuit* Rota *coram* Illuſtr.Cardin. Lancellotto, *in illa Romana cenſus,* 10. *Iann.*1605.*proximè citata,n.*1.[hoc idem concludendum eſt io caſu, quo debitor cenſus cum clauſula obligationis cameralis promittat relaxare indemnem fideiuſſorem, & illum eximere,& liberare ab obligatione, nam ſi illi fides non ſeruetur, poterit agere ad ſortem, non quidem vti ad ſortem,& pretium cenſus, ſed tanquam ad intereſſe, vt firmauit Rota *coram* b.m Manzanedo, *in Senogalienſi Saluiani*, 5. *Maij*, 1627.*poſt tract.dec.*531. *num.*11.]

9 Verùm † ſi quando venditor cenſus illum impoſuit dixit fundum eſſe liberum, & ſciebat hoc falſum eſſe, poterit contra eum agi ad pretij reſtitutionem etiam executiuè, vt poſt Seraph. *deciſ.*161. *numer.*19 *part.*1. *dicit* Zacchi.*ad* Galleſ. *de obligat. camerali, quæſt.* 37. *num.* 56.

10 Quintus adiungi poteſt caſus † quando in contractu cenſuali ſunt obligatæ Communitates Status Eccleſiaſtici, ita enim fuit ſancitum per *Sixtum V.* per quandam ſuam ſpecialem Conſtitutionem de qua meminit Rota *coram* b.m Litta, *in vna Romana pecuniaria ſeu prætenſorum cenſuum.* 6. *Martij*, 1598. *quæ reperitur impreſſa poſt tract.dec.* 284. *num.*2.

Sextus eſt caſus † quando dominus fundi ſuper quo 11
cenſus impoſitus, & collocatus fuit, dolo, & fraude, fundum ipſum omnino deſtruxit, vel reddidit penitus infructuoſum, vt firmat Leonard. Leſſ. *in d. ſuo tract. de iuſtit. & iure lib.*2. *cap.*22. *dubit.*12. *num.*91. Nauar. *in dict. ſuo Commentar. de vſur. num.* 118. *quæſt.*25. Feroand. Rebell. *in ſuo tractat. de oblig. Iuſtit. libr.* 10. *q.*6.*num.*18. *& nos diximus ſupra hoc cap.*1.*quæſt.*1.*art.*3. *nunc quæſt.*101.

Septimus caſus addi poteſt, † quando domino cen- 12
ſus non fuerunt adimpleta ea, quæ ſibi promiſſa fuerunt tempore venditionis cenſus circa dationem fideiuſſorum,& alia ſimilia, ſi enim agat ad implementum, & loco, & in defectum adimplementi, ad damna, & intereſſe poterit repetere ſortem principalem, non vti pretium cenſus ſed vti iotereſſe, Steph.Gratian.*diſcept. Forenſ.tom.*2. *cap.*301. *num.*6. [*& repetit tom.*4. *cap.*717. *num.*2.] Sigiſmuod. Scacc. *in ſuo tract. de commerc.* § 1. *quæſt.*7.*part.*2. *ampliat.*8. *num.*293. *& nos diximus ſupra part.*2. *cap.*1.*q.*2.*ſeu q.*52.*num.*30. *& faciunt quæ in ſimili dicta ſunt hoc eodem artic. num.*8. *& hanc eandem ſententiam amplexa fuit* Rota *coram* bon.mem.Cantuccio, 11. *February*, 1583. *in vna Romana cenſus, ſeu dotis, quæ eſt impreſſa poſt tract. deciſ.*285. *num.*3. *& multorum auctoritate firmauit in vna Rom. emptionis*, 27. *Februarij*, 1603. *coram* Illuſtriſſimo Cardinal. Luduuiſ. *quæ ibid. eſt* 286. *num.*4. *& ſeqq.& repetiit coram* R.P.D.Coccino Decano, 27. *Martij*, 1607. *in illa Meliricenſi cenſus, quæ eſt ibid. dec.*87.*num.*5.

[Hæc autem concluſio quò ad obligatiooem ſoluendi intereſſe amplianda eſt, vt procedat etiam quod nullum pactum interceſſerit, inter contrahentes ſuper dicto intereſſe, nam ex natura contractus contrahentes tenentur ad inuicem ad omnia damna, & iotereſſe, *l. ſtipulatio iſta in princ. & ibi* Alex Iaſ. *& alij communiter ff de verb oblig.* Et is qui tenetur ad intereſſe, tenetur etiam ad rei pretium eadem actione,& eodem contractu, vt multorum auctoritate dicit Maſtrill. *dec. Sicil.* 279.*n.*9. *lib.*3. Nam ſub nomine intereſſe venit etiam ſors ipſa principalis, vt concludit ibi Maſtrill. *d.n.*9.*& dicitur hic in tract. hoc num.*12.

Debet etiam iſta concluſio limitari primò vt ooo procedat quando promiſſio non fuit ſimplex, & pura, ſed conditionalis: eo enim caſu ad effectum, vt agi poſſit ad recuperationem ſortis, non ſufficit dicere, quod oon ſint adimpleta promiſſa ſed opus eſt etiam docere exiſtentiam,& adimplementum conditionis, vt plene reſoluit Rota *coram* R.P.D Remboldo, *in vna Romana vinea*, 10. *Martij*, 1623 *quæ eſt poſt tractat. deciſ.*434. *n* 8. vbi cùm impoſitor cenſus ſuper vinea emphyteutica promiſiſſet facere conſentire dictæ impoſitioni dominum directum non ſimpliciter, ſed ſub conditione, quatenus dictus conſenſus eſſet neceſſarius, & non aliàs, aliter nec alio modo; Rota declarauit nullam, & iniuſtam ſententiam, per quam fuerat relaxatum mandatum contra impoſitorem cenſus pro reſtitutione ſortis ſub prætextu, quod non fuiſſet obtentus conſenſus domini directi; Iniuſtitia autem deducebatur, quia non fuerat per emptorem cenſus iuſtificatum quod talis conſenſus ſub conditione promiſſus eſſet pro validitate dictæ impoſitionis oeceſſarius.

Secundò limitatur. vt non procedat quando dominus cenſus poſt lapſum termini præfixi ad præſtandum, vel renouandum fideiuſſiones, vel alia adimplendum, recipit fructus dicti cenſus, nam per huiuſmodi receptionem videtur renunciaſſe huic obligationi;& oneri præſtandi, vel renouandi fideiuſſores, & alia adimplendi, vt multorum auctoritate concludit Gratian. *loquens in obligatione præſtandi fideiuſſores in contractu ſocietatis officij diſceptat. Forenſ. tom.*2. *capit.*301. *num.*36. *cum multis ſeqq. & plenius c.*302.*n.*6. *cum ſeqq.*

& resoluit Rota *in vna Aquilana relenationis indemnitatis coram* Robustet. *quæ est* 113. *part.*1. *diuers.* *n.*6.

Nam cùm illud tempus intelligatur oppositum causa limitandi obligationem per ea, quæ deducit Gabr. *cons.*65.*n.*3.*&* 12.*lib* 2. videtur inclusum pactum quod lapso dicto tempore non possit amplius peti dicta renouatio, *vt per* Gabr. *ibid. n.* 2. *auctoritate* Castr. *in l. epistola* §.*fin. ff. de pact.*

Secus autem si non sit præfixum certum tempus ad renouãdos fideiussores, sed talis renouatio sit collata ad beneplacitum emptoris census, nam eo casu obligatio præfata renouandi non tolleretur lapsu temporis, quia cessaret ratio considerata *Gabr.* Sed posset dubitari an saltem obligatio huiusmodi in hoc secundo casu cessaret per mortem ipsius emptoris census. Quod prima facie videtur dicendum, cum beneplacitum expiret per mortem *l.*4.*ff. locat. cap. si gratiosè, de rescri. in* 6. Soc.Iun.*cons* 63. *n.*11.*lib.*2.

Cæterùm quia sumus in contractibus, videtur dicendum hoc beneplacitum nec etiam per mortem expiralse, iuxta theoricam *Bart.* & communem aliorum *in l.centesimus*, §.1.*ff. de verb oblig.* Soc.sen. *cons.*77. *n* 1. *& seqq. lib.*3. *qui de communi* Rim. iun. *cons.*10. *num.*40. *lib.* 1.

Verùm quia huic communi Bart *& sequacium*, limitationi videtur repugnare tex.*in d.l* 4.*ff. locat.* vbi I.C. in contractu locationis factæ ad beneplacitum locatoris, dicit tale beneplacitum illius morte expirare, & sequitur Dec.*consil.*108. *per tot. & alij relati à* Socin *d. cons* 63.*n.*11. *& seqq.* Carocc. *qui alios congerit in tract. de locat. in tit. de verb.signif. q.*12.*n.*2.*fol. mihi* 233. Ideo distinguendum esse censeo. An beneplacitum sit appositum ad demonstrandam perseuerantiam antiquæ voluntatis, & tunc per mortem expiret, cum post mortem non possit dici quod duret prima voluntas. Aut verò vltra perseuerantiam antiquæ voluntatis, requiritur etiam quod talis voluntas, & beneplacitum renouetur, & sic actus reuocatorius primæ voluntatis, & tunc per mortem non expirat cùm per mortem talis reuocatio voluntatis sequatur, & ita distinguit Soc. sen. *d. cons.*77.*num.*2. *vers. aliquando apponitur clausula lib.*3.*&* Socin iun. *d.cons* 63.*n.*12.*lib.*2. Rum.*cons.*115. *num.*7.*lib.*1.*Castracan. de societ.off. cap.*55.*n.*14.*d.q.*12. *num* 5.

Si verò pactum istum non fuerit Iurisiurandi religione munitum licet iuxta terminos Bullæ Nicolai V. recipiendum esse pluribus nitatur firmare Mastrill. *decis. Sicil.* 95. *per tot.* immo etiam si nullum fuerit interpositum pactum in terminis dictæ bullæ posse sortem principalem census repeti si periculum immineret ne census pericliterur, dicat idem Mastrill. *dec.*279. *in terminis tum Bulla Pij V.* esse illicitum deductum fuit *supra part.*2. *cap.*1. *quæst.*3. *art.*8. *nunc q.*60.*num.*17. *& seqq.*

Declarari etiam debet ista conclusio, quod si vltra pactum de præstando certos fideiussores, fuit etiam prouisum in casu non præstationis per pactum resolutiuum contractus in casu contrauentionis, & non obseruantiæ in præstando fideiussores promissos, non est ipso iure semper & distinctè resolutus contractus, sed tamen volente eo, ad cuius fauorem fuit tale pactum adiectum, vt voluit Rota *in Romana census*, 4. *Iulij*, 1618. *coram* Dunozetto, *quæ est post tract. dec* 452. *n.*3. Hoc tamen dictum non est ita simpliciter. & indistinctè recipiendum sed sunt considerandi duo casus.

Primus est quando pactum istud resolutiuum fuit conceptum verbis directis, puta contractus sit nullus, habeatur pro non facto, vel similibus, & tunc non præstitis fideiussoribus contractus ipso iure annullatur Rol. *cons.*62. *n.*17 *cum multis seqq. lib.*2. Gabr. *cons.*76. *n.*4. *lib.* . Magon. *dec. Flor.*47.*n.*2. Et venditor census potest compelli ad pretij restitutionem rectà via Castracan. *de Societ. off. cap.*69.*n.*6. *&* 7. *& fuit resolutum in vna Romana census coram* Bubalo, 3. *Iulij*, 1589. *quæ est post tract. dec.*356.*num.*3.

Secundus casus est quando pactum resolutiuum est conceptum verbis obliquis puta liceat à contractu recedere, vel liceat pretium repetere. Et hoc casu non eo ipso, quod fideiussores non fuerunt præstiti, vel alia promissa non fuerunt adimpleta contractus ipse censualis resoluitur, & per consequens cessat obligatio soluendi fructus dicti census, sed opus est vt emptor, vtendo dicto pacto, declaret velle, censum haberi pro resoluto, ac si nunquam pactus fuisset, & cogi impositorem censùs ad pretij restitutionem, & donec pretium non fuerit restitutum, fructus census debentur, quia ab initio contractus valuit, & dominium census transiuit in emptorem, & pactum istud resolutum ita verbis obliquis conceptum non operatur, vt ipso iure retro transferatur dominium iam translatum in emptorem, vt bene declarauit Rota *in d. Romana census coram* Bubalo *num.*2. *&* Castracan. *d.c.*69. *num.* 8.

Ista autem conclusio firmata in hoc secundo casu est amplianda, vt procedat etiam, quod inter emptorem. & venditorem census fuisset conuentum, quod venditor non teneatur ad fructus census donec fideiussores præstiterit, vt fuit resolutum *coram* Reuerend. D. Coccino Decano *in vna Auscitana pecuniaria*, 11. *Decembris*, 1606. *quæ inter eius decis. impressas est dec.* 0. *n.*3. ea ratione, quia non fuit data aliqua dilatio ad soluendum censum sed tantum conuentum, quod non teneatur venditor census soluere fructus donec fideiussores non darentur. Et propterea cum emptor census soluerit pretium intrat æquitas *l.curabit C.de act.empt. vt venditor teneatur ad fructus recompensatiuos, vt dicit* Rota *in d. Romana census coram* Bubalo *d. n* 3. Cùm enim emptor census impleuerit pro parte sua soluendo pretium census, venditor morosus in præstando fideiussores, vel adimplẽdu alia promissa, *tenetur ad fructus ex not. per* Bal.*in l.* 2. *versic. denuo quæritur*, *C. de vsur.* Soc. sen. *consil.*176. *n.*4. *lib.*2. Ceph. *consil.* 609 *per tot. lib.* 4. Cagnol. *in d. l. curabit*, *num.* 31. Mandell. Alb. *cons* 193.*num.*1.*lib.*1. *& ibi addem.* Gabr. *cons.*74.*n.*31. *& seqq. lib.*1. Honded. *consil.*30. *numer.*34. *lib.*1. Surd. *cons.*101.*n.*23. *lib.*1.*& dec.*117.*n.*7. Est etiam vno modo limitanda conclusio facta in secundo casu, vt non procedat quando in isto pacto resolutio fuisset adiectum verbum, & dictio, eo ipso, quæ idem importat, ac si dictum fuisset. sine aliquo hominis ministerio, & Ipso iure, vt benè Rol. *consil.*62. *num.*31. *&* 32. *libr.* 2.]

Octauum † possumus annectere casum ex mente 13
Rotæ *in illa Vrbeuetana census*, 31. *Maij*, 1581. *coram* b.m. Penia, *quæ est post tract. dec.*10. *n.*7. quando inter emptorem, & venditorem census fuit initium pactum quod propter moram ipsius debitoris commissam in solutione census tempore debito possit repeti sors principalis, & tale pactum fuit iurisiurandi religione confirmatum. nam licet pactum illud sit illicitum, vt fuit demonstratum *supra part.* 2. *cap.*1. *q.*3. *art* 8. *nunc q.*60. *n.*6. *& seqq.* attamen virtute iuramenti sustineri, & seruandum esse, contractumque rescindi, & resolui, per regulam *l.si quis maior, C de transact. dicit ibi* Rota, *num.*7.*& nos diximus d.art.*8.*num.*18 *& seq.* intelligendo tamen, *vt ibi n.*19. [*& hanc opinionem firmauit* Rota *in vna Romana societatis officij* 1. *Februarij* 1623. *coram* R.P.D. Merlino, *quæ post tract. est decis.*424. *num.*1. *cum seqq.*]

Nonus casus annecti potest, † quando inter vendi- 14
torem census & eum, qui pro illo in contractu ipso cẽsuali fideiussor accessit fuit factum pactum, quod ipse venditor teneatur intra aliquod conuentum tempus censum illum extinguere, & redimere, quod pactum esse

esse licitum, & de iure permissum fuit dictum *supra q.60. alias d. part.2. cap.1. q.3. art.8. n.51. & seqq.* nam adueniente dicto tempore poterit venditor census à fideiussore compelli ad illum redimendum, vt diximus *dict. art.8.* & firmat Mich.Salon. *d.art.3. controuers.14. n.1. vers. circa priorem, & vers. his tamen* Gasp.Roderic. *in suo tract. de annu. redditib. lib.2. q.1. n.6. in fine* & firmauit ratione quam tradidimus *d. artic.8. n.53.* Quod procedere etiam in foro animæ, & conscientiæ dicit Salon. *d.n.1. vers. his tamen.* [quando autem procedat, & quando hoc pactum sustineatur *diximus supra in addit. ad part.2. cap.1. q.3. art.8. seu d.q.60. num 4.*]

15 Quod quidem † pactum licitum est, & seruari debet non solum inter venditorem census, & fideiussorem, vt venditor cogi possit ad redimendum censum, verum etiam inter venditorem census, & eum qui illius bonam fidem in dicto contractu recognouit: puta si Titius imponat censum super suis bonis, & illum vendat precibus, & contemplatione Sempronij, qui postea eiusdem Titij bonam fidem recognoscat (qui propterea dicitur verè debitor d. census, vt diximus *supra d. part.2. cap.2. q.2. art.2. nunc q.67.*) Nam si inter Titium, & Sempronium tempore recognitionis bonæ fidei fiat pactum quod Sempronius teneatur dictum censum intra aliquod certum tempus redimere, & extinguere, lapso dicto tempore poterit Sempronius à Titio compelli, & cogi ad dictam redemptionem, & extinctionem faciendam, vt docet Mich.Salon. *d.n.1. vers. circa priorem.*

[Sed posset circa hoc dubitari an is, qui in se censum accollauit, & promisit illum extinguere, possit cogi ad illius extinctionem, & intra quæ tempora. Quæ dubitatio duo habet capita; circa primum, quod cogi possit ad extinguendum non habere probabilem dubitationem censeo. non quidem à domino, & creditore census, quem non posse agere, vt sibi pretium census restituatur, disposuit Pius V. *in sua Bulla de censibus, & nos diximus in tract. hoc eod. art. n.1.* sed ab eo cui est facta promissio: nam vigore dictæ suæ promissionis est effectus verus debitor vt dictum est supra in tract. *par.2. cap.1. q.3. art.1. n.16. & tanquam talis conueniri, & cogi potest §. vers. namque instit. de act.*

Circa secundum caput duo sunt consideranda casus. Primus est quando non solum fuit conuentum de facienda extinctione census, sed etiam fuit præfixus terminus, intra quem dicta extinctio est facienda, & in hoc casu si promissor intra terminum statutum censum non extinguat, moram contrahere absque difficultate arbitror per *l. magnam, & ibi communiter scribentes C. de contr. & conu. stipulat. & latè tradita per* Rim. iun. *cons 51. n.126. cum multis seqq. lib.1.*

Secundus casus quando non fuit assignatus certus terminus ad extinguendum. In quo licet prima consideratione videatur concludendum, illum teneri ad faciendam dictam extinctionem cum primum potuerit *l. si ita stipulatus essem abs te, & l. ita stipulatus §. Sabinus ff. de verb. obligat. cum simil.* nihilominus cum teneatur ad factum, non potest dici constitutus in mora, nisi præcedente interpellatione, iuxta tradita per Doctor. *in d.l. magnam.* Dec. *cons.2. n.5. & 6.* Cagnol. *in l. semper qui prohibet n.25. ff. de reg. iur.* Decian. *cons.11. n.9. lib.2.* Menoch. *cons.131. n.5. lib.2.* Becc. *cons.105. n.20 & seq. lib.1.* Gabr. *cons.139. n.11. lib.2.* Nam potentia, & commoditas extinguendi non antea consideratur, quàm interpellatio præcesserit, vt declarat Menoch. *dict. consil.131. num.20. &* Becc. *d. consil.105. numer.22. vbi multos allegat.*

Ego autem hanc interpellationem hoc ordine faciendam esse consulerem, vt iste obligatus ad extinguendum iudicialiter moueatur ad faciendam dictam extinctionem, & ad videndum sibi præfigi terminum arbitrio iudicis intra quem dictam extinctionem faciat cum protestationibus de damnis expensis, & interesse, quo termino lapso, & accusata contumacia non extinguentis, erit contra eum concedendum, & relaxandum mandatum exequutiuum in forma tam pro dicta extinctione, quàm pro expensis, & interesse, aliàs hoc pactum redderetur inutile, & frustratorium, & fortè damnosum primo census debitori, qui non facta promissa extinctione, non remaneret liberatus ab onere dicti census, quam liberationem mediante dicta accollatione, & extinctione consequi volebat quod non videtur dicendum *arg. l. fin. ff. ne quid in loc. public.* Crau. *cons.185. n.25.* Surd *cons.280. n.6. lib.2.*]

Decimus est casus, † quando contractus fuit ab initio nullus, & inualidus, vt fuit resolutum in Rota *coram* b.m. Penia, 18. *Ianu*, 1599. *in vna Romana census de Romulis, quæ reperitur impressa post tract. dec.28. in prin.* vbi agitur de censu imposito super re Ecclesiæ absque causa, & sine solemnitatibus, quem propterea esse nullum dicebamus *supra part.1. cap.2. q.3. art.2. nunc q.29.* Et hoc ipsum quod stante nullitate census ab initio possit emptor illius etiam ab initio pretium repetere, voluit Rota *coram* b.m. Iusto, 28. *Ianu*, 1602. *in vna Romana S. Celsi, quæ est ibidem. dec.229. num.4. sæpè in aliis causis.* 16

Quod procedit etiam † quando census fuit declaratus nullus per iudicis sententiam, quæ in rem transiuit iudicatam, vt videbimus *infra hoc eod. cap.1. q.6. seu quæst. 115.* 17

De censu autem nullo præter alia potest dari exemplum quando † tempore venditionis census venditor tradidit emptori pignora pretiosa, & vendibilia æquiualentia sorti, vt illa retineat donec census redimatur: cùm enim eo casu creditor & dominus census habeat penes se tantundem bonorum debitoris vendibilium, sortem habere videtur, vnde census à sui principio, & origine fuit nullus, per ea iura quæ diximus *supr. par 2. c.1. q.3. art.8. nunc q.60.* & per consequens fructus ex illo licitè percipi non potuerunt, & percepti debent restitui, vel in sortem imputari, *vt tradit* Felician. de Solis, *in add. suis Comment. de censib. tom.1. lib.1. cap.10. num.20.* 18

Licet † ipse contrarium sentiat si pignora sint tradita retinenda, non donec census extinguatur, sed donec præstentur fideiussores. 19

Aliud † sane est si dominus census habeat pignora capta in causam iudicati pro redditibus decursis: nam eo casu non dicitur census extingui, & ideò neque illius pretium repeti potest, sed adhuc census manet, & redditus currunt, & pro redditibus, qui deinceps post capta pignora effluxerint poterit creditor rursum aliã executionem intendere aduersus debitorem, vel alia bona censui obnoxia pro suo credito in causam iudicati capere, vt post Boet. *dec.309. comprobat* Felician. *d. cap.10. n.11.* vbi contrariis respondet. 20

Vndecimum † addere lubet casum cuius meminimus *sup. part.1. cap.3. q.4. seu 42. n.21.* videlicet, quando census fuit impositus super fundo non libero, sed alteri oneri obnoxio: de quo agit Nauar. *in d. suo Commentar de vsur. n.119. in 25. q.* Stephan. Gratian. *discept. Forens. tom.1. cap.175. n.16. & seqq.* vbi latè hanc conclusionem confirmat. 21

[Et illam amplectitur Io. Bapt. Medic. *d. suo tract. Censuum requisita, & instrumen. form. circa 9. quæsit. n.8.*

Cùm enim pretium fuerit numeratum pro censu constituto super re libera, & alteri oneri non subiecta, & res illa detegatur non liberè, sed alteri oneri supposita, & obnoxia, poterit pretium illud repeti ob causam non sequutam, vt post Amat. *in decis. March.6. n.3. & seqq. & alios dicit* Mari. Mut. *decis. Regn. Sicil.98. n.13.* & talis repetitio fieri poterit agendo contra venditorem census etiam executiuè, *vt diximus supra hoc eod. num.9.*

Immo in ipſo limine contractus poteſt inter contrahentes conueniri, quod caſu quo bona ſubiugata reperiantur alieni oneri ſubiecta liceat emptori cenſus agere pro recuperatione pretij, Mari. Mut. *poſt multos quos allegat dicta deciſ. 98. num. 1.*]

Duodecimus addi poteſt caſus quando cenſus fuit
22 impoſitus † ab eo qui tempore impoſitionis erat quidem dominus fundi quem cenſui ſubmittit. puta quia illum emerat cum pacto de retrouendendo, nam ſi fundus ille redimatur eum redeat ad redimentem liber ab omni onere, *vt diximus ſup. in tract. par. 1. cap. 2. q. 1. art. 5. n. 5. vtique nunc q. 18.*] cenſus præfatus euaneſcit, & propterea pretium in illius emptionem erogatum poteſt ab eius domino repeti.

Decimumtertium pro nunc, & vltimum caſum habemus *infra hoc eod. cap. 1. q. 4.* Quando ſcilicet domi-
23 nus cenſus efficitur † dominus rei ſubiugatæ, & fundi cenſiti nanciſcitur dominium, & proprietatem, Quia cùm eo caſu cenſus ipſe extinguatur, vt vbi videbimus, ſequitur vt licitè poſſit repeti etiam ab initio pretium cenſus, & ſors ipſa principalis ad quem tamen locum in facti contingentia erit recurrendum.

24 [Verùm enim verò ſi venditor cenſus in caſibus in quibus cogi poteſt ad ſortis, & pretij reſtitutionem moram committat in reſtituendo, vtique tenetur ad intereſſe, vt reſoluit Rota *coram* b.m. Penna *in vna Bononienſi cenſus 31. Ianu. 1603. qua eſt poſt tract. dec. 328.* concurrentibus tamen requiſitis à Paulo de Caſtr. *in l. 3. §. fin. ff. de eo, quod cert. loc. vt animaduertit ibi* Rota.

Cuius quidem concluſionis ea poteſt eſſe ratio, quia in dictis caſibus cenſus ille fuit conuerſus in purum, & ſimplex debitum cùm ab initio exigi poſſit, vt dictum
25 eſt, & † proinde ratione moræ debetur intereſſe *l. lecta vbi* Doctor. *ff. ſi cert. pet. l. 2. §. ſi nauis, ff. ad l. Rodi de iact.* Rim. Iun. *conſ. 52. n. 54. lib. 1. vbi de commun.* Rota Genuen. *deciſ. 30. num 70.*

26 Iſtud autem intereſſe † taxandum erit vel iuxta fructus bonorum, quæ emptor cenſus habuerit prompta pro inueſtiendis dictis pecuniis. *vt dixit* Rota *in d. Bononienſi cenſus n. 2.* Vel ad rationem fructuum cenſus, quem emerat, *vt reſoluit* Rota *ſæpius, & ſignanter in dec. relatis ſupra in tract. part. 1. cap. 2. q. 1. art. 6. nunc q. 19. num. 45.*]

SVMMARIA.

1 *Obligatio ſoluendi cenſum ceſſat in aliquibus, caſibus, etiam quod cenſus non fuerit redemptus nec aliter extinctus.*

2 *Curſus fructuum cenſus ceſſat ſtatim atque dominus cenſus accepit pecunias ad computum ſortis principalis.*

3 *Intellige 1. ſi illas recepit liberè, & vt perpetuò ſint apud ipſum.*

4 *Intellige 2. niſi appareat de eius voluntate, quod cenſus duret, & viuat quo ad reſiduum pretij non reſtituti.*

5 *Talis autem voluntas poteſt colligi etiam aliunde quam ex inſtrumento receptionis pecuniarum.*

[*Societas officij non dicitur diſſoluta in totum per reſtitutionem partis pecuniarum in ſocietate poſitarum.*]

6 *Et maximè ſi poſteà ſoluantur, & recipiantur fructus pro ea parte cenſus, quæ remanſerat.*

7 *Actus ſequens declarat qualis fuerit præcedens intentio.*

8 *Actum illicitum nemo præſumitur facere voluiſſe.*

9 *Interpretatio excluſiua delicti eſt ſemper capienda.*

10 *Fructus cenſus non currunt intra annum à die facta diſdicto cenſus.*

[*Fructus cenſus non currunt à die quo eſt in facultate domini illius recipere ſortem.*

Intimatio debitoris cenſus, quod vult illum redimere, non habet vim extinctionis.

Curſus fructuum cenſus non ceſſat ob ſolam intimationem, quod debitor vult cenſum redimere.

Curſus fructuum cenſus vt ceſſet, opus eſt, vt deueniatur ad aliquem actum æquipollentem reſtitutioni pretij.

Deciſionis coram R. P. D. Mormanno in Romana cambiorum, 7. Iunij 1629. quæ eſt poſt tract. deciſ. 537. intellectus.]

11 *Et multò minus ſi debitor cenſus ſortem pro facienda extinctione legitime depoſuerit.*

12 *Vel ſaltem fecerit realem, & congruam ſortis oblationem.*

13 *Curſus fructuum cenſus ceſſat quando domino cenſus fuerunt data certa aſſignamenta pro illius extinctione.*

14 *Intellige 1. ſi dominus cenſus ex dictis aſſignamentis fuit conſequutus integram ſatisfactionem.*

15 *Intellige 2. ſi per eum ſteterit quominus plenariam ſatisfactionem reciperet.*

16 *Intellige 3. dummodo dicta aſſignamenta fuerint illi data in ſolutum pro dicto cenſu.*

Intellige 4 ſi aſſignamenta ſufficiant pro toto cenſu, ſecus ſi tantum pro parte, quia tunc extinguitur cenſus ſolum pro dicta parte n. 20.

Intellige 5. ſi aſſignamenta ita ſint tradita, vt acquirantur domino cenſus irreuocabiliter, alias ſecus numer. 21.

[*Debitum non extinguitur per ceſſionem nominis debitoris, niſi detur titulo vera dationis in ſolutum.*

Periculum nominis ceſſi ad cedentem, non ad ceſſionarium pertinet.]

17 *Aſſignatio facta creditori pro maiori illius ſecuritate non operatur nouationem.*

18 *Aſſignatio facta creditori per viam veræ dationis in ſolutum, operatur debiti prioris extinctionem.*

19 *Nouatio inducitur per veram dationem inſolutum.*

[*Titulus vbi reducitur ad non titulum priores obligationes non extinguuntur.*

Fructuum ad acquiſitionem ſufficit qualibet occaſio poſſidendi dummodo abſit mala fides.

Titulus vbi reducitur ad non titulum debet reſtitui res vna cum fructibus.

Fructus vbi reſtitui debent ob reductionem tituli ad non titulum ſunt reſtituendi percepti à die quo titulus cenſetur reductus ad non titulum.

Titulus quando reducitur ad non titulum, quia ius reſiſtit ſunt reſtituendi fructus nedum percepti ſed etiam qui percipi potuerunt.

22 *Curſus fructuum cenſus ceſſat ſi vnus ex correis debendi vel vnus ex fideiuſſoribus cenſum redimat.*

23 *Ceſſat ſimiliter ſi dominus cenſus, in caſibus permiſſis, obtineat mandatum pro reſtitutione ſortis.*

[*Creditor cenſus poſt obtentum mandatum pro reſtitutione ſortis non poteſt percipere fructus illius tanquam fructus cenſus, ſed data mora debitoris, tanquam intereſſe.*

Intellige ſi mandatum fuit obtentum ad effectum extinguendi cenſum, ſecus ſi ad effectum deponendi, numer. 17.

Intereſſe ſine mora non debetur.

Creditor conſentiens venditioni rei ſibi hypothecatæ non cenſetur remittere ius hypothecæ.

Limit. ſi venditio fiat ad eius inſtantiam, & negligat recipere pretium pro ſatisfactione ſui crediti.

Cenſum eſſe extinctum, & ceſſare curſum fructuum illius ſunt diuerſa.]

24 *Intellige, ſi vltra relaxationem mandati procedatur ad actualem ſortis reſtitutionem.*

25 *Vel ad dationem inſolutum etiam factam à Iudice iudiciario nomine.*

26 *Curſus*

26 *Curſus fructuum cenſus ceſſat in omnibus caſibus in quibus eſt in facultate domini cenſus ſortem recipere.*
27 *Creditor non exigens cum poteſt, ſibi debet imputare.*
28 *Creditor differens petere ſuum creditum à debitore præſumitur habere illum pro liberato.*
29 *Curſus fructuum cenſus ceſſat, quando domino cenſus dantur pignora æquiualentia ſorti per ipſum retinenda donec cenſus extinguatur.*
30 [*Curſus fructuum cenſus ceſſat, ſi illius dominus petat in iudicio diſcuſſionis ſibi aſſignari locum tam pro fructibus, quàm pro ſorte.*
31 *Item ſaltem in foro conſcientiæ quando cenſus fuit impoſitus ſuper re non libera, ſciente illius emptore.*
32 *Item quando dominus cenſus illum in ſe ſuſcipit & accollat.*
33 *Item ſi hæres cum beneficio l. & inuentarij offerat domino cenſus tot de bonis hæreditariis, quæ ſufficiant ad cenſus extinctionem.*
34 *Hæres cum beneficio legis & inuentarij poteſt extinguere debitum hæreditarium per dationem in ſolutum bonorum hæreditatis.*
35 *Oblatio bonorum facta per hæredem cum beneficio l. & inuentarij idem operatur quod oblatio pecuniarum.*
36 *Oblatio bonorum facta in iudicio ab hærede cum beneficio legis & inuentarij idem operatur quod realis depoſitio facta extra iudicium.*
37 *Depoſitum liberat debitorem cenſus à curſu fructuum illius.*
38 *Curſus fructuum cenſus ceſſat ſi debitor ſuccedat creditori.*
39 *Intellige pro carata, & portione, pro qua eſt hæres.*
40 *Actiones confunduntur quando debitor ſuccedit creditori.*
41 *Debitor ſui ipſius nemo eſſe poteſt.*
42 *Actio, & paſſio reſpectu eiuſdem ſubiecti non poſſunt ſtare in eadem perſona.*
43 *Hæres repræſentat perſonam defuncti tantum pro ea rata, pro qua eſt hæres.*

An dentur caſus in quibus ceſſet curſus fructuum Cenſus, abſque eo quod ille redimatur.

QVÆSTIO CVII.

aliàs par. 3. cap. 1. qu. 3 art. 5.

DIximus *ſupra q. 103. aliàs hac ead. quæſtion. 3. art. 1.* Quod debitor cenſus liberatur ab onere, & obligatione ſoluendi annuam penſionem cenſualem, eo ipſo quod cenſum redemerit, & per actum priori ſimillem illum extinxerit. Quia tamen † ad effectum vt 1 ceſſet curſus fructuum cenſus, & obligatio illos ſoluendi non eſt ſemper neceſſe vt cenſus redimatur, vel aliter extinguatur, vt conſiderauit Rota *coram* Seraphin. *deciſ. 1333. n. 1. part. 1. & coram* bon. mem. Iuſto, 18. *Martij*, 1602. *in illa Romana cenſus, quæ eſt impreſſa poſt tract. deciſ. 132. in princ.* dantur enim plures caſus in quibus nulla præcedente cenſus reuenditione ceſſat curſus fructuum illius, & eius debitor liberatur ab onere, & obligatione ſoluendi illum. Ideo in hoc quinto Articulo eſt de illis particulariter, & reſolutiuè videndum.

2 Primus autem caſus eſt, † ſi dominus cenſus recipiat pecunias ad computum ſortis principalis, nam ex dicta receptione detegitur, & demonſtratus animus illius, quod voluerit cenſum extinguere, & habere illum pro extincto, & reſiduum pretij, quod non recepit, relinquere penes debitorem cenſus ſub nomine puri, & ſimplicis mutui, & ideo non poteſt amplius fructus ex dicto cenſu percipere citra labem vſurariam, vt firmauit Rota *coram* b. mem. Cardinali Pamphilio, 29. *Nouembris*, 1593. *in illa Romana cenſus, quæ eſt impreſſa, in fine tract. deciſ. 283. num. 6. & coram* bon. m. Litta, 23. *Iunij* 1600. *in illa Romana Saluiati Interdicti, quæ ibidem eſt deciſ. 272. n. 7. & coram* R. P. D. Manzanedo, 6. *Februarij*, 1615. *in vna Romana cenſus quæ eſt ibidem dec. 182. n. 3.* [Et dictam deciſionem factam *coram* R. P. D. Pamphilio *ita intellexit* Rot. *in vna Romana cenſus*, 4. *Iulij*. 1618. *coram* R. P. D. Dunozetto, *quæ eſt poſt tract. dec. 452. n. 2.*] *& conferunt latè tradita per* Tiraq. *de retractu conuent. ad fin. à n. 64. ad n. 85. & per* Boccac. *in ſuo tract. de cenſib. par. 2. n. 130.*

Quod tamen eſt dupliciter intelligendum, & quidem. Primò † ſi pecuniæ præfatæ fuerint à domino 3 cenſus receptæ ſimpliciter, & abſque proteſtatione, & vt perpetuò ſuæ efficiantur, ſecus autem ſi ſoluantur non liberè, irreuocabiliter, ſed cum obligatione de reſtituendo prioribus, & potioribus, creditoribus venditoris, & debitoris cenſus, vt voluit Rota *coram* R. P. D. Caualerio, 22. *Iunij* 1609 *in illa Romana fructuum cenſus, quæ eſt poſt tract. dec. 247. n. 3.*

Secundò declaratur præcedens concluſio, † vt non 4 procedat, quando conſtat de mente contrahentium, quod voluerint pro reſiduo pretij non reſtituti cenſum remanere inextinctum, & in ſuo robore, & vigore, vt fuit declaratum in Rota *coram* bon m. Iuſto, 12. *Maij*, 1600. *in vna Romana anterioritatis quæ eſt impreſſa poſt tract. deciſ 134 num. 6 & coram* bon. mem. Litta, 22. *Iunij eiuſdem anni in illa Romana Saluiati Interdicti, quæ eſt ibidem deciſ. 272. n* 10. Quando enim conſtat de animo continuandi contractum, quo ad partem illius, eum non eſſe in totum reuocatum, & reſolutum, docuit Abb. *conſ. 87. n. 2. lib. 2.* Soc. ſen. *conſ 87. num. 11. lib. 1.* [*bene* Rota *in vna Tiburtina cenſus* 13. *Iunij*, 1614. *coram* R. P. D. Manzanedo, *quæ eſt poſt tract.* deciſ. 362. *n. 1. & per tot. & in vna Romana cenſus* 17. *Februarij*, 1620. *coram* R. P. D. Pirouano, *quæ eſt ibid. deciſ. 164. numer. 5. & ſeq. & in vna Romana Societatis officij. 1 Februarij*, 1623. *coram* R. P. D. Merlino, *quæ ibid. eſt deciſ. 424 n. 16.* vbi hunc locum noſtri tractatus citat, *& coram* R. P. D. Dunozetto, *in vna Romana cenſus* 4. *Iulij*, 1618. *quæ eſt ibid. dec. 452. n. 4*

Licet † autem ſuper iſta voluntate non fuerit con- 5 fectum publicum inſtrumentum, & ſcriptura, ſufficit tamen voluntas poſita, & explicata in primo inſtrumento venditionis cenſus, quæ adhuc durare, & perſeuerare præſumitur, *l. verum, l. fin. ff. pro ſoc.* [Per quem tex. Boccac. *in ſuo tract. de ſociet. offic. num.* 166. concludit quod per reſtitutionem partis pecuniarum in ſocietate officij poſitarum non intelligitur in totum diſſoluta, & finita ſocietas etiam quod inter partes nihil conuentum ſit, quod remanere debeat viua pro parte pecuniarum non reſtituta ſi pro parte remanente ſint ſoluti, & reſpectiuè recepti fructus, ſed remaneat, & duret ſocietas ex voluntate explicata in primo inſtrumento, licet iſta vltima voluntas ſcripta non reperiatur.

Et † maximè ſi poſt receptionem dictæ partis pre- 6 tij cenſus fuerint ſoluti, & reſpectiuè recepti fructus eiuſdem cenſus pro parte pretij non reſtituti, ſolutio enim, & receptio huiuſmodi ſatis manifeſtè demonſtrat contrahentes voluiſſe cenſum in reſiduo ſortis non reſtitutæ perdurare, vt ſentiebat Rota *in illa Romana fructuum cenſus coram* R. P. D. Caualerio, 22. *Iunij*, 1609. *ſupra allegata quæ eſt poſt tract. deciſ. 247. n. 4 & ſeqq* ſequens † enim fructuum ſolutio manifeſtat, & 7 detegit, præcedentem voluntatem fuiſſe conformem

actui subsequuto.Rom cons.191.num.2. & 4. Soc. sen. d,cons.87.n.14.lib.1.

8 Et absque † dubio, quia dicti fructos licitè solui & recipi non poterant,nisi partes voluissent censum in illa parte remanere inextinctum,Bart. in leg. Titium,& Maimum,numer.5.ff.de adm.tut.Bal.in l.si patruus, n.13. vers.item quia tales,C.Commun.vtr.Iudic.Paul de Castro,
9 cons.13.n.1.vers.restat.lib.1.semper † enim ea est capienda interpretatio, quæ sit exclusiua delicti, l.merito,ff. pro soc.

10 Secundus casus † in quo debitor census liberatur à cursu fructuum illius,est intra annum postquam fecit disdictam dicti census, & intimauit illius domino, quod vult illum redimere,iuxta formam Constitutionis Pij V. super censibus, de qua nos diximus supra hac ead.q.3.art.1.nunc quæst.103. Cùm enim durante dicto anno sit in facultate domini census cogere debitorem illius ad restituendum sibi sortem principalem, vt diximus art.præced.num.3. imputare sibi debet,si illam non recepit, & ideò debet se abstinere à perceptione fructuum quos non posset absque labe vsuraria recipere,vt optimè colligitur ex resolutione facta in Rota coram Illustriss. Cardin. Lancellotto, 21. Ianuarij, 1600.in illa Bononiensi census quæ est impressa in fine tractat.decis.248.n.3.& coram Illustrissimo Cardinali Mellino,26. Nouembris, 1604. in illa Romana census quæ est ibidem decis.106.n.3.[& coram R.P.D Motmanno in Romana cambiorum 7.Maij,1629.post tract. ibid. decis.539. num.8.

In quibus fuit per Rotam resolutum,quod quando est in arbitrio emptoris, & domini census recipere, & consequi suum pretium,non currunt amplius fructus census sed habetur pro extincto cum per ipsum stet quominus extinguatur.

Quod tamen intelligendum esse existimo, si inter dictum annum sequatur vera census extinctio nam cum intimatio ista fiat ad satisfaciendum Bullæ, quæ requirit,quod venditor volens censum extinguere, teneatur per duos menses ante hoc denunciare emptori, & pretium restituere, aliàs intra annum compelli possit per dictum emptorem ad illum extinguendum, si intra annum pretium non restituatur sponte, nec mediante coactione emptoris, dicta intimatio tantum abest vt habeat vim extinctionis,vt potius circumducatur,&habeatur pro non facta, & census remaneat in suo robore,vt post Felician.de censib.declarat Rot. in illa Tiburtina census 13.Iunij,1614.coram R. P. D. Manzanedo,quæ est post tract.dec.362.num.3.Vt igitur cesset cursus fructuum census non sufficit sola intimatio,sed opus est vt vigore illius obtineatur mandatum contra venditorem pro restitutione sortis, vel deueniatur ad aliquem actum restitutioni æquipollentem, & tunc cessat cursus fructuum census,quamuis dominus illius propter suam negligentiam, & culpam pretium non receperit,sed illud recipere distulerit, vt declarauimus infra in tract.hoc eodem art. num.24. cum duobus seqq. & ita intelligendum esse censeo dictum Rotæ coram R. P.D Motmanno in Romana cambiorum 7.May 1629.post tract.decis.539.num.9. dum dixit, quod etiam post factam interpellationem fructus census currunt, quousque debitor illius realiter restituerit sortem, aut legitimè docuerit per se non stare quominus sequatur restitutio,nam hoc dictum existimo esse intelligendum vt sufficiat, quod deueniatur ad aliquem actum restitutioni æquipollentem, vt nos diximus eod.art.5. & infra articul.9. ferè per totum,cum Rota alleget nos d.artic.9. vbi numero 20. referuntur ea, quæ requiruntur ad effectum, vt post census disdictam cessent illius fructus.]

11 Et multò † magis cessaret cursus fructuum si ipse debitor census pro extinctione illius congruo,loco,& tempore, adhibitisque necessariis solemnitatibus, de quibus dicetur infra hac ead. q. art.9. seu q.111. sortem ipsam deposuerit: nam facto legitimo deposito, cum sit in arbitrio domini census pecuniam depositam, & extantem recipere cessat cursus annuæ responsionis censualis,vt dicemus d.art.9.& est de mente, Feliciani de Solis,in dd.suis commentar.de censib. tomo 1. lib.4.cap. vnico,sub num.3.paulò post princ.ibi, cuius rei argumento. [Vt dixit Rota coram Seraph.decis.1413.ante n.1. cùm eo casu census dicatur extinctus per actum retrosimilem, vt dicemus infra in tract.hac ead.q.3. art.9. seu q. 111.num.52.& seqq.]

12 Immo † quod ad hunc effectum sufficiat sola extraiudicialis oblatio absque deposito, dummodo sit realis, & fuerit facta congruo loco, & tempore tam de sorte, quàm de omnibus fructibus decursis & non solutis,firmat Gasp.Roder. in d. suo tract.de ann. redditib. lib.2.q.15.n.4.cum multis seqq.vbi latè respondet iis,quæ in contrarium adduci possent.

13 Tertius † adhuc casus considerari potest in quo fructus census non debentur etiam quod extinctus & redemptus non fuerit si domino census fuerint data certa assignamenta pro dicti census extinctione, si † 14
tamen ex eis fuit realiter,& cum effectu consequutus integram satisfactionem pro extinctione eiusdem census tam respectu sortis, quàm fructuum excursorum, & non solutorum, vt fuit resolutum in Rota coram Illustriss. Cardinali Mellino in illa Romana census,quam supra proximè citauimus n.1.& coram R.P.D.Caualerio, 22.Iunij,1604.in Romana fructuum census,quæ est impressa post tract.dec.247.n.2.

15 Vel † per eum stetit quominus fuerit illam consequutus cùm esset repositum in eius facultate, vt ex assignamentis sibi datis pretium census, & sortem principalem recipere valeret,vt sentit Rota coram Illustrissimo Cardinali Lancellotto, 21. Ianuarij 1600. in illa Bononiensi census,quæ est post tract. decis.248. n.4. & dixit coram R.P.D.Manzanedo,6. Febr.1615.in illa Romana census,quæ ibidem est decis.182, n.4.[R.P.D.Pirono in illa Romana census,& fructuum 2. Maij.1616. quæ est post tractat.dec.448. num.3. Non enim possunt stare simul quod census duret, & possit emptor arbitrio suo sortem repetere ad sui libitum. vt ibi subdit Rota, secus autem si ex dictis assignamentis pretium census ad sui arbitrium recipere non valuit: nam ita demum quis ex non exactis tenetur; si, cùm esset obligatus exigere, non exegit, vt in puncto dixit Rota coram Reuerendiss. P. D. Sacrato,12. Decembris,1608.in illa Romana census,quæ in calce tract.at.est decis.288. numer.3.

16 Quod tamen † recipiendum esse existimo si huiusmodi assignamenta fuerunt data domino census titulo veræ, & realis dationis in solutum, & extinctionem dicti census, & sui crediti: secus autem si data fuerunt pro maiori ipsius cautelà, & securitate, & talis assignatio sonet potius in hypothecam quàm in veram dationem in solutum, & ideo non censetur facta nouatio, sed est in arbitrio eius ad cuius fauorem est facta cautela vti, vel non vti prout sibi magis videbitur Afflict.dec.397.num.5 facit Surd.cons.365.n.2.& seq. lib.3.& dixit Rota coram Reuerendiss.P.D.Sacrato, 6. Iunij,1603.in illa Romana census, quæ est post tract decis. 289. n.1. & rursus in alia Romana census coram eod 12. Decembris, 1608.quæ est ibidem dec.288.n.1.

[Ad quod optimè facit resolutio eiusdem Rotæ in vna Romana pratensi canonis,seu census 26. Martij 1607. coram R.P.D.Manzanedo,quæ est post tract.dec.332.n.4. cum duob.seqq.vbi bene deducit, quod non dicatur extingui debitum per cessionem nominis debitoris, nisi illud fuerit datum titulo veræ,& realis dationis in solutum,aliàs censeatur dumtaxat data facultas exigendi ad commodum cessionatij, ita vt periculũ dicti nominis cessi ad cedenté,& non ad cessionatium spectet.]

Quando

17 Quando † enim assignamenta fiunt per viam dationis in solutum clara resultat extinctio census ex actu retrosimili consensus, & restitutionis sortis principalis resultante ex assignamentis, & datione in solutum, vt animadnertit Rota *coram* b.m Insto,4. *Februar*.1608. *iin illa Romana anterioritatis, quæ est impressa post tract. dec*.290. *num*.1. [*Et coram* Illustrissimo Cardinale Mellino, *in illa Romana census*, 26.*Nouembris*,1604. *qua est post tract. decis*.106. *ante num*.1.] Nam quando fit assignatio pro solutione,& satisfactione debiti ea importat dationem in solutum, Menoch. *cons*.201. *n*.6. & *in tract.de præsumpt. lib*.2.*præsumpt*.93.*in fine*, Surd. *con-*
18 *silio* 245. *num*.21. *lib* 2. Per † quam dationem in solu-
19 tum dicitur recedi à priori contractu, & † inducitur nouatio, Bart.*in l.eleganter, num*.1. *ff. de pign.actione*, & *ibi* Bald. *colum*.1. *vers.sed responde*.Paul de Castro, *n*.6. *vers. est ergo alia ratio*. & *dixit* Rota *coram* R.P.D. Sacrato,*in illa Romana census*, 12.*Decembris*,1608. *qua est post tract. dec*. 288. *n*. 1. & *in illa Romana anterioritatis coram* b.m.Iusto , *proximè allegata*, *num*.4. & detegitur animus , & voluntas contrahentium. Quod dominus census loco illius velit fieri creditor assignamentorum, vt dixit Rota *in illa Romana census*,12.*Decembris*,1608. *mox allegata*.

20 Hæc tamen † intelligenda sunt cum aliquo temperamento , & Primò , vt scilicet, dominus census recipiendo aliqua assignamenta pro extinctione census quæ non sint sufficientia pro rota sorte principali census, non intelligatur voluisse integrum censum extinguere, sed dumtaxat pro ea parte quam capiunt assignamenta,vt sensit Rota *coram* R.P.D.Cauallerio,22. *Iun* 1609. *in illa Romana fructuum census quæ est impressa post tract. dec*.247.*sub n*.2. & *num*.7.

21 Secundò intelligenda sunt,† si assignamenta ita sint tradita,vt irreuocabiliter acquirantur domino census, [& proinde si in iudicio discussionis bonorum debitoris census in sententia graduatoria assignetur domino census aliquis certus locus tam pro solutione fructuum, quam pro restitutione sortis per istam assignationem non dici extinctum censum nisi sequatur realis restitutio sortis , voluit Rota *decis*.60. *numer*.2. & 3. *part*.1. & *decis*. 642. *part*.2. *recent*. & *coram* Cardinale Cauallerio, *decis*.495. *num*.3. & *coram* R. P. D. Ghislerio , *in illa Romana census* , 2.*Maij*, 1629. *qua est dec*. 530. *num*.3.

Sicut per assignamenta Ita demum extinguitur census si illa irreuocabiliter acquirantur domino census,] secus autem si reuocabiliter , puta, si illi fuerit traditum pretium redactum ex venditione bonorum ipsius impositoris census , etiam ad publica bannimenta. Nam si talis venditio , subhastatio & deliberatio rescindatur,vel declaretur nulla, & per consequens pretium illud sit restituendum vtique adhuc durat census per resolutionem venditionis subhastationis , & deliberationis, [*vt diximus infra in tract. hac part*.3.*cap*.1. *quæst*.5. *nunc q*.114. *num*.12. *cum seqq*.] Nam cum titulus reducatur ad non titulum, dominus census reddit ad primæua iura,& potest consequi fructus sui census: vt fuit resolutum in Rota *coram* R.P.D. Pitouano , *in vna Romana pecuniaria* , 20 *Iunij*, 1614. *quæ est inter recollectas per* Farinac.*dec*.374. *sub num*.3.*vers. vltra quod part*. 1. [Nam quando titulus reducitur ad non titulum,priores obligationes extinguuntur. Gabr.*cons*.36. *sub num*.66.'*lib*.1. & *dixit* Rota *in illa Romana pecuniaria*, 13.*Ianuarij*, 1612. *coram* Pitouano, *quæest dec*.370. *sub num*.3 *part*.1. *in recollect. per* Farinac. & hinc videmus , quod licet quoad fructuum acquisitionem non requiratur titulus , nec bona fides , sed sufficiat qualis qualis occasio possidendi,& quod absit mala fides, vt multos allegans probat Curt.Sen. *consil*.71. *num*.14. & *dixit* Rota *sæpius*,& *signanter in illa Romana palatij coram* R.P.D.Butatto,17. *February*, 1617. *qua est post tract. dec*.377. *num*.5.Immo iusta credulitas, *vt dixit* Rota *in vna Reatina census* 27.*Nouembris*,1624. *coram* R. P. D. Remboldo, *qua est dec*.415.*post tract. n*.5. Attamen si talis possessio irritetur , & reducatur ad non titulum, debet restitui res ipsa vna cum omnibus fructibus, Rom. *cons*.454. *n*.26. Natt. *cons*.535. *num*.12. Ofasch. *dec*.Pedem.160.*n*.12. Menoch.*de recup.possess.remed*.15. *numer*.638. Ioan.Gatz. *de expens*.& *melioration. cap*.23. *num*.58. Rota *in recollect.per* Farinac. *decis*.1.*n*.8.& 10. *part*. 2.

Et isti fructus restitui debent,non solum qui percepti fuerunt à die declaratæ reductionis , sed qui fuerunt percepti ab ipso die, quo titulus ille censetur reductus ad non titulum, vt declarauit Rota *decis*. 693. *num*.1. *in fin. in recollect.per* Farinac.*part*.2. Immo si titulus sit nullus ex eo,quia ius illi expressè resistat,sunt restituendi non solum fructus , qui verè fuerunt percepti, sed etiam illi,qui percipi potuerunt licet quoad percipiendos secus sit si ius non resistat expressè,licet nec etiam assistat. Bart.*in l.sed si lege* §.*scire*,*ff. de petit. hered*. Curt.Sen. *dicto cons*.71. *sub d. n*.14. *vers. secundo respondeo*,Ofasch. *d.dec*.160. *n*.11. vbi respondet illa rationi , quod ad acquisitionem fructuum non requiratur titulus sed sufficiat malam fidem abesse. Et proinde non est mirum,quod quando dominus census cui pro illius extinctione fuerat datum pretium rodactum ex bonorum subhastatione : si illa declarata nulla, compellitur pretium restituere , census adhuc durer, & illius dominus redeat ad sua primæua iura ; vt dictum est.]

His potest quartus † adiungi casus,si plures sint pro eodem censu in solidum obligati ; vel tanquam correi debendi, vel tanquam fideiussores, & vnus ex illis totum censum redimat , nam licet iste ex propriis suis pecuniis censum extinguat , & extinctio proprio extinguentis , & non aliorum nomine fiat,cessat tamen census fructuum etiam respectu aliorum correorum, vel fideiussorum secus autem si iste correus, vel confideiussor censum totum non redimat , sed titulo veræ, & simplicis emptionis acquirat , quia eo casu poterit à correis, & confideiussoribus partem fructuum dicti census ipsis tangentem exigere,vt diximus *supra part*.2. *cap*.2. *q*.2. *art*.5. 22

Quintus adhuc considerari potest casus † si dominus census in casibus permissis, de quibus diximus *sup. artic. præceden*. obtineat mandatum contra debitorem census pro restitutione sortis, nam tunc fors cedit in debitum , ita vt vltra eam non possint peti aliqui fructus ex dicto censu absque labe vsuraria , vt [volunt multi relati a Mari.Musa *decis. Regn. Sicil* 99. *num*.33. & 34. *vbi hanc conclusion.exornat*. & *alios refert* Giurb. *decis. Sicil*. 55. *num*.15. &] *fuit resolutum in* Rota *coram* bon.mem. Cardinali Pamphilio, 29.*Nouembris*, 1593. *in illa Romana census* , *quæ est post tract.decis*.283.*num* 2. & 5. *docet* Pacific. *in suo tract. de* Saluian.*interd. inspect*.4 *cap*.1.*num*.44. & *secundum vltimam impressionem num*. 165.

[Hoc tamen intelligas procedere,vt dicto casu non currant fructus census , sed data mora debituris , vtique peti poterunt tanquam interesse , vt diximus in addition. *ad præcedent. artic.numer* 17 & hanc distinctionem sensit Rota *coram* bon.mem. Iusto, *in illa Romana census* S.Celsi, 29.*Iunij*, 1602. *qua est post tractat. dec*.229. *in fin*.

Quod si fors non restituatur , non ob moram debitoris, sed negligentiâ creditoris vtique cessabit cursus fructuum, nec aliquod debebitur interesse, quod absque mora deberi non potest, Gloss.1.*in fin. in l. quod te ff.cert.pet. vbi* Bar. *num*.12. Ias. *num*.5. & Rip. *num*.34. Rota, *quæ istos*,& *alios allegat in vna Romana pecuniaria coram* R.P.D.Dunozetto,10.*Iulij*,1613.*qua est post tract. decis*.370. *numer*.5. Et ad hoc valde confert Seraphin. *decis*.

*decis.*1333.*numer.*3. *& seq.* Vbi Rota tenuit, quod licet creditor qui consensit venditioni rei sibi hypothecatæ, si pretium non recipiat non censeatur ius hypothecæ remittere, nec sibi in hypotheca præiudicare ex Neguſ. *de pignor. par.*6.*memb.*1.*n.*31. Attamen si res illa fuerit subhastata, instante ipsomet creditore, sibi ipsi est imputandum, si non exigit suum creditum prout poterat, cùm esset in eius facultate, & arbitrio pretium ex dicta subhastatione extractum recipere in satisfactionem sui crediti ex Tiraq. *de retract. lignag.* §.1. *gloss.*4.*num.*136.

Hoc autem, quod dicitur hic in tract. hoc num 23. quod cessat cursus fructuum census quando illius dominus obtinuit mandatum exequutiuum pro recuperatione sortis principalis.

Intelligit Hercul. Matescott. *variar. resolut. libr.*2.*cap.*61.*num.*7. procedere si mandatum sit relaxatum ad fauorem domini census pro recuperando pretio ad effectum extinguendi censum, secus autem si in mandato contineatur, quod pretium deponatur, vt distinguebat Rota *coram* Cardinale Lancellotto *iuniore in illa Bononiensi census*, 21. *Ianuar* 1600 *qua est post tract. decis.* 248 *num.*3.

Et licet Matescott. *d.c.*61. *num* 8. *& seqq.* inhærendo verbis Bullæ Pij V. super censibus *in vers. cum vero traditione, &c.* dicat non cessare cursum fructuum census etiam quando mandatum est relaxatum pro sorte principali ad effectum illam consignandi domino census, sed ad effectum præfatum requiri etiam actum retrosimilem, videlicet actualem pretij traditionem, vt ibi deducere conatur. Attamen non existimo esse recedendum à supra firmata conclusione: considerando, quod possunt stare simul, quod census non sit extinctus per actum retrosimilem, & quod nihilominus cesset cursus fructuum illius, *vt diximus supra in tract. in princ. huius art. n.*1. *ex* Rota coram Seraph. *d. decis.* 1333 *n.*1.*&* corã Iusto, 18. *Martij*, 1602 *in vna Romana census, qua est post tract. dec.*132. *in princ.* licet enim verum sit, quod ob relaxationem mandati pro sorte ad effectum illam consignandi domino census non dicatur extinctus census, non tamen sequitur quin verum etiam sit, quod dictam mandati relaxationem cesset cursus fructuum dicti census vt conclusum fuit.]

24 Quod † multò magis procederet si vltra mandati exequutiui relaxationem procedatur vlterius vel ad actualem restitutiooem sortis, aut partis illius, quo casu per ipsius receptionem videtur in necessarium antecedens recessum à censu, [Et in his terminis esse intelligendum Matescott. *d. capu.*61 *dicebat* Mati Mut. *d. dec. Sicil.*98. *num.*38. *& ita materiam declarat* Rota,] *vt fuit dictum in dicta Romana census coram* bon. mem. Pamphilio, *proximè citata, numer.*8 *vers. & in casu nostro, & illa Romana Saluiani, Interdicti coram* bon. mem. Litta, 13. *Iunij*, 1600. *qua est in calce tract dec.*271. *num.*4. *& seqq.* [Et licet istam conclusionem quod ob simplicem relaxationem mandati pro restitutione sortis non cesset cursus fructuum census, sed opus sit vt creditor procedat vlterius ad aliquem actum extinctionis Rot. *sæpius amplexa fuerit vt coram* Litta *in Romana Saluiani*, 25. *Iunij*, 1600. *quæ est post tract. decis.* 272. *numer.*4 *& seqq. & coram* Reuerendissimo D. Coccino Decano, *in illa Romana census* 18 *Ianuarij*, 1628, *quæ est dec.*518. *n.*2. *&* 3. *& plenius coram* R. P. D. Ghislerio *in alia Romana census* 7 *Maij*, 1629 *quæ est dec.*5.0. *num.*5 *&* 7 ita vt dici possit hanc sententiam transisse in rem iudicatam.

Ego tamen illam intelligendam esse existimo, vt procedat si incidat casus in quo, non obstante mandati relaxatione aliquod emergat legitimum impedimentum propter quod creditor census non possit realiter, & cum effectu sortem consequi, quod videtur sensisse Rota *in illa Romana census coram* R. P. D. Ghislerio, *num.*5. *in fin. & antea coram* Remboldo *in Romana census*, 31. *Ianuarij*, 1624. *qua est post tract. dec.*130. *numer.*6. dum in illis consideratur, quod multa contingere possunt ex quibus retardetur mandati executio. Secus autem si nullum aliud impedimentum incidat quàm mera ipsius creditoris mora, & negligentia, eo enim casu cum sit in facultate creditoris repetere sortem quando vult census resoluitur etiam quod non concurrat actus retrouenditionis, *vt dixit* Rota *coram* Manzanedo, *in Romana census* 6. *Februar.*1615. *post tractat. dec.*182. *n.*4. *& infra, & dixerat antea coram* Cardinale Pamphilio *in Romana census*, 29. *Nouembris*, 1595. *quæ est ibidem dec.*283. *n.*6. Et quod hoc casu, ad effectum vt cesset cursus fructuum census non sit necessarium, vt deueniatur ad aliquem actum exactionis, sed sufficiat dumtaxat quod creditor census possit absque legitimo impedimento sortem exigere vult etiam communis schola Doctorum Petr. de Gregor. *in tract. de censib. part.*5. *num.*3. *& ibi addem.* Giurb. *dec.*55. *numer.*5. Muta *decis. Sicil.*98. *num* 32. *in fin. & numer.*33. Pacif. *de Saluian. Interd. inspect.*4. *cap.*1. *numer.* 165. Seraph. *decis.*1333. *num.*1. & huius posterioris conclusionis ea redditur ratio quia in contractu census sors debet esse irrepetibilis, *vt disponit* Pius V *in sua Constit. super censib. & nos late diximus supra part.*2. *cap.*1. *q.*3. *artic* 8. *seu quæst.*67. Petr de Gregor. *d. q.*5. *numer.*33. *& seq. & ibi addent. num.*235. *cum multis seqq.* Felician. *de censib. tomo* 1. *libr.*1. *cap.*7. *numer.*15. *&* 16. *cum alijs apud* Mutan. *d. dec.*98. *numer.*6. *& sub numero* 37. Et proinde cum ob relaxationem mandati pro recuperatione sortis illa sit facta repetibilis, & cesserit indebitum, sequitur tem deuenisse ad eum casum à quo incipere non poterat, & consequenter quod ex illo censu fructus amplius deberi non possint citra vsuræ labem. Rota in *d. dec. coram* Pamphilio, *qua est post tract. dec.*28 1. *numero* 2. *& coram* Manzanedo, *qua est dec.*182. *numer.*4. *& seqq.*

Ista autem conclusio posteriori loco firmata, eo facilius recipienda est si vigore dicti mandati fuerit excepta exigi sors principalis in quibus terminis loquitur *d. dec. coram* Pamphilio, *num.*8. *vers. & in casu isto* cum declarationibus tamen quas retuli supra in primo, & tertio casu.

Vel ad † dationem in solutum etiam factam iudiciatio nomine, vt fuit declaratum à Rota *coram* Seraph. *dec.* 1333. *per tot. par* 2.] dummodo tamen pro dictum in solutum decisionem sit domino census acquisitum dominium rei in solutum datæ irreuocabiliter, & validè, secus si reuocabiliter, vel nulliter, *vt declarauit* Rota *in illa Romana census*, 7. *Maij*, 1629. *coram* R.P.D. Ghislerio *qua est dec.*530. *num.*8. & faciunt ea quæ dicta sunt supra de assignamentis dictis domino census pro illius extinctione] Quamuis dominus census, propter suam negligentiam, & culpam pretium census non receperit, sed illud recipere distulerit, vt ibi dicitur. 25

Et generaliter † cessat cursus fructuum census, 26 quando est in meta facultate domini illius habere & recuperare sortem principalem. vt fuit declaratum in Rota *coram* Illustriss. Cardinali Lancellotto, 21. *Ianuarij*, 1600. *in illa Bononiensi census, qua est in fine tract. decis.* 248. *n.*3. *& coram* Illustriss. Card Mellino, 26. *Nouembr.* 1604. *in illa Romana census, qua est ibidem dec.*106. *numer.*3. *& coram* b m. Iusto, 9. *Aprilis*, 16 6. *in illa Romana fructuum census, qua ibidem est dec.*291. *n.*6. *ad finem*.

Est † enim eo casu imputandum domino census si 27 pretium non exegit cum potuerit. vt dixit Rota *coram* Seraphin *d. dec.*1333. *num.*4. Nam † differens petere à 28 debitore præsumitur habere illum pro liberato.

Potest etiam alius addi casus, in † quo fructus cen- 28 sus cessant, videlicet, quando domino census dantur pignora pretiosa, & æquiualentia sorti, & vendibilia,

per

per ipsum retinenda, donec census extinguatur. Quod esse illicitum dictum fuit *supra part.2. cap.1. q.3. art.8. nunc q.60. num. 44. & seqq.* nam cùm penes ipsum sit quodammodo sors ipsa non est ferendum, quod ex censu capiat fructus. Immo de hoc censu est sentiendum, perinde ac si foret extinctus, & redemptus, vt dicit Felician. *de censib. tom.2. lib.1. cap.10. n.20.* Quidquid contrarium sentiat. Ludou. de Auend. *de Censib. Hispan. cap.101. num.5.* Nam ratio, qua ipse mouetur, concludit quidem respectu veræ, & realis redemptionis, & extinctionis, non autem vt cesset cursus fructuum census, prout loquitur *Felician.* Quos casus esse habendos tanquam diuersos colligitur ex dictis *supra hoc eodem art. 5. num.1.*

[Potest supradictis addi alius casus, in quo cessat cursus fructuum cẽsus, licet non extinguatur per actũ retrosimilem si dominus census, in iudicio discussionis bonorum sui debitoris compareat, & concurrat cum aliis creditoribus, & petat assignari sibi locum inter dictos creditores, tàm pro fructibus, quàm pro sorte principali, secus autem si non petat locum pro satisfactione sortis, sed tantum pro fructibus, vt refert Franc. Milaoens. *dec. Sicil.2. n.16. & 17. lib.1.*

Et licet non desint, qui hanc declarationem impugnant, vt infra dicemus, pro illius tamen confirmatione, vltra auctoritatem *Milanens.* hic citatam benè facit *tex. in d. l. fin. §. & si præfatam C. de iur. deliber.* dum Imperator dat facultatem hæredi beneficiato dandi bona ponderando non solum verbum *venientibus*, sed etiam quod *in d. §.* nullum verbum legitur importans coactionem, quam declarationem videtur etiam amplexa Rota *coram* Seraph *dec. 1333. sub n.1. in illis verbis instante* D. Pamphilio, *&c. ac* Durand. *ad Bullam* Pij V. *super censib. §.5. quæst. 8. num. 10. vers. est tamen verum circa princip.* in illis verbis vel vbi *creditor.* si autem dominus census hoc non petat, non posse compelli ad accipiendum bona pro sui crediti extinctione, *latè deducit* Cyriac. *controuers. forens. libr. 1. controuers. 24. per tot.*

Et hæc declaratio confirmatur Primò, quia si domino census non petente, nullàmque molestiam hæredi debitoris inferente, hæredi etiam beneficiato indulgeretur, vt posset cogere illum ad recipiendum pro extinctione census bona inuentariata hæres præfatus magis abuteretur legis beneficio, quam vteretur eius benignitate, & legum clementia in malitiæ commodum, & damnum census conuerteretur, vt his ferè verbis dicit Guttierrez. *pract. quæst. q.148. num. 12. lib.1.* quod coadiuuatur ponderando, quod, vt dixi, *in d. §.* & si præfatam non adest aliquod verbum ex quo colligi possit dare facultatem hæredi beneficiato cogendi creditorem recipere bona loco pecuniarum, seu Doctor. ibi, nec alibi verè dicunt quod ex inuentarij beneficio id possit hæres, vt plures referendo, & illorum dicta perpendendo deducit Scipio Rouita *consil. 18. num. 17. vers. dixit quod falso, & infra vsque ad fin. consil. lib.1. attestans hanc sententiam esse communiter receptam.*

Secundò confirmatur hæc declaratio quia cùm beneficium inuentarij suffragetur dumtaxat pro vero, & reali debito, *vt deducit* Guttierr. *d. q.148. n.13. & seqq.* non potest suffragari debitori census & ab inuitis exigere, & extorquere non potest resistente dicta bulla Pij V. super censib. *in vers. pacta etiam continentia, &c.* & proinde hæres ille non potest dici verus, & realis debitor sortis. Vinc. de Franc. *dec.254. n.9.* Sord. *dec.204. num.9.* Nec dominus census potest dici verus creditor sortis, Marc. *vot.51. n.6.* Rota *coram* Seraph *dec.890. n.3. & dictum fuit supra hac quæst. tertia art. 5. per tot. nunc quæst. 106.*

Nam licet hæres beneficiatus offerendo pro liberatione tàm suæ personæ quàm bonorum ab obligatione soluendi fructus census, non offerat omnino indebitum, cùm non offerat ad inducendum nouum debitum, sed veram, & conuentam æstimationem debitam pro extinctione census, Roder. *de ann. reddit. lib.2. q.16. num.30* & propterea dicta oblatio videatur quod non sit merè voluntaria, sed necessaria, Giurb. *dec. Sicil.79. n.30.* Attamen non propterea dici potest verus, & realis debitor sortis nisi post disdictam census à se factam; cùm tunc possit intra annum cogi ad census extinctionem ita disponente dict. Bulla Pij V. non est tamen debitor necessarius sed voluntarius, cùm tale debitum non proueniat ex legis necessitate, sed habeat originem à contractu, *arg. l. sicut. C. de act. & oblig.* nam ad cognoscendum an debitum sit voluntarium, vel necessarium spectanda est origo obligationis Crau. *consil.1000. numer. 32. cum pluribus seqq. lib.6.* Cardinal. Alban. *cons 6. num 7.* Cyriac. *controuers. forens. lib.2. controu.161. n.38.* disdicta autem census, & obligatio restituendi sortem habet originem à contractu censuali, in quo venditor & debitor census talem facultatem sibi reseruat, & ab eo fit ex propria eius voluntate, & nullo iure cogente, vnde non potest dici ex eius parte, aliquo respectu necessaria. Nec refert quod offerendo pretium census, non offerat indebitum, quia nihilominus est debitum conditionale Roder. *d. n. 30.* & voluntarium cùm non pendeat ex legis necessitate, sed ex præexistenti contractu, *vt dicit* Giurb. *dict. dec.79. num. 30.*

Tertiò, & multò magis est recipienda hæc declaratio si in contractu census fuit præstitus fideiussor, contra quem dominus census potest semper agere, cùm teneatur ex propria obligatione, *§. fideiussor. instit. de fideiuss.* maximè si se obligauit tanquam principalis, & insolidum, Natt. *cons.261. n.3. lib.2.* Becc. *cons.45. n.49. lib.1.* nam si per obligationem factam ab hærede beneficiato de bonis hæreditariis extingueret censum auferetur domino census per indirectum ista actio contra fideiussorem, quod non videtur dicendum, cum beneficium Principis debeat intelligi, vt minus præiudicet tertio, quam fieri possit, *arg. l.2. §. merito, & si quis à principe ff. ne quid in loc. publ.* Rom. *consil. 163. num.1. ad fin.*

Vltra quod beneficium inuentarij est radicatum in persona hæredum debitoris, vnde non potest suffragari fideiussori, Barz. *post multos dec.56. n.5. & 6.* & non præiudicat creditori cum fideiussore, Felician. *in tract. de censib. tom 1. lib.3. cap.2. num.38.* Guttierr. *d. cap.148. n.60. cum seqq. & signanter n.63.* Barz. *d. dec.56. num.5. & infra* Rota *decis.32. numer.12. post tract.* etiam quod esset lata sententia contra creditorem Felician. *loco citato*, Guttierr. *dict. cap.148. numer.61. & seq. maximè num. 63.*

Non enim per simplicem obligationem assignamentorum factam à debitore pro extinctione census extinctus, sed opus est vt dicta assignamenta sint data domino census titulo veræ, & realis dationis in solutum, *vt firmauimus hac eadem q.3. art.5. num.16. & seqq.* census non potest dici resolutus per nudam debitoris voluntatem, sed requiritur actus retrosimilis *glos. in l. ab emptione, & ibi* Bar. *& communiter alij C. de pact. cum alijs citatis hac quæst.3. art.1. nunc quæst.103. num.14. & 15.* vnde cùm per solam obligationem assignamentorum recusante domino census illa recipere non possit dici resolutus census, nec etiam potest dici liberatus fideiussor cùm illius obligatio sit accessoria obligationi principalis debitoris *l.1 l. græcè, §.1 ff. de fideiuss.* & proinde donec census viuit durat fideiussoris obligatio vt deduximus *supra part.2. cap 2. quæst.3. art.4. seu quæst.76. num.5. & 6.* & illi non potest suffragari beneficium inuentarij iure quodam speciali hæredi beneficiato concessum, nam priuilegia personalia non egrediuntur personam priuilegiatam. l. in omnibus causis id obseruatur,

uatur, *& ibi* Dec. *n.6. ff. de reg. iur.* & quod priuilegium competens principali iure speciali non extendatur ad fideiussorem, *Firmar.* Paris *cons. 16 num. 110. & seq. lib. 2.* Ceph. *cons. 437. n. 12. lib. 5.* Pyrr. Maur. *de fideiuss. part. 2. sect. 9. §. 13. n. 20.*

Cui declarationi vt supra confirmatæ non obstant ea, quæ obiiciuntur, & primò quod repugnet Constitutioni Pij V. super censibus abhorrenti extinctionem census pendere ab arbitrio domini, & creditoris illius. Quoniam cùm simus in iudicio graduatorio moto ad instantiam hæredum debitoris census satagentium extinguere censum hæreditarium per traditionem bonorum non petit dominus census bona pro dicta extinctione, quod per dictam Pianam Constitutionem prohibetur, sed hæredes debitoris instant pro extinctione, & sic iuxta formam Bullæ, & non contra illius dispositionem.

Et in dicta declaratione dum dicitur de petitione domini census, non accipitur petitione, & instantia quod extinguatur census per restitutionem pretij, quod à dicta Constitutione prohibetur, sed pro petitione, & instantia, quam vocatus in iudicio graduatorio moto ad instantiam hæredum debitoris, facit vt pro extinctione sui census assignentur bona, & sic non sponte sed lacessitus petit, quod non prohibetur per dictam Constitutionem Pianam.

Secundò obiicitur, quod dicta declaratio sit vel de præiudicialis debitori census & illius hæredibus ex eo, quod illis auferatur facultas eis à lege indistinctè tributa dandi in solutum bona inuentariata pro debiti extinctione nulla facta distinctione an creditor petat, vel recuset accipere.

Verùm hoc præiudicium non videtur considerabile, nam cùm hæredes sponte, & propria, voluntate debitoris hæreditatem adeunt sperantes inde consequi lucrum, *vt considerat* Purpur. *in d. l. fin. § & si præfatam C. de iur. deliber. in illis verbis ne dum lucrum sperant.* sibi debent imputare in periculum vexationum facti incidunt *arg. tex. in l. si fideiussor § si necessaria, & ibi glos. & communiter* Doctor. *ff. qui satisd. cogant. cum aliis apud* Osasch. *decis.* Pedem. 167. *num. 29. &* Surd. *cons. 215. numer. 29. lib. 2*

Vnde non est illis adeò fauendum, vt fiat præiudicium domino, & creditori census, inuentarium enim debet quidem præseruare hæredem beneficiatum à damno non tamen ab omni, sed ab eo dumtaxat, quod pati posset in sua substantia, vt sunt expressa verba text. *in dict. §. & si præfatam,* ibi *nihil ex sua substantia penitus, hæredes amittant.* & hoc etiam dummodo inde non resultet præiudicium creditori *arg. tex. in leg. ergo sciendum in princ. ff. ex quib. caus. maior. & in puncto dicit* Batt. *in l. cùm emptor. in fin. ff. ad l. falcid.* Cæsar. Manent. *in dec. 34. n. 5.* Surd. *dec. 30. num. 13 vers. secundo motus fuit* Rota *in Foroliuiensi dotis 9. Iunij. 1625. vers. verum nec præfata in fine, coram* Reuerendissimo D. Dutano *quæ est post tract. dec. 550.*

Vnde quod hæredes debitoris pati possint vexationes facti, non tamen in eorum substantia non videtur habendum in consideratione vt præponderet damno quod pateretur dominus census si compelli posset recipere bona loco pecuniarum in extinctionem sui census, qui alioquin debet esse magis priuilegiatus, qui tractat de vitando damno in propria substantia hæredes autem agant de amittendo lucrum quod sperant facere in bonis hæreditarijs debitoris Tiraq. *de retract. lignag. §. 35. glo. 2. num. 7.*

Ex quibus declaratio præfata remanet defensata ab obiectis, & in suo robore.

Alius etiam iudicio meo considerari potest casus, in quo crederem cessare fructus census, saltem in foro conscientiæ, videlicet quando census fuit impositus super re non libera, scien.. ipso emptore. Nam si quando emptor ab initio ignorauit rem censui subiugandam non esse liberam sed ex post facto id resciuit, non potest tuta conscientia fructus ex dicto censu percipere, vt diximus *supra in tract. par. 1. cap. 3. q. 4. num. 9. & seq.* Ergo, & multò minus poterit illos exigere quando ab initio sciuit rem subiugandam non esse liberam.

Occurrit etiam alius casus, videlicet si dominus census illum in se suscipiat, & accollet, quia enim repugnat regulis iuris, vt quis sit sui ipsius debitor per dictam accollationem cessat cursus fructuum dicti census, & penes dominus illius remanet inutilis, & infructuosus, vt declarauit Rota *in vna Romana prælationis 10. Decembris. 1618. coram* Reuerend. P.D. Dunnxerto, *quæ est post tract. at decis. 369 num. 3.*

Casibus supra expressis videtur, quod adhuc alius adiungi possit, scilicet si hæres cum beneficio legis, & inuentarij volens extinguere censum hæreditarium offerat domino census tot de bonis hæreditaijs in inuentario descriptis, quæ sufficiant pro integra sorte principali, & fructibus illucusque decursis Cùm enim talis hæres habeat à lege hoc beneficium, vt possit debitum hæreditarium pecuniarum soluere, & extinguere, tradendo in solutum bona hæreditaria descripta inuentario *l. fin. §.* & si præfatam, & ibi Doctores omnes C. de iur. delib.

Idem operatur oblatio bonorum quod faceret oblatio pecuniæ, vt per Surd. *dec 26. n. 5 vers. respondetur* vbi dicit post *Dec.* quem allegat, quod eo casu debitor liberatur ipso iure, quod maximè verum esset si talis oblatio fieret in iudicio, quæ eiusdem est virtutis, & efficaciæ, cuius est depositio facta extra iudicium Ias. *in l. qui Romæ in fin. num. 11. ff de verb. oblig.* Bero. *consil. 196. num 2. vol 1. & cons. 210. num. 25 lib. 3.* Natt. *cons 631. num. 2. quod refert* Surd. *d. dec. 262. num. 2. & seq.* Dec. *consil. 445 num. 9.* Et proinde sicut reale depositum liberat debitorem census à cursu fructuum illius, vt multorum auctoritate latè deduximus infra *in tract. hac ead. q. art. 9. num. 52.* Ita etiam oblatio facta de rebus inuentariatis hæreditariis liberat hæredes cum beneficio legis, & inuentarij.

Alius etiam potest annecti casus, quem considerat Rota *in vna Romana attentatorum 4 Decembris 1619. coram* R P.D. Buratio, *quæ est post tract. decis. 446. numer. 5.* qui contingit per confusionem actionum quando debitor census succedit creditori illius: nam eo casu actiones confunduntur, *l. Stichum §. aditio ff. de solut.* Decjan *consil. 109. num. 29 lib. 2.* Ea ratione, quia nemo potest esse debitor sui ipsius. *l. Vranius ff. fideiuss.*

Nam actio, & passiu respectu eiusdem subiecti in vna, eademque persona stare non possunt Bald. *in l. si vxor. C. de bon. auct. iud. possid. & in l. cum secundum col. 1 de fideicom.* Phanucc. *in tract. de inuentar. hæred. par. 5. num 14.* Surd. *deci. 109. n. 4.* & proinde census ipse extinguitur, *vt dixit* Rota *d. dec. n. 5.*

Quod tamen est intelligendum, vt extinguatur census, & cesset cursus fructuum illius, dumtaxat pro ea rata, & portione, pro qua iste debitor census sit hæres creditoris, non autem in totum respectu etiam portionum cohæredum: nam pro eorum ratis census remanet inextinctus, & actio ad fructus pro dictis ratis viua, & in suo robore remanet *l. si adulta Cod. de hæred. action.* Phanucc. *d. tract. part. 7. n. 2. vbi multa si l. de eo C de negot. gest. l. si vxor. C. de bon. auct. iud. possid.* Nam hæres repræsentat defunctum tantum pro rata, pro qua est hæres pro residuo iudicatur vti extraneus Addent. *ad* Vinc. de Franc. *dec. 39. n. 2.* Ioan. Bapt. Costa *de Ration.* Rota *q. 45. n. 6. & seq.* Phanucc. *d. par. 7. n. 3.*

SVM

SVMMARIA.

1 *Pretium in redemptione census potest restitui in qualibet specie æstimata, consentiente domino census.*

2 *Pretium in contractu emptionis, & venditionis, potest de contrahentium consensu solui in qualibet specie æstimata.*

3 *Pretij loco est quidquid datur in recompensationem rei emptæ.*

[*Extinctio census fieri potest etiam non, numerata pecunia.*

4 *Census extingui potest per compensationem debiti puri, & liquidi.*

5 *Qua extinctio facta oblatione compensandi resultat ipso iure.*

6 *Compensatio est species solutionis.*

7 *Census extinguitur si domino illius dentur à debitore census in solutum pro eo bona stabilia.*

8 *Limitatur si dominus census aliqua rationabili causa contradicat.*

9 *Dominus census non potest inuitus compelli ad accipiendum pro census extinctione fundum censitum.*

10 *Et multò minus si habeat hypothecata omnia bona debitoris census.*

Limitatur ex iusta causa, n.13.

11 *L. si quis argentum, §. si vero, C. de donat. Intellectus.*

12 *Datio insolutum habet vim venditionis.*

[*Hæres debitoris census cum beneficio l. & inuentarij potest censum extinguere dando insolutum bona hæreditaria.*

Creditor census petens in iudicio discussionem bonorum sui debitoris assignari sibi locum pro sorte, & pro fructibus, cogitur recipere bona stabilia pro extinctione census.

Debitor census habet beneficium auth. hoc nisi debitor. C. de solut.

Contrarium volunt aliqui.

Beneficium auth. hoc nisi debitor C. de solut. non competit nisi vero debitori.

Compensatio crediti ad creditum fit ex legis permissione.

Compensatione habet vim solutionis in pecunia numerata.

Datio in solutum habet vim solutionis.

Debitor census non est propriè debitor.

Intellige durante censu, & ante illum disdictum, secus postea.

Obligatus soluere quid annuum ex prædio potest se liberare tradendo prædium ipsum creditori.]

14 *Iusta causa ob quam dominus census cogi potest ad accipiendum in solutum fundum censitum pro extinctione census, est reposita in Iudicis arbitrio.*

15 *L. 2. C. de rescind. vend. habet locum in datione in solutum.*

16 *Possessor bona fidei ex titulo inualido facit fructus suos secus si titulus sit reprobus.*

17 *Dominus census recipiens in solutum pro extinctione illius bona debitoris, si bona euincantur, non potest redire ad primæuum censum.*

Limitatur si dominus census tempore receptionis protestetur, velle sibi in casu euictionis esse saluum ius ad censum, num.19.

18 *Habet tamen vtilem actionem ex empto contra debitorem census.*

[*Protestatio non potest dici contraria facto, qua tendit ad præseruationem suorum iurium.*

Protestatio tunc dicitur contraria facto quando totum factum destruit.]

20 *Debitor census volens redimere illum à tertio, qui eum à primo emptore viliori pretio emit, tenetur restituere pretium integrum, quod à primo emptore recipit.*

21 *Cessionarius succedit in locum, & vniuersum ius cedentis.*

22 *Reuendens censum per ipsum viliori pretio à primo dicti census emptum potest integrum pretium census pro se retinere, contra Ludouic. de Auend.*

An in redemptione census restitui possit pretium in alia specie, quàm in pecunia numerata?

QVÆSTIO CVIII.

aliàs part. 3. cap. 1. qu. 3. ar. 6.

IN proposito Articulo conclusiuè procedendo † posse in redemptionem census restitui pretium illius in alia specie quam in pecunia numerata, post multos voluit Martin. Bonacin. *de contract. disput. 3. q. 4. puncto vnico, num. 40. versic. secundo, & infra probara* Rota in *vna Rauennatensi Salniani Interdicti, 12. Ianuarij, 1607.* *coram* R. P. D. Manzanedo, *qua reperitur impressa post tract. decis. 120. n. 7. & in vna Romana census, 7. Februarij eiusdem anni coram* R P. D. Ottembergio. *qua est ibid. dec. 351. n. 2.*] Quidquid contrarium firmet Ludou. de Auend *de censib. Hispan. c. 102. n. 4.* 1

Cui conclusioni non repugnant ea, quæ diximus *supra hoc eod. q. 3. art. 1. n. 13.* dum firmauimus, quod in redéptione census sit necessaria a ualis pretij restitutio ex Rota *coram* Reuerendissimo P. D. Sacrato, 27. *Ianuari, 1603. in illa Romana census qua post tract. est decis. 104. num. 4.* Quoniam respondit eadem Rota *coram* R. P. Ottembergio, *in illa Romana census proximè allegata, num. 9. vers. nec obstat quod licet coram* Reuerendiss. Sacrato, Rota dixerit esse necessariam pretij restitutionem, nihil tamen attigit an requiritur numeratio pecuniæ in actu extinctionis. & propterea possumus nos referre, quod non sit necessaria, cum regulare sit vt † in contractu emptionis, & venditionis possit 2
de partium consensu solui pretium in qualibet specie æstimata *cap. pretij, & ibi* Glos. *C. de re. cin. vendit.* Glos. 3. *in l. 2. ff. de contr. empt.* quidquid † enim datur in re- 3
compensationem rei emptæ illius pretium dicitur Tiraq. *de retractu Lignag.* §. 1. Glos. 14. *num.* 41. Claud. Bertazo. *in suo tractat. de clausul. instrum. clausula* 30. Glos. 1. *num* 6 & in his propriis terminis, dicit Rocac. *in suo tract. de censib. par. 2. num* 56. Thom. Boninsig. *in simili suo tract. de censib. cap. 14. num. 2.* Ludou. Molina, *in tract de contract par. 2 disput. 394. numer. 7.* Fernand. Rebell. *in suo tract. de obligat. Iustit. lib. 10. quæst 6. n. 22.* Nauar. *in Commentar. de vsur. num. 123. quæst. 31. sequitur* Surd. *cons. 161. numer. 40. lib. 2.* Franc. Milanens. *decis. 2. numer. 70. & seqq. lib. 2.* Felic. de Solis, *in suis Comment. de censib. tomo 2. lib. 1. cap. 8. numer. 1. maximè vers. sed in ea contentione, & lib 2. cap. 1. num. 17.* Stephan. Gratian. *Disceptat. Forens. tom. 2. cap. 321 num. 16. & placuit* Rotæ *coram* R. P. D Ottembergio, 7. *Februar. 1607. in illa Romana census in principio huius articuli citata, numer. 8.* Ita vt non videatur, quod de veritate huius conclusionis possit probabiliter dubitari [Quæ conclusio potest confirmari, quia cum in Bulla Pij V. nihil expressè disponatur circa hoc, nec fuerit prohibitum, nec appositum decretum irritans extinctionem census factam, non restituto pretio in pecunia numerata sed simpliciter data facultas redimendi per pretij restitutionem, quelibet extinctio etiam facta, non numerata pecunia, sustinetur, *argum. not. per glos. in clem. 1. in verb. inhibentes in princ. vers. ex quo non apponitur decretum de*

iur.patron.& bene facit decis.34. numer.2. in recellect.per
Farinac.par.1.& not.per Iason.in l.1.num.5.ff.de liber.&
posthum.& confirmauit Rota coram Reuerendissimo D.
Coccino Decano in Pranestina census 25. Iuny 1632.
4 qua est post tract.dec.55. n.2.] quæ † satis videtur com-
probari posse ex traditis à Nauar. in suo Commentar.de
vsur. num.124.quem sequitur Boccac.d.par.2. numer.58.
Molin.d.num.7.vers. extingui etiam potest, & Rebell. d.
n.22.dum affirmant censum extingui, & redimi posse
per compensationem debiti puri, & liquidi:non quod
compensatio fiat ipso iure, sed postquam debitor
census denunciauit illius domino se velle censum re-
dimere.compensando creditum suum cum pretio cen-
sus,vt declarat Ludouic. Auend d cap.102. num.8. [&
comprobat alios allegans Rota in Romana census 13. May
1630.coram R.P.D.Merlino,post tract.dec.529.num 20.]
Qua oblatione compensationis facta,censum ipso iu-
re extingui dicit Felicianus, & ex iis, quæ in proposito
dicit Felician de Solis,d.tomo 2.lib.4.cap.vnico, num.53.
dum vult censum extingui ipso iure per solam com-
pensationis oblationem, [quam conclusionem no-
bis citatis amplexa fuit Rota in illa Pranestina census 4.
May, 1630. coram Reuerendissimo D. Coccino De-
cano, qua est decis 516. numer.2.] Compensatio enim
6 † est species solutionis, l. si debitor ff. qui potior. in pi-
gor. hab.l. amplius, ff. rem rat. haber. & ab hac conclu-
sione non dissentit Rota dum coram Reuerendissimo
P.D. Sacrato,6.Iunij,1603. in illa Romana census qua est
impressa post tract.decis.289.per tot.& signanter num.1.
7 sensit † censum extingui si domino illius dentur pro
eius extinctione bona stabilia, & in vna Romana repe-
titionis indebiti coram Reuer.P D. Pirouano, 30. Apri-
lis,1610.qua est ibidem dec.292.per tot.& confirmauit co-
ram eodem in eadem causa die 25. Iuny, eiusdem anni, vt
ibidem dec.266.& dixerat antea coram Seraph.dec.1333.
par.2.
8 Hæc autem † conclusio, non procederet si domi-
nus census contradiceret recipere in extinctionem
census pretium in alia specie, quam in pecunia nume-
rata, vt animaduertit Felician.de Solis, d.vers.sed in ea
extinctione, & non videtur alienum ab alia Scribētium
9 traditione,quod † non sit audiendus debitor census si
pro illius redemptione, & extinctione domino cen-
sus non consentienti, immo recusanti, offerat in so-
lutum prædium super quo census fuerat constitutus,
& collocatus,vt firmauit, Foller.in sua pract.censuali,in
verbo tanquam numero 49. Benedict. Bon. in suo tra-
ctat. de censib.artic.61. numer.93.Boccac.in d.suo tract.de
censib. part.3.num.66.Ioan.Bapt. Lup.ad l.2.C.de pact.
int.empt. & vendit.Comment.2.§ 3.n.89 Cæsar.Barz.dec.
Bononien.56.numer. 36. Felician. de Solis, d.tomo 2.
lib.3.cap.5.n.15. vers.sed an illius Gasp. Roderic. in suo
tract.de ann.redit.lib.2.q.9.n.68.vers.in contrarium vrget,
Tiraq.de retractu lignag.§.1.Glos.6.n.21.Intrigliol super
Bulla de censib.q.98 n.2. quidquid contra Roder.nitatur
10 defendere Auend.d.tract.c.110.num.12.& 13.Et†multò
minus si dominus census haberet generaliter obliga-
ta omnia bona eius,qui censum imposuit, vt animad-
uertit Tiraq.de retractu.lign §.1. Glos.6. num.71.in fine,
& sequitur Foller. in dicto verbo,tanquam, num.49.qui
11 respondet † ad tex.in l.si quis argentum,§.si verò,C.de do-
nat.vbi contrarium videtur ab Imperatore determina-
tum quod ibi sit speciale,& singulare in donatione fa-
uore donantis,quod approbant etiam alij ab isti alle-
gati,& Roderic. d.num.68.vers.nec obstat lex.Quod au-
tem dominus census non possit compelli, vt in extin-
ctionem census recipiat in solutum prædium censui
suppositum non obscurè probatur ex Constitutione
Pij V. supra forma creandi census, dum ibi deciditur
quod volente debitore census vendere fundum cen-
suatum,dominus census debeat præferri omnibus aliis
emere volentibus: nam videtur,quod à contrario cen-
su ibi Papa non obscure sentiat, quod si iste dominus
census nolit emere non possit cogi ad accipiendum in
solutum prædium præfatum vt conatur hoc deducere
Boccac.in d.suo tract.part.3.n 66. datio † enim in solu- 13
tum similis est in emptioni,l.prædium C.de euict.Tiraq.
d.§.1.Glos.14.n.1.& seqq. An autem hoc bene deduca-
tur à contrario sensu ex dicta Piana Constitutione alij
diiudicent.
Verum † enimverò posset Iudex ex iusta, & legiti- 14
ma causa cogere dominum census, vt pro illius ex-
tinctione caperet fundum censuatum, vel alia bona
debitoris census.

[Prout quotidie fieri videmus in Iudiciis separatio-
nis, & discussionis bonorum in quibus dantur & assi-
gnátur loca creditoribus ad iudicium venientibus per
gradus iuxta prioritatem, & potioritatem eorum cre-
diti cum consignatione bonorum sui debitoris iuxta
æstimationem à peritis faciendam etiam in extinctio-
nem censuum. Et hùc fortè respexit Boccac.in suo tract.
de censib.part.2.num 97.dum ex mente Menoch.de arbitr.
Iud.q.cas.183.n.25 & 28 asseruit esse in Iudicis arbitrio
repositum quando creditor census cogi possit ad reci-
piendum in solutum bona sui debitoris in extinctionem
dicti census.

Et quoniam ad aures meas peruenit, quod in causa
magni momenti ex iis quæ diximus in tract.hoc 6 art
num.13.fuit firmata conclusio, & inde secuta senten-
tia per quam fuit declaratum quod dominus census,
qui comparuerat in iudicio discussionis, & separatio-
nis bonorum sui debitoris teneretur ad oblationem
hæredis beneficiati accipere bona inuentariata iuxta
æstimationem à peritis faciendam pro extinctione
census, propterea operepretium esse duxi explicare
dilucidius qualis fuerit, & sit mens, & intentio mea
in hoc iuris articulo.

Aduertendum itaque est quod licet in tract.hoc art.
6.& num. 3.dixerim quod iudex potest cogere domi-
num census ad accipiendum bona hæreditaria in so-
lutum pro extinctione sortis principalis, hic tamen in
addition. hoc num.1.vers.numer.13. circa princ. admonui
esse delenda ea quæ dicta erant in tract.d.num.13.& seq.
& reponenda ea. quæ nunc leguntur hic hoc n.1. vers.
prout quotidiè. Vnde illa verba importantia coactio-
nem, quæ leguntur: in tractat.numer.13. sunt deleta,&
pro non appositis, & loco illorum legi debent ea
quæ repetiunt in d. vers. prout quotidie, & infra, vbi
nullum adest verbum importans quod hæredi bene-
ficiato (vel Iudici ad eius instantiam simpliciter) &
indistinctè competat facultas cogendi dominum cen-
sus, vt pro sortis extinctione recipiat bona inuenta-
riata, in solutum. Imo tàm hìc numer.3. quàm supra
hac ead. quest.3. art.5.seu q.107.num.19.post Milanens.
dec.2.n.16.& 17.lib.2. diximus quod dicta facultas co-
gendi dominum census tunc tantum posset habere lo-
cum, quando dominus census comparens in dicto iu-
dicio discussionis, & separationis bonorum, peteret
assignari sibi locum inter alios creditores non solum
pro fructibus census decursis,& non solutis,sed etiam
pro sorte principali eiusdem census, aliàs si illius pe-
titio non compræhenderet etiam sortem, non possit
iudex ad instantiam hæredis quantumvis beneficiati
illum cogere ad recipiendum bona in solutum pro ex-
tinctione sui census, repugnant enim duæ iuris regu-
læ. vna quod iudex non petenti non potest officium
suum impertiri in iis,quæ spectant ad priuatam vtili-
tatem l.4.§.hoc iudicium,& ibi Glos.& communiter inter-
pret ff.de damn.infect. hic autem dominus census nihil
tale petit ergo. Altera est regula quod aliud pro alio
inuito creditori solui non potest l,2. §. mutui datio,ff.si
cert.pet. cum concordantibus apud Rotam decis.203.n.1.
in fin.part.1.recent.

A quibus regulis non est recedendum nec ex priui-
legio

legio auth. *Hoc nisi debitor.C. de solut.* nisi concurrant omnia requisita illius vt diximus *infra n.4. & benè deducit* Gutierez *pract.quæst. lib.1.q.148. n.16. cum multis seqq.& num.38.& infra.*

Nec ex beneficio *l fin. §.& si præfatam,C.de iur.deliber.* tum quia ibi nullum verbum legitur, quod trahi possit ad facultatem cogendi, sed dumtaxat datur facultas hæredi beneficiato satisfaciendi ex rebus inuentariatis,vel ex illarum pretio creditoribus venientibus idest petentibus tum quia domino census non petente,nullámque molestiam inferente non est hæredi etiam beneficiato indulgendum, vt cogat illum ad recipiendum pro extinctione census bona inuentariata,quia si hoc fieret magis abuteretur hæres præfatus legis beneficio,quàm vteretur domini census benignitate: & legis elementia,in eius malitiæ commodum, & damnum creditoris conuerteretur contra regulam *l.superuacaneam in fin.Cod.commod. & l.itaque fullo,ff.de furt.*Nec doctores *in d.l fin.§. & si præfatam*, nec alibi verè dicunt quod ex inuentarij beneficio possit hæres cogere creditores inuitos accidere in solutum bona hæreditaria in extinctionem eorum crediti,vt pleros-que reperiendo, & illorum dicta perpendendo deducit Scipio Rauita *cons.18.n.17. vers.dixi quod falso, & infra vsque ad finem consilij lib.1.* Nec obstat quod diximus *hac q.3 art.5.*tàm *in tract.n.5.* quàm *in addit.*quod per oblationem bonorum ab hærede beneficiato factam creditori census cessat cursus fructuum illius. Quoniam hoc debet intelligi vel quando dominus census sponte recepit cum effectu assignamenta realia, & sufficientia tàm pro fructibus decursis, & non solutis, quàm pro extinctione sortis principalis census qui sunt termini, in quibus locuti sumus *d.n.15.& seq* vel respectu hæredis met, qui obtulit vt scilicet ipse non possit amplius molestari pro solutione fructuum dicti census,secus autem respectu domini census, vt censeatur exclusus à iure petendi dictos fructus à fideiussoribus, qui ad illius fauorem in contractu census accesserunt, quibus non prodest in præiudicium creditoris, & domini census beneficium iure quodam speciali concessum hæredi beneficiato, ne vltra vires hæreditatis in sui damnum, pro alieno debito teneatur vt expresse dicitur *in dict.§ & si præfatam*,cum fideiussores teneantur ex propria obligatione *§.fideiussor. Instit.de fideiuss.glos.in l tale pactum,& ib Alex.num.9.ff.sol.matr.*maximè si se obligauerint vti principales,& insolidum Natt.*cons.261.n.3.lib.2.*Franc. Becc.*cons 45.n.49.lib.1.* nam priuilegia personalia non egrediuntur personam priuilegiatam *l.in omnibus causis id obseruatur,& ibi* Dec.*n 6.ff.de reg.iur.* Et quod priuilegium competens principali iure speciali non tendatur ad fideiussorem firmat Paris. *cons 16. n.110. & seq. lib.2.*Ceph.*cons.437.n.12.lib.3* Pyrr.Maur.*in tract.de fideiussor.par.2.sect 9.§.13.n.20.*

Et quod creditori comparenti in iudicio discussionis, & separationis bonorum cum principali debitore si nolit accipere locum sibi in sententia graduatoria assignatum, nullum inferatur præiudicium quominus possit agere contra fideiussores dicunt Felician de Solis *in Commentar.de censib.tom 2.lib.3 c.2.n.8.*Gutierrez. *pract.quæst.lib.1.cap.148.n.60 & infra latissimè,& in domino census comparente resoluit* Rota *coram* b.m.Manzanedo *in vna Rom.Salu.interdicti quæ est dec.32 post tractat.n.12.*Quod poterit debitor census obtinere vel ex beneficio *l.fin.§.& si præfatam C.de iur delib.* offerendo domino census pro illius extinctione bona hæreditaria descripta in inuentario, *de qua re diximus supra in addition.ad præcedentem art.n.22. & seqq.*

Vel si quando creditor ex causa census vocatur ad iudicium in causa discussionis bonorum sui debitoris, petat sibi assignari locum inter alios creditores tàm pro sorte principali, quam pro fructibus tunc enim

non potest recusare recipere bona stabilia in extinctionem sui census,iuxta ea, quæ dicit Milanens.*decis. Sicil.2.n.16.& 17.lib.2. & nos diximus in præced art. in addition.n.19.*

Vel ex beneficio *auth.hoc nisi debitor Cod.de sol.(quod in practica obseruari testatur,* Bartol.*in §. quod autem in princ.auth.de fideiuss.Pract. Papien.in form. respons.libell. in action. hypothecar. in verb. exceptionem solutionis num.3.* Benint.*decis.Bononiens.28* Surd.*cons.225. num.7. lib 2.* & illi renunciari non posse dicunt Cyn. & Syn. *ibid.* Alex.*cons.37.num.6.lib.2. Practic. Papiens. d.verb. exceptionem num.2.*) obseruatis tamen iis, quæ obseruanda animaduertit Rom.*cons.163.* Ias. *cons.2.n.12.lib.1.* Natt.*cons.344.*Benin. *d.decis.28* Ioseph Luduuic. *decis. perus.64.*Surd.*decis.30.num.10.*Honded.*cons.18.lib.1.& alij passim.*

Et licet aliqui contrarium defendere conentur & signanter Felician. *de censib. tom.2.lib.3. cap.5. num.15. vers.sed an illius* Roderic.*de ann.redditib.lib.2 quæst.9.numer.68.versicul.in contrarium vrget,& ante eos* Gutierez *practic.quæst.lib.1.cap.148. num.16. & seqq.* ea ratione, quia beneficium *d.auth.*competat dumtaxat veris creditoribus, quorum nomine negant posse censeri debitorem census respectu sortis principalis,cum ab eo inuito extorqueri non debeat etiam interueniente pacto, vt nos deduximus *in tract.p 2. c.1.q.1.artic.7. nunc q 59.cum quibus sentiunt etiam* Foller. *in sua pract. censual.in verb.tanquam num.47.*Tiraq *de retract.lign ag.§.1. glos.6.n.21.* Intrigl.*super Bull.de censib.q.98. n.2 & præter eos* Felic.*d.tom.2.lib.1.c 1.sub n.7.vers.tertio infert:*ibi mouentur auctores ea ratione, quod census fundetur principaliter super actione personali,secundariò verò super rebus.

Nihilominus quia nec in iure, nec ex Pontificum constitutionibus reperitur expresse sancitum, & declaratum, quod debitor census quando voluerit censum redimere,teneatur de necessitate restituere in pecunia numerata, sed simpliciter, & indistinctè datur illi facultas quandocunque redimendi, sequitur quod possit per quemcunque solutionis modum pretium census restituere.*vt diximus sup. in hac addition. n.1.* & proinde non sit exclusus à beneficio,& dispositione *d. authen.hac nisi debitor*,quæ cæteris debitoribus est concessa,seruatis tamen iis, quæ ibi Imper.seruari voluit, & referunt Doctor. *supra num.4. in fin.citati*, & comprobatur, quia sicut debitor ex causa census etiam quoad sortem iuuatur beneficio compensationis, quæ fit ex legis permissione,quæ concedit,vt fiat compensatio crediti ad creditum *l.4.& l.fin. C. de compens.* & creditor census inuitus cogitur compensare suum creditum etiam quod sortem cum eo quod debet ex alia causa debitori census,vt diximus supra *in tract. hoc eod. art.n.4 & seqq & dixit* Rota *in d. Pranestina census 25. Iunij 1632. n.1.& intra* cùm compensatio habeat vim solutionis in pecunia numerata Bart. *in l. diuortio §.ob donationem n.2.vers.qui enim ff.solut.matr.* Rota *in recollect.per* Farinac. *dec.536. n.3.par.1. & confirmat. in dict. Pranestina census n.4.*Ita etiam dicendum est, quod debitor census possit suum debitum censuale extinguere per dationem in solutum suorum bonorum, cum ex legis prouisione statutum sit, quod datio in solutum solutionis vicem obtineat Bal. *in l.fin.circa fin. Cod. ad l.Falcid.*Gabr.*in tit.de nouat.conclus.1.n 45* Rota *coram* Seraph.*dec.133.num.2.* Quibus accedit quod cum d. auth generaliter loquatur, debet generaliter intelligi *l.2.§ & generaliter ff.de leg.præstan.*

Nec obstant rationes, & fundamenta contrarium sententium. Nam ad illud, quod debitor census non sit verè debitor, respondetur, quod licet donec vult persistere, & perdurare sub onere soluendi annuam responsionem, & sic ante disdictam census non possit dici debitor sortis,nisi sub conditione Roder.*d.tr.q.15.*

num.37. & quæst.16. n.x0. & 30 lib.x. Mohed. *dec.2x6. quæ est 4. de præscript. in fin. Et voluit* Rota *dec.230.n.11. & decis.303. n.4. post hunc tract. & nos diximus infra hoc cap.1. q.8. art.2. seu q.118. num.18.* Attamen post disdictam, & factam declarationem, quod ipse vult censum redimere, & extinguere, efficitur verus, & purus debitor, vt declarat Roderic. *d. num.29. & 30.* cum eo casu possit creditor illum cogere ad restitutioné sortis, maximè intra annum, ita disponente Pio V. in sua bulla super censibus, & considerat Roderic. *d. q.15. n.51.* Ad aliud etiam fundamentum apparet responsio ex iis, *quæ diximus supra in tract. part.1. cap.3. quæst 1. art.6. nunc quæst.34.n.31. & seqq.* vbi plenè, & latè demonstratum fuit, quod immo in cõtractu census principalis obligatio est fundata super re: secundario autem, & accessoriè super persona, & proinde videtur, quod intret theorica Paul. de Castr. *consil.47.n.3. lib.2. quam amplectitur* Tiraq. *d. gloss.6.n.x1. &* Guttierrez. *d. c.148. n.36. & 54.* volentium, quod quando obligatio soluendi quid annuum est fundata super re, possit debitor se ab illo annuo onere liberare tradendo creditori rem illam, quod voluit ante eos Bald. *in l. creditor la 2. circa princ. ff. si cert. pet. quem refert.* Tiraq. *d. n.21. vers. quibus adde.*]

15 Quando † autem dominus Census consentiret capere insolutum prædium censualem pro extinctione censos si incideret, læsio vltra dimidiam respectu pretij, & esset recurrendum ad beneficium *l.2 C. de re. cen. vend. vt tradit* Boo. *in d. suo tract. de censib. d. art.61. n.94. vers. quando verò.*

Cæterùm circa hunc Articulum posset de aliquibus non incongruè dubitari, & quidem Primò, quid si dominus census accipiat fundum censuatum, vel alia bona debitoris insolutum, à Iudice coactus, vel ex mera, & propria voluntate, & deinde debitor restituatur ad eorundem bonorum possessionem ex remedio spoliatiuo, tenebitur ne dominus census ad restitutionem fructuũ, medio tempore ex dictis bonis perceptorum? Et non teneri respondit Rota *in vna Auximana spolij, 3. Decembris, 1610. coram* R.P.D. Pirouano, *quæ est post tractat. decis. 293. per tot.* ea potissimum ratione, quia 16 † fructus alios percepit bona fide, non obstante quod possederit ex titulo [inualido dummodo non possederit ex titulo] reprobo, vt ex multis dixit *ibi* Rota *n.2. & seqq.*

Secundò potest dubitari, An si dominus census vel sponte sua, vel ex iudicis sententia receperit in solutum bona sui debitoris in extinctionem census, & illa sibi posteà euincantur, habeat illæsum, & integrum suum antiquum ius, ita vt possit ex integro consequi annuos fructus ex censu illo extincto per dictam receptionem bonorum insolutum?

17 In qua † difficultate partem negatiuam firmauit Felician. *in dd. suis Commentar. de censib. tom.2. lib.3. c.5. n.16.* ea ratione quia per dictam dationem in solutum fuit extincta hypotheca, quam dominus census habebat super dictis bonis in solutum receptis, quæ non potest amplius reuiuiscere, vt animaduertit Surd. *consil.145. n.15. cum multis seqq. lib.1. & dec.113. & x66. n.6. & seqq.* in quibus locis respondet contrariis. Consu- 18 litur † autem domino census eo casu, vel per actionem de euictione, vt docet Surd. *d. cons.145. num.20. per tex. in l. si prædium, C. de euict. in l. si libera, C. de senten. & in l. eleganter & ibi gl. ff. de pignor. act.* vel vtili actione exempto, vt dicit Felician. *dict. num.16.* & admonet I. C. *in d. l. eleganter, in princ* & propterea Gloss. *ibi in verb. finita*, admonet bonum esse quod quando creditor recipit in solutum pro suo credito bona sui debitoris, protestetur quod si bona illa euincantur vult sibi esse integram, & illæsam primæuam actio- 19 nem, quia † tunc per illam protestationem eam sibi conseruat, vt post Gloss. *dicit* [*Ibi Bart. num.4. Bald. in vers. in eadem gl. el 1.* Castr. *num.8. idem* Bart. *in l. si quis aliam n.2. vers. prædict. quæ dixit ff. de solut.* Alex. *cons.190. num.22. in fin. lib.2.* Gozadin. *cons.38 num.2. & sub n.12. vers. non obstat secundum, & placuit* Rotæ *coram* Illustriss. D. Cardinali Cauallerio, *in vna Romana de Luraghis, 27. Ianuarij, 1620. quæ est decis. 495. in princ. post tract.*] Surd. *d. dec.266. num.6.* in propriis nostris terminis repetit Felician. *d. num.16. vers. quare creditor annui redditus*, vbi affirmat quod dominus census si bona sibi in solutum data euincantur, poterit virtute dictæ protestationis experiri aduersus fideiussores, & tertios possessores pignorum vel hypothecarum eadem primæua actione. [*Bene* Cepol *cautel.123. &* Petr. Caball. *consil. ciuil. decis. lib.1. consil.111. num.1. qui alios allegant.*

Neque dici potest, quod talis protestatio sit contraria facto, quia nulla cõtrarietas oritur ex præseruatione priorum iurium facta in receptione dationis insolutum sub ista conditione, quod non censeatur recessum à prioribus iuribus quatenus sequatur euictio ad Alex *cons.130 sub n.13. vers nec obstat si dicatur lib.4.* Rot. *in vna Romana anteriorìtatis 23. Iunij, 1603. coram* R. P. D. Pamphilio, *quæ est post tract. dec.416. n.3. & 4* Quia vt ibi dicit Rota, tunc protestatio dicitur contraria facto, quando totum factum destruit secus verò vbi tendit ad limitationem actus, vt in illo casu]

Cæterùm, quia dominus census potest illum minori vel maiori pretio quam ipse emerit, vendere, vt dictum fuit late *supra q.71. alias par. 1. c. x. q.2 n.17* potest † in dubium reuocari an si ille qui censum primo 20 loco imposuit, & alteri vendidit, velit redimere ab aliquo tertio, qui illum viliori pretio emit à primo emptore, teneatur restituere illudmet pretium quod à primo emptore recepit; an verò dumtaxat pretium quod ille tertius expendit, quando censum emit ab illo primo emptore. Hanc dubitationem primus quem viderim, excitauit Io Azor. *Instit. Moral. par.3. lib.10. c.8. q.5. vers. si roges.* Vbi resoluit debitorem census teneri ad restitutioné illiusmet pretij, quod à primo emptore tempore impositionis fuit solutum. Nam ille tertius emit totum ius quod primus emptor habebat aduersus impositorem. Sed si imponens voluisset redimere censum à primo emptore, antequam eum illo tertio venderet, vtique integrum pretium receptum debuisset reddere, & refundere. Ergo eodem modo, si redimat ab illo tertio, debet integrum census pretium restituere. Et hanc conclusionem reperio fuisse latè comprobatam à Ludou. de Auend. *d. tract. cap.101. n.7.* vbi *ad finem* multos allegat. Et facit, quia † cessiona- 21 rius succedit in locum, & vniuersum ius cedentis Rim. iun. *cons.291. n.40. & cons.326. n.13. lib.3.* Surd. *cons.26. num.16. lib.1. & cons. 333. n.15. lib.3. qui multos allegat* Gasp. Roder. *de ann. redditib. lib.1. quæst. 17. num.11. & seqq.*

Sed circa hanc resolutioné rursus dubitat Auend. *d. n. ad med. vers. Infertur etiam.* An † iste tertius qui pro xx venditione census facta primo imponenti recepit maius pretium quàm ipse erogauerit, quando emit illum à primo eius emptore, possit illud plus retinere, an potius teneatur restituere illi, à quo ipse emit. Et resoluit, quod non possit totum retinere, sed dumtaxat vsque ad illam quantitatem, quam ipse erogauit in dicti census emptionem: ab inde autem supra teneri restituere ei à quo ipse viliori pretio emit. Quam conclusionem pluribus nititur firmare.

Cæterùm hæc *Auend.* resolutio mihi non placet. Quia si iste tertius ab initio licitè potuit censum illum viliori pretio emere, vt dictum fuit *supra d. art.6 n.17. & seqq.* & potuit tanquam dominus licitè integros fructus ex dicto percipere; cur non possit etiam integrum rei propriæ pretium consequi, & retinere? cum quotidie videamus, quòd eadem res seu mobilis,

seu

seu immobilis non semper eodem pretio ematur, & vendatur, sed diuerso, & quilibet dominus arbitratu suo rem antea per se emptam distrahit modo viliori, modo cariori pretio, quam ipse emerit, & integrum sibi acquirit, nec tenetur aliquam illius partem priori venditori restituere.

SVMMARIA.

1 *Censum reuendere potest, & tenetur quilibet illius dominus.*

2 *Siue sit maior siue sit minor, etiam absque Iudicis iussu, & licentia.*

[*Redimens censum à minore non debet esse sollicitus, vt pretium reinuestiatur.*

Limit. *Nisi in venditione census fuerit appositum pactum, vt tempore redemptionis pretium reinuestiatur.*]

3 *Redemptio census peti potest duabus actionibus.*

4 *Redemptio rei vendita cum pacto redimendi, peti potest duabus actionibus.*

5 *Minor non potest censum reuendere absque tutoris auctoritate.*

6 *Tutor non potest reuendere censum sui pupilli, absque debitis solemnitatibus.*

7 *Decretum Iudicis non est necessarium in alienatione qua fit ex necessitate.*

[*Solemnitates iuris, & statutorum non sunt necessaria in actibus necessariis.*]

8 *Decretum Iudicis quod sit necessarium in reuenditione census pupilli à tutore facienda, volunt aliqui.*

Contrarium Auctor num. 10.

9 *Reuenditio census quod non fiat ex necessitate pracisa, cum proueniat ex principio voluntario, volunt quidam.*

10 *Census reuenditio fit ex necessitate pracisa.*

11 *Legatum census non censetur ademptum ex reuenditione illius facta eius debitori.*

12 *Legatum non censetur ademptum ex alienatione rei legata, facta ex necessitate.*

Siue sit necessitas imposita per legem siue sit necessitas rei familiaris ibidem.

13 *Minor si ex reuenditione census remaneat lasus, restituitur aduersus dictam reuenditionem.*

14 *Censum reuendere quod teneatur is, qui primo loco illum acquisiuit, videtur sentiendum.*

Contrarium concludit Auctor, n. 27. & seqq.

15 *Pactum de redimendo quod non possit exerceri contra secundum emptorem rei cum dicto pacto vendita volunt aliqui.*

Contrarium magis communiter tenetur, n. 27.

16 *Secundus emptor census quod pro illius reuenditione non possit conueniri actione personali, aliqui dicunt.*

Contrarium demonstrat Auctor, n. 27.

17 *Actio personalis fundum non sequitur.*

18 *Etiam quod obligatio sit contracta habita ratione ad rem.*

19 *Secundus emptor census pro illius reuenditione, conueniri non potest actione reali.*

Actione reali non experitur, nisi dominus rei.

20 *Dominium rei vendita transit ad emptorem si tempore venditionis non fiat aliquod pactum impediens hanc dominij translationem.*

21 *Vel nisi vendatur cum pacto de redimendo, & pro pacti obseruatione hypothecetur expressè res ipsa, qua venditur.*

22 *Hypotheca generalis impedit translationem dominij rei hypothecata sicut specialis.*

[*Hypotheca generalis secundum vnam opinionem impedit translationem dominij: operatur tamen ius retinendi donec soluatur interesse* ibid.

Hypotheca generalis quando est super omnibus bonis impedit dominij translationem.

23 *Maximè si sit vallata iuramento.*

24 *Nam absque iuramento contrarium tenent Scribentes magis communiter.*

25 *Hypotheca specialis impedit translationem dominij rei hypothecata.*

[*Hypotheca generalis in quo differat à speciali.*]

26 *Dominium eiusdem rei non potest apud duos in solidum esse.*

[*Pactum de redimendo potest exerceri contra tertium, & vlteriorem possessorem rei cum tali pactu vendita.*

Maximè quando pro obseruantia dicti pacti res illa fuit specialiter hypothecata.]

28 *Dispositio generaliter loquens, debet generaliter intelligi.*

29 *Quilibet prasumitur se alligare legibus, loquentibus de actu quem gerit.*

[*Restitutio in integrum datur minori aduersus venditionem contra tertium emptorem quando sciuit venditorem habuisse causam à minore.*

Venditor census potest illum redimere à quocunque illius possessore saltem implorato iudicis officio.]

30 *Secundus emptor census potest cogi ad illius reuenditionem saltem per Iudicis officium.*

31 *Clausula Transferens &c. apposita in instrumentu venditionis ad fauorem emptoris, operatur vt omnes actiones qua erunt penes venditorem reddantur inefficaces quo ad ipsum.*

32 *Clausula,* Ponens illum in locum suum, *&c. operatur, vt penes venditorem remaneant actiones inefficaces.*

33 *Redemptio census facta à primo illius emptore est valida, licet ipse eo tempore non sit amplius illius dominus.*

34 Limitat. *si debitori census fuerit intimata cessio illius facta per primum emptorem ad alterius fauorem.*

35 Limitatur 2. *si debitor census tempore quo illum redimit haberet plenam, & perfectam notitiam dicta cessionis.*

36 *Census venditus pluribus personis pro partibus separatis potest a quolibet redimi pro eius parte.*

37 *Census venditus pluribus personis in eodem instrumento per partes distinctas, tot censentur quot sunt persona qua emunt.*

38 *Censum si plures simpliciter emant, quod quilibet possit cogi ad reuendendum partem suam, dicunt aliqui.*

39 *Contrarium voluit Roman.* cons. 305.

40 *Auctor distinguit, remissiuè.*

41 *Vnus ex pluribus condominis census, non potest aliis condominis quo ad eorum portionem praiudicare.*

[*Reuendens censum non tenetur cedere iura redimenti.*]

42 *Maritus quod possit reuendere censum sua vxoris sibi in dotem datum contra Felician.*

43 *Maritus ex causa necessaria potest res dotales alienare.*

44 *Maritus constante matrimonio est dominus rei sibi in dotem data siue astimata, siue inastimata.*

45 *Maritus in omnibus casibus in quibus constantè matrimonio licitè alienat res dotales, illas alienat nomine proprio, non autem procuratorio nomine sua vxoris.*

46 *Is qui pro alio censum emit absque illius mandato, non potest illum reuendere.*

47 *Procurator constitutus ad recipiendam solutionem aliud facere non potest.*

48 *Procurator debet ad vnguem seruare formam mandati.*

49 *Retreuendere censum est priorem contractum resoluere.*

50 *Extinctio,& reſolutio cenſus requirit actum priori ſimilem.*

51 *Retrouenditio cenſus requirit mandatum ſpeciale.*

52 *Venditio requirit ſpeciale mandatum.*

53 *Procurator conſtitutus ad exigendum fructus cenſus, non poteſt illum retrouendere.*

54 *Procurator conſtitutus cum ampliſſima facultate etiam cum libera non poteſt reducere cenſum ad minorem reſponſionem annuam.*

[*Reuenditio cenſus facta non domino nec ab habente mandatum ab eo eſt valida, ſequuta Domini ratificatione.*

Ratificatio æquiparatur mandato etiam quando requiritur ſpeciale mandatum.

Cenſus reſoluitur per reſtitutionem ſortis factam procuratori ad exigendum cum ampla facultate.

Debitor cenſus qui reſtituit ſortem procuratori ad exigendum cum ampla facultate poteſt cogere dominum cenſus vt faciat ſibi inſtrumentum reuenditionis.]

55 *Cenſum reuendere integraliter tenetur vnus ex pluribus hæredibus ad quem integraliter cenſus pertinet.*

56 *Secus ſi ad illum non ſpectet integraliter, ſed pro ſua portione hæreditaria.*

57 *Hæres fideicommiſſo grauatus, quod cenſum pendere non poſſit abſque decreto Iudicis voluit Felicianus.*

58 *Contrarium defendit Auctor,& infra.*

59 *Alienatio neceſſaria non cenſetur prohibita hæredi grauato.*

60 *Fideicommiſſarius vniuerſalis, pendente conditione fideicommiſſi, non eſt verè dominus.*

61 *Reuenditio cenſus non eſt alienatio, ſed reſolutio præcedentis contractus.*

62 *Hæredi grauato ante purificatam conditionem, & reſtitutam hæreditatem, rectè ſoluitur.*

63 *Hæres grauatus reuendens cenſum ſubiectum fideicommiſſo, debet cauere de conſeruando pretium ad fauorem fideicommiſſarij.*

[*Hæres grauatus ſi reuendat cenſum non tenetur præſtare cautionem redimenti.*

Maximè ſi poſſit detrahere legitimam, vel trebellianicam.

Hæres grauatus ſi ſit inhibitus à fideicommiſſario nè reuendat,& debitor cenſus redimat, ſi ſequatur redemptio nihil agitur.

Etiam ſi reuendat de mandato Iudicis ſi non citetur fideicommiſſarium.

64 *Vſufructuarius quod poſſit cenſum ſolus reuendere, dixit Roderic.*

[*Vſufructuarius ſolus non poteſt reuendere cenſum, cuius proprietas ad alium ſpectat.*]

65 *Cautius tamen eſt debitori ſi proprietarius, & vſufructuarius, ſimul reuendant.*

[Limitat. *Si reuendat nomine proprietarij, vel de eius mandato.*]

66 *Vſufructuarius ſolus, nec ſolus proprietarius poteſt cenſum redimere, ſed ambo coniunctim redimunt.*

Quidquid ſentiat Gratian. quod ſolus proprietarius redimat.

67 *Pater legitimus adminiſtrator bonorum filij, ſolus reuendit cenſum filij.*

[*Pater ſolus poteſt reuendere cenſum filiorum, in quibus habet vſumfructum.*

Pater eſt legitimus adminiſtrator tantum eorum bonorum filij, quorum habet vſumfructum.]

68 *Pretium cenſus reuenditi, debet remanere penes vſufructuarium.*

Præſtita tamen per eum cautione de illo conſeruando & reſtituendo, finito vſufructu, n.70.

Niſi ſit pater habens adminiſtrationem bonorum ſui filij, cuius ſit cenſus. n.71.

Limit. *ſi proprietarius velit ſoluere annuam reſponſionem, quam ſolitus erat percipere vſufructuarius*, numer.72.

Dummodo tamen proprietarius ſit idoneus, n 73.

Ac præſtet omnimodam ſecuritatem vſufructuario pro ſolutione annui reditus, n.74.

69 *Vſusfructus non extinguitur propter reuenditionem cenſus, cuius alter habet vſumfructum.*

75 *Vſufructuarius poteſt licitè percipere reditus à proprietario retinente pretium cenſus reuenditi ratione ſui intereſſe.*

76 *Cenſus poſtquam eſt extinctus, nullos poteſt reddere fructus.*

77 [*Creditor qui habuit mandatum de aſſociando ad cenſum non poteſt illum reuendere.*

78 *Mandatum de aſſociando non tribuit dominium nec poſſeſſionem, ſed nudam detentationem.*

78 *Reuendens cenſum debet adimplere pacta appoſita in illius impoſitione,& venditione, aliàs cenſus non dicitur extinctus.*

80 *Etiam quod tale pactum non eſſet factum inter redimentem,& reuendentem.*]

Cenſum reuendere quis teneatur, & poſſit.

QVÆSTIO CX.

aliàs part. 3. cap. 1. qu. 3. ar. 7.

CIrca materiam redemptionis cenſus eſt congruo loco indagandum, quiſnam teneatur,& poſſit illum reuendere.

In quo articulo indubitata eſt concluſio † quod cen- 1
ſum reuendere poteſt, & debet quilibet dominus illius,
vt ſanciuit Pius V. *in ſua Conſtitutione de cenſib. in verſ.*
Poſtremo, in illis verbis [Sed etiam poſſe pro eodem »
pretio extingui non obſtante etiam longiſſimi tempo- »
ris, ac immemorabilis, immo centum, & plurium an- »
norum præſcriptione, non obſtantibus aliquibus pa- »
ctis directè, vel indirectè talem facultatem auferenti- »
bus quibuſcumque verbis, aut clauſulis concepta ſint.]
& de hac concluſione nemo dubitat † ſiue dominus 2
cenſus ſit maior, ſiue etiam minor, qui poteſt dictam reuenditionem facere etiam abſque iuſſu & licentia Iudicis,& Alber. *in l. 2. in princ. Cod. de pact. int. empt. & vendit.* Octau. Simoncell. *in ſuo tractat. de Decret. lib. 3. tit. 8. inſpect. 16. n. 119.* Foller. *in ſua Pract. cenſuali, in verbo, inſtrument. gratia n. 33.* Boccac. *in ſuo tract. de cenſib. par 2. n. 104*] Magon. *dec. Florent. 1. n. 38.* Io. Petr. Fontanell. *de pact. nuptial. tom. 1 clauſul. 4. gl. 18. part. 4 n. 25. Vbi tamen id nunquam fuiſſe practicatum in Senatu Cathaloniæ dicit, alios allegat* Mar. Giurb. *dec. Regn. Sicil. 79. n. 37. verſ. immo ſolus minor. & n. 30. verſ. neque Iudicis auctoritas part. 1.*] *& dictum fuit ſupra part. 2. c. 2. q. 2 art. 9. Et hanc ſententiam amplexi etiam ſunt* Gaſp. Rodet *de ann. redditib lib. 2. q. 15 num. 80. & ſeqq. non diſſentit* Franciſc. Milanenſ. *dec. 8. lib. 2 & Intrigliol. ſuper Bulla de cenſib. q. 69. n. 1.* hoc expreſsè firmat.

[Quam ſententiam adeò veram eſſe exiſtimat Giurb. *d. dec. 79. num. 27. dict. verſ.* Immo ſolus minor vt debitor cenſus redimens illum à minore, non debeat curare reſtitutam ſortem in aliud inueſtiri, nec eſſe ſollicitus de illius verſione, quod multorum auctoritate confirmat.

Quod tamen non procederet ſi tempore impoſitionis, & venditionis dicti cenſus fuiſſet appoſitum pactum quod tempore redemptionis pretium illius debeat reinueſtiri in emptionem bonorum immobilium, vel ad dictum effectum deponi penes idoneam perſonam.

Nam

Nam si tempore redemptionis pretium illud trade-
tur in manibus ipsius minoris, qui illud malè perdat,
talis redemptio, & reuenditio respectiuè erit nulla, &
redimens non liberabitur ab onere dicti census, vt
latè deducit per integram dec. Amat. *dec. Marcb.* 50.

3 Ad † istam autem redéptionem potest duabus actio-
nibus peruenirì, vna scilicet, quæ oritur ex ipso con-
tractu præambulo, informata ad id quod deducitur
in pactum: altera præscriptis verbis, quæ insurgit ex
dicto pacto cohærenti contractui: vt multorum au-
4 ctoritate dicit *Tiraq.* (loquens de venditore † volente
redimere rem venditam cum pacto redimendi) *de re-
tractu connent.* §. 1. *gl.* 1. *n.* 2. & 3. Quod ad redemptio-
nem census traxit Ludou. de Auend. *de censib. Hispan.
cap.* 101. *num.* 6.

5 Cæterùm † solus minor non potest censum retro-
uendere, sed est necessaria tutoris auctoritas. Foller. *d.
loco, num.* 34. Boccac. *d. n.* 104. *per tex. in l pupillo, & in
l. Seichum, §. vsumfructum, & ibi* Alber. *ff. de solut.* Fe-
lician. de Solis, *in suis Commentar. de censibus tom.* 1.
lib. 4. *cap. vnico, num.* 3. *vers. si verò debitor ibi qua ra-
tione, & tom.* 2. *eodem lib.* 4. *& cap. vnico num.* 8. *vers. sed
post hæc.*

6 Proût † nec etiam solus tutor potest absque debitis
solemnitatibus, vt deducit Mich Salon. *in suo tract. de
contract. & commer. human. tit. de censib. art.* 3. *contron* 18.
num. 11. *vers. dico tertio.*

Sed dubitari potest, an in reuenditione census fa-
cienda à minore cum tutoris vel curatoris auctoritate
ad effectum vt ritè, & legitimè, facta dicatur, & redi-
mens liberetur, & sit tutus; ita vt in futurum pro an-
nuo censu, nec respectu fructuum, nec respectu sortis
principalis possit conueniri, sit necessarium Iudicis
decretum.

7 Et non † esse necessarium aliqui existimant ea po-
tissimum ratione, quia huiusmodi reuenditio est ne-
cessaria, & propterea non requir. Iudicis decretum,
l. 1. §. 1. *l. magis puto, §. si pupillus, ff. de reb. cor. l.* 1. *l. præ-
diam, & ibi* Glos *C. quand. decree. opus non est* Simoncell.
d. num. 119.

[Regulare enim est, vt in obligationibus, & contra-
ctibus. qui ex causa necessaria fiunt, & celebrantur à
minoribus non requirantur solemnitates iuris, & sta-
tutorum, vt resoluit Rota *coram* R. P. D. meo Vbaldo
in vna Romana nullitatis obligationis 28. *Iuny*, 1617. *quæ
est post tract. dec.* 430. *n. secando.*]

8 Et licet † contrariam sententiam amplectatur. Feli-
cian. de Solis, *d. tom.* 1. *lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 3. *versic. si verò de-
bitor, & latine confirmet tom.* 2. *cod. lib.* 4. *cap. vnico, n.* 8.
per tot. ea motus ratione, quia alienatio rei minoris à
solo tutore facta absque Iudicis competentis decreto,
inutilis est, *d l. de pupillo, & d. §. vsumfructum, l si præ-
dium, C. de præd. minor. l. lex quæ tutores, C. de administ.
tutor. cum aliis per ipsum allegatis ibi, & d. num.* 8 *vers.
nostræ sententia,* ibi *non etiam officit secundum*, & pro-
pterea existimet inutilem esse etiam reuenditionem
census absque simili decreto, non obstante quod huius-
modi reuenditio aliquo respectu videatur fieri ex ne-
cessitate cum huiusmodi necessitas reuendendi, vt po-
te procedens à principio voluntario, non possit dici
9 præcisa † de qua ipse dicit esse intelligendam regulam
illam quod in alienatione, & aliis actibus necessariis
minorum non est necessarium Iudicis decretum. Atta-
men Ego ab eo in hoc omnino dissentio, existimans
10 † dominum census teneri ex præcisa necessitate, & ex
natura contractus censum reuendere, cum ita sit dis-
positum tam per Constitutionem Martini V & Ca-
lixti III. *registratas in cap.* 1. & 2. *de emp. & vendit. in-
ter Extranag. commun.* quàm in *Bulla* Pij V. *in verbis su-
pra relatis, & sæpius diximus, & hanc sententiam pluribus
confirmauit* Gaspar. Roderic *in suo tract. de ann. redit.
lib.* 2. *quæst.* 15. *n.* 80. *& seqq. & ab ea non dissentit* Rota
in vna Romana pecuniaria, coram R. P. D. Ottembergio,
8. *Martij*, 1604. *quæ est impressa post tract. dec* 294. *n.* 1.
& coram eodem, *die* 7. *Februarij* 1607. *in illa Romana
census, quæ ibidem est dec.* 186. *num.* 5.

Quod etiam videtur satis comprobari ex iis quæ
propter hanc rationē necessitatis dicebar Hond. *cons* 61.
n. 18 *lib.* 1. vbi concludebat, † quod reuenditio cen- 11
suum in totum, vel pro parte facta eorum debitoribus
non inducit ademptionem legati eorundem censuum,
quod placuit etiam Steph. Gratian. *Disceptat. Forens.
tom* 2. *cap.* 251. *n.* 65. & repetit *cap.* 316. *n.* 1 & 3. cùm
† ademptio legati non inducatur ex alienatione neces- 12
saria siue sit necessitas rei familiaris, siue sit necessitas
imposita per legem Rip. *in l. Lucius, n,* 27. *vers hoc etiam
ff. de vulg. & pupill.* Card. Mantica, *de conect. vlt. volun.
lib.* 12. *tit.* 6. *num.* 18.

Bene verum est † quod si minor ex tali reuenditio- 13
ne remanserit læsus illi subuenitur ope restitutionis
in integrum, *d. l.* 1. *Cod. de præd. minor.* per quèm tex.
Felician. *d. n.* 8. *vers. & licet admitteremus*, ad quos ter-
minos finaliter videtur restringere opinionem suam,
quam tam magno apparatu verborum defensauit, se-
quitur Roderic *d. q.* 15. *num* 83. Et licet ab hac opinio-
ne discedat Auend. *d. tract. cap.* 106. *n.* 3 fatetur tamen,
securiùs facere debitores si cum Iudicis auctoritate
tutoribus, vel curatoribus censum redimendo sor-
tem præstent. Quod cum factu facile sit, faciendum
consulit.

Prosequendo autem materiam propositi articuli non
contemnenda. suboritur difficultas quando census ad
manus plurium personarum pertransiuit, quis ad illius
reuenditionem teneatur? an vltimus dominus in cuius
manibus de præsenti census reperitur, an verò ille qui
primus omnium censum illum acquisiuit.

In qua † difficultate videtur prima consideratione 14
concludendum quod non possit conueniri secundus,
vel vlterior emptor census, sed debeat conueniri prior.
Primò. quia † vigore pacti de retrouendendo non po- 15
test agi contra secundum vel vlteriorem emptorem,
& possessorem rei semel cum dicto pacto vēditæ, Bero.
cons. 155. *num.* 20. *lib.* 1. Cagnol *ad l.* 2. *n.* 1313. *C. de pact.
in. empt. & vendit.* Cran. *cons.* 12. *num.* 7 *lib.* 1. *& cons.* 201.
lib. 2. Magon. *dec. Florent.* 105. *n.* 2 Hier. Gabr. *consil* 66.
n. 6. *ad med. lib.* 1. qui alios multos allegant, & de magis
communi testantur. Secundò, † quia contra dictum 16
secundum, vel vlteriorem census emptorem non com-
petit neque actio personalis oriens ex contractu quæ
afficit solam personam promittentis, non autem sin-
gularem illius successorem. Crau. *d. n.* 7. Gabr. *d cons.* 66.
num 6. Actio † enim personalis fundum non sequitur, 17
l. cogi, §. vnde quæritur, ff ad Treb. etiam † quod obliga- 18
tio ex qua agitur contracta sit habito respectu ad rem
ipsam, *l. quadam, §. nihil interest, ff. de eden. cum concor-
dantibus apud* Tiraq. *de retractu Lignag.* §. 8. *glos.* 5. *n.* 8.
Iste autem secundus, vel vlterior emptor census nihil
egit cum impositore, & venditore illius merito, &c
Neque etiam contra ipsum, competit actio realis,
† quoniam illa non experitur nisi dominus, *l. in rem l.* 19
officiam, ff. de rei vendic. cum similibus, dominium an-
tem seu quasi dicti census non ad impositorem & ven-
ditorem, sed ad emptorem illius pertinet, quia fuit
primum translatum in primum emptorem, à quo de-
inde transiuit in secundum, & ab illo in sequentem, &
sic deinceps, nisi † tempore factæ primæ illius vendi- 20
tionis inter contrahentes fuisset initum aliquod pa-
ctum per quod impedita esset hæc dominij, vel quasi
translatio & transmissio, casu quo contingeret cen-
sum illum alienari ad not. per Ias. *cons.* 128. *lib.* 4 Crau.
d cons. 201. *n.* 3. Gabr. *d. cons.* 66. *n.* 1. & 3. Vel nisi † in 21
prima dicti census venditione pro obseruantia pacti de
illum reuendendo ille idem census fuisset obligatus
expressè, vel saltem generaliter sub omnium bonorum

22 hypothecata,& obligatione, quæ † quo ad hunc effe-ctum idem operatur quod specialis. Grat.resp.15.n.12. lib.1. Socin.iun.cons.12. in fine, lib.2.Cæphal, cons.397. n.74 lib.3 Franc. Becc.cons.80. n.7.lib.1. Boer. dec.182. n.53. Crau. cons.381. n.2. l.b.3.

[Idem Crau.consil.385. sub num 1.versic.sed enim,eod. lib.3. vbi dicit hanc sententiam esse veriorem, æquiorem, & frequentiorem , vt multos cumulat , eandem sequitur,& comprobat Becc.cons.80. per tot.lib.1.Grat. consil.65. num.11. & seqq. lib.1. Cæph.consil.397. n.85. lib. 3.

Hac tamen opinione retenta licet propter generalem hypothecam impediatur dominij translatio,attamen non impeditur quin oriatur ius retentionis donec soluatur interesse; nam valet alienatio non obstante generali hypotheca,& licet emptor non efficiatur dominus, poterit tamen rem emptam retinere . &, possidere donec sibi reficiatur interesse, illo autem soluto , cogitur rem illam dimittere , & relaxare. Gabr. cons.66.n.19. & seq. lib.1.Magon decis. Lucens.21. n.5. Surd. cons.331. n.25. vers. & non repugnant.lib.3. Vnde videtur inferri , quod generalis hypotheca impediat dominij translationem,& maximè quando non poterat fieri nisi generalis, vt quia omnia bona erant alienari prohibita, & super omnibus erat reseruata,& retenta hypotheca,vt resoluit Rot coram Crescent.dec 1.
23 de pignor. num.1.] & absque dubio † si talis generalis hypotheca esset iurisiurandi religione cõfirmata. Soc. iun. cons.129.num.1.10 & sequenti,lib.2. Boer.d.dec.182. num.53. Roland à Valle,consil.62. num.39. & seq.lib.1. Natta,cons.426. num.8.lib.3.Anton.Gabr.in tit. de pign. conclus.1. n.1.& seqq.& signanter n.7. Ioseph.Ludouic. Commun. conclus.74. in tit.de emptio. & vendit. concl.74. in tit. de emptio. & vendit. conclus. 3 in 1. & 2. ampliat.
24 cum † alioquin si non interueniat iuramentum magis communiter teneant Scribentes per generalem hypothecam non impediri rei hypothecatæ alienationem, nec dominij illius translationem,Cassan.ad consuetud. Burgund. rubr.11. des censes, §.6. num.10. Negus. in suo tractatu,de pignor. & hypothec. part.2. membro 1. n.5. de magis communi testatur Peregr.in suo tract.de fideicom. art.52. num.77. Gabr. d.cons. 66. n.10. Vinc.de Franch.
25 dec. Neapolit.355. num.5. Licet † omnes absque controuersia admittant quod stante hypotheca speciali impediatur rei hypothecatæ alienatio , & dominij illius translatio [Et hanc esse differentiam inter generalem,& specialem hypothecam latè firmat sexcentos allegans.Surd.d.cons.331.num.15. & infra, & signanter n 27. per tot.] Cùm itaque , vt redeamus vnde digressi sumus impositor census per primam illius venditionem eius dominium, vel quasi transtulerit in primum emptorem,& de præsenti reperiatur vel penes ipsum, si secundum quæ mox dicta sunt dominij translatio prohibita fuerit, vel penes alios in quos deinceps census ille fuit alienatus , vtique primus impositor , & venditor nullum ipsius dominium habere potest,cum
26 † eiusdem rei , eodem tempore duæ insolidum domini esse non possint , l.si vt certo, §. si duobus vehiculum, ff. commodati. Ruin. consil. 163. numer. 12. lib.5. & per consequens non potest reali actione contra hunc vltimum census dominum pro illius reuenditione experiri , & hæc sunt , quæ pro hac parte magnis vrgere videntur.

27 [Contrariam tamen sententiam in terminis propositæ difficultatis amplectendam esse existimo,& omissa illa indagatione, An pactum de redimendo appositum , in venditione rei possit exerceri contra secundum, vel tertium , vel etiam vlteriorem dictæ rei emptorem , In quã sententiam affirmatiuam contra eos, quos hic retulimus in tract.n.15. tanquam magis communem , humaniorem, æquiorem, & in praxi seruari solitam tenuerunt. Paul.de Castr.in l. si cum venderet in princ.num.3. ff.de pign. Guid.Pap. cons.44. sub num 2.ad fin. vers. immo, & dicti census,& alij multi,quos congerit Mant.in suo tractat.de tacit.& ambig.conuent.lib.4.tit.32. num.44. quibus addi potest Couar.var. resol. lib.3. cap.8. n.3.vers.hinc apparet Magon. dec. Lucens.80. num.2.vers. tamen nobis magis placuit Menoch. qui testatur de magis communi cons.62.in princ.& n.14.lib.14.& alios allegans Rota Lucens. diuers.dec.125 in princ. & in qua ex Doctoribus nostris aliqui adeò obscurè loquuntur, & ita se ipsos inuoluunt , vt vix possit intelligi cui opinioni magis adhæreant, aliqui verò sibi ipsis contradicunt, & in varias, & contrarias trahuntur sententias,vt animaduertit. Crau. consil.201. num 1. lib.2. & considerat Mantic.d.tit. 12.cons.61.vers. ex his : ita vt in quam sententiam te voluere debeas , non possis facile deliberare. Prætetquam quando pro obseruantia dicti pacti esset in specie obligata , & hypothecata ipsa res vendita : quo casu omnes conueniunt, quod primus venditor incumbendo rei pignoratæ & hypothecatæ pro obseruantia pacti , possit agere actione hypothecaria aduersus istum tertium possessorem rei cum dicto pacto venditæ Soc sen. cons.80. num 2. vers. vel etiam , & tertio lib.3. Cassan.ad consuetud. Burgun. rubr.5. Rentes vendues, §.1.num.39. colum.813. vers. aduerte verba dua Crau. d.cons.201. num.3. in fin. post quos Anton.Cioph. cons.96.n.2.part.1. Magon.d.dec.Lucens. 80 n 3.& omnes consentire dicit Rota Lucens d.diuers d.dec. 125.colum.2. vers. 1. quia.

Omissa itaq; hac indagatione quod in terminis nostris primus venditor census possit illũ non solũ à primo, sed etiam à secundo tertio , & vlteriore emptore redimere,reperio fuisse firmatam,] à Boerio d.dec.182. num.38. quem sequitur Fuller. in sua pract.Censuali, in verbo,instrumentum gratia, n.15. Boccac. in suo tractatu, de censib.part.2. numer.99. Felician.de Solis, in dd. suis Commentar.de censib.tom.2. lib.4. cap.vnico, num.9. vers. tertia propositio,qui mouentur pluribus rationibus, sed potissimum auctoritate constitutionum Martini V. & Calixti. III. in cap.1. & 2. de emp.& vendit. inter extrauag.commun. vers. & semper in ipsis contractibus , &c. Quod multo apertius videtur dispositum per Pium V. in d. sua Bulla super forma creandi cens. in vers. cùm verà traditione preti ,&c.cuius quidem constitutionis verba æquè conueniunt secundo,seu vlteriori census emptori, ac Primù ponderando in primis illa relatiua. ei, & cui pretium dandum erit , &c. nam certè illi dandum est pretium, qui est dominus census tempore quo fieri contigerit redemptionem illius, pondero deinde illa verba quandocunque,&c.quæ similiter secundo,& vlteriori emptori conueniunt enim census potest redimi, & extingui quandocumque , non debet ista generalis facultas restringi respectu primi emptoris dumtaxat, nam † dispositio generaliter loquens debet generaliter 28
intelligi, l.1. §.& generaliter, ff.de legat.præst.] Et hanc opinionem videtur sensisse Grat. discept. forens. tom.5. cap.951. num.21. & infra. Vbi firmat, quod si vnus ex fratribus in communi bona possidentibus emat censum suo proprio nomine,& pro se ipso, quem postea in diuisione bonorum pro adæquatione partium concedat alteri fratri,is,cui census præfatus concessus fuit non solum poterit illum valide reuendere, immo poterit etiam cogi ad reuendendum.] Quod iudicio meo comprobatur,fortissima ratione & solidissimo fundamento : quia cum census de sui natura secundum Pontificias Constitutiones sit redimibilis etiam post longum, & longissimum tempus, etiam centum , & plurium annorum, etiam quod in impositione, & venditione illius pactum de redimendo expresse stipulatum non fuerit, vt sanciuit Pius V. in d.sua Constitutione, in vers. postremo census omnes , &c & demonstratum fuit supra part.2 cap.1.q.3.art.7. & ideò cum quilibet sciat, vel saltem scire debeat , quod census sub alia forma

constitul,

constitui,& vendi non potest, & quod tale pactum de necessitate vel caprimitur,vel subintelligitur,quilibet qui ceosum emit videtur se subiicere , & submittere necessitati illum reuendendi.Crau. *cons.*12.*num.*8.*lib.*1.
29 Nam †quilibet præsumitor se alligare legibus loquentibus de materia super qua cootrahit, & de actu quem gerit Ruin. *cons.*86.*n.*16.*& cons.*145. *num.*9 *lib.*3. Crau. *cons.*75. *n.*5.*lib.* 1. *cum altis apud* Surd. *consil.*42. *num.*6. *lib.* 1.

[Quæ ratio confirmari potest hac simili. Nam licet apud Doctores sit valdè controuersum : An beneficium restitutionis in integrum,qood competit minori ad rescindendam rei suæ venditionem , concedatur illi aduersus secundum, tertium, vel vlteriorem dictæ rei emptorem, & possessorem , vt apud Odd *de restit. in integr.part.*1.*q.*31.*art.*17.*num.*85. *& seq.* nemo tamen dissentit quin minori succurratur etiam aduersus bonę secundum , vel vlteriorem , si is quando emit habuit
30 ootitiam illius auctorem habuisse causam à minore, & rem illam fuisse ab initio venditam à minore , vt coosiderat *I.C. in l.in causa la* 1.*§. fin.ff.de minor. & ibi notat* Bar. Bald. *& aly. sequitur* Alex. *cons* 67.*n.*7. *lib.*5. Crau. *cons.*7. *n.*15. *lib.*1. *& aly relati ab* Odd. *d.art.*17. *num.*88. Sicut igitor secundus.tertius, vel vlterior emptor rei mioori ob scientiam, quod res , quam emit, fuit ab initio vendita ab eo,qui erat constitutus io minori ætate porest præuia in integrum restitotione cōpelli ad rem ipsam restituendam,& reuendendam pari ratione non debet incongtuum videri,quod secundus, tertius, vel vlterior emptor census,quem sciebat , vel scire debebat fuisse ab initio veoditum cum illa lege, qood posset quandocunque redimi possit ad dicti census reuenditionem , si non per actionem realem , vel personalem,saltem implorato Iudicis officio,quod Iudex imploranti tenetur impartiri , cogi, & compelli,] & multò magis si in istom secundum emptorem tempore venditionis census fuerint in ipso instrumento translatæ omnes actiones reales persooales,&c. prout in quolibet instrumento alienationis , similes actio-
31 num translationes stipulari solent,nam eo † casu inefficaces redduntur actiones , quæ erant penes primum emptorem quo ad ipsum , Paul. de Castro . *in l.*4. *§. si heres, n.*4.*C.ad* Trebell. *& in l.si cum emptore, n.*4. *vers. primus, & ibi* Alex *sub n.*3. Ias. *sub n.*5. & melius, *n.*14. *ff.de pact.* Io.Bott.*cons.*62.*n.*8.*&* 9. Gatgias. *Patrocin.*14. *num.* 8.
32 Maximè † si in dicto insttumento alienationis census fuerit adhibita clausula, *Ponens illum in locum suum*, &c.latè Surd *cons* 21.*num.*35. *& seq.lib.*1. Et propterà cùm primus emptor census transtulerit omnes actiones in secundum emptotem , & sic deinceps vnus alterum successiuè posuerit in locum & ius suum , non poterit primus emptor.deinceps alij validè censum reuendere. [Vt non obscurè sensit Rota *in vna Romana domorum* 17. *Iuny*, 1611.*coram* b.m.Cardinale Sacrato, *quæ est post tract. decis.*354. *num.*10.] Immo obligatio, & necessitas reueodendi erit in secundum & deinceps alios successiuè emptores translata. Et hanc sententiam sequutos fuit etiam Garz. Mastrill. *decis. Regni Sicil.* 143. *num* 5. *& seq lib.*2. vbi pluribus illam comprobat.
33 Benè verum est , † quod si debitor census illum redimat ab eo cui ptimo loco venditus fuerat,valida erit redemptio,& extinctio, tanquam facta ab eo cui census ille venditus fuerat , licet tempore reuenditionis non esset illius dominus, *l. filiusfamilias, C. de pact. ibi* Bar. Bald. Alex. Ias. *&* Dec. *& post alios* Surd *decis.*60. *n.*8. *& consil.* 43. *num.* 2. *lib.*1. *quorum auctoritate in hu propriis terminis firmauit* Rota *coram* R P.D.Pirouano, 30. *Aprilis* , 1610. *in alia Romana repetitionis indebiti, qua est post tract. dec.*292. *n.*6. *& seq. & confirmauit coram eadem in eadem causa, die* 25.*Iuny eiusd. anni*, 1610. *qua est ibidem dec.*266.*in princ.* [*& resoluit coram* R.P.D. Vitile, *in vna Vrbenetana censuum*,28.*Iun.*1628.*dec.*513. *n.*10. *post tract.*]

Dummodo † eidem census debitori oon sit facta 34
denunciatio per secundum emptorem,& cessionarium census de dicta cessione , vel inter ipsum & cessionarium præfatum noo sit lis super eodem censu contestata,vel iste debitor census eundem cessionarium aliquando tanquam dominum dicti census oon recognouerit, iuxta regulam, *l.*3 *C.de nouat.*Felician.*in dd. suis Comment. tom.*2. *lib.*4. *cap. vnico* , *n.*9 *vers. sed omnem.*
Vel † nisi dictus debitor census tempore factæ dictæ 35
redemptionis, plenam , & perfectam scientiam haberet de dicta cessione census, & illius secunda venditione cum omnibus suis qualitatibus. Felician. *d. num.*9. *vers. sed dubitari consueuit.* vbi hanc materiam bene declarat,& placuit Rotæ *coram* R P.D.Pirouano *in illa Romana repetitionis indebiti*, 30. *Aprilis*, 1610.supra proximè citata.

Alia nunc sese nobis offert dissoluenda dubitatio, quid si census fuerit venditus duobus , vel pluribus, An vnus ex illis compelli possit , vt pattem suam reuendat.

[In qua difficultate licet Alex.Trentacinq. *var.resol. vol.*1.*lib.*3. *in tit. de censib. resol.*1. *num.*14. teneat absolutè, & indistinctè partem affirmatiuam. Ego tamen pro illius] resolutione ita distinguendum esse existi-
matem. Aut † illi duo,vel plures emerunt censum pro 36
partibus diuisis , & separatis & eo casu , cum tot sint contractus quot sunt personæ, quæ censum præfatum emeruot , licet vnico instrumento contineantur , nemini dubium esse potest, qoin quilibet possit cogi , & compelli ad pattem suam renendendom, nam tempore impositiouis,& venditionis census tot ortæ fuerunt obligationes ad reuendendum illum , quot fuerunt personæ. quæ separatim,& diuisim ceosum emeront, argum. *l.reos, § cum in tabulis, ff. de duob. reis* : & sicut quilibet ex illis emptoribus non posset recusare reuenditionem eius pattis quam quilibet emisset , si de tali venditione fuissent confecta,& celebrata plura instrumenta distincta , & separata , ita dicendum est, quod possit cogi,& compelli ad reuendendum partem suam, licet super emptione, & venditiune census fuerit confectum & celebratum vnicum tantum instrumentum. Quia cum pattes sint separatæ, & separatim & distin-
ctè emptæ tot † censentur esse cēsus,quot sunt pattes, 37
& tot censentur esse instrumenta quot sunt veoditiones in eo comprehensæ, *l.cum eiusdem, l.si plures ff. de adil.edict.* cum aliis apud Surd.*cons.*150.*num.*114.*lib.*1. Aut verò dicti plures emptores simpliciter censum emerunt absque partium expressione,& tunc duas re-
perio Scribentium opiniunes. Nam † Tiraq.*de retra-* 38
*ctu conuent.§.*1. *glos.*6. *n* 45. Fuller.*in d.sua practic. censuali, in verbo, instrumentum grauia* , *n.*43. Boecac. *in d. suo tractatu, de censib. part.* 2. *num.*113. tenent partem affirmatium quod quilibet ex dictis pluribus emptoribus cogi,& compelli valeat ad reuendendum partem census firmo , & ioextincto remanente censu quo ad alias partes,ea ratione,quia licet sit vnus tantum contractus,plures tamen sont obligationes & tot quot sunt personæ, quæ censum illum acquisiuerunt, *d.l.reos, §. cum in tabulis, ff.de duob. reis.*

Contraria † tamen sententia verior visa fuit Rom. 39
*cons.*305.*n.*1.*& seqq.*nam quamuis quo ad essentiam,& substantiam tot siot obligationes ad reuendendum quot sunt personæ , quæ censum illum emerunt , *d. §. cum in tabulis l.eandem in fin.l.si reus, ff.eod.* attamen legis interpretatione vnicus censetur census , & vnicus contractus propter vnitatem personæ vendentis , vt pluribus deducit Rom. *ibi n.*2.

Ego † verò resolutionem huius difficultatis pende- 40
re existimo à resolutione alterius de qua paulò post

dicemus

dicemus *art.seq.* An scilicet, census sit de sui natura indiuiduus, vel potius patiatur diuisionem, ita vt teneatur etiam inuitus, & cogi possit dominus census ad illius diuisionem, & eius partem reuendere. Si enim respectu vnius personæ quæ sola sit domina census permitteretur vt cogi posset ad reuendendum partem census ratione suæ diuiduitatis, eadem ratione erit dicendum hoc censeri concessum in censu qui sit plurium personarum, & è contra si hoc negari debet in vno domino eiusdem census, non erit concedendum in pluribus, est itaque ad ibi dicta recurrendum.

41 Cæterùm † quidquid sit de hac difficultate, hoc tamen certum est quod vnus ex dictis pluribus dominis census non potest aliis condominis quò ad eorum portionem præiudicare, vt dixit Rota *coram* Illustriss. Card. Ludouisio, 7. *Maij*, 1607. *in illa Rauennatensi censûs, quæ est impressa post tract. dec.* 223. *num.* 9. *vers. additur etiam.*

Firma igitur sit cõclusio, quod reuenditio census fieri debeat ab illius domino siue sponte, siue coactè, & iure medio fiat, non tamen cogi potest vt in reuenditione cedat iura aliqua ipsi redimenti, vt firmat Gasp. Roder. *in tract. de ann. redditib. lib.* 2. *q.* 16. *n.* 19. *&* 20.] Ex qua resultat resolutio aliquot difficultatum, & prima est, an maritus cui fuit ab vxore datus census in dotem possit illum reuendere.

42 In qua difficultate † licet partem negatiuam simpliciter amplectatur Felician. *in dd. suis Commentar. de censib. tom* 1. *lib.* 4. *cap. vnico, n.* 6. Mihi tamen magis placet opinio affirmatiua, ea potissimum ratione, quia sumus in alienatione necessaria, *vt supra* deductum fuit.

43 Marito autem † licita est alienatio rei dotalis, quando non ex voluntaria, sed ex necessaria causa alienat, *l.* 1. *vbi* Bart. Salic. Albet. *& omnes, ff. de fundo dot. l.* 2. *C. eod.* Gloss. *in princ. Instit. quibus alien. lic. vel non in verbo, prohibetur, & ibi* Doctores *communiter*, maximè Hyppol. Rim. *num* 303. *cum multis seqq.* & signanter *n.* 330. *& infra vsque ad num.* 351. Rolan. à Valle, *consil.* 80. *lib* 3.

44 Quod eò magis illi licere dicendum † videtur, quo constante matrimonio est verè dominus rei sibi in dotem datæ; siue data fuerit æstimata ea æstimatione, quæ emptionem, & venditionem facit siue fuerit data inæstimata: vt declarat Gloss. *magna circa med. l. in rebus, C. de iure dotium*, vbi multa adducit, & sequitur *ibi* Bart. *n.* 3. *&* Salic. *in fine* Glos. *in verbo, ipsius, in d. princ. Instit. Quib. alien. lic. vel non. vbi* DD. *communiter, & ibi* Aldobrand. *in Addit. dicit communem, &* Hippol Rim. *pluribus confirmat, n.* 521. *cum seq. & plures allegat* Lantent. Zennin. *cautela* 14. *n.* 3. Cùm itaque maritus sit omni casu dominus dicti census, videtur ipsi licere il-
45 lum reuendere; cum † in omnibus casibus in quibus maritus constante matrimonio licitè alienat res dotales, illas non procuratorio nomine suæ vxoris, sed suo proprio, vti dominus, alienat. Et hanc partem ex professo per supra dictam rationem amplectitur Gaspar. Roder. *in suo tractat de ann. redditib. lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 88. [Et non videtur dissentire Rota *in vna Romana censûs*, 28. *Iunij*. 1613. *coram* Reuerendiss. D. Coccino Decano, *post tract. dec.* 408. Gratian *discept. Forens. tom.* 5. *c.* 985. *n.* 4. *& seqq.* qui tamen consulit, vt adhibeatur consensus vxoris.] Pro qua tamen conclusione videantur ea quæ diximus, *supr. q.* 67. *alias par.* 2. *cap.* 2. *q.* 2. *art.* 1. *n.* 25. *& seqq.*

Alia potest ex prædictis solui dubitatio. An is, qui pro alio, & eius nomine censum emit absq; illius mandato possit eundem censum similiter absque mandato reuendere, ita vt redimens liberetur à fructibus, & à sorte? Quæ difficultas ex præcedentibus facili negotio
46 resoluitur. Nam † cum iste non sibi, sed ei pro quo emit census dominium acquisierit, vt diximus *supra dict. quæst.* 67. *seu part.* 2. *cap.* 2. *quæst* 2. *artic.* 1. *numer.* 28. *& seqq.* sequitur quod non ipse sed dominus census pro quo fuit emptus illum reuendere teneatur.

Nec refert quod iste emptor possit solutiones fructuum dicti census recipere, vt dictum fuit *dict. art.* 1. *n.* 34. *& seqq.* Quia vt ibi diximus, hoc prouenit ex tacito quodam, & præsumpto mandato, & ex tacita approbatione illius personæ ad recipiendum dictas solutiones fructuũ resultante ex acceptatione census eius nomine empti, quasi illi datum foret mandatum ad contrahendum, & emendum censum præfatum. Quod tacitum mandatum non extenditur vlterius. Quia sicut † is, qui habet mandatum expressum ad recipien- 47
dum solutiones aliud facere non potest, vt post alios, dicit Surd. *dec.* 229. *n.* 28. quoniam † debet seruare ad 48
vnguem formam sui mandati. *l. diligenter, ff. mand.* Ita, & multò minus poterit is qui habet dumtaxat mandatum tacitum, & præsumptum, vt argumentatur Surd. *ibid. num.* 33.

Prætereà † retrouendere censum non est solutio- 49
nem eius quod sibi debetur recipere, sed est priorem contractum resoluere, vt diximus *supra hac eadem q.* 3. *art.* 1 *num* 5. *& innuit* Felician *in dd. suis Commentar. de censib. tom.* 1. *lib* 4 *cap.* 1. *n.* 11. *vers. cum verò principalis.* Quæ resolutio & extinctio requirit actum retrosimi-
lem, nec † ea inducitur ex simplici, & nuda voluntate 50
contrahentium, sed est necessaria retrouenditione, vt
diximus *d. art.* 1. Cùm † autem illa non possit fieri in 51
vim taciti, & præsumpti mandati, sed requiratur expressum, & speciale vt dixit Rota *coram* R.P.D. Ottembergio, 7. *Februarij*, 1607. *in illa Romana censûs, quæ est*
impressa post tractat. dec. 86. *num.* 1. Quale † requiritur 52
in ipsa venditione Alexand. *cons.* 189. *n.* 7 *lib.* 7. dicendum est proptereà illam non posse fieri ab eo qui pro alio, & alieno nomine censum emit, & acquisiuit, quæ resolutio videtur satis concludenter comprobari ex iis; quæ in fortioribus terminis firmauit Rota *coram* Seraph. *d. dec* 831. *n.* 1. *& seqq.* vbi fuit firmatum quod
is † qui habet expressum mandatum ad exigendum 53
fructus census, non potest censum retrouendere, quia in venditione requiritur speciale mandatum: ergo multò minus poterit is, qui non expressum, sed tacitum, præsumptum mandatum habet. Pro qua etiam conclusione optimè facere videtur resolutio facta ab eadem Rota *coram* Illustriss. Cardinali Ludouisio, 7. *Maij*, 1617. *in illa Rauennatensi censûs quæ est post tract.*
decis. 223. *vbi n.* 1. *& seqq.* deciditur quod † procurator 54
quantumuis generalis, & sub quacumque facultate etiam cum libera constitutus non potest censum impositum ad rationem decem pro centenario, & anno reducere ad octo: ergo multò minus poterit cum eodem mandato censum ipsum alienare, & reuendere, Auth. *multo magis C. de sacros. Eccles.*

[Cæterùm si quis etiam non habens speciale mandatum ad reuendendum censum, illum reuendat nomine ipsius domini, si posteà ista reuenditio, & extinctio à Domino census ratificetur, valida erit, & debitorem census liberabit, vt resoluit Rota *in vna Ariminensi censûs*, 26. *Iunij*, 1630. *coram* Remboldo, *quæ est post tract. est dec.* 35. *n.* 2. *vers. minus facit.* Licet enim ad reuendendum censum requiratur speciale mandatum vt diximus *infra in tract. hoc eod art. n.* 51. attamen ratificatio sequens sufficit cum illa mandato æquiparetur etiam in iis actibus qui requirunt mandatum speciale Rimin. iun. *consil.* 813. *numer.* 9. *& seqq. libr.* 7. Gabr. *cons.* 194 *num.* 5. *lib* 1. Surd. *cons.* 60. *n.* 14. *lib.* 1. *& dec.* 159. *numer.* 12. *&* 15. *vers. non obstat*, Honded. *consil.* 38. *n.* 5. *lib.* 1. *& in puncto dixit* Rota *in d. Ariminen. censûs num.* 3.

Cæterùm si venditor census sponte soluat sortem procuratori constituto ad exigendum cum ampla facultate; & prægnantibus clausulis quod census remaneat resolutus, ita vt non currant amplius illius fructus

post

poſt longam diſcuſſionem, & reſoluit Rota *coram* R.
P.D.Merlino, *in illa Romana cenſus*, 13.*May*, 1630.*qua*
poſt tract.eſt dec.528.

Non tamen negatur quin ad realem extinctionem
cenſus ſit neceſſarius actus retroſimilis,& ſic effectua-
lis retrouenditio, ad illam tamen cogi poſſe iure me-
dio dominus cenſus ob pretium ab eius procuratore
vt ſupra receptum: firmauit Rota *ibi n*.17. *verſ. in hoc*
tamen cum tribus ſeqq.

Tertia ſubnecti poteſt dubitatio ex prædicti reſol-
uenda. An debitor cenſus iure deſideret illius reuendi-
tionem ab vno ex pluribus hæredibus domini cenſus
recuſante totum cenſum reuendere. Quæ difficultas,
55 iudicio meo, terminanda eſt per conſiderationem ca-
ſuum. Primus eſt,quando ille cenſus ad vnum ex plu-
ribus hæredibus in totum, & integraliter pertinet iu-
re dominij;& tanquam talis ſolus poſſidet, & hoc ca-
ſu concludendum eſt quod iſte ſolus hæres ratione ſui
integri dominij poſſit ſolus conueniri, & compelli ad
integri cenſus reuenditionem facta tamen ſibi prius
congrua diſdicta, & notificatione futuræ redemptio-
nis, taliter tamen concepta vt ex ea reddi poſſit cer-
tus de ſua obligatione per oſtenſionem inſtrumenti
cenſus,vel aliter,aliàs illi nihil noceret diſdicta vt vo-
luit Rota *coram* R.P.D.meo Vbaldo, 27.*Nouemb*.1613.
in illa Anconitana cenſuum, quæ eſt impreſſa poſt tractat.
dec.278. *num*.15.

56 Secundus caſus eſt, † quando dictus hæres non poſ-
ſidet dictum cenſum integraliter tanquam proprium,
ſed vti communem cum aliis cohæredibus & pro in-
diuiſo cum illis, & hoc caſu ſi conclusio quod non
poſſit compelli ad reuendendum cenſum niſi pro por-
tione hæreditaria facta ſimiliter illi diſdicta, & notifi-
catione,vt mox dictum eſt.Et cum hac diſtinctione ita
in hoc articulo tranſeundum cenſeo ex not. à Soc.ſen.
conſ.253. *in* 4.*dub. lib* 2. Tiraq. *de retractu conuent*. §.1.
Gloſ.6. *n*.42. *& in propriis noſtris terminis, ita diſtinguit*
Foller. *in d. ſua pract. Cenſuali, in verbo, Inſtrumentum*
gratia, n.42. Bened.Bon. *in ſuo tract. de cenſib. artic*.89.
n.122.*in fine*, & non obſcurè ſequitur Felician.*d.tom*.1.
lib.4.*cap*.1.*num*.9.*dum ad* Foller. *d. n*.4. *ſe remittit*. [Et
vtrumque caput diſtinctionis amplectitur Alex.Tren-
tacinq. *variar.reſolut.vol*.1.*lib*.3. *in tit.de cenſib. reſolut*.1.
n.13. *ſolius* Foller.*auctoritate*.]

57 Sed † quid, ſi hæredes ſint grauati fideicommiſſo,
cum expreſſa prohibitione alienationis: poterimne eo
caſu,vel vnus,vel omnes cenſum hæreditarium reuen-
dere,& Felician. *in dd.ſuis Commentar. tom*.1.*lib*.4.*cap*.1.
n.5. partem negatiuam tenet, niſi accedat Iudicis au-
ctoritas. & promiſſio; cum hæres ſtante dicta prohi-
bitione alienare non poſſit *Auth.res que, C.communia,*
de legat. cum aliis quos allegat. Quam ſententiam fuit
amplexus etiam Maſtrill.*dec.Regni Siciliæ* 57.

58 Ego † verò contrariam opinionem eſſe de iure ve-
riorem puto tùm quia talis alienatio eſt præcisè neceſ-
59 ſaria, vt diximus *ſupra hoc eod. artic.num*.9. quæ † non
cenſetur hæredi grauato interdicta. Petr. *de fideicomm.*
q.8.*numer*.255.*& infra & num*.549. *verſ. Vnum autem*
Menoch.*de præſumpt.lib*.4. *præſumpt*.189.*n*.106. [Et per
hanc rationem præter aliàs hanc opinionem compro-
bat Mari. Giurb. *deciſ. Regn. Sicil*.79. *n*.18. *&* 19. *lib*.1.
part. 1. Rota *in illa Ariminenſi cenſus*, 26.*Iunij*, 1610.
coram R.P.D.Remboldo,*quæ eſt poſt tract. dec*.351.*n*.4.
& in vna Romana liberationis à fideicommiſſione,20.*No-*
uembris,1619. *coram eod.quæ eſt ibid. dec*.363.*n*.1. *&* 5.]

60 Tum † quia fideicommiſſarius vniuerſalis pendente
conditione fideicommiſſi, non eſt verè dominus dicti
cenſus, *l.fin*. §. *ſin autem, ſub conditione, C. de caduc.toll.*
Et hanc poſteriorem ſententiam per iſtas rationes
amplectitur Roderic. *d. q*.15. *n*.87. Intrigliol. *d. tract.*
q.71.*num*.6.Auend.*d.cap*.106. *num*.8.[Io.Petr.Fontan.
in tract.de pact.nuptial.clauſul.4.*gloſſ*.18.*part*.5.*n*.5.*latè*
Giurb.*d.dec*.79. *num*.16.*& ſeqq. qui num*.27.*alios conge-*
rit, *& numer*. 41. *& ſeqq. reſpondet auctoritati* Felician.
& aliorum contrarium ſentientium, *& hanc ſententiam*
fuit Rota *amplexa in vna Ariminenſi fideicommiſſi*, 14.
Nouembris, 1614.*coram* Remboldo *deciſ*.469. *num*.11.
poſt tract.

Tenetur tamen hæres grauatus cenſum reuendens
pretium inde receptum reinueſtire in alium cenſum ſi-
milem vel alia bona ſtabilia ad fauorem vocatorum
ex fideicommiſſo vt dixit *ibi* Rota *n*.10.

Quod ſi tale reinueſtimentum non fecerit ſuccedet
obligatio ad intereſſe quæ intrat in qualibet obliga-
tione ad factum *l. ſtipulationes non diuiduntur*, *in verſ.*
Celſus ff. de verb.oblig. hoc autem intereſſe eſſet taxan-
dum ad rationem fructuum earum rerum,quæ ex pre-
tio reinueſtiendo emendæ forent. Bart. *in l. tutor*. §. *ſi*
poſt ff.de admin.tut. cum aliis allegatis per Rotam *in vna*
Romana multiplic.ter 25.*Iun*.1619. *coram* b. m. Vbaldo,
dec.479 *n*.13.*poſt tract*. quo caſu non eſſet neceſſarius
concurſus requiſitorum à Paul.de Caſtr. *in l* 3.*ff. de eo*
quod cert.loc. prout requiritur ad effectum vt agi poſſit
ad intereſſe, *vt declarauit* Rota *ſæpius*, *ſignanter coram*
Mohed.,*deciſ*. 2. *de vſur*. ſed ſatis eſſet probare quod
adfuerit occaſio reinueſtiendi Honded. *conſil*. 39. *in*
princ dic.lib.2. *& dixit* Rota *in dict.Romana multiplici.*
n.9. *&* 10.

Cenſus autem vel bona ſtabilia ex pretio dicti cen-
ſus reuenditi empta quaſi in reuenditi locum ſubroga-
ta efficiuntur hæreditaria, & eodem fideicommiſſo
ſubiecta Rota *in Camerinenſi fideicommiſſi* 4. *Decembr.*
1606. *coram* R.P.D.Pamphilio,*dec*.470. *n*.1.*& ſeqq. &*
in Ariminenſi fideicommiſſi 29.*Iunij*, 1616. *coram* Rem-
boldo,*dec*.469. *n*.5. *poſt tract*.] Quamuis enim ſit pro-
hibitus alienare bona fideicommiſſo ſubiecta,reuen-
dendo † tamen cenſum nihil alienat, ſed ex natura,& 61
lege contractus eum reſoluit, vt diximus *ſup.hac* 3.*qu.*
artic.1. *n*.5. Et hæc opinio comprobatur, quia hæredi
† etiam grauato fideicommiſſo,ante illius purificatio- 62
nem & hæreditatis reſtitutionem,rectè ſoluitur, *l.antè*
reſtitutam vbi Gloſ. Bald.Alber.Ang.& Imo. *ff.de ſolut.*
Benè verum eſt, † quod ſi hæres grauatus cenſum re- 63
uendat, debet præſtare cautionem ad fauorem fidei-
commiſſarij, de conſeruando pretium, vt dicunt Ro-
deric.& Auend.*ſup.allegati.*

[Verùm circa onus,& neceſſitatem præſtandi hanc
cautionem contrarium reſoluit Rota *in illa Romana li-*
berationis à fideiuſſione 20. *Nouembris*, 1619. *coram* R.P.
D.Remboldo, *quæ eſt poſt tract.dec*.363.*n*.3. Quæ vlti-
ma opinio procedit ſine dubio ſi hæres iſte poſſit de-
trahere legitimam, vel trebellianicam, vel aliud ſuum
creditum; nam poteſt cenſum iſtum extinguere, non
obſtante teſtatoris prohibitione, eligendo illum ad
computum ſuæ legitimæ, vel Trebellianicæ, vel alte-
rius ſui crediti: vt in puncto conſiderauit Rota *in d.*
Romana liberationis à fideiuſſione num 3.*& in illa Arimi-*
nenſi, cenſus ſupra allegata n.5. Quod ſi venditio facta
fuerit à Procuratore non habente mandatum ſpeciale
aduertendum neque ſubſequatur legitima ratificatio
vltra quod huiuſmodi venditio eſt nulla vt dictum
eſt,Procurator tenetur ad damna, & intereſſe,*vt reſol-*
uit Rota *in vna Romana pecuniaria* 26.*Iunij*,1624. *coram*
b.m.Remboldo,*dec*.481.*n*.1.*poſt tract*.etiam quod cen-
ſus iſte fuiſſet emptus à dicto Procuratore ſtipulante
tamen pro domino *vt dicit ibi* Rota *d.num* 1. non ob-
ſtante quod tempore dictæ emptionis reſeruaſſet ſibi
dicti cenſus diſpoſitionem,quia præſumitur & intelli-
gitur ſibi diſpoſitionem reſeruaſſe vti procuratori, &
ſibi vti tali competentem. Rota *ibid. n*. 4. *& nos alibi*
diximus.

Hæc autem,quæ dicta ſunt de facultate conceſſa hæ-
redi grauato, vt poſſit extinguere cenſus hæredita-
rios, & reſtitutioni ſubiectos,debet limitari ſi debitor
talium

talium censuum ad instantiam fideicommissarij inhibitus fuisset, ne census præfatos redimeret, nisi prius certiorato,& intimato ipso fideicommissario,& similiter fuisset inhibitus ipse hæres grauatus, ne huiusmodi census reuenderet in præiudicium fideicommissi, nam stante huiusmodi inhibitione, si debitor census illos redimat ab hærede grauato, non remanet liberatus ab onere soluendi illorum fructus, tanquam non redimerit à verò domino,nec habente facultatem reuendendi,& pretium illorum recipiendi,vt deducit. Giurb. *dec.79.n.45. vers.* ego autem, *vt refert* Gratian. *discept. forens.tom 4.cap.636. n.5.& 3. cum multis seqq. vbi num.2.* Ampliat hoc procedere etiam quod extinxisset dictos census,de mandato Iudicis,nisi antequam solueret, denunciasset fideicommissario, ad cuius instantiam fuerat inhibitus.]

Quarta sese nobis offert dubitatio ex supra firmata cõclusione resoluenda respectu census, cuius dominus moriens reliquit vni vsumfructuum, alteri proprietatem, quis ex eis debeat censum illum reuendere ? In
64 qua dubitatione † licet Gasp. Roder. *in d. suo tract. de ann. redditib.lib.2. q.15.n.84.* nitatur firmare,quod tàm vsufructuarius vniuersalis, quàm particularis possit suo proprio iure solus censum reuendere,prout sentire videtur Ludou. Auend.*de censib. Hispan.cap.106.n.7.* [Et hanc eandem opinionem aliis relatis sensit Giurb. *dec.Sicil.57. n.14.& videtur pro ea stare* Ruin *consil.vlt. num.28. & seq. lib.2.*

Contrariam tamen sententiam, quod solus vsufructuarius non possit censum reuendere tenuit Gratian. *discept.forens.tom.4.cap.636. n.19.vbi dicit ita tenere* Rotam, *& fuisse contra* Giurb. *resolutum coram* Reuerend. D.Coccino Decano,*in vna Romana census 11. Decemb. 1617.& 6.Iunij,1618.quæ sunt post tract.dec.379.& 380.*] Intrigl. *autem d q.71.n.1.* vult, quod solus hæres pro-
65 prietarius reuendat. Ego † tamen cautius facturum existimo debitorem census volentem illum extinguere,si pro reuenditione obtinenda requirat,& interpellet non solum vsufructuarium, sed etiam proprietarium, cum tàm vsufructuarius ratione sui vsufructus, quàm proprietarius ratione proprietatis ius in dicto censu habeat. Et pro hac opinione faciunt tradita per Cagnol.*in l.2. n.329. C.de pact. inter empt. & vendit.& per* Tiraq *d.glos.6.n.29.* & ita in propriis terminis concludunt Foller. *in d.verbo,instrumentum gratia, num.35. & seq.* Bon *d.art.89. num.122.* Boccac.*in d. suo tract. de censib.part.2. n.105.* [Et hanc opinionem videtur amplexa Rota *in d.Romana census,11.Decembris,1617.coram* Reuerendissimo Coccino, *quæ est ibidem decis.379. num.7.*]

Nec obstat auctoritas Roderic. *d.num.84.* Quia innitur falso fundamento, quod in extinctione census non sit necessarius actus retrouenditionis; sed quod statim reddito pretio census, contractus ipse resoluatur, & quod contractus iste censualis sola ipsius venditionis voluntate resolui possit, quod falsum esse fuit demonstratum *supra hac ead. q.3. art.1.* [Vel dicta per *Roder.* sunt intelligenda si vsufructuarius reuendat nomine proprietarij,vel de illius consensu, prout videtur intellexisse Rota *in illa Romana census 6.Iunij,1618. coram* Reuerendiss.D.Coccino Decano, *quæ est post tract. dec.381. num 1.*]

Et quod reuenditio huiusmodi census fieri debeat coniunctim ab vsufructuario,& proprietario & à quolibet pro omni suo iure,& interesse quod in dicto cen-
66 su habet, videtur etiam comprobari : Quia † versa vice neque proprietario soli, neque soli vsufructuario reuenditio fieri debet, vt docet Felician. *dict.lib.4. cap.1. num.7.* quidquid sentire videatur Stephan.Gratian.*post hac scripta vi,ius.di ceptat. Forens.tom.3.cap.585. num.24.vers. Non tamen restitutio,& infra,*dicens,quod soli proprietario reuenditio census facienda sit.

Quod † tamen non videtur procedere in censu ali- 67
cuius filiifamilias, cuius vsufructuarius, & administratio ad patrẽ pertineat ex dispositione *l.cum oportet, §.cum autem, C.de bon.quæ liber.* nam cum patri sit concessa maior facultas,quam aliis vsufructuariis,ipse solum poterit dictum censum reuendere &solus pretium recipere vt animaduertit Rota *coram* R.P.D. Ottembergio,8. *Martij,1604 in illa Romana pecuniaria,quæ reperitur impressa post tract.dec.294. per tot.*

[Quod tamen intelligas procedere in iis dumtaxat censibus, quorum vsusfructus ad patrem pertinet. Et ideò si aliqua ex causa pater non sit vsufructuarius alicuius census sui filij, eum eo respectu neque etiam sit eiusdem census administrator. Nam pater est legitimus administrator dumtaxat eorum bonorum filij, quorum habet vsumfructum, vt not. *in l.1. C. de bon. mater.* Soc.sen. *cons.34. n.17. lib.1.* Paris. *cons.157. n.15. & 32. lib.4.* Capyc.*dec.56. num.4. & dec.73. n.10.*Clement *de patr. potest cap.6.effect.12.n.11.* non poterit solus illum reuendere. Per quam rationem aliàs in contingentia facti dicebam reuenditionem censuum iure familiaritatis ad filiam spectantium, à patre factam non posse sustineri : ex quo tales census pater antea consignauerat genero in solutum ad computum dotis dictæ suæ filiæ.]

In reuenditione † autem huiusmodi census ex men- 68
te supradictorum, pretium census reuenditi debet re-
manere penes vsufructuarium cum per † talem reuen- 69
ditionem vsusfructus census non extinguatur, *arg. l. vxori mea, ff.de vsufruct.legat. per quem tex. post* Tiraq. Foller.& Bon. *in locis supra allegatis pro veriori, concludit* Felician. *in dd. suis Commem. tom.2. lib 4. cap.vnico, num.15.vers. de qua quæstione,* Roderic. *sub d.n.84. vers. pretium autem redempti census,& dixit* Rota *in d.Romana pecuniaria coram* R.P.D.Ottembergio, *proximè citata, num 3.& 4.*

Debet † tamen eo casu vsufructuarius præstare 70
cautionem de conseruando pretium dicti census,& de illo restituendo finito vsufructu, vt post multos firmat Felician. *d. n.15.vers. quo ad secundam,* (licet ipse *eodem n.15 vers.*ego verò,& infra nitatur deducere leges,quibus Doctores mouentur non probare eorum intentionem) cum qua etiam sententia quod vsusfructuarius teneatur dictam cautionem præstare transiuit Rota *in illa Romana pecuniaria coram* R. P. D. Ottembergio, 8.
Mart.1604. quæ est post tract. dec.294. n.6. vbi quo ad 71
necessitatem præstandi cautionem præfatam *Rota* limitat in patre habente vsumfructum in aduentatiis sui filij.

Cæterùm si † proprietarius voluerit annuatim sol- 72
uere illũmet redditum, quem vsusfructuarius ante redemptionem dicti census ex eo percipere solitus erat, quod possit pretium dicti census consequi colligitur ex I.C. *in l.fundi Trebatiani, ff.de vsu, & vsufr. legat & tradit in puncto* Foller. *in d. verbo, instrumentum gratia,*
n. 36. Dummodo † tamen proprietarius sit idoneus. 73
Bon.*in d.art.49 sub dict.n.122.*Felician. *in dd.suis Com-
ment. tom.1.lib.4.cap. 1.n.7. in fine.* Ac etiam † præstet 74
omnimodam securitatem vsufructuario, vt dicit Felic. *in dd.Comment.tom.2. lib.4. & cap.vnico, num.15. vers.* Foller. *autem in fine.*

Quando † autem pretium census redempti remanet 75
penes proprietarium, poterit quidem vsusfructuarius percipere ab eo eundem redditum quem, ante census redemptionem,& extinctionem percipere solitus erat à debitore census,non tamen tanquam fructus census,
qui † cum sit extinctus, fructus reddere nulla ratione 76
potest, *arg.l. eius qui in prouincia, ff. si cert. pet.* sed ratione sui interesse eo sub prætextu quod si ipse pretium dicti census reuenditi recepisset, vtique similem annuum redditum cum dictis pecuniis comparare sibi potuisset, vel aliter ex vsu pecuniæ lucrum aliquod,&

emolumen

emolumentum percipere, quod cum id faciendi facul-
tas fuerit sibi sublata ex eo quod pretium illud ad ma-
nus proprietarij peruenit, videtur pati euidens inter-
esse, cuius ratione censeo omnino dicendum quod
possit ab ipso proprietario eundem annuum redditum,
& responsionem tuta conscientia, & absque vsuræ sus-
picione percipere. In boc tamen remitto me Theolo-
gorum iudicio.

[Quintam possumus adiungere dubitationem. An
ille, qui obtinuit mandatum de associando ad posses-
sionem alicuius census, possit illum reuendere, & ex-
77 tinguere? Quod † dubium cùm fuisset in Rota *propo-
situm, & discussum, fuit negatiuè resolutum die* 11. *De-
cembris*, 1617. *coram* Reuerendiss. D.Coccino Decano,
*in illa Romana census de Biscia, & ab Anguillaria, qua
est post tract.dec.*380. *num.*2. Ea ratione, quia vigore
huius mandati de associando non acquiritur domi-
78 nium, neque possessio, † sed tantum nuda detentio.
Neguf. *in suo tract.de pignor.in*4. *part.princ. sub num.*26.
*vers.decimaquarta conclusio, cum aliis in d.decisione rela-
tis*, & propterea is, qui tale mandatum obtinuit, non
potest recipere pretium, & censum extinguere, quod
fuit secunda vice confirmata à Rota *in ead.causa coram
eod.die* 6. *Iuny*, 1618. *qua est ibid. dec.*381. *ante n.*1.

79 In † omnibus autem iis casibus; in quibus quis co-
gitur an census reuenditionem debet præcauere, an in
illius primæua impositione & venditione fuerit appo-
situm aliquod pactum adimplendum tempore redem-
ptionis, & extinctionis puta de reinuestiendo pretium
illius in emptionem aliorum censuum, vel bonorum
stabilium, vel aliud quodcumque Nam si in reuendi-
tione huiusmodi census non impleatur tale pactum,
illa reuenditio erit nulliter facta, & census non rema-
nebit extinctus, sed adhuc viuet ad fauorem domini
illius, vt fuit resolutum in vna Romana census *coram*
Reuerendiss.D.Coccino Decano, 28. *Iuny*, 1613. *quæ est
post tract. dec.*408. *per tot. vbi* Rota *num. secundo voluit*
80 † hoc procedere etiam quod tale pactum non fuerit
factum cum iis, qui censum redimunt, & reuendunt,
quia cum actio ad reinuestiendum pretium oriatur ex
contractu, est personalis in re scripta, & propterea
competit contra quemcumque rei possessorem: vt
nos diximus suprà *in tract. q.* 98. *aliàs par.* 2. *q.* 5. *art.* 9.
num. 3. *& seqq.*]

S V M M A R I A.

1 *Census quod sit de sui natura diuiduus, & infra.*
2 *Census pars vna tanti valet respectu partis, quanti totus respectu totius.*
3 *Census pars vna tandem affert vtilitatem respectu dictæ partis, quam affert totus census respectu totius.*
[*Census potest extingui pro parte.*]
4 *Dominus census quod cogi nequeat inuitus ad reuendendam partem census, volunt aliqui.*
Contrariam sententiam tenent alij plures, quos Auctor sequitur, n. 15.
Dummodo redimatur ad minus pars dimidia, numer. 21.
5 *L. Lucius, §. Lucius, ff. de vsur. Intellectus, & infra.*
6 *Pœna adiecta non soluenti debitum intra certum tempus, non euitatur per solutionem partis debiti.*
7 *Creditor compelli non potest ad recipiendum creditum absque vsuris, quando vsuræ æquè principaliter debentur.*
8 *Crediti diuisio affert creditori incommoditates.*
Declaratur, vt n. 10.
9 *Debitor pecuniæ non potest partem debiti, & minutatim soluere inuito creditori.*
10 *Incommoditas, quam sentit creditor ob crediti diuisionem quando sit considerabilis.*
11 *Is qui censum imposuit, & vendidit, non est debitor sortis.*
12 *Emptor fundi cum pacto de reuendendo non potest cogi ad reuendendum partem illius.*
13 *Fundus totus plus valet respectu totius quàm valeat pars illius respectu dictæ partis.*
14 *Nemo inuitus cogitur incidere in communionem, & societatem.*
15 *Communio solet afferre incommoditates, & difficultates.*
16 *Dominus census quod possit inuitus compelli ad reuendendam partem illius, pluribus demonstratur.*
Dummodo debitor census redimat illum saltem pro medietate, n. 21.
[*Contrarium tenuit Steph. Gratian.*
Sed ab auctore refellitur, & prior opinio confirmatur.]
17 *Quod non tollitur cur stare prohibetur?*
18 *Clausula, non obstantibus, &c. posita in Constitutione tollit tantum ea, quæ dispositioni sunt de directo contraria.*
19 *Etiam si istæ particulæ, simul iunctæ demonstrant diuersitatem in facto, & identitatem in iure.*
20 *Et si, hæ particulæ, simul iunctæ denotant diuersitatem in facto, & identitatem in iure.*
[*Dummodo extinguatur, & redimatur aliqua pars considerabilis.*]
22 *Partis appellatione intelligitur de dimidia.*
23 *Vnus ex pluribus insolidum obligatis in contractu census si partem redimat, remanet liberatus à residuo, secundum aliquos.*
24 *Contrarium volunt alij magis communiter.*
25 *Limitatur communis si redimens partem vtatur verbis ex quibus colligi possit voluisse se à residuo liberare, & dominus census acquieuit, & non fuit protestatus.*
26 *Etiam quod alij correi, vel fideiussores non sint soluendo.*
27 *Secus si dominus census protestetur se recipere absque præiudicio suæ obligationis insolidum.*
28 *Redimens partem suam simpliciter, & non concipiens verba taliter quod constet velle se liberare à residuo, remanet simpliciter obligatus pro residuo.*
29 *Dominus census recipiens partem ab eo qui vtitur verbis quibus declarat velle liberare se à residuo, & non protestans velle sibi esse saluum ius solidi, sibi præiudicat, si habeat potestatem alienandi res suas, secus aliàs.*
30 *Redimens partem suam census simpliciter de æquitate Canonica, remanet liberatus a residuo.*
[*Correus soluens totum, non repetit à correo.*
Intellige si debitum sit ex causa merè lucratiua.
Limit. 1. *vt non procedat quando se obligauerunt eodem tempore, & ex eadem causa.*
Lim. 2. *Quando soluit non sponte, sed coactus.*
Contrarium in primo dicto tenet Bal. indistinctè.]
31 *Pactum quod census non possit redimi nisi in totum, & nisi restituto integro pretio, credit illicitum Felician.*
32 *Sed quod pactum istud sit licitum sequitur Auctor, & comprobat respondens contrariis.*
33 *Hæc secunda opinio limitatur si debitor census sit adeo pauper vt manifestè appareat esse impossibile, vt totum vnica solutione redimat, secundum Lopez.*
34 *Sed Sotus hanc limitationem non amplectitur.*
Ea tamen non displicet Auctori attenta æquitate, numer. 36.
35 *Iustitia contractus attenditur non ex accidentibus, sed ex substantialibus.*
37 *Pactum quod venditori census liceat illum redimere per partes, est licitum.*

Census an inuito eius domino redimi possit per partes, & an hoc fieri possit per pactum.

QVÆSTIO CX.

aliàs par. 3. cap. 1. qu. 3. art. 8.

ANtequam ad resolutionem huius octaui Articuli veniamus operæ pretium esse duxi, vt breuiter differamus: An census sit de sui natura diuiduus, vel potius diuisionem non recipiat. In qua difficultate quidquid aliquando sentire visa sit Rota *coram* bon. mem. Litta, 23. *Iunij*, 1600. *in illa Romana Saluiani interdicti, quæ reperitur impressa post tract. dec. 272. n. 6. & antea coram* b. m. Cardinali Pamphilio, 29. *Nouemb.* 1593. *in illa Romana census, quæ ibidem est dec.* 283. *n.* 10. omis-
1 sa † disputatione non video quomodo probabiliter possit dubitari quin census ipse sit de sui natura diuiduus, hoc enim deducitur quam clarissimè non solùm *ex cap. 1. & 2. de empt. & vendit. int. Extrauag. commun.* in quibus expressè disponitur quod census possit in totum vel pro parte redimi. quod non concederetur si esset de sui natura indiuisibilis; Sed etiam ex constitutione edita à Pio V. *super forma creandi census* dum ibi *in vers. postremo census omnes*, &c. sanciuit quod si res super qua census fuit impositus, & collocatus pereat in totum vel pro parte, aut reddatur infructuosus in totum vel pro parte, ipse quoque census debeat ad ratam perire: si enim esset de sui natura indiuiduus deberet non pro parte, sed in totum perire, & in totum extingui, etiam quod res supposita periret, tantum pro parte, vel pro parte tantum redderetur infructuosa. Ex qua Piana Constitutione ita intellecta censum esse de sui natura diuiduum colligebat Nauarr. *in suo Comment. de vsur. num. 95. in 12.* Gloss *vt aduertit* Boccac. *in suo tract. de censib. part. 1. n. 13.* Quod eò magis sentiendum esse existimo, quo non repugnant regulæ diuiduorum, & indiuiduorum, quas considerant, & explicant Scribentes *in l. 4. §. Cato, & in l.*
2 *Stipulationes non diuiduntur, ff. de verbor. oblig.* tum † quia pars census distincta, & separata ab aliis partibus tanti valet respectu sui ipsius, quanti coniuncta cum aliis partibus, cùm vniforme sit illius pretium, & non possit ex post facto augeri, vel minui ob expressam prohibitionem Pij V. *in d. sua Constitutione, in vers.* (*Declarantes pretium semel census constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quoad vltimo contrahentes minui, aut augeri*; & ideò tantum valebit pars respectu partis, quanti valet
3 totus census respectu totius, tum † quia eandem prorsus vtilitatem affert pars census respectu partis, quàm affert totus respectu totius, tam quo ad reditum, quia si totus, & integer census, puta centum aureorum in sorte principali reddit annuum reditum, & annuam responsionem, puta octo aureorum, distributa sors puta in octo partes, quælibet pars reddet vnum aureum annuum, & sic si distribuatur in plures, vel pauciores partes, nam si quælibet pars erit æqualis, æqualem etiam affert reditum, si autem partes erunt inæquales, inæqualem reditus partem capient, quam quoad tempus, quia pro qualibet parte anni inæqualis etiam erit pars responsionis, & reditus, proportionata tamen vtroque casu ad tempus, [quam rationem licet ad aliud propositum benè considerauit Foller. *in sua practic. censual. verb. instrumentum grat. a num. 37. circa fin.*] vnde verior videtur opinio quod census secundum sui naturam sit diuisibilis tàm respectu rei, quam voluntatis contrahentium, vt tenuit Rota *coram* Illustrissimo Cardinali Ludouisio, 23. *Februarij*, 1604. *in illa Romana census, quæ est impressa post tract. dec. 125. num. 15.*

[Et admisit in illa Romana census *coram* Illustr. Cardinale Mellino 26. *Nouembris*, 1604. *quæ est post tract. dec. 106. in princ.* Dum fuit resolutum censum, de quo ibi fuisse solum extinctum pro vna parte *& in vna Tiburtina census*, 13. *Ianij*, 1614. *coram* R. P. D. Manzanedo, *quæ est post tract. decis. 312. num. 1.* Vbi Rota resoluit, quod census non prohibetur pro medietate redimi, & sic in parte extingui, & in parte non extinctum remanere. Quod multorum auctoritate comprobant, & *alias Rota decis. referunt addent. ad* Gregor. XV. *dec. 157. num. 26.*]

Nec obstat *decisio coram* b. m. Cardin. Pamphilio, supra in contrarium ponderata, quoniam in ea non dicitur quod cótractus census sit de sui natura indiuiduus, sed quod in causa illa fuit habitus pro indiuiduo ex verosimili mente Iudicis, qui relaxauit mandatum pro tota summa *vt ibi, n.* 10. & ita intelligendam etiam esse existimo decisionem *coram b. m. Litta*, pariter supra allegatam, quæ respondendo decisioni factæ *coram b. m. Pamphilio*, considerat census indiuiduitatem iuxta illius decisionis terminos, & non secundum propriam ipsius census naturam.

Præmissa hac conclusione circa propositum Articulum, An census possit inuito domino per partes redimi, duas repetio Scribentium opiniones. Prima fuit negatiua, † quod dominus census non possit compelli 4
inuitus ad recipiendum partem census, quam sequutus fuit post alios Stephan. Grat. *discept. Forens. tom. 2. cap. 223. num. 4.* Franc. Milanens. *decis. Regni Siciliæ, 2. n. 75. lib. 2.* Ioan. Bapt. Lup. *ad l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. Commento 2. §. 2. n. 71.* Gasp Roderic. *in suo tract. de ann. reddit. lib. 1. q. 18. num. 37. in fine, & lib. 2. q. 16. n. 34. & amplexa fuit* Rota *coram* b. m. Cardin Pamphilio, 29. *Nouembris*, 1593. *quæ est impressa post tractat. dec. 183. num. 7. & coram* b. m. Litta, 23. *Iunij*, 1600. *in illa Romana Saluiani interdicti, quæ est ibidem decis. 272. num. 6.*

[*Et in Romana domorum* 17. *Iunij*, 1611. *coram* b. m. Cardinale Sacrato, *quæ est post tract. dec. 354. n. 5. & seqq. & in Anconitana pecuniaria* 23. *Ianuar.* 1612. *coram* R. P. D. Pirouano, *quæ est ibid. dec. 414. num. 9.* Bon. *in tract. de censib. art. 90. n. 123.* Cardin Tolet. *de instruct. Sacerdot. lib. 5. c. 45. in fin. Sarmient. Selectar. interpr. lib. 7. c. 1. n. 27.* I. Franc. Leo *in suo thesaur. for. Ecclesiast. par. 2. c. 15. n. 26.* Marescott. *var. resol. lib. 2. c. 61. n. 10.* Feder. Martin. *de iur. cens. cap. 6. n. 388. & seqq.* Less. *de iust. & iur. lib. 2. c. 22. n. 7.* Rebell. *de oblig. iustit. part. 1. lib. 10. q. vlt. in vlt. difficult. fol. 695.*] & videtur, quod possit confirmari pluribus rationibus, sed infrascriptis potissimum.

Primò per tex. *in l. Tutor. §. Lucius, ff. de vsur.* vbi I. C. respondit quod restituta parte sortis adhuc currunt vsuræ totius; vnde sicut in debito vsurario per solutionem partis non cessat cursus vsurarum, sed integræ debentur, ita videtur quod in contractu census licet restituatur pars pretij, & sortis principalis, non debet cessare cursus fructuum totius census, sed integraliter solui debeant, & sic census remanebit indiuiduus.

Sed † huic textui possumus multipliciter responde- 5
re, & quidem primò ex mente Bart. *in l. quidam existimauerunt, ff. si cert. pet. quem sequitur* Nauar. *in suo Commentar. de vsur. num 103. vers. ad primum*, quod in *d. §. Lucius*, I. C. loquatur de debito vsurario, & quod debetur sub vsuris, vsuras auté est quasi pæna, † quæ non 6
euitatur per solutionem partis, *l. in exequatione, §. pro parte, ff. de verbor. obligat.* In casu autem census nostri annua responsio censualis non soluitur loco pœnæ, sed ipsamet principaliter deducitur in contractum, & obligationem, cum emptor, & dominus census nil aliud emat, quam ius consequendi, & percipiendi dictum reditum, & dictam annuam responsioné, vt

supra

ſupra ſæpius dictum fuit, & ſignanter *par.1.cap.1.q.3. art 2.ſen q.24* in definitione ipſius cenſus, remitto non poteſt ex illo tex. *in §. Lucius*, deſumi validum argumentum ad deciſionem propoſitæ difficultatis, argument. *l. Papinianus exuli. ff.de minor.l.naturaliter, §.nihil commune,ff.de acq.poſſ.* Secundò reſpondetur, quod ideò in *d.§.Lucius* currunt vſuræ totius debiti non obſtante obſignatione, & depoſito partis: quia non fuit factum depoſitum integrum, ſed diminutum, quod cum non ſuffragetur, nec liberet debitorem à curſu vſurarum, vt dicemus *infra art. ſeq.* nimirum ſi ibi debitor tenetur ad integras vſuras non obſtante depoſito partis, defectus autem depoſiti potuit ibi contingere, vel quia non fuit depoſita, & obſignata integra pars etiam reſpectu ſortis, vel potius quia ibi erat debitum cum vſuris, depoſitum autem, & obligatio fuit facta ſimpliciter de debito principali, non autem de vſuris, quod videtur magis eſſe ex mente I.C. ibi dum dixit,
7 † quod non poteſt creditor cogi ad recipiendum vnum abſque alio, & ita hunc tex. intelligit Alber. *in d. l. quidam exiſtimauerunt, vbi* Alex. *num.8. &* Iaſ. *ſub n.6. in 3. limit.* Salye. *in l.1. C.de ſolut. & alij apud* Tiraq. *de retractu conuent. §.4.* Gloſſ.*4.num.1.* Neguſ. *in ſuo tract. de pignor. in 2. part.3. membr.5. par. princip. num.17. & ſeqq.* Sed in caſu noſtro quæſtio verſatur an dominus cenſus poſſit compelli, & cogi ad reuendendum partem cenſus in ſorte principali, recepta parte pretij cum omnibus fructibus vſque ad illam diem decurſis, & maturatis pro dicta parte cenſus redimenda, & ſic agitur de ſoluenda parte ſortis cum omnibus illius fructibus.

Secundò igitur pro eadem opinione negatiua addu-
8 citur ratio ducta † ab incommoditate, quam reciperet dominus cenſus ex illius diuiſione, quam reſpectu creditorum conſiderati I. C. in *l. planè vbi gl.* affert con-
9 cordantes, *ff.fam.hercis.* Nam † debitor quantitatis non poteſt inuito creditore ſolutionem diuidere, neque partem ſui debiti præſtare *l.2. §. & harum, ff. de verb. oblig. l.obſignatione, C.de ſolu. & firmant communiter Scribentes, teſte* Neguſ. *d.par.2. num.18.*

[Per quam rationem hanc ſententiam reperio amplexam fuiſſe Rotam *in d. Anconitana pecuniaria coram* R.P.D.Pirouano *ſupra allegata, n.9. dum poſt* Io.Bapt. Lup. *de vſur. comment. 2. §.2. num. 71. &* Rota *coram* Seraph. *in vna Romana cenſus, 26. Nouembris, 1595.* declarauit non intelligi extinctum quendam cenſum ea ratione, quia ſumma ſoluta non erat æquiualens ad pretium cenſus.]

10 Verùm † huic quoque rationi poſſumus reſpondere, vel ex mente Nauar. *d.n.103. verſ.2. qui poſt* Dec. & Ale. *in d. l. quidam exiſtimauerunt*, dicit quod iſta incommoditas conſideratur dumtaxat, quando multiplicantur perſonæ à quibus exigendum ſit debitum quod nullatenus contingit in caſu noſtro, nec in propoſita quæſtione, cum remanet reſiduum debiti penes eundem debitorem.

11 Vel † negando quod in propoſito Articulo debitum ſit in pecunia numerata, quinimò reſpectu ipſius cenſus redimendi, & reſpectu ſortis principalis nec dominus cenſus dici poteſt creditor, nec impoſitor, & venditor illius poteſt dici debitor, Gabr. *conſ 141. n.8 lib. 1.* Surd. *dec.204 n.32.* Vinc.de Franch. *dec.254.n 9.quorum, & aliorum auctoritate nos diximus ſupra par.2.cap.2. q.5. in princ.nunc q.89.*

Tertiò igitur pro hac negatiua ſententia videtur ſtringere hæc ratio, quia † ſicut is, qui emit fundum cum pacto de illum reuendendo non poteſt cogi ad retrouenditionem faciendam de eius parte, ſed tenetur
12 reuendere dumtaxat totum, ne damnum ſentiat tum
13 ex eo † quod plus valet totus, & integer fundus reſpectu totius, quàm eius pars reſpectu partis, *l. Mæuius, §. in fundo, ff. de leg.2. cum alijs congeſtis à* Foller. *in ſua*

praxi Cenſuali, in verbo, inſtrumentum gratia, n.37. ad med. verſ.ego autem Bened.Bon. *in ſuo tract. de cenſib. art.90. n.123.* Leonard.Leſſ. *in ſuo tract.de Iuſtit. & iure, lib 2. cap.21. dubitat.11.n.73.& dubitat.12.num 93.* tum † ne 14
cogatur inuitus incidere in communionem, & ſocietatem quod iura non facilè admittunt, *l.ſi non ſortem, § ſi centum, ff. de cond.indebit.* Cùm † communio ſoleat af- 15
ferre multas incommoditates, & difficultates, *l. Pater, §.dulciſſimis, & ibi* Doctor. *ff.de leg.2. l. Sancimus, §. no autem, C.de donat.* Ita, & in pari ratione videtur dicendum, quod emptor, & dominus cenſus non poſſit compelli ad illum reuendendum per partes.

Cæterum hæc quoque ratio facili negotio tollitur ex dictis à Foller. *d. num.37.* Nam non eſt eadem ratio in reuenditione partis cenſus, quæ eſt in reuenditione partis fundi, tum quia pars cenſus ſeparata, & diſtincta ab aliis partibus tanti valet reſpectu eiuſdem partis, quanti coniuncta cum aliis partibus, & eandem affert vtilitatem pars reſpectu partis, quam affert totus cenſus reſpectu totius, vt diximus *ſupra hoc ead. artic. n. 2. & 3. & conſiderat* Michael. Salon. *in ſuo tract. de contract. & commer. human. in tit.de cenſib. art.3 controuerſ.23. ſub n. 6.* tum quia in reuenditione partis cenſus non eſt conſiderabilis illa ſocietas, & communio, quæ conſideratur in reuenditione partis fundi, quoniam dominus cenſus in parte non redempta ſolus, & in ſolidum remanet dominus, nec illam habet communem pro indiuiſa cum venditore cenſus, vt ad ſenſum patet.

Quam † ob rem contra fuit opinio quod dominus 16
cenſus poſſit inuitus cogi, & compelli ad reuendendum partem illius, quam in puncto defendit Foller. *in d.ver.inſtrumentum gratia, n 37. in fin.* Nauar. *in d.ſuo Commentar.de vſur. n.95.* Gloſſ.12. Boccac. *in d.ſuo tract. de cenſib.part.1. num.13. & ſeq.& part.2. num.106.* Felician.de Solis, *in dd.ſuis Commentar.de cenſib.tom.1.lib.1. cap.8. n.16. verſ.denique, ſententiam, ibi & ipſe magni probo* Ludou.Lopez *in ſuo tract.de contract. lib.1 cap.59. verſ. igitur a clarioribus.* & cum qua Ego quoque tranſeundum cenſeo. Et eam poſt hæc ſcripta reperio placuiſſe Ludou.de Auend. *in tract.de cenſib. Hiſpan.c.107. num.8.* vbi illam confirmat, & reſpondet contrariis, *& num.11. verſic. quinto, multos concordantes adducit,* [*& hanc opinionem ſecuta fuit* Rota *in illa Praneſtina cenſus, 4. Martij, 1630. coram* Reuerend. D.Coccino Decano, *poſt tract dec.516.n.8.* dummodo extinguatur pro parte conſiderabili, *vt dixit* Rota *in d. Praneſtina cenſus n.8. & in illa Firmana cenſus, 10. Maij, 1621. coram* b.m.Buratto, *qua eſt deciſ.523. n.4. & nos quoque diximus infra hoc eod. art. num..*

Et licet hanc ſententiam expreſsè impugnet Stephan. Gratian. *in ſuis diſceptat. forenſ. tom.2. cap. 223. num.4. & tom.4 cap.717. numer. 20. & ſeqq.* affirmans contrariam opinionem eſſe veriorem contra me expreſſo nomine, & contra alios hic per me in tract. allegatos motus vnica ratione incommoditatis, quam pateretur creditor cenſus, ſi particulares ſolutiones recipere teneretur. Attamen non reſpondet rationibus, quibus hanc noſtram ſententiam ex Doctorum mente confirmauimus. Nec tollit reſponſionem, per quam nos auctoritate Decian. *in l. quidam exiſtimauerunt, ff. ſi cert. pet.* dicebamus in propoſito non eſſe conſiderabilem dictam rationem incommoditatis præfatæ. Nam replicatio, *quam dict. cap.717. num.23. affert.* Gratian. quod non ſit tanta vtilitas, & æſtimatio in parte reſpectu partis, quanta eſt in toto reſpectu totius, & propterea non ſit diuidendum pretium cenſus in particulares ſolutiones, tollitur per ea, quæ nos diximus in tract. *hoc eodem artic. num 2.cum duobus ſeqq.* Et propterea non exiſtimo recedendum eſſe ab illa ſententia, quam nos firmauimus contra Gratian. quam videtur etiam amplexa Rota *coram* Reuerend.

D.Coccino Decano *in vna Romana census,16. Nouembr. 1618.qua est post tract. dec 444 n.1 & in Prænestina census 25. Iunij,1632.coram* Reuerend.D.Coccino Decano, *quæ est post tract. dec 555. n.3. & illam confirmant* Lud. Auend *& alij per me allegati infrascriptis pracipuis fundamentis.*]

Primò per tex.*in cap.1.& 2. de empt. & vend.inter extrauag. commun.* in quibus id expressè disponitur, quæ
17 Constitutiones † cum in hac parte non reperiantur abrogatæ,& correctæ per Pium V. *in d sua Constitutione super censib.* censentur relictæ in earũ robore,& vigore,*arg l.præcipimus, in fine, C.de appellat. cum vulgar.*
18 Nec obstat clausula, † non obstantibus, &c. posita in d.Piana Constitutione quoniam illa operatur dumtaxat respectu eorum, quæ dictæ Pianæ Constitutioni essent de directo contraria; secus autem quò ad alia, quæ dispositis in eadem Bulla de directo non contrariantur iuxta tradita per Roman.*cons.57. num.1.* Ruin. *cons.9. n.3.lib.1.* cum aliis apud Marsil. *in l.1.§ si seru, n.30 ff.ad l.* Secundò,hæc eadem sententia videtur satis concludenter confirmari ex eademmet *Bulla* Pij V. *in illis verbis* [Postremò census omnes in futurum crean-
,, dos non solum re in totum,vel pro parte perempta,vel
,, infructuosa in totum, vel pro parte effecta, volumus
,, ad ratam perire: sed etiam posse pro eodem pretio ex-
,, tingui, non obstante,&c.] Ex quibus verbis satis clarè elici posse existimo, quod mens, & intentio Papæ ibi fuit quod census possit etiam pro parte redimi,& quod dominus census possit compelli ad reuendendum pro parte ita ratiocinando: Nam sicut ibi Papa voluit, quod census perire, & extingui debeat in totum vel pro parte, prout in totum vel pro parte res supposita periret, vel infructuosa efficeretur, ita etiam voluerit, quod idem sequatur effectus, si debitor census totam vel partem sortis principalis restituat ponderando
19 illas particulas, sed etiam, † quæ in dicta Constitutione simul iunctæ dictos casus coniungunt: licet enim particulæ illæ poni soleant inter diuersa, & demonstrent diuersitatem in facto,denotant tamen identitatem in iure inter casus quos coniungunt, *l. 1. in*
20 *princ.ff. de latin. libert. tollen* prout † eandem naturam habent particulæ Sed,&,simul iunctæ,*l.sed & si,& ibi not.* Bart.*ff.de petit. hæred. idem* Bart. *in l.2. num.3. ff. ne quis eum*, Ias.*in l.re coniuncti,n.189. ff.de leg.3.* sicut igitur respectu extinctionis census quæ contingit ob peremptionem fundi censuati vel ex eo quod fundus ille sit effectus infructuosus Papa disponit, quod census extinguatur in totum vel pro parte perierit, vel infructuosa fuerit effecta: Ita idem ius esse debet respectu extinctionis quæ fit per redemptionem, & restitutionem pretij,vt scilicet, etiam respectu extinctionis,quæ hoc modo contingit voluerit ibi sancire Papa quod extinguatur totus census si totum illius pretium restituatur; pro parte autem si pars pretij reddatur, & ita videtur sentire etiam Boccac. *in d. suo tractat.de censib. part.1. num. 13.*

21 Bene verum est.† quod retenta pro vera hac secunda opinione non erit liberum debitori census redimere quantulamcunque illius partem ad sui libitum, & arbitrium, sed debebit [Eam redimere pro parte considerabili: vt dixit Rota *in illa Romana census coram* D. Decano, *quæ est post tract. dec.444.n.1.& sic debebit*] ad minus dimidiam partem redimere,nam facultas redimendi pro parte concessa per *dd. Extrauag. 1. & 2. de*
22 *empt. & vend.* debet intelligi de dimidia, cum † partis appellatione regulariter veniat dimidia,*l.etiam partis, ff.de vsufr.l.nomen filiarum,§ portionis, ff.de verbor.signif. & ibi* Alc.Rebuf.*& alij,cum citatis à* Felician de Solis, *d.lib.1.cap.8. n.17.* licet ipse ex quadam æquitate contrariæ opinioni adhæreat.

Admissa autem pro vera hac affirmatiua opinione necessaria sequitur dubitatio. An si vnus ex pluribus in contractu census insolidum obligatis partem,& ratam suam redimat liberetur,ab obligatione solidi ita vt in futurum ad nihilum teneatur. Quam quæstionem excitauit Tiraquell.*in suo tract.de retract.conuent. §.1. Gloss. 5. num.40* & pro illius resolutione remisit se ad tradita per Scribentes in *l. si creditores, C.de pact.*
† vbi Alc.*n.18.* pro totali liberatione concludere vi- 23
detur.quam sententiam sequuti etiam sunt in propriis nostris terminis Boccac. *d. suo tractat. de censib. part.2. n.110.* qui licet pro hac opinione alleget Foller. *in d. sua pract. censual. in verbo instrumentum gratiæ, num.41.* ipse tamen *Foller.* ibi non loquitur ita simpliciter,prout illum refert *Boccac.* sed cum distinctione quam nos paulò inferius afferemus, sed opinionem *Alciati* simpliciter amplectitur Felician. de Solis, *in dd. suis Commentar.de censib.tom.2. lib.3. cap.2. n.6. vers. & hactenus* Alciat.

Contrariam † tamen sententiam pro regula con- 24
stituunt magis communiter Doctores *in d. l. si creditores, vt testatur* Ronchegall. *in d.l.2. num.101. cum pluribus seqq.& in l.3. §. vbi duo, vers. vtique n.18. & seqq. ff.de duob.reis, & ibid. num.23.* optima, & concludenti ratione illam confirmat, & cum ea transeundum esse Ego quoque existimo, cum infrascriptis tamen limitationibus.

Primò † vt non procedat quando debitor census 25
redimens partem suam fuisset vsus verbis, ex quibus colligi possit quod redimeret dictam partem animo liberandi se à residuo, vt puta si dixisset se redimere pro parte sua,vel pro sua persona, vel nomine suo vel protulisset alia verba apta importare expressionem dictæ suæ voluntatis, & dominus census reuendens acquiesiuisset, & non fuisset protestatus se reuendere talem portionem absque præiudicio suæ obligationis insolidũ quò ad alios correos,& fideiussores. Foller.*in propriis terminis in d.verbo instrumentum gratiæ, num.41.* & probat tex. *in dict.l. si creditores, C. de pact.* [Cùm qua conclusione transit etiam Alexand. Trentacinq. *variar. resolut. vol.1. lib.3. in tit.de censib.resolut.1.n.15.* Bellon. *consil. 44. num 3. qui testatur de communi* Guid. Pap. *sing.289. alios refert* Ioann Vinc. Ann. *allegat.3.*
num 6. & seq.] Etiam † quod alij correi, vel alij con- 26
fideiussores non essent soluendo, *l. inter eos, §. cum iter ff. de fideiussor.* Alciat. *in d. l. si creditores, numer.6.*
Secus † autem in talem protestationem faceret, eo 27
enim casu illa mediante ius solidæ obligationis sibi conseruaret, vt,dicunt communiter Doctores *in d. l. si creditores,* Boet. *dec. 310.n.8. & refert* Felician. *d.cap.2. num.5.vers.2.& solemnis,* Ronchegall.*in d.l.3 §.vbi duo, vers. vtique, num.38.* vbi latè insistit, & explicat, *ff. de duobus reis.*

Quod † si vnus ex correis partem census redimat,& 28
redimendo non concipiat verba taliter, vt ex illis dominus census colligere possit quod voluerit partem illam redimere tanquam partem suam,& pro persona sua, eo casu etiam quod dominus census simpliciter recipiat,non tamen amittit ius solidi quò ad alios correos dobendi, *d.l.si creditores,& ibi* Paul.de Castro,*n.1.* Ias. *n.5. in 2. limit. & alij communiter, sequitur* Ronch. *de magis communi attestans dict. versicul. vtique num. 31. & 37.*

Ista autem † Prima limitatio debet declarari vt sit 29
vera, si reuendens sit persona, quæ habebat potestatem alienandi liberè bona sua; secus autem si sit minor, tutor, curator, vel aliæ similes personæ, quibus est à iure interdicta libera suorum bonorum alienandi potestas: cum enim ista remissio iuris solidi habebat vim alienationis, *arg.l. magis puto, §.fundum, ff.de reb.cor.* & sapiat donationem Hurat.Carpan. *post alios quos allegat ad* Statut.Mediolan.*c.124.n.19.& seq.* meritò qui non potest alienare,nec donare, non poterit consentire, vt redimens partem suam census se liberet à residuo

residuo. Ronchegall. *d.verf.vtique, n.43.* fed erunt neceffariæ folemnitates requifitæ à iure vel ex forma ftatuti in huiufmodi perfonarum contractibus.

Secunda † affertur limitatio ad eandem conclufionem quod licet ftricto iure redimens partem cenfus fimpliciter non remaneat liberatus à refiduo nifi exprimat fe foluere, & extinguere pro parte fua, vel pro fua perfona, & dominus cenfus talem folutionem admittat, & illi confentiat, vt dictum eft, attamen de æquitate redimens partem fuam fimpliciter remanet liberatus à reliqua parte, vt poft Bart. *d.l. fi creditores,* profequitur, & confirmat Roncheg. *d.verf.vtique, n.44. & feq.* ad quem in contingentia facti remittitur. Quatenus verò quis velit in propofita principali quæftione eandem partem affirmatiuam amplecti, duæ poffunt excitari difficultates.

Prima, An correus redimens, & extinguens totum cenfum poffit à correo partem fuam repetere. Quæ dubitatio cum difcuteretur in Rota *coram* R.P.D. Buratto *in vna Farfenfi pecuniaria* . 17. *Ianuarij*, 1622. fuit negatiuè refoluta, *vt poft tract.dec.419. n.5. & feq. mota fuit* Rota *ex not. per* Bart. *in l.reos in 2.q. & ibi latè per* Roncheg. *n.40. cum multis feqq. ff. de duob.reis.* vbi concludunt quod fi vnus ex pluribus in folidum obligatis totum foluat, non repetit ab aliis.

A qua tamen refolutione receffit Rota *in eadem caufa coram eodem die 15 Iannar. 1624. quæ eft ibid.dec.447. per tot. vel quia opinio contra* Bart. *quam tenuit* Bald. *in l. fi rem communem C. fi cert. pet. & multi alij, qui referuntur, d.dec.447. n.1.* eft verior profitetur Ronch. *d.l.reos n.49.* Vel quia opinio *Bart.* habet duntaxat locum quando obligatio proceffit ex mera liberalitate, vt puta ex caufa donationis, vel legati, *vt in ead. dec. num.2. & 5.* & non procedit quando correi funt focij eifdem obligationis quia fcilicet contemporaneæ eodem contextu, & ex eadem caufa fe obligauerint, *vt in dicta dec. fub num. 6.*

Nec quando folutio fuit facta per dictum correum non fponte, fed coactè: *vt in ead.dec.num.9.* ex quibus rationibus fuit receffum à prima refolutione, & firmatum correum, qui non tenebatur ex caufa merè lucratiua, vel foluit coactè, poffe repetere partem fuam à correo, qui eodem contextu, & ex eadem caufa fe obligauerit.

Altera excitari poteft dubitatio. An pacto fieri poffit vt cenfus nequeat nifi integraliter reftituto toto, & integro pretio redimi, & extingui, circa quam vario modo fenferunt Scribentes, vt videre eft apud Felicia. de Solis, *in dd.fuis Comment.de Cenfib.tom.1. lib.1. cap.8. n.26. & tom.2.ead.lib.1.& cap.8. num.12.*

31 Nam † huiufmodi pactum effe illicitum fenferunt multi, & fignanter Felician *d.tom.1.lib.1.& cap.8.n.16. verf.quinta conditio.* Mouetur ea præcipua ratione, quod pactum iftud videatur minuere & reftringere liberam redimendi facultatem, in qua maximè confiftit iuftitia contractus cenfualis, vt non obfcurè elicitur ex *dd. Extrauag.1.& 2. de empt. & vend. & ex d.Conftitutione* Pij V. *fuper Cenfib.* Aliam rationem confiderabat Fernand.Rebell. *in fuo tract.de obligat. Iuftitiæ, lib.10. q.vlt. n.3. verf.tertia difficultas,* quod fcilicet pactum hoc repugnet *dictis Extrau.1. & 2. de empt.& vend.* per quas datur facultas redimendi cenfum per partes. Eandem fententiam amplexus fuit etiam Ludou. Auend. *dict. cap.107. num.20.*

32 Contrariam † tamen fententiam, & quod tale pactum fit licitum defendunt, & affirmant Sot. *de Iuft.& iure lib.6. q.5. art.3.concl.4.* Ludou.Lopez. *in d.fuo tract. de contract.lib.1.cap.59. verf.fecunda conclufio,* Leonard. Leff. *in fuo tract.de Iuftit & iure lib.2.cap.22.dubitat.11. num.73.* Mich.Salon. *in d.fuo tract. de contract. & commerc. human. in tit. de cenfib.art.3.controuerf 23.n.5.verf. primum ergo illud, certum eft* Franc. Sarmient. *Selectar. Interpret.lib.7. cap.1.n.28* Et hæc opinio placuit etiam Martino Bonacinæ *in fuo tract.de contract.difput.3. q 4. puncto [illegible], n.40. verf. Sed contraria.* vbi multos allegat. Et probabiliorem, & magis confentaneam non folum communi doctrinæ Scribentium, ac iuri communi ex *l. [illegible] §.L. [illegible] ff.de vfur.* decernente in cafu fimili non poffe creditorem compelli ad recipiendum partem debiti etiam diuifibilis propter damnum, quod interim poteft accidere ob dictam diuifionem. Sed etiam naturæ contractus cenfualis, dicit Rebell *in d. verf.tertia difficultas,* nam ficut in emptione cenfus pretium integrum numerandum effe fuit in fauorem vendentis cenfum conftitutum; ita ob æqualitatem Iuftitiæ feruandam videtur dicendum, vt in redemptione eiufdem cenfus fieri poffit pactio, quod idem integrum pretium à venditore cenfus integraliter reddatur & reftituatur domino cenfus in actu redemptionis illius, cùm inter contrahentes fit feruanda æqualitas, eandem fententiam amplexus fuit Io Gutierrez. *[illegible] q. lib 2. cap.174 [illegible]* vbi contrariis refpondet [Quam opinionem placuiffe etiam Rotæ non obfcurè colligitur ex refolutione facta *coram* Reuerendiffimo D. Coccino Decano, *in [illegible] Romana [illegible], quæ eft poft tractat. dec. 444. num.1.* in illis verbis quicquid dicendum effet, fi aliter conuentum effet.] Federic Martin. *in fuo tract. de iure cenf. [illegible] 6 num.386* Gafp Roder. *in d fuo tract.de ann. red. lib.1.quæft. 8. num.35 verf. his tamen non obftantibus* vbi etiam confirmat, & refpondet contrariis.

Cui opinioni Ego quoque libentius affentior, cum non videam ex dicto aliquo modo reftringi vel diminui liberam facultatem redimendi cenfum, quod pro fundamento fibi affumebat Felician. *[illegible]*, relinquitur enim in libera facultate & poteftate eius, qui [illegible] folutionem tenetur, vt quandocunque fibi libuerit cenfum redimere valeat, quod vnum defiderant, & iubent Summi Pontifices in dictis eorum Conftitutionibus, [illegible] redemptio debeat fieri vnica, vel pluribus folutionibus refpicit potius commoditatem debitoris, quam liberã facultatem redimendi. Nec *Mart V. & Calix III.* qui in dictis eorum *Extrauag.* dant facultatem redimendi cenfum per partes prohibent quin pacto fieri poffit ne redemptio fiat nifi integraliter, & per folutionem integri pretij cenfus vna tantum vice reftituendi, vt confiderat Rebell. *d. [illegible] tertia difficultas.*

Hanc † tamen conclufionem licet refpectu venditoris cenfus, qui diues & qui facilè redempturus 33
cenfus vnica folutione integraliter iudicari poffit, admittat Ludo Lopez, *in d.fuo tract.de contract.lib.1.c.59. verf. tertia conclufio.* Limitat tamen quando eft adeò
pauper vt apertè apparere poffit effe impoffibile, vt
ipfe poffit totum & integrum cenfum vnica folutione
redimere, quod bonis rationibus comprobat. & eum
fequitur Emanuel Rodriq *in fua Summa cafuum confcient.tom.1. [illegible].44. concluf. 3. & 4.* Quibus † rationibus 34
licet conetur refpondere Sot. *d. lib.6 de Iuftit. & iure,*
q.5. art.3. in 4 concl Mich Salon. *d.controu.23. n.6.verf.*
hanc conclufionem, & [illegible].9 verf ad opinionem. Quod contractui cenfus fit accidentale, quod venditor cenfus fit
diues, vel pauper, & † in contractibus ad cognofcendum 35
illorũ iuftitiam non funt attendenda ea, quæ illis
extrinfecus accidunt. Nihilominus † licet ratio, & ref- 36
ponfio ifta de ftricto iure, & de rigore procedat fatis
tamen æqua femper mihi vifa fuit fupradicta fententia Lopez. à qua in contingentia facti Ego non ita facilè recederem.

37 Multò † autem magis licitum effe exiftimarem pactum, quod inter contrahentes cõuenitur, quod venditori & debitori cenfus & ei, qui ad illius folutionẽ tenetur liceat redimere illum per partes, & plurib. folutionibus diftinctis, & feparatis, fiue pro dimidia, fiue

alia portione,& non minori redemptio fiat, vt firmat Sarmient.*d.cap.2. in fine*, & sequitur Felician.*in dd.suis Comment.tom.1.lib.1.cap.8.n.16. vers.placet autem.* Ludouic.Lopez, *d.cap.59. vers.secunda conclusio* Mich.Salon. *d.controu.23. n.5. vers.primum ergo , & vers.certum est* & Io. Franc. Leonis , *in suo Thesauro fori Ecclesiast. p.2. c.15.de censib. num.28.*

SVMMARIA

1 *Disdicta census, est de necessitate facienda.*

2 *Et fieri debet per bimestre ante redemptionem.*

3 *Debitor non debet esse nimium delitatus,nec creditor nimium onerosus.*

[*Obligatus vendere non tenetur expectare emptorem per duos menses secundum Iacob. Cancer. qui tamen fatetur communem opinionem esse in contrarium.*

Disdicta census potest fieri etiam ante bimestre.

Bulla Pij V. super censibus dat formam seruandam in creatione census, non autem in illius dissolutione.]

4 *Obligatus vendere alicui, si alteri vendere velit , tenetur illi denunciare futuram venditionem,& per duos menses expectare.*

5 *Disdicta census debet fieri ex decreto competentis Iudicis.*

6 *Iudex competens an sit Iudex debitoris , an creditoris census.*

7 *Disdicta fieri potest non solum à debitore census , sed etiam ab eius legitimo procuratore,exhibito tamen instrumento mandati,& illo apud acta relicto.*

8 *Disdicta fieri potest non solum domino census,sed etiam illius legitimo procuratori.*

] *Disdicta census quomodo sit facienda Collegio, Monasterio,& similibus vniuersitatibus.*

Disdicta census est facienda vsufructuario,non proprietario.]

9 *Disdicta quomodo fiat furioso , vel hæreditati iacenti,*

10 *Disdicta non potest fieri minori.*

11 *Sed debet fieri eius tutori legitimè constituto.*

12 *Infans citari debet iuxta formam statuti.*

13 *Forma data à statuto, est obseruanda.*

14 *Infans citari non potest.*

15 *Citatio facta infanti,est nulla.*

16 *Agere volens contra infantem debet citare eius proximiores,vt veniant illum defensuri.*

17 *Citatio contra proximiores , quomodo sit concipienda remissiuè.*

18 *Infanti indefenso non datur curator ad litem,sed tutor.*

19 *Minor quatuordecim sed maior septennio , citatur ad petendum sibi dari curatorem.*

20 *Disdicta census,quomodo concipiatur.*

[*Debitor census volens extinguere illum , debet offerre integrum debitum tam respectu sortis, quam respectu fructuum.*]

21 *Dominus census siue sit maior, siue minor legitimè citatus siue sit contumax, fit depositum.*

22 *Oblatio pretij census etiam realis non suffragatur absque deposito, &* n.30.

23 *Depositum factum ex abrupto non citato domino census ad recipiendum,non est releuans.*

[*Depositum legitimè factum habet vim extinctionis ex actu retrosimili.*]

24 *Depositum non potest fieri,quando dominus census non recusat recipere pretium, & censum reuendere.*

25 *Depositum vt afficiat , debet fieri ex aliqua iusta causa.*

26 *Depositum vt releuet, debet fieri ex Iudicis decreto.*

27 *Iudex competens pro deposito faciendo in redemptione census , est Iudex debitoris , qui vult censum redimere.*

28 *Depositum vt sit releuans , debet esse liberum.*

[*Depositum conditionatum non releuat,si ob conditiones creditor census non potest recipere sortem.*]

29 *Conditio intrinseca adiecta deposito,illud non vitiat.*

[*Intellige de conditionibus , quæ ab ipso contractu non proueniunt , nec tacitè insunt , nec à iure requiruntur.*

Depositum factum sub conditione, quod creditor caueat de restituendo prioribus, & potioribus:est releuans in iudicio discussionis bonorum.]

30 *Item debet esse reale,& non sufficit sola oblatio.*

[*Oblatio verbalis non impedit cursum vsurarum.*

Etiam si creditor taceret, & non recusaret recipere.

Limit. *si creditor expressè recusaret recipere.*

Depositum est necessarium quando creditor expressè recusat recipere.]

31 *Depositum conditionatum non releuat , secundum aliquos.*

32 *Tradidit,hoc verbum importat realem traditionem.*

33 *Depositum conditionatum quod suffragatur debitori, sentit Rota.*

*Maximè consentiente domino census,*n.36.

34 *Depositum confessionatum , habet priuilegia realis depositi.*

35 *Intellige contra depositarium,non contra tertium.*

37 *Depositum dicitur reale,licet non interueniat pecunia numerata si detur cedula bancaria.*

[*Depositum fuisse reale probatur assertione notarij.*

Probatur etiam præsumptionibus]

38 *Depositum vt afficiat, debet esse integrum.*

39 *Ita vt non deficiat nummus.*

[*Depositum defectiuum non sustinetur ob protestationem deponentis quod sit saluum ius illud reintegrandi.*]

40 *Etiam in muliere, rustico,milite, & minore.*

41 *Mulier,& rusticus,si deficiant circa faciendum depositum,restituuntur inintegrum.*

42 *Depositum in materia redemptionis census debet fieri tam de sorte, quam de omnibus fructibus non solutis.*

[*Depositum factum de summa petita est integrum, licet esset debitor in summa minori.*]

43 *Etiam de fructibus duorum mensium disdicta.*

Limit. *si dominus census ante lapsum duorum mensium pretium recipiat,* n.47.

44 *Societas officij non dissoluitur nuda voluntate sociorum sed est necessaria expressa renunciatio & disdicta.*

45 *In disdicenda societate officij , solet præfigi terminus quindecim dierum.*

46 *Societas officij durat durante termino disdictæ.*

[*Deponi debent fructus bimestris,aliàs depositum non est integrum.*]

47 *Debitor census non tenetur præseruare in censu per duos menses disdicta, nisi quatenus dominus velit.*

48 *Summa deponenda pro extinctione census si non sit liquida , debet vltra depositum certæ quantitatis præstari fideiussor de supplendo residuo, facta liquidatione.*

[*Debitor deponens aliquam summam pro suo debito turbido,& intricato,non tenetur præstare fideiussorem de soluendo summam liquidandam.*

Auctor tamen consulit, vt præstetur saltem à non diuite,& minus idoneo.

Diues,& idoneus non tenetur cauere cum fideiussore.]

49 *Depositum debet fieri penes personam idoneam.*

50 *Depositum debet fieri in loco in citatione expresso.*

51 *Depositum debet habere qualitates , & circunstantias consideratas à Doctoribus ibi relatis.*

52 *Deposito facto debitor census liberatur à cursu annui redditus,& non antea.*

53 *Depositum legitimè factum habet vim extinctionis census ex actu retrosimili.*

54 *Depositum pro redemptione census,potest fieri quandocunque intra duos menses à die disdictæ census.*

55 *Etiam*

55 *Etiam vltima die dictorum duorum mensium.*
56 *Dummodo fiat intra illum duorum mensium tempus.*
57 *Depositum notificari debet heredibus domini census, si ille moriatur post depositum legitimè factum.*
58 *Heredibus domini census morientis post factum depositum esse notificandum ius redimendi censum volunt aliqui.*
59 *Vtilem esse hanc notificationem non necessariam, dicit Foller. & Auctor probat.*
60 *Reuenditio census fieri debet iuris necessitate cogente.*
61 *Depositum factum à debitore census, si dominus census recuset recipere absque iusta causa, perit eius periculo.*
62 *Nisi aliter inter contrahentes conuentum sit.*
63 *Debitor census potest liberè depositum factum repetere, exceptis casibus ibi expressis.*
64 *Debitor census repetens depositum, non censetur renunciare iuri redimendi censum.*

Dominus quomodo sit interpellandus pro reuenditione census, & quid sit agendum si recuset reuendere.

QVÆSTIO CXI.

aliàs part. 3. cap. 1. qu. 3. ar. 9.

PRosequendo materiam resolutionis, & extinctionis census per redemptionem, quam in hac 3. qu.
principali pertractandam proposuimus, cùm per
Pium V. *in sua Bulla super forma creandi census* sancitum
fuerit, quod quando traditione pretij redditus extinguendus est, debeat id denunciari ei, cui pretium dandum erit quod nos *supra q. 109. aliàs hac ead. quæst. 3. art. 7.* diximus obseruandum esse, siue census reperiatur penes ipsum, qui censum emit, siue penes illius hæ-
1 redes, & cum hæc denunciatio, & † disdicta sit adeò
necessaria, vt aliter facta census redemptio sit nulla, &
non legitimè facta, vt probauimus *eadem q. 3. artic. 1. nunc q. 103. num. 20.* Ideò operæ pretium esse duxi vt
congruo ordine aliqua de illa in hoc nono articulo
inuestigemos.

Et cum in iure, nec ex Pontificum constitutionibus
aliquam certam, & determinatam formam habeamus,
quæ in huiusmodi denunciationibus seruari debeat,
sed possit concipi quibuscunque verbis ex quibus apparere queat mens, & intentio debitoris census volentis illum redimere, vt dictum fuit *d. quæst. 103. seu art. 1. num. 25.* Idcirco decreui referendo formam quam in
hac Perusina Curia vsus, & communis stilus, & practica approbauit, indicare, & quasi digito demonstrare quomodo, & qua forma denunciatio præfata fieri
consueuit, vt quilibet possit suo arbitratu, & verbis ad
id aptis similes denunciationes concipere. Debitor
igitur census desiderans se liberare ab onere annuæ
responsionis censualis, quo reperitur grauatus, & censum per restitutionem pretij extinguere, debet per aliquod tempus ante id denunciare; & notum facere
domino census, vt ipse possit statuere, & deliberare de
reinuestiendis suis pecunijs, vt admonuit Rota *coram* Seraph. *decis. 1413. num. 2. part. 2. & nos diximus d. art. 1.*
2 *num. 18.* Quod † tempus Pius V. *in d. sua Constitutione, in vers. cum vero traditione,* &c. taxauit, & reduxit ad
duos menses, quod existimauit esse conueniens, &
3 congruum, cum † nec nimium delicatus debitor, nec
nimium onerosus creditor esse debeat, *l. si seruus, in fine, ff. de pignor. act.* quod bimestrale tempus videmus
4 in simili existimari congruum, & tale † concedi ei, cui
res aliqua ex pacto vendi debet; nam si dominus rei
illus velit eam validè, & legitimè alteri personæ vendere, tenetur futuram venditionem denunciare ei, cui
ex pacto vendenda est, & illum requirere an velit emere, cui solet assignari terminus duorum mensium ad
deliberandum an emere velit, quo termino elapso dominos rei vendendæ censetur à dicto onere liberatus,
& tenet illam potest cuilibet emere volenti, vendere.
Doctor. *in l. qui Roma, §. coheredes maximè.* Alex. *n. 7. ff. de verb. oblig.* Rom. *cons. 27. num. 4. & cons. 182. num. 4. & ibi* Mandos. *in vlt. add. 1.* Franc. Zoanneti *in suo tract. de empt. & vendit. sub pact. num. 87. vers. vnde.* [Ioann.
Bapt. Mand. *in tract. quem inscripsit Census requisita, & instrum forme circa 9. quæst. num. 4.* Gram. *cons. Ciuil. 19. num. 6* Vrsil. *ad* Afflict. *dec. 174. num 4.* Cancer. *var. resolut. tom. 3. cap. 1. num. 110. & seq.* Vbi dubitat an is,
qui est obligatus, vendere teneatur expectare duos
menses, & partem negatiuam defendit ratione quidem
valdè æqua, licet ipse testetur Doctores communiter
tenere affirmatiuam *in l. qui Roma §. coheredes, ff. de verb. oblig.*

Licèt autem Bulla Pij V. de censibus velit hanc disdictam census fieri per bimestre ante, non tamen prohibet quominus fieri possit ante bimestre vt resoluit
Rota *in vna Tiburtina census 13. Iunij, 1614. coram* R. P.
D. Manzanedo, *quæ est post tractat. decis. 63 num 6* vbi
disdicta facta per quatuor menses ante extinctionem
declaratur valida, & quod releuet. Et facit ratio, quam
conderauit eadem Rota *coram* Seraphin. *decis. 1413. numer. 4.* Videlicet, quod per dictam Bullam Pij V sit
data forma adhibenda in creatione, & contractibus
creandorum censuum non autem in distractu illorum:
circa quem nullum adesse dicit decretum irritans, &
refert Gratian. *discept. Forens. tom. 1. capit. 241. num. 23. & seq.*] 5

Debet † etiam debitor census huiusmodi denunciationem facere non ex abrupto, & propria auctoritate, sed de mandato, ex decreto Iudicis competentis. Et 6
† licet Gaspar. Roderic. *in suo tract. de ann. redit. lib. 2. q. 18. num. 54.* hoc casu esse adeundum Iudicem creditoris, & domini censos existimet, argum. *l. 2. Cod. vbi, & apud quem, & ibi not. per* Glos. & Doctor Signorol. *cons. 162. num. 4. &* Tiraq. *de retract. lignag. §. 8. Glos. 1. n. 2.*
Ego tamen libentius amplector opinionem contrariam quod debeat adiri Iudex debitoris volentis censum redimere, non autem iudicem domini census,
motus auctoritate Bald. *in l. accepiam, q. 13. num. 24. C. de vsur.* quem sequitur Alex. *cons. 103. num 4. lib. 5* ad quos
in simili casu se refert simpliciter Cagnol. *in l. 2. C. de pact. int. empt. & vendit. sub num. 113.* & illos ibi refert,
& sequitur Ioan. Bapt. Lup. *Comment. 2. §. 4. num. 14.* &
In propriis terminis, dicit Felician. de Solis, *in suis Commentar. de censib. tomo 2. lib. 4. capu. vnico 3. num. 3. in fine, vers. sed coram quo Iudice,* Roder. autem *d. num. 54.* Ego
intelligerem procedere in terminis in quibus loquitur *d. l. 2.* & alij per ipsum allegati, videlicet, quando
quis comparet tanquam actor petendo rescindi, &
annullari contractum tanquam nullum, & per fraudem, & dolum, aut aliàs præter, & contra ius celebratum. In casu autem nostro venditor, & debitor census
comparet tanquam reus vt liberet se, & bona sua à nexu, & obligatione soluendi annuam responsionem censualem, & contractum ipsum non impugnat, & ideo
suum, non domini census Iudicem adire debet, vt dicunt *Bald. & Alex.* supra allegati.

Potest † autem debitor census adire Iudicem non 7
solum per semetipsum, sed etiam mediante persona sui
legitimi procuratoris, quo tamen casu procurator debet exhibere, & dimittere apud acta instrumentum
mandati, vt admonuit Rota *coram* R. P. D. meo Vbaldo, *24. May. 1614. in illa Anconitana bonorum, quæ est impressa post tract. decisio 84. n. 9.*

8 Obtento † autem decreto Iudicis de denunciatione
facienda curabit debitor cenſus, vt huiuſmodi denun-
cjatio fiat vel ipſi domino cenſus , qui ſit maior , vel
eius legitimo procuratori , iuxta ea quæ dicta ſunt
ſupra quæſt.103. aliàs hac ead.quæſt.3.art.1.numer.21.22.
& 23.
[Quod ſi cenſus ſit alicuius Collegij , Monaſterij,
Societatis,vel alterius vniuerſitatis, huiuſmodi diſdi-
cta fieri debet illis, qui talem vniuerſitatem repreſen-
tant in Congregatione facta in loco ſolito vt aucto-
ritate Bart. *in fin.ff.quod cuiuſque vniuerſ.nom.* dixit Ro-
ta *coram* Seraph. *deciſ.1028. numer.2. & coram* Reuer.
P.D.meo Vbaldo , *in vna Romana cenſus 19. Februarij,*
1618. *quæ eſt poſt tract.dec.389 n.7.*
Et ſi ſit extinguendus cenſus,cuius vſumfructum ad
aliquem pertineat , talis diſdicta fieri debet non pro-
prietario,ſed vſufructuario , de cuius intereſſe princi-
paliter tractatur, vt dicit Rota *in d. Romana ſui coram*
R.P.D meo Vbaldo, *n.8.*
9 Si autem † dominus cenſus ſit furioſus,vel deceſſe-
rit, & illius hæreditas iacet , vel abeſſe cœperit nullo
relicto procuratore , ſi debitor parauit pecuniam vt
cenſum redimat, & velit ſe liberare à curſu fructuum,
debet curare dari curatorem bonis furioſi , vel abſen-
tis,vel hæreditati iacenti,prout caſus feret, & tali cu-
ratori diſdictam faciet, & pretium cenſus offeret , vt
admonet Roder. *d.tractatu de ann.reddit.lib.2.quæſt 15.*
num.37. vbi hanc materiam latè proſequitur. Si verò
dominus cenſus , & is cui pretium dandum erit ſit
10 minor † cui talis denunciatio, & diſdicta de iure fieri
non poteſt.Bart. *in l.ſi ex legati cauſa, num.3. ff.de verbor.*
oblig. & animaduertit in puncto Gaſpar Roder. *in d.ſuo*
tract.de ann reddit. lib.2. q.15. ſub num.49. & cum iſta
ſententia tranſiuit etiam Intrigliol. *ſup. Bul. de cenſib.*
quæſt.70. num.4.& ibi addentes,quæ etiam placuit Rotæ
coram R.P.D meo Vbaldo , 27. *Nouembris* 1613. *in illa*
Anconitana bonorum , ſeu cenſuum , quæ eſt impreſſa p.ſt
tract. dec.278.num 7.Ideo tali minori erit facienda diſ-
dicta,& denunciatio ordine infraſcripto.
11 Si dictus † minor habet tutorem legitimè conſti-
tutum,illi eſt facienda diſdicta , & intimatio, *l.ſed ſi ex*
ſtipulatu,& ibi Gloſ.& Bart. *in lectura quam facit ſub d.*
l.ſi ex legat.cauſa,num.3. ibi etiam Paul de Caſtro , *nu-*
mer.4.ff.de verbor.oblig l.ſi dictum,§.fin. vbi Gloſ. *in ver-*
*bo,pupillo,& Doct.ff.de euict.*per quæ ima ita dixit Ro-
ta *coram* R.P.D.meo Vbaldo, *in illa Anconitana* proxi-
me allegata, *num.8.*
12 Si autem † minor præfatus non habeat tutorem le-
gitimè conſtitutum , erit inueſtigandum,an ſit infans,
vel maior infante Si quidem ſit infans, & hoc caſu ſi
in loco vbi dictus infans habitat adſit ſtatutum a quo
detur aliqua forma citandi . prout eſt in Ciuitate Pe-
13 ruſiæ,patria mea, *in Rubr.20. lib.2. ſtat.* & ab ea non †
eſſet tutum recedere abſque periculo nullitatis, Alex.
conſ.137. numer 16.lib 2. Felin. *in cap. cum dilecta, num.*
36.& 55.extr. de reſcr. Laderch. Imo. *conſ.184. num. 11.*
verſ.ſi enim forma ſtatuti, lib.1. Aſin. *in ſua Praxi Iu-*
diciar.§.28.c 3.per tot.& ſignanter n.3.& ſeq.
14 Ceſſante † autem ſtatutaria diſpoſitione, & proui-
ſione,& tunc quia infans nec debet , nec poteſt citari,
l.4 ff de in ius voc. Afflict. *deciſ.262.num. 5.* & alij relatià
15 Neuiz. *conſ.17.num.1.* Et ſi † citetur,citatio eſt nulla, &
inanis,vt dicit Iaſ. *in d.l.4* quam legit cum *l.in ius voc.*
16 *num.11.eod.tit.de in ius voc.* erunt † citandi conſangui-
nei , & affines illius vt veniant ad defendendum eum
in Iudicio mouendo contra ipſum à debitore cenſus
occaſione reuenditionis talis cenſus , *l. hac autem . §.*
non defendi,ff.ex quib. cauſ.in poſſeſſ.eat. Neuiz. *d.conſ.17.*
num.1.& ſeq.& maximè numer.29. & ſeq. Bald. *in cap.1.*
num.20 de Milit.Vaſſal.in vſib. ſeud Cranet. *conſ.25. n.1.*
verſ.atque , lib.2. Iocçac. *in purtlo in ſuo tract. de cenſib.*
par.2.num.104 [Myſing. *ſingul.obſeruat. centur.2. obſer-*
uat.35. num.2. vbi teſtatur ita communiter tenere Do-
ctores , reprobata opinione Bart. *in l.1.§. ſufficit ff. de*
adminiſtr.tutor.] Quo † modo autem ſit concipienda 17
dicta citatio : & ſub qua forma ſint citandi conſan-
guinei,& affines docet Gloſ. *in d.§.non defendi,in verbo,*
quos habet,in fine,& ibi Bar. *num.5.* Neuiz. *d.conſ.17.nu-*
mer.29 Quibus conſanguineis ſic citatis comparenti-
bus fiet iudicium cum ipſis , & proceſſus dicetur ritè
fabricatus.
Quod ſi † nullus conſanguineus aut affinis veniat 18
defenſurus infantem,eſt inſtandum coram Iudice , vt
illi conſtituatur , & deputetur ad eam litem & cum
actum,non curator,cum illum Infans petere non poſ-
ſit,& curator non detur niſi petenti,ſed tutor cum quo
Iudicium iſtud exerceatur legitimè , vt docet Afflict.
d.dec.262.numer.5 Neuiz. *d conſ. 17.numer.30.& ſeq.&*
numer.60. verſ. & prædicta ad euitandum Robert. Ma-
ranta, *in ſuo tract.de ordin. Iudic.par.4. diſti .16. num.35.*
Caualcan. *in ſuo tractat. de tutore & curat. numer.281*
in fine.
Quod † ſi dominus cenſus ſit qoidem minor , ſed 19
maior infante tunc in locis vbi per ſtatuta eſt data
certa forma procedendi contra huiuſmodi minores,
erit ad vnguem illa obſeruanda.Ceſſante autem ſtatu-
taria prouiſione erit ipſemet citandus ad petendum
ſibi dari curatorem ad litem quam cum eo habiturus
eſt ipſe debitor cenſus inſtans occaſiones redemptio-
nis talis cenſus,cui comparenti, petenti, & nominan-
ti aliquem pro ſuo curatore ille dabitur,ſi idoneus Iu-
dici videbitur. Ipſo autè minore exiſtente contumace,
& contumacia per debitorem cenſus incuſata , eidem
minori dabitur Curator a Iudice ex officio,& iudicia-
rio nomine,quem ipſemet Iudex elegerit. Afflict. *dec.256.*
num. 2. Neuiz *d. conſil.17. num.40. cum multis ſeqq.* &
ſignanter *num.57. & ſeq.* Caualcan. *in dicto ſuo tract.*
de tutore, & curator. num.281 per tex. in l.1 C. qui pet.
tutor.
Debebit † igitur debitor cenſus qui pecuniam pa- 10
ratam habet pro redemptione annuæ reſponſionis cē-
ſualis , qua grauatus reperitur , adire Iudicem compe-
tentem vel per ſemetipſum , vel mediante perſona ſui
legitimi procuratoris, & ex illius decreto ad notitiam
vel ipſiuſmet domini cenſus, vel alterius legitimæ per-
ſonæ pro eo deducere,qualiter ipſe comparens eſt pa-
ratus redimere cenſum exprimendo qualis ſit iſte cen-
ſus, & indicando inſtrumentum , annum, menſem, &
diem quo confectum fuit , & nomen Notarij , cuius
manu confectum fuit & illi realiter , & cum effectu
offerre pecunias neceſſarias pro dicta redemptione fa-
cienda tam pro ſorte principali , quam pro ſolutione
fructuum dicti cenſus excurſorum & nondum ſoluto-
rum, & in poſterum per duos menſes proximè futuros
excurrendorum, & proteſtari per ſe non ſtetiſſe neque
ſtare,necnon requirere eundem dominum cenſus, vel
aliam legitimam perſonam pro eo ad recipiendum
pretium dicti cenſus, ac fructus decurſos,& non ſolu-
tos. [Ad effectum enim , vt cenſuatius cogi poſſit ad
reuendendum cenſum , debet debitor illi offerre inte-
grum creditum tàm reſpectu ſortis principalis , quàm
etiam fructuum , vt dixit Rota *in vna Romana demo-*
rum, 17. Iunij,1611. coram bon. m. Cardinale Sacrato,
quæ eſt poſt tract. deciſ.354. num.5. & ſeq. vbi hoc com-
probat] Immo tenetur etiam offerre fructus decur-
rendos durante termino dictorum duorum menſium
præfixorum à Pio V. *in d.ſua Bulla ſuper cenſibus*,& hoc
ne ignorantiam aliquo modo prætendere poſſit , &
valeat.
Domino † autem cenſus exiſtente contumace , & 21
illius contumacia legitimè incuſata erit rurſus citan-
dus pro certa die, & hora ad recipiendum in tali loco
pretium cenſus, vna cum dictis fructibus decurſis , &
non ſolutis, & in poſterum decurrendis etiam per di-
ctos

ctos duos menses post factam census disdictam, & ad
remittendum iura, seu aliàs dictum censum reuenden-
dum, & quietandum in forma, aliàs ad videndum
mandari fieri depositum, tàm de pretio census, & sor-
te principali, quàm de dictis omnibus fructibus penes
idoneam personam à Iudice eligendam, & obtento
decreto de ponendo, fiet depositum penes personam à
Iudice nominatam, vt admonet Ioan. Bapt. Lup. in d.
Comm. 2. §. 4. n. 105. vers. quamobrem. Boccac. in d. suo tract.
22 de censib. par. 2. n. 117. Nam † oblatio etiam realis non
suffragaretur, vt per multa iura concludit Feder. Mart.
in suo tract. de iure cens. cap. 8. num. 39. & seq. & dicemus
infra num. 28. vbi plures allegantur quidquid contra-
rium latè conetur defendere. Roder. in d. q. 15. num. 62.
cum seqq.

23 Istud † autem depositum si fieret ex abruptu, non
facta requisitione domino census, vel alteri legitimæ
personæ pro eo ad recipiendum pretium census, &
fructus omnes vt supra, & ad reuendendum censum
cum comminatione quod aliàs fiet depositũ, debitori
census non suffragaretur, l. acceptam, & ibi Doctor. C.
de vsur. Tiraq. de retractu lignag. § 9. glos. 3. num. 3. Ias.
cons. 9. num. 11. lib. 1. Curt. iun. qui de communi cons. 28. sub
n. 1. Rol. à Valle, qui similiter de communi testatur cons.
63. n. 31. lib. 1. Ioan. Bapt. Lup. d. §. 4. num. 105. in princ. &
in propriis nostris terminis Felic. de Solis, in d. suis Com-
mentar. de censib. tomo 2. lib. 4. cap. vnico, num. 2. vers. secun-
do, Gasp. Roderic. d. q. 15. num. 53. & fuit dictum in Rot.
coram Illustriss. Cardinali Ludouisio, 4. Iunij, 1600. in
illa Romana census, quæ est impressa in fine, tract. dec. 295.
num. 1. coram bon. mem. Iusto, 16. Februarij, 1604. in illa
Anconitana censuum, quæ est ibidem decis. 277. numer. 7.
& 8. & rursus in eadem causa, 24. Maij, 1613. coram R. P.
D. meo Vbaldo, quæ ibidem est dec. 84. num. 11. & aliàs
sæpè.

[Et signanter in vna Romana census 9. Aprilis, 1612.
coram Reuerendiss. D. Coccino Decano, quæ est post tra-
ctat. decis. 375. Vbi fuit declaratum, non censeri extin-
ctum censum ex deposito, quod factum fuerat non in-
ter dominum, & debitorem census, sed inter alios; li-
cet depositum legitimè factum habeat vim extin-
ctionis census ex actu retrosimili, vt paulò post dicitur
in tract. hoc eod. art. n. 53.]

24 Si enim † dominus census non fuerit legitimè in-
terpellatus ad recipiendum pretium census, & fructus
omnes vt supra, non potest deregi an ipse velit, vel ne
illud recipere, & censum retrouendere, deposito autem
locus esse non potest, quando ipse legitime interpella-
tus non recusat recipere, & censum retrouendere, vel
omnia ad quæ de iure tenetur adimplere, ad tex. in leg.
qui decem, ff. de solut. Gabr. cons. 57. num. 6. lib. 1. facit l. nec
creditores, C. de pignor. act. per quem tex. Andr. Fachin.
controuers. Iur. lib. 2. cap. 42. vers. ego sanè, & dixit Rota in
vna Romana census, 2. Aprilis, 1606. coram R. P. D. Man-
25 zanedo, quæ est post tract. dec. 296. num. 3. Nam † deposi-
tum vt releuet debet fieri ex aliqua legitima causa, leg.
qui mutuam, §. 1. ff. mandat. l. fideiuss. qui ff. de fideiuss. Cra-
26 uet. cons. 795. num. 8. & dicit Rota ibi num. 1. Ac † etiam
præcedente decreto competentis Iudicis. Iudex autem
27 competens † est Iudex ipsius debitoris census qui vult
illum redimere. Bald. in l. acceptam, num. 24. C. de vsur.
Alex. cons. 103. num. 4. lib. 5. Cagnol. in l. 2. num. 113. & ibi
Ioan. Bapt. Lup. numer 114. C. de pact. int. empt. & vend.
Carocc. de depos. par. 2. q. 86. Felician. d. lib. 4. cap. vnico,
numer. 3. in fine. aliàs non est releuans, Rol. à Valle, post
alios d. cons. 63. num. 32. lib. 1. & in propriis terminis Feli-
cian. d. lib. 4. & cap. vnico, n. 3. vers. 5. requiritur & Mich.
Salon. in suo tract. de contract. & commerc. human. in tit.
de censib. art. 3. controu. 8. n. 11. vers. dico tertio.

Vbi autem ad depositum faciendum perueniendum
erit, curare debet debitor census vt illud faciat cum
debitis circumstantiis, & quidem.

[Et maximè vt non fiat, nisi procedente disdicta
census, aliàs depositum non esset releuans, vt dixit Ro-
ta coram R. P. D. Buratto in vna Ariminensi fideicommis-
si 20. Iunij 1622. quæ est post tract. dec. 450. n. 4. & præter
hoc multa requiruntur ad depositi releuantiam.]

Primò, † vt sit liberum, & non cautelatum, & con 28
ditionale. Bart. in l. soluturus, num. 5. ff. de solut. quem in
nostris propriis terminis sequitur Foller. in sua pract.
censual. in verbo, instrumentum gratiæ, num. 52. Boccac.
in d. suo tract. de censib. par. 2. n. 121. d. Felician. d. lib. 4. &
c. vnico, n. 3. vers. quartò requiritur [Scacc. post alios, quos
allegat in suo tract. de Camb. §. 2. glos. 5. num. 172. fol. 535.]
& resoluit Rota in pluribus causis, & signanter [de-
cis. 71. n. 1. part. 2. diuers. &] coram R. P. D Manzanedo in
illa Romana census, 2. Aprilis, 1607. proximè allegata,
numer. 2. & eadem causa coram eodem, die 13. Iunij, 1608.
quæ ibidem est dec. 238. n. 1. & coram Illustrissimo Card.
Lodouisio, 6. Iunij 1611. in illa Lauretana bonorum, quæ
est ibid. dec. 297. num. 8. & coram R. P. D. Dunozetto 25.
Nouembris, 1613. in vna Pauiensi, quæ est ibid. decis. 173.
num. 7. alias [Si dominus census conditiones impedi-
retur quominus ad sui libitum depositum exigere, &
consequi posset, deponens non remaneret liberatus,
& fructus censuum contra ipsum currerent: vt dixit
Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 795. num. 2. qui allegat
dumtaxat decisiones Rotæ factas in causa Romana
census coram R. P. D. Manzanedo 2. Aprilis 1607. & 13.
Iunij, 1608. quæ sunt post tract. dec. 238. & 296. Quibus ad-
di potest alia dec. in causa Romana depositi coram R. P. D.
Buratto 29. Nouembris, 1619. quæ est post tractat decis.
383. numer. 1. Et vna Romana census 19. Februarij. 1618.
coram R. P. D. meo Vbaldo, quæ est ibidem decis. 389. nu-
mer. 9]

Et eo casu depositum non suffragaretur etiam quod
fieret ex decreto Iudicis, vt dixit Rota in dict. Romana
census coram R. P. D. Manzanedo, 13. Iunij, 1608. proxi-
mè allegata, n. 6. Nisi conditio † tacitè inesset, & esset 29
intrinseca resultans ex ipsomet instrumento census,
Foller. in sua pract. censuali in verbo, Instrumentum gra-
tiæ, num. 52. quem sequitur Intrigliol. in d. tract. quæst. 78.
num. 13.

[Nam hoc intelligendum est dumtaxat de condi-
tione extrinseca, idest de ea, quæ ex eodem contractu
non prouenit, nec illicitè inest, neque est à iure dispo-
sita, vt multos allegans declarat Mari. Giurb. dec. Regni
Sicil. 87. numer. 2. par. 1. Et placuit Rotæ coram Reueren-
dissimo D. Coccino Decano in vna Maceratensi cen-
sus 24. Ianuarij 1601. quæ inter eius dec. impressas est decis.
15. num. 1.

Posset dari exemplum si depositum fiat cum condi-
tione quod dominus census caueat de restituendo pe-
cunias creditoribus prioribus, & potioribus ipsius de-
bitoris census, euueniente casu, quod fieret discussio
bonorum illius. Nam cum creditores iuslit. quæ in vi-
gore Bullæ Pij IV. editæ de anno 1562. Kal. Iun. super re-
format. signatur. Bullario nouo inter eius bullas est 59. vers.
& interim Iudices teneantur realem cautionem præstare,
vtique talis conditio dicetur intrinseca, & depositum
erit releuans. Scacc. d. tract. de Camb. §. 2. glos. 5. numer. 7.
vers. contingit.

Secundò, † depositum debet esse reale, nec sufficit 30
sola oblatio, leg. acceptam, C. de vsur. Tiraq. de retractu
Lignag. §. 1. Glos. 2. numer. 16. & de retractu conuent. §. 4.
glos. 6. num. 4. Negus. de Pignor. & hypothec. part. 5. membr.
3. par. 2. num. 17. Boër. decis. 124. num. 15. Ioseph. Ludo-
uic. decis. Perus. 105. num. 2. & seqq. & in nostris propriis
terminis Follet. in sua Pract. censuali, in d. verbo, instru-
mentum gratiæ, num. 46. [Rol cons. 60. n. 36. lib. 4. Ioan.
Bapt. Lup. de vsur. Comment. 2. §. 3. n. 107.] Bened Bon.
in suo tract. de censib. art. 94. num. 117. Boccac in d. suo tra-
ctat. part. 2. numer. 204. Felician. de Solis, qui multos
allegat d. lib. 4. capit. vnico, numer. 1. in 1. tomo, & in 2.

tomo,

tomo,eod.lib.4.& cap.vnico, num.2. & nos supra diximus,
num.22.
[Sola enim verbalis oblatio non impedit cursum
vsurarum Bart. *in l. Prætor. §. si quis parnem vers. omnes*
ergo circa fin.ff. de non. oper. nunc.quem sequuntur Castr.
& Alex. *in l.qui Romæ in princ.num.2.&* Ias. *num.8.& 9.*
*ff.de verb.oblig.*Rol.*d.cons.60.n.37.lib.4.*
Nisi creditor expressè recuset recipere creditum
oblatum Alex. *in l.si mora num.5.in quarta fallatia.ff.so-*
lut.matr. & in l.si seruus num.7. vers.puto sic concluden-
dum,ff.de vulg.& pupill.& d l.qui Romæ num.2. vers. vel
potest secundum,& Castr.*num 2.&* Ias. *num.9. vers. ideo*
subtilis,& de magis commum, Gabr.*in tit.de solut.conclus.*
8.*n.*1.Vincent.Carocc.*in tract.de oblat.part.1.q 7.n.3.&*
*seq.*Pyrr.Maur.*eod.tract.n.5.* Alex.Trentacinq *var.reso-*
lut.vol.1.lib.3.in tit.de oblation.resolut.1.num 1.vers.sexto
non procedit
Nam si simpliciter taceret non recusando,nec con-
tradicendo,sola verbalis oblatio non sufficit ad retar-
dandum cursum vsurarum,Alex.*in d.l.si seruus , num.7.*
in fin.vers.aut creditor, Gabr. *d.conclus.8. num.2.* Caroc.
*d.q.7.num.5.*Trentacinq. *de resolut.1. num.1. ad fin.vers.*
hæc conclusio.
Sed esset necessaria consignatio , & depositum *leg.*
Tutor.29.in fin. ff. de administr. tutor. leg. obsignatione 9.
Cod.de solut glos.in leg. solutionem 23.vers. verum tamen,
& ibi Bart.*num.11.*Bal.*circa med.vers.nota hanc glos.ff.&*
solution.]
31 Prout † nec releuaret depositum confessionatum si
credimus Bon.*d.tract.art.96.n.129.*Io.bap.Lup.*ad d l 2.*
C.de pact.inter empt.& vendit.comment.2.§ 4.n.108. Felic.
d.tom.2.lib.4. & cap. vnico, num.2. quod videtur sensisse
etiam Boccac *d.par.2. n.117* & non videtur esse alie-
num à mente Pij.V *in d.sua Constit.de censib.in vers.Cum*
verò traditione, pretij &c.ponderando illud verbum *tra-*
32 *ditione,* † quod requirit realem, actualem traditionem,
vt in simili considerat Tiraq. *d.§.4.Glos.6.n.22.* Con-
33 trarium † tamen quoad depositum confessionatum
tenuit Rota *coram* bon mem. Iusto,9. *Aprilis 1601. in*
vna Romana census quæ est post tract dec.131.numer.3.&
seq & coram eodem die 16.February 1604.in illa Anconi-
tana bonorum,quæ est ibidem dec.277.num.12. & in ter-
minis alias allegans firmauit Giurb.*d.dec.87.num.35.*]
34 Quod non videtur carere optima ratione , cum † de-
positum confessionatum habeat priuilegia veri , &
actualis depositi secundum magis communem opinio-
nem Scribentium , de qua testatur Bellon. *in §. Præte-*
rea,in principio Instit. quib. mod. re contr.oblig. & refert
Vinc.Carocc.*in tract.de deposit.par.1. q.2. num.18.* ma-
35 ximè † contra ipsum depositarium contra quem hu-
iusmodi depositum confessionatum habet paratam
executioné sicut verum,& reale.Tiraq. *d.§.4.glos.6.nu-*
mer.13. & 19. Ioann.Bapt. Lupez *dict.§.4.numero 108.*
36 Et † absque dubio procederet opinio *Rotæ* consen-
tiente domino census & tale depositum confessiona-
rum acceptante,vt post Natt.*cons.131.num.4 dicit* Ro-
ta *coram* bon.mem.Iusto,9.*Aprilis,1601.in illa Romana*
census supra proximè allegata,num.3. Et in casibus con-
sideratis à Foller.*in d.verbum instrumentum gratis,n.48.*
37 *& a* Bon.*d.tract.art.96. n.129.* Dicetur † autem depo-
situm actuale, & reale etiam quod pretium census
non fuerit depositatum in prompta, & numerata pe-
cunia,sed depositata dumtaxat fuerit cedula bancaria,
vt dixit Rota *coram* bon.mem.Iusto *pluries,& maximè*
in illa Romana census,9. Aprilis 1601. quæ est post tract.
dec.131.n.2. & in eadem causa 18. Martij 1602. quæ est
ibidem dec.132 n.1.& in vna Romana fructuum census,9.
Aprilis,1606.quæ ibidem est dec.291.n.3.& 4.
Depositum autem fuisse reale , & actuale proba-
tur non solum si Notarius de hoc attestetur asserens,
quod Titius deposuit penes Sempronium,vt dixit Ro-
ta *in vna Romana census,seu Saluiani interdicti 21.Maij*
1590.coram Bubalo,*quæ est post tract.dec.428.num.1.* &
maximè si asserat Titium deposuisse manualiter,& in
contanti in sui, & testium infrascriptorum præsentia,
vt dicit *ibi* Rota *num.2.* Sed etiam ex præsumptioni-
bus,vt firmauit *ibi Rot.num.7.* vbi nonnullus conside-
rauit præsumptiones ad comprobandum quod depo-
situm,de cuius veritate tunc dubitabatur fuerat reale,
& actuale.]
Tertiò,† depositum debet esse integrum , non di- 38
minutum Ctan *cons.106.num.1.lib.1.*Menoch.*cons.358.*
num.13.lib.4. in puncto Foller. *in d.verb. instrumentum*
gratia,num.49. Bon *in d.suo tract. art.95.n.128.* Boccac.
*d.tract.par.2.num.118.*Felician.*dd.suis Commentar. tomo*
1.lib.4.capit.vnico, num.2. vers.non tamen satisfacior , &
tomo 2.eod.lib.4.& capit.vnico,num.30. Ioan. Bapt.Lup.
dicto §.4.num.104. Ita † vt si deficiat in vno solo num- 39
mo,non releuet. Tiraq. *d.§.4.glos.6.num.23. faciunt no-*
tata per Ias. *in Auth.qui rem num.6.vers.contrarium , &*
ibi Decian.*num.18.C.de sacros Eccles.*& in terminis de
quibus loquimur,hoc dixit Foller. *d.num.49 &* Felic.
d.num.3.& Milanensi decis.18. num.31.lib.2 Intrigliol.
in d.tract.quæst.75.num.1. & seqq. & Rota *coram* Illu-
striss.Cardinali Ludouisio 4. *Iunij,1600. in illa Roma-*
na census,quæ est post tract.dec.295.num.5.& in illa Lau-
retana bonorum,6 Iunij 1611.coram eod.quæ est ibidem de-
cis.295.n...[Quod procedit etiam quod ponens prote-
stetur , quod sit sibi saluum ius redintegrandi deposi-
tum , quatenus defectiuum reperiretur , vt firmat Pe-
regr.*cons.75.n.55.& 105.lib.4. sequitur* Giurb. *d.dec.87.*
num.15.ad fin.]
Quod † procedere etiam in rustico , muliere, mili- 40
te,& minore dicit Felic.*d.tomo 2.& lib.4.cap.vnico , sub*
num.2.vers.procedit etiam post Foller.*in d.verbo , instru-*
mentum gratia,n.53.& voluit etiam Intrigl.*d. tract.q.79.*
num.1. & seqq.
Non esset † tamen illis deneganda restitutio in in- 42
tegrum,si credimus Oddo *in suo tract.de restit.in integr.*
par.2.q.89.art.1.n.14 & Caroc. *in tract. de depos. par.2.*
quæst.13.
Integritas † autem depositi consideratur non solum 42
respectu ipsius pretij census, & sortis principalis,quæ
regulari debet ab eo quod fuit erogatum in emptio-
nem census præfati,cum tale pretium nec minui , nec
augeri possit,ita disponente , Pio V. *in d.sua Bulla su-*
per censib.in vers. declarantes , &c. & sentit Rota *coram*
bon mem. Iusto , *in illa Romana annuæ responsionis,30.*
Octobris , 1602. quæ est impressa in fine tract.151. in fine,
sed etiam respectu fructuum decursorum , & non so-
lutorum pro rata temporis,iuxta *not.per* Couar.*var.re-*
solut.lib.1.cap.15.num.9.& 10. Tiraq. *d. tract.de retractu*
Conuent.§.4.glos.4.num.1. Cagnol. *in l.2. C.de pact.inter*
empt. & vendit.num.71.& in puncto dixit Foller. *in d.sua*
*pract.censuali,in verbo,huiusmodi,num.59.*Decian.*cons.2.*
*num.160.lib.1.*Felician.*d.tomo 1.lib.4.capit.vnico, num.2.*
*in fine,*Mart. Ant. Peregrin *cons.99. num.2. & seq.lib.1.*
Mich.Salon.*in d.suo tract.de contrac.& commerc. human.*
in tit.de censib.art.3.controuers.18.num.11.vers.dico tertiò
in fine , & dixit Rota *coram* R.P.D.meo Vbaldo,*in illa*
Anconitana censuum,24. Maij 1613. quæ est post tract.at.
dec.84.n.14.& coram Illustriss. Cardinali Ludouisio , 4.
Iunij,1600.in illa Romana census,quæ ibidem est dec.295.
n.5.[Et bene confirmauit in vna *Romana domorum 17.*
Iunij,1611. coram Cardinale Sacrato, *quæ est post tract.*
dec.354.n.1.& seqq.
Non tamen posset impugnari depositum sub præ-
textu , quod non sit integrum, quando debitor depo-
suit summam petitam ab ipsomet domino census , li-
cet ipse esset debitor in maiori summa : nam depo-
nendo summam petitam à creditore, dicitur inte-
grum debitum deponere ad effectum , vt liberetur à
cursu fructuum census, vt fuit dictum in vna *Macera-*
tensi census coram Reuerendissimo D. Coccino Deca-
no,14.

no,14. M.1601. *qua inter eius dec. impress. est dec.15.n.2.*]

43 Sed posset † in dubium reuocari, An deponi debeant fructus decurrendi etiam per duos menses post factam disdictam census. In qua dubitatione licet negatiuam sententiam amplexus fuerit Steph. Grat. *Discept. Forens. tom.1. cap.8. n.30. & seq.* ea ratione, quia aliàs sequeretur, quod in contractu census esset permissa anticipata solutio, quam esse prohibitam etiam si fiat de consensu ipsarum partium ipse dicit auctoritate Hond. *consil.30. libr.2.* & nos diximus *supra par.2. cap.1. q.1. art.2.* Affirmatiuam tamen opinionem videtur amplexa Rota *coram* Illustriss. Cardin. Lancelloto *in vna Romana Saluiani interdicti, 21. Martij, 1620. qua est est impressa post tract. dec.282. n.5.* quam Ego quoque libentissimè amplector, ducto argumento a societate officij, cum quo ad hunc effectum inter hos contractus magna videatur esse affinitas, & similitudo, tum quia sicut in so-

44 cietate officij dissoluenda † non sufficit nuda voluntas sociorum, sed est necessaria expressa renunciatio, & vt dicunt disdicta alias duraret durante vita sociorum, vt demonstrat Castracan. *in suo tract. de societ. offic. cap. 55. n.9. cum seq.* ita etiam census non resoluitur nuda voluntate, sed requiritur pro forma quod ista voluntas denuncietur, & notificetur domino census, vt dictum est, *supra hac eadem q.3. art.1. n 20. & hoc eod. art.9. num.1.* tum quia sicut in societate officij quando ea est dissoluenda per restitutionem pecuniarum in societate po-

45 sitarū † solet per contrahentes præfigi terminus quindecim dierum ad faciendam dictam disdictam, Boccac. *in suo tract. de societ. offic. n.164.* Castracan. *in simili tract. cap.57. n.1. & infra*, ita in contractu census talis terminus fuit per Pium. V. *in sua Bulla super censibus in vers. cum verò traditione pretij, &c.* præfixus vt sit duorum mensium; tum demum, quia sicut in societate officij

46 societas durat † durante termino dictorum quindecim dierum, Put. *dec.68. lib 3.* Hond. *cons.38. num.11. lib.1.* Castracan. *d. tract. cap.61. n.1.* Boccac. *eod. tract. n.15.* Ita etiam in censu, quod durante termino dd. duorum mensium post illius disdictam debeat census durare, & per solam disdictam non dicatur extinctus, & redemptus, non obscurè nobis declarauit Pius V. *in d. vers. cum verò*, nam dum ibi Papa mandat dictam denunciationem esse faciendam per bimestre, antequam census sit extinguendus per pretij traditionem, necessariò supponit quod intra illud bimestre census viuat. [Et satis apertè declarauit Rota *in illa Anconitana census, 24. May, 1613. coram* Reu. P.D. meo Vbaldo, *qua est post tract. decis. 84. n.16.* dum ibi fuit resolutum depositum quoddam factū pro census extinctione non esse integrum, ex quo non fuerat depositari fructus pro bimestre, pro quo fuerant facta disdicta, non tamen fuerat verè census extinctus, & redemptus. Si enim propter solam disdictam census remansisset extinctus pro integritate depositi, non fuisset opus deponere fructus decursos pro illo bimestre primæ disdictæ.] Vnde sicut in societate officij durante termino dictorū quindecim dierum debentur fructus. vt dicunt *Put. Hond. Castr. & Boccac.* in locis proximè allegatis, hoc idem concludendum est in contractu census, quod debeantur fructus etiam pro illis duobus mensibus, qui debēt præcedere census redemptionem. Et propterea cùm durante dicto bimestre fructus census debeantur donec realiter, & cum effectu pretium illius numeretur, & soluatur in manibus domini census, & fiat reuenditio, vt diximus *supra hac 3. q. art.1. nunc. q.103.* sequitur quod volens illum per traditionem pretij extinguere, teneatur non solum deponere sortem ipsam principalem, & fructus decursos vsque ad diem factæ denunciationis, & non solutos, verum etiam decurrendos per dictos duos menses, aliàs depositum non poterit dici integrum, nec suffragabitur.

Nec videtur vrgere, quod eo casu diceretur fieri anticipata solutio, quia cùm census non extinguatur nec per denunciationem, nec per depositum sed per pretij numerationem, & reuenditionem, vt dictum est, vtique quando census per receptionem pretij, & illius reuenditionem extinguerentur fructus qui soluentur etiam pro illo bimestre erunt iam debiti, & maturi; & non erit verum dicere quod fiat solutio anticipata; maximè quia sicut dominus census potest differre illius reuenditionem vsque ad finem dictorum duorum mensium ita etiam debitor volens redimere non cogitur facere depositum tempore quo declarat se velle facere redemptionem, sed potest illud differre vsq; ad finem dictorum duorum mensium, vt dicemus *infra in fine huius 9. art. n.47. cum duobus seq.* & sic eo tempore depositum fier de fructibus non anticipatis, sed iam maturis, & debitis.

Non inficior tamen quod si dominus census realiter, & cum effectu ante finem dictorum duorum mensium recipiat pretium census non poterit integros fructus duorum mensium percipere, sed tantum pro rata temporis illucusque decursi, aliàs reciperet fructus ex censu iam extincto, quod non licet: cum illo extincto non possint amplius ex eo emrere aliqui fructus, *argum. l. eius qui in prouincia, ff. si cert. pet. & supra* sæpius dictum fuit. Nam † licet debitor census teneatur per 47
dictos duos menses perseuerare in casu hoc tamen procedit, quatenus dominus census intra dictos duos menses pretium recipere nolit, vt post alios declarat Martin. Boccac. *in suo tract. de contract. d sput. 3. q 4. puncto vnico, num. 40. vers. circa prædictam*, ibi, *Ego verò existimo* [*vt declarauit* Rota *coram Seraphin. dec. 1417. num 2.*] Et propterea, si pretium ante lapsum dictorum duorum mensium recipiat, expirat census quo finito, fructus amplius deberi non possunt, vt dicemus *infra hac 3. p. c. 2. n. 1. & 2.*

[Vt autem clarior reddatur resolutio dubitationis propositæ supra hoc *eod. art. n 43.* An pro integritate depositi vltra sortem principalem sint etiam deponendi fructus, pro duobus mensibus disdictæ quos casus considerandos esse existimaui.

Primus est quando depositum sortis principalis fit tempore disdictæ in principio duorum mensium, & eo casu non esse de necessitate deponere fructus decurrendos pro dictis duobus mensibus arbitror. Quia cùm sit in facultate domini census recipere sortem, etiam durante dicto bimestri, vt dictum est *hoc eod. n. 47.* & sic tempore depositi sortis principalis ille, qui vult censum redimere non solum non sit certus de quantitate sui debiti occasione fructuum pro dictis duobus mensibus, immo eo tempore nec fructus dictorum duorum mensium nec etiam sortem principalem soluere tenetur. Sed hæc omnia solum in fine duorum mensium præstare deberet, vt dixit Rota *coram* Aldobrandino *in vna Romana prætensorum fructuum census 9. Martij 1584. qua est post tract. decis. 449. numero 2.* & proinde non tenebatur illos deponere cum anticipatè non debeantur. Et in terminis possunt saluari dicta per Gratian. *discept. forens. tomo 1, cap. 8. numero 30. & seq.* dum dicit non esse deponendos fructus pro dictis duobus mensibus ea ratione, quia in contractu census per constitutionem Pij V. super Censibus sit prohibita anticipata solutio fructuum. Secundus casus est quando volens redimere censum non facit depositum sortis principalis tempore intimationis, & disdictæ, sed differt illud vsque ad finem duorum mensium, prout differre posse firmauimus in *tract. hoc eod. art. numero 54. & seqq.* & dixit Rota *in dicta Romana præstensorum fructuum census d. numero. 2.* Et cùm hoc casu iste sit certus de suo debito tàm respectu sortis, quam respectu fructuum, etiam pro dictis duobus mensibus, *vt dictum est in tract. hoc eod. art. sub. n. 64. vers.* nec videtur. Si non deponat etiam fructus pro dicto bimestri depositum

non

non erit integrum,& proinde ſubiacebit vitio nullitatis, & in his terminis procedit opinio affirmatiua , & concluſio hic in tract. firmata.]

48 Quod † ſi ſumma vel reſpectu ſortis , vel reſpectu fructuum non ſit liquida, & propterea depoſitum non poſſit fieri de certa quantitate , ne reprehendi poſſit quod non ſit integrum , vltra depoſitum certæ quantitatis debet etiam præſtari cautio cum fideiuſſoribus de ſupplendo quidquid deficere conſtiterit, vt per tex. in *l. ſtatuliber rationem ,ff. de ſtatulib. dicit* Ioan. Bapt. Lup. *dict.§.4. num.104.ad fin.* Franch. Milanenſ. *deciſ. Regn. Sicil. 18. num.28. & ſeq. lib.2. ſequitur.* Felician. *d.tom.2. lib.4. cap.vnico, n.3. verſ. denique* , vbi pro hoc articulo remittit ſe ad Barboſ.*in l.diuortio, §.vlt.par.2. num.*.3. *ff. ſol. matr. alios allegat* Alex. *conſ. 24. num.9. lib.4.&* Caroc.*in tract.de oblat.part.1.de oblation.verbal. quæſt. 1. num. 14.* Alex. Trentacinq. *var. reſolut. vol.1. lib.3. in tit. de oblation. reſolut. 1. num.1. verſ. quintò non procedit.*

Et licet Rota Genuenſ. *dec.164 n.2.* aſſerat hanc fideiuſſionem non eſſe neceſſariam quando debitum eſt turbidum, & intricatum ex not. per Bart. *in l. creditor ſub n.4. verſ. & prædicta vera,ff. de diſtract. pign.* Et hæc ſententia in caſu iſto verior videatur *ex not. per* Rip.*in l. ſi ſe non obtulit. §.aut prætor, n.8. verſ.ſic ego aliter. ff.de re iudic. cum aliis allegatis a* Trentacinq. *vbi ſupra verſ. ſecunda reſolutio.* Cum debitor cenſus dum volens illum redimere,ſi non eſt certus de ſuo debito, vel reſpectu ſortis , vel reſpectu fructuum deponendo aliquam certam ſummam , & offerendo reſiduum, facta liquidatione , non agat de conſtituendo creditorem cenſus in mora,vt lucrum conſequatur ſed vt ipſe damnum euitet,& retardet curſum vſurarum, vt diſtinguit ibi Rip.

Ego tamen conſultius facturum exiſtimo debitorem cenſus ſi talem fideiuſſionem præſtet , maximè ſi non ſit diues, & valdè idoneus, nam propter idoneitatem, & diuitias liberatur à dicto onere præſtandi fideiuſſorem, vt conſiderat Alex. *in d. §. aut prætor. num.2. verſ. ſed iſtud & vſu a , & alij relati per* Trentacinq. *d. verſ.* ſecunda reſolutio. Diues enim, & idoneus regulariter ſatisfacit abſque præſtatione fideiuſſoris ſi ſe obliget cum hypotheca ſuorum bonorum,vt poſt multos,quos allegat pro communi affirmat Pytt.Maur. *in tract. de fideiuſſor. part.2. ſect.4. quæſt.20.*

49 Quartò † depoſitum vt afficiat debet fieri penes idoneam perſonam, Titaq *d.§.4. gloſ.7. n.11.* Bon. *d.tract. art.98. num. 131.*

50 Quintò † ad effectum vt depoſitum ſuffragetur & ſit releuans debet fieri in loco, & tempore in citatione expreſſis , aliàs deponenti non ſuffragaretur , vt admonet poſt alios Ioan. Bapt. Lup. *d. §.4. num. 112. & ſeqq.*

51 Et † in ſumma debet habere omnes qualitates , & circumſtantias,quas deſiderant Scribentes in legitimo depoſito , iuxta ea quæ adnotat Menoch. *de arbitr. iud. dic. quæſt.caſu 232.* Foller. *in d.verbo,inſtrumentum gratiæ, n.46. cum multis ſeq. vſque ad n.59.* Caſtàn. *conſ 41. n.18.& ſeqq.* Boccac *in d. ſuo tract.de cenſib.par.2.n.116. vſque ad num.123.latiſſimè poſt alios,* Vinc.Caroc. *in d. ſuo tract. de depoſit. Quibus addi poteſt loquens in puncto* Ludou.de Auend. *in tract.de cenſib. Hiſpan.cap.102 n.9. cum ſeqq.*

52 Depoſito † autem per debitorem cenſus illum redimere volentem legitimè facto , illud notificabit domino cenſus, vel alteri legitimæ perſonæ pro eo , qua notificatione , & illius relatione legitimè exequuta ſi dominus cenſus vltra duos menſes a die primæ denunciationis, & diſdictæ inchoandos recuſet , vel differat facere reuenditionem cenſus , illius debitor liberatur ab onere ſoluendi reſponſionem cenſualem Gloſſ. *in l.ſolutionem 23.& ibi* Bart. *num.1. &* Caſtr.*num. 3.ff.ſol. matr.*] Follet. *in d.verbo , inſtrumentum gratiæ, num.58.* Bon.*in d.ſuo tract.de cenſib.art.38.n.116.*Felician.*d.tom.1. lib.4.cap.vnico, n.2.& n.3. verſic. cuius rei argumento,& tom.2. eod.lib 4. & cap.vnico, n.1.* Mich.Salon. *d.controuerſ.18. num.11. verſ. dico ſecundo, & verſ. dico tertio; & reſoluit* Rota *coram* b. m. Iuſto, 9. *Aprilis,* 1601. *in illa Romana cenſus , quæ eſt poſt tract.dec.131. n.1. &* coram eodem, 18.*Martij*,1602. *in illa Romana cenſus, quæ ibidem eſt dec. 132. per tot. & in illa Romana fructuum cenſus,* coram eodem, 9.*Aprilis*.1606. *quæ eſt ibid dec.61.*
n.2. & ſeq. Nam † depoſitum legitimè factum habet 53
vim extinctionis cenſus ex actu retroſimili , vt fuit de mente Rotæ *coram eod* b. m. Iuſto , *in illa Anconitana cenſus, 16.Februarij,1604. quæ eſt ibidem deciſ.277. n.10. & ſeq.*

Depoſitum † autem iſtud fieri poteſt quandocumq; 54
intra terminum duorum menſium poſt factam diſdi-
ctam cenſus, & denunciationem quod debitor vult il-
lum redimere ſiue fiat in principio dictorum duorum
menſium,ſiue in medio,ſiue † etiam in fine, cùm non 55
deſinant currere fructus cenſus à die facti depoſiti,ſed
ab vltima die dictorum duorum menſium , vt fuit re-
ſolutum in Rota *coram* Seraph. *dec.1413 num.2. part.2.*
dummodo † fiat intra illud bimeſtre , vt ſentire vide- 56
tur Rota *coram* b. m. Iuſto, *in illa Anconitana bonorum,*
16.*Februarij*.1604.*quæ eſt poſt tract.dec.277.n.8.& coram*
R.P.D. Dunozet.25.*Nouemb.*1613. *in illa Iannenſi cen-*
ſus,quæ eſt ibid.dec.173.n.4.& coram Seraph.*d.dec.1413.*
num. 2.

[Sed poteſt dubitari. An facto depoſito illud debeat intimari domino cenſus,in qua dubitatione verior videtur pars negatiua cùm enim antequam deueniatur depoſitum ille ſit citandus ad recipiendum pretium cenſus, & cenſum reuendendum , aliàs ad videndum mandari de illo fieri depoſitum , vt dictum eſt ſupra hoc *eod.art.9. num.21.& ſeqq* exiſtente domino cenſus contumaci in recipiendo vel remittendo, iura, fiet depoſitum, & Iudicis decreto penes perſonam ab ipſo in ſuo decreto nominandam togato notario actuario, & proinde debet dominus cenſus inquirere in actis d. notarij, an ſit factum depoſitum. & penes quem cum mediante illa citatione ad recipiendum,&c. eſſet certus depoſitum eſſe faciendum , vnde intrat regula, quod præſumitur ſcientia in eo, qui tenetur indagare, cum paria ſint ſcire,& ſcire debere,vt in caſu valde ſimili reſpondit Rota *coram* Illuſtriſſimo D. Cardinale Caualletio , *in vna Rauennatenſi cenſus,* 13.*Iunij*.1607. *quæ poſt tract.eſt dec.162.n.1. & 2. vbi n.4. & 5.* afferuntur aliæ rationes. Videlicet quod licet in quolibet actu ſemper præſumatur quod ſcientia ſit de ſubſtantia,non tamen eſt de ſubſtantia intimatio,& denunciatio,quæ non eſt neceſſaria niſi in caſibus in iure expreſſis, quæ expreſſio non legitur in Bulla Pij V. ædita ſuper forma creandi cenſus meritò concludendum eſt talem intimationem.]

Si † autem facto depoſito pendente termino dicto- 57
rum duorum menſium, vel pendente lite ſuper reuen-
ditione talis cenſus, contingat mori dominum,& cre-
ditorem cenſus , debet tale depoſitum notificari illius
hæredibus , aliàs depoſitum factum citato eorum au-
ctore illis non nocet,vt dicit Bon.*in d. ſuo tract. art.97.*
n.130. per tex. in l.ſi quis in ſin citatus, & ibi not. Bart.*ff.*
depoſ. & alia iura.

Quibus † etiam hæredibus eſſe ſignificandum ius 58
competens debitori cenſus ad illum redimendum , di-
cit idem Bon.*d.n.130.* & † vtile eſſe affirmat Foller. *in* 59
d.verbo, inſtrumentum gratiæ, n.47. licet . & benè, neget
id eſſe neceſſarium,ea ratione, quod † reuenditio iſta 60
debeat fieri ex iuris neceſſitate , quæ omnibus inno-
teſcit , Immo cum iſta reuendendi neceſſitas , ſit de
ſubſtantia contractus cenſualis ex *d. Bulla* Pij V. *ſuper*
cenſib. & ſæpius dictum fuit , eo ipſo quod hæredes
præfati

præfati ſciunt fuiſſe factum depoſitum pro dicti cenſus redemptione, ſcire etiam debeat ſe teneri ad illius reuenditionem, vnde nulla neceſſitas cogere poteſt volentem redimere, vt notificet dictis hæredibus ius quod habet redimendi. Et hanc partem defendit Intrigl. *d. tract. q. 76. n. 6 & ſeqq.*

Sed adhuc circa hunc articulum contingit dubitari de nonnullis, & Primò, quid ſi depoſitum vt ſupra legitimè factum pereat ex eo forte quod depoſitarius decoxerit, vel ex alio accidenti, cuius periculo pereat.

61 Et † ſi dominus cenſus iniuſtè, & abſque legitima cauſa recuſauerit reuenditionem cenſus, illi depoſitum periret, ſecus autem ſi iuſtam habuit cauſam recuſandi, quo caſu non ſibi, ſed deponenti periret, vt diſtinguunt Foller. *in d. verbo, instrumentum gratia, n. 50.* Io. Bapt. Lup. *d. § 4. n. 103.* Boccae. *d. ſuo tract. de cenſib. part. 2. n. 116. et ſecundo* Felic. de Solis, *in dd. ſuis Commentar. de cenſibus tom. 2. lib. 4. cap. vnico, n. 6.* Quam ſententiam amplexus etiam fuit Nicol. Intrigl. *vbi ſupra q. 76. per tot.* & probauit etiam Rota *coram* b.m. Iuſto, 20. *Nouembris, 1602. in illa Romana cenſus, quæ eſt poſt tract. dec. 298. n. 2.*

62 Niſi aliter inter partes conueniatur, vel vtriuſque partis mora conſiderari poſſit: nam primo caſu periculum, & damnum quilibet ſentiret iuxta formam conuentionis: ſecundo verò caſu eſſet commune, vt Rota *in d. Romana cenſus coram* b.m. Iuſto *proximè allegata, n. 2. & 3.*

Secundò dubitatur, An debitor cenſus poſſit, poſtquam fecit depoſitum, illud liberè reuocare, & pecu-
63 nias depoſitatas repetere? Et † partem affirmatiuam exiſtimat veriorem Foller. *in d. verbo, instrumentum gratia, num. 54.* & ſequitur Felic. *dicto tomo 2. lib. 4. & cap. vnico, n. 4* ex communi Scribentium traditione. Quam tamen dicit eſſe limitandam in aliquibus caſibus, videlicet? Primò, vbi dominus cenſus acceptauit depoſitum illique conſenſit. Secundò, vbi depoſitum fuit intimatum domino cenſus, vt reciperet, & ipſe non fuit in mora. Tertiò, ſi depoſitum fuit factum mandante Iudice. Hoc idem firmat Intrigliol. *d. tract. quæſt 80. num. 3. &* Ludou. Auend. *d. cap. 102. num. 16.* Quartò, ſi fuit factum de communi partium conſenſu, tam domini, & creditoris cenſus, quam debitoris illius, vt notant Foller. *d. n. 54. &* Felic. *d. n. 4.*

[Extra dictos caſus ſi depoſitarius reſtituat depoſitum deponenti conſequitur liberationem & quod pecuniæ illæ depoſitatæ non eſſent deponentis ſed alienæ, *vt reſoluit* Rota *coram* R.P.D. Vitile *in vna Romana depoſiti 16. Aprilis 1627. quæ eſt poſt tract. dec. 475. n. 9.* vbi tamen *n. 14.* hoc declarat procedere ſi depoſitarius reſtituat ſine dolo malo, nec ſuſpicio culpæ adſit, & niſi aliqua cauſa intercedat, quare putari poſſit dominum pecuniarum eas reddi nolle deponenti, ita vt bona fides depoſitarii concurrat.

64 Si autem † debitor cenſus in caſibus permiſſis depoſitum repetat, non propterea cenſetur renunciare facultati redimendi cenſum, cum hæc facultas nec tacitè, nec expreſsè poſſit auferri, ita diſponente Pio V. *in d. ſua Bulla de cenſib.* Foller. *in d. verbo instrumentum Gratia, numer. 57.* Carocc. *de depoſ. part. 3. q. 58* Ludouic. de Auend. *d. cap. 102. num. 17. ſequitur* Felician. *d. cap. vnico, num 5.*

[Tertiò dubitat An depoſitarius debeat eſſe ſollicitus, & inuigilare, vt pecuniæ penes ſe depoſitatæ conuertantur in cauſam deſtinatam, & pro reſolutione huius difficultatis conſiderandi ſunt caſus. Primus ſit quando tempore facti depoſiti non fuit expreſsè actũ quod pecuniæ illæ in hanc, vel illam cauſam erogentur, & hoc caſu vera eſt opinio negatiua *l. fin. ff. de pignor. action.* Surd. *dec. 156. n. 1. & 5.* ſecundus eſt caſus quando tempore facti depoſiti fuit expreſsè cautum in quam cauſam pecuniæ illæ deberent erogari, & eo caſu ſi in aliam cauſam conuertantur depoſitarius malè ſoluit, & non conſequitur liberationem, vt per multa iura, & auctoritates ita diſtinguendo concludit Rota *in d. Rom. depoſiti n 9. & 11.* Immo præſumitur adhuc depoſitum c tare penes ipſum depoſitarium, *vt reſoluit* Rota *coram* R. D Coccino Decano *inter eius deciſiones impreſſas dec. 49. in fin.* Et hinc Rota aliàs reſoluit quod ſi pecuniæ fuerint depoſitatæ ea lege, & conditione quod non poſſint amoueri ſine conſenſu Titij, ſi Titio non conſentiente ex dictis pecuniis ematur cenſus, contractus erit nullus, quaſi cenſus fuerit emptus ſine pretio, *vt in dec. 115. n. 1. & dec. 121. per totam poſt tract. noſtrum de cenſib.* nam lex depoſiti debet ad vnguem obſeruari *l. ſi apud quem C. depoſ.* & quidem in forma ſpecifica, & non per æquipollens [Surd. *conſil. 37. n 71. & con. 433. n. 34. lib. 3.* & depoſitarius exburſans pecunias non ſeruata forma depoſiti non dicitur exburſare, ſed penes ſe illam retinere *l. pecuniam, ff. ſi cert. pet.* Crau. *conſ. 170. n. 8* Tiraq. *ad l. ſi vnquam in verbo, Reuertatur, n. 277. de reuoc. donat.* Surd. *conſ. 281. n. 1. lib. 3.* & proinde ſi in actu deponendi ſit dictum quod pecuniæ depoſitatæ debeant integraliter conuerti in certam cauſam expreſſam non liberator depoſitarius ſi in dictam cauſam erogetur dumtaxat pars dictarum pecuniarum, *vt dixit* Rota *in d. Romana depoſiti coram* R.P.D. Vitile, *n. 12. auctoritate* Gloſ. *in l. obligatione, verbo totius ff. de ſolut. & aliorum.*]

S V M M A R I A.

1 *Redemptio cenſus probatur per publicum inſtrumentum.*
2 *Inſtrumentum publicum quod ſit neceſſarium ad probandum redemptionem cenſus, vult Farin.*
Contrarium defendit Auctor, num. 10. *& ſeqq.*
3 *Solemnitas eadem requiritur in contrahendo, & diſtrahendo.*
4 *Cenſualis contractus quod requirat inſtrumentum in ſua creatione, defendunt aliqui,* n 6.
Contrarium eſt verius, n. 11. *& ſeqq.*
5 *Solutio debiti debet probari iiſdem modis, quibus probatur ipſius debiti conſtitutio.*
7 *Solutio debiti ſuper quo eſt confecta publica ſcriptura, non poteſt probari minori numero quinque teſtium.*
Declaratur vt hoc procedat, quando in conſtitutione debiti partes conuenerunt vt de eo fieret publica ſcriptura, & non forent aliter contractura, n. 14.
8 *Probatio quæ fit per quinque teſtes, æquipollet probationi, quæ fit per publicam ſcripturam.*
9 *Reſolutio contractus debet probari per publicam ſcripturam, vel per quinque teſtes.*
Intelligitur in contractibus, qui requirunt ſcripturam. num. 15.
11 *Cenſus impoſitio probatur multis modis, remiſſiuè.*

Redemptio Cenſus, an de neceſſitate ſit probanda per Inſtrumentum.

QVÆSTIO CXII.

aliàs part. 3. cap. 1. qu. 3. art. 10.

VT tandem huic tertiæ quæſtioni extremam manum imponamus, reliquum eſt vt in hoc decimo Articulo videamus, quibus modis probari poſſit ea ſpecies extinctionis cenſus, quæ per illius redemptionem explicatur. In quo articulo tota difficultas vide-

tur restricta, An ad probandum dictam redemptionem & extinctionem sit necessaria scriptura publica, quo discusso apparebit etiam, an huiusmodi redemptio probari etiam possit per alia genera probationum.

1 Quod † autem census redemptio probetur per publicum instrumentum reuenditionis census est iam clarum, quam quod clarissimum, & voluit Rota *coram* bon.mem. Lita, 10. *Decembris*, 1613. *in illa Romana census, quæ est impressa in fine tract at. decis.*271. *num.*3. sed difficultas versatur, an huiusmodi instrumentum
2 sit de necessitate probationis, & quod † omnino necessarium consuluit Farinac.*cons. crimin.*112.*num.*1.*&* 2. *lib* 2. qui hanc partem pluribus confirmare, & comprobare conatur, & hisce potissimis rationibus, & fundamentis.

3 Primò † quod eadem solemnitates requirantur in contrahendo, & distrahendo *l. prout quisque ff. de solut. l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur.* Bald. *cons* 220. *n.*1. *lib.* 1. Osasch. *dec. Pedem.*53. *n.*11. *vers. ad hoc facit regula.* Sed
4 in † contractu censuali tempore impositionis, & venditionis census debet de necessitate confici publicum instrumentum, manu publici Notarij, Bore. *in suo tract. de censib. per.* 1. *n.* 91 *& par* 2. *n* 189. *&* 190. ergo erit quoque de necessitate conficiendum super illius dissolutione, & resolutione.

Secundò pro eadem sententia adducitur hæc alia
5 ratio, quæ superiori non est admodum dissimilis † iisdem modis debet probari solutio debiti, quibus probatur ipsum debitum, & illius creatio, & constitutio. Dec. *in d. l. nihil tam naturale, n.*3. *ff. de reg. iur.* Tiraq. *de legib. Connub. glos.*5. *n.*13. *ad fin. vers. & eodem modo.* Sed
6 in † contractu censuali ad probandum illius constitutionem, & venditionem requiritur scriptura publica saltem ex legis dispositione, *l. Census, ff. de probat. per quem tex. ita dicit* Bald. *cons.*210. *num.*1. *lib.*1. ergo, &c. ex qua ratione sequitur aliud fundamentum. Quod quatenus ad probationem redemptionis census non sit necessarium publicum instrumentum, sed possit
7 etiam fieri per testes, † non satis erunt duo testes, sed de necessitate debebunt adhiberi quinque, per regulam *l. testium,* & ibi notant communiter Scribentes *C. de testib.* videlicet, quod vbi creditum est redactum in scriptis, illius solutio non possit probari minori numero quinque testium, quod notat etiam Specul. *in tit. de testib. § restat, n.*1. *vers item cum quis.* Nepos de Monte Albano *in suo tract. num.*84 Federic. Schench. *in simili tract. n.*84. Crott. *in eod. suo tract. n.* 226. *vers. aliquando, & alios refert* Farinacc. *d. cons.* 112. *n.*1. *&* 2. sed super contractu census vt plurimum conficitur publica scriptura, vel ex iuris necessitate, vt mox dictum est, vel saltem ex contrahentium voluntate: ergo ad probationem dissolutionis, & redemptionis census erunt necessarij saltem quinque testes, & propterea perin-
8 de est, ac si requiratur scriptura publica, cum † probatio quæ fit per quinque testes æquipolleat probationi quæ fit per publicam scripturam, & per instrumentum manu publici notarij confectum ex not. per Doctor. *in d. l. testium, & per Gloss. in optimam, Cod. de contrahen. stipul.* Vnde statuto requirenti probationem per instrumentum publicum, satisfit si probatio fiat per quinque testes, Marsill. *in suo singul.*157. Mascard. *qui alios refert, in tractat. de probat. vol.* 3. *concl.* 1257. *num.* 21.

9 Quartò, † hæc eadem opinio videtur quod possit confirmari ex theorica; quam attulimus *supra part.* 2. *cap.*2. *quæst.*4. *art.*6. *nunc quæst.*87 *num.*20. vbi ex Bald. *consil.*415. *lib.* 2. *relato ab* Osasch *decis. Pedemont* 53. *num.*15. *vers. contrarium tamen dicebamus,* quod licet vbi agitur de confectione contractus sufficiat fieri probationem per duos testes; attamen quando agitur de contractus resolutione, solutio sit probanda vel per publicam scripturam, vel per quinque testes, quæ probationes æquipollent, vt mox dictum est, & propterea cum in hoc articulo agatur de extinctione, & resolutione contractus censualis, videtur quod solutio sit probanda vel per publicam scripturam, vel per quinque testes.

Quibus tamen non obstantibus contrariam senten- 10
tiam veriorem esse existimo, quod scilicet, ad probandam redemptionem census non sit necessarium publicum instrumentum, sed sufficiat quodlibet aliud legitimum probationis genus, quod videtur iustificari in primis ex eademmet regula qua principaliter innititur Farinac. *d. cons.* 112. dum contrarium defendit, videlicet, quod iisdem modis probatur solutio, quibus probatur debitum, & illius creatio, & constitutio.
Tiraq. *d. glos.*5. *n.*13. *in fine.* Nam † sicut constitutio, & 11
creatio census potest probari non solum per publicum instrumentum, sed multis etiam aliis modis, prout deductum fuit latè *supra q.*43. *alias part.* 1. *cap* 4. *per tot. max. n.* 13. *& seqq.* eisdem etiam poterit probari illius redemptio, & maximè per testes, cum probatio quæ fit per testes sit cæteris firmior, & validior. Abb. *in rubr. ext. de testib.* Felin. *in rubr. ext. de fide instrum. n.*1. *late exornat* Mascard. *in suo tract. de probat. vol.* 1. *q.*5. *n.*3. *cum multis seqq.* & probationi, quæ fit per publicum instrumentum anteponi debeat, *vt est tex. in cap. cum Ioannes, § porro, ext. de fide instrum. & deducit* Mascard. *vbi sup.*

Quibus addi potest, quod cum in iure receptum sit quod in aliquibus casibus, & negotiis sit adhibenda scriptura vel pro substantia actus, vel pro illius validitate, quos casus congerit *gl. in cap.*1. *§. postquam, in verbo, inscriptis, de censib. lib.*6. *& alij, quos refert* Franc. Hercul. *de probando negatiu n.*95 cum inter istos casus non enumeretur quod redemptio census debeat in scriptis celebrari, videtur satis verisimile, quod in huiusmodi redemptione nec pro illius substantia, nec pro eius validitate sit de necessitate conficienda publica scriptura, & quod proinde talis redemptio possit per quodlibet legitimum probationis genus iustificari. Quæ Conclusio multò verior apparebit ex responsionibus, quas ad contraria statim afferemus. Non obstant igitur ea, quæ pro contraria opinione
fuerunt allegata. Nam † ad primum quod in Consti- 12
tutione census requiratur scriptura apparet responsio ex iis quæ diximus *supra dicta parte* 1. *capit.* 4. *seu quæst.* 43. *vbi auctoritate* Rotæ, *& aliis demonstratum fuit* Pium V. *in sua Bulla super censibus*, non requirere quod in creatione, & constitutione census de necessitate conficiatur publicum instrumentum, quæ hic non repeto.

Ad id † autem quod pro secundo fundamento assu- 13
mebatur ex *l. census, ff. de probat. per* Bald. *cons.*220. *h. t.* respondetur primò, quod in hoc Bald. est sibi ipsi contrarius. nam in *d. l. testium, vers. sed vt dixi. C. de testib.* firmat, quod in contractibus, qui ex iuris dispositione requirunt scripturam (qualem esse contractum censualem, dicit *d. cons.* 220.) solutio potest probari per duos, vel tres testes Ergo super eius dicto nullum fieri potest iuridicum fundamentum, *l. qui contraria de testib.* Secundò respondetur, quod *d. l. census, &* Bald. *in d. consil.* 220. qui ea nititur, loquitur in censu reseruatiuo, non autem in censu consignatiuo de quo nos agimus, quos census valdè inter se differre docuimus, *supra d. par.* 1. *cap.*1. *q.*4. *art.*6.

Ad illud † autem quod tertio loco afferebatur, scili- 14
cet, quod quando debitum est redactum in scriptis solutio sit necessariò facienda. vel per publicum instrumentum, vel per quinque testes, & non sufficiat minor numerus testium, respondetur hoc procedere quando in creatione, & constitutione debiti fuit inter partes conuentum, quod de eo conficeretur publica scriptura.

&

& publicum instrumentum, & contrahentes non forent aliter cõtracturi, vt animaduertit Bald. *d. conf. 220. n. 1.* Cror. *in d. suo tract. de testib. n. 126. vers. aliquando.* Quod non contingit in proposito nostro articulo, licet enim ex partium voluntate tempore impositionis, & venditionis census, vt plurimum conficiantur publica instrumenta, hoc tamen non accidit ex eo, quod contrahentes nolint aliter contrahere, quam in scriptis, sed vt facilior sit huius contractus probatio, *argumen. l. contrahitur, ff. de pignor.*

15 Ad quartum † verò, & vltimum respondetur, quod *Bald. & Ozasch.* in contrarium allegari, loquuntur in iis contractibus in quibus ab initio tempore eorum celebrationis requiritur scriptura publica, quod non contingit in contractu census, in cuius impositione, & venditione non esse necessariam scripturam diximus *supra, & d. part. 1. c. 4. seu q. 43.*

SVMMARIA.

1 *Dispositio facta ob certam causam ab illa recipit determinationem.*

2 *Alimenta relicta ob certam causam illa cessante, amplius non debentur.*

3 *Dispositio qualibet restringitur ad suam causam.*

5 *Maximè si sit causa finalis.*

6 *Census impositus soluendus ad certam causam, extinguitur deficiente causa.*

Intelligitur de censu gratis concesso, non de eo, qui fuit pretio emptus, num. 18.

7 *Decimæ non debeatur Rectori Ecclesiæ, si Ecclesia ipsa funditus subuertatur.*

8 [*Relictum annuum factum Ecclesiæ pro officio in illa celebrando cessat si dicta Ecclesia destruatur.*

9 *Relictum annuum factum hospitali pro alendis ibi pauperibus, destructo hospitali, cessat.*

10 *Census constitutus pro alicuius persona alimentis, illa mortua, extinguitur.*

11 *Alimenta finiuntur morte alimentandi.*

12 *Concessio facta ob causam ab illa restringitur, & limitatur.*

13 *Relictum filio spurio pro alimentis non transmittitur ad hæredes eius.*

14 *Status Perus. rubr. 42. lib. 2. declaratur.*

15 *Vncia relicta spurio censetur tanquam quid stabile data illi loco pignoris pro alimentis.*

16 *Spurius vnciam sibi datam non transmittit ad hæredes.*

17 *Alimentandus ex fructibus census si per plures annos fuerit alimentatus ab eo, qui censum ad dictum effectum constituit, non potest illo tempore fructus census repetere.*

Census extinguitur, si cessat causa ob quam fuit concessus.

QVÆSTIO CXIII.

aliàs par. 3. cap. 1. qu. 4.

EXtinguitur etiam census, si cesset causa propter quam fuit constitutus, & alteri concessus. Nam
1 † dispositio facta ad aliquam certam causam, & in ipsa dispositione expressam determinatur secundum illam, *leg. Seio amico, ff. de annuis legat.* Vnde si † alicui fuerint relicta alimenta ob aliquam certam, & determinatam causam, cessat obligatio soluendi illa quam primum cessat causa ex qua relicta sunt, *d. leg.* *Seio amico,* Soc. sen. *conf. 68. num. 1. lib. 1.* Dec. *conf. 621. in princ.*

Nam † regulare est, quod omnis dispositio restringi debeat ad suam causam, & ab illa determinetur *l. cum pater, §. dulcissimis, ff. de leg. 2.* Surd. *in suo tract. de alim. tit. 5. quæst. 5. num. 5.* & quod † cessante causa cesset etiam illius effectus, *l. adigere, §. quamuis ff. de iurepatron. cum aliis apud* Tiraquel. *in suo tract. de caus. cessan. part. 1. num 12. & seqq.* Maximè † si causa illa fuerit finalis latissimè, idem Tiraq *in eod tract. par 2. limit. 1.* 3 4 5

Et propterea † si census ab antiquo impositus, & constitutus sit super suis bonis soluendus ob defensionem castri, & fortalitij, si castrum, vt fortalitium illud radicitus destruatur, ita vt non possit contingere, nec dari necessitas illud defendendi, & tuendi, census quoq; extinguitur, & amplius solui non debet, Rom. *conf. 417. num. 4.* Crau. *conf. 318 num. 18 & conf. 499. num. 21. lib. 3. refert* Tiraq. *loco proximo citato, par. 1. num. 217.* [Mantic. *de tacit. lib. 17. tit. 7. num. 36. qui pro hac sententia præter Roman. d. conf. 417. allegat* Mastrill. *ad rubr. ff. de fideiussor. quæst. 31. sub. num. 222. post. med. & in l. vn. num 23. ad fin.* C. *de rapt. virgin.*] *& nos diximus supra par. 1. cap. 1. q. 4 art. 2. seu q. 6 num. 33.* 6

Prout † in simili videmus, quod si Ecclesia, cui decimæ debentur, subuertatur, & funditùs corruat, ita vt ampliùs in ea sacramenta administrari non valeant, decimarum quoque præstatio censetur remissa Paul. de Castr. *conf. 38. libr. 1.* Crau. *d. conf. 499. numero 20. lib. 3.* 7

[Ad quod facit etiam id, † quod notat Gemin. *in cap. licet canon in prin. num. 7. de elect. in 6 & sequitur* Felin. *in cap. cum dilecta col. fin. num. 97 in fin. de rescript. &* Marsil. *ad l. vnica num 119. C. de rapt. virgin.* Quod si sit legatum certum quod annuum pro officio in certa Ecclesia celebrando, destructa Ecclesia, legatum illud expirat, & amplius non debetur ob quam rationem Ludou. de Casanat. *conf. 26. num. 24.* concludebat legatum factum Monasterio Cartusiensi extinctum esse, quia illud Monasterium de Cartusiensi effectum fuit Carmelitanum. 8

Quod idem † procedere dicunt præfati Doctores in legato annuo facto pro alimẽtis pauperib. in certo hospitali dandis & præstandis, quod destructo hospitali, amplius non debeatur sed extinguatur. 9

Prout generaliter † si census constituatur, vel constitutus assignetur alicui, vt ex illius fructibus alimenta percipiat, defuncto alimentario debet etiam cessare obligatio soluendi fructus ex illo censu: nam † cum alimenta morte alimentandi, extinguantur, & finiantur *l. cum hi § modus ff. de transact. l. Mela in prin. ff. de alimen. & cibar. legat.* Menoch. *conf. 184. num. 8. lib. 2.* Ceph. *conf. 671. numero 30. lib 5.* Ita etiam debet finiri, & terminari obligatio soluendi fructus census ad dictam causam alimentorum assignati Nam † concessio facta ob certam causam debet ab illa causa restringi, & limitari *l. cum pater §. dulcissimis. ff. de legat. 2.* & in propriis terminis, quod concessio facta pro alimentis expiret, & finiatur, cessante causa alimentorum firmarunt Bald. *in leg. cum quam num. 41. C. de fideicom. & aliis supra allegatis.* 10 11 12

Et hinc inferunt Scribentes, † quod si filio spurio pater aliquid relinquat pro illius alimentis, illud non sit transmissibile ad hæredes dicti filij spurij, sed mortuo illo, reuertatur ad ipsum patrem, vel illius hæredes Glos. *in d. l. cum hi, §. si vni ff. de trans. latè* Dec. *consil. 311. num. 3.* Calcan. *conf. 59. num. 11. in fin. & subscribentes ad ipsum conf. 60. num. 3. & conf. 62. sub num. 17.* Alex. *pro communi conf. 74. sub num. 6. vers. nec. dicat lib. 3.* Crauet. *conf. 602. num. 12. lib. 4.* Menoch. *de arbitr. iud. cas. 169. num. 10 vers. & differt hæc iuris sententia, cum aliis cumulatis à* Gabr. *in tit. de alim. concl. 2. num. 20. & per* Crass. *in tract. de successión. § legatum quæst. 6. num. 2.* 13

14 Et † hæc conferunt ad intellectum Statuti *Perusi-
ni sub rubr. 42. lib. 2.* dum ibi disponitur, quod pater
naturalis teneatur, & debeat relinquere filio spurio
duodecimam partem suorum bonorum loco alimen-
torum, quod illa vnica non acquiratur perpetuo di-
cto spurio, sed eo defuncto, debeat redire ad patrem,
vel illius hæredes, vt concludit Honded. *cons. 95. nu-
mer. 66. & seqq. lib 1.* & Ego pluries in contingentia
15 facti defendi. Nam tale † relictum, vt quid stabile
censetur datum spurio loco pignoris pro alimentis,
vt post Bartol. & Rebuff. *tradit.* Anton. Corduba *ad
leg. si quis à liberis, §. idem rescripsit numer. 71. ff. de li-
16 ber. agnosc. vbi numer. 79. subdit* quod † spurius illud nec
alienare, nec ad hæredes transmittere poterit. Sed
fuit aliquando dubitatum an si alimentarius dictos
annuos census sibi pro alimentis assignatos non fuerit
17 consecutus nec illos exegerit; † possit postea pro
tempore præterito exigere, & repetere. Et cum hu-
iu modi articulus fuisset in Rota propositus, & pluries
discussus, in vna causa Romana pecuniaria fuit per
plures decisiones resolutum cum distinctione. Quod
quatenus iste alimentarius consecutus fuit alimenta
ab eo, qui dictos fructus censuales pro illius alimentis
concesserat ipse non possit illos vlterius repetere, secus
si fuit ab illo alimenta consecutus: Et ita fuit bis re-
solutum coram Reuer. P. D. Dunozetto, *videlicet* 14.
Iunij 1619. & 26. *Nouembris* 1620. *vt post tract. dec. 437.
& 438. & rursus fuit idem bis confirmatum coram* R. P. D.
Verospio, *videlicet 5. Iulij, &* 8. *Nouembris* 1621. *quæ
sunt ibid. dec. 439. & 440.*

Quod procedit etiam, quod ex cementis dicti for-
talitij, seu Ecclesiæ alterum fortalitium, & altera Ec-
clesia in eodem loco reædificetur, nam cum illud non
possit dici idem fortalitium, & eadem Ecclesia: sed
aliud, & alia diuersa, vt dixi *in tract. par. 3. cap. 1. quæst. 1.
art. 3. seu q. 10. n. 15.* vtique obligatio semel extincta
amplius reuiuiscere non potest *l. qui res, §. aream. ff. de
solut. l. cum ex causa in fin. C. de remis. pign.* Crauet. *consil.
193. num. 10.*

Et proinde census, cuius solutionis obligatio ob
destructionem fortalitij, seu Ecclesiæ penitus cessaue-
rat per nouam refectionem, & reædificationem reui-
uiscere non potest. Licet secus esset si fortalitium il-
lud, & illa Ecclesia non fuissent funditus destructa, sed
particulariter refecta, scilicet vno tempore pro vna
parte, & alio tempore pro alia parte & nunquam in
totum, & integraliter, cum enim eo casu semper per-
manserit idem ædificium census nunquam fuit extin-
ctus, & proinde debetur *arg. text. in l. si ita legatum sit
68. ff. de legat. 1. vbi* Bart Alex. Ias. *& alij ita distinguunt, &
latè deducit* Ludou Casanet *cons 26. num. 30. cum multis
seqq. & n. 37. multos in hanc sententiam allegat.*]

18 Hoc tamen † intelligendum est, non de censu qui
concessus fuit ob solutionem pecuniæ, & mediante
pretio, sed de eo qui concessus fuit gratis, & titulo
merè lucratiuo. In censu enim empto non potest con-
siderari talis causa impositionis, cuius cessatio possit
censum ipsum extinguere, & liberare imponentem à
necessitate illum soluendi. Nam in censu emptitio,
& qui per solutionem pecuniarum conceditur, nulla
alia causa impositionis, & obligationis soluendi an-
nuam responsionem censualem considerari potest
quam ipsamet pretij, & pecuniarum solutio, quæ non
potest dici cessata nisi per actum priori similem, & sic
nisi pecunia, & pretium in emptionem eiusdem census
erogatum restituatur, vt diximus *supra hoc eod. capit. 1.
quæst. 3. art. 1.*

SVMMARIA.

1 *Census extinguitur, si fundus illius transeat in dominium
domini census.*
Intelligitur 1. *Quando census fuit impositus super solo
fundo, qui transiuit in dominium domini census se-
cus si super pluribus, quorum tantum vnus transeat
ad illum* num. 7.
Intelligitur 2. *vt dominus census non amittat ius repe-
tendi sortem* n. 9.
Intelligitur 3 *quando dominus census non acquisiuit
dominium illud irreuocabiliter, sed reuocabiliter* nu-
mer. 12.
2 *Res propria nemini seruire potest.*
3 *Seruitus extinguitur, si prædium seruiens transeat in
dominium domini fundi dominantis.*
*Intelligitur si totus fundus seruiens efficiatur domini
fundi dominantis, secus si remaneat pars fundi, quæ
seruire possit,* num. 8.
[*Vsusfructus extinguitur si vsufructuarius proprieta-
tem, vel proprietarius acquirat vsumfructum.*]
4 *Ius consequendi decimam ex fundo extinguitur si is cui
decima debetur efficiatur dominus prædij ex quo de-
cima solui debet.*
[*Census extinguitur ratione incompatibilitatis si domi-
nus census acquirat fundum censuatum.*
Sed si cessat incompatibilitas, census reuiuiscit.
Declara, vt num 6].
5 *Census non extinguitur si fundus illius transeat in do-
minium alterius, quam domini census.*
6 *Census per alienationem fundi suppositi non extinguitur.*
7 *Census impositus super duobus fundis vno transeunte
in dominium domini census, sustinetur in alio quate-
nus sit capax.*
8 *Seruitus non extinguitur ex eo, quod dominus prædij
dominantis efficiatur dominus prædij seruientis, si re-
maneat pars fundi, quæ seruire possit.*
9 *Dominus census acquirens dominium fundi censuati,
non amittit sortem principalem.*
10 *Sed potest agere contra debitorem census, vt sortem
restituat.*
11 *Vel vt alium censum eiusdem qualitatis sibi constituat.*
12 *Dominus census si acquirat dominium rei censatæ
irreuocabiliter census extinguitur, secus si reuocabi-
liter.*
13 *Census tamen reuiuiscit, si domino census euincatur do-
minium rei censuatæ.*
[*Seruitus extinguitur si dominus fundi dominantis effi-
ciatur dominus prædij seruientis.*
Intellige si efficiatur dominus irreuocabiliter.]
14 *Intelligitur si dominus census recipiat fundum illum in
extinctionem census, secus aliàs.*
[*Ampl. vt per alienationem prædij olim seruientis non
reuiuiscat seruitus.*]
15 *Census per acquisitionem fundi censiti, non extinguitur
ad effectum retinendi fundum iure prælationis.*

*Census extinguitur, si dominus census efficiatur
dominus fundi censuati.*

QVÆSTIO CXIV.

aliàs part. 3. cap. 1. qu. 5.

QVod † census extinguatur, si res censui supposi- 1
ta transeat in dominium domini census, vide-
tur concludendum ex Boer. *decis.* 399. Benedict. Bou.
in suo tractat. de censib. artic. 69. numer. 102. vbi hanc sen-
sententiam

tentiam amplectitur, & eam non obscurè probauit Rota *coram* b.m.Penia, 29. *Aprilis*, 1592. *in illa Romana census de Comitibus, quæ est impressa post tract. dec.*299. *n.*1. *& expressè fuit amplexa coram*.R.P. D. Manzanedo, 6. *Februarij*,1615. *in Romana census quæ est ibidem dec.*182. *num.*2. *& in illa Romana domus*,22.*Iulij*,1611.*coram* Illustriss.Cardin.Lancellotto,*quæ ibid.est dec.*306.*n.*6.*& coram* R.P.D.Dunozet.*in illa Romana Prælationis*,2 *Aprilis*,1618.*quæ ibid.est decis.*308.*num.*4. [*& coram* R.P.D. Virile *in vna Romana fructuum census* 14. *Ian.*1628. *dec.* 510. *n.*1. *part. tract.*] & videtur ex infra scriptis reddi indubitabile.

Primò, quia cùm per impositionem census constituatur super fundo, qui censui subiicitur, quoddam ius reale, vt diximus *sup. par.*1. *cap.*2. *quæst.*3. *art.*1. vbi ex mente *Rot.* & aliorum firmauimus hanc census impositionẽ speciem quandam seruitutis præse ferre, licet vera, & formalis seruitus non sit, & propterea sicut
2 † id quod meum est mihi, seruire non potest, 2. *Vranius, ff. de fidei. l. vti frui, ff. si vsusfr. petat. l. neq; pignus ff. de reg. iur.* Qua ratione non posse quem super re sua ad sui commodum censum imponere aliàs dicebat Rota *coram* Illustriss. Card Lancellotto 9. *Decembr.* 1602. *in illa Romana nullitatis census, quæ reperitur impressa in fine tract. dec.*1. *num.*6. *& coram* Illustriss. Cardin. Ludouisio, 26. *Nouembris* 1604 *in illa Romana census, quæ est ibidem dec.*5. *num.*9. *& rursus coram* R.P.D. meo Vbaldo 14. *Decembr.*1613. *in illa Romana retractus domus, quæ ibidem est decis.*71. *n.* 8 *& coram* R.P D. Manzanedo, 6. *Februar.*1615. *in illa Romana census, quæ est ibid.*
3 *dec* 182. *num.*2. Vnde † sicut seruitus realis statim atq; quis efficitur dominus vtriusque prædij dominantis, scilicet, & seruientis tollitur confusione, & extinguitur, *l. quidquid, in fine ff. commun. prædior. l.*1. *ff. quemadmod. seruit. amittat l. si commune, ff. de seruit. rust. cor. prædior. l. tertia prædia, in fine C. eodem tit* [Sicut si proprietarius acquirat vsumfructum vel vsufructuarius proprietatem, ita vt vsusfructus cum proprietate consolidetur extinguitur seruitus vsusfructus, *l. si vbi ff. quib. mod. vsufr. amitt. l. si vsufructuarius, ff. de vsufruct. quemadmod caue. §. fin. instit. de vsufr.* Caualcan. *dec.*3. *n.*41. *par.*4.] Ita etiam dicendum est, quod cesset, & extinguatur ius percipiendi fructus census impositi super fundo, postquam dominus census est effectus dominus fundi censui suppositi, & quasi seruientis, *vt dixit in puncto* Rota *coram* b.m Penia, 29. *Aprilis*, 1592. *in illa Romana census de Comitibus, quæ est post tract. decis.* 299. *num.*1.

4 Secundo † hæc eadem sententia confirmatur ex iis, quæ post Iacob. Butrig. *notat* Bened. de Plumbino *per illum tex. in l. si is cui, in fine, ff. de statu liber.* vbi concludunt, quod si quis emat fundum sibi debentem decimam, deinde verò vult illum reuendere debet esse cautus in reuenditione, vt reseruet sibi expressè ius consequendi præfatas decimas ex illo fundo, aliàs si fundus venderetur simpliciter transiret in emptorem liber, & absque onere soluendi decimas præfatas, sequitur Veronen. *cautela* 92. *incip. si aliquis emit* [Boër. *cons.*47. *num.*9 Bertaz. *de claus. Instrum. c.*23. *glos.*31. *n.*5. Cancer. *var. res. vol.*1. *cap.*4. *num.*210. Quod non alia ratione contingit, nisi quia assequendo mediante dicta emptione dominium dicti fundi ex quo decima debebatur extinctum fuerat ius, quod ante dictam emptionem habebat consequendi decimas ex eo: Ergo eodem modo à simili si dominus census acquirat, dominium fundi censiti, debet amittere ius consequendi censum super eo impositum.

[Hoc autem casu census extinguitur per iurium confusionem ratione incompatibilitatis, vt dicebat Rota *coram* Seraph. *decis.*87. *num.*3. *& in illa Romana prælationis coram* R.P.D. Dunozetto, 2. *Aprilis*, 1618. *quæ est post tract. decis.*308. *num.*7. *& coram* R.P.D.Pamphilio, *in vna Romana census*, 20. *Februarij* 1612. *quæ est post tract. decis.*411. *num.*7. vbi tamen subdit, quod cessante incompatibilitate, census ipse reuiuiscit.]

Ex quibus videtur non esse fidendum de Gasp. Roder. *dum in suo tract. de ann reddit. lib.*2 *quæst* 9. *num.*43. *vers. ex quo infertur*: dicit quod si creditori census per Iudicis sententiam pro fructibus decursis, & non solutis addicatur fundus subiugatus, non extinguitur census, nisi fundus ille æquiualeat sorti & pensionibus decursis, & quo casu tantum concedit extingui censum, & procedere opinionem supra ex Boer. *dec.*399. & alus confirmatam.

Verum † enimuerò si bona super quibus census impositus, & collocatus fuerat transeat in dominium non 5
domini census, sed alterius cuiuscumque personæ extrinsecæ vtique census non extinguitur, cùm † ob ven- 6
ditionem fundi censuati census non alteretur, vt fuit firmatum in Rota *coram* Reuerendiss. P.D. Sacrato, 27. *Ianuarij*, 1602. *in illa Romana census, quæ est impressa post tract. decis.* 204. *num.*7. *& in alia Romana census* coram eod. 14. *Ianuar.* 1602 *quæ est ibid. decis.*90. *numero* 5. *& ii.* vbi Rota mouetur tum auctoritate Couar. *var resolut. libr.*3. *cap.*7. *numero* 6. tum quia si per alienationem fundi censui obnoxij extinguerentur, census esset in potestate venditionis, & debitoris illius statum atque censum vendidisset alienando fundum suppositum subtrahere se ab onere illum soluendi & reddere clusorias omnes cautiones, & sine quibus emptor census non contraxisset quod pro valdè absurdo reputat ibi Rota, & nos diximus latè *supra part.*2. *cap* 2. *q.*3. *art.*4. *seu q.*76.

Conclusio autem principalis, vt supra formata, & comprobata debet aliquot modis declarari, & quidem.

Primò, † vt sit vera quando census fuit impositus 7
super vno solo prædio, quod transeat postea in dominium domini census, secus autem si fuerit constitutus, & collocatus super pluribus, quia eo casu si vnum ex dictis prædiis transeat in dominium domini census sustinebitur census super alio prædio quatenus sit capax, & reddat tot fructus ex quib. solui possit integra responsio censualis: quod probatur tum quia eo casu census censetur impositus insolidum super omnibus illis prædiis, vt dictum fuit *supra part.*1. *cap.*2. *quæst.*3. *art.*2. *nunc quæst.*41. auctoritate Rotæ in pluribus decisionibus, quibus addenda est in puncto resolutio Rotæ facta *coram* R.P.D. Vbaldo, 10. *Maij*, & 15. *Decembr.*1614. *in illa Romana Retractus domus, quæ est impressa post tract. dec.*71. *numero* 9. [*& decis.*159. *numero* 3. *vbi aliæ decisiones referuntur, & in Rom. census* 5. *Iulij* 1627. *coram* R P.D. Merlino *quæ est ibid. decis.*542. *num.*6. *vers. nec etiam.*] Et hanc Conclusionem reperio post hæc scripta placuisse Ludou. de Auend. *de censib.*
*Hispan. cap.*102. *num* 7. tum † quia videmus in simili 8
de seruitute, quæ non extinguitur, quamuis dominus fundi seruientis efficiatur etiam dominus fundi dominantis, vel contra, si remaneat pars fundi, quæ seruire possit, *l. vt pomum, §.*1. *vbi* Bart. & Castren. *ff. de seruit.* Doctor. *in l. pro parte, ff. eod tit. & in l. si communi fundo, & in l. vnus ex sociis, §.*1. *ff. de ser. rusti. præd.* Cæpol. *in suo tract. de seruit. vrban. præd. cap.*22. & ita in puncto declarauit hanc conclusionem Rota *in illa Romana retractus domus coram* D meo Vbaldo, *proximè allegata num.*11. dicens ita fuisse resolutum alias coram bon me. Penia, *in illa Romana census de Comitibus*, 29. *Aprilis*, 1592. *quæ est post tract. ac decis* 299.

{ Nec ab ista conclusione est recedendum ex iis quæ dicit Couar. *var. resolut. lib.*3. *cap.*7. *num.*7. *vers.* sed quia hypotheca, dum nititur comprobare, quod census impositus super pluribus prædiis non censeatur insolidum super singulis impositus, sed cuilibet fundo proportionabiliter iuxta quantitatem, & qualitatem, si verum esset, sequeretur, quod census deberet

Ee 3 propor-

proportionabiliter extingui, prout dominus census efficeretur dominus partis fundi censuati, & quod non deberet remanere torus census extinctus, si ea pars fundi, cuius non est effectos dominus ille, qui est dominus census esset capax totius dicti census. Quoniam prærerquam quod Couat. *met d. num.7. ad fin.* de veritate huius sui dicti dubitat, & contrariam sententiam in Hispania fuisse receptam restatur illud etiam non placuit Rotæ in pluribus causis, & fuit per nos reprobatum supra in tract. *hoc t. cap. q. t. art. 2. n. 4. & seqq.* & faciunt ea, quæ vno verbo tetigimus *part. 1. c. 3. q. 3. art. 2. n. 20. & seqq.*]

9 Secundò declaratur † eadem conclusio, vt procedat dumtaxat quo ad effectum, vt debitor census liberetur ab onere soluendi fructus annuos dicti census; non autem vt dominus census amittat sortem principalem, & pretium, quo censum illum emerat.

10 Immo † ipse eo casu agere poterit contra debitorem census, vel vt sibi sortem, & pretium census testi-
11 tuat, vel † vt sibi constituat alium censum eiusdem quantitatis, & bnnitatis seruata forma *Bulle* Pij V. *super censibus*, vt alibi dictum fuit.

12 Tertiò † declaratur, vt sit vera eadem principalis conclusio quando dominus census efficeretur etiam dominus fundi censuati irreuocabiliter secus autem si illius dominium aliquo casu resolui contingeret. Nam quidqoid dicant Ludou Auend. *d. tractat. cap. 108. n. 8. &* Nicol. Intrigliol. *sup. Bul. de censib. quæst. 67.* tali ca-
13 cu † reuiuiscit, vt firmat Milanens. *dec. 9. n. 43. & seqq. qui respondet rationibus* Intrigliol. *quem reprobant etiam addentes ad ipsummet* Intrigliol. *ibi in littera A. & eandem sententiam fuit amplexa* Rota, *&c. vt declarauit* Rota *coram* Seraph *dec. 872. num. 3. part. 1. auctoritate* Titaq. *de retract. lignag. §. 1. glos. 7. n. 67. cum duob. seqq. & repetiit eadem* Rota *coram* R.P.D. Coccino Decano, 20. *Iunij*, 1616. *in vna Veliterna census, quæ est impressa post tract. dec. 300. ad finem, & in illa Romana Prælationis, qua quæ est ibid. dec. 308. num. 7.*

[Sicut dicimus de seruitute, quæ licet extinguatur quando dominus prædij dominantis efficitur etiam dominus prædij seruientis *l. quicquid in fin. ff. commun. prædior. & diximus supra tract. hoc eod. art. n. 3.* Hoc tamen est verum si acquisitio dominij sit irreuocabilis, secus autem si sit reuocabilis, *l. legatarius. § 1 & ibi communiter scribentes, ff. de leg. 1. cum aliis apud* Titaq. *de retr. lignag. § 1. glos. 7. n. 71. & de retract. conuent. §. 2. gloss. vnic. num. 10. refert* Bertaz. *de clausul. instr. claus. 13. glos. 3. n. 5. alios congerit* Cancer. *var. resol. vol. 3. cap. 4. num. 209.*]

14 Quod † tamen intelligendum esse existimo, vt procedat quando fundus ille non veniret ad manus domini census ex titulo veræ dationis in solutum sibi à debitore census factæ in extinctionem dicti census, quoniam eo casu actio, & hypotheca semel extincta amplius non posset reuiuiscere: vt deducit Surd. *dec. 267. n. 6. per tex.* quem dicit expressum, *in l. eleganter, in princ. ff. de pignor. act.* [Et propterea si eo casu dominus census fundum illum alienet, & in alium transferat, non tamen reuiuiscit census, sicut non reuiuiscit seruitus extincta ex eo, quod dominus fundi dominantis sit effectus dominus etiam fundi seruientis, si ipse postea eundem fundum, qui olim suo fundo seruitutem debebat, alienet, *tex. in l. si ades in princ. ff. de seruit. vrb. prædior. per quem* Io de Amic. *cons. 81. n. 2 refert.* Bertaz. *d. glos. 3. n. 4.*] sed quando fundus ille transit ad dominum census ex alia causa, quia tunc non intrat illa ratio quod hypothecata censeatur extincta & ideo non prohibetur dominum census agere primæua actione aduersus debitorem census, *l. ex sextante, § latinus largus, ff. de except. rei iud. & declarat* Surd. *d. n. 6. vers. & non obstat, & n. 11. in fine.*

Quartò principaliter declaratur supra firmata conclusio: quod cum hoc casu census extinguatur solum ratione incompatibilitatis, vt dixit Rota *in d. Romana Prælationis, num. 7. & in aliis decisionib. ibi relatis*, per acquisitionem dominij fundi censuati factam à domi-
no census, non extinguitur † ipse census quo ad effe- 15
ctum retentionis, & manutentionis dicti fundi iure prælationis, vt in puncto declarauit Rota *in d. Romana pecuniaria, numer. 5. & seqq.* Nam hoc ius prælationis tribuit etiam ius retinendi, vt diximus *supra part. 2. cap. 1. quæst. 1. artic. 4. nunc quæst. 66. num. 1.* Quod non amittit dominus census, si acquirat dominium dictæ rei censuaræ.

SVMMARIA.

1 *Census extinguitur, si per Iudicis sententiam fuerit declaratus nullus.*
2 *Declaratur si talis sententia transiuit in iudicatum secus si per appellationem fuit suspensa.*
3 *Iudex non potest annullare censum si non producatur illius instrumentum apud acta, vel aliter illius nullitas probetur.*
4 *Censu per Iudicis sententiam extincto, sors principalis repeti potest.*

Census extinguitur, si declaretur nullus per Iudicis sententiam.

QVÆSTIO CXV.

aliàs part. 3. cap. 1. qu. 6.

EXtinguitur † alio modo census, si Iudex per suam 1
definitiuam sententiam illum declarauerit nullum, & vsuratium, vt dixit Rota *coram* b.m. Iusto, 18. *Iunij*, 1602. *in illa Romana census Sancti Celsi, quæ est impressa post tract. dec. 229. n. 4.*

Quod tamen † intelligendum est si, & postquam 2
sententia illa transitum fecerit in rem iudicatam: nam si fuerit per appellationem suspensa, sicut non retardat manutentionem in quasi possessione exigendi censum, vt fuit deductum *supra part. 2. cap. 1. q. 5. art. 2.* eodem modo, & multò minus poterit operari totalem dicti census extinctionem, & priuationem domini illius suo iure.

Ad hoc autem † vt Iudex possit super nullitate cen- 3
sus validè pronunciare, necesse est, vt coram eo producatur instrumentum venditionis census in publicam, & authenticam formam, quia aliàs illo non viso, non poterit Iudex super prætensa nullitate cognoscere, & iudicare an census iure possit nullus, & inualidus declarari, vt fuit dictum in Rota *coram* R.P.D. Marcomonnio, 13. *Iunij*, 1605. *in vna Rauennatensi census, quæ est post tract. dec. 301. num. 2.*

Quod dictum erit maximè verum in censu constituto iuxta formam Constitutionis Pij V. *super censib.* retenta opinione illorum, qui volunt super constitutione, & venditione census esse de necessitate conficiendum publicum instrumentum manu publici Notarij, vt dictum fuit *supra par. 1. cap. 4. nunc q. 43. n. 4. & seq.* quia tamen respectu probationis hæc sententia non est communiter recepta cum *d. cap. 4. n. 15. & seq.* demonstratum fuerit ad probationem impositionis census non esse necessariam publicam scripturam: ideò hæc conclusio non poterit verificari, nisi in casibus, in quibus super venditione census fuit confectum instrumentum publicum in aliis autem casibus in quibus cõstitutio, & venditio census probabitur, per aliud genus

genus probationis erit deducenda,& iuſtificanda nullitaris illius aliundè,quàm per inſtrumentum.

4 Vbi † autem Iudicis ſententia lata ſuper nullitate cenſus in rem tranſiuit iudicatam ſors ipſa principalis,& pretium, quo cenſus emptus fuerat poteſt per dominum cenſus reperi,vt declarauit Rota *coram* b. m. Penia, 18. *Iunij*, 1599. *in illa Romana cenſuum de Romulis, quæ eſt in fine tract. dec.*287. *num.*2.

SVMMARIA.

1 *Cenſus fundatus ſuper re, in qua imponens habet ius temporale,extinguitur ſi ius illud expiret.*

2 *Reſoluto iure datoris, reſoluitur ius acceptoris.*

3 *Cenſus impoſitus à Vaſſallo ſuper re feudali, extinguitur finito feudo.*

4 *Cenſus impoſitus ab emphyteuta ſuper re quam retinet in emphyteuſim, ceſſat finito iure emphyteutæ.*

5 *Clericus poteſt imponere cenſum ſuper bonis ſui beneficij duraturum dumtaxat, donec ipſe eſt dominus dicti beneficij.*

6 *Cenſu extincto,ceſſat obligatio fideiuſſoris.*

[*Fideiuſſor qui ſe obligauit dumtaxat pro fructibus cenſus illo reſoluto non tenetur ad intereſſe ob retardatam ſortis reſtitutionem.*

Fideiuſſor qui ſe obligauit ſimpliciter pro toto contractu cenſus,tenetur ad intereſſe cenſu reſoluto.]

7 *Fideiuſſor cenſetur præſtitus ſecundum naturam contractus, ſuper quo fuit adhibitus.*

8 *Fideiuſſor non tenetur in plus,quàm teneatur principalis debitor.*

9 *Etiam quod ſit fideiuſſor euictionis.*

10 *Cenſu extincto ex eo quod expiret ius, quod imponens habebat ſuper re cenſui obnoxia, dominus cenſus poteſt repetere ſortem.*

Cenſus extinguitur, ſi venditor illius in re quam ſupponit habeat ius temporale, & illud expiret.

QVÆSTIO CXVI.

aliàs part. 3. *cap.*1. *quæſt.* 7.

1 ALius ſuccedit modus,quo cenſus extinguitur † & eſt, quando fuit impoſitus & collocatus ſuper fundo in quo imponens habebat ius temporale, ſi illud ius, reſoluatur [nam licet cenſus non extinguatur ob decoctionem impoſitoris, & debitoris cenſus, *vt dicebat* Rota *coram* Illuſtriſſimo D. Cardinale Caualerio,*in illa Romana de Furaghis*, 27. *Ianu* 1620.*dec.*495. *num.*2. *poſt tractat.* extinguitur tamen ſi reſoluitur ius quod ipſe habet in re ſuper qua cenſum conſtituit]
2 nam † reſoluto illo iure, & ſic iure datoris reſolui etiam ius acceptoris, & ſic ius emptoris, & domini cenſus, dicunt communiter Scribentes,ex regula, *l. ex vectigali, ff. de pignor. & in his propriis terminis, volunt* Rota *coram* b.m. Cardin.Platto, 6. *Aprilis*, 1590. *in illa Viterbienſi cenſus, quæ eſt impreſſa poſt tract.dec.*15. *n.*10. Licet ſecus ſit,ſi dominus fundi cenſuati illum alienet: nam ex tali alienatione nullo modo reſultat extinctio cenſus ſuper eo impoſiti, vt demonſtratum fuit *ſupra hac ead. part.*3. *q.*5 *ſeu* 114. *n.*5. *&* 6.

Poteſt autem iſte caſus multipliciter exemplificari, &

3 Primò † In cenſu impoſito à vaſſallo ſuper prædio feudali, qui licet ſubſiſtat durante iure vaſſalli poſtquam autem feudum fuit reuerſum ad dominum vel alteri apertum,vel alio modo vaſſallus eo priuatus remanſit, onus dicti cenſus ſuperimpoſiti euaneſcit, *c.*1. *§.quid ergo,de Inueſtit.de re alien.fact.* *in vſib. feud.* Clar. *in ſua pract. c.in feudum quæſt.*37.Paril.*conſ.*98.*n.*4.*lib.*2. *& nos latè explicauimus ſupra part.*1.*cap.*2.*q.*2.*art.*1. *nunc q.*21. *per totam.*

Secundum † poteſt afferri exemplum in emphy- 4
theuta,qui ſimpliciter imponat cenſum ſuper re quam retinet in emphyteuſim cenſus iſte extinguitur ſtatim atque expirat Ius emphyteutæ imponentis,vt diximus *d.q* 2. *art.*2. *ſeu q.* 22. *per totam.*

Tertiò † poteſt exemplificari in Clerico beneficia- 5
to,qui licet poſſit ſuper bonis ſui beneficij, & ſuæ Eccleſiæ abſque ſolemnitatibus requiſitis imponere cenſum,ille tamen extinguitur,& reſoluitur ſtatim atque per ceſſum, vel deceſſum,vel aliam quamcumque cauſam beneficium amittat,vt dictum fuit *in d. cap.*2. *q.*3. *art.*2. *ſeu quæſt.*24.

Ex quo 2. *cap.* alia peti poſſunt exempla ad demonſtrandum quod finito iure, quod imponens cenſum habet ſuper prædio quod ſupponit, extinguitur etiam ipſe cenſus, quæ omnia conſultus prætermitto.

Vbi autem † cenſus extinctus fuerit ex eo, quod 6
ius imponentis fuerit reſolutum, nec fideiuſſor præſtitus de ſoluendo cenſum, vel pro illius euictione amplius remanet obligatus: [Rota *coram* Reuerendiſſimo Patre Dom. Dunozetto, *in vna Romana cenſus*, 24. *Aprilis*, 1630. *quæ eſt poſt tractat. deciſ.* 248. *num* 3.

Sed fuit dubitatum An iſte fideiuſſor reſoluto cenſu remaneat ſaltem obligatus ad damna, & intereſſe, & Rota *in eadem cauſa coram eodem*, 14. *Nouembris*, 163·. *quæ eſt poſt tractat. deciſ.*549. hanc dubitationem reſoluit conſiderando formam obligationis fideiuſſoriæ, nam ſi fideiuſſor obligauit ſe dumtaxat pro ſolutione fructuum cenſus, prout erat in caſu dict deciſionis, & cenſu reſoluto puta per euictionem fundi irreuocabiliter ſecutam,& non tenetur nec ad fructus, nec ad damna, & intereſſe, *vt in dict. deciſ. numer.*6. 7. *&* 9. Si autem fideiuſſor ſe obligauit pro toto contractu, & obligatio eſt indefinita, & abſolutè concepta, & tunc teneatur ad damna, & intereſſe, *vt ibi per* Rotam *numer.* 8.] nam † fideiuſſor intelligitur præ- 7
ſtitus ſecundum naturam contractus cenſualis ſuper quo fuit adhibitus, & acceſſit Ruin.*poſt alios conſ.*146. *numer.* 5. *lib.* 1. *& nos dicemus infra quæſt. vlt. aliàs hac ead. part.*3. *cap.*2. *n* 4. Et ideò ſicut principalis imponens hoc caſu ad nihil aliud teneatur, quàm ad reſtitutionem ſortis erogatæ, & receptæ reſpectiuè,& pro pretio dicti cenſus venditi, qui reſtitui debet loco euictionis, eodem modo fideiuſſor ad aliud teneri non
poteſt,cum † non teneatur in plus, quam ſuus princi- 8
palis, *l. Græcè, §. illud,ff. de fideiuſſ.* quod † procedere 9
etiam in fideiuſſore euictionis, dicit Paril. *conſ.* 11. *in princ. lib* 4

Intelligenda † eſt etiam hæc concluſio in iſta ſepti- 10
ma quæſtione firmata, vt extinguatur cenſus, ex eo quid ceſſet ius, quod habebat imponens ſuper fundo, quem cenſui ſubiecit, quo ad obligationem tantum ſoluendi annuas reſponſiones cenſuales, non autem vt dominus cenſus priuetur pretio ipſius cenſus, & ſortem principalem amittat, vt mox diximus.& in ſimili dictum fuit *ſupra hac eodem cap.*1.*quæſt.*5. *ſeu* 114. *num.* 7.

Cenſus an extinguatur præſcriptione, & obligationi illum ſoluendi an præſcribatur.

QVÆSTIO CXVII.

aliàs par. 3. cap. 1. qu. 8.

QVoniam facili negotio poteſt contingere, quod is qui ad cenſus ſolutionem tenetur, & obligatus eſt, ceſſet per longum, vel longiſſimum tempus ab illius ſolutione, fuit aliquando per Scribentes dubitatum. An obligationi ſoluendi cenſum poſſit aliquo temporis ſpatio præſcribi, de qua dubitatione eſt in hac octaua, & vltima quæſtione diſſerendum, quæ quæſtio duobus eſt principalibus explicanda Articulis.

Primus eſt, An obligationi ſoluendi ſenſum aliquo temporis ſpatio præſcribatur.

Alter, An huiuſmodi præſcriptio proſit quo ad fructus cenſus in futurum decurrendos.

SVMMARIA.

1 *Obligationi ſoluendi cenſum, præſcribi poteſt.*

2 *Iura realia tolluntur præſcriptione.*

3 *Obligationi ſoluendi cenſum præſcribitur lapſu decem vel viginti annorum.*

(*Remed. l. fin. C. de acquir. poſſeſſ. non præſcribitur minori ſpatio 30. ann.*)

4 *Præſcriptio ſicut habet locum reſpectu totius cenſus, ita etiam reſpectu partis illius.*

5 *Solutio partis cenſus, impedit præſcriptionem totius cenſus.*

6 *Præſcriptio legitima obligationis ſoluendi cenſum, reddit tutum debitorem etiam in foro conſcientiæ.*

7 *Debitor cenſus utens præſcriptioni nil aliud probare debet quàm lapſum temporis ad præſcribendum ſufficientis.*

8 *Dominus cenſus volens euitare præſcriptionis exceptionem, debet probare præteritas ſolutiones.*

9 *Iuri exigendi cenſum non præſcribitur, ſi dominus cenſus fuit legitimè impeditus illum exigere.*

10 *Præſcriptio non currit, non valenti agere.*

11 *Mala fides impedit præſcriptionem.*

12 *Etiam immemorabilem, ſi ſit mala fides vera.*

13 *Mala fides auctoris, nocet ſucceſſoribus.*

14 *Mala fides auctoris ſi ſit vera impedit ne illius hæres poſſit inchoare præſcriptionem etiam ex propria perſona.*

Secus ſi ſit mala fides præſumpta, ibid.

15 *Ampliatur tam in præſcriptione totius cenſus, quàm partis illius.*

16 *Præſcriptio non currit, ſi cenſus à quacunque perſona ſolutus fuerit.*

17 *Præſcriptio ceſſat, vbi negligentia creditoris conſiderari non poteſt.*

CIrca hunc primum Articulum non benè inter ſe conueniunt Scribentes, ſed in duas ſunt diuiſi
1 opiniones. Ego † verò omiſſa diſputatione, & opinionum recitatione affirmatiuam ſententiam amplectendam eſſe exiſtimaui cum Anch. *conſ.* 30 *n.* 7. Caſſan. *ad conſuetud. Burgund. rubr.* 11. *Des cenſes*, §. 2. *num.* 33. *verſ. breuiter dic ibi ideò loquendo*, Foller. *in ſua Pract. cenſu. in verbo, tanquam, n.* 35. Tiber. Decian. *reſponſo* 2. *n.* 42. *& ſeq. lib.* 1. *qui teſtatur de communi.* Gaſp. Roder. *in ſuo tract. de annu. redditib. lib.* 1. *q.* 17. *n.* 3. Crau. *conſ.* 57. *n.* 8. *lib.* 1. Natta, *conſ.* 627. *n.* 3. *lib.* 3. Doctor Matta *voto*, 125. *n.* 8. & pro hac opinione poſſunt allegari omnes illi quos citabimus infra in ampliationibus, & in *ſeq. artic.* & ab hac concluſione neque etiam videtur abhorrere Rot. *dum in vna Romana cenſus*, 31. *Iuly*. 1596. *coram* bon. mem. Corduba, *quæ eſt impreſſa poſt tract. dec.* 264 *per totam*, ſaluat à præſcriptione quendam cenſum eo ſub prætextu, quod dominus illius fuerat impeditus iuſto impedimento illum exigere: ergo ceſſante dicto impedimento, clarè ſenſit præſcriptionem currere.

Et hanc ſententiam eò libentius Ego amplectendam cenſui, quo diù caſu propoſito non agimus de præſcribendo annuo cenſu materiali, qui debetur & ſoluitur ſingulis annis, vel ſemeſtribus, ſed de præſcribendo cenſu formali, id eſt, iure exigendi, & percipiendi dictum annuum cenſum, quod vt ſupra ſæpius dictum fuit eſt ius reale. Iura † autem realia legitimi tempo- 2
ris præſcriptione acquiruntur, Corn. *conſ.* 43. *n.* 4. *&* 14. *lib.* 2. Felin. *in cap. auditis, n.* 57. *ext. de præſcript.* propter quam rationem Franc. Balb. *in ſuo tract. de præſcript. in* 4. *part.* 4 *part. princip. quæſt.* 5. *ſub num.* 2. *verſ. poterit ergo procedere*, dicebat ſingularem ſucceſſorem, ad quem peruenisset res, ſuper qua erat aſſignata penſio, & reſponſio annua, vel collocatus cenſus poſſe huic iuri præſcribere ſequitur Aurel. Corbol. *in ſuo tract. de iure emphyteut. cauſa* 15 *ob non ſolut. Canon. limit.* 31 *n.* 3. *verſ. aut vero* 11.

Et † propterea ad complendam huiuſmodi præſcri- 3
ptionem ſufficit non ſolùm lapſus triginta, vel quadraginta annorum, vt innuunt Doctores ſupra relati, ſed ſatis erit curſus decem, vel ad ſummum viginti, vt vult Balb. *d. quæſt.* 5. .2. *& eadem part.* 4. *quæſt.* 7. *num* 4. *ad finem.*

[Quod tamen non procederet ſi in contractu cenſuali adeſſet conſtitutum cuius vigore domino cenſus competeret conditio *ex l. fin. C. de acqu poſſeſſ.* quo caſu præſcriptio non curreret minori ſpatio triginta annorum Afflict. *dec.* 139. *num.* 5. & in his propriis terminis dixit Rota *coram* R. P. D. meo Vbaldo, *in vna Romana Saluiani Interd.* 22. *Iuny*, 1616. *quæ eſt poſt tract. dec.* 303. *n.* 11. *& ſecuta fuit in alia Romana Saluiani interdicti*, 29. *Ianu.* 1619. *coram* R. P. D. Remboldo, *quæ eſt poſt tract. dec.* 398. *n.* 5 *&* 6.]

Ampliatur † autem hæc Concluſio nonnullis mo- 4
dis, & quidem Primò, quod ſicut præſcribitur iuri, & obligationi ſoluendi totum cenſum, ſi ſit ceſſatum à ſolutione fructuū totius cenſus, ita præſcribatur iuri, & obligationi ſoluendi partem illius, ſi ſit ceſſatum à ſolutione fructuum partis & ceſſet mala fides.

Licet † enim ſolutio partis cenſus impediat quomi- 5
nus præſcribi poſſit, & præſcriptus dicatur totus Cenſus Federic. Martin. *in ſuo tract. de iure cenſu, cap.* 8. *n.* 166. ſufficit tamen, vt præſcribi valeat & præſcriptum dicatur parti, quæ non fuit ſoluta Balb. *d. q.* 5. *n.* 1. *& melius d. q.* 7. *n.* 4. Gigas, *in ſuo tract. de penſion. q* 84. *num.* 1. Foller. *in dicta ſua pract. cenſu. in verbo huiuſmodi, n.* 106. Io. Bapt. Bon. *in ſuo tract. de ſtatutar. Vrb. præſcr. gloſ.* 19. *num.* 224.

Ampliatur ſecundò, † hæc eadem Concluſio, vt præ- 6
ſcribens, vt ſupra, ſit tutus etiam in foro conſcientiæ, vt ex mente Theologorum dicit Foller. *in d. verbo huiuſmodi, num.* 107.

Ampliatur tertiò, † vt debitori cenſus fundanti ſe 7
in præſcriptione ad effugiendam ſolutionem illius ſufficiat dumtaxat negare ſe ſoluiſſe, quia ſola negatio ſufficit cum curſu tanti temporis, quod ſit aptum ad præſcribendum, & non tenetur probare negatiuam, ſe
in præteritum non ſoluiſſe immo † teneatur dominus 8
cenſus ad effectum, vt poſſit exigere fructus illius, probare ſibi fuiſſe in præteritum ſolutum, vt poſt alios tradit Crau. *d. conſ.* 57. *n.* 9. *& conſ.* 111. *n.* 11. *lib.* 1. Natta, *d. conſ.* 627. *num.* 2. *in fine, & num. ſeq. lib.* 3. Mat. Antonin.

Antonin. *variar. resolut. lib. 2. resolut. 5. n.16. qui alios allegat.*

Limitatur etiam eadem conclusio nonnullis modis, &

9 Primò, † nisi constet de impedimento legitimo domini census, quo minus, & valuerit fructus præfatos exigere, nam stante huiusmodi impedimenro, ius exigendi censum nullo tempotis spatio amittitur, ex vul-
10 gari regula † quod non valenti agere non currit præscriptio *l.1 in fine. C. de annal except.* & ita fuit resolutum in Rota *coram* b.m. Corduba. 31. *Iuly,1595. in Romana census supra proximè allegata, ante n.1.* & coram eodem, 21. *Ianuary.1597. in eadem Romana census, qua est post tract. dec.265. per totum.*

Limitatur secundò generaliter, & hæc limitatio re-
11 stringit etiam omnes præcedenres ampliationes, † vt non procedat ad fauorem eius, qui est constitutus in mala fide, & scit se teneri ad census solutionem, Balb. *cons.416. num.4.lib.3.* Foller. *in d. verbo, huiusmodi, n.106. & num* 109. Bened Bon. *in suo tract. de censib artic.43. num.69. vers. circa priuatos census*, vbi non alia ratione negat hos annuos census præscribi, quam ob malam fidem debuoris, eandem sententiam amplexus fuit Balb. *d. quæst.5. n.2.* Corbol. *d. limit.31. n.2. & pluribus confirmat* Gasp. Roderic. *d. quæst. 17. n.3.* Decian. *dict. cons.2. n.190. & seqq* Crauet *d. cons.57. num.8. & plerique ex iis, quos citauimus supra in confirmatione principalis conclusionis.*

Quæ limitatio vera est etiam in singulari possessore bonorum censui subiugatorum, is enim licet possit præscribere contra creditorem census, quia tunc non præscribit actioni personali, sed iuri reali, vt supra dictum fuit, si tamen ipse quoque sit in mala fide, puta quia dum acquisiuit buna subiugata, suscepit in se onus soluendi censum, non potest propter istam suam malam fidem præscribere, vt deducit Foller. *in dict. verbo huiusmodi, num.* 109.

12 Quæ quidem † mala fides, maximè si sit vera, est tantæ efficaciæ, vt impediat præscriptionem etiam temporis immemorabilis, & de cuius initio non extet memoria, vt post multos quos congerit, dicit Decian. *d. cons.2. n.196* Peregr. *in suo tract. de iure fisc. lib.6. tit* 8.
13 *n.12* Et nocet † non solum ipsi debitori census, sed etiam illius hæredibus. Foller. *d. n.106. & 109.* Bon *d. art 43. n.69. in fine,* Decian. *d cons.2. n.197. & seq.* Balb. *d. q.5. n.2. vers. nec respectu hæredis, & d. q.7. n.4* Corbul. *d. limit.31. n.3.* Gasp. Roderic. *d. q.17. num.3. & 103. qui multos allegant.*

14 Ita † vt ob veram malam fidem defuncti, nec etiam possint inchoare præscriptiunem hæredes ex propria eorum persona, prout possent illam inchoare, si defunctus fuisset dumtaxat in mala fide præsumpta. Balb. *in d. suo tract. de prescript. in 2. part. 3. par. princip. q.12. n.14. vers. 3. limit.* Alex. *in l. Pomponius, §. enim quis, n.22. ff de acq. possess.* Capic. *dec. 86. n.9.* Socin. iun. *cons.76 n.99. b.1.* Alex. Turramin. *in l. non puto, part.3. q.2. num.3. ff. de iure fisc.*

15 Quæ limitatio amplianda est etiam, † vt mala fides noceat non minus respectu præscriptionis totius census, quàm respectu præscriptionis partis illius, quoniam ita militat ratio peccati, in qua est fundata limitatio respectu partis, sicut respectu totius vt concludit Bald. *d. q.7. n.4. refert* Gig. *d. suo tract. de pension. d. q.84. n.1.* Ioan. Bapt. Bou. *d. gl.19. n.224. & seq.*

16 Limitatur tertiò. † vt nunquam currat præscriptio, quando census fuit solutus ab eo, qui illum imposuit, licet non soluerit is, ad quem peruenit fundus, super quo census ipse constitutus, & collocatus fuit, & illum tanquam liberum, & nulli oneri obnoxium possedit, Cassan. *d. rubr.11. Des censes, §.2. sub n.3. vers. nunc succedit,* Foller. *d. verbo, huiusmodi, n.108.* Boccac. *in suo tract. de censibus, par.2. n.90.* Scapucc. *in suo tract. de Saluiano interd. lib.2. q.21. n.2. in secunda declaratione versicul. vnde hac ratione creditor facit,* Federic. Martin *dict. suo tract. de iure censu, cap.8. n.167. & seq. & n.171. & seqq. vbi comprobat, & contrarium respondit.*

Cùm † enim dictus census fuerit solutus ab eo, qui 17 censum imposuerat, & sibi vendiderat, vtique non potest agere contra eum, qui fundum suppositum diù possedit, & propterea non potest dici negligens, ita vt contra ipsum potuerit currere præscriptio, quæ non currit contra non valentem experiri, *l.1. §. si quis autem ff. de itin. actuque priuato, l. fin. C. de annal. except. & latè prosequuntur* Cassan. & Foller. *in locis proximè allegatis,* & hic reprehendenda sunt ea, quæ plenè ad hoc propositum diximus *supra par.2. cap.2. q.5. art.9. nunc q.98. n.59. & seq.*

SVMMARIA.

1 *In prestationibus annuis prascribendis, quod requirantur indistinctè tot prascriptiones quot sunt anni, voluit Martin. Glosator, & sequaces.*

2 *Quod indistinctè sufficiat vnica prascriptio, voluit Bulg. Glosator, & aly multi.*

3 *Annua prastationes, ex vltima voluntate vt prascribantur, tot requiruntur prascriptiones, quot sunt anni.*

4 *Legatum annuum pro primo anno est purum, pro sequentibus, est conditionale.*

5 *Prascriptio in obligationibus conditionalibus incipit currere dumtaxat, à die purificata conditionis.*

6 *Legata annua tot sunt, quot sunt anni pro quibus debentur.*

7 *In prastationibus annuis, qua ex contractu debentur, vnica est stipulatio, & obligatio.*

8 *In prastationibus annuis ex contractu vnico, sufficit prascriptio pro tempore futuro.*

9 *Ampliatur si obligatio ab initio fuit pura, etiam quod solutio, & exactio esset dilata in diem, vel sub aliqua conditione suspensiua.*

10 Limitatur *si tempore facta obligationis stipulatio sit concepta per verba importantia distributionem temporum.*

11 *Dummodo sit facta expressa dinumeratio temporum, nec sufficit distributio comprehensa in generalitate verborum.*

12 *Distributio temporum non inducit pluralitatem obligationum, nisi fiat expressa dinumeratio temporum.*

13 Limitat. 2. *si debitor interpellatus vt soluat non negauit, sed ob inopiam distulit, nam lapsus triginta annorum prodest quo ad præteritos fructus secus quoad futuros. Quod tamen auctori non placet*

14 *Obligatio in contractu census ab initio est pura, sed exactio differtur ad certum tempus.*

Declaratur, vt n.17.

15 *Hypotheca locatoris super bonis conductoris oritur in principio contractus tempore quo fit conductio pro omnibus annis affictus.*

16 *Prascriptio in contractu census, quod vnica sufficiat etiam respectu temporis futuri, volunt multi.*

17 *Contrarium respectu temporis futuri, voluit Rota.*

Etiam respectu tertij possessoris conuenti Saluiano, numet. 21.

18 *Contractus census habet in se conditionem, quod sit redimibilis ad voluntatem debitoris.*

19 *Contractus censualis non dicitur resolutus, non facta redemptione census, vel aliter eo non extincto.*

20 *Hypothecaria, & Saluiane prascribitur decem, vel viginti annis.*

22 *Obligationis natura, non mutatur ex mutatione persona.*

23 *Prascriptio longi temporis est inducta odio creditoris negligentis, & fauore possidentis.*

24 *Negligentia creditoris conditionalis non potest conside-rari, nisi post purificatam conditionem.*

Præscriptio in contractu census, an prosit quoad fructus decurrendos.

QVÆSTIO CXVIII.

aliàs part. 3. cap. 1. qu. 8. art. 2.

EX conclusione firmata in præcedenti articulo non leuis suboritur difficultas. An præscriptio de qua loquuti fuimus, & quam conclusimus currere contra dominum census negligentem exigere annuas responsiones censuales per longum, & longissimum tempus prosi: non solum quoad cen.us præteritos, verum etiam quoad futuros, de qua in hoc articulo est differendum.

Et quooiam istius difficultatis resolutio videtur pendere à resolutione alterius, videlicet: an ad præscribendas annuas præstationes sufficiat vnica præscriptio pro omnibus annis, an verò tot requirantur præscriptiones quot sunt anni, ideò de illa est in primis videndum, circa quam tres reperio Scribentium opiniones.

1 Prima † est. quod indistinctè tot requirantur præscriptiones, quot sunt anni siue præstatio sit facienda vigore obligationis orientis ex vltima voluntate, siue oriatur ex contractu inter viuos, quæ sententia fuit originalis Mart. Glosatoris, & *eam sequutus fuit* Fulgos. *cons. 164. n. 1.* Butr. *in cap. peruenit, num. 27. ext. de censib. Capella Tolos. deci. 343.* Boër. *qui testatur de commum dec. 336.* Boccac. *in suo tract. de censib. par. 3. n. 67. & magis communiter Vltramontani, teste* Guid. Papa *decis. 406. ad finem.*

2 Secunda † fuit opinio superiori ex diametro contraria originalis *Bulgari*, etiam *Glosatoris*, quod indistinctè sufficiat vnica præscriptio in omnibus præstationibus annuis, siue debeantur ex vltima voluntate, siue ex contractu inter viuos, quam amplexi sunt multi, quos refert Boer. *d. dec. 336. n. 2. & in propriis terminis* Federic. Martin. *in suo tract. de iure cens. cap. 8. num. 147. 150. 157. & seqq.*

3 Tertia † autem fuit sententia inter istas media distinguens debitum annuum ex vltima voluntate à debito annuo, & contractu inter viuos, scilicet, quod in debitis annuis orientibus ab vltima voluntate verior sit opinio Martini, quod tot requirantur præscriptiones, quot sunt anni quæ videtur fundata.

4 Primò † quia legatum annuũ licet pro primo anno sit purum, attameo pro sequentibus annis est conditionale, *l. si Stichum, §. stipulatio, ff. de verb. oblig.* In † obli-
5 gatiooibus auté, & debitis conditionalibus non incipit præscriptio nisi à die purificatæ conditionis, *l. cum notissimi, §. illud C. de præscr. trigin. vel quadrag. ann.* Corn. *cons. 43 n. 7. & seqq. lib 2.* quam rationem amplectitur, & in ea conuenire omnes, dicit Gasp. Rod. *in suo tract. de ann. redditib. lib. 1. q. 17. n. 102.*

6 Secundò, † quia in legatis annuis tot sunt legata quot sunt anni, *l. Senatus, §. fi. ff. de donat. causa mort.* & ideò legato in aonuo non potest præscribi, nisi de anoo in annum, & pro illis tantum annis in quibus fuit cessatum in solotione per spatium triginta anoorum.

7 In † præstationibus autem debitis ex contractu inter viuos quia vnica est obligatio, & stipulatio *d. l. Se-*
8 *natus. §. fin. & d. §. stipulatio.* Quod vnica sufficiat † præscriptio tàm pro præteritis . quàm pro futuris præstatiooibns *cap. de quarta, ext. de præscr.* quam sententiam ita distioguentem tenuit, Gloss. *in dict. l. cum notissimi, § in his, verbo, cuiusque vers. in dic tertio, C. de præscr. trigint. vel quadrag. ann. & ibi* Bart. *num. 2. & illam amplexi sunt* Crauet. *in suo tract. de antiq. tempor. par. 4. §. materia, sub num. 36.* Boer. *d. dec. 336. num. 3. & Scribentes communiter, in l. de pupillo, & § si pluribus, ff. de noui oper. nunc. vbi* Alex. *n. 6.* dicit eam esse tutiorem quam sequuti etiam sunt, Signor. *cons. 31.* qui respondet contrariis, Abb. *in cap. audiuit, n. 36. ext. de præscr.* Balb. *in suo tract. de præscr. in 4. part. 4. part. princip. q. 4. n. 2.* vbi alios coogerit *sub num. 3. vers. Inde etiam* Cassan. *ad consuet. Burgund. rubr. 11. Des censes, §. 2. num. 34. vers. sed quaro, & num. 45.* Foller. *in pract. cen. in verbo, huiusmodi, n. 107.* Aufre. *ad Capel. Tolos. dec. 343.* Ias. *cons. 7. num. 5. vers. & tenendo hanc lib. 1.* Gig. *in suo tractat. de pension. q. 83. num. 7.* qui testatur de magis communi, prout etiam talem profitetur Anton. Gomez. *var resol. tom. 2. cap. 11. num. 55.* vbi contrariis respondet Corn. *cons. 181. num. 72. vers. quod & tertio,* iunctis dictis ibi per eum *num 76. lib. 2. & consil. 22. num. 23. lib. 3* vbi dicit non esse locum disputationi, nec ab ista opinione in consulendo, & iudicando esse recedendum, Surd. *cons. 302. numer 8. lib. 3.* Mar. Anton *var. resolut. lib. 2. resolut. 5. num. 9* & in propriis terminis eam sequitur, & magis communem profitetur, Decian. *cons. 2. num. 39. & seqq. lib. 1.* Qui licet hoc dicat in ratiooe dubitandi, in solutione tamen, contrariorum *num. 190. & seqq.* hanc opinionem non impugnat, sed aliter respondet, eandem sententiam respectu præscriptionis annui census amplectitur Andr. Gail. *pract. obseru. lib. 1. conclus. 73. num. 1. vbi multos allegat, &* Bernard. Greu. *in addit. numer. 1.* Mysinger. *singular. obseru. centur. 3. obseru. 13.* [Aretin. *consil. 101.* Eman. Rodriq. *in explicat. motus propry* Pij V. *super form. creand. cens in 5. condit.* Parlador. *lib. 1. rer. quotidian. cap. 1. §. 12. num 5. 7. & 41. & §. 15. num. 44. ad fin.* Anton. Gomez Iun. *in tract. de censib. ad mot. prop.* Pij V. *cap. 5. de extinctio. cens. n. 3.* Ioan. Gurtierrez, *pro magis comm. cons. 48. sub num. 13.*] Stephan. Gratian. *post hac scripta visus, Disceptat. Forens. tom. 3. cap 390. num. 3. & ea quam veriorem, & frequentiorem sequitur* Felician. de Solis, *in suis Commentar. de censibus tomer. 2. lib. 4. cap. vnico, num 14. in princip. & vers. nihilominus, & cum ea consuenit tra: fire* Rota. *v° coram* Put. *dec. 259. lib. 1. & coram* Mohed. *dec. 226. qua est 4. de præscrips. & coram* Illustriss. Cardin. Mellino, 13. *Iuny, 1603. in illa Romana fructuum census, qua est impressa post tract. decis 302. in fine, & coram* R. P. D. meo Vbaldo, 22. *Iuny, 1616. in illa Romana Salutant interdicti, qua est ibidem. dec. 303. num. 1. & aliàs sæpè, &* cum illa tanquam magis communi Ego quoque libentissimè pertranseo, quidquid Federic. Martin. *in d. suo tract. de iure cens. cap. 5. n. 84. & seqq.* hanc distinctionem impugnare conatus sit. Illam tamen quo ad illud caput quod respicit debita annua ex cootractu inter viuos ex mente Doctorum dupliciter limitandam esse censeo, & quidem primò, † vt non procedat quando debitum est in 9
sui origine, & à principio conditionale, quod sub conditione multiplicaretur , sed tantum habeat locum in iis debitis, pro quibus obligatio fuit orta, & purè facta tempore stipulationis, licet dilata sit exactio in diem, vel sub aliqua conditione purificanda suspensa per ea, quæ dicta sunt supra ex *l. cum notissim, §. illud, C. de præscrips. trig. quadr. ann.* Balb. *d. q. 4. in fine,* Aufr. *ad decis. Tolos. 343. n. 5.* Gasp. Roderic. *d. suo tract. de ann. redditib. lib 1 q 17. n. 101. ad med. vers. sicut reditus annuus, & voluit* Rota *in vna Romana census de Caffarellis, 9. Decembris, 1587. coram* b. m. Gypsio, *qua est post tractat. decis. 230. num. 11.*

Limit. secundò, † ex mente Ang. *in l. si Stichũ §. stipulatio, an fin. ff. verb. oblig* qui dicit hanc esse suam nouam 10
opinionem, per text. *in l pluribus, §. fin. ff. eod. tit.* si tépore stipulationis fuerit adiectum aliquod verbũ distributiuum temporum per dictionem quandocumq; vel similem

ſimilem. Quia tunc cenſentur eſſe plures diſpoſitiones,& ideò plures requiruntur præſcriptiones: quam ſententiam poſt Ang. *ſequuti ſunt* Iaſ. *in d l.de pupillo, §.ſi pluribus,n.4.ff.de noui oper.nunc.* Balb. *d.q.4. num 4.* Foller.*in d ſuu pract.cenſu.in verbo,huiuſmodi,num.105. ad fin.*Gigas *dictu queſt* 83. *num*.8. Mobed. *d.deciſ.*226. *numer.*1. Ioan. Bapt. Bon. *de ſtatut. Vrb. præſcr. gloſ.*19. *num.*220.

11 Hæc † tamen limitatio intelligi debet, vt procedat dumtaxat,quando eſt facta expreſſa dinumeratio temporum, vt ſentit Roderic. *dict. num.* 101. *ad fin. verſ. iam ſi ſtipulatio*, puto pro primo,ſecundo, & tertio anno,& ſic deinceps, ſecus ſi non ſit facta dicta expreſſa, & ſpecifica temporum dinumeratio, ſed ſtipulatio fuerit concepta ſimpliciter per verba diſtributiua ſub vnica præſcriptione pro toto tempore,& diſtributiua ſub vnica verborum ſtructura, nam tunc ſufficit vnica præſcriptio pro toto tempore, & diſtributiuum nihil penitus operatur, vt ipſemet Ang *in d. §. ſtipulatio*, omnes inclinare fatetur, & aliter intellecta hæc limitatio communiter à Scribentibus reiicitur *in dict. §. Stipulatio, & ſignanter ab* Alexan. *numer.* 6. *imò latè* Roman. *num.*14. *cum duob. ſeqq.* Iaſ. *numer.* 13. Seiſell. *num.*30. quorum opinio comprobatur ex *d. l.pluribus*, vbi I.C. loquitur in caſu in quo fuerat facta expreſſa, & ſpecifica temporum dinumeratio,vt declarant Doct. *in d.§.Stipulatio, maximè* Iaſ. *d.num.*13. *& ibi* Pancirol.
12 *ad Bart.* dicit, quod ſecundum iura noſtra † diſtributio in tempora non inducit pluralitatem, niſi fiat expreſſa dinumeratio temporum, adducens pro hoc Bart. *in l. Centurio, numer.*26. *ad fin. verſ. quoniam ſecundum iura noſtra, ff. de vulg. & pupill. & declarat etiam* Tob Non.*in §.at ſi ita, num.*2. *verſ.non obſtat, Inſt. de verb.oblig.*

Limitat alio modo eandem concluſionem Federic.
13 Martin.*d.cap.5.n.*101 *& ſeqq.*† quando debitor annuæ præſtationis, & annui redditus non negat ſe eſſe debitorem, immo hoc confitetur, ſed vel ob inopiam, vel aliam cauſam non ſoluit: nam triginta annis nullam penſionem præſtet, vnica tantum præſtatio ea nimirum, quæ ante triginta annos cæpit deberi, præſcriptione triginta annorum eſt ſubiecta, remanente iure exigendi eas annuas penſiones, quæ à viginti nouem, viginti octo,viginti ſeptem,viginti ſex,& paucioribus anni cæperunt deberi quod pluribus nititur ibi comprobare,ſecus autem ſi debitor interpellatus, vt ſolueret negauit atque creditor triginta annos, quibus amplius debitorem non interpellauit effluere paſſus eſt: eo enim caſu vniuerſum ius annuæ præſtationis vnica præſcriptione eſſe extinctum affirmat *ibi* Martin *n.*94. *cum pluribus ſeqq.* & ſeptem fundamentis nititur id aſtruere. Quod etiam tenendum eſſe quando non apparet debitorem annui cenſus fuiſſe interpellatum affirmat, ſi cenſum neget: nam eo quoque caſu ab vniuerſo iure ſenſus, etiam quo ad futuras præſtationes præſcriptione triginta annorum immunem, & liberum fieri dicit *ibi,num.*104.

Cæterùm hæc Martini traditio mihi placere non poteſt ob malam debitoris fidem, inſurgentem maximè ex interpellatione ſibi facta, ob quam nullo tempore currit præſcriptio, *cap.fin. de præſcr. cap. poſſeſſ.de reg.iur.lib.*6. Quod ſentiens ipſe Feder. *cap.5.n.*113.declarat dicta per ſe procedere vel inſpecto iure ciuili quod in præſcriptione longiſſimi temporis triginta, vel quadraginta annorum bonam fidem non requirit, vel in iis caſibus in quibus de iure canonico bona fides præſumitur quos recenſet. Couar.*in d.cap.poſſeſſor. par.*2. §.8.

Tranſeundo itaque in hoc articulo principali cum hac tertia, & vltima opinione diſtinguente, ſecundum quam annuæ præſtationes,& annua debita ex contractu puro vnica extinguuntur præſcriptione etiam pro tempore futuro facilis videtur reſolutio propoſitæ principalis difficultatis; an in præſcriptione iuris exigendi annuum cenſum ſufficiat vnica præſcriptio, an verò requirantur plures.

Cùm † enim in venditione cenſus vnica ſit obliga- 14
tio ſoluendi annuas reſponſiones cenſuales futuris aduenientibus temporibus, ſed ſola illarum exactio differatur de anno in annum,vel de ſemeſtri in ſemeſtre, prout mutabuntur, videtur quod dicta obligatio ſit
pura,& ortum trahat de tempore venditionis.vt † di- 15
ci ſolet de obligatione ex hypotheca,quæ contrahitur ad fauorem locatoris ſuper bonis conductoris pro ſolutione affictus pro omnibus annis pro quibus fuit facta locatio ſub vnica verborum ſtructura, & conceptione Natta, *conſ.*584. *n.*1.*& ſeq lib.*3. Iaſ.*in l.diuortio, n.*37. *ff. ſol. matr.* Neguſ. *in ſuo tract. de pignor. & hypot. p.*5. *memb.*1.*n.*11. *& ſeqq.* Menoch *con.*381. *n.*14 *lib.*4. Magon. *deciſ.Lucenſ.*69. *numer.*15. *& ſeq.* Rota *diuerſ. dec.*679.*num.*7.*& ſeqq. par.*1. Et propterea videtur pri-
ma conſideratione concludendum, † quod ad præſcri- 16
bendum iuri exigendi annuum cenſum etiam reſpectu temporis futuri vnica ſufficiat præſcriptio, quæ incipiat à die qua primum fuit ceſſatum à ſolutione, Bald.*in d.l.cum acutiſſimi §. ex his, C. de præſcript.*30. *vel* 40.*ann.* Balb.*in d.q.*4. *n.*2 Foller. *in d.verbo, huiuſmodi, num* 105 Gig.*d q.*83. *num.*7.*& pro communi,* Decian *d. conſ.*2.*n.*19 *& ſeqq.lib.*1. Roder.*d.q.*17. .101.*& ſequitur* Aluar. Valaſch. *conſult. tom.* 1. *conſult.* 49. *numer.* 46. *& ſeqq.*

Cæterùm † ab hac ſententia retrahit me auctori- 17
tas Rotæ *non ſolum coram* Put *deciſ.*259. *num.*1 *& ſeqq. lib.*1.*& coram* Muhed.*d.deciſ.*226. ea ratione,quia licet venditor cenſus obligetur ab initio tempore ſtipulationis pro omnibus præſtationibus & reſponſionibus omnium ſequentium annorum, & poſſit ab initio conueniri etiam pro fructibus maturandis in futurum, non tamen poteſt exigi pro decurrendis, vt vnica ſolutione omnes ſoluat ſed cogi debet de anno in annum, vel de ſemeſtri in ſemeſtre, prout tempore venditionis cenſus inter partes conuentum fuerit. Et ideò cùm non valenti agere non currat præſcriptio, vt dictum fuit; concludendum eſt, quod quo ad fructus cenſus decurrendos, quorum ſoluendorum dies non venit.nec ceſſit, non poſſit dici completa præſcriptio. Sed etiam *coram* b. m. Gypſio, *in illa Romana cenſus de Caffarellis, 9. Decembris*, 1587. *quæ eſt in fine, tractat. deciſ.*230. *num.*12.*& coram* Illuſtriſſimo Cardinali Mellino, 13. *Iunij*, 1601. *in illa Romana fructuum cenſus, quæ eſt ibidem dec.*102. *num.*1. *& coram* R. P. D. meo Vbaldo. 23. *Iunij* 1614. *in vna Vormatienſi cenſus, quæ ibid eſt deciſ.*304 *num.*2. [*& coram* Reuerendiſſimo D.Coccino Decano, *in Romana palatij,* 30. *Aprilis*, 1627.*deciſ.*487. *num.*4. *& ſeq poſt tractat. vbi allegat dictam deciſionem coram* Gypſio *in Romana cenſus. de Caf-
farellis poſt tract.dec.*230.] Ea ratione. quod † contra- 18
ctus cenſualis habeat in ſe conditionem [ſi cenſus non redimatur, cùm] cenſus ſit redimibilis ad voluntatem, & arbitrium venditoris, & debitoris illius, & quod propterea ante declarationem dictæ voluntatis non poſſit dici nata actio. Pacif. *in ſuo tractat. de Salu. Interd. inſpect.* 2. *cap.*2. *n.*292. ſecundum nouiſſimam impreſſionem [Quam rationem conſiderauerat Rota *coram* Mohed.*dec.*226. *quæ eſt* 4. *de præſcript. ad fin. ibi. illud idem procedit in contractibus conditionalibus præſtationis annuæ.*] vnde nec poſſit etiam tractari de illius præſcriptione quo ad cenſus futuros, ſed dumtaxat quo ad præteritos Bal.*conſ.*316.*n.*4.*lib.*3. Soc iun. *conſ.*80. *n.*24. *lib.*3. qui in dicta deciſione non fuerunt allegati. Licet autem quo ad præſcribendum cenſus præteritos ſufficiat,reſpectu omniũ, curſus triginta annorum exceptus à die,quo ceſſatum fuit in ſolutione,vt ſupra concluſum fuit; Ius tamen petendi fructus cenſus in

19 futurum non potest dici sublatum, cum † contractus ipse censualis (ex quo ius illud exigendi, & obligatio soluendi oritur) non sit resolutus non facta per venditorem illius, vel eum, qui ad fructuum dicti ceosus solutionem tenetur redemptione, vel aliter non extincto censu.

Et quamuis secundum opinionem. quam tenuit *Rota*, & nos ob illius auctoritatem amplectimur; hæc videantur procedere absque difficultate, si præscriptio obiiciatur à principali debitore census, vel ab eius vniuersali hærede, quorum respectu conditio impedit natiuitatem actionis ante purificatam conditionem, vt dictum est, secus tamen dicendum videtur, si obiiciatur à tertio possessore conuento hypothecaria vel Saluia-
20 no interdicto, quibus simpliciter præscribitur lapsu decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes, *l.1.& 2.Cod. si aduers.credit. præscr. oppon. & ibi* Gloss.*& communiter Scribentes*, Pacific. *d.cap.2. n.2-2* Felician *in d.suis Commentar. de censib tom 1.lib 3.c.4. num.12. & tom.2.eod. lib.3 & cap.4. num.*18. Mari Antonin. *variar. resolut.lib.2.resolut.5. num.2. & nos diximus supra part.2.cap.2. quæst. 5. art.9. nunc quæst.98. & testata fuit sæpius* Rota, *& maximè in illa Romana Saluiani Interdicti, 22. Iunij, 1616. coram* Reuerendiss.P.D. meo Vbaldo, *quæ est impressa post tract. dec.303.num.3.* prout in hac materia dictam distinctionem recipere videtur eadem Rota *tam coram* b.m.Cardin. Mantica, *quam coram* bon. mem. Iusto, *in decisionibus, quæ reperiuntur post* Pacific.*decis.85.& 86.secundum eandem impressionem.*

21 Illa † tamen distinctio non videtur in proposito
22 amplectenda, tum † quia ex mutatione personæ non videtur quod mutari possit natura obligationis orientis ex contractu censuali, qui, vt diximus est conditionalis, & per consequens non potest contra eam nasci obligatio, nec incohari præscriptio, nisi à die qua potuit agi, vt latè demonstratum fuit *dict.art 9.* tum quia sumus in præscriptione longi temporis decem, vel viginti annorum, quæ † fuit introducta partim odio ne-
23 gligentis, partim fauore possidentis, vt dicit Balb *in d. suo tract de præscr. par.2.q.1. num.1.& in propriis nostris terminis* Cassan.*ad consuetud. Burg. rubr.11. Des censes,*
24 *§.2. num.41.* In † obligationibus autem conditionalibus non potest considerari negligentia creditoris, nisi à die qua purificata conditione, ipse potuit agere, vt dictum est, tum demum, quia contrarariam sententiam communiter amplectantur Scribentes, vt post multos testatur Odd. *consil.82. num.39. & seqq. lib.1.* refert in terminis nostris Felician.*dict.tom.2.lib.3.cap 4.num.18. vers.ego tamen, & nos diximus supra dict.art.9.num.50.& seqq.* meritò, &c.

SVMMARIA.

1 *Censu redempto cessat omnis obligatio soluendi illum tam realis respectu rei suppositæ.*
2 *Quam personalis respectu obligationis personalis.*
[*Redemptio census extinguit omnia eius vincula perinde ac si nunquam facta essent.*
Censu quomodocunque resoluto fructus illius licitè recipi non possunt.
Pretium census eo resoluto, remanet penes debitorem, tanquam simplex, & purum mutuum.
Fructuum ad acquisitionem in materia vsuraria non sufficit bona fides.
Fructus ex censu extincto non debentur.
Et quatenus soluantur repeti possunt.]
3 *Fideiussor census liberatur sequuta census extinctione.*
4 *Fideiussor censetur præstitus, secundum naturam contractus in quo accessit.*
6 *Etiam quod sit fideiussor euictionis.*
[*Dominus census si in causam extinctionis recipiat illius pretium cum obligatione de restituendo illud prioribus, & potioribus creditoribus debitoris census, remanet penitus extinctus census.*
Census non reuiuiscit si dominus census vigore suæ obligationis pretium, quod in extinctionem census receperat, restituat debitoribus creditoris census.
Limit. *si illud restituat ipsi debitori census puta quia titulus extinctionis reducatur ad non titulum.*
Dominus census coactus restituere pretium census creditoribus debitoris census, illud ex æquitate recuperat ab ipso debitore vnacum fructibus decursis ante extinctionem.]
7 *Census fundatus super censu, cessat redemptio primo censu.*
8 *Fructus census debentur pro ea rata pro qua census non fuit redemptus.*
9 *Dissolutio census potest fieri in qualibet parte anni.*
10 *Censu redempto in medio anni quod fructus illius debeantur pro toto anno, voluit Bonus.*
11 *Verior est sententia, quod debeatur pro rata temporis.*
12 *Pactum quod si redemptio census fiat solum semestre dominus census non teneatur compensare fructus indebitè perceptos cum sorte est illicitum.*
13 *L. qui Romæ, in princip. ff. de verbor. obligat. Intellectus.*
14 *Feller.in sua tract. cens.reprehenditur.*
Defenditur, n.16.
15 *Pactum quod fit inter emptorem, & venditorem census de illo non redimendo nisi lapso biennio est illicitum.*
17 *Dominus census recipiens sortem absque protestatione de non præiudicando sibi quo ad fructus non solutos, sibi non præiudicat.*
18 *Fructus census peti possunt iure actionis.*
19 *Vsura quæ peti possunt iure actionis non censentur remissæ per receptionem sortis.*
20 *Secus si peti possunt solum per Iudicis officium.*
21 *Fructus census ex contractu nullo adeo sunt indebiti, vt repeti possint, etiam extincto censu.*
22 *Fructus ex contractu censuali nullo, non possunt licitè recipi etiam à sponte soluentibus.*
23 *Fructus census indebitè soluti, qua actione repetantur.*
24 *Bona vsurarij non sunt hypothecata pro restitutione vsurarum.*
25 *Dominus census conuentus pro restitutione fructuum illius indebitè, & illicitè perceptorum, si litem sustineat, debet in expensis condemnari, non obstante eius errore.*
26 *Probabilis error excusat à condemnatione expensarum.*
27 *Dominus census qui recipit fructus census post illius extinctionem, nullo potest probabili errore excusari à condemnatione expensarum, si litem super restitutione illorum sustineat.*

De aliquibus, quæ ex census resolutione, & post illam consequuntur.

QVÆSTIO CXIX.

aliàs part. 3. cap. 2.

VIdimus supra in primo capite huius tertiæ partis principalis, quibus modis extinguitur, & resoluitur census, sequitur, vt pro complemento huius nostri Tractatus aliqua breuiter dicamus de iis, quæ ex huiusmodi extinctione, & resolutione, & post illam consequuntur, quorum pleraque collegimus ex iis,

quæ

quæ aliis in partibus huius Tractatus pertractata fuerunt.

1 Ex resolutione autem, † & extinctione census illud præcipuum sequitur, quod inde resultat omnimoda liberatio à quacumque obligatione soluendi censum tam reali respectu rei subiugatæ, quæ ab onere impositionis census remaneat penitùs liberata Bon. *in suo tract. de censib. art.* 81. *num.* 114. Boccac. *in simili suo tract. part.* 2. *num.* 115. *& dixit* Rota *coram* b.m. Cardinali, Blanchetto, 16. *Decembris*, 1594 *in illa Vrbeuetana census, qua est impressa, post tract. dec.* 82. *coram* bo.m. Litta, 23. *Iunij*, 1600. *in illa Romana Salmiani Interd. qua est ibidem dec.* 272. *num.* 3. *&* 5.

2 Quàm † personalis respectu obligationis personalis qua debitor census est obstrictus, nam ipsemet debitor census liberatur ab onere soluendi annuas responsiones censuales in futurum. Bon. *dict. tract. art.* 93. *numer.* 126. *& voluit* Ludouic. Valazq. *de Auend. de censib. Hispan. cap.* 101. *num.* 1. *ad fin. & dixit* Rota *coram* R.P.D. meo Dunozet. 10. *Iunij*, 1613. *in illa Romana pecuniaria, qua est post tract. dec.* 270. *n.* 3. *vers. quo vero, & num. seqq.*

[Quæ conclusio est amplianda, vt procedat non solum quando census extinguitur per actum retrosimilem, de qua extinctione dictum fuit latè supra *in tract. hac* 3. *par. cap.* 1. *q.* 3. *per tot. & signanter, art.* 1. quia per census redemptionem extinguuntur omnia vincula perinde ac si nunquam facta fuissent, vt dicit Giurb. *dec. Regn. Sicil.* 79. *num.* 29. *part.* 1. *allegans ita in terminis respondentem* Casanat. *cons.* 8. *num.* 5. *& consil.* 9. *num.* 56. *& nos diximus supra hoc eod. cap. num.* 1. *vbi multas* Rotæ *decisiones retulimus, quibus addi possunt alia, & signanter in illa Romana fructuum dotis*, 14. *Maij*, 1612 *coram* R.P. D Manzanedo, *qua est post tract. dec.* 336. *num.* 1. *& in vna Ariminensi census* 26. *Iunij* 1620. *coram* R.P.D. Remboldo, *qua ibid. est dec.* 351. *num.* 1. *& in vna Romana census coram* Bubalo 3. *Iulij*, 1589 *quæ est ibid. decis.* 356. *num* 2. *& in vna Farfensi pecuniaria* 25. *Maij*, 1618. *coram* R. P.D. Pamphilio, *qua est ibid. dec.* 396. *numer.* 2. *& in ead. causa coram* R.P.D. Buratto, 27. *Iunij*, 1622. *qua ibid. est dec.* 419. *num.* 2. *& in vna Vrbeuetana censuum coram* R. P.D Cauall. 9. *Iunij*, 1623. *qua est ibid. dec.* 404. *num.* 1. *& coram* R.P.D. Dunozetto *in vna Romana fructuum census* 19. *Nouembr.* 1614. *dec.* 505. *num.* 6. *post tract.*

Quod in tantum est verum, vt eo casu fructus dicti census nec debeantur quidem ratione interesse, resoluta enim obligatione quo ad sortem cessat quoque obligatio ad interesse tanquam illius accessorium Rota *Ianuen. decis.* 61. *num* 1. *& dec.* 200. *num.* 5. *vt dixit* Rota *in d. Romana fructuum census coram* Dunozetto. *n.* 7.

Sed etiam si cessauerit cursus fructuum census ob aliquam aliam causam, prout ex multis causis alios cessare demonstratum fuit supra *in tract. hac* 3. *par. cap.* 1. *per tot. & signanter quæst.* 3. *art.* 5. *& ibi in addit. num.* 19. *cum multis seqq.*

Et certum esse dixit Rota *coram* bo. me. Vbaldo *in Romana pretij viridarij* 2. *Decembris* 1622. *qua est post tract. dec.* 546. *num.* 1. Quod censu extincto nulli debentur fructus, *& eadem* R[ota] *in vna Rauennatensi censuum coram* R.P.D. Burand[o] [.] *Iulij*, 1630. *qua est ibidem dec.* 545. *n.* 2. dixit quod ex censu extincto, ex eo quod fundus ob inundationem aquarum erat effectus omnino infructuosus nulli debebantur fructus, & quatenus soluerentur poterant repeti.

Nam quomodocunque cesset cursus fructuum census, & proinde obligatio illos soluendi, si dominus census eos exigat, & recipiat; non potest illos licitè retinere. Nam illius pretium remanet penes debitorem tanquam simplex, & purum mutuum, ex quo nulli fructus deberi possint, vt sæpius dictum fuit iuxta illud Apostoli: *mutuum dantes nihil inde sperantes.* Et cùm versemur in materia vsuraria, ad acquisitionem dictorum fructuum non prodest bona fides, vt post multos dixit Rota in illa Romana census de Mutinis coram b.m. Card. Sacrato, *qua est post tract. dec.* 129. *n.* 1.]

Quod † quidem procedit non solum respectu ipsi- 3
usmet debitoris census, verum etiam respectu fideiussoris, qui in contractu censuali accessit nam extincto, & resoluto censu amplius non tenetur, vt fuit dictum *supra hac ead. par.* 3. *cap.* 1. *q.* 7. *n.* 6. *& seq* fideiussor enim
† intelligitur præstitus secundum naturam contractus 4
censualis, supra quo fuit adhibitus Ruin. *post alios allegat cons.* 146. *num.* 5. *lib.* 1. & ideo sicut eo casu principalis imponens ad nihil aliud tenetur, quam ad restitutionem sortis erogatæ, & receptæ respectiuè pro pretio dicti census venditi, & censu redempto, vel aliter resoluto remanet penitùs liberatus. vt ibi diximus, eodem modo fideiussor ad aliud teneri non potest, sed re-
manere debet omnino liberatus, † cum non teneatur 5
plus, quàm suus principalis *l. Græce, §. illud, ff. de fideiuss.*
etiam † quod esset fideiussor euictionis Paris. *cons.* 111. 6
in pr. c. lib 4 & diximus *dict. q.* 7.

[Et ista conclusio est adeò vera, vt si creditor, & dominus census recipiat pecunias, pro illius extinctione, sed cum obligatione de restituendo illas creditoribus anterioribus, & potioribus ipsius debitoris census, quo casu census ipse remanet penitùs extinctus, & resolutus, *vt dixit* Rota *in vna Romana census* 20 *Febr.* 1612. *coram* R.P.D Pamphilio, *qua est post tract. dec.* 411. *per tot. & in vna Romana census, seu drogheria coram* R. P D. Dunozetto, 14. *Decembris*, 1620. *qua ibid. est decis.* 384. *n.* 3. *&* 4 si postea contingat, quod iste molestetur à creditoribus, & cogatur illis pecunias illas in census extinctionem receptas restituere, licet possit agere primæua actione saltem ex æquitate, vt dixit Rota sæpius, & signanter *in d. Romana census, seu drogheria n.* 1. Attamen census ipse non reuiuiscit, ita vt in posterum currant, & debeantur fructus illius, sed æquitas operatur dumtaxat, vt is, qui pecunias acceptas restituit, possit recoperare sortem principalem census ab illius debitore, & consequi fructus antequam ipse pecunias extinctionem census reciperet decursas, vt dixit Rota, *in d. Romana census, seu drogheria n.* 4. & virtualiter repetiit in *eadem causa* coram eodem 8. *Martij*, 1622. *quæ ibidem est dec.* 384. *sub n.* 1. *& dixerat antea coram* R.P. D. Pamphilio *in illa Romana census* 20. *Februarij*, 1612. *qua ibidem est dec.* 411 *n* 3. *& seqq.*

Quod tamen non procederet si pecuniæ venirent restituendæ ipsi debitori census ex eo forte, quod titulus, per quem census fuit extinctus, & pretium illius restitutum, reduceretur ad non titulum Nam eo casu quilibet reuertitur ad sua primæua iura, vt apparet ex resolutione facta in Rota *coram* R.P.D. Pirouan *in vna Romana pecuniaria* 20 *Iunij*. 1614. *qua est post tract. dec.* 400. *num.* 15. *& seq.* Vbi cum fuisset subhastatus fundus censitus, & de illius pretio esset extinctus census, ad cuius manus dictus fundus peruenerat, fuisset condemnatus tanquam spoliator ad restitutionem fundi cum omnibus fructibus ab eo perceptis, & ipse conuerso ageret ad fructus census decursos, durante spolio. fuit per Rotam resolutum dictos fructus census deberi ea ratione, quia omnia redierant ad suum principium, & quilibet redit ad sua primæua iura.]

Verum enimvero occasione huius conclusionis contingit de nonnullis dubitari, & quidem primò, an redempto, vel aliter resoluto censu super quo alius census impositus, & fundatus fuit (prout fundari, & creari posse deductum fuit *supra part.* 1. *cap.* 4. *q.* 1. *art.* 5. *nunc. q.* 51.) cesset, & extinguatur etiam alter census su-
per eo fundatus, & constitutus. Et † partem affirmati- 7
uam veriorem esse existimo, ex quo census ille nouus remanet absque fundo, vt diximus in simili *sup. hac* 3. *part.* 1. *quæst.* 1 *art.* 1. *seu q* 99 *num.* 22. de censu imposito super censu antiquo, quod pereat si perit fundus antiqui census. Nam cùm remaneat absque fundo, necesse

est vt ipse quoque census super eo fundatus pareat. Et hanc eandem partem affirmatiuam non obscurè tenuit Ludou. Auend. *d. tract. cap. 54. num. 10.* qui dicit, debitorem huius noui census eo casu compellendum esse vel ad illum redimendum, vel ad fundandum, & constituendum illum super nouo fundo idoneo, & capace.

Secundò dubitatur, an si census pro parte redimatur, vel aliter resoluatur pro parte, debeantur fructus illius pro parte non redempta, & non resoluta. Quæ tamen dubitatio non magnam habet difficultatem, facilis enim est illius resolutio si repetamus ea quæ diximus *supra hac ead. par. 3. c. 1. q. 2. art. 1. nunc q. 103.* Ibi
8 † enim plenè deductum fuit redempta parte census ex partium consensu deberi fructus reliquæ partis non redemptæ, maximè vbi expressè actum fuit quod pro reliqua parte census non redempta fructus debeantur.

Tertia offert sese nobis non iniucunda dubitatio oriens ex iis quæ notat Nau. *in suo Commentar. de vsur. n. 127. q. 41. & reassumit* Boccac. *d. suo tract. par. 2. num. 59.*
9 dum firmauit † quod disdicta & redemptio census potest fieri in qualibet parte anni, & quandocunque debitor cẽsus voluerit, quod videtur etiam fuisse de mente Pij V. *in sua Bulla super forma creandi cens. in vers. cum verò redditione pretij reditus extinguendus erit, &c.* & maximè in illis verbis *volumus nihilominus quandocumque reditum extingui posse &c* quia licet census sit de sui natura perpetuus, est tamen redimibilis venditore volente, vt dixit Rot. *coram* b.m. Gypsio, 28. *Martij* 588. *in vna Romana census de Caffurellis, quæ est impressa post tract. dec* 305. *n. 2.* Modò contingit quod debitor census illum redimit non in fine anni (qui incipere debet à die factæ per eum venditionis eiusdem census sed in aliqua anni parte. Dubitatur an teneatur ad solutionem fructuum dicti census pro integro anno, an verò dumtaxat pro rata dicti anni, qua census durauit.

10 In qua † dubitatione licet prima consideratione videretur concludendum fructus census soluendos esse pro toto, & integro anno, argum. *l. qui Romæ, in princ. ff. de verbor. oblig. & sentiunt* Bon. *in suo tract. art. 85. numer. 128. & nonnulli alij relati a* Felic. de Solis, *in suis Comment de censibus tom 2. libr. 4. cap. vnico, n. 7. vers. prima, &* Gasp. Roderic. *in suo tract. de ann. redditib. libr. 2. quæst. 15. n. 76.*

11 Attamen † contrariam opinionem existimant veriorem plerique alij non solùm, quia eam in practica seruari testatur Cagnol. *in l. 2. n. 45. & 77. C. de pact. int. empt. & vend. & sequitur* Foller. *in suu Pract. Censuali, in verbo, instrumentum gratia, n. 69.* Sed etiam quia ita de iure sentiendum esse affirmant Couar. *var. resolut. lib. 1. cap. 15. n. 10.* Ludou. Molina. *in suo tract. de contract. part. 2. disp. 390. n. 4.* Fernand. Rebell. *in suo tract. de oblig. Instit. lib. 1. q. 6. n. 23.* Io. Bapt. Costa, *in suo tract. de Ration. & considerat. Rota, q. 108. n. 1.* Federic. Mart. *in tractat. de iure cens. cap. 6. n. 384. & alij multi, quos refert.* Felician. *d. cap. vnico, n 7. vers. tertia opinio. Quibus addantur post hæc scripta visi,* Nicol. Intrigl. *sup. Bul de censib. q. 74. num. 2.* Matt. Bonacin. *de contract. disp. 3. q. 4. puncto vnico, n. 32. vers. addit* Ludou. Auend. *d. c. 102. n. 3. ad fin.* vel quia in hoc contractu emitur ius ad pensionem annuam, & ideo est soluenda pro rata temporis anni, vt dicit Molina *d. n. 4. paulo post princ. vers. ratio est.* Vel quia isti annui redditus non debentur ratione fructuum prædij subiugati; sed ratione pretij, quo empti fuerunt vndè sunt diuidendi inter emptorem, & venditorem, *vt ex* Bal. *in c. cum* M. Ferrariensis, *col. 2. vers. nota quod nomine, n. 5. ext. de constitut. dicit.* Couar. *d. n. 10.* vbi *num. 11.* propter eandem rationem id extendit etiam ad annuos reditus fructuarios quod solui debeant pro rata temporis, & non pro integro anno. Vel quia si census deberentur pro toto anno sequeretur quod dominus census frueretur pro integro anno reditibus, ac pretio, quo pro absurdo reputat Felic. *d. vers. tertia opinio, in fine,* ibi expédi etiam solet Et cum hac opinione transeundum omnino censeo, non solum quia est receptissima, & vsu frequentissima, ideoq; amplectenda in iudicando, & consulendo, verum etiam quia ita videtur sensisse Pius V. *in d. sua Bulla,* dũ ibi disponit quod debitor census post duos menses à die factæ per ipsum disdictæ census, & denunciationis futuræ redemptionis illius, possit quandocumque censum illum redimere, nam ad effectum vt illa facultas redimendi sit debitori census proficua dicendum est, quod non solum à die factæ realis, & effectualis redemptionis census, sed immo ab vltima die dictorum duorum mensium disdictæ, facto legitimo deposito, secundum ea, quæ diximus *supra hac ead. par. 3. cap. 1. q. 3. art 9. nunc q 111.* liberetur ab onere soluendi annuam responsionem censualem pro tempore futuro, & sic quod non teneatur ad fructus census pro reliqua parte anni cepti tempore redemptionis, vel lapsus dictorum duorum mensium sed dumtaxat pro rata dicti decursa vsque ad dictam diem, & cum hac sententia transit etiam Tiraq. *de retractu conuent. §. 5.* Glos. 3. Nau. *in d. suo Comment. de vsur. n. 126. q. 42.* Boccac. *d. suo tract. par. 2. n. 60. facit* Peregr. *in suo tract. de fideic. art 49. num. 10 vers. aut constituta sunt, & alij multi, quos recenset* Felic. de Solis, *in d. vers. tertia opinio.*

[Quæ opinio videtur posse comprobari *ex resolutione facta in* Rot. *in illa Romana subhastationis* 10. *Maij,* 1613. *coram* b.m. Buratto, *dec 467. par. 8. post tract.* vbi fuit dictum quod fructus census subhastati decursi ante subhastationem, & venditionem spectant ad venditorem non autem ad ublatorem, & licitatorem, *quod repetitu in eadem causa coram eod* 10. *Nouemb. eiusd. ann. vt ibid. dec 468. n. 2. & seqq.*]

Quam † sententiam adeò veram existimauit Rota 12
coram b.m. Cardinali Blanchetto, 24. *Mai*, 1596. *in illa Eugubina, seu Perusina census, quæ est impressa post tract. dec. 115. n. 4.* vt affirmauerit esse illicitum, & vsurarium pactum quod si census redimatur post factam solutionem semestris, non teneatur dominus census compensare cum sorte principali fructus census, quo recepit pro rata temporis.

Ad *l. qui Romæ* † in contrarium ponderatam respon- 13
det Couar *d. cap. 15. n. 10.* Quod non potest adaptari casui nostro, in quo debitor census potest illum quandocumque redimere, nam in casu *d. l.* conuenerant inter se contrahentes, quod debitor non posset sortem restituere nisi lapso biennio, & nimirum si tenetur ad vsuras integri biennij, quamuis intra illud sortem restituat, quod pactum esse illicitum in contractu censuali demonstratum fuit, *supra par. 2 c. 1. q. 3. art. 7. seu q 59.*

Et hinc † apparet quod in terminis *dicta Bulla Pij* 14
V. est omnino reprehendenda, & reiicienda limitatio, quam ad hanc conclusionem tradit Foller. *in d. verbo, instrumentum gratia, n. 59.* videlicet, quod ea non procedat, quando inter emptorem, & venditorem census esset initum pactum de illo non redimendo, nisi lapso certo tempore: nam † tale pactum tanquam restringens facultatem redimendi est de directo contra dispositionem dictæ Bullæ & non caret suspicione vsurarum, cum dicta facultas debeat esse libera, & non coarctata ad aliquod certum tempus, vt sæpius dictum fuit, & signanter *d. art. 7.*

Non † inficior tamen quod hoc dictum *Foller.* posset 15
forte recipi iuxta terminos *d. l. qui Romæ* circumscripta dicta Bulla. cùm *d. l.* ita frequentissimè intelligi à Scribentibus affirmet Cou. *d. c. 15. n. 10.*

Quartus sese nobis offert scrupulus remouendus ad 16
hunc locum pertinens. An si dominus census quando reuendit illum recipiat pretium, & sortem principalem absque aliqua protestatione, & reseruatione fructuum iam illucusque decursorum, & non solutorum,

aliquod

aliquod ſibi faciat præiudicium,quin poſſit poſtea di-
ctos fructus,& penſiones decurſas,& non ſolutas no-
uo iudicio conſequi.

17 In qua † difficultate concluſiuè,& reſolutiuè proce-
dendo ſentio per receptionem ſortis ſimpliciter, &
abſque proteſtatione,& reſeruatione facta nullum ge-
nerari præiudicium domino cenſus,quin petere poſſit
fructus,vſque ad illum diem decurſos, & non ſolutos:
moueor eo potiſſimo, & ſolidiſſimo fundamento:
18 Quia † iſtæ annuæ reſponſiones cenſuales debentur
principaliter,& per ſe,ex ſtipulatione,& partium con-
uentione non autem acceſſoriè, & in conſequentiam,
& ideo poteſt dominus cenſus illas petere, exigere, &
conſequi per viam principalis actionis,vt dictum fuit
19 *ſupra par.2.c.2.q.5.per tot.* Quo † caſu per receptionem
ſortis non cenſentur modo aliquo remiſſæ, & condo-
natæ reſponſiones iam maturæ,& creditor in tali ca-
ſu recipiens ſortem ſimpliciter,& abſque aliqua pro-
teſtatione,& reſeruatione nullum ſibi facit præiudi-
cium,quò ad fructus,& penſionem iam debitas, licet
20 † ſecus ſi dicti fructus, & reſponſiones non deberen-
tur principaliter, & per ſe ex ſtipulatione,& conuen-
tione partium,ſed acceſſoriè,& in conſequentiam, &
pro illis exigendis,& conſequendis nulla competeret
actio,ſed eſſet recurrendum ad officium Iudicis:Quia
dicto caſu creditor recipiens ſortem ſimpliciter abſ-
que proteſtatione, & reſeruatione non poſſet poſtea
dictas reſponſiones debitas recipere, ſed cenſeretur il-
las debitori remiſiſſe, & condonaſſe, *arg.l.centum Ca-
pue,in fine,& ibi* Ang.*colum.fin.verſ.vlt.not.ff.de eo,quod
cert.loc.l.fin.vbi* Bart.*n.3.*Paul de Caſtro,*n.2.*Iaſ.*n.1. &
5.ff.eod.tit.*Tob.Non. *conſ.81.n.1.* Magon. *deciſ.Florent.
83.n.7.*Surd.*d.in ſuo tract.de alim.tit.1.quæſt.45. num.62.*
Hond.*conſ.30.n.52.lib.1.*

Quinta ſubnecti poteſt dubitatio oriens ex iis,quæ
dicta ſunt *ſupra p.2.cap.2.q.4.art.7.* vbi concluſum fuit,
quod ex contractu cenſus nulliter,& illicitè conſtitu-
ti,non poſſunt fructus percipi, ſed ſunt imputandi in
ſortem, vel reſtituendi.An ſi ex tali cenſu fructus fue-
rint ſoluti, poſſint poſt cenſus redemptionem, & ex-
21 tinctionem repeti. In qua † dubitatione breuiter, &
concluſiuè agendo vera eſt pars affirmatiua, quod ſci-
licet, dicti fructus tanquam ſoluti abſque cauſa re-
peti omnino poſſint: quam firmauit Rota *coram* bon.
m.Gypſio,13.*Februarij*.1595. *in illa Vrbeuetana cenſus,
quæ reperitur impreſſa poſt tract.deciſ.12.n.3. & in eadem
cauſa* coram eodem *die 2. Maij eiuſdem anni,quæ eſt ibi-
dem deciſ.*218.*num* 1.*& per tot.*vbi *num.2.* ſubiicit *Rota,*
22 † quod ex contractu cenſus impoſiti contra formam
dictæ conſtitutionis *Pij V.* adeò ſunt indebiti fructus,
vt nec etiam à ſponte ſoluentibus licitè percipi,& ac-
cipi poſſint.

Si quis † autem quærat qua actione fructus iſti in- 23
debitè, & illicitè percepti,& recuperari poſſint, dice-
rem eſſe in primis animaduertendum, quod licet reci-
piens hos fructus teneatur ad illorum reſtitutionem,
vt dictum eſt, pro hac tamen reſtitutione facienda
non ſunt obligata, & hypothecata eius bona, vt † in 24
fortiori concludunt *Doctores*, quod nec etiam ſunt
obligata bona vſurarij pro reſtitutione vſurarum, Io.
And. Abb. *& communiter alij in cap. cum tu, in cap.ſna,
de vſur. & de communi teſtatur* Nauar. *in ſuo Manuali,
cap.17.n.265.verſ.alia verò &* Ant.Gamma, *deciſ.Luſi-
ta.271. alias 272. incipit. Egit actor n.1.* & propterea
non poterit agi contra tertios poſſeſſores bonorum
domini cenſus actione hypothecaria, vel remedio Sa-
luiani interdicti ſed agendum erit actione perſonali,
contra ipſum vel eius hæredes, vt reſtituat, vel per
conditionem ſine cauſa,*arg.l* 1.*ff.de condit.ſine cauſa, &
non obſcurè ſenſiſſe videtur* Rota *coram* b. m. Gypſio, *in
illa Vrbeuetana cenſus,* 13.*Februarij*,1595.*quæ eſt poſt tra-
ctat.dec.12.n.3.* vel per conditionem indebiti, *c.debito-
res,*vbi omnes,*ext.de vſur.Specul.in tit. de action.ſeu pe-
tition.§.ſequitur videre,n.51.* ex quibus hoc ſenſit Rota
coram eod. b.m.Gypſio,*die 2. Maij eiuſdem anni*, 1595.
*quæ eſt ibidem deciſ.*228.*num.1.* [*& coram* R. P. D. meo
Vbaldo Iuniore *in Rauennatenſi cenſuum,26. Februarij,*
1631.*quæ eſt poſt tract.deciſ.540. num.2. vbi hunc locum
noſtri tractatus allegat*] Cautiùs tamen erit,ſi libellus
generaliter concipiatur ſuper reſtitutione dictorum
fructuum, iuxta formam traditam per Specul. *in rubr.
de vſur.in princ* quàm arctare ſe ad conditionem inde-
biti,vel ſine cauſa,vt admonet,*idem* Specul.*ſub.d.n.51.
in fine.*

[In quo † iudicio non eſt dubitandum,quin domi- 25
nus cenſus victus in expenſis ſit condemnandus, cum
nullam iuſtam cauſam habeat ſuſtinendi litem iuxta
l.properandum, § ſin autem alterutra, C. de Iudic. & ibi
Doct.*communiter.* Aſin.*in ſua prax.Iudic.§.32 c.2.n.1.qui
multos allegat,*& hoc extendit, quod talis condemnatio
expenſarum fieri debeat,ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè quis li-
tigauerit,licet † enim ob probabilem errorem quis ab 26
expenſarum refectione excuſetur Bald. *conſ.217. n.8.
lib.2 refert* Aſin *d c.2.limit.29.*

Iſte † tamen dominus cenſus litigando nullius ſal- 27
tem probabilis erroris prætextu poteſt hanc ſuam re-
ſtituendi fructus præfatos recuſationem excuſare, &
defendere:cùm contra ſe habeat communem, & à no-
mine controuerſam opinionem optimis fundatam ra-
tionibus,vt ſupra deductum fuit.]

*Et per hæc ad laudem Omnipotentis Dei, eiúſque glorioſiſſimæ Matris,
totiúſque Cæleſtis Curiæ eſt impoſitus finis huic noſtro Tractatui
de Cenſu Conſignatiuo.*

INTERPRETATIO, SEV GLOSSA

BVLLÆ PII QVINTI DE CENSIBVS.

AVTHORE

Io. Baptista Leonellio I.C. Perusino multis additionibus ab eodem aucta.

PRÆLVDIA.

De diuisione Bullæ, illius summaria cognitione, & requisitis ad Censum.

ANTEQVAM descendam ad explicationem Bullæ Pij V. de Censibus, licet per modum *gloss.* procedere intendam, cõuenit in primis illam in suas partes diuidere more Interpretum, cum diuisio inscientis animum legentis incitet, mentem intelligentia præparet, & memoriam artificiosè reformet, Gloss. *recept. super § igitur in vers. easdem institutiones in proœm. Instit.* qua de re, vt ad rem me conferam, puto totam hanc Bullam diuidendam esse in sex partes: in Prima enim habetur intentio ipsius Summ. Pontificis, & eius causa: in Secunda explicatur forma, & qualitas contractus istius census, de quo in ea: in Tertia definitur quid iuris, si contractus iste fuerit celebratus sub alia forma: in Quarta habentur duæ declarationes ad formam, & qualitatem prædictam: in Quinta datur consilium de Censibus sub alia forma, ante hanc Bullam celebratis: in Sexta, & vltima habentur *clausul. solitæ apponi in fin. cuiuslibet Bullæ.* secunda ibi, hac igitur: tertia ibi, contractúsque sub alia forma; quarta ibi, hanc autem: quinta ibi, & licet: sexta, ibi non obstantibus.

Quo ad primam adnotandum est, quod ob mala, quæ oriebantur antea in celebratione contractus census in præsenti Constitutione Summus Pontifex intendit illis salutifero remedio prouidere, & formam census, illiúsque qualitates clarè decidendo explicare, cæterum, cum census plures sint species, *vt passim adnot. doct. & nos dicemus infra in gloss.* 1. non de quolibet censu hæc Bulla intelligi debet, sed solùm de illo, qui à Doct. *dicitur consignatiuus, & titul.* oneroso acquisitiuus, cum constituatur in re, propria apud ipsum constituentem retenta, atque in alium *titul.* venditionis transfertur: quò ad secundam more interpretum esset hic figurandus casus; cæterùm breuitati studendo more *glos.* loco eius primo adnotare debemus, an contractus istius Census sit in vtroque foro licitus, & istius, & propterea fieri, & celebrari possit sine aliquo scrupulo: Sol. in foro fori casus videtur esse sine difficultate, *arg. cap. cum dilecti, c. cum causa de emption. l. 2. C. de rescind. vend. & in istis loc. plenè per Doct.* in foro autem poli, & conscientiæ idem puto regulariter tenendum: primo per *can. hæc est fides, & ibi doct.* 24. *q.* 1. secundò, quia tunc contractus onerosus est in isto foro seruandus, quando in eo sunt seruata, quæ sunt de substantia contractus, & de substantia iustitiæ *eiusd. vt passim adnotant Canonistæ, & præsertim in cap. fin. de vsur.* & cùm duo ista requisita in theorica reperiantur ob formam huic contractui traditam, & in practica præsupponuntur obseruari merito, &c. sed cum plura veniant circa hoc *not. in glo. animaduertenda,* ideo vlterius non insistam. Dixi autem regulariter, quia cùm inter requisita ad instrumentum istius contractus quædam locum habeant solum in foro fori, vt suo loco dicemus meritò, &c. Secundò pro satisfactione multorum adnotandum est, quod requisita instrumenti, & contractus istius census per modum summæ sunt ista, videlicet. Primum, vt census iste non constituatur, nisi in re immobili, vel pro immobili habita. Secundum, quod talis res sit de eius natura fructifera. Tertium, quod sit certis finibus designata. Quartum quod acquiratur cum pecunia verè numerata. Quintum, quod istæ pecuniæ numeratio fiat præsentibus testibus, notario, & in actu celebrationis instrumenti, & non aliter. Sextum, quòd pretium in dicta pecunia constitutum sit iustum, & integrè solutum. Septimum, quod solutiones anticipatæ, nec fiant, nec in pactum deducantur. Octauum, quod conuentiones omnes ad casus fortuitos obligantes vltra naturam contractus non adhibeantur. Nonum, quod pactum auferens; aut restringens facultatem rem alienandi omnino damnetur. Decimum, quod dominus rei, super qua census est fundatus possit illam liberè, & sine solutione alicuius quantitatis quouis tit. alienare. Vndecimum, quod in casu alienationis rei præd. dominus census debeat aliis præferri. Duodecimum, quod dominus rei prædictæ volens rem prædictam alienare debeat alienationis conditiones domino census denunciare, & per mensem expectare. Decimumtertium, quod non apponantur pacta continentia morosum census debitorem teneri ad quodcunque interesse, aut aliquam pœnam. Decimumquartum, quod pro censibus præteritis, vel futuris eorúmque solutione census super eadem, vel alia re, nec augeri, nec constitui de nouo possit. Decimumquintum, quod non adhibeantur

etiam pacta obligantia ad solutionem diuersorum onerum vltra naturam contractus. Decimumsextum, quod re perempta in totum, vel pro parte, vel infructuosa facta census similiter in totum, vel pro parte perire debeat. Decimumseptimum, quod non obstante quavis præscriptione, seu pacto possit census pro eodem pretio extingui. Decimumoctauum, quod in casu extinctionis census pro eodem pretio dominus rei debeat per bimestre ante id denunciare ei, cui pretium est soluendum, & illud non soluendo, possit, postea intra annum ad soluendum cogi, & compelli. Decimumnonum, quod transactis dictis temporibus quandocunque census veniret extinguendus pro eodem pretio semper obseruari debeat, quod in d. 18. requisito haberetur. Vigesimum, quod nec etiam pacta apponantur obligantia ad extinctionem census pro eodem pretio extra casum supra decisum. Vigesimumprimum, quod pretium census iam io esse constituti, quavis causa suadente nunquam augeri, nec diminui possit. Circa hæc requisita (quamuis breuiter, & per modum summæ relata) de duobus occurrit dubitari. Primò an tot sint numero, prout supra relata sunt cum Doctor. *circa num. eorum non conueniant, cum quidam plura, vt* Thomas Bonins. *quidam pauciora, vt* Nauar. *&* Redoan. & alij illa putent esse, nemo tamen reperitur, qui tot. ea constituat quoe supra sunt adnotata. Sol. requisita ad aliquem contractum eiúsque instrumentum, diuersa ratione considerata possunt esse plura, & respectiuè pauciora: vnde vt supra dicebam, possent etiam reduci ad duo capita, videlicet ad naturam, contractus, & ad instantiam, seu virtutem eiusdem, & cum de hac re, infra in *gloss.* simus dicturi. Ideò in præsenti satis erit illud solum adnotare, quod in qualibet contrahentium conuentione, seu hominis de rebus suis dispositione tria (vt in iure sæpè, obseruare valui) considerantur, videlicet natura talis conuentionis, vel disputationis, instrumentum in quo illa venit explicanda, & virtus, quæ in ea continetur, hinc est, quod requisita alia respiciunt naturam talis dispositionis, & conuentionis, alia solemnitatem instrumenti, & alia qualitatem virtutis, hinc etiam cognoscitur contractus validus ab inualido, atque licitus ab illicito, & cum io præsenti non conueniat singula adnotare, ideo quantum spectat ad *gloss.* me remitto ad ea, quæ infra in *gloss.* sumus dicturi, & ita puto dubium esse solutum. Secundò dubitatum, & quæsitum fuit, an omnia requisita, vt supra relata istius contractus sint seruanda in foro conscientiæ. Sol. vltra id, quod supra adnotauimus, meo iudicio præter quintum requisitum, iudicarem reliqua omnia in isto foro esse seruanda, & ratio est quoniam videntur respicere debitum iustitiæ prout melius dicimus infra in *gloss.* ad quas me remitto. Puto tamen io præsenti illud addendum, quod hæc obseruantia dupliciter considerari potest, Primò quoad obligationem peccati: Secondò quo ad obligationem restitutionis: vnde ob inobseruantiam istorum requisitorum, licet communiter peccatum, quod io suo genere est (vt puto) mortale, quia cum hæc Bulla (vt de ea loquamur) sit constitutiua, & præceptiua, consequenter transgressio esset directè contra præceptum: *can. fin. 14. q. 1. facit 15. q. 1. in princ. per tot. &* Doct. *in cap. nam concupiscentiam de constitut. vbi præcipuè* Abb. *num. 2. & seq.* posset confirmari per communem *doctrin. Theolog.* qoa cauetur constitutiones humanas esse seruandas in foro conscientiæ: quoad obligationem verò restitutionis meo iudicio opus est distinctione, qua per huiusmodi contractum, aut altera pars est grauata & læsa aliquo modo in re, vel in iure suo, & tunc oritur obligatio ad restitutionem *iuxta doctrin.* D. Thom. 22. *q. 62. art. 1.* Sot. *lib. 4. de iustit. & iur. q. 6. art. 1. facit. cap. sæpè de restit. spoliat. cum vulgar.* aut talis læsio, & grauamen causatum non fuit, & tunc secus est dicendum, ac tenendum, quia secundum communem doctrinam restitutio est actus commutatiuæ iustitiæ, & consequenter vbi iustitia non est læsa, & contra eam aliquid non est factum, nec etiam restitutioni est locus merito, &c. Quò ad tertiam partem notandum est ex ea, quod in clausula ista non fuisset apposita in fine huius Bullæ contractus contra eam celebratus teneret, & valeret; licet transgressor peccasset: Doctor. *communiter in l. non dubium, C. de legibus, &c.* Vnde vigore istius clausul. non solum actus est nullus, sed etiam dicitur nullus ipso iure, *vt* Doctor. *adnot. in d. l. quoad quartam partem not.* ex ea, quod lex licet regulariter futuris negotiis det formam, aliquando tamen etiam præterita regulare debet, *c. fin. & ibi* Canonist. *communiter de const. Not.* secundò, quod leges non tantum debet negotiis formam dare, verùm etiam iam statuta aliquando declarare *l. leges la 3. & l. fin. C. de leg. & ibi* Doctor. *quoad quintam partem not.* quod sicut omnis lex reducitur ad duo capita, videlicet præceptum, & consilium, *cap. fin. 14. quæst. 1.* & ex hac Bulla clarissimè cognoscitur: ita quoque præceptum obligat ad peccatum, secus consilium: Abba. *& alij in cap. nam concupiscentiam de constitut. Quoad vltimam partem not.* quod maxima est vtilitas in fine cuiuslibet constitutionis apponere huiusmodi clausul. tum quia constitutio magis firma, & magis valida demonstratur, tum etiam quoniam manifestè cognoscitur, quænam sit prior, & quæ posterior cum de leg. humanis sæpè circa prioritatem ipsarum dubitetur; imò bonum esset omnes ipsarum circunstantias adnotare, *iuxta tradita à* Turrecrem. *super proœm. Decret. qu. 1 x. per tot. Quibus omnibus adnot.* & absolutis iuxta propositum: institutum sequitur nunc, vt veniamus ad tex. & eiusdem Bullæ expositionem, quam interpretari intendimus solùm per modum, & methodum *glos.* cum breuitas interpretationem legentibus magis placere soleat, atque delectet.

ADDITIO.

De vtilitate, & modo consequendi pecuniam pro ciuium indigentiis.

OBseruo ex princ. istius Bullæ esse omnino necessarium in Repub. dari aliquem legitimum modum, quo ciues possint consequi pecuniam, vt eorum indigentiis statim prouidere valeat, experientia enim docet, ciues aliquando illa indigere, quam cum habere nequeant vendendo eorum bona coguntur propterea ea accipere ad vsuram, vel alio modo illicito, & cum id tendat non tantum in damnum Reip. cuius interest subditos esse diuites, *auth. vt sine quoque suffrag. §. consideranimus, §. fin. & ibi glos. in ver. malè Instit. de his, qui sunt sui, vel alien. iur.* verum etiam in detrimentum subditorum, & priuatorum; siquidem qui accipit iodebitè damnificatur, & qui dat vsuram committit; quæ quidem mala eò magis debent euitari, quo tenduot etiam in detrimentum salutis æternæ, cum definiat Concil. Lateranen. *in cap. sæpè de restitut. spoliat.* par esse quoad salutem animæ inuadere, & retinere alienum, atque hac de causa videmus esse permissum prædictum contractum census, Societatem officiorum, & in nonnullis locis Montis, vt vocant pietatis, ac etiam cambia, & recambia, reali tamen, & non simolata; de qua quidem conclusione cum dubitari nequeat. Ideo vlterius procedendo, oportet nunc adnotare, qualis debeat esse modus, ad cuius cognitionem obseruo vlterius, quod Scipio Ammiratus inter eius discursus, quos composuit *super lib. Cornel.* Tacit. *lib. 3. discurs. 8.* docet modum, quo Princeps possit habere copiam pecuniarum, ex cuius doctrina quantum facit ad quæstionem propositam puto inferendum, quod modus iste dabitur primò si Princeps voluerit prouidere per

Constitut.

Constitut. vt à Rep. tollatur otium, quod est causa omnium malorum vt passim habemus apud morales Philosophos, otiosi enim dissipant sua, & postea volunt inuadere aliena, & successiuè statuere, quod vnusquisque debeat operam dare alicui arti, cùm inde tollatur otium, tollatur occasio ad inimicitias, & acquirantur diuitiæ. Nec obstare debet *sent. in l. nobiliores, Cod. de commerc. & mercat. & per tot.* vbi prohibetur ne Nobiles exerceant mercimonium: ad hoc enim dicimus, quod sicut in Republ. reperiuntur nobiles, & plebei. § *plebes autem instit. de iure naturali:* ita quoque plebei, ad hoc, vt commodius mercimoniis operam dare valeant, fuit promulgata d. lex nobiles autem possunt incumbere artibus liberalibus cum eis conueniant secundum eorum statum; quæ autem sint huiusmodi artes non est præsentis considerationis: de eis enim aliquid adnotauimus *in nostro tractat. de Praceden. q.* 8. & sic quilibet posset euitare tam pestiferum malum. Secundò, si Ciues in omnibus familiaribus expensis custodierint parsimoniæ leges, siquidem sicut immoderato sumptu res magnæ dissipantur, ita parsimonia modicæ res familiares conseruantur, & multum augentur: quæ quidem remedia si non sufficerent, posset addi: Tertiò, vt constituatur aliquis Mons Pietatis, vel alio nomine nominandus ad finem præd. vt videmus in nonnullis ciuitatibus politicè institutis, hinc fortassè legimus huiusmodi Montes nominati in iure Panes ciuiles *l. fin. §. fin. C. de iure dot.* ex quo enim omnes ciues nequeunt possidere bona terræ, & ex illius fructibus viuere valeant. Ideò etiam ob hanc causam videntur constituti, & ordinari huiusmodi Montes, & Panes, *vt* in nobilissima Ciuitate Iannensi obseruatur, cùm igitur ad eundem finem videatur ordinatus contractus iste, de quo agimus, hinc est, quod Sũmus Pontifex per dictã eius Bullam voluit ad talem formã illum reducere, vt in eius celebratione eo meliori modo vsura euitetur, quo iuxta prudẽtiam humanã euitari possit.

T E X.

Cum onus Apostolicæ seruitutis obeuntes cognouerimus innumeros celebratos fuisse, & in dies celebrari Censuum contractus.

G L O S. I.

De defensione, & diuisione Census.

EST doctrina communiter recepta in primis adnotari quid sit id, de quo sit habenda oratio *l. 1. ff. si cert. pet. l. 1. ff. de dolo. Instit. cau. de iur. can. in princ. cum vulg.* hinc est, quòd in præsenti, vt eam obseruemus, prius scire debemus, quòd Census alius dicitur publicus, alius verò priuatus. De publico in vniuersali multa docet Benedict. Boni. Corronen. *in suo tract. de censib. ca. seu art. 2. & 3. per tot.* Ioan. Bapt. Lup. *in sua repet. super l. 2. §. 2. n. 52. vsque ad nu. 55. vers. census modo, C. de pact. inter empt.* & videtur intelligendus *tit. tàm in ff. quàm in Decreta de Censib. &* Sot. *lib. 6. & de iust. & iur. quæst. 5. artic. 1. in princ.* Sol. *qu.* Census autem priuatus, de quo in præsenti Bulla tractatur, definitur à Sot. *in d. q. & art.* quòd si ius percipiendi pensionem, siue in fructibus, siue in pecunia, vel re aliqua vtili. Hanc definitionem approbat Ioann. Bapt. Lup. *in d. l. & §. n. 56. licet autem aliter definiatur à* Corrado *in suo tract. de contract. q. 27. in princ. & ab* Angel. *in sua summ. in verb. census, & à* Nauarr. *in suo commentar. de vsur. n. 69. & seq. vers. 21. & à* Thom. Boninsign. *in tract. de contract. tit. de censib. c. 1. n. 1.* quoniam tamen huiusmodi definitiones, quò ad substantiam non videntur admodum differre. Ideò vlterius procedendo, de voce census, non puto necessarium hic aliquid adnotare, sed remitto studiosum ad eundem Benedict. *in d. tract. art. 4. per tot.* licèt autem ex descriptione assignata, census vnam speciem videatur habere: Doctores tamen plures adnotant, vnde Sot. *in dict. quæst. & art.* dicit quòd census iste alius est reseruatiuus, qui constituitur, quãdo quis dat alteri rem suam, & sibi reseruat censum *l. fin. C. de rer. permut.* alius dicitur consignatiuus, qui constituitur, quando quis retentis propriis bonis, consignat alteri certam pensionem; atque de isto propriè loquitur hæc Bulla. Item census secundùm aliam diuisionem, alius dicitur realis, quia constituitur super re v. g. super prædiis, alius verò est personalis, quia constituitur super persona. Item census iuxta aliam diuisionem, alius dicitur fructuarius, quia percipitur, & soluitur in tot fructibus, alius verò est pecuniarius, quoniam percipitur, & soluitur in pecunia. Item census adhuc, alius est certus, alius verò incertus, quia aliquando fructus, vel pecunia taxatur, aliquando verò secus: cum solum quota ipsa declaretur. Rursus secundum aliam diuisionem, alius est perpetuus, alius temporalis. Item alter est ad certum tempus, puta ad 50. annos, alter verò ad tempus incertum, puta durante vita. Vltimò alius dicitur redimibilis, alius verò non redimibilis, quia aliquando redimi potest, & aliquando secus: *hæc* Sot. *easdem de Censu distinctiones videtur approbare* Lupus *in d. l. & §. à d. n. 56. cum pluribus seqq. & ante eos, illas nos docuit* Corrad. *in d. quæst. 72. versic. tertia suppositio.* An autem omnes istæ diuisiones sint de iure admittendæ, infra suis locis dicemus; licet autem contractus census regulariter iustus, & legitimus reputari debeat, tam per hanc Bullam, & alias Summorum Pontif. quam etiam per ea, quæ nos docent Doctor. *in loc. adduct. quib. add.* Couar. *lib. 3. variar. resol. cap. 7. n. 1. per plur. col.* Quando tamen huiusmodi regula limitari debeat, infra suis locis conuenit adnotare.

A D D I T I O.

EX hac partic. habemus contractum census esse satis antiquum, quia celebrabatur etiam ante promulgationem istius bullæ, hinc not. officium legislatoris, etiam antiqua aliquando renouare, vt legimus obseruatum à Concil. Trident. quod renouauit multos antiquos Canones, & successiuè illos obseruari mandauit, nec obstat leges variari ob varietatem temporum, capit. non debet de consanguinitate, cum ibi adnot. ad hoc enim respondetur, quòd ob hanc temporum varietatem, etiam antiqua debent aliquando renouari, & custodiri, vt per d. Concil. habetur.

T E X.

Qui nondum non continentur intra limites à nostris Antecessoribus eisdem contractibus statutos.

G L O S. II.

De causa, & qualitate istius Bullæ.

COntra si contractus censuum erant liciti per alias Summorum Pontificum Bullas, si tamen illæ seruatæ fuerint, ergo erat necessaria alia prouisio, & consequenter hæc Bulla in hac parte videtur superflua, Sol. causa alicuius nouæ Constitut. aliquando est multiplex, vt etiam adnot. super Bulla Secret. officior. vnde hæc nostra videtur necessaria, primò ad remouendum abusum fortassè introductum contra alias Summor. Pontific. Bullas: Secundò ad maiorem declarationem formæ quæ seruari debet in celebratione istius contractus: Tertiò ad remouenda quædam illicita pacta quæ insuper adhiberi solebant, vt in sequent. gloss. dicemus, & propterea obiectio videtur omnino

cessare: sicut enim Concil. Trident. multas Constitutiones promulgauit, non tamen per illas aliquid de nouo statuendo, sed iam statuta de iure communi, vel de iure extrauaganti renouando, ita etiam hoc idem videtur facere præsens hæc constitutio. Per doctrin. autem communiter traditam à Canonistis *super c. fin. de constit.* qua cauetur constitutionem aliam esse declaratiuam, & aliam constitutiuam: hæc nostra potius videtur dicenda declaratiua, quam aliter; iudicarem tamen ipsam mixtam, esse reputandam.

ADDITIO.

Quanta sunt vtilitates præfationum in qualibet hominis dispositione vlera id, quod habetur in gloss. adnot. est Bar. *in tit. C. de non. C. facien. n.* 16. Surd. *in sua dec.* 188. *n.* 30. *co. seqq. & nouissime* Menoch. *in suo tract. de præsumptionibus, lib. 6 præsumpt. 2 per tot.*

TEX.

Verùm etiam quod deterius est contrarijs omnino pactionibus, propterea ardentem auaritiæ stimulum: Legum etiam diuinarum manifestum contemptum præseferunt.

GLOS. III.

De modo cognoscendi Contractum illicitum, & nullum.

Gloss. *super cap. pleriq. in vers. præcepta,* 14. q. 3. docet quòd quatuor modis in Contractibus committitur fraus, videlicet de re ad rem, de persona ad personam, de contractu ad contractum, & de eodem contractu, ad eundem, modo tamen diuerso: hinc difficilè est cognoscere contractum simulatum; ex hac distinct. puto inferendum, quòd licet aliquandu in lectura contractus nulla pœnitus appareat iniustitia; per media tamen extra contractum desumpta cognoscitur illum esse illicitum: & propterea Ioan. Bapt. Lup. *in sua repet. super l. 2. §. 1. per tot. C. de pact. inter empt. & vendit.* adnotat diuersas coniecturas ad cognoscendum contractum illicitum: vt autem distinctè in præsenti aliquid aduot. puto dicendum, quòd quis dicitur lædere proximum aliquando inducendo illum ad donandum, vel ad testandum, vel ad testificandum, & huiusmodi census non pertinent ad rem propositam de istis tamen posset aduotari *text. in l. 2. ff. mand.* in huiusmodi enim casib aliquando potest considerari peccatum tantum, & aliquando etiam obligatio ad restituendum, *iuxta adnot. à Canonist. in cap. fin. de simon.* Secundò proximus lædi potest per contractum onerosum, sicut est iste contractus census, & tunc talis contractus tripliciter considerari, & reperiri posset, videlicet vt est licitus, vt est illicitus, & vt est nullus: qnilibet autem istorum ex eo cognoscitur, quia si sunt obseruata, quæ sunt de substantia contractus, sine dubio erit validus, secus aliter: Item si obseruata fuerint, quæ sunt de substantia iustitiæ contractus, erit iustus, & licitus, secus aliter: Item pacta, conditiones, modi, & causæ, quæ insuper in contractu adhibeutur, quædam damnantur à lege, & à iure, & ista si adhibeautur, regulariter dicuntur vitiare, aliquando verò secus, atque de istis videndi sunt Can. *super c. fin. de pact. & in c. fi. de cond. appos. cum add. in d. loc.* quędam verò sunt de iure permissa, sed sępè contingit, quòd si apposita reperiuntur in aliquo contractu, ita quòd destruant naturam illius; sicuti exemplum habemus *in c. nauiganti, in princ. de vsuris, tunc dicuntur vitiare, vt in d. c. deducitur, secus aliter, stat distinct. adnot. ex iis, quæ nos docent* Doctor. *& præcipuè* Bero. *super d. c. nauiganti, meritò.*

ADDITIO.

Transgressio iuris duplex videtur, vna enim est simplex, altera verò cum contemptu, quando autem quis dicatur venire contra legem simpliciter, & quando ex contemptu, non videtur omnino clarum, recurrendum est propterea ad D. Thom. 22. *quæst.* 186. *artic.* 9. *ad vltimum, ad* Siluestrum *in sua Summ. in verficul. de contemptu, atque ad hoc facit doctrin.* Abb. *in cap. nam concupiscentiam de constitution. at quomodo prouideri debeat, ne lex contemnatur dicimus dupliciter id contingere. Primò per modum legis, prout facit Summ. Pontifex per præsentem Bullam. Secundò per modum punitionis puniendo delinquentes, iuxt. illud Poeta dictum.* Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

TEX.

Non potuimus animarum (prout tenemur) saluti consulentes, ac piarum mentium petitionibus etiam satisfacientes, tàm graui morbo, lætiferóque veneno salutari antidoto non mederi.

GLOS. IV.

De legibus seruandis in vno, vel altero foro.

Obseruo in iure quasdam constitutiones esse seruandas in foro fori tantum, quasdam in foro poli solum, quasdam in vtroque simul, & quasdam denique in neutro: primo modo sunt omnes illæ constitutiones quibus cauetur solemnitatem à iure traditam esse seruandam, vt contigit iu alienatione rer. Ecclesiæ: *c. nulli de reb. Ecclesiæ non alien. can. fine except.* 12. q. 2. *auth. hoc ius porrectum, C. de Sacros. Eccl. cum simil.* quæ solemnitates in foro conscientiæ non videntur necessariæ secundum vnam opinionem, quam puto veram Doct. *& præcipuè* Abbas *in c. quia plerique de immunita. & in c. cum esses de testam. vbi* Couar. *tenet opp.* In altero verò foro illæ sunt seruandæ, quæ in gratiam illius sunt promulgatæ, *vt est cap. Deus, de pœnitent. & remis. & ad istum text.* Meuoch. *lib.* 2. *de arbitr. iudic. casu* 391. D. Thom. *in 3. part. sum. quæst. 9. art. 7. item can. 1. de pœn. distin. 5. in can. 1. de pœnit. distin. 6. cum simil.* de vtroque autem foro habemus *text. in c. fin. de præscript. &* regulariter omnis lex humana, dummodo sit iusta. Sot. *lib. 1. de iust. & iur. q. 6. art.* 4. D. Thom. 1. 2. *q.* 96. *art. 4. cum simil.* In neutro denique foro illæ leges non sunt seruandæ, quæ sunt iniustæ, *iuxt. doctr.* D. Th. 1. 2. *q.* 96. *art. 4. communiter recept. vel sunt reuocatæ, & abrogata iuxta tamen ea, quæ nos communiter docent.* Doct. *in c. 1. de consit.* vnde iis præmissis, quæreret aliquis; qualis reputari debeat hæc Bulla, licet quæsitum propositum sit meo iudicio difficilis solutionis ob quæstionem de solemnitate iuris, de qua dicebam supra, respondere tamen potest, quod cum hæc Bulla duo videatur decidere, videlicet, quid requiratur ad substantiam iustitiæ istius contractus, secundò quid requiratur ad euitandas fraudes: sub primo respectu dicerem ipsam esse seruandam in vtroque foro licet principaliter in foro animæ: at secundo modo videtur seruanda in foro fori tantum, per ea, quæ supra adnotantur hoc tamen puto dicendum, iuxta iam dicta, & infra dicenda.

ADDITIO.

Primum cuiuslibet legis est iuxta dictum Prophet. Prohibere mala, & præcipere bona l. 2. in fin. ff. de legibus, vnde per præsentem Bullam contractus Censius illegitimi damnantur, atque iuxta illius formam permittuntur, hinc nos. quod ex malis moribus oriuntur bona leges: puto vlterius ad notan.

adnotan. quod omnis contractus, aut est notoriè iustus, aut iniustus, aut dubius, in primo, & secundo casu est clarum quid sit de iure dicendum, per d.l. in tertio autem est facienda interpretatio ad hoc, & delictum euitetur, Menoch. *lib. 5. de præsumpt. 2. num. 6. & propterea in dubio præsumitur iustus idem auther lib. 3. præsumpt. 38. per tot. cum ibi adduct.*

T E X.

Hac igitur nostra constitutione statuimus Censum, seu annuum redditum creari, constitui-uè, nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit.

G L O S. V.

De tribus conditionibus ad fundum Census requisitis.

IN hac particula Summus Pontifex adnotat super qua re Census constitui debeat: per Censum enim intelligere debemus non ius percipiendi pensionem; sed ipsammet pensionem. quæ nil aliud videtur significare, nisi quoddam vtile onus, super re aliqua impositum, quæ quidem res per hanc Constitutionem, & Bullam tres conditiones debet habere, videlicet, Primò, vt sit res immobilis, vel pro immobili habeatur: Secundò, vt sit de eius natura fructifera: Tertiò, vt nominatim sit certis finibus designata. Per primam conditionem videtur abrogatus contractus census personalis; licèt autem posset teneri oppositum, tamen ne limites gloss. transcendam me remitto ad ea, quæ docet Nauar. *in suo commentar. de vsur. n. 81. & seq.* Thum. Boonn. *in tract. de contract. tit. de censib. cap. 4.* Corrad. *in tract. de contractib. q. 74.* Sot. *lib. 6. de iust. & iur. q. 5. art. 1. concl. 4.* Ioan. de Medin. *in suo Cod. de contractib. & restitut. tit. de censib quæst. 11. vers. sed quæreret aliquis.* Secundò per eandem conditionem census imponi non posset super aliqua alia re, vt sunt res se mouentes: item certi redditus quos quis aliquando habet, vt sunt in Vrbe redditus, Ripæ, *& simil. dicas tamen. prout docet idem* Ioan. à Medin. *in d. q. vers. sequitur amplius il 4.* Benedict. Bon. *in d. suo tract. de censib. art. 10. & seque. ... utem alia res, cùm possit esse diuersa, ideò vltra* Doctor. *adductos videndus est* Petrus Foller. *in sua cens. prax. §. fine vers. census enim dici solet, n. 6. vsque ad num. 52.* vbi explicantur res, super quibus census imponi possunt. Per secundam conditionem notoriè constat, quod excluduntur res, ex quibus fructus percipi nequeunt, vt hoc idem docet Ioan. de Med. *d. q. 11. vers. sequitur amplius il secundo.* Hoc soluitur etiam dubium, an videlicet constitui possit super proprietate fundi, in quo aliquis habet vsumfructum, vt videri potest apud Foller. *tractat. & §. supra citat. n. 44. 45.* & Benedict. Bon. *in d. tractat. art. 10.* Fructus autem isti cuius quantitatis debeant esse, *docet idem* Ioan. à Medin. *in d. q. versic. sequitur amplius il tertio:* causa autem istius conditionis & requisiti adeò videtur clara, vt vanum esset clariorem reddere. Quæreret modo aliquis, an Census constitui posset super re, quæ licèt non sit fructifera, talis tamen per artem fieri potest. Solue. regulariter negas. videtur esse respondendum, cum interim census solui non possit: hæc tamen regula posset aliquando limitari secundum qualitatem rei, & contractus *argum. §. constituitur, & ibi* gloss. & Doctor. *Institution. de vsufruct. Vide tamen* Benedict. Bon. *in d. suo tract. art. 12. cum adduct. per eum.* Per tertiam deniq; conditionem dissoluitur quæstio, quæ erat inter Doctores, an videlicet census imponi possit super rebus incertis, vt videri potest apud Ioan. Bapt. Lup. *in d. sua repet. Decis. R. R. pro Tract. de Cens. super l. 2. §. 2. n. 64. per tot. C. de pact. inter empt. & vendit.* si enim fundus ipsius Census posset esse incertus. & posset etiam constitui sine re, quod non est verum Foller. *in d. tract. & §. n. 50.* De hac autem conditione videndus est. Nauarr. *in d. suo commentar. de vsur. n. 86.* hæc conditio ex eo videtur statuta à Pontifice, vt census extingui possit ad extinctionem fundi, sicuti vsusfruct. *iuxt. l. quid tamen ff. quib. mod. vsufruct. amit. §. fin. Institut. eod.* licèt autem Summus Pontifex præsupponat, quod res illa, super qua census constituitur, sit in dubio ipsius constituentis, dubitatur tamen, an etiam in rebus alienis constitui possit *per l. rem alienam ff. de contrahend. empt.* videtur affirmatiuè esse respondendum, secretum soluendo, vel prout docet Corrad. *in d. suo tract. q. 78.* distinguendo videlicet an constituens possideat huiusmodi rem tanquam suam, vel non possideat, & tunc vel cum consensu possessoris, vel sine illo; vnde sequitur, quod secundum qualitatem casus contingentis aliquando constitui posset, & aliquando secus: sed quid iuris, si de facto constitutus esset census super fundo, qui nec est ipsius constituentis, nec cum consensu ipsius Domini id factum fuit: Sol. contractus erit nullus, & iniustus: nullus, quia caret, eo quod est de substantia contractus: iniustus, quia est contra ea, quæ sunt de iustitia *iux. adnot. supra in aliis gl. ad mentem* Doct. *super cap. nauiganti de vsur. vndè daretur ius repeten. pretium iuxt. l. domum ff. de contrahen. empt.* prout infra suo loco etiam dicemus.

A D D I T I O.

CIrca hanc particul. de duobus fuit aliquando in practica dubitatum. Primò enim quantitatis fructuum debeat esse fundus Census. Secundò, qualis debeat esse illius certitudo. Quoad primum cùm nullibi habeatur decisum, vt hactenus videre valui, consequenter dicitur esse in arbitrio boni viri, argumento l. 5. ff. de iur. delib. & cum debeat esse tanta, vt illum sustineat, dubitatur an fundus cuius fructus sunt exemp. gr. decem possit sustinere censum pro illis decem, Sol. videtur difficilis, tamen argumento Bullæ Pij IV. de societat. officior. & quod ibi adnot. in gloss. 14. puto affirmatiuè posse responderi, sicut enim Dominus officij potest transferre omnes fructus sui officij in alium, vt ibi cauetur, ita etiam hoc idem potest affirmari de censu. Quoad secundum obserno apud Doct. *vt cæteris omissis videri potest* apud Gomez. *in suo tract. de contractibus cap. de qualit. contract. quod incertitudo duplex est, vna enim ad certitudinem reduci nequit, & ista vitiat actum, altera verò ad certitudinem commodè reducitur, & tunc oppositum est tenendum, idque præcipuè contingit quando res est incerta, sed de certis, iuxta §. incertus verò, cum seq. & ibi* Gloss. & Doctor. *instit. de leg. l. hac venditio, §. 1. de contrah. empt. & illa consideratur, etiam quando fundus est dubius, ideo vide* Caroc. *in sua dec. casus 103.*

T E X.

Rursus nisi verè in pecunia numerata.

G L O S. VI.

De qualitate pecuniæ, & illius solutione quoad Censum creatum; & creandum attinet.

NEminem hactenus vidi, qui dubitet de isto contractu census, vt non sit emptionis, & venditionis, & propterea extrauagan. Martini V. & Calisti III. collocata sunt à compilatoribus *sub tit. de empt. & vendit* vt legimus *in extrauagan. communib.* Hinc est, quod contractus iste celebrari debet cum pecunia numerata, quemadmodum est necessarium in contractu emptionis *§. 1. & 2. Instit. eod.* & cum pecunia ista in isto contractu sit, & dicatur pretium, non est opus hic de eius qualitate, natura, specificatione, taxatione,

& solutione aliquid adnotare cum de omnibus istis plenè,& doctè pertractat,& multa nos docet Fabianus do Mont. *in suo tractat.de empt.& vend q.5.princ. usque ad num.46.vers.sequitur secunda pars.* Sed quoniam sæpè contingit in qualibet Ciuitate pecuniam reperiri auream,argenteam, & æream, atque contrahentes, nihil dicant de huiusmodi monetæ qualitate, propterea sæpè dubitatur prout in facto vidi, de qua moneta intellexerunt in solutione aliqua facienda. Sol.attenditur consuetudo. Ant.de But. *in cap.quanto,num.13.de iureiur.atque ibi etiam alij Doctor.* cùm ibi tractetur materia huiusmodi solutionum:sed quid iuris esset,si de facto census fuisset ab aliquo acquisitus,non cum pecunia,prout Bulla hic dicit,& determinat, sed enim aliqua alia re. Sol. puro distinguendum, quia aut quæst. est intelligenda de casu iam constituto in esse,vt e.g. Titius emit censum à Sempronio, & modò intendit illum cum aliqua re permutare, & sic videtur de iore id licitum esse *iuxt.tot.tit.ff.& C. ac etiam Decretal. de rerum permut.* nisi tamen fraus interueniat, sicut enim vnicuique licitum est rem suam permutare cum alia, vt in d. iurib. cauetur, ita quoque debet esse licitum permutare censum: aut intelligitur de prima constitutione eiusdem, eiúsque emptione, & tunc oppositum puto dicendum cum hoc casu hæc Bulla resistat, & sic verificatur *l.non dubium C.de legib.& ibi Doctor.* in casu enim isto diceretur commissa fraus de contractu, ad contractum,atque hæc solutio apparet etiam in practica,& in vtroque foro vera:quod autem dictum pretium tali casu interuenire debeat, nemo est, qui dubitet vt cæteris omissis videri potest *apud* Ioan. de Medin. *in d. C.quæst.12.per tot.* & quoniam de eo plura infra sumus dicturi,ideò in præsenti illud solum adnotati debet,an totus contractus corruat, si pars pretij in alia resoluta, esset. Sol. affirmatiuè videtur esse respondendum, quia forma contractus est indiuisibilis, sicut obligatio meritò.

ADDITIO.

Pecunia ista potest considerari ex parte pretij, & ex parte ipsiusmet census: primò enim respectu, & sic ipsius emptoris, casus est clarus per hanc particul. & gl. in foro fori,sed limit. vt infra in gl.9.secundò verò nullibi habetur quid iuris,& nos aliquid adnot.infra in gl.19. vnde addendo hic argumento c.olim causam,& c.penul. de censib.Census etiam iste debet esse in pecunia numerata. In contrarium facit l.interdum ff. de verb.oblig. Fabian.deMonte *in suo tractat.de empt.q.4.n.46.vers.16. quaero omnino videu. vbi habetur fructus futuros posse vendi. Sol. prout in d.gloss.diximus ad quem me remitto.*

TEX.

Præsentibus testibus, ac notario, in actu celebrationis instrumenti.

GLOS. VII.

Clarissimè constat ex hac partie. quod istud requisitum est quædam solemnitas extrinseca, quæ an seruari debeat in vtroque foro: non videtur omnino clarum; solutio tamen eius dependet ab illa quæstione an videlicèt solemnitates iuris sint seruandæ in foro conscientiæ, de qua, vt supra dicebam videndi sunt: Doctor. *& præcipuè Conar. in cap. cum esses de testam. & in cap. quia plerique, vbi præcipua Abb. de immunit. Eccles.* ego enim sæpè dixi opinionem negatiuam esse magis veram, quia huiusmodi solemnitates videntur inuentæ, & introductæ ad euitandas fraudes, quæ in isto foro locum non habent. Præterea intelligentia huius particul.duplex esse videtur; primò,vt emptor census præsentibus testibus,& notario soluat pretium, atque iste intellectus est verus, & in pract. obseruatur: secundò,vt præsentibus testibus,& notario emptor debeat non solum pretium soluere, sed etiam numerare, atq; sub isto intellectu hæc Bulla in hac parte non fuit vsu recepta,prout necessaria esse videbatur *iuxt. tradit. per* Felin. Roland.à Valle *cons.99.vol.secundo,& probat. text.in canon.3.5.leges, distinctione 4.hinc est,* quod ferè nunquam pecunia numeratur præsentibus testibus, & notariis,sed solùm soluitur.

ADDITIO.

Cum venditor census confiteatur pecuniam recipere coram testibus, & postea alibi emptor illam numeret, hinc est quod sæpè committitur fraus cum d. emptor ostendat pecuniam coram notario,& testibus, & postea, vel illam non soluat, aut aliud pro alio prædat: & sic sæpè quaritur quid iuris. Sol. notarius scribendo hanc solutionem dicit pecuniam esse solutam aliquando ante præsens instrumentum,aliquando præsentibus testibus,& aliquando simpliciter:primo casu est contra istam particul. ideo verificatur l.non dubium,& ibi Doctor.C.de legib.secundus est iuxta formam hic tradit.de tertio dubitatur in qua dubitatione placet interpretari instrumentum,vt sit legitimum. Primò quia contractus in dubio præsumuntur conformes iuri, Menoch. *lib.3. de præsumpt.38. secundo quomodo interpretatio semper fieri debet, vt euitetur delictum,idem* Menoch. *in d.tract.lib.5.præsumpt.2. num. præsertim 6.cum ibi adnot. contra quam præsumptionem cum admittantur probationes, ideo oppositum posset, & deberet probari per diuersas coniecturas, de quibus aliquid adnotemus in fine istarum gloss.vlterius quæritur an census iste possit celebrari iuxta hanc Bullam,sed manu alicuius priuata personæ,ponderando vers.astius particul. ac notarij negatiuè est respondendum,puto tamen ista distinguendum, quod si ista scriptura sit facta manu istius priuati tantum,verificatur meritum,at si vlterius sit subscripta manu aliorum,& sit duorum,vel trium testium tunc puto dicendum, d. censum posse celebrari per huiusmodi scripturam priuatam, iuxta l. scriptura C.qui potior in pignor.& Abbat.in c.2.de fide instrument.&* Doctor. *in l.admonendi ff.de iureiurand.*

TEX.

Non autem prius recepto integro, iustóque pretio.

GLOS. VIII.

De pretio numerando integro, & iusto.

Ex hac particula videtur soluta illa quæst.quam examinat Nauarr. *in d.suo comment. de vsur. num. 88. vers.est tamen quæst.* videlicet pretium solui debet præsentibus testibus, & notario, prout supra adnotaui, sequitur, quod census acquiri nequeat cum credito pecuniario, quod emptor habebat cum debitore, an autem hæc decisio sit similiter seruanda in foro conscientiæ,difficultatem habet,*vt adnot.* Nauarr. *videtur tamen affirmatiuè respon.proposito,* quod non adsit dolus, nec læsio venditoris:prout etiam iste Doctor. hoc idem videtur approbare, in foro enim isto non est prohibita compensatio, *vt adnot.* Thomas Boninsign. *in dict. suo tract. de contract.lib.tit. de Lud.cap.11. &* Ioan. de Medin. *omnino videndus in d.suo C.quæst.3.de causis liberantibus debitorem versic.11.* causa est, vbi plenè declarat materiam compensationis,vnde ad hanc pretij solutionem tria requiruntur, primum, vt fiat in celebratione

contra

contractus: secundum, vt soluatur integrum: tertium, vt sit iustum quò ad primum iam diximus hic supra quid circa ipsum adnotari debeat, quibus addi potest, quod docet, Nauarr. *loco cit. n.*89. Quò ad secundum per hoc videtur derogatum iuri communi quo cauetur, quod in emptione non requiratur pretij solutio dummodo aliter de eo satisfactum sit, *l. quod vendidi l. et res ff. de contrahend. empt. §. vendita Instit. de rerum diuisione, cum simil.* Sed quid iuris, si de facto integrum pretium solutum non esset, vt sæpè contingit. Sol. ob contractus formam non seruatam saperet vsuram, venditori tamen competeret ius ad pretium eiusque interesse consequendum, *l. Iulianus §. ex vendito, ff. de action. empt. & ibi* Doctor. *facit l. curabit, cum sua materia, C. eod.* & Soc. sen. *in cons.* 88. & 130. *vol.* 4. plenè declarat ad quid teneatur emptor ob retardatam pretij solutionem. Sed vtrum peti posset contractum declarari nullum Sol. videtur affirmatiuè esse respondendum, ex quo infrà in hac Bulla habetur clausula irritans, & ibi dicemus his accidit, *l. non dubium, & ibi* Doctor. *C. de legib.* Quò ad tertium scire iustum pretium difficilis est solutionis, tum ex natura rei, tum etiam ob varias Doctorum opiniones, *vt videri potest apud* Ioann. Bapt. Lup. *in d. sua repet. super l.* 2. *§.* 2. *num.* 64. *C. de pact. inter empt.* Ioann. à Medin. *in d. q.* 12. *vers. ad secundum post princ.* Follet. *omninò adnotan. in d. sua pract. §. seu vers. vidistis enim superiori loco à princ. cum pluribus numeris seqq. regulariter enim videtur attendenda l. pretia rerum, ff. ad l. falcid.* Conat. *lib.* 1. *variar. resolut. ca.* 3. *in princ. & n.* 4. Doct. *præcipuè* Abb. *in cap. cum causa de testib. licet autem.* Regulariter id sit dicendum, in materia tamen proposita iustum pretium posset fortasse ex tali distinctione cognosci, quod aut reperitur declaratum à legitimo Superiori, & tunc vlterius non est quærendum, Soc. *lib.* 6. *de iust. & iur. quest.* 2. *art.* 3. aut non est à lege & legislatore difinitum, & tunc licet regula supra *adnot.* seruari debeat, illáque confirmantur per ea quæ nos docent Canonist. *in cap.* 1. 2. *de empt.* quoniam tamen pretium istud habet latitudinem cùm aliud sit rigorosum, aliud infimum, & aliud mediocrè, *vt docet* Sot. *in d. art.* atque difficile sit quodlibet istorum cognoscere. Ideo dicimus quod cum bonum constet ex tota causa *l.* 1. *ff. de orig. iur.* & bonum morale ex omnibus circunstantiis D. Tho. 1. 2. *q.* 18. *art.* 3. *& propterea* Turrecrem. *super dist.* 5. *de pœnit. in princ. q.* 1. docet quod circunstantiæ aliquando diminuunt, & aggrauant peccatum, ex quo videtur de iure inferendum, quod d. pretij latitudo, eiusque gradus cognosci nequeant, nisi per obseruantiam dictarum circunstantiarum, hinc est etiam, quod iustum pretium ob varietatem istarum circunstantiarum continuo in practica variatur *iuxta tradit.* à Corrad. *in suo tract. de contract. q.* 56. *& glos. super c. cum causa in vers. ad alium in fin. de testib.* & ibi Doct. communiter, & ita ex his cognosci posset iustum pretium istius census, de quo plura docet in hac tamen materia etiam Couarr. *lib.* 3. *var. res. ca.* 10. *ferè per tot.* Tiraq. *in tract. de retract. consan. §.* 1. *gloss.* 6. *n.* 17. 18. *& seqq. &* Benedict. Bouius *in d. suo tract. art.* 8. *per tot.* ex hac Bulla in ista particula cessant hodie illæ quæst. quod contrahentibus sit licitum seipsos decipere, & quod res tanti valet, quanti vendi potest, de quibus varijs *in loc. pertractant.* Doctor. *præcipuè tamen* Corrad. *in dict. suo tract. de contract. q.* 57. *cum ibi adnot.*

ADDITIO.

Dvo occurrunt dubia in practica circa hanc particulam, quorum primum est an Census teneat pro parte si solum pars pretij sit soluta realiter, secundum cuius quantitatis debeat esse Census pro quolibet centenario. Quoad primum oportet adnotare, an Census obligatio sit diuidua, vel indiuidua, pro cuius cognitione puto animaduertendum, quod licèt multa nos doceant doct. de indiuiduo in l. 4. §. certo ff. de verb. oblig. & in l. stipulatione non diuiduntur, eo. in præsenti tamen sit satis, indiuiduum considerari natura, lege, & hominis dispositione: vnde quamuis census possit dici indiuiduus lege ponderando illud verb. integro, magis tamen placet, vt sit satis dispositione contrahentium argumento d. l. stipulationes non diuiduntur vers. idem puto, & Crau. *in cons.* 170. *n.* 6. *materialiter enim alias obligatio eiusque solutio est diuidua, vt patet, secus formaliter iuxta intentionem præd. & cum voluntas contrahentium sit omnino sequenda l. in conuentionalibus ff. eod. cum vulg. ideò non oportet vlterius procedere. Quoad secundùm est adnot.* Couarr. *lib.* 3. *var. resol. c.* 9. *n.* 4. 5. *& 6. sed magis placet quod sicut Summus Pontif. per Bullam declarauit Ciuitates, & Communitates non teneri in casu census, nisi ad rationem septem pro quolibet centenario, ita etiam hoc idem puto obseruandum de censibus priuatorum: argumento l. qua tota, ff. de rei vend. idque eo magis: quo consuetudine fuit id hic Perusiæ approbatum.*

TEX.

Solutione, quas vulgò anticipatas appellat fieri, aut in pactum deduci prohibemus.

GLOS. IX.

De prohibita anticipata solutione.

Dvobus modis reperitur obligatus videlicet purè, in diem, & sub conditione *§. & omnis stipulatio, & ibi glos. & Doct. Inst. de verb. oblig.* vnde debitor census erit in diem, quia vendidit annuum censum: licet autem distinguantur census, in quibus annuum debitum solui debeat *in princ. vel in fin. anni, gl. super §. at si ita, in verb. annuos, & ibi* Doct. *Inst. eod. l. qui hoc anno, ff. de verb. oblig. vna cum* Bart. *& alij facit tot. tit. & C. quando dies lega. cedat.* in præsenti tamen materia videtur cessare omnis difficultas, quia census solui non debet antea, sed in fine, vel semestris vel anni, & cùm tempus illum soluendi à partibus definire solet, vel fiat in fine cuiuslibet semestri illo transacto debitor diceretur constitutus in mora *l. magnam, C. de contrahen. stipul. c. prout de loc.* vnde si vult, vel moram, vel pœnam eius euitare, vel debet soluere, & tenetur ire ad domum creditoris Nicola. de Milis *in suo repertor. in ver. debitor tenetur; & ante eum* Bar. *in l. item illa n.* 9. *ff. de constit. pecun. vel debitum deponere* Bald. *in l. acceptam, & ibi etiam tex. C. de vsu.* Menoch. *omninò videndus in lib.* 2. *de arbitr. iudic. casu* 232. *per tot.* ex hac particula habemus conclus. quòd anticipata solutio nec fieri, nec in pactum deduci potest: dubitatur tamen primo, & quæritur quid iuris, si facta fuerit à debitore, spontè, & liberè nulla penitus præcedente conuentione, ad hanc particulam videtur negatiuè esse respondendum, quòd videlicet non teneat, sed Sol. distinguendo, quòd aut creditor habuit intentionem recipiendi huiusmodi anticipatas solutiones, & tunc distinguendum esset de primaria, vel secundaria intentione ipsius creditoris *iuxta glos. communiter recept. in cap. consuluit in ver. sperantes de vsuris* tex. enim Bullæ, quando dicit, quòd anticipatæ solutiones fieri nequeant, ita intelligi debet, quòd emptor census non debet illum emere illa principali intentione, vt videlicet sibi fiant istæ anticipatæ solutiones, & hoc dicit *arg. d. text. & ibi gl. &* Doct. *in cap. fin. de Simon.* sicut enim Vsuræ, & Simoniæ peccatum committeretur ob intentionem deprauatam, vt in d. locis cauetur, ita etiam hoc idem contingeret in præsenti casu, & ista videtur intelligentia Bullæ in ista particula: cæterum si de facto debitor faceret huiusmodi solutiones, ex

quo liberè essent factæ omnino tenerent *iuxta dect.* D. Thom. *communiter recept.* 2.2. *quæst.*78.*art.*2. Sot. *lib.*6. *de iust.& iur. q.*1.*art.*2. & ego tanquam aduocatus in iudicio obtinui in quadam causa census criminaliter intentata: quod enim spontè soluitur, nulla lege cauetur, vt accipi nequeat: dubitatur secundo circa eand. conclus. & quæritur quid iuris, si de facto in isto contractu appositum esset pactum de solutionibus anticipatis faciendis, & successiuè illæ factæ essent. Sol. contractus sapciet vsuram, & solutiones istæ idem significarent, cùm tale pactum causet vsuram, ex quo tenditad læsionem partis *iuxta* D. Thom. Sot. *& alios in locis supra citat.* & cum aliud sit vsura, & aliud peccatum vsuræ, at adnotant Constantiæ *in d. cap. fin. de Simon.* Ideò in Bulla legitimus solutiones anticipatas non fieri ad euitandum peccatum, aut in pactum deduci ad euitandam vsuram, iuxta declarationem supra factam.

ADDITIO.

Qvoniam superioribus mensis Rota Rom. per duas decisiones definiuit, anticipatas solutiones in contractu factas non causare censum illicitum, si illa sponte facta fuerint. Ideò ad remouendum omne dubium: est animaduertendum, quod de huiusmodi anticipata aliquando fit mentio in instrumento, aliquando verò secus, & tunc diuersimodè id contingit, siquidem contrahentes per viam pacti illam deducunt, atque in tali casu, sicut est contra formam istius particula, ita etiam vitiat contractum iuxta pacta quæ contra C. de pactis l. non dubium, C. de legib. cum simil. aut deducitur per viam refutationis, vt vocant, quia debiter soluit, & creditor confitendo solutionem facit d. quietationem, & sic non vitiat, vt decisum fuit à d. Rota superiori anno, & ratio est, quia debitor licet habeat aliquando tempus ad soluendum, potest tamen huiusmodi iuri renunciare per l. penult. C. eod. de pact. & soluere statim, & sic cessat omne dubium.

TEX.

Conuenientes directè, aut indirectè obligantes ad casus fortuitos eum, qui alias ex natura contractus non tenetur nullo modo valere volumus.

GLOS. X.

De periculo Census, & casibus fortuitis.

INtentio Pontificis in hac particula illa videtur esse videlicet definire, quod emptor Census debet se exponere casibus fortuitis, quia sicut periculum, & commodum rei venditæ postquam venditio perfecta fuerit pertinet ad emptorem *l. necessario, & per tot. ff. de pericul. & commod. rei vend. cum vulg.* ita etiam hoc idem erat dicendum de venditione census, secundum tamen qualitatem contractus. Hinc not. primò, quod qualitas, quæ esset contra iustitiam contractus nulla via potest in pactum deduci, & ad hoc faciunt, quæ communiter adnotant Doctor. *super c. nauigants de vsuris, explicando princ. illius decretal. Vnde in hoc verificatur regul. cum quid de regul. iur. in* 6. *not.* 2. quod in hoc contractu casus fortuiti nequeunt deduci in pactum, licet aliter de iure id permittatur. Gomesi. *in suo tractat. de contractib. cap.*3.*n.*19. *ferè in fin.* & propterea tam venditor census, quàm eiusdem emptor ad illos fortuitos casus tenetetur, ad quos ex natura contractus esset obligatus: casus autem isti considerari possent, vel quoad censum ipsum, vel quoad fundum, in quo census est impositus, & constitutus, primo modo quæritur, an census propter sterilitatem debeat remitti ad similitudinem locationis *iuxta cap. propter sterilitatem de locato l. si merces, §. vis maior. ff. eod. l. licet certu. C. eod. & in istu loc.* Doctor. Sol. videtur de iure esse respondendum, remissionem aliquam non esse faciendam quia in d. iuribus deciditur, & Doctores communiter admittunt, quod quando sterilitas compensari potest cum vbertate annorum, vel sequentium, vel præcedentium non est locus alicui remissioni, possent assignari aliæ rationes, sed breuitatis causa non videtur necessarium. At secundo respectu vel dubium est nullum, vel difficilis est solutionis, quando igitur dubitatur, & quæritur quid iuris si fundus census, vel pars eius pereat, ex quo dominium, & possessio illius remanent apud ipsum venditorem census, consequenter eiusdem videtur esse periculum, & damnum, nihilominus de iure congruentius responderi debet, quod huiusmodi damnum, & periculum pertineat ad emptorem census, quia Bulla, & Pontifex hoc videtur intellexisse in ista particul. Secundò, si census ex tali fundo desumi, & solui debet, & fundus amplius non adest, nec etiam census existere, & dari debet, posset hæc solutio commodè confirmari *per l. quid tamen, & per l. ager. ff. quib. mod. vsufruct. amitta. §. fin. Institut. eod. cum simul* Thom. Boninsign. *in d. suo tractat. de tit. de censib. cap.*7. atque hac etiam de causa supra videtur statutum, quod res, super qua census fundari debet certis finibus debeat esse descripta, quid autem intelligere debeamus per casus istos fortuitos, non videtur omnino clarum, videndus est tamen *text. & ibi* Doct. *in l. fistulas, §. fin. ff. de contrahend. empt. & l. quæ fortuitis C. de pignora. action.* Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. iud. casu* 80. *per tot. cum simil.*

ADDITIO.

Sicut consuetudo reperitur contra legem, secundum legem, præter legem, & supra legem Doct. *in c. fin. de consuetud. vbi* Henric. Boic. *ita etiam hoc idem affirmari potest de pactis, & conuentionib. vnde pactum contra legem omnino damnatur, vt diximus supra in addit. ad glos.* 9. *si fuerit secundum legem approbatur, vt si fuerit præter, vel supra est dubium, quod dicendum placeret tamen, quod huiusmodi pacto possint sustineri, nisi illis ius naturale, vel diuinum resistat: vlterius quædam pacta reperiuntur contra naturam contractus, & propterea vitiant illum, iuxta c. nauiganti cum ibi adnot. de vsuris, quædam verò sunt contra virtutem, ad quam talis contractus reduci debet, & sic id consideratur aliquando in foro poli, & aliquando in foro fori, vt adnot.* Doct. *in l.* 2. *C. de rescind. vendi. rursus pactum illicitum, & sic de iure damnatur ratione alicuius de septem circunstantiis, quæ sunt quis, quid, cur, quando, vbi, quomodo, quibus mediis. Sicut enim bonum morale constat ex illis; ita malum ex vnico defectu earum, & ad hoc facit c. non est fatis, distin.* 96. *& distin.* 29. *cum simil.*

TEX.

Quemadmodum nec pactum auferens, aut restringens facultatem alienandi rem Censui suppositam.

GLOS. XI.

De alienatione rei Censui supposita.

PRæsupponit Summus Pontifex, quod venditor Census remaneat, & Dominus, & possessor illius rei immobilis, in qua Census constitutus fuit, ex quo sequitur, quod debeat etiam reputari illius moderator, & arbiter, *iux. l. in re mandata, C. mand.* vnde pactum, quo facultas

facultas alienandi huiusmodi rem tolleretur, vel diminueretur, iure quidem debet reputari illicitum si enim testator nequit prohibere alienationem hæredi, nisi cum causa, *iux. l. filiusfam. §. dim, ff. de leg.* 1. *& ibi* Doctor. *communiter*, multò minus ad instantiam emptoris illa prohiberi debet casu proposito, sed contra si de facto talis res esset à venditore Census alienata, ex quo ex illa non perciperet amplius censum soluere, quod videtur maximum incoueniens, quia vel emptori competeret ius repetendi pretium, & sic daretur occasio ad vsuram vel venditor solueret censum ex fructibus aliunde perceptis, quæ quidem cùm fiot contra Bullam merito, Sol. cùm hæc obiectionis solutio dependeat meo iudicio ab intelligentia, & pretij, & valoris rei censui suppositæ; ideo præmittendum est quod valor, & pretium istius rei, præsupposito isto onere est longè minoris quantitatis, quàm si esset libera quia si pactum de reuendendo est causa minoris pretij, & valoris, vt communiter admittunt Doctor. *& adnot. supra in glos.* 8. hoc idem, & multò magis est dicendum de isto onere census: ex quo sequitur quod talis rei emptor sicut minori pretio præsumitur emisse, ita quoque conueniri posset ad soluendum censum atque hoc idem videtur sentire Nauarr. *in d. suo comment. num.* 114. *& post eum* Thom. Boninsf. *in d. suo tractat. & tit. cap.* 8. Couar. *omnino videndus lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 6. *& in fin.* & cum emptori census diuersa competat actio, *ideo not. istum à* Doctor. *d. num. vsque ad fin. cap. Hinc not. vna cum* Nouar. *loco cit. num.* 115. quod quodcunque pact. possit diminuere d. libertatem alienandi semper debet reputari illicitum ex quo emptor per deducta non damnificatur in iure suo.

ADDITIO.

Contra hanc particul. & glos. facit consuetudo quia quotidie videmus huiusmodi res alienari in damnum domini ipsius census, item facit doctr. Bart. *in l. nemo paciscendo, ff. de pactis* Sol. *negari nequit dominum rei censui suppositæ remanere non tantum dominum, sed etiam possessorem: vnde tale pactum videtur contra naturam huiusmodi dominij & propterea illud regulariter damnatur, vt in d. loco cauetur: limit. tamen per d. doctrin.* Bart. *ibidem nec obstat prædict. consuetudo, quia intelligi debet iuxta tradit. ad l. rem alienam, ff. de contrahen. empt. & ibi etiam tex. Hinc not. pactum contra naturam contractus semper illum vitiat c. nauiganti cum ibi adnot. de vsuris, & sic licèt Dominus iste possit disponere de huiusmodi re, non tamen cum præiudicio Domini census.*

TEX.

Quia volumus rem ipsam semper, & liberè; ac sine solutione laudemij seu quinquagesima, aut alterius quantitatis, vel rei.

GLOS. XII.

De libertate Domini in alienando fundum Census, & laudemij significato.

Sed contra si res Censui supposita in casu alienarionis debet alienari liberè, & sine solutione alicuius laudemij, seu alterius rei quomodocunque nominetur, prout in hac particula deciditur, ergo falsum erit id, quod in superiori glos. adnotauimus, cùm talis res tanquam libera alienari non poterat, vt ibi dicebamus. Sol. hæc particula dupliciter intelligi potest. Primò quatenus significat liberam Domini potestatem voleotis illam alienare; quæ cùm diminueretur, si Dominus teneretur soluere laudemium, vel quid simile; Ideo addita fuit hæc particula, atque hæc intelligentia videtur vera ponderando illa verba, quia volumus: quæ coniungunt hanc particulam cum superiori, & sic respicit d. potestatem alienandi. Secundò quod res ista tanquam libera alienari debeat, prout in obiectione dicitur atque hæc intelligentia non est modo aliquo sequenda, quia sequeretur illud inconueniens, quod in obiectione adducebamr. Confirmatur, quia minus valet res alicui oneri subiecta, quàm res libera, Couar. *libr.* 3. *var. resolut. cap.* 10. *num.* 1. *glos. not. super c. cum causa in verf. ad alium, ferè in fin. de testib. cum simil.* quid autem intelligere debeamus per laudemium, aut quinquagesimam non videtur dubium in iure peritus, *quia* Clar. *in §. emphyteusis q.* 23. Doctor. *super l. fin. C. de iur. emphyt. vbi præcipuè* Ioan. Corasi. *num.* 20. *& seqq. declarans verba tex. nisi quinquagesimam partem, &* Ioan. Ferra. *ferè in fin. verf. ad rei replicationem per duas pag. plenè declarant*, quod isti termini significant id, quod soluitur domino, quando consentit alienationi rei emphyteuticæ, *prout in d. l. fin. cauetur hinc not.* quod iste contractus maximè differt à contractu liuellar. & emphyteutico, *vt plenè docet* Couar. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 7. *n.* 1. *per tot.* Boninsign. *loco cit. cap.* 8. licet autem regulariter isti duo contractus differant inter se, tamen in nonnullis conueniunt, & sunt simile, Follet. *in d. sua pract. censual. verf. fin.* qui incipit notatur in isto textu hinc habemus, quod nec à fisco, nec à creditoribus bona censui supposita occupari possunt, in dubio autem, an contractus debeat reputari censualis, vel emphyteuticus examinat. Nauar. *in d. suo commen. num.* 109. *per tot. vndè ad eum est recurrendum.*

ADDITIO.

Qualibus res in dubio præsumitur libera l. altarius C. de seruitut. & aqua, & ibi Doctor. *communiter, vnde Pontifex voluit etiam per hanc particul. talem libertatem conseruare, ex qua decision. infertur rem alicui seruituti, siu obligationi suppositam non posse constitui fundum censui vt clarius dicemus infra in glos.* 16.

TEX.

Tàm inter viuos quàm in vltima voluntate alienari.

GLOS. XIII.

De alienationis significato, & quomodo hic accipiatur.

Licèt alienatio significet actum, quo dominium alicuius rei in alium transfertur *l.* 1. *C. de fund. dot.* clarissimum est tamen tàm in iure, quàm apud Doctor. quod aliquando accipiatur largè, & aliquando strictè; de cuius quidem termini diuersis significatis plenè docet. Fabia. de Mont. *in suo tract. de empt. & vend. qu.* 4. *art.* 22. *per tot.* Rodoan. *in suo tract. de reb. Eccles. non alienan. in principio per plures com. & §.* 5. Doctor. *communiter in c. nulli eod. tit.* vnde in præsenti quæreret aliquis secundum quodnam significatum accipi debeat. Sol. largè videtur accipienda cum text. dicat tàm inter viuos, quàm in vltima voluntate. Cur autem facta sit ista æquiparatio posset similiter dubitari. Sol. responderi potest Primò, quia si censuarius retinet per adnot. supra in aliis glos. plenum dominium, & possessionem, plenè etiam disponere debebat meritò. Secundò quia non erat maior ratio in vno, quam in altero modo, immo ead. & propterea verificabatur *l. à titio, ff. de verb. oblig. glos. super c.* 4. *de confir. vtil. cum simil.*

ADDITIO.

Sicut omnis hominis dispositio de rebus suis datur inter viuos ita nominata, atque per aliquam vltimam voluntatem, argumente tex. in §. fin. instit. per quas person. nobis acquir. ita quoque Pontifex voluit per hanc particul. dominium fundi census remanere liberum respectu vtriusque dispositionis, & sic ad libitum eius potest de illo disponere.

TEX.

Vbi autem vendenda sit, volumus Dominum Census aliis omnibus praeferri, eique denunciari conditiones quibus vendenda sit, & per mensem expectari, &c.

GLOS. XIV.

Quid, & ad cuius fauorem obseruari debeat in alienatione fundi ipsius Census.

SI Censuarius intendit rem censui subiectam vendere ad commodum Domini ipsius census, tria hic statuuntur seruanda. Primò vt Dominus census praeferatur omnibus aliis. Secundò vt eidem conditiones alienationis faciendae denuncietur. Tertiò, quod Censuarius expectet per mensem. Quoad primum haec decisio confirmari potest *iuxta trad. per* Tiraquel. *in suo tractat. de retract. consanguin. in praefat. n. 13. cum plurib. seq.* & Fabian. de Mont. *in suo tractat. de empt. quaest. 3. art. 21. num. 45. & seq.* vbi examinatur, an teneat consuetudo, & statutum, quo disponitur rem forensi, vel extraneo non posse alienari, vnde idem à simili videtur dicendum in casu proposito, ad hoc accedit. Nauar. *in d. suo comment. num. 92.* Boninsign. *in d. tract. & tit. cap. 9.* sicut enim alienatio extra familiam saepè prohibetur à testatore *iuxt. tradit à* Doctor. *communiter in l. filiusfamil. §. diui. ff. de leg. 1.* & aliquando à consuetudine, vel statuto, *vt adnot. & explicat* Tiraquel. & Fabian. *in locis citat. & in tot. d. tract. & art.* ita quoque conuenienter idem in praesenti decisum fuit, causa autem huius decisionis illa videtur esse, quia res ista cùm sit censui supposita, & Domino Census obligata, vt supra adnot. in aliis, glos. conuenientius erat in casu alienationis quod iste esset praeferendus meritò, &c. an autem hoc beneficium competat haeredibus posset dubitari *per l. ait praetor, §. haec verba ff. de negot. gest.* videtur negatiuè esse respondendum. Sol. tamen est in contrarium facienda *per c. constitutus de restit. in integr. & ibi* Henriq. Boic. Tiraq. *in d. suo tract. §. 1. glos. 9. n. 47. & seq.* Si enim aliter esset haeres, & defunctus non censerentur eadem persona, quod non est dicendum *auth. de iureiurand. à morien. praest.* Michaël. Cras. *in suo tract. de success. §. haereditas quaest. 12. in princ. nec obst. d. l. quia sicut census transit ad haeredes, & in haeredes, vt notorij est iuris, iux. tot. titul. C. de hared. action. Instit. de perpet. action. in prin. §. si verò, Instit. de rer. diuis. cum simil.* ita quoque census iure meritò, &c. posset ad hoc dubitari an haec Sol. extendatur ad cessionarium, & sic successorem particularem. Sol. *negatiuè* Tiraq. *in d. suo tract. §. 126. & in glos. 1. in prin. praesertim eiusd. §. cum ibi plenè adduct.* ego tamen iudicarem opp. ex quo Dominus Census potest illum vendere, vt infra suo loco dicemus doctrina enim Tiraq. est vera fauore agnationis, qui in casu nostro non verificatur meritò. Quò ad secundum hoc requisitum dupliciter intelligi potest, Primò respectu voluntatis: ipsius alienare volentis, in cuius potestate est illam imponere conditionem, quae ibi magis expediat *iuxta l. in re mandata, C. mandat.* Secundò respectu occasionis, quam habeat alienandi, cum saepè contingat, quod vnus offerat pretium maius altero: primam intelligentiam puto magis veram, ex quo praesuppono, quod pretium à quocunque soluatur iustum solui debeat: quaeritur modò ad quid sit facienda ista denunciatio. Sol. primo ad significandum Domino an velit emere, secundo ad constituendum principium mensis, per quem expectari debeat, *iuxta tradit. à* Tiraquel. *in d. suo tract. §. 36. glos. 1.* quia d. mensis debet currere à die factae notificationis, *iux.* Doctr. istius Doctor. Conditiones autem talis alienationis, non oportet aliter adnot. cùm debeant esse prout alias de iure communi requiruntur, in vniuers. tamen recurrendum esset ad Gomez. *in suo tractat. de contractibus c. de qualitat. contract. per tot.* Quò ad tertium, quaereret aliquis, an primus dies istius mensis debeat connumerari; indicarem negatiuè esse respondendum *ob reg. vulg.* quod dies termini non computetur in termino *l. 3. & ibi* Bart. *& alij ff. si quis cautio.* Iterum quaereret aliquis alius, an mensis iste debeat esse dierum vtilium. Sol. videtur dicendum, quod istud tempus debeat esse continuum, quia non assignatur ad aliquid faciendum in iudicio. Tempus vtile consideratur respectu iudicij, vt alibi adnotauimus meritò, &c. Quaeritur tertiò an tempus istud currat impedito. Sol. negatiuè, quod videlicet non currat. Tiraq. *in d. suo tract. §. 12. glos. 2. per tot. facit c. sciscitatus, & ibi* Doctor. *de rescrip.* nec iuri enim, nec rationi conuenit, vt impedito ad aliquid agendum currat tempus dummodo impedimentum sit legitimum. His adnot. quaeritur nunc, quid iuris si ista tria requisita non fuerint obseruata, & alienatio sit secuta. Sol. posset alienatio rescindi quia ius Domino census acquisitum per hanc Bullam, ne quid per priuatum tolli, *iuxta vulga. regul. id quod nostrum, ff. de reg. iur. & c. indultum eod. in 6. & ibi* Dyn. *de hac tamen re melius infra dicemus.* Sed in casu rescisionis, an pretium solutum restitui debeat. Sol. cum distin. quam breuitatis gratia, hic non refero, *iuxt. tradit. à* Tiraquel. *in d. §. 12. glos. 1. num. 6. cum plurib. seq.* regulariter tamen pretium istud restitui debet.

ADDITIO.

CVm text. dicat vendenda sit, dubitatur propterea an venditio accipiatur hic propriè, Sol. *puto venditionem largè esse hic accipiendam, adeo quod comprehendat, omnem contractum onerosum, non autem lucratiuum, nec aliquam vltimam voluntatem idque ponderando illa verba per mensem expectari, per qua denotatur Dominum census debere habere illud tempus, vt possit deliberare quia sibi magis expediat, quae deliberatio in lucratiuis non requiritur, confirmatur ponderando alia verba, videlicet eique denunciari conditiones. Si hac Sol. non placeat recurrere ad ea, quae nos docet* Fabian. de Monte *in suo tract. de empt. quaest. 2. ferè per tot. vbi copiosè declarat quid veniat appellatione venditionis.*

TEX.

Pacta continentia morosum Census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas, aut certa salaria, aut ad salaria, seu expensas medio iuramento creditoris liquidandas, aut rem census subiectam, seu aliquam eius partem amittere, aut aliud ius, ex eodem contractu, siue aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam poenam cadere, ex toto irrita sunt, & nulla.

GLOS. XV.

De pacto illicito, vt morosus debitor teneatur ad interesse cum suis ampliation.

CLarissimi est iuris, quod creditor potest pacisci cum debitore in casu morae de damno. *iux. tradi.*

&

& D.Thom.2.2.*quæst.8.art.1.ad prim.& Doctor.in rub. & l.1.C.de sentent.* pro eo, quod interest, vbi præcipuè Dec. vnde per hanc Bullam in hac particul. ius commune videtur correctum Sol. pactum dupliciter fieri potest in casu moræ, primò vt debitor ob moram teneatur ad damnum,& interesse, secundò, vt declaratur damnum esse resarciendum iuxta conuentionem, atque hoc modo videtur damnatum à Bulla in præsenti, vel dicas secundò, quod hæc decisio non dicitur corrigere ius commune, cùm dispnnat in casu speciali, & hoc dico ob *doctrin.* Ioan.Bapt.Lup. *in l.curabit,§.6.n.126.C. de action.empt. cum ibi adduct.* habemus igitur in hac particul. regulam, quod pacta continentia morosum census debitorem, nullius sunt roboris. Quia ampliatur Primò in pacto de lucro cessante, quod de iure non tenet. *vt docet* D.Thom. *loco citat.* Sot. *lib.6.de iustit.& iur. quæst.1.artic.3.conclus.4.ex quo enim dicit* D.Thom. tale lucrum potest impediri ne habeatur. Ideò in pactum deduci nequit. Amplia. Secundò, vt non teneatur ad cambium, si enim hoc pactum de cambio teneret, posset creditor accipere pecuniam ad cambium ob moram debitoris, qui vigore pacti ad tale interesse teneretur, quod cùm sit contra debitum iniustitiæ per dedocta, meritò de natura autem Cambij non oportet aliquid adnotare, sed recurrendum est ad Sot. *in d.lib.6. à qu.8. vsque ad fin.lib.& nouiss.ad* Thom.Boninsig. *in d.suo tractat.tit.de cambiis.* Amplia. Tertiò vt debitor, nec etiam ad certas expensas obligari debeat, vt v.g si factæ essent in litigandu, quæ per pactum essent declaratæ ob eandem rationem. Amplia. Quartò, quoad certa salaria, quia admisso, quod debitor ob eius moram ad similia teneatur, ista tamen à princ. non debebant per pactum, declarari, cùm per declarationem potuisset debitor grauari. Amplia. Quintò, vt expensæ, vel salaria, nec etiam accedente iuramento liquidari possent, quia daretur occasio, quod iuramentum esset iniquitatis, vinculum, ex quo tenderet in damnum partis, *contra cap.cum contingat de iureiurand. cap.2.de pact.in 6.* Iuramentum enim semper debet habere tres comites, videlicet iustitiam, veritatem,& iudicium. Sot. *lib.8.de iustit.& iur. quæst.1. art.3.cap.& si Christus §.Iacobus d.tit.de iureiuran.& ibi* Doctor. Amplia. Sextò in amissione rei census subiect. vel partis eiusdem aliter enim pœna, seu interesse esset maius, quàm culpa ipsius moræ contra *l.Senatus ff. de accusat.* & creditor locupletaretur cum iactura debitoris contra *l.nam hoc natura, ff.de condict.indebit.merito, &c.* Amplia. Septimò ob eandem rationem, si vigore pacti debitor aliquod ius quomodocunque sibi acquisitum perderet, inde enim sequerentur eadem inconuenientia meritò, &c. Amplia. Octauò, si similiter per pactum in aliquam pœnam caderet, ex quo enim etiam in hoc verificatur eadem iuris decisio iuribus *vulg. supra citat. Sed contra hanc ampliat.facit. §.fin.instit. de verb. obligation.* Sol. ibi agebatur de q. mero facti, in præsenti verò agitur de mora respectu solutionis; sed contra, *si hac regul.l.cum ista ampliatio.* Debet omnino verificari, videtur inde inferendum, quod debitor morosus, non teneatur ad damnum, & interesse illorum, ob moram eius, quod esset contra Doctor.D Thom. *in d.quæst.78. artic.2.& ibi* Caietan,& Sot. *libr.6.de iustit.& iure q.1. art.3. per tot.* Clarissimi enim est iuris, quod morosus teneatur ad interesse iuribus vulg. & nemo est, qui in decidendo contradicat. Sol. quod huiusmodi pacta in hac particul. damnantur à Pontifice deuitandas fraudes & occasiones committendi vsuras; voluit autem Summus Pontifex debitorem teneri ad damnum,& interesse causatum ob eius moram non per huiusmodi pacta, sed prout de iure communi ad id esset obligatus, & sic obiectio videtur cessare, & iura iuribus concordantur *iuxta c.cùm expediat de electio.in 6.* vnde in pactum videtur posse deduci, vt debitor ad illud interesse teneatur in casu moræ, ad quod esset de iure obligatus, & suo loco, & tempore esset liquidatum, & ita regula supradicta posset limitari, prout etiam supra dicebamus.

ADDITIO.

*AN possit fieri pactum, vt morosus debitor teneatur ad certam interesse damni emergentis seu lucri cessantis: difficilis est qu.*Couar. *lib.3.variar resolut.c.4. num.5. & 6.videtur tenere partem affirmatiuam esse magis veram,* Ioan. Bapt. Lup. *in sua repetit. ad l.curabit, C.de action. empt.§.2.num.121.vsque ad fin.§.idem videtur approbare,* Rebuff. *in l.1. C.de eo quod interest docet per reg. implicatiom. & limitat.* Menoch. *lib.2.de arbitr.Iudic.casu 119. 120.videtur id reducere ad arbitrium Iudic. in præsenti autem particul. huiusmodi pactum damnatur, prout damnatum etiam fuit per aliam eiusdem Pontificis constitutionem, & Bullam, quid igitur dicendum puto hanc contrarietatem tolli posse cum distinct. ita videlicet, quod si illud interesse fuerit moderatum, adeo quod non sapiat vsuram tale pactum possit sustineri, secus aliter, vel si occasionem ad vsuram daret, & sic iura, & doctrina possunt conciliari ad inuicem iuxta c.cùm expediat de elect.in 6.c.super litteris de rescript. cum simil.salue tamen.*

T E X.

Imo, & censum augeri.

GLOS. XVI.

De prohibito Census augmento.

SEd contra per *l.item si fundi, §.hinc vicissim,ff.de vsufruct.facit consl.286.* Nattæ *per tot.* sicut enim vsusfructus augetur per alluuionem, vt in d.locis cauetur, ita quoque hoc idem videbatur dicendum de Censu Sol. est maxima differentia inter censum, & vsumfructum, quia dominus fundi vsusfructus, est tantum dominus proprietatis at dominus fundi census retinet vtrumque id est proprietatem,& vsumfructum; vnde si census augeretur, id contingeret in damnum debitoris, sed not. quod istud augmentum ampliando decisionem etiam prohibetur sub tali respectu videlicet, si censuarius sit debitor census, anni, vel annorum præteritorum,& pro satisfactione vellet augere censum non permittitur, quia daretur occasio constituendi, & emendi censum cum alia re, quàm cum pecunia numerata, quod esset contra hanc Bullam, vt supra suo loco adnot.

ADDITIO.

PRæmittendum est constitutum esse censum super certa re iuxta ea, quæ supra sunt adnot. suo loco, modò istud augmentum diuersimodè potest contingere, primò quod si d. census fuerit decem augeatur, vt sit ex gratia duodecim, & sic adnot. in glos. secundo quod super ead. re possit constitui nouus census, & ita similiter prohibetur cum res illa non sit libera, vt præsupponitur, & successiuè non potest iuxta formam istius Bullæ esse fundum alterius census; per deducta supra: potest tamen id limitari, siquidem præsupposito fundum esse duarum eminarum terræ, & in instrumento dicatur censum esse impositum super d.2. eminis, si fatus terræ recipiat incrementum ex grat. per alluuionem tunc illud augmentum sicut esset distinctum à d.fundo, ita super eo posset constitui nouus census: vnde descriptio fundi potest impedire, seu promittere huiusmodi augmentum secundum qualitatem eius, idque dependeat à voluntate contrahentium per iura alibi adduct. Ideo hic aliud non requiritur.

TEX.

TEX.

Et nouum creari, super ead. vel alia.

GLOS. XVII.

De constituendo nouum Censum super ead. re.

SVper ead. alia re creari nouum Censum, ita intelligi debet, quod si crearetur cum censu iam debito, si fieri nequit, cum requiratur pecunia numerata, vt supra vidimus, & declarauimus; si verò crearetur cum pecunia numerata, tunc per ea, quæ supra vidimus super alia re non videtur dubium dummodo ea obseruarentur quæ in Bulla, & in Gloss. habentur, si verò crearetur super ead. re, tunc opus est distinctione, an videlicet res ista posset sustinere alium censum, quia dato quod posset, videtur similiter tenendum, quod etiam nouus Census insuper creari valeat, nec obstat, quod res censu subiecta diuersis esset obligata, quod non videtur conueniens pro ea. quæ diximus *suprà in glos. præsertim 11. Sol.* quia obiectio videtur intelligenda pro rata huiusmodi rei, quia si secus esset, sequeretur, quod si quis haberet prædium notabilis quantitatis, & insuper constituisset censum 10. aut eorum adeo obligasset totum prædium, vt illud, nec vēdere nec alteri obligare posset, nisi domino cēsus, iuxta tamen ea, quæ vidimus, quod cùm repugnet iuri, & rationi, ex quo illa obligatio esset cum notabili lesione ipsius debitoris, vt ex qualitate facti videtur satis clarum meritò, &c. Notorium enim est in iure, quod contractus onerosus semper debet reputari licitus quando in eius celebratione fuerunt obseruata, quæ sunt de substantia contractus, & de substantia iustitiæ, vt supra sæpè adnot. His accedit, quod Census cùm significet onus super re impositum, si tale prædium posset huiusmodi aliud onus sustinere conseq. nouus census posset constitui, cùm inde nullum oriatur inconueniens.

ADDITIO.

DVo hic occurrunt dubia, vnum circa tex. in illis verbis, vel alia re aliud circa gloss. in qua affirmatur super ead. re posse constitui nouum censum dummodo illa sit capax. Quoad primum dicimus quod hac alia res aut dependet à fundo census, & sic super ea non potest constitui nouus deducta supra in aliis glos. aut est penitus superata, & tunc si esset obligata pro censu in aliis rebus iam impositio obligatione generali, possit super ea constitui nouus census, secus si esset obligata obligatione speciali, & ratio est, quia licet de iure appellatione alienationis veniat hypotheca, c. nulli de reb. Eccles. non alienand. id tamen intelligitur quando illa esset specialis, vt ibidem declarat. Bero. *omnino videndum, &* Rodoan. *in tractat. eiusd. tit. rubr. 1. §. item subuocab. vnde præd. alia res non admitteret censum, quando illa esset hypothecata hypotheca speciali, secus aliter, nec propterea tollitur hypotheca generalis, quia per præd. restringitur, ita tamen quod credere possit illa vti quando aliter creditum consequi nequeat, iuxta cons.* Socin. sen. 75. *num. 6. vol. 4. & sic iu iura concordantur, c. cùm expediat de elect. in 6. Quoad secundum puto respondendum cum ead. distinct. siquidem si totus d. fundus fuerit obligatus hypotheca speciali puto limendam esse gloss. secus si fuerit obligatus totus hypotheca generali per deducta, & cum id totum dependeat à qualitate contractus, & voluntate contrahentium. Ideo ad tenorem instrumenti esset recurrendum, vt obseruari in practica.*

TEX.

In fauorem eiusdem, aut personæ per eum suppositæ.

GLOS. XVIII.

De Census augmento, vel impositione ad fauorem tertij.

POterat hic dubitari, an Census valeat augeri vel de nouo creari super eadem, vel alia re ad commodum alicuius tertij pro censibus decursis, quia cum text. hic dicat ad fauorem, &c. Videtur inde inferendum ad fauorem alterius id fieri posse *arg. l. cum prætor, ff. de iudiciis* Sol. quod neque ad commodum tertij id fieri nequit, tum per ea; quæ vidimus supra, quando declarabamus Censum non posse creari, nisi cum pecunia numerata tum etiam ob identitatem rationis, *iux. l. à Titio, ff. de verb. obligat. cap. 4. vna cum glos. de confirm. vtilit. ex quo enim lex accommodatur iu, quæ frequentius accidunt vulg. l. nam ad ea, ff. de legib.* Ideo in præsenti videntur addita ista verba in fauorem eiusdem, &c.

ADDITIO.

VT clariùs intelligatur tex. & glos. istius particul. est animaduertendum quod sicut augmentum Census, vel noua eius creatio super eadem, vel alia re prohibetur ad commodum proprium per ea, quæ diximus supra in gloss. & addition. ita etiam istud idem prohibetur ad fauorem alicuius tertij vt hic legimus quod autem posset quis censum super rebus suis ad fauorem alicuius, Pontifex in hac parte nil definiuit per hanc Bullam, sed ad dispositionem iuris se remisit, iuxta vulg. doctrin. de casu omisso, de quo hodie est adnotan. Mascard. *in d. suo tractat. de probation. conclus. 1136. part. 3. per tot. de iure communi id permittitur iuxta vulg. l. in re mandata, C. mandati, & ita in pract. obseruatur.*

TEX.

Pro Censibus temporis, vel præteriti, vel futuri omnino prohibemus.

GLOS. XIX.

An Census possit constitui vt soluatur tum alia re quàm cum pecunia.

TRia obseruo esse consideranda in isto contractu Census, quorum, Primum est fundus seu res super qua constitui potest ac debet. Secundum est pretium, quo acquiritur dum originaliter consideratur, & de istis duobus, quoniam supra in aliis glos. diximus, quæ iuxta methodum gloss. erant dicenda, non conuenit in præsenti aliud adnotare. Tertium est ipsemet Census, qui pensionem significat, vt supra habetur in descriptione eius de hoc autem tertio, posset quis quærere an census id est pensio constitui valeat in alia re, quàm in pecunia numerata, si enim per arg. responderi debet videtur dicendum, quod sicut Census acquiri nequit, nisi cum pecunia numerata, vt supra vidimus ita quoque in eadem pecunia solui debeat: Confirmatur, quia si census constitueretur in alia re, puto, vino tritico, oleo, & simil. sæpè contingeret pretium eius ob varietatem temporum effici minus iustum, prout euenisset hoc anno 1590. ob maxim. sterilitatem, quod non videtur de iure licitum, in contrarium tamen facit descriptio census, supra in prima gloss. relata, & per Doctor. *declarata merito, &c.* Nauarr. *in d. suo comment, n. 104.*

*n.*104.ad litteram examinat hoc quæsitum , & videtur hoc idem tenere,licet postea videatur variare; Thomas Boninsig.*in d. suo tract.tit.de Censib. cap.2. idem videtur sentire* Benedict. Boni. *in dicto suo tractatu de Censibus artic.*46. vnde , vt obseruare potui est communis opinio pro hac parte,quæ posset etiam ratione confirmari, quia ex quo Bulla circa hoc specialiter nihil prouidet, consequenter videtur reliquisse in dispositione iuris communis,& cum de iure communi quælibet pos.emi possit , merito &c.Sol. Hæc opinio videtur magis vera, tum per deducta,tum etiam , quoniam census cum sit ius percipiendi certam pensionem , non apparet maior ratio , qua dici debeat, quod talis pensio sit potius in pecunia,quàm in qualibet alia reseruanda : ad obiecta dicimus quòd non est eadem ratio in acquisitione, & solutione,quia census est res vendibilis,& iusto pretio vendi debet,cùm sit contractus emptionis , vt aliàs diximus , vnde , meritò ad confirmationem dicimus, quòd admissio aliquando verificari, quod in confirmatione dicitur,& potuisset hoc anno euenire,vt supra dicebamus,tunc posset etiam concedi remissio pensionis pro rata, nisi tamen, pensionarius, & censuatius possee damnum reparare cum annis,vel præteritis, vel futuris prout supra in alia glos.adnotauimus, atque hoc puto verum de iure communi, de consuetudine tamen aliud puto dicendum, quia vt obseruare potui,hæc Bulla, ita vsu recepta , & intellecta fuit, quod quemadmodum pretium , ita quoque census ipse pecunia constitui, emi,& solui debeat,licet postquam constitutus existat, nihil repugnet , vt in aliqua alia re iusta æstimatione æstimata,solui valeat,cum consuetudo sit optima, legũ & canonum interpretes : *c.cum dilectus de consuetud.l.si de interpretatione.ff.de legib.* Doctores *communiter in cap. fin.d.tit.de consuet.& in l.de quibus d.tit.de legibus.*

ADDITIO.

*PRæsupposito debitorem census illum non soluisse , nec soluere dubitatur an creditor cum tali credito possit censum augere,vel nouum constituere : Sol. censum augere,vel nouum in eadem , vel alia re imponere est omnino prohibitum iuxta ea quæ diximus supra in gl.*16.17.18.*& in addit. ad illas : an autem possit emi aliquis alius census ; disting. vltra id quod habetur supra in gl.*8.*& in aliis addition. aut iste alius census iam est constitutus, & tunc potest, cùm casus iste non sit decisus à præsenti Bulla, & sic tamen casus omissus remanet in dispositione iuris communis, iuxta doctr.relat.in addit.ad glos.*18.*de iure autem communi nullibi reperitur prohibitus meritò, &c.aut non præsupponitur talis , sed quod constituatur iuxta hanc Bullam , & cum d. credito ematur, & tunc iterum,ita oportet distinguere quod talis emptio aut consideratur in foro conscientiæ,& concurrentibus duobus requisitis videlicet quod creditum sit reale, & iustum , emptio ista est licita iuxta ea, quæ habetur in d. glos.*8.*& ratio est quia in foro isto attenditur veritas,atque secundum veritatem neutra pars læditur,vt præsupponitur, secus in foro fori,in quo vigorem istius Bullæ requiritur verè , & realiter pecunia numerata , vt diximus supra atque forma non seruata contractus est nullus Doctor.in l.dubium, C.de legibus,& in cap. cum dilecta de rescript.*

T E X.

Sicut etiam annullamus pacta continentia solutiones onerum, ad eum spectare,ad quem alias de iure,& ex natura contractus non spectarent.

GLOS. XX.

De solutione diuersorum onerum, eorúmque pacto.

PRo intelligentia huius particulæ premittendum est, quòd quædam bona sunt subiecta certo oneri , cum ex fructibus ipsorum solui debeat ex gratia collecta ipsi Principi , vel aliquid simile Ciuitati *iux. tex. in l.fin.C. fin.censu.vel reliquis,& ibi* Doctor.Canonist.*communiter Decis. R.R. pro Tract.de Cens. clem. de censib.* quædam verò bona sunt ab huiusmodi oneribus libera. Hæc promissio quæritur, an inter censuarium,& dominum census posset fieri pactum de soluendo similia onera , per hanc Bullam in hac particul. negatiuè est respondendum ; *idem affirmat* Nauarr. *in d.suo comment.de vsuris n.*152.*& post eum* Thomas Boninsig. *in d.tract. & tit.c.*12.*in contrarium verò est tex.in auth.sed,& periculum,secundum vnum intellectum,C.d.tit. fin.censu,&c.*Sol. provt in hac part.Bullæ legimus,quia ex quo onera sunt , & in iure repeiuntur diuersa *l.*1*.l. cui muneris l.honor §.*1*.l.munerum,ff.de munerib.& honor. cum simulib.* & propterea secundum qualitatem casus contingentis , posset (dum de iure communi considerantur) spectare modò ad venditorem,& modò ad emptorem census,Ideo non erat conueniens in pactum id deducere,cùm inde altera pars,quàm facillimè potuisset lædi contra omne debitum iustitiæ:accedit etiam quod si huiusmodi pacta permitterentur daretur occasio committendi fraudem quod fieri nequit : *arg.c.per vestras in fin.de donat.inter vir.& vxor.facit c.cum ab omni in princ. de vit.& honestat.cleric. non obstat d.auth.*quia respectu conuentionum,quæ fieri possent inter particulares,videtur intelligenda *iuxta doctr.* Bald. *in l.*2*. n.*1*.vers. sed* Nicol.Garc.*C.eod.sine censu,&c.*si enim illud onus esset reale semper sequitur possessionem rei *d.l.fin.nisi in casu d.auth.* nec propterea censuarius in aliquo grauatur, quia à princ.debeat diligenter obseruare,an bona,super quibus intendebat censum imponere essent sufficientia ad illum sustinendum deducto quolibet onere,si tamen aliquod deducendum erat.

ADDITIO.

*DIcit tex.in l.*1*.& fin.ff.de munerib. & honerib.munera quædam esse realia,quæ patrimonialia ibi nominantur , & quædam personalia : & cum realia sequantur rem , & possessorem illius l.fin. C.sine censu, & ibi* Doctor. *Ideò si pacto aliter illa soluerentur illud esset contrarius, & sic illicitum per hanc particul. & per l.pacta, quæ contra C. de pact.not.tamen quod Pontifex in hac Bulla dedit regul. in damnando diuersa pacta licèt eam amplificasset non propterea omnia potuit comprehendere, hinc habui in practico quod quidam vendidit certa bona,cum pacto quod si emptor non solueret pretium intra certum tempus deberet constituere censum ad rationem septem pro quolibet centenario , dicebam hoc pactum esse illicitum siquidem vigere eius census non erat constituendus cum sit contra formam præsentis Bullæ, vt constat per deduct. supra in aliis partic.nec etiam ratione interesse illa septem peti poterant per ea quæ diximus supra in addit.ad gloss.*15.

T E X.

Postremo Census omnes in futurum creandos.

GLOS. XXI.

De lege respiciente futura , & quomodo præterita.

LEgimus *in cap.fin.de constit.*quòd leges,& constitutiones futuris negotiis donant formam,ad præterita verò non extenduntur nisi prouideant : idem legimus in *l.leges la* 2*.C.de legib.& in istu loc.*Doct.*præcipuè super d.cap.fin.& in l.non dubium C. eod.* vnde præsens particul. huius Bullæ videtur referenda ad omnia contenta in Bulla sed solùm ad vnum , vel alterum censum, qui infra dicitur : qooniam, quædam decisiones huius extrauagan. respiciunt tantùm futura , quædam verò etiam præterita , & præsentia , provt infra suis locis dicemus ; in præsenti satis est adnotare , videlicet, quòd si decisio sit constitutiua tunc verum est , quod supra dicebamus , vt videlicet respiciat futura : si verò sit declaratiua , tunc non solum respicit futura, sed etiam præsentia , & præterita , vt aduotant Doctor. *in locis supra citatis , & præcipuè,* Abb. *in d. cap. fin. &*

 Ias.

Ias. *in d. l. non dubium vnde ad plenè cognoscendum hanc dist. & hanc summam ad* Doctor. *in d. loc.* est recurrendum: cùm non conueniat hic singula referre.

ADDITIO.

CVm hac particul. loquatur de censu futuro. Ideo in practica dubitatum fuit an ex hac Bulla praesumatur vsu recepta, vel potius debeat ab altera parte, & aqua probari illam esse talem. Sed est magis vera opinio legem praesumi vsu recepta. Alex. *cons. 132. art. 1. col. 1.* Gozadin. *cons. 16. n. 16.* Menoch. *lib. 2. de praesumpt. praes. 2.* Felin. *in c. 1. vers. noua lex de tregua, & pace, &* Roland. à Vall. *omnino vidend. cons. 99. vol. 2. vnde ille debet probare oppositum contra quem facit talis praesumpt.* Rol. *in d. cons. n. 39. Idem* Menoch. *in d. tract. lib. 1. praesumpt. 34.* Mascard. *in suo tract. de prob. q. 17. n. 6. & seq. & probat. l. siue possidetis, C. de probat. & ratio est quia lex semper loquitur atque nunquam dicitur derogatum nisi per aliam legem, vel vsum diuersum l. de quibus, & ibi* Doct. *ff. de legib.*

TEX.

Non solum re in totum, vel pro parte perempta, aut infructuosa in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire.

GLOS. XXII.

De fundo Census facto infructuoso in totum, vel pro parte.

IN hac particul. de duobus potest dubitari, primò, quando res aliqua dicatur perire in totum, vel pro parte; secundò, quando dicatur fieri infructuosa. Quoad primum responderi potest *per §. fin. vers. eo amplius Instit. de vsufruct. & ibi* Doctor. *l. repeti l. quid tamen, ff. quibus mod. vsufr. amittat. l. si cui Insula, & ibi glos. ff. de vsufr. & c. cum simil.* vbi legimus, quod diuersimodè res potest perire, vel infructuosa reddi vt ex. gratia, incendio, terraemotu proprio vitio, inundatione, vel alia simil. causa, provt etiam supra in aliis glos. adnotauimus, vnde in hoc videtur cessare omnis difficultas. Quoad secundum augetur dubium *per l. domo ff. de pignor. act.* domo enim pignori data si extinguatur nihilominùs area eius remaneat obligata, ergo idem est dicendum in casu proposito: sed dato rem esse extinctam, vel factam infructuosam esset tamen concedenda repetitio pretij, *per l. domum emi, ff. de contrahend. empt.* sicut enim res vendita. si non subsistit, datur conditio pretij, vt ibi cauetur: ita quoque idem videbatur dicendum in casu proposito, confirmatur, quia res fructuosa consideratur actu, & potentia, vt docet Nauarr. *in d. suo comment. saepè cit. n. mihi* 113. & quatenus minùs reddat: quae à principio reddebat non propterea dicitur facta pro parte infructuosa, *vt docet idem* Nauarr. *in eod. commentar. n. 117. cum ibi adduct.* Sol. ex quo census significat pensionem super certis bonis impositam, vt supra suo loco adnotauimus: sequitur inde, quòd maximam similitudinem habeat cum vsufructu, & propterea sicut vsusfructus aliquando extinguitur in totum, & aliquando pro parte per iura adducta, idque contingit ad extinctionem rei, in qua vsusfructus est fundatus, ita quoque idem videtur dicendum de censu: ad obiecta, *& primo ad d. l. domo respondet* Sylnest. *in d. §. Instit.* quòd haec diuersitas contingit ob diuersam naturam pignoris, & vsusfructus, quia pignus est quaedam cautio accessoria, at vsusfructus est quoddam ius principale, meritò, &c. ad dictam verò leg. domum emi, dicimus, quòd aliud est considerare emptionem dum contrahitur, & aliud dum contracta est dicta enim l. verificatur de emptione contrahenda, provt verba ipsa demonstrat, & confirmatur *per l. cum hereditatem, ff. de hered. vend.* in praesenti verò Bulla loquitur de censu iam celebrato, & contracto, quia sicut perfecta emptione periculum spectat ad emptorem *l. 1. & ferè per tot. ff. de peric. & commodo rei vend. cum vulga.* ita quoque hoc idem videbatur dicendum de censu iam vendito, & venditione eius perfecta: ad confirmationem Nauarr. responderi potest argumento dd. iurium, quòd haec Bulla intelligi debeat, quando res, est perempta, vel infructuosa reddita, ita quod nec actu, nec potentia fructuosa reddi valeat, ad vltimam confirmationem per ea, quae supra in aliis glos. adnotauimus videtur esse respondendum, ex quo enim censuarius posset damnum modicum reparare per annos praecedentes, vel sequentes non debet propterea aliquid remitti, cùm quod minus quo in iure parum, & nihil aequiparatur *l. minus ff. de verb. signif. l. scio ff. de restit. in integr. cum simil.* Hinc not. quòd rata hic non accipiatur pro qualibet portione, sed pro illa, quae esset notab. quantitatis, istud autem modicum videtur esse difficilis cognitionis, & propterea ad mentem Menoch. *lib. 2. de arbitr. iudic. casu* 145. videtur esse in arbitrio iudicis.

ADDITIO.

FVndus eiusdem census inundatus fuit ab aquis vnde actu factus fuit infructuosus, secus potentia, quia per industriam, & notabiles impensas poterat reduci ad culturam, & sic dubitatum fuit an talis debitor teneatur ad solutionem censuum, glos. ista cùm non videatur, in hoc omninò clara. Ideo casum propositum melius considerando dicebam, quod aut id definiri debet quoad proprietatem census, aut quoad fructum eiusdem: primo modo donec dominus fundi remanet illius dominus, eodem iure dominus census remaneret dominus eiusdem ob eandem rationem, argumento l. qua de tota, ff. de rei vendit. & §. praeterea instit. de rer. diuision. at secundo respectu, quoniam fundus praesupponitur factus sterilis, adeo quod ad culturam reduci nequeat, nisi cum notab. impensa: sequitur inde, quod sicut dominus fundi sensit damnum, ita etiam eod. modo dominus census partem illius sentire tenetur, per ea, qua habentur in glos. vnde causa sterilitatis considerari debet, qua sicut potest habere rationem perpetui iuxta §. alia sanè causa, institut. de rer. diuisio. & exemplum datum, atque rationem temporanei iuxta l. fistulas §. fin. ff. de contrahend. empt. ita quoque fructus praed. aliquando debent solui pro parte, & aliquando in totum.

TEX.

Sed etiam posse pro eodem pretio extingui.

GLOS. XXIII.

De extinctione census cum pretio, vel alia re, in totum, vel pro parte.

HAEc decisio est eiusdem naturae cum pacto de retrouendendo, & propterea quae adnotantur à Doct. de isto pacto, videntur etiam in praesenti verificanda, praeter id, quod expressè cauetur infra in eadem Bulla, vnde not. quòd obligatio ad reuendendum, alia est conuentionalis de qua plenè tractant Doct. *in l. 2. C. de pact. in §. empt. in c. ad nostram de empt.* Tiraquel. *in tract. de retract. conuention. &* Couar. *lib. 3. variar. resolut. c.* 8. Alia verò est legalis, quia prouenit ab aliqua lege, quam plenè docet Tiraquell. *in tract. de retract. consang. per tot.* Fabian. de Monte *in tract. de empt. q. 3. artic. 21. n. 45. & seqq. est tex. & ibi* Henric. Boic. *in cap. constitutus de restit. in integr. quibus adde quae adnot. supra in glos. 14. atque* Doctor. *explicantes hanc Bullam.* His adnot. de duobus praecipuè saepè dubitatum fuit circa hanc particul. Primò an dominus census posset cogi ad reuendendum partem census, & recipiendum partem pretij; Secundò, an iste dominus posset talem censum aliis vendere minori, vel maiori pretio, cum in practica saepè huiusmodi census alienentur minori pretio, quàm à princ. sint constituti. Quoad primum, ex quo in iure non habemus aliquid certi, videtur propterea esse difficilis solutionis: Nauarr. *in d. suo saepè citat. comment. n. 101. vers. 2. quaest. vsque ad n. 104. videtur tenere partem affirmatiuam* Ioan. Bapt. Lup. *in d. l. 2. §. 2. n. 71. C. de pact. inter empt. videtur sentire oppositum, provt hoc idem approbat* Sot. *lib. 6. de instit. & iur. q. 5. art. 3. conclus. 4. cum* Sot. *&* Lup. *conuenit* Thomas Boninsign. *in d. suo saepè citat. tract. de*

censibus

censibus cap.4.n.9. vsque ad fin. cap. quæ opinio licèt videatur esse contra Bullam Martini V. post princip. in illis verbis in toto, vel in parte, si tamen regulariter esset respondendum, iudicarem, ipsam esse sequendam, & ratio est, quia iste dominus census damnificaretur si cogeretur recipere pretium minutatim, Bulla autem Martini id non determinat, sed videtur præsupponere conuentionem partium: dixi autem regulariter quia tres possunt considerari casus, videlicet, cùm contrahentes potuissent pacisci aliquando, vt pretium restituatur integrum: aliquando vt restituatur pro parte ab eis taxata, & aliquando remiserunt se ad dispositionem iuris, ex quo mihi dixerunt. In primo, & secundo casu iudicarem pacta esse licita, ex quo nec partes læduntur nec illa contra Bullam esse reperiuntur. In tertio verò putarem regul. supradictam adnotat. esse: ad hanc autem potestatem redimendi, bonorum erit addere, quod nos docet Sot. *in tot. d.artic.3.& Boninsig.in d.c.24. in princ.* & ista sint satis, quoad primum dubium. Ad secundum est adnotandum, quod eius solutio dependet à solutione illius quæst. videlicet, an nomen debitoris possit emi minori pretio, quàm sit creditum illud, quod legimus definitum à Nauarr. *in d. suo comment. num.112. vers. vndecima quæstio, & ante eum ab* August. Bero. *super cap. in ciuitate, n.10. de vsuris*; Solutio autem est, quod emi, & vendi posset d. pretio, vnde idem puto dicendum in casu proposito ob indemnitatem rationis, confirmatur, quia huiusmodi nomina possunt etiam permutari, in solutum dari, & de eis aliis quoque modis disponi, vt passim adnotant Doctor. *in expositione titul. ff. & C. de hered. & action. vend. meritò, &c.*

ADDITIO.

Census consideratur dupliciter primò in creando, & constituendo illum, secundò postquam ille constitutus est in esse: primo modo est omnino seruanda forma præsentis Bullæ, quæ si seruata non fuerit contractus erit illicitus, & nullus, vt diximus supra, & infra quoque dicemus: ad secundo respectu, cum de eo in præsenti nil prouideatur, quoad ius disponendi. Ideo tanquam casus omissus remanet in dispositione iuris, per doctr. communem relat. à Mascard. *supra in alia glos. adnot. & propterea verificatur communis, regul. de qua l. in re mandata, C. mandati: hinc est quod potest extingui, & alienari in totum, & pro parte, cum pecunia, vel specie ad libitum contrahentium.*

TEX.

Non obstante longissimi etiam temporis, ac immemorabilis, imò centum, & plurimum annorum præscriptione.

GLOS. XXIV.

De præscriptione obligationis de retrouendendo.

PRæscriptio longissimi temporis tollit omne ius, quam quis illud competat vigore pacti, statuti, & priuilegij, dummodo tamen sit 100. annorum Felin. *in rubr. de præscript. n.24.* Balb. *in tract. de præscript. part. 2. tert. partis principia. quæst.6. n.21.* ex qua decision. videtur inferenda limitatio ad hanc Bullam in ista partic. quæ confirmari posset, quia de iure pactum de retrouendendo potest præscribi, quamuis esset cum potestate quandocunque venditori placeret, *vt plenè docet idem* Balb. *in d. tract. part.4. quint. part. principal. q.3. per tot. cum ibi adduct.* Cæterum, an hæc limitatio sit de iure in præsenti admittenda habet difficultatem, primò considerando illa verba, imo 100. & plurimum annorum, secundò idem videtur sentire Nauarr. *in d. suo sæpè cit. commen. num.97. vers. glos.15. in fin.* in hac difficultate videtur de iure dicendum, quod ista præscriptio non habeat locum contra dispositionem huius Bullæ, qua ipsa prohibetur: clarissimi enim iuris est, quòd præscriptio est de iure humano. *Instit. de vsu capion. in princ.* Sot. *lib.4. de iust. & iur. qu.5. art.4. cum simil.* & propterea potuit à Summo Pontifice illa prohiberi, prout

Decis. R.R. pro Tract. de Cens.

considerando præd. prohibita fuit, nec obstant doctrin. in contrarium adduct. qui personæ inferiores Summo Pontifici non debent esse tantæ authoritatis, vt præscriptionem omninò tollere valeant, si quis autem plura intendit videre de præscriptione iuris redimendi vltra supra adducta, videat Couar. *lib.1. variar. resolut. cap.9. per tot. &* Ioan. Bapt. Lup. *in d.l.2. §.1. num.92. vsque ad fin. §. C. de pact. int. empt. & vend.* an autem sit facienda differentia inter præscriptionem 100. an. & præscriptionem immemorabilem prout ex partic. adnot. & declarat Nauarr. *loc. hic supra cit.* non videtur pertinere ad rem propositam, quia Summus Pontifex vsus fuit isto loquendi modo, vel ad maiorem rei declarationem, cum lex nullum dubium continere debeat, *cap. fin. de const.* vel ad remouendam omnem controuersiam de dominio prædict. & propterea Bulla quolibet modo considerata remanet clara, & sine difficultate.

ADDITIO.

CVm obligatio ista consideretur diuersimodè; hinc est, quod aliquando est licita, & aliquando secus; ex parte igitur emptoris, quod videlicet ipse teneatur reuendere, est de iure licita, & legimus in hac particul. & in iur. in glos. citat. ex parte autem venditoris, quod scilicet teneatur redimere est illicita, vt docet August. Bero. *super cap. nostrum num.37. 42. de emption. ex quo enim emptor habet libertatem recuperandi suam pecuniam, aut fructus inde percipiendi. Ideo præsumptiuè videtur habuisse intentionem illam mutuandi ad certum lucrum, & ita obseruans etiam in practica: vlterius istud pactum potest etiam considerari, vt celebretur quod intra certum tempus, vnde sicut apparet diuersum, ita diuersum producet effectum, vt in d. cap. præsertim adnot. doct. & præcipuè* Bero. *&* Couar. *lib.3. variar. resol. cap.8. num.7.8. in casu autem licito, fuit aliquando dubitatum an occasione istius pacti res minus valeat. Sol. affirmatiuè* Couarr. *in d. tract. & lib. c.10. in princ. cum ibi adduct. vnde secundum qualitatem istius pacti oportet indicare, contractum esse licitum, vel illicitum ex hoc capite.*

TEX.

Non obstantibus aliquibus pactis directè, aut indirectè talem facultatem auferentibus, quibuscunque verbis, aut clausulis concepta sint.

GLOS. XXV.

De agente contra legem.

PEr hanc particul. longè melius meo iudicio demonstratur verum, quod in superiori proxima glos. conclusum fuit, atque hoc idem confirmari potest *per cap. cum quid, & ibi* Doctor. *de regul. iur. in 6.* si enim per viam saltem indirectam posset veniri contra prædictam facultatem redimendi censum, sine dubio daretur etiam occasio contra prouisionem totius istius Bullæ, quod cùm admitti aliquo modo nequeat, propterea sequitur idem, quod supra dicebamus. Sed quæreret aliquis, quomodo posset cognosci contrauentio casu, quo commissa esset. Sol. obseruo apud scribentes (licèt nemo expressè hoc dicat) quod quælibet lex, constitutio quatuor habet intellectus, quorum primus dicitur litteralis, secundus mentalis, tertius directus, & quartus inductiuus: Ex quibus inferendum puto, quod potest quis vnum intellectum approbare ad se defendendum, & alterum reiicere: hinc est *quod* Doctor. *super l. non dubium C. de legib. vbi* Bald. *num.1. &* Ias. *num.4.* adnot. an ille, qui venit contra verba legis debeat puniri, sicut ille, qui venit contra mentem, & Theolog. quærunt an liceat præter verba legis agere, vt videri potest *apud* D. Thom. *1.2. qu.96. art.6. &* Sot. *lib.1. de iust. & iur. qu.1. art.8.* & cum contrauentio, vt

plurimum fiat fraude, ideo adnotari debeat, quod fraus committitur aliquando de re ad rem; aliquando de contractu ad contractum; aliquando de persona ad personam, & aliquando de modo ad modum. Ias. *in d. l. non dubium n. 45. & glos. super l. contra legem ff. de legib.* cognoscitur verò per diuersas coniecturas *iuxta l. dolum C. de dolo, l. continuus ff. de verb. oblig. cum simil.*

ADDITIO.

Licet sit vulg. iuris conclusio, quod pacta contra leges conuenta non teneant l. pacta quæ contra C. de pactis l. dubium, C. de legib. dubitatur tamen in casu de quo agimus de nonnullis pactis, vt ex. gratia, quod debitor census debeat illum soluere si fundus factus sit infructuosus actu, sed non potentia iuxta ea, quæ diximus supra in addit. ad glos. 22. ad hoc puto dicendum vltra ea, quæ ibi adnot. quod talis fundus aut reducitur ad culturam ex accidenti, & sic tractu temporis, argumento tex. in §. alia sanè causa Instit. eod. de rer. diuis. aut per industriam expensas, & non aliter: in primo casu potest sustineri tale pactum, secus secundo, & ratio est, quia in primo casu pars seu in nihil læditur, seu in modico, secus in secundo ob graues expensas, & ad hoc facit tex. in c. propter sterilitatem, & ibi Doctor. *de locat.* Menoch. *lib. 2. de arbitr. Iud. casu 76. &* Couar. *lib. pract. quæst. c. 30. atque hæc omnia coniungenda sunt cum iis, quæ diximus in d. addition. ad d. glos. 22.*

TEX.

Cum vera traditione pretij redditus extinguendus erit.

GLOS. XXVI.

De extinctione Census cum solutione pretij.

NOn sine causa legimus in præsenti particul. quod quando census extingui debet cum traditione pretij, obseruandum erit id, de quo in sequenti glos. dicemus, primò enim Summus Pontifex voluit etiam prouidere indemnitati domini ipsius census prout facit in sequenti particul. & ibi dicemus; secundò cùm census habeat similitudinem cum vsufructu, licet habeat etiam dissimilitudinem, vt satis clarè cognoscitur ex supra in aliis glos. adnotatis: hinc est, quod quemadmodum vsusfructus extingui potest multis diuersisque modis *iux. tot. tit. ff. quemadmodum vsusfruct. amitt. & probat. tex. in §. fin. qui incipit finitur, instit. de vsufruct.* ita quoque hoc idem dicendum est de ipso censu, & propterea adnot. supra quod aliquando extinguitur ad extinctionem fundi, in quo constitutus fuit, ex quo sequitur, quod prouisio Bullæ in sequenti particul. non potest, nec debet verificari in quolibet casu extinctionis census, sed solùm, quando extingueretur cum restitutione pretij: reliqui autem modi extinguendi censum, qui, & quales sint non videtur necessarium hic referre: explificatiuè tamen esset donatio testamentum, successio, permutatio, & similes alij, & ratio est quia sicut huiusmodi modis potest dominus alienare alia sua bona *iuxta l. fin. ff. de legib.* Sebastian. Medices *in suo tractat. de legib. & statut. part. 4. quæst. 28. 29. 30.* ita quoque hoc idem est dicendum de censu isto.

ADDITIO.

Censum posse extingui diuersis modis clarissimum est in iure, videlicet primo ex parte fundi illius iuxta ea quæ diximus supra ad particul. & gl. 22. secundo ex facto debitoris, si factus sit non soluendo, limit. tamen quod tunc posset agi contra tertios possessores si ille à princ. legitimus fuerit: iuxta l. rem alienam, ff. de contrahend. empt. Fabian. *in tract. de empt. qu. 4. vers. quarto quæritur: tertio ex parte creditoris, debitoris, simul, ob diuersos inter eos contractus conuenientes hac enim particul. cum seqq. intelligitur, quando debitor valet censum extinguere parte inuita: ex quo creditor non potest cogi aliud pro alio accipere l. 2. ff. si cert. pet. l. cum à quo C. de solut. demque ex parte contractus, cum ille aliquando à princ. & aliquando postea reddatur nullus, seu iniustus, vt diximus sup. & infra quoque dicemus.*

TEX.

Volumus per bimestre ante id denunciari ei, cui pretium dandum erit.

GLOS. XXVII.

De denunciatione facienda à volente extinguere Censum.

DEbet Censuarius denunciare domino census, qualiter ipse intendit eodem pretio redimere censum alias per ipsum venditum, atque per duos menses expectare antequam celebretur contractus reuenditionis, idque statutum hic legimus ea ratione, vt dominus census possit d. termino durante determinare quid facere velit de d. pretio sibi prox. restituendo, sed quid iuris erit si nollet d. pretium recipere. Sol. cautela, est vt Censuarius illud deponat deposito reali ad hoc, vt liberetur ab obligatione soluendi censum, atque legitimè denunciet ipsi domino: *iuxta l. acceptam, & ibi* Bald. *C. de vsuris* Menoch. *lib. 2. de arbitr. iud. casu 232. &* Cassan. *in cons. 41. per tot.* ibi plenè explicatur oblatio realis ad hoc, vt debitor liberetur ab obligatione soluendi, ob moram creditoris in non recipiendo: de isto autem termino non occurrit hic aliud adnotare, nisi quis quæreret an posset prorogari, vel diminui cùm quilibet possit renunciari iuri suo *l. si quis in conscribendo C. de pactis.* Sol. iudicarem negatiuè esse respondendum, primò quia docet Socin. *in suis regulis regul. mihi 419. limit. 2.* quòd solemnitati iuris renunciari nequit, & cum hæc particul. videatur continere partem solemnitatis requisitæ ad contractum census, merito, &c. secundo quia daretur inde occasio celebrandi contractus censuum contra formam in hac Bulla traditam, quod de iure permitti non debet: *argumento cap. per vestras in fin. de donat. inter virum: non obstat d. l. si quis in conscribendo,* qui limitari debet ad euitandas fraudes, vt constat per deducta.

ADDITIO.

QVoniam dominus census aliquando cedit illum alteri, dubitatum fuit in pract. an Censuarius debeat id denunciare domino principali, vel cessionario. Sol. Ego soleo ita distinguere, quod si debitor census in soluendo recognouit in creditorem ipsum cessionarium, tunc eidem tenetur id denunciare iuxta formam hic tradit. tum quia in eum sunt translata iura iux. trad. a Iac. de Aren. *in suo tract. de cessionib. cap. 6. per tot. tum etiam quoniam stante consensu dict. cessionarij, atque debitoris, & creditoris ipsius census dicitur facta nouatio, iuxta l. fin. C. de nouation.* Francus *in decis. Neapol. 15. &* Grzadin. *cons. 38. secus autem puto tenendum, si d. cessionarius non fuerit recognitus in creditorem, & ratio est, quia cum ipse retineat actionem directam, vt dicit* Iacob. *loc. cit. &* Doctor. *in l. fin. C. mand. illa adhuc videtur stare in suo robore, ex quo debitor non consensit.*

TEX.

Et post denunciam intra annum tamen, etiam ab inuito pretium repeti posse, &c.

GLOS. XXVIII.

De iure cogendi debitorem intra annum pro restitutione pretij.

COntra hanc particul. facit tot. tit. ff. quod quisque iuris in alium statuit, &c. sicut enim bimestre censuarius expectare debet iuxta id, quod in superiori glos. adnotauimus, ita quoque per iura adducta intra bimestre deberet cogi ad restituendum pretium, & sic male videtur statutum, vt intra annum, &c. Sol. vel dicas quod definire huiusmodi terminum erat in mero arbitrio legislatoris, cum sit tantum iuris positiui, & propterea nulla ratio in contrarium aliquid concludit: vel dicas secundo longiorem terminum fuisse concessum domino census, quia non ita de facili posset habere occasionem conuertendi illud pretium

in aliquod aliud eius commodum, vel dicas tertiò, quod si censuarius continuo habet libertatem redimendi censum, vt supra vidimus, non est inconueniens, vt dominus census habeat io casu isto commoditatem vnius anni ad reperendum dict. pretium: not. tamen, quod ista repetitio pretij non esset licita, si io præsenti permissa non fuisset: doceot eoim Doctor. quod ius rescindendi coottactum emptionis, & venditionis aliquando est in potestate ipsius venditoris tantum, & tunc sine controuersia est de iure licitum siue sit de veodendo simpliciter, siue de restituendo rem emptam, *vt plenè docet* Ioan. Bapt. Lup. *in d.l.s.in præfat.n.54.& 25. per tot. C. de pact. inter empt. cum ibi adduct.* Couarr. *lib. 3. var. resolut. cap. 4. n. 4. vers. his sanè* Tiraq. *in tract. conuention. in præfation. n. 3. & seq.* siue competat ex dispositione iuris, vt contingit per hanc Bullam siue ea conuentione homioum, & fit per pactum, vt habetor in citatis locis, aliquando, fit sicut istud ios rescindendi est in potestate ipsius emptoris, & tunc si sibi competat ex dispositione iutis, provt legimus in hac particul. non videtur posse dubitari, cum iustum aliud sit naturale, & aliud à lege humana statutum, *cap. ius generale dist. 1.* Sot. *lib. 3. de iust. & iur. q. 1. art. 2.* si verò eid. competere vigore pacti, tunc aliud dicendum esset, cum illicitum à Doctor. reputetur, Abb. *in c. illo vol. n. 6. post* Mesti. *de pignoribus* Ioan. Bapt. Lup. *in d. præfat. d. l. n. 26. omnino vidend. cum adduct. in d. loc.* & ratio est, quia qualitas pacti denotat emptorem habuisse voluntatem potius mutandi cum lucro, quam emendi, & ideo dicit Abba. quod ipse tenetur ad restitutionem fructuum.

ADDITIO.

D*Octor. in cap. ad nostram de emption. adnotant illum contractum sapere vsuram, in quo emptor potest cogere venditorem ad restitutionem pretij, vt etiam vidimus supra in alia addition. cuius oppositum videtur per hanc particul. hic definitum*, Sol. *puto dispositionem iuris communis limitari per hanc part. ob causam per glos. adnot. dubitatur vlterius an ista denunciat. debeat esse iudicial. Sol. placet, vt sit iudicial. & ratio est quia cùm hæc Bulla sit facta ad euitandas fraudes, vt clarè constat ex iis, quæ diximus supra in aliis glos. longè facilius emittantur illa per actum iudicialem, quàm per extra iudic. argumento cap. quoniam contra. de probat. cum ibi adduct.*

T E X.

Et vbi pretium nec volens intra bimestre soluat, nec ab inuito intra annum exigatur, volumus nihilominus quodcunque redditum extingui posse præmia tamen semper denuncia, de qua supra.

GLOS. XXIX.

De reiteratione denuncia de qua supra.

SI hæc particul. à Summo Pontifice addita non fuisset, quam facillimè dubitari potuisset an istud ius redimendi iuxta formam in hac Bulla traditam intelligi debeat concessum pro prima tantum vice *iuxta l. bonus §. hoc sermone, ff. de verb. signific. dicendum est igitur, quod iste §.* per hanc Bullam in materia census immittetur, cum istud ius, adeo perpetuum intelligatur, vt possit reiterari, provt hic legimus, vnde not. quod potestas alicui concessa ad aliquid faciendum, licet per d. §. intelligatur pro prima, & vnica vice, diuersimodè tamen limitatur. *vt docet* Tiraquel. *plenè in sua expositione super d. §. &* Felio, *omnino vidend. in cap. 2. ferè per tot. de tregua. & pace*, est tamen animaduertendum, quod reiteratio, de qua in præsenti Bulla, & particul. permittitur dummodo fiat ead. forma hic data, & non aliter.

ADDITIO.

H*Ic potest dubitari de causa istius reiterationis*, Sol. *illa videtur ead. cum ea, quæ supra demonstrauimus* Decis. R. R. pro Tract. de Cens. *dict. denunciam esse faciendam, & cum præcipuè causa, & ratio, in decidendo attendi debeat, iux. l. fin. ff. de hæred. instituend. c. si cautio. de fide instrument. cum simil. Ideo semper ad illam est recurrendum, & ad hoc facit etiam cap. intelligentia de verb. sign.*

T E X.

Et non obstantibus his, de quibus supra, idque obseruari mandamus, etiam quod pluries, ac pluries denunciatum fuisset, nec vnquam effectus secutus fuisset.

GLOS. XXX.

De d. reiteratione facienda.

IN hac particul. melius declaratur, istam reiterationem, de qua adnotauimus in superiori gloss. esse faciendam toties, quoties opus fuerit, seruatis tamen iis, quæ per hanc Bullam seruari debeot, & sic ad maiorem declarationem additum fuit, quod hic legimus, dubitatur tamen, & quæritur, vnde est, quod in præsenti contextu habeotur ista verba, & non obstantibus his de quibus supra, illa enim, quæ in superioribus particulis huius Bullæ habeotur ooo videntur obstare decisioni, & prouisioni, quam in superiori proxima, & præsenti particula continetur, vnde meritò, &c. Sol. responderi potest, quod licèt ea quæ in superioribus statuta sunt, non videantur modo aliquo obstare, si rectè ceosa intellecta fuerint quoniam tamen inductiuè considerata potuissent videri contraria: Ideo ad remouendam omnem difficultatem videotur addita prædic. verba, & noo obstantibus, &c.

ADDITIO.

Q*Voniam poterat dubitari an ista reiteratio esset simul vel sæpè concedenda. Ideo addita fuit hæc particul. Hinc not. quod leges sunt exequenda, ita, & taliter, vt mens legislatoris cum effectu adimpleatur, & ad hoc facit l. 2. §. iuram. ff. de orig. iur. vnde in illo casu debet verò limitari, in quo mens legislatoris nequit verificari.*

T E X.

Pacta etiam continentia pretium census extra casum prædictum ab inuito, aut ob pœnam, aut ob aliam causam repeti posse omnium prohibemus.

GLOS. XXXI.

De pacto cogendi venditorem ad pretium restituendum.

SVpra *in glos. 28. in fin. adnot.* quod potestas rescindendi contractum census, non debet esse apud emptorem, provt hoc idem legimos statutum io præsenti partic. nisi tamen in casu supra io aliis glos. explicato, quamuis autem Couarru. *lib. 3. variar. resol. c. 9. n. 3. vers. primum quidem, &* Ioan. à Medin. *in suo C. de restit. tit. de censibus q. 15. vers.* quæ de pacto redemptionis, videantur sentire oppositum, si tamen singula considerata fuerint, puto commodè posse coociliari, sed cum io præsenti sim glossator, & oon commentator, non conuenit singula examinare: de ista autem facultate redimendi censum videodus est præcipuè Ioan. à Medina *in tota ista notab. q. 15.* in qua inter cætera explicat etiam vnum adnotatione dignum in verb. inde alia oritur dubitatio, an videlicet pretium in casu redemptionis, & reuenditionis debeat esse idem, & eiusdem quantitatis, cuius fuit io ipsa emptione, & venditione, provt hoc idem declarat. Tiraq. *in suo tract. de contract. conuention. §. 1. in glos. 3. per tot.* regulariter enim tenendum est, quod debeat esse idem: quæ quidem regula in nonnullis casibus posset limitari, vt partim habetur in hac Bulla, & glos. in super factis, & in loc. hic supra citat. vnde non conuenit nunc vlterius insistere, & dum hæc particul. si aliqua indigeat declaratione ista habetur in aliis gloss. Ideo ad alia me conferam.

ADDITIO.

Dicit tex. in cap. quod de reg. iur. in 6. quod quando aliquid vna via prohibetur alia non dicitur permissum, vnde prohibetur venditorem posse cogi ab emptore ad pretium restituendum, alia via non debet dici id permissum. Ideo hac particula est intelligenda regulariter, quia si secus esset daretur occasio fœnerandi, quod autem ista regula possit aliquando limitari recurrendum est ad loco in gloss. citat.

TEX.

Contractúsque sub alia forma post hac celebrandos fœneratitios iudicamus.

GLOS. XXXII.

Quid iuris si forma Census non fuerit seruata.

Circa hanc particul. de tribus posset dubitari, & quæri quid iuris; Primò cur tex. dicat sub alia forma: Secundò cur dicat post hac celebrandos: Tertiò, cur dicat fœneratitios iudicamus. Quoad primum, cum proprium sit formæ dare esse *l. Iulianus, ff. ad exhibendum*, & Pontifex hic dicat sub alia forma, videtur propterea, quod contenta in hac Bulla sint de forma istius contractus census. Sol. hæc forma dupliciter considerari pôtest quoad forum fori, & sic sine dubio, omnia sunt seruanda, & sunt de forma, tum quia Pontifex per hæc verba videtur hoc determinare, cum sint verba necessaria, *iuxta tradit. ab* Abb. *in cap. nam concupiscentiam, de constitut.* tum etiam, quia in hac particul. habet etiam clausul. irritantem de qua est *text. not. bil. in clement. 1. de concessio. prabend. &* Staphil. *in suo tract. de litteris gratiæ*, & instit. 10 propria rub. istius clausul. Quoad forum conscientiæ, & sic non puto singula esse seruanda ex. gratia, quod fiat coram testibus, & notario, huiusmodi enim requisita extrinseca in isto foro non videntur necessaria: cùm solemnitates iuris, ex quo videntur introductæ ad euitandas fraudes in foro conscientiæ non requirantur secundum vnam opin. quam semper iudicaui veram, de qua pertractant Doctor. *in cap. cum esses de testament. vbi præcipuè* Couar. *in cap. quia plerique de immunitat. Eccles.* Quoad secundum non videtur necessarium hic aliud adnot. cum supra in gloss. 21. diximus proprium esse legis futuris negotiis dare formam, & propterea Summus Pontifex, & ibi, & hic declarauit mentem suam fuisse semper respicere futura, præter tamen id, de quo infra dicemus, & quoniam de hac re etiam sumus dicturi in aliis particul. Ideo ad Tertium dicimus, quod contractus (prout in iure obseruatur porui) quidam sunt validi, & iusti, quidam sunt validi, sed iniusti, atque huiusmodi diuersæ sunt species, quidam denique sunt omnino inualidi, & nulli vnde hoc adnot. quæritur cur Pontifex dicat fœneratitios id est vsurarios. Sol. iniustitia, quæ sæpè committebatur circa contractum census, vt plurium respiciebat delictum vsuræ, & propterea Summus Pontifex iuri, & conscientiæ iudicauit conueniens, præsertim sub hoc respectu prouidere, & ideo sicut in hac Bulla data fuit forma ad celebrandum contractum census ad hoc, vt euitetur vsura, ita quoque fuit conueniens declarare, quod si contractus aliter celebrentur, potius fœneratitij quàm simpliciter illiciti, & iniusti essent reputandi, & si tex. videtur clarus, & sine difficultate.

ADDITIO.

De forma seruanda videndi sunt Doctor. *in l. non dubium, C. de legib. & in cap. cum dilecta de rescript. hic potest dubitari, an actus sit nullus ipso iure ob formam non seruatam: ego sum solitus ita distinguere, quod actus sit nullus ipso iure, si moraliter fuerit consideratus, secus si naturaliter. Inde requiritur sententia declaratoria, argumento cap. cum secundum leg. de hæret. in 6. de effectu autem nullitatis actus, videndus est* Tiraquell. *in l. si vnquam in verb. reuertantur, C. de reuocan. donat. & nos diximus in tractat. de subreptitione rescripto. q. 4. art. 10.*

TEX.

Et ita illis propterea non obstâtibus, quicquid vel expressè vel tacitè contra hac nostra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat, à fisco volumus posse vendicari.

GLOS. XXXIII.

De pœna imponenda ob formam istius Bullæ non seruatam.

Hic Summus Pontifex non solum meliùs declarat, quod in superiori proxima particula determinauit, sed etiam addidit aliam pœnam, vltra declaratione, contractum esse fœneratitium, vnde in præfenti de tribus occurrit dubitari. Primò vnde est, quod transgressores huius Bullæ puniantur duplici pœna, videlicet, quod contractus fœneratitius, & quod à fisco vendicetur, quod in contrarium factum fuerit. Secundò, cur potiùs à fisco illud vendi, & parti non restitui debeat: Tertiò an illud remissum, vel dimissum intelligatur confiscatum ipso iure, & absque aliqua sententia. Quoad primum *per l. senatus, ff. de accusat.* malè videntur impositæ istæ duæ pœnæ. Sol. hæc solutio dependet à solutione alterius *quæst. an videlicet annullatio actus sit pœna, de qua plenè tractant* Doct. *in l. non dubium vbi* Ias. Bald. *& alij, C. de legibus, &* Canonist. *in cap. 1. de constitut. vbi præcipuè* Abba. *n. 5. cum adduct. ibi. vnde tenendo opin.* quod annullatio non sit pœna, sumus in claris, sed tenendo oppositum, dicimus id non esse inconueniens, quia pœna ista annullationis venit in consequentiam ob non seruatam formam, vel dicas secundo, quod ob grauitatem delicti istæ duæ pœnæ habent rationem vnius, &c. Ad secundum dicimus, quod in casu traditionis alicuius rei in aliquem, aliquando id contingit sine aliqua turpitudine, & tunc pro solutione tenendum est, rem in casu restitutionis restituendam esse ei, à quo fuit data *iuxta tot. tit. ff. de cond. causa data, & ibi* Doct. *& præcipuè* Bart. aliquando verò id euenit cum turpitudine, quæ aliquando reperitur ex parte dantis, aliquando ex parte recipientis, & aliquando ex parte vtriusque *iuxta l. 1. & tot. ff. de condict. ob turp.* causam ob quam quidem distinct. habemus intelligentiam, huius Bullæ in ista partic. ex quo enim illud remissum, de quibus in tex. sunt contra mentem Pontificis, & dobitum iustitiæ, & sic continent turpitudinem, non debebant parti restitui, sed ob transgressionem, & sic delictum commissum volnit à fisco vendicari, de hac autem restitutione facienda præsupposita turpitudine, vltra allegat. *videndus est* Nauar. *in suo Manual. c. 16. vers. seu, §. cui restituendum per tot.* Sot. *lib. 4. de iust. & iure q. 7. art. 1. Ad secundum argumentum.* Ioan. à Medio. *in C. de restitut. q. 2. vers. de eo, quod secundo loco quærebatur, per duas pag. &* Canonist. *in cap. quia plerique de immunit. Eccles. cum simil.* Ad tertium denique dicimus, quod hæc verba videntur præsupponere rem esse confiscatam ipso iure, & propterea fiscus potest illam tanquam sua vendicare non autem hoc sit verum habet difficultatem, cæterum per ea, quæ *nos docent* Canonist. *in cap. si diligenti, de foro competen. vbi præcipuè* Glos. Abb. *&* Tiraquell. *in l. si vnquam in vers. reuertantur, C. de reuocand. donation.* videtur tenendum d. rem ipso iure esse confiscatam, cum verba ipsa id demonstrent. Iudicarem tamen Fiscum non posse venire ad huiusmodi rei vendicationem nisi prius per sententiam declaratum esset contractum, seu promissum fuisset, & esse factum contra formam huius Bullæ, & hoc dico *per c. cum secundum leges de hæret. in 6.* Gabriel. *in suis conclus. tit. de malefic. conclus. 1 a. in princ. cum simil.*

ADDI

ADDITIO.

Circa hanc pœnam de duobus occurrit dubitari; primò an propter quamlib. Bullæ particul. transgressionem pœna sit imponenda: secundò si fructus computari debeant in sortem, an pecunia, quæ census emptus possit publicari. Quoad primum est vulg. conclusio in iure, omnino delicta esse punienda ob interesse reipubl. c. vt fama. & ibi gl. not. in verb. impunita de sent. excommunicat. cum ibi adduct. ex qua sequitur in casu proposito quod sicut census celebratus contra quamlib. particul. de prad. dicitur simulatus & contra Bullam simpliciter contractus, ita quoque illius pœna debet puniri. Quoad secundum de duob. potest dubitari an d. publicatio debeat verificari, primò si quid datum, vel promissum, seu remissum propter huiusmodi censum, secundo an illa locum habeat in pretio eiusd. Pro solutione vtriusque puto præmittendum, omnium consensu, dare ad vsuram esse prohibitum iuxta tot. tit. de vsuris ob dictum Euangel. mutuum date nihil inde sperantes, relat. in cap. consuluit eod. & ibi in gloss. declaratum. D. Thom. 2. 2. q. 78. *art. 1. accipere autem in casu necessitatis est permissum, secus aliter idem* Doctor. *suprà in d. q. art. 4. Ex hoc infertur, quod si census celebretur contra formam istius Bullæ, & ille, qui vendit id non faciat ob eius indigentias, ex quo malum commisit per istam doctrin. & propterea dicitur in delicto communicasse. Ideo dict. pecunia debet confiscari, cum vterque contrahentium dicatur deliquisse iuxta gloss. recept. in c. 1. in vers. pari pœna de offic. iud. delegat. secus autem quando venditor census vendit, & pecuniam accipit, vt prouideat suis indigentiis, tunc enim hæc Bulla debet limitari ad hoc, vt iura ad inuicem concilientur cap. cum expediat de elect. & ita consului contingentiam facti.*

TEX.

Hanc autem salutiferam sanctionem, nedum in censu nouiter creando, verum etiam in creato quocunque tempore alienando, modo post publicationem constitutionis creatus sit, perpetuo, & in omnibus seruari volumus.

GLOS. XXXIV.

Quomodo hæc constitutio respiciat Census præsentes.

IN hac particul. Summus Pontifex videtur prouidere casibus præsentibus, vt verba illa (Verum etiam in creato) denotant: dubitari tamen posset, an hoc sit verum, primo quia dum de essentia legis requiratur promulgatio: D. Thom. 1. 2. *q. 90. art. 4.* Sot. *lib. 1. de iust. & iur. q. 1. art. 4.* Canonist. *communiter in cap. cognoscentes de constit.* sequitur inde, quòd casus si euenisset ante promulgationem diceretur præteritus, si verò postea videtur futurus; ergo casus præsens dari non potest: secundo considero verba, quocunque tempore alienando, &c. quæ cum respiciant tempus futurum meritò. Sol. hæc difficultas posset meo iudicio ita dissolui, quod census, (vt de eo loquamur) aut est iam celebratus, & in esse deductus ante promulgationem huius Bullæ, & tunc quid de eo definiat Summ. Pontifex, dicemus infra in part. & licet legem ipsam, &c. aut, & secundo loco est constitutus post d. promulgationem, & tunc si consideretur simpliciter, videtur casus præsens: Si verò consideretur respectu alienationis, de eo faciendæ, provt hic consideratur videtur esse casus futurus, at si simpliciter consideretur casus futurus erit meo iudicio reputandus, sed si hęc partic. respicit solum alienationem census, vnde est, quod text. dicit post promulgationem, &c. Sol. responderi potest, quod Bulla potuit esse promulgata, sed adhuc non vnicuique nota, & cognita per auth. vt post duos menses, & Doctor. in d. cap. cognoscentes, quia si statim post promulgationem, fuisset necessarium seruare hanc Bullã in creandis censibus, ista particul. nihil penitus operaretur, quod non est dicendum iuxta cap. relatum, & ibi gloss. not. de cleric. non residentibus cum simil. merito, &c.*

ADDITIO.

Licèt sit clara iuris conclusio, quamlib. constitutionem in definiendo respicere futura Doctor. communiter in cap. fin. de constit. quoad præsentia tamen, & præterita placet hanc reg. adnotare, quod si per const. præcedentia sit alteri ius acquisitum non debet per nouam illud tolli, per illam vulg. iur. reg. de iure acquisito non toll. de qua adnotand. est. Gabr. *in sui conclus. in proprio tit. hac fortasse de causa* Abb. *in d. cap. fin. in fin. adnot. pœnam esse imponendam secundum constit. quæ vigebat tempore delicti, & non secundum aliam superuenientem.*

TEX.

Declarantes pretium semel census constitutum, nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quo ad vltimo contrahentes minui, vel augeri.

GLOS. XXXV.

De prohibiti pretij census augmento, & decremento.

EST animaduertendum hic de qualitate, & quantitate pretij, vltra id, quod supra in aliis gloss. adnotauimus, quod pretium diuersa ratione, atque respectu, potest de facto, & de iure augeri, & respectiuè diminui, provt declarat Gloss. *not. super cap. cum causa, in vers. ad alium post* Medin. *& ibi* Doctor. *de test. facit doct.* Corrad. *in suo tractat. de contract. quæstion. 56. per tot.* vbi adnotantur qualitates, & circunstantiæ, quibus pretia rerum alterantur, & variantur, vnde dubitatur, & quæritur ea hoc, qua de causa pretium census ob temporum, & personarũ varietatem nequeat alterari, & variari, & præsertim ad commoditatem censuarij, cùm inde videtur cessare suspicio vsuræ, augetur difficultas, quã supra demonstrauimus, quòd dominus census potest illum vendere minori pretio meritò, &c. Sol. considerando singulas particul. huius Bullæ, videtur inde colligi posse, quòd Pontifex multa prohibuit, quam aliàs de iure communi fuissent licita, idque ea ratione factum esse potuit, vt videlicet tolleretur occasio committendi fraudes, & ideo legimus, quòd vnusquisque contrahentium ad illa remanet obligatus, provt aliàs de iure erit, vel esset, vnde hoc idem puto dicendum in casu proposito, & propterea dubium videtur solutum: huiusmodi autem augmentum, vel diminutio posset verificari non vigore pacti, sed provt de iure communi esset permissum, & non aliter iuxta ea, quæ supra in aliis gloss. adnot.

ADDITIO.

AB hanc particul. facit quod supra adnotauimus ad gloss. 16. 17. & 26. quibus adde, quod contractus iste videtur indiuiduus, vt suprà diximus in addit. ad gloss. 8. vnde si pretium istud alteretur necessariò contractus diuideretur, quod non est dicendum, sed contra sæpè videmus censum extingui pro parte. Sol. intelligentia istius part. fortasse illa est, quod cum præsupponatur censum 7. aureorum esse emptum pretio 100. ita quod illud si pretium iustum adueniente quamuis circunstantiarum varietate, semper illud pretium debet dici iustum, nec obstat, quod census postquam constitutus est in esse, possit vendi minori pretio præd. 100. quia obiectio videtur vera vigore consuetudinis, qua passim videmus mercatores in vendendo huiusmodi nomina solitos esse illa diuidere, vt docet F. Thn. Boninsig. *in suo tract. del tagliare le dette, & in alio de contract. An*

autem id liceat circumscripta consuetudine est dubium, cum cessionarius recipiat à debitore d. septem, & in casu extinctionis census reciperet d. 100. placeret d. pretium non esse diminuendum nisi ratione damni ob d. rationem, vt supra relatam.

TEX.

Et licet legem ipsam ad contractus iam celebratos non extendamus, illos tamen omnes, in quos sub alia forma peruenerunt census, hortamur in domino, vt singulos contractus censura bonorum religiosorum subijciant, & animarum saluti consulant.

GLOS. XXXVI.

Quid iuris de contractibus ante hanc Bullam celebratis.

IN hac particul. duo facit Summus Pontifex, primò clarius demonstrat, hãc Bullam non extendi ad casus præteritos, & ad census iam celebratos, sed solùm ad census in futurum celebrandos, vnde in hac parte vltra id, quòd suprà in aliis gloss. adnot. non occurrit aliud adnotare: secundò determinat, quid obseruari conueniat de censibus ante hanc Bullam celebratis, qui quidem si fortasse celebrati fuissent iuxta formam hic traditam non occurrit aliquid aliud, cum vndique essent legitimi: si verò aliàs, & sub alia forma celebrati essent, tunc Summus Pontifex dat in præsenti consilium, quòd vtile esset pro salute animarum, & propterea subditi, & fideles de necessitate salutis non tenentur talem exhortationem obseruare *per cap. fin.* 14. *quæst.* 1. Abb. *in cap. nam concupiscentiam de constitut. cum ibi adduct. num.* 4. *post princ.* De tribus tamen posset in hac parte dubitari, primò si contractus censuum ante hanc Bullam celebrati essent liciti, frustra videtur datum hoc consilium: secundò, quid iuris erit, si hoc consilium non fuerit obseruatum: tertiò cur Summ. Pontifex mandat dictos contractus subiici censuræ potius bonorum religiosorum, quam iuristarum. Quoad primum respondeti potest, quòd contractus licitus potest dupliciter considerari, primò, quoad forum fori; secundò quoad forum conscientiæ, modo ex quo potuisset, seu posset contingere, aliquem contractum census fuisse, vel esse licitum de iure communi, quo ad forum fori, & non quo ad forum poli; ideo fuit conueniens dare huiusmodi consilium, si enim talis contractus vndique fuisset illicitus, hoc consilium nullo modo fuisset necessarium; hæc declaratio confirmatur vera per id, quod habetur in princ. eiusdem Bullæ, in illa præsertim partic. non possumus animarum (prout tenemur) saluti, &c. cum ibi adnot. Ad secundum datur responsum, per id quod diximus suprà, ex quo enim consilium, & voluntatis, vt in cit. loc. habetur, propterea transgressor non videtur teneri ad aliquid, nisi tamen dicamus, ipsum teneri ad peccatum veniale, si transgressio sit sine contemptu, quia transgressor iste non facit contra, sed præter mentem ipsius legislatoris, atque hoc puto dicendum *iuxta Doct. recept.* D. Thom. 1. 2. *quæst.* 72. *artic.* 5. Ad tertium puto in primis animaduertendum, quod per religiosos in præsenti intelligere debemus Theologos; quia communiter accidentibus sunt religiosi, cum Theologia conueniat clericis, & religiosis *cap. fin. & ibi Doctores, ne cleric. si immisc. negot. secul.* vnde hoc præmisso puto respondendum, quoad cum sit q. inter Doctor. an definire casus conscientiæ pertineat ad Iuristam, vel ad Theologum de qua plenè tractat. Corrad. *in suo tractat. de contract. in proœmio, & melius in q.* 49. *per tot.* & quæstio ista cum distinct. soluitur, simpliciter tamen si fuerit considerata eius solutio ad mentem Pij V. Authoris istius Bullæ, illa videtur esse, quòd id pertineat ad Theologos, & propterea talem opinionem sequutus dixit in præsenti, quod d. contractus subiiciant censuræ bonorum religiosorum vnde meritò, &c.

ADDITIO.

COniungendo hanc particulam cum iis, quæ habetur in c. fin. de constit. obseruo quod prateritis, vel præsentibus negotiis tripliciter prouidetur saltem regulariter, videlicet primò per modum consilij, secundò per modum declarationis, tertiò per modum constitutionis, & eum consilium sapiat aliquando præceptum, ideo not. gloss. fin. in c. ad aures de atat. & qualitat. ord. not. vlterius quando sit recurrendum ad peritos, qui argumento istius text. debent esse talis professionis, qualis est casus occurrens, & ad hoc facit etiam tex. in l. 1. ff. de ventre inspiciend. & c. vlt. & penult. de frig. & maleficia. cum similib.

TEX.

Non obstantibus quibusuis constit. & ordinationibus Apostolicis statutis, & consuetudinibus, necnon priuilegijs, & litteris etiam per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores, nostros, ac etiam nos sub quibuscunque tenoribus, & formis, &c. vsque ad vers. Datum Romæ.

GLOS. XXXVII.

De clausula non obstantibus, & an hac Bulla liget omnes fideles.

HÆc particula videtur omnino superflua *per cap.* 1. *de constit. in* 6. vbi legimus iura alia dicuntur esse in scrinio pectoris ipsius Principis. Sol. ista particul. apposita fuit de stylo, cùm in qualibet constit. hisce temporibus apponatur, vt dicas secundo, appositam fuisse ratione, & respectu constit. particul. quæ cùm sine quid facti, præsumuntur ignorari, *vt in eod. c. legimus*, vel dic tertio, quod ista particula fortasse respicit, etiam constitut. Principum secularium: quia hæc Bulla videtur ligare omnes fideles, & Christianos, sed non quod an hæc tertia solutio sit vera, non videtur omnino clarum, & propterea puto animaduertendum: quod considerando *omnes, & singul. constit. Ecclesiast. item omnia adnot.* à Canonist. *super c.* 1. *de constit.* duo genera istarum constitutionum reperiuntur, quædam enim respiciunt solum vtilitatem status Ecclesiæ, atque istæ non ligant omnes fideles, sed illos, qui Ecclesiæ sunt subditi quædam verò respiciunt omnes fideles, & Christianos, & consequenter omnes simpliciter ligant, id autem cognosci potest, quia talis constitutio, aliquando respicit principaliter salutem animæ, prout est hæc Bulla nostra, & tunc sine dubio omnes ligantur, & ad hoc facit *cap. nouit. de iud. & ibi Doctor.* aliquando verò respicit statum Reipubl. Christianæ, & tunc idem est dicendum. Hinc est quod Doctor. communiter tenent, quod Christiani, vt Christiani subiiciuntur iuri can. *est gloss. super* §. 1. *Institution. can. de iur. canon. in verciuium actiones*, & ita ex his vera remanet d. tertia solut. De ista autem particula non obstantibus, non occurrit hic aliquid aliud adnot. quia in materia constit. plenè de ea tractatur *in d. c.* 1. *de const. in* 6. & nos alibi quoque adnotauimus, & propterea in præsenti non oportet vlterius insistere.

ADDITIO.

COnstitutiones omnes Pontificia ad tres species possunt reduci, cùm quadam sint adeo vniuersales, vt respiciant, & ligent omnes fideles, sicut Pontifex est caput in vniuer

vniuersa Ecclesia Dei, cap. ad honorem de vsu pallij Doct. *in cap. nouit. de iudic. quadam generales, promulgata solum propter bonum totius istius status eiusdem Ecclesia quadam denique singulares respicientes certa loca, atque ad hanc distinctionem faciunt, qua aduot.* Doct. *in cap. 1. de constit. in 6. quomodo autem sic distincta cognoscantur, placet adnotare, quod sicut constit. dependet in essendo à suis causis, & circunstantijs c. erit distinct. 4. cap. non debet de consang.* Caietan *sua summ. in ver. lex, & vt nos alibi diximus, ita iuxta doctrinam Philosophi in cognoscendo.*

T E X.

Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 1568. 14. Februarij Pontificatus nostri Anno IV.

G L O S. X X X V I I I.

De cognitione iuris per eius circunstantias.

QVoniam leges variantur, secundum varietatem temporum *cap. non debet de consanguinitate.* Ideo vtile esset in qualibet constitut. clausul. istam apponere, quia cùm inde cognoscantur circunstantiæ ipsarum, consequenter illæ quoque melius, & clarius intelliguntur de ista clausula est text. *in cap. datum, ibi* Doctor. *de reg. iur. in 6.* & non etiam alibi de ea diximus, vnde non puto necessarium, nec etiam in præsenti vlterius insistere. Et ita per hæc sint absolutæ *gloss. super ista Bulla de Censib.* singula tamen sint dicta, & adnot. meo iudicio, & semper salua saniori, & meliori sententia, & præsertim S. R. Ecclesiæ, cui in omnibus me subiectum esse profiteor.

A D D I T I O.

COgnitio omnium circunstantiarum ipsarum legum, & constitut. non tantum est necessaria ad intelligentiam earum, cùm cognitio sit adæquatio rerum ad intellectum, vt Philosophi nos docent, verum ad earundem conciliationem, cum sæpissimè opera sunt etiam ad inuicem contraria, atque hac de causa Specul. *in suo specul. in tit. de dispensat. atque ad mentem eius* Ioan. de Turrecrem. *in proœ. lib. Decret. q. 12. docent septem regul. desumptas à d. circunstantiis per quas leges, & iura conciliantur. Ideo similis clausul. in qualibet alia lege, & constitutione esset non tantum vtilis verum etiam admodum necessaria.*

A D D I T I O.

Quomodo contractus Census contra hanc Bullam celebretur, atque cognoscatur, & an aliqua via si illicitus fuerit corroboretur.

NEmini in iure perito est dubium omnem contractum reduci ad hanc diuisionem, vt consideretur aut ratione scriptura illius, quæ communi vocabulo instrumentum nominatur, aut ratione propria natura: primo licèt talis scriptura alia sit publica, & alia priuata, quando tamen illa sit legitima, & quando illegitima, non oportet hic aliquid adnotare, cum de requisitis earum copiosè, distinctè, & per capita pertractent Doctores *in c. 1. & 2. de fide instrument. vbi* Abbas, *& in l. admonendi, ff. de iureiur. & ibi* Bart. *vbi nos docent id totum, quod desiderari potest ad rei propositæ intelligentiam, at secundo respectu cum omnis contractus sit aliquando validus, & legitimus, aliquando verò nullus, & iniustus, & simulatus, vt passim in iure, apud* Doct. *& in pract. videmus. Ideo de eo quadam oportet adnotare, & cùm illius nullitas, seu iniustitia cognoscatur, aliquando ex lectura scriptura insuper facta, aliquando verò ex legitimis coniecturis, de quibus videndus est* Ioseph. Lodouic. *in sua communi conclus. 51. per tot.* Menoch. *lib. 3. de præsumpt. præsumpt. 122. per tot. &* Mascard. *in suo tract. de probat. concl. 438. cum pluribus seqq. vsque ad concl. 448. hinc est quod vt modi talem contractum contrahendi, ac cognoscendi ad aliquam methodum reducantur. Primò ad eius requisita placet eos reducere, de quibus videnda est gloss. summa vbi distinctè, & compendiosè habeantur, sicut enim contractus iste constat ex illis si fuerit legitimus, ita quoque ob vnicum illorum defectum redditur suspectus, & simulatus. Secundò ad septem rerum circunstantias puto reducendos, quæ de re descendendo ad earum explicationem, Primò à circunstantia.* Quis, *infertur, quod contrahentes, vel alter eorum aliquando est inhabilis ad contrahendum, vt sunt minores iuxta l. 1. & l. magis puto, ff. de rebus eorum, vt sunt etiam illi, qui quàm facillimè decipi possunt cap. cùm dilectus de his, quæ vi, metusvè causa, cum ibi adnot. & vt sunt denique suspecti ad decipiendum alios cap. illos in fin. de pignor. vnde sicut contractus potest esse ex hoc cap. suspectus, cum in eo persona præsupponatur habilis, & re vera non sit talis, ita quoque eius simulatio inde cognoscitur. Secunda circunstantia dicitur.* Quid, *quæ tripliciter in re, proposita consideratur, primo vt denotat fundum ipsius Census, secundo ipsummet Censum, tertiò pretium illius. Primo modo simulatio committitur si dominus dicat fundum esse suum, & non sit, ex multiplici enim capite verificatur de iure aliquem esse, vel non esse dominum alicuius rei, §. 1. & in princ. Institut. de inutil. stipulat. facit §. non solum, §. sed, & si rem, §. si eadem res cum pluribus seqq. Institut. de leg. cum simil. & quatenus à princ. ex hoc eadem non detur simulatio potest tamen contractus fieri suspectus si facto domini fundus pereat iuxt. §. si res legata eodem rursus eadem res potest esse certa, seu incerta, iuxta ea, quæ diximus supra in addit. ad gloss. 5. item potest esse modica quantitatis, ita quod censum impositum sustinere nequeat argument. l. fin. C. quemadmod.* Ciu. *mun. lib. 10. l. 2. de anno, & trib. eodem, & l. 3. §. Præses prouincia, ff. de mun. & honor. cum simil. & in istis loc. gloss. Secundo sicut Census iste potest esse in pecunia, & in alia re, item in maiori, vel in minori quantitate, ita simulatio inde committi, & cognosci potest, de qua re quoniam diximus supra tàm in gloss. quam in addit. ad eas. Ideo in præsenti non oportet aliud adnotare: Tertiò respectu pretium potest esse sicut debet in pecunia, item in alia re, item in credito, & propterea ex hoc capit. non tantum potest committi simulatio, verùm etiam sæpissimè committitur, & cùm hæc omnia etiam supra sint adnot. in gloss. & addit. ad eas, ideo vlterius nunc procedendo sequitur. Tertia circunstantia, quæ dicitur,* Cur, *ex qua consideratur causa, propter quam celebratur contractus iste, si enim ex parte venditoris Census non vendiderit illum ad finem prouidendi suis indigentiis, & sic ob causam licitam dicitur dedisse occasionem delinquendi, & communicasse in delicto, vnde in tali casu etiam fiscus possit prætendere iuxta ea, quæ diximus supra in addit. ad gloss. 33. ex parte verò emptoris, potius peccatum quàm delictum ex hoc cap. potest considerari, & sic non simulatio, sed simulationis suspicio videtur orta, prædictam causam tantum considerando vlterius. Quarto loco consideranda est Circunstantia, quæ vocatur,* Quomodo, *ex qua cùm formam contractus habeamus, potest illa considerari in foro fori, & in foro poli, sub vtroque respectu debemus animaduertere, & primo quòd in hac Bulla quædam definiuntur, quæ respiciunt forum fori tantum, quædam verò vtrumque. Vlterius hæc forma cùm possit respicere instrumentum, & contractus eiusdem census: quò ad instrumentum, si contrahentes deficiunt in aliquo de requisitis, de quibus adnot. supra loca vbi explicantur, redditur propterea suspectus etiam contractus, cùm ab vno ad aliud sæpè fiat illatio, licet autem instrumentum in dubio præsumatur verum,* Mascard. *in dicto suo tract. concl. 905. ex quo tamen de multis circa illud sæpè dubitatur. Hic recurrendum est hodie ad eum Authorem in concl. ibid. seq.*

at

at si dicta forma respiciat contractum, tunc illa adhuc considerantur quoad substantialia, accidentalia, & naturalia Bart. in l. vbi ita donatur, ff. de don. cau. mor. Bald. in l. 1. C. commoda. Bert. in cap. nauigants, num. 30. de vsur. sed melius est ita distinguere, vt quædam considerentur de ratione, & natura contractus quatenus specie distinguitur ab alio contractu, quædam verò de ratione virtutis ad quam reducitur, à qua sicut cognoscitur iniustus, ita etiam simulatus. Quinta sequitur circunstantia quæ dicitur, Quando; celebratur enim contractus aliquando in tempore prohibito, & propterea infertur suspicio simulationis, hinc est quot penes me ex hoc cap. semper fuit suspectus contractus ille, in quo minor obligatur ad aliquid si eodem tempore sic sibi datus curator, inde enim infertur, quod sicut celeritas aliquando desideratur: l. prima ff. de damno infect. ita aliquando damnatur, vt adnot. ibi gloss. & sic suspicionem causat, atque inde cognoscitur. Sexta circunstantia dicitur, Vbi; quæ in materia proposita ideo causat aliquando contractum simulatum quia locus ad contrahendum est suspectus cap. cum R. & ibi Doctor. de offic. iudic. delegat. Menoch. lib. 2. de arbitr. iudic. casu 468. cum ibi adduct. vnde ad hanc, & præcedentem circunstantiam, facit istud dictum Sacra pag. Qui facit malum, odit lucem, ex quo enim contrahentes debent gaudere plena libertate in contrahendo, hinc est, quod qualitas loci, vbi contractus, celebratur sæpè reddit illum suspectum. Septima, & vltima circunstantia nominata, Quibus mediis; ea ratione demonstrat illud idem, quia contrahentes liberè contrahunt, aliquando dolo, & aliquando ignoranter: argumento cap. super litteris cum ibi adnot. de rescript. quibus addi potest, quod alter eorum aliquando metu, vel vi inducit partem ad contrahendum: de ignorantia enim, & dolo, quibus talis contractus celebratur, vel præsupponatur celebratus, non oportet hic aliquid adnotare, cum de hisce medijs dixerim in tractat. de subrept. præscript. q. 9. & 10. de metu autem, & violentia sit satis adnot. Mascard. in dict. suo tract. conclus. 1051. 1054. & 1409. sicut enim qualitas medij ad contrahendum est aliquando licita, & aliquando illicita, ita etiam contractus inde celebratus dicitur, & cognoscitur, & ita ex ijs, omnibus habemus (ni fallor) certam regulam, qua contractus iste celebratur illicitus, & vt talis cognoscitur, ad hæc omnia puto nunc addendum, quod quamuis contractus fuerit à princ. legitimus, & iustus, si postea efficiatur illicitus, & iniustus, quæreret aliquis quid iuris, cui quæsito puto respondendum quod si id contingit casu, & sine culpa contrahentium placet adnotare, quod diximus suprà in gloss. 22. & addit ad eam, aut facto, & culpa alterius eorum, & sic placet obseruare, quod nos docent Doctor. ad §. si res legata, relat. supra in declaratione 2. circunstantiæ. Præsupposito autem contractum esse illicitum, & contra formam istius Bullæ celebratum, dubitatur modò, an aliqua via possit ita emendari, vt fiat legitimus, pro parte affirmatiua facit Bulla Gregor. XIII. qua confirmatus fuit quidam contractus census Castri Sigilli agri Perusini. In contrarium facit communis reg. id quod nostrum, ff. de regul. iur. pro sol. puto animaduertendum, quod cum contractus iste habeat esse à iure positiuo vigore istius Bullæ, ex quo ante eam talis forma non habebatur, inferendum est solutionem non posse dari ex parte contractus; nec ex parte Pontificis solum, quia oportet examinare illam iuris quæstionem an Princeps possit collere ius alterius, quod non conuenit in præsenti: vnde concludo ex parte contrahentium principaliter esse desumendum, quid tenere debeamus; & sic aut contrahentes mutuo consensu volunt emendare illud malum, quod in tali contractu præsupponitur reperiri, & tunc sumus in claris, quia sicut contractus recipiunt legem à voluntate contrahentium, l. in conuention. ff. de verbor. obligat. l. 1. §. si conuenerit, ff. deposit. cum simil. ita etiam ab eisdem potest emendari, aut alter eorum vellet id facere parte inuita per recursum ad Principem iuxt. doctr. Bart. in l. si quos, C. de decurion. lib. 10. qui docet Principem posse confirmare aliquem contractum, facit tot. tit. de confirmat. & tunc vlterius oportet ita distinguere, quod cùm duplex reperiatur ius, videlicet in re, & ad rem, cap. penultimo, & antepenultimo de præbend. in 6. l. quoties, Cod. de rei vendic. Lud. Molin. in secundo suo tractat. de iust. quest. 1. sequitur inde, quod qui petit confirmari istum contractum, aut id petit respectu iuris, quod altera pars habet in re, aut respectu alterius iuris: primo modo non potest, nec debet à Principe obtinere, secus secundo, & ratio est, quia primum non potest de iure colli, secus secundum, vt in dict. loc. habetur, & Princeps de iure ordinario intendit obseruare reg. etiam Canc. Apostol. de iure acquisito non toll. de qua cæteris omissis est adnot. Gabr. in suis conclus. in proprio titul. per plures conclusiones. Dixi de iure ordinario, quia de plenitudine potestatis non intendo hic aliquid definire: me remitto tamen pro clariori intelligentia ad ea, quæ nos docent. Canonist. in cap. ex parte il 2. de offic. deleg. & Bart. in prima constitut. ff. num. 3. 4. & seq. & ibi alij. Atque ista sint satis pro explicatione, cap. propositi, saluo tamen in omnibus meliori iudicio, & præcipuè Sedis Apostolicæ.

FINIS.

DISPV

DISPVTATIONES DE CENSIBVS.

LVDOVICI MOLINÆ Societatis IESV, *Desumpta ex eius Tractatu de Contractibus.*

Census quid, & de reseruatiuo Censu.

DISPVTATIO CCCLXXXI.

SVMMARIVM.

1 *Census vnde dictus.*
2 *Census reseruatus quid.*
3 *Censualis contractus in quibus differat ab emphyteusi.*
4 *Census soluitur de re propria pensio verò de aliena.*
5 *Pactum seu conditio apposita in contractu censuali, quod debitore non soluente intra certum tempus, incidat in commissum, quo casu valeat.*
6 *Censualis contractus in dubio an iudicandus sit potius, quam emphyteuticus.*
7 *Censualis contractus circa res temporales rarus.*
8 *Censualis contractus reseruatiuus, quomodo iudicandus.*

QVONIAM cootractus censualis maxima ex parte est velut pars quædam emptioni, & venditioni subiecta, vt ex dicendis patebit, post tractatioem de emptione, & venditione in genere: de Contractu Censuali est differendum.

1. Vt † verò à nomine ordiamur, à censendo, hoc est æstimando, dictus est Census; æstimatio quippe bonorum cuiusque qoæ fiebat, vt iuxta illorum quantitatem, ac valorem tributum imponeretur, Census dictus est, vt habetur *l. forma, l. vetta. l. per discursum, ff. de censib. l. 2. & 3. Cod. de Censib. lib. 11. & alijs iurib. quæ, inter alios, citant,* Couarr. *3. var. res. cap. 7. num. 1. &* Aluar. Valasc. *de iure emphyteutica, q. 35. num. 1.* Inde uomen accommodatum est ad significandum, tunc facultates, ac bona cuiusque eò quod censeri, ac æstimari consueuerint, vt intelligeretur, quantum quisque subuenire in bello Reipublicæ posset vel etiam ad tributum imponendum: tùm etiam ad significandum tributum ipsum, quod ex eis soluebatur. Atque iu hac vltima significatione sumitur Census *l. s. C. sine censu, vel reliquis, &c.* Inde verò extensum est oomeo ad ea etiam tributa significanda, quæ per capita imponebantur præsertim in subiectionis, ac dominij iurisdictionis recognitionem: quo pacto sumitur *Matth. 22.* quando interrogatus fuit Christus; *licet Censum dare Cæsari, an non;* Sumitur etiam latiùs Census iure Canonico pro eo quod anouatim præstatur alicui, etiam inferiori à principe, ratione subiectionis, fundationis, aut alterius iustæ causæ, *vt* Aluar. Valasc. *vbi suprà num. 6. atque ex tota tit.* extra de Censibus, & de alijs iuribus confirmat. Vbi cum Panorm. & alijs subiungit, cùm eiusmodi ceosus ex varijs causis solui possit, esto quis probet sibi deberi atque præstari semper fuisse solitum, nisi causam in particulari probet, vndè fuerit debitum, non conuincere, sibi in subiectionis signum, aut ex alia particulari causa deberi. Addit cum Oralora sumi etiam Censum generalissime, pro quocunque onere alicui imposito. In nulla tamen harum significatione est nobis hoc loco sermo de Censibus: tametsi à penultima ortum habuerint acceptiones Census de quibus dicemus.

Vt disp. 372. dicebamus, & † colligitur *ex cap. constitutus de relig. domibus atque affirmant gloss. pen. ibi, & cum ea* Panorm. *an. 18.* Couar. *3. var. res. cap. 7. num. 1.* Antoo. Gom. *ad l. 68.* Taur. *num. 2.* Cont. *de contract. q. 75.* Ioan. Mediu. *de vsur. q. 1 de Censibus,* Sotus *6. iustitia, quæst. 5 art. 1.* Aluar. Valasc. *q. 35. citat. num. 7.* Lassarte *de decim. vend. c. 10. num. 3. & num. 45.* & plerique alij, quos citant, contractus censualis de iure canonico est, quando aliquid conceditur alicui quoad id omne, quod conferens poterat concedere reseruata sibi aonua, aut menstrua, vel alia simili pensione quam accipiens soluere teneatur, vel ex fructibus, vel in aliquo æquiualenti, vt in pecunia, aut in aliqua re. Atque eiusmodi contractus sequens est io spiritualibus, vt cum beneficium, reseruata pensione annua, conceditur, de eoque est sermo *cap. constitutus citato.* Celebrari etiam potest in rebus temporalibus, vt in prædij concessione sub aonua, aut menstrua pensioue. Solet verò in eiusmodi contracto reseruari modica pensio in memoriam antiqui dominij, ac beneficij collati, atque in alios fines: tametsi minor reseruari soleat, quando conceditur spirituale quàm quando temporalis aliquod confertur, nisi simul in recompensationem pro obsequiis præstitis, aut in aliud simile, prædium aliquod concedatur. Quia ergo per eum contractum conceditur ius omne, quod conferens potest concedere, pensione illa dumtaxat reseruata, consequens est vt per illum, non solum vtile dominium, vt io contractu emphyteutico, sed etiam directum, conferatur. Quia verò pensio soluenda, Census iure canonico, iuxta penultimam Census significationem paulò antea explicatam, nuncupatur, inde effectum est, vt ius illam quotannis, aut singulis mensibus, accipiendi, quod in re concessa reseruatur, Census dicatur atque ab eo contractus, quo res conceditur, & pensio reseruatur, censualis appelletur. Eiusmodi autem Census,

censua

censualisque contractus reseruatiuus dicitur ad differentiam alterius, qui Consignatiuus appellatur, de quo disputationibus sequentibus erit sermo. Dicitur verò reseruatiuus, quia ex re ipsa, quæ confertur reseruat concedens sibi, vel alteri, cum censum, nihil accipiendo in recompensationem eius, quod ex ea re concedit, eaque de causa hic contractus locum habet in spiritualibus absque simoniæ vitio, vt Panorm. *notat cap. constitutus citat num.* 12. atque ex ipsomet textu est manifestum.

3. Differt † contractus hic censualis ab emphyteusi, *vt notant gloss.* Panorm. *& alij Doctores citati.* Primò, quia per contractum emphyteuticum transfertur solum vtile dominium, & directum manet apud concedentem, vt disput. 10. ex parte dictum est, & copiosius infra suo loco dicetur: per hunc verò censualem contractum, etiam directum dominium transfertur. Aluar. Valasc. *de iure emphyt. qu.* 32. *num.* 27. discrimen etiam constituat quod emphyteuta solum possideat naturaliter, & proprietarius ciuiliter: qui verò ex censuali contractu, de quo loquimur, rem possideat, ciuiliter, ac naturaliter rem possideat autem disp. 12. diximus quoad proprietatem, dominum directum possidere, ciuiliter per se ipsum, & naturaliter per emphyteutam, atque adeo emphyteutam solum naturaliter possidere proprietatem nomine directi dominij cæterùm dominij vtilis emphyteutam habere simul possessionem ciuilem, & naturalem.

Iuxta discrimen traditum (vt cum Euerardo docent, Aluar. Valasc. *num. citato, &* Iulius Clar. 4. *lib. sentent.* §. *emphyteusis quomodo* 1.) dicitur con-
4. sueuit nos † censum soluere de re nostra, pensionem verò de aliena, quia scilicet res, vnde emphyteuta pensionem soluit, ad alium quod ad proprietatem spectat: cum Panorm. *verò, cap. constitutus citato;* admonent iidem authores quamuis, quod ex re censuali soluitur consueuerit appellari, & quod ex re emphyteutica, pensio, ac canon. interdum tamen confundi vocabula; imo aliquando contractum censualem appellari emphyteusim, & emphyteuticum censualem, cùm tamen hi duo contractus longè diuersi in se sint: *vnde* Aluar. Valasc. *ibi, num.* 28. *post* Panorm. *cap. constitutus citato*, Bart. & communem Doctorum sententiam, quam refert & subiungit, licèt in inuestitura, ac celebratione contractus dicatur, concedi aliquid in emphyteusim cum translatione iuris omnis, quod concedens in ea re habet, atque vocabulum emphyteusis sæpè in instrumento contractus repetatur nunquamque de censu fiat mentio, contractum iudicandum esse censualem, & non emphyteuticum, eo quod in contractibus potius attendi debeat ad id, quod fit, quam ad nomina quibus contrahentes vtuntur. E contra verò, si in celebratione contractus dicatur, concedi rem ad censum perpetuum cum reseruatione dominij directi contractum propter eandem rationem iudicandum esse emphyteuticum, & non censualem.

Secundò differunt, quod in emphyteusi, si pensio ab emphyteuta biennio, aut triennio, non soluatur incidit in commissum, id est amittit vtile dominium proprietario vt infra suo loco dicetur: in contractu verò censuali esto, qui censum tenetur soluere, per multos annos eum non soluat: non propterea incidit in commissum, sed solum tenetur soluere pensiones non solutas. Ita colligitur apertè *ex cap. constitutum, de reli. dom.* & affirmant gloss. ibi Panorm. & communis Doctorum sententia, quam Doctores hactenus citati referunt, ac sequuntur. Ratio iuxta Panor. & alios, est quoniam in contractu emphyteutico res manet quoad dominium directum apud illam concedentem in emphyteusim, & ex præscriptione iuris censetur eam concedere quoad dominium vtile quasi sub conditione dummodo emphyteuta intra id tempus non omittat pensionem soluere, in contractu verò censuali res plenè, ac perfectè eius efficitur, cui in censum conceditur, quique de causa voluit ius, vt si censuarius pensiones soluere omitteret, non incideret in commissum, sed solum cogeretur eas soluere.

Dubium est, vtrum si in contractu censuali lex *Dubium.*
pactum, seu † conditio apponatur, quod census, 5.
debitore illum non soluente intra certum tempus, incidat in commissum valida sit talis conditio, seu pactum. Dicendúmque est, si census *Decis.*
reseruatiuus sit, de quo nunc loquimur, validam esse non minus, quam in emphyteusi. Atque in hoc euentu amplectenda est, *l.* 68. Taur. *quæ hodie est l.* 1. *tit.* 15. *lib.* 5. *noua collect. & ia statuit.* Neque refragatur motus proprius Pij Quinti circa creationem censuum quoniam in eo solum est sermo de censibus consignatiuis. Idem etiam affirmant Couar. 3. *var. res. cap.* 7. *num.* 1. Gutier. *de iuram. confirm. part.* 5. *cap.* 31. *num.* 10. *& lib.* 2. *de pract. qq. quæst.* 268. *num.* 10. Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.* 31. *num.* 31. *& alij quos citant.* Ratio est quoniam, cum in hoc contractu res concedatur quoad dominium & proprietatem reseruato censu, potest iustè, qui rem ita concedit non aliter velle iam concedere, quoad vtrumque dominium, quàm sub eo pacto, & conditione, quod si Census intra tantum tempus ei non soluatur, res quoad vtrumque dominium ad ipsum redeat non secus ac, qui rem in emphyteusim tradit, potest iustè non aliter velle illam concedere quoad dominium vtile, quàm sub simili conditione. Meritò autem Gutier. *vbi suprà aduersus* Couar. affirmat, habere hoc locum, etiam si res sub Censu reseruatiuo redimibili tradita sit, quoniam militat eadem ratio Aluar. Valasc. *num. citato refert ex* Rolsnd. communem opinionem affirmare, idem dicendum esse, si debitor census sub iureiurando promisit, se soluturum censum intra tantum tempus, neque stet promissis. Addit verò Aluar. Valasc. id non procedere sine dubio. Ego sanè arbitror falsum esse: iurium quippe efficit, vt periurus sit, qui non stat promissis, non verò, vt in commissum incidat, quando, secluso iuramento promissis non stando, in id non incideret. Vtrum autem hæc eadem locum etiam habeant in censu consignatiuo inferius suo loco, exponendo Bullam Pij Quinti dicetur.

Tertiò differunt iidem contractus quoniam emphyteuta non potest vendere rem emphyteuticam irrequisito domino, alioquin cadet in commissum, & præterea ex pretio tenetur soluere proprietario laudemium, vt vtrumque suo loco patebit debitor verò eiusmodi census vendere rem censualem potest irrequisito domino, cui census debetur, neque ex pretio tenetur illi soluere laudemium. Ita communis sententia, quam inter alios, Aluar. Valasc. *vbi suprà num.* 32. *refert, ac sequitur.*

Dubium est, si de † contractu aliquo dubitetur, 6.
num emphyteuticus sit, an censualis, quia ex clausulis illius non colligitur vnum potius, quàm aliud, aut quia constat solutam semper fuisse pensionem,

sionem, & ignoratur, ex qua eam, aut titulo, vtrum iudicandus potius sit censualis, an em-
Decis. phyteuticus. Ad hoc dicendum est, ex circunstantiis aliis concurrentibus, vt si emphyteusis consueta sit in ea regione, & non reseruatiuua census, atque ex aliis eiusmodi arbitrandum esse, quis potius contractus illi sit præsumendus, & talis erit iudicandus, qualem potius eiusmodi circunstantiæ persuaserint. *Ita* Aluar. Valasc. *vbi suprà numero* 35. Quando autem neque circunstantiæ propendere effecerint in vnam, potius, quàm in alteram partem. Iulius Clar. §. *emphyteusis quæstion.* 1. ait communem opinionem esse, iudicandum potius esse in emphyteusim, in concedentis fauorem quam censum: Conarr. verò 3.*variar. resolut.cap.*7.*numero* 1.*&* Aluar. Valasc. *affirmant communem sententiam esse*, potius in fauorem possidentis iudicandum esse censum quam etiam sententiam ipsi amplectuntur, atque amplectitur. Nauarr. *in comment. capit.* 114. *quæstion.* 3. *numero* 109. eáque nobis probatur. Quoniam in dubio melior est conditio possidentis; neque plus grauaminis est illi iniungendum, quam verisimiliter eum habere constet. Conueniunt verò tres Doctores citati idem dicendum esse, siue, qui rem tradit. Ecclesia sit, siue priuatus idque aduersus quosdam, qui censuerunt in Ecclesiæ fauorem esse in eo euentu iudicandum.

7. Contractus † censualis hactenus explicatus, neque frequens hodie est circa res temporales, sed admodum rarus, neque est de quo potissimum ager, hoc loco intendimus neque denique pars est emptionis, & venditionis. Quando enim prædiom aliquod pleno iure alicui conceditur, reseruata in eo solum annua, aut menstrua pensione, perspicuum est non interuenire pensionis emptionem, sed donationem rei quoad reliqua, si valor pensionis non sit tantus quantus est valor totius prædij, coniuncta cum iure, quod donans in eo prædio sibi reseruat: aut est contractus innominatus, do, vt des, vel certè, vt disputatione sequenti explanabitur, est contractus, quo confertur vnum, & reseruatur aliud, vnius & eiusdem rei. Quod si quis tradat alicui prædium pro copia aliqua pecuniæ, & simul pro annua pensione ex eo prædio reddenda, non erit etiam pensionis emptio contractus mixtus ex venditione prædij pro ea pecunia, & ex contractu innominato, do idem prædium quoad id, quod plus valet, quàm pretium pecuniæ, vt mihi ex illo des tantam annuam pensionem. Si
8. quis † item emeret aut permutatione ab aliquo compararet prædium quod postea eidem pleno iure pro annua pensione concederet, *vt Genes.*47. fecit Ioseph cum Ægyptiis, quando in permutatione pro tritico comparuit prædia omnia Ægyptiorum Pharaoni, quæ postea eiusdem Ægyptiis pro annua pensione concessit, non esset tunc emptio annuæ pensionis, sed interuenirent ibi duo contractus vnus emptionis aut permutationis rei pro prædio, & alter, concessionis eiusdem prædij reseruando ex illo annuam pensionem atque adeo reseruatiuus census.

Decis. R.R. pro Tract. de Cens.

Vtrum ex Censu reseruatiuo Alcauala Gabella debeatur.

DISPVTATIO CCCLXXXII.

SVMMARIVM.

1 *Alcauala, seu Gabella quando debeatur ex contractu censuali reseruatiuo.*
2 *Item quando, & cui gabellario sit soluenda, quando prædium daretur, pro annuo censu decem aureorum cum facultate illum redimendi certo aliquo pretio.*
3 *Gabella an debeatur de censu redimibili, & quando, & cui gabellario.*
4 *Pactum nudum de retrouendendo in fauorem venditoris vestitum coherentia contractus parit actionem præscriptis verbis contra emptorem, vt stet illi pacto.*

QVando in contractu Census reseruatiui nulla alius admiscetur contractus, vt si prædium tradatur quoad vtile, & directum dominium pro annuo censu decem, verbi gratia, aureorum,
dubium est, vtrum † ex illo Alcauala debeatur. 1.
Suaderi autem potest, non solum deberi, sed etiam duplam illam deberi; quoniam de iure Castellæ, & Lusitaniæ, dupla debetur ex permutatione contractúve, do, vt des, *vt patet l.* 2. *tit.* 17. *lib.*9. *noua collect.* & ex articulis si se in Lusitania, ac verò contractus Census reseruatiui videtur esse permutatio prædij, v. g. quod in censum datur pro censu ipso hoc est, pro iure accipiendi ex eo prædio annuam pensionem; dicendum tamen est cum Lassart. *de decim. vend.cap.* 20. *à num.* 52. ex illo contractu nullam gabellam deberi. Ratio est quoniam non est permutatio contractúsve, do vt des, ad quem contractum duæ distinctæ res necessariæ sunt, quæ à contrahentibus tradantur ad inuicem, vna in commutationem pro alia, quod in contractu, de quo disputamus, non cernitur, etenim quando Petrus in censum reseruatiuum decem aureorum quotannis, prædium suum tradit Ioanni solum ibi inuiritur prædium, quod Petrus tradit, & nihil, quod ex parte Ioannis retribuatur, sed Petrus sibi ex eo prædio reseruat ius accipiendi de fructibus illius decem aureos, quod ius velut pars quædam est integri iuris, ac pleni dominij eiusdem prædij, aufeíque illi tanquam aliquid prædij, ab illo videlicet formaliter, aut virtute dimanans; accipiuntur relicto solum Ioanni onere colendi, atque administrandi prædium soluendíque ex illo decem annuos aureos. Neque Ioannes, post acceptum prædiom quoad integrum, ac plenum dominium, tribuit Petro ius illud, sed Petrus ipse est, qui dum prædium tribuit quoad reliqua, sibi reseruat ius illud, ita vt nunquam tradiderit id Ioanni, in quo plenè nulla cernitur permutatio, contractúsve, do vt des: sed, vt expresè habetur *l.vltim.Cod.de rerum permut.* quæ de hoc ipso contractu agit, est tribuentem prædium legem in re sua propria præscribere, dum illam tribuit, réinque quoad reliqua accipientis efficit: quare, vt ibidem hæredes est pactum quoddam nudum, mutuo vtriusque contrahentium consensu celebratum collationis rei quoad reliqua, ac reseruationis iuris illius, cum onere ex parte illam accipientis, ac obligatione illud implendi,

vestitúmque eiusdem rei traditione, ex quo pacto traditione vestito actio præscriptis verbis aduersus accipientem successoréſque illius in eadem re, competit ad eam obligationem implendam, vt eadem lege expreſsè hærede.

Quando in censuali contractu reseruatiuo venditio admisceretur, vt quia traderetur prædium pro certa quadam pecunia cum reseruatione annuæ pensionis, tunc ex pecunia ita in pretium accepta Alcauala à venditore deberetur in hoc Castellæ Regno: in Lusitania verò dimidium deberetur à venditore, & alterum dimidium ab emptore. Quando verò permutatio admisceretur, vt quia traderetur prædium pro re alia, quæ non esset pretium, & pro annua pensione, tunc ex valore rei, quæ simul cum annua pensione daretur pro prædio, deberetur vna Alcauala, & ex valore prædij, quatenus præcisè respondet, non quidem pensioni, sed rei illi, quæ vna cum pensione daretur in commutationem pro prædio deberetur Alcauala alia: *consen. sit.* Lassarte *vbi supra à n.* 73.

2. Præcipua † verò difficultas est, quando prædium daretur, verbi gratia, pro annuo censu decem aureorum, cum facultate illum redimendi certo aliquo pretio, an tunc Alcauala deberetur, & quando, & cui gabellario sit soluenda. Quo loco examinandi ad hunc effectum sunt duo illi contractus, de quibus *in calce disput.* 372. dictum est.

Primus est, quando prædium venditur centum aureis, cum pacto, vt interim dum non soluuntur, persoluatur annuus census decem aureorum in eodem prædio constitutus: atque eiusdem centum aureis redimibilis. Ex hoc autem contractu proculdubio dicendum est duplicem gabellam deberi. Vnam, ex primo illo contractu venditionis prædij illius pro illis centum aureis quæ est vera venditio statim mutuo contrahentium consensu perfecta, ac proinde gabella illa statim debetur, in hoc quidem Regno à solo prædij venditore, in Lusitania verò dimidium à venditore. Debetur verò gabellario, ac domino, qui tunc fuerint tempore celebrati contractus. Alia verò gabella debetur ex census venditione centum illis aureis, & debetur, non tempore redemptionis; neque ex redemptione, quoniam illa est dissolutio prioris contractus ex pacto de retrouendendo in eo apposito, sed debetur ex venditione ipsa census centum illis aureis à principio facta, atque adeo debetur gabellario, qui tunc erat, in hoc quidem Regno debetur à solo venditore census, qui proximè fuerat emptor prædij, in Lusitania verò dimidium debetur ab vno, & dimidium ab alio. Ratio horum est, quoniam constitutio illa annui census decem aureorum interim dum centum aurei, pro quibus prædium fuit venditum, non soluerentur, fuit vera emptio, & venditio census illius distincta à prædij venditione, ex qua census venditione, sua peculiaris gabella debetur, iuxta ea, quæ disputationibus sequentibus dicenda sunt. Atque in his consentit Lassart. *de decim. vendit. cap.* 10. *à num.* 47.

Nonnulla tamen obserua. Primum est. Tunc Censum non esse reseruatiuum de quo disputatione præcedente habitus est sermo, sed consignatiuum, de quo sequentibus disputationibus dicetur. Qui enim prædium centum aureis vendidit integrum pro centum aureis illud vendidit, nihil sibi reseruando, quia tamen aurei illi non erant soluendi statim illis, interim dum non soluerentur, ac redimeretur census, venditor prædij emit in eodem prædio censum illum, atque ita est census à prædij emptore illi concessus, & consignatus in eodem prædio centum aureis empto, interim dum eos illi non solueret.

Secundum. Pretium huius census, in exemplo proposito, ad rationem decem pro vno, esse iniustum in hoc Regno, vtpotè non attingens ad pretium census consignatiui redimibilis *in eo. l. 6. tit.* 15. *noua collect.* taxatum, vt cum minimum sit ad rationem quatuordecim pro vno.

Tertium. Eundem censum hodie esse ipso iure nullum, præsumique vsurarium, vbicunque ea in parte recepta fuerit Bulla Pij V. quæ statuit, census consignatiuos redimibiles aliter emptos, quàm pecunia numerata, atque coram tabellione soluta nullos ipso iure esse, reputandósque præsumptione iuris, & de iure, vsurarios.

Secundus contractus est, quando prædium datur in reseruatiuum annuum censum decem aureorum redimibilem centum quinquaginta aureis, verbi gratia. Quo loco in primis obserua, reseruatiuum hunc censum, neque esse de numero eorum, de quibus Pius V. in sua Bulla loquitur, vtpote de quo nunquam fuit dubitatum, an illicitus sit, quippe in quo nulla sit effigies vsuræ, neque item esse de numero eorum quibus *lege* 6. *Castellæ citata*, taxatum est pretium emptionis, aut redemptionis, vt cum minimum sit ad rationem quatuordecim pro vno. Eiusmodi enim census (nisi maior à principio constituatur propter facultatem illum redimendi, quæ in ipsa prima census constitutione conceditur) certè longè plus valet, quàm ad rationem quatuordecim pro vno est enim ex se perpetuus, atque irredimibilis, ac proinde, si ex interuallo, post celebratum primum reseruatiui census contractum, de redemptione illius agatur, longè maius pretium esse debet illius, quàm ad rationem quatuordecim pro vno. Quo fit, vt in hoc Regno, vt pretium redemptionis huiusce census iustum sit, excedere debeat pretium ad rationem quatuordecim pro vno, nisi à principio tantus constitutus sit propter facultatem illum redimendi, quæ simul concedebatur, vt ad rationem quatuordecim pro vno constitutus censeretur, ac tunc redemptio non minor in hoc Regno vt iusta sit esse poterit, quàm ad rationem, quatuordecim pro vno.

De hoc ergo † censu ita redimibili est non parua difficultas, an gabella debeatur, & quando, & 3.
cui gabellario ea debeatur: Couar. 3. *variar. resolut. cap.* 11. quamuis de gabella, quæ ex contractu proposito debeatur, non disputet, sed de retractu, eo quod in eo contractu locum habet, censet tamen duas emptiones, & venditiones in eo contractu cerni. Vnam, prædij illius pro pretio, quo census redimi conceditur, hoc est, pro centum quinquaginta aureis, vt in exemplo à nobis proposito, licet ipse alio vtatur alteram, census illius pro eiusdem centum quinquaginta aureis, quibus redimi conceditur. Hinc meritò Lassart. *de decim. vend. cap.* 10. *num.* 46. *infert.* iuxta hanc sententiam, duplicem gabellam deberi. Vnam à venditore prædij in hoc Regno ex ipsa prædij venditione, & alteram ab emptore prædij ex venditione census illo eodem pretio, quo prædium fuit venditum ex redemptione verò census, quoniam est distractus secundæ venditionis, nulla alia debetur.

Lassar.

Laſſar. *loco citato, num.* 50. *refert.* Auendanij ſententiam aſſerentis, ex contractu propoſito vnam duntaxat gabellam deberi ex facultate cenſus redimendi, in qua ſola venditionem agnoſcit: eam verò gabellam deberi venditore prædij ſtatim, ac contractus fuit celebratus, ac deberi gabellario; qui tunc erat ex redemptione autem cenſus, quæ poſtea fit, nullam gabellam deberi.

Idem Laſſatre *ibidem, numero* 51. *refert*, praxim quotidianam, in multis Regni locis ſeruatam eſſe, vt ex eo contractu vnica gabella debeatur ſoluenda à prædij venditore, non quidem tempore celebrati contractus, neque gabellario, qui tunc erat, ſed ſoluenda tempore redemptionis cenſus, & gabellario: ac domino, qui tunc fuerint. Quæ planè conſuetudo, non ſolum tanquam legitima legum interpres cum eodem Laſſatre eſt amplectenda, ſed tanquam ipſiſſima rei veritas.

Quod vt intelligatur obſeruandum eſt. Ex contractu, traditionéque prædij in reſeruatiuum annuum cenſum decem aut eorum nullam gabellam deberi, vt ſupra oſtenſum eſt, eo quod contractus ille, neque emptio aut venditio ſit, neque permutatio, aut contractus, do, vt des, vt ſufficienter eſt comprobatum. Tota autem difficultas eſt, de facultate illa redimendi eum cenſum aureis centum quinquaginta eidem contractui adiecta, ſeu pactu quod quandocunque accipiens prædium in eum reſeruatiuum cenſum, tradiderit centum quinquaginta illos aureos, redimatur atque extinguatur cenſus, vtrum ex illo gabella debeatur, an potius ex ipſa redemptione, quaſi redemptio illa emptio ſit cenſus illius, non verò pactum illud. Auendanus, & alij exiſtimarunt, pactum illud eſſe emptionem, & venditionem, & cum contractus emptionis, & venditionis mutuo conſenſu perficiatur ad effectum, vt gabella debeatur, non verò traditione pretij, & acceptione mercis conſequenter. Auendanus aſſerit, gabellam, non tempore redemptionis cenſus, & gabellario, qui tunc eſſet, deberi, ſed ſtatim à principio initi illius pacti deberi, & gabellario, qui tunc fuit. Prætermiſſa verò longa diſputatione Laſſatri vbi ſupra, quæ plane rem punctum attingere non videtur breuiter dicendum eſt: Facultatem illam, ac pactum non eſſe contractum, neque purum, neque conditionalem, emptionis, & venditionis cenſus illius centum quinquaginta illis aureis, ſed pactum nudum adiectum contractui cenſuali in fauorem accipientis prædium in cenſum, veſtitúmque cohærentia eiuſdem cenſualis contractus, ac proinde ex illo oriri actionem præſcriptis verbis ad cogendum eum, qui in cenſum tradidit prædium, vt quandocunque traditi ei fuerint centum illi quinquaginta aurei, cenſus redimatur: ſicut
4. † quando venditioni pactum, alioquin nudum de retrouendendo in fauorem venditoris apponitur, veſtitum cohærentia eiuſdem contractus conceditur venditori actio præſcriptis verbis ad cogendum emptorem, vt ſtet illi pacto, vt expreſsè habetur *l.* 2. *C. de pactis inter emptorem, & venditorem, perſpicuúmque eſt ex dictis diſputatione* 255. *conceditur etiam l. illa* 2. *actio ex vendito:* quoniam cum pactum illud de retrouendendo cohærentia venditionis ſit veſtitum, réſque illa fuerit vendita cum grauamine illius pacti in fauorem venditoris, actio etiam ex vendito cum eodem grauamine venditori competit, vt diſſoluatur contractus. Atque ex his intelliges diſpoſitionem hac in parte illius legis, quæ multis eſt ſubobſcura. Quia tamen in re propoſita nulla præceſſerat emptio cenſus illius, vt redemptio eiuſdem cenſus, quæ vi pacti illius poſtea ſequitur, reſolutio eſſet prioris contractus venditionis, vt in pacto de retrouendendo cernitur; conſequens eſt vt redemptio, quæ in re propoſita ſit, vera ſit emptio cenſus illius centum illis quinquaginta aureis vt extinguatur in eo, cui antea debeatur; & conſolidetur cum prædio, atque id ſit, ad quod per id pactum ſe adſtrinxit; qui prædium in cenſum tradidit. Quia ergo redemptio hæc eſt vera emptio & venditio, & non reſolutio prioris alicuius venditionis, conſequens eſt, vt ex illa gabellario, qui tunc fuerit, debeatur gabella, vt praxis recepta habet, eſto ex reſolutione venditionis, quæ ex pacto de retrouendendo fit nulla gabella debeatur.

Ex dictis patet, ſi cenſus reſeruatiuus ſine pactu redemptionis conſtituatur, & poſtea ex partium conuentione redimatur, deberi gabellam ex tali redemptione gabellario, qui tunc fuerit, eo quod ſit vera emptio, & venditio cenſus illius. Si item poſtquam in prædium in cenſum reſeruatiuum, ac redimibile acceptum eſt, conueniatur inter contrahentes, vt res ad priſtinum ſtatum redeat, nullam deberi gabellam, quoniam id neque permutatio, neque emptio aut venditio eſt. Si tamen poſſidens prædium vendat illud, aut permutet, debetur gabella, ſimplex quidem ex venditione, & bina ex permutatione: Idem dic, ſi cenſus vendatur, aut permutetur.

Cenſus conſignatiuus quid, & quotuplex ſit.

DISPVTATIO CCCLXXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Cenſus conſignatiuus quid, &* num. ſeq. *per totum.*
2 *Cenſualis contractus quando dicatur emptio.*
3 *Penſio redditus, & cenſus duobus modis accipitur.*
4 *Cenſus reali quid correſpondeat, & quid perſonali.*
5 *Cenſus perſonalis duplex.*
6 *Cenſus realis quid, & in quo differat à perſonali cum hypotheca.*
7 *Cenſus realis ſi collocatur in aliquibus prædiis determinatis, an prædiis peremptis, dicatur etiam cenſus peremptus.*
8 *Cenſus conſtitutus in certis prædiis determinatis, habet ſe ad inſtar ſeruitutis.*
9 *Cenſus integrè poteſt exigi à quocunque poſſidente partem rerum cenſui ſubiectarum.*
10 *Cenſus penſio, ac redditus inter bona immobilia computantur.*
11 *Cenſus ſi in pecunia ſoluatur, poteſt vendi, aliàs erit permutatio, aut alius contractus innominatus.*
Et quid in Caſtella, & Luſitania ſeruatur.
12 *Cenſuiſta quid, & quid cenſuarius.*

13 *Census tam realis, quàm personalis, quotuplex.*
14 *Census vitalitius quid.*

1. ALteri † census est, quid idcirco consignatiuus
dicitur, quòd consignetur, constituatur, ac ex-
hibeatur in rebus eius, qui illum concedit, manen-
te dominio earundem rerum tàm vtili, quàm dire-
cto, ipsomet concedente. Si autem pro pretio (vt
regulariter fieri solet) concedatur, est vera emptio:
& venditio, vt videbimus. Atque hoc modo specta-
tus contractus censualis est veluti pars emptioni,
& venditioni subiecta: éstque potissimum de eo
nobis hoc loco sermo. Dixi, si pretio concedatur:
quoniam potest concedi variis aliis titulis, vt per-
mutatione, donatione in recompensationem pro
opere, aut obsequiis, variisque aliis modis, & tunc
concessio, pro tituli ratione, variam naturam sor-
titur. Potissimum autem dicemus de emptione,
& venditione census, non solum quia hic titulus
frequentissimus est, sed etiam quoniam, explicato
hoc contractu, facilè intelligitur, quid dicendum
sit de censibus aliis titulis comparatis.
2. Contractus † censualis hoc modo sumptus est
emptio, qua quis super bona, aut personam, certa
pecunia emit ius accipiendi annuum menstruum,
aut alium similem redditum, siue in pecunia, siue
in quacunque alia re, manente venditore reditus
domino suorum bonorum, vt antea erat: id quod
Gutier. 2. *de pract. qq. q.* 168. *cum aliis, quos citat, &*
Doct. communiter affirmant. Iamin. *disput.* 372. *cum*
Couar. *& aliis*, diximus, curandum non esse, quod
tabelliones in hoc Regno ex imperitia, & contra
naturam contractus dicant, venditorem census
concedere dominium directum rei, super quam
census collocatur, emptori, illudque in eum trans-
ferre. Dicitur verò contractus hic censualis à re-
ditu, quo illo emitur: & qui statutis temporibus
est soluendus: is, enim reditus dicitur census in
penultima vocabuli census significatione *disput.*
381. explicata.
Hoc loco est obseruandum, reditum emptum
soluendum esse in pecunia, nihil omnino impe-
dire, quod censualis contractus vera sit emptio, &
3. venditio. Id † quod facilè intelliges, si attendas,
reditum, pensionem, censuum, & similia: duobus
modis vsurpari. Vno, materialiter pro reb. quæ
quotannis, aut aliis statutis temporibus soluun-
tur. Hoc modo reditus pensio, & census; sunt pe-
cunia, triticum, & alia, quæ temporibus illis per-
soluuntur. Dicuntur verò reditus à redeundo, quia
scilicet à tempore in tempus soluenda redeunt.
Altero modo vsurpantur, non materialiter pro re-
bus, quæ soluuntur, sed formaliter pro iure. vt à
tempore in tempus soluantur. Atque in hac signi-
ficatione dicere consueuimus, Petrus habet cen-
sum in tali prædio Ioannis, id est, ius vt ex illo
tantum pecuniæ, aut fructuum ei persoluantur,
quasi prædium illud ad id sit obligatum. Dicere
etiam consueuimus; Petrus habet tantam pensio-
nem in beneficio Ioannis, hoc est, ius vt ex illo
tantum quotannis ei persoluatur. In hac signi-
ficatione, census pensio, & reditus, dicuntur res
incorporales. Ius quippe illud, quod ea vocabula
formaliter significant, non aliud est quam respe-
ctus quidam rationis in eo cui pensio reditus, aut
census, debetur, qui proinde respectus cum rebus
incorporalibus annumeratur eo quod non sit res,
quæ palpari, manibúsque tractari possit vt pal-
pantur, ac tractantur res corporales. Lege, quæ
disputat. 2. *& sequentibus*, dicta sunt. Porrò eius-
modi iuri, tanquam correlatiuum; respondet obli-
gatio, ac debitum, ius enim est ad aliquid, quod
aliquo modo eo iure debetur. Ex parte autem
eius, qui illud debet, respondet obligatio illius
ad tale debitum. Quod, si ita ex aliqua re debea-
tur, quod res illa ad id sit obligata, respondet
etiam obligatio realis ex parte talis rei. Quo
† fit, vt censuali reali, hoc est iuri ad annuam 4.
aut menstruam pensionem ex re alicuius, qui eum
censum in illa vendidit, triplex partiale correla-
tiuum respondeat. Primum est, res ipsa, quæ de-
betur, quatenus ita debetur, vt pecunia, vel tri-
ticum quotannis soluendum. Secundum est, obli-
gatio rei, vnde id debetur quæ pro eo debito est
adstricta: eaque obligatio realis, dicitur eo quod
sit obligatio ipsiusmet rei ad quemcunque per-
transeat, & ius comparatione illius dicitur ius
reale, quia est ius in re, hoc est, habens corre-
spondentem sibi obligationem rei ad id, quod ex
ipsa debetur. Tertium verè partiale correlatiuum
est obligatio hominis, qui censum ex tali re de-
bet. Atque hæc obligatio est personalis, semper
enim cum obligatione reali coniuncta est obli-
gatio personalis eius, cuius est res illa, quæ obli-
gationem habet realem tenetur enim, vt mini-
mum tradere rem ad solutionem, saltem in de-
fectum alterius, qui debitum soluat. Quando
autem census est merè personalis, hoc est ius,
vt alius annuam, aut menstruam pensionem sol-
uat, nulla alia re ad id obligata, tunc iuri illi so-
lum respondet duplex partiale correlatiuum. Vi-
delicet res, quæ debetur, quatenus ita debetur,
puta pecunia, triticum; aut aliquid simile, sta-
tutis temporibus soluendum, & personalis obli-
gatio eius, qui illam debet.
Dixi, quando census est merè personalis, quo- 5.
niam † census simpliciter, & absolutè persona-
lis duplex est. Quidam merè personalis, quia vi-
delicet nulla ei correspondet obligatio realis, eo
quod nulla alia res sit ei obligata, quàm persona.
Et quidam non merè personalis, quando scilicet
pro eo censu, vltra personam, est aliquid obli-
gatum, non quidem tanquam res, in qua, & ex
qua debeatur, sed tanquam hypotheca ad census,
illiusque solutionis assecurationem. Talis enim
census simpliciter est personalis illi tamen respon-
det obligatio ad ipsum realis, ita videlicet; vt in
euentu, quod debitor census illum non soluat,
neque sint alia bona illius, vnde soluatur, res hy-
pothecata obnoxia maneat, vt ex ipsa soluatur, ad
cuiuscunque manus, aut dominium illa deue-
nerit.
Ex his † constat, Censum realem solum eum 6.
esse, qui ita est collocatus in aliqua re, vt in illa,
atque ex illa debeatur. Neque est paruum discri-
men inter censum realem, & personalem censum
cum hypotheca ad illius assecurationem. Quando
enim census est realis, pereunte re, in qua erat col-
locatus perit census, quia solum in illa, & ex
illa debebatur, quasi emptor census, emendo
ius illum, emerit in re illa partem iuris ad fru-
ctus ex maiori iure, quod in re illa dominus il-
lius habebat. At verò, quando census est per-
sonalis cum hypotheca pereunte hypotheca,
non perit census quia census collocatus non
erat in hypotheca, sed in persona eius; à
quo census erat emptus eaque de causa so-
lum perit assecuratio illa tradita, ex qua cen-
sus erat soluendus, ad cuiuscunque manus
res illa deuenirent, in euentu, quod debitor
census

censua non haberet alia bona, vnde posset soluere censum.

Cum hoc discrimine coniunctum est hoc aliud. Quod, quando census est realis, ille est debitor census ad quem transit res, in qua census est collocatus, quia in illa, & ex illa debetur. Quando verò census est personalis cum hypotheca, transeunte hypotheca ad alium, is, ad quem transit, non est debitor census, sed debitor est persona, in qua census fuit collocatus, & hæredes illius hypotheca verò solum manet obnoxia solutioni eius census in euentu, quod persona, quæ censum debet, impotens effecta sit ad census solutionem, ita quod bona non debeat, vnde soluatur, interim enim dum bona habet, vnde solui possit, prius fieri debet exequutio in bonis illius, quàm in hypotheca, *iuxta auth. hoc si debitor. Cod. de pign.*

Ex his liquet, quamuis censui reali, & censui personali cum hypotheca, respondeat obligatio realis diuersimodè tamen respondere. Censui enim reali respondetur ex natura ipsiusmet census, & contractus censualis, atque ita tamen det, vt ex re in qua collocatus est census, sit soluenda pensio, ad quemcunque ea res deueniat. Censui verò personali cum hypotheca, non respondet obligatio realis vi census, ac vi censualis contractus, sed vi alterius contractus superadditi ad maiorem census securitatem, quò bona aliqua in contractus securitatem hypothecantur. Præterea non respondet obligatio realis, quasi in re, & ex re hypothecata pensio debeatur, sed quia res hypothecata manet obligata in defectum, tàm eius qui censum debet, quàm aliorum bonorum eiusdem, vt pensio ex ipsa soluatur. Atque hac de causa, cùm dixissem supra semper cum obligatione reali esse coniunctam obligationem personalem eius cuius est res, quæ obligationem habet realem, addidi, quia cum minimum tenetur tradere rem ad solutionem saltem in defectum alterius qui debitum soluat.

Conarruu. 3. *variar. resolut. cap. 7.* in aliquibus à doctrina hactenus à nobis tradita discrepat. In primis in calce *num. 5. & num. 6.* asseuerat, quando
7. † realis cẽsus collocatur in aliquo, vt in aliquibus prædiis determinatis collocatur prædia illa solum habere rationem hypothecæ: verum tamen irregularis, ac magis arctæ, quæ proinde non sequatur omnino leges aliorum pignorum, & hypothecarum.

Hinc primò vult, si res, in quibus census realis est collocatus, transeant ad tertium possessorem, qui hæres venditoris census non sit, competere ei, cui census debetur, actionem aduersus illum, vt inde censum soluat séque debitorem census ex eo prædio aut prædiis recognoscat, nihil prius exigendo à census venditore, aut ab hæredibus illius. Atque in hoc, inquit, hypotheca hæc arctior est, nec sequitur leges aliarum hypothecarum? Esto enim res aliæ communiter hypothecatæ ad tertium possessorem pertranseant, nulla aduersus tertium possessorem competit actio, vt ex illis debitum soluat, nisi prius exequutio fiat in bonis principalis debitoris, & fideiussorum illius & quando nulla bona illorum reperta fuerint, ex quibus debitum soluatur, tunc exequutio fieri potest in hypothecis, & non antea, vt ex authentica, hoc si debitor, *C. de pignor. dictum est.*

Secundò ibidem *numero 7.* vult. Si census centum aureorum collocatus sit in tribus prædiis, verbi gratia, quæ ad tres distinctos possessores transeant, non posse singulos possessores conueniri pro integro censu, neque cogi, vt singuli debitum integri census recognoscant, sed solum posse conueniri pro parte census, iuxta proportionem valoris cuiusque prædij ad aliqua prædia. In quo etiam inquit, hypotheca rerum, in quibus collocatus est census, non sequitur leges aliarum communium hypothecarum. Quando enim hypothecæ erant subiectæ pro aliquo debito, neque debitor, & fideiussores illius habent, vnde soluant ex singulis rebus hypothecæ subiectis exigi potest integrum debitum, nihil exigendo à possessoribus aliarum, *vt iuxta leg. Moschu, ff. de iure fisci, tradunt* Bartol. *& communis Doctor. sententia:* tametsi quidam reclament.

Tertiò *numero 6.* citato vult. Quando census collocatus fuit, in aliquibus determinatis prædiis illaque, ad alios possessores transierunt posse eum, cui census debetur, prætermissis possessoribus, agere ad solutionem census aduersus primum venditorem, & hæredes illius. Arbitratur enim, quando census est realis non solum ex illo oriri obligationem realem, ratione cuius actio detur aduersus personam possidentem res, in quibus census est collocatus, sed etiam oriri simul ex illo obligationem personalem ex parte venditoris census ad eum soluendum; quæ alienatis prædiis, manet in ipso, & transit in hæredes ipsius. Atque in hoc ait conuenire hypothecam rerum, in quibus census realis est collocatus, cum cæteris communibus hypothecis. Ex eo quippe, quod communes hypothecæ in tertium possessorem transeant, non desinit principalis, ac primus debitor manere obligatus ad debitum.

Contrarium his omnibus meritò affirmant Al- *Decis.*
uar. Valasc. *de iure emphyteutico, quæst. 32. num. 13. & Lassar. de decim. vend. cap. 10. numero 14.* Atque in primis falsum, ac commentitium, est fundamentum illud, cui *Couarr.* nititur, nempe res, in quibus census realis collocatur, habere rationem hypothecæ. Neque enim id sonat forma contractus, neque vllum fundamentum habet in iure quod id hypotheca extraordinaria sit, qualem *Couarr.* & alij confingunt.

Quin † potius census illo modo constitutus, 8.
habet se instar seruitutis prædio affixæ, in quo census est collocatus, vt rectè. Aluarez Valasc. *vbi suprà ait.* Sicut autem, pereunte prædio, in quo est seruitus, perit seruitus, quæ illi erat quasi affixa transeuntéque prædio in tertium possessorem, seruitus comitatur prædium, neque vlla actio ob seruitutem competit aduersus primum, qui illum concessit, aut hæredes illius nisi fortè prædium euincatur, sed actio solum competit aduersus possessorem, ita res omnino habet in censu reali. Atque in hoc vltra Doctores citatos, conueniunt Conrad. *de contractibus, q. 83. concl. 12. ac alibi sæpè,* Medin. *qu. vlt. de vsur.* Gabr. *in 8. dist. 15. q. 12.* Nauar. *in comment. c. 1. 14. q. 3. n. 76 & 77. & alij communiter.*

Cur autem census realis seruitus dici nequeat *disputat. 11.* dictum est negandum tamen non est, esse instar seruitutis personalis. Quemadmodum autem censualis contractus, de quo loquimur, agnitus non fuit, iure ciuili Digestorum, aut Codicis ita mirum non est de hac quasi seruitute mentionem iure ciuili factam non fuisse.

Potest autem confirmari, pereunte re, in qua census est collocatus, perire censum, neque deinceps deberi. Quoniam venditio census merè realis non aliud est, quam venditio partis iuris prædij, in quo collocatur, vt explicatum est, pereunte autem re, perit pars iuris in ea.

Hinc constat falsum esse, quod Couar. ait videlicet, vt pereuntibus rebus in quibus census realis est collocatus, census eo ipso pereat, necesse esse, id exprimi in contractu. Cùm enim census realis, id ex natura, rei habeat sanè necesse non est exprimi in contractu. Id quod apertè constat ex extrauaganti Martini V. *versic. sed ad hoc*, & Calixti III. *versic. sed ydem emintes*, quæ inter communes sub titulo de emptione, & venditione habentur, vbi cum de eiusmodi censu sermo haberetur dicitur: pereuntibus possessionibus, in quibus census erat constitutus, nullam competere actionem emptoribus census ad recuperationem pecuniæ, quia videlicet ipsis peribat census emptus vnà cum prædiis, in quibus erat collocatus. Idem apertius statuit Pius V. in Bulla creationis censuum, vbi constituit pereunte re super quam census collocaretur, aùt infructuosa reddita, in totum, aut in parte, censum quoque pro rata perire.

9. Constat † deinde, licèt verum sit, transeuntibus rebus super quas census realis est collocatus, ad alios possessores, competere censuario actionem aduersus illos, vt censum soluant, ac recognoscãt; falsum tamẽ esse, non posse exigere integrum censum à quocunq; possidente partem illarum rerum. Contrarium quippè esse verum, vsúque in Hispaniis esse receptum, affirmant Aluar. Valasc. & Lasarte *vbi supra*, & *sequitur* Nauarr. *in commentar. cap. 1. 14. quæst. 3. num.* 114. Couar. *qua ipse fatetur vsu esse receptum.*

Ratio autem est quoniam ea videtur fuisse mens celebrantium contractum census realis, vt scilicet vnaquæque earum rerum obligata esset pro toto censu more hypothecatum: & quoniam emptor census non aliter vellet celebrare contractum, exponendo se discrimini, vt si res illæ ad diuersos transirent possessores, cogeretur à singulis exigere partem census cum magno suo labore, & detrimento: cum autem contractus celebrari censeantur iuxta loci consuetudinem; sane, esto in contractu nihil sit expressum, iudicandum est eam in Hispaniis fuisse contrahentium mentem.

Illud etiam constat esse falsum, nempè, transeuntibus rebus, super quas census est collocatus ad alios possessores, actionem competere emptori census aduersus venditorem census, & hæredes illius, vt ex dictis constat. Excipitur, nisi res euincatur: tunc enim sicut possessoribus tenerentur primus venditor, & hæredes illius, de euictione vnusquisque hæredum pro rata partis, in qua hæres venditoris existeret: sic quoque possessori census tenerentur de censu vnà cum rebus illis euicto, vt Doctores *citati*, & Nauarr. *num.* 77. citato affirmant.

Regrediamur nunc ad id quod explanabamus,
10. atque postremò obserua. Censum, † pensionem ad reditum pro iure ad rem statutis temporibus soluendum, computari inter immobilia bona, esto res, quæ soluuntur, mobiles sint: *ita habetur in Clem. exiui de paradiso, §. cùm que annui reditus, de verborum significat.* cuius verba sunt. *Cúmque annui reditus inter immobilia censeantur à iure.* Quo loco, annui reditus non sumuntur pro rebus quæ soluuntur, constat enim illas res mobiles esse, sed pro iure vt soluantur. Porrò annui reditus commune quippiam est ad censum, ac pensionem: omnis quippè census, ac pensio reditus sunt.

Ex dictis facilè iam intelligitur contractum censualem, de quo loquimur, esse veram emptionem,
† & venditionem, nihil impediente quod census 11.
emptus, in pecunia sit soluendus. In eo enim contractu cernitur in primis pretium, hoc est, pecunia, quæ pro censu datur. Deinde cernitur merx, vt à pecunia, ac pretio distinguitur. Quod, enim immediatè, ac proximè emitur, non est pecunia, aut quæcunque alia res mobilis soluenda statutis temporibus sed est ius vt illa soluatur, cum obligatione ex parte personæ vendentis censum, aut simul rei, in qua censum vendit, vt soluatur: vt enim concedat tale ius suscipiatque in se, atque in re sua, eam obligationem, datur illi pretium, ídque est, quod ab eo emitur.

Quod si pro censu non detur pecunia, sed equus, prædium obsequia, præstanda, aut aliud simile, tunc contractus non erit emptio, ac venditio; sed permutatio rei pro censu, aut contractus alius innominatus, do vt facias, vel facio vt des. Potest etiam census constitui, donatione, vt in principio huius disputationis dicebamus. Vt si res in possessione aliqua, vel in iuribus, quæ in ciuitate aliqua sibi debentur concedat aliquem censum. Si verò illum concedat pro obsequiis præstitis, potius est contractus, do vt facias, aut quia fecisti, quàm donatio. Quod si plus Princeps tribuat, quàm mererentur obsequia, erit contractus mixtus ex donatione, & innominato contractu, do quia fecisti.

In hoc Regno quando Rex, vel dono, vel in *Ius Castellæ.*
recompensationem pro obsequiis, & seruitij, vel pro pretio, concedit alicui annuum reditum in iuribus, ac reditibus sibi debitis in salinis, ciuitate, oppido, vel re alia simili reditus ita concessi siue perpetui, atque irredimibiles sint, siue redimibilés, aut ad vitam, vel ad vitas alicuius concessi, peculiari nomine appellantur *iuros.* Cæteri autem similes reditus census dicuntur, *vt constat ex l. 6. titul. 15. & l. 9. 17. & 20. titul. 10. lib. 5. nona collect. & communi vsu loquentium.* Atque hæc omnia hoc loco, & in sequentibus disputationibus, nomine census comprehendimus. In Lusitania verò, qui à Rege, aut à Magnatibus, emunt similes reditus in annuis illorum reditibus, emere dicuntur *iuros*, etiam si cum pacto de retrouendendo illos emant.

Quando autem Rex aliquid dono dat, vel in *Ius Lusitanum.*
suis propriis reditibus, vel quia donat oppidum, aut titulum Marchionatus, Comitis, Ducis, aut alium similem, si in perpetuum id alicui donet sibi, & suis successoribus, dicitur id donare de *iuro.* Si verò id donet ad vitam alicuius, aut aliquorum, aut tempore alio limitato, non dicitur concedere id *de iuro*, sed *de merce.* Quando item donat reditus aliquos ad vitam alicuius, aut aliquorum, aut pro obsequiis, vel pretio aliquo illos concedit, dicitur conferre *tenca.*

Illud circa priorem partem in titulo huius dispositionis propositam, quoad modum loquendi Doctorum postremò obserua. Quoldam † 12.
appellare censuistam illum, cui census debetur: eum verò, qui illum debet, appellare censuatium.

Quod attinet ad posteriorem partem, in titu-
lo disputationis propositam. Census † diuiditur 13.
primò, ex parte rei, in qua collocatur, realem, &

pers-

personalem. Personale possumus subdiuidere, in merè personalem qualis est, qui neque hypothecæ ad ipsius securitatem innititur, & in non merè personalem, qualis est, qui solùm quidem in persona est collocatus, innixus tamen est hypothecæ ad ipsius maiorem securitatem. Merè autem personalis rarò, aut nunquam, emitur, ob modicam illius securitatem.

Ex parte verò rei soluendæ diuiditur, in fructuarium, qui scilicet in fructibus vt à pecunia distinguunt, soluitur, vt in tritico, oleo, vino, &c. & in pecuniarium, qui in pecunia soluitur. In hoc autem Castellæ Regno: *l. 4. tit. 15. lib. 5. nova collect.* prohibitus est census redimibilis, qui in re alia sit soluendus, quàm in pecunia, simúlque sancitum est, vt census redimibiles ante illam legem constituti in aliis rebus soluendi, redigerentur ad pecuniarios ad rationem vnius pro quatuordecim, ita videlicet, vt iuxta pretium datum, soluerentur deinceps in pecunia ad rationem vnius pro quatuordecim. In Lusitania verò satis frequentes sunt census redimibiles non pecuniarij, qui in tritico soluuntur: soléntque emi pretio vilissimo, attento pretio maximo tritici in eo Regno his nostris temporibus adeo vt neque ad rationem nouem pro vno emantur: dignumque profectò esset, vt vel prohiberentur, vel moderamen aliquod adhiberetur, ne agricolæ, qui necessitate pressi, pecunias in eum censum accipiunt, iniustè opprimerentur.

Deinde ex parte rei soluendæ diuiditur etiam in eum, qui soluendus est in quantitate certa quoad latitudinem, vt quando soluendi quotannis sunt tot modij tritici, tot mensuræ vini tantæ pecuniæ quantitas; & in eum, qui soluendus est in quota aliqua certa, incerta autem quoad latitudinem, vt quando soluenda est quarta, aut quinta pars fructuum alicuius prædij, vel alia similis: talis autem erat census à Iosepho institutus, vt scilicet quintam partem fructuum soluerent Ægypti Pharaoni. Hæc tamen diuisio locum habet in censo reseruatiuo, de quo duobus disputationibus præcedentibus habitus est sermo: non verò in consignatiuo, de quo nunc loquimur.

Præterea census ex parte temporis diuiditur primò, in eum, qui soluendus est quot annis, & in eum, qui soluendus est singulis mensibus, aut aliis statutis temporibus.

Deinde ex parte durationis diuiditur in perpetuum, & temporalem. Perpetuus secatur, in irredimibilem, qui simpliciter est perpetuus, eoque nomine vulgariter ab Hispanis vocatur: & redimibilem, qui scilicet fit cum pacto de retrouendendo, quæ Hispani *censo al quitar* appellant. Temporalis diuiditur, in eum, qui certo annorum numero durat, vt ad decem, viginti, aut triginta annos: & in eum, qui durat numero incerto, qualis est, qui in totam vitam ementis, aut vendentis, vel cuiusdam tertij emitur.

14. Atque hic vitalitium nuncupatur, vel à vita; quia in vitam alicuius durat: vel à victu, quia illo emi solent reditus in annuum victum. Temporalis etiam census fieri potest cum pacto de retrouendendo, aut sine eo. Omnes diuersiones à principio huius secundæ partis disputationis, præter primam, accommodari etiam possunt censui reseruatiuo.

An ex contractu census consignatiui Alcauala gabella debeatur.

DISPVTATIO CCCLXXXIV.

SVMMARIVM.

1. *Gabella Alcauala an debeatur ex contractu census consignatiui, & quando.*
2. *Gabella duplex quo casu debeatur, &* n. seq.
3. *Gabella non debetur ex retrouenditione facta virtute pacti de retrouendendo appositi in prima venditione.*
4. *Gabella an debeatur ex tota summa rei vendita cum onere census, an verò eo detracto.*
5. *Gabellarius an teneatur restituere gabellam ei solutam ex venditione rei tanquam libera, qua tamen onus census habebat.*
6. *Gabella ex vitalitij venditione debetur.*

CVm disputatione præcedente ostensum sit, quando pecunia pro censu consignatiuo datur, veram interuenire emptionem, & venditionem census, consequens † profectò est, vt ex illo gabella Alcaualæ debeatur statim, ac perfectus, celebratúsque fuerit contractus, etiam antequam pretium tradatur. 1.

Nisi dicas, post Bullam Pij V. vbi illa recepta ea in parte fuerit, non prius censeri celebratum contractum censualem cum pacto de retrouendendo, quàm pecunia coram tabellione numerata sit. Debetur verò gabellario, qui tunc fuerit. Et debetur in hoc Regno à solo venditore census, vt hæc omnia cum aliis, quos refert, *affirmat* Lassat. *de decim. vend. cap. 10. à num. 4.* In Lusitania verò dimidium debetur ab emptore, & dimidium à venditore. Ad venditorem præterea spectat soluere pretium instrumenti, quod ea de re conficitur, eo quòd, vt Tiraquell. ait, ad eum, qui se obligat, pertinet, soluere instrumentum, quod conficitur. *Ita cum* Picarro *affirmat* Lassarte *vbi supra in calce num. 7.* Fortasse autem cum contractus in commodum vtriusque celebretur, spectabit soluere dimidium ad emptorem. Et fortè id vsu est receptum.

Quòd si is, qui censum iam semel emptum possidet, alicui alteri eum vendat, iterum ex venditione debetur gabella, soluenda tota in hoc Regno à secundo loco venditore: in Lusitania verò partim ab emptore, & partim à venditore. Soluenda tamen est gabellario, qui fuerit eius loci, in quo fuerint res censui suppositæ: cui etiam soluitur gabella primæ venditionis census, vt mox dicemus: *ita* Lassar. *vbi supra num. 8. cum aliis quos refert.*

Quod † si census semel constitutus, à possessore permutetur pro alia re, vt pro tritico, mancipio, domo, aut alia simili re, quæ pretium non sit, debebitur duplex gabella, iuxta ea quæ de permutationibus dicta sunt: *ita* Lassar. *vbi supr. num. 9.* Idem erit de prima constitutione census, si permutatione fiat, & hodie census cum pacto de retrouendendo post Bullam Pij V. permutatione constitui possit, & non sola pecunia statim coram tabellione numerata. Porrò gabella vna debebitur gabellario, qui fuerit loci, in quo fuerit res, quæ censui subiiciuntur: alia verò gabellario loci, vbi fuerint res, quæ pro censu permutantur. 2.

Si autem † census emptus à principio fuit cum 3.

Ii 4 pacto

pacto de retrouendendo eodem prætio, quo fuit emptus, vt communiter fit, & postea pretio illo redimatur, non debetur ex redemptione noua gabella: eo quod vt supra, quando de venditione cum pacto de retrouendendo habitus est sermo, dictum est, id non sit nouus contractus, sed resolutio priori ex pacto apposito priori.

Si verò sine pacto de retrouendendo fuit à principio emptus, postea autem ex conuentione partium redimatur eodem pretio, quo fuit emptus, debetur noua gabella quia id non est resolutio prioris contractus ex pacto in eo apposito, sed contractus nouus emptionis, & venditionis, vt ex dictis loco citato constat.

Si autem à principio emptus fuit pecunia, appositúmque fuit pactum, vt redimeretur prædio aliquo eiusdem valoris cum pretio illo, aut pretio diuerso, siue maiori, siue minori, tunc noua gabella debetur, eaque, dupla, si redemptio fieret prædio, aut realia, quæ non esset pecunia: quoniam esset tunc permutatio. Idem intelligo si à principio interuenisset pactum, vt census redimeretur pretio, quo fuit emptus & posteà, ex partium conuentione, redimeretur, re quæ non esset pecunia; nam tunc non esset resolutio prioris contractus sed nouus contractus permutationis.

In his consentiunt Lassar. *de decim. vend. c.* 10. *num.* 10. *& duobus seqq. & alij, quos citat* Lassarte *ibid. num.* 13. subiungit, secus rem habere, si venditor censum redimat cessione alicuius ex rebus, in quibus locis collocatus fuerat census ex conuentione inter ipsum, & emptorem temporis progressu factam, sicque res alias, in quibus census fuerat collocatus à censu liberet: arbitrantur enim nullam tunc deberi gabellam. Idem velle videtur, etiamsi censum redimat cessione alicuius rei, quæ hypothecæ erat subiecta in census securitatem. An verò vtraque doctrina vera sit, mihi non est omnino exploratum, illam legito, potiúsque in contrarium propendeo.

Quando census realis emitur super res in diuersis locis collocatas, in quibus sunt diuersi gabellarij, tunc gabella census debetur diuersis illis gabellariis pro rata valoris rei, quæ est in vnoquoque illorum locorum, ad valorem cæterarum rerũ. Vt si census ematur mille quadringentis aureis, & collocetur super bona existentia in diuersis locis, quæ omnia quatuor mille aureis æstimentur, prædiúmque existens in vno loco æstimetur mille aureis quarta pars gabellæ ex illo censu soluenda erit gabellario loci illius, & ita de reliquis partib. iuxta proportionem valoris prædiorum. Quo fit, vt venditor illius census conueniri propter gabellam possit coram diuersis Iudicibus eorum locorum, in quibus res illæ sint collocatæ: *ita* Lassart. *de decim. vend. cap.* 4 *num.* 31. *& cap.* 10. *n.* 13. cum aliis, quos citat, affirmatque in Castella ita esse receptum.

4. Dubium. Dubium est si quis † centum quadraginta aureis vendidit censum in aliquo suo prædio posteaque prædium cuidam tertio vendat trecentis aureis, ea lege, vt sibi persolnat centum sexaginta aureos, & loco aliorum centum quadraginta, agnoscat, ac soluat censum super id prædium collocatum, num gabella debeatur ex omnibus trecentis aureis, an solum ex centum sexaginta.

Decis. Ad quod dicendum est cum Lassar. *cap.* 10. *citato num.* 16. *& aliis*, quos citat, deberi ex solis centum sexaginta, quoniam in rei veritate solum venditur prædium cum illo grauamine census, quod in se habet, centum illis sexaginta aureis, transfertúrque grauamen census, vnà cum prædio, in quo est, in emptorem prædij: ex translatione autem prædij cum illo grauamine, æstimato reliqua parte pretij, gabella non debetur.

Quod si census esset personalis, prædiúmque suppositum esset speciali hypothecæ in securitatem illius census, tunc, si prædium illud trecentis aureis venderetur, deberetur gabella ex toto pretio, *vt idem* Lassar. *rectè ibidem addit.* Qui etiam cum Fabro benè addit, si quis vendat prædium mille aureis quingentis sibi soluendis, & aliis quingentis soluendis creditoribus suis, ex vtriusque gabellam deberi.

5. Dubium. Dubium † deinde est, si venditor rem, super quam census erat collocatus, vendat tanquam liberam, posteaque emptor comperiat habere onus census, agátque actione quanto minoris aduersus venditorem, cogatúrque venditor iudicis sententia partem pretij restituere: eo quòd res cum eo onere non tantum valeret, nã ex parte pretij quam restituit, gabellam debeat, vel non, sed si illam soluerat, teneatur gabellarius eam ipsi restituere. Lassarte *vbi supra n.* 37. deberi affirmat. *Decis.* Contrarium tamen arbitror esse verum, iuxta ea, quæ in simili quodam alio euentu *disputat.* 349. aduersus eundem auctorem diximus. Neque enim gabella debetur, nisi ex pretio rei iusto, vt ibi dictum est. Erit verò tunc maximè hæc nostra sententia amplectenda, quando venditor bona fide rem tanquam liberam vendidit, ignorans illam censui esse subiectam.

6. Dubium. An verò ex † vitalitij venditione gabella debeatur, reuocari in dubium potest propter Illustrissimum Præsulem D. Franciscum Sarmiento, qui *lib.* 7. *select. interpret. c.* 1. *n.* 40. censet, eum contractum non esse venditionem, sed aleatorium quendam contractum, vt assecurationis, sortium, aut ludi, ex quo constat gabellam non deberi: eo quod neque venditio, neque permutatio sit. *Decis.* Proculdubio tamen dicendum est cum Lassar. *vbi supra num.* 38. & cum aliis, quos citat, venditionem esse, vt ex dictis disputatione præcedente satis est perspicuum, ac proinde ex illo gabellam deberi.

Illud postremò cum Lassar. *vbi supra, num.* 76. obserua praxim in hoc Regno obtinuisse, vt ex venditione, aut permutatione censnum qui in hoc Regno, iuxta ea, quæ in calce disputationis præcedentis dicta sunt, *iuros* appellantur gabella non debeatur: Et quamuis nulla sufficiens ratio reddi posse videatur, cur de rigore iuris, quando possessor illum vendit, aut pro alia re permutat, gabellam non debeat, fortassè in fauore donationum regiarum, & vt homines plus afficiantur ad seruiendum Regi, atque ad emendum eiusmodi census, seu iura, quando illa vendit, id introductum est.

Vtrum Census realis, tàm redimibilis, quàm irredimibilis, licitus sit.

DISPVTATIO CCCLXXXV.

SVMMARIVM.

1 *Censualis contractus realis cum pacto de retrouendendo similis contractui vsurario.*
Et quando intelligatur, o. 14.
2 *Emptio cum pacto de retrouendendo, & pretio diminuto, vsuraria iudicatur.*

3 *Census*

3 *Census si in pecunia soluatur, non videtur differre à mutuo, quo vltra sortem aliquid pecuniæ soluitur.*
Intellige tamen, vt num. 17.
4 *Æqualitas in contractu censuali non inuenitur, & ob id iniustus.*
Et quomodo id intelligatur, n. 18.
5 *Censualis contractus, an pariat mala, &* n. 19.
6 *Census realis quomodo licitus.*
7 *Emptio, & venditio verè in contractu censuali interuenit.*
8 *Emptio census realis licita, quando pretium pro loci consuetudine est commensuratum.*
9 *Emptio seruitutis quomodo licita.*
10 *Census realis quid, & an idem sit cum seruitute.*
11 *Emptio, venditio census realis quibus circumstantiis licita.*
12 *Censualis contractus an licitus, quando est in pecunia soluenda, vel fructibus, qui non percipiuntur ex agro.*
13 *Census realis si ematur soluendus quotannis, siue prædium: in quo est collocatus, fructus eo anno ferat, siue non quot modis licitus sit.*
15 *Pretium iustum census realis irredimibilis, quale censendum.*
16 *Pretium iustum census realis redimibilis, quomodo taxandum.*

1. PArs, quæ negat, suaderi potest. Primò, quoniam datur † contractus vsurarius similis omninò contractui censuali cum pacto de retrouendendo: ergo contractus census realis cum pacto de retrouendendo est vsurarius, ac proinde illicitus. Antecedens probatur, quia, si Petrus mutuo det Ioann. centum aureos ea lege, vt interim dum eos non soluerit: Petrus accipiat de fructibus alicuius prædij Ioann. certam annuam quantitatem prædiumque obligatum sit Petro capitali, contractus est vsurarius, tenetúrque mutuans computare quantitatem illam annuam perceptam in sortem, vt omnes confitentur, & constat ex dictis *disp.* 320. Huic autem contractui similis est contractus censualis, quo Petrus dat centum aureos Ioanni in pretium æqualis annuæ pensionis, quæ ex prædio aliquo teneatur ei soluere, ita vt ad quemcunque transeant prædium deferat secum illud onus, vt ex ipso pensio soluatur, adhibitóque pacto de retrouendendo, quod scilicet quando redditi fuerint illi centum aurei, aboleatur ea obligatio, & nihilominus pensiones acceptæ computandæ non sint in sortem: ergo antecedens propositum est verum, nullum enim discrimen inter vnum, & alterum contractum, tradi potest præsertim cum personæ contrahentes sint eædem, pecunia data eadem, & pensio soluenda, quousque sors principalis, reddatur æqualia, idemque sit vtrobique prædium obligatum, ex quo pensio sit soluenda, neque in re vlla videatur esse diuersitas, sed solum in vocabulis, quatenus in primo contractu pecunia dicitur mutuo dari, in secundo verò dicitur dari in pretium census cum pacto de retrouendendo, in quo non videtur interuenire vera emptio, & venditio, sed mutuum pro certa annua pensione, nomine emptionis palliatum, atque adeò videtur interuenire vera vsura

Secundò, aliquibus in locis census irredimibilis; emitur ad rationem triginta, vigintiquinque aut viginti pro vno eisdem verò in locis census redimibilis, hoc est cum pacto de retrouendendo, emitur ad rationem quatuordecim, vel duodecim, etiam decem, pro vno quotannis soluendo, in quo venditor defraudari videtur infra dimidium iusti pretij: sed † quando aliquid emitur cum pacto de retro vendendo, & pretium est diminutum, reprobatur contractus, vsurariusque iudicatur, vt constat *ex c. ad nostram, de empt. & vend. & de* Lusit. *ord. lib. 4 tit. 14. §. 2 & tit. 1. §. 1.* ergo contractus censualis redimibilis illo modo celebratus est illicitus. 2.

Tertiò, quoniam in contractu censuali, præsertim † si census in pecunia sit soluendus, non videtur interuenire alius contractus, quam mutui, quo datur simul pecunia aliqua, vt per partes à tempore in tempus soluatur cum incremento vltra sortem, id autem est vsura vt ex vsuræ definitione, & ex iis, quæ in materia de vsura dicta sunt, liquet; ergo censualis contractus est illicitus. Maior probatur. Tum quia extrema illius contractus non aliud sunt, quàm pecunia pro partes soluenda cum incremento. Tum etiam quoniam, si contractus ille esset emptio, & venditio, vel, quod venderetur, esset fundus, super quem collocatur census, vel pecunia soluenda quotannis, vel ius vt illa soluatur. Non fundus, quia manet eius, qui censum vendit tam quoad directum, quàm quoad vtile dominium. Neque item pecunia: quia pecunia, qua talis, vendi non potest; eò quod pretium & mensura quoad valorem, sit rerum venalium, neque mercis rationem habeat: ad emptionem autem, & venditionem necesse est interueniant simul pretium, & merx, vt in materia de emptione & venditione dictum est. Neque denique venditur ius, vt pecunia soluatur: quoniam, cum ius illud sit ens rationis, atque adeo nullius in se valoris, contractus esset iniustus, si pro eo tantum pecuniæ acciperetur. 3.

Quartò, vt contractus sit iustus, requiritur æqualitatis inter, id quod datur, & id, quod pro eo accipitur, hæc † autem in censuali contractu non inuenitur, ergo est illicitus. Maior perspicua est. Minor vero probatur. Quoniam pecunia in pretium census data, finita, ac limitata est, puta centum quadraginta pro decem quotannis, ad rationem quatuordecim pro vno, sit census redimibilis, aut centum quinquaginta pro quinque quotannis, ad rationem triginta pro vno, si census irredimibilis sit; vel aliquid minus, si irredimibilis census minori pretio ematur: id autem, quod pro eo pretio in censu redimibili est reddendum, est longè plus intra sexdecim annuos, & insuper debetur integra sors, aut progrediendum est ad pensiones soluendas in perpetuum: quod verò in censu irredimibili intra quadraginta annos reddendum est pro pretio, longè maius est, quia pretium acceptum, & insuper soluendæ restant pensiones in perpetuum pro eodem pretio, ergo in contractu censuali non cernitur æqualitas inter id, quod datur, & id quod pro eo accipitur, ac proinde, esto admittatur esse contractum emptionis, & venditionis iniustus erit talis contractus. Quòd si dicas, in eo non emi pensiones materialiter sumptas, quæ sunt maiores toto eo tempore, quàm pretium datum, sed emi ius ad illas accipiendas. Contra, quia ius ad accipiendum aliquid in futurum, non minus valet, quam res ipsa accipienda ad quam est tale ius, vt *disp.* 361. ostensum est: ergo, si inter pretium, & pensiones illas materialiter sumptas, cernitur inæqualitas in valore, cernetur etiam inter idem pretium, & ius ad pensiones. 4.

Quintò, si contractus census redimibilis, & irredimibilis iusti essent, in eisque seruaretur æqualitas inter pretium, & mercem, deberet esse eadem

propter

proportio pretij census temporalis ad pretium census perpetui (posito quod in vtroque æqualis pensio quotannis sit soluenda) quæ est census perpetui, ad temporalem, quoad durationem, & quæ est aggregati pensionum soluendarum in vno censu, ad pensiones soluendas in alio, aut iuris ad pensiones soluendas in vno in perpetuum, ad ius ad pensiones soluendas ad tempus in alio, pro iuribus quippe ad pensiones, & pro ipsis pensionibus soluitur in vnoquoque eorum pretium: sed nulla est proportio quoad durationem census perpetui ad censum temporalem, neque item est proportio inter pensiones soluendas in censu perpetuo ad pensiones soluendas in temporali, eo quòd illæ sint infinitæ, & hæ finitæ, eadémque ratione nulla est proportio iuris ad pensiones infinitas ad ius ad pensiones finitas, quæ iura censibus illis emuntur. Cùm ergo census finitus temporalis iustè pretio finito ematur, consequens est, vt census perpetuus infinitus, nullo finito pretio iustè emi possit: alioquin daretur proportio iusti pretij census temporalis, ad pretium iustum census perpetui, cum tamen inter ipsos census seu merces emptas nulla esset proportio.

5. Postremò, ex † censuali contractu multa mala sequuntur: ergo illicitus est is contractus. Antecedens probatur, quoniam in primis, qui eos census emunt, viuere volunt de alieno sudore, cum suo proprio otio: vnde vlterius sequitur, quod terras non colant; neque exerceant negotiationes alias Reipublicæ vtiles. Deinde via præcluditur exercendæ charitati in mutuis, dum poscenti mutuum protinus, qui pecunias habet, offerat, vt censum vendat. Præterea, qui census vendunt, depauperantur valdè, grauando bona sua annuis redditibus quos soluunt.

Henricus Gand. *quodlib.8. q.24. legendus etiam est quodlib.1. quæst. 39.* Salyc. *in auth. ad hæc C. de vsur.* & Greg. Ariminensis *a Salyceto relatus*, illicitam, atque vsurariam esse censent emptionem annuorum redituum, qui de nouo constituuntur, esto in prædio aliquo constituantur, ex quo soluendi sint; modo tamen superetur tales redditus, etiam per temporum interualla recipiendos, tandem excessuros pecuniam pro eis datam. Quoniam inquiunt, in emptione eorum reddituum virtute datur mutuo pecunia, vt cum incremento per partes restituatur: constitutio verò eorum in prædio, ad nihil aliud inseruiat, quam vt prædium se habeat vt pignus, aut hypotheca. Quo fit longè maiori cum ratione ex horum autorum sententia vsurarius contractus sit si redditus pecuniarij emantur, nec constituantur in aliquo prædio, sed census sit personalis.

Si tamen inquiunt, eiusmodi redditus iam antea essent licitè constituti, vt donatione domini prædij, qui aliqui ex eo prædio annuum redditum donasset, aut licitè constituti essent redditus à subditis Regi debiti, vel aliqua alia ratione, tunc dicunt, licitè quendam tertium emere posse eiusmodi redditus, eo quod tunc reuera inueniatur verum ius, emptioni præexistens, quod tanquam merx pretio ematur, ac proinde vsura non interueniat. Ad eandem sententiam videntur accedere Innoc. & Ioann. Andr. *cap. cum ciuitate de vsur.* Tametsi non perspicuè contrariam reprobent opinionem.

6. Sententia contraria, verè scilicet † interuenire emptionem, & venditionem in contractu censuali, licitámque esse, quando est census realis, modo pretium commensuratum sit censui iuxta loci consuetudinem, quia videlicet ita communiter census inibi emi consueuerunt, est communis doct. & amplectenda: eam affirmant Conrad. *de contract. à qu.73. præsertim 79. & 82.* Ioan. Medio. *de vsur. in qq. de Censibus q.2. & q. vlt. quæ est de censu redimibili*, Sotus 6. *de iust. q.5. art.2. & 3.* Couar. 3. *variar. resol. c.7.* Gab. *in 4. dist. 15. q.12.* Maior. *ibid. q.43. & 44.* Panorm. *cap. in ciuitate de vsur. & alij interpretes Iuris Canonici ibidem communiter*, *idem* Panorm. *in suis qq. q.5.* Nauarr. *in c.14. quæst.3. à num.69.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q.32. num.8. & 9.* Ant. Gom. *in l.68.* Taur. *num.2.* Gregor. Lopez *l.28. tit.8. part.5. verba à censo*, Syluest. *verb. vsur. 2. quæst.12. & alij, quos referunt.*

7. In primis † autem, quod in eo contractu verè interueniat emptio, & venditio, *disp.383.* ostensum est: quippe cum in eo vera merx reperiatur, nempe ius, quod pro pretio venditor census tribuit, atque obligatio, quam in suis rebus suscipit ad annuam pensionem quæ sunt immediatum obiectum, quod emitur; ac reperiat pretium pecunia videlicet, quæ pro eo censu datur. Quamuis autem obiectum immediatum emptionis census non esset ius, & obligatio illa ad pensiones materialiter sumptas, sed pensiones ipsæ negari non posset, quando census esset fructuarius, cerni in eo censuali contractu veram emptionem, & venditionem, eo quod fructus illi pensionum verè haberent rationem mercis. Neque id impediret, quod nondum existerent: quandoquidem, quod est in spe: vt fructus vineæ, pisces, qui ex iactu retis sperantur, partus futurus, & alia huiusmodi, vendi possunt, vt *disputat.* 340. ostensum est.

8. Deinde licitam † esse emptionem census realis quando pretium, pro loci consuetudine, est commensuratum, probatur. Primò, quoniam licitum est alio titulo constituere censum realem, vt ij, cum quibus disputamus, affirmant nempe donatione, qua quis in agro suo concedat puellæ, vt nubat, vel alicui alteri, annuos redditus, aut lata lege iusta, vt ex vnoquoque agro tantum soluatur, vel in tributum, vel pro expensis faciendis in aquæductu, vnde agri illi rigentur: ergo licitum etiam erit constituere illum titulo emptionis: quippe cum is census pretio sit æstimabilis, neque minus sit virtute in agro illo, atque in dominio illius vt titulo emptionis constituatur, quàm vt constituatur quocunque alio, neque plus valeat, postquam est iam constitutus alio titulo, quàm valeat, vt de nouo titulo emptionis constituatur: quare sicut Doctores, cum quibus disputamus, concedunt postquam semel constitutus est alio titulo posse licitè emi: ita concedere tenentur illo eodem pretio posse licitè emi, vt de nouo constituatur: præsertim quia, vt dictum est, necesse non sit ad emptionem, quod merx emptioni præexistat.

9. Secundò, vt ex se perspicuum, communísque vsus testatur, licita est † emptio seruitutis, quæ de nouo in prædio aliquo constituatur, vt itineris per agrum alienum, stillicidij, altius non tollendi, & similium, de quibus à disp. 11. explanatum est, esse iura realia in rebus quibus conceduntur cum obligatione reali in prædiis in quibus conceduntur. Item, vt habetur *l. necessariò §. vlt. ff. de peric. & commod. rei vend.* licita est emptio vsusfructus agri alicuius, quam de nouo concedatur: is verò vsusfructus de nouo concessus, non est aliud, quam ius percipiendi fructus illius agri, manente in alio proprietate, postquam autem est concessus, dicitur vsusfructus formalis ad differentiam

eius

eius, qui antea erat in proprietario cum dominio directo coniunctus, qui dicitur vsusfructus causalis, vt *disput.7.* visum est: ergo licita simili modo est emptio alicuius census realis, qui de nouo
10. constituatur, quippe † cùm nihil aliud sit, quàm ius accipiendi ex agro, in quo constituitur, certam partem fructuum.

Consequentia patet, quoniam eiusmodi census non est aliud, quàm pars quædam iuris in eo agro ex iure maiori, quod proprietarius in eo habebat, sicut etiam vsusfructus, & aliæ seruitutes, non sunt aliud, quam partes quædam iuris, quod proprietarius habebat, quas à se abdicat, & transfert in eum, cui vsumfructum, aut aliam seruitutem concedit. Et quamuis in his omnibus non transferatur idem numero ius, quod erat in venditore; eo quod accidens migrare non possit à subiecto in subiectum; conceditur tamen emptori ius ad idem obiectum, cum obligatione rei iuri illi correspondente, pereunte in venditore iure ad illud idem, quod antea in ipso erat, simulque pereunte in re obligatione, quæ iuri illi respondebat.

Tertiò (atque argumentum hoc probat, licitam esse emptionem census realis perpetui prætio finito) vt ex se liquet, vsque communis vbique testatur, licita est emptio pretio finito prædij alicuius quoad plenum dominium, atque integrum ius illo, nihil impediente, quod fructus ex eo prædio percipiendi, in perpetuum eo ipso attineant ad emptorem, ratio autem est, quoniam valor eorum, vt sunt ita in potentia prædij, non efficit prædium valoris infiniti, sed emptio census realis perpetui in aliquo prædio, non est aliud, quàm emptio partis iuris ad fructus quod proprietarius habeat, vt in præcedente argumento explicatum probatúmque, ergo iustè fit minori pretio, quàm emeretur idem prædium pleno iure, atque adeo iustè fit pretio finito.

Quartò hoc ipsum probatur ex definitione Martini V. *in extrauag. 1. & Calixti III. in extrauag. 2. inter communes de empt. & vend.* quibus
11. definierunt, contractum † emptionis, & venditionis census realis, adhibitis quibusdam circumstantiis ibi expressis, iustum, ac licitum esse. Quamuis autem ibi solum fiat mentio de contractu census realis cum pacto de retrouendendo, de quo solo interrogati fuerunt Summi illi Pontifices, & de quo multi tunc dubitabant, an esset licitus; argumento tamen à maiori ad minus, inde colligitur, licitum etiam esse contractum emptionis census realis irredimibilis, modò pretium pro eo solutum sit censui commensuratum; quandoquidem plus semper fuerit dubitatum de contractu censuali redimibili, an esset licitus, quàm de irredimibili; eo quod maiorem effigiem contractus vsurarij habeat emptio census redimibilis, quam irredimibilis. Idem confirmatur ex Bulla Pij V. circa finem creandi census, vbi etiam approbatur census realis redimibilis.

Quintò idem probatur definitionibus iuris ciuilis: Lege enim vltima, *C. de rerum permutatio.* Approbatur contractus, quo quis bona sua concedit alicui cum pacto, vt accipiens teneatur singulis mensibus, & annis, soluere certum quid concedenti bona illa. Ea tamen in lege potius videtur approbari census reseruatiuus, quàm conseruatiuus, de quo nunc loquimur.

Præterea in auth. si qua obligata §. si autem, versic. licebit, tutoribus, & curatoribus præcipitur vt de pecunia minorum illis emant annuos redditus: in quo præcepto approbari videtur contractus censualis: nullus verò censualis contractus magis licitus apparet quam is de quo loquimur. Quandam aliam Cæsarum nouellam constitutionem referunt Couar. 3. *var. res. cap. 7. num. 2.* & alij, quæ in communibus codicibus non habetur, atque enim apertius contractus censualis approbatur. Cæterum in antiquo iure, non solum digestorum, sed etiam codicis, nulla mentio de censu reseruatiuo habetur.

Hactenus dicta vt minimum probant, licitum esse talem contractum censualem, quando ex fructibus quorum prædium, in quo ex collocatus, Dubium.
ferax est. Dubium † verò est, num similiter licitus 12.
sit, quando est pecuniarius, quatenus videlicet, licèt immediatè ferax non sit pecuniæ, est tamen ferax aliorum fructuum qui pecunia æstimantur, & ex quibus confici potest pecunia, ideóque intelligitur, vt census in pecunia soluatur. Item dubium est, vtrum licitus sit census realis quando est quidem soluendus in fructibus, sed quorum prædium non est ferax. Vt si super oliuetum constituatur census tot mensuram vini, aut super vineam tot mensurarum tritici.

Quicquid autem pauci dixerint, procul dubio Decis.
est dicendum, eum contractum ex natura rei esse licitum: *ita affirmant* Doctor. *communiter*, Couar. *de contract. lib. quæst. 75. & 79.* Ioan. Medin. *de vsur. qu. 1. de censib. & fusius quæst. 1.* Couar. 2. *var. resol. c. 7. n. 2.* Sotus 6. *de iustit. quæst. 5. art. 1. conclus. 3.* Minor. *in 4. dist. 15. qu. 42.* Gab. *ibid. qu. 12. conclus. prima, & sequentib.* Aluar. Valasc. *de iure emphyt. quæst. 32. num. 9.* Panormit. *c. in ciuitate de vsur. & qu. 5. citata, num. vlt.* Syluest. *vsur. 2. quæst. 12. pronunciat. 4. & alij*; probari autem non potest.

Primò, quoniam postquam census fructuarius licitè est emptus, & collocatus in aliquo prædio, licitus est contractus permutationis, quo debitor illius census velit potius se adstringere ad soluendum valorem illius in pecunia, aut in aliquibus aliis fructibus quorum prædium ferax non sit, & qui, plus minus sperentur quotannis eundem valorem habiturum: ergo licitus fuit à principio contractus, quo census in eodem prædio emeretur in pecunia, aut in fructibus quorum prædium non esset ferax: Consequentia perspicua est: quoniam ex coniunctione duorum illorum contractuum, seu potius ex eo, quod permutatio illa solum virtute interueniat à principio in contractu, quo pecuniarius census emitur, aut soluendus in fructibus quorum prædium non sit ferax nullum sequitur absurdum. Antecedens verò similiter est manifestum, quoniam commutatio pro æquiualenti ex se est licita quando res tales non sunt; quæ prohibitæ sunt commutari.

Secundò æqualis est valor census pecuniarij, & census fructuarij, quando pensiones æquales sunt in valore, eodémque modo subiacent periculo solutionis: ergo sicut iusta est emptio census fructuarij in prædio aliquo pro aliquo pretio: ita iusta erit emptio æqualis pecuniæ pensionis quoad valorem in eodem prædio pro eodem pretio. Consequentia est notissima, & antecedens similiter, quoniam valor census attenditur penes valorem pensionis, posita æqualitate periculi, & posito cætera esse paria.

Tertiò idem apertissimè probatur, adeo vt locus dubitandi non relinquatur, quoniam census qui extrauagantibus, Martini V. & Calixti III. approbantur, pecuniarij erant, vt legenti eas extrauagantes liquidò constabit.

Præterea,

Præterea, multi eorum constituti erant super domos, vt ex vtraque extrauaganti liquet: in domo autem non alius census constitui potest, quàm pecuniarius, aut in aliis fructibus, quorum domus non sit ferax.

Quartò quoniam pecuniaria pensio certa est, & inuariabilis, quoad valorem, atque adeo aptior, vt iuxta illam valor, ac pretium census melius constituatur absque iniustitiæ, & deceptionis periculo: pensiones verò in fructibus inconstantes admodum sunt quoad valorem, cùm tritici mensura vno anno valeat quatuor, & alio viginti, & ita de aliis fructibus prout vno tempore fuerit maior eorum abundantia, vel penuria, quàm alio, atque adeo ineptior est, vt iuxta illam valor, ac pretium census constituatur: id quod in causa fuit, vt meritò in hoc Castellæ Regno *l.4. tit.15. lib.5. noua collect.* prohiberentur census omnes fructuarij cum pacto de retrouendendo, solique pecuniarij permitterentur, vt *disput.383.* visum est: ergo licitus est census pecuniarius.

Postremo confirmatur, quoniam, vt ij cum quibus disputamus, confitentur, si pecuniarius census licitè à principio sit constitutus in aliquo prædio tit. donationis, aut aliquo alio, potest postea licitè emi, & vendi pro pecunia: ergo pari ratione potuit à principio pro pecunia in eodem prædio licitè constitui.

13. Dubium deinde est, licitus ne sit censualis contractus, quo † census realis ematur soluendus quotannis, siue prædium, in quo est collocatus, fructus eo anno ferat, siue non. Respondendum autem est, licitum ex natura rei esse eum contractum, saltem quando prædium adeo est fructiferum, vt ex fructibus vnius anni compensari possit pensio soluenda, in alio anno, in quo fructum non fert, itave collectio pensionum plurium annorum, non excedat collectionem omnium fructuum, qui illis omnibus annis percipiuntur. Intelligo autem responsionem hanc, quando pretium pro pensione ita collocata in aliquo prædio est iustum, & commensuratum iuri ad eam pensionem recipiendam.

Atque in primis, qui arbitrantur licitum esse censum personalem, atque adeo licitum esse censum mixtum ex personali, & reali, ita, vt pereunte re, in qua collocatus est census, adhuc persona ad censum teneatur (de qua re disputatione sequenti erit sermo) facilè admittent nostram responsionem, etiam sine restrictione sub formidine in ea apposita: census enim in eo euentu cum minimum erit mixtus ex reali, & personali licitis. Probatur nihilominus, etiam apud eos, qui negant personalem censum licitum esse.

Primò, quoniam licitus est hic contractus emo à te tantam annuam pensionem ex agro tuo tanto pretio, ea lege, vt si aliquo anno, fructus non tulerit, aut non tulerit sufficientes ad integram pensionem, in sequentibus annis, ex fructibus, quos tulerit tenearis mihi resarcire, quantum defuit in præcedentibus ad illam annuam pensionem, ergo licitus est contractus, quo emitur annua pensio, quandiu prædium fuerit saluum, siue fructus in vnoquoque anno ferat, siue non.

Antecedens probatur, quoniam eo contractu nihil aliud emitur, quàm census merè realis, hoc est ius ad partem fructuum illius prædij, tametsi plus iuris ematur pro vno anno, quàm pro alio: quare, si pretium iustum, sit, hoc est, commensuratum toti iuri, quod emitur, contractus est iustus. Consequentia verò ex eo probatur, quoniam celebrato contractu, de quo sermo est in antecedente licita est commutatio, qua vendens ita censum potius eligat, soluere quotannis de aliis fructibus integram pensionem, quam teneri in sequentibus ad incrementum pensionis ex fructibus einsdem agri: quare licitus erit à principio contractus, de quo sermo est in consequente, qui virtute supponit illam commutationem licitam, vt circa censum pecuniarum supra argumentabamur.

Secundò licitus est hic contractus, emo à te tantam annuam pensionem ex hoc agro, qui longè maiores fructus consueuit ferre, ea lege, vt tenearis quotannis eum integrum seminare, & stercora in eum mittere, vt fructus sufficientes, & superabundantes, ad pensionem quotannis reddat, nihil impediente, quod annus sterilis sit: ergo licitus est contractus emo à te tantam annuam pensionem ex hoc agro, siue illam quotannis reddas, sine non.

Antecedens liquet: consequentia verò probatur quoniam post celebratum contractum, de quo in antecedente est sermo, poterit debitor census eligere, vt sibi liceat cessare aliquando à seminando eo agro, vt ea ratione vberiores fructus ferat; tamen ea lege, vt nihilominus aliunde pensionem soluat: neque enim emptor census tenetur id gratis ei concedere, sed licitè poterit exigere pretium pro pensione, quam eo anno ex prædio illo erat accepturus.

Tertiò, ex natura rei licitus est contractus, quo quis locat agrum suum pro certa annua pensione, deducendo in pactum quod si casu fortuito, aut alia ratione, ager non ferat aliquo anno fructus, nihilominus teneatur conductor integram pensionem soluere, modo tamen adeò moderata sit pensio, vt compensetur periculum, quod conductor in se suscipit: ergo pari ratione licitus ex natura rei erit contractus census realis, quo vendens censum teneatur quotannis ad annuam pensionem, siue prædium in quo census collocatur, fructus ferat, sine non, modo pretium, quod pro eo censu datur, competens sit, attento periculo, quod is in se suscipit, qui vendit censum. Quo loco obserua, eo minus valere censum ex natura rei, quo pensio soluenda minus secura fuerit, ac proinde pretium competens pro pensione securissima attenta qualitate, & quantitate prædij, in quo census collocatus esset commensuratum pretium pro æquali pensione in præmio minus secuto, suscipiente in se venditore census periculum pensionis.

Quartò, licitum est coniungere contractum assecurationis pensionis à casibus fortuitis, & à quibuscunque aliis euentibus cum contractu censuali reali, ergo si pretium, attento periculo, quod venditor census in se suscipit, iustum sit, licitum erit emere censum realem cum onere, quod pensio soluenda sit, siue prædium, in quo census collocatur, fructus sufficientes quotannis ferat, siue non. Consequentia est manifesta, quoniam in hoc contractu ad summum interuenis solum contractus iustus assecurationis pensionis, coniunctus cum contractu, etiam iusto, emptionis census realis. Et cum quo solutio quotannis pensionis pluribus subiacet periculis, eo census minus valeat, & quo securior est, & plus valeat; certè, quo pretio emeretur iustè modica pensio in re valde fructifera, in qua moraliter nullum esset periculum, quod integra quotannis solueretur, eodem emeretur iustè æqualis pensio in re, in qua aliquod esset periculum

riculum quod aliquando fructus sufficientes non redderet, vnde solueretur, cum pacto, quod venditor census aliunde teneretur soluere integram pensionem, vt in calce præcedentis argumenti dictum est.

Quintò idem confirmatur ex communi vsu, quo census reales ea lege emi consueuerunt, quod interim dum res, in qua census est collocatus, salua manet, pensio solueretur, siue prædium eos fructus redderet, siue non. Vtrum autem quoad hæc omnia aliquid hodie à Pio V. innouatum sit quoad census, qui post eius Bullæ editionem creantur, patebit inferius, quando eam Bullam exponemus.

14. Ad primum † argumentum in partem negantem, initio huius disputationis propositum, negandum est antecedens. Ad probationem verò, cum Conrad. *de contract. quæst.* 83. in responsione ad primum, & ad duo argumenta sequentia, distinguendum est circa contractum illum, qui similis esse dicitur contractui censuali. In primis quoniam, vel Petrus dat centum illos aureos Ioanni auferendo à se facultatem illos repetendi ac relinquendo Ioanni facultatem illos reddendi, quando voluerit ita quod statim, ac illos reddiderit, extinguatur ius accipiendi annuam pensionem de fructibus prædij Ioannis, vel Petrus reseruat sibi potestatem repetendi centum eos aureos, quando voluerit, aut in aliquo certo termino, itavt interim annuam illam pensionem recipiat, non computandam in sortem.

Deinde distinguendum est circa eundem contractum, quoniam pereunte prædio, in quo Petrus habet ius illud, & simul cum prædio pereunte eodem iure, vel Ioannes tenetur nihilominus soluere Petro centum illos aureos, quos ab eo accepit, vel non, sed remanent Ioannis. His duabus distinctionibus positis, si in contractu illo Petrus sibi non reseruet facultatem repetendi centum illos aureos, sed solum in Ioanne sit facultas illos reddendi, vt extinguatur ius recipiendi annuam pensionem, & præterea, pereunte prædio, extinguatur ius recipiendi pensionem, ita quod Ioannes non teneatur restituere centum aureos, quos accepit, quasi accepti sint in pretium iuris, quod extinguitur, & quod perit emptori illius tunc concedendum est contractum illum similem omnino esse contractui censuali, immo verò dicendum est, esse reuera contractum censualem cum pacto de retrouendendo: quare negandum est, interuenire in eo mutuum, esto mutuum à contrahentibus appelletur.

In contractibus enim potius attendendum est ad id, quod in re celebratur, quàm ad verba, quibus contrahentes vtuntur, *vt habetur l. 3. C. plus valere quod agitur, & per totum titulum.* Quod autem in eo contractu, ita intellecto, mutuum non interueniat facilè patet. Quoniam mutuum in sua ratione includit ius repetendi, quod mutuo datur, vel in termino aliquo certo, vel quando mutuans voluerit. Præterea, quia sors non perit mutuanti, quocunque alio pereunte, contrarium verò cernitur in illo contractu eo modo intellecto. Si autem in eo contractu Petrus sibi reseruet facultatem repetendi centum illos aureos, pereuntéque prædio, Ioannes non maneat liber, tam à censu, quàm à restitutione centum illorum aureorum, quos accepit, concedendum est, contractum illum esse vsurarium, Petrúmque computare teneri in sortem pensiones acceptas, negandum tamen est contractum illum similem omnino esse censuali contractui.

In contractu enim censuali, etiam si cum pacto fiat de retrouendendo remanere non solet facultas repetendi pretium in eo, qui censum emit, sed in vendente censum solet remanere facultas redimendi illum: Præterea, si pereat res, in qua census est collocatus, perit census emptori, neque venditor tenetur deinceps restituere pretium, neque item soluere pensiones census.

Secundum argumentum, vt dilucidius soluatur, efflagitat explicetur, posito quod in hoc Castellæ Regno lege publica census cum pacto de retrouendendo taxatus est, ad rationem quatuordecim pro vno, quantum in eo æstimari debeat pretium iustum census realis irredimibilis. De † qua re nihil certum constitui potest, multúmque Doctores ea in re variant quibusdam dicentibus iustum pretium irredimibilis census esse duplum ad redimibilem, aut aliquid amplius, ita vt sit ad rationem triginta pro vno, aliis asserentibus, debere esse maius solum in sex qui altera ferè proportione, ita videlicet, vt si pretium redimibilis census sit ad rationem quatuordecim pro vno pretium irredimibilis sit, ad rationem viginti pro vno iuxta ea, quæ supradicta sunt de emptione aliarum rerum pacto de retrouendendo, si enim pretium irredimibilis census esset ad rationem viginti vnum pro vno, excederet in sexquialtera proportione pretium redimibilis census ad rationem quatuordecim pro vno, quare ad rationem viginti pro vno ferè excedit in sexquialtera proportione, aliis denique asserentibus pretium irredimibilis census eo constitui debere maius, quo in solidioribus, ac vberioribus prædiis, aut iuribus collocaretur. 15.

Et quamuis nihil, quod vsu hac in parte sit receptum, facilè in vnoquoque loco sit improbandum, certè æquum mihi videtur vt quando solum emeretur census perpetuus, ac irredimibilis pretium illius solum excederet pretium redimibilis in sexquialtero, modò in vtroque censu æqua esset stabilitas, ac securitas. Quando autem quis ita venderet prædium suum, vt transferret directum dominium illius in emptorem, venditórque maneret emphyteuta emptoris, cui non solum soluere deberet annuam pensionem, sed etiam laudemium, si alienet prædium, subiiciendo se simul cæteris legibus emphyteutæ, tunc longè maius pretium deberet iudicari iustum, vt ad rationem triginta pro vno, quod in annuam pensionem quotannis esset soluendum, quare si proprietarius ius totum, quod in prædium & in emphyteutam habet, venderet alteri accipere iustè posset ad rationem triginta pro vno eorum, quæ soluuntur in pensionem.

Audio in hoc Castellæ Regno, quando census est irredimibilis omnino, atque in re valde solida emi ad rationem triginta pro vno, esto dominium directum in re, in qua collocatur, aut debetur, ad emptorem non transeat, neque id, vt dixi, est improbandum, quoniam propter raritatem, ac securitatem eiusmodi censuum, & emptorum copiam ita ad nonnulla æstimantur.

Hoc ita † constituto, ad secundum argumentum negandum est, vt vendentem censum illo modo cum pacto de retrouendendo, defraudari, non solum dimidio iusti pretij, sed etiam in aliqua

parte pretij iusti census enim cum pacto de retrouendendo totum id minos valet, quàm census itredimilis, propter grauamen pacti illius appositi in fauorem venditoris, vt supra dum de venditione cum pacto de retrouendendo erat sermo circa res alias, quæ cum simili pacto venduntur, est explanatum.

Ad tertium neganda est minor. Ad primam ve-
17. to illius probationem, negandum † est extremum immediatum contractus censualis pecuniarij esse peconiam ipsam quotannis soluendam. Est enim ius ad illam quotannis exigendam ac accipiendam cum obligatione alicuius prædij, aut rei alterius quæ cum immobilibus computetur, vt inde soluatur, quod proinde ius pendet à permanentia prædij, tanquam pars iuris totalis in id prædium, vt dictum est.

Quocirca, sicut nullum est absurdum, ex prædio aliquo iustè empto percipi temporis successu per partes fructus plures in valore, quàm fuerit pretium datum pro prædio: sic nullum est absurdum, si ex illo census iure in eo prædio successu temporis percipiantur tot pensiones, quæ in valore exuperent pretium, pro eo datum.

Ad secundam verò dicendum est, vendi ius, vt pecunia quotannis soluatur: ius autem illud, nihil impediente, quod ens rationis in se sit, valere pretium illud, non quidem ratione sui entitatiuè, sed ratione pecuniæ quotannis accipiendæ, ad quam est ius: rerum enim valor non attenditur penes entitates, sed penes vtilitates, & commoditates, quas afferunt, vt *disput.* 138. explanatum est.

Ad quartum concessa maiori, neganda minor.
18. Ad † probationem verò dicendum est, neque pensiones ipsas, vt sunt in potentia prædij, in quo census est collocatus, ac dependentes à prædij permanentia, neque item ius ad eas percipiendas, vt pendens est ab eodem prædio, maioris esse valoris, quam id pretium, quo emuntur, nihil impediente, quod fieri possit, vt temporis successu pensiones in maiori quantitate sint perceptæ, quàm fuerit pretium datum, perseuerante sorte integra, aut perseuerante iure integro ad pensiones deinceps percipiendas.

Sicut etiam fructus successiuè ex prædio aliquo percipiendi, vt sunt in potentia prædij dependenteſque à consistentia illius non plus valent, quàm pretium iustum dari consuetum pro eo prædio nihil impediente, quod temporis successu possint esse percepti in minori quantitate, ac valore, quàm fuerit pretium datum pro prædio, & quod prædium maneat deinceps æquè potens ad fructus absque termino aliquo producendos. Quare sicut quod fructus prædij alicuius percipi in infinitum possint, non infert valorem eorum infinitum, vt in potentia sunt prædij, neque item infert valorem prædij infinitum, vt potens est illos producere, ita quod pensiones census percipi in infinitum possint, non infert infinitum earum valorem, vt sunt virtute, ac potentia in censu, neque item infert valorem infinitum census in se, vt pendens est à prædio, in quo est collocatus.

Quo fit, vt in censu reali nullam vim habeat argumentum propositum. Quam autem habeat in personali dispot. sequenti dicetur. Admonent verò Ioannes Medina *qu.* 2. *citata*, & alij, non esse legitimam regulam ad iudicandum, an pretium datum pro censu sit iustum, quod eodem pretio emi possit prædium, quod, deductis expensis, tantum quotannis reddat, quanta est pensio census. Prædia enim non reddit fructus iuxta ipsorum valorem. Ea quippe domus quæ iustè emitur mille aureis, aliquando non reddit pensionem triginta aureorum, & tamen alicubi vinea, quæ iustè emitur mille aureis, iustè locatur quinquaginta. Quo fit, vt sicut ad iudicandum iustum pretium aliarum rerum, standum est communi cuiusque regionis consuetudini, ita ad iudicandum, an pretium census iustum in vnaquaque regione sit attendendum ad communem consuetudinem, qua in ea census emi, & vendi consueuerunt; modo tamen non superueniat lex humana, quæ pretium taxet: nam tunc, nisi de illius iniquitate apertè constaret, illi esset standum.

Ad quintum neganda est maior, cùm enim homines non adeo de successoribus curent, præsertim si valdè distantes sint, vt de seipsis; præterea cum pensiones præsentes magis æstimentur, quàm quæ post longissimum tempus sunt futuræ, tum etiam quod eis de proximo frui, ac negotiari non possint, tum denique alijs de causis, vtique ius ad pensiones in infinitum, paulò plus valebit, quàm ius ad pensiones ad centum annos. Quo fit, vt in taxando pretio iusto pro iure ad pensiones in infinitum sine pacto de retrouendendo, locum habeat communis æstimatio sicue etiam in taxando pretio iusto prædiorum, quæ fructus in perpetuum afferre possunt, eadem communis æstimatio locum habet.

Ad sextum dicendum est, ea † omnia, quæ in argumento mala, atque absurda, reputantur, non minus immò plus, ex eo sequi, quod prædia emi iusto pretio possint ex iis, qui pecunia indigent. Qui enim pluribus abundant prædijs, viuere æquè possunt in otio, sudore, ac labore aliorum, ea illis locando atque illi in otio viuunt, qui multos habent census emptos. 19.

Hic etiam, qui prædia vendunt, facilius ad paupertatem rediguntur, quàm qui census in eis vendunt præsertim si redimibiles sint. Quare sicut ob hæc non sequitur, emptionem prædiorum iusto pretio illicitam esse ita nec sequitur, illicitam esse censuum emptionem.

Cætera, quæ de Censu redimibili dici in hac disputatione poterant, commodius dicentur exponendo inferius Bullam Pij V.

Census ad certum annorum numerum tàm realis, quàm personalis, an licitus sit.

DISPVTATIO CCCLXXXVI.

SVMMARIVM.

1 *Census ad certum numerum annorum minori pretio, an licitus, & quando*, cum num. seq. *per totum.*
3 *Census realis perpetuus pro minori pretio, quàm latitudo personarum licitus.*
4 *Census personalis si pereat cum persona, & bonis soluentis, quomodo pereat etiam emptori.*
5 *Pretium rei ex quibus iudicandum.*

QVoniam ex iis, quæ de Censu ad centum annorum numerum dicemus, sumenda argumenta sunt ad probandum, censum perpetuum personalem illicitum esse, idcirco, antequam

antequam examinemus hoc secundum, expen-
1. dendum est, num † census ad certum numerum annorum, vt ad decem, viginti, aut triginta annos licitus minori pretio sit, quàm sit quantitas latitudinis totæ pensionum, quæ ex eo soluendæ
Quæst. sunt, verbi gratia, ematur ne licitè annua pensio viginti aureorum ad decem annos, minori pretio, quàm ducentis aureis, puta centum octoginta, aut centum nonaginta, idque non interueniente lucro cessante, aut damno emergente, ex parte emptoris, neque existentes iusto timore probabilitéve, pensiones malè esse soluendas.

Conradus *de contractibus q.*80. affirmat, de rigore scolastico posse licitè emi tametsi subiungat, contractum habere speciem mali dissuadendúmque esse tanquam fiat. Ad eandem sententiam accedit Couarr. 3.*var.resol.c.*7.*num.*4. subiungens, omnino prohibendum, explodendúmque esse eum contractum à Republica. In eadem sententia est Nauarr.*in comment.cap.*t.14.*q.*3.*num.*71. Id suadet Conradus.

Primò quoniam, si is contractus esset iniustus, sequeretur plus valere censum temporalem, quàm perpetuum æqualis pensionis non solùm redimibilem, sed etiam irredimibilem, maiorique pretio esse emendum, vt iustè ematur, quod tamen constat esse falsum. Sequela probatur, quoniam demus iustum pretium census perpetui irredimibilis esse ad rationem triginta pro vno. Tunc, si census ad certum annorum numerum non posset iustè emi minori pretio, quàm sit quantitas totius latitudinis pensionum, quæ ex eo percipiuntur, vtique census ad triginta quatuor annos, non posse iustè emi ad rationem triginta pro vno, sed insuper addendus esset valor quatuor pensionum, quæ vltra recipientur.

Secundò, quoniam, ad commoditatem, atque vsum humanum, plus valent centum aurei in promptu, atque præsentes, quàm centum soluendi per partes ad decem, aut triginta annos: ergo centum aurei, soluendi per annuas pensiones, iustè emuntur minori pretio statim soluto, quàm sit quantitas centum aureorum.

Tertiò, quoniam in aliis censibus valor eorum non æstimatur secundum quantitatem percipiendarum pensionum: alioquin qui censum emit, recipere non posset plures pensiones, quàm quæ pretium datum æquarent, quòd tamen constat esse falsum: fit ergo, vt neque in censu ad certum annorum numerum, valor census æstimari debeat ad æqualitatem cum percipiendarum pensionum quantitate.

In contrarium sententia est Gabr. *in* 4.*dist.*15. *q.*12.*concl.*3. Censum videlicet ad certum annorum numerum, non posse iustè emi pretio minori, quàm sit latitudo collectionis pensionum, nisi ratione periculi, cui census subiaceat aut ratione alterius similis rei quæ valeat decrementum illud in pretio: in eandem sententiam sunt, Ioann. Medin.*de vsur.q.*3.*de Censibus*, & Sotus 6. *de inst. qu.*5. *art.*1. ad secundum: tametsi hi duo autores aliquantulum trepident propter argumenta Conradi, maximè propter primum.

Illud admonuerim, tam hos autores, quàm Conradum, & Conar. indistinctè loqui de censu ad certum numerum annorum siue personalis sit, siue realis, eandem de vtroque existimantes esse rationem. Vtrúmque etiam improbat Panorm. *in suis qq. quæst.*5. *col.penul.* Nauarr. verò, & alij qui negant licitum esse censum personalem perpetuum longè magis negare debebant, licitum esse eundem censum ad certum annorum numerum minori pretio, quàm sit latitudo pensionum, vt tamen dictum est, Nauarr. licitum eum esse conceditur.

Nostra † verò prima conclusio est. Illicitus, at- 2.
que iniustus est Census personalis, ad certum annorum numerum pretio minori, quàm sit latitudo quantitatis pensionum, nisi adsit lucrum cessans, aut damnum emergens, vel census periculo solutionis subiaceat, vel ex alio simili capite iustè minuatur de pretio.

Neque tunc potest iustè plus minui quàm mereatur caput, ex quo minuitur. Neque item minui potest ratione lucri cessantis, aut damni emergentis, vel etiam ratione periculi; nisi deducendo id in pactum, hoc est, exprimendo, quod ea de causa minuatur de pretio alioquin iusto, aut nisi intelligatur, vendentem censum ea de re esse contentum.

Conclusio hæc quoad limitationes omnes, quibus arctata est liquet ex dictis *disputat.*361. & aliàs sæpè *in materia de vsura*, & *de emptione*, & *venditione*. Quoad id verò, quod præcipuè continet, & de quo est modò controuersia, quamuis satis perspicua etiam sit ex dictis eadem disputatione, vbi efficaciter ostendimus, ius & obligationem personalem ad rem aliquam in futurum soluendam, non minus valere, quàm res ipsa tempore, quo soluetur valeat, eàque de causa obligationem restituendi consurgere, si minori pretio ematur. Probari etiam potest.

Primò, quoniam si emptio iuris percipiendi viginti aureos singulis annis vsque ad decem iustè fieret centum octoginta, aut centum nonaginta aureis, licitus etiam esset hic contractus, accipe nunc centum octoginta, aut centum nonaginta aureos, & in fine decennij restitues mihi ducentos simul consequens autem continet apertam vsuram, ergo, & antecedens.

Sequela manifesta est. Tum qui ad rationem mutui, atque vsuræ ex illo, nihil refert quod mutuatario iniungatur solutionem mutui cum incremento fieri simul, aut successiuè per partes. Tum etiam quoniam in eo, quod annuæ pensiones solui concedantur simul in fine decennij gratia est, quæ mutuatio fit non grauamen; quandoquidem illi quasi mutuo conceduntur vsque ad finem decennij: ergo, si in consequenti vsura cernitur, etiam cernetur in antecedente. Idem argumentum confici potest, si census ematur ad viginti triginta, aut quadraginta annos, pretio minori, quàm sit latitudo omnium pensionum. Atque ex eodem argumento constat quamuis, dum talis census emitur, ius ematur ad annuas pensiones, interuenire tamen vsuram: quia virtute pretium datur pro mutuo, vt per partes reddatur cum incremento ratione expectationis solutionis. Non secus ac quando aliquid certo venditur maiori pretio, quàm res pecunia statim numerata valeat, vsura interuenit, quia perinde est, ac si pretium quod soluendum erat statim, relinqueretur mutuo emptori, vt in futurum cum incremento restitueretur. Secundò si quis, id quod ad summum valet centum octoginta pecunia statim numerata, vendat credito ducentis soluendis per partes intra decennium, committit vsuram, vt ex se liquet, nisi contractus ex lucro cessante, aut ex alio simili capite, iustificetur: ergo pari ratione, si det pecuniam, vt illam per partes cum eodem incremento recipiat, vsuram committet. Tertiò, si tibi idem ducentos aureos,

interimque dum illos non soluis, accipiam à te pignus reddens quotannis viginti aureos fructuum, qui computandi non sint in sortem contractus est vsurarius perceptisque inde ducentis aureis decennio, debeo illis esse contentus pro toto debito, neque vlterius possum quicquam, vel fructuum, vel capitalis, accipere absque vitio vsuræ, vt habetur *cap. 1. & 2. de vsur. cap. cum contra, & cap. significasti, de pign. & disp.* 320. explanatum est, sed perinde est deducere in pactum vt pro ducentis aureis mihi quotannis vsque ad decennium soluas viginti aureos, ac deducere in pactum, vt percipiam illos ex fructibus pignoris, ergo census personalis pro minori pretio quàm sit latitudo pensionum, illicitus est ac vsurarius.

3. Secunda conclusio. Sicut † licitus est Census realis perpetuus pro minori pretio quàm sit latitudo pensionum quæ percipi sperantur; nihil impediente, quod res, in qua census collocatur securissima sit, vt ingens sylua ad pastum, aut aliud simile, quoddam multum quotãnis securè reddat: ita licitus ex natura rei est census realis ad certum numerum annorum pro minori pretio, quàm sit latitudo pensionum, quæ recipi sperantur.

Si tamen Census esset ad paucos annos, vt ad quinque, octo, aut decem, prohibendus esset ob pericula ea via palliandi vsuras, aut emendi eos census multò minori pretio, quàm valeant: præsertim quando census esset pecuniarius, in quo valor pensionum in indiuisibili consistit. Prior pars ex discretione, quod est inter censum realem ad certum numerum annorum, & censum personalem.

In censu enim personali immediatè emitur ius, & debitum personale ad pensiones materialiter sumptas in futurum soluendas quod in valore æquatur quantitati pensionum, *vt hac, & disput.* 361. ostensum est, in Censu verò reali emitur pars iuris in re, seu dominij plenissimi rei, dependenter ab ipsamet re: quare non emuntur pensiones, nisi vt sunt in potentia rei, dependentérque ab ipsa re, ita quod periculum earum, vt sic, ad emptorem census spectat: eaque ratione minus valent, vt sunt sic in potentia, quam valeant in se tempore, quo percipiuntur. Sicut enim integrum rei dominium minus valet, quàm omnes fructus iam collecti, qui deductis expensis, ex ea re in perpetuum sperantur, & sicut pars intra ad percipiendam ex ea re in perpetuum certam annuam pensionem minus valet; quàm pensiones in se iam perceptæ; quæ tamen tempore emptionis percipi in futurum sperantur, vt *disput. præcedente*, comprobatum est: ita pars minor eius iuris, videlicet ad percipiendas solum pensiones ad certum annorum numerum, minus valet, quàm pensiones ipsæ in se, quæ ex ea re, dependentésque ab illa, percipi sperantur.

4. Dices. Sicut pensiones Census realis pendent à periculo rei, in qua census collocatur: ita † pensiones Census personalis pendent à periculo personæ, in qua census est collocatus, & bonorum illius: si enim pereat à persona, in qua census est collocatus, & simul pereant bona illius, perit etiam census emptori. Primò respondetur, non ex eo solum censum realem minus valere, cæteris paribus, quàm personalem, quod pensiones census realis pendeant à periculo rei sed quod, vt sunt in potentia illius, & vt dependentes ab illa sunt percipiendæ, minus secundum communem æstimationem valeant, quàm ipsemet in se. Secundò respondetur minus esse periculum pensionum, quando solum pendent à periculo vnius rei, in qua census est collocatus quàm quando pendent à persona, & ab omnimoda de fructibus bonorum illius, quæ post mortem personæ obligata manent ad solutionem debitorum illius.

Adde in censu reali, si res, in qua census est collocatus, casu fortuito vno, aut pluribus annis fructus non ferat, non deberi eo anno, aut annis censum, quantum est ex natura contractus, nisi peculiare aliud pactum ei addatur, vt ex hactenus dictis de censu reali constat, dicerúsque infra explanando Bullam Pij V. huic autem periculo non subiacet census personalis. Tertiò respondetur, debitum personale dependere à conseruatione personæ, aut bonorum illius, nihil efficere ad hoc vt minus valeat debitum, quàm latitudo eius in se, quod debetur, nisi solum pro quantitate periculi ne eiusmodi debitum pereat: alioquin licitè per mutuo peti aliquid posset vltra sortem: quandoquidem mutui debitum à conseruatione personæ, & bonorum debitoris pendet, vnde sequeretur licitam esse vsuram quod est hæreticum.

Deinde eadem pars conclusionis probatur argumento primo, quo Conradi opinio est confirmata, quod in censu reali ad certum annorum numerum, comparatione census realis perpetui, omnino conuincit vimque illius satis agnouerunt, ac confitentur Medina, Sotus, & Couar. *locis citatis*. Posterior verò pars conclusionis satis ex se liquet, communisque est inter Doctores.

Ad primum argumentum contrariæ opinionis dicendum est, sufficienter probare institutum de censu reali ad certum annorum numerum, vt dictum est: non verò de censu personali. Quoniam, vt *disput. sequent.* dicetur, nec census personalis perpetuus licitus est pretio finito, nisi id iustificetur ex aliquo è capitibus, ex quibus censum personalem ad certum numerum annorum diximus iustificari posse pro minori pretio quàm sit latitudo pensionum, quæ percipi sperantur, argumentum autem supponit contrarium esse verum.

Ad secundum dicendum est, quamuis centum aureos præsentes plus valeant vtenti illis ad negotiandum, quàm totidem futuri; non tamen valere plus in se, neque item in se esse fructiferos: dans autem centum aureos in præsenti, vendere non potest ei, qui illos accipit, industriam, quam accipiens est appositurus, ac proinde, neque vendere illi potest fructum, seu lucrum, quod illis potest comparare, vt *disput.* 304. & aliàs sæpè dictum est.

5. Adde, pretium † rei iudicandum esse ex valore rei in se, non verò ex commoditate quam res ementi in particulari est allatura, vt in materia *de empt. & vend. visum est*. Licitè tamen is, qui vendit, accipere potest, pretium, pro commoditate, quam res sibi erat allatura, & qua se priuat, vt eam alteri tradat, modo tamen in gratiam accipientis se ea priuet, deducátque in pactum valorem commoditatis illius.

Atque ea de causa, si dans centum in præsenti, priuet se, idcirco lucro aliquo deducere in pactum potest tale lucrum cessans, aliquidque potest pro illo accipere. Quo loco obserua, si Conradi argumentum illam vim haberet, probare etiam licitam esse vsuram. Quoniam plus valerent centum, quæ mutuo dantur in præsenti, quàm totidem soluenda

ſolnenda in futurum, eáqoe de cauſa licitè poſſet accipi pro mutuo aliquid vltra ſortem.

Ad tertium diceodum eſt antecedeos eſſe verum de cenſu realt perpetuo, non verò de perſonali, vt dictum eſt, & diſputatione ſeqnente oſtendetur: quare conſequentia eius argumenti eſt optima ſi in conſequenti ſermo ſit de cenſu reali ad certum oumerum annorum non verò ſi ſit ſermo de ſimili ceoſu perſonali.

Licitanè ſit emptio Cenſus perſonalis peremptus.

DISPVTATIO CCCLXXXVII.

SVMMARIVM.

1 *Emptio Cenſus perſonalis perpetui, quomodo licita enm* o.6.7. & ſeq.

2 *Cenſus perſonalis poteſt licitè lege ſtatui, &* n.12.

3 *Decima, perſonales ſunt de iure, licèt de conſuetndine non ſoluantur, niſi in aliquibus locis.*

4 *Cenſus realis quando in aliquo prædio conſtituitur, ſimul reſultat obligatio merè perſonalis ad eum ſoluendum pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis.*

5 *Perſona libera in pignus dari non poteſt, conſtituendo in illa ius reale, ita vt vendi, aut in ſeruitutem redigi ob debitum poſſit.*

6 *Cenſus merè perſonalis ex natura rei conſtitui poteſt ſuper perſonam.*

7 *Cenſus perſonalis perpetuus pro minori pretio quàm ſit quantitas penſionum ex quibus capitibus iuſtificari poſſit, vt ſit licitus.*

8 *Cenſu reali in aliquo prædio conſtituto, ad quos effectus poteſt adhiberi hypotheca aliorum bonorum.*

9 *Contractus mixtus ex cenſu reali, & perſonali, quis dicatur.*

10 *Cenſus venditio an iuſta ſit, quid attendendum.*

11 *Cenſus obligatio vna cum re expirat, ipſa re perempta.*

13 *Cenſus perſonalis quando emptori perire dicatur.*

1. SErmo eſt de Cenſu perpetuo, ſiue merè perſoalis ſit, ſiue adiunctam habeat hypothecam ad cenſus ſolutioniſque illins ſecuritatem, & ſiue redimibilis ſit, ſiue irredimibilis.

Partem † affirmantem etiam quando Cenſus eſt pecuniarius, ac merè perſonalis amplectuntur Contad. *de contract. q.* 74. 75. & 79. Ioao. Medin. *de vſur. quaſt.* 1. *de Cenſib.* Sotus *de iuſt. q.* 5. *art.* 1. *concl.* 4. Conarr. 3. *var. reſol. c.* 7. *num.* 5. Maior. *in* 4. *diſt.* 15. *quaſt.* 44. *in vltimis verbis quaſtionis*; Gabr. *ibidem, qu.* 11. *concl.* 1. & *quidem aly.* Immò ex Doctorib. qui à Nauarr. pro contraria ſententia affeiuntor, multi non negant licitum eſſe cenſum perſonalem in ſenſu, in quo authores proximè citati licitum eſſe affirmant.

Authores quippè citati, non in eo ſenſu affirmant licitnm eſſe, conſtituíque poſſe io perſona, quaſi emptor cenſus comparet ius io re ſuper perſonam, quæ cenſum vendit, eo modo quo emptor cenſus realis comparat ius in re, comparatione prædij, in quo is cenſus collocatur, quaſi deficientibus bonis, vnde perſona, quæ cenſum perſonalem vendidit, aonuam penſionem ſoluat, poſſit venditor redigere in ſeruitutem perſnnam illam, aut eam cogere, vt pro valore annuæ penſionis ad tempus ſeruiat, ſed in eo ſenſu arbitrantur poſſe licitè conſtitui in perſona, quod perſona pro pecooia quam in pretium accipiat, poſſit ſe obligare ad annuam penſionem eo modo quo qui rem aliquam credito emit, manet obligatus ad pretij ſolutionem, & quo alıis contractibus aſſueuerunt homines ſe obligare ad aliqua, ordo inde iure ad id, ad quod ſe obligant, in eo, cui ſe obligant, ratione cuius iuris competit creditoris perſooalia actio, noo realis.

Quia verò eiuſmodi actiones, & obligatinnes tranſeunt, tàm actiuè, quàm paſſiuè, ad hæredes eo ipſo, quod hæreditatem adeunt; cooſequens eſt, vt perſonalis cenſus ea ratione durare in perpetuom poſſit. Si tamen extingueretur perſona, quæ cenſum debet, nec relinqueret ſufficientia boos, eaque de cauſa nullus cum tanto onere eſſe vellet hæres illius, tunc eo ipſo expiraret ceoſns ſolúmqoe ad eum manerent obligata, ſi quæ bona defunctus relinqueret, ſicut & ad reliqua eiuſdem defuncti debita.

Porrò ex iis, quos Nauarr. pro ſua ſententia citat. Panor. *in ſum qq. q.* 5. *col. pen. verſic. aut quærimus, & verſ. ſeq.* apertè affirmat, licitum eſſe cenſum perſonalem perpetuum io cenſu proximè explicato, & fortè alij ex iis, quos Naoar. & Couar. pro eadem ſententia citant, id non negant, ſi attentè legantur.

Hi Doctores ſuam ſententiam probant. Primò, quoniam homo capax eſt obligationis perſonalis in cenſu explicato, eo modo quo poteſt ſe obligare perſonaliter ad pretium pro re, quam creditor emit, & ad ſimilia alia, vt ex ſe eſt notiſſimum, & ſicut poteſt titulo donationis ſe eo modo ad cenſum obligare, promitteodo annuam penſionem in dotem orphaoæ mulieris, aut in ſubſidium hoſpitalis atque ſicut is cui promittitur poteſt ius illud, titulo donationis comparatum, iuſto pretio vendere: ita is qui ſe obligauit, potuit à principio inducere in ſe obligatiooem illam pro pretio iuſto quod eſt vendere cenſum perſooalem.

Secundò, licitè perſonalis † cenſus poteſt lege 2.
ſtatui. Lege quippe eccleſiaſtica decimæ, etiam perſonales, qnas iura vocant, perſoluuntur, vt ex comparatis artificio, aut negotiatione, militia, & aliis rebus ſimilibus, *vt patet, c.* 10. 16. *q.* 1. *cap. Apo-*
ſtolica, c. non eſt, & cap. paſtoralis, de decim. quæ con- 3.
ſuetudo ex parte perſeuerat in aliqnibus Eccleſiis. Immò famuli ex ſtipendio, quod pro ſuo ſeruitio, quotannis accipiunt decimas in aliquibus Eccleſiis ſoluunt, idque hodie ſeruatur in aliquibus oppidis huius Concheoſis Epiſcopatus. In lege etiam veteri perſonales decimæ ſolui videbantur, vt *Deuter.* 12. innuitur. Item 2. *Eſdræ cap.* 10. fideles conſtituerunt annuum redditum tertiæ partis ſicli per ſingula capita ad miniſteria templi, qui erat cenſus perſonalis. Principes etiam ſæculares iuſta de cauſa inducere poſſunt perſonale tributum quotannis ſoluendum, quod erit perſonalis cenſus. Atque hunc cenſum aiunt Doct. Cæſarem Auguſtum induxiſſe, Lucæ 2. ergo pari ratione poterit quis vendere ſimilem cenſum perſooalem quotannis ſoluendum ex iis, quæ ſuis operibus, atque induſtria comparauerit, aot ex aliis bonis, qnæ ad ipſum quoquomodo peruenering. Couarr. & Sotus *locis citatis* idem vlterius confirmant. Quoniam, inquiunt, qnando realis
† cenſus in prædio aliquo deſignato conſtituitur; 4.
ſimul reſultat obligatio merè perſonalis pro ſe, & ſucceſſoribus ſuis in perſona vendentis cenſum ad eum ſoluendum eſt omnioo pereat res, in qua cenſus eſt collocatus: ergo potuit emptor

census à principio emere solùm obligationem illam absque obligatione reali praedij in quo census fuit constitutus: cum ergo obligatio illa, ac ius ad ita exigendum à persona annuum redditum, sit census personalis: consequens est, vt personalis census licitè emi, constituique possit.

Primum antecedens probant hi authores ex *extrauagantibus*. Martini V. *&* Calixti III. dum in eis dicitur vendentes census reales super aliqua praedia cum pacto de retrouendendo, nonquam cogi posse ad redimendum censum, etiamsi pereant praedia super quae census erant collocati.

Hinc colligunt, destructis praedijs, in quibus census erant collocati, adhuc remanere obligationem in personis, quae census vendiderunt, ad illos soluendos: alioquin opus non erat dici, cogi non posse ad redemptionem censuum, qui omninò iam essent extincti. Item, si destructis praedijs non remaneret obligatio ad soluendum censum, id explicassent extrauagantes illae: sicut explicarunt, non posse cogi venditorem census ad illius redemptionem.

Hinc Sotus, & Couarr. cum Carolo Molinaeo volunt, quando census in aliquo praedio collocatur, praedium illud se habere solum, vt hypothecam ad census securitatem, ita quod census à praedio non pendeat, sed resultet obligatio personalis in vendente censum ad illius solutionem destructo praedio, esto id in contractu non exprimatur: modò tamen contrarium non exprimatur ac deducatur in pactum. Volunt tamen Couar. & alij, hypothecam hanc esse irregularem, & extraordinarium.

Quia verò ea omnia copiosè à nobis *disp*. 383. relata; atque impugnata sunt, opus non erit hoc loco plura adiicere, solum admonuerim, Sotum *quaest. citata art*. 2. ad primum asserere, obligationem personalem quae ex censu reali in persona eum vendentis resultat ad censum soluendum, esto praedium destruatur, non transire ad haeredes vendentis, eàque de causa censum expirare, si praedium post mortem vendentis censum pereat.

Non tamen video rationem cur, si ea obligatio personalis in persona vendentis censum resultauit, ad haeredes non transeat, sicut transeunt caeterae, quae alijs contractus resultant: quare parum sibi ea in re constans Sotus, contrariúmque affirmant Couar. & alij, qui in eadem sunt opinione.

Communior tamen Doctorum sententia est, censum personalem illicitum esse, etiam si merè personalis non sit, sed subnixus hypothecae ad ipsius securitatem. Eam amplectuntur plurimi, quos referunt, ac sequuntur. Nauar. *in com. c*. 14. *qu*. 3. *num*. 81. *in postrema editione*. Aluar. Valasc. *de iure emphyt. q*. 32. *num*. 10. Greg. Lop. *l*. 18. *tit*. 8. *part*. 5. Lassar. *de decim. vendit. cap*. 10. *à num*. 15. *&* Gutier. 2. *de pract. qq. q*. 177.

Id verò probant. Primò, quoniam Martin. V. & Calixt. III. solùm approbant census, qui collocantur in praedijs, aut alijs rebus fructiferis, ita quod eis pereuntibus pereat census, neque venditor census maneat deinceps ad eum obligatos: ergo illicitus est personalis census.

Secundò, quoniam ciuili lege cautum est, vt
5. † persona libera in pignus dari non possit, constituendo in illa ius reale, ita vt vendi ob debitum possit, aut in seruitutem redigi, aut cogi ea de causa seruire. quin potius, si quis liberam personam in pignus accipiat amitti debitum, ac incidit in alias poenas pecuniarias, & corporis, vt constat, *l. ob aes alienum, iuncta authentica sequenti. C. de action. & obligation. l. qui filios, C. quae res pign. oblig. l. vlt. & eod. tit. & authent. vt null. iudicum, §. qui vero, iuncto capit*. 2. *de pignori*. ergo longè maiori cum ratione constitui non poterit census in persona libera.

Tertiò, de natura emptionis est, vt perfecto contractu, periculum rei emptae ad emptorem spectent, vt *disput*. 366. visum est: si autem census in persona constituatur, & non in bonis aliquibus determinatis, periculum census nunquam ad emptorem spectabit; quia semper persona vendentis, atque haeredum ipsius, obligata manebit ad census solutionem: ergo iniqua est emptio census personalis, vtpotè cum emptionis natura repugnans.

Quid de hac re sentiam, paucis explanabo.
In primis † censeo, dubitandum non esse, hominem capacem esse census omnino personalis, atque adeo censum merè personalem ex natura ipsa rei constitui posse super personam, ita quod ad eum censum sola personalis actio competat. Quod si ita ex natura rei constitui potest constitui etiam poterit subnixus hypothecae quorundam aut omnium bonorum eiusdem personae, aut alterius. Atque hoc sufficienter probant argumenta proprioris sententia proposita. 6.

Quod vero difficultatem continet, est, an licitè emi possit minori pretio, quàm sit latitudo pensionum omnium, quae ex illo percipi sperantur, & ad quas ius eo comparatur, quando non interuenit lucrum cessans, aut damnum emergens, ementis censum, neque periculum timetur, quod pensiones non soluantur sine sumptibus, & difficultatibus, neque aliud simile, vnde licitè minui posset de pretio alioquin iusto; quemadmodum census realis, nullo eorum capitum interueniente, licitè emitur minori pretio, quam sit latitudo pensionum, quae ex ipso percipiendae sperantur, vt duabus disputationibus praecedentibus ostensum est. Ac sanè mihi nullam difficultatem ingerunt rationes pro opinione posteriori adductae, quae, vt videbimus, minimo negotio soluuntur.

Quod autem difficultatem mihi facit, est, emptione personalis census non aliud emi, quàm personale debitum soluendi aliquid successiuè in futurum, & personale ius ad id exigendum, ac recipiendum, vt autem *disput*. 366. *ac disputatione praecedente* ostensum est, debitum personalem in futurum, iusve ad illud recipiendum, non minus valet, si nullum timeatur periculum, quàm res ipsa in se; quae debetur, vt ius ad recipiendum hinc ad annum, vel ad duos, aut tres, vel plures annos quinquaginta, valet quinquaginta: quare sicut census personalis recipiendi ad paucos annos certam annuam pensionem, non potest emi iustè minori pretio, quàm sit latitudo omnium pensionum, vt disputatione praecedente satis dilucidè ostendimus ita personalis census perpetuus, siue is redimibilis, siue irredimibilis sit, nunquam iuste emi poterit pretio finito, eo quod semper eo minus debitum personale ematur, quàm sit pretium, quod pro eo datur: quae tamen non habent similiter locum in censu reali, vt duabus disputationibus praecedentibus explanatum, comprobatúmque est.

Cùm autem hoc sit praecipuum fundamentum, vnde census personalis condemnandus sit tanquam illicitus, & vsurarius, siue perpetuus sit siue ad certum numerum annorum, pro minori pretio, quàm sit latitudo pensionum, Nauar. vero,

vt

vt disput. 361. visum est, affirmet debitum in futurum licitè emi posse minori pretio statim soluto, quàm sit quantitas debiti, idque esto nullum inde lucrum ementi cesset, aut damnum emergat, & esto nullum periculum, aut molestia, in solutione timeatur, sanè non video qua ratione defendere valeat, censum merè personalem, etiam ad certum numerum annorum, pro minori pretio, quàm sit latitudo pensionum, illicitum, iniustúmque esse, aut qua ratione sibi ipsi constat.

Hanc ergo statuamus conclusionem. Census † personalis perpetuus pro minori pretio, quàm sit quantitas pensionum, quæ in infinitum percipi sperantur, non ex aliis capitibus iustificari potest, quàm ex iis, ex quibus disputatione præcedente dictum est, iustificari posse similem personalem censum ad certum numerum annorum. Nempe ex periculis, quibus pensiones in infinitum recipiendæ subiacent, ex lucro ementi cessante, aut damno emergente, & ex aliis similibus eo addito, quod is, qui censum emit, non est potiturus illis in infinitum sed successores in bonis ipsius. Quare eiusmodi personalis census perpetuus, quantum est ex se, & ea pretio etiam cum hypothecis, quibus ad securitatem emi consueuit, ex natura rei mihi videtur iniustus, ac vsurarius, eaque de causa nunquam antea definitus iustus à Summis Pontificibus, immo merito hodie à Pio V. in Bulla de creandis censibus prohibitus. Tales tamen interuenire possent circunstantiæ, vt propter illas quantum est ex natura rei reddi posset licitus.

Si enim quis emere vellet possessiones, quæ in perpetuum ei parerent annuos reditus æquè securos, aut emere vellet censum realem perpetuum in magnam, ac securam possessionem alterius, atque alius ab eo peteret, vt potius in gratiam ipsius ab eo emeret annuum censum personalem similiter perpetuum, credo tunc ex natura rei licitè id ex capite lucri cessantis posse fieri: quoniam tantundem ipsi valerent possessiones ac census realis, quæ emere volebat, & tantundem, ac tàm securè, illi quotannis redderent, quantùm ex eo censu personali sperat: vnusquisque autem licitè potest alteri vendere commoditatem suam, quam ob eiusdem gratiam amittit, emendo ab illo propter eam commoditatem, quam amittit rem minori pretio, quàm alioquin ipse valeat, vt ex dictis in materia de emptione & venditione liquet.

Item tantum esse posset pretium finitum pro censu personali perpetuo, vt habita ratione lucri ex eo cessantis quod æqualis quantitas longissimo tempore non perueniet ex pensionibus ad manus ementis, qua in discursu temporis verisimiliter empturus erat prædia, aut negotiaturus, si eum censum non emisset tantúmque extenuari potest valor pensionum, quæ ex eodem censu post longissimum tempus sperantur tum quod illius non potietur, emptor census, sed successores remoti ipsius, tum etiam quod tempore longissimo multis subiacent periculis, vt emptio perpetui census personalis iusta esset pretio finito, attenta conditione mentis censum, attentis cæteris circunstantiis concurrentibus.

Verum tamen tunc dico, licitum quoque esse mutuum æqualis quantitatis pecuniæ soluendæ per partes in futurum cum toto eo excessu quoniam excessus ille, syncategorematice infinitus, iustè acciperetur tunc pro lucro ex eo cessante, quod pecunia illa mutuo eo modo daretur, & pro periculis, quibus subiaceret soluenda ita per partes in infinitum. Quia tamen personales census non solent ita iustificari, iure optimo eorum emptio prohibita, irritaque facta à Pio V. vsurariúsque est pronunciatus is contractus. Atque, vt summatim dicam, non secus iudicandum est de emptione census personalis quàm si pretium mutuo daretur, soluendum eo modo per partes quo in censu soluitur.

Præcipuum, quod in hac conclusione asseritur, eisdem ferè rationibus probari potest, quibus similis conclusio de censo personali ad certum numerum annorum disputatione præcedente probata est. Primò, quoniam reuera, quod eo censu emitur est ius, ac debitum personale ad certam pecuniæ, aut fructuum quantitatem successiuè in futurum soluendam debitum autem personale soluendum in futurum tantum valet, quantum res ipsa tempore, quo est soluenda, nisi ex periculis, lucro cessante, aut ex alio simili capite minuatur illius valor, vt *disp.* 361. probatum est. Secundò quoniam si licitus esset census personalis perpetuus ad rationem triginta pro vno, licitus etiam esset hic contractus, accipe mutuo triginta ea lege, vt in fine triginta annorum ea mihi integra restituas, & insuper tenearis mihi soluere in perpetuum vnum quotannis in quo tamen manifestè cernitur vsura, nisi ex capite lucri cessantis aut ex alio, contractus excusetur. Sequela probatur, quoniam ad rationem mutui nihil refert, quod triginta, quæ nunc dantur soluenda iniungantur per partes vsque ad triginta annos, aut quod iniungantur soluenda simul in fine triginta annorum. Et quoniam gratia in ea fit, quod pensiones, quæ singulis annis erant soluendæ, solui concedantur in fine triginta annorum.

Tertiò quoniam si census, de quo disputamus, licitus esset, licitum quoque esset vendere credito, quod valet solum triginta pecunia numerata, pro triginta soluendis hinc ad triginta annos, & insuper pro vno soluendo deinceps in perpetuum, vt disput. præcedente in personali censu ad certum numerum annorum fusius deductum est: Item quoniam nefas est, pro triginta datis accipere plures fructus ex pignore intra triginta, aut quadraginta annos, quàm qui adæquent valorem triginta: ergo nefas est pacisci; vt plures soluantur pensiones, quam quæ in valore adæquent triginta, vt ibidem latius deductum est. Quartò, quoniam, si licitus esset census personalis perpetuus, sequeretur, vel esse licitum censum personalem ad certum annorum numerum pro minori pretio, quàm sit quantitas pensionum, quæ ex illo percipientur, vel æqualiter, immo plus valere censum personalem ad certum numerum annorum, quàm personalem censum perpetuum æqualis pensionis; vt euidenter demonstrat primum argumentum pro opinione Conradi disputatione præcedente propositum, quod merito tantopere Medinam, ac Sotum mouit ad trepidandum, ac licita esset emptio census personalis ad certum numerum annorum pro minori pretio, quàm esset quantitas pensionum, & quod Conradum, & *Conarr.* asserere coëgit, licitam in rigore, atque ex natura rei esse, posita eorundem autorum sententia, quod personalis census perpetuus licitus esset: cum ergo ostensum sit, illicitam esse eam census personalis ad certum numerum annorum emptionem, consequens profectò est, vt concedendum etiam sit illicitam esse emptionem personalis census perpetui pro finito pretio eo modo, quo fieri consueuit. Fauent præterea huic nostræ sententiæ ex-

trauagantes Martini V. & Calixti III. Quamuis enim in illis non definiatur, illicitum eſſe cenſum perſonalem perpetuum, niſi tamen cenſum perpetuum collocari in poſſeſſione aliqua ſeu prædio, quo pereunte, cenſus emptori periret, faceret maxime ad eum iuſtificandum, ſed æquè iuſtus eſſet cenſus perſonalis perpetuus, certè non tam accuratè in illis extrauagantibus fieret mentio, cenſum, de quo erat illa controuerſia, collocari in certo prædio, neque ſapientiſſimi illi Pontifices adeò conditioni illi inſiſterent. Extrauagans autem Pij V. noſtram ſententiam apertè ſtatuit, pronunciãs cenſus omnes perſonales fœnerationes, ac nullos, deinceps eſſe habendos: propter illoſque appoſuiſſe videtur verba illa initio illius extrauagantis. *Cùm onus Apoſtolicæ ſeruitutis obeuntes, cognouerimus innumeros celebratos fuiſſe, & in dies celebrari Cenſuum contractus, qui nedum non continentur intra limites à noſtris anteceſſoribus eiſdem contractibus ſtatutos, verum etiam, quod deterius eſt, contrariis omnino pactionibus propter ardentem auaritiæ ſtimulum, legum etiam diuinarum manifeſtum contemptum præſeferunt, &c.*

Illud obſerua, etiam hodie in locis, in quibus
8. Bulla Pij V. ſit recepta, conſtituto † cenſu reali in aliquo prædio, aut prædiis determinatis, poſſe adhiberi hypotheca aliorum bonorum, ad duos effectus. Vnus eſt, quod prædium, in quo cenſus eſt collocatus, euincatur vel dum eſt in poteſtate venditoris cenſus, vel poſtquam tranſierit ad alium poſſeſſorem, venditor ſoluat intereſſe, hoc eſt, valorem cenſus, & intereſſe, lucri ceſſantis, ac damna ſequuta: Ita Nauar. *in comment. cap.* 1.14. *quæſt.* 3. *num.* 77. Alter, quod, interim dum cenſus non fuerit extinctus, ſaltem deſtructo prædio, in quo ſit collocatus, penſio ſoluatur.

Cùm autem prædium ipſum, in quo cenſus eſt collocatus, ſufficiens hypotheca ſit ob ſolam penſionem ſoluendam, ſanè ſuperflua eſt quæcunque alia ad hunc ſecundum effectum.

9. Illud deinde obſerua, ſi in emptione † cenſus realis in aliquo prædio deducatur ſimul in pactum, quod prædio deſtructo, venditor cenſus teneatur adhuc ad ſolutionem penſionis, tunc contractus erit mixtus ex cenſu reali, & perſonali, aut potius ex contractu realis cenſus, & ex contractu aſſecurationis. Quatenus autem is contractus eſſet cenſus realis, onus cenſus tranſiret in tertium poſſeſſorem vna cum re, in qua collocatus eſt cenſus, illúmque ſolum poſſet cogere dominus cenſus ad ſolutionem penſionum, interim dum prædium integrum perſeuerat, atque ad recognoſcendum cenſum.

Quatenus verò in eo contractu admiſceretur illa alia perſonalis obligatio aſſecurationis cenſus in euentu, quod deſtrueretur prædium, poſſet, deſtructo prædio, cogere venditorem cenſus, hæredéſque illius vt ſoluerent penſionem, & non in alio euentu: atque huic oneri ſubiectæ eſſent hypothecæ, ſi quæ, vltra prædium, datæ fuiſſent à venditore cenſus in aſſecurationem contractus. Semper autem conſulendæ eſſent clauſulæ appoſitæ in contractu, vt ex eis intelligatur, quantum onus ſuper ſe induxerit venditor cenſus, vltra cenſum realem, neque plus ex illis cenſendus eſt obligatus, quàm illæ ſonant.

10. Vt verò intelligatur, an † contractus cum eo onere ex natura rei ſit iuſtus, attendendum eſt, verum pretium pro cenſu datum commenſuratum ſit cum cenſu ipſo reali præcisè ſpectato, & cum eo aſſecurationis onere. Hodie verò, vbi Bulla Pij V. ea in parte recepta erit, nullæ ſunt eiuſmodi omnes clauſulæ, quin potius contractus præſumptione iuris, & de iure, vſurarius cenſetur, ſi poſt eam bullam ſit eo modo celebratus. Quod ſi contractus celebratus eſſet cum onere, quod in quocunque euentu, etiam perſeuerante integro prædio, in quo cenſus eſt collocatus, venditor cenſus ad ſolutionem penſionum teneretur, tunc contractus eſſet mixtus ex cenſu reali, & perſonali ſimul, ac proinde, quatenus cenſum perſonalem haberet admixtum, cogere emptor cenſus indifferenter poſſet ad ſoluendas penſiones, tum cenſus venditorem, & hæredes illius, tum etiam tertium poſſeſſorem, vt Couarr. Carolus Molinæus & Sotus dicebant. Hæc tamen hodie non haberent locum vbi Bulla Pij V. recepta fuerit. Vbi verò recepta non fuerit, videndum eſt vtrum pretium pro illo cenſu reali datum, æquale ſit comparatione, tum cenſus realis, tum etiam oneris illius perſonalis ſimul impoſiti venditori cenſus. Quod ſi æquale prudentis arbitrio compenſatur, non videtur damnandus contractus ex natura rei: eo quod principaliter ſit cenſus realis, cum ſubſidio illius alterius oneris, in maiorem ſecuritatem ementis: quod ſanè ſubſidium, cùm non ſit, vt venditor de ſuo teneatur ſoluere penſiones vltra reditus prædij, eueniétque raro, vt de ſuo inſuper illas ſoluat, modico pretio erit æſtimabile, ac proinde contractus cum eo onere poterit ex natura rei eſſe iuſtus. Authores proximè citati arbitrati ſunt, contractus omnes cenſus realis cenſeri emi, ac vendi cum eo onere, eſto id non exprimatur in contractu, modò tamen contrarium expreſſè non ſtatuatur. Id tamen falſum eſt, ac liberè, ſine vllo ſolido fundamento, affirmatum: quippe contrarium ex ſe habeat contractus cenſus realis, vt hac, & diſputationibus præcedentibus explanatum, comprobatúmque eſt, affirmátque communis Doctorum ſententia.

Ex hactenus dictis intelligetur facilè, immerito Sotum vbi ſupra arguere Ioann. Medinam inconſtantiæ, quod, cum *quæſtione* 1. *de cenſibus* aſſeruerit, cenſum conſtitui non poſſe, niſi in re fructifera, cuius fructus annuam excedant penſionem, aſſeruerit poſtea, licitum eſſe cenſum perſonalem. Si enim ait Sotus, licitus eſt cenſus merè perſonalis, licitè etiam conſtitui poterit cenſus in re, cuius fructus non attingant valorem annuæ penſionis, manente in venditore cenſus obligatione ad reliquum annuæ penſionis. Dicendum tamen eſt, Medinam ſolum negare, conſtitui poſſe cenſum merè realem in re infructifera, aut cuius fructus minores ſint, quàm penſio ſoluenda. Confitetur tamen, poſſe in ea re conſtitui cenſum mixtum ex reali, & perſonali, vt illa eadem quæſtione pollicetur ſe explanaturum poſtea, téque ipſa explanauit in fine quæſtionis vltimæ de Cenſibus.

Supereſt vt reſpondeamus ad argumenta vtriuſque opinionis ſupra propoſitæ, quatenus cum noſtra pugnare videri alicui poterunt.

Ad primum, & ſecundum pro opinione Conradi, & aliorum, dicendum eſt, probare quidem hominem capacem eſſe obligationis cenſus perſonalis: non verò probare, iuſtè poſſe emi perſonalem cenſum perpetuum pro pretio finito, niſi contractus ex aliquo è capitibus explicatis licitus reddatur, contra id, quod ex ſua natura habet.

Ad tertium Couarr. & Soti, negandum eſt antecedens, vt ex dictis hac, & duabus præcedentibus

bus disputationibus iunctis iis quæ *disput.* 383. dicta sunt satis liquet. Ad probationem dicendum est, verba illa haberi in narratione ante definitionem, appositaque esse tanquam alleuiantia onus ex parte venditorum census, atque iustificatiua contractus, in eóque censu dictum esse, vendentem censum realem non posse cogi illum redimere, etiam destructa re, in qua est collocatus, quoniam ea destructa, perit census, expirátque obligatio, quæ antea erat quare ex illis verbis sequitur contrarium eius, quod Couarrun.
11. & Sotus inferunt. Ex ipsis † verò extrauagantibus satis perspicuum est, pereunte re, in qua census realis est collocatus, non remanere obligationem ad soluendum censum, idémque dilucidius definiuit postea Pius V. Cùm verò census, de quibus sermo est, in illis extrauagantibus in Germania celebrarentur, vt ex eisdem extrauagantibus constet, sanè, si tales essent, quales Sotus, Couarru. & Carolus Molineus, esse affirmant, id non latuisset Conradum Germanum: qui tamen, tanquam rem à nemine in dubium vocatam, affirmat, eos cum re, in qua sunt collocati, expirare.

Ad primum verò Nauarri, & aliorum, dicendum est nullam vim habere. Quoniam licèt in illis extrauagantibus non approbentur census personales, neque etiam illis reprobantur.

Ad secundum dicendum est, solum probare, ex
12. † disputatione iuris humani non posse ita constitui censum in persona libera, quasi censum compareт ius in re persona libera, vt possit illam vendere aut in seruitutem redigere pro solutione census, & quasi census sit realis, eo modo collocatus in persona, quo in persona mancipij comparari potest ius reale, & dominium: non verò probare, in eo censu posse esse censum personalem, quod persona eum vendens maneat ad illum obligata personali solum obligatione, siue simul subiiciat hypothecæ, in securitatem eiusdem census, alia sua bona, siue non. Adde, in aliquibus euentibus posse hominem redigere in securitatem, vt in materia de mancipiis supra explicatum est; in eisdem vero euentibus affirmant, glossæ, & Doctores, posse in personam constitui obligationem realem ad aliquid soluendum.

Ad tertium dici primò potest, periculum rei emptæ nunquam pertinere ad emptorem, nisi
13. † quando res empta perit, censum autem personalem nunquam, quoad obligationem personalem vendentis perire, nisi vendens pereat, & omnia bona illius, quæ defuncti loco, subiacent obligationibus omnibus personalibus defuncti, eáque de causa non prius censum personalem perire emptori, quam prædicta omnia pereant. Dici secundò potest quamuis id sit de natura emptionis tanquam concomitans consequens, ac consentaneum naturæ illius non tamen esse de essentia illius, aut proprietatem ab eo inseparabilem: quæ autem talia sunt, remitti posse pacto aliquo, quin ea de causa contractus reddatur validus, præsertim si ea de causa fiat iusta compensatio in pretio, neque positiuo iure irritus sit factus talis contractus.

Vtrum emptio vitalitij, seu census ad incertum annorum numerum licita sit.

DISPVTATIO CCCLXXXVIII.

SVMMARIVM.

1 *Emptio vitalitij, seu census ad incertum annorum numerum, quomodo licita.*
2 *Vitalitium legari potest aut donari, & ita etiam emi.*
3 *Precariarum contractus licitus iure canonico, & ciuili.*
4 *Vitalitium qua ratione licitum reddatur.*
5 *Vitalitij pretium iustum quomodo taxandum.*
6 *Vitalitium quando est census realis, collocatus in in aliquo prædio, aut redditibus regiis, pretium illius taxandum est prudentis arbitrio.*

HEnricus Gandauensis quod *l.* 1. *quæst.* 38. asseuerat, emptionem annuæ pensionis ad ementis, aut vendentis, vitam, aut ad alium annorum numerum incertum, iniustam, vsurariam esset si eueniat recipi plures in quantitate pensiones, quam fuerit quantitas pretij pro eis dati. Vt si pro centum aureis percipi eueniat vndecim annis centum, & decem, percipiendo decem aureos singulis annis. Neque refert, inquit, si tempore contractus dubium fuerit; an emptor census tot pensiones esset accepturus. Argumenta, quibus hæc sententia confirmatur, quoniam facilè ex dicendis intelligetur nullam continere difficultatem, legi poterunt apud Conradum *de contract. quæst.* 81. apud Medin. *quæst. penult. de Censibus & apud alios.*

Contraria sententia communis est Doctorum. Dubium.
Nempe † licitam esse eam emptionem, modò pre- 1.
tium commensuratum sit iuxta spem, quæ est censum, plus minus, esse duraturum, attentísque aliis circunstantiis interuenientibus. Neque obstat, euenire posse, quod plures pensiones recipiantur, quàm sit quantitas pretij pro illis recipiendis dati quandoquidem euenire etiam potest, vt longè pauciores quàm sit pretium, accipiantur, ac proinde periculum est pro vtraque parte. Neque item obstat, eum qui emit, spe lucrandi, accipiendíque plures pensiones emere: quoniam cæteri etiam contractus emptionis, & venditionis spe lucri non variantur, lucríque spe, negotiatores ordinariè illos exercent: ita Conrad. *de contract.* & Io. Medin. *locis citatis*, Sotus 6. *de iust. quæst.* 5. *ad finem art.* 2. Couarr. 3. *var. res. cap.* 7. *num.* 4. Gabr. *in* 4. *dist.* 15. *quæst.* 12. *conclus.* 3. & *art.* 3. *dub.* 2. Maior. *ibid. quæst.* 44. Nauarr. *in comment. cap.* 1. 14. *qu.* 3. *num.* 71. Panormit. *in suis qq. quæst.* 3. *colum. penult.* & *multi alij.*

Probari autem potest. Primò, quoniam † po- 2.
test vitalitium legari, aut dono concedi vt omnes admittunt: postquam ita concessum est, potest licitè emi; eò quòd sit alicuius valoris, & non infiniti: ergo potuit etiam à principio licitè constitui pro pretio commensurato: præsertim cùm in eo contractu, tàm emens, quàm vendens, periculo amittendi se exponant, sicut & probabilitati lucrandi, propter incertitudinem durationis eius census, finitóque censu, nihil de capitali sit restituendum, sed integrum illud amittat emens.
Secundò, licitus † est contractus precariarum, quo 3.
Ecclesia

Ecclesia aliquam, aut aliquas possessiones alicui concedit quoad vsumfructum ad vitam eius, cui conceduntur, pro aliqua eiusdem possessione, quam insuper Ecclesiæ per mortem suam reddat, vt constat; quoniam approbatus est is contractus iure Canonico, & Ciuili, 10. *quæst. 2. cap. 2. §. si œconomus, & c. precaria, & in authentica de non alienandis, §. si quis autem, & aliis iuribus, quæ citauimus disput.* 298. eiusmodi autem contractus non est aliud, quàm concessio vitalitij pro aliquo prædio. Obserua tamen, in eiusmodi præcariis, quas Ecclesiæ eo modo cócedunt, sæpè interuenire donationem ex parte eius, qui illas accepit, & quasi illo modo emit qua, ex Ecclesiæ deuotione, atque in eleemosynam pro anima sua, longè plus vult relinquere Ecclesiæ post mortem suam, quàm sit subsidium ad ipsius sustentationem, quod ab Ecclesia in tempus vitæ suæ ea via accipit: quare in eiusmodi præcariis, quo sine vllo innoluntario tuiato ab eo sunt, qui illas accipit, vt licitæ sint, necesse non est, vt quod redditur commensuratum vitalitio sit: eo quod non sit merus contractus vitalitij, sed admixtam habeat donationem, ac eleemosynam post vitam accipientis. Tertiò, *Clementina 1. de reb. Eccles. non alienand.* hærede, prælatum; exigente id necessitate, aut vtilitate, monasterij, posse pro pecunia concedere alicui possessionem aliquam, aut annuum reditum monasterij, ad vitam illius, seruatis solemnitatibus, de quibus ibi est sermo, & de quibus in materia de emphyteusi dicetur: id autem est concedere vitalitium pro pretio: ergo licitus est contractus vitalitij.

Illud est obseruandum, quamuis vitalitium non concedatur in prædio aliquo aut in re alia, quæ pro immobili hærede, ita vt sit census realis, sed constituatur in persona cum hypotheca bonorum, aut sine illa, sitque proinde personalis, licitum ex natura rei esse contractum: modo tamen
4. † pretium in hoc sensu æquale sit pensionibus, quæ percipi sperantur, quod plus minus, æquale sit periculum vtriusque contrahentium amittendi, atque spes lucrandi. Ratione quippè periculi partis vtriusque licitus est hic contractus. Quando autem longè maior esset probabilitas; pensiones recipiendas esse quantitatem pretij dati, tunc, si census esset personalis, neque iustificaretur ex capite lucri cessantis, aut ex alio simili, iniustus, ac vsurarius esset contractus, iuxta ea, quæ duabus præcedentibus disputationibus de censu personali dicta sunt. Quare rarò erit licitus contractus vitalitij, si sit census personalis.

5. Difficultas † tota huius disputationis est, quomodo taxãdum sit pretium iustum vitalitij, vtrum scilicet attendendo ad vltimum terminum, ad quem moraliter, ac naturaliter peruenire potest vita eius, in quam conceditur, & sumendo dimidium annorum, qui sunt à die, à qua vitalitium incipit vsque ad terminum illum, ita vt pretium iustum sit, quod in quantitate adæquet pensiones illorum omnium annorum. Vt, si vitalitium sit decem ducatorum quotannis, & is, in cuius vitam conceditur, sit sexagenarius speretúrque viuere posse vsque ad annos octoginta, pretium iustum eius vitalitij sint, centum aurei, qui pensiones æquant decem annorum, atque adeò dimidij latitudinis, quæ est à sexaginta vsque ad octoginta. Et si is, in cuius vitam conceditur, sit quadragenarius, & speretur viuere posse vsque ad annos octoginta, pretium iustum sint ducenti aurei, & ita consequenter.

Atque in partem affirmantem possumus ita argumentari. Quemadmodum sexagenarius peruenire potest ad octogesimum annum, sic potest mori primo anno, & sicut potest peruenire ad septuagesimum quintum annum, ita potest mori sexagesimoquinto anno, & ita consequenter: ergo æqua est conditio, tam ementis, quàm vendentis, medio illo pretio, ac proinde illud est iustum pretium vitalitij illius, & ita de reliquis, si pretium sit æquale pensionibus dimidij illorum omnium annorum.

In partem verò negantem possum argumentari. Quoniam, si eo modo esset taxandum pretium iustum, sequeretur aliquando tantum aut plus, debere esse pretium iustum census temporalis, qui cum vita alicuius ita sit finiendus, vt neque capitale restituatur, quantum census omnino perpetui: quod constat esse absurdum. Sequela probatur, quoniam si, qui emit tale vitalitium, sit viginti annorum, victurúsque speretur vsque ad octoginta, pretium erit trecentorum ducatorum, atque adeo ad rationem triginta pro vno, quo pretio, quin & minori, iustè emitur census perpetuus irredimibilis. Quod si pater filio decennario emat idem vitalitium, pretium iustum erit trecentorum quinquaginta ducatorum, ad rationem triginta quinque pro vno: cùm tamen longè minori pretio ematur census omnino perpetuus.

Propter hoc secundum argumentum Medin. *quæst. penult. citata*, Couarr. 3. *var. resol. cap. 9. n. 7. & multi alij*, reiiciunt regulam illam quæ certè omnino est reiicienda, si census sit realis: secus autem si sit personalis, etiam cum hypotheca, nisi ex capite lucri cessantis ei, qui censum emit, aut ex aliquo alio iustificetur, iuxta ea quæ duabus disputationibus præcedentibus dicta sunt. Quare regulariter non arbitror esse licitum, sed potius vsurarium, vitalitium census personalis, nisi iuxta eam regulam fiat, eaque de causa non esse permittendum, arbitrórque comprehensum esse, in Bulla Pij V. vt in prima illius clausula disputatione sequenti videbimus: tametsi non arbitrer Pium V. in ea bulla loquutum fuisse de vitalitio census realis, quod non erat cur prohiberet, vt suo loco dicemus.

Quando autem vitalitium † est census realis 6.
collocatus in aliquo prædio, aut in reditibus regiis, vel in alia simili re, tunc pretium iustum illius taxandum non est iuxta illam regulam, sed prudentis arbitrio est constituendum, attenta ætate, complexione, & periculis vitæ eius, pro qua vitalitium emitur descendendóque de pretio quo in eadem regione iustè emeretur census realis perpetuus æqualis pensionis, quantum par est, vt descendatur, non solum attentis illis circunstantiis, sed etiam attento, quod vitalitium ita sit finiendum, vt capitale omnino amittatur, ac maneat ementis illud: quare non solum de pretio census realis irredimibilis est descendendum, sed etiam de pretio redimibilis. Illud verò non probo, vitalitium pro æquali pretio emi, aut vendi, siue is, ad cuius vitam emitur, adolescens sit, siue senex, & siue sit valetudinarius, siue sanus, & robustus: quoniam eo minus valet, quo mors illius citius merito timeri potest. Standum autem erit, in iudicando pretio iusto vitalitij realis, consuetudinis regionis quoad pretium, quo communiter emi, ac vendi consueuit, non secus atque stare consueuimus in iudicando pretio iusto cæterarum rerum, modo tamen non constet communiter emi pretio

valde

valde diminuto aut valde excessiuo. Gutier. *pract. qq. lib. 2. in calce quæst.* 17. ait pragmatica huius Castellæ Regni esse taxatum, vt ad rationem septem pro vno vitalitium æstimetur, ac vendatur. Illud admonuerim in emptione vitalitij locum non habere pactum de retrouendendo, saltem æquali pretio, quo fuit venditum quoniam quo plus est trãsactum de vita, ad quam fuit emptum, pluresque solutæ sunt pensiones, eo minus valet nisi ergo pactum esset, quod pro portione aliqua prudentis arbitrio statuenda, minueretur temporis progressu, quo census esset redimendus, iniquus esset talis contractus.

Ex eo autem, quod euenire possit, debitorem census mortem ei desiderare, ad cuius vitam est concessus, sanè non est, quod improbetur contractus, non solum tanquam iniustus, vt est notissimum, sed neque tanquam illicitus. Tale quippe vitium, non contractus, sed contrahentium esset. Quemadmodum autem ex eo, quod filij desiderare possint mortem parentibus, vt eis succedant in bonis, non improbatur lex, quæ statuit, vt filij succederent parentibus: sic ex eo capite improbari non debet vitalitij contractus.

De conditionibus vt Census perpetuus cum pacto de retrouendendo sit licitus, Bulla etiam Pij V. quoad primam clausulam exponitur.

DISPVTATIO CCCLXXXIX.

SVMMARIVM.

1 *Census perpetuus cum pacto de retrouendendo, vt sit licitus, quæ conditiones requirantur.*
2 *Conditiones requisitæ in contractu census redimibilis in extrauagantibus Martini V. & Calixti III. reperiuntur.*
3 *Clausula prima, seu conditio Bullæ Pij V. & eius effectus, & declarationes.*
4 *Et quid de iure Lusitano, & Castellæ.*
5 *Hypotheca in censu reali an habeat locum post bul. Pij V.*
6 *Census ante bullam Pij V. creati quomodo iudicandi liciti.*

CEnsum perpetuum redimibilem, seu cum pacto de retrouendendo, licitum esse, si sit realis, pretiúmque sit commensuratum, *disp.* 395. est ostensum. Personalem verò illicitum ex natura rei esse, ac vsurarium, eo modo, quo celebrari consueuit, atque ex quibus capitibus ex natura rei, secluso iure humano reddi possit licitus, *disp.*
1. 387. est dictum. Nunc † examinandæ sunt conditiones, quæ ab aliquibus traduntur, vt census cum pacto de retrouendendo sit licitus. Et simul exponenda erit Bulla Pij V. vt intelligatur, in locis, vbi illa fuerit recepta, quæ conditiones sint insuper hodie necessariæ, vt is contractus licitus sit, ac validus. Ex eius verò bullæ expositione res hæc tota de Censibus dilucidior redderetur.

Miranda in sua conciliorum summa, proximè post Concilium Florentinum, prius compendio realis extrauagantibus Martini V. & Calixti III.
2. ex suo subiecit conditiones, sine quibus, ait tolerandam nullo modo esse emptionem census cum pacto de retrouendendo, affirmátque omissionem quarundam earum, reddere contractum ex natura rei vsurarium. In eadem sententia est Nauarr. *in comm. cap.* 1. 14. *q.* 4. *à num.* 72. *vsque ad* 79. Vterque autem loquutus est ante bullam Pij V. collegerúntque conditiones illas ex extrauagantibus Martini V. & Calixti III. tametsi Nauarr. postea auxerit commentarios illos, subiecerítque expositionem bullæ Pij V. conditiones verò sunt, quæ sequuntur.

Prima, quod census collocetur in aliqua, aut in aliquibus rebus determinatis quæ solæ census solutioni maneant obligatæ, & non persona, nisi ratione rei, neque alia bona personæ.

Secunda, quod census iusto, commensuratóve, pretio ematur.

Tertia, quod pretium integrè soluatur tempore, quo contractus celebratur.

Quarta, quod venditori census facultas in contractu concedatur censum in totum, aut in partem, quandocunque voluerit, pro eodem pretio redimendi.

Quinta, quod venditor non obligetur ad censum aliquando redimendum, sed liber semper maneat ab obligatione illum redimendi.

Sexta, quod pereunte re in qua census est collocatus, census pereat omnino emptori, ita quod venditori deinceps, nec censum soluere teneatur, nec reddere pretium.

Septima, quod res, in qua census collocatur, tantum, vt minimum reddat quatenus est census soluendus: eo quod, censum collocari in aliqua re, sit emere ius percipiendi de fructibus illius in ipsomet, aut in aliquo illius quoad valorem æquiualenti, tamen, vel tantum, pensionis.

Parum autem refert, quod Mirand. conditiones has redegerit ad sex. Nauarr. verò diuiserit in octo.

Hæ conditiones, præter vltimam, continentur quidem in extrauagantibus Martini V. & Calixti III. non tamen quasi ab eis Summis Pontificibus reprobentur censuales contractus, de quibus in eis extrauagantibus consulti narrantur, & quos in eisdem approbarunt propositi referuntur celebrati cum illis conditionibus quo fit, vt ex illis extrauagantibus minimè colligatur, censuales contractus, qui eis caruerint conditionibus, illicitos esse, vt Nauarr. vbi suprà *num.* 78. confitetur dictúmque à nobis est disputationibus præcedentibus. Quare examinandum restat, an ex natura rei omissio earum reddat contractum illicitum, vel non.

Quia verò postea Pius V. in bulla de creandis censibus, ad iniustitias, vsurarúmque palliationes tollendas, atque ad consulendum animarum saluti, irritos reddidit contractus censuum redimibilem, qui sine illis, ac alijs conditionibus post eam Bullam celebrarentur, pœnasque non leues statuit non seruantibus, simúlque contractus sine eis conditionibus ante eam Bullam celebratos suis naturis reliquit, illos non damnans, idcirco exponendo conditiones eius Bullæ examinabimus, quæ earum reddant ex natura rei contractum illicitum, vt simul notum fiat ex contractibus ante eam Bullam sine eis conditionibus celebratis itemque eis iis, qui post eam Bullam, vbi illa non est recepta, celebrantur, qui iusti sint, & qui iniusti.

CLAVSVLA PRIMA.
Bulla Pij V.

PRima clausula, seu conditio Bullæ Pij V. sic habet. *Hac nostra constitutione statuimus censum,*

sum, seu annuum reditum creari, constituivè nullo modo posse, nisi in re immobili, aut qua pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, & qua nominatim certis finibus designata sit.

3. Per hanc † autem clausulam coadiuuantibus; quæ in eadem Bulla sequuntur, excludit censum personalem, & approbat solum realem. Et quamuis institutum huius Bullæ potissimum sit loqui de censu cum pacto de retrouendendo, vt videbimus atque ex Bulla ipsa liquet, de quo etiam solo sermo est in extrauagantibus Martini V. & Calixti III. quippe magis, quàm cæteri, effigiem vsuræ habet; eo quod quando redimitur, integrum capitale seu pretium, quo fuit emptus, restituatur, emptórque census ob pretium, quo venditor medio illo tempore potitus est, lucrum pensionum receptarum consequatur nihilominus censendum est, omnem omnino personalem censum per hanc clausulam esse exclusum, siue irredimibilis sit, siue ad certum annorum numerum, eo quod omnes ex natura rei illiciti, atq; vsurarij sint, vt disputationibus præcedentibus est ostensum, ratióque ex circunstantiis adiunctis iustificatur; aptique sint ad conscientias grauandas, variaque mala inducenda, atque clausula ipsa, vt sonat, omnes comprehendat.

Quare etiam vitalitium, quando census est personalis, arbitror esse comprehensum nisi in eo pretium ita constitueret, vt æquaret medietatem pensionum omnium, quæ percipi sperant, ita vt æqualis spes lucrandi esset ex parte ementis, & vendentis; iuxta ea quæ disputatione præcedente dicta sunt, quo pacto celebrato eo contractu, nullum esset periculum vsuræ, aut iniustitiæ. Cæterùm non ita consueuit celebrari, atque adeo prohibitus est censendus eo modo, quo celebrari consueuit.

Quatenus autem in ea clausula dictum est, *aut qua pro immobili habeatur*, expressè approbauit Pius V. realem censum, qui in iuribus, & reditibus annuis, aut menstruis collocatur, vt in iure gabellarum, & in aliis reditibus perpetuis in aliqua ciuitate, oppido, sylua, piscatione macello, aut alia simili re, sitis, & in quibuscunque aliis pro rebus enim immobilibus habentur, & cum eis computantur, vt constat *ex clementina, exiui de paradiso, §. cúmque annui reditus de verb. signific. & ex aliis iurib.* affirmátque communis Doctorum sententia.

Verum autem census vnus collocari possit in alio reali maiori censu. Respondendum est cum Nauarr. *vbi suprà num.* 87. non solum in maiori, sed etiam in æquali, posse constitui. Admonuerim tamen censum, in quo alius potest collocari, debere esse irredimibilem: alioquin, censu redempto periret census in eo collocatus, aut transiret in personalem, si venditor secundi census teneretur adhuc illum soluere: quod tamen Pius V. hac clausula, & sequentibus prohibet. Postquam verò census vnus collocatus esset in alio reali irredimibili, vendi primus non posset sine onere alterius census similiter realis in eo collocati: quare nec redimi posset, & aboleri à prædio, in quo esset collocatus, quia semper retinere debet onus alterius census, interim dum res, in qua primus census fuit collocatus, salua persistent.

Quia verò census, de quo in hac Bulla est sermo perpetuus est, tametsi redimibilis, inde mento effectum est, vt à numero rerum, in quibus collocari possit, exclusæ sint res omnes mobiles, eo quod perpetuæ non sint. Et quamuis aliquæ longissimæ sint durationis, maximíque valoris, & quasi perpetuæ, vt gemmæ, quia tamen reditus non habent, ac proinde dominium earum non continet, ius percipiendi ex illis annuum reditum, cuius quasi quædam pars esse deberet census realis, qui in eis collocaretur: inde etiam effectum est, vt hæ quoque res mobiles, quantumuis pretiosæ, & diuturnæ à numero rerum, in quibus census perpetuus collocaretur, sint exclusæ.

Quatenus verò in eadem clausula additur de sui natura fructifera, exclusit census, qui in re quidem immobili collocarentur, sed quæ ex sui natura esset infructifera, hoc est quæ, etiam culta, vel nullos fructus fieret, vel tàm modicos, vt pro ratione census, qui in ea collocaretur, pensionísvè soluendæ, sufficientes non essent ad censum ex ea soluendum, deductis laboribus, & expensis in fructibus colligendis. Eiusmodi quippe census simul crearentur cum hypotheca aliorum bonorum, atque obligatione personali: quod iure optimo Summus Pontifex excludit. Atque hic sanè est legitimus sensus horum verborum, vt rectè Nauar. *in comm. cap.* 1. 14. *quæst.* 3. *num.* 79. & 85. *ait.* Neque enim quisquam emeret censum merè realem in re, quæ culta, non tantum redderet quanta esset pensio: quoniam cessione eius rei, liber maneret debitor census à solutione census, atque id supponit Summus Pontifex. Ne ergo census personales admiscerentur quos omnino excludere intendit tanquam vsurarios, & iniquos apposuit verba illa, quæ sanè eum habent sensum, quem tradidimus.

Non desinit, qui arbitraretur, eis verbis Pij V. intendisse excludere censum eius pensionis, cuius non esset ferax res, in qua census collocaretur, vt censum tot mensurarum vini in oliueto, tot modiorum tritici in vinea. Cæterùm cum ea verba non significent, rem debere esse fructifera eorundem fructuum in specie, qui soluendi sint, sed solum debere in genere esse ex natura fructiferam, & censum realis in fructibus alterius speciei ab eis, quos res, in qua collocatur, immediate fert, licitus ex natura rei sit, & approbatus extrauagantibus Martini V. & Calixti III. *vt disput.* 385. ostendimus; dicendum proculdubio est, eiusmodi census ea extrauaganti non excludi. Accedit, constitutionem à iure communi, & à naturis rerũ, exorbitantem extendendam non esse, sed coarctandam potius, quantum sensus ipsius id patitur, explanatúmque esse longè alium fuisse intentum Pij V. illis verbis. Illud obserua, quamuis † Lusitaniæ 4.
ordinationes *lib.* 4. *tit.* 65. §. *vltim.* prohibeant dari *Ius Lusitanum.*
domos, aut solum earum, in emphyteusim sub pensione tritici, olei, vini, aut alterius fructus, solúmque permittant pensionem pecuniariam, aut simul etiam aliquarum auium, irritúmque reddant contractum emphyteusis aliter circa domos, aut illarum solum celebratum, non proinde censeri prohibere collocationem census panis, vini, aut alterius similis rei, in domibus, aut in earum solis. Quoniam dispositio illa exhorbitans est à iure communi, neque extendenda est ad alium casum: ordinationes verò ibi, solum loquuntur de contractu emphyteutico, non verò de censuali. Memineris hoc loco, *disput.* 385. dictum esse, in *Ius Castellæ.*
hoc Castellæ Regno non admitti contractum censualem cum pacto de retrouendendo, nisi qui pecuniarius sit, hoc est, cuius pensio in nulla alia resolui possit, nisi in pecunia.

Vltima illa clausulæ pars, *& qua nominatim certis finibus designata sit:* fuit addita ad excludendum

dum census, qui super omnia bona, tàm præsentia, quàm futura, eius, qui vendit censum, collocatur. Tunc enim bona solum videntur subire rationem hypothecæ, censúsque videtur esse personalis, atque census periculum reiicitur in venditorem. Ne ergo locus esset eiusmodi censibus, periculúmque illius ad emptorem spectaret, si pars bonorum, in qua sola census collocaretur periret (vt inferius in quadam alia clausula subiicientur) voluit Pius V. vt non aliter census collocari posset, quàm in re certa, & determinata à cuius periculo penderet etiam emptori periculum census. Hoc loco obserua, neque posse constitui censum super aliqua re, designata, addendo, & super cæteris rebus vendentis censum, etiam futuris; quoniam similiter esset reiicere periculum census in venditorem, vt Nauarr. *in comment. citato, n.* 129. *&* 130. ait. Inde verò census constitutus ante eam bullam non redderetur inualidus vt Nauarr. *num.* 130. *citato* subiungit. Ratio est quoniam cùm verè esset realis super re illa particulari collocatus, additio collocationis super cæteras res, non esset aliud, quàm admixtio contractus assecurationis census realis in re illa constituti, qui licitus est seclusa bulla Pij V. vt supra dictum est modo tamen pretium sit æquale, & commensuratum, attenta ea assecuratione. Cum autem audis, certam, & determinatam rem intellige, vnam, vel plures, vt bene Nauar. *in comment. cap.* 1. 14. *quæst.* 3. *num.* 13. *ait.* Intentum quippe Summi Pontificis non fuit prohibere censum vnum collocari super plures immobiles certas, & determinatas, quæ solæ essent obligatæ solutioni census, & a quibus solis census penderet, sed solum id

5. quod expositum est. Vtrum † autem post hanc Bullam Pij V. locum habet hypotheca in censu reali. Guttier. 2. *pract. qq. quæst.* 177. *affirmanter respondit.* Quod intellige, ad effectum, vt euicta re, in qua collocatus est census dominus census agat ad interesse aduersus venditorem census, securísque id obtineat ad pensiones verò obtinendas, interim dum res censui subiecta salua perseuerat, licet illicitum non sit exigere aliam hypothecam, superfluum tamen est, & nullius emolumenti, cum sufficiat res ipsa in qua census est collocatus.

6. Quod † attinet ad census ante bullam Pij V. sine conditionibus huius primæ clausulæ creatos, cùm ea solum reprobentur census personales, siue cum hypotheca, siue sine illa, siot celebrati, & siue merè personales sint, siue admixti cum realibus collocatis in rebus, quarum reditus ad solutionem census non sufficiant, iudicandum de illis est, licitine, an illiciti sint. ex iis, quæ *disp.* 386. *de censibus personalibus* dicta sunt.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

Exponuntur quinque clausulæ in eadem bulla sequentes.

DISPVTATIO CCCXC.

SECVNDA CLAVSVLA. Bullæ Pij V.

Secunda clausula, seu conditio sic habet. *Rursum non nisi verè in pecunia numerata, præsentibus testibus, ac notario, & in actu celebrationis instrumenti, non autem prius, recepto integro iusto pretio.*

Decis. R.R. pro Tract. de Cens.

SVMMARIVM.

1 *Clausula secunda, seu conditio bullæ Pij V. quid operetur, cum eius declarationibus.*
2 *Censualis contractus quomodo nullus iudicatur ex clausula secunda bullæ Pij V.*
3 *Census ante bullam Pij V. aut vbi recepta non est, quomodo validi iudicandi, &* numero 5. 7. 9. & 11.
4 *Clausula tertia bullæ Pij V. & eius effectus, & declarationes.*
Item clausula quarta, quinta, & sexta, cum earum effectibus, & declarationibus, num. 6. 8. & 10.
Et quid circa clausulam sextam de iure Castellæ, num. 12.

Clausula † hæc apposita est ad tollendas iniustitias quæ sæpè sunt in contractibus censualibus, dum ementes census, quando conspiciunt vendentes necessitate pecuniæ pressos, eos cogunt, interdum sumere partem pretij in pecunia, & partem in mercibus, quibus non indigent, & quas immoderato pretio eis vendunt: interdum vero sumere in præsenti quandam pretij partem, postea verò eis soluunt reliquum per partes temporis decursu. Quæ sanè duo iniquissima sunt, cum restituendi onere; in primo quidem euentu damna omnia, quæ venditoribus census ex eo sequuntur, quod maiorem censum ea via illo vendere cogant, quam alioquin pecunia numerata essent venditori, & quod maiori illo atque immoderato pretio cogant eosdem merces illas emere, quas vili reuendant: in secundo verò cum restituendi onere id pensionis, quod accipiunt, pro parte pecuniæ nondum traditæ, neque enim vlla patiatur æquitas, vt ex censu vlla pensio accipiatur, nisi à tempore, quo pretium fuerit pro illa parte census solutum, neque venditor census illam deberi, ac solui consentit, nisi inuoluntariè mixtè eo modo, quo vsuræ soluuntur, eò quod non aliter is, qui censum ita vendit pecuniam, qua indiget, inueniat: nisi vendito censu pretio partim credito vt inter alios rectè Nauarr. *in comment. cap.* 1. 14. *q.* 3. *num.* 78. *ait.* Apposita etiam videtur eadem clausula in reipublicæ bonum, ne propter debita antiqua cogerentur debitores sumere illa ad censum à creditoribus, illísque soluere annuos redditus interim dum non soluitur, atque ad similia alia damna vitanda, quæ nimium grauare solent bona aliorum oneribus censuum, atque in paupertatem illos redigere. Quia ergo clausula hæc apposita est tanquam solemnitas ac forma requisita, ita vt si non seruetur, contractus sit ipso iure nullus, nihil impediente quod alioquin iustè ex natura fiat, vt ex iis liquet quæ Summus Pontifex post has omnes clausulas; ac conditiones in eadem bulla subiungit, sanè vbi hæc bulla, etiam quoad hanc clausulam, fuerit vsu recepta, nullus erit contractus tàm in exteriori, quàm in conscientiæ foro, si solemnitas in ea præscripta omissa fuerit, vt quoad clausulam hanc in particulari inter alios affirmat Lassarte *de decim. vend. cap.* 10. *num.* 49.

Ex hac † clausula constat, vbi hæc bulla vsu quoad eam clausulam fuerit recepta, illicitum, nullúmque esse contractum censualem, quo quis emat annuum censum realem à suo debitore cum pacto de retrouendendo pro pecunia, quam iam ei debet, atque est in mora soluendi esto pretium alioquin sit iustum. Hunc tamen censum ex natura rei secluso positiuo iure, non arbitror 2.

esse damnandum. Constat deinde illicitum, nullúmque esse contractum, quis rem iustè æstimatam mille, v.g. quadringentis aureis, tradat, alicui pro censu reali cum pacto de retrouendendo centum aureorum quotannis ad rationem quatuordecim pro vno: aut quo prædium iustè, vendat mille quadringentis aureis acceptóque pretio sexcentorum aureorum: reliqua parte emat ab emptore eiusdem prædij censum in eo, aut ab alio prædio, quinquaginta aureorum quotannis ad rationem similiter quatuordecim pro vno, cum pacto de retrouendendo: eo quod emptor prædij non habeat integrum pretium, quod statim soluat. Hic tamen contractus non est etiam cur damnetur ex natura rei secluso positiuo iure. Constat item nullum esse contractum, nisi in præsentia tabellionis, & testium pretium integrum verè in pecunia numeratum tradatur ipsi venditori census in actu celebrationis, seu confectionis instrumenti contractus, & non prius; vt non continent verba clausulæ, quam explanamus.

Tutum autem erit, vt pecunia coram tabellione, & testibus numeretur, & tradatur quamuis si verè numerata antea sit, atque integra in præsentia tabellionis, & testium tradatur non auderem condemnare contractum, non solum in conscientia, sed etiam in exteriori foro. Quando autem solum pars pretij ostenderetur, ac traderetur coram tabellione, & testibus confitente venditore census; se integrum pretium recipere, retinentéque emptore partem aliam, quam venditor censusei debebat, id non sufficeret, vt ait Nauarr. *in comment. citato num.* 88. Si verò integrum pretium traderet, attamen conuentione facta cum venditore census, vt continuo ex illo solueret partem, quam illi debebat, certè non auderem id damnare quoniam verè emptor census solueret in pecunia numerata integrum valorem census coram tabellione, & testibus; quòd autem ea intentione, & pacto soluat, vt inde quod verè debet, eidem emptori census soluatur, vt venditor tenetur, tenetur, certè nihil mali, aut fraudis continet.

Illud admonuerim, quamuis solemnitas huius clausulæ ex zelo sancto statuta, ac sanctissimo Pontifici Pio V. fuerit suggesta, fortasse expedire vt aboleretur. Paucissimi enim sunt, qui illam seruent, etiam vbi bulla illa in multis aliis accipitur, ac seruatur: partim quia ea solemnitas à contrahentibus necessaria esse ignoratur vt validus sit contractus: partim verò, quia molestissimum illis est, neque sine sumptibus fieri potest, vt pecunis sex, aut octo, mille aureorum, coram tabellione, & testibus numeretur, aut etiam illis tota in ipsa confectione instrumenti tradatur. Neque ea omnia statuenda sunt, quæ in spectata, ad aliquem bonum finem iudicantur expedire, quando, spectata fragilitate humana, difficile, & à paucis implebuntur, occasióque esse possunt illaqueandi conscientias, & dubitandi, an contractus, alioquin iusti in se irriti sint, & nulli, cum onere restituendi, aut computandi in pretium pensiones acceptas, præsertim cum experientia sit compertum occasione solemnitatum eius bullæ plurimas ortas esse lites, tam in seculari, quàm in Ecclesiastico foro, circa multos census bona fide post eam bullam celebratos, atque in se iustos, vnde sequitur, plurimos, ob ignorantiam tot solemnitatum, detrimentum non modicum in suis bonis pati.

Illud postremo admonuerim; Nauarr. *in comm. citato num.* 88. & dilucidius *num.* 121. asserere, emptorem census iusto pretio, tutum esse in conscientia, etiam si neque, coram tabellione, aut testibus illud soluerit, neque in pecunia numerata, sed in mercibus, quæ id valeant, aut in recompensationem antiqui debiti. Quod sanè mihi videtur durum: qui non videtur id sonare bulla ipsa, quæ irritum reddit, ac nullum contractum, neque videtur fundari in præsumptione, vt Nauar. *num.* 88. *citato velle videtur*. Nisi dicas, ea omnia statuta esse in pœnam, atque adeo locum non habere ante latam sententiam. Aut omissionem eam esse leuem, ac proinde, esto ad formam datam pertineat non vitiare actum iuxta ea, quæ cum Aluar. Valasc. Bart. *& alys, disputatione* 218. *dicta sunt*. Attamen reuera non videtur hæc appellanda, neque in foro exteriori vitiaret contractum: cuius contrarium *Nauarr.* affirmat.

Quod † attinet ad censuales contractus ante eam bullam celebratos, aut post illam, vbi non est recepta, aut vbi quoad eam solemnitatem non est recepta, constat validos esse, si non aliam defectum patiantur, quàm omissionis earum solemnitatum. Quando autem pretium non est iustum, quia non attingeret limites infimi pretij iusti, arbitror in re, proposita teneri emptorem ad moderandum censum, ita vt minor pensio deinceps soluatur, hoc est, quæ æqualis iudicetur pro quantitate pretij dati pro censu, & simul teneri emptorem restituere incrementum maius pensionum, quod vsque ad id tempus accepit. Neque est eadem ratio hac in parte in censu empto cum pacto de retrouendendo, quæ est in prædiis similiter emptis, vt non eodem modo restitutio fiat excessus pretij, iuxta ea, quæ *in calce disputationis* 375. dicta sunt. Etenim si prædium, & census in eo collocatus, pereant, in nullo releuatur venditor quoad partem illam maiori pensionis, quam illucusque soluit præterea fructus omnes prædij, præter ius ad partem, quod emptor iuste emerit, ad venditorem solum, qui est prædij dominus, toto tempore præterito spectabant: longè autem aliter res habet in prædio empto cum pacto de retrouendendo. 3.

TERTIA CLAVSVLA.

Tertia sic habet. *Solutiones, quas vulgò anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci, prohibemus.*

Vt hæc † clausula intelligatur, obseruandum est. Quamuis aliud sit de rebus aliis, quæ cum pacto de retrouendendo emuntur, quoad fructus, earum à tempore emptionis vsque ad tempus redemptionis, vt *disputat.* 374. explanatum est; in contractu tamen censuali nisi aliud peculiare deductum sit in pactum, hanc regulam generalem esse seruandam. Si pensio annua, verbi gratia, constituta sit tot modiorum tritici, tot mensurarum vini, aut olei, tantæ quantitatis pecuniæ, aut cuiusuis alterius rei, soluendæ tali die, pensionem deberi solum pro rata temporis anni elapsi. Vt si census sit duodecim modiorum tritici soluendorum in fine Augusti, emptúsque fuit census, ac solutum pretium illius quatuor mensibus ante finem Augusti adueniente primo fine Augusti, debentur solum quatuor modij, si autem fuit emptus duobus mensibus ante finem Augusti, debebuntur duo modij, & ita in eadem proportione temporis elapsi, modij debebuntur. Quod si contractus celebratus sit cum pacto de retrouendendo, ac redimatur mense vno post finem Augusti, debebitur 4.

bitur solum vnus modios, si duobus mensibus post finem Augusti debebuntur duo modij, & ita consequenter pro rata temporis elapsi: ita affirmant Couar. t. *var.resol.c.15.n.10.& 11.* & multi alij quos citat. Ratio est quoniam, cum annua pensio empta sit, soluenda erit pro rata temporis anni, in quo census durat, præsertim cum non maiori tempore venditor census potius fuerit pretio quod *Couar.* eo in loco idem confirmat.

Hoc ita constituto, quamuis multi dubitauerint quod hac clausula Pius V. intenderit, varijque varia asseruerint, non dubito appositam fuisse ad prohibendum, ne aliquid amplius pensionis accipiatur, aut deducatur in pactum, quàm sit id, quod ex natura contractus debetur, si absolutè absque vllo alio pacto celebraretur, atque adeo, quam sit, id quod pro ratione temporis elapsi debetur; quicquid enim pensionis soluendum insuper deduceretur in pactum vnque id anticipata solutio pensionis, aut partis pensionis esset. Iuxta hæc ergo, anticipata solutio esset, non solum, si deducatur in pactum, vt in principio emptionis census pensio vna integra soluatur, & deinceps annoæ pensiones integræ soluantur, sed etiam, si census ematur quatuor mensibus ante terminum solutioni præfixum, & deducatur in pactum, vt in primo termino integra pensio soluatur. Denique solutio anticipata erit, si quicquam soli statuatur, antequam pro rata temporis elapsi sit debitum, quoniam propriè dicetur solutio anticipata si ad naturam ipsius contractus, & ad id, quod in eo seruari consueuit spectes.

5. Contractus ante † hanc bullam celebrati aut vbi ea non est recepta, ex defectu huius conditionis iudicandi non sunt iniusti, & multo minus nulli, quando pretium datum pro censu cum eo grauamine latitudinem iusti non egreditur. Cum enim inter pretium, & mercem inæqualitas non cernatur sanè non est cur talis contractus ex natura rei iudicetur iniustus. Si autem egrederetur latitudinem iusti quoad solum grauamen additum, remittendum esset grauamen, aut restituendum, si iam esset acceptum.

QVARTA CLAVSVLA.

QVarta habet. *Conuentiones directè, aut indirectè, obligantes ad casus fortuitos eos, qui aliàs ex natura contractus non teneatur, nullo modo valere volumus.*

6. Voluerunt † aliqui clausulam hanc intelligendam esse de re, in qua census est collocatus, quasi Summus Pontifex ea annullare intendat pacta apposita, quod si res, in qua census est collocatus, pereat teneatur nihilominus venditor soluere censum, non verò esse intelligendam de casu fortuito circa fructus eius rei, quasi intenderit annullare pacta. quod si fructus aliquo anno casu fortuito pereant, teneatur nihilominus soluere pensionem census. Ducuntur, quoniam, inquiunt, sicut in emphyteuta interim dum res emphyteutica salua manet, ex natura contractus soluere tenetur pensionem nihil impedientem, quod fructus illius casu fortuito pereant, ita venditor census soluere tenetur pensionem interim dum res, in qua est collocatus salua manet esto fructus illius casu fortuito pereant.

Contrarium tamen est proculdubio affirmandum, Tum quia inferius subijcit Summus Pontifex peculiarem clausulam, qua annullat pacta, quibus debitor census obligatur ad casus fortuitos circa rem, in qua census collocatur ad quod sanè non apponeret hanc & aliam peculiarem clausulam. Tum etiam quoniam falsum est de natura realis census, quem solum Pius V. in hac bulla approbat, esse pereuntibus fructibus casu fortuito aliquo anno, teneri nihilominus census debitorem ad pensionis solutionem. Cum enim emptio census merè realis, non aliud sit, quam emptio iuris ad recipiendum partem fructuum quos res censui subiecta quotannis reddiderit, idque vel in ipsis met fructibus, vel in quo æquiualenti, vtique pereunte re casu fortuito debitor census ex natura contractus deinceps non tenetur ad solutionem census: ita pereuntibus fructibus casu fortuito aliquo anno non tenetur ex natura contractus ad solutionem pensionis eo anno, sed satis erit, si emptori census relinquat, si quos fructus eo anno retulerit deductis inde expensis, & industria: eo quod hæc non sint fructus, sed expensæ domini prædij. Quare, si census in domo aliquis sit collocatus: eaque ob pestem, aut bellum, habitari non possit aliquo anno, nulla pensio eo anno debetur ex tali censu. Duo hoc loco obserua. Vnum est. In fructibus rei, in qua census est collocatus, emptorem census ex natura censualis contractus esse præferendum domino rei illius, ita quod primum quod ex fructibus est detrahendum, est pensio, & solum quod remanserit, pertinet ad dominium rei quæ eos fructus affert. Secundum est. Eo ipso, quod Pius V. circa fructuum defectum solum irritauit pactum, quando fructus ob casum fortuitum deficiunt, tacitè approbasse pacta, quando ex aliis capitibus deficiunt, nempè ex negligentia debitoris census, vel quia melius ipsi erat cessare vno anno à cultura agri, in quo census est collocatus, vt alios vberiores fructus redderet, vel alia simili de causa. Immò verò eiusmodi pacta ex natura contractus censualis intelliguntur, esto in eo non exprimantur.

Quod † attinet ad Census ante hanc bullam creatos cum pactis in hac clausula redditis nullis, aut post hanc bullam, vbi non est recepta, dicendum est. Si pretium datum non egrediatur limites iusti comparatione census cum eo onere: non esse cur ex natura rei damnetur, vt *disput. 385.* ostensum est, & proinde licitos esse iudicandos. Si verò pretium datum limites iusti ob defectum egrediatur, habita ratione eius oneris, tunc tenebitur emptor census restituere, quod de pretio vsque ad latitudinem iusti ob id onus, deest. 7.

QVINTA CLAVSVLA.

QVinta clausula ita habet. *Quemadmodum nec volumus valere pactum auferens, aut restringens facultatem alienandi rem censui suppositam. Quia volumus rem ipsam semper & liberè, ac sine solutione laudemij, seu quinquagesima, aut alterius quantitatis, vel rei, tam inter viuos, quàm in vltima voluntate alienari. Vbi autem vendenda sit, volumus dominum census alijs omnibus præferri, eique denunciari conditiones, quibus vendenda sit, & per mensem expectari.*

Clausula † hæc apposita fuit, quoniam cum ex censuali contractu, nec vtile, nec directum dominium rei in qua census collocatur, ad emptorem census spectaret, vt ex dictis præcedentibus disputationibus liquidò constat, sed solùm ius accipiendi de fructibus illius pensionem, sanè ex natura contractus censualis, integrum debitori census 8.

est, alienare quocunque titulo, cuicuoque, & quandocunque voluerit, rem in qua census est collocatus, sicut integrum cuicunque alteri est alienare suum prædium, cui libuerit, nihil impediente, qnod quidam alius seruitutis in eo habeat, quoniam integrum tertio illi suum ius manet. Longè verò maiori cum ratione integrum est debitori census alienare rem eandem, quin ex pretio soluere teneatur laudemium domino census, vt soluere illum tenetur emphyteuta proprietatio in recognitionem dominij directi, si ius snum emphyteuticum qnod in re proprietarij habet, alteri vendat vt suo loco inferius dicetur. Quia ergo ementes censns, cernentes venditores eorum necessitate pecuniæ præssos, sæpè, non solum extra id, quod natura censualis contractus habet, sed etiam aliqnando iniustè, habita ratione pretij, eis iniungebant onus non alienandi rem, in qua census collocabatur, sine ipsorum ementium facultate, & quod si de ipsorum facultate eam alienarent, tenerentur soluere eis laudemium hoc est partem pretij aliquotè, puta quinquagesimam, trigesimam, aut aliam similem eo modo, quo emphyteuta laudemium soluere tenetur, ad censualem contractum intra suos limites continendum, atque ad occurrendum conscientiarum pericula, hac clausula Pius V. irritum reddit omne pactum auferens, aut restringens, potestatem, quocunqne titulo alienandi rem censui subiectam, aut obligationem imponens soluendi laudemium ex pretio pro ea accepto. Tametsi, quando res, secluso censuali contractn, obnoxia erat, vt si venderetur solueretur ex pretio laudeminm, id non prohibeat hoc loco Pius V. vt Nauarr. *in suo comment. cit. num. 93.* notauit, atque ex se erat notissimum. Cæterùm Pins V. in recompensationem annullationis horum pactorum, & vt citius census extinguerentur venditori census ininnxit onos, quod si rem censui subiectam vendere vellet teneretur denunciare id domino census, vt si is pretio eodem, atque cum eiusdem conditionibns emere eam velit, præferatur cæteris emptoribus prætetea venditor census ioinnxit, vt à die denunciationis, atque significationis pretij, & cōditionum, cum quibus rem vendebat, factæ domino census, teneretur expectare per mensem, an illam vellet. Quod si debitor census rem alteri vendat non admonito domino censua, arbitror non incidere in cōmissum, quasi rem amittat domioo censns, quemadmoduin emphyteuta in commissum incidit, si rem emphyteuticam vendat, non admonito proprietario. Ratio discriminis est, quoniam, neqoe in bulla hac, neque alibi, apponitur ea pœna venditori census, sicut in iure apposita est empbytentæ: pœnæ autem extendendæ non sunt extra casum, in qoo à inre sunt impositæ. Vtrum autem, si debitor censns rem censui snbiectam post hanc hullam vendat, ac tradat alicui, non requisito prius dominn census, venditio valida sit, *disputat.* 372. discussum hoc fuit dictúmqne est granamen, vt debitor census admonere, præferréque teneatur dominium census cæteria emptoribus, illúmque expectare per mensem à puncto admonitionis esse maximum, neque teneri principes sæculares illnd admittere in suis Regnis eo quod natura contractus censualis, qui merè sæcularis est, id non efflagitet, neque illo periculis animarum obuiernr. Nauar. *in comm. c. 1. 14. q. 3. n. 92.* ait, iustè potuisse omitti, introduceréque illud, esse efficere, de contractu censuali, contractum emphyteuticum.

Non defuit, qui affirmaret, nihil impediente hac quinta clausula, licitum esse apponere pactum, quod res vendi non possit alicui potentiori. Ducitur, quando emphyteuta vendere oon potest, ius suum emphyteuticum alicui potentiori, vel ex priuilegiis, vt sunt Monasteria, & Ecclesiastici, vel ex aliis capitibus, vt sunt potentiores sæculares, à quibus difficilios recuperabitur pensio, vt suo loco dicetur. Contrarium tamen arbitror esse dicendum. Quoniam ius censuale neque ex natura rei, neque ex dispositione iuris humani, habet, quod res censui supposita non possit vendi, aut quouis alio titulo transire in potentiorem sine consensu domini census: sicut neque quodcunque aliud ius in re, vt seruitutis, aot quodnis aliud habet, qnod res in qua est collocatū, transire non possit in potentiorem sine consensu habentis id ius. Quod si proprietarius ex dispositione iuris humani comparatione rei, in qua alius habet ius emphytenticum, id habet, sanè idcirco est, quoniam proprietas est præcipuum, quod est in ea re, si autem ius emphyteuticum in potentiorem transiret, periclitaretnr, non sola pensio, sed etiam proprietas, quæ longè præstantior est. Porrò, si censuale ius, neque ex ipsa rei natura, neque ex iuria dispositione habet, quod res censui supposita transire non possit in potentiorem sine consensu domini census certè negari non potest, tale pactum appositum restringere facultatem alienandi eam rem, ac proinde prohibitum esse hac quinta clausula.

Quod ad census † attinet creatos ante hanc 9.
bullam aut vbi illa non est recepta; cum pactis hac clausula irritis, Ioan. Medin. *quæst. vlt. de vsur.* meritò affirmat, improbandos non esse, modo pretium sit commensuratum censui cum eiusmodi graoaminibus. Rectè verò obseruat eo plus valere censum, quo vel ex possessionibus, io quibus collocatur vel ex grauaminibus appositis, tutior redditur. Item in spem recipieodi laudemium, eo minori pretio esse dignam quo maius laudemium, & pluties vendant: atque ad hæc omoia, & ad alias similes circunstantias est attendendum, ac indicandnm, an contractus ex parte pretij iustus sit, vel iniustus, atque adeo adindicandum, an emptor census restituere reneatur, quod de pretio defuerit vsque ad limites iusti, vel remittere granamina. Sotus *6. de iustit. q. 5. art. 2. ad secundum*, in re non videtnr dissentire à Ioan. Medin. ait tamen grauamina hæc videri iniqua, intellige, nisi pretio iusto compensentur, vt frequenter compensari non solent.

SEXTA CLAVSVLA.

Sexta habet. *Pacta continentia morosum census debitorem teneri ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas, aut certa salaria, aut ad salaria, seu expensas, mero iuramento creditoris liquidandas, aut rem census subiectam, siue aliquam eius partem, amittere, aut aliud ius ex eodem contractu, siue aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere ex toto irrita sint, & nulla. Immò, & censum augeri, & nouum creari super eadem, vel alia re, in fauorem eiusdem, aut persona per eum supposita, pro censibus temporis, vel præteriti, vel futuri, omnino prohibemus.*

Nam qoemadmodum, si emphyteuta per duos, aut tres annos oon soluat pensionem incidit in commissum, amititque rem emphyteutic. m proprietario, vt suo loco dicetur, si debitor censua,

si

si pensiones non soluat, eo commissum incidit: & nihilominus extra id quod natura censualis contractus postulat, emptores censuum grauameo incidendi in commissum, si pensiones non soluerent, & quædam alia imponebant emptoribus
10 censuum, idque sæpè iniustè. Hac † ergo clausula Pius V. irrita reddit pacta quibus ob non solutam pensionem venditor censos obligabatur ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium pro illa pensione non soluta, vel ad certas expensas, aut ad certa salaria pro recuperanda pensione vel ad salaria, aut expensas, quas creditor in ea recuperanda fecisse iurauerit, vel ad amissionem rei, in qua censūs collocatur, aut partis illius, vel ad amissionem alicuius iuris vndecunque acquisiti, vel denique ad quamcunque aliam pœnam.

Circa hæc obserua, Summum Pontificem non prohibere exigere expensas rationabiles, ac moderatas, quas dominus censūs ob moram debitoris fecerit in exigenda, & recuperanda pensione. Atque vt summatim dicam, non prohibere exigere ab illo qui secluso quocunque pacto, licitè exigere poterat, sed solum vetat exigere quippiā aliud virtute pacti contractui censuali additi.

Circa interesse lucri cessantis obserua, non prohibere interesse lucri cessantis intrinsecum ex non soluta pensione, vt si pensio soluenda erat in tritico, tempore quo mensura valebat duos aureos, & dominus census venditurus illam erat statim, aut si illa excusare debebat emptionem alterius illo eodem pretio, postea que soluatur pensio tempore, quo solum valet dimidium aurei, non prohibet exigere lucrum illud cessans, quoniam illud ex natura rei debet secluso quocunque alio pacto addito censuali contractui, solùm ergo prohibet accipere lucrum cessans extrinsecum rei soluendæ, vt si dominus censūs mercatur erat, & quod pensio tempore debito non fuerit soluta, lucrum ei cessauit ex mercatura; tale quippe lucrum extrinsecum dicitur rei illi, vt *disp.* 368. *concl.* 1. & 5. explanatum est. Itaque cùm censualis contractus pars subiecta emptioni, & venditioni sit: solutio verò pensionis sit quasi partialis quædam traditio mercis emptæ, atque ex eo, quod venditor in mora soluendi mercem sit, solum teneatur ad interesse intrinsecum merci, & non ad extrinsecum, disponente id ita in re ciuili, *l. si sterilis, §. cum per venditorem, ff. de act. empt.* & aliis iuribus quæ *disput. cit.* retulimus: consequens profectò est, vt ex natura censualis contractus, non debeatur lucrum cessans extrinsecum, atque adeo vt debeatur necesse esse adhiberi peculiare aliud pactum quod Pius V. hoc loco nullum reddit.

In secunda parte eiusdem clausulæ Summus Pontifex prohibet censum creari super eandem rem, aut super quamcunque aliam, tam in fauorem domini censūs, quàm cuiuscunque alterius ex pensionibus non solutis in præteritum, aut etiam ex soluendis in futurum. Et videlicet, per censuum incrementa ex pensionibus censualibus, in paupertatem redigantur censuum debitores, bonaque sua amittant, sicut ex vsurarum vsuris, atque ex recambiis, confoeuerunt redigi in paupertatem. Hæc tamen pars clausulæ in secunda clausula supra proposita continetur, neque enim emptio talis census esset in pecunia numerata coram testibus, & tabellione soluta.

11. Quod † attinet ad contractus censuales ante hanc bullam celebratos, aut post illam, vbi non est recepta, dicendum est. Non esse cur damnetur, apponi in eis pacta, quæ conuentionales pœnas contineant, si pensiones tempore constituto non soluantur: modò tamen pœnæ moderatæ, pro qualitate culpæ sint, nec exigantur, si nulla culpa interueniat, & modò reliqua seruentur quæ *disp.* 317. *iuncta disp.* 97. dicta sunt debere seruari, vt pœna conuentionalis licitè, ac iustè exigi possit. Neque enim vlla est ratio, cur potius hæc pacta ex natura rei apponi non possint moroso debitori pensionis censūs, quam cuicunque alteri debitori ex quouis alio contractu consentiuntque Conrad. *de contract. quæst.* 85. Ioan. Medin. *de vsur. qu. vlt. de Censib.* Sot. 6. *de iust. qu.* 5. *art.* 2. *ad* 5. Nao. *in comment. cap.* 1. 14. *qu.* 1. *num.* 110. & Doctores *communiter*, meritò tamen à Pio V. prohibita eiusmodi pacta in hoc contractu sunt propter excessiuas pœnas, quæ à multis in eo imponebantur, & iniustitias, quæ bebant. Ac sanè imponere pœnam amissionis rei censui subiectæ, si pensio biennio, aut triennio non soluant excessiua, atque iniusta pœna est, quando res censui subiecta multo maioris valoris est, quàm census nihil † impediente, quod in hoc Regno *l.* 68. *Taur.* ea pœna 12. *Ius Castellæ.* approbetur, adiudicarique in exteriori foro domino census, præcipiatur, quam proinde legem Medio. *loco cit.* & *alii*, iniustam meritò censent, minimèque in conscientiæ foro seruandam: & Couar. 3. *var. resol. cap.* 7. *n.* 1. Aluar. Valasc. *de iur. emphyt. qu.* 35. *num.* 31. Gutier. *de iuram. confir. p.* 1. *c.* 31. *num.* 10. & *lib.* 2. *de pract. qq. qu.* 168. & *alij, quos citant*, asseuerant, legem illam in praxi quoad eam pœnam non esse receptam, nisi quando census est reseruatiuus. Sicut enim in emphyteusi ea pœna idcircò locum habet, quod cum proprietarius rem emphyteutæ tradat quoad dominium vtile, licitè potest non aliter velle illud ei concedere, nisi sub conditione, quod si intra bienoium, aut triennium pensionem non soluat, incidat in commissum, dominiúmque illud vtile ad proprietarium reuertatur: ita cum in censu reseruatiuo, qui rem alteri in censum tradit, eam illi concedat quoad vtile, & directum dominium simul, licitè poterit non aliter illi vtrumque dominium velle concedere, quàm sub conditione, quod si intra biennium, aut triennium, possessionem non soluat, vtrúmque dominium ad ipsum reuertatur. In censu autem consignatiuo, de quo loquimur, & de quo *l.* 68. *Taur.* est sermo, non eadem est ratio, vt Nauar. *num.* 110. *cit.* etiam ait. Quoniam qui censum alteri concedit, neque vtile, neque directum dominium accipit ab emptore census, sed solum pro pretio concedit emptori censum hoc est ius accipiendi quotannis certam annuam pensionem ex ea re, non est autem æquum, tantam pœnam illi statui, quanta est, quod si pensionem intra biennium, aut triennium, non soluat amittat vtile, & directum dominium rei suæ propriè, quæ longè plus valeat, quàm census.

Quod attinet ad alia pacta hac clausula 6. nulla reddita, nempe, quod ex pensionibus, tanquam ex pretio augeatur census, aut creentur alius de nouo, aut quod non soluens censum, teneatur ad lucrum cessans non video illa ex natura rei esse iniusta, si inter pretium, & censum cum his grauaminibus, æqualitas cernatur. Quare condemnate non auderem censum ante eam bullam creatum cum his grauaminibus, aut creatum post illam, vbi ea non sit recepta: nihilominus meritò ea grauamina nulla sint reddita ob incommoda, & mala, quæ ex illis nata suot sequi.

Quinque sequentes clausulæ exponuntur. Et num Census reales sine pacto de retrouendendo, in ea comprehendantur.

DISPVTATIO CCCXCI.

CLAVSVLA SEPTIMA.

SEptima clausula sic habet. *Sicut etiam annullamus pacta continentia solutionem onerum ad eum spectare, ad quem aliàs de iure natura contractus non expectarent.*

SVMMARIVM.

1 *Clausula septima, seu conditio bullæ Pij V. & eius effectus, & declarationes.*
Item octaua, & nona, num. 3. & 5.
2 *Census creati ante clausulam septimam bullæ Pij V. vel vbi non est recepta, quomodo validi, &* num. 4. 6. 8.
Et quid de iure Castellæ, num. 7.
9 *Census omnes reales irredimibiles, an censeantur sublati per clausulam nonam bullæ Pij V. & solum redimibiles sint admissi.*
10 *Census reales irredimibiles, quare semper in Ecclesia iusti sunt iudicati à viris doctis.*
11 *Clausula, seu conditio decima, & eius effectus & declarationes bullæ Pij V.*
Item clausula vndecima num. 13.
12 *Censuus debitor ad quid censeatur teneri per clausulam decimam bullæ Pij V.*

NAuarr. *in comment. cap. 1. 14. quæst. 3. num. 94.* exemplum ponit, vt si emptor census in pactum deducat, quod venditor recipere teneatur venditor recipere teneatur hospitio familiares emptoris census. Obserua † tamen, soluere ex re, in
1. qua census collocatur, ea tributa quæ imponuntur pro ratione bonorum cuiusque, aut pro quantitate redituum prædiorum, ex quibus tributa exiguntur, partim expectare ad dominium prædij, & partim ad dominium census, pro quantitate iuris, quod ad fructus eius prædij habet. In hac ergo clausula Pius V. irrita reddit pacta quibus hæc, & his similia onera, quæ ex parte ad dominum census spectant, reiiciuntur in censibus debitorem. Non autem hac clausula prohibuit accipere fideiussores, quod res, in qua census collocatur, sit venditoris census, aut quod pensio debito soluetur tempore, vt quidam sunt arbitrati. Neque enim id inualidum, aut illicitum est post hanc bullam, vt supra dictum est. Tametsi illicitum, atque irritum sit, fideiussores accipere, quod si res census subiecta perierit, fulcietur census: sicut etiam illicitum, atque irritum est id exigere à venditore census.

2. Quod ad † census attinet ante hanc bullam, aut vbi illa non est recepta, creatos cum pactis hac clausula redditis nullis, dicendum est. Si pretium limites iusti non egreditur, comparatione sensus cum his grauaminibus, non esse cur damnentur. Si autem pretium ad limites iusti non pertingant, obligationem esse reducendi pretium vsque ad limites iusti, vel remittendi grauamina.

CLAVSVLA OCTAVA.

OCtaua habet. *Postremo census in futurum creandos, re in totum, vel pro parte perempta, aut infructuosa in totum, vel pro parte effecta, volumus ad ratam perire.*

Hac † clausula Pius V. statuit, in censibus post 3.
hanc bullam creatis, pereunte re tota, in qua census est collocatus, aut infructuosa in totum reddita, perire totum censum: pereunte verò eadem re parte, aut reddita omnino infructuosa in parte, vt quia dimidium, tertia, quarta, aut alia pars, periuit, aut omnino infructuosa reddita est, perire censum in eadem proportionali parte hoc est in dimidio, tertia, quarta, aut in alia simili etiam parte. Quo loco obserua, non ex eo rem dici redditam infructuosam, quod duobus, tribus, aut pluribus annis, fructus non ferant; sed ex eo, quod impotens facta sit ad fructus in futurum reddendus: vt quia prædium; non ad tempus vi tempestatis; sed simpliciter, atque absque spe remedij, à mari occupatum est, aut quia fluuius cursum suum mutauit, alueúmque per eum alium locum fecit, vel qua census erat collocatus, corruit, tota, aut exusta est. Obserua deinde, longè diuersa esse rem in qua census est collocatus, propter sterilitatem, aut alium casum fortuitum, non producere fructus consuetos, sed longè pauciores, & eandem rem in parte perire, aut infructuosam reddi. In priori enim euentu, integra pensio debetur ex iis fructibus, si ad id sufficiant, etiamsi nihil domino prædij remanest, vt disputat. præcedente in quarta clausula dictum est, in posteriori verò, solum debetur pensio pro rata eius, quod ex re, in qua census est collocatus, remanet, vt in hac clausula habetur; éstque hoc verum, esto quod remanet ex re censui subiecta, longè plures fructus ferat, quàm qui ad pensionem integram soluendam sufficiant. Ratio diuersitatis est, quoniam censos est ius in re censui subiecta, atque realis obligationis totius illius rei ad pensionem eruendam primo ex fructibus quos tulerit siue tota tollatur, ac fructificet, siue pars, quia tamen obligatio illa extensa est in tota, ita quod tota est in re tota, & pars in parte inde efficitur, quod pereunte parte rei illius, aut omnino infructuosa reddita pereat etiam pars obligationis illius, atqua adeo iuris ad pensionem, vna cum subiecto, in quo obligatio illa erat, quandiu verò res integra manet, pensio integra debetur, siue res secundum se totam fructificet, siue secundum partem, & siue debilior ad fructificandum sit reddita, siue potantior, siue in eodem statu permaneat. Itaque, quia census extensus est in re in qua census est collocatus, pereunte parte rei, perit pars census interim verò dum integra manet, totus persistit, ac debetur hinc constat, quantum est ex natura rei diuisa re censuali in plures hæredes, aut emptores, singulos solum debere censum contribueréque teneri ad solutionem illius, pro rata partis rei, quam possident, quod autem dominus census agere possit ad integrum censum aduersus singulos eorum, ortum habuit, quoniam nullus emere censum vellet, nisi cum eo grauamine, vsusque obtinuit (nullo iure hactenus refragante, vt coortactus cum eo granamine, & priuilegio ementis censum, censeretur celebrari, vt *disp.* 383. dictum est.

Quod † attinet ad census creatos ante hanc 4.
bullam, aut vbi illa non est recepta, dicendum est. Si simpliciter collocatus fuit in aliqua re, nullo adfito

dito pacto, quod pereunte re, aut parte illius teneatur, nihilominus debitor censûs ad integram pensionem, habere locum quæ in hac clausula disponuntur, siue census redimibilis sit siue irredimibilis. Ratio est quoniam dispositio huius clausulæ naturæ census realis instituit vt explanatum est, quando nullum aliud pactum illi additur. Quoad census autem qui in posterum creabuntur, irrita censetur Pius V. hac clausula reddere pacta, quæ aliquid in contrarium addiderint. Si autem census ita collocati sint, in aliqua re, vt additum sit pactum, quod pereunte re, adhuc debitor censûs ad integram pensionem teneatur, sanè, cùm eiusmodi pactum non aliud sit, quàm contractus assecurationis rei, permixtus cum contractu censuali, qui assecurationis contractus ex natura rei validus est, & licitus, modò pretiū, quod pro censu cum eo grauamine est datum, æquale ac commensuratum vtrique rei sit, dicendum est, iustum esse contractum, si pretium ad limites iusti peruenit, vt *disputat.* 189. in prima clausula dictum, ostensumque est: iniustum verò esse, cum onere sugendi pretium vsque ad limites iusti, aut remittendi grauamen, si ad limites iusti non peruenit. Atque esse posse validum, & iustum ex natura rei, apertè sonuit Pius V. dum clausulam hanc expressè arctauit ad censu̅s post hanc bullam creandos.

CLAVSVLA NONA.

NOna habet. *Volumus etiam posse pro eodem pretio extingui non obstante longissimi etiam temporis, ac immemorabilis, immo centum, & plurium annorum præscriptione, non obstantibus aliquibus pactis directè, aut indirectè, talem facultatem auferentibus, quibuscunque verbis aut clausulis concepta sint.*

5. Hac † clausula, iuncta sequenti, statuit Pius V. censum redimi semper posse pro eodem pretio. Neque præscriptionem cuiuscunque temporis in quo census non sit redemptus, posse id impedire. Neque item posse impedire quocunque pacto quibuscumque verbis contractui censuali apposito. Prima pars apposita est ad irritum reddendum pactum, quod census maiori redimatur pretio, quam fuerit emptus. Secunda ad excludendam eorum sententiam, qui asserebant, ius ad redimendum, quod ex pacto de retrouendendo oritur, præscribi 30. annorum spatio, cuius contrarium, *disp.* 374. ostendimus esse verum, atque affirmat Couar. 1. *var. resol. cap.* 9. peculiariter in censu, vbi rem hanc latè disput. Tertia verò pars apposita est ad reddenda irrita pacta, quibus tollitur, vel restringitur facultas redimendi censum. Quo fit, vt census post hanc bullam creati, vt illa recepta sit, redimi quocunque tempore possint, absque vlla restrictione.

6. Quod ad † contractus attinet ante hanc bullam, aut post illam, vbi recepta non est creatus cum pacto quod vltra tantum tempus redimi non possint, vt vltra quadriennium, aut septennium, vel quod intra tantum tempus redimi non possint, & postea possint. Quidam, quos Couarru. 3. *var. resol. cap.* 8. *num.* 7. & 8. refert, ac sequitur, peculiariter improbant in censu omne aliud pactum de retrouendendo præter illud, quo vendenti censum plena, ac perfecta facultas relinquitur redimendi censum quandocunque voluerit absque vlla restrictione, tà à parte ante, quàm à parte post. Addit *Con.* io Granatensi prætorio sæpius pronunciatam esse sententiam, omnem talem restrictionem in eo contractu adhibitam, pro non apposita esse habendam, manereque venditori censûs liberam facultatem redimendi semper censum, non secus ac si ea restrictio apposita non fuisse.

Dicuntur hi autores. Primò, quoniam emptio censuum de se est odiosa, maioremque similitudinem habet cum mutuo vsurario quàm emptio cuiuscunque alterius rei.

Secundò, quoniam Martinus V. *in extrau.* 1. & Calixtus III. *in extrauag.* 2. *de empt. & vendit.* inter communes, quibus censum cum pacto de retrouendendo approbarunt solum faciunt mentionem, solumque approbant census, cum libero pacto eos redimendi quandocunque libuerit sine vlla restrictione.

Arbitror tamen dicendum esse cum Conrad. *de contr. quæst.* 83. & 84. Medin. *de vsur. quæst. vlt.* & Soto 6. *de iust. quæst.* 5. *art.* 3. ea pacta ex natura rei non esse illicita si censui apponantur, modò tamen quo plus restringitur libertas redemptionis, eo plus emptor censûs accrescat in pretio quatenus, quo plus periculi imminet, ne census in irredimibilem euadat, eo plus valet census: quandoquidem census irredimibilis longè maioris est pretij, quàm redimibilis. Neque hoc alia indiget probatione, quàm quod in eo nulla inæqualitas cernitur inter pretium, & id, quod emitur cum eiusmodi onere, cum quo emitur. Meritò tamen, propter pericula palliandi ea via vsuras, committendique iniustitiam, irrita reddi possunt ac debent, eiusmodi pacta positiuo iure.

Ad primum ergo contrariæ opinionis dicendum est, quamuis materia odiosa, & periculosa sit, si tamen debitæ seruentur circunstantiæ in appositione earum restrictionum pacto de retrouendendo, nullam esse rationem cur ex sola natura rei damnentur.

Ad secundum dicendum est, quamuis in eis extrauagantibus solùm fiat mentio de censibus cum omnimoda libertate eos redimendi quandocunque libuerit, non propterea damnari cæteros census, de quibus in eis mentio non fit, neque illos approbando, neque damnando. Neque Pius V. in hac bulla eiusmodi census, ante eam celebratos, damnat.

Illud † obserua, cum in hoc Regno census redimibiles sine illa restrictione non possint iustè emi minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, iniustam in eo esse emptionem eorundem censuum cum restrictione facultatis ad redimendum pro eodem pretio, ac proinde merito in tribunalibus huius Regni pronunciari nulla pacta restringentia facultatem eos redimendi, si census solum sint empti ad rationem quatuordecim pro vno, vt emi regulariter consueuerunt. 7.

Quoad † contractus ante hanc Bullam aut vbi illa non est recepta, celebratos cum pacto vt census maiori pretio redimantur, quàm fuerit emptus, dicendum est. Quamuis pretium censûs redimibilis in indiuisibili non consistat, vbi lege non est taxatum, ac proinde facilè damnanda non sint pretia censuum in diuersis regionibus, aut in eadem diuersis temporibus, quando taxa lege publica non est posita, si sint ad rationem quatuordecim, sexdecim, duodecim, aut aliis intermediis pretiis; modò tamen commune pretium id tunc sit in ea regione: id quod vel inde confirmari potest, quod Martinus V. commemoratus in extrauagante citata maioribus aliis pretiis, non damnat tanquam iniustum, immo verò vt iustum approba 8.

probare videtur pretium ad rationem decem pro vno in regione aliqua consuetum quamuis item negandum non sit cum Medin. *q. citat.* de rigore scolastico non minus in censu licitum ex natura rei pactum de illo redimendo maiori pretio, quondam verisimile est tempore redemptionis plus valiturum, quàm sit licitum in aliis rebus, in quibus *disput.* 376. licitum esse ostendimus quando tempore redemptionis sperantur plus valituræ, nihilominus, quia rarissimè sperandum est, censum plus valiturum in eadem regione tempore redemptionis, quam tempore emptionis atque res ex se speciem mali, & vsuræ habet, regulariterque in ea vsura interueniet, proculdubio simpliciter est ad id damnandum, meritóque irritum redditum fuis à Pio V. tale pactum; seclusáque Bulla Pij V. tanquam vsurarium esset condemnandum, tàm ab ecclesiasticis, quàm à sæcularibus iudicibus. Non tàm ergo ex extrauaganti Martini V. damnandum est tale pactum, vt Cuuar. §. *var. resol. c.* 9. *ad finem num.* 4. vult, quàm ex natura ipsa rei, ac dispositione huius clausulæ Pij V.

9. Dubium † est hoc loco, vtrum Pius V. hac clausula auferre à Rebuspublicis Christianis intenderit census omnes reales irredimibiles, statueréque, vt in posterum soli redimibiles crearentur.

Pars quæ affirmat, suaderi potest. Tum quia de censu indistinctè, atque vniuersim loquutus est tota hac Bulla: quare dispositio huius clausulæ, & totius bullæ, etiam ad irredimibiles sese extendit. Tum vel maximè, quoniam hæc, & præcedens clausula, vno oratiois ductu prolatæ sunt, adeò vt potius vna clausula, quàm duæ videantur: si ad connexionem verborum in Bulla Pij V. attendas: nos verò, vt dilucidiorem doctrinam traderemus, eam diuisimus in duas auferentes à prima clausula verba hæc, *non solum*, & in principio secundæ loco dictionis, *sed*, repetentes verbum, *volumus*. Vnde verba Pij V. sic habent. *Postremo census omnes futurum creandos, non solùm re in totum, vel in parte, perempta, &c. sed etiam posse pro eodem pretio extingui, &c.* Vbi vides de omnibus vniuersim censibus in futurum creandis voluisse, & perire cum re, in qua collocarentur, & posse redimi pro eodem pretio, quo emerentur, ac proinde creari in posterum, non posse censum irredimibilem.

Pars tamen quæ negat, est proculdubio alcerenda, quam etiam per epicheiam amplectitur Nauar. *in comm. cap.* 1. 14. *qu. num.* 98. nempe censum irredimibilem, qui iusto pretio emi consueuit, non comprehendi hac clausula, neque illum intendisse Pium V. auferre à Rebuspublicis Christianis. Idem intelligo de vitalitio censu reali, immo, & de reali ceulu ad certum numerum annorum, qui redimibiles non sunt, sed omnino expirant finito numero annorum constituto, siue certo, siue incerto, pendenteque à fortuna. Neque enim erat vlla causa cur vitalitium, & censua omnino perpetui à Rebuspublicis ablegarentur.

Atque vitalitium admittere videtur Nau. licitum esse post Bullam Pij V. *in comment. cap.* 1. 14. *q.* 3. *num.* 128. tametsi de illo loquatur, vt de contracto celebrato in modum mutuæ donatiuuis pretij, & pensionum.

10. Ducor primò quoniam census reales irredimibiles † semper in Ecclesia iusti sunt iudicati à viris doctis, absque vllo scrupulo, aut dubio, neque eam habent vsuræ effigiem, quam habent redimibiles. Ratio autem est, quoniam cùm in eis non restituatur pretium quod pro iure leuandi annuas pensiones ex prædio, in quo census est constitutus, fuit datum, nulla est in eis effigies mutui cum lucro ob tempus, in quo emptor pretio caruit, atque adeo neque vsuræ, sicut est in censibus redimibilibus. Quod ergo contractus census realis irredimibilis, semper in Ecclesia iustus, ac licitus est iudicatus absque periculo, aut vmbra peccati, non secus ac contractus emptionis aliarum rerum locationis, ac similium; sanè censendum non est, Pium V. intendisse illos comprehendere hac clausula, priuareque absque vlla legitima causa sæculares Christianas Respublicas contractu vtili, ac iusto. Neque ad id iurisdictio ipsius se extendit: quippè quæ in temporalibus, comparatione rerum publicarum principum sæcularium ipsi subditarum, solùm se extendat, quantum postulat solus animarum finisque spiritualis, vt *disput.* 29. ostensum est.

Secundò, quoniam, vt constat ex initio ipsiusmet bullæ, Pius V. in ea solùm intendit loqui de censibus de quibus Martinus V. & Calixtus III. fuerant loquuti, maioreque vi incumbere ad tollendus, ac impediendos abusus, qui circa illos fuerant oborti, & augebantur: vt autem ex ipsorum extrauagantibus constat, Martinus V. & Calixtus III. solum loquuti sunt de censibus redimibilibus, qui vsuræ effigiem habent, & in quibus facilè palliari vsura potest, non verò de irredimibilibus. Huic rationi accedit, Pium V. solùm fuisse loquutum de quibus aliqui apud ipsum fuerant conquesti, & quorum piis petitionibus sit, se in ea bulla satisfacere, nullus autem vnquam fuis coram eo conquestus de censibus realibus irredimibilibus, sed solùm de censibus cum pacto de retrouendendo sine conditionibus, cum quibus Martinus V. & Calixtus III. eos approbarunt. Accedit etiam, odiosas sanctiones, atque exorbitantes, quales essent quæ contractus censuetur iustos ac sine periculo, aut specie peccati, prohiberent, non esse extendendas; sed arctandas attendendo potius in eis, ac sequendo mentem, quam verba legislatoris: persuasum autem mihi omnino habeo, si Pius V. consuleretur; num hac clausula comprehendere intenderet census reales irredimibiles, eosque abolere à Rebuspublicis, negaturer responsurum.

Tertiò, quoniam emere censum realem irredimibilem, non est aliud, quàm emere ius quod eam perpetuum, & obligationem ex parte rei, quæ censui subiicitur, quod non est aliud, quam emere quasi partem quandam domini rei illius, non secus, ac quando seruitus emitur in prædio alieno, vt hæc omnia *disput.* 383. *ac seqq.* explanata sunt: quis autem sibi persuadeat, legislatorem mente præditum, nedum Sanctissimum Pium V. prohibere intendisse, ne seruitus, ac ius, quod quasi pars rei esset, emi posset sine pacto de retrouendendo? Idque propter effigiem, & periculum vsuræ, cum tamen in ea emptione nulla omnino sit effigies vsuræ, aut alterius iniustitiæ: in ea verò quæ cum pacto fieret de retrouendendo, facilè vsura palliari posset.

Quartò, quoniam Rex concedere potest alicui annuum reditum in perpetuum in prædio aliquo, aut in reditibus alicuius ciuitatis, vel propter obsequia, & merita illius, vel donatione liberali omnino, vt frequenter fit: quis autem dicat Pium V. suo motu proprio prohibere intendisse, ne hic etiam de licentia regis, vendere posset irredimibiliter eum annuum reditum, si vel emigrare alio vellet, vel alia iusta, ac legitima de causa expediens illi

illi esset id ita vendere? Pius autem V. quos censu de nouo creari prohibet, eosdem etiam, postquam fuerint creati, similiter vendi, ac emi inhibet.

His tamen nihil impedientibus, simul arbitror, quæ in hac Bulla Pius V. de censibus redimibilibus potissimum statuit, de quibus præcipuè in ea est sermo, si ad hoc præcisè statuta sint, vt merè reales sint, & vt legitimo pretio, ac sine admixtione alia iniustitiæ fiant, etiam ad irredimibiles censos esse per epicheiam extendenda: quoniam si ea de re consuleretur, dubitandum non est, eum affirmantem responsurum, & sermo in sua bulla vniuersalis est, ac sine restrictione, in legibus autem interpretandis, ad mentem legislatoris est præcipuè attendendum. Eiusmodi autem sunt, quod census collocari debeat in re certa, quod non exigantur solutiones anticipatæ, quod debitor census non obligetur ad casus fortuitos circa fructus, quod alienare possit rem censui subiectam, quandocumque voluerit, ac sine solutione laudemij quod non obligetur ad pœnam, nec census augeri possit ob pensiones non solutas, aut in posterum soluendas, & quod pereunte, aut infructuosa reddita re censui subiecta in totum, aut in parte, in eadem proportione census pereat.

CLAVSVLA DECIMA.

Decima sic habet. *Cùm verò traditione pretij reditus extinguendus erit, volumus per bimestre ante id denunciari ei, cui pretium dandum erit, & post denunciam, intra annum, etiam ab inuito, pretium repeti posse. Et vbi pretium, neque volens intra bimestre soluat, neque ab inuito intra annum exigatur volumus nihilominus quandocunque reditum extingui posse, præmia tamen semper denuncia, de qua supra, & non obstantibus his, de quibus supra. Idque obseruari mandamus, etiam quod pluries, ac pluries denunciatum fuisset, neq; vnquam effectus sequutus esset.*

11. Hæc † clausula Pius V. statuit, quando census erit redimendus, per bimestre ante redemptionem debere census debitorem id denunciatione facta, posse dominum census, si velit, cogere debitorem intra annum à die denunciationis censum redimere. Si autem neque debitor census intra duos menses censum redemerit neque in reliquo anni illum redimere cogatur, statuit, redire rem ad pristinum statum, ita quod integrum ei sit, illum redimere eodem pretio quandocunque voluerit facta simili denunciatione, manentéque simili modo facultate domino census cogendi illum redimere censum intra annum à denunciatione quoties imposterum fuerit facta.

12. *Dubium.* Dubium † circa hoc esse potest num Pius V. dispositione hac intenderit, debitorem census teneri persenerare in censu per duos menses à die denunciationis factæ, ita quod ante illos elapsos redimere eum non possit, si ita dominus census velit. Negantérque arbitror respondendum. Solùm quippe intendere videtur concedere duos anni menses à die denunciationis, in quibus fas debitori census sit redimere illum in quacunque parte eorum voluerit, id quod apertè sonant verba illa, quæ subiungit, *Et vbi pretium neque volens intra bimestre soluat*, & reliquum anni relinquere domino census, vt cogere debitorem possit eum redimere, quandoquidem dixit se velle illum redimere. *Decis.* Arbitror autem Principes sæculares non teneri admittere in suis Rebuspublicis grauamen hoc debitoribus censuum impositum: sed posse simpliciter liberos illos relinquere, vt quando voluerint, censum redimant aut non redimant; vt ante hanc bullam consuetum in Hispaniis erat. Atque ita Nauarr. *in comment. cap. 1. 14. q. 3. n. 106.* affirmat, neque hoc neque illud, quod scilicet is, cui census debetur, debeat præferri cæteris emptoribus rei, in qua census est collocatus, ligare eos, qui extra temporalem iurisdictionem sunt Pontificis Summi, ac proinde extra terras dominij temporalis Ecclesiæ necesse non esse fieri tales denunciationes.

CLAVSVLA VNDECIMA.

Vndecima habet. *Pacta etiam continentia, pretium census, extra casum prædictum ab inuito, aut ob pœnam, aut ob aliam causam, repeti posse, omnino prohibemus.*

Cum aliarum rerum emptio cum pacto de retrouendendo in fauorem emptoris, scilicet venditor rem redimere teneatur, quandocunque emptor voluerit, illicita sit, si pactum sit, vt res pro eodem pretio, quo fuit empta, redimatur, vt *disputatio.* 377. visum est, raróque admodum, aut nunquam ita in praxi fiat, vt sit licita, vt ex iis, quæ ibidem dicta sunt, constat, sanè longè maiori cum ratione idem in censu erit dicendum, nihil impediente, quod, si res censui supposita pereat, interim dum census emptor non postulat, vt census redimatur census ex natura rei emptori pereat, quando aliud deductum non fuit in pactum. Hac igitur de causa, ad palliationes vsurarum, ac iniustitias tollendas, meritò Pius V. in hac clausula statuit, vt census non solum simpliciter creari non posset cum redimere quandocunque emptor vellet, sed etiam cum pacto, vt in pœnam, si venditor pensiones non solueret, aut ex quacunque alia causa, cogi posse illum redimere Med. *de vsur. q. vlt. de censib.* & Olanus, à Gutier. 2. *de pract. qq. q. 175.* relatus, non reputant ex natura rei illicitum pactum, quo onus redimendi censum venditori, an iungitur in euento, quod pensiones non soluat: quod neque ego condemnare audeo, tametsi sanctissimè, ac prudenter à Pio V. id sit prohibitum. Illud propter Couar. 3. *var. resol. cap. 9.* & Gutier. *vbi supra* admonuerim, ex extrauagantib. Martini V. & Calixti III. non colligi, censum cum pacto de retrouendendo in fauorem emptoris illicitum esse: quoniam licet census, qui in eis extrauagantibus approbantur non creantur cum huiusmodi pacto inde non sequitur census, qui aliter celebrantur, ibi reprobari, vt sæpè in superioribus, dictum est.

Reliquum Bullæ exponitur, præter clausulam vltimam.

DISPVTATIO CCCXCII.

CLAVSVLA DVODECIMA.

Dvodecima habet. *Contractus sub alia forma post hac celebrandos, fœneratitios indicamus. Et ita, illis præterea non obstantibus, quicquid, vel expressè, vel tacitè, contra hac nostra mandata dari, remitti, aut dimitti contingat, à fisco volumus posse vendicari.*

SVM

SVMMARIVM.

1 *Clausula, seu conditio duodecima Bullæ Pij V. cum eius declarationibus, & effectibus.*

2 *Censualis contractus contra aliquid eorum, quæ in Bulla Pij V. sunt disposita, celebratus an iudicandus sit in totum nullus, an verò solum in id, quod contra dictam bullam reperitur.*

3 *Clausula decimatertia, & decimaquarta, cum earum dispositionibus, declarationibus, & effectibus, & num. 4.*

5 *Census creati ante Bullam Pij V. quoad clausulam 13. & 14. quomodo validi iudicandi etiam in Castella Regno.*

1. HAc clausula Pius V. statuit † pœnas celebrantibus contractus censuales sub alia forma, quàm quæ hac bulla hactenus est tradita. Atque in primis pronunciat eos contractus vsurarios esse iudicandos, ac proinde pœnis vsurariorum subiicit celebrantes eos. Deinde contrahentes condemnat ad amissionem ipso facto fisco omnium quæ contra formam traditam tacitè, vel expressè, fuerint data, remissa, aut dimissa, conceditque fisco rei vendicationem illorum omnium, ad cuiuscunque manus, aut potestatem deuenerint. Cum autem hos contractus vsurarios iudicat, intellige, præsumptione iuris, & de iure, seu potius positiua vsura ad effectum, vt periode vsurariorum pœnæ incurrantur, ac si in se vsurarij ex natura rei essent. Sicut enim duplex simonia distinguitur, vna ex natura rei, stando que intra solos limites iuris naturalis, ac diuini, & alia positiua, ad effectum incurrendi pœnas simoniacis impositas: sic etiam duplex vsura est post hanc bullam distinguenda, vna ex natura rei, stando intra limites iuris naturalis, ac diuini, altera positiua introducta à Pio V. ad effectum incurrendi pœnas vsurariorum. Vt enim ex ipsamet bulla, & ex hactenus dictis constat, non omnes contractus celebrandos in futurum quos hoc loco fœneratitios esse iudicat, tales ex sola natura rei esse arbitrator, alioquin, qui ante hanc bullam similiter essent celebrati, tales quoque ex eadem definitione essent cuius contrarium ipsemet Summus Pontifex in eadem bulla apertè vult. Quæ ex dispositis in hac bulla de iure sint naturali, & quæ non item, à nobis est explicatum. Ea autem sola tenentur ex hac bulla admittere Principes sæculares in suis Regnis, quorum apposita contra ius sunt naturale, vel periculosa valdè saluti animarum. Quod autem census creari non possit, nisi in pecunia numerata contra tabellione & testibus, & quod creari non possit ex permutatione rei, vt mancipij, æqui præd:j aut alterius rei, pro censu, non arbitror teneri recipere. De hac re copiosè *disput.* Nauarr. *in commentar. cap.* 1.14.*qu.*3.*n.*10.

Quæst. 2. Dubium est, vtrum si contractus censualis † celebratus sit contra aliquid eorum quæ in hac bulla disposita sunt contractus ipse censualis sit iudicandos fœneratitius, ac proinde ipso iure nullus an verò solùm id qood in eo contractu contra dispositionem huius bullæ comperitur: Gutier. 1. *de pract. qq.q.* 176. censet solùm id esse iudicandum fœneratitium, ac nullum quod in contractu censuali repertum fuerit contrarium dispositioni, sc formæ huius bullæ, non verò contractum ipsum in se. Excipit *num.*4. & 6. nisi pactum aliquod contra dispositionem huius bullæ adiunctum ad petitionem emptoris, seu domini censu, mandatum esset exequutioni: nam tunc, inquit, corruet totus contractus. Item, si pretium census solutum non esset in pecunia numerata coram tabellione, & testibus: quia tunc similiter censet contractum ipsum censualem esse nullum. Arbitror tamen, vbi hæc bulla recepta sit, quocunque contra dispositionem illius apposito, vitiato contractum censualem, illúmque fœneratitium iuris præsumptione efficere, ac nullum: idque sentire videtur Nau. *in comment. cit. num.* 89. tamersi meritò addat, in hac bulla solum esse sermonem de contractibus onerosis emptionis, & permutationis census pro pretio, aut aliqua alia se, solúmque approbari contractum emptionis cum conditionibus in hac bulla traditis. Non verò esse in illa sermonem de censu testamento, donatione, in dotem, aut in donationem ad nuptias, institutum, ac proinde necesse in eo non esse seruari conditiones in hac bulla præscriptas. Confirmari autem potest, hac bulla solum censeri fœneratitium, ac nullum pactum, quod contractui censuali fuerit appositum contra ipsius dispositionem, sed etiam contractum ipsum censualem. Decis.

Tum quia id apertè sonat bulla ipsa. Tum etiam, quoniam, nomine, contractus fœneratitij, in se proposita, non intelligitur pactum appositum, sed integer censualis contractus illo modo celebratus. Tum denique quoniam in hac clausula nomine *dati, remissi, aut dimissi, contra hæc nostra mandata*, hoc est, contra dispositionem huius bullæ, sanè non aliud intelligitur, quàm datum pro censu, & quàm pensiones census solutæ, aut dimissæ, quæ omnia fisco adiudicantur. Ac sanè irrationabile, ac liberè dictum videtur esse, si pactum mandatum sit exequutioni, etiam censum fœneratitium, ac nullum esse iudicandum: secus autem, si pactum sit appositum, & non mandatum exequutioni ad petitionem domini census. Illud admonuerim, cum ea, quæ in hac duodecima clausula continentur, in pœnam statuta esse videantur, sanè quando contractus censualis ex ipsamet rei natura non esset vsurarius, habendus in foro conscientiæ non esset vsurarius, ac nullus ante latam sententiam, ac proinde licitè in eo posset perseuerari, retinerique licitè possent pensiones non computandæ in sortem: id quod sentire videtur Nau. *in loco cit. num.*88. Lege quæ de similibus pœnis ipso iure latis *disputat.* 96. dicta sunt.

CLAVSVLA DECIMATERTIA.

DEcimatertia habet. *Hanc autem salutiferam sanctionem, nedum in censu noniter creando, verum etiam in creato quocunque tempore alienando, modò post publicationem constitutionis creatus sit, perpetuo, & in omnibus seruari volumus.*

Hæc † clausula Pius V. statuit, dummodo census à principio creatus sit post huius bullæ publicationem, in eo alienando titulis onerosis, de quibus cum Nauarr. clausula præcedente dictum est, seruari debere, quæ hactenus dicta sunt, debere seruari, in eo de nouo constituendo. 3

CLAVSVLA DECIMAQVARTA.

DEcimaquarta habet. *Declarantes pretium simul censui constitutum nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quoad vltimo contrahentes, minui, vel augeri.*

Hac

4. Hac † clausula statuit Pius V. pretium semel alicui censui constitutum, non solum non posse minui, vel augeri, ex temporum aut aliorum accidentium varietate, ex quibus pretia rerum solent variari, sed etiam dominum census non posse censum vno pretio emptum vendere cuidam tertio minori pretio, etiamsi tempora, aut aliæ circunstantiæ, varientur: neque etiam tertium posse illum ab eo emere minori pretio. Atque in hac clausula finit Pius V. formam creandi census in futurum.

5. Quod attinet † ad census ante hanc bullam creatos, aut qui creabuntur, vbi illa recepta non fuerit, dicendum est. Si taxa pretiis censuum eo in loco non fuerit statuta, cum pretia censuum in indiuisibili non consistant, illicitum non esse, censum minori pretio emptum vendi pretio maiori cuidam tertio; neque item emi, aut redimi, minori pretio ex partium conuentione, quando pretia latitudinem iusti non egrediuntur, habéntque locum circa census, vbi pretia eis lege non sunt taxata, sicut circa res alias, circunstantiæ illæ vnde naturale rerum pretium variatur, de quibus *disput.* 348. dictum est, vt quod vltroneæ merces vilescunt & alia ibi explanatæ. Ad tollendas autem iniustitias, atque oppressiones, quas censuum emptores facere solent, emendo census vili ab iis, quos pressos pecuniæ necessitate conspiciunt, eosdémque reuendendo maiori pretio, videtur, hęc clausula statuta. Vtrum autem ea Pius V. impedire intenderit, ne census minori pretio emi possit, ac vendi, etiam quando ex se minoris valoris efficitur, vt quia res periclitari incipit in qua census est collocatus, vel quia difficilè, & cum laboribus, ac expensis soluitur pensio, ob potentiam debitoris, aut alia simili de causa. Arbitror neganter esse respondendum. Quoniam hic euentus per epicheiam excipiendus videtur de quo si legislator fuisset interrogatus an eum comprehendere ea lege intenderet, dubitandum non est, neganter fuisse responsurum. Atque ita Doctores communiter affirmant, vbi pretium census lege est taxatum, vt in hoc Castellæ Regno pretium redimibile censuum statutum est, minus esse non posse, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, licitum nihilominus esse, ex capite, de quo modo loquimur emere censum minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, nihil impediente lege, quæ pretium id taxauit.

Vtrum Census (præsertim in hoc Castellæ Regno,) redimi, aut emi ex prioribus emptoribus, possint minori pretio quàm fuerint empti. Et num conditio, quod redimi non possint per partes licita sit. Additur etiam vltima clausula bullæ.

DISPVTATIO CCCXCIII.

SVMMARIVM.

1 *Census redimibilis in Regno Castellæ, an emi possit minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno.*
2 *Census perpetuus, & irredimibilis plus valet quàm redimibilis.*
3 *Census redimibilis semel constitutus, an possit licitè emi minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno.*
4 *Census redimibiles non sunt in bulla Pij V. comprehensi.*
5 *Clausula, seu conditio, vt census per partes redimi possit, an sit necessario addendam ad bullam Pij V. vt census redimibilis vsurarius, aut iniustus non sit.*
6 *Census vt redimi possit per partes, ita grauamen est sicut cum per totum.*
7 *Census vt redimi possit per partes, non venit ex natura pacti de retrouendendo, sed est specialiter in pactum deducendum.*
8 *Census redimibiles, vt possint per partes etiam magnas, redimi, in Hispaniis non seruatur.*

SVnt verò occasione clausulæ præcedentis nonnulla hoc loco examinanda. Primum, quod ad cætera aditum aperiet, est. Vtrum † in hoc Regno fas sit emere censum redimibilem minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno. Rem disputat Couarr. 3. *var. resol. c.* 10. *n.* 1. *&* 3. quando solum in hoc Regno erant tres sanctiones, quæ referuntur, ac statuuntur *lib.* 5. *noua collect. tit.* 5. *l.* 4. Et quamuis non admodum firmus, propondere videtur cum Ioann. Med. licitum id esse, nihil ea lege impediente, quæ solum loquitur de censibus, quorum pensiones non erant pecuniariæ, sed tritici, olei, aut aliarum rerum; præcipitque ea lex pensiones reduci ad pecunias ad rationem quatuordecim pro vno comparatione pretij. quo à principio census fuit emptus. Atque Ioan. Medin. & Couar. arbitrantur dispositionem illius legis extendendam non esse ad census à principio emptos pecuniariæ pensionis consuetósque eo tempore in multis locis districti Granatensis prætorij ad rationem duodecim, aut etiam decem, pro vno, reféruntque latas fuisse in Granatensi prætorio sententias, quibus hi census, nihil ea lege impediente approbati sunt. Quia tamen Rex Philippus postea anno 1563. *lege 6. tit.* 15. *lib.* 5. *noua collect. tulit*, quæ omnia Castellæ loca complectitur, & qua sanciuit, nullos census redimibiles vendi deinceps, aut imponi, vel constitui posse, minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, & quod aliter venditi, aut constituti, nulli sint quoad excessum maioris pensionis, pœna addita tabellioni, qui instrumentum talis census confecerit, aut fidem de illo dederit, amissionis officiis, & insuper statuit, vt census ante eam legem creati minori pretio, reducerentur ad rationem quatuordecim pro vno, eósque eo ipso ad id pretium reduxit, addens, nihil impediente quod antiqui sint, & à longo tempore impositi, & quod celebrati fuerint in loco, aut prouincia, in qua fuerit consuetum minori pretio vendi: quia, inquam hoc ita à Rege Philippo sancitum est, neque ad hanc vsque diem est, aut esse potuit, consuetudo in contrarium, quæ legi illi præiudicium attulerit, sanè dicendum est, illicitum id hodie esse, cum restituendi onere pensionum excessum, qui acceptus fuerit. Atque hoc ipsum post tertiam editionem additur in Couarr. *num.* 3. citato in Cæsaraugustana editione minórque quosdam ex scribentibus id ita hodie in dubium reuocare, quasi res hodie dubia esse possit. 1. Decis.

Quod si in hoc Regno prædium tradatur æstimatum centum quadraginta (verbi gratia) aureis, & qua emptor pretium statim non habet, constituatur, in eo, aut simul etiam in quibusdam aliis bonis emptoris census annuus redimibilis plus, quàm decem aureorum, ita vt pensio maior sit, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, con-

tractus

tractus est nullus quoad excessum, propter legem 6. citatam id enim est emere censum minus, quàm ad rationem quatuordecim pro quo: ita Gutier. 2. *de pract. qq. qu.* 75. Si verò prædium in emphyteusim tradatur, aut in censum reseruatiuum, constituta certa annua pensione, & cum pacto, quod redimi possit minus, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, non erit pactum hoc contra *l.* 6. vt rectè cum alijs Gutier. ibidem affirmat.

Sicut enim quod in contractu emphyteutico, aut censualis reseruatiuo, pensio in fructibus, vt tritico vino, aut oleo constituatur, non est contra legem 4. eiusdem tituli, neque necesse est eam pensionem reducere ad pecuniariam ad rationem quatuordecim pro vno, quoniam in ea lege, sicut etiam in motu proprio Pij V. solùm est sermo de censu redimibili consignationi: ita quod pensio illa alia redimi possit minus, quàm ad rationem quatuordecim pro vno non est contra l. 6. citatam, in qua similiter non est sermo de contractu emphyteutico, aut censuali reseruatiuo, sed solum de consignatiuo pecuniario, ac redimibili. Nisi fortè contractus initus esset in fraudem eius legis animo quidem vendendi prædium centum, verbi gratia quadraginta aureis tradendique illos ad censum emptori prædij pro maiori pensione, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, atque ad id palliandum, celebratus esset contractus emphyteuticus, aut census reseruatiui, annuæ illius pensionis cum pacto facultatis illam redimendi centum quadraginta aureis; in quo euentu pensio esset nulla quoad excessum eius pensionis plus, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, cum onere restituendi excessum talis pensionis acceptum.

2. Quo loco † obserua, si contractus emphyteuticus aut census reseruatiui, iustè esset celebratus pro certa annua pensione sine facultate illam redimendi, tunc eam pensionem longè plus valere, quam ad ratione quatuordecim pro vno, eo quod sit perpetua, censúsque perpetuus, atque irredimibilis plus valeat, quàm ad rationem quatuordecim pro vno. Adde, in contractu emphyteutico eo ipso, quod pensio redimi pro aliquo pretio concedatur, non solum vendi ius ad illam pro eo pretio, sed etiam directum dominium, quod cùm iure ad illam perseuerabat apud venditorem, redemptáque pensione extinguitur quare plus valet pensio illa: quàm si esset census consignatiui irredimibilis. Hinc iam facilè intelliges, in redemptione talis pensionis pro minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, nullum imminere periculum iniustitiæ contra ementem, seo redimentem eam pensionem pro eo pretio, sicut quando census redimibilis emitur minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno est periculum iniustitiæ aduersus census venditorem, eáque de causa inhibitum in hoc Regno est; quod non minori pretio, quam ad rationem quatuordecim pro vno ematur.

Dubium. Dubium est, vtrum in hoc Regno, nihil impediente l. 6. citata, census postquam † semel est
3. constitutus possit licitè emi minori pretio quàm ad rationem quatuordecim pro vno. Quidam quos Gutier. 2. *de pract. qq. q.* 173. refert affirmanter respondent. Arbitrantur enim eam legem solum esse intelligendam de prima census redimibilis emptione.

Vt verò nostram subiiciamus sententiam obseruandum est. Quamuis census redimibilis in hoc Regno post eam legem licitè non possit emi minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, posse tamen licitè vendi maiori pretio, & sæpè vsu euenire, vt maiori pretio vendatur, nempe ad rationem quindecim, aut sexdecim, pro vno. Ratio est, quoniam lex illa in solius venditoris fauorem est lata, vt non possit emi ex illo minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, ipse verò vendere possit maiori pretio, si emptorem inueniat aliquando autem euenit, vt maius pretium inueniat quia sunt multi emptores censuum, & pauci venditores, aut quia census, qui venditur est valde securus, & in loco emptori magis accommodato, & quod ematur maiori pretio cum minori periculo, quod citò, & facilè redimatur.

Hoc ita constituto, dicendum est. Quamuis, si *Decis.* census emptus fuit maiori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, licitè possit postea emi ad rationem quatuordecim pro vno, eo quod egressio non fiat à pretio lege illa 6. constituto nefas tamen in hoc Regno esse, emere secundo, aut tertio, censum redimibilem minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno, quin potius contractum esse nullum quoad excessum pensionis, cum onere eum restituendi, si accipiatur. Ita multi, quos refert, ac tandem sequitur Gutier. *loco citato.*

Probari autem potest. Primò, quoniam *l. illa* 6. (vt supra retulimus) habet, non posse vendi censum minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno: venditio autem census, quæ secundo, aut tertio fit, verè est venditio census: ergo neque secundo neque tertio, fieri potest minori pretio quàm ad rationem quatuordecim pro vno. Secundò, quoniam census minori pretio antea venditos præcipit lex illa reduci ad rationem quatuordecim pro vno: ergo non permittit visum censum deinceps vendi, etiamsi iam antea constitutus sit, minori pretio, quàm ad rationem quatuordecim pro vno.

Tertiò, quoniam eo ipso, quod frumenti aut cuiusvis alterius rei, pretium est taxatum, nefas est eam rem secundo, aut tertio, vendere maiori pretio: ergo idem erit in censu redimibili. Neque est dubitandum, si legislator dum eam legem condidit, interrogaretur, an liberom relinqueret postquam semel census eo pretio esset constitutus, minori pretio illum emere; negantet fuisse responsurum: præsertim, cùm censūs non minorem valorem habeat, quando secundo, aut tertio, venditur quàm quando venditur primo. Hoc ipsum confirmat clausula Pij V. circa quam hæc examinamus, quæ statuit, pretium semel censui constitutum, nec minui posse, etiam ab vltimo contrabentibus quare si hæc bulla in hoc Regno fuisset recepta nefas io eo, propter hanc clausulam esset, emere ad rationem quatuordecim pro vno censum redimibilem iam antea venditum ad rationem quindecim, aut sexdecim, pro vno. Non est tamen in eo recepta.

Quod verò attinet † ad census irredimibiles in 4.
hoc Regno emptos ad rationem triginta pro vno, aut quouis alio pretio dicendum est, licitè posse emi postea minori pretio, dummodo, attentis circunstantiis concurrentibus, & modo vendendi, limites iusti non egrediatur. Ratio est quoniam huic censui nullum pretium in hoc Regno est lege taxatum, neque de hoc censu loquitur motus proprius Pij V. *disputat.* 390. ostensum est. Lege hac de re Nauarr. *in comment. cap.* 1. 14. *quæst.* 3. *num.* 113.

Cùm

5. Decis. Cum Pius V. in tota hac bulla non meminerit conditionis illius, vt † census pro partes redimi possit, dubium est, an illa necessaria sit, vt census redimibilis vsurarius, aut certè iniustus, non sit. Conueniunt omnes, si in pretio census tantum augeatur, vt compensetur grauamen illud, quod census redimi non possit per partes, sed totus simul contractum neque vsurarium esse, neque iniustum: ita Sot. 6. *de iust. q.* 6. *art.* 3. Nauarr. *in comment.* c. 1. 14. q. 3. *num.* 78. *in* 5. conditione, & aliis quos Gutier. 3. *de pract. qq.* q. 174. refert ac sequitur. Censet verò Gutier. in hoc Regno iniustum esse contractum census redimibilis ad rationem quatuordecim pro vno, cum pacto, vt census redimi non possit per partes, sed censum cum eo pacto emi debere ad rationem quindecim, aut sexdecim, pro vno.

Vtrum autem, si pactum illud, apponatur, neque in pretio augeatur, contractus dicendus sit vsurarius, an iniustus, quia inæqualis, sine vitio tamen vsuræ Nauarr. vbi supra, vsurarium arbitratur esse appellandum. Sotus verò, quem Gutier. & alij sequuntur vitio vsuræ carere existimant, solúmque esse iniustum quia est inæqualis.

Ego cum domino Francisco Sarmiento 7. *selectarum interpr. cap.* 1. *num.* 17. & aliis, dicendum
Decis. arbitror, Censui redimibili non magis ex natura rei esse, vt redimi per partes possit, quàm cæteris rebus quæ cum pacto de retrouendendo enumererur, de quibus omnes confitentur, nisi in pactum deducatur, vt redimi possint per partes, non posse redimi, nisi simul.

6. Fateor † quidem censum aptiorem ex natura rei esse, vt per partes redimatur, quàm res cæteras, sed quod nego, est, inesse ex natura rei censuali contractui, si cum pacto de retrouendendo celebretur, quod in facultate cum vendentis sit, redimere illum per partes, seclusa consuetudine loci, quæ vnum, aut alterum habeat: quin potius arbitror, seclusa consuetudine in contrarium, non esse in potestate illum vendentis, redimere eum per partes, nisi in pactum deducatur.

7. Quare sicut † grauamen esset emptoris aliarum rerum cum pacto de retrouendendo si in pactum deduceretur, quod redimi possint per partes, minúsque valerent apposito eo pacto, quàm si absolutè venderentur solum cum pacto de retrouendendo, eaque de causa minuendum esset de pretio, alioquin iusto, quo venderentur cum pacto, quidem de retrouendendo, sed sine eo grauamine sic etiam, quod census redimi possit per partes, grauamen, est ementis illum, licet minus, quàm quod reliquæ res redimi per partes possint; ac proinde minus aliquid valet census cum eo grauamine, quam si absolutè vendatur cum solo pacto de retrouendendo. Nostra hæc sententia confirmari potest. In primis quoniam nulla legitima potest reddi ratio, cur vna venditione cum pacto de retrouendendo habeat ex natura rei seclusa alio pacto, aut consuetudine loci vnum illorum, quàm alia. Deinde, quoniam quando venditur census cum pacto de retrouendendo, quod venditur, non sunt pensiones ipsæ materialiter, hoc est, pecunia soluenda quotannis, sed ius ad illam accipiendam ex re, in qua census collocatur: eiusmodi autem ius totum quoddam est minus habens partes comparatione latitudinis soluendæ pensionis, quam respicit, quàm habeant prædia, & res aliæ, quæ cum pacto de retrouendendo emuntur, ergo non magis censui cum pacto de retrouendendo empto, ex natura rei inest, secluso alio pacto, & consuetudine, quod in facultate illum vendentis sit redimere eum per partes, quam insit cæteris rebus similiter venditis.

Tertiò, quoniam sicut grauamen est emptoris, quod census ei vendatur cum pacto de retrouendendo, eaque de causa minus valet census cum pacto de retrouendendo, quàm sine illo; ita grauamen eiusdem emptoris est, quod insuper redimi possit per partes, minúsque adhuc valet cum eo grauamine, quam cum solo pacto de retrouendendo, difficilius quippe emet quis ius ad annuam pensionem cum pacto, quod redimi possit per partes, etiam magnas, quales sunt dimidium, tertia, quarta, aut quinta pars, quam sine eo grauamine, eo quod pecunia ad ipsum per partes reuersa, minus vtilis ei sit ad prædia, aut ad alios reditus, emenda, faciliúsque consumatur, quam tota simul accepta, & quoniam reditus exigui, atque ea diuisis exigendi, minus vtilis, valdéque molesti sint: cum pacto vero quod census redimi per quascunque partes possit etiam minimas, vt redimendo sigillatim singulos aureos pensionis, est longè maius grauamen, quod multum de pretio minuet, vixque venditor census reperiret, qui cum eo grauamine velit censum emere, Doctorésque cum quibus disputamus affirmant non esse in facultate vendentis censum cum pacto de retrouendendo illum redimere per partes adeò exiguas, sed solum per magnas, vel per tertias, aut quartas partes, ac proinde confitebuntur, non inesse ex natura rei contractui censuali vendito cum pacto de retrouendendo, quod redimi per partes exiguas possit, sed ad eam facultatem necessarium esse pactum expressum superadditum.

Quod si contractus censualis venditus cum pacto de retrouendendo ex natura rei non habet, quod secluso pacto, & consuetudine redimi possit per partes exiguas, sanè neque ex natura rei habet, quod redimi possit per partes maiores, sed ad id necessaria est consuetudo, iuxta quam celebratus censeatur contractus, vel pactum expressum. Adde, cum ostensum sit, quemadmodum pactum de retrouendendo in censuali contractui grauamen est emptoris, sic etiam, quod possit redimi per partes, esse grauamen aliud eiusdem emptori superadditum, grauamina verò, quæ ex natura rei emptioni, & venditioni non insunt, non censeantur debita, nisi in pactum deducantur, aut consuetudine sint recepta, ac proinde nisi tacitè in pactum deducta censeantur, sanè sicut, quod census redimi possit, non inest ex natura rei contractui censuali, sed vt facultas censum redimendi sit, necesse est id in censuali contractum in pactum deduci: ita, quod per partes, siue magnas, siue paruas, redimi possit, eidem contractui non inest sed necesse est, vt tacite, vel expressè, in pactum deducatur.

8. In † Hispanis verò consuetudo non est, vt census redimibiles per partes etiam magnas, redimantur, sed simul. Quod si aliquando, raro per partes est redemptus, sine pacto expresso, quod eo modo redimi posset, illud sanè est, liberè consentiente domino census aut certè consulentibus Doctoribus contrariæ opinionis, eum teneri consentire. Ea autem opinio ortum habuisse videtur ex Extrauagantibus Martini V. & Calixti III. quatenus in eis proponitur, census cum pacto de retrouendendo, de quibus in eis est sermo, & qui ibi approbantur celebratus fuisse cum conditione, inter alias vt redimi per partes possent.

Ex eo autem quod illi ita celebrarentur non rectè colligitur, omnes ita deberi celebrari, & alioquin esse iniustos, eámve esse necessariam conditionem, vt contractus cum pacto de retrouendendo licitè possint celebrari, vt Miranda, & Nauarr. colligunt. Vt enim sæpè dictum est ex eo, quod in illis extrauagantibus contractus in eis propositi celebrati cum illis conditionibus, & pactis approbentur, non sequitur reliquos, aliter celebratos in eisdem extrauagantibus reprobari. Atque in re proposita, non sequitur, omnes illas conditiones inesse ex natura rei contractui, cum pacto de retrouendendo, aut vbique esse consuetudinem, vt eodem modo celebrentur. Ac sanè Pium V. eius conditionis non meminisse, signum est manifestum, eam necessariam non esse, vt iustus sit contractus.

Ex dictis infero, falsum esse, quod Gutier. affirmat, nempe iniustum hoc Regno esse censum cum pacto de retrouendendo ad rationem quatuordecim pro vno, si exprimatur, quod censoa redimi non possit per partes. Etenim, cùm contractus id habeat ex natura rei, quod id exprimatur, pretium census non auget. neque, si augeret, tantum esse grauamen, vt augere deberet vnum supra quatuordecim, nedum duo. Imò verò, quod deducatur in pactum redimi posse per partes, minuere deberet de pretio ad rationem quatuordecim pro vno lege taxato, eo quod vt ostensum est, id sit grauamen emptoris, quod de pretio census, alioquin iusto, ex natura res minuit, sicut minuit etiam pactum de retrouendendo.

CLAVSVLA VLTIMA.

Postrema clausula habet. *Et licèt legem ipsam ad contractus iam celebratos non extendamus, illos tamen omnes, in quos sub alia forma census peruenerunt, hortamur in Domino, vt singulos contractus censura bonorum religiosorum subiiciant, & animarum saluti consulant. Non obstantibus, &c. Datum Romæ anno* 1568. 14. *Kalend. Februarij.* Hæc clausula satis perspicua neque expositione indiget.

Decisio quorundam dubiorum.

DISPVTATIO CCCXCIV.

SVMMARIVM.

1 *Condemnatus ad certam pecuniæ summam soluendam an si statim eam non soluit, teneatur ad annuum censum, donec eam soluat, non obstante bulla Pij V.*

2 *Censum vendens, an possit dare partem pretij cuidam tertio, vt soluat partem pensionis, quæ ei parti pretij respondet.*

3 *Census an debeatur ex domo de nouo constructa super fundo in quo erat domus vetus derupta, subiecta censui.*

4 *Census si ematur in re non libera, an pensiones licitè recipiantur.*

Et quid de iure Castellæ, num. 5.

6 *Emptor rei, in qua, eo ignorante, erat census legitimus, an possit se aggrauare, & sic venditionem rescindere.*

7 *Census an possit redimi, & extingui etiam in aliis rebus loco pecuniæ quibus dominus contentus sit.*

8 *Census dominus in venditione rei, an præferatur etiam habentibus ius retractus.*

9 *Census quando imponi possit in re aliena.*

Dubium primum est. Vtrum, nihil impediente bulla Pij V. quando † aliquis condemnatur ad solutionem summæ alicuius pecuniæ, neque illam potest statim soluere, damnari sub disiunctione possit, ad illam soluendam, vel ad annuum censum, interim dum ea non soluit: quod Nauar. *in comment. cap.* 1. 14. *qu.* 5. *num.* 99. ait consuetum esse in hoc Castellæ Regno Nauarr. *ibid. num.* 10. affirmanter respondet, modò tamen in interesse lucri cessantis ex eo creditori, quod pecunia illa non soluatur statim atque in pœnam iustam contumaciæ debitoris, ea sententia feratur. Ducitur, quoniam bulla Pij V. solum intelligitur de Censibus ex contractu & conuentione partium creatis non verò de creatis iustis aliis titulis, de quorum numero est iusta sententia iudicis. Excipit, nisi debitum esset ex rebus in pondere, numero, aut mensura, consistentibus. 1. Quæst.

Arbitror tamen impertinens esse, vnde summa pecuniæ debeatur, modo verè debeatur, essétque fraus, ac dolus. Licèt enim pœna conuentionalis tempore contractus statuta, magis suspecta sit; quando aliquid est debitum ex rebus in pondere, numero, aut mensura, consistentibus, quàm quando ex aliis rebus est debitum, hæc tamen, de qua loquimur, non est pœna conuentionalis, sed iudicialis, ortum habens ex pecunia verè iam debita, nec suo tempore soluta: postquam autem pecunia iam est debita, & in pœnam contumaciæ, quod non soluatur, atque ob interesse, quod ex dilatione solutionis creditori cessat, à iudice sub disiunctione iniungitur, vt soluatur, vel annuus census ex illa reddatur, impertinens est, vnde debitum habuerit ortum. Curare tamen debet iudex, ne simulatio aliqua interueniat, ad ea via ex partium conuentione censum personalem, aut sine conditionibus, vt sit licitus necessariis, creandum. Adde, in hoc regno receptam non esse bullam Pij V. Decis.

Secundum est; vtrum, qui † Censum vendidit, possit dare partem pretij cuidam tertio ea lege, vt soluat partem pensionis, quæ ei parti pretij respondet. Nauarr. *loco citato num.* 113. Negatiue respondet. Credo tamen affirmanter esse respondendum. Præsertim in Nauarri opinione, qui censet, redimi posse censum quoad partem. Cum enim venditor census ea parte pretij, quam alteri tradit, redimere posset partem census vtique beneficium illi impendit, concedendo illi eam pretij partem cum onere, cum quo ipse illam accepit, relinquendo censum collocatum in bonis suis. 2. Quæst. Decis.

Adde ratione damni ex eo ipsi emergentis, quod ea parte pretij non redimat partem census, licitum id esse: præsertim cum venditor census, nullum lucrum inde reportet. A principio etiam, quando censum vendebat, poterat dimidium vendere, vt ipse eum solueret, & alterum dimidium, vt solueret illum is: qui ea pecunia indigebat, collocando totum censum in re aliqua sua: quod est beneficium conferre illi alteri, sine vllo proprio lucro in quo neque vsura, neque alia iniustitia, cernitur. Quando autem, qui censum vendidit, partem pecuniæ haberet otiosum, neque ea fas illi esset redimere partem census, tunc vsura vtique esset tradere illam alteri ea indigenti, cum onere, vt partem census soluere, & fortè in hoc solo euentu loquitur Nauarr.

Tertium,

3. Tertium, si res, in qua census † erat collocatus erat, verbi gratia, domus atque illa omninò corruat, aut exuratur, iterúmque in eadem area alia similis erigatur, an debeatur census. Respondendum est cum Nauar. loco citato, num. 118. non debere. Quoniam pereunte re, in qua census est collocatus, perit omninò census; esto autem area domus maneat, simpliciter verum est dicere, perisse domum. Quando autem res in qua census erat collocatus culpa debitoris census perieret, teneretur collocare illum in re alia, in qua census æqualis esset valoris, aut soluere teneretur valorem census. Ita Nauar. *ibidem*.

4. *Dubium.* Quartum est, si Census † ematur in re non libera, seu in qua census collocari non poterat, quia alligata erat vinculo maioratus aut erat aliena, vel alia simili ratione, an pensiones licitè recipiantur.

Decis. Ad hoc distinguendum est cum Nauarr. *vbi supra, num.* 118. Quoniam, vel emptor census sciebat rem esse talem, in qua census non poterat collocari, vel id ignorabat. In posteriori euentu, licitè recepit pensiones, interim dum ea ignorantia perseuerabat, neque tenetur computare illas in partem pretij, idque siue venditor census sciuerit, rem illam esse incapacem census illius, siue non. Ratio est, quoniam emptor census bona fide illas recepit, sibique erant debitæ vi contractus emptionis census. Quod si venditor conscius fuit rem incapacem fuisse illius census, dolus interuenit in contractu iuxta ea quæ *disp.* 352. & 353. dicta sunt tenebitúrque vitium detegere, neque dolus patrocinari illi debet. vt eo tempore immunis sit à pensionibus soluendis.

5. *In Castella.* Quin † in hoc Regno, esto res vincolata non sit ac sit propria vendentis censum, si tamen onerata erat aliis prioribus censibus, aut tributis, neque venditor census id emptori detexit punitur amissione dupli eius pretij, quod pro censu acceperat, & cogitur iterum collocare censum in re secura, vt census ex illa soluatur. Ita habetur *l.* 2. *tit.* 15. *lib.* 5. *noua collect.* Atque *l.* 3. *sequenti*, ad lites vitandas, quæ ex occultatione onerum rerum, in quibus census collocantur, sæpè oriuntur, statutum est, vt in vnoquoque loco, in quo caput sit iurisdictionis, deputata sit persona, quæ librum habeat, in quo in catalogum redigantur contractus omnes quibus onus hypothecæ, census, aut tributi, rebus imponitur, & vt celebrantes eiusmodi contractus teneantur, intra sex dies à contractu celebrato, eos in hoc libro scribi curare, sub pœna, vt aliter confecti, fidem non faciant, neque vox a illos iudicetur, neque tertius earum rerum possessor, ad aliquod propter tale onus teneatur. Præcipitur verò eum librum non ostendi sed eum, cui incumbet in catalogum redigere eos contractus, debere fidem facere, num aliquod onus habeat res quæ vendenda, aut in qua onus est constituendum, quando, ad petitionem vendentis rem, aut collocantis in ea onus, id ab eo exigetur. Gutier. *tamen* 2. *de practic. qq. quæst.* 169. ait dispositionem huius legis terræ nunquam mandatam fuisse executioni quare, interim dum persona non deputatur, quæ id muneris habeat, ea lex non obligat.

Esto autem venditor census tempore venditionis illius ignorauerit rem, in qua collocabatur, incapacem esse illius, iustè tamen emptor census accepit pensiones non computandas in partem pretij toto eo tempore, quo ipse id etiam ignorabat, quoniam venditor census tenetur de euictione illius eo ipso, quod comperitur rem non fuisse

Decis. R.R. pro Tract. de Cens.

capacem illius, atque adeo tenetur ad interesse emptori census, iuxta ea, quæ *disp.* 380. dicta sunt. Quando autem census esset redimibilis, quoniam in potestate venditoris est, illum redimere quandocunque voluerit, totum interesse sufficienter soluitur si vltra omnes pensiones illucúsque ex censu debitas, integrum pretium restituatur, vel census iterum collocetur in re æquè bona, ac secura.

Quando verò Census esset irredimibilis vltra pensiones illucusque debitas cogendus esset venditor census collocare illum in re alia æquè bona, ac secura, si illam haberet, atque id emptor census eligeret, vel si id fieri non posset, cogendus esset soluere integrum, ac iustum pretium talis census, quoniam id etiam esset integrum interesse illius. In priori autem euentu, quando scilicet emptor census sciebat rem esse talem, in qua census non poterat collocari, dicendum est, non posse accipere eas pensiones si autem illas accipiat, teneri eas computare in partem pretij.

Ratio est, quoniam in eo euentu locum non habet euictio, vt *disput.* 380. ostendimus, quoniam talis census reuera non existit: eius autem quod non existit, non possunt esse reditus, ac proinde nec percipi iustè ab illo possunt, qui conscius erat censum non existere. Quod si accipiantur, obnoxij restitutioni erunt. Imò verò si in exteriori foro constet eo modo esse perceptos, pœnis vsurariorum in eo plectetur, qui illos acceperit, vt Nauarr. *vbi supra num.* 119. affirmat: quandoquidem tunc nullus alius titulus erit, quo accipiantur, quam vi mutui.

Econtrario, † si res, in qua census legitimè erat collocatus, alicui vendatur, non manifestato illi, eam rem tale reale onus habere, dubium est, an emptor, comperto illam id oneris habere, rescindere possit venditionem. 6. *Quæst.* Pars, quæ affirmat suaderi potest, quoniam res cum eo onere vitiosa censetur, non secus ac si in se haberet seruitutem qui autem, conscius rem, quam vendit, habere seruitutem, eam vendit, seruitute non detecta, censetur conscius vendere rem vitiosam, vitio minimè detecto ac proinde emptor, detecta seruitute, rescindere potest contractum, quod si venditor, seruitutem ignorans, rem vendat, datur emptori actio quanto minoris aduersus illum, vt *disputat.* 353. ostensum est: ergo idem erit in re proposita.

Decis. Dicendum tamen est cum Gutier. 2. *de pract. qq. q.* 169. In primis venditorem rei illius non incidere in pœnam legis secundæ *tit.* 15. *lib.* 5. *noue collect.* Quoniam illi solum statuit pœnam venditori census in re grauata alio censu, aut tributo, grauamine non detecto, pœnæ autem cedendæ non sunt ad casum diuersum etiamsi consonantius rationi esset, vt potius in illo alio casu statueretur.

Deinde dicendum est, si census redimibilis sit, non posse agere ad dissolutionem contractus, neque etiam actione quanto minoris, sed solum vt census redimatur, soluantúrque pensiones ex illo debitæ: eo enim facto quod in potestate venditoris est, res manebit libera à tali censu, ac proinde à vitio; quando autem vitium tale est, quod potestate vendentis est illud tollere non procedunt, quæ disputatione citata dicta sunt, sed cogi debet venditor vitium, seu defectum tollere, interim tamen dum census non tollitur, retinere emptor poterit pretium si illum non soluit.

Hæc omnia confirmantur quoniam quando rea venditur, quæ hypothecæ specialiter erat subiecta, comperto postea onere illo reali, agi non potest ad rescissionem venditionis, sed vt rea ab eo, oneréque à venditore liberetur si id in ipsius sit potestate. Ita colligitur apertè *ex l. ex prædiis Cod. de euict. & ibi notant* Glos. Bart. & alij, *quos* Gutierez *vbi supra refert.* Quando autem census esset irredimibilis, locum haberent, quæ argumentum in partem affirmantem consectum probat.

7. Dubium. Quintum dubium est, vtrum † vbi bulla Pij V. est recepta, quamuis nefas sit emere censum, nisi in pecunia numerata, fas tamen sit eum redimere, atque extinguere, non in pecunia numerata, sed in aliis rebus, quibus dominus censua contentus sit loco pretij. Respondendum est cum Nauar. Decis. *in comment. c.1.14.qu.3.num.123.* licitum id esse. Quoniam bulla illa solum loquitur in emptione census, éstque exorbitans à iure, neque extendenda est ad redemptionem. Neque sanè ea fuit mena Pij V.

Tum quia in extinctione census non erat periculum ea via palliandi vsuras, atque ininstitiam committendi, sicut in illius emptione. Dum etiam quoniam in ea bulla minui, atque extingui, census curauit. Addit ibidem Nauar. Extingui etiam posse, compensatione æqualis debiti liquidi qnod dominna census debeat census debitori; idque non solum ex consensu mutuo vtriusque, sed etiam domino census tenuente, debitoréque censua id coram iudice petente, aut etiam protestante coram testibus, se velle æquali eo debito redimere censum, neque deinceps teneri ad pensionem soluendam. Ex eo autem, quod æquale cum pretio census illo modo debeatur, non censetur census redemptus, nisi id petat, aut protestetur, debitor census, *vt ibid. numer.* 125. *rectè subiungit* Nauar.

8. Sextum, vtrum si bulla Pij V. recipiatur alicubi, etiam † quoad eam clausulam, quod in venditore rei census subiectæ præferatur dominus censua cætera sit præferendus, etiam habentibus ius retractus ratione communionis in Dubium. eadem re, aut ratione consanguinitatis, vt est ius retractus in hoc Regno. Respondet optimè Nau. *vbi supra n.*127. neganter.

Quoniam gratia, ac priuilegium domino census in hac bulla concessa, neque tollit, neque impedit, priorea gratias, ac priuilegia ritè in ea concessa. Quare dominus census solum præferretur cæteris communis einsdem rei emptoribus, non vero habentibus priuilegium prælationis.

9. Decis. Septimum, vtrum † censua imponi possit in re aliena. Respondet benè Nauar. *vbi supr. n.*131. affirmanter, si consentiat dominus talis rei. Quoniam illa est, quæ deinde manet tali censui, licèt is, in cuius commodum census constituitur, teneatur soluere pensiones interim dum ea res salua manserit: éstque consuetum in Hispanis ita imponi reales census.

.

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

De Censibus multis mensibus, post Bullam Pij V. Romæ editam, celebratis sine conditionibus in ea contentis in diœcesibus, vbi publicata non fuit, & communiter ignorabatur, quid censentur.

DISPVTATIO CCCXCV.

SVMMARIVM.

1 *Leges, & Canones ligant omnes etiam ignorantes in omni prouincia post duos menses à die eorum publicationis.*

2 *Immo etiam vim haberet post duos menses à publicatione facta, etiam contractus inualidos reddendos.*

Declara tamen plenè, & intellige, vt n.4.

3 *Census contractus post publicationem Bulla Pij V. multos menses ab ignorantibus celebrati, quando validi sunt.*

5 *Contractus celebratus ante duos menses à legis publicatione, irritantis contractum ab habente notitiam illius, quando sit nullus, etiam in foro conscientia.*

6 *Et quid de iure Lusitano.*

POst multos menses, quin & post aliquot annos, à die publicationis bullæ Pij V. Romæ factæ, celebrati in quadam Lusitaniæ diœcesi fuerunt contractua multi censuales cum pacto de retronendendo sine conditionibus in ea bulla præscriptis, vt liciti, ac validi essent; cum tamen in ea diœcesi non solum publicata non esset ea bulla, sed etiam communiter ignorareur, neque vllua esset, qui scrupulum circa eoa contractus moueret.

Contractua tamen tales erant; quod seclusa bulla Pij V. standóque in sola natura rei, validi erant, esto in aliquibus in conscientiæ foro esset necesse remittere onua aliquod venditori census, aut angere aliquid in pretio, quo censua fuerant empti. Lites circa eoa contractus moueri in tribunali Ecclesiastico cœperunt, contendentibus censuum debitoribus, contractus fuisse nullos, vtpotè contra bullam Pij V. celebratos pensionésque receptas, restituendas, ac computandas esse in partem pretij pro eia censibus dati.

Consulti ea de re fuere varij docti viri, multique affirmarunt, contractus celebratos post duos menses à publicatione Romæ facta, fuisse nullos, nihil impediente communi ignotantia eius bullæ in ea diœcesi, & quod bona fide essent celebrati, ac proinde pensiones ex eis censibus acceptas restituendas esse, aut computandas, in partem pretij dati.

Id verò suaderi potest. Quoniam, licèt de iure communi, vt † leges Imperatorum ac Regum ita vim habeant, vt non præsumatur illarum ignorantia, & vt nihil impediente contrahentium ignorantia nulli sint contractua, qnos inualidos reddunt, requirarur, in Curia quidem, & Metropoli Regni, vt transeant duo menses à die publicationis in ea factæ, in reliquis verò Prouinciis eidem Regno, ac Metropoli subiectia, vt transeant duo menses à publicatione in vnaquaque earum facta vt haberent in authentico, vt factæ constitutiones collocat. 5. consentitque communis Doctorum sententia, nihilominus, vt Summi Pontificis 1.

tificis leges eam vim in tota Ecclesia habeant, inualidósque reddant contractus, nihil impediente inuincibili contrahentium ignorantia, satis est, si transeant duo menses à publicatione Romæ facta, vt multi affirmant, neque est necessaria peculiaris publicatio in vnaquaque Metropoli, aut diœcesi. Id quod suadent.

Primò, ex discrimine, quod est inter Ecclesiam, & Regnum habens multas Prouincias, seu regna, sibi subiecta. Etenim, Ecclesia est vnica Respublica spiritualis, multa autem regna eidem Regi subiecta, sunt multæ Respublicæ dependentes ab vna præcipua, cui subiiciuntur: quare, cùm in distinctis Prouinciis requirantur diuersæ publicationes, eo quod Respublicæ diuersæ sint & in vnaquaque earum sufficiat vna publicatio comparatione omnium, qui de ea prouincia sunt, esto ad distincta oppida, aut ciuitates, eius prouinciæ spectent: ita in Ecclesia, vt pontificiæ leges post duos menses vim habeant, satis erit vna solemnis publicatio in Curia Romana effecta.

Secundò, quoniam fortè nulla constitutio Summi Pontificis, eam ex iis, quæ in corpore iuris sunt insertæ, publicata est in singulis Prouinciis, seu Diœcesibus: quare si, vt vnaquaque earum singulas prouincias ligaret, necessaria esset publicatio illius in singulis prouinciis, nulla earum ligaret vniuersam Ecclesiam, quod nulla ratione est affirmandum.

Tertiò, quoniam Pius IV. in bulla super declaratione temporis ab obseruanda decreta Concilij Tridentini, referens de iure communi sancitum esse, vt constitutiones nouæ vim non obtineant, nisi post certum tempus ait. *Prout rationi, iuri, & equitati conuenire censuimus, duximus declarandum quod decreta, ad reformationem, & Ius positiuum pertinentia, omnes cœperint obligare à Kalend. Maij, neque post eam diem excusationem cuiusquam, quod ea ignorauerit, admittendam.* Cum tamen publicata Romæ fuerint, cœperintque Romæ obseruari in fine Ianoarij: subiungitque, *quod si in contrarium aliquid fuerit indicatum, totum sit irritum, & inane.* Ecce solos tres menses designat post publicationem Romæ factam, nullam aliam publicationem exigens in particularibus diœcesibus, incrementum verò illud, vltra duos menses designare videtur, propter moram factam in typis mandando, ac mittendo Concilio ad prouincias, cuius motæ in eadem bulla mentionem facit.

2\. Ex his eruitur hoc argumentum. Leges Summi Pontificis vim habent, etiam ad contractus inualidos reddendos post duos menses à publicatione Romæ facta, nihil impediente, quod in particularibus diœcesibus publicatæ non sint, & quod contrahentes inuincibili ignorantia laborent earum legum: ergo licet ignorantia inuincibilis bullæ Pij V. excuset eos à culpa, & pœnis eiusdem bullæ, qui contra formam illius celebrauerint censuales contractus post duos menses à publicatione facta Romæ, nihilominus contractus sunt ipso iure nulli, ac proinde emptores censuum restituere tenentur pensiones quas ve eorundem contractuum acceperunt tanquam acceptas titulo ipso iure nullo.

Quo loco obserua, quod dicitur, censuarios videlicet esse duos menses à die publicationis, vt leges Summi Pontificis, aut aliorum Pontificum, vim habeant inualidandos contractus, irritáque reddenda alia, nihil impediente ignorantia contrahentium, aut quodius illud efficientiúmque aut obtinentium contra legis dispositionem, limitari à Doctoribus communiter, vt intelligatur, modo aliud in particulari eisdem legibus non disponatur, sed absque alia declaratione hac in parte proponantur. Si enim in illis plus temporis concedatur à die publicationis, vel tempus minuatur, aut etiam dicatur, quod ex tunc, quando publicantur, valere incipiant, standum est ipsarum dispositioni: ita Pan. & Felin. *cap. 1. de constitutione*, & Doctores *communiter*.

Arbitror tamen, contrarium † esse affirmandum, etiam vbi bulla Pij V. plenè reciperet. Nempè, contractus illos, in ea diœcesi celebratos ab ignorantibus validos esse, neque emptores censuum restituere teneri pensiones, autem computare in partem pretij. Ducor, 3.

Primò, ac potissimum, quoniam quicquid sit de dispositionibus Summi Pontificis, circa ea, quorum administratio, ac dispositio ad eum absque cuiusdam iniuria spectat, vt circa collationem beneficiorum in aliis tamen dispositionibus, in quibus ad commune quidem bonum aliquid redditur nullum, verum tamen annullatio cederet in iniuriam efficientium, quod annullatur, nisi prius ipsa lex competenter promulgaretur, concedereturque tempus sufficiens, in quoad omnium notitiam posset peruenire, certè non benefaceret Sum. Pontifex si cum iniuria sibi subditorum ea lege vellet aliquid reddere nullum, antequam illa in suis prouinciis, & diœcesibus, promulgaretur, concesso insuper eis tempore competenti in quo regulariter ad omnium notitiam posset deuenire: cum ergo annullatio contractuum, de quibus modò disputamus, in iniuriam cedat eos celebrantium, nisi prius illa ad ipsorum notitiam sufficienter poterit deuenire, vt mox ostendam: præsumendúmque non sit mentem Summi Pontificis esse, leges ipsius aliquid irrationabile continere velle vt cum iniuria suorum subditorum obligenti sanè dicendum est, mentem Pij V. fuisse, bullam à se latam, non prius contractus, alioquin ex natura rei licitos, irritos comparatione ignoranter eos celebrantium reddere, quàm in vnaquaque diœcesi esset efficienter promulgata sut alia via ad omnium cognitionem potuerit peruenire.

Nobiscum consentit Sotus 1. *de iust. q. 1. art. 4.* asseuerans, similes Summi Pontificis leges non debere in vnaquaque prouincia obligare antequam in ea promulgentur: quia aliàs essent periculis plenæ, eaque de causa, ait confitendum esse eam esse Summi Pontif. mentem.

Idem constanter meritò affirmat de legibus quæ priuilegia absoluendi auferunt, neque enim credendum est, mentem Summi Pontificis esse irritas reddere sacramentales absolutiones iuxta ea priuilegia facta antequam eiusmodi leges in vnaquaque diœcesi sint sufficienter promulgatæ: quoniam id esset irrationabile, & cum maximo fidelium grauamine. Concipit præterea Trid. Synod. *sess. 24. cap. 1. de reform.* dum irritum reddens matrimonium clandestinum, censénsque id cedere posse in grauem eorum iniuriam, qui ignorantes redditum esse nullum, illud celebraret noluit legem illam in vnaquaque parochia habere vim, nisi post triginta dies à publicatione eius decreti in eadem parochia. Quod autem annullatio contractuum, de quibus loquimur in iniuriam cedere illos celebrantium, nisi prius illa sufficienter potuerit in ipsorum notitiam deuenire satis est perspicuum.

Celebrarent enim contractum ex natura rei licitum, tradeséntque pretium aliquando enim

maiori lucro cessante, aut damno emergenti, quàm essent pensiones receptæ, & nihilominus cogerentur restituere pensiones, licitè alioquin acceptas nudúmque accipere pretium, quo censuum venditores toto eo tempore essent potiti quod constat in eorum iniuriam cedere.

Neque enim censuum venditores illis tenerentur ad lucrum cessans, aut damnum emergens quasi expensionibus illud possent compensare, quandoquidem neque ex parte rei acceptæ ad id tenerentur quippè cum lucrum eorum cessans, aut damnum emergens, non sit res, quæ ad censuum venditores deuenerit, neque item illis tenerentur ex parte iniustæ acceptionis, siquidem non peccassent bona fide cum eis celebrando eos contractus.

4. Secundò † ducor, quoniam opinio illa quod Pontificiæ leges statim post duos menses à publicatione Romæ facta totam obligent Ecclesiam, neque necessaria sit publicatio earum in singulis Prouinciis, aut Diœcesibus, ad effectum quod nullus præsumatur inuincibiliter illas ignorare; & quod inualida sint, quæ eis annullantur, profectò non est tàm certa, quàm certa supponitur, quin potius contraria, meo iudicio, est probabilior.

Vt enim Panormit. & Felin. *cap. 3. de constit. & aly* argumentantur, cum ciuile ius statuat duos menses à publicatione facta vnaquaque prouincia, vt inualida iudicentur in ea, quæ lex Principis annullat, vt ex authentico vt factæ nouæ constit. constet quod loquitur expresse de lege annullante testamentum ob defectum solemnitatis, verò canonicum nihil in contrarium statuerit, standum sanè in iure canonico erit illi dispositioni iuris ciuilis: eo quod, quando ius canonicum nihil statuit, recurrendum sit ad dispositionem iuris ciuilis in Ecclesiastico foro, illisque sit statuendum, vt constat ex *cap. 1. de nous oper. nunc. & ex aliis iuribus*. Neque valet quicquam discrimen illud quod Ecclesia tota est vnica Respublica, diuersæ verò prouinciæ eidem Regno principali subiectæ, sint diuersæ Respublicæ.

Etenim ratio quare in authentico citato duo menses à publicatione sufficientes sunt iudicati, vt regulariter nullus obtendere possit ignorantiam legis, atque adeo, vt lex, absque cuiusquam iniuria, post id tempus testamenta annullet ob solemnitatis defectum, & contractus ea, aut alia de causa, est quoniam lex publicanda erat per singulas prouincias, & id tempus competens indicabatur, vt, post publicationem in vnaquaque earum, notitia legis regulariter ad omnes posset deuenire quod si totum Romanum imperium, tunc per Orbem terrarum latè diffusum, vnica esset temporalis Respublica eo modo, quo est tota Ecclesia certè non præscriberetur tempus duorum solum mensium à die publicationis in curia imperiali factæ, vt totus Orbis non censeretur habere ignorantiam eius legis, & vt testamenta, aut contractus, ob defectum solemnitatis, aut ob alias causas, quæ ad id legislatores permouerent, nulla censerentur: quoniam esset irrationabile, eo quod in exiguo tempore notitia legis deuenire non posset ad totum imperium, singuláque illius oppida, ac personas: vnde hæredes in minus solemni testamento instituti merito ad imperialem curiam recurrerent, ac proponerent, testatorem iuxta legis ignorantiam ita eos instituisse hæredes, indignúmque esse, testatoris voluntatem: absque ipsius culpa quassari, vt multi ante conditum illud authenticum recurrebant, ac obtinebant hæreditatem, nihil impediente lege irritante testamentum; eaque de causa constitutum fuit illud authenticum, vt ex ipsomet constat: quare cùm Ecclesia tam latè per Orbem terrarum sit diffusa, quam latè diffusum tunc erat Romanum Imperium, diuisaque sit per Metropoles, & diœceses, sicut Imperium per prouincias erat diuisum, legésque Pontificiæ destinari à curia Romana consueuerint, ad Patriarchatus, Metropoles ac diœceses, vt ita ordine quodam per Patriarchas Archiepiscopos, & Episcopos iussu Summi Pontificis promulgentur, vt ex ipsismet bullis, quibus ea continentur, liquet: consequens profectò est, vt quando ius canonicum, consentaneè ad ciuile, de duobus mensibus circa Pontificias leges loquitur intelligendi illi sint, à publicatione in vnaquaque diœcesi facta: alioquin irrationabile esset tàm modicum tempus, vt ignorantia in vniuersa Ecclesia non præsumeretur, vt ex se est satis perspicuum; tum etiam vt in tota Ecclesia irriti essent actus alioquin ex se liciti: qui eis nulli redderentur; quod esse non posset sine multorum iniuria cum autem hæc præsumenda non sint de voluntate Summi Pontificis, ordinéque ac dispositione Ecclesiæ: dicendum proculdubio erit, duos illos menses intelligendos esse, à die promulgationis in vnaquaque diœcesi. Atque ita intelligo verbum illud in hac bulla Pij V. modo post publicationem huius bullæ creatus sit.

Citari pro hac sententia possunt, *glass. cap. 2. de constit. & alsa, c. 1. de potest. Prelat. atque alia cap. nuneret, de sentent. excomm.* quæ dum affirmant, leges Pontificias obligare post duos menses à publicatione iuxta authenticum, vt factæ nouæ constit. & nihil amplius addunt, apertè intendunt, eo modo obligare post duos menses, quo in prædicto authentico sancitur: in eo autem disponitur, obligare in vnaquaque prouincia post duos menses à publicatione in ea facta. In eadem sententia sunt Panorm. Felin. Card. Zabarella, Henricus, & Dec. *in lect. 2. c. 2. de constit. citata, idem* Panorm. *cap. 1. de pastum. prel.* Angel. *verf. lex num. 13. & quidam aly.*

Ioanne tamen Andr. *in gloss. vlt. lib. 6.* decretalium, super datam illius libri, innuere videtur Pontificias leges, *quæ in ea. lib. 6.* compilatæ sunt, obligare omnes de Ecclesia post duos menses à publicatione eiusdem libri esto in prouinciis non sint publicatæ, & post illum multi vniuersim asseruerunt, constitutiones Summi Pontificis obligare vniuersam Ecclesiam post duos menses à publicatione Romæ facta, atque vsque adeo hæc opinio viguit, vt communior videatur appellanda. Quin Syluestri, qui eadem amplectitur, *verb. lex qu. 6. pronunciat. 3.* & multi alij affirmant, seruari in practica: & Panorm. *cap. nuneris, de sentent. excom.* parum sibi constans, in eandem videtur inclinare, tametsi addat, potissimum eam esse veram de constitutionibus in corpore iuris incertis, de quibus Ioan. Andr. loquitur. Permotus autem videtur argumento illo supra proposito, quod Ioann. Andr. & plerosque alios eius opinionis authores mouit nempe, quod alioquin multæ ex constitutionibus in corpore iuris canonici insertis non obligarent vniuersam Ecclesiam, eo quod promulgatæ non sint in singulis prouinciis.

Veruntamen argumentum hoc mouere illos non debuit, vt discederent ab illa alia opinione authoritate iuris, firmissimisque rationibus, comprobata: sed solum ad eam limitandam, vt intelligeretur, nisi constitutio in corpore iuris esset

inserta,

inſerta, quo prouinciæ vtuntur, & in vniuerſitatibus addiſcitur, atque inter literatos viros practicatur: id enim in vnaquaque pro promulgatione ſufficit, neque neceſſaria eſt alia promulgatio, ſiue ius ad illud canonicum ſit, ſiue ciuile. Atque hoc modo eam opinionem limitat. Felin. *loco citato*, idque eſt, quod velle videtur Panormit. *cap. nouerit citato.*

Admonuerim tamen, ſi corpus aliquod iuris de nouo Romæ ederetur, in quo eſſent nouæ aliquæ conſtitutiones atque ſufficiens earum notitia ad aliquam prouinciam intra duos menſes non deueniret, neque in ea publicarentur tunc illa non obligare ipſas ignorantes in ea prouincia, antequam de eis communiter in es haberetur notitia, idque propterea, quæ dicta ſunt.

Vnde, quod ad bullam, de quo modo diſputamus, attinet, dico. Si in prouincia aliqua publicata non ſit, neque ea inter viros doctos practicetur, tabellionéſque, & contrahentes, communiter de illa non ſint admoniti, non prius irritos reddere contractus, contra formam ipſius ab ignorantibus celebratos quam de illa in eo populo communiter notitia habeatur.

Vnum in complementum eorum, quæ dicta
5. ſunt examinemus oportet. Nempe, ſi † aliqui, ante lapſos duos menſes à publicatione legis irritantis contractum, notitiam ſufficientem illius habeant ac celebrent contractum, vtrum in conſcientiæ, atque in exteriori foro is contractus irritus ſit, & nullus, qua lex intra eos duos menſes obliget ſcientes non verò ignorantes. Quidam aſſeruerunt, eiuſmodi leges intra eos duos illos menſes, neque obligare ſcientes, neque ignorantes, eáque de cauſa validum eſſe eum contractum. Communior tamen ſententia Doctorum eſt, quando lex non exprimit intra quantum tempus valere, atque obligare incipiat, obligare ſtatim ſcientes, eorúmque comparatione reddere nullos contractus, quos irritat. Duos verò menſes, qui de iure communi conceduntur, ad id ſolum concedi, vt intra id tempus ignorantia præſumatur, quando contrarium ſufficienter non probatur, atque vt contractus nulli non ſint comparatione ignorantium quare affirmant, non ſolum in foro conſcientiæ, ſed etiam in exteriori, obligare intra eos duos menſes ſciente; attamen in exteriori foro exigi, vt aduerſus illos probetur, eos habuiſſe ſcientiam. Huius ſententiæ, inter alios, *ſunt gloſſ. c.* 2. *de reb. Eccleſ. non alienan. lib.* 6. Panorm. & Fel. *c.* 2. *de conſtit. idem* Pand. *cap.* 1. *de poſt. præl.* Syln. *verb. lex. quæſt.* 6. *pronunc.* 4. Ang. *ibid. num.* 12. & *multi alij, quos citant*, atque ad eandem ſententiam accedit Bart. *in authenticum citatum, num.* 6 idque confirmat ex *cap.* 1. *de conceſſ. præbend. lib.* 6. verbo, neque obſtaret, vbi clarè eam innuit textus, éſtque textus ille quaſi expoſitio authentici citati, eidem etiam textui innititur gloſſ. citata. Conſentit præterea bulla Pij V. citata declarationem temporis; in quo decreta Concilij Tridentini obligare cœperunt, dum ait, à publicatione Concilij factæ Romæ cœpiſſe ibi decreta ſeruari, nulla facta mentione de lapſu prius duorum menſium.

Obſeruant verò Doctores, quamuis poſt lapſum duorum menſium à publicatione legis inualidi ſint contractus, qui ea irritantur, eſto ab habente inuincibilem ignorantiam eius lege celebrentur, cuius rei, ea eſt ratio, quoniam ad contractus in commune bonum annullandos, ſatis eſt, ſi concedantur tempus, in quo præſumitur, non futuram poſt illud ignorantiam legis, neque eſt neceſſe habere rationem paucorum in quibus per accidens eſſe poterit ignorantia illius inuincibilis, nihilominus, vt aliquis poſt eos duos menſes ad pœnam lege ſtatutam teneatur, requiritur, eam tunc non ignoret inuincibiliter.

Ratio eſt, quoniam pœna culpam ſupponit: vbi verò datur ignorantia inuincibilis legis eſſe non poteſt culpa in tranſgreſſione illius. Hinc prouenit quod quamuis, poſt duos menſes à promulgatione legis, nullus præſumatur illam ignorare inuincibiliter atque adeo quod, niſi de ignorantia inuincibili conſtet tranſgreſſor omnis eius legis, puniendus ſit pœna illius, nihilominus admittenda in foro exteriori ſit probatio ignorantiæ inuincibilis, eaque ſufficienter probata, puniendus non ſit tranſgreſſor legis. Qualis autem probatio requiratur, & num aliquando ſufficiat iuramentum tranſgreſſoris, lege Panormit. & Felinum *locis citatis.*

Ex proximè dictis intelligetur facilè, ſi quæ in bulla Pij V. circa inualiditatem contractuum cenſualium ſtatuta ſunt, in pœnam ſint ſancita, vim non habere aduerſus ignorantes inuincibiliter eam legem, quales illi ſunt, propter quos hæc omnia dicta ſunt.

Illud † obſeruandum eſt, de Luſitano iure, le- 6.
ges Regias poſt dies octo à publicatione earum in Cancellaria Regis, aut in domo ſupplicationis facta, habere vim in loco; vbi reſidet Rex. In reliquo verò Regni habere vim poſt tres menſes ab eadem publicatione in Cancellaria, aut in domo ſupplicationis facta, idque ſiue in reliquis partibus Regni, quas *comarcas* vocant, publicentur ſiue non, atque eſt in eiſdemmet legibus præcipiatur vt publicentur *po la comarcas.* Eiuſmodi quippe præceptum non apponitur, quaſi es publicatio, neceſſaria ſit, vt lex in toto Regno vim habeat, ſed vt lex melius ad omnium notitiam perueniat. Hæc omnia habentur *lib.* 1. *Luſit. ord. tit.* 2. §. 9. *ille tamen §. intelligendus eſt*, quando aliud non exprimitur in lege circa tempus, in quo obligare debeat. Præterea arbitror de Luſitano iure regias leges non prius obligare ſcientes, quam in Curia tranſeant octo dies, & tres menſes in reliquo Regni. Ratio eſt quoniam §. *citato*, apertè conſtituitur, vt non prius leges habeant vigorem, quàm tempus illud labatur.

Ad argumentum, quo ſententiam contrariam ſuadebamus, primámque illius probationem, dicendum eſt: Satis perſpicuè eſſe oſtenſum diſcrimen illud nihil efficere, neque illam eſſe rationem, cur in legibus Imperialibus publicatio requiratur in vnaquaque prouincia.

Quod ſi diſcrimen illud aliquid operatur, ſolum erit quoad hoc, quod eo ipſo, quod aliquibus de aliqua diœceſi plenè conſtat, legem aliquam à Summo Pontifice eſſe latam, neque videant realem eam eſſe, de qua ſupplicandum Pontifici Summo ſit, eos obliget antequam in ipſorum diœceſi promulgetur, eo quod vniuerſa Eccleſia ſit quaſi vna Reſpublica, quæ eiſdem legibus gubernatur. At verò quando multæ prouinciæ eidem Regno ſunt ſubiectæ, quarum quæuis ſuis peculiaribus legibus gubernatur, vt ſunt hodie Luſitaniæ, & Aragoniæ Regna, itémque Belgia, & Neapolitanum Regnum comparatione Regni Caſtellæ, non ſatis erit ſcire Regem Caſtellæ legem promulgaſſe in Caſtella, quàm in communem eſſe vult cæteris Regnis, quæ ipſi parent, vt in eis obligent ſcientes, antequam in ipſiſmet eorum Regnis promulgetur.

Ad

Ad ſecundam iam dictum eſt, ſufficere conſtitutionem aliquam inſertam eſſe in corpore ioris, quo prouincia communiter regitur, quodque in ea practicatur, vt cenſeatur eſſe in ea promulgata.

Ad tertiam dicendum eſt, attenta noitis quæ de Concilio Tridentino, iam antea abſoluto per prouincias omnes habebarur & quod per partes ante illius confirmationem ad prouincias omnes typis mandatum deuenerat, attenta item notitia confirmationis, & publicationis illins Romæ factæ quæ ad prouincias omnes Europæ Romanæ Eccleſiæ ſubiectas intra breue tempus peruenit, vtporè rei adeo ioſignis, & tantopere vbique deſideratæ, inſuper attenta celeri illius publicatiooe, quæ vbiqne facta eſt ſi enim recte memini, in Luſitaniæ prouincia, qnæ adeo à Romana Curia diſtat, per duos menſes integros ante Kalendas Maij fuit promulgatum) iure optimo Pios IV. declarauit, omnes obligare cæpiſſe à Kalendis Maij, per epicheiam autem legum interpretem, eſt iudicandum, non intellexiſſe de iis, qui in India, & qui in remotiſſimis noni Orbis partibus commorantur, ad quos notitia cooſirmatioois Coocilij, tàm breui tempore deuenire non potuit. Si enim hi Summo Pontifici occorriſſent, propoſitive, dum eam declarationem edidit, illi fuiſſent, vtique eos excepiſſet, iudicaſſétque innincibili ignorantia confirmationis, ac publicationis Concilij eos laboraſſe, etiam poſt menſes multos ab eis Kalendis Maij Confirmat verò, noſtram ſententiam fuiſſe mentem Pij IV. in ea bulla, non verò id quod argumentum intendit.

Quoniam declaratio, qnæ in ea bulla continetur, facta fuit poſt elapſas Kaleodas Maij, cùm tamen à principio Concilium abſolutè promulgatum fuiſſet Romæ, nullo præfixo tempore, à quo decreta obligare inciperent; ſi autem leges Pontificiæ ſtatim, elapſis duobus menſibus à publicatione Romæ facta, vniuerſam obligarent Eccleſiam, ſanè Pius IV. non declararet, conſentaneæ ad ius commune poſt tres menſes obligare cœpiſſe, ſed ſtatim poſt duos menſes ita cœpiſſe obligare, vt quicquid contra ea decreta poſtea fuiſſet effectum, irritum eſſe, & inane.

Potius ergo noſtra ſententia ex ea declaratiooe confirmatur, quàm impugoetur.

F I N I S.

INDEX
RERVM NOTABILIORVM
quæ in hoc Volumine continentur.

Alienatio

Census de Censibus.

C

Cameralis obligatio.

Capita legum.

Casus.

Carcer.

Causa.

Census differentia.

Census extinctio.

Cenſus ſubrogatio.

Cenſus Validitas.

Cenſus Venditio.

Dummodo

Census

Circuitus.

Circumstantia.

Citatio.

Clausula.

Clausula.

Coharentia.

Collecta.

Contractus,

D

Damnum.

eum

Debitum.

Decima.

Descendentes.

Descriptio.

Determinabile.

Dignitas.

Disdicta.

Dispositio.

 quæ

Emens

Exceptio

Falsitas

Filiatio.

Finis.

Secus

Frumentum.

Fundamentum.

Homo.

I

Identitas.

Impedimentum.

Impositio.

Inter-

Contrarium

L

Laudemium.

Intellige

N

Natura.

O

Oblatio.

non

 fundum

Re[t]

Reseruatio.

Resolutio.

Respublica.

Responsio.

Restitutio.

Restituere.

Retentio.

Retractus.

Septem

rensem

Via

LOCI
VTRIVSQVE IVRIS, DOCTORVM, ET STATVTORVM,
præcipuè conſiderati.

Maximè

F I N I S.

L V D O V I C I C E N C I I
Decedentis ante perfectam impressionem tractatus.

E P I T A P H I V M.

Non iacet, at viuens in libro hoc CENSIVS extat,
Vah mors, quæ doctis nescit obesse viris.

Petrus Roitius I. C. Taurinen. Colleg.